KER. JOG... LELT... 3927-y

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szaklelt. sz. 36585/25
Tanszéki lelt. sz. P 1586/25

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

Szaklelt. 6 b

1908

NEGYVENHARMADIK ÉVFOLYAM.

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA

FŐSZERKESZTŐ
Dr DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ
Dr FABINY FERENCZ

FELELŐS SZERKESZTŐ
Dr BALOG ARNOLD

HELYSZÁN H 2102/Z

KIADÓ-TULAJDONOS
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1908.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1908. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző czikke található.

Alföldi Dávid, egri ügyvéd. 130.
Alföldy Ede, nagybecskereki kir. járásbiró. 231. (30. sz.) 315.
Alföldi Géza, temesvári ügyvéd. 302.
Almási Antal, budapesti kir. aljárásbiró. 59.
Altmann István, budapesti ügyvéd. 308.
Angyal Pál, pécsi jogakadémiai tanár. 235, 375.
Antal István, nagykárolyi ügyvéd. 131.
Ardó Sándor, aranyosmaróti ügyvéd. 152.
Babochay Géza, kaposvári ügyvéd. 89.
Balázs Dezső. 239.
Balog Arnold, budapesti ügyvéd. 17, 69, 105, 155, 191. 199. 227, 229, (30. sz.) 321.
Balogh János, csákovai kir. járásbirósági albiró. 234. (30. sz.)
Balogh Jenő, budapesti egyetemi tanár. 211, 306, 418.
Baumgarten Nándor, budapesti ügyvéd. 334, 340.
Beck Salamon, ügyvédjelölt. 254.
Békés Gyula, székesfehérvári törvényszéki jegyző. 248. (32. sz.)
Berger Miksa, budapesti ügyvéd. 37. 147.
Bernhard Miksa, budapesti ügyvéd. 241, (31. sz.) 274.
Biber Gyula, budapesti kir. járásbiró. 14.
Biró Vilmos, szegedi kir. itélőtáblai biró. 51, 72, 324, 340.
Borsodi Miklós, budapesti büntetőtörvényszéki jegyző. 171.
Bozóky Géza, egri jogtanár. 285.
Brachfeld Dezső, budapesti ügyvéd. 247.
Burkóczy Gábor, orosházai kir. aljárásbiró. 6.
Cieleszky Vilmos, kir. albiró. 233. (30. sz.)
Csáthy Dezső. 143.
Dárday Dezső, fiumei kormányzósági miniszteri titkár. 3, 11, 22, 135, 212.
Darvai Dénes, ügyvédjelölt. 207, 215, 231.
Darvai János. 240, (31. sz.) 301.
Dávid István, tasnádi kir. albiró. 78.
Degré Lajos, szepesófalui kir. járásbirósági jegyző. 238.
Degré Miklós, zalaegerszegi kir. törvényszéki elnök. 243.
Dohány Gyula, budapesti ügyvéd. 64.
Edvi Illés Károly, budapesti ügyvéd. 163.
Ernst Lajos, módosi ügyvéd. 32.
Erődi Tihamér. 342.
Fehér Dezső. 237.
Fejér Ottó, budapesti ügyvéd. 124.
Fekete Károly, budapesti ügyvéd. 295.
Felszeghy Kálmán, dicsőszentmártoni ügyvéd, 286.
Ferenczy Árpád, jogakadémiai tanár. 348.
Flórián Károly, eperjesi jogakadémiai tanár. 176.
Fodor Ármin, kir. itélőtáblai biró. 137, 156, 410.
Fráter Béla, budapesti ügyvéd. 168.
Furdek Miksa, törvényszéki biró. 353.
Gallia Béla, kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki biró. 29, 148.
Gara Zoltán, budapesti ügyvéd. 178.
Gárdos Félix, ügyvédjelölt. 26, 204.
Gottl Ágost, kir. curiai tanácselnök. 77, 420.
Grecsák Károly, curiai biró.
Gróh József, esztergomi ügyvéd. 143. 185.
Gutfreund Sámuel, debreczeni ügyvéd. 316, 413
Hadzsega Illés, ólublói kir. albiró. 31, 53.
Hantos Elemér, budapesti ügyvéd. 323, 331, 351, 367, 395.
Harmat Emil. 318.
Heil Fausztin, kir. közigazgatási biró. 1.
Heiman Jenő, budapesti ügyvéd. 66.
Heller Erik, győri kir. törvényszéki jegyző. 63. 250. (32. sz.)
Hevesi Illés, budapesti ügyvéd. 33, 82, 95.
Hunyadi-Buzás Iván, kir. járásbirósági jegyző. 243. (31. sz.)
Imling Konrád, igazságügyi államtitkár. 345, 357, 365, 374, 387, 419.
Kadosa Marcel, budapesti ügyvéd. 221.
Kármán Elemér, nagyváradi kir. alügyész. 377.
Kelemen Frigyes Ottó, budapesti ügyvéd. 222.
Kenedi Géza, budapesti ügyvéd. 112. 195, 373, 417.
Kertész Miksa, aradi ügyvéd. 115.
Kiss Albert, kassai jogakadémiai tanár. 200.
Kiss Géza, nagyváradi kir. jogakadémiai tanár. 17.
Kiss György, tisza-löki kir. albiró. 50.
Kovácsy Albert, az erzsébetvárosi törvényszék elnöke. 262.
Kovács Marcel, aradi kir. törvényszéki biró. 30, 70, 87. 121, 205, 252.
König Vilmos, budapesti ügyvéd. 425.
Kruk Elemér, budapesti ügyvéd. 239. (31. sz.)
Lányi Márton, kir. törvényszéki jegyző. 60.
Leipnik Alfréd. 326.
Lengyel Auréll, kir. törvényszéki jegyző. 160, 196, 290, 298.
Lichtenberg Pál, budapesti ügyvéd. 362.
Liebmann Ernő, budapesti ügyvéd. 81, 370.
Lőw Lóránt, budapesti ügyvéd. 50, 127.
Lőw Tibor, budapesti kir. járásbiró. 352.
Márkus Dezső, kir. curiai kisegitő biró. 101, 111, 119, 175, 183, 192, 297, 313, 401.
Micheller István, budapesti ügyvéd. 258.
Misner Ignácz, budapesti ügyvéd. 41.
Moravcsik Ernő Emil, budapesti egyetemi tanár. 253. (33. sz.)
Moskovics Mór, budapesti ügyvéd. 255.
Müller Ferencz, szekszárdi ügyvéd. 325.
Nagy Károly, államrendőrségi fogalmazó. 256, (33. sz.) 264.
Nemere Béla, budapesti ügyvéd. 188.
Németh Imre, budapesti ügyvéd. 38, 80, 103.
Nitsche Győző, keresk. és váltó-törvényszéki biró.
Orova Zsigmond, budapesti ügyvéd. 310.
Pap Géza, osztálytanácsos-biró a munkásbiztositási hivatalban. 61, 219, 228.
Parecz Béla, aradi ügyvéd. 397.
Pogány Imre, devecseri ügyvéd. 224.
Polgár Armin, pozsonyi kir. törvényszéki biró. 123.
Popper Manó, mohácsi ügyvéd. 396.
Ranschburg Pál, idegorvos. 265.
Rapoch Jenő. 179, 249. (32. sz.)
Rédei József, budapesti ügyvéd. 166, 230, 314.
Reichard Zsigmond, budapesti kir. itélőtáblai biró. 43, 61, 104, 423.
Révay Bódog, kir. járásbiró. 142.
Rickl Gyula, miniszteri tanácsos. 330.
Rónai Zoltán, budapesti ügyvéd. 253. (33. sz.)
Roósz Lajos, pétervásári kir. járásbiró, 43, 300.
Rosenfeld Izidor, ügyvéd. 80.
Rottenbiller Fülöp, kir. törvényszéki biró. 194.
Sacher Róbert, budapesti ügyvéd. 44.
Sándor Aladár, budapesti kir. járásbiró. 368, 380, 389.
Schubert Ignácz, ügyvédjelölt. 393.
Schulcz Ágost, budapesti kir. ügyész. 141.
Schuszter Rudolf, curiai kisegitő biró. 202, 213.
Schwarz Gusztáv, budapesti egyetemi tanár. 57, 85, 385, 422.
Somló Ármin, aradi ügyvéd. 172.
Somló Imre, budapesti ügyvéd. 310.
Somody János, zombori kir. törvényszéki jegyző. 31.
Stassik Ferencz, ügyvéd, kir. közjegyző-helyettes. 113.
Staud Lajos, curiai biró. 218, 269.
Szász Gerő, a zalaegerszegi ügyészség vezetője. 402.
Szabó György, országos gyüjtőfogházi tisztviselő. 25, 186.
Szentirmay Ödön, gödöllői kir. járásbiró. 245.
Szkalák Gyula, kisjenői ügyvéd. 317.
Szladits Károly, kir. törvényszéki biró. 5, 20.
Szőke Lajos, dévai kir. járásbiró. 158.
Szterényi József, kereskedelemügyi államtitkár. 409.
Szűcs Zsigmond, ócsai ügyvéd. 311.
Tarnay János, curiai biró. 270, 277, 292.
Taubes Henrik, budapesti ügyvéd. 106.
Térfy Gyula, miniszteri tanácsos. 423.
Toldy Zoltán, budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki biró. 360.
Töreky Géza, kir. törvényszéki biró. 138, 151, 157, 169, 237, (31. sz.) 247, (32. sz.) 257. (33. sz.)
Tóth Gerő, nyug. kir. curiai biró. 96.
Ujlaki Géza, budapesti ügyvéd. 97.
Vajda József, debreczeni ügyvéd. 309.
Vályi Sándor, budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki biró. 93, 321, 330, 338, 346, 358.
Vavrik Béla, curiai tanácselnök. 337.
Vincze Károly, budapesti ügyvéd. 405.
Wittmann Ernő, budapesti ügyvéd. 71.
Zerkowitz Zsigmond, budapesti ügyvéd. 128, 245. (32. sz.)
Zsoldos Benő, zombori kir. törvényszéki jegyző. 36, 56, 73, 100.

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1908. évfolyamához.

Lap

Magánjog.

Özvegyi jog és nőtartás. — Dr. Szladits Károly 5
Szerződésszegés és tiltott cselekmény. — Dr. Kiss Géza 17
Nőtartási igény és annak kijátszása. — Dr. Kovács Marczel 30
Kritikai megjegyzések a polgári törvénykönyv tervezetéhez. — Dr. Schwarz Gusztáv 57, 85
Az 1907. évi XVII. t.-cz. hatásai a házassági perekre vonatkozó gyakorlatban. — Zsoldos Benő 73
Felelős-e a köztisztviselő késedelmes elintézésből eredő kárért? — Dr. Liebmann Ernő 81
A magyar kollektiv szerződések joghatálya. — Dr. Ujlaki Géza 97
A Tervezet 956. és 957. §-aihoz. — Dr. Nemere Béla 188
Az automobilközlekedés okozta balesetek. — Dr. Rédei József 230
Az ipartörvény tervezetének 332. §. 1. bekezdéséről. — Dr. Kruk Elemér 239 (31. sz.)
A házassági jogról szóló törvény 99—100. §§-hoz 302
A házasságnak in fraudem legis való felbontásáról. — Dr. Altmann István 308
Foglaló a tervezetben. — Dr. Szücs Zsigmond 311
Uj irányok a magánjogban. — Dr. Schwarz Gusztáv 385
A munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés. — Szterényi József 409
A tartás átöröklése. — Dr. Schwarz Gusztáv 422

Kereskedelmi-, váltó- és csődjog.

A szövetkezetek biztositási alapja. — Dr. Gallia Béla 29
Figyelemkeltésre irányuló czégtoldatok. — Dr. Reichard Zsigmond 61
A külföldön korlátolt felelősséggel alakult társaságok jogállása Magyarországon. — Dr. Wittmann Ernő 71
A czéghatósági felügyelet reformja. — Dr. Vályi Sándor 93
Hármas-tanácsok a tőzsdebiróságnál. — Dr. Balog Arnold 105
Törvényesek-e a tőzsdebirósági hármas-tanácsok? — Dr. Rédei József 166
Tényálladéki jegyzőkönyv kiadásának megtagadása a vasut részéről. (Vasuti üzletszabályzat 71. §.) — Dr. Polgár Ármin 123
A kereskedelmi biróságok. — Dr. Fodor Armin 137, 156
Csődeljárásunk bajai. — Dr. Gallia Béla 148
Csődeljárásunk bajai. — Dr. Fráter Béla 168
A tagok felelőssége a közkereseti társaság váltókötelezettségeiért. — Dr. Beck Salamon 254
Ujabb lépés a váltójog nemzetközi egységesitésére. — Dr. Bozóky Géza 285
A vasut felelőssége gabonaszállitmányok sulyhiányaiért. — Dr. Rédei József 314
Gyári munkarend és felmondási idő. — Furdek Miksa 353
A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei. — Dr. Hantos Elemér 323, 331, 351, 367, 395

Lap

Az osztrák «állomási illeték»-ről. — Dr. Baumgarten Nándor 334, 340
A határidőhöz kötött szerződésekről. — Dr. Toldy Zoltán 360
A jogos ok nélkül elbocsájtott munkavállalónak van-e joga igényeit akkor is érvényesiteni, ha más szolgálatot vállalt? — Dr. Sándor Aladár 368, 380, 389
Szakértői szemle váltóperben. — Dr. Reichard Zsigmond 423
Törölt elfogadmány. — Dr. König Vilmos 425

Polgári peres és perenkivüli eljárás.

Az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtási szenvedő ellen vezetett jelzálogi bekebelezésnek joghatálya van-e? — Burkóczy Gábor 6
Az eskü alatti kihallgatással való bizonyitás kérdéséhez. — Dr. Biber Gyula 14
Az eskü alatti kihallgatással való bizonyitás kérdéséhez. — Dr. Roósz Lajos 43
Az eskü alatti kihallgatással való bizonyitás kérdéséhez. — Dr. Sacher Róbert 44
A végrehajtási törvény 172. §-ához. — Dr. Somody János 31
Van-e költségmegállapitásnak helye a 40 K-án aluli perekben? — Dr. Hadzsega Illés 31
Az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedő ellen vezetett jelzálogi bekebelezésnek joghatálya van-e? — Dr. Ernst Lajos 32
A végrehajtási törvény módositása. — Dr. Németh Imre 38, 80
A könyvkivonati illetékesség. — Dr. Misner Ignácz 41
A végrehajtási törvény módositása. — Dr. Kiss György 50
A polgári perrendtartást életbeléptető törvénynek tervezete 53
Két vitás perjogi kérdés. — Dr. Hadzsega Illés 53
Üzleti összeköttetésből eredő több követelés elkülönitett érvényesitéséről. — Dr. Dohány Gyula 64
A polgári perrendtartás javaslatához. — Dr. Kovács Marcel 70, 87, 121, 205, 252
A kir. Curia helyzete az uj polgári perrendtartás életbeléptetése után. — Gottl Ágost 77
A kir. Curia helyzete az uj polgári perrendtartás életbeléptetése után. — Observator 93
Perjogi reform. — Dr. Dávid István 78
A telekkönyvi végzések közlése az érdekelt felekkel. — Dr. Babochay Géza 89
A tartásdijaknak végrehajtás utján való behajtása. — Dr. Németh Imre 103
Viszontkötelezettség teljesitése a végrehajtás folyamán. — Dr. Taubes Henrik 106
Tényleges birtoklás és betétszerkesztés. — Dr. Stassik Ferencz 113
A hitelező kielégitése a végrehajtási törvény 58. §-ában felsorolt alkalmazottak fizetéséből 115
A megváltoztató itélet joghatálya terjedelmének kérdéséhez. — Dr. Kertész Miksa 115

Lap

Van-e felfolyamodásnak helye közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen? — Dr. Fejér Ottó 124
A végrehajtási törvény módositása. — Dr. Antal István 131
Adalékok a sommás törvény 52. §-ának joggyakorlatához. — Dr. Révay Bódog 142
Megjegyzések «Az 1907. évi XVII. t.-cz. hatásai a házassági perekre vonatkozó gyakorlatban» czimü közleményhez. — Dr. Csáthy Dezső 143
Van-e felfolyamodásnak helye közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen? — Dr. Ardó Sándor 152
Néhány szó a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositásáról. — Szőke Lajos 158
Zálogleveles követelésre szerezhető-e alzálogjog? — Dr. Gara Zoltán 178
A büntető biróság által hozott itéletnek joghatálya a polgári perben. — Dr. Schuster Rudolf 202, 213
A végrehajtási novella és a fizetési előlegek. — Dr. Gárdos Félix 204
Az ismeretlen tartózkodásu alperes idézése. — Dr Pogány Imre 224
Alkalmazható-e a végrehajtási törvény 176. §-a oly esetben, mikor az árverési hirdetmény ellen beadott felfolyamodás késedelmes felsőbb birói elintézése miatt nem volt megtartható az első izben elrendelt árverés? — Dr. Balogh János 234 (30. sz.)
A megállapitási per birói illetékességének szabályozása. — Dr. Bernhard Miksa 241 (31. sz.
Homestead. — Dr. Zerkowitz Zsigm. 245 (32. sz.)
Közös okiratot képeznek-e a kereskedelmi könyvek a főnök és az ügynök közt? — Dr. Brachfeld Dezső 247
Törvényes zálogjog a végrehajtási novella szempontjából. — Dr. Bernhahd Miksa 274
Anomália a végrehajtási novellában. — Dr. Fekete Károly 295
A végrehajtási novella értelmezése. — Dr. Márkus Dezső 297
Anomáliák a végrehajtási novellában. — Dr. Alföldi Géza 302
A végrehajtási novellához. — I. Dr. Vajda József. 309
II. Dr. Somló Imre. — III. Dr. Orova János. — IV. B. A. 310
Az uj végrehajtási törvény értelmezéséhez. — Alföldy Ede 315
Az árverés komolyságának garanciái a végrehajtási novella szerint. — Dr. Gutfreund Sámuel 316, 413
Vitás kérdések a végrehajtási novellában. — Dr. Szkalák Gyula 317
A végrehajtási novella magyarázatához. — Dr. Müller Ferencz 325
A végrehajtási novella magyarázatához. — Dr. Leipnik Alfréd 326
A végrehajtási novella (1908:LXI. t.-cz.) értelmére nézve felmerült kétségek. — Imling Konrád 345, 357, 365, 374, 387
A birói hatáskör és a per érdeme. — Dr. Löw Tibor 352

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Lap

A birói hatáskör és a per érdeme. — Dr. Lichtenberg Pál ... 362
A novella és a biztositási végrehajtás. — Dr. Liebmann Ernő ... 370
Apróbb végrehajtások. — Dr Popper Manó 396
Felelet a Jogtudományi Közlöny 45. számában feltett nyilt kérdésre. — I. Dr. Parecz Béla. — II. Dr. P. E. ... 397
Csődtörvény és végrehajtási novella. — Dr. Vincze Károly ... 405
A végrehajtói intézmény reformja. — Dr. Fodor Ármin ... 410
Megjegyzések a végrehajtási novella 2., 3., 6—9. és 11—14. §-aihoz. — Dr. Imling Konrád ... 419
A megállapitási per. — Dr. Gottl Ágost ... 420

Büntetőjog.

Patronage a kir. országos gyüjtőfogházban. — Dr. Szabó György ... 25
A rehabilitatio kérdéséhez. — Dr. Berger Miksa ... 37
Az uzsoráról szóló javaslat. — Dr. Reichard Zsigmond ... 43
Sajtó és hivatali titok. — Dr. Kenedi Géza ... 112
Sajtó és hivatali titok. — Dr. Somló Ármin 172
A kir. Curia és a halálbüntetés. — Dr. Berger Miksa ... 147
A mitroviczai fegyintézet. — Rapoch Jenő ... 179
Börtönügyi hivatalnokaink szakszerü kiképeztetéséről. — Szabó György ... 186
A Btk. novellája. — Dr. Balog Arnold ... 199
«Izgatás» — sine fine. — Dr. Kadosa Marcel 221
Az orvosok titoktartási kötelezettségének kérdéséhez. — Dr. Ciebeszky Vilmos ... 233 (30. sz.)
A kir. ügyészség viszonya az igazságügyminiszterhez. — Dr. Töreky Géza 237 (31. sz.), 247 (32. sz.), 257 (33. sz.)
A Btk. 79. §-ához. — Dr. Degré Lajos ... 238
Tanulmányok a sajtójog köréből. — Dr. Tarnai János ... 270, 277, 292
Fiatalkoruak fogházai. — Dr. Balog Arnold 321
Fiatalkoruak fogházai. — Rickl Gyula ... 330
A büntető novella 48. és 49. §-ai. — Biró Vilmos ... 324
«Gyermekbiróság» a budapesti büntetőtörvényszéknél és járásbiróságnál. — Dr. Erődi Tihamér ... 342
A patronage fejlődése Pécsett és vidékén. — Dr. Angyal Pál ... 375
A bünügyi nyilvántartás és büntető igazságszolgáltatásunk. — Dr. Kármán Elemér ... 377
Büntetőjog és alkoholizmus. — Dr. Schubert Ignácz ... 393
Néhány szó a letartóztatottak foglalkoztatásáról. — Dr. Szász Gerő ... 402
Büntető törvényhozásunk legközelebbi feladatai. Dr. Balogh Jenő ... 418

Bünvádi perrendtartás.

Adalék a tény- és jogkérdéshez. — Dr. Heil Fausztin ... 1
Perorvoslat a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzései ellen. — Dr. Hevesi Illés ... 33
Kétszer elitélve. — Biró Vilmos ... 51
Milyen perorvoslat használható a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzése ellen? — Dr. Heller Erik ... 63
Még egy «kétszeri elitélés». — Biró Vilmos ... 72
Perorvoslat a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzése ellen. — Dr. Hevesi Illés ... 82
Tapasztaltam. — Tóth Gerő ... 96
A közbeszóló határozatok ellen használt perorvoslatokról. — R. Zs. ... 104
Mi értendő «biróság» kifejezés alatt a BP. 384. §-ának 9. pontjában? — Dr. Lengyel Aurél 160
A nem felebbezhető elsőfoku törvényszéki itélet ellen használható semmiségi panaszról. — Dr. Borsodi Miklós ... 171
Kártalanitási kérdések (BP. XXXI. fejezet). — Dr. Lengyel Aurél ... 196
Vádiratot vagy vádhatározatot az esküdtek kezébe. — Dr. Kelemen Frigyes Ottó ... 222
Kell-e vádirat az esküdtek kezébe? — Dr. Balázs Dezső ... 239
A fiatalkoru büntettesek és a vizsgálati fogság. — Dr. Angyal Pál ... 235
A magáninditvány átruházhatósága. — Dr. Darvai János ... 240 (31. sz.)
A bizonyitás tudománya. — Dr. Rónai Zoltán 253 (33. sz.)
A tanuvallomások psychologiájának tárgyalása. Dr. Moravcsik Ernő Emil ... 253 (33. sz.)
A tanuvallomások psychologiájának tárgyalása. — Dr. Nagy Károly ... 256, 264 (33. sz.)
A tanuvallomások psychologiájának tárgyalása. — Dr. Ranschburg Pál ... 265
A kir. járásbiróságok hatásköréhez tartozó bünperekben kiszabott pénzbüntetések részletekben való fizetésének megengedésére illetékes hatóságokról. — Dr. Szentirmay Ödön ... 245
Ügyészség és utasitási jog. — Dr. Békés Gyula 248 (32. sz.)
Kizárja-e a törvény a fölmentés indoka miatti semmiségi panaszt? — Dr. Heller Erik ... 250 (32. sz.)
Kizárja-e a törvény a felmentés indoka miatti semmiségi panaszt? — Dr. Darvai János ... 301
Az 1907 : XVIII. t.-cz. 1. § ához. — Biró Vilmos ... 340
Vádirat nélküli eljárás a törvényszék előtt. — X. 425

Biróság, ügyvédség.

Járásbiróságaink és törvényszékeink ügyforgalma 9
A kir. közigazgatási biróság jogalkotása. — Verus 12
Egy komoly szó az igazságügyi kormányhoz. — Dr. Balog Arnold ... 17
Statisztika idején ... 25
Hátralékkimutatás. — M. ... 65
Ügyvédi kérdések. — Dr. Balog Arnold ... 69
Statisztika és hátralék. — r. ... 74
Az ügyvéd mint adóvégrehajtó. — Dr. Alföldi Dávid ... 130
A községi jegyzők magángyakorlata — Dr. Gróh József ... 143
A kir. ügyész és a közigazgatás. — Dr. Töreky Géza ... 138, 151, 157, 169
Mit várhatnak a budapesti birák a lakbérrendezéstől? ... 165
A végleges birósági szervezet megalkotása. — Dr. Márkus Dezső ... 175, 183, 192
Az ügyvédi kar nyugdija. — Dr. Kenedi Géza 195
Az ügyvédi vizsgák szinvonala. — Dr. Balog Arnold ... 227
Az ügyvédi dijszabás. — Dr. Balog Arnold 229 (30. sz.)
A szegedi állandó ügyvédgyülés ... 229 (30. sz.)
A nagybecskereki ügyvédek dijszabás-tervezete 230 (30. sz.)
Az ügyvédi dijakról. — Alföldy Ede 231 (30. sz.)
A birói szervezet módositása és az automatikus előléptetés ... 239
A titkos minősités eltörlése. — Dr. Degré Miklós ... 243
A minősités. — Kovácsy Albert ... 262
A minősitésről. — Felszeghy Kálmán ... 286
A titkos minősités eltörlése. — Dr. Roosz Lajos ... 300
A birói és ügyészi szervezet reformjához. — Judex ... 251
Az ügyvédség országos szervezése. — Dr. Kenedi Géza ... 373
Az informálás. — I. Judex. — II. Advocatus. 394
Az informálás. — Dr. Térfy Gyula ... 423
Országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézet. — Spectator ... 412
A birói tekintély. — Dr. Kenedi Géza ... 417

Jogirodalom.

Dr. Almási Antal: A tilos cselekmény a magánjogban (Budapest, 1907. Grill K. könyvkiadóvállalata 304 lap, VI. k.). — Dr. Szladits Károly ... 20
A bizonyitás joga. Dr. Gaár Vilmos. — Dr. Löw Loránt ... 50
A strike jogi következményei. Irta dr. Baumgarten Nándor. Jogelemző tanulmány, tekintettel a polgári törvénykönyv Tervezetére. Dr. Almási Antal ... 59
A járásbirósági pervezetés. Irta: dr. Révai Bódog. — Dr. Lányi Márton ... 60
A magyar szinházi jog mai érvényében. Irta: dr. Révai Lajos. — Dr. Hevesi Illés ... 95
Az egyházi házasságkötési jog tanának kifejlődése. — Irta Reiner János. Budapest, Stephaneum nyomda r.-t. — x. y. ... 332

Vegyes tárgyu czikkek.

A VIII. nemzetközi tengerjogi értekezlet eredményei. — Dr. Dárday Dezső ... 3, 11, 22
Az uj munkásbiztositási szervezet. — S. A. ... 49
A munkásbiztositási hivatal. — Dr. Pap Géza 61
A munkásbiztositási hivatal ... 63
A munkásbiztositási törvény. — Dr. Rosenfeld Izidor ... 80
Fabiny Teofil ... 85
Az 1907. év törvényhozása. — Dr. Márkus Dezső ... 101, 111, 119
Stammler Rudolf. — Dr. Löw Loránt ... 127
Szabad jog, szabad jogtudomány. — Dr. Zerkowitz Zsigmond ... 128
A magyar-horvát tengerparti közvagyon jogi jellege. — Dárday Dezső ... 135
A tengerparti közvagyon területeinek nyilvánkönyvi kezelése. — Dárday Dezső ... 212
Az egyházközségek munkásbiztositási kötelessége. — Dr. Schulcz Ágost ... 141
Bünügyi szenzációk. — Dr. Balog Arnold 155
A tanfolyam hallgatása nélkül letett jogi államvizsgák minősitő hatásáról. — Dr. Flórián Károly ... 176
A kivándorlás és a magyar közigazgatás. — Dr. Gróh József ... 185
Az igazságügyi költségvetéshez. — Dr. Balog Arnold ... 191
Werbőczy Hármaskönyve és a Summa Legum. — Dr. Kiss Albert ... 200
A munkásbiztositási választott biráskodási eljárás. — Dr. Pap Géza ... 219, 228
Hérics-Tóth János ... 261
Ádám András. — Dr. Staud Lajos ... 269
Oberschall Adolf ... 289
Nemzetközi jogi konferenczia ... 305
Magyar jogászgyülés. — Dr. Márkus Dezső 313
Az 1909. évi igazságügyi költségvetés ... 329
Szilágyi Dezső. — Vavrik Béla ... 337
A XXV. nemzetközi jogi kongresszus főbb eredményei. — Dr. Ferenczy Árpád ... 348
A jogtanári kvalifikáczió reformja. — x. y. 359, 366
Törvényjavaslatok tárgyalása az országgyülésen. — Dr. Márkus Dezső ... 401

Külföldi jogélet.

A német per. — Dr. Gárdos Félix ... 26
Stammler a német büntető igazságszolgáltatásról. — Dr. Edvi Illés Károly ... 163
Az északamerikai gyermekvédelem köréből ... 194
Az uj angol bünügyi felebbvitel. — Darvai Dénes ... 207, 215, 231
Berlini tanulságok. — Dr. Balogh Jenő 211, 306
Néhány szó a franczia kiskoruak büntetéséről. — Fehér Dezső ... 237
Az uj német «felségsértési» törvény. — Rapoch Jenő ... 249 (32. sz.)
A rummelsburgi munkásház és munkásmenhely. — Dr. Moskovics Mór ... 255
A bünvádi eljárási jog reformja Németországban. — Dr. Lengyel Aurél ... 290, 298
Az uj német egyesületi törvény. — Harmat Emil ... 318
A berlini munkásbiztositási választott biróság müködése. — Dr. Vályi Sándor 321, 330, 338, 346, 358

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

Szeyffert Ede. — Adatok a Btk. 336., illetőleg 340. §-ának pusztitására. — Jogirodalom. — A döntvénytárak tartalommutatója. — Schiller Bódog előadása a Jogászegyletben a «Hármaskönyv egyik főforrásáról» czimen. — A hivatalos igazságügyi naptár. — A Btk. progressziv büntetési rendszerének kiépitése. — A magánjogi törvénykönyvet előkészitő bizottság munkája. — Adalék birósságaink itélkezéséhez ... 6
A kir. Curia ügyforgalma 1907-ben. — A birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló törvényjavaslat. — Budapesti ügyvédek statisztikája. — A Btk. progressziv rendszerének kiépitése. — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának vitaestéi. — A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék és a sürgős ügyek. — Nem képviselők a Házban 15
A birói vizsgák statisztikája 1907-ben. — A budapesti ügyvédvizsgáló-bizottság müködése 1907-ben. — Az ügyvédsegéd mulasztása nem igazolási ok. — Jogszolgáltatásunk szervezetének változásai 1907-ben. — Doleschall

Lap

Alfréd a büntető novella életbeléptetéséről. — Hosszu terminus ... 23
A birói fizetésrendezésről szóló törvényjavaslat a pénzügyi bizottságban. — A budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottsága és a fővárosi tanács. — Jogirodalom. — Az ügyvédjelöltek országos egyesületének két évi müködése. — A házasságok felbontásának okai 1906. évben. — Reitzer Béla jogászegyleti előadása «A telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határairól». — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának vitaestélye. — A budapesti ügyvédi kamara átirata a tábla elnökéhez, a budapesti járásbíróságok visszás állapotairól ... 33
Igazságügyi javaslatok a képviselőház előtt. — A polgári perrendtartást életbe léptető törvény tervezete. — Az ujjászervezett curiai ügyvédi tanács. — Szilágyi Dezső siremléke. — Jogászegyleti vita az uzsorajavaslatról. — Jogirodalom. — Panaszok késedelmes kiadmányozás miatt. — Gyorsaság. — A kereskedelmi könyvekbe bevezetett kárkövetelések illetékessége. — Nyilt kérdés. — Ingadozás az igényperekbeli joggyakorlat terén ... 46
A büntető novella szomoru sorsa. — A birói és ügyészi fizetésrendezés. — Szabadalmi ügyek a kereskedelemügyi miniszter előtt. — Nemzetiségi tüntetés a bíróság előtt. — A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma 1907-ben. — A curiai felülvizsgálati tanács határozatainak gyüjteménye. — Jogirodalom ... 54
A kivégzés. — A kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése. — Dr. Mandel Pál halála. — Az igazságügyi alkalmazottak létszáma és képesitése. — Az uzsorajavaslat a Jogászegyletben. — Hosszu terminus ... 66
A tőzsdebiróság reformja. — A felebbvitel korlátozása és a pertárgy értéke. — A nemzetközi jogi egyesület budapesti conferentiája. — A perrendtartás életbeléptető törvénye és a zugirászat. — A budapesti ügyvédi kamara jelentése a büntető novelláról. — A 87. számu curiai teljes-ülési döntvény és a budapesti ügyvédi kamara. — A birói öltöny. — A fizetési meghagyások ügyvédi dijai. — A perrendtartást életbeléptető törvény és a teljes-ülési döntvények hatálya. — A birói kiadmányok rosszasága. — Igazságügyminiszteri rendelet a pártfogó ügyvédek felmentése tárgyában ... 74
A birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló törvény kihirdetése. — A budapesti ügyvédi kamara ezidei közgyülése. — Jogirodalom. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának vitája a tanuzási képességről. — A kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma. — Gyermekvédelmi szervezet ... 83
A halálbüntetések statisztikája. — A csendőri vallatás értéke. — Jogászegyleti előadás az osztrák polgári törvénykönv novellajavaslatáról. — A kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Ügyvédjelöltek egyesületei. — Eljárás csődügyekben. — Az 1907. évi törvényczikkek. — Hármas mutató a magyar igazságügyi irott jog forrásairól ... 90
A büntető novella tervezete. — Novák Sándor halála. — Emlékbeszéd Hoffmann Pál felett. — Birói és ügyészi összlétszám. — Felsőbirósági döntvények. — Jogirodalom. — Végrehajtói dij szaporitása. — Egy lelet körül. — Végrehajtási személyfogság Boszniában. ... 98
A birói fizetésrendezés. — A Jogászegylet Könyvkiadó Vállalata. — A Jogászegylet első magánjogi vitaestélye. — A Jogászegylet Fayer László-pályadija. — Gyorsaság. — Jogirodalom ... 107
A budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottságának tevékenysége. — Jogirodalom. — A budapesti rabsegélyző egylet 1907. évi jelentése. — Hiteljogi Döntvénytár. — Magánjogi vitaest a Jogászegyletben ... 116
A Jogászegylet Könyvkiadó-Vállalata. — Stammler professzor a Jogászegyletben. — Magánjogi vita a Jogászegyletben. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának vitaestéje. — Birói létszám szaporitása a kereskedelmi és váltótörvényszéknél. — Felesleges zaklatás. — Polgári jogigény, melynek nincs illetékes bírósága. — Uj joggyakorlat a váltójog terén. — Jogirodalom ... 124
Stammler Rudolf a Jogászegyletben. — A Curia negyedévi ügyforgalma. — Dárday Sándor

Lap

igazságügyi törvénytára. — A Jogászegylet magánjogi vitája. — A Btk. 257. §. és az 1894. évi XXXI. tcz. 121. §-ához. — Nyolcz évig tartó itéletkézbesités. — Jogirodalom. — A Telekkönyv czimü szaklap. — Büntetőjogi Döntvénytár ... 132
Kinevezési politika. — Igazságügyi törvényjavaslatok. — Jogászok az Akadémiában. — Gyorsaság. — Jogirodalom ... 144
Értekezlet az állami munkásbiztositási hivatal szervezeti és ügyviteli szabályai tekintetében. — Vasárnapi munkaszünet az ügyvédi irodákban. — Az aradi ügyvédi kamara a Btk. novellájáról. — Az aradi ügyvédi kamara a községi jegyzők magánmunkálatairól. — Jogirodalom. — Birósági kezelés ... 153
A tanuvallomások psychologiájához. — Czégnyilvántartás. — Anciennitás a birói karban. — Jogirodalom. — Uj czégmutató szüksége ... 161
A birói függetlenség. — Büntető főtárgyalások és a gyorsirók. — A Btk. novellája és az uj ülésszak. — Az országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézetről szóló törvényjavaslat a képviselőház előtt. — Jogirodalom. — Bíróságaink kritikája Ausztriában ... 172
Összeférhetetlenség. — A Btk. novellája és az államrendőrség. — A budapesti járásbirósági joggyakornokok mozgalma. — Sztrájkoló védők. Budapest kriminalitása. — Jogirodalom ... 180
A rendőrfőkapitány rendelete a gyermekvédelem érdekében. — A kihágási biráskodás és az államrendőrség. — Helyreigazitás. — A Jogászegylet Könyvkiadó Vállalata. — Jogirodalom. — Gyorsaság. — «Tömeges nap» 189
Stagnáczió az igazságügyi kinevezésekben és előléptetésekben. — A birósógok adminisztrácziójához. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának közgyülése. — Jogirodalom ... 196
Itélet a dánosi bünperben. — A kereskedelmi és váltótörvényszéki leiró személyzet létszámának szaporitása. — Gyorsaság. — A Jogászegylet igazgató-választmányának ülése. — Ügyvédi pantheon. — Jogirodalom ... 209
Az uj csalási szakasz. — A gyermekrendőrség és gyermekbiróság. — A kereskedelmi és váltótörvényszék hátralékai. — Gyorsaság. — Jogirodalom ... 217
Az ügyvédi vizsgák statisztikája. — Ügyvédek nyomora. — Örökölhető vagy átvihető betegségben szenvedők házasságkötése. — A pécsi rabsegélyző egylet évi jelentése. — Jogirodalom. — Az uj budapesti lakbérszabályzathoz. — Végzés, az ügyfelek megnevezése nélkül ... 224
A végrehajtási novella és a képviselőház igazságügyi bizottsága. — A Btk. novellája és a Btk. — Protekczió az ügyvédi vizsgán. — Végrehajtási novella és fundus instructus. — Lakbérnegyedek kezdete. — A Jogászegylet pályatételei. — Jogirodalom. — Az orvos joga az abortus mesterséges előidézéséhez ... 233
Gyermekbiróság. — Életfogytig tartó fegyház a Btk. 92. §-a alapján. — A közadók kezeléséről szóló törvényjavaslat. — Rabsegélyző egyletek. — Jogirodalom ... 240
A végrehajtási törvény novellája. — A munkásbiztositási törvényről. — Az ügyvédvizsgálóbizottság szünete ... 248
Szántó Mihály halála. — A Curia félévi ügyforgalma. — Választott bíróság az Ausztriával kötött kereskedelmi szerződésből felmerült vitás kérdések elbirálására. — A Jogászegylet könyvkiadó-vállalatának ujabb kötete. — Iparhatósági Odyssea. — A végrehajtási novellához 256
A sommás végzés kibocsátásának megtagadása. — Az ötödik országos ügyvédgyülés naplója. — A végrehajtási novellához. — Központárakból járó illetmények letiltása. — Tiltott politizálás 235 (30. sz.)
Biró elleni fegyelmi eljárás. — Züllött gyermekek védelme s a csendőrség. — Gyanusitottak fényképeinek közzététele. — A Bp. 482. §-ának 4. bekezdéséhez. — Fegyelmi eljárás a vádlott ügyvéd meghallgatása nélkül ... 243 (31. sz.)
Környey Ede jubileuma. — Ügyvédi dijszabás. — Az igazságügyi orvosi tanács ujabb füzetei. — Törvényjavaslat az ipari munkások vasárnapi szünetéről ... 251 (32. sz.)
A bünügyi feljelentések közzététele. — A birák kinevezéséhez. — A rendőri gyermekbiróság. — A tanuk ... 259
A büntetőnovella életbeléptetése. — Az ügyvédi dijszabáshoz. — A végrehajtási novella és a

Lap

kereskedők. — A végrehajtás költségei. — Törvénykiadások ... 267
A Curia veszteségei. — A gyermekbiróságok. — Késedelmesség a hatásköri összeütközési eljárásokban. A büntető novella zsebkönyve ... 275
A büntető bíróságokról. — A nemzetközi jogi egyesület konferenciája. — Törvények röviditett megjelölése. — Inducált elmezavar. — Gyorsaság ... 287
Az 1909. évi költségvetés. — A Curia ügyforgalma. — Jogirodalom ... 296
Emlékezés Oberschall Adolfra. — Külföldi hatóság nyomozása belföldön. — A Jogászegylet pályatételei. — Immling Konrád kommentárja a végrehajtási törvényhez. — A bürokratikus czopf. — A szegedi ügyvédi kamara és az ügyvédi dijszabás. — Nyilt kérdés ... 303
Az 1909. évi költségvetés és az igazságügy. — Az 1909. évi költségvetés és a birák. — Lakáspénzemelés? — Szemináriumok a budapesti egyetem jogi karán. — A nagybecskereki uj igazságügyi palotáról. — «A Jog» czimü szaklap megszünése. — Késedelmesség a hatásköri összeütközési esetekben. — Ügyvéd elleni fegyelmi büntetés. — Jogirodalom 311
A uemzetközi jogi conferenczia. — Az ügyvédi kar és a napi sajtó. — A birósági kezelés egyszerüsitése. — Jogirodalom ... 319
A feltételes elitélés és a napi sajtó. — Retrográd statusrendezés. — Birák és ügyészek az 1909. évi költségvetésben. — Az ügyvédi kar és a napi sajtó. — A végrehajtási novella kommentárja. — A Jogászegylet. — Fayer László pályatétele. — Jogirodalom. — Felolvasás az ügyvédjelöltek egyesületében ... 327
Dr. Bleuer Samu halála. — Késedelmes kinevezések. — Az adóreform hatása az ügyvédségre. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának uj füzetsorozata. — Telekkönyvi hatósággal felruházott birósógok száma. — Lelkiismeretes ügykezelés ... 335
Szilágyi Dezső siremléke. — A Latkóczy esethez. — Az országos birói és ügyészi egyesület közgyülése. — Gyermekvédelem és zsurnalisztika. — A sommás eljárás gyorsasága. — Költségmegállapitás. — Körlevél az országos ügyvédszövetség érdekében ... 343
A végrehajtási novella megvitatása. — A közjegyzői kinevezések. — Jogirodalom ... 355
A községi jegyzők magánmunkálatai és a pénzügyi bizottság. A nyomozó hatóságok visszaélései — A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportjának előadása. — Jogirodalom. — Öthónapos terminusok. — Nyilt kérdés. — Fiumei ügyvédjelöltek joggyakorlata. — A XXI. nemzetközi jogi kongresszus 363
Politika és igazságügy. — A Btk. novellájának visszaható ereje. — Szemérem elleni sajtóvétségek. — Jogirodalom ... 371
Felsőbirósági kinevezések, — A vizsgálati fogság. — Adalék Szilágyi Dezső jellemrajzához. — A Jogászegylet Fayer László pályadijának nyertese. — A budapesti Ügyvédi Kör közgyülése, — Jogirodalom ... 383
A Jogászegylet közgyülése. — Szivák Imre kitüntetése és az ügyvédi nyugdijintézet. — Az uj bortörvény és a Kbtk. — Előadás a központi járásbiróságról. — Igazolás megtagadásának oka. — Jogirodalom. — A Jogászegylet pályakérdése. — A budapesti törvényszék birói létszámának emelése. — A végrehajtások költségei ... 390
Politika és igazságszolgáltatás. — Csathó Ferencz jubileuma. — A Jogászegylet Könyvkiadó-Vállalatának kiadványai. — Jogászegyleti felolvasás. — Birói kinevezések. — Jogirodalom ... 398
A költségvetési vita. — A polgári törvénykönyvet előkészitő bizottság müködése. — Az anyakönyvek aláirása és a Curia. — A Polonyi-Lengyel sajtóper. — Jogászegyleti felolvasás. «Uj irányok a magánjogban» czimen 406
A pornografikus nyomtatványok elleni küzdelem. — Az állampénztár kezelése. — Az uj ipartörvénytervezet a Jogászegyletben. — Jogirodalom. — A végrehajtási novella szerinti bejelentések illetékmentessége ... 414
Az igazságügyi kormány munkaprogrammja. — Nyilvános nyomozások. — A gyermekbiróságok. — A kereskedelmi üzlet átruházása. — A központi járásbiróság. — Központárból felvehető követelés letiltása. — Ipartestületi határozat a csődeljárásban ... 426

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

Az osztrák perrendtartás 10 éves jubileuma 16
Az osztrák parlament ügyvéd-képviselői. — Az osztrák perrendtartás jubileuma és a kritika — Tőzsdejáték biztositására szolgáló letét 35
Nyugatgalicziai analogia 48
A kartell felelőssége a bojkottért. — Kártérités kevésbbé jövedelmező akkordmunka kiosztásáért 92
Az osztrák bünvádi perrendtartás novelláris módositása 108
Nyilt számlakövetelések leszámitolása. — Kiköthető-e az ügyvédi kamara választmánya mint választott bíróság? 125
Igazságügyi budget-vita 133
Egy ártatlanul halálra itélt kártérítési pere. — Az alsóausztriai ügyvédi kamara létszáma. — A kártéritési jog köréből 145
A magyar és osztrák házassági jog összeütközése. — A grammophon lemezek és a szerzői jog 146
A bécsi czégbiróság gyakorlatából 154
Kártérités zárlat miatt 162
A bécsi belvárosi járásbiróságok központositása 174
A «fekete lista» 190
Sajtójogi törvényjavaslat az osztrák törvényhozás előtt 210
A vizsgálóbiró kézikönyve. — Az osztrák büntetőtörvény módositása 226
Védjegy oltalom Ausztriában. — A vasut felelőssége beszámithatatlan személyért 257
Magyar perrendtartás osztrák bíróság előtt. — Az osztrák politikai közigazgatás kézikönyve. — Az osztrák kártéritési jog 236 (30. sz.)
A felügyelő-bizottság büntetőjogi felelőssége 252 (32. sz.)
Ügyvédi dijak. — A házasságtörő nő öröklési joga 278
Dr. Hoegel tanulmányai 304
Zálogjogszerzés élő állaton 414

Németország.

Az Amtsgerichtek hatáskörének kiterjesztése. — Kiss Géza nagyváradi jogakadémiai tanár munkája a pozitiv szerződésszegésekről német nyelven. — Az életbiztositásra vonatkozó német joggyakorlatból. — Bozzinak «A jogtudomány világnézlete czimü müve». — A szerzői jogi kamarák véleményei. — A jogászi pálya tulzsufoltsága Poroszországban 8
A német büntetőjogi reform. — A régi jog küzdelme az ujjal 16
A járásbirósági értékhatár kiterjesztése 24
Német birák egyletei. — Az első német gyermekbiróság. — Automobil szabályok. — A Reichsgericht gyakorlatából. — Házassági biróságok. — A jogi oktatás kérdései 36
Szerzői jogi kérdés 56
A Reichsgericht gyakorlatából 68
A balesetnél sérült operáltatási kötelezettsége. — A Reichsgericht gyakorlatából. — A zsarolás fogalmához 76
A Reichsgericht gyakorlatából 92
Mikor megengedett dolog a bojkott? 108
A német perrendtartás és birói szervezet reformjának módositása 118
Tőzsdejáték 134
A Reichsgericht gyakorlatából 145
Tömeggondnoki dijak Németországban 146
A Reichsgericht gyakorlatából. — A müncheni jó biró 162
A büntetés feltételes felfüggesztésének statisztikája. — A német tőzsdetörvény novellája. — Vallomás megtagadhatása az alkalmazott részéről. — Kártérités hamis hitelértesitésért 174
A perbiróság tévedésbe ejtése által elkövetett csalás. — A német polgári törvénykönyv 906. §-a 182
A német törvényhozás igazságügyi alkotásai 190
Vesekövek tulajdonjoga 210
Bozi Alfréd: «Die Weltanschauung der Jurisprudenz» czimü munkája 218
Gyermekbiróság Berlinben. — Schmöller: «A méltányosság mint a magánjog alapja« czimü müve 226
A német jogászgyülés. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület német csoportjának ülése. — A német birói egyesületek. — Harcz a «Hibernia» kőszénbánya körül. — Az iparjogvédelmi kongresszus 241
Részvénytársaság közgyülési tárgysorozatának közzétételi módja. — Bekker Immánuel nyugalomban. — A technika vivmányai a jogrendszerben. — Szinházi cenzura és törvényszéki tárgyalások 249
Szegénypártolás. — Az automobiltulajdonos felelőssége. — Az alkalmazott igénye karácsonyi gratifikáczióra. — Az angol polgári peres eljárás és a német perrendtartási reform 250
Német birói joggyakorlat 258
A nyilvános kölcsönök jogviszonyai. — Tulmagas kötbér erkölcstelen 236 (30. sz.)
A freibergi kivégzés 244 (31. sz.)
A német jogászgyülés. — Nemzetközi szerzői jogi kongresszus. — A törvényszéki gyorsirás kézikönyve. — Konferenczia a váltójog egységesitése végett. — Vádlottak és tanuk korábbi büntetései 252 (32 sz.)
A német bünvádi perrendtartás reformja. — Kötvényfelvétel érvényessége. — A halotthamvasztás a porosz jogban 275
A fiatalkoruak birósága intézményéhez. — Mütét az illetékes fél beleegyezése nélkül 276
Az uj német bünvádi eljárás tervezete 288
Balesetbiztositás. — A vagyoni viszonyok jóra fordulása esetére szóló kötelezés 296
A Zeppelinnek adott nemzeti ajándék adóköteles volta. — Kötbér. — A tiltott szerencsejáték fogalmához 304
Tehet-e vádlott előterjesztést az itélet kihirdetése előtt? — A német jogirodalomból. — A jogi pályák tulzsufoltsága Bajorországban 312
Orvosi titoktartás 320
Részvénytársaság mérlege 328
Két kereskedelmi társaság gazdasági azonossága. — A házastárs joga a másik házastárs mellé való temetkezésre 336
A Reichsgericht gyakorlatából. — Államtudományi továbbképző tanfolyamok 344
A német jogászgyülés határozataiból 355
A német jogászgyülés. — Egy német folyóirat jubileuma. — A német polgári törvénykönyv 157. §-ához 364
Német ügyvédek segélypénztára. — Birák közös értekezlete 372
A német császár beszédei szerzői jogi szempontból. — A biró vagyoni felelőssége 384
Léghajózás és ingatlan tulajdon. — Örökjogi dolgozatok 400
Esküdtek az esküdtszeki intézményről. — A német perjog reformja és a biróságok tulterheltsége. — Egy Heine ügy. — A német jogirodalomból. — Orvos kötelessége a tudományos haladásra 415
Hazugság a perben. — Birtokháboritás puszta szóval. — Testi sértés ujságczikk utján. — Nietzsche levelei 427

Franczia ország.

A Nobel-dij 16
Javaslat a strikeok elkerülése czéljából. — A munkásbaleseti törvény kiterjesztése 56
A tékozlás miatt való gondnokság alá helyezés reformja. — Az apasági kereset. — A kiskoruak prostitutiója elleni védekezés 68
A vad által a vetésekben okozott kár megtérítése 76
Az elvált nő várakozási ideje. — Casier civil 92
A franczia perrendtartás reformja 99
Az esküdtek szerepe a büntetés kiszabása körül 118
Erkölcsi kár reparáczióját 126
A franczia stilus curialis. — Köteles-e a nő férjével együtt lakni, ha az anyós is ezzel lakik? 134
Fictiv házasságkötés. — A csábitó felelőssége. — Az orvos felelőssége 146
A gonosztevő cselédek 218
Casier automobiliste 42
A hazárdjátékokról szóló uj franczia törvény 249
Kocsivezetők felelőssége baleset alkalmával 250
A fajzási jog Franczia országban 258
Kötszerpazarlás miatt elitélt orvos. — Az esküdtek napidija. — A halálbüntetés eltörlése 252 (32. sz.)
Az objectiv birtokelmélet. — Az orvos joga az orvosi bizonyitványok szerkesztésében. — Magán-pénzbirságok érvénye 276
Az orvos felelőssége a franczia judikaturában 288
Theatrum Cinematographe. — A franczia szerzői jog reformja 392
A választói névjegyzékbe való felvétel egy érdekes esete 400

Angolország.

Uj angol szabadalmi törvény. — Törvényjavaslat a munkanélküliek foglalkoztatásáról 8
Schakespeare mint jogász. — Lehet-e egy részvénytársaság igazgatója egy másik részvénytársaság? — Az 1906. évi angol munkás kártéritési törvény 16
Szenzácziós bünperek fölmentett vádlottjai a szinpadon. — Kutyák szállitása vasuton. — A férfi büntettesek statisztikája. — A római jog a britt Guyanaben 36
A degeneráltak eliminálása. — A nők bünözésének okai 56
A vendéglős teljesitési kötelessége 68
Az angol házassági jog intézkedéseinek egyoldalusága 76
Uj angol törvények 1907-ben 100
A gazda jogi és erkölcsi felelőssége közti különbség 108
A büntetések 126
Uj felebbezési szabályok Angliában. — Ügyvédek adománya 146
Angol ügyvédgyülés. — Az uj munkás-kártéritési törvény. — Egy nagy per 154
Bizonyitási teher a kiskoru ügyleteinél 162
Alkalmazott mint versenytárs 190
Munkások által kiállitott nyugták érvénye 242
Bünügyi vizsgálat operáczió esetében 250
Börtönlátogató nők egyesülete. — Idegenek kiutasitása Angliából 258
A beteg beleegyezése a mütéthez 236 (30. sz.)
Angol és ir birák. — Fegyházi élet Angliában 244 (31. sz.)
A modern Anglia. — Törvény a tuberkulózis ellen 252 (32. sz.)
Törvény a szokásszerü büntettesekről. — Psychoneurológiai intézet 268
Angol judikatura 312
Apróságok az angol jogéletből 320
Haszonbérleti törvény 328
Balesetkártéritési esetek. — Szerzői jog bitorlása mozgófényképek utján 344
Törvény a bünügyi költségekről 364
Az angol judikaturából. — Kártérités borotválás közben ért fertőzésért. — A kalózkodás fogalma. — Turpis causa 416
A «diaboló»-játék védjegye 428

Olaszország.

A tőzsdetörvény javaslata 268
Az olasz békebirák 312

Schweiz.

Uj egységes magánjogi törvénykönyv 8, 108, 226. 276
A kötelmi jog reformja 400

Norvégia.

Házasságkötést megelőző orvosi vizsgálat 268

Oroszország.

A halálbüntetés ellen 304
Nőügyvédek Oroszországban 134

Törökország.

Polgári törvénykezés Törökországban

Amerika.

Jogi oktatás Amerikában 268
A fogadás mint büntett 126
A lóverseny elleni küzdelem 258
Az Egyesült-Államok törvényhozásának tagjai. — Nők az ügyvédi pályán 268
Az Egyesült-Államok kongresszusa elé kerülő javaslatok 384
A konzul képviseleti joga. — Fonográf, mint bizonyitási eszköz 428

Transwaal.

Az ujjlenyomatok 76

Előfizetési felhivás.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

heti szaklapra, kapcsolatban a

I. Magánjogi, II. Hiteljogi, III. Büntetőjogi, IV. Közigazgatási Döntvénytárakkal.

Főszerkesztő:
Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Társszerkesztő:
Dr. FABINY FERENCZ.

Felelős szerkesztő:
Dr. BALOG ARNOLD.

A Jogtudományi Közlöny 43 évi fennállása óta a hazai jogirodalomnak oly lendületet adott, hogy jogosult önérzettel hivatkozhatunk eddigi müködésünk eredményeire. Feladata lesz ez után is, hogy a jogélet minden ágában tájékoztasson és állást foglaljon.

Jogrendszerünkben gyökeres ujitások váltak szükségesekké. A jogélet minden ágában uj látóhatárok nyilnak; uj czélok felé törekszünk.

A magánjogi kodifikáczió befejezése a hazai jogfejlődés elsőrendü követelménye.

A magánjogi törvénykönyv tervezetével állandóan és rendszeresen foglalkoztunk már eddig is. A jegyzőkönyveket hat kötetben közöltük és máris számos biráló czikk jelent meg a tervezetről lapunkban.

A polgári perrendtartás tervezete is részletes és sokoldalu megvitatás tárgya volt.

Az anyagi büntetőjog terén a büntetőjogi reformtörekvések a fennálló jog alapelveit ingatták meg. A büntető novella törvénybeiktatása a legfőbb bajokon segitett ugyan, de az ujabb szabályozást igénylő kérdések egész légiója követeli a büntetőjogi kodifikáczió revizióját.

E szaklap volt az, mely a törvény megalkotása óta állandóan képviselte a büntetőjogi reformtörekvéseket és melynek a Btk. novellájának törvénybeiktatása körül is szerep jutott.

Elsőrendü feladatnak tekintettük eddig is a bünvádi perrendtartás gyakorlati kialakulásának figyelemmel kisérését. A törvény alapján kifejlődő judikatura birálata kapcsán mutatunk rá a törvény fogyatkozásaira és hézagaira.

Hogy a többi fontos feladatok közül csak a legsürgősebbeket emlitsük, a birói és ügyvédi szervezet, a polgári peres és perenkivüli eljárás, a kereskedelmi és csődtörvények gyökeres reformja el nem odázható Lapunkban mindezen tárgyak állandóan napirenden tartatnak.

A birói szervezet tökéletesitése, valamint a birák fizetésének rendezése mellett ép oly lelkesen szállunk sikra, mint az ügyvédség reformja és minden irányban való függetlenségének előmozditása érdekében.

A jogtudományok elméleti müvelése mellett a gyakorlati irányt is szem előtt tartva, a törvénykezés minden ágát figyelemmel kisérjük. Az egyes itéletek kritikai megbeszélése kapcsán törekszünk a joggyakorlat javitása és jogegység létesitése érdekében közremunkálni.

E szaklap mindig beszámol a külföldi jogéletnek legfontosabb mozzanatairól és a külföldi jogi irodalom jelentősebb termékeiről is. Ezentúl még fokozottabb figyelmet fogunk a külföldi törvényhozás, birói gyakorlat és szakirodalom ösmertetésére forditani, hogy olvasóink a külföldi jogfejlődésnek mozgalmairól tájékozást szerezhessenek.

A lapunk mellékletét képező

DÖNTVÉNYTÁR

mely százon felüli kötetszámot mutat már fel, gyökeresen átalakult és uj alapra fektetve tetemesen kibővült. Döntvénytárunk ugyanis a következő négy önálló részre osztva csatoltatik lapunk külön mellékleteként:

I.

MAGÁNJOGI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti
GOTTL ÁGOST,
kir. curiai tanácselnök.

II.

HITELJOGI DÖNTVÉNYTÁR

(VÁLTÓ, CSŐD, KERESKEDELMI- ÉS TŐZSDEI-ÜGYEKBEN).

Szerkeszti
Dr. FABINY FERENCZ,
ny. kir. itélőtáblai elnök.

III.

BÜNTETŐJOGI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti
Dr. BALOGH JENŐ,
egyetemi tanár.

IV.

KÖZIGAZGATÁSI DÖNTVÉNYTÁR

Szerkeszti
Dr. MARSCHALKÓ JÁNOS,
kir. törvényszéki biró.

Mindenik rész teljesen önálló egész, és külön-külön rendszeres és betürendes tárgymutatókkal szereltetik fel, úgy, hogy az év végével nem kevesebb, mint *négy kötetben száz ivnyi* terjedelmü határozatgyüjtemény áll olvasóink rendelkezésére. Ebben a négy kötetben a kir. Curia, a kir. táblák és a törvényszékek mint felebbezési bíróságok határozatai mellett helyet foglalnak a közigazgatási bíróság, a hatásköri bíróság és az egyes szakminiszteriumok elvi jelentőségü döntései.

Az egyes határozatok kapcsán rendszeresen utalunk az ugyanazon tárgyú előbbi közlésekre, egyszersmind feltüntetjük a határozatok közt felmerülő eltéréseket.

A* kiadóhivatal *részéről legyen szabad arra figyelmeztetni, hogy lapunk mellékleteinek külön beszerzésénél csak a négy* Döntvénytár *évenkint 16 koronába kerül, és igy a* Jogtudományi Közlöny *ezen mellékleteinek szolgáltatásával a legolcsóbb és e mellett a* legterjedelmesebb *jogi szaklap.

☞ *A Jogtudományi Közlöny kiadóhivatala a felsőbiróságoknál függőben levő ügyekről az előfizetőket postafordultával* levelezőlap utján *dijtalannl értesiti, az elintézést figyelemmel kiséri* és a tárgyalásra való kitüzésről, valamint az elintézés mikéntjéről levelező-lapon ad értesitést.

Előfizetési feltételek: egész évre 12 frt = 24 kor., félévre 6 frt = 12 kor., negyedévre 3 frt = 6 kor.
Az előfizetési pénzek bérmentesen, a vidékről legczélszerübben *posta-utalvány* utján küldendők

Kiadótulajdonos: a **FRANKLIN-TÁRSULAT.**

a Jogtudományi Közlöny kiadóhivatalához
(Egyetem-utcza 4. sz.)

Negyvenharmadik évfolyam. 1. szám. Budapest, 1908 január 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Adalék a tény- és jogkérdéshez. *Dr. Heil Fausztin* kir. közigazgatási birótól. — A VIII. nemzetközi tengerjogi értekezlet eredményei. *Dr. Dárday Dezső* fiumei kormányzósági miniszteri titkártól. — Özvegyi jog és nőtartás. *Dr. Szladits Károly* kir. törvényszéki birótól. — Az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedő ellen vezetett jelzálogi bekebelezésnek joghatálya van-e? *Burkóczy Gábor* orosházai kir. aljárásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár I. kötetéhez.

Adalék a tény- és jogkérdéshez.

Anyagi semmiségi ok alapján emelt semmiségi panasz esetében a BP. 437. §-a értelmében a kir. Curia köteles határozatait a 426. §. 1. pontja esetében az esküdtbiróság, a 426. §. 2. és 5. pontja esetében a kir. törvényszék, egyébként a kir. tába által valóknak elfogadott tényekre alapitani.

A BP. 385. §. 1. pontjára alapitott semmiségi ok esetében ebből az következik, hogy azt a jogkérdést: *a)* hogy a vád alapjául szolgáló tett megállapitja-e valamely büncselekménynek tényálladékát; *b)* hogy a büncselekményt a büntetőtörvény melyik rendelkezése szerint kell minősiteni; *c)* hogy a beszámithatóságot, a bünvádi eljárás megindítását, vagy a büntethetőséget kizáró ok és melyik forog fenn: a kir. Curia dönti el, azonban csakis a ténybiró által valóknak elfogadott tények alapján. Ha a büntetőtörvény megfelelő rendelkezésének alkalmazhatása olyan lényeges körülménynek megállapitását teszi szükségessé, melyet az eljárt bíróság nem ismert fel, vagy mellőzött, a BP. hivatkozott 437. § ának egyik további bekezdése értelmében a kir. Curia az itélet megsemmisitésével uj eljárást rendel el, tehát a ténymegállapitásban mutatkozó hézagot a kir. Curia a periratokból, jelesül a lefolytatott bizonyitó eljárásnak a periratokban foglalt eredményeiből nem pótolhatja. Soha és semmi körülmények között; akkor sem, ha nyilvánvaló, hogy a ténybiró részéről elnézés forog fenn, s hogy a hézagnak pótlása a periratokból minden nehézség nélkül történhetnék, s ha maga a tény, melynek megállapitásáról szó van, a periratok tanusága szerint vitátlannak mutatkoznék. Ez látszólag üres formalizmus, de valójában nem az, hanem nélkülözhetlen biztositéka annak az alapelvnek, hogy anyagi semmiségi ok esetében a kir. Curia jogot alkalmaz, de tényeket meg nem állapit. Ettől az esettől — az itélet megsemmisitésével uj eljárás rendelésétől — eltekintve, a kir. Curia a ténybiró által megállapitott tényállás alapul vételével határoz az anyagi jogszabály vitatott megsértésének kérdésében, és pedig a BP. 437. §-ának 3-ik és 4-ik bekezdése értelmében ugy, hogy ha jogsértés esete fenn nem forog, az alaptalan semmiségi panaszt elutasitja; az anyagi törvénynek megsértése esetében pedig az itéletet egészben, vagy ha a különválasztás lehetséges, részben megsemmisiti, és a törvénynyel megfelelő itéletet hoz. Ebben a kérdésben törvényünk tudvalevőleg több külföldi törvénytől eltér. A magyar törvénynyel egyező álláspontot foglal el ez az osztrák BP., amelynek értelmében anyagi jogszabály megsértése esetében a semmitőszék rendszerint érdemben hoz itéletet. A «rendszerint» szó azt jelenti, hogy a semmitőszék érdemben határoz, amennyiben a mi törvényünk 437. §-ának utolsóelőtti bekezdésében foglalt eset fenn nem forog. Mig p. o. a német BP. szerint a revizionális bíróság csak akkor határoz érdemben, ha *a)* felmentő itéletet hozandó, *b)* a bünvádi eljárás megszüntetendő, *c)* absolut büntetés alkalmazandó, vagy végül *d)* a bíróság a vádhatóság inditványával összhangzóan a büntetési tétel minimumának alkalmazását indokoltnak találja. Minden egyéb esetben a revizionális biró érdemben nem határoz, hanem az itélet megsemmisitésével uj eljárást rendel. Kétségtelen azonban az, hogy a kir. Curia az érdemleges határozatot a megtámadott itéletben valóknak elfogadott tényekre köteles alapitani; maga a ténymegállapitás a kir. Curia felülvizsgálatának tárgyát nem képezheti.

Más szóval, a kir. Curia a megtámadott itéletben valóknak elfogadott tények alapján felülbirálja a történt jogalkalmazásnak helyességét, tehát azt, hogy a bíróság a valóknak elfogadott tényekre az anyagi jogot helyesen alkalmazta-e. A német irók kifejezése szerint: «Der Revisionsrichter prüft die Rechtsbeständigkeit des Urtheils, insoweit dasselbe das geltende Recht zur Anwendung bringt». Anyagi semmiségi ok esetében különösen: «der Revisionsrichter prüft auf Grund der thatsächlicher Feststellungen die Richtigkeit der auf sie gestützten Rechtsanwendung». A ténykérdést azonban felül nem vizsgálhatja. A bizonyitékok mérlegelése a felülvizsgálat tárgyát nem képezheti. Mert a bizonyitékok mérlegelése reformált bünvádi eljárásunkban közvetlen bizonyitásfelvételt tételez fel. A ténykérdésben a biró csak az előtte lefolyt bizonyitó eljárás eredményeiből meritheti meggyőződését. Ezért kifejezetten rendeli a BP. 324. §-a, hogy a bíróság itéletét csakis a főtárgyaláson fenforgott bizonyitékokra alapithatja. Még iratoknak tartalma is csak annyiban szolgálhat bizonyitékul, amennyiben azokat a 313. §. szabályainak megtartásával felolvasták.

Minthogy az a szabály, hogy a kir. Curia határozatát a felülvizsgálandó itéletben valóknak elfogadott tényekre alapitani köteles, és maga ténymegállapitást nem végezhet, ugy az esküdtbirósági, mint más ügyekben egyaránt érvényes, önként az a kérdés merül fel, van-e mégis az esküdtbirósági ügyek között valami különbség, s ha igen, milyen a különbség és miben nyilvánul?

Ha elsősorban a törvényt, másodsorban a tényleges helyzetet vizsgáljuk, a következő eredményekre kell jönnünk:

a) A bünösséget tagadó vagy kizáró verdikten alapuló felmentő itélet anyagi semmiségi ok miatt egyáltalán meg nem támadható. A BP. 373. §-a szerint «ha az esküdtek a vádlottat nem bünösnek mondták ki, vagy ha a beszámitást kizáró ok fenforgása iránt tett kérdésre igenlő választ adtak, a bíróság a vádlottat azonnal itélettel felmenti.» A szóban forgó esetben tehát a törvény kategorikus rendelkezéseinél fogva, minden más értelmü határozat lehetőségének kizárásával, felmentő itéletet kell hozni. Már ebből szükségszerüen következik, hogy ebben az esetben az esetleges alaki semmi-

ségi okoktól eltekintve — a vádlottnak felmentése végérvényes és anyagi semmiségi okokból meg nem támadható. A vádlottnak felmentése az esküdtek szuverén hatásköréhez tartozik. Enélkül a szuverén hatáskör nélkül az esküdtszéki intézményben keresett biztositék nagy részben — a legnagyobb részben — illuzóriussá válnék, s az egész intézménynek inkább lomtárban volna helye. Némely törvény szerint ily esetekben a felmentést nem is a bíróság, hanem a bíróságnak közremüködése nélkül a bíróság elnöke mondja ki. Ezt sokan logikusnak találják azért, mert a felmentés a tagadó verdiktnek elkerülhetlen szükségszerü következménye, s mert a tagadó verdikt semmiféle nehézséget sem nyujtván, a törvényes következmények levonásához vizsgálat, birói mérlegelés nem szükséges. A magyar BP. erre vonatkozó indokolásából kitünik, hogy a bíróság itéletével való felmentést nem azért irja elő, mintha a felmentő verdiktnek az esküdtszéki intézményben rejlőnél kevesebb hatást tulajdonitana, hanem kizárólag azért, «mert ez a bíróság és az esküdtek közti viszonynak, kölcsönös közremüködésnek inkább megfelel.»

Ezzel a communis opinióval szemben felesleges utalni arra, hogy a nemleges verdikt felülbirálást lehetségesitő anyagot sem nyujt; mert az egyszerü «nem» szóból nem is vehető ki, hogy az esküdtek ténybeli vagy jogi okokból mondták ki a nem bünöst.

Ha az esküdtek határozata a vádlottat bünösnek nyilvánitotta, az annak folytán hozott akár felmentő, akár büntető itélet anyagi semmiségi ok alapján semmiségi panaszszal megtámadható. Ez kétségtelen. Felmentő itélet esetében (374. §. 3. bek.) az anyagi jogsértés megállapithatása nehézségbe alig ütközhetik. A verdikt tartalma elegendő anyagot nyujt. Büntető itélet esetében azonban a következő körülmények veendők tekintetbe: *a)* a kir. Curia határozatát a verdiktben megállapitott tényekre köteles alapitani; ő maga ténymegállapitást nem végezhet; a felülbirálatnál tehát a verdikt tartalma irányadó, s a felülbirálatnak alapja a verdiktben foglalt ténymegállapitásnak összehasonlitása s egybevetése az anyagi törvénynek szóba jöhető szabályaival; *b)* a verdikt indokolást nem tartalmaz; *c)* a BP. 355. §-ának rendelkezéseihez képest a főkérdésben a vád alapjául szolgáló tett a vád szerint alkalmazandó törvényben meghatározott alkotó elemeknek elősorolásával irandó körül; a ténybeli körülmények — kötelezőleg legalább — csak annyiban veendők fel a kérdésbe, amennyiben a tett megkülönböztetésére alkalmasak, illetve szükségesek. Ezeknek a körülményeknek tekintetbe vételével kétségtelen, hogy a ténybeli megállapitásoknak összehasonlitása a szóba jöhető anyagi jogi szabályokkal rendszerint nehéz, nem ritkán egyenesen lehetetlen, mert indokolás hiányában a kérdésbe felvett tények csak igen kevés, a felülbirálatra rendszerint elégtelen anyagot nyujtanak.

A tételes törvény szerint ez igy van; és másképp nem lehet. Vannak, kik ezt árnyoldalnak tekintik. Ezt a kérdést ezuttal nem bolygatjuk; csak azt hangsulyozzuk, hogy ennek az állitólagos árnyoldalnak megszüntetése az esküdtszékre vonatkozó törvényes rendelkezéseknek oly megváltoztatását igényelné, mely az esküdtszéki intézmény terén oly visszafejlődést jelentene, amely az állitólagos árnyoldal megszüntetésével semmiféle arányban nem áll.

Sokkal kedvezőbb helyzetben van a kir. Curia a rendes bíróság itéleteivel szemben. Ezeknél a megállapitott tényállásnak az anyagi jogszabályokkal összehasonlitását és egybevetését az itélet indokolása teszi lehetővé. Az itéletek indokolására és az indokoknak tartalmára vonatkozó törvényes rendelkezéseknél nagy részben éppen az erre való tekintet volt irányadó. Jórészt ezért rendeli a törvény, hogy az itéletnek tartalmaznia kell az indokolást, s hogy az a rendelkező részről elkülönitendő; s ennek a rendelkezésnek oly jelentőséget tulajdonit, hogy annak megszegése semmiségi ok (BP. 327. §.). De meg egyenesen a felülvizsgálhatóság érdekében hozottnak tekintendő az itéleti indokolásnak tartalmára vonatkozó rendelkezés.

És valóban, ha az itélet indokolásában a törvény rendelkezése értelmében: *a)* ki kell fejteni, hogy a bíróság mely tényeket és mily okokból tart bizonyitottaknak vagy be nem bizonyitottaknak; *b)* fel kell sorolni azokat az okokat, melyek a jogi kérdésnek eldöntésénél irányadók voltak: a teljes lehetőség meg van adva arra, hogy *a)* a ténymegállapitás kétségtelen legyen; vagyis kétségtelen legyen az, hogy a bíróság mily tényeket állapitott meg, és *b)* a megállapitott tényeknek az anyagi jogszabályokkal való összehasonlitása és egybevetése lehető legyen. Különösen hangsulyozandó azonban, hogy a ténybeli megállapitásokra vonatkozó indokolásnak hiányossága esetében, igy pl. s jelesül, ha a ténybeli megállapitás a vádlott ellen megállapitott büntetendő cselekmény tényálladékát nem fedi, s ki nem meriti, a kir. Curia nincs jogositva az indokolásnak hiányait és hézagait az iratokból, jelesül p. o. a főtárgyaláson lefolytatott bizonyitó eljárásnak a főtárgyalási jegyzőkönyvből merithető eredményeivel pótolni. Ha a kir. Curia arról győződik meg, hogy az itéleti indokolásban foglalt ténymegállapitás alapján nem hozhat a törvénynek megfelelő itéletet, a BP. 437. §-ának utolsóelőtti bekezdése értelmében az itélet megsemmisitésével uj eljárást kell rendelni.

Épp oly kevésbbé, sőt még kevésbbé szabad a ténybiró által megállapitott tények bizonyitó erejének eltérő mérlegelésével más eredményre jutni. Érdekes példa erre (1902. szept. 5. B. J. T. 45. k. 166. l.): Az alsóbíróság vádlottat a Btk. 209. §-a alapján elitélte. Az ebben a §-ban meghatározott vétség lényeges tényálladéki elemeihez tudvalevőleg az is tartozik, hogy a tettes tudta, hogy a pénz, melyet forgalomba helyez, hamis. Az alsóbíróság ezt jogi szempontból kifogástalan módon meg is állapitotta. A kir. törvényszék itéletének indokolásában ugyanis az áll: «abból a körülményből, hogy a W.-nek kiadott ötkoronás hamis volta könnyen felismerhető, a kir. törvényszék bizonyitottnak vette azt is, hogy vádlott ezen ötkoronás hamis voltáról tudomással birt». Ennél határozottabb ténymegállapitást csakugyan kivánni nem lehet. Lehetséges, hogy ebből a körülményből nem minden biró fogja a tudva történt forgalombahozatalt bizonyitottnak tekinteni. Ez meggyőződés s némileg temperamentum dolga. Elég-e ez arra, hogy a vétség alanyi tényálladéki elemét, a tudatot bizonyitottnak vegyük, vagy nem elég-e, ezt a kérdést nem bolygatom, az mindenesetre kétségtelen, hogy akár igenlőleg akár tagadólag döntjük ezt a kérdést, ez tisztán s kizárólag «birói mérlegelés» dolga. Az első biró ugy mérlegelte, hogy ez elég, hogy ezzel a tudva forgalombahozatal bizonyitva van. Ez oly ténymegállapitás, melyhez a kir. Curia nem nyulhat. A bizonyitékok mérlegelése a felülvizsgálatnak tárgyát nem képezi. A bizonyitékok mérlegelésébe, tehát előtte elzárt területre lépett a kir. Curia, midőn az itélet megsemmisitésével a vádlottat felmentette, azért, mert: «a Btk. 209. §-ában meghatározott vétség csak akkor forog fenn, ha a hamis pénz tudva tétetik forgalomba; a kir. törvényszék itéletében eme lényeges ismérv fenforgására vonatkozó tények meg nem állapittattak, mert a felhozott körülményekből a tudatos forgalombahozatalt megállapitani nem lehet.» Nem evidens, kézzelfogható bizonyiték mérlegelés-e ez? Az alsóbíróság nem jogi tévedésben volt; helyesen ismerte fel, hogy a vétség tényálladékához a tudva forgalombahozatal is tartozik s ezt meg is állapitotta. Hogy a bizonyiték mérlegelés és a jogi tévedés közti külömbséget ezen a példán kidomboritsuk, módositsuk némileg az alsóbirósági itéletet. Tegyük fel, hogy az alsóbíróság a tudat elemét meg nem állapitotta volna, hanem a vádlottak elitélését tisztán azzal indokolta volna, hogy: «W.-nek kiadott ötkoronás hamis

volta könnyen felismerhető». Ebben az esetben az itéletet okvetlenül meg kellett volna semmisiteni; és pedig körülbelül ezzel az indokolással: a Btk. 209. §-ában meghatározott tényálladéknak lényeges eleme a tudva forgalombahozatal is. Az eljárt bíróság azonban csak azt állapitotta meg, hogy a kiadott ötkoronás könnyen felismerhető. Ezt az indokolást lehet ugyan ugy értelmezni, hogy a hamisitványnak könnyen felismerhető voltából a bíróság a tudva forgalombahozatalt bizonyitottnak találta; mely esetben ez oly ténymegállapitást képezne, melyhez a kir. Curia nem nyulhat; s az alsóbíróság indokolása kizárólag a tények területén mozgott volna, ahova a kir. Curia az alsóbíróságot nem követheti. Ámde ez a ténymegállapitás azt is jelentheti, hogy vádlott a hamisitványt könnyen felismerhető volta daczára fel nem ismerte. Ebben az esetben pedig vádlott csak gondatlansággal volna terhelhető, amely pedig a tényálladék megállapitásához nem elegendő. Az indokolas tehát nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy az alsóbíróság jogilag tévedett annyiban, amennyiben a vétség tényálladékához már vádlottnak a forgalombahozatal körül terhelő gondatlanságát is elegendőnek tartotta. Hogy ennek megállapitása után érdemleges itéletnek, vagy uj itélet rendelésének lett volna-e helye, ez ismét más kérdés, melyre ezuttal ki nem terjeszkedünk.

A kir. Curia idevonatkozó itélkezését vizsgálva, az ebben az irányban előforduló tévedéseket a «ténykérdés» és a «jogkérdés» értelmének helytelen felfogására lehet visszavezetni. Számtalan esetben annak a kérdésnek a felvetésével találkozunk: jogkérdés vagy ténykérdés-e pl. a szándék, a gondatlanság, vagy a most ismertetett esetben előforduló «tudat?» Általában a büncselekménynek ez vagy amaz a tényálladéki eleme? A kérdésnek ekként történt felvetése helytelen. A szándék, a gondatlanság, a tudatnak összszerü esetben fenforgása vagy fenn nem forgása sohasem jogkérdés és mindig ténykérdés. Jogi kérdés ellenben az, hogy az illető tényálladéki elem ténykénti megállapitásánál az illető elem helyes jogi értelmezéséből indult e ki a biró, vagy ebben az irányban jogi tévedésbe esett-e. Itélkezésünknek ebben az irányban kritikai ismertetését folytatni fogjuk.

Dr. Heil Fausztin.
kir. közig. biró.

A VIII-ik nemzetközi tengerjogi értekezlet eredményei.

I.

A különböző nemzeti tengeri jogoknak egységesitése érdekében Antwerpenben tiz év óta állandóan müködő *Comité Maritime International* kezdeményezése és rendezése folytán folyó évi szeptember hó 25, 26., 27. és 28-án tartatott meg Velenczében a VIII-ik nemzetközi tengerjogi értekezlet.

Tizenhat nemzet: Nagy-Britannia, Francziaország, Németország, Ausztria, Belgium, Az Egyesült-Államok, Dánia, Spanyolország, Magyarország, Japán, Norvégia, Németalföld, Olaszország, Svédország, Oroszország és Argentinia képviseltette magát az értekezleten, melyet az olasz kormány megbizásából és képviseletében Orlandó, jelenlegi olasz igazságügyminiszter nyitott meg.

Most, mikor a nemzetközi tengerjogi magyar egyesületnek, az egyesület elnöke, gróf Apponyi Albert utján a képviselőházban benyujtott felirata folytán az Ausztriával kötendő vám- és kereskedelmi szerződést tárgyazó törvényjavaslat megadja a módot arra, hogy Ausztriától függetlenül létesithessük a külön magyar tengeri jogot — az eddiginél is aktuálisabbá válnak a tengerjogi kérdések. Ezért helyénvalónak látszik bővebben méltatni ezen értekezletet, melynek tárgyalásain a gróf Nákó Sándor fiumei kormányzó vezetésével megjelent magyar küldöttség — különösen a magyar kormány kiküldöttjei, dr. Nagy Ferencz, és az egyesület előadója dr. Vio Antal felszólalásai révén szintén jelentékeny részt vett.

Az értekezlet eredménye két egyezmény-javaslati tervezetnek egyhangu elfogadása volt: 1. a hajótulajdonosok felelősségének korlátozása tárgyában, 2. a tengeri jelzálog és kiváltságos követelések tárgyában.

El lehet mondani, hogy ezen két egyezmény-tervezet nyélbeütésével a Comité Maritime International és vele együtt a velenczei értekezlet ugy a tengeri jog, mint a nemzetközi jog szempontjából, történelmi nevezetességü munkát végeztek, mert nemcsak hogy elérték egyrészről azt, hogy a különféle tenger jogokban nyilvánuló eltérő felfogások egyenlittettek ki, és hogy áthidaltattak az azok alkalmazásának különféleségében fekvő nehézségek, de másrészt a nemzetközi magánjog kodifikaczionális technikája terén is egy uj rendszer alapját fektették le azzal, hogy egy magánkezdeményezés jellegével biró mozgalmat képesek voltak a legkomolyabb nemzetközi *diplomácziai akczió* tárgyává tenni.

Ennek megértése és kellő méltatása végett előbb rövid visszapillantást kell vetnünk a nemzeti tengeri jogok egységesitése körül eddigelé kifejtett fáradozásokra.

Az 1897-ik évben, éppen tiz évvel ezelőtt alakult meg Belgiumban a Comité Maritime International, mely csakhamar góczpontja lett az egész czivilizált világ tengerjogi törekvéseinek. Egymásután létesitette maga körül minden országban a *tengerjogi nemzeti egyesületeket*, és nem kevesebb mint nyolcz nemzetközi értekezleten: Bruxelles 1897, Anvers 1898, London 1899, Páris 1900, Hamburg 1902, Amsterdam 1904, Liverpool 1905, és Venezia 1907, dolgozta fel nemzeti szerveinek közrevonásával a tengeri magánjognak legégetőbb és legérdekesebb kérdéseit, melyek között a Velenczében döntésre vitt hajótulajdonosok felelősségének korlátozási kérdése már a legelső értekezlet óta forgott szőnyegen!

A *Comité-Maritime*-nek sikeres munkálkodása nem hagyta érdeklődés nélkül a közvéleményt; csakhamar egy rokonszenves áramlat mutatkozott, mely a kitüzött czélokat mindinkább felkarolta; és végül a belga kormány jónak látta hathatós támogatással sietni a Comité segitségére a végből hogy az ügyet felsegitse oda, ahol az a magánügy alakjában többé nem boldogulhatott volna. Összehivott egy diplomácziai konferenciát, mely Bruxellesben 1905 február hó 21-től 26-ig ülésezett, hogy az eddigi tengerjogi nemzetközi értekezleteken elfogadott kétrendbeli nemzetközi tengerjogi egyezmény-javaslati tervezeteket; u. m. «a tengeri segélynyujtás és mentésre vonatkozó», valamint «a hajók összeütközésére vonatkozó némely szabályoknak egységesitése tárgyában» a nemzetközi diplomáczia itélőszéke elé vigye. Az ugyanazon évben a *Comité Maritime* által Liverpoolban rendezett nemzetközi tengerjogi értekezleten pedig szóvá tétetvén Németországnak és Nagy-Britanniának elmaradása a fent emlitett diplomácziai értekezletről, ez elegendő volt arra, hogy minden oldalról nyomás gyakoroltassék a két kormányra. A német tengerjogi egyletnek az ország összes legtekintélyesebb hajótulajdonosai által támogatott kérvénye Németországot, a kereskedelmi kamarák előterjesztései, a hajótulajdonosok és hajótársaságoknak, valamint a biztositó társulatoknak egyesületei által kifejezett óhajok és végül a House of Lords és a House of Commons-ban elhangzott interpellácziók pedig — a hajózás terén a fél világot jelentő — britt kormányt is kényszeritették, hogy a Bruxellesben 1905 október havában összeülő második diplomácziai konferenczián részt vegyenek.

Sok évi fáradozások első gyümölcseként ugyanazon hó 20-án a tengerjog egységesitését czélzó kétrendbeli egyezmény tervezetre vonatkozólag; ugymint 1. A tengeri segélynyujtás és mentés és 2. a hajók összeütközése tárgyában — 22 állam követe irta alá azon nyilatkozatot, mely-

*

nek alapján kötelezték magukat, hogy a tervezeteket hazájuk kormányának nemzetközi szerződésként leendő elfogadás végett ajánlják. Ezen kezdeményezésre az egyes nemzeti kormányok — közöttük a közelmultban a magyar kormány is — saját közegeik utján tájékozást szereztek az iránt, hogy az elvben elfogadott egyezmény tervezeteknek a hazai törvényhozásokkal összhangba való hozatala nem ütközik-e akadályokba. És a legtöbb állam — igy Orlando igazságügyministernek a Velenczei értekezleten tett kinyilatkoztatása szerint többek között Olaszország is — készek nyilatkozott az egyezményhez hozzájárulni. A dolgok ilyen állása mellett fejezte ki Nagy-Britannia a közvetitő szerepét vivő belga kormány előtt abbeli óhaját, hogy ezen két egyezmény-tervezet diplomácziai megvitatása és ratifikálása a velenczei értekezlet által, a hajótulajdonosok felelősségének korlátozása és a hajó-zálogjog és a kiváltságos követelések kérdésében letárgyalandó két fontosabb egyezménytervezettel együtt jusson a legközelebbi diplomácziai értekezlet napirendjére. Ezen legilletékesebb részről jövő bátoritás kétségkivül nagyban járult hozzá a velenczei értekezlet engedékenyebb hangulatához és a tárgyalás eredményeinek szerencsés kijegeczesedéséhez is.

Nem csekély része volt azonban az értekezleten elért egyhangu határozatok létrejöttének Capelle teljhatalmu miniszter, a belga kormány kiküldöttje felszólalásainak is, ki, utalással arra, hogy a diplomácziában a szótöbbséggel való döntés ismeretlen expediens — hangsulyozta több izben hogy az értekezletnek minden nemzeti féltékenykedés, és tárgyi aprólékoskodás félretételével egyhangu határozatokat kell hoznia, hogy a belga kormány ezen az alapon egy harmadik diplomácziai konferenczia egybehivása iránt intézkedhessék. Ezen illetékes helyről jövő intelemnek behatása alatt csakugyan nem egy áthidalhatatlannak látszó érdekellentét a leginkább érdekelt nemzetek képviselőinek ülésen kivüli fáradozásai és közvetlen egyezkedései alapján lett megoldva, mig számos a fogalmazás és részletezés terére tartozó mozzanat, rövidség kedvéért, a Bureau Permanent hatáskörébe utaltatott.

A velenczei értekezleten ilyképen egyhangulag megszavazott egyezmény-javaslati tervezetek elsejének végleges szövege: «a hajótulajdonosok felelősségének korlátozása tárgyában» magyar forditásban a következő:

1. czikk.

Az érdekelt felek jogait és felelősségeit a jelen egyezmény rendelkezései szabályozzák: *a)* ha a pereskedő hajók a szerződő államokhoz tartozóknak bizonyulnak; *b)* mindazon esetekben, mikor a nemzeti törvény a jelen egyezmény rendelkezéseit alkalmazni rendeli.

2. czikk.

A hajótulajdonos csak a hajó, a hajófuvarbér és a hajónak valamint a hajófuvarbérnek az utazással összefüggő tartozékai erejéig felelős: 1) a kapitány-, a hajólegénység-, a révkalauz vagy bármely más a hajó szolgálatában alkalmamazott személynek cselekményeiért, ide értve a vétkes cselekményeket is; 2) az élvezett segélynyujtás és mentés fejében járó jutalomért és a kapitány tényeiből szerződés által vagy a törvény rendelkezése folytán keletkező kötelmekért.

A hajótulajdonos korlátlanul felelős a kapitány és a hajólegénység béreért és a hajójavitások és felszerelések fejében vállalt tartozásokért.

A fenti rendelkezések semmiben sem érintik a nemzeti törvények által a biróságok hatáskörére, az eljárásra és a végrehajtási módozatokra vonatkozólag felállitott szabályokat.

3. czikk.

A 2. czikkben emlitett hajóbér alatt a levonás nélküli teljes bér illetve fuvardij értendő, akár a már előre megfizetett bérnek illetve fuvardijnak, akár a még kinnlévő bérilletve fuvardijnak, akár pedig minden eshetőségre szerzett bér- illetve fuvardijnak, esete forog fenn.

A személyszállitási dij és a várakozási napok dijai ezen egyezmény szempontjából a bérrel egy tekintet alá esnek.

A 2. czikkben emlitett tartozékok: 1. A hajótulajdonosnak a közös hajókárokból folyólag kifizetett vagy még kinnlévő kártéritési összegek, amennyiben oly anyagi károkról van szó, melyeket a hajó szenvedett és melyek kijavitva még nem lettek; 2. a hajó által szenvedett és ki nem javitott bárminő károk fejében kézhez kapott vagy kinnlévő kártéritési összegek; 3. a hajótulajdonosnak segélynyujtási és mentési munkálatok fejében fizetett vagy még kinnlévő jutalmak.

Nem tekintendők a hajó tartozékainak a biztositási szerződések, prémiumok, subvenczíók és egyéb nemzeti segélyek fejében fizetett vagy járó összegek.

4. czikk.

A hajótulajdonos akár a hajónak, a bérnek és ezek tartozékainak átengedése, akár pedig a 6. és 7. czikkekben megjelölt módozatok mellett mentesül azon kötelezettségek alól, amelyek tekintetében a korlátolt felelősség alkalmazást nyer.

A fenti rendelkezések semmiben sem érintik azon szabályokat melyeket a hajóra, a fuvarbérre és ezeknek tartozékaira vezethető végrehajtás tekintetében egyes nemzeti törvények felállitottak.

5. czikk.

Az oly hitelezőkre nézve, kikkel szemben a felelősség korlátozása nem alkalmazandó és ha azok javára a hajó vagy a fuvarbér tekintetében elsőbbségi jog áll fenn, a hajótulajdonos személyes felelősség mellett köteles azon értékeket, melyekkel korlátolt felelősség mellett szavatol, ezen értékek minden egyes fajában a hitelezők által felvett összegek erejéig kiegésziteni.

6. czikk.

A hajótulajdonos a hajót helyettesitheti azon értékkel, melylyel a hajó az utazás bevégeztével bir.

7. czikk.

A hajótulajdonosnak módjában áll, hogy a hajót, a fuvarbért és a 2. czikkben emlitett tartozékokat mentesitse egy oly összeg révén, mely minden egyes utazásnál brutto tonnánként 8 livre sterlinget tesz ki.

8. czikk.

Az utazás bevégzettnek akkor tekintetik, mikor mindazon áruk és utasok, melyek azon perczben, midőn a kötelem keletkezett a hajón voltak, teljesen partra szállittattak.

9. czikk.

A hajótulajdonosnak jogában áll, hogy a hajóra vonatkozólag mindazon intézkedéseket megtehesse, melyek a mindenkori igényjogosult érdekében állanak, a nélkül, hogy ezzel az előző rendelkezésekben emlitett optálás jogától elesnék.

Felelős minden hiány vagy kárért, amely az utazás bevégzése után a hajót azon hitelezők megkárositásával éri, kikre való tekintettel a felelősség korlátozása rendszeresittetik.

10. czikk.

A fenti rendelkezések nem érintik a hitelezőknek azt a jogát, hogy a hajót valamely általa érintett kikötőben sőt, az utazás befejezése előtt is zárlat alá vehessék.

A zárlatot vezető hitelező azon feltételek mellett szerzi meg a zárlat feloldását, melyeknek kikötése mellett lett a biztositék letéve; a biztositék a későbbi események folytán változást nem szenved, sem pedig ily események fölmerülésekor ezen biztositékra hivatkozni nem lehet azon czélzattal, hogy más hitelezők jogai megszorittassanak.

11. czikk.

A fenti rendelkezések az elsülyedt hajóroncs eltávolításának kötelezettségére és az ezzel összefüggő felelősségekre is alkalmazást nyernek, akár terheli mulasztás a kapitányt akár nem.

Nem alkalmazandók azonban azon kötelezettségekre, melyek a tulajdonosnak személyes mulasztásaiból, az általa kötött szerződésekből, vagy azon szerződésekből származnak, melyekre ő adta a felhatalmazást, vagy melyeket jóváhagyott.

12. czikk.

Azon esetekben melyekben a fennálló törvényhozási rendelkezések szerint a hajóvállalkozók és a hajóbérlők ugyanoly felelősséggel tartoznak mint a hajótulajdonos, joguk van a a fenti rendelkezésekben meghatározott korlátolt felelősséghez.

13. czikk.

Ezen egyezmény nem vonatkozik az emberi élet elvesztéséből vagy testi sértésekből eredő igényekre, melyek továbbra is kizárólag a nemzeti törvények utján nyernek szabályozást.

(Folyt. köv.) *Dr. Dárday Dezső.*

Özvegyi jog és nőtartás.

A Curia VII. polgári tanácsa 3. számu elvi jelentőségü határozatával (Magánjogi Döntvénytár 1907. évf. 206. szám) ujból megerősitette azt az immár állandónak és megállapodottnak mondható gyakorlatot, mely szerint a férj életében tett ajándékozásokkal sem foszthatja meg feleségét özvegyi jogától, hanem ilyen esetben — amennyiben a hagyatékból az özvegy illő tartása ki nem telik — az özvegy a megajándékozottaktól követelheti az illő eltartására szükséges összeg kiegészitését. (Lásd e joggyakorlatra nézve Staud Lajos tanulságos összeállitását a Grecsák-féle Magyar Döntvénytár VII. kötetének öröklési jogi részében 175—176. szám alatt.)

A Curia e jogtétel kimondásánál nehéz helyzetben volt. Legközelebb esett volna a kötelesrész analogiája. Elvileg szembeszökő a hasonlóság az özvegy illő tartásának biztositása és a kötelesrész között. Ámde az állagbeli kötelesrésznek az ajándékozások elleni védelme, amelyet az ideigl. törv. szab. I. 8. §-a meglehetős mesterkélten szabályoz, ebben az alakban nem illik rá az özvegyi jogra. Azért a Curia távolabbra nyult vissza az özvegyi jog védelmét czélzó jogszabály megalapozásánál és igy okoskodott: Az özvegyi jogban rejlő tartási igény voltakép nem egyéb, mint folytatása a férj nőtartási kötelezettségének. Tehát gyökerében már a férj életében fennállott. E szerint, ha a férj valamit életében elajándékoz, nejének már ekkor fennálló tartáskövetelését sérti meg. Az asszonyra nézve tehát ugyanaz a helyzet áll elő, ezzel az ajándékozással szemben, mint arra a hitelezőre nézve, akinek az ajándékozó ellen az ajándékozáskor fennálló követelése van. Ennélfogva az özvegy, ha illő tartása a hagyatékból ki nem kerül, tartási követelését az ajándékba kapott vagyon értéke erejéig a megajándékozottal szemben is érvényesitheti.

Ez a gondolatmenet kétségkivül tetszetős. Egyes irányokban helyes eredményekre is vezet: igy abban a tekintetben, hogy az özvegynek a megajándékozottal szemben való védelme független az ajándék mértékétől, valamint abban a tekintetben is, hogy az özvegy csak azokat az ajándékozásokat támadhatja meg, amelyek a ferjével való házassága idejébe estek. De természetesen veszedelmes dolog lenne ebből a gondolatmenetből a jogi logika törvényei szerint továbbmenő következtetéseket levonni, s jelesül az özvegyi jogban rejlő tartást a nőnek élők közti családjogi tartáskövetelésével minden tekintetben egyenlősiteni.

Igy pl. az özvegyi jog az örökhagyó hitelezőivel szemben nem érvényesül az ő jogukkal egyenrangu hagyatéki tartozásként, — aminőnek lennie kellene, ha egyszerüen átszálló tartáskövetelés volna (mint pl. a törvénytelen gyermek tartáskövetelése természetes atyjával szemben) —; hanem az örökhagyó hitelezőinek és a hagyatéki költségeknek kielégitése *után,* bár minden más öröklési czimen való juttatást *megelőzőleg*, terheli az örökösöket.

Viszont nem állhatunk meg az özvegyi tartás védelme tekintetében ott, hogy az özvegynek — mint más jogában sértett hitelezőnek — puszta személyes követelési jogot adunk a megajándékozottak ellen, a tartás kipótlására. Mert az özvegyi jog *fokozott* tartásigény, mely minden egyéb feltétel nélkül is, *dologi* biztositásra tarthat számot. Ezért az özvegy a megajándékozottal szemben sem köteles beérni a bizonytalan személyes kipótlási követeléssel, hanem özvegyi jogának az ajándéktárgyon, vagy annak meglévő értékén dologilag való biztositását is kell, hogy követelhesse. Természetesen csak az illő tartás mértékéig, mert az özvegyi jog a férjet a halálesetre szóló rendelkezésben is csak e mértéken belül korlátozza, annál kevésbbé korlátozhatja tehát a férjet ennél nagyobb mértékben az élők közti rendelkezésben.

Altalában czélszerü az élők közti nőtartást és az özvegyi jogban rejlő eltartást szabatosan megkülönböztetni egymástól. Az elvált vétlen nőnek pl. van tartáskövetelése volt férjével szemben, de — a helyes felfogás szerint — nincs özvegyi joga (noha a joggyakorlatban ez a tétel még mindig nincsen kétséget kizáró módon elismerve, l. Grecsák Dtár VII. 172. sz.). Viszont a férjétől vétkesen külön élő nőnek nincs joga ahhoz, hogy férjétől *házon kivül* (u. n. ideiglenes) nőtartást követelhessen, de özvegyi joga mégis fenmarad (noha a gyakorlatban ez a tétel is el van homályositva, l. pl. ellenk. Grecsák Dtár VII. 169.—170. sz., helyesen 171. sz.). Az utóbbi esetben ugyan az ellentét csak látszólagos; mert valójában a vétkesen külön élő nőnek is meg van a tartáskövetelése a férjjel szemben, csak nincs joga arra, hogy a házon kivül, pénzben követeljen eltartást. De ha a férj pl. nem akarja nejét a közös háztartásba befogadni, bármennyire vétkes is a nő a különélésben, a férjet helyes felfogás szerint mégis kötelezni kell a tartásnak pénzben való kiszolgáltatására; mert a férj nem teheti meg azt, hogy a házasság ideje alatt feleségének se otthont ne nyujtson, se őt el ne tartsa. A vétkes nő iránti tartáskötelezettségétől csak a bontó vagy váló per során szabadulhat.

A Curia kérdéses döntése még más irányban is gondolkodóba ejt. Nevezetesen a Curia döntéséből a minori ad majus az is következik, sőt az indokolás éppen azon a feltételezésen alapul, hogy az eltartási követelés már élők között is védelemben részesül a tartásra kötelezett ajándékozása ellen. Ez mai jogunk szerint eddigelé csak a törvénytelen gyermek tartáskövetelése tekintetében volt kétségtelen, mely különben sem családjogi természetü, hanem közönséges kötelmi követelés. Az igazi családjogi tartási követelések: gyermek-, szülő-, nőtartás javára eddigelé még nem terjesztette ki a Curia kifejezetten a megajándékozottak elleni subsidiarius kielégitési jogot. A tartásra jogosult családtagok eltartójuknak tartásköveteléseüket veszélyeztető tékozlása ellen a gondnokság alá helyezés utján védekezhetnek. Igaz ugyan, hogy ez a pusztán megelőző prospectiv védekezés nem teszi feleslegessé az ajándékmegtámadásban rejlő visszaható, retrospectiv jogsegélyt. Ezzel azonban igen sikamlós térre lépünk, ahol nagy óvatosság szükséges és általános tételek alig állithatók fel. A tartáskövetelés birói megitélését *követő* ajándékozások ellen méltán terjeszthetnők ki ezt az oltalmat; a puszta tartási váromány idejébe eső ajándékozások aligha lesznek megtámadhatók, a többi előfeltételnek (jelesül a jogosult szükségbe jutásának,) bekövetkezése folytán utóbb tényleg megszülemlett tartáskövetelés védelmére. Hogy azonban a tartási

szükséglet bekövetkezése és annak szerződéssel vagy itélettel történt számszerü megállapitása közé eső ajándékozások megtámadhatók-e, azt az esetek különbözősége mellett egységes tételben alig lehet kifejezni. Ime, a Curia biztos alapot keresett az özvegyi jognak az ajándékozás ellen való védelmere s valójában ezt az alapot meglehetősen bizonytalan területre vitte át. *Dr. Szladits Károly.*

Az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedő ellen vezetett jelzálogi bekebelezésnek joghatálya van-e?

Egyes telekkönyvi hatóságok az árverési jegyzőkönyv beérkezése alkalmával a B., lapon az árverési jegyzőkönyvet ennek iktató számával széljegyzik, éppen ugy, mint az adásvételi szerződést, vagy más bekebelezés alapjául szolgáló okmányt. Az árverési vevő azonban csak az árverés jogerőre emelkedése után és ha az árverési feltételeknek teljesen eleget tett, nyer nyilvánkönyvi jogot; és amint előbb tulajdonjogát be nem jegyeztetheti, ugy ellene sem lehet előbb zálogjogot bejegyezni. Ebből több jogi iró az következteti, hogy miután az ingatlan a foganatositott árverés daczára sem lehet a nyilvánkönyvi forgalomból elvonható, ha a zálogjog bejegyzését az árverési vevő ellen nem lehet elrendelni, kell hogy az elrendelhető legyen a végrehajtást szenvedő ellen. Lássuk, vegyünk fel a gyakorlatból egy pár esetet: Az első esetben a végrehajtást elrendelő végzés akkor érkezett meg a telekkönyvi hatósághoz, mikor a vételár még teljesen befizetve nem lett, de a sorrendi tárgyalás már meg volt tartva és a végrehajtást szenvedő részére vételár felesleg maradt. A telekkönyvi hatóság a végrehajtási zálogjog bejegyzését foganatositotta, de hamarosan befizette az árverési vevő a vételárat, a tulajdonjog árverési vevő javára belett kebelezve és az összes terhek töröltettek. Az árverési vételár pedig a jogerőssé vált sorrendi végzés alapján a sorozott követeléssel biró jelzálogos hitelezőknek s a vételármaradvány végrehajtást szenvedőnek, mert letiltva nem lett, ki lett utalva; s az árverés jogerőre emelkedése után végrehajtást szenvedett ellen szerzett jelzálognak joghatálya nem lett.

A második esetben a végrehajtást elrendelő végzés akkor érkezett a telekkönyvi hatósághoz, mikor már a sorrendi tárgyalás ki volt tüzve, de a sorrend még megtartva nem volt. A sorrendi tárgyalás alkalmával kitünt, hogy egy olyan hitelező szerzett időközben zálogjogot, aki a sorrendi tárgyalásra megidézve nem lett. Az előző jelzálogos hitelezők tiltakoztak a sorrendi tárgyalás elhalasztása ellen, mert azonkivül, hogy kamatveszteséget szenvednek, az ujabb tárgyalási költségekkel a végrehajtási tömeg is apad, egyben tiltakoztak a tárgyalásnak a végrehajtási tömeg terhére való elhalasztása ellen.

A harmadik és leggyakoribb eset az, hogy különösen a vidéki hitelező akkor kéri a végrehajtást és akkor érkezik a végrehajtást elrendelő végzés a telekkönyvi hatósághoz, mikor már a sorrend is meg volt, vételár felesleg nem maradt, sőt a már jelzálogot szerzett hitelezők egy része sem nyert kielégitést s a bejegyzésnek joghatálya nincsen. Még komplikáltabb az eset, ha a telekkönyvi hatóság a végrehajtást elrendelő végzés bekebelezését elutasitotta azon az alapon, hogy az árverés jogerőre emelkedett és az ingatlant az árverési vevő birtokába veheti, s ha vételárral hátralékban marad is, visszárverés az árverési vevő ellen kérendő és nem a végrehajtást szenvedő ellen, tehát tulajdonosnak az árverés napjától kezdve árverési vevő tekintendő s az elutasitott hitelező ezen elutasitó végzés ellen felfolyamodással él. Mert a másodfoku bíróság végrehajtási zálogjog bekebelezését elrendelő határozata rendesen akkor érkezik le az elsőfoku birósághoz, mikor már az árverési vevő a vételárt teljesen befizette, a tulajdonjog javára az összes terhek törlése mellett be lett kebelezve, sőt jelzálogi kölcsönt is vett fel már az ingatlanra. Ilyenkor természetesen a másodfoku bíróság határozatát foganatositani nem lehet s fel kell terjeszteni hatályon kivül helyezés végett. Ezekből látható, hogy az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedő ellen elrendelt jelzálogi bekebelezés csak zavarra ad okot, de joghatálylyal ritkán bir. A zavar egyik oka főleg az, hogy az árverés jogerőre emelkedése után a sorrendi tárgyalás nyomban ki lesz tüzve s az időközben keletkezett jelzálogi bejegyzésre vonatkozó iratok a végrehajtási ügycsomóhoz szerelve nem lesznek s a telekkönyvi hatóság e miatt a végrehajtást szenvedő ellen szerzett jelzálogi bekebelezésre vonatkozóan a végrehajtási ügyben az intézkedést megtenni nem tudja s az időközben jelzálogot szerzett hitelezőt a sorrendi tárgyalásra meg nem idézheti. A másodfoku bíróság határozatára nézve is az okozza a zavart, hogy a végrehajtási tömeg ügyiratai felterjesztve nem lesznek; de fel nem is terjeszthetők, mert ez joghátránynyal sujtaná a többi előző hitelezőket, miután a végrehajtás folyamát megakasztanák. Ezért tartom helyesnek azt a gyakorlatot, hogy az ingatlanárverés jogerőre emelkedése után további bejegyzés a végrehajtást szenvedő ellen meg ne engedtessék. Ezért tartom helyesnek azt is, hogy az árverési jegyzőkönyv a *B)* lapon széljegyeztessék, hogy az árverés foganatositása a telekkönyvi hatóság és a későbbi hitelezők figyelmét ki ne kerülje. A későbbi hitelezők pedig a vételári tömeget tiltassák le s a vételár felesleget a telekkönyvi hatóság a letiltás beérkezése sorrendjében a letiltást vezető hitelezők részére fogja utalványozni. Igy aztán az árverés jogerőre emelkedése után sem szenvednek hátrányt a jogerősen megitélt követeléssel biró jelzálogos hitelezők. Az volna a leghelyesebb, ha a végrehajtási törvény revíziója alkalmával az 1881 : LX. tcz. 182. §-ánál pótlólag kimondatnék, hogy az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedő ellen szerzett zálogjog csak letiltás utján érvényesithető; s hogy az árverés jogereje után a végrehajtást szenvedő ellen zálogjogi bejegyzések foganatosithatók ne legyenek, az árverési jegyzőkönyv a *B)* lapon széljegyzendő. *Burkóczy Gábor.*
kir. aljárásbiró.

Különfélék.

— **Szeyffert Edében** a magyar büntetőtörvénykezés kiváló tagját veszitette el. Az igazságos biró mintaképe volt, aki feladatát nem az üldözésben találta, de mélyrehatóan vizsgálta azt is, vajjon a vád igaz-e, vannak-e olyan okok, amelyek a vádlott cselekményét mentik, vagy a sulyát enyhitik. Aki ilyen elvekkel ült a birói székbe, aki a bünperben nem pusztán elintézendő aktát, a vádlottban előre elitélt gonosztevőt látott, azt a magyar igazságügy minden tényezője fájdalmas részvéttel látja kidőlni.

— **A Btk. 336., illetőleg 340. §-ának pusztitására nézve** ujabban a következő adatokat közlik velünk: A marosvásárhelyi törvényszék hat havi börtönre itélte Sz. A. napszámosnőt, aki igazolt nyomorában másfél liter buzát lopott akképp, hogy talált kulcs segélyével egy magtárt felnyitott.

A szabadkai törvényszék ugyancsak hat hónapot szabott ki B. Gy. napszámosra, aki mint visszaeső, munkát nem kapott és hogy hét éhező gyermekének valamit vehessen, három korona értékü fát nyilt helyről elvitt. A büntetés a 338. §. alapján szabatott ki reá, mint visszaesőre.

S. I. még csak el se vihette azt a csekély értékü kukoriczát, melyet padlásra bemászva el akart emelni. A dési kir. törvényszék őt is hat havi börtönre itélte.

A kolozsvári kir. törvényszék ugyanezt a büntetést szabta ki V. M. szegény családanyára, aki egy pinczét álkulcscsal felnyitott és onnan csekély értékü zöldséget vitt el.

— **A párbér Magyarországon** jogtörténeti fejlődése és jelen állása szerint. Timon Ákosnak 600 oldalas alapvető munkája második bővitett kiadásban jelent meg. E könyv jelentőségének jellemzésére elegendő annyit kiemelni, hogy az első kiadás megindítója volt egy kiválóan magas szinvonalon mozgott, nagyjelentőségü tudományos vitáknak. A második kiadás lényegében változatlan, de szerző beledolgozta az azóta mutatkozó ujabb jogfejlődést, különösen pedig a Curia joggyakorlatát, és külön fejezetet szentelt a párbérügy rendezésére vonatkozó nézetei kifejtésének. Az okmányfüggelék nehány, főleg a gyakorlati élet szempontjából igen becses adattal bővült.

— **A járásbirósági pervezetésről** irt 360 oldalra terjedő érdekes tanulmányt *dr. Révay Bódog* kir. aljárásbiró, bemutatva a pervezetést, amint az a gyakorlatban él és van. Az első rész magával a pervezetéssel általában, a második a

pervezetés mikéntjét mutatja be, a harmadik egynémely fontos specziális eljárási módot tárgyal. A könyv méltatására visszatérünk.

— **A Döntvénytárak** 1907-ik évfolyamának tartalommutatóit lapunk januáriusi számaival küldjük meg előfizetőinknek. E héten a Magánjogi Döntvénytár bő, rendszeres és betürendes tartalommutatóit mellékeljük. Ezuttal megemlitjük, hogy 1907-ik évben Magánjogi Döntvénytárunkban 240, a Hiteljogi Döntvénytárban 216, a Büntetőjogi Döntvénytárban 275, és a Közigazgatási Döntvénytárban 324 birói, illetőleg hatósági határozat, a négy gyüjteményben tehát összesen 1055 határozat jelent meg.

— **A «Magyar Jogászegylet»** legutóbbi ülésén dr. *Schiller Bódog* tartott előadást *«a Hármaskönyv egyik főforrásáról.»* Egy a XIV. század első felében Alsó-Ausztriában keletkezett római jogi compendiumról Pomasdek osztrák jogtörténetiró azt állitotta, hogy Werbőczy tulajdonképpeni jogi anyagának nagy részét abból meritette; ezt a tételt legujabban egy radikális magyar iró ugy formulázta. hogy a Hármaskönyv utánzata annak az osztrák jogi tankönyvnek. Schiller Bódog elsőben is a középkori szépirodalom és jogtudomány köréből vett példákkal kimutatta, hogy az a kor terjedelmes részekben más irók munkáiból való átvételében semmi illetlen vagy éppen erkölcstelen dolgot nem látott, hogy tehát Werbőczyt az ő kortársai, bármennyit vett volna is át abból az osztrák Summából, nem hibáztatták volna. Valójában Werbőczy ha egyáltalán ismerte és használta is a Summát, annak nagyon keveset köszönhet. Az ő fejtegetései hasonlithatatlanul szinesebbek és gazdagabbak, mint a Summa rövid fejezetkéi és müve nem egyezik azzal az egyes materiák tárgyalásának rendjében sem. A Summával egyező mondatoknak és kifejezéseknek legnagyobb része pedig a római s kánonjog eredeti forrásaiban is található és hogy Werbőczy azokat nem a Summából vette át, bizonyitja az a két tény, hogy számos forráshely teljesebben és pontosabban van meg a Hármaskönyvben, mint a Summában és hogy a Hármaskönyv a Corpus Juris civilis és a Corpus Juris canonici könyveiből való sok olyan forráshelyet tartalmaz, amelyet a Summában nem találunk. Mindössze néhány egyezés, körülbelül 35 sor az, ami a Summának a Hármaskönyvre való hatását reprezentálja, ámbár lehetséges, hogy Werbőczy még ezt a keveset is egy a Summával közös forrásból meritette. A nagy tetszéssel fogadott előadás befejeztével dr. *Gábor Gyula* ügyvéd utalt arra, hogy az egyetemen, ahol pedig régi alapitólevél szerint a Hármaskönyv magyarázatának czéljára külön kathedrának kellene fennállania, nagyon elhanyagolják Werbőczyt: pedig nekünk becsületbeli kötelességünk, hogy a Hármaskönyvvel foglalkozzunk, nevezetesen azzal a kérdéssel is, honnan vette Werbőczy müvének anyagát. Felszólaló megemlitette, hogy egy elkallódottnak vélt kézirata a Summának a magyar Nemzeti Muzeumban őriztetik; a példány valamikor egy budai polgáré volt és felszólaló azt hiszi, hogy Werbőczy azt használta; mindazonáltal az előadónak igazsága van abban, hogy nem becsülte többre a Summa befolyását. Dr. *Timon Ákos* egyetemi tanár Gábor Gyula észrevételeivel szemben figyelmeztetett arra, hogy a Hármaskönyv jelentőségét éppen ujabban domboritják ki kellőleg az egyetemi oktatás keretében: nevezetesen szóló mindenütt Werbőczy közjogi tanitásait veszi alapul s fejleszti. Schiller Bódog eredményeihez ő is csatlakozik.

— **A hivatalos igazságügyi naptár.** Olvasóink tudják, hogy éveken át rámutattunk a kir. bíróságok és ügyészségek részére hivatalosan kiadott naptár hibáira és fogyatkozásaira. Néhány év óta gyökeresen megváltozott ez a naptár és most közel 200 oldalas olyan naptárt kapnak igazságügyi hatóságaink, amely igazán gazdag olyan értékes adatokban és utbaigazitásokban, amelyeknek minden biró napról napra igen jó hasznukat veheti. A hivatalok vezetőinek pedig egyenesen nélkülözhetetlen ez a naptár, amely rendkivül könnyen áttekinthető módon figyelmeztet arra, hogy mikor miről kell kimutatást, jelentést, felterjesztést készitени és hova kell azt küldeni.

Mivel azonban mindent lehet javitani és bőviteni, legyen szabad a naptár érdekében néhány gyakorlati gondolatot fölvetni, melyek fokoznák a naptárnak értékét.

Elsősorban óhajtandó volna, hogy a naptárt ne junius elsején, hanem szeptember végén zárják le. Ma tulságosan elmarad egyes adatok dolgában a naptár. Végre is október vége előtt nem kell megjelennnie, szeptember végéig pedig kiszedhető az egész ugy, hogy októberre már csak a tördelés, nyomás és tüzés marad.

A tolmácsok jegyzékénél hasznos lenne a tolmácsok neveinek kitétele, hogy közvetlenül hozzájuk lehessen fordulni; esetleg dijjegyzéküknek is közzététele.

A birói szervezeti részben hasznos lenne az osztrák polgári törvénykönyv területi hatályára vonatkozó adatokat közölni járásbiróságokként, sőt községenként, mert most nem egyszer merül föl kétely ebben a nem mindig egyszerü kérdésben.

Az illetmény táblázatot a napidijakkal lehet kiegésziteni.

A közjegyzők székhelyeit ki lehetne egésziteni az összes székhelyekkel.

Ellenben ki lehetne hagyni «a hónapok neveit nehány idegen nyelven» (185. l.), mert a magyar vagy latin név ismerete elég, a naptárban felsorolt német nevek már amugy sem használatosak, a ritkábban szükséges szláv nevek közlése pedig semmiféle czélt nem szolgál, hiszen a szláv nyelvek egyikén sem tudó birón a hónapok neveinek ismerete nem sokat segit. Az ebben a rovatban előforduló magyar elnevezéseket pedig a naptári részben lehetne czélszerübben elhelyezni.

— **A Btk. progressziv büntetési rendszerének** kiépitése lassan halad előre. Az első női közvetitő-intézet felállitására már az 1906. évi költségvetésben fel volt 140,000 K véve anélkül, hogy a Mária-Nosztrára tervezett intézet felállittatott volna. A fiatalkoruak gyulafehérvári fogházára is már az 1906. évi budget 40,000 K t előirányzott, azonban még az előkészitő munkálatok sem indultak meg.

— **A magánjogi törvénykönyv tervezetének** főelőadmányában foglalt elvi kérdéseket a kodifikáló-bizottság mult év szeptember óta heti két ülésben tárgyalja. E bizottság 1907. év végéig elvégezte a személyi és családjogra vonatkozó kérdéseket és áttért a dologjogra, melynek anyagából az ingatlan dologjogra vonatkozó elvi kérdések előzőleg már a telekkönyvi anyagi jog reformjának előkészitése kapcsán letárgyaltattak.

Kilátás van arra, hogy az elvi kérdések tárgyalása 1908. év folyamán befejezést nyer és a második szöveg kidolgozása megkezdhető lesz.

— **Ügyvédi körökből a következő sorokat vettük:** Mennyire ötletszerüen szoktak néha bíróságaink itélkezni, annak illusztrálására szolgáljon a következő eset. Egyik budapesti háztulajdonos képviseletében a kiköltözött lakót 100 K n alóli összeg erejéig kártérités czimén a budapesti VI. kerületi kir. járásbiróság előtt beperesitettem. Alperes ugyanis a villamos világitási és csengőkészüléket s egyéb berendezést teljesen megrongált állapotban hagyta vissza s felperes az ezek rendbe hozataláért kifizetett összeget követelte alperesen. Alperes tagadta a kereseti állitásokat s késznek nyilatkozott annak bizonyitására, hogy a kérdéses hiányok akkor, mikor a lakást elhagyta, nem forogtak fenn. A biróság azonban alperes tanuinak kihallgatását mellőzte s csupán a felperes által megnevezett mesterembereket hallgatta ki, kik igazolták is, hogy a kereseti munkálatokat elvégezték, s azokért a felszámitott összegeket, melyeket felperes keresetbe tett, megkapták. Ily körülmények között a biróság alperest a kereset értelmében marasztalta. Alperes felülvizsgálati kérelme folytán a budapesti kir. törvényszék ezen itéletet feloldotta s utasitotta az elsőbiróságot, hogy a tényállást abban az irányban hozza tisztába, vajjon a kérdéses hiányok a bérletnek alperes által történt elhagyásakor nyomban észleltettek-e, s azután hozzon uj határozatot. Erre a biróság ugy felperesnek, mint alperesnek nejét hallgatta ki a felek kérelme folytán s miután felperes neje azt vallotta, hogy a hiányokat nyomban észlelte, alperes neje pedig azt, hogy a bérletnek általuk történt elhagyásakor hiányok nem voltak, egyiket sem bocsátotta esküre, és most már felperest keresetével elutasitotta s költségekben marasztalta. Felperes felülvizsgálati kérelme természetesen sikerre nem vezethetett, mert hiszen a felperesi tanu megesketésének mellőzése miatt emelt panasz a sommás eljárási törvény 64. §-a értelmében figyelembe nem vétethetett.

Annyi azonban bizonyos, hogy az alsóbiróságnak az első itéletében kifejezett jogi meggyőződésétől eltérnie oka nem volt, mikor most már felperes, ha mindjárt csak nejével, azt is bizonyitotta, hogy ez a hiányokat nyomban észlelte.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A vállalkozás mint a jogi forgalom tárgya.** Ezen czim alatt Pisko bécsi egyetemi tanár nagyobb monografiát irt (Bécs, Manz kiadása).

— **Az Amtsgerichtek hatáskörének kiterjesztését** illetve az értékhatárnak fölemelését 300 márkáról 800 márkára ellenezte a berlini kereskedelmi kamara az igazságügyi államtitkárhoz minap fölterjesztett jelentésében. A jelentés amellett van, hogy a 300 márkán fölüli ügyek továbbra is a *társas* bíróságokhoz tartozzanak.

— **A positiv szerződésszegések jogi elbirálásáról** a német birodalmi általános polgári törvénykönyv szerint irt német nyelven igen alapos értekezést *dr. Kiss Géza* nagyváradi jogakadémiai tanár, aki már a magyar jogászegyleti értekezések 277. füzetében is méltatta a kérdést. Az értekezés «Zur Frage der sogenannten positiven Vertragsverletzungen» czim alatt az «Archiv für Bürgerliches Recht» 31. kötetében, azonfelül különlenyomatban (Berlin, Carl Heymann kiadása) jelent meg. A positiv szerződésszegést a szerző élesen megkülönbözteti a némelykor előforduló abbanhagyásra, vagy valaminek nem tevésére irányuló kötelezettség megszegésétől, melynél ugy a kérelem, mint az uj határidőtüzés fogalmilag ki van zárva. Positiv szerződésszegés alatt csak azokat az eseteket érti, amelyekben teljesités történik ugyan, de hiányosan. Hogy ebben az esetben mily szabályok alkalmazandók, arra szerző nézete szerint a német polgári törvénykönyv, amennyiben a 286. §. csak az egyszerü késedelem eseteire vonatkozik, semmiféle választ sem ad. Többféle konstrukczió utján az irodalom többféle feleletet igyekezett adni a kérdésre, miből folyik, hogy itt a jognak ugynevezett valódi hézaga forog fenn, vagyis oly hézag, mely egyszerü analogia utján be nem tölthető. Szerző kimutatja a különböző autorok idevonatkozó konstrukczióinak elégtelenségét és azután rátér arra a kérdésre, hogy a törvény eme hézagát hogy kell betölteni. Végleges és általános érvényü megoldást maga szerző sem tud találni, mert szerinte a biró az összes esetekre szóló általános jogszabályt nem alkothat, hanem csakis esetenkint az adott esetre szólót. E szabályt a biró nem a konstrukczió, hanem a «freie Rechtsfindung» utján keresheti és az érdekek helyes mérlegelése alapján találhatja meg. Utóbbi szempontból csak akkor van helye az adós ellen jogkövetkezmények alkalmazásának, ha a szerződés czélját veszélyeztette vagy meghiusitotta. E jogkövetkezmények nem lehetnek mások, mint a többi a *törvénykönyvekben szabályozott* szerződésszegéseknek következményeivel elvileg megegyezők. *h—i.*

— **Az életbiztositásra vonatkozó német joggyakorlatból.** A *tömeggondnok* a biztositási összeget akkor sem vonhatja be a biztositott csődtömegébe, ha az életbiztositási szerződésre vagy a kedvezményezett meghatározására nézve a csődmegtámadás föltételei fenforognak. (1902 junius 3. Reichsgericht).

Hátramaradók (Hinterblieben) alatt nem az örökösök, hanem a legközelebbi családi hozzátartozók értendők. (1901 junius 11. bajor Oberlandesgericht).

«*Az örökösök javára*» szavak azt az akaratot juttatják kifejezésre, hogy a biztositási összeg ne egy meghatározott harmadiknak jusson, hanem a hagyatékhoz tartozzék és az örökösöket, mint olyanokat illesse. (1894 január 6. Reichsgericht). A kérdés a hitelezők szempontjából igen fontos, mert ezen értelmezés szerint a biztositási összeget — a kedvezményezett *fenti* megjelölése esetében — a hitelezők követelései terhelik.

Az ujabb joggyakorlat e szabálytól már eltér és csak akkor követi, ha az eset különös körülményeiből következtethető, hogy az örökhagyónak semmi érdeke sem volt abban, hogy a biztositási összeget éppen az öröklésre hivatottak *személyének* juttassa, még arra az esetre is, ha a hagyaték ellen a csőd megnyittatnék, vagy ha az örökséget el nem fogadnák. (1904 jun. 13. drezdai Oberlandesgericht. Hasonlóan 1905 febr. 12-én kieli Oberlandesgericht).

— **A jogtudomány világnézlete** (Die Weltanschaung der Jurisprudenz) czimen Hannoverben megjelent könyvében *Bozi Alfréd* az empirikus módszernek, mely a tudomány egyéb terein már diadalt aratott, akar utat törni a jogtudomány mezőin is. A jogtudomány ma a *fogalmak* rabigájába görnyedt még ott is, ahol a törvény a birónak szabad kezet enged, pl. a jó erkölcsök, az illem, a «Treu und Glaube» kérdésében, a jogtudomány föladatának tartja szilárd fogalmakat kovácsolni. A biró a valódi emberek és életviszonyok helyett typusokkal dolgozik. Megvan a személyi typus: a tanuk és a felek határozott általános szabályok szerint lesznek hitelt érdemlők, vagy megbizhatatlanok; ugyanily módon döntik el a biró elfogultságának kérdését. Hasonlóan megvan az igénytypus is. De lege lata megvalósithatók a szerző azon javaslatai, amelyek a törvénymagyarázat módjára, a tisztán fogalmi elem háttérbe szoritására a typusok föloldására vonatkoznak. De lege ferenda érdekes az az inditványa, hogy minden pénzszolgáltatásra irányzott igény folyószámla kereset gyanánt biráltassék el és minden a perben nem érvényesitett követelés vagy ellenkövetelés kiegyenlitettnek tekintessék. hogy igy a felek a perben teljes el- és leszámolásra kényszerüljenek. A büntetőjog terén szerinte abból az elvből, hogy nem a tettet, hanem a tettest kell megbüntetni, folyik az a következmény, hogy az anyagi halmazat helyébe teljesen az eszmei halmazatnak kell lépnie.

— **A porosz szerzői jogi kamarák** véleményei 1902 és 1907. évek közt Guttentag kiadásában megjelentek. 1902. év óta Poroszországban az 1901 jun. 19-iki törvény értelmében szerzői jogi kérdésekben két kamara ad véleményt: egyik az irodalmi, a másik a zenészeti kamara. Előbbi 120, utóbb 11 véleményt adott fennállása óta. A most megjelent kötet 50 elvi jelentőségü véleményt közöl.

— **A jogászi pálya tulzsufoltsága** nem specziális magyar jelenség. A mecklenburgi kormány a gymnasium abiturienseit a tanári kar utján óva inti a jogi pályától, mely már nem birja el a tódulók tömegét. Poroszországra nézve pedig a következő érdekes adatok álnak rendelkezésre: 1881-ben a porosz ügyvédek száma 2042 volt, 1906-ban 4695, 1907-ben 4938. Az asszesszorok száma 1879-ben 299, 1900-ban 1756, 1906-ban 2272, 1907-ben 2469 volt.

— **Uj szabadalmi törvény** lépett életbe Angliában 1908 január 1-én. Az uj törvény értelmében a régi szabadalomba ütköző bejelentés hivatalból visszautasitható. Az angol jog által eddig nem ismert pótszabadalmak is engedélyezhetők. A dijak nem fizetése folytán megszünt szabadalmak bizonyos körülmények közt reactiválhatók. Visszautasitható a bejelentés, ha annak tárgya egészen vagy tulnyomó részben az országon kivül valósittatik meg. *Ez a rendelkezés a külföldi ipart kényszeriteni akarja arra, hogy a szabadalmazott eljárás kihasználására Angolországban gyárakat alapitson.*

— **A munkanélküliek foglalkoztatásáról** Angliában törvényjavaslat van készülőben, mely szerint a helyi hatóság feladata lesz őket munkával ellátni. Mostanság egy társadalmi intézmény a Central Unemployed Body (C. U. B.) müködött, mely a munkanélkülieket parkokban és közutakon foglalkoztatta. Ez a társaság az elmult évben munkabérekre és nyersanyagra 14,000 font sterlinget adott ki, holott az előállitott munkát csak 3000 font értékre becsülik.

— **Schweiz uj egységes magánjogi törvénykönyvet** kapott az 1907 deczember 10-iki szövetségi gyülésen. A kantonok huszonkétféle külön magánjoga tehát 1908 január 1-én a törvény életbelépte napján megszünik. A Huber Jenő berni egyetemi tanár által szerkesztett törvénymü 977 szakaszból áll.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Ügyvédjelölt, teljes fővárosi gyakorlattal is bir, horvát, szerb és német nyelvben tökéletes jártas, fővárosban ügyvédi irodát keres, czim a kiadóban. 12650

Gyakorlott ügyvédjelölt, dr. juris, fővárosi irodában alkalmazást keres. Czim a kiadóhivatalban. 12659

Vidéki és fővárosi gyakorlattal biró, német, tót, szerb nyelvben jártas, dr. juris vidéki vagy fővárosi irodát keres. Czim a kiadóhivatalban. 12660

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: Dr. Balog Arnold. Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 2. szám. Budapest, 1908 január 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Mérleg-utcza 1. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Járásbiróságaink és törvényszékeink ügyforgalma. — A VIII. nemzetközi tengerjogi értekezlet eredményei. *Dr. Dárday Dezső* fiumei kormányzósági miniszteri titkártól. — A kir. közigazgatási bíróság jogalkotása. *Verustól.* — *Törvénykezési Szemle:* Az eskü alatt kihallgatással való bizonyitás kérdéséhez. *Dr. Biber Gyula* budapesti VIII—X. ker. kir. járásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár I. kötetéhez.

Járásbiróságaink és törvényszékeink ügyforgalma.

Abból az alkalomból, hogy irodalmi vita folyik afelől, hogy az elsőfolyamodásu bíróságok hatásköre a megalkotandó uj polgári peres eljárásban miként szabályoztassék, alkalomszerünek találjuk a járásbiróságok és törvényszékek ügyforgalmának az ország közállapotairól szóló 1906. évi jelentés nyomán való összefoglalását.

Kir. járásbiróságaink ügyforgalmának legjelentékenyebb részét 1906-ban is a sommás ügyek képezték. A mult évről folyamatban maradt ily ügyek száma 497,141 volt, mig ez év folyamán 555,675 sommáskereset, vagyis 8-czal több érkezett, mint 1905-ben. Az elintézésre váró ügyek száma e szerint 1.052,816 volt, mely számból 545,791 befejeztetvén, az év végén a 469.968 szünetelő per leszámitásával mindössze 37,057 kereset maradt elintézetlenül, közel háromszázzal kevesebb, mint 1905. év végén. Az év folyamán érkezett kereseteket érték szerint csoportositva, azt találjuk, hogy 50·2%-a volt 100 K-n aluli, 25%-a 100—400 K, 7·7%-a 400—1000 K, 1·7% 1000 K-n felüli értékkel biró per. Az egyéb sommás perekre 15·4% esett. Ez arányszámok az előző évek hasonló adataitól alig mutatnak eltérést.

A sommás perek 81·7%-a intéztetett el három hónál rövidebb idő alatt, mig 1905-ben csak 80·5%, 1904-ben 78·1%, 1903-ban 75·6%, 1902-ben 70·8%, 1901-ben pedig 64·8% volt ez az arányszám. 3—6 hónap volt a pertartam a perek 12·9%-ában, 6—12 hó 4·3%-ában, mig egy évnél tovább alig 1%-a huzódott a pereknek.

A perek gyorsabb elintézése természetes összefüggésben van a tárgyalási határnapok kitüzése tekintetében mutatkozó javulással. 1906 deczember 31-én ugyanis a sommás perek elintézésére hivatott 384 járásbiróság közül 180-nak 1—2 hetes, 186-nak 3—4 hetes terminusa volt, tehát 366 járásbiróság vagyis a sommás keresetek ellátására hivatott járásbiróságoknak 95%-a legfeljebb 4 hetes terminusokat tüzött ki. Ezzel szemben 1905-ben a járásbiróságok 95%-a, 1904-ben 94%-a, 1903-ban 92%-a, 1902-ben pedig 88%-a tüzte ki 4 héten alul a tárgyalási hatáénapokat.

A kitüzött tárgyalások száma 947,577 volt, 18,039-czel több, mint 1905-ben. A kitüzött tárgyalások több, mint egynegyed részében, számszerint 252,357 esetben a tárgyalás nem tartatott meg. A kontradiktorius tárgyalások száma 380,149-re, vagyis az összes megtartott táégyalásoknak 54·6%-ára rugott. Az e tárgyalásokon hozott végitéletek száma 123,429 volt (1905-ben 119,784), a részitéleteké pedig 1415. Meg nem jelenés, lemondás és elismerés alapján 163,362 itélet hozatott; egyezség 50,008 esetben köttetett. Pergátló kifogás tárgyában 4873 esetben bocsátott ki a biróság végzést, mig a bizonyitást elrendelő végzések száma 204,587 volt. Halasztással 33,928 tárgyalás végződött, 2786-al kevesebb, mint 1905-ben.

Az egyezségi kisérletre idézés iránt előterjesztett kérelmek száma 6590 volt, amelyek alapján 3185 egyezség jött létre s 436 esetben alakult perré a kérelem.

Fizetési meghagyás iránt 1906-ban 209,481 kérelmet terjesztettek elő s e kérelmek alapján 201,109 fizetési meghagyás bocsáttatott ki, 8532-vel kevesebb, mint 1905-ben A visszautasitott kérelmek száma 8372-t tett. Az ellenmondással megtámadott fizetési meghagyások aránya ez évben emelkedést mutat, amennyiben 36·2% volt, mig 1905-ben csak 35·7%.

Az örökösödési ügyek forgalmáról a következő adatok számolnak be. Az 1905. évről hátralékként maradt 36,060 rendes örökösödési ügyhöz hozzászámitva az év folyamán érkezett 125,876 ügyet, melyből 105,886 hivatalból, 19,990 kérelemre indittatott meg, az 1906. évben 161,936 rendes örökösödési ügy várt elintézésre járásbiróságaink előtt, 13,201-gyel kevesebb, mint 1905-ben. Befejezést nyert összesen 130,157 ügy és pedig 113.332 (1905-ben 121,346) teljes átadással, 5598 teljes perre utasitással, 845 részleges átadással, illetve perre utasitással és 10,832 más módon. 100 örökösödési ügy közül tehát befejezést nyert 80·4, mig 1905-ben 79·4, 1904-ben 77·1, 1903-ban 74·9, 1902-ben 72·7 volt ez az arányszám. Az év végén el nem intézett rendes örökösödési ügyek száma 31,779 volt, amelyek közül csak 761 maradt a biró kezén, a többi a kir. közjegyzőnél, a községi vagy körjegyzőnél vagy a gyámhatóságnál volt. Az örökösödési és hagyományi bizonyitvány iránti kérelmek száma 1906-ban, a helyett, hogy ez a rendkivül egyszerü s azonkivül tetemes költség és időmegtakaritással járó jogeszköz terjedt volna, csökkent és pedig csak 3804 ily kérelem érkezett, mig 1905-ben 4223.

A végrehajtási ügyek az utóbbi években a következőképen alakultak:

1901-ben 434,023, 1902-ben 407,949, 1903-ban 386,443, 1904-ben 369,070, 1905-ben 385,798, 1906-ban 396,064.

Az elintézést igénylő végrehajtási ügyek közül befejeztetett 329,469 s igy az év végén csak 66,595 ily ügy maradt folyamatban, ami az elintézésre váró ügyek 16·8%-ának felel meg (1995-ben ez az arányszám 17·3, 1904-ben 16·5, 1903-ban 16·9%).

Telekkönyvi beadvány az 1906. évben 1.725,588 (1905-ben 1.777,358) érkezett és ezek közt 1.231,351 (1905-ben 1.232,497) telekkönyvi per és ügy érkezett a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbiróságokhoz. Az év folyamán 1.722,668 telekkönyvi beadvány s ezek közül 1.229,135 per és ügy fejeztetvén be az év végén 5666 beadvány, illetve 8038 per és ügy maradt folyamatban.

A kir. járásbiróságok hatáskörébe utalt büntető ügyek

forgalma 1906-ban nagyobb volt, mint a megelőző évben. Elintézésre várt ugyanis 358,996 vétségi és kihágási ügy (1905-ben 350,180), melyből 345,960 befejezést nyervén, az év végén folyamatban maradt még 13.036 ügy. Az elintézést igénylő vizsgálóbirói ügyek száma 1150. a büntetőügyi megkereséseké 25,432, a büntető vegyes ügyeké ellenben 54,709 volt. Az év végén befejezetlen maradt pedig 79 vizsgálóbirói ügy, 548 büntetőügyi megkeresés és 359 büntető vegyes ügy.

Áttérve a kir. törvényszékek ügyforgalmának ismertetésére, legelőször a polgári perek ügyforgalmát vizsgáljuk. A mult évről folyamatban maradt 32,646 polgári perhez az 1906. év folyamán 132,637 érkezett s igy összesen 165,283 polgári per volt elintézendő, majdnem hétezerrel kevesebb, mint 1905-ben. Az év folyamán érkezett keresetek közt 25,958 volt közpolgári, 7540 házassági, 93,122 váltó, 5247 kereskedelmi, 747 birtokrendezési, 13 bánya és 10 tengerészeti per. 128,899 polgári per elintéztetvén az év folyamán, összesen folyamatban maradt az év végén 36,384 és pedig 25,066 közpolgári, 3820 házassági, 3496 váltó, 3358 kereskedelmi, 627 birtokrendezési, 10 bánya és 7 tengerészeti per. Az elintézést nem nyert perek közül a biró kezén maradt 1594, a többi pertárban van vagy bizonyitás alatt áll. Érdemleges itélet 28,998 esetben hozatott, a meg nem jelenés vagy beismerés folytán hozott itéletek száma pedig 4437 volt. A pert befejező végzések száma 12,264-re rugott, mig sommás váltó végzés 85,825, egyezséget jóváhagyó végzés pedig 726 izben bocsáttatott ki.

A törvényszékeknél elintézésre váró telekkönyvi beadványok száma a mult évről maradt hátralékkal 706,296 volt, vagyis 80 ezerrel kevesebb, mint 1905-ben. A beadványok között 475,649 per és ügy szerepelt, 1904-ben 480,335. Az év folyamán elintézést nyert 705,911 beadvány és ezek közt 474,295 per és ügy, ugy, hogy az év végén mindössze 385 beadvány és 1354 per és ügy maradt befejezetlenül. Bányatelekkönyvi beadvány 1165 érkezett törvényszékeinkhez s valamennyi az év folyamán befejezést is nyert.

Ami az egyéb perenkivüli ügyek forgalmát illeti, megemlitjük, hogy csődnyitás iránt az 1906. évben 1527 kérvényt intéztek törvényszékeinkhez, azonban a kérvények nagy száma daczára csak 416 esetben nyittatott csőd. A megnyitott csődök között 131 volt közönséges s 285 kereskedelmi; az adós kérelmére 218, a hitelezők kérelmére 198 esetben nyittatott csőd. Az év folyamán megszünt 441 csőd közül 230 (52·2%) a csődvagyon felosztásával végződött, 122 (27·7%) pedig vagyonhiány miatt szünt meg.

A czégjegyzési ügyek forgalma következőképp alakult: bejegyeztetett az 1906. év folyamán 1942 egyéni és 2024 társas czég. Töröltetett 1181 egyéni és 729 társas czég.

A házassági perek némi emelkedést mutatnak, amennyiben 1905-ben csak 5691, mig az elmult év folyamán 5915 házassági per intéztetett el és pedig 1465 végzéssel, 22 érvénytelenitő, 3827 felbontó, egy ágytól és asztaltól elválasztó itélettel s azonkivül 144 volt azoknak a pereknek száma, melyek, mivel a felek az ágytól és asztaltól való különélésre kiszabott idő elteltével három hónap alatt a házasság felbontását nem kérték, a házassági törvény 100. §-a alapján szüntek meg. A jogerős befejezést nyert perek ügyforgalmában mutatkozó emelkedés kizárólag a felbontással elintézett perekre esik, mig az elutasitással véget ért keresetek számában csak jelentéktelen változás észlelhető. Évről-évre ismétlődő jelenség, hogy mig a felbontott házasságok száma rohamosan növekszik, addig aránylag mind kevesebb per fejeződik be a kereset elutasitásával.

Ami a gyermekek elhelyezését illeti, érdekes, hogy 728 esetben az összes gyermekek az anyánál helyeztettek el, mig 129 esetben az apánál, 68 esetben pedig az itélet a gyermekeket megosztotta az elvált felek közt, mig 525 esetben a gyámhatóságnak tartatott fenn a gyermekek elhelyezése kérdésében való intézkedés. Nőtartási dij fizetése 100 esetben mondatott ki, még pedig 55 esetben havi 20 K-án aluli összegben.

A kir. törvényszékeknek, mint másodfoku bíróságoknak ügyforgalmából elsősorban a sommás felebbviteli ügyek forgalmát az utólsó három évről feltüntető következő összeállitást közöljük:

	felebbezések			Volt a felülvizsgálatok száma			felfolyamodások		
	1904.	1905.	1906.	1904.	1905.	1906.	1904.	1995.	1906.
Hátralék a mult évről	8,329	7,965	8,185	333	365	322	98	118	144
Az év folyam. érkezett	26,098	26,942	29,190	7531	7983	8706	2707	2948	3256
Az év folyam. elintéztetett	26,462	26,732	28,214	7500	8027	8572	2687	2922	3249

Az összes adatok a felebbviteli ügyeknek az 1906. évben elég jelentékeny emelkedéséről tesznek tanuságot. Ha az egyes ügyek elintézési módját vizsgáljuk, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a 28,214 befejezést nyert felebbezés közül több, mint a fele, szám szerint 14,985 helybenhagyólag, 9383 megváltoztatással, 599 visszautasitással, 352 feloldólag, 255 egyezséggel, 2640 pedig egyéb módon ért véget. Az elintézett 8572 felülvizsgálat közül 5105 helybenhagyatott, 1434 megváltoztattatott, 1317 feloldólag és 716 más módon intéztetett el. Ami végül a felfolyamodásokat illeti, 3249 nyert befejezést az év folyamán és pedig 1362 helybenhagyólag, 1408 megváltoztatással, 206 megsemmisitéssel és 273 más módon.

Száz érdemleges járásbirósági itélet közül felebbezés alá került 1900-ban 20·0, 1905-ben 22·5, 1906-ban 23·7. Felülvizsgálat alá került 1900-ban 5·3, 1905-ben 6·4, 1906-ban 7·1.

Ami a per tartamát illeti, az adatokból azt látni, hogy a kir. törvényszékek a felebbvitt sommás ügyeket gyorsan intézik el. Hat hónapnál rövidebb idő alatt ért véget a befejezett ügyeknek 95·3%-a s egy évnél tovább alig van valamivel több, mint egy százaléka huzódott el. Végül megemlitjük, hogy 1906 deczember hó 31-én 2—4 hetes terminusa 37, 5—6 hetes terminusa 19 törvényszéknek volt, mig 1907 márczius elsején tul csak 4 törvényszék tüzött ki határnapot.

Áttérve a törvényszékek, mint elsőfolyamodásu bíróságok elé utalt büntető ügyek forgalmának ismertetésére, megemlitjük, hogy az 1906. év folyamán 32,885 (1905-ben 32,301) vizsgálóbirói ügy és 41,530 (1905-ben 41,953) bünvádi per várt elintézésre. 30,992 vizsgálóbirói ügy, illetve 34,667 bünvádi per befejeztetvén, 1335 vizsgálóbirói ügy és 6863 bünvádi per maradt folyamatban az év végén. A büntetőügyek elintézésében a vádtanácsok 2508 tárgyalást és 10,125 ülést tartottak. A törvényszéki főtárgyalások száma 9204-re rugott; melyek eredményeként 26,501 itélet jött létre, majdnem 250-nel több, mint 1905-ben. Az eljárás kiegészitésére 1042 esetben volt szükség, megszüntettetett az eljárás 3443 izben, 5958 esetben pedig a főtárgyalás elnapoltatott. Az esküdtbirósági főtárgyalások számában az 1906. évben erős csökkenés mutatkozik, mindössze 1518 at tett a számuk, mig 1905-ben 1666 volt. Sajtóügyben 111 esküdtszéki főtárgyalás tartatott. Az esküdtszéki főtárgyalások eredményeit a következő adatok tüntetik fel: 1200 esetben hozatott itélet, 21 esetben az ügy uj esküdtbiróság elé utasittatott, 57 izben pedig az eljárás megszüntettetett.

A másodfolyamodásu büntetőügyek forgalma következőképp alakult: folyamatban maradt az év végén 3379 felebbvitt büntetőügy, melyhez az év folyamán 2523 felfolyamodás és 33,052 felebbezés érkezvén, a másodfoku elbirálásra váró büntetőügyek összes száma 38,954 volt, két ezerrel több, mint 1905-ben. Befejezést nyert összesen 35,549 felebbvitt büntetőügy és pedig a tulnyomó rész, szám szerint 24,589, helybenhagyólag. Megváltoztattatott az elsőfoku itélet 6275 esetben, megsemmisitő határozat hozatott 3036 esetben, visszautasitással pedig 1649 ügy fejeztetett be.

A VIII-ik nemzetközi tengerjogi értekezlet eredményei.*

II.

A hajótulajdonosok felelősségének korlátozása tárgyában Velenczében elfogadott és az előbbi czikkben közölt egyezmény-javaslati tervezetnek tárgyalása főleg négy elvi kérdés körül forgott.

Az első kérdés, hogy t. i. mi legyen a hajótulajdonos felelősségének értékhatára, már az 1899. évben Londonban tartott nemzetközi értekezleten létrejött compromissum által lett eldöntve olyképen, hogy a hajótulajdonos optio jogával élhet az u. n. continentális és az u. n. angol rendszer között. Az előbbinél a hajótulajdonos a hajó-, a hajófuvar- és a járulékoknak átengedésével (abandono) vagyis az u. n. tengeri vagyonnak (fortune de mer) átengedésével mentesül összes kötelezettségei alól, mig az utóbbinál a hajótulajdonos felelőssége hajótonnánként nyolcz Livre Sterling átalányösszeg fizetésére van korlátozva.

Daczára ezen régebbi megállapodásnak ezuttal is, mint minden ujabb értekezleten, fenforgott annak veszélye, hogy a már elért eredmények ismét veszendőbe menjenek. Fényes elégtételül szolgált azonban a megejtett szavazás eredménye, melyben Amerika a többi nemzetek egyhangu szavazataival szemben teljesen magára maradt és meggyőződhetett arról, hogy ezen ezuttal véglegesen elfogadott megoldási módozat megérett arra, hogy nemzetközi jogszabálylyá emeltessék.

Ezen végleg elfogadott megoldás azon előnynyel jár, hogy egységessé tesz egy oly joganyagot, amelyben mindeddigelé a legnagyobb eltérések és ebből eredőleg a legnagyobb nehézségek forogtak fenn. Igy ellenben az összes országok hajótulajdonosai, rakodói és biztositói egy ugyanazon szinvonalra kerültek, ami már magában véve is nagy haladást jelent. Kétségtelen egyébiránt, hogy ezen megoldás a valódi méltányosság jellegével bir, azért mert a felelősség korlátozásának kérdésében két teljesen elütő törvényhozási rendszer elemeit használja fel és egyezteti össze egymással: a tengeri vagyonnak (fortune de mer) és az átalány-rendszernek elveit.

A gőzhajók értéke lelkiismeretes statisztikai összeállitások szerint tonnánként általában kevesebb a nyolcz Livre Sterling-nél. Az ily csekélyebb értékü hajók tulajdonosai jogosan panaszkodtak eddigelé az átalány-összeg magassága ellen; ezeknek méltányos igényeit elégiti ki a javaslat azon rendelkezése, mely módot nyujt nékik arra, hogy a hajó avagy annak értéke, a fuvardij és járulékainak átengedése révén mentesülhessenek kötelezettségeik alól. Másrészről tény, hogy a nagy személyszállitó gőzösök értéke néha felülmulja a nyolcz L. Sterling tonnaátalányt, de részint azon nagy szolgálatok közgazdasági értéke, melyet gyors közlekedésükkel teremtenek, különösen pedig azon áldozatok és a kockázat, melyet viselni kénytelenek, nem engedik, hogy rájuk az angol rendszer által megállapitott átalányösszegnél nagyobb terhet rójjunk.

A másik elvi kérdés annak meghatározása volt, valjon a hajótulajdonos felelőssége szigoruan theoretikus felosztás szerint a követelések minden fajával szemben *in rem* aktióra legyen-e korlátozandó, azaz: a hajó-, a fuvardij- és a járulékokra, vagy pedig legyen-e helye bizonyos esetekben a személyes felelősségnek is?

Az angol kiküldöttek állásfoglalásának köszönhető azon elvnek végleges és általános elismerése, hogy a munkájukat és életüket a tengerészetnek áldozó kapitány és legénység bérigényeiért a hajótulajdonos személyes vagyonával is szavatoljon; mig viszont ama rendelkezésnek felvétele, hogy a hajójavitások és felszerelésekből keletkező követelések szinten kivétettek a korlátolt felelősség elve alól: az amerikaiaknak tett engedményt képez, mivel az amerikaiak, habár jelentékeny tengerészetük nincsen is, jogosan kivánták, hogy a náluk épen az idegen hajók által nagy mértékben igénybe vett ilynemü hiteltartozásoknak visszatérülése biztosittassék. Ugyancsak tisztán az amerikai igazságügyi viszonyokra való tekintettel vétetett fel végül az egyezmény-tervezetbe azon egyébként talán szükségtelennek tetsző kijelentés is, hogy ezen egyezménynek rendelkezései semmiben sem érintik az egyes nemzeti törvényhozások révén a birósági hatáskörök, valamint az eljárási és végrehajtási szabályokra vonatkozólag fennálló rendelkezéseket. Amerikában ugyanis a személy elleni keresetek a rendes biróságok elé is tartozván elkerülendő volt, hogy az egyezmény aláirása esetén Amerikában az összes tengerjogi kérdések elintézése ezentul majdnem kizárolag csak az *in rem* keresetekben illetékes tengerészeti szakbiróságok (Admirálty-Court)-ra háruljon.

Egy harmadik elvi szempont, mely nagyon élénk eszmecserét és éles ellentéteket idézett elő annak megállapitásánál merült fel, hogy minő cselekmények vétessenek fel tehát azon esetek sorába, amelyekre a korlátolt felelősség kedvezménye kimondandó volna? Egyetlen egy magánjellegü abstinens szavazattól eltekintve végre mégis egyhangu elfogadásra talált azon tétel, hogy a felelősség korlátozásának elve általánosságban alkalmazandó legyen a kapitány, a hajólegénység, a révkalauz és a hajószemélyzet cselekményeire, valamint akár a törvény rendelete folytán, akár szerződés alapján — a kapitány tényeiből eredő mindennemü kötelmekre, nemkülönben a más hajó által eszközölt mentések és segélynyujtások fejében követelhető ellenszolgáltatásokra is. Ezen elv azonban nincsen kivétel nélkül. Igy például azt találta az értekezlet, hogy a tengerhajózási iparnak mai állapota nem teszi többé szükségessé a continentális törvényhozásoknak azon rendelkezéseit, melyek a kapitány által az utazás közben elrendelt hajófelszerelések és hajójavitásoknak költségeit eddigelé szintén részesitették a korlátolt felelősség kedvezményében. Ezen kiadások a hajótulajdonosnak oly előre látható rendes ügyletei közé tartoznak, melyekről gondoskodnia módjában áll és kötelességét képezi. A közlekedés könnyüsége, a tengeri ügynökségek intézménye, a hitelnek tengerentuli vidékekre való kiterjeszkedése és a hajókárok esetén a biztositások által nyujtott segély folytán nem forog fenn többé semmi ok arra, hogy a hajótulajdonos ezen kötelezettségei alól magát kivonja egy oly mentességi módozat igénybevételével, mely ily esetekben könnyen az önkényes cselekmény jellegét ölthetné. Egészen méltánytalan volna pl., hogy a hajó elveszése esetén a hajótulajdonos a korlátolt felelősség kedvezményével takaróznék azon esetben mikor a beszerzett szénmennyiség ára fejében a kapitány által elfogadott váltó azon pillanatban amidőn a szerencsétlenség hire megérkezik még elfogadva nem volt! Ugyanezen megfontolások állanak a hajójavitásokra nézve is.

Ugyancsak compromissumszerü és nem elvi elintézést nyert végül azon felette fontos kérdés is, hogy a felelősség korlátozása csupán a hajót, árukat stb. ért károkra vonatkozzék-e, vagy pedig terjedjen-e ki az emberélet és testi épségben ejtett károk megtérítésére is? Ezen kérdésben minden vitatkozást megállitott azonban Nagy Britannia képviselőinek azon állásfoglalása, hogy egy ily rendelkezéseket tartalmazó egyezmény tervezethez az angol kormány semmi szin alatt hozzá nem járulhatna. Minthogy pedig a világ összes kereskedelmi hajói tonnatartalmának fele ma angol lobogó alatt hajózik, kétségtelen, hogy minden hajózási vonatkozásu nemzetközi szerződés, melyhez Nagy Britannia hozzá nem járul, gyakorlatilag majdnem értéktelennek tekinthető. Ezért ezen kérdés tárgyalása egy klotür-inditvány elfogadásával csakhamar lezáratott és kimondatott, hogy az emberéletben és testi épségben esett sérelmek iránti kártéritési kérdéseknek

* Az előbbi közl. l. az 1. számban.

szabályozása továbbra is minden egyes államnak nemzeti jogszabályai által önállóan lesz rendezendő. Leginkább nehezére esett ezen határozat az olaszoknak, kik *Mirelli herczeg* vezetésével nagy akcziót inditottak volt az ellenkező felfogás mellett, miben az vezette őket, hogy Olaszországnak tengeri hajózása az utóbbi időkben épen a személyszállitási és kivándorlási ágban indult kiváló fejlődésnek.

(Folyt. köv.) *Dr. Dárday Dezső.*

A kir. közigazgatási bíróság jogalkotása.

A Jogtudományi Közlöny hasábjain* közzétett felfogásom a kir. közigazgatási bíróság ujabbi gyakorlatában sem érvényesült. Erős a hitem, hogy ennek nem az én felfogásom helytelensége, hanem az az oka, hogy egyfelől igaz ma is: quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu, másfelől lehet, hogy érvelésemben nem sikerült eltalálni a meggyőzésre vezető hangot és módot. Tisztelem az «odor»-t, vagyis a hagyományt, de ennek létele egymagában nem elegendő annak fentartására. A haladás, a tökéletesedés a hagyományok félretételén alapul; a tökélesedés utját romok jelezik. Az igazság pedig maga a haladás és maga a tökéletesedés s mint ilyen minden, de főleg a jogi kultura terén örökké érdemes arra, hogy érte küzdjünk. Mindenki ugy, amint bir, s nem szégyen, ha kis dolgokban is! Ez inditott arra, hogy fejtegetésemet kiegészitsem. És még valami s ez: hogy nemcsak egyes esetekről, hanem a jogalkalmazás egész módszeréről van szó. A jogéletben sohasem nyilvánult annyira a a jogalkalmazás kérdésének fontossága, mint manapság. Érezték és tudták mindenkor e kérdés fontosságát, de mint ma, olyan heves küzdelem tárgyává nem tették. Az én fejtegetéseim e kérdést csak érintik és ahhoz csak adalékul s még inkább a jogalkalmazás ama szempontjainak némi megvilágitásaul kivánnak szolgálni, amelyeket követek és követendőknek tartok. Hogy pedig elismert tekintélyekre gyakrabban hivatkozom, ezzel csak azt óhajtom kifejezni, hogy magam részéről mire sem tartok igényt, annyival kevésbé, mert azt vallom, hogy akiben nincs meg az a bizonyos «önkéntelen sugalom», és «az igazság közvetlen sugalmára való folytonos hallgatás s a dolgok belső igazságának állandó mérlegelése» (amelyet minden nagy juristánál — de sohasem a legistánál bár milyen nagy is ez! — s főleg a jó birónál mindig tapasztaltam,) az a törvényt sohasem fogja jól alkalmazni, akiben pedig meg van, az az igazságos jog nyilvánulásának módját és formáját mindig meg fogja találni s ha elég erős lelkü, érvényesiteni is.

A jogilletéket szabályozó törvények a függő termés adásvétele után járó illetékre nézve nem tartalmaznak kifejezett rendelkezést, ez az illeték tehát jogmagyarázat alapján szabandó ki. E téren egy vacuummal állunk szemben, amelyen a birói jogalkotás szabadon érvényesülhet, az igazságérzet pedig szabadon valósulhat meg. Elég tér és alkalom van tehát arra, hogy az itélet a megitélendő jogviszony minden sajátságához alkalmazkodjék s a biró a jogtételben kimondott általános norma alapján az individualis normát megállapithassa szem előtt tartván, hogy: Bonus judex varie ex personis causisque constituet (Cels. L. 38. R. V. 6, 1.) és hogy mint Regelsberger mondja: Jeder Ausleger muss sich gegenwärtig halten, dass er zwar unterthan dem Gesetze, aber zugleich Vermittler (interpres) zwischen dem Gesetz und dem praktischen Leben ist. Er handelt daher in Erfüllung seiner Aufgabe, wenn er ein Gesetz nach der Anforderung des praktischen Lebens auffasst und das Unangemessene im Zweifel als nicht gewollt behandelt.

Az emlitett jogmagyarázat a birói gyakorlat legtöbb esetében azt a felfogást emelte érvényre, amely szerint ez az illeték abban az esetben, amidőn a függő termés egymagában, vagyis azon ingatlan nélkül adatott el, amelyen az eladott függő termés állott, az ingókra megszabott III. fokozat szerinti illeték mérvében, — abban az esetben pedig, amidőn nemcsak a függő termés, hanem maga az ingatlan is az adásvétel tárgya, az ingatlanokra megállapitott 4·3% illeték mérvében rovandó ki, ha mindjárt ez utóbbi esetben a függőtermés értéke, illetve vételára az ingatlan vételárától külön is lett megállapitva. Az első esetben (I.) tehát a függő termés ingónak, a másik esetben (II.) ingatlannak tekintetik.

A függő termésnek ingatlanul minősitését és megilletékezését a kir. közigazgatási bíróság 5311/906. sz. itélete azért is megköveteli, mert Horvátország területén az ausztriai polgári törvénykönyv lévén hatályban, e törvénykönyv 295. és 296. §-ai értelmében a függő termés ingatlannak tekintendő és mert a magyar állam összes polgárai közt az egyenlő terherviselés szempontjából egységes illetéktörvények egységesen alkalmazandók. Nyilvánvaló hogy ez az érvelés a magyar állam ama más részeire is vonatkozhatnék, amelyeken szintén az ausztriai polgári törvénykönyv van alkalmazásban.

A magyar állam különböző magánjogi területein az illetéktörvények kétségtelenül egységesen alkalmazandók, mert ez az állami köztartozások viselésére vonatkozó törvények egységének a követelménye és gyakorlati eredménye. E követelmény érvényesülésének azonban a magánjogok különbözősége akadályul épen nem szolgál, mert az osztrák polg. törvénykönyv 295. és 296. §-aiban a függő termésre vonatkozóan foglalt rendelkezések általánosságban a gyakorlatban élő magyar magánjog elveivel is megegyeznek s a magyar magánjogban is mint élő jogi normák, de az ausztriai jogtól függetlenül érvényesülnek, aminek ismét az a következménye, hogy az emlitett itélet jelzett érvelésének kérdésünk megoldása szempontjából sem elméleti, sem gyakorlati jelentősége nincs, mert ugy a magyar, mint az ausztriai magánjog szempontjából a szóban forgó illeték helyesen csak egy módon szabható ki.

A dolog érdemét illetően a függő termés akkor, amidőn egymagában (I. sz. eset) adatik el, önmagában ugy, mint a földhöz való viszonyában nem más s igy nem eshetik más szempont alá, mint akkor, amidőn az ingatlannal, de külön vételár mellett (II. sz. eset) adatik el. Ha tehát ez utóbbi esetben ingatlannak volna tekintendő, ilyenül veendő az előbbi esetben is. Ez volna a logika követelménye, amely nem türi, hogy ugyanaz a lényeg két eltérő szempont alá essék.

És mégis a legridegebb betüimádó is visszaretten attól, hogy az I. sz. esetben ingatlant lásson a függő termésben s annak vételét a sokkal nagyobb 4·3%-os illetékkel sujtsa. Miért? mert elfojthatlanul érzi, hogy ez esetben ingatlanról épp ugy nem szólhat, mint nem mondhatja, hogy a birka ingatlant harap, ingatlant eszik, amikor füvet, vetést, függő termést szed magába, vagy amint a büntetőjogász sem mondja, hogy függő termés jogtalan elvitelével valaki ingatlant lopott. Nem tudákoskodás tehát, hanem a jogviszonyoknak, a jogi normáknak a gyökerét tevő eleven élet s az ezzel egyező igazságérzet követelménye, hogy dolgok az élet, a forgalom szempontjából minősüljenek jogilag, amint azt a jelen kor egyik legnagyobb jogásza: Regelsberger is tanitja: Im Rechte kommen die Sachen nur als Gegenstände menschlicher Aneignung, Nutzung, Verfügung in Betracht. Daher ist für die Sache als Rechtsding ihre Behandlung im wirtschaftlichen Leben und deren Ausdruck, die Verkehrsanschauung ein bestimmendes Moment (Pandekten I. 366.).

Amint azonban a forgalom, az életfelfogása a I. sz. esetben nem türi, hogy a függő termés ingatlannak minősüljön, épp ugy nem türi ezt a II. sz. esetben sem. Tudákoskodjunk

* L. a m. évi 12., 13., 14. és 24. sz.

bármiként, az egyszerü, félre nem vezetett értelem és a legprimitivebb jogérzés ellene szól annak, hogy a két eset szembe kerülve másként oldassék meg. Ha igaz, amit Thől (H. R. 277. l.) oly nagyon hangsulyoz, hogy a törvény nem lehet «zweizüngig», ugy a jogalkalmazás sem lehet «zweizüngig» magyarán mondva, a jogalkalmazás, az igazságszolgáltatás nem lehet kétkulacsos; akit pedig a törvény betüje vagy az ugynevezett jogszabály erre reá visz, az eljárhat jóhiszemüen, gyönyörködhetik a dialektikájában és jogi constructiója szépnek tartott épületében, azonban elszakadt az igazság eleven forrásától: az élettől s nem szolgálja a társadalmi czélokat s ezek között főkép az igazságosságot. Hogy azonban a jogi constructio szempontjából is tévedésben van, kitünik a következőkből.

Az a jogtétel ugyanis, amely szerint a függő termés, mint az ingatlannak az alkotó része maga is ingatlan, kizáróan csakis a föld és a függő termés egymáshozi viszonyára vonatkozóan a dologi jog szempontjából áll fenn, nem érinti azonban azt a viszonyt, amelybe a függő termést az embernek, az élet, a forgalom czéljainak szolgálatára vonatkozó az a rendelkezése állitja, amely czéljánál fogva feltétlen jogvédelmet igényel.

Az ingatlannak — a földnek — jogi sorsában a függő termés csak akkor osztozik, ha az egyén külön nem rendelkezik, vagy valamely parancsoló, esetleg tiltó törvény az ilyen rendelkezést kizárja. Ha azonban a jogalany rendelkezése a függő termést a földtől való viszonyától különböző viszonylatba hozza, vagyis nemcsak a földdel állitja szembe, hanem a gazdaság, a forgalom, a harmadik személy érdeke körébe állitja be, s más egyénnel létesitett viszony külön tárgyává teszi, akkor a függő termés önálló, a földtől külön jogi elbánásban részesül s ingatlannak nem tekinthető egyszerüen azért, mert természetében rejlő ama rendeltetésénél fogva, hogy a földtől elválasztassék, és hogy csak a földtől elválasztva, tehát mint ingó dolog töltheti be hivatását, nem maradhat és nem lehet ingatlan. A gyakorlati életben is éppen csak azért bir jelentőséggel, csak azért értékesül, és csak azért képezi a jogügylet tárgyát, mert az a rendeltetése, hogy a földdel való organikus kapcsolata megszünjék, s igy ebből a kapcsolatból kiragadtassék s önálló jogtárgy legyen. A függő termés tehát a forgalomban, az életben, mint önálló, a földtől különböző jogtárgy, tehát nem mint ingatlan szerepel;* hogy pedig a forgalmi jogügyleteknél (vétel, csere, stb.) is csakis mint ingó szerepelhet, kitünik abból is, hogy ellenértéke is olyan alkotó elemeknek az értékéből alakul, amelyek lényegükben, illetve természetszerüen s jogilag is nem ingatlanok, amennyiben annak értéke végső elemzésben 1. a bevetett magnak, 2. a bemunkálási költségnek, 3. a gazdasági év megfelelő haszonbérének, illetve a termelő erőnek és 4. az esetleges kötbér értékre vonatkozó reménynek az értékéből, tehát mind olyan elemekből alakul, amelyek nem ingatlanok. Hogy már most és ilyen körülmények között a függő termést a fentebb II. sz. esetben mért kellene másként minősiteni jogilag, mint azt a forgalom minősiti, arra a jogérzetben alapot nem találni, s épp ezért bennem csakis a leghatározottabb visszautasitás érzetét váltja ki az a felfogás, amely az ingatlanra megszabott magas illeték alá vonja azt a függő termést, amely ma még kapcsolatban van az ingatlannal, nehány percz, óra, nap s legfölebb egy gazdasági év mulva azonban már, még pedig rendeltetésszerüen tehát a legészszerübb czéllal e kapcsolat megszünik s önálló ingóvá válik.

A jelzett forgalmi felfogás egyébként a tételes jogi normákkal sincsen ellentétben, mert ezek szerint a függő termés önállóan, még pedig az ingókra előirt szabályok szerint is lefoglalható, az ingatlanokra vezetett árverés feltételei pedig olyan kikötést is tartalmazhatnak, amely szerint a függő termés az ingatlanokkal el nem adatik, és mert — ami a kérdésre nézve döntő — mindazon esetben, ahol a tételes rendelkezés értelmében a függő termés az ingatlan jogi sorsában osztozik, ez a rendelkezés csak a felek akaratát, rendelkezését pótolja s ezzel szemben csak arra az esetre terjed ki, amelyben harmadik személyek jogos és felismerhető igényét (főleg a kielégitési alap sértetlen fennállását) kell biztositani, s a rosszhiszemü eljárás ellen védelmet nyujtani, ellenben soha sem terjed ki arra az esetre, amidőn a harmadik személyek igénye nincs jogi védelemben törvénynél fogva részesitendő veszélynek kitéve, és a felek is a függő termésről külön rendelkeztek.

De hát mindezekkel szemben mit rendelnek az illetékeket szabályozó törvények? Ebből a szempontból, miután kifejezett rendelkezés nincs, s igy a kérdés jogmagyarázat tárgya, a dolog lényege abban áll, hogy az illetéktörvény az illeték szempontjából kivánt-e különbséget tenni a szóbanforgó I. és II. sz. eset között? s általában is a függő termés értéke eshetik-e az ingatlanra meghatározott rendelkezés és illeték alá? Nézetem szerint sem törvényhozási, sem állami, gazdasági, társadalmi vagy jogi érdek nem forog fenn arra nézve, hogy a függő termés vételi, átruházási illetéke másként szabályoztassék, ha a függő termés egymagában, és másként, ha az ingatlannal együttesen adatik el, illetve ruháztatik át, és hogy az egyik esetben az illeték könnyebb, a másikban terhesebb legyen; ennek az illetéknek mérve tehát nem függhet attól, hogy az átruházásnak tárgya-e az ingatlan, amelynek elválasztásra rendelt terméke a függő termés. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy minden ügy a saját és a jog benső természetének megfelelően döntendő el, birói megnyugvással az I. és a II. eset között különbség nem tehető.

Ami már most azt a felvetett kérdést illeti, hogy az illetéktörvények szempontjából a függő termés egyáltalában eshetik-e az ingatlanokra fennálló rendelkezések alá? a már felhozottakon kivül erősen kell szem előtt tartani azt a most már általánosan elfogadott tételt, amely szerint minden egyes törvényes rendelkezés, rendszerint nem egy konkrét esetre, hanem abstrakte a képzelhető esetek átlagára vonatkozik. Die Rechtsätze — mint Gierke (D. Privatrecht I. 123. l.) tanitja — sind nach der Natur des Rechts zunächst abstrakte Sätze. Sie haben daher überwiegend die Gestalt von Rechtsregeln, die für eine Vielheit gleichartiger Thatbestände eine identische Norm aufstellen. A törvény által figyelembe vett átlageseten kivül azonban minden irányban mutatkoznak tényálladékok, melyekre a tételes rendelkezés a mindenekfelett és társadalmi szükségképpen érvényesülendő igazságos jog értelmében nem talál, s épp ezért vált már most communis opiniová, hogy a konkrét jogtétel az abstrakt jogtételből állapittassék meg. In dem abstrakten Rechtsatz schlummern konkrete Normen für die einzelnen von ihm umspannten Fälle. Die Auffindung der konkreten Norm für einen gegebenen Fall ist Sache der Rechtsanwendung... ez pedig «rechtsschöpferische Thätigkeit ist. Denn die konkrete Norm ist nicht bloss logisches Ergebniss, sondern lebendige Entwickelung des Rechtssatzes. (Gierke u. a.) Ezekre tekintettel a dolog már most ugy áll, hogy amidőn a törvényes rendelkezés az ingatlanokra vonatkozó illetéktételt — és pedig az ingóra vonatkozó illetéknél aránytalanul magasabb összegben megállapitotta, a jogtétellel szabályozott átlagesetként a dolog természeténél nem tarthatott szemmel más esetet, mint amelyben az átruházás tárgyát a szoros értelemben vett, vagyis az az ingatlan állag képezi, amelynek rendeltetése és természete, hogy ingatlan maradjon, s nem lehetett tekintettel az ingatlan olyan alkatrészére, amely talán csak véletlenül, de mindenesetre csak ideiglenesen és feltétlenül azzal a rendeltetéssel került az ingatlannal szervi kapcsolatba, hogy hiva-

* Hallotta-e valaki, hogy a függő termés vevője a függő termésben ingatlant látott s akart venni? ingatlant fizetett? ingatlant kapott?

tása szempontjából attól elválasztassék, s ingóvá váljék. Az illetéki törvény rendelkezése tehát magát a konkrét esetet nem szabályozza, nincs tehát akadálya annak, hogy a függő termés átruházásának illetékére vonatkozó konkrét norma az általam vitatott értelemben kifejlesztessék.

Azonban nemcsak hogy jogi akadály e részben fenn nem forog, hanem hogy ez jogi szükségesség is szolgáljon végső, de nem utolsó érvül, annak a megfontolása, hogy amidőn az illetékszabályok a vétel után járó illetéket szabályozzák, nem azt tartják szemmel, hogy a vevő dologi jogot szerzett-e vagy sem, hanem azt, hogy a vétel létesült-e vagy sem, vagyis a vételt mint kötelmi jogot létesitő tényt veszik illeték alá s az, hogy a vétel tárgya ingó-e vagy ingatlan — miként azt már más vonatkozásban is kimutattam — csak az illeték mérvére van befolyással; — másfelől pedig hogy a függő termésre vonatkozó vétel önállóan akkor is létesülhet, ha ugyanakkor magára az ingatlanra is vétel létesül. Ugyanis annak a jogtételnek, hogy a függő termés, mint alkotórész ingatlannak tekintendő, jogilag csak az a jelentősége, hogy a függő termésen, az ingatlannal való kapcsolat. tartama alatt a törvényben itt-ott külön is meghatározott kivétellel, nem létesülhet más dologi jog, mint amely magán a fődolgon létesül, kötelmi jog azonban arra vonatkozóan szabadon létesülhet, vagyis a függő termésre vonatkozó kötelmi jog ama jogszabály mellett, sőt annak ellenére is, szabadon és magára az ingatlanra való tekintet nélkül létesülhet és létesül. Die sachliche Enheit zieht als zwingende Rechtsfolge die Enheit des dinglichen Rechts nach sich .... Dies gilt für alle (Ausnahmen: 1. C. P. O. §. 810. Pfändung stehender Früchte....) und nur für dingliche Rechte. Für die Begründung obligatorischer Rechte bildet die Bestandteileigenschaft kein Hindernis (Verkauf hängender Früchte,....) auch Besitz ist an Bestandteilen zulässig. (Endeman: Lehrbuch des bürg. Rechts. Neunte Auflage II. 27.) A függő termésre, mint ilyenre vonatkozó vételnek ez a jogi jelentősége, megadja a jogi lehetőséget, sőt szükségességet arra is, hogy a függő termés önállóan, vagyis az ingatlanra való tekintet nélkül vétessék illeték alá, tehát nem az ingatlanhoz való viszonyában, hanem ettől függetlenitve mint termék, tehát mint ingó dolog mindabban az esetben, amelyben az a jogügyletnek külön, önálló vételárral biró tárgyául tétetett.

Hogy pedig ezt mennyire követeli más gyakorlati szempont is, ismételten hivatkozom a Jogtudományi Közlöny mult évi 14. számában felhozott azokra az érvekre, amelyeket ezuttal nem érintettem. *Verus.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az eskü alatt kihallgatással való bizonyitás kérdéséhez.

Az alábbiakban feleletet kivánunk adni e becses lapok 1907. évi 51. számában közölt arra a nyilt kérdésre, amely szerint «az egyik fővárosi kir. járásbiróság előtt folyamatba tett sommás perben alperes annak rendje és módja szerint megidéztetett. Alperes védekezett és a kereseti állitásokat tagadta. Felperes kérte, hogy állitásainak bizonyitása czéljából alperes eskü alatt kihallgattassék s ez el is rendeltetett. A megkeresett bíróságtól az iratok azzal jöttek vissza, hogy alperes Amerikába vándorolt ki. A járásbiróság alperes ügyvédjének ügyfele lakásának kipuhatolására hosszabb halasztást adott, de az ügyvéd puhatolózásai eredményre nem vezettek. Ezt kijelentvén, alperesi ügyvéd elutasitó itéletet kért s a járásbiróság igy is döntött, kimondván, hogy felperesnek nem sikerült állitásai valóságát beigazolni. Felperes felebbezése folytán a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa akként határozott, hogy alperes eskü alatti kihallgatása elrendeltetik s az ügy mindaddig szünetelőnek mondatik ki, mig a felek valamelyike alperes lakását be nem jelenti. Kiemelendő, hogy felperes a vitatott körülményekre eskü alatt ki nem hallgatható. Kérdés, vajjon a fenforgó körülmények között a felebbezési biróság határozata megfelelő e?»

Mi a kérdésben ismertetett egyik birósági határozatot sem tartjuk megfelelőnek. Nézetünk szerint mind a két biróság döntése abban a hibában szenved, hogy az alperes meg nem idézhetésének következményeit a felperesre háritja, pedig a felperes se nem tett, se nem mulasztott az alperes megidézésének meghiusulása dolgában. Ezért helytelen a járásbiróság elutasitó itéletének az az indokolása, hogy felperesnek nem sikerült állitásai valóságát beigazolni, helyesebben bebizonyitani.

Igaz, hogy objective a bizonyitás sikert nem eredményezett. Ebből azonban a következményeket az ellen a peres fél ellen kell levonni, akinek valamely cselekményével, vagy mulasztásával a bizonyitás sikertelensége okozatos összefüggésben van. Ez a peres fél pedig — az adott esetben — nem lehet más, mint az alperes. Az alperesnek ugyanis azzal a kétségtelen jogával, hogy lakóhelyét szabadon változtathatja, vele jár az a kötelezettség, hogy ujabb lakóhelyét korábbi lakóhelyének közigazgatási hatóságánál bejelentse. Nincsen ugyan erre nézve általános, az egész országra kiterjedő törvényes rendelkezés; ez a kötelesség azonban önként folyik a jogállampolgári minőségből és követelménye egyszersmind annak a gondosságnak, amelyet dolgai vitelében mindenkinek szem előtt kell tartania. Ha alperes ennek a kötelességének eleget nem tett és a köteles gondosságot figyelmen kivül hagyva ujabb lakóhelyét sem a közigazgatási hatóságnak, sem a per biróságának be nem jelentette, sőt még perbeli képviselőjével sem közölte, mulasztást követett el, amelynek következményei jogosan csak őt sujthatják.

Az eddigiekből önként folyik a felvetett kérdés megoldása, ami nem lehet más, mint annak kimondása, hogy az alperes meghiusitván eskü alatt kihallgatásra megidéztetését és kihallgatását, bebizonyitottnak kell venni mindazt a vitás perdöntő ténykörülményt, amire a biróság az alperes eskü alatt kihallgatását elrendelte, aminek meg az alperes elmarasztalása a folyománya. Ennek a jogi álláspontnak alapja meg van a sajtótörvény 95. 96. és 90. §§-aiban. A 95. és 96. §§-ok szerint a bizonyitó fél ellenfelének eskü alatt kihallgatása bizonyitási eszköz és pedig, minthogy eskü alatt csak közvetlen tudomással biró fél hallgatható ki, az esetben, ha közvetlen tudomása csak a bizonyitó fél ellenfelének van, a bizonyitó félnek ez az utolsó és kizárólagos bizonyitási eszköze.

A 99. §. értelmében pedig a biróságnak a 64. §. szerint mérlegelnie kell a kihallgatásra megidézett fél meg nem jelenését. Nyilvánvaló tehát a 95. 96. §§-ok rendelkezéseinél fogva, hogy a bizonyitó fél ellenfele a maga lakóhelyének eltitkolásával nem foszthatja meg a bizonyitó felet attól a jogától, hogy ellenfelének eskü alatt kihallgatásával mint utolsó és kizárólagos bizonyitó eszközzel élhessen. A 99. §. első bekezdésének kiemelt rendelkezéséből pedig az következik, hogy ha le kell vonni a meg nem jelenés következményeit az eskü alatt kihallgatásra megidézett, de távol maradt féllel szemben, ugyanazzal a legis ratióval le kell vonni a következményeket abból is, ha a bizonyitó fél ellenfele, akinek az eskü alatt kihallgatását a biróság elrendelte, meghiusitotta a megidézése lehetőségét. Az ellenkező felfogás mellett előállana a rendezett jogviszonyokkal össze nem férő az a helyzet, hogy az adós menekülne a kötelezettségei teljesitésétől, illetőleg annak birói segélylyel kikényszeritését az alperes meghiusitaná a per folyamán megváltoztatott lakóhelyének eltitkolásával.

Végül még csak annyit, hogy a felebbezési biróságnak a

per szünetelését kimondó határozata tételes törvényi rendelkezéssel nem indokolható. Mert a S. T.-nek a szünetelésről egyedül rendelkező 52. §-a első bekezdése értelmében, amiként ez a dolog természetéből is folyik, a per csak az által válhatik szünetelővé, hogy ha a tárgyaláson a felek közül egyik sem jelenik meg, vagy hogy ha csak az egyik, de ő az ügy tárgyalását nem kivánja. Az adott esetben azonban mind a két fél megjelent, az alperes képviseletében az ügyvédje és mind a két fél kivánta az ügy tárgyalását. Ki van zárva tehát a szünetelés s ennélfogva az ügy szünetelőnek kimondása is.

Dr. Bíber Gyula.
budapesti VIII—X. ker. járásbiró.

Különfélék.

— **A kir. Curia ügyforgalma 1907-ben.** Legfőbb bíróságunkhoz az elmult évben beérkezett 8201 polgári, 1372 váltó, 93 urbéri, 504 felülvizsgálati, 10,035 büntető, 656 fegyelmi, 246 képviselőválasztási ügy. Az előző évről maradt hátralékkal együtt összesen elintézendő volt 31,769, elintéztetett 25,462, hátralékban maradt 6307 ügydarab és pedig 4614 polgári (közte öt ügy 1906 ból) 1015 váltó, 8 urbéri, 39 felülvizsgálati, 613 büntető és 18 fegyelmi. Az előző évhez képest 5342-vel kevesebb ügy érkezett be, amely csökkenése az ügyek áradatának kétségtelenül a f. év május 1-én életbelépett tehermentesitési törvények következménye. Ez a csökkenés az egyes ügyszakok között következőképp oszlott meg: A beérkezett polgári ügyek száma 2919-czel, a váltóké 164-gyel, a felülvizsgálatiaké 312-vel, a büntetőügyeké 1575-tel, a fegyelmieké 13-mal, a képviselőválasztásiaké 363-mal kevesbedett, mig az urbéri ügy 4-gyel több jött fel. Mivel pedig 1906 deczember 31-én 190-nel kevesebb maradt elintézetlenül, mint az előző év végén, igy az 1907. évben 5532-vel kevesebb ügy várt elintézésre, mint 1906-ban. Elintéztetett pedig 1177-tel kevesebb, mint az előző esztendőben. Ez a kevesebblet akképp alakult, hogy 362-vel több polgári, 268-czal több váltó, 9-czel több urbéri ügy intéztetett el, mig a felülvizsgálati ügyeknél 281, a büntetőügyeknél 1145, a fegyelmieknél 43, a képviselőválasztásiaknál 347 az elintézések csökkenése. Mivel pedig az összes ügyszakokban a beérkezett ügyek száma kevesebb volt, a hátralékok az egész vonalon csökkentek. A csökkenés a következő számokban jut kifejezésre: Polgári ügyekben a hátralék kevesebb volt 3093, váltó 321, urbéri 2, felülvizsgálati 160, büntető 701, fegyelmi 63, képviselőválasztási 15.

— **A birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló törvényjavaslat** — bár oly időben lett benyujtva, hogy mindenki biztosan számitott arra, hogy ez év január 1-ére a kinevezések is megjelennek — nemcsak hogy nincs letárgyalva, de a bizottságok még jelentésüket sem terjesztették be. A magyar birói és ügyészi kar türelemmel várta mindig anyagi helyzetének javitását, és hasonló türelemmel volt a a közelmult időben is, bár a kiegyezési és quóta-javaslat tárgyalása közben nem egyszer lett volna alkalom, hogy a helyzetét javitó rövid és tárgyalást alig igénylő javaslat fontos érdekek hátráltatása nélkül elintézést nyerjen. Azon igen tiszteletre méltó kar nyugalma érdekében és ezzel közérdekből is remélhetjük, hogy szünete lejártával a képviselőház rövidesen végez a javaslattal. Nehogy pedig oly szinezete legyen a dolognak, hogy bizonyos megtakaritások elérése volt a javaslat tárgyaltatása halasztásának oka, kivánatos, hogy a törvény a visszaható erőt 1908 január 1-re kimondja. Ide vonatkozólag az 1869 : IV. tcz. 14. §-ának ama intézkedése, hogy a birói fizetés kezdete az eskületételtől számittatik, akadályul nem szolgálhat. A javaslat ugyanis megállapitja azt, hogy az elsőfolyamodásu birák és ügyészek közül 150 a VI-ik és 1000, 1000 a VII., illetve VIII-ik rangosztályba fog artozni, és igy oly átmeneti intézkedés felvételének mi sem áll utjában, hogy az eskü letételének napjától eltekintve 150-et a VI., és 1000, 1000-et a VII., illetve VIII ik rangosztály illetményei 1908 január 1-től megilletik. Ezzel a január elseje és a törvény hatályba lépte közti időben kinevezettek is megfelelő elbánásban részesülnek és mindenik rangosztályban csak az utolsók kapnák illetményeiket az eskületétel napjától, ami viszont méltánytalannak nem mondható, mert tulajdonképp ezek azok, kik az 1908 január 1-je után megüresedett állásokra kineveztettek.

— **Budapesti ügyvédek statisztikája.** A budapesti ügyvédi kamarának 1907 decz. 31-én összesen 1620 tagja volt. Ezek közül Budapesten müködött 1490, vidéken 130. Az előző évhez képest a budapesti ügyvédek száma 69-czel, a vidékieké 7-tel szaporodott. Az ügyvédi kar fluctuatiója az utolsó 15 esztendőben Budapesten és vidékén a következőképp alakult:

	Budapesten volt	vidéken volt
1893. — — — — — — — —	934	88
1903. — — — — — — —	1225	110
1906. — — — — — — — —	1421	122
1907. — — — — — — —	1490	130

— **A Btk. progressiv rendszerének kiépitése** czim alatt mult heti számunkban megemlékeztünk arról, hogy a mária nosztrai közvetitő-intézet felállitása, valamint a fiatalkoruak külön fogházainak szervezése nem halad előre. Erre vonatkozólag most illetékes helyről azt közlik velünk, hogy a női közvetitő-intézet felállitása, valamint a mária nosztrai letartóztatási intézet összes kibővitési és átalakitási munkálatai folyamatban vannak, s már a folyó év juniusára az épitkezés be is lesz fejezve. A fiatalkoruak kerületi fogházainak ügyét pedig a miniszterium egyáltalán nem ejtette el, sőt ez az ügy, ha a büntetőtörvény novellájából törvény lesz, szerfelett aktuálissá fog válni. Eddigelé azért nem volt nagyobb arányu szervezési munka meginditható, mert a szükséges költségvetési fedezet nem állott rendelkezésre, remélhető azonban, hogy ha a novella, mint törvény kötelezőleg elrendeli az ily intézetek létesitését, az emlitett akadály el fog esni.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület** magyar csoportja igen élénk tevékenységet fejt ki. F. évi jan. 8-án (szerdán), 9-én (csütörtökön) és 10-én (pénteken) a Magyar Tudományos Akadémia kis disztermében három vita-ülést rendez; mindhárom alkalommal napirend: a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület 1908-iki amsterdami kongresszusán tárgyalandó következő kérdésnek megvitatása: Hogyan lehetne a büntettesek bizonyos csoportjaira nézve az eddig majdnem kizárólag alkalmazott büntetendő cselekmény fogalma helyébe a közveszélyesség fogalmát tenni?

Felszólalásra eddig jelentkeztek: jan. 8-ára dr. Balogh Jenő, dr. Konrád Jenő, dr. Finkey Ferencz, dr. Oberschall Pál; január 9-ére dr. Angyal Pál, dr. Sarbó Arthur, dr. Bernolák Nándor; jan. 10-ére dr. Berger Miksa, dr. Salgó Jakab, dr. Oláh Gusztáv, dr. Hajós Lajos. Vendégeket szivesen lát az egyesület.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél** a sürgős darabok azonnali elintézése és kiadása tekintetében nem merül fel panasz. Ámde nem tekintetik sürgősnek a folytatólagos végrehajtási kérvény és a kézbesités meghiusulása folytán történt lakásbejelentés, ugy, hogy bizony ilyeneknél megtörténik, hogy 14 napig is eltart, mig a sürgősnek nem tekintett, valójában azonban nagyon sürgős akta elintéztetik.

— **Nem-képviselők a Házban.** A következő sorokat kaptuk: Igen tisztelt Szerkesztő ur. Dr. Fayer Gyula urnak a *Jogt. Közl.* utolsó számában közölt nagyon érdekes czikkére, melynek fejtegetéseivel javarészében, ha nem is szószerint, egyetértek, legyen szabad ezuttal csak két igen rövid megjegyzést tennem (egy harmadikat máskorra tartok fönn). Az egyik az, hogy nézetem szerint, a Ház elnöke, akinek a rend és csend fentartása szempontjából, a Ház területén mindenki

alá van vetve, a minisztertől rendbüntetésképpen is megvonhatja a szót, ha szóval vagy tettel a parlament méltóságát sértő és a közönséges illemszabályokkal brutálisan ellentétes magatartást tanusit. Végre is a parlament fölötte áll a miniszternek és tőle éppen ugy megkövetelheti (sőt magas közjogi állására tekintettel, amely a legnemesebb életre és példátadó viselkedésre is kötelez, fokozott mértékben is) a parlamenti élet legelemibb szabályainak legkorrektebb megtartását, mint a Ház bármelyik tagjától. Ez a szómegvonás nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a miniszter, törvény biztositotta jogából kifolyóan, ugyanazon az ülésen ujból föl ne szólalhasson, hiszen az a képviselő is, akitől pl. az 1. §. tárgyalásánál vonta meg az elnök a szót, a 2., 3. stb. §-ok tárgyalásánál ujból felszólalhat.

Másik megjegyzésem a czikknek erre a részletére vonatkozik: «Ha a Ház egy bizonyos ügyben a hallgatóság kizárásával folytatna tanácskozást, vagy hozna határozatot, ezt ugy kellene tekinteni, mintha meg sem történt volna.» Ez téves, mert ellentétben van a Ház souverainitásával. A Ház határozatait nem birálhatja felül senki, amit a házszabályok 236. §-a ugy fejez ki: «A Ház határozataival szemben semmiféle óvásnak vagy ellenmondásnak nincs helye.» A főrendiház, amely házszabályainak 63. §-ában szintén kimondja, hogy határozatai ellen «semminemü óvást el nem fogad», megtagadhatja ugyan a képviselőház határozatához való hozzájárulást, de nem abból az okból, hogy azt a határozatot a nyilvánosság kizárásával hozta volt, még akkor sem, ha a a hozzá nem járulásnak ez az igazi oka. A főrendiház magatartása uj és szabályos tárgyalásra indithatja a képviselőházat, de ha uj határozatát ismét a nyilvánosság parancsának megsértésével hozza meg, ez ellen egymagában szintén nem lesz orvoslás. Ha pedig a főrendiház hozzájárult a képviselőháznak bármely alakban hozott határozatához; ha a király ezt az országos határozatot szentesitette; ha az igy törvénnyé vált határozatot az 1881 : LXVI. törvényczikknek megfelelően kihirdették: akkor ennek az érvényét senki, a biró sem «veheti kétségbe» (1869 : IV. tcz. 19. §.). Hiszen, ha a czikkiró ur fölfogása állana, akkor azt is birálat tárgyává kellene tenni minden egyes törvénynél, vajjon a házszabályokat annak meghozatalánál megtartották-e vagy sem, (pl. határozatképes volt-e a Ház? stb.), ami természetesen azt is jelenti, vajjon azokat helyesen értelmezték-e vagy sem, ez pedig fölösleges hangsulyoznom, be sem látható következésekre vezetne.

Egy harmadik megjegyzésem is volna arra vonatkozóan, vajjon a sajtónak, mint ilyennek, a Ház ülésein jelenléte, az *alkotmányjog* szempontjából a nyilvánosság alkotó eleme-e vagy sem? — erről a kérdésről azonban most bővebben nem akarok szólni, mert legközelebb a Ház maga nyilatkozik majd felőle, tehát ugyszólván *sub judice lis est.*

Kitünő tisztelettel *Dr. M—s D—ő.*

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Az osztrák perrendtartás 10 éves jubileumát üli.** Minden oldalról kiemelik az uj eljárás nagy sikerét az egész vonalon. Különösen óriási érdeme a törvénynek, hogy a birót felszabaditotta a formalizmus nyüge alól és megengedte neki, hogy ne csak formális jogot szolgáltasson, de az itélkezésben első sorban az anyagi igazságot keresse. Az által, hogy a biró megszünt jogi gép lenni, szinvonala is emelkedett, ami magával hozta, hogy anyagi jogi szempontból is egészen uj szempontok jutottak uralomra az igazságszolgáltatásban. Másik eltagadhatatlan hatása a törvénynek, hogy megerősitette a már ingadozóvá vált hitet a bíróságban és az anyagi jog erejében.

A mi specziális viszonyaink közt mély rezignáczióval gondolunk ez alkalommal is arra, hogy mikor vesz a törvényhozásunk magának annyi időt, hogy perrendtartásunkat végre tető alá hozzuk.

— **A német büntetőjogi reformot** a szakkörök türelmetlenül sürgetik és nem tudnak belenyugodni abba, hogy csak a f. év nyarán lesz az uj Btk. javaslatának első olvasása befejezve, holott már ekkorra a végleges tervezetet remélték üdvözölhetni.

Vajjon a mi évtizedek óta huzódó novellánk az idei nyárra tető alá kerül-e?

— **A régi jog küzdelme az ujjal.** Ez alatt a czim alatt tartotta rektori székfoglaló beszédét Jellinek György a heidelbergi egyetemen. Rámutatott arra, hogy a jog korántsem oly szilárd, egyszerü és megállapodott, mint ezt hinni szeretjük; ugyanazon tételes jogrend az emberek gondolkodásmódja, fölfogása szerint különböző alakot fog mutatni. Igy lehetséges, hogy ugyanazon államon belül két jogrend ütközik össze, melyek mindegyikéről azt állitják hivei, hogy érvényben lévő jogrend. Nem a későbbi törvény küzd a korábbi ellen, hanem a felfogás a felfogás ellen és a küzdelmet csak az eszmék belső értéke döntheti el.

Jellinek főleg a közjog terén foglalkozott a kérdéssel. A régi jognak, a régi eszméknek az ujjal való küzdelme példáiul fölhozza az állam és egyház, a mai és a feudalis, az alkotmányos és a rendi állam, a modern és a római jogi felfogás ma is létező küzdelmét, mely ugyanazon tételes jogrend felfogása, alkalmazása, értelmezése körében folyik le. Ugyanazt a jogrendet máskép értelmezi ma az állam, mint az egyház, máskép a régi rend képviselői, mint a szabad eszmék előharczosai, máskép a római jogi gondolkodás hivei, mint azok, kik a felfogástól függetlenitik magukat. Igy a régi jog szelleme a régi eszmék bajnokaiban ma is él és küzd az uj ellen, mert a régi korok fölfogását nem váltja föl egyszerre és minden vonalon az uj, hanem az átalakulás hosszu küzdelem eredménye.

— **Schakespeare mint jogász.** Henry Cunningham az Arden-féle Shakespeare kiadásban most megjelent «Tévedések vigjátéká»-hoz előszót irt. Ebben azt vitatja, hogy a darab a maga mivoltában kétségtelen tanubizonyságot szolgáltat arról, hogy a jogot és a birói eljárást az iró a legalaposabban ösmerte. Szerinte ez az alapos tudás nem magyarázható meg a költő assimiláló képességével, hanem a darab csakis oly irótól származhatik, aki már kora ifjuságában megismerkedett a jogi pálya legaprólékosabb gyakorlati és technikai részleteivel és maga is Themis tanitványai közé tartozott. Erre bizonyitékot vél találni a darab nyelvezetében is és ezért csatlakozik azoknak a nézetéhez, akik a Shakespeare darabok szerzőjének *Bacot*, a hires tudóst és jogászt vélik.

— **Lehet-e egy részvénytársaság igazgatója egy másik részvénytársaságnak.** Az angol birróságok egy legujabb döntése szerint az angol 1862. évi társasági törvény nem tartalmaz semmiféle olyan intézkedést, hogy egy részvénytársaságnak okvetlenül kell igazgatóval birnia, még kevésbbé tiltja el azt, hogy az igazgatói tisztet egy másik részvénytársaság viselje. Ez a döntés a szaksajtóban éles kritikában részesült.

— **Az 1906. évi angol munkás kártérítési törvényt,** melyet már e lapokban több izben emlitettünk, az angol birróságok a munkás javára igen liberálisan magyarázzák. Igy a szolgálatból és annak folyama alatt támadó kár fogalma alá sorozták legutóbb azt az esetet, amidőn egy munkás, kinek két napi pihenője volt, ezen idő alatt bement a telepen az erre rendelt uton a pénztárhoz, hogy fizetését fölvegye, miközben véletlen baleset érte. Ugyancsak ide sorozzák azt a balesetet, mely a munkást akkor éri, midőn munkába vagy munkából hazamegy.

— **A Nobeldij** egy részét az idén egy franczia ügyvéd Louis Renault nyerte el, ki a nemzetközi jognak és a kereskedelmi jognak kiváló müvelője.

— A Magyar Jogászegylet január hó 11-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utcza 10 ik szám alatt) teljes-ülést tart, melyen dr. Reitzer Béla ügyvéd adja elő pályadij-nyertes értekezését a telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határairól. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legmélt ányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Mérleg-utcza 1.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 3. szám. Budapest, 1908 január 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Egy komoly szó az igazságügyi kormányhoz. — Szerződésszegés és tiltott cselekmény. *Dr. Kiss Géza* nagyváradi kir. jogakadémiai ny. r. tanártól. — *Jogirodalom:* Dr. Almási Antal: A tilos cselekmény a magánjogban, *Dr. Szladits Károly* kir. törvényszéki birótól. — A VIII. nemzetközi tengerjogi értekezlet eredményei. *Dr. Dárday Dezső* fiumei kormányzósági miniszteri titkártól. — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár I. kötetéhez.

Egy komoly szó az igazságügyi kormányhoz.

Sajátságos fátum üldözi a magyar igazságügyi reformokat. Nemcsak hogy általános érdeklődéshiány környezi őket oly parlamentben, melyben több a jogász, mint a világ bármely törvényhozásában, hanem a politikai események áramlatai is folyton leszoritják őket a napirendről.

Nemcsak most van ez igy, mert ugyanezt tapasztaljuk rövid megszakitásokkal a kiegyezés óta. Csemegi első bünvádi eljárásának, a későbbi Sárga könyvnek törvénynyé válását az első obstructio akadályozta meg, és az ország ezután több mint két évtizedig nélkülözte az irott bünvádi perjog garancziáit. Igy söpörte el a Széll-féle obstructio a tisztviselők és velük a birák fizetésrendezését, a Tisza-féle obstructio pedig a polgári perrendtartást, nem szólva azokról a nélkülözhetetlen igazságügyi reformokról, amelyeknek törvénynyé válását nem valamely erőszak, hanem a törvényhozásnak és kormányzatnak az igazságügy kérdései iránti közömbössége, érzékhiánya gátolja.

Most ismét háttérbe tolatnak a legégetőbb igazságügyi javaslatok. A mult évben a horvát obstructio és a kiegyezés sürgőssége miatt nem vétettek elő, most pedig sokféle politikai jellegü kérdésekkel kivánják a Házat foglalkoztatni, melyek ismét nemcsak eltolják az igazságügyi javaslatokat, hanem beláthatatlan következményeikkel talán a semmiségbe sodorhatják azokat.

Ha csupán csekély jelentőségü reformok várnának elintézésre, nem emelnénk oly gyakran szót miattuk. De a napirenden levő kérdések megoldása égető szükség.

Százakra megy évenként azoknak száma, kiket a büntetőtörvény egy kegyetlen szakasza nyomorban, végszükséghez közel álló helyzetben elkövetett pár filléres «betöréses vagy bemászásos» lopásért hat havi minimális börtönbüntetéssel sujt; javulásra képes alkalmi büntettesek ezreit rontja meg büntetési rendszerünk, kiket a feltételes elitélés megmenthetne a társadalomnak; kiskoru büntettesek javitására nincs hathatós eszközünk; helytelen büntető itéletek okozta károk és szenvedések helyrehozhatatlanok a bünvádi perrendtartás rideg formalizmusa miatt: és mindez egy kész javaslat elfogadásával orvosolható.

A birák sanyaru anyagi helyzete mindenki által elismerten javitásra szorul. A birói kar óriási izgatottságát és elégületlenségét eddig a benyujtott, habár ideiglenes jellegü javaslattal le lehetett csillapitani. De ez ismét feléled, és igen fontos igazságügyi érdekek koczkáztattatnak, ha ez a reform — melynek keresztülviteléért a kormány annyiszor vállalt becsületbeli kötelezettséget — elodáztatnék.

Mindezen reformjavaslatok készek — a birói fizetésrendezés régóta várja a pénzügyi bizottság tárgyalását — és rövidesen elintézhetők volnának, ha erre a jóakarat megvan.

Igazságügyi kormányunk gyengeségéről állitana ki bizonyitványt, ha ezeket az egyaránt sürgős reformokat ismét elodázni engedné és nem eszközölné ki, hogy ugy a büntető javaslatok, mint a birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló javaslat minden politikai vonatkozásu és hosszu vitákat előidéző tárgyat megelőzően napirendre tüzessék.

Ha keresztül vinné, örök hálára kötelezné a jogászvilágot, a birói fizetésrendezés által pedig különösen a méltán türelmetlen elsőfolyamodásu birói kart.

Szerződésszegés és tiltott cselekmény.

Az uralkodó elmélet tanitása szerint, amelyet a római jog alapján a legtöbb modern jogrendszer követ, a szerződésből folyó kötelezettség megszegése technikus értelemben vett «tiltott cselekménynek», azaz magánjogi delictumnak nem tekinthető, csupán abban az esetben, ha az a szerződésszegés a szerződéses viszonyra való tekintet nélkül is delictumnak minősitendő. Ez a német B. G. B.-nek is — a német jogtudomány és joggyakorlat részéről egyértelmüleg megállapitott — intentiója, amit a magyar Tervezet expressis verbis fejez ki, kimondván, hogy kötelmi jognak az adós részéről való megsértése csak annyiban esik a tiltott cselekményekről szóló cim rendelkezései alá, amennyiben a sértés oly cselekmény által történt, amely a kötelmi viszonyra való tekintet nélkül is jogellenes. (1078. §.)

Ezzel az uralkodó felfogással szemben áll az az elmélet, amely az adós szerződésszegését, mint ilyent, a magánjogi tiltott cselekmény egyik speciális tényálladékának, tehát delictum sui generis-nek tekinti. A német jogtudományban *de lege ferenda* Liszt ennek az álláspontnak a legismertebb képviselője. (Die Delikts-obligationen im System des B. G. B., Berlin, 1898., 10. s. k. o.) Nálunk *Almási* inditványozza ennek a felfogásnak törvényhozási szankcionálását. (A tilos cselekmény a magánjogban. Budapest, 1907. 98. o.)

Nem szándékozunk ezuttal azzal a gyakorlatilag merőben jelentéktelen elvi kérdéssel foglalkozni, vajon ez az utóbbi álláspont «fogalmilag» elismerhető-e! A szerződésszegés és tiltott cselekmény között némelyek részéről a Begriffsjurisprudenz «szellemében felállitott fogalmi ellentétet» már ab ovo bizvást elejthetjük és igy bátran túlhaladottnak minősithetjük ez álláspontot, amely a Liszt-féle elméletben «logikai lehetetlenséget» lát. Kérdés csak az lehet: van-e gyakorlati jelentősége annak, ha a szerződésszegést tiltott cselekménynek fogjuk föl? Ha bizonyos kérdések megoldása *csakis* ezen az uton lehetséges, akkor természetszerüleg semmi akadálya sem lehet annak, hogy ez a theoria elfogadást nyerjen. Ha

azonban ily előnyt nem vagyunk képesek konstatálni, akkor viszont indokolatlan volna a jogtudomány dogmatörténeti multtal biró uralkodó álláspontjától eltérni.

I. A probléma gyakorlati jelentősége mindenekelőtt a szerződésszegésre való felbujtás kérdésénél jelentkezik. Ennek a cselekménynek törvényhozási szabályozása a mindinkább előtérbe nyomuló gazdasági és szociális érdekharcok közepette elsőrendü jogpolitikai követelmény. Joggal hangoztatják ugy nálunk, mint a külföldön, hogy a törvényhozás a hitelezőnek sok esetben (pl. munkás-sztrájkok) nem nyujt elegendő oltalmat az által, hogy az adóst a szerződésszegésből kifolyólag felelőssé teszi. Ez a felelősség illuzórius, ha a kötelezett fizetésképtelen. Igy válik a kártéritési felelősség bázisának kiterjesztése, és pedig: a felbujtó felelősségének törvényhozási statuálása mulhatatlanul szükségessé. Kérdés: hogy történjék ennek tudományos levezetése?

Ha a szerződésszegést — a Liszt-féle felfogás szellemében — tiltott cselekményként fogjuk fel, akkor a levezetés egyszerü: általános jogelv, hogy a felbujtó a tettessel egyenlő elbirálás alá esik. Ezen a könnyü szerrel elérhető eredményen felbuzdulva állitják némelyek, hogy a szerződésszegésre felbujtó, illetőleg az a harmadik személy, ki mások szerződéses viszonyába illetéktelenül beavatkozik és ezzel valamely félnek kárt okoz, csakis amaz elmélet alapján lesz felelősségre vonható, amely a szerződésszegésben tiltott cselekményt lát. Ellenben: a német B. G. B. és a magyar T. felfogásával ez a felelősség összeférhetetlen.

1. Tény, hogy a német B. G. B.-ból csakugyan nem lehet a felbujtó felelősségét levezetni. Vajon az e ennek oka, hogy a szerződésszegés e törvény szerint nem tiltott cselekmény?

A kérdéssel foglalkozó egyetlen idevágó monografikus dolgozatnak (Hein, Die Verleitung zum Vertragsbuch, Breslau, 1906.) érvelése — a szerző intenciója ellenére is — e téves nézet malmára hajtja a vizet. Hein szerint a B. G. B. 830. §. 2. bekezdésének (= Terv. 1092. §. 2.) kellene alkalmazást nyerni, mely azt a fentemlitett tételt mondja ki, hogy a felbujtó és segéd tettesszámba megy. A tettestársakra nézve pedig azt mondja a B. G. B. 830. §. 1. bek. (= Terv. 1092. §. 1.), hogy valamennyien egyetemlegesen felelősek. Ámbár Hein ezeket a rendelkezéseket próbálja érvényesiteni, még sem tud eredményre jutni, mert — szerinte — a törvény idézett rendelkezései a kauzalitás kérdését nem döntötték el.

Hein könyvével behatóbban másutt foglalkozunk, itt elég legyen egyszerüen rámutatni arra, hogy a B. G. B. 830. §. 2. bekezdése az összes irók egyhangu véleménye szerint (v. ö. Liszt, 1. m. 75. o., *Dernburg*, Bürgerl. Recht II/2. 3. kiad. 1905. 710. o. *Oetmann*, Kommentar, Schuldverhältnisse, 2. kiad. 1906., 965. és az itt idézettek) a kauzalitást kétségtelenül megállapitja. Ha tehát valóban a B. G. B. 830. §-a értelmében vett felbujtás forogna fenn, a kérdést ezen az alapon végérvényesen meg lehetne oldani.

Ámde ily «felbujtás»-ról itt szó nem lehet. A 830. §. oly esetet tart szem előtt, amelyben a kártokozó cselekmény *többek tiltott cselekményének* következménye. Miután azonban a szerződésszegésre eábirt adós cselekménye éppen csakis szerződésszegés és nem tiltott cselekmény, azért a 830. §. értelmében vett felbujtás nem is forog fen, ami a fent emlitett téves nézetet erősiteni látszik.

2. A B. G. B.-ben a tiltott cselekményekre nézve felállitott speciális szabályok (824, 825, 827., stb. §§.) természetszerüleg nem nyerhetnek alkalmazást. Ugyanez áll a 823. §. 2. bekezdésére, miután idevágó «Schutzgesetz» nem létezik. Igy azután csakis a 823. §. 1. bek.-ről és a 826. §-ról lehet szó.

A 823. §. 1. bekezdésének alkalmazhatósága egészen attól függ, hogy az e rendelkezésben megjelölt «jogok» magukban foglalják-e a kötelmi jogokat? A kérdés kezdetben, a B. G. B. legelső éveiben nagyon is vitás volt a német jogtudományban és számos tekintélyes iró foglalt állást a mellett, hogy a §-ban emlitett «sonstiges Recht» alatt kötelmi jogokat is érteni kell. (*Stammler*, Schuldverhältnisse, 1897., 10. o., *Liszt*, 1. m. 21. o. *Kipp-Windscheid*, 8. kiad. 1900. II. 887. o. stb). Azóta ez a felfogás mindinkább háttérbe szorul és ma már a legujabban megjelenő müveket véve tekintetbe, communis opinio-nak minősithető az a nézet, amely a kötelmi jogokat a szóbanforgó rendelkezés keretéből kirekeszti. (V. ö. *Oertmann*, 1. m. 944. o. és az itt idézett gazdag irodalmat; azóta *Kipp* is feladta régebbi álláspontját és az uralkodó nézethez csatlakozott, Windscheid, 9. kiad. 948. o.)

Mindezek alapján, a német B. G. B szempontjából, de lege lata arra az álláspontra helyezkedhetünk, hogy a 823. §. 1. bekezdése nem állapitván meg a hitelezői jognak védelmét harmadik személyekkel szemben, a felbujtó felelőssége nem vezethető le.

Kérdéses lehetne ugyan még a 826. §., amely szerint aki másnak *erkölcsellenes* módon szándékosan kárt okoz, kártéritésre lesz kötelezve. *Oertmann*, egy régebbi értekezésében tényleg azt is állitotta, hogy a 823. §. 1. bekezdésének ent konstatált szükkeblüsége semmi hátránynyal nem jár, mert a 826. §. mindig segiteni fog: «Der Verletzer wird auf Grund von §. 826. dem Drittbeschädigten verantwortlich sein». (Der Schadenersatzpflicht des obligatorisch Berechtigten. Festgabe für Dernburg, Berlin, 1900. Külön lenyomat 29. o.)

Ehhez a nézethez azonban alig lehetne hozzájárulni. Nagyon sok eset van, amidőn a szerződésszegésre való felbujtás kártéritési kötelezettségének megállapitását indokoltnak találjuk és a felbujtó eljárását mégsem tekinthetjük «erkölcsellenesnek». Ilyen pl. a sztrájkagitátor cselekménye. E tekintetben ma már maga *Oertmann* is elismeri (Kommentar 2. kiad. 956. o.), hogy a szóban forgó cselekmény «nicht ohne weiteres als moralwidrig zu brandmarken sei». Ehhez képest nem késik kijelenteni, hogy ez a cselekmény «a 826. §. alkalmazási körének igen problematikus esete.» (1. h.)

Nem fogadhatjuk tehát el *Hein* kisérletét sem, amely a felbujtó felelősségét szintén a 826. §. alapján akarja megállapitani. A helyesen értelmezett «erkölcsellenesség» ugyanis oly kivételesen jelentkezik ezekben az esetekben, hogy annak szempontja az egész kérdés elbirálásánál döntő szerepet nem játszhatik. Hiszen van eset arra is, hogy a felbujtó cselekménye erkölcstelen. A gyáros, ki konkurrensének munkásait sztrájkra izgatja, vagy szerződésszegésre készteti, vagy a maga részére csalja el, kétségtelenül erkölcsellenesen viselkedett és a német juditatura felfogása szerint is, amennyiben speciális törvényhozási intézkedés (Gew. Ordn. 125. §.) nem segit — a 826. §. alapján felel. De ez, mint már rámutattunk, nem jelenti azt, hogy minden hasonló cselekmény erkölcsellenes.

A német B. G. B. elfogulatlan interpretálása tehát arra az eredményre vezet, hogy a törvény a szerződésszegésre való felbujtás tekintetében kellően nem provideál. Ennek oka, mint láttuk, az, hogy a 823. §. 1. bekezdésében foglalt jogok közé a kötelmi jogok nem sorolhatók.

3. A magyar Tervezetnek a tiltott cselekményekre vonatkozó álláspontja mindenekelőtt abban különbözik a német B. G. B.-étől, hogy a magánjogi delictum egységes fogalommeghatározását tartalmazza. Egyezően Liszt formulázásával (i. m. 3., 4. o.) kimondja a Tervezet 1077. §. 1. bekezdése, hogy aki másnak a jog által védett érdekét jogellenesen és vétkesen megsérti, a sértettnek ebből eredő kárát megtériteni tartozik.

Ennek a rendelkezésnek kétségtelen előnye, hogy a hitelező érdeke harmadik személylyel szemben kellő oltalomban részesül. A «jogilag védett érdekek» fogalma többek között az összes szubjektiv jogokat — és igy a kötelmi jogokat is —

magában foglalja (Indokolás, III. k. 253., 259., 260.). Mivel pedig az, aki az adóst szerződésszegésre birja rá, a hitelezőnek «jogilag védett» érdekét «vétkesen és jogtalanul» sérti meg, tagadhatatlanul *tiltott cselekményt követett el a Tervezet 1077. §. 1. bekezdése értelmében.*

A Tervezet ennek daczára szükségesnek tartotta a szerződésszegésre való reábirás tényálladékának, mint delictum sui generis-nek felvételét. Az 1104. §. szerint (1. bek.), aki mást egy harmadik személy irányában fennálló kötelezettségének megszegésére szándékosan reábir, vagy mástól tudva, oly szolgáltatást köt ki magának, mely által az egy harmadik személy irányában fennálló kötelezettségét megszegi, a harmadik személynek a kötelesség megszegéséből eredő kárért az adóssal egyetemleg felel.

Ennek a §-nak felvétele, legalább is, ami a szerződésszegésre való felbujtást illeti, nemcsak felesleges, de egyenesen káros.

Az Indokolás a §. szükséges voltának igazolására két érvet hoz fel; mindenekelőtt azt, hogy: az 1077. §. általános szóhangzása mellett az a félreértés állhatna elő, hogy a harmadik személy abban az esetben is felelőssé válik a hitelező jogának meghiusulásáért, ha gondatlanságból visz végbe oly cselekményt, minőt az 1104. §. 1. bekezdése emlit, holott a Tervezet őt az itt szóban levő irányban nem akarja gondossággal terhelni. Az Indokolásnak ez az aggálya a szerződésszegésre való reábirás szempontjából merőben indokolatlan, miután valakit *gondatlanságból felbujtani* nem lehetséges.

Az Indokolás másik érvéből, hogy az 1078. §. szerint bármely kötelmi jognak az adós részéről való megsértése nem tartozik a tiltott cselekmények közé, *azt lehetne következtetni*, hogy ha harmadik személy az adóssal erre nézve egyetért, illetőleg az adóst a kötelmi jog megsértésére reábirja, *ez szintén nem állapit meg tiltott cselekményt.* Tényleg, ezt következteti *Almási* is, ki azután az 1104. §. 1. bekezdésében ennek megfelelően «bizonyos ellenmondást» lát «amaz alapelvekkel, melyekkel a magánjogi Tervezet a kötelem megsértését szabályozni jónak látta» (id. m. 47. o.)

A fent kifejtettek után ezt az okoskodást nem fogadhatjuk el. A Tervezetnek az az álláspontja, hogy a szerződésszegés, mint ilyen, nem tiltott cselekmény, csupán azt zárja ki, hogy a felbujtó cselekményét a *Tervezet 1092. §-a értelmében vett felbujtásnak* minősitsük, amint ezt fent, Hein nézetével szemben a német B. G. B. szempontjából kifejtettük.

Miután azonban másfelől sem a kauzalitás (Ind. III. 257—258.), sem a hitelezői jognak a «jog által védett érdekek» közé tartozása (Ind. III. 253.) nem vonható kétségbe, a felbujtó cselekményét, *mint önálló delictumot a Tervezet 1077. §-ának 1. bekezdése alapján* szükségképpen tiltott cselekménynek kell minősitenünk, épp ugy, amint ezt a német B. G. B. alapján is meg kellene tennünk, ha a 823. §. 1. bekezdése a kötelmi jogokra is vonatkoznék.

Az tehát, hogy a Tervezet szerint a szerződésszegés nem tiltott cselekmény, egyáltalán nem jelenti azt, hogy a szerződésszegésre való felbujtás, mint a hitelező jogának harmadik személy részéről okozott jogtalan és vétkes megsértése önálló delictumként nem szerepelhet. Ezzel szemben *helytelen* — és itt jelentkezik az 1104. §. 1. bekezdésének káros volta — *az adóssal egyetemleges* felelősségről beszélni. Ez már félreismerhetetlen utalás a delictuális *tettestársi felelősségre*, a Tervezet 1092. §-ának szellemében, amit pedig tényleg kizár a Tervezetnek a szerződésszegés jogi természete tekintetében elfoglalt elvi álláspontja.

Ami tehát az adóssal egyetemleges felelősség hangoztatását illeti, igen helyesen jegyzi meg *Almási*, hogy «mihelyt a Tervezet a felbujtót az *adóssal egyetemlegesen* teszi felelőssé, akkor máris eltért azon elvtől, mely szerint a kötelmi ügyletszegés csupán kivételesen lehet tiltott cselekmény (i. m. 103. o.).

Az «egyetemleges felelősség» kifejezés tehát, mint amely a Tervezet elvi álláspontjával ellentétes felfogást jelent, az 1104. §. 1. bekezdéséből okvetetlenül törlendő. Ha azonban ez megtörténik, akkor a rendelkezés nagyon is megfér a Tervezet rendszerében, de viszont semmi egyebet nem fog kimondani, mint ami az 1077. §. 1. bekezdéséből amugy is szükségképpen következik. Szóval: a szerződésszegésre való reábirást illetőleg szükségtelen tautologia, minélfogva a rendelkezés eme részének teljes elhagyása bizonyára indokolt volna.

II. A fentiekben meggyőződtünk arról, hogy a Liszt-féle felfogás a szerződésszegésre való felbujtás kártérítési kötelezettségének megállapitása czéljából nem föltétlenül szükséges. A következőkben lássuk még e felfogás összefüggését az úgynevezett pozitiv szerződésszegések problémájával, amelynek megvilágitására azt Almási felhasználta, (i. m. 226. s. k. o.), arra az eredményre jutván, hogy a pozitiv szerződésszegéseknél látjuk egyik gyakorlati következményét annak, hogy a kötelemszegés müértelemben vett és veendő tilos cselekmény.

1. A pozitiv szerződésszegések problémájának elemzésénél természetesen megkülönböztetendő a kérdés de lege lata, a német B. G. B. alapján és de lege ferenda, a jövendő törvényhozási szabályozás szempontjából.*

A német B. G. B. alapján a kérdés tudvalevően abban áll, hogy a törvény bizonyos pozitiv ténykedésekben nyilvánuló szerződésszegésekre nézve nem tartalmaz intézkedést. Természetes, hogy a gyakorlat ily intézkedés nélkül el nem lehet, a német irodalomban tehát számos kisérlet merült föl annak levezetésére. E levezetés módja szerint ezen theoriák két csoportba oszthatók. Mig ugyanis *Staub* és követői — nagyban és egészben — abból indultak ki, hogy csupán közvetve, t. i. analogia legis utján lehet eredményre jutni, addig a másik csoport közvetlenül a törvény szavaiból igyekezett az óhajtott szabályt kiinterpretálni. (A kérdés gazdag irodalmának összeállitását l. *Oertmannál*, 92, 167, s. k. o.)

Azzal természetesen mindenki tisztában van, hogy a vita nem magára az *eredményre*, hanem annak *megindokolására* vonatkozik. «A nagy zaj» tehát, amit «a német elmélet csap», és amelynek végső hullámai Staub magyar ismertetőinél is észlelhetők (Almási, 228. o.), azt a mélységes megvetést nem érdemli meg, mert végre is *a tudományra* nézve nem lehet egészen irreleváns az, hogy valamely jogtételt milyen alapon vezethetünk le?

Ismétlések elkerülése okából a vita ex professo ismertetését** mellőznöm kell. Elég legyen ama főbb momentumokat összegeznem, melyeknek kiemelése Almási álláspontjának elbirálása czéljából szükségesek.

A német irodalomban eddig kifejtett theoriák hibáját — és egyben eredménytelenségük okát — abban a körülményben véltem megtalálhatónak, hogy valamennyien pozitiv, — tehát közvetetlenül, vagy legalább is közvetve magának a törvénynek rendelkezéseiből levezethető — döntést keresnek arra a kérdésre nézve, amelynek szabályozását a törvény elmulasztotta. Ilyesmi pedig csakis erőszakos értelmezésekkel sikerülhet, amint hogy az egyes auctorokra nézve nem is járt nagy nehézséggel egymás elméletének erőltetettségét kölcsönösen kimutatni. A törvényben ugyanis *hézag* van; tudományosan megindokolható és minden mesterkéltségtől mentes megoldás tehát csakis ennek kifejezett és bevallott konstatálásával és az úgynevezett *szabad hézagpótlás elveinek alkal-*

* V. ö. a továbbiakra nézve a Staub hires müvéről. (Die positiven Vertragsverletzungen. Berlin, 1904) irt reczenziómat, Grünhut Zeitschrift für das Priv. und öff. Recht der Gegenwart XXXII. k. 178—186. o.

** Melynek *lelkiismeretes* teljesitése a «hü ismertetést» föltétlenül megköveteli. Bizonyára helyesen értelmezem tehát Almási intencióját, ha *dicséretnek* tekintem azt a megjegyzését, hogy fent idézett reczenzióm ismertető része (amelyet ő a Jogállam IV. k. 152. o.-n közölt ismertetés nyomán tárgyal) «hiven ismétli Staubot.» (1. m. 228. o. 2. j.)

mazása útján érhető el. E gondolatnak a német irodalom szempontjából való tüzetesebb, részletesebb megindokolására és keresztülvitelére* nézve legyen szabad «Zur Frage der sogenannten positiven Vertragsverletzungen» cz. értekezésemre (Archiv für Bürgerliches Recht, Berlin XXXI. k. 2. f, 175—194. o.) hivatkoznom.

2. Ami most már *Almási* megoldási kisérletét illeti, ez a B. G. B. szempontjából is a tiltott cselekménynyel operál. Szerinte a B. G. B. 242. §-a amely az adóst arra kötelezi, hogy a teljesitést akként eszközölje, amint azt a forgalmi jóhiszem megköveteli, «a positiv szerződésszegést szerződésellenes tiltott cselekménynyé teszi a német ptk.-ben is.»

Könnyü belátni, hogy ez az állitás a B. G. B. idevágó rendelkezéseinek félreértésén alapszik. Először is, mint már fent megállapitottuk, a szerződésszegésről, mint tiltott cselekményről beszélni a B. G. B. alapján nem lehet. De lege ferenda lehet e tekintetben nézeteltérésnek helye, de lege lata nem. Az egész német irodalomban egyetlenegy, e kérdéssel foglalkozó auctor sem található, ki a leghatározottabban ki ne jelentené, hogy de lege lata a szerződésszegés nem tiltott cselekmény (az egész irodalom ismertetését l. Oertmannál, 943. o.). Határozottan kijelenti ezt az Indokolás is (Motive III. 727.). Maga *Liszt* is, ki pedig lege ferenda az Almási által propagált nézeten van és aki épp emiatt hevesen támadta a német törvényt, de lege lata kifejezetten az uralkodó nézetet vallja.** És ha a gyakorlat «a 823. §-nak az abszolut jogokra való megszoritó értelmezésén tul is tenné magát» (amiről azonban, mint láttuk, szó sincs; mert ma már az ellenkező nézet communis opinio), akkor is: a kötelmi jognak ez a védelme természetszerüen csakis *harmadik személyek ellen irányulna. Kipp*, kire Almási hivatkozik, ma már maga is feladta az ott szóban forgó álláspontot, mint kimeritő megoldást; illetőleg azt oda módositja, hogy a pozitiv szerződésszegés a tiltott cselekményekre vonatkozó elvek szerint itélhető meg, ha az *egyszersmind* a 823. s következő §-okban foglalt tényálladékok valamelyike alá subsumálható; (i. h.) például a kikölcsönzött tárgynak a haszonkölcsönvevő részéről való megrongálása stb. (v. ö. *Dernburg*, i. m. II/1. 150. o., *Kohler*, i. m., II. 39., 156., 526. o.). Ami a 242. §-t illeti, ebből, valamint az Almási által konstruált «adóshoz intézett teljesitési parancsból», ha kissé mesterkélten is, de csak az vezethető le, amit Staubék — sokkal természetesebben — konstatáltak, t. i., hogy a pozitiv szerződésszegés is szerződésszegés. Semmiesetre sem szabad azonban ebből *törvényellenes* tételeket levezetni, már pedig ez volna a B. G. B. szerint az a tétel, mely szerint a szerződésszegés «tilalmazott» cselekmény.

3. Almási álláspontja tehát a német B. G. B. alapján nem állhat meg. De lege ferenda utalhatunk a fent mondottakra. Elképzelhető a kérdés olyan törvényhozási szabályozása, amely a szerződésszegést általában s igy a pozitiv szerződésszegést is a tiltott cselekményre vonatkozó szabályok alá foglalja. «Logikai lehetetlenség», mint mondtuk, nincs benne.

De szükség nincs rá; mihelyt a törvény a szerződésszegéseknek szabályozásánál nem feledkezik meg a szerződésszegésekről sem, hanem — akár kazuiszticze, akár pedig, ami helyesebb — egységesen provideál, valamennyi szerződésszegésre nézve (Főelőadmány VI. 305. o.), mindjárt nincs szó az egész sulyos vitakérdésről.

Összegezve tehát a fenti vizsgálódások eredményét, nem látom indokoltnak, hogy az uralkodó elmélet álláspontjával ellentétben a szerződésszegést tiltott cselekménynek minősitsük.

Dr. Kiss Géza.

* L. még Magyar Jogászegyl. Értekezések XXXVI. k. 1. f. és Jogállam VI. k. 649—655. o.

** V. ö. i. m. p. o.: Die in den §§. 823. ff. zusammengefassten Tatbestände bilden eine unter besonderen Rechtsregeln stehende nach aussen hin geschlossene Einheit stb.

Jogirodalom.

Dr. Almási Antal: A tilos cselekmény a magánjogban. (Budapest, 1907; Grill K. könyvkiadóvállalata, 304 lap, VI. k.)

Almási Antal erőteljes tudományos egyéniségének kiválóan jellemző vonása a *szintézisre* való hajlandóság. Amint figyelmét megragadja egy-egy szempont, melyet mások rendszerint csak a jogviszonyok egyes csoportjára szoktak alkalmazni: ő nem nyugszik mindaddig, mig a magánjogi rendszer *egészén* végig össze nem gyüjtötte s közös tételek alá be nem sorozta mindazokat a jelenségeket, amelyek — bárminő disparátoknak tünjenek fel első szemléletre — a felvetett szempont alá hajlithatóknak mutatkoznak. Ez a törekvés, mely már az «Ellenjogok»-ról irt tanulmányában feltünt, hatja át a czimbeli terjedelmes monográfiájának ugyszólván minden lapját.

Ez a könyv minden izében önálló, egységes alapgondolatokon épült, a legszorosabb értelemben *egyöntetü* munka. Vezérmotivuma: hogy a magánjogi tilos cselekmény nem pusztán kártéritési kötelmeket fakasztó kötelmi causa (aminőnek azt a mai jogelmélet tulnyomóan felfogja), hanem a magánjog minden részét át meg átszövő, jelentőségben a jogügylettel vetekedő általános jogi tény, melyhez a legkülönbözőbb joghatások füződhetnek. Tiltott cselekményt lát Almási mindenütt, ahol *kötelességszegést* képező, öntudatos ténykedés valamely magánjogi érdekkörön sérelmet ejtett; a kártérités szerinte nem a tiltott cselekményt jellemző alaphatás, hanem a tiltott cselekménynyel kapcsolatos restitutionális jogparancsnak csupán egyik alkalmazási esete. Egyszóval: a tiltott cselekvés *általános* magánjogi tény, melyet *általános*, a jogrendszer egészén végigvonuló, de annak egyes nem hasonló természetü részeiben más-másként módosuló joghatások jellemeznek. Maguk e joghatások pedig kétfélék: egyrészt a *kiegyenlitő* hatások, melyek a sértőt az érdeksérelemmel beállt hátrányos helyzetnek jóvátételére kötelezik; másrészt a *sujtó* hatások, melyek különösen a nem vagyonjogi természetü, nehezebben jóvátehető tiltott cselekményekhez járulnak, s a sértettnek főleg arra nyujtanak módot, hogy a sértővel szemben a maga család- és örökjogi helyzetén a sértő rovására könnyebbitsen (e sujtó hatások közé tartoznak például: a házasság felbontásában való vétkesség következményei, a hitbérvesztés, ajándékvisszavonás hálátlanság miatt, öröklési érdemetlenség, kitagadás). Közösek e mellett a magánjog minden részében, noha részenkint különkülön szabályok alatt állanak is, a tilos cselekmény általános tényállás-feltételei: a beszámithatóság, a vétkesség, az okozatosság és a részesség; és közös vonásokat mutat maga a tilos cselekmény tényállása is, bárminő természetü: személyjogi, családjogi, avagy vagyonjogi parancs vagy tilalom megszegésében nyilvánuljon.

A magánjogi tilos cselekménynek ez a felfogása annyiban jelent ujitást a mai elmélettel szemben, hogy a tilos cselekmény közös, *egységes* fogalma alá vonja mindazt, amit jelenleg a *vétkes jogellenes magatartás, a magánjogi jogellenesség* (unerlaubtes Verhalten, Civilunrecht) gyüjtőfogalma alatt *két* külön csoportban szoktunk szemlélni, amely csoportoknak csupán egyikét neveztük eddig tiltott cselekménynek. Eddigelé ugyanis magánjogi tiltott cselekményeknek jobbára csak azokat tekintettük, amelyek a magánjognak (vagy általa közvetve más jogágazatnak) valamely *általános tilalmával* ellenkeznek; s a tiltott cselekménynyel szembe helyeztük a puszta jogsértést, amely csupán valamely *viszonylagos*, csak *bizonyos* személyhez intézett parancsnak vagy tilalomnak megszegése. Almási szerint azonban minden parancs, amelyet a jog valakihez intéz, egyuttal magában foglalja a parancs megszegésének tilalmát; azért szerinte tilalmat hág át és igy tiltott cselekményt követ el a kötelmi adós is, midőn nem tesz eleget szolgáltatási kötelezettségének, vagy a családjogi köte-

lékben álló személy, midőn vét e családjogi állásának megfelelő (házastársi, szülői, gyermeki stb.) köteles magatartás ellen.

Csak örömmel üdvözölhetni azt, hogy Almási a magánjogi jogtalanság ezen eddig külön tartott két csoportjának közös vonásait, mind az előfeltételek, mind a tényállás-elemek, mind a jogkövetkezmények tekintetében élénken hangsulyozza és részletesen tárgyalja. Különös elismerésre méltó a szerzőnek az a fáradságos munkája, amelylyel nemcsak hogy kiemelte eddigi elhanyagoltságukból a tiltott cselekmény s általában a magánjogi jogellenesség kötelemfakasztó (kártéritésre kötelező) hatásai mellett annak visszaható, reflektiv hatásait, hanem azokat — amennyire szerteágazó voltuk mellett lehetséges — bizonyos rendszerbe is foglalja, közös alapgondolatokra vezeti le. Igen értékesek azok a finom és jórészt teljesen uj elemzések is, melyekkel a magánjogi jogellenesség közös tényállás-elemeinek (igy különösen a vétkességi elvnek) a magánjogi rendszer egyes részeiben való módosulásait mutatja ki.

Kevésbbé szerencsés nézetem szerint Almásinak az a törekvése, amelylyel a magánjogi jogellenesség két csoportjának megkülönböztető vonásait elmosni igyekszik. Amennyire fontos valamely rendszerben a közös elemek kiemelése, épp oly fontos a főcsoportokon belül a megkülönböztető jelek szabatos felállitása is; amint nincsen jó rendszer kellő általánositás nélkül, ugy nincsen jó rendszer kellő elkülönzés nélkül sem.

De végre is valamely rendszer viszonylagos jósága sok tekintetben egyéni értékelés dolga. Szigorubb kritika alá valamely rendszeri tétel csak ott eshetik, ahol hibás gyakorlati következményeket vonunk le belőle. S ezen a ponton Almási sem tudja magát teljesen kivonni azon, nekünk jogászoknak, sajnos, eredendő bününk alól, hogy a konstrukcióból, szinte akaratlanul, jogtételt vezetünk le: non ex regula jus sed ex jure regulam. Értem itt fejtegetéseinek azt a részét, amely *a tiltott cselekménynek a kötelemszegéshez való viszonyára* vonatkozik. Almási alaptétele e részben az, hogy «a kötelmi szerződésszegés különleges tiltott cselekmény, s hogy ennek elvi kiegészitésekép a tiltott cselekmény általános jogtételeire kell visszamennünk» (104. l.). Ott tehát, ahol a jogrendszer a szerződésszegés előfeltételei és joghatásai tekintetében a tiltott cselekményektől eltérő szabályokat állit fel, ez utóbbiak kiszoritják ugyan a tiltott cselekmények általános szabályainak alkalmazását, de azért a tiltott cselekmény szabályai a kötelemszegésre vonatkozólag is, különleges szabályok hiányában, a kisegitő, subsidiarius jogforrást alkotják.

A tiltott cselekmény és a szerződésszegés szabályai Almási szerint nagyjában összeesnek ugyan; határvillongások a két terület között mégis, főleg a beszámithatóság és a részesség tekintetében lehetségesek. E kettő közül a beszámithatóság kérdését Almási a kötelemszegésre vonatkozólag nem a tiltott cselekményre irányadó vétőképesség, hanem a szerződőképesség szabályai szerint oldja meg;* a részességre vonatkozólag azonban mai jogunk szerint is követendő tételül állitja oda azt a követelményt, hogy ott, ahol a szerződési kapcsolaton kivül álló harmadik személy a szerződési teljesitésre kötelezettet a kötelezettség megszegésére felbujtja vagy abban máskép részes, a tiltott cselekmény elvei alkalmazandók, vagyis az ilyen «felbujtó, tettestárs vagy segéd» a kötelemszegő adóssal *egyetemlegesen* válik felelőssé a hitelezővel szemben.

Ezt a fölöttébb veszélyes tételt Almási az ingatlanok többszöri eladására vonatkozólag kifejlődött birói gyakorlatunkkal támogatja. Nézetem szerint azonban, Almási joggyakorlatunknak idevonatkozó eredményeit helytelenül foglalja össze és ezzel sajnálatos módon irodalmi tápot nyujt azoknak a következményeikben vészes félreértéseknek, a melyek birói gyakorlatunk e tételeinek ferde magyarázatából jogéletünkben már ugyis elharapóztak. Almási olybá tünteti fel ezt a joggyakorlatot, mintha az előző vétel tudása magában véve megállapitaná a második vevő restitutionális kötelezettségét.

Pedig a birói döntések figyelmes áttekintéséből nyilvánvalóvá lesz az a tétel, amelyet Grosschmid oly meggyőző erővel szegezett le Fejezeteiben, hogy tudnillik birói gyakorlatunk nem az első vevőnek puszta *kötelmi* követelését, hanem *csak az átadással megerősitett jogczimet védi.* Nem is kötelmi, hanem quasi dologjogi jellegü ez az anomál, pusztán telekkönyveink rendezetlenségével kapcsolatos s ezzel együtt átmeneti jelenségnek tekinthető jogvédelem, mely ebben a vonatkozásban a telekkönyvön kivül átadással szerzelt naturalis, mintegy *bonitar*-tulajdont ismeri el hatályosnak a puszta telekkönyvi formai *quiritar*-joggal szemben.*

Nem áll tehát az, hogy birói gyakorlatunk az eladó kötelemszegésében való részesség czimén tagadná meg a jogvédelmet a második vevőtől az első vevővel szemben. Ezzel Almásinak a kötelemszegésben való részességre, mint tiltott cselekményre vonatkozó érvelése *de lege lata* alapját veszti.

Ezzel nem akarom azt mondani, hogy az adós kötelemszegésében való részességet *fogalmilag* nem lehetne tiltott cselekménynek minősiteni. Állitom azonban, hogy mai jogunk szerint ily tiltott cselekmény tényállását csak ott kereshetjük, ahol harmadik személynek az adós kötelemszegésében való közremüködését *külön* jogszabály *kifejezett tilalommal* sujtja (1876 : XIII. tcz. 19. §.: törvényesen elszegődött cseléd felfogadása). A kötelmi szolgáltatás teljesitésére irányuló parancsot a jog egyelőre csak magához a kötelmi adóshoz intézi. Ezt a parancsot más meg sem szegheti. Az ügyletkötés általános szabadságával szemben külön tilalom kell ahhoz, hogy valakit oly ügyletek megkötésétől elzárjunk, melyek teljesitése folytán a másik szerződő fél egy harmadik személylyel szemben kártéritésre válik kötelezetté.

Elismerem, hogy lényegesen máskép állana a dolog, ha a polgári törvénykönyv tervezetének 1104. §-a törvénynyé válnék. Ettől szerencsére még messze állunk. A magyar törvényhozás kétszer is meg fogja gondolni, mielőtt ezt, a kötelmi forgalmat alapjában megbénitó, a veszélyes üzelmek és zaklató perek melegágyául alkalmas §-t törvényeink közé iktatná.

Arra valók a kötelmi szerződést biztositó mellékkikötések: zálog, biztositékadás, kezesség, az előzetes jogvédelem eszközei: telekkönyvi előjegyzés, zárlat és más egyebek, hogy a hitelező azokkal élve, követelése veszélyeztetésének elejét vegye; s mindenekfelett, ott vannak a nem teljesités következményei. A hitelezői omnipotentiának a javasolt alakban való kiterjesztése harmadik személyek rovására veszedelmes kisérlet, melytől a lelkiismeretes törvényhozó bizonyára vissza fog döbbenni. De legalább addig, amig ez a §. még nem törvény: a kötelemszegésben való részességről, mint általánosan tiltott cselekményről . . . ne quaestio fiat.

Még kevésbbé talál nézetem szerint a tiltott cselekményben való részesség konstrukcziója azokra az esetekre, amelyekben idegen személy valamely családjogi kötelességszegésben vesz részt, mint felbujtó, tettestárs vagy segéd,

* Nézetem szerint részben helytelenül. Almási czáfolatával szemben (227. l.) meg kell maradnom a mellett, amit erre vonatkozólag Vétőképesség czimü czikkemben *(Jogt. Közl.* 1907. 1. sz.) mondottam, más alkalomra tartva fenn e kérdés részletesebb tárgyalását.

* Sit venia verbis! Jól tudom, hogy jogrendszerünk nem ismeri a tulajdonjognak ezt a dupliczitását, nem ismer két különböző jogu tulajdonost egy időben egymás mellett. De az alapeszme, amelyen a telekkönyvi átirás nélkül birtokba lépett első vevő absolut jogvédelme sarkal, mégis valamely ilyesfajta dupliczitást tételez fel.

hacsak egyuttal nem szegi meg a törvénynek valamely különleges, harmadik személyekhez is intézett, tilalmát (minő pl. a házasságtörés tilalma).

A most tárgyalt szemponttól eltekintve, a tiltott cselekmény jogrendszerbeli egysége szépen és tanulságosan domborodik ki Almási könyvében. Csak néhol zavarja a rendszert, hogy a tiltott cselekmények osztályozásánál a szerző kétféle felosztási alapot cserélgetve alkalmaz: egyszer a cselekménynyel sértett *érdek* szerint, másszor a cselekmény *joghatásai* szerint különböztet;* igy pl. az «örökjogi tiltott cselekmény» gyüjtő nevezete alatt oly cselekményeket is ért amelyeknek csupán kihatásai örökjogiak (az érdemetlenség és kitagadás eseteinek tulnyomó többsége), és oly cselekményeket is, amelyek az örökösnek mint ilyennek, valamely kötelességszegésében nyilvánulnak. Ezzel kapcsolatban nem hallgathatom el azt sem, hogy a szerzőt a tiltott cselekmények tényállásainak felkutatásában való buzgalma olykor erőltetett konstrukciókra ragadja; pl. örökjogi tiltott cselekménynek tekinti azt az esetet, midőn az örökös «megszegi» a potestativ feltételt, mely mellett örökössé nevezték ki, vagy pl. következetesen a birtokügylet és dologi ügylet «megszegéséről» mint tiltott cselekményről beszél, ami hogy mit jelentsen — ez ügyletek ismeretes ipso jure beálló jogváltoztató hatályával szemben —: előttem megfoghatatlan.

Egyes eltérő véleményeimnek jelzése mellett viszont a legteljesebb elismeréssel kell kiemelnem, hogy Almási a tiltott cselekmények tanával kapcsolatos problémák hosszu sorozatát mélyreható szemmel keresi fel és éles kritikai elmével tárgyalja, sok gondolatkeltő fejtegetéssel gazdagitva irodalmunkat.

Amiket a vétőképességről, a részesség és okozatosság viszonyáról, a culpa-compensatióról, a magánjogi részesség fogalmi egységéről, a büntetendő és tiltott cselekmény egymáshoz való vonatkozásairól, az ügyletkötésről, mint a tiltott cselekménynek egyik lehető alakzatáról, a jogos védelemnek, a megengedett önsegélynek és a végszükségnek a tiltott cselekményhez való viszonyáról elmond: mind igen figyelemre méltó, sok tanulságot nyujtó levezetés; s mondhatom, hogy a részletkutatások gazdag változatosságának — ha eredményeikkel itt-ott nem is értek egyet — még nagyobb jelentőséget tulajdonitok magánjogi irodalmunkra nézve, mint az összefoglaló systematikai tételeknek.

Almási értékes könyve hivatva van rá, hogy a magánjogi irodalomnak egy elhanyagolt ágazatában a termékeny eszmecserék bő forrásául szolgáljon. Egy jeles elme fáradságos gondolati munkájának ez a becses eredménye minden esetre megérdemli, hogy szakembereink élénkebb érdeklődéssel foglalkozzanak vele, mint amilyenben monografia-irodalmunk termékei részesülni szoktak.

Dr. Szladits Károly.

A VIII-ik nemzetközi tengerjogi értekezlet eredményei.**

III.

Sokkal kevesebb nehézséggel sikerült a tengeri jelzálog és a kiváltságos követelések kérdéseiben egyhangu határozatot elérni. Az elfogadott egyezmény tevezet magyar forditásban a következő:

1. czikk.

A keletkezésük országában a hajókra vonatkozólag szabályszerüen létrejött és nyilvánosságra hozott tengeri jelzálogok, mortgage és zálogjogok az összes többi országokban is figyelembe vétetnek és ugyanazon hatálylyal birnak, mint keletkezésük országában.

2. czikk.

A kiváltságos követelések sorrendben megelőzik az előző czikkben emlitett jogokat.

3. czikk.

Csupán a következő követelések képeznek az alábbi sorrend szerint kiváltságos követeléseket a hajó-, a hajó tartozékai-, valamint azon utazásnak hajóbére — illetve fuvardija — erejéig, melynek tartama alatt a kiváltságos követelés keletkezett:

1. a birósági költségek, közadók és illetékek, őrzési és fentartási költségek;

2. a kapitánynak és a legénységnek az utolsó szerződtetéstől számitott bére, azonban legfeljebb hat havi időtartammal;

3. a segélynyujtásokért és a mentésekért fizetendő jutalmak;

4. a hajóösszeütközésből vagy a hajó nautikai hibája miatt keletkező bármely más balesetből folyólag egy más hajónak, rakományának, legénységének vagy az utasoknak járó kártérítések.

4. czikk.

A kiváltságos követelések sorrendjét a 3. czikk által eszközölt felsorolás szabályozza. Az ezen czikkben ugyanazou szám alatt szereplő követelések aránylagosan elégitendők ki, a segélynyujtások és mentések fejében járó jutalmak kivételével; ezek a keletkezésük keltjével forditott sorrendben sorozandók.

5. czikk.

A kiváltság elévül a követelés keletkezésétől számitott egy esztendő alatt.

Ezen elévülés felfüggesztésének és megszakitásának okaira nézve a végrehajtást eszközlő bíróság törvényei mervadók.

Ezen törvény felfüggesztési oknak tekintheti azon tényt, hogy a hajó nem volt zár alá vehető azon állam területi vizeiben, hol a kérelmezőnek lakóhelye vagy fő-telepe van.

6. czikk.

A kiváltság a hajóbérrel vagy fuvardijjal szemben alkalmazást nyer mindaddig, mig a hajóbér vagy fuvardij a bérlő, rakományos, a czimzett, a kapitány, az ügynök vagy valamely más harmadik személy kezében van. Megszünik mihelyt a hajófuvar a hajótulajdonos által személyesen bevételeztetett.

*

Ezen tervezet főérdeme abban áll, hogy megszünteti azon eddigi visszás állapotot, hogy a különböző államoknak egymástól eltérő és az idők folyamában mindenfelé folyton módosuló törvényei miatt a különféle kiváltságos követeléseknek oly chaosa keletkezett, mely a hitelezők szemei előtt valóságos rejtett és titkos koczkázatot jelentett. A kiváltságos követeléseknek egységessé tétele által ezek ezentul megszünnek a tengeri hitelre nyomasztó és bénitó hatást gyakorolni. Ezért mindenekelőtt lehetőleg korlátozni kellett a kiváltságos követelések számát. Ezen eljárásnál vezérelvül vétetett, hogy kiküszöbölendők mindazon követelések, melyek a tengeri vagyonon (fortune de mer) felül még a szárazföldi vagyonnal is biztositvák. Másrészt pedig a kiváltság érvényességének idejét kellett korlátozni.

De még azon követelések közül is, melyeket csupán a korlátolt felelősség fedezett, némelyeket szükségtelennek látszott a kiváltságos követelések közé sorolni; igy például a fuvarozási szerződésből a hajóval szemben folyó követeléseket. És pedig azon gyakorlati okból folyólag, hogy ma már minden connaissementban tehermentesitési záradékok foglaltatnak, melyek a hajót a hajóösszeütközések és egyéb eshetőségek esetére minden felelősség alól ugyis teljesen mentesiti. Félszeg dolog lett volna tehát a rakományosoknak kiváltságos követelést nyujtani akkor, mikor a rakományosok ezen követeléseikről a gyakorlatban egészen lemondanak.

Az elfogadott megoldás mellett a hitelező nem áll többé oly rejtett kiváltságokkal szemben, melyek az ő zálogjogát esetleg absorbeálhatják, hanem megbecsülheti egyrészről az általa vállalt koczkázatot; másrészről pedig módjában marad, hogy azon kiváltságos követelésekkel szemben, melyek az eshetőség jellegével birnak, minők például: a más hajók ál-

* Egyáltalán a tiltott cselekmény egységének szükségtelen széttördelését látom abban, hogy a szerző folyton személy-, vagyon-, család- és örökjogi tiltott cselekményeket különböztetve meg, nem hangsulyozta kellőleg, hogy *egy és ugyanazon* cselekménynek, pl. egy emberölési kisérletnek, *egyszerre* lehetnek vagyonjogi, családjogi és öröklési joghatásai.

** Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. az 1. és 2. számban.

tal eszközölt mentési vagy segélynyujtási cselekmények fejében járó ellenszolgáltatások, továbbá a hajóbalesetekből (sinistri di mare) származó kártérítési kötelezettségek, biztositás által védheti magát.

Mindazon többi követelések pedig, melyeket az egyes nemzetek törvényhozásai eddigelé kiváltságosaknak elismertek volt, előnyösen lesznek helyettesithetők a tengeri jelzálognak eddig nem várt kifejlődése által, mely ezen intézkedések révén oly biztos alapra fog szert tenni, melyet azelőtt nélkülözött.

Ezen utóbbi czélt hathatósan van hivatva szolgálni még azon rendelkezés, mely megállapitja, hogy a keletkezésük országában szabályszerüen létrejött és nyilvánosságra hozott tengeri zálogjogok minden más országban is érvényesek legyenek és azonos hatálylyal birjanak. Ha arra gondolunk, hogy a valamely országban megszerzett jelzálog mily gyakran lett más országban érvénytelenné nyilvánitva és ha meggondoljuk különösen azon hátrányos hatást, melyet az ilynemü koczkázatok a tengeri zálogjogok intézményére gyakorolnak, akkor kell csak igazán belátnunk ezen rendelkezés üdvös voltát.

Főkelléke ezen rendelkezés hatályosságának azonban, hogy a zálogjog kellőképpen nyilvánosságra hozatott legyen! A nyilvánosságra hozatal és kihirdetés módozataira nézve — tekintettel az ezen kérdés rendezése által elkerülhetetlenül érintendő közigazgatási vonatkozásokra — minden egyes állam számára a teljes rendelkezési szabadságot fenn kellett ugyan tartani, az értekezlet azonban mégis megbizta a Comité Maritime International-t, hogy ezen irányban is könnyitse meg az egyes államok munkáját azzal, hogy az egyes tengerjogi egyesületek révén az egész vonatkozó joganyagot állitsa össze és végezze el az előkészitő munkálatokat. Ily irányu munkálkodás fogja tehát ezidőszerint a magyar tengerjogi egyesület legközelebbi feladatainak is egyikét képezni.

*

Végig tekintve a velenczei értekezlet eredményein elismeréssel kell konstatálnunk, hogy csakis egy gyakorlati hajózási szakférfiak és jogászok vegyülékéből szerencsésen alakult gyülekezet lehetett képes a széthuzó gazdasági érdekek és a merev scholastikus jogi kathegoriák utveszlőjében egy oly megoldást találni, mely elvet is állit fel és mindjárt a gyakorlati igények által megkivánt kivételeket is megjelöli.

El kell ismernünk továbbá, hogy a velenczei értekezleten elfogadott két szorosan összefüggő egyezmény tervezetben a lehető legjobban sikerült összeegyeztetni azoknak a hajókba fektetett tőkéknek érdekeit, melyek a hajózással összekötött kiszámithatatlan esélyek és a nagy koczkázat miatt a befektetők vagyoni felelősségének korlátozását teszik szükségessé, azon forgó tőkék méltányos érdekével, amely tőkéket a hajózás a hitelügyletekben mindinkább kénytelen igénybe venni. De bármily érvek legyenek is netalán az elért eredmény ellen felhozhatók, kétségtelen, hogy egy compromissumszerü általános és közös tengerjogi törvény mindenkor előnyösebb a számos nemzeti törvények közötti eltérések és ellentmondások által alkotott tarthatatlan mai állapotnál.

Dr. Dárday Dezső.

Különfélék.

— **Birói vizsgálatra** 1907. évben 189 jelölt jelentkezett. Ezek közül első vizsgát tett 157, pótvizsgát 20, ismétlő vizsgát 11, miniszteri engedélylyel ismételt 1. Az első ingyen vizsgázók közül 125 képesittetett (180%), 15 egészen visszavettetett, 17 pótvizsgára utasittatott. A pótvizsgára jelentkezettek közül 2 visszautasittatott, 18 képesitést nyert. Az ismétlők közül 10 képesittetett, 1 pótvizsgára utasittatott, a miniszteri engedélylyel ismétlő 1 jelöltnek vizsgáját a bizottság elfogadta. A 189 vizsgázó közül 154 nyert képesitést (1 kitüntetéssel, 71 egyhangulag), ami 77·3%-nak felel meg, mig 17 jelölt vizsgája egészen, 18 jelölté részben nem találtatott elfogadhatónak.

— **A budapesti ügyvédvizsgáló-bizottság** alakuló ülésén *Székely Ferencz* kir. koronaügyész, a vizsgálóbizottság elnöke az 1907. évi vizsgálatokról a következőkben számolt be:

Irásbeli feladvány a mult év elején rendelkezésre állott 1797, az év folyamán készült 257, van most 2054 és igy ugyanazon feladvány egy évnél hosszabb időközben kerül ismét sorra és a legujabb jogesetek is jórészben a feladványok közé jutottak, a régiek pedig mellőzhetők voltak.

Vizsgára jelentkezett 549 jelölt, 44-el több, mint az előző évben. Ezek közül 22 jelölt a vizsga folyamán visszalépett. Ekképen irásbeli és szóbeli vizsgát tett 527 (1906-ban 484). Ezek közül volt ügyvédjelölt 489, közjegyzőjelölt 4, birósági aljegyző és joggyakornok 21, egyéb 13, összesen 527. Közülök először tett vizsgát 439 (1906-ban 412), a vizsgát ismételte 85 (1906-ban 12), pótvizsgát tett 3, összesen 527 (1906-ban 484). Az először vizsgázó 439-ból képesittetett 283—64·4%, visszautasittatott 80—18%, pótvizsgára utasittatott 76—17%, összesen 439.

A vizsgát ismétlő 85-ből képesittetett 63—74%, visszautasittatott 10—11·7%, pótvizsgára utasittatott 12—14%.

A pótvizsgára három jelölt jelentkezett és mind a három a vizsgát le is tette.

Ezek szerint az összes 527 vizsgázóból 349 képesittetett, 90 visszautasittatott, 88 pedig pótvizsgára utasittatott, tehát a visszautasitások száma 17%-ot, a pótvizsgára utasitottak száma 16·7%-ot, az összes bukások száma 33·7%-ot tesznek ki.

Az előző 1906. évben — amikor csak teljes visszautasitások voltak még — a vizsgázóknak 18·6%-a bukott meg.

Tartatott 34 V-ös és 2 VII-es, valamint 278 vizsgálóbizottsági ülés. Egy-egy censorra átlag egy évben 12-szer került a sor.

Az irásbeli vizsgánál ez évben visszaélés nem tapasztaltatott. A szóbeli vizsgára az iktató számok sorrendjében bocsáttattak a jelöltek.

A mult évben 42 jelölt ment át a budapesti bizottság területén végzett joggyakorlatból a marosvásárhelyi bizottság elé vizsgázni, ezek közül 16, vagyis 38% bukott meg.

A budapesti ügyvédvizsgáló-bizottságtól a mult évben oklevelet nyertek 349-en, a marosvásárhelyi ügyvédvizsgálóbizottságtól a mult évben oklevelet nyertek 59-en, összesen 408-an.

Az ügyvédek száma ezzel szemben apadt elhalálozás következtében 91, lemondás következtében 94, fegyelmi uton 3, egyéb módon 55, összesen 243.

Tehát ismét 165 oklevéllel több adatott ki, mint amennyivel a létszám fogyott.

Székely Ferencz elnöki megnyitóját e szavakkal fejezte be: «Feladatunkhoz hiven ez évben is igazságos szigorral fogunk eljárni tisztünkben. Tehetjük ezt annál is inkább, mert uj törvényünk erre a vizsgára részleges felfüggesztésének és korlátlan ismétlésének megengedésével módot nyujt, anélkül, hogy emberies érzelmeinkkel ellenkezésbe kellene jutnunk. Ennek szemelőtt tartásával reménylem, hogy nemcsak az ország érdekeit, hanem az ügyvédi karnak tekintélyét és jólétét is előmozditjuk.»

— **Az ügyvéd segédjének mulasztása nem igazolási ok.** A budapesti kir. tábla egyik büntető tanácsa a minap azt az elvi kijelentést tette, hogy az a körülmény, hogy az ügyvédi irodában alkalmazott ügyvédsegéd a beadvány beadására szolgáló határidőt tévesen veszi nyilvántartásba, nem állapit meg vétlen mulasztást, igy tehát a tábla a magánvádló igazolási kérelmének helyt nem adott és a további eljárást beszüntette.

Ennek a határozatnak természetesen pendantja és szükségszerü következménye, hogyha vádlott védőjének segédje követi el ugyanazt a mulasztást, akkor a vádlott terhére is levonatik ugyanez a konzekvecia. Nem tudjuk eléggé helyteleniteni ezen ügyvédellenes felfogást, amely az ügyvédet felelőssé teszi irodájának minden alkalmazottjáért és az alkalmazottak minden cselekvőségeért és mulasztásáért, még akkor is, ha a mulasztás következményei könnyen reparálhatók. Ha

a fél maga téved, mulasztása vétlennek tekintetik; ha az ügyvéd, vagy épen segédje téved, tévedésének reparálására nincs mód.

De ha a fegyelmi és kártéritési felelősséggel tartozó ügyvéddel szemben méltánytalan e döntés, mennyivel inkább az az ügyféllel szemben, aki harmadik, negyedik személyeknek tisztára véletlen mulasztását sokszor vagyonával, de gyakran bizony ennél sulyosabban: szabadságával fizeti meg. Itt az idő, hogy az igazolás kérdésében is szabadabb szellők lengjék át birói gyakorlatunkat.

— **Jogszolgáltatásunk szervezetében,** eltekintve attól, hogy a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbíróságok száma 296-ról 297-re emelkedett, továbbá, hogy az igazságügyi kormány által a birói és ügyészi szervezet részleges módositása kezdeményeztetett, az 1906. évben nem történt lényegesebb változás. A birói és ügyészi személyzet létszáma 2921-ről 2928-ra, a fogalmazói segédszemélyzeté 1369-ről 1383-ra, a kezelőtiszti segédszemélyzeté pedig 3214-ről 3224-re emelkedett. A közjegyzők száma 291 volt, 8-czal több, mint 1905-ben, mig az ügyvédeké 5512-ről 5776-ra nőtt. A közjegyzőhelyettesek és jelöltek száma 184-ről 186-ra, az ügyvédjelölteké pedig 3556-ról 3791-re emelkedett.

— **A büntető novella küszöbén.** Ezen czimen *Doleschall Alfréd* egyetemi tanár az Egyetértés 13. számában a többek közt a következőket irja:

A képviselőház munkarendje szerint már a közeli napokban tárgyalás alá kerül a büntető törvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás módositásáról rendelkező törvényjavaslat.

Bármily véleményen van akárki a novella-javaslat belső értékéről és rendelkezéseinek helytállóságáról, abban egyetértünk valamennyien: hogy a fiatalkoruakra vonatkozóan kezdeményezett reformmal eléggé nem is értékelhető erős lökést készül adni a magyar büntető igazságszolgáltatásnak az észszerüség és a humanizmus jegyében legteljesebb átalakulás felé.

A javaslat hiánya, hogy amint általánosságban, ugy a fiatalkoru büntetteseket illetően is érintetlenül hagyja kihágási ügyekben a közigazgatásilag gyakorolt: a szolgabirói és a rendőrkapitányi büntető biráskodást.

A novella-javaslatot abban az értelemben tartom kiegészitendőnek: hogy vele a javaslat szerint fiatalkoruaknak tekintendő egyének minden bünügyében a közigazgatási büntető biráskodás megszünjön.

A második nézőpontot, melyet a büntető novella-javaslat tárgyalása alkalmából az igazságügyi kormánynak és a képviselőháznak különös figyelmébe ajánlok, a kir. Curiának egyik legujabb keletü oly elvi döntése állitja homloktérbe, mely legjobb meggyőződésem szerint éppen ugy ellenkezik az ez idő szerint hatályban levő magyar büntető törvénykönyvnek rendszerével és szellemével, amint bizonyos tekintetben már eleve is halomra dönti a novella-javaslatnak és indokolásának állásfoglalását és következtetéseit.

Ámbátor a magyar büntető törvénykönyvnek azon rendelkezésével, melynél fogva oly egyének, kik büntett elkövetésének idejében huszadik életévüket még nem töltötték be, sem halálra, sem életfogytig tartó fegyházra nem itélhetők, az emlitett életkorban levő büntettesek javára éppen csak a legsulyosabb bünesetekbe hatályosuló különleges kedvezményes szabályt alkotott, melynek erejéből a husz éven aluli gyilkost még kizárólagosan hatályosuló sulyositó ténykörülmények mérlegelésével sem szabad tizenöt évi fegyháznál sulyosabb büntetéssel illetni: a Curia hiven eddigelé is tulnyomó részben követett gyakorlatához, most azt a döntést hozta, hogy a nevezett korban levő egyént, ha gyilkosságot követtek el, kizárólagosan hatályosuló enyhitő ténykörülmények mellett sem itélhetők el tizenöt évi fegyháznál enyhébb büntetésre. Azaz a törvény szerint vitán kivül rendelt maximális büntetési tételt a törvényt alkalmazó legfelsőbb bíróság egyidejüleg az alkalmazható minimális büntetés fokára emelte. Megtette azon az alapon, mert ugyanazon törvény értelmében szabály szerint, a mikor t. i. a büntettes halálra is itélhető, ezen büntetési nem tulnyomó enyhitő körülmények értékelése mellett sem helyettesithető tizenöt évi fegyháznál enyhébb büntetéssel. A választott kiindulási alapon — tagadhatatlan következetességgel — a kir. Curia kétségtelenül nagy tekintélyének kizárólagos jogczimén dekretálta azt is, hogy a mennyiben huszadik életévét még tul nem haladott egyén oly büntettet követett el, melynek szabály szerinti, a husz évesnél idősebbeket illető — de azon koron alul való büntettesekkel szemben törvénynél fogva nem alkalmazható — legmagasabb büntetése életfogytig tartó fegyház: büntetésének legkisebb mértéke csakugy a tiz esztendei fegyház, mintha a huszadik életkort már meghaladta volna.

Ezen imperatorszerü törvénymagyarázat és alkalmazás ellenében állást foglalni a törvényhozás tiszte. Mert egyébként szinte pompázóan fog festeni a megalkotandó novella világában az a büntető törvénykezés, mely fennhangon hirdeti, hogy a tizennyolcz évesnél fiatalabbakkal szemben csak kikerülhetetlen végső expedienskénti türi meg a tizenöt naptól 5 évig terjedhető fogházbüntetést, de a mint az a fiatalkoru tizennyolczadik életévét meghaladta: bizonyos esetekben a tizenöt esztendei fegyháznak, mint legenyhébb büntetésnek készségesen behódol!

— **A sátoraljaujhelyi kir. járásbiróság** egy 1907. évi deczember 25-én benyujtott Sp. I. 2001. számu keresetre, amelyen alperes egy közeli városban (Sárospatakon) lakik, tárgyalási határnapul 1908 márczius 30-át tüzte ki.

— **Dr. Fraenkel Sándor** budapesti ügyvéd közel 30 évi müködés után kir. törvényszéki német tolmácsi hivataláról lemondott.

— **A járásbirósági értékhatár kiterjesztéséhez.** A német perrendtartás novellajavaslatának az az intézkedése, mely a járásbirósági értékhatárt 300 márkáról 800 márkára emeli fel, a jogirodalomban mind nagyobb vitára ad okot. Az ügyvédi kar határozottan ellenzi az értékhatárnak bárminő kiterjesztését és e tekintetben főképpen arra hivatkozik, hogy különösen a kisebb járásbiróságoknál alkalmazott gyengébb birói elemre nagyobb perekben nem lehet megnyugtatóan bizni az itélkezést. És e tekintetben a járásbirósági ügyvédek is ugyanezen álláspontot foglalják el, annak daczára, hogy az ő eminens érdekük volna, hogy a törvényszékek hatásköréből minél nagyobb számu per utaltassék a járásbiróságok hatáskörébe.

Az elmélet férfiai közül legutóbb két elsőrangu szaktekintély emelte fel óvó szavát, akik egyike sem zárkózik el ugyan a kiterjesztés elől, azonban a 800 márkát olyan magas határnak tekintik, amelyre egyszerre átmenni nem tanácsos. Egyike ezeknek Seuffert, ki inkább a törvényszékek tulterheltségén kivánna személyszaporitással segiteni, mintsem hogy a járásbirósági hatáskört ily nagy mértékben kiterjesztené.

Ugyanezen álláspontón van Wach Adolf, a nagyhirü proczeszualista, aki 500 márkás értékhatárt konczedál, azzal ellenezvén a nagyobb kiterjesztést, hogy az az egész birói szervezet megrenditését, a társas bíróságok életerejének és az igazságszolgáltatás egyöntetüségének veszélyeztetését jelentené.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállít a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásárolja.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Fizetés nélkül ajánlkozik doctor utriusque ügyvédjelölt, kinek féléves praxisa van, oly fővárosi ügyvédhez, hol jó praxist szerezhetne. Czim a kiadóban. 12670

Ügyvédi iroda alföldi járásbirósági székhelyen sürgősen átadó. Czim Földes, Gyár-utcza 24. 1/2-től 3-ig és este 7-től 8-ig. 12679

Ügyvéd, két évi gyakorlattal, német és tót nyelvismeretekkel, fővárosi vagy vidéki ügyvédi, esetleg közjegyzői irodában alkalmaztatni óhajt. — Czim: Dr. Elovics Jakab Budapesten VI. Petőfi-u. 9. I. 4. 12683

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold**, Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 4. szám. Budapest, 1908 január 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Statisztika idején. *r.* — Patronage a királyi országos gyüjtőfogházban. *Szabó György* királyi országos gyüjtőfogházi tisztviselőtől. — A német per. *Dr. Gárdos Félixtől.* — *Törvénykezési Szemle:* A szövetkezetek biztositási alapja. *Dr. Gallia Béla* kir. keresk. és váltótörvényszéki birótól. — Nötartási igény és annak kijátszása. *Dr. Kovács Marczel* aradi kir. törvényszéki birótól. — Van-e költségmegállapitásnak helye a 40 koronán aluli perekben? *Dr. Hadzsega Illés* ólublói kir. albirótól. — A végrehajtási törvény 172. §-ához. *Dr. Somody János* zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedő ellen vezetett jelzálogi bekebelezésnek joghatálya van-e? *Dr. Ernst Lajos* módosi ügyvédtől. — Perorvoslat a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzései ellen. *Dr. Hevesi Illés* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Közigazgatási Döntvénytár I. kötetéhez.

Statisztika idején.

Az uj esztendővel beköszöntött a biróságokhoz a statisztika.

Aki az év végén valamelyik budapesti járásbirósághoz betekintett, nem igen lelt ott ünnepi hangulatot. Mindenütt felek és ügyvédek tömege, tulzsufolt szobák, «tömegnapok».

Természetes is. Hiszen minél több pert be kell fejezni, mert most következik a statisztika és abból, hogy ki mennyi pert fejezett be, kinél mennyi per maradt folyamatban, állapitják majd meg a felügyeleti hatóságok, hogy ki mennyit dolgozott. És ettől függ azután részben a minősités és esetleg, néha az előléptetés is.

Amint itt ülök és összeállitom a járásbiróság statisztikáját, ismét felötlik az, hogy mennyire igazságtalan lehet és igazságtalan is gyakran az egyes bíróval szemben az a következtetés, amelyet a folyamatban maradt perek számából munkásságára vonnak.

Ezzel nem arra czélzok, hogy a statisztikai eredményből a munka érdemleges eredményére következtetni nem lehet és hogy rosszul dolgozó birónak is lehet jó statisztikája s talán jól dolgozó birónak is kevésbbé jó. Hanem azt állitom, hogy a statisztikai kimutatás még a számszerü eredménynek sem adja hü képét.

A járásbirósági kimutatások 42. rovatában (41, 420/1900. S. M. rendelet I. minta) ugyanis azon perek számát kell az egyes birónál feltüntetni, amely perek az év végén a szünetelőkön kivül folyamatban maradtak. Ebbe a végösszegbe belekerül tehát mind az a per, amely folyamatban van, akár ugy, hogy a biró már tárgyalást tartott benne, akár ugy, hogy a beérkezett keresetre csak határnapot tüzött, de tárgyalást még nem tartott. És az, hogy mennyi ebből a folyó perből a már tárgyalt és a még nem tárgyalt, a kimutatásból ki nem tünik.

Már most ime itt az a biró, aki az egész esztendőben igen erős munkát fejtett ki és pedig nemcsak jól, hanem sokat is dolgozott. Naplójából meggyőződtem, hogy oly pere, amelyben már tárgyalást tartott, az érkezett keresetekhez arányitva, kevés. De, a birák is habent sua fata, véletlenül az év legvégén, deczember utolsó két hetében felette sok kereset érkezett hozzá, amelyet már deczember 31-ig kitüzni nem lehetett, ugy, hogy a feleknek a megjelenésre idejük maradjon (1893: XVIII. tcz. 18. §.). Ezeket a kereseteket már január hóra tüzte ki s ime ez a sok per, amelyet a mult évben a legjobb akarattal sem intézhetett el s amelynek a legnagyobb része az első határnapon befejeződik, mind folyó per az ő kimutatásában, amely a tényleg folyó perekkel együtt igen nagy számot tesz. És ennek az én kollegámnak egész évi. testileg is igen megerőltető munkája a kimutatás szempontjából meglehetősen kárba veszett: statisztikája rossz.

Ezzel szemben itt a másik biró eredményeit látom. Jó eredményt: kevés folyó pert. Pedig a naplója arról győz meg, hogy tényleg nem arányos a folyó perek száma az érkezett keresetekkel, több a szükségesnél s különben is meggyőződtem róla, hogy a müködése nem volt megfelelő. A talányt megfejti a lajstrom. Deczember hóban véletlenül, vagy mikép, kevés kereset érkezett hozzá, januárra alig kellett neki uj keresetet kitüzni s igy a tömeges, az első tárgyaláson befejeződő perek kimutatásában számot nem tesznek. Mondom: kevés munkát végzett és jó eredményt mutat ki.

Minthogy az egész statisztikázásnak, amelyre annyi időt forditunk, mégis csak az a czélja, hogy a végzett munkamennyiséget legalább megközelitően, amennyire számokban egyáltalán lehet, kimutassa, az olyan statisztikát, amelynél lehetséges az, hogy a sok munka kevésnek, a kevés soknak lássék, jónak nem mondhatni. Keresni kell azért a módot, hogy ezen a rossz kimutatáson segitsünk s azt hiszem, ha keressük, megtalálni könnyü. Mert nem kell egyéb, mint külön kimutatni azokat a pereket, amelyekben volt már tárgyalás, az alperes már megjelent s külön kimutatni azokat, amelyekben a bíróság csak az első határnapra bocsátotta még ki az idézést. Ha ez igy ki fog tünni a kimutatásból, akkor inkább lesz abban a helyzetben a felügyeleti hatóság, hogy a végzett munkát megitélhesse s a kimutatás nem mutat majd olyan hazug képet, amilyent ma. *r.*

Patronage a kir. országos gyüjtőfogházban.

Lélekemelő, de egyszersmind lelket-megrázó jelenetnek voltunk tanui, akik a fővárosi kath. patronage által rendezett karácsonyfa-ünnepélyt láttuk a kir. országos gyüjtőfogházban.

A kath. patronage csak rövid ideje, hogy müködését a gyüjtőfogházban megkezdte.

Vannak hölgy és férfi tagjai, a kik az intézetben időközönkint megjelennek és a javitásnak megmenthető letartóztatottakkal foglalkoznak, hogy őket kiszabadulások után is istápolják. A nőket ezenkivül még az intézetben nemüknek inkább megfelelő kézi munkával iparkodnak ellátni.

Az idei karácsonyfa-ünnepély bár csak rögtönzés számba ment, mégis sok bünös lelken hosszabb ideig tartó nyomot fog hagyni.

Hogy a rideg darócz alatt is érző sziv lakik — ezuttal is bebizonyult.

Sok a megmenthető ember, csak a helyes módját kell eltalálni.

Hogy a nagy gonddal és sok költséggel fentartott országos fenyitő intézetek nem hozzák meg a kivánt sikert, egyik főoka a társadalom csekély érdeklődése a bünős és a már megbünhődött ember sorsa iránt.

Előkelő és nagymüveltségü hölgyek és férfiak vették kezükbe a dolgot, sikeresnek kell lenni a munkának.

A siker érdekében szólok én is az ügyhöz, ugy amint a patronage munkálkodását — a helyi viszonyokat szem előtt tartva — eredményesnek elképzelem.

Mindenek előtt szükségesnek tartom az ezen czélra szolgáló összes anyagi eszközök egyesitését. Nevezetesen a budapesti rabsegélyző egylet vagyonát is a patronage kezelése alá kellene bocsájtani. De tovább megyek. Az országos intézetek rabsegély-alapját is az alakitandó egyes helyi patronage-oknak adnám, valamint a többi rabsegélyző egyletek vagyonát is.

Az igazságügyi kormánytól pedig állandó évi segély volna kieszközölhető.

Ha a segélyezés egy helyütt történik, könnyebben lehet ellenőrizni, hogy érdemetlenek abban ne részesüljenek.

Rabsegélyt csak a patronage adjon. A letartóztatottaknak az illető igazgatóság javaslatára, családjaiknak pedig a patronage személyes meggyőződése alapján.

Nem ismerem az emlitett patronage munkarendjét, de szükségesnek tartom s ha nincs még — meg kell tenni, hogy munkálkodását három különböző irányban fejtse ki.

Alakitson saját kebelében egy jogvédelmi, egy segélyezési s egy munkaközvetitési osztályt.

A jogvédelmi osztály hivatása lenne elsősorban a letartóztatottak bünügyében a szükséges jogsegélyt megadni, megszerezni.

De felette fontos volna a hivatása a magánjogi érdekek istápolásában, megvédésében.

Az élet ezer változásaival változnak az anyagi érdekek is.

Számtalan letartóztatottnak ugyan csekély értékü ruhája, holmija — de neki mindene vész el részint azért, mert vagy adós maradt a lakbérrel és kiváltani nem tudja, vagy elkallódott annál, kinek őrizetére bizta s ki talán évek mulva, amikor szabadul, feltalálható nem volt. Nagyon soknak elvesznek apró értékei, zálogtárgyai. Van olyan, akinek követelése van és behajtani nem birja, pedig segithetne vele valamelyest magán vagy családján. Vagy perelik, végrehajtják a családját és az senkihez sem tud fordulni. A családot, gyermekeket a zülléstől megmenteni, menhelyeken elhelyezni; a letartóztatottat családjával, hozzátartozóival kibékiteni ugyancsak ennek az osztálynak volna a hivatása.

Bár többnyire apró-cseprő ügyek, de sokszor az illetőnek egész jövőjére kihatnak s a visszaeséstől megóvják.

Pedig ilyenek a gyüjtőfogházban napról-napra fordulnak elő s bár azok ellátása az intézetnek nem hivatása s e czélra a szükséges eszközökkel sem rendelkezik, az igazgatóságnak kiváló gondját képezik.

A segélyezési osztály müködése arra terjedne ki, hogy méltatlanok ne részesüljenek segélyben s hogy a segélyezés a helyszinén szerzett személyes meggyőződés alapján történjék.

A munkaközvetités, helyszerzés amellett, hogy nagy jótétemény a kiszabadultra, egyuttal szerény véleményem szerint a legalkalmasabb eszköz, hogy a társadalom érdeklődését megbünhődött ember sorsa iránt felkeltse és fentartsa már azon érdekközösségnél fogva is, amelybe a munkás és munkaadó kerül.

És ha a munkaadó tudja, hogy kivel áll szemben, védekezhetik, — a munkás pedig tudván azt, hogy az ő multja nem ismeretlen a munkaadója előtt, kétszeresen fog iparkodni és a javulás utján megmaradni. Manapság még rettegni és titkolni kell az eltévedt embernek a multját, amely, ha kiderül, a legtöbb esetben a kenyér elvesztésével jár.

E felette szép és ideális feladat megoldásához azonban szükséges, hogy a patronagenak elegendő számu és jól megfizetett lelkes tisztviselői is legyenek.

«Zsolt» egyik esti levelében olvastam, hogy kulturális egyesületeink egyik főhibája, hogy mindent csak elnökeik előkelő nevének a fényével és ingyen munkával akarnak elérni, azért érnek el azután oly keveset. És ez igy is van.

Aki vagyonát, tudását lelkének jobbik felét már megosztotta, attól kivánni sem lehet, hogy még zálogczédulákat is menjen prolongálni vagy kiváltani.

A vezetők irányitsanak, a munkások dolgozzanak!

Szükséges azonban még, hogy a patronage a leghathatósabb támogatásban részesüljön az intézeti tisztviselőktől és hogy a patronage azt igénybe is vegye.

Sajnos, ez a támogatás ma még nem lehet oly hatékony, amilyent az ügy megkivánna.

Fenyitő intézeteinkben az egyéni javitás és nevelés ma még nincs meg.

A tisztviselők az adminisztráczióval vannak elfoglalva. A büntetést tulajdonképen a földmives, ritkábban az iparos osztályból kikerülő fegyőrök hajtják végre, akik a büntetés javitó czélját kellőképen még felfogni is alig képesek, annál kevésbé előmozditani és a bünös lelkét irányitani.

Igy ma egyedül a lelkészekre hárul a javitás munkája, akik szintén eléggé meg vannak terhelve s ha müködésüket nem is mondjuk egyoldalunak — bár csak a saját felekezetükre terjed, — de a hatás tényleg nem teljes.

Fenyitő intézeteink tehát akkor fogják majd a kivánt sikert elérni, ha a lelkészek mellett nem kevésbbé buzgó és képzett tisztviselői kar fog az egyéni javitáson közremüködni.

Hiszem, hogy ez az idő is mielőbb be fog következni.

Szabó György
kir. orsz. gyüjtőfogházi tisztviselő.

A német per.

Előző czikkemben (mult évfolyam 46. sz.) a német ügyvédséget mutattam be, most pedig a német peres eljárást próbálom megismertetni. Egyidejüleg néhány más kérdést is akarok érinteni.

A keresetlevél — mely a félnek igen alapos információja alapján készül — mind külső alakra, mind tartalomra, sokban különbözik a mi keresetleveleinktől.

Külzet nincs. Az ivet hosszában összehajtják. Az iv jobb oldalára irják azt, ami nálunk a külzeten áll. A bíróság, amelyhez a kereset megy, rendesen az iv bal alsó végén van megnevezve, minden nagyságos, tekintetes vagy más hasonló czimzés mellőzésével.

A kereset tartalmi része a jobboldalon ott kezdődik, ahol a baloldali rész végződik. A bíróság megszólitása nélkül mindjárt a tényállás előadása következik itt. Minden egyes állitás után meg van emlitve, esetleg mellékelve az arra vonatkozó bizonyiték.

A tényállás előadása után következnek az inditványok, amelyeket a fél, illetőleg az ügyvéd a tárgyaláson tenni fog. Legalább két inditvány van minden keresetben; az egyik az alperes marasztalására, a másik arra irányul, hogy a bíróság mondja ki az itéletet — esetleg letét ellenében — azonnal végrehajthatónak.

Itt emlitem meg, hogy a német perrendtartás a biztositási végrehajtást nem ismeri. Azokban az esetekben, ahol nálunk biztositási végrehajtásnak van helye, a német jog kielégitési végrehajtásra jogositja a felet, annak foganatositását azonban a bíróság által meghatározandó összeg letételétől teszi függővé.

A keresetlevél befejezése — esetleg bevezetése — az idézés, amely a felperes, illetőleg ügyvédje részéről történik. Az idézésben felperes felhivja alperest, hogy a bíróság által kitüzendő időben és helyen a kereset szóbeli tárgyalásán személyesen vagy — ügyvédi kényszerrel folyó perekben (Anwaltsprocess) — arra jogositott ügyvéd utján jelenjen meg. A meg nem jelenés következményeire való figyelmeztetés az idézésből hiányzik.

Végül minden keresetlevélben és általában minden periraton azt olvassuk, hogy annak másolata a jegyzői irodában (Gerichtsschreiberei) le van téve.

Ennek az a magyarázata, hogy minden kereset — egy alperes esetén — három példányban készül, az egyiket eredeti példánynak (Urschrift) nevezik, ezt az ügyvéd kapja vissza, a másik hiteles másolat, ezt alperes kapja, a harmadik egyszerü másolat, ez a bíróságnál marad.

Az eredeti példányt az ügyvéd irja alá; a másolatot az ügyvéd maga hitelesiti olyképpen, hogy az egyszerü másolat után ezt a záradékot irja: «hitelesitve» és csak azután irja alá; az egyszerü másolaton az ügyvéd sajátkezü aláirását nem találjuk.

Mint látjuk, az egész keresetben nincs kérelem, csupán inditvány.

A kérelem hiányának az az oka, hogy már külsőleg is kifejezésre juttatják azt, hogy a per teljesen a felek kezében nyugszik.

Minden perirat keltezve van. A mellékleteket, melyek szintén mindig kelettel vannak ellátva, a keresethez hozzáfüzik. A keletnek azért van oly nagy fontossága, mert a periratokat és mellékleteket ennek segitségével jelölik meg, s nem látják el külön betükkel vagy számokkal.

Járásbirósági ügyekben a meghatalmazást — melyre tanu nem kell — szintén hozzáfüzik a keresetnek azon példányához, mely a bíróságnál marad. Törvényszéki ügyekben vagyis ügyvédperekben nincs szükség meghatalmazásra. Itt az ügyvéd az iratokkal igazolva van.

Az ilyképpen elkészitett keresetet azután postán a bírósághoz küldik, ahol a megfelelő jegyzői irodába kerül.

A jegyzői iroda vezetője a birósági irnok (Gerichtsschreiber), aki a birónak jobb keze, a folyton változó Referendarok és irnokjelöltek ellenében az az állandó személy, akit a biró a saját izlésének megfelelően kitanit.

Ez állás előfeltétele hat középiskolai osztály végzése és 21 éves kor. Két és fél évi előkészitő szolgálat után vizsgát kell tennie, s csak ennek sikeres letétele után nevezhető ki. A birósági irnoknak, mint látni fogjuk, igen fontos teendői vannak, nemcsak irodavezető, de egyuttal jegyző is, amennyiben a biró rövid utasitásai alapján a végzések egy részét is ő késziti.

A másolásokat irnoksegédek végzik, akik nagyobbrészt kiszolgált altisztek.

A jegyzői irodában a keresetre magára rávezetik az időt, amikor és a helyet, ahol a tárgyalás meg fog tartatni. Az eredeti példányon a határidőt maga a biró irja alá, az alperesnek szóló példányon az eredeti rendelkezésnek csak másolata áll, amelyet a birósági irnok aláirásával hitelesit.

A tárgyalási határidővel ellátott eredeti példányt és a hitelesitett másolatot járásbirósági ügyekben mindig, törvényszéki ügyekben pedig csak akkor, ha a kézbesitést a fél nem vállalta magára, a birósági irnok a kézbesitésre illetékes végrehajtóhoz juttatja. Ha a törvényszéki ügyekben a fél a kézbesitést magára vállalja, a példányokat postán mint portóköteles darabot megküldi a félnek. Ez esetben a fél küldi a végrehajtóhoz a hitelesitett példányt, mert a kézbesitésnek mindig a végrehajtó utján kell történnie, aki azt mint a fél megbizottja teljesiti.

A kézbesitést a végrehajtó vagy személyesen vagy a posta igénybevételével eszközli. A kézbesitési vevényt egyik esetben sem irja alá az alperes, hanem a végrehajtó, illetőleg a postás igazolja azon, hogy a kereseti példányt vagyis a hiteles másolatot alperesnek, családtagjának, üzleti alkalmazottjának, a háziurnak vagy bérbeadónak átadta, esetleg, hogy az átvétel megtagadása esetén otthagyta.

A kézbesitési vevényt azután a végrehajtó megbizottjának vagyis a felperesi ügyvédnek megküldi, aki azt az ügyiratcsomóba bevarrja.

Ezzel megérett az ügy a tárgyalásra. Mielőtt a tárgyalást ismertetjük, kissé a porosz birák személyi viszonyaival és a birósági szervezettel fogunk foglalkozni.

A birósági szervezet, épp ugy mint nálunk, hármas fokozatu s hasonló beosztásu, csupán az elnevezés különbözik. Járásbiróság = Amtsgericht, törvényszék = Landgericht. A járásbirósági értékhatár 300 M, melyet a perrendtartási novella 800 M-ra akar felemelni.

A felebbezési biróságok az Oberlandesgericht, Berlinben a Kammergericht és legfelső fokon a Reichsgericht. Némely büntetőügy első és végső fokon a Reichsgericht hatáskörébe tartozik, igy pl. a felségsértés.

A birói kinevezés általában nincs korhoz kötve, csupán a Reichsgericht biráinak kell legalább 35 éveseknek lenniök. Ezt a megszoritást, illetőleg feltételt is egész nyugodtan el lehetett volna hagyni, mert 35 évben állapithatjuk meg azt az átlagos kort, a melyben a német jogászt biróvá kinevezik.

A referandari vizsgát 22—26 éves korban teszik, a nagy államvizsgát 30—32 éves korban. Ekkor kinevezik őket birósági assessorrá, midőn még mintegy három-négy évig ingyen kell szolgálatot teljesiteniök s csak akkor nevezik ki őket birákká. Mint birósági assessorok kirendelés esetén kötelesek ügyvédet vagy birót helyettesiteni, ezért azonban meghatározott csekély fizetésre illetőleg napidijra van igényük.

Minthogy a kérdés nálunk napirenden van, egész röviden felsorolom a porosz birák fizetését is.

A járásbirák és törvényszéki birák fizetése 3000—6600 M és 420—900 M lakbérjárulék; a táblabirák és a törvényszéki tanácselnökök (törvényszéki igazgatók) 5400—7200 M fizetést és 480—900 M lakbérjárulékot kapnak. Mindkét csoportban az első alkalmazás esetén a legkisebb fizetést huzzák és három évenként 600 M-val emelkednek ugy, hogy az első csoportbeliek 18, a második csoportban 9 év multán érik el a legnagyobb fizetést.

A táblai tanácselnökök, a törvényszéki elnökök és Berlin legnagyobb járásbiróságának vezetője 7500—11000 M fizetést és 600—1200 M lakbérjárulékot huznak. A fizetésbeli előléptetés három évenként történik, mindenkor 900 M-val.

A táblai elnökök 14000 M és 1800—3000 M, a Reichsgericht birái 12000 M és 900 M a tanácselnökök 14000 M és 900 M fizetésben illetőleg lakbérjárulékban részesülnek.

A Reichsgericht elnöke 30000 M fizetést és szabad lakást kap.

A tárgyalások a járásbiróságnál 9½, a törvényszéken rendesen 10 órakor kezdődnek. Az aznap tárgyalás alá kerülő ügyek jegyzéke a tárgyaló terem ajtaja mellett ki van függesztve.

A felhivást a szolga eszközli a folyosón illetőleg a várótermekben. A személyesen megjelent felperesek és alperesek erre bemennek a tárgyaló terembe, ahol a biró a jelentkezés sorrendjében veszi elő az ügyeket.

Az ügyvédek nem jelennek meg pontosan, sokszor lehetetlen is, amikor például ugyanazon birósághoz különböző tárgyaló termekben egy időben van tárgyalás. Segédje az ügyvédnek, — mint tudjuk — nem igen van s ha van, azt más birósághoz küldi az ott kitüzött tárgyalások ellátására.

A későn jövésnek semmi jogi hátránya nincs. A mennyiben ugyanis az ellenfelet is ügyvéd képviseli, az még a tárgyalás előtt megküldi a birósághoz és a felperesi képviselőnek a tárgyaláson előterjesztendő elleninditványait, amelyek

szintén két pontból állanak 1. felperes keresetét utasitsa el a bíróság; 2. marasztalás esetén engedje meg alperesnek, hogy meghatározandó letét ellenében az előzetes végrehajtást elhárithassa.

Az ügyvédek megállapodnak abban, hogy hány órakor tárgyalnak. Ha pedig alperes személyesen jelenik meg, ugy a bíróság megváratja, illetőleg ha a követelést elismeri, hazaküldi s a később megjelenő felperesi ügyvéddel felveszi a makacssági itéletet.

A felhivás után tehát a felek bemennek a terembe. Az ügyvédek (akik a járásbíróságnál nem jelennek meg fekete talárban, ellenben a többi bíróságnál épp ugy, mint birák, mindenütt fekete hosszu köpenyt öltenek fel és fehér nyakkendőt, a Reichsgerichtnél vörös talárt,) odamennek a biró asztalához s felveszik a makacsságot, esetleg uj határnapot inditványoznak. A makacsság felvétele ugy történik, hogy az ügyvéd megmondja az ügy számát, a biró alperest szólitja, s ha ez nem jelentkezik, az ügyvéd irataiból meggyőződik arról, hogy a kézbesités rendben van, s ezzel a jegyzőkönyv fel van véve. Sem a jegyzőkönyvet aláirni, sem pedig bélyeget ragasztania nem kell az ügyvédnek. A birósági költségeket ugyanis nem bélyegekben kell leróni, hanem azt közvetlenül a féltől készpénzben követeli és hajtja be a bíróság.

Ha már nem jelentkezik ügyvéd, a még hátralévő ügyeket felolvassa a biró és a jelentkező felekkel tárgyal.

Szünetelőnek csak akkor tekintik az ügyet, ha felperes az egész délelőtt folyamán nem jelentkezik. Ellenben ha a 10 órára kitüzött ügyben 12 órakor jelenik meg és alperes vagy nem jelentkezett, vagy nem inditványozta a kereset elutasitását, még akkor is felveheti a makacssági itéletet, illetőleg tárgyalhat.

A német perrendtartás 128. és más szakaszai szerint is az eljárás szóbeli. A 129. és 272. szakaszok ügyvédi perekben arra kötelezik a felek képviselőit, hogy a szóbeli tárgyalásokat periratokkal készitsék elő, a járásbirósági, illetőleg a nem ügyvédperekben pedig ezt megengedik. Ebből a gyakorlatban ugyszólván tiszta irásbeli eljárás fejlődött ki.

Egy-egy ilyen perben két, három, sőt néha négy periratot is váltanak a felek. A periratokat egyik ügyvéd közvetlenül küldi a másiknak, egyuttal a bíróság is kap egy példányt. Ezen periratváltások között megjelennek ugyan a bíróságnál, de csak azért, hogy uj határnapot inditványozzanak. Midőn a felek, illetőleg azok egyike azt hiszi, hogy az ügy már eléggé tisztázva van, tárgyalnak. Ha csak egyik fél akar tárgyalni s a másik azt vitatja, hogy az ügy még nincs eléggé tisztázva, s hogy ő még egy periratot akar adni, a bíróság megállapithatja annak szükségét, s ezen czélból uj határnapot tüzhet ki, de ha a felek mindegyike tárgyalni akar, a bíróság nem kivánhatja az ügynek további tisztázását.

Miből áll a tárgyalás? A felek bemondják az ügy számát, a bíróság előveszi azt, s ezután a biró felszólitására a bíróság megszólitása nélkül előbb felperes, azután alperes *felolvassa* inditványát a periratokból, holott a 137. §. egyenesen megtiltja az iratokból való felolvasást, vagy arra való hivatkozást. Ezután egész röviden összefoglalják a periratokban előadottakat s a forma kedvéért rövidebb vagy hosszabb ideig vitatkoznak, azután köszönnek és eltávoznak.

Miután a bíróság az összes kitüzött ügyeket, első tárgyalási darabokat, felebbezést vegyesen letárgyalta, visszavonul s egyszerre hozza meg határozatait az összes letárgyalt ügyekben. Ez természetesen csak a törvényszéki ügyekre áll, mert a járásbiró vagy azonnal kihirdeti határozatát, vagy arra határnapot tüz. Hasonlóképpen van a felsőbb bíróságoknál is, csupán a törvényszéknél fejlődött ki e furcsa és helytelen gyakorlat, mert hogy ily körülmények között tisztán a periratok alapján hozzák meg határozataikat, az világos.

A határozatokat is együttesen hirdetik ki; a jegyzőkönyvekben ugyan mindig meg van emlitve, hogy a határozatot kihirdették, tényleg azonban ez nem történik meg, mert az ügyvédek ezt nem várják be. A jegyzőkönyvet mindig a jegyzőkönyvvezető irja, akinek hivatalos neve szintén birósági irnok. E tisztet vagy a bíróságnál gyakorlaton levő Referendarok, vagy irnokgyakornokok töltik be, akik, valamint a birák, a jegyzőkönyvet alá is irják.

A jegyzőkönyv az ügynek, a tárgyalás helyének és idejének, a birák és a felek megjelent képviselőinek, vagy személyes megjelenés esetén a feleknek nevein kivül csak azt tartalmazza, hogy a felek inditványaikat mely periratból *olvasták fel*, és hogy a felek érdemben tárgyaltak s azután következik a kihirdetett határozat, amely rendesen bizonyitásfelvételt rendel el. Csak a legritkább esetben foglaltatik több a jegyzőkönyvben.

A bizonyitásfelvétel a bíróság székhelyén a biró és illetőleg a tanács előtt történik, csupán a felsőbb bíróság, illetőleg a tábla — mert a Reichsgerichtnél bizonyitásfelvétel nem foghat helyet — szokta ezt a tanács egyik tagjára bizni. A tanut, ha nem aggályos, a vallomástétel előtt esketik meg, a jegyzőkönyvet a tanu sem irja alá.

Az itélet három részből áll, ugymint rendelkező rész, tényállás és indokolásból. A költségek viseléséről intézkedik, de összegszerüleg nem állapitja meg s igy a birónak ezzel sem kell idejét tölteni. Mint tudjuk, a dijtörvény alapján az ügyvédek maguk állapitják meg a költségeket s csak kifogásolás esetén kerül a bíróság elé.

A birák csak az eredeti példányt irják alá, amely a bíróságnál marad. A fél másolatot kap, még pedig legalább két példányban, melyeknek egyikét végrehajthatósági záradékkal látja el a birósági irnok.

Az itéletet természetesen szintén a félnek kell kézbesitenie a végrehajtó igénybevételével. A felebbezést a kézbesitéstől számitott egy hónapon belül kell beadni.

Az itélet a vesztes félnek nem szab meg bizonyos időt a teljesitésre, hanem az nyomban végrehajtható. Makacssági itéletnél gyakran meg is történik, hogy a végrehajtó kézbesiti az itéletet és azonnal foganatositja a végrehajtást is.

Ha a fél csak ingóságokra akar végrehajtást vezetni, akkor a végrehajthatási záradékkal ellátott itéletet a végrehajtóhoz juttatja s őt megbizza a végrehajtás foganatositásával. A végrehajtó — aki fizetéses állami alkalmazott — meggyőződik arról, hogy a kézbesités megtörtént-e s csak akkor foganatositja a végrehajtást. A foglalási jegyzőkönyv másolatát megküldi a feleknek s egyben kitüzi az árverés határnapját. Az árverést megtartja s a befolyt összeget a költségek levonása után átadja a végrehajtatónak, illetőleg ha többen vannak a foglalás sorrendjében felosztja közöttük. Mindez a bíróság igénybevétele nélkül történik. Az ügy csak akkor kerül a végrehajtási ügyek vitelére kirendelt birák elé, ha a felek egyike a végrehajtó eljárásával nincs megelégedve, vagy ha a végrehajtást nem csupán ingóságokra, hanem ingatlanokra vagy követelésre is vezetik.

Amint a végrehajtás, ugy a pénzkezelés, a letét sem tartozik a bíróra, az tisztán a letétpénztár dolga. A letétről a pénztár nyugtát állit ki, a melyben igazolja, hogy mely ügyben, mily czélból és ki tette le az összeget. Erről a nyugtáról az ellenfélnek másolatot küld az ügyvéd s igy az tudja, hogy nem foglalhat, ha pedig a végrehajtó mégis kimenne, ugy felmutatják az eredeti nyugtát, amikor is a végrehajtó a foganatositást nem eszközölheti.

Lehetőleg tárgyilagos ismertetését akartam nyujtani a német bíróságoknak és a perrendnek a gyakorlatban; a fősulyt annak kimutatására helyeztem, hogy a birónak csakis birói munkája van, a mit csak helyeselni lehet s hogy a szóbeli eljárás csak a törvényben áll, tényleg azonban az eljárás nagyobbrészt irásbeli, de mindenesetre vegyes.

Dr. Gárdos Felix.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szövetkezetek biztositási alapja.

A kereskedelmi törvénynek a szövetkezeti jogra és a biztositási jognak közrendészeti szabályaira vonatkozó intézkedései nem voltak szerves részei az Apáthy-féle törvénytervezetnek és nem a német kereskedelmi törvény után készültek, hanem egy külön bizottság munkájaként toldattak be a törvényjavaslatba. Nem illeszkednek tehát oly szervesen a törvény rendszerébe, mint az eredeti egységes javaslat részei, és nélkülözik azt az egyöntetüséget és a jogviszony minden vonatkozására való körültekintést, melyet csak tudományos és törvényhozási előzmények adhatnak meg valamely törvényalkotásnak.

Ez az oka, hogy a szövetkezetek biztositási alapjára vonatkozó intézkedések számos controversiát tüntetnek fel, melyek eddig az irodalomban és gyakorlatban megoldatlanok maradtak. Csak legutóbb nyilt alkalma a bíróságoknak ez alapnak jogi természetével részletesen foglalkozni.*

A kereskedelmi törvény 453. §-a minden biztositási vállalatra kötelezőleg előirja, hogy a biztositási ügyletek minden ágára nézve, melylyel foglalkozni szándékozik, különkülön legalább százezer forintnyi tényleg befizetett biztositási alapot tartozik a czégbejegyzésre illetékes törvényszéknél kimutatni, és hogy ezen alap kimutatása előtt sem a czég bejegyzésének, sem az üzlet megkezdésének helye nem lehet. A kereskedelmi törvény 459. §-a előirja, hogy a névleges részvény vagy alaptőke, szövetkezeteknél a biztositási alap a biztositási vállalatok mérlegében a tartozások közé helyezendők; végül a 462. §. ezen fejezet (kereskedelmi törvény II. rész. Hetedik czim, I. fejezet) határozatainak meg nem tartása esetére a vállalat igazgatóságát, illetőleg a külföldi vállalat belföldi képviselőségét a törvény 218. és 220. §-aiban megállapitott büntetéssel sujtja.

Ezek az intézkedések sem a biztositási alap jogi természetét, sem rendeltetésének és hovaforditásának kérdését meg nem oldják.

A biztositási alap intézménye közrendészeti czélból létesült. Rendeltetése az, hogy biztositékul szolgáljon, hogy a biztositási vállalat, különösen a biztositottakkal szemben, szerződéses kötelezettségeinek megfelelni képes és hogy az első szervezés költségeire kellő alappal rendelkezik. Másszóval, csak az foglalkozhatik biztositási ügyletekkel, aki kimutatja, hogy van elegendő vagyona, melyből a biztositott események bekövetkezése esetére már a társaság megalakulása után képes fizetni. A biztositási alapnak ebből a rendeltetéséből következik, hogy a biztositási alap nem olyan érinthetetlen valami, aminek a vállalat egész fennállása alatt változatlanul fenn kell maradnia, hiszen éppen arra kell szolgálnia, hogy a vállalat ebből elégitse ki kötelezettségeit, ha vagyona vagy jövedelme, vagy a dijtartalék erre nem elégséges. Ezért nem lehet kivánni azt, hogy ezen alapnak a vállalat egész fennállása alatt épségben való megléte igazoltassék, hanem elégséges, ha a vállalat bejegyzésekor és üzletének megkezdése alkalmával a biztositási alap teljesen befizetett volta kimutattatik.

Amde a biztositási alapnak éppen most kifejtett rendeltetéséből folyik az is, hogy azt csakis arra a czélra szabad forditani, ami eredeti hivatása és belőle csakis a vállalatnak a biztositási szerződésből eredő és a vállalat egyéb vagyonából vagy jövedelméből ki nem elégithető kötelezettségeit szabad teljesiteni. Ellenben törvényszerü rendeltetésétől vonatnék el a biztositási alap, ha más czélokra fordittatnék, pl. ha annak, aki nyujtotta, a vállalat fennállása alatt visszafizettetnék, vagy belőle kamatok fizettetnének.

* L. a Hiteljogi Döntvénytár II. kötet 4. sz. a. közölt esetet.

A részvénytársaságokra nézve mindez törvényes intézkedésekkel van szabályozva. Itt a biztositási alap az alaptőkével esik össze, már pedig a KT. 163. és 209. §-ai szerint a részvényekre befizetett összeget a részvényes — az aláirás sikertelenségének esetétől eltekintve — vissza nem követelheti, a 155 §. pedig tiltja, hogy a részvényeseknek az alaptőkéből kamat vagy osztalék biztosittassék vagy kifizettessék, sőt ez utóbbit a 218. §. 6. pontja külön büntetéssel is sanctionálja.

Részvénytársaságnál tehát nem szükséges az alaptőkétől külön álló biztositási alapról gondoskodni. Ennek szüksége csak akkor merülne fel, ha az alaptőke vagy annak befizetett része 100,000 forintnál kisebb volna. Ámde ez a gyakorlatban nem fordul elő, és egyébként is impraktikus dolog volna a részvénytőkén kivül még biztositási alapról gondoskodni.

Egészen másként alakul a dolog a szövetkezeteknél, melyek közé a kereskedelmi törvény 223. §-a a kölcsönös biztositó-társaságokat is sorolja. Ezeknek alaptőkéje nincsen, és igy a biztositási alap — miként arra a 459. §. is utal — külön beszerzendő vagyon.

Ámde honnan vegye a szövetkezet biztositási alapját? Első pillanatra az a felelet látszik természetesnek, hogy saját tagjaitól. Erről azonban elvileg is csak az olyan szövetkezeteknél lehetne szó, amelyek üzletrészekkel alakulnak. Ezeknél a szövetkezeti tagoknak üzletrészeikre teljesitett befizetéseiből előállhatna a törvény által előirt tőkének megfelelő összeg. De ez sem volna alkalmas biztositási alap képzésére. A szövetkezet tagjainak száma határozatlan és folyton változó, és azonkivül e tagok a kereskedelmi törvény 235. §-a értelmében előzetes felmondás mellett bármikor kiléphetnek, a kiválás évéről szóló zárszámadás szerint reájuk eső üzletrészeiknek kifizetését az előirt idő leteltével követelhetik és ezzel elvonhatják a befizetéseikből képződött biztositási alapot eredeti rendeltetésétől.

Azonban a kölcsönös biztositó társaságok rendszerint a szövetkezetnek nem ezt a formáját választják, hanem az üzletrészek nélküli alakulatot, a melyben a tagok oly évi befizetésekkel járulnak a szövetkezeti czélok eléréséhez, melyek egyuttal a biztositás elvállalásának ellenértékét is képezik, és a mely dij alapja egyuttal a tagok felelőssége megállapitásának is. Az ilyen alakulatnál a szövetkezetnek megalakulásakor tagjaitól beszerzett tőkéje a dolog természeténél fogva nem is lehet, mert bevételei biztositási dijak, ezek pedig csak akkor fizettetnek, ha a biztositási szerződések megköttettek; ámde a vállalat üzletét a biztositási alap kimutatása előtt meg nem kezdheti és biztositási szerződéseket nem köthet.

Az ilyen szövetkezet tehát a törvény által követelt biztositási alapot vagy ajándékba kaphatja, vagy kölcsön utján szerzi be. És minthogy az altruismus megható példái nem gyakoriak, a rendszerinti eset a kölcsönzés marad. Egyre megy az, hogy tagjaitól veszi-e kölcsön, vagy harmadik személyektől, mert a jogügylet a tagokkal szemben sem származik a szövetkezési jogviszonyból, hanem mindkét esetben önálló kölcsönügylet.

Ha meg akarjuk engedni a kölcsönös biztositó társaságok keletkezését, — a minthogy a törvény ezt akarja, — megengedettnek kell tekinteni a biztositási alapnak kölcsön utján való beszerzését is; mert az másképen a legritkább esetben szerezhető be. A legutóbb felmerült esetből kifolyólag a bíróságok ki is mondták, hogy ez alap kölcsön utján való beszerzésének nincs törvényes akadálya.

De ha szabad a biztositási alapot kölcsön venni, hogyan állunk a kölcsönből eredő kötelezettségek teljesitésével? Szabad-e a kölcsönvett összeget visszafizetni, szabad-e utána kamatot fizetni?

A tétel logikai folyományának látszik, hogy ha szabad a szövetkezetnek kölcsönt felvenni, meg van engedve ezen kölcsön után a kamatfizetés és a törlesztés is.

Ha a szövetkezet kölcsönt vett fel, más törvényes rendelkezés hiányában a hitelező ez után kamatot, lejáratkor visszafizetést követelhet, és a szövetkezet nem védekezhetik azzal, hogy ez a kölcsön biztositási alap czéljaira forditatott és ezt visszafizetni nem szabad, mert érvényesen vállalt kötelezettségeit a szövetkezet teljesiteni tartozik.

Egészen másként áll a dolog az igazgatók felelőssége szempontjából. A szövetkezet igazgatóságának tagjai büntető és a kereskedelmi törvény 189. és 241. §§-ai alapján magánjogi felelősséggel tartoznak azért, ha a biztositási alapot törvényszerü rendeltetésétől elvonják. Az ügylet, melyet kötnek, nem tilos, teljesitése a harmadik személylyel szemben akadályba nem ütközhetik, de beleütközik a törvény közrendészeti intézkedéseibe, és károsithatja a hitelezőket, kik a biztositási alap — tehát kellő vagyoni biztositék létezésében bizva, kötöttek a szövetkezettel biztositási szerződést. Ekként itt a lex minus quam perfecta esetével állunk szemben: az ügylet nem hatálytalan, de azokat, kik a szövetkezet nevében eljártak, anyagi és büntető felelősség terheli. Felléphet ellenük a vagyonbukott szövetkezet csődtömege is, mert ettől is elvontak oly vagyont, melynek a csődtömegben kellene lennie és a hitelezők kielégitésére kellene szolgálnia.

A m. kir. Curia ezen az alapon ki is mondta, hogy az igazgatóság tagjainak a kereskedelmi törvény 189. és 241. §§-ain alapuló felelősségéből következik, hogy ők «a biztositó vállalat által kimutatott és az alapszabályokban és mérlegekben kitüntetett biztositási alap, egészben, illetőleg a törvénynek megfelelő felhasználása után fenmaradó részének fentartásáért a maguk személyében felelősek», és ekként «a biztositási alapnak be nem fizetett, vagy törvényellenesen felhasznált részéért mindenesetre felelősek mindazoknak, akik a vagyonbukott szövetkezetnél vagyonjogilag érdekelteknek mutatkoznak.»*

A fennforgó esetben az igazgatóság 600,000 K biztositási alap befizetését mutatta ki mérlegeiben. Ennek fedezésére az igazgatóság a szövetkezet részére 795,000 K kölcsönt vett fel, és erre részint kamat, költség és jutalék, részint tőkevisszafizetés czimén 375,025 K 12 fillért visszafizetett, ugy hogy ez által a 600,000 K biztositási alap 419,974 K 88 fillérre szállott le. A tömeggondnok a hitelt nyujtó banknak kamat, költség és jutalék czimén fizetett 180,025 K 12 fillért követelte, a mely összeggel a 600,000 K biztositási alap törvényellenesen megcsonkittatott. A kir. Curia azonban nem látta bizonyitottnak, hogy ez az összeg a biztositási alap törvényellenes felhasználásával fizettetett ki, mert a mérlegekből és üzleti zárszámlákból kitünt, hogy a csődbejutott szövetkezet fennállásának ideje alatt a kamat, jutalék és költség czimén fizetett összegeket jóval meghaladó egyéb tartozásokat, jelesül biztositási károsszegeket fizetett ki, a melyeket pedig a biztositási alap törvényes rendeltetésénél fogva is ebből az alapból fizetni jogosult volt. Ezért csak helytelen számviteli eljárásnak tekintette, hogy a kamat, költség és jutalék czimén fizetett összegek a biztositási alap terhére irattak, mert «helyes elszámolás szerint elsősorban a szövetkezet egyéb bevételeiből a kölcsönvett biztositási alap után járó kamat, jutalék és költség összegeket kellett volna fedezni és csak a fennmaradó összeget a szövetkezet egyéb tartozásaira és jelesül a biztositási károsszegekre forditani», a mikor a biztositási alapnak a kamatra, költségre és jutalékra forditott része rendeltetésének megfelelően ezen tartozások és károsszegek kielégitésére forditottnak lett volna kitüntetve.

A Curia álláspontja szerint tehát a biztositási alapnak törvényellenes felhasználásáról csak akkor lehet szó, ha a szövetkezet egyéb bevételei nem fedezik a kölcsönvett biztositási alap után fizetett kamatot, költséget és jutalékot, esetleg tőke visszafizetést, hanem azok kiegyenlitésére a biztositási alapot is csökkenteni kell.

Az 1901. május 12-ikén kelt német birodalmi törvény (Über die privaten Versicherungsunternehmungen) a biztositási alap kérdését már tüzetesen szabályozza.

Az alapszabályokban megállapitandó a Gründungsfond, mely a vállalat alapitásának költségeire, további biztositási alapul és üzleti tőkéül szolgál. Az alapszabály állapitja meg, hogy mely feltételek alatt áll ez az alap a vállalatnak rendelkezésére, mikép történik törlesztése és minő jogok illetik a vállalat igazgatásában azokat, kik az alapot rendelkezésre bocsátották. Az emlitett alap után *az évi bevételből* törvényben meghatározott magasságu kamat fizethető és az évi feleslegben való részesedés is kiköthető. Az alap részjegyekre osztható. Törlesztése *csak az évi bevételekből* történhetik. (22. §.) A biztositási alap visszafizetése csődben csak minden más csődhitelező követelésének kielégitése után történhetik. (51. §.)

A német törvényhozás tehát tulnyomó részben a mi birói gyakorlatunk által elfoglalt álláspontón áll, csőd esetére pedig a biztositási alap rendeltetésének megfelelően még messzebb is ment, a mennyiben azt kielégitési sorrend tekintetében minden más hitelező után sorozta. *Gallia Béla.*

* L. a lapunk mult heti számához mellékelt Hiteljogi Döntvénytár II. k. 13. lapján közölt esetet.

Nőtartási igény és annak kijátszása.

«Özvegyi jog és nőtartás» czim alatt e lap folyó évi 1. számában megjelent czikk két oly tételt tartalmaz, amely magyarázatra, illetve helyesbitésre szorul.

I. «A vétkesen külön élő nőnek is megvan a tartáskövetelése a férjjel szemben, csak nincs joga arra, hogy a házon kivül, pénzben követeljen eltartást. De a férj pl. nem akarja nejét a közös háztartásba befogadni, bármennyire vétkes is a nő a különélésben, a férjet helyes felfogás szerint mégis kötelezni kell a tartásnak pénzben való kiszolgáltatására; mert a férj nem teheti meg azt, hogy a házasság ideje alatt feleségének se otthont ne nyujtson, se őt el ne tartsa. A vétkes nő iránti tartáskötelezettségétől csak a bontó vagy váló per során szabadulhat.»

Ha a «különélésben való vétkesség» alatt a nőnek jogos ok nélküli különélése értendő, akkor megáll a tétel. Ha a nő jogos ok nélkül hagyja ott a férjét, s őt egyéb vétkesség nem terheli, akkor a férj pusztán azért, mert a házassági életközösség megszünését a nő okozta, az utóbb visszatérni kivánó nő visszafogadását jogosan meg nem tagadhatja. Ha tehát ily esetben a férj nem akarja nejét a közös háztartásba befogadni, — helyesen mondja Szladits, hogy a férjet a tartásnak pénzben való kiszolgáltatására kell kötelezni. Ha azonban a nő vétkessége nem merül ki az elhagyás és különélés tényében, — hanem például más férfival viszonyt folytat, avagy a házassági törvény 76. és 78—80. §-aiban felsorolt vétkességi esetek bármelyike forogna fenn, — a férj az ilyen vétkes nőt a közös háztartásba befogadni nem tartozik, s az ő javára pénzbeli tartásban el nem marasztalható. Nem áll tehát, hogy a férj a tartáskötelezettségtől csak a bontó vagy váló per során szabadulhat. Ellenkezőleg, az ideiglenes tartás iránti perben a férj a nő vétkességét — a most körülirt sulyosabb értelemben véve — kifogásként sikeresen érvényesitheti. Azt hiszem, Szladits maga is igy értelmezi a «vétkes» nő tartási igényét.

II. Czikkének vége felé Szladits azt irja, hogy a «nőtartási követelés javára a Curia eddigelé kifejezetten még nem terjesztette ki a megajándékozottak elleni subsidiarius kielégitési jogot s a puszta tartási váromány idejébe eső ajándékozások aligha lesznek megtámadhatók, a többi előfeltételnek (jelesül a jogosult szükségbe jutásának), bekövetkezése folytán utóbb tényleg megszülemlett tartáskövetelés védelmére».

Ez nem áll. A férj nejét törvénynél fogva eltartani kö-

teles, a nő tartási követelése tehát a házasságkötés tényével keletkezik s e szempontból a nő már a házassági együttélés tartama alatt mint a férj hitelezője jelentkezik. Ha a különválást a férj okozza, a tartásra jogosult nőnek hitelezői joga változatlanul fennmarad s a különélés tényének joghatása nem uj kötelem létesitésében, hanem az addig természetben nyujtandó tartásnak pénzszolgáltatásra való átváltoztatásában, tehát csak a kielégités módjának változtatásában áll. Következik ebből, hogy a nőtartási követelést nemcsak az ennek megitélése utáni, hanem a korábbi ajándékozások ellen is megilleti a birói oltalom; s a Curia már 1897. I. 9. 274. számu határozatában erre az álláspontra helyezkedett, amidőn a férj és a megajándékozott ellen egy keresettel inditott perben az utóbbit in subsidium marasztalta.

Sőt abból, hogy a nőtartási követelés már a házassági együttélés alatt is fennállónak tekintendő, okszerüen következik, hogy a nő, akinek készpénzbeli tartáshoz joga van, de azt férjétől, ennek vagyontalansága miatt be nem hajthatja, a házassági együttélés tartama alatt történt ajándékozás alapján is indithat a megajándékozott ellen türési keresetet.

Az állandó gyakorlat szerint a visszteher mellett történt átruházás sem bir joghatálylyal azon hitelezővel szemben, akinek az átruházáskor az átruházó ellen fennálló követelése volt, ha az átruházás a hitelező kijátszását, a kielégitési alap elvonását célozta és eredményezte és ha e célzatról az adóssal szerződő fél is tudomással birt. Ezt az elvet a Curia az 1906. 9. 3. számu esetben a nőtartási követelés javára alkalmazta, azon az alapon, hogy a férj a vagyont, a házassági együttélés tartama alatt, visszteher mellett ruházta át korábbi házasságából született fiára, — amidőn az utóbbit a nőtartási követelés kielégitésének türésére azért kötelezte, mert a rokoni köteléknél fogva vélelmezendő volt, hogy a nő kijátszására irányuló szándékról tudomása volt, — és mert az általa adott ellenérték nem a nő javára fordittatott.

Megjegyzendő, hogy ebben az esetben az alperes előbb mint részben megajándékozott az ajándék értéke erejéig, — utóbb pedig az ügylet rosszhiszemüsége alapján egy második perben az átruházott egész vagyonérték erejéig marasztaltatott. És habár az első itélet alapján teljesitett fizetés folytán a nőtartási követelés több évre előre kielégittetett s igy felperesnek a második per folyamán nem is volt még lejárt követelése s a férj ellen sem volt végrehajtási joga, — habár a türési per egyik előfeltétele az, hogy a hitelezőnek a személyes adós ellen lejárt és fennálló követelése legyen, — a Curia a keresetet időelőttinek nem találta. Az indokolás, mely szerint a «visszatérő» időben teljesitendő szolgáltatás a lejárt részletek kielégitett volta mellett is fennállónak tekintendő, nem egészen megnyugtató.

Kétségtelen tehát, hogy a Curia a nőtartási követelést harmadik személyekkel szemben is oly védelemben részesiti, melynél hathatósabb már nem kivánható.

Dr. Kovács Marczel
aradi kir. törvényszéki biró.

Van-e a költségmegállapitásnak helye a 40 K-án aluli perekben.

(Válasz a Jogtud. Közlöny mult évi 49. számában közölt kérdésre.)

A helyes álláspont az, hogy a kir. járásbiróságok előtt lefolytatott 40 K-án aluli perekben az ellenfél terhére van helye költségmegállapitásnak, ugy azonban, hogy a meghatalmazott által való képviseltetés folytán felmerült költségtöbblet az ellenfél terhére nem állapitható meg, ha erre a képviseletre az 1877. XXII. tcz. 34. és 35. §§-ban felsorolt valamely eset adott okot.

Nem lehet ezen álláspont megdöntésére sem az 1893: XIX. tcz. 22. §-ból, sem pedig az 1877: XXII. tcz. 35—36. §§-aiból érvet meriteni.

Az 1893: XIX. tcz. 22. §-a a költségek kérdését világosan csak a fizetési meghagyás iránti eljárásra nézve szabályozza, amely eljárás nem peres, hanem csak a pert megelőző perenkivüli eljárás. De — miként dr. Plósz Sándor egyetemi előadásában (lásd az ezekről felvett jegyzeteket) kifejti — lényegileg perenkivüli eljárás az 1877: XXII. tcz.-ben szabályozott községi birósági eljárás is, amely eljárás a S. E. 224. §-a értelmében az 1877: XXII tcz.-ből egyedül van hatályban és igy a felvetett kérdés helyes megoldására ennek rendelkezéseiből sem lehet következtetni.

A kérdés helyes megoldásának nyitja az 1893: XIX. tcz. 17. §-ának 2. bekezdésében és a P. E. 225. §-ában foglalt rendelkezésekben fekszik, és ezen rendelkezésekből nyilvánvaló, hogy a 40 K-án aluli perekben a perköltség kérdésében az 1893: XVIII. tcz. szabályait kell alkalmazni, ugy azonban, hogy itt is áll az 1877: XXII. tcz. 36. §-ának az az intézkedése, amely szerint a meghatalmazott által képviseltetés folytán fölmerült költségtöbblet az ellenfél terhére nem állapitható meg a fentebb kiemelt esetek valamelyikében.

A törvény «*költségtöbblet*»-ről beszél. Nyilvánvaló czélja az, hogy a költségszaporitást megakadályozza. Ugyanezen czél szolgálatába áll a P. E. 109. §-ának 2. bek. 2. mondatában foglalt rendelkezés is; sőt ezen 109. §-nak 1. bekezdése szerint az ellenfél csak oly költségben marasztalandó el, a mely a jog czélirányos érvényesitésére vagy a védelemre szükséges volt.

A kérdés alapjául felhozott esetben alperes személyes megjelenése folytán 37 K 95 f. perköltség merült fel. Kérdés tehát az: szükséges volt-e az alperes védelmére az ő személyes megjelenése? Miután a birtokában levő postai feladó-vevényt a biróság előtt más is felmutathatta volna, kétségtelenül nem volt szükséges és ezért, tekintve, hogy ha ő meghatalmazott által képviselteti magát, ez által «*költségtöbblet*» nem merült volna fel, ezen okból alperes helyesen csak ugy járhatott volna el, ha ügyvédet vall és ennek dijaiban, mint perköltségben a pervesztes ellenfél, a felperes elmarasztalását kéri.

A járásbiróság pedig helyesen járt volna el, ha a felperest, minden ily eljárás mellett *jóval kevesebb* költség merült volna fel, ebben el is marasztalja.

De ennek további következményét képezi az is, hogy a megbeszélés tárgyát képező esetben felperes helyesen — bár alperes személyesen jelent meg — csak oly mennyiségü költségben marasztaltatott volna el, mint amennyi meghatalmazott által való képviseltetés esetén merült volna fel. Mondjuk: tényállás és meghatalmazás: 2 K 20 f. és a tárgyalási dij: 4 K, összesen 6 K 20 f.

Dr. Hadzsega Illés
ólublói kir. albiró.

A végrehajtási törvény 172. §-ához.

A Jogtudományi Közlönynek mult évi 51. számában dr. Imling Konrád tollából egy czikk jelent meg a következő czimen: «Visszaélés a végrehajtási törvény szabályaival.» A czikk a végrehajtást szenvedettek által a végrehajtási törvény 172. §-ával üzött visszaéléseket tárgyalja. Legyen szabad az alábbiakban e kérdést a másik oldalról is megvilágitani.

Az 1881: LX. tcz. 172. §-a parancsolólag irja elő, hogy abban az esetben, ha ugyanazon határnapon több telekkönyvi jószágtest, vagy egy jószágtest több részlete külön árverelendő, és a már elárverezett jószágtestnek vagy birtokrészletnek vételárából a végrehajtató követelése, járulékaival együtt kielégithetőnek mutatkozik, a további árverés felfüggesztendő.

A törvénynek ez a parancsa a kiküldöttnek szól. De

mert a végrehajtási törvény nem irja elő, hogy ez az utasitás az árverési hirdetménybe, vagy a kiküldő végzésbe bele foglalandó, a birósógok a törvénynek erre a parancsára nem hivják fel a birói kiküldött figyelmét, s igy aztán a gyakorlatban az árveréseknek elenyésző csekély számában nyer ez a szabály alkalmazást.

Hogy ez az eljárás a végrehajtást szenvedettekre minő nagy vagyoni sérelemmel jár, azt különösen az 1907. pénzügyileg olyan kritikus évnek a hatása mutatta meg, mikor a vidéki pénzintézetektől a kisbirtokos kölcsönt nem kaphatván, az ingatlanát terhelő 300—400 K-t előteremteni nem tudta s e potom összeg behajthatása végett a hitelező a jelzálogilag lekötött, 3000—4000 K értékü, több jószágtestből álló ingatlanait elárvereztette; a kiküldött pedig — birói utasitás hiányában — a követelés nagyságának tekintetbe vétele nélkül árverés alá bocsátotta a hirdetményben felsorolt összes ingatlanokat.

A végrehajtási novella indokolása maga elismeri, hogy «gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt szükséges a kisbirtokost a tapasztalatlansága, könnyelmüsége vagy szorultsága által előidézett eladósodás ellen a leghatályosabban megvédeni.» (Igazságügyi javaslatok tára VII., 4. sz. 722. lap.) A megvédelmezés kötelességét ugyan a novella elháritja magáról, kétségtelen azonban, hogy a már eladósodott kisbirtokost megóvni attól, hogy összes ingatlanai, még akkor is, mikor a pénzét kereső hitelező érdeke azt nem kivánja, — tőle elvétessenek: ez a végrehajtási eljárás feladata.

Az 1881:LX. tcz. 172. §-a gyakorlatilag ezt a követelményt még a 179. §. *g)* pontjában foglaltakkal kapcsolatosan sem elégitvén ki, más szabályok felállitásáról kell gondoskodni.

Szerény nézetem szerint az alábbi intézkedésekkel czélt lehetne érni.

Minthogy az 1881:LX. tcz. 188. §-a értelmében az árverés jogerőre emelkedése után a sorrendi tárgyalásra hivatalból kell határnapot kitüzni, — mondja ki a novella, hogy ez a határnap a vételár-részletek lefizetésére megszabott 60—90 nap eltelte utáni időre tüzendő ki. (Ennek különben most is igy kellene történni, mert különben hogyan tesz eleget a bíróság a késedelmes árverési vevő költségére megtartott ujabb árverés után a 185. §. azon rendelkezésének, hogy a késedelmes vevő által elvesztett bánatpénz az ujabb árverés során befolyandó vételárral együtt osztandó fel!) Tegye a novella kötelességévé a birósógoknak, hogy a sorrendi tárgyalás megkezdésekor vizsgálják meg, vajjon az árverési vevő a vételárat lefizette-e; és — több jószágtest elárverezése esetén — vajjon a végrehajtató vagy végrehajtatók követelésének s járulékaiknak kielégitéséhez az összes elárverezett ingatlanok vételára szükséges-e vagy sem.

Ha a vevő a vételárat a sorrendi tárgyalásig le nem fizette, a sorrendi tárgyalás felfüggesztendő s a végrehajtatónak esetleg bármelyik végrehajtási zálogjoggal biró telekkönyvi érdekeltnek a tárgyalási jegyzőkönyvben előterjesztendő kérelmére az előbbi árverés hatálytalannak kimondassék és a 185. §. értelmében ujabb árverés rendeltessék el. (Ez az intézkedés a birósógoknak is megtakaritaná a felesleges sorrendi tárgyalás megtartásához s a sorrendi végzés elkészitéséhez szükséges időt.)

Ha vevő a vételárat lefizette, s a végrehajtató követelése, annak járulékai s az előnyös költségek egy jószágtestnek vagy birtokrészletnek vételárából kikerülnek, a többi jószágtestekre vagy birtokrészletekre foganatositott árverés hatálytalannak nyilvánitandó s a vételár a vevőknek a letéti kamatokkal együtt kiutalványozandó.

Annak az esetleges ellenvetésnek a sulya, hogy ilyen esetben az árverési vevő a sorrendi tárgyalásig olcsó letéti kamatot huzna a pénze után, s a feltételes árverés által vagyoni kárt szenvedne — a minimumra redukalódik, ha meggondoljuk, hogy az árveréstől a sorrendi tárgyalásig rendszerint legföllebb 4 hónap telhetik el s a vételár részletekben fizetendő, a kamatkülönbözet tehát jelentéktelen összeget tenne ki.

A fenti rendelkezések megakadályoznák a vétel szándéka nélküli árvereléseket; biztositanák a végrehajtató érdekeit; és hathatósan védenék az adósokat a tekintetben, hogy csak a végrehajtató követelésének kielégitésére szükségesnek mutatkozó ingatlanaiktól fosztatnának meg.

Dr. Somody János,
zombori kir. törvényszéki jegyző.

Az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után a végrehajtást szenvedő ellen vezetett jelzálogi bekebelezésnek joghatálya van-e?

A *Jogtudományi Közlönynek* folyó évi 1. számában ily czim alatt jelent meg Burkóczy Gábor kir. aljárásbiró ur tollából egy, a végrehajtási jog köréből vett fejtegetés, melynek végső konkluziója az, hogy «helyes az a gyakorlat, hogy az ingatlan árverés jogerőre emelkedése után további bejegyzés a végrehajtást szenvedő ellen meg ne engedtessék».

Én ezt a konkluziót tévesnek és telekkönyvi rendszerünk szempontjából tarthatatlannak vélem, mert a kérdésnek helyes megoldása szorosan összefügg azzal a másik kérdéssel, hogy a telekkönyvi tulajdonos ellen mely időpontig lehet egyáltalán zálogjogot szerezni? E kérdésre más választ képzelni sem lehet, mint hogy ily zálogjog mindaddig szerezhető, mig csak az adós a telekkönyvben tulajdonosként szerepel. Ez oly sarkalatos tétel, mely bizonyitásra már azert sem szorul, mert törvényes intézkedésen alapszik és igy az azzal ellenkező gyakorlatot helyeselni nem szabad. A telekkönyvi rendtartásnak 71. §-a szerint ugyanis bekebelezésnek vagy előjegyzésnek csak azon esetben van helye, ha az, aki ellen valamely jog szerzése, átváltoztatása vagy megszüntetése kieszközlendő: a kérvény benyujtása idejekor, mint a jószág tulajdonosa stb. van bekebelezve, vagy előjegyezve.

További kérdés az, hogy a végrehajtási árverésnek puszta jogerőre emelkedése megszünteti-e a végrehajtást szenvedőnek tulajdonjogát? Ha igen, akkor czikkiró urnak van igaza. De tudjuk, hogy a bár jogerőre emelkedett árverés sem a végrehajtást szenvedőnek tulajdonjogát meg nem szünteti, sem az árverési vevőt tulajdonossá nem teszi, sőt az érdekeltek beleegyezésével még a jogerőre emelkedett árverés is sok esetben hatályon kivül helyezhető.

A dolognak időbeli sorrendje az, hogy mindaddig, mig az árverési vevő az árverési feltételeknek eleget nem tett, tulajdonos a végrehajtást szenvedő, azontul a vevő és bármelyikük tulajdonjogának időtartama alatt ellenük bármelyik hitelezőjük zálogjogot is szerezhet.

Sejtem, hogy czikkiró ur a most felsorolt alapigazságok daczára, melyek előtte bizonyára nem ismeretlenek, spekulációjában miért jutott fenti téves eredményre. Bizonyára a technikai nehézségek folytán, melyeket az ily késői zálogjogbejegyzések a végrehajtást foganatositó telekkönyvi biró elé gördítenek. Ámde ezt nem tartom elég oknak arra, hogy ezért oly tételt állitsunk fel, mely telekkönyvi rendszerünkbe semmiképp bele nem illeszthető. Az emlitett nehézségek legfeljebb csak arra indithatnak, hogy azoknak szerencsés megoldására törekedjünk, de nem jogositanak fel arra, hogy azok megkerülése végett a kielégitést kereső hitelezőt követelésének törvényszerü érvényesitésétől elzárjuk, nevezetesen ne adjuk meg neki az őt megillető zálogjogot pusztán azért, hogy a vételárfelosztási eljárás simábban lefolyjon.

Abban a kérdésben, hogy az ily késői zálogjogot szerzett hitelezővel miképp kelljen elbánni, már eltérők lehetnek azután a vélemények. De itt is legjobb a törvénynek Ariadnéfonalát megragadni, mely legbiztosabban vezethet ki a Labyrintusból. Az 1881:LX. tcz. 188. §-a szerint a telekkönyvi hatóság az árverés jogerőre emelkedése után a sorrendi tárgyalásra a telekkönyv szerint érdekelteket idézi meg, vagyis mindazokat, akik az idézés időpontjáig (tehát nem az árverés jogerőre emelkedéséig) telekkönyvi jogokat szereztek.

Ebből az intézkedésből a contrario az következik, hogy a telekkönyvi hatóság azokat, akik később szereztek jogot, nem köteles megidézni, ami természetes is, mert különben ujabb és ujabb bejegyzésekkel a vételárfelosztás véglegesité-

sét illuzoriussá lehetne tenni. Kérdés már most az, hogy e később jelentkezők miképp érvényesitsék zálogjogaikat? Nézetem szerint, miután az ilyen hitelező tudja, vagy kötelességszerü utánjárással tudhatja, hogy zálogjogát oly időpontban szerezte, amidőn az árverés már jogerőre emelkedett, a telekkönyvi nyilvánosság alapján a sorrendi tárgyalás határnapját maga tartozik kipuhatolni, amelyen azután idézés nélkül is megjelenhet és követelését felszámithatja, meg nem jelenés esetében pedig a biró követelésével ugy fog elbánni, mint azt az 1881 : LX. tcz. 192. §-ának 6. bekezdése a megidéztetés daczára meg nem jelent hitelezőkre meghatározza. Végül a sorrendi tárgyalás megtartása után zálogjogot szerzett hitelezők követelésére nézve az a véleményem, hogy amennyiben végrehajtást szenvedő javára valamelyes vételármaradék mutatkozik, afölött külön pótsorrendi tárgyalás tartandó. Ez senkire sem sérelmes, mert az előző sorrendi tárgyaláson sorozott követelések kielégitését nem késlelteti, de elvi akadályokba sem ütközik, mert eltekintve attól, hogy tudunk esetet, midőn a jogerős sorrenddel szemben is van pótsorrendnek helye (midőn t. i. a sorrendi tárgyalás után megtartott visszárverésen az előző árverésen elértnél nagyobb vételár éretett el, és ezen vételártöbbletről a sorrendi végzésben intézkedés nem történt), de a megállapitott sorrendnek jogerejét csak a jelzálogos hitelezőkkel szemben nem lehet megbolygatni, holott a végrehajtást szenvedő jogsérelemről nem panaszkodhatik, ha a neki sorozott vételármaradék hitelezőinek, tehát közvetve ismét csak neki fizettetik ki.

Végül helytelenitem czikkiró urnak azt a kijelentését, hogy a visszárverés az árverési vevő ellen kérendő és nem a végrehajtást szenvedő ellen, tehát tulajdonosnak az árverés napjától árverési vevő tekintendő, mert az árverési vevő az árverési feltételek teljesitése előtt tulajdonosnak nem tekinthető, és mert a végrehajtási törvény 185. §-ából sehogysem tudom kiolvasni azt, hogy a visszárverés, helyesebben ujabb árverés más mint a végrehajtást szenvedő ellen kérendő. Az ingatlannak elárverezését a késedelmes vevő ellen azon egyszerü okból nem lehet kérni, mert az nem az övé. A késedelmes árveréseni vevő csak a visszárverés megtartása után kezd ismét szerepelni, midőn t. i. az általa megtéritendő differenciákról van szó, de a visszárverés kérése és megtartása időpontjában, bár érdekeltségénél fogva ezekről szintén értesitendő, előtérbe nem lép, mert végrehajtást szenvedő csakis a végrehajtást szenvedő marad. *Dr. Ernst Lajos*, módosi ügyvéd.

Perorvoslat a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzései ellen.

Abban a kérdésben, hogy a büntető járásbiró közbenszóló végzése ellen van-e és milyen perorvoslatnak helye, a gyakorlat ingadozó.

Egyes járásbiróságok szerint külön perorvoslatnak nincs helye, hanem épugy, mint a törvényszéki főtárgyaláson csak a *semmiségi okot* lehet bejelenteni; más biróságoknál *fölfolyamodást* kell bejelenteni, amely azonban a BP. 542. §-a 4. bekezdésének utolsó mondata értelmében csak az itélet felülvizsgálata alkalmával intézendő el. Nézetünk szerint az utóbbi gyakorlat felel meg a törvénynek. Ugyanis a BP. 300. §-a, mely a tárgyalás során hozott közbenszóló végzés ellen való felfolyamodást kizárja, csak a törvényszéki ügyekre vonatkozik. Az 521. §. szerint a BP. 1—520 szakaszai a járásbirósági eljárásban csak akkor alkalmazandók, ha a XXIX. fejezet eltérő szabályokat nem tartalmaz. Már pedig a tárgyalás során hozott végzések ellen való jogorvoslat tekintetében van ily eltérő intézkedés, amennyiben az 542. §. 4. bekezdése expressis verbis kimondja, hogy a járásbirósági eljárásban a tárgyaló biró végzése ellen *van perorvoslat*. Szól pedig ez a §. a következőképpen: «A tárgyaló biró végzései ellen a *perorvoslatot azonnal be kell jelenteni*. A biró köteles erre a felet a *felebbvihető végzésnek* kihirdetése után figyelmeztetni. A perorvoslat csak az itélet felülvizsgálata alkalmával intézendő el.»

Hogy mi legyen ez a perorvoslat, azt viszont az 546. §. első bekezdése állapitja meg a következő módon: «A járásbiróságnak ama végzései ellen, melyekre nézve a törvény a perorvoslatot ki nem zárja, egyfoku *fölfolyamodással* lehet élni.» Ez a törvényhely egyuttal eldönti azt is, hogy mi az a «fölebbvihető végzés», amelyről az 542. §. 4. bekezdése beszél. Felebb nem vihető csakis az oly végzés, amely ellen való perorvoslatot a törvény kifejezetten kizárja és amelyre nézve a XXIX. fejezet eltérő intézkedést nem tartalmaz. Ilyen pl. az igazolásnak helyt adó végzés (BP. 467. §.)

Nem ilyen a járásbirósági tárgyalás során hozott közbenszóló végzés, mert erről az 542. §-nak 4. bekezdése intézkedik.

Lehetséges közvetitő álláspont is, hogy t. i. az 542. §. 4. és az 546. §. 1. bekezdését megszoritólag értelmezve csakis a — bár csak egy-egy előzetes vagy részlet-kérdésben — ügydöntő végzésekre vonatkoztassuk. Ily értelmezés mellett felfolyamodásnak csak ügydöntő végzés ellen volna helye, mig a nem ügydöntő végzésekre a 300. §. volna irányadó. *Dr. Hevesi Illés.*

Különfélék.

— **A birói fizetésrendezésről szóló** törvényjavaslat a pénzügyi bizottságon keresztül ment és remélhetőleg igazságügyi kormányunk gondoskodni fog arról, hogy a ház plénumában is mihamarabb letárgyaltassék.

Örömmel kell konstatálnunk, hogy a pénzügyi bizottság tárgyalása a jegyzők érdekeit az egész vonalon figyelmére méltatta, és hogy az eredeti javaslaton a jegyzők által kért irányban a változtatásokat megtette. Különösen kiemeljük azt az előnyt, hogy az 1907 deczember 31-ig kinevezett jegyzőkre akármikor történjék is a kinevezés, a törvény visszaható erővel fog birni. Viszont azonban sajnálattal konstatáljuk, hogy a birák és ügyészek ugyanezt az előnyt nem fogják élvezni, habár a törvényjavaslatnak intenciója az volt is, hogy a birák már január 1-én a fizetésrendezés előnyeiben részesüljenek. Pénzügyileg nem lehetett akadálya ennek, mert hiszen a fizetésrendezésre forditandó összegek az 1908. évi költségvetésbe január 1-től vannak beállitva, tehát a fedezetről már eleve gondoskodás történt. Ha tehát a pénzügyi bizottság szövege megy keresztül, ez annyit jelent a birákra nézve *legjobb esetben*, azaz ha az összes kinevezések legkésőbb február végéig megtörténhetnének, hogy az ő rovásukra 1/4 évi lakpénz és két havi fizetéstöbblet takarittatik meg, nem is szólva arról az eshetőségről, ha még tovább késnek a kinevezések, amikor még az is megtörténhetnék, hogy az április 1-én esedékes lakpénzt is elvesztenék a birák.

Méltán remélheti a birói kar, hogy a törvényhozás plénuma a visszaható erőt a birákra nézve is ki fogja mondani, de ha ez netán meg nem történnék is, bizunk az igazságügyi kormányban abban a tekintetben, hogy legalább a kinevezések előkészitését sietteti, ugy, hogy a törvény kihirdetése után azonnal megtehesse a kinevezések iránt előterjesztéseit, nehogy a birák még több veszteséget szenvedjenek.

— **A budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottságának** kezdésére a fővárosi tanács a törvényhatósági közgyülés elé a következő határozati javaslatot terjesztette:

«A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyülése az 1905. évi 944. kgy. sz. határozatával a szegényügyről alkotott szabályrendeletnek a ker. választmány, illetőleg közjótékonysági bizottság közjótékonysági hatáskörét megállapitó 24. §-a az eddigi pontozatok változatlan fentartása mellett a következő pontokkal egészittessék ki:

m) a kerületben nyilvántartás alatt álló vagyontalan gyámoltak felügyelete körül a kerületi előljáróságot, illetőleg a hatóságokat támogatja;

n) gondoskodik arról, hogy a bizottság tagjai a székesfőváros árvaszékének ideiglenes, vagy végleges gyámhatósága alá tartozó kiskoruak felett alkalmas hozzátartozók hiányában a gyámi tisztet elvállalják;

o) a kerületben tartózkodó mindazon kiskoruak felett, akik hatósági vagy társadalmi támogatásra szorulnak, a védő (patronusi) teendőket ellátja.

Ezen kiegészitéssel egyidejüleg a kerületi közjótékonysági bizottságok «kerületi közjótékonysági és gyermekvédelmi bizottságok»-ká szerveztetnek át s a bizottságok ilyetén el-

nevezése tekintetében a szegényügyi szabályrendelet idevonatkozó összes szakaszai megfelelően módosulnak.

Az ujonnan szervezett kerületi közjótékonysági és gyermekvédelmi bizottságok az ügy sürgősségére való tekintettel müködésüket a szabályrendeletmódositás kormányhatósági jóváhagyásának bevárása nélkül haladéktalanul megkezdik.»

— **A budapesti ügyvédi körben** a rehabilitációról igen szép vita folyik, melynek eredményeit lapunk legközelebbi számában a kérdés előadója, *dr. Berger Miksa* fogja összefoglalni.

— **A fiatalkoruak bünügyi védelmének kátéja.** Szilágyi Artur Károly, az ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottságának megteremtője és lelkes vezére igen nagy szolgálatot tett a fiatalkoruak védelme érdekében, mikor a fiatalkoruak kirendelt védői részére pontokba foglalt kimeritő munkaprogrammot dolgozott ki. Ez a programm felöleli nemcsak a szorosan vett biróság előtti védelmet, de a tárgyalás előtti és az utáni teendőket is, amelyek a vádlott megmentésére ajánlatosak. A Kátéhoz a patronage ügyének másik vezére, *Balogh Jenő* egyetemi tanár irt előszót, kiemelve az ügyvédi kar gyermekvédelmi tevékenységének nagy és nemes jelentőségét.

— **Parlamenti dolgok** czimmel dr. Fayer Gyula tollából nagyérdekü tanulmány jelent meg, mely Bismarck herczegnek abból a jóslatából indul ki, hogy a parlamentarizmust a parlamentek fogják megrontani. Ma már politikai irók és politikusok sokan vallják, hogy e jóslat teljesülése az európai parlamentekben megindult. Az obstrukcióról szólva azt tartja, hogy azt jogászilag megállapitani nem lehet. De mig a törvényes formáknak, bár rendeltetésükkel ellenkező módon való felhasználásában nyilvánul, jogellenesnek sem lehet azt mondani, mert különben ugyanazon jogforrásban, melyből eszközeit meriti, meg lenne található ellene a védekezés eszköze. Az örökké imparlamentáris helyzet imparlamentáris eszközökre szorul avégből, hogy helyreállitsa vagy megteremtse a parlamentáris állapotot; ily körülmények közt nem az obstrukczió az, ami imparlamentáris, hanem imparlamentáris maga a parlament. Az obstrukczió leküzdésére alkalmazható eszközök keresésénél a nyomatéknak azon kell lennie, hogy a rendszabály alkalmazását az a tudat, az az érzés kisérje, hogy nincs benne a kisebbségnek hatalmi elnyomása, a kormányzat ellenőrzésének gyengitése, hanem ellenkezőleg, a többség védelme a maga közérdekü alkotó munkájában a kisebbségnek vagy egy töredéknek nem általános érdekü, tárgyilag nem megokolt akadékoskodása ellenében. Erre az elnöki állás viselőjének személyén kivül az elnöki szék intézményes függetlenségében keres biztositékot, aminél azonban, amint megjegyzi, természetesen nem jöhet szóba az elnök állásának örökössé tétele.

— **A házassági jogszabályok összeütközésének kiegyenlitéséről** Sztehlo Kornél, a házasságjog ismert nevü müvelője 120 oldalra terjedő tanulmányt bocsájtott közre. Tudvalévő, hogy a magyar országgyülés még a mult évben megerősitette a három hágai egyezményt, amely a házassági jogszabályok összeütközésének kiegyenlitése tárgyában 1902. évben Hágában 12 európai állam képviselete között köttetett. Magyarország ezzel belépett a szerződéses államok sorába, amelyek közül csak Ausztria és Spanyolország késnek még a megerősitéssel. Ausztriában a kérdés parlamenti tárgyalás alatt van, és mihelyt az egyezmény ott is törvényerőre emelkedik, szabályozva lesznek ezen országgal szemben is azok a jogösszeütközések, amelyek különösen Magyarország és Ausztria között a házasságkötésre és az elválásra nézve fenforognak. Sztehlo Kornél munkája kiváló elmeéllel behatóan tárgyalja és megvilágitja az egyezménynek szabályait.

Nagyon értékes a munkának második része, amely az egyezmény szabályait, különös tekintettel a magyar és osztrák házassági jogra, tárgyalja, ezen két jognak házassági jogszabályait egymással szembe állitja és ekképp kidomboritja az élő nemzetközi jogot, amely az egyezmény törvényerőre emelkedése után a két ország házassági joga között érvényben lesz. Érdekes az egyezmény alkalmazása a külön jogterülettel biró Horvátországgal szemben is, amelyről a munka negyedik része szól. A gyakorlati használatra is kiválóan alkalmas mü Toldi Lajos kiadásában jelent meg. (Ára 3 K.)

— **Az ügyvédjelöltek országos egyesülete** két évi müködéséről számol be az egylet által kiadott füzet. Az egyesület igen élénk tevékenységet fejt ki. A megtartott tudományos előadások eklatánsan bizonyitják az ügyvédjelölti karban levő kiváló intelligenciát. A vitaesték intézménye is igen jól bevált, és szivesen vettek részt a vitában az egyleten kivül álló szakférfiak is.

Megemlitjük, hogy szegénysorsu ügyvédjelölteket az egyesület 718 K segélyben részesitett.

— **A házasságok felbontásának okai.** 1906-ban is az előző évekhez hasonlóan a legtöbb esetben a házasságjogi törvény 77. §-ának *a)* pontja (hütlen elhagyás) szolgált a házasság felbontását kimondó itélet indokául: 2449 házasság, vagyis az összes felbontott házasságok közel kétharmadrésze ez alapon bontatott fel. Gyakran szolgált még a felbontás okául a 80. §. *a)* pontja (a házastársi kötelességek szándékos sulyos megsértése), mely miatt 688 esetben és a 80. § *c)* pontja (erkölcstelen élet megátalkodott folytatása), mely miatt 226 esetben bontatott fel a házasság. A 80. §. *a)* és *c)* pontjának együttes fenforgása alapján pedig 196 házasság szünt meg. Itéletben kimondott házasságtörés folytán 17 házasság bontatott fel. A házasságot érvénytelenné nyilvánitó itéletek közül 10 a 45. §-on alapult, amely szerint semmis az a házasság, amely vérrokonok vagy oly személyek között köttetett, akiknek korábbi házassága nem szünt meg, vagy nincs érvénytelenné nyilvánitva, vagy végül oly egyének közt jött létre, akik közül az egyik a másikkal egyetértve, a saját előbbi házastársának vagy a másik fél házastársának élete ellen tört. Még megemlitendő a házasságjogi törvény 54. § ának *c)* pontja (a házassági tartozás teljesitésére való képtelenség), amelynek alapján hét esetben mondatott ki érvénytelennek a fennálló házasság.

— **A Magyar Jogászegylet** legutolsó ülésén *dr. Reitzer Béla* budapesti ügyvéd előadta «A telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határairól» irt s a jogászegyletnek tavalyi pályázatán dijat nyert értekezését. A tanulmány abból indult ki, hogy a telekkönyvi rendszerek kérdése tisztán technikai kérdés, melynek az a rendeltetése, hogy az ingatlanokon teendő változásokat mindenki által szemlélhető módon tüntesse fel. Legnagyobb gyarlósága a telekkönyveknek abban áll, hogy a rajtuk beálló jogváltozásokat nem maguk az ügyleti felek hozzák létre, hanem rajtuk kivül álló hatósági közeg. Csakis igy fordulhat azután elő, hogy a telekkönyv és a valóság egymástól eltávolodnak, és más a valóságos jogositott, mint akit a nyilvánkönyv feltüntet. A nyilvánkönyvi bizalom oltalmára éppen ott van szükség, ahol disharmonia van a tényleg létező és a telekkönyvből kitünő joghelyzet közt. S minél nagyobb tere van a nyilvánkönyvi oltalomnak valamely törvényhozási területen, annál tökéletlenebb az illető telekkönyvi rendszer. A czél tehát nem az, hogy az ex post való oltalom kiterjesztése által teremtsünk harmóniát valóság és telekkönyv közt, hanem hogy præventive elejét vegyük annak, hogy az emlitett discrepantia létrejöhessen.

A telekkönyvi és telekkönyvön kivüli jogosultak érdekküzdelme a megtámadási perek képében játszódik le. Ahol a megtámadási terület kapuja kinyilik, ott végződik a nyilvánkönyvi oltalom, mert a törvény azáltal, hogy megtámadásnak teszi ki az illető jogosultságot, kirekesztette azt az oltalom fedele alól. Két szempontból lehet megvonni e határokat: tárgyi és személyi szempontokból. A modern törvényhozások az első megkülönböztetést elejtik. A Tervezet ellenben magáévá teszi ezt és az ingyenes jogszerzést elvileg nem részesiti oltalomban. Ezen szabályozási mód nem kielégitő, mert védelemre jogosult érdekeket is sért. Az ingyenes ügyletek közé ugyanis nemcsak az ajándék, hanem a hitbér, hozomány, hagyomány és mindazon ügyletek tartoznak, melyeknek lucrativ elemük is van. Több mód is kinálkozik, melyek mellett ezen tisztességes érdekek oltalma biztositható. Rosszhiszemüségi præsumptio, vagy csődön kivüli megtámadás sokkal igazságosabb szabályozási módok.

Sokkal nehezebb és fontosabb a személyi oltalom határai-

nak megszabása. A törvényhozások által elfogadott rosszhiszemüségi formula tárgyi kriteriumok hiányában semmitmondó. A kiindulási pontot maga a tulajdonátruházási ügylet adja, mert csak előző ily ügyletről szóló tudomás rosszhiszem. A telekkönyvi törvények azonban szétdarabolják ez ügyleti folyamatot és ennek egy darabjával helyettesitik az egész ügyletet, ami által az mesterségesen szétforgácsolódik s lehetőséget nyujt annyiféle visszaélésre, ahány részből az ügyleti complexum áll. Ennek megelőzése csakis a helyi és időbeli egységesités által érhető el. Az ügyletrészektől ellenben mindenféle tulajdonátszállitó hatály megtagadandó. A forma szigoritása ellen a forgalom megbénitása, pénz- és időveszteség és jogi szabadelvüség tekinteteiből felhozott kifogások alaptalanok, mert a szigorubb forma nem ellenkezik népünk tudatával, nem kevesbiti a szükséges átruházások számát, nem okoz szemben a jelenlegi helyszinelő és kiigazitási eljárásokkal több költséget. Népünk tudatában nem élhet más rendszer, mint a mai telekkönyvi rend, mert a mai generáczió nem ismert mást, mint a mai rendszert, amely mellett élők közti önkéntes tulajdoncsere csak telekkönyvi bejegyzéssel jöhet létre.

Elejét lehetne e visszaéléseknek venni tulajdoni papiroknak a mai telekkönyvi rendszer keretében való teremtése által is, mert emellett többszöri eladások a tényleges átadás szükségessége miatt ki volnának zárva.

Az értekezés legközelebb megjelenik az egyesület kiadványai sorában és akkor vele részletesebben fogunk foglalkozni.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület** magyar csoportja január 8. 9. és 10-én *Rickl* Gyula igazságügyminiszteri tanácsos elnöklete alatt vitaülést tartott a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület 1908. amsterdami kongresszusán tárgyalandó arról a kérdésről, hogyan lehetne a büntetések bizonyos csoportjaira nézve a büntetendő cselekménynek eddig majdnem kizárólag alkalmazott fogalma helyett a *közveszélyesség* fogalmát tenni.

A vitát dr. *Balogh* Jenő egyetemi tanár nyitotta meg. A kérdés előzményeit ismertetve arra a megállapodásra jutott, hogy a kérdésre ugy, ahogy feltéve van, *nemmel* kell felelni. A büntettesnek megjavitására és a társadalom a közveszélyes büntettesektől való megmentésére különös rendszabályokat tart szükségesnek. E rendszabályok a közveszélyü büntettesek különböző csoportjai szerint dologházi külön berendezésü fegyház, illetve orvosi kezelés.

Dr. *Konrád* Jenő miniszteri tanácsos, a lipótmezei elmegyógyintézet igazgatója arra fektet sulyt, hogy a közveszélyesség ismérvei között mindig bizonyos pathologikus vonás is szerepel.

Dr. *Finkey* Ferencz sárospataki jogtanár szerint a közveszélyesség fogalmával a büntetendő cselekmény fogalmát helyettesiteni nem lehet, hanem csupán az fogadható el, hogy szigorubb büntetés vagy különös kényszerintézkedések alkalmazhatóságának egyik feltétele gyanánt állapittassék meg a közveszélyesség.

Dr. *Sarbó* Arthur orvos, egyetemi m. tanár fejtegetéseiben a közveszélyes fiatalkoruakkal szemben követendő preventiv eljárást vette tárgyául.

Dr. *Oberschall* Pál pozsonyi jogtanár azt vitatta, hogy visszaélésekre vezethetne a közveszélyesség fogalmának, mint ilyennek bevitele a büntető törvénykönyvbe.

Dr. *Angyal* Pál végkonkluzióképpen a nem pathologikus közveszélyes egyénekre vagylagosan 3 intézkedést ajánl: társadalmi felügyelet alá helyezést, munkatelepekre, társadalmi védőintézetbe utalást.

Dr. *Salgó* Jakab orvos, egyetemi m. tanár szerint az orvosilag közveszélyeseknek felismert egyéneket ártalmatlanná kell tenni, mig csak ez állapotuk tart. Tagadja, hogy ezzel szemben hivatkozni lehetne a személyes szabadságra.

Dr. *Bernolák* Nándor azt fejtegette, hogy a közveszélyességet a bünösség helyébe tenni nem lehet, hanem a bünösség mellett kell figyelembe venni.

Dr. *Schäffer* Károly egyetemi orvostanár az állandóan pathologikus állapotu büntetteseket tartja közveszélyeseknek. Óvintézkedéseket ajánl velük szemben. A közveszélyesség megállapitását az orvosra bizná.

Dr. *Berger* Miksa ügyvéd szerint a psychiatria mai állása még nem nyujt biztos alapot a közveszélyesség biztos megállapitására.

Dr. *Oláh* Gusztáv elmegyógyintézeti igazgató szerint a közveszélyesség fogalmának elfogadásához olyan sulyos konzekvenciák füződnek, hogy ma még csak óvatos reformoknak van helye.

Dr. *Hajós* Lajos idegorvos a kérdésre ily formában csak tagadó választ tud adni.

A vita január 23-án (csütörtökön) és 24-én (pénteken) folytattatni fog. Felszólalnak: Moravcsik Ernő Emil, Schächter Miksa, Fischer Ignácz, Gábor Béla, Pekáry Ferencz, Visontai Soma, Németh Ödön, Gegus Dániel, Dorning Henrik.

Dr. Friedmann Ernőnek e kérdésben tartott előadói beszéde külön füzetben megjelent.

— **Eljárás a kisebb polgári peres ügyekben.** Most jelent meg *Vaszy György* székesfővárosi tisztviselő kézikönyve a fenti czim alatt. A szerző megmagyarázza az 1877: XXII. tcz. eredeti szövegét szakaszról-szakaszra és kiegészíti az időközben hozott törvényekkel, rendeletekkel, amelyek felölelik a törvény alkalmazására, végrehajtására vonatkozó összes részleteket. A magyarázatokhoz szerkesztve vannak a kisebb polgári eljárásra vonatkozó és a bíróság által adott esetekben hozható ügydöntő határozatok iromány mintái: végzések stb.

A kiválóan használható mü második része «Függelék» czimen tartalmazza az összes vonatkozó kormányhatósági rendeleteket.

— **Egyes budapesti járásbiróságoknál uralkodó visszás állapotok megszüntetése tárgyában** a budapesti ügyvédi kamara 1907. évi deczember hó 5-én átiratot intézett a kir. tábla elnökéhez. Az átirat megjelent az «Ügyvédi Kamarai Közlöny» 1908. évi 1. számában. Az ott felsorolt adatok kiegészitéséül szolgáljanak még a következők:

A budapesti I—III. ker. kir. járásbiróság 1907. V. II. 476. számu végrehajtás ügyében, az 1907. évi január 22 én beérkezett kiutalványozás iránti kérvényre hozott utalványozó végzés Budapesten, 1907 julius 3-án kézbesittetett.

A budapesti V. ker. kir. járásbiróság 1907. V. XVII. 2325. számu végrehajtási ügyben a végrehajtás 1907. évi november 23-án foganatosittatott, a jóváhagyó végzés 1908 január 17-én kézbesittetett, az V. kerületben. Ugyanezen kir. járásbiróság 1907. V. XI. 3092. számu végrehajtás ügyben a végrehajtás 1907 deczember 18-án foganatosittatott, a jóváhagyó végzés 1908 január 20-án kézbesittetett az V. kerületben.

Sajátságos, hogy ezt a statisztikát — amint a kamara átiratából is kitünik — éppen a végrehajtások foganatositásával foglalkozó kir. járásbiróságok szolgáltatják.

— **Iparoskáté 1908-ra.** Ennek a dr. Dóczi Sámuel szerkesztésében megjelenő praktikus évkönyvnek második kötetében is meglátszik az a tervszerü igyekezet, hogy a népszerübb jogtudás terjesztésének szolgálatot tegyen. A kötetbe dr. Gráber Károly a lakás és mühelybérlés kérdéséről, dr. Bender Béla a részvénytársasági jog elemeiről irt a laikus közönségnek való dolgozatot. Ehhez kapcsolódik a mult évi ipari közigazgatási döntvénytár és az uj ipari érdekü törvények kommentálásával foglalkozó czikkek hasznos sorozata.

— **Lapunk szerkesztősége** Dorottya-utcza 8. sz. alá helyeztetett át.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák parlamentben** 60 ügyvéd képviselő ül, ami 12%-át teszi az összes képviselőknek. A *Forum* czimü szaklap afölött panaszkodik, hogy ez a húsz-féle pártra oszlott 60 ügyvéd az igazságügyi, különösen pedig ügyvédi kérdésekben sem tud egymásra találni. Mit szóljunk mi, mikor nem 60, hanem 130 ügyvéd, nem 12, hanem 30%-a a képviselőháznak és nem húsz, hanem csak 5 párton ül és nem képes az igazságügyi kérdések előbbrevitele érdekében egymást megérteni.

— **Az osztrák perrendtartás jubileumának** magasztaló hangjai közé a kritika szava is utat talált. Egy biró a törvény kedvezőtlen hatásait a következő módon jellemzi: A perek rohamlépésben intéztetnek el. A felek kérdezési jogát minden egyes esetben ki kell a bírósággal szemben küzdeni. Az egyes eset individualizálása veszendőbe megy és a sablonmunka tulnyomó. Jogi fejtegetések a birósagot éppen nem titkolt kétségbeesésbe ejtik. A biró az egyezségre szoritja a feleket, különösen bonyolultabb ügyekben. A birák félnek a hátralékoktól és a perek hosszabb tartamától, és iparkodnak minél több itéletet felmutatni.

— **Tőzsdejáték biztositására szolgáló letétet** a bécsi Handelsgericht egy a legutóbbi időben történt döntése szerint nem lehet visszakövetelni. Igaz ugyan, hogy a tőzsde-

játék csak naturalis obligatiot szül, de tőzsdei különbözeti ügyletekből előálló követelés fedezetére már letett biztositék, minthogy arra a másik fél jogokat nyert, a teljesitéssel egy már elbirálás alá jön (hinterlegter Wettpreis) és igy vissza nem követelhető. E tekintetben nem tesz különbséget, hogy a letét tárgya készpénz vagy helyettesithető értékpapir-e. Sőt hasonló szempont alá esik az általánosságban nem helyettesithető értékpapir is, ha a felek közt az adott ügyletben mint helyettesithető szerepelt.

Hasonló döntést találunk hazai jogunkban is. Nevezetesen a budapesti tábla mint felülvizsgálati bíróság 1899. évi febr. 3-án egy sommás perben kimondotta, hogy a differentiális ügylet fedezetére adott készpénzösszeg visszsza nem követelhető, mert a naturális obligationál valamely már megtörtént szolgáltatásnál közömbös, hogy az fizetésképpen, vagy előre adott fedezetképpen történt-e. (Grill-féle Dtvtár, Magánjog II. 227. sz. jogeset). *h—i.*

— **Német birák egyletei.** Németországban a következő birói egyesületek állanak fenn: Elszász-Lotharingiában, Hessenben, Badenben, Bajorországban és a legfiatalabb egylet Szászországban.

— **Az első német gyermekbiróság** január 1-én lépett életbe Frankfurtban. Az összes gyermekvádlottak ügyei egy, a gyámügyekben különösen nagy jártasságu biróra bizattak, aki, ha szükséges, bizonyos korlátozásokkal, mint kirendelt gyám is fog szerepelni. A főtárgyalásokra meghivják a gyermekvédelem iránt különösen érdeklődő személyeket, hogy igy a gyermekek további sorsa biztositva legyen.

— **Az automobilra vonatkozó szabályok** mindenütt olyan intézkedést tartalmaznak, mely szerint tilos a kellemetlen büzt termesztő járművek használata. A német Reichsgericht egy esetben kimondta, hogy az a szag tartandó a járókelőkre nézve kellemetlennek, amely miatt a közönség az ilyen szagu automobilok által más utat kénytelen közlekedésül felhasználni.

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** Elme*gyengeség* czimén való gondnokság alá helyezés nem zárja ki, hogy adott perben bíróság a gondnokolt elme*betegségét* és *teljes cselekvőképtelenségét* megállapitsa. A gondnokság alá helyezési határozat e tekintetben nem praejudikál. (1907 okt. 21. — 88/07—IV.).

A kötbér, ha az általa biztositani kivánt teljesitéssel együtt perelik, *járulékot* képez és mint ilyen, a pertárgy értékének megállapitásánál figyelembe nem jöhet. (1907 szept. 18. 567/06—I.)

— **Házassági biróságok.** A Mannheimban mult év szeptember 11-én és 12-én tartott XVIII. német ügyvédgyülésen Hachenburg a birói szervezet kérdésének előadója azt az eszmét vetette fel, hogy a házassági perek intézésére külön házassági biróságok szerveztessenek, melyeknek tagjai közt legalább egy házas ember és egy *férjes asszony* legyen. Kiemelte, hogy csakis azok képesek a házassági perekben előforduló kérdéseket teljesen megérteni és helyesen mérlegelni, akiknek maguknak is vannak a házaséletre vonatkozó tapasztalataik. Viszont, különösen a relativ bontó okoknál, mikor azt birálják el, hogy a házasfelek közt a viszony csakugyan annyira föl van-e dulva, hogy az életközösség lehetetlenné vált, mindig fontos az a kérdés, hogy valamely eseményt, a férj valamely magaviseletét hogy fogja fel, hogyan értékeli *a nő lelke.* Erre a kérdésre pedig csak nő felelhet. Utalt arra is, hogy amint a munkaadók és a munkások közötti bizonyos vitás kérdések elintézésénél gondoskodnak — pl. nálunk a békéltető bizottságokban, — a munkások képviseletéről, ugy kell a nő képviseletéről gondoskodni a házassági perekben. *h—i.*

— **A jogi oktatás kérdéseihez** a Deutsche Juristenzeitung utóbbi számában két érdekes dolgozat jelent meg. Danz jénai professzor «Az érvényes szokásjog és a jogi oktatás» czim alatt többek között arról is szól, hogy az egyetemi oktatás keretén belül a hallgatók a törvény-alkalmazás és itélkezés müvészetébe bevezettessenek és a szemináriumi gyakorlatok közben ezen müvészetnek alapelvei részletes magyarázat tárgyává tétessenek.

A római jog tanulásáról irt ugyanezen lapba Sohm lipcsei tanár és fejtegeti azt a kérdést, vajjon az egységes polgári törvénykönyv mellett szükséges-e, hogy a római jog továbbra is kötelező tárgyként tanittassék. Konkluziója a következő: Csak a római joggal való érintkezés által maradunk érintkezésben a jogtudományi szellem világtörténeti fejlődésével. A római jogot tanulmányoznunk kell tudományos müvelődésünk érdekében. Elsősorban tudományosan müvelt jogászi karra van szükségünk, mert csak a jogászi müveltség az, ami a jurisprudentiát, mint müvészetet a jurisprudentiától mint mesterségtől megkülönbözteti.

Szenzácziós bünperek fölmentett vádlottait a szinpadon akarta alkalmazni egy londoni «music-hall» igazgatója óriási fizetéssel. A tournée-kon magukat a bünpereket is hasznositani akarta: az előadandó «müvészi» feladatok közt a birák és a tanuk utánzása is szerepelt. Azonban ugy a napi, mint a szaksajtó hevesen támadta ezt az ujitást. Kiemelték, hogy az igazságszolgáltatás érdekével nem fér össze a bünperek szereplőinek ilyen anyagi kihasználása, amely alkalmas volna a vádlottakban általában azt a törekvést előidézni, hogy a közönség figyelmét magukra vonják és a szinpadi sikereket már a perben arassák. Maguk a többi igazgatók is tiltakoztak foglalkozásuk ilyen lealacsonyitása ellen. Igy azután az exfogolylyal kötött szerződést igazgatója felbontani kényszerült.

— **Kutyák szállitása vasuton.** Az angol 1854-iki vasuti törvény szerint «semmi sem mentheti fel a vasutat azon kötelezettség alól, hogy olyan feltételeket szabjon, amelyeket a bíróság igazságosaknak és helyeseknek találhat». Ez a törvényhely szerepelt a minap egy perben. Felperesnek egy értékes kutyája vasuti szállitás alkalmával összeégett, amiért ő 300 font kártéritést követelt. A vasut azzal védekezett, hogy üzleti szabályai szerint a 2 fonton felüli kártéritás ki van zárva, ha a jegyváltás alkalmával a magasabb értéket be nem vallották és külön 1¼% illetéket le nem fizettek. Az első biró ennek daczára marasztalta a vasutat, a fenti törvényhely értelmében. A felebbezési bíróság elutasitotta a keresetet, mert az 1¼% pótdijat igazságosnak és helyesnek találta.

— **A férfi büntettesek** statisztikája Vernon Harris, volt angol börtönfelügyelő hiteles kimutatása szerint a női bünösökkel szemben éppenséggel nem kedvező. Franciaországban négy férfi-bünös esik egy nő-bünösre, mig az Egyesült-Államokban az arány még sokkalta kedvezőtlenebb: ott éppen 12 férfi-bünös esik egy nő-bünösre. Tagadhatatlan tehát az a tétel, melynek igazságát a többi államok hasonló statisztikája is bőségesen igazolja, hogy a bünözési hajlam sokkal erősebben ki van fejlődve a férfiban, mint a nőben. Amit különben az életviszonyok és egyéb körülmények megfontolása után eléggé természetesnek is találhatnak. De már Angolországra megforditva áll a dolog, ott meg éppen a nők adnak több gondot a büntető igazságszolgáltatásnak s nem a férfiak. S ami még különösebb: éppen a sulyosabb deliktumok terén tapasztalható ez a jelenség. Nem csekély nyugtalansággal jegyzi meg Vernon Harris, hogy a női büntetteseknek ez a kedvezőtlen aránya állandóan és fokozatosan növekszik. *Zs. B.*

— **Brit Guyanaben** ma is a római jog van érvényben. A legujabb időben azonban a törvényhozás a végrendeleti jog körében uj intézkedéseket léptetett életbe, melyek a jognak ezen területén az angol törvénynyel való asszimilácziót létesitik. A végrendeletek alkotása tekintetében ma már tehát a római jog nem érvényes. Érdekes a dologban az, hogy a britt gyarmati törvény expressis verbis helyez hatályon kivül egy régi római jogforrást, a «Lex hac edictali»-t.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 25-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Reichard Zsigmond kir. itélőtáblai biró előadása az uj uzsoratörvény javaslatáról. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállít a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásárolja.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 5. szám. Budapest, 1908 január 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A rehabilitatio kérdéséhez. *Dr. Berger Miksa* budapesti ügyvédtől. — A végrehajtási törvény módositása. *Dr. Németh Imre* budapesti ügyvéd, országgyülési képviselőtől. — A könyvkivonati illetékesség. *Dr. Misner Ignácz* budapesti ügyvédtől. — Az uzsoráról szóló javaslat. *Dr. Reichard Zsigmond* kir. táblai birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az eskü alatti kihallgatással való bizonyitás kérdéséhez. I. *Dr. Roósz Lajos* pétervásári kir. járásbirótól. — II. *Dr. Sacher Róbert* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A rehabilitatio kérdéséhez.

Az állami és társadalmi élet szövevényes mechanismusa a legegyszerübb kérdéseket is bonyodalmassá teszi.

Innen van az, hogy eszmék és gondolatok, melyek a gondolkozás eszmevilágában természeteseknek és átlátszóan világosaknak látszanak, az élet valóságába átültetve minduntalan akadályokba ütköznek, ugy, hogy az egészséges eszme helyességében való hitelt és bizodalmat is megingatják.

Ezzel szemben sokszor hiábavaló a továbblátók figyelmeztetése, hogy az akadályok csak látszólag oly jelentékenyek és kellő gondossággal el is hárithatók: az emberi szem elé tartott tenyér egy egész széles láthatárt takar el és nem tür, mert nem akar türni felvilágositást.

Az igy önmagát leszögező maradiság conservativismusnak szereti nevezni magát és éltető elemét az előitéletek képezik, melyek mint szerte ágazó gyökerek szorosan füzik a megszokott multhoz, a dolgok megszokott rendjéhez.

Ilyen egyszerü, átlátszó igazság fekszik a rehabilitatio eszméjének mélyén, amely az utóbbi években a jogászvilágot ujra legszélesebb körökben kezdte foglalkoztatni.

Az alapgondolat az, hogy igazságtalan és méltánytalan az, hogy az az egyén, ki egyszer büncselekményt követett el, daczára, hogy törvényes büntetését elszenvedte, vagy büntetése elévült, vagy kegyelmet kapott, és daczára, hogy később soha többé kifogásra okot nem adott — egész életén keresztül a már elenyészett büntetés bélyegét hordja.

Igazságtalan és méltánytalan az, hogy aki egész további viselkedésével a tisztességes társadalmi élet rendjébe illeszkedik, arra maga az állam a büntetőtörvény megkerülésével még annyi erkölcsi terhet rakjon, amelyek őt a kibontakozás reménye nélkül a tisztességes polgárok köréből örök időkre kirekeszszék és a bünözés fertőjébe mintegy készakarva és kiméletlen kegyetlenséggel visszataszitsák.

E tétel igazsága oly elemi erejü, s oly kevéssé szorul indokolásra, hogy ennél egyszerübb csak azt, hogy ellenkezőleg: kötelessége az államnak mindent megtenni, hogy azt az egyént, ki a tisztességes életre való hajlandóságát ténylegesen documentálta, ebbeli készségében minden erejével megerősitse.

Mert a visszaesés elleni küzdelemnek a megtért bünös erkölcsi támogatása egyik nagyon fontos, talán leghatásosabb eszköze.

Ebből a szempontból nézve tehát e kérdés megoldása a társadalom védelmének is egyik postulatuma.

Sok intézmény ellen azzal érvelnek, hogy a tényekkel nem számoló — bár alapjában nemes intentióju — ujitók heveskedő idealismusának gyümölcse.

Ezt a rehabilitatióról, mely Franciaországban évszázadot meghaladó fejlődésre tekint vissza, mondani nem lehet.

Ez az intézmény nem a modern criminálpolitika találmánya. Csak erősségéül lehet tehát felhozni, hogy egészséges magvánál fogva teljesen beleillik abba is és betetőzése mindazon törekvéseknek, melyeket ez uj tábor zászlajára irt és elérendő czéljául kitüzött.

A modern criminalpolitika eszménye, hogy a büntetés több ne legyen, mint oly eszköz, amely remélhetővé teszi, hogy a büntettes megszünjön a társadalomra nézve ártalmas lenni.

Ha ez eléretett — és a rehabilitatio előfeltétele, hogy ez a fenforgó körülmények alapján alaposan következtethető legyen — akkor az illető egyén minden további üldözése (mert a fentartott erkölcsi terhek csak üldözésnek tekinthetők) nyilvánvalóan káros hatásu és csak az államnak nevel ellenséget.

Szentimentalismusnak tehát semmi köze ez intézményhez. Ez a gyanu nem érheti.

Igazságérzetünk az egyénnel és a vele ártatlanul szenvedő családjával szemben azonban és magának a társadalomnak helyesen felfogott érdekének védelme nyomósan a latba esnek.

Minden tévedés eshetőségét persze teljesen kizárni itt sem lehet. Tévedés minden emberi intézmény és minden előrelátó gondosság mellett előfordulhat.

De vajjon eszébe jutott-e már bármely állambölcsnek a büntető törvénykezés megszüntetését inditványozni, mert egyesek birósági tévedés áldozataivá lettek?

Garantiákul szolgáljanak tehát a szigoruan körülirt előfeltételek, melyek fenforgásának rigorosus megkövetelése a tévedés vagy akár visszaélés lehetőségét az emberileg elérhető minimumra reducálják.

A rehabilitatio intézményének ma már óriási törvényhozási anyaga és irodalma van, de tagadhatlan, hogy e fontos kérdésnek is vannak részletkiágazásai, melyekkel sem a törvényhozó, sem a jogtudós megnyugtató eredménynyel ez ideig megbirkózni nem tudott.*

Távol áll tőlünk, hogy e helyen ezen óriási anyag tárgyalását csak felületesen is megkiséreljük.

Örömmel utalunk azonban arra, hogy a Budapesti Ugyvédi Kör a helyes utat választotta, hogy a kérdés iránt a szakkörök szélesebb rétegeinek érdeklődését felköltse.

Helyes ez azért, mert a czikkünk bevezetésében jelzett, oly sokszor hangoztatott conservativismust csak az törheti meg, ha az eszme tulzások nélkül, a köztudatban helyesen átértve, gyökeret ver.

* Jellemző pl., hogy az a kérdés, hogy a rehabilitatio mennyiben befolyásolja a tanu helyzetét hiteltérdemlőségének mérlegelése szempontjából és az erre vonatkozó kérdezési jog határa még Franciaországban is, hol ez intézmény legintensivebb kifejlesztését elérte, alig van törvényhozásilag érintve, l. Delaquis, Rehabilitation im Strafrecht 202. l.

Mert azokkal is, kik azzal érvelnek, hogy a társadalom ellenszenvét törvényrendelkezésekkel megtörni nem lehet, meg kell értetni, hogy a rehabilitatiónak nem az a rendeltetése, hogy a rehabilitált bünösnek nyomban a legmagasabb polczok elfoglalását lehetővé tegye. A magasabb állások elérése amugy is a legkényesebb selectio utján kiválasztottak privilegiuma és azért nem ellenérv az, hogy, aki ma még rendszeresitett irnoknak sem nevezhető ki, a rettegett rehabilitatio lehetősége mellett holnap már — Isten mentsen! — főrenddé is akadálytalanul kineveztethetni fog.

Sokkal szerényebb az, amit a rehabilitáltnak lehetővé kell tenni, de annál messzibb horderejü, mert arra a szerencsétlen polgárra nézve, ki bünéért már megvezekelt és megtérését ezóta is ténylegesen documentálta, egyenesen a lét kérdése.

A tulzások élét tehát, melyek csak az aggályokat növelik és az ellenzőknek adnak fegyvert kezökbe, a közvélemény helyes felvilágositása által kezdettől fogva el kell venni.

A legerősebb erkölcsi támogatásra az intézmény kivivása körül mindenesetre azok részéről kell számolnunk, akik annyiszor fájlalva panaszolják, hogy az itélőbiró a büntetés megszabása perczében legjobb igyekezete mellett sincs abban a helyzetben, hogy kellőleg individualizálhasson és a mult adataiból megnyugtató biztossággal megállapithassa, hogy mily arányu büntetés fogja eredményezhetni a büntetés óhajtott hatását.

A büntettesnek a büntetés kiállása utáni viselkedése azonban tapogatódzás helyett positiv adatokat nyujt az individualis megitélésre.

Itt tehát már semmivel menteni nem lehet, hogy megkülönböztetés nélkül egyformán bánjunk az élet forgatagában egyszer megszédült szerencsétlennel és a társadalom testén élősködő hivatás- és szokásszerü büntettessel.

A rehabilitatio az arra érdemesek részére való lehetővé tétele tehát nemcsak az igazság, az emberiesség szempontjából kivánatos, de a birói itélkezés gyakorlása közben elkerülhetetlenül előforduló elvétések reparálása szempontjából is feltétlenül szükséges. *Dr. Berger Miksa.*

A végrehajtási törvény módositása.

Az 1881. évi LX. tcz. életbeléptetése után a gyakorlati élet ezen törvénynek sok hibájára mutatott rá, ugy hogy a törvénynek sok szakasza nagyon hamar megérett a módositásra, és mégis teljes huszonöt esztendőt kellett várnunk, mig végre eljutottunk egy módositó törvényjavaslathoz, amely, — sajnos — nagyon szük keretek közt mozog, és bár a különböző tárgyalásokon megállapittatott, hogy még nagyon sok módositani való, nagyon sok pótolni való van, ezen kivánalmak felett az eddigi előkészitő tárgyalásokon napirendre tértek, mert — ugyis jön az uj egységes végrehajtási törvény. Jön, — talán másik 25 év mulva!

A most tárgyalás alatt álló javaslaton nagyon sokat javitottak, nagyon sokat pótoltak a javaslat beterjesztése után megtartott tárgyalásokon, de még mindig nem felel az meg annak, hogy a várakozó igényeket kielégitse.

Az minden kétségen felül áll, hogy a mostani törvény 51. §-a nem egészen szabatos és nem is kimeritő, de hát ezen a bajon a javaslat 2. §-a nem sokat segit. Igy azok a rendelkezések, amelyek a végrehajtást szenvedő kezén bizonyos pénzösszeget meghagyni rendelnek: ideálisak ugyan, és mint ilyenek, szépek is, de az életben nem megvalósithatók, mert hiszen az az adós, akinek pénze van, elejét veszi a végrehajtó látogatásának. De ezek a rendelkezések nem is helyezkednek el a mai életviszonyok keretében, mert hiszen például Budapesten a legrendezettebb anyagi viszonyok közt élő hivatalnok sem abból a pénzből fedezi a havi legszükségesebb életfentartási kiadásokat, ami a zsebében van, hanem bevásárlási könyvecskére és hitelben vásárolja be háztartásának szükségleteit, és azok árát a következő hónap elsején felveendő fizetéséből egyenliti ki. Ugyancsak a hivatalnoknak nincsen szüksége arra, hogy a lakbért fizetéséből apródonként gyüjtse össze, mert arra a hivatalnok éppen a lakbér esedékessége napján az alkalmazó hatóság pénztárából kap fedezetet, és pedig a legtöbb esetben többet, mint amennyit negyedévi lakbértartozása kitesz. Igy sokkal inkább volna értelme annak, hogy a hivatalnoknak a legközelebb esedékes fizetését, lakbérilletményét ne lehessen foglalás alá venni, bár én nem látom be — feltéve, hogy a végrehajtást szenvedő legközelebb esedékes fizetését, lakbérilletményét tényleg a foglalás után felmerülő szükségletre forditja — miért legyen előnye annak, aki a végrehajtás foganatositása után hitelezett, az előtt, aki korábban esetleg végső szükségében segitette az adóst hitelnyujtással.

A törvényjavaslat, ugy amint azt a ma fennálló törvény is teszi, a háztartáshoz, iparüzéshez szükséges egyes tárgyakat kiveszi a végrehajtás alól, de az által, hogy — legalább mennyiségileg — nem állapitja meg, hogy mit ért a «szükséges» kifejezés alatt, tárt kaput nyit az előterjesztéseknek, felesleges munkával terheli a birót. Hogy ezeknek a hiábavaló — és legtöbb esetben kötekedésre visszavezethető kellemetlenkedéseknek elejét vegyük, a 2. §. 10. pontjába be kellene venni legalább is annyit, hogy a végrehajtást szenvedő «társadalmi állásának megfelelő» háztartásához szükséges dolgok. Éppen igy a 2. §. 14. pontja is alkalmas arra, hogy a 10 vagy 20 segéddel dolgozó iparos, a 10—20 kocsival biró fuvaros vitassa, miként az ipartelepén talált szerszám, a fuvarozó eszközök, állatok, az ő keresete folytatásához szükségesek. Ezt el lehetne kerülni azzal, ha belevennénk, hogy a maga és egy segédmunkás részére szükséges eszközök, egy vagy két fuvar felszereléséhez szükséges eszközök és állatok vétetnek ki a foglalás alól. Végre a 2. §. 18. pontjának nem látom be szükséges voltát, ha a végrehajtás foganatositása alkalmával már a föld meg van munkálva és be van vetve.

Nagyon itt van az ideje, hogy a kicsi követeléseket terhelő költségjárulékok korlátoltassanak 50 K nem nagy összeg, de a javaslat 4. §-ának szépséghibája az, hogy eltér a járásbiróságok elé utalt ügyek 40 K-ás értékhatárától. Másrészről ugyanitt kimondandó volna az is, hogy a 4. §. rendelkezései nem terjednek ki azokra az ügyekre, amelyekben az alapvégrehajtás az itteni értékhatárt meghaladó összegre rendeltetett el.

A végrehajtási törvénynek leglényegesebb rendelkezései közé tartoznak azok, amelyek a végrehajtást szenvedőnek készpénzkeresetét védik a hitelező elől. Kétségtelen, hogy ezekre a megszoritó rendelkezésekre szükség van; az államnak ugyszólván kötelessége eladósodott polgárainak keresetéből a létfentartásra legszükségesebb összeget biztositani.

Mi Magyarországon még nem tudjuk, és ugy látszik még nagyon sokáig nem fogjuk tudni, hogy mennyi ez a létfentartásra legszükségesebb összeg. Ha arról van szó, hogy az állam a jövedelmet megadóztassa, ugy az a jövedelem, amelytől az állam adót nem kiván, egy évre 600 K, ha az állam az ő alkalmazottjának egy évi szakadatlan munkáját dijazza, akkor ez a létfentartási minimum 1000—1400 K, mert ezért az összegért megköveteli az állam, hogy alkalmazottja egész munkaerejét az állam szolgálatára áldozza, de sőt a legtöbb esetben nem is enged meg más hasznothajtó foglalkozást, amit csak azzal a számitással tehet, hogy ebből alkalmazottja megél. Ezen kivül mint harmadik létminimum szerepel az az összeg, amelyet az állam a hitelező elől elvon. A mostani törvény azt mondja, hogy az életfentartásra évi 1600 K kell, de azért az állam ezt sok-sok esetben nem adja meg; a javaslat 5. §-a már ezt a létminimumot 2000 K-ra emeli, de az eredeti javaslat szerint a nagyon sok esetben

hasonló képesitésü magánhivatalnok létminimuma már 1200 K, egy gyári munkásé pedig 1460 K évenként. Egy magánvállalatnál alkalmazott mérnök tehát az adott esetben kénytelen megélni évi 1200 K-ból, de az alárendelt, semmi képesitéssel nem biró munkásnak 1460 K jut. Ezt az igazságtalanságot az igazságügyi bizottság ugyan már megszüntette és ez által a müvelt társadalom egy igen nagy tömegének tett hasznos szolgálatot és szolgáltatott erkölcsi elégtételt, de jellemző, hogy mennyire ingadozó a felfogás ebben a kérdésben.

A létminimum megállapitásánál nem szabad bizonyos határokat tullépni, mert nem elég arra lenni tekintettel, hogy az eladósodott tisztviselőt az uzsorások támadásaitól megvédjük, hanem tekintettel kell lenni arra is, hogy vannak kereskedő és iparos hitelezők is, valamint nem szabad figyelmen kivül hagyni, miként vannak rendezett vagyoni viszonyok közt élő kis javadalmazásu tisztviselők is, akik bár nincsenek abban a szomoru helyzetben, hogy lakásukban végrehajtót fogadjanak, de akiknek a kereskedővel, az iparossal szemben szükségük van annak kimutatására, hogy birói foglalás alá vehető fizetésük van, és igy a hitelezés nem jár veszélylyel. A hitel t. i. olyan valami, amire a legrendezettebb viszonyok közt élő kis javadalmazásu tisztviselőnek is szüksége van, és amit nagyon kevés tisztviselő tud nélkülözni, mert hiszen a kis tisztviselő javadalmazása nem alkalmas vagyongyüjtésre. Igy a kis tisztviselő csak kivételképpen van abban a helyzetben, hogy pl. egy öltözet ruhát, egy télikabátot egyszerre ki tudjon fizetni; neki szüksége van a hitelére, hogy részletekben kifizethesse egyik ruhadarab árát, mire ujabb beszerzésre van szüksége, és éppen a kis javadalmazásu tisztviselő nem tud enélkül megélni, és ha a törvény már előre elzárja a tisztviselőt attól, hogy a kereskedő, az iparos követelését rajta, esetleg kényszereszközök utján is megvehesse, a kereskedő, az iparos is elzárkózik a tisztviselő elől, igy maga a törvény a legnagyobb nélkülözésnek teszi ki azt a tisztviselőt, aki — ha hitelképességét tönkre nem teszik — kellő beosztással meg tudna élni.

De a kis tisztviselőnek sok esetben családja is van, betegség látogatja meg, esetleg temetésről kell gondoskodni, az állam erre a czélra nem ad előleget, vagy legalább nem mindig, igy a tisztviselő hitelre szorul, de melyik intézet, tisztviselőegyesület hitelez neki havi visszafizetésre, ha még lefoglalható fizetése sincsen!?

Ha a törvény nemcsak az eladósodott tisztviselő érdekeit akarja védeni, hanem a rendezett viszonyok közt élő tisztviselők érdekeit is szolgálni kivánja, amint az különben kötelessége is, akkor azt az értékhatárt nem szabad a végtelenig kitolni és én ugy tudom, hogy azok a rendezett viszonyok közt élő tisztviselők, kiknek javadalmazásuk 1600—2000 korona közt van, nem kivánják, de sőt félnek attól, hogy az értékhatár 2000 koronára kitolatik. Igaz, vannak tisztviselők, akik a jövőre való tekintettel, örömujjongva fogadták a javaslatot, de ezek a tisztviselők, és pedig azt hiszem kivétel nélkül, mindig azt óhajtanák, hogy az értékhatár az ő mindenkori fizetésük összegével essék össze.

Határozottan érdeke a tisztviselőnek, hogy a mostani értékhatár megmaradjon és mert ez jobban megközeliti azt a létminimumot, amit az állam legalsófoku hivatalnokainak ad, — mert a törvény ezen rendelkezését, mással, mint a létminimummal megindokolni nem lehet, — az 1600 K-ás értékhatár fenntartandó volna, de mindenesetre azzal a módositással, hogy a törvénynek ezen rendelkezése minden nyilvános számadásra kötelezett vállalatnak, és minden kereskedő, iparos vagy gyári vállalatnak kizárólag irodai teendőket végező hivatalnokaira kiterjed.

Első tekintetre humánus, de a fent előadottak szerint az érdekeltekre nem előnyös a javaslat 6. és 10. §-ainak azon rendelkezése, hogy az özvegyek nyugdiját, a férj szolgálataiért adott járandóságot nem lehet lefoglalni. Ha egy özvegy ember családjával meg tud élni 1200 K-ból, egy özvegy asszony könnyebben megélhet, nincsen annak semmi értelme, hogy az özvegy nőt jobban elzárja a törvény attól, hogy nyugdijra való hivatkozással hitelhez jusson, mint egy nyugdijas férfit; igaz, hogy ez a rendelkezés ma is fennáll, de igaz az is, hogy sem az özvegy asszonyok, sem a hitelezők, sem a bíróságok nem vették figyelembe és százával élnek olyan özvegy asszonyok, akiknek férjük után való nyugdija birói letiltás alatt áll!

A javaslat 9. §-a világosabban mondja ki, hogy a foganatositott végrehajtás kiterjed az emelkedett járandóságra is; ezt a most fennálló törvényből is ki lehet magyarázni, de a javaslat világos körülirásából is kimaradt, hogy miként kell elbánni egy olyan letiltó rendelvénynyel, melynek kézbesitése alkalmával a végrehajtást szenvedőnek még letiltható fizetése nincsen. A két utolsó bekezdésből lehetne olyan következtetést levonni, hogy azt nyilván kell tartani, és ha a végrehajtást szenvedő illetménye öt éven belül az értékhatárt megüti, akkor azt foganatositani kell, de ezzel szemben áll az, hogy a foglalás idejében letiltható javadalmazás nem volt. Igy ebben a §-ban kimondandó volna, hogy az ilyen letiltó rendelvényt mint nem foganatosithatót, vissza kellene mutatni a végrehajtó bíróságnak.

A javaslat 11. és 12. §-ainak indokolása nem győz meg a fennálló törvény 62. §-ában foglalt azon rendelkezés helytelen voltáról, hogy az 1000 K nyugdijat élvező napidijasnak egész napidija lefoglalható, sem a javaslat 12. §-ában foglalt azon rendelkezés helyességéről, hogy ha a végrehajtást szenvedőnek több helyről van járandósága, a letiltási tilalom mindenik helyen külön megilleti. Mert hiszen helyes lehet az a következtetés, hogy a nyugdijas nem dolgozik mint dijnok, ha a napidiját elveszik, de nem helyes az, hogy igy valaki nagyobb létminimumot kapjon, mint a hogy a törvény megállapitja; az ilyen végrehajtást szenvedő szorgalmát, munkakedvét, a társadalomnak tett szolgálatát mindenesetre méltányolni kell. Igy a két szélsőség közt kell a közép utat megtalálni; például helyes volna annak megállapitása, hogy a javadalmazások összevonandók és tekintettel arra, hogy a végrehajtást szenvedő tényleges szolgálatban áll, birói letiltás alá vehető összes javadalmazásának a javaslat 5. §-ában meghatározott 2000 K-át, esetleg 1600 K-át meghaladó része.

A javaslat 18. §-ának tárgyalása alkalmával az igazságügyi bizottság foglalkozott azon kérdéssel is, hogy miként lehetne elejét venni annak a visszaélésnek, a melyet a végrehajtást szenvedő felfogadott emberei az ingatlan árverésen olyképen követnek el, hogy az ingatlanra értéken tul árvereznek, de az árverési feltételeknek nem tesznek eleget; igy 8—10 árverést is kell tartani és a sok árverés költsége az ingatlan értékét legtöbb esetben kimeriti. A megállapodás az volt, hogy aki a kikiáltási áron felül igér, az egyuttal egészitse ki bánatpénzét, ami más szóval azt jelenti, hogy az árverelő minden a kikiáltási árat meghaladó igéret megtétele alkalmával fizesse le a megigért összeg 5—20%-át. Ez a megoldás a versenyt nagyon korlátozná, az eljárást nehézkessé tenné; sokkal helyesebb volna e heyett kimondani azt, hogy a késedelmes vevő ellen megtartandó árverésen, ha a késedelmes vevő igérete az eredeti kikiáltási árat meghaladta, a kikiáltási ár a késedelmes vevő által tett legmagasabb igéret legyen, ezzel egyben kimondandó volna az is, hogy a késedelmes vevő veszélyére megtartandó árverésen a bánatpénz mindig a kikiáltási árnak 20%-a legyen. Ezzel a második árverésen már elejét lehet venni a visszaélésnek.

A most érvényben levő törvénynek 156. §-a a legsikerültebb intézkedések egyike. Igy elhibázottnak tartom a javaslat 20. §-át, mely jórészben a régi tarthatatlan állapotot állitja vissza. A végrehajtási törvény keretében nincsen helye olyan

fejtegetésnek, mely megvilágitja, hogy milyen érték egy 400 K-s szántó, rét, vagy szőlő, micsoda falusi belsőség az, amelynek becsértéke 1000 K, milyen városi felépitmény egy 4000 K-s ház, vagy Budapesten milyen felépitményért adnak 10,000 K-t, de a gyakorlati jogász tudja azt, hogy menynyibe kerül egy vagyonközösséget megszüntető pernek és ebből folyó árverésnek a lefolytatása. Egy ilyen aránylag kicsi értékü vagyonban az ember még a rokonságával sem él szivesen vagyonközösségben, és éppen, mert a vagyonközösséget senki nem szereti, egy ilyen — ugyszólván semmi értéknél nem vállalkozik senki sem arra, hogy negyed, tized, vagy huszad, esetleg Budapesten $^1/_{326}$ részt vegyen, Talán azért vállalkoznék a vagyonközösségre, hogy tulajdonostársaival folytonosan veszekedjen, pereljen, vagy vagyonközösség megszüntetése iránt évekig pereljen, esetleg a saját vagyonértékét meghaladó perköltséget fizessen? Ki vállalkozik ilyen vagyonba beleadni a pénzét?

A most fennálló törvény tekintettel volt arra, hogy az ilyen kis értékü vagyon nem birja meg a közösség megszüntetésével járó költséget, és éppen ezért az árverésnél nem lehet komoly versenyre számitani, sem számbavehető vételárat elérni, ezért tette a 156. §-ban foglalt rendelkezést, mely mig egyrészről biztositja a komoly versenyt, igy kilátást nyujt a valódi érték elérésére, addig másrészről a tulajdonosokat megmenti egy vagyonközösség megszüntetési per kellemetlenségeitől és költségeitől, de ezentul a tulajdonostársat sem zárja el attól, hogy az árverésbe befolyjon, hogy a közös vagyonért megadja azt, amit neki megér. Igaz, hogy a tulajdonostárs a javaslat szerint is beavatkozhat, de az neki költséggel, utánjárással és mindenféle határidős kötelezettségekkel van egybekötve, erre pedig nem mindenki vállalkozik, de sőt a szemfüles tulajdonostárs éppen arra gondol, hogy okos, számitó ember nem jön közösségbe, és igy ő olcsón, félig ingyen szerezheti meg tulajdonostársának részét. A mostani törvény kizárja a visszaélést, a javaslat alkalmat ad arra; igy leghelyesebb volna a 20. §-t kihagyni, a törvény 156., 157., 158. §-ait fentartani és legfeljebb azzal kiegésziteni, hogy a tulajdonostárs a tulajdonrészének megfelelő bánatpénzt adni nem tartozik.

Az eddig elmondottak azon kérdésekkel foglalkoznak, amelyek a javaslatban benne vannak, de nem hagyhatom szó nélkül, hogy az 1881 : LX. tcz. sehol sem foglalkozik kifejezetten a tisztviselői fizetésekre vezetett végrehajtások lebonyolitásával. Azokkal a köztisztviselőkkel, akik fizetéseiket közpénztárból veszik fel, és azokkal a tisztviselőkkel, akik valami állami vagy törvényhatósági vállalatoknál vannak alkalmazva, csak vagyunk valahogy, részint mert a biróság közpénztárból utalványozhat, részint mert az állami vállalatok pénztárát közpénztárnak tekinti a biróság, és az alkalmazottak letiltott fizetését szintén utalványozza, de a magánvállalatoknak, nevezetesen a nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknak tisztviselői ellen vezetett végrehajtások lefolytatása ma olyan kinlódás, ami nem méltó egy rendezett állam jogi viszonyaihoz.

A magánhivatalnokoknak a törvény 61. §-a szerint fizetéseik és járandóságaik vannak, de ezek a fizetések és járandóságok az eljárás további folyamán a végrehajtást szenvedőt egy harmadikkal szemben megillető aktiv követelések. Az alkalmazó vállalat nem alkalmazó és munkaadó, hanem a saját hivatalnokának az adósa (122. §.), aki a törvény szerint még csak nem is fizethet a letiltás után, hanem kénytelen megvárni, hogy a foglaltató a letiltott járandóságot magára átruházza, vagy megvárni, mig a végrehajtató ügygondnokot rendeltet és ez őt mint adóst felszólitja, vagy akár felszólitás nélkül egyenesen pereli, hogy azt az adósságát, amelylyel a saját hivatalnokának, mint hitelezőnek tartozik — fizesse meg. De ha valaki hecczet akar csinálni, tekintettel arra, hogy a magánhivatalnok járandósága feltételtől, nevezetesen a hivatalnok munkájának foganatositásától függ, valamint tekintettel arra, hogy — különösen, ha a foglaltató harmadik — tizedik helyen van — lejárta félévnél hosszabb időre terjed — még azt is megteheti, hogy a magánhivatalnok járandóságait elárverezteti. A törvény képtelen, vagy legalább a magánhivatalnok letiltott járandóságára nem illő rendelkezésein a gyakorlat valamit enyhitett. Aki a hivatalnok javára akarta megoldani a kérdést, mint kirendelt gondnok felvette a pénzt, elszámolt a végrehajtást szenvedővel és azután beadta a zárfeloldó kérvényt, megkimélvén ezáltal a pénzletétel, a vételárfelosztás és a pénznek a letétből való felvétele körül felmerülhető költségeket, de nagyon gyakori, hogy a vállalatok nem várják meg, mig a gondnok adósként felszólitja, vagy bepereli őket, hanem időről időre leteszik a pénzt. A letét körül költség merül fel, ezt a tömeg fizeti; a bíróságnál minden letett összegre elsőbbségi tárgyalás van, ez bélyegkiadással és a behajtásra kirendelt gondnok tárgyalási költségével jár, a tömeg terhére, a határnaptüzés, jogerősség, erről jelentés, a letéthivatal értesitése, ittott egy kis tévedés, szóval kinyulik az idő 4—5 hónapig, a letéthivatal fizeti a $3^1/_2$%-os kamatot, a hitelező felszámitja a 8%-ot, mindez a végrehajtást szenvedőnek, aki pedig hitelezője az ő munkaadójának — a költségére megy. De van akárhány eset, ahol a kirendelt gondnok havonként elmegy a végrehajtást szenvedő adósához, felveszi a pénzt, letétbe helyezi, sorrendi tárgyalást tartat. Most vegyük azt az esetet, hogy van egy magánhivatalnok, akinek járandóságából havonként csak 16—20 K vonható le, ezt a gondnok havonként felveszi, leteszi, a biróság havonként elsőbbséget tárgyal és utalványoz; ugyan abból a havi 16—20 K-ból mi jut a szegény magánhivatalnok adósságának a törlesztésére?! Ha a legalacsonyabban számitjuk is a költségeket, nem futja ki, tehát az adósnak nem apad, hanem minden havi részlet felvétele alkalmával szaporodik az adóssága! Ez nem állapot! Bármennyire rövid idő mulva van is kilátásba az uj végrehajtási törvény, ez a dolog addig sem maradhat rendezetlenül.

Nem akarom ezzel azt mondani, hogy a végrehajtási törvény 122—129. §-ait is át kell dolgozni; ezek a törvényszakaszok megállhatnak és alkalmazhatók mindazon esetekben, amikor a végrehajtást szenvedőnek nem a tisztviselői minőségben teljesitett szolgálatokért járó fizetése, hanem valósággal létező aktiv követelése vétetik foglalás alá, ezekre az esetekre a törvény rendelkezései teljesen illenek, igy nem ezeket a törvényszakaszokat kellene módositani, megváltoztatni, hanem azok mellé ujabb rendelkezéseket kellene beilleszteni, tehát a törvény hézagait kellene kitölteni.

A törvény, annak 133. §-ából következtetve, nagyon megbizik a közpénztárakban alkalmazott tisztviselők lelkiismeretes, törvényszerü eljárásában és a gyakorlat azt mutatja, hogy ez a bizodalom jogos. De hát nézzük meg a nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknak, vagy bár a nagyobb gyári-, sőt nagyobb iparvállalatoknak pénztárát. Ha a kettő közt összehasonlitást teszünk, akarva, nem akarva, kénytelenek vagyunk megállapitani, hogy azok a magántisztviselők, akiknek közremüködésétől függ a vállalat pénztárából pénzt folyósitani, minden esetben birnak olyan képesitéssel, mint a közpénztárak tisztviselői, de sőt a vállalat igazgatója, tulajdonosa — ha lehet ezzel a kifejezéssel élni, — szorgosabb gonddal őrködik a felett, hogy olyan fizetések, melyek esetleg a másodszori fizetést vonják maguk után — ne teljesittessenek, ugy hogy én semmi nehézséget nem látok abban, ha akár a 133. §. bővitésével, akár külön szakaszban kimondja a törvény, legalább a gyári- és nyilvános számadásra kötelezett vállalatok alkalmazottjaira nézve azt, hogy azoknak letiltott fizetését a biróság utalványozza és az utalvány foganatositása iránt a vállalat vezetőjét, igazgatóságát megkeresi.

A törvény nem zárja ki, sőt volt is már rá eset, hogy

a végrehajtatók a központár kielégitési sorrendmegállapitásával nem voltak megelégedve, a budapesti kir. itélőtábla kimondta, hogy a foglaltatók követelhetik a kielégitési sorrendnek a végrehajtó bíróság által való megállapitását, de mert ez a törvényben kifejezetten nem áll, ezt ki kellene jelenteni, egyben ki kellene mondani azt is, hogy azok a vállalatok, amelyek a letiltó rendelvények sorrendszerü beérkezése alapján sem vállalkoznának a kielégitési sorrend megállapitására, minden olyan esetben, amikor egy tisztviselőjük ellen több letiltás van, kérhetik az első letiltást foganatositó bíróságot, hogy a kielégitési sorrendet állapitsa meg. Az ilyen kérelem előterjesztése és a tárgyalási jegyzőkönyv, ugy a hozandó határozat illetékmentes, de ha a kielégitési sorrend megállapitását valamelyik foglaltató kéri, a szabályszerü illetékek lerovandók.

Ezen intézkedéssel kapcsolatosan a 84. §-t is ki kellene egésziteni olyanformán, hogy a hitelező akkor is kérheti a végrehajtó kiküldésének mellőzését, ha ilyen, a központárakkal egy tekintet alá eső pénztárból járó fizetést akar foglalás alá venni.

Én a törvény hiányosságával való visszaélésnek tudom be, hogy a birói kiküldött a 89. §. rendelkezései alapján igényfelhivást bocsát ki akkor is, ha egy magánhivatalnok szolgálati járandóságát veszi foglalás alá és kimondandónak tartanám, hogy ha magánhivatalnoknak szolgálati járandósága, nyugdija, napidijasnak napidija, vagy munkásnak munkabére, napszámbére foglaltatik le, ezekre igényfelhivási hirdetést kibocsátani nem kell.

Nem folytatom, de hiszem, hogy nagyon sok kellemetlenségnek venné elejét, ha a novellában legalább ezek a kérdések rendezést nyernének.

Dr. Németh Imre
ügyvéd, országgyülési képviselő.

A könyvkivonati illetékesség.

A polgári perrendtartás javaslatának 32. §-ában megállapitott könyvkivonati illetékesség kiterjesztését nem kereskedőkre az ipari és kereskedői, nemkülönben a jogászkörök már többször, de mindig eredménytelenül kérték. Azzal, hogy csak kereskedőkre szorittatott ezen illetékesség, az agrariusoknak tettek koncessziót, melytől a mértékadó körök eltérni nem akarnak.

A könyvkivonati illetékességnek kiterjesztése mellett szóló érveket körülbelül kimeritették, ugy, hogy bajosan lehet e tárgyban ujat felhozni.

Mindamellett néhány eddig egyáltalán nem, vagy nem elég behatóan érvényesitett tisztán gyakorlati szempontból kivánom a kérdést megvilágitani.

A tervezett szabályozás mellett a könyvkivonati illetékesség alól kiesnek a föld- és házbirtokosok, a nagy és kisgazdák, iparosok és magánosok. Nem indokolt, hogy ezek kivételes elbánásban részesüljenek.

Az alperes lakhelye szerinti kizárólagos illetékességnek jogosultsága volt az ó-korban és középkorban. A forgalmi és közlekedési utak és eszközök majdnem teljes vagy nagymérvü hiánya folytán az ó-korban és középkorban egyedül az alperes lakhelye képezte az illetékesség megállapitásának bázisát. Ahol valaki életét, foglalkozását, társadalmi tevékenységét folytatta, ahol ismerték, az a hely ugyszólván központja volt összes müködésének és azon helyre nézve illetékes bíróságnál kellett az alperest perelni. Abban az időpontban tehát az illetékesség kérdésében csupán az alperes viszonyai voltak irányadók.

A forgalmi utak és eszközök javulásával és szaporodásával, különösen a kereskedelemnek és iparnak Amerika felfedezése óta beállott óriási fellendülésével lassanként elkezdték ejteni az illetékességnek egyoldalu megállapitását az alperes viszonyai szerint. Számolni kellett a hitelező félnek, felperesnek viszonyaival is. Rést tört a korábbi elven a forgalomba jött váltó, melynél a fizetési hely az elfogadó lakhelyétől gyakran eltért és a külfölddel beállott sürübb érintkezés kiterjesztette az illetékesség szük határait és szükségessé tette, hogy majd az ügylet létrejöttének, majd a teljesités helyének birósága legyen illetékes. Számos esetben a felperesre nagy hátránynyal járna és azért jogtalan és méltánytalan lenne alperes érdekét külön dédelgetni és felperest arra kényszeriteni, hogy igényének érvényesitése czéljából keresse fel az alperes lakhelyére illetékes bíróságot. Mindazon esetekben tehát, melyekben felperes jogos érdeke követeli, hogy a reá nézve illetékes bíróságnál érvényesitse követelését, erre neki a jogot meg is kell adni.

A könyvkivonati illetékességnek jelenleg érvényben levő perrendünk 35. §-ában történt szabályozása annak a helyes felfogásnak tulajdonitható, hogy az illetékesség rendezésénél nem lehet pusztán az alperes viszonyait mérvadónak tekinteni, hanem épp oly joggal kell felperes viszonyaira is figyelemmel lenni.

Amde a kereskedő és iparos jogos érdeke megköveteli, hogy nemcsak azt az adósát perelhesse a könyvek vitelének helyére illetékes bíróságnál, aki kereskedő, hanem minden más foglalkozásu adósát is, ki ellen az üzletből folyólag követelése támadt. Az utalás egy példára könnyen világitja meg ennek szükségességét. Van év, hol a kereskedőnek vagy iparosnak mondjuk 50 és ennél több keresetet is kell inditani különböző járásbiróságok területén lakó nem kereskedő adósai ellen. Kellene tehát 50 és még több járásbirósági székhelyen lakó ügyvéd segélyét igénybe vennie, e végett az ügyvédekkel folytonos érintkezésben lenni, szükség esetén a bizonyitás közvetlenségénél fogva üzleti és levelezési könyveit a vidéki bíróságoknál felmutatni. Mindennek keresztülvitele egyszerüen lehetetlenné tenné a rendes üzletvezetést. A kereskedő nem ér rá a telepén kivül lakó számos ügyvéddel állandóan levelezni, a vidéki ügyvédeket és a reájuk bizott ügyeket számon tartani és semmiképpen sem nélkülözheti még egy napra sem üzleti és levelező könyveit és irományait. Ezek a könyvek folyton uton lennének és akárhányszor nem állnának rendelkezésére, mert telepe helyén kivül a bíróságnál vannak. Mig az ilyen eljárás egyrészt az üzlet áttekintését neheziti és az üzleti költséget tetemesen szaporitja, addig másrészt az alperesnek abból nemcsak előnye nincsen, hanem egyenesen kára is van. Az eladó üzleti költségeit in ultima analysi sohasem az eladó, hanem a vevő viseli. A vevőre hárul tehát az illetékesség ily módon való szabályozásával járó költségtöbblet is. Akit a törvényhozás kimélni akar, épen azt sujtja. Az üzlet sikeres vezetése parancsolólag követeli tehát, hogy a kereskedőnek és iparosnak megadassék a jog a könyvvezetés helyére illetékes bíróság előtti perlésre.

Mivel pedig ez elvitázhatatlanul áll, a nem kereskedő alperesekre is ki kell terjeszteni a könyvkivonati illetékességet.

Hány meg hány kereskedő és kisiparos van, ki áruit majdnem kizárólag nem kereskedőnek adja el. A gépgyáros, a gépkereskedő, a bőrt és szijakat készitő gyáros, az olajgyárak, a mütrágyagyárak, a magkereskedők és mások akárhányan czikkeiket jobbadán nem kereskedőknek árusitják. Csak nem egyezik meg az igazsággal, hogy a posztókereskedő, ki pl. 100 K értékü árut ad el a viszontelárusitónak, jogositva legyen könyvkivonati illetékesség szerint perelni, ellenben a gyáros, ki 10,000 K értékü gépet, vagy gépolajat ad el egy földbirtokosnak, ne legyen jogositva ezen illetékességet igénybe venni. Sok, meg sok kirivó példát mutathatna fel a gyakorlati élet, ha a kérdéses korlátozást fentartanák. Ezt a viszásságot, ezt az igazságtalanságot még most kell a javaslatban jóvá tenni. Jóvá tenni pedig csak ugy lehet, ha feltétlenül és korlátlanul adják meg a könyvkivonati illeté-

kességet a kereskedőnek és iparosnak az adósa elleni minden az üzletből keletkezett követelésére. Számos üzletre ez igazi létkérdés, mert ez a korlátolt illetékesség mellett vagy tönkre menne vagy csak eltengődnék. Az ilyen állapot nemcsak a kereskedő romlását idézi elő, de magának az államnak is kárára van, mert minden tönkre ment kereskedőben az állam egy adófizetőjét veszíti el.

Nem szolgálhat jogos okul a korlátozásra az a néhány visszaélés, amelyet egynémely nem tisztességes kereskedő elkövetett azzal, hogy olyanokat perelt, kik egyáltalán nem, vagy nem az egész perelt összeggel tartoztak, a bepereltek pedig meg nem jelentek és anélkül, hogy arra jogos ok fenforgott, marasztalva lettek. Sajnos, tisztességtelen kereskedő épp ugy akad, amint minden más foglalkozásban is található selejtes elem. A néhány kivétel nem lehet alapos ok arra, hogy az adósok tulnyomó része foglalkozásuknál fogva az illetékesség kérdésében bizonyos kedvezményben részesüljön a kereskedő adós fölött, a kereskedő hitelező pedig csak azért szenvedjen hátrányt követelésének behajtásában, mert adósa nem kereskedő.

A visszaélésért mást, mint a visszaélőt sujtani nem szabad. Ha valamely hitelező visszaélést követ el, nyujtsanak módot a meg nem jelenés miatti határozat elleni jogorvoslat sikerességére, a mellett köteleztessék a visszaélést elkövető felperes az összes költségek viselésére. Majd elmegy akkor a kedve igazságtalan követelések támasztásától.

Nem mellőzhető az a körülmény sem, hogy az illetékességnek szabályozása ahhoz képest, vajjon alperes kereskedő-e, vagy nem, rengeteg fölösleges munkát okozna a bíróságnak. Számos alperes, csakhogy a per elodázását érhesse el, pergátló kifogást támasztana azon az alapon, hogy nem kereskedő. Az ebbeli minőség helyes megállapitása sok nehézségbe ütközik. Kereskedelmi törvényünk 30 évnél hosszabb idő óta van alkalmazásban, de azért a mai napig sincs a judicaturában a kereskedőnek ebbeli minősége tüzetesen megállapitva. Nem is lehet, mert e megállapitás ténykérdéstől függ és ahányféle a tényállás, annyiféle a határozat. Szép egy tarka judicatura fejlődnék ki a kereskedői minőség tekintetében, ha ezt az egyenesen veszedelmes distinctiót fentartják.

Sok esetben a törvényszék, sok esetben a kir. tábla állapitaná meg, mint utolsó forum, az illetékességet és előre látható, hogy sok ellenmondásos határozat keletkeznék és a tanult jogász sem birna eligazodni a különböző határozatok tömkelegében. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy a sok illetékességi kifogás a pereket elhuzná és a perlést tetemesen megdrágitaná, ugy mindenki, aki a peres gyakorlatot és az imént vázolt kifogások káros következményeit ismeri, a kereskedő és nem kereskedő közti megkülönböztetés elejtése és amellett fog dönteni, hogy a könyvkivonati illetékesség nem kereskedőkre is kiterjedjen. Az illetékességet a lehető biztos alapra kell fektetni és ugy szabályozni, hogy fölösleges illetékességi kifogás a per elhuzását és költségesebbé tételét ne okozza. A birót jobbadán az anyagi igazság kideritése és megállapitása, ne pedig a sok alakiság foglalkoztassa.

Abban is fölösleges és káros megszoritást látok, hogy csak a bejegyzett kereskedőnek adják meg a könyvkivonati illetékességet. Ez a distinctio is a legigazságtalanabb. A szatócs, kisiparos, kiskereskedő, ki czégét bejegyezni és könyveket vezetni nem köteles, van ezen intézkedés által leginkább sujtva.

Miért legyen a bejegyzett kereskedőnek előjoga a be nem jegyzett kereskedő és kisiparos fölött? A bejegyzés tényének a követelésre és perelhetőségre észszerüleg befolyása nem lehet. Jogi természetére nézve egyiknek a követelése olyan mint a másiké. Még inkább a kiskereskedő, mint gyengébb elem, szorul a támogatásra. Ha néhány követelését elveszti, már nagy zavarba jöhet. Nálunk a jelszó a kisipar támogatása, a valóságban pedig azt elnyomják. A kisiparost versenyével megrontó nagyiparos perelhet telepe helyén, a kisiparosnak pedig ez ne legyen megengedve. Ilyen nálunk a kisipar állami támogatása.

Az érvényben levő perrendünk 35. §-a nem is tette függővé a könyvkivonati illetékességet a czégbejegyzéstől. Perrendünk életbelépése után majdnem két évtizeddel fejlődött ki az a birósági gyakorlat, hogy csak bejegyzett kereskedő veheti igénybe a könyvkivonati illetékességet. Ez a joggyakorlat tulajdonképp a kereskedelmi törvény 16. §-a nyomán képződött. A hivatkozott 16. §. szerint ugyanis csak bejegyzett kereskedő részesül a kereskedelmi törvény által a kereskedő részére biztositott jogokban, és mert a kereskedelmi törvény 324. §-a értelmében a kereskedő követelései a telepe helyén fizetendők, a telepre nézve illetékes bíróságnál perelhetők is. A birói gyakorlat tehát ez alapon következetesnek tartotta annak kimondását, hogy csak bejegyzett kereskedő veheti igénybe a könyvkivonati illetékességet. Jogászkörökben azonban köztudomásu, hogy a kereskedelmi törvény 324. §-ának intézkedését csak a kölcsönkövetelésekre korlátozta a birói gyakorlat, és igy a kereskedelmi törvény 16. §-ának szempontjából nem forog fenn ok arra, hogy a könyvkivonati illetékességet csak a bejegyzett kereskedőnek adják meg.

A kiskereskedőt, kisiparost sem szabad jogszerüen az ugynevezett könyvkivonati illetékesség jótéteményéből kizárni.

A mészáros, ki hust, a szabó, ki ruhát, a czipész, ki lábbelit, az asztalos, ki butort adott el, legalább épp oly jogosan kivánhatja a követelése tekintetében a törvény védelmét, mint a bejegyzett kereskedő. Miért lenne ő kényszeritve a vidék különböző bíróságai előtt az abbeli követeléseit perelni? Az csak nem ok a jogosultság megvonására, hogy egyik-másik esetben az ő követelése kisebb összegü, mint a bejegyzett kereskedőé?

A kérdést csakis ugy lehet helyesen megoldani, ha be nem jegyzett kereskedőnek és különösen iparosnak is megadják a könyvkivonati illetékességet. Mivel pedig a legtöbb kisiparos könyvet nem is vezet, meg kell adni nekik a jogot, hogy számla alapján perelhessék a telep helyére illetékes bíróság előtt az ipar üzéséből származó követeléseket.

Nem tartom végre indokoltnak a helybeli perelhetés korlátozását két évre. A joggyakorlat a kereskedelmi törvény 31. §-ával és a könyvek bizonyitó erejének tartalmával egybehangzó tiz évben állapitotta meg a könyvkivonati illetékesség tartamát. Ennek a gyakorlatnak fentartása és törvénybe iktatása czélszerünek mutatkozik.

A követelés jogi természete két év alatt semmiben nem változott és azért, hogy a hitelező csak két év után tartja szükségesnek a perlést, nem lehet őt jogszerüen eltiltani a könyvkivonati illetékesség igénybevételétől. Ugyanazok az okok, melyeknél fogva a hitelezőnek a könyvkivonati illetékességet két év tartamára akarják adni, a tartozási viszony további tartamára is szólanak. Ha a kereskedelmi törvény a könyveknek sokkal fontosabb bizonyitó erejét tiz évre biztositja, miért ne lenne alkalmas a könyvkivonat vagy számla tiz éven át a könyvkivonati illetékesség megállapitására?

Csak megrögzött előitéletekkel állunk szemben, ha a törvényhozás az itt kifejtetteket figyelembe nem veszi.

Ezek alapján a perrendtartási javaslat 32. §-ának következő szövegezését ajánlom:

«*A kereskedő vagy iparos üzlete gyakorlásából származo követelését könyvkivonat vagy számla alapján a könyvvezetés vagy ipar gyakorlási helyének bírósága előtt perelheti és pedig az ügylet létrejöttétől számitandó tiz év alatt.*

Kétségtelenül nagy jelentőséget kell tulajdonitani annak, hogy a módositásra ajánlott rendelkezést a képviselőház jogügyi bizottsága tette és e bizottságban a javaslat előadója a

jelenlegi igazságügyi miniszterünk volt. A jogügyi bizottság akkori határozatának hozatalában a politika is közrejátszott. Polgári perrendtartás tartalmára legkevésbbé szabad a politikának befolyást engedni. Igazságügyi miniszterünk eddigi hivatalos müködése tanusitja, hogy őt minden a tárczájához tartozó intézkedésében a helyesen felfogott közérdek vezérli és azért is joggal várják tőle az érdekelt körök az ajánlott módositás felkarolását és keresztülvitelét.

Mielőtt a javaslat törvénynyé válik, kell a hiányos intézkedést pótolni, hogy ugy ne járjunk, mint az anyagi büntető jog codexével, melynek eredeti hiányait csak évtizedek után, sok pusztitás és rombolás árán lehet kiigazitani.

Dr. Misner Ignácz.

Az uzsoráról szóló javaslat.

— Dr. Reichard Zsigmond jogászegyleti előadásának vázlata. —

Magánjogi szempontból az ugynevezett uzsorás ügylet tulajdonképpen az erkölcstelen ügyletnek egy alfaja és ilyenként van ugy a mi magánjogi tervezetünkben, mint a német polgári törvénykönyvben is szabályozva. Más szorult helyzetének vagy tapasztalatlanságának, egy szóval inferioritásának kihasználása, t. i. az, amit magánjogilag az uzsora alatt értünk, épugy nem érdemli meg a jogvédelmet, mint más erkölcstelen ügylet, és a forgalom helyesen felfogott érdeke éppugy megkivánja, hogy a jogvédelem az ily ügyletektől megtagadtassék, mint az, hogy a tisztességes alapu ügyletek részére a szerződés szabadsága biztositassék. A javaslat ezen helyes alapelven nyugszik, mikor az uzsora kérdését nemcsak a büntetőjog szempontjából szabályozza, mint a mai törvény, hanem külön és önállóan a magánjog szempontjából is. De hibája a javaslatnak, hogy akkor, amikor mindkét szempontból akarja a kérdést szabályozni, szem elől téveszti azt a nagy különbséget, aminek a magánjogi és büntetőjogi sanctio alkalmazása közt fenn kellene forogni.

A javaslat az uzsorának tulajdonkép háromféle tényálladékát határozza meg. Az egyik a magánjogi szempontból vett uzsora, t. i. más inferioris helyzetének kihasználása, a másik a büntetőjogi szempontból vett ugynevezett reáluzsora, ami a javaslat álláspontja szerint nem egyéb, mint a magánjogi uzsora, ha az *tervszerüen* vitetik véghez. A harmadik a szintén büntetőjogi szempontból vett, ugynevezett *hiteluzsora*, ami pedig nem egyéb, mint a magánjogi uzsora, ha hitelezési vagy ehhez hasonló jellegü előlegezési ügyletek tekintetében vitetik véghez. Ebből kitünik, hogy a javaslat conceptiója szerint csak csekély különbség van a reáluzsora büntetőjogi tényálladéka és az uzsora magánjogi minősitése között, mert a véghezvitel tervszerüsége alig jelent valami különbséget akkor, amikor már a magánjogilag minősülő uzsorában is természetszerüleg többé-kevésbbé benn kell lenni a tervszerüségnek.

A hiteluzsora szempontjából pedig tulajdonképp semmi különbség sincs a magánjogi és büntetőjogi tényálladék között, mert a hitelezési, vagy előlegezési ügyletek tekintetében a magánjogi és büntetőjogi minősülés egymással egybe esnek. A magán- és büntetőjogi tényálladék ezen egybeolvadása nagy veszélylyel jár. A magánjog szempontjából annak kell a döntő kérdésnek lenni, hogy az ügylet megérdemli-e a jogvédelmet, vagy más szóval, hogy a felperes követeléséből vagy az alperes követeléséből mennyit kell megitélni. Ellenben a büntetőjog szempontjából ez mellékes és másodrangu kérdés, és a főkérdés az, hogy oly foku rosszhiszemüség és kárositási szándék forog-e fenn, hogy amiatt büntetés kiszabása indokolt. Ha a büntetőjogi és magánjogi minősitést a törvényben nem választjuk egymástól kellőleg külön, ebből a gyakorlatban annak kell kifejlődni, hogy vagy a polgári biró nem lesz képes a magánjogi védelmet megadni oly esetekben, amelyekben az helyén volna, de a büntetés tulzottnak látszanék, vagy a büntető biró lesz kénytelen a magánjogi következményekre való tekintettel a büntetést kiszabni ott, ahol a büntetés méltánytalan. Nyilvánvaló, hogy az eseteknek sokkal nagyobb köre az, amelyekben a magánjogi jogvédelemnek van helye, mint az, amelyekben emellett a büntető sanctióra is szükség van. Amint a csalás magánjogi fogalma külön áll a büntetőjogi fogalomtól és az utóbbi az eseteknek sokkal kisebb körét foglalja magában az előbbinél, épugy kellene az uzsorás ügylet magánjogi fogalmát az uzsora büntetőjogi fogalmánál nagyobb körre kiterjeszteni, illetve a büntetőjogi fogalmat a magánjoginál kisebb körre szoritani. Tévedés azt hinni, hogy a javaslat módszerével az uzsora elleni küzdelem hatályosabb lesz, mert a fogalmak helytelen egybeolvasztása ugy a magánjogi jogvédelmet, mint a büntető sanctio alkalmazását ingadozóvá fogja tenni.

Az eljárás tekintetében a javaslat egy egészen uj elvet kiván keresztül vinni, t. i. azt, hogy, ha a büntető bíróság a magánjogi itélet hozatala után állapitotta meg az uzsora fennforgását, ezt a polgári bíróság perujitás nélkül vehesse figyelembe és ennek consequentiáit a polgári per szempontjából perujitás nélkül levonhassa. Ez az uj elv mint ilyen helyes, sőt az uzsora esetén kivül egyéb esetekre való kiterjesztésre is érdemes, de keresztülvitele a javaslatban homályos és hézagos. A javaslat ebben a tekintetben azzal a lakonikus kijelentéssel éri be, hogy: «Ha a büntető bíróság az uzsorát jogerős itélettel megállapitja, a polgári bíróságnak ezzel ellentétes itélete hatályát veszti és a polgári bíróság a per folytatólagos tárgyalását rendeli el». Ez az elvnek tulajdonképp csak jelentése, de nem egyszersmind annak keresztülvitele. Még azt sem lehet határozottan kivenni a javaslatból és az indokolásból, hogy ezt a szabályt akkor kell-e alkalmazni, ha a polgári bíróság itélete már jogerős vagy akkor, ha az még nem jogerős. Nyilvánvaló, hogy az elv keresztülvitele végett, ha az a polgári bíróság nem jogerős itéletének stádiumára vonatkozik, külön kellene figyelembe venni azokat az eseteket, amikor a büntető bíróság itélete a sommás eljárás alá tartozó ügyben a felebbezési stádiumban és a felülvizsgálati stádiumban érkezik, továbbá azokat, amikor a rendes eljárásban a felebbezési stádiumban érkezik és végül ha az elv a jogerős stádiumra is vonatkozik, azokat, amikor a polgári bíróság itéletének jogerőssé válta után érkezik. Mindezen, egymástól különböző szabályozást kivánó esetekben az eljárásnak a dolog természete szerint különbözőnek kellene lennie, a javaslat azonban ez eseteket fel nem emliti és külön nem szabályozza. Sőt még az indokolásból sem vehető ki, hogy a javaslat mindezen esetekre vonatkozólag mily szabályozást tart szem előtt.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az eskü alatti kihallgatással való bizonyitás kérdéséhez.

I.

Egyik budapesti kir. járásbirósánál felperes keresetet inditott alperes ellen, utóbbi elutasitani kérte a keresetet, tagadván a kereseti tényállitásokat. Felperes kérelmére elrendeltetett alperes eskü alatti kihallgatása, de ez foganatositható nem volt, mert alperes Amerikába vándorolván ki, eskü alatti kihallgatásra megidézhető nem volt. A járásbiróság alperes ügyvédjének ügyfele lakásának bejelentésére hosszabb halasztást adott, de az ügyvéd az alperes lakhelyét kinyomozni nem tudta, mit bejelentvén a bíróságnak, elutasitó itéletet kért. A kir. járásbiróság elutasitó itéletet hozott. A felebbviteli biróság felperes felebbezése folytán elrendelte alperes eskü alatti kihallgatását, s mindaddig szünetelőnek

mondotta ki az ügyet, mig a felek valamelyike alperes lakását be nem jelenti.

Dr. Biber Gyula kartársam a «Jogtudományi Közlöny» folyó évi január 10 iki számában kritika tárgyává teszi az eljárt bíróságok határozatait s azon véleményének ad kifejezést, hogy egyik bíróság sem járt el helyesen, hanem marasztaló itélet lett volna hozandó.

Nekem is az a nézetem, hogy a felebbezési tanács helytelenül jelentette ki a pert szünetelőnek az alperes lakhelyének bejelentéseig, mert a per csakis az 1893 : XVIII. tcz. 52. §-ában meghatározott esetekben mondható ki szünetelőnek, az adott jogesetben azonban azok egyike sem forog fenn. Minthogy pedig alperes képviselője itéletet kért, a bíróság az adott esetben itéletet lett volna köteles hozni, és pedig szerintem helyesen utasitotta el az elsőbíróság felperest keresetével azon indokból, hogy felperes az alperes tagadásával szemben nem bizonyitotta be kereseti tényállitásait.

Dr. Biber Gyula kartársam ugy érvel, hogy alperes lakásváltoztatását nem jelentette be, e miatt megidézhető nem volt eskü alatti kihallgatás végett, s igy mulasztás terhelvén alperest, ennek következményei jogosan csak őt sujthatják, s szerinte ezen mulasztás szükségképpen alperes elmarasztalását vonja maga után, amennyiben meghiusitván eskü alatti kihallgatását, a kereseti tényállitások valónak tartandók.

Szerintem ezen érvelés meg nem állhat, mert a polgári peres eljárást szabályozó törvényeink taxative felsorolják azon eseteket, melyekben a fél mulasztásai bizonyos jogkövetkezményeket szülnek, azonban olyan jogszabály sem az 1868. évi LIV. tcz. sem az 1893. évi XVIII. tcz. rendelkezéseiből ki nem olvasható, hogy a lakhely bejelentésének elmulasztása olyan jogkövetkezménnyel járna, mikép az emiatt eskü alatti kihallgatásra meg nem idézhetett fél olybá volna tekinthető, mint aki esküt tenni vonakodik, már pedig csakis ezen esetben lehetne az adott jogesetben valóknak tartani a kereseti tényállitásokat az 1893. évi XVIII. tcz. 99. § a értelmében. A törvényben felsorolt eseteken kivül pedig nem áll jogában a birónak olyan jogszabályt creálni, mely bármelyik peres félre jogfosztást eredményez.

De az adott esetben alperest nem is terheli perjogi hátránynyal járható mulasztás, mert kartársam maga is beismeri, hogy nincs az egész országra szóló olyan törvényes intézkedés, mely szerint a lakásváltoztatást be kellene jelenteni, de még ha ez kötelesség volna is, az az ellen vétő rendőri büntetéssel sujtható, azonban ilyen mulasztásból helyesen nem volna perbeli joghátrány levonható, mert nincs tételes jogszabály, mely szerint a lakásváltoztatás be nem jelentése, a kartársam által enunciált joghátrányt idézhetné elő, és különben senki sem köteles ellenfelének bizonyitási kötelességében segédkezet nyujtani. Véleményem szerint az adott jogesetben felperes lett volna felhivandó az alperes lakhelyének bejelentésére, mert ő kiván alperes esküjével bizonyitani. Nem felperest hivta volna-e fel a bíróság a lakhely bejelentésére, ha alperesnek nincs véletlenül jogi képviselője? S ha ez esetben felperes nem jelentette volna be alperes lakását, kimondotta volna-e egy biró is azon jogelvet, hogy a lakásváltozás be nem jelentése miatt eskü alatti kihallgatásra meg nem idézhetett alperes mulasztása miatt a kereseti tényállitások valóknak tartandók? Bizonyára nem. Ha czikkiró ur véleményét elfogadnók követendő jogszabály gyanánt, az ismeretlen helyen levő alperes könnyen kiforgatható volna vagyonából, mert egy vagyontalan felperes beperelné az ismeretlen tartózkodásu alperest ügygondnok utján, s alperes esküjével kivánna bizonyitani, minthogy pedig alperes lakásváltozását be nem jelentette — az ügygondnok képviseltje lakását be nem jelentheti a bíróságnak, — kartársam szerint a mulasztás jogkövetkezményeit alperes viselni tartozván, a kereseti tényállitások valóknak volnának tartandók, s alperest el kellene marasztalni. Már pedig szerintem az ügygondnok tagadásával szemben felperes bizonyitani köteles kereseti állitásait, s ha ezt nem teszi, keresetével elutasitandó, s alperest mulasztás annyira nem terheli a lakás be nem jelentése miatt, hogy felperes még a saját esküjével bizonyitást sem kérheti sikeresen, amennyiben a bizonyitó fél csak az 1893. évi XVIII. tcz. 96. §-ában megszabott esetekben bocsátható esküre, az adott jogesetben azonban ilyen körülmények fenn nem forognak.

Egészen másként áll a dolog, ha a perben az 1893 : XVIII. tcz. 96. §-ában felhivott 64. §. szerint mérlegelhető olyan ténykörülmények volnának, melyek a kereseti állitásokat valószinüsitenék, s felperesnek közvetlen tudomása lenne a tényállitásról; ez esetben felperes esküjéveli bizonyitás helyt foghatna még akkor is, ha alperesi képviselő kérné is képviseltje eskü alatti kihallgatását, de ez megidézhető nem volna, mert már ekkor alperes maga kivánván eskü alatti kihallgatását, a maga által kért bizonyitás saját hibája miatt nem volna foganatositható, ha lakhely változtatása miatt eskü alatti kihallgatásra megidézhető nem lenne, s igy jogosan nem tarthatná sérelmesnek, ha a bíróság az 1893. évi XVIII. tcz. 95. §-ának 4. bekezdése ellenére egyedül felperest hallgatná ki eskü alatt, s meg is hitelné vallomására.

Dr. Roósz Lajos,
pétervásári kir. járásbiró.

II.

E lapok egyik korábbi számában felvettetett a következő kérdés: «Az egyik fővárosi kir. járásbiróság előtt folyamatba tett sommás perben alperes annak rendje és módja szerint megidéztetett. Alperes védekezett és a kereseti állitásokat tagadta. Felperes kérte, hogy állitásainak bizonyitása czéljából alperes eskü alatt kihallgattassék s ez el is rendeltetett. A megkeresett bíróságtól az iratok azzal jöttek vissza, hogy alperes Amerikába vándorolt ki. A járásbiróság alperes ügyvédjének ügyfele lakása kipuhatolására hoszszabb halasztást adott, de az ügyvéd puhatolódzásai nem vezettek eredményre. Ezt kijelentvén, alperesi ügyvéd elutasitó itéletet kért, s a járásbiróság igy is döntött, kimondván, hogy felperesnek nem sikerült állitásai valóságát beigazolni. Felperes felebbezése folytán a budapesti kir. ker. és váltótörvényszék felebbezési tanácsa akként határozott, hogy alperes eskü alatti kihallgatása elrendeltetik s az ügy mindaddig szünetelőnek mondatik ki, mig a felek valamelyike alperes lakását be nem jelenti. Kiemelendő, hogy felperes a vitatott körülményekre eskü alatt ki nem hallgatható. Kérdés, vajon a fenforgó körülmények között a felebbezési biróság határozata megfelelő-e?»

A felebbezési biróság határozatában az alperes eskü alatti kihallgatásának elrendelése a lényeges. A per szünetelése az alperes lakhelyének bejelentéséig nyilván csak czélszerüségi okokból mondatott ki, mert különben az lett volna szükséges, hogy a biróság alperes lakhelyének bejelentésére egy bizonyos határidőt, mondjuk 60 napot tüzzön ki, s ha a felperesnek nem sikerül ezen idő alatt az alperes lakhelyét kinyomozni, kötelessége ujabb határidőt kérni mindaddig, mig az alperest meg nem találja. A felebbezési biróság tehát önmagát czéltalan nyilvántartástól, a felperest pedig meddő kérvényezéstől szabaditotta meg, mikor a pert mindaddig szünetelőnek mondotta ki, mig valamelyik perfél az alperes lakását be nem jelenti.

Nem sértette meg ez által a sommás eljárás 162., illetve 52. szakaszait (lásd Biber dr. fejtegetéseit e lap január 10-iki számában), melyek szerint a per szünetelése akkor áll be, ha a tárgyaláson egyik fél sem jelenik meg, vagy a megjelent fél az ügy tárgyalását nem kivánja.

Ezek a törvényszakaszok a perszünet beálltának eseteit nem taxative sorolják fel ugy, hogy más esetben a per szü-

netelése kimondható nem lenne, hanem pusztán azt irják elő, hogy az esetben, ha a peres felek a pert folytatni nem akarják s ezen akaratukat kifejezetten, vagy a tárgyalásról való elmaradásuk által kinyilvánitják, az eljárás szünetel mindaddig, mig valamelyik fél a per folytatását nem kivánja.

A törvénynek ez a rendelkezése azonban nem zárja ki azt, hogy a per szünetelése ne legyen kimondható az esetben is, midőn az eljárás folytatása olyan perbeli cselekménytől függ, melynek teljesitése egyelőre lehetetlen, de idővel lehetővé válhatik. Igy pl. a jelen esetben, midőn a felebbezési bíróság arra kötelezte mindkét felet, illetve képviselőiket, hogy a teljesen ismeretlen helyen tartózkodó alperes lakczimét jelentsék be.

Minthogy ezen, jogerős birói határozaton alapuló kötelezettséget a peres felek egyelőre teljesiteni nem képesek, nem kivánhatnak mást, mint azt, hogy a per a bejelentésnek lehetővé váltáig szüneteljen. Ilyképen a felebbezési bíróságnak perszünetet kimondó határozata a peres feleknek logikusan supponálható akaratára is alapitható.

A peres eljárás időleges nyugvásának az 52. §. szerinti szünetelés nem egyetlen esete. A 44. §. szintén előirja ezt akkor, midőn a per eldöntése valamely, már meginditott más polgári peres, vagy perenkivüli, avagy közigazgatási, illetve valamely, bár még csak meginditandó büntető eljárás által megállapitandó körülménytől függ. Ilyen esetben jogában áll az első bíróságnak a per tárgyalását az előzetes kérdés jogerejü eldöntéséig felfüggeszteni. A felebbezési eljárásban is előfordulhat a tárgyalás felfüggesztése, ha a felebbezés tárgyát részitélet képezi, vagy ha az elsőbiróság előtt kiegészitési eljárás van folyamatban; a felfüggesztés a végitélet, avagy kiegészitő itélet jogerőre emelkedéséig, illetve az ezek ellen benyujtott felebbezés beérkezéséig tarthat. (Sommás elj. 145. §.)

Tehát a peres eljárás időleges nyugvása nemcsak a felek egyező akaratából, hanem ettől függetlenül, birósági határozat következtében is beállhat. A különbség az 52. §. szerinti és a 44., illetve 145. §§. szerinti nyugvások között csak az, hogy a perszünet tartama három évre van korlátozva, mig a felfüggesztés maximális időhatára nincs megállapitva.

Kérdés tárgyát képezheti, hogy a vitás felebbezési birósági határozattal kimondott szünetelés korlátlan időtartamunak, vagy olyannak tekintendő-e, mely legfeljebb három évig tarthat?

A tárgyalás felfüggesztésének esetei a 44. és 145. §§-ban taxative vannak felsorolva. Ezekben az esetekben a bíróság contradictorius eljárás alapján határoz a felfüggesztés kérdésében, mig az 52. §. esetében a felek egyező akarata folytán beálló szünetelést egyszerüen konstatálja.

Minthogy a vitás kérdés a 44. és 145. §§. taxativ eseteinek egyike alá sem vonható, sőt az — a kifejtettek szerint — a peres felek egyező akaratára visszavezethető, ennélfogva ugy véljük, hogy a birálatunk alá vont felebbezési birósági határozat által kimondott pernyugvás az 52. §. értelmében perszünetnek, tehát olyannak tekintendő, melynek tartama legfeljebb három évig terjedhet.

Egészen más kérdés az, hogy helyes-e a vitatott felebbezési birósági határozat lényege, vagyis az ismeretlen tartózkodásu alperes kihallgatásának elrendelése?

Ez a kérdés közigazgatási, vagy közjogi alapon, az állampolgári minőséggel egybekötött kötelességek, vagy a «dolgai vitelénél mindenki által szem előtt tartandó köteles gondosság» alapján el nem dönthető. (L. dr. Biber fejtegetéseit.)

A lakhely bejelentésének kötelessége nem törvényen, hanem szabályrendeleten alapul; a bejelentés elmulasztása — ilyen szabályrendelet létében — nem törvénysértés, hanem egyszerü kihágás.

De még ha törvény is irná elő a bejelentési kötelezettséget, akkor sem lehetne ilyen sulyos, universalis jogvesztő hatálya a kötelezettség megszegésének, mert ennek kodifikálása capitis diminutiót jelentene, egy kis jelentőséggel biró, pusztán rendészeti indokból előirt kötelezettségnek megszegését egyetemes jogvesztéssel sujtaná, a kihágás elkövetőjétől a törvény oltalmát megvonná s őt vagyoni tekintetben bárki önkényének kiszolgáltatná; az ilyen szerencsétlen embernek vagyona «vogelfrei» lenne.

Az állampolgári minőségből s a mindenkire nézve kötelező gondosságból sem lehet deriválni a lakhely bejelentésének kötelezettségét oly értelemben, hogy annak elmulasztása a kifejtett egyetemes jogvesztő hatálylyal járjon. A ki lakhelyét be nem jelenti, az nevezhető gondatlan hazafinak s ha a bejelentést szabályrendelet irja elő, ezenfelül kötelességszegő is, kihágást követ el, melyért büntetést kap. Más következménye a bejelentés elmulasztásának nem lehet.

A vitás felebbezési birósági végzés helyességét csakis perjogi alapon lehet elbirálni.

Elsősorban mérvadó az 1868:LIV. tcz. 152. §-a, mely igy szól: «minden ténybeli állitás bebizonyitandó, melyre az egyik, vagy a másik fél jogát, vagy kifogását alapitja; különben az, ha tagadná az ellenfél, a per eldöntésénél valónak nem tartathatik».

Tehát a bíróság csak olyan tényeket fogadhat el valóknak, melyeket az ellenfél beösmert, vagy melyeket a tény állitója kellően bebizonyitott.

A bizonyitás annak a kizárólagos kötelessége, ki valamely tényt állit; az ellenfél a bizonyitásra kötelezett perfélnek sem bizonyitékot szolgáltatni, sem őt a bizonyitás munkájában segiteni nem tartozik.

A tényállitó perfél bizonyitási kötelezettségének a tartalma különböző ahhoz képest, hogy milyen bizonyitékot produkál. Némely esetben az egész bizonyitékot beszerzi és beszolgáltatja, mint pl. az okirattal való bizonyitás esetében; máskor meg pusztán bizonyos előkészitő cselekményeket teljesit s a bizonyitás felvétele a bíróság teendője; igy pl. tanubizonyitásnál a bizonyitó fél csak a tanuk nevét és lakhelyét tartozik bejelenteni; megidézésüket és kihallgatásukat, tehát az egész tulajdonképeni bizonyitást a bíróság végzi el.

Ugyanilyen bizonyitási mód a felek eskü alatti kihallgatása. Itt sem terheli a bizonyitó felet egyéb kötelezettség, mint az, hogy saját és ellenfele lakczimét bejelentse; a megidézés és kihallgatás a bíróság teendője. Különösen kiemelendő, hogy a bíróság köteles a felet eskü alatti kihallgatásra közvetlenül megidézni és nem áll jogában őt képviselője utján kötelezni a személyes megjelenésre. A bizonyitó fél ellenfelének ügyvédje utján való megidézése mindenesetre szabálytalan.

Tehát a felek eskü alatti kihallgatásának foganatositásánál az előkészités a bizonyitó fél kizárólagos kötelessége, a tulajdonképeni foganatositás pedig a bíróság dolga; szóval minden teendő kettejük között oszlik meg. A bizonyitó fél ellenfelének nincs egyéb kötelessége, mint a birói idézésnek engedelmeskedni. Az idézés kézbesithetőségét lehetővé tenni, vagy idézés nélkül a bíróság elé állani nem tartozik.

Mi lehet már most a következménye annak, ha a bizonyitó fél nem képes azokat az előkészületi cselekményeket teljesiteni, melyek a feleknek eskü alatti kihallgatás végetti megidézéséhez és a bizonyitás foganatositásához szükségesek?

A válasz kézen fekszik: a bizonyitó fél bizonyitási kötelezettségének nem tett eleget, ennélfogva állitása a törvény szavai szerint «a per eldöntésénél valónak nem tartathatik».

Hogy az ellenfelet a bizonyitásnak ilyetén meghiusulása tekintetében terheli-e mulasztás, vagy sem, az teljesen közömbös. De nem is terhelheti őt semmiféle mulasztás, mert mulasztást csak az követhet el, kinek kötelességei vannak; az ellenfélnek pedig a bizonyitás, illetve a bizonyitó fél hatáskörébe tartozó előkészületi cselekmények, jelesül a megidézés körül nincs semmiféle kötelessége.

Tegyük fel, hogy valamelyik perfél tényállitását csak tanukkal tudja bizonyitani, ezek pedig idegen országba, ismeretlen helyre költöztek; lakhelyüket kinyomozni nem képes Kétségtelen, hogy a tanuk megidézésének és kihallgatásának lehetetlensége alapján a bizonyitás sikertelennek s a bizonyitandó ténykörülmény valótlannak tekintendő, daczára annak, hogy a bizonyitásra kötelezett fél mindent elkövetett a bizonyitás sikere érdekében.

A birálatunk alá vont eset teljesen analog ezzel; a különbség a kettő között csak az, hogy más-más bizonyitási eszközzel tétetett sikertelen kisérlet. Az eredmény mindkét esetben ugyanaz, tehát a döntés is csak egyforma lehet.

Egészen más az eset, ha az ellenfél megidézése megtörtént s aztán mulasztja el a megjelenést. Ekkor már a törvény által előirt kötelességét szegte meg, tehát bekövetkezik a kötelességszegésnek törvényileg megszabott sanctiója: nevezetesen a bizonyitó fél bocsájtható esküre, illetve az esetben, ha a bizonyitandó ténykörülményről csak a vonakodó ellenfélnek van közvetlen tudomása, ez a sommás eljárás 99. §-a értelmében további bizonyitás nélkül valónak vehető.

De mig az ellenfél megidézve nincs, addig a kihallgatás lehetetlenségének összes következményei feltétlenül a bizonyitó felet sujtják, mert a megidézésnek lehetővé tétele a bizonyitó félnek kizárólagos kötelessége, s mert az ellenfelet mindaddig, mig megidézve nincs, a bizonyitás tekintetében semmiféle kötelesség nem terheli, tehát semmit sem mulaszthat, semmiért sem bünhődhet.

A birálatunk alá vont esetben az elsőbiróság álláspontja a correct és határozott. A bizonyitást a felperes kizárólagos kötelességének tekinti, s a sikertelenség consequentiáit bátran levonja, nem tartva attól, hogy ez, felületes szemlélés mellett, méltánytalannak tünhetik fel. Az itélet indokolása, hogy «felperesnek nem sikerült állitásai valóságát beigazolni», tömör és plasticus.

A felebbezési biróság végzése compromissum a helyes álláspont és rosszul értelmezett méltányosság között. Benne foglaltatik e végzésben az elismerése annak, hogy bizonyitani a felperes köteles; de egyben engedmény tétetett annak az álláspontnak, hogy felperes nem tehet arról, hogy az alperest megidézni nem lehetett s nem volna méltányos, ha ezért követeléséről bíróilag elüttetnék.

Nincs ok arra, hogy ezen feltevés alapján gyakoroltassék méltányosság; épp oly jogosult az a feltevés, hogy a felperesnek *nincs* követelése s csak azért perel, mert az ismeretlen helyen levő alperes nem védekezhetik kellően.

Különben nincs helye annak, hogy a biróság feltevések befolyása alatt döntsön, mert az 1868: LIV. tcz. 152. §-ba foglalt kötelező jogszabály értelmében csak *bebizonyitott* állitás jöhet figyelembe.

Ha nincs bizonyitás, akkor nincs «valónak tartható» tényállás s ennek csak egy következménye lehet: a bizonyitatlan tényekre alapitott igény elutasitása.

Csakis ezen felfogás mellett lehet jogbiztonságról beszélni. Mert csak olyan igény fog birói elösmerésre találni, mely kellően bebizonyittatott, (illetve beösmertetett) s az igény érvényesitője a bizonyitás kötelezettsége alól akkor sem mentesül, ha ellenfele a per folyama alatt lakhelyét megváltoztatva, ismeretlen helyre költözött, de ezzel semmiféle kötelességet nem sértett, hanem pusztán az egyéni szabadságából folyó egyik fundamentális jogát, a szabad költözködést gyakorolta. *Dr. Sacher Róbert.*

Különfélék.

— **Igazságügyi javaslatok a képviselőház előtt.** A birói kar kivánsága teljesül: a fizetés rendezéséről szóló javaslatot a képviselőház már január 30-iki ülésében tárgyalás alá veszi, sőt arra is kilátás van, hogy a Btk. novellatervezete és a végrehajtási törvény módositásáról szóló javaslat is végre-valahára keresztül megy a képviselőházon.

— **A polgári törvénykezési rendtartás életbeléptető törvényének tervezetét** az igazságügyminiszter az igazságügyi hatóságoknak véleményezés végett megküldötte.

A javaslat számos szervezeti intézkedést tartalmaz. Igy különösen kiemeljük azt a rendelkezést, mely szerint járásbiróságoknál ezentul csak VI. és VII. osztályu birák alkalmaztatnak. A javaslat rendszeresiti a törvényszéki tanácselnöki állásokat is.

A terjedelmes javaslatot az igazságügyi kormány még a tavaszszal szándékozik az országgyülés elé terjeszteni.

— **Az ujjászervezett curiai ügyvédi tanács** müködésének megkezdése alkalmából több oldalról történt kijelentésekből örömmel láttuk, hogy a birói kar is a legnagyobb rokonszenvvel fogadta az ügyvédi kar képviselőit és hogy a tanács elnöke és tagjai örömüket fejezték ki azon, hogy együtt ülhetnek birói széket az ügyvédi kar jeleseivel.

Hogy a birói kar éppenséggel nem volt ellene annak, hogy az ügyvédi fegyelmi ügyekben a legfelső fórumon is az ügyvédi testületi felfogás érvényesüljön, arra nézve utalunk Oberschall Adolfnak a kir. Curia nagyérdemü elnökének lapunk 1906. évi 49. számában megjelent czikkére, amely legfőbb bíróságunk tehermentesitésének kérdésével kapcsolatban kifejtette, hogy nincs semmi nehézség a tekintetben, hogy az ügyvédi fegyelmi eljárásban a legfőbb fórumban ügyvédek is részt vegyenek. A kir. Curia elnökének ezen nagyfontosságu kijelentése adta meg tudvalevően az impulzust a budapesti ügyvédi kamarának arra, hogy ezen állásfoglalásra való utalással külön felterjesztésben kérje a fegyelmi tanácsnak a törvénybe iktatott módon való ujjászervezését, és ugyancsak ez a legilletékesebb helyről jött kijelentés szolgált alapul az igazságügyi kormánynak is arra, hogy a Curia tehermentesitésére irányult actio kapcsán az eredetileg tervbe nem vett reform megvalósitására az előkészitő intézkedéseket megtegye.

— **A Magyar Jogászegylet** választmánya mult szombaton délután *dr. Székely Ferencz* koronaügyész elnökletével ülést tartott, melynek tárgyát a *Szilágyi Dezső*-siremlékre vonatkozó intézkedések megtétele képezte. Az emlékbizottság jelentéséből kitünt, hogy a képviselőház által megszavazott 8000 K beszámitásával a felmerülhető összes költségek fedezve vannak s igy mi sem áll utjában, hogy Strobl Alajossal a végleges szerződés megkössessék. Ily körülmények közt, ha a magastátrai gránitbontást és szállitást a közeli napokban az időjárás meg nem akadályozza, őszszel a siremlék le lesz leplezhető. A választmány *Balogh Jenő* egyetemi tanár inditványára *Székely Ferenczneк*, az emlékbizottság elnökének és a bizottság tagjainak a siremlék felállitásának előkészitése körüli odaadó fáradozásáért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

— **Az uzsorajavaslat feletti vita a «Magyar Jogászegylet»-ben.** Dr. Reichard Zsigmond előadása után, melyet lapunk más helyén ismertetünk, *Schwarz Gusztáv* egyetemi tanár szólalt fel és kifejtette hogy az előadó aggályait osztja. A magánjogi uzsora fogalmát tulbőnek tartja; félő, hogy a büntetőjogi fogalomba is nem közveszedelmes ügyletek fognak belesoroztatni. Maga az a distinctio, melyet a javaslat hitel s a reáluzsora közt tesz, sem teljesen precis, azt példákkal illusztrálja. Sajátságos helyzetet fog teremteni az értelmi gyengeségnek a tényálladéki elemek közé való felvétele, mert a javaslat szerint az ügylet semmis, ez pedig hivatalból konstatálandó, s igy előáll, hogy valaki, aki magát elmakacsolni hagyná, arról értesül, hogy a biró őt incidentaliter gyengeértelmünek nyilvánitotta. Nem is füzné az uzsorához a semmiség sanctióját; szerinte elég volna, ha épugy mint a csalásnál s a megfélemlitésnél, a joghatás csupán megtámadhatóságban állana.

A vitára máris többen jelentkeztek.

— **Balogh Jenő** egyetemi tanárnak az Olcsó Könyvtárban «Nyomor és büntett» czim alatt nagyérdekü dolgozata jelent meg. Szerző dolgozatában a gazdasági viszonyok hatását kutatja a büntetendő cselekmények számára és nemére. Feltünteti a büntetendő cselekmények kóroktanának fejlődését és gyakorlati jelentőségét, valamint az uj büntetőjogi iskolák álláspontját e tudományággal szemben. Ezek után a gazdasági viszonyoknak, különösen a büntettes vagyoni helyzetének a büntetendő cselekmények elkövetésére való befolyásáról ir, ismertetvén ezen kérdésről több kiváló iró nézeteit is. Az utolsó két fejezetben szerző az előző fejtegetések tanulságait és eredményeit szüri le. Ezen eredményeket a következőkben ismertetjük:

1. Az összes büncselekményeket vagy ezeknek bizonyos fajait, például a vagyon elleni büntetteket, nem lehet egy okra visszavezetni, hanem azokat a különböző tényezők összhatása idézi elő. A küzdelem az égövi viszonyokkal szemben egyáltalában lehetetlen; az élettani tényezők legnagyob részével szemben pedig, sajnos, a közel jövőben nagyon kevés eredménynyel kecsegtet. Ez a büncselekmények kóroktanának leverő tanulsága.

2. Csak utólag, az adott esetben, a büntettes egyéniségének, életviszonyainak, valamint a büncselekmény inditó okainak tüzetes megvizsgálása alapján lehet (legalább valószinüséggel) megállapitani azt, hogy melyik tényezőnek volt tulsulya a büncselekmény véghezvitelére?

3. Mind az államnak és pedig törvényhozási szabályokkal és kormányzati intézkedésekkel, mind a társadalomnak módjában áll a büncselekmények társadalmi tényezői ellen hathatós küzdelmet kifejteni.

Legtöbb sikerrel biztató az elhagyott társadalmi osztályok védelme, különösen a gyermekvédelem.

Hasonló kötelességek még az alsó néposztályok, főleg a nagy munkásosztály jólétének emelése és müvelődési viszonyainak javitása. Küzdelem a gazdasági visszaélések ellen, melyek az alsó néposztályok tönkretételét, kizsákmányolását czélozzák.

— **Panaszok késedelmes kiadmányozás miatt.** *Pécs Imre*, kir. táblabirói cz. és j. biró járásbiró urtól, a budapesti I—III ker. kir. járásbiróság vezetőjétől a következő levelet kaptuk:

A budapesti ügyvédi kamarának a budapesti kir. járásbiróságoknál uralkodó visszás állapotok megszüntetése iránt a budapesti kir. tábla elnökéhez intézett átiratában foglalt adatok kiegészitéséül b. lapja 4-ik számában a Különfélék rovatában a következő panaszt hozza fel:

«A budapesti I—III. ker. kir. járásbiróságnak 1907. II. 476. sz. végrehajtási ügyében az 1907 évi január 22-én beérkezett kiutalványozás iránti kérvényre hozott végzés Budapesten, 1907. julius 3-án kézbesittetett.»

Nem várva be a felsőbb felügyeleti hatóság felhivását, azonnal kinyomoztam a késedelmes ügyre vonatkozó tényállást, s kutatva a késedelem okait, megállapitottam a következőket:

Felperes tényleg 1907. január 22-én 1905. V. II. 1125/9. szám alatti kérvényt adott be, az alperes lefoglalt járandóságainak utalványozása iránt.

Nem lévén az iratok a biró rendelkezésére, a biróság 1907 január 24-én hozott végzéssel utasitotta a végrehajtót arra, hogy az iratokat három nap alatt mutassa vissza.

A végrehajtó az iratokat már január 26-án visszamutatta.

Az eljáró biró a jelentést tévesen ugy intézte el, hogy az iratokat érdemleges elintézés helyett egyszerüen irattárba utalta.

Felperes 1907. márczius 23-án sürgős kérvényt adott be a birósághoz az iránt, hogy az iratok az eljárás folytatása végett a végrehajtónak kiadassanak.

Az iratokat az eljáró biró márczius 28-án hozott végzéssel április 4-én a végrehajtónak ki is adta; minek következtében az árverés alperes ingóira április 23-ra tüzetett ki.

Az árverés meg nem tartatván, az iroda a felperes által beadott, fentebb emlitett 1125/9. számu kérvénynek érdemleges elintézése végett 1907. junius 4-én jelentést tett.

Az eljáró birónak nyomban és junius 14-én kiadott végzésbeli utasitására a végrehajtó az iratokat junius 15-én bemutatta.

Az iratokat bemutató jelentésre az eljáró biró nyomban 1907. junius 16-án meghozta a 476/15. sz. *utalványozó végzést*, melylyel tulajdonképen a felperes által 1907. évi január 22-én beadott kérvény nyert érdemleges elintézést.

Ez a végzés junius 24-én iratott be és 27-én adatott ki.

Biróság utján történvén a kézbesités, a kérdéses 476/15. számu utalványozó végzés tényleg julius 3-án kézbesittetett a felperesi ügyvéd kezéhez.

Az előadott tényállásból kitünik, hogy *az utalványozó végzés meghozatalánál fordult elő késedelem* és csak némi késedelem tapasztaltatott a kézbesités körül.

Anélkül, hogy a késedelmet igazolni megkisérleném, rá kell mutatnom arra, hogy ha felperes az 1907. márczius 23-án beadott sürgős kérvényében csak némileg is jelezte volna azt, hogy a január 22-én beérkezett kérvénynek az utalványozásra vonatkozó része is elintézendő, nem fordult volna elő az a sajnálatos elnézés, hogy az iratok csak a további eljárás — nevezetesen — az árverés kitüzése végett adattak ki a végrehajtónak.

Hozzáteszem, hogy ha felperesi ügyvéd bármily uton tudomásomra juttatja azt, hogy az utalványozás iránt rendelkezés nem történt: *mint a biróság vezetője nyomban megtettem volna a kellő intézkedést a végzésnek azonnali pótlása s a kézbesitésnek haladék nélküli foganatositása iránt.*

Ez az a *folyó munka*, az u. n. currentia, amelyet a bióhoz beosztott, rendszerint kezdő joggyakornokok végeznek; s amely a végrehajtási bióságnál oly tömegben érkezik az egyes bióhoz — naponkint átlag 40—50 ügydarab — hogy azokat a budapesti biró, akihez a végrehajtási ügyek is tartoznak, *kellő alapossággal elvégezni alig képes;* és a biróság vezetőjének nem is áll módjában panasz hiányában a szóban forgó késedelem avagy mulasztás megszüntetése iránt intézkedni.

Ha azonban a jogot kereső közönség, avagy az ügyvédi karnak bármely tagja avagy segédje, törvényes hatáskörömhöz tartozó bármily kérelemmel szóval vagy irásban hozzám fordul: késedelem nélkül megteszem a kellő intézkedéseket a gyors elintézés avagy kiadmányozás iránt.

Az «Ügyvédi Kamarai Közlöny»-ben érintett többi ügyekben is nyomban tájékozást szerzek s a kellő lépéseket azonnal megteendem.

— **A gyorsaság.** B. József felebbviteli ügyét az aradi kir. törvényszék, mint felebbviteli biróság 1907. évi szeptember 9-én pótlás czéljából a nagybuttyini kir. járásbiróságnak kiadta. Daczára minden sürgetésnek, az iratok mai napig sem érkeztek vissza. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A kereskedelmi könyvekbe bevezetett kárkövetelések** illetékessége tekintetében a budapesti és kolozsvári kir. tábla azonos teljes ülési döntvényeket hoztak, kimondván, hogy azokra nézve a könyvekbe való bevezetés nem állapit meg külön illetékességi okot. A szegedi kir. tábla most ezzel ellentétben ugyancsak döntvényben tette azt az elvi kijelentést, hogy a kereskedelmi ügylet nem teljesitéséből származtatott kártéritési keresetre nézve az a tény, hogy a bejegyzett kereskedő követelését könyveibe bevezette és azt könyvkivonat alapján perli, megállapitja annak a biróságnak az illetékességét, amelynek területén a könyvek vitetnek.

Az ellentétes döntvények folytán most már a kir. Curia teljes ülése is foglalkozni fog e kérdéssel.

— **A hazai ipar fejlesztéséről szóló 1907: III. törvényczikket** s a vonatkozó rendeleteket és egyéb törvényeket összeállitotta, magyarázta és jegyzetekkel ellátta: dr. Ujlaki Géza budapesti ügyvéd. A mű tartalmazza magát az iparfejlesztési törvényt világos magyarázatokkal és utalásokkal, a törvény végrehajtási utasitását, a közszállitási utasitást és közszállitási szabályrendeletet — ezenkivül a hazai ipar támogatásával és megvédésével kapcsolatos régebbi szabályokat, mint a hazai ipart támogató pénzintézetekről szóló törvényt, Magyarország czimerének használatáról szóló törvényeket és rendeleteket. valamint az iparczikkek hazai származásának megvédéséről szóló rendeletet. A könyv ára 4 K. (Kiadja Benkő Gyula Grill-féle udvari könyvkereskedése.)

— **Nyilt kérdés.** A csődtörvény 28. §-ának 2-ik pontja szerint megtámadhatók azon terhes szerződések, melyeket a közadós házastársával, saját vagy házastársának fel- vagy lemenő ágbeli rokonaival, testvéreivel, vagy végre e személyek valamelyikének házastársaival kötött.

Azt jelenti-e ez, hogy a sógorság alapján csak azon szerződések támadhatók meg, melyeket *a közadós* az ő *házastársának* fél vagy egész *testvéreivel*, azaz sógoraival kötött, vagy pedig azok is, a melyeket házastársa testvéreinek házastársa, azaz a saját sógorának sógorával kötött.

A Konkursordnung für das Deutsche Reich 31. §-ának 2-ik pontja szerint kétségtelen, hogy az ilyen szerződések megtámadhatók, mert a szöveg igy hangzik: «Anfechtbar sind Rechtshandlungen, welche der Gemeinschuldner stb., stb. mit seinen oder seines Ehegatten Verwandten in auf und absteigender Linie, mit *seinen oder seines Ehegatten* voll und halbbürtigen *Geschwistern* stb. vorgenommen hat.» A német törvényszöveg eszerint annyiban tér el a magyartól, hogy nemcsak a felmenő és lemenő rokonok, hanem a testvérek felsorolása előtt is kifejezetten megmondja, hogy nem tesz különbséget az, vajjon ezen rokonok a közadós avagy ennek házastársának rokonai.

Kérdés, hogy a magyar törvény eltérő szövege azt jelenti-e, hogy a magyar törvény tartalma eltér a német törvény tartalmától?

Zsögöd Benő dr. egyetemi tanár, a ki a magyar csődtörvényt német nyelvre leforditotta (megjelent Budapesten 1881-ben Ráth Mór kiadásában) a 28. §. 2-ik pontjának idevonatkozó részét igy forditotta le: «Anfechtbar sind stb. entgeltliche Verträge, welche der Gemeinschuldner mit seinem Ehegatten, mit seinen oder seines Ehegatten Verwandten in auf oder absteigender Linie, *mit seinen* halb oder vollbürtigen Geschwistern stb. stb. eingegangen ist». E forditás szerint a magyar törvény tartalmilag is eltér a német csődtörvénytől, mert a forditás szövege kizár más magyarázatot, mint azt, hogy csakis a közadós fél vagy egész testvéreivel kötött ügyletek volnának ezen törvényszakasz értelmében megtámadhatók.

A kérdés, melynek eldöntésére Grossschmied (Zsögöd) Benő dr. egyetemi tanár ur volna a leghivatottabb, az, miként értelmezendő helyesen az idézett törvényszakasz?

— **Az igényperekbeli joggyakorlat** ingadozó voltára szolgál adalékul a szerkesztőséghez érkezett következő levél:

A budapesti kir. törvényszék egyik felebbezési tanácsa 1907 julius 3-án 1906. IV. D. 585. számu itéletében helyt adott egy divatárusnő igénykeresetének, aki az alkalmazottja férjénél lefoglalt ingóságokat azon az alapon igényelte, hogy azokat ő a végrehajtást szenvedőnek és nejének havi 20 K bérért haszonkölcsönbe adta. Az itélet indokolása szerint megállapittatott, hogy «végrehajtást szenvedettek a haszonkölcsönbe kapott butorokért eddig felperesnőnek a havi béreket meg nem fizették,» mégis ugy találta a bíróság, hogy a haszonkölcsön nem volt szinleges ügylet és hogy az ingók a zár alul fe'oldandók. Ebben az ügyben a végrehajtatatót képviseltem és aggály nélkül megnyugodtam a bíróság mérlegelésében

Ugyanez a felebbezési tanács 1908 január 9-én 1907. IV. D. 123. számu itéletében az általam képviselt igénylőt az elsőbiróság itéletének megváltoztatásával elutasitotta, mert bizonyitást nyert ugyan, hogy a lefoglalt ingókat az igénylő saját pénzén vásárolta és fivérének, a végrehajtást szenvedőnek haszonkölcsönbe adta, de az elutasitó itéletnek, amely az igénylőt a végrehajtató javára 21 K per- és 80 K felebbezési költségben is marasztalta, habár utóbbi követelése is csak 100 K volt, «Ő Felsége a Király nevében» történt szóbeli kihirdetése alkalmával az indokok a következő formában nyertek kifejezést: «A bíróság mindent elhisz, csak azt nem, hogy Winkler Náczi Winkler Jóskának a butorokat használatra adta át.»

Az itéletnek utóbb irásba foglalt indokolása szerint «...érdektelen tanuk vallomása alapján a bíróság tényként megállapitja, hogy a felperes által igényelt ingók azonosak azokkal, amelyeket felperes 1906 augusztus 1-én saját pénzén Weisz Mórtól, az ingóknak korábbi tulajdonosától megvásárolt. Ugyanezen tanuknak vallomása, valamint a becsatolt szerződés tartalma alapján a bíróság azt is megállapitja, hogy felperes a vétel alkalmával azt az irásos megállapodást létesitette végrehajtást szenvedettel, hogy a vétel utján tulajdonába átment ezeket az ingókat használatul átengedte végrehajtást szenvedettnek.

Ezek daczára is felperest keresetével el kellett utasitani, mert a bíróságnak az a meggyőződése, hogy ugy a vételi ügylet, mint az ingóknak használatba való átengedése felperes részéről szinlegesen, a végrehajtást szenvedett hitelezőinek kijátszására irányuló szándékkal történt, s hogy valójában felperes ezeket az ingókat ugyan a saját pénzén, de nem a maga, hanem végrehajtást szenvedett részére vásárolta, aki is ezen ingóknak jogos tulajdonosa. Ezt a meggyőződését a bíróság arra alapitja, hogy felperes állandó bécsi lakos, aki nyilván testvéröcscsén, a végrehajtást szenvedetten akart segiteni, amikor ezeket az ingókat szinlegesen a maga részére megvásárolta. Kitünik ez tanunak a vallomásából is, aki szerint felperes kijelentette, hogy a butorokat a végrehajtást szenvedőnek veszi, de az egyező tanuvallomások alapján megállapitható abból a tényből is, hogy felperes meg sem várta az ingók átadását, sietett vissza Bécsbe s a vételárat átadta tanunak avégből, hogy ez fizesse ki az eladót, ha ez a butorokat kijavittatta; ennek daczára, tehát még az ingók átvétele előtt, szerződéses megállapodást létesitett testvéröcscsével, amelyben az ingókat neki és nejének használatul átengedte, miből kétségtelenné válik az, hogy felperesnek eme vételi ügylet ugy a használatba való átengedés körüli eljárása tisztán szinleges volt. Felperes eskü alatti kihallgatását a bíróság mellőzte, mert az a fenti ténymegállapitás folytán feleslegesnek bizonyult.»

Ezek után érdekes lenne tudni, hogy miért más az igazság a divatárusnő részére és más a Winkler Náczi részére, valamint hogy tulajdonképpen mely elvek vezetik a felebbezési tanácsot itélkezésében és végül, hogy mi lehet az oka az ily következetlenségnek? *Dr. F. M.*

— **Nyugatgalicziai analogia.** Egyaz osztrák legfőbb bíróság előtt folyamatban levő bünper mutatja, hogy Nyugat-Galicziában is tudják azt, hogy az igazsághoz a tanukon keresztül lehet közel jutni. Gyilkosság vádját emelte 1906 május hóban a rzeszowi ügyészség egy Stern Jakab nevü 81 éves vendéglős ellen. Azon a tényen kivül, hogy a tett elkövetését megelőző este valami összeszólalkozása volt a sértettel, egy erős fiatal paraszttal, csak egy tanu szolgáltatott ellene valami közvetett bizonyitékot, mig három mentő tanu (közülök egyik a terhelt veje, másik unokája) alibit bizonyitott.

A junius 25-iki esküdtszéki tárgyaláson az ügyész inditványára a három mentő tanu is a vádlottak padjára került *hamis tanuzás* miatt. Az esküdtszék a három tanut fölmentette, de Stern Jakabot *halálra* itélte. A semmitőszék a védő perorvoslata folytán az itéletet megsemmisitette. Az uj esküdtszéki tárgyaláson ismét kihallgatták a három mentő tanut és azok ismételték előbbi vallomásukat. A tárgyalás Stern Jakab teljes fölmentésével végződött. De az államügyészség még most sem adta föl az aggastyán ellen folytatott harczot. Ujból perbe fogott a három tanu közül most már csak kettőt és pedig szakbiróság: a *Krrzeszowi eichsgericht* előtt, mely azokat namis tanuzásért néhány havi börtönre el is itélte. Az elitéltek semmiségi panaszszal éltek res iudicata czimén, miután velük szemben már az esküdtszék hozott ugyanazon cselekmény tárgyában felmentő itéletet. A semmiségi panasz elutasittatott azon indokkal, hogy az esküdtszék itélete az ő első vallomásukra, a Kreisgerichté pedig a második tárgyaláson tett vallomásra vonatkozik, melyben az elsőt szóról szóra ismételték. (Ez a distinctio szinte még finomabb, mint a tanuvallomás és a — kávéházi beszélgetés közt való.) Meg lévén már most konstruálva a két hamis tanu, az ügyész természetesen ujrafelvételt inditványoz Stern Jakab ellen, megtartatik folyó évi szeptember 14-én a *harmadik* esküdtszéki tárgyalás is, melyen végre a vádlottat *szándékos emberölésben* bünösnek mondják ki és négy évi sulyos börtönre itélik. Ennyi előzmeny után kerül az ügy ujból a semmitőszék elé, mely előreláthatólag csak 1—2 hó mulva fog határozatot hozni.

Jogi könyvek Részletfizetésre legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.
szállít a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.
Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásárolja.
Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 12338

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 6. szám. Budapest, 1908 február 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az uj munkásbiztositási szervezet. *S. A.-tól.* — A végrehajtási törvény módositása. *Kiss György* t.-löki kir. albirótól. — *Jogirodalom:* A bizonyitás joga. *Dr. Löw Loránt* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Kétszer elitélve. *Biró Vilmos* kir. itélőtáblai birótól. — Két vitás perjogi kérdés. *Dr. Hadzsega Illés* ólublói kir. albirótól. — A polgári perrendtartás életbeléptető törvényének tervezete. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Az uj munkásbiztositási szervezet.

Immár több, mint egy fél éve, hogy az 1907:XIX. tcz. életbelépett. Ha a törvényben megállapitott munkásbiztositási szervezet eddigi müködését vizsgáljuk, szomoru és megdöbbentő kép tárul elénk.

Az első jelenség, amely szemünkbe ötlik, hogy a törvény életbelépte óta az életbeléptetés példátlan huzavonása folytán a biztositottak tizezrei lettek jogfosztottak a törvény világos intentiói ellenére. Jelen jogállapotunk határozottan rosszabb, mint a törvény életbelépte előtt volt, mert a törvény életbelépte előtt a betegség ellen biztositottak vitássá vált jogaik érvényesitése végett az 1891:XIV. tcz.-ben meghatározott választott biróságokhoz, a balesetet szenvedettek pedig biztositott voltukra való tekintet nélkül a rendes bíróságokhoz fordulhattak.

Ezzel szemben az 1907:XIX. tcz. gondoskodott ugyan megfelelő fórumokról az elsőfoku választott bíróságok és az állami munkásbiztositó hivatal képében, de ezek a fórumok a törvény életbeléptének hetedik havában még mindig csak papiron vannak és nem müködnek. A károsult igy azután szaladgálhat Pontiustól Pilátusig, de vitássá vált jogait nem érvényesitheti, mert a régi fórumok természetesen nem illetékesek, ujak pedig egyszerüen nincsenek, vagy a szervezet hiánya folytán képtelenek müködni.

Az elsőfoku választott bíróságok ülnökeit hosszas és rejtélyes gondolkodás után megválasztotta ugyan az állami munkásbiztositó hivatal, de az elnökök, akiket az igazságügyminiszternek kellene kinevezni, még a vizek fölött lebegnek és az idők méhében várnak. Az első fok tehát még nincs is megszervezve.

Első fok hiányában természetesen nem müködhet a másodfoku szerv, az állami munkásbiztositó hivatal birói osztálya sem.

A biráskodás azonban még az elsőfoku választott bíróságok elnökeinek kinevezése esetén sem indulhatna meg, mert az eljárás még szintén nincs szabályozva, hiányzik a törvényben előirt perrend is.

A biráskodás terén tehát elég idillikusak az állapotok. A szervek stilszerüen csonkák és bénák, a biztositó hivatal birói osztálya tétlenségre van kárhoztatva.

Ezek után azt lehetne hinni, hogy a biztositó hivatal legalább az ugynevezett adminisztrativ ügykörben remekel, pedig a szorosan vett biztositási ügyek egy hajszálnyival sem folynak jobban, mint a biráskodás. A biztositási üzem központi főszervét, az országos pénztárt, amelynek a betegsegélyezés egységes, helyes mederbe való terelése, központi irányitása a feladata és amely a törvény szerint egyedül hivatott a balesetbiztositás lebonyolitására, csak a mult év novemberben havának utolsó napjaiban alakitották meg.

Természetesen béna ez is, mert felügyeleti hatósága, a hivatal, nem adja meg a müködéséhez szükséges eszközöket. A felügyeleti hatóság, a biztositó hivatal, felügyeleti hatáskörében ugy látszik szintén sehol sincs, mert nem segit ezen az állapoton.

Tevékenységét ugy látszik, egészen a hivatalos lapjában közzétett elvi határozatok meritik ki, amelyeknek jellemző sajátsága, hogy többnyire oly kérdésekre vonatkoznak, amelyeknek eldöntésére a hivatal törvény szerint nem illetékes és amelyek a hivatalnak, a törvény indokolásában sokat hangoztatott garanciális, pártatlan és független mivoltának nagyobb dicsőségére elnökileg (!) hozatnak és intéztetnek el.

Ezen elvi határozatok jogászi szinvonalát legjobban illusztrálja egy a sok közül kiragadott példa. Az állami munkásbiztositó hivatal 1907. évi szeptember hó 24-én 1256. szám alatt kelt elvi határozata szerint, amely a Munkásbiztositási Közlöny I. évfolyamának 10. számában tétetett közzé, a szinházakkal szerződéses viszonyban álló müvészeti személyzet tagjai, miután köztük és a szinház között *alkalmaztatási, illetve munkaviszony nincs*, biztositási kötelezettség alá nem esnek. Sötét titok, hogy milyen ezek után az elvi határozat szerint a szinészek és a vállalkozó szinházigazgató vagy szinháztulajdonos között fennálló jogviszony. Teljessé teszi azonban az elvi határozat öntudatlan humorát, hogy a hivatal a törvény szerint nem is illetékes a biztositási kötelezettség tekintetében dönteni, annál kevésbé elvi határozatot hozni.

A sok viszásság főoka az, hogy a biztositó hivatalnak, mint kiválóan birói, jogszolgáltató hatóságnak szervezésénél nem jártak el kellő körültekintéssel és gondossággal, és amint a Jogtudományi Közlöny arra a kinevezések alkalmából már rá is mutatott, az arra hivatott birói elemet feltünően mellőzték. 13 magasabb képesitéshez kötött állás közül csak egyet töltöttek be *büntető* bíróval; a többi állás betöltésénél a legkülönbözőbb, a hivatal feladatával csak lazán vagy egyáltalában össze nem függő szolgálati ágak is figyelembe vétettek, csak éppen a kártéritési és biztositási ügyekkel foglalkozó polgári birói kart mellőzték következetesen.

Ma, amidőn a hivatal létszáma ugyszólván teljes, nehéz az orvoslás. Eredményt csak ugy várunk, ha a még üresedésben levő elnöki állás betöltésénél más elvek és szempontok lesznek irányadók, mint eddig. A kinevezendő elnök hivatása lesz a hivatal müködését helyesen irányitani, a jog és hatáskör iránti érzéket fejleszteni, egyszóval jogászi, birói szellemet vinni a hivatal müködésébe. Rá vár az a feladat is, hogy a hivatal felügyeleti hatóságánál kellő időben és ép jogászérzékkel gyakorolja a szükséges iniciativát. Mindezeket pedig csak oly elnöktől várhatjuk el bizalommal, akinek birói multja is kellő garanciát nyujt arra, hogy egy kiválóan birói szervezet elnöki székét sikeresen és eredménynyel tölti be.

S. A.

A végrehajtási törvény módosítása.

Orömmel olvastam e lapnak mult számában a törvényhozó testület egyik tagjának, dr. Németh Imre ügyvéd urnak a fenti czim alatt megjelent terjedelmes és teljes szakavatottságot tanusitó czikkét.

Három kérdés ragadta meg a figyelmemet különösebben.

Első ezek között az ingatlan árveréseknél az ugynevezett «strohmannok» kiküszöbölése. Ha a czélt tartjuk szem előtt, akkor mindenesetre az igazságügyi bizottság határozatát kell helyesnek tartani a czikkiró ur javaslatával szemben. Arra, hogy az árverésen csak komoly vevők vesznek részt, az igazságügyi bizottság határozata értelmében kiirandó árverési feltételek mellett lehet csak számitani, mig a czikkiró ur javaslata akárhány esetben lehetetlenné tenné azt, hogy valamely ingatlant árverésen eladjanak. Aki ismeri az igazságügyi bizottság határozata értelmében kitüzendő árverés feltételeit, és tudja, hogy 10,000 K kikiáltási ár mellett, mondjuk, 1000 K bánatpénzt kell letennie, de neki az az ingatlan megér 15,000 K-t, akkor ez az árverelő már előre is gondoskodhatik arról, hogy a 10.000 K-t meghaladó igéretéhez megfelelően a letett bánatpénzét nyomban kiegészitse. Ez az eljárás — valljuk be őszintén — alig tenné a mostanit valamivel nehézkesebbé, de, ha valamivel hátrányosabb volna is a mostaninál, ez a hátrány ugyszólván elenyésző csekély a hitelezők érdekeiben a strohmannok szereplése folytán beállható károkkal szemben. A czikkiró ur javaslata azonban egy izben, a legelső izben, alkalmat nyujt a strohmann fellépésének, a második árverést pedig ez által oly nehéz feltételhez köti, hogy az árverés esetleg lehetetlenné is válik.

Itt van rá egy példa: Árverés alá kerül egy 20,000 K értékü igen jövedelmező ingatlan. Mondjuk, hogy az az ingatlan egy malom. Egyik az árverelők közül azon hátsó gondolattal árverel, hogy a malomnak évi 3—4000 K jövedelmét — ameddig csak lehet — ő szedhesse. Leteszi a valódi értéknél legtöbb esetben kisebb kikiáltási árnak megfelelő bánatpénzt s igér a malomért kerek egy millió koronát. A többi árverelő elhül erre az igéretre, a malmot leütik a legtöbbet igérő javára, de ennek persze még esze ágában sincsen fizetni. Most kitüzik ellene a visszárverést, és — a czikkiró ur javaslatához képest az ujabb árverésen kikiáltási ár lévén a késedelmes árverési vevő által tett legmagasabb igéret — az árverelni kivánóktól azt követelik, hogy a késedelmes árverési vevő által igért összegnek 20% át, vagyis 200,000 K-t tegyenek le bánatpénzül. Kérdem, hogy ily feltétel mellett akad-e árverelő ujabban a 20,000 K értékü malomra? s van-e mód rá, a czikkiró ur javaslata mellett, hogy a bitorló strohmann a malom birtokából kitétessék?

Másik észrevételem czikkiró urnak a 156. §-ra vonatkozó fejtegetéséhez van. Teljesen osztom e kérdésben kifejtett nézetét. Hanem valljuk meg, a köztudatba is átment már az a kivánság, hogy a 156. §-t módositani kell. Szerény nézetem szerint azonban nem ezt a §-t kellene módositani, hanem azt az állapotot, amely okot ad a közönségnek e §. elleni feljajdulásra.

Tapasztalhatjuk, hogy a vagyonközösségek tulnyomó részben öröklés folytán állanak elő Apáról gyerekekre, ezekről unokákra, aközben egyikről-másikról elidegenités folytán idegenekre szállanak át az ingatlanok, ugy, hogy sokszor fejtörésbe kerül a telekkönyv betekintésekor a tulajdoni arány megállapitása. Legtöbbször pedig azt tapasztaljuk, hogy a telekkönyv szerint vagyonközösségben élő telekkönyvi tulajdonosok birtokilletősége a természetben el van különitve s azt ugy is használják. Ily esetben aztán a laikus embernek az nem fér sehogy sem a fejébe, hogy évek hosszu sora óta elkülönitve, sőt elkeritve használja a maga ingatlanát, az a telekkönyvben a nevén is áll, adóssága meg nincsen — az eladósodott testvérnek, vagy a testvér ötöd-, tized-, huszadizigleni jogutódának az ingatlanával együtt miért kell hát mégis az ő kis földecskéjét elliczitálni?

Én azt hiszem, nem a 156. §. módositásával juthatnánk a módositás által czélzott eredményhez, hanem oly törvényhozási intézkedések által, amelyek a telekkönyvi vagyonközösségek keletkezését megnehezitenék. Alkalmasnak tartanám erre pl. azt, hogy a hagyatéki eljárás során a közjegyző köteles legyen felhivni a feleket a vázlatrajz szerinti vagyonelkülönitésre, s a közjegyző tárgyalási dija a vagyonelkülönitéssel járó munkásságának megfelelően méltányosan felemeltessék; alkalmas lenne olyan intézkedés is, hogy a telekkönyvi hatóság csak olyan esetben rendelhesse el ugy öröklés, mint más jogczim alapján a vagyonközösség telekkönyvi kitüntetését, azaz helyesen, a vagyonközösségben maradó tulajdonostársak tulajdonjogának bekebelezését, ha a bejegyzés alapját képező okiratból vagy megkeresésből kitünik a feleknek azon határozott kijelentése, hogy vázlatrajz szerint megosztozni nem kivánnak, hanem vagyonközösségben maradnak. Ilyen és ehhez hasonló értelmi intézkedések által — legalább a jövőre nézve — eleje vétetnék lehetőleg annak, hogy a telekkönyv a tényleges állapottól eltérő jogi helyzetet tüntessen fel, s ha ilyen inézkedések daczára a felek mégis a vagyonközösség fentartásához ragaszkodnak, kevesebb alkalmunk lesz a 156. §. elleni, akkor már jogosulatlan panaszokat hallani.

Utoljára hagytam — bár nem tartom jelentéktelennek — a kis követelésekkel járó végrehajtási költségeket. Több helyütt van gyakorlatban, — bár törvényben gyökerező alapja nincsen — hogy a birósógok a 40 K-n aluli végrehajtási ügyekben, a fizetési meghagyásból származó ügyek mintájára, a községi birósógokat, előljáróságokat küldik ki a végrehajtás foganatositására. Ennek van is indoka, ha azt vesszük tekintetbe, hogy a kisebb összegü követeléseknél a bir. végrehajtó a székhelyén kivüli eljárásokért 10—15—20—25 K-t követel előlegül, tehát sokszor többet, mint maga a behajtandó követelés, mig a községi előljáróságok által legtöbbször sikeresen foganatositott eljárás aránytalanul csekély, vagy éppen semmi költséget sem igényel. S ha van egy értékhatárunk, amelyen alól «bizonyos» követeléseket a községi előljáróság hajt be, helyes lenne, ha a czikkiró ur által igen találóan szépséghibának nevezett eltérés helyreigazitásával a törvényhozás a javaslatba oly intézkedést venne fel, hogy — legalább a végrehajtató kivánságára — a 40 K-n aluli bármily természetü követelés behajthatására a községi előljáróság is kiküldhető legyen.

Kiss György,
tiszalöki kir. albiró.

Jogirodalom.

A bizonyitás joga.

E lapok döntvénytár mellékletében nem régiben egy felettébb érdekes határozatot olvastunk. Az alperes biztositótársaság az életbiztositási ügyletet a kereskedelmi törvény 475. §-a alapján, a bevallási kötelezettség megsértése czimén azért támadta meg, mert a biztositott az ajánlatban 51 évesnek mondotta volt magát, holott akkor már 61 éves volt, és igy az ügylet megkötésekor ezt a biztositás elvállalására fontos körülményt valótlanul adta volna elő. A kifogás ténybeli alapjának, névszerint a bevallottnál magasabb valóságos életkornak bizonyitása természetesen alperest terhelte. E bizonyitás elé azonban sulyos nehézség gördült: a biztositottra vonatkozó születési anyakönyv megsemmisült; a való életkor tehát, az itéleti indokolás szerint «egyéb megfelelő módon» volt bizonyitandó.

Az alperes ezt a nehéz bizonyitást a haláleset-felvétellel, az orvosi jelentéssel és a halotti anyakönyvi kivonattal kisérlette meg. A biróság azonban kimondotta, hogy ezek az ok-

iratok «a biztositott életkora, illetve születési ideje tekintetében bizonyitékot nem képeznek, mert a halálesetfelvétel s a halotti anyakönyvi kivonatok csupán az elhalálozás tényére és idejére nézve képeznek bizonyitékot, de nem képeznek bizonyitékot sem ezen okiratok, sem az orvosi bizonyitvány az életkor tekintetében». (Hiteljogi Döntvénytár I. köt. 169. sz. 293 l.)

Ez az itélet, amelyet mindkét felső forum helybenhagyott, elvi kérdésben foglal állást az okiratok és közelebbről a közokiratok tartalma és bizonyitó ereje tekintetében. A magam részéről a határozatot kétségtelenül helyesnek tartom; és értékét különösen a törvénymagyarázat szempontjából abban látom, hogy megvilágitja az 1894 : XXXIII. tcz. 28. §-ának rendelkezését: melyek azok a tények, amelyeknek tanusitására az anyakönyvek és kivonataik rendelvék?

Törvénykezésünk incidentaliter számtalanszor döntött szükségképpen hasonló kérdésekben, hogy t. i. bizonyos tények bizonyitására mely bizonyitékok szükségesek és elegendők. Nem kell fejtegetnem, mekkora gyakorlati fontosságuk van e határozatoknak. Hiszen a polgári peres ügyek tulnyomó nagy része ténykérdésen dől el, vagy legalább ténykérdésen is. Mindezekben az esetekben az a fél, amelyikre a bizonyitás terhe hárul, a pervesztés terhe alatt sorakoztatja azokat a bizonyitékokat, amelyek a per czéljához mérve szükségesek. De a pert megelőzően is az, aki uj jogviszonyokat alapit, meglevőket megváltoztat, vagy megszüntet, körültekintően gondoskodik arról, hogy netáni per esetére a szükséges és elégséges bizonyitási eszközzel felszerelje magát. És igy lépten-nyomon beleütközik az ember ebbe a kérdésbe: milyen bizonyitékra van szüksége valamely ténykérdés tisztázására?

Noha a kérdések e complexumával szemben a legelőrelátóbb törvényhozás sem volna elegendő, és noha annak eminens gyakorlati sulyát senki sem vonhatja kétségbe, irodalmunk mégis, mondhatnám teljes közömbösséggel ment el mellette. Értékes kutatásaink vannak a bizonyitási teher kérdéseinek köréből; de maga a bizonyitási eljárás, a bizonyitékok előkészitésének, produkálásának, mérlegelésének mindennapos nagy problémái az őket megillető érdeklődést még nem hóditották meg. Nem érdektelen, de nem is véletlen, hogy a kontinentális jogélet e kérdést, a mi irodalmunkhoz hasonlóan, tiszteletreméltó kivételektől eltekintve, különösebb figyelmére nem méltatta; ellenben a mindenekfelett nagy gyakorlati érzékkel megáldott angol nemzetnek jogirodalma, mondhatnók centrális helyet jelölt ki a bizonyitás jogának. A *law of evidence* nagy rendszeres munkák tárgya, amelyek a bizonyitási kérdésekből kiindulva, áttekintést nyujtanak, ugyszólván az egész anyagi és alaki jogon. Ezek a munkák végig mennek a jogigényeken, kérdve, hogy érvényesitésükhöz mit és milyen eszközökkel kell bizonyitani. A gyakorlati jogász gyakorlati kérdése ez, mert hiszen, tárgyalási elvvel vagy anélkül, a jogvita sorsa nem azon fordul meg, hogy mi történt, hanem azon, hogy mi bizonyittatott.

A mi jogirodalmunk hijján volt e kérdések felölelő tárgyalásának. Az olyan határozat, mint az e sorok elején példaképpen megemlitett, elveszett döntvénygyüjteményeink utvesztőjében, mert nem volt irodalmi mühely, amely e kérdések nyers anyagát összefoglalóan és áttekinthetően feldolgozza. Ezt a hiányt pótolja *dr. Gaár Vilmos* budapesti táblai birónak nemrégiben megjelent könyve.* A jeles szerzőt a gyakorlati jogélet szükségletei és követelményei iránti finom érzéke jellemezte máig is elsősorban. Uj müvének is nagy érdeme magának a problémának felkeresésében áll.

Végre van a magyar jog irodalmának egy elkeritett területe, amelyen összegyüjtetnek mindazok a kérdések, amelyek a bizonyitás jogában felmerülnek. A munka tehát jelentőségében és hivatásában az átlagos monografiák keretein és czéljain messze tulnő. Azt a forumot látom benne, amelyhez mindenki, aki valamely jogügy előkészitésében, keresztülvitelében vagy lebonyolitásában eljárva a bizonyitás kérdéseivel találkozik, tételes jogunk: jogszabályaink és joggyakorlatunk álláspontja felől tájékoztatásért fordulhat.

A könyv nem szorul arra a — különben jogosult és alapos — emlékeztetésre, hogy Gaár előzők nélkül fogott munkájához, és hogy ennélfogva a nyers anyag legyőzése volt első és legnehezebb feladata. Ez a szerző érdemét öregbiti, de a kész alkotás és eredményei e mostoha körülménytől nem szenvedtek. Jogunknak a bizonyitás kérdéseiben érvényes intézkedéseit és eddigi joggyakorlatunk kritikus ismertetését megtaláljuk benne. A polgári perre vonatkozó bevezető elvi fejtegetések után a bizonyitás fogalmával és tárgyával, majd pedig a bizonyitás fajaival foglalkozik egy-egy szakasz. A következő szakasz a bizonyitás terhének van szánva, de a munka sulypontja ezen a fejtegetésen sem nyugszik. Ezzel azonban már in medias res vezet a szerző. A köztudomásról lapidaris összefoglalással, a perbeli és a perenkivüli beismerésről, a perbeli elismerésről és a bizonyitékok mérlegeléséről behatóbban értekeznek a következő szakaszok. A második «különös» rész szakaszai az egyes bizonyitási eszközökkel (tanuk, okirat, birói szemle, szakértők, eskü, eskü alatti kihallgatás) foglalkoznak.

A nagy anyaggazdagság mellett áttekinthetően, jól érthető, kellemes formában, egészséges mondatokban nyujtott tartalomról itt bővebben el nem számolhatok. De mindenkinek, akinek van érzéke a perjogunk e fejezetében felmerülő nehézségek iránt, *Gaár* könyvét figyelmébe melegen ajánlom. Az elvi kiinduló pontoktól le a gyakorlat részletkérdéseig az utbaigazitást megtalálja benne.

Hogy a könyv betöltse azt a szerepet, amelyre hivatva, és amelyben rá szükségünk van, a következő kiadásoknak — amelyeknek, hogy eljön idejük, nem kétlem — az elméleti téren jelentkező és a gyakorlatban érvényesülő ujabb felfogásokról és törekvésekről a jövőben is oly teljes képet kell adnia, amilyet az előttünk fekvő első kiadás a jelenről adott.

Löw Lóránt.

* Dr. *Gaár* Vilmos: A bizonyitás a polgári perben. Grill Károly könyvkiadóvállalata. Budapest, 1907.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kétszer elitélve.

Tanyai legények mulatsága birkózással végződött. *A.* és *B.* sulyos testi sértéseket szenvedett; *A.* bekerült a kórházba s innen 21 nap után azzal bocsáttatott el, hogy még néhány napig gyógyulnia kell sérüléseinek, azonban a kórház igazgatósága hivatalból tett a kir. ügyészségnek jelentést és ez alapon sulyos testi sértés büntette miatt indittatott meg az eljárás *B.* ellen.

B. sérült viszont a kórházba nem került, hanem az orvosi látlelettel szóbeli panaszra jelentkezett a járásbiróságnál *A.* ellen, és mellesleg megjegyzem még, *C.* és *D.* ellen, akik az ő sérüléseit okozták.

B.-nek a sérülése 8—20 nap alatt gyógyult, tehát járásbirósági hatáskörbe tartozó vétségnek képezte tárgyát.

A járásbiróság megtartotta a tárgyalást, és e tárgyaláson *A.* is megjelent, mint már gyógyuló egyén, és maga részéről előadta, hogy ő viszonvádat emel *B.* ellen, de arról nem szólott semmit, hogy ő kórházban három hétig feküdt, s akkor még talán nem is tudott arról, hogy a kórház igazgatósága az ő sérüléséről már a kir. ügyészségnek tett volt jelentést.

A tárgyaló biró *A.*-t az érvényesitett viszonvád követ-

*

keztében törvényszéki orvossal megvizsgáltatta, aki a gyógyuló sebek nyomaiból azt a véleményt adta elő, hogy sérülései 14—18 nap alatt gyógyultak. Megjegyzem, hogy ez a vélemény a tesi sértés elkövetése után hat hét mulva teljesitett vizsgálat eredménye lévén, az orvos a külső nyomok alapján jóhiszemmel tévedhetett, mert hiszen a gyógykezelő orvos feladatát képezi az, hogy napok szerint pontos gyógytartamot igazoljon.

A tárgyalás eredménye az lett, hogy *B.* az *A.* ellen 1907. évi február 2-án elkövetett sulyos testi sértés vétsége miatt négy hónapi fogházra és 20 K pénzbüntetésre itéltetett 1907. évi márczius 12-én.

Mellesleg megjegyzem, hogy viszont a *B.* sérelmére elkövetett testi sértés vádja alól *A.* fölmentetett, de *C.* és *D.* elitéltettek pár heti fogházbüntetésre.

Az itéletet csak *B.* felebbezte és csak a büntetés mértéke tekintetében; a kir. törvényszék pedig e felebbezett részét az itéletnek 1907. év májusban helybenhagyván, annak foganatositására *B.* mint mezei munkás, 1907 októberig halasztást nyert és a négy hónapi fogház 1907 október 17-én ellenében foganatba vétetett.

Az *A.* sérelmére elkövetett és 20 napot felülhaladó testi sértés miatt *B.* jogerősen vád alá helyeztetvén, ellene a kir. törvényszéken a főtárgyalás 1907 október 9-én, tehát akkor, mikor *B.* még szabadlábon volt, tartatott meg, s miután e tárgyaláson viszont *B.* sem szólott semmit arról, hogy e cselekmény miatt már elitéltetett, a kir. törvényszék *B.*-t egy évi börtönre itélte az okozott sulyos testi sértés büntettéért; azért pedig oly sulyosan, mert hasonló cselekmény miatt már előzően többször volt büntetve. *B.* ez itéletnek is csak a büntetés kiszabásáról szóló részét felebbezte meg.

A kir. tábla előtt tartott felebbviteli főtárgyalásra 1907 november 27-én *B.* mint fogoly elővezettette magát és a tényállás befejeztével arra a kérdésre, kiván-e valamit felebbezése tárgyában előadni? *azt jelentette ki, hogy ő ugyanazon cselekmény miatt már el van itélve és ezt a büntetését tölti.*

Nem lehetvén kitérni a kérdés elől, a kir. tábla a BP. 325. §-ához képest félbeszakitotta a felebbviteli főtárgyalást, és megszerezte a vonatkozó iratokat, amelyek tartalmából a vádlott állitása kétségtelenül bebizonyitást nyert s az ujabb felebbviteli főtárgyaláson ehhez képest a vádlottat az elsőbiróság itéletének megsemmisitésével a BP. 326. §-ának első pontja alapján felmentette.

Tizenhárom évi felsőbirósági gyakorlatom alatt nem láttam hasonló esetet; olvastam azonban arról, hogy a budapesti kir. büntetőtörvényszék előtt fordult elő oly eset, hogy a törvényszék egyik tanácsa észrevette a tárgyalás folyamán, hogy egy másik tanács már itélkezett ugyanazon vádlott ugyanazon cselekménye felett; ez az eset azonban nem egészen hasonlit a fentihez, mert a budapesti esetben ugyanazon bíróság hatáskörébe tartozó cselekményről volt szó.

Az általam most közölt esetnek oka a felek hallgatásán kivül az lehetett, hogy a járásbirósági tárgyalás alkalmával *A.* nem birt tudomással arról még, hogy az ő rajta elkövetett testi sértés miatt hivatalból folyamatba tétetett az eljárás; ugyanő a törvényszéki tárgyaláson meg nem jelent már, mert csak *B.* felebbezte az itéletet és csak a büntetés mértéke tekintetében; a *B.* ellen október 9-én tartott törvényszéki főtárgyaláson már a *B.* hallgatása idézte elő azt, hogy a kérdés reá nézve már az elsőfoku bíróság előtt ki nem derittetett; a bíróságnak nem volt semmi adata oly feltevésre, hogy *B.* a cselekmény miatt már elitélve volna, és ha feltesszük, hogy vádlott a felebbviteli főtárgyaláson önként meg nem jelenik — minthogy nem idézett, hanem csak értesitett fél volt — az esetben a kir. tábla is elitélte volna vádlottat, annál inkább, mert csak a büntetés kiszabása volt felebbezéssel megtámadva.

Ugy áll tehát a kérdés, hogy *B.* az *A.* ellen 1907. évi február 2-án elkövetett testi sértésért a kir. járásbiróság által sulyos testi sértés vétsége czimén négy hónapi fogházra, a kir. törvényszék által pedig sulyos testi sértés büntette czimén egy évi börtönre itéltetett. A cselekmény egy, a vádlott, a sértett azonos, csak a két különböző időben adott orvosi vélemény nem azonos időtartamot tanusit a betegség lefolyására s ekképp lett egy ügyből két büntető eljárás.

A tettazonosság kétségtelen lévén, a kir. tábla az elsőbiróság itéletét a BP. 423. §-ának második bekezdése alapján a BP. 385. §-ának 1. *c)* pontjában irt anyagi semmiségi okból — büntethetőséget kizáró ok fenforgása czimén — megsemmisitette és a BP. 326. §-ának első pontja értelmében felmentette a vádlottat a vád alól, fenmaradván a vád képviseletének az ujrafelvétel iránti joga.

Kérdés azonban az is, hogy miután a kir. törvényszék itéletét vádlott csak a büntetés kiszabása tekintetében felebbezte, a kir. tábla pedig a fentiek szerint azt állapitotta meg, hogy vádlott e cselekmény miatt már jogerősen el volt itélve, e korábban való elitéltetést a BP. 387. §-ához képest hivatalból figyelembe veendő semmiségi esetnek kell-e venni, és az itéletet egész terjedelmében meg kell-e semmisiteni, s ha igen, mily alapon?

Alaki semmiségi eset fenn nem forgott. A BP. 385. §-ában felsorolt anyagi semmiségi esetek sem állapithatók meg, mert:

1. Az elsőbiróság nem tévedett, amidőn a *B.* terhére büncselekmény tényálladékát állapitotta meg;

2. minősitésben sem tévedett, mert a betegség 20 napon túl gyógyulván, a cselekmény helyesen minősittetett büntettnek;

3. beszámithatóság kérdése nem is merült fel; az eljárás megindítását és büntethetőséget kizáró ok sem forog fenn, mert az eljárás korábban indult meg *B.* ellen, mint *A.* ellen; és mert az a körülmény, hogy vádlott már elitéltetett, nem büntethetőséget kizáró ok, mert ezt a Btk. VII. és IX. fejezetében, továbbá a Btk.-nek egyes büncselekményeknél felsorolt esetei között nem találjuk.

De nem is szükséges nézetem szerint a fenforgó esetben az itélet megsemmisitése, mert a kir. tábla a felebbviteli főtárgyalás félbeszakitása alkalmával bizonyitás felvételét rendelte el arra nézve, való-e vádlottnak az az állitása, hogy már elitéltetett. Ez a bizonyitás teljesen sikerült; megállapittatott, hogy ugyanazon cselekmény miatt — bár más minősitéssel — jogerősen elitéltetett. A «non bis idem» elvénél fogva tehát mi sem akadályozza ily esetben az eljáró bíróságot abban, hogy a csak részben felebbezett itéletet az *előre felmerült bizonyitás eredményéhez képest* egész terjedelmében megváltoztassa, hiszen a BP. 387. §-ának utolsó bekezdése a nem felebbező vádlott érdekében is jogot ad a bíróságnak az itélet felülvizsgálatára; mert hiszen a fenforgó esetben az alsóbiróság nem birt tudomással arról, hogy *B.* már elitéltetett, következésképp az alsóbiróság nem tévedett a törvény alkalmazásában és nem létesitette a BP. 385. §-ában felsorolt anyagi semmiségi eseteket.

Való ugyan, hogy a felülvizsgálat — kivéve a hivatalból figyelembe veendő semmiségi eseteket — a BP. 387. §-a szerint az itéletnek csak felebbezéssel megtámadott rendelkezéseire vonatkozik, ugyde ha nincs hivatalból figyelembe veendő semmiség az alsóbiróság eljárásában, ugy megsemmisitésre sincs törvényes alap és nézetem szerint a BP. hiányosságából a felebbviteli főtárgyaláson a vádhatóság egy oly nyilatkozata volt volna a legjobb kivezető ut, ha meggyőződve a tettazonosságról, a vádat elejtette volna, mely esetben a biróság az eljárást megszüntette, de mindazáltal a BP. 445. §-a értelmében az ujrafelvételhez való jogot is fentartotta volna.

Biró Vilmos,
kir. itélőtáblai biró.

Két vitás perjogi kérdés.

I.

Az egyik kérdést az eskü alatti kihallgatással való bizonyitásra vonatkozóan a Jogtudományi Közlöny mult évi 51. száma vetette fel. A kérdés voltaképen csak arra irányult: helyes-e a budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék felebbezési tanácsának a szóban levő per szünetelését kimondó határozata?

Azt hiszem, nem lesz érdektelen a kérdést más szempontokból abban az irányban még megvilágitani: mi volna a helyes eljárás ebben a perben?

A sommás eljárás 68. §-a szerint a bíróság a bizonyitás felvételét elrendelő végzéshez nincs kötve és e tekintetben a kir. Curia 1898. I. G. 16. sz. itéletével (Márkus: X: 16782) kimondotta, hogy nincs jogszabálysértés abban, ha a bíróság a már elrendelt eskü alatti kihallgatást nem foganatositja, miért is a megbeszélés tárgyát képező esetben a kir. járásbiróság abbeli eljárásában, hogy az elrendelt bizonyitás mellőzésével az ügy érdemében döntött, semmi törvényellenes nincsen.

Másfelől a sommás eljáras 99. §-ához képest tényállitások valóságára vagy valótlanságára csak annak a körülménynek lehet befolyása és illetve csak azon körülmény mérlegelhető a 64. §. szabályai szerint, ha a kihallgatásra *megidézett* fél *meg nem jelent*. Ha tehát a jelen esetben alperes még az eskü alatti kihallgatásra vonatkozó *idézés előtt* ment ki Amerikába, akkor nincs olyan körülmény, melyet a 64. §. szabályai szerint mérlegelni lehetne és igy nincs más hátra, mint az, hogy a felperes kereseti állitásai be nem bizonyitottaknak vétessenek. Ez az eredmény felette sérelmes lehet ugyan felperesre nézve, de viszont az ő érdeke sem lehet fontosabb a bíróság előtt, mint az alperes érdeke. Már pedig alperesre nézve, aki esetleg nem sejtette azt, hogy eskü alatti kihallgatása czéljából személyes jelenlétére szükség lesz, teljesen méltánytalan volna azon puszta feltevésből, hogy ő az eskü elől el akart menekülni, az Amerikába való távozásából azt a consequentiát levonni, hogy a felperes kereseti állitásai bebizonyitottaknak vétessenek.

A törvény csak az *idézésre* való meg nem jelenéshez füzi azt a hatást, hogy a meg nem jelenés körülménye a tényállitás való vagy valótlan voltára befolyással lehet. Ha azonban az idézés még nem történt meg — minthogy nincsen olyan körülmény, melyet a tételes törvény rendelkezése szerint a 64. §. értelmében mérlegelni lehetne — alperes Amerikába való távozásának a tényállitás be vagy be nem bizonyitása szempontjából semmi jelentősége nincs. A perben — eltekintve a közös okiratoktól — egyik perfél sem tartozik a másik félnek bizonyitékot szolgáltatni. És ha e konkret esetben alperes olyan — nem közös (sommás eljárás 81. §.) — okiratnak jogszerü birtokában volna, amely felperes kereseti állitásai bizonyitására volna alkalmas, ha alperes nem akarná ezt kiadni, nem volna rá mód és eszköz, hogy alperes ennek kiadására köteleztessék, illetve a ki nem adás ténykörülményét a felperesi állitások be vagy be nem bizonyitására befolyással biró ténykörülmény gyanánt nem lehetne mérlegelni.

A polgári perek alapját képező jogviszonyok tulnyomó többségben olyanok, hogy a jogviszony keletkezésekor a bizonyitékokról is lehetett volna gondoskodni. Ha bármely okból ezt elmulasztotta a fél, ennek hátrányos következményeit csak önmaga viselheti.

Amit felperes érdekében a bíróság az adott helyzetben megtehet, az csak az lehet, hogy az alperes lakhelyének kipuhatolása czéljára neki megfelelő határidőt ad és ha felperes ezt a lakóhelyet ezen idő alatt nem tudja kipuhatolni, a pert befejezi, ugy, hogy a felperes — a kereseti állitások be nem bizonyitása okából — keresetével elutasittatik.

E per befejezése után perujitással esetleg megujitható a per alperes visszatérte után.

II.

A másik kérdés a Polgári Törvénykezés LV. kötet 126—128. lapján lett felvetve arra vonatkozólag, hogy a községi bíróságtól a kir. járásbiróság elé vitt ügyben felemelhető-e a kereset 40 K-t meghaladó összegre?

A helyes feleletet a nagykanizsai kir. törvényszék polg. elebbezési tanácsa már megadta abban, hogy a sommás eljárás 225. §-ában foglalt rendelkezések szerint az ilyen perekben is alkalmazandó a sommás eljárás 31. §-ának 2. pontja és igy a kereset felemelhető.

Természetszerüleg ezen 31. §. alkalmazására csak akkor kerül a sor, ha alperes már előterjesztette az érdemleges ellenkérelmet, vagyis tehát ha a perviszony a litis contestatio folytán már létre jött. Ha azonban az eljárásnak ezen stádiumában még nem vagyunk, akkor az ilyen perekben is alkalmazandó a sommás eljárás 26. §-ának 2. mondatában foglalt rendelkezés, hogy t. i. felperes a községi bíróság előtti kereset tartalmához nincsen kötve.

Járásbiróság a községi bíróságtól eléje vitt perekben nem mint felebbviteli, hanem mint elsőfoku biróság jár el; de ha mint felebbviteli biróság járna is el, minthogy a sommás eljárás 148. §-ának 2. mondata értelmében a 31. §. a felebbezési eljárás során is alkalmazandó, a kereset ekkor is felemelhető volna. Egy szóval tehát a kereset minden körülmények között felemelhető.

Ugy az 1877: XXII. tcz. 25. §-a alapján a községi bíróságtól a kir. járásbiró elé, mint pedig az ipartörvény (1884: XVII. tcz.) 176. §-a alapján a rendes biróság elé vitt perekre vonatkozólag áll az, hogy peres eljárás ezen ügyekben csak a kir. bíróságok előtt van és ami előbb történt, az csak peren kivüli eljárás és ebből folyólag a kir. járásbiró a községi bíróságtól hozzá vitt perben elsőfoku bíróságként jár el, amiből levonandók az összes consequentiák és különösen az a következmény is, hogy a sommás eljárás 26. és 31. §-aiban foglalt rendelkezések itt is alkalmazandók.

Dr. Hadzsega Illés,
ólublói kir. albiró.

A polgári perrendtartást életbeléptető törvénynek tervezete.

A polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat előadói tervezete, mint emlitettük, az igazságügyi hatóságoknak megküldetett. A tervezetből kivonatosan kiemeljük a következő intézkedéseket:

1. § A perrendtartás az igazságügyminiszter által rendelettel megállapitott napon, legkésőbb azonban 1910 január 1-én lép életbe.

10. §. A telekkönyvi hatóságot a kir. járásbíróságok gyakorolják.

13. §. A perenkivüli telekkönyvi ügyekben az elsőbirósági végzés ellen használt felfolyamodás felett a kir. törvényszék három tagu, a másodbirósági végzés ellen használt felfolyamodás felett pedig, amennyiben annak helye van, a kir. Curia öt tagu tanácsban határoz.

16. §. 1874: XXXIV. tcz. 39. szakasza helyébe a következő lép:

Az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. tcz. 56., 58. és 59. §-a hatályon kivül helyeztetik.

Az 1874: XXXIV. tcz. 62. §-a, amennyiben polgári peres ügyekben a meghatalmazásnak hatályát az ellenféllel szemben szabályozza, hatályát veszti.

Az 1874: XXXIV. tcz. 66. §-ában emlitett felebbezés helyett a polgári perrendtartás szerint felfolyamodást kell érteni azzal, hogy a felfolyamodásnak a másodbiróság helybenhagyó határozata ellen is helye van.

Az 1874: XXXIV. tcz. 73. §-ában a polgári törvénykezési rendtartás 56. §-a helyett a bünvádi perrrendtartás 64. §-át kell érteni.

Az 1874: XXXIV. tcz. hatályban levő rendelkezései, amennyiben a polgári perrendtartás és ez a törvény másként nem rendelkezik, továbbá az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. tcz. módositásáról szóló 1887: XXIV. tcz. érintetlenül maradnak.

Az 1874: XXXIV. tcz. némely intézkedésének módositásáról szóló 1887: XXVIII. tcz. rendelkezései, amennyiben a bünvádi perrendtartás és a polgári perrendtartás az ügyvéd megbüntetéséről nem rendelkeznek, hatályukban fentartatnak.

17. §. Az ügyvéd polgári peres és perenkivüli ügyekben — ideértve a végrehajtási ügyeket is — az ügy folyama alatt vagy befejezése után kérheti, hogy fölmerült diját és kiadását saját felével szemben a biróság megállapitsa. A kérelmet a költségjegyzék bemutatásával annál a bíróságnál kell előadni, mely az ügyben elsőfokban eljárt vagy el-

jár. A bíróság a kérelem felől szóbeli tárgyalás nélkül határozhat.

A fél szintén kérheti az előbbi bekezdésben megjelölt bíróságnál, hogy az ügyvédnek a perben fölmerült díját és kiadását megállapitsa. Ha a fél az ügyvéd költségjegyzékét nem csatolja, a bíróság a kérelem következtében az ügyvédnek a költségjegyzék bemutatására megfelelő határidőt tüz (polgári perrendtartás 450. §.). Ha az ügyvéd a költségjegyzéket a határidő alatt be nem mutatja, a bíróság a megállapitásban csak az előtte lefolyt eljárásból ismert, valamint a fél által elő terjesztett adatokra szoritkozik. Ha a fél vagy az ügyvéd a költségjegyzéket bemutatja, az előbbi bekezdés alkalmazandó.

A fél akkor is személyesen járhat el, vagy a polgári perrendtartás 95. §-ának 1. és 2. pontjában meghatározott meghatalmazott által képviseltetheti magát, ha az ügyben az ügyvédi képviselet kötelező volna.

A bíróság a költség megállapitásában az ügyvéd cselekményének czélszerüsége felől is határoz.

A költség megállapitása tárgyában hozott végzés ellen a közvetlen felsőbirósághoz felfolyamodásnak van helye.

36. §. A járásbiróságnak a végrehajtási eljárásban hozott végzése ellen használt felfolyamodás felett a kir. törvényszék, a másodbirósági végzés ellen használt felfolyamodás felett pedig, amennyiben ennek helye van, a kir. Curia határoz.

74. §. A kir. járásbiróságoknál polgári perekben rendszerint csak a VI. vagy VII. fizetési osztályba sorozott járásbiró járhat el. Albirót a törvény életbeléptetése után csak törvényszékhez lehet kinevezni. Az 1891 : XVII. tcz. 35. §-a hatályát veszti.

75. §. A kir. törvényszékeknél tanácselnöki állások szerveztetnek.

A törvényszéki tanácselnökök az állami tisztviselők VI. fizetési osztályába tartoznak.

A törvényszéki tanácselnökök a kir. táblák biráival és a kir. táblai birói czimmel és jelleggel felruházott törvényszéki birákkal és járásbirákkal egy országos létszámba foglaltatnak. (1907 : I. tcz. 4. §.)

A törvényszéki tanácselnökök és a kir. táblai birói czimmel és jelleggel felruházott törvényszéki birák vagy járásbirák együttes száma a 150-et meg nem haladhatja. E törvény életbelépte után VI. fizetési osztályba törvényszékhez csak tanácselnököt vagy vizsgálóbirót, járásbirósághoz pedig csak járásbirósági vezetőt lehet kinevezni.

76. §. E törvény életbelépésének napján a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék müködése megszünik és a budapesti kir. törvényszéknél kereskedelmi szakosztály állittatik fel.

A kir. kereskedelmi és váltótörvényszék elnöki állásának megszünése következtében a kir. Curia rendes biráinak létszáma (1895 : XLIV. tcz. 3. §.) 65-re leszállittatik.

E törvényszék elnöke a Budapesten székelő biróságok valamelyikéhez megfelelő állásra, egyéb személyzete pedig a budapesti kir. törvényszékhez, vagy a pestvidéki kir. törvényszékhez, vagy a budapesti kir. járásbiróságokhoz helyeztetik át.

77. §. A budapesti kir. törvényszéknél másodelnöki állás rendszeresittetik. A másodelnök az állami tisztviselők VI. fizetési osztályába tartozik, de az 1891 : XVII. tcz. 26. és 27. §-a értelmében curiai birói czimmel és jelleggel kinevezhető vagy felruházható. Az ily másodelnök az 1891 : XVII. tcz. 28. §-ában emlitett elnökök számába nem számittatik.

A budapesti kir. törvényszék elnökét a másodelnök helyettesiti.

78. §. Az igazságügyminiszter utasittatik, hogy e törvény életbeléptetésétől számitott három év eltelte előtt törvényjavaslatot terjeszszen elő a kir. Curián a kisegitő birói intézmény megszüntetése iránt.

80. §. Az igazságügyminiszter a járásbirósági területnek két vagy több körre felosztását rendelheti el.

Midegyik kör főhelyén a járásbiróság egyik birói tagja az előre meghatározott és közzétett időben törvénynapokat tart.

A törvénynapon teljesitendő birói cselekményeket az igazságügyminiszter rendelettel állapitja meg.

81. §. Az itélőbiráknak a birósánál folyamatban levő ügyekben a felektől, képviselőiktől, vagy harmadik személytől semminemü értesitést (informatiót) elfogadniok nem szabad.

83. §. Az igazságügyminiszter elrendelheti, hogy a biróság és az ügyészség tagjai hivatali müködésükben hivataluk magyar jellegét kifejezésre juttató birói öltönyt viseljenek.

90. §. Amennyiben sulyosabban büntetendő cselekmény nem forog fenn, az 1897 : XXXIV. tcz. 20. §-ában meghatározott büntetéssel büntetendő az is, aki a hatóság engedélye nélkül :

1. a polgári vagy a fegyelmi bíróság előtt nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalást a hatóság engedélye nélkül bármely módon egészben vagy részben közzétesz ;

2. bünvádi vagy fegyelmi ügyben, továbbá a polgári bíróság előtt megindított házassági, születés törvényességének megtámadása iránti, kiskoruság meghosszabbitása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése iránti ügyben valamely beadványt vagy hatósági iratot, mely nyilvános tárgyaláson nyilvánosságra nem hozatott, akár egészben, akár részben közzétesz.

91. §. A bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897 : XXXIV. tcz. 7. §-ának helyébe a következő rendelkezések lépnek :

Büntetőügyekben a kir. járásbiróság, mint egyes biróság jár el.

A kir. törvényszék három tagu tanácsban határoz.

A kir. itélőtábla a semmiségi panaszt (1907 : XVIII. tcz. 50. §.) öt tagu tanácsban vizsgálja felül, minden más esetben három tagu tanács határoz.

A kir. Curia, ha a jogegység érdekében használt perorvoslat felett dönt, továbbá ha az esküdtbiróságnak határozata ellen használt semmiségi panaszt vizsgálja felül, hét tagu tanácsban, minden más esetben öt tagu tanács határoz.

92. §. A kir. törvényszék, az esküdtbiróság, a kir. itélőtábla és a kir. Curia előtti büntetőügyi tárgyalásokon ügyvédjelölt nem lehet az ügyvéd helyettese.

Különfélék.

— **Habent sua fata...** A politika ismét befurakodott az igazságügybe és a büntetőtörvény novellája ismét leszorult a napirendről.

A képviselőház igazságügyi bizottsága a javaslatot letárgyalta, anélkül, hogy akár a bizottság tagjainak, akár az igazságügyi kormánynak, akár pedig a miniszterelnöknek, vagy a kormány valamelyik más tagjának eszébe jutott volna az izgatásra és az államnak külföldön való ócsárlására vonatkozó delictumok novelláris szabályozása tekintetében csak óhajt is nyilvánitani. A képviselőház néhány képviselő sürgetésére a kormány kifejezett hozzájárulásával végre kitüzte napirendjére a javaslatot és mindenki azt hitte, hogy végrevalahára a magyar igazságügy is tesz egy lépést előre, amikor a helyzet egy rövid félóra alatt akkép változott meg, hogy a *miniszterelnök* (nem is az igazságügyiminszter) kérte a javaslatnak az igazságügyi bizottsághoz való visszautalását a következő indokolás mellett :

Ehhez a törvényjavaslathoz néhány módositást, illetőleg kiegészitést kivánnék beadni, amelyek vonatkoznának az állam elleni izgatás szigorubb büntetésére, a külföldön az állam ellen folytatott ócsárlásoknak és harmadszor a váltópénz hamisitásoknak szigorubb megtorlására.

Azt hiszem, hogy ezen kérdésekre nézve magát az elvet illetőleg alig van különbség közöttünk ; mivel azonban az ez irányban beadandó módositások, illetőleg kiegészitő szakaszok mégis a legpreczizebb szövegezést igénylik, az igazságügyminiszter urral egyetértőleg azzal a kérelemmel vagyok bátor járulni a t. Házhoz, hogy ezen törvényjavaslatot ujabb tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz méltóztassék utasitani, ahol módositásainkat azután elő fogjuk terjeszteni.

Az igazságügyminiszter ur nevében is egyuttal kijelentem, hogy az ekként módositott törvényjavaslatnak mielőbbi tárgyalását fogja a kormány a t. Háztól kérni.

Nagyon sajnálatos, hogy az igazságügyi kormány nem tudta biztositani a novella javaslatának azonnali letárgyalását, holott ennek a novellának a miniszterelnök által jelzett ujabb inézkedésekkel semmi összefüggése nincs és ha a szóban forgó politikai jellegü delictumok kodifikációjára szükség van, ugy ezeket egy ujabb novellába lehetett volna foglalni-

De mindenesetre nagy hiba volt a novella mostani, ugyszólván minden oldalról egyhangu lelkesedéssel találkozott anyagát a tervbe vett politikai jellegü rendelkezések sorsától függővé tenni.

— **A birói és ügyészi fizetésrendezés** végre-valahára tető alá került. Reméljük, hogy a törvény főrendiházi tárgyalása és szentesitése is gyorsan meg fog történni.

Ez alatt az idő alatt az igazságügyminiszterium már előkészíti a kinevezéseket, ugy, hogy márczius hónapra remélni lehet az összes kinevezések közzétételét, hacsak *kicsinyes pénzügyi szempontokból a kormány az április 1-i lakpénzeket nem akarja megtakaritani*, ami bizony nem volna nemes és okos igazságügyi politika.

— **Szabadalmi ügyek — a kereskedelemügyi miniszter előtt.** Az Ausztriával kötött kereskedelmi és vámszerződés XVI. czikke értelmében a közös egyetértéssel engedélyezett szabadalmakra vonatkozó megállapitási eljárás a kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe tartozik. Az *Iparjogi Szemle* rámutatott ezen rendelkezés helytelenségére és felszólalása nyomán a miniszter reparálta is a törvény hibáját — rendelettel. Ezen képtelenség akképp esett meg, hogy a végrehajtási rendeletben a miniszter a törvény által reá ruházott hatáskört a szabadalmi hivatalra, másodfokban pedig a szabadalmi tanácsra akképp ruházta át, hogy e hatóságok ezekben az ügyekben a kereskedelemügyi miniszter *megbizásából* fognak eljárni.

Ezen közjogi absurdumra felhivjuk közjogászaink figyelmét.

— **Tóth Gerő**, a kir. Curia nyugalmazott birája, a «Jogállam» legutóbbi számában A *Btk. 87. §-ának értelmezéséhez* czim alatt a Curia teljes-ülési döntvényéről értekezik. Találó érvelése kapcsán ismerteti a Curia 1905. évi szakosztályi megállapodását, mely homlokegyenest ellentétben áll a most hozott plenáris döntvénynyel, és a következő kérdést teszi fel: «Miként történhetett, hogy alig két év mulva ugyanaz a büntető szakosztály, majdnem ugyanazokkal a birákkal a 87. számu döntvényben kifejezésre jutott homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalta el? Miként történhetett meg, hogy egy hamis elmélet ily meglepő módon háttérbe szoritotta a reális igazságot? Ezt alig lehet megérteni. De bizonyos az, hogy abban az esetben, ha a 87. számu teljes-ülési határozatot s a törvénynek abban kifejezésre jutott értelmezését megnyugtatónak kell elfogadnunk, ugy nincs ember, aki megmondhatná, hogy büntető igazságszolgáltatásunk terén mi lehet még nyugtalanitó?»

— **Nemzetiségi tüntetés a bíróság előtt.** Tanuként megidézett lelkész, kinek a periratok közt magyar nyelven sajátkezüleg irt beadványa fekszik, kit a kihallgatást foganatositó biró előzőleg más ügyben magyar nyelven már kihallgatott, s kiről igy közvetlen észleletből hivatalosan tudja, hogy a magyar nyelvet beszéli, azon első kérdésére, hogy: hány éves? tüntetőleg megtagadja az állam nyelvén való válaszolást.

Mikor a biró — aki tudja, hogy a tanu államsegélyt élvez — figyelmeztetni kezdi őt az 1898:XIV. tcz. 7. §-ának *b)* pontjára és utolsó bekezdésére, az 1893:XXVI. tcz. 13. §-ának utolsó bekezdésére s a magyar kir. igazságügyminiszter 1899. évi márczius 8-án kelt 67659/9. sz. rendeletére, mely szerint a lelkészi álláshoz nem méltó, ily államellenes magatartásról hivatalból jelentést kell tennie a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, tanu nem várva be, hogy hozzá anyanyelvén kérdés intéztessék, s anélkül, hogy a biró őt elbocsátotta volna, a tárgyaló teremből eltávozik.

Milyen eljárás követendő ilyen tanuval szemben?

Figyelemmel az 1868:XLIV. tcz. 8. §-ának azon rendelkezésére, mely szerint «a biró a tanukihallgatást a kihallgatott személyek nyelvén eszközli», de figyelemmel ugyanezen tcz. 13. §-ára is, mely szerint «birságok hivatalos nyelve kizárólag a magyar» alkalmazható-e ily tanuval szemben az 1868:LIV. tcz. 206. §-a? Kimondható-e, hogy a tanu e viselkedése a tanuságtétel megtagadásával egyenlő? s szabható-e ez alapon ily tanu ellen pénzbirság?

Ha nem, kötelezhető-e a bizonyitó fél arra, hogy ily tanu tolmács utján leendő kihallgattatásához szükséges költséget helyezze letétbe? Ki viselje végeredményben ezt a költséget, mikor peres felek egyike sem szolgáltatott arra okot?

Tolmács utján való költséges kihallgatás törvényes alapjának hiányában — ha a biró beszéli a tanu nyelvét, de a tanu éppen oly jól beszéli az állam nyelvét — e két nyelv jogainak ilyen concurrentiája esetén miféle közérdek követeli, hogy az állam nyelve hátráljon meg egy idegen nyelv előtt minden czélszerüségi ok nélkül?

Ha gör. kath. pap, kinek felsőbb iskolákat kellett végeznie, ki beadványait a birósághoz magyar nyelven intézi, ki ugyanezen biróság előtt tett már vallomást magyar nyelven, azon kérdésre tagadja meg a magyar nyelven való válaszolást, hogy: hány éves? ilyen esetben csak nem kétséges az állam nyelve ellen irányuló tüntetési szándék?

Kötelezhető-e a magyar biró arra, hogy nyelvismeretét — nemzeti érzésének kinpadra feszittetése mellett — olyan állampolgároknak is rendelkezésére bocsássa, kik ily nyilvánvaló államellenes tüntetés czélzatával vonakodnak az állam nyelvét használni?

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma** az 1907. évben rohamosan emelkedett. Mig az 1906. évben 119,682 beadvány érkezett, addig az 1907. évben 146,761-re rugott a beadványok száma, ugy hogy *a beérkezés 27,079 ügyszámmal haladta meg az előző évit.* Ezt a nagy munkaszaporodást a bíróság változatlan létszámmal látta el, mert az 1906. évben rendszeresitett három uj birói állás nem a rendes ügyek elintézésére, hanem a negyedik felebbezési tanács felállitására fordittatott. A dolog természeténél fogva ez a körülmény megfeszitett tevékenység mellett is meglátszik a hátralékkimutatáson. Mert bár ugyanazzal a létszámmal e bíróság 1906-ban 120,768 ügyszámot, 1907-ben 144,947 ügyszámot, tehát *24179 ügydarabot intézett el:* az 1906. évi 905 hátralékkal szemben 1907-ben 2719, tehát 1814-el több hátralék áll. És noha az 1906. évben 2357, az 1907. évben pedig 2501, tehát 144 itélettel több hozatott: az 1906. végén becsomózott, de elintézetlenül maradt 230 kereskedelmi, 99 váltó es 26 egyéb, összesesen 355 perrel szemben az 1907. év végén 466 kereskedelmi, 244 váltó és 51 egyéb, összesen 761 per maradt elintézetlen, vagyis a becsomózott perekben mutatkozó hátralék *több, mint kétszeresen meghaladja az 1906. évit.* Hozzá kell ehhez venni, hogy a csődnyitási tárgyalások száma 834-ről 1008-ra emelkedett.

A hátralékok hatása még erősebben mutatkozik a segédhivatalokban, hol a rendelkezésre álló munkaerő a felszaporodott ügyforgalom lebonyolitására teljesen elégtelennek bizonyult. Mutató, iroda és irattár állandóan hátralékokkal küzdenek, az ügymenet nagy hátrányára.

Minthogy e bíróság ügykörénél fogva a sürgős ügyeknek azonnal el kell intéztetniök és expediáltatniok: a szintén nagy mértékben felszaporodott sürgős ügyek elintézése a biráknál és segédhivatalokban egyaránt háttérbe szoritja az egyéb ügyek elintézését, melyek csak nagy késedelemmel adatnak ki. Igy gyakran megtörténik, hogy az itéletek meghozataluk után 1—2 hónap mulva kézbesittetnek.

E nagy torlódás állandó jellegü, mert az ügyforgalom és a perek száma az 1908. év első hónapjában is emelkedést mutatott.

Ha az igazságügyi felügyeleti hatóságok el akarják kerülni ennek a kipróbált bíróságnak teljes fennakadását, nem zárkózhatnak el attól, hogy e nagy torlódáson a birói, jegyzői és kezelő személyzet szaporitásával minél előbb segitsenek.

— **A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa határozatainak gyüjteménye.** A kir. Curia felülvizsgálati tanácsa határozatainak rendszeres gyüjtemény alakjában való közzététele ugyan azt a főczélt szolgálja, hogy az 1893:XVIII. tcz.-ben foglalt sommás eljárásban lefektetett uj perjogi el-

vek a curiai gyakorlat alapján könnyebben megérthetők legyenek és az egyes curiai határozatokban kifejezésre jutott, ugy az eljárásra, mint az anyagi jogra vonatkozó döntések a jogkereső feleknek, a gyakorló ügyvédeknek és a bíráknak tájékozásul szolgáljanak. Mégis, e határozatoknak gyüjteménye hivatva lesz arra is, hogy az összes perekre kiterjedően alkotandó uj törvényre való átmenetet előkészitse. Köztudomás szerint ugyanis az uj törvény tervezete az 1893: XVIII. tcz.-ben foglalt alapelvi rendelkezéseken lényegileg alig változtat, hanem azokat csak megfelelően átalakitja, kibőviti, ugy, hogy e gyüjtemény az alkotandó uj törvény alkalmazásánál is nélkülözhetetlen segédforrásul szolgálhat. A most megjelent, szintén Gottl Ágost curiai tanácselnök által szerkesztett XII. kötet a tanács 1906. évi julius 2-től 1907. évi julius 3-ig terjedő időtartamon át hozott határozatainak gyüjteményét tartalmazza. Kiadja a Franklin-Társulat; ára kötve 12 K.

— **Az első országos rabsegélyző kongresszus** iratai, naplója jelent meg 200 oldalra terjedő füzetben. Szerkesztették Angyal Pál jogakad. tanár, Szabó Gyula főügyészi helyettes és Varga Nagy István kir. táblabiró.

Ez a kötet a rabsegélyezési ügy országos szervezésének alapvető fontosságu tárgyalásait foglalja magában.

— **A bün nyomai.** K. Nagy Sándor pestvidéki törvényszéki biró a nyomozó hatóságok részére igen világos rendszerben és könnyen érthetően irva, kézikönyvet adott ki. A hézagpótló, igen használható munka a jogi ismeretek terjesztéséhez is igen hozzá fog járulni.

— **Eszmények és érdekek** czim alatt *dr. Hesslein Henrik* budapesti ügyvéd érdekes szocziologiai tanulmányt adott ki. A filozofiai olvasottságról és emellett önálló gondolkodásról tanuskodó mü az *Athenaeum r.-t.* kiadása.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Meyerbeer** «*Az afrikai nő*» czimü operájának szövegét Gumpert Ferdinand irta. A szöveg szerzői jogi védelme még fennáll, mig a zene védelmi ideje lejárt. Egy berlini szinigazgató az operát a szövegiró jogutódának hozzájárulása nélkül előadatta, mire Gumpert Ferdinand jogutóda őt szerzői jog bitorlása miatt megperelte. Mindhárom bíróság helyt adott a keresetnek. A Reichsgericht kiemeli, hogy a zeneszerző jogától önálló jog illeti meg a szövegirót a saját müvére, tehát szó sem lehet arról, hogy a szerzői jog a kettőt közösen illetné.

— **A degeneráltak eliminálásának** kérdése Angliában már nemcsak az orvosi és jogi köröket, hanem a nagy közönséget is foglalkoztatja. A kérdésről legutóbb előkelő közönség előtt Arnold White olvasott föl a London Institution-ban. Szerinte egyaránt fontos problema a beteges elem terméketlenné tétele és az egészséges életerős elem termékenységének előmozditása. Ebben az irányban azonban évszázadok óta nem tett a törvény semmit. Ezer és ezer esetben a degeneráltaknak meg van könnyitve, az egészségeseknek megnehezitve a házasság. Minthogy a degenerált felnőttek prakticze elveszettnek tekintendők, a figyelmet gyermekeikre kellene konczentrálni. Nem ugyan abban az értelemben, amint a radikális módszer egy hive ajánlotta, aki a javithatlan bünöző gyermekek megölését tartja czélszerünek, nem is annak a birminghami doktornak a módszere szerint, aki a szaporodási képességtől való megfosztást javasolta, hanem a veszedelmes elemek fokozatos kiválasztása utján.

— **A női büntettesek** egyrésze börtönbe kerülésének — miként azt Vernon *Harris*, az angol börtönök volt felügyelője megfigyelte — egyik leglényegesebb előidézője a — női hiuság. Hiresekké akarnak lenni egy csapásra, valamely büncselekmény elkövetése révén. Nem is nagyon mérlegelik a következményeket: a fő az, hogy a nevüket, ha csak egy napra is, a hir szárnyai hordozzák szerteszéjjel. S a büntetés után javulásuk csak időleges; adandó alkalommal megint csak a börtönbe kerülnek.

Határozott tapasztalatuk is az az angoloknak, hogy ahol a nők gyárakban dolgoznak, több büncselekményt követnek el. *Surrey* város például, hol nincsenek gyárak, három nőbünöst szolgáltat az igazságszolgáltatás kezébe annyi idő alatt, mig a nagy gyárváros: *Manchester*, éppen tizet.

Zs. B.

— **A strikeok elkerülése** czéljából Desples és társai javaslatot terjesztettek elő a franczia kamarában, mely szerint az elsőrendü életszükségletek szolgálatában álló iparágakban állandó munkás-kiküldöttek választandók, akik a konfliktus esetén a munkások követeléseit formulázzák. A munkaadók kötelesek a követeléseket vagy teljesiteni, vagy választott bíróság elé utalni. Ha a felek a választott birák személyében megegyezni nem tudnának, akkor a «conseil de travail» vagy a «conseil de prud'homes» jár el. Felebbezés is engedtetnék egy Párisban székelő felsőbb választott bírósághoz.

Viszont ezen iparágak körében a strike és a kizárás büncselekményt képezne. *h—i.*

— **A munkásbalesetekről szóló törvény kiterjesztése a foglalkozásból eredő betegségekre.** Erről a kérdésről két nagyszabásu törvényjavaslat fekszik a franczia kamara előtt, az egyik a kormányé, a másik a szoczialistáké. Két kérdés okoz nehézséget, az egyik a betegség hivatásszerü, a foglalkozásból eredő jellegének megállapitása, a másik a felelősségnek a munkaadók közt való megosztása arra való tekintettel, hogy a betegség évek hosszu során, esetleg több különböző munkaadónál folytatott munka következtében keletkezik.

A kormányjavaslat a kötelező biztositás rendszerét hozza be. Minden munkaadó évről-évre külön megállapitandó évi járulékot fizet, melynek alapján helyi csoportok alakittatnak. A 30 napnál hosszabb munkaképtelenséget előidéző betegségeknél csak akkor jár kártalanitás, ha a betegségnek a foglalkozásból származott volta bebizonyittatik; a rövidebbeknél enélkül is, de e czélra a munkások hozzájárulása is igénybe vétetik, amennyiben bérükből levonásokat eszközölnek.

E rendszer tulságosan komplikált volta miatt támadásokban részesült.

Breton és Jaurès javaslata egyszerüen kiterjeszti a balesetekre vonatkozó 1898. évi törvényt a foglalkozásból eredő összes betegségekre, mig a kormány csak azokat az iparágakat veszi számba, amelyeknek körében ólommal vagy higanynyal dolgoznak. Minden egyes iparág körében maga a törvény határozná meg azokat a betegségeket, amelyek az illető foglalkozásból eredőknek tekintendők és igy a nehézkes bizonyitás teljesen elesne. Ha a munkás uj munkaadóhoz lép be, a régi bizonyos, minden betegségre külön megállapitott ideig még felelős marad és felelőssége ez idővel arányosan csökken, mig a felelősség többi részét az uj munkaadó viseli. *h—i.*

—

A Magyar Jogászegylet február hó 8-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: az uzsoratörvényjavaslat megvitatása. Felszólalók: dr. Lévy Béla, dr. E. Illés Károly, dr. Hantos Elemér, dr. Nemere Béla. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Ügyvédjelölti állást keres német, franczia, olasz és szerb nyelvben jártas jogszigorló. Czim a kiadóhivatalban. 12720

Ügyvédjelölt, doctor juris, fővárosi, vagy nagyobb vidéki városi ügyvédi irodába azonnal belépne, kezdő hónapokban mérsékelt dijazásért. Czim a kiadóhivatalban. 12716

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 7. szám. Budapest, 1908 február 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Kritikai megjegyzések a polgári törvénykönyv tervezetéhez. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* A strike jogi következményei. Irta dr. Baumgarten Nándor. *Dr. Almási Antal* kir. aljárásbirótól. — A járásbirósági pervezetés. Irta dr. Révai Bódog. *Dr. Lányi Márton* kir. törvényszéki jegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Figyelemkeltésre irányuló czégtoldatok. *Dr. Reichard Zsigmond* kir. táblai birótól. — A munkásbiztositási hivatal. *Dr. Pap Géza* osztálytanácsos-biró a munkásbiztositási hivatalban. — Milyen perorvoslat használható a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzése ellen? *Dr. Heller Erik* győri kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Üzleti összeköttetésből eredő több követelés elkülönitett érvényesitéséről. *Dr. Dohány Gyula* budapesti ügyvédtől. — Hátralékkimutatás. *M.* — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Kritikai megjegyzések a polgári törvénykönyv tervezetéhez.

A tulajdonátruházás (625—628. §.)

A Tervezet állitólag a traditio elvét követi. E szabályt mondja ki a 625. §-ban: «Ingó dolog tulajdonának átruházása végbe megy, ha az eddigi tulajdonos a dolgot másnak... birtokába adja».

Ez elv alól azonban három kivételt tesz: a brevi manu traditio (625. §. 2.), a cessio vindicationis (626. §.) és a constitutum possessorium (627. §.).

Ez a három kivétel olyan mélyen vág bele a traditio elvébe, hogy kérdés, csakugyan elve-e még a traditio a Tervezetnek? Nem ismétlem a törvényhozási indokokat, miket régtől fogva a római és az angol-franczia rendszer mellett és ellen felhozni szokás. E szempontból rég tárgyaltam a kérdést más helyen.* Itt a Tervezet álláspontjára helyezkedem és azt kérdem: csakugyan szabály-e a Tervezet szerint az, amit a 625. §. kimond? Ha az emlitett három kivétel oly sulyos, hogy a szabály uralmát ledönti, akkor a traditio szabályának fiktiv fentartása helyett a Tervezet igazi szabályát kell codificálni.

A Tervezet ugy van a traditio elvével, mint a kereskedelmi törvény az irásbeliség követelményével a biztositási ügylet terén. A kereskedelmi törvény 468. §-a szerint «a biztositási ügylet érvényességéhez irásbeli szerződés szükséges. E szabály alól azonban 3 kivételt tesz: az irásbeli szerződést pótolja a kötvény kiállitása, az ajánlatnak a biztositó könyveibe történt bejegyzése, sőt az ajánlatnak 48 óra alatt vissza nem utasitása. E 3 kivétel pedig együttvéve feldönti a szabályt. Mert a kereskedelmi törvény 468. §-ának valódi tartalma e kivételek tekintetbe vételével az, hogy: a biztositási szerződéshez irásbeliség *nem* szükséges, hanem e szerződés bármi alakban (irásban, szóval, concludens cselekménynyel) köthető.

Igy vagyunk a Tervezet szerint a traditio elvével is. Ha *A.* a maga dolgát *B.*-re át akarja ruházni, három eset képzelhető: a dolog vagy *A.*-nál, vagy *B.*-nél vagy egy harmadiknál, *C.*-nél van.

* Magánjogi fejtegetések 262—296. l.

Első eset: A dolog C.-nél van. Ilyenkor a Tervezet szerint a traditióról szó sem lehet: a tulajdonátruházás ilyenkor csak a tulajdoni igény cessiója által mehet végbe (Tervezet 626. §.) ez pedig egészen más valami mint a traditio. A N.* szerint némileg máskép áll a dolog. A N. szerint ugyanis különbséget kell tennünk kétféle eset közt. Lehet először, hogy *C.*, kinél a dolog tényleg van, valami dologi vagy személyi jogviszonynál fogva jogositva van *A.*-val szemben a dolog birtokban tartására; pl. *C.*-nek haszonélvezeti vagy zálogjoga van a dolgon, vagy *A.* azt neki valami szerződéssel (pl. letét, megbizás, bérlet) czimén engedte át. Ez esetben *A.* a N. 868. §-a szerint maga «közvetett birtokos» és mint «birtokos» a maga «birtokát» *B.*-re is ruházhatja, azáltal, hogy a maga kötelmi igényét *C.*-re engedményezi. (N. 870. §.) Igaz, hogy ez a «birtokátruházás» csak igen «közvetett» értelemben mondható birtokátruházásnak — igazában csak a *jogviszony* ruháztatik át, nem pedig a «tényleges» birtok. De a N. 870. §. alapján legalább constructiv értelemben még mindig birtokátruházásról, és ennyiben még mindig «traditió»-ról lehet szólani. Ámde a Tervezet nem ismeri a «közvetett birtok» fogalmát. Ezért *A.*-nak a mi példánkban nincs «birtoka» és ezért nem is ruházhatja azt át *C.*-re. Traditioról tehát — mely birtokátengedést tételez fel — a Tervezet szerint ily esetben nem lehet szó. A második eset, melyet a N. szerint meg kell különböztetnünk, az, amidőn az a bizonyos «jogviszony» *A.* és *C.* közt nem forog fenn, amidőn tehát *A. nem* «közvetett birtokos»: pl. midőn *C.* a dolgot *A.*-tól ellopta, vagy egy harmadik személytől rosszhiszemüen megszerezte. Ily esetben *A.*-nak a N. szerint sincs más utja, ha tulajdonát át akarja ruházni *B.*-re, mint a cessio vindicationis. A Tervezet szerint ez az *egyetlen* módja a tulajdonátruházásnak, valahányszor a tényleges birtok *C.*-nél van. De hol marad itt a traditio elve? A N. szerint a bérbeadó *A.*, aki a *C.*-nek bérbeadott zongorát *B.*-nek eladja és neki a *C.* elleni igényeit engedményezi: eme engedménye által *B.*-t csakugyan «birtokossá» teszi. (N. 870. §.). De a Tervezet szerint *A.* maga sem birtokos (523. §.) és ezért *B.*-t sem teheti azzá. Amit ő *B.*-re átruház, az csak a rei vindicatio: nem birtok, hanem — mint a Tervezet nem szerencsésen, mert kétértelmüen kifejezi — csak «a dolog kiadása iránti követelés» Nem szerencsésnek mondom e kifejezést, mert a «dolog kiadása iránti követelés» kétféle lehet: lehet a tulajdoni igény, vagy lehet kötelmi igény. Igy pl. a bérbeadó a maga dolgát a rei vindicatióval vagy actio locatival követelheti vissza — mindkettő a Tervezet szerint «a dolog kiadása iránti követelés» kifejezésében folyik össze. (A Tervezet a rei vindicatiót is a «tulajdonból származó követelésnek» nevezi, 659. és köv. §§.) De akárhogy értsük is e «követelést», bizonyos, hogy itt a birtoktraditiónak nyoma sincs: a tulajdonátruházás daczára is birtokos nem *B.* lesz, hanem *C.* A tulajdonátruházás itt puszta megegyezés által történik, a traditio elve merőben fel van adva.

* N. = német polgári törvénykönyv.

Második eset: A dolog B.-nél van. Ez a brevi manu traditio esete. Átadásról itt sincs szó. Mert jól értsük: A Tervezet 625. §. 2. bek. nem arra az esetre vonatkozik, melyben a pandektadoktrina brevi manu traditióról szólt: t. i. midőn *B.* eddig *A.* nevében birlalta a dolgot és *A.* a maga possessióját *B.*-nek (az eddigi detentornak) átengedi. Mert ilyen esetben szintén szólhatunk még bizonyos értelemben birtoktraditióról. Am a Tervezet szerint ez az eset ki van zárva. A Tervezet szerint oly esetben, amidőn pl. a bérbeadó *A.* megegyezik bérlőjével *B.*-vel, hogy ez utóbbi a dolgot ezennel megveszi és tulajdonul átveszi: *A.* nem birtokos és *B.* nem birlaló, hanem *B.* birtokos és *A.* egyszerüen *nem birtokos*, ő csak az, «akitől a birtokos a birtokot szerezte» (523. §.). *A.* ily esetben tehát ismét csak aziránt egyezhetik meg *B.*-vel, hogy ez utóbbi *tulajdonos* legyen — a *birtok* dolgában *A.* nem rendelkezhetik, mert birtoka neki nincsen. A N. szerint ez az eset is némileg másképp áll. N. szerint a fenti példákban *A.* a maga «közvetett birtokáról» mond le: ezt bizonyos értelemben még birtok-«átruházásnak» lehet mondani: *A.* t. i. átruházza *B.*-re a «birtokból» azt, ami eddig *A.*-nál (mint «közvetett» birtokosnál) volt. A Tervezet szerint erről sem lehet szó: a brevi manu traditio a Tervezet szerint egyszerüen *nem* traditio — tulajdonmegegyezés az, semmi egyéb.

Furcsán áll a dolog a Tervezet szerint, ha a fenti példában felteszszük, *B.* nem bérlője *A.*-nak, hanem cselédje vagy üzleti alkalmazottja. Tehát pl: *A.* ajándékul átengedi inasának *B.*-nek az eddig is általa hordott házi libériát. Ez a libéria eddig *B.*-nek nem volt «birtokában», mert az inas, noha a testén levő ruha «tényleg hatalmában» van, a Tervezet 510. §-a szerint nem birtokos, hanem: «birtokosnak a másik személyt (*A*-t) kell tekinteni.» A Tervezet szóhangzata szerint tehát ez esetben nem a 625. §. második, hanem az első bekezdését kellene alkalmazni: az inasnak elébb le kellene vetni a ruhát és a gazdának magához kellene venni, hogy aztán vera traditio utján «átadhassa.» Ezt nyilván nem akarhatja a Tervezet. Szövege *ellenére* (625. §. 2.: «ha a szerző *birja* már a dolgot») az átruházás módja ez esetben is nem az «átadás» hanem a puszta tulajdonmegegyezés lesz.

Harmadik eset: A. a birtokos. Ez az eset az, amelyben a Tervezet szerint a traditio lehetséges. *Szükséges-e* a traditio a Tervezet szerint akár ily esetben is? Nem, mert a traditiót a 627. §. szerint a constitutum possessorium pótolhatja. Még pedig *feltétlenül* pótolhatja. A 627. §. szövege és indokolása szerint első olvasásra azt hinné az ember, hogy a const. poss. csak bizonyos feltételek között, tehát csak kivételesen, van megengedve. De ez csak látszat. A 627. §. szerint ugyanis «az eddigi tulajdonos és a szerző az átadás helyett *oly jogviszonyban egyezhetnek meg*, amelynél fogva az eddigi tulajdonos birtokos marad, de a szerző irányában a dolgot terhelő jognál, vagy jogviszonynál fogva lesz a birtokra jogositva». Korlátozása-e vajjon ez a formula c. p. szabadságának? Nyilvánvaló, hogy nem az. Ok nélkül sohasem hagyja a tulajdonos a maga dolgát másnál. Ha *A.* és *B.* a tulajdonátruházás daczára megegyeznek abban, hogy a dolog ezentul is *A.*-nál maradjon: ez vagy az *A.* érdekében történik, pl. mert *A.* még egy ideig használni akarja a dolgot; vagy a *B.* érdekében, mert pl. a dolgot *A.* őrizetében hagyni, vagy azt az *A.* utján tovább küldeni akarja stb. De *valami* «jogviszony» mindig kimutatható, feltéve, hogy a felek *komolyan* gondolták a tulajdonátruházást. Az ilyen megállapodás: «ez a dolog az öné legyen, de azért én azt önnek ki nem adom soha» vagy «ez a dolog az enyém legyen, de birtokát nem kivánom» nem komoly beszéd: ez protestatio facto contraria. Olyan az, mintha valaki derelinquálni kiván egy dolgot oly módon, hogy zsebrerakja. De igy a const. az életben nem is szokott előfordulni. Ha a boltban nagy csomag árut veszek, a vételárt is kifizetem és akár azt mondom, hogy «küldje el holnap a lakásomra», akár azt, hogy «holnap elküldök érte»: kétség lehet ugyan aziránt, vajjon ezzel már *tulajdont* vagy csak *követelést* (ad tradendum) *akartam-e* szerezni? De ha ez az értelmezési kérdés egyszer eldőlt; ha egyszer bizonyos, hogy nemcsak követelési, hanem tulajdonjog iránt történt a megegyezés: akkor a 627. §. «jogviszonya» nem akadály többé, mert a «jogviszony» mindkét példa esetében ott van: az első esetben mandatum, a másodikban depositum. A 627. tehát oly feltételhez köti a constitutum hatályát, mely, ha a constitutum komolyan, nem pedig csak szinleg van megállapitva, *mindig* fenforog. Vagyis: a 627. §. látszólagos korlátozása nem korlátozás, a Tervezet *feltétlenül* ismeri el a constitutum hatályát. Más szóval: a tulajdonátruházásra a Tervezet szerint *nem* kell az átadás.

Mi jelentősége van tehát mégis az átadásnak a Tervezet szerint? A felelet ez: a traditio igen sokszor fontos *értelmezési eszköz* lesz.

Aki a dolog tulajdonát meg akarja szerezni, rendszerint azért teszi, mert a dolog kell, nem pedig azért, hogy a tulajdonjog tiszta öntudatában sütkérezzék. Zsemlyét a péknél, ujságot a trafikban, butort az asztalosnál, ruhát a szabónál, ékszert az ékszerésznél stb. azért veszünk, mert hasznát akarjuk venni, nem pedig azért, hogy czim legyen a pénzköltésre. Ily esetekben, ha a vételárat kifizettük, rendszerint magunkkal is viszszük az árut vagy rögtön elküldetjük. Ok nélkül ott nem hagyjuk az eladónál. És ha ott hagyjuk, többnyire okát is adjuk mindjárt, pl. más utunk van és később majd érte jövünk, vagy nagy az áru és ezért haza kell szállittatni, vagy a téli ruhát, melyet nyáron rendeltünk, őrizetben hagyjuk a szabónál, mert még nincs szükségünk reá stb. Ilyen esetekben többnyire a vételár fizetése amellett fog szólani, hogy a tulajdont is *meg akartuk* szerezni. Kétségesebb a dolog a vételár fizetése *előtt*. Itt lehet, hogy az előadó az árut hitelezni akarja, lehet, hogy a tulajdont csak a vételárfizetés ellenében akarja átruházni. És ez a kétség ismétlődhetik minden más tulajdonátruházási czimnél is. Ha órám neked megtetszik és azt felelem «neked adom ajándékba» ez tulajdonátruházás lehet, de lehet átruházási igéret is. Ugy vagyunk itt, mint a cessio esetében: a pactum de cedendo akárhányszor nehezen különböztethető meg a cessiótól. Ez a nehézség eloszlik, ha a követelésről szóló okiratot az engedményesnek átadom (osztrák polgári törvénykönyv 427. §.). Az ilyen átadás már világossá teszi, hogy nemcsak kötelezni akartam magam a követelés átengedésére, hanem mindjárt cedálni is. Ime: a cessio alaktalan szerződés, de az okirat átadása *kétség esetében* fontos *értelmezési* aktus. Igy a tulajdonátruházás is: a Tervezet szerint alaktalan megegyezés, de olykor, midőn az animus dominii transferendi et accipiendi kétséges, fontos értelmezési eszköz. Aki tulajdonátruházó jogczim alapján a maga dolgát tényleg átadja, ezzel rendes körülmények közt kétségtelenebbül fejezte ki a tulajdonátruházási szándékát, mint ha át nem adja. De ezzel nincs mondva, hogy át *kell* adnia. Lehet, hogy átruházza a tulajdont és a birtokot mégis ideigóráig megtartja: constitutum possessorium. Viszont lehet, hogy átadja a dolgot és tulajdonjogát mégis visszatartja: pactum reservati dominii. Csak ha *kétséges*, hogy mit akartak a felek valójában: átadás esetében inkább tulajdonátruházás mellett, át nem adás esetében inkább tulajdonátruházás ellen fogunk *értelmezni*. Ebben az értelmezési tételben merül ki a 625—627. §§. igaz tartalma.

Ezt az eredményt pedig a Tervezet egyszerübben is mondhatná ki. Kimondhatná körülbelül ugy, ahogy Bähr Ottó az ő ellenjavaslatában fogalmazta (Gegenentwurf 867. §.). Talán igy: «Ingó dolog tulajdona átruházható azáltal, hogy a tulajdonos eziránt mással (a szerzővel) megegyezik. A megegyezés *kétség esetében* csak a dolog átadásával tekinthető létrejöttnek».

A 625. §. 2. és a 627. §§. ezzel eleshetnének.

Dr. Schwarz Gusztáv.

Jogirodalom.

A strike jogi következményei. Irta dr. Baumgarten Nándor. Jogelemző tanulmány, tekintettel a polgári törvénykönyv Tervezetére. Budapest, Franklin-Társulat. 1908. Ára 2 K 80 fillér.

Hivatalosan még szemet hunynak előtte, de a figyelő a magyar jogirodalom uj korszakának hajnalhasadását mármár üdvözölheti. Mind gyakoribb lesz ama monografiák és tanulmányok száma, melyek nemzetközi és történeti laptöltögetés helyett a *magyar* joganyag teljesen önálló átalakulását és *eredeti* feldolgozását tartalmazzák és ha a compilátorok összeköttetései nekik biztositanak sok mindenfélét, amazoké marad majd mégis a dicsőség, hogy az önálló jogi gondolkodást, melyet eleddig csupán legeslegjobbjaink vallhattak magukénak, átvitték a köztudatba, hogy az önállóságot a magyar jogi irók kategorikus imperativusaként hangoztatták és diadalra juttatták. Ettől persze még egy kissé távol vagyunk, ezért kettősen kell örülnünk minden münek, mely e czél felé tör és ahhoz egy-egy lépéssel közelebb is visz.

Baumgarten munkáját ilyennek tekintem. Habilitacionális előadásában évekkel ezelőtt ő volt az első, ki nálunk a strike jogi hatásait szóba hozta és bizonyára elrémülvén ama kapkodáson és bizonytalanságon, mely a Jogászegylet strikevitájából ki-ki csillant, szemébe ötlött, hogy a strike jogi problemáját nem a frázisok, hanem a jogász igen finom részletmunkája viheti csupán megoldása felé.

Hozzálátott tehát annak kideritéséhez, hol kellene jogrendszerünk szerteágazó szabályainak a strike-ról intézkedniök és ezzel megállapitotta, hol hallgatnak róla, mert hiszen ugy a munkabérszerződési, mint a szállitási ügyletet foglaló jogtételekbe a strike-t ugy kell belekényszeritenünk. Ám e kényszert az élet szülte és a jogász feladata, hogy a kezdetlegesebb viszonyok számára alkotott jogi parancsok naiv szavaiból — mert hogy muszáj — vezérelveket olvasson ki a strikevilág rejtelmeire is.

Hát ez bizony sokszor oly benyomást tesz, mintha gyermekektől kérdeznők Kant tételeit. De hiszen ha a magyar jogi elme sok bonyolult kérdésben a mai napig el tudott élni Werbőczyvel, és talán nem is rosszul, akkor a cseléd-törvényekben és a kereskedelmi törvényben is utmutatást fog találhatni a strikera.

Baumgarten erre akadt is. A munkabérszerződéssel kapcsolatban kimutatja, hogy a felmondáson, ellenjogon vagy más jogos tényen alapuló strike szerződésszüntető hatásokkal jár, hogy a strike *lehet* szerződésszegés, de nem *szükségképen* az.

Ez szerzőnket elvezette a legégetőbb gyakorlati kérdéshez: a strikefelbujtók felelősségéhez, mely attól függ, vajjon a szerződésszegést tiltott cselekménynek fogjuk-e fel, vagy sem.

Baumgarten és azóta Szladits Károly, valamint Kiss Géza is* de lege lata e kérdésre nemmel válaszol. Szerinte a szerződésszegés csakis ott tiltott cselekmény, ahol valamely forráshely azt kivételesen ilyennek jelzi és éppen az, hogy egyes tiltott cselekménynyé minősitett ügyletszegések jogrendszerünkben előfordulnak mutatja, hogy ezen hatás kivételes jogszabályokon gyökerezik, különben ezek, mint valamennyi vétkes szerződésszegés következményei, külön kiemelésre sem szorulnának.

Ezen érvelés csak ugy állana meg, ha a szerződésszegést általában és elvileg szabályozó *irott kodexünk volna* és tekintettel arra, hogy itt többé-kevésbbé különleges joganyagok kodifikatorikus czélzatu törvényeiről van szó, a lex speciale elveinél fogva tán akkor sem. Ma, midőn csak ugy véletlenül jutunk egy-egy irott kötelmi jogszabályhoz, a törvényhozásnak egyenes kötelessége az illető jogviszonyokat lehetőleg minden oldalról szabályozni. Ebből argumentum a contrario-t annál kevésbbé kovácsolhatunk, mert hiszen az ingatlan kétszeri eladásával a szerződésszegésnek tilos cselekménykénti felfogása elemi erővel és irott jogforrással (osztrák polgári törvénykönyv 440. §.) szemben is tört magának utat, mi nem lehet más, mint az iratlan jogunkban lappangó *általános* alapelvnek ösztönszerü megnyilvánulása.*

Ugy tartom ezért a Baumgarten által felhozottak után is, hogy a szerződésszegő strikera való felbujtás felelősségbe sodor. Valaminthogy a Tervezet 1104. §-a alapján Baumgartennel szemben (29. l.) a jövendő jogunkban felelőssé kell majd tennünk a felbujtó szakszervezeteket is, ha azok jogi személyiségét elismerjük, mi alól előbb-utóbb aligha térhetünk ki és ha a szakszervezet közegei hatáskörükön belüli tevékenységgel kapcsolatban követték el a felbujtási cselekményt.

Ex asse és rendkivüli elméleti, valamint gyakorlati érzékkel fejtegeti szerzőnk a strike hatását a szállitási ügylet teljesitésére. (30. és köv. l.) Az egész kérdést azzal világitja meg, hogy a strike okozta nem teljesités lehetetlenülést szült és pedig a körülményekhez képest a lehetetlenülés skálájának minden egyes hangjegyét szólaltatja meg: az objectiv és a subjectiv lehetetlenülést csakugy, mint a vétkest vagy a vétlent, az eredetit nem kevésbé, mint a közbenjöttet.

Hatása persze más-más lesz a lehetetlenülés minősége szerint. A strike okozta vétkes lehetetlenülésnél Baumgarten a kereskedelmi törvény 353. §-ának összes jogait tartja alkalmazandónak. A végleges és vétlen lehetetlenülést előidéző strike tekintetében különböztet. Az egyedi kötelemnél az eladót felszabaditja a teljesités alól (53—54 l.), fajlagos kötelem alól az eladó csakis akkor mentesül, ha a lehetetlenülés objectiv, az egész fajra irányul, vagy az áru beszerzése oly rendkivüli nehézségeket és költségeket okoz, hogy az a forgalmi élet felfogása szerint a lehetetlenséggel határos (52. l.).

A fajlagos kötelemben a vétlenül bekövetkezett subjective lehetetlenitő strike Baumgarten szerint egy könnyitő hatással mégis jár, t. i. a kötbértől a vevőt elüti (55. l.). Tagadhatatlan, hogy ama méltányossági tekintetek, melyekre Baumgarten hivatkozik, tényleg fenforognak, hogy a fajadós, kinek az áru mástól való beszerzése amugy is sok költségébe kerül, méltányosan nem igen sujtható a kötbérrel is. Csakhogy tudatában kell lennünk annak, hogy e könnyitést legfeljebb a törvénynyel ellentétben erőszakolhatja ki a gyakorlat, a törvény ennek — ugy tetszik — ellene szól.

A kereskedelmi törvény 274. §-a szerint ugyanis a kötbér az adós *késedelmével* jár le. Semmi okunk sincs arra, hogy a törvény eme precziz müszavát a magánjogtól eltérő értelemben értsük. Már pedig fajlagos kötelemnél az adós késedelemben van akkor is, ha a subjectiv lehetetlenülésről nem tehet. Igaz, a következő §. azt rendeli, hogy a kötbér nem követelhető, ha a szerződés teljesitése *vétlen baleset folytán lehetetlenné* válik, azonban egyfelől ez sem szól *subjectiv* lehetetlenülésről, tehát teljes lehetetlenülésre értendő, másfelől csak illusztrálása akar lenni a 274. §-ban foglalt késedelemnek, azonban mit sem változtat azon, hogy fajlagos kötelemben az adós késedelemben van és hogy abban lehetetlenülésről nem szólhatunk, ha az áru oly strike miatt nem szállittatott, mely annak máshol való beszerzését nem akadályozza.

Az ideiglenes vétlen lehetetlenülést szülő strikenál — ez fordul elő a gyakorlatban leginkább — Baumgarten a kereskedelmi törvény utmutatását nem is annyira követi, mint felfedezi. Eldöntési alap az ügylet fix vagy halasztó határidős volta és a kötelmi szolgáltatás egyedi vagy fajlagos meghatározása (60. l.). Fix kötelem ideiglenes lehetetlenülése a véglegessel egyenlő hatásu, vagyis egyedinél az eladó felszabaditásával, fajlagosnál pedig az áru beszerzésének köte-

* Jogt. Közl. 1908. évi 3. sz. foglalt érdekes fejtegetésekben, melyekre még visszatérek.

* Szladitsnak i. h. foglalt ellenkező álláspontja meg nem győzött. Okaimat vele szemben kell majd kifejtenem.

lezettségével jár, mit szerzőnk azzal emel ki, hogy a vevő mindkét esetben kijelentheti, hogy az akadály elhárultát bevárja, mely esetben eladó szállitani köteles, mihelyest az lehetséges (i. h.). A kereskedelmi törvény 354. és 355. §-ai ezen értelmezést szükségessé teszik. Baumgarten, midőn erre rámutat, azon eddigelé ki nem fejtett igazságra utal, hogy az ideiglenes lehetetlenülés a magánjogban ipso jure hat, a kereskedelmi jogban pedig csak az ügyleti ellenfél közreműködésével, lett légyen az akár elállási nyilatkozat, akár a felszabaditást kizáró utólagos teljesitéshez való ragaszkodást tartalmazó kijelentés, mely halasztó határidős vételnél a vevőnek nem csupán joga, hanem kötelessége is. (69. l.)

Igen élesen domboritja ki Baumgarten azt is, hogy a kereskedelmi jogban csupán a végleges lehetetlenülésnek van kötelemszüntető hatása (69. l.); alattomban értetődő, hogy az ideiglenesen lehetetlenitő strike a kereskedelmi jog szempontjából csupán kötelemmódositó következményekkel jár.

A kereskedelmi törvény 353—356. §-ainak magánjogi háttere a strike-perekben számtalanszor szerepel, Baumgarten tehát nem csupán az elméletnek, hanem a gyakorlatnak is nagy szolgálatot tett, midőn azt felkutatta.

Érvelésében mindenütt figyelemmel volt a magánjogi Tervezetre is. A strike-klauzula alaki és anyagi hatásának tisztázása, a vasuti strike részletes taglalása és a strike esetére való biztositás fejtegetése zárja be nagyérdekü fejtegetéseit, melyek a strike jogi anyagának tételes forrásait és elméleti kiinduló pontjait, de lege lata és a Tervezet szempontjából de lege ferenda is egyaránt jól tárják fel.

Dr. Almási Antal.

A járásbirósági pervezetés. Irta dr. Révai Bódog.

Bármily eltérő is legyen az ügyvédi és birói pálya egymástól, nagyban és egészben azonos czélok azok, melyek a kettőt összeforrasztják.

Ezen azonosság legfontosabbika az *igazságért való küzdés.* Mind a kettő az igazságért küzd, de mind a kettő mást ért igazság alatt.

Az ügyvédnek vállalt perében a rendelkezésére álló összes eszközökkel, tudásának minden eredményével, lelemenyességének minden fortélyával, szóval testtel és lélekkel arra kell törekednie, hogy felének igazát juttassa diadalra.

A biró állásával járó feladata folytán az ekképp előtte vitázó peres felek küzdelméből az absolut igazságot köteles levonni.

Mindkét félnek az igazságért való küzdelme a jogállam által meghatározott módon történik.

A birónak ilyképpen kidomborodó feladata azon szabályok segélyével oldható meg, melyek erre nézve a tételes törvényekben vannak lefektetve. Magától értetődik, hogy a biró részére biztositott jogositványok nem haladhatják meg azon mértéket, mely a czél megvalósitása miatt szükséges.

A magánjogi perben régi perjogi szabály az, hogy a felek a pernek az urai, mely szabály ha a biró részére szóló jogositványokkal nem volna korlátozva, tényleg a czél elérését lehetetlenitené.

Ezen korlátok, melyek ekképp a felek tultengő akaratának mindenkori fékezői, tulajdonképpen azon szabályok, melyek a pervezetés helyes fogalma alá vonhatók. Nem jelenti ez azt, hogy immár a biró vette át a kezébe a pert; csak azt, hogy joga van származtatott hatalmánál fogva a felek intézkedési jogait kisebb-nagyobb mértékben megszoritani, vagy megszüntetni. Nem pozitiv, de negativ jogosultság ez, amelylyel való visszaélés nem nevezhető erélyes pervezetésnek, hanem a pervezetési szabályok félreértésének. Alkalmazni csak ott lehet, ahol a felek jog- és érdeksérelme fenn nem forog, ahol nem a biró önkényes hatalma, vagy kényelmi szempontja, hanem a perbe vitt jogosultság, vagy kötelezettség döntésre való megérettsége kényszeriti a birót a perjogi szabályok alatt portyázó tultengések beállitására. A pervezetés ezen fogalma szerint nem sorozható oda azon számos perjogi szabály vagy elv, mely az eljárási törvényekben a per vitelére nézve, vagy inkább az anyagi jognak alakisága szempontjából le van fektetve. (Igy pl. a birósági illetékesség hivatalból való vizsgálása a tárgyalásra való kitüzéskor, a tárgyalási idő megállapitása, tanu megesketése, perletétel tudomásul vétele stb.)

De igenis, mint pervezetési rendelkezéseket (vagyis a biró részére biztositott negativumokat) ki kell emelnünk sommás eljárási törvényünkből; például a biró azon jogát és kötelességét, melylyel a felek vitájának a tárgyalás berekesztésével véget vet, a felesleges vagy elkésetten felajánlott bizonyitást mellőzi, a bizonyitást abban az irányban rendeli el, melyben szerinte a per el fog dőlni, s amely ekképp egybeállitott tényállás az alkalmazandó jogszabály rárovására alkalmas.

Nem szenved kétséget, hogy a sommás eljárási törvényünkben lefektetett és a járásbirósági pervezetésre vonatkozó szabályok tekintetében nálunk nagy a bizonytalanság, ugy azok fenforgását, mint alkalmazhatóságát tekintve. Ezen hiány pótlására szolgál a szerző most közrebocsátott könyve, mely e czélnak tényleg meg is felel. Ha a könyvet figyelemmel végig olvassuk, ugy megismerjük a járásbirósági peres eljárás (ugy a sommás, mint az egyes speciális ügyekben, mely utóbbiak ismertetése különösen érdekes) minden mozzanatát és pedig mindazokkal a szabálytalanságokkal és kinövésekkel, melyek a törvény életbeléptetése óta, sajnos, megdöbbentő módon kifejlődtek, és igy eltekintve azon gyakorlati haszontól, melyet a járásbiróság előtti eljárás megismerésével az érdeklődő magának szerez, még arra is felhivja figyelmünket, a kinövések kidomboritásával, hogy a törvényszakaszokban foglalt mely rendelkezések fajultak el, és igy azok megszüntetése követelésének eszméjére vezet bennünket.

Maga a könyv, mely mint a szerző az előszóban mondja, gyakorlati tankönyvnek készült, három részből és egy függelékből áll. Az első rész magával a pervezetéssel általában, ennek legfeltünőbb hibáival, okával, valamint magával a pervezetés kiinduló pontjával teljesen gyakorlati alapon foglalkozik.

A második rész a pervezetés mikéntjét mutatja be, a folyamatban lévő per egyes fő mozzanataiban.

A harmadik rész egynémely fontos oly eljárási módot tárgyal külön, melyekre más tárgyalási szempontok veendők figyelembe, és éppen azon ügyek vitelére vonatkozó törvényes intézkedéseket csoportositja egybe, melyek külön, szerteszét heverő törvényekben és rendeletekben vannak elrejtve, és igy az ily természetü ügyek elintézésére vállalkozó ügyvédek előtt is alig ismeretesek.

Természetesen a könyvben lefektetett elméleti tételekkel egy ismertető czikk keretében kimeritően foglalkozni szerénytelenség lenne, és igy csak arra szoritkozom, hogy pár szóval érintsek egy-két kérdést. A perujitás kérdésével foglalkozva, nem domborodik ki a szerző által elfoglalt álláspontból az a perjogilag egyedül helyeselhető nézet, mely a perujitást nem uj pernek, vagy a régi per megujitásának (ujitott per), hanem rendkivüli perorvoslatnak minősiti, amely nézet elfogadásával pedig a perujitás elnevezése és a felek perbeli helyzete tekintetében fennálló viszásság is megszünne.

Szerzőnek a beszámitási kifogás és viszonkereset kérdésében elfoglalt azon álláspontját, mely szerint csak a kézenfekvő beszámitási kifogást vagy viszonkeresetet engedné meg érvényesiteni, nem vallhatjuk magunkénak, bár concedáljuk, hogy gyakorlatilag a kérdés ilyeténi megoldása sokkal egyszerübb.

Az elméleti perjogászok tételeiben és az ujabb törvényhozási munkálatokban mindinkább erősödik azon helyes tendentia, mely a beszámitási kifogás és viszonkereset megengedhetőségét minél tágabb térre engedi, szem előtt tartva azon helyes elvet, mely szerint a per a felek között felmerült vitás kérdések végleges elintézésére lévén hivatva, abba az ide vonható összes vitás és eldöntendő ügyek egyesitendők. Ez az álláspont vonatkoztatható azon tételből is, mely a felek közötti helyzetnek az itélettel constitutiv módon megállapitott állandósitásában fekszik.

A felek eskü alatti kihallgatása, illetve megesketése perdöntő jellegének különös kidomboritása, mely a fennálló törvények alapján teljesen helyes és indokolt, arra késztet, hogy ujból lándzsát törjünk ama felfogásunk mellett, hogy a per eldöntését a felek esküjétől függővé tenni nem szabad. A Budapesten állandósult e kérdésbeni gyakorlat, különösen az igényperek eredményei, az emberekben napról napra csökkenő vallásosság és a törvénytisztelet hiánya, hozzáadva az emberi természetben rejlő rosszindulatokat, az érdek hatását, a peres felek izgatott lelki állapotát, nem vezethetnek más eredményre, mint annak konstatálására, hogy más formában kell keresni a perdöntés szükségszerü pótszerét.

Hogy a biró itélőszékében egyuttal méltányos ember is, hogy nemes hivatása a jogban járatlan egyént megvédeni, hogy a felek között nem kényszerrel, de sokszor kölcsönös engedékenységgel kell a megbontott egyensulyt helyreállitani, hogy a birónak jogismerete mellett általános tudást, emberszeretetet, szociális gondolkodást is kell magával a perbe bevinni, és a döntésnél ezeket is szem előtt tartani, azokra nagyon szépen és helyesen mutat rá a szerző.

Dr. Lányi Márton.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Figyelemkeltésre irányuló czégtoldatok.

Ujabban gyakori az eset, hogy egyéni és közkereseti társas czégek a mythologiából vett, vagy hasonló jellegü neveket, mint pl. Apollo, Danubius, stb. akarnak czégüknél mint toldatot bejegyeztetni. Részvénytársaságoknál az ily toldatok bejegyzése régi szokás, de más czégek tekintetében nálunk még nem fejlődött ki határozott gyakorlat ebben a kérdésben. Németországban aggodalom nélkül megengedik az ily toldatokat. *Staub* példakép a következőket idézi kommentárjában a berlini czégjegyzékből: Phoenix, Excelsior, Mercur, Neptun, Germania, Triumph. Nálunk az elsőbiróságok gyakran kizártnak tartják az ily toldat bejegyezhetését, ha pedig megengedik, akkor gyakran a miniszteri czégbiztos folyamodik fel a határozat ellen. Ennek folytán a kérdés az ujabb időben gyakran volt a felsőbirósági döntés tárgya. Az ily toldat meg nem engedésének indokaként az szerepel, hogy az ily czégtoldatok hangzatosak és reklámnak szolgálnak és ezért a czégvalódiság elvébe ütköznek, mig az ellenkező nézet indokolása az, hogy az ily czégtoldatok a forgalom rendes szokásai szerint az üzlet közelebbi megjelölésére alkalmasak, tehát a keres. törv. 11. §-a értelmében bejegyezhetők.

Hogy a kereskedők miért helyeznek sulyt az ily czégtoldatra, annak oka igen egyszerü. Mentől nagyobb a forgalom, annál szükségesebb, hogy minden üzlet magára igyekezzék vonni a közönség figyelmét. Ennek egyik módja a reklám, amelyet ma bizonyos faju üzletek egyáltalán nem nélkülözhetnek. Az üzleti élet azt mutatja, hogy a közönség figyelmének felkeltésére oly nevek felvétele is alkalmas, amelyek a közönség előtt ismeretesek, és amelyeket a közönség könnyen tart emlékezetében, mint aminők a közismeretü mythologiai vagy egyéb közforgalomban levő elnevezések.

A közönség figyelmét inkább felkelti és emlékezetében inkább megmarad az ily jellegzett és megszokott hangzásu elnevezés, mint valamely közömbös tulajdonnév. Némely üzletágaknál, mint pl. gyógyszertáraknál, vendéglőknél, kávéházaknál, a közönség majdnem kizárólag ahhoz van szokva, hogy az üzletet az ilyen név alatt ismerje.

Ily okok hatottak Németországban közre, hogy a figyelemkeltésre irányuló czégtoldatok megszokottakká és elismertekké váljanak. A mi üzleti életünk fejlődésével jár, hogy ezek iránt nálunk is növekszik a hajlam. De nem is szorul bizonyitásra, hogy az üzleti életben előnyösnek tartják az ilyen czégtoldatok felvételét, mert különben nem fordulna elő olyan gyakran az ilyenek bejegyzése iránti kivánság.

Talán felesleges is hangsulyozni, hogy az ily czégtoldat választása, éppugy mint egyéb reklám, egyáltalán nem ütközik az üzleti szolidságba. Némely üzletág természete kivánja meg a reklám egyik vagy másik fajtáját, anélkül, hogy ez az üzlet szoliditására káros hatással volna. Allitólag megtörtént, hogy egy német pezsgőgyáros, egy évig próbaképp abbahagyta a reklámozást, és az eredmény az lett, hogy a fogyasztás csökkenése nagyobb kárt okozott, mint ami haszon a reklámköltség megtakaritásából előállt.*

A figyelemkeltés végett választott czégtoldat bejegyzését a budapesti kir. tábla az utóbbi időben többször megengedte. Igy megengedte az «Apollo» és a «Galambpostához» toldatot. (Hiteljogi döntvénytár, I. köt. 215. és 379. l.) Továbbá megengedte legujabban a «Hungária» toldatot, elvi határozottsággal kijelentvén, hogy ily reklámra, azaz figyelemkeltésre irányuló toldatok felvételét nem találja tilosnak. (Hiteljogi döntvénytár II. köt. 51. l.) Ellenben nem engedte meg a budapesti kir. tábla a «Párisi gyémántkirály» toldatot, de csak azért, mert ezt a toldatot kellő komolyság nélkülinek találta. A kir. Curia 1907. augusztus 26-án kelt határozatában nem engedte meg a «Danubius» toldatot, mert az hangzatos és csak reklámnak szolgálhatna, (Hiteljogi döntvénytár I. k. 342. l.) de 1907 deczember 11-én hozott határozatában megengedte a «Hungaria» toldatot, mert az a telep magyar jellegére utal, és korábban is használatban volt, és nem szolgál a reklám czéljának. (Hiteljogi döntvénytár II. k. 52. l.)

Az 1895:XLI. tcz. megengedi, hogy a kereskedő valamely tetszése szerint megválasztott szóval jelölje meg áruját. A figyelemkeltő czégtoldat részben hasonló érdekeknek szolgál, mint a védjegyként választott szó, t. i. annak, hogy már az üzlet neve felkeltse a közönség figyelmét, és hogy az üzlet a közönség előtt az illető szóhoz kapcsolódva váljon ismertté. Az üzleti forgalomnak a gyakorlatban mutatkozó ilyen igényeit a jogszabályok gyakran nem látják és nem szabályozhatják előre, és ebből magyarázható, hogy kereskedelmi törvényünknek ezek figyelembe vétele nélkül alkotott jogszabályai alkalmazása nehézségekkel jár, amikor az ily igények a gyakorlatban felmerülnek.

Reichard Zsigmond.

A munkásbiztositási hivatal.

A munkásbiztositási ügy állásáról elég gyakran jelennek meg közlemények a lapokban; rendszerint valamennyi elárulja az érdekelt körök nagy türelmetlenségét abban az irányban, hogy a törvény összes intézkedései mielőbb gyakorlati megvalósulást nyerjenek. E czikkek a helyzet nehézségeit és a végrehajtás hátralékát olykor annyira sötét szinekben irják meg, hogy az illető lapok politikai állásához képest nem nehéz megtalálni az összefüggést a felhozott sé-

* Nem érdektelen talán rámutatni, hogy az irodalomban is van oly irány, hogy a közömbös hangzásu könyvczimek, mint pl. «Elbeszélések» vagy «Költemények» helyet engedjenek az olyanoknak, amelyek már hangzásuknál fogva figyelmet és érdeklődést kelteni vannak hivatva.

relmek kiszinezése és a kormány intézkedéseinek pártczélok szerint irányuló támadása között.

Azt azonban, aki az ügy tárgyilagos szolgálatában áll és aki a munkásbiztositásnak közérdekből igen fontos fejlődését, pártérdekektől eltekintve, szivén viseli, méltán érik fájdalmasan az oly czikkek, amelyek szaklapban látnak napvilágot, és igy az elfogulatlanság látszatával terjesztenek olyan állitásokat, amelyek az elfogulatlan birálat mértékét nem ütik meg.

Ilyennek tekintjük a magunk részéről a *Jogt. Közl.* f. évi 6. számában «Az uj munkásbiztositási szervezet» czim alatt megjelent közleményt is.

Előrebocsátjuk, hogy mi is üdvösnek tartjuk és legjobb meggyőződésünk szerint helyeseljük a czikknek azt az irányzatát, mely szerint kivánatos, hogy a szoros értelemben vett birói kar nagyobb arányban legyen képviselve a hivatal tagjainak létszámában; ez az álláspontunk azonban nem indokolja azt, hogy az emlitett czikkben mutatkozó tulzásokba bocsátkozzunk.

Mindenekelőtt hangsulyoznunk kell, hogy az 1907 : XIX. tczikk, amely 1907 április hóban nyert szentesitést, 205. §. szerint már 1907 julius hó 1-én életbe lépett; maguk az állami munkásbiztositási hivatal magasabb állásu tagjai csak április utolsó napjaiban nyerték kineveztetésüket és jórészt május végén, sőt juniusban láthattak csak hozzá uj feladatkörük előkészitéséhez. Szembetünő, hogy ily időköz teljesen elégtelen volt a sokfelé ágazó és bonyolódott eljárási szabályok megalkotására, és az életbeléptetési és szervezési feladatok befejezésére.

Az összes kerületi, gyári és vállalati, ipartestületi és magánegyesületi betegsegélyző pénztáraknak fel kellett számolniok, a további fennmaradásból törvény szerint kizárt pénztáraknak fel is kellett oszlaniok, a fenmaradó pénztáraknak pedig önkormányzati szerveiket az uj törvény értelmében kellett kiegésziteniök; mind ezt az állami munkásbiztositási hivatal irányitotta és a müveleteket felülvizsgálta, ami nem megvetendő munka, ha figyelembe veszszük, hogy 97 kerületi betegsegélyző pénztárról, 107 ipartestületi betegsegélyző pénztárról, 156 gyári és vállalati betegsegélyző pénztárról és 47 magánegyesületi betegsegélyző pénztárról volt szó.

Emellett a hivatal tagjai elkészitették a legközelebb már megjelenő alapvető rendeleteket, u. m. a számadások, nyilvántartások, betegségi, baleseti és egyéb statisztikai kimutatásokról szóló rendeleteket, továbbá a választott birósági és az állami munkásbiztositási hivatal birói osztálya előtt való eljárásról szóló és a választott biróságok ügyvitelét szabályozó rendeletet, a veszélyességi táblázatot és a biztositási dijfizetési táblázatot, a bejelentésekre és a tagsági igazolványokra vonatkozó rendeletet, végül az állami munkásbiztositási hivatal ügyviteli és fegyelmi szabályzatának tervezetét.

Az emlitett közlemény azt is kifogásolja, hogy az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó pénztár csak november hóban alakult meg; feledi azonban, hogy előbb a helyi pénztáraknak saját önkormányzati szerveiket kellett a törvény szerint kiegésziteniök és csak azután ejthették meg a kiküldöttek választását az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó pénztár alakuló közgyülésébe és még igy is megtörtént, hogy több pénztár nem volt képviselve az alakuló közgyülésben, abból az okból, mert a kiküldöttek megválasztásával és bejelentésével megkésett.

A czikk abból is vádat kovácsol a munkásbiztositási hivatal ellen, hogy, mint állitja, nem adja meg az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó pénztárnak a müködéséhez szükséges eszközöket. Ez a vád azonban teljesen czéltévesztett, mert az igazgatási költségek folyósitása nem a hivatal, hanem a kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe tartozik.

Mint látjuk, igen könnyü a birálat, de még könnyebbé válik, ha a tények próbáján lemérlegeljük.

Németországban a balesetbiztositás intézményének több évi fennállása után 1900 junius 30. napján novelláris törvényt hoztak és e törvény életbeléptetésére, a fontosabb intézkedések tekintetében 1902 január 1. napját tüzték ki. Németországban tehát novelláris törvény életbeléptetésére kellett másfél esztendő, nálunk a semmiből kellett intézményeket teremteni ugyanannyi hónap alatt.

Ezt azonban nem azért hozzuk fel, hogy a törvényhozás meggondoltsága ellen vádat emeljünk. A napilapok csak nemrégiben is, illetékes helyről nyert felvilágositás alapján közölték, hogy a törvény abból az okból tüzött ki oly rövid határidőt az életbeléptetésre, hogy módot nyujtson arra, hogy a törvény jótéteményeit mielőbb élvezhessék azok, akiket e jótétemények illetnek. Ezt tekintve, el kell ismernünk, hogy a törvényhozás helyesen járt el, mert bármily nehézségekbe ütközik jelenleg és még igen rövid ideig tartó átmenet alatt a törvény alapján emelt igények vitás esetben való peres érvényesitése, végeredményben mégis nagy kedvezmény, hogy már 1907 julius 1. óta a törvény alapján keletkező igények a jogosultak részére biztositva vannak, és e jogoktól őket elütni nem lehet.

Nagyon problematikus és csalóka a közleménynek az az okoskodása, hogy «jelen jogállapotunk határozottan rosszabb, mint a törvény életbelépte előtt volt, mert a törvény életbelépte előtt a betegség ellen biztositottak vitássá vált jogaik érvényesitése végett az 1891 : XIV. tczikkben meghatározott választott biróságokhoz, a balesetet szenvedettek pedig biztositott voltukra való tekintet nélkül a rendes biróságokhoz fordulhattak». Elsősorban felvilágosithatjuk a t. czikkirót, hogy betegségi segélyekből vitás kérdések vajmi ritkán merültek fel, ugyannyira, hogy sok pénztárnál amugy is laza ügyvitelükhöz képest, meg sem alakitották a választott biróságot. Ami pedig a baleseti kártalanitásokat illeti, azt hiszszük, bármely biró, vagy ügyvéd igazat fog adni annak az állitásnak, hogy a rendes eljárás szabályai szerint valamely, 1907 julius 1. óta történt baleset alapján emelt kártéritési igény jogerős itélettel még aligha nyert volna befejezést, nem szólva a makacssági itélet esetéről, ami pedig ezekben a perekben a legritkább esetek közé tartozott.

Ha ezekhez még figyelembe veszszük azt is, hogy a rendes biróságok itélkezésének ezekben a perekben, különösen a legutóbbi időkben elért elvi magas szinvonala mellett is előfordult ingadozásai bizonytalanná tették a sérültnek vagy az elhalt jogutódainak igényét, ugy az érdekeltek aligha mondanának köszönetet a t. czikkiró urnak azért a szives jóakaratáért, amelylyel számukra a régi állapotokat visszakivánja.

Éppen a jogászoknak kellene más jogalkotási téreken szerzett tapasztalatok nyomán belátniok, hogy a pongyola, elhamarkodott jogi szabályozás rosszabb a szabályozás teljes hiányánál; éppen a jogászoknak kell látniok, hogy a szorosan vett igazságszolgáltatási ágban mily lassusággal és — fájdalom — gyakran egy lépést előre és két lépést hátra irányzatban megy napirenden levő, sőt évek óta napirenden levő szabályozások megalkotása; némi elnézés és türelem tehát juthatna az itt szóban levő biráskodás restantiájának is. Bizonyára mindenki egyetért velünk, ha ennek a biráskodásnak egy-két hónapi késedelmét nem tartjuk oly lényegesnek, mint azt, hogy e biráskodás a törvény és az ügyek szellemének megfelelő legyen.

Nem akarjuk a t. czikkiró ur ama tréfás kijelentését sem válasz nélkül hagyni, amelylyel azt kifogásolja, hogy csak egy állást töltöttek be «büntető» bíróval, csak éppen a kártéritési és biztositási ügyekkel foglalkozó polgári birói kart mellőzték következetesen. Személyi okokból szeretnők e kérdést hallgatással mellőzni, azonban a tájékozatlanok fölvilá-

gositása végett kívánjuk megjegyezni, hogy az itt szóban levő biztositás a magánjogi biztositás és szavatossági kártérités egyéb nemeitől épp oly távol, vagy ha tetszik, ezekhez épp oly közel van, mint a jog egyéb területei, melyek megjelölésében a «biztositás» szó nem fordul elő. A szocziális biztositás gazdasági czéljaiban a magánbiztositással rokon, de jogalapjára, hatályára, eljárási módjaira nézve attól teljesen különböző és talán nem tévedünk, ha a rokon elemeket a közigazgatási jogban keressük. Innen van, hogy a peres eljárás is a polgári pertől sokban lényegesen elütő és a büntető és közigazgatási perekkel, mint hivatalból folytatott eljárásokkal közös vonásokat mutat. Ezért utal az 1907 : XIX. tcz. 181. §. is arra, hogy a biráskodási eljárás, figyelemmel az iparügyekben az iparhatóságok által követendő eljárásra, szabályozandó. Csak tájékozatlanság állithatja tehát, hogy a büntető birónak ehhez az eljáráshoz nincsenek meg a gyakorlottsági előfeltételei és teljesen egyéni izlés dolga, erre nézve a polgári ügyekben jártas birónak előnyt adni, főleg akkor, ha nem tartjuk kizártnak azt, hogy valamely büntető biró a magánjogban is és polgári biró a büntetőjogban is jártassággal birjon.

Nem osztjuk a czikknek azt az álláspontját sem, hogy az eddigi kinevezéseknél a hivatal feladataival csak lazán vagy egyáltalában össze nem függő szolgálati ágak vétettek volna figyelembe. Iparfejlesztés és a tényleges ipari viszonyok ismerete, iparfelügyelet, beleértve a balesetelháritást és ipari egészségügyet, végül statisztika, a munkásbiztositási ügy oly lényeges és mellőzhetlen feltételei, hogy ezek figyelembevételéért a kinevezési jogot gyakorló kormányzatot nem gáncs, hanem széles körültekintéseért elismerés illeti.

Viszatérve azonban kiinduláspontunkra, ismételve el kell ismernünk, hogy a hivatalnak a birói karból vett megerősités csak javára válhatik, különösen akkor, ha majd rövid idő mulva, hozzáfogbirói feladat körének ellátásához. Ezt a megerősitést mi azonban nemcsak a birói karból vett tisztviselők egyéniségétől, hanem a kibocsátandó ügyviteli szabályoktól várjuk és örömmel üdvözöljük a czikket, mint ujabb megnyilatkozását az érdeklődő közvéleménynek, amely e hivatalnak lényegében birói hatóság gyanánt való szervezését kivánja.

A biztositási osztálynak az átmenet nehéz időszakában hozott egy-egy téves és jogi szempontból tarthatatlan határozata minket nem csüggeszt el, mert tudjuk, hogy a legkiválóbb birák is, emberi voltuknál fogva, tévedhetnek és el nem képzelhetünk olyan törvényalkalmazó közegeket, akik e hivatalához hasonló nehéz helyzetben mindenkor, kivétel nélkül a leghelyesebb és legszabatosabb határozatokat tudnák hozni; de jóvá nem tehető vagy csak későn és nagy károk után kiegyenlithető hiba az volna, ha az ügyviteli szabályok e hivatalnak lényegileg birói hatósági jellege ellenére, oly szervezetet kölcsönöznének, amely az elnöki személyes intézkedési jogkörnek közigazgatási rendszer szerint való kizárólagosságát állapitaná meg. Más helyen * kifejtettük erre vonatkozó sulyos, a törvényre alapitott aggályainkat; örülünk, ha azok kiknek hazánk jogállammá felépitése szivén fekszik, minél többen csatlakoznak álláspontunkhoz.

Dr. Pap Géza,
osztálytanácsos-biró a munkásbiztositási hivatalban.

—

A fenti czikkre a következőket jegyezzük meg:

Czikkiró ur álláspontja lényegében — ugy látszik — közel áll az általunk kifejtett állásponthoz, mert hiszen csaknem minden tényállitásunkat concedálja.

Czikkiró ur is kivánatosnak mondja a birói elem tulsulyának szükségét a munkásbiztositási hivatalban, mint ezt mi kifejtettük. Mi nem is kifogásoltuk azt, hogy büntetőbiró neveztetett ki e hivatalba, nem állitottuk, hogy büntetőbiró nem felelne meg a feladatnak és a legtávolabbról sem akartuk az ő vagy bárki másnak személyét a vitába belevonni, de igenis nyomatékosan hangsulyoztuk, hogy polgári ügyekkel foglalkozó biró *nem* neveztetett ki, holott a hivatal müködése eminenter a civiljog körébe vág.

És itt legkevésbbé sem méltányolhatjuk czikkiró urnak azt az érvelését, hogy a szociális biztositás rokon elemei a közigazgatási jogban találhatók fel. A hivatalnak az üzemi balesetek fogalma, a felmerült gazdasági kár egyenértékének megitélése lévén egyik eminens feladata, ezen feladat ellátására talán mégsem a közigazgatási szervek a leghivatottabbak, hanem elsősorban a magánjogi képzettségü biró.

Elég helytelen dolog, hogy a törvény az iparhatósági eljárást állitotta fel processzuális mintául, holott ez az elavult és a gyakorlatban képtelennek bizonyult eljárás teljesen alkalmatlan arra, hogy a szerint folytattassanak le ezen fontos ügyek.

Czikkiró ur is elismeri, hogy szomoru állapotok vannak a munkásbiztositás körül. A törvény már 1907 április hóban szentesittetett, életbe léptének napja julius 1-re tétetett, de még ma sincs életbe léptetve. Ez példátlan a maga nemében.

Letagadhatatlan hiba volt a megfelelő rendeleteket idején elő nem készitени, hiba az a lassuság, mely a szervezet és ügyvitel közrebocsátása körül ma is tapasztalható, és ezt a hibát nem teszi jóvá a munkásbiztositási hivatal szorgos tevékenysége, amelyet kétségbe nem vonunk. Czikkünk a huzavonáért nem is a hivatalt okolta, de konstatálta, hogy ma ezen ügyekre *nézve nincs forum.* Ezen nem változtat az, hogy betegségi segélyekből vitás kérdések *vajmi ritkán* fordultak elő, meg hogy a rendes bíróságnál se fejeződtek volna be azóta a balesetkártalanitási perek. A törvényhozás akarata az volt, hogy 1907 julius 1-je után ezen ügyek az uj jog szerint intéztessenek és tény, hogy a törvény akarata eddig nem hajtatott végre.

Abban igazat adunk az igen tisztelt czikkiró urnak, hogy «a pongyola, elhamarkodott jogi szabályozás rosszabb a szabályozás hiányánál», mert hiszen éppen a munkásbalesetbiztositási törvény jogászi része ezt az igazságot eklatánsan bizonyitja. *Szerk.*

* Jogállam 1908. évi 1., 2. számokban «A szocziális biztositás szervezete és a munkásbiztositási hivatal».

Milyen perorvoslat használható a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzése ellen?

A *Jogtudományi Közlöny* 4. számában dr. Hevesi Illés ügyvéd ur a logikai törvénymagyarázat követelményeinek minden tekintetben megfelelő, kifogástalan érveléssel kifejtette, hogy büntető perrendtartásunknak a járásbirósági eljárásra vonatkozó része a tárgyalás során hozott végzések ellen használható perorvoslat tekintetében a törvényszéki főtárgyalás során hozott végzésekre vonatkozó szabályoktól eltérő szabályt tartalmaz. Ez a különbség nézete szerint abban áll, hogy annak ellenére, hogy a főtárgyalás során hozott közbenszóló végzések ellen önálló perorvoslatnak nincs helye, hanem csak az itéletben kereshető orvoslás, a közbenszóló végzés által fölmerült semmiségi ok miatt a járásbirósági tárgyalás során hozott végzések ellen önálló felfolyamodás jelenthető be.

Bár — mint hangsulyoztam, — az érvelés szorosan a törvényen alapul és magához az idézett törvényhelyekből levont következtetés helyességéhez szó sem férhet, mégis igénytelen nézetem szerint nem nyujt a törvény elegendő alapot arra, hogy a kétféle eljárás között ezt a különbséget tegyük, amely végső következményeiben keresztül sem vihető.

Miben nyilvánulhat ugyanis meg a kétféle orvoslási mód közötti különbség? Ugy a főtárgyaláson, a fölmerülte után azonnal bejelentett semmiségi okot, mint pedig a közbenszóló végzés ellen bejelentett felfolyamodást csak az itélettel

egyidejüleg intézheti el a felebbviteli bíróság. A különbség csak a sérelem érdemleges elbirálhatásának föltételei tekintetében képzelhető, amennyiben arra nézve, hogy a felebbvihető végzés tartalmát képező sérelmes intézkedés megváltoztatására vonatkozólag, ha a törvény semmiféle föltételt nem szab, ellenben a közbenszóló végzésben foglalt semmiségi ok (BP. 384. §. 9. p.) által okozott sérelem orvoslását, tehát az itélet megsemmisitését csak akkor engedi meg, ha lehetséges, hogy az az itéletre befolyással volt (BP. 384. §. 3. bek.). Ez a különbség a felfolyamodás önálló és az ügyben hozott végső határozattól elszigetelt elbirálásából folynék. Mihelyt ugyanis ezt a különbséget nem teszszük meg, a felfolyamodott végzésben foglalt rendelkezés megváltoztathatóságát az itélettől teszszük függővé, a kétféle orvoslási mód közötti különbség elenyészik. Hogy pedig ez a különbség a gyakorlatban megvalósitható legyen, annak maga a törvény kifejezett szabálya (BP. 542. §. 4. bek. utolsó mondat) állja utját, mely szerint a tárgyaló biró végzése ellen bejelentett perorvoslat csak az itélet felülvizsgálata alkalmával intézendő el. Ha már most olyan sérelemről van szó, amely az itéletre nem volt befolyással, a felfolyamodásnak a felsőbiróság ugy sem adhat helyt, mert az a járásbirósági itélet meghozása után már tárgytalan, olyan intézkedése ugyanis, melynél fogva az ilyen végzést követő eljárást meg lehet semmisiteni, a törvénynek nincs, de ezt, ugy hiszem, dr. Hevesi ur sem tartaná helyén valónak.

De nemcsak a következményeinek keresztülvihetetlensége folytán tarthatatlan a dr. Hevesi ur által kifejtett álláspont, hanem a törvényszéki eljárásra vonatkozó szabályoknak a járásbirósági eljárásra való alkalmazása is más eredményre vezet.

Az iránt, hogy a BP.-nak az alaki semmiségi okokra vonatkozó része s ekként annak 384. §-a is, a járásbirósági eljárásban is alkalmazandó, kétség nem lehet. Ezen §. 9. pontja szerint semmiségi okot képez, ha a biróság a főtárgyaláson oly közbenszóló határozatot hozott, mely a törvénynek a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezését, vagy elvét sértette meg.

A főtárgyaláson hozott közbenszóló határozat egyáltalában csak ugy lehet a felekre nézve sérelmes, ha a törvényszék a vád vagy a védelem szempontjából lényeges rendelkezését vagy elvét sértette meg. A főtárgyaláson hozott azokról a végzésekről, melyek nem a felek, hanem a főtárgyaláson szereplő más személyek, pl. tanuk érdekeit sértik, itt egyáltalán nincs szó, mert az ily végzések ellen ugy a törvényszéki, mint a járásbirósági eljárásban éppoly önálló felfolyamodásnak van helye, mint a nem a tárgyalás folyamán hozott végzések ellen. A vád vagy védelem szempontjából sérelmes közbenszóló végzések pedig a törvénynek az emlitett szempontból vagy lényeges, vagy lényegtelen rendelkezését sértik. Ha lényeges rendelkezését sértik, ugy ez a járásbirósági eljárásban éppugy semmiségi ok, mint a törvényszéki eljárásban. Az annak fenforgása miatti orvoslás tehát ugyanazon feltételhez van kötve (BP. 384. §. 3. bek.), mint a törvényszéki eljárásban. Ellenesetben a fentemlitett keresztülvihetetlen következmény állana be. Ha lényegtelen az emlitett szempontból a közbenszóló végzés, ugy nem állapit meg semmiségi okot és igy nem a BP. 384. §. szerint orvoslandó a benne foglalt sérelem, de önálló felfolyamodás keretében még kevésbbé lehet orvosolni, mert ha a felfolyamodásnak helyt lehetne adni, ez azt jelentené, hogy a lényegtelen sérelem esetében tágabb körü perorvoslat alkalmazható, mint a lényeges sérelem esetén.

A járásbirósági tárgyalás során hozott végzések közül is tehát csak azok miatt lehet perorvoslatnak helye, amelyek semmiségi okot állapitanak meg. Az ezek miatti orvoslást pedig a BP. 384. §. szabályozza. Igaz ugyan, hogy ennek a perorvoslatnak az elnevezéséről is már sokat vitatkoztak és olyan álláspont is létezik, amely azt felfolyamodásnak minősiti, ez azonban a dolog érdemét nem érinti, a lényeges az, hogy a két eljárás között a semmiségi ok érvényesitése módja tekintetében különbség nincs.

A Hevesi dr. ur által idézett törvényhelyek sem késztetnek az általa adott magyarázatra. A BP. 542. §. éppugy a tárgyaláson hozott «perorvoslat»-ról beszél, mint a BP. 384. §. Sőt feltünő, hogy itt is ugyanigy csak «perorvoslat»-ot emlit, anélkül, hogy azt közelebbről megnevezné. Ezt a szakaszt tehát nem kell szükségkép az 546. §-al összefüggésbe hozni. A perorvoslat elintézése is éppugy csak az itélet felülvizsgálatával egyidejüleg történhetik, mint a főtárgyaláson bejelentetté.

Arra tehát, hogy a kérdéses perorvoslatra vonatkozólag a törvénynek más értelmet tulajdonitunk a járásbirósági eljárásban, mint a törvényszékiben, elegendő ok fenn nem forog.

Dr. Heller Erik,
győri kir. törvényszéki aljegyző.

Üzleti összeköttetésből eredő több követelés elkülönitett érvényesitéséről.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsai és ezek nyomán már a legtöbb budapesti járásbiróság is néhány hónap óta a külön keresetekben érvényesitett több számlakövetelést, ha az összegük 1000 K-t meghaladja, pergátló kifogás esetében a rendes perutra tartozónak mondják ki és felperest keresetével elutasitják. Ezen uj joggyakorlat szerint, ha a hitelezőnek ugyanazon üzleti összeköttetésből eredő több, eredetileg önálló követelése van, ezeket külön keresetekben azért nem érvényesitheti, mert lejárat után már egységes követelést képeznek, a hitelező részéről tehát az értékhatár kijátszását képezi az elkülönitett érvényesités.

Az állandó eddigi birói gyakorlatnak e változása, az alapjául felhozott elvnél fogva, hatásában perrendi jelentőségén tul mélyen belenyulik az anyagi jogba.

Kiindulok abból, hogy mai törvénykezésünk és hitelviszonyaink mellett a hitelezőnek követelésével sommás eljárásra utaltsága jog, adósával szemben tehát a biróság elé vitt jogviszonyon alapuló szerzett jog az eljárás olcsósága és gyorsasága folytán. A bíróságnak tehát állásfoglalásánál első sorban szem előtt kellett volna tartania azt, hogy a hitelező eddig kedvezőbb, a gyorsabb behajtásra lehetőséget nyujtó feltételek mellett hitelezett, most rosszabb helyzetbe kerül, mert a hosszabb idejü és több ügyletre kinyuló hitelnyujtásnál automatice elvész az egyes ügyletekben szerzett joga.

Jogszabály, amely a követeléseknek egységessé válását igazolná, nincsen, lévén a jogügyleteknek constitutiv eleme a felek akarata és arra irányuló akarat nélkül a különálló ügyletekből eredő külön kötelmek nem válnak egységessé. Ez az uj álláspont tehát sutba dobja a jogügyletek önállóságának elvét és egy befejezett, eredményében is kialakult ügylethez hozzátold valamit. Miután fel kell tételezni, hogy a bíróságot állásfoglalásában valami jogi ok vezeti mindig, az uj gyakorlat indokolásaként csak az a föltevés marad számunkra, hogy a hitelezőnek abbeli tényében, hogy több követelést hagy összegyülni, a felek hallgatag akaratmegegyezését supponálják. Igen ám, de az előbb kifejtettek szerint ez a hitelező részéről egy becses jogáról való lemondás, már pedig minden joglemondáshoz és különösen egy, mindkét szerződő fél jogi helyzetét az eredeti jogviszonyban foglalttól teljesen elütő jogi helyzetté változtatásához kifejezett nyilatkozat kell.

Ha az üzleti összeköttetésből származó több követelés, az eddigiek után előttem teljesen ismeretlen okból, e nézet szerint lejárat után egységes követeléssé válik, akkor ez az egységessé válás minden consequentiájával együtt kérlelhetetlenül érvénye-

sül. Itt derül ki azután, hogy érvényben levő jogunk ide vonatkozó tételei szerint a felek egy bizonyára mindkettőjük által bámulattal fogadott jogi helyzetbe kerülnek.

Jogelv, hogy az adós, ha hitelezőjénél törleszt, jogositva van a törlesztésnek legrégibb tartozása kiegyenlitésére, ha pedig tartozásai között terhesebb van, a terhesebb kiegyenlitésére való fordítását követelni. Nyilatkozat hiányában pedig a törvény erejénél fogva érvényesül ez a szabály. Első tekintetre világos, hogy e szabály gyakorlati érvényesülésének elsősorban üzleti összeköttetésben álló felek között kell helyet foglalnia. Csakhogy az adós tartozásai időközben az uj gyakorlat nézete szerint — valószinüleg megunván a hosszu egyedüllétet — egyesültek! Ha a követelés egységes, a hitelező részt törlesztést elfogadni nem köteles. És az adós bizonyára csodálkozva kérdezi majd a nem kevésbbé csodálkozó hitelezőtől, hogy hát akkor mit jelent a fenti, több tartozás egyikének törlesztésére vonatkozó szabály. Azt hiszem, sem a hitelező, se más nem tud majd feleletet adni.

De még sokkal képtelenebb következményekkel jár ezen uj jogelv a hitelező szempontjából. Tegyük fel, hogy a hitelezőnek ugyanazon összeköttetésből származó több követelése van. Egyiket közülük egyelőre nem akarja érvényesiteni, mert pl. igényét vitásnak tartja, vagy feltétlenül jár neki, de tudja, hogy adósának kifogásai vannak és összes bizonyitékainak beszerzésére hosszabb időre volna szüksége. Ha azonban az egy üzleti összeköttésből származó követelések egységesekké válnak lejárat után, akkor a hitelező kénytelen nem vitás követelésével várni mindaddig, amig vitás igényének érvényesitésére az időt elérkezettnek látja. Vagy kénytelen lesz azon igényét is együtt érvényesiteni, melyet máskor több sikerrel érvényesithetett volna, vagy esetleg kellő meggondolás után nem érvényesitett volna később. Végül harmadik választás, ha a halasztás veszélylyel jár, az, hogy egyik követeléséről lemond. Mert hiszen, joggyakorlatunk szerint a hitelező követelésének egy részét külön perrel csak ugy érvényesitheti, ha a többiről lemond.

Az eredmény tehát vagy jogfosztás, a hitelező érdekeinek semmiféle jogi vagy méltányossági okkal nem indokolt sulyos csorbitása, vagy az, hogy felesleges perek keletkeznek és vagy egyik, vagy mindkét fél felesleges költségek terhét kénytelen viselni.

Különösen feltünő ez az eredmény a mindennapi életben ujból ismétlődő azon esetben, ha a hitelező adósa rossz vagyoni helyzetbe kerül, ugy hogy a hitelező egyszerre nem hajthatja be összes követeléseit. Vagy a hitelező nem bizonyos abban, hogy adósánál milyen fedezetet fog találni, vagy végül nem akarja adósát költségekkel agyonnyomoritani, tehát csak egyik követelésének érvényesitésére tesz egyelőre kisérletet. Nem tudom már most, hogy ugyan melyik félnek áll érdekében az a gyakorlat, mely teret nyujt arra, hogy a hitelezőt ebben meg lehessen akadályozni? Azt hiszem, az eddigi jogilag is indokolt gyakorlat mindkét fél érdekére sokkal több biztositékot nyujtott, nem kényszeritvén a hitelezőt rengeteg felesleges költség okozására.

Napjainkban az államhatalom mikénti gyakorlásában a gyámkodó irány van tulsulyban. A birói hatalom gyakorlóinak ezen állásfoglalása védelmére tehát valószinüleg fel fogják hozni azt is, hogy az adós a keresetek és igy a költségeknek esetleg jogosulatlan és egy konkrét esetben talán indokolatlan, mesterséges megszaporitásával szemben megoltalmazandó. Azt hiszem azonban, hogy ez az állitólagos védelem az adósra nézve kétes értékü. Mert igen kevés kárpótlás ez az adósnak azon hátrányokért, amelyek az adóst ez elv elismerése esetén a fentiek szerint sujtják. Kevés kárpótlás az anyagi jogi következményekkel és az okvetlenül előálló felesleges perekkel és költségekkel szemben. De kérdéses egyáltalában, vajjon a rendes pernek, mely az adóst a per elhuzására csábitja, a mód könnyüsége folytán, költségei nem-e tesznek ki jóval többet 3—4 sommás per költségeinél. Ezen jogpolitikai czél után még csak egy elképzelhető jogpolitikai czél képezhette indokát az uj gyakorlatnak. És ez a perek szaporitásának megakadályozása, illetve azok számának csökkentése. Concedálom, hogy e czélnál összejátszott azon jóhiszemü vélemény, hogy ezt a dolog természete megengedi. Ez a törvénykezési czélszerüségi szempont azonban jogállamban indokul nem szolgálhat. Mert egyrészt jogelvet képez, hogy a bíróság csak az elébe vitt jogviszony felett itélhet, a felek által alkotott jogviszonyt önként meg nem változtathatja. Másrészt az igazságszolgáltatás a jogrend megóvására szolgál csak és igy másodrendü czéljait jogfosztás árán elérnie nem lehet, mert különben a jogrenddel jön ellenkezésbe.

Dr. Dohány Gyula.

Hátralékkimutatás.

Tökéletesen igaza van annak, a «*Jogtudományi Közlöny*» 4. számában «Statisztika idején» czimü czikk irójának, mikor elitéli azt az adminisztrácziót, mely a birák minősitését és esetleg előléptetését is attól teszi függővé, hogy kinél mennyi per maradt folyamatban. Ez az adminisztráczió persze azt hiszi, hogy akinél sok per maradt folyamatban, az lusta, rossz biró, és igy akármelyik birót tönkre tehet egyik-másik haragosa azzal, hogy mint valami nagy pénzintézetnek vagy vállalatnak képviselője, kereseteit az év második felében össze hagyja gyülni, és deczember második felében beadja, ezek aztán, mint folyamatban maradt perek kerülnek a biró statisztikájába, innét minősitési táblázatába, vagy nem tudom hová.

Az évi kimutatásban a járásbirósági biró megitélhetésére összevissza 125 adat áll rendelkezésre. Az érdemleges munka a contradictorius tárgyalások, a hozott itéletek és végzések számából itélhető meg. A pertartam adataiban igen értékes anyagát találjuk a sommás perek helyes ellátásának. Az évenkinti ügyvizsgálatok jegyzőkönyvei és a felügyeleti hatóságok véleménye szintén világot vetnek a biró munkásságára, végül a járásbirósági biró érdemleges munkájáról adatot gyüjtenek a felebbviteli tanácsok is, ahová a járásbirósági birák munkája kerül. Vajjon feltehető-e, szabad-e feltennünk azt, hogy az igazságügyi adminisztráczió mindezen értékes anyag mellőzésével a biró értékének megállapitásánál éppen csak azt az egy jelentéktelen hátralékrovatot vegye figyelembe? Nem hihetem. És ha igy áll tényleg a dolog, akkor nagyon enyhe czikkiró urnak az a kijelentése, hogy az ilyen eljárás mellett a biró «egész évi, testileg is igen megerőltető munkája a kimutatás szempontjából meglehetősen kárba veszett». Akkor ugyan nem fog segiteni az az inditványozott ujitás sem, hogy külön mutassák ki a hátralékban azokat a pereket, amelyekben már volt tárgyalás, és külön azokat, amelyekben még csak az idéző végzés lett kibocsátva.

Ennek az ujitásnak czikkiró ur oly nagy fontosságot tulajdonit, hogy szerinte majd ennek megvalósitása után lesz a felügyeleti hatóság inkább abban a helyzetben, hogy a végzett munkát megitélhesse. Nézetem szerint ez tévedés. Van ugyanis a járásbirósági kimutatásnak egy rovata, mely az első tárgyalásra egy napra kitüzött ügyek legtávolabbi határnapját tudakolja.

Megtudván ebből azt, hogy a biró decz. 31-én uj kereseteit — mondjuk — január 20-ára volt kénytelen kitüzni, mindig látható, hogy hozzávetőleg a folyamatban maradt ügyek közt mennyi a még nem tárgyalt uj kereset. Az ujitás tehát csak azt eredményezné, hogy mig az uj keresetek száma az emlitett adat alapján következtetés utján, teszem 150-re lenne becsülhető, ez a szám a proponált uj rovat felvétele után 145-re vagy 160-ra lenne rektifikálható. Ez pedig nem sokat lenditene azon a birón.

A biró munkájának megitélésénél a folyamatban levő ügyek számát egyáltalán nem tartom fontosnak. Lehetnek

ugyan esetek, mikor az az adat is mond valamit, kivált, ha ez a szám egyéb adatokkal nem látszik megindokoltnak. De ha rám lenne bizva, a biró évi munkáját sok egyéb adat egybevetése utján állapitanám meg inkább. Megállapitanám például, vajjon koránál és egészségi állapotánál fogva várható-e tőle annyi munka, mely az átlagnak megfelel, és ezzel kapcsolatban: vajjon tényleg müködött-e az egész évben. Figyelembe venném továbbá, dolgozott-e segéddel vagy nem? Összeadnám, hogy hány ügyet juttatott befejezésre összesen, ezek közül hány volt sommás per, örökösödési ügy, vétség és kihágás, bünvizsgálat vagy telekkönyvi ügy. És kutatnám főként azt, hogy az év folyamán hány tárgyalást tartott, ezek közül hány volt contradictorius és mily nagy az általa hozott érdemleges itéletek száma.

Azt hiszem, hogy ezekből az adatokból megkapnám a biró tevékenységének külső képét. (A munka belső értékére a felügyeleti és felebbviteli hatóság véleménye szolgál irányadóul.) Ezek az adatok pedig mind kivehetők a fennálló járásbirósági kimutatásból.

Ha pedig kitünnek, igazán nem állitható az, hogy ez a kimutatás a végzett munkára nézve «hazug képet mutat».

Avagy a beszolgáltatott adatokra vonatkozik ez a megjegyzés? *M.*

Különfélék.

— **Kivégzés.** Minden halálbüntetés végrehajtása alkalmából felszólalunk e büntetésnem ellen. Halálbüntetésre nincs szüksége sem a társadalomnak, sem az államnak. Akár van, akár nincs, főbenjáró bünök egyformán elkövettetnek.

A legnagyobb bünössel szemben is elegendő védekezés az életfogytiglani fegyház. És ha annyi esetben meg is elégszik ezzel a biróság, semmi czélja sincs annak, hogy minden két vagy három esztendőben egyszer egy embert mégis felakaszszanak. Az elrettentő példáról szóló beszéd csak régi dajkamese, a mult idők avult hagyománya. Maga ez a beszéd az igazságosság követelményével ellentétben áll, mert benne oly felfogás rejlik, amely objectiv elbirálás helyett *eszköznek* akarja fölhasználni a büntettest, *igazságos* itélet helyett *czélszerü* itéletet akar. De — sokszor elmondottuk már — nem is éri el ezt a czélt a halálbüntetés; a tömegre, melynek kedvéért inscenálják, nem hat ugy, mint az igazságosság fenséges aktusa, hanem mint egy borzalmas szinjáték, mely nem elrettent, hanem eldurvit, elvadit, az erkölcsöket rontja, a vérszomjat, a kegyetlenségi hajlamokat ébren tartja, táplálja, *utánzásra* csábit. Az emberi nemnél az utánzásnak igen nagy szerepe van, és ha maga az állam öl, ezzel példát mutat másoknak. Előre megfontolt szándékkal, hidegen és ünnepélyesen kioltani egy ember életét, ez az, ami az államhoz, mint a legmagasabb erkölcsi testülethez méltatlan. A régi korokban, midőn az erőszakos halál mindennapi esemény volt, az erkölcsi fölfogás elviselhette, hogy az állam is annak osztogatója legyen.

A halálbüntetés végrehajtásának pillanatában az államhatalom a hóhérban központosul; ő az állam képviselője, és az államnak ez a képviselője felhuz csigán egy embert a kampóra, aztán neki ugrik és kitekeri a nyakát! Cselekedhetik igy egy erkölcsi testület?

Van még egy szempont, amely nem uj, de aktuális. Ez a birói tévedés, ez az esetleges reparáczió kérdése. Meghalt egy elitélt a bitófán, aki az eljárás egész folyama alatt, az első percztől az utolsóig erősitette ártatlanságát. «Én ártatlan vagyok, nyugodtan megyek a halálba.» Ne beszéljünk az eljárás adatairól, a bizonyitékok erejéről. Gondoljunk csak arra, hogy a közvetlen halál előtt kimondott ez a nyugodt szó mily erővel hat, hány ember lelkében képes felkölteni ha nem is a meggyőződést, de a *kételyt*. Csakhogy a kételynek — még ha csak egy pillanatnyira való fölmerülése is nagyobb baj az igazságszolgáltatásra, mint száz gyilkos életben maradása. *h—i.*

— **A máramarosszigeti akasztás végrehajtásáról** a következő két levelet vettük:

I.

A halálbüntetés minden utálatosságai és szörnyüségei ujra feléledtek ennél az esetnél. A kiváncsi és vérszomjas tömeg, mely a kivégzés helyét körülveszi és a hóhér kötelére liczitál, az interviewoló ujságirók, a fagyos szélben didergő elitélt, ki kénytelen a bitófa alatt curiális stilus virágait magyarul és románul végig hallgatni, és aki az akasztófa alatt is erősiti ártatlanságát, végül az akasztás borzalmai: mind hangosan kiáltó érvek a halálbüntetés intézménye ellen. Azonban lege sic lata is lehetetlen megbotránkozásunkat elfojtani afölött, hogy az elitélthez a BP. 501. §-a és a 6757/1900. I. M. E. számu igazságügyminiszteri rendelet 3. §-a ellenére interviewoló ujságirók bocsájtattak be és hogy interviewek tárgyává engedték tenni a hóhért is, kinek nyilatkozatai nem alkalmasak az igazságszolgáltatás méltóságának emelésére. Végül, ha igaz a lapok ama közleménye, hogy az itélethirdetés a bitófa alatt 20 perczig tartott: az emberiesség nevében kell felszólalnunk a halálbüntetésnek ily sulyosbitása ellen. *G. M.*

II.

Husz Ábrahám kivégzése ismét felszinre vetette a halálos itélet eltörlésének kérdését. Ez alkalommal azonban felületesen történik a kérdés fejtegetése. Nem akarok én ezen kérdéssel most foglalkozni, mert e kérdést éppen négy év előtt e lapok hasábjain tárgyaltam, amikor az esküdtszéki intézmény ellenségének és a halálos itélet barátjának vallottam magamat.

Ezen nézetemben az évek csak megerősitettek, mert a halálos itélet eltörlőinek mindenki által elismert tetszetős és humánusnak látszó érveivel szemben is megtartottam higgadtságomat s éppen a folyton-folyton csökkenő jogrend fentartásának érdekében a halálos intézmény fentartójának vallom magamat.

S ebben a Husz esete is megerősitett. Nem is erről akarok szólani, hanem tiltakoznia kell az embernek a humanismus, a jogszolgáltatás, az igazság szempontjából azon hosszadalmas, kinzó czeremóniák ellen, melyek a halálos itéletet megelőzik. A halálos itéletet a végrehajtást megelőzőleg 24 órával közlik az áldozattal. 24 órán át tehát a legrettenetesebb kinzásoknak martaléka. Ez idő alatt folytonos mardosásnak van kitéve. A végrehajtás reggele azonban a legborzasztóbb. Lassu, méltóságteljes lépésekben kisérik az áldozatot a vesztőhelyre. a kiküldött biró ünnepélyesen felolvassa ujból és ismételve az itéletet, megmagyarázza ezt, ugy, hogy ez a procedura ujabb félórát vesz igénybe. Félórát a bitó alatt!

Ez az, amit helytelennek, meg nem engedettnek tartok. A legnagyobb barbarismus egy halálra itélt embert formalismusnak alávetve kinoztatni és kinozni. De az itélet ujbóli felolvasásának értelme sincs. Jogorvoslattal ellene nem élhet. Már egyszer tudomásul vette az itéletet, látja a bitót, szóval tudja sorsát, mire való hát az ujabb felolvasás, kihirdetés, megmagyarázás? Ez az, amit meg kell változtatni; *itt kell az altruismusnak diadalmaskodni s ennek kell a merő formalismust letörni!*

Ezt kell megváltoztatni olyképen, hogy a kivégzés előtt semmiféle formalismusnak helye ne legyen, semmiféle magyarázás helyt ne fogjon. De nemcsak ez kifogásolható és kifogásolandó, hanem a 24 órai időköz is. A helyes és kizárólag helyes ut az volna, hogy a halálos itélet kihirdetése után a bitó azonnal felállittassék és 2—3 óra mulva az itélet végrehajtatnék Ezt kivánja a jog, igazság és humanismus.

Természetesen megváltoznék akkor az is, hogy a kihirdetés

előtt a legfelsőbb elhatározást senkinek sem szabad ismernie. A törvényszék elnöke a Curiától leérkező iratokat felbontja s ha arról győződik meg, hogy a felség a kegyelmi kérvényt elutasitotta, értesiti a hóhért s annak megérkezése után kihirdettetik és végrehajtatik az itélet. A modern igazságszolgáltatásnak nem a kinzás a czélja, hanem az osztatlan igazságszolgáltatás, a megérdemelt büntetés kiszabása, már pedig a kinzást ez kizárja. *Dr. Heiman Jenő.*

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése.** A polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvény tervezete szerint a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék megszünik és helyébe a budapesti kir. törvényszéknél kereskedelmi szakosztály állittatik fel, melynek élén alelnök áll. Azon törvényszékeknél, amelyek kereskedelmi és váltóügybeli forgalma ezt szükségessé teszi, kereskedelmi szaktanácsok felállitásáról az ügyviteli szabályok fognak gondoskodni. (Indokolás a 76. §-hoz.)

Eszerint Budapesten az lesz a helyzet, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszék el is töröltetik, de fenn is marad, csak nem lesz önálló szervezete. Lényegében tehát csak az elnöki és ülnöki állások szünnek meg; a bíróság maga különálló része lesz a budapesti törvényszéknek, ugy mint régebben a büntetőtörvényszék volt. A tapasztalat azt mutatta, hogy a büntető és polgári osztályt nagyságuk miatt nem lehet együtt adminisztrálni, miért is külön kellett azokat választani. Az előtt, aki látja a kereskedelmi és váltóperek folytonos szaporodását, nem lehet kétséges, hogy előbb-utóbb ez lesz a sorsa az egyesitett polgári és kereskedelmi és váltótörvényszéknek is, mert együttes adminisztrációjuk lassanként lehetetlenné válik. Méltán felmerül a kérdés, miért kell ily körülmények között a kereskedelmi és váltótörvényszéket megszüntetni?

— **Dr. Mandel Pál** budapesti ügyvéd, volt országgyülési képviselő halála a magyar jogéletnek is vesztesége. Mint képviselő igen tevékenyen müködött az igazságügyi bizottságban, és legfontosabb igazságügyi alkotásaink tárgyalása alkalmából széleskörü képzettségével és éles elméjével az igazságügynek jelentékeny szolgálatokat tett. Mandel Pál előszeretettel foglalkozott a kartellkérdéssel, melyről a kereskedelemügyi miniszter megbizásából indokolással ellátott törvénytervezetet is készitett.

— **Az igazságügyi alkalmazottak létszáma és képesitése.** Az 1908. évi állami költségvetés előirányzatának segélyével, egyéb hivatalos adatok alapján is, a következő érdekes eredményeket állapithatjuk meg az igazságügy terén müködők számáról, fizetési osztályokban megoszlásáról és képesitésükről.

Az összes állások száma 15,310, 233-mal több, mint 1904-ben és 78-czal több, mint 1907-ben. Ezek közül a II—XI. fizetési osztályba és gyakornokok létszámába tartoznak 7967-en, még pedig: a II. fizetési osztályba 2, a III-ba 3, a IV-be 20, az V-be 133, a VI-ba 447, a VII-be 1028, a VIII-ba 1033, a IX-be 764 (1904-ben: 1450, 1907: 1356), a X-be 2176 (1904-ben: 947, 1907-ben: 1164), a XI-be 1981 (1904-ben: 3233, 1907-ben: 3080); gyakornok van 380. Tiszteletdijat élvező állami alkalmazott van az igazságügyi szakban 439 (igazságügyi orvosi tanács, fogházi, fegyházi, javitóintézeti orvos és lelkészi, ügyészi megbizott és egy fegyintézeti gépészmérnök); dijnok 2359 (ebből 2114 a törvényszékeknél és járásbiróságoknál); állami altiszt 349; állami hivatalszolga 4000, napibéres hivatalszolga 194, egyéb állami alkalmazott, aki rendszeres illetményeket nem élvez kettő (1—1 javitóintézeti kertész és gépész).

Ami már most a képesitést illeti, ez a következő az egyes fizetési osztályokban:

A II—VI. fizetési osztály összes állásai (a miniszter és államtitkárok kivételével) főiskolai minősitéshez van kötve,* csak a számvevőségi igazgató minősitése középiskolai. A VII. fizetési osztályban csak hét állás minősitése középiskolai, (főszámtanácsos, fegyintézeti és javitóintézeti igazgató), a többi főiskolai. A VIII. fizetési osztályban 19 állás középiskolai minősitésü (számtanácsos, fegyintézeti és javitóintézeti igazgató, javitóintézeti ipariskolai vezető szaktanár), három pedig ennél alsóbb foku minősitésü (segédhivatali főigazgató), a többi főiskolai. A IX. fizetési osztályban (a birói és ügyészi szervezet legujabb, 1908-ban életbelépő módositásának figyelembe vételével) 405 a főiskolai, 31 a középiskolai (számvizsgáló, fogházgondnok, fegyintézeti és javitóintézeti ellenőr, javitóintézeti igazgató és szaktanár), 328 pedig az alsóbbfoku minősitéshez kötött állás (segédhivatali igazgató, irodaigazgató, központi telekkönyvvezető, telekkönyvvezető). A X. fizetési osztályban 949 a főiskolai minősitésü állás (ebből 933 jegyző, 15 lelkész, 1 vegyészsegéd), 39 középiskolai minősitésü (számellenőr fegy- és javitóintézeti gondnok), 1188 az alsóbbfoku minősitéshez kötött (irodaigazgató, irodatiszt, központi és birósági telekkönyvvezető, gépész, fogházfelügyelő, javitóintézeti családfő, kovács- és szövőmester, főkertész, fegyintézeti őrparancsnok). A XI. fizetési osztályban — az aljegyző állásának megszüntével — nincs főiskolai minősitésü állás, középiskolai van 44 (számtiszt és fegyintézeti tanitó), alsóbbfoku pedig 1937 (irodasegédtiszt, irógépkezelőnő, irnok, fogházfelügyelő, fegyintézeti őrparancsnok, javitóintézeti családfősegéd). A gyakornokok közül 376 főiskolai, négy javitóintézeti családfőgyakornok pedig alsóbbfoku minősitésü.

— **Az Uzsorajavaslat.** A Magyar Jogászegylet 8-iki ülésében dr. *Nagy Dezső* elnöklete alatt folytatta az uzsorajavaslatról *Reichard Zsigmond* táblai biró előadása alapján megindult vitát. *Dr. Lévy Béla*, az O. M. K. E. főtitkára mindenekelőtt arra utalt, hogy a magyar törvényhozás az uzsora kérdésében különböző jellegü és egymással ellentétes szabályozásokat egyesit. Midőn most az uzsoratörvényt egyfelül kiegészitjük, másfelől szigoritjuk, a kamat perelhetőségének korlátozására vonatkozó törvényes intézkedések fentartása teljesen indokolatlan, sőt káros. Attérve a törvénytervezetre, felszólaló is helyesli, hogy a tervezet szerint az uzsora magánjogi következményei a büntető eljárástól teljesen függetlenül megállapithatók. De nem helyesli a megállapitásnak a tervezetben foglalt módját. Veszedelmesnek tartja, hogy a tapasztalatlanság, a könnyelmüség és szorult helyzeten kivül az értelmi gyengeség kihasználása is bevétetett az uzsora kriteriumai közé. Másfelől aggályosnak tartja, hogy a tervezet az uzsorás ügylet semmiségét állapitja meg, amiből bizonyos esetekben az uzsora által sértett fél, továbbá harmadik személyek károsodása is következhetik. Megfelelőbb az ügylet megtámadhatóságának vagy legfeljebb relativ semmiségének megállapitása oly irányban, hogy csak az uzsorás ügylet által sértett fél érvényesithesse azt. A büntetőjogi szabályozást sem tarthatja minden tekintetben helyesnek. A hiteluzsora fogalmi körének kitágitása és pontos megállapitása a birói gyakorlat eredményeire való tekintettel indokolt és azt magáévá is teszi. De az ugynevezett reáluzsorának büntetőjogi üldözésére vonatkozó intézkedéseket rendkivül veszedelmesnek tartja. Nem helyesli azon reformot, hogy az uzsora a jövőben hivatalból legyen üldözendő és a német büntető statisztikai eredmény kapcsán kimutatja, hogy a hivatalbeli üldözés mellett is csak akkor várható eredmény, ha a sértett él feljelentéssel. Nem helyesli, hogy a tervezet az érvényben levő törvénynyel egyezőleg csak azon ügyleteket veszi ki az uzsoratörvény intézkedése alól, amelyeket bejegyzett kereskedők kötöttek és kimutatja, hogy ugy kereskedelmi törvényünkre, mint a bejegyzési kötelezettség hiányos keresztülvitelére való tekintettel ki kellene egésziteni azt minden kereskedőre, aki a törvény értelmében a bejegyzésre kötelezve van. Végül a törvény átmeneti intézkedéseivel foglalkozik és kifejti, hogy a törvénynek ugy a magánjogi, mint a büntetőjogi következmények tekintetében a javaslat oly visszaható erőt akar tulajdonitani, amely szinte példátlanul áll. Az előadó fejtegetéseit a nagyszámu jogászközönség élénk tetszéssel fogadta.

Dr. Hantos Elemér rámutat arra az érdekes jelenségre, hogy a törvényjavaslat, mely most nemcsak a Jogászegyletben, hanem a gazdasági érdekképviseletekben és a sajtóban is birálat tárgya és sürü tamadások czélpontja, az öt esztendő előtt benyujtott javaslatnak szószerinti mása. Első benyujtásakor semmi hatást nem keltett, aminek oka az akkor uralkodó pénzbőség és általános gazdasági pangás volt, mig a most felmerült aggodalmak oka abban keresendő, hogy a javaslat a közelebb lefolyt sulyos válság tanulságait nem értékesitette. A javaslat perspektiváját magyarázó fogalommeghatározás

* A hivatalos kimutatás tévesen a Curia elnökét és másodelnökét is azon állások közé sorozza, melyekhez nem kell törvényes minősités. Már pedig mindkét állás betöltéséhez, mivel mindketten az 1891: XVII. tcz. 4. §-a értelmében itélőbirák, tehát főiskolai képesités kell.

nemcsak a maitól tér el lényegesen, ami helyes is, de eltér a mintául vett német törvénytől is. Mig a javaslat a keveset mondó «kihasználást» tekinti az uzsora ismérvének, a német törvény kizsákmányolásról beszél, és a szolgáltatások aránytalanságának megállapitását nem a biró becslőképességére bizza, hanem kötelezi, hogy az eset körülményei mellett a szokásos kamatlábat is tekintetbe vegye. E két nélkülözhetetlen körülményt javaslatunk nemcsak figyelmen kivül hagyja, hanem a 11. §. egyenesen ki is zárja. Ez tárgyalja azokat az eseteket, amelyekben az uzsora tényálladéki elemeinek fenforgása daczára nincs uzsora. Kiveszi mindenekelőtt a bejegyzett kereskedőt a törvény oltalma alól, ami nem indokolt. Kimondja továbbá, hogy a 8%-ot meghaladó kamat kikötése vagy szerzése nem uzsora, s igy közvetve megállapitja, hogy a 8%-ot meghaladó kamat igenis az. Helyes álláspont egyedül az volna, ha a törvény az uzsorás szolgáltatást a szokásos kamatlábon mérné, amely nemcsak időnként, hanem az ország egyes részei szerint is változik. Az, hogy a 8 százalékos kamatmaximumnak az uzsorához való viszonya milyen homályos kodifikátoraink előtt, három, csaknem egyidejüleg közzétett törvényjavaslatból tünik ki. Mig az uzsoratörvényjavaslat indokolása a 8%-on felüli kamatszedést magában véve még nem tekinti uzsorának, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adójáról szóló törvényjavaslat a 8%-nál bárcsak egyetlen ügylet után többet szedő pénzintézeteket, mint kifejezetten uzsorásokat külön uzsoraadókulcscsal sujtja. És viszont ugyanaz az igazságügyminiszter, aki az uzsoratörvényjavaslatban kamatnak minősit minden költséget, még a hitelintézet által a törvény erejénél fogva fizetendő bélyegilletékeket is, közzétett nemrég a szövetkezetekről szóló törvényjavaslatot, hol a 8%-os maximum mellett nemcsak az okmánybélyegek levonását engedi meg, hanem külön 2%-os kezelési költséget is engedélyez. Ezek az ellentmondások szükségképpen állanak elő, mihelyt valamely fix kamattétel és az uzsora okozati összefüggésbe hozatnak. Felszólaló általában helyesebbnek tartaná, ha a jelenlegi törvény az áruhitel és reáluzsora eseteivel kiegészittetnék, mintha az ily javaslat törvénynyé érleltetnék. Akárhogy oldassék is meg az uzsoratörvény reformja, egyet nem szabad szem előtt téveszteni, hogy az uzsora elleni küzdelemben az uzsoratörvény a legkevesebb eredményt igérő fegyver. Az uzsora társadalmi és gazdasági kórjelenség, amelynek gyógyszerei társadalmi és gazdasági reformok.

Dr. Nemere Béla szerint a javaslat egyes intézkedéseiben következetlen és bizonyos fogalmakkal, mint «hitelezés», «tejében», «előlegezés», «tervszerüség», «semmiség» stb. tévesen operál. Azonfelül a szigoritás mellett az ez által elérendő czélok szempontjából fölösleges kivételt statuál a bejegyzett kereskedőkre, a dologi uzsorára és nem éri utól az uzsorás munkaszerződést. Negativ hibája a magáninditvány hiánya, mely nélkül személyi üldözéssé fajulhat: a büntető-novella tervezetével való ellentéte és a birói szabadság tulságos tág köre. De a javaslat alapgondolatát sem helyesli, mert nem a ravasz, fondorlatos eljárásra egyrészt és az anyagi romlásra másrészt helyezi a sulypontot, hanem a szolgáltatások aránytalanságára.

— **Lakkiüritési keresetek** soron kivül lévén elintézendők, a budapesti I—III. ker. kir. járásbiróságnál a február elsején beadott ilyen keresetre február 17-ét tüzte ki tárgyalási napul az eljárt biró.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A német Reichsgericht gyakorlatából.** 1. Az udvariasság és tisztesség durva megsértése is fontos okul szolgálhat a főnöknek arra, hogy a szolgálati szerződést felmondás nélkül felbonthassa. (1907 nov. 12. III. 325/1907.)

2. Az egyik társtag elmebetegsége folytán a tagok között létrejött társasági szerződés semmis; a közkereseti társaság sohasem jött létre és az elmebeteg társtag betétét visszakövetelheti. (1907 nov. 27. I. 55/077.)

3. A közkereseti társaság kilépett tagja ellen a társasági kötelezettségek alapján támasztható oly kereseti igények elévülése, melyek csak a kilépés bejegyzése után váltak esedékessé, az esedékesség időpontjában veszi kezdetét. A fenforgó esetben oly követelésekről volt szó, melyek hat hónapra felmondhatók. Sem 1899 október 3-án, midőn a társtag kiválása a czégjegyzékbe bevezettetett, sem 1907 január 1-én, e követelések még nem voltak felmondva. Ennélfogva az öt éves elévülés semmiesetre sem kezdődött 1900 április 3 előtt. (1907 nov. 21. V. 156/07.)

4. A kereskedelmi üzlet eladása még a kereskedelmi üzlet folytatásához tartozó ügyletnek tekintendő. (I. 113/07/7.)

— **A tékozlás miatt való gondnokság alá helyezés reformja.** Magnaud a hirneves franczia biró, a tékozlás miatti gondnokságnak elvi ellensége; szerinte nem más az, mint a gondnokoltnak anyagi és erkölcsi kifosztása, puszta eszköz a családi cselszövények szolgálatában; megbélyegzése annak a polgárnak, aki vagyona elfecsérlésével a köznek mit sem árt. Ez okokból ő ugyan a gondnokság e fajtájának eltörlését kivánná, egyelőre azonban a franczia kamarához benyujtott törvényjavaslatában — megelégszik a következő szabályozással: 1. Kizárandók a családi tanácsból azok, akiknek a gondnokolthoz való ellenséges viszonya köztudomásu; 2. a biró felhatalmazandó, hogy a tulajdonjog gyakorlására vonatkozó megszoritásokat csökkentse és a határozat végrehajtása előtt magaviseletének megváltoztatására határidőt szabjon a gondnokoltnak; 3. a gondnokság leghosszabb tartama 7 év legyen; 4. a tékozlás miatti gondnokság esetei taxative határozandók meg; 5. a rosszhiszemü gondnokság alá helyezési kérelem büncselekménynyé nyilvánitandó.

— **Az apasági kereset** még mindig nincs megengedve Franciaországban. Legujabban Louis Martin adott be ennek az igazságtalanságnak megszüntetése iránt törvényjavaslatot. Szerinte egész egyszerüen el kell törölni a Code civil 340. §-át, anélkül, hogy külön elévülési időt szabni, vagy részletesebb szabályozást adni kellene. A szaksajtó ellene van a kérdés ilyetén megoldásának, mert attól tart, hogy ily tökéletlen szabályozás zavarokra és visszaélésekre adna alkalmat.

— **A kiskoruak prostitutiója elleni védekezés Franczia-országban.** Az 1907 márczius 5-iki, a kormány által benyujtott javaslat szerint, birói határozattal azt a kiskorut, aki a prostitutiót szokásszerüleg üzi, nagykoruságáig, vagy férjhezmeneteléig külön e czélra szervezett intézetben vagy valamely rokonnál, vagy magánembernél lehet elhelyezni. A vonatkozó birói eljárás contradictorius lenne.

— **A vendéglős teljesitési kötelessége.** 10,000 font sterling kártéritest követel az egyik skót bíróság előtt egy asszony egyik legelőkelőbb glasgowi étterem tulajdonosától azért, mert férje egy az étteremben elfogyasztott leves élvezete következtében, mérgezés folytán meghalt. A szokásos gondatlansági jogalapon kivül a felperesnő a szerződésileg elvállalt kötelezettség megszegésére is hivatkozott, amennyiben a vendéglősnek élelmiszert kellett volna szolgáltatnia és ehelyett emberi élelemre alkalmatlan szert adott. Ez az uj theoria annyira zavarba hozta a bíróságot, hogy nem is utalták az ügyet a rendes jury elé, hanem a «Lord Ordnary» elé, a tények tisztázása végett és ily módon a döntés elől egyelőre kitértek.

—

A Magyar Jogászegylet folyó hó 15-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Wittmann Ernő ügyvéd következő czimü előadása: A külföldi korlátolt felelősséggel alakult társaságok jogállása Magyarországon. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Ügyvédjelölti állást keres német, franczia, olasz és szerb nyelvben jártas jogszigorló. Czim a kiadóhivatalban. 12730

Három évi jelölti gyakorlattal biró dr. juris fővárosi irodában délelőtti foglalkozást keres. Czim a kiadóhivatalban. 12740

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 8. szám. Budapest, 1908 február 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Ügyvédi kérdések. — A polgári perrendtartás javaslatához. *Dr. Kovács Marcel* aradi kir. törvényszéki birótól. — A külföldön korlátolt felelősséggel alakult társaságok jogállása Magyarországon. *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Még egy «kétszeri elitélés». *Biró Vilmos* kir. táblai birótól. — Az 1907. évi XVII. tcz. hatásai a házassági perekre vonatkozó gyakorlatban. *Zsoldos Benő* zombori kir. törvényszéki jegyzőtől. — Statisztika és hátralék. *r.* — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ügyvédi kérdések.

Az év elején kamaráink beszámolnak tevékenységükről, és ezt az alkalmat felhasználják arra is, hogy az igazságügyi állapotok kritikáját mondják el.

A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéseivel ezen a téren is vezető szerepet visz. A jelentés ezuttal is egész kötetre terjed, és nemcsak a kamara müködésére, az ügykezelésre és a fegyelmi biráskodásra vonatkozó adatokat ismerteti, hanem az egész jogélet minden terére kiterjeszkedve, véleményt nyilvánit, és javaslatokat is tesz.

A vezető kamara jelentései már évtizedek óta a legteljesebb rezignáczió hangján szólanak. Az igazságügy minden terén fennakadás észlelhető, az ügyvédség pedig különösen küzd a közszellem ellenszenvével és a törvényhozó testület teljes közömbösségével. Emellett a megélhetés a kar tultömöttsége miatt folyton nehezebbé és nehezebbé válik. Az ország ügyvédeinek száma 264-el emelkedett az elmult évben is, mig az ügyvédjelöltek száma 235 emelkedést mutat. Az országos átlagból a legnagyobb részt a budapesti ügyvédség veszi ki, amennyiben Budapesten az ügyvédek szaporulata 76-ot tesz, az ügyvédjelölteké 128-at, ami a jövőnek szomoru perspektiváját mutatja.

Az ügyvédi pályára való tódulás meggátlására az utóbbi évtizedekben semmi sem történt, és egyáltalán az ügyvédség erkölcsi és anyagi érdekei minden oldalon elhanyagolvák. Csak a legutóbbi esztendők hoztak némi csekély javulást, amennyiben az ügyvédi rendtartás gyökeres reformja helyett hosszu várakozás után a kar elérte, hogy a kir. Curia ügyvédi tanácsában ezentul a négy biró mellett három ügyvéd is helyet foglalhat.

Mi, akik oly régóta küzdöttünk az ügyvédi autonomia e követelése mellett, éppenséggel nem kicsinyeljük ezen vivmányt. Habár a kar anyagi bajainak orvoslására e reformnak nem is lesz hatása, mégis örömmel üdvözöltük azt, mert lehetővé teszi, hogy az ügyvédség a legfőbb forumban is hozzászólhasson ahhoz, hogy ki vétessék fel a karba, és ki tartassék méltatlannak arra, hogy a testület kebelében helyt foglalhasson.

Sajnos, a politikai szempontok a curiai ügyvédi tanácsba történt kinevezések egy részénél is előtérbe nyomultak. Eleget mond, ha arra utalunk, hogy a curiai ügyvédi tanácsba kinevezett ügyvédek közt hat országgyülési képviselő van. Emellett méltán keltett feltünést az a körülmény, hogy több kiváló, népes és nagy intelligenciát egyesitő kamara a kinevezéseknél teljesen mellőztetett. A budapesti ügyvédi kar vezető kiválóságainak megelégedést keltett kinevezései mellett ez a mellőzés annál sajátszerübb benyomást tett, mert némely vidéki kinevezés nem az igazságügy, különösen az ügyvédség terén kifejtett kiváló érdemek elismerése volt.

A másik lépés az ügyvédség érdekeinek elismerése felé leszen az ügyvédi gyám-nyugdijintézetre vonatkozó törvényjavaslat benyujtása, melytől immár rövid idő választ el bennünket, anélkül azonban, hogy biztositva volna e javaslatnak mielőbb való képviselőházi tárgyalása.

Ezen a két fontos, de nem alapvető törvénymüvön kivül semmi sem mutatja, hogy az igazságügyi kormány és törvényhozás a magyar ügyvédség gyökeres reformjának kérdésével komolyan foglalkoznék. Pedig az ügyvédi kérdés nemcsak az ügyvédség kérdése, nem is csupán elsőrangu igazságügyi kérdés, hanem ma már nagyfontosságu szociális problema, amelynek megoldása annál nehezebb és bonyolultabb leszen, mentől tovább türi az állam a már évtizedek óta tartó szomoru állapotokat.

Csodálatos a törvényhozás közömbössége, pedig képviselőházunkben 126 gyakorló ügyvéd foglal helyet, akik közvetlen tapasztalatból jól ismerik a helyzetet. Igazat adunk a budapesti ügyvédi kamara évi jelentésének a tekintetben, hogy a karban «gyökeret vert közszellem ereje fokozódnék, ha a magyar ügyvédség egyöntetü közös akcióra képes országos szervezetet tudna létesiteni». Sajnálatos, hogy dr. Kenedi Gézának a legutóbbi országos ügyvédgyülésen erre vonatkozólag tett inditványának sorsáról csak annyit tudunk, hogy azt az állandó választmány «majd bővebb megfontolás alá fogja venni». A budapesti ügyvédi kamara is konstatálja, hogy akármerre nézünk, társadalmunk minden osztálya országos szervezetben foglalja össze küzdő erőit és helyesli is az országos szervezet eszméjét, de — ugy látszik — a kezdeményező lépést még sem akarja megtenni, holott éppen a vezető kamarának volna hivatása, hogy az idea megvalósitását initiálja.

Kiemeljük a jelentésből, hogy az ügyvédi kamara «őszintén, rokonszenvvel és kollegialitással kiséri a birák egyetemének mozgalmait» és a birói kongresszus határozatait mindenben helyesli. A budapesti kamarának jelentésével egyidejüleg hozzánk érkezett kolozsvári kamarai jelentés ugyanilyen meleg hangon szól a birák törekvéseiről és magunk részéről ehhez csak azt füzzük hozzá, *vajha a birói testület is hasonló melegséggel és rokonszenvvel kisérné az ügyvédi kar jogos törekvéseit és hasonlóképpen becsülné meg az ügyvédi müködést.*

Sajnos, e tekintetben nem egy példa azt mutatja, hogy az ügyvédi képviselet Magyarországon nem részesül némely hatóság és némely bíróság előtt abban a tiszteletben, mint külföldön. A franczia ügyvéddel lehetetlen volna azt megtenni, ami hazánkban előfordul, hogy némely birói szobában az ügyvédnek ülőhelye sincs, vagy, ami legfőbb bíróságunknál mindennapos, hogy komoly, érdemleges, sikerre vezetett periratért nagyobb perekben is 15—20 K-val dijaztatik az ügyvédi munka.

Azt sem hiszszük, hogy Németországban vagy Franciaországban akadna miniszteri tanácsos, aki — mint a legutóbbi napokban történt — miniszterének helyeslése mellett nyilvánosan jelentse ki, hogy minden vele érintkező külföldit «kötelességszerüen figyelmeztet, hogy Magyarországon a miniszteriumoknál ügyvédi kényszer nincs». Ez a tendenciózus figyelmeztetés arra magyarázható, hogy az ügyvédi képviselettel szemben animozitás van és a laikus közönségben azt a hiedelmet ébreszti, hogy a közigazgatási hatóságok az ügyvédi intervenciót perhorreszkálják.

Az ügyvédség akkor fog az őt illető megbecsülésben részesülni, ha visszatér az érzék általán az igazságügy feladatai iránt, ha eljön az az idő, mikor nem igyekszik a törvényhozás a jog testéből minduntalan egy-egy darabot lenyesni.

A polgári perrendtartás javaslatához.

I. A javaslat leglényegesebb ujitása a korábbi, 1902. évi javaslattal szemben az 1. §. 1. pontjában foglaltatik, amely az értékhatárt 1000 K-ról 2500 K-ra emeli fel. Ez a kiterjesztés általában helyeslésre talál; s ha az életbeléptetési törvényjavaslat azon intézkedése, mely szerint a járásbiróságoknál a sommás pereket lehetőleg VI. és VII. osztályu birák fogják ellátni, tényleg megvalósul, akkor az értékhatár felemelése ellen alapos kifogás alig emelhető. Ez a szervezeti reform azonban feltétlenül szükséges lesz; mert az 1907. évi XVII. tcz, mely a birtok- és örökösödési pereknél az értékhatárt 400 K-ról 1000 K-ra emelte fel, a rendes birtok- és örökösödési perek számát máris feltünően apasztotta — 2500 K-s értékhatár mellett pedig az ország törvényszékeinek nagyobb részénél a törvényszéki hatáskör a birtok- és örökösödési perek elenyészően csekély hányadára fog szoritkozni — s akkor szó sem lehet annak a képtelen, s most is felette káros állapotnak a fentartásáról, mely szerint a sommás pereket — a felek nagy hátrányára — többnyire a megfelelő gyakorlati előképzettséggel nem rendelkező, kezdő albirák látják el.

Jelenleg a vidéki járásbiróságok legnagyobb részénél *egy* biró látja el a sommás pereket. Ez az állapot azonban a járásbirósági értékhatár felemelése után számos járásbiróságnál nem lesz fentartható, a törvényszéki székhelyen lévő járásbiróságoknál pedig most is 2—5 sommás biró müködik. Ezek között, a birói szervezetnek éppen most véghezmenő részleges módositása után is, csak kevés lesz a VII. és VI. osztályu járásbiró — kivánatos volna tehát megfelelő kinevezési politikával már most odahatni, hogy az uj perrendtartás kellő számu, arra való VII. osztályu járásbirót találjon. Emellett a VIII. osztályuaknak maradna a telekkönyvi, hagyatéki, büntető, végrehajtási és egyéb vegyes ügyek ellátása.

II. Helyes ujitást tartalmaz az 1. §. 2. *b)* pontja, mely szerint nemcsak a bérleti, hanem a haszonbérleti viszonyból felmerülő perek is ezentul kivétel nélkül a járásbiróság hatáskörébe tartoznak. Az indokolásban foglaltakon kivül utalok még arra, hogy a két ügylet közti határvonal (használat átengedése — haszonvétel átengedése; munkáltatás nélkül — avagy csak szorgalom és fáradság által gyakorolható használat) gyakran elmosódik, ami sok esetben nehezen eldönthető hatásköri vitákra adott alkalmat. Előnye tehát ezen ujitásnak, hogy a meddő pergátló kifogásoknak némileg elejét veszi.

III. Mig az 1893 : XVIII. tcz. 1. §. 5. *m)* pontja értelmében határjárási, mesgyeigazitási és sommás visszahelyezési perekkel «a tulajdoni kereset össze nem köttethetik» — addig a javaslat 1. §. *c)* pontja ily korlátozást a sommás visszahelyezési perekre és a «sommás határperek»-re nézve nem tartalmaz. Ellenkezőleg, az 579. §. kifejezetten megengedi a tulajdoni vagy más dologjogi keresetnek a sommás visszahelyezési perben, a járásbirósági értékhatáron belül leendő érvényesitését.

Ez a sommás visszahelyezési pernek oly gyökeres átalakitását jelenti, melyet a vidéki gyakorlatot folytató jogászközönség csak örömmel üdvözölhet. A jogkérdésnek a sommás visszahelyezési per keretéből való kizárása az 1807. évi XIII. tcz. 5. §-án alapszik; ezt tartalmazza az 1868 : LIV. tcz. 93. §-ának *i)* pontja s az 1881 : LIX. tcz. 13. §-ának *l)* pontja is. Akkor, amidőn a járásbirósági hatáskör az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok elbirálására egyáltalán nem terjedt ki s az utóbbiak iránt folyamatba tett perek kizárólag a törvényszékek hatáskörébe s a hosszadalmas rendes eljárásra tartoztak, helyesen járt el a törvényhozás, s az ennek megfelelő állandó birói gyakorlat, midőn a gyors elintézést igénylő sommás visszahelyezési perben a tulajdonjogon vagy más dologjogon alapuló kifogás figyelembevételét meg nem engedte. Ekként a sommás visszahelyezési perben vesztes alperes kénytelen az ő tulajdon-, vagy egyéb dologjogát külön perben érvényesiteni; s ha a jogpert megnyeri, a tisztán possessorius alapon hozott itélet (Zsögöd szerint «lex minus plena») az «in petitorio» hozott itélet («lex plena») segitségével ki lesz korrigálva. Igen ám! csakhogy akkor, amidőn a per tárgyát képező ingatlan értéke oly csekély, hogy az a rendszerint felmerülő kiszállási és egyéb perbeli, felebbviteli és végrehajtási költségekkel arányban nem áll — amidőn ezen költségekre rámegy a vitás ingatlan, s ezzel az orvoslásul szolgálandó jogper is tárgytalanná válik — akkor az önhatalmu foglalásért vagy háboritásért tulszigoruan bünhődik az a szerencsétlen tulajdonos, aki önhatalmulag, s igy törvényellenesen járt ugyan el, de cselekedetének indokát kétségtelen jogának tudata, s másrészt a törvényismeret hiánya — igen gyakran pedig a törvényben ugyancsak járatlan, de a szegény paraszt előtt nagy tekintélyben álló községi előljárók biztatása képezte. Ily esetek mindennaposak; s ha valahol, ugy ezekben az esetekben lesz a «summum jus»-ból «summa injuria».

Bármennyire hivei legyünk tehát a birtokvédelem régi s kétségtelenül helyes intézményének, meg kell engedni, hogy az alperes — a járásbirósági értékhatáron belül — dologjogi igényét a possessorius alapon álló keresettel szemben érvényesithesse. Nagy hibája az 1893 : XVIII. tcz.-nek, hogy akkor, amidőn a járásbiróságokat 400 K értékig birtokbirósági hatáskörrel ruházta fel, a jogkérdésnek a sommás visszahelyezési perből való kizárását továbbra is fentartotta, holott ezen elv merev alkalmazása éppen ezen csekély értékü s a kétféle perut kettős költségeit el nem biró ingatlanoknál vezet a legnagyobb igazságtalanságokra s teszi gyakran illuzoriussá a jogkérdés végleges rendezését. Akárhányszor esett meg saját praxisomban, hogy alperes telekkönyvi kivonattal bizonyitotta tulajdonjogát — felperes az ő birtoklásának jogczimét meg sem tudta jelölni — de mivel alperes önhatalmulag foglalta el a tulajdonát képező néhány négyszögölnyi földecskét, nem maradt más hátra, mint alperest az ingatlan visszabocsátásában, kártéritésben, perköltségekben marasztalni s őt — sovány vigaszként — a jogper külön meginditására utasitani. Értse ezt meg alperes, ha tudja!

Örömmel üdvözlöm tehát a jogkérdést kizáró korlátozás megszüntetését, de nem találom az 579. §-t teljesen kielégitőnek. Ha a visszahelyezés alapját képező tényállás már meg van állapitva, a jogkérdés azonban felvettetett ugyan, de tisztázása a tárgyalás elhalasztását teszi szükségessé, *rendszerint* helyén való lesz a visszahelyezés kérdésében részitéletet hozni. Ezt elismerem. Ez a birtokvédelem intézményének természetéből következik. De előfordulhat, hogy alperes még ugyanazon tárgyalás folyamán hiteles telekkönyvi kivonatot csatol, vagy más alkalmas módon bizonyitja, esetleg erősen valószinüsiti tulajdonjogát; s a tárgyalást azért

kell elhalasztani, mert ezzel szemben a felperes támaszt jogszüntető kifogásokat, vagy mert felperes a jogra alapitott viszonkereset ellen az ingatlan értékére alapitott pergátló kifogást emel stb., s a további bizonyitás ezért válik szükségessé. Ily esetekben, amidőn nyilvánvaló, hogy a visszahelyezést kimondó részitélet csak felesleges herczehurczát s költségszaporitást okozó czélszerütlen vexatio, mert azt a végitélettel — előreláthatólag — hatályon kivül kell majd helyezni, az 579. §-nak a részitélet hozatalára vonatkozó *parancsoló* intézkedése ismét csak békójává válik a biró jobb belátásának; s ezért e szakasz első bekezdését következőképp ki kellene egésziteni: «*A részitélet hozatala mellőzhető, ha előre látható, hogy azt ugyanazon perben a jog iránt hozandó itéletben hatályon kivül kellene helyezni*». Mert «dolo petit, qui petit, quod mox redditurus est».

Az 1893 : XVIII. tcz. is csak világos jogelismerés vagy lemondás esetén teszi kötelezővé a részitélet hozatalát; más esetekben ez a 103. §. szerint teljesen a biró belátására van bizva. Tudtommal nem merült fel panasz arra nézve, hogy a birróságok ezen discretionális jogukat helytelenül alkalmazták volna; s igy azt hiszem, hogy annak elbirálása, vajjon az adott esetben a visszahelyezés kérdésében czélszerü lesz-e részitéletet hozni vagy sem, minden aggály nélkül a biróra bizható.

Dr. Kovács Marczel,
aradi kir. törvényszéki biró.

(Folyt. köv.)

A külföldön korlátolt felelősséggel alakult társaságok jogállása Magyarországon.*

Ha bármilyen külföldön jogérvényesen létrejött ténynek belföldi hatására vonatkozó tételes intézkedések, csoportositásáról van szó, ugy legczélszerübben a csoportositás hármas beosztás keretében eszközölhető. A legprægnansabban nyilvánul a beosztás a külföldi itéletek végrehajtására vonatkozó jogszabályok esetében. A külföldi itéletek esetében ugyanis beszélünk jogszabályokról, melyek az itélet hozatalát szabályozzák, ezek az itélő biró államának perrendtartásába tartoznak. Beszélünk az u. n. exequatur eljárást szabályozó törvényekről, azaz törvényekről, melyek meghatározzák azokat a feltételeket, melyek beállta esetében külföldi itélet alapján végrehajtás kérhető — ezek a szabályok a nemzetközi magánjog keretébe tartoznak — végül beszélünk jogszabályokról, melyek az elismert külföldi itélet végrehajtását szabályozzák — ezek a szabályok a belföldi jog körébe tartoznak. Ugyanigy a külföldi társaságok esetében. Itt is a külföldi jog szabályozza a társaság alakulásának feltételeit. A nemzetközi magánjog határozza meg az exequatur eljárást, azaz meghatározza azokat a feltételeket, melyeknek beállta esetén a külföldön jogérvényesen alakult társaság Magyarországon elismerendő — végül a magyar magánjog meghatározza azokat a szabályokat, melyek a Magyarországon elismert külföldi társaságot üzlete folytatásánál kötelezik.

A társaság külföldi alakulására vonatkozó szabályokkal ezen előadás során nem foglalkoztam. Az exequatur eljárás tekintetében megállapitottam azt, hogy csak olyan külföldön jogérvényesen megalakult korlátolt felelősségü társaság kérheti Magyarországon fióktelepének elismerését, mely külföldön müködik és igazolja, hogy a belföldön képviselőséget felállitott alaptőkéjét részben Magyarországon helyezte el, szóval igazolja, hogy a 211. §. követelményeinek eleget tett. Az üzlet folytatására vonatkozó szabályok tekintetében pedig áll az, hogy általában ugyanazok a szabályok alkalmazandók a külföldi társaságok üzleteire, mint a minő szabályok alkalmaztatnak magyarországi társaságok üzleteire. Külön kiemeltem azt, hogy a társaság Magyarország területén külön könyveket vezetni, és általános és különös mérleget közzé tenni tartozik. Ezen szabályok alól azonban kivételt képeznek az osztrák korlátolt felelősségü társaságok.

Az 1907. évi kiegyezési törvény XIX. szakasza ugyanis a következőképp intézkedik: «Az egyik állam területén törvényesen megalakult részvénytársaságok (részvényekre alakult betéti társaságok) korlátolt felelősségü társaságok, biztositó társaságok, közkereseti s iparszövetkezetek, müködésüket a másik állam területére ott törvényesen megengedett üzletekre kiterjeszthetik, és ott fióktelepeket állithatnak. Ily esetekben a belföldi társaságokkal és intézetekkel egyenlőknek tekintetnek és a másik állam területén folytatott üzleteikre nézve csupán azoknak a szabályoknak vannak alávetve, amelyek a belföldi vállalatok hasonnevü üzleteinek folytatására nézve érvényesek. A szerződő felek közt a részvénytársaságok, biztositó társaságok, közkereseti és iparszövetkezetek kölcsönös bebocsátása és ezek üzletének folytatása iránt létesült külön megállapodások ezen szerződés tartama alatt változatlanul hatályban maradnak».

Ha szem előtt tartjuk már most az emlitett hármas beosztást, ugy állithatjuk, hogy az Ausztriában alakult korlátolt felelősségü társaságok *feltétlenül* kivánhatják, Magyarországon elismerésüket, illetve fióktelepük czégének bejegyzését. A törvény XIX. §. 3. pontja szerint ugyanis, az 1878 : XX. és 1899 : XXXIX. tcz., amely tcz.-ek az osztrák társaságok magyarországi fióktelepének bejegyzési *feltételeit* szabályozzák, csak a részvénytársaságokra, szövetkezetekre és biztositó társaságokra alkalmazandók és nem alkalmazhatók tehát a korlátolt felelősségü társaságokra. Ennek folytán az osztrák korlátolt felelősségü társaságok nem tartoznak képviselőséget felállitani. stb.

A korlátolt felelősségü társaságok müködése tekintetében a törvény meghatározza továbbá, hogy azok a magyar társaságokkal egyenlőknek tekintendők, ennek folytán azok a specziális kötelezettségek, melyeket az 1878. és 1899. törvényczikkek az osztrák társaságokra rónak, ezekre a társaságokra nem terjeszthetők ki. Más szóval ezek a társaságok fióktelepükön könyveket vezetni nem tartoznak, mérlegük közzétételére nem kötelesek.

Adó tekintetében az osztrák korlátolt felelősségü társaságoknak szintén különálló helyzetük van. Miután ugyanis ezek a társaságok nyilvános számadásra Magyarország területén nem kötelezhetők, adó tekintetében sem sorolhatók a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok közé — hanem adójuk a III. osztályu kereseti adó elvei és kulcsa szerint vetendő ki. Nem tekinthetők ezek az osztrák társaságok nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknak még abban az esetben sem, ha banküzlettel foglalkoznak, azaz még abban az esetben sem, ha főtelepük helyén nyilvános számadást adni tartoznak. Nem pedig azért, mert a nyilv. számad. köt. váll. adójára vonatkozó szabályzat 3. §-a szerint nyilvános számadásra kötelezettnek csak azon külföldi társaság tekinthető, melynek Magyarország területén nyilvános számadásra kötelezett képviselősége van. Állitható tehát, hogy az osztrák korlátolt felelősségü társaságok fióktelepének jogállása Magyarország területén olyan, mint az osztrák közkereseti társaság, illetve betéti társaság magyarországi fióktelepének jogállása — ellenben az egyéb külföldi korlátolt felelősségü társaságok magyarországi fiókjainak jogállása olyan, mint — a külföldi részvénytársaságok fiókjainak jogállása. Ezen jogállásnak következménye már most az lehet, hogy azok kik Magyarország területén korlátolt felelősségü társaságban üzletet folytatni akarnak, miután a magyar törvény a korlátolt felelősségü társaságokat nem ismeri, Ausztriában G. M. B. H.-ot fognak alapitani és üzletüket Budapesten mint az osztrák társaság fióktelepét fogják bejegyeztetni. Adva van tehát annak a lehetősége, hogy a magyar kereskedelmi törvényt szinleges ausztriai alapitásokkal ki fogják játszani. Ez az eljárás az ujság ingerével sem fog hatni; a részvénytársaságok történetéből hasonló

* Részlet a szerzőnek f. hó 15-én tartott jogászegyleti előadásából.

★

alapitások ismeretesek. Ezt az in frauden legis eljárást a magam részéről ugyan gazdaságilag károsnak avagy veszélyesnek nem tartom, mégis a magyar kereskedelmi törvény alapján állva, fel kell vetnünk azt a kérdést, van-e az ily fajta kijátszások ellen védelem?

Hasonló kérdéssel foglalkozik egy a czégjegyzékvezető hatóságokhoz kibocsájtott rendeletében a svájczi igazságügyminiszter.* A rendelet ugyanis következőket mondja: külföldi korlátolt felelősségü társaságok — amennyiben hazájukban érvényesen megalakultak, Svájczban, habár a svájczi jog ezt a társasági formát nem ismeri, bejegyzésüket kérhetik — kivévén mégis azt az esetet, ha a külföldi alapitás a svájczi jog kijátszása czéljából történt. A svájczi igazságügyminiszter alkalmazza tehát a quod in fraudem legis est contra legem est jogelvet, és utasitja a hatóságokat, hogy azt az alakulást, mely nyilván a svájczi jog kijátszását czélozza, érvényes alakulásnak el ne ismerjék. Megjegyzendő, hogy annak megállapitása, miszerint a társaság a belföldi jog kijátszása czéljából alakittatott külföldön, néha igen egyszerü. Rendesen ugyanis a tényállás az, hogy létezik egy társaság, mely a külföldön müködik, azaz a külföldön üzleteket köt, és müködését a belföldre is ki akarja terjeszteni és fióktelepe által üzleteket akar kötni, vagyis a rendes állapot az, hogy létezik egy müködő főtelep, és hogy a főtelep müködését fióktelepek utján kiterjeszti. Ez a tényállás lebegett a kereskedelmi törvény előtt is, mely a 210. és következő §-aiban megköveteli azt, hogy a fióktelepének bejegyzését kérő társaság a külföldön müködjék. A szinlelt alapitás esetében azonban a külföldi főtelep — nem valóságos telep — tehát nem is főtelep, a telep csak formailag létezik, valóban azonban müködést nem fejt ki, hanem az alapitás sulya a fióktelepen nyugszik, és a társaság müködést csak a fióktelepen fejt ki. Ilyen szinlelt alapitás volt a következő esetben: Belgiumban ** alakult egy részvénytársaság, melynek czélja volt a Duna és mellékfolyói medenczéjében, valamint a szomszéd medenczékben fekvő szénbányákra vonatkozó engedélyek tanulmányozása, elnyerése és kiaknázása. A budapesti kereskedelmi törvényszék és vele megegyezően a budapesti kir. tábla ezen társaság magyarországi fióktelepének bejegyzését megtagadták. Megtagadták pedig azon okból, mert a kereskedelmi törvény 210. és következő §-ai értelmében csak a külföldön valósággal müködő s külföldön üzletet folytató társaságok kérhetik czégüknek bejegyzését, a folyamodó társaság pedig tárgyánál fogva hazájában Belgiumban, hol a Duna és mellékfolyói nem folynak, üzleti müködést nem fejthet ki. A svájczi igazságügyminiszter tehát, midőn azt mondja, hogy a szinlelt alapitások a törvény szeme előtt érvénytelenek, lényegileg azt mondja, hogy oly társaságok, melyek a külföldön csak alakultak, de valóban ott nem müködnek, a Svájczban fióktelepet fel nem állithatnak. Ugyanez az eszköz, ugyanez a védelem a magyar biró rendelkezésére áll a kiegyezési törv. 19. §-a szerint, mely azt mondja, hogy korlátolt felelősségü társaságok müködésüket az ország területére kiterjeszthetik, azaz az egyezmény szerint oly társaságok alapithatnak Magyarországon fióktelepeket, melyek Ausztriában nemcsak alakultak, hanem müködnek is. A szinlelt osztrák társaság azonban Magyarországon fióktelepet nem létesithet. Ha valahol adva van egy gazdasági érdek — mint aminő gazdasági érdek korunkban a korlátolt felelősségü társaságok alapithatása — és adva van egy lehetőség az ezen érdeket nem respectáló honi törvény kijátszására, ugy rendszerint a felek mindig találnak utakat és módokat, hogy a törvényt kijátszszák. Valóságos harcz fejlődik a felek és a biróságok között, a szinlelés, a mimikri mindig tökéletesebb lesz és igy felismerése is nehezebb és nehezebb lesz, és valljuk be őszintén, végül rendesen a felek győznek, és érdekük kielégitést nyer. Láttuk ezt az erdélyi házasságoknál, látjuk a magyarországi válásoknál, és látjuk napjainkban, ha figyelemmel kisérjük az osztrák határidőüzlet kijátszása czéljából Magyarországon kötött ügyleteket.

A jövőben a felek nem lesznek többé olyan ügyetlenek, mint a belga szénbányatársaság alapitói, mert megtanulják a budapesti kir. tábla itéletéből, hogy ha az ember Belgiumban oly társaságot akar alapitani, mely tisztán csak Magyarországon folytat üzletet, ugy nem szabad az alapszabályokban őszintén bevallani, hogy csak a Duna melletti szénbányák kitermelése terveztetik, hanem általánosságban ki kell terjeszteni a társaság czélját szénbányák kitermelésére és hatósági bizonyitvánnyal igazolni, hogy a társaság üzlethelyiséget bérelt, alkalmazottai vannak, és igy tehát müködik. A gazdasági viszonyok ugy alakultak Magyarországon is, hogy a korlátolt felelősségü társasági alakulatokra szükségünk van és ha sokáig fog késni még — a már olyan régen igért — a korlátolt felelősségü társaságokat Magyarországon meghonositó törvény, ugy készen lehetünk arra, hogy az intézmény, melyet az ajtón bebocsájtani késünk, be fog lopódzni az ablakon. A gazdasági élet követelményei kielégitést szereznek maguknak a törvény szavain keresztül is.

Dr. Wittmann Ernő.

* V. ö. Clunet Journal du Droit Civil international privé 1900. p. 442.

** V. ö. Vályi czégjog 607. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Még egy «kétszeri elitélés».

A *Jogt. Közl.* folyó évi február 7-iki számában közölt eset kapcsában ime itt egy másik, de nem egészen analog eset; nem analog okaira nézve és eredményére nézve sem, de példája annak, hogy az érdekelt felek indolenciája hova vezethet.

X. sértett 1906. év augusztus 15-én szurásból eredő testi sértést szenvedett, amelyről a kórházi bizonyitvány 1906 szeptember 3-án, tehát az eset után 18-ad napon azt állitotta, hogy a gyógyulásra *még* 6—8 nap kell, tehát 20 napon tuli tartamú.

Ez alapon N. vádlott ellen sulyos testi sértés büntette miatt emeltetett a vád és a kir. törvényszék által elitéltetett 1907 január 16-án három hónapi fogházra és 20 K pénzbüntetésre a Btk. 92. §-a alkalmazásával, mely itéletet a kir. itélőtábla a kir. ügyész felebbezése következtében 1907 április 3-án — négy hónapra felemelvén a büntetést — egyébként helybenhagyott.

Ez itéletnek a kir. törvényszék előtt való kihirdetése alkalmával a vádlott semmiségi panaszt jelentett be, «mert ő ezért a cselekményért el van itélve és a büntetést ki is állotta» még pedig kiállott 28 napi fogházat, mint főbüntetést, és két napot a kiszabott 20 K pénzbüntetés átváltoztatása folytán.

E nyilatkozat után a kir. törvényszék elfogadta a semmiségi panaszt, de felterjesztés előtt megszerezte és a perhez csatolta azokat az iratokat, amelyeket a vádlott felemlitett.

Ez iratokból pedig a következő tényállás derült ki:

Ugyanezen cselekményért a csendőrség is hivatalból feljelentést tett az illetékes járásbirósághoz; a járásbiróságnál a sértett felemlitette, hogy ő a szabadkai kórházban kezeltetett; ennek következtében a kórház megkerestetett orvosi lelet és véleményadás iránt, s onnan 1906 október 1-én kelt hivatalos értesités szerint sértett az 1906 augusztus 15-én szenvedett sérülése után 1906. évi szeptember 3-án *gyógyultan* bocsáttatott el.

Természetes, hogy ekkép 20 napon belül gyógyult sértés alapján a kir. járásbiróság vádlottat a sulyos testi sértés vétségében helyesen mondotta ki bünösnek és itélte el 1906 november 21-én; a kir. törvényszék ugyancsak 1906 deczem-

ber 29-én pedig ezen itéletet helybenhagyván, vádlott a kiszabott 28 napi fogházat s ezt helyettesitő 20 K pénzbüntetés helyett kiszabott még két napot 1907 márczius 3-ig ki is állotta, a büntett czimén folyamatban levő ügyben a kir. itélőtábla itéletének kihirdetésekor tehát vádlott joggal mondhatta, hogy ő már ezért kiállotta a büntetését.

Ezek a járásbirósagtól megszerzett iratok a bejelentett semmiségi panasz kapcsában felterjesztettek a Curiához; ott volt tehát a vádlottnak az a nyilatkozata is, hogy ő már *kiállotta a büntetést ezért a cselekményért*, a kir. Curia azonban a vádlott semmiségi panaszát visszautasitotta, mert vádlott semmiségi okot nem jelölt meg (BP. 432. §.), miből az tünik ki, hogy mint a fenthivatkozott multkori soraimban felemlitettem, az a körülmény, hogy a vádlott ugyane cselekmény miatt már elitéltetett és büntetését ki is állotta, a BP. 385. §. *c)* pontjában meghatározott anyagi semmiségi ok megállapitására nem képez alapot, mert a Btk. VII. és IX. fejezetében felsorolt büntethetőséget kizáró okok között az eset felsorolva nincs; a kir. Curia tehát hallgatag mellőzte a vádlott ama nyilatkozatának mérlegelését, hogy ő már kiállotta ezért a cselekményért a büntetést; mellőzte annak ellenére, hogy vádlott állitásai a vonatkozó járásbirósági per csatolt okiratainak tartalmával kétségtelenül bizonyitva és megerősitve voltak; mellőzte pedig szerintem azért is, mert ily esetben az ujrafelvétel az egyedüli mód és ut arra nézve, hogy a dolog akár a vádlott terhére, akár javára reperáltassék.

Ugy is történt. A curiai határozat leérkezésével a kir. ügyész ugyanis — szerintem ugyan helytelenül a BP. 446. §-a 4. pontja alapján (e törvényhely ugyanis a vádlott *javára* kérhető ujrafelvételről szól, mig a BP. 449. §-a az elitélt *terhére* inditványozható ujrafelvételről rendelkezik) — ujrafelvételt inditványozott; az iratok a vizsgálóbirónak még némely adat (személyazonosság stb.) kideritése czéljából kiadattak s a kir. törvényszék az ujrafelvétel megadásával főtárgyalás megtartása nélkül a BP. 457. §-ának 3. bekezdéséhez képest itéletet hozott, amelyben kimondotta, hogy a járásbiróság és kir. törvényszék fentjelzett itéleteit, mint amelyek az ujrafelvétel során megszerzett bizonyitékok szerint a törvényes hatáskör megsértésével hozattak — hatályon kivül helyezi, vádlottra nézve a hozott kir. táblai itéletet hatályában fentartja és kiszabott négy hónapi fogházbüntetéséből a járásbiróság, illetve törvényszéki itélet alapján elszenvedett fogságával egy hónapot kitöltöttnek vesz.

Curiosumképpen felemlitem, hogy ennek az ujrafelvételnek a során az a kórházi bizonyitvány, amely a járásbirósági eljárás során 19 naposnak jelezte a sértett gyógytartamát, hivatalosan akként igazittatott ki, hogy sértett 1906. évi szeptember 3-án «*csaknem*» gyógyultan bocsáttatott el a kórházból, és ez a *csaknem* szócska kimaradása okozta az egész zavart, mert ha az eredetileg is beiratik a leletbe, nem vitás a kérdés, t. i. az, hogy 20 napon túl tartott a gyógyulás és alkalma nyilt volna a kir. ügyészi megbizottnak az ügyet a törvényszék hatáskörébe utaltatnia.

Még csak egy megjegyzést. Vádlott a járásbiróságnál 28 napra, és két nappal helyettesithető 20 K-ra itéltetett, ő kiállott 30 napot. Most pedig négy hónapra és egy napra átváltoztatható 20 K-ra levén elitélve, s ebből egy hónap betudva levén, további vitás kérdés még az is, hogy miképp áll a pénzbüntetése vádlottnak. Azt gondolom, az is lerovottnak, illetve átváltoztatottnak és kitöltöttnek veendő abban a 30 napban, amelyet már eltöltött.

A multkor közölt esetben az elitélt jobban járt, ebben kevésbbé; de az élet ezerféle változatai és az emberek furfangjai között az sem lehetetlen, hogy hasonló esetek az illető résztvevők által szándékosan vagy legalább tudatosan követtetnek el, különösen gyanu fér az esetben a dologhoz, amidőn már rovott multu egyének szerepelnek a perben, akik sportot üznek abból, hogy a hatóságokat, birságokat megkisérelják felültetni és a valódi tényállás elhallgatásával vagy elferditésével félrevezetni. Hisz emlékszem, hogy pár évtized előtt váltóper uton egész a Curiáig felebbeztek egy kérdést, amelyben az volt az eldöntendő, hogy egy ház ajtóján krétával felirott s szöveg szerint teljesen kitöltött váltó alapján, melyet in natura a keresethez csatoltak, váltótörvényileg megállapitható-e a kötelezettség. Fogadásból tették.

Biró Vilmos,
kir. táblai biró.

Az 1907. évi XVII. tcz. hatásai a házassági perekre vonatkozó gyakorlatban.

A most idézett törvényczikk, mint tudjuk, 1907. évi május hó 1. napján lépett életbe. Azóta jóval több idő telt el egy félesztendőnél s igy nem lesz idő előtti dolog ez uj törvénynek a válóperekre vonatkozó gyakorlatban észlelt hatásairól egy pár észrevételt tenni.

Mikor a magyar képviselőház 1907. év márczius 8-án tartott 123-ik országos ülésében a polgári törvénykezési rendtartásnak és a sommás eljárásról szóló 1893:XVIII. tcz.-nek módositása tárgyában beadott törvényjavaslatot, a mostani 1907:XVII. tcz.-et általánosságban tárgyalta: *Tálos* István képviselő az előadó javaslatával szemben bizonyos figyelemreméltó aggodalmaknak adott kifejezést. Nem tartotta szerencsés gondolatnak azt, hogy az igazságügyi kormányzat a Curiát azzal is tehermentesiteni kivánta, hogy a házassági köteléki perekben az addig érvényben volt hivatalból való felülvizsgálatot megszüntette.

Különösen két irányban voltak sulyos aggodalmai a nevezett képviselőnek. «Nemcsak azért — ugymond, — hogy a házassági válóperek számának azok *olcsóbbá* és *gyorsabbá* tétele által előidézendő ijesztő mérvü növekedését megakadályozzuk, hanem az a szempont is kivánja *az eddigi eljárás meghagyását*, hogy a házassági perek *alaposan* elbiráltathassanak.»

Az előadó — *Csizmazia* Endre, — ez ellenvetésekkel szemben mindig csak a Curia tehermentesitését hangoztatta, aminthogy ez is volt a főczélja a szóban forgó törvényjavaslatnak. Kijelentette egyben, hogy a másod- és harmadfoku felülvizsgálat mellőzése a peres felekre nézve semmiféle sérelemmel nem jár, mert hiszen a feleknek jogukban áll felebbezni, ha pedig a törvény ellenére, vagy a törvényben meghatározott okok ellenére választották volna el őket, a *házasságvédőnek* jogában áll, sőt kötelessége ez ellen perorvoslattal élni.

Tapasztalatból beszélek, mikor annak a nézetemnek adok kifejezést, hogy az uj törvény — legalább a házassági perekre vonatkozó részében — éppenséggel nem váltotta be az igazságügyi kormányzat részéről hozzája füzött vérmes reménykedéseket. S amint eddigelé nem tette, ugy a jövőben még kevésbbé fogja. A jelenségek mindenképpen arra vallanak, hogy Tálos István képviselőnek nagyon is igazsága volt, mikor fentebb emlitett aggodalmainak kifejezést adott.

Az uj törvénynek a gyakorlatban megnyilvánult egyik hatása az, hogy mikor ez a tehermentesités a válóperek ügyforgalmát másod- és harmadfokon a minimumra leszoritotta, ugyanakkor a kir. törvényszékeknél már eddig is érezhetően megduzzasztotta a házassági perek statisztikáját. Nem terjeszkedve ki ezuttal arra, hogy szerintem egy jó törvénynek sohasem lehet czélja az, hogy amikor egy igazságszolgáltatási fórum vállairól terhet vesz le, megnövelje vele egy alsóbb fórum sokkalta nagyobb terheit, máris kétségtelen, hogy a válóperek jelenlegi olcsósága és gyorsasága a válást igen gyakorivá fogja tenni. És mindez a tehermentesités szent nevében fog történni. Az az «ijesztő mérvü növekedés» a válóperek statisztikájában, ezidőszerint ugyan még nem következett be. E jelenség leglényegesebb oka csaknem teljes bizonyossággal abban a körülményben keresendő, hogy az uj törvény, az életbelépte óta lefolyt idő rövidsége miatt, még nem ment át kellően a köztudatba, de a jelek máris arra vallanak, hogy az ide vonatkozó statisztika jövőben hatalmas mennyiségeket fog produkálni. Sokat lehetne itt ezzel kapcsolatban elmélkedni afölött: vajjon lehet-e, szabad-e egy uj törvénynek, csak azért, hogy az ország legfőbb biróságanak terhein — ugy ahogy — könnyitsen, a házassági végelválás hihetetlen gyorssá és olcsóvá tétele által a családi élet kötelékeit meglazitani s ezáltal — mint arról a javaslat tárgyalásakor is szó volt

már — a társadalom s ennek révén az állam existenciájának alapjait kikezdeni. Annak idején nem ok nélkül rendelték el a hivatalból való felülvizsgálatot.

Aztán meg az ugynevezett *alaposság* kérdése sem a legutolsó. Az előadói javaslat annak idején egyáltalán nem látta a hivatalból való felülvizsgálat eltörlése által veszélyeztetettnek a házassági perek elbirálásának alaposságát, mert hiszen a házasságvédőnek nemcsak joga, sőt kötelessége adott esetben perorvoslati jogával élnie. Nos, az uj törvény életbeléptetése óta folytatott törvénykezési gyakorlat szintén csak azt igazolja, hogy a házasságvédői intézmény, akárcsak annakelőtte, bizony azóta is csupán — figura. Se nem oszt, se nem szoroz. Ugyancsak törvényellenesnek kellene lennie a házasság felbontásának, hogy a házasságvédő is a sarkára álljon. ilyen eset pedig elsőbiróságainknál csaknem kizártnak tekinthető.

A hivatalból való felülvizsgálatot iparkodik szintén pótolni az 1907:XVII. tcz. 7. §-a, melynek értelmében a házasság felbontását kimondandó minden érdemleges itélet az illetékes kir. törvényszék mellett müködő *kir. ügyész*-nek is megküldendő. Ezzel kapcsolatban megadja neki a törvény azt a jogot, hogy az illető házassági pör aktáit megtekintheti s amennyiben szükségét látja: a *hatáskör* kérdésében jogorvoslattal élhet. Előrelátható volt, hogy a kir. ügyészségeknek sem idejük, sem kedvük nem lesz valami sok a házassági perek hatásköri kérdéseivel bibelődni. Eltekintve attól a már magában véve is viszás helyzettől, hogy független bíróságok itélkezéseit és eljárását kir. ügyész vizsgálja felül, az ügyészségek nem is nagyon mutatkoznak hajlandóknak beleavatkozni a dolgok menetébe. Szépen a vonatkozó miniszteri rendeletben megszabott iratcsomóba beteszik a hozzájuk érkezett érdemleges felbontó itéleteket. Nem általánosságban beszélek, tisztelet adassék az e téren is föltétlenül felmerülhető kivételeknek.

Házasságjogi judikaturánk annakelőtte sem volt mentes a hézagoktól. Sokszor sántitott és ingadozott. Most legnagyobbrészt el van vágva az ut arra, hogy a fölmerülhető vitás elvi kérdések megfelelően tisztázódjanak. A felekre legkevésbbé lehet bizni a dolgot, mert ők, csakhogy minél gyorsabban szabaduljanak egymástól, inkább készséggel lemondanak a felebbezésről. A házasságvédő nem törődik vele, a kir. ügyésznek pedig csak a hatáskört szabad vizsgálnia.

A jelzett határoknak még csak a kezdetén vagyunk. Kivánatos, hogy az ezutáni tapasztalatok derekasan rám czáfoljanak. *Zsoldos Benő.*

Statisztika és hátralék.

Statisztika idején irt czikkemre (4. szám 26. oldal) választ kaptam e közlöny hasábjain. (7. szám, 65. oldal. Hátralékkimutatás stb.)

A válasz irója a biró munkájának megitélésénél a folyamatban maradt ügyek számát egyáltalán nem tartja fontosnak, s nem tételezi fel, hogy az «igazságügyi adminisztráczió» fontosnak tartaná.

A válasz irója téved.

Az «igazságügyi adminisztráczió» fontosnak tartja, mert azokban az észrevételekben, amelyeket évenként az ügyvizsgálat és évi kimutatás alkalmából a királyi tábla elnöke és az igazságügyminiszter leküld, a folyamatban maradt perek számának birálatát sohasem mulasztják el, sőt mindig különösen kiemelik e rovat eredményeit.

S a birói munka számszerü eredményében — a statisztika kapcsán pedig, amint már a multkor hangsulyoztam, csak erről beszélhetünk — az az adat, az elmult évről áthozott s az év folyamán érkezett perek számához arányositva van is oly jelentős, mint a pertartam, a contradictorius tárgyalások s az itéletek száma, amire a válasz irója helyez sulyt. Mert igaz ugyan, hogy jó munkásnak is lehet nagy hátraléka, de lehet ám sok perben kevés tárgyaláson, rövid pertartammal itéletet hozni nagyon rosszul is, szóval: sokat és gyorsan rosszul végezni.

A válasz irója azt mondja azután, hogy a folyamatban maradt perek kimutatásának inditványozott kettéválasztása azért nem szükséges, mert következtetés utján a hozzáértő a mai kimutatásból is megállapithatja hozzávetőleg, hogy menynyi a folyó perekből a még nem tárgyalt ügy.

A válasz irója ismét téved. Nincs az a hozzáértés, amely ezt csak hozzávetőleg is megállapithatná. Tegyük fel például hogy a birónak 1907. évi kimutatása szerint a tárgyalásoknak kimutatott legtávolabbi határnapja (28. rovat), amely elfogadott értelmezés szerint az u. n. első tárgyalásokra vonatkozik, 1908 január 13. s a folyamatban maradt pereknek száma (42. rovat) 200. Ez a két adat a mi kérdésünkre nem ad választ, mert lehetséges az is, hogy a 200 perből csak 40 a január 13 ára kitüzött első tárgyalás és 160 a különben kitüzött igazán folyó per, meg az is, hogy 160 első tárgyalást tüzött ki január 13-ára a biró, és csak 40 a valóban hátralékos pere. Hiszen éppen azért javaslom én az ujitást s éppen azért tartom fenn a javaslatot a válasz után is.

A válasz irója végül kérdést intéz hozzám a beszolgáltatott adatok igaz voltáról. Nem tudom, hogy az én soraim miképp adhattak alkalmat ennek a kérdésnek feltevésére, de azért válaszolok rá. Sem magam nem foglalkozom hamis adatok beszolgáltatásával, sem más birónál nem tapasztaltam. Sőt inkább azt látom, hogy a birák túlsok időt és lelkiismeretességet forditanak erre a statisztikára. S engedje meg a válasz irója, hogy ennek kapcsán én is kérdéssel fejezzem be e sorokat. Nem gondolja-e, hogy majd ha a járásbirósági biráknak felszabaditásáról lesz szó a nem birói munka alól, ezt az egész statisztikát is ehhez a terhes nem birói munkához kell sorolni? *r.*

Különfélék.

— **A tőzsdebiróság reformja.** Az igazságügyminisztérium tanácskozást tartott az érdekelt szakkörök bevonása mellett abban a kérdésben, vajjon mennyiben lehetne a tőzsdebiróságnál a jelenlegi ötös tanácsok helyett hármas tanácsokat szervezni. Kisebb ügyekben, valamint mulasztás folytán tartott tárgyalásoknál ez a reform egy részről sem talált ellenzésre. Azt hiszszük, az egyszerüsitésben még ennél is tovább lehetne menni, amennyiben a makacssági eljárásban az egyes birói rendszert is be lehetne hozni. Nincs semmi ok arra, hogy minden héten kétszer-háromszor most öt, a jövőben három tőzsdetanácsos foglalkozzék azzal, hogy a felperes keresete értelmében meghozza az itéletet. Ezt a funkcziót éppen ugy el tudná látni egy tanácsos, mint ahogyan azt most öten, esetleg a tervezett reform szerint hárman fogják végezni. Ha talán a nagyobb ügyekre nézve ezen radikálisnak látszó terv ellenzésre találna is, az mindenesetre meg volna valósitható a kisebb ügyekben. Ha rábizzuk a kir. járásbiróság egyes birájára 1000 K-ig, a perrendtartás tervezete szerint meg éppen 2500 K-ig, az érdemleges perekben való határozathozatalt, akkor nincs akadálya annak, hogy minden, a tőzsdebiróság elé kerülő perben, vagy ha nagyon óvatosak akarunk lenni, a járásbirósági értékhatárt tul nem haladó perekben, a makacssági eljárásban teljes nyugalommal ne bizzuk az itélet meghozatalát egyes biróra.

— **A felebbvitel korlátozása és a pertárgy értéke.** Az 1907 május 1-én hatályba lépett 1907:XVII. tcz. 4. §-a értelmében: «a kir. törvényszék hatáskörébe tartozó azokban a vagyonjogi perekben — ideértve a kereskedelmi és váltópereket is — amelyekben a per tárgyának értéke járulékok nélkül 1000 K-t meg nem halad, a másodbiróság határozata ellen felebbvitelnek nincs helye.» Ezt a jogszabályt, a törvényt életbeléptető 1907 április 10-én 15,500 sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 6. §-a szerint, a folyamatban levő azokban az ügyekben is alkalmazni kell, amelyekben a másodbiróság az 1907:XVII. tcz. életbelépte után, tehát 1907 május 1. óta határozott. (Ezt a rendelkezést különösen az elsőbiróságnál kell megfigyelni, mert az 1881:LIX. tcz. 28. §-ának második bekezdése szerint: «*Az elsőbiróság* által hivatalból utasitandó vissza a felebbvitel akkor is, ha a felebbvitel a törvény által ki van zárva».)

Azokban a rendes perekben már most, amelyeknek tárgya nem készpénz (vagy ezzel azonos: a per tárgyának készpénzbeli egyenértéke), figyelemmel az 1907:XVII. tcz. 4. §-ára, szükségessé válik a pertárgy értékének előző megállapitása, nehogy ennek hiánya a végleges elintézést a leg-

főbb bíróság részéről késleltesse, a feleknek pedig sok fölösleges költséget okozzon, mert a félre nézve vajmi kevés megnyugtató van abban, ha a költséges pótló eljárás után kiderül, hogy a peres tárgy értéke 1000 K-n alul van és a kir. Curia ezután utasitja vissza hivatalból a felebbvitelt. A rendes eljárásban, igaz, nincs szabály a peres tárgy értékének megállapitására, mert a sommás eljárás 3. és 4. §-ának vonatkozó rendelkezései a rendes eljárásra nem terjednek ki (sommás eljárás 215. §.). Mivel azonban lehetetlen, hogy az érték megállapitása másféleképpen történjék a rendes eljárásban, mint a sommásban, legczélszerübbnek látszik ez utóbbi eljárás szabályait hallgatóan — tehát a sommás eljárás vonatkozó rendelkezéseinek hasonlóság utján figyelembe vételével — alkalmazni a rendes eljárásban is, mindazokban az esetekben, amelyeket a sommás eljárás 3. §-a sorol föl. Csakis ily módon lehet az 1907 : XVII. tcz. 4. § ának érvényt szerezni ugy, hogy sem az általa elérni óhajtott igazságügyi érdek, sem pedig a jogot kereső felek érdeke sérelmet ne szenvedjen. *Dr. Márkus Dezső.*

— **A nemzetközi jogi egyesület budapesti conferentiája.** A Londonban székelő Nemzetközi Jogi Egyesület (International Law Association) a Budapesti Ügyvédi Kamara, a Magyar Jogászegylet és a Budapesti Ugyvédi Kör meghivása folytán ez év szeptemberében 25-ik conferentiáját Budapesten fogja megtartani. A londoni vezetőség, melynek élén Lord Alverstone és Lord Justice Kennedy (a londoni felebbezési bíróság lord birája) állanak, nagy buzgalommal fáradozik a conferentia előkészitésén és karöltve halad velük a Budapesten már mult év tavaszán Günther Antal igazságügyminiszter elnöklete alatt tartott ülésén megalakult előkészitő-bizottság, melynek vezető tagjai dr. Nagy Ferencz egyet. tanár, dr. Tőry Gusztáv államtitkár és dr. Brüll Ignácz kamarai h. elnök, udvari tanácsos.

A nemzetközi Jogi Egyesület nem elvont jogelméleti kérdések fejtegetésével foglalkozik, hanem főképpen gyakorlati, a nemzetközi kereskedelmi forgalmat közelebbről érintő kérdéseknek szenteli müködését. Nagy hirét az egyesület épp annak a körülménynek köszönheti, hogy a Yorki és Antwerpeni conferentiáján a müvelt államok hajósai között, egyes, a nemzetközi hajóforgalomban nagy fontossággal biró kérdések tekintetében megegyezést sikerült létesitenie, mely egyezmény a Yorki és Antwerpeni szabályok neve alatt ismeretes és a gyakorlatba átment. Az egyesület ezen régi alapelveihez hüen a tárgysorozat ugy lett összeállitva, hogy a budapesti conferentián nemcsak jogászok, hanem gazdasági tényezők is részt vehessenek.

Nem kerülte el az előkészitő-bizottság figyelmét az a körülmény sem, hogy a külföldön Magyarország közjogi állása és törvényei tekintetében igen téves felfogások uralkodnak és felhasználva a kinálkozó alkalmat, informálni fogja a conferentiára nagy számban Budapestre érkező jogászi tekintélyeket, a magyar jog állásáról és törvényeinek tartalmáról. Az informálás nehéz feladatára Nagy Ferencz, nyugalmazott államtitkár, egyetemi tanár vállalkozott, aki mint a kolozsvári egyetem kiküldötte már 1875. évben az International Law Association antwerpeni conferentiáján részt vett és akinek tudományos egyénisége külföldön is ismeretes.

A tárgysorozat fontosabb pontjai a következők:

A váltójog egységesitése, kettős adóztatás, választott bíróságok itéleteinek végrehajthatósága, büntettesek kiadatásának kérdése, külföldi társaságok. Tervbe van véve egyes tengerjogi kérdéseknek megvitatása is. Tekintettel a conferentia fontosságára, a titkárság permanentiában van és érdeklődőknek szivesen szolgál felvilágositással. Levelek a titkárság czimére, V. ker. Szemere-utcza 10. szám, intézendők, szóbeli felvilágositások pedig február hó 8-tól minden második szombaton 5½ órakor a budapesti Ügyvédi Kamara helyiségében kaphatók.

— **A zugirászat** felől a perrendtartás életbeléptető törvényének tervezete a következő intézkedést tartalmazza: «Aki anélkül, hogy erre jogositva volna, üzletszerüen, vagy dijért, bíróság vagy hatóság előtt feleket képvisel, részükre beadványokat szerkeszt, vagy erre ajánlkozik, valamint az, aki az ügyvédség gyakorlására való jogát szinleli, kihágást követ el és 600 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel, visszaesés esetében két hónapig terjedhető elzárással büntetendő. A vád képviseletét pótmagánvádlóként annak az ügyvédi kamarának az ügyésze is átveheti, melynek területén a kihágást elkövették».

— **A büntető novella törvénybeiktatását** sürgeti a budapesti ügyvédi kamara jelentése és kivánatosnak mondja, hogy a törvényhozás ezen ügygyel mielőbb a legkomolyabban foglalkozzék. Ugyanezen értelemben nyilatkozik a kolozsvári ügyvédi kamara, amely a novella tervezetét feltétlenül üdvös törvénymünek mondja, amely alkalmat nyujt a birónak arra, hogy mikor itélkezik, individualizáljon. Sürgeti mindkét kamara a feltételes elitélésnek minél előbb való behozatalát.

— **A 87. számu curiai teljes-ülési döntvényre nézve** a budapesti ügyvédi kamara elitélő álláspontot foglal el és szükségesnek tartja, hogy a Btk. novellája megfelelő intézkedés által kiegészittessék, hogy igy a döntvény «megérdemelt sorsára jusson, mielőtt gyakorlati alkalmazása oly eredményeket idézne elő, amelyek méltán provokálják a kritikát».

— **A birói öltöny.** A perrendtartás életbeléptető törvényének tervezete szerint (83. §.) az igazságügyminiszter elrendelheti, hogy a bíróság és az ügyészség tagjai hivatali müködésükben hivataluk magyar jellegét kifejezésre juttató birói öltönyt viseljenek. Az indokolás kiemeli, hogy «sem egyenruhára, sem a külföldi bíróságoknál elfogadott talárra nem gondol itt a javaslat, hanem oly öltönyt tart szem előtt, amely a hivatalok magyar jellege és müködése komolysága mellett a kényelmi szempontoknak is megfelel.»

— **A fizetési meghagyások ügyvédi dijai** a perrendtartás életbeléptető tervezete szerint a következők lennének: 40 K-ig 2 K, 40—100 K-ig 3 K, 100—400 K-ig 5 K, 400—600 K-ig 8 K, 600—1000 K-ig 10 K, és ezen felül minden megkezdett 1000 K után 6 K.

— **A teljes-ülési döntvények hatályáról** a perrendtartás életbeléptető törvényének tervezete 69. §-ában akkép intézkedik, hogy a kir. Curia teljes-ülési határozatát a kir. Curia tanácsai és azokban az ügyekben, amelyekben a törvény szerint mint utolsó foku bíróságok járnak el, az alsóbíróságok mindaddig követni kötelesek, amig azt a kir. Curia teljes-ülése meg nem változtatja.

A kir. itélőtábla teljes-ülési határozatát a kir. itélőtábla tanácsai, valamint a kir. itélőtábla területén levő alsóbíróságok, ha az ügyben a törvény szerint utolsófokban járnak el, mindaddig követni kötelesek, amig azt a kir. itélőtábla vagy a kir. Curia teljes-ülése meg nem változtatja.

Ebből következik, hogy — amint az indokolás is kiemeli — olyan ügyekben, amelyekben az alsóbíróságok nem járnak el utolsófokban, nem kell a teljes-ülési döntvényt követniök, hanem azzal ellentétbe is helyezkedhetnek.

— **A birói kiadmányok rosszasága** mellett az ügyvédi iratok olvashatlansága is gyakori. A szegedi kir. itélőtábla elnöke a szabadkai és a szegedi ügyvédi kamarához e tárgyban a következő átiratot intézte: A szegedi kir. itélőtábla elnökétől 325/1908. eln. szám. A vezetésem alatt álló kir. itélőtáblánál a birák részéről több alkalommal tétetett említés arról, hogy az ügyvéd urak sok esetben a periratait, jogorvoslataikat, jegyzőkönyvi tárgyalások esetén pedig a jegyzőkönyvbe iktatott perbeszédeiket, nehezen olvasható irással kiállitva nyujtják be a bíróságokhoz. Minthogy ez a körülmény a birói munkálkodást sok esetben megneheziti, ennélfogva hivatalos tisztelettel megkeresem a tek. ügyvédi kamarát: méltóztassék az ügyvédi kamara tagjait felkérni arra, hogy a jövőben az ügyfeleik érdekében a bíróságokhoz benyujtandó periratait, jogorvoslataikat, jegyzőkönyvi tárgyalás esetén pedig perbeszédeiket teljes gonddal és olvasható irással készittessék el.

— **A pártfogó ügyvédek** felmentése tárgyában az igazságügyminiszter 2232/IV. I. M. 1908. számu következő rendeletet bocsátotta ki:

Az ügyvédi kamarák a vagyontalan perlekedő részére kirendelt pártfogó ügyvédet, ennek kérelmére az 1874: XXXIV. tcz. 28. §-a alapján ugyane törvény 50. §-ának ellenére tisztje alól azon az alapon is felmenti, hogy a pártfogolt által érvényesittetni kivánt peres igény alappal nem bir. Minthogy a pártfogó ügyvéd felmentésének egyedül a hivatkozott tcz. 50. § ában fölsorolt esetekben van helye, felhivom a kamarákat, hogy jövőben az ily felmentésre irányuló kérelmeket utasitsák el.

Megjegyzem, hogy ha a kirendelt pártfogó ügyvéd a pernek a pártfogolt által kivánt megindítását, vagy a már megindított perben való közremüködését az 1874: XXXIV. tcz. 47. §-a, illetve 69. §-ának *a)* pontja alapján kötelességszerüen megtagadja, az ügyvédi kamara a fél esetleges panasza alapján lesz hivatva az ügyvéd eljárásának helyes, vagy helytelen volta felett határozni.

Végül értesitem a kamarát, hogy egy felmerült eset alkalmából 1878. év márczius hó 6-án 5403/I. M. sz. alatt rendelet adatott ki, amelynek értelmében sommás perekben a vagyontalanságát szabályszerüen bizonyitó fél kérelmére pártfogó ügyvéd csak akkor rendelhető ki, ha a kérelmező érthető előadási képességgel nem bir.

Minthogy ez a felfogás az 1868: LIV. tcz. 90 §-ának rendelkezésével ellenkezik, tekintettel arra is, hogy az 1893: XVIII. és 1907: XVII. tcz.-nél fogva a sommás perek fontossága és jelentősége tetemesen növekedett, figyelmeztetem a kamarát, hogy a vagyontalan perlekedőknek sommás perekben is feltétlen joguk van arra, hogy pártfogó ügyvéd kirendelését kérjék, hogy kérelmük abból az okból, hogy érthető előadási képességgel birnak, el nem utasitható és hogy ennélfogva a bíróságoknak pártfogó ügyvéd kirendelése iránti megkeresése a kirendelés indokának vizsgálata nélkül teljesitendő.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Köteles-e a baleseteknél a sérült a további kár elháritása végett magát operácziónak alávetni?** Felperesnő egy vasuti összeütkezés alkalmával a szenvedett lökés következtében abortált; ennek további következménye egy idült méhbaj volt. A kártéritési kereset ellen a vasut azzal védekezett, hogy az utóbbi baj el nem háritása körül felperesnőt gondatlanság terheli, amennyiben az orvosa által ajánlott anyaméhkiirtásnak magát alá nem vetette. Az alsóbíróságok e kifogás elvetésével a keresetnek helyt adtak. A Reichsgericht a revisiót elutasitotta. Az indokolás kiemeli, hogy ha felperes tulzott aggodalomból vagy érzékenységből, makacsságból vagy rosszakaratból vonakodott volna az orvos tanácsát követni, akkor eljárása az alperessel szemben nem volna igazolható. Igaz ugyan, hogy az orvosok kijelentették, hogy az operáczió, bár fájdalmas, de rendszerint veszélytelen. Azonban nem mondották, hogy a gyógyulás teljesen bizonyos, sőt a szavatosságot kizáró szokásos nyilatkozatot is kivánták. Ez oly egyszerü és tanulatlan embert, mint felperesnő, gondolkodóba ejthetett. Igy az adott viszonyok között a felperesnő vétke meg nem állapitható. (VI. 23/07. 1907 okt. 24.)

— **A német Reichsgericht gyakorlatából.** 1. Több folyó számla saldo létezése esetén a folyó számlába beállitott biztositott követelés csak a legalacsonyabb összegü saldo erejéig marad a nyujtott fedezettel biztositva. (1907 decz. 7. V. 122/07.)

2. Az a szerződés, melynek valamely ingatlannak alkotó részét tevő ingó dolog a tárgya, rendszerint érvényes és hatályos, habár a szerződés teljesitése nem lehetséges ez alkotórésznek az ingatlantól való elválasztása nélkül. Az adósnak az a kötelezettsége, hogy az ingatlannak ily alkotórészét kiadja, nem szenved változást azáltal, hogy az ingatlan jelzáloggal van terhelve. Az ilyen szerződéses kötelezettség teljesitésére irányuló keresetet nem szükséges egyuttal azok ellen a jelzálogos hitelezők ellen is-inditani, akik az ingatlan illető alkotórészére való igényeiket zárlat utján nem óvták meg. (1907 decz. 17. II. 384/07.)

3. A távollevők között tett ajánlatot ugy kell értelmezni, amint értelem annak magában véve a hüség és bizalom (Treu und Glauben) szerint a forgalmi szokásokra való tekintettel tulajdonitható. Ha az ajánlat elfogadója ily módon értelmezte, akkor ez a felfogása irányadó a szerződés értelmezésénél, és nem az ettől eltérő különös értelemben, melyet az ajánlattevő ajánlatának tulajdonitott; t. i. ha ez a különös értelem nem tünik ki magából az ajánlatból és az előzetes tárgyalásokból, hanem csak más körülményekből vehető ki. (1907 nov. 8. II. 228/07.)

— **Zsarolásnak minősitette** a Reichsgericht egy szálloda szolgájának azt az eljárását, hogy egy utasnak, aki valami olyan szolgálatát vette igénybe, amelyet rendszerint borravalóval honorálnak, de borravalót nem adott, kézitáskáját nem adta ki. Az itélet kiemeli, hogy a borravaló önkéntes adomány, amelyet jogilag követelni nem lehet. Az a körülmény, hogy az utas táskája kiadását peres uton is követelhette, lényegtelen, mert a táska ideiglenes nélkülözése is az utasra nézve sulyos hátrányt képez.

— **A nagy vad által a vetésekben okozott kár** megtéritésének szabályozásáról Méquillet képviselő és társai javaslatot terjesztettek elő a franczia kamarában, mely szerint minden vadért a terület-tulajdonos vagy bérlő évi fix járadékot tartozik a községi pénztárba befizetni. Ebből az összegből az esetről-esetre felmerülő károkat szakértői bizottság fogná a károsult gazdáknak megfizetni. Főczélja ennek a javaslatnak a gazdákat a hosszas perektől és a bizonyitás nehézségeitől megkimélni.

— **Az angol jognak a házasság felbontására vonatkozó intézkedései egyoldaluságát** kimutatta egy legutóbbi itélet. Egy asszony bontó keresetet inditott férje ellen hütlen elhagyás és házasságtörés miatt. Mindkét jogalap fönforgása bebizonyult, a keresetet mégis elutasitották egy technikai okból. Ugyanis még a per előtt, nem sokkal az elhagyás ténye után a felperes a közigazgatási hatóság előtt az u. n. «separation ordres» vagyis különélést rendelő határozatokat eszközölte ki; a bíróság abban a véleményben volt, hogy ez a határozat egyenlő erejü a birói határozattal és mint ilyen véget vetett a különélés jogellenes voltának és egyszersmind jogilag közömbössé tette az utána következő házasságtörési cselekményt is, minek folytán a kereset jogalap nélkül maradt. A szaksajtó részéről ez az itélet támadásokban részesült. Különösen azt hozták fel ellene, hogy a «Married Women act» a közigazgatási hatóság előtt engedett sommás eljárással nem sulyositani, hanem kedvezőbbé tenni akarta a nő helyzetét, külön uj jogeszközt akart neki adni, nem pedig megfosztani a birói jogsegély és a bontó kereset jóval értékesebb jogeszközétől. *h—i.*

— **Az ujjlenyomatokat** mint azonositási és fölismerési eszközt már Transwaalban is alkalmazzák az Ázsiából bevándorló mohammedán vallásu elemek nyilvántartására és azonosságának megállapitására. A gyarmati hivatal által most kiadott «kék könyv» elmondja, hogy négy módszer között lehetett és kellett a gyarmati kormánynak választani. A «kézirási és physikai sajátosságok rendszere» teljesen alkalmazhatlan volt az ázsiaiakra. A másik mód, a photografálás, a mohammedán vallás alapelveibe ütközik. A Bertillon-féle mérések rendszere ugyanezen szempont alá esnek, azonkivül nagyon drágák. Maradt tehát az ujjlenyomat, mely az ázsiaiakat nem teszi ki semmi megalázó vagy zaklató eljárásnak és vallási tanaikba sem ütközik.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Megfelelő képzettségü egyén közjegyzői irodában mint helyettes alkalmazást keres. Czim a kiadóban.

12750

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 9. szám. Budapest, 1908 február 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A kir. Curia helyzete az uj polgári perrendtartás életbeléptetése után. *Gottl Ágost* kir. curiai tanácselnöktől. — Perjogi reform. *Dr. Dávid István* tasnádi kir. albirótól. — A végrehajtási törvény módositása. *Dr. Németh Imre* ügyvéd, országgyülési képviselőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Néhány szó a munkásbiztositási törvény életbeléptetéséhez. *Dr. Rosenfeld Izidor* ügyvédtől. — Felelős-e a köztisztviselő késedelmes elintézésből eredő kárért? *Dr. Liebmann Ernő*, budapesti ügyvédtől. — Perorvoslat a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzése ellen. *Dr. Hevesi Illés* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia helyzete az uj polgári perrendtartás életbeléptetése után.

Csaknem egy időben minden országban merült fel annak szüksége, hogy a legfelsőbb birróságok tehermentesittessenek. Nem régen a németországi törvényhozás felemelte a felülvizsgálati értékhatárt 2000-ről 2500 márkára. Az osztrák törvényhozás is foglalkozik a tehermentesités kérdésével; azonban nem az értékhatár felemelésével véli a tehermentesitést elérni, hanem azzal, hogy a tanácsokban résztvevő birák számát leszállitja. Minálunk az 1907 : XVII. tcz. felemelte a felülvizsgálati értékhatárt 1000 K-ról 2500 K-ra, minek következtében a Curia felülvizsgálati ügyeinek száma évi 800 ügyről körülbelől évi 300-ra apad le; továbbá kizárta a másodbirósági itéletek elleni felebbezést a 2500 K érték alóli rendes perekben, kizárta a felülvizsgálatot pusztán a perköltség ki által viselésének és mennyiségének kérdésében és megszüntette a házassági perekben az iratoknak a Curiához hivatalból való felterjesztését. Az uj polgári perrendtartás javaslata még tovább megy, midőn a járásbiróság hatáskörét 1000 K-ról 2500 K-ra felemeli.

Az a kérdés, hogy a legfelsőbb biróság hány polgári pert képes eldönteni egy évben, nem függ kizárólag az értékhatártól és a tanács tagjainak számától, hanem főleg attól, hogy milyen a felülvizsgálati eljárás.

A német polgári perrendtartás szerint a felülvizsgálati beadvány épp oly előkészitő irat, mint a felebbezési beadvány, a tárgyalás pedig olyan, mint a felebbezési tárgyalás.

Az osztrák polgári perrendtartás szerint a 100 K-n alóli pereket kivéve, minden felebbezési biróság itélete ellen van helye felülvizsgálatnak, és pedig kivétel nélkül a legfelsőbb birósághoz; azonban a felülvizsgálati kérelmet nyilvános előadás utján döntik el, kivéve, ha a legfelsőbb biróság ugy találja, hogy szóbeli tárgyalás szükséges.

A magyar perrendtartás szerint a felülvizsgálati beadvány nem előkészitő irat, az ügyet a tanács egyik birája adja elő, az ügyvédek mint képviselők a tárgyaláson felszólalhatnak.

Kétségtelen, hogy a német felülvizsgálat, összehasonlitva a mi eljárásunkkal, több időt vehetne igénybe annak következtében, hogy az egyik biró rövid előadása helyett az ügyvédek adják elő az ügyet; azonban az ügyvédek felszólalása itt szorosan a törvényhez alkalmazkodva, csak a jogkérdésre szoritkozik, holott minálunk az ügyvédek felszólalásaikban gyakran hosszadalmasan az egész ügyállásra, a tényállásra, a bizonyitékok mérlegelésére terjeszkednek ki.

Az osztrák törvényhozás belátta, hogy az ügyvédek felszólalása csak igen ritka esetben mutatkozik czélszerünek, aminek jótékony következménye az, hogy nem tekintve az igazságszolgáltatás olcsóságát, a bíróság sok időt nyer és egy napon 8—10 felülvizsgálati ügyet képes eldönteni.

A magyar törvényhozás nem zárkózott el ezeknek az érveknek felismerésétől és a sommás eljárás (1893 : XVIII. tcz.) szabályaitól eltérően a polgári perrendtartás tervezetének 545. §-ában elrendeli, hogy oly perekben, amelyek tárgyának értéke az 500 K-t meg nem haladja, a felülvizsgálati biróság a felülvizsgálati kérelem felől szóbeli tárgyalás nélkül, nyilvános előadás alapján határoz.

Eszerint a felülvizsgálati eljárás az 500 K-t meghaladó perekben, a kir. Curiánál pedig minden perben lesz szóbeli.

Ha nálunk is elejtetnék a felszólalás, a kir. Curiának nem kellene a tárgyalások kitüzésénél tekintettel lennie arra, hogy a tárgyalási időnek legalább a felét felszólalásokra kell számitani s igy a kir. Curia is képes volna minden tanácsban naponta 6—8 ügyet eldönteni.

Az ügynek az előadó részéről történt előadása után, a felülvizsgálati biróság — akár jelentek meg a felek, akár szólaltak fel vagy nem — köteles a megfelelő határozatot hozni és tapasztalat szerint a sommás eljárás fennállása alatt a felszólalás már azért sem vezethetett eredményre, vagyis nem vitte előre az ügyet, mert a felülvizsgálati tárgyaláson uj tényeket és a felülvizsgálati kérelemben nem foglalt uj panaszokat ugy sem lehet felhozni és a biróság a jogkérdéssel már tisztában van, meggyőződését már megalkotta, mihelyt az előadó az előadást befejezte.

Szerintünk helyesebb lett volna a felülvizsgálati értékhatárt 2500 K helyett 2000 K-ban megállapitani, a felszólalást — ami csak drágitja és akadályozza az eljárást — mellőzni, esetleg ugy mint az osztrák polgári perrendtartásban, szükség esetén csak megengedni, minek eredménye az volna, hogy az ügyek 2000 K értékhatártól kezdve a kir. Curiához volnának utasithatók.

Minthogy azonban alig van kilátás arra, hogy e tekintetben a polgári perrendtartás törvényjavaslata meg fog változni, annak megbirálásánál, hogy a kir. Curia az uj perrendtartás uralma alatt miképpen lesz igénybe véve s hogy képes lesz-e a terhet elviselni, esetleg hogy elbirja-e a munkát akkor is, ha a felülvizsgálati értékhatár 2000 K-ban állapittatnék meg, számolni kell azzal a tényezővel, hogy ezentul is lesz felszólalás.

E soroknak főczélja: föltárni azt, hogy az uj polgári perrendtartás életbelépte után a kir. Curia hány polgári pert lesz hivatva eldönteni és a tanácsok miképp lesznek összeállitandók.

Sajnos, az utolsó években kiadott statisztikai adatok nincsenek akkép gyüjtve, hogy azok alapján a kérdést teljes

biztonsággal lehessen megoldani; mégis azokból kiindulva a mérleg megközelitőleg ekkép volna összeállitandó:

A kir. Curiához érkezett 1906-ban 12,745, 1907-ben 9666 polgári ügy, és pedig ez utóbbi évben januárban 1165, februárban 1068, márcziusban 1298, áprilisban 1300, májusban 868, juniusban 860, juliusban 755, augusztusban 619, szeptemberben 384, októberben 268, novemberben 438 és deczemberben 543 ügy.

Látszik ebből, hogy a négy utolsó hónapban, már az 1907:XVII. tcz. hatálya alatt sokkal kevesebb ügy érkezett a kir. Curiához, mint az előző hónapokban.

1908 január hóban érkezett 687 ügy (az előző év január hóban 1165 ügy).

Abban a kérdésben, hogy 1908-ban hány ügy fog érkezni, háromféle kalkulust lehet tenni: 1. a január hóban érkezett 687 ügyet 12-szer lehet venni, ami 8244 ügyet tesz; 2. az 1907 utolsó három hónapjában beérkezett 1249 ügyet 4-szer véve, kijön 4996 ügy; 3. ami a leghelyesebb, azt az arányt venni, ami a januári 687 ügyet alapul véve, viszonyitva az 1907. évi hónapokban beérkezett ügyekhez (pl. februárban 1068 helyett aránylag 629-et, stb. stb.) előáll. E számitás szerint 1908-ban előreláthatólag beérkezik 5627 ügy.

Ebből az összegből levonandó még 1338 ügy, mert az 1907. év második felében érkezett darabokból 669 darab 2500 K értéken alóli volt, ami ezentul a kir. itélőtáblákhoz tartozik. Marad 4289 ügy.

Feldolgozandó tehát 1908-ban (itt a hátralékokat nem számitva) 4289 ügy, amiből, ha a tisztán felülvizsgálatra kerülő ügyeket akarjuk tudni, még egy kis rész telekkönyvi, urbéri, hitbizományi, hagyatéki és végrehajtási ügyekre számitandó.

De megmaradva a 4289 ügynél, ebből egy hétre — 44 munkahetet számitva — esik 97 darab.

A kir. Curia polgári osztályánál jelenleg 45 rendes és 20 kisegitő biró müködik, azonban az életbeléptetési törvényjavaslat 78. §-a szerint a törvény életbeléptetésétől számitott 3 év eltelte előtt a kisegitői birói intézmény megszüntetése iránt törvényjavaslat lesz előterjesztendő, s igy a kir. Curia polgári osztályában 45 biró fog müködni, akik közt a munka felosztandó.

Az 1893:XVIII., illetőleg az 1907:XVII. tcz. uralma alatt a kir. Curia mostani felülvizsgálati tanácsa — figyelemmel a mindenkor igénybe vett felszólalási jogra — naponta 3, néha csak 2 ügyet intézhet el, ami hetenkénti öt napi ülés mellett hetenként 12 ügyet tesz. Ennél több az uj polgári perrendtartás alatt sem lesz elérhető, ha tekintetbe veszszük, hogy egyes nagyobb perek néha egy egész napot vagy több napot is igényelhetnek.

Oly czélból most már, hogy a hetenkénti 97 ügy elintézhető legyen, a 45 bíróval 8 tanács alakitandó, melyek mindegyike 5—6 bíróból áll, amidőn is mindegyik bíróra hetenként 2, esetleg 1 ügy és 3—4 napi ülés jut.

Számitáson kivül nem maradhat, hogy az életbeléptetési törvényjavaslat szerint telekkönyvi, hagyatéki és végrehajtási ügyekben most már a kir. törvényszék jár el másodfokban, a kir. Curia pedig, mint legmagasabb forum; azonban ez a rendelkezés a Curia nagyobb terheltetésével nem fog járni, mert közömbös az, hogy ezek az ügyek, mint másodfoku bíróságtól, akár az itélőtáblától, akár most már a törvényszéktől érkeznek a Curiához.

Ha le nem vonjuk az 5627 darabból a 2500 K-án alóli 1338 darabot, vagyis, ha az értékhatár csak 2000 K-ban állapittatnék meg, a feldolgozásra még 1—2 tanács, vagyis 9—18 bíróval több volna szükséges, ami csak a curiai birák létszámának felemelésével volna elérhető.

Mindezekhez képest, és feltéve, hogy az ügyforgalom 1910-ben, az uj polgári perrendtartás életbeléptetése napján sem fog lényegileg eltérni a most kimutatott ügyforgalomtól, abban pontosul össze meggyőződésünk, hogy a felülvizsgálati értékhatár helyesen állapittatott meg 2500 K-ban.

Számitásunk szerint a curiai hátralékokat az 1907 : XVII törvényczikkben tervezett tehermentesités következtében 1909. év végéig fel lehetne dolgozni, feltéve, hogy a kisegitő birák a Curiától időközben el nem vonatnak, illetőleg az üresedésbe jövő kisegitő birói állások a szükséghez képest betöltetnek, és hogy a birák számában nyugdijazás vagy betegségek következtében hosszabb időre terjedő hézagok nem támadnak.

Óhajtandó egyébiránt, hogy az uj polgári perrendtartás már azért is haladéktalanul lépjen életbe, mert nemcsak a bíróságoknak, hanem az ügyvédeknek is a kezdet nehézségeivel kell majd megküzdeniök, s ez okból előreláthatólag az első évben ugyis kevesebb per lesz elintézhető.

Gottl Agost.

Perjogi reform.

Azokban az észrevételekben, melyek a polgári perrendtartás törvényjavaslatának benyujtása óta az e tárgyban megjelent dolgozatokban elhangzottak, megismétlődik az a jelenség, ami nálunk az igazságügyi reformok előtt csaknem általánosan szokásos. Ez az, hogy ugy a hivatalos indokolás. mint az irodalom egy-egy javaslat támogatására a külföldi törvényhozások példáira hivatkozik, mint döntő argumentumra.

Nem régen Fodor Armin dr. tollából jelent meg e lapok hasábjain egy dolgozat a perjogi javaslatról * és semmit sem találok jellemzőbbnek, mint azt, hogy e kiváló s a jogélet gyakorlati oldala iránt érzékeny jogász a járásbirósági értékhatár kiterjesztésének indokául egyebet, mint a külföldi törvényhozás állapotát, alig hoz fel.

Nem akarom kicsinyleni a külföldi törvényhozások eredményeiből meritett tanulságokat, de határozottan merem állitani, hogy bármely hazai reformnak motiválására egyedül az, hogy az intézmény külföldön bevált, nem szolgálhat. Eltekintve ugyanis általános érvényü követelményektől, vagy oly reformoktól, amelyeknek alapul szolgáló életviszonyok az egész világon azonos előfeltételekkel birnak, minden más viszonyok elsősorban a sajátszerü hazai viszonyok szerint rendezendők és csak másodsorban jöhetnek tekintetbe a reform indokolásánál a külföldi törvényhozások eredményei.

Nem lehet kétséges az, hogy az igazságügyi szervezet, vagy szorosan a tárgynál maradva a bíróságok hatásköri beosztása nem oly kérdés, mely minden államra nézve általánositható elvek szerint rendezhető. Ellenkezőleg, ez minden államnak specziális jogpolitikai kérdése.

Lehetetlen tehát minták szerint megoldani azt a kérdést, hogy mely értékhatárig terjedhet a járásbirósági hatáskör?

Ha pedig ez igy áll, felvetem a kérdést, hogy mi indokolja tehát a hazai viszonyaink szerint a járásbirósági értékhatár felemelését?

Nem lehet erre a kérdésre az igazságszolgáltatás magasabb szempontjából feleletet adni.

Felhozzák, hogy a pénz értéke sülyedt. Ezt az indokot a járásbirósági perek körében nem lehet komolyan venni, vagy legalább is nem lehet sokra becsülni. Csak egy kis gyakorlattal kell birni ugyanis és beláthatja akárki, hogy a járásbiróságoknál ezidőszerint, egyes ritka kivételektől eltekintve, nem a forgalmi élet nagy ügyletei nyernek megoldást, hanem legalább is 98%-ban a kis emberek ügyletei. Ezek pedig oly messze esnek a forgalom árjának hullámaitól, hogy azt alig érzik, vagy ha érzik is, semmiesetre sem oly nagy mértékben, hogy az értékhatárnak a javaslat által kontemplált nagy emelése szükségessé válnék. A legnagyobb ellenmondás azonban az, hogy a forgalmi élet által előidézett

* Jogt. Közl. 1907. évf. 51 sz.

értékváltozás folytán éppen ott eszközölnek hatásköri változásokat, ahol a forgalom hatásai legkevésbbé érezhetők.

Minden körülmények között áll azonban az, hogy valamint minden perjogi értékhatár önkényes, önkényes annak minden tágitása is. Nincs a világon oly kodifikátor, aki okát tudná adni annak, hogy miért volt eddig a járásbirósági értékhatár éppen 1000 K, és miért lesz ezután éppen 2500 K?

Azt hiszem egyébként, hogy e kérdésre nézve nem hozhatom fel avatottabb gazdasági testület nézetét, mint a berlini kereskedelmi kamaráét, mely egy igen körültekintő s tárgyilagos feliratban — melyet a perjogi reform alkalmából a német igazságügyi miniszterhez intézett — azon a nézeten van, hogy az utolsó három évtizedben a pénz értéke nem sülyedt a német viszonyok szerint annyira, hogy 300 m. értékhatárnak 800 márkára való emelését indokolná. És ha ez áll Németországban, mennyivel inkább áll nálunk, akiknek forgalmi élete a németeké mellett — sajnos — messze marad.

Ez emlitett egyetlen indok mellett aztán marad a szervezeti reform támaszául a fiskális érdek. Az igazságszolgáltatás munkája a jelenlegi birói létszám mellett mindinkább sulyosabb terhet ró a birói karra. A munkaterhet az eljárás bármily egyszerüsitése mellett is kellőleg nem lehet könnyiteni, mert az igazságot osztani kell; viszont a létszámot emelni nem lehet, mert az igazságszolgáltatás máris drága. Mi tehát az egyszerübb konzekvenczia, mint az, hogy az igazságügy nagy feladatait az állam ujabb megterheltetése nélkül ugy lehet megoldani, hogy az igazságszolgáltatást — rosszabbá kell tenni.

Mindezek folytán tehát nem volna felesleges, ha a perjogi reform törvényhozási tárgyalása előtt a jogászi közvélemény alaposabban mélyére nézne a kérdésnek, bővebben megnyilatkoznék.

Részemről szerény nézetemet az alábbiakban adom elő.

Hazánkban a jogélet — ha ugyan az igazságügyi kérdések ujból háttérbe nem szorulnak — óriás átalakulások előtt áll. A forgalom, a gazdasági élet oly életviszonyokat merit fel, melyeknek ujabb szabályozása szükséges, másfelől a régebb törvények által megállapitott jogi tényálladékok szintén a forgalmi élet követelményei szerint változtatást igényelnek; testet fog talán ölteni már a polgári törvénykönyv eszméje is, mely a mai tételes jog egyes részeivel ellentétes lévén, szintén másoldalu elbirálását igényeli a már különben esetleg ma is fenforgó életviszonyoknak; a büntetőjog oly részekre szakadozik, melyek különös ismerete szintén egy-egy egész embert feltételez; betetőzi végül mindezen, itt csak nagyjában érintett kérdéseket azon kérdés körüli küzdelem, amelyet Unger «Der Kampf um die Rechtwissenschaft» * néven nevez, mely kérdésessé teszi a biróra nézve a törvény absolut kötelező erejét s amely küzdelemnek nézetem szerint abban a kérdésben kell konkludálni, hogy vajjon a törvény, illetve jogszabályok hiányai folytán állanak-e az életben elő a tételes jog szerint megoldhatatlan problémák, vagy a jogot alkalmazó forum nem képes bizonyos életviszony ténybeli elemeinek felismerésére?

Mindezek csak rövid megjegyzések, melyek csak futtában érintik az igazságszolgáltatás homlokára irt reform- és egyéb kérdéseket, de meg vagyok győződve, hogy az, aki mély figyelemmel kiséri jogszolgáltatásunk folyását, megdöbbenve fogja kérdezni, hogy ily körülmények között ez óriási feladatok előtt lehet-e helye annak, hogy az igazságszolgáltatást csaknem az egész vonalon egyes-birák lássák el az első fokon?

Vagy talán az igazságszolgáltatás az első fokon alacsonyabb rangu birói tevékenység és itt a jogszolgáltatás szervezeti garanciáira felesleges több gondot forditani? Részemről lehetetlennek tartom ezt a felfogást és az oly nézetet, mely szerint a ténymegállapitás alacsonyabb rendü birói tevékenység, mint a jogi subsumtio, sőt a mindjárt kifejtendők szerint ennek éppen ellenkezőjét vagyok kénytelen vitatni. Nem szenvedhet ugyanis kétséget, hogy a bizonyitásfelvételből a tiszta hisztorikumot kihámozni, igen könnyü. Erre képes bármely nem jogászi elme is, mert nem magasabbrendü szellemi müködés, mint a puszta tanuságtétel. Van azonban a tények megállapitása körül egy további szellemi müködés, és ez az, hogy a jogszabályok alkalmazásához szükséges jogi tényálladék megállapitására ki kell választani azon tényeket, melyek jogilag relevánsak, melyeknek nem csupán tér- és időbeli, hanem jogi hatásuk is van. E tények kiválasztása s a tények jogi hatásának megállapitása pedig csak az alkalmazandó jogszabályokkal viszonylatban történhetik, ami tehát azt hozza magával, hogy a ténymegállapitó birót ugy a tények megállapitása, mint a jogszabályok alkalmazása körül ugyanaz a nehéz feladat terheli, mint a revizionális birót, de az előbbinek feladatát a pervezetéssel járó, szinte inkvizitórius helyzet neheziti.

A tényeknek ezen pusztán tényleges és jogi hatása közötti különbség, de a jogilag fontossággal biró tények felismerésének, minősitésének sokoldalu tapasztalatot, körültekintést igénylő volta az, mely miatt a perjogi reformok küszöbén felmerült másutt, és *fel kell merülnie* nálunk is az egyes, vagy kollegiális bíróság kérdésének.

Nincs tanulság nélkül azon vitára való hivatkozás, mely a német irodalomban az Adickes * fellépése folytán, de mindenesetre a perjogi reform előszelétől megcsapva, az egyes és társas bíróságok felett a mult év elején lefolyt; kétségtelen, hogy akadtak védői az egyes birói hatáskör kiterjesztésének, de az erélyesebb hangok ellene s a kollegiális bíróságok mellett szólaltak fel,** s ez utóbbi irányban szólalt fel a berlini kereskedelmi kamara is, a már emlitett feliratában.

És valóban nem volt egyéb indoka nálunk sem a jelenleg érvényben levő perjog azon intézkedésének, hogy egyes birák csak kisebb pereket intézzenek, mint az, hogy a nagyobb perek értéke nagyobb vigyázatot követel, s az ilyen per több körültekintéssel intézendő; és ha az állam financziális okokból kénytelen volt megtenni ezt a megkülönböztetést a kis és nagy vagyonu emberek igazságánál — akkor midőn ezt a kényszerüségből létrehozott kivételes állapotot általánositja — nézetem szerint a törvény sajnálatos visszafejlődést mutat.

Egy esetben volna e perjogi reformnak alapja, ha, amint Gierke oly szépen mondja Dernburgról, minden birónak talentuma van a jogélet megfigyelésére s a jogszabályokkal az erkölcsi, gazdasági, szocziális hatásokat kapcsolatba hozni.*** Ettől azonban messze állunk.

Maga dr. Fodor Armin is megvallja — ami nem titok — hogy a birónak való ember kevés, és éppen azt tartom csodálatosnak, hogyha ebben az a beismerés foglaltatik, hogy nem minden birói tisztet viselő ember bir a szükséges tulajdonokkal, miként lehet ebből a szempontból az egyes birói hatáskör kiterjesztését levezetni, holott azt sem lehet kétségbe vonni, hogy a birói létszámnak a perjogi reform után való leszállitása — habár ugy tervezik — a fenforgó munkaviszonyok folytán lehetetlen.

Fel szokták hozni az elsőfoku bíróság szervezeti hiányainak pótlásául a felebbviteli rendszer szervezését.

* Unger: Der Kampf um die Rechtwissenschaft D. I. Z. 1906. 14. sz.

* Adickes dr. Grundlinien durchgreifender Justizreform.

** Sz. Mügel: Zur Reform unserer Gerichtsorganisation. D. I. Z. 1906. 20. Fischer; Altsmann; Jacobsohn: Einzelrichter oder Kollegium in Zivilsachen. D. I. Z. 1907. 9., 11.

*** «... Mit staunenswerter Treffsicherheit wusste er das Rechtsleben zu belauschen, die sittlichen, wirtschaftlichen und sozialen Wirkungen der Rechtsätze zu erschliessen und das im Widerstreit der Interessen Gerechte zu finden.» Gierke: H. Dernburg D. I. Z. 1907. 24.

Nálunk erre sem lehet hivatkozni. A kir. törvényszékek, mint revizionális bíróságok — tisztelet a kivételeknek — általánosságban nem váltak be. A revizionális bíróságok főkellékeül megkivántató magasabb jogismeret — ismét tisztelet a kivételeknek — ritka ott, mint a fehér holló. Nem is csoda. Mi kvalifikálhatja a magasabb jogismeretre a törvényszékek bíráit azzal a járásbiróval szemben, ki korra, gyakorlatra nézve hátrább náluk nem áll?

Viszont a kir. törvényszék, mint felebbviteli forum, elveszi a létjogát a járásbíróságnak, mint elsőbíróságnak. Amint ugyanis a per a járásbíróság kezéből kikerül, a bizonyitás közvetlensége irott malaszttá törpül. A kir. törvényszék a tényeket részint az iratokból állapitja meg, részint a szükséges uj bizonyitást a kir. járásbíróság, mint megkeresett bíróság által véteti fel, és az igy keletkezett és ugynevezett «közvetlenül» megállapitott tényállás alapján hoz itéletet. Ez pedig azt jelenti, hogy ha egy forum állapitja meg a tényállást, az lehet jó, de minthogy a törvény két forumra bizta óvatosságból, s a garanciák fokozása czéljából a ténymegállapitást, az minden körülmények között más módon jön létre, mint ahogy azt a törvény megkivánná.

És ha még itt minden további nélkül csak azt a kérdést teszem fel, hogy vajjon mi jobb, ha mindjárt első fokon emberileg elképzelhető legjobban müködik az igazságszolgáltatás, vagy az, ha az első fok hibáit feloldással, megsemmisitéssel stb. kell a felső forumoknak feldolgoztatni, igazán tisztában lehetünk a perorvoslatokra alapitott vigasztalás mivoltával. Nem mulaszthatom el végül nehány szóval érinteni a kötelező ügyvédi képviseletbe vetett bizalmat sem. Nem lehet kicsinyelni a feladatának magaslatán álló ügyvédi müködés eredményeit, és nyiltan be kell vallani, hogy a bíróra az ügyvédnek a perben való szereplése nagy kényelem. A dolgot azonban nem abból a szempontból kell nézni, hogy egy vitás ügy valamely lehető módon befejeztessék, hanem abból, hogy az a tényállás derittessék fel, mely a valóságnak megfelel. Ha ebben a perbeli képviselő a biró segitségére van — abban az egy esetben valóban segitség az ügyvédi képviselő, de máskor soha. Hogy ez hányszor történik igy, azt ellenőrizni nem lehet, s azt állitani, hogy sokszor az ellenkezője esik meg, könnyelmüség, de ezt sejteni — minthogy egy emberi intézmény sincs tökéletlenség nélkül — lehet. Mindezek alapján nem késlekedem kimondani, hogy a törvényhozáshoz a polgári perrendtartásról benyujtott javaslatnak a kir. járásbíróság hatáskörének kiterjesztésére vonatkozó része nézetem szerint a napirendről leveendő.

Dr. Dávid István,
tasnádi kir. albiró.

A végrehajtási törvény módositása.

(Válasz.)

A fent irt czim alatt kiadott közleményemre Kiss György biró ur szives volt egy-két észrevételt tenni, engedje meg, hogy arra választ adjak.

Az én közel harmincz éves tapasztalatom azt mutatja, hogy az árveréseknél Strohmannok csak ott vannak, ahol a bánatpénz alacsony, igy Budapesten 10—50 K-ás bánatpénzzel lehet árverelni 20—50,000 K értékü ingatlanra, mert itt a be nem épitett teleknek, bár adóalapon kicsi a kikiáltási ára, nagy az értéke, de én azt hiszem, a vidéken sincsen olyan Strohmann, aki 1000 K vagy ezt is meghaladó bánatpénzt koczkáztat, mert hiszen neki is számitani kell arra, hogy a vele ellenérdekü felek is résen vannak és a 30 napos árverési határidővel, a zár alá vétellel könnyen meg tudják akadályozni azt, hogy a Strohmann bánatpénzét kivehesse a rosszhiszemüen megvásárolt ingatlanról. Igy én a tisztelt biró ur példáját nem ismerem el meggyőzőnek, de nem győznek meg egyéb okai sem, mert a Strohmannok nem ott garázdálkodnak, ahol az ingatlan valódi értéke csak 40—50 százalékkal haladja meg a kikiáltási árat, hanem leginkább azokon az árveréseken jelennek meg, ahol a valódi érték sokszorosan magasabb mint a kikiáltási ár. De nem találó az a példa azért sem, mert ott, ahol beépitett ingatlanról, vagy ott, ahol 20—100,000 K értékről van szó, kifizeti magát az ingatlan felbecsültetése, mig egy, adóalapon 80 K-ra becsült, de esetleg 10—12,000 K-t érő nyaralótelek felbecslése nem mindig fizeti ki magát. Az sem áll minden esetben, hogy a komoly árverelő előre ellátja magát a bánatpénz kiegészitésére szolgáló összeggel, mert ahol 80 K kell, bizony kevés ember visz oda magával 800 vagy 1000 K-t és még inkább nem visz 20,000 K-t az, akinek csak 10,000 K bánatpénz kell. Igy én még most is helyesebbnek tartom az általam hangoztatott eljárást.

Ami a végrehajtási törvény 156. §-át illeti, elismerem a biró ur álláspontjának helyességét az egész vonalon, elismerem, hogy az általa megjelölt helyek jogi szempontból alkalmasabbak ilyen kérdés megoldására, mint a végrehajtási törvény, de hát az a nagy baj, hogy azok a törvények most nincsenek módositás alatt, igy azokba a megfelelő módositásokat beiktatni nem lehet, minthogy pedig az tény, hogy a kisértékü ingatlanoknak részek-, hányadok szerint való elárverelése sem a hitelezőre, sem az adósra nem előnyös, tény, hogy az árverési versenyt megzsibbasztja, hogy a valódi értéket ezen az alapon elérni talán egyetlenegy esetben sem sikerült eddig sem, annálfogva jobb megoldás hiányában a végrehajtási törvénynek most érvényben álló rendelkezései mégis meghagyandók volnának.

Mi jogászok, akik a tulajdonjog szentségének hirdetői és hivatásszerü megvédelmezői vagyunk, nagyon jól tudjuk azt, hogy az ilyen árverés a tulajdonjog sérelmével jár, de lehetnek esetek, amikor a jogrend és a magasabb igazság megkövetelik az ilyen sérelmek végrehajtását. Elhiszem azt is, hogy annak a társtulajdonosnak, aki a maga illetőségét természetben kihasitva birja, akinek adóssága nincsen, nem eshetik jól az ő tehermentes tulajdonrészének elárvereztetése. De hát ennek részben maga ez a társtulajdonos is oka, mert ha részilletőségét természetben kihasithatta, ehhez mindenekelőtt a természetben való felosztás lehetősége, és azután az összes társtulajdonosok beleegyezése kellett, ha pedig ez mind meg volt, magára vessen a bánkódó tulajdonostárs, hogy ezt a vagyonközösség megszüntetést a telekkönyvben nem vitte keresztül; de különben is, azt talán még meg lehet indokolni, hogy a külső földeknél a hányadok szerint való eladás nem mindig sérelmes, de hogy a pár ezer korona értékü városi bérházba ki lép be társtulajdonosnak, hogy ki vállalkozik ott komoly vevőként fellépni és egy 10,000 K-t érő háznak, mondjuk egy huszadrészét árverésen megvenni, azt igazán nem tudom megérteni. Az bizonyos, hogy olyan komoly gondolkozásu ember, aki az ilyen tulajdonszövetségbe különleges érdekek nélkül belemenne — igazán nincsen, aminthogy falusi földmives sem vesz meg egy fél, vagy negyed házat szivesen, mert hiszen a közös udvarok is melegágyai a folytonos perlekedésnek és az apró-cseprő büntető eljárásnak.

Ennélfogva, ha külső, mivelés alatt álló természetben megosztható ingatlanokra, és azokon a helyeken, ahol az ingatlanok feldarabolását helyhatósági szabályok nem szoritják minimális térfogatokra — meg is engedjük a résztulajdon elárverezését, a törvény vagy helyhatósági szabályok szerint megoszthatatlan, különösen beépitett területekre nézve ugy a végrehajtást szenvedőnek, mint a jelzálogos hitelezők érdekében is határozottan fentartandónak állitom a végrehajtási törvénynek most hatályban levő rendelkezéseit.

Dr. Németh Imre,
ügyvéd, országgyül. képviselő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A munkásbiztositási törvény.

A munkásbiztositási hivatal müködésének késedelmes megkezdése miatt a *Jogt. Közl.*-ben felhangzott panasz engem is késztet arra, hogy egy eset száraz előadásával kimutassam, mennyire sinylik meg a balesetet szenvedettek az 1907: XIX. tcz. jótéteményeit.

W. H. 1907. évi szeptember hóban egy baleset következtében jobb szemének látóképességét elveszitette. E tényt az illetékes betegsegélyző pénztár főorvosa megállapitotta s véleményét hosszabb klinikai kezelés s megfigyelés után a bécsi orvostanárok is megerősitették. W. H. tehát bajával és jó bizonyitványokkal felszerelve a munkásbetegsegélyzőpénztárhoz állit igényével, ahol mindent rendben találva, az

ügyet magukévá teszik, azt kedvezően véleményezik, sőt kártéritési igényének perczentuális magasságát is megállapitják, kénytelenek azonban azzal elküldeni, hogy nincsen forum, mely a neki jogosan járó igényt megállapitsa, illetve megitélje. A szerencsétlen, ki a baleset előtt, bár verejtékével, de maga kereste meg becsületesen kenyerét, most munkaadójától kidobva, mint munkaképtelen, mások jóindulatára van utalva.

A W. H. esetéhez hasonlóan ezer és ezer munkásnak ügye hever elintézetlenül 1907. évi julius hó 1., tehát közel 8 hónap óta.

Kérdem ezek után, nem-e «rosszabb jelen jogállapotunk, mint a törvény életbelépte előtt volt?» A törvény életbelépte előtt a balesetet szenvedett, ha igényéhez kétség nem fért vagy munkaadójától, vagy pedig a biztositó-társaságtól lett rövid uton kielégitve, s csak az esetben fordult a rendes birósághoz, ha volt munkaadójától, vagy a biztositó-társaságtól el nem ismert igényeket követelt. Munkaadó és munkás gyorsan megértették egymást, ha a baleset hivatásszerü munka közben érte a munkást. S. A. czikkiró ur bizonyára ezeknek a helyzetéről szól, mert ezekre nézve a mai állapot valóban rosszabb a törvény életbelepte előtti állapotoknál.

Hogy Németországban másfél esztendő kellett egy, a balesetbiztositásra vonatkozó novelláris törvény életbeléptetéséhez, azzal nem menthető a nálunk elkövetett hiba. Ott ama novelláris törvény életbeléptetése napján tényleg életbe lépett. Nekünk pedig van egy életbeléptetett törvényünk, mely közel egy esztendő után sem lépett életbe. Van egy joghatályos törvényünk, mely nem alkalmazható, csupán azért, mert nincs ki alkalmazza. Ha már megtörtént, hogy a szervezési eljárási s ügyviteli szabályok elkészitését a törvény életbeléptetése utáni időre tartották fenn, gondoskodni kellett volna egy interim hivatalról, hogy a jogszolgáltatás e fontos ágában ne következzék be teljes juristitium.

Nem kutatom a felállitandó munkásbiztositási hivatal jó vagy rossz voltát, a várakozásban elfáradva, a szerencsétlen munkásokhoz csatlakozom, kikkel együtt kérek: forumot, bárminő forumot!

Dr. Rosenfeld Izidor,
ügyvéd.

Felelős-e a köztisztviselő késedelmes elintézésből eredő kárért?

Ezzel a kérdéssel foglalkozott a kir. Curia legutóbb, 9355/906. számu, 1907. november 21-én kelt itéletében. (L. Magánjogi Döntvénytár f. évi I. füzet 17. szám alatt.) Az eset, az itéletekből kitünő tényállás szerint röviden a követ kező volt:

Felperes 1898. év julius havában szikvizgyár felállithatása végett iparengedélyért folyamodott a főszolgabiróhoz. Kérelme mintegy félévi idő után elutasittatott. Felebbezése folytán a közigazgatási bizottság a főszolgabirót uj határozat hozatalára utasitotta, melylyel nevezett mintegy két hónapig, s az ujabb elutasitó határozat ellen beadott felebbezés felterjesztésével ismét két hónapig késedelmeskedett. Az iparengedélyt megadó másodfoku határozatot végül ismét egy havi késedelem után adta ki felperesnek, aki ezek szerint iparengedélyét több mint egy évvel kérelmének beadása után vette kézhez.

A főszolgabiró fegyelmi hatósága azt állapitotta meg, hogy nevezett, főképp a másodfoku határozattal elrendelt ujabb eljárás során tanusitott késedelmével hivatalos kötelességét megszegte és ezzel az 1886 : XXIII. tcz. 1. §-ának *a)* pontjába ütköző fegyelmi vétséget követett el, melyért fegyelmi büntetést is kapott.

Felperes kártérités iránt perelte a főszolgabirót. Az elsőbiróság annak elismerése mellett, hogy «alperes az ezen szabálytalan ténykedésből származott kárért felelősséggel tartoznék», a keresetet elutasitotta, mert kárt bizonyitva nem látott. A másodbiróság kimondotta, hogy alperes késedelmes eljárásáért teljes kártéritéssel tartozik, s az elsőbiróságot a fenti időtartam egy részében felmerülhetett kár összegének megállapitására utasitotta. A kir. Curia a keresetet elutasitotta. Az itélet concedálja ugyan, hogy «alperes késedelmet tanusitott azzal, hogy felperes ügyének elintézését *ok nélkül* halasztotta, melyért fegyelmileg meg is büntettetett».

«Tekintve azonban, hogy ez esetben az ügy elintézése bizonyos határidőhöz, törvény vagy rendelet által kötve nem volt, sem oly nyilvánvaló köz- vagy magánérdek, mely ez ügynek sürgős elintézését szükségessé tette volna, fenn nem forgott: *alperes, mint köztisztviselő, az ügy késedelmes elintézéséből folyóan vagyonjogi felelősségre csak akkor volt volna vonható, ha rosszhiszemüség esete forogna fenn, vagyis ha a késedelem megkárositási szándékból történt volna*»

Erre nézve azonban elegendő bizonyiték fel nem merült stb., egyébként kár sem bizonyittatott. (Ami természetesen nem érinti az elvi kérdés megoldásának szükségét.)

Nem szándékozom azzal foglalkozni, hogy a konkrét eset eldöntése mennyiben megnyugtató, mert erre az ügy összes körülményeinek ismeretére volna szükség. Azonban e részben is egy megjegyzést kell füznöm a kir. Curia azon indokához, mely szerint a jelen esetben az ügynek sürgős elintézését igénylő köz- vagy magánérdek fenn nem forgott. Az Ipartörvény 27. §-a szerint az iparhatóság az ily természetü kérelmekre *haladék nélkül*, legfeljebb négy heti határidőre tartozik tárgyalást kitüzni, a 30. §. szerint pedig a meghozott végzést *három nap alatt* tartozik irásban kiadni. A kereskedelemügyi miniszter 74,134/90. számu rendelete szerint pedig: «Intézkedés teendő, hogy az ily ügyek *lehető gyorsasággal és az indokolatlan késedelmezés mellőzésével* tárgyaltassanak és eldöntessenek». E rendelkezésekből tehát azt következtetem, hogy a fennálló jogszabályok teljességgel elismerik azt a «nyilvánvaló magánérdeket,» amely az ily ügyek sürgős elintézését megkivánja.

A kérdés sulypontja azonban nem itt van. Ismétlem, nem a konkret eset eldöntését akarom birálat alá vonni, hanem a kártéritési jog alapjait érintő azt az elvi kijelentést, amely a kir. Curia fent idézett itéletében kifejezésre jutott. Mert mit mond ez az itélet: Elfogadom a fegyelmi hatóságnak azt a megállapitását, hogy alperes az ügy elintézésénél meg nem engedett késedelmet tanusitott. Elfogadom azt is, hogy alperes eme tényével hivatalos kötelességébe ütköző, vétkes mulasztást követett el. Ezen vétkes mulasztása daczára azonban kártéritési felelősségét nem állapithatom meg. Mert a köztisztviselő — a kifejezett sürgősség esetein kivül — késedelmes eljárásából eredő azon kárért, melyet, bárha nyilvánvalóan gondatlanságával okozott: nem felelős. Tehát van gondatlanság: nincs felelősség.

Kérdés, vajjon hogyan egyeztethető össze ez a tétel a kártéritési jog azon alapvető szabályával, mely szerint a kártéritési kötelezettséget nem csupán a szándékos, hanem a gondatlan cselekmény, illetve mulasztás — vagy az osztrák polgári törvénykönyv terminologiája szerint «az elmulasztás», «a *kellő figyelem, vagy a kellő szorgalom hiánya*» (1294. §.) is megállapitja? Tudtommal a kártéritési jogban az elvi felelősség szempontjából sohasem teszünk különbséget oly tekintetben, hogy a kár szándékosan, vagy vétkes gondatlanságból okoztatott-e. Különbséget csak a kártérités mérve tekintetében ismer az osztr. polg. törvénykönyv 1324. §-a, s az azt követő birói gyakorlat, a gondatlanság fokához képest. És igy valóban nem tudom okát találni annak, miért kell mellőznünk a kártéritési jog általános szabályait éppen a hivatali kötelesség megsértéséből eredő károk esetében? Azt, hogy a jelen esetben ily kötelességszegés történt, az illetékes fegyelmi hatóság megállapitotta. Aki hivatalos kötelességét magánféllel szemben megszegte: annak magánjogilag is felelős. A «hivatalszegés» kétségkivül magánjogi delictum is (Zsögöd kifejezetten felemliti az ex delicto obligatiók között) és mint ilyen, kártéritési kötelezettség alapjául szolgálhat. Ezzel nem akarom azt mondani, mintha a felek a közhivatalnokkal «a hivatali szolgáltatás tekintetében magánjogi jogviszonyban állanának: de annyit mindenesetre, hogy a hivatali kötelesség megszegése, mint vétség obligatio, az adott körülmények között éppen olyan kártéritési causa, mint bármelyik más. (L. Zsögöd Fejezetek I. 638. o.)

Mindezek a közismert igazságok akkor is megállanának, ha e téren tételes törvény nem rendelkeznék. Azonban az 1886 : XXI. tcz. 89. §-a feleslegessé is teszi azt, hogy az általános szabályokhoz forduljunk. A törvény 89. §-a szerint:

«A tisztviselő mindazon kárért, melyet hivatalos eljárásában, *akár cselekvése, akár mulasztása által, szándékosan vagy vétkes gondatlanságból*, az államnak, a törvényhatóságoknak, a községeknek vagy egyeseknek, jogtalanul vagy illetéktelenül okozott, ha a kár szabályszerü jogorvoslattal elháritható nem volt, teljes kártéritéssel tartozik». A törvény tehát a mulasztást, a vétkes gondatlanságot, a szándékos cselekvéssel teljesen egyenrangu kártéritési causának ismeri el. Ugyanezt teszi a községi törvény 86. §-a, a birák felelősségéről szóló 1871 : VIII. tcz. 66. §-a, a közjegyzői rendtartás 172. §-a, az ügyvédi rendtartás 71. §-a. A fent idézett törvény eszerint nem hagy fent kétséget aziránt, hogy a törvényhatósági tisztviselő hivatali mulasztásáért, *bármely* ügyben magánjogilag

is felelős. E törvényszöveggel szemben most már valóságos rejtély előttem a kir. Curia elvi kijelentése. Feltehetem-e azt, hogy a kir. Curia a törvény világos rendelkezésével szemben elvileg meg akarta volna szoritani a culposus felelősség eseteit? Ez nem törvénymagyarázat, hanem a törvénynek egyenes hatályon kivül helyezése volna. És igy nem marad más hátra, mint az a megoldás, hogy a kir. Curia a kérdéses mulasztásban magánjogi beszámitás alá eső gondatlanságot látni nem akart és hogy ezen álláspontjának magyarázatát abba a megszoritásba helyezte el, amelyhez az itélet az illető tisztviselő magánjogi immunitását kötötte.

Erre nézve azonban a következő megjegyzéseket kell tennem:

1. A konkret esetben az Ipartörvényből és főképp az idézett miniszteri rendeletből — nézetem szerint — a sürgős jelleg is megállapitható, amint ezt már érintettem.

2. Eltekintve a konkret esettől, azt tartom, hogy minden köztisztviselő *minden ügyben* köteles bizonyos átlagos gondossággal eljárni. E gondossághoz hozzátartozik az is, hogy minden ügy lehető gyorsan, vagy legalább is a *hasonló természetü ügyekben szokásos idő alatt* intéztessék el. Ezt az átlagos időtartamot a közfelfogás és a gyakorlati élet meg tudja állapitani. Amint tehát egyrészt a köztisztviselő a felekkel szemben az elintézési időtartam tekintetében is a rendes gondosságra van kötelezve: ugy másrészt minden félnek közjogi *igénye* van arra, hogy ügye időbeli tekintetben is a rendes gondossággal intéztessék el.

Minthogy érdek nélkül senki sem fordul a hatósághoz, én azt találom, hogy jóformán mindenkinél fennforog az a jogos magánérdek, hogy ügye mielőbb, de legalább is a szokásos időn belül («reasonable time») elintézést nyerjen. Az a köztisztviselő, aki ezt a jogos magánérdeket, a rendes gondosságba ütköző módon megsérti: a féllel szemben magánjogi delictumot követ el és ezért kártérítéssel tartozik, ha kár egyébként fennforog. Az a körülmény tehát, hogy a kir. Curia a nyilvánvalóan sürgős eseteket kiveszi a felelőtlenség alól, az elvi határozat élét nem csökkenti. A nem sürgős és sürgős esetek között a magánjogi felelősség szempontjából csak annyi különbséget ismerhetek el, hogy az utóbbiakban a köztisztviselő fokozott gondossággal tartozik eljárni; a rendes gondosság azonban tőle bármely ügyben megkövetelhető.

Vagy csupán rendes családapai, rendes kereskedői gondosságot ismer a jog? Rendes közhivatalnoki gondosság — az nem létezik? A kir. Curia itélete könnyen erre a felfogásra vezethet. Mert akár azt mondom, hogy a köztisztviselő vétkes késedelmeért rendszerint nem felelős, akár azt, hogy nyilvánvaló késedelme rendszerint nem tekinthető vétkességnek: az eredmény egyformán megdöbbentő.

És végül, amily kevéssé tudom ezt az itéletet a magam részéről az általános magánjog szabályaival és a tételes törvénynek felfogásom szerinti értelmével összhangzásba hozni: éppen olyan aggályosnak találom, ha azt csupán jogpolitikai oldaláról tekintem. Mert feltéve azt, hogy a kir. Curiát e kérdés eldöntésében semmiféle létező jogszabály nem kötötte volna: szerény nézetem szerint még akkor is nyomatékos okok kellett, hogy visszatartsák ettől az elvi kijelentéstől. Hatóságaink késedelmes eljárása elég panasz tárgyát képezi amugy is — a fenti itéletben valósággal szabadalmat kaptak reá.

Dr. Liebmann Ernő.

Perorvoslat a büntető járásbirónak a tárgyalás során hozott végzése ellen.

Dr. Heller Erik ur a Jogtudományi Közlöny idei 7. számában foglalkozott azzal a néhány sorral, amelyet én e kérdésről a 4. számban irtam és ámbár maga is hangsulyozza, hogy az én érvelésem «szorosan a törvényen alapul és magához az idézett törvényekből levont következtetés helyességéhez szó sem férhet,» mégis végeredményben kijelenti, hogy álláspontom egyrészt «következményeinek keresztülvihetetlensége folytán tarthatatlan», másrészt pedig a BP. 384. §. 8. pontja és 3. bekezdése alapján meg is czáfolható.

Legyen szabad néhány sorral válaszolnom.

Előrebocsátom azt, hogy az én multkori soraimnak czélja nem volt az, hogy a «felfolyamodás» elnevezéséhez valami mélyreható gyakorlati következményeket füzzek. Én főleg a perorvoslat elnevezésének szempontjából, itt is inkább a curiosum kedveért foglalkoztam a dologgal, mint eklatans példájával annak a bonyolult, az előzményekről és a szerves összefüggésekről gyakran megfeledkező, a multakra fátyolt boritó szövegezési módszernek, mely az én nézetem szerint is minden komoly ok és czél nélkül pusztán az alapos átgondolás hiányából ad más perorvoslatot a közbenszóló végzés ellen a járásbirósági tárgyaláson, mint a törvényszéknél. Hogy a következmények mik lesznek, azzal tulajdonkép nem is kellett törődnöm. Nekem a törvénymagyarázat eszközeivel kellett dolgoznom és ha czikkiró szerint, az én érvelésem «a logikai törvénymagyarázat követelményeinek minden tekintetben megfelelő és kifogástalan», ezzel én meg is elégedhetnék.

Azt mondja azonban a czikkiró ur, hogy eme «kifogástalan érvelés» daczára sincs igazam. Érvelésének lényege az, hogy a BP. 384. §-a, amely az alaki semmiségi okok taxatióját tartalmazza, a járásbirósági eljárásra is vonatkozik; e §. 9. pontja és 3. bekezdése értelmében valamely közbenszóló határozat csak akkor képez semmiségi okot, ha az a törvénynek a vád vagy védelem szempontjából lényeges rendelkezéseit sértette meg és ez a sérelem az itéletre befolyással volt. Eszerint csak azon közbenszóló végzések miatt van perorvoslatnak helye, amelyek semmiségi okot képeznek; maga az 542. §. pedig, amelyre én hivatkoztam, nem felfolyamodásról szól, hanem csak «perorvoslatról», éppugy mint a 384. §., igy hát nincs ok azt mondani, hogy a járásbirónak a tárgyalás során hozott végzése ellen felfolyamodásnak van helye.

Nézetem szerint az az elemi igazság, hogy a semmiségi okok §-a a járásbirósági eljárásban is érvényes, a vitát nem döntheti el, mert abból, hogy valamely közbenszóló végzés semmiségi okot rejt magában, egyáltalában nem következik még az, hogy ez a semmiségi ok nem felfolyamodással, hanem csak a felebbezésben volna érvényesithető. Hiszen a BP. 390. § át a 380. §. kifejezetten kiterjeszti a felfolyamodásokra is. Már pedig a 390. §. 2. bek. szerint: «A felebbezőnek meg kell világosan jelölnie azt is, hogy a felebbezést mily semmiségi ok miatt használja», ugyane kötelesség terheli tehát a felfolyamodót is; igy hát abból, hogy valamely közbenszóló végzés semmiségi okot rejt magában, éppen nem folyik a «felfolyamodás» kizártsága. Éppen ezért beszél a 384. §. általánosságban «*perorvoslatról*», mert alatta annak mindhárom lehető fajtáját, felfolyamodást, felebbezést, semmiségi panaszt egyaránt ért.

Különben is dr. Heller ur fejtegetései teljesen érintetlenül hagyják az én egész, kifogástalannak elismert érvelésemet, amely a BP. 300., 521., 546. §. és 542. §-ainak szervesen összefüggő lánczolatán alapul. Különösen nem abrogálhatja az ő érvelése az 546. első bekezdését, mely a járásbiró mindazon végzései ellen, amelyek ellen a *perorvoslat* kizárva nincs, minden megkülönböztetés nélkül kifejezetten «*felfolyamodást*» enged. Már pedig az 542. §. 4. bekezdése után, mely a *tárgyaló biró végzései*, tehát a tárgyalás során hozott közbenszóló végzések ellen kifejezetten megengedi a *perorvoslatot*, nem lehet azt mondani, hogy ezek ellen a végzések ellen a *perorvoslat* ki van zárva.

Fenn kell tehát tartanom a dr. Heller ur egyébként oly tetszetős érvelése daczára is, hogy igenis a bünvádi perrendtartásnak törvénybe iktatott szövege ezek ellen a közbenszóló végzések ellen felfolyamodást enged. Hogy jó és czélszerü-e ez a rendelkezés, hogy tudatosan csinálta-e ezt a törvényhozó, vagy csak feledékenységből, az a törvényalkalmazásra, amelynek szempontjából én a kérdéssel foglalkoztam, különösen egy annyira szószerint alkalmazandó törvénynél, mint amilyen egy modern bünvádi perrendtartás, nem tartozik.

Egyébként a következmények nem olyan tarthatatlanok, mint dr. Heller ur hiszi.

Ami az olyan közbenszóló végzéseket illeti, amelyek az itéletre befolyással nem birtak, lényeges elvet vagy rendelkezést nem sértettek, a «felfolyamodás» elnevezésből az én nézetem szerint *practice* semmi különbség sem áll elő. A tárgyalás során hozott közbenszóló végzés nem önczél, hanem az itélet felé vezető ut, az itélet létrehozására szolgáló eszköz. Igy hát természetes, hogy ellene a felek csak akkor élnek felfolyamodással, ha az itéletre befolyással birónak látják. Még természetesebb, hogy a felsőbiró, aki az 542. §. értelmében a felfolyamodást az itélet felülvizsgálata alkalmával intézi el, szintén csakis abból a szempontból fogja a közbenszóló végzést szemügyre venni, hogy az itéletre befolyással volt-e. Ha nem volt, akkor a dr. Heller ur minden elméleti megkülönböztetése daczára is még a legtávolabbról sem fog eszebe jutni az, hogy nem a 384. §. 9. pontjában

foglalt semmiségi ok, hanem saját bölcs belátása és discretionaris hatalma alapján megváltoztassa. Viszont ha a közbenszóló végzés az itéletre befolyással volt és lényeges elvet sértett, akkor eo ipso kötelessége a felsőbirónak a hiba orvoslása. A birói cognitio tárgya tehát «önálló» felfolyamodás esetében is, sőt még ha a 384. §. 9. pontja és 3. bekezdése nem is léteznék, ex rerum natura nem lehet más, mint az, hogy a közbenszóló végzés valamely lényeges elvet sértett-e és az itéletre volt-e befolyással. Dr. Heller urnak a következmények megvalósithatlanságára vonatkozó fejtegetése tehát teljesen *elméleti.* *Dr. Hevesi Illés.*

Különfélék.

— **1908: VI. tcz.** A birói és ügyészi szervezet módositásáról szóló törvény kihirdettetett és ezzel a régen várt és sürgetett fizetésrendezésnek egy fontos részlete testet öltött. Őszinte elismeréssel kell adóznunk mindazoknak a tényezőknek, kik a birói és jegyzői kar anyagi helyzetének javitására közremüködtek. Elsősorban az igazságügyi kormányé az érdem, de elismerés illeti azokat a képviselőket is, kik a törvényjavaslat elintézését sürgették és keresztülvitték.

Mint többször hangsulyoztuk, a szervezeti reformot, melynek most törvénybe iktatott részlete éppen a legidősebbeknek és legifjabbaknak nem nyujt semmit, e törvénynyel nem tekintjük befejezettnek és reméljük, hogy a végleges szervezeti törvény be fogja tetőzni az anyagi helyzet reformját is és emellett lehetővé teszi, hogy minden biró a képességének megfelelő helyre állittassék.

Az uj törvény kihirdetésével egyidőben megtörténtek a jegyzői kinevezések, folyósittattak az ügyészi pótlékok, egyuttal pedig már a törvény kihirdetésének napján megtétettek Ő Felségéhez a birói kinevezések iránti előterjesztések. Jól tudjuk, hogy ezen több ezerre menő kinevezés előkészitése mily óriási erőkifejtést kiván, és ezért nem tagadhatjuk meg a jegyzői kinevezések eszközlése, illetőleg a birói kinevezések előkészitése körüli páratlan gyorsaságért az elismerés kifejezését ugy az igazságügyi kormány, valamint az igazságügyminiszterium elnöki osztálya iránt, mely heteken át késő éjjelig tartó megfeszitett munkát végzett, csakhogy az összes előterjesztések pontosan a szentesités napjára elkészüljenek.

— **A budapesti ügyvédi kamara ezidei közgyülése** az előző évi közgyülésektől előnyösen különbözött. Az utóbbi években a kamarai közgyüléseken rendszerint aprólékos részletkérdésektől hemzsegő, türelmetlenül hallgatott beszédek szoktak tartatni, mig az ez évi közgyülésen a felszólalók az ügyvédség általános helyzetéből indultak ki, azt iparkodtak megvilágitani magas szinvonalon mozgott beszédeikben.

Szivák Imre elnöki megnyitó beszédét, Pap József titkári referátumát, valamint Oláh Dezső, Kégl János, Szende Pál, Kenedi Géza és Nagy Dezső felszólalásait a közgyülés feszült figyelemmel hallgatta.

Nem terjeszkedünk ki a vita egész anyagára, csak konstatáljuk, hogy általánosságban a kamarai tisztikar és választmány ügykezelése és müködésének jó része minden oldalról elismeréssel találkozott.

Szivák Imre elnök az ügyvédség közelebbi feladatait a következőkben foglalta össze: a nyugdijtörvény megalkotása, a perrendtartás, az ügyédi rendtartás és a jogi szakképzés reformja. Félünk, hogy ezen pozitiv reformok megalkotásánál való részvételen kivül az ügyvédségnek sok szerepe lesz még a jogos érdekeivel ellenkező törvényhozási actiókkal szemben is.

Pap József titkár előadásából kiemeljük, hogy a kamara választmánya a Nagy- és Pollák-féle tervezetek összeegyeztetésével készült memoranduma által megvetette alapját az alkotandó uj ügyvédi rendtartásnak.

Sok szó esett a kamarai tagok felszólalásaiban a 126 ügyvédképviselő magatartása felől, és az az impressziónk, hogy az ügyvédi karban az ügyvédképviselők egy részének müködése sem általános igazságügyi szempontból, sem pedig az ügyvédi érdekek szempontjából helyesléssel és rokonszenvvel nem találkozik. Ha az ügyvédképviselők összetartanának, a kormányt az igazságügyi reformok és különösen az ügyvédség reformjának mielőbbi megvalósitására szorithatnák. Ehelyett azt látjuk, hogy az ügyvédképviselők nemcsak megszavazzák, de hathatósan támogatják az olyan törvényjavaslatokat is, amelyek a jog szempontjának egyenes megtagadását jelentik, sőt olyanokat is, amelyek amellett, hogy az igazságügy sérelmével járnak, az ügyvédi érdekeket is sulyosan érintik. Emellett a közgyülésen komoly panaszokat hallottunk arról is, hogy egyesek képviselői minőségük kihasználásával versenyeznek kivül álló kollegáikkal, sőt azt is felhozták komoly oldalról, hogy vannak olyanok is, akik az inkompatibilitási törvény nyilt megszegésével üzletszerüen foglalkoznak a közigazgatási hatóságoknál, különösen pedig a minisztériumokban bizonyos ügyek kijárásával.

Általános rokonszenvre talált az ügyvédi karban Kenedi Géza azon javaslata, amelylyel az ügyvédség mielőbbi országos szervezetének megvalósitását kivánja keresztülvinni, mert az ügyvédi kar is eljutott annak belátásához, hogy csakis egységes, tömör fellépés által képes érdekeit erélyesen megvédeni és jogos czéljait megvalósitani.

Végül megemlékezünk Szende Pálnak arról az ugyancsak egyhangulag elfogadott inditványáról, mely sürgősen kivánja a Btk. novellájának képviselőházi tárgyalását, és kikapcsolandónak mondja a Btk.-nak politikai tárgyu módositásait.

Az ügyvédi kamara közgyülésének magas szinvonalu vitájáról szóló szemlénket még azzal az óhajunkkal egészitjük ki, hogy a kamarai tagoknak több idő engedtessék az ügyvédi közügyekkel való foglalkozásra. Mivel pedig erre a kamarában alig van más alkalom, mint az évi közgyülés, kivánatos, hogy a közgyülés korábban kezdődjék, és hogy annak tartamából a hivatalos előterjesztések kevesebbet vegyenek igénybe, hogy igy minél több idő maradjon a kamara tagjainak a jelentéshez való hozzászólásra. A bevezető hivatalos előadások helyett azután igen szivesen vennék a közgyülés tagjai, ha a vezetőség a felhozottakra a vita bezárása után reflektálna.

— **Parlamenti Dolgok** czimü tanulmánysorozatának II. füzetét adta ki dr. Fayer Gyula. A dolgozat főképpen azokkal a biztositékokkal foglalkozik, melyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a sürgősségi eljárásnak a házszabályba tervezett beiktatását a kormány valamikor a kisebbség elnyomására és a normális tárgyalás önkényes megszoritására ne használhassa fel. — A füzet Benkő-Grill könyvkereskedésében jelent meg. Ara 1 K.

— **A tanuzási képességről.** A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar csoportja február 14-én *Rickl Gyula* igazságügyi miniszteriumi min. tanácsos elnöklete alatt tartott kilenczedik ülésében megkezdte az amsterdami nagygyülés napirendjére tüzött második kérdés *(A tanuvallomások psychologiája)* tárgyalását.

Az ülésen, melyen dr. *Berndth* Géza, a kir. Curia másodelnöke, *Czárán* István főügyész, *Tóth* Gerő és *Csiky* József curiai birák, *Pekáry* Ferencz helyettes főkapitány, valamint a birói, ügyvédi és tanári karnak több tagja s a székesfővárosi államrendőrségnek nagy számu képviselője volt jelen, dr. *Moravcsik Ernő Emil* udvari tanácsos, egyetemi ny. r. tanár tartott nagyérdekü és élénk tetszéssel kisért előadást, melynek végső következtetései a következők:

1. A tanuvallomások psychologiájának kisérletes tanulmányozása olyan fontos és egyöntetü eredményekre vezetett, hogy azok a gyakorlatban már érvényesithetők. Első sorban kivánatos, hogy az igazságszolgáltatás körében müködni kivánó vagy müködő szakemberek behatóan foglalkozzanak a kriminálpsychologiával.

2. A kisérletek kideritették, hogy az észlelésekről és megfigyelésekről bemondott adatok átlag sokkal több téve-

dést mutatnak, mint az első pillanatra látszik és épen ezért azok mérlegelése közben nagy óvatossággal kell eljárni. Ezen tévedések az egyéniség, kor, nem, társadalmi állás, müveltség és szakképzettség szerint különbözők.

3. A vallomások — a lehetőség szerint — szószerint, gyorsirással vétessenek fel és nem a birósági vagy rendőrségi közeg saját fogalmazásában, mert ez sokszor a kapott felvilágositást egyéni hajlamai és izlése szerint dolgozván fel, nem tükrözi vissza hiven a tanu gondolkodását, a nézete szerint fontos momentumokot hegyezi ki, a dolog lényegére fekteti a sulyt és nem a sokszor fontossá válható szavakra, kifejezésekre. De az ilyen, más egyén által átgyurt fogalmazvány nem is világithatja meg a tanu szellemi niveauját.

4. Mivel — mint a kisérletek bizonyitják — a feltett kérdések alakja és módja nagy befolyást gyakorol a kapott feleletek jelentékeny részének minőségére: a suggestiós és keresztkérdések mellőzendők.

5. Eltekintve a speciális jó emlékező képességgel biró egyénektől, idő folyamán a visszaemlékezés hibái szaporodnak s mivel megvan a tendentia az emlékezés hézagának logikai kiegészités, betoldások által való kitöltésére: gondoskodni kell, hogy az észlelés (pl. valamely esemény) után lehetőleg gyorsan minden részletre kiterjedő vallomás vétessék ki és nyomban esküvel erősittessék meg.

6. Kivánatos, hogy a még teljesen ki nem deritett bünügyek a hirlapokban ne tárgyaltassanak, — már a suggestiós befolyás elkerülése szempontjából is. A tanuk vallomásait u. i. sokszor meghamisithatja a tény körülményeire vonatkozó adatoknak gyakori hallása, tárgyalása, s emlékezeti csalódásokra vezethet.

7. Az elmebetegség egyes formáiban szenvedők (hol t. i. az intelligentia fogyatkozása és az öntudatzavar nem nagy) bemondásai nem sokkal rosszabbak az épelméjüekeinél. Igy bizonyos körülményekre vonatkozólag tájékoztató felvilágositást nyujthatnak, olyan indirekt bizonyitékokat szolgáltathatnak, amelyeknek épelméjü tanuk, vagy a vádlott előtt való felmutatása a fontos tények, adatok egész lánczolatát pattanthatja ki. De nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy adott esetben nem tudjuk biztosan megvonni a határt, amelyen belül az elmebeteg a helyes és objectiv észlelését, megfigyelését, itélő és következtető miveletét meghamisitó kóros tünetek (érzetek, hangulatzavarok, hallucinátiók, illusiók, téves eszmék stb.) befolyásán kivül áll, és éppen ezért kivánatos, hogy elmebetegek eskü alá ne bocsáttassanak.

8. Habár vannak kivételek, amidőn a gyermekek fontos megfigyelő és visszaadó képességről tesznek tanubizonyságot: mégis tekintettel nagyobb suggestiós befolyásolhatóságukra, és a tényeket meghamisitani alkalmas élénk phantasiájukra, valamint felületességükre, 12 éven alul levő gyermekek nem volnának tanuzásra bocsáthatók.

9. Legtöbb tévedés történik a térbeli viszonyok, nagyság, irány, és személyazonosság meghatározására nézve. Nagyon fontos, hogy ilyen speciális tények kideritésével (amennyiben a körülmények megengedik) elsősorban a részint előtanulmányaik, részint a gyakorlat által figyelő és becslő képességükben kiképzett egyének (amiről próba utján meggyőződés szerezhető) vallomása vétessék figyelembe.

10. A figyelemnek erősebb inger által való felhivására az észlelő képesség — a figyelemnek odaterelése által — emelkedik, mig a nagyobb kedélyi emotiókat (pl. ijedtség) provokáló hatások csökkentik azt. Legjobb a figyelemnek a történendőkre való felhivása mellett.

11. Nőknél nagyobb a suggestiós befolyásolhatóság, a tények mesterséges kiszinezésére, betoldások által meghamisitására való hajlam.

12. A tényállás megállapitására vonatkozó associatiós kisérletek sok érdekes adatot szolgáltattak, de eddigi eredményeik még nem elégségesek arra, hogy azokat már a gyakorlatban általánosan értékesiteni lehetne. Ezek ismerete és mivelése kivánatos.

— **A kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez** 1907. év folyamán közel 30,000 rel több ügy érkezett, mint az előző évben, és az 1908. évből eddig letelt közel két hónap alatt a beadványok szintén tömegesen érkeztek. Ily körülmények között valósággal érthetetlen az igazságügyi adminisztrácziő aprólékos takarékoskodása, amelylyel e birróságunknak nem ad elegendő kezelő és leiró személyzetet, aminek azután az a következménye, hogy minden olyan ügy, amely nincs soronkivül kiadandónak jelezve, csak hónapokkal elintézése után jut a felek, illetőleg képviselőik kezéhez. Csak példaképp emlitjük fel, hogy 1907 november 29-én kiadóba adott itélet 1908 február 21-én, 1907 deczember 6-án meghozott itélet 1908 február 20-án kézbesittetett és hogy egy kétsoros csődkezelési végzés kiadása hat hetet vesz igénybe.

Ezekről a hihetetlen állapotokról sem a bíróság, sem pedig a megfeszitett erővel dolgozó kezelő és leiró személyzet nem tehet, a hiba és felelősség egyedül az igazságügyi kormányt terheli, amelynek ugylátszik, nincs érzéke aziránt, hogy mit jelent, ha a közhitel és közforgalom központját képező bíróság egész adminisztrácziója kátyuba kerül és fennakad.

— **Gyermekvédelmi szervezet.** A székesfőváros törvényhatósági bizottsága belügyminiszteri rendelet alapján elhatározta, hogy minden kerületben külön kerületi közjótékonysági és gyermekvédelmi bizottságot szervez.

E bizottságok feladatát képezendi, hogy a hatóságokat a gyermekvédelmi teendők ellátásában támogassák, hogy kapcsolatot létesitsenek a kerületben müködő és gyermekvédelemmel foglalkozó egyesületek közt, hogy a kerületben előforduló bárminő gyermekvédelmi esetet felderitsenek, minden tudomásukra jutó esetben törekedjenek arra, hogy a kellő tanácsot vagy segélyt nyujtsák vagy közvetitsék stb.

Azok részére, kik e munkában részt venni kivánnak, vagy aziránt közelebbről érdeklődnek, a gyermekvédő liga ismertető előadást rendez.

Ezen előadás márczius hó 3-án, kedden d. u. 5 órakor a székesfőváros törvényhatósági bizottságának üléstermében (IV. ker. Váczi-utcza 62—64. sz. II. em.) tartatik meg.

Az ülést a székesfőváros polgármestere nyitja meg, utána gr. Edelsheim Gyulai Lipót, az országos gyermekvédő bizottság elnöke, Ruffy Pál, a m. kir. áll. gyermekmenhelyek orsz. felügyelője, dr. Karsai Sándor az Országos Gyermekvédő Liga ügyvezető igazgatója, dr. Balogh Jenő, egyet. tanár, dr. Sélley Barnabás, a budapesti kir. ügyészség vezetője, dr. Angyal Pál, pécsi jogakadémiai tanár, és dr. Szilágyi Artur Károly ügyvéd fogják a patronage eme kérdését röviden ismertetni: az ülést dr. Szohner Lajos, a Budapesti ügyvédi Kör elnöke, mint amely körből a mozgalom kiindult, fogja berekeszteni.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 29-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. szám alatt) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Szladits Károly kir. törvényszéki biró előadása az osztrák polgári törvénykönyv novella-javaslatáról. Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Teljes gyakorlattal biró s a szláv nyelveket is beszélő közjegyző-jelölt, közjegyzői irodában állást keres. Ajánlatok G. L. czimre Rákóczi-ut 75. szám III. 16. küldendők. 12755

Vidékre némi gyakorlattal biró, ügyvédjelölt kerestetik, azonnali belépésre havi 120 K fizetéssel. Ajánlatok a kiadóhivatalba küldendők, czim is ugyanott megtudható. Az ajánlatokban nyelvismeret és vallás is közlendő. 12759

Megfelelő képzettségü egyén közjegyzői irodában mint helyettes alkalmazást keres. Czim a kiadóban. 12750

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 10. szám. Budapest, 1908 márczius 6

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Fabiny Teofil. — Kritikai megjegyzések a polgári törvénykönyv Tervezetéhez. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — A polgári perrendtartás javaslatához. *Dr. Kovács Marczel* aradi kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* A telekkönyvi végzések közlése az érdekelt felekkel. *Dr. Babochay Géza* kaposvári ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

FABINY TEOFIL

Fabiny Teofilt a magyar igazságügy történetében kiváló hely illeti meg.

Elődei alatt az igazságügyi adminisztrácziő a lehető legsiralmasabb helyzetbe került, ugy, hogy Fabiny Teofiltól elsősorban azt kivánta az ország, hogy «az uj igazságügyi miniszter az elfajzott igazságügyi adminisztrácziót és szervezetet hozza rendbe».*

Fabiny Teofil a reá váró nehéz feladatnak rendkivüli erélylyel és körültekintéssel felelt meg.

A bíróságokat szoros ellenőrzés alá vette, és tevékenységüket ezáltal jelentékenyen fokozta.

Gyakori utazásaival személyesen is iparkodott meggyőződni a bajokról és hiányokról, s minden törekvése oda irányult, hogy bíróságainkat rendhez, pontossághoz és — a nagymennyiségü hátralékokra való tekintettel — gyorsabb munkához szoktassa. A megüresedett állásokat azonnal betöltötte és általán kivált gyors és erélyes intézkedéseivel.

A husz éven át fennállott kir. táblai pótbirói intézményt megszüntette. Okos intézkedésekkel eltüntette a budapesti kir. tábla hátralékait. Megalkotta a telekkönyvi betétek szerkesztéséről szóló 1886. évi XXIX. tcz.-et. A telekkönyvi ügyeknek egyes birákkal való elintéztetése által lényegesen gyorsitotta a törvényszékek ügymenetét.

A törvénykezési szünet ujból való szabályozásával az elsőfolyamodásu bíróságok előtt folyó ügyek gyorsabb elintézését érte el.

Az igazságügyi palota épitéséért a fővárosi jogászság tartozik neki hálával. Több vidéki törvényszéki és járásbirósági épitkezést is ő vitt keresztül.

A birósági könyvtárak létesitésének kezdeményezése szintén Fabiny érdeme.

Az elsőfolyamodásu birák javadalmazásának növelése egyik kedvencz eszméje volt, terveket is készittetett erre vonatkozólag, de kezdeményezése a pénzügyminiszter ellenállásán akadt meg.

Emellett Fabiny minisztersége alatt a kodifikáczió nagy feladatai sem stagnáltak.

A bünvádi eljárásról szóló törvény első tervezetét ő készittette, valamint ő alatta készült az örökösödési jog törvényjavaslata is, amely két törvénymüvet utóda Szilágyi Dezső nem tette magáévá és igy azok törvénynyé nem válhattak. Megbizásából tervezet készült még az ügyvédi rendtartásról, a végrehajtási és büntetőtörvények, valamint a kisebb polgári peres eljárás reformjáról.

Fabiny Teofil sokat tett a börtönügy fejlesztése érdekében is és itt különösen ki kell emelnünk, hogy ő nemcsak szabadságvesztés-büntetési intézetek létesitését tekintette feladatának, hanem kiváló gondot forditott arra is, hogy a kiszabadult rabok a társadalomba visszavezettessenek.

Két miniszteri rendeletében ő sürgette legelőször a rabsegélyző-egyesületek alakitását és a kir. törvényszékek és ügyészségek vezetőinek melegen szivükre kötötte az ily egyletek kezdeményezését, egyszersmind utmutatást nyujtva az iránt is, hogy az egyletek helyes irányban hogyan vezettessenek.

Fabiny Teofil miniszteri tevékenységének ezen rövid vázlata is mutatja, hogy kiváló érzéke volt igazságügyünknek gyakorlati követelményei iránt. Emlékét a kötelességtudásnak és odaadó szorgalom mintaképének emlékét a magyar igazságügy minden tényezője kegyelettel fogja megőrizni.

* Jogtudományi Közlöny 1886. évfolyam 21. szám.

Kritikai megjegyzések a polgári törvénykönyv Tervezetéhez.*

II. A specifikáció. (623. §.)

Aki egy vagy több ingó dolognak mint anyagnak feldolgozása vagy átidomitása által a saját számára uj dolgot készit, vagy készittet, megszerzi az uj dolog tulajdonát.

A feldolgozó nem szerzi meg az uj dolog tulajdonát, ha az anyag egészben vagy részben másnak tulajdona és az idegen anyag értéke a munka értékét tetemesen meghaladja . . .

Ha a feldolgozás az uj dolog tulajdonának megszerzésével jár, az anyagot terhelő jog megszünik.

I. A Tervezet e § ban külömbséget tesz a saját és az idegen anyag feldolgozása közt: a saját anyag feldolgozása mindig uj tulajdonszerzéssel jár, az idegen anyagé csak akkor, ha értéke a munka értékét tetemesen meg nem haladja.

Ez a rendelkezés a saját anyagunk specifikációja tekintetében semmivel sem igazolható. Gyakorlati sulya ennek a rendelkezésnek ugyanis a §. utolsó bekezdésében van: az uj tulajdonjog szerzésével minden régi jog, amely az anyagot terhelte, megszünik.

Példa: A szabónál lefoglalják az üzletben levő posztót: a szabónak, hogy a zálogjogot megszüntesse nem kell egyebet tennie, mint hogy a posztót felszabja. Épp igy megszüntetheti az ingó vagyonát terhelő szerződési zálogjogot vagy haszonélvezetet is mindenki azáltal, «hogy uj dologgá alakitja».

Hol van ebben az igazság? Mi az igazolása annak, hogy e §. szerint mindenki puszta akaratától függ, hogy a

* Az előbbi közl. l. a 8. számban.

dolgát terhelő jogoknak egyoldalu ténye által nyakát szegje? Az ok nyilván a formális logikában keresendő: minthogy a specifikáció «uj dolgot» teremt, a régi dolog megszüntével meg kell szünniök a rajta levő jogoknak is. Ámde ez az érvelés helytelen alapból indul és még ha logikailag hibátlan volna is: gyakorlatilag fenn nem tartható. Hibás alapból indul: mert a specifikáció valójában nem «uj dolgot» hoz létre. A római források csak nova «species» nem nova «res»-ről szólanak: a dolognak csak formája uj, a dolog maga a régi. Ezért helyes felfogás szerint a római jogban is a saját anyag feldolgozása nem érinti a rajta levő terheket. A tétel maga a római jogban vitás ugyan (l. az irodalmat Windscheid 187. §. 2. jegyzet). De még azok közt is, kik «uj» dolgot látnak a specifikáció eredményében: vannak, kik a régi terhek fenmaradását elismerik (Windscheid 248. §. 10. jegyz.). Egyébiránt, bárhogy álljon is a dolog logika szempontjából: gyakorlatilag a Tervezet rendezése meg nem állhat. Erkölcstelen dolog, hogy kiki egyoldaluan foszthassa meg a másikat szerzett jogától. És erre a következményre nincs is semmi szükseg. Mert mire is való az az «uj» tulajdonjog, mit az ember a saját anyagának feldolgozása által szerez? Miért ne folytathatná az anyag tulajdonosa egyszerüen a régi tulajdonát? Hogy a régi tulajdonnak az «uj» dolog nem akadálya: elismeri a Tervezet is a §. 2. bekezdésében. Eszerint ugyanis: ha az idegen anyag értéke a munkáét tetemesen meghaladja, az «uj» dolog az anyagtulajdonosé. Uj tulajdonjogot szerez-e ilyenkor az utóbbi, vagy régi tulajdonjogát folytatja-e? Nyilván a régit — hiszen a 4. bekezdés szerint az anyagot terhelő régi jogok sem szünnek meg. Ha tehát az *idegen* anyagtulajdonos folytathatja a maga tulajdonjogát az «uj» dolgon: akkor még inkább folytathatja régi tulajdonjogát az, aki a *saját* anyagát dolgozta fel. Valamint az, aki tinóját ökörré hizlalja, csak a tinón nyert tulajdonjogát folytatja: ugy a csizmadia a csizmában is csak folytatja azt a tulajdonjogot, amit a bőrön nyert. A specifikáció intézményére és következményeire ilyenkor semmi szükség. Szükség ez intézményre csak ott van, ahol *idegen* anyagot dolgozunk fel.

Igaz, hogy néha könnyebbségére van annak, aki a saját anyagát átformálta, ha az anyagtulajdon bizonyitása helyett a specificatióra hivatkozik. Ha pl. a csizmadia a csizma tulajdonát akarja bizonyitani: miért kelljen a talán évekkel előbb esett bőrvételre visszamennie, miért ne érhesse be annak kimutatásával, hogy maga készitette a csizmát? Ám ettől a könnyebbségtől nem üti el az én javaslatom sem. Ugy vagyunk e tekintetben a specifikációval, mint az elbirtoklással. Elbirtokolni is igazában csak azt lehet, ami még nem a sajátunk: aki más czimen már tulajdonos, elbirtoklás utján ujból azzá nem lehet. De azért a tulajdonos, ha vitássá válik az ő joga, hivatkozhatik az elbirtoklásra is, még pedig *sub hypothesi*, imigyen: «Én tulajdonosa vagyok ugyan a dolognak, mert a tulajdonostól meg- és átvettem; de téve-tagadva, hogy e czimen a tulajdont nem szereztem volna: ez esetben elbirtokoltam». Alperes ez utóbbi érvelésen nem foghat ki azzal, hogy «saját dolgodat el nem birtokolhattad», mert épp azáltal, hogy igy kihuzza az elbirtoklás jogalapját a felperes lába alól, más alapon tulajdonosképp ismeri el. Ime igy veszi hasznát az elbirtoklásnak az igazi tulajdonos is. És ugyanigy veheti hasznát a specificatiónak is az, aki a maga anyagát dolgozta fel. Uj tulajdont ő ugyan a feldolgozás utján nem szerzett, ő csak anyagtalajdonát folytatja. De ha tulajdona bizonyitására kerülne a sor, ő igy fog szólhatni: «a csizma az enyém, mert enyém a bőr, amiből készült; de téve-tagadva, hogy a bőr másé lett volna: ez esetben is az enyém, mert magam készitettem». Ha erre az ellenfél azt vetné: «de hiszen a magad anyagát nem specifikálhattad», ezzel csak azt érné el, hogy felperes az anyagtulajdon czimén győzne, ennél több pedig felperesnek ugyse kell.

Helyesebbnek tartom ezért, ha a specifikáció tényállásának meghatározásába az «idegen dolog» kriteriumát egyenesen beleveszszük, amint pl. az osztrák törvény (§. 414.: wer *fremde* Sachen verarbeitet») vagy a svájczi (§. 716: «hat jemand eine *fremde* Sache verarbeitet») teszi. De ha a Tervezet tágabb szóhasználatát meg is tartanók és a tulajdon anyag «feldolgozásáról» szólnánk is: azt mindenesetre ki kell mondani, hogy a *saját* anyagunkat terhelő idegen jogok a feldolgozás által meg *nem* szünnek.

II. Vitás a római jogi irodalomban, vajjon kell-e jóhiszem a specifikációhoz. Én azt tartom, hogy kell. (Dernburg Pand. I. 204. §. 9. jegyz.) Az igazságosság és czélszerüség mindenesetre e válasz mellett szól. Az alapgondolat, melyet a specifikáció intézménye szolgál, az, hogy a munkás gyümölcsét lássa munkájának. Valamint a jóhiszemü birtokos az anyadolog müvelése fejében (pro cura et cultura) a gyümölcs tulajdonát is megszerzi, ugy megszerzi az iparos is, aki átalakitja. De a rosszhiszemü átalakitás nem szolgál rá e védelemre. Szent Crispinus, ki a mások bőrét lopja, hogy csizmát varrjon belőle a szegényeknek, bizonyára jóindulatu tolvaj. De tulajdont lopás utján még ő sem szerezhetett. Semmivel sem igazolható, hogy aki a más dolgát ellopja, vagy mint orgazda szerzi, a tulajdonos keresete alól szabadulhasson azáltal, hogy átalakitja. A tulajdonosnak, igaz, kártérités jár, de ez gyarlóbb jog, mint a tulajdon, sőt a tolvajjal szemben, ki rendszerint nem nagytőkés, többnyire illuzórius. Eddig a törvényhozások is többnyire csak a jóhiszemü feldolgozást védték. (Osztrák polgári törvénykönyv 414—415. §§. Por. L. R. I. 9. 299. §.) A svájczi törvény szintén sulyt helyez a jóhiszemre, noha formulázása e pontban nem szerencsés. («Hat der Verarbeiter nicht in gutem Glauben gehandelt, kann der Richter ... die Sache dem Eigentümer des Stoffes zusprechen»). E nyomon jó volna maradnia a Tervezetnek is.

III. Tanulságos dolog, ha a §. első bekezdését a N. megfelelő tételével összevetjük:

623. §.	§ 950.
Aki *egy vagy több ingó dolognak mint anyagnak* feldolgozása vagy átidomitása által a *saját számára* uj dolgot készit, *vagy készittet*, megszerzi az uj dolog tulajdonát.	Wer durch Verarbeitung oder Umbildung eines oder mehrerer Stoffe eine neue bewegliche Sache herstellt, erwirbt das Eigenthum an der neuen Sache.

A «saját számára» és «vagy készittet» szándékos eltérés a N. szövegétől. Czélja nyilván az, hogy világossá tegye, hogy ha valaki, mint más alkalmazottja dolgozza fel annak anyagát: nem az alkalmazott, hanem az alkalmazó szerzi meg a tulajdonjogot. Ez ugyan a N. szövegezése szerint sem lehet kétséges, mert hiszen minden megengedett cselekmény, amelyhez a törvény valamely hatást füz, szabály szerint nemcsak személyesen, hanem más által is vihető végbe. Ennek külön kifejezésére pedig a jelen §-ban épp oly kevéssé volt szükség, mint nem látta szükségét maga a Tervezet legtöbb más hasonló esetben sem. Amint a Tervezet nem mondja a traditiónál, hogy «az eddigi tulajdonos a dolgot másnak birtokába *adja vagy adatja*» (625. §.); amint nem mondja az elsajátitásnál, hogy a «gazdátlan ingó dolog tulajdonát megszerzi, aki a dolgot sajátjául birtokába veszi *vagy véteti*» (529. §.); amint nem mondja az 587. §-ban, «ha valamely épület felállitásánál a telek tulajdonosa saját telkének határán tul épitett *vagy épittetett*»: ugy nem volt szükség e «vagy készittet» toldalékra a jelen §-ban sem. De ha más baja nem volna, mint az, hogy felesleges: nem tennék róla szót. Ám törvényben soha sincs felesleges szó, amely *csak* felesleges volna: a felesleges rendszerint hibás is. Ime: valaki egy asztalosnál butort rendel, mely az asztalos saját anyagából készitendő. Kié lesz az elkészült butor a Tervezet szerint? A szöveg szóhangzata szerint azt kell mondanunk, hogy a megrendelőé: mert az asztalos nem készíti a butort «saját

számára», hanem a megrendelő «számára»; viszont a megrendelő az, aki a butort «a saját számára készitteti». Ezt a Tervezet nyilván igy nem akarhatja. És továbbá: mi az eredmény akkor, ha a mester «a saját számára készitteti» inasával az iparczikket, az inas pedig azt «a saját számára készíti»? Kinek akarata mértékadó ily eltérés esetében? És egyáltalán helyes-e a specifikáció eredményét a specifikáló akaratától függővé tenni? Ha igy teszünk, akkor például a kiskoru inas sohasem specifikálhatna eredménynyel a gazdája számára, mert a kiskoru gyámja beleegyezése nélkül egyoldalu ténye által csak maga számára szerezhet tulajdont. (Tervezet 918. §.)

Eltérés a német mintától az «ingó dolognak, mint anyagnak» kifejezése is. Ennek az eltérésnek mi a czélja, nem tudom — értelme bizonyára nincsen. Mi a különbség a közt, hogy az ingó dolgot «mint anyagot» dolgoztam-e fel, vagy nem «mint anyagot»? A német azt a gondolatot, hogy «aki anyagot feldolgoz», csak a határozatlan névmás segitségével tudja kifejezni, igy: «Umbildung *eines* Stoffes». Minthogy azonban az «eines» szó a németben egyuttal számnév is: nehogy az «egy» szó arra a félreértésre adjon alkalmat, mintha a feldolgozandó anyag egynél *több* nem lehetne: a N. kénytelen volt igy szövegezni: «eines oder mehrerer Stoffe» A magyar nyelv e tekintetben szerencsésebb: nekünk csak «anyagról» kell szólnunk, nem «egy» anyagról, és igy «egy vagy több» anyagról sem kell szólnunk. A magyar szövegező azonban az «ein oder mehrere» szót a N.-ben előtalálta, tehát le is forditotta. «Egy vagy több anyag» azonban a magyarban nem igen mondható: igy készült a fenti szakaszba az «egy vagy több ingó dolog, *mint anyag*». A helyes eljárás az lett volna, hogy az «egy vagy több» kifejezést, mely a németben, mint kimutattam, csak nyelvszükség következménye volt, kihagyta volna. Ekkor aztán kimaradhatott volna az «ingó dolog» is, és maradt volna az egyszerü tétel: «aki idegen dolgot uj dologgá alakit át», — minden egyéb felesleges.

(Folyt. köv.) *Dr. Schwarz Gusztáv.*

A polgári perrendtartás javaslatához.*

IV. Áttérve a *c)* pontban foglalt «sommás határperekre», fentartom a már más alkalommal hangoztatott azon véleményemet, hogy ugy e perek ténybeli előfeltételeit, mint kereseti igényük alapját a perrendtartásban meg kell határozni. A kérdés megoldásánál elsősorban figyelembe veendő, hogy az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. *m)* pontja «határjárási és mesgyeigazitási perekről» beszél, mig a javaslat 1. §. 2. *c)* pontja ezek helyett csak «sommás határpereket» ismer. Lányi Bertalan szerint «határjárás» (= határjelzés) alatt a határoknak látható jelek felállitásával vagy megujitásával való megjelölése értendő. Czélja a határvillongások megelőzése; feltétele tehát, hogy maga a határ biztos és kétségtelen legyen. Ezt a régebben perenkivüli hatósági cselekményt az 1868., 1881. és 1893. évi eljárási törvények a járásbiróságok hatáskörébe utalták, ujabban pedig a mezőrendőri törvény (1894: XII. tcz.) 32—35. §-ai közigazgatási ügynek minősitették, s ezzel az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. *m)* pontját módositották. Ez az oka annak, hogy a javaslat a «határjárási» perekről hallgat, — és igy a «sommás határperek» alatt csak azon perek értendők, melyeket az 1893: XVIII. tcz. «mesgyeigazitási» pereknek nevez s melyeket a gyakorlat is ily név alatt ismer.

Ezen per természetére s mikénti szabályozására nézve a következő véleményekkel találkozunk: *Lányi Bertalan: A határper feladata a határ kérdését, a birtokállapotból kiindulva, ideiglenes hatálylyal rendezni.* Előfeltétele kizárólag a szomszédos ingatlanok közötti határnak bizonytalanná válta (Grenzverwirrung) s ebből folyólag a határ megállapitásának objektiv szükségessége. E per a tulajdon vagy birtok kérdését csak a tulajdon vagy birtok tárgyának területi kiterjedése szempontjából dönti el. Nincs egy évi záros határidőhöz kötve. A szomszédok kölcsönösen kötelesek az ingatlanaik közötti határnak megállapitásában mindketten közremüködni s ebből folyólag e perben a bizonyitási kötelezettség az alperest is terheli. De lege ferenda: A tulajdoni kereset mellett egy sui generis határmegállapitási kereset fentartandó, de e perben a határ végleg meg lesz állapitandó. A tényleges birtokállapotból kiinduló ideiglenes határrendezésre szükség nincs.

Vavrik Béla de lege ferenda ugyanily nézeten van, mert ma már, a kataszteri és birtokrendezési térképek mellett, a végleges határrendezés nehézségekbe nem ütközik. A végleges határmegállapitási per — római jogi «actio finium regundorum» mintájára — a duplicitas jellegével birjon s itéletében a biró adiudicáljon. Ha a tulajdon kérdése nem tisztázható, a per a hosszu ideig tartott békés birtok alapján, — s ha erre egyik fél sem hivatkozhatik — az egyenlőség vagy a méltányosság s gazdasági czélszerüség alapján döntendő el.

Zsögöd: Sui generis határperre okvetlenül szükség van, mert a határ s ezzel a birtoklás terjedelme is bizonytalanná válhatik, anélkül, hogy birtokháboritás történt volna. Ha valamely lejtős hegyoldalon fekvő két ingatlant egy meredekebb «part» választ el, melyet egyik szomszéd sem birtokolt, — s ha az egyik a partot elfoglalja s müvelés alá veszi, — a másik nem indithat sommás visszahelyezési pert, mert nem volt birtokban. Viszont a tulajdoni perben a bizonyitási teher egészen a felperesre hárulna, ami azon fél helyzetét tenné előnyössé, aki jobban sietett a foglalással. — A döntés a határperben ideiglenes hatálylyal is történhessék, ha a végleges döntés bonyolódott, hosszadalmas eljárást tenne szükségessé. De ha a biró liquidnek látja az igényt, s hatásköre a végleges döntésre is kiterjed, akkor — ideiglenes döntés mellőzésével — a felek közti vitát, magát a jogkérdést, végleg is eldönthesse.

Schwarz Gusztáv szerint a tulajdoni per és a sommás visszahelyezési per mellett a sui generis határperre nincs szükség. Ha a sommás visszahelyezési per előfeltételei fenn nem forognak, itt a tulajdoni per, melyben a felek közti surlódások megelőzése czéljából a biró ideiglenes rendelkezhetésének (einstweilige Verfügung) lehetne helyt adni.

Imling concedálja, hogy akkor, amidőn a határ megváltoztatása a szomszéd önhatalmu cselekményéből származik, külön határperre nincs szükség; ily esetben czélra vezet a sommás visszahelyezési per. Szerinte *a mesgyeigazitás nem a létező birtok megháboritásából, nem tilos önhatalom gyakorlásából veszi eredetét, hanem a határnak egyéb módon keletkezett bizonytalanságából,* amidőn pl. a határárkot a vizár megváltoztatta, határt képező meredek parton csuszamlás történt, a szomszédos erdők között határul hagyott tisztás idővel benőtt, havasok, ugynevezett polának vagy eddig semmiképen sem használt kopár területek között a határ még egyáltalán nem volt fixirozva és csak ujabban, felmérés, szándékba vett hasznositás, eldarabolás alkalmából merül fel a határkérdés stb. De lege ferenda: a határper intézménye tovább is fentartandó, s az elsősorban az utolsó birtokállapot alapján, — ha ez ki nem puhatolható, a vitás terület egyenlő felosztása alapján, — esetleg más méltányos alapon döntendő el.

A polgári törvénykönyv tervezetét előkészitő állandó bizottság 1899. évi január hó 20-án kelt *megállapodása* szerint a határper fentartatik; czélja a határ végleges megállapitása; a bizonyitás a feleket kölcsönösen terheli. Ha a *helyes határ* és ezzel a *tulajdon kérdése* ily módon nem tisztázható, a határ az utolsó egy évi békés birtoklás alapján, és ha ez sem állapitható meg, a vitás terület méltányos és czélszerü megosztása alapján határozandó meg.

A gyakorlat a mesgyeigazitási per természetével, czéljá-

* Az előbbi közl. l. a 8. számban.

val, az abban használható bizonyitási eszközökkel s az azt befejező itélet joghatályával egyáltalán nincs tisztában. Annyi azonban bizonyos, hogy a most ismertetett elméletek nem fedik a járásbirósági és törvényszéki itéletek tulnyomó részében nyilvánuló gyakorlatot. Megengedem, hogy vannak esetek, amidőn a mesgye megváltozása és megállapitásának szüksége nem foglalásból, hanem az Imling által felhozott események valamelyikéből származik s igy sommás visszahelyezési keresetnek helye nincs. De a határperek legnagyobb része mégis csak foglalásból származik. Az egyik szomszéd a mesgyét önhatalmulag megváltoztatja s ez által a másiknak az ingatlanából egy darabot elfoglal. Utóbbi elmulasztja a sommás visszahelyezési pernek egy éven belül való megindítását, fenmaradna neki a tulajdoni per (rei vindicatio, «ingatlan birtoka iránti per»). Ez azonban, az elfoglalt terület értékére való tekintettel, esetleg törvényszéki eljárásra tartozik. A rendes pert elkerülendő, «mesgyeigazitási» keresetet inditott. Tényálláskénti elmondja a fent előadottat. Petitum: a mesgyének a korábbi helyre való visszaállitása, birtokbaadásban való marasztalás, kártérités stb. Hiába emel az alperes ezen keresetet ellen pergátló kifogást azon az alapon, hogy a pertárgy értéke meghaladja a járásbirósági értékhatárt. A kifogást el kell vetni, mert a mesgyeigazitási per értékre való tekintet nélkül sommás eljárásra tartozik. Az ügy érdemében még sohasem láttam oly védelmet, mely (Imling után) arra hivatkoznék, hogy foglalással szemben mesgyeigazitási keresetnek helye nem lévén, felperest már ez okból el kell utasitani. Bajosan is lehetne ez alapon elutasitó itéletet hozni; hiszen mesgyeigazitási perben tulajdonképpen sohasem volna helye az elutasitó itéletnek (eltekintve a kereshetőségi jog hiányától), hanem a mesgyét, pro vagy contra, mindig meg kellene állapitani. Bár viszont számtalanszor előfordul, hogy felperes keresetével elutasittatik, mert az általa vitatott s megállapitani kért mesgye helyességét nem bizonyitotta. Ha már most az elmélet szerint *possessorius* alapon állapitandó meg a mesgye, akkor elegendőnek látszanék ez a kereseti tényalap: «*x* vonalig birtokoltam ingatlanomat, ezt az *x* mesgyevonalat alperes az én hátrányomra *y* vonalig tolta el, s ezzel az *xy* területet elfoglalta». Ily alapon azonban a bíróság a keresetnek helyt adni nem fog s az *x* mesgyevonalat helyreállitani nem fogja, — mert ez nem volna egyéb, mint a sommás visszahelyezési perre nézve előirt egy évi keresetinditási záros határidő kijátszása, s ily czélra a mesgyeigazitási per intézménye nem szolgálhat.

Mi tehát a mesgyeigazitási keresetben rendszerint előadott s bizonyitás tárgyát képező jogczim? *A tulajdonjog.* «Az én ingatlanom *x* vonalig terjed; addig kell terjednie; ami ezen az *x* vonalon innen van, az az én tulajdonom. Tulajdonom egy részétől fosztott meg az alperes, amidőn a mesgyét *x* vonalról *y* vonalra tolva, az *xy* területet elfoglalta». Mi a rendszerinti alperesi védelem? «Ingatlanod nem terjed *x* vonalig, az *xy* terület nem tulajdonod.» Ezt a jogvitát dönti el a biró, amidőn itéletében vagy *x*, vagy *y*, vagy egy harmadik vonalat jelöl ki mint *helyes mesgyét.* Evégből elsősorban az urbéri, birtokrendezési, tagositási, szóval azon térképekre fog támaszkodni, melyek valamely végleges kiosztás állapotát tüntetik fel. Ellenben — bár mérlegelhetők — de nem birnak feltétlen bizonyitó erővel a telekkönyvi helyszinelési térképek, melyek csak a holfekvés, de nem a formatio és térmérték tekintetében szavatolnak, — a kataszteri térképek, melyek csak a kataszter készitése idejében talált tényleges birtokállapotot tanusitják. Viszont sikerrel védekezhetik az alperes azzal, hogy a vitás területet már elbirtokolta, bár — nézetem szerint helytelenül — azt is hangoztatják, hogy a mesgyeigazitáshoz való jog el nem évülhet.

Elismerem, hogy alperes a mesgyeigazitási perben a felperes tényleges birtokával szemben nem védekezhetik azzal, hogy az az ingatlan, az a parczella, melynek mesgyéje vitás, melynek kiegészitő részeként a vitás terület követeltetik, — nem a felperesnek, hanem másnak a tulajdonát képezi. Ennyiben mindig respektálta a gyakorlat a sommás eljárás 1. §. 5. *m)* pontjában foglalt azon korlátozást, mely szerint a mesgyeigazitási keresettel a «tulajdoni kereset össze nem köttethetik»; de a tulajdonjoggal összefüggő az a kérdés, hogy a vitás terület *jog szerint melyik ingatlanhoz tartozik*, a mesgyeigazitási perből ki nem küszöbölhető. Lányi is elismeri, hogy a határperek a tulajdon vagy birtok kérdését — habár csak a tulajdon vagy birtok tárgyának területi kiterjedése szempontjából — de mégis eldöntik.

Ha megállapitható, hogy a mesgyeigazitási perben a bíróság rendszerint a *helyes* mesgyét, vagyis azt határozza meg, hogy két ingatlan között *jog szerint* hol van a határvonal, — akkor kétséget nem szenvedhet, hogy ez a rendezés nem ideiglenes, hanem végleges jelleggel bir.

Hogy a birósági gyakorlat tényleg ily irányban fejlődött, az ugyan nem tünik ki a különböző döntvénytárakból, amelyek a mesgyeigazitási esetekből vajmi keveset tartalmaznak, — de az irattárakból ez könnyen kimutatható. Nem akarok ebből a fentidézett nagytekintélyü jogászok véleményének megczáfolására fegyvert kovácsolni. Elméleti álláspontjuk logikus és — különösen az 1802: XXIII. tcz.-re való tekintettel — szigoruan törvényszerü is. De én csak azt akartam kimutatni, hogy nem létezik ezidőszerint oly egyöntetüen elismert jogszabály, melyet a mesgyeigazitási per tényalapja, bizonyitási eszközei, czélja s az itélet joghatálya tekintetében általánosan elfogadottnak lehetne megállapitani.

Ha ez igy van, akkor e kérdést törvényileg szabályozni kell. A polgári törvénykönyv előkészitése közben ez tárgyaltatott s a fentismertetett módon meg is oldatott. De e kérdéssel a perrendtartási javaslat is foglalkozik, amidőn az 1. §. *c)* pontjában s 575—582. §-aiban a sommás határperről — a sommás visszahelyezési perrel teljesen egyformán — intézkedik. Ezzel el van ismerve, hogy a határper a perrendtartásban teljesen s végleg szabályozható; nem kell a megoldást bifurkálni s a rendezendő kérdések egy részét a polgári törvénykönyvre hagyni. Igy legalább belátható időn belül ezzel az intézménynyel tisztába jövünk.

Attérve a szabályozás módozataira, kétségtelen, hogy a vitás határkérdések lehetőleg gyors elintézést igényelvén, továbbra is járásbirósági eljárásra kell, hogy tartozzanak. Azokban az esetekben tehát, amidőn a vitás terület értéke a járásbirósági értékhatárt meghaladja, és igy a tulajdoni per a hosszasabb törvényszéki eljárásra tartozik, — a tulajdoni per a sommás határpert nem pótolhatja, — és igy nem csatlakozhatom ahhoz a felfogáshoz, amely a határpert, mint külön intézményt feleslegesnek tekinti. Mindaddig, mig az ingatlan perek érték szerint két különböző eljárásra fognak tartozni, a külön határperre szükség lesz.

Ha a vitás terület értékére való tekintettel a járásbiróság a tulajdonjog kérdésének eldöntésére hatáskörrel bir, — vagy ha mindkét fél a magasabb érték mellett is beleegyezik a jogkérdés eldöntésébe, — akkor a határperben a helyes határt, vagyis azt kell megállapitani, hogy a vitás terület jog szerint a két szomszédos ingatlan melyikéhez tartozik? Ennek a döntésnek véglegesnek kell lennie, — hiszen az a czél, hogy a határvillongás mielőbb megszünjék, — mire való volna tehát egy másik perut megengedésével a feleket szükség nélkül ujabb izgalmaknak kitenni s ujabb döntést provokálni? A határ ezen végleges megállapitása elsősorban a tulajdonjog tárgyi terjedelmének szokott és már ismertetett bizonyitékai alapján eszközöltetik; s csak kisegitésképpen következnének a fentközölt «megállapodás»-ban felsorolt egyéb támpontok.

Ott ellenben, ahol a jogkérdésre nézve a járásbiróság tem a törvény, sem a felek megegyezése alapján hatáskör-

rel nem bir, a sommás határperben a mesgye csak possessorius alapon (utolsó egy évi békés birtoklás, egyenlőség, czélszerüség, méltányosság) s csak ideiglenes hatálylyal lesz megállapitandó, s az itélettel meg nem elégedő fél a végleges megoldást tulajdoni perrel keresheti.

Ezen szabályozás szerint a határper — a járásbirósági hatáskörön belül — *jogper* jellegével birna. Ezzel szemben a sommás visszahelyezési per elsősorban *birtokvédelmi* per marad, melylyel azonban az 579. §. értelmében a jog iránti per is összeköthető. A két per természete tehát továbbra is lényegesen eltérő marad s ezért nevezetesen az 576., 578., 579. és 581. §§-ok tekintetében — kontemplált *végleges* határper szempontjából az 582. §-ban foglalt hivatkozásnak el kell maradnia.

Az 576. §. szerint «a sommás visszahelyezési keresettel valamely épitmény lerontása nem követelhető». A végleges határperben ily korlátozásnak helye nincs, — mert az a szomszéd, aki a mesgyét rosszhiszemüen, a másik szomszéd tudta és beleegyezése nélkül — pl. ennek hosszabb idejü távollétét felhasználva — megváltoztatja s az igy elfoglalt telekrészen épitkezik, — a mesgye végleges helyreigazitásával kapcsolatban, kétségtelenül az idegen telken emelt épület vagy épületrész eltávolitását is türni tartozik.

A 234. §-ban foglalt általános szabály, mely szerint az eljárás a büntető utra tartozó kérdés eldöntéseig felfüggeszthető, — az 578. §. szerint a sommás visszahelyezési perekben nem alkalmazható. Indokolja ezt a sommás visszahelyezési per gyors elintézésének szükségessége, épugy mint az elsőbirói itéletnek az 581. §-ban kimondott feltétlen végrehajthatóságát. Ha pedig a sommás visszahelyezési perben a kártérités vagy a jog kérdése miatt a tárgyalás elhalasztása válik szükségessé, az 579. §. szerint a visszahelyezés kérdésében felperes kérelmére részitélet hozandó (helyesebben: «hozható»). Mindezek a végleges határperben — tekintettel ennek petitorius jellegére — helyt nem foghatnak. S a határvillongás sürgős megszüntetése eléggé biztositva van, ha az 580. §. intézkedését, mely szerint a bíróság a birtokállapot oltalmára bármikor, azonnal foganatositható ideiglenes intézkedéseket tehet — a határperre kiterjesztjük.

Az 582. §. ezek szerint következőképp volna szövegezendő:

I. «A határperben a bíróság a két ingatlan között bármily okból vitássá vált határt véglegesen állapitja meg, ha a vitás terület értéke 2500 K-t meg nem halad, vagy ha a végleges rendezést a felek kivánják.

Mindegyik peres fél az általa helyesnek állitott határt bizonyitani tartozik. Ha a bizonyitás egyik félnek sem sikerül, a határ az utolsó egy évi békés birtoklás alapján — s ha ez ki nem derithető — a czélszerüség és méltányosság alapján állapitandó meg.

A végleges határperben az 577. és 580. §-ok megfelelően alkalmazandók.

II. Ha a bíróság a vitás területre vonatkozó jogkérdés elbirálására sem az érték, sem a felek megegyezése alapján hatáskörrel nem bir, akkor a határperben a kérdést csak ideiglenes hatálylyal dönti el. Irányadó az utolsó egy évi békés birtoklás, s ha ez ki nem derithető, a czélszerüség és méltányosság. A döntéssel meg nem elégedő fél tulajdoni pert indithat.

Az 576—581. §-okat az ideiglenes határperben azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a bíróság az itélet meghozatala alkalmával a szükséges határkitüzést azonnal foganatositja».

Ez a megoldás a polgári törvénykönyvet előkészitő bizottság «megállapodásától» két irányban tér el. Egyrészt azzal, hogy a szabályozás nem az anyagi kodexben, hanem a perrendtartásban történik — másrészt abban, hogy a végleges határper mellett ott, ahol ezt a hatásköri szabályok kizárják, az ideiglenes jellegü határpert construálja és a perrendtartás 580. §-ában szabályozott itélet előtti «ideiglenes intézkedést» mint kiválóan praktikusnak igérkezőt, mindkétnemü határperben elfogadja. *Dr. Kovács Marczel.*

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi végzések közlése az érdekelt felekkel

A telekkönyvi rendelet 138. §-a értelmében a telekkönyvi kérvények elintézéseiről hivatalból értesitendők: 1. A kérelmező és azon személyek, kik ellen a nyilvánkönyvi bejegyzés által valamely jog szerzése, terhelése, átváltoztatása vagy kitörlése, vagy csak közvetlenül ilyes feljegyzés eszközöltetik is; és 2. a földbirtokos, ha valamely, a telekkönyvi jószágtesten fekvő követelés terheltetik, vagy átruháztatik; és éppen ugy a jelzálogos hitelező, ha a követelésén fekvő teher tovább terheltetik, vagy átengedtetik.

Kétségen felül áll, hogy az idézett szakasznak, illetőleg a szakasz 1. pontjának az az intentiója, hogy hivatalból — tehát feltétlenül (szóval akkor is, ha az a beadványban külön nem kérelmeztetik és e czélra ahhoz felzetet sem csatolunk) csak azok a telekkönyvi érdekeltek legyenek a végzésekről értesitve, akik ellen valamely jognak bekebelezése, vagy valamely már bekebelezett nyilvánkönyvi joguknak kitörlése rendeltetett el, tehát csakis azok, akiknek helyzete a telekkönyvi végzés folytán az előbbeninél kedvezőtlenebb lett. Azok tehát, akiknek jogai a végzés folytán csorbulnak, vagy teljességgel megszünnek; szóval az eladó, az ingatlanára zálogjogot engedő földtulajdonos és a jelzálogos hitelező feltétlenül értesitendő tulajdonjog bekebelezési, zálogjog bekebelezési, és zálogjog törlésére irányuló kérvények folytán hozott végzések eseteiben, holott azok, akik a végzések folytán előnyösebb helyzetbe jutottak, respective jogot nyertek, nem feltétlenül, hanem csak esetlegesen lesznek értesitve, akkor tudniillik, ha a telekkönyvi beadvány általuk vagy az ő nevükben nyujtatott be.

Miután a kérdéses szakasz 1. pontja szerint a kérvényezővel szintén hivatalból közlendők a kérvénye folytán hozott végzések, ez a körülmény correctivuma lehet a 138. §. 1. pontja hiányos intézkedéseinek. Lehet, de nem feltétlenül az, amint a gyakorlati élet mutatja, és nagy számmal fordulhatnak elő esetek, amidőn a telekkönyvi biró fonák helyzetbe kerülhet, nem tudva, hogy az észszerüség és az élet követelményeinek megfelelően, vagy a tételes intézkedéshez stricte ragaszkodva, de saját helyes meggyőződése ellenére járjon-e el.

Az utolsó évtized alatt nagy kiterjedésü birtoktestek lettek parczellánkint eladva, amivel kapcsolatosan a kérdéses pont intézkedéseinek hiányos volta vajmi gyakran kiviláglott.

A vevők, akik a kisemberek sorából kerülnek ki, rendszerint nem rendelkeznek annyi készpénzzel, amennyi az ingatlan megvételéhez szükséges, ugy, hogy a vételárnak egy részét a vett ingatlanokon jelzálogilag biztositandó kölcsön utján kénytelenek fedezni.

Ha már most a kérvénybélyeg kétszeri lerovását — ami a vett ingatlanok csekély értékét tekintve, elég sulyos megterheltetést képezne — el akarjuk kerülni, ugy a tulajdonjog és a zálogjog bekebelezésére irányuló kérvényt csakis a vevő adhatja be, mert a 119. §. értelmében az eladó a zálogjog bekebelezését nem kérelmezhetné, viszont a hitelező pénzintézet sem kérhetné a tulajdonjognak vevő javára történendő bekebelezését, bár utóbbit a 119. §. teljességgel nem zárja ki, miután ezen pont értelmében («a telekkönyvi kérvények rendszerint csak azok által adhatók be stb.») a «rendszerint» kivétel alapján, de meg a 120. §. *c)* bekezdése alap-

ján is, amely szerint «ha az, kire valamely ingatlan jószág, vagy nyilvánkönyvi jog nyilvánkönyvön kivülileg ruháztatott, arra valamely hitelezőnek zálog, vagy alzálogjogot engedett, a hitelező az elzálogositónak bejegyzését és egyszersmind saját követelésének biztositását is kieszközölheti», kétségtelen, bár nem általánosan elismert dolog, hogy a hitelező pénzintézet a tulajdonjognak vevő (az ő adósa) javára leendő bekebelezését kérelmezheti, s az általa beadott ily irányu kérvények semmi szin alatt sem volnának elutasithatók.

Ha a vevő a tulajdonjognak és zálogjognak bekebelezése iránt kérvényt ad be, a kérvényben rendszerint a pénzintézetnek és a volt telekkönyvi tulajdonosnak értesitését is kérelmezi és megfelelő számu felzetet csatol, amelynek felhasználásával a telekkönyvi hatóság a jelzálogos hitelezőt tényleg értesiti is, de előfordulhat az az eset is, hogy a beadványhoz felzet egyáltalán nem, vagy csak két felzet csatoltatik, és a kérvényező a pénzintézet értesitését külön nem kérelmezi. Ilyen esetben a pénzintézet értesitése a 138. §. szerint semmi szin alatt sem foglalhat helyet, ami viszont a jelzálogos hitelező felfolyamodási jogát teszi illuzoriussá, holott a felfolyamodási jog a pénzintézetet abban az esetben, ha a kérvényt a 120. §. *c)* — bekezdése alapján maga adja be — még a kir. Curiának 1900. évi szeptember 13-án kelt 3661. számu döntvénye értelmében is — kétségen felül megilleti.

És ha a telekkönyvi hatóság ennek daczára is értesitené a jelzálogos hitelezőt, az e czélra használt felzet le nem rótt bélyege után a lelet felvehető nem volna s az ellen a hivatkozott §. alapján sikerrel apellálhatna kérvényező.

Bár helyenkint szokás, és pedig a gyakorlati élet követelményeinek megfelelő szokás az, hogy a hitelező pénzintézet minden esetben értesitve lesz, (tehát akkor is, ha felzetet nem csatolnak) ez nem alapszik a 138. §. intézkedésein és ez alapon a kérvényező a bélyeghiány miatt jogosan meg nem leletezhető.

Ha a tulajdonjog bekebelezésére irányuló kérvényt az eladó földtulajdonos adja be a telekkönyvi hatósághoz, a bekebelező végzés az előadottak értelmében a vevő kezéhez kézbesitve nem lesz.

A telekkönyvi rendelet szerzőjének a 138. §. megalkotásával kétségtelenül az volt a czélja, hogy általa a dolosus cselekmények meggátoltassanak. Meg kellett védeni a telekkönyvi tulajdonosnak és a jelzálogos hitelezőnek érdekeit, nehogy hamis adásvevési szerződés, vagy hamisitott törlési nyilatkozat alapján azok esetleg nagymérvü anyagi károsodásnak legyenek kitéve, mert a telekkönyvi hatóság nem bocsátkozik annak vizsgálatába, hogy a kérelem alapjául szolgáló okiratok valódiak-e, az azon látható aláirások tényleg az illető személytől származnak-e, hanem csak azt vizsgálja, hogy az illető okirat rendelkezik-e «a bekebelezésre alkalmas okiratok részére megszabott kellékekkel».

Bár kétségtelenül nagyfontosságu és soha figyelmen kivül nem hagyható ez a szempont és a forgalom biztonsága érdekében elkerülhetetlen — mégis egyedüli irányelvül felállitani nem lehet — és a 138. §. rendelkezései oda módositandók, hogy nemcsak a kérvényezők és azok, akiknek bekebelezett jogai módosulást szenvednek, hanem azok is, akik a telekkönyvi végzés által jogot nyertek, feltétlenül értesitendők volnának.

Igaz ugyan, hogy a pénzintézetnek módjában áll a bekebelezés helyességéről más uton is meggyőződést szerezni, és rendes gyakorlatuk az, hogy a megszavazott kölcsönt csak a bekebelezés helyes megtörténte után folyósitják, de tekintetbe véve mégis azt, hogy a pénzintézetek nemcsak a helybeli telekkönyvi hatóság körébe tartozó, hanem vidéki ingatlanokra is nyujtanak jelzálogkölcsönöket, amely esetekben a telekkönyveknek betekintése és a vonatkozó bejegyzések helyességének ellenőrzése sok költséggel és időveszteséggel jár — másrészt még helybeli ingatlanoknál is nehézkes az ellenőrzés ezen módja — a 138. §. megfelelő módositását ezek a czélszerüségi szempontok is kellőképpen indokolják (a 138. §. 2. pontja is tisztán czélszerüségi szempontoknak köszöni eredetét), mert nem lehet a hitelt kereső közönségre nézve közömbös, hogy lehetőleg gyorsan, vagy pedig csak sok huza-vona után jutnak-e pénzükhöz.

Dr. Babochay Géza.

Különfélék.

— **A halálbüntetések statisztikája.** A Btk. életbeléptetése óta a halálbüntetési statisztika a következő képet mutatja:

Év	A Curia ill. rögtönbiróság által halálra itéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	1	—	—
1893	1	—	—	—
1894	1	1	—	—
1895	—	1	—	—
1896	—	—	—	—
1897	—	—	—	—
1898	—	—	—	—
1899	—	—	—	—
1900	1	1	—	—
1901	3	1	—	2
1902	3	1	—	2
1903	1	1	—	—
1904	5	—	—	5
1905	6	—	—	6
1906	1	—	—	1
1907	2	1*	—	1

A halálra itéltek összes száma 27 év alatt 111 volt, kivégeztetett 40, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 68; a halálra itélteknek tehát kétharmada kegyelmet nyert.

— **A csendőri vallatás értékéről** ismét itéletet mondott a biróság. A minap történt, hogy egy esküdtszéki főtárgyaláson gyujtogatás vádjával terhelt vádlott a csendőrök előtt tett beismerő vallomását visszavonta. Elmondta, hogy a csendőrök ütötték-verték s ezen kényszer hatása alatt tette meg beismerő vallomását. A kihallgatott tanuk közvetlenül mit sem tudtak a vádlott ellen bizonyitani; ezért az esküdtek nem bünösnek mondták ki, ezzel documentálva, hogy az előző beismerést csakugyan kierőszakoltnak tartják. Valóban ideje volna már, hogy a m. kir. csendőrség a beismerő vallomás megszerzését ne tekintse legfőbb feladatának. Több mint 15 éve, hogy a kir. Curia ezt a megrögzött visszaélést az igazság- és belügyminiszteriumhoz intézett átiratában megbélyegezte. Azóta már uj, modern bünvádi perrendtartásunk van, de azért a csendőrség vallatási módszere nem változott. Nem is változhatott, mert a csendőrség fegyelmi és büntető ügyeiben és igy a kinzások megbüntetése tárgyában ma is a katonai biróság itélkezik, melytől rendszerváltozást várni naivitás volna. *h—i.*

— **A Magyar Jogászegyletnek** február hó 29-én tartott ülésében *dr. Szladits* Károly törvényszéki biró, egyetemi m.-tanár ismertette az *osztr. polg. törvénykönyv novella-javaslatát.* Az *Unger* kezdeményezte revizió czéljára még 1904-ben bizottság alakult, de Klein osztrák igazságügyminiszter e bizottság müködésétől függetlenül, a miniszterium kebelében, külön reviziós javaslatot készittetett, amely a nagy elvi kérdések megbolygatása nélkül a könnyen megvalósitható refor-

* Husz Ábrahám, akin 1908-ban hajtották végre a halálbüntetést.

mok egész sorozatát foglalja magában, és mintegy az általános revizió első részletfizetéseként jelentkezik. Az előadó a javaslat sorrendjében ösmertette a tervezett fontosabb ujitásokat. Különös figyelmet érdemel a novella *családjogi* része, mely a női jogok kiterjesztését és a gyermekvédelem hathatós fejlesztését tartja szem előtt. Lényegesen javit a novella a törvénytelen gyermekek jogi helyzetén a gyermektartás igényének hivatalból való érvényesitése és az anya szülési és gyermekágyi költségeinek biztositása utján. Fontos ujitás a gyermekvédelem terén a gyámtanács intézménye, mely a község, az egyház és a társadalom bevonásával községenként alkalmas végrehajtó és ellenőrző testületet állit a gyámhatóságok szolgálatába. A *dologjog* terén legnevezetesebb intézkedései a novellának, a nem telekkönyvezett ingatlanok átruházásának és megterhelésének uj szabályozása mellett, hogy kiterjeszti a tulajdonosnak a megszünt jelzálog ranghelyével való rendelkezését, és megoldja a rangsorátengedés vitás kérdéseit. A rokonok törvényes *öröklésének rendjét* a javaslat lényegesen megszükiti, amennyiben a szépszüléknél távolabbi rokonok már nem örökölnek; az államra szállt hagyatékok elsősorban az elhagyott gyermekek nevelése és a munkásbiztositás czéljaira, másodsorban más jótékony czélokra forditandók. A házastárs állagöröklési jogának lényeges kifejlesztése és kötelesrész erejével való biztositása, az ajándék miatti kötelesrész kiszabásának és érvényesitésének helyesebb szabályozása szintén régi bajait orvosolja az osztrák polgári törvénykönyvnek. A *kötelmi jog* számos intézkedésének mozaikszerü módositása elsősorban a köztörvényi kötelmi jog kommerczializálásának áll szolgálatában és a jóhiszemü forgalom igényeinek kiván érvényt szerezni. Egyes jogintézmények, mint a harmadik javára szóló szerződés, az utalványozás és tartozásátvállalás, valamint a szolgálati szerződés egészen uj alakot nyertek. Az utóbbinak szabályozása további haladást jelent abban az irányban, hogy a gazdaságilag gyöngébbek javára szóló oltalmi rendszabályok kényszeritő jogtételekkel biztositandók. Jelentősebb szociális kihatást azonban ez a szabályozás nem gyakorolhat, mert elsősorban a magasabb, főleg a szellemi szolgálatokra vonatkozik, mig a gazdasági munkabérszerződések a specziális törvényhozásra maradnak. A novella és indokolása mindenütt különös figyelemben részesiti a mi polgári törvénykönyvünk tervezetét és szerencsés példája annak, hogy kisebb javitásokkal is mily szép eredményeket lehet elérni a magánjog fejlesztésében, anélkül, hogy be kellene várni a nagy reformmunkák megérlelődését.

Az előadás után *dr. Szilágyi Artur Károly* ösmertette a budapesti kerületi árvabizottságok szervezését, mely intézmény alapjául fog szolgálhatni az osztrák novellában tervezett gyámtanácshoz hasonló gyámhatósági végrehajtószerv meghonositásának.

— **A kecskeméti ügyvédi kamara évi jelentéséből.** «A numerus klauzus és bifurcatio utópisztikus terveivel szemben oda kell törekednünk, hogy a kar szomoru helyzetén a jelenlegi szervezet keretén belül találjuk meg a segitséget, annál is inkább, mert ezidő szerint mélyreható igazságügyi reformokra nem számithatunk. A mai szervezet az ügyvédségnek megadja a lehetőséget a nehéz helyzetből való kibontakozásra. Az ügyvédi kar lokális elhelyezkedése észszerütlen. Az ügyvédi kar tódul a nagy városokba, a táblai és törvényszéki székhelyeket elözönli, viszont sok járásbiróság székhelyén nincs elegendő ügyvéd, a járásbirósági székhelyeken kivül pedig egyáltalán nincs. Ennek az a következménye, hogy a kis és nagy községek lakóinak összes perenkivüli ügyeit, telekkönyvi, hagyatéki és adóügyeit a községi jegyző intézi. Állandó évtizedes sérelme ez az ügyvédi karnak. Arra nincs kilátás, hogy a karnak ezen létharczában a kormánykörök segitségére jöjjenek, sőt ellenkezőleg, miniszteri rendeletek és helyhatósági szabályrendeletek a községi jegyzőknek a törvényes támogatást is megadják. Az ügyvédi kar ebben a küzdelemben kizárólag a maga erejére van utalva. A helyszinén, a községekben kell felvenni a harczot az ügyvédeknek a jegyzőkkel. Nagyobb tudása, müveltsége, a közönség bizalma fölényt biztosit ebben a küzdelemben az ügyvédnek. Az ügyvédek egyrészének le kell tehát mondani a nagyvárosi élet által nyujtott előnyökről s meg kell elégedni az egyhangu, kevésbbé szórakoztató, de becsületes kenyeret nyujtó falusi élettel. Azon jövedelmek, amelyek oly igazságtalanul vonattak el eddig az ügyvédektől a községi jegyzők által, lassanként áttolódnak az ügyvédi karba s annak megerősödését, megujhodását fogják előidézni. Az ügyvédség uj elhelyezkedése az ország összes közviszonyaiban éreztetni fogja áldásos hatását. A kis városok és községek köz- és társadalmi életében nem fog hatás nélkül maradni, hogy müvelt és ambiciózus fiatal emberek telepedtek le, akik képzettségüknél, társadalmi állásuknál és függetlenségüknél fogva a szellemi vezetésre predesztinálva vannak. Kamaránk területén már megkezdődött az ügyvédi kar elhelyezkedése.»

— **Az ügyvédjelöltek érdekeinek előmozditására** Budapesten két országos egyesület müködik. Az egyik az Ügyvedjelöltek országos egyesülete, amely a budapesti ügyvédi kamara patronátusa alatt fejt ki üdvös müködést, a másik az Ugyvédjelöltek szövetsége, amely szintén jelentékeny számu ügyvédjelöltet egyesit komoly tevékenységben. Mindkét egyesület tudományos felolvasó- és vitaestéket rendez, és dicséretre méltó müködést fejt ki. Sajnálatos, hogy a két egyesület léte az erőket szétforgácsolja; egyesült erőkifejtés mindenesetre sokkal nagyobb eredményekre vezethetne. Az ügyvédjelöltek szövetsége utóbb az ügyvédi kamarához memorandumot terjesztett elő, amelyben kérte a kötelező ügyvédjelölti szervezet megalkotását. Ezzel kapcsolatban a memorandum megpenditette a vasárnapi munkaszünet kérdését is, amely az ügyvédség jó részében szintén élénk visszhangot kelt.

— **Eljárás cselédügyekben.** K. E. szobalány bepanaszolta munkaadónőjét 6 K leszolgált fizetés és két heti felmondási időre járó 14 K iránt. A tárgyaláson én jelentem meg, lefizettem a 6 K t a tárgyalást vezető fogalmazó kezéhez és a felmondási idő ellen védekeztem. A panaszost a rendőrkapitányság el is utasitotta és ezt a határozatot a felebbviteli hatóság is helybenhagyta.

Hosszu hónapok mulva ügyfelem ujból idézést kap ebben az ügyben. Betegsége miatt magához hivatott és uj «perét» nagy izgatottan ismét reám bizta. Az idézésből a perlés alapja ki nem tünvén, két izben is elküldtem segédemmel, megtudandó, hogy miről van szó, mert információ nelkül nem fogom a tárgyalást elvégezhetni. A válasz az volt, hogy egy «uj» panaszról van szó, amelyről tárgyalás előtt közelebbi adatokat közölni nem lehet.

Tárgyaláskor kitünt, hogy a szegény cseléd a kiérdemelt 6 K-ját panaszolja, amelyet még meg nem kapott.

Kérdések: Miért nem adtak ki egy esztendő előtt a cseléd részére letett 6 K-t?

Miért nem adták ki neki akkor, amikor egy esztendő mulva emiatt ujabb panaszt kellett tennie?

Miért tüztek ki tárgyalást?

Miért idézték meg az ügyfelemet?

Miért nem izentek meg kérdésemre a panasz tartalmát?

És miért nem vették a baklövést észre, amikor segédem kérdése folytán az iratokat nézték? *gs.*

— **Az 1907. évi törvényczikkek.** A Corpus juris, a teljes magyar törvénytár milleniumi emlékkiadásának legujabb, most megjelent kötete az 1907. évi törvényczikkeket adja a szerkesztő: *Márkus* Dezső dr. jegyzeteivel ellátva. E kötetekkel a nagyszabásu vallalkozás elérte az aktualitást s igy a gyakorlati jogász épp azoknak a törvényeknek jut birtokába, melyekre a jogi praxisban mindennap szüksége van. Ennek a *Franklin-Társulat* által kiadott gyüjteménynek egyik erős oldala az is, hogy kétséget kizárólag feltünteti: mi van hatályban és mi nincs. Megbecsülhetetlen szolgálat ez ügyvédnek, birónak egyaránt, mert megkimeli őket órákra terjedő s többnyire eredménytelen kutatástól. Amellett az is előnye, hogy a költségvetések és nemzetközi szerződések lehető kis helyre vannak szoritva s ez megkönnyiti a vaskos kötet kezelését. A szövegében korrekt, betüiben, papirjában és nyomásában választékosan előkelő, negyvenkétives kötet ára füzve 15 K, felbőrkötésban 17 K 60 f.

— **Hármas mutató a magyar igazságügyi irott jog forrásairól.** Az igazságügyi miniszter megbizásából az «Igazságügyi Közlöny» szerkesztősége a Hármas mutatónak harmadik részét bocsátotta közre, mely a betürendes tárgymutatót tartalmazza. E kötet a törvénytár, a rendeletek tára és az Igazságügyi közlöny egész anyagának felhasználásával készült, és a rendkivüli anyaghalmaz utvesztőjében biztos utmutatóul szolgál.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A kartell felelőssége a bojkottért.** Galicziai gyárak biztositására nézve az osztrák és magyar biztositó-társaságok között a kartellnek egy neme, ugynevezett Kundenschutz-kartell áll fenn, amelynél fogva a kartellel szemben álló biztositó-társaságok olyan objectumnak biztositását nem vállalják el, amely egy másik kartellirozott társaságnál egy éven belül biztositva volt, hacsak ez a társaság a más biztositó által kötendő ügylethez hozzá nem járul.

A kartell egy tagja egy galicziai gyárnak biztositását csakis azzal a feltétellel akarta meghosszabbitani, hogyha a gyártulajdonos saját életét is a társaságnál biztositja, vagy pedig, ha ezt nem akarná, akkor a biztositandó gyárépület után jóval magasabb dijat fizet. A gyártulajdonos vonakodott ezen feltételt elfogadni és más társasággal próbált biztositási ügyletet kötni, hanem ez a fenti kartellfeltételnél fogva nem sikerült neki, annál is kevésbbé, mert az eddigi biztositó a többi társaságok által feltételként kivánt hozzájárulást megtagadta. Ezen tárgyalások közben a gyár leégett, mire a tulajdonos a biztositót beperelte egész kárának megtérítésére azon az alapon, hogy a társaság meghiusitotta, hogy ő a gyárat rendes feltételek mellett biztosithassa, azáltal, hogy ő maga méltánytalan feltételeket szabott meg, és a többi társaságokkal együtt gyárát valóságos bojkott alá helyezte. A bécsi kereskedelmi bíróság, valamint az Oberlandesgericht is a keresetet elutasitotta azon az alapon, hogy a biztositó-társaság jogkörében cselekedett akkor, mikor a saját feltételeit a biztositásra nézve megszabta és a kartellszerződés által sem szegett meg valamely oly jogszabályt, amely kártéritésre kötelezne. Az osztrák legfőbb bíróság azonban ellenkező elvi álláspontra helyezkedett, kimondván, hogy megvizsgálandó, vajjon a kartell egyes szerződéses határozmányainak kihasználása abból a czélból, hogy a felperest a szerződésnek nyomasztó feltételek mellett való megujitására kényszeritsék, nem képez-e olyan károsító cselekményt, amelyért az alperes felelősséggel tartozik?

— **Kártérités kevésbbé jövedelmező akkordmunka kiosztásáért.** Az akkordmunkás 21 héten át volt az alperes gyárban takács gyanánt alkalmazva, és az első 20 héten átlag heti 14 K 74 fillért keresett. A 21-ik héten a rendes szorgalom mellett is csak 5 K 60 fillért volt képes keresni, mert részére a kevésbbé jól fizető coupon-munka osztatott ki. A munkás rendes keresménye és az utolsó heti keresete közti 9 K 14 fillér különbözetet követelte. Az osztrák ipari bíróság (Gewerbegericht) a gyárost kötelezte e különbözet megfizetésere, mert az osztrák polgári törvénykönyvnek az ipartörvény 72. §-a értelmében ipari munka- és berviszonyokból eredő vitás kérdésekre is alkalmazandó 1155. §-a szerint a munkást kártérites illeti, ha időveszteség által megrövidittetik. Minthogy pedig az akkordmunkás rendes szorgalma mellett állandóan elérc heti keresmény egyszerre mintegye 66%-kal csökkent, kétségtelen, hogy felperes a rosszul fizető munka kiosztása által jelentékenyen megrövidült, és ezért — habár az akkordbér meg volt állapitva, továbbá, habár felperes részére minimális keresmény nem volt biztositva, és a coupon-munka üzemszerü szükségessége daczára — felperest kártérités illeti, melynek mértéke a keresmény csökkenésében állapittatott meg.

— **A német Reichsgericnt gyakorlatából.** 1. Az a megállapodás, hogy a szállitásnak «bahnfrei» vagy «waggonfrei» kell történnie és az a kikötés «netto Kasse Zug um Zug» nem jelenti azt, hogy az eladó teljesitési helye a rendeltetési vagy szállitási helyre tétetett át. Az utóbbi kikötésnek csak az az értelme, hogy a vételár a tényleges szállitás ellenében és azzal egyidejüleg teljesitendő. (1907 decz. 3. II. 286/07.)

2. A berni nemzetközi egyezmény 7. czikkének 4. bekezdése értelmében nem lehet helytelen bevallásnak tekinteni minden olyan árubevallást, amely a dijszabás szerint nem megfelelő, hanem kell, hogy az a forgalmi élet általános felfogása szerint meg nem felelőnek tekintessék, vagy hogy a bevallást tevő annak helytelenségéről tudomással birt, de a meg nem felelő megjelölést azért választotta, hogy ez által kedvezőbb fuvardijat érjen el. (1907 decz. 8. I. 90/07.)

3. A berni nemzetközi egyezmény 12. czikkének 4. bekezdésében szabályozott elévülési idő olyan igényeket feltételez, melyek a dijszabás helytelen alkalmazásán vagy hibás számitáson alapszanak. Nem alkalmazható tehát azokra a fuvarpótlékokra, melyek azon az alapon követeltetnek vissza, mert a 7. czikk 4. bekezdése értelmében «helytelen bevallás» fenn nem forog, anélkül azonban, hogy a helytelen bevallás fenforgása esetére alkalmazandó dijtétel vagy annak számitása kifogásoltatnék. (1907 decz. 8. I. 90/07.)

— **Az elvált nő várakozási idején** praktikus könnyitést eszközölt az 1907 julius 13. i franczia törvény, mely most lépett életbe. Mig ezelőtt a várakozási idő a Code civil 29. §-a szerint a bontó itélet jogerőre emelkedésétől számitott, addig most a fent idézett törvény 1. §-a szerint a válóperben hozott első, akár előkészitő, akár közbenszóló, akár perdöntő határozat meghozatalakor kezdődik. Viszont a 2. §. kimondja, hogy ha az ágytól és asztaltól való elválasztás 3 évi tartama után az itélet bontóvá változtattatik, nyomban a határozat meghozatala után, minden várakozási idő nélkül házasságot köthet a nő. *h—i.*

— **Casier civil.** Daniel de Folleville képviselő a franczia kamarában törvényjavaslatot nyujtott be az iránt, hogy minden törvényszéknél központi lajstromot vezessenek, melyben az illető törvényszék területén született egyének statusára és cselekvőképességére vonatkozó minden adat föltalálható legyen.

— **Polgári törvénykezés Törökországban.** A törökországi osztrák-magyar konzulátus joghatósága alá csak az osztrák és magyar állampolgárok tartoznak. Ha a peres felek egyike török alattvaló, akkor a követségi dragoman interventiója mellett a kereskedelmi törvényszék vegyes birósága itél, mely három török bíróból és két ülnökből áll, akik az osztrák-magyar kolónia kereskedői köreiből választatnak. Az ottomán-törvényeknek van alávetve valamennyi részvénytársaság. Azok a czégek, melyeknek habár csak egyik tagja is török alattvaló, a török jogszolgáltatás alá tartoznak. Fizetésképtelenség esetén bíróságon kivüli egyezségnek van helye, melynek törvényesen megállapitott legkisebb quótája 30%. Az ily egyezség kötelezi a hitelezőt. Az osztrák-magyar konzulátus jelentése szerint a peres eljárás drága és sok oly mellékköltséggel jár, mely pernyertesség esetén sem térül meg, és ezért 500 K-n aluli követelések tapasztalás szerint nem is alkalmasak birói érvényesitésre.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Megfelelő képzettségü egyén közjegyzői irodában mint helyettes alkalmazást keres. Czim a kiadóban. 12750

Teljes gyakorlattal biró s a szláv nyelveket is beszélő közjegyző-jelölt, közjegyzői irodában állást keres. Ajánlatok G. L. czimre Rákóczi-ut 75. szám III. 16. küldendők. 12755

Teljes gyakorlattal biró ügyvédjelölt vidéki irodában azonnal alkalmazást nyerhet. Czim a kiadóban. 12767

Dr. Wiener József, zólyomi ügyvéd, kellő gyakorlattal biró és a tót és német nyelvet értő ügyvédjelöltet keres. 12768

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 11. szám. Budapest, 1908 márczius 13

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A kir. Curia helyzete az uj polgári perrendtartás életbeléptetése után. *Observatortól.* — A czéghatósági felügyelet reformja. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. keresk. és váltótörvényszéki birótól. — *Jogirodalom:* A magyar szinházi jog mai érvényében. Irta dr. Révai Lajos. *Dr. Hevesi Illés* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Tapasztaltam. *Tóth Gerő* nyug. kir. curiai birótól. — A magyar kollektiv szerződések joghatálya. *Dr. Ujlaki Géza* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia helyzete az uj polgári perrendtartás életbeléptetése után.

Az a perspektiva, amelyet Gottl Ágost, a kir. Curiának közbecsülésben álló tudós tanácselnöke, legfőbb bíróságunk jövendőbeli elfoglaltságáról a *Jogtud. Közl.* 9. számában tárt elénk, jó benyomást tett mindenütt, ahol tisztában vannak a végleges perrendtartás áldásos hatásaival és ahol éppen azért a legjobban sajnálják e korszakos mü törvényerőre emelkedésének örökös késlekedését. Az emlitett czikk szerint az uj perrendtartás uralma alatt egy-egy curiai bíróra hetenként legfölebb két polgári ügynek elintézése jutna — oly állapot, amely egyedül méltó a legfőbb bírósághoz, amely egyedül teszi lehetővé, hogy ez a bíróság necsak *elintézze* az elébe kerülő ügyeket, hanem minden egyes döntésében arra a magaslatra emelkedjék, amely a kir. Curiától, mint joggyakorlatunk legfőbb irányitójától, minden megnyilatkozásában elvárható. Ma, amikor azt látjuk a tevékenységi kimutatásból, hogy egyes curiai birák ötszáznál több ügyet is adtak elő egy felsőbirósági esztendőben, amely 42 munkahétből áll; amikor egyes curiai birák — körülbelül ugyanazok, akikről a legtöbb ügy földolgozását mutatják ki — ugyanennyi idő alatt ezernél, kétezernél, sőt háromezernél is több ügy előadásában mint szavazók vettek részt (a kimutatás többek közt 1488, 1512, 2142, 2339, 2731, 2903, 2950, 3184 ilyen részvételt tüntet föl), valóban emberfeletti eredményt követelne az, aki ilyen tevékenység mellett azt is megkivánná, hogy a Curia minden egyes határozata az általa elbirált kérdés legapróbb részletébe a jogtudomány legujabb állása szempontjából is behatolva, ebből a szempontból is az itélkezésnek mintája legyen.

Lehetetlen azonban mindamellett elhallgatni azt a megjegyzést, hogy a kir. Curián egy-egy birónak nem szabad egy esztendőben az ügyek százait előadnia, nem szabad az ügyek ezreinek döntésében résztvennie. Megengedjük, hogy vannak geniális birák, akiket a munkának ilyen tömege is képesit arra, hogy minden ügyet egyforma alapossággal tanulmányozzanak, kiterjeszkedve annak legkisebb részletére is, minden inditványukban számbavéve nemcsak az igazságszolgáltatás, hanem a jogtudomány összes szempontjait; azt is lehetségesnek tartjuk, hogy egy-egy biró még előrehaladottabb korában is, órákon keresztül, egyaránt feszült figyelemmel kisérje birótársainak előadásait, 10—20 ügy minden fontos részletének ismertetését, 20—40 vagy még több alsóbirósági határozatnak szószerinti felolvasása kapcsán. Azt azonban senki sem fogja velünk elhitetni akarni, hogy az ilyen geniális és kiválóan munkabiró férfiak nem lennének ritkább kivételek és hogy ilyenek — a Curiánk birái irányában való legőszintébb, mert a tényekkel indokolt nagyrabecsülésünk és elismerésünk mellett is — legfőbb bíróságunknál tulnyomó többségben lennének, mikor ilyen kivételes egyéniségeket a világ összes bíróságainál is vajmi keveset találhatni. Ha pedig ez igy van: akkor lehetetlen helyeselni, hogy egy-egy biró olyan munkaterhet viseljen, amilyenről a Curia kimutatásai szólnak, akármilyen egyszerü ügyekről van is szó, mert a mi meggyőződésünk szerint egy-egy birónak a legfőbb bíróságnál nem szabad hetenként átlag kettőnél több érdemleges ügyet ellátnia, tehát annyit, amennyi reá, az uj perrendtartás életbelépte után, Gottl tanácselnök ur számitása szerint jutni fog. Ekkor azután mindegyik bíróval szemben minden ügynél a legmagasabb követelésekkel lehet föllépni, mert akkor nem védekezhetik majd senki a maihoz hasonló elfoglaltsággal, mely sem pihenőre, sem szórakozásra nem juttat időt és amely, különösen idősebb embernél, sokkal hamarabb eredményezi a teljes munkaképtelenséget, amint az akár az illető birónak, akár a jogszolgáltatásnak, akár az államkincstárnak is érdekében állana. *Observator*

A czéghatósági felügyelet reformja.

Gazdasági életünknek a közelmult években felmerült egyik feltünő jelensége: a létjoggal nem biró, törpe pénzintézetek tömegesebb alakulása. Mig minden oldalról ipari és gazdasági pangás, nehéz pénzviszonyok képezték jogosult panaszok tárgyát, fővárosi czégbiróságunk ajtaján ugyszólván naponkint kopogtatott a czégjegyzékbe bebocsáttatásért egy vagy több uj részvénytársaság és szövetkezet. És ezen alapitások között csak ritkábban fordult elő valóban realis vagy komoly iparüzést czélzó vállalkozás. Igen gyakran szembetünt az alapitásnak főleg arra irányult tendenciája, hogy némi tőkével rendelkező vagy azt hiszékeny áldozataiktól megszerzett egy vagy több személy, némelykor család a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok nimbusával felruházott czég alatt bonyolithassák le kétes tisztességü hitelmüveleteiket. Azelőtt a hitelszövetkezetek alapitása örvendett különös előszeretetnek; pár év óta azok nyomába a csekély alaptőkével biró részvénytársaságok léptek. Sőt gyakrabban megesett, hogy már bejegyzett és müködő szövetkezetek igyekeztek részvénytársaságokká átalakulni a felszámolásnak keresztülvitelével, vagy némely esetben akkép, hogy a részvénytársaságot a szövetkezet mellett testvérintézetképpen — többnyire elütő czég alatt — alapitották meg. Felesleges hozzáfüznünk, hogy e testvérintézetek müködésének kölcsönhatása rendszerint nem a részvényesekké átvedlett szövetkezeti tagok érdekében lett kihasználva.

Az annyira népszerü szövetkezeti formáról a részvénytársaságok alapitására való áttérésnek legtermészetesebb magyarázatát adja a köztudatba mindinkább átment az

a különbség, mely a szövetkezeti üzletrésztőkének természetére nézve — szemben a részvénytársulati alaptőkével — a visszafizetési kényszerüség tekintetében fenforog. Mig a szövetkezeti tag a törvény parancsoló rendelkezése szerint üzletrészeit évenkint felmondhatja, (kereskedelmi törvény 235. §.) s igy tömegesebb kiválások esetén a társasági tőke visszafizetésének, a jelenlegi pénzviszonyok között, nem kicsinylendő veszélye állott elő, addig a részvénytársulati alaptőke stabilitása biztositva van az által, hogy a részvényesek befizetéseiket a társaság fennállása alatt vissza nem követelhetik. (Kereskedelmi törvény 163. §.) Ha tehát a pénzpiaczon forgalom tárgyát nem képező, vagy csak nehezen értékesithető részvények is a kölcsönvevő vagy más módon összeköttetésbe jutott üzleti feleknél egyszer elhelyezhetők voltak, az igazgatóság a visszafizetés gondjaitól egyszersmindenkorra szabadult. Kétségtelen, hogy a már többször megvalósulás felé közelegni látszott szövetkezeti törvénynek szigora is előrevetette árnyékát némely szövetkezet arra irányult törekvésében, hogy még idejekorán a kevésbbé szigoru felügyelet alá tartozandó részvénytársaságok sánczvonalába jusson. Nálunk az ilyen átalakulás inkább csak formális nehézségekbe ütközik, mert amint alább kivánunk reá mutatni, a kellő anyagi erő és erkölcsi megbizhatóság törvényes biztositékai a részvénytársaságok alapitásánál is felette problematikusak.

Legutóbbi időben néhány rosszul megalapozott és lelkiismeretlenül vezetett pénzintézetnek rombadőlése a közfigyelmet a czéghatósági felügyelet kérdéseire terelte reá. Az ilyen tömegesebb károsodás nyomán keletkezett közfelháborodás — mint az más katasztrófaszerü események alkalmából is szokásos — az odium egy részét ezuttal is az államhatalomra igyekezett reá háritani.

Egyes sajtóközlemények a magánosoknak a pénzintézeti bukások folytán bekövetkezett károsodásáért egyenesen a hatóságokat tették felelőssé, abból az okból, hogy azok az irreális alapitásokat és tisztességtelen üzletvitelt felügyeleti hatáskörükben meg nem akadályozták.

A panasz ebben a formulázásban nem alapos vagy legalább is tulzott. Mert igazság szerint a magánosok anyagi romlásának oka legtöbb esetben nem intézményeinkben, hanem abban a körülményben keresendő, hogy sok hiszékeny és tulmagas jövedelmi hozadékra számító fél vagyonát a kellő elővigyázat elmulasztásával anyagilag és erkölcsileg megbizhatatlan elemek gondozására bizza, vagy, azt még ki nem próbált koczkázatos vállalkozásokba fekteti. Ha az ilyen felek azután pénzüket elvesztik, ezért az államkormányzat joggal igazán nem tehető felelőssé.

Másrészről mindenesetre az államhatalom kötelessége volna sürgős orvoslási módot találni annak az abususnak megszüntetésére, hogy nyilvánosság jellegével biró pénzintézeteket arra nem hivatott elemek anyagi erő és erkölcsi tőke nélkül alapithatnak és tarthatnak müködésben. Hogy ezen a visszás állapoton eddig is nincsen segitve, azt sem annyira kormányzati mulasztásnak, mint inkább annak a körülménynek kell tulajdonitanunk, hogy szerencsétlen közállapotaink a produktiv törvényalkotás utján való előhaladást hosszabb idő óta megakasztották.

A jogászközvélemény ugyan meglehetősen tisztában van azzal is, hogy a mai állapot szerint a czégbiróságok a pénzintézeti visszaélésekkel szemben ugy a præventorius fellépés, mint a megalakulás utáni felügyelet terén ugyszólván tétlenségre vannak kárhoztatva; mégsem tartom feleslegesnek azokra a főbb okokra reámutatni, melyek lehetetlenné teszik a mostaninál hatályosabb felügyelet kifejtését.

Ezek: *kereskedelmi jogrendszerünk elavultsága* és *felügyeleti rendszerünknek* az elmaradottságból eredő *hiányai*.

I. Nem oszthatom egyik előkelő kereskedelmi szaktekintélyünk részéről is kifejezett azt a felfogást, hogy kereskedelmi törvényünk rendszere addig nem bolygatható, mig az általános polgári törvénykönyv el nem készült. Ez az álláspont, mely kényelmes takarójául szolgálhat annak a mulasztásnak, mely szerint kereskedelmi törvényünk reviziója még komolyabb előmunkálatok stádiumába sem jutott, legfeljebb a törvénynek a magánjogi rendelkezéseket összefoglaló második részére nézve birhat némi jogosultsággal ellenben semmi sem indokolhatja a közigazgatási jelleg elavult jogszabályoknak talán még évtizedekre terjedő fentartását.

Tudvalevő dolog, hogy a régi német kereskedelmi törvény nyomán készült kereskedelmi törvényünk a jogfejlődéshez viszonyitva már életbelépésekor is sok tekintetben tulhaladott volt. Mennyire elavultak annak intézkedései az az óta lefolyt s az életviszonyok gyökeres átalakulásával járt több mint 30 esztendő alatt! Hogy erről meggyőződjünk, elég egy pillantást vetnünk nyugoti szomszédaink kereskedelmi jogfejlődésére és az állami felügyelet hathatós kifejtését biztositó modern intézményeikre. Nemcsak jelentékeny szervezeti változások és fejlettebb jogrendszer, hanem tökéletesebb uj társasági formák is léptek ott életbe, melyeknek külföldi fióktelepei a nemzetközi szerződések értelmében hozzánk is bebocsátást nyernek; mig saját állampolgáraink a fejlettebb jogintézmények és társasági alakulatok előnyeinek közvetlen élvezetétől el vannak zárva.

Igen messze vezetne kitüzött czélomtól, ha kereskedelmi törvényünk közrendészeti része eléggé ismert fogyatékosságainak részletes kifejtésébe bocsátkoznám. Ezuttal csak néhány kirivóbb hiányra mutatok reá, amelyeknek orvoslásáig a pénzintézeteink általános konszolidácziója nem várható.

Tarthatatlan állapot, hogy nálunk a részvénytársasági alaptőkének és a részvények névértékének minimuma nincs meghatározva s igy jóformán tőke nélkül lehet részvénytársaságokat alapitani. A biztositási vállalatok alapitásánál kimutatandó 200,000 K biztositási alap tapasztalat szerint nem elégséges. Hiányzanak a törvényes garantiák arra nézve, hogy az alaptőke, biztositási alap, dijtartalék s egyéb tartaléktőkék befizetése valóban megtörténjék s ezek a tőkék — különösen a külföldi vállalatoknak üzleti tőkéi is — a társaság fennállása alatt rendeltetésükre fordittassanak, felhasználásuk esetén pedig megfelelően kiegészittessenek. A gyakorlat megmutatta, hogy az alaptőke befizetése megtörténtének könyvkivonatokkal vagy közjegyzői tanusitványokkal szokásos igazolása nem kielégitő, mert sok esetben csak a pénz átmeneti meglételének bizonyitékául szolgált. Gyakori visszaélésre adott alkalmat az a rendelkezés, mely szerint a betétel (apport) értékének megállapitása hatósági, vagy más érdektelen organumtól eredő ellenőrzés nélkül egyedül az alakuló közgyülés hatáskörébe van utalva; ekkép sok esetben a társaság kifelé teljesen befizetettként feltüntetett olyan alaptőkével szerepel, mely reális vagy az ellenértéknek megfelelő értékkel nem bir.

Még kevésbbé kielégitő a bejegyzett társaságok müködése felett gyakorolt birói ellenőrzés. Nem is terjeszkedvén ki arra, hogy a mai szervezetében és hatáskörében teljesen czélt tévesztett felügyelőbizottsági intézmény teljes rekonstruálásra szorulna, ezenkivül mulhatatlanul szükségesnek találnók a kereskedelmi törvénynek a mérleg felállitására vonatkozó nem eléggé szabatos és részletes intézkedései helyébe oly törvényrendelkezések statuálását, melyek a mérlegek elkészitésének bizonyos fokig egyöntetüségét és feltétlen átnézhetőségüket biztositanák. A czégbirósághoz bemutatandó közgyülési jegyzőkönyvek, alapszabályok és mérlegek formális jelentőségü elintézési módja helyébe olyan felügyeleti rendszert kellene megvalósitanunk, mely a vagyonkezelés, tartalékképzés és nyereségfelosztás realitásának és alapszabályszerü voltának vizsgálatára is kiterjedne. Komolyabb aggályok felmerülte esetében pedig módot kellene nyujtani, hogy a czéghatóság a mérlegeknek a könyvekkel megegyezését, a pénz-

alapoknak meglételét s általában az alapszabályszerü ügyvitelt hivatalból is megvizsgálhassa; sőt indokolt esetekben a felszámolás elrendelése s keresztülvitele, esetleg a csődnyitás iránt is tehessen intézkedést. Ez a rendszabály véget vetne annak az anomáliának is, hogy már nem életképes, vagy az országból kivonult társaságok mai állapot szerint sok esetben a czégjegyzékből nem törültethetők, mert a társaságnak nincs olyan feltalálható közege, mely a törlést megelőző felszámolás keresztülvitelére szorittathatnék.

Nagy sulyt helyeznénk arra, hogy a társasági szerződés jellegével biró alapszabályok ne — mint jelenleg sok esetben — ötletszerüleg és intézkedéseik tetszés szerinti, gyakran összefüggéstelen sorrendjében készüljenek és módosittassanak.*

Az alapszabályok intézkedéseinek szabatos formulázása érdekében szükséges volna, hogy a törvényben ne csak az legyen előirva, hogy az alapszabályokba mik veendők fel, de az is, hogy azokban mire nem szabad kiterjeszkedni. Igy kizárnánk az alapszabályok köréből a társaság és tagjai közötti társulási viszonyra szorosan nem tartozó intézkedéseket, mint pl. a hitelegyleti és kölcsönügyleti szabályokat, általános biztositási feltételeket, melyek mindenkori kikötése és elfogadása a felek esetenkinti ügyleti akaratelhatározásának körébe esik. Mert a czégbiróság hivatalból az ilyen ügyleti feltételek vizsgálatába mélyebben nem bocsátkozhatik bele és igy az alapszabályok bejegyzésével gyakran sanctionálni látszik oly intézkedéseket, melyeknek uzsorára vagy más visszaélésekre alapot nyujtó természete csak az ügylet realizálásánál tünik szembe.

II. Nyilt kaput vennénk ostrom alá annak részletes kifejtésével, hogy a czéghatósági felügyeleti rendszerünk reformra szorul. Arra nézve is alig lehet számottevő nézeteltérés, hogy a fentebb vázolt visszaélések gyökeres kiirtása csak a felügyelet bizonyos foku szigoritásával érhető el. Kérdés csupán az, hogy a reform milyen elveken alapuljon; különösen pedig, hogy az elérendő czél indokolttá teszi-e a külföldön többfelé tért hóditott állami engedélyezési rendszerre való áttérést.

Erre a kérdésre részemről határozott «*nem*»-mel válaszolok, mert ugy vagyok meggyőződve, hogy a tagadhatatlanul fenforgó anomaliák daczára, nálunk a *normativumok* rendszere alapjában véve bevált; és igy a kormányhatósági belátástól függő engedélyezési eljárás behozatalára nincsen ok és szükség. Ellenben a mai czéghatósági felügyeleti rendszer s ennek megfelelőleg a szervezet is több irányban átalakulásra s kiegészitésre vár.

E tekintetben a megvalósitandó reformnak két irányelvére kivánom felhivni a figyelmet. Ezek: a czéghatósági *felügyelet központosítása* és a birói ellenőrző szerveknek kereskedelmi *szakértőkkel*, különösen a pénzintézetek vezetésében ténylegesen résztvevő szakemberekkel kiegészitése.

A czégbiróságok mai munkakörébe eső teendők természetükre nézve két főcsoportra oszlanak. Egyikbe tartoznak a czégjegyzék vezetésére vonatkozó *registratorius* természetü teendők és a magánczégek perenkivüli ügyei; a másik csoportba a részvénytársaságok és szövetkezetek feletti *felügyeleti* hatáskör. Mig az első csoportba tartozó ügyeknek a jelenleginél is szélesebb körü lokális deczentralisatiója volna indokolt, addig a másik csoportba tartozó teendők oly természetüek, melyeknek szakszerü elintézéséhez szükséges különleges szakismeret minden egyes törvényszék gyakorlatában meg nem található. Ezen ügyek ellátásának egyöntetüsége érdekéből tehát a czéghatóságoknak a nagyobb kereskedelmi góczpontokba való czentralisatióját és a kerületek fölé egy az irányitásra hivatott országos központi czégfelügyeleti szerv felállitását tartjuk szükségesnek.[1]

A mélyrehatóbb felügyeleti rendszernek fentebb javasolt megvalósitásával a mai czéghivatalok hivatásuknak aligha felelhetnének meg.[2] A társasági üzletvitel és mérlegek behatóbb megvizsgálása könyv- és számviteli *szakerők* közremüködése nélkül el sem képzelhető. Igy tehát a birói elem vezetése mellett a czéghatósági szervezet állandóan alkalmazott *független szakértő szervekkel* egészitendő ki. Részünkről a szervezeti reform kiterjesztésében még tovább mennénk. A czégfelügyelet hatályos, de egyuttal kiméletesen körültekintő megvalósitása legczélszerübben a czéghivatal és a kereskedelem közvetlen kontaktusa utján volna elérhető oly módon, hogy a német biztositási szaktanács mintájára a czéghatóságokhoz a pénzintézetek kiválóságai köréből megfelelő szakemberek mint tiszteletbeli kültagok hivatnának meg, kik ezen minőségükben a fontosabb czégfelügyeleti kérdések előkészitésénél és eldöntésénél mint tanácskozók és szavazók vennének részt.[3]

A további részletkérdésekbe bocsátkozást ezuttal még időelőttinek tartom. Eszméim felvetésével elérni kivánt czélom csak annak kimutatása volt, hogy a *czégfelügyeleti reform előmunkálatának ideje elérkezett.* És bárha szavam ne lenne kiáltó szó a pusztában! *Dr. Vályi Sándor,*

bpesti kir. keresk. és váltótszéki biró.

Jogirodalom.

A magyar szinházi jog mai érvényében. Irta dr. Révai Lajos.

Igen fáradságos és — már ami az elismerést illeti — meglehetősen hálátlan munka azoké, akik a jog egy-egy speciális területének fölkutatására, a vonatkozó joganyag teljes egybeállitására és rendszeres földolgozására vállalkoznak. Az elismerés rendszerint nincs arányban a végzett munka nagyságával; a speciális érdekü könyv kevesebb olvasóra és természetszerüleg a kevésnél is kevesebb vevőre szokott találni. Akik azonban a jognak mint tudománynak érdekeit igazán szivükön viselik, azok annál nagyobb méltánylással és annál szivesebben fogadják a dr. Révaié-hoz hasonló munkát, amelyben a jogélet egy nagyfontosságu és számos sajátos vonást feltüntető területe talál teljes rendszeres földolgozásra.

Mint uttörő munkának, természetesen a joganyag összegyüjtése és rendszerbefoglalása képezi főrészét dr. Révai könyvének. Három csoportban tárgyalja a vonatkozó jogszabályokat: könyvének van közjogi, magánjogi és büntetőjogi része. Az első rész, a vonatkozó anyag gyér voltánál fogva, a legrövidebb. A második részben a hazánkban szokásos szinházi szerződések általában előforduló kikötéseit, tehát a szinészekre vonatkozó szinházi szerződési jogot ismerteti,[4] helyet talál azonban e részben a szinpadi *szerzőknek* a szinházakkal köttetni szokott szerződéseiben megnyilvánuló szokásjog is, valamint a felsőbiróságoknak a szinészek jogviszonyaira vonatkozó nagyon is gyér judikaturája. A büntetőjogi részben a szinházi fegyelmi eljárás és maga az anyagi fegyelmi

* Minden elfogulatlan birálónak be kell látnia, hogy pl. a fővárosi czégbiróságunknál bejegyzett s müködésben levő mintegy 3000 pénzintézet alapszabályainak egyöntetüsége felett mily nehéz áttekintést gyakorolni normál alapszabályok nem létében.

[1] Emellett a pusztán registrativ ügyek akár a járásbiróságok hatáskörébe is utalhatók volnának.

[2] Már a szövetkezeti törvénytervezetben kontemplált rendszeres ügyvizsgálatok intézménye is szervezeti átalakulást és jelentékeny személyzetszaporitást feltételez.

[3] A nem jogász kereskedői elemnek a perenkivüli kereskedelmi ügyek elintézésében való részvételét megokoltabbnak is tartanám a perbeli itélkezésben való közremüködésénél. Javaslatom megvalósitása azzal az előnynyel járna, hogy az által az uj perrendtartási tervezetben elejtett kereskedelmi ülnöki intézmény más irányban jutna megfelelőbb érvényesüléshez.

[4] Részletesen foglalkozik a szerző a Nemzeti Szinház, az Opera és az összes fővárosi magánszinházak szerződéseivel; csak a «Thália»-t hagyta ki, pedig annak szerződései a legliberálisabbak.

*

jog rendszere van letéve. Egy egész külön világ tárul itt föl előttünk, egy bonyolult kasuisztikus, a legapróbb részletekig kimeritő büntető jogrend, mely ugy szigoruságánál, mint az igazgatók hatalmának tultengésénél fogva méltán kelti fel a szerzőben a «fehér rabszolgaság» képzetét. De erre a szigorra a szerző szerint is szükség van; nagy érdekek forognak koczkán; egy ember mulasztása a nagy egész összes munkájának eredményét veszélyeztetheti; a müvészember amugy is szeszélyes, könnyelmü; a rendet csak vasfegyelem tarthatja fönn.

Ha csak az anyagot gyüjtötte volna össze a szerző, akkor is munkája mint forrásmü és gyakorlati segédeszköz, nagy becscsel birna; ő azonban nem elégedett meg ezzel, nem elégedett meg az anyag rendszerbe foglalásával sem, hanem mindezeken felül még egy külön értékes részszel gyarapitotta munkáját, amelyben a mai jogi helyzet megváltoztatására, a szinészek sorsának javitására proponál üdvös intézkedéseket, különösen a testületi szervezkedést és a szinházi biróságok korszerü átalakitását inditványozza. Itt a szerző mint a szinészeti ügy alapos ismerője és a szinészek érdekeinek lelkes szószólója mutatkozik előttünk.

Kár, hogy a szerző nem csatolt még egy közigazgatási jogi részt müvéhez, amelyben a szinészeti ügyben eljáró hatóságokra, a szinháznyitásra, a játszási engedélyre, az igazgatói engedélyre stb.-re vonatkozó és a gyakorlati élet szempontjából igen fontos szabályok foglalhattak volna helyet, ami a munka praktikus használhatóságát nagyban előmozditotta volna. Szerzőt igy is elismerés illeti fáradságos, uttörő munkájáért.

Dr. Hevesi Illés.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tapasztaltam.

Az tiszteli a törvényt, aki megtartja.

Kiváltképpen a *biró* lássa be ezt az igazságot, mert ellenkező esetben elkapatja magát és elvégre lépten nyomon megsérthetőnek hiszi azt, amit meg nem tartott.

Megtartja-e a törvényt az a biró, aki látja ugyan a BP. 343. §-ának *első* bekezdését, mely igy szól: «Ha az utólagos berendelés folytán, vagy anélkül *legalább* huszonhat esküdt jelen van, az elnök köteles kérdést intézni ... az iránt...»; mégis lehetőnek tekinti, hogy az elnök a kérdést (t. i. a kizáró okokra vonatkozót) akkor intézze, mikor huszonhatnál *kevesebb* esküdt van jelen?

Vagy, megtartja-e a törvényt az a biró, aki látja ugyan a BP. 376. §-ának *harmadik* bekezdését, mely igy szól: «*Egy napnál* tovább tartó elnapolás vagy félbeszakitás esetében az esküdtszék *ujra alakitandó* és *a főtárgyalás mindig elölről kezdendő*»: mégis lehetőnek tekinti, hogy az esküdtszék ujraalakitása s a főtárgyalás elölről kezdése *nélkül* hétfőn folytassák a szombaton félbeszakitott főtárgyalást?

Pedig van ilyen biró akárhány.

Én azonban azt kivánnám, hogy egy se legyen.

Törekszem itt kimutatni, hogy az emlitett két esetben, nyomról-nyomra, akaratán kivül is, mikre kapatja magát az illető biró.

I. «Az esküdtszék megalakitása» czim alatt előforduló 343. §-t, ugyanazon czim alatt, a 342. §. előzi meg.

Az utóbb felhitt §. második bekezdése intézkedik arra az esetre, ha a főtárgyaláshoz a 338. §. szerint megidézett *harminczból* még *huszonhat* esküdt sem jelent meg, intézkedik pedig akként, hogy az elnök a helyettes esküdtek közül annyit idéz meg, ahánynyal az esküdtek huszonhatnál kevesebben vannak.

Világos tehát, hogy az esküdtszék megalakitásában moczczanni sem lehet előbb, semmint a 342. §. szerint eszközölt utólagos berendelés folytán, vagy (ha erre szükség nem volt) anélkül, *legalább* huszonhat esküdt *jelen van;* mert ha lehetne, akkor értelem nélkül való volna ugy a 342. §. második bekezdése, valamint a 343. §. első bekezdése, sőt értelem nélkül való volna az egész 343. §., melynek negyedik bekezdése szerint: «Ha a *fennebbi módon* a *megjelentek közül annyian* volnának *kizárandók*, hogy az esküdtek száma *huszonnégynél kevesebb lenne*: az esküdtszék megalakitásához csak akkor lehet fogni, ha abba a visszautasitásra jogosult felek *beleegyeznek* és legalább annyi esküdt maradt fenn, amennyi az esküdtszék megalakitásához szükséges».

Ezekből láthatóan arra kapatja magát az *illető biró*, hogy megsérthetőnek hiszi a 343. §. első bekezdésén felül a 342. §. második bekezdését, valamint a 343. §. negyedik bekezdését is; mert hiszen az utóbbiból be kellene látnia, de az első bekezdés megsértése után már kénytelen be nem látni, hogy a megjelent *legalább* huszonhat esküdt *száma csupán csak kizáró ok fenforgása esetén* apadhat huszonnégyre, vagy ennél kevesebbre, továbbá, hogy a huszonnégyre apadás esetén *nem szükséges* a visszautasitásra jogositottak beleegyezése az esküdtszék megalakithatásához, hanem, hogy az a beleegyezés csak akkor szükséges, ha a megjelent legalább huszonhat esküdt közül még huszonnégy sem marad, akire kizáró ok nem forog fenn.

Ezen az uton eljut azután az illető biró oda, hogy, ha tudja is, figyelmen kivül hagyja a BP. 427. §-ának 1. pontját és harmadik bekezdését, melyek szerint hivatalból figyelembe veendő alaki semmiségi ok az, ha az esküdtszék nem volt szabályszerüen alakitva (342—347. §§.), és nem létezőnek veszi a BP. 1. §-át, mely szerint büncselekmény miatt nem alkalmazható más büntetés, mint amelyet birói hatalommal törvényesen felruházott hatóság *törvényesen eljárva* kimondott. Elvégre eljut tehát az illető biró oda, hogy a törvény meg nem tartása által oka lesz talán meg sem számlálható ügyben törvényellenesen kimondott büntetések végrehajtásának.

II. Vannak, akik nem tudják, vagy talán nem akarják tudni, hogy *mi tart egy napnál tovább.*

Bár látják a Btk. 3. §-ából, hogy «egy nap 24 órával számitandó», a BP. 335. §-ának negyedik bekezdéséből, hogy az «elnök» a *félbeszakitást* 24 órára rendeli el, a BP. 337. §-ából, hogy a XVIII-ik fejezetben előforduló 335. §-nak most kiemelt rendelkezése, minthogy ezt a XIX-ik fejezet nem változtatta, az esküdtbiróság előtt folytatott eljárásnál is alkalmazandó, a BP. 11. §-ából, hogy az az idő, melyre az elnök a félbeszakitást a 335. §. szerint elrendeli, meg nem hosszabbitható, a BP. 376. §-ának második bekezdéséből, hogy, ha az elnök által elrendelt félbeszakitás egy napnál tovább tart, akkor az esküdtek az egy nap lejárta után már nemcsak esküdttársaikkal, hanem mindenkivel értekezhetnek a tárgyalás alatt álló ügyről, mert hiszen *határozatukra* már nem kerülhet a sor, miután a harmadik bekezdés szerint az esküdtszék ujra alakitandó és a főtárgyalás mindig elölről kezdendő: mindez hiábavaló, mert igen sokszor megtörténik, hogy az elnök az esküdtbirósági főtárgyalást *szombaton*, például délben vagy délután valamely időpontban *félbeszakitja* s a folytatást *hétfőn* reggeli 8, vagy 9 órára tüzi ki, amikor aztán a főtárgyalást aggodalom nélkül folytatják és esetleg az nap vagy később a vádlott elitélésével be is fejezik; holott a BP. 342. és ezt követő §-aiból, valamint a 376. §. *harmadik* bekezdéséből azt láthatnánk, hogy *a szombaton félbeszakitott főtárgyalásban közremüködött esküdtszék hétfőn már nem müködhet*, mert a félbeszakitás egy napnál tovább tartott, minek következtében a 376. §. harmadik bekezdése szerint: az esküdtszék ujra alakitandó s a főtárgyalás elölről kezdendő, mivel, ha ez nem igy történik, a BP. 427. §. 1. pontjába ütköző s hivatalból figyelembe veendő semmiségi ok forog fenn, mert az esküdtszék nem csak hogy szabály-

szerüen (BP. 342—347. §.) nem volt, hanem sehogy sem volt megalakitva.

Ezek folytán itt is azt kell mondani, hogy az a biró, aki a jelzett eljárást lehetőnek tekinti, a BP. 376. §. harmadik bekezdésén felül elkapatja magát a törvény egyéb rendelkezésének a megsértésére is és ezáltal elvégre oka lesz törvényellenesen kimondott büntetések végrehajtásának.

Tóth Gerő.

A magyar kollektiv szerződések joghatálya.

Kollektiv szerződés alatt az irodalomban olyan szerződést értenek, amelyet az egy szakba tartozó munkások több, ugyanazon szakmába tartozó vállalkozóval kötnek, s amely az egyes munkásokat és vállalkozókat az állami törvény szerint is kötelezi.

A mi hazai munka- és bérszabályzataink azonban, mint kollektiv szerződések, a törvény szerint nem kötelezők, és ekkép nem is tekinthetők tulajdonképeni kollektiv szerződéseknek, bár közönségesen igy nevezik.

Ezen munka és bérszabályzatok az 1884. évi XVII. tcz., az ipartörvény 163. §-ának köszönik létüket, de a törvényből világosan kitünik, hogy azok nem kötelező hatályuak.

E szakasz kötelezi az elsőfoku iparhatóságot, hogy mihelyt strike kitöréséről értesül, ennek megszüntetése czéljából haladéktalanul békéltető bizottsági eljárás végett intézkedjék. Ezen bizottság az illető iparág önálló iparosai és segédei által külön-külön választott hat iparosból és hat segédből, illetőleg azon községben, ahol ipartestület van, ennek békéltető bizottsága hat iparos- és hat segéd-tagjából áll. Ezen bizottság az elsőfoku iparhatóság vezetője, vagy megbizottja elnöklete alatt «azonnal összeül és a megbékéltetés iránt tanácskozik».

A munkások baleset elleni védelméről szóló 1893. évi XXVIII. tcz. 35. §-a szerint, ha az iparhatóság által vezetett békéltetés eredménynyel nem járna, «a kereskedelemügyi miniszter a békéltető-bizottság megalakitásával, illetve a felmerült egyenetlenségek kiegyenlitésével az iparfelügyelőt bizza meg».

Az ilykép tanácskozás s alkudozások eredményekép létrejött megállapodásokat, vagyis bizonyos iparágban és helyi területen elfogadott, irásba foglalt munka- és bérszabályzatokat nevezik nálunk kollektiv szerződéseknek.

Ezen munka- és bérszabályzatok intézkednek a munkaidőről, munkabérekről, utiköltségekről, munkaszünetekről stb. Megállapodásokat tartalmaznak mindazon vitás kérdésekről, amelyeket az idő és viszonyok felvetettek, miért is lehetőleg kimeritőek. Hatályuk rendszerint több évre szól. Ha bizonyos határidőn belül valamelyik kollektiv fél, vagyis a munkaadók, vagy a munkások összessége fel nem mondja a béregyezményt, érvénye rendszerint egy-egy évre meghosszabbitottnak tekintetik.

Ezen munka- és bérszabályzatok rendszerint nagy strike-ok eredményei, maguk az érdekelt felek a munkaadók ipar testületei és a munkások szakszervezetei megbizottainak megállapodásai, miért is az illető iparágban annak megtartására nagyon ügyelnek. E czélra szolgálnak a munkaadókból és munkásokból a béregyezmény által rendelt ugynevezett «árszabályvédő bizottságok». Ezek a szabályzat megsértőire birságot rónak ki, amely birósági uton nem hajtható ugyan be, közvetett uton azonban kikényszeritik annak megfizetését. A szabályzatok kikötései szerint továbbá a mühelyekben, gyárakban a munkások bizalmi férfiai őrködnek azok betartására.

Már most az a kérdés, hogy milyen joghatálya van nálunk a kollektiv munkásszerződéseknek 1. az egyéni felek, 2. a kollektiv felek között? Azok rendelkezései mindkét irányban birói uton kikényszerithetők-e?

A külföldi államok jogállapotaira nem kivánok ezuttal kiterjeszkedni. Van külföldi példa rá, hogy választott birósági eljárás kötelező, vagy csak fakultativ a kollektiv szerződések elbirálására. Vagyis ezen szerződések nemcsak az egyes felek közti, hanem a munkaadó és munkásösszesség közötti viszonyban is biróilag kikényszerithetők.

Kétségtelen, hogy ha a munkaadó munkásával oly egyéni szerződést köt, amely a kollektiv szerződéssel ellenkező, akkor a rendes bíróság elsősorban az egyéni szerződést veszi döntőnek és legfeljebb — mint mindjárt rámutatok — csak másodsorban a kollektiv szerződést. A rendes bíróság előtt a béregyezmények ilyen kikötése érvénytelen: «E szabálylyal ellentétes minden szó- és irásbeli megállapodás semmisnek tekintendő, és peres esetekben csakis eme szabályzat mérvadó».

Ezen parancsoló rendelkezés ellenkezik az ipartörvény 88. §-ában foglalt azon elvi szabálylyal, amely szerint «az iparos és segéde közötti viszony szabad egyezkedés tárgya».

A béregyezmény eme parancsoló rendelkezését az ipartörvény 141. és 176. §-aiban meghatározott vitás munkásügyekben birói functiót végző ipartestületi békéltető-bizottság, mint elsőfoku iparhatóság (amely megkülönböztetendő a strike esetén összeülő békéltető-bizottságtól, különösen hatáskör és eljárás tekintetében) követendőnek tartja magára nézve.

A bizottságoknak saját testületei, esetleg épen maguk az illető bizottsági tagok létesitették nagy harczok után ama béregyezményeket. Ha ezeket maguk nem vennék itélkezéseik alapjául, önmagukkal jönnének ellenkezésbe.

Máskép jár el aztán a rendes bíróság, a hová a határozattal meg nem elégedő fél az ügyet átteszi. Mint emlitettem, a rendes bíróság már elsősorban az egyéni szerződés alapján itélkezik.

Ha a kollektiv szerződés mellett egyéni szerződés nincs, vagy van, de az utóbbi csak részlegesen vagy amazzal nem ellenkezően, vagy homályosan intézkedik, akkor már a kollektiv szerződés joghatályának a rendes bíróságnál is előtérbe kell lépnie, *mint tényleges szokásnak. Mint ilyen pótolja, kiegészíti és magyarázza az egyéni szó, vagy irásbeli szerződést,* és ezért a rendes bíróságnak nem szabad ezt figyelmen kivül hagynia.

A kollektiv szerződések ismerete a legélénkebben él ugy a munkaadók, mint a munkások tudatában.

Hosszu küzdelmek vitáin még a legtudatlanabb munkás ismeretébe is behatolt azoknak legalább lényeges tartalma. Valóságos «magna charta» az ilyen hosszu, néha véres sztrájkok eredményeképen létrejött kollektiv szerződés a munkások számára. Azonban a munkaadó is jól ismeri azt, már azért is, hogy jogait kellőkép megoltalmazhassa a munkások jogaival szemben

A munkás, ha munkába lép, a kollektiv szerződésre gondol, de benne van az mindkét fél tudatában és akaratában. Már most, ha a munkást szó-, vagy irásbeli megállapodás nélkül alkalmazzák, a kollektiv szerződés alapján munkába lépőnek tekintendő, mert fel kell tételezni, vagyis az a vélelem, hogy *a felek hallgatólagos akarata az azon iparágban szokásban levő kollektiv szerződésre irányult.* A biró a kollektiv szerződés alapján itéljen ilyenkor. Ha pedig a munkaadó a kollektiv szerződésnél rosszabb, a munkás annál jobb szerződési kikötést allegál, az eltéréseket — szemben a tényleges szokással — az állitó fél tartozik bizonyitani külön szó- vagy irásbeli megállapodás produkálásával.

Ha a munkás perel és a munkaadó alperes azt vitatja, hogy valamely, a kollektiv szerződésben megállapitott dij vagy pótlék fizetését ő kizárta, a bíróságnak nem lehet az az álláspontja, hogy a felperes munkás bizonyitsa be a munkabérszerződés feltételeit, és azt is, hogy ama dij, vagy pótlék valóban jár, hanem a munkaadónak kell bizonyitani, hogy ő annak fizetését — szemben a kollektiv szerződéssel — kizárta.

Mint minden helyi tényleges szokás alkalmazásánál, ugy a kollektiv szerződéseknél is a rendes bíróságnak mégis vizsgálnia és megállapitania kell, hogy az illető iparágban és helyen a munkabérszerződések tulnyomó többségénél valóban alkalmazásban van-e a kollektiv szerződés? Ezt képesitett iparágnál az illető ipartestület elüljáróságának, nem képesitett iparnál az illetékes kereskedelmi vagy iparkamara, vagy a szakmabeli iparos-, vagy munkásegylet meghallgatása alapján állapitja meg a bíróság.

Mint tényleges szokást, a bíróság köteles azokat alkalmazni az 1869:IV. tcz. 19. §-a értelmében. Miután azon iparosok, akik törvényszékileg bejegyzett czégek, egyszersmind kereskedőknek tekintendők, a kereskedelmi törvény 267. §-a értelmében a kollektiv szerződéseknek a «kereskedelmi forgalomban elfogadott szokás és gyakorlat» joghatálya van.

Szerepük fontossága annál inkább nőttön nő, minthogy a munkások nem tartják illő dolognak, ha bárminemü attól eltérő szóbeli megállapodást kötnek, okirat aláirásától pedig egymást valósággal eltiltják. Egyéni szerződés nem létében mindig a kollektiv szerződések lesznek a rendes birósági itéletek előtt is érvényesek. Alig van már iparág hazánkban, melynél bérharcz és kollektiv szerződés nem lett volna.

A fenti felfogás érvényesül a budapesti kir. törvényszék alábbi itéletében, mig a megelőző elsőbirósági itélet (budapesti VII. ker. kir. járásbiróság 1906. Sp. VII. 2232. sz.) még a következő téves nézetet vallotta: «A felek egyező előadása szerint a munka és bérszabályzat egy előzetes strike alkalmával készült, e részben pedig az ipartörvény 163. §-a értelmében csak azon az egy esetre kötelezők a megállapodások, kiterjesztésük tehát oly törvényellenes korlátozás volna, ami birósági támogatásban nem részesülhet».

Ugyanezen biróság 2364. sz. itéletében, az irás- vagy szóbeli megállapodás nélkül munkába állott munkásokra nézve, ez foglaltatik: «A munkások nem követelhetnek olyan járandóságot, amelyet előzőleg szóba nem hoztak».

Ezzel szemben a budapesti kir. törvényszék, mint felebbezési biróság 1907 III. D. 244. számu itélete ezeket állapitja meg: «Igaz ugyan, hogy az 1884:XVII. tcz. 162. §-a a munkaadók és munkások egyoldalu összebeszéléseit vagy a mindkét fél által létesitett s az ipartörvény 88. § ával ellentétben álló egyezményt, jogérvénynyel nem birónak jelenti ki s ekként a 2 °/. alatt csatolt kollektiv szerződés alapján munkába állott felperesek igényeiket magára a kollektiv szerződésre nem alapithatják, tekintettel azonban arra, hogy alperes munkaadó és VII., IX., és X. rendü felperesek között az illetmények tekintetében, a megállapitott tényállás szerint egyéni szerződés létre nem jött, arra nézve, hogy az egyéni szerződés nélkül munkába állott alpereseket mily illetmények és minő összegben illetik meg, a munkaadók és munkások összessége által létesitett megállapodás, mint az egyénenkénti szabad egyezkedés helyett ugy a munkaadó, mint munkás által az *egyéni szerződés pótlására hallgatólag elfogadott, tényleges szokás veendő figyelembe.*

Minthogy pedig a közös megállapodás alapján létesitett tényleges szokás szerint felpereseket 20 fillér óránkinti pótlék megilleti, alperes pedig sem azt, hogy felperesekkel ezzel ellenkező megállapodásra lépett volna, sem azt, hogy felperesek az elszámolás alkalmával ezen, a tényleges szokás alapján őket megillető jutalékról lemondtak volna, nem bizonyitotta, az elsőbiróság itéletét VII., IX. és X. rendü felperesekre vonatkozó részében megváltoztatni és felperesek hidpótlék-követeléseit megitélni kellett.»

Ilyen értelmü joggyakorlat kifejlődésének eddig utját állotta nemcsak az ipartörvény 163. §-a, amely szerint ezen béregyezmények nem kötelező hatályuak, hanem a 162. §-a is. Ezen szakasz szerint érvénytelenek 1. az iparosok egymásközti, 2. a munkások egymásközti bizonyos összebeszélései, továbbá 3. «mindazon egyezmények, melyek által azoknak támogatása czéloztatik, akik az érintett összebeszélések mellett megmaradnak, vagy azoknak kárositása, akik azokkal szakitanak, jogérvénynyel nem birnak».

Eszerint érvénytelenek volnának egyfelől a munkaadók, másfelől a munkások testületeinek kiküldöttjei által közösen létesitett béregyezmények, munka- és bérszabályzatok is. Bár ezen szabályzatok kifejezetten nem szólnak az azt betartók támogatásáról és a be nem tartók kárositásáról, de tényleg a munkaadók és munkásokból alakult árszabályvédő-bizottságok a be nem tartókat birságolják, a birságot és általán a szabályzat betartását közvetve — bojkott és strike utján — kikényszerithetik. Eszerint a 162. §. ezen szabályzatokra is vonatkozik, minthogy az egyének közötti szabad egyezkedést korlátolják.

Kétségtelen, hogy a magyar jog szerint az egyént kötelező szerződésnek nem tekinthető ezen, kollektiv szerződésnek nevezett béregyezmény azon egyénekre nézve, akiknek akarata nélkül jött az létre. A többségi akarat többé-kevésbbé fenforog ugyan, *de oly törvényes rendelkezésünk nincs, amely a többség akaratát minden egyesre nézve ezen magánjogi viszonyban kötelezőnek mondaná ki.* Az ipartestület megbizottai ugyanis a gyakorlatban a munkaadók értekezlete többségének megállapodásait képviseli, a munkások megbizottai pedig a szakszervezetben tömörült, vagy a strikeban részes munkások többségének megállapodásait. A már létesitett szabályzatokat az ipartestület és a szakszervezet megküldi, vagy szétosztja tagjai részére. Egyébként is megállapitható azon vélelem, hogy a szakmabeli munkaadóknak és munkásoknak a strike-okat megszüntető munka- és bérszabályzatok tartalmáról tudomásuk van, vagy rendes gondosság mellett tudomásuk lehet.

Már most a dolog ugy fejlődik, hogy bár a törvény, a striket befejező munka- és bérszabályzatok kötelező joghatályát nem ösmeri el, ezek átmennek a gyakorlati életbe; az érvénybe lépés napjától kezdve mint a felek hallgatólagos akaratát, később bizonyos idő elteltével, mint tényleges szokást és gyakorlatot nemmellőzheti el azokat a biróság itélkezésénél, ha mint kollektiv szerződések nem is joghatályosak. A tárgyi jogforrás tehát nem az ipartörvény, nem a kollektiv szerződés.

Mint egyéni szerződés is kötelezővé válik azonban a kollektiv szerződés, ha a munkás kifejezetten, vagy hallgatag annak feltételei mellett alkalmaztatott, ha a munkába lépésnél arra történt hivatkozás, ha a bíróságnál a per folyamán mindkét fél egyaránt arra hivatkozik.

Ugyanezen eset áll fönn, ha a munkaadó a kollektiv szerződést a munkás által hallgatag vagy kifejezetten elfogadott gyári munkarendszabályba (ipartörvény 92., 113—121. §-ok) foglalta.

Megeshetik, hogy a kollektiv szerződés az ipartörvény 140. §-a értelmében *törvényhatósági szabályrendelettél lesz,* akkor mint ilyen kötelező hatályu.

A kollektiv szerződések hatálya a kollektiv felek közötti viszonyban azonban csupán tényleges.

Ha a munkaadók, vagy munkások összességei váratlanul eltérnének a kollektiv szerződés betartásától, akkor az már megszünnék tényleges szokás és gyakorlat lenni, és akkor a magyar jogállapot szerint az nem lesz birósági uton kikényszerithető.

Ez esetben sanctiója ujabb bérharcz, strike lehet. Ámbár az ipartörvény 163. §-a szerint a strike-békéltető-bizottság «a megbékéltetés iránt tanácskozik» és nem kötelező megállapodásokat létesit, mégis az összességek ellenében való állami kikényszerithetőség nélkül is megvan a kollektiv szerződéseknek tényleges ereje és hatálya a kizárásoktól és bérharczoktól való tartózkodásban.

Mennél nagyobb tért nyer a kollektiv szerződések jogi elismerése az egyéni szerződésekkel szemben, annál inkább csökkenni fognak a strike-ok. Ennek példáját mutatja Anglia, hol a strike-ok tulajdonképpen megszüntek gazdasági tényezők lenni, minthogy a kollektiv szerződések teljes elismerést nyertek.

Dr. Ujlaki Géza.

Különfélék.

— **A büntető-novella** tervezete a legközelebbi ülésszak megnyitása után azonnal ujból a képviselőház elé fog terjesztetni. Mint értesülünk, a kormány lemondott azon tervéről, hogy ezen javaslatba a politikai jellegü módositások és kiegészitések is felvétessenek, és igy semmi sem áll utjában annak, hogy végre ez a rég vajudó nagy jelentőségü alkotás törvénybe iktattassék. Kiemeljük, hogy dr. Lengyel Aurél, aki a tervezetet az őszszel részletes kritika alá vette, s több fontos kérdés tekintetében határozottan ellentétes álláspontra helyezkedett, a Jogállam legutóbbi számában szintén amellett száll sikra, hogy a novella-tervezet ezen politikai toldások nélkül mielőbb tárgyaltassék.

— **Novák Sándor**-ban nagyérdemü, nemes és tiszta karakterü kartársat vesztett a magyar ügyvédi kar. Puritán jelleme, kollegiális érzülete és a magyar ügyvédség érdekében kifejtett sokoldalu tevékenysége Novák Sándornak az ügyvédség történetében kiváló helyet jelölt ki. Mint a budapesti ügyvédi kamarának három évtizeden át volt pénztárosa is jelentékeny szolgálatot tett az ügyvédségnek; de ezenfelül ott volt mindenütt, ahol altruisztikus törekvésekkel az ügyvédség anyagi és erkölcsi érdekeit kellett előmozditani. A legnagyobb elismeréssel kell megemlékeznünk az ügyvédi segély- és nyugdijügy érdekében kifejtett tevékenységéről. Egyfelől ápolta és minden módon fejlesztette a meglévő anyagi erőket, csakhogy a szegénysorsu és a megrokkant kartársak között minél többen részesüljenek segélyben, másfelől pedig rendkivül élénk részt vett az ügyvédi nyugdijtörvény megalkotásának előkészitésében. A kiváló kartársat az egész magyar ügyvédi kar és vele az igazságügy minden tényezője mélyen gyászolja.

— **Emlékbeszéd Hoffmann Pál felett.** Vécsey Tamás egyetemi tanár, a Tudományos Akadémia rendes tagja Hoffmann Pál felett, aki Akadémiánknak ugyancsak rendes tagja volt, szép emlékbeszédet tartott, amelyet az Akadémia most az emlékbeszédek sorozatában kiadott. Igen értékes a beszéd

azon része, amely a római jog müvelésének és tanitásának hazai multjára tekint vissza, s amely a magyar jogi oktatás történetére nézve is kiváló érdekü adatokat tartalmaz. Az emlékbeszéd második felében Vécsey Tamás Hoffmann Pál életét, müködését és hatását méltatja, tőle megszokott elegantiával és lendülettel.

— **Biró és ügyészi összlétszám** kiadása immár elodázhatatlanul szükségessé vált. Ugy a birói és ügyészi, valamint a jegyzői és kezelői karban az összlétszám legutóbbi kiadása óta ezrekre menő változások voltak, ugy, hogy nagyon indokolt az az általános óhaj, hogy a mostani tömeges előléptetéseket az igazságügyi kormány az összlétszámnak ujból való kiadására használja fel.

— **A Magyar Jogászegylet** értesiti azon tagjait, kik eddig nem fizettek elő a könyvkiadó-vállalatára, hogy az előfizetéseket márczius 15-én lezárja és e határnapon túl tagjai is csak a lényegesen felemelt bolti áron kaphatják meg a kiadványokat.

— **Felsőbirósági döntvények.** A *Jogt. Közl.* szerkesztésében és a Franklin-Társulat kiadásában megjelenő Döntvénytár — mint lapunk olvasói tudják — ujabban gyökeres átalakuláson ment keresztül, és uj alapra fektetve, tetemesen kibővült. A Döntvénytár négy önálló részre osztva, négy vaskos kötetben jelenik meg. Mindegyik rész teljesen önálló egész és külön-külön rendszeres és betürendes tárgymutatókkal van felszerelve, ugy, hogy mire a gyüjtemény egy-egy éve befejeződik, négy kötetben több mint száz ivnyi terjedelmü határozat gyüjtemény áll a jogászközönség rendelkezésére. Ebben a négy kötetben a kir. Curia, a kir. táblák és a törvényszékek, mint felebbezési birószágok határozatai mellett helyet foglalnak a közigazgatási bíróság, a minisztertanács, és az egyes szakminisztériumok elvi jelentőségü döntései. A nagyjelentőségü vállalatnak most jelent meg az első kötete, a Közigazgatási Döntvénytár; ára 5 K. Ez a kötet a lapunk mellékleteként a mult év folyamán közölt közigazgatási határozatokat tartalmazza.

— **A Magyar Közigazgatási Jog Betüsoros Tárgymutatója.** Ezen a czimen dr. Dunst János Szombathely r. t. város tanácsnoka és h. polgármestere oly munkát rendez sajtó alá, mely egy már régi nagy hiányt van hivatva megszüntetni. A magyar közigazgatási jog anyagának végtelensége és rendszertelensége mellett az abban való eligazodás eddigelé szinte lehetetlen volt. Hiányzott egy egységes utmutató, melynek segélyével a szükséges rendelkezés feltalálható lett volna. Ilyen egységes mutató «A magyar közigazgatási jog betüsoros tárgymutatója». Szakok szerint csoportositva 18 füzetben a legnagyobb részletességgel, szakaszonként feldolgozva felöleli a közigazgatási jog keretébe tartozó törvényeket, rendeleteket és utasitásokat, az elvi jelentőségü miniszteri és közigazg. birói határozatokat és döntvényeket pedig oly alakban közli, hogy a rendelkezés lényege abból kivehető. Egy-egy vezérszó alatt tehát az illető tárgyra vonatkozó minden érvényben levő jogszabály együttesen található fel. A munkának az anyakönyvi és házassági ügyet tartalmazó 1. füzete már megjelent, a többi füzet körülbelül 3 havi időközökben fog megjelenni. A később beálló változásokat a szerző pótfüzetekben fogja feldolgozni, hogy a munka állandó használhatósága biztositva legyen.

A megrendelések közvetlenül a szerzőhöz (dr. Dunst János városi tanácsnok Szombathely) intézendők, ki kivánatra mutatványpéldánynyal is szolgál. Egy füzet ára 1 K 80 f.

— **A jogérték methodologiája.** Dr. Borbély Zoltán ily czim alatt jogfilozófiai elméletére hirdet előfizetési felhivást. Szerző a jog igaz értékét keresi. Eredményeit a következőkben ismerteti:

Mi a jog? Érték. Mi a jog kötelezőségének alapja? A jog értékének kialakitását követelő világtörvény. Miképen ismerhető meg a jog értéke? Csak ugy, ha az értékkialakitás törvényszerüségének alapján, ismeretelméleti módszerrel vizsgáljuk a jog értékét érvényesitő tevékenységet.

— **Végrehajtói dij szaporitás.** Kérelmemre egy budapesti bíróság kielégitési végrehajtást rendelt el R. alperes és társa ellen, akik a buziásfürdői kir. járásbiróság területén laknak s a foganatositás hivatalból történt. Február hó 19-én kaptam az 1907. V. 678/3. számu végzést, amelyben a bíróság a foglalás megtörténtéről értesit, és a végrehajtó dijait 27 K 74 fillérben megállapitja. Én ezt az összeget még azon a napon postára adtam, és daczára ennek, ma, azaz 21-én, kapok egy végzést a buziásfürdői kir. járásbiróságtól, amelyben 678/4. szám alatt az 1875. évi 26,020. számu igazságügyminiszteri rendelet 27. §-ára való hivatkozással eme dijak megfizetésére végrehajtás terhe alatt felszólit, és a végrehajtónak a kérelemért 1 K költséget megállapit.

Ama 27. §. ugy szól, hogy ha a végrehajtó diját az arra köteles fél megtériteni vonakodik, a bíróság fizetési meghagyást bocsát ki, s ennek sikertelensége esetében végrehajtást rendel el.

Hol lehet itt szó vonakodásról?

Élhettem volna tán jogorvoslattal és a zaklatásnak ezen uj módja ellen, de bélyegre többet kellett volna kiadnom, mint a t. végrehajtó ur kérelmezési dija kitesz és igy helyesebbnek találtam az ügyet a jogászi nyilvánosság előtt szellőztetni.

Arra vagyok most már kiváncsi, hogy az én követelésem behajtása körül fog-e a buziásfürdői végrehajtó és a járásbiróság az eddigihez hasonló buzgalmat és türelmetlen szigort kifejteni? *Dr. Sz. F.*

— **Egy lelet körül.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez 1906. évi julius hó 7-én beadott letéti kérvényre a bélyeglelet 1907. évi november hó 9-én lett felvéve s a fizetési meghagyás 1908 február hó 22-én kézbesittetett.

— **Adatok a magyar agrárpolitikához a jobbágyság felszabaditása után.** Irta dr. Sebess Dénes. A munka az uj kor agrárpolitikáját ismerteti, mely a régi agrárszervezet megszüntével a jobbágyfelszabaditás után irányitja a gazdasági életet. Különösen a parasztbirtokososztály helyzetét vázolja, melyet a szabad tulajdon alapját képező uj jogrendben a telekkönyvi jog hatása alatt elfoglal. Vázolja a mü az uj irányzatok hatását, melyek az egyénnek, mint gazdasági termelő erőnek a tulajdonjog feletti korlátlan rendelkezésében látták a haladás ideálját. A birtokrendezés agrártechnikai eszközei, az arányositás, tagositás jelentősége a parasztbirtokososztály gazdasági érdekei szempontjából van feltüntetve. Különösen kiemeli e munka az erdő- és legelőközösségek jelentőségét. Kapcsolatban a mezőgazdasági munkásválsággal, kifejti, hogy ezen közösségek fentartása, szervezése a törpebirtokos és birtoktalan mezőgazdasági népelem életérdeke. Ismerteti a külföld hasonjellegü gazdasági és jogi intézményeit. A könyv 254 oldalra terjed. Kapható Grill könyvkereskedésében.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A végrehajtási személyfogság Boszniában** egész a legutóbbi időkig fennállott. Csak a legutolsó napokban törölte el a bosnyák igazságügyi kormány, amelynek élén egy horvát származásu és a magyar jogot is kiválóan ismerő biró áll: Shek Albert a zágrábi báni tábla volt birája.

— **A franczia perrendtartás reformja.** Több év óta müködik már a reform előkészitésére kirendelt bizottság. Sem ez a bizottság, sem a franczia kormány nem tekinti azt lényegesnek, amire máskülönben a kodifikáló szervek oly nagy sulyt szoktak fektetni, hogy a perrend egész komplexuma egyetlenegy törvényben nyerjen szabályozást. Ehelyett arra törekszenek, hogy elsősorban az égetően sürgős kérdések oldassanak meg, külön törvények által. Ennélfogva mihelyt az anyagnak egy bizonyos része elő van készitve, nem haboznak arra vonatkozólag a törvénytervezetet elkésziteni s azt azonnal be is nyujtani.

Igy már 1906 november 8-án külön törvényjavaslatot nyujtott be az igazságügyminiszter az idézési határidők megrövidítéséről. Most pedig, miután a kormány és a kodifikáló-bizottság abban a véleményben van, hogy a letiltó végzésekre vonatkozó joganyag előkészitése teljesen be van fejezve és immár az idevonatkozó összes kérdések meg vannak oldva, azt határozták, hogy a kodex tervezetének erre vonatkozó anyagát, mely különben az egész törvénykönyv I-ső része V-ik könyvének VII-ik czime lett volna, tekintettel a sürgős intézkedés szükségére, külön törvényjavaslat alakjában terjesztik a kamara elé.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGI AZ. KÖNYVTÁRA

Említést érdemel maga az az eszköz, melyhez a franczia igazságügyminiszter abból a czélból folyamodott, hogy a parlament a javaslat tárgyalása alkalmával az attól várható eredmények, különösen a költségek csökkentése tekintetében is tisztán láthasson. Körrendeletet intézett minden törvényszék elnökéhez, amelyben arra hivta fel őket, hogy a körlevél beérkeztétől számitott 3 hónapon belül minden a törvényszék által elintézendő peres ügyben az ügyvédi költségeket tartalmazó iven külön oszlopban azt is tüntessék fel, hogy mennyi volna a költség az uj törvény alkalmazása mellett, hogy ily módon az uj törvénytől várható hatás előre megállapitható legyen. A 3 hónap elteltével minden egyes törvényszék véleményes jelentéssel küldi fel a költségiveket az igazságügyminiszterhez, aki azokat a parlament elé terjeszti. *h—i.*

— **Uj angol törvények 1907-ben.** Az angol parlament 1907. évi tevékenysége — a megalkotott és szentesitett törvényeknek nemcsak számát, hanem fontosságát is tekintve — szokatlanul eredményesnek mondható. Körülbelül hetven kisebb nagyobb *act* hirdeti, hogy az angol *House of Commons* az elmult esztendőben sem fecsérelte el az idejét hiába. A törvények száma minden bizonynyal még magasabbra emelkedik, ha az angol alsóház és a lordok háza közötti ismeretes összetüzés kifolyásaképen a nemes lordok több életrevaló törvényjavaslatot vissza nem utasitottak volna. Különösen az u. n. népvédelem terén — nőkérdés, közegészségügy, közbiztonság stb. — alkotott az angol parlament figyelemreméltóbb törvényeket.

Igy a manapság annyira divatos nőkérdést illetően legfontosabb ujitást képez az a mult évi törvény, mely a nőket egyszersmindenkorra feljogositja arra, hogy a községi képviselőtestületek (country council) tagjai lehessenek. A nőmozgalom modern apostolai, kik napjainkban — mint tudjuk — éppen Londonban is oly elkeseredett harczot folytatnak a nők jogaiért, bizonyára megelégedetten látják életbelépni ezt a jelentékeny vivmányukat. A férjes nő külön vagyonát illetőleg, melynek egyes kérdéseiben a magyar judikatura lényegesen megelőzte az angol jogszolgáltatás álláspontját, ez évi január hó elején lépett életbe az uj *Married Women's Property Act*, melynek fő intézkedése szerint a férjes nő, házastársának hozzájárulása nélkül is, szabadon rendelkezhetik külön vagyonával.

Az 1907. évi *Factory and Workshops Act* a nőkérdést illetőleg annyiban bir különösebb fontossággal, amennyiben a női munkaerő tulságos kihasználását korlátozza a gyárakban és mühelyekben. A mosónőkre vonatkozólag például kimondja, hogy ezeknek munkaideje naponként legfeljebb *tiz és fél óra* lehet. Nem kicsinylendő ujitás ez az eddigi állapotokhoz képest, ha meggondoljuk, hogy ezelőtt a hasonló foglalkozásu női munkásoknak — az étkezés és pihenés idejét ide nem számitva — naponként legalább tizennégy órát kellett eltölteniök a legfárasztóbb munka között. Az uj törvény szerint a 10 és ½ órai munkaidő a hétnek csupán öt napjára szól; szombaton csak fél napig kötelesek dolgozni a munkások, a délután pihenésnek és a vasárnaphoz való előkészületeknek van fentartva; vasárnap mindennemü testi munka teljesen szünetel. Ez uj törvény intézkedéseinek kiváló szociális jelentősége elvitázhatatlan.

A szabadalmak és védjegyek oltalmáról szóló mult évi törvény, a *Patents and Desings Amendment Act 1907*, mely mintegy novelláris módositását képezi az eddigelé érvényben volt szabadalmi és védjegytörvénynek, imperative rendelkezik arról, hogy a szabadalmat kérő tartozik találmányát kizárólag az egyesült királyság területén készitени vagy gyártani, ellenkező esetben a szabadalmát elveszti. Ez a kategórikus intézkedés meggátlásául kiván szolgálni ama sürün nyilvánuló jelenségnek, hogy egyes angol feltalálók szivesebben gyakorolják és értékesitik szabadalmaikat külföldi államokban, minek következtében az illető szabadalom mintegy elvész Angliára nézve. Nekünk, magyaroknak, a mi sajátos viszonyaink közt, szinte különösnek tünhetik fel az, hogy az angol szabadalmak ilyetén oltalmáról törvényhozási uton kellett intézkedni. A mi szabadalmi törvényünk: az 1895:XXXVII. tcz. — tudjuk — nem tesz ily kategorikus megszoritásokat, csupán azt mondja ki, hogy ha a találmányt külföldi államokban gyakorolják és a belföldi gyakorlás *közérdekből* kivánatos: a szabadalomtulajdonos *megvonás terhével* köteles a belföldi szükségletet belföldi gyakorlatbavétel által fedezni.

Az 1907. évi angol *közegészségügyi* törvények közül legkiemelendőbb az uj *Butter and Margarine Act*, mely főként a vajgyártás terén ijesztő módon lábra kapott hamisitásoknak van hivatva elejét venni. E törvény nagy horderejét nem lehet kicsinyelnünk, tudva azt, hogy eddigelé például egész akadálytalanul üzhette manipulációit egy olyan czég, mely ilyen mesterséges, de közegészségügyi tekintetekből erősen kifogás alá eshető vajnemüek gyártása révén évenkint nem kevesebb, mint 20,000 font sterling (480,000 K) jövedelmet tudott biztositani magának. Az emlitett uj törvény ily gyárakkal szemben a legszigorubb ellenőrzési intézkedéseket statuálja. Az uj *Public Health Act 1907* éppen a közegészségügy szempontjából kiváló fontosságu rendelkezéseket léptet életbe. Szigoruan körvonalazza az utczák épitésének módozatait; a különböző helyhatóságoknak széleskörü rendelkezési és felügyeleti jogot állapit meg az épitkezési engedélyekre vonatkozóan az épülettulajdonosokkal szemben, elejét igyekszik venni a bérházaknál, munkáslakásoknál tapasztalható soknemü visszaéléseknek. Ez utóbbiakkal szemben a helyhatóságoknak a legerélyesebb ellenőrzést teszi kötelességükké. A köz- és magánépitkezéseknél az uj Public Health Act egyes intézkedései már hathatósan megközelitik és a lehetőség korlátain belől érvényre is juttatják az u. n. «kert-városok» gondolatát, mely tudvalevőleg Angolországban egyre nagyobb teret hódit magának s éppen közegészségügyi tekintetekből különösen megérdemli a mi figyelmünket is.

Közrendészeti szempontból érdekes az az uj törvény is, mely ez évi január hó 1. napján lépett életbe. Ez a törvény kimondja többek között, hogy ezentul minden kocsin meggyujtott lámpásokat kell alkalmazni «napnyugta utáni egy órától kezdve virradat előtti egy óráig». Hál' Istennek, már mi az ilynemü intézkedéseken szerencsésen tul volnánk. Az angol törvénynél csak az az egy baj van, hogy az időtartam megállapitása meglehető en bizonytalan.

Alkalomadtán lesz módunkban a többi fontosabb angol törvényhozási intézkedésekre is kiterjeszkedni.

Zsoldos Benő.

—

A Magyar Jogászegylet (V., Szemere-utcza 10.) márczius hó 14-én (szombaton) este 6 órakor tart magánjogi vitaestét. Az eszmecsere tárgyai: 1. A vétkesség fokozatainak kihatása a kártérités terjedelmére (Terv. 1138. §., osztrák ptk. 1323—1324. §.). Előadó: Dr. Szladits Károly. 2. Mennyiben kötelezzen kártérítésre a joggal való visszaélés? (Terv. 1079. §.) Előadó: Dr. Wittmann Ernő. 3. A jó erkölcsökbe ütköző szerződés tényállásának elhatárolása. (Terv. 956—957 §.) Előadó: Dr. Löw Loránt. A vitában résztvevők sziveskedjenek a titkárságnál jelentkezni. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legmérsékeltebb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Odön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Teljes gyakorlattal biró ügyvédjelölt vidéki irodában azonnal alkalmazást nyerhet. Czim a kiadóban. 12767

Dr. Wiener József, zólyomi ügyvéd, kellő gyakorlattal biró és a tót és német nyelvet értő ügyvédjelöltet keres. 12768

Dr. Molnár Mór ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvet értő ügyvédjelöltet keres. 12277

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 12. szám. Budapest, 1908 márczius 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az 1907. év törvényhozása. *Dr. Márkus Dezso* kir. curiai kisegitő birótól. — A tartásdijaknak végrehajtás utján való behajtása. *Dr. Németh Imre* ügyvéd, orsz. gyül. képviselőtől. — *Törvénykezési Szemle:* A közbeszóló határozatok ellen használt perorvoslatokról. *R. Zs.-tól.* — Hármas tanácsok a tőzsdebiróságnál. *Dr. Balog Arnold* budapesti ügyvédtől. — Viszontkötelezettség teljesitése a végrehajtás folyamán. *Dr. Taubes Henrik* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1907. év törvényhozása.

I.

Ha csak az alkotott törvények mennyisége alapján itélnénk meg egy esztendő törvényhozásának eredményeit: akkor az 1907. évvel ebből a szempontból nagyon meg lehetnénk elégedve. Hiszen az 1871. évben alkotott 68 és az 1881. évben alkotott 73 tcz. mellett az 1907. esztendő teremtette meg 1867 óta a legtöbb törvényt (61 tcz.), ugy, hogy ez az év, főképp az utolsó tiz évnek eredményeivel összehasonlitva, a törvények száma tekintetéből a legtermékenyebbek egyikének mondható.

Abból a szempontból, hogy mennyi nagy hiányt nem pótolt és törvényeink mennyi hibás és káros rendelkezését nem javitotta meg ez az esztendő sem: az eredmény, éppen az utolsó évek nagy meddősége okából, nem egészen kielégitő ugyan; de számbavéve egyfelől mindazokat a körülményeket, amelyeknek a törvényalkotásnál döntő szerep jut, és nem kutatva, másfelől, azokat a parlamenti viszonyokat, amelyek közt valamely törvény keletkezett: tárgyias birálattal el kell ismernünk, hogy az 1907. év törvényhozó munkássága sok jót és maradó értéküt is hozott, amit az egyes törvények felsorolása egymagában is bizonyithat.

Az 1907. év 61 törvényczikkét, tartalmuk alapul vételével, igy csoportositathatjuk:

A rendes *állami szükséglet* czéljait szolgálják az ujonczozásról szóló VII. és VIII. tcz.; az évi költségvetést tartalmazó IX., az ennek hatályát hat hónappal kiterjesztő LII. tcz. (indemnity), továbbá a nem engedélyezett közösügyi kiadásokat törvénybe iktató XXV. tcz. Ide sorozhatjuk az ujabb nikelérmék, a százkoronás és ujabb ötkoronás érmék veretését elrendelő X. és és XLVII. tcz.-eket, valamint az erre vonatkozóan Ausztriával kötött pótszerződéseket (XI. és XLVIII. tcz.). *Alkalmi* törvények az Ő Felsége megkoronáztatása 40. évfordulójának emlékére alkotandó müvekről szóló XXVIII. és a pécsi kiállitásra vonatkozó XXXIII. tcz., és talán ide számitható a szentkorona egyik őrének megválasztását törvénybe iktató XXXIV. tcz., nemkülönben a már emlitett XLVII. tcz. annyiban, amennyiben Ő Felsége megkoronáztatásának emlékére is rendel százkoronás érméket veretni.

Kulturális czélokat szolgálnak a XII. tcz., Lotz Károly müvészi hagyatékának az állam részére megszerzéséről; a XIII. tcz., az «Országos Ráth György Muzeum» létesitéséről; a XXVI. és XXVII. tcz., az állami és nem állami népiskolákról és tanitóik jogviszonyairól.

Mezőgazdaságunkat (e fogalom legtágabb értelmében) szolgálja a dunai halászat védelme és kihasználása tárgyában Romániával még 1903 január 31-én kötött egyezmény (II. tcz.); a marokkói sáska irtásáról rendelkező XXXI. tcz.; a gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszonyt szabályozó XLV. és a gazdasági munkásházak épitésének állami támogatásáról szóló XLVI. tcz.

Közlekedésügyünket viszik előre az uj vasutak épitéséről rendelkező XIV., XV., XX., XXI., XXX., XXXVII. és XLIII. tczikkek; a m. á. v. és a m. kir. posta- és távirdaintézet részére való beruházásokról szóló XXIX. tcz.; az országos közlekedési tanácsot szervező XXXVI. tcz.; a vasuti szolgálati rendtartásnak rendeleti uton megalkotására felhatalmazó XLIX. tcz. és a m. á. v. évi fizetéses alkalmazottainak illetményeit rendező L. tcz.

Iparunk fejlesztését czélozzák: a III tcz., a hazai ipar fejlesztéséről; az V. tcz., a mértékekről (ar. lv csak 1909 januárban lép hatályba); a tengeri kereskedőhajók és azok épitésének állami segélyezéséről szóló VI. tcz.; az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére biztositását rendelő XIX. tcz., amely 209 szakaszával az 1907. év, de az utolsó 11 esztendőnek is legterjedelmesebb törvényalkotása; a XXXV. tcz., az állami vasgyárak beruházásairól; a XLIV. tcz., az országos ipartanácsról.

Egész *gazdasági életünkre* kiható törvények: a XXXII. tcz., a török beviteli értékvámokról; LIII. tcz., az autonom vámtarifáról; LIV. tcz., az Ausztriával kötött némely gazdasági és pénzügyi megegyezés jóváhagyásáról, amely törvény a kormányt arra hatalmazza föl, hogy az ugynevezett kiegyezési törvényeket rendelettel léptesse hatályba; végül az LVI. tcz, amely az 1908. év végeig hosszabbitja meg az 1906: III. tcz.-ben a kormánynak adott annak a felhatalmazásnak a hatályát, hogy a külállamokkal való kereskedelmi viszonyok ideiglenes szabályozása czéljából a szükséghez képest eljárhasson.

Közjogi és *közigazgatási* jogi törvényeink az 1907. évből a XVI. tcz., a katonai özvegyek nyugdiját és a katonai árvák ellátását szabályozó törvények módositásáról, helyesebben az ellátás méltányos javitásáról; az állami számvevőszék szervezetét ujabban módositó XXIII. tcz.; az egyik koronaőr megválasztásáról szóló, már emlitett XXXIV. tcz.; az autonom vámtarifáról szóló, és az Ausztriával való u. n. kiegyezési törvényekre vonatkozó, már ugyancsak emlitett LIV. tcz.; a közös ügyek terheihez hozzájárulásunk arányát (quotát) megszabó LV. tcz.; a vármegyei közigazgatást állami feladatnak nyilvánitó 1891: XXXI. tcz.-et hatályon kivül helyező LVIII. tcz.; az állami és törvényhatósági alkalmazottak nyugdijviszonyosságát szabályozó LIX. tcz.; végül az alkotmánybiztositékok neve alatt ismert LX. tcz., a kir. közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéséről és a LXI. tcz., a hatásköri bíróságról.

Ez a most emlitett két törvény, természetesen *igazság-*

ügyi szempontból is nagy horderejü, csak ugy, mint a kereskedelmi és ipari alkalmazottaknak betegség és baleset esetére biztositásáról szóló XIX. és a gazdasági cselédek jogviszonyait szabályozó XLV. tcz. Egyéb igazságügyi törvényeink: az I. tcz., a birói és ügyészi szervezet módositásáról; a XVII. tcz., a polgári törvénykezési rendtartás és a sommás eljárás módositásáról a XVIII. tcz., a bünvádi perrendtartás módositásáról és kiegészitéséről; a XXII. tcz., a Görögországgal a közönséges büntettesek kölcsönös kiadatása iránt még 1904 deczember havában kötött államszerződés beczikkelyezéséről; a XXIV. tcz., az ügyvédi rendtartás módositásáról és végül az LVII. tcz., a konzuli biráskodást szabályozó 1891: XXXI. tcz., evvel kapcsolatban a konzuli illetékekről szóló 1901: XXVI. tcz. hatályának az 1909. év végéig meghosszabbitásáról.

Ez a most emlitett két törvény a *külügyet* is érinti némely vonatkozásaiban; egészen külügyi természetü azonban a IV. tcz., amely a marokkói reformok tárgyában Algecirasban tartott nemzetközi értekezlet 1906 április 7-én aláirt főokmányát iktatja az ország törvényei közé.

II.

Az 1907. évben alkotott törvényeknek tartalmuk szerint való e rövid áttekintése után áttérhetek immár közülük azoknak rövid ismertetésére és jellemzésére, amelyek bennünket, mint jogászokat legközelebbről érdekelnek. Előbb azonban néhány általános jellegü megjegyzést akarok tenni az 1907. év törvényhozására, elsősorban pedig néhány rövid észrevételt arra a fönn emlitett két 1907. évi törvényre, amely a kormányt felhatalmazza arra, hogy általa a képviselőháznak benyujtott, de ott, ide nem tartozó politikai okokból letárgyalható nem volt törvényjavaslatokat rendelettel léptethesse hatályba.

Nyilvánvaló, és a kormány maga egész lojálisan is igy tüntette föl ezt az eljárást, hogy itt a viszonyok kényszerüségéből eredt abnormitással, ha ugy tetszik, az állami végszükség egy esetével állunk szemben, amely ezidő szerint semmiféle bajt nem okozott, amely azonban a præcedensek ismert veszélyességénél fogva, oly kormány kezében, amely nem óvja meg aggódó gondossággal az alkotmány parancsait, nemkülönben a törvényhozó és a végrehajtó hatalom természetük szerint való jogkörének határait, a törvényhozás igazi és nemcsak látszó alkotmányossága szempontjából könnyen végzetessé válhatik, mert hiszen az ilyen kormány minden törvényt pótolhatna az egy-egy törvényszakaszba szoritott törvényes felhatalmazás alapján kibocsátott rendelettel, anélkül, hogy alakilag megszegné az alkotmányosságot. Előállhatna tehát — legalább elméletben — az az állapot, hogy az együtt tartott országgyülés a törvényes formákban megalkotná az egyes törvények kereteit, amelyeket a kormány töltene meg tetszése szerint való tartalommal, mert hiszen a törvényes felhatalmazás alapján kibocsátott rendeletet a kormány bármikor és akármilyen irányban módosithatja is, természetesen a maga felelősségére és az országgyülés ellenőrző és felelősségre vonó jogának épségben tartásával. Mivel azonban valamely kormánynak felelősségre vonása egyfelől a mindenkori parlamenti többségtől függ, amely a legnyilvánvalóbb törvénytelenség elől is szemet hunyhat (esetleg talán az ország igaz érdekében, tehát ugyancsak a végszükségnek egy másik fajtája okából); másfelől pedig, — ha nem is törvény alapján és bizonyára a parlamentarismus lényegével ellentétben, de a kormánynak monarchikus államban sajátos helyzete következtében, — ebben a kérdésben az uralkodónak is döntő szerepe jut, amelyet eléggé megokolttá és érthetővé tesz az a körülmény, hogy azokat a cselekményeket, amelyekért a kormányt politikailag felelőssé teszik, az uralkodó miniszterei követték el: ezekből az okokból ugy találom, hogy a miniszteri felelősségnek minden monarchikus államban ma fennálló rendszere sokkal inkább névleges, mint valóságos biztositéka az alkotmánynak, mert az a legigazoltabb esetben is, csak a nemzet és az uralkodó közt való nyilt összeütközés árán érvényesülhetne igaz mivoltában — oly ár, amelyet, magától értődően, minden ország csak akkor lesz hajlandó megadni, amikor valóban létének kérdéseiről van szó.

De éppen ezért különös lelkiismeretességgel kell megfontolni minden esetet, amelyben az országgyülés a kormányt arra hatalmazza föl, hogy valamely fontos kérdést rendelettel szabályozzon — mert mindig attól kell tartani, hogy akár pártpolitikai okokból, akár magasabb állampolitikai tekintetek miatt, akár a meg nem másitható tények erejének okából, akár végül — bár nem utolsó sorban — közömbösségből, az országgyülés akkor sem fogja a kormányt felelősségre vonni, ha ennek összes előfeltételei kézzelfoghatóan meglennének.

Visszaélések kikerülése végett tehát minden esetben, amikor ilyen törvényes felhatalmazás, bármily okból, szükségessé válik, magában a törvényben kell körvonalozni a kibocsátandó rendelet alapelveit, ami kizárja annak a lehetőségét, hogy valamely kormány az alkotmányosság külső formáinak megóvásával és látszóan törvényes jogkörének határain belül, éljen vissza rendeletének kibocsátásakor vagy szükséges módositásakor a kapott felhatalmazással. Olyankor pedig, amikor az országgyülés, a mult évben előfordultakhoz hasonló okokból, nem tárgyalhatja a kormány beterjesztett törvényjavaslatát, elsőrendü, megvalósitásában halasztást nem türő állami érdek pedig annak sürgős hatálybalépését követeli: a törvényhozás ugy felel meg egyidőben a szigoru alkotmányosság és a politikai czélszerüség követeléseinek, ha a rendelet utján hatálybaléptetésre felhatalmazó egyetlen törvényszakaszban kifejezetten megjelöli azt a törvényjavaslatot, amelynek hatálybaléptetését óhajtja, esetleg pedig azt a törvénynek mellékleteként iktatja törvénybe, ami — mivel ez a melléklet az egyetlen törvényszakasznak kiegészitő, alkotó része — kizárja a részletekben tárgyalás lehetőségét. A kormány pedig rendelet utján a mellékletet lépteti hatályba, ami biztositékát nyujtja annak, hogy a rendelet valóban az országgyülés többségének azt az akaratát tartalmazza, amelyet csak külső okokból nem nyilvánithatott ki törvény alakjában, de egyidőben annak is, hogy a kormány ezt a rendeletet, a törvényes felhatalmazás jogczimén, a törvényesség és alkotmányosság megsértése nélkül, nem fogja módositani, mert a törvényhozó az általa választott alakkal éppen azt a szándékát fejezte ki, hogy a szóban forgó kérdésnek csakis olyan alakban szabályozását óhajtja, amilyenben azt a törvény mellékleteképpen kihirdették.

Ha már most ezeket az elmélkedéseket arra a két törvényre alkalmazzuk, amelyek az 1907. évben a kormányt olyan kérdéseknek rendelettel szabályozására hatalmazták föl, amelyeknek megoldása végett az országgyülés elé törvények javaslatait terjesztette volt: el kell ismernünk, hogy törvényhozásunk lelkiismeretes körültekintéssel iparkodott kényszerhelyzetében is megóvni az alkotmányosságnak követeléseit. Különösen áll ez az Ausztriával kötött némely gazdasági és pénzügyi megegyezés jóváhagyását tartalmazó LIV. tcz.-re, amely pontosan körülirja azokat az egyezményeket és szerződéseket, amelyek — a törvényhozás által jóváhagyatván — rendelet utján hatályba léptethetők. A vasuti szolgálati rendtartásról szóló XLIX. tcz. szövegezése, egy talán jelentéktelennek látszó nuance okából, már nem egészen ilyen szabatos, noha itt sem férhet kétség a törvényhozó akaratához. Mégis az az utasitás, hogy a kereskedelemügyi miniszter «a szolgálati rendtartást .... a vasuti szolgálati rendtartást ról 1907. évi május hó 13-án az országgyüléshez beterjesztett törvényjavaslatnak a képviselőház igazságügyi és közlekedésügyi bizottságai által megállapitott szövegezése *szemmel tartásával* rendeleti uton állapitsa meg», nem zárná ki — persze

mindig csak elméleti szempontból birálva itt a kérdést — annak a lehetőségét, hogy a miniszter egyes részletekben a törvényjavaslatnak a törvényhozás helyeselte szövegétől most vagy később el is térjen, amit a föntiekben kifejtett elvi okokból kell perhorreskálni. Ámde ebben a konkrét esetben azért sem kell tartani az időközben való változtatástól, mert a törvény egyetlen szakaszának utolsóelőtti bekezdése szerint «az ily módon kibocsátott rendtartás mindaddig érvényben marad, mig ez ügyben külön törvény nem intézkedik».

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

(Folyt. köv.)

A tartásdijaknak végrehajtás utján való behajtása.

Ezen lapok hasábjain rámutattam a végrehajtási törvény egyes olyan hibáira és hiányaira, amelyeknek orvoslásáról a képviselőház elé terjesztett végrehajtási novella nem intézkedik. Akkor sürgősnek látszott a dolog, mert kilátás volt arra, hogy a novella a közel jövőben tárgyalás alá kerül, a viszonyok azonban ugy alakultak, hogy a miniszterelnök az összes törvényjavaslatokat visszavonta, és mert most már lehetséges, hogy ez a novella csak közvetlen a nyári szünet előtt, vagy talán csak a nyári szünet után kerül tárgyalásra, bátor vagyok felkérni az ügy iránt érdeklődő kartársaimat, hogy a végrehajtási törvénynek sürgősen megváltoztatandó rendelkezéseit, vagy sürgősen pótolandónak látszó hiányait hozzák szőnyegre, és igyekezzünk azokra az igazságügyminiszter figyelmét ezen az uton felhivni. Van ilyen elég! Ime egy, a sok közül.

A mi perrendtartásunk bő alkalmat ad az adósnak, hogy a marasztaló itélet meghozatalának idejét kitolja, a végrehajtási törvény az ő 15 napos határidőivel, melyeket a gyakorlat még a végrehajtás foganatositását tudomásul vevő végzésekre is kiterjesztett, a különféle jogorvoslatokkal, időt enged az adósnak, hogy ügyét az árverés határnapjáig rendezhesse. Feltétlenül méltányos és helyes dolog, az adósokat a hitelezők agyonnyomása ellen lehetőleg védeni; szoros jogi szempontból talán helytelen, de emberi szempontból nagyon is helyén való, hogy a végrehajtási törvény az adósok javára részrehajló legyen, de ugy a végrehajtást szenvedő, mint a végrehajtató nagyon érezi a végrehajtási törvénynek azon hiányosságát, mely szerint ez a legtöbbször havonként, de kivételesen negyedévenként ismétlődő szolgáltatásoknak végrehajtás utján való érvényesitésére nem vett fel egy külön rendelkezést.

A sommás eljárásról szóló törvény a törvényes házasságban élő nő ideiglenes tartásdiját, a törvénytelen gyermek tartásdijkövetelését, az életjáradékokat, tartási és élelmezési költségeket, ha törvényen vagy törvényes formában kiállitott okiraton alapulnak, bizonyára azoknak sürgősségére való tekintetből, az összeg nagyságára való tekintet nélkül a sommás eljárás alá tartozónak mondja ki; sajnos, hogy ugyanott nincsenek felvéve a különféle munkások foglalkoztatásával kapcsolatos balesetekből eredő keresetek is, és hogy ezen keresetekre nézve a gyakorlat nem állapitotta meg azt, hogy ezek a keresetek is — nem szorosan kártéritésre, hanem — tartásdij, vagy életjáradék megállapitására irányulnak, és mint ilyenek, törvényen alapulnak. De bármilyen gyorsan történjék is ezen követeléseknek birói megállapitása, a megállapitott összegnek végrehajtás utján való behajtása valóságos kálváriajárás, mert a végrehajtás megkérésétől 3—4 hónap telik el, mig a végrehajtató követeléséhez juthat.

A tapasztalat azt tanitja, hogy ezeket a követeléseket egytől-egyig azért állapitja meg a törvény, vagy az azokról keletkezett okirat, és azzal indokolja meg a marasztaló itélet, hogy arra a jogositottnak élete fentartása czéljából feltétlenül szüksége van, már pedig, ha a megitélt összeg az életfentartásra kell, akkor az nemcsak szükséges, hanem felette sürgős is, mert mit tegyen a szerencsétlen jogositott, ha a fentartására szükséges összeget arra az időre, amikorra az neki megitéltetett, meg nem kapja? Hatósági segélyt nem kap, mert hiszen őróla a törvény, vagy a marasztaló itélet már gondoskodott, tehát vagy éhen kell neki veszni, vagy adósságot csinálni. Ámde ki hitelez az ilyen kitartásra szoruló egyénnek? Pénzintézetek, vagy a közönséges polgári haszonnal beérő pénzemberek nem bocsátkoznak ilyen hitelmüveletekbe, mert a legtöbb esetben nem nyerhetnek biztositékot, hacsak a megitélt követelést magukra nem ruháztatják, de ez az eljárás nemcsak költséges, hanem határozottan rossz hirben is áll. Aki ilyen tartási, ellátási dijat átengedményeztet, legyen az bármilyen jóindulattal és tisztességes szándékkal, az a közönség szemében mégis uzsorás; igy ezeknek a szerencsétlen tartásdij jogositottaknak az éhenhaláson tul csak egy menedékük van, és ez az uzsorások hálója! Ekkor már a marasztaló itélet nem az elhagyott nő, nem a megbénult munkás javára szól, ő csak a morzsát kapja, nyomorog, nélkülöz, mert tartásdiját a hitelezőjével kell megosztani! A járásbiróságok irattárai nagyon sok olyan iratot őriznek, amelyek bizonyitékot szolgáltatnak arra, hogy a rosszlelkü marasztalt fél a végrehajtási törvény egyes huzó-vonó szakaszait használta fel arra, hogy végrehajtatóját az uzsorások karjaiba hajtsa; akárhány eset van, hogy a rosszindulatu végrehajtást szenvedő férj, vagy gazdag vállalkozó földönfutóvá tette végrehajtatóját, akit késedelme folytán a háztulajdonos elárverezett, vagy kidobott a lakásból, megfosztván őt utolsó butordarabjától!

De az a körülmény, hogy a végrehajtató hónapról-hónapra uj és uj kielégitési végrehajtást kénytelen kérni és lefolytatni, mindig anyagi veszteség a végrehajtást szenvedőre is. Annak, aki csupa bosszantásból, vagy bosszuvágyból engedi idáig a dolgot, nem árt, de a legtöbb esetben a végrehajtató maga sincsen abban a helyzetben, hogy fizetni tudjon, mert az ilyen tartásdijkötelezetteknek igen nagy százaléka maga is heti, vagy havi részletekben kapja meg keresetét, vagy az állandóan alkalmazott tisztviselő, közhivatalnok a fizetését és ennek a keresetnek, ennek a fizetésnek annyi helye van, hogy amikor a nála jelentkező részletügyleteseket kifizette, már akkor sem magának nem maradt, sem a tartásdijra jogositottnak nem jutott, igy kénytelen a végrehajtást türni, és a tartásdijra a sok végrehajtási költséget is fizetni, mert hát ezt levonják neki. Ezekben a végrehajtási ügyekben még azt sem lehet mondani, hogy az ügyvéd csupán költségszaporitásból kéri meg hónapról-hónapra a végrehajtást, mert hiszen az ügyvéd köteles a saját megbizója érdekében gondoskodni arról, hogy ez tartásdij követelését minden hónapban megkapja, igy még arra sem lehet tekintettel, hogy például május első napján a marasztalt azért nem fizethetett, mert ezen a napon vonták le fizetéséből a jogositottnak február első napján esedékessé vált követelését. Szóval nemcsak a jogositott kapja meg a saját járandóságát hónapokkal később, hanem a végrehajtást szenvedő is legtöbbször aránytalanul nagy költséget fizet.

Ezen az eladósodott végrehajtást szenvedőknél napirenden levő áldatlan állapotokon nagyon könnyü volna a végrehajtási törvény készülő novellájában segiteni. Fel kellene venni talán a törvény 6. §-ában, vagy közvetlen azután egy rendelkezést, amely kimondaná, hogy az 1893 : XVIII. tcz. 1. §. 5. *b)* és *c)* pontjának eseteiben, ha havonként, vagy negyedévenként megujuló tartásdijakról, életjáradékról, élelmi kötelezettségről, vagy ezenkivül is, ha ipari, gyári vagy kereskedelmi alkalmazottaknak, vagy bármilyen munkásnak foglalkoztatásával kapcsolatos balesetből kifolyólag havonként megismétlődő szolgáltatásokról van szó, a végrehajtás nemcsak a már lejárt, hanem a havonként, vagy negyedévenként ismétlődő jövőben lejáró szolgáltatások kielégitésére is elrendelendő és foganatositandó. Ha a törvény erre alkalmat

ad, a végrehajtatót megmenti a nyomortól, a pusztulástól, mert ez járandóságát egy lefolytatott eljárás alapján minden esedékesség napján megkapja, de megkiméli a végrehajtást szenvedőt is azon költségek viselésétől, amelyeknek okozása egyik félnek sem áll érdekében.

A törvény ilyen rendelkezése nem zárja ki, hogy a végrehajtató és a végrehajtást szenvedő közös kérelmére a jövőben esedékes tartásdijakra a végrehajtás ne foganatositassék, vagy a foganatositott végrehajtás alapján eszközölt birói zár feloldassék, de ezt csak mind a két félnek egybehangzó kivánságára kellene megtenni, hogy ha azután ismét végrehajtásra kerülne a sor, ne legyen oka panaszra sem a végrehajtatónak, hogy járandóságára hónapokig várt, sem a végrehajtást szenvedőnek, hogy felesleges költséggel terheltetett.

Dr. Németh Imre,
ügyvéd, orsz.-gyül. képviselő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közbeszóló határozatok ellen használt perorvoslatokról.

A közbeszóló határozatok által okozott alaki sérelem miatt használt perorvoslatok tárgyában ugy a felek, mint a bíróságok részéről még ezidőszerint, a BP. hatálybalépésének kilenczedik évében is lényeges szabálytalanságokat észlelünk. Nem fog tehát ártani, ha ezt a kérdést a BP. vonatkozó rendelkezéseinek egybevetése alapján egy két szóval tisztázzuk.

A BP. 300. §-a szerint az elnöknek és a törvényszéknek a főtárgyalás folyamán hozott közbeszóló határozatai ellen az ugyane §. második bekezdésében meghatározott kivételek esetén kivül nincs helye felfolyamodásnak.

A törvénynek ezt a rendelkezését egybevetve a BP. 382. §-ában foglalt azzal a szabálylyal, hogy a felebbezés az itéletnek rendelkező része és indokolása, továbbá a főtárgyaláson és az itélet hozásánál felmerült semmiségi ok miatt használható; valamint figyelemmel a BP. 426. §-ára, mely szerint a kir. Curiához csak itélet ellen van helye semmiségi panasznak, mely azonban a BP. 427. §-a szerint alaki semmiségi okokra is alapitható, világos, hogy a közbeszóló végzések által okozott jogsérelem miatt is csak az itélet ellen használt perorvoslat keretében lehet orvoslást keresni; ámde sikerrel igy is csupán abban az esetben, ha a perorvoslattal élő fél a BP. 384. §-ának utolsóelőtti bekezdése értelmében a sérelmes intézkedés megtétele, vagy a mulasztás elkövetése alkalmával, illetőleg a sérelmes közbeszóló határozatnak kihirdetésekor a perorvoslatát azonnal bejelentette.

Ennek daczára azt tapasztaljuk, hogy a felek a közbeszóló határozatok ellen derüre-borura felfolyamodást, semmiségi panaszt jelentenek be, anélkül azonban, hogy ezt a perorvoslatukat az itélet ellen használt felebbezés avagy semmiségi panasz keretében is érvényesitették volna. Sőt igen gyakran az itélet kihirdetésekor ebben kifejezetten megnyugosznak s csakis a közbeszóló végzés ellen bejelentett felfolyamodást, s illetve semmiségi panaszt tartják fenn; aminek azután az a következménye, hogy a felsőbbfoku bíróságok, de leginkább a kir. Curia, a közbeszóló végzés ellen hasznalt, de az itélet ellen nem érvényesitett perorvoslatot figyelmen kivül hagyják, s amennyiben az illető fél az itéletben megnyugodott, ennek csupán a közbeszóló végzés ellen használt perorvoslatát a BP. 300. §-a értelmében kifejezetten vissza is utasitják, s igy a panaszolt sérelem orvosolatlan marad.

A BP. 330. §-a szerint a bíróság elnökének volna a feladata arra ügyelni, hogy ez a szabálytalanság elő ne forduljon. Igaz ugyan, hogy ez a §. csak arra az esetre kötelezi az elnököt, hogy a vádlottat a perorvoslatok használhatóságáról kitanitsa, ha ennek nincs védője; mégis azt hiszszük, hogy nem vétene a törvény ellen az az elnök, aki az ilyen nyilvánvaló szabálytalanságra más esetekben is felhivná a felek figyelmét, s ügyelne, hogy a perorvoslatok használata körül a BP. szabályai megtartassanak, mert ezzel csak az igazság érvényesülését, s igy a felek jogos érdekeit mozditaná elő.

Amde több esetben sajnosan keil tapasztalnunk, hogy az eljáró bíróságok maguk sincsenek tisztában a közbeszóló határozatok ellen irányuló javaslatok használatára vonatkozó fentebbi szabályokkal.

A legtöbb bíróság ugyanis akként jár el, hogy a sérelmes intézkedés megtétele vagy a mulasztás elkövetése alkalmával, illetőleg a sérelmes közbeszóló határozat kihirdetésekor bejelentett perorvoslatot az e tárgyban nyomban meghozott külön határozattal elfogadja, vagy visszautasitja. Már pedig ez a határozat egyik formában sem felel meg a fentebb kifejtett szabályoknak.

A közbeszóló határozatok ellen irányuló perorvoslatoknak a bizonyitó eljárás során történt bejelentése ugyanis nem tekinthető különálló perorvoslatnak, mert ez csupán a BP. 384. §-ának utolsóelőtti bekezdése szerint megkivánt jogfentartás arra nézve, hogy az illető fél a neheztelt intézkedés vagy mulasztás s illetve a sérelmes közbeszóló végzés miatt az itélet ellen majdan perorvoslattal élhessen, s ennek keretében a bizonyitó eljárás során felmerült alaki semmiségi ok miatt is orvoslást kereshessen; annak el, vagy el nem fogadása tárgyában tehát az eljárásnak ebben a szakában még időelőtti a határozathozatal.

Magában véve a bejelentésnek, mint perorvoslatnak, ilyen időelőtti elfogadása csak mint szépséghiba eshetik kifogás alá, mert a feleknek nem okoz jogsérelmet. Az ilyen bejelentésnek visszautasitása azonban már lényeges hiba, mert a perorvoslattal élő felet félrevezetheti.

Ha a fél helyesebben magyarázza a törvényt, mint a bíróság, s a bizonyitó eljárás során elkövetett alaki sérelem miatt nyomban bejelentett s a bíróság által visszautasitott perorvoslatot az itélet ellen használt perorvoslat keretében a visszautasitás daczára ujból bejelenti, akkor az illető fél nem szenved jogsérelmet, mert eleget tevén a BP. 384. §. utolsóelőtti bekezdésének s a BP. 390., s illetve 430. §-ainak, legfeljebb az a visszás helyzet áll elő, hogy a felsőbb bíróság a visszautasitó végzés daczára is felülvizsgálja az itélet ellen bejelentett perorvoslatnak a közbeszóló végzés által okozott alaki semmiségi ok miatt használt részét.

Különösen az esküdtbíróság hatáskörébe tartozó ügyekben azonban igen gyakori az az eset, hogy az ilyen visszautasitó végzés ellen az illető érdekelt fél felfolyamodást jelent be s ennek az alsóbbfoku bíróság által történt elfogadása folytán a közbeszóló végzés ellen használt, de a bíróság által visszautasitott perorvoslatát az itélet kihirdetésekor az itélet ellen nem jelenti be, mert abban a nézetben van, hogy a közbeszóló végzés ellen használt perorvoslatát visszautasitó határozat az ez ellen bejelentett s elfogadott felfolyamodása folytán felül fog vizsgáltatni s a felfolyamodása alaposnak találtatván, a közbeszóló végzés ellen bejelentett perorvoslatát a felsőbbfoku bíróság el fogja fogadni s érdemben is felülvizsgálja.

Ebben azonban alaposan téved, mert a felsőbb bíróság azon oknál fogva, mert a bizonyitó eljárás során hozott s a közbeszóló határozat visszautasitását kimondó határozat is csak közbeszóló végzés, amely ellen a BP. 300. §-a szerint nincs helye felfolyamodásnak, a felfolyamodást visszautasitja s igy a félnek a bizonyitó eljárás során felmerült alaki sérelem miatt bejelentett perorvoslata kutba esett s felülvizsgálatlanul marad.

Mindezekből tehát az következik, hogy az a fél, aki a fő-

tárgyaláson tett intézkedést, elkövetett mulasztást vagy a hozott közbeszóló határozatot sérelmesnek találja s emiatt alaki semmiségi okból perorvoslattal kiván élni, ezt a perorvoslatát ne csak nyomban a sérelmes intézkedés vagy mulasztás alkalmával, illetve a sérelmes közbeszóló végzés kihirdetésekor jelentse be, hanem ugyanazon okból majdan az itélet ellen is éljen felebbezéssel, illetve semmiségi panasszal, még pedig abban az esetben is, ha az alsóbbfoku bíróság a korábbi bejelentését vissza is utasitotta.

A bíróságok pedig a főtárgyaláson tett intézkedés, elkövetett mulasztás s a hozott közbeszóló végzés ellen a bizonyitó eljárás során nyomban bejelentett perorvoslatokat ne utasitsák vissza, hanem azokat, mint jogfentartást arra nézve, hogy az illető fél ugyanazon okból az itélet ellen is használhasson perorvoslatot, egyszerüen vegyék tudomásul s annak elfogadása s illetve, amennyiben a BP. 389. és 432. §-ainak valamelyik esete forog fenn, annak visszautasitása tárgyában csak abban az esetben hozzanak határozatot, ha azt a perorvoslatot az illető fél az itélet ellen is bejelentené, mert ha az illető fél ezt elmulasztja, akkor a bizonyitó eljárás során bejelentett perorvoslata a felsőbbfoku bíróság előtt a már kifejtettek szerint ugy sem lesz figyelembe vehető.

Nem tartozik ugyan szorosan a most tárgyalt kérdéshez, de azért még sem felesleges szóvá tenni az alsóbbfoku bíróságoknak azt a gyakran előforduló mulasztását, hogy figyelmen kivül hagyva a BP. 328. §-ának erre vonatkozó rendelkezését, az itéletük indokolásában nem sorolják fel azokat az okokat, amelyek a főtárgyalás során tett, de elutasitott inditványok felett való határozat hozásánál irányadók voltak. Ennek az itélet indokolásába való felvétele pedig nemcsak azért szükséges, mert a törvény igy rendeli, hanem azért is, mert a fentebbiek szerint a BP. 300. §-ának második bekezdésében foglalt kivételek esetén kivül a közbeszóló végzések miatt szintén az itélet ellen használt perorvoslat keretében kell orvoslást keresni, kivánatos tehát, hogy a perorvoslattal megtámadott itélet is magában foglalja azokat az okokat, amelyekre a bíróság a sérelmes közbeszóló határozatát alapitotta. *R. Zs.*

Hármas-tanácsok a tőzsdebíróságnál.

A budapesti áru- és értéktőzsde bírósága, mint jól tudjuk, nem tekinthető közönséges választott bíróságnak, mert külön szervezete van, és mert az ügyek bizonyos körére nézve kizárólagos, a rendes bíróságot is kizáró hatáskörrel bir.

De e bíróság tulajdonképpen nem is tőzsdebíróság a szónak ezen szük értelmében, mert illetékessége a tőzsdeforgalmat messze tulhaladó körben köthető ki.

Mai szervezetében és hatáskörében is, de azon megszoritások mellett is, amelyeket e bíróság hatáskörére nézve az uj perrendtartás kapcsán terveznek, még mindig az ügyek olyan széles köre tartozik e bírósághoz, amely jelentékenyen tulhaladja a tőzsdei forgalom keretét.

Tőzsdebíróságunk ezen kiterjedt hatáskörében tulajdonképpen pótolja a kereskedelmi választott bíróságok hiányát. Mint tudjuk, a perrendtartásban szabályozott választott bírósági eljárás annak rendkivüli nehézkességénél fogva a gyakorlati életben csak aránylag ritka esetekben nyer alkalmazást, holott a kereskedők szeretnek ügyleteikre nézve olyan bíróságban megállapodni, amely a felmerült vitás kérdéseket gyors eljárás alapján, a perjogi szabályok béklyóitól mentesen, a kereskedelmi forgalom iránti érzékkel dönti el.

Innen van az, hogy a tőzsdebíróság felé gravitálnak a szoros értelemben vett áru- és értéktőzsdei forgalmon kivül álló olyan ügyletek is, amelyek nem tőzsdei tagok által, nem tőzsdei forgalomban, és nem tőzsdei forgalom tárgyát képező árukban köttetnek. Az élet még a törvény kereteit is megpróbálta kitágitani és ezen bírósághoz tódultak a tulajdonképpeni kereskedőkön kivül épitőmesterek, mulatótulajdonosok, vasutépitő vállalkozók, ácsok, asztalosok, utépitők, kutásók, bérlők stb., és ha e bíróság hivatalból el nem utasitaná magától a hatáskörébe nem tartozó kereseteket, akkor a felek megegyezése olyan pereket is ezen bíróság elé terelne, amelyek nemcsak nem tárgyai a tőzsdei forgalomnak, de sőt nem is képeznek kereskedelmi ügyleteket.

Hogy a tőzsdebirák minő munkát végeznek, annak illusztrálására szolgáljanak a következő adatok:

1904-ben	érkezett	a tőzsdebírósághoz	1453	kereset,
1905-ben	«	«	«	3004	«
1906-ban	«	«	«	2281	«
1907-ben	«	«	«	2539	«

Ezen perekből körülbelül 6—800 határozathozatal előtt megszünik, mintegy 1200—1400 perben itélet hozatik, egyezség köttetik körülbelül 2—300 perben, mig 50—60 ügy a hatáskör leszállitásával fejeződik be.

Látjuk ez adatokból, hogy a tőzsdebirósági institutio a kereskedelmi körökben bizalomnak örvend, de éppen e bizalom tömeges megnyilvánulása az egyik oka annak, hogy e bíróság mai szerkezetében nem képes megfelelni az eljárás gyorsasága tekintetében hozzája füzött várakozásoknak.

Másik oka az eljárás nehézkességének és aránylag lassuságának az, hogy értékre való tekintet nélkül minden ügy ötös tanácsban intéztetik el. Amig 40 K-án aluli ügyekben a községi biró utolsó fokban itél, iparhatóság elé tartozó ügyekben pedig a rendőrkapitány, szolgabiró, előljáró feltétlenül végrehajtható itéletet hoz, nem szólva a sommás biró, a büntető albiró és a közigazgatási közegek széles hatásköréről: addig a tőzsdebiróságnál akármilyen csekély értékü perben, még makacssági eljárásban is, ötös szenátus müködik.

Ennek a nagy munkaerő pazarlásnak tulajdonitható az, hogy bármily szorgalmat és buzgóságot fejtenek is ki a bíróság elnökei és a választott birói tisztet betöltő tőzsdetanácsosok, valamint a bíróság mellett müködő jogügyi titkárok, a hátralék nem kevesbedik, sőt növekedőben van.*

Ezen a visszásságon kétféle módon lehetne segiteni. Az egyik eszköz a tőzsdetanácsosok számának szaporitása, a másik eszköz az ötös tanácsok helyett hármas tanácsok felállitása.

Az első módszerrel, jól tudjuk, a kir. Curián sem tettek jó tapasztalatokat. Legfőbb bíróságunknál is megpróbálták a birák számának szaporitásával elérni a hátralékok kevesbbitését. Azonban tudjuk jól, hogy éppen abba az időszakba esett a curiai judikatura szinvonalának hanyatlása, amely időben a kisegitő birói intézmény által legfelsőbb bíróságunk biráinak létszáma oly magasra emeltetett, amily magas létszámmal egyetlen európai bíróság sem dicsekedhetik.

Sokkal szivesebben veszi a jogkereső közönség a kisebb birói létszámu tanácsokat, ha az összes jelenlevő birák az erre legalkalmasabbaknak élite-jéből választatnak ki, mint olyan tanácsok itélkezését, amelyek sok bióból állanak ugyan, de amelyek nem állithatók össze legelsőrendű erőkből.

Ez vezette az irányadó tényezőket arra, hogy a csaknem egyhanguan nyilvánult közóhajhoz képest már a polgári peres eljárást életbeléptető törvénytervezetben az ügyek 99%-ra nézve ötös tanácsokkal pótolja a kir. Curián a hetes tanácso-

* A tőzsdebiróság ügykezelésének felügyeleti vizsgálatával megbizott miniszteri biztos 1906. évi jelentése erről a következőket irja: «Az ügyekben igen sok a halasztás és a nagynehezen sorra kerülő ügyek tárgyalása is gyakran széttagolódik. A tőzsdetanács elnöke és főtitkára buzgólkodásának és a tanácsosok áldozatkészségének sikerül ugyan a téli hónapokban délelőtti és délutáni külön tanácsok tartásával az erősen felszaporodott hátralékot csökkenteni, de ez a buzgalom sem elégséges arra, hogy a fenti kiemelt bajt megszüntesse.»

kat, a kir. tábla ügyforgalmának nagy részére nézve pedig az ötös szenatus biráinak létszámát háromra redukálja.

Miként a rendes birósági eljárásban, ugy a tőzsdeeljárásban is önként kinálkozik az egyensuly helyreállitására ez az eszköz, anélkül, hogy a bíróság itélkezésének szinvonalát kellene félteni.

A polgári perrendtartás életbeléptető törvényének első tervezete 44. §-ában ezt a megoldást már részben figyelembe is vette, amennyiben megengedte, hogy az itélőtanács a felek megegyezése esetében három tagból alakuljon, és hogy a makacssági itélet is háromtagu tanácsban legyen meghozható.

Megfelel ez annak a felfogásnak, mely a perrendtartás javaslatában kifejezésre jut, hogy mig a közönséges választott birói eljárásban az eddigi törvény öt birót kivánt meg, és az ennél kevesebb választott biró hozta itélettől a végrehajthatóság sanctióját megtagadta, addig a tervezet a választott birák számának meghatározását az ügyletkötő felekre bizta.

Most a már majd másfél évtizede hangoztatott óhaj megvalósuló félben van, amennyiben a folyó hó 21-én tartandó közgyülésre a tőzsdetanács a választott bíróság eljárási szabályainak módositása utján javasolja az öttagu tanácsoknak bizonyos esetekben háromtagu tanácsokkal való pótlását.

A tervezett módositó inditvány lényegét a következő két szakasz tartalmazza:

8. §. Háromtagu tanács alakul:

1. oly perekben, amelyeknek kizárólagos tárgya 2500 K-t meg nem haladó pénzkövetelés;

2. tekintet nélkül a per tárgyára: *a)* oly perekben, amelyekben a bíróság valamelyik peres fél meg nem jelenése alapján hoz itéletet; *b)* ha a felek bíróság előtt egyezséget kötnek.

Az előbb fel nem sorolt esetekben öttagu tanács alakul.

A felek azonban megegyezhetnek abban, hogy háromtagu tanács helyett öttagu vagy öttagu tanács helyett háromtagu tanács alakuljon.

9. §. A választott bíróság alakulása szempontjából a keresetben előterjesztett kérelem irányadó.

Ennélfogva, ha a per folyamában felperes keresetét felemeli, vagy leszállitja, vagy akkép módositja, hogy az egyáltalában nem, vagy nem kizárólag pénzkövetelésre irányul, ugyszintén, ha alperes viszontkeresetet támaszt vagy a bíróság több pernek közös tárgyalás és eldöntés végett egyesitését rendeli el, ezek a körülmények a bíróság alakulását nem érintik.

Amint ebből a szövegből látjuk, a tőzsdetanács javaslata kompromisszum eredménye. A tőzsdetanács ugyanis abból indul ki, hogy, ha a felek kivánják, ne legyenek elzárva bármily csekély értékü perben is attól, hogy ötös tanács itélkezzék.

Szabályként állitja tehát ugyan fel a 2500 K-ás értékhatárt, de nem zárja ki a lehetőségét annak, hogy a felek eltérő kivánsága érvényesüljön. Ha a felek egyetértően nagyobb jelentőséget tulajdonitanak kisebb értékü perüknek, akkor ezen felfogásuknak indokolás nélkül való kinyilvánitása elegendő erővel bir ahhoz, hogy akaratuk érvényesüljön, mig ha maguk az ügyfelek bizalmukkal három tőzsdetanácsost ruháznak fel és a hármas tanácsot elegendőnek tartják, akkor nagyobb értékü perekben is itélkezhetik három biró. Az utóbbi eset különösen akkor fog beállani, ha — mint ez gyakori — a nagyobb substratumu per aránylag egyszerü kérdésen dől el, amit a felek igen sokszor előre is tudhatnak.

A módositás lényegét, azt hiszszük, ugy a kereskedelmi, mint a jogászi körök örömmel fogják fogadni, mert az ujitás életbeléptetésével megszünik az az állapot, hogy öt biró foglalkozzék makacssági itéletek hozatalával, vagy apró-cseprő (sablonos) követelések elbirálásával.*

* Makacssági eljárásban a magam részéről egy birót is elegendőnek tartanék, mig a 2500 K értéhatár helyett elegendő volna 1000 K, "mely értékhatárig a hármas tanács kötelező lehetne.

A hármas tanács rendszerének előnyeit a tőzsdebíróság felügyeleti vizsgálatával megbizott miniszteri biztos 1906. évi jelentésében a következőkben foglalta össze:

«E módositás mellett naponként több tanács müködhetnék; azok, akik a mai ötös tanácsok mellett, mivel egy egész tanács megalakitására nem elég: 3—4 számban jelennek meg, nem értékesithetők, tanács alakitására felhasználhatók lennének és mivel három embert mindig könnyebb összehozni, mint ötöt, a folytatólagos tárgyalásoknak az a baja is megszünnék, hogy az előbbi tárgyalásokban részt vett tanácstagok gyakran nem jönnek össze és igy uj tanács előtt ujra kell az ügyet tárgyalni.»

Mivel az egyensuly a tőzsdebíróság ügyforgalmában a hármas tanácsok tervbe vett szervezete mellett könnyen helyreállitható, másfelől számbavehető hátrány a módositás ellen fel nem hozható, kilátás van arra, hogy a tőzsde közgyülése a propoziciókat elfogadja és f. é. április 15-től kezdve az ujitás életbe is lép. *Dr. Balog Arnold.*

Viszontkötelezettség teljesitése a végrehajtás folyamán.

A kölcsönös vagy visszterhes szerződéseknél általánosan elfogadott jogszabálya a theoriának az, hogy az egyik szerződő fél csak ugy és akkor tartozik teljesiteni, ahogy és amikor a másik szerződő fél a maga részéről is teljesitett.

A külföldi törvények e tekintetben határozott rendelkezést is tartalmaznak.

Igy a német polgári törvénykönyv 320. §-a.

A joggyakorlat nálunk is alkalmazza ezen jogtételt, azonban ennek kivitele, mint alább látni fogjuk, a végrehajtás folyamán sok nehézségbe ütközik.

Különösen pedig ingadozó a joggyakorlat a tekintetben, vajjon akkor, midőn viszontkötelezettség teljesitésétől feltételezetten van az alperes marasztalva, a viszontkötelezettség teljesitését a végrehajtató felperes a végrehajtás elrendelése előtt, avagy a végrehajtási eljárás más, későbbi stádiumában tartozik igazolni.

Ennek illusztrálására közlöm a következő, legutóbb birói lag eldöntött s mégsem megfejtett esetet: *A.* eladott *B.*-nek a vásáron két ökröt, melyek közül az egyik vérvizelős volt.

Minthogy *B.* vevő a betegséget oly időben észlelte, amelyen belül a törvény és a joggyakorlat értelmében az eladó szavatossággal tartozik, keresetet inditott *A.* ellen az egyik vérvizelős ökör vételárának visszafizetése iránt.

A bíróság el is marasztalta *A.*-t, mondván: *A.* alperes köteles a vérvizelős ökör visszaadása ellenében x. K tőkét stb. 15 nap különbeni végrehajtás terhe alatt felperesnek megfizetni.

Az itélet jogerőre emelkedvén, felperes kérvényt adott be a perbirósághoz, melyben kijelentette, hogy a vérvizelős ökröt az alperes rendelkezésére bocsátja, kéri erről alperest végzésileg értesiteni.

Ezen végzés kézbesitése után végrehajtási kérvényt adott be alperes ellen a megitélt összeg erejéig.

A perbiróság a végrehajtási kérvényt elutasitotta azon indokból, mert jogszabályt képez az, hogy a teljesitésnek a jogosult lakhelyén kell történnie.

A jelen esetben tehát felperes nem tett eleget az itélet meghagyásának azzal, hogy az ökröt az alperes rendelkezésére bocsátotta, hanem kötelességében állott volna az ökröt az alpereshez elhajtani és átadni.

Ezen végzés ellen felfolyamodással élt a felperes s a kir. itélőtábla a felfolyamodásnak helyt is adott azon rövid indokolással, mikép *egyidejüleg teljesitendő kötelezettség esetében a foganatositásra tartozik annak megállapitása, hogy a végrehajtás előfeltétele fennforog-e vagy sem.*

Mint látjuk a kir. itélőtábla nem bocsátkozott azon érdekes jogkérdés elbirálásába, vajjon az adott esetben áll-e az elsőbiróság által hivatkozott azon jogszabály, hogy a teljesitésnek a jogosult lakhelyén kell történnie, s hogy a felperes, avagy az alperes tekintendő-e teljesitésre kötelezett félnek oly értelemben, mikép a teljesités meg nem történte esetén melyik fél tekintendő a peres felek között mulasztónak.

Nézetem szerint a per birósága tévesen idézte és alkalmazta jelen esetben a jogszabályt annyival is inkább, mert a jelen esetben a kötelezett fél az alperes és nem a felperes.

Az alperes az, kinek egy szerződésellenes cselekedete, egy vérvizelős ökörnek a felperes részére való eladása folytán a felperesnek valamit teljesitenie kell, vagyis a vételárat visszaszolgáltatnia.

Mert hiszen, ha a felperes volna adósnak tekintendő, akkor a pernyertes felperesnek sokkal rosszabb helyzete volna a pervesztes alperesnél. Ez pedig teljes lehetetlenség.

Minthogy pedig ilyen körülmények közt alperes tekintendő adósnak és minthogy neki pénzt kell teljesitenie, reá nézve áll azon jogszabály, mikép azt a hitelező, vagyis a felperes lakhelyén tartozik teljesiteni.

De még ha a felperes tekintendő is azon félnek, kinek elébb kell teljesitenie, akkor is tévesen alkalmazta a perbiróság a jogszabályt, mert az általa állitott tétellel ellentétesen szól a kereskedelmi törvény 322. §-ának a magánjogban is elfogadott rendelkezése, mely szerint kétség esetében a szerződés ott teljesitendő, ahol a kötelezettnek a lakhelye volt, vagyis jelen esetben a felperesnél.

De téves még azért is, mert a 323. §. szerint, ha oly dolgok adandók át, melyek a szerződés megkötésekor (jelen esetben az itélet meghozatalakor) a szerződő felek tudtával más helyen léteztek, az átadásnak e helyen kell történnie.

Mindezekből kétségtelenül megállapitható tehát az, hogy alperes volt az, akinek az ökör átvétele végett s ezzel egyidejüleg a pénzfizetés teljesitése végett a felperesnél jelentkeznie kellett.

A kir. itélőtábla fenti indokolása is téves, mert a végrehajtási törvény 9. §-a világosan mondja, hogy az esetben, ha a végrehajtási jog viszonkötelezettség teljesitésétől függ, a viszonkötelezettség teljesitését a végrehajtató tartozik igazolni.

Már ezen paragrafusnak elhelyezéséből — a törvény ezen paragrafusokban a végrehajtás elrendeléséről szólván — is következik, hogy már a végrehajtás elrendelése alkalmából igazolva kell lennie a végrehajtás feltételeinek, vagyis, hogy a végrehajtató a viszonkötelezettség teljesitését már a végrehajtási kérvényében köteles bizonyitani.

A kir. itélőtábla ezen téves indokolásának következménye volt azután, hogy midőn a végrehajtató az elrendelt végrehajtást foganatositotta, az az ellen a végrehajtást szenvedett által beadott előterjesztés folytán a biróság az egész végrehajtási eljárást megsemmisitette.

A felperesnek volt tehát már egy elrendelt végrehajtása és azt foganatositani mégsem tudta.

Nem tudta pedig foganatositani azért, mert az ökröt a végrehajtást szenvedettnek a foganatositás előtt át nem adhatta, különben egész követelése veszélyeztetve van.

Az alperesnek ugyanis nincsen semmiféle vagyona s ha átadja neki az ökröt, még azt a biztositékot, amit ezen bár beteg ökör nyujt, is elveszti.

A biróság, ezen téves felfogásából kifolyólag, a végrehajtatót az ökör tartási dija iránt inditott keresetével is elutasitotta.

Ezen nehézségek és jogi tévedések elkerülhetők volnának akkor, ha elfogadjuk azon álláspontot, hogy az alperes a teljesitő fél, vagyis hogy alperesnek kell az ökörért a felpereshez elmennie s ott a pénz fizetését is teljesitenie.

Ez esetben elégséges volna, ha a felperes a végrehajtás elrendelése alkalmával bizonyitaná, az ökörnek alperes részére történt rendelkezésre bocsátását, ennek ellenében a végrehajtás elrendelhető és foganatositható is volna.

A végrehajtási eljárás későbbi stádiumában, mondjuk az árverési vételár sorozásánál már kényszeriteni lehetne a végrehajtatót az ökör átadására s ennek megtörténtétől függővé tenni az árverési vételár sorozását és kiutalványozását.

Ezen jogi álláspont keresztülviteléhez elegendő volna, ha a biróságok elhagynák az itéletnek rendelkező részéből azon általánosan elfogadott kitételt: «visszaadás ellenében» s e helyett ezen kitételt használnák «rendelkezésre bocsátása ellenében». *Dr. Taubes Henrik.*

Különfélék.

— **A birói fizetésrendezés** végre teljesedésbe ment. Márczius 13-án tétetett az közzé a hivatalos lapban, és Budapesten az napon, vidéken már másnap az összes birák, akiknek esküt kellett tenniök, abban a helyzetben voltak, hogy az esküt letehették, mert az igazságügyi minisztérium elnöki osztálya a kinevező okiratokat haladéktalanul kézbesittette. Ez a gyorsaság mindenütt a legnagyobb elismeréssel emeltetett ki, mert — mi tagadás — az igazságügyi szakban nem voltunk hozzászokva ehhez az előzékenységhez, sőt ellenkezőleg, igen gyakran kellett tapasztalniok a biráknak és ügyészeknek, hogy a kinevezések hónapokig késtek, és a megtörtént kinevezések késedelmesen közöltettek, ugy, hogy nem tudtunk szabadulni attól a feltevéstől, hogy ez a késedelmezés az interkalaréra való spekulációban találta indokát.

— **A «Magyar Jogászegylet Könyvkiadó-Vállalata»** ez uton értesiti az érdeklődőket, hogy legelső kötetei még e hó végén fognak megjelenni. Azok, akik még előfizetni kivánnak, legkésőbb e hó 21-éig jelentkezhetnek (V. Nagykorona-utcza 18.). Ez időn tul a kiadványok csak az Athenæum részvénytársulatnál, a jóval magasabb bolti áron rendelhetők meg. A legközelebb megjelenendő kötet a következő: *Kunz Jenő «A jog»* czimü értekezése és *Kenedi Géza «Magyar szerzői jog»* czimü müve. Mig az első általános jogi bevezető jellegével bir, addig utóbbi oly anyagot dolgoz fel, amely a gyakorlat czéljaira is igen fontos. A legközelebbi kötet azután Tardenak, a nagyhirü franczia büntető jogásznak *«Criminalité comparée»* czimü munkájának magyar forditása lesz.

— **A «Magyar Jogászegylet»** mult szombaton tartotta meg első magánjogi vitaestélyét. Az ezentul minden szombaton rendezendő vitaestély czélja, hogy nem nagyobb előadások, hanem fesztelen eszmecsere formájában tárgyalja a jogászegylet a polgári törvénykönyvünk tervezetének egyes fontosabb kérdéseit. Az ily üléseken történt felszólalások formához nincsenek kötve, gyorsirói feljegyzés tárgyát nem képezik és különösen gyakorlati czélokat szolgálnak, ugy, hogy mindenki, akinek bármily csekély megjegyzése vagy gyakorlati aggálya van, ennek kifejezést adhat. A jogászegylet czélja, hogy ezáltal az egész müvelt magyar jogászközönséget megnyerje magánjogi törvénykönyvünk előkészitésére. Az első estélyen *dr. Szladits Károly* törvényszéki biró adta elő a Tervezet 1138. §-a alapján a vétkesség fokozatának kihatását a kártérités terjedelmére. Röviden vázolta a kérdés elvi jelentőségét és gyakorlati példákon mutatta ki az elfoglalt álláspont nagy horderejét. Utána a tárgyhoz szólottak *Schwarz Gusztáv, Márkus Dezső, Reichard Zsigmond, Wittmann Mór, Reitzer Béla.* Azonkivül közbeszólásokkal vagy rövidebb megjegyzésekkel számosan vettek részt a vitában. A nagyszámu jogászközönség nagy érdeklődése is mutatja, hogy ez uj tárgyalási rendszer teljesen bevált. A jövő szombaton a joggal való visszaélés kerül napirendre a Tervezet 1079. §-a alapján.

— **A Magyar Jogászegylet** hatszáz koronás *Fayer László pályadijat* tüz ki a következő kérdésre:

«Rendszeresen és kritikailag kifejtendő, miképpen szabályozza anyagi és alaki büntetőjogunk a titok védelmét?»

Pályázati feltételek.

1. Kivántatik egy körülbelül négy nyomtatott iv terjedelmü magyar nyelvü értekezés, mely a kitüzött kérdés tárgyát behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb részeiben tárgyalja és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válik ki. A szakirodalom kimeritő idézése és közlése nem kivántatik. A pályázatban nem egyleti tagok is résztvehetnek. A pályadij csakis önálló irodalmi értékkel biró munkának adatik ki; a birálóbizottság a pályadij odaitélése nélkül is egyes pályamunkákat dicséretben részesithet.

2. A pályadijat a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya által kiküldött birálóbizottság itéli oda s az bontja fel a pályadijnyertes munkák jeligés leveleit. Az esetleg megdicsért munkák jeligés levelei csak az igazolt szerző kivánságára bonthatók fel.

3. A pályamunkák legkésőbb 1908 szeptember 30-ig az egyleti titkárság czimére (V., Szemere utcza 10. sz.) postán ajánlva küldendők. Ezen határidőn tul semminemü ily munka el nem fogadtatik.

4. A pályamü idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvashatóan irva és lapszámozva legyen és boritékán megjelölendő, hogy a *Fayer László* dijra pályázik.

5. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó

lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamü czimlapján. A lepecsételt levélben foglalt netáni kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. Több szerző közös munkával nem pályázhatik; álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a jutalom ki nem adatik.

6. A pályadijnyertes müvet a «Magyar Jogászegylet» akár értekezései között, akár könyvkiadó vállalatában, külön tiszteletdij fizetés nélkül közzéteheti.

7. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai megfelelő igazolás ellenében a titkárságnál egy éven belül átvehetők.

— **Gyorsaság.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egy 1908 január 19-én 180 K és járulékai iránt kötelezőjegy (bon) alapján beadott keresetre február 14 én bocsátotta ki az idéző végzést, melylyel a tárgyalást április 4-ére tüzte ki. Alperes a zalaegerszegi járásbiróság területén, Zalabéren lakik.

— **A perorvoslatokra vonatkozó szabályok a bünvádi eljárásban.** Csiki László marosvásárhelyi kir. főügyészhelyettes a bünvádi eljárásban használható jogorvoslatokat igen czélszerü összeállitásban, világosan áttekinthető rendszerben csoportositva adta ki. Szerző a joggyakorlatot is ismerteti, ami a könyv kezelhetőségét nagyban előmozditja.

— **Uzsoraüldözés és ipar** czim alatt dr Dóczy Sámuel az iparegyesületben tartott előadását külön lenyomatban adta ki. Szerző a tervezetet éles bonczkés alá veszi és azt egészében elhibázottnak jelenti ki.

— **A római jog történetének és anyagi részének tankönyvét** irta meg dr. Horovitz Simon, az eperjesi jogakadémia tanára, akinek a büntetőjog terén kifejtett nagyérdemü müködése eléggé ismeretes. A közel 600 oldalra terjedő mű irodalmi forrás-idézetek nélkül jelent meg, aminek oka, hogy eredetileg csak előadásbeli jegyzetek kiadásának készült.

— **Uj bányatörvényünkben kőszenünket szabaddá kell tenni.** Ez alatt a czim alatt Fehér Manó oraviczabányai ügyvéd 50 oldalra terjedő füzetben sorompóba lép a kőszén szabaddá tételének érdekében.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az osztrák bünvádi perrendtartás** novelláris módositását tervezi az igazságügyi kormány. Ebből a czélból a felsőbiróságoktól véleményt kér afelől, hogy a bünvádi eljárás tekintetében a meglevő intézményeknek minő czélszerü módositásai volnának javaslatba hozhatók. Különösen sulyt helyez az igazságügyi kormány olyan vitátlan és könnyen keresztülvihető egyszerüsitésekre, amelyek a biróságok munkaterhének könnyitésére alkalmasak volnának.

— **Mikor megengedett dolog a bojkott?** A német Reichsgericht 1907 október 11-ikén kelt itéletében ezen kérdésben elfoglalt álláspontját részletesebben irja körül. Ezen esetben a következő volt a tényállás: Hamburgban viszály keletkezett egy vendéglős és a polgári muzsikusok birodalmi állásközvetitő intézetének helyi szervezete között. A szervezet ebből a viszályból kifolyólag felhivásokat bocsátott ki tagjaihoz, hogy a vendéglősnél előbb ne lépjenek munkába, mig ez a viszály elintézve nincs. Hogy ezt az akcióját minél hatásosabbbá tegye, a szervezet röpiveket bocsátott ki, amelyekben azt állitotta, hogy a szakszervezet el nem ismerése miatt az illető vendéglős üzlete zár alá vétetett. A vendéglős kártéritésre perelt és a szakszervezet a törvényszék és másodfok által el is itéltetett a következő indokolással: Maga a felhivás azon magában véve jogos törekvésnek szolgál, hogy jobb béreket érjenek el a munkások, tehát a felhivás maga, mint ilyen, nem képezheti kártérités alapját, azonban a röpivekben valótlan állitások is voltak és pedig olyan czélból közzétéve, hogy a vendéglős károsodjék, mert valótlannak derült ki az, hogy a zárlat azért határoztatott volna el, mert a vendéglős a szakszervezetet nem ismerte el. Ez meg van czáfolva azon tény által, hogy a vendéglős a szakszervezettel tárgyalásokba bocsátkozott. Mikor tehát ő a magasabb bérek fizetését megtagadta, akkor legfeljebb differenciákról lehetett volna beszélni, vagy pedig az egész tényállást közzétenni. Valótlan közzététel azonban a közerkölcsök ellen vét és kártéritésre kötelez. A Reichsgericht ezen indokolást magáévá tette és egyszersmind czáfolatába bocsátkozott a felülvizsgálati kérelem azon állitásának, amely szerint az elsőbiróság álláspontja ellenkeznék a Reichsgerichtnek a kieli péklegények ügyében elfoglalt álláspontjával. A Reichsgericht kifejti, hogy a két eset nem azonos. Azon ügyben az alkalmazottak a felmerült különbözetet egész tárgyilagosan adták elő és a közönséget abba a helyzetbe hozták, hogy mindenki maga alkothatott itéletet afelől, hogy a strike által érvényesitett követelések mennyiben indokoltak. A jelenlegi esetben azonban nem ez történt, hanem a közönség elé valótlan tények adattak a való tényállás elhallgatásával.

— **A schweizi polgári törvénykönyv** 1907 december 10-én tartott népszavazással hagyatott jóvá és 1912 január elsején fog életbe lépni. Ezen törvénykönyv első szakaszai a következőképp hangzanak:

1. §. A jelen törvény minden jogi kérdésben alkalmazást nyer, amelynek részére szóhangzása vagy magyarázata alapján rendelkezést tartalmaz. Hogyha a törvényből nem lehet a jogszabályt levonni, ugy a biró a szokásjog alapján itéljen, és ha ez is hiányzik, akkor azon jogszabály szerint döntsön, amelyet ő az illető esetre mint törvényhozó állitana fel. Ezen müködésében a bevált tanokat és szabályokat követi.

2. §. Mindenki köteles jogainak gyakorlásában és kötelességeinek teljesitésében Treu und Glauben szerint cselekedni. A joggal való nyilvánvaló visszaélés nem talál jogi védelemre.

4. §. Ahol a törvény a birót a saját mérlegelésére, vagy a körülmények méltatására utalja, ott jog és méltányosság szerint kell döntenie.

— **A gazdának szolgája iránti jogi és erkölcsi felelőssége közt való különbséget** élesen világitotta meg a King's Bench Division-nek egy itélete. A keresetet egy kocsis özvegye inditotta, aki férje halálát a gazda mulasztásának tulajdonitotta. Az eset az volt, hogy a kocsis, aki gazdája kocsiján késő éjjel indult utnak, nem tért vissza, mig a lovak az üres kocsival hazaérkeztek. A következő reggelen eszméletlen állapotban találták meg a kocsist az utszélen és pár nappal később meg is halt. A halál okául az orvosok idült alkoholismust jelöltek meg, de kiemelték, hogy a halált az utszélen hagyás siettette. Felperes két érvvel igyekezett alperes hanyagságát kimutatni; az egyik az volt, hogy nem lett volna szabad ezt a kocsist szilaj lovakkal kiküldeni; a másik az, hogy kötelességet mulasztott az alperes, amikor nem intézkedett a kocsis fölkutatása iránt, amely esetben annak életét meg lehetett volna menteni. Az elsőbiróság a második érvet helyesnek találta és marasztaló itéletet hozott. A felsőbiróság szerint alperesnek kutatást inditani nem állott kötelességében. Igaz, hogy a törvény a gazda kötelességévé teszi alkalmazottjáról a balesetet elháritani, de nem teszi kötelességévé, hogy elképzelje, hogy baleset történhetett, és hogy ez alapon kutatásokat inditson. Ezt a döntést a szaksajtó is helyesnek fogadta el, de kiemelik, hogy annak helyességét csak az indokolja, hogy maga az eldöntött eset az 1906. évi Workmen's Compensation Act előtti időben történt, mig ha ma fordulna elő hasonló eset, ezen Act szerint feltétlenül kártérités járna.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Teljes gyakorlattal biró ügyvédjelölt vidéki irodában azonnal alkalmazást nyerhet. Czim a kiadóban. 12767

Doktor juris előkelő fővárosi ügyvédi irodában állást keres. Levelek Adjunctus névre a kiadóba kéretnek. 12801

Dr. Molnár Mór ungvári ügyvéd, gyakorlott és a tót vagy ruthén nyelvet értő ügyvédjelöltet keres. 12772

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSITÓ-TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

I. Tűz-, szállitmány-, jég- és betörés-biztositási üzlet.

Ötvenedik évi zárszámla 1907 január 1-től deczember 31-ig.

KIADÁSOK — BEVÉTELEK

KIADÁSOK	K.	f.	BEVÉTELEK	K.	f.
I. Tűzbiztositás.			**I. Tűzbiztositás.**		
Kifizetett károk és költségek 9.580,295·55			Az 1906. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül	6500000	—
levonva viszontbiztositott károk és költségek	3.840,588·74	5739706 81	Tűzbiztositások után bevett készpénzdijak és a f. évben lej. dijkötelezvények és dijváltók 19 374.853·90		
Függőben maradt károk tartaléka		827136 50	lev. törl. dijak 2 353,316·99		
Szerzési költségek a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		1118108 81	viszontb. dijak és dijrészletek 6.351,937·59 8 705,254·58	10669599	32
Jövedelmi adó és bélyegilletékek		286651 14	Az 1906. évben függőben maradt károk tartaléka	606249	59
Postabérek		118617 05	**II. Szállitmány-biztositás.**		
Adakozások közhasznu czélokra		16500 —	Az 1906. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül	100000	—
A tűzbiztositási üzletet terhelő igazgatási költségek		1455291 43	Szállitmánybiztositások után bevett készpénzdijak 622,878·43		
Behajthatlan követelések leirása		10804 31	levonva: törlesztett dijak 27,110·49		
A következő évek készpénz-dijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		6500000 —	viszontbizt. dij. 475,873·71 502,984·20	119894	23
II. Szállitmány-biztositás.			Az 1906. évben függőben maradt károk tartaléka	62593	99
Kifizetett károk és költségek 324,822·76			**III. Jégbiztositás.**		
levonva viszontbiztositott károk és költségek	235,015·48	89807 28	Az 1906. évről áthozott dijtartalék	519287	86
Függőben maradt károk tartaléka		78999 81	Jégbiztositások után bevett készpénzdijak 3.160,187·08		
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		27376 86	levonva: törlesztett dijak 306,993·70		
A következő évek készpénz-dijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		100000 —	viszontbizt. dij. 1.752,512·88 2.059,506·58	1100680	50
III. Jégbiztositás.			Az 1906. évben függőben maradt károk tartaléka	6146	36
Kifizetett károk és költségek 2.063,606·66			**IV. Betörésbiztositás.**		
levonva viszontbiztositott károk és költségek	1.340,241·43	723365 23	Az 1906. évről áthozott készpénz dijtartalék a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül	200000	—
Függőben maradt károk tartaléka		5169 18	Betörésbiztositások után bevett készpénzdijak és dijrészletek 266,639·52		
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		237736 22	levonva: törlesztett dijak 37,777·65		
Bélyegilletékek		45437 10	viszontbizt. dij. 122,339 87 160,117·52	106522	—
Behajthatlan követelések leirása		10067 83	Az 1906. évben függőben maradt károk tartaléka	8354	77
A következő évek dijtartaléka		658355 01	**V. Egyéb bevételek.**		
IV. Betörésbiztositás.			Szelvény, takarékpénztári, váltó és egyéb kamatok, valamint árfolyam-nyereség eladott értékpapirok és idegen pénznemek után	1094259	03
Kifizetett károk és költségek 30,596·11			Társasági házak tiszta jövedelme	133384	57
levonva viszontbiztositott károk és költségek	14,700·07	15896 04		2122697	22
Függőben maradt károk tartaléka		8932 37			
Szerzési és igazgatási költs. a viszontbiztositott rész utáni bevétel levonásával		46141 21			
A következő évek készpénzdijtartaléka a viszontbiztositott rész levonása után és minden megterhelés nélkül		240000 —			
V. 1907. évi nyereség-számla.					
A f. é. üzletből fenmaradt nyereségért		2866872 03			
		2122697 22			

VAGYON — Mérleg-számla 1907. évi deczember 31-én. — TEHER

VAGYON	K.	f.	TEHER	K	f.
Elhelyezett tőkepénzek takarékpénztárak- és bankoknál		5920446 20	Részvényalaptőke: teljesen befizetett 2000 egész részvény à 1000 frt és teljesen befizetett 2000 fél részvény à 500 frt	6000000	—
3.314,000 K n. é. Magyar földhitelintézeti 4%-os korona záloglevél à 93.50		3098590 —	Társasági tartaléktőke	6000000	—
2.969,000 K n. é. Magyar leszámitoló- és pénzváltóbank 4%-os záloglevél à 94 —		2790860 —	Külön tartalék*	3387199	39
1.740,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 4½%-os záloglevél à 92·50		1609500 —	Jégbiztositási külön tartalék	500000	—
1.000,000 K n. é. Pesti magyar kereskedelmi bank 4½%-os községi kötvény à 99·50		995000 —	Árfolyamkülönbözeti tartalék	70974	79
1.000,000 K n. é. Pesti magyar kereskedelmi bank 4% os községi kötvény à 94·—		940000 —	Tűzbiztosit. dijtartalék készpénzben a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhelés nélkül 6.500,000·—		
250,000 K n. é. Magyar ált. takarékpénztári 4% záloglevél à 94·—		235000 —	Szállitmány-biztositási dijtartalék készpénzben a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhelés nélkül 100,000·—		
250,000 K n. é. Aradi polgári takarékpénztár 5%-os záloglevél à 97·—		242500 —	Jégbiztositási készpénz-dijtartalék 658,355·01		
246,000 K n. é. Temesvári első takarékpénztár 4½%-os záloglevél à 98.75		242925 —	Betörésbizt. készpénzdijtartalék a viszontbiztositott rész levonásával és minden megterhelés nélkül 240,000·—		
100,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézeti 5%-os záloglevél à 100·—		100000 —			
11963 drb Magyar-franczia biztositó részvénytársasági részvény à 200·—		2392600 —			
900 drb Bécsi élet- és járadékbiztositó intézeti részvény à 740.—		636000 —			
649 drb Bécsi bizt. társasági részv. à 470 —		305030 —			
997 drb Hazai általános biztositó részvénytársasági elsőbbségi részvény à 200·—		199400 —	Tűzbiztositási függő károk tartaléka	827136	50
A fenti értékpapirok stb. után az év végéig esedékes kamatok		225449 60	Szállitmány-biz. függő károk tartal.	78999	81
Tisztviselők és szolgák nyugdijalapjának értékei:			Jégbizt. függő károk tartaléka	5169	18
1.430,000 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézet 4½%-os záloglevél à 97·50		1394250 —	Betörésbizt. függő károk tartaléka	8932	37
406,000 K n. é. Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár 4½%-os záloglev. à 99·—		401940 —	Különféle hitelezők	109862	56
Ezen értékpapirok után az év végéig esedékes kamatok		13770 —	Előbbi évekről eddig fel nem vett osztalékok	4360	—
«Ormódi Ormody Amélie alapitványa» értékei:			Tisztviselők és szolgák nyugdijalapja	1809839	49
50,600 K n. é. Kisbirtokosok orsz. földhitelintézet 4½%-os záloglevelek à 97·50		49335 —	Első m. ált. bizt.-társ. «Lévay-alap»	200000	—
Az év végéig esedékes kamatok		379 50	Első magyar által. biztositó-társaság «Ezredéves alapitvány»	100200	—
Első magyar általános biztositó társaság «Tűzoltók segélyalapja» értékei, letétben a m. kir. állampénztárban:		74745 23	Ormody Vilmos-alap	84626	09
Leszámitolt és visszleszámitolt váltók		4595803 17	Ormódi Ormody Amélie alapitványa	51460	50
Társasági házak		3480000 —	Első magyar általános biztositó társaság «Tűzoltók segélyalapja»	74745	23
Különféle adósok:			Jubileumi alap	300000	—
a) Pénzkészlet és maradványok a képviselőségeknél		1795090 54	Életbiztositási osztály folyó számlán	2811337	69
b) Maradványok idegen bizt. intézeteknél		1441080 76	1907. évi nyereség	2866872	03
Jégbiztositási osztály folyó számlán		492365 36			
Központi pénzkészlet		71771 28			
		33773831 64		33773831	64

* Az idei hozzájárulásokkal 3797739 kor. 33 fillérre emelkedett.

II. Életbiztositási üzlet.

Negyvenötödik évi zárszámla 1907 január 1-től decz. 31-ig.

KIADÁSOK — BEVÉTELEK

KIADÁSOK	K	f.	BEVÉTELEK	K	f.
Törlesztett kötvények dija	1169314	25	A m. évből áthozott dijtartalék	1043912	87 70
Visszaváltott kötvényekért	2017047	18	Befolyt dijak: ez évben kiállitott kötvények után	1972373	—
Halálesetek után kifizetett károsszeg	4140193	20	az előbbi években kiállitott kötvények után	16834849	69
Lejárt kiházasitási tőkékért	3767847	22	a biztositott tőke emelésére forditott nyeremények	81881	81
Kiházasitási biztositásoknál haláleset következtében dijvisszatérités	65149	51	Illetékek	410146	80
Függőben levő károk és dijvisszatérítések tartaléka	694327	70	Kamatjövedelem	4723777	59
Függőben levő kiházasitási tőkék tartaléka	319317	01	Mult évi függőben volt károk és dijvisszatérítések	724471	63
Évjáradékokért	465022	83	Mult évi függőben volt kiházasitási tőkék tartaléka	330182	26
Viszontbiztositási dijak	642427	29			
Bélyegekért	357042	82			
Irodai bér, postadijak, nyomtatv., uti s egyéb költségek	1117295	94			
Tiszti fizetések	299453	86			
Adóért	32610	76			
Orvosi dijakért	206745	21			
Szerzési és dijbehajtási költségek	1428664	12			
Behajthatlan tartozások leirása	32106	08			
Kisorsolt biztositások tartaléka	8000	—			
Dijtartalék ez év végén	111471258	45			
1907. évi nyereség	1235146	95			
	129468970	48		129468970	48

VAGYON — Mérleg-számla 1907. évi decz. 31-én. — TEHER

VAGYON	K	f.	TEHER	K	f.
Értékpapirok 96.048.157·81 K ugyanis:			Dijtartalék: 114.445.082·43 K levonva a viszontbizt. dijtartalékot 2.973,823·98 K	111471258	45
1·728.700 Kor. n. é. m. kir. 4%-os kor. járó 93·20 K-val	1611148	40	Biztossági alap	795904	22
5 478,400 Kor. n. é. m. földh. 3½%-os zaloglevelek 83·50 K-val	4574464	—	Kiházasitási tőkék nyereménye	716574	32
15.094,200 Kor. n. é. m. földhit. 4%-os talajjavitási és szabály. zálogl. 93·— K-val	14037606	—	Függőben levő károk és dijvisszatérítések tartaléka	694327	70
15.646,800 Kor. n. é. m. földhit. 4%-os kor. zlgl. 93·50 K-val	14629758	—	Függőben levő kiházasitási tőkék tartaléka	319317	01
10.160,400 Kor. n. é. pesti m. ker. bank 4%-os kor. zlgl. 94·— K-val	9550776	—	Túlélési csoportok számlája	203687	28
9.297,000 Kor. n. é. kisbirt. orsz. földh. 4½% z.-lev. 97·50 K-val	9064575	—	Előre fizetett dijak	24567	91
6.974,100 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp. 4%-os zálogl. (április) 94·— K-val	6555651	—	Fel nem vett nyeremények 1906. évről	47	52
494,100 Kor. n. é. m. orsz. közp. tkp. 4%-os zálogl. (jun.) 94·— K-val	464454	—	Kisorsolt biztositások tartaléka	8000	—
991,000 Kor. n. é. m. orsz. közp. takp. 4½%-os zlgl. 98·50 K-val	976135	—	Viszontbiztositó intézetek és mások követelései	171485	77
6.069,400 Kor. n. é. egyes. bpesti főv. tkp. 4%-os zálogl. 94·— K-val	5705236	—	1907. évi nyereség	1235146	95
585 000 Kor. n. é. belvárosi tkpénztár 4½%-os záloglevél 98·50 K-val	576225	—			
9.861,800 K. n. é. pesti hazai első tkpt. egy. 4%-os zlgl. 94·— K-val	9270092	—			
5.338,900 Kor. n. é. m. jelzálog-hitelbank 4%-os záloglevelei 93·50 K-val	4991871	50			
370,000 Kor. n. é. m. jelz.-hitelbank 4½%-os zlgl. 98·50 K-val	364450	—			
1·000,000 K n. é. m. leszámitoló és pénzváltóbank 4%-os záloglevelei 94 K-val	940000	—			
Beszterczebánya-brezovai és piski-vajdahunyadi vasuti els. kötv.	1246210	21			
440,000 K n. é. egyes. államad. 4½%-os ezüstjárad. (április) 98·50 K-val	433400	—			
60,000 K n. é. egyes. államad. 4½%-os papirjáradék (febr.) 98·50 K-val	59100	—			
7.910,000 Kor. n. é. triest-parenzoi h. é. v. 4%-os elsőbbs. kötv. 99·90 K-val	7902090	—			
1.490,000 Kor. n. é. «Rudolfbahn» államadósság 4%-os kötv. 96·75 K-val	1441575	—			
1.000,000 Kor. n. é. Wiener Verkehrs-Anlagen Anleihe 4%-os kötv. 97·— K-val	970000	—			
494,000 Lire olasz 3·75%-os járadék és kamatai	480814	10			
Túlélési csoportok értékpapirjai: 217,300 Kor. n. é. m.k. 4%-os koronajáradék 93·20 K-val	202523	60			
1907-ik évet illető kamatok	886483	80			
Jelzálog-kölcsönök	301677	82			
Kötvény-kölcsönök	12072097	—			
Viszontbizt. kötvény-kölcsönök	5975	82			
A közp. tartozása folyó számlán	2811337	69			
Vezér- és főügynökségek és mások tartozásai	3514587	19			
	115640317	13		115640317	13

Budapest, 1907 decz. hó 31-én.

Steiner Jenő, életbiztositási könyvvivő.

Gergely Tódor, a központi könyvezés főnöke.

Az igazgatóság: **Báró Harkányi Frigyes, László Zsigmond, Ormody Vilmos, Szende Károly, gróf Zichy Nándor.**

Balaban Adolf, aligazgató.

A fenti zárszámlákat és mérlegeket megvizsgálván, azokat a törvényben s az alapszabályokban meghatározott elvek szerint készülteknek és azok egyes tételeit a fő- és segédkönyvekkel teljesen megegyezőknek találtuk. Budapest, 1908 február 29 én.

A felügyelő-bizottság: **Berzeviczy Albert, Burchard-Bélaváry Konrád, Hajós József, Németh Titusz báró Radvánszky Géza.**

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

1907-IK ÉVI TÖRVÉNYCZIKKEK.

(A Corpus Juris Hungarici — Magyar Törvénytár folytatása.)

JEGYZETEKKEL ELLÁTTA

Dr. MÁRKUS DEZSŐ

A M. KIR. CURIA KISEGITŐ BIRÁJA.

Ára füzve 15 K, félbőrkötésben 17 K 60 f.

Ugyanilyen kiadásban előzőleg megjelentek:

1896. évi törvényczikkek. **Ára füzve 6 K, félbőrkötésben 8 K.**

1897. évi törvényczikkek. **Ára füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.**

1898. évi törvényczikkek. **Ára füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.**

1899. évi törvényczikkek. **Ára füzve 7 K, félbőrkötésben 9 K.**

1900. évi törvényczikkek. **Ára füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.**

1901. évi törvényczikkek. **Ára füzve 4 K, félbőrkötésben 6 K.**

1902. évi törvényczikkek. **Ára füzve 3 K, félbőrkötésben 5 K.**

1903. évi törvényczikkek. **Ára füzve 1 K 50 f., félbőrköt. 3 K 50 f.**

1904. évi törvényczikkek. **Ára füzve 5 K, félbőrkötésben 7 K.**

1906. évi törvénczikkek. **Ára füzve 5 K, félbőrkötésben 7 K.**

A KIR. ITÉLŐTÁBLÁK FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSAINAK ELVI JELENTŐSÉGÜ HATÁROZATAI.

XI. KÖTET. 1906—1907.

Összegyüjtötte és összeállitotta

Dr. TÉRFI GYULA

m. kir. igazságügyminiszteri osztálytanácsos.

(Sajtó alatt.)

Előzőleg megjelentek:

I. KÖTET, (budapesti kir. itélő tábla) 1895., 1896., 1897. év első fele. **Ára vászonkötésben — — — 10 K.**

II. KÖTET, (budapesti) 1897 második fele és 1898, (vidéki) 1895—1898. **Ára vászonkötésben — — — 16 K.**

III. KÖTET, 1898—1899 (Régebbi határozatokkal kiegészitve) **Ára vászonkötésben — — — 11 K.**

IV. KÖTET, 1899—1900. **Ára vászonkötésben — — — 14 K.**

V. KÖTET, 1900—1901. **Ára vászonkötésben — — — 12 K.**

VI. KÖTET, 1901—1902. **Ára vászonkötésben — — — 15 K.**

VII. KÖTET, 1902—1903 (az I—VII. kötet tárgymutatójával.) **Ára vászonkötésben — — — 20 K**

VIII. KÖTET, 1903—1904. **Ára vászonkötésben — — — 12 K.**

IX. KÖTET, 1904—1905. **Ára vászonkötésben — — — 16 K.**

X. KÖTET, 1905—1906. **Ára vászonkötésben — — — 14 K.**

A MAGYAR KIR. CURIA FELÜLVIZSGÁLATI TANÁCSA

által a sommás eljárásról szóló törvény (1893 : XVIII. tcz.) alapján hozott

HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE.

XII. kötet. 1906—1907.

Összeállitotta GOTTL ÁGOST

kir. curiai tanácselnök.

Ára vászonkötésben 12 K.

Előzőleg megjelentek:

I. KÖTET (1895—1896.) **Ára vászonkötésben — — 7 K 20 f.**

II. KÖTET (1896—1897.) **Ára vászonkötésben — — 8 K 40 f.**

III. KÖTET (1897—1898.) **Ára vászonkötésben — — 8 K 40 f.**

IV. KÖTET (1898—1899.) **Ára vászonkötésben — — — 10 K.**

V. KÖTET (1899—1900.) **Ára vászonkötésben — — — 10 K.**

VI. KÖTET (1900—1901.) **Ára vászonkötésben — — — 11 K.**

VII. KÖTET. (1901—1902.) **Ára vászonkötésben — — — 11 K.**

VIII. KÖTET (1902—1903.) **Ára vászonkötésben — — 8 K 50 f.**

IX. KÖTET (1903—1904.) **Ára vászonkötésben — — — 10 K.**

X. KÖTET (1904—1905.) **Ára vászonkötésben — — — 10 K.**

XI. KÖTET (1905—1906.) Ára vászonkötésben 10 K.

Tartalommutató az I—IV. kötethez. Vászonkötésben 7 K.
Tartalommutató az V—X. kötethez. Vászonkötésben 11 K.

BÜNTETŐJOGI HATÁROZATOK TÁRA.

A kir. Curia hivatalos kiadványa.

Közzéteszi a **magyar királyi igazságügyminiszter.**

I. kötet. **Ára 4 K 40 f.** II. kötet. **Ára 3 K 52 f.**

A MAGYAR BÜNTETŐJOG KÉZIKÖNYVE

Irta Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Harmadik bővitett kiadás.

I. kötet. *Bevezető rész és általános tanok.* II. kötet. *Különös rész.*

A két kötetből álló teljes munka ára **20 korona.**

A MAGYAR BŰNVÁDI PERRENDTARTÁS VEZÉRFONALA.

Irta Dr. FAYER LÁSZLÓ

egyet. ny. r. tanár.

Teljesen átalakitott negyedik kiadás.

Ára füzve 16 korona.

MAGYAR CZÉGJOG.

A czégbejegyzések és czégjegyzék-birói felügyelet szabályainak kézikönyve.

Az erre vonatkozó törvények, rendeletek és birói határozatok összegyüjtésével és a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék gyakorlatára különös figyelemmel

Irta Dr. VÁLYI SÁNDOR

Ára füzve 16 K. — Vászonkötésben 18 K.

A RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK ÉS SZÖVETKEZETEK CZÉGJEGYZÉSE.

Különös tekintettel a társasági alkalmazottak jogállására.

Adalék a szerző «Magyar Czégjog» czimü munkájának 82 fejezetéhez (a IIc és IVb alczimekre vonatkozólag).

Irta Dr. VÁLYI SÁNDOR.

Ára füzve 1 K.

A POLGÁRI TÖRVÉNYKEZÉSI RENDTARTÁS MAI ÉRVÉNYÉBEN.

A perrendtartási törvények (1868 : LIV., 1881 : LIX. és 1893 : XVIII. törvényczikkek) összefoglalása. *Az 1907 : XVII. tczikk ezen uj kiadásban a enti törv.-czikkekkel már szerves kapcsolatban hozatott.*

Rendes és sommás eljárás. Eljárás a fizetési meghagyásoknál. Kereskedelmi, váltó, lakbérfelmondási és lakáskiüritési eljárás.

Egybeállitotta és felvilágositó jegyzetekkel ellátta

Dr. FRANK SALA.

Harmadik bővitett kiadás. **Ára 3 K.**

KISEBB BÜNÜGYEK FELEBBVITELE

Gyakorlati kézikönyv birák, ügyészek, ügyészségi megbizottak, ügyvédek és felek részére.

A bünvádi perrendtartás és a vonatkozó törvények s rendeletek, valamint a bünvádi perrendtartás indokolása alapján

Irta K. NAGY SÁNDOR

PESTVIDÉKI KIR. TÖRVÉNYSZÉKI BIRÓ.

Ára füzve 1 K 60 f.

A MAGYAR POLGÁRI PERES ELJÁRÁS ALAPTANAI.

(A PERBELI CSELEKVÉNYEK TANA.)

Irta Dr. MAGYARY GÉZA

budapesti egyetemi tanár.

Ára füzve 6 K.

Negyvenharmadik évfolyam. 13. szám. Budapest, 1908 márczius 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az 1907. év törvényhozása. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Sajtó és hivatali titok. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — Tényleges birtoklás és betétszerkesztés. *Dr. Stassik Ferencz* ügyvéd, kir. közjegyzői helyettestől. — A hitelező kielégitése a végrehajtási törvény 54. §-ában felsorolt alkalmazottak fizetéséből. — *d.* — A megváltoztató itélet joghatálya terjedelmének kérdéséhez. *Dr. Kertész Miksa* aradi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1907. év törvényhozása.*

III.

A törvényhozás egyik alaptétele, hogy a költségvetési törvény a legszorosabban maradjon meg rendeltetésének határain belül, vagyis ne tartalmazzon semmiféle olyan rendelkezést, amely más törvény valamelyik intézkedését megváltoztatja, mert a költségvetési törvény csakis a már megalkotott törvényeknek pénzügyi hatásukban alkalmazásaként jelentkezhetik, és csakis az államháztartásnak a fönnálló törvények keretében vitelére vonatkozhatik. A költségvetés tételei számszerü összegeikben természetesen módosulhatnak; de ez a módosulás nem járhat egyidőben valamely törvénynek kifejezett vagy hallgató megváltoztatásával, mert a külön törvényes rendelkezésen alapuló állandó költségvetési tétel, még összegében is, csakis az illető törvénynek megváltoztatása utján változtatható meg.

Ismétlem: mindez a költségvetési jognak alaptétele. Törvényhozásunk ettől az elvtől mégis évek óta eltér és a költségvetési törvényben helyez hatályon kivül egyes törvényes rendelkezéseket.

Igy, nevezetesen, a helyi érdekü vasutakról szóló 1888. évi IV. tcz. 7. §-a rendeli, hogy az állami költségvetés évenként *300,000* forintnál nagyobb összeggel nem terhelhető meg a keletkező helyi érdekü vasutak segélyezése czimén — ami eléggé világos és apodiktikus rendelkezés. Mindazonáltal az 1894. évi költségvetési törvény (1893 : XXXI. tczikk) hatályba lépte óta máig, mindegyik költségvetési törvény állandóan a következő utolsóelőtti szakaszt is tartalmazza: «Az 1888 : IV. tcz. 7. § ának ama rendelkezése, mely szerint a helyi érdekü vasutak segélyezése czimén az állami költségvetés évenkint 300,000 forintnál nagyobb összeggel meg nem terhelhető, az a (1894., 1895. stb.) évre hatályon kivül helyeztetik». Ugyanezt a kijelentést tartalmazza persze az 1907. évi költségvetést magában foglaló 1907 : IX. tcz. 13. §-a is.

Evvel azonos eset az országos betegápolási pótadóé. A nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről szóló 1898. évi XXI. tcz. 2. §-a szerint ugyanis: «Az országos betegápolási pótadó az emlitett egyenes államadók *3%-át* meg nem haladhatja. Az országos betegápolási pótadó tényleges % nagyságát évről-évre a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg az állami költségvetésben hozza javaslatba».

* Az előbbi közl. lásd a mult heti számban.

Az 1904. évi állami költségvetés (1904 : XXI. tczikk) azonban már ezt a rendelkezést foglalja magában: «Az 1898. évi XXI. tcz. 2. §-ának ama rendelkezése, mely szerint az országos betegápolási pótadó az ugyanabban a szakaszban emlitett egyenes államadók 3%-át meg nem haladhatja, az 1904. évre hatályon kivül helyeztetik és az 1904. évben kivetendő országos betegápolási pótadó kulcsa *5%-ban* állapittatik meg». Szószerint ezt rendelik az 1906. és 1907. évi költségvetési törvények is. Az 1905. évre tudvalevően nem volt költségvetési törvény, de azért az államháztartás ideiglenes vitelére vonatkozó felhatalmazásról szóló 1906 : II. tcz. 4. §-a is rendelte, hogy «az 1905. évre az országos betegápolási pótadó kulcsa 5%-ban állapittatik meg».

Nyilvánvaló, hogy a törvényhozásnak ez a módja nem fér meg sem a költségvetési törvény czéljával és jellegével, sem pedig e törvényhozási technika szabályaival. Ha valamely törvény hibásnak bizonyul, akkor azt őszinte bevallással módositani kell, — végre is semmiféle törvényhozás sem csalhatatlan és egyetlen törvény sem szól örök időkre. De hogy valamely törvény egyik alapvető szabályát évről-évre mintegy titokban módositsák a költségvetési törvényben — mert hiszen a költségvetési törvényeket vajmi kevés ember olvassa végig — az már csak azért is helytelen, mert az alaptörvény változatlan fentartása sok embert könnyen tévedésbe ejthet és csorbát üthet a jogbiztonságon.

A törvényhozási technikának valósággal monstruozus példája azonban a hazai ipar fejlesztéséről szóló 1907. évi III. tcz. 2. §-ában a villamos erő büntetőjogi oltalmára vonatkozóan foglalt, bár lényegében okos és helyes szabály.

Az idéztem törvényszakasz arról szól, hogy mely ipari vállalatok részesithetők az állam részéről a törvény 1. §-ában fölsorolt kedvezményekben, kijelentvén *b)* pontjának 2. bekezdésében, hogy «kivételt képez e tekintetben a világitás czéljaira szolgáltatott áram, mely kedvezményben nem részesithető». Eddig rendben van, mert a *b)* pont 1. bekezdése a villamosságot előállitó ipartelepekről is rendelkezik. A *b)* pont 3. bekezdése azután hirtelen ugrással, minden előzmény és okozati összefüggés hijján, a villamos erő büntetőjogi oltalmára vonatkozó szabályt iktatja törvénybe, a 4. bekezdés pedig, mintha a 3. bekezdés nem is léteznék, az 1. bekezdést folytatja, kimondva, hogy «a már fönnálló azon közmühelytelepek, melyek a kereskedelemügyi miniszter által a helyiségbérekre és az áramszolgáltatásra nézve megállapitott feltételeknek magukat alávetették, ezen kedvezményeket üzembe helyezésüktől kezdve élvezhetik»; azután pedig jő az *a)* és *b)* pont felsorolását folytató *c)*, *d)* és *e)* pont.

Igy nem szabad törvényt szerkeszteni, mert ettől a legszigorubb szabatosság mellett stilusbeli logikát és elegantiát követelhetni, az efféle szerkezet azonban minden egyéb, csak ez nem. Hiszen ha közömbös, hogy valamely törvényes rendelkezés hol lesz törvénybe iktatva, ha ez bármelyik törvénynek bármelyik szakaszában helyet foglalhat, tekintet nélkül annak egyéb tartalmára, valamint a korábbi vagy későbbi szakaszokkal összefüggésére, akkor bármelyik törvénybe szurhatnak be

még néhány szakaszt a legheterogenebb tartalommal — variæ causarum figuræ — megtakaritva ilyen módon néhány külön törvényt, és mégis elérve azt, hogy a fennálló törvények hiányait pótoljuk. Ha már, a konkrét esetben, nem akartak a villamos erő büntetőjogi oltalmáról külön törvényt alkotni a büntetőtörvénykönyv kiegészitése utján legalább ahelyett, hogy olyan törvényszakasz egyik alpontjának bekezdései közé iktassák ezt a kiegészitést, ahol a legkevesebb ember fogja azt még csak meg is sejteni, akkor is a törvény végére, külön, önálló szakaszba kellett volna azt foglalni, nem pedig az állami kedvezményekben részesülhető iparvállalatok fölsorolása közé.*

Törvényszerkesztés szempontjából hibáztatható az 1907: LVII. tcz. 2. §-a is.

Az 1907: LVII. tcz. szól «a konzuli biráskodás szabályozásáról szóló 1891: XXXI. tcz. hatályának meghosszabbitásáról» senki sem fog tehát ebben a törvényben egyéb, avval tartalmilag össze sem függő tárgyra vonatkozó rendelkezéseket keresni. Mégis a törvény 2. §-a azt rendeli, hogy «a konzuli biráskodás szabályozásáról szóló 1891: XXXI. tcz. meghosszabbitott hatályának tartama alatt hatályban maradnak a konzuli illetékek szabályozásáról szóló 1901: XXVI. tcz. rendelkezései is (1901: XXVI. tcz. 9. §-a).» Igen ám, csakhogy a konzuli biráskodásról szóló alaptörvény (1891: XXXI. tcz.) nem emliti a konzuli illetékeket egyetlen szóval sem, ama törvény olvasója tehát nem is gondolhat arra, hogy az összefügg valamiképpen a konzuli illetékekről szóló törvénynyel (1901: XXVI. tcz.), amely ezt az összefüggést csak 10 évvel később teremtette meg, megszabván 9. §-ában, hogy a «jelen törvény a konzuli biráskodásról szóló 1891: XXXI. tcz. hatályának tartamáig érvényes . . .» szóval: ennek a két törvénynek a hatályát két külön törvénnyel kellett volna föntartani.

Jól tudom, hogy mindez nem változtat a dolgok lényegén — de hát ilyen fölfogással a nyelv- és mondattan, a stilus és a szerkezet összes tételeit is sutba dobhatnánk, mert ezeknek mellőzése is a legtöbb esetben nem változtat a dolgok lényegén, amely rendesen független attól a külső alaktól, amelybe azt az emberek foglalják, noha régi mondás, hogy «forma dat *esse* rei». De ismétlem, amit már fönn érintettem: a törvény szövegének szabatossága annak egyik lényeges és el nem engedhető kelléke, amiről különben jogászok előtt bővebben szólnom nem is kell; ami pedig az ugyancsak többször emlitett elegantia juris-t illeti — a tetszetős külső megjelenés általános előnyeiről nem is szólva — ne feledjük, hogy a római klasszikus jogászok a finom, az éleseszü (elegans) szövegezést a szöveg tartalma szempontjából is döntő fontosságunak mondották és a Digesták számos helyén találkozunk az *eleganter* definire, tractare, dicere, quærere stb. fogalmával, ami mindig a külső és belső szabatosságot jelenti, éppen ugy, mint amikor Pomponius a Dig. a legatumokról és fidei commissumokról szóló XXXII. könyvének 85. lexében egy császári constitutio tartalmáról szólva, kiemeli, hogy «et ideo *elegans* est illa distinctio, ut . . .» stb.

Törvényeink szerkezete, különösen a korábbi évekből valóké, csakugy hemzsegnek a szabatosság hiánya okozta hibáktól és félreérthetőségtől. A közelmult években, a kilenczvenes évektől kezdve, javultak ebben a tekintetben az állapotok, annál föltünőbb tehát, ha legujabban ismét találkozunk effajta hibákkal, amelyeknek a jövőben kikerülése végett tartottam szükségesnek az azokra való rámutatást, nehány különösen szembeötlő példa fölsorolásával.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

(Bef. köv.)

* Stilusbeli elegantiáról szólva, nem hagyhatom észrevétel nélkül törvényeinknek, igy pl. a szóban forgó 1907: III. tcz.-nek is interpunktióját, amely törvényszövegben éppenséggel nem lényegtelen. Teszem pl. a törvénynek idéztem 2. §-ában az *a)* pont után van pontosvessző, azután következik a *b)* pont első bekezdése, amely ponttal végződik, ugyanigy e pont második és harmadik bekezdése. A negyedik bekezdés már pontosvesszővel végződik, hogy ilyképpen tartsa fönn az állandó összefüggést a §. első bekezdésével, amely igy szól: «Az 1. §-ban emlitett kedvezményekben részesithetők:». Elemi nyelvtani szabály, hogy a pontosveszszővel több részre osztott, de valamely alapmondattal folytonosan összefüggő szöveget nem szabad megszakitani pontokkal különválasztott önálló mondatokkal. Bármily csekélységnek látszik is ez a dolog, a stilus æsthetikájába ütközik, aminek törvénynél nem szabad megtörténnie.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Sajtó és hivatali titok.

Az 1848. évi magyar sajtótörvénynek egyik legszabadelvübb, de ujabban legtöbbet feszegetett szakasza a 14. §., amely tudvalevőleg még a bünvádi eljárás megindittását is kizárja azok ellen, akik az országgyülés, a törvényhatóságok, mindenféle hatóságok, sőt a törvény által alkotott más testületek iratait s azok nyilvános üléseit «hiv szellemben és igazán közlik». Annak idején ez a szakasz is a belga törvényből jött át és évtizedeken át mindenki a sajtószabadság egyik fundamentális biztositékának tekintette. Általa lehetővé volt téve a sajtónak, hogy a puszta elmefuttatásokon és általánosságokon tul az egész hatósági életnek elrejtett zugaiba is bevilágitson és az ott folyó netán eltitkolt visszaéléseket, szabálytalanságokat és törvénytelenségeket közkritika tárgyává a nyilvánosság elé adja.

Hogy ezt az «immunitást» mindenki viszonyaink közt szükségesnek, hasznosnak és a magunk életéhez illőnek, nemzeti sajátságainkkal összhangzó intézkedésnek tekintette, az abból is kitetszik, hogy még a Btk. életbeléptetése után is hosszu ideig ilyen hiv szellemben történt közlésekért vádat egyáltalán nem is emeltek, vagy ha ilyen támadt volna is, azt megszüntették. Az intézménynyel való visszaélések ellen egészen elégnek tekintették a sajtótörvény 14. §-ában foglalt megszoritást, és az 1867. évi eljárási rendeletnek olyan értelmü magyarázatát, (amely egyébiránt még most is ugy van,) hogy az ilyen felmerült kérdések eldöntése nem a vádelőkészités, hanem az itélőbiróság hatáskörébe esik.

Változást okozott ebben a felfogásban az 1897. évi büntetőperrendtartás életbeléptetése. Ugyan ebben a törvényben sincsen semmi, ami a sajtótörvény 14. §-ának széleskörü felhatalmazását megszoritaná, kivéve mégis a bünvádi perrendtartás 20. §-át. Ez utóbbi a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalás, vagy főtárgyalás közzétételét fenyegeti három hónapig terjedhető fogházzal, mint uj sajtójogi büntetéssel. Ebből azonban semmiképpen sem lehet azt következtetni, hogy a törvény az ugynevezett hivatalos titkok tárgyait is ki akarta volna vonni a sajtójogi közlési szabadság kivételes alkalmazása alól. Szóval e kivételtől eltekintve erészben a korábban élő jog semmi változást nem szenvedett.

Változott azonban a kir. Curia iudikaturája, még pedig oly megszoritó irányban, amelyet sem az 1848., sem az 1897-iki törvény szövegével helyesen indokolni egyáltalán nem lehet. Mig u. i. az 1903. évi 5095. sz. curiai itéletben (l. Grill Dtár Btjog II. 160.) az 1848-iki sajtótörvény korlátlan alkalmazást nyer, az 1904. évi 10,265. sz. itélet a sajtótörvény 14. §-ában foglalt felhatalmazást a BP. 63. és 120. §-ából vont helytelen analogiákkal jól-rosszul megtámogatva, arra szoritja, hogy az olyan hatósági iratok (köztük a bünvádi nyomozat és vizsgálat iratai is), melyek tárgyuknál, vagy a törvény rendeleténél fogva titkosak, nem tartoznak azok közé, amelyek a sajtótörvény 14. §-a értelmében, habár hiven is közölhetők. E rendelkezés már akkor is feltünést keltett, mivel a sajtótörvény 14. §-ának garanciális intézkedéseit oly irányban és általánosságban szoritja meg, amelyet a sajtószabadság elvének megsértése gyanánt akárki is elfogadhat. Hogy emiatt

felszólalások nem történtek, kizárólag az az oka, hogy mindenki, maguk a sajtó tiszteletreméltó szellemi munkásai is, érezték, hogy a nyomozási és vizsgálati adatok közzétételével üzött sulyos visszaélések, sőt zsarolások birói megfékezése végre is kivánatos. Sajnos, a törvényhozás e közkivánságnak semmit sem dolgozott kezére, s igy az 1848-iki törvény ezen garanciális intézkedése a judikatura lejtőjén kezdett lecsuszni.

Ujabban azonban a kir. Curia 1907. 303. sz. itéletével (közzétéve Büntetőjogi Döntvénytár II. k. III. sz. 60. eset) e vitás törvényalkalmazásra egy olyan esetben is ráduplázott, amikor az eset körülményei megengedték volna azt, hogy a semmiségi panaszt más okból, különösen azért utasitsa el, mert a közzététel nem «hiv szellemben és igazán» történt. Egy rendőrségi tényvázlatnak hirlapi közzétételéről volt szó, ahol akit lopással gyanusitottak, nem bizonyult be tettesnek. A kir. Curia azonban felhasználta az alkalmat arra, hogy előbb kimondott elvét szinte szószerint ismételje, ami által befejezett dologgá vált, hogy a curiai gyakorlat szerint *egyáltalán* nem tehető közzé semmi néven nevezendő olyan hatósági irat, mely *természeténél fogva*, vagy a törvény rendeleténél fogva titkosnak tekintendő. A Curia gyakorlatában megállapitott elv tehát messze tul hatott a nyomozat és vizsgálat iratainak körén. Egyáltalában minden titkosnak tekinthető irat közlését kivonta a sajtószabadság köréből, s ez által a sajtótörvény 14. §-ában foglalt garanciális intézkedést oly szük területre korlátozta, ahol annak már alig lehet valami jelentőséget tulajdonitani.

Bár nem lehet a közérdek, vagy a jó erkölcs szempontjából védelembe venni azokat a szennyes és olykor zsaroló czélzatu közzétételeket, amelyek ártatlan emberek becsületét még az itélet előtt a nyilvánosság előtt meghurczolják, mégis meg kell állapitani, hogy a Curia itt egy oly törvénymagyarázatba ereszkedett bele, amely már régen tulajdonképpen magának a törvényhozásnak dolga lett volna. Ennél mérhetetlenül sérelmesebb azonban az a körülmény, hogy a sajtóközlemények emez immunitását *minden* titkosnak tekinthető hatósági iratra nézve megszüntette s ezáltal a nagy közérdekeknek olyan területen is megbénitotta a sajtószabadság kezét, amelyeket 1848-ban minden kétséget kizáró módon, még pedig nagyon is igaz okból a nagy nyilvánosság kritikájának szabadon átengedtek.

Ha valaki csak némileg is figyelemmel kiséri a sokféle politikai érdekekkel összeszőtt hatósági életet, a vele járó számos visszaélést, egyeseknek sulyos sanyargatásait, vagy éppen a közigazgatási élet körében olykor járványszerüen fellépő erőszakoskodásokat, vagy még ennél is sulyosabb visszaéléseket: legott átláthatja, hogy a sajtótörvény 14. §-ának igaz oka a nyilvánosságtól való félelem moralizáló ereje volt, amire, hogy ma semmi szükségünk ne volna, alig állithatja valaki. A kir. Curia uj álláspontjáról nézve azonban ma már az is egészen elegendő, ha egy ilyenben érdekelt hatósági személyek az ügyet és az iratokat hivatali titok gyanánt kezelik, és az ilyen irat, vagy fegyelmi tárgyalás közzététele a Curia álláspontja szerint már ezáltal az egész sajtóra nézve tiltott dologgá válik. Hogy ezáltal sulyos, nagy visszaélések jóvátétele is jóformán lehetetlenné van téve, az elég világos. Pedig bizony ma is jelentékeny közérdek van abban, hogy a hasonló esetek jókor a nyilvánosság kritikája elé kerüljenek, vagy legalább az attól való félelem szoritsa vissza az ártó hajlamokat.

Hogy a sajtótörvény 14. §-a megérett a szabályozásra s hogy annak védelme alól a méltatlan meghurczolásokat ki kell venni, már amennyiben azt az 1848. évi törvény nem tette, az közhely. De ez egészen más, mint a meglevő törvénynek a judikatura által történt difformálása. Külön kérdés lehet és nem érdektelen, hogy a reformnál a német és osztrák törvényt kövessük-e, mely csak a parlamenti iratok közzétételének biztosit immunitást, vagy pedig viszonyaink között helyesebb-e megmaradni az 1848-iki törvény álláspontjánál, de abból kivenni a bünvádi vizsgálatra és egyáltalán a családi életre vonatkozó iratok közzétételét: mindazonáltal a mostani élő jognak ily mellékes uton és ily messze terjedő csorbitását szó nélkül hagyni nem lehet.

Egy alkotmányos és szabad életben a nyilvánosságnak bizonynyal más jogai és más kötelességei vannak, mint ahogyan azt az idézett curiai itéletnek meszsze kiterjedő általánossága felfogja. Különösen pedig a mi félszegségekkel és tökéletlenségekkel teljes közhatósági életünkben kész veszedelemnek lehet tartani, ha ilyen vagy ehhez hasonló általános kijelentéssel a nyilvánosságnak ama harczosait is elbátortalanitják a bíróságok, akik egyben-másban nagyon hasznos segitségük lehetnének a jogi és erkölcsi közállapotok megtisztitása körül. Mert azt az egyet változatlan igazságnak kell tekintenünk, hogy a gyakorlati életben előforduló sulyos jogsértéseknek és erkölcsi megrovás alá eső cselekedeteknek csak kis töredéke kerül a bíróság elé, mig a többit odakint az életben a szabadság által adott eszközökkel kell leküzdeniök, vagy féken tartaniok a nyilvánosság arra hivatott férfiainak. Nem is beszélve arról, hogy a birói jognak mindig nagyon tartózkodónak kell lennie akkor, ha közjogi természetü garanciák megszoritó magyarázatáról van szó, ami ebben az esetben szerintünk a megengedhetőség mértékét messze tulhaladta.

Dr. Kenedi Géza.

Tényleges birtoklás és betétszerkesztés.

(Adalék birtokviszonyaink rendezéséhez.)

Az igazságügyminiszternek a tényleges birtokos tulajdonjogának a telekjegyzőkönyvekbe bejegyzéséről és a telekkönyvi bejegyzések helyesbitéséről szóló 1892:XXIX. tcz. végrehajtása tárgyában 1893. évi 24,366. szám alatt kibocsátott rendelete 1. §-ában kimondja, hogy az ezen tcz. szerint való eljárásnak a telekkönyvi rendeletek I. része értelmében közzétett telekjegyzőkönyvekre nézve van helye. Ezzel tehát ki van egyszersmind mondva, hogy ama törvény, például a polgárositott határőrvidéknek azon részében, amelyekben az 1855 deczember 15-iki telekkönyvi rendtartás nincs életbe léptetve, hatálylyal nem bir: következőleg a tulajdonjognak tényleges birtoklás alapján bevezetése iránt azokban a területrészekben az eljárás meg nem inditható és az ily eljárás megindítása iránt benyujtott kérelem elutasitandó: amint hogy gyakorlatunkban több esetet ismerek, hogy az erészben megkeresett telekkönyvi hatóság az ily kérelmeket — a mondott okból helyesen — el is utasitotta.

Az 1873:XXIX. tcz. és a határőrvidék polgárositásáról szóló törvény és a kibocsátott igazságügyminiszteri rendeletek ugyanis érintetlenül hagyták a határőrvidéki, ugynevezett «telekkönyveket» és az azokra vonatkozó szabályokat és igy a volt határőrvidéken — eltekintve néhány várostól, ahol az 1899 deczember 15-iki telekkönyvi rendtartás életbe léptettetett és eltekintve azon községektől, amelyeknek határaira nézve a betétszerkesztés időközben keresztülvitetett — még ma is csupán oly «táblaskönyvek» vannak, amilyeneket az 1794. évi április 22-én Cseh- és Morvaország részére kiadott és később a határőrvidékre is kiterjesztett «Landtafelpatent» ir körül. Hogy ezek a «táblaskönyvek» milyenek, azt a jelen sorok irója kivonatmintákkal illusztrálta «a volt határőrvidéki házközösségekről» szóló munkájában, ahol ezeknek a «táblaskönyveknek» vezetését következőképpen jellemzi: «Ezeket a táblaskönyveket inkább ingatag praxis, mint tételes szabályok szerint vezetik; a birtokállási, tulajdoni és teherlapbevezetések, össze-vissza, rendszertelenül, gyakran egymás fölébe irva, javitásokkal megkuszálva, a könyvnek egy és ugyanazon lapján történnek; mert a tulajdon átruházásának kitüntetése akképp foganatositattik, hogy a régi tulajdonos neve kitörültetik és az uj tulajdonosé egyszerüen fölébe iratik; telekkönyvi térképek egyáltalán nincsenek; a birtokrészek topografice, azaz a szomszédos részletek fölemlitésével jelöltetnek meg; feldarabolásnál alrészletszámok nincsenek és igy több telekkönyvben fordulnak elő ugyanazonos helyrajzi számok. A «Landtafelpatent» szerint az egész szerzési okirat szövegét be kell a

★

táblaskönyvbe vezetni; ezt azonban ma már nem követik. Ily telekkönyv mellett, ahol maga a jószágtest, annak tulajdonosa és terhei vagy egyáltalában nem, vagy csak ügygyelbajjal állapithatók meg: vajjon lehet-e jogbiztonságról beszélni?» (Id. munkám 87. és köv. lapja.)

Földadókataszteri munkálatunkról miniszterelnök-pénzügyminiszterünk, Wekerle, kereken és helyesen kinyilvánitotta itéletét mult évi exposéjában, hogy bizony az nagyjábanegészében nem sikerült, megbizhatatlan és mivel megbizhatatlan, már előre meghiusultnak mondható az 1886:XXIX. tcz.-nek és az ennek végrehajtását szabályozó, 1888. évi márczius 7-én 9178. szám alatt kiadott utasitásnak az az egyik czélja, miszerint a betétszerkesztési mivelettel kapcsolatban, a hiteltelekkönyvek az állandó adókataszterrel összhangzásba hozassanak. Hogyan is lehessen jó hiteltelekkönyveket, betéteket szerkeszteni hibákkal teljes, bonyodalmakat magában rejtő adókataszteri fölvételek alapján?

És valóban: saját közvetlen tapasztalatomból mondhatom, hogy oly vidékeken, amelyekben a betétszerkesztés már keresztülvitetett, a betétek — nem akarok tulzásba menni, hogy mindenütt, hanem bizvást állithatom, hogy sok helyütt — éppoly megbizhatatlanok, mint magok az előbbi telekjegyzőkönyvek és telekkönyvek; mert az idézett törvénynek és utasitásnak attól a másik czéljától, hogy «a telekkönyvi állapot a tényleges birtoklási jogviszonyokkal a lehetőségig összhangzásba hozassék» — pedig ez lenne az ideális, óhajtott állapot! — éppoly messzire vagyunk, mint annakelőtte.

Erészbeli meggyőződésem megszilárdulására bőséges anyagot nyujt az örökösödési eljárásról szóló 1894:XVI. tcz. 70. §-ának gyakorlati alkalmazása, amely szerint, ha valamely hagyatékhoz oly ingatlanok tartoznak, amelyek nem állanak az örökhagyó nevén, a telekkönyvi tulajdonostól beszerzendő okirat vagy azt pótló megállapodást tartalmazó külön jegyzőkönyv alapján a tényleges birtoklás révén való tulajdonosi bevezetés a hagyatéktárgyalás fonalán közvetlenül oldandó meg és ha ez nem lehetséges, az örökös a tényleges birtoklásról szóló törvény jótéteményének igénybevétele végett a telekkönyvi hatósághoz utasitandó. Már betétekkel biró területeken, távolról sem szórványos, amint talán valaki képzelné, sőt nagyon gyakori az az eset, hogy a tényleges birtokos nem ugyanazonos az örökhagyóval; de még kevésbbé szórványos az az eset, hogy a tényleges birtoklást a telekkönyvi tulajdonos el nem ismeri, hogy az örökös nem birja az örökhagyó tulajdonjogszerzését okmányilag bizonyitani és igy a jogutódlás konkréte a hagyatéktárgyalás keretében tisztázható nem lévén, az örökös az 1892:XXIX. tcz. alapján való igényérvényesités végett a telekkönyvhöz kénytelen fordulni. Az ily esetek ékesszólóan bizonyitják a betétek rosszaságát.

Ami pedig a betétszerkesztésnek az egész országban való befejezése idejét illeti, az 1886:XXIX. tcz. életbelépte óta már kerek *husz* év telt el és ha grafikai táblázatot csinálunk hazánk területéről betétszerkesztési szempontból, még óriási területü szinetlen foltokat találunk: ugy, hogy a betétszerkesztés végleges befejezésének határidejére bátran szánhatunk még vagy *tiz* esztendőt. Mennyi jogbizonytalanság, mennyi hátrány, mennyi vagyoni kár, mennyi pör fog ezalatt még támadni!

Szerény nézetem szerint ezen anomaliáknak hathatósan elejét lehetne és kellene venni azáltal, hogy az 1892:XXIX. tcz. szerint való eljárás mentől kiterjedtebbé, mentől hatályosabbá, mentől könnyebbé tétessék; vagyis, hogy a tényleges birtoklás alapján való tulajdonosi bevezetés területi és alakiségi korlátai leromboltassanak. Ez tökéletesen megfelel az 1892:XXIX. tcz. intenciójának, szellemének és indokának. A törvény miniszteri indokolása ugyanis kifejti, hogy a tényleges birtoklás alapján való tulajdonosi bevezetés magának a betétszerkesztésnek megkönnyitésére kell, hogy szolgáljon és oly állapotot teremtsen, amely azután könnyü szerrel beleilleszthető a betétszerkesztés keretébe; illetőleg mintegy praeventiv uton megrögzittessék az az állapot, amelynek megállapitását az 1886:XXIX. tcz. 15—20. §-ai a végleges betétszerkesztés határozatlan idejére tartják fönn és amelynek megállapitását az 1888. évi 9178. számu utasitás szinte czélul tüzött ki; de czélul tüzte volt már ki az 1869. évi 2579. számu igazságügyminiszteri rendelet is.

Hogy egyrészt ez a czél praktikus módon megvalósittassék, és hogy a foganatositott betétszerkesztés hiányai is javittassanak; másrészt pedig az állam részéről viselendő betétszerkesztés költségei kevesbittessenek és a munkaerő is megtakarittathassék; alkalmas módszer kinálkozik javaslatomban, amelynek alapelve és kiinduló pontja az, hogy *a tényleges birtoklás czimén való tulajdonosi bevezetés szabaddá, illetőleg szabadabbá tétessék.*

Ennek törvényes akadály nem áll utjában; mert az 1892. évi XXIX. tcz. 10. §-a az igazságügyminisztert terjedelmes rendeleti joggal ruházta föl és fölhatalmazta arra is, hogy kibocsátandó rendeleteit «a felmerülő szükséghez képest» módosithatja és kiegészitheti.

Szabadabbá tehetjük pedig az érintett eljárást a következő (teljességre igényt nem tartó) módokon, az 1893. évi 24,366. számu igazságügyminiszteri rendelet megváltoztatása és pótlása utján: 1. ha az 1892:XXIX. tcz. területi hatályát kiterjesztjük az országnak oly részeire (nevezetesen a polgárositott határőrvidékre), ahol nincsenek a telekkönyvi rendeletek I. része értelmében közzétett telekjegyzőkönyvek; 2. ha nem zárjuk el a szóban forgó eljárás alkalmazását azokban a községekben sem, amelyeknek telekkönyvi betétjei már elkészültek és ennek megtörténte az 1886:XXIX. tcz. 58., illetőleg az 1889:XXXVIII. tcz. 27. §-a értelmében közzététetett; 3. ha az igazságügyminiszter az egész községekre vonatkozó eljárás elrendelését oly esetekben, ha a község telekkönyveiben a tulajdonjogra nézve közbejött változások bejegyzése általában, vagy a telekjegyzőkönyvek tetemes részeiben olyannyira el van hanyagolva, hogy a telekjegyzőkönyveknek a telekkönyvi rendelet szabályai szerint való gyökeres rendezése kivihetetlennek mutatkozik és a Tervezet 2. §-a 1. *a)* pontjának megfelelő eljárásból siker várható: a község képviseletének kérelmére, *az illetékes telekkönyvi hatóságra bizza;* 4. ha a hagyatéki eljárás során tünik ki az a körülmény, hogy az örökhagyó tényleges birtokában levő ingatlan vagy ingatlan rész nincs az örökhagyónak és tényleges birtoktársának nevére telekkönyvezve, a hagyatékot tárgyaló kir. közjegyző az esetben, ha az 1894:XVI. tczikk 70. §-ának első bekezdésében szabályozott eljárás szerint a kérdést nem rendezheti, ne legyen kénytelen a hagyatéki bíróság azon utasitására várni, hogy ez az igénylő harmadik személyt a tényleges birtoklás alapján való eljárásra vagy keresetre utasitsa, hanem — természetesen az 1892:XXIX. tcz. 2. §-ának 2. *a)* pontjában szabott föltétel (a tényleges birtoklás legalább két évi fenforgásának helyhatósági bizonyitványnyal való igazolása), továbbá a szomszédos birtokosok tanusitványa és telekkönyvi térvázlat bemutatásának föltétele mellett, — *maga, közvetlenül a hagyatéki tárgyalás keretében*, rendezhesse a tényleges birtoklás és az ennek alapján való tulajdonosi bevezetés kérdését; 5. hogy a hagyatéki tárgyalás keretében ruháztassék föl a kir. közjegyző mindazon ténykedésekkel, amelyeket az 1902:XXIX. tcz. 3. §-ában felsorol; 6. hogy az eszerint foganatositandó eljárás közben mindazokat a teendőket, amelyek az 1891:XVI. tcz. 8. §-a, az 1886:XXIX. tcz. 58. §-a, az 1889:XXXVIII. tcz. 27. §-a és az 1869. évi 2759. számu szabályrendelet 14. §-a, és az 1893. évi 24,366. számu rendelet értelmében a telekkönyvi hatóságnak volnának teendői (hirdetmény-kibocsátás stb.): a hagyatékot tárgyaló közjegyző teljesitse: helyszini eljárás nélkül, ha lehet; helyszini eljárással, ha kell; 7. hogy ott, ahol nagyobb birtokok, határozatlan arányban, közbirtokosságok, vagy a helyszineléskor élt birtokosok nevére együttesen vannak egy telekjegyzőkönyvbe bevezetve, de ezek a természetben már megosztozkodtak és birtokrészeik ezen felosztáshoz képest egyénenkint vannak az ő, vagy jogutódjaik kataszteri birtokiveibe bevezetve: ezen tényleges birtokosoknak vagy területarány szerinti többségüknek kérelmére föltétlenül engedtessék meg, hogy a kataszteri birtokivekben visszatükröződő tényleges birtoklásuk alapján, birtokrészük külön, önálló betétekbe vezettethessenek át; és ezzel kapcsolatosan az 1892:XXIX. tcz. 3. §-ában felemlitett «helyettesitések» is foganositthassanak; 8. hogy egyáltalában az 1892:XXIX. tcz. sikeresebb foganatositása érdekéből bocsásson ki az igazságügyminiszter rendeletet, amelyben a közönséget figyelmezteti azokra az előnyökre, amelyekkel a tényleges birtoklás révén való tulajdonosi bevezetés jár; nevezetesen a 12. és 13. §-ban emlitett bélyeg- és illetékkedvezményekre, és hogy e figyelmeztetésnek szankcziója legyen: tüzzön ki valamely rövid, teszem azt, három évi határidőt arra, hogy e kedvezményekben csak az részesül, aki ezen határidőn belül az eljárást kérelmezi.

Ezen javaslataim sem arra nem számitanak, hogy kimeritőknek, sem arra, hogy tüzeteseknek tartassanak; *egyszerüen irányelveknek a megpendités arrogálják;* a kivitel és részletes szabályozás az igazságügyi kormány dolga. Mindamellett már ezen vázlatszerü alakjában is dicsekedhetik az-

zal az intenczióval, hogy megszivlelhető módot ajánl sok helyütt áldatlan, a legtöbb helyütt kuszált telekkönyvi és birtokviszonyaink rendezéséhez és annak megközelitő megvalósitásához, hogy a tényleges birtokos személye összevágjon a telekkönyvi tulajdonos személyével.

Dr. Stassik Ferencz,
ügyvéd, kir. közjegyzőhelyettes.

A hitelező kielégitése a végrehajtási törvény 54. §-ában felsorolt alkalmazottak fizetéséből.

A végrehajtási törvény 54. §-a szerint eszközölt letiltásnál a gyakorlatban az a kérdés merült fel, hogy a fizetésnek a törvény hivatkozott szakaszában lefoglalhatónak mondott része teljesen a végrehajtató hitelező javára fordithandó-e, ugy, hogy a hivatalnok fizetéséből az őt terhelő adó, nyugdij, betegsegélyző járulék nyugtabélyeg a végrehajtás alá nem vonható $^2/_3$ részből vonandó le, avagy ezen követelések a végrehajtató hitelezőt sorban megelőzik, s reá csak az jut, ami a hivatalnok fizetésének $^1/_3$-ából a levonások eszközlése után fenmarad.

Egyik-másik birróság ezen kérdés megitélésénél abból a szempontból indult ki, hogy a végrehajtási törvény idézett rendelkezésének czélja a hivatalnok részére a létminimumot a fizetés $^2/_3$ részében, s ha ezt el nem érné 1600 K-ban biztositani, amiből következik, hogy a fent felsorolt u. n. hivatalos levonások sorban megelőzik a végrehajtató hitelezőt, s követelésének kielégitésére csak az forditható, ami ezen összegek levonása után a végrehajtás alá vonható $^1/_3$ részből fenmarad.

Az adó, nyugdijjárulék, betegsegélyzőpénztári járulék, nyugtabélyeg elsőbbségének szempontjából a kérdés ilyetén eldöntésének helytelensége már magából abból a körülményből is kitünik, hogy az adótörvények és a nyugdijintézetek alapszabályai stb. szerint ezen terheket azon hivatalnokok is kötelesek viselni, kiknek fizetése a végrehajtás alá nem vonható 1600 K-t el sem éri, s az adótörvények szerint az államhivatalnok s a nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknál alkalmazásban levők fizetéséből ez ily esetben is levonandó.

Ugyanez áll a nyudij, betegsegélyzőpénztári járulékra és a nyugtabélyegre is.

Ezekből kitünik, hogy a végrehajtási törvény hivatkozott rendelkezésének nem adható oly értelmezés, hogy az ott meghatározott 1600 K, illetve a fizetés $^2/_3$ része oly minimumot képez, amely a hivatalnoknak minden körülmények közt kiadandó, mert ezen értelmezés mellett az 1875 : XXX. tcz. és az 1883 : XLIV. tcz.-nek az adó levonására vonatkozó rendelkezései végrehajthatlanok lennének, ha a fizetés nem érné el az 1600 K-t.

De ezeken kivül még ujabb tételes intézkedések is ellene szólnak a végrehajtási törvény 54. §-a ily értelmezésének; u. i. az 1907 : XLIX. tcz. felhatalmazása alapján kibocsátott vasuti szolgálati rendtartás 25. §-ában taxative fel van sorolva, hogy mily követelések vonhatók le az alkalmazott fizetéséből, s ugyanezen §. szerint a levonások összege a fizetés 50%-áig terjedhet.

Ezek szerint a végrehajtási törvény 54. §-ának nem adható az egyik-másik birróság által adott értelmezés, s ezzel nem is indokolható az, hogy ezen levonások a végrehajtató hitelezőt megelőzzék.

Most csak azt kell még vizsgálni, vajjon egyéb törvények, vagy pláne a követelések természete nem indokolja-e, hogy ezen követelések a hitelező követelésével szemben elsőbbséget élvezzenek.

Ezen kérdésre is tagadólag kell válaszolni. Sehol tételes intézkedés nincs arra nézve, hogy ezen követelések elsőbbséggel birnak. Továbbá a nyugdijjárulék voltaképpen az aggkori biztositási dij fogalma alá vonandó, a nyugtabélyeg lerovása pedig a bélyeg és illetéki szabályok szerint bélyegjegyekben kell, hogy történjék, s az ettől való eltérés az 1901. évi XIV. tcz. szerint csakis pénzügyminiszteri rendelet alapján eszközölhető, ezen engedélynek pedig nem lehet az a hatása, hogy ezen követelésnek még elsőbbséget is biztositson.

De ellene szól még az elsőbbségnek az a körülmény, hogy a végrehajtási törvény 54. §-ában felsorolt hivatalnokok levonásai nem is egyformák, mert amig az államhivatalnokok fizetéséből csakis az adó- és nyugtabélyeg vonatik le rendszeresen, addig akár az államvasuti, akár a magánvasuti hivatalnok fizetéséből nyugdijjárulék és betegsegélyző-pénztári járulék is levonatik; mig pl. a katonatiszt fizetését ezen levonások egyike sem terheli, ugy hogy ha ezen követeléseknek elsőbbséget biztositanák, a hitelező részére végrehajtási alapul egy és ugyanolyan fizetéssel biró alkalmazottnál különböző és kisebb összegek szolgálnának aszerint, amint az illető katonatiszt, államhivatalnok vagy vasuti hivatalnok, mig ellenben, ha ezek a követelések elsőbbséggel nem birnak, ugy a kielégitési alap a végrehajtási törvény 54. §-ában felsorolt összes alkalmazottaknál egyenlő lenne. Tekintettel arra, hogy a végrehajtási törvény 54. §-ának czélját teljesen fedi az oly értelmezés, hogy ily követelések elsőbbséggel nem birnak.

Ezen utóbbi helyes álláspontra helyezkedik a budapesti kir. itélőtábla is legujabban hozott 1907 I. G. 624. sz. határozatában,* amelyben kimondja a többek közt azt is, hogy a végrehajtási törvény szabályai csakis a végrehajtási uton behajtandó követelésekre vonatkoznak, ezen hivatalos levonások pedig nem ily uton hajtatnak be.

Ugyanezen álláspontot látszik elfoglalni a végrehajtási novella javaslata is, melynek 5. §-a értelmében a kincstári követelések tekintet nélkül keletkezési időpontjukra, a végrehajtató hitelezőket is megelőzik.

A nyugdij- és betegsegélyző-járulék kincstári követelés fogalma alá vonható nem lévén, ennek elsőbbsége reájuk ki nem terjeszthető.

Az adó és nyugtabélyeg pedig a kincstári követelés fogalma alá azért nem vonható, mert ugy a hivatkozott §-ban, mint annak indokolásában fel vannak sorolva az elsőbbséggel biró követelések, ezek közt pedig az adó és a nyugtabélyeg nincsenek. S ha ezen felsorolás nem is volna taxativnak tekinthető, mégis magából a felsorolásból kitünik, hogy az elsőbbséggel csak oly kincstári követelés bir, amely nem terheli állandóan a hivatalnok fizetését, hanem csak esetről-esetre. A törvényjavaslat azon intézkedése ellen, hogy a szolgálati dijnak, fizetési tulélvezménynek ily elsőbbséget biztosit, kifogás nem tehető, ellenben semmi elfogadható indoka sincs annak, hogy a pénzbirság és pénzbüntetés a végrehajtató hitelezőt megelőzze. Ezen intézkedés sok esetben a büntetés czéljával is ellenkeznék, mert az eladósodott hivatalnoknál a büntetéseket és birságokat a hitelezőre háritaná át. Ugyanis az ily eladósodott hivatalnoknak, aki tudja, hogy fizetése beláthatatlan időkre le van tiltva, teljesen mindegy az, hogy milyen követelést vonnak le; az ő helyzetét nem teszi sulyosabbá az, hogy valamely hitelezőjének követelését, vagy pedig a pénzbirságot, illetve büntetést vonják-e le, hiszen a fizetését esetleg oly sok letiltás terheli, hogy a hátrább állók kielégitésére nem is kerül a sor. Tekintettel arra, hogy a nagyobb pénzbüntetéssel és pénzbirsággal rendszerint nem rendezett viszonyok közt levő hivatalnokokat szokták sujtani, mert ezek jobban ügyelnek arra, hogy se fegyelmi vétséget, se pedig büntetendő cselekményt ne kövessenek el, a novella javaslata mintegy kedvezményben részesiti az eladósodott hivatalnokot. Ezért az ily követeléseknek a végrehajtató hitelezővel szemben nem volna elsőbbség adható s ugy a kincstár érdekét teljesen megvédi, mint a büntetés czéljának is jobban megfelel, ha az ily követelésekre az 5. §. 4. bekezdése nyerne alkalmazást anélkül, hogy a végrehajtató hitelezővel szemben elsőbbséggel birnának. —*d.*

A megváltoztató itélet joghatálya terjedelmének kérdéséhez.

Ha a perorvoslattal megtámadott itélet a felebbvitelre, vagy felülvizsgálatra való tekintet nélkül végrehajtható volt, kiterjed-e a felsőbiróság megváltoztató itéletének hatálya a végrehajtási költségekre is?

Felperes a jogorvoslatra való tekintet nélkül végrehajtható itélet alapján alperes ellen végrehajtást kért és foganatositott. Felülvizsgálat folytán a perköltségek kölcsönösen megszüntetve lettek.

Az 1881 : LX. tcz. 40. §. feltételeinek fenforgása esetén kiterjed-e alperes visszvégrehajtási igénye nemcsak a megfizetett perbeli, hanem a végrehajtási költségekre is?

Nézetem szerint alperesnek minden visszajár, amit a hatályát vesztett itélet folyományaként fizetett felperesnek.

Következik ez a perorvoslat fogalmából. A perorvoslat Magyary meghatározása szerint azt czélozza, hogy a biró cselekménye vagy mulasztása, vagy a fél saját mulasztása

* L. a jelen számhoz mellékelt Magánjogi Dtár II. k. 70. sz. a. közölt esetet.

által létrejött perbeli állapot megszüntettessék és olyan perbeli állapot létesittessék, amelynek létre kellett volna jönnie, ha a sértő cselekmény vagy mulasztás el nem követtetik, vagy pedig, mely azelőtt fennállott. Tehát teljes in integrum restitutiónak kell ez utóbbi esetben beállania. A végrehajtási költségek járulékos természetüek. Természetesen csakis azon esetekről van szó, midőn nem perujitás folytán helyeztetik hatályon kivül a megtámadott itélet. Itt már megállapodott a joggyakorlat, hogy az ujitott perbeli itélet az alapperbeli költségekre ki nem terjed, mert a jogorvoslatot a fél perbeli mulasztása tette szükségessé. Eltekintve azonban a perujitás esetétől, az itélet megváltoztatása folytán a korábbi jogállapot teljesen helyreállitandó.

Az ellenkező nézetet vallók ugyan azt vitatják, hogy a végrehajtási költségeket a fél nem igényelheti, mert alperes engedetlen volt egy — bár ideiglenesen — hatályos itélet rendelkezésével szemben és saját mulasztása adott okot a végrehajtásra.

Igy a kolozsvári kir. itélő tábla: «A visszvégrehajtást kérő köteles lett volna 32 frt 25 kr. perköltséget és 5 frt elvont hasznot a feltétlenül marasztaló elsőbirói itélet alapján megfizetni; ha ezt nem tette, jogában állott visszvégrehajtást szenvedőnek végrehajtást kérni, és ennek költségeit, mint a visszvégrehajtást kérő mulasztásából eredőt, ő köteles hordozni, és azt visszvégrehajtás utján nem követelheti.» (1897 május 26. 707.)

Nem osztom ezt a felfogást. Alperes nem fizetett, mert igazában bizott. Ha ezt a hitét a felsőbiróság megerősitette, valóságnak mondotta ki, ugy ő nem sujtható azzal, hogy egy ex tunc hatálytalanitott itéletben megszabott költségek behajtási terheit viselje.

Ugyanezen kir. tábla már junius 8. 1758. sz. határozatában ezt mondja: «A visszvégrehajtásnak az a czélja, hogy ami a végrehajtást szenvedőtől a végrehajtással elvonatott, az a visszvégrehajtással neki visszaadassék».

Nem szolgálhat tehát alapul arra, hogy a végrehajtási költségek visszafizetése el ne rendeltessék, sem az, hogy a kérelmező elmulasztott fizetni a teljesitési határidőn belül, sem végrehajtató jóhiszemüsége, mert hisz a perköltségek felvételénél is jóhiszemü volt, mégis vissza kell azt fizetnie.

Midőn a jogsértő birói határozat hatályon kivül helyeztetett, annak semmiféle folyománya sem állhat fenn.

Dr. Kertész Miksa,
aradi ügyvéd.

Különfélék.

— **A budapesti ügyvédi kör gyermekvédelmi bizottságának** legutolsó ülésén *dr. Szilágyi Arthur Károly* beszámolt a gyermekvédelmi bizottság tevékenységéről.

Kiemeli, hogy a bizottság tavaly 1907. évi márczius hó 14-én tartott teljes-ülésén fogamzott meg az az eszme, mely utóbb a belügyminiszternek 1907 október 1-én életbe is léptetett 60,000/1907. számu rendeletében «az eddigi környezetükben erkölcsi romlásnak kitett, avagy züllésnek indult gyermekek oltalmáról az állami gyermekvédelem körében» testet is öltött. A legnagyobb nehézséget eddig éppen az képezte, hogy hiányoztak az eszközök és módok, melyek a gyermekek elhelyezését lehetővé tették volna. Az idézett miniszteri rendelet kötelességévé teszi a menhelyek főorvosainak, hogy magánosok indokolt kérelmére is minden további alakiság mellőzésével az illető fiatalkoruakat a menhely kötelékébe azonnal vegyék fel.

Nagyban hozzájárul az ügyvédi kör tevékenységének sikeréhez azon körülmény, hogy az Országos Gyermekvédő Liga időközben oly fiu és leánynevelőintézeteket állithatott fel, melyek éppen a nehezen fegyelmezhető fiatalság elhelyezését és további gondozását biztositják; ha a védő a megfelelő esetben az Országos Gyermekvédő Ligát kérte fel, hogy a fiatalkorut vegye oltalmába, a Liga a lehetőséghez képest a kérelemnek azonal helyt adott.

Dr. Sélley Barnabás kir. főügyészhelyettes, mint a budapesti kir. ügyészség vezetője a vádhatóság és a bizottságnak együttmüködését a fiatalkoruak kriminalitásának csökkentése és a 16 éven aluliak mentése érdekében rendeletileg szabályozta. A vonatkozó főnöki utasitás szövege a következő:

A gyermekvédő Liga hathatós segélyével módunkban áll közremüködni, hogy javulásra szoruló fiatalkoru büntetteseket a társadalom is vegyen gondjaiba. Az állam büntetés jellegével biró gondozását fecsérelhetjük az ettől mentes társadalmi uton való elhelyezéssel. E nemes czél megvalósitása érdekében kapcsolatot akarok létesiteni a mi törvényen alapuló eljárásunk és a társadalom tevékenysége között. A társadalom intéző szerve ez idő szerint a Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottsága. E kör a fiatalkoru bünösöknek is a megmentését, gondozását és erkölcsi megjavitását tüzvén ki feladatául, részemről hatásköröm teljével óhajtok eme legnemesebb emberi feladatok egyikének a megvalósitásához hozzájárulni. Ez okból munkatársaimat a következők teljesitésére kérem fel:

I. Azoknak a szabadlábon levő fiatalkoruaknak bünvádi ügyeiben, akik életkoruk 12—16. éve között vannak, a nyomozás során azokat az adatokat is puhatoljuk ki, amelyekből megállapitható, vajjon a gyanusitott cselekménye bünösségének felismerésére szükséges belátással birt-e, vagy nem? Évégből mikor abba a helyzetbe jutunk, hogy a nyomozás irányitására befolyást gyakorolhatunk, ennek a kérdésnek tisztázása czéljából megfelelő irányitást adunk a nyomozó hatóságoknak. A nyomozás erészben a gyanusitott otthonát, környezetét, a nevelésre befolyással biró családi és egyéb életviszonyait, ezek keretében a szülők foglalkozását és a felügyelet milyenségét is megvilágitó adatokat, végül a gyanusitottnak testi és szellemi állapotát tüzetesen feltáró rendőrorvosi szakvéleményt szerez be. Akadály esetében a «Liga» segélyét vegyük igénybe.

Intézkedésünkről, hacsak ezt különleges okok ki nem zárják, egyidejüleg értesitjük a Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottságát. Az értesités tartalma a nyomozást elrendelő, esetleg az azt kiegészitő rendelkezésünknek idevonatkozó kivonatos, de a gyanusitott pontos lakását kitüntető része.

II. Amennyiben a nyomozás folyamán 12 éven aluli gyermek sorsa kerül kezeink közé, avagy pedig a 12—16. életév között levőknél elfogadható adatok merülnek fel arra, hogy a gyanusitott a bünössége felismerésére szükséges belátással nem bir; az erkölcsi romlásnak kitett, avagy züllésnek induló gyermekek ügyeiben további eljárásunk előtt kérdést intézünk a Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottságához az iránt, vajjon a gyanusitottnak a Btk. 84. §-ának 2. bekezdésében kifejezett czélnak megfelelő elhelyezéséről gondoskodott-e, esetleg tud e arról gondoskodni?

III. Ha a Gyermekvédelmi Bizottság a gyanusitott elhelyezése iránt biztositékot nyujt: a törvényszéki hatáskörbe utalt esetekben a nyomozást a Btk. 84. §-ának 1. bekezdésére való tekintettel a BP. 101. §-ának 1. pontja értelmében megszüntetjük. Erről a Gyermekvédelmi Bizottságot értesitjük.

Ugyanigy értesiteni fogjuk a bizottságot a nyomozás megszüntetéséről, az erkölcsi romlásnak kitett avagy züllendő azoknak a gyermekeknek ügyeiben is, akik irányában a nyomozást nem a belátási képesség hiánya miatt, hanem más oknál fogva a BP. 101. §-ának 2., esetleg 3. pontja alapján. vagy pedig a Btk. 83. §-ára való tekintettel szüntetjük meg,

IV. Ha a Gyermekvédelmi Bizottság müködése eredménytelennek bizonyul, avagy, ha a belátóképességet a nyomozás valószinüsiti, a gyanusitott ügyét a törvénykezés rendes utjára tereljük. A szabadlábon levő fiatalkoruak ügyében közvetlen idézést nem inditványozunk. Fogva levők ügyeiben csak abban az esetben inditványozunk közvetlen idézést, ha a vizsgálati fogságból, avagy a meghosszabbitott előzetes letartóztatásból a vádirat benyujtására rendelkezésre álló időnek rövidsége mellőzhetetlenné teszi.

A vádiratnak egy példányát megküldjük a Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottságának.

Ha a gyermeken szabadságvesztésbüntetést kell végrehajtanunk, annak átvételével egyidejüleg a szabadságvesztésbüntetés tartamát, a végrehajtás helyét és a szabadulási időt közöljük a Gyermekvédelmi Bizottsággal.

Ezt az értesitést a rendelvény kézbesitése alkalmával a fogházgondnok ur szövegezi meg, s a fogház ellenőrzésével megbizott kir. ügyész ur megfelelő revizió után a legelső alkalommal adatja ki.

A rendelvényt kiállitó ügyész ur sziveskedjék a rendelvény szélén az elitélt törvényes képviselőjének nevét és lakczimét feljegyezni. Járásbirósági esetekben ezeket az adatokat a járásbirói rendelvény szélén, vagy az eljáró biró ur sziveskedjék megtenni, vagy ellenkező esetben a tárgyaláson levő ügyészi megbizott ur jegyzi fel.

V. A kir. járásbiró hatáskörébe tartozó ügyekben az ügyészi megbizott a bünösség felismerésére szükséges belátás kipuhatolása iránt, amennyiben ez a teljesitett nyomozás

alapján nem állapitható meg, a feljelentés közlése alkalmával (BP. 526. §.) a vád képviselete tárgyában való nyilatkozattétel előtt, esetleg azzal egyidejüleg tesz a biró előtt megfelelő inditványt. Ez inditvány tartalma az, hogy az eljáró biró teljesittessen a bünösség felismerésére szükséges belátás kipuhatolása czéljából a BP. 528. §-ának 1. bekezdése alapján nyomozást. Az esetről a Gyermekvédelmi Bizottság nyomban értesitendő. A nyomozás kedvező adatai alapján az ügyészi megbizott a vád képviseletét nem vállalja el (BP. 526. §-ának 2. bekezdése); tárgyalás esetében pedig a vádat a Btk. 84. §-ának 1. bekezdésére való utalással elejti. Az ügyészi megbizott a Gyermekvédelmi Bizottság kiküldött tagjával közvetlenül az általam kijelölendő kir. ügyész ur irányitása mellett érintkezik.

VI. Az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban levő fiatalkoruak ügyeiben is ez elvek szerint kell eljárnunk azzal a hozzáadással, hogy ez esetekben még a fogság folytán a különleges szempontok is figyelembe veendők. Amennyiben ez esetekben fennakadás állana be, esetről-esetre fogok külön rendelkezni. Még a szabadlábon védekező fiatalkoruak ügyeiben is az eljárás minden mozzanatában soron kivül intézkedünk.

Dr. Szilágyi ezután körvonalazta azon tevékenységet, melyet a patronage alapjára fektetett bünügyi védelem érdekében az ügyvédi kar ezidőszerint kifejt. Ennek lényege abban csucsosodik ki, hogy a védőügyvéd a főtárgyalás előtt teljesen tájékoztatja magát az iránt, vajjon minő környezetben nőtt fel a vádlott, mi okozta erkölcsi züllését és miként lehetne az ő jövő sorsát megfelelőleg biztositani.

A környezet felől megejtendő tanulmány tekintetében a védőügyvédnek a kerületenként szervezendő és legközelebb megalakitandó u. n. kerületi közjótékonysági és gyermekvédelmi bizottságok nagy segitségére lesznek.

Addig is, mig ezen bizottságok kerületenként meg fognak alakulni, a védőügyvéd *dr. Balogh Jenő* egyetemi tanár szemináriumának hallgatóiban megfelelő segitséget nyer, mert ezen egyetemi polgárok a legnagyobb buzgósággal látják el eme szükséges előtanulmányokat.

Ha az igy egybegyült adatok elégségesek arra, hogy a bünügy valamely törvényes formában megszüntettessék, akkor az erre vonatkozó előterjesztések tétetnek meg. E részt a védőügyvéd sulyt vet különösen arra, hogy a belátási képesség kérdését a rendőr- vagy a vádhatóság utján vagy egyébként tisztázhassa.

Ha ennek daczára nem sikerül a bünügy megszüntetése, az ügy főtárgyalásra kerül, hol ismét a belátási képesség kérdése képezi azon tengelyt, melynek segélyével a bünügy sarkaiból esetleg kiemelhető.

Ha ez nem lehetséges, mert a belátási képesség fenforog, a védőügyvéd a Btk. 85. §. 1. vagy 2. pontja esetében a 42. §. 2. bekezdésése való hivatkozással a javitóintézeti elhelyezést kéri. A 85. §. 3. vagy 4. pontja esetében, ha előreláthatólag legfeljebb egy havi szabadságvesztésbüntetés mondatnék ki, a védőügyvéd azt kéri, hogy a 42. §. 1. bekezdésére való utalással rendeltessék el, hogy a büntetés magánelzárásban töltessék ki. Ha előreláthatólag hosszabb szabadságvesztésbüntetésben mondandó ki, a védőügyvéd a 42. §. 2. bekezdésének alkalmazását kéri.

A főtárgyalást követőleg annak eredményéhez képest az igazi patronage tevékenysége veszi kezdetét.

A javitóintézetekből kikerülő fiatalkoruak ügyében a bizottság az Országos Gyermekvédő Ligával együtt haladva, az igazságügyi kormánynyal lépett érintkezésbe. A miniszteriumban megtartott tárgyalások eredményeként az igazságügyminiszter a bizottsághoz I. M. 33,739/907. VII. szám alatt rendeletet adott ki, mely a patronage részletkérdéseit szabályozza.

Ezen rendelet folytán az Országos Gyermekvédő Liga már számtalan esetben gondoskodott patrónusokról.

A jelzett miniszteri rendeletben felvetett kérdésekkel a Pécsett 1907. évi szeptember 6. és 7.-én egybegyült Első Országos Rabsegélyző Kongresszus is foglalkozott.

Az igazságügyminiszter a büntető novellát tárgyaló ankétbe bizottságunkat meghivta. A végleges javaslat indokolása bizottságunkról is megemlékezik és «az «Országos Gyermekvédő Liga» és a «Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi bizottságának» eddigi tevékenységét biztató jelenségnek tekinti arra, hogy a törvényhozás és a kormányzat törekvései gyermekvédelmi téren a társadalom részéről is a nagy czél érdekeinek megfelelő és ebből a szempontból nélkülözhetetlen támogatásban fognak részesülni».

Körünk gyermekvédelmi bizottsága által annak idején kezdeményezett kerületi gyermekvédelmi bizottságok ügye szintén hatalmas lépéssel ment előre.

A székesfőváros tanácsának előterjesztése folytán a törvényhatósági bizottság ezen irányban megfelelő határozatokat hozott.

A Budapesti Ügyvédi Kör Gyermekvédelmi Bizottsága hódító körutját a vidéken is megkezdette. *Dr. Angyal Pál* pécsi jogakadémiai tanár kezdeményezésére 1908. évi február hó folyamán megalakult a pécsi és a szegszárdi gyermekvédelmi bizottság, néhány héttel ezelőtt Aradon alakult hasonló bizottság, és most alakulófélben vannak Nagyváradon, Kassán, Szegeden és Pozsonyban hasonló bizottságok.

Dr. Szilágyi Arthur Károly ezután bejelenti, hogy a kereskedelmi miniszter az uj ipartörvény tervezetét, melynek számos gyermekvédelmi vonatkozása van, véleményezés czéljából a bizottsággal közölte.

Jelenti továbbá, hogy az igazságügyminiszter közvetitésével a bizottság megkapta a külföldi gyermekvédelmi törvényeket, rendeleteket és egyéb irodalmi anyagot, melyeket a kör helyiségében külön szekrényben helyezett el.

Ezután ismerteti a budapesti kir. büntetőtörvényszék és járásbiróság legujabb gyakorlatát, mely arról tesz tanuságot, hogy immár az összes érdekelt tényezők és pedig maga az itélőbiróság is nemcsak hátrafelé néznek és csak a tettre kiváncsiak, hanem törődnek a tettessel magával és elsősorban azt mérlegelik, hogy annak jövő megmentése érdekében miként kellene a tételes törvényeket a legmegfelelőbben és legemberségesebben alkalmazni.

Aggódva várja a Gyermekvédelmi Bizottság, hogy a büntetőtörvénykönyv novellája mielőbb törvényerőre emelkedjék, mert semmi kétség sincs abban, hogy a novella, mint törvény, betetőzi a társadalmi törekvéseket és kötelezővé teszi minden érdekelt tényezőre azt, ami ma csupán egyéni jóakarattól függ.

— **Tiz év az országgyülés történetéből.** Ilyen czim alatt dr. Fayer Gyula kiválóan érdekes dolgozatot tett közzé. Dr. Fayernek ez rövid idő alatt a harmadik füzete, amely közjogi szempontból birálja alkotmányjogunk és parlamenti életünk ujabb fejlődését. Ezen füzet elé Wlassics Gyula bevezetést irt. Ebben, az állása kötelmei által reá rótt tartózkodással, a parlamenti élet lélektanának körébe eső elmélkedés nyomán, tudományosan tárgyilagos modorban megállapitja a szóban levő korszak történetéből a parlamentiség törvényei alapján vonható tanulságokat, a maga kijelentéseit a tanulmány fejtegetéseihez füzve.

A parlamenti alkotmányos kormányzat nem birja el az örök-egy kormányzó pártot és az örök-egy ellenzéket. Mert hiányzik a parlamenti alkotmány intézményének életfeltétele akkor, ha a többséggel szemben nincs oly kormányképes kisebbség, mely kormányzó többséggé lehet, és mely ezért az ellenzéken is minden tényében érzi a reá váró kormányzati felelősség sulyát. A parlamenti élet alkotmányos élettörvénye kérlelhetetlenül megköveteli azt, hogy az ellenzék kormányképtelensége ne legyen gátja a pártok váltakozásának, mert a hatalom kezelése is, az ellenzéki feladat is, egyformán alkotmányos hivatás.

A pártok váltógazdaságáról való törvénynek lényeges jellemző vonása azonban nem az, hogy a pártok tényleg és valóságban felváltsák egymást a kormányzat feladatában, hanem az, hogy választási rend és ellenzéki pártprogramm *ennek lehetőségét ne zárja ki.* Mert mind a hatalmat kezelő pártra, mind az ellenzékre nézve a hivatás változásának ez a lehetősége szabja meg a szükséges korlátot. A kormányzó pártot ez korlátozhatja a hatalmi tulkapásban, és rászorithatja arra, hogy a jogosult követelések elől ne zárkózzék el; az ellenzéket pedig visszatartja teljesithetetlen követelések támasztásától.

Az alkotmányos élet váltógazdaságának egy másik lényeges vonása az, hogy ha valamely kormányzó párt kisebbségre jut, át kell vennie az ellenzék hivatását.

Kiemeli Wlassics a tanulmányból, melyhez a bevezetést irta, hogy nem ellenkezik merőben a parlamenti élet alaptörvényével a kormányképtelen programmot valló ellenzéki alakulás sem, ha — mint pl. nálunk — simbolumképpen képviseli a nemzeti aspiratiókat.

A «Parlamenti Dolgok» legujabb füzetének egy másik tanulmánya a Házban tárgyalás alatt levő sürgősségi rend-

szabályhoz szól, és főképpen az elnöki állás pártatlanságának tárgyi biztositékait keresi.

— **A budapesti rabsegélyző egylet 1907. évi jelentéséből.** Az egylet müködésének legnagyobb részét a pénzbeli segélyek tették. 463 egyén 917 alkalommal részesült 10,700 K 76 fill. adományban. A legkisebb segély 1 K, a legnagyobb 240 K volt. Átlag egy főre 23 K 11 fill. esett. Pillanatnyi segély élelemre, ruházatra, utiköltségre vagy szerszámok beszerzésére 112 nőnek és 261 férfi szabadulónak adatott.

A letartóztatottak ártatlan családját, 64 családot a körülményekhez képest több izben, 41 családot pedig havi segélyben részesitett az egylet. A munkaközvetités intézménye is fejlődőben van. Dr. Dóczi Sámuel ügyvéd orsz. iparegyesületi ügyész az egylet által pártfogoltak közül 12 egyénnek állást, illetve munkát szerzett, akik ezideig állásukban vannak.

A menedékház jótéteményében 151 szabadult egyén részesült. Az általuk ott eltöltött napok száma 6889. Egy személy átlag 45 napig volt az intézetben. Rendszerint addig tartózkodtak itt a szabadultak — akik többnyire elcsigázott emberek voltak — mig megerősödtek és helyben vagy vidéken munkát vállalhattak. Naponként átlag 24 ember ellátásáról kellett gondoskodni és egy ember élelmezése, a gondnok családját is ideszámitva, 50 fill.-be került.

151 embernek munka-jutalma 1015 K 28 fill. volt, miből egy munkásra *6 K 65 fill.* esik. Ebből élnek addig, mig uj munkaadójuknál első bérük esedékessé válik.

A rend és fegyelem az egész év folyamán egyszer sem zavartatott meg.

A bevételek, mint a kiadások egészben a előző évek keretében mozognak. Állami segély az 1907. évben is 12,000 korona volt.

— **A magyar büntető eljárás tankönyve.** Dr. Finkey Ferencz tankönyve immár harmadik kiadásban fekszik előttünk. Ezt a 650 oldalra terjedő, csaknem teljesen átdolgozott uj kiadást is a Finkey világos és áttekinthető tárgyalási módszere jellemzi. Állásfoglalásai kiváló judiciumra vallanak; az egész könyv az idevágó bel- és külföldi irodalomnak alapos felhasználása mellett ennek részletes kritikáját tartalmazza. Különösen kiemeljük a birói gyakorlatnak bő ismertetését és birálatát, amely a szerző e müvét a gyakorlati szakférfiaknak is igen használhatóvá teszi.

— **Hiteljogi Döntvénytár.** A *Jogtudományi Közlöny* szerkesztősége tudvalevőleg négy önálló részre osztva kiadja az uj alapokra fektetett *Döntvénytár-t.* A hatalmas vállalat harmadik része, *Hiteljogi Döntvénytár* (váltó-, csőd-, kereskedelmi- és tőzsdei ügyekben) most jelent meg; szerkesztette dr. *Fabiny* Ferencz, ny. kir. itélőtáblai elnök. A vaskos kötet könnyen, áttekinthetően van beosztva, külön fejezetekként szerepelnek a kereskedelmi jogra, a kereskedelmi ügyletekre s a csődjogra, váltójogra vonatkozó döntvények s az egyes határozatok kapcsán rendszeres utalás történik az ugyanazon tárgyu előbbi közlésekre. Külön fel vannak tüntetve a határozatok közt felmerülő eltérések is. A minden izében modern gyüjtemény izléses és előkelő kiállitásban a *Franklin-Társulat*-nál jelent meg s 5 K-ért kapható.

— **A Magyar Jogászegylet** mult szombaton folytatta magánjogi vitaestély sorozatát. Az ezentul minden szombaton rendezendő vitaestély czélja, hogy nem nagyobb előadások, hanem fesztelen eszmecsere formájában tárgyalja a jogászegylet a polgári törvénykönyvünk tervezetének egyes fontosabb kérdéseit. Az ily üléseken történt felszólalások formához nicsenek kötve, gyorsirói feljegyzés tárgyát nem képezik és különösen gyakorlati czélokat szolgálnak, ugy, hogy mindenki, akinek bármily csekély megjegyzése vagy gyakorlati aggálya van, ennek kifejezést adhat. A jogászegylet czélja, hogy ezáltal az egész magyar jogászközönséget megnyerje magánjogi törvénykönyvünk előkészitésére.

Az utolsó ülésen *dr. Wittmann Ernő* ügyvéd, a Tervezet 1079. §-a alapján ismertette a joggal való visszaélés szabályozását. Reámutatott az e szakaszba lefektetett alapelvekre és azokra az intézkedésekre, amelyekkel a modern törvénykönyvek a joggal való visszaélést és a szabadságoknak a jó erkölcsökbe ütköző felhasználását sujtják. Az előadás kiegészitéseképp számosan szólaltak fel és praktikus esetekkel is megvilágitották a felvetett kérdést. Igy *Katona Mór és Schwarz Gusztáv* egyetemi tanárok, *Márkus Dezső* curiai biró, *Teller Miksa, Hevesi Illés és Besnyő Béla* ügyvédek. A megjelent jogászközönség nagy száma és élénk érdeklődése is mutatja, hogy a Tervezet ez uj tárgyalási rendszere teljesen bevált és a törvényelőkészités szempontjából is értékes anyagot szolgáltat. A jövő szombati vita tárgya a jó erkölcsökbe ütköző szerződés tényállásának elhatárzzása. (Tervezet 956—957. §.). Előadó *dr. Löw Lóránt.*

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A német perrendtartás és birói szervezet reformjának módositása** iránt a már több izben jelzett törvényjavaslat a birodalmi gyülés elé terjesztetett. Ezen javaslat értelmében a járásbirósági értékhatár, amely eddig 300 márka volt, 800 márkára bővittetett ki. Tervbe volt véve 50 márkán aluli ügyekben a felebbezésnek kizárása, azonban az egész jogászvilág egyöntetü ellenzése folytán ez a rendelkezés mellőztetett. A 800 márkás értékhatár még most is igen erős resensust kelt, ugy, hogy annak törvénybe iktatása még egyáltalán nem mondható biztositottnak.

Mint tudjuk, Németországban a törvény felhatalmazza az igazságügyi kormányzatot, hogy belátása szerint járásbirósági székhelyeken ügyvédi képesités nélküli ügyvédi ügynököknek (Prozess Agent) megengedhesse bizonyos körben az ügyködést. A mostani törvényjavaslat első tervezete ezt az ügyködést megszoritotta, amennyiben kimondotta, hogy csak olyan járásbiróságoknál engedélyezheti az igazságügyi kormány az ügyködést, amelyeknél kettőnél több ügyvéd nincs. A most benyujtott végleges szöveg szerint az igazságügyi kormánynak nincs megengedve olyan bíróságoknál perügynököknek az ügyködést megengedni, amelyeknél az ügyfelek ügyvéd általi képviseletére elegendő alkalom van. Ez a nagy általánosságban tartott szöveg az ügyvédi körökben erős ellenmozgalmat keltett.

Lényeges módositása a javaslatnak, hogy a perrendtartástól eltérően a tanuk ezentul nem előzetesen, hanem utólag teszik le az esküt, és pedig az eskü letétele aképpen történik, hogy a biró az esküformulát előmondja aképpen: «Ön esküszik stb. stb....», mire a tanu csupán a következőket mondja: «Esküszöm, Isten engem ugy segéljen!». Az esküvel való bizonyitás tekintetében ujitás, hogy a járásbirósági perekben a tanunak megesketése csak akkor történik, ha vagy a felek, vagy a bíróság kivánja. Ugyanez a szabály a szakértőkre nézve az összes eljárási nemekben. Ennek a módositásnak az a hátránya, hogy ha a felek nincsenek jelen a megkeresett biró előtti tanuhallgatáson, és utólag kérik a tanu megesketését, akkor ezzel bármelyik fél elhuzhatja az eljárást.

A javaslat még lényeges módositásokat tartalmaz az ügyvédi munkadijtarifára vonatkozólag is, amely módositások tekintetében az ügyvédi kar a saját érdekeit erősen érintve látja.

— **Az esküdtek szerepe a büntetés kiszabása körül.** Briand franczia igazságügyminiszter a kamarához oly értelmü javaslatot nyujtott be, amely szerint ezentul az esküdtek nemcsak a bünösség kérdésében itélkeznek, hanem a törvényszékkel együttesen a büntetés kiszabására is befolyást gyakorolnak. A javaslat szerint az esküdtek visszavonulván, előbb a bünösség kérdésében hoznak határozatot, azután pedig, ha a vádlottat bünösnek találták, a bírósággal együtt szavaznak a büntetés kérdésében és pedig először adják le szavazataikat az esküdtek, egyenként a megállapitott sorrendben, azután a törvényszék biró tagjai és végül a tárgyalást vezető elnök. A javaslat főindokául azt hozza fel, hogy az eddigi gyakorlat megmutatta, hogy az esküdtek félnek a magas büntetési tételektől, félnek attól, hogy a bíróság olyan büntetést fog a vádlottra kiszabni, amely büntetést ők nem tartanak igazságosnak és azért inkább felmentik a vádlottat, semhogy kiszolgáltassák egy véleményük szerint tulszigoru büntetésnek.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 14. szám. Budapest, 1908 április 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az 1907. év törvényhozása. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — A polgári perrendtartás javaslatához. *Dr. Kovács Marcel* aradi kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Tényálladéki jegyzőkönyv kiadásának megtagadása a vasut részéről. (Vasuti üzletszabályzat 71. §.) *Dr. Polgár Ármin* pozsonyi kir. törvényszéki birótól. — Van-e felfolyamodásnak helye közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen? *Dr. Fejér Ottótól.* — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1907. év törvényhozása.

IV.*

Az igazságügyi szempontból érdekes törvényekből elsősorban azokat kell emlitenem, amelyeknek bevallott czélja a *kir. Curia tehermentesitése* volt és amelyek ezt a czélt el is érték. Legfőbb bíróságunk ügyforgalma máris lényegesen csökkent és bizvást remélhető, hogy a jövő esztendő folyamán az egyes ügyek néhány héttel beérkezésük után elintézhetők lesznek, ugy, amint az a felülvizsgálati ügyekben már rég óta történik. Az ügyvédi rendtartás módositásáról szóló 1907: XXIV. tcz. is megtette kivánt hatását és bebizonyitotta az ügyvédi kar óhajainak életrevalóságát is.**

Ezeknek a soroknak nagy vonásokban ismertetés és általános jellemzés lehetvén csak czéljuk, természetesen nem bocsátkozhatom az egyes törvények rendelkezéseinek részletes birálatába. Néhány igen rövid észrevételt azonban még sem hallgathatok el.

Igy a polgári törvénykezést módositó XVII. tcz.-ből hiányzik olyan rendelkezés, amely a per tárgya értékének a rendes eljárásban is meghatározását lehetővé teszi oly módon, ahogyan azt a sommás eljárás szabja meg. Erre a rendelkezésre pedig ebben a törvényben azért lett volna szükség, mert a harmadbirósághoz felebbvitelt megszoritó 4. §. vagyonjogi perekben 1000 K-ás értékhatárt állapit meg. A bíróságok tehát a joghasonlóság kisegitő eszközével lesznek kénytelenek a rendes perek tárgyának értékét meghatározni. Helyesebb lett volna továbbá a törvény hatálybalépésének időpontját és a némiképpen visszaható erejü átmeneti intézkedéseket is magába a törvénybe foglalni, már csak azért is, hogy ne kelljen két jogforrásra utalni ezekben a fontos, de mégis egyszerü kérdésekben. Végül kivánatos lett volna a polgári döntvények ügyét a büntető döntvényeknek a XVIII. tcz.-ben történt szabályozásának módjára rendezni, hogy ebben a tekintetben teljes egyöntetüség legyen, ne pedig többféle, egymástól sokban eltérő rendelkezés.

Az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetdre való biztositásáról szóló XIX. tcz.-nek ugyan csak avval a részével akarok ehelyütt foglalkozni, amely igazságügyi vonatkozásu, de még sem mulaszthatok el a törvénynek egy rendkivül fontos elvi, bár nem igazságügyi jellegü rendelkezésére való rámutatást sem.

A törvény ugyanis, amint az cziméből is kivehető, a betegség és baleset esetére való biztositást *együttesen* oldja meg. Mikor én ezt az eszmét a törvény első javaslatának a Magyar Jogászegyletben megvitatásakor 1904 február havában fölvetettem (Magyar Jogászegyleti Értekezések XXIX. k. 6. (236.) füzet 52—54. l.), utalva arra is, hogy habár ez még sehol sincs igy megoldva, talán szabad lenne egyszer hazánknak is egy hasznos ideával megelőznie a többi törvényhozást: akkor a javaslat tudós szerkesztőjétől — Szterényi államtitkár urtól — azt a bőven megokolt választ kaptam, hogy ez az egybekapcsolás csaknem kivihetetlen, amit bizonyit az is, hogy nem oldotta meg ezt a kérdést Európának egyetlen törvényhozása sem (u. o. 85. l.). S ime, örömmel látom, hogy a megoldás még sem volt lehetetlen és remélhető, hogy a két vérrokon intézmény együttes szabályozása csakis hasznára lesz ennek az óriás horderejü szocziális kérdésnek.

Nem személyes okokból, hanem az ügy érdekében sajnálom azonban, hogy a törvény igazságügyi részében nem vették figyelembe a javaslat ellen a mondott alkalommal fölhozott néhány más, nézetem szerint lényeges kifogásomat.

Igy pl. a törvény 159. §-a szerint a választott bíróság elnökét, valamint a szükséghez képest egy vagy több helyettesét a választott bíróság székhelyén itélő birák sorából (Budapesten tehát a tábla vagy a Curia birái közül is) az igazságügyminiszter nevezi ki. (Itt, helyesen, mellőzték a javaslatnak kifogásoltam azt a tervét, hogy a kinevezés a kereskedelmi miniszterrel egyetértően történjék). «Tiszteletdijukat az igazságügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg rendeleti uton állapitja meg. A megbizás három évre szól....» «Az elnöki állás a szükséghez képest a választott bíróság székhelyén müködő kir. bíróság létszámába tartozó külön birói állásként szervezhető.»

Ezek a rendelkezések a birói függetlenséggel nem egészen összeférők, mert a megbizás visszavonását is, a tiszteletdijat is a minisztertől teszik függővé. Sokkal helyesebb lett volna — a törvényhozás egyöntetüsége érdekében is — a szabadalmi tanács szervezetét venni mintául (1895: XXXVII. tcz. 26. §.), a birákat az illető választott bíróság székhelyén való hivatali alkalmazásuk tartamára nevezni ki, és tiszteletdijukat a törvényben állapitani meg. Hasonlóképpen a birói függetlenséget sérti, hogy az állami munkásbiztositó-hivatal birói osztályának tagjai felett a fegyelmi hatóságot a hivatalnak nagyobb fegyelmi tanácsa — tehát nem független birói testület — gyakorolja, és hogy a fegyelmi szabályzatot a kereskedelemügyi miniszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg rendeleti uton állapitja meg, mely rendeletet, igaz, az országgyülésnek be kell mutatni (170. §.) — ami azonban nem zárja ki a rendeletnek tetszés szerint változtatásának és a változtatott rendelet alkalmazhatóságának lehetőségét

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 12. és 13. számban.

** Csak mellékesen akarok utalni arra, hogy noha az 1907: XXIV. tcz. 1. §. második bekezdése szerint a budapesti ügyvédi vizsgáló bizottság elnökének *két* helyettesét kell az ügyvédi kamara által választott tagok közül kinevezni, mégis az 1908. év tartamára *három* ilyen helyettes lett kinevezve.

Ugyanez a fegyelmi tanács állapitja meg, hogy a biztositási és birói osztály valamelyik tagja testi vagy szellemi fogyatkozás miatt állásának betöltésére állandóan képtelenné válván, nyugdijazandó, ami a birói függetlenségnek szintén nem megerősitése. Ezekben a kérdésekben is kivánatos lett volna a szabadalmi tanács szervezetét mintául elfogadni és magában a törvényben rendelkezni.

A munkásbiztositó-hivatal szervezete sem megfelelő, sem közjogi, sem perjogi szempontból. Részletekbe nem bocsátkozhatván, csak utalok arra, amit már 1904-ben hangsulyoztam, hogy a betegség és baleset ellen biztositás ügyét nem tartom olyan iparügynek, amelyre nézve a végrehajtás Horvát-Szlavonországokat illeti meg (1868 : XXX. tcz. 10. §.), hanem, hogy ez az ügy a közös törvényhozásnak és végrehajtásnak tárgya (u. o. 9. §.). Ebből az okból, de a feltétlenül szükséges egységes szervezet, főfelügyelet és joggyakorlat érdekében is helytelenitettem egy a magyar állami biztositási hivatallal mindenképpen egyenlőrangu, önálló országos munkásbiztositási hivatalnak Zágrábban szervezését, amit a törvény mégis elrendel (168. §.), a horvát-szlavon országgyülésre bizva a vonatkozó külön személyi, fegyelmi és szükségképpen bár nem kifejezetten a törvénykezési jellegü rendelkezéseknek is megalkotását.

Az állami munkásbiztositási hivatal birói osztálya, a törvény 179. §-a szerint, zárt ülésben, hetes-tanácsban itél. «A tanács a hivatal elnökén, illetve alelnökén, mint elnökön kivül, egy-egy kinevezett közigazgatási *vagy* birói és müszaki képesitéssel biró tagból, azonkivül két választott munkaadó és két, a biztositottak köréből választott tagból áll.» Mivel pedig a törvény 170. §-a szerint sem az elnöknek, sem a másodelnököknek nem kell, hogy birói képesitésük legyen: a munkásbiztositó-hivatal tanácsaiból esetleg a birói elem teljesen ki lesz zárva, és a kir. biró elnöklete alatt müködő választott bíróság határozatát olyan tanács fogja felülbirálni, amelynek egyetlen tagja sem jogász! Különben a 170. §. második bekezdése lehetővé teszi azt is, hogy *egyetlen birói képesitésü tagja sem legyen a munkásbiztositó hivatalnak*, mert a biztositási osztály fogalmazói személyzete és a birói osztály állandó birói tagjai *felerészben* az 1883 : I. tcz. 3. §-a *vagy* az 1869 : IV. tcz. 7. §-a, és felerészben az 1883 : I. tcz. 10. §-a értelmében (tehát müszakilag) képesitett egyénekből *nevezendő ki*.

Hogy a törvény a munkásbiztositási hivatal előtt való eljárást egészen a rendelettel szabályozás utjára tereli (181. §. utolsó bek.): alkotmányos szempontból sem helyeselhető. A törvényszervezte biráskodó testület csakis törvényben megszabott eljárási szabályok alapján szolgáltasson igazságot — ezt az alapelvet sohasem lenne szabad figyelmen kivül hagyni. Szivesen megengedem, hogy egy-egy részletkérdés kivánatossá teszi a könnyebben módositható rendelet utján szabályozást.

De módot lehet találni arra is, hogy a törvény az eljárásnak csak főbb elveit szabja meg, és hogy a részleteket tartalmazó rendelet ezek keretén belül mozogjon, de egészen a mindenkori miniszter tetszésére bizni valamely birói hatóság eljárásának szabályozását, ez a czélszerüség szempontjából sem helyeselhető. Ezen a fölfogásomon nem változtathat a præcedens esetekre utalás sem, mert azt, ami alapjában és jogi természeténél fogva helytelen és — nézetem szerint — közjogellenes, a korábban is elkövetett hiba sem teszi helyessé és jogi szempontból elfogadhatóvá.

A gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907 : XLV. tcz. részleteivel a törvény megalkotásakor sokkal többet foglalkoztak mind a napilapok, mind a szaklapok, semhogy azokra is vissza kellene térnem e helyütt is, ahol — ismétlem — csak általános jellegü birálatot mondhatok.

Az elvi álláspontom ebben a kérdésben röviden az, hogy én a külön cselédtörvényeket nem tartom helyükön valóknak, mert a cseléd jogviszonyait akár a munkaszerződés, akár a szolgálati szerződés keretében tartom csak méltányosan és igazságosan megoldhatónak, magától értődően mindazoknak a különbségeknek a figyelembe vételével, amelyek a családban élő cseléd helyzetéből szükségképpen folynak. Ez az elvi álláspontom magában foglalja a törvény irányának és jogászi tartalmának birálatát is.

Igen örvendetes jelenség az 1907. évi törvényhozásban *a közigazgatási bíróság hatáskörének kibővitése.*

Hazánkban még mindig nem méltányolják eléggé e bíróság kiváló fontosságát, noha nálunk nagyon is gyakoriak a panaszok a közigazgatási hatóságok eljárása miatt. Minden lépés, amelyet e bíróság hatáskörének kiterjesztése felé teszünk, a jogállam eszméjének tökéletesebb megvalósitásához visz közelebb, mert alkalmat nyujt a jogorvoslatra még a legfőbb foku közigazgatási hatóságnak esetleges jogellenes eljárása ellenében is és mert a független bíróság döntésének és irányitásának ad helyet olyan jogviszonyokban is, amelyeket eddig csak a czélszerüség szempontjából biráltak volt el, amely czélszerüség azonban önkénykedés és jogtalanság is lehetett.

Mennél bővebb a közigazgatási bíróság hatásköre, annál biztosabbak lehetünk afelől, hogy a közigazgatási hatóságok eljárását is, az üdvös czélszerüség szempontjai mellett, kizáróan jog és törvény fogja vezetni és azért óhajtandó, hogy mindegyik közigazgatási hatóság minden intézkedése ellenében legyen jogorvoslat a czélszerüségi, a helyi és pártpolitikai tekintetektől független közigazgatási bírósághoz.

Különösen örvendetes, ebből a szempontból is, hogy az 1907 : LX. tcz., amelyet par excellence alkotmánybiztositék jellegünek tart a hazai közvélemény, a közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztésénél mellőzte az 1896 : XXVI. tcz. taxativ rendszerét, amely rendszer eredménye az, hogy az 1866. évi törvény alapján oly kevés ügyben van a közigazgatási bíróságnak hatásköre. Remélhető, nogy a törvényhozás a jövőben az 1907 : LX. tcz. nyomán haladva, általános jellegü rendelkezésekkel és a taxatio lehető mellőzésével, mihamarább ugy fogja kiépiteni a közigazgatási bíróság intézményét, hogy a miniszteréknek igazgatási intézkedései ellenében is a független bíróság oltalma mennél nagyobb mértékben legyen igénybe vehető és hogy azok közül mennél kevesebb legyen az egyesegyedül politikai tekinteteknek kiszolgáltatott miniszteri felelősség szempontja alá vonható.

Mivel azonban természetes, hogy minden kis jelentőségü panasz még sem hozható a legfőbb közigazgatási bíróság elé : a teljes közigazgatási védelem csak akkor lesz megteremthető, ha közigazgatásunk reformjával egyidőben alsóbbfoku közigazgatási bíróságokat is alkot majd a törvényhozás.

De nemcsak az 1907 : LX. tcz. bőviti ki a közigazgatási bíróság hatáskörét, hanem a hatásköri bíróságról szóló 1907. évi LXI. tcz. is, amely a közigazgatási hatóságok és a bíróságok közt (beleértve a közigazgatási bíróságot is), ugyszintén a közigazgatási bíróság és a közigazgatási hatóságok közt felmerülő hatásköri összeütközések elbirálását kiveszi a minisztertanács kezéből, amelybe közel negyven esztendő óta volt «ideiglenesen» letéve és azt a m. kir. Curia és a kir. közigazgatási bíróság biráiból alakitott hatásköri bíróságra bizza. Mellőzve most annak a felmerült nagyérdekü kérdésnek a vitatását, vajjon helyes-e vagy sem a vegyes elemekből álló szervezetnek a megalkotása, megállapithatjuk, hogy a közigazgatási bíróság a LXI. tcz. alapján igen szép jogászi hatáskörhöz jut, amely bizonyára csak fokozni fogja e legfőbb bíróságnak is tekintélyét és sulyát.

Az 1907 : VI. tcz. 29. §-a a kereskedelemügyi miniszternek ama döntése ellen, amelylyel a tengeri hajózási vállalatoknak hajóbeszerzés, hajóépités vagy járatsegély czimén adott

segélyt vagy kedvezményt megvonja, panaszt enged a kir. közigazgatási birósághoz. Kivánatos lett volna, ha az iparfejlesztésről szóló 1907 : III. tcz.-be (10. §.) is vettek volna föl ehhez hasonló rendelkezést, amely a miniszteri discretióval szemben is birói oltalmat nyujthat és ilyképpen fontos anyagi magán- és közérdeket vesz ki esetleges politikai mérlegelés köréből.

A közigazgatási bíróság előtt panaszt enged a nem állami népiskolák jogviszonyáról és a községi és hitfelekezeti néptanitók járandóságairól szóló 1907 : XXVII. tcz. 9. §-a is, de csak a tanitó nem-készpénzbeli járandóságának értékmegállapitása kérdésében.

Az állami és a törvényhatósági alkalmazottak nyugdijviszonosságának szabályozásáról szóló 1907 : LIX. tcz. is, amely sok zavarnak és méltánytalanságnak veti végét, az e törvény alapján keletkezhető vitás kérdésekben a miniszternek (állami számvevőszék elnökének), illetőleg a törvényhatósági bizottságnak határozata ellen panaszt ad a közigazgatási birósághoz (6. §.), amely panasz — igen bölcsen — bővebb keretben mozoghat, mint az, amelyet az 1896 : XXVI. tcz. 83. §-a az állami alkalmazottaknak enged meg a végellátás kérdéseiben.

A hatáskör e kibővitései mellett 1907-ben az ügyek egyik csoportja tekintetében megszünt a közigazgatási bíróság hatásköre, t. i. a cseléd-, munkás- és napszámosügyekben, mert az 1896 : XXVI. tcz.-nek erre vonatkozó 79. §-át a gazdasági cselédek jogviszonyait szabályozó 1907 : XLV. tczikk 69. §-a hatályon kivül helyezte.

A közigazgatási bíróságról lévén szó, legyen szabad, befejezésül, az azt megalkotó és 1897 január 1. óta hatályos törvénynek egyik még végre nem hajtott rendelkezésére rámutatnom. Az 1896 : XXVI. tcz. 156. §-a ugyanis kimondja, hogy «a hatályban levő miniszteri rendeleteket és szabályrendeleteket — a bíróság hatáskörének rendeleti uton kiterjeszthetése céljából (16. §.) — az illető miniszteriek a jelen törvény életbeléptetésétől számitott öt év alatt át kell vizsgálniok». Ez az átvizsgálás, tudtommal máig sem történt meg vagy pedig — ha mégis megtörtént volna — ezen az alapon a bíróság hatáskörét nem terjesztették ki.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

A polgári perrendtartás javaslatához.*

7. Az 1. §. 2. *d)* pontja megfelel az 1893 : XVIII. tcz. 1. §. . *l)* pontjának. Az utóbbiban foglalt megszoritás: «mely kerese felett hozott itélet azonban a peres felek között levő dologi ogviszonyt el nem dönti» a javaslatban el van ejtve. Ez csakhelyeselhető, mert ezáltal — éppugy, mint a sommás visszahelyezési perekben — lehetővé van téve, hogy a jogkérdés, a járásbirósági értékhatáron belül, e perekben egyidejüleg eldönẗssék s ezzel egy ujabb pernek eleje vétessék. Ezen perekre a javaslat nem terjeszti ki a sommás visszahelyezési és határperek tekintetében a hatodik czimben (575—582. §§.) előirt különleges eljárást, nyilván azért, mert itt az ingatlan visszabocsátását nem tekinti annyira sürgősnek, hogy evégből a dologi jogra alapitott viszonkereset eldöntése előtt, részitéletre volna sikség. E perek alapja nem a birtokvédelem; s igy a gyors elintézést eléggé biztositja az a körülmény, hogy ezek, értékre való tekintet nélkül, járásbirósági eljárásra utalvák.

A kereset előfeltétele az, hogy az épület, épületrész vagy egyéb ingatlan határozott időtartamra, felmondásra vagy visszavonásig lett — bérleti viszonyon kivül — használatul átbocsátva. Előfordulnak azonban a gyakorlatban oly esetek, amidőn a kereset ezen pont alá nem vonható, és sem bérleti viszonyon, sem tulajdonjogon nem alapszik. Például az apa, amidőn leányát férjhez adja, neki és férjének ingyen lakást enged házában, de határozott időtartam, felmondás vagy visszavonás kikötése nélkül. Avagy kiköti, hogy a fiatalok vele jól bánni, neki a gazdaságban segédkezni tartoznak. Összevesznek s az apa a fiatalokat a házból ki akarja tenni. Az árverési vevő megengedi a végrehajtást szenvedőnek, hogy «amig jól viseli magát», a házban maradhasson, avagy nem szól semmit, hanem egyszerüen bent hagyja őt a házban, de végre megunja ezt az állapotot s a megvett házat birtokba akarja venni. Egyik esetben sem alapithatja felperes keresetét az 1893 : XVIII. tcz. 1. §. 5. *l)* pontjára, mert sem határozott használati időtartam, sem felmondás, sem visszavonás nem volt kikötve. Kénytelen tehát tulajdoni pert, rei vindicatio-t inditani, mely csak az értékhatáron belül tartozik a járásbirósághoz. Pedig a tulajdonjog — különösen a lakásapanage esetében — felek között nem is vitás.

A törvénynek az volt a czélja, hogy oly esetekben, midőn az ingatlan tulajdonjoga a felek közt nem vitás, és az átbocsátás — bérleti viszony nélkül — *ideiglenes használatra* történt, ezen ideiglenes használat további fennállásának vagy fen nem állásának rendszerint egyszerü kérdése feltétlenül a rövidebb járásbirósági peruton döntessék el. E czélt az 1893 : XVIII. tcz. 1. §. 5. *l)* pontja nem fedi be teljesen, mert taxatiója («határozott időtartam, felmondás, visszavonás») a precarium eseteit ki nem meriti. Helyesebbnek tartanám ezt a szövegezést: «*Bérleti és haszonbérleti viszonyon kivül ideiglenes használatra átbocsátott ingatlan vagy ingatlanrész visszabocsátása iránt a kikötött időtartam lejárta, felmondás, visszavonás, vagy az ideiglenes használati jogot megszüntető egyéb tények beállta alapján indított perek*».

VI. Az 1. §. 2. *e)* pontja a szolgálati szerződésből a munkaadó és munkavállaló közt felmerülő pereket, értékre való tekintet nélkül, a járásbiróság hatáskörébe utasitja. Ezzel ezen ügyeknek a biróság általi gyors elintézése eléggé biztositva lévén, legczélszerübb volna a házi cselédek, mezei munkások és gazdasági cselédek bérkövetelései tekintetében a közigazgatási hatóságok birói hatáskörét teljesen megszüntetni. Ezzel az igazságszolgáltatás és közigazgatás szétválasztásának elve a gyakorlati megvalósulás felé egy nagy lépéssel előbbre vitetnék — s ezen ügyek elintézésének alaposság̈a sem szenvedne, — végül a hatásköri kifogások és összeütkösek száma is tetemesen leapadna.

VII. A *g)* pont a járásbirósági hatáskört az utas és a fuvaros, vagy hajós között az utazás alkalmából keletkezett perekre terjeszti ki. Az indokolásból nem tünik ki, vajjon «fuvaros» alatt a vasut mint személyfuvarozó vállalat is értendő-e? Nem hiszem, hogy ez volna a törvény intentiója — hiszen ez esetben az utas által a vasuti üzem keretén belül szenvedett halál vagy testi sértés alapján inditott kártéritési keresetek, melyek az 1874 : XVIII. tcz. 7. §-a értelmében kizárólag a törvényszékhez tartoztak, az 1893 : XVIII. tczikk életbelépte óta pedig ennek 1. §-a 1. pontja értelmében 1000 K-ig sommás eljárásra tartoznak — most már kivétel nélkül a járásbiróság előtt lennének folyamatba teendők! De bármi legyen is a törvényhozó szándéka — hatásköri szabályok alkotásánál a magyarázatnak tág teret engedni nem szabad — s ezért ajánlatos lesz világosan kifejezést adni annak, hogy az utazás és különösen a vasuti üzem keretén belül az utas által szenvedett balesetből származó kártéritési perek ide tartoznak-e vagy sem?

VIII. Az 1893 : XVIII. tcz. 1. §ának 5. *c)* pontja a *három* évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és élelmezési követelések iránti pereket feltétlenül sommás eljárásra utasitotta. Ezzel szemben a javaslat 1. §-ának 2. *h)* pontja csak az *egy* évnél nem régibb ilynemü követeléseknek adja meg a járásbirósági feltétlen perutat. A járásbirósági hatáskör ezen megszoritása ellen aggályok merültek fel; ezek azonban az értékhatárnak 2500 K-ra történt felemelése folytán tárgy-

* Az előbbi közl. l. s [illegible]

talanokká váltak. Aki 2500 K-t meghaladó kamat, életjáradék-, tartási vagy élelmezési követelését egy évnél hosszabb időn át nem érvényesiti, arra nézve nem sérelmes, ha mulasztása folytán a hosszadalmasabb törvényszéki eljárást kell igénybe vennie.

IX. Az ideiglenes nőtartási perekre vonatkozó hatáskör tekintetében a javaslat két irányban tér el a jelenlegi jogállapottól. Az 1893 : XVIII. tcz. 1. §-ának 5. *c)* potja értelmében a nőtartási perek értékre való tekintet nélkül sommás eljárásra tartoznak, ha *három évnél nem régibb* időből származnak; ezzel szemben a javaslat 1. §-ának 2. *i)* pontja az ideiglenes nőtartási pereknél ezt az időbeli korlátozást nem ismeri, ennyiben tehát a járásbirósági hatáskört *kiterjeszti*. Viszont ugyanezen pont azt a *megszoritást* tartalmazza, hogy e követelések csak annyiban érvényesithetők a járásbiróság előtt, «amennyiben nincsenek a házassági per bíróságához utasitva».

Itt a javaslat zárjelben a 674. §-ra, utóbbinál pedig az 1894 : XXXI. tcz. 98. és 102. §-aira utal. Azonban a házassági törvény e szakaszai egyáltalában nem *utasitják* az ideiglenes nőtartás iránti követelést a házassági per bíróságához. A 98. §. szerint a biró a házassági per tartama alatt az ágytól és asztaltól való különélést csak *kérelemre* rendeli el — tehát ezzel kapcsolatban a 102. §. értelmében csak *kérelemre* intézkedik ideiglenesen a nő tartása iránt. Ezen a javaslat 674. §-a sem változtat, s nem is változtathat. A nő jelenleg tetszése szerint — akár a házassági perben a különélés elrendelése iránti kérelem kapcsán — akár a házassági per egyidejü folyamatban léte daczára, külön sommás perrel — érvényesitheti ideiglenes tartás iránti követelését. És habár a házassági törvény 98. és 102. §-ai segitségével a nő a vétkesség kérdésének vizsgálgatása nélkül, biztosabban és gyorsabban juthat ideiglenes tartáshoz, mégis azt látjuk, hogy e követelést a bontóperrel párhuzamosan, rendszerint külön sommás perrel érvényesitik. Ehhez a nőnek, az érvényben lévő hatásköri szabályok mellett, kétségtelenül joga is van; s ezért a bontóper folyamatban léte alapján emelt pergátló kifogások nem is vezetnek sikerre.

A javaslat 1. §. 2. *i)* pontjának indokolása szerint «a válóperrel való szoros összefüggésnél fogva czélszerübb, ha a tartási kérdésben is kizárólag a házassági per bírósága, vagy ennek az elnöke jár el, mintha más biróság előtt ujabb per indul meg». Helyes! Eszerint a javaslat czélja az, hogy a nő addig, mig a házassági per folyamatban van, s ennek keretében ideiglenes tartást kérhet — külön tartási pert ne indithasson. De amint kimutattam, a rendelkezés nem fedi az indokokat — mert szorosan véve, csak akkor van az ideiglenes nőtartás iránti intézkedés «a házassági per bíróságához utasitva», ha a nő ezt az ágy- és asztaltóli különéléssel kapcsolatban kéri — s igy a javaslat olyképpen is értelmezhető, hogy a nő ezentul is választhat a kétféle eljárás között akkor is, amidőn a bontóper folyamatban van. Félreértés kikerülése végett tehát — és tekintettel arra, hogy a házassági perben az ideiglenes nőtartás iránti intézkedés a javaslat 674. és 679. §-ai értelmében a felebbezési eljárásban is megtehető — az *i)* pont következőképpen volna szövegezendő: «*ideiglenes nőtartási követelések iránt inditott perek, ha a felek között a házassági per a törvényszék vagy a kir. tábla előtt folyamatban nincs*».

X. Az 1. §. 2. *k)* pontja («a házasságon kivüli nemzésből származó követelések iránt inditott perek, ideértve a törvénytelen gyermek tartása iránt inditott pereket is») megfelel az 1893 : XVIII. tcz. 1. §. 5. *b)* pontjának.

Előfordult, hogy a természetes atya helyett egy harmadik személy tartotta a törvénytelen gyermeket, s ez a harmadik személy akkor, amidőn a gyermek már nem szorult tartásra, az atyától kiadásai megtérítését követelte. Kérdés tárgyát képezte, hogy ez a kereset, mely nem «a törvénytelen gyermek tartására», hanem kizárólag az alperes helyett a multban tett kiadások megtérítésére irányult (polgári törvénykönyv tervezetének 352. §-a) — értékre való tekintet nélkül sommás eljárásra tartozik-e? A birróságok a járásbirósági hatáskört azon az alapon állapitották meg, hogy a követelés végeredményben «házasságon kivüli nemzésből» származik.

Ugyancsak e pontnál merül fel az a kérdés, vajjon a *természetes atyaság megállapitása* a járásbiróság hatáskörébe tartozik-e? Tényleg, lépten-nyomon találkozunk tartási perekben hozott itéletekkel, melyekben a marasztalást ily kijelentés előzi meg: «alperes az itt és ekkor született kiskoru X. Y. természetes atyjának *kimondatik*». A m. kir. Curia is azt jelenti ki 1896. I. 9. 47. számu itéletében: hogy «a törvénytelen gyermek tartása iránti törvényes kötelezettség csak az alperes atyaságának *kimondása* mellett állapitható meg». Hasonló a Curia 1897. I. H. 7. számu végzésének álláspontja.

Ezzel szemben a következő észrevételem van: Alperes a törvénytelen gyermek tartására kétféle alapon kötelezhető, és pedig vagy azért, mert az atyaságot akár a perben, akár a születési anyakönyvben elismerte, vagy azért, mert megállapitást nyert, hogy ő a kritikus időben a gyermek anyjával nemileg közösült. A tartási kötelezettség szempontjából, mai jogunk szerint — az anya feslett életmódjának esetétől eltekintve — a két alternativa között nincs különbség. De mig az atyaság elismerése esetében mondhatjuk, hogy az atyaság meg van állapitva, addig a másik esetben erről szó sem lehet. Sem az osztrák polgári törvénykönyv 163. §-a («Von dem wird *vermuthet*, dass er das Kind erzeugt habe», sem a Tervezet 360. §-a («a gyermek természetes atyjául azt kell *tekinteni*») szempontjából nem férhet ahhoz kétség, hogy a kritikus időben történt közösülés ténye alapján a nemzés csak *vélelmeztetik*. Birói gyakorlatunk következetesen marasztalja azt az alperest, aki csak azt bizonyitja, hogy az anya a kritikus időben mással is közösült. Ha tehát az anyával a kritikus időn belül ketten is közösültek — a biróság a kettő közül azt kénytelen tartásra kötelezni, aki ellen az anya keresetet indit. Ilyen, pusztán az anya választásától függő «*atyaságo*» nem lehet *kimondani*, *megállapitani*. Nem is ez a per tárgya és czélja, hanem a gyermek eltartása iránti kötelezettség megállapitása. S e kötelezettség alapja nem az atyaság, hanem a közösülés tényéből folyó *atyasági vélelem*, melynek — a házasságon kivüli relatióban — nincs is más czélja é létjogosultsága, mint a gyermektartási (esetleg az anya által a Tervezet 356., 357. §-ai értelmében támasztható kártritési) követelés előfeltételeinek megteremtése. Hiszen ez a élelem az orvosi tudomány mai állása szerint már meg van haladva — véghatáraiban inkább fictio, mint præsumptio — s a törvényhozók csak azért nem dobják sutba ez a vélelmet, mert a gyermek fentartásának érdeke közérdek, és mert nem tudják a törvényes bizonyitéknak ezt a kipróbált, rég schemáját valami jobbal helyettesiteni.

Igen tekintélyes oldalról hallottuk már hangoztatni, hogy mindazok, akik az anyával a kritikus időn belül közösültek, a gyermek eltartására egyetemlegesen kötelezendők, hiszen egyformán ellenük szól a «vélelem!» Hogyan lehet tehát az atyaságnak a vélelem alapján való kimondásáról, megállapitásáról egyáltalán beszélni?

Azt kérdezhetik ezután, van-e a természetes atyaságnak a tartási kötelezettségen kivül egyéb jogi jelentősége is? Eltekintve oly jogrendszer bekövetkezésének lehetőségétől, melyben a törvénytelen gyermek minden nemzőjének családtagja, családi és öröklési jogokban fog részesülni, már a Tervezet 346. és 347. §-ai, abban az esetben, ha a természetes atya a gyermeket az anyakönyvvezető előtt személyesen, vagy közokiratban elismerte, a gyermeknek atyai családnév viseléséhez való jogot, az atyának pedig — in subsidium — a gyermek személyére vonatkozó szülői jogot biztositják. Tovább

megyek; a természetes atyaságot, mint családjogi intézményt s ennek — elismerés alapján való — anyakönyvi bejegyzését az 1894 : XXXII. tcz. 41. §-a szabályozza, az 1894 : XXXII. tcz. 5. §-a értelmében pedig a 7-ik évet még be nem töltött s az atya által elismert törvénytelen fiu az atya kívánságára ennek vallását követi. Magától értetődik, hogy mindezen — ugy jelen jogállapotunkban létező, mint de lege ferenda már contemplált és még elképzelhető — joghatásokat csak az *elismert* s ezen alapon *megállapitható* természetes atyaság idézheti elő, nem pedig a vélelmezett atyaságnak specziális czélt szolgáló és csak jobbnak hiányában, szükségből fentartott intézménye.

Ezért helytelennek tartom azt a gyakorlatot, mely szerint a gyermektartási perben az alperes természetes atyaságát itéletileg kimondják. Ez nem szükséges; elég, ha a tartási kötelezettség a rendelkező részben megállapittatik s az atyasági *vélelem* az indokokban szerepel. *Atyaság megállapitása egyáltalán nem tartozik a járásbiróság hatáskörébe. Ez nem vagyonjogi, hanem elsősorban statuskérdés*, mely alapjában személy- és családjogi jellegü, s melynek a vagyonjogok csak további consequentiái. Ennek megállapitása tehát az 1868 : LIV. tcz. 94. §-a — és a javaslat 2. §-ának első bekezdése értelmében — a törvényszékhez tartozó perben kérendő.

Dr. Kovács Marczel.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tényálladéki jegyzőkönyv kiadásának megtagadása a vasut részéről. (Vasuti üzletszabályzat 71. §.)

— Adalék a vasut kártéritési kötelezettségének kérdéséhez. —

Felperes 67 darab ökröt adott fel Budapesten Pozsonyba. Az ökrök közül szállitás közben 6 darab elhullott, 3 darab pedig oly sulyosan megsérült, hogy azokat megérkezésük után nyomban le kellett vágni. Felperes azt állitotta, hogy a beállott kárt a vasut közegeinek gondatlansága és Rákos állomáson történt szabálytalan tolatás okozta és azt vitatta — alperes tagadásával szemben — hogy az üzletszabályzat 71. §-a értelmében felvett tényálladéki jegyzőkönyvben hivatalos megállapitást nyert, hogy a szállitmányban okozott kár tényleg az alperes közegeinek vétkességéből eredt, s csatolta alperes értesitéseit, melyekből kitünt, hogy alperes a tényálladéki jegyzőkönyvnek teljes másolatban való közlését megtagadta, és csak azt közölte felperessel, illetve ügyvédjével, hogy a sérülést, illetve elhullást az állatok szabadon hagyása, illetve az okozta, hogy a megkötés elmulasztatott, és felperes az állatokhoz kisérőt nem adott.

A biróság a per folyamán felhivta alperes m. kir. államvasutat, hogy a vasuti üzletszabályzat 71. §-a értelmében felvett tényálladéki jegyzőkönyvet záros határidő alatt jogkövetkezmények terhe alatt eredetben egész terjedelmében mutassa be. Alperes hivatkozással az 1868 : LIV. tcz. 188. §-ára és arra, hogy ő csak oly okiratot tartozik a perben felmutatni, melyet maga bizonyitékul felhasználni kiván, továbbá hivatkozva arra, hogy felperes a legfeljebb közös okiratnak tekinthető tényálladéki jegyzőkönyv felmutatására az 1868 : LIV. tcz. 188. §-a értelmében alkeresettel nem élt, az okirat bemutatását megtagadta.

A pozsonyi kir. törvényszék 2399/906. kk. sz. itéletével alperes kártéritési kötelezettségét megállapitotta azon indokolással, hogy a vasuti üzletszabályzat 71. §.* világos szavai és egyedül helyes értelme szerint a vasuttársaság a tényálladéki jegyzőkönyv tartalmát kivánatra «közölni» tartozik.

Ezen közlés alatt pedig semmiesetre sem érthető az, amit alperes a jelen ügyben tett, hogy t. i. egyszerüen értesitette felperest a perinditás előtt, a jegyzőkönyv tartalmára hivatkozással, arról, hogy kárigényét el nem ismeri, és kimondotta, hogy alperes nem volt jogositva a biróság felhivására a jegyzőkönyv bemutatását megtagadni, mert a vasuti üzletszabályzat 71. §-a, mint kivételes intézkedés az 1868. évi LIV. tcz. 188. §-ának alkalmazását kizárja. Minthogy pedig a felperes azt vitatta, hogy a tényálladéki jegyzőkönyvben a vasuti közegek vétkessége és a szabálytalan tolatás megállapitást nyert, s alperes ezt, holott ez a jegyzőkönyv bemutatása által módjában állott volna, meg nem czáfolta — az államvasutakat marasztalta.

A pozsonyi kir. tábla 1041/1906. p. sz. alatt felperes keresetét elutasitotta, mert a tényálladéki jegyzőkönyv bemutatásának megtagadását alperes marasztalására elegendő indoknak nem találta, és elfogadta alperesnek azt az érvelését, hogy a kérdéses okiratot az 1868 : LIV. tcz. 188. §-ának 1. bekezdése értelmében közölni nem tartozik, ha azt a perben használni nem kivánja.

A m. kir. Curia 1006/906. sz. alatt alperes kártéritési kötelezettségét a másodbirósági itélet megváltoztatásával a vasuti üzletszabályzat 77. §-ának 3. pontjára való utalással is («A felelősség alól... mentességnek nincs helye, ha a kár vasutnak vétkessége folytán keletkezett») megállapitotta, kimondván, hogy «az 1868 : LIV. tcz. 188. §-ában szabályozott alkereset czélja az okirat közösségének és hollétének a birói megállapitása. Elesik tehát a külön alkereset inditásának czélja akkor, ha valamely okirat közösségét és az ebből folyó közlési kötelességet külön törvény, vagy törvényt pótló rendelet kifejezetten megállapitja, és ha ezenfelül az okiratnak a közlésre kötelezett ellenfél birtokában léte nem vitás. Ez alá a szempont alá esik a keresetben megjelölt ökrök elhullása és megsérülése tárgyában az alperes államvasutak által az üzletszabályzat 71. §-a alapján foganatositott nyomozatról felvett jegyzőkönyv, melynek az alperes birtokában léte nem vitás és amelynek a felperessel való közössége s az alperes közlési kötelessége a jelzett §. 1. pontjának abban a rendelkezésében van megállapitva, amely szerint az áru teljes vagy részbeni elveszése, vagy megsérülése esetében kötelesek a vasutigazgatóságok azonnal beható nyomozást inditani, ennek eredményét irásbelileg megállapitani és azt kivánatra az érdekeltekkel közölni. Amely közlés alatt a dolog természete szerint nem az érdekelt vasutigazgatóság részéről a nyomozat eredménye felett nyilvánitott egyoldalu véleménynek, hanem magának a nyomozati jegyzőkönyv tartalmának a közlése értendő. A jelenlegihez hasonló esetekben tehát mi sem áll utjában annak, hogy a perbiróság a kifejtettek szerint felesleges alkereseti eljárás mellőzésével a közös okirat birtokában levő peres felet annak záros határidő alatt leendő bemutatására végzéssel felhivja s a vonakodás esetén a perrendtartás 188. §-ában meghatározott jogkövetkezményt alkalmazza. Amennyiben pedig a kir. törvényszék 284/k. 1906. számu végzésével az alperest a nyomozati jegyzőkönyv bemutatására záros határidő kitüzésével és a jogkövetkezményekre való utalással felhivta s az alperes a felhivás teljesitését 2399 ex 1906. sz. kérvénye szerint kifejezetten megtagadta, a szóbanforgó jegyzőkönyvnek az alperes részéről vitatott az a tartalma, hogy t. i. a foganatositott nyomozat a keresetben emlitett kárnak vétkes gondatlansággal történt tolatásból származását állapitotta meg, a perrendtartás 188. §-ában meghatározott jogkövetkezmények a fenforgó esetre való megfelelő alkalmazásával bizonyitottnak volt tekintendő».

A kir. Curia határozata oly elvi jelentőségü és uttörő törvénymagyarázatot foglal magában, hogy azt hiszem e lapok olvasói érdeklődéssel fognak arról tudomást venni. Mint az ismertetett ügynek elsőfoku előadó-birája, szorgos kutatás daczára az elvi kérdést a judikaturában eldöntve nem találtam, ami annál is könnyebben érthető, mert az államvasutak az ellenük folyó hasontermészetü kártéritési perekben, tapasztalat szerint, kivétel nélkül akadály nélkül közlik, illetve csatolják periratikhoz az üzletszabályzat 71. §. értelmében felvett nyomozati, helyesbben tényálladéki jegyzőkönyveket.

A kir. Curia által érvényre emelt törvénymagyarázat valóban hézagpótló, mert mig az 1868 : LIV. tcz. 186. §-a csak közös okiratról szól, addig az 1893 : XVIII. tcz. 81. §. első bekezdése nemcsak közös okiratról, hanem oly okiratokról is intézkedett, melyeket az ellenfél «kiadni vagy felmutatni különben is köteles», ez a rendelkezés azonban az 1893 : XVIII. tcz. 225. §. értelmében a rendes eljárásban nem bir hatálylyal. A kir. Curia elvi jelentőségü döntése lehetővé teszi és lehetővé tette a konkrét esetben, hogy a biróságok az anyagi igazságot érvényre juttathatták és teljesen érvényre emelhették a vasuti üzletszabályzatnak 71. §-át, melynek, mint minden, a vasuttársaságok jogi állását szabályozó kivételes intézkedésnek, az volt a czélja, hogy a gyengébb szerződő

* A kérdéses 71. §. igy szól: «Az áru teljes vagy részbeni elveszése, vagy megsérülése esetében kötelesek a vasutigazgatóságok azonnal beható nyomozást inditani, ennek eredményét irásbelileg megállapitani és azt kivánatra az érdekeltekkel közölni».

felet, a feladót, az erősebb szerződő féllel, a vaspályával szemben, kellő és beható védelemben részesitse.

Egyébként megjegyzem, hogy a polgári perrendtartás legujabb javaslata e tárgyban szintén az anyagi igazság legteljesebb érvényesülését czélozva, 325. § ában kimondja, hogy: «a bizonyitó fél kérelmére az ellenfél a birtokában levő okiratot fel köteles mutatni, ha a magánjog szabályai szerint az okiratot kiadni vagy felmutatni különben is köteles» és a bíróság a felmutatási kötelezettség felől vita esetében felebbvitel kizárásával, végzéssel határoz. A javaslat indokolása szerint az okiratok közösségének s egyáltalában a felmutatási kötelezettségnek kérdését a perrendtartás nem fogja szabályozni, mert ez nem perjogi, hanem magánjogi kérdés, amelyről egyébként — ugyancsak az indokolás szerint — a polgári törvénykönyv megalkotásáig az életbeléptetési törvény fog gondoskodni. *Dr. Polgár Ármin,*
pozsonyi kir. törvényszéki biró.

Van-e felfolyamodásnak helye közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen?

M. O. K. T. intézet az 1874 : XXXV. tcz. 111. §-a szerint végrehajtható közjegyzői okirat alapján valamelyik budapesti járásbiróságnál végrehajtást kért V. J. budapesti lakosnak ingatlanára. A járásbiróság a végrehajtást elrendelte és a végzést V. J.-nek kézbesittette, akit azonban visszajelentettek. Erre a járásbiróság a végrehajtást szenvedő részére a végrehajtási törvény 139. §-a értelmében ügygondnokot rendelt s a végzést ennek kézbesitette.

Az ügygondnok kutatásai nyomán megállapitotta, hogy V. J. a végrehajtási kérvény beadása előtt meghalt. Végrehajtási törvény 14. §. «Ha a marasztalt (kötelezett) fél időközben (nyilván: a végrehajtás alapjául szolgáló közokirat kelte és a végrehajtási kérvény beadása közötti időben) meghalt, ... a végrehajtás az ismert, vagy igazolt, esetleg az ismeretlen *örökösök* ellen rendelendő el». Az ügygondnok tehát az *örökhagyó* ellen elrendelt végrehajtást perorvoslattal támadta meg, és pedig, minthogy az 1874 : XXXV. tcz. 113. §-ának taxatiója ebben az esetben a kifogást kizárja: felfolyamodással.

A járásbiróság a felfolyamodást elfogadta és a hagyatéki iratokkal együtt a budapesti itélőtáblához felterjesztette.

A budapesti itélőtábla a felfolyamodást hivatalból visszautasitotta (11,435/907. szám), mert: «a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtással okozott jogsérelem az 1874 : XXXV. tcz. 113. §-a szerint csupán kifogással orvosolható, amiből következik, hogy a végrehajtást elrendelő végzés ellen a felfolyamodás törvény által kizáratott», nem mellőzve azt a megszégyenitő clausulát sem, hogy a törvény által kizárt jogorvoslat használatáért az ügyvéd-ügygondnok részére dij és kiadás meg nem állapitható.

Megegyezik ez a határozat a budapesti itélőtáblának e kérdésben követett gyakorlatával; de ellenkezik a törvénynyel; gyakorlati következményeit tekintve pedig káros és veszélyes.

Az 1874 : XXXV. tcz. 112. §-a közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás esetén az eljárásra vonatkozólag a következőképpen rendelkezik: «A kérvény beadása, valamint a végrehajtás elrendelése s a további eljárás, — amennyiben a jelen törvény eltérőleg nem rendelkezik, — a polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint történik». S rögtön utána a 113. §.: «A kötelezett fél kifogással élhet az elrendelt végrehajtás ellen: *a)* ha ...» Következik *a)—f)* pontok alatt az eseteknek *taxativ* felsorolása. Amiből a törvénymagyarázat legelemibb szabályai szerint következik, *először:* hogy kifogással éppen csak az *a)—f)* pontokban felsorolt sérelmeket lehet orvosolni, minden más esetben a kifogás ki van zárva; *másodszor*, hogy az *a)—f)* pontok alatt nem emlitett sérelmek esetében az általános szabályok szerint felfolyamodással kell a végrehajtást elrendelő végzést megtámadni. Ez oly egyszerü és természetes; valóban csodálatos, hogy erről beszélni kell. «Amennyiben a jelen törvény eltérőleg nem rendelkezik.» De eltérőleg éppen csak az *a)—f)* pontokban felsorolt kivételekre nézve rendelkezik.

A törvény világos és félre nem érthető rendelkezése mellett talán fölösleges is, hogy magasabb szempontokra, a legis ratióra utaljunk. Csak ennyit: elképzelhető-e, hogy a törvény a birói itélet alapján elrendelt végrehajtás ellen a perorvoslatot egész általánosságban, korlátozás nélkül megengedje, ellenben a közjegyzői okirat alapján, tehát az itéletnél gyöngébb alapon elrendelt végrehajtás esetén a perorvoslatot általánosságban kizárja és csak kivételképpen, egynéhány felsorolt esetekben engedje meg?

E felfogás gyakorlati veszélyessége ott rejlik, hogy számos sérelem lehetséges, amely az 1874 : XXXV. törvényczikk 113. §-ának *a)—f)* pontján kivül esik. Egyáltalában csak bürokratikus rövidlátás képzelhet olyat, hogy az élet kimeríthetetlen változatosságu jelenségeit egynéhány pontba kodifikálni lehet. Ki volna tehát zárva a perorvoslat a konkrét esetben, melyből e fejtegetések kiindulnak, jóllehet a végrehajtás kérése és elrendelése világosan törvény ellenére történt; ki volna zárva abban az esetben, ha a végrehajtást egy a közjegyzői okiratban megnevezett adóssal azonos nevü, *más* egyén ellen rendelik el; ki volna zárva, ha a végrehajtást nagyobb összeg erejéig rendelik el, mint amilyenről a közjegyzői okirat szól; ki volna zárva, ha a bíróság a végrehajtató kérelmén tulterjeszkedik stb. A legutóbbi lehetőség egyik esetében (a bíróság nagyobb összeg erejéig rendelte el a végrehajtást, semmint végrehajtató kérte) a kolozsvári kir. tábla ki is mondotta: «... a sérelem az 1874. évi XXXV. tcz. 113. §-ának *a)—f)* pontjai alapján emelhető kifogással orvosolható nem lévén, *ebből és a dolog természetéből* is következik, hogy az ... az 1881 : LX. tcz.-ben szabályozott fölebbvitel utján orvosolható.» (1896 október hó 20. 2828. szám.)

A végrehajtás elrendelése kérdésében a kir. tábla végérvényesen dönt. Kivánatos volna, hogy ezek a döntések, legalább ott, ahol a törvény világosan rendelkezik, megnyugtatóak legyenek. A végrehajtást szenvedő sebére gyönge ir az, hogy az ő esetére volt már præcedens: hogy a szent jogegység * érdekében mások is kárt szenvedtek.

Dr. Fejér Ottó.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet könyvkiadó-vállalata.** A Magyar Jogászegylet a mult évben a jogi monografiai irodalom fejlesztésére könyvkiadó-vállalat létesitését határozta el. Ennek előkészitését a *Nagy Ferencz* elnöklete alatt álló bizottság már befejezte, ugy, hogy az első évfolyam két kötetét az előfizetők már megkapták. Örömmel üdvözöljük a Jogászegylet ezen. általános támogatásra méltó vállalkozását.

A vállalat két kötettel indult meg.

A bevezető kötet czime *A jog*, szerzője *Kunz Jenő*. Szerző a jog alapfogalmával foglalkozik, elválasztva azt az egyéb cselekvési parancsoktól. Behatóan fejtegeti az igazságosság és jog viszonyát és a jogalkotó hatalom lényegét. Végül a jogszabályok hatását vázolja társadalmi szervezetre. A füzet eképpen a jogi alapfogalmakkal ismerteti meg az olvasót és általános érdeklődésre is számot tarthat, mert a jogi és ethikai problemák mélyére hatol és uj szempontokat tár fel. *Kunz Jenő* munkájának ára 2·40 K.

A második kötete a kiadóvállalatnak *A magyar szerzői jog.* Irta *dr. Kenedi Géza.* A Magyar Jogászegylet szerzői jogunk egész anyagának feldolgozására dr. Kenedi Gézát kérte fel, aki ugy irói, mint jogászi kiválóságánál fogva leginkább hivatott e nehéz materia feldolgozására. Kenedi e kötettel folytatja szerzői jogba vágó müvei sorozatát. Szerző könyvében mindenekelőtt a szerzői jog történeti kifejlődésével és a szerzői jog mai tudományos fejlődési állapotával vet számot s rövidre fogott általános részszel vezeti be az olvasót törvényünk (1884 : XVI.) rendszerébe. A munka derékrésze természetesen a magyar szerzői jog rendszeres magyarázata. Az anyagi és alaki jog egészen fel van dolgozva benne, ideértve az eljárási rendeleteket, a nemzetközi szerződéseket és függelékül a berni egyezmény szövegét is. A magyarázat e törvény rendszerében a gyakorlati életbeni használhatóságra való nagy figyelemmel történik. A nálunk még megoldatlan szerzőjogi kérdések (olvasókönyv, megzenésités, grammofon, fonográf) külö-

* Csodálatos az az állhatatosság, melylyel egyébként annyira ingadozó joggyakorlatunk egynémely korábbi *rossz* határozatához ragaszkodik.

nös figyelemmel vannak benne kezelve. De feldolgozta szerző a rendelkezésre álló egész birói gyakorlatot is, ami által a könyv gyakorlati jellege van biztositva. A kézikönyv rendszerében megjelenő, könnyen kezelhető mü kiadásával a Magyar Jogászegylet nagy szolgálatot tett irodalmi, müvészeti, kiadói és jogszolgáltatási életünknek, ahol a szerzői jog fontossága egyre növekszik. Eddig Knorr Alajos régi müvén kivül e téren monografikus kézikönyvünk nem volt. (A 250 oldalra terjedő kötet ára 6 K.)

— **Stammler professor a Magyar Jogászegyletben.** A Magyar Jogászegyletnek a jövő héten illusztris vendége lesz. Aprilis 8-án, szerdán este 6 órakor tart előadást a Jogászegylet teljes ülésén (az ügyvédi kamara disztermében, V. Szemere-utcza 10.) a hallei egyetem nagyhirü jogtanára, *dr. Stammler Rudolf*, a «Helyes jogról». A kitünő tudós egyike Windscheid tanitványainak és a tételes magánjog beható müvelése mellett a jog elméletét széles alapon nyugvó gazdaság-philosophiai és szocziális kutatásokkal uj alapokra helyezte. E tekintetben legkiválóbb müve a «Wirtschaft und Recht», amely a Marx-féle történelmi materializmus elméletének tüzetes és tudományos birálatából indul ki, de egyuttal ebben a munkájában vannak lefektetve *Stammler* társadalmi bölcseletének alapelvei. Ennek a nagyszabásu elméletnek gyakorlati továbbépitését a «Lehre vom richtigen Recht» czimü ujabb müvében adta. Az előadás iránt jogászkörökben annál nagyobb az érdeklődés, minthogy *Stammler* egyuttal kiváló előadó, és ebben az előadásában rendszerének gyakorlati alkalmazását kivánja bemutatni, a magyar polgári törvénykönyv tervezetén. *Stammlernek* ez az előadása méltán sorakozik ama külföldi jogtudósok, mint *Liszt* és *Zitelmann* előadásaihoz, kik a Magyar Jogászegyletben tartott felolvasásaikkal a hazai és a külföldi jogtudományosság érintkezését élénkitették.

— **A Magyar Jogászegylet** mult szombaton folytatta magánjogi vitasorozatát, melynek keretében polgári törvénykönyvünk tervezetének egyes fontosabb kérdéseit fesztelen eszmecsere alakjában tárgyalja. Az ily üléseken történt felszólalások nincsenek formához kötve, ugy, hogy mindenki, akinek a felvetett kérdéshez bármilyen inditványa vagy megjegyzése van, ennek kifejezést adhat. A mult szombaton a Tervezet 956. és 957. §-ai alapján «a jó erkölcsökbe ütköző szerződés»-ről volt szó. Az előadó, *dr. Löw Lóránt* vázolta a felvetett kérdés főbb irányelveit, és különösen arra mutatott reá, hogy a tényállás elhatárolása nagy nehézségeket okoz. A judikaturából vett példák mutatják, hogy a gyakorlat ingadozó és a kellő ismérvet az erkölcstelen szerződések elhatárolására nehéz feltalálni.

A tárgyhoz hozzászóllottak *dr. Schwarz Gusztáv*, *Márkus Dezső*, *Almási Antal* és *Szladits Károly*. A Jogászegylet mind növekvő érdeklődéssel kiséri a vitaestély sorozatát, melynek ez idényben április 4-én lesz utolsó estéje, midőn *dr. Almási Antal* fogja előadni a Tervezet állásfoglalását a szerződésszegésre való felbujtás esetében.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület** magyar csoportja a Magyar Tudományos Akadémia kis disztermében 1908. évi április hó 10-én (pénteken) délutáni 6 órakor ülést tart. Napirend: 1. A N. B. E. 1908-iki amsterdami kongresszusán tárgyalandó második kérdésnek folytatólagos megvitatása: A tanuvallomások psychologiája. Felszólalnak: dr. Nagy Károly, dr. Ranschburg Pál. — 2. Az emlitett kongresszuson tárgyalandó harmadik kérdésnek megvitatása: A kiadatás nemzetközi szabályozása, Előadó: dr. Berinkey Dénes.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél** négy uj birói állás rendszeresittetett és kerül a napokban betöltésre. A személyszaporitást az ügyforgalom lényeges emelkedése tette szükségessé.

— **Felesleges zaklatás.** A következő levelet kaptuk: A kereskedelmi és váltótörvényszéknél egy periratot kellett iktatnom. Miközben a jegyzőkönyvbe a helyszinén szerkesztett periratomat beirtam, rájöttem, hogy a peresitett követelés egy a peres felek közt lefolytatott és általam vitt perben előzőleg már érvényesittetett. Azonnal felsiettem az irattárba, hogy az iratokból a tényállásról meggyőződjem, de meglepetésemre azt az udvarias választ kaptam, hogy az ügyre vonatkozó végzés nélkül az iratokat nem láthatom, hacsak elnöki engedélyt nem hozok. Nem hatott abbeli érvem sem, hogy a perből kitünik, hogy csakugyan én vagyok az alperesi ügyvéd (személyazonosságom a személyzet előtt nem volt kétséges), mit tehettem mást, neki indultam az elnökség helyisége felé, mikor a 11 órai csengetés felhangzott, ami azt jelentette, hogy vége az irattári órának és még az elnöki engedély sem szerzi meg aznap az iratokat. Hogy miért nem lehet magának a perbeli ügyvédnek a saját maga által vitt per iratait megmutatni, azt megérteni nem tudom.

— **Polgári jogigény, amelynek nincs illetékes bírósága.** Az 1907:XIX. tcz. értelmében a munkás a baleset által okozott kárt az Országos munkás-betegsegélyző és balesetbiztositó pénztártól igényelheti.

Egy munkás, aki után a törvényelőirta biztositási járulékot ugy a munkaadó, mint maga a munkás befizette, azon czimen inditott a kir. kincstár ellen a budapesti kir. törvényszék előtt pert, mert ő munkaadójától az 1907:XIX. tcz. értelmében kártéritést nem igényelhet, viszont az ezen törvény által felállitani rendelt országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztositó pénztár tényleg egészen a mai napig nem állittatott fel és igy kárigényét a pénztár ellen nem érvényesitheti. A kereset ezen előzmények után kettős alapra van fektetve; egyrészről felperes szerint a kincstárt kötelezőleg terheli azért, mert az ő, illetőleg közegének, a kereskedelemügyi kormánynak mulasztása okozta azt, hogy törvényen alapuló jogigényét a törvényes forum előtt nem érvényesitheti, másodszor azért, mert a biztositó pénztár az állam által alkotott s törvényen alapuló olyan intézmény lévén, melynek a munkás a járulékokat szükségképpen fizetni tartozik, a kir. kincstárt törvényes szavatosság terheli az általa létesitett intézmény magánjogi kötelezettségeiért.

— **Uj joggyakorlat?** (Ügyvédi körökből.) Egy váltó alapján, melynek elfogadója egy bejegyzett közkereseti társaság, sommás végzés kibocsátása kéretett a közkereseti társaság beltagjai ellen. A nagyváradi kir. törvényszék (459/908.) megtagadta a czég beltagjai ellen a sommás végzés kibocsátását, mert «az, hogy a czég beltagjai saját személyükben vállaltak kötelezettséget, a kereseti váltóból nem tünik ki, *azon alapon pedig, hogy ezek a váltóelfogadó közkereseti társaság beltagjai, váltói uton nem marasztalhatók*». Felfolyamodás folytán a nagyváradi kir. itélőtábla (464/P. 908.) «indokai alapján» helybenhagyta e határozatot. Felfolyamodás ez ellen nem lévén, meg kell nyugodni *ebben* a határozatban, mely fenekestül felforgat minden eddigi gyakorlatot és szinte kigunyolja a kereskedelmi törvényt.

— **A megyei intézmény alakulása és müködése Nagy Lajos alatt.** Ezen czim alatt dr. Gábor Gyula nagyérdekü monografiát bocsátott közre. Az oklevéltári kutatás alapján készült munka 240 oldalra terjed, és négy részből áll. Az első rész a megye és közönségéről szól, tárgyalván benne a megye területét, székhelyét és tisztikarát, a második a megyei élet jellemzésének és a vármegye müködésének van szentelve; itt különösen kiemeljük a törvényhozásban való részvételről szóló fejezetet, valamint a megye, mint közigazgatási szerv müködésének részletes kifejtését, és a megyei igazságszolgáltatás vázlatát. A harmadik rész az erdélyi és szlavóniai megyékkel foglalkozik, mig a negyedik rész a szerző által levont eredményeket tartalmazza. Szerző végső konkluziója, hogy Nagy Lajos korában a korona és a megye egymást kölcsönösen ellensulyozó alkotmányjogi tényezők. Függelékül szerző becses kiadatlan okiratokat közöl.

— **Jogirodalom.** Dr. Schiller Bódognak a Jogászegyletben «A Hármaskönyv egyik állitólagos főforrásáról» czimen tartott előadása a Magyar Jogászegyleti Értekezések sorában megjelent (283. sz. füzet).

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Nyilt számlakövetelések leszámitolása.** Mint tudjuk, ujabban nagyon el van terjedve a váltókövetelések leszámitolásának mintájára a nyilt számla, illetőleg a könyvkivonati követeléseknek leszámitolása, más szóval elzálogositása. Ez rendszerint akképen történik, hogy a hitelező, kinek nagyobb számban vannak a kereskedelmi könyvébe bevezetett hitelügyletei, adósai elleni követeléseit egy pénzintézetre ruházza tulajdonjogilag megfelelő ellenérték mellett. Ujabb időben ezzel az intézménynyel sok visszaélés történt. Egyrészről a hitelező a nála befolyt összeget nem szolgáltatta mindig ki a leszámitoló intézetnek, másrészről a kettős leszámitolás esete is elég gyakran fordul elő.

Ezen utóbbi visszaélés tekintetében az osztrák bíróságok előtt igen tanulságos eset fordult meg. Egy nagykereskedő üzletfelei elleni nyilt követeléseit egy pénzintézetnél leszámitoltatta. Ez akkép történt, hogy a nagykereskedő minden egyes leszámitolt követelésnél megjegyezte a leszámitolás tényét és ezenfelül az egész leszámitolási ügyletet főkönyveibe bevezetvén, az erről szóló könyvkivonatot a leszámitoló intézetnek átadta. Nehogy pedig a nagykereskedőnek hitele befolyásoltassék, az egyes adósok nem értesittettek a megtörtént leszámitolásról és a követelések inkasszójával maga a nagykereskedő bizatott meg, kiköttetvén, hogy minden egyes esetben azonnal a pénz befolytakor tartozik azt a leszámitoló intézetnek kiadni. Kiköttetett az is, hogy ez az inkasszó megbizás a leszámitoló intézet részéről bármikor visszavonható. A nagykereskedő azonban fizetési zavarokkal küzdvén, akkép szerzett pénzt, hogy a már egyszer leszámitoltatott követeléseket másodszor is leszámitoltatta és a követelésekről szóló jegyzéket a másik intézetnek is kézbesitvén, a a leszámitolás, illetve az engedmény tényéről még az egyes adósokat is külön-külön értesitette. A nagykereskedő időközben csődbe jutott és megszökött és most a két pénzintézet pert folytatott a követelések tulajdonjoga iránt. A leszámitolást utóbb eszközölt intézet arra hivatkozott, hogy az első leszámitolás nem volt joghatályos, mert az egyes adósok a cessióról értesitve nem lettek, mig az első pénzintézet azt vitatta, hogy a cessió jogérvényének nem feltétele az adósok értesitése és miután ő már a tulajdonjogot a követelésekre egyszer megszerezte, ez a tulajdonjog másra nem volt jogérvényesen átruházható.

Az osztrák legfőbb bíróság az utóbbi álláspontra helyezkedett, kifejtvén, hogy a cessió érvényességéhez és a tulajdonjog megszerzéséhez elegendő az a jelképes aktus, amely az átruházásnak az illető számláknál való feljegyzésében és a leszámitolásról szóló könyvkivonatnak a hitelező részére való átadásában nyilvánul. A debitor cessus értesitése nem lényeges feltétele a szerződésnek és a tulajdonjog átruházásának, hanem csupán arra való, hogy a tulajdonjogot megszerzett hitelező attól a veszélytől megóvja magát, hogy az adós a közvetlen hitelezőnek, a követelés átruházójának fizessen. Ha azonban a leszámitolást eszközlő intézet az inkassóval magát az engedményező hitelezőt bizta meg, akkor ez, mint megbizott, a pénzt az ő részére vette fel.

— **Kiköthető-e az ügyvédi kamara választmánya, mint választott bíróság?** Egy osztrák ügyvéd saját ügyfelével a perben és peren kivül felmerült munkadijak tekintetében összekülönbözvén, megállapodtak, hogy felkérik a kamara választmányát, az döntse el a vitát. A fél kötelezte magát, hogy az összeget, melyet a kamara választmánya meg fog állapitani, az ügyvédnek megfizeti. Minthogy azonban a fél utólag vonakodott a választmány által megállapitott költségeket megfizetni, a dolog perre került. A járásbiróság a megállapodást nem tekintette ugyan választott bíróság iránti szerződésnek, azonban kimondotta, hogy miután a felek megállapodtak abban, hogy a költségek mérvét a kamara állapitja meg, ez a megállapodás bíróilag is respektálandó. A két felsőbiróság ezen itéletet megváltoztatta. A legfőbb biróság itéleti indokolása szerint a feleknek nincs joguk a bíróságnak azon hatáskörét, melyet reá a törvény ruházott, egy más hatóságra bizni és az ilyen megállapodás nem képezheti érvényes szerződés tárgyát.

— **Erkölcsi kár reparációja Franciaországban.** A Code civil 1382. §-a szerint: «Az ember bármely cselekménye, amely másnak *kárt* okoz, azt, akinek hibájából történt, kártéritésre kötelezi». A törvény nem különböztet anyagi és erkölcsi kár közt. A gyakorlat az erkölcsi kárt is megitéli.

Mutatják ezt a következő esetek:

1. Egy franczia tudós ujfajta élesztőt talált föl, mely találmány kiaknázását és az áru forgalombahozatalát ingyen átengedte egy gyárosnak, azt is megengedve, hogy reklámjaiban az ő nevére is hivatkozzék. Mindamellett ugyanezt az élesztőt nem a jogosult, hanem egy másik gyáros hozta forgalomba és falragaszain nagy betükkel hirdette a tudós nevét. Utóbbi az őt eme jogosulatlan eljárás folytán ért nem anyagi, hanem erkölcsi kár reparációja iránt keresetet inditott a szajnai törvényszék előtt, mely a keresetnek helyt is adott. (1905 márczius 4.).

2. Hasonló tárgyu határozatot hozott a chambéry-i törvényszék (1907 junius 25.), kimondván, hogy aki valakit jogtalanul őrült gyanánt elmegyógyintézetbe internáltat, a pusztán érzéseikben sértett szülőknek kártéritéssel tartozik, még ha, mint a döntés tárgyát képező esetben, a gyógyintézetben tartás igen rövid, csak néhány órai időre terjedt is.

3. *A neomalthusianus tanok terjesztését,* illetve ily tanokat tartalmazó prospektusoknak beküldését a czimzettel szemben elkövetett jogsérelemnek minősitette a szajnai és a lillei törvényszék (1896 julius 1. és 1907 junius 6.). A prospektus beküldése az indokolás szerint egyrészt azt a feltevést dokumentálja, hogy a czimzettet erkölcstelen cselekményre képesnek tartják, másrészt pedig azt a veszélyt rejti magában, hogy a család megismeri a fogamzásellenes praktikákat. A családi tüzhelyet meg kell óvni oly közlemények inváziójától, amelyek oda hivatlanul tolakodnak be, méltóságát megsértik és a gyermekek erkölcsét megronthajják. Ily cselekmény a vétkes károkozást megállapitja s ennélfogva a Code civil 1382. §-a értelmében kártéritésre kötelez.

4. *Feljelentés, mint erkölcsi kényszer.* A franczia jog szerint aki valamely büncselekmény által akár anyagi, akár erkölcsi sérelmet szenvedett, jogositva van a tettessel akként megállapodni, hogy a panaszt csak bizonyos pénzösszeg ellenében vonja vissza. Ez folyik a franczia jog azon alaptételéből, hogy nemcsak az anyagi, hanem az erkölcsi kár is kártéritési igényt ad. De ha ezt az ellenértéket a feljelentő a maga számára valóságos erkölcsi kényszer utján eszközölte ki, akkor az ügylet semmis. (Cour de Cassation 1895 aug. 17. és legujabban a Cour de Paris 1907 julius 31.) Az utóbbi döntés közelebbről is præcisirozza ezt a jogelvet és kifejti, hogy az adós az ügylet semmiségét csak annyiban érvényesitheti, hogy tartozását arra az összegre redukálhatja, amely tényleg megfelel az ő büncselekménye által okozott erkölcsi kár reparációjának és arányban áll azzal az érdekkel, amelyet a panasz visszavonása rá nézve képvisel. Ebből folyik tehát, hogy a panaszosnak a panasz visszavonását megfizettetni mindenkor joga van, csak nem szabad a kényszerhelyzettel *visszaélve* exorbitans ellenértéket követelni. *h—i.*

— **A testi büntetés Angliában.** A humanismusáért és kulturájáért annyira bámult egyesült királyságban manapság két esetben alkalmazzák a korbácsolást. Az egyik a letartóztatási intézetekben levő foglyok által elkövetett rakonczátlankodás esete, amikor azonban az államtitkárság előzetes beleegyezése kell az itélet végrehajtásához. A másik az Erzsébet királynő korából származó csavargókra vonatkozó törvény (Vagrancy Act) esete, amely szerint a közigazgatási hatóság a harmadizben is visszaesőnek bizonyult csavargót (incorrigible rogue) korbácsolással büntetheti. Hasonló itéleteket a legutolsó napokban is végrehajtottak. Ez alkalomból a szaksajtó kikel ez ellen a barbár törvény ellen és eltörlését követeli. Kiemelik, hogy mig a letartóztatási intézetekben levőket csak az államtitkár jóváhagyásával szabad ezzel a gyönyörüséges büntetési nemmel sujtani, addig a csavargó teljesen a közigazgatási hatóság önkényének van kiszolgáltatva. Pedig az a «javithatatlan gaz» igen gyakran egy szerencsétlen éhenkórász, akinek egyetlen büne, hogy kénytelenségből koldult és a csillagos ég alatt töltötte az éjszakát, vagy esetleg egy becsületes munkás, aki egy időre nem tudott keresetet találni. Utalnak arra is, hogy ez a büntetési nem éppen nem bizonyult elrettentő erejünek. Igy Delaware amerikai államban, ahol előszeretettel alkalmazzák és az utolsó 6 évben nem kevesebb mint 235 embert korbácsoltak meg, ezek között 60 olyan volt, aki nem először került a deresre és 10 olyan, aki nem kevesebb, mint hatszor szerepelt. Ebből következik, hogy a korbácsot is meg lehet szokni.

Jogi könyvek Részletfizetésre legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.
szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.
Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.
Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Nyug. kir. aljárásbiró, ki hét évig mint közjegyzőhelyettes müködött, helyettesi állást keres. Czim a kiadóhivatalban. 12821

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 15. szám. Budapest, 1908 április 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Stammler Rudolf. —*w.* —*nt.* — Szabad jog, szabad jogtudomány. *Dr. Zerkowitz Zsigmond* budapesti ügyvédtől. — Az ügyvéd mint adóvégrehajtó. *Dr. Alföldi Dávid* egri ügyvédtől. — A végrehajtási törvény módositása. *Dr. Antal István* nagykárolyi ügyvédtől. — Különféle'k.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Stammler Rudolf.

Néhány esztendővel ezelőtt Franciaország jogászvilága lelkesen ünnepelte polgári törvénykönyvének száz éves fennállását.

A mi gyorsan élő korunkban száz esztendő egy törvénykönyv életében is nagy idő, pláne Franciaországban, a nagy politikai fordulatok, a mélyreható reformok hazájában. S az ünneplés annál lelkesebb volt, minthogy a jubiláló codificatio erejének és fiatalságának teljességében érte meg magas korát, s ha felfrissitő reformok iránt itt ott jogosult törekvések merültek is fel, az egész rendszer életrevalóságát a nagy idő eltelte sem tehette kétségessé. A franczia jogászság erre az ő ünnepére a külföld jogászainak képviselőit meghivta, minden nemzetből egyet-egyet.

Alighanem több volt puszta udvariasságnál, hogy éppen a német czivilis jogtudománynak négy kitünő munkása volt erre a ritka ünnepségre hivatalos, valamennyien a most ereje javában levő generatióból: Windscheid, Ihering, Dernburg tanitványai. A négy tudós között ott volt *Stammler* Rudolf hallei professzor is.

Akik Stammlert és könyveit közelebbről ismerik, és a tudósnak és müveinek jelentőségét kellőképen méltányolják, azoknak bizonyos szempontból symptomatikusnak kell éppen az ő meghivását tartaniok.

Stammler nem dogmatikus magánjogász a szónak hagyományos értelmében, vagy legalább is nempusztán dogmatikus. Többrendbeli magánjogi monographiája ugyan e téren is elismerést szerzett nevének, de tevékenységének sulypontja nem ezen a téren van.

Első nagy müve, amely a társas élet két alkotó elemének, a gazdaságnak és a jognak egymáshoz való vonatkozását tette ismeretelméleti vizsgálat tárgyává, a társadalmi bölcsészet alapvető kérdéseit ölelte fel.

A szigoru munkamegosztás szerint tehát ez a munka, a «*Wirtschaft und Recht nach der materialistischen Geschichtsauffassung*» (1896., — második kiadásában 1906) már a szorosan vett magánjogi tudomány feladatainak körén kivül esik. Második főmüve: «*Die Lehre von dem richtigen Rechte*» (1902) az elsőben lefektetett alapvető gondolatok kiépitésének volt szánva.

A franczia magánjognak ezen az ünnepélyén, ismétlem, e két társadalom-bölcsészeti munka szerzőjének meghivatását és megjelenését felettébb jellemzőnek kell tekintenünk. Jellemzőnek a modern magánjogtudomány ujabb irányára; és jellemzőnek a Stammler által inaugurált tudományos törekvés jelentőségére és érvényesülésére.

A jogtudomány a reá váró problemák három csoportjának feldolgozásában az idők folyamán majd az egyik, majd a másik felé fordult nagyobb érdeklődéssel. A sürgős reformok idejében a tudomány legjobbjai erejök teljességével a *törvényalkotás* munkájára vetették magukat; a megalkotott törvényeknek az életben való érvényesitése a *jogalkalmazás* problemáit helyezte homloktérbe; e kialakult gyakorlat azután önként maga után vonta a *jogelemzést:* a jogszabályok tartalmának tüzetesebb kifejtésére irányuló elméleti törekvéseket. Jogalkotás, jogalkalmazás és jogelemzés ekként váltakozva foglalkoztatták a jogászközvéleményt. Általában véve azonban azt mondhatjuk, hogy a problemák e hármas csoportjának megoldását a jogtudomány közvetlenül ezen kérdések keretében felmerülő empirikus anyag feldolgozásától remélte. E tekintetben a jogtudomány azonos uton haladt más tudományágakkal.

Az ujabb kor tudományának általános irányváltozásával függ össze, hogy a jogi tanulmányok terén is mindinkább felismerik annak fontosságát, hogy mindenekelőtt azzal a *módszerrel* kell tisztába jönnünk, amelynek alkalmazásával maguknak a tudományos kérdéseknek megoldását elérhetni véljük.

A modern tudomány egy lépést sem tesz anélkül, hogy gondosan ne mérlegelné azokat az eszközöket és módokat, amelyeknek segitségével feladatainak megoldására vállalkozik.

Ennek az irányzatnak egyik reprezentativ munkása Stammler. Müve a társadalom törvényszerüségének ismeretelméleti előfeltételeiből indul ki, és ezekben megveti alapját a további módszeri kutatásoknak.

A jogalkotás módszerének vezérlő eleme a «szocziális ideál» eszméje, azaz egy oly emberi társaságnak eszményi mintaképe, amelyben mindenki pusztán egyéni érdektől menten, embertársaival szemben kötelességét teljesiti. Ugyanez az alapgondolat irányadó a jogalkalmazás kérdéseiben is, amennyiben ezt az alapgondolatot a törvényhozó intézkedéseiben, a felek megállapodásaiban præsupponálni, a törvény hézagaiba, valamint a feleknek esetleg hiányos megbeszéléseibe belepótolni kell. A jognak, mint a társas élet czéljai megvalósitására szolgáló formális eszköznek felfogása pedig megmutatja az utat, amelyen a jogi szervezés tartalmának megállapitása haladjon.

Eddigi müveiben Stammler a módszertani kérdések ismeretelméleti alapjait vetette meg. Ugy értesülünk, hogy most munkában levő uj könyve ex offo ezeknek a kérdéseknek van szentelve. Ennek a könyvnek megjelenését minden nemzetek jogtudománya érdeklődéssel várja.

A modern felfogás szerint a tudományos munkát a pusztán ötletszerü elmélkedéstől éppen a módszerre való eszmélés különbözteti meg.

Ha ez igaz, akkor a jogtudomány az ilyen értelemben vett tudomány rangjára a módszeri előmunkálatokkal emelkedett. Ennek a munkának jelentékeny része Stammler nevéhez füződik. —*w* —*nt.*

Szabad jog, szabad jogtudomány.

Régi vád a jogtudomány ellen, hogy nem tart lépést a társadalomtudományok fejlődésével. Találunk olyan nézetet, amely a jogtudományban csak a jogi practicabilitást látja és tudomány voltát veszi tagadásba. Zittelmann, Rümelin a a birói intuitio megnyilatkozásának, müvészetnek tekintik. Kuhlenbeck, Bozi a fogalmak változatlan uralmát, a scolasticizmus utolsó maradványát látja benne. Menger látva, hogy minden uj tudományos igazság forradalmat idéz elő, s hogy az uj eszmék mindenekelőtt a hatalmon levők conservativismusába ütköznek, a jogtudományt a hatalmi érdekek reflectálódásának tekinti. Maradi kisvárosiakhoz hasonlitja, akik a nagyvárosnak divatját mult öltözékeiben diszelegnek.

A jogtudománynak ilyetén népszerütlensége mellett bizonyos érdeklődésre tarthat számot az az irány, amely legujabban *szabad jog* («libre recherche scientifique,» freie Rechtsfindung) nevezete alatt keletkezett s amely arra lenne hivatva, hogy azt a dualismust megszüntesse, amely a szoros értelemben vett jogtudomány és a tételes jogrendszerek között tényleg létezik.

I.

A törvény betüjének túlságos uralmát a jogtudomány Ihering óta már letörte. A fogalmi meghatározások scolasticismusa azonban még nem dőlt meg. Ez ellen és az itéleteknek a törvény rendelkezéseiből minden áron való construálása ellen küzd a szabad jogi irány.

Ez a biró részére szabad érvényesülést kiván. Sőt nem ritkán a törvény ellenére is. Azt kivánja, hogy ott, ahol a törvény hézagos, ahol a törvény alkalmazása méltányosságot kelt, ahol a szocziális és gazdasági követelményekkel ellentétes, ott a biró mint törvényhozó, maga alkothasson jogot.

A biró ezen felszabaditására a legerősebb fegyvert a jogtudomány azáltal adott, hogy szakitott a törvény «zártságának» elméletével. Eddig ugyanis az volt a jogtudomány álláspontja, hogy a törvény egy logikailag zárt egészet alkot. Hogy a törvénynek éppen ugy, mint a jogot alkalmazó birónak, minden kérdésre kell megoldást tartalmaznia. Amig ezt az elvet valljuk, elismerjük, hogy minden oly jogvitánál, amelynél a törvény határozott parancsot nem tartalmaz, a törvénynek értelmezéséből (analogia legis) vagy pedig a létező jogrendből, mint egészből (analogia iuris) kell a megoldást keresnünk. Ha pedig elismerjük, hogy a törvény nem gondolhatott minden jövőben előfordulható vitás esetre, hogy logikailag képzelhető oly eset, amelyet a törvényből meg nem oldhatunk, az analogia köre nagyon megszükült és az erőltetett törvénymagyarázatot (interpretatio extensiva et restrictiva) pedig el kell vetnünk. Ma a jogtudományban a törvény logikai zártsága tulhaladott álláspont és nyitott ajtót dönget, aki ezen tételt kétségbevonja.[1]

Az a kérdés merül tehát fel, hogyan itéljen a biró ott, ahol a törvény (törvényerejü szokásjog) nincs, a biró honnan meritse azon okokat, amelyek benne az itéletet megérlelik?

Ez a kérdés csak a magánjogban fordulhat elő. A büntetőjogban nem. A büntetőjog első kijelentése: nulla poena sina lege. Ahol törvényes intézkedés nincs, ott a biró el nem itélhet. Másként a magánjogban. Itt a birónak a felek által hozzávitt vitás jogesetet el *kell* döntenie. És nem is mondhatja, hogy helyes döntést nem talált. Döntenie kell, bármily irányban és döntése bármiképpen hangzik is, a felek érdekeit érinti. Ezért nevezi Gnæus Flavius (Kampf um die Rechtswissenchaft 1906) a jogtudományt voluntaristicus tudománynak, mert a biró akarata minden esetben el akarja dönteni a vitás jogesetet. Ezért illeti «nagyzási hóbort» vádjával a jogtudományt. Mert az egyetlen, mely nem ismer megoldhatatlan kérdést.

Amikor a biró itéletet hoz, tevékenysége a legegyszerübb esetekben nem egyéb, mint logikai deductio. Általános tételből, a törvényben előirt jogszabályból indul ki, ezt alkalmazza a különös tételre, a jogesetre. Következtetése az itélet.

A törvény viszont az uralmi viszonyok reflectálódása. Mennél inkább térnek el tehát az uralmi viszonyok, amelyeknek hatása alatt a jogvitára alkalmat adó tények felmerültek, azon régebbi uralmi viszonyoktól, amelyeknek compromissumaként a törvény létrejött, annál nehezebb a birónak a helyes megoldást megtalálni. Ezért emlékezik meg Paul Magnaud, a «jóbiró»a párisi szociologiai társaságban tartott felolvasásakor a legfőbb semmitőszék elnökének Ballot-Beauprénak azon intelméről, hogy a «birónak nem kell megelégednie azzal, hogy azt keresse, mi volt a törvénykönyv szerzőinek gondolata *szdz év előtt,* mikor ezt vagy amazt a szakaszt hozták, hanem azt is kérdeznie kell, hogy mi volna, *ha azt a szakaszt ma hoznák?*»

Hogy a birót a labirintusból kivezessék, a természetjognak rég elszakadt és most az uj eszmékkel összefont fonalát adják a biró kezébe. *Stammler* (Die Lehre von dem richtigen Recht 1902), Hegel philosophiájából és Ihering Zweckgedankejéből formálja, azt az állami akaratkijelentés nélkül is létező «*richtiges Recht*»-et, amely minden tételes jogrendszernek az alapja. «Richtiges Recht ist dasjenige Recht, welcnes in einer besonderen Lage mit dem Grundgedanken des Rechtes überhaupt zusammenstimmt» (15. old.). A tételes jog csak kisérlet, hogy a «richtiges Recht»-é legyen (31. old.). Az igazi jog[2] Richtigkeitje nem a konkrét eset czélszerü megoldásában, hanem az általános erkölcsi világnézetben keresendő. A tételes jog hiányai az igazi jog kutatásai révén egészitendők ki, de a birónak az igazi jogot csak akkor kell a maga közvetetlenségében alkalmazni, ha a tételes jog erre őt határozottan kifejezetten feljogositja. Hivatása közben a tételes jog keresztülvitelére törekedjék. (274. old.)[3]

Gnaeus Flavius (Der Kampf um die Rechtswissenschaft 1906) egyszerüen felállitja a társadalomban élő emberek között létező «*freies Recht*»-et, amelynek a törvényi jogtól külön létezést imputál. A szabad jog a természetjog ujjáébredése és a természetjognak a jogfejlődési tanitással való összeegyeztetése. A «freirechtliche Bewegung» szerinte a XX. század természetjoga, anélkül, hogy elismerné a velünk született jogokat.

A külföldi, aki az országban tartózkodik, a szülő, a gyermek élnek a tételes jog ismerete nélkül, megérzik a jogsérelmet, anélkül, hogy a kodex szakaszait olvasták volna. Szerinte a törvény ismeretének fictiója is ezen alapszik (13. old.)

Mindezen elméletek nem mondanak semmi ujat, csak a gunyájuk uj. Azért becsületes *Kohler*, aki a philosophia problemáját most megjelent müvében (Moderne Rechtsproblemen 1907) egyszerüen Hegel tanitásának felujitásában keresi. (8. old.)

[1] Lásd *Kiss* Géza: Szabadjog és szabad jogtudomány. Jogállam 1907 okt. füzet 651. old. *Zittelmann:* Lücken im Recht 1903. Erich *Jung:* Von der logischen Geschlossenheit des Rechts 1900. U. az: Positives Recht 41. old. *Stampe:* Rechtsfindung durch konstruction Deutsch. Jur. Zeitung 1905. 417. old. — *Hermann Staub,* a német magánjog igen éleseszü kommentátora mutatott rá a pozitiv szerződésszegéseknél (positive Vertragsverletzungen) az élet által produkált olyan esetekre, amelyekre a törvényhozó nem gondolt s amelyekre a törvény intézkedést nem tartalmaz.

[2] «Richtiges Recht» tulajdonképpen pleonasmus. Ezt maga Stammler is elismeri és csak azért alkalmazza, hogy a tételes joggal szemben a megkülönböztetés annál plasticusabb legyen.

[3] A schweizi magánjogi törvénykönyv szerint, ha a biró a törvény, szokásjog alapján nem talál megoldást, ugy azon szabályok szerint kell a vitás kérdést eldöntenie, amelyet ő, mint törvényhozó maga állitana fel. Ezen megoldás az analogiát lehetőleg kizárja. Az analogia helyett a czélszerüségi okok pótlását ajánlja Menger is. (Das bürg. Gesetzbuch und die besitzlosen Volksklassen VI. kiadás 24. old.)

A neohegelianus Kohler szerint a világtörténelem és minden társadalmi jelenség, elenyésző apró események összességéből tevődik össze. Az apró események mögött áll a nagy *egyetemes* gondolat, az emberi kultura, amelynek alapjai szilárd törvényeken nyugosznak.

II.

Anélkül, hogy meg akarnók kisérelni a jog definitióját adni, előre kell bocsátanunk, hogy jogról tulajdonképpen csak ott beszélhetünk, ahol a jogi szabály mögött oly *akaratot* találunk, amely a szabályok kényszerü követelését elérhetővé teszi. Ezen hatalmi momentum nélkül jogról nem lehet beszélnünk. Hogy a gazdaságilag erősebb osztályok hatalma hogyan létesiti ezt az akaratot, hogy a gazdaságilag hatalmasabbak érdeke mily módon válik erénynyé, és hogyan győzi le a gazdaságilag gyengébbek érdekeit az etikai téren is, arra, bár nagyon is csábitó, ki nem térhetünk. A jogban a *dialectica* szolgálja azt a czélt, hogy a meglévő pozitiv tények logikusan tünjenek fel. Észszerüvé, logikailag szükségszerüvé iparkodik tenni azt, amit a hatalmasabb akarat érdekének czélszerübb elérésére már megvalósitott. A pozitiv jognak ideális joggá való emelkedése hasonlatos ahhoz a folyamathoz, amelyet az ókori és középkori történelem gyakran mutathat fel, miként vonták a dinastiák eredetüket a vallásos képzetek körébe.[1] Igy lehet csak magyaráznunk a római jog receptióját a középkor végén, amelynek el kellett jönnie a mindinkább hatalmasabbá váló monarchia logikai védelmére. Innen magyarázható meg, hogy a modern gazdasági viszonyokon épült jogrendszerünk még máig is a római jog szabályait uralja. Mert nem a logikai auctoritásaz, ami a római jog kései létezését megmagyarázza, hanem az uralkodó érdek, amelynek e szabályok par excellence megfeleltek.[2]

A jogot létesitő akarat mellett minő szerep jut a *biró* tevékenységének?

Gnaeus Flavius megemlékezik Bartolus nevü jogtudósról, aki a jogvitát eldöntvén, barátját Tigriniust kéri fel, hogy a vonatkozó helyet a corpus jurisban megkeresse (eml. müve 21. old.). Zittelmann a birói itélkezés ellenőrizhetetlen voltára, intuitiv jellegére gondol, amikor a jogtudományt nem tudománynak, hanem csak *müvészetnek* tekinti. Ugyanezt a gondolatot fejezte ki Ihering azzal, hogy a jogtudományban .... das Gefühl des Richtigen ist der Erkenntniss regelmässig weit voraus (eml. müve II. 353.).

Szóval a tudományos rendszeres kutatás előtt is vannak már nézeteink, és a kutatás czélja gyakran nem egyéb, mint ezen nézeteknek logikai magyarázatát adni.[3]

Ameddig a törvényt zárt egésznek tekinthettük, az esetek eldöntésére más módszer, mint a törvényből való constructio, nem kinálkozhatott. Vajjon ma, a törvény zártságának elvetésével, a constructio utján való itéletalkotás megszünt?

Stampe[4] a constructio utján való indokolást, mint amelynek tudományos értéke nincs, s amely szocziális veszélyt is rejt magában, elveti. Ez szerinte a jog szabad fejlődését, ujabb életviszonyokra való helyes alkalmazását gátolja. Szerinte vitás jogkérdéseknél a biró helyes megoldást csak ugy nyerhet, ha az *egyéni érdekeket vizsgálja, összehasonlitva a közérdekkel, azon érdeket ismeri el jogosnak, amely a szocziális védelmet inkább megérdemli.*

Heck[5] a törvény hézagosságát szintén az érdekek mérlegelésével kivánja pótolni. Az uj jogszabályok nem a régebbiek structurájának a köztudatban való elterjedéséből keletkeznek, hanem a hasonló érdeköszeütközéseknek hasonló eldöntéséből.

Balog Arnold (Törvény és biró 1905. XXII. old.) szerint az anyagi igazság a konkrét esetben az a megoldás, amely legjobban felel meg a társadalom szükségletének, és mely a felmerült ellentéteket a védelemre méltóbb érdekek minél fokozottabb mérlegelésével és mind kevesebb sérelmével egyenliti ki. A birónak pedig legszentebb feladata legyen ezt az anyagi igazságot érvényre emelni.

Nem vitatható el, hogy a birói itéletnek a törvényhez való ragaszkodása szükkeblü, s hogy a birói itélkezés szabadsága a biró által helyesnek *megismert* érdeket fogja jogaiban inkább megvédeni. De mi óvja meg a birót, hogy itélete el ne távolodjék a hasonló esetek *egyöntetü* eldöntésétől? Vajjon a birónak a törvénytől való legmesszebbmenő függetlenitése nem válik-e kárára a jogbiztonságnak? Melyik az előbbre való érdek? A differenciálódott társadalmi életet ellentétben a primitivebbel az a jog jellemzi, amely előre megszabja az egyénnek egyénhez és a közhöz való viszonyát. Hisz éppen a biztos tudata annak, mi a jogos, mi a jogtalan, teszi elkerülhetővé a jogvitát. Ezt, bármely magas fokon álljon valamely társadalom czivilizácziója, nem lehet csupán az egyének jogérzésére bizni.

Igy a modern jogéletet éppen a birói itéletek egyöntetüsége biztositja. Az itélkezésnek a konkrét esetben való változatossága — még ha szocziális irányban történik is, mint ahogy a château-thierry-i «jó biró» kivánja — a primitiv társadalmakat jellemzi. Azok, akik a mai életet a forumon ismerik, igazán tudják értékelni, minő fontos, hogy előre tudja mindkét végső határt illetőleg a fél, minő elbirálásban részesül a jogeset.

Láday István[6] az itélkezésnek a törvényi jogtól való eltérését a bíróságnak az osztályküzdelemben elfoglalt helyzetéből magyarázza. Érdekes fejtegetéséből ezt a tanulságot meriti: mennél kisebb a bíróság és az uralkodó osztály eszmei és érdekközössége, annál nagyobb az eltérés a birói joggyakorlat és a törvényi jog között. Nem az a czél tehát, hogy a bíróságban törvényhez való ragaszkodás növeltessék, hanem, hogy a bíróság függetlenittessék a társadalmi osztályoktól és a birák müveltsége emeltessék. Láday nézetét sem fogadhatjuk el helyesnek.

Mindenekelőtt ki kell jelentenünk, hogy alig képzelhetünk el az osztályállamban egy a közhatalomra nézve olyan fontos élethivatást, mint a bíróit, amelyet akár törvényi, akár társadalmi garancziákkal függetlenné lehetne tenni az uralkodó osztály érdekétől. Ezen függetlenités bármiképpen is oldatik meg, igazán mélyreható nem lehet. A szocziális változások nem a birónak a törvény intézkedései között való bujosdi játéka, avagy a törvényi jog tudatos félremagyarázása következtében következnek be. Az osztályállam megszünését nem a birói gyakorlatnak a polgári törvénykönyv kiépitése utján szocziális irányban való fejlesztése idézi elő. Hanem előidézik az uj osztályok szervezkedése, a munkaviszonyoknak fejlődése, a tőke centralisatiója. Ezek egészen uj jogi formákat és uj tulajdonjogot teremtenek.

[1] Ihering: Geist des Röm. Rechtes III. 309.

[2] . . . die Rechtsätze wechseln aber mit den Verhältnissen. An der Unveränderlichkeit der römischen Rechtsbegriffe zu glauben ist eine völlige unreife Vorstellung, die von einer gänzlich unkritischem Studium der Geschichte zeugt. (Ihering: Geist des Röm. Rechtes. III. 309.) Továbbá . . . . Nicht was die Logik, was das Leben, der Verkehr, das Rechtsgefühl postulirt, hat zu geschehen, möge es logisch nothwendig oder unmöglich sein (II. 311.)

[3] Lásd *Durkheim:* A szociologia módszere. 2. fejezet. I. Már igen sokan, *Kirchmann, Merkel Rudolf* stb. mutattak rá, hogy a biróban előbb van meg az itélet, s az indokolást, a logikai mázt csak azután keresi meg hozzá. «Je fais appel à l'experience de tous ceux, qui ont réfléchi aux problémes du droit positif, pour affirmer que, dans nombres de ces problémes, la solution juste est acquise par *sentiment instinctif* plus que par raissonnement.» *Geny*, Méthode d'interpretation et sources en droit civil positif 489. old.

[4] Rechtsfindung durch Konstruction. Deutsche Juristen Zeitung 1905. évf. 418. old.

[5] Interessen-Jurisprudenz und Gesetzestreue. Deutsche Juristen-Zeitung 1905. 1140 old.

[6] Törvény és biró III. Jogtud. Közlöny 1906. 47. old.

III.

Az ősi jog a hasonló esetek eldöntéséből keletkező szokásog. Az irott jog csak később keletkezik. Az irott jog létesitése az olygarchiától ered. Fenmaradása mégis demokratikus okokra vezethető vissza. Ugyanis arra, hogy kevesebb hamisitásnak volt kitéve, mint a kiváltságos osztályok önkényes magyarázatának inkább alávetett szokás. A törvény a szokásjog összegyüjtése, a szokásjog alapja a czélszerü együttélés szabálya. A bevett szokásnak tulnyomó részben oly tömegek hódolnak, akik a czélszerüség valódi okát meg nem értik, ennek folytán az észszerü szokásból észszerütlen szokás válik.[1]

A gazdasági élet változása és az ennek nyomában a szellemi élet emelkedése uj jogot teremt. Magasabb müveltségi fokon az irott törvénybe foglalt jogrendszer azokon a *traditiókon*, *jogszokásokon*, *erkölcsi normákon* épült fel, amelyeket az évtizedes tapasztalat eredményezett. A törvény éppen ugy, mint a szokásjog, a társadalmi élet eredménye, *szocziális tény.*[2] Annak a kollektiv psichének az eredménye, amely az egyéni cselekedetre külső kényszerként bir hatni.

Ha most *Thölnek* arra az állitására gondolunk, hogy egy jogeset helyes eldöntése is szokásjogot alkothat, vagy Ehrlichnek[3] azon kijelentését veszszük «. . . dass das Recht nicht ein abgeschlossenes, vollständiges System, abstracter Rechtssegeln ist, sondern aus Einzelentscheidungen besteht», ugy erről csak akkor szólhatunk, ha a biró egyéni akaratkijelentése és értékelése a szocziális psichének is megfelel. A biró itélethozatalkor nem gondol ugyan sem a társadalmi kollektiv lélekre, sem Pikler legnagyobb emberi boldogságára, de még Ihering Zweckgedankejére, a czélszerüségre sem, hanem azt keresi ami a legczélszerübb a *konkrét* esetben. A positiv jog szabálya a konkrét czélszerüségi megoldás abstractiója. A biró tehát kutatni fog ily jogszabály után.

A kérdés tehát már most az, meddig terjed ki a positiv jog? Tulterjeszkedik-e a törvény szakaszain? A német polgári törvénykönyv életbelépési törvényének 2. Art. szerint: «Gesetz im Sinne des Bürgerlichen Gesetzbuches und dieses Gesetzes is *jede Rechtsnorm*». Ez a positiv jog határát messze kiterjeszti. A biró azon tul is, ami a törvényben logikai rendszerrel *szakaszokba* van foglalva, kutat oly szabály után, amely a konkrét esetre vonatkozik. És ha ilyen szabályt nem talál?

Ahol a positiv jog megszünik, ott nincs az állami akarat, amely bizonyos tényálláshoz a maga sanctióit hozzáfüzné. Az akarati momentum a jog differentia specificája, nélküle nem beszélhetünk jogról, sem érdekről, amely állami védelemben részesül. Aki tehát jogsérelemről panaszkodik, az létezőnek véli jogát. A biróság tehát csak arra szoritkozik, hogy kijelentse, van-e jogsérelemről szó, vagy sem.

A kérdést tehát végeredményében ugy állithatjuk fel: mikor van joga a birónak a törvény *mellett* más megoldást keresni?

Ha való, hogy a positiv jog nem esik egybe a törvénynyel, ha éppen a legfőbb jogtételek nincsenek törvényben megrögzitve, ha éppen a jogtudomány feladatának szánjuk olyan szabályokat felállitani, amelyek a szocziális haladás lehetőségét leginkább biztositják, ugy gyakran megtörténik, hogy a közmeggyőződés positiv jogtétellé tesz olyan szabályt, amely a törvényben még nincs benne, viszont a törvény kereteit megszükitheti. A birói gyakorlatnak ilyen «*praeter legem*» kifejlődését *Unger* is elismeri (Deutsche Jur. Ztg. 1906. 718.), *Zsögöd* a birói gyakorlatnak ilyetén kifejlődését erősebbnek tartja magánál a törvénynél. A jogtudomány hivatása a fejlődő életviszonyoknak megfelelőleg előkésziteni a czélszerütlenebb törvények helyébe a czélszerübb megoldást. A törvények tarthatatlanságát kimutatni és a jogfejlődés utjait kijelölni. A jognak megvan az a dualismusa, amely meglevő törvény és a fejlődő jogélet kivánalmai közt eltérést mutat fel. Igy támad az elkülönités pl. a civiljog és a prætori jog, a common law és equity law közt.

Az igazi nagy jogfejlődésnek azonban nem ez az alapja.

Az igazi jogfejlődést sem a biró, sem a jogtudomány eredményezi. A biró csak diagnostizál, mint az orvos és a jogtudomány a czélszerü szabályokat keresi azokhoz a jogi tényekhez, amelyeket az élet nagy harcza teremt meg. Csak reflexei ők a gazdasági hatalom egyensulyának.

A törvény *holt* betü, mondja Anatole France, a biró *élő* ember és ez az előnye az előbbi felett.

Dr. Zerkowitz Zsigmond.

[1] Henri Summer *Maine:* A jog őskora.

[2] *Durkheim:* A sociologia módszere. Előszó.

[3] Freie Rechtsfindung und freie Rechtswissenschaft 1903.

Az ügyvéd mint adóvégrehajtó.

Egyes ünnepélyes alkalmakkor a miniszterek is hangoztatják, meg biráink is elismerik, hogy az ügyvédek fontos tényezői az igazságszolgáltatásnak. Még a legjobb, legigazságosabb birónak is megkönnyiti müködését a lelkiismeretes ügyvédi munka, a jogkereső közönségnek pedig egyenesen szüksége van az ügyvéd közremüködésére. Az ügyek tulnyomó nagy részében nem kötelező ugyan s nem is volt kötelező az ügyvédek közbenjárása; sok biró és közigazgatási hivatalnok, mikor szerét teheti, még le is beszéli a feleket az ügyvédvallásról; de azért legtöbb ügyes-bajos ember ügyvédi kényszer nélkül is ügyvédhez fordul, sőt a legtöbbször az is megbánja cselekedetét, aki ügyvéd nélkül végezte a dolgát.

Jó igazságszolgáltatást tehát el sem lehet képzelni lelkiismeretes, kötelességtudó ügyvédi kar nélkül, amiből okszerüen következik, hogy a jogos ügyvédi érdekek előmozditását a közérdek parancsolja.

Hazánkban azonban évtizedek óta egyebet sem tettek, mint az ügyvédi kar tekintélyét, függetlenségét csorbitották s müködési körét nyirbálták.

De most az ügyvédek sérelmei közül csak a bélyegkérdéssel akarok foglalkozni, melyben inditványomra, már az 1907. évi országos ügyvédi kongresszus is állást foglalt.

A törvény szerint a peres ügyekben felmerülendő minden bélyeget az ügyvéd tartozik ügyfele helyett leróni. És a törvény az ügyvédekkel szemben oly kegyetlen, hogy a bélyeg felragasztásának elmulasztása esetében még a felemelt illetéket sem szabad elengedni, sem mérsékelni akkor sem, ha nyilvánvaló az ügyvéd jóhiszemüsége. Az 1881:XXVI. tcz. 18. §-a pláne ismétlődő bélyegrövidités esetére az ügyvéddel és közjegyzővel szemben elzárást is rendel.

Emellett az illetékszabályok rászabaditják az ügyvédi karra a haszon fejében leletező tudatlan kishivatalnokok seregét, akik — tisztelet a kivételeknek! — alaptalan leletezésükkel tömérdek munkát okoznak az ügyvédeknek, annyival is inkább, mert a lelet alapján ismét ahhoz nem értő kisebb hivatalnokok vetik ki az illetéket s bocsájtják ki a fizetési meghagyást.

Miért kell az ügyvédnek tőkepénzesnek lennie és lelkiismeretes, becsületes munkáján s jogi tudásán kivül, gyakran kölcsön vett pénzből sok száz koronát befektetnie egyes ügyekbe bélyegekre? Mert aki az életet ismeri, az ne beszéljen előlegekről, mivel a felek ilyeneket csak a legritkább esetben adnak, sőt a legtöbbször az ügyvéd a felektől előleget nem is kérhet, hacsak azokat nem akarja magától elidegeniteni.

Miféle igazságszolgáltatási érdek követeli, hogy az állam finánczkapzsiságának minden odiuma az ügyvédi karra háruljon, amiért a kincstár részére is neki kell behajtania a tömérdek bélyegilletéket?

Csak néhány példát mondok. Nem ritka eset, hogy az ügyvédnek 40—50 K bélyeget kell valamely felebbezésre felragasztani. Még gyakrabban történik, hogy felsőbiróságaink az ügyvéd részére ily felebbezésért 10—15 K dijat is alig állapitanak meg. És mikor az igy megállapitott 50—60 K felebbezési költséget be kell az ügyvédnek hajtania az ellenféltől, vagy saját felétől: mindig kellemetlenség származik belőle. Pedig sok biró már az ügyvédi dijakat is azért állapitja meg ily aránytalanul csekély összegben, mert a sok bélyeggel együtt ugyis sokra rug a költség. Az ügyvédnek te-

hát nemcsak kellemetlenséget, hanem kárt is kell szenvednie a bélyegek miatt.

Mikor az ügyvéd egy 4000 K-s váltókeresetet indit, legkevesebb 41 K 30 fill. bélyeget kell a keresetre felragasztania. És bár a legjobb tarifa szerint is legfeljebb 30 K dijat állapitanak meg részére, neki a bélyegekkel együtt 71 K 30 fillér költséget kell követelnie. Persze, ilyen miatt aztán a közönség szemében az ügyvéd a nyuzó, jóllehet a 71 K 30 fillérből 41 K 30 fillér nem az ő dija, sőt ez összeget neki kell előlegeznie, azt sokszor hónapokig ott hevertetnie, és olykor még az is előfordul, hogy nemcsak a saját dija hanem még kiadása is behajthatatlanná válik.

Hát az hányszor történik meg, hogy az ügyvéd a postán oly későn kap ismeretlen felektől megbizást, hogy sem a képviseletet nem tagadhatja meg, sem előleget nincs ideje kérni? És bár az ügyvéd ilyenkor csak tisztességből kénytelen a tárgyaláson megjelenni: a bélyegeket még ily esetben is neki kell viselnie.

Szóval: az ügyvédi karnak tömérdek kellemetlensége és kára származik abból, hogy a kincstár adóvégrehajtója, és eléggé ártott már szép hivatásunk tekintélyének a kincstár kapzsisága!

Ha a kincstár közvetlenül vetheti ki a felekre a 24 K-s, valamint az 50 K-t meghaladó itéleti illetékeket — sőt 1894. évig már az összes 20 K-t meghaladó itéleti illetékeket igy vetette ki — ha a végrehajtási zálogjog bekeblezéseért járó bejegyzési illetékeket is igy hajthatja be: akkor nem lehet alapos akadálya az összes bélyegilletékek közvetlenül való kivetésének sem.

Az illetékeket egyre-másra egy összegben is meg lehetne határozni a peres követelések valamely hányadrészében; sőt az 1905/6. évi ex-lex állapot tapasztalatai szerint csekély munkaerőszaporitással, az illetékeket a mai rendszer szerint is ki lehet vetni a felekre.

Még a behajtás eredménye ellen sem lehetne a kincstárnak panasza; mert a teljesen szegény felek ugyis bélyegmentesen perelhetnek, akiknek meg van valamijök, azokon a kincstár könnyebben s biztosabban hajthatja be az illetéket, mint az ügyvéd. Az ügyvédeken való gazdagodás pedig, igazság szerint, ugysem lehet a kincstár czélja.

A mai rendszer megszüntetése tehát sürgősen szükséges. Az ügyvéd ne legyen sem ugynevezett pénztőzsér, sem bélyegtőzsér, sem a kincstárnak leletekkel zaklatott adóvégrehajtója; hanem legyen az igazságszolgáltatás tekintélynek örvendő, fontos tényezője! *Dr. Alföldi Dávid*,
egri ügyvéd.

A végrehajtási törvény módositása.

Évek óta kötjük már koszoruba azokat a virágokat, melyeknek magvát a végrehajtási törvény mind gyakrabban felötlő hiányosságai hintették el a joggyakorlat mezején.

Napról-napra jobban érezhető azon visszás állapotok nyomasztó hatása, melynek a végrehajtási törvény egy vagy más irányu fogyatékossága, vagy a helytelen irányba fejlődött joggyakorlat az okozója.

Egy, a gyakorlatban nagy jelentőségü és nagy horderővel biró szakasz ferdeségeiről óhajtok e helyen szólani, amely szakasznak a birói gyakorlatban kijegeczesedett értelmezése teljesen illusoriussá teszi ma már harmadik személyek jogviszonyait és a felmerült esetben elbirálandó jogviszonyoktól teljesen távol álló személyeknek okozhat és okozott is már tetemes anyagi károkat. Ez a szakasza a végrehajtási törvénynek a 72. §-a.

E szakasz rendelkezései szerint tudvalevőleg törvényes zálogjog illeti a haszonbérbeadót a bérlemény területén levő ingóságokra és lábas jószágokra egy évi bérösszeg erejéig az akár már lejárt, akár a legközelebb lejárandó, akár részben lájárt, akár részben lejárandó részletekre, arra való tekintet nélkül, hogy az ingóságok, illetve lábas jószágok a haszonbérlő tulajdonát képezik-e vagy nem.

Hogy milyen itéleteket produkálnak bíróságaink e szakaszra való hivatkozással, arra nézve szolgáljon tanulságul a következő eset.

A. haszonbérbeadó a neki ki nem fizetett 5200 K már lejárt haszonbéri összeg erejéig végrehajtást vezetett bérlője B. ellen, mely alkalommal a helyszinen megjelent végrehajtató utasitására a birói kiküldött lefoglalt egy, a bérlemény területén talált gulyát 14,000 K értékben. A gulyát őrző egyén tiltakozott a végrehajtás ellen, azt hozván fel, hogy ez a gulya nem a B.-é, hanem az ő gazdájáé C.-é és B.-nek ahhoz semmi köze nincs. A birói kiküldött természetesen a végrehajtási törvény 72. §-a alapján, kötelességéhez hiven, a végrehajtást foganatositotta is.

C. igénykeresetet adott be azon az alapon, hogy a lefoglalt gulya nem volt végrehajtást szenvedettnek sem birtokában, sem birlalatában, hanem az ő cselédjének őrizete alatt és igy az lefoglalható nem volt, mert a végr. törv. 72. §-ának az lehet egyedül helyes értelmezése, hogy még haszonbér fejében is csak azon ingóságok, illetve lábas jószágok foglalhatók le, amelyek végrehajtást szenvedett birtokában, vagy birlalatában találtatnak, de azok, melyek egy harmadik személy cselédjének felügyelete alatt találtatnak a haszonbérlet területén a bérlővel kötött szerződés alapján, le nem foglalhatók, mint évekkel ezelőtt egy esetben a Curia is kimondotta. Előadta egyébként a per folyamán azt is, ami a kérdés, illetve az eset erdekességét fokozza, *hogy a haszonbérbeadó követelése már fenn sem áll*, mert időközben egy kisebb összeg levonásával ki lett fizetve, mely kis összeg tényleg nem is volt bértartozás, hanem egyéb természetü követelése volt bérbeadónak.

Az első fokon eljárt kir. járásbiróság semmiféle bizonyitásba nem bocsátkozott, hanem a keresetet a limine elutasitotta és igénylőt a költségekben is elmarasztalta. Ezen itéletet a kir. törvényszék is helybenhagyta.

A helyzet tehát ugy alakult, hogy a béradónak már fenn sem álló követeléseért igénylő gulyája zár alatt maradt, aki félve az esetleges következményektől, magának a kérdésnek elvi eldöntésére befolyással nem levő módozatok és körülmények folytán kiegyezett felperessel, helyesen haszonbérbeadóval.

Tehát az ügy egy csomó költség árán befejezést nyert. A kérdés elvi jelentősége most még élesebben jegeczesedett ki és vár valami más irányu megoldást, mert az első pillanatra nyilvánvaló, hogy az ügy ilyen elintézése nem egyéb, mint az anyagi igazság kiküszöbölése a joggyakorlatból. Nyilvánvaló, hogy ilyen divó joggyakorlat mellett mi sem könnyebb, mint egy jóhiszemü harmadik személylyel való kifizettetése a haszonbérnek, mert ezek után mi sem lesz könnyebb, mint bérbevenni egy birtokot, kiadni egy részét legelőnek, vagy feles munkásnak, letarolni és beszedni a termést, nem fizetni a haszonbért, mire megjelenik a bérbeadó — aki talán össze is játszik az eredeti bérlővel, sőt talán nagyobb bértartozást is érvényesit — lefoglalja a legeltetés céljából odahajtott gulyát, vagy a feles ott lévő igáit és a haszonbér rendben van, még osztozhatnak is a busás nyereségen, amihez a 72. §. könnyen igénybe vehető segitséget nyujt. Az a szegény harmadik személy pedig a fentiek szerint nem tudja mihez kezdjen. A fenti birói gyakorlat szerint igényperrel csak egy csomó költséget zudit magára; előterjesztéssel sem érhet el semmi eredményt, mert hiszen a végrehajtó, vagy a kiküldött eljárása szabályos volt; végrehajtás megszüntetési pert sem indithat még az esetben sem, ha — mint jelen esetben — végrehajtatónak követelése már nem is áll fenn, mert ilyen keresetet csak a végrehajtást szenvedett indithat, de bizonyitani nem is engedik. Nem marad tehát számára más menekvés, mint a visszkereset a végrehajtást szenvedettel szemben, ami nagyon sok esetben csak meddő kisérlet lesz, főleg ha a fenn jelzett összejátszás esete forog fenn. Az a harmadik személy, aki bizva a bérbevevőben, azzal bármilyen irányu szerződést köt, annak teszi ki magát, hogy az ellenérték fizetésén kivül neki kell megfizetnie az egész ingatlan évi bérét, esetleg az azután lejárandókat is, daczára annak, hogy ő csak az ingatlan egy kis részét használta és daczára annak, hogy a következő évben ő az ingatlanok felé sem néz.

Elvitázhatatlan tény ugyan, hogy a 72. §. biztonságot nyujt a bérbeadónak. Tény az is, hogy ha ezen szakasz nem volna, nagyon is könnyen ki lehetne játszani a bérbeadót azzal, hogy a bérlő nem fizetné a bért és mikor perlik és végrehajtják, igénypert indittat egy harmadik személy által. Azonban a kivételek csak megerősitik a szabályt. Mert a 72. §-nak érvényt lehet szerezni mindaddig, mig jogos, illetve méltányos igényeket véd. Azonban lehetetlenné kellene tenni olyan eseteket, hogy zár alatt maradjanak harmadik személynek ingóságai az esetben is, ha bértartozás tényleg fenn nem áll, vagy a bérbeadó és bérlő részéről összejátszás forog fenn, ami a körülményekből gyakran kitünik, anélkül azonban, hogy a sértett fél igényeit bünügyi uton sikerrel érvényesithetné.

Viszont azonban lehetővé kell tenni azt, hogy a bérbeadó és bérlő közötti jogviszonyon kivül álló harmadik személy jogait igényperben érvényesithesse akkor, ha nyilván-

való, hogy lefoglalt ingói a végrehajtást szenvedettnek soha birtokába vagy birlalatába át nem adattak és módot kellene nyujtani arra is, hogy ingóit a zár alól polgári perben feloldathassa akkor, ha beigazolható, hogy a bérbeadó követelése fenn nem áll, illetve amikor a végrehajtatóval szemben a végrehajtást megszüntetési, illetve korlátozási kereset megindithatásának feltételei fenforognak, vagy amikor a felek közötti összejátszás jelenségei fenforogni látszanak. Csak ilyen intézkedésekkel, illetve a joggyakorlatnak ilyen irányu megváltozásával lesz kikerülhető az a jogi absurditás, hogy a bérlő az ő albérlőjét tetszése szerint forgathassa ki talán összes vagyonát képező ingóiból, vagy vele fizettesse meg a bérlemény elenyésző kis részének használatáért az egész ingatlan már esedékes, vagy még csak egy év mulva esedékes bérösszegét, mert a mai állapot nem egyéb, mint hatóságilag sanctionált károsításra ösztönzése és károsítási lehetősége harmadik jóhiszemü személyeknek és jogelvonásra irányuló felhasználása jogot biztositó jogszabályoknak.

Dr. Antal István,
nagykárolyi ügyvéd.

Különfélék.

— **Stammler Rudolf a Magyar Jogászegyletben.** A magyar jogászközönség rendkivüli érdeklődése mellett tartotta meg *dr. Stammler Rudolf* hallei egyetemi tanár előadását a *Magyar Jogászegylet* teljes ülésén.

Az illusztris vendéget a jogászegylet nevében *Székely Ferencz* koronaügyész üdvözölte, majd *Stammler* szólalt fel.

Előadásában abból indult ki, hogy a tételes jog szabályai mellett valamely jogeset eldöntésénél arra is kell tekintettel lennünk, hogy az adott helyzetben igazságos és helyes itélet legyen.

A «természetes jogérzet», amelyre gyakran szokás hivatkozni, magában véve az igazságos és helyes fogalma iránti kérdésre nem ad választ; mert a jogérzetet valójában senki sem hozza magával a világra, és ez a kifejezés ezért csupán esetlegesen összeszedett jogi ismeretet és jogi megitélést jelent.

Stammler szerint a tételes jogok egyes paragrafusai megett és felett egy mindent felölelő, formális alapgondolat áll egységes, módszeres feladatképpen, amelynek minden jog szolgálni van rendeltetve. A jognak ez a feltétlenül egységes alapgondolata általában: a közösség gondolata. Bármi legyen is a konkrét jogi akaratnak tartalma, annyi bizonyos, hogy emberek összekötésére irányul, akiknek közös célok kitüzésében és megvalósitásában együttmüködésöket rendezi. E közös tevékenység, magatartás, küzdelem és munka gondolata nélkül emberek közt jogi köteléknek nincs értelme.

Igy tehát minden konkrét jogi akarásnak egyértelmüleg és harmonikusan meghatározott volta is csupán amaz alapgondolattal való formális megegyezésben lehetséges. Következőleg a jogi akarás tartalmilag akkor helyes, ha sajátos helyzetében szabadon akaró emberek közösségének eszméjével (a «szociális ideál»-lal) megegyezik, és megforditva: elvileg indokolatlannak kell feltünnie, ha valaki minden tekintet nélkül csak a maga subjectiv czéljaival törődik és a másikkal ugy bánnék, mintha az csupán az ő személyes czéljainak eszköze volna.

Helyes jog eszerint nem valami ideális jogrendszert jelent, amely az *érvényes* joggal szemben állana és attól messze eltérne; hanem jelenti a *tételes jog egy részét:* ugy viszonylik a valóban érvényes joghoz, mint a *helyesen* járó óra a *valóban* járó órához; mint az *egészséges* ember fogalma az *élő* emberéhez.

Az emberi közösség gondolatában kettő foglaltatik: a czélok közösségének hangsulyozása és az utalás az emberekre, mint eszes lényekre: mint önczélokra. A jog eszményi alapgondolata tehát két irányban ágazik ki, amely irányokat az elvileg mérlegelő joggyakorlatnak mindenkor követnie kell. Az elvi kiválasztásnál követendő ezeket a módszeri irányvonalakat Stammler «a helyes jog alapelvei»-nek nevezi.

Ezek a mondottak szerint két csoportra oszlanak:

Az első szerint a gyakorlatban az egymással ellenkező lehetőségek közül elvi okadással az választandó ki, amely mellett a résztvevők mindegyike mint önczél még megbecsülésre talál; ellenben elvetendő az, amely mellett a résztvevők valamelyike mint mások subjectiv kényének puszta eszköze szerepelne.

A második szerint a jogi parancsnak, amely az egyeseket a létért való közös küzdelemre egyesiti, önmagához nem szabad hütlenné válnia. Pedig ez történnék, mihelyt az egyént a társas kötelékeknek kényszerrel alávetné és őt azután személyes kény és kedv szerint abban nem részeltetné, hanem például a szükség idején megmaradásáért való harczában magára hagyná.

Végül megjegyzendő, hogy az elvi elbirálás e két csoportjának mindegyike ismét kétféleképpen lelhet a következő módon alkalmazást. Vonatkozhatik valamely jogviszony vagy jogi követelmény fennállására, és másfelől szóban foroghat valamely kétségtelenül fennálló jogi vonatkozásnak foganatositása.

Eszerint a joggyakorlat számára a következő elméleti vázlatot nyerjük:

1. A megbecsülés elvei. *a)* Valamely akarat tartalma más kényének alá nem rendelhető. *b)* Bármilyen jogi követelmény csak olyan értelemben állitható fel, hogy a kötelezett még mindég gondolhasson önönmagára.

2. A részvétel elvei. *a)* Jogilag kötelezett önkényesen a közösségből ki nem zárható. *b)* Jogilag engedélyezett rendelkezési jog csak oly értelemben lehet kizárólagos, hogy a kizárt még mindég gondolhasson önönmagára.

Kifejti azután az előadó, hogy a helyes jog elmélete nem tévesztendő össze az u. n. «szabad jogi mozgalom»-mal. Amaz *módszeri lehetőségét* jelenti annak, hogy bizonyos jogi akarás elvi alapon megokoltassék, emez azzal a *konkrét követeléssel* lép fel, hogy a biró egyáltalában ne legyen többé a tételesen megszövegezett paragrafushoz kötve, amely követelés amaz elméleti tanitás módszerével, napjaink jogállapotai számára, aligha lesz megindokolható. A csupán tételes jog és az elvileg helyes jog közt különös esetekben összeütközés lehetséges, amely soha sem lesz egészen elkerülhető. Ennek állandó csökkentésében rejlik a társadalmi haladás gondolata.

— **A kir. Curiához** a folyó év első negyedében beérkezett 4620 ügy, a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 10,927, elintéztetett 6401, hátralékban maradt 4526 ügy. A mult év megfelelő szakaszához 2537-tel kevesebb ügy érkezett be, 6892-tel kevesebb volt elintézendő, 1251-tel kevesebb intéztetett el és hátralék 5641-gyel kevesebb a folyó évben, mint a mult évben. Mint ezen adatokból látszik, a Curia tehermentesitéséről szóló törvények alaposan éreztetik hatásukat. Egyedül az urbéri ügyek mutatnak némi szaporodást, ellenben a rendes polgári perek 1489, a váltóügyek 198, a sommás felülvizsgálati ügyek 131, a büntetőügyek 697 apadást mutatnak.

— **Dárday Sándor igazságügyi törvénytárának** negyedik része jelent meg. Ez a rész két kötetből áll. Az első kötet a váltó-, csőd-, ipari jogra, az iparfejlesztésre, a szabadalmi, védjegy-ügyre, iparfelügyeletre, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset ellen való biztositására vonatkozó törvényeket, az áru- és értéktőzsde, valamint a postatakarékpénztárra, az országos közlekedési tanácsra, valamint a kereskedelmi czégeknek szóló postaküldemények kézbesitésére vonatkozó szabályokat tartalmazza. A második kötet a kereskedelmi törvényt és eljárást, a vizi, hajózási és tengerészeti jogot, az összes a vasutakra vonatkozó jogszabályokat, beleértve a vasuti üzletszabályzatot, és az alkalmazottak szolgálati és illetményi szabályzatát, valamint a vasuti rendtartást, a távirdára és a távbeszélőre, a külkereskedelmi statisztikára vonatkozó törvényeket és rendeleteket, a teljes autonom vámtarifát, az Ausztriával létesült gazdasági és pénzügyi megegyezést és az osztrák-magyar bankra vonatkozó jogszabályokat foglalja magában. Az első kötet 1350, a második kötet 1400 oldalra terjed. Mindkét kötet szerkesztője *dr. Tury Sándor* kir. curiai biró, aki ezt a rendkivüli joganyagot a közkézen forgó összes forrásmüvek, mint kommentárok, szaklapok, törvény- és döntvénygyüjtemények felhasználásával, valamint a saját birói gyakorlata közben éveken át végzett terjedelmes magánfeljegyzései, sőt jórészben irattári kutatásai alapján foglalta rendszerbe. Tury Sándor müve a magyar hitel-, kereskedelmi és ipari törvényhozásnak és törvénykezésnek a szó szoros értelmében kimeritő anyaggyüjteménye.

Az egyes törvényhelyek mellett a szerkesztő a teljes judikaturát adja, utalással arra a forrásra, amelyből az illető határozatok merittettek. A judikatura rovatban pedig nemcsak legfőbb bíróságunk határozatait közli, hanem az összes hozzáférhető birói határozatokat, valamint ezenfelül a közigazgatási hatóságok elvi jelentőségü határozatait is. Nincs egyetlen olyan mü, amely ezt az anyagot ily teljességgel, ily helyes rendszerben, és ily hiteles szövegben, mindenütt a forrás megjelölésével közölné.

Ezen nagyszabásu müvel a Dárday-féle igazságügyi törvénytár 6. kiadása betetőzést nyert.

— **A «Magyar Jogászegylet»** mult szombaton folytatta magánjogi vitasorozatát, melynek keretében további tárgyalás alakjában kerültek megbeszélésre a polgári törvénykönyv tervezetének fontosabb kérdései. A legutóbbi ülésen *dr. Almási Antal* tartott előadást a szerződésszegésre való felbujtásról, hivatkozással a Tervezet 1077., 1092. és 1104. §-aira. E kérdés annál fontosabb, mert a Tervezet a sztrájkra való felbujtást mint deliktumot a felbujtó vagyoni felelősségével akarja egybekapcsolni. Az előadó részletesen kifejtette a kérdés elméleti és gyakorlati oldalait és különösen utalt a Tervezet hibáira és ellenmondásaira. A tárgyhoz szólott *Kiss Géza* jogtanár, *dr. Teller Miksa* ügyvéd, és végül *dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanár, aki érdekes és nagy tetszéssel fogadott előadásában rámutatott azokra az alapelvekre, melyeknek tekintetbe vételével a vagyoni érdekbe való jogosulatlan beavatkozás kártéritési kötelezettséget eredményez. Ebben az idényben ez volt a jogászegylet utolsó magánjogi vitaestélye. A jövő évben az igy megindult tárgyalásokat a jogászegylet folytatni fogja és már számosan jelentkeztek egyes fontosabb elvi kérdések előadására.

— **A Btk. 257. §. és az 1894: XXXI. tcz. 121. §-ához.** A Btk. 257. §-ába ütköző családi állás elleni vétség miatt a viselt anyakönyvvezetői hivatal elvesztésére itélt községi jegyző ez itélet folytán elvesztheti-e egyszersmind jegyzői állását is?

Egy konkrét esetben a z—i törvényszék Sz. I. községi jegyzőt a Btk. 257. §-ába ütköző családi állás elleni vétség miatt jogerősen 100 K pénzbüntetésre és a viselt anyakönyvvezetői hivatal elvesztésére itélte, mert nevezett jegyző és anyakönyvvezető ifj. P. I. és ennek elhalt édesatyja: idb. P. I. özvegye, szül. Sch. M. között házasságot kötött, mely házasság, mint az 1894: XXXI. tcz. 11. §. *d)* pontja szerint tiltott és alapjában véve semmis, a kir. törvényszék jogerős itéletével semmisnek mondatott ki.

A kir. törvényszék kimondotta itéletében, hogy Sz. I. községi jegyzővel szemben nem volt kimondandó a jegyzői állás elvesztése is, mert habár az 1904: XXXVI. tcz. 2. §. első bekezdése szerint a jegyző, már mint állásánál fogva egyuttal anyakönyvvezető is: e két müködés a most hivatkozott §. 3. bekezdésének tartalmából is kitünőleg nincs minden jegyzői állással feltétlenül összekapcsolva és igy az, hogy az anyakönyvvezetői hivatalt elvesztett jegyző ellen a mostanihoz hasonló csekély beszámitás alá eső vétség fenforgása esetében is a jegyzői hivatal elvesztése is kimondandó-e: ezt az adott viszonyok pontos mérlegelése mellett a jegyző fegyelmi bíróságának hatáskörébe tartozónak véli.

— **A topánfalvai kir. járásbiróság aktáiból.** Ez a kir. járásbiróság a tordai kir. törvényszék, mint felülvizsgálati bíróságnak 1900 február 25-én kelt 1899. E. 49. sz. itéletét, több mint nyolcz év multán, 1908 márczius 20-án kézbesittette az ügyfeleknek.

A felügyeleti hatóságok szives figyelmébe ajánljuk az ilyen eseteket.

— **A polgári perjog tankönyve.** (Magyar polgár törvénykezési rendtartás.) Irta: dr. *Falcsik* Dezső, pozsonyi kir. akademiai jogtanár. Második javitott és a kivételes eljárással kiegészitett teljes kiadás. Budapest, 1908. Politzer-féle könyvkiadó-vállalat. Ara 10 K. — Szerző munkájának ez ujabb kiadásában nemcsak a legutóbbi időkben alkotott törvényeket dolgozta fel, hanem müvét a kivételes eljárások (fizetési meghagyás; községi biráskodás; házassági perek; váltó-, kereskedelmi-, tőzsde-biráskodás stb.) befoglalásával *teljessé* is tette. A jogi oktatás terén kétségtelenül kiváló szolgálatot fog tenni ez a javitott és bővitett kiadásu tankönyv, mert irodalmunk a mai átmeneti időben, a várvavárt nagy perjogi reform küszöben, hijával van minden más rendszeres s a peres eljárások összes fajait behatóan tárgyaló kézikönyvnek, pedig az évek óta tartó átmeneti idő még hosszura terjedhet. A közel 500 oldalra terjedő kötetet részletes betürendi tartalomjegyzék egésziti ki, mely a mü használhatóságát nagyban elősegiti.

— **A Telekkönyv** czimü folyóiratnak, melynek szerkesztője Káplány Géza ny. kir. táblai biró, legujabb számából kiemeljük a következő közleményeket: *Katona Mór*: A mai jelzálogelőjegyzések viszásságai. — *László Pál*: Illetékhátralékok kimutatása vételár felosztásban. — *Káplány Géza*: Haszonélvezetre vezetett végrehajtás esetén a függő termésből bejött összeg vagy bérösszeg kit illet meg? — *Fényes Vincze*: Quo modo? — *Sági János*: Telekkönyveink tüzbiztonsága. — *Lampert Ferencz*: A telekkönyvi ügyvitel egyszerüsitése.

— **Büntetőjogi Döntvénytár.** *Balogh* Jenő szerkesztésében most jelent meg az uj döntvénytár negyedik része, a *Büntetőjogi döntvénytár*. Az ismert beosztásu munka külön csoportositja a büntettekre és vétségekre, a kihágásokra, sajtóügyekre, az uzsoratörvényre, a kivándorlási törvényre s a bünvádi perrendtartásra vonatkozó döntvényeket s mindegyiket külön alczimek alá osztja, hogy a jogászközönség első pillanatra megtalálhassa, amit keres. Ezzel a kötettel a négy külön-külön önálló egészet képező döntvénytárunk mindegyik részének I. kötete került forgalomba s igy négy kötetben száz ivnyi határozat-gyüjtemény áll az ügyvédek és birák rendelkezésére. A lelkiismeretesen összeállitott betürendes tárgymutatóval felszerelt kötetet a *Jogtudományi Közlöny*, illetve a *Franklin-Társulat* adta ki s az 5 K-ért kapható minden könyvkereskedésben.

— **A budapesti tőzsdén jegyzett értékpapirok táblázatos ismertetése** czimü mü megjelent, *amelynek szerzői Hoch H. Henrik és Scherz József, a Budapesti áru- és értéktőzsde titkárai.*

E müben a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyzett értékpapirokra vonatkozó összes adatok föltalálhatók. Mindezek az adatok a hivatalos tőzsdei árjegyzőlap beosztása szerint vannak csoportositva, könnyen áttekinthető táblázatos formában, ugy, hogy azokban az érdeklődő a kivánt tudnivalókat fáradság nélkül meglelheti.

Müvük összeállitásánál — melyben a külföldi érdeklődők miatt a magyar szöveg német és franczia nyelvre is le van forditva — nagy sulyt helyeztek arra, hogy a nagyközönség az óvadékképes, illetőleg a katonai házassági biztositékul szolgáló papirok felől is tájékozást nyerhessen. Fölvették továbbá a beruházási értékek szelvényesedékességének, szelvény-elévüléseinek, a törlesztéseknek, visszafizetéseknek és czimlet-elévüléseknek ismertetését is, kiegészitvén azokat az utolsó 10 évben elért legmagasabb és legalacsonyabb árfolyamok statisztikájával, a részvényekre vonatkozó ismertetésben pedig a lefolyt 10 év osztalékain kivül az utolsó 10 éven belül előfordult alaptőkeváltozásokat is feljegyezték.

Az ipari vállalatok részvényeinél pedig a gyár- és üzemberendezési adatokon kivül az értékcsökkenési tartalékalapok kimutatásaival is bővitették a mü tartalmát.

Szterényi József kereskedelemügyi m. kir. államtitkár előszóval látta el a munkát.

A mü ára 5 K, postán küldve 5 K 30 fillér.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Osztrák igazságügyi budget-vita.** Az osztrák képviselőház költségvetési bizottsága az igazságügyi kö szokatlanul széles mederben tárgyalta. Igaz ugyan, hogy ezen tárgyalás legnagyobb részét és idejét a különböző nemzetiségek nyelvi panaszai foglalták el, azonban a szorosan vett igazságügyi kérdések is a rendesnél bővebb megvitatást nyertek.

Az összes felszólalók panaszkodtak a birói függetlenség tökéletlenségéről; felhozták a birósági felügyelők (Gerichts-Inspektoren) intézményét, akiknek erős ellenőrző tevékenysége eredményezte ugyan az adminisztráczió pontosságának azon tökéletes fokát, amelyen az osztrák birróságok ügykezelése nagy része ma áll, de viszont az a panasz hallatszik ellenük, hogy az itélkezés érdemébe is itt-ott megkisérlik beavatkozni. Más oldalról amiatt panaszkodnak, hogy a politikai hatóságok is ingerentiát gyakorolnak a birróságok működésére, különösen politikai jellegü perekben. Igy Galicziában és Bukovinában ez elég gyakran fordul elő.

A birói függetlenség sérelmét látták a felszólalók abban, hogy a legfőbb bírósághoz nyolcz Oberlandesgerichtsrat (középfoku bíróságnál alkalmazott biró) rendeltetett be kisegitő bíróként a hátralék feldolgozása érdekében.

Felhozatott az is, hogy a birói fizetések alacsony volta miatt teljes birói függetlenségről szólni nem lehet. Bár nemrég kaptak a bíróságok nem lényegtelen fizetésjavitást, az anyagi bajok miatti panaszok nem hallgattak el, mert az előléptetési viszonyok még rosszabbak, mint eddig voltak.

Ezzel kapcsolatban ismertették a birák egyletének memorandumát, mely kifejti, hogy a nagyobb czentrumokban müködő birák mily lélekölő munkát végeznek, és hogy ezzel szemben a birák fizetése rossz, a függetlenség pedig éppenséggel nincs biztositva.

Klein igazságügyminiszter mindezen panaszokra részletes választ adott. A kisegitő birákat illetőleg a maga részéről sajnálatosnak tartja, hogy ezt az intézményt igénybe venni kényszerül, azonban a hátralékok leküzdésére nem volt más eszköz. Tiz év alatt a legfőbb biróság létszáma 17 uj állással szaporittatott, és a mult évben hozott törvény, amely a hetes tanácsok taglétszámát ötre szállitotta le, még nem mutathatta hatását. Hogy a legfőbb biróság hátralékai eltüntettessenek, arra nem volna más mód, mint a perorvoslatok törvény utján való megszoritása, vagy a kisegitő birák intézménye.

A legfőbb bírósággal kapcsolatban az igazságügyi kormány foglalkozott a felsőbbb bíróságokhoz ügyvédek kinevezésének a kérdésével is. Mint tudjuk, ez az ügyvédeknek Ausztriában is régi követelésük, mig a birák ez ellen határozottan állást foglalnak. A miniszter több uj állást akar szervezni a legfőbb bíróságnál, és ezen állásokat akarja ügyvédekkel betölteni, nehogy a birói státusnak jogos igényei a mostani létszám mellett csorbát szenvedjenek. Az uj állások kreálásának azonban pénzügyi akadályai támadtak.

Elismeri a miniszter, hogy az elsőbíróságok előléptetési viszonyai igen rosszak, miért is elsőrendü feladata ezen bajnak orvoslásával foglalkozni. Mivel a nagy városokban, különösen pedig Bécsben a bíróságok munkaterhe lényegesen szaporodott, szükséges lesz ugy a birói, valamint a kezelői személyzet szaporitása.

Egyes bíróságoknál az volt eddig a praxis, hogy a bünügyi biráskodást a legfiatalabb, vagy pedig a leggyengébb birókra bizták.

A miniszter gondoskodott arról, hogy e viszásság megszünjék, amennyiben az ügybeosztás jóváhagyását az igazságügyi kormány magának tartotta fenn és megköveteli, hogy a birák az egyes ügyszakokban váltakozva nyerjenek foglalkoztatást.

Ami a joggyakornoki kiképzést illeti, iparkodik a miniszter, hogy mindenki, aki állandó államszolgálatba lép, valamilyen dijazásban részesüljön; igy minden joggyakornoknak, aki egy évet szolgált anélkül, hogy dijazott auskultansnak kineveztetett volna, évenként 840 K segélyt utalványozott a kormány. Sok joggyakornok már az első év leteltével 1000 K-val dijazott auskultansnak neveztetik ki.

A bíróságok függetlenségét a miniszter nem engedi érinteni és kéri, hogy minden konkrét panaszt juttassanak tudomására. A birói szervezet reformját az igazságügyi kormány is szükségesnek tartja, de addig is, mig a gyökeres reform keresztülvihető lesz, igen szivesen veszi a bármely oldalról jövő javaslatokat és kéri a képviselőket, hogy ha konkrét hibákról vagy visszaélésekről birnak tudomással, ezeket akár magánuton, akár interpelláció alakjában vele közöljék, hogy ő sürgősen orvosolhassa a hibákat.

Az uj büntető törvény tervezete készülőben van és alapos kilátás van arra, hogy nem sok idő mulva a képviselőház elé terjeszthető lesz.

— **Tőzsdejáték.** A Reichsgericht kimondta, hogy a polgári törvénykönyv 764. §-a szerint az áruk szállitására irányuló szerződés nemcsak akkor tekintendő játéknak, ha a felek a szerződési és tőzsdei vagy piaczi ár között a teljesités idejében létező árkülömbözetet állapitják meg a szerződés tárgyául, hanem akkor is, ha az egyik fél szándéka az árkülömbözetre irányult és a másik fél ezt a szándékot ismerte vagy ismernie kellett. A fenforgó esetben alperes, egy csokoládégyár utazója, a felperes kivánságára — ki előtt alperesnek ez az állása ismeretes volt — a vitás ügyletekre 3—4000 márka fedezetet nyujtott. Ezzel az összeggel a szerződés tárgya sehogysem állott arányban, mert 5 tengerivételnél 800 tonnáról volt szó 88,200 márka értékben, és már az első vétel tárgya 200 tonna volt 21,000 márka értékben. A német bíróságok megállapitották a tőzsdejátékot, mert a csekély letétből és nagy összegü kötésekből következik, hogy az alperes csak árkülömbözetre játszott és hogy a felperes az alperes eme szándékáról tudott. Nem döntő, hogy a felperes az üzleti összeköttetés kezdetén az alperes helyeslése mellett kijelentette, hogy ő csak effectiv ügyleteket köt, mert ezek a nyilatkozatok szinlegesek lehettek, azaz a körülmények szerint az ily nyilatkozat csak üres szólásmód volt, amelyet az alperes is csak ilyennek foghatott fel. (I. 4/07—4/907. október 23.)

— **A franczia stilus curialis.** A franczia stilus curialis egy csöppel sem jobb, mint a német, vagy a magyar hivatalos stilus. A francziák ezt a sajátszerü különleges stilust jargon judiciaire-nek mondják. Monis igazságügyminiszter 1902 ben egy bizottságot bizott meg azzal, hogy a hivatalos stilust revizió alá vegye. 1906-ban bemutatta a bizottság munkálatát, és a mostani igazságügyminiszter, Briand, kibocsátotta az uj formulákat tartalmazó blankettákat, amelyek lényegesen egyszerüsitik a beadványokat és a birói határozatokat, és kiszoritják a régi, állitólag Colbert idejéből való impraktikus és elavult formulákat.

— **Köteles-e a nő férjével együtt lakni, ha az anyós is azzal lakik?** A corbeili polgári biróság kimondotta, hogy a házastárs elhagyása nem képez bontó okot, csakis akkor ha az elhagyott féllel szemben jogtalannak mutatkozik, vagyis tisztán a házasságból eredő kötelességek megszegésének szándékából ered. Alperesnő azért hagyta el a családi tüzhelyet, mert nem akart együttélni anyósával, de kijelentette, hogy kész a házassági életközösséget folytatni, mihelyt férje külön lakást vesz föl: ez az eljárás nem jogtalan, és igy bontó okot nem képez.

Annál érdekesebb és bátrabb ez a döntés, mert a Code Civil 214. § a minden megkülönböztetés nélkül rendeli, hogy a nő férjével tartozik lakni. *h—i.*

— **Nőügyvédek Oroszországban.** Az orosz igazságügyi kormány megengedte a nőknek a jogi fakultások látogatását és több orosz származásu nőnek, akik Franciaországban végezték jogi tanulmányaikat, az orosz egyetemeken a kiegészitő vizsgáknak letételét. Egyuttal megengedte az igazságügyi kormány azt is, hogy mindazok a nők, akik Oroszországban a szabályszerü jogi vizsgákat letették, vagy a külföldön végzett tanulmányok és vizsgák után valamelyik orosz főiskolán kiegészitő vizsgát tettek, az ügyvédi karba felvétessenek. Az igazságügyminiszter ezen ujitást életbeléptető rendeletében annak a meggyőződésének ad kifejezést, hogy a nők a gyámoltalanok és tudatlanok védelmében hasznos és tehetséges küzdőknek bizonyulnak. Kiemeli az igazságügyminiszter a nők lelkiismeretességét, kitartását, jogérzetét és az emberiség nevelése iránti érzékét, egyszersmind azon nézetének ad kifejezést, hogy a jogtudomány előrevitelében is nagy szerep vár reájuk.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Nyug. kir. aljárásbiró, ki hét évig mint közjegyzőhelyettes müködött, helyettesi állást keres. Czim a kiadóhivatalban. 12821

Dr. Fényes József lugosi ügyvéd irodájában egy az ügyvédi iroda önálló vezetésére is képes, a magyar, német és román nyelvekben és telekkönyvi ügyekben teljesen jártas ügyvédjelölt állandó alkalmazást talál. Fizetés megállapodás szerint. 12843

Fiatal munkabiró ügyvéd közjegyzői irodában közjegyzőjelölti állás elfoglal. Szives megkereséseket «Szakember» jeligére Budapest főposta postrestante kér. 12830

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 16. szám. Budapest, 1908 április 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A magyar-horvát tengerparti közvagyon jogi jellege. *Dárday Dezső*, fiumei kormányzósági titkártól. — A kereskedelmi bíróságok. *Dr. Fodor Ármintól.* — A kir. ügyész és a közigazgatás. *Dr. Töreky Géza*, kir. törvényszéki birótól. — Az egyházközségek munkásbiztositási kötelessége. *Dr. Schulcz Ágost*, az igazságügyminiszteriumhoz beosztott budapesti kir. ügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok a sommás törvény 52. §-ának joggyakorlatához. *Dr. Révay Bódog*, kir. járásbirótól. — Megjegyzések «Az 1907. évi XVII. tcz. hatásai a házassági perekre vonatkozó gyakorlatban» czimü közleményhez. *Dr. Csáthy Dezsőtől.* — A községi jegyzők magángyakorlata. *Dr. Gróh Józseftől.* — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A magyar-horvát tengerparti közvagyon jogi jellege.

A tengeri hajózás, halászat, fürdőzés, továbbá a parti homokszedés és kőfejtés valamint általában a tengernek minden egyéb módon elképzelhető gazdasági kiaknázása megszünnék sikeresen gyakorolható lenni és teljesen megbénitatnék, ha a tengerpartok a magánbirtok és a magántulajdon által volnának lefoglalhatók. A gazdasági életnek fentemlitett tengerészeti jellegü ténykedései ez esetben — kevés kiváltságos helyzetben lévő parti lakosnak kivételével — az állam többi tagjai által nem volnának másképen gyakorolhatók, mint ha minden egyes esetben a *beati posidentes*-ektől külön kötelmi megállapodások utján esetről-esetre szereznék meg a parthasználatnak az elérni kivánt czélhoz szükséges jogát.

Ily viszonyoknak beállta azonban a közérdek szempontjából megengedhető nem lévén, a mindenkor fennálló jogrendszerek gondoskodtak arról, hogy a tengerpartok mentén egy többé-kevésbbé széles sávra nézve ezen területeknek használati joga az állam minden tagjára nézve egyenlő mérvben biztosittassék. Valamely területekre nézve mindenkinek egyenlő jogokat biztositani azonban egyértelmü lévén ezen jogok gyakorlásának a kizárólagosság jellegétől való megfosztásával, általános jogi szabályt képez, hogy a tengerpartok éppen ugy mint az utak, folyók stb. a vagyonjog rendszeréből ki vannak véve és oly javakká nyilvánitvák, melyeknek használata nem a magánjog elvei szerint, hanem közigazgatási uton nyernek szabályozást a közérdek és a czélszerüségi szempontok szerint.

A Fiumében és a magyar-horvát tengerparton érvényben levő *osztrák polgári törvénykönyv 287. §-a* képezi azon jogszabályt, mely hazai tengerpartunkra vonatkozólag ily értelemben intézkedik, kimondván, hogy azon dolgok, melyek az állam minden tagjának csak használatra engedtetnek, u. m. országutak, folyamok és folyók, tengeri kikötők és tengerpartok köz- vagy nyilvános javaknak neveztetnek.

Ellenben azt, hogy a tengerpartok, mily kiterjedésben, illetve szélességben képeznek közvagyont, azt azon jogforrások határozzák meg, melyek a «*Raccolta delle leggi ed ordinanze concernenteil servizio portuale e marittimo nella Monarchia Austro-Ungarica*» czimü, 1883—85. a fiumei és a trieszti tengerészeti hatóságok által közösen összeállitott hivatalos gyüjteményben a tengerpartokra vonatkozólag fel vannak véve és melyeket mind mai napig hatályukban fentartott az 1887 : XVI. tcz. VI. tcz. azon rendelkezése, mely kimondja, hogy mindaddig, mig a tengeri hajózásra és egészségügyre vonatkozólag a két fél között egyenlő törvényes rendszabályok megállapittatni nem fognak, addig a jelenlegi szabályok maradnak érvényben.

A trieszti cs. és kir. tengerészeti hatóságnak 1881. évben 9847/1882. sz. a. kibocsájtott és a fenti gyüjteményében foglalt végzése a tengerparti közvagyon kiterjedésére nézve megállapitja, hogy azon elv, miszerint: tengerpartnak azon terület volna tekintendő, ameddig a dagály elér, a legnagyobb óvatossággal kezelendő; minthogy sem nem szükséges, sem nem czélszerü a tengerpart határainak megrögzitése, mely fogalom esetről-esetre az illetékes közigazgatási hatóságok által saját hatáskörükben a mindenkori tényleges állapotokra való tekintettel határozandó meg.

A magyar-horvát tengerparti közvagyon jogi jellege a fentiek szerint tehát abban tér el a continens többi tengerpartjaira nézve e tekintetben fennálló szabályoktól, hogy a tengerpart fogalmát az apály és dagály fogalmaitól függetleniti. Az egyetemes európai tengerjog alapját képező franczia jogforrások és pedig különösen az 1681. évi «Ordonnance de la Marine» ugyanis a következőképen határozzák meg a tengerpart fogalmát: «*Est reputé bord ou rivage de la mer tout ce qu'elle couvre et découvre pendent les nouvelles et pleines lunes jusqu'ou le plus grand flot de la marée se peut étendre*». Azon ok a miért a tengerparti közvagyonok területi kiterjedésének meghatározására Franczia országban és általában a volt római birodalom, illetve a római jog egész területén mindenütt a *quousque maximus fluctus protendit* elve érvényesült, abban keresendő, hogy ezen országok tulnyomó részében egy 4-, 5-, 6 és több méteres apály-dagály áramlat létezvén, ezzel a természet maga szolgáltatta azon természetes határvonalat, mely önként kinálkozott arra, hogy a fent előadott közgazdasági érdekek szempontjából nélkülözhetetlen tengerparti közvagyonnak területi kiterjedése minden vitát kizáró módon meghatározható legyen. Minthogy másrészről az apály és dagály által felfedett és elfedett területek kiterjedésére nézve az emlitett országokban egy átlag kiszámitása lehetséges volt, az igazságot megközelitő azon vélelem állittatott fel, hogy a tengerparti közvagyon egy rendszerint hat méter széles sávot képez a part mentén, mely vélelmet kisegitő szabályként a magyar-horvát tengerpartra nézve a horvát bán is elismerte és magáévá tette az 1905. évi aug. hó 17-én 40966. szám alatt a cirkveniczei községház ügyében a m. kir. kereskedelmi miniszterhez intézett áriratában, daczára annak, hogy hazai viszonyaink között a legfeljebb fél méternyi apály-dagály miatt, valamint a tengerpartok meredek, sziklás alakulata folytán ezen vélelemnek általános jogszabálylyá való tétele az elérni kivánt közgazdasági czélok kielégitésére nem alkalmas. Annál kevésbbé czélszerü volna ily szabály felállitása, ha meggondoljuk, hogy csekély kiterjedésü tengerpartunkon a természetes parti fövények *(plage*,

spiaggia) majdnem teljesen hiányozván, az emberi kéz mesterséges uton volt kénytelen a sziklás partok robbanása vagy a tengerfenék feltöltése által gondoskodni arról, hogy a tengerészeti czéloknak megfelelő parti területek álljanak rendelkezésre; magától értetődvén, hogy ezen területek azután mindenkor olyképen alakittattak, hogy azokat sem a dagály, sem máskor a tenger vize el ne önthesse. Ezért természetes határok hiányában a magyar-horvát tengerpartok közvagyoni jellegének meghatározásánál egyenesen vissza kell nyúlni magára a szem elől nem tévesztendő közgazdasági szempontra és a meghatározást akként kell formulázni, hogy a tengerpart mindenkor azon kiterjedésében képezzen közvagyont, amelyben az a tengerészeti czélokra szükséges és amelyben arra alkalmasan felhasználható.

De éppen a partalakulatok megváltoztatásának gyakorisága teszi azután szükségessé, hogy a változott viszonyoknak megfelelőleg egyes partmenti területek bizonyos részei a közvagyoni jelleg alól a szükséghez képest felszabadittathassanak vagy azzal felruháztathassanak.

A vonatkozólag fennálló törvényes szabályok, nevezetesen a trieszti központi tengerészeti hatóság 1856. évi junius hó 12-én 6504. számu körözvényének 2-ik bekezdése továbbá az osztrák belügyminiszternek 1856. évi október 17-én 17,266. szám alatt kelt és a trieszti központi tengerészeti hatóság által 13,625/56. szám alatt kiadványozott rendeletnek utolsó pontja (l. *Raccolta delle Leggi ed Ordinance ect.* I. kötet 22., 23. és 24. oldal) kimondotta, hogy az elhatározás joga mindazoni ntézkedések felett, melyekkel valamely tengerpartnak közvagyoni jellege megváltoztattatik a belügyminiszternek és a többi érdekelt központi kormányhatóságnak marad fentartva.

Ezen rendelkezésekből kitünik, hogy magának a tengerészeti hatóságnak csak korlátolt rendelkezési joga van a tengerpartok felett, amennyiben t. i. semmiképpen sincsen hivatva a tengerpartoknak és azokból keletkezett egyéb a, tengerészeti czélokat szolgáló területeknek, mint állami ingatlanoknak rendeltetését megváltoztatni, vagy megszüntetni. Mikor tehát ily terület közvagyoni természetének megszüntetése czéloztatik, a tengerészeti hatóság, mint egyedül illetékes szakközeg, csupán annak megállapitására lesz hivatva, vajjon az illető terület a tengerészet és a tengerészeti igazgatás czéljaira *természeténél fogva alkalmas és szükséges-e vagy sem.* Az ezen czélokra nem alkalmas területek tengerparti és ezzel járó közvagyoni jellegének megszüntetése azután az összes érdekelt központi kormányhatóságoknak hatáskörébe tartozik.

A tengerparti közvagyon jogi jellegének tisztázása végett szükségessé válik tehát megállapitani, hogy ezen központi kormányhatóságok, illetve maga az állam minő jogi uralmat van hivatva ezen ingatlanok felett gyakorolni. Nem szenved kétséget, hogy a tengerpart, mint közvagyon az osztrák polgári törvénykönyv 286. §-a alapján csakis állami jószág lehet, és hogy ezen területek nem lehetnek oly magánjószágok, melyek egyes természeti vagy jogi személyeknek magánvagyonát képezik. Ilyképpen a tengerpartok ki lévén vonva a jogi forgalomból, azok mint «extra commercium» levő tárgyak érvényes magánjogi ügyletek tárgyát senki részéről nem képezhetik, azokra dologi jogokat senki, még az államkincstár sem szerezhet (osztrák polgári törvénykönyv 311. §.) a birróságok ezen területeken dologi jogokat megitélni vagy megvédeni nem illetékesek, ezen területeken birói végrehajtásnak helye nincsen, és azok az osztrák polgári törvénykönyv 1455. és 1472. §-ai értelmében elbirtoklás tárgyát sem képezhetik.

Sőt maga az állam sem gyakorolhat a tengerpartok felett magánjogi uralmat, mert ezen területek közvagyoni rendeltetése az állami vagyonra nézve általánosságban fennálló közjogi korlátokon kivül még más speciális korlátokat is szab elő, melyeknek áthágása a közvagyoni jelleget magát támadja meg, ugy, hogy minden ily állami, illetve kormányintézkedés, akkor, amikor a tengerparti jelleg kétségtelenül fenforog, ipso facto, az osztrák polgári törvénykönyv 287. §-ába ütközik, melynek rendelkezését kormányrendelettel hatályon kivül helyezni nem lehet.

Amennyiben pedig ily kormányrendeletek mégis létrejönnének, mint ahogy pl. a fiumei kikötőre nézve létrejött azon rendelet, mely kimondja, hogy ezen terület közvagyont nem képez — hanem mint az államkincstár tulajdona, telekkönyvezendő — akkor kétségtelennek mondható, hogy ezen rendeletek valamely a birróság előtti eljárásból kifolyólag ellentétes álláspontot elfoglaló jogkereső féllel szemben helytálló jogalapként sikeresen felhasználhatók nem volnának, hanem a birróság által joghatálylyal nem bíróknak és érvényteleneknek nyilvánittatnának.

Kincstári tulajdont sem képezhet tehát a tengerparti közvagyon, mert az állam nem fiskális, hanem csakis oly közös, illetve nyilvános czélokra használhatja fel az ezen területek felett, az ezen hatáskörrel törvényesen felruházott igazgatási szerveket megillető uralmat, mely czélok a közvagyoni tengerpart tengerészeti rendeltetését nem korlátozzák Az állam pl. épithet rakpartokat, hullámtörő-gátakat, kikötőket, vagy feltöltéseket eszközölhet, mint amelyek a partok közvagyoni jellegét még inkább fejlesztik, továbbá épithet hálószáritókat, hajócsuszdákat, világitó-tornyokat, nyilvános fürdőket, halcsarnokokat, stb., mely épitkezések az illető területeket ugyan egyoldaluan használják ki, de a tengerpartok közvagyoni jellegét megkivánó gazdasági érdekeknek annyira megfelelnek, hogy ezen partrészeknek kiváltságos módon való egyoldalu használata végeredményben mégis csak a mindenki használatára szolgáló javak fejlesztését és intensivebb használatát eredményezik.

Minthogy továbbá az osztrák polgári törvénykönyv 290. §-a kifejezetten kimondja, hogy a dolgok jogszerü szerzési, megtartási és átruházási módja iránt az «állami javak» kezelői által ugyanazon magánjogi szabályok tartandók be, melyek általánosságban előirvák, ebből következik, hogy az iránt sem forog fenn semmi jogalap, hogy akkor, mikor valamely terület tengerparti jellegét elvesziti, és ezen alapon az előirt közigazgatási eljárás utján közvagyoni jellegétől is megfosztatik, *ipso iure,* az állam lappangó tulajdonjogának érvényrejutását vélelmezzük, hanem ellenkezőleg a közvagyoni jelleg megszüntével azonnal jogérvényessé válnak mindazon jogi tények, melyek mint a birtok és tulajdonszerzésnek tényálladékai mindig figyelembe veendők, valahányszor valamely jószág utólag válik a jogi forgalom tárgyává.

Ezek szerint a tengerészeti igazgatás intézésére és gyakorlására hivatott közegeket a tengerparti közvagyonok felett elvileg nem a magánjogi uralom, hanem csakis a közigazgatási fenhatóság és az ebből eredő rendelkezési és kezelési jog illeti meg. Ezen hatáskör egyrészt rendészeti természetü és a közhasználatot korlátozó cselekménynek megelőzésére és a helytelen viszonyok és állapotoknak megszüntetésére és esetleg az előbbeni állapotnak visszaállitására szoritkozik, másrészt pedig kiterjed minden olyan cselekménynek közigazgatási uton való végrehajtására és minden oly intézménynek létesitése, mely a tengerpartok közvagyoni jellegét megőrizni, fejleszteni és hatványozni és végeredményben a tenger gazdasági kiaknázását előmozditani vannak hivatva.

Oly szabályoknak merev alkalmazása azonban, melyek kizárólag csak az államnak engedik meg a tengerpartok kihasználását szolgáló különleges létesitmények felállitását, megint csak akadályul szolgálna a tengerpartok szabad fejlődésének, ami a szem előtt tartandó közgazdasági czéloknak épp oly kevéssé felelne meg, mint a tengerpartoknak a magántulajdonba való bocsájtása.

Ezért a tengerpartok közvagyoni jellegével nemcsak

hogy összefér, hanem annak kiegészitő részét képezi azon elv, hogy az állam a tengerpartokon őt a rendészeti hatáskörön kivül megillető gazdasági kezdeményezésnek és fejlesztésnek tényked ését — azon korlátokon belül, melyek magára az államra nézve is fennállanak — átruházhatja egyes magánosokra is, kiknek e szerint megengedhető lesz, hogy a tengerpartokat kiváltságosan vehessék használatba és hogy azokon épp ugy, mint az állam maga rakpartokat, hullámtörő gátakat, kisebb kikötőhelyeket, hálószáritókat, hajócsuszdákat, fürdőket, halcsarnokokat, kisebb világitó-tüzeket stb. épithetnek, akkor és ott is, ahol a közérdek azt egyelőre még meg nem kivánja A tengerpartok köz- és magánhasználatára vonatkozó ezen részletesebb szabályok képezik azután az általános magánjog intézményeivel sok rokonvonást feltüntető u. n. «*parti jog*» vagy «*parthasználati jogok*» intézményét, melyeket részletesen kifejteni *a magyar tengeri magánjognak volna feladata* tekintettel a tengerpartok rohamos és mindinkább belterjes kihasználására, mely nemcsak a mai jogviszonyoknak, hanem a jövőben várható fejlődésnek gondos előrelátással való figyelembevételét is szükségessé teszi.

Másrészről a parti és parthasználatijogoknak egyebekben tagadhatatlan közigazgatási jellege magával hozza azt, hogy azok közérdekből bármikor visszavonhatók, hogy kötelmi természetü cselekményekkel jogérvényesen nem biztositathatók, hogy önkényes korlátozásuk és akadályozásuk rendészeti és büntetőjogi védelem alatt áll és hogy az ezen kérdésekben felmerülő vitákban minden bíróság előtti eljárás mellőzésével kizárólag azon közigazgatási hatóságok vannak hivatva dönteni, akiknek hatáskörébe a fennálló törvények ezen teendőket utalják. Az illetékes közigazgatási hatóságokat a tengerparti közvagyonok felett megillető közigazgatási fenhatóság és az ebből folyó rendelkezési jog a dolog fent kifejtett természeténél fogva tisztán közigazgatási uton lévén érvényesitendő, következésképpen az evégből igénybe vehető jogeszközök is tisztán csak rendészeti természetüek lehetnek, daczára annak, hogy oly viszonyok szabályozásáról van szó, melyek más területeken a magánjog körébe tartoznak. Közigazgatási uton végzendők tehát a parthasználati kérdéseknél igen gyakran előforduló jogtalan használattól való eltiltások, az engedély nélkül gyakorolt vagy az engedély visszavonása folytán többé nem gyakorlandó használatnak kényszereszközökkel való megszüntetése, a jogosultnak használatba való helyezése az ez ellen erőszakot használó jogosulatlan tényezőkkel szemben az előbbeni állapotba való visszahelyezésének elrendelése és foganatositása, valamint minden más természetbeni szolgáltatásnak elrendelése vagy káros cselekménynek eltiltása és engedetlenség esetén az illetőnek költségére közigazgatási uton való eszközlése. Az erre vonatkozó rendeletek és tilalmak kibocsájtására a törvényes hatáskört az illetékes hatóságok számára ujabb rendelkezésig egyelőre az 1854. évi április hó 20-án kelt császári rendelet (u. n. rendőrpátens) biztositja, mely Horvát-Szlavon-Dalmátországokban épp ugy mint Fiumében is hatályában fenn lett tartva és pedig utóbbi helyen a büntetőtörvénykönyveknek, valamint a közigazgatási bíróságnak Fiumében történt életbeléptetésével egyidejüleg eszközölt jogrendezések alkalmával.

Az előadottakból következik tehát, hogy a tengerparti közvagyon hazai jogviszonyaink és partviszonyaink között éppen ugy, mint az osztrák polgári törvénykönyv 287. §-ában foglalt elvi meghatározások értelmében maga a parti-tenger is, ki van vonva ugy az állam egyes tagjainak, mint magának az államnak magánjogi uralma alól, és hogy az ezen területeken létező és létesithető összes jogviszonyok ellenőrzése és igazgatása, valamint a tengerparti közvagyon területeinek kezelése és az azok feletti rendelkezési jog a magyar tengerészeti igazgatás hatásköre alá tartozik. Ezen elvet tükrözi az 1907-ik évi Magyar Tengerészeti Évkönyvben (37. oldalon) 5324/906. T. H. sz. körrendelet is, mely az 1868:XXX. tcz. alapján kimondja, hogy *a m. kir. tengerészeti hatóság hivatva van az őt megillető végrehajtó hatalmat Horvát Szlavon-Dalmátországok területén is saját közegei által gyakorolni, és hogy e tekintetben a tengernek azon részei között, melyeket területi vizeknek nevezünk és a tengerpartnak azon része között, mely a tengerészet üzéséhez szükséges part jellegével bir és mint ilyen közvagyont képez — különbség nem létezik.*

Kiváló érdekét képezi tehát az államnak, különösen pedig a tengerészeti és ezzel összefüggő gazdasági érdekek istápolására elsősorban hivatott m. kir. kereskedelmi miniszteriumnak, hogy a magyar-horvát tengerparti közvagyonnak sajátságos jogi jellegét egyes ellentétes magánérdekekkel és a horvát részről észlelhető közjogi és politikai aspirációkkal szemben féltékenyen megőrizze. A tengerpartok közvagyoni jellegével kapcsolatos kérdések lanyha kezelése végeredményben oda vezetne, hogy a tengerészeti hivatalok kezeiből kisiklanék a magyar-horvát tengerpartok felett meg-megillető és a *sajátszerü közvagyoni jellegtől elválaszthatatlan speciális kezelési és rendelkezési jog*, melynek illetéktelen tényezők által való bitorlása a kifejtettek szerint végzetessé válhatnék az egész magyar tengerészeti közigazgatásra.

Dárday Dezső,
fiumei kormányzósági miniszteri titkár.

A kereskedelmi bíróságok.

I.

A polgári perrendtartás törvényjavaslata által tervbe vett ujitások közül a kereskedelmi bíróság eltörlése egyike azoknak, amelyek vitára és támadásra adnak okot.

A polgári perrendtartás törvényjavaslata erészben nem uj eszmét valósit meg, és ugyanazon álláspontón van, amelyet Plósz Sándor 1893-ban Szilágyi Dezső megbizásából készült előadói tervezetében, és a képviselőház igazságügyi bizottsága 1903-ban a polgári perrendtartás törvényjavaslatának tárgyalásánál is elfoglaltak.

A polgári perrendtartásnak legujabban beterjesztett törvényjavaslata a birói hatáskört olyképp szabályozza, hogy ennek a kérdésnek jelentősége sokkal csekélyebb, mint a megelőző javaslatokban volt. Miután 2500 K értéken alul minden vagyonjogi pert, tehát a kereskedelmi és váltóügyeket is a járásbiróság hatáskörébe utalja, a kereskedelmi hatáskörnek csak igen kis számu ügy marad fentartva abban az esetben is, ha ez a hatáskör meg is maradna.

A fogalmak tisztázása szempontjából meg kell jegyezni, hogy amikor nálunk a kereskedelmi bíróság fentartásáról vagy eltörléséről beszélnek, csak a kereskedelmi ülnök részvételének fentartásáról vagy mellőzéséről van szó. Külön kereskedelmi bíróságok oly értelemben, amint azok Franciaországban vannak, vagy amint azokat a német birósági szervezeti törvény javaslata tervezte, ma sincsenek nálunk, mert a kir. törvényszékek, a budapesti és pestvidéki törvényszék kivételével, egyuttal kereskedelmi bíróságok is. Amikor a német birósági szervezeti törvény * tárgyalásánál a bizottság majdnem egyhangulag a kereskedelmi bíróságok eltörlése mellett foglalt állást, ez nem akadályozta a bizottságot, hogy később, a második olvasásnál a külön kereskedelmi tanácsok (Kammern für Handelssachen) mellett foglaljon állást. Az egyetlen bíróság, amit nálunk kereskedelmi bíróságnak minősiteni lehet: a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. Ambár itt is a kereskedelmi elem csekély részvétele következtében a kereskedelmi birósági jelleg csekélyebb, mint Franciaországban, ahol a bíróság csupa kereskedőből áll és Németországban, ahol a kereskedelmi tanács egy jogtudó biró elnöklete alatt két kereskedőből alakul meg.

* Hahn, Die gesammten Materiale zur dem Gerichtsverfassungsgesetz. Erste Band. Erster Abtheilung 227. l.

*

A két kérdés: a kereskedelmi ülnök részvétele vagy mellőzése, és a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása vagy eltörlése, ámbár szoros kapcsolatban is van egymással, nem igényel szükségképpen egyenlő eldöntést. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék fentartásának, vagy eltörlésének kérdése nem elvi, hanem csakis adminisztrativ kérdés.

Németországban, ahol a kereskedelmi elem nagyobb mértékben vesz részt a kereskedelmi biráskodásban, mint nálunk, és ahol a kereskedelemnek nagyobb fejlettségénél és jelentőségénél fogva a kereskedelmi ügyek száma és jelentősége is nagyobb, mint nálunk, nincs külön kereskedelmi bíróság. Berlinben az I. Landgericht 67 tanácsa közül 18 a kereskedelmi tanács, a II. Landgericht 20 tanácsa közül 3 a kereskedelmi tanács; mindamellett mégis fel sem merült eddig az eszme, hogy a kereskedelmi tanácsok e nagy száma következtében egységes kereskedelmi törvényszék állittatnék fel. Már ez a példa is eléggé bizonyitja, hogy a kereskedelmi ülnökök intézményének fentartása mellett is nem okvetlenül szükséges, hogy kereskedelmi bíróság a polgári bíróságtól különváltan szerveztessék.

Ha közelebbről szemügyre veszszük azokat az okokat, melyek a kereskedelmi ülnökök fenntartása mellett is külön kereskedelmi bíróság szervezése mellett és ellen felhozhatók, nézetem szerint tulnyomók azok az okok, amelyek a két bíróság egyesitése mellett szólanak.

Már előbb rámutattam arra, hogy a polgári perrendtartás javaslata azáltal, hogy a járásbirósági hatáskör értékhatárát 2500 K-ra emeli fel, a budapesti kereskedelmi törvényszék ügykörét is az elsőfoku peres ügyekben rendkivül (körülbelül a jelenlegi ügyek egy tizedére) apasztja. Igaz ugyan, hogy a járásbirósági ügyek egy része felebbezés folytán ebben az esetben is feljöhet a kereskedelmi és váltótörvényszékhez, ha fenntartatnék a sommás eljárásnak az a szabálya, hogy egyes, az eljárás szempontjából kereskedelminek minősitett ügyek a kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa által intéztetnének el. Azonban éppen arra nehéz alapot találni, hogy ugyanannak a járásbiróságnak ugyanazon eljárás szerint elintézett ügyei két különböző törvényszékhez utaltassanak felebbezés utján, mikor mindkét törvényszéknél ezek a felebbezési tanácsok teljesen ugyanazonos módon alakulnak meg és teljesen ugyanazon eljárási szabályok szerint járnak el. Ha már a kereskedelmi ülnök fentartása ellen is egyik legfontosabb ok az, hogy ezzel felesleges hatásköri vitákra adunk okot, ez az ok kétszeresen esik latba, ha a járásbiróságoktól felebbvitt ügyek kettéosztásáról van szó; ott a hatásköri kifogás legalább azt célozza, hogy a tanács egyik tagja kereskedelmi ülnök legyen, itt azonban a hatásköri kifogásnak semmi egyéb czélja nincs, mint, hogy az ügy egy sem helyi fekvése, sem összeállitása, sem eljárása szempontjából semmikép sem különböző másik bírósághoz tétessék át.

Talán azt fogják mondani, hogy némi különbség a két bíróság közt az, hogy a kereskedelmi bíróság tagjai jobban ismerik a kereskedelmi jogot, mint a polgári bíróság tagjai. Ez az ok már azért sem helyes, mert a kereskedelmi jog alkalmazásának feltétele nem az, hogy az ügy a kereskedelmi bírósághoz tartozik-e vagy nem, hanem az, hogy az ügylet az egyik szerződő fél részéről kereskedelmi ügylet legyen. Ezen az alapon a polgári bíróság is gyakran alkalmazni köteles a kereskedelmi jog szabályait. De a két bíróság egyesitésénél sincs kizárva az, hogy oly felebbezési tanácsok is állittassanak össze, amelyeknek tagjai a kereskedelmi ügyeknek elsőfoku elintézésében is részt vesznek. Az ügybeosztás szempontjából feltétlenül előnyösebb, ha a polgári és kereskedelmi bíróság egyesittetik. A tanácsok összeállításánál és az ügyek beosztásánál a biráskodás jósága és gyorsasága csak nyerhet az által, hogy a válaszfal a kettő között megdől.

Ezzel még nincs megmondva az, hogy a kereskedelmi jog, mint különleges jog szakismerete háttérbe szorulna. Az igazságügyi bizottságnak már emlitett 1903. évi jelentése is hangsulyozza, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése esetében a budapesti kir. törvényszéknél külön kereskedelmi osztály volna szervezhető, sőt Budapesten kivül olyan városokban, amelyeknek kereskedelmi forgalma szükségessé teszi, kereskedelmi ügyekre külön szaktanácsok állithatók fel. Sőt tovább is lehet menni és a budapesti kir. törvényszéknél a külön kereskedelmi osztály önállóságát azzal is ki lehet domboritani, hogy e törvényszékhez másodelnök neveztetnék ki, aki itt az osztályt önállóan vezetné. Ezáltal eléretnék az, hogy a bíróság szervezete tekintetében a mai állapot a lehető legcsekélyebb mértékben változtatnék.

A viszony a két osztály között olyan volna, aminő a budapesti büntetőtörvényszék felállitása előtt a budapesti kir. törvényszék felállitása előtt a budapesti kir. törvényszék polgári és büntető osztálya között volt.

Az, hogy a budapesti büntető és polgári osztálynak teljes elkülönitése és külön büntetőtörvényszék felállitása idővel szükségessé vált: nem hozható fel a polgári és kereskedelmi bíróságnak hasonló elkülönitése mellett. A határvonal a polgári és büntetőügyek között sokkal élesebb, mint a polgári és kereskedelmi ügyek között. A polgári és büntető ügyszak más-más képzettséget és más-más egyéni képességet is követel ugy, hogy ezen szakok közül az egyikben alkalmazott szabálynak részvétele a másik szakban nehézségekbe ütközik. Másrészt a büntető ügyek száma és kezelése is megengedi, sőt szükségessé teszi az erősebb különválást a polgári ügyektől. Az elsőfoku kereskedelmi ügyek száma azonban a polgári perrendtartás törvényjavaslata következtében annyira leapad, hogy e csekély szám mellett külön törvényszék fentartása már emiatt is elvesztené jogosultságát.

Több oldalról hallottam az ellenvetést: miért szüntessünk meg egy intézményt, amely a gyakorlatban jónak bizonyult? A fentiekből kitünik, hogy itt nem arról van szó, mintha a kereskedelmi és váltótörvényszék egyszerüen eltöröltetnék a föld szinéről, tagjai különböző bíróságokhoz beosztatnának és a kereskedelmi ügyek foruma egyáltalában megszünnék. Az egész változás szervezeti szempontból abból állana, hogy az elnök helyébe egy másodelnök jönne annak élére és a polgári törvényszékkel bizonyos kapcsolat létesittetnék, amely mindkét bíróságnak csak javára válhatik.

(Folyt. köv.) *Dr. Fodor Armin.*

A kir. ügyész és a közigazgatás.

Fölállitásakor, szervezésekor a kir. ügyészség tevékenysége kizárólag az igazságszolgáltatás területére szoritkozott.

A kir. ügyészség munkaköre ugyanis az 1871 : XXXIII. tcz. értelmében a bünvádi eljárásra (17—23. §.), az igazságügyi tisztviselők fegyelmi ügyeire (1871 : XXXIII. tcz. 24. §., 1871 : VIII. tcz.) és a kir. törvényszéki fogház fölött gyakorlandó felügyeletre, illetve annak vezetésére terjedt ki. (1871 : XXXIII. tcz. 25. §.) Hozzákapcsolódott ezekhez még a gazdasági adminisztrácziő vitele, mely a némely helyen valóságos mezőgazdasági és ipari üzemekre kiterjedő fogházi kezelési dolgokkal együtt a kir ügyészségnek jelentékeny megterhelését vonta maga után.

A kir. ügyészség hivatása és föladata kezdettől fogva az volt, hogy a büntető igazságszolgáltatás körül, illetve az annak körébe vont területeken az állam közérdekeit képviselje. Képviselt pedig ezt a föntebbiek szerint nemcsak közvádlói minőségében a szorosan vett bünvádi eljárásban, hanem reá bizták az állami érdekek, a közérdek védelmét és képviseletét az igazságügyi szolgálat más ágaiban is, jelesül a birósági és ügyészségi személyi ügyeket illető igazgatás terén a sulyosabb fegyelmi — megtorlást igénylő esetekben, a fontos

társadalmi érdekek ápolására és megoldására hivatott letartóztatási intézetek vezetése, illetve felügyelete tekintetében és végül a gazdasági ügyvitel révén az állam fiskális érdekeinek megóvása körül is.

Különös figyelmet érdemel az a befolyás, melyet korábban a 14,180/88., ujabban pedig a 36,262/91. és a 462/93. sz. I. M. rendeletek biztositanak a kir. ügyész számára, kötelességévé tévén a kir. járásbiróságok büntető igazságügyi adminisztrációjának időszaki megvizsgálását és a kir. járásbirósági büntető törvénykezés ellenőrzését. Itt már egészen igazgatási, fölügyeleti jellegüvé alakul át a kir. ügyész funkciója.

Az a határ azonban, melyen belül az ügyészség tevékenysége az előbbiek szerint mozgott, csakhamar kibővül.

I.

A legfontosabb lépést e téren az 1876 : VI. tcz. tette meg, amelylyel a kir. ügyész a közigazgatási bizottság rendes, nem nélkülözhető tagjává és ezzel együtt magának a közigazgatásnak is részesévé vált.

Ha csupán azt a két mozzanatot nézzük, melyeket ez a törvény a kir. ügyész tevékenységi köréből konkréte megjelöl, meghatároz (börtönügy, fegyelmi ügyek), akkor a kir. ügyész jelentősége a közigazgatási bizottságban aránylag csekélyebbnek látszik. Lényegesen megnövekszik azonban szemünkben a kir. ügyésznek a közigazgatási bizottság tagjai közé fölvételének sulya és jelentősége akkor, ha egyrészt magának e bizottságnak rendeltetését és ezzel kapcsolatban másrészről azt a czélt is közelebbről szemügyre veszszük, mely a törvényhozást a kir. ügyésznek a közigazgatás gépezete egyik legfontosabb részének müködésébe történt belevonásakor vezérelte.

A törvény, miniszteri indokolása szerint, a közigazgatás különböző ágaiban az összhangzatos együttmüködést akarta biztositani. De az önkormányzati elemnek tulnyomó befolyást engedve a közigazgatás minden ágában egyuttal intézkedni kivánt az iránt is, hogy az önkormányzati elemek fogyatkozásai a közigazgatást meg ne akaszthassák, azok képtelensége, részrehajlása vagy éppen rosszakarata az állam czéljainak elérését ne veszélyeztethesse.

Hogyan viszonylik már most mindehhez a kir. ügyész állása a közigazgatási bizottságban, hogyan illeszkedik bele az ő szereplése ennek a közigazgatási szervnek helyes, czélirányos müködésébe?

Bizonyára nem egyedül a letartóztatási intézeti ügyszak előadói tisztségének ellátása és a fegyelmi ügyek körül részére biztositott hatáskör betöltése által; habár mind a két müködési kör számottevő lehet ugy a harmonikus együttmüködés, mint főleg — a fegyelmi eljárás eszközei révén — a közérdek megóvása szempontjából is. Kétségtelen ugyanis, hogy fölöttébb számottevő az a befolyás, melyet a közigazgatási állami tisztviselők fegyelmi ügyeire vonatkozólag maga az 1876 : VI. tcz., továbbá a közigazgatási bizottság fegyelmi hatóságát megállapitó más törvények : igy a pénzügyi közegeket illetően az 1889 : XXVIII. tcz., az állatorvosokat illetően az 1900 : XVII. tcz., a tanitókat illetően pedig 1907 ; XXVI. tcz. biztosit a kir. ügyész részére.

Döntő sulyát azonban és igazi rendeltetését egyrészről abban birja a kir. ügyésznek a közigazgatási bizottság tagjai közé való fölvétele, hogy a kir. ügyész legmagasabb foku jogi képesitésével, jogászi szakképzettségével és tágkörü ösmereteivel, az adminisztráczió terén szerzett gyakorlottságával és tapasztalataival olyan intellektualis erőt, olyan értelmi tőkét képvisel a bizottságban, amely hivatva lehet arra, hogy a tulajdonképeni ügyszakán kivül eső kérdésekben, ügyekben fölvilágositások, utbaigazitások adása, kételyek és ellentétek eloszlása stb. utján a bizottság munkáját megkönnyitse. esetleg jó irányba terelje, szóval, hogy a közigazgatás czélszerü összhangzatos müködésére általában jótékony befolyást gyakoroljon.

Másik oldala pedig az éremnek az, hogy a kir. ügyész a közigazgatási bizottság törvényszabta hatáskörébe tartozó összes kérdések és ügyek vitelét és megoldását éber figyelemmel tartozik kisérni, és hogy ekképpen a közigazgatás általános állapotának megfigyelése utján szerzett tapasztalataihoz képest neki is — csakugy, mint a bizottságbeli többi kormányközegnek — hathatósan közre kell munkálnia abban az irányban, hogy bármely oldalról érvényesülést kereső jogosulatlan törekvésekkel szemben az állam érdeke előtérbe tolassék, és a lehetséges védelemben részesittessék.

Meg kell itt jegyezni, hogy a kir. ügyész befolyása kihat az 1876 : VI. tcz. 64. és 67. § a értelmében a bizottság által a miniszterelnökhöz fölterjesztendő jelentések szerkesztésére is. Itt ugyanis a bizottság mindegyik tagja a kormány elé juttathatja és ilyen módon is gyümölcsöztetheti a közigazgatás bármely ágában szerzett tapasztalatait és azokból levont következtetéseit. (9406/96. I. M. sz. rend.)

Legnehezebb, de legszebb és legbecsesebb tevékenységi körei ezek a kir. ügyésznek a közigazgatási bizottságban. Az emlitett két irányban, a bizottság rendeltetésszerü müködésében ilyeténképpen való részvétele, azokban lehetséges és kivánatos érvényesülése miatt fönn kellene tartani a kir. ügyésznek a közigazgatási bizottságban birt pozicióját még arra az esetre is, ha a kir. ügyész személyéhez jelenleg kifejezetten hozzá kötött ügyek ellátása e bizottság hatásköréből ki is vétetnék, vagy abban a kir. ügyésztől el is választatnék.

Ahhoz, hogy a közigazgatási bizottságnak és a kir. ügyésznek egymáshoz való viszonya felől teljesen tiszta képet nyerjünk, reá kell mutatni arra, hogy a közigazgatási bizottságot a börtönök (fogházak) tekintetében ellenőrzési jog illeti ugyan; ez az ellenőrzési jog azonban csak az illető letartóztatási intézet általános állapotának ellenőrzésére, csak általában a büntetések miként való végrehajtására és általában az élelmezés, az egészségi viszonyok, a fegyelem milyenségének, illetve mibenlétének ellenőrzésére terjed ki. Tapasztalatai alapján a bizottság- vagy az igazságügyminiszterhez fordul orvoslásért vagy — a törvények és miniszteri rendeletek korlátai között — maga teszi meg a szükséges intézkedéseket (37. §.), melyeket a kir. ügyész foganatositani tartozik. A bizottságnak ez a rendelkezési jogosultsága azonban nem csorbitja a kir. ügyész intézkedési jogkörét, mert az utóbbi a bizottság helytelennek vélt határozataival szemben a 22. §-ban megadott és a végrehajtás tekintetében fölfüggesztő hatálylyal biró föllebbezéssel élhet, vagyis a közigazgatási bizottság intézkedésével szemben az igazságügyminiszter döntését kérheti ki. A közigazgatási bizottság intézkedéseinek tehát csak az igazságügyi hatóságok (kir. ügyész, igazságügyminiszter) hozzájárulása esetén van hatálya.

Másként áll a dolog a fegyelmi ügyeket illetően. Azokra az állami hivatalnokokra nézve, akik fölött a közigazgatási bizottság gyakorolja a fegyelmi biráskodást, a vizsgálat befejezése után a kir. ügyész tesz irásbeli inditványt a bünösség és a kiszabandó büntetés minősége tekintetében. Itt tehát a közigazgatási bizottság, mint fegyelmi bíróság mellett a kir. ügyész, mint fegyelmi közvádló szerepel. (1876. évi VI. törvényczikk 55. §.)

A fogházfelügyelők fegyelmi ügyeiben pedig a közigazgatási bizottság a kir. ügyészszel, mint elsőfoku fegyelmi hatósággal szemben már a kir. ügyész határozatát fölülbiráló másodfoku fegyelmi hatóság, amely az előbbinek a határozatát megváltoztathatja. A fogházfelügyelők fegyelmi ügyeiben tehát a közigazgatási bizottság tényleg fölötte áll a kir. ügyésznek, amit bizonyos tekintetben ellensulyoz az, hogy harmadfoku fegyelmi hatóság ez ügyben az igazságügyminiszter. (24,429/76. I. M.)

Hogy az 1876 : VI. tcz. mégis mennyire megőrizte a kir. ügyész függetlenségét a közigazgatási bizottsággal szemben, azt különösen a 42. §. abbeli rendelkezése is mutatja, mely a kir. ügyésznek fegyelmi uton való felelősségre vonása dolgában érintetlenül hagyta az 1871 : VIII. tcz. rendelkezéseit, következésképp a kir. ügyészt a közigazgatási bizottság fegyelmi hatósága alól kivette.

Annál nagyobb jelentősége van ennek, mert a közigazgatási bizottság fölállitásáról szóló törvényjavaslat a kir. ügyész és a közigazgatási bizottság többi tisztviselő tagjai között nem tett különbséget, amennyiben a kir. ügyészt is a bizottság fegyelmi hatásköre alá vonta, és ettől a képviselőház csak Márkus István képviselő felszólalásának hatása alatt állott el, aki kifejtette, hogy a kir. ügyész fegyelmi hatóságának a független bíróság által gyakorlása által olyan biztositék, melyet a kir. ügyész kezébe letett nagy érdekek megkövetelnek.

Helyén valónak látszik a most előadottak kapcsán arról is megemlékezni, hogy a közigazgatási bizottság fölállitásáról szóló törvényjavaslat 39—41. §-ai olyan rendelkezést vettek tervbe, hogy a közigazgatási bizottság az igazságügyminiszter tudomására hozza azt, ha a bíróságoknál (tehát az ügyészségeknél is) rendetlenségek, hibák, visszaélések létét alaposan gyanitja ; «ha az igazságügyminiszter ezzel esetenkint megbizza, vizsgálatot tart a bíróságnáli gazdálkodás, az ügyforgalom, és az egyes bepanaszolt ügyek iránt» ; «a vizsgálatot a főispán, vagy általa esetenkint kijelölt helyettesének vezetése alatt egy főispán által kinevezett küldöttség hajtja végre, amely az elnökön kivül két, a főispán által kinevezett tagból áll, de kiknek egyike a törvényhatósági közgyülés által választott tagokból kell, hogy vétessék» ; a küldöttséghez jegyzőül a törvényhatóság valamelyik aljegyzőjét szintén a főispán rendelte volna ki, amely jegyzőnek a javaslat szavazati jogot nem szánt. Ettől a veszedelemtől ugyancsak Márkus István képviselő mentette meg a bíróságokat és ügyészségeket, aki egymaga szólalt föl a javaslat föntebbi rendelkezései ellen, és akinek talpraesett érvelése után (melyet szerencsére ma már fölösleges ismertetni), főképp a jelzett intézkedésekkel szemben «a leghivatottabb körökben» mutatkozó, alapos-nak azonban el nem ismert «nyugtalanságot» méltányolva Tisza Kálmán miniszterelnök és Gullner Gyula előadó elfogadták Márkus Istvánnak a javaslat 39—41. §-aira vonatkozólag előterjesztett módositó inditványát, amely megfelel a törvény 39. §-ának. Ez pedig csak arra jogositja föl a közigazgatási bizottságot, hogy a polgári vagy büntető jog és a törvénykezés tekintetében szükségesnek látszó és a törvényhozás vagy rendelet utján eszközölhető intézkedések megtétele végett az igazságügyminiszterhez fölterjesztést tegyen.

Meghiusult tehát a javaslatnak az a terve, hogy közigazgatási hatóság «az igazságszolgáltatási adminisztrácziő ellenőrzésére» nyerjen jogot és befolyást. Sőt független maradt a közigazgatási bizottságnak a kir. ügyész mellett, vele párhuzamosan gyakorlandó fogházellenőrzési joga daczára a kir. ügyész is a közigazgatási bizottságtól.

A kir. ügyésznek erre az állására, illetve viszonyára a közigazgatási bizottsággal szemben állandóan féltékeny gonddal őrködtek maguk a kir. ügyészek, valamint fölöttes felügyeleti hatóságaik is. Eléggé jellemző erre az, hogy az igazságügyminiszter megsemmisitette egy közigazgatási bizottságnak azt a kijelentését, illetve határozatát, melylyel a kir. ügyészszel szemben valami okból puszta «nehezményelését» fejezte ki, hivatkozván arra, hogy a bizottságot a kir. ügyész fölött még ilyen mérvben sem illeti meg fölügyeleti jog gyakorlása.

A kir. ügyész közigazgatási tevékenységéről szólva külön fölemlitést érdemel az a hatáskör, mely őt az 1879 : XXXI. tcz. 119. és 120. §-ai értelmében megalakitandó másodfoku erdei kihágási bíróság körül illeti meg.

E bíróság ülésein, melyekre a kir. ügyész meghivandó, elsősorban arra tartozik ügyelni, vajjon alaki vagy anyagi jogszabály az eljárás során nem sértetett-e meg, különösen pedig a hatáskörre vonatkozó törvényes rendelkezések megtartattak-e. Ide vonatkozó nézeteit a bíróság előtt kifejti ; sőt semmiségi panaszszal is van joga élni akkor, ha a bíróság az ő inditványa ellenére saját hatáskörébe tartozónak nyilvánitja az ügyet. (122., 154—158, §§.)

Az erdei kihágási bíróság mellett tehát a kir. ügyész részben mint annak jogi tanácsadója, részben pedig mint a fönnálló jogszabályoknak őre — és amennyiben azok a különböző bíróságok hatáskörét illetik, perorvoslatra is feljogositott — ellenőrzője szerepel. A legélénkebb összeköttetésbe és mondhatni benső kapcsolatba azonban a BP. utján jutott a kir. ügyész a közigazgatási hatóságokkal.

A BP. ugyanis az által, hogy a nyomozások elrendelését, irányitását, vezetését és megszüntetését a kir. ügyészség hatáskörébe utalta, a nyomozások foganatositására pedig a rendőri hatóságokat és közegeket jelölte meg, a kir. ügyészre közigazgatási teendőknek a közigazgatás szerveivel való elvégeztetését háritotta reá és ezek keresztülvihetése végett rendelkezési joggal ruházta föl őt a nyomozások foganatositására hivatott közigazgatási hatóságok fölött. (BP. 39. §., 15,637/99. M. E., Nyomozási utasitás 9. §.)

A nyomozások vitele, a nyomozási cselekmények teljesitése tekintetében tehát a közigazgatás közegei (rendőri hatóságok és közegek) a kir. ügyésznek alárendelt helyzetben vannak, amennyiben ennek a nyomozások dolgában hozzájuk intézett utasitásait és megkereséseit haladéktalanul és pontosan teljesiteni tartoznak.

Nagyon messzire vinne, ha a kir. ügyészségnek ezt a BP. nyujtotta uj munkakörét részletesen akarnám tárgyalni. Elégnek látszik ezuttal csak annyit megjegyezni, hogy a nyomozások ellátása az ügyészségek egyébként is megszaporodott tennivalóinak igen jelentékeny és egyik legterhesebb részévé vált.

Ebbeli teendőinek elvégzése körül merült föl a kir. ügyészségnek (helyesebben a vidéki ügyészségeknek) az a föladata, amelynek ezernyi fáradsággal ugyancsak derekasan feleltek meg, t. i. a nyomozások foganatositásában járatlan, az ahhoz szükséges elméleti és gyakorlati képzettséggel nem rendelkező rendőri hatóságoknak és közegeknek folytonos és részletes utbaigazitásokkal, irányitással, utasitásokkal való képessé tétele. És hogy ezt az eredményt legalább nagyjában biztositani tudták, az annál nagyobb érdemük, mert minden kényszeritő eszköz fölött való rendelkezés és ilyenek használata nélkül voltak képesek ezt elérni. Nem kicsinyelhető fáradtsággal járt és jár ez még most is, különösen ha meggondoljuk, hogy a nyomozások tulnyomó nagy részét — általában megfelelőnek mondható eredménynyel — ma már országszerte a községi előljáróságok végzik el, vagyis azok a hatóságok, melyek erre való készséggel kezdetben legtöbbnyire még a minimális mértékben sem rendelkeztek.

A kir. ügyészséggel való érintkezésnek ebből a sürü és közvetlen módjából, annak nagyon sokszor és nagyon sok helyen oktató czéljából és jellegéből bizonyára csak haszon háramlott az érdekelt közigazgatási hatóságokra, jelesül a községi előljáróságokra. El sem lehet ugyanis képzelni azt, hogy olyan következményeket felmutató érintkezés, amely az abban részes hatóságnak tevékenysége egyik ágában gyors, rendes és pontos, megbizható munkára való szoritását és szoktatását czélozta, illetve eredményezte, e hatóság tevékenységének többi részére is üdvös befolyással, magukra az ilyen módon befolyásolt egyénekre pedig nevelő és fegyelmező hatással ne járt volna.

Aminthogy ennek a jótékony hatásnak a jelentkezését nem egy érdekelt hatóság, illetve hatósági tag vagy fölebbvaló ismerte már eddig is.

Dr. Töreky Géza,
kir. törvényszéki biró.

(Folyt. köv.)

Az egyházközségek munkásbiztositási kötelessége.

Abban a sokoldalu munkában, melyet az ipari s kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztositásáról szóló 1907 : XIX. tcz. életbeléptetése igényel, napról napra uj meg uj elvi jelentőségü kérdések eldöntése válik a hatóságoknak s ezek között főleg a törvény végrehajtása munkájának oroszlán részét végező állami munkásbiztositási hivatalnak feladatává.

Ezek az első elvi jelentőségü döntések szabják meg a a törvénybe foglalt korszakalkotó szocziális reform megvalósulásának egész irányát.

Ezért noha a munkásbiztositási viszonyok mielőbbi consolidatiója érdekében nagyon kivánatos a törvény végrehajtásának lehető gyorsasága, a munkásosztályok összesége szempontjából mégis mindenekfelett az az életszükség, hogy ezek az elvi jelentőségü döntések *tökéletesek* legyenek.

Igy a későbbi zavarok és következetlenség kikerülése czéljából gondos körültekintéssel kell a munkásbiztositási törvény 1. és 3. §-ainak összesen 42 pontjába foglalt felsorolás értelmét, jelesül azt megállapitani, kik tartoznak a biztositási kényszer körébe?

Az alábbiakban azt a felmerült vitás kérdést törekszünk megoldani, *kell-e a hitközségeknek csekélyebb dijazásu* (— 2400 K, — 8 K) *alkalmazottaikat betegség esetére biztositaniok?* — s ha igen, *feltétlen-e*, — *avagy* (a 10. §-ban foglalt megszoritással) *feltételes-e ez a kötelezettség?*

E kérdések megvitatásánál a munkásbiztositási törvénynek következő rendelkezései az irányadók:

1. §. «Betegség esetére való biztositási kötelezettség alá esnek, ... akik .....

13. pont: közintézeteknél (10. §.) .....

16. pont: egyleteknél, társulatoknál, ipartestületeknél ..... akár állandóan, akár ideiglenesen, kisegitőképen, vagy átmenetileg oly fizetéssel, vagy bérrel vannak alkalmazva, mely évenként 2400 K-nál, illetve naponkint 8 K-nál nem több.»

10. §. «Az állami, törvényhatósági, községi és közalapitványi vállalatoknál, vagy hivatalokban, ... továbbá a közintézeteknél ..... alkalmazottak nem esnek a betegség esetére való biztositás hatálya alá, ha az ezeknél érvényben álló szolgálati rendtartások szerint betegség esetében illetményeik részükre a betegség kezdetétől számitva legalább 20 héten át kijárnak.»

Ime tehát a feltett kérdés megoldása annak eldöntésétől függ, a *közintézetek*, — avagy az *egyletek*, — esetleg *társulatok* közé sorozzuk-e az egyházközségeket?

Az egyházközségek tulajdonképen *köztestületek*, — ezt a terminust azonban a munkásbiztositási törvény nem használja s igy csak a fentebb jelzett három kifejezés közül lehet választani.

A jogi terminologia szerint az *egylet* is, a *társulat* is több fizikai személy egyesülése; de még a társulat (társaság, societas) szerződési viszonyon alapuló, magánjogi czélu egyesülés néha önálló jogi személyiség nélkül, addig az egyesület mindig önálló jogi személy és többnyire nem vagyonjogi, hanem tudományos, vallási vagy egyéb *közérdekü* czélból létesül.

A *közintézet* fogalmának megállapitásánál mindenekelőtt arra kell figyelemmel lenni, hogy a «köz» szó elsősorban az *állami* jelleget jelzi ugyan (közhivatalnok, közjog, közigazgatás), tágabb értelemben azonban a *nyilvánosságot*, *általánosságot*, *közösséget* fejezi ki (közbirtokosság, közforgalom, közegészségügy, köztér stb.) ellentétben a «magán» szóval.

Az utóbbi értelemben közintézet minden olyan intézet, amely elsősorban a közérdeket szolgálja. Ilyen pl. az iskola, könyvtár, kórház, noha azokat esetleg nem az állam, vagy kisebb államjogi közület (megye, város), hanem egyetemes czélból s közérdekből, nem pedig vagyoni nyereség czéljából egyházközség tartja fenn.

A kifejtettek szerint *az egyházközség az egyesületek* közé sorozható, a jogi terminologia szempontjából azonban annak nincsen akadálya, hogy az egyházközség tágabb értelemben vett *közintézetnek* minősittessék és a törvénynek a közintézetekre vonatkozó rendelkezései reá is alkalmaztassanak. Annál is inkább lehetséges ez, mert a mindenesetre közintézeteknek vett kórházakat, iskolákat, könyvtárakat temetőket stb. egyházközségek tarthatják fenn, s mint ezeknek intézői, amugy is kötelesek a munkásbiztositási törvénynek azon rendelkezéseit teljesiteni, melyek a közintézetek kötelességét irják elő.

A feltett kérdés azonban a munkásbiztositási törvénynek nem pusztán nyelvtani értelmezése alapján, hanem egyuttal a törvény intenciójának szocziális, humanitarius, közgazdasági és közegészségügyi czéljainak irányadása mellett oldandó meg.

Hiszen a jelen esetben kiváltképpen volna érthető, ha a munkásbiztositási törvény megalkotásánál lázas gyorsasággal eljárt törvényhozás akkor, mikor a szóban levő törvény 1. §-ában azt a tömérdek sok alkalmazottat, akiket a biztositási kötelezettség körébe kivánt vonni, különféle csoportos megjelöléssel kimeritően felsorolni törekedett, nem mindig volt volna képes oly gyüjtőszókat alkalmazni, melyeknek a jogi terminologia által elfogadott értelme *teljesen* fedi a törvény czélját. Főleg mikor annyira nehéz tökéletes szabatosan megvonni a határvonalat az 1907 : XIX. tcz. 1. §-a 16. és 13. pontjaiban, illetőleg 10. §-ában előforduló «közintézet», «egylet» és «társulat» kifejezések értelme között és mikor az idézett jogi műkifejezéseket a belföldi s külföldi törvények egyaránt nem mindig alkalmazzák szabatosan és következetesen.

A törvényhozó szándékát kutatva, mindenekelőtt azt kell megállapitani, hogy mivel a törvény (cziméből s irányából következtetve) az ipari s kereskedelmi alkalmazottak biztositását szabályozza s a munkára alkalmazottaknak nem minden osztályát vonja be a biztositási kötelezettség körébe s igy pl. nem a mezei munkásokat és cselédeket, vajjon kiterjed-e annak hatálya az egyházi testületek alkalmazottaira?

A törvény 1. §-ának 14. pontja, mely a «közintézeteknél» alkalmazottakról szól, a miniszteri javaslatban igy volt szövegezve (és pedig az 1. §. 17. pontja alatt): «müvészeti, tudományos és más közintézeteknél». A törvénybeli szöveget csak rövidség és szabatosság czéljából találta a képviselőház pénzügyi bizottsága helyesebbnek «miután a közintézetek egyszerü megnevezése minden közintézetet magában foglal.*

Tehát a törvény a tudományos és müvészeti közintézeteket is belevonta a munkásbiztositási kötelezettség körébe.

A törvény 1. §-ának 14. pontja az állami, községi és közalapitványi hivatalokban alkalmazottakat teszi biztositandókká.

Nyilvánvaló tehát, hogy a törvény szankczionálta azt, amit a törvényjavaslat indokolása** mond, hogy «a foglalkozás ideiglenes természete és a kereseti viszonyok következtében szocziális és közgazdasági szempontokból a biztositásból ki nem hagyhatók» egynémely *nem ipari* foglalkozásu alkalmazottak sem.

Ezek a körülmények azt a meggyőződést keltik, hogy a törvény azokat az egyházközségi alkalmazottakat, akik nem tartoznak a munkásbiztositási törvény keretén kivül álló mezei munkásokhoz és mezőgazdasági cselédekhez, nem kivánta kihagyni a biztositásra kötelezettek sorából. Hiszen ezeknek biztositását is követelik alkalmaztatásuk ideiglenes természete és a kereseti viszonyok következtében a szocziális és közgazdasági szempontok.

Természetesen itt csak azokat az alkalmazottakat kell érteni, akik nem mint nobile officiumot töltenek be bizonyos

* Pénzügyi bizottság jelentése 28. lap.

** Indokolás 76. lap.

egyházközségi munkakört, vagy akiknek egyéb a hivatásuk és csak a munkaidejök egy részét szánják mellékesen az egyházközségnek, hanem azokat, akik az egyházközségnek teljes munkaerejükkel, hivatásszerüen, fizetéses alkalmazottai.

*

Ezek után felmerül az a második kérdés, feltétlen-e a kisebb javadalmazásu (2400 k. 8 k.) egyházközségi alkalmazottak biztositási kötelessége, mint az *egyletek* és *társulatok* alkalmazottaié? avagy pusztán feltételes-e, mint a *közintézeteknél* alkalmazottaké, akiket csak az esetre kell a biztositópénztárhoz bejelenteni, ha szolgálati rendtartásukban nincs oly rendelkezés, melynek alapján betegségük esetében illetményeik 20 héten át amugy is kijárnak?

A törvény a közintézetek alkalmazottainál bizonyára csak azért tette a biztositási kötelezettséget feltételessé, mert a közintézet szolgálati rendtartásában a betegség esetére való segélyezésnek ugyanoly fokú biztositékát találta, mint a minőt arra a törvény-megalkotta munkásbiztositás intézménye nyujt.

Az egyházközségek azonban, — melyek etimologiailag és a fentebb vázoltakból kitünőleg a «közintézet» szónak csak tágabb értelmében vonhatók a közintézetek sorába, — szervezeti szabályaikban nem adják meg az alkalmazottaknak betegség esetére való segélyezésére a teljes garanciát, mert autonom szervezetüknél fogva szervezeti szabályaikat ép a kritikus időben módosithatnák, sőt esetleg módositás nélkül is hiányosan hajthatnák végre ugy, hogy a munkásbiztositás nagy szocziális érdekei csorbát szenvednének.

Az egyházközségek ugyanis nem állanak akként állami ellenőrzés alatt, mint a szükebb értelemben vett közintézetek avagy a munkásbiztositási törvénynek 10. §-ában szintén emlitett nyilvános forgalmu vasuti s hajózási vállalatok.

Ezeknél fogva az az értelmezés felel meg az 1897 : XIX. tcz. intenciójának, mely szerint az egyházközségek az 1. §. 16. pontjában szóban levő egyletek és nem a megjelölt §. 13. pontjában, valamint a 10. §-ban emlitett közintézetek közé sorozandók s igy kis javadalmazásu (2400 K, 8 K) alkalmazottjaikat a munkásbiztositási pénztárnál feltétlenül bejelenteni kötelesek.

S ennek a megoldásnak nem lehet akadálya az a különben sem valószinü eshetőség, hogy egynémely egyházközség alkalmazottjainak segélyezésére tőkealappal rendelkezik. Az felel meg ugyanis az 1907 : XIX. tcz. által statuált egyetemes és az egész országra nézve egyöntetüen és központositottan szervezett munkásbiztositás intézményének, ha azok az alapok, amelyek a munkásbiztositásnak nem teljes garancziái, felszámolás utján megszünnek s a munkás segély összes erői lehetőleg az állami munkásbiztositás egységes szervezetébe folynak össze.

Dr. Schulcz Ágost,
az igazságügyminiszteriumhoz beosztott budapesti kir. ügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok a sommás törvény 52. §-ának joggyakorlatához.

A szüneteltetés perjogi hatásai s maga a szünetelés ténye is, noha maga a jogintézmény a sommás törvény összes intézkedései között a legegyszerübb és legvilágosabb, napnap után controverz jogi felfogásokat eredményeznek a sommás birói gyakorlatban. Ebből a szempontból, különösen arra való tekintettel, hogy éppen ezen törvényparagrafus egyszerüen érthető s igy felsőbb fokon ritkábban elbirált voltánál fogva, a határozat gyüjteményekben levő judikaturája a legszegényebb, nem véljük érdektelennek a legujabb gyakorlat két pregnáns esetének közlését.

I.

Az első eset tényálladéka az, hogy egy sommás peres ügyben felperes keresetét tárgyalás előtt visszavonta. Ezt kellő időben a bíróságnál kérvényileg bejelentette, amely ezen bejelentést tudomásul vette; a pert megszüntnek mondta ki; a kitüzött határnapot hatályon kivül helyezte s erről a peres feleket még idejekorán értesitette. A gyorsitott ügykezelés daczára is, a helyben lakó alperes a tárgyalási határnap *előtt*, a határnap beállitó végzést tényleg nem vette kézhez, és képviseletében a tárgyalásra ügyvédet küldött el. A kérdéses ügy, mint befejezett* ügy, «fölhivásra» nem is került. Mindazonáltal alperesi ügyvéd a tárgyaláson jelentkezett. A biróság az ügyiratokból megállapitotta, hogy a határnap beállitó végzés két nappal a tárgyalás előtt a helyben lakó alperes részére kézbesités végett kiadatott, a kézbesitési vevény e megállapitás időpontjáig a jegyzői irodába be nem érkezett s igy az okszerü vélelem amellett szól, hogy a kézbesités a helyben s a bíróság helyiségeihez közel lakó alperes részére szabályszerüen és *kellő időben* megtörtént.

A biró ezen felvilágositását az alperesi ügyvéd ott nyomban tudomásul vette és jegyzőkönyv fölvételét nem kérelmezte.

Utóbb azonban alperes a hatályon kivül helyező végzést fölfolyamodással támadta meg. Fölfolyamodásában utalt arra, hogy a sommás törvény 13. §-a értelmében, a kereset visszavétele esetén a perrendtartás 69. §-a nyer alkalmazást, mely szerint felperes keresetét az alperes megidéztetése után, (de az ellenkérelem előterjesztése előtt) csak a *költség megtéritése* mellett veheti vissza. Már pedig ő, a kereset kézhezvétele után, ügyvédjének megbizást adott a védekezésre (ennek folytán a tárgyaláson az meg is jelent), a határnap beállitó végzést azonban csak a tárgyalás után való napon vette kézhez. Ilyképp a tárgyaláson való ügyvédi megjelenési költségnek részére való megitélését kéri azon alternativ kérelemmel, hogy a felebbezési biróság utasitsa a járásbiróságot a *bizonyitás felvételre* abban a tekintetben, hogy alperesi ügyvéd az eredetileg kitüzve volt tárgyaláson tényleg megjelent-e?

A budapesti kir. törvényszék, mint felebbezési biróság** az elsőbiróság végzését felfolyamodással megtámadott részében helybenhagyta, mert az iratokból megállapithatóan a kitüzött tárgyalási határnapra a peres felek egyike sem jelenvén meg, az ügy a sommás törvény 52. § a értelmében szünetelőnek volt tekintendő.

Minthogy eszerint alperesi ügyvéd az ügyet jegyzőkönyv fölvételével tárgyalás alá venni nem kivánta, tehát költségei nem merültek föl, most már a pernek felperes részéről történt visszavonása után, a netán felmerült költségeinek, az ellenfél részéről való *utólagos* megtéritését sem követelheti.

II.

A második esetben az ügyállás az, hogy a felebbezési biróság, arra való tekintettel, hogy a kitüzött folytatólagos felebbezési tárgyaláson, a szabályszerüen idézett felek egyike sem jelent meg és ezen határnap óta három év eltelt anélkül, hogy a felek az ügy ujrafölvételét kérelmezték volna: az 1893 : XVIII. tcz. 52. §-ának intézkedéséhez képest, a pert megszüntnek nyilvánitotta, a periratokat az elsőbirósághoz visszaküldötte és erről a peres feleket értesitette.

Ezt követően alperes, az elsőbirósági itéletben megállapitott költségekre nézve, *kielégitési végrehajtást* kérelmezett, azon okadatolással, hogy az elutasitó elsőbirósági itéletet felperes felebbezéssel megtámadta ugyan, de a felebbezés hatálya, annak három éven át való szüneteltetése okából megszünt, minek folytán az elsőbirósági itélet jogerőre emelkedett.

Ezen kielégitési végrehajtás iránti kérelmet a járásbiróság hivatalból *visszautasitotta*, mert a felebbezési biróság végzése

* A tárgyalási naplóban is befejezettként kivezetett.
** 1908. évi márczius 20-án, 1908 III. E. 49. sz. alatt.

szerint, a per a felebbezési bíróság által *megszüntnek* mondatott ki és igy kielégitési végrehajtás alapjául szolgálható birói határozat nem létében a kérelemnek nincs jogalapja.

A járásbiróságnak ezt a végzését alperes *felfolyamodással* támadta meg. Ebben kifejti, hogy helytelenül vonta le a járásbiróság abból a tényből, hogy a felebbezési bíróság végzésében a pert megszüntnek mondotta ki, azt a jogi következtetést, hogy ennek folytán megszünt az elsőbirósági itélet hatálya, mert a sommás törvény 52. §-a rendelkezésének egyetlen czélja az, hogy a három éven át szünetelt pereket a bíróság az *evidenciából* kivehesse és ad acta tehesse. Következménye aztán e czélszerüségi szempontból alkotott rendelkezésnek az, hogy valamely fél *egyoldalu* kérvényével többé ujra föl nem vehető. De már a felek *közös* kérvényével ujra ölvehető.* Ha ez lehetséges, ugy még inkább áll az, hogy ezen megszüntetés csak a felebbezési stádiumra vonatkozhatik, csak a felebbezési perek, a felebbezés hatálya szünhetett meg olyképp, mintha be sem nyujtatott volna. Ennek pedig az a következése, hogy az elsőbirói (felebbezéssel megtámadva volt) itélet jogerőre emelkedett.

A *budapesti* kir. itélőtábla** az elsőbiróságnak, a kielégitési végrehajtási kérelmet visszautasitó végzését *helybenhagyta* a következő indokolással: Az 1893:XVIII. tcz. 162. §-ának utolsó bekezdése, az 52. és 56. §-okat, a felebbezési tárgyalás elmulasztása esetére is, megfelelően alkalmazandóknak mondja ki. Az 52. §. pedig utolsó bekezdésében akként rendelkezik, hogy az elmulasztott tárgyalástól számitott *három év* elteltével a per *megszüntnek* tekintendő. Ez utóbbi rendelkezés a törvényjavaslat *indokolása* szerint is, fontos ujitást czélzott a régi joggal szemben, és feladata meggátolni a folyamatban levő perek felszaporodását és megszüntetni azok nyilvántartásával járó nehézségeket. Hozzáteszi még az indokolás azt is, — ami különben a per megszüntetésének természetes következménye — hogy a permegszüntetés által elenyészik az ujabb perinditás tilalma, s ujra folyni kezd a keresetelévülés. Ha figyelembe veszszük ezen felül még azt, hogy a felebbezési eljárás az elsőbirósági eljárásnak a folytatása, és hogy a 162. §. rendelkezései módot nyujtanak a felebbező fél mulasztása esetében ellenfelének arra, hogy az elsőbirósági itélet hatályának fentartásáról gondoskodjék: nem lehet kétséges, hogy az 52. §. utolsó bekezdése a felebbezési eljárásban megfelelően csak akként alkalmazható, hogy *maga a per*, nem pedig csupán a felebbezés hatálya mondandó ki megszüntnek. Ez az értelme a felebbezési bíróság 1904 D. 363. szám alatt kelt végzésének is. Helyesen járt el tehát az elsőbiróság, amikor a megszünt perben hozott elsőbirósági itélet alapján, a végrehajtást el nem rendelte.

Dr. Révay Bódog,
kir. járásbiró.

Megjegyzések «Az 1907. évi XVII. tcz. hatásai a házassági perekre vonatkozó gyakorlatban» czimü közleményhez.

A czikk szerzőjének aggodalmait a szóban forgó törvény hatását illetőleg nem tartom minden tekintetben megokoltnak és alaposnak.

Az igen tisztelt szerző aggodalmait egyfelől abban látja, hogy az 1907:XVII. tcz. a válóperek statisztikájában nagy növekedést fog maga után vonni; másfelől, hogy a válóperek alapos elbirálása tekintetében a tcz. nem nyujt kellő megnyugtató garantiát.

Ami az első szempontot illeti, nem oszthatom a t. szerző nézeteit. A válóperek számának növekvését szerintem más sokkal hatalmasabb társadalmi, ethicai s egyéb okok idézik elő, semhogy ezek között egy olyan tényező, mint a házassági törvény s közelebbről az 1907:XVII. tcz. idevonatkozó intézkedése oly nagy szerepet játszana, mint aminőt a t. szerző a szóban forgó törvénynek tulajdonit. A római jog «consensus facit nuptias» tétele a mai házassági jogban is alapvető; a «consensus» teremti s tartja fent a házastársak közötti kapcsolatot, illetve magát a házasságot és ha a házassági viszony megbomlik, ez az esetek 90%-ában onnan ered, mert nincs és nem volt meg a «consensus» a házastársak között vagy többé az — ha megvolt is — a közreható számos okok folytán létre nem jöhet; ha pedig ez a belső összetartó erő a «consensus» hiányzik, hiába akkor a törvény vaskapcsa, hiába minden más külső és mesterséges összetartó erő. Különösen áll ez a szóban forgó törvényczikkről, amely egyébként a házassági perek lefolyását nem anyagi, csupán alaki, eljárási tekintetben teszi gyorsabbá.

Mindezekre figyelemmel én, a törvényczikknek a házassági elválások számának növelő hatását illetőleg számba vehető hatást nem tulajdonitok, de a válóperek alapos elbirálása tekintetében felhozott aggályait a t. szerzőnek a magam részéről is teljesen osztom.

A szóban forgó törvénynek a házassági eljárást egyszerübbé és gyorsabbá tevő intézkedéseivel szemben én sem találom elegendő correctivumnak a kir. ügyésznek biztositott — de igen szük körre szoritott — perorvoslati jogot; ugyszintén a házasságvédői intézménynek — miként a t. szerző — én sem tulajdonitok nagy fontosságot.

Nézetem szerint azonban a törvényhozás a már meglevő s a gyakorlat által kipróbált jogintézményekből megtalálhatta volna a kellő alaposságot, valamint a jogegységet biztositó correctivumot. Igy a BP. 441. 442. § aiban szabályozott s a jogegység érdekében felállitott perorvoslathoz hasonló jogorvoslat beállitásával a mondott czél elérhető lett volna. A kir. ügyész, illetve a koronaügyésznek biztositandó eme jogorvoslat szabályozásának kérdése messze vezethetne a tárgytól, és inkább a kivitel kérdése; itt csak annyit állapithatunk meg, hogy a jogorvoslat felállitásával bizonyára elejét lehetett volna venni mindazon aggodalmaknak, amelyek a hivatalból való felülvizsgálat eltörlése folytán ugy a birói gyakorlatban keletkező ellentétes elvi kérdések s igy a jogegység megrendülése, valamint az alaposság tekintetében az 1907:XVII. tcz. 7. §-ának életbeléptetésével méltán felmerültek.

Dr. Csáthy Dezső.

A községi jegyzők magángyakorlata.

A pécsi ügyvédi kamara felszólalása nyomán ugy a társkamarák, az ügyvédgyülés, sőt a napi sajtó egyik-másik organuma is foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a községi jegyzők községeikben a belügyminiszter ur rendeletei, sőt most már törvény által is sanctionált magángyakorlatot folytatnak. Mindenütt, ahol e kérdést objective tárgyalják, megegyeznek abban, hogy a jegyzők magángyakorlata nemcsak az ügyvédi kar anyagi helyzetén üt jelentékeny csorbát, hanem maguknak az jogkereső feleknek érdekeit is sulyosan veszélyezteti, miután a jegyzők magánmunkálatai legtöbbször kutforrásai a perlekedéseknek.

Nem akarunk e kérdéssel általánosságban foglalkozni, csupán arra a szempontra utalunk, hogy a közigazgatás egyik ága — a gyámügyi közigazgatás szempontjából — mennyire veszélyes a jegyzői magángyakorlat folytatásának megengedése.

A községi jegyző, mint a községi előljáróság tagja, a gyámhatóságoknak törvényes segédszerve; tájékoztató, véleményező, végrehajtóközege, aki mint ilyen, a kiskorunak bárminemü ügyeivel szemben mint hatósági közeg szerepel. Egészen természetes, hogy ezen hivatása helyes betöltéséhez okvetlenül szükséges, hogy érdekeltsége minden oldalról ki legyen zárva. Mert csak ugy lehetséges az, hogy a gyámhatóságok, amelyek határozataik tekintélyes részében a községi jegyzők jelentéseit, információit, sőt véleményeit veszik alapul és irányadóul, ezekben a jelentésekben megbizzanak, azoknak mindenkor feltétlen hitelt adjanak.

Ámde miként lehetséges ez akkor, amidőn a jegyzők praxist folytatnak, sőt a kiskoruakat érdeklő ügyek legtekintélyesebb részében a szerződéseket, beadványokat maguk a jegyzők készitik. Hogyan adhat az a jegyző tárgyilagos véleményt egy szerződés vagy osztályegyezség jóváhagyásához akkor, amidőn a szerződést ő készitette és amikor őt ezért honorálták; hogyan járhat el az a jegyző kellő szigoruságggal egy gyám számadásának véleményezésénél, ami-

* Itt utalt a folyamodó a *nagyváradi* kir. itélőtábla 1902 nov. 20-án H. 10. szám alatti ily értelmü határozatára. (*Térfi* VII. kötet 629. l. 563. szám.)

** 1908. évi márczius 24-én 2029/1908. p. szám alatt.

kor őt ezen ügyben talán bizonyos foku jóindulat megszerzése végett kellően megfizették, stb. stb.?

És vice versa hogyan adhasson egy jegyző objectiv véleményt a mai helyzet mellett az árvaszékekhez benyujtott beadványára, amikor ugyanazt a beadványt neki is jogában állott volna elkésziteni? Nem tehető fel, hogy a községi jegyzők talán egyes esetekben irigységből az ilyen beadványokkal szemben elveszitik szükséges objectivitásukat?

A gyámügyi ügyviteli szabályzat az árvaszéki ügyészekre nézve megtiltja a magánügyködést minden olyan ügyben, amely a gyámhatóságok eljárása alá tartozik. Ugyanez az ügyviteli szabályzat azonban a jegyzők magángyakorlatára vonatkozólag semminemü korlátozó intézkedést nem tartalmaz. Több törvényhatóság árvaszékének tagjától sikerült azt az információt szereznem, hogy a jegyzők ezen megengedett magánpraxisa a kiskoruak és gondnokoltak érdekeit sértő számos visszaélésnek vált már forrásává.

Ha már az ügyvédi kar sérelme nem, ugy a gyámügyi közigazgatás érdeke mindenesetre indokoltá tenné a jegyzői magángyakorlat eltiltását. *Dr. Gróh József.*

Különfélék.

— **Kinevezési politika.** Az 1908 : VI. tcz. alapján történt birói kinevezések lényegesen megjavitották az első folyamodásu birák helyzetét. A két évnél idősebb birák és három évnél idősebb albirák előléptetésével megszünt a lapunk hasábjain többször felpanaszolt az az anomália, hogy egyesek 12, sőt 16—18 évig is maradhattak albirói állásban. Ezen a bajon ujabb időben egyébként is igyekeztek segiteni, de az üres állásoknak régi, elmaradt birákkal való betöltése a helyes selectio rovására történt. A tömeges előlépések által tisztult helyzet szabadabb kezet ad a kormánynak a helyes kinevezési politika inaugurálásában. De e politika alapelveinek megállapitása nem könnyü feladat.

Az 1908 : VI. tcz. szempontjából az az igazságos, hogy azok, kikre a márcziusi tömeges kinevezések alkalmával nem került a sor, aránylag rövid idő alatt szintén a magasabb fizetési osztályokba jussanak; mert a törvény csak akkor felel meg czéljának és a birói fizetés- és statusrendezésnek csak akkor van értelme, ha annak jótéteményeiben mindenki egyaránt részesül,

Azonban e kétségtelenül helyes elvnek keresztülvitelénél nem szabad szem elől téveszteni, hogy a fizetés rendezés czéljából való előléptetés és a megüresedett birói állások betöltése két különböző dolog.

Amig fizetésrendezésről van szó, addig az igazságosság a legszigorubb sorrend betartását követeli. Mihelyt azonban valamely megüresedett állás betöltése kerül szóba, ott csak egy szempont lehet irányadó: *the right man on the right place*, amint azt az 1893 : tcz. 5. §-a is előirja, midőn a kinevezéseknél nem a rangsort, hanem a szakképzettséget, érdemességet és alkalmazhatóságot tekinti döntőnek. És valóban nincs is nagyobb megrontója a biróságok szinvonalának mint az állások betöltésénél a szigoru anciennitás betartása.

Miként lehet tehát a gyakorlatban ezt a két szempontot összeegyeztetni?

A statusrendezés alapján az elsőfolyamodásu birósághoknál, az ügyészségeket is ide értve, a VI. fizetési osztályban 150, a VII. és VIII. fizetési osztályokban 1000—1000, a IX. osztályban 380 a létszám. Ha tehát megüresedik pl. egy VII. osztályu birói állás, a létszámot többféleképen lehet helyreállitani. Az első mód az, hogy a megüresedett helyre albiró neveztetik ki és az országos létszám legidősebb egy-egy VIII. és IX. osztálybeli birája a magasabb fizetési osztályba előléptettetik. Arithmetikailag és a fokozatos előlépés szempontjából kétségkivül ez a legegyszerübb mód, de nem alkalmazható mindig; mert pl. az albirák száma a törvényszékeknél a törvényben megállapitott hányadon fölül emelkedhetnék, továbbá ott, hol tapasztaltabb biróra van szükség, ennek hiányát nem mindig pótolná a jegyzőből kinevezett fiatal albiró; végül mert ezáltal épen azoknak az albiráknak előlépése volna megakasztva és kizárólag a sorrendre utalva, kiket hajlamaik és tanulmányaik bizonyos birósághoz kötnek.

A második mód az volna, hogy mindenkor oly fizetési osztályba történjék az állásnak kinevezés utján való betöltése, amelyben az üresedés beállott. Ez azonban az eddigi bajok felfrissitésével járna, mert vagy az anciennitás volna irányadó, és akkor a selectio elve szenvedne sérelmet, vagy válogatunk a kinevezéseknél, és ekkor néhány év mulva ismét felszaporodik a mellőzöttek csoportja.

Nézetünk szerint elsősorban a lehetőség szerint helyre kell hozni az anciennitás jelszava alatt elkövetett bünöket. Eddig ugyanis az előléptetésre soron lévő birák, hacsak mellőztetni nem akartak, kénytelenek voltak oda folyamodni, hol épen üresedés volt, tekintet nélkül arra, hogy melyik állás felelt meg jobban hajlamaiknak és képességeiknek, és hogy ők melyik állásra voltak alkalmasabbak. Igy sok biró került törvényszékhez, ki járásbirósághoz lett volna alkalmasabb és megforditva; sok büntető ügyszakban kiváló biró jutott a tőle idegen polgári vagy kereskedelmi ügyszakba, jeles polgári birák büntető birósághoz. Ez főleg a fővárosban éreztette hatását, hol az ily anomáliákat adminisztrativ intézkedésekkel nem lehet orvosolni. Az üresedések módot nyujtanak most az igazságügyi kormánynak arra, hogy az ily bajokon, az illető birák beleegyezésével, áthelyezések utján segitsen és minden birót a neki megfelelő munkakörhöz juttatva, ezzel a biróságok szinvonalát emelje. Természetes, hogy nem lehet az áthelyezést szabályként felállitani, nem különösen a főváros és vidék között, hol a gyakori vidékről való áthelyezések a fővároshoz személyi okokból ragaszkodó, és előléptetésre érdemes birák előléptetési viszonyait méltatlanul megronthatják. A fővárosban az áthelyezéseket inkább csak egyik fővárosi biróságtól a másikhoz vélnénk czélszerünek.

Ahol kinevezés által történik valamely üres állás betöltése, ott mindenkor csak az lehet irányadó, hogy a legalkalmasabb erő kerüljön az őt megillető helyre, és ennek figyelembevételével lenne eldöntendő mindenkor a concret esetben, hogy albiró neveztessék-e ki, vagy VIII. vagy VII. osztályba tartozó biró.

Mindenkit teljesen kielégitő kinevezési politika nehezen képzelhető el, mert mindenkor maradnak sértett érdekek; de a leghelyesebb mégis az a politika, mely elsősorban az igazságszolgáltatás jóságának érdekeit tartja szem előtt és egyaránt igazságos mindenkivel szemben. *X.*

— **Igazságügyi törvényjavaslatok.** Az uj ülésszakban be fognak terjesztetni az összes törvényjavaslatok, amelyek a mult ülésszakban visszavonattak. Igy beterjesztetik a büntetőtörvény módositásáról szóló javaslat az igazságügyi bizottság szövegezése szerint, azonban kiegészitve a pénzhamisitásra vonatkozó rendelkezésekkel. A politikai deliktumok nem vétetnek fel ezen javaslatba. A polgári peres eljárásról szóló javaslat szintén beterjesztetik ugyancsak az igazságügyi bizottság által tett módositások figyelembevételével. Hasonló átdolgozáson megy át a végrehajtási törvény novellája, az uzsora és a csekkről szóló törvényjavaslatok, amelyekre nézve az igazságügyi kormány figyelembe veszi az uj szöveg megállapitásánál az irodalomban felmerült véleményeket. Kivánatos volna, ha e fontos javaslatok végre-valahára már törvényhozási tárgyalás alá jutnának.

— **A magyar tudományos Akadémiába** az 1908. évben a jogászvilág három tagja ajánltatott levelező tagságra, és pedig dr. Csarada János egyetemi tanár, dr. Polner Ödön táblai biró és czimzetes egyetemi tanár, és dr. Finkey Ferencz egyetemi magán- és sárospatakai jogakadémiai tanár. Csarada irodalmi munkássága a nemzetközi jog körébe esik és főmüve «A tételes nemzetközi jog rendszere». Polner több közjogi dolgozatot irt, melyek elseje az egyetemen pályadijat nyert müve Magyarország és Ausztria közjogi viszonyáról. Finkey Ferencz büntetőjogi tankönyveivel és mélyreható monografiáival tünt ki és jelenleg a büntetőtörvénykönyvek különös részének reviziójával foglalkozik. Wlassics Gyula és

Balogh Jenő őt tudományos munkásságára és arra való tekintettel ajánlják, «hogy boldogult dr. Fayer László társunknak 1906 novemberében bekövetkezett elhunytával a büntetőjoggal kiváló eredménynyel foglalkozó egyik tagtársunk kidőlt soraink ból».

— **Gyorsaság.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél 1907. évi deczember hó 20-án hozott itélet a feleknek 1908 márczius 26-án kézbesittetett. (Ügyvédi körökből.)

— **A római jog institutiói.** Dr. Pázmán Zoltán pozsonyi kir. jogakadémiai tanár institutióinak első részét adta ki. Ez az első rész 113 oldalon a római jog forrásaiba való bevezetést tartalmazza, közölvén a római jog forrásainak külszerü történetét.

— **A magyar bányászati közigazgatás tankönyve** czim alatt dr. Bartha Béla, a bányászati és erdészeti főiskola ny. r. tanára hasznos kézikönyvet irt, mely először gyüjti össze szerves munkában a magyar bányászati közigazgatási jog anyagát, melyet eddig csak törvényekben, rendeletekben és egyéb jogforrásokban lehetett elszórtan, vagy utánjárással feltalálni. A 190 lapra terjedő munka, elsősorban a m. kir. bányászati főiskola hallgatói számára iratott, de a gyakorlati élet terén müködők is haszonnal forgathatják. A mü Selmeczbányán jelent meg, ára 5 K.

— **Törvényszéki állatorvostan.** Ily czim alatt jelent meg dr. Hutÿra Ferencznek, az állatorvosi főiskola ny. r. tanárának terjedelmes és nagyfontosságu müve, mely Eisenmayer 1866-ban megjelent tankönyve óta az első rendszeres, ily tárgyu magyar munka. Az állatorvos gyakran szerepel bíróságok előtt szakértő gyanánt, és ezért Hutÿra könyvében az állatorvosnak kiván tájékozást nyujtani a szakértő és különösen az állatorvosi szakértő hivatásáról, de müve az állatok vételével és eladásával foglalkozó gazdáknak és kereskedőknek épugy, mint a jogásznak is hasznos vezérkönyvül szolgál. Elsősorban az állatszavatosság nagy jelentőségü kérdésével foglalkozik, és különös figyelemmel a magyar jogszabályokra, birói gyakorlatra és külföldi törvényhozásokra feldolgozza e nehéz joganyagot és részletesen tárgyalja az egyes szavatossági eseteket.

Azután «Kártételek a háziállatokban» czim alatt részletesen foglalkozik az állatokat ért sérülésekkel, minők az erőmüvi sérülések, egészségi ártalmak étrendi hibák következtében, mühibák, védőojtások okozta károk, mérgezések, csalások, szóval a kártérítési jog becses segédeszközét nyujtja. A könyv a Patria-nyomda bizománya és ára 10 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** 1. A baleset ellen biztositott kiesett a kocsiból, ami szükségessé tette, hogy csipőizülete operativ uton helyeztessék vissza. Az operációhoz narkozis volt szükséges, mialatt a biztositott meghalt. A Reichsgericht kimondotta a baleset és a halál közötti okozati összefüggést, mert a narkozis szükséges volt a baleset következményének elháritására és minthogy a halál sem a narkozisnál elkövetett mühibára, sem a biztositottnak szabályellenes testalkatára nem vezethető vissza, azt is megállapitotta, hogy a biztositottnak nem volt elegendő ellenálló képessége arra, hogy a kábitószer hatását legyőzze. Nem lehet tehát azt megállapitani, hogy a halál a narkozis, mint önállóan ható okáltal idéztetett elő. A narkozis a baleset folytán elkerülhetetlen eszköz által és a balesetből származó operativ rendszabályoknak is előkészitője volt és igy nem birálható el az okozati összefüggés szempontjából másként, mint ezek. Ha az operatio a narkózist is beleértve, kedvezőtlen lefolyásu anélkül, hogy más tények idéznék elő ezt a lefolyást, ugy egyedül a baleset tekintetik a sérült halála okának.

2. Tanács, vagy ajánlás csak akkor kötelez kártérítésre, ha tévedésből, vagy tiltott cselekményből származik. 1908 febr. 12. I. 212/907.

3. A csődtömeg nem jogalany, melylyel szemben sikkasztást lehetne elkövetni, mint jogtárgy nem a tömeggondnoké, sem pedig a hitelezőké, hanem a közadós tulajdona. Csak ellene irányulhat valamely a tömeghez tartozó dolog elsikkasztása, még ha a sikkasztás a csődnyitás után követtetett is el. 1907 nov. 4. III. D. 563/07.

— **Egy ártatlanul halálra itélt kártérítési pere.** Demszky József vasuti alkalmazottat a przmysli esküdtbiróság a saját atyján elkövetett gyilkosság miatt kötél általi halálra itélte. A semmitőszék a semmiségi panaszt elvetette, azonban a császár kegyelme a halálbüntetést életfogytiglan tartó fegyházra változtatta át. Demszky ugy az előkészitő eljárásban, mint a főtárgyaláson tagadta a cselekmény elkövetését, és tagadása mellett megmaradt a fegyházban is, ahol annyit sirt, hogy szemevilága lényegesen meggyöngült. Ezen magatartása felhivta ügyére a fegyintézet vezetőségének figyelmét, valamint megérlelte ismerőseiben a meggyőződést az ő teljes ártatlanságáról. Adatokat gyüjtöttek tehát az ujrafelvétel érdekében, különösen sulyt helyezvén arra, hogy a koronatanu vallomását ellensulyozzák. Ez a tanu, kinek vallomása az itéletre döntő befolyással birt, a főtárgyaláson azt vallotta, hogy látta a fiatal Demszkit a cselekmény szinhelyéről tovasietni, miközben ez azt kiabálta: «Most már békében lehetek». Mivel pedig a megölt fiát röviddel a cselekmény elkövetése előtt durva hálátlanság miatt kitagadta, ez a vallomás nagyon plausibilis volt. A védő egész sorozatát az egybevágó körülményeknek mutatta ki, amelyek a koronatanu vallomását meggyengiteni alkalmasak voltak. Bebizonyult, hogy a tanu egy idegbeteg, hiszterikus és legkevésbbé sem megbizható személy, és hogy vallomása szuggesztióra vezethető vissza. Ezen körülményeknek számos más uj körülménynyel való egybevetése folytán az ujrafelvétel elrendeltetett, és annak lefolytatása után vádlott az ellene emelt vád alól felmentetett, mert most már ugy az esküdtek, mint a biróság tagjai meg voltak róla győződve, hogy a körülmények végzetes összetalálkozása okozta az első itéletet, és még szerencse, hogy az itéletet császári kegyelem nem engedte végrehajtani. Demszky most a császári kincstár ellen kártérítést kért a fegyházban töltött három évért, felszámitván elmaradt keresményét, szemének gyengülése miatti kárát, végül a védőjének fizetett dijakat is. Az igazságügyi kormány az igények egy részét elismerte, és 3000 K-t azok fejében kiutalt, azonban a szemek gyengülése miatti kárt nem ismerte el, valamint a védő dijait szintén nem fizette ki, és a szabadságvesztés büntetésének utolsó havát levonásba helyezte, mert ez mint vizsgálati fogság számit, és nem mint szabadságvesztésbüntetés. Demszky ezen igényeit a Reichsgerichtnél is érvényesitette, mire a Reichsgericht a kincstárt kötelezte a látási képesség kevesbbedéséért 2000 K-nak, a vizsgálati fogságban töltött egy hónap fejében 184 K-nak, és védői dijak fejében 1430 K-nak megfizetésére. Különösen érdekes a védői dijakra való indokolás, amely abban foglalható össze, hogy az első elitélés hozván magával az ujrafelvétel költségét, a nem szabadlábon védekező kénytelen volt védőt bizni meg ügyével, és a sikerre vezetett védelem költsége neki a kincstár által megtéritendő.

— **Az alsóausztriai ügyvédi kamarába** az 1907-ben 48 uj ügyvéd jegyeztetett be, 45 pedig töröltetett. 1907 végén az ügyvédek száma 1223 volt, melyből Bécsre 1106, a vidékre 117 esik. Az ügyvédek száma 1906-hoz képest hárommal szaporodott. Az ügyvédjelöltek száma 478-at tett ki; ebből Bécsre 433, a vidékre 45 jut; számuk az előző évvel szemben 49-el emelkedett. A kamara 35 fegyelmi tárgyalást tartott; egy ügyvédet végleges törlésre, hármat az ügyvédi gyakorlat ideiglenes felfüggesztésére és tizennyolczat 60—3000 K-ig terjedő pénzbüntetésre, 10-et és egy gyakornokot irásbeli feddésre itélt; 5 ügyvédet felmentett, 55 esetben beszüntette az eljárást.

— **A kártérítési jog köréből.** Egy a jobb körökhöz tartozó nő megismerkedett az utczán egy urral és néhány heti ismeretség után köztük benső viszony fejlődött ki. Nemsokára mindkét fél azt vette észre, hogy gonorheában megbetegedett. A nő kártérités iránt perelvén a férfit, konstatáltatott egyrészről, hogy az ismeretség kezdetén a nő érintetlen volt, másrészről, hogy a férfi nyolcz évvel ezelőtt gonorheában kezeltetett, azonban orvosa által teljesen gyógyultnak jelentetett ki. A bécsi törvényszék alperest 1000 K fájdalomdij, 600 K gyógykezelési költség és a házassági kilátások kisebbedése czimén 2000 K kártérités megfizetésére kötelezte azzal az indokolással, hogy az alperes a köteles gondosságot elmulasztotta, mert vagy óvszert kellett volna használnia, vagy mielőtt egy érintetlen nővel viszonyt kezdett, magát orvosilag megvizsgáltatnia. Az Oberlandesgericht a kártérítést nem állapitotta meg, egyebekben az elsőbiróság itéletét helybenhagyta. Az osztrák legfőbb biróság kimondotta, hogy alperest nem terheli gondatlanság, mert őt orvosa nem figyelmeztette arra az aránylag ritka eshetőségre, hogy teljesen gyógyult gonorhea visszjöahet és igy nem is volt módjában arra gondolni, hogy ő esetleg a fertőzést terjesztheti.

— **Fictiv házasságtörés.** A Boulogne-sur-Meri polgárbiróság érdekes ügyben mondott nem rég itéletet. Tudvalevőleg a franczia jog sem ismeri a kölcsönös beleegyezést,

mint bontó okot. Igy azután a házasfelek, akik egymástól szabadulni óhajtanak, különböző komédiákhoz kénytelenek folyamodni. Igy tett az a házaspár is, mely ez ügyben szerepelt. Megállapodtak, hogy a férj Párisba megy lakni, itt vadházasságban fog élni és tetten éreti magát (en flagrant délit) a házasságtörésen, mire a nő a bontó pert meginditja. Külön megállapodtak abban is, hogy a férj a nőnek a házasság fölbontása után évi 15,000 frank járadékot fog fizetni. Minden az előre megállapitott terv szerint folyt le; a házasságot szerencsésen föl is bontották. A bontó perben a nő a férjnek tartásdijban való marasztalását nem kérte: később azonban külön pert inditott 15,000 franknyi járadék iránt. Ezt a keresetet a férj védekezése folytán a bíróság elutasitotta, mert ugy találta, hogy a járadék nem volt más, mint a nő részére a komédia el- és a bíróság kijátszásáért megállapitott dij; mint maga az egész eljárás, ugy ez a dijkikötés is a jó erkölcsökbe ütközik és annak érvényesitésére birói segély nem adható.

— **A magyar és osztrák házassági jog összeütközése.** Róm. kath. osztrák állampolgár és nő Ausztriában a róm. kath. ritus szerint házasságot kötött. Az osztrák bíróság a nő hibájából elválasztotta a házasfeleket ágytól és asztaltól. Ezután a nő egy magyar állampolgár által örökbe fogadtatott és ezáltal magyar állampolgárrá lett. A magyar bíróságok a nő kérelmére felbontották a házasságot. A férj osztrák állampolgár maradt. A nő ezután Magyarországon egy magyar állampolgárral anyakönyvvezető előtt házasságra lépett. Mindkét fél róm. kath volt a házasságkötés idején és az első férj még életben volt. Az uj házasok a házasságkötés idején és később is Bécsben laktak, Most már a nő azt kérte, hogy második házasságának a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok területén való érvényessége hivatalból vizsgáltassék meg. A bécsi Landesgericht és Oberlandesgericht a második házasságot érvénytelennek mondották ki. A legfőbb törvényszék azonban a második házasság érvényességét állapitotta meg a következő okokból: A polgári törvények a belföldieket a belföldön létesitett cselekményeikért és ügyleteikért kötelezik, a külföldön létrejöttekért azonban csak a polgári törvénykönyv 4. §-ában megállapitott esetben, ha azonban a belföldi az idegen állampolgárság megszerzése által külföldivé lett, akkor a viszonosság feltétele mellett ugyanazok a jogai és kötelezettségei mint más külföldinek és csak a jogügyletekre való személyes képessége itélendő meg saját hazájának joga szerint. Ez a szabály alkalmazandó akkor is, ha ő belföldön másoknak jogokat ad, anélkül, hogy azokat kötelezné és saját hazájának törvényei a jogügylet tekintetében kedvezőbbek, mint az osztrák törvény. Az általa külföldön kötött jogügyletek érvényessége azonban a külföldi jog szerint birálandó el. Nem változtat ezen az se, hogy a külföldi előbb belföldi volt. A belföldi bíróságnak ehhez a szabályhoz kell tartania magát és nem vizsgálhatja, hogy az oly korábbi ügyletek, melyeket a mostani külföldi még belföldi korában kötött megegyeztethetők-e az uj ügylettel. Ezért a magyar bíróságnak az a jogerős itélete, mely a nőnek első házasságát felbontotta, alapul szolgál arra, hogy annak második házassága Magyarországon érvényesen kötöttnek tekintessék, és ezért nem lehetett megállapitani, hogy a nőnek első házassága, melyet magyar állampolgárságának megszerzése után a magyar bíróságok felbontottak, Ausztriában sem áll fenn.

— **A csábitó felelőssége.** Tudvalevőleg Franciaországban nincs apasági kereset. Mindamellett egy esetben elismeri a gyakorlat a törvénytelen anya igényét, de csakis kártérítési kereset formájában és pedig akkor, ha a csábitás eszköze házassági igéret volt. A szajnai törvényszék egy itélete ezen kivételes jogelv alól viszont egy érdekes kivételt statuált, amidőn kimondotta, hogy ha a házassági igéret komoly volt és annak megszegésére a nő hibája adott okot, akkor a nőnek az elhagyás miatt kártérítési keresete nincs. Ez a döntés tehát az exceptio plurium kifogását statuálja.

— **Az orvos felelőssége.** A szajnai törvényszék egy legujabb döntése, egy az orvos állitólagos gondatlansága által okozott haláleset elbirálásánál a következőket mondotta ki: Tulhaladná a törvény intencióját, ha büntetőjogi felelősséget rónának az orvosnak minden olyan cselekvésért, amely véletlenül a betegnek ártalmára volt; ez megszüntetne minden kezdeményezési bátorságot és szabadságot a betegségek kezelése és a koczkázattal járó operációk tekintetében. Az orvosi módszerek és elméletek egyszerü alkalmazása, mely kizárólag a szaktudomány hatáskörébe tartozik, nem vonhat maga után büntetőjogi felelősséget. Ily következmény csak abban az esetben állhat elő, ha az okosság és józan ész általános szabályai hagyattak figyelmen kivül, ha határozott hanyagság, sulyos figyelmetlenség, vagy járatlanság esete forog fenn.

— **Uj felebbezési szabályok** léptek életbe a biráskodás terén Angliában. E szabályokat az 1907. évi Criminal Appeal Act tartalmazza, amelyet a lordkanczellár és az államtitkárság által kidolgozott határozmányok egészitenek ki. Ezek és az Act együtt a felebbezés rendszerének kimeritő kodexét alkotják.

— **Négyezertiz fontot** (körülbelül 100,000 K-át) gyüjtöttek a kartársak egy csónakkirándulás alkalmával szerencsétlenül járt irországi ügyvéd özvegye és családja számára. Ennek az összegnek ötödrészét a corki ügyvédek adták össze, kik között az elhunyt müködött.

— **Tömeggondnoki dijak Németországban.** A német birodalmi csődtörvény 85. §-a értelmében a tömeggondnoki dijak országos kormányrendeletekkel szabályozhatók, ezek hiányában megállapitásuk a biró szabad mérlegelésére van bizva. Csak Württemberg királyságban és Elszász-Lothringiában szabályoztattak országos törvényekkel e dijak. Más országokban több bíróság önmagának állapitott meg tarifát. Igy Berlinben az I. Amtsgericht csődosztályai, és braunschweigi Amtsgericht. Ez utóbbi a hivatásos tömeggondnokok részére normáltarifát állapitott meg, mely szerint a dij a tömeg cselekvő vagyonának bizonyos százalékában számittatik. Igy 2000 márka vagyon után 10 %, 2000—5000 után 6-%, 5000—10,000 után 4%, 10,000—20,000 után 2%, és ezen fölül a csődvagyon 1%-a. Ezeket a dijtételeket alkalmazzák a csődnek kényszeregyezséggel való befejezése esetében is, de különösen könnyü esetekben kisebb, különösen nehéz eselekben magasabb dijak állapittatnak meg és az egyes esetek különös körülményei is tekintetbe vétetnek. A német birói gyakorlat általában figyelembe veszi a dij megállapitásnál, hogy a hitelezők mily nagy quotát kapnak, és hogy a tömeggondnok tevékenysége eredményes vagy hátrányos volt-e a csődre?

— **A grammophon-lemezek mentessége a zenei szerzői jog alól.** Doblinger bécsi zenei kiadó czég megszerezte a «Vig özvegy» összes dalainak kizárólagos sokszorositási és terjesztési jogát. A német grammophon r. t. a kiadó megkérdezése és hozzájárulása nélkül a szóban forgó zenei darabokat grammophon-lemezekre alkalmazta és a lemezeket a kereskedelemben forgalomba hozta. A Doblinger czég ebben a ráruházott kizárólagos szerzői jog megsértését látta és ezért a keresetet szerzői jogbitorlás miatt meg is inditotta. A törvényszék a keresetnek egész terjedelmében helyt is adott, azonban az Oberlandesgericht kimondotta, hogy a grammophon-lemezek előállitása nem tekinthető szerzői jogbitorlásnak.

Ezen kérdésnek legfőbb birósági eldöntését az érdekelt körök várják.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Fényes József lugosi ügyvéd irodájában egy az ügyvédi iroda önálló vezetésére is képes, a magyar, német és román nyelvekben és telekkönyvi ügyekben teljesen jártas ügyvédjelölt állandó alkalmazást talál. Fizetés megállapodás szerint. 12843

Dr. Adorján Emil ügyvéd Nagyváradon (Szilágyi Dezső utcza) május elsejére irodavezetőül gyakorlott ügyédjelöltet keres. 12858

Az érdeklődő jogászközönséggel tisztelettel tudatjuk, hogy a Magyar törvények Grill-féle kiadása 14 kötetének árát folyó év május 1-től kezdődő érvénynyel 160 K-ra emeltük fel. Grill Károly könyvkiadóvállalata, Budapest, IV. Veres Pálné utcza 16.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balcg Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 17. szám. Budapest, 1908 április 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A kir. Curia és a halálbüntetés. *Dr. Berger Miksa* budapesti ügyvédtől. — Csődeljárásunk bajai. *Dr. Gallia Béla* kir. törvényszéki birótól. — A kir. ügyész és a közigazgatás. *Dr. Töreky Géza* kir. törvényszéki birótól. — Van-e felfolyamodásnak helye közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen? *Dr. Ardó Sándor* aranyosmaróti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia és a halálbüntetés.

Restelkedve ugyan, de megvallom, szinte szükségesnek tartom mentegetődzni azzal, hogy az előadni szándékolt szerény megjegyzéseimet nem pusztán a szakjogászok részére szántam.

Meg is mondom miért.

Azért, mert visszatekintve arra a meddő szakirodalmi küzdelemre, mely a BP. életbelépte óta szakadatlanul folyik a Curia ama gyakorlata ellen, mely szerint az esküdtbiróság által kiszabott halálbüntetésnek a 385. §. 2. pontja alapján a Btk. 91. §-ának mellőzése miatt használt semmiségi panasz figyelembevételével életfogytig tartó fegyházbüntetésre való átváltoztatására magát jogositottnak nem tartja, előre le kell a minimumra szállitanom abbeli reményemet, hogy pusztán szakbeli érvekkel az eddiginél több sikert elérjek.

A törvényre alapitott rideg legista álláspont ugyanis az, hogy «a Btk. 91. §-ának mellőzése, ámbár alkalmazásának feltételei fenforogtak, semmi tekintetben nem képez semmiségi okot». Ennek következménye, hogy a kir. Curia az elsőbiróság által hozott halálos itéletet abból a szempontból, hogy annak kiszabása az anyagi törvény értelmében feltétlenül jogos-e, felül sem birálja; mert a büntetőtörvénynek nemcsak a 92. §-a, de a 91. §-a is azt rendeli, hogy annak feltételeinek fenforgása esetén a halálbüntetés életfogytig tartó fegyházra változtatandó.

A kir. Curiának stereotyp határozatai ugyanis köztudomásulag kifejezetten csak arra szoritkoznak: A semmiségi panaszt el kellett utasitani, mert a Btk. 92. §-ának feltételei hiányzanak.

Mivel tehát azok a feltételek hiányzanak, melyek fenforgása esetén a halálbüntetés 15 évi fegyházra volna változtatandó, ezért az életfogytiglani fegyházra sem változtatható át, ámbár ennek feltételei esetleg fenforognak.

Nem önkéntelen kérdeznünk kell, hogy vajjon ez is nem olyan argumentáczió-e, melyet egy laikus ember gondolkodása megnyugtatónak el nem fogadna? A jogász azonban a törvényből formalisztikus interpretáczióval leszürt opiatummal skrupulusait elszendergeti.

Éppen azért, mint előrebocsátottam, szándékosan mellőzöm azoknak a szakbeli érveknek reprodukcióját, melyek a Btk. 91. §-ának parancsoló rendelkezésének megsértését közvetlen a törvénynek alapján is figyelembe veendőnek bizonyitják; de ujra csak azt kérdem, hogy meg tudnók-e a nem jogásznak elfogadhatólag magyarázni azt, hogy a törvény a kir. Curiának megengedi azt, hogy a halálbüntetést átváltoztathassa ugyan fegyházbüntetésre, de csak ugy, ha mindjárt leszáll 15 évre; életfogytiglani fegyházbüntetésre átváltoztatni azonban, tehát a kevesebbhez nem adna jogot?

Pedig ez az utóbbi jog a döntő abban a tekintetben, hogy megmaradjon-e a halálbüntetés, amit az elsőbiróság kiszabott, vagy nem; mert az, hogy az átváltoztatás aztán életfogytiglani vagy 15 évi fegyházra történjék-e, az már csak ezután következik, ugyszólván másodlagos jelentőségü.

Ha tehát éppen ez elől zárjuk el a Curiát, akkor mondjuk meg mindjárt nyiltan, hogy a tulajdonképeni halálbüntetés kérdésében a törvényszék inappellabilisül dönt.

Pedig a laikus közönség, mikor egy-egy szenzációs ügyben feszült érdeklődéssel lesi, hogy a magas kir. Curia helyben fogja-e hagyni a halálos itéletet vagy nem: nem is sejti, hogy az a magas fórum csak egy kis csücskét nézi annak az egész ügynek; hogy az egyik szemét szándékosan behunyja, nehogy véletlenül az egész igazságot meglássa, mikor neki ugyis csak azt szabad látni, hogy a 92. §. van-e megsértve s nem pedig az a «szóra sem érdemes» 91. §., amely szerint a halálbüntetést ugyis csak életfogytiglani fegyházbüntetésre lehetne átváltoztatnia.

Holott azt hiszszük, alig kétséges, hogy nagyon is szükség volna a halálbüntetésnek emberi belátás szerint mindinkább a végelgyengülés felé haladó utján a 92. §. által nyujtottnál valamivel hajlékonyabb s hozzáférhetőbb eszközre, hogy a halálbüntetés kiszabásához a kir. Curia is hozzászólhasson.

Mert aziránt megoszolhatnak a vélemények, hogy a halálbüntetés fentartandó-e vagy sem, de aziránt, azt hiszszük, valóban nem lehet véleménykülönbség, hogy a sok ellenvélemény daczára ma még kivételes büntetésképp fentartott halálbüntetés *kiszabása* körül kell a legfokozottabb garanciáknak felhalmoztatni.

És ehelyett mit látunk? Azt, hogy az anyagi büntetőtörvénynek minden megsértése — legyen az még oly minimális kihatásu — a kir. Curia felülbirálása alá vihető, csak éppen a halálbüntetés átváltoztatására vonatkozó legfontosabb óvószabályt, az *eljárási* törvény az uralkodó felfogás szerint egy tollvonással a kir. Curia előtt nem létezőnek deklarálta.

Mert ismételjük, és ujra hangsulyozzuk: az az óvszer nem a 92. §., mely a rendkivüli enyhitési jogot adja meg, hanem a 91. §., mely az egyszerü változtatást rendeli, és amelynek a kir. Curia annyiszor hasznát vette, amikor még ehhez való jogát kétségbe nem vonták, ugy, hogy a bünvádi perrendtartást megelőző öt esztendőben egyetlen halálos itéletet nem hozott.

Nem egészséges és nem természetes tehát az a változás, mely a halálbüntetések statisztikájában a kir. Curia jogkörének mesterséges degradálása folytán azóta beállott.

Fájlalva és sajnálattal kell látnunk, hogy a kir. Curia a BP. e szükkeblü interpretácziója folytán ezen legfontosabb kérdés terén is a vezető szerepet elvesztette, és a döntő szó joga helyett «a tulkönnyü terhek sulya alatt kell görnyednie.»

Mi többre, nagyobbra hivatottnak tartjuk a kir. Curiát.

«Midőn a törvény azokat, akik mint virágai a birói karnak, hosszas müködés és tapasztalat alapján a legfőbb fokra feljutnak, arra itéli, hogy szoritkozzanak a «jogszabály» kérdésére, az annyi, mint azt, aminek az igazság tulajdonképp hasznát vehetné, s midőn annak voltaképp már hasznát vehetné, egyszerüen a föld alá tenné,» fakadt ki évek előtt hazánk egyik legmélyebben látó jogtudósa.*

Felfogásunkat bizonyitja, hogy láttunk a multban példát arra, hogy a kir. Curia egy esetben gyilkosság és rablás miatt a 91. §. segitségül vételével életfogytig tartó fegyházat szabott ki különösen azért: mert az elitélés összetett bizonyitékok alapján csupán következtetés utján történt; amire Illés Károly commentárjában kifejezetten megemliti, hogy ez elővigyázatot a halálbüntetés helyrehozhatlan volta s a kiszabásnál emiatt szükséges óvatosság indokolja.

Vajjon éppen ugy érvényesitheti-e a Curia ma ez óvatosságot, mikor a 91. §-t elvileg elfoglalt álláspontja mellett segitségül sem veheti?

Az országos érdeklődés mellett tárgyalt petrovai rablógyilkosság esetében az esküdtbiróság az egyik vádlottat rablógyilkosságra való felbujtás miatt halálra itélte.

Vádlott, öt gyermek atyja, az első percztől a kivégezés pillanatáig rendithetetlenül és következetesen tagadott.

A vád csak a vádlott társak terhelő vallomására támaszkodhatott, kik saját mentségükre mind az irányukban állitólag használt felbujtással védekeztek.

Az eset 1906 deczember 22-én történt. A vizsgálat a képzelhető legrövidebb idő alatt befejeztetett.

A terjedelmes vádirat már 1907 január 16-án elkészült, s miután vádlottak, kiknek a tárgyaláson a védők által felhozott panasz szerint a vizsgálóbirónál előterjesztett kivánságuk daczára csak a főtárgyalásra rendeltetett védő, kifogással nem éltek, a főtárgyalás már február 12-én megtartatott, mikor az eset által keltett izgalom még a kis város egész lakosságát megszállva tartotta.**

Az esküdteknek a felbujtó bünössége iránt feltett kérdésben a vád összes erősségei — nem állitjuk, hogy czélzatosan, de elvitathatlanul szuggesztiv erővel ható ismétlések halmozásával — ujólag az esküdtek elé lettek tárva, ami a szószerint reprodukált szövegből konstatálható:

I. Főkérdés.

Bünös-e Husz Ábrahám vádlott abban, hogy Zauberer Jeremiás sértettnek, a Petrova—Visóvölgy közötti állami utvonalon 1906 deczember 22-ikén este 6—7 óra körüli időben, előre megfontolt szándékkal való megölésére — mely előre megfontolt szándék Husz Ábrahámnál a Petrováról Visóvölgyre inditandó postajárattal szállitott nagyobb összegü pénz eltulajdonitása czéljából, a postajáratot kisérő csendőr és postakocsis megölésének már 1906 ősz közepe tájától való tervezésében, annak végrehajtására, ifj. Filipcsuk Jónás luj Jónás, Perl Fischel luj Slojm, Biláskó Vaszily a. Iványi, Perl Léb luj Mendel és Mihálka János (helyesen Vaszily) vádlottak személyében alkotott szövetség szervezésében, az elkövetésre alkalmas hely kiválasztásában, az ölésre, valamint a kifosztandó postaláda feltörésére alkalmas eszközök megválasztásában, a fent nevezett vádlott társai mindegyike által kifejtendő tevékenység, azoknak a rablás folytán nyerendő haszonból való részesedésük arányának meghatározása iránt folytatott tanácskozások döntő irányitásában, a vádlott társaiban a tervezés első idejében tapasztalt ingadozás legyőzésében s azoknak a tervbe vett fentebbi büncselekmények elkövetésében, illetőleg azok szándékos előmozditására és könnyitésére vonatkozó elhatározásuk megszilárditásában, a rablásból nyerendő pénznek, a vádlottársak között leendő felosztására való készségben, a rablásból származó tárgyak, valamint a büntettek nyomainak eltüntetésére alkalmas módozatok megbeszélésében, vádlottársainál, a büntettek felfedeztetése iránt táplált aggályok és kétségek eloszlatásában, a büntettek végrehajtása módozatainak huzamosabb időn át való higgadt mérlegelésében és a tervbe vett büntetteknek a megállapitott terv szerint való végrehajtás után Mihálka János vádlottnak miként való magatartására adott tanácsadásban, vele a rablásból, nyert pénzen, rejtekhelyen, éjnek idején történt osztozkodásban, valamint az elrabolt postazsákok és ajánlott levelek eltüntetésében nyilvánult, — Mihálka János vádlottat, — az ez által előre megfontolt szándékkal való ölés elkövetésére, annak előmozditására és könnyitésére pedig Perl Fischel, Perl Léb, Biláskó Vaszily és ifj. Filipcsuk Jónás vádlottakat és pedig Mihálka Jánost nyomasztó vagyoni helyzetének előtte ismételten való felemlegetésével s ezzel kapcsolatban a tervbe vett büntettek utján szerzendő nagyösszegü pénzzel való kecsegtetéssel, ily módon a büntettek elkövetésétől való vonakodása legyőzésével, a fedeztetés iránt táplált aggályai eloszlatásával, a tervbe vett büntettek gyorsan való kivihetésének kiszinezésével, — Perl Lébet, Perl Fischelt és Filipcsuk Jónást, a személyüket, illetőleg vagyonukat érhető veszélylyel való fenyegetéssel, ugy ezeket, mint Biláskó Vaszilyt, bennük a pénz utáni vágyakozás felkeltésével és valamennyi vádlotttársát a tervbe vett büntettek elkövetésére irányuló szövetkezet létrejöttének és az elkövetésre alkalmas egyének vállalkozásának előterjesztésével, a tervbe vett büncselekmények tekintetében tett ellenvetések czáfoltatásával, az elkövetés körül tanusitott késlekedés miatt tett szemrehányásokkal, a késedelem veszélyének hangoztatásával és kivitelre való buzditással és serkentéssel, — szándékosan reábirta?

Igen — vagy — nem? Verdikt: 7-nél több szavazattal igen.

A törvényszék éjjeli 1/2 11 órától reggeli 4 óráig tartó tanácskozás után hirdette ki az itéletet, mely H. A. vádlottra, mint felbujtóra halálos itéletet szabott.

Ezen előzmények után a kir. Curia a védő részéről használt alaki semmiségi panaszokat elvetvén, a büntetés kiszabása tárgyában kifejezetten csak a 92. §. feltételeinek kérdésére szoritkozott, s miután a törvényszék enyhitő körülményül csak a büntetlen előéletet állapitotta meg, kimondotta, hogy ez a 92. §. alkalmazására nem elegendő. A 91. §. alkalmazhatósága persze szóba sem került.

Pedig ki tudja, ha ennek alkalmazhatóságának jogától eleve magukat elzárva nem képzelik, nem kerülhetett volna-e elő egy-egy régibb határozat emléke, pl. «azon vádlott társak terhelő vallomása, kik az irányukban állitólag használt felbujtást mentségül hozták fel, figyelembe nem jöhetnek». (Döntvénytár XV. 207.)

Igaz, hogy a bizonyitékok szabad mérlegelése mellett még a szakbiróság sincs ilyen aggály által a bizonyitás kérdésében feltétlenül korlátozva; annál kevésbbé lehet erről beszélni az esküdtek verdictjével szemben, de hát «a halálbüntetés helyrehozhatatlan volta, s a kiszabásnál emiatt szükséges rendkivüli óvatosság» amiről fentebb Illést idéztem, talán — mint a multban — ez esetben is némi befolyással lehetett volna a kir. Curia elhatározására, mikor *ily* bizonyitási materia alapján a halálbüntetés megerősitése iránt kell döntenie, ha egy meggyökeresedett álláspont a 91. §. alkalmazhatásának lehetőségét e magas testület elől elvileg el nem zárná.

Én ezért sajnálom az uj korszak irányzatának gyümölcseit, de sajnálom a kir. Curiát is, amelynek érteni tudom panaszát, hogy «a munka vesződségével sokszor semmi arányban nem áll a teljesitésével járó erkölcsi megelégedés».*

Dr. Berger Miksa.

* Zsögöd. Az uzsora ellen. 178. l.
** A Petrovai bünper. Dr. Rácz Béla, 1907.

Csődeljárásunk bajai.

Hitelviszonyaink ziláltságát mi sem jellemzi jobban, mint a csődeljárásnak, de főleg a kereskedelmi csődeljárásnak ugyszólván teljes sikertelensége. Tudja ezt a kereskedő világ is, és csak a legvégső esetben forditja adósa ellen a

* Baumgarten. A semmiségi okok megjelölésének módjáról B. J. T. XLV. 200. l.

csődnek kétélü fegyverét, mely a közadósnak teljes vagyoni romlását, esetleg megbüntetését vonja maga után, de másrészt megfosztja a hitelezőt annak reményétől is, hogy követeléséhez jusson. A csődnyitási kérelmek tulnyomó része csak kényszereszközül használtatik, hogy a fizetési zavarokba jutott adós vagy annak hozzátartozói nagyobb áldozatokra birassanak, és hogy a csődnyitás kellemetlenségeinek elkerülése végett, a csődöt kérő követelését egészben vagy legalább nagy részben kielégitsék. Ha az adósnak számbavehető vagyona van, a csődnyitási kérelem csak kényszereszköz marad, és a hitelezők szivesen lépnek az adóssal egyezségre, mert tudják, hogy a legsoványabb egyezségnél is kevesebbet juttat nekik a csőd. Tapasztalás szerint csődnyitásra csak akkor kerül a sor, ha valamelyik hitelező makacsul megköti magát, és az egyezséget meghiusitja, vagy ha az adós viszonyai oly bonyolultak, hogy a gordiusi csomót csak a csődnyitás kardjával lehet kettévágni, vagy ha az adós a hitelezők kielégitésére szolgáló vagyonát jogügyletek vagy fizetések által elidegenitette, vagy végrehajtásokat engedett maga ellen foganatositani, amikor tehát — a csődön kivüli megtámadás intézményének hiányában — a megtámadási jog gyakorolhatása végett csődöt kell nyitni; végül, ha a hitelező már nem is akar egyebet, minthogy az őt megkárositó adós ellen a csődnyitás folytán a büntető eljárás folyamatba tétessék. A hitelezőnek mindezekben az esetekben számot kell vetnie azzal, hogy a csődeljárás költségei a csődvagyont fölemésztik, vagy hogy évek után akkora quótát kap, amely a csődbejelentés költségeit is alig fedezi. Irigykedve olvassuk a német birodalmi igazságügyi hivatal és a német kereskedőgyülések jelentéseiben azt a *panaszt*, hogy a csődönkivüli kényszeregyezségi eljárás hiányában csődbe kényszeritett közadósok vagyonából a hitelezők átlag *csak* 25—27% kielégitést kaptak, mert tudjuk, hogy a magyar csődeljárásban ekkora quóta, ha egyáltalában létezik, fehér holló számba megy. Sőt irigységgel gondolunk az 1840-ik évi csődtörvény uralma alatt nyitott csődökre, amelyekben a nehézkes eljárás daczára sem volt ritka az 50%-os quóta.

Önkénytelenül fölmerül a kérdés, hogy a mindenféle törvényes ellenőrzéssel körülbástyázott csődeljárás miért jár ily kevés eredménynyel? Ennek két okát találjuk. Az egyik az a körülmény, hogy többnyire csak akkor nyittatik csőd, ha alig van vagyon. A másik ok — és ez a fontosabb — a csődeljárás hihetetlen drágasága. Mintha a törvény a csődvagyont csak arra szánta volna, hogy azon minél többet kereshessen mindenki, aki csak hozzájut.

Mert hogyan folyik le a csődeljárás? Kezdődik a csődtömeg zár alá vételével és leltározásával. Ezt a törvény 112. és 114. § a szerint ugyan maga a csődbiztos is foganatosithatja; de minthogy ez sok időt igénybevevő és a csődbiztost birói funkczióitól elvonó munka volna, természetes, hogy a gyakorlatban ez keresztül nem vihető, és igy a zár alá vétel és leltározás kir. közjegyző, vagy más birói kiküldött által foganatosittatik. A kereskedelmi csődök legnagyobb részében, birósági végrehajtó és szakértő becsüs küldetik ki. Az elsőnek napidija 6 K, az utóbbié 10 K. Ezek a leltározást annyi nap alatt végzik, amennyire az csak földarabolható. Igy a leltározás költségei kocsidijakkal, leirási dijakkal együtt több száz koronára rugnak. A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék erélyes intézkedése szüntette meg azt a visszaélést, hogy az azonos minőségü tárgyak mindegyike külön tételszám alatt leltároztatott, holott ezeket egy tételbe lehetett és kellett volna foglalni, hogy a leltár másod- és harmadpéldányaiba soronként egy egy szó iratott, de a leirásért az erre vonatkozó rendelet ellenére teljes ivek dija számittatott. A dupla krétával fölszámitott leltározási dijak tehát erősen leszorittattak, de még igy is tekintélyes összeget tesznek ki.

Azonban ez elenyésző csekély része a költségeknek. A legnagyobb részt a tömeggondnok költségei és dijai teszik ki. A tömeggondnok nemcsak jogászi munkát végez, hanem vagyont is kezel. A dolog természetében rejlik, hogy az ügyvéd a csődvagyon kezelésére forditott idejét másként értékeli, mint a nem ügyvéd. Hiszen ez az idő elvégre az ő munkaidejének jelentékeny része, más perbeli tevékenységétől elvonja, és ezért jogosan igényelheti fáradozásának és időveszteségének dijazását és kárpótlását. Csakhogy a csődvagyon kezelésével járó apró teendő tüzetesen följegyezve és az ügyvédi költségjegyzékbe bármily szerény felszámitás mellett beállitva, akkora szörnyeteggé nő, mely a legnagyobb csődvagyont is elnyeléssel fenyegeti. Hiszen, ha a tömeggondnok meghallgatja a közadós alkalmazottjait igényeikre nézve, fölmond nekik, kiadja fizetésüket, erről tőlük nyugtát vesz, megtekinti a közadós üzlethelyiségét, intézkedik annak kisöpörtetése és szellőztetése iránt, fizetésre fölszólitja a vagyonbukott adósait, «értekezik» a közadóssal a követelések behajthatóságáról, halasztást ad az adósoknak a fizetésre, átveszi tőlük a részletfizetéseket, vevőket keres a tömeg értékesitésére, és azoknak megmutatja az árukat stb., stb., ez mind általa kifejtett tevékenység, amelyért az uralkodó felfogás szerint az ügyvéd tömeggondnok külön tételben felszámitott dijazást igényelhet.

Ehhez járulnak a leltározási, felszámolási, felosztási munkadijak, melyek a dolog természeténél fogva nagyobbak, mert az ügyvédnek nagyobb idejét és olykor jogászi tevékenységét is igénybe veszik. A tömeggondnoki dijak tehát a legszerényebb fölszámitás mellett is igen jelentékeny összegre nőnek. Mily nagyra kell rugnia e felszámitásnak, ha üzlet folytatásáról, vagy ingatlan kezeléséről van szó. Emellett ez a költséges vagyonkezelés nem is a legczélszerübb. Az ügyvéd tömeggondnok nem rendelkezik kellő szakértelemmel az üzlet kezelése, lebonyolitása, értékesitése tekintetében, és vagy szenved az ügy érdeke e szakértelem hiányában, vagy szakértő segitség bevonása által ismét a tömeg költségei emelkednek. Pedig van szakértőre szükség a könyvek átvizsgálásánál, a mérleg összeállitásánál is; szóval alig van a csődvagyon kezelésének stádiuma, melyben a tömeggondnok nem volna kénytelen hiányzó szakértelmét szakértőkkel pótolni.

Ehhez járul az a felfogás, hogy a tömeggondnokság az ügyvédi állással járó olyan javadalmazás, melyhez az ügyvéd többnyire csak egyszer jut az életben, és igy arra kell törekednie, hogy abból minél nagyobb keresethez juthasson. Igy keletkeznek aztán azok a dijjegyzékek, melyek bravurosan oldják meg azt a nehéz problemát, hogyan lehet szerény fölszámitással nagy összegeket kihozni. Ha pl. a tömeggondnok külön számitja föl minden egyes csődbejelentésnek 1. átvételét, 2. beiktatását, 3. áttanulmányozását, 4. a közadós könyveivel való összehasonlitását, 5. arra a közadós meghallgatását, 6. a táblás kimutatásba való bevezetését és 7. a követelés fölszámolását, és ezen hétrendbeli tevékenység mindegyikéért szerényen csak 10 K-t számit fel, ahhoz egy csődbejelentés fölszámolására 70 K-t és 100 csődbejelentés elintézéséért 7000 K-t minden megerőltetés nélkül föl tud számitani. Ha a 2 K-ás részletfizetés átvételéért és elkönyveléséért 1 K-t, a nyugta kiállitásáért szintén 1 K-t számit föl, akkor az egész bevétel már elment szerényen felszámitott tömeggondnoki költségre. Igaz, hogy a tömeggondnoki dij megállapitása szabad egyezkedés tárgya a tömeggondnok és csődválasztmány között; igaz, hogy ahhoz a csődhitelezők is hozzászólhatnak és végül a megállapitott dijat a csődbiróság is mérsékelheti. Ámde a csődválasztmány tagjai többnyire maguk is ügyvédek és a kollegialitás nehéz helyzetbe hozza őket a tömeggondnokkal szemben. De különben is a tömeggondnoki munkát ők is mint ügyvédi munkát értékelik és nem tekintenek arra, hogy haszonhajtó volt-e az a csődtömegre nézve, és nem meriti-e ki azt teljesen. Az a tudat, hogy a csődtömegből

*

ugyis alig jut valami a hitelezőkre, indolenssé teszi a csődhitelezőket ebben a kérdésben is. Igy a csődbiróságra jut az az odiozus szerep, hogy a választmány és tömeggondnok közti egyezséget megmásitsa és a tömeggondnoki dijakat leszállitsa. A bíróság azonban ezzel a jogával csak exorbitáns fölszámitások esetében él, de ekkor sem ér el többet, mint hogy a csődnek vagyonhiány miatti megszüntetése helyett 1—2% quóta felosztását kierőszakolja, ugy hogy állásfoglalása majdnem kizárólag elvi jelentőségü. De megtörtént már az a kuriozum is, hogy a dijleszállitó végzés ellen a csődválasztmány is felfolyamodással élt, mert azt «ügyvédi szempontból» sérelmesnek találta.

Emellett a csődbiztos és csődbíróság ellenőrzési joga teljesen illusorius a tömeggondnoki számadások tekintetében. A csődbiztos csak a számadásokat átvevő és azokat kezelő közeg; a számadások jóváhagyása vagy kifogásolása a csődválasztmány és a hitelezők hatáskörébe tartozik. A csődbíróságnak csak akkor lehet beleszólása, ha a számadások békés elintézése nem sikerül. Az ily számadási vita azonban ritka. A számadásokat többnyire jóváhagyja a választmány és a hitelezők nem törődnek velük. A többnyire ügyvéd tagokból álló választmány nem kifogásolja a tömeggondnok kiadási tételeit, ha csak valami lehetetlenség nincs bennük és nem ellenőrzi azokat mindig abban az irányban, hogy nem aránytalanul nagyok-e a kiadások a tömeg vagyoni helyzetéhez és az elért eredményhez képest. Ezért gyakran megtörténik, hogy a tömeggondnoki kiadásokban bőséges kocsiköltségek fordulnak elő, és hogy humor is legyen a dologban, a tömeggondnok kocsin viszi el] az elvesztett perekben fizetendő perköltséget pernyertes ellenfeléhez. A tömeggondnok nagy számmal indithat aktiv pereket, amelyeknek sikertelensége esetén saját megállapitott költségein fölül az ellenfélnek fizetendő költség is terheli a tömeget, vagy amelyekkel a megitélt követelés behajthatatlansága esetén hiábavaló költség okoztatott. Minthogy a perek és eljárások biróilag megállapitott költsége a számadás kiadási rovatába vétetik fel és a tömeggondnoknak a tömeggondnoki dijon fölüli jövedelmét képezi: ennélfogva nagy önmegtagadásra van szüksége annak a tömeggondnoknak, ki a tömeg érdekében képes megállani azt, hogy tömegesen ne inditsa a pereket. És mindehhez járul a hitelezőknek — ugyszólván — teljes nemtörődömsége a csőddel. 12 éves csődbiztosi gyakorlatom alatt a hitelezők a tömeggondnoki számadások fölötti tárgyalásra egyetlenegyszer sem jelentek meg, a tömeggondnoki dij fölötti tárgyalásra egyetlenegy izben jelent meg néhány hitelező; felosztási tervre ugyanezen idő alatt egy izben adattak be észrevételek. Mintha azt gondolnák a hitelezők, hogy ugy sem érdemes törődni vele, hiszen ugyis alig jut belőle valami rájuk.

Ime, ezek a körülmények hatnak közre a csődvagyon csökkentésére. Lelkiismeretes tömeggondnok és lelkiismeretes választmány mellett kisebb lesz ez a költség és talán marad a hitelezőknek is valami; kevésbbé szigoru felfogás mellett a költségek okvetlenül felemésztik az egész csődvagyont.

Vajjon érdemes-e megmozgatni az egész hivatalos apparatust, hogy a tömegköltségek mellett a hitelezők vagy egyáltalában semmit vagy csak néhány százalék quótát kapjanak?

Egy szellemes jogász azt mondta, hogy kár a bíróságnak a csőddel annyit fáradni; oda kell adni a csődvagyont a tömeggondnoknak azzal, hogy ha jónak látja, juttasson belőle a hitelezőknek is. Ez a maró szatira, sajnos, nagyon találó. Megvilágitja azt, hogy csődtörvényünk rendszere csődöt mondott.

Ez kötelességünkké teszi azoknak a módoknak és eszközöknek keresését, melyek e baj elháritására alkalmasak.

Tudomány és gyakorlati élet egyetértenek abban a természetes törekvésben, hogy a csődeljárás rosszaságán elsősorban a csődök kikerülése által kell segiteni. A gyakorlati élet ezt a csődön kivüli egyezségekkel igyekszik elérni; a tudomány és a vele lépést tartó törvényhozási törekvések pedig ennek utját a csődön kivüli megtámadás és csődön kivüli kényszeregyezség jogintézményeivel törekszenek egyengetni. Ezek az intézmények természetszerüleg sok csődnek fogják elejét venni, de a csőd intézményét feleslegessé nem tehetik; és igy a helyes csődeljárás elveinek megállapitása és gyakorlati keresztülvitele elsőrendü jogpolitikai és közgazdasági feladat.

A csődeljárás sikere annak egyszerüségétől és olcsóságától, valamint a vagyonkezelés és értékesités czélszerü és megbizható voltától függ.

Eltekintve a csődtömeg perbeli képviseletével járó teendőktől, melyek mindenesetre ügyvédi képviseletet feltételeznek: a csődvagyon kezelése és értékesitése történhetnék vagy a hatóság, vagy a csődhitelezők által.

Elképzelhető volna, hogy a leltározástól a végfelosztásig az egész csődkezelést a csődbiztos, vagy más hatósági közeg teljesitse. Ez természetesen a csődbiróságok különválasztását és teendőiknek megszaporodását vonná maga után. Talán ez volna a legolcsóbb módja a vagyonkezelésnek, de bizonyos, hogy egyuttal a legrosszabb is; mert a vagyonkezeléssel és értékesitéssel megbizott hivatalnok vagy biró képtelen volna annyiféle szakmában szakértelmet szerezni, hogy a csődvagyont a lehető legjobban kezelje és értékesitse. Annyira távol áll ez a csődbiróság és csődbiztos munkakörétől, hogy erre a megoldásra nálunk gondolni sem lehet.

Az eljárásnak általánosan elfogadott módja szerint a csődhitelezők kezelik a csődvagyont a kinevezett vagy választott tömeggondnok utján, a csődbiróság ellenőrzése mellett.

Megfontolásra méltó kérdés, hogy ki legyen a tömeggondnok? Ügyvéd-e, mint azt az 1881: XVII. tcz. 95. §-a rendeli, vagy a perbeli és vagyonkezelési teendők megosztassanak-e az ügyvéd és szakértő vagyonkezelése között, aminek jogtörténeti előzményei az 1840: XXII. tcz.-ben a tömeggondnok és perügyelő közötti bifurcatióban találhatók fel.

A bifurcatió mellett szól az, hogy a hitelezők közül választott vagyonkezelő szakértelménél fogva jobban végezheti a kezelést és értékesitést, mint az ügyvéd; de sulyos aggályokat kelt ezen berendezés ellen az, hogy alkalmas vagyonkezelőt nem mindig lehetne találni, hogy a munkakör megosztásával a költségek is emelkednének, és hogy a kettős ellenőrzés gyakorlása az eljárást nehézkesebbé és bonyolultabbá tenné. Mai gazdasági elhelyezkedésünk mellett még az ügyvédi kar szerzett jogait sem szabad szem elől tévesztenünk, és nem lehet elfelednünk, hogy a tömeggondoksággal járó jövedelmek teljes elvonása még inkább rontana az ügyvédi karnak amugy is sulyos helyzetén. Az is figyelemre méltó szempont, hogy a kereskedők tekintélyes elemei nem vállalkoznának idegen vagyon kezelésére; ha pedig ez a garantia hiányzik a laikus elem részvételénél, akkor az ügyvéd állásánál fogva több biztositékot nyujt a vagyonkezelés és a jogügyleteknek jogilag helyes lebonyolitása tekintetében.

Ausztriában, hol facultative ügyvéd, vagy nem ügyvéd lehet tömeggondnok, sokszor hangzott fel az a kivánság, hogy a tömeggondnoki tiszt csakis ügyvédekkel töltessék be.

Nézetem szerint a bifurcatio a felhozott okokból nem orvosolná a bajokat, és ezért nem is volna szükséges a tömeggondnokságot kettéválasztani és a vagyonkezelést az ügyvédi kar kezéből kivenni.

Azonban csökkenteni kellene a tömeggondnoki dijakat és költségeket, és lehetetlenné kellene tenni azt, hogy a tömegköltségek által a csődvagyon kimerittessék. Elsősorban a tömeggondnoki dijak tekintetében kellene határt szabni, és azokat nem a felszámitási képesség elasticitása, hanem a csődvagyon arányában, annak bizonyos százalékában lehetne megállapitani és az elért nagyobb eredmények alapján emelni.

Ilyen dijskálát ismerünk Németországban a berlini I. és a braunschweigi törvényszéknél. Ausztriában a reichenbergi járásbiróság területén lakó ügyvédek a csődbiztosok kezdeményezésére már 1901-ben maguk közt állapitották meg a felszámitandó dijak tarifáját.*

Szigorubb ellenőrzést kellene létesiteni a tömeggondnoki számadások tekintetében is, oly módon, hogy a csődbiztosnak, vagy csődbiróságnak hivatalból is joga legyen a számadásokat kifogásolni, a tömeggondnokot egyes tételek tüzetesebb igazolására szoritani, a nem igazolt tételeket a számadásból kiküszöbölni, a tulzottan felszámitottakat pedig leszállitani.

Természetesen a csődhitelezők eminens érdeke és kötelessége volna, hogy a csődökkel törődjenek és az ügykezelést és számadást ellenőrizzék.

Ezért ki kellene mondani, hogy kereskedelmi csődben a csődválasztmány többsége csak kereskedőkből állhat, mert ezek a tömeg kezelésénél és értékesitésénél több szakértelmet és gyakorlati érzéket tanusitanak, mint az üzleti viszonyokban nem járatos ügyvédek. Tapasztalat szerint oly csődökben, hol szakemberek ülnek a választmányban, ma is kedvezőbb eredményt lehet elérni. Ez volna a módja annak, hogy a tömeggondnoknak a vagyonkezelés és értékesités körül szakértő támogatás nyujtassék.

A költségek csökkentésére szolgálna a végrehajtói és becsüsi intézmény reformja. Amugy is szakitani kell azzal a lehetetlen állapottal, hogy az állam által alkalmazott végrehajtót ne az állam fizesse, hanem az a felektől huzza jövedelmét. Mihelyt a végrehajtó és becsüs állami fizetést huznak, a leltározás is teljesen dijtalanul vagy igen mérsékelt illeték ellenében volna teljesithető.

Ily módon a csődeljárás egyszerübbé és olcsóbbá tétetnék, és több eredményre is vezetne, miáltal a nemzeti vagyonból több mentetnék meg a megsemmisüléstől.

Gallia Béla.

A kir. ügyész és a közigazgatás.**

II.

Az előbbeniek nagyjában föltüntetik azt, hogyan alakult ki tevékenységének különböző mozzanataiban a kir. ügyész helyzete a közigazgatással szemben.

Láttuk, hogy a kir. ügyész a körülményekhez képest a közigazgatás gépezetének aktiv tagja és részese, a közigazgatási hatóságok jogi tanácsadója, a közigazgatási tisztviselők tekintélyes részének fegyelmi közvádlója, a közigazgatási hatóságoknak a jogszabályok megtartása, valamint az állami érdekek respektálása szempontjából ellenőrzője, bizonyos vonatkozásban e hatóságok irányitó és oktató hatósága, a közigazgatási hatóságoknak hol mellé, hol fölé rendelt hatósága.

Mielőtt a további fejlődés kérdésével foglalkoznánk, indokoltnak mutatkozik — az ügyészség munkaköre általános fejlődési irányzatának és e folyamat általános jellegének jelzése végett — néhány nagy vonásban vázolni a fejlődésnek azt a képét, melyet az ügyészség hatásköre az igazságszolgáltatásnak a bünügyi szakon kivül eső más ágaiban fölmutat.

A magánjog birodalmában már az 1894 : XXXI. tcz. a kir. ügyészre bizta az állam felperességi jogának gyakorlását olyan semmiségi perekben, melyek bizonyos házassagoknak a közérdek által föltétlenül megkövetelt érvénytelenitése végett inditandók meg (47. §.). Ezen felül az igazságügyminiszternek az eset körülményeihez képest adott felhatalmazása, illetve utasitása alapján a házastárs fejletlen korának tartama alatt megtámadhatja a kir. ügyész annak a házasságnak érvényességét, amelyet fejletlen koru kötött miniszteri fölmentés nélkül (7. és 56. §.). Figyelemre méltó a 38,532/1895. I. M. számu rendelet abbeli rendelkezése, mely szerint a kir. ügyész nemcsak a megtámadási, hanem a semmiségi pert is csak az igazságügyminisztertől kapott utasitás alapján inditathatja meg és csak ugyanilyen utasitás folytán avatkozhatik bele a más által inditott semmiségi perbe.

Az 1907 : XVII. tcz. 7. §-a pedig a kir. ügyésznek a hatáskör kérdésében fölebbviteli jogot ad bármely, tehát olyan házassági perben is, melyben mint ügyfél nem szerepelt. (15,500/1907. I. M. sz. rend.)

Ezen fölül is kitágitja a kir. ügyész hatáskörét a házassági perek tekintetében a polgári perrendtartás törvényjavaslata. (XI. czim, 644. és köv. §.)

A házassági semmiségi perekhez hasonlóan a kir. ügyész félként lesz hivatva eljárni a születés törvényességének vagy törvénytelenségének kihirdetését, illetve megállapitását czélzó perekben is. A közérdek itt is megköveteli az officialitás elvének érvényesülését és a kir. ügyész közremüködését (polg. perrendt. törv.-jav. és ind. 699. §.).

Nagy kérdés, nem lett volna-e indokolt a kir. ügyész belevonása más státuspörökbe is, jelesül olyanokba, melyekben a polgári perrendtartás törvényjavaslata szerint az árvaszéki ügyész lesz hivatva a közérdek képviseletére. Annyi legalább is indokoltnak tünik fel, hogy megadassék a módja és lehetősége annak, hogy az állami közérdeket elsősorban képviselő kir. ügyész szükség esetén beavatkozhassék az árvaszéki ügyész közremüködése mellett folyó, a személy állapotot és viszonyokat érintő, a nyomozás elvén alapuló és szükségképp közhatósági közeg hivatalból való föllépése, illetve részvétele mellett folyó eljárásokba, amelyekben a közérdek ugyanolyan szempontokból és lényegileg ugyanolyan eljárás mellett szorul képviseletre és védelemre, mint azokban a pörökben, melyekre nézve a javaslat a kir. ügyész közremüködését szükségesnek ismerte föl. Ez a joggyakorlat és jogállapot egységességének, egyöntetüségének is nagy előnyére válnék. A tapasztalás meg azt mutatja, hogy a közérdek megfelelő képviselete szempontjából a gyámhatóságok, illetve közegeik messze mögötte maradnak a kir. ügyészségnek. Ezt maguk a közigazgatási birósági sem tagadhatják. Később még rá fogunk mutatni arra, hogy az önkormányzati közigazgatási hatóságok, illetve azok tagjai maguk is nem egyszer érezték szükségét annak, hogy a gyámhatóság és ennek közegei mellett a kir. ügyész is belevonassék valami módon ezeknek a tárgyuknál fogva rendkivül fontos és következményeikben igen sulyos eljárások vitelébe, illetve ellenőrzésébe.

A természetes és szerves továbbfejlődés utjául tehát mi nálunk is az kinálkozik, amelyen az összesség, a társadalom rendjének és érdekeinek védelme czimén a kir. ügyész megfelelő befolyást nyer a gyámsági, a gondnoksági, a családi állást és viszonyokat, a személyi állapotot érintő kérdések, illetve ügyek lebonyolitásába.

A régi eljárással (3269/1881. I. M. E. számu rendelet 50. §-ával) szemben jelentékenyen megnagyobbitott hatáskört juttatott a kir. ügyészségnek a kereskedelmi birósági hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő eljárást szabályozó 1906. T. 215/6. számu igazságügyminiszteri rendelet. Félként jár el ugyanis a kir. ügyész e rendelet értelmében azokban az eljárásokban, melyek az 1875 : XXXVII. tcz. 218., 221.,

* Reichenbergben a dijazás a csődtömegben levő ingóságok, követelések, és a jelzálogterhek levonása után fenmaradó ingatlan értéke alapján történik, és pedig, ha a csődvagyon 2000 K-nál nem nagyobb, a dij annak 25%-a, de legalább 250 K; 2000—5000 K csődvagyonnál 20%, de legalább 500 K; 5000—10,000 K mellett 15%, de legalább 1000 K; 10,000—20,000 K-nál 10%, de legalább 1500 K; 20,000—50,000 K-ig 7%, de legalább 2000 K; 50,000—100,000 K-ig 5%, de legalább 3500 K; 100,000 K-n felül 4%, de legalább 5000 K. Nagyobb tevékenységnél, pl. gyári üzem folytatásánál külön dijazásként a forgalom (a bevételek és kiadások összege) után 2% jár.

** Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

246. és 462. §-ai alapján a kereskedelmi törvény rendelkezéseinek meg nem tartása miatt a részvénytársaságok, szövetkezetek, vagy biztositási vállalatok igazgatói, fölügyelő bizottsági tagjai, képviselői stb. ellen, melyek az 1876 : XXXVI. törvényczikk 32—34. §-ai alapján a jelzálogintézetek igazgatósága által elkövetett és a büntetőtörvények sulya alá nem eső vétségek miatt, végül, amelyek a hazai pénzintézetek által kibocsátandó némely kötvények biztositásáról szóló 1897. évi XXXII. tcz. 21. §-a alapján a kötvénybirtokosok jogainak megvédése és a kötvényt kibocsátó intézetek igazgatósági tagjainak felelősségre vonása tárgyában inditandók meg.

A fölsorolt kereskedelmi társaságok és intézetek vezetőinek és egyéb közegeinek müködése a részvényesek, a szövetkezeti tagok, a kötvénybirtokosok stb. rohamosan növekvő tömegét érinti, ugy, hogy az általuk elkövetett tilos cselekmények és mulasztások megtorlása ma már jóformán mindenkinek érdekében áll. Ez okozta a kir. ügyész szerepkörének a tágulását az ide vonatkozó eljárások terén is.

De az igazságügyi szolgálat más vonatkozásaiban is müködési kört kapott a kir. ügyész.

Fegyelmi közvádlói tisztje ugyanis kiterjesztetett az ügyvédekre és a kir. közjegyzőkre is.

Az 1874 : XXXIV. tcz. bevonja a kir. ügyészt az ügyvédek ellen folyó fegyelmi eljárásba, habár a fegyelmi ügyekben az ügyvédi kamara választmánya gyakorolja a biráskodást. A törvény 100. §-a feljogositja a kir. ügyészt, hogy a fegyelmi eljárás során az iratokat megtekinthesse, a vizsgálat megindítása, kiegészitése, valamint a szóbeli tárgyalásnál a bünösség iránt inditványt tehet és felebbezhet. Ha pedig a kamara ügyésze a fegyelmi pört megindítani vagy folytatni nem akarja, a kir. ügyész azt saját fölperessége alatt viheti, folytathatja, egyáltalán mindazokkal a jogokkal élhet, melyek a kamara ügyészét megilletik.

Ez az utóbbi rendelkezés tehát példája lehet annak, hogy autonom jogokkal fölruházott testület ügyésze mellett, aki nemcsak a kari, hanem az ettől el nem választható közérdeket is szem előtt tartozik tartani, a kir. ügyész is befolyást nyer a pör vitelére.

A kir. közjegyzőkkel szemben nemcsak a fegyelmi eljárást illetően biztositott az 1874 : XXXV. tcz. a kir. ügyésznek messze menő hatáskört, hanem föladatává tette, hogy a közjegyzői biztositék elfogadhatósága tárgyában véleményt mondjon, s hogy e biztositék hiány nélkül föntartására, valamint az egyes közjegyzői irodák előirt megvizsgálására is ügyeljen. (10., 169., 174., 192., 196. §.)

A most fölsorolt esetekben tehát a kir. ügyész a miniszteri főfelügyeleti jogkörből folyó bizonyos intézkedések megtételére, végrehajtására van hivatva.

Ha már most a kir. ügyész számára az igazságszolgáltatás különböző ágaiban kijelölt müködési köröket áttekintjük, azt látjuk, hogy a kir. ügyésznek a büntető jogszolgáltatás terén kifejtendő tevékenységét a nyomozások fölött való rendelkezése és a büntetések végrehajtása révén szinte körülöleli a közigazgatással való közvetlen és szoros kapcsolata, ugy, hogy az ő munkássága néhol ugyszólván egybeolvad a közigazgatási hatóságokéval. És ugy látszik, a kir. ügyész tevékenysége a polgári jog és eljárások területén is ugyaneffelé a határ felé terjeszkedik akkor, amikor itt is mindsürübben lép föl a társadalmi, az általános érdekek szószólójaként, és részt vesz olyan eljárásokban, melyek tagadhatlan rokonságban állanak bizonyos hasonló tárgyu közigazgatási eljárásokkal.

Van tehát elegendő adat annak a megállapitására, hogy a kir. ügyészség érvényesülésének az utja az igazságszolgáltatásnak a büntetőn kivül eső területein is ugyanahhoz az irányhoz mutat közeledést és elhajlást, melyet a büntető jogszolgáltatásra vonatkozólag imént megjelöltünk, t. i. a közigazgatás felé.

Tehát további fejlődésének az utja is előreláthatólag ebben az irányban fog kibontakozni. Érvényesülésének alapja és jogosultsága pedig itt is ugyanaz, ami a büntető jogszolgáltatás terén, valamint a közigazgatás körül : a közérdek, az állami érdekek szolgálata.

A kir. ügyészségi szervezet sokoldalu fejlődésre alkalmasságának és képességének egyik jellemző bizonysága az, hogy mig e szervezet első fokán müködő, szabad mozgékonyságukban kevésbbé korlátolt, mindenkor szolgálatra kész közegek (akik közé a szolgálati utasitások 5. §-a értelmében hivatali esküt sem tevő ügyészségi megbizottak nem számithatók) a jogélet fokozatosan több és több vonatkozásában nyernek cselekvő irányban való müködésre jogositó, illetve kötelező és jobbára igazgatási jellegü tevékenységi kört, addig ugyane szervezet legfölsöbb kialakulásában mint a törvények és törvényes intézmények uralmán és zavartalan funkczionálásán alapuló jogrend és jogbiztonság éber megfigyelője és szükség esetén azok megvédésére, biztositására szolgáló, egyes esetek érdemi megoldására rendszerint ki nem terjedő, tisztán jogszabályozó jellegü és czélzatu intézkedések kezdeményezője és elősegitője is szerepel. A kir. ügyészség ebbeli hivatását jelzi a kir. koronaügyésznek a jogegység érdekében megadott perorvoslati joga (BP. 441., 442. §.); ugyanannak és a kir. főügyészeknek a büntető vonatkozásu vitás elvi kérdesek megoldása végett a kir. Curiánál és a kir. itélőtábláknál tartandó teljes üléseken való részvétele (VI. 1902. T. 100/2. sz. igazságügyminiszteri rend.); amit föntart, illetve kibővit a polgári perrendtartás életbe léptetéséről szóló törvényjavaslat 68. és 72. §-a; valamint a kir. koronaügyész részére az 1907 : LXI. tcz. által fölállitott hatásköri bíróság mellett biztositott müködési kör. (Nincs azonban pl. hasonló hatásköre a kir. Curia ügyvédi tanácsának teljes ülése irányában : 22,740/1907. I. M.) *Dr. Töreky Géza.*

(Bef. köv.)

Van-e felfolyamodásnak helye közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen?

A «Jogtudományi Közlöny» 14. számában dr. Fejér Ottó közli a budapesti kir. itélőtábla azon határozatát, melylyel egy közjegyzői okirat alapján hozott végrehajtást elrendelő végzés ellen beadott felfolyamodást mint a törvény által kizárt jogorvoslatot visszautasitott.

Ezen az 1874 : XXXV. tcz. 113. §-ára alapitott törvénymagyarázat téves voltát czikkiró helyesen fejti ki, mert ezen törvényszakasz taxative csakis azon eseteket sorolja fel, amikor a végrehajtást elrendelő végzés ellen a kifogás képezi a törvényes jogorvoslatot, de e szakasz nem meriti ki mindazon eseteket, melyekben a végrehajtás elrendelése jogsérelemmel jár s igy számos esetben, mely a 113. §. alá nem vonható, a törvényes jogorvoslat teljesen ki volna zárva. Azt pedig feltételezni sem lehet, hogy a törvényhozó egy helytelenül elrendelt végrehajtás ellen a jogorvoslatot teljesen kizárni akarta volna.

A 112. és 113. §§. egybevetéséből kétségtelenül kitünik, hogy a törvény mindazon eseteket, melyekben a végrehajtás elrendelése anyagi jogi okokból sérelmes s a jogsérelem fenforgása csak a kontradiktorius eljárás utján állapitható meg, kifogás utjáni, tehát kontradiktorius eljárásból szabályozza, ellenben akkor, midőn a végrehajtást elrendelő végzéssel okozott jogsérelem alaki jogszabálysértést involvál s igy magukból az iratokból a felek meghallgatása nélkül is kitünik, a felfolyamodás az egyedüli törvényes jogorvoslat.

Az ezen helyes törvénymagyarázattal szembehelyezkedő birói gyakorlatot azonban nem a budapesti tábla, hanem a kir. Curia inicziálta 4255/1889. számu határozatával, melyben kimondotta, hogy a «közjegyzői okirat alapján elrendelt végrehajtás ellen a kötelezett fél az 1874 : XXXV. tcz. 113. §-a szerint kifogással élhet, miből következik, hogy ily végrehajtást elrendelő végzés ellen *egyedüli* jogorvoslat a kifogás».

A budapesti táblával szemben azonban a legtöbb vidéki itélőtábla már régen tulhelyezkedett ezen álláspontón s czikkiró kivánságához képest értelmezi a törvényt.

Igy a pozsonyi kir. itélőtábla egy közjegyzői okirat alap-

ján biztositási végrehajtást elrendelő járásbirósági végzés ellen beadott felfolyamodásom folytán 1907 deczember 19-én 2740. számu határozatával a végrehajtási kérvényt elutasitotta s a foganatositott végrehajtást hatályon kivül helyezte.

Tekintettel tehát az itélőtáblák ellentétes törvénymagyarázatára, szükséges volna, hogy a kir. Curia ezen ellentéteket egy elvi jelentőségü határozattal eloszlassa.

Addig is azonban czélszerü, hogy a jogkereső közönség ily esetben óvatosságból mindkét jogorvoslatot vegye igénybe, vagyis a sérelmes végzés ellen kifogást is adjon be és felfolyamodást is. A járásbiróság ilyenkor a kifogások elintézése előtt a felfolyamodást fogja felterjeszteni s ha ez eredményre vezet, a kifogások tárgytalanokká válna. Ha pedig a felfolyamodás mint kizárt jogorvoslat utasittatnék vissza, a kellő időben beadott kifogás utján mégis módjában állt a végrehajtást szenvedőknek a jogsérelem ellen védekezni, mert nem képzelhető oly biró, aki ez esetben a kifogások érdemi elbirálása elől elzárkóznék. Est modus in rebus. *Dr. Ardó Sándor*,
aranyosmaróti ügyvéd.

Különfélék.

— **Az állami munkásbiztositási hivatal szervezeti** és ügyviteli szabályai tekintetében a kereskedelmi miniszteriumban értekezletek folynak az igazságügyminiszterium részvételével. Nem akarunk rekriminálni amiatt, amit már annyiszor panaszoltunk, hogy az 1907 julius 1-én életbe lépett törvénynyel létesitett hivatalnak még 1908 április végén sincsen szervezete és ügyvitele szabályozva, de nem hallgathatjuk el a következőket. Igazságszolgáltatási szempontból elsőrendü jelentőségü a munkásbiztositási választott bíróságoknak, mint elsőfoku bíróságoknak kifogástalan müködése. E bíróságok elnökeinek széles látkörrel, közgazdasági érzékkel biró, kiváló biráknak kell lenniök. Ezek az elnökök még mai napig sincsenek kinevezve, pedig nem lenne közömbös, ha a bíróság ügyviteli és eljárási szabályainak megállapitásánál ezeknek a gyakorlati jogászoknak is befolyás engedtetett volna. Hiszen a munkásbiztositási hivatal birói tagjainak kinevezésekor az a szempont lebegett az irányadó körök előtt, hogy ezek a birák addig, amig tulajdonképpeni müködésüket megkezdhetik, a törvény életbeléptetési és ügyviteli szabályain dolgozzanak. Ugyanezt lehetett és kellett volna tenni a választott birósági elnökökkel is, akiknek ily módon alkalmat nyujtottak volna arra, hogy a bíróság müködésének megkezdéséig a törvény szellemébe teljesen beleéljék magukat, és akik gyakorlati tapasztalataiknál fogva a helyes és czélszerü ügyvitel megállapitásánál hasznos szolgálatokat tehettek volna.

— **Vasárnapi munkaszünet.** A budapesti ügyvédi kamara 1908. évi április 28-án rendkivüli közgyülést tart, és ez alkalommal tárgyalni fogják dr. Messinger Simonnak a kamara választmánya által egyhangulag elfogadott következő inditványát: A közgyülés kivánatosnak tartja, hogy a vasárnapi munkaszünetet a törvényhozás az ügyvédi és közjegyzői irodákra nézve következőleg szabályozza. Ezen törvényhozási szabályozással egyidejüleg a községi és körjegyzők magánmunkálatainak teljes megszüntetése keresztülviendő. Ezek megtörténtéig is a közgyülés ezen kamara területén a vasárnapi munkaszünetet az ügyvédi kar saját elhatározásából megvalósitandónak tartja és a jelenleg az ügyvédség terén e tekintetben mutatkozó hiány orvoslása végett az ügyvédi rendtartás 21. §-ának 7. pontja alapján határozatilag kimondja és a kamara tagjaitól elvárja, hogy személyzetüknek ezentul teljes vasárnapi munkaszünetet engedélyeznek. Oly irodákban, melyekben egynél több alkalmazott van, felváltva egy-egy alkalmazott teljesithet vasárnap délelőtt szolgálatot. Elodázhatlan sürgős munkák teljesitése czéljából az alkalmazottak (ügyvédjelöltek, irnokok, gépirók stb.) vasárnapra is behivhatók, de ily esetekben külön jutalmazásban részesitendők, melynek legalább a fizetésükből egy napra eső összegnek kétszeresére kell rugnia. A közgyülés minden, ezen rendelkezéssel ellen való cselekvést a kari tekintély megsértésének tekinti.

Csak helyeselnünk lehet a szellemi munkások vasárnapi pihenésének szabályozására irányuló ezt a mozgalmat. Kivánatosnak tartjuk azonban, hogy a bíróságoknál is szüneteljenek ezen a napon a hivatalos órák, mert a birósági személyzetre nézve nem kevésbbé jótékony és szükséges a pihenés, másrészt pedig az ügyvédi munkaszünet is csak ugy vihető teljesen keresztül, ha a birósági segédhivatalok sincsenek nyitva.

— **A Btk. novellájáról** az aradi ügyvédi kamara évi jelentésében a következőket irja: A közelmultban megtörtént az, hogy midőn egy hosszu idő óta előkészitett és az összes előkészitő tanácskozáson keresztül ment törvényjavaslat már-már tárgyalásra volt kitüzve, felállott a képviselőházban nem a szakminiszter, hanem a miniszterelnök és politikai okokból a javaslatnak napirendről egyelőre való levételét kérte. A büntető törvény novellájáról van szó, mely hivatva lett volna arra, hogy a büntető törvény legégetőbb hiányain segitsen, és annak legégetőbb sérelmeit orvosolja. A büntetőtörvénynek az ugynevezett betöréses lopásra vonatkozó intézkedéseinek kegyetlensége miatti panasz ugyszólván oly régi, mint maga a büntető törvény. Belátta ezt már régen az igazságügyi kormány, és évek óta ugy segit a bajon, hogy a büntető törvény 336. §-ának 3. pontja alapján elitélt egyéneket, kikre a biróság hat havi börtönnél enyhébb büntetést még a 92. §. alkalmazásával sem szabhatott ki, majdnem kivétel nélkül királyi kegyelemre ajánlja. A helyes igazságügyi politikának nem lehet czélja, hogy hatályában fentartson egy igazságtalan intézkedést, és állandóan királyi kegyelemmel enyhitsen a törvény kegyetlenségén; mégis három évtizedre volt szükség, mig a büntetőtörvény erre vonatkozó novellája napvilágot látott; most pedig politikai okokból a kérdés rendezése ujból — ki tudja meddig — el lett odázva. Annál inkább sajnálatosnak tartjuk ezt, mert a kérdéses törvényjavaslat két oly büntetőjogi probléma megoldását foglalta magában, melyeknek megoldását humánus szempontból az ország jogászközönsége már régen sürgeti, nevezetesen a feltételes elitélés intézményének behozatalát és a fiatalkoru bünösök hathatósabb védelmét.

— **A községi jegyzők magánmunkálatairól** az aradi ügyvédi kamara következőképp nyilatkozik: Már több izben rámutattunk arra, hogy a községi jegyzőknek törvényesen megengedett magánmunkálatai károsak a nagyközönségre; egyrészt, mert ezen munkálatok elvonják a jegyzőket tulajdonképpeni feladatuktól, a közigazgatás intézésétől, másrészt pedig azért, mert jogi tudás nélkül szerkesztett hibás okmányaikkal és beadványaikkal igen gyakran helyrehozhatatlan károkat okoznak. Igy a kőrösbányai kir. járásbiróság területéről azon értesitést nyertük, hogy ott a községi jegyzők, ha az irástudatlan felek ajándékozási, vagy tartozásért való átruházási ügyletet szándékoznak kötni, adásvételi szerződést készitenek, mert csak ilyen nyomtatványuk van. Nem egy perben tanuként kihallgatva, *maga az illető jegyző vallotta ezt igy, eskü alatt.* De nemcsak a kőrösbányai járásbiróság területén, hanem másutt is gyakori azon perek száma, melyeknek alapját egy-egy hibásan szerkesztett végrendelet, szerződés vagy telekkönyvi beadvány képezi, és ha ilyenkor a fél károsodik, nincs, aki az elkövetett hibákért feleljen.

Ami pedig a zugirászatot illeti, az szerte az országban divik, anélkül, hogy annak meggátlására még csak komoly kisérlet is tétetett volna.

— **Az egyház jogi fogalma.** E czim alatt dr. *Csiky* Kálmán, a sárospataki jogakadémián az egyházjog és jogtörténet tanára, egy egyházjogi tudományos monographiát irt, amely az egyház lényegének és fogalmának fontos problémájával foglalkozik. Szerző benne először az egyház fogalmának theologiai meghatározását adja, majd áttérve a jogi meghatározásokra, az irodalom bő ismertetése mellett, kifejti a maga rendszerét és meghatározásait. Érdekesen egyezteti össze azt az általános keresztyén theologiai igazságot, hogy Krisztus egyháza egy és egységes, a látható több egyházaknak jogi valóságával, s amellett, hogy az egyház mivoltát teljesen jogi szempontból vizsgálja, egyuttal vallja, hogy a theologiai szempont is figyelembe veendő annyiban, hogy a keresztyén alapot az egyház fogalmától eltagadni nem lehet. A munkát eredetiség és önálló gondolkodás jellemzik. A füzet — melynek szabatos stylusa is dicséretet érdemel — Politzer Zsigmond és Fia budapesti czég bizománya, s 1 K-ért kapható.

— **Birósági kezelés.** Akinek a törvényszékek segédhivatalaiban kell valami iratot keresni, az tudja, hogy a szükséges felvilágositások elnyerése és az iratok megtalálása

mily nagy nehézségekkel jár. Ennek oka rendszerint nem a munkatorlódásban vagy helytelen kezelésben, hanem magában az ügykezelési rendszerben rejlik, aminek következménye az, hogy az iratok, amint a biró kezéből kijöttek, külön segédhivatalokban kezeltetnek, és ha valami ügyszám elintéztetett, akkor addig, amig az kiadva nincs, a többi irat is vagy hozzá van szerelve, és akkor az aktához egyáltalán nem lehet hozzájutni, vagy pedig az iratok szétválasztatnak, és akkor a legnagyobb zavar támad, mig azokat össze lehet keresni. Ezen a bajon a sommás eljárásban a lajstromrendszer már régen segitett. Nem volna semmi akadálya annak, hogy ez a rendszer a rendes eljárásban is életbeléptettessék. Nem lehet ez ellen azt felhozni, hogy ez csak a végleges perrendtartással egyidejüleg történhetik, mert az eljárás módja teljesen független a kezelés módjától, és mert oly organikus törvénymünek végleges megalkotása, minő a polgári perrendtartás, mint a tapasztalatok mutatják, eddig is évtizedekig huzódott, és nem lehetetlen, hogy a jövőben is el fog huzódni. A lajstromrendszer életbeléptetése a törvényszékek ügymenetét is lényegesen egyszerüsitené és megkönnyitené, és igy igen üdvös dolog volna, ha ez még a régi perrendtartás uralma alatt megtörténnék. Ezzel egyidejüleg számos formaság kiküszöbölésével is lehetne könnyiteni a birák fizikai munkáján, aminők közül csak példaképpen emlitjük meg az elnöki és birói aláirásokat a kiadmányokon, amelyek már most is egy tollvonással eltörölhetők volnának.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A bécsi czégbiróság gyakorlatából.** Lapunk egyik olvasója a bécsi czégbiróság ügyvitele körül tett egynémely tapasztalatairól szóló feljegyzéseit rendelkezésünkre bocsátotta.

A czégbiróság csak a bejegyzéseket és közgyülési határozatokat intézi, mig az átiratokat, levelezéseket a czéghivatal főnöke (Vorstand) saját hatáskörében látja el. A törvényszék elé — mert a bejegyzéseket és közgyülési határozatokat tanácsülésben birálják el — tehát csak az érdemleges ügyek kerülnek.

A czégügyek előadója kizárólag jegyzőket használ az előadói tervezet előkészitésére, amely azonban legtöbbször az ellenjegyző ügyvéd direkt közremüködésével jő létre. Ugyanis számtalan esetben az elintézendő ügydarabon az előadónak következő utasitását láttam: X. Y. Advocat ist telephonisch zur Besprechung vorzuladen für morgen den 10-ten von 9—11. Nem volt rá eset, hogy X. Y. ügyvéd meg ne jelent volna, daczára hogy vétive nincs az iratok között.

Az előadó ilyetén utasitása után rendszerint egy kérvény következik a következő tartalommal: Habe mit dem Herrn Referenten Rücksprache gepflogen, a referensnek a czégbejegyzés ellen a következő aggályai vannak; ezeket eloszlatandó, az általa kitüzött időben a következő pótlást jelentem be. Következik a bejegyzés.

Résztvettem egy ilyen Besprechungon is. Itt megszünik a különbség a biró és ügyvéd között, két erős jogász áll nem is szemben, hanem egymás mellett, akik mind a ketten azt kutatják, hogy az ügyet miként lehetne megmenteni. Der Zweck des Verfahrens ausser Streitsachen ist doch im Ramen des Gesetzes die Bitte der Parteien möglich zu gewähren, denn man bittet und gestattet nicht mit den Hintergedanken auf eine moralische Unmöglichkeit. S ez az optimismus talán nem is egészen jogosulatlan.

Hogy azonban nemcsak a czégbiróságnak ez a felfogása, erről a következő kérvény tanuskodik: A tegnapi napon a k. k. Finanzprokuratur (jogügyi igazgatóság, czégügyekben a czégbiztosi teendőket látja el) rövid uton arról értesitett, hogy a k. k. Handelsgericht végzése ellen, melylyel czégünk bejegyzése elrendeltetett, felfolyamodással fog élni a következő okokból. Nem osztjuk ugyan a k. k. Finanzprokuratur nézeteit, mégis nehogy hosszabb ideig bizonytalanságban maradjunk, hajlandók vagyunk az általa kivánt módositásokat keresztülvinni. Ennek eszközöltetésére azonban 30 napi halasztást kérünk.

A kérvényen rajta van a Finanzprokuratur stampigliája azzal, hogy: Einverstanden.

Következik a pótlás és az ennek megfelelő bejegyzés.

A közönség fegyelmezettsége és a hivatalok előzékenysége kifejezésre jut a czéghivatalban is. Türelmetlenség, zsivaj, lárma teljesen ismeretlen. Az értesitésadás a legnagyobb csendben történik. A fél felteszi a kérdést, az értesitő hivatalnok kiemeli a vonatkozó kötetet, (amely ujabban könnyen kezelhető bőrkötésü közönséges folio alak) elviszi az elzáró korlátra, s ott felolvassa a vonatkozó bejegyzést és türelmesen megvárja, mig a fél jegyzetet készit róla. Sokszor fordulnak elő ott is tévedések, sőt naiv kérdések is, a fél ezekre is türelmetlenség nélkül megkapja a felvilágositást. *Dr. N.*

— **Az angol ügyvédgyülés.** Az angol felsőbirósági ügyvédek 1907 áprilisban tartották Londonban utolsó országos gyülésüket. (General Council of the Bar.) Most jelent meg a gyülésről szóló évi jelentés, amely több, a kart érdeklő fontos kérdéssel foglalkozik, igy az ügyvédnevelés kérdésével, amely tekintetben a gyakorlati kiképzést akarja erősiteni, továbbá a sollicitoroknak a Bar tagjai közé való felvételével, illetve eme felvételnek a jelenleginél czélszerübb szabályozásával, amennyiben ki akarja mondani, hogy bizonyos időnek kell eltelnie a sollicitori iroda megszüntetése és a Barba való belépés közt. Foglalkozott továbbá a sok között egy oly kérdéssel, amely a szakirodalomban nagy vita tárgyát képezte, nevezetesen, hogy szabad-e barristernek jogi kérdésekről ujságokba irnia. A Bar Concil azt az álláspontot foglalta el, hogy ez meg van engedve, azonban ily czikkek szerzőinek nevét nem szabad kitenni, és nem is szabad azt indirecte felfedezni.

— **Az uj munkás kártéritési törvény** (Workmen's Compensation) Angliában bizonyos tekintetben káros hatással volt a munkásokra, ugyanis az uj törvény óta a biztositó társaságok a munkaadóktól külön premiumot követelnek és ezt csak akkor hajlandók elengedni, ha a munkaadók elbocsátják összes öregebb munkásaikat, valamint mindazokat, akiket a biztositó társaság orvosa nem talál teljesen egészségesnek. Igy a kiváló munkások ezreit a kizárás veszélye fenyegeti egy oly törvény folytán, amelyet éppen az ő érdekükben hoztak.

— **A Kings Bench Court** most tárgyalja a legóriásibb perek egyikét, amelyet egy jamaikai nagykereskedő czég inditott egy biztositó társaság ellen oly tüzkár megtérítésére, amelyet a jamaikai nagy földrengés okozott. Az angol jogi lapok közlik, hogy ebben a perben az eljáró barrister 2000 guinea (körülbelül 120,000 K) tiszteletdijat kap.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Fényes József lugosi ügyvéd irodájában egy az ügyvédi iroda önálló vezetésére is képes, a magyar, német és román nyelvekben és telekkönyvi ügyekben teljesen jártas ügyvédjelölt állandó alkalmazást talál. Fizetés megállapodás szerint. 12843

Dr. Adorján Emil ügyvéd Nagyváradon (Szilágyi Dezső utcza) május elsejére irodavezetőül gyakorlott ügyédjelöltet keres. 12868

Ügyvédjelölt, dr. juris, három évi teljes praxissal, kitünő referenciákkal, állást keres. Nagyobb irodát önállóan is vezetett már. Megkereséseket: «Ügyvédi iroda» jeligével továbbit a kiadóhivatal. 12869

Gyakorlott ügyvédjelöltet keresek, ki a német és tót nyelvet is birja. Dr. Lövy Mór nagymihályi ügyvéd. 12870

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 18. szám. Budapest, 1908 május 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Bünügyi szenzációk. — A kereskedelmi bíróságok. *Dr. Fodor Ármin* kir. táblai birótól. — A kir. ügyész és a közigazgatás. *Dr. Töreky Géza* kir. törvényszéki birótól. — Néhány szó a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositásáról. *Szőke Lajos* dévai kir. járásbirótól. — Mi értendő «bíróság» kifejezés alatt a BP. 384. §-ának o. pontjában? *Dr. Lengyel Aurél* kir. törvényszéki jegyzőtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Bünügyi szenzációk.

A szenzációs tárgyalások hete.

A közönség és a sajtó szeme ilyenkor rövid időre az igazságszolgáltatás felé fordul. A vádlottak mellett megfigyelik a bíróság tagjait, a vád közegeit, a védelem képviselőit. Egy-egy szó esik az anyagi és eljárási törvények fogyatékosságáról is, hogy azután a friss szenzáczió elmultával eltünjön a közéletből az igazságügy iránti minden mélyebb érdeklődés.

Mert, sajnos, a közönség és a sajtó csak ilyen alkalmakkor foglalkozik az igazságszolgáltatással és az igazság kiszolgáltatóival, méltányolva vagy bírálva müködésüket.

És még ilyenkor sem a tárgyilagos megfigyelés vezeti a közönség és a sajtó itéletét, hanem hol politikai állásfoglalás, hol a vádló vagy a vádlott iránti személyes rokon- vagy ellenszenv, hol pedig az esetről nem tárgyilagos adatok, hanem egyoldalu hirlapi közlések nyomán a jóval a tárgyalás előtt előre megalkotott vélemény.

Igy a dánosi rablógyilkosság esetében elemi erővel kitört a közönség ellenszenve a vádlottak iránt, a rendesnél jobban főképp azért, mert akik a szörnyü bün vádja alatt állanak, azok czigányok. Ugyannyira erős volt a közönség állásfoglalása a vádlottakkal és ügyükkel szemben, hogy a védők önzetlen buzgalmát nem egyszer hangos zugás zavarta meg.

Közönségünk eme fegyelmezetlenségét még tulszárnyalta a napisajtó, amelynek némely organuma az itélkezés menetébe belenyulva, a tárgyalás eredményét be sem várva, a vádlottak bünösségének kimondását már a tárgyalás elején szinte követelte.*

Sőt akadt olyan nézet is, amely vezető lap vezető helyen hibáztatja, hogy a czigányok ugyanazon büntető törvény és ugyanazon bünvádi eljárás garancziái alatt állanak, mint a többi állampolgárok, indokul felhozva, hogy «ezek nem polgártársak, hanem prédára járó állatok emberi alakban», akiknek «elpusztitásáról külön törvényt kell hozni». Ime, igy nézne ki a czigánykérdés megoldása, igy folyna le egy főbenjáró bünperben az eljárás és itélet a XX. században.

Még az esküdtbíróságot vezető, egyébként pártatlan és humánus gondolkodásu elnököt is elragadta ellenszenve, amikor a czigányok felzudulására, hadonázására és kiabálására igy kiáltott fel: «Szemtelen banda. Az ilyen csordával nem lehet birni.»

Talán éppen a czigányokkal szemben való különös elfogultságnak kell azt is betudni, hogy az elnök nem engedte kutatni a csendőrök vallatási módszerének kérdését, holott jól tudjuk, hogy ha nem czigányok a vádlottak, a produkált tanuvallomások bizonyitó erejének mérlegelése szempontjából nem vonatik meg a felektől a jog azt vizsgálni, hogy a tanuk nem-e kényszer alatt állottak az előkészitő eljárás alatt, a csendőrök nem kinzással vették-e ki a vallomásokat?

Éppenséggel nem a czigányok védelmére vagy az ő ártatlanságuk bizonyitása végett, de az igazságszolgáltatás tárgyilagossága érdekében szólalunk fel, mikor konstatáljuk, hogy a vádlottak ellen csak közvetett bizonyitékok vannak és hogy a tizennégy éves koronatanu épp ugy «csendőrkézen» volt a nyomozat alatt több napig. mint az összes vádlottak. Konstatáljuk továbbá, hogy a napilapok annak idején részletesen közölték, hogy a vádlottakat a csendőrök éheztetéssel és szomjaztatással, heringetetéssel és más ily eszközökkel birták vallomástételre és a főtárgyaláson is panaszok merültek fel ezen irányban. Az elnök azonban az erre nézve intézett kérdések feltételét sem engedte meg, azzal az indokolással, hogy a csendőrök önfeláldozó buzgósággal teljesitették kötelességüket.

De hiszen nem ez a kérdés, hanem az, hogy kötelességük teljesitése közben buzgalmuk nem ragadta-e őket megengedett határokon tul és nem alkalmaztak-e a vádlottak ellen, különösen pedig a koronatanuként szereplő 14 éves vádlott ellen olyan eszközöket, amelyeknek megfélemlitő vagy szuggeráló hatása a vallomásra befolyással lehetett?

Ha bünösek a vádlottak, akkor is tisztázandó ez a kérdés, már csak amiatt is, hogy a csupán közvetett bizonyitékokkal terhelt vádlottak bünössége aggály nélkül legyen megállapitható.

A törvény előtti egyenlőség elve kiterjed a czigányokra is és az ellenük folyó bünvádi eljárás nem lehet alkalom a czigánykérdés «gyökeres» megoldására.

Igen örülünk, ha a közvélemény és annak organumai biráló szemmel kisérik az igazságszolgáltatást, sőt kivánatosnak tartjuk az eddiginél intensivebb állandó ellenőrzést, ámde nem helyeselhetjük az igazságszolgáltatás menetébe való beavatkozást és nem szeretnénk, ha a közönség és sajtó fent érinttet magatartása irányitó hatással volna az itélkezésre.

* Ime idézet egy igen előkelő napilapunk vezérczikkéből: «Minden emberi józanság, itélet és lehetőség szerint bizonyos, hogy Surányi bandája követte el a dánosi rémtettet, és a kétségnek még árnyéka sem férhet ahhoz, hogy akik ma törvényt állanak, azok a Surányi-banda tagjai. Ott van két-három csendőr, aki névszerint ismeri és a bíróság előtt nevükön szólitja őket; sőt megmondja, egyiken-másikon micsoda testi jegy, sebhely vagy efféle van. Ezzel szemben minden czigány, asszony és férfi megrendithetetlenül állitja, hogy Surányi-banda nincs, nem is volt, ő nem tagja. — Azt mondják az egyiknek: ennek az asszonynak a füléből vettem ki Szarvasné fülbevalóját. — Soha szinét se láttam ennek a fülbevalónak, feleli a czigányasszony. Dánoson nem jártak: ölni nem öltek, nevüket is letagadják, egymást sem akarják néha ismerni. A tagadásnak oly kicsapongó mértéke, amely már a nevetségesbe csap.»

A kereskedelmi bíróságok.*

II.

Előbbi czikkemben igyekeztem kimutatni, hogy a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek, mint a polgári törvényszéktől elkülönitett bíróságnak fentartása akkor sem volna indokolt, ha a kereskedelmi ülnökök intézménye fentartatnék. Fokozotabb mértékben áll ez akkor, ha a kereskedelmi ülnökök intézménye elejtetik.

A logikai sorrend szerint először a kereskedelmi ülnökök intézményéről kellett volna szólnom. Miután azonban a kereskedelmi ülnökök intézményét rendszerint a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék kérdésével hozzák kapcsolatba, és a kereskedelmi bíróság fentartásának hivei főképp azzal érvelnek, hogy kár volna egy annyira bevált intézményt, mint aminő a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék, eltörölni, elsősorban ezzel az utóbbi intézménynyel akartam foglalkozni és a kereskedelmi bíróságok fentartása mellet felhozott ezt a legfontosabb érvet megerőtlenitni.

Ismétlem azonban, hogy ez az utóbbi kérdés tisztán adminisztrativ természetü és nincs kizárva az a lehetőség, hogy a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék különállása akkor is fentartassék, ha a kereskedelmi ülnökök intézménye elejtetnék.

A kereskedelmi ülnökök fentartása vagy mellőzése tehát ettől a kérdéstől elkülönitve esik megfontolás alá.

Hogy mely indokok vezették a polgári perrendtartás törvényjavaslatát a kereskedelmi ülnökök mellőzésére, azt a javaslat indokai kifejtik. Nem akarom ezeket az okokat ismételni. Csak azt akarom kiemelni, hogy a törvénykezés egyszerüsitése, a hatásköri kifogások kikerülése, az itélkezés egyöntetüsége és más okok elég sulyosan esnek latba, hogy e reform létesüljön, még ha igaz volna is, amit a kereskedelmi bíróság intézményének barátai állitanak, hogy a mai állapot nem adott panaszra okot.

A történeti fejlődés is igazolja a polgári perrendtartás javaslatának álláspontját. A birói szervezet fejlődésében minden egyes lépés a kereskedelmi ülnökök közremüködésének fokonkénti megszoritásával járt.

Legelőbb is eltüntek a kereskedelmi felső bíróságok. Nem értem ezek alatt például a lipcsei Reichsoberhandelsgerichtet, amely a Reichsgerichtbe olvadt bele, mert ennél nem müködtek kereskedelmi ülnökök. És nem is értem ezek alatt a régi magyar váltófeltörvényszéket, amely csak a kir. Curiának egyik, habár önálló osztálya volt.** Németországban azonban az 1877. évi birói szervezeti törvény életbelépte előtt valóságos kereskedelmi főtörvényszékek (Oberhandelsgericht) voltak kereskedelmi ülnökökkel, mint például Lübeckben, Brémában, Coburgban, Würtenbergben és Bajorországban. Ilyen volt a magyar tengermelléki kormány mint váltófeltörvényszék is, ahol két kereskedői ülnök müködött. Ezek a kereskedelmi felebbezési bíróságok ma már szószólóra sem találnak.

De erősen csökkent a kereskedelmi ülnökök részvételének sulya az elsőfoku törvényszékeknél is. Eredeti alakjukban, amint azok még ma is Franciaországban vannak, a kereskedelmi bíróságok csakis kereskedőkből állottak. Németország birói szervezetét egyáltalán franczia minta után alkotta, de már a kereskedelmi bíróságok szervezésénél a német birodalom megalakulása előtt is a legtöbb német partikuláris törvényhozás jogtudó birót is belevont a kereskedelmi bíróságba.*** A német kereskedők harmadik gyülése maga, amikor a német birói szervezet megalakulása előtt, arra vonatkozólag óhajait kifejezte, határozatában azt kivánta, hogy a kereskedelmi bíróságok kereskedelmi ülnökökből, azonban jogtudó biró elnöklete alatt alakuljanak. Ezt az álláspontot foglalta el a német birodalmi szervezeti törvény is, amikor 109. §-ában kimondotta, hogy a kereskedelmi tanács a törvényszék egyik birájának elnöklete alatt két kereskedelmi ülnökből áll. Még tovább ment az osztrák birósági szervezet, amelyben a kereskedelmi ülnökök már kisebbséget alkottak a kereskedelmi tanácsban. Nálunk is az 1840 : XV. tcz. olykép szervezte a váltótörvényszékeket, hogy az itélethozatalnál mindig több számu biró legyen, mint ahány a kereskedelmi ülnök (II. rész 5. §.) És jelenlegi váltó és kereskedelmi eljárásunk, valamint az 1895. évi uj osztrák birósági szervezeti törvény és a Plósz Sándor által 1902-ben benyujtott polgári perrendtartási törvényjavaslat is, amely a kereskedelmi bíróságokat fenn akarta tartani, a minimumra szoritja a kereskedelmi ülnökök részvételét, amennyiben a törvényszék kereskedelmi tanácsában csak egy kereskedelmi ülnök lehet. Mikor 1887-ben Olaszországban a kereskedelmi bíróságok intézményét megszüntették, a kormányjavaslat joggal hivatkozott ezeknek az adatoknak felemlitésénél arra, kogy a kereskedelmi elemnek ez a fokozatos csökkentése éles világitásba helyezi azt a bizalmatlanságot, amelylyel a törvényhozások a kereskedelmi ülnökökkel szemben viseltetnek.

Nem kisebb térveszteséget jelentett a kereskedelmi bíróságokra az, hogy a járásbiróság hatáskör értékhatára alá eső ügyeket akkor is kivonták ügykörükből, ha azok kereskedelmi ügyek volnának. A német birósági szervezet törvényjavaslata még olyképp akarta szabályozni a járásbiróság (Amtsgericht) hatáskörét, hogy a kereskedelmi biróság hatáskörébe tartozó ügyek értékre tekintet nélkül sohasem tartozhatnak a járásbiróság hatáskörébe.

Ez a rendelkezés minden oldalról erős támadás tárgya volt és a törvény 33. §-a nem tartalmazza már a járásbiróság hatáskörének ezt a korlátozását. Igaz ugyan, hogy a német birósági szervezeti törvény csak 300 márkában állapitotta meg a járásbiróság hatáskörének értékhatárát. Ez az értékhatár azonban a birói szervezet kiépitésénél folyton emelkedni fog. Magában Németországban is tervbe van véve felemelése 800 márkára, nálunk már 1881-ben felemelték azt 1000 K-ra. Ugyancsak 1000 K az értékhatár Ausztriában is. És a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslata ezt az értékhatárt fel akarja emelni 2500 K-ra. Emellett az utolsó értékhatár mellett a kereskedelmi biráskodás elé kerülő ügyek száma a kir. törvényszékeknél oly csekély lesz, hogy az ülnök részvétele a biráskodásban már alig esik latba.

A kereskedelmi bíróságok támogatói ezt a veszteséget azzal akarnák pótolni, hogy a járásbíróságoknak ilyen ügyei felebbvitel esetében a törvényszék kereskedelmi tanácsa elé jussanak és a kereskedő ülnökök az ilyen ügyekben is részt vegyenek. Az osztrák 1895. évi Jurisdictiosnorm 7. §-a tényleg elfogadta ezt a rendezést. Nálunk azonban már a sommás eljárás (1893 : XVIII. tcz.) helyesen vetette el ezt az eszmét. Az a körülmény, hogy a budapesti és pestvidéki törvényszékek kerületéhez tartozó járásbíróságok felett, ha ezek, mint kereskedelmi bíróságok jártak el, a felebbezési biráskodást a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék gyakorolja, egyáltalán nem változtat ezen az állásponton. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél is áll az a szabály, hogy kereskedelmi ülnök a felebbezési tanácsban nem alkalmazható. Nem hiszem, hogy nálunk a kereskedelmi ülnök részvétele a felebbezési tanácsban szószólóra találna.

Igy homályosult el a fejtődés folyamán a kereskedelmi bíróság jellege és igy vesztette az el fokozatosan jelentőségét. Fentartása *abban az alakban, amint az nálunk ma fennáll*, nem felelne meg sem a jogszolgáltatás, sem a kereskedelem szempontjainak.

Dr. Fodor Armin.

* Az előbbi közl. l. a 16. számban.

** A harmadfokban eljáró hétszemélyes táblának váltóosztályánál az 1844 : VI. tcz. 11. §-a rendelkezik a külön előadásokról és ülnökökről.

*** Hahn : Materiialen zum Gerichtsverfassungsgesetz 1. 114.

A kir. ügyész és a közigazgatás.*

III.

Reá térve már most annak a taglalására, várható-e és mely irányban, mily formában várható a kir. ügyészség hatáskörének a közigazgatás területein való gyarapodása, növekedése, legczélszerübbnek látszik elsősorban azzal a kérdéssel foglalkozni, vajon a gyakorlati élet, minden intézmény hasznavehetőségének és életrevalóságának egyedüli eldöntője, megkisérelte-e és milyen irányban próbálta meg a kir. ügyész ilyen természetü müködési körének kiszélesitését? Ezt a kérdést feszegetve vissza kell mennünk a kir. ügyészség hatáskörének fejlesztésében leggyökeresebb változást és fordulatot képviselő, jelentőségénél fogva legnagyobb figyelmet érdemlő intézményhez: a közigazgatási bizottsághoz.

Számos közigazgatási hatóság ugyanis különleges megbizásokat, kiküldetéseket ruházott reá a kir. ügyészre. Igy például beválasztották őt a járási közgyámok hatáskörére és teendőire vonatkozó javaslattételre kiküldött albizottságba, megbizták a vármegyei pénzkezeléssel és ellenőrzéssel foglalkozó tisztviselők ellen elrendelt fegyelmit megelőző vizsgálat teljesitésével, megbizták bizonyos gyámsági ügyek megvizsgálásával, megbizták a gyámhatóság ügyvitelére fölmerült észrevételek mibenlétének tisztázásával, fölruházták a kir. ügyészt vármegyénél és városnál állandó és központi választmányi tagsággal, stb. Valamennyi ilyen megbizás a kir. ügyész kiváló rátermettségét hozza föl a vonatkozó intézkedés okául.

Az igazságügyi kormány azonban a hasonló közigazgatási hatósági intézkedések érvényesülésének következetesen utját vágta. Kimondotta, hogy a kir. ügyész a törvény által hozzá utalt fegyelmi ügyek körül csupán közvádlói teendőket teljesithet; előadói tisztséggel a törvény szerint szakmájába utalt ügyeken kivül más ügyben föl nem ruházható; vizsgálat teljesitésével a közigazgatási bizottság részéről egyáltalán nem, tehát akkor sem bizható meg, ha annak szüksége letartóztatási intézettel szemben merül föl; és hogy a törvényhatósági állandó választmányi tagság szintén megbizatás, kiküldetés a törvényhatóság részéről és ez okból a kir. ügyész által el nem vállalható. (L. Igazs. Közl. II. 73., IV. 122., IV. 251., V. 118., IX. 118.)

Fölötébb jellemzők — és pedig elsősorban tárgyunk, t. i. a kir. ügyészség közigazgatásbeli munkakörének fejlődése, illetve fejlesztése szempontjából — azok a körülmények és mozzanatok, melyek mellett a helyzetnek a föntebbiek szerint történt kialakulása végbement.

Azt már emlitettük, hogy a kiindulási alap a közigazgatási hatóságoknak a kir. ügyész arravalóságába, és ehhez képest igénybevenni kivánt tevékenységének eredményességébe vetett (és alkalmasint saját tapasztalataik által megérlelt) bizalma volt. A kir. ügyészek általában nem helyezkedtek ridegen elutasitó elvi álláspontra; jobbára csak egyéb elfoglaltságukkal és a munkakörök összezavarásának veszélyével indokolták a kapott megbizás el nem fogadását. Olyan ügyész is volt, aki nyiltan és indokoltan a közigazgatási hatóság részéről nyert megbizás, kiküldetés elfogadása mellett tört lándzsát. Sőt voltak olyanok is, még pedig éppen a kiválóak közül valók, akik természetesnek és hivatásukkal megegyezőnek tartván a közigazgatási bizottságtól (ugy tudom, többnyire gyámsági ügyekben) kapott különleges megbizásokat, azoknak felsőbb helyre jelentéstétele és utasitás kikérése nélkül készségesen eleget tettek. Az utóbbi esetekben tehát a közösen tapasztalt és egyformán méltányolt szükség teljesen összhangzatos fölfogást és együttmüködést teremtett a közigazgatási bizottság és a kir. ügyész között. Tény az, hogy ezek a természetesen csak ritka és kivételes megbizások, illetve funkciók sem a munkakörök összezavarására, sem a kir. ügyészség bünügyi teendőinek elhanyagolására nem vezettek, sőt a kir. ügyészség tekintélyének emelése és a közérdek érvényesülése szempontjából fölöttébb üdvöseknek bizonyultak.

Ami már most a kérdés jogi vonatkozását illeti, e tekintetben a következők igényelnek figyelmet.

Az 1871 : XXXIII. tcz. 16. §-a, illetve az 1869 : IV. tcz.-nek az előbbi törvény által a kir. ügyészségekre is kiterjesztett 8—13. §-ai, melyek az összeférhetetlenség eseteit sorolják föl, a kir. ügyésznek a közigazgatás körül hivatalos minőségében való müködését nem akadályozhatják. Áll ez különösen az 1869 : IV. tcz. 10. §-ára is. A most fölsorolt rendelkezéseknek, különösen pedig a legutóbb fölhitt törvényszakasznak nem lehet ugyanis más czélja, mint az, hogy a birót szorosan megtartsák az ő egyedüli igazságszolgáltatási hatáskörében és eltiltsák minden olyan foglalkozástól és tevékenységtől, mely őt birói hivatásának pártatlan betöltése körül károsan befolyásolhatná. Az emlitett szempontból hátrányos tevékenység lenne minden bizonynyal az is, melyet a biró a közigazgatási hatóságtól nyert megbizás folytán teljesitene.

Hasonlóképen áll a dolog a kir. ügyészre is mindaddig, amig tevékenysége kizárólag az igazságügyi szakra szoritkozik. Helyénvaló volt tehát az 1869 : IV. tcz. 10. §-ának a kir. ügyészekre kiterjesztése az 1871 : XXXIII. tcz. megalkotása idején. Mihelyt azonban a kir. ügyész müködése tullépett e határon, mihelyt az ő müködésének a közigazgatás területe is megnyilt, ami pedig az 1876 : VI. tcz. révén csakhamar bekövetkezett, ettől az időponttól fogva már nem lehet az ő szereplését a közigazgatás körül és viszonyát a közigazgatáshoz a birróságok számára készült és a közigazgatással semmiféle szervi összefüggésben sem álló független birróságok czéljait és rendeltetését szem előtt tartó 1869 : IV. tcz. néző pontjából és elvei szerint megitélni. Az a kérdés tehát, hogy a kir. ügyész mennyiben végezhet a közigazgatás területén teendőket és cselekményeket, elsősorban a kir. ügyésznek a közigazgatás terén is müködési kört biztositó törvényes rendelkezések alapján birálandó el.

Minthogy pedig törvényeink abban a tekintetben, hogy a kir. ügyészség a közigazgatás valamely vonatkozásába belevonható-e vagy sem, határozott rendelkezést nem tartalmaznak, helyesebbnek és célszerübbnek mutatkozik az olyan értelmü megszoritó magyarázat, mely szerint a kir. ügyész az ügyszakának körén kivül eső megbizást általában nem fogadhat el a közigazgatási bizottságtól. Mert ha helyesnek kell is elismerni azt, az igazságügyminister és a belügyminister által egyértelmüen vallott és az 1901. év során ki is nyilvánitott nézetet, hogy a kir. ügyész a közigazgatási bizottság tagjai közé azért vétetett fel, «hogy ott mint jogi tanácsadó szerepeljen és a bizottság elé tartozó (vagy oda került) dolgokban jogi szempontból véleményadással, felvilágositással szolgáljon a közérdeknek,» — viszont el kell ismerni azt is, hogy ha e czimen a közigazgatási bizottság a kir. ügyészt belátása szerint igénybe vehetné, ez a jogi vonatkozásu ügyek és kérdések nagy tömegénél fogva a kir. ügyész olyan mérvü megterhelésére vezetne, mely miatt az igazságszolgáltatás terén fennálló és mindenesetre legfontosabb hivatásának (igen nagy személyzetszaporitás nélkül) képtelen lenne eleget tenni.

De van a felvetett kérdés ilyetén megoldásának még egy, nagyfontosságu oka. Ez pedig abban az állandóan szem előtt tartott és a korábban előadottak szerint következetesen keresztül is vitt elvben rejlik, hogy a kir. ügyész függetlensége a közigazgatási hatóságoktól megóvassék. Már pedig ennek az elvnek a föladását jelentené az, ha a kir. ügyész a közigazgatási bizottságtól ennek tetszése szerint a legkülönbözőbb természetü megbizásokat, utasitásokat csupán valamely jogi vonatkozásuk miatt elfogadni, teljesiteni lenne

*

* Az előbbi közl. l. a 16. és 17. számban.

köteles. Ilyen rendelkezési joga a közigazgatási bizottságnak a kir. ügyész beláthatatlan megterhelésén kivül azzal a meg nem engedhető következménynyel is járna, hogy az államügyészt a tiszti ügyészével konkurráló tevékenységi körrel a törvényhatóság rendes jogi tanácsadójává tenné, ami pedig szükségkép az előbbi kormányközegi minőségének elhomályositását és ebbeli minőségéből folyó hivatásszerü müködésének háttérbe szoritását vonná maga után. Ez pedig nyilvánvalóan ellenkeznék az 1876: VI. tcz. intencióival, illetve azzal a czéllal, mely a kir. ügyésznek a közigazgatás részesévé tételekor e törvény megalkotói előtt lebegett.

Annyi tehát tisztán áll előttünk, hogy a közigazgatási bizottság közigazgatási ügyekben önállóan és csupán saját belátásától, illetve csak az eset jogi vonatkozásától korlátozottan nem adhat kötelező utasitást (megbizást, kiküldetést) a kir. ügyésznek, (kivétel, illetve nem vonható e szempont alá az az utasitás vagy megbizás, melyet a közigazgatási bizottság a fogházfelügyelők ellen folyó fegyelmi eljárás során ad a kir. ügyésznek, mert itt a kir. ügyész nem közigazgatási, hanem igazságügyi igazgatási szakba vágó tevékenységet fejt ki).

Eldöntetlen azonban még mindig az, vajon jelenlegi jogállapotunk, jogrendszerünk végleg és semmiféle kivételt nem türő szigorusággal tiltja-e el a kir. ügyészt közigazgatási ügyek elrendezésében a közigazgatási bizottságon kivül valamely módon való részvételtől, vagyis megvan-e a lehetősége ezidő szerint is annak, hogy a kir. ügyész a felmerülő szükséghez képest valamely konkrét esetben hasonló tevékenységet fejthessen ki.

Azt hiszem megvan.

Sem az 1876: VI. tcz., sem más törvény nem tiltja ezt. Az autonom közigazgatás érdekeibe nem ütközik ez bele, hiszen amint láttuk, a közigazgatás maga érezte szükségét annak, hogy a kir. ügyész szolgálatait a közigazgatási bizottságon kivül is igénybe vegye. Az állam érdeke, melyben a közigazgatás mentül jobb és pontosabb lebonyolitása is benne foglaltatik, szintén nem tiltakozik ez ellen mindaddig, mig ezáltal a kir. ügyész igazságügyi teendőinek megfelelő ellátásában érintve, akadályozva nincsen.

Magával a kir. ügyészi hivatással meg épen nem összeférhetetlen ez, mert hiszen a kir. ügyész — amint azt tevékenységi körének föntebb megkisérelt vázlatos ösmertetése is mutatja — ma már a közigazgatás birodalmában nem idegen hatóság, az ő müködése ott már a legcselekvőbb alakjában is megtalálta a hivatásának megfelelő, azzal összeférő, sőt abból egyenesen kifolyó érvényesülési módot és teret. Végül a politika szempontjából sem lehet ellenezni ezt, mert hiszen a kir. ügyész, aki mindenütt a végrehajtó hatalom, a kormány intencióinak, akaratának képviselőjeként és megvalósitójaként jelentkezik, magában az igazságügyi szolgálatban is ki van állandóan szolgáltatva a politika hullámveréseinek; a közigazgatási bizottságban: ebben a kiválóképen politikai jellegü hatóságban, «a törvényhatóság közigazgatási idegrendszerének csomópontjában» meg éppen a politika ütköző pontjainak egyik legfőbb szinterébe került bele.

De kétségtelen viszont az is, hogy a kir. ügyészségnek ilyetén szereplése éppen azokból a szempontokból szorul biztositékokra, amely föntebb fölsorolt szempontok megengedhetlenné teszik azt, hogy a kir. ügyész a közigazgatásnak (főleg, ha önkormányzati alapon nyugszik) közönségesen rendelkezésre álló közegévé váljék.

Ilyen biztositék az, hogy különleges közigazgatási funkczióra, illetve azokban való részvételre a kir. ügyész csak kivételesen, fontos közérdekből és csupán az igazságügyminiszter előzetes hozzájárulásával legyen fölhasználható. A dolog természetéből következik, hogy a kir. ügyész föladata nem lehet az, hogy valamely közigazgatási hatóság törvényben meghatározott teendőjét ahelyett végezze el, hanem az csupán bizonyos közigazgatási aktus helyes irányu voltának jelenléte révén való ellenőrzéséből, annak a szükséghez képest figyelmeztetés és óvás utján megfelelő mederbe terelésétől és abban megtartásából állhat. A kir. ügyész tekintélye és föllépésének a miniszteri megbizás által megnagyobbodott sulya már magában véve is biztositani látszik az elérni kivánt ilyen eredmény bekövetkezését.

A másik következménye meg az ilyen különleges megbizás teljesitésének az, hogy az illető közkormányzati fórum egy hozzáértő és arra való, pártatlan közeg utján szerez megbizható és pontos tájékozást bizonyos állapotok és körülmények felől.

Ilyen formában és ilyen garanciák mellett nem lehet akadálya annak sem, hogy a kir. ügyész akár a közigazgatási bizottságnak, akár az illető közigazgatási ág miniszterének a megbizottjaként, kiküldöttjeként szerepeljen.

(Bef. köv.) *Dr. Töreky Géza.*

Néhány szó a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositásáról.

Az igazságügyi kormány a kir. táblák és a m. kir. Curia tanácstagjainak eddigi létszámát, ezen biróságok ügymenetének gyorsabbá tétele, s munkaerejének fokozása czéljából, apasztani szándékozik. Hogy ez mennyire üdvös és czélravezető reform, azt bővebben részletezni teljesen felesleges, s minden jogászember első pillanatra tisztában van azzal, hogy mit nyer ezzel a magyar jogszolgáltatás.

Ha azonban egyszerüsitjük és gyorsitjuk a jogszolgáltatás menetét a felsőbiróságainknál, a lehetőség és czélszerüség határain belül épp ugy meg kellene tennünk ezt az alsóbiróságainknál is. Jogszolgáltatásunk mai jelszavai: az egyszerüség, közvetlenség és gyorsaság, ezt feltétlenül meg is követelik.

Az uj polgári perrendtartás a kir. járásbiróságok hatáskörét a 2500 K-n alóli értékkel biró polgári perekre kiterjeszteni tervezi. A jogszolgáltatás mai rendszerében egy ily mélyreható és radikális változás természetesen szükségessé teszi az elsőfolyamodásu biróságok szervezetének megfelelő módositását és a megfelelő intézkedések megtételét arra nézve, hogy a nagymérvü hatásköri kiterjesztés okozta munkaszaporulat, a kir. járásbiróságok és kir. törvényszékeknél a perek alapos elintézésének hátrányára ne váljék.

A birói szervezet módositása kérdésében, a jelen soraimmal azt kivánom fejtegetés tárgyává tenni, hogy a *kir. törvényszékek tanácstagjainak számát is* lehetne-e, a kir. táblák és a kir. Curia tanácstagjai számának tervezett apasztásával párhuzamban, de csak *bizonyos mértékben szintén apasztani*, helyesebben: lehetséges volna-e, hogy a kir. törvényszékek, a hozzájuk, mint felebbviteli birósághoz, másodfoku elbirálás végett felterjesztett, *bizonyos értékhatárig* (például *200 K-ig*) *terjedő és kisebb substratummal biró* ügyekben ne mint *társas*, hanem mint *egyes* biróságok járjanak el és jogszolgáltatásunkban meghonositassék a *felebbviteli egyes birói intézmény?*

A kir. járásbiróságok hatáskörének tervezett nagymérvü kiterjesztése, nézetem szerint, elkerülhetlenül szükségessé fogja tenni a kir. járásbiróságoktól felebbvitt és kisebb substratummal biró pereknek egyszerübb és gyorsabb elintézését, s ezen feltétlen szükségesség mellett, a fenti kérdésben foglalt szervezetmódositást lehetőnek és czélszerünek tartom, s ezen nézetemet megokolni is megkisérlem.

Tény az, hogy a kir. törvényszékek, mint elsőfolyamodásu biróságokhoz az uj polgári perrendtartás-tervezet mellett a polgári pereknek elenyészően csekély %-a fog kerülni, de emellett a felebbvitt ügyek — tekintettel arra, hogy az uj polgári perrendtartás szerint jövőre minden járásbirósági perben helye lesz felebbezésnek — nagy arányban fognak szaporodni. A felebbezési ügyeknek ezen nagyarányu szaporodása mellett, ha figyelembe veszszük még azt, hogy a polgári perrendtartás életbeléptetési tervezete a kir. törvényszékektől a telekkönyvi hatóságokat elvonja ugyan, de ugyanekkor a kir. törvényszékeket telekkönyvi ügyekben felebbezési birósági hatáskörrel ruházza fel, a kir. törvényszékhez kerülő rendes, váltó- és kereskedelmi perek pedig jövőre, a jelenlegi tanácsülések időtartamánál föltétlenül több időt igénylő szóbeli tárgyalások mellett fognak elintéztetni, továbbá, hogy a kir. törvényszéki bünügyi forgalom apadá-

sára kilátás nincs; s a telekkönyvi hatóság elvonásával a kir. törvényszéktől vagy a referens birót elvinni, vagy ezt a kir. járásbirósagnál mással pótolni kell, mindezekből nyilvánvaló, hogy a kir. törvényszékek munkája jövőre csak korlátolt mértékben fogna csökkenni. Ily korlátolt munkacsökkenés — különösen oly törvényszékeknél, melyeknek birói személyzete, a forgalomhoz viszonyitva ma is csekély — lehetetlenné fogja tenni azt, hogy a törvényszéki birói létszám *megfelelően* apasztassék, s az apasztással kikerülő létszámmal a kir. járásbiróságnak, a nagymérvü hatásköri kiterjesztéssel felmerülendő munka szaporulata *megfelelően* ellensulyoztassék. Már pedig az kétségtelen, hogy a járásbirósági birói létszámszaporitásra, a tervezett nagymérvü hatáskör-kiterjesztés mellett elkerülhetetlenül szükség lesz, s épp ugy szükség lesz a minden vonalon behozni szándékolt szóbeliség és közvetlenséggel járó munkaszaporulat mellett, az eljárást minden vonalon egyszerüsitni és gyorsitni is.

Ily körülmények között sem czélszerüségi, sem más, figyelembe vehető fontos szempontok nem szólnak ellene annak, hogy az egyszerü és kis substratummal biró perek, a felebbviteli forumon is, *egyes biró* által intéztessenek el. Lényeges és figyelembe vehető ellenvetést ez ellen egyedül abból a szempontból lehet tenni, hogy a felebbviteli egyes biráskodás mellett a felebbvitt ügy kevésbbé részesülhet *alapos* és *a peres feleket egyaránt megnyugtató elbirálásban.*

Ezen aggályt azonban eloszlatjuk azzal, hogy a felebbviteli egyes biráskodást oly itélőbirókra bizzuk, kik a gyakorlati jogszolgáltatásban *kiválóan* alkalmas és *kitünő szakképzettségü* itélőbiróknak bizonyultak, s kiknek ezen qualitása kellő garanciát nyujt arra, hogy itélkezésükben a felebbviteli forumon megkivánható alapossággal és szakképzettséggel fog a felebbvitt ügy másodfoku elbirálást nyerni. A felebbviteli egyes birói állás, legyen a birói karban a kiváló szakképzettségét, itélőképességet és szorgalmat különösen honoráló és jobban is dotált állás, melynek elnyerhetését, az arra alkalmas birák kitüntetésnek tekintsék, s ebből folyóan ezen állás elnyerhetése legyen *külön minősitéshez kötve*, amely minősités alapján az igazságügyminiszter, a javaslatba hozott birót a felebbviteli egyes biráskodással *külön bizná meg.*

Kérdés most már, hogy a felebbviteli egyes birónak, ezen, a többi birótársai közül kiváló szakképzettsége egymagában véve, a társas bíróságunk, három biró közremüködésével történő itélkezése mellett, az alaposság tekintetében kiállja-e a versenyt, s a jogszolgáltatásunkban egy ily gyökeres és mély jelentőségü reformnak megvalósitása nem válnék-e esetleg a jogszolgáltatás megbizhatóságának és jóságának hátrányára és a jogkereső közönség vagyoni érdekeit nem veszélyeztetné-e?

Ezen kérdésekre a megnyugtató feleletet ez alábbiakban lehet megadni.

A mai jogszolgáltatásunkban elfogadott principium az, hogy az egyes biró itéletét, az anyagi és alaki jog szempontjából való helyessége szempontjából csak társas bíróság vizsgálhatja felül alapos, és a jogkereső közönséget is megnyugtató módon. Megvallom, hogy ezen princzipiummal szemben, mely a jogkereső közönségnek, a jogszolgáltatás alapossága tekintetében a kellő garanciát megadja, állást foglalni nagyon nehéz dolog; én nem is szándékozom ezt tenni, s csak annak kijelentésére szoritkozom, hogy miután szabály kivétel nélkül nincsen, ugy ezen princzipiummal szemben is lehet kivételt tenni, ha a szükségesség és czélszerüség elvei azt megkövetelik és ha a kivétellel a jogkereső közönség érdekei sérelmet nem szenvednek.

A jogszolgáltatásunkban ma már az igazságügyi kormány részéről is elfogadott elv az, hogy a felebbviteli forumnak az alsóbb forumnál való kiválóbb jogi qualitását, nem a felebbviteli tanács biráinak *száma*, hanem a tanácstagok *jogi képzettsége* adja meg, s ezen vezérelv alapján redukálta az igazságügyi kormány a tervezetben a táblák és a Curia tanácstagjainak számát. Ha pedig ezen elv mellett lehetséges a felsőbirósságainknál a tanácstagok számát apasztani, ugy miért ne volna lehető ezen elvet, legalább *részlegesen*, a kir. törvényszékek tanácstagjainak apasztása tekintetében is érvényre juttatni. Ha a kir. törvényszéknek *hármas* tanácsban hozott itélete felett a kir. tábla *ugyancsak hármas* tanácsban határoz, miért ne határozhasson másodfokuan az egyes biró által csak bizonyos kisebb szubstratumu ügyekben hozott itélet felett, az elsőbirónál kiválóbb szakképzettségü felebbviteli egyes biró?

A kisebb szubstratummal biró perek *nagy átlagban*, egyszerübb tényállásu és oly ügyek, amelyek gyorsan áttanulmányozhatók. Ezen ügyek gyors és alapos áttanulmányozása után, egy még nem kiváló és csak jó szakképzettségü biró is, rövidesen tisztában van azzal, hogy az elsőfoku elbirálásban történtek-e és minő jogsérelmek. Ha pedig erre a csak jó szakképzettségü biró is alkalmas, mennyivel alkalmasabb a kiváló szakképzettségü, kiben ezen qualitásnál fogva megvan a garanczia arra is, hogy a kisebb substratummal biró ezen perek közül a komplikáltabb jogi kérdéseket felölelő perek is megfelelő és alapos elbirálásban fognak részesülni.

A kir. törvényszékeknél a járásbirósági hatáskör nagymérvü kiterjesztése mellett, a felebbvitt ügyek előreláthatóan annyira fel fognak szaporodni, hogy azoknak currens elintézhetésére nap-nap után és különösen a nagy perforgalommal biró törvényszékeknél ugyszólván pihenő napok nélkül szakadatlan müködésben levő felebbviteli tanácsokat kell alakitani. Hiszen már ma is, a felebbviteli ügyek tárgyalása, a legtöbb törvényszéknél, legalább is a hétnek 3—4 napját veszi igénybe. A rendes munkaerőt meghaladó, és azt megerőltető ily állandó és nap-nap után tartó és az elmét, testet egyaránt fárasztó ily itélkezési funkczió pedig a birót teljesen kimeriti, s ha valami, ugy *ez* mindenesetre az *alaposság rovására megy.*

Nem czélszerü és indokolt volna-e ennek elkerülése végett a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositása, amelylyel a kisebb (pl. 200 K-ás) értékhatárral biró perek s ezzel az összes polgári pereknek legalább 30%-a kiesnék a társas biráskodás köréből, s emellett az egyszerü perek sokkal gyorsabb — a kellő garanczia mellett alapos — elbirálást nyernének.

A polgári perrendtartási tervezet 521. §-ának azon intézkedése, mely a 100 K értéket meg nem haladó perekben a kir. törvényszék, mint felebbezési bíróság itélete elleni felülvizsgálatot kizárja, nézetem szerint nem lehet akadálya a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositásának, mert az ügyek helyes elintézésének garanciája *elsősorban* nem abban keresendő, hogy minél több felebbviteli forum állittassék fel, hanem abban, hogy a bíróságaink jók legyenek, s ha ez utóbbit a helyes birói képzéssel, s bíráinknak a sok nem birói funkcziótól való megszabaditásával elérjük, s a jogkereső közönségnek a jogszolgáltatás alapossága és megbizhatóságába vetett bizalmát fokozzuk, emellett a felebbviteli ügyek száma önként fog csökkenni s a harmadfoku elbirálás alá kerülő ügyek száma is bizonyos mértékig korlátolható lesz. Az uj perrendtartási tervezet 521. §-ának intézkedése is tulajdonképpen egy ily irányu intenczióval való korlátolása a felebbvitelnek, s ezen korlátolás a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositása mellett is fentartható, ha ezen intézményt, a jó itélkezésnek már fentebb kifejtett garanciájával honositjuk meg.

Nem esnék a felebbviteli egyes biráskodással, sérelem azon elven sem, hogy a szegény ember kicsiny perét a társas biráskodás jogköréből elvonni méltánytalan és igazságtalan dolog, mert ha a felebbviteli egyes birói intézményt az alapossággnak fentebb részletezett biztos garancziái mellett honositjuk meg, ugy ez elég biztositék arra, hogy a birói létszám redukálásból a jogkereső közönségre hátrány nem fog származni. De emellett a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositásával a kisebb szubstratumu perek elintézése az eddiginél összehasonlithatlanul gyorsabban történnék; az egyszerübb, gyorsabb és igy kevesebb időt igénylő tárgyalás mellett kevesebb a félnek a jogi képviselettel felmerülő költsége is, ez pedig a szegény emberre nézve feltétlen nyereség! de még nagyobb nyereség az *időmegtakaritás* ugy a félre, mint a bíróságra nézve.

Csak nagyon röviden kivánok utalni arra, hogy a felebbviteli egyes biráskodásnak, a jogszolgáltatás *egyszerüsitése* és *gyorsitása* szempontjából mily számottevő előnyei volnának.

A felebbviteli egyes biró a másodfoku elbirálásra felterjesztett pernek bizonyitási anyagából, az ügyeknek a nagy átlagban való egyszerüsége folytán rendszerint rövid időt igénylő áttanulmányozása után tisztában van azzal, hogy előreláthatólag mennyi időt igényel az ügy tárgyalása s ehhez és az ügyek minőségéhez képest — de *egyedül a saját munka erejéhez alkalmazkodva* — megfelelően beosztja magának az egy napra kitüzhető tárgyalások számát, ez a tárgyalási szám pedig mindenzsetre nagyobb lesz, mint a kir. törvényszékek felebbviteli tanácsai által manapság kitüzött tárgyalások száma, mert az ügyek egyszerübbek és mert a felebbvitt ügyet alaposan ismerő felebbviteli egyes biró mentesitve leend attól, hogy a tárgyalás vezetésénél oly momentumokra és tények tisztázására is kiterjeszkedjék, amelyek a társas birás-

kodásnál, egyedül a tanács szavazó biráinak — kik az ügyet tárgyalás előtt nem tanulmányozhatják — megfelelő tájékoztatása szempontjából szükségesek, s amelyekkel a felebbviteli egyes biró az ügynek a tárgyalás előtt szükségeltető tanulmányozása folytán amugy is tisztában van. De emellett a felebbviteli egyes biró előtt a *felek részéről is* egyszerübb a tárgyalás, mert nem lévén szavazó birák, az ügyet nem kell per longum et latum ismertetni, a szakképzett felebbviteli egyes biró pedig a tárgyalás mintaszerü vezetésével, csak az elsőbirói eljárásban szenvedett jogi sérelemre, s általában a *lényegre* fekteti a fősulyt.

De van még egy fontos körülmény, mely a felebbviteli egyes biráskodásnak a jogszolgáltatásunkban való meghonositását kivánatossá teszi s ez: a 2500 K-n alóli *váltó-* és *kereskedelmi* pereknek a kir. járásbiróságok hatáskörébe való utalása.

Jogszolgáltatásunknak, a napról-napra fejlődő hitel- és kereskedelmi viszonyainkkal lépést kell tartania, s ha valahol, ugy ezen a téren a legszükségesebb a jogszolgáltatás egyszerüsitése és gyorsitása. Hiszen gazdasági önállóságra törekszünk, hitel- és kereskedelmi viszonyaink önálló fejlesztésének küszöbén állunk, czélszerü és kivánatos tehát, hogy ezen a téren is megfelelően alakitsuk át jogszolgáltatási rendszerünket.

Hogy mily gyors, s a felebbviteli egyes biró kiváló szakképzettségével nyujtott garanczia mellett — mily alapos s a jogkereső közönséget is megnyugtató elbirálást nyernének az egyszerü és gyors lebonyolitást igénylő váltó- és kereskedelmi perek a felebbviteli egyes birói intézmény statuálásával, s hogy a *nagy átlagban kisebb szubstratummal* biró ezen pereknek ilynemü elintézésével a hitel- és kereskedelmi viszonyaink mit nyernének?... ezt részletezni fölösleges is — a kérdés önmagát magyarázza.

Végezetül még csak arra kivánok kiterjeszkedni, hogy a felebbviteli egyes birói intézmény meghonositásával, a birói létszámapasztás sokat hangoztatott és kivánatosnak is mutatkozó kérdésének megoldása egy oly nagy lépéssel jutna előbbre, amelylyel szerény nézetem szerint, bármely ily irányu más megoldási mód nem konkurrálhat több sikerrel.

Szőke Lajos,
dévai kir. járásbiró.

Mi értendő «bíróság» kifejezés alatt a BP. 384. §-ának 9. pontjában?

A *Büntetőjogi Döntvénytár* II. kötetében 91. sorszám alatt közölt esetben a védő a BP. 384. §-ának 9. pontjára hivatkozással azért jelentett be semmiségi panaszt, mert az elnök megállapitotta, hogy a szakértők a védő által feltett egyik kérdésre felelni nem tartoznak (BP. 309. §.). A Curia ezt a panaszt, mint alaptalant, elutasitotta, mert a BP. 384. §-ának 9. pontjában meghatározott semmiségi ok akkor forog fenn, ha a *bíróság* hoz a vádra vagy a védelemre nézve sérelmes határozatot, már pedig a fenforgó esetben a bíróság nem is határozott, hanem csupán az *elnök* tett, és pedig a törvénynek megfelelő kijelentést.

Törvényes-e az az álláspont, hogy a bíróság *elnökének* «kijelentése» ellen a BP. 384. §. 9. pontja alapján, mint amely *bíróság* határozatát emliti, perorvoslat nem használható?

I. A BP. 384. §-ának szilárd nomenklaturájából veszem a következő kitételeket: Semmisségi ok, ha az *itélőbiróság* nem volt törvényesen alakitva (1. pont); ha az *itélőbiróságnak* törvény által kizárt biró volt a tagja (2. pont); ha az *itélőbirbság* hatáskörét tullépte (4. pont). Ugyanonnét valók ezek a körülirások: semmisségi ok, ha a *bíróság* oly szabálytalanságot vagy mulasztást követ el, melyet a törvény semmiség terhe alatt tilt (5. pont); ha a *bíróság* a perorvoslatot használónak inditványa ellenére oly határozatot hozott, mely stb. E törvényhelyekből már kicsillámlik az «itélőbiróság»-nak s a «bíróság»-nak megkülönböztetettsége.

Az *itélőbiróság* fogalmát törvény definiálja: az 1897: XXXIII. tcz. 1. §-a az esküdtbiróságét; az 1897: XXXIV. tcz. 7. §-a az alsó- és felsőfoku szakbiróságokét.

Mi értendő *bíróság* alatt, azt törvény ugyan nem irja körül; de hogy nem *csak* az itélőbiróság esik ezen elnevezés alá, hanem szélesebb körü fogalmat jelöl meg a törvény azzal, a BP. több határozatából kiderül.

Elsősorban azok a §-ok emlitendők, melyekben az itélethozásra hivatott kollégium hatalomköre szembe van állitva más foruméval. Ilyenek: a 288. §., mely az elnök s az itélőbiróság jogköre közt, a 296. §., mely az elnök s a törvényszék feladatai közt, a 300. §., mely ugyancsak az elnök s a törvényszék határozatai tekintetében, a 143. §., mely a vizsgálóbiró, vádtanács és itélőbiróság jogaira nézve, a 150. §., mely szintén a vizsgálóbiró, vádtanács és itélőbiróság teendői között distingvál. Az elnöki, a vizsgálóbirói, a vádtanácsi hatósággal szemben a törvény sehol nem ismer *birósági* hatóságot. Ellenkezőleg: ahol *birósági* intézkedést emlit, ott mindig *együtt* érti ama hatóságokat.

A 77. §. arról szól, hogy a *bíróság* itélettel vagy végzéssel határoz; a 78. §. pedig magállapitja, hogy a *bíróság* mint közli határozatait. Ki vonja kétségbe, hogy ezek a rendelkezések a vizsgálóbiróra is vonatkoznak?

A 281. §. szerint a főtárgyalásra közvetlen idézésnek akkor van helye, ha a terhelt bünösségét *bíróság* előtt beismerte. Vajjon nem a vizsgálóbiró előtt tett beismerés ennek legevidensebb esete?

Az 576. §. szerint ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás esetén akkor jár kártalanitás, ha azt *bíróság* rendelte el. Bizonyára senkinek sem fog eszébe jutni megtagadni a kártalanitást azért, mert az előzetes letartóztatást a 256. §. értelmében a vádtanács elnöke rendelte el!

Ugyane §. szerint csak *bíróság* által való megszüntetés esetén jár kártalanitás. Ne járna kártalanitás tehát, ha a 128. §. értelmében a vádtanács hozta a megszüntető végzést?

Mindez arra a következtetésre visz, hogy a *bíróság* elnevezés alatt az itélőbiróságon kivül az összes eljáró birói forumok értendők. Értendő tehát: a vizsgálóbiró, a járásbiróság, mint nyomozó hatóság (86. §.), a vádtanács, a vádtanács elnöke, vagyis mindazok a hatóságok, melyeknek ténykedései az eljárást birói jellegüvé (1. §.), magukat az intézkedéseket pedig birói cselekményekké (46. §.) teszik.

II. A bíróság elnökét a törvény nem csupán ülésrendészeti teendőkkel ruházta fel. Fontos pervezető feladatai is vannak, melyeknek gyakorlatában az ügy elevenébe vágó jogokkal találkozunk. Igaz, hogy e jogoknak egy része magának a törvényszéknek ellenőrzése s felülvizsgálata alatt áll (p. o. 288. §. 4. bekezdés), más és pedig nagyobb része azonban a 300. §. 1. bekezdésében kifejezett amaz általános szabály alá esik, hogy ellene (mint közbeszóló természetü határozat ellen) felfolyamodás — ami alatt természetesen csak az ügydöntő határozat ellen közbetett perorvoslattól *különálló* perorvoslat értendő — nem használható.

A vádlott kihallgatására kizárólag, a tanuk s szakértők kihallgatására kiválólag az elnök van hivatva. Ő állapitja meg minden néven nevezendő előterjesztés idejét, ő vonja meg az előterjesztések tartalmának hatásait. Ő őrködik afelett, hogy az ügyre nem szolgáló körülmények fejtegetésével a tárgyalás menete ne késleltessék. Az ő mérlegelésére van bizva annak meghatározása, indokolt s szükséges-e a tanukhoz és szakértőkhöz intézni óhajtott kérdésnek feltétele s erre válasz adása. Ő eszközli a szembesitéseket, s ő konstatálja a vallomások eltérőségét. Ő határozza meg, kik lehetnek jelen egy vádlott vagy tanu kihallgatásánál stb.

Képzelhető-e törvényhozó, mely e fontos feladatok miként való ellátását korlátlanul s felülvizsgálhatatlanul az elnök hatalomkörébe utalná?

A BP. kodifikátorait, hogy nem ez a gondolat vezette, a törvényhelyek egész sorozata tanusitja. Csak két példát óhajtok kiemelni.

A durván viselkedő, s ezért a teremből eltávolitott vádlott a bizonyitó eljárás befejezte előtt a terembe hivandó, és *semmisség* terhe alatt értesitendő a távollétében felmerült lényeges körülményekről. (297. §. 3. bekezdés.) Ennek eszközlésére (296. §. 1. bekezdés) az *elnök* van hivatva. Ha ez elmulasztatnék, vajjon mi alapon lehet a semmisség terhével megrendelt eljárás mellőzése miatt perorvoslattal élni?

Vádmódositás esetén az *elnök* a vádlottat *semmisség* terhe alatt megkérdezi, nem kivánja-e a főtárgyalás félbeszakitását, illetőleg elnapolását. (217. §. 4. bekezdés.) Milynemü s mely pont alá eső semmiség ennek elmulasztása?

Ha nem akarjuk vakszabályoknak tekinteni ezeket a határozmányokat, ugy a kérdéses sérelmeket a *384. §. 5.* pontja alá kell vonnunk.

Mikor pedig a bíróság elnöke a törvény elvének vagy a felek érdekének oly sérelmét provokálta, melyről nem nyilvánvaló, hogy az itéletre nem volt befolyással, a *384. §. 9.* pontjának esetével állunk szemben.

III. A curiai végzés nagy óvatossággal elnöki «kijelentést» emlit. Ez a kifejezés egyáltalán nem szabatos. A BP. elnöki intézkedést és határozatot ösmer; de a végzésben emlitett

válfaju megnyilatkozás a törvényben elő nem fordul. (Ha az, amit a végzés «kijelentésnek» nevez, nem «határozat», *eo magis* fenforog a 384. §. 9. pontjabeli semmiség esete, mert *nem* hozatott határozat.)

Az a két tétel, hogy nincs helye perorvoslatnak, s hogy az elnök kijelentése törvénybe nem ütközik, egymás mellett nem állhat meg. Összeférhetetlen. Ha a perorvoslat ki van zárva, azt *vissza* kell utasitani. Ekkor annak érdemébe a Curia nem bocsátkozhatik.

Hogy ezt a Curia még sem kerülte el, arra mutat, miként maga sem tartotta szilárd talajon állónak ösmertetett felfogását. *Dr. Lengyel Aurél.*

Különfélék.

— **A tanuvallomások psychologiájához.** Nem mond ujat, aki arra figyelmeztet bennünket, hogy a tanuvallomásokat kritikával kell fogadni. A gyakorlat embere ezt rég tudja, ujabban pedig már elméleti fejtegetése is gyakori a kérdésnek. Érdekeltség vagy egyszerü hazudozás a legelső és legkönnyebben érthető oka a tanuk megbizhatatlanságának, de közremüködhetnek ebben az irányban egyéb, nehezebben ellenőrizhető okok is, amilyen például az öntudatlanul suggestibilitas vagy az autosuggestio, és különösen szenzációs ügyekben a feltünés vágya, vagy az öntudatlanul ható rokonvagy ellenszenv is, amely tényezők hatása olykor még a tanu intelligenciájának kisebb-nagyobb hiányával is párosul, és ekkor egészen meglepő eredményeket von maga után a vallomás valótlansága tekintetében.

A vallomások eme *hibaforrásait* a gyakorlatban tekintetbe venni sokkal nehezebb, mint elméletben ismerni. De éppen ezért fontos a gyakorlati esetek kapcsán rámutatni, hogy mily irányba viszi a tanut az igazmondás képességének vagy hajlandóságának hiánya. Meglepő esetét mutatja ennek a most folyó egyik szenzációs per, a bajai milliós főnyeremény ügyének tárgyalása. Az egyik tanu a vizsgálat alatt és a főtárgyaláson azt vallja, hogy ő tudja, hogy a 40-es számu nyertessé lett sorsjegy volt a panaszosé, mert a tanunak a panaszos már korábban emlitette ezt a számot, és erre a tanu onnan emlékszik, hogy ő mondta is a panaszosnak, hogy átvenné tőle a sorsjegyet, mert az ő — a tanu — életkora éppen 40 év, és az ő háza száma is éppen 40. Ezután a védő felkel és általános meglepetésre azt mondja, hogy a tanu háza száma *nem 40, hanem 158.* A tanu nyilatkozatra hivatik fel, és azt mondja, hogy ő nem tudja, mi az ő háza száma, és azért mondta a házszámot, «mert ha az ember átabotába beszél, akkor a házszámot emlegeti». A bíróság aztán a tanut az eskü kivétele nélkül elbocsátja.

Ez a valótlan vallomás azért érdekesebb a rendesnél, mert azt kellene hinni, hogy nincs normális eszü ember, aki ne gondolna arra, hogy az ily valótlanságra rájönnek, és aki ily valótlansággal járó koczkázatot magára akarná venni. Ez a meggondolás teszi a legnagyobb mértékben hihetővé, és ezért veszélyessé az ily vallomást. Pedig a fenforgó esetben még arra sincs gyanu, mintha a tanunak vamely vagyoni érdeke lett volna a vallomás körül. Talán valamely beszélgetés közben nagyon is akarta bizonyitgatni a panaszos igazát, vagy érdekességet akart kölcsönözni a maga személyének a hatást keltő körülmény elmondásával, és igy keveredett bele a valótlanságba, amelyből aztán nem tudott szabadulni. Hogy a belátásnak mily fogyatékossága kell ahhoz, hogy valaki az ily álláspontón végig megmaradjon, azt már nehéz elképzelni, de annál fontosabb a tanuvallomások mérlegelésénél figyelemben tartani azt, hogy ilyen is lehetséges.

Nem akarom emlités nélkül hagyni, hogy a fenti adatokat csak a napilapokból, tehát nem hiteles forrásból veszem. De ezt nem tartom fontosnak abból a szempontból, amely e czikk tárgya, mert e szempontból csak az a fontos, hogy mily lehetőségekre kell a tanuvallomások mérlegelése körül figyelmünket forditanunk, erre pedig ezek az adatok is elégségesek.

Justus.

— **Czégnyilvántartás.** A kereskedelmi miniszter leiratot intézett a budapesti ügyvédi kamarához, megtagadván a kamara azon kérelmét, hogy a kereskedelmi czégekről a miniszteriumban müködő czégnyilvántartási iroda felvilágositásokat adjon. A miniszter azt válaszolja a kamara felterjesztésére, hogy: «a kereskedelmi törvény erről a nyilvántartásról nem intézkedik, csupán a kezelés könnyebbé tétele czéljából vezettetik és kizárólag csak hivatalos használatra van szánva; annak a közönség részéről is lehető igénybevételét sem törvény, sem rendelet elő nem irja». «De nem is lehetne ezt a nyilvántartást — folytatja a miniszteri rendelet — megnyugvással a közönség rendelkezésére bocsátani, mivel a Központi Értesitő részére az adatok ide mindig csak több nappal, sőt gyakran hetekkel később küldetnek, mint ahogy azok a czégjegyzékbe vezettetnek, ugy, hogy ez a nyilvántartás a tényleges viszonyokról nem adhatna felvilágositást».

A miniszter álláspontját a magunk részéről tarthatatlannak véljük, mert amint hivatalos használatra fel lehet használni a czégnyilvántartási irodának adatait, akképpen nincs ok arra, hogy a magánforgalomnak is ezek az adatok rendelkezésére ne bocsáttassanak, természetesen mindenkor azzal a fentartással, hogy esetleges időközi változásokért semmiféle felelősséget a hivatal nem vállal. Ha a hivatalos czélokra elég jó ez a nyilvántartás, elég jó lesz az magánczélokra is, és kizárólag üres bürokratizmus és a közönség érdekeit negligáló felfogás zárja el ezt a nyilvántartási irodát attól, hogy valóban a közérdeket szolgálja. Reméljük, a budapesti ügyvédi kamara nem fogja a miniszter helytelen álláspontját szó nélkül tudomásul venni, és mindent elkövet arra, hogy a nyilvántartó iroda a forgalomnak megnyittassék. Hogy pedig ez mentől előbb és mentől bizonyosabban megtörténjék, arra nézve szükséges volna a budapesti kereskedelmi és iparkamarának, valamint a többi ipari és kereskedelmi testületeknek az akcióhoz való hozzájárulását is kezdeményezni.

— **Anciennitás a birói karban.** A lapunk mult heti számában erről a tárgyról irottakat kiegésziti az «Ugyvédek Lapja» legutóbbi vezérczikke, melyből idézzük a következőket:

A fiatal erőktől — ezt a jelzőt is cum grano salis értve, mert hiszen 45—50 év a legfőbb bíróság, 40—50 év a táblák szempontjából nem tulságosan fiatal kor — csodálatos módon csak a birói karban félnek tulságosan, a közszolgálat egyetlen más ágában sem. Nem szólunk a külföldről, ahol a fiatal embert, feltéve persze, hogy kiváló egyéniség, aránytalanul gyakrabban, mint nálunk, helyezik a legnagyobb állásokba, végre is, azt felelhetnék, a külföldi viszonyok mások, mint a mieink. De hiszen nálunk is neveztek ki minisztereket és államtitkárokat jóval 40 éven aluli korban; nálunk sem ritkák a 35 éven aluli főispánok; a politikusokból (és nem mindig a legjavából) lett állami tisztviselők közt meglepően fiatalokat találhatunk minden korszakban; sőt az ügyészi karban is aránytalanul fiatalabb korban értek el igen magas állásokat, sokkal magasabbakat, mint a birói karban.

Mindezt azért irjuk meg, mert ujabban az anciennitás tulságosan kezdi felütni fejét. Szivesen elismerjük ennek is a jogosultságát bizonyos határokon belül és az első fok bezárásáig. Ezentul azonban a becsületben megőszülés egymagában nem lehet jogczim az előrehaladásra. Aki magasabbra tör, az érdemelje azt ki valóban kiváló munkássággal, amely tulmegy az átlagos kötelességteljesitésnek különös elismerésre nem számitható mértékén. Nemcsak azért, mert a közügynek válik kárára, ha rá nem termettek jutnak magas, fokozott felelősségü vagy vezető állásba, hanem azért is, mert ily módon egyenesen megölnek minden ambicziót. Minek dolgozzék valaki többet, jobbat, kitünőbbet, ha érdemeit ugyanolyan mértékkel mérik, mint azét, aki semmivel sem vált ki, akinek legfőbb érdeme, hogy bizonyos számu évek elmultak fölötte!?

— **Magyar közigazgatási jog.** Dr. Falcsik Dezsőnek ez a munkája most jelent meg *második* és pedig tetemesen bővitett kiadásban, mint a Stampfel féle Tudományos Zsebkönyvtár kettős füzete A szerző nagy gonddal és szakavatottsággal teljesen átdolgozta, elméleti részszel és a legujabb törvényekben s rendeletekben foglalt tételes anyaggal jelentékenyen megbővitette a munkát, ma érvényben levő közigazgatási jogunk elveinek és tételes szabályainak rendszeres, tudományos feldolgozását adván. A munka ára 1 K 20 fillér.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék betürendes czégmutatója** oly rendkivül gyürött, piszkos és némely helyen rongyos állapotban van, hogy valóban itt volna az ideje annak, hogy uj mutatók szerkesztessenek.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** 1. Ha a szükségbeli utalványozott késznek nyilatkozik a fizetésre, az óvási határidőn belül a váltót nála fizetés végett be kell mutatni, és ha fizetés nem történik, ugynevezett ellenóvást kell felvenni, különben a váltóbirtokos elveszti viszkeresetét a névbecsült és annak előzői ellen. A váltóbirtokos azonban bizonyithatja, hogy a szükségbeli utalvány arra jogosulatlan egyéntől származik. (1908 január 2. I. 332/07.)

2. Ha a szállitás befejezése után a fuvarozott áru az átvevő beleegyezésével átadatik a vámhatóságnak, abból a czélból, hogy azt a vasutnak elvámolási helyiségében vámhatóságilag kezelje és emellett a fuvarlevél az átvevőnek kiadatik: ezzel az áru ki van szolgáltatva, és a fuvarozási szerződés teljesedésbe ment. Ha az áru a vámhatósági kezelés vagy a vasut elvámolási helyiségében való raktározás alatt elvész; a vasutat nem lehet többé a fuvarozási szerződés alapján felelősségre vonni. (1908 január 15. I. 197/07.)

3. A bankárnak az adott tanácsért való felelőssége tekintetében a Reichsgerichtnek az a kijelentése, hogy a bankár a szakértő, a fél a laikus: nem jelenti azt, hogy azokat az ismereteket, melyeket a megbizó fél rendes viszonyok között magával hoz, nem létezőknek lehetne tekinteni. Amit a félnek hivatásánál vagy állásánál fogva tudnia kell, azt a bankár is tudottnak tételezheti fel nála. A felperes szénnagykereskedő. Már pedig minden iparüző tudhatja, hogy iparvállalatok részvényeit a konjunktura változása és ama lehetőség folytán, hogy a társaságot hütlen hivatalnokai megkárosithatják, nem lehet a szó tulajdonképpeni értelmében annál kevésbbé pupilláris biztonság értelmében «biztos befektetés» eknek tekinteni. (1907 deczember 11. I. 102/07.)

— **A müncheni biró.** Ez alatt a czim alatt a Budapesti Hirlapban a következő jellemzést olvassuk: Róla beszél ma a német közvélemény. Régi ismerőse már mindazoknak, a kik becsületük védelmére a büntetőbirósághoz fordulnak. De régi ismerőse azoknak is, a kik a közélet harczában a bíróság sorompója elé akarják idézni azokat, a kikkel a törvény előtt szeretnének leszámolni. Szerte nagy Németországban, politikusoknak és iróknak utolsó mencsváruk a müncheni biró. A törvény is segiti őket e tekintetben, mert a sajtóvétségek tárgyalása nincs helyhez kötve. Ha valaki a sajtóban sért, az a német birodalomban mindenütt felelősségre vonható, ahol csak az illető lapot olvassák. Tehát Berlinben épp ugy, mint Drezdában, vagy Münchenben. Most, hogy Hardent egyik bajor szociálista lap azzal vádolta, hogy Eulenburg egy millióval fizette meg utólagos hallgatását, Harden nem Berlinben pörölt, a hol ő maga is lakik, hanem Münchenben, mert tudta, hogy ott, Meyer biró előtt, szabadon védhet és vádolhat és a biró maga is segitségére lesz az igazság kideritésében.

Ez a Meyer biró, a ki Münchenben a felsőbirósági ranggal a becsületsértési pöröket tárgyalja, valóságos fogalommá lett szélesebb hazájában. A mikor magára ölti a birói palástot, maga a valóságos tárgyilagosság. Szabadon engedi müködni a vádat és védelmet. Mutassa meg mindegyik a mit tud. Tessék tanukat hozni, a mennyit tetszik. De ha azután egy tanu előtte áll és megesküdött, hogy a valót mondja, akkor megszólal benne az emberi szivet ismerő bölcs biró. Mint barát beszél a baráthoz, minden szigorúságot kerülve, nem kivánja, hogy a vádlott vagy tanu azt higyje, hogy valami felsőbb lénynyel áll szemben, a ki bele tekint a vesékbe, a kit félrevezetni nem lehet, hanem mindig a pártok fölött állva keresi, kutatja az igazságot. Az ő kezében a mentőtanuból a vád tanuja, vagy akár vádlott is lehet, mert éles szeme meglátja az emberi gyöngeségeket és tudja, hol lehet legkönnyebben a szivhez férkőzni és az igaz szót a napvilágra csalni. Közben nem csorbitja a felek jogait, engedi, hogy beszéljenek szivök-lelkük szerint, és amikor az igazságot lassan-lassan a vád és védelem előtt kidomboritja, már előre is a lelkekbe vési itéletét, amelynek nincs más alapja, mint a tárgyaláson mondott szó.

— **Kártérités zárlat miatt.** Egy festő a Grossglocknerről festett képének reprodukcióját az osztrák alpesi ujságban észrevevén, szerzői jog bitorlása miatt az eljárást megindította és a zárlatot a nevezett ujság illető számára foganatositotta. Az eljárás során kitünt, hogy a közlés jogosult volt, mert a lap a képet attól szerezte meg, akinek a festő az utánképzést megengedte. Mert a lap tulajdonosa a jogtalanul foganatositott zárlat miatt kártéritési pert inditott a festő ellen. Habár a perben bebizonyult, hogy a zárlatot kérő a zárlat feloldásában némi késedelmet tanusitott, a kártéritési kereset elutasittatott, mivel a zárlat kérése és foganatositása jóhiszemüen történt és a zárlatot kérő ellenfelének jóhiszemüsége és eljárásának jogszerüsége csak utóbb tünt ki.

— **Bizonyitási teher a kiskoru ügyleteinél Angliában.** Angliában kiskoru által kötött adási vételeknél a legritkább esetekben szoktak az ügylet érvénytelenségének kifogásával élni, mert a szülők nem tartják «fair» dolognak megtagadni a fizetést oly áruknál, melyeket a kiskoru tényleg átvett. Ez az erkölcsi felfogás a kereskedőket bizonyos fokig könnyelmü hitelezésre csábitja. Igy egy esetben, mely a Court of Apperl előtt 1-gutóbb szerepelt, egy szabóczég egy kiskoru egyetemi hallgatónak 145 font sterling (1625 K) erejéig hitelezett. Az apa ily nagy összeggel szemben már mégis rászánta magát a kiskorusági kifogás megtételére, és igy a bíróságnak el kellett döntenie azt a kérdést, hogy kereseti áruk «szükségeseknek» «necessaries» tekinthetők-e. Döntő jelentőségü ez ügyben a bizonyitási teher kérdése volt. Az elsőbiróság abban a nézetben volt, hogy a felperes csakis azt tartozik bebizonyitani, hogy az áruk olyan kategoriába tartoznak, amely a kiskorunak szükséges lehet, de nem tartozik bizonyitani, hogy az adott esetben és körülmények között tényleg szükségesek voltak. A felsőbiróság e tekintetben is felperesre háritotta a bizonyitás egész terhét és ennek folytán keresetével elutasitotta.

— **A játékot és fogadást** ideértve, a lóversenyi fogadásokat is büntetendő cselekménynyé nyilvánitotta Columbia állam törvényhozása.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200–300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Dr. Gencsi Samu miskolczi ügyvéd irodavezetőt keres. Polgári, tkvi és váltó ügyekben teljes jártasság és absolut pontosság kivántatik. Referencziák leadandók. Ajánlatok sajátkezüleg irandók. Az állás azonnal elfoglalható. 12892

Dr. juris teljes gyakorlattal, ki a német nyelvet is tökéletesen birja, nagyobb vidéki ügyvédi irodában irodavezető állást keres. Levelek «A. B. dr.» a. a kiadóba kéretnek. 12890

Ügyvédi irodában állandó alkalmaztatást nyer irodai teendőkben jártas, szolid, megbizható ur, ki a magyar és német nyelvet tökéletesen birja. Ajánlatok az eddigi foglalkozás, referencziák, fizetési igények és lehetőleg fénykép kiséretében Pozsony főpostára «Solicitator» jelige alatt kéretnek. 12897

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold**, Dorottya-utcza 8.

Franklin Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 19. szam. Budapest, 1908 május 8

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Stammler a német büntető igazságszolgáltatásról. *Dr. Edvi Illés Károly* budapesti ügyvédtől. — Mit várhatnak a budapesti birák a lakbérrendezéstől? *** — Törvényesek-e a tőzsdebirósági hármastanácsok. *Dr. Rédei József* budapesti ügyvédtől. — Csődeljárásunk bajai. *Dr. Fráter Béla* budapesti ügyvédtől. — A kir. ügyész és a közigazgatás. *Dr. Töreky Géza* kir. törvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* A nem felebbezhető elsőfoku törvényszéki itélet ellen használható semmiségi panaszról. *Dr. Borsodi Miklós* budapesti büntetőtörvényszéki jegyzőtől. — Sajtó és hivatali titok. *Dr. Somló Armin* aradi ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Stammler a német büntető igazságszolgáltatásról.

A tudós hallei tanár nagyszabásu előadásában csak elenyészően kis rész jutott a büntető jognak. De az a kevés is, amit mondott, elég érdekes anyagot nyujt arra, hogy belőle saját büntető igazságszolgáltatásunkra tanulságot vonjunk le.

Stammler azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a biró a törvény keretében miként juttathatja érvényre a helyes jogot, párhuzamba állitja a büntető, polgári és közigazgatási jogszolgáltatást. Előadása szerint Németországban legmerevebben a büntető bíróság ragaszkodik a törvényhez. Alapelvük az, hogy senki sem itélhető el, akinek cselekményére a büntető törvény valamely rendelkezése betüszerint rá nem illik. A betüszerint való magyarázat ebben az irányban oly messze megy, hogy sokszor a nyilvánvaló bünös felmentése nevetséges megokolás alapján történt és történik. Az általa felhozott példák közül álljanak itt a következők.

A lopással kapcsolatban orgazda az, aki a lopott dolgot, tudva e minőségét, megszerzi. Ezt a rendelkezést egy esetben igy alkalmazták. A tolvaj három darab száz márkás papirpénzt lopott. Ebből két darabot valaki átvett; a harmadik darabot azonban nem akarta ily alakban átvenni az azzal megkinált egyén, azt mondván, hogy ő ezt igy nem használhatja. A tolvaj tehát felváltotta a száz márkás parpirpénzt ezüst márkákra s ezeket adta az illetőnek. A bíróság az előbbit orgazdaság miatt elitélte, az utóbbit azonban felmentette, mert nem a lopott dolgot vette át.

Egy másik esetben az volt a kérdés, hogy veszélyes eszközzel elkövetett sulyos testi sértés forog-e fenn. Erre az a tényállás szolgált alkalmul, hogy a durva apa, aki gyermekével állandóan kegyetlenül bánt, azt egy alkalommal mámoros állapotában mezitelen testtel a forró kályhára ültette. A döntés az volt, hogy a cselekményt nem veszélyes eszközzel követte el, mert a kályha nem sorolható a testi sértés elkövetésének eszközei közé, tehát veszélyes eszköznek sem tekinthető, habár forró állapotában égési sebek okozására használtatott.

Vita tárgya volt az is, hogy a villamos erő elvezetése lopás gyanánt büntethető-e. A bíróság tagadólag válaszolt, mert a lopás tárgya csak ingó testi dolog lehet, a villamos energia pedig ilyennek nem tekinthető. Az eredmény tehát itt is vádlott felmentése lett.

Stammler azt állitotta, hogy sok ilyen esetet hozhatna fel a német legfelső bíróság gyakorlatából, amelyek mind azt bizonyitják, hogy a német büntető bíróságok betüszerint magyarázzák a törvényt abban a kérdésben, hogy a vád tárgyává tett cselekmény büntetendő-e.

Ha ez valóban igy van, amiben talán nem kételkedhetünk: ugy a német büntető bíróságok gyakorlatát bizonyos tekintetben túlzottnak kell tartanunk. Mert kétségkivül a jogérzetet sértő tulzásnak fogja mindenki felismerni az olyan törvénymagyarázatot, amely az orgazdaság tárgyául helyettesithető dolognál is a tényleg ellopott dolog testi azonosságát kivánja meg, s amely a forró kályhát azért zárja ki a testi sértés veszélyes eszközei közül, mert azzal ütni, vagy mert azt oly módon használni nem lehet, mint azokat a tárgyakat, amelyeket közönségesen veszélyes eszköz elnevezés alatt értünk.

Eltekintve azonban e tulzásoktól, amelyek a törvény rácziójával is nyilván ellenkeznek, a német büntető bíróságok gyakorlatában felismerhetetlenül megnyilatkozik egy nagyjelentőségü alapelv, amelyet nem lehet nevetséges példák előtérbe tolásával kétes értéküvé tenni és elhomályositani.

Ez alapelv, melyet a magyar büntető-törvénykönyv is homlokára irt, e nehány szóban nyer tömör kifejezést: «Nulla poena sine lege». Ez oltalmaz meg a birói önkény ellen minden oly esetben, mikor valaki ellen büntetendő cselekmény miatt akár magánosok, akár a hatóság közege vádat emelnek.

Stammler szerint a büntető-törvénykönyvek ez alapelve a liberalizmus régi követelménye a kabinet-igazságszolgáltatással szemben. Ma már annyira vérünkké vált ez, hogy Stammler szerint kétséges, vajon a német büntető-törvénykönyv reviziójánál el fognak-e ettől tekinthetni, amit pedig ő, ugy látszik kivánatosnak tartana. Csakhogy Stammler itt lehetetlent kiván, mert amig büntető-törvénykönyvek lesznek, s amig törvény határozza meg, hogy mi büntetendő, a büntetés alapja mindaddig nem lehet más, mint a törvény. Ez nem csupán liberalizmus, hanem a józan logika követelménye is.

A kérdés csak az és birálat tárgya is csak az lehet, hogy helyesen vagy helytelenül alkalmazzák-e a bíróságok ez alapelvet. Kifogástalan alkalmazása, a biró is csak ember lévén, majdnem lehetetlen. Az eltérés tehát az egyik vagy a másik irányban mindenütt észlelhető. Néhol azt látjuk, hogy a bíróságok nevetséges pedanteriával ragaszkodnak a törvény betüjéhez, mig máshol azt tapasztaljuk, hogy könnyedén tulteszik magukat a törvény grammatikai értelmén és kiterjesztőleg magyarázzák azt abból a czélból, hogy büntetés alá vonhassanak oly cselekményt, amely a törvény szavai szerint nem büntethető.

Ezek az eltérések a törvény helyes alkalmazásától ittott a végletekbe csapnak át, mig más esetekben alig szolgáltatnak okot lényegesebb kifogásra. Az utóbbi esetekről nem szólunk. Felvetjük azonban a kérdést, hogy amennyiben két véglet között kellene választanunk: melyiknek adnánk az elsőséget. Annak a birói gyakorlatnak-e, amely, bár a nevetségességig, betü szerint magyarázza a törvényt, mielőtt valakinek bünösségét megállapitja, avagy annak, amely a tör-

vény kiterjesztő magyarázatával jut egyes esetekben ahhoz, hogy valákire büntetést szabjon ki. A választás, azt hiszem, nem nehéz.

Talán nem vitás az a követelés, hogy inkább száz bünös meneküljön, semmint egy ártatlan egyén büntettessék. Azt hiszem, az sem kétséges, hogy a büntető biró előtt mindenki ártatlan, aki nem követett el oly cselekedetet, amelyet a törvény büntetés terhe alatt tilt.

Ha már most ezt a két igazságot fogadjuk el a kérdés megitélésének alapjául: ugy arra az eredményre kell jutnunk, hogy megnyugtatóbb az a birói gyakorlat, mely a felvetett kérdésben egész a végletekig a törvény betüihez ragaszkodik, mint az, amely könnyedén túlteszi magát a törvény rendelkezésein, hogy a szerinte bünös embert elitélhesse. Erre az eredményre jutva pedig, egyszersmind eljutottunk ahhoz a ponthoz, ahol a német birói gyakorlat a magyar büntető bíróság gyakorlatától az utóbbinak hátrányára eltér.

A Stammler által felhozott esetekkel szemben részünkről egész özönét hozhatnánk fel azoknak az eseteknek, amelyekben a kir. Curia megállapitotta oly egyén bünösségét, kinek cselekményére a Btk. egyik rendelkezése sem alkalmazható. A sok közül álljon itt nehány példa.

A Btk. 247. §-a, mint tudjuk, a minősitett keritést helyezi büntetés alá. A kerités lényege az lévén, hogy valaki bizonyos személyt mással való nemi közösülésre csábit, ennek keretéből természetszerüleg kiszorulnak azok az esetek, midőn valaki a maga részére csábitja el pl. a felügyelete vagy gondozása alatt álló egyént. Ez a cselekmény tehát a Btk. szerint nem büntethető, és igy nem esik büntetés alá pl. a gyám, ki a gyámságára bizott fiatal leányt elcsábitja, vagy a nőcseléd, ki a felügyeletére bizott fiugyermeket közösülésre használja fel. Ez kétségkivül hézaga a büntető törvénynek, de a bíróság nem arra való, hogy efféle hézagot, a törvény értelmének önkényes kiterjesztésével, betöltse. A Curia mégis ezt tette ismételt esetben, a 247. §. alapján itélvén el a nőcselédet, aki gazdája zsengekoru fiugyermekét közösülésre csábitotta. Hogy más esetekben, midőn a gazda csábitotta el a zsengekoru nőcselédet, nem alkalmazta e § t, tehát helyesen értelmezte a törvényt, ez mit sem változtat az előbbi határozatokban megnyilatkozott önkényen, sőt még fokozza annak bántó voltát az által, hogy a kétféle mértékkel való mérés a jogegyenlőség rovására történt. A 89. sz. döntvény folytán ez ma már nem fordulhat elő; e döntvénynyel azonban utólagosan maga a Curia elismerte, hogy törvény ellenére itélte el azokat, akik a maguk részére csábitották el a felügyeletükre bizott fiatal koru egyént.

A lopás tárgya testi ingó dolog. A villamos erőt csak e fogalom erőszakos kiterjesztésével lehet ilyennek tekinteni. A villamos erő jogtalan elvezetése tehát a Btk. értelmében nem lopás. És mégis a kir. Curia következetesen lopást állapitott meg ily esetben, minthogy a cselekmény más büntett vagy vétség fogalma alá éppen nem vonható, büntetés nélkül hagyni pedig csak nem lehet az ilyen esetet. A Curia tehát itt a törvényhozó szerepét vette át. Ma erre már nincs szükség, mert az 1907: III. tcz. 2. §-a kimondotta, hogy a villamos áram és technikai célokra érvényesithető más energia is «ingó dolognak tekintetik», ennélfogva jogtalan eltulajdonitása lopás gyanánt büntetendő. Hogy szükség volt erre a törvényre: ez annak a bizonyitéka, hogy a törvényhozó ily kijelentése nélkül a villamos áram ingó dolognak, ennek jogtalan eltulajdonitása lopásnak nem volt tekinthető és igy a Curia e törvény hatályba lépte előtt, törvény ellenére itélte el az illető vádlottakat lopás miatt.

A letiltott követelés jogtalan fölvétele a Btk. egyik rendelkezése szerint nem büntethető. A Curia mégis büntetést állapit meg ily esetekben. E téren való ingadozását azonban leginkább bizonyitja az, hogy ezideig már három büntetendő cselekménynyel próbáltak szerencsét. Kezdetben a Btk. 359. §-át vették igénybe, majd a 368. §-ra tértek át, végre, de nem tudhatni véglegesen-e, a 367. §-t alkalmazták. Bizonyos pedig az, hogy a kérdéses cselekmény e §§. egyike alá sem esik, tehát egészen mindegy, hogy a bíróság azok melyikét választja czégérül a bünösség megállapitása végett.

A csalás lényegéhez tartozik, hogy a megcsalt, ravasz fondorlattal való tévedésbeejtés folytán, olyan vagyoni haszontól esik el, amelyet az általa nyujtott ellenérték fejében jogosan megszerezhet s azáltal szenved kárt, hogy ettől elesik. Eszerint nem panaszkodhatik csalás miatt pl. az, akitől valaki azzal az ajánlkozással csal ki bizonyos pénzösszeget, hogy ellenségét megöli és kirabolja s az elrablott pénzt neki átadja, holott az ajánlkozó a cselekményt egyáltalában nem is akarta végrehajtani. Ez esetben a Curia sem állapitaná meg a csalást, de következetesen megállapitja egy más hasonló esetben. Valaki arról értesül, hogy X. hamis pénzt készit és valódi pénzért elád. Megalkuszik vele tehát, hogy 100 K valódi pénz ellenében tőle 1000 K hamis pénzt kap. A 100 K-t át is adja, de az 1000 K-t nem kapja meg, mert X. nem készit hamis pénzt, és nem is szándékozott ilyet szállitani. Miben különbözik ez az eset az előbbitől? És mégis a Curia következetesen megállapitja a csalást, ezzel ugyszólván kijelentve azt, hogy vagyoni értéknek tekinti a hamis pénzt, s hogy ennélfogva X. azáltal követte el a csalást, hogy hamis pénzt nem készitett és nem szállitott, holott bizonyos, hogy abban az esetben, ha teljesül az, amire a megcsaltnak mondott egyén a 100 K-t adta: ekkor mindketten pénzhamisitás, illetőleg hamis pénz forgalomba hozatala miatt, esetleg 5—10 évi fegyházzal volnának büntethetők. (Btk. 204. és 206. §§.)

A csalárd bukás egyik esete az, midőn a bukott vagyonához tartozó valamely értéktárgyat «elrejt» vagy «félretesz» (414. §. 1. p.). Vádlott vidéki kiskereskedő közvetlenül bukása előtt egy zsákba rakott csekély értékü bolti czikkeket éjjel a vele szemben levő rokona boltjába akarta átvinni, hogy azt ott elrejtse; de alig lépett ki saját boltjából, midőn az átjáró uton egy rendőr feltartóztatta, tőle a zsákot elvette s a községházához vitte. A zsákban volt czikkek később, mint a csődvagyonhoz tartozók eladattak. A védő ez esetben igy állitotta fel a kérdést. Minthogy vádlott az árut még sem el nem rejtette, sem félre nem tette, hanem csak megkisérelte az elrejtést, illetőleg félretételt: ennélfogva az elkövetett cselekmény a kisérlet fogalma alá esik. Ha tehát jogilag konstruálható a csalárd bukás kisérlete, ami legalább is kétséges: ugy vádlott emiatt büntetendő; ha pedig a csalárd bukást nem lehet megkisérleni, hanem csak elkövetni: ez esetben vádlott fölmentendő. A Curia nem volt elég bátor ahhoz, hogy a csalárd bukás tényálladékának keretén belül kisérletet konstruáljon — de arra sem volt hajlandó, hogy vádlottat felmentse. Elitélte tehát bevégzett csalárd bukás miatt, a törvény e kifejezését: «félretesz» — ugy értelmezvén, hogy mihelyt a tárgy félretétel czéljából helyéről elmozdittatik, a félretétel már be van végezve.

A német biró igy sohasem okoskodnék, hogy valakit elitélhessen.

Más ingatlan vagyonának jogtalan elfoglalása, vagy megrongálása stb., ha az okozott kár 5 frt értéket felülmul: vétség (Btk. 421. §.), ha pedig az okozott kár 5 frt értéket meg nem halad: kihágás (Ktk. 127. §.). Eszerint abban az esetben, ha a cselekmény kárt egyáltalában nem okozott: az nem is büntethető. A Curia mégis megállapitotta a 421. §. vétségét vádlott ellen, ki egy idegen ingatlant jogtalanul elfoglalt, de az alsófoku bíróságok ténymegállapitása szerint kárt egyáltalában nem okozott.

Több hasonló esetet sorolhatnék fel, amelyek azt bizonyitják, hogy a Curia lépten-nyomon túlteszi magát a törvényen abból a czélból, hogy valakit elitélhessen. Felhozhatnám különösen a Btk. 400. §-ának szertelen kiterjesztését oly esetekre, amelyek tényálladékát az épen nem födi. E §.

kétségtelen értelme az, hogy a nyilvánkönyvbe történt valótlan bejegyeztetésnek olyan tényre kell vonatkoznia, amelynek bizonyitására az illető nyilvánkönyv rendeltetve van. Igy pl. a telekkönyv nem szolgál a birtok vételárának és térmértékének bizonyitékául és igy az ezekre vonatkozó valótlan tények bejegyeztetése nem vonható a 400. §. alá. A részvénytársaság czégbejegyzésének sem az a rendeltetése, hogy az alaptőke tényleges befizetésének bizonyitékául szolgáljon; és mégis a budapesti kir. tábla egy nemrég letárgyalt ügyben a 400. §. alapján itélte el vádlottat amiatt, mert az alakitandó részvénytársaság igazgatóságának ideiglenesen bizonyos pénzösszeget bocsátott rendelkezésére a végett, hogy az alaptőke befizetése kimutatható s a részvénytársaság czége bejegyeztethető legyen, holott ez esetről expressis verbis a kereskedelmi törvény 218. §-ának 1. pontja rendelkezik.

Végig tekintve a szemelvényeken, melyeket a Curia gyakorlatából kiemeltem, arról kell meggyőződnünk, hogy nálunk épen ellenkezője történik annak, amit Stammler a német büntetőbiróságok gyakorlatából kiemelt. Ott nehány olyan vádlott szabadul a büntetéstől, aki a törvény rationális magyarázata mellett elitélendő volna: nálunk sok olyan vádlottat itélnek el, aki a törvény helyes alkalmazása mellett elitélhető nem volna. Természetes, hogy e végletek egyike sem elégitheti ki jogérzésünket, de megnyugtatóbbnak mégis azt a biráskodást kell tekintenünk, amely — bár helytelen fölmentések árán — emberi számitás szerint kizárja annak a lehetőségét, hogy valaki a törvény ellenére, e szempontból tehát ártatlanul elitéltessék.

A tanulság pedig ezekből az, hogy a bíróság ne vállalkozzék a törvényhozó szerepére, hanem alkalmazza a törvényt ugy, a hogy az megalkotva van, akármi legyen is annak következménye. A helyes törvénymagyarázat megadja annak a lehetőségét, hogy Stammler által ismertetett nevetséges eredmények kikerültessenek; de annyira már nem terjedhet a biró törvénymagyarázó joga, hogy ezen a réven pótolja a törvény hézagait és büntetést szabjon arra, aki helyes jogi megitélés szerint büntetendő volna ugyan, de a törvény szerint nem büntethető. A helyes judikatura mellett előálló hézagait a törvénynek szüntesse meg a törvényhozás, a bíróság pedig inkább megszoritólag, semmint kiterjesztőleg magyarázza a törvényt abban a kérdésben, hogy forog-e fenn büntetendő cselekmény.

Csak az nyujt biztositékot a birói önkény ellen.

Dr. Edvi Illés Károly.

Mit várhatnak a budapesti birák a lakbérrendezéstől?

Hónapok óta szállongott a hir, hogy a kormány már a folyó évi költségvetés keretében rendezni akarja az állam polgári alkalmazottainak lakbérét. A benfentesebbek azt is tudni vélték, hogy ez a rendezés akként fog történni, hogy már a folyó év harmadik negyedére ki-ki egy fizetési osztálylyal magasabb lakbért fog kapni, mint amilyen megilletné azt a fizetési osztályt, melybe az illető valójában tartozik.

Végre kipattant a valóság s a miniszterelnök a képviselőház pénzügyi bizottságában előterjesztette a kormánynak erre vonatkozó javaslatát, mely szerint a várva-várt lakbérrendezés akként fog megtörténni, hogy a folyó év utolsó — tehát nem a harmadik — negyedétől az állami tisztviselők, altisztek és szolgák Budapesten és Fiumében olyan lakáspénzeket kapnának, mint a megfelelő állásban levő államvasuti alkalmazottak, vidéken pedig a budapesti lakáspénzek 40—90%-a adatnék ki a 10 évről 10 évre megujitandó puhatolódzások alapján megállapitandó tényleges lakbéreknek megfelelően.

Az állami tisztviselőknek az 1893:IV., s illetve az 1904: I. tcz. értelmében megállapitott fizetési osztályainak beosztása lényegesen különbözik a M. Á. V. alkalmazottainak fizetési osztályaitól. Az utóbbiak lakbérilletményei tehát nem illenek bele az állami tisztviselők fizetési osztályaiba s igy amazoknak az utóbbiakra való alkalmazása több fizetési osztálynál lényeges korrekczióra szorul. Ez pedig az állam polgári alkalmazottjaira nézve aligha fog a kedvezőbb eshetőség szerint eligazittatni.

Ha tehát a lakbérilletmények rendezése a miniszterelnök által jelzett alapon történik, akkor az érdekelteket, de különösen a budapesti birákat ismét nagy csalódás fogja érni s igy nem jogosulatlan az a kérdés, hogy tulajdonképp miért veszik irányadóul a M. A. V. alkalmazottainak lakbérét s miért nem a katonatisztek eddigi vagy a fizetésrendezésüknél tervbe vett ujabb lakbérilletményeit?

Erre ugyan könnyü volna megfelelni, de hát ne bolygassuk ezt a kérdést, hanem lássuk csak, mit is várhatnak a Budapesten alkalmazott birák ettől a lakásbérrendezéstől?

Az V. fizetési osztály első fokozatába tartozó curiai birák 12,000 K fizetésének a M. Á. V. alkalmazottainak illetményeit szabályozó *A)* táblázat szerint a II. fizetési osztályba sorozott igazgatók fizetése felel meg, akiknek 2500 K évi lakbér jár. Az V. fizetési osztály első fokozatába sorozott curiai birák tehát, akiknek most 2000 K lakbérük van, 500 K lakbértöbbletre számithatnak.

Az ugyanazon fizetési osztály második fokozatába tartozó kollégáik azonban eme rendszer mellett már semmi előnyben sem részesülnének, mert az ő 10,000 K fizetésüknek az emlitett *A)* táblázat III. fizetési osztályának I. fokozata felel meg, amely szerint csak 2000 K lakbér jár, tehát annyi, mint amennyit a II. fokozatba tartozó curiai birák jelenleg is élveznek.

A VI. fizetési osztályba sorozott budapesti kir. itélőtáblai biráknak most 1600 K a lakbérük. Közülök az 5 évnél idősebb táblabirákat a fentebb emlitett *A)* táblázat IV. fizetési osztálya szerint, mely körülbelül az ő jelenlegi fizetési osztályuknak felel meg, 1800 K, tehát a mostaninál 200 K-val több lakbér illetné meg. De már az 5 évnél fiatalabb táblabirák, akiknek jelenleg szintén 1600 K a lakbérük, semmi előnyben sem részesülnének, mert az ő 6400 K évi fizetésük a szóban forgó *A)* táblázat V. fizetési osztályával egyezik, melyben pedig csak 1500 K, tehát 100 K-val kevesebb a lakbér.

Aránylag legelőnyösebb lesz a VII. fizetési osztályba tartozó budapesti kir. törvényszéki birák helyzete, mert, noha ezeket a III. fokozatban meghatározott 4800 K fizetésük után a mostani 1200 K lakbérük helyett a már többször emlitett *A)* táblázat VI. fizetési osztálya szerint csak 1250 K bér fogja illetni, az ugyanazon fizetési osztály I. és II. osztályába tartozó kir. törvényszéki birák már az eddigi 1200 K lakbér helyett az *A)* táblázat V. fizetési osztályának megfelelő 1500 K, vagyis 300 K-val több lakbérre számithatnak.

A VIII. fizetési osztályba sorozott törvényszéki birák közül csakis az első fokozatba tartozók kapnának 250 K-vai több lakbért, mert az ő fizetésük az A. táblázat VI. fizetés osztályának felel meg, melylyel 1250 K lakbér jár; mig az ugyanezen fizetési osztály I. és II. fokozatába tartozó kir. törvényszéki birák semmi előnyben sem részesülnének, mert ezeknek a fizetése az A. táblázat VII. fizetési osztályának felel meg, melyben 1000 K, tehát annyi a lakbér, mint jelenleg a birák VIII. fizetési osztályában.

A IX. fizetési osztályba tartozó albirák sem sokkal előnyösebb helyzetbe fognak jutni, mert az ő fizetésük a szóban forgó *A)* táblázat VIII. fizetési osztályának felel meg, mely szerint 800 K lakbér jár, tehát csupán 100 K-val több, mint amennyit az albirák jelenleg is kapnak.

Természetesen valamivel javulna a VII—IX. osztályba sorozott birák helyzete, ha a lakbérek emelésénél a fizetés s

a fizetés jellegével biró személyi pótjék mellett a müködési pótlékokat is számba vennék; de hát erre — a multak példáján okulva — alig lehet számitani.

Ezek után méltán felvethetjük azt a kérdést; lehet-e a birák lakbérrendezéséről beszélni, ha az állami polgári alkalmazottak lakbére csak a fentebbi arány szerint fog emeltetni? Ma, midőn a tényleges lakbérek *legalább* 40—50%-kal magasabbak, mint 15 évvel ezelőtt voltak! Azt hiszszük, nem.

Ezt a kérdést tehát nem igy kell megoldani, hanem legalább is ugy, mint azt az érdekeltek joggal várhatják, t. i. akként, hogy minden állami tisztviselő egy fizetési osztálylyal magasabb lakbért kapjon, mint amilyen most azt a fizetési osztályt illeti meg, amelybe tartozik.

Ez sem lesz valami ideális megoldás, mert hiszen köztudomásu, hogy Budapesten, még a külső városrészekben is egy három szobás lakásnak 1400—1600 K az évi bére; már pedig egy családos biró ennél kisebb lakásban nem lakhatik; tehát még igy is rá kellene fizetnie a lakbérére.

No de ezzel a kérdéssel még egy másik viszásság is megoldásra szorul, amelynek orvoslását nem lehet kirekeszteni a lakbérrendezés keretéből.

A budapesti kir. tábla s a m. kir. Curia biráinak ugyanis nincs hivatalos dolgozó szobájuk. Nekik tehát olyan lakást kell tartaniok, hogy abból egy szobát, amelynek a rendeltetésénél fogva világosnak s tágasnak is kell lennie, kizárólag a hivatalos czélokra használhassanak. Hogy ez milyen igazságtalan terhet ró az illető birákra, arról felesleges beszélni is, mert azt talán csak nem lehet elvitatni, hogy az államkincstár köteles arról is gondoskodni, hogy az alkalmazottjainak a hivatalos teendőik teljesitésére megfelő helyiség álljon a rendelkezésükre?

Egyedül a budapesti kir. táblánál s a m. kir. Curiánál alkalmazott birák azok az állami tisztviselők, akik maguk kénytelenek a hivatalos dolgozó szobájuk bérét fizetni, azt füteni és világitani is, anélkül, hogy ennek fejében az államkincstártól egy fillérnyi kárpótlást is kapnának.

Ennek a méltánytalanságnak igazságos orvoslása végett a budapesti kir. tábla birái évekkel ezelőtt több izben fordultak már az akkori igazságügyminiszterekhez s kérték, hogy megfelelő lakbérpótlékot kapjanak, amit azoknak a miniszteriumbeli tisztviselőknek, akik otthon végezték a hivatalos teendőiket, s a miniszteriumban nem volt hivatalos szobájuk, az illető miniszterük mindenkor ki is utalványozott.

Az akkori igazságügyminiszterek minden alkalommal be is látták e kérelem jogosultságát, de bizván abban, hogy a birák méltóságukon alulinak tartanák erélyesebben is követelni a jogos igényük teljesitését, mit sem tettek, s a biráknak be kellett érniök azzal az igérettel, hogy majd adandó alkalommal, mikor ez a kérdés is tárgyalható lesz, ezt a sérelmet is orvosolni fogják.

Reméljük, hogy az igazságügyminiszter ur, aki — ugy tudjuk — szivén viseli a birák sorsát, nem fogja elszalasztani a most kinálkozó alkalmat, amelynél jobbra alig lehet számitani, s gondoskodni fog arról, hogy ez a jogos kivánság is kielégitést nyerjen.

Végre is az a 60,000 K, amennyibe ennek a kérdésnek igazságos megoldása évenként kerülne, az államkincstár milliárdos költségvetéséhez viszonyitva elenyészően csekély azzal a legalább is 400 K többletkiadással szemben, amennyibe a budapesti kir. tábla és Curia biráinak egy szoba aránylagos évi bére, fütése és világitása kerül. ***

Törvényesek-e a tőzsdebirósági hármas tanácsok?

A budapesti áru- és értéktőzsde választott birósságának ügyforgalma az utóbbi években annyira meggyarapodott, hogy a tőzsdebiróság elbirálása alá bocsátott ügyek csak jelentékeny késedelemmel nyerhettek elintézést. A késedelemnek s az ennek nyomán felgyülemlett restancziáknak főoka az volt, hogy a tőzsdebiróság eljárási szabályai szerint az itélőtanácsoknak egy elnökből és négy biróból kellett alakulni, s ilyen öt tagból álló kellő számu szenatusokat a más elfoglaltsággal is biró tőzsdetanácsosok sorából nem lehetett összeállitani. Naponként rendszerint csak két tanács ült össze, két tanácscsal pedig lehetetlenség volt a rendkivüli mértékben felszaporodott ügyeket kellő gyorsasággal feldolgozni.

A felszaporodott restancziák feldolgozása végett és hogy a további torlódásoknak eleje vétessék, — a tanácsokat okvetlenül szaporitani kellett. A tanácsok szaporitására kinálkozó eszközök — a tanácsosok számának szaporitása, a tőzsdetanácson kivül álló tőzsdetagoknak a biráskodásba való bevonása és az öttagu szenatusok helyett kevesebb tagokból álló itélőtanácsok alakitása — közül a tőzsde tanácsa az utóbbit választotta, s a tőzsde ezidei közgyülésén háromtagu szenatusok alakitására irányuló inditványt terjesztett elő. A kereskedelmi miniszter a közgyülés vonatkozó határozatát 1908. évi április hó 2-án kelt 29,450 számu rendeletével jóváhagyta. A módositott tőzsdebirósági eljárás 8. §-a az itélőtanácsok alakitását következőkép szabályozza: «Háromtagu tanács alakul: 1. oly perekben, amelyeknek kizárólagos tárgya 2500 koronát meg nem haladó pénzkövetelés; 2. tekintet nélkül a per tárgyára *a)* oly perekben, amelyekben a bíróság valamelyik peres fél meg nem jelenése alapján hoz itéletet; *b)* ha a felek a bíróság előtt egyezséget kötnek. Az előbb fel nem sorolt esetekben öttagu tanács alakul. A felek azonban megegyezhetnek abban, hogy háromtagu tanács helyett öttagu, vagy öttagu tanács helyett háromtagu tanács alakuljon.»

A reform f. é. április hó 15-én életbe is lépett s bár üdvös hatása még az egész vonalon nem érezhető, máris kedvező perspektivát nyujt az ügyeknek a jövőben való gyors feldolgozására nézve.

Alig lépett azonban életbe az annyira óhajtott reform, kételyek merültek fel a tekintetben, vajjon a háromtagu szenatusok alakulása nem ütközik-e törvénybe, s vajjon ilyképen itéletei nem támadhatók-e meg? A kételkedők abból indulnak ki, hogy az 1868: LIV. tcz.-nek a választott bíróságokra vonatkozó határozmányai szerint a választott bíróságok itéleteinek joghatályosságához öt biró (egy elnök és négy biró) szükséges. Ha tehát a perrendtartásnak a választott bíróságokra vonatkozó intézkedései a tőzsdei választott bíróságra is alkalmazandók, akkor a háromtagu tanácsok alakitására vonatkozó eljárási szabály, illetve az azt kimondó közgyülési határozatot jóváhagyó miniszteri rendelet törvénybe ütközik. Az 1869: IV. tcz. 19. §-ának 2. bekezdése szerint: «a rendeletek törvényessége felett egyes jogesetekben a biró itél.» Az 1881: LIX. tcz. 96. §. *f)* pontja szerint pedig a tőzsdebiróság itéletei, ha a bíróság az itélet hozatalánál nem volt szabályszerüen alakitva, felfolyamodással megtámadhatók. Ha már most a háromtagu szenatusok alakulását szabályozó miniszteri rendelet törvénybe ütközik, akkor a háromtagu szenatusban itélkező bíróság szabálytalanul volt alakitva s igy itélete az 1881: LIX. tcz. 96. §. *f)* pontja alapján meg volna semmisitendő.

A kételkedők az 1870: II. tcz. 1. §-ára hivatkoznak, mely kimondja, hogy: «a pesti áru- és értéktőzsde bírósága, *mint választott bíróság*, hatóságára, hatáskörére és eljárására nézve — ugy, mint az az 1868: LIV. tcz. életbelépte előtt fennállott — a törvényhozás végleges intézkedéséig visszaállittatik». A törvény tehát kifejezetten azt mondja, hogy a pesti áru- és értéktőzsde bírósága, *mint választott bíróság* állittatik vissza. Tekintettel tehát arra, hogy a körülbelül félévvel ezen törvény hozatala előtt (1869 junius 1-én) életbelépett 1868: LIV. tcz. a választott bíróságok előtti eljárást részletesen szabályozta, közel fekszik az a feltevés, hogy akkor, amikor az 1870: II. tcz. a pesti áru- és értéktőzsde

bíróságát kifejezetten, *mint választott bíróságot* állitja vissza, a törvényhozó a választott bíróság alatt nem érthetett mást, mint a perrendtartás szabályozta választott bíróságot. Ezt a feltevést támogatná az is, hogy ha a törvényhozó a pesti áru- és értéktőzsdét és a vidéki termény- és gabonacsarnokok bíróságait nem akarta volna választott bíróságoknak tekinteni, és a választott bíróságok eljárását szabályozó törvényes szabályok uralma alá helyezni, akkor semmi szükség se lett volna annak külön hangsulyozására, hogy a pesti áru- és értéktőzsde és a vidéki termény- és gabonacsarnokok bíróságai, *mint választott bíróságok* állittatnak vissza, mert az emlitett bíróságok visszaállitása ennek hangsulyozása nélkül is világosan és félreérthetetlenül kimondottnak volna tekintendő. A törvényhozóról pedig azt feltételezni nem lehet és nem szabad, hogy szavainak komoly jelentőséget tulajdonitani nem kivánt.

Hogy az 1870. évi törvény a választott bíróságokra vonatkozó törvényes szabályokat a tőzsdebiróságra is kiterjeszteni akarta, arra nézve még a következőket is felhozzák. Az 1868. évi perrendtartás a tőzsdebiróság hatáskörét egyáltalán nem szabályozta, s igy a tőzsdebiróság határozatainak alaki érvényessége feletti ellenőrzést s azoknak a birás-kodás alapjait érintő kérdésekben jogorvoslatokkal való megtámadhatóságát sem tehette szabályozás tárgyává. A rendes birói szervezeten kivül álló, s az igazságszolgáltatás szervezeti garancziáival körül nem bástyázott bíróságoknak alakszerüségekhez nem kötött gyors itélkezése azonban nem nélkülözheti valamely felsőbb forum ellenőrzését. Ha ilyen bíróság pl. oly egyén ellen hoz itéletet, ki egyáltalán nem volt idézve, vagy ha pl. kiskoru, vagy egy jogi személy törvényes képviselőjének mellőzésével vonatott perbe, lehetetlen elzárni a feleket attól, hogy az itélet joghatályosságát meg ne támadhassák. Minthogy pedig az 1869 junius 1-én életbelépett 1868. évi perrendtartás a tőzsdebiróságról egyáltalán nem intézkedett, nem volt olyan forum, mely az 1870. évi II. tczikkel visszaállitott tőzsdebiróság itélkezésének alaki érvényessége felett őrködhetett volna. Az 1868. évi perrendtartásban természetesen hiába keresnők a tőzsdebiróság itéletei alapján való végrehajtásnak a szabályozását is. Az 1868. évi perrendtartás azonban részletesen szabályozta a választott bíróságok előtti eljárást, itéleteik megtámadhatóságának feltételeit és meghatározta azt is, hogy mely bíróságok illetékesek a választott bíróságok itéletei végrehajtásának elrendelésére. Az 1870 : II. tczikkel visszaállitott tőzsdebiróság és a vidéki termény- és gabonacsarnokok bíróságainak itélkezése sem nélkülözhette ezeket a garanciákat. Ámde a tőzsdebiróságot visszaállitó törvény sem tartalmazott idevonatkozó intézkedéseket. Akkor tehát, amikor a törvény a tőzsdebiróságot, mint választott bíróságot állitotta vissza, a tőzsdebiróság itélkezését és itéleteinek végrehajtását a választott bíróságokra vonatkozó törvényes szabályok uralma és védelme alá akarhatta helyezni.

A tőzsdebirósági reform törvényessége iránti, s a fentiekre alapitott kételyeket azonban sem az 1870 : II. tcz. 1. §-a szövegének egyéb részei, sem a törvény létrejöttének előzményei nem igazolják, a későbbi törvényhozás és judikatura pedig egyenesen megczáfolják.

Az 1870 : II. tcz. 1. §-a kimondja, hogy a pesti áru- és értéktőzsde birósága hatóságára, hatáskörére és *eljárására nézve ugy állittatik vissza, amint az az 1868 : LIV. tczikk életbelépte előtt fennállott.* Az 1868 : LIV. tcz. életbelépte előtt a tőzsdei választott biróság eljárását az 1865. évi november hó 24-én kelt udvari rendelvény alapján a m. kir. helytartótanácsnak 1865. évi december hó 7-én 93,068. sz. alatti intézvényével megerősitett tőzsderendszabályok 24—31. §-ai szabályozták. Ezen tőzsderendszabályok 25. §-a szerint a *tőzsdei választott bíróság a tőzsdeválasztmány öt tagjából áll.* A 29. §. pedig kimondotta, hogy: «a választott biróság által hozott itélet jogérvényes és végerejü; ellene sem a törvényes utrai térés a rendszeres bíróságok előtt, sem fölebbezés, sem más törvényes eszköz meg nem engedhető». Az 1870 : II. tcz. azáltal tehát, hogy az emlitett tőzsdei rendszabályoknak a tőzsdei választott bíróságokra vonatkozó részének érvényét visszaállitotta, ezek szerint pedig a tőzsdebiróság itéletei semmiféle jogorvoslattal megtámadhatók nem voltak, világos kifejezésre juttatta azt, hogy nem kivánta a választott bíróságokra vonatkozó törvényes intézkedéseket a tőzsdebiróságra kiterjeszteni s a tőzsdebiróság eljárását a választott bíróságok eljárására felállitott garanciák uralma és védelme alá helyezni. A törvénynek képviselőházi tárgyalásakor Gorove István közmunka és közlekedésügyi miniszter és Hódossy Imre, a törvényjavaslat előadója is hangsulyozták, hogy a pesti tőzsdebiróság eljárására nézve kizárólag annak érvényükbe visszahelyezett alapszabályai az irányadók. A perperrendtartási novella (1881 : LIX. tcz.) az 1870 : II. tcz. által visszaállitott budapesti áru- és értéktőzsde, valamint a vidéki termény- és gabonacsarnokok külön bíróságainak hatáskörét, határozataiknak jogorvoslattal való megtámadhatását részletesen szabályozta, s megállapitotta a végrehajtás elrendelésére hivatott bíróságot is. A perrendtartási novella kifejezetten az 1870 : II. tcz. által visszaállitott *külön bíróságokról* szól s evvel, valamint részletes intézkedéseivel, minden kétséget kizáró módon tisztázta azt, hogy a tőzsdebiróságot a perrendtartásban szabályozott választott bíróságokkal azonositani nem lehet.

Helyesen mondta ki tehát a kir. Curia 53. sz. teljesülési határozatában, hogy a tőzsdebiróság és a vidéki termény- és gabonacsarnokok bíróságai: «*ugy szervezetük és alakulásuk, mint hatáskörük és eljárásukra nézve, egészen más tekintet alá esnek, mint az 1868 : LIV. tcz. 9. czimének III. fejezetében szabályozott választott bíróságok*, és mert az 1881 : LIX. tcz. 94. § ában emlitett kivételes bíróságok, mint amelyek bizonyos meghatározott ügyekben egyáltalában a felek alávetése nélkül is birnak hatáskörrel, *állandó bíróságoknak tekintendők*». De a kir. Curia ezen teljesülési határozatában nem döntötte el és nem is dönthette el azt a kérdést, vajjon az 1870 : II. tcz. 1. §-a fentartotta-e az 1868. évi perrendtartás életbeléptetését megelőzőleg hatályban volt tőzsdebirósági eljárási szabályoknak az öttagu birói tanácsok alakitását rendelő intézkedéseit?

A perrendtartási novella kifejezetten utal arra, hogy az 1870 : II. tcz. által visszaálitott bíróságok hatáskörét és eljárását teszi szabályozás tárgyává. Az 1870 : II. tcz. 1. §-a pedig a pesti tőzsdebiróságot az 1865. évi tőzsderendszabályokkal tehát öttagu szenátusaival együtt, állitotta vissza. Hogy a törvényhozás szándékában állott az ötös szenátusok fentartása, az kitünik abból is, hogy a törvénynek képviselőházi tárgyalása alkalmával Gorove miniszter kijelentette, «hogyha a bíróságok összeállitásánál a szabálytóli eltérés iránt panasz terjesztetnék hozzám, akkor igenis, a tőzsde és a Lloyd-társulatokat utasitanám, hogy *a bíróságok összeállitásánál tartsák meg azon szabályokat, melyek ezen bíróságok összeállitására vonatkoznak*». A miniszter ezen kijelentése ellentmondásra nem talált. Az 1881 : LIX. tcz. által is az 1865-iki tőzsdebirósági eljárási szabályoknak csak azon részei tekinthetők hatályon kivül helyezetteknek, melyek ezen törvényben ellenkező szabályozást nyertek. Az ötös tanácsokat azonban a törvény sem el nem törölte, sem a tanácsok összeállitását külön szabályozás tárgyává nem tette. Ilyen körülmények között tehát nem lehet alaptalanoknak tekinteni azoknak aggályait, akik azon a véleményen vannak, hogy az ötös tanácsoknak léte törvény parancsán alapszik s hogy akkor, amikor a kereskedelmi miniszter a tőzsdének a hármas szenátusokra vonatkozó közgyülési határozatához hozzájárult: a magyar birói szervezet kiegészitő részét képező tőzsdebiróság belső szervezetét változtatta meg, noha a birói szer-

vezeten bármiféle változtatást csak a törvényhozás eszközölhet s noha fennálló törvényeket is csak törvénynyel lehet megváltoztatni. *Nagy Ferencz* 1889-ben, tehát a perrendtartási novella hozatala és életbelépte után megjelent perjogi müvében azt mondja, hogy a tőzsdebiróság annyiban a választott bíróság fogalma alá esik, «amennyiben az egyes esetekben itélő birák a tőzsdetanács kebeléből ugyanazon számban s éppugy a felek által választatnak, mint a közönséges választott bíróságnál». Tekintettel azonban arra, hogy a perrendtartási novella az 1870. évi törvénynyel visszaállitott tőzsdebiróságot állandó és a birói szervezetnek kiegészitő külön alkatrészévé avatta, nem állhat meg Nagy Ferencz azon nézete, hogy a tőzsdebiróság bárminő vonatkozásban is perrendszerü értelemben vett választott bíróságnak volna tekintendő. De Nagy Ferencznek, e kiváló jogtudósunknak véleménye is igazolásául szolgál azoknak, akik a tőzsdebirósági itélőtanácsok reformjának törvényességében kételkednek. Mig azonban azokat a kételyeket, melyek a tőzsdebiróságnak állitólagos választott birósági jellegére alapitvák, a kir. Curia, jogszolgáltatásunk legfelsőbb őre, 53. sz. teljesülési határozatával eloszlatta, az a kérdés, hogy a tőzsdebirósági ötös tanácsok birói szervezetünknek törvénybe iktatott intézményét képezik-e, eldöntve nincsen. Már pedig ezt a kérdést el kell dönteni s a hármas szenátusok törvényessége iránt felmerült alapos kételyeket félreértést nem türő módon el kell oszlatni. Ezt kivánja nemcsak a reform czélja: a tőzsdebirósági eljárásnak törvényesség szempontjából megtámadhatatlan itéletek hozatala általi gyorsitása, hanem a birói szervezetnek a kormányhatalomtól való függetlenségének és érinthetetlenségének sarkalatos alkotmányjogi princzipiuma is! Az utolsó szó e kérdésben a kir. Curiát illeti meg, mely ha a hármas szenátusok döntéseit törvénybe ütközőknek fogja deklarálni, nem marad más hátra, mint az, hogy törvényhozási uton kell megvalósitani a tőzsdebiróság szervezetének az eljárás gyorsitása érdekében szükséges reformját.

Dr. Rédei József,
budapesti ügyvéd.

Csődeljárásunk bajai.

A *Jogtudományi Közlöny* 17. számában Gallia Béla törvényszéki biró ur tollából e czimen megjelent igen figyelemreméltó és tanulságos czikkre legyen szabad reflexióimat a következőkben megtenni.

Teljesen igaza van czikkirónak abban a tekintetben, hogy csődeljárásunk a leggyakrabban ugyszólván egészen sikertelen. Éppen ezért helyesnek tartom a czikkiró azon conclusióját, hogy e bajok orvoslása czéljából minden lehetőt meg kell tenni.

A czikkiró által javaslatba hozott orvoslási módozatot azonban sajnálatomra nem tartom elégségesnek a bajok szanálására az alább kifejtett okokból.

Való ugyan, hogy az elmélet és gyakorlat egyaránt fáradoznak a csődeljárás feleslegessé tételén egyrészt a csődönkivüli kényszeregyezség, és másrészt a csődönkivüli megtámadás intézményének megvalósitásával. Azonban ez a fáradozás csak meddő kisérlet a csődeljárás teljes kiküszöbölésére. Amint ezt a czikkiró is elismeri.

Nálunk nincs is sok remény arra, hogy akár a csődönkivüli egyezségi eljárás, akár a csődönkivüli megtámadás intézménye most hamarosan törvényhozási uton meg fog valósittatni. Nincs sok remény pedig azért, mert a hasonló törvényjavaslat Németországban annak idején 1873-ban és 1875-ben nem lett törvénynyé.

Már pedig törvényhozásunkat illetően csaknem szabályként lehet felállitani azt a tételt, hogy nálunk valamely jogintézmény csak akkor lesz törvényhozásunk utján megvalósitva, ha az külföldön és pedig Németországban vagy Ausztriában már be lett hozva. Sőt a külfödi jogintézményeket — sajnos — rendszerint akkor szoktuk magunkévá tenni, amikor azok már külföldön a gyakorlati életben rossznak bizonyultak.

Nem akarok itt a csődönkivüli kényszeregyezség és megtámadás kérdésével bővebben foglalkozni, mert az jelen fejtegetésem keretét igen meghaladná. Hanem csak azon véleményemnek óhajtok kifejezést adni, miképp én nem sok sikert várok e két intézmény megvalósitásától. Nem pedig azért, mert hazai hitelviszonyainkat, különösen pedig kereskedői erkölcseinket nem látom kellő érettnek és szilárdnak arra, hogy annak talajában ezen ujabbi intézmények a kivánt gyümölcsöt megteremjék.

A bajok orvoslása érdekében tehát jelen csődeljárásunk szemelőtt tartásával és annak keretében kell gondoskodnunk, mivel a csődtörvénynek már 1892. évben tervbe vett novelláris módositására sincsen egy jó ideig kilátásunk.

Igaz, hogy a csődeljárás rendkivül költséges, és hogy a költségek legnagyobb részét a tömeggondnok okozza. Ámde igen egyoldalu az a nézet, hogy legfőképpen és csaknem egyedül ez a körülmény okozza a csődvagyon csökkenését, valamint a csődeljárás hosszadalmasságát és sikertelenségét.

Szerény véleményem szerint másutt is fekszik itt a baj. Nemcsak a tömeggondnoki költségek túltengésében, mert hiszen ez ellen ott van a birói beavatkozás és megállapitás lehetősége, ami igen gyakran a kellő mértékre szállitja le a tömeggondnok költségigényeit. Ezt az állitást azt hiszem nem kell bizonyitani azok előtt, akik a birói megállapitás mértékét kellően ismerik. De lássuk a dolgot egy kissé más világitásban.

A csődeljárás egyik neme a kényszerkielégitési eljárásnak. Nézzük, hogy állunk a kényszerkielégitési eljárás más nemeivel. Tudjuk a gyakorlati életből nagyon jól, hogy a hitelező vagy hitelezők a rendes kielégitési végrehajtás utján is rendszerint alig-alig kapnak követeléseikre valami csekély kielégitést. És azt is jól tudjuk, hogy ez nem az eljárás drága és költséges volta, hanem inkább azon körülmény miatt van, mert a kielégitési alapul szolgáló ingó vagy ingatlan tárgyak értékesitése ugyszólván illuzórius. Az árverésen olyan olcsó, olyan potom ár érhető el, hogy az az ingóknál rendszerint az árverési költségek fedezésére, no meg a házbérhátralékra sem elég, ingatlanoknál pedig az első helyen betáblázott jelzálogos hitelező követelése által teljesen kimerittetik.

Éppen igy, sőt még rosszabbul állunk a csődeljárásban a csődtömeg értékesitésével. Pedig a csődeljárás sikere egyedül azon fordul meg, hogy a tömeg a lehető legjobban és lehető legmagasabb ár mellett mielőbb értékesittessék. Ámde, aki ismeri a gyakorlati élet alakulatait, annak szomoruan kellett tapasztalnia azt, hogy mennyire nehéz és sokszor lehetetlen feladat a tömeg kellő értékesitése.

Ugyanis, amint a rendes kielégitési árverésen szemben találjuk magunkat az ugynevezett árverési hiénákkal és olcsó Jánosokkal, épp ugy alakulnak a csődeljárásban velünk szemben ringek vagy kartellek, amelyeknek czélja a tömeget potom pénzen kezükbe kaparitani, és a nyereségen osztozni. Nagyon ritka eset az, hogy a tömeggondnok ezen ringek és kartellek ellen kellően tud védekezni, és a tömeget sikerül neki jól értékesiteni. És akkor is olyan fortélylyal kell dolgoznia, ami valósággal heroismus a mai zürzavaros és laza erkölcsi fogalmak uralma alatt.

Hogy erészben egy gyakorlati példával szolgáljak, elmondom, amit egy kiváló jogászunknak csődtömeggondnoki müködése idejében tennie kellett, hogy a tömegnek jó eladását a versenytárgyaláson biztositsa.

Egyenesen a megvesztegetés gyanuját kellett hordania a csődtömeg értékesitésének megtörténtéig. Ugyanis, amint sejtelme világossá lett, hogy egy ringgel áll szemben, látszó-

lag elfogadta a ring egyik tagjától a sápot, melyet neki azon czélból adtak át, hogy a közülök legtöbbet ajánló tényleg circa 2000 K-ért megkaphassa a tömeget. Igy megtudván a ring tagjainak ajánlatát és más uton értesülvén közvetlenül egy nagy czégnek komoly vételi szándékáról, amely szerint ez 10,000 K-t volt hajlandó a tömegért megadni, nevezett tömeggondnokunk a legnagyobb komolysággal elfogadta a megvesztegetési összeget, s azt, minden eshetőségre gondolva, történetének és átadójának megirásával boritékba lepecsételve eltette. Ezek után megnyugtatva a ring tagjait, a legnagyobb titoktartással őrizte a 10,000 K-s vételi ajánlatról való tudomását, és azt, hogy ez kitől eredhet, nehogy a jó emberek a náluk ismert eszközökkel ezen 10,000 K-s ajánlatot meghiusitsák. Igy aztán megtétetvén a 10,000 K-s ajánlat, melyért a tömeg jó áron értékesittetett, a tömeggondnok ajánlatostól és sápostól együtt szinte élvezettel kilökte a ring tagjait, akik ez egyszer rajtavesztettek a turpisságon.

Szóval a csődvagyon csökkenését és a csődeljárás sikertelenségét, ott ahol a csődnyitás idejében még van tisztességes fedezet — mert hiszen csak erről az esetről lehet beszélni — inkább a csődtömeg értékesitésének nehéz problemája okozza, mint a tömeggondnoki költségek tulságos volta. De ezen a bajon hogyan lehessen segiteni, azt nagyon nehéz megmondani. Mert hiszen a vevőközönségben már hitté emelkedett és nyilt követeléssé fajult az a nézet, hogy a csődtömegárut potom pénzért kell neki megkapnia. Ezzel szemben pedig csaknem teljesen közömbös az, hogy ki a tömeggondnok? ügyvéd e vagy szakertő vagyonkezelő?

Részemről szintén ellene vagyok a tömeggondnoki tiszt bifurkációjának és fakultativvá tételének. Ugyanazon okokból, mint a czikkiró és mert még élénken emlékezetemben van a bécsi ügyvédi kamarának f. évi február havában hozott határozata a kereskedő csődtömeggondnok ellen. Ezen határozat indokolása között a több helyes érv közül leginkább megragadta figyelmemet azon tapasztalati tény, hogy tekintélyes kereskedő nem vállalkozik a tömeggondnokságra és emellett igen gyakori, hogy a kereskedő tömeggondnok maga is csődbe jut. De nem vagyok barátja annak sem, hogy a csődválasztmány kereskedői csődök esetében kereskedőkből álló többségből alakittassék. Mert a kereskedői elem tulságos beavatkozása jogi tudásuk hiányában rendkivül nehézkessé tenné a csődeljárást, amelynek jósága és sikere nem éppen annak gyorsaságától függ.

Minthogy tehát a csődvagyon csökkenésének és a csődeljárás sikertelenségének okát másban is látom, mint a czikkiró, habár elismerem, hogy kiváló elmeéllel megirt czikkében sok igazság foglaltatik, természetesen a baj orvoslására általa javaslatba hozott módozatot, t. i. a tömeggondnoki dijak és költségek apasztását sem tartom olyan egyedüli panaczeának, amely egymagában a várt kedvező eredményre vezethetne. Helyesnek tartom ugyan azt a tendenciát, amely tiltakozik az ellen, hogy a csődvagyont, ami elvégre is a hitelezőké, ne a tömeggondnok vigye el. Hiszen a helyes erkölcsi fogalmakkal és lelkiismerettel nem is egyezik az meg, hogy a tömeggondnok elharácsolja a csődvagyont. Ezt én mindig igy fogtam fel és hogy ezen elvemhez a gyakorlatban is következetes voltam, legyen szabad az önreklám gyanujának látszata nélkül felhoznom, hogy egy izben a pestvidéki kir. törvényszék rendelt ki egy vidéki szatócsüzlet részére tömeggondnoknak. A tömegvagyon értékesitése és a kint levő apró követelések behajtása esetén a 3824/1900. polg. szám alatt bíróilag jóváhagyott végfelosztási terv szerint 63%-nyi quotát juttattam a hitelezőknek. Pedig ez a csőd nem az 1840. évi csődtörvény uralma alatt nyittatott és folyt le, amely időben a czikkiró szerint a «nehéz eljárás daczára sem volt ritka az 50%-os quóta.»

Látnivaló a mondottakból, hogy érvényben levő csődeljárásunk sem olyan rossz, hogy a törvény helyes és lelkiismeretes kezelése mellett kellő eredményt ne lehetne elérni. Egy kissé túlzottnak tartom tehát a czikkiró azon nézetét, hogy «csődtörvényünk rendszere csődöt mondott volna, és hogy jobb volt a régi 1840-iki törvény». Talán helyesebben akként állithatnánk fel a tételt, hogy a régi törvény rosszabb volt ugyan, mint az utóbbi, 1881:XVII. tcz., de amannak uralma alatt mégis kedvezőbb eredményekkel találkozunk, mert akkor még az emberek voltak jobbak.

Érvényben levő csődeljárásunk védelmére legyen szabad ide iktatni a csődtörvény módositásáról szóló 1892. évi 4444. sz. igazságügyminiszteri törvényjavaslat következő indokolását:

«Ha az 1881:XVII. tcz. tekintetében a 10 éves gyakorlat következményeit levonjuk, akkor konstatálható az, hogy ámbátor mindazon várakozások, melyek ezen törvény alkotásához annak idején füződtek, teljesedésbe nem mentek, mint kétségtelen tény elismertetik ugy jogászi, mint kereskedői körökben, hogy az 1881:XVII. tcz. általában helyes és sikerültebb alkotásnak tekinthető, mely az előbbi állapottal szemben lényeges haladást jelent. Minden csődtörvénynek végczélja az, hogy a hitelezők minél gyorsabban és minél kevesebb költség árán kapják meg a csődtömegből reájuk jutó hányadot. Az 1881:XVII. tcz., ha ezen czélt teljességben nem is érte el, mindenesetre egy, az előbbeni állapottól előnyösen elütő helyzetet teremtett és túlzás nélkül állithatni, hogy a hitelviszonyoknak az utolsó évtizedben tapasztalt megszilárdulásában és a kereskedelmi erkölcsök fejlesztésében az 1881:XVII. tcz.-nek is megvan a maga osztályrésze. Mindezek folyományaként az 1881:XVII. tcz. gyökeres megváltoztatásának szüksége annál kevésbbé forog fenn, mert ezen törvények alapelvei a gyakorlatban helyesnek bizonyultak.»

Nézetem szerint tehát a mutatkozó bajok orvoslására elegendő lenne a csődtörvény szigorubb és merészebb kezelése és különösen a csődeljárás gyors lefolyásának biztositása, aminek módja és lehetősége egyedül a bíróság kezébe van letéve. Nem szándékozom vádat emelni a birói eljárás ellen, de mégsem hagyhatom szó nélkül, miképp a gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy a birói eljárás lassu és nehézkes volta, sokszor a törvény kezelésében mutatkozó félénkség ad időt, alkalmat és bátorságot arra, hogy az emberek a legjobb törvény intenczióit és rendelkezéseit is meghiusitsák.

Dr. Fráter Béla.

A kir. ügyész és a közigazgatás.*

Az eddigiek értelmében levont végső konzekvenczianak kapcsán, amely egyuttal a kir. ügyészség munkakörének a mi sajátlagos viszonyaink talajából történt és igy a mi körülményeinknek megfelelő szerves kifejlődését is mutatja, keresés nélkül is megtaláljuk a feleletet arra, vajjon a közigazgatás mely területein érvényesülhet leginkább és legüdvösebb eredménynyel a kir. ügyésznek most körülirt tevékenysége?

Mindenesetre legelső sorban azokon a — sajnos — tág és számos tereken, ahol államiságunk és főleg annak magyar nemzeti jellege kifejezésre jóformán sehogy sem tud jutni; ott, ahol az ujra való konszolidáczió állapotában levő magyar államiság a maga akaratát és czéljait nemcsak megvalósitani, de azoknak még tiszteletet parancsoló érzetét sem tudja fölkelteni; ott, hol az állam- és nemzetellenes, mindegyre fenyegetőbb irányzatok és állapotok államiságunk megerősitése szempontjából a legégetőbb szükségszerüség, a legnélkülözhetlenebb föltétel gyanánt követelik meg azt, hogy az államot képviselő végrehajtó hatalom tőle függő czéljait és akaratát mindenkor erélyesen és hüségesen végrehajtani, vagy legalább képviselni képes és kész kormányközegek tevékenységére föltétlenül számithasson, és azok szolgálatait czéljainak elérésére megfelelőképp fölhasználhassa.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 16. és 17. számban.

Hogy erre a nagy és szomoru területre, amelyen a magyarságétól merőben elütő, attól egészen különálló világot alkotó egyházi, kulturális, gazdasági és önkormányzati igazgatási hatóságok és szervek mindmegannyi ellenséges várak emelkednek, és sokasodnak, hogy ennek az ellenséges területnek egy pontjára — példaképpen — a mi szempontunkból is némi világosságot bocsássunk, megint a gyakorlati élet szükségletei által kikényszeritett intézkedések gyujtotta fáklyák fényét használjuk föl utmutatóul.

Az állami elemi iskolai tanitók fegyelmi ügyeiben (1907. évi XXVI. tcz. 14. §., 73,776/1907. V. M. számu szabályzat) a kir. ügyész már nemcsak irásbeli inditványt terjeszt elő a közigazgatási bizottság elé, hanem a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya, mint fegyelmi bíróság előtt tartott tárgyaláson megjelenni és résztvenni tartozik, ha a tárgyalás megtartását inditványozta. Itt a bizonyitás kiegészitését kérheti, a bünösség stb. kérdésében indokolt szóbeli előterjesztést tesz, a védelem érveire megjegyzéseket tehet, az itéletet megföllebbezheti. A kir. ügyész tevékenységének ilyen módon történt fokozását, intenzivebbé tételét a gyakorlati élet tapasztalatai szükségessé tették annak daczára, hogy az állami tanitó egész müködésével szemben a kormánynak a maga szakközegei utján, az ellene folyamatba tett fegyelmi eljárás fölött pedig külön még a főispán utján módjában áll a maga befolyását érvényesiteni (a főispán mindig fölterjesztheti az ügyet fölülvizsgálat végett a miniszterhez). Es ehhez a szükséghez képest a kir. ügyész müködési körének a kiterjesztése rendeleti uton a 73,776/1907. V. M. rendelettel megállapitott fegyelmi szabályzat utján meg is történt.

Ha tehát a viszonyok megkövetelték azt, hogy az állami végrehajtó hatalom közegei által mindenesetre jobban és könnyebben ellenőrizhető állami tanitók fegyelmi ügyeinek lebonyolitásába az állami érdekek hathatósabb érvényesitése végett a kir. ügyész fokozottabb mértékben bevonassék, vajjon nem még sokkal indokoltabb és szükségesebb e az, hogy az államügyész az egész müködésükben kevésbbé ellenőrzött, és éppen ezért sokkal veszedelmesebbé válható községi és hitfelekezeti tanitók ellen nemzeti érdekekbe ütköző cselekményeik miatt folyamatba tett közigazgatási (fegyelmi) eljárások lefolytatásába ennél is nagyobb mértékben belevonassék? Értem itt különösen azokat az eseteket, amikor az emlitett tanitóknak az 1907 : XXVII. tcz. 22. §-ának 1. *a)—e)* pontjában részletezett állam- és társadalomellenes üzelmei miatt a vallás- és közoktatásügyi miniszter intézkedési és rendelkezési joga lép előtérbe; amikor például a veszélyben forgó állami érdekek megvédése végett a miniszter a renitens hitfelekezeti hatóság intézkedéseivel szemben maga veszi kezébe az ügyet, maga rendel el eljárást (1907 : XXVII. tcz. 23., 24. §.); vagy mikor a vallás és közoktatásügyi miniszter több népiskola fölött rendelkezési joggal biró nem állami iskolai hatóság államellenes aktiv jellegü tevékenysége folytán külön miniszteri biztos kiküldését látja szükségesnek (ugyane törvény 26. §., 76,000/1907. V. M. számu utasitás 48. §.).

Nem kézenfekvő-e ilyen esetekben az, hogy az állam és társadalom ellen intézett hasonló támadások megtorlására irányuló kormányzati intézkedések intenczióinak megvalósitását a miniszter által elrendelt eljárásban, jelesül magánál az adatokat összegyüjtő vizsgálatnál való részvétele — támogató, esetleg irányitó közremüködése — utján kiválóan előmozditja és elsősorban biztositathatja az a kormányközeg, akinek vérébe ment át az összesség, az állam érdekeinek minden téren való képviselete és megvédése, és aki ebbeli életczéljának a betöltésére minden más hatóságét felülmuló képességekkel és eszközökkel rendelkezik. Mert ha a kereskedelmi vétség megtorlására irányuló, és a kir. bíróság által folytatott vizsgálatot «a közérdek szempontjából ellenőrizni» köteles a kir. ügyész (1906. T. 215/6. I. M. sz. rendelet 6. §-a), akkor bizonyára még sokkal inkább hivatva kell lennie az államérdekek ellenőrzésére a föntebb emlitett és bizonyos fokban máris az ő befolyásának a körébe vont közigazgatási eljárások során.

És ami áll — sajnos, csak egyik példa gyanánt — a tanitók tekintetében fölhozott esetekre, az áll a hasonló jellegü és irányzatu fölsőbb tanintézetekre és a nemzetiségek külön életének minden olyan vonatkozására, amely valamely módon a magyar kulturától, a magyar társadalomtól való elidegenités és elválasztás, végső eredmény gyanánt pedig a magyar államtól való elszakadás czéljait szolgálja.

Az ezek ellen való harczban az állam legerősebb fegyvere a czéltudatos, erélyes és megbizható közigazgatás; ilyen küzdelem sikeres megvivására alkalmas közigazgatást azonban ott, ahol egyházi, kulturális, gazdasági, sőt politikai igazgatási (községi) közhatóságok is a legkiterjedtebb önkormányzati jogokat élvező nemzetiségi többségek hatalmában vannak, megfelelő állami vagyis kormányközegek nélkül képzelni sem lehet. Már pedig a magyar állam nincsen annyira bővében az ilyen közegeknek, hogy közülök bármelyiknek az igénybevételéről is lemondhatna és bizonyára legkevésbbé mondhat le egyik legkipróbáltabb és legjobban bevált intézménye, illetve közege szolgálatainak e téren való fölhasználásáról. Azok az autonomiák, melyekről föntebb szó volt, minden oldalról a legerélyesebb és legintenzivebb ellenőrzést hivják ki. Az a czél pedig, melyet a jelzett beavatkozás elérni akar, bizonyára olyan, melyet mindenkinek méltányolnia és helyesnek felismernie kell, akiben az állam érdekei iránt csak a legkisebb érzék is lakozik. A független bíróságnál, melynél pedig formális vizsgálatot tarthat a kir. ügyész, nem lehet féltettebb és érzékenyebb semmiféle autonomia sem.

Ezek mellett fölösleges is talán külön kiemelni, mennyire indokolt és szükséges annak az irányzatnak a további következetes fentartása, melynek értelmében a közigazgatási állami tisztviselők fegyelmi ügyeiben a kir. ügyész képviselje a közvádat. Sőt a föntebb előadottaknak megfelelően indokoltnak kell tekintenünk azt is, hogy a nem állami közigazgatási tisztviselők fegyelmi ügyeinek ellátásában, amely ügyekben a közvádlói teendőket nem a kir. ügyész teljesiti, az utóbbi akár a vizsgálat körül, akár a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának tagjaként a biráskodásban részt vehessen. Fontos és el nem hárithatő ok ennek utját nem állhatja, czélszerüsége és az állami közérdek szempontjából is üdvös volta pedig nyilvánvaló.

Ugyancsak tapasztalati adatok nagyon indokoltnak mutatják annak a megengedését, hogy a rendőri büntető biráskodásba, a közigazgatási hatóságok előtt folyó kihágási eljárásba szükség esetén közérdekből a kir. ügyész is beavatkozhassék (1901 : XX. tcz. 22. §.). A erdei kihágásokat illetően — amint ezt láttuk — ez már meg is történt.

Elvi szempontból egyre megy az, vajjon fegyelmi, vagy főfelügyeleti hatáskörében, egyik vagy másik téren felmerülő teendőnek, czéljainak megvalósitására használja-e fel eszközül a legfőbb kormányhatalom a kir. ügyészt. Mert hiszen a fegyelmi eljárás is lényegében közigazgatási, illetve igazgatási eljárás, melynek során a kir. ügyész nem az igazságügyminiszter, hanem az illető kormányzati ág miniszterének megbizottjaként, és az utóbbi intenczióinak megfelelően képviseli a megtámadott közérdeket. Az igazságszolgáltatás és közigazgatás elválasztásának elve tehát az életben, a valóságban csak olyan értelemben nyer érvényesülést, hogy a közigazgatás, az igazságszolgáltatás, a szorosan vett itélkezéssel kapcsolatos birói teendők dolgába nem avatkozhatik bele; nem jelentheti azonban azt, hogy az igazságszolgáltatásnak egyik, javarészben amugy is igazgatási teendőket végző közege egyuttal a közigazgatás birodalmában is ne találhatna érvényesülésének megfelelő talajt.

A hatalmi és hatáskörök megzavarását ez épp olyan kevéssé jelenti, mint amennyire nem mondható a közigazgatás, illetve a végrehajtó hatalom részéről az igazságszolgáltatás menetébe való beleavatkozásnak az, hogy a közigazgatási bizottság az igazságügyi szaknak egy tisztán igazgatási ágában ellenőrzést és fegyelmi biráskodást gyakorolhat és ez utóbbival kapcsolatban pl. a fogházfelügyelő ellen fegyelmi eljárást rendelhet el, az utóbbit állásától fel is függeszthetí, sőt a kir. ügyésznek is (a fegyelmi vizsgálat dolgában) kötelező megbizást adhat.

Amig ugyanis egyrészről üdvös hatásunak mutatkozott állami intézmények (letartóztatási intézetek) ellenőrzése körül a társadalmi, szabadabb, elfogulatlanabb elemek érvényesülésének tért engedni, addig másrészről az állam érdeke megkövetelte azt, hogy az állam a maga igazságügyi közege utján viszont közigazgatási ügyekben gyakorolhassa a körülmények és viszonyok alakulásához képest szükségesnek vélt befolyást.

Mindez tehát megerősitése föntebb jelzett álláspontunknak, mely szerint a kir. ügyészség mostani szervezete és jelenlegi szolgálati viszonyai mellett is meg van a lehetősége annak, hogy bizonyos garanciák kapcsán a kir. ügyészség tevékenysége a közigazgatás területén is helyt foglalhasson, sőt, hogy az ügyészség szervezete és hivatása szinte reá utalja a legfőbb közkormányzati hatalmat arra, hogy szolgálatait az állami kormányzatnak ebben a vonatkozásában is igénybe vegye.

És a közigazgatás dolgaiban való közremüködése egész vonalán is élesen kidomborodik a kir. ügyészség intézményének két legjellegzetesebb tulajdonsága, amely továbbfejlődésének az utját és irányát is minden körülmények között megszabja: az egyik a végrehajtó hatalomtól való függése; a másik pedig az, hogy tevékenységének minden körülmények között ugyanegy az alapja és czélja, t. i. az állam érdekeinek a képviselete, megvédése és érvényre juttatása.

Dr. Töreky Géza,
kir. törvényszéki biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A nem felebbezhető elsőfoku törvényszéki itélet ellen használható semmiségi panaszról.

A bünvádi perrendtartásnak egy világos csak kissé elrejtett s emiatt a gyakorlatban gyakran elfelejtett vagy tán észre sem vett rendelkezésére óhajtom e sorokkal a jogászközönség figyelmét felhivni.

Vonatkozik e rendelkezés a semmiségi panasz használatára azokban az esetekben, melyekben a BP. 381. §. 2. pontja a felebbezést kizárja.

E kizáró intézkedés alkalmazása két esetben jöhet szóba, t. i. két esetben hozhat a törvényszék elsőfokon itéletet járásbiróság vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozó büncselekmény felett. Az egyik eset előállhat ügyek egyesitése folytán (BP. 19. §.), midőn ugyanazt az egyént több büncselekmény terheli s a törvényszék itél egyébként járásbiróság, vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozó ügyben azért, mert az ugyanazon egyén által elkövetett sulyosabb cselekmény elbirálása az ő hatáskörébe tartozik.

A másik eset, midőn a vád eredetileg oly sulyu volt, hogy a főtárgyalás megtartása a törvényszék hatáskörébe tartozott, de a vádló a bizonyitó eljárás eredménye alapján a tényállást akkép látja megváltozottnak, hogy a vádlott kisebb sulyu büncselekményben mutatkozik bünösnek, mint a milyennel eredetileg vádolva volt (BP. 316. §.) és a törvényszék a változott vádhoz képest csak oly büncselekményben mondja ki bünösnek (vagy oly büncselekmény vádja alól menti fel) a vádlottat, melynek elbirálása, ha a vád elejétől fogva ily kisebb sulyu büncselekményre irányult volna, a járásbiróság, vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozott volna. Ugyanezen esethez számitandók azon törvényszéki itéletek is, melyek a vád változtatásának esetén kivül is, a biróság a minősités tekintetében nem lévén a vádló inditványához kötve, (BP. 325. §.) a büncselekményt kisebb sulyuvá lefokozzák.

Elsősorban az a kérdés merül fel, köteles-e a törvényszék ilyenkor, ha a büncselekményt ilyen kisebb sulyunak tartja, itéletet hozni, vagy átengedheti-e annak elbirálását a kisebb hatáskörü hatóságnak.

E kérdésben irányadó a BP. 22. §-a, mely szerint ügyek összefüggése esetén, ha az illetékességet megállapitó cselekmény tárgyában az eljárást a főtárgyalás elrendelése előtt szüntette meg a törvényszék, kisebb hatáskörü cselekményre nézve az eljárást az egyébként illetékes hatóságnak engedheti át. Ebből következik, hogy főtárgyalás elrendelése után a törvényszék köteles itélni az ilyen kisebb hatáskörü cselekmény felett akkor is, ha az illetékességet megállapitó ügyben az eljárás megszünt.

De argumentum a contrario segélyével e §-ból azt is meg lehet állapitani, hogy a tárgyalt másik esetben, t. i. a büncselekmény leminősitésénél a főtárgyalás elrendelése után szintén nincsen helye az ügynek a kisebb hatáskörü hatósághoz való áttételének.

Kérdés már most, hogy a tárgyalt esetek melyikében van a felebbezés kizárva.

Ha a törvényszék az ügyek egyesitése folytán több vád tárgyában hoz itéletet, a BP. 381. §. 2. pontjának alkalmazásáról nem lehet szó, mert az itélet nem *egyedül* oly büncselekményt birál el, mely járásbiróság vagy közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik; igy tehát ily itéletek ellen felebbezésnek van helye. A felebbezés kizárásáról tehát csak a második esetben lehet szó, vagyis midőn a törvényszék egyébként kisebb hatáskörü hatósághoz tartozó ügyben hoz itéletet. Kérdés azonban, vajjon a 381. §. 2. pontja csak arra az esetre vonatkozik-e, ha vádváltozás folytán hoz a törvényszék ily itéletet, vagy arra is, ha a vád változása nélkül minősiti le a cselekményt. A törvény szövege nem tesz különbséget a két eset között, és igy a felebbezés mindkét esetben ki van zárva, a mi helyes is, mert hisz a jogorvoslatoknak nem a vád sulya, hanem az itélet sulya szerint kell meghatározva lenni.

Ilyen itéletek ellen a BP. 426. §. 2. pontjának rendelkezése szerint semmiségi panasznak van helye.

Kérdés, hogy korlátlanul-e, vagy korlátolt mértékben? A gyakorlat ilyenkor — abból indulva ki, hogy a törvényszék ez ügyekben mintegy absorbeálja a járásbirósági hatáskört, és igy a törvényszéki itélet ez esetekben már tulajdonképpen másodfoku itéletnek tekintendő — a semmiségi panasz érvényesithetősége tekintetében a BP. 556. §-át szokta per analogiam alkalmazni, amely pedig a törvényszéknek másodfokban hozott itélete ellen használható semmiségi panaszt szabályozza.

Ezen §. pedig a semmiségi panasz használhatóságát igen jelentékenyen megszoritja s a gyakorlat szerint csak ily megszoritott mértékben lehet érvényesiteni a semmiségi panaszt a nem felebbezhető elsőfoku törvényszéki itéletek ellen is.

Tekintsünk el egyelőre attól, hogy a törvény mindjárt idézendő világos rendelkezésébe ütközik bele a gyakorlat eme felfogása. Magában véve is helytelenül van alkalmazva ezen analogia. Mert hiszen a BP. 556. §-ának rendelkezése olyan esetre vonatkozik, midőn már két forum itélt, és midőn már egy hathatósabb jogorvoslat, a felebbezés érvényesittetett, itt pedig azt oly esetekre alkalmazzák, midőn az egyedüli jogorvoslat a semmiségi panasz. A legis ratióval is ellenkezik tehát ez a gyakorlat.

De maga a törvény is minden félreértést kizáró rendelkezést tartalmaz ez irányban a 428. §-ban, midőn kimondja, hogy a BP. 426. §. 2. pontjának esetében — tehát a mi esetünkben — a semmiségi panasz a BP. 384. §. és 385. §-ában meghatározott valamennyi semmiségi okra alapitható. A törvény éppen azért, mert ily esetekben a felebbezést kizárja, biztositani akarta a feleknek az egyedül rendelkezésre álló perorvoslat korlátlan érvényesitését. Ilyenkor tehát a semmiségi panasz használatára vonatkozólag nem a járásbirósági eljárás szabályai irányadók, hanem a BP. 426—440. §-ai; vagyis a semmiségi panasz használata tekintetében nincs különbség a törvényszéknek ilyen járásbirósági hatáskörben hozott itélete és egyéb — rendes hatáskörben hozott — itélete között.

A kifejtett álláspontal ellentétes gyakorlat csakis a törvény nem tudásából keletkezhetett, amely helytelen gyakorlattal szemben tartottam szükségesnek a törvény intézkedésére rámutatni.

Dr. Borsodi Miklós.

Sajtó és hivatali titok.

A kir. Curia 1907. évi 303. szám alatt hozott (közzétéve Büntetőjogi Döntvénytár II. k. 60. számu eset) itéletével kimondotta, hogy egyáltalán nem tehető közzé semmi néven nevezendő olyan hatósági irat, mely természeténél vagy a törvény rendelkezésénél fogva titkosnak tekintendő.

A kir. Curia ezen határozatát fenti czim alatt tette birálat tárgyává dr. Kenedi Géza kartársam a Jogtudományi Közlöny f. é. 13. számában és a sajtószabadság elvének megsértését, megbénitását látja benne.

Habár teljesen egyetértek ezen czikk azon részével, mely szükségesnek tartja, hogy a politikai, hatósági és közigazgatási életben előforduló visszaélések a nyilvánosság kritikája alá kerüljenek, mindazonáltal örömmel üdvözöltem a kir. Curia fenti határozatát, mely gátat igyekszik vetni a sajtó visszaéléseinek.

Az 1848. évi XVIII. tcz. ugyanis ideiglenes rendezése óhajtott lenni a sajtószabadságnak, anélkül azonban, hogy az azóta eltelt 60 év alatt időt szántak volna rá a magyar kormányok a sajtóügyek végleges rendezésére. Minthogy pedig ezen 60 év alatt oly rémes mennyiségben szaporodtak el a sajtótermékek, aminő mennyiséget, a népesség arányát számitva, Europa egyetlen államában sem találunk, — minthogy pedig a mai ujságolvasó közönség száma 60 év előttihez hasonlitva, megszázszorozódott, nyilvánvaló, hogy képtelenség a 60 év előtti törvény intézkedéseivel beérni a sajtóügyek elbirálása alkalmával, hanem egyéb törvényeink szellemét és intentióit kell támogatásul felhasználnunk.

Már az 1878. évi V. tcz. 259. §-ának megalkotásánál a sajtó utján elkövetett rágalmazás szigorubb büntetését azért tartotta szükségesnek a miniszteri indokolás, «mert a sajtó egyik leghatályosabb eszköze lévén az eszmék nyilvános terjesztésének . . . a sérelem a terjedés nagyobb aránya szerint nagyobb».

A sértő, avagy rágalmazó czikk extensivebb terjesztésével arányban nő tehát a sérelem intensivitása; a büntető törvényünk megalkotása óta eltelt 30 év alatt is nemcsak számban szaporodtak meg sajtótermékeink, hanem az egyes lapok naponként megjelenő számai és olvasó közönsége is megsokszorozódott, tehát ma a sajtó utján elkövetett sérelmek intensivitása is megsokszorozódott.

Ily körülmények között a bíróság feladata, hogy a meglévő törvények intenciója és szelleme értelmében nyujtson oltalmat az állampolgároknak akkor, midőn kizárólag reklámhajhászás, burkolt zsarolás, avagy egyéb okok alapján jelennek meg a magánegyén becsületében gázoló, a legbensőbb családi életet pertraktáló czikkek, akkor, midőn ezen közlemények tartalmához a nagyközönségnek semmi köze és midőn Kenedi dr. ur czikkében emlitett magasztos közérdekek ezen sajtótermékekkel semmiféle kapcsolatba sem hozhatók.

Nézzük pl. a kir. Curia itéletének alapjául szolgáló esetet. A «Szabadság» czimü napilap «Mikor az asszony a férjétől lop» czim alatt leközli, hogy K.-né férjétől pénzt lopott. Vajjon a közérdek kivánja-e K.-né pellengérre állitását, vagy tisztán a reklám, mely nem törődve azzal, hogy esetleg egy családi életet tesz tönkre, tisztán szenzációhajhászásból közli le azt a tényt, melyhez csak kizárólag a férjnek van köze, ki feleségének meg is bocsáthat, fel is jelentheti.

Nincs helye tehát az ily közleménynek, mely tisztán visszaélés a toll hatalmával. S hogy ily visszaélések gombamódra szaporodnak, igazolja a mind hangosabban megnyilvánuló közvélemény, — amely amennyire kivánja a sajtószabadság megőrzésének szükségességét, mint az alkotmányos szabadság és közérdek egyik leghatalmasabb garancziális intézkedését fentartani, — de époly mértékben védelmet kiván annak visszaélései ellen, aminek az elmult évben megtartott sajtóértekezlet is kifejezést adott.

Ezt a védelmet a bíróság ujabb törvényhozási intézkedésig a meglévő törvények és pedig az 1878. évi V. tcz., az 1896. évi XXXIII. tcz. és az 1897. évi XXXIV. tcz. legszigorubb alkalmazásával nyujthatja csak.

Az 1896:XXXIII. tcz. 261. §-a a vádtanács tárgyalásait zártaknak nyilvánitja és az 1897:XXXIV. tcz. 20. §-a a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalásoktól közzétételt sulyos büntetéssel sujtja nyilvánvalóan csak azért, hogy ha sikerül vádlottnak ügyét ezen stádiumban megszüntetésre vinni, ez megtörténhetnék anélkül, hogy előzőleg a nyilvánosság előtt megbélyegeztessék. Hiszen a BP. ezen intenciója teljesen illuzoriussá válik és nonsenssé a nyilvánosság kizárása a vádtanács tárgyalásáról, ha előzőleg joguk van a lapoknak megütni a nagydobot és a nyomozat és vizsgálat minden egyes fázisát hangzatos czimekkel köritve kikürtölik. Most már nem a Btk. szellemében lesz elitélve a vádlott, ha a bíróság bünösnek találja, mert addig kálváriát járatnak vele végig a lapok, — még kevésbbé annak szellemében, ha már a vádtanács alaptalannak találva a vádat, az eljárást meg is szünteti, mert az időközben megjelent czikkeket teljesen jóvátenni már többé neml ehet. Nézetemet egy egyszerü példával óhajtom illusztrálni. N. N. ügyvédet egy haragosa bosszuból sikkasztással vádolja. Valamelyik jóakaró ujságiró másnap közzéteszi, hogy A. B. piripócsi lakos 5000 K elsikkasztása miatt az ügyészséghez panaszt küldött be N. N. ügyvéd ellen.

Már a nyomozat során kitünik ugyan, hogy Piripócson A. B. nevü ember nem létezik, — s a beküldött panasz minden alapot nélkülöző, valakinek bosszuból keletkezett aljas müve, mindazonáltal kaphat-e N. N. ügyvéd elégtételt a megjelent közleményért, mely a nyilvánosság előtt — hacsak napokig is — meghurczolta és mely esetleg anyagilag és erkölcsileg tönkreteheti?

Nyilvánvalónak tartom mindezekből, hogy a főtárgyalásig nem volna szabad semmiféle — igen gyakran teljesen alaptalan — feljelentést és annak egyes fázisait a nyomozat és vizsgálat során a lapokban nyilvánosan pertraktálni.

Dr. Somló Ármin,
aradi ügyvéd.

Különfélék.

— **A birói függetlenség.** Közpályán müködők nyilvános szereplésük következményeként mindig ki vannak téve a nyilvánosság kritikájának. Nem lehet ment e kritika alól a biró sem, kinek itéletei a tudományos birálat bonczkése alá kerülnek, és akinek eljárása, hivatalos és magánviselkedése a nyilvánosság ellenőrzése alatt áll.

De ennek a kritikának mindenkor a tárgyilagos birálat korlátai között kell maradnia, és nem szabad oly törekvéssé fajulnia, hogy a birót hivatása gyakorlatában akadályozza, kötelessége teljesitésétől megfélemlitéssel eltéritse.

A budapesti törvényszék esküdtbirósága előtt a mult héten lefolyt nagy sajtóper* éppen ebben az irányban keltett kinos megdöbbenést. Tárgyalás alatt álló bünperben a sajtó egy része oly magatartást tanusitott, mely egyenesen a bíróság és esküdtek befolyásolására irányult. A napi sajtó némely organuma és országgyülési képviselők páratlanul durva hangon követelték a főtárgyalást vezető, érdemekben gazdag elnök azonnali megrendszabályozását, mert a tárgyalást nem vezette izlésük szerint. Sőt — ha hinni lehet a hirlapok közleményeinek — a kormány egyik tagja is véleményt nyilvánitott a folyamatban lévő perről, megmondván, hogy az elnök magatartása folytán, a verdiktre való tekintet nélkül, melyik felet tartja a perben győztesnek, és nyomatékosan emelvén ki, hogy *csak* a tárgyalás alatt nem lehet beavatkozásnak helye, ami kétségkivül a tárgyalás utáni eljárásra való utalás. Szinte rémülettel látja minden gondolkodó jogász, hogy a törvényhozás tagjait ki kell tanitani a birói függetlenségről és a kormány beavatkozásának lehetetlenségéről.

Annál sajnálatosabb ez a jelenség, mert éppen arról az oldalról eredt a támadás, amely még nem rég a birói függetlenség körülbástyázását irta fel zászlajára, s garanciákat követelt a birói függetlenség megerősitésére.

Persze, ezeknek a politikus uraknak egyetlen szavát sem lehetett hallani, amikor az elnök egyszerre egészen más irányba látszott átcsapni nevezetessé vált békéltető beszédében.

Nem akarjuk ezen megjegyzéseinkkel a tárgyalás vezetésének azon rendszerét védeni, melyet főtárgyalási elnökeink általán követnek, midőn birálatot gyakorolnak a felek vagy

* A per részleteiről nem nyilatkozunk, mivel még függőben levő politikai jellegü perben nem kivánunk állást foglalni.

a tanuk vallomásai vagy magatartása fölött, avagy általános kijelentésekben birálják a közállapotokat. Az ilyen megjegyzések, különösen ha a sajtó által kommentáltatnak, könnyen befolyásolhatják a szakbiróság itélkezését is, annál inkább a politikai perekben itélkező esküdtek verdiktjét.

Ám, ha az elnök a megengedett határokat tullépi, ott van a felsőbiróság, mely az okozott sérelmeket orvosolja, és a fegyelmi biróság, mely a törvénysértéseket megtorolja. De a tárgyalás vezetéséért, ezért a kifejezetten birói funkcióért, csak ennek a két fórumnak és saját lelkiismeretének felelős, és a birói függetlenség durva megsértése az a terrorizmus, melyet a képviselők az elnök megrendszabályozásának követelésével és a napi sajtó egy része az elnök megtámadásával kifejtettek.

Ezért tisztelettel kell adóznunk azon kormányférfiak iránt, kik e követelés merev visszautasitásának egyedül törvényes álláspontjára helyezkedtek.

— **A rablógyilkos czigányok** bünperében a kirendelt védők a kincstár költségén gyorsirók alkalmazását kérték, amit az elnök megtagadott oly indokolással, hogy csak a védők költségére rendeli ezt el. «Felajánljuk e czélra honorárіumunkat» humorizált az egyik ügyvéd és ezzel e kérdés el volt intézve. Mi nem nyugodhatunk ily könnyen bele a gyorsiróknak e monstre-pörben való mellőzésében. Nézetünk szerint az ügyésznek kellett volna a védők inditványát magáévá tenni. A perrendtartás ugyanis akként rendelkezik egyfelől, hogy a «biróság ezt (t. i. gyorsirók kirendelését) bármely félnek kellő időben előterjesztett indokolt kérelmére elrendelheti, ha a *fél* a költségeket megelőzőleg birói letétbe helyezi». Fél alatt a vádló, vagy a terhelt értendő, tehát a közvád esetében az állam, amelynek a képviselője az ügyész. Nem oly indokolatlan ennélfogva, ha a költségeket az ügyész inditványára az állam fedezi, legalább is addig, amig megvalósul a hites birósági gyorsirók intézménye, mely már nem egy nyugateurópai államban szervezve van. Azonban ügyészi inditvány nélkül a *biróság*, — mert annak hatáskörébe tartozik, nem az elnökébe, — is rendelhetett volna gyorsirókat a BP. 331. §. 5. bekezdése alapján: «Fontos ügyekben a *biróság* elrendelheti az egész főtárgyalásnak, vagy egy részének gyorsirással való feljegyzését». Az ügy fontossága — hacsak a napilapok hasábos tudósitásait veszszük tekintetbe — nem lehet kétséges. De a makacsul tagadó czigányok nehány, a napilapokban olvasott elszólása is arra enged következtetni, hogy csak stenografiai feljegyzéssel lehet ezeket a beismeréseknek minősitett kijelentéseket megrögziteni, mert a keresztkérdések gyors tüzében a jegyző aligha tudja ezt pontosan felvenni. És ha valahol, ugy ennél a négyhetesnek igérkező, bonyolult monstre-pörnél szükséges volna az, hogy esküdtek és esküdtbiróság a memoriájuk segélyére igénybe vegyék a pontos gyorsirói feljegyzéseket. Különösen pedig fontos lett volna ez a kir. Curia szempontjából, mely hetekkel utóbb készült és minden hitelességet nélkülöző egyszerü feljegyzések alapján lesz kénytelen az ügyet felülvizsgálni.

Kevés szererencséjük volt a gyorsiróknak a Polónyi—Lengyel-perben is. Ebben a magánvádló Polónyi Géza kérte tudvalevőleg a tárgyalás második napjának reggelén a gyorsirói feljegyzést, mert a lapok tudósitásait hiányosnak találta. Pedig azt gyorsiró hirlapirók jegyezték, persze csak kivonatosan, mégis nagy és értelemzavaró hézagok voltak bennük, annál inkább előfordulhatott ez a birósági jegyzőkönyvben a gyorsirók mellőzése folytán. A biróság azonban nem rendelte el a gyorsirók alkalmazását, mert a magánvádló e kérelmet «nem kellő időben» terjesztette elő. Szerény nézetünk szerint a törvénynek ez a kitétele csak ugy interpretálható, hogy oly időben kell azt kérni, hogy a biróság gyorsirókról gondoskodhassék, s azokat megeskethesse, egyszóval ne kelljen emiatt a tárgyalást elnapolni. De ha egy hétig tartó tárgyalásnál az első nap anyagát nem is jegyzik, megengedhető, hogy a másnapi tárgyaláson fogjanak hozzá a gyorsirók a felvételhez, különösen, ha ők a bíróságnál jelen vannak. E fontos perjogi garancziális kérdésben üdvös volna egy felsőbirósági határozat, mely véget vetne a mai ingadozó álláspontoknak.

— **A Btk. novellajavaslata** változatlan alakban terjesztetett be a most megnyiló uj ülésszak alkalmából a képviselőházhoz. Az igazságügyi bizottság rövid időn belül hozzá is fog a javaslat tárgyalásához, melyen előreláthatólag hamar túl fognak esni, mivel a bizottság valószinüleg nagyobb vita nélkül elfogadja a mult ülésszakban tett módositásokat, és csak a pénzhamisitásra vonatkozó uj rendelkezések fogják ujabb érdemleges tárgyalás alapját képezni. Az igazságügyi kormánynak szándéka, hogy a képviselőház a javaslatot minél előbb elintézze. Nem kételkedünk abban, hogy a jó szándék mellett kellő erélylyel a javaslatot még ebben a hónapban be lehetne czikkelyezni a törvénytárba.

— **Az országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézetről szóló törvényjavaslatot** az igazságügyminiszter az országgyülés elé terjesztette. Szivből üdvözöljük ezt a javaslatot, amely hivatva van az ügyvédi hivatással járó bizonytalanságot ellensulyozni, az ügyvéd exisztencziáját biztosabb alapra helyezni, és az ügyvéd özvegyének és keresetképtelen árváinak létminimumát biztositani.

Hányan dőltek ki sorainkból, akik sulyos betegségük, munkaképtelenségük alatt a szó szoros értelmében nyomorogni voltak kénytelenek, hány érdemes kartársnak özvegye és gyermekei jutottak koldusbotra eltartójuk halála folytán! Az ügyvédi pálya a tulnyomó többségnek nem ad többet a mindennapi kenyérnél, sőt Budapesten és a tulnépes nagyobb vidéki központokon sokaknak még a mindennapi kenyerét sem biztositja. Nincs tehát az ügyvédek nagy része abban a helyzetben, hogy a saját és a legközelebbi hozzátartozóinak jövőjéről legalább is annyira gondoskodhassék, mint amenynyire az állami hivatalnokokról és azok hozzátartozóiról az állam gondoskodik.

Ezért anélkül, hogy a javaslatot minden részletében helyesnek tartanánk, a legnagyobb örömmel üdvözöljük azt, mert minden eshetőségre biztosit egy minimumot, ugy a megrokkant ügyvéd, mint halála után özvegye és gyermekei részére. Midőn kifejezést adunk az ügyvédi kar azon óhajának, hogy e törvényjavaslat minél előbb törvényerőre emeltessék, nem mulaszthatjuk el a hála és köszönet kifejezését mindazoknak, akik e nemes intézmény kezdeményezésében és létrehozatalában tevékenyen közremüködtek.

— **Az osztrák általános polgári törvénykönyv mai érvényében.** Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta dr. *Márkus Dezső*, a kir. Curia kisegitő birája, a tételes magyar joganyag ezen kiváló ismerője és feldolgozója. Ezzel a czimmel jelent meg Grill Károly könyvkiadóvállalatának kiadásában a jogi zsebkönyvek X. kötete, amelyről elmondhatjuk, hogy valósággal hézagpótló. Az osztrák polgári törvénykönyvnek ugyanis eddig két hiányos és hibás szövegkiadása volt nálunk forgalomban. A Márkus-féle kiadás a polgári törvénykönyv területi hatályát érdekesen és alaposan ismertető bevezetés után szakaszról szakaszra birálva közli a törvénykönyv szövegét, feltüntetve az egyes szakaszok közti összefüggést, ami rendkivül értékes segédeszköz, továbbá az összes vonatkozó magyar jogforrásokat, nemcsak a legtágabb értelemben vett magánjogaikat, hanem a perjogiakat éppen ugy, mint a büntetőjogiakat és közjogiakat, különös figyelemmel minden egyes szakasznál Fiumére és kerületére. Közli továbbá minden egyes szakasznál a hivatalos magyar kiadásnak függelékeit is. A törvénykönyv szövegéből csakis azokat a szakaszokat mellőzi, amelyek a magyar jog területén egyáltalán nem hatályosak, milyenek pl. a törvények kihirdetésére, az állampolgárságra, a házasság megkötésére, érvényességére és felbontására vonatkozók, ellenben közli teljes szövegükben azokat a szakaszokat is, amelyek már csak Fiumére és területére nézve hatályosak, itt is, mint mindenütt, megjegyezve, ha akár egy szóra névze is változás történt valamely későbbi jogszabály alapján.

A 338 oldalas kötetet kitünő, részletes tárgymutató zárja be. A csinos vászonkötésü zsebkönyv ára 5 K.

— **Bíróságaink kritikája Ausztriában.** Utóbbi időben osztrák részről bíróságaink több oldalról igen éles kritikában részesültek és sajnosan kell bevallanunk, hogy ennek a kritikának több irányban helyes alapja van.

Az ujvidéki járásbiróság egy bécsi kereskedőt tanuként idézett meg, azonban a kihallgatást nem megkeresés utján rendelte foganatositani, hanem arra kötelezte a kereskedőt az 1908 SP. 92. sz. végzésében, hogy jelenjék meg Ujvidé-

ken. A blanketta persze azt is tartalmazta, hogy a tanu meg nem jelenés esetén 20 koronától 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik, mely büntetés behajthatlanság esetén szabadságvesztésre lesz átváltoztatandó. Amily mértékben megbotránkozunk a *Das Recht* czimü folyóiratnak durva magyarfaló hangján, amellyel a sérelmes határozatot ismerteti, épen annyira helytelenitenünk kell biráink ilyen gyakorlatát, amely felesleges módon idéz elő ily konfliktusokat.

A Juristische Blätter legutóbbi számában dr. Reinitz Miksa bécsi ügyvéd, magyar tolmács a következő eseteket ismerteti:

Röviddel ezelőtt egy ungvári járásbirósági végrehajtó egy bécsi czég részére behajtott nagyobb összeget elsikkasztott. A végrehajtást szenvedett felmutatta a bíróság előtt a végrehajtó hiteles nyugtáját, amely bizonyitotta, hogy ő a követelést összes járulékaival együtt a végrehajtó kezéhez kifizette. A végrehajtató pénzéhez nem jutott, viszont a magyar hatóságok és bíróságok az ujabb végrehajtást a végrehajtást szenvedett ellen se rendelték el, aki a fizetést állitólag szabálytalan módon teljesitette. Dr. Reinitz ezzel szembe állitja a horvát országos kormánynak lojális eljárását, amelylyel egy vinkovczei végrehajtó sikkasztása esetén az országos kormány az elsikkasztott összeget minden késedelem nélkül megtéritette és a megkereső osztrák bíróság által végrehajtatónak megküldötte.

Dr. Reinitz a birói költségmegállapitások magasságát is kifogásolja. Nem az érdemleges munkáért sokalja a magyar bíróságok által megállapitott dijakat, (erre bizony nem igen nyilhatik alkalma,) hanem a blankettákért megállapitott költségeket. Igy elmondja, hogy a pécsi kir. tábla kerületébe tartozó egyik bíróság egy osztrák hitelintézet ügyvédjének egy 32,000 K iránti végrehajtási kérvényért 1255 koronát, ugyanezen ügyben egy zárlati kérvényért 2536 koronát, árverési kérvényért 1210 koronát állapitott meg, és igy ezen ügyben három rövid kérvény dijaként 5000 koronát meghaladó összeg jutott az illető ügyvédnek. Állitólag ez az intézet az igazságügyminiszterium által (!) kieszközölte ezen horribilis költségmegállapitásnak lényeges leszállitását.

Panaszkodik dr. Reinitz a teljesen jogtalan illetékek és birságok miatt is, amelyeket az osztrák fél vagy kénytelen megfizetni, vagy költségek árán perorvoslattal támadni meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A bécsi belvárosi járásbíróságok** uj épületbe összpontositattak és ugyanide helyeztetett el az önálló bíróságot képező végrehajtási bíróság. Ebből az alkalomból egyik jogi lap sürgeti a Bécs belső részeiben levő összes járásbíróságok összpontositását.

Mi is évtizedek óta sürgetjük a központi járásbíróság felállitását. Vajon akad-e miniszter, aki végre-valahára véget vet a mostani állapottal összefüggő mizériának?

— **A büntetés feltételes felfüggesztése,** vagy mint Németországban mondják, a feltételes megkegyelmezés statisztikája most tétetett közzé a német birodalmi igazságügyi hivatal által. Ez az intézmény két apró állam kivételével egész Németországban meghonosult. Az összes szövetséges államokban 1907 deczember 31-ig 137,676 egyén részesült e jótéteményben. Évről-évre szaporodnak az esetek; az 1907. évben előfordult 21,431 feltételes megkegyelmezés. A próbaidőt a legtöbb elitélt kifogástalanul állotta ki. Átlag 13·1% visszaeső vesztette el a kedvezményt. A Deutsche Juristen-Zeitung lelkesen száll sikra azért, hogy a feltételes megkegyelmezés helyét a feltételes elitélés foglalja el.

— **A német tőzsdetörvény novellája** hosszas, kemény küzdelmek után tető alá került. A novella főbb intézkedései a következők:

A sokat támadott tőzsdei jegyzék (Börzen-Register) eltöröltetett és a novella a tőzsdei határidőüzletekre jogositottak körét kiterjesztette minden bejegyzett kereskedőre. Készpénzben, vagy értékpapirban adott biztositék, az értékpapirokban kötött határidőüzletet bizonyos mértékben kötelezővé teszi akkor is, hogy ha csak az egyik fél volt határidőüzlet kötésére jogosult. Az ügylet alapján teljesitett fizetések visszakövetelése kizáratott. A megengedett határidőüzleteknél a játékkifogás korlátoltatott. Határidőügyletek bánya-, vagy gyári vállalatok részvényeiben csak a szövetségtanács jóváhagyása mellett vannak megengedve. A szövetségtanács bizonyos árukban és értékpapirokban a határidőüzletet megtilthatja. A meg nem engedett, vagy tilos jogügyletek semmisek. A semmisség kiterjed az adott biztositékra is; de a teljesitett fizetések nem követelhetők vissza. Tiltva vannak határidőügyletek gabonában és őrleményekben, ezekben a teljesitett fizetések is két éven belül visszakövetelhetők. Ezen terményekben a megengedett határidőügyletek körét a novella 65. és 66. §-a irja körül. A tilos gabona-határidőügyletek kötése rendbüntetésekkel, valamint sulyos pénz- és fogházbüntetéssel büntettetik.

— **Alkalmazottaknak adott gratifikáczióra nézve megtagadható a vallomástétel.** A német birodalmi törvény ezen kijelentését azzal indokolta, mert a Treu und Glauben eltiltja az eladót a vevő alkalmazottjának, a vevő tudtán kivül jutalmak adásától, mert ez az eljárás a vevőnek az ügylet teljesitése iránti bizalmát alkalmas aláásni.

— **Kártérités hamis hitelértesitésért.** Egy hitelértesitő iroda egy nagykereskedőnek 1904 julius havában egy kereskedőről olyan kedvező adatokat mondott, amelyek utóbb teljesen valótlanoknak bizonyultak. Felperes ezen értesités alapján további eladásokat eszközölt az illető vevőjének. 1904 november havában a vevő fizetésképtelen lett, és az eladó ezáltal veszteséget szenvedett. Ezen veszteségek erejéig az illető hitelértesitő irodát perelvén, az utóbbi azzal védekezett, hogy 1904 julius havában a vevő már oly rosszul állott, hogy ha a felperes a hitelt akkor megvonta és a további szállitásokat részére megtagadta volna, a csőd el nem lett volna kerülhető. Másrészt bizonyitott tény, hogy 1904 julius havában se volt a vevőnek nagyobb vagyona, mint november hóban, és az is bizonyittatott, hogy felperesnek julius hóban nagyobb volt a követelése, mint a fizetésképtelensége beállta idején, november havában. Ebből a tényállásból világos, hogy ha julius hóban tudta volna meg felperes a való tényállást, akkor nagyobb lett volna a kára, mint a hitelértesités eszközlése óta a további üzleti összeköttetésben előállott. A Reichsgericht a kártéritési keresetet ezen tényállás alapján elutasitotta.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Ügyvédi irodában állandó alkalmaztatást nyer irodai teendőkben járatos, szolid, megbizható ur, ki a magyar és német nyelvet tökéletesen birja. Ajánlatok az eddigi foglalkozás, referencziák, fizetési igények és lehetőleg fénykép kiséretében Pozsony főpostára «Solicitator» jelige alatt kéretnek. 12897

Ügyvédi irodába irodavezetőnek vagy közjegyzői irodába közjegyzőjelöltnek elmegy fiatal ügyvéd. Megkeresés «Ügyvéd» jeligére Baja, Bács megye poste-restante kér.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 20. szám. Budapest, 1908 május 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A végleges birósági szervezet megalkotása. *Dr. Márkus Dezső*, a m. kir. Curia kisegitő birájától. — A tanfolyam hallgatása nélkül letett jogi államvizsgák minősitő hatásáról. *Dr. Flórián Károly* eperjesi jogakadémiai tanártól. — Zálogleveles követelésre szerezhető-e alzálogjog? *Dr. Gara Zoltán* ügyvéd, a Magyar takarékpénztárak közp. jelzálogbankja titkárától. — A mitroviczai fegyintézet. *Rapoch Jenőtől.* — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A végleges birósági szervezet megalkotása.

I.

A polgári perrendtartás megalkotásának kapcsán sorra kerül majd a végleges birósági szervezetnek megteremtése is. Kérdés már most az, vajjon ez mikor történjék: a perrendtartás hatálybalépte előtt, evvel egyidőben avagy későbbi időpontban?

Az alább következőkkel azt a nézetemet akarom megokolni, hogy *a szervezet megalkotásának meg kell előznie az uj polgári eljárás hatálybalépését.* Mielőtt azonban ezt tenném, legyen szabad rövid visszapillantást vetnem e kérdés eddigi történetére, nemcsak azért, hogy e sorok olvasója maga előtt együtt lássa az eszme fejlődésének menetét és adatait, hanem főképpen annak kimutatása végett, hogy mennyi idő kell nálunk egy feltétlenül szükségesnek elismert intézmény megvalósitására és hogy milyen nembánomsággal nyugszik bele törvényhozásunk a véget nem érő provisoriumokba, még a legnagyobb horderejü kérdésekben is. Következménye ez közéletünk amaz elfajulásának, hogy komoly kérdésekben erős meggyőződésü emberünk kevés van; hogy az igazi közérdek szolgálata vajmi gyakran pártpolitikai szempontoknak lesz áldozatává és hogy nálunk igen ritkán egyeznek meg a pártok olyan politikai fegyverszünetben, amelynek ideje alatt elláthatják mindazokat az ügyeket, amelyek semmiféle vonatkozásukban sem politikai vagy pártkérdések, hanem az országnak *csak egyszerü életkérdései.* A polgári perrendtartás szerencsétlen sorsa ujabb bizonyitéka ennek az egészségtelen és káros állapotnak, amely alig engedi még remélni is, hogy a legközelebbi két-három esztendőben ebből a korszakos jelentőségü javaslatból törvény váljék és hogy a polgári törvénykezési rendtartásnak immár negyvenesztendős ideiglenessége egyhamar véget érjen.

E kitérés után menjünk vissza kiindulásom pontjára: a végleges birósági szervezet megalkotásának eddigi történetének legnagyobb vonásokkal vázolására, ugy, amint azt törvényeink 1870 óta feltüntetik — eltekintve azomban ez alkalommal a polgári perrendtartásra vonatkozó, kérdésünkkel e czikk szempontjából szorosan össze sem függő fejleményektől.

Az ideiglenességek sorozatát az 1870: XVI. tcz. nyitja meg, amelynek 1. §-a azt rendeli: «Addig is, mig a törvényhozás a felebbviteli biróságok szervezetét, a szóbeliség és közvetlenség alapján behozandó törvénykezési rendszernek megfelelőleg, véglegesen megállapithatná, az itélő birák számára nézve, a jelenleg fennálló felebbviteli biróságoknál következők határoztatnak» stb. stb. Mai napig fönnálló ideiglenességet állapit meg az 1871: XII. tcz. (a pesti kir. tábla itélőbiráinak szaporitása tárgyában), amelynek 2. §-a felhatalmazza az igazságügyminisztert, «hogy a pesti kir. itélőtáblától négy birót *ideiglenesen* a semmitőszékhez kisegitő birákul szavazati joggal beoszthasson.» Az 1877: V. tcz. pedig, mind az 1870: XVI., mind az 1871: XII. tcz.-et olyképp módositotta, hogy az igazságügyminisztert felhatalmazta, hogy a kir. Curia semmitő és legfőbb itélőszéki osztályánál, amidőn azt a befolyó ügyek mennyisége s az ennek folytán felszaporodott hátralékok szükségessé teszik, *ideiglenesen* kisegitő birákul a budapesi kir. itélőtábla rendes birái közül kellő számu birót alkalmazhasson. (Az 1893: XXXII. tcz. 2. §-a azonban a vidéki kir. itélőtáblák biráinak kisegitő birákul alkalmazhatását is megengedte.)

Az elsőfoku biróságok rendezéséről szóló 1871: XXXI. törvényczikk 14. §-a kimondta ugyan, hogy «a kir. járásbiróságok és törvényszékek száma, székhelyei és a járásoknak a törvényszéki kerületekbe való beosztása iránt külön törvény rendelkezik», mégis az 1871: XXXI. tcz.-kel ugyanegy napon szentesitett és kihirdetett 1871: XXXII. tcz., az elsőfoku kir. törvényszékek és járásbiróságok életbeléptetéséről, az *egyelőre* 102-ben megállapitott törvényszékek és 360-ban megállapitott járásbiróságok székhelyeinek kijelölését, területköreik meghatározását és a járásoknak a törvényszéki kerületbe beosztását a miniszteriumra bizta, de ugyanennek a törvénynek a 6. §-a utasitotta a miniszteriumot, «hogy a törvényszékeknek és járásbiróságoknak általa megállapitandó székhelyeit és területköreit a szervezés befejezte után beczikkelyezés végett a törvényhozásnak jelentse be»; 7. §-a szerint pedig: «az igazságügyminiszter az elsőfoku kir. biróságok tettleges müködésének megkezdésétől számitandó két év lefolytával pontos statisztikai adatokat fog a törvényhozás elé terjeszteni minden egyes törvényszék és járásbiróság ügyforgalmáról: hogy azok alapján akkor a törvényhozás mind a biróságok számát, mind azok kerületét és beosztását mind pedig a birói létszámot megállapithassa».

Ezeknek az utasitásoknak tett eleget Pauler Tivadar akkori igazságügyminiszter, midőn 1873 julius 2-án törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé «az elsőfoku kir. törvényszékek- és járásbiróságoknak a miniszterium által megállapitott székhelyei- és területköreinek beczikkelyezéséről» (1872/75. képviselőházi irományok VIII. k. 311. l.), ez a javaslat azonban nem került tárgyalásra.

Az 1871. évből még két provizorium maradt reánk mind a mai napig. Az egyik a bányaügyekben birói hatósággal felruházott törvényszékek és azok bányabirósági területkörének meghatározása, amit az 1871: XXXII. tcz. 2. §-a *egyelőre* a miniszteriumra bizott. (V. ö. 1871 julius 10. igazságügyminiszteri rendelet 4. §.; 1875 julius 31. 2722. I. M. E. sz. igazságügyminiszteri rendelet 1., 6., 7. §§.; 1876 április 15. 1423. I. M. E. sz. igazságügyminiszteri rendelet 1., 4., 5. §§. és 1872 október 8. 31,720 igazságügyminiszteri rendelet XI.

7. §.) A másik az 1871 : LXVI. tcz., mely a pénzügyi birói hatóságnak egyes törvényszékekre ruházásáról rendelkezik, kimondván, hogy «azokat és azoknak pénzügyi birósági területét *egyelőre* a miniszterium határozza meg», ami a m. kir. miniszterium 1871 deczember 29. 646. I. M. E. sz. körrendeletével (1871. R. T. 492. l.), a határőrvidékre az 1872. október 8. 31,720. sz. igazságügyminiszteri rendelettel, Fiumére nézve pedig az 1873 május 10. 15,592. számu igazságügyminiszteri körrendelettel (1873. R. T. 185. l.) meg is történt. (Arról az ideiglenességről csak mellékesen essék itt szó, hogy a pénzügyi bíróságok is a jövedéki kihágási ügyeket jórészt még mindig a hatásában ideiglenesen fentartott 1788. évi általános harminczad rendtartás 6. és az 1842. évi harminczad hivatali utasitás 4. része alapján látják el, amely jogforrásokat az 1893 április 26. 1033. sz. pénzügyminiszteri rendelet tette ujból közzé a Rendeletek Tárának 1893. évi folyamának 2231. lapján.)

Az elsőfoku kir. bíróságok ujabb szervezéséről szóló 1875 : XXXVI. tcz., amely a törvényszékek számát 64-re szállitotta le, 1. §-ában kimondta, hogy «ezen törvényszékek székhelyeit és területét *ideiglenesen* a miniszterium, az elsőfolyamodásu bíróságoknál alkalmazandó birák és birósági hivatalnokok létszámát pedig az igazságügyminiszter állapitja meg». A törvény 4. §-a szerint «az uj szervezés pedig a jelen törvény életbeléptetésétől számitandó három év alatt befejezendő». Azután következik az 1871 : XXXII. tcz. föntidézett 6. és 7. §-ainak ujból törvénybeiktatása: «Ezen idő» — t. i. a három év — «elteltét követő három hó alatt köteles az igazságügyminiszter pontos statisztikai adatokat a törvényhozás elé terjeszteni minden egyes törvényszék és járásbiróság ügyforgalmáról, hogy azok alapján akkor a törvényhozás mind a bíróságok számát, mind a területek beosztását és székhelyek meghatározását, mind pedig a birói létszámot végleg megállapithassa».

Ennek a meghagyásnak nem lett foganatja. A polgári perrendtartásnak sem Perczel Béla igazságügyminiszter által 1878 január 10-én, sem Pauler Tivadar igazságügyminiszter által 1879 február 22-én a képviselőház elé terjesztett javaslata kapcsán nem került a törvényhozás elé a végleges birósági szervezetek megalkotását czélzó javaslat és az 1881 : LIX. törvényczikkbe iktatott perrendnovella, amely éppen ugy, mint az 1881 : LX. tcz.-be foglalt végrehajtási törvény, az 1879. évi javaslatból készült, csak az 1868 : LIV. tcz.-nek a birósági szervezetet érintő néhány szakaszát módositotta és egészitette ki (2—4. §§.). A kir. Curiára vonatkozóan tartalmaz ugyan a törvény 101. §-a ideiglenes rendelkezést, ezt azonban pótolja az 1884 : XXXVIII. tcz.-be iktatott ujabb ideiglenesség: «*Mig* a kir. Curia szervezése iránt a törvényhozás *végleg* intézkedik, a magyar kir. Curia elnökből, másodelnökből, hét tanácselnökből és a fiumei s tengerészeti ügyek két előadójával együtt 62 rendes biróból áll», amely létszámot az 1891 : XVII. tcz. 25. §-a és az 1895 : XLIV. tcz. 3. §-a, a Budapesten elhelyezett kir. törvényszékek elnökeinek ama létszámba sorozásával, 66-ra emelte föl. (A számfeletti biráknak alkalmazhatásáról szóló, tehát ugyancsak ideiglenes jellegü 1893 : XXXII. tcz.-kel itt nem kell bővebben foglalkoznunk.)

Az elsőfoku bíróságok szervezetének törvénybe iktatására ujabb határidőt szab az 1885 : III. tcz. 1. §-a: «Az 1875. évi XXXVI. tcz. 4. §-ának 2. pontja akképp módosittatik, hogy az igazságügyminiszer a kir. törvényszékek és járásbíróságok számának, székhelyeinek és területeinek megállapithatása végett a javaslatot lehetőleg a kir. itélőtáblák szervezésére vonatkozó törvényjavaslattal egyidejüleg, legkésőbben azonban négy év alatt terjeszsze a törvényhozás elé.»

Sem az egyik, sem a másik határidőt nem tartották be. Sőt a kir. itélőtáblák és a kir. főügyészségek szervezéséről szóló 1890 : XXV. tcz. 5. §-a ismét tartalmaz ideiglenes rendelkezést, kimondván, hogy «addig, mig a kir. törvényszékek és kir. járásbíróságok területeit törvény nem állapitja meg, a miniszterium valamely járásbíróságnak akár egész területét, akár egy részét rendelettel más kir. itélőtábla kerületéhez tartozó törvényszék, illetőleg járásbiróság területéhez is csatolhatja»; az 1890 : XXIX. tcz. pedig elodázza és megkerüli az 1885 : III. tcz. rendelkezését, midőn megszabja, hogy «a kir. törvényszékeknek jelenlegi székhelyei csak törvénynyel változtathatók meg» és «a kir. járásbíróságoknak székhelyeit, területeit, ugyszintén a törvényszékek területeit a minisztérium megváltoztathatja». Ez az utóbbi rendelkezés, csakugy, mint az 1871. és 1875. évi törvények idéztem szabályozása, nyilvánvalóan beleütközik a birói hatalom gyakorlásáról szóló 1869 : IV. tcz. 20. §-ába, amely szerint «senkit illetékes birájától elvonni nem szabad», nemkülönben ez alapvető törvény 21. §-ába, amelynek értelmében «a törvényben meghatározott bíróságokat megszüntetni vagy azokon kivül más bíróságot bármi szin és czim alatt felállitani s a bíróságoknak a törvényben megállapitott illetőségén vagy kerületén, ugyszintén a birák számán a törvényhozás utján kivül változtatni nem szabad». S bár természetes, hogy későbbi törvény a korábbit megváltoztathatja: az 1869: IV. tcz.-nek most idézett rendelkezései a bíróságok és az egész jogszolgáltatás függetlenségének ugyszólván elemi és el nem engedhető tételeit és biztositékait tartalmazzák, amelyeket az a lehetőség, hogy a minisztérium a járásbíróságok székhelyeit és az összes elsőfoku bíróságok területeit tetszése szerint megváltoztathatja, egyszerüen halomra dönt.

Visszatérve az 1890 : XXV. tcz.-hez, megállapithatjuk, hogy az egy a mai napig végre nem hajtott rendelkezést is tartalmaz. A törvény 13. §-ának második bekezdése szerint ugyanis «a számvevőségi teendőket a kir. itélőtáblánál szervezett számvevőség végzi»; 27. §-a pedig felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy rendelettel határozza meg «a számvevőség felállitásának időpontját és szervezésének módját» — mégis a kir. itélőtáblák, az igazságügyi igazgatásnak és a jogszolgáltatásnak is igen nagy kárára (mert a számvevőség munkáját jobbára birák látják el), immár 17 év óta számvevőség nélkül müködnek.

Az 1890 : XXV. tcz. óta alkotott kisebb-nagyobb terjedelmü szervezeti törvények, amelyek közül a legfontosabb az 1891 : XVII. tcz., mindmegannyian — az 1898 : X., az 1907 : I. és az 1908 : VI. tcz. is — bevallottan ideiglenes jellegüek, kisegitők addig, mig a végleges birói szervezetnek annyi évtized óta igérgetett megalkotása meg nem történik.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

(Folyt. köv.)

A tanfolyam hallgatása nélkül letett jogi államvizsgák minősitő hatásáról.

A köztisztviselők minősitéséről szóló 1883. évi I. tcz. 3. §-a a szoros értelemben vett közigazgatási szaknál az elméleti képzettség minimumául a *d)* pontban «legalább a jogi négy évi tanfolyamnak a fennálló szabályok szerint való bevégzését és az államtudományi államvizsgának sikeres letételét» követeli meg.

Az 1889. évi XXVI. tcz. rendelkezése értelmében ez az intézkedés annyiban módosult, hogy a katonai szolgálatot teljesitő joghallgatókra nézve a négy évi, helyesebben nyolcz félévi tanfolyam helyébe a hét félévi tanfolyam lép.

Gyakrabban merült fel az előbb idézett törvény eme rendelkezésénél fogva, melylyel a tanfolyam szabályszerü elvégzését is megköveteli, kétely az iránt: vajjon azok, akik a jogakadémiák uj szervezéséről szóló 1874. évi szabályrendelet 25. §-a alapján tanfolyam hallgatása nélkül való vizsgázásra miniszteri engedélyt nyertek és a két államvizsgá

ennek alapján sikerrel kiállották, a szorosabb értelemben vett közigazgatási szakra ezek alapján qualifikálva vannak-e?

A jelenlegi jogállapot szempontjából a kérdés ugyan nem vitás, mivel az 1888. évi január 2-án tartott minisztertanácsülés kimondotta, hogy az ilyen módon megszerzett államvizsgák, az eddigi gyakorlat értelmében is, a közigazgatási szakban köztisztviselői qualifikációt nyujtanak. (Lásd m. kir. Pénzügyminiszter 1888. febr. 1-én kelt 123. sz. rendeletét R. T. 1888. évfolyam 125. l.)

Mindazonáltal szükségesnek látszik, hogy a felvetett kérdést az 1883. évi I. tcz. szempontjából behatóbban megvilágitsuk.

A törvénynek az a rendelkezése, melylyel megköveteli a tanfolyamok bevégzését, egészen más szinben tünik fel előttünk akkor, ha tudjuk, hogy a törvény életbeléptekor fennálló szervezeti szabályzat szerint az államvizsgákat a tanfolyamok bevégzése előtt lehetett letenni. Az államvizsgák egyikének vagy másikának igazolása, sőt mindkettejének letétele tehát még egyáltalában nem jelentette azt, hogy az illető rendes joghallgató, a tanfolyamokat bevégezte. Az 1874. évi szabályzat 33. §-a szerint ugyanis: «a két államvizsgálatnak egyike a harmadik tanév végén julius második felében vagy ezentul bármikor tehető le, aki pedig mindkettőt kivánja letenni, a másikra csak a nyolczadik félév utolsó hat hetében bocsátható». A törvényhozónak emellett a szervezet mellett szükségképen ki kellett mondania, hogy államtudományi államvizsgát és jogvégzettséget kiván, mert az államvizsga a jogvégzettséget akkor még magában nem foglalta. A mai (1883. évi) tanulmányi rend mellett azonban államvizsgát csak a tanfolyamok szabályszerü bevégzése után lehet tenni és igy legalább az államvizsgák szempontjából a jogvégzettségnek ezen felül való külön kikötése szükségtelen. Van azonban értelme a szigorlatoknál, ahol mint köztudomásu, az első szigorlat a kar engedélyével az absolutorium elnyerése előtt hat héttel már letehető. Az első szigorlat tehát még nem jelenti az egyetemi féléveknek szabályszerü bevégzését és ebből a szempontból van értelme annak, hogy az 1891. évi augusztus 11-én 4192. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendelet, mely a birósági joggyakornokok és aljegyzők minősitéséről szól, a jogi tanfolyam bevégzését az 1. §-ban mint minősitési kelléket emliti.

De térjünk vissza az 1883. évi I. tcz. életbeléptekor fennálló helyzethez. A törvény tehát megkivánta jogi négy évi tanfolyamnak a fennálló szabályok szerint való bevégzését. Ez a bevégzés pedig az idézett 1874. évi szabályrendelet szerint történhetett *a)* rendes hallgatással és az előirt 2 alap- és legalább az egyik államvizsga letételével, *b)* továbbá a 25. §. értelmében, a közoktatási miniszter engedélye mellett, a tanfolyam hallgatása nélkül, de az előszabott alap-, illetőleg államvizsgálatok letételével. Hogy a tanfolyamoknak «a tanulmányok alóli felmentés»-sel, tehát tanfolyam hallgatása nélkül való bevégzése, nem rejt belső ellentmondást magában, erre nézve hivatkozhatunk a tanfolyam nélkül való hallgatás elődjét a jogi magántanulást szabályozó 1874. évi 6017. sz. közoktatásügyi miniszteri rendeletre, mely többek közt azt mondja: «a magántanulás utján végzett tanfolyam a jelenleg fennálló szabályzatok értelmében nem képesithet jogi szigorlatokra». Álláspontunkat az 1874. évi szabályzatnak az az intézkedése is igazolja, hogy «a külön végbizonyitványok jövőre megszüntettetnek. A jog és államtudományi tanfolyamnak teljes befejezése az indexbe az igazgató által bevezetett záradékban külön igazoltatik és hivatalos pecséttel láttatik el». (58. §.) A dolog tehát ugy állott, hogy a tanfolyamok bevégzése nemcsak hogy nem volt előfeltétele az államvizsgáknak, hanem ellenkezőleg az előirt államvizsgálatok valamelyikének a letétele volt előfeltétele annak, hogy a jog- és államtudományi tanfolyam teljesen befejezettnek tekintessék. Miután pedig a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázók a 25. §. szerint az államvizsgálatok letételére nyertek engedélyt, ezeknél tehá a jogi tanfolyam teljes bevégzése akkor állott elő, ha az előszabott alapvizsgákat és mind a két államvizsgát letették. Az 1875. évi január 11-én kelt 34,512/1874. sz. közoktatásügyi miniszteri rendelet ez utóbbi kérdésben a helyzetet annyiban változtatta meg, hogy választást engedett a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázóknak abban a tekintetben, vajjon le akarják-e tenni mind a két államvizsgát vagy nyilvános jogakadémián hallgatni kivánják-e a jogi tanfolyamnak azt az évét, melynek tárgyaiból nem tesznek államvizsgát.

Nézetünket minden tekintetben támogatja az 1883: I. tcz. indokolása, mely szerint: «a közigazgatási szakra vonatkozó képzettség minimuma a jövőre nézve a jog négy évi tanfolyamnak bevégzésében és az államtudományi államvizsgának sikeres letételében van megállapitva. Itt a sulypont az államtudományi államvizsgára van fektetve, miáltal, tekintettel arra, hogy az egyetemeinken érvényesitett bifurkáczió folytán jogtudományi államvizsga is létezik, azon ifjak, kik a közigazgatási szakra készülnek, arra utaltatnak, hogy már egyetemi tanulmányaik idejében az államtudományok elsajátitására kiváló gondot forditsanak». (Az 1881. évi országgyülés képviselőházának nyomtatványai. Irományok. VI. 110. l.)

Az 1883 augusztus hó 20-án kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyott szabályzat a jogakadémiák és egyetemek tanulmányi és vizsgálati rendjét módositotta. Ennek 20. §-a szerint az államvizsgálat a tanfolyamnak befejezése és a végbizonyitvány kivétele után tehető. A 29. §. szerint pedig ahhoz, hogy valakit pályavégzett joghallgatónak lehessen tekinteni és az államvizsgálatokhoz vagy szigorlatokhoz szükséges végbizonyitványnyal lehessen ellátni, nyolcz teljesen beszámitható félév kell. Miután ez a szabályzat az 1874. évi «Szervezet» 25. §-át, amelynek alapján az alap- és államvizsgálatok letehetésére jogositó miniszteri engedélyeket ki lehetett adni, hatályon kivül nem helyezte, a fent felhivott 20. és 29. §§-ból nyilvánvaló, hogy az, aki ilyen engedélyt nyert és aki a két alapvizsgálatot ennek alapján szabályszerüen kiállotta, ha az alapvizsgálat és az államvizsgálat között szükséges időtartam már letelt, pályavégzett joghallgatónak tekintendő.

Az ilyen vizsgázó tehát éppen abban a jogállapotban van, mint az a nyilvános rendes hallgató, aki a tanfolyamot befejezte és végbizonyitványt kapott, mert hiszen a fennálló szabályzat szerint ez az előfeltétele az államvizsgának, a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázó pedig éppen az államvizsgálatok letételére kapott engedélyt.

Ez ellen az okoskodás ellen azt lehetne felhozni, hogy hiszen akkor semmiféle akadálya nincs annak, hogy a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázók szigorlatokat is tegyenek. A jog- és államtudományi egyetemi karoknál tartandó tudorsági szigorlatokról szóló szabályzat 6. §. azonban nemcsak azt követeli meg, hogy az illető a négy évi tanfolyamot bevégezze, hanem azt is, hogy mint rendes, nyilvános joghallgató végezze be ezt a tanfolyamot. Ennek a kelléknek pedig a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázók már nem felelhetnek meg.

A helyzet ma csak annyiban változott, hogy a 26,320/1893. évi közoktatásügyi miniszteri rendelet értelmében a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázók ismét mind a két államvizsgálat letételére kötelesek. A fent emlitett választási jogot tehát ez a rendelet megvonta tőlük.

Igaz, hogy 24,086/1885. sz. közoktatásügyi miniszteri rendelet szerint a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázók külön végbizonyitványt nem nyernek, és igy azt, hogy jogvégzettek, külön épp oly kevéssé igazolhatják, mint azt a tényt, hogy a két államvizsga közül az egyiket már sikerrel kiállották. Az ilyen vizsgázók ugyanis a letett államvizsgálatról szóló bizonyitványt csak mind a két államvizsgának sikeres letétele után kaphatják meg. Ez a körülmény azonban — néze-

*

tünk szerint — az előbb megállapitott tényeken csak annyit változtat, hogy a tanfolyam hallgatása nélkül vizsgázók a jogvégzettséget csakis mind a két államvizsgálati bizonyitványnak felmutatásával igazolhatják. A rövidség kedvéért tehát, bár nem egészen preczizen, a tétel igy is kifejezhető: azok, akik tanfolyamhallgatás nélkül tesznek jogi államvizsgákat, csak mindkét államvizsgával válnak jogvégzettekké. Ilyen értelemben tanit Kmety is (Magyar Közigazgatási jog 4. kiadás 756. l.), midőn azt mondja, hogy ezek «csak mindkét államvizsgával minősitenek a közigazgatási szakra».

Annyi mindenesetre kétségtelen, hogy az, aki tanfolyam hallgatása nélkül való vizsgázásra miniszteri engedélyt kapott, és a két államvizsgát sikerrel kiállotta, ugy a régi, mint az uj tanulmányi rend értelmében jogvégzett. Kétségtelen az is, hogy a mai tanulmányi rend mellett bármely államvizsga igazolása bizonyitja egyuttal a jogvégzettséget is.

Kérdés merült föl tehát most már az iránt, hogy ha a dolog igy áll, akkor mért nem terjed ki a tanfolyam hallgatása nélkül letett államvizsgálatok minősitő hatása az igazságügyi szakra. Az elmondottakból folyik, hogy ez ellen sem az 1874. évi XXIV. tcz. alapján, sem a birósági joggyakornokok és aljegyzők minősitése ügyében intézkedő 1891. évi augusztus 11-én 4192. sz. alatt kiadott igazságügyminiszteri rendeletre való hivatkozással kifogást emelni nem lehet, és főleg nem lehet nehézséget támasztani az ellen, hogy azok, kik az elméleti jogi vizsgálatokat a tanfolyam hallgatása nélkül — külön engedély alapján — tették le, gyakorlati birói vizsgálatra bocsáttassanak. És csakugyan 1897-ig ez is volt a helyzet.

Ekkor azonban a közoktatásügyi miniszter az igazságügyi miniszterrel abban állapodott meg, hogy a jövőben ily engedélyeket csak azzal a hatálylyal fog kiadni, hogy az ezen az alapon megszerzett jogi minősités az igazságügyi szakra ki nem terjed. Miután az 1874. évi szabályzat 25. §-a szerint a közoktatásügyi miniszter diszkreczionális joga az engedély megadása vagy meg nem adása, ennélfogva világos, hogy a miniszter az általa adott engedélynek hatását bizonyos korlátok közé is szorithatja.

Ezen az alapon kell tehát azt a kérdést is megoldanunk, vajjon az ügyvédi kamara köteles-e ügyvédjelöltnek bejegyezni olyan egyént, aki a két jogi államvizsgát miniszteri engedélylyel szerezte meg? Ha az engedély 1897 előtt kelt, ugy feltétlenül: ha ellenben az későbbi időből való, akkor a fent felhivott közoktatásügyi miniszteri rendelet alapján a bejegyzést meg kell tagadni.

Végül még csak azt kivánjuk megjegyezni, hogy mindezeket csak de lege lata mondottuk el, mert de lege ferenda arról vita nincs, hogy a tanfolyam hallgatása nélkül miniszteri engedélylyel való vizsgázásnak intézményét meg kell szüntetni.

Dr. Flórián Károly,
eperjesi jogakadémiai tanár.

Zálogleveles követelésre szerezhető-e alzálogjog?

Az 1876: XXXVI. tcz. (záloglevél-törvény) 17. §-a kimondja, hogy jelzálogintézeteknek jelzálogilag biztositott kölcsönköveteléseire, melyek alapján záloglevelek bocsáttatnak ki, harmadik személyek jogokat egyáltalában nem szerezhetnek. Ugyanezen törvény 18. §-a szerint ezen különös jogi természet telekkönyvileg is feljegyzendő azon követeléseknek zálogjogi bekebelezésével egyidejüleg, mely követelések alapján az intézetek záloglevéleiket kibocsátják. — Meghagyja továbbá büntetés terhe mellett az ily intézetek igazgatóságainak, hogy a biztositékul szolgáló zálogjogok épségben maradása felett őrködjenek.

Törvényhozásunk és törvényes rendeletek ezen törvény óta is állandóan arra törekszenek, hogy a jelzálogi intézetek által kibocsátott záloglevelek biztonságát emeljék s az ezen irányzattal ellentétes birói gyakorlat jogi hiányai mellett közgazdaságilag is káros.

Felmerült t. i. a következő kérdés. A kölcsönügylet után a kincstár illetéket követel s ha a kölcsön telekkönyvileg bekebeleztetik, a kincstár az illetéket alzálogjog bekebelezésével biztositja. Felülkebelezhető-e az alzálogjog akkor is, ha azon követelés, melyre ez az illeték vonatkozik, záloglevelek biztositékául szolgál s ennek folytán a fentebb idézett terhelési tilalom a követelésre fel van jegyezve?

A pénzügyi hatóságok nem intéznek ilyen irányu megkeresést a telekkönyvi hatóságokhoz azon pénzintézetekre nézve, amelyek köztudomás szerint záloglevél kibocsátással foglalkoznak, mint pl. a Magyar Földhitelintézet, Magyar Jelzáloghitelbank stb., melyek követeléseinek bekebelezésével egyidejüleg a megszoritó feljegyzés is mindjárt a telekkönyvbe kerül. De utóbbi időben igen elterjedt üzleti gyakorlat az, hogy vidéki pénzintézetek egyszerü jelzálogos követeléseiket egy központi intézetre ruházzák át záloglevél kibocsátás czéljából. Ezen követelések először csak egyszerü zálogjoggal vannak biztositva s a különös jogi természet csak később az engedményezéskor jegyeztetik fel. A pénzügyi hatóságok a vidéki pénzintézet által nyujtott kölcsön alapján előirják az illetéket s a telekkönyvi rendtartás 67. §-a szerint készült kimutatással — természetesen hónapok mulva — az illeték felülkebelezését kérik akkor, mikor már időközben történt engedményezés folytán a különös jogi természet feljegyezve van.

A telekkönyvi hatóságok ezeket a kimutatásokat valószinüleg nem szokták tüzetesen vizsgálni s a kérelmeknek rendszerint, mondhatnám en bloc helyt adnak. A záloglevéles intézetek kénytelenek minden ilyen alkalomból felfolyamodással élni.

A felfolyamodások meglepő eredményekre vezettek. A királyi itélőtáblák ellentétes határozatokat hoznak, sőt ugyanazon (budapesti) kir. itélőtábla egyszer az alzálogjog bekebelezési kérelmét elutasitja, másszor meg helyt ad neki.

A *pécsi*, *debreczeni*, *szegedi*, *győri* kir. itélőtáblák megváltoztatták az elsőbiróság illetékbekebelező végzését, egybehangzólag azon indokolás alapján, hogy az 1876: XXXVI. tcz. 17. §-ában körülirt feljegyzés oly terhelési tilalmat képez, amely harmadik személyeknek jogszerzéseit meg nem engedi s illeték követelésére nézve a kincstár is ily harmadik személynek tekintendő.

Ezzel szemben a *kassai*, *kolozsvári* és *nagyváradi* kir. itélőtáblák helybenhagyták a bekebelező végzést azért, mert az 1881: XXXIV. tcz. 40. §-a szerint dologi jogok telekkönyvi bejegyzéséért járó illeték magát a bejegyzett jogot terheli, kiváltságos természetü, törvényes elsőbbséggel bir s mert ezen törvény az 1876: XXXVI. tcz. szerint megszoritott zálogjogokra nézve kivételt nem tesz. A kolozsvári kir. tábla 662/908. sz. indokolásában még azt is kiemeli, hogy a kivételes jog csak magánhitelezőkkel szemben nyujthat biztositást, de nem a közjogi természetü kincstári követeléssel szemben is.

A *budapesti* kir. tábla 279/908. P. sz. a. szintén a záloglevéltörvényre való hivatkozással elutasitja a kir. kincstárt, mig 564/908. és 622/908. P. sz. a. az elsőbiróság bekebelezését hagyja helyben, mert az illeték magát a követelés alapjául szolgáló dologi jogot törvényes zálogjog hatályával terheli és az 1876: XXXVI. tcz. 17. és 18. §-okban foglalt és telekkönyvileg is kitüntetett rendelkezések sem szolgálhatnak akadályul arra, hogy ezen illeték erejéig annak kiszabás végett történt bejelentésétől számitott két éven belül szorgalmazott zálogjogi bekebelezés el ne rendeltessék.

Az ellentétes határozatok folytán a kir. Curiának kellene a kérdésben határoznia. Erre eddig azért nem volt alkalom, mert a helybenhagyó (telekkönyvi) másodfoku határozatok ellen felfolyamodásnak helye nincs, a megváltoztató határoza-

tok ellen pedig az intézeteknek nem volt okuk felfolyamodni. A bekebelezést megengedő végzéseket téveseknek tartjuk. Az előbb idézett táblai végzések indokolásában helyesnek tartjuk annak kiemelését, hogy a kir. kincstár illetékkövetelésére nézve épp oly harmadik személy mint bárki más. Mig az utóbb idézett végzések indokolásai nem állhatnak meg. Az 1876 : XXXVI. tcz. speciális törvénynek tekintendő, az 1881 : XXXIV. tcz.-kel szemben s igy amannak kizáró intézkedései érvényesülnek a generális szabálylyal szemben akkor is, ha az utóbbi kivételt kifejezetten nem emliti is. Hogy az illeték törvényes elsőbbséggel bir, ide nem tartozik és hogy a kincstár ezen zálogjogát a törvény engedélye folytán szerzi, az nem teszi lehetővé a kincstárnak azt, hogy akkor is szerezzen telekkönyvi jogokat, ha ezt a telekkönyvi rendtartás, előző telekkönyvi bejegyzés tiltja.

Különben ugyanezt az álláspontot foglalta el az 1878. évi 12,542. sz. pénzügymin. rendelet, (P. K. 123. és 124. R. T. 1641.,) midőn kimondta, hogy miután a törvény (1876 : XXXVI. tcz. 17. §.) ezen határozmányai a kincstár irányában is teljes jogérvénynyel birnak, rendeltetik, hogy a záloglevelek kibocsátására jogositott pénzintézetek jelzálogilag biztositott kölcsönköveteléseire kincstári adó vagy illetéktartozások miatt jövőre se biztositási, se kielégitési végrehajtás ne intéztessék s a mondott kincstári követeléseknek telekkönyvi felülkebelezése se kérelmeztessék.

Ezt a rendeletet megujitotta az 1903. évi T. 82/2. sz. igazságügyminiszteri rendelet, mely a pénzügyminiszter 1878. évi rendeletét a telekkönyvi hatóságokkal miheztartás végett közölte.

Dr. Gara Zoltán.
ügyvéd, a Magyar tptárak közp. jelz. bankja titkára.

A mitroviczai fegyintézet.*

A mitroviczai fegyintézet (nem nevezhetjük fegyháznak, mert ily büntetési nemet a Horvátországban érvényben levő osztrák Btk. nem ismer) Horvátország legujabb s legmodernebb letartóztatási intézete. 1899—1890-ig épült körülbelül 1000 ember számára s elsősorban a Szlavoniában kiszabott hat hónapnál hosszabb időre terjedő szabadságvesztésbüntetés végrehajtására szolgál.

A büntettért kimért szabadságvesztésbüntetést Horvátországban is az u. n. progressziv rendszer elve szerint hajtják végre, amelyhez Tauffer óta az ország börtönügyi szakférfiai rendületlenül ragaszkodnak. E rendszer szellemében s céljaira épült a mitroviczai intézet is, amely sok tekintetben az ily rendszerü intézetek mintája lehet.

Az intézet a progressziv rendszer elveinek megfelelőleg térbelileg is két részre szakad : a tulajdonképpeni fegyintézetre s az ettől 16 km.-nyire fekvő novo-seloi pusztára, amely a közvetitő intézet hivatását teljesiti. Magában az intézetben teljesen el van különitve a fiatalkoruak osztálya a felnőttek telepétől, melyen a czellaház, a közös hálóház, a templom, a kórház, a munkatermek s a gazdasági épületek vannak elhelyezve. E két épületcsoport körül terjed el a fiatalkoruak közvetitő-intézete, néhány külső gazdasági épület, igazgatósági s személyzeti lakás stb.

A novo—seloi puszta körülbelül 700 holdból álló bérlet, amelyen a közvetitő-intézetbe küldött elitéltek igen intenziv gazdasági munkát folytatnak. A szorosan vett földmivelő munkán kivül szőlőmiveléssel, kertészettel, gyümölcstermesztéssel, méhészettel, szarvasmarha- s disznótenyésztéssel foglalkoznak. A gazdasági épületeken kivül egy hosszü földszinti épület szolgál az ideküldöttek elhelyezésére, s benne 30—30 ágygyal felszerelt termek vannak e czélra berendezve.

A börtönépitészet s a börtönhygiéna szempontjából a mitroviczai intézet kifogástalan. Nem tekinthetők épitészeti hibának a nagy közös hálótermek, mert berendezésüknek inkább pénzügyi okai voltak, ellenben a legnagyobb dicséretre méltó a czellaház kitünő megoldása, amely a tetőszellőzés által bőven jut világossághoz s friss levegőhöz. Az egyes czellák, valamint a többi épületek is mind megfelelnek az egészségügy s a czélszerüség követelményeinek. Különösen az egyes munkatermek érdemelnek említést, amelyek szellősek, tágasak és semmiben sem hasonlitanak egyes magyar intézeteink egészségtelen munkahelyiségeihez (Szeged). Egészséges épületek, az intézet minden részében ragyogó tisztaság, kitünő s szigoruan ellenőrzött koszt mellett nem nehéz kedvező egészségi viszonyokat elérni, amit az intézet egészségi statisztikája is fényesen bizonyit.

Ami a mitroviczai intézet fegyelmi viszonyait illeti, az nemcsak kielégitő, de különös elismerésre méltó. A kedvező fegyelmi viszonyoknak különös sulyt a felügyelet szervezete ad. Mig nálunk 6—7 emberre jut egy őr, addig ott minden 10—12-re. Az igazgató szivességéből feljegyezhetem, hogy ottjártunk napján, április hó 14-én, az egész intézetben 30 őr teljesitett szolgálatot! Ennek daczára nem fordulnak elő gyakrabban fegyelmi vétségek, mint nálunk s tömeges engedetlenségre vagy ehhez hasonló tumultusra még nem volt példa. Szökések is csak a novo-seloi közvetitő intézetben fordulnak elő nagyobb számban, minek oka az alább emlitendőkön kivül a szerb határ közelségében is kereshető. A mitroviczai tapasztalat is bizonyitja, amit a börtönügy történetéből is annyi adat igazol, hogy az intézeti fegyelem nem annyira az alkalmazott fegyveres erő eredménye, mint inkább egy igen különböző elemekből összeszövődő tömegpsychologiai tény, amelyet talán a börtönlevegő diszciplináló hatásának nevezhetnénk.

Épp azért nem szabad valamely intézet büntetésvégrehajtásának módját a fegyelmi vétségek adataiból megitélni. Az osztályozás, a munkarendszer, az erkölcsi befolyás kérdései birnak elsőrangu fontossággal. S ha e tekintetben a mitroviczai intézet berendezése sem kifogástalan, az nem annyira az intézet vezetőségének, mint inkább az ott érvényben levő büntetési rendszernek a hibája. Minden börtönrendszer szükségképpen egy egységes czél alapján épül fel, a büntetőjog azonban nem gondolva azzal, vajjon ez a czél minden büntettessel megvalósitható-e, nyugodt lélekkel utal *egy* intézet körébe *minden* elitéltet a büntetés bizonyos időtartamának külső kriteriuma alapján.

Ily módon azután a legkülönfélébb büntettes kategoriákba tartozók kerülnek össze egy intézetben, melynek rendszere által kitüzött czélja vagy egyáltalán nem, vagy csak igen tökéletlenül valósitható meg. Erre vezethető vissza a börtönigazgatók igen elterjedt szkepticizmusa a büntetési czélok elérhetése iránt s az a tény, hogy munkásságukat inkább csak a külső fegyelem fentartására s kedvező pénzügyi eredmények elérésére forditják. Mióta a termékeny s eredményes munkát a fegyintézetekben meghonositották, az irodalomban és a gyakorlatban állandó a harcz a büntetés végrehajtásának erkölcsjavitó berendezése s a lukrativ munka szervezése között beálló összeütközések körül. S mig az elmélet szinte egyhangulag az előbbi mellett tört lándzsát, a gyakorlat látva a javitó próbálkozások sikertelenségét, szintén egyöntetüen — ha nem is szóban, de tettben — a második mellett foglalt állást. És ha a kérdést nem nézzük az elméleti elfogultság szemüvegén át, a mai viszonyok között a gyakorlat embereinek kell igazat adnunk, kik a fegyintézetek okos pénzügyi vezetése által legalább azt gátolják meg, hogy az állam még több pénzt adjon ki hiába.

A mitroviczai intézetben ez irányban tapasztaltak objektiv megitélése tette szükségessé a fentiek elmondását. Mitrovicza is ujabb bizonyság az u. n. osztályozási rendszer értéktelensége mellett. Hiába igyekszik az igazgató az iróasztal mellett kinos gondossággal kiczirkalmazott kategoriákat valóra váltani, hiába osztja be a 8 nagy hálóterem 50—50 lakóját kor, büncselekmény, motivum, visszaesés szerint : e kategoriákba való beosztás a fegyenczek nagy száma mellett csak külső ismertető jelek alapján történhetik s a nappali munka 12 órájában a *munka* czélszerü berendezésének követelménye még ezt a fogyatékos osztályozást is megbontja. Az egész, igen problematikus értékü osztályozás feleslegessé válnék, ha az 50 ágyas nagy hálótermek helyett éjjelre czellákba záratnának a fegyenczek. Akkor legalább este maguk volnának, zavartalanul olvashatnának, a morális befolyásolás hivatalos látogatások által legalább több reménynyel volna megkisérelhető, mig igy esténként egy terembe összezárt 50 ember, kik között egy őr sincs, inkább használja más czélokra az ellenőrizetlenség ezen óráit, melyek nemcsak minden büntetési czél teljes meghiusitására alkalmasak, hanem a büntetés szigoruságát és komolyságát is teljesen lerontják

* Vámbéry Rusztem egyet. m. tanár a husvéti szünetben hallgatóival meglátogatta a szegedi, belgrádi és mitroviczai fegyintézeteket. E kiránduláson szerzett benyomásai alapján irta meg a szerző a mitroviczai fegyintézetről szóló dolgozatát.

Még rosszabb a helyzet a fiatalkoruak külön épületének hálótermeiben, ahol a helyszüke miatt 2—2 ágy közvetlenül egymás mellett van, ami, tekintettel az elitéltek korára, csak fokozza a hiba sulyosságát.

A munka eredményes és lukrativ berendezésének szempontja egyébként is erősen belenyul a büntetés végrehajtásába. A szabályzat szerint a büntetését megkezdő elitélt legalább 3 hónapot tartozik magánelzárásban tölteni, de tényleg csak 8 hétig tartják külön elzárva, noha 117 czella áll rendelkezésre. E 8 hét persze alig elégséges az elitélt lelkére való hatásra, a belső átalakulás megindítására, amit sok esetben ugyis hiába kisérelnek meg. Ezért a 8 hét letelte után inkább a közös munkatermekben foglalkoztatják az elitéltet és a szellemi s erkölcsi foglalkozás ettől fogva a templomra, a pap látogatására, esetleg az iskolára szoritkozik. A büntetés 3/8-ának, illetőleg 1/2-ének kitöltése után a fegyencz a szabályok értelmében a közvetitő-intézetbe vihető s a szabályzat ezen amugy is igen messzemenő intézkedését nagyon erősen veszik igénybe. 700 hold föld megmüvelésére sok ember szükséges s bizony gyakran olyat is át kell vinni, ki e kedvezményre még nem érett meg. Ilyen módon a gyakorlat igényei ismét áttörik az elmélet felállitotta elveket; a progressziv rendszer fokozatai, melyek az elmélet szerint a belső átalakulással kapcsolatos etappe-ok s lépcsői a társadalomba való visszabocsátásnak, szinte automatice következnek egymásra bizonyos idő eltelte után. A közvetitő intézet erős szökési arányának a szerb határ közelségén kivül kétségtelenül ebben van a főoka. Minden egyes szökevény azt bizonyitja, hogy a közvetitőre még nem érett meg.

A munka szervezése azonban igazán bámulatos. Szinte elfelejtjük, hogy börtönben járunk, annyira dominál mindenütt a serény, pezsgő munka. Bent a munkatermekben mintha egy virágzó iparvállalat telepén járnánk, kint a gazdaságban pedig valódi mintagazdaság tárul szemeink elé. Az intézetben meghonositott iparágak közül legnagyobb mértékben a kötélkészitést üzik; ezenkivül virágzik még az asztalosmunka; a bőröndkészités, kosárfonás és kefekötés. Az első három munkaágra szerződéses vállalkozó van, mig a kosárfonást és kefekötést, valamint a több kisebb méretü ipari munkát saját regieben végzik. A czipészek, szabók, kőmivesek csak az intézet számára dolgoznak, mig a többi iparágakban az iparosok által felpanaszolt versenyt ugy kivánták kiküszöbölni, hogy a vállalkozókat kötelezték az áruk külföldre szállitására. A munka eredményességének jellemzésére csak azt kivánom megemliteni, hogy az egy évi tiszta hozadék 120,000 K!

Ezen fényes gazdasági eredményhez illő volna a pönologiai eredmény is, ha rövidesen megvalósulna az uj osztályozási rendszer, mely nem *egy* intézeten belül akarja külön választani a különbözőket, hanem egy intézetbe csak nagyjában conformis elemeket kiván helyezni. Ennek a rendszernek első lépése már megtörtént Mitroviczán. A 20 éven alul elitélt fiatalkoruak 24 éves korukig a felnőttektől teljesen elkülönitett épületekben tartatnak, ahol iskolába járnak, majd külön közvetitőbe is kerülnek. A fiatalkoruakkal elért kitünő eredmények joggal buzditják a horvát börtönügy fejét, *Ogorelicz* dr. főfelügyelőt, Tauffer lelkes és kiváló utódját, hogy Mitroviczán a *visszaesők* számára is külön osztályt szervezzen, külön épülettel, külön munkatermekkel. Ezzel csakugyan orvosolva volna az a nagy hiba, mely még a mitroviczaihoz hasonló intézetben is oly nehézzé teszi a pönologiai eredményeket. Hogy a még szoczializálható elemekkel mily szép eredményeket lehet elérni a progressziv rendszer segitségével, azt megmutatta a fiatalkoruakkal az intézet kitünő vezetője, *Kostič* dr. Ha a közel jövőben a visszaesők is külön választatnak, sokkal több reménye lesz a sikeres munkának, akkor igazán az lesz Mitrovicza, amire minden prædestinálja: a megjavithatók mintaintézete.

Rapoch Jenő.

Különfélék.

— **Összeférhetlenség.** A képviselő ügyvédek konkurrenciája az ügyvédi karnak régi panasza. Az országgyülési képviselők a kormány tagjaival személyes érintkezésben állván, természetes, hogy a felek az olyan ismertebb nevü ügyvédeket keresik fel, akiknek a kormánynyal való ismeretsége, személyes összeköttetése a siker kilátásával inkább biztat. Viszont, hogy a pártkormányok a diskreczionális elintézésük alá tartozó ügyekben szivesen tesznek párthiveiknek, sokszor még szivesebben ellenfeleiknek oly engedményeket, amelyeket talán nem képviselő, vagy nem politikus utján nem lehetett volna elérni.

Ez a tagadhatatlanul meglevő fonákság vezette a törvényhozást az összeférhetlenség szabályozására. Ámde hiába van törvény az összeférhetlenségről, ha az a gyakorlatban nem tud érvényesülni. Pedig mint általában az ügyvédi karban panaszolják, az összeférhetlenségről szóló törvény nem tartja vissza a képviselőket attól, hogy a törvénybe ütköző módon a miniszteriumokban informáljanak és bizonyos, tisztán magánérdekü ügyek elintézésére döntő befolyást gyakoroljanak.

De e mellett a képviselői összeférhetlenség mellett nagy szerepet játszik az egész országban az összeférhetlenség a közigazgatás terén.

Hogy e tekintetben minő laza a felfogás, annak illusztrálására elég a községi jegyzők magánügyködési jogosultságára hivatkozni.

A községi és körjegyzők részt vesznek a közigazgatás minden ágában, és a törvényes felhatalmazás folytán nem ritkán saját magukhoz szerkesztenek beadványokat, saját maguk határozata ellen készitenek jogorvoslatokat. Természetes, hogy a közigazgatásunkat jellemző laza ellenőrzés mellett az igazság serpenyője egyszer-másszor azon irányba billen, ahonnan jelentős haszon kecsegtet.

További nevezetes összeférhetlenség a törvényhatósági bizottsági tagoké. Mint a legutóbb lefolyt Polónyi—Lengyelféle sajtóperből ország-világ láthatta, a fővárossal szerződésben álló legnagyobb vállalatok a törvényhatósági képviselőtestület egyik vezérét bizták meg jogi ügyeik ellátásával.

Nem foglalkozunk azzal a kérdéssel, vajjon bebizonyosodott-e, hogy az illető városi képviselő ugyanazon ügyben, amelyben a vállalattól dijazást kapott, a vállalat érdekében felszólalt, de maga a tény, hogy a városi vállalat ellenőrzésére hivatott képviselőtestületi tag azon vállalattól dijazást — ez esetben szokatlanul magas dijazást — huz, feltétlenül összeférhetlenné minősiti őt, mert a képviselet és dijazás által azon vállalattal szemben más ügyekben is elfogulttá válik.

De ezen szembetünő esetektől el is tekintve, itt is konstatálhatjuk azt az általános tapasztalatot, hogy az ügyfelek közigazgatási ügyeiket szivesebben bizzák azon ügyvédekre, akik törvényhatósági tagok. Ezek az ügyvédek az ő általuk megválasztott és ismételten az ő választásuk alá kerülő és ellenőrzésük alatt álló tisztviselőknél sokszor a közérdek rovására könnyebben érhetnek el eredményt, mint más ügyvédek. A tisztviselő, akinek azon befolyásos képviselőtestületi tagnak és követőinek szavazatára van szüksége, nem mindig képes a nyomásnak ellenállani.

Feltétlenül szükséges, hogy ez az inkompatibilitás nemcsak a fővárosra, de az egész országra kiterjedőleg is szabályoztassék. Ha a törvényhozás késik a szabályozással, ám alkossanak szabályrendeleteket az egyes törvényhatóságok, és szoritsák a legminimálisabb mértékre az összeférhetlenség eseteit.

A magunk részéről ennek a kényes és nehéz problémának megoldására az ügyvédi kamaráknak is fontos szerepet juttatnánk, nemcsak annyiban, hogy az ő meghallgatásuk lesz szükséges a kérdés jogi szabályozásánál, de azért is, mert a kamarák fegyelmi birósági erélyes közbelépéssel állást foglalhatnak a tisztességtelen versenynek gyakran már a fegyelmi jog körébe vágó jelenségeivel szemben.

— **A Btk. novellájáról** a fővárosi államrendőrség évi jelentése a következőket irja:

Alkalmunk volt a büntető novella tervezetét főképpen értekezleteinken tanulmányoznunk, s abban a tapasztalat embereinek sulyos szavával hozzászólnunk. Ránk nézve egyelőre a legfőbb tanulság az, hogy igazságszolgáltatási politikánk immár ujabb büncselekmények konstruálása helyett a prevencziónak nyit kaput. A magunk részéről örvendeznünk

kell ez irányzatnak. Bár nem hallgathatjuk el abbeli vélekedésünket, hogy minél többet fog felszivni büntető igazságszolgáltatásunk a rendőrség hatáskörébe eső feladatokból, a jogrend annál elasztikusabb, de annál változóbb és talán megbizhatatlanabb is lesz, s éppen azért nem a keretek túltömésére, hanem inkább szétválasztására kellene gondolnunk. *A novellában foglalt preveniáló intézkedések helyességéhez és czélszerüségéhez szó sem fér* — ez kétségtelen — véleményünk szerint azonban időszerü lenne már az összes prevenciókkal a rendőrségi jogfejlesztés körében önállóan foglalkozni.

— **A budapesti kir. járásbiróságoknál levő joggyakornokok mozgalma.** A budapesti joggyakornokok ismét mozgalmat inditottak tarthatatlan előmeneteli viszonyaiknak megjavitása végett. Igaz ugyan, hogy a doktor juris és birói okleveles joggyakornokok segélydiját 1000 K-ról 1600 K-ra emelték fel, de ez nem szüntette meg azt a teljességgel tarthatatlan helyzetet, hogy Budapesten 12 joggyakornok van, aki doktorátusa és birói vagy ügyvédi vizsgája daczára *öt évet meghaladó* ideje szolgál, és ezenkivül még 20-an vannak 1½ év és 5 év közti szolgálattal olyanok, akiknek ugyanez a minősitése.

A budapesti joggyakornokok előmenetelének a pangása a volt igazságügyi kormányok azon ténykedéséből származik, hogy a Budapest területén levő bíróságokhoz sokkal több joggyakornokot alkalmaztak (olcsó munkaerő), mint ahányat egészséges előmeneteli viszonyok szemmeltartásával alkalmazni szabad lett volna. Budapesten magában 110 joggyakornok van, holott az egész országban egyebütt összesen csak 266 van.

Ellenben Budapesten csak 115 jegyzői állás van, az ország többi részén pedig összesen 818. Budapesten tehát körülbelül csak annyi a jegyző, mint a joggyakornok, ezzel szemben a vidéken több mint háromszor annyi a jegyző, mint a joggyakornok.

Ezen az állapoton kell tehát változtatni oly módon, amint azt a joggyakornokok kérik, hogy a költségvetésben 30 budapesti joggyakornoki állás jegyzői állásra rendszeresitendő át. Azért 30, mert ma Budapest területén 30 joggyakornoknak van ügyvédi vagy birói oklevele, ezek tehát mindannyian joggal számitanak azonnali kinevezésükre. Erre a czélra mindössze körülbelül 20,000 K-t kellene felvenni az 1908. évi budgetbe.

A magunk részéről őszinte rokonszenvvel kisérjük ennek a fiatal, intelligens testületnek ezt a jogos és méltányos kérését, mert a joggyakornokokban a leendő magyar birói kar succrescentiáját tekintjük, akiknek munkakedvét és pályájuk iránti szeretetét nem szabad kicsinyes pénzkérdésekkel tönkretenni.

Mikor jön már el az ideje az előkészitő szolgálat egységes rendezésének!

— **Sztrájkoló védők.** A dánosi rablógyilkosok ellen folyó főtárgyalás gazdag a tanulságos, de vajmi kevéssé épületes intermezzókban. Közönség, mely perverzitásokban leli örömét, elnök, aki a hallgatóságot fegyelmezni nem tudja és aki a csendőri kinzásokra kérdést nem enged feltenni, védők, akiknek önzetlen, ha nem is mindig a helyes formák közt mozgó müködését a biróság, a publikum és a tanuk kellemetlenkedéssel, ellenszenvvel kisérik, ezek jellemzik ezt a tárgyalást. Hozzájárul ehhez a tarka képhez a védők sztrájkja. A szakértőkhöz a védők olyan teljesen helyén való kérdéseket intéznek, amelyek mintegy ellenpróbáját képeznék a szakértő pozitiv állitásainak. A nagytudományu és valóban kiváló szakértő türelmetlen és a védelmet rendkivül bántó válaszában, a védők jogaik csorbitását látják. A főtárgyalást vezető elnök nem igyekszik kiegyenliteni a felmerült diszszonancziát, hanem a védőket rendreutasitja, mire a védők otthagyják a tárgyalást. Végül is a szakértő meg az elnök kénytelenek a védőknek az elégtételt megadni. Mindez nem alkalmas az igazságszolgáltatás méltóságának emelésére. A védők a sztrájk kijelentésével tulmentek a határon, de az elnök és a szakértő kétségtelenül nem jártak el helyesen, mikor a védelemnek ebben a perben amugy is nehéz szerepét még nehezebbé tették. Nem helyeseljük a védők sztrájkját, de értjük ily körülmények közt a védelem szabadságának védelmében követett eljárásukat. Ez az eljárás nem pusztán ezen egy incidens kifolyása volt, de az egész főtárgyaláson tapasztalt kellemetlenségek eredménye.

Tetézte mindezt a sajtó egy részének magatartása, mely a védőket fáradságos, nehéz munkájuk közepette sulyos invektivákkal illette és kigunyolta. Ily körülmények közt nagyon meggondolja az ügyvéd, aki ily hálátlan nehéz feladatra vállalkozik.

— **Budapest kriminalitása.** A székesfővárosi államrendőrség 1907. évi jelentéséből veszszük a következő adatokat: A népesség számának szaporodásával legalább is egyenletes — ha nem is nagyobb — arányban szaporodik a bünesetek száma is. Tehát az 1907. év is többletet mutat fel 22,648 volt a nyomozásunk tárgyává vált büneset, szemben az 1906. évi 27,712 számmal. A szaporodás ugyan nem lényeges, de maga a bünesetek száma elég magas, melynek magyarázatát önkéntelenül keresni kell. Sokfelé kell azonban ilyenkor tekintetünket forditanunk. A háttérben legfőképpen ott szorong pangó gazdasági életünk s ennek természetes következményei a nehéz megélhetési viszonyok. A nyomor tanitó apja a bünnek. A bünesetek következetes emelkedésének azonban nemcsak reális okai vannak. A bőség, a kényelem, a fényüzés, az élvhajhászat: az igényekkel való teljesség az, melynek ma betege az egyszerüségből s józanságából kiforgatott ember éppen akkor, mikor a kereseti viszonyok talán a lehető legrosszabbak, a létküzdelem a lehető legnehezebb. Ebből az ellenmondásból származik annyi bün forrása, ez táplálja a bünesetek tömegét.

Részletezve a mult évben eljárás alá került büncselekményeket, ebből volt: büntett 9398, vétség 13,250.

A büntettek száma az 1906. évi állapothoz képest 779-el emelkedett. Ez a szaporodás azonban — hogy ismételten rámutassak — tekintélyes részben annak a viszás állapotnak a következménye, melyet büntetőtörvényeink azáltal teremtettek, hogy a bizalmi viszonyból elkövetett minden jelentőség nélkül való lopásokat büntetté minősitik. Ebből az emelkedésből tehát közbiztonsági állapotainkra egyáltalán nem lehet kedvezőtlen következtetést levonni.

Különösen érdekes az, amit a lopásra nézve a jelentés tartalmaz:

Lopás volt összesen az 1907. évben 11,502. Ebből büntett 6062, vétség 5440. Az összes vagyon elleni büncselekmények 65% át teszi ki a lopás. Összehasonlitva az adatokat az 1906. évi adataival, alig mutatkozik eltérés. Mindössze 148 esettel több a lopások száma, mint az 1906. évben. Ugy látszik, hogy ezzel egy bizonyos stagnáló ponthoz értünk s az az emelkedés, mely következetesen évről-évre nagy számtöbbletekkel szaporitotta a lopások statisztikáját, megállapodik.

A lopás büncselekménye, mely zömben a napszám, hetibér után élők: a bizonytalanul keze munkájukkal keresők sajátos büncselekménye, eddig tapasztalt folytonos emelkedésében igy bizvást forduló ponthoz érhet. És talán már ért is a mult évben, amikor a lakosság erős szaporodása mellett is alig emelkedett az esetek száma.

— **Szoczializmus és ethika** czim alatt 80 oldalra terjedő füzet jelent meg a Huszadik Század szerkesztőségének népszerü tudományos könyvtárában *dr. Lánczi Jenő* tollából. Anélkül, hogy a kétségtelenül szellemesen megirt füzet tartalmával magunkat azonositanók, kiemeljük abból a jogászokat érdeklő következő fejtegetéseket:

Egész magánjogi rendszerünk mindinkább az üres dióhoz lesz hasonló, amelynek tartalmát a gazdasági evoluczió kivájta. Egész magánjogunk, mely ma kizárólag a kapitalizmus jegyében áll és amely a szabad verseny czégére alatt kiszolgáltatja a gyengét az erősnek, továbbá a fogyasztót a termelőnek, át fog alakulni abban a demokratikus értelemben, hogy a mai formai jogvédelem helyett valóságos védelmet nyujt a népmilliónak.

A mai magánjog a vagyonosok magánjoga, de ugyancsak a mai büntetőjog is a vagyonosok büntetőjoga. A büncselekmények legnagyobb részben olyanok, amelyeknek a munkaeszközök nélküli milliók szocziális helyzete, illetve a

nyomor szülőoka. A vagyon elleni cselekmények drákói szigorusággal büntettetnek. Ellenben azok a cselekmények, amelyeket rendszerint a termelőknek van alkalma elkövetni, vagy büntetlen maradnak, mint pl. a kereskedői csalások egész sorozata, vagy annak üldözése magánfelekre bizatik.

De még ott is, ahol látszólag a törvény a társadalom minden tagját egyaránt védi, a kiszabott büntetésből kitünik a mai biráskodás osztályjellege. A perjogi szervezet ma ugyszólván csak a nagy vagyoni értékek védelmére müködik, alapos elbirálás alá csak a magasabb értékü jogigények kerülnek. Egy szoczialista társadalmi rendben a büncselekmények, ha nem is fognak teljesen eltünni, de tulnyomó részben el fognak tünni mindazok a cselekmények, amelyek a nyomorból, müveletlenségből, a szocziális egyenlőtlenségből származnak. Más szóval a büncselekmények száma az uj szocziális környezetben összehasonlithatatlanul kisebb leend.

A jövő büntetőjoga a megtorlás helyett inkább a kriminalitás csökkentésére fog törekedni és a nyers megtorláson felépülő mai büntetőjogot a szocziális higénia törvényei alapján szerkesztett büntetőjog fogja felváltani.

— **A büntetőbirósági rehabilitáczióról** szól ifj. dr. Dombováry Gézának egy tanulmánya. Szerző érdekesen foglalkozik a jogintézmény mibenlétével és joghatályával. Tárgyalja, hogy mily esetekben és minő előfeltételek mellett lehet helye és minőkben nem lehet helye rehabilitáczionak, végül szól az eljárás alapelveiről.

— **A magyar bányászati közigazgatás tankönyvét** adta ki dr. Bartha Béla, a m. kir. bányászati és erdészeti főiskola jogtanára. Ez az első rendszeres összegyüjtése a magyar bányászati közigazgatás szabályainak. (Kiadja Joerges Ágost özvegye és fia czég Selmeczbányán, ára 5 K.)

— **A növedékjog.** Dr. Tóth Lajos debreczeni jogakadémiai tanár ezen czim alatt 300 oldalra terjedő monographiát tett közzé. Czélja e munkának az örökjogi növedékjog elméleti hátterét adni, a növedékjogot rokon jelenségektől elválasztani s végül a növekedésre vonatkozó jogi itéleteket felfejteni. Az egyes tételek kifejtésénél szerző elsősorban a magyar magánjogra volt tekintettel. A birói gyakorlaton kivül kiterjeszkedett a Tervezetre, de figyelembe vette a külföldi jogrendszereket és a pandektajogot is. (Hegedüs és Sándor debreczeni czég kiadása. Ára 5 K.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A perbiróság tévedésbe ejtése által elkövetett csalás.** A német judikatura ebben a kérdésben érdekes irányt követ.

A Reichsgericht egy itéletében kimondotta, hogy egyoldalu perbeli előadások, ha azok valótlanok is, nem képezhetik bünvádi eljárás tárgyát, még akkor sem, ha ezek az egyoldalu előadások arra vezettek, hogy a bíróság az illető peres fél javára itélt.

Egy másik esetben a következő volt a tényállás: St. gyermektartás miatt pereltetett. Exceptio plurium kifogásának bizonyitására egy nős barátjára *A.*-ra hivatkozott, aki a vallomástételt azon indokolással tagadta meg, hogy mint nős ember a való megvallása által önmagát büntetendő cselekmény elkövetésével vádolná. Mivel pedig a perben bizonyitást nyert, hogy felperesnő a fogamzási idő *után* más férfiakkal viszonyt folytatott, a bíróság a vallomástétel megtagadását mérlegelve, a keresetet elutasitotta. Felperesnő most bünvádi feljelentést tett, és itt bizonyitást nyert, hogy St. barátját *A.*-t azzal az igérettel vette rá a fenti magatartásra, hogy ha megesküszik rá, hogy felperesnővel viszonya volt, 600 márkát, ha pedig a vallomástételt a leirt indokból megtagadja, 300 márkát fizet neki. Mivel pedig az is kiderült, hogy *A.* a panaszos nővel nem közösült, a büntetőbiróság *St.*-t hamis esküre csábitás, *A.*-t csalás miatt itélte el. A Reichsgericht feloldotta az alsóbiróság itéletét. *A.*-nak joga volt a vallomást megtagadni. A megtagadás joga nem tehető attól függővé, hogy a tanu érdemben mit vallott volna. Azonban *St.* csalás miatt esetleg elitélhető, ha a bünrészesség a csalásban megállapitható. Hogyha valamely perfél az ő valótlan tényállitásának bizonyitására hamisitott, vagy tartalmilag valótlan okiratot használ bizonyitó eszközül, vagy hasonló bizonyitó eszközöket vesz igénybe, mint pl. felbérelt tanuvallomás, és ezáltal a birót szándékosan megtéveszti, akkor a megtévesztő cselekmény és a másik perfél kára között az okozati összefüggés megállapitható. A konkrét esetben *St.* perbeli állitásának támogatására ugyan nem valamely formális bizonyitó eszközt vett igénybe, nem is hamis tanuvallomást produkált, hanem *A.* vallomásával egy bizonyitó eszközhöz közelálló megtévesztő eszközt alkalmazott, amennyiben *A.*-val ravasz fondorlattal összejátszva a vallomástétel megtagadásával egy a biró tévedésbe ejtésére alkalmas perbeli tényt létesitett. *A.* ebben a ténykedésben, mint segéd müködött közre, mert a terv kivitelét előmozditotta. (Entscheidungen 36. k. 114. l.)

Egy másik, ugyancsak a Reichsgericht által elbirált esetben a következő volt a tényállás: Egy birtok vevője a hátralékos vételár iránt pereltetvén, annak igazolására, hogy ő a vételárat kifizette, az eladónak egy 1885 január 14-én kelt, 4300 márkáról kiállitott nyugtáját mutatta be a biróságnak. A felperes erre azt válaszolta, hogy ez a nyugta egy előbb esedékes vételárrészletnek előbb történt fizetéséről állittatott ki A perbiróság lefolytatott bizonyitási eljárás után alperest a kereset értelmében marasztalta, mert megállapittatott, hogy alperes a perbeli hátralékra semmit sem fizetett, és hogy alperes az előbb lejárt tételre vonatkozó nyugtát a perben ravasz fondorlattal használta. Az ügy a büntetőbiróság elé kerülvén, a Reichsgericht kifejtette, hogy a kontradiktorius eljárás nem zárja ki, hogy a biró hamis, vagy formailag ugyan valódi, de materiálisan valótlan bizonyitó eszközökkel támogatott állitások által valamely tényállás valódisága vagy valótlanságára nézve tévedésbe ejtessék. Az ellenfél védekezése sokszor a formailag szabályszerüen kiállitott okiratokkal szemben a biró megtévesztését egyáltalán nem zárja ki, ugy, hogy a károsító határozat igy könnyen elérhető. E tekintetben mindegy, hogy a megtévesztés hamis okiratok előterjesztése által történt, vagy pedig valódi okiratok használtattak erre a czélra. (Entscheidungen 16. k. 196. l.)

Hasonló határozatot közöl a hivatalos gyüjtemény legutóbb megjelent kötete. (40. k. 9. l.) (Megjegyzendő, hogy a német Btk. nem kivánja meg, hogy a megtévesztettnek okoztassék a kár.)

— **A német polgári törvénykönyv 906. §-a** szerint a ingatlan tulajdonosa annyiban tartozik más ingatlanból jövő gázokat, gőzöket, füstöt, meleget, zajt, rázkódtatást és hasonló behatásokat türni, amennyiben ezek a behatások ilyen fekvésü ingatlanok helyi viszonyainál fogva megszokottak. Az ezenfelüli behatások megtilthatók. Egy vasmünek ezen törvényes határozmányai alapján megperelt tulajdonosa kifogásként hivatkozott arra, hogy hasonló és még erősebb behatások, mint az ő gyárából, az utczaforgalom és különösen az utczán vezetett vasuti üzem által is előidéztetnek, tehát azon ingatlanra nézve nem szokatlanck. A német birodalmi törvényszék ezt a kifogást elvetette, mert a törvény a közutereket, utczákat és vasutakat ezen kérdés elbirálásánál figyelmen kivül hagyta és igy azok a jogvita eldöntésénél sem vehetők figyelembe.

Jogi könyvek Részletfizetésre legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám. szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.
Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.
Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Dr. Stiller Mór ügyvédi irodájában dr. juris ügyvédjelölt, ki a német nyelvben is teljesen jártas és már nagyobb ügyvédjelölti gyakorlattal bir, f. évi julius 1-től kezdve alkalmazást nyerhet. Feltételek megegyezés szerint.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 21. szám. Budapest, 1908 május 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A végleges birósági szervezet megalkotása. *Dr. Márkus Dezső*, kir. curiai kisegitő birótól. — A kivándorlás és a közigazgatás. *Dr. Gróh Józseftől.* — Börtönügyi hivatalnokaink szakszerü kiképeztetéséről. *Szabó György* kir. orsz. gyüjtőfogházi tisztviselőtől. — A Tervezet 956. és 957. §-aihoz. *Dr. Nemere Béla* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A végleges birósági szervezet megalkotása.*

II.

Történelmi visszapillantásunkból megállapithatjuk, hogy a birói szervezet megalkotása körül sem tette félre törvényhozásunk a Pató Pál ur ősi jelszavát — hiszen az a számtalan halogatás voltaképpen mind csak azt fejezi ki: «Ejh, ráérünk arra még!» De levonhatjuk abból azt az elszomoritó tanulságot is, amely fájdalom, éppenséggel nem ritka törvényhozásunk történetében, hogy kormányaink nem vették tulságosan komolyan azokat az utasitásokat, amelyeket valamelyik törvény nekik abban az irányban adott, hogy záros határidőn belül bizonyos kérdésről törvényjavaslatot terjeszszenek az országgyülés elé, amiben azonban ez utóbbi is vétkes annyiban, amennyiben sohasem ellenőrizte kellő szigorral, már méltóságának megóvása érdekében is, utasitásainak pontos végrehajtását.** Lehet azonban, hogy az eddigi tapasztalatok a jövőben óvatosságra fogják tanitani a törvényhozást és hogy ezentul nem fogunk találkozni törvényeinkben a javaslatoknak határidőre szállitását követelő vagy kilátásba helyező rendelkezésekkel, egyfelől azért nem, mert a nem teljesitésnek, ugy látszik tudatosan, nincsen szankcziója, ugy, hogy itt még politikai uton is ki nem kényszerithető, közjogi naturalis obligatióval van sajátképpen dolgunk, másfelől pedig azért nem, mert a multak alapján a jóhiszemü ember minden ilyen utasitás ellenében a turpis causa, vagy legalább is a szinlelés kifogásával élhetne, — bizonyára nem parlamenti életünknek nagyobb dicsőségére.

Reméljük azonban, hogy legalább a birósági szervezet kérdésében az efféle utasitásra nem lesz többé szükségünk és hogy akkor, amikor a képviselőháznak 1880. évi április hó 23. napján hozott határozatában foglalt utasitásnak megfelelően, 1909-ben, 1910-ben, vagy talán még később, de valamikor mégis a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvén alapuló polgári perrendtartás az országgyülésen tárgyalásra fog kerülni: az annak kereteit alkotó birósági szervezet előzően törvénybe lesz iktatva, sőt már végrehajtva fogja várni a perrend hatálybaléptét.

Nézetem szerint ugyanis itt a kérdés a maga valóságában és egyszerüségében ez: lehetséges-e a mai birósági szervezet mellett sikeresen végrehajtani mindazt a sok bölcs és üdvös ujitást, amelyet a polgári perrendtartásnak javaslata a birói hatáskörök megváltoztatása körül tartalmaz? Ha pedig nem lehetséges — és azt hiszem, hogy a viszonyok ismerői ebben a tekintetben ezen a véleményen vannak — szabad-e a perrendtartást hatályba léptetni, mielőtt az annak sikeres végrehajtásához szükséges összes előföltételek megalkotvák? Nem gondolom, hogy erre a kérdésre komoly ember igennel felelne, mert hiszen evvel a hibák, a képtelenségek, a bonyodalmak, főképpen pedig az igazságtalanságok be sem látható sorát teremtené meg a törvényhozás, arról nem is szólva, hogy teljesen tönkretenné az uj perjognak hitelét is, anélkül, hogy ez erre a legkisebb mértékben okot adna.

Hadd bizonyitsam be ezeket az állitásaimat.

A polgári perrendtartás javaslata vagyonjogi perekben 2500 K-ban állapitván meg a kir. járásbiróság hatáskörének értékhatárát (1. §.): gondoskodni kell nemcsak arról, hogy a járásbiróságok birái az evvel az ujitással reájuk háruló óriás munkatöbbletet a törvény hatálybaléptének első napjától kezdve fönnakadás nélkül el is láthassák, hanem arról is, hogy a járásbiróságoknál a *polgári peres ügyek* ellátására ne a legfiatalabb, tehát a legkevésbbé tapasztalt, itélőképesség dolgában eléggé meg nem erősödött birák müködjenek (a még oly kiváló elméleti képzettség egymagában elégtelen lévén a birói, kiválóképpen pedig az egyes-birói tiszt gyakorlásánál), hanem olyanok, akik már *legalább* tiz éves gyakorlatra tekinthetnek vissza, és akikre nyugodt lelkismerettel bizhatni az egyes-biró nagy felelősséggel járó tisztét akkor, amikor a vagyonjogi pereknek tulnyomó többségét elébük utalja a törvényhozás. Nyilvánvaló tehát, hogy az igazságügyminisztert jóval a perrendtartás hatályba lépte előtt kell abba a helyzetbe hozni, hogy a *járásbiróságokat megfelelően megerősitse kineveztetések és áthelyeztetések utján*, hogy az uj törvény legalább ebből a szempontból zökkenés és fönnakadás nélkül menjen át az életbe, mert az átmenet egyéb számos baja amugy sem lesz kikerülhető.

E személyi kérdéseknek csak megközelitően is kedvező megoldása azonban — bár a legnehezebb feladatok egyike —

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

** Legyen szabad erre vonatkozóan a sok közül még csak három nagyon érdekes, bár tárgyammal össze nem függő, de igen jellemző példára utalnom. Az egyik a vármegyei közigazgatás rendezéséről szóló 1891. évi XXXIII. törvényczikk, amely arra utasitotta volt a belügyminisztert, hogy az állami feladatot tevő vármegyei közigazgatás közegeiről és azok hatásköréről, a vármegyék önkormányzatáról, a közigazgatási bizottság szervezéséről és hatásköréről; valamint a közigazgatási bióságokról egyidejüleg terjesszen elő törvényjavaslatokat. Az eredmény öt év mulva az egyfoku közigazgatási bióságról szóló 1896. évi XXVI. törvényczikk volt, 16 év mulva pedig az 1907. évi LVIII. tcz. hatályon kivül helyezte az egész 1891: XXXIII. tcz.-et. A másik példa az összeférhetlenségről szóló 1901: XXIV. tcz., melynek 29. §-a igy szól: «A főrendiház tagjaira nézve az összeférhetlenség külön törvénynyel szabályozandó. Az erre vonatkozó törvényjavaslat az 1902. év vége előtt előterjesztendő.» Ez az előterjesztés pedig máig nem történt meg. A harmadik példát a közigazgatási eljárás egyszerüsitéséről szóló 1901. évi XX. tcz. 31. §-a adja. Ennek értelmében: «Utasittatik a miniszterium, hogy mindazokat az általános és állandó jellegü rendeleteket (szabályzatokat), melyek az általános közigazgatási hatóságok . . . közremüködését teszik szükségessé, a közigazgatási eljárás egyszerüsitése szempontjából átvizsgálja, megfelelően módositsa és a fennmaradó, valamint a módositott rendeleteket szakonként gyüjteménybe foglalva kiadja.» Ez sem történt meg.

még távolról sem meriti ki a kir. járásbíróságokkal kapcsolatos előző és sürgős tennivalók körét.

Köztudomásu tény, hogy a járásbíróságok egy része még mindig oly épületekben van elhelyezve, amelyek a bekövetkező óriás ügyforgalom lebonyolitására semmiképpen sem alkalmasak. Gondoskodni kell tehát jó eleve arról, hogy a sok helyütt már ma is alig türhető bajok ne fokozódjanak a betü szerint való elviselhetetlenségig, miért is ott, ahol erre szükség van, helyesebben: a növekedő ügyforgalom okából előreláthatóan szükség lesz, már most kell hozzáfogni a minden tekintetben *megfelelő helyiségek épitéséhez és berendezéséhez*, mert a sokszorosan drágább kibérlésről a jövőben annál kevésbbé lehet szó, mivel egyfelől az állam igazságszolgáltatásának fenségével a bérelt helyiségek nyomorusága és rendszerint alkalmatlansága nem fér meg, és mivel, másfelől, az államnak kötelessége középületek emelésével az illető község szépitéséhez és fejlesztéséhez járulni, nem pedig magánépületeknek közhivatal czéljára kibérlésével a lakásviszonyokon rontani. Különösen a főváros balpartján kellene haladéktalanul hozzáfogni *az egyesitett járásbiróság* épitéséhez, mert nem hiszem, hogy bárhol a vidéken szégyenletesebben volnának a járásbíróságok elhelyezve, mint az ország fővárosában, ahol mintaszerü intézményeket keres mindenki. Arról, hogy a fővárosi járásbíróságok, mai elhelyezésük mellett, csak egyetlen napig képesek legyenek csak befogadni is a reájuk váró munkahalmazt, amelynek ellátására a birák számának, ugyszintén a segéd- és kezelőszemélyzetnek szaporitása is ki nem kerülhető kényszerüség lesz: erről azt hiszem, a legélénkebb képzelőtehetség sem képes még csak álmodni is. Mivel pedig ezek a mulhatatlanul szükséges épitkezések a legjobb esetben két évi időbe kerülnek: azokhoz már most kell hozzálátni, ha azt akarjuk, hogy a perrendtartás hatályba léptének időpontjára el is készüljenek.

El kell azonban ismerni, hogy az igazságügyi kormány a vidéken évek óta serényen épitkezik. Erre az esztendőre is 32 járásbiróság épitkezésének részben már befejezése, részben megkezdése várható (l. az igazságügyminiszterium 1908. évi költségvetésének indokolását 27. és kk. l.), az 1904. évi XIV. tcz. alapján az 1907. évben végrehajtott beruházások közt pedig ott találjuk a kaposvári törvénykezési épület és fogház befejezését, mig az egri, gyulafehérvári, nagybecskereki, nagyszebeni törvénykezési épületek és fogházak épitése folyik.

Mivel azonban a perrendtartás ujitásai a mai viszonyokhoz képest aránytalanul nagyobb igényeket fognak támasztani az összes törvényszéki épületekkel szemben is: ujból hangsulyozom, hogy a törvény életbelépéséig az összes birósági épitkezéseket is teljesen és megfelelően be kell fejezni, mert különben a perrend alkalmazása sok helyütt egyszerüen lehetetlen lesz.

E követelés teljesitésének egyetlen komoly akadályát egyesek bizonyára az anyagi eszközök hiányában fogják találni. Ez azonban tévedés. Mert az épitkezés költsége átlagosan és arányosan sohasem nagyobb, mint az alkalmatlan helyiség évi bérének tőkésitett összege, ugy, hogy az eme beruházások végrehajtásának czéljára esetleg fölveendő kölcsön javarészében a mai bérekkel lenne törleszthető. Ne feledjük azonban, hogy az állam ezekkel az épitkezésekkel, az igazságszolgáltatás elemi követeléseinek kielégitésén és a már érintett városszépitő hivatásán felül, még egyébb gazdasági és társadalmi kötelességeket is teljesit, amelyeknek értéke és kihatása felér az esetleges, de semmiesetre sem jelentékeny költségkülönbséggel.

Támogatja ugyanis az épitőipart — tehát az ipari foglalkozások egész sorát — és munkát juttat számos vidék foglalkozásnélküli lakosságának, aminek jelentőségéről itt nem lehet, de nem is kell bővebben szólanom. Csak éppen rá akartam mutatni arra, hogy a törvénykezési épitkezések, igazságügyi szempontból el nem odázható sürgősségük mellett, az államkincstár különös megterhelése nélkül, egyéb fontos állami és társadalmi érdeket is szolgálnának.

De nemcsak a kir. járásbíróságok hatáskörét változtatja meg hatalmasan a perrendtartás javaslata, hanem, mint már érintém, jórészt a *kir. törvényszékekét* is, amelyeknek hatáskörébe tartozik a járásbiróság elé nem utasitott minden per (2. §.) és a járásbíróságoktól felebbezett perekben a felebbezési biráskodás (478. §.), még pedig 100 K-n alóli ügyekben (a mai jog 400 K-s értékhatárával szemben — S. E. 181. §.) *mindig* utolsó fok gyanánt (521. §.). A törvényszékek munkaköre tehát csökkenni fog a 100 K-n alóli perek elmaradó felülvizsgálatával (S. E. 125., 126. §§., 180. §. *b)* pontja), továbbá az 1000—2500 K értékhatár közt levő vagyonjogi perek elsőfoku ellátásával, ami a járásbíróságok elé fog tartozni, ellenben bővülni fog ugyanezekben a vagyonjogi perekben a felebbezési biráskodással, ugyszintén a járásbiróság végzései ellen beadott felfolyamodások ellátásával (550. §.), ami együttvéve elég uj munkaterhet ró a törvényszékekre.

Éppen ezért ezek számának és birói személyzetük létszámának megállapitása nem kevésbbé csekély fontosságu, mint a járásbíróságoké és ugyancsak nem halasztható akkorra, amikor a perrendtartás már hatályban lesz. Az igazgatás helyes elvei, de még inkább az igazságszolgáltatás érdekei, nemkülönben a közvetlen szóbeliség követelései szükségessé tehetik a törvényszékek számának némi szaporitását is olyképpen, hogy minden vármegye székhelye egyben törvényszéki székhely is legyen, csakugy, amint kivánatos lenne, hogy minden járás székhelyén kir. járásbiróság legyen, mindig különös gondot forditva arra, hogy a járás székhelye mindenünnen lehetően egyenlő könnyüséggel és gyorsasággal legyen elérhető.

A törvényszékek birói létszámát pedig ugy kell meghatározni, hogy ezeknél a bíróságoknál arányos számban legyenek alkalmazhatók a IX. fizetési osztályba és innen az 1904:I. és 1908:VI. tcz. értelmében csaknem (mert nem kifejezetten) automatikus előlépéssel a VIII. fizetési osztályba kinevezett birák mindaddig, mig legalább tiz évi birói gyakorlatuk lesz, mivel ennél kisebb gyakorlattal a kir. járásbíróságoknál *a polgári peres ügyek* ellátására nem alkalmasak. (A fiatalabb birákat a perenkivüli és a kevésbbé fontos váltó- és büntető ügyek ellátására lehet majd ezentul is alkalmazni.) Emellett természetesen gondoskodni kell arról is, hogy a törvényszékek tanácsaiba szintén jusson elegendő számu higgadt, tapasztalt és kiváló képzettségü biró, különösen pedig elégséges és alkalmas tanácselnök, — mindmegannyi oly feladat, amelyeknek megoldása szintén nem halasztható akkorra, amikor az uj perrend már életben lesz, mert különben annak gyors csődjével fogjuk magunkat szemben találni. Tudom, hogy óriás és fölötte nehéz munkáról van itt szó és azt sem tartom lehetségesnek, hogy a járásbíróságok és törvényszékek szükségelte munkaerők megfelelő megosztása a hivatalból áthelyezésnek a szervezeti változások idejére az 1869: IV. tcz. 16. §-ában megengedett kivételes igénybe vétele nélkül megtörténhetnék (l. az 1875:XXXVI. tcz. 2. és 3. §-aiban, az 1883:III. tcz.-ben és az 1890:XXV, tcz. 20. §-ában foglalt példákat).

De mennél nehezebb, mennél több megfontolást és mennél nagyobb körültekintést követel ennek a rendkivül nehéz problémának a megoldása és mennél számosabb érdeket érint: annál hamarabb kell hozzálátni avégből, hogy az igazságszolgáltatás és a közvetlenül érdekelt birák érdekei mennél kisebb sérelmet szenvedjenek, zavar és bonyodalom pedig lehetően elkerülhetővé váljék.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

(Folyt. köv.)

A kivándorlás és a magyar közigazgatás.

Valamely intézmény életrevalóságának biztos jele, ha a változó idők viszonyaihoz és követelményeihez alkalmazkodni tud. Szomoruan kell megállapitani, hogy a magyar közigazgatás intézményeit ez az életrevalóság, ez az alkalmazkodási képesség a kivándorlás kérdéseivel szemben nem jellemzi. Mert noha a kivándorlás nálunk már korántsem tegnapi kérdés, sőt ellenkezőleg évek óta szenved az ország ebben a veszedelmes bajban: a magyar közigazgatás a kivándorlással oly keveset törődött, oly kevéssé érdekelte, mintha bizony ennek a kérdésnek rendezése, a kivándorláshoz füződő érdekek védelme teljesen a közigazgatás körén kivül esnék.

Azok a mozgalmak, amelyek a kivándorlás kérdéseit mélyrehatóan kutatni kezdték, s amelyekből ma már egy kis irodalom fejlődött, nem a közigazgatási szervektől, vagy a közigazgatás élén álló egyénektől indultak ki, hanem a Gyáriparosok országos szövetsége volt az első, amely a kivándorlás kérdésének megvitatására ankétet hivott össze. Ezen ankét után a Magyar Társadalomtudományi Egyesület foglalkozott a legalaposabban a kivándorlás kérdésével, majd vállalkozott a kivándorlás kérdéseinek megvitatására, a kivándorlók érdekében létesitendő intézmények tervezetének megirására és a kormány rendelkezésére bocsátására.

Az eddigi tevékeny munka megállapitotta azt az egyedül helyes konzekvenciát, hogy a kivándorlást mai viszonyaink közepette nem erőszakkal elnyomni, hanem «közigazgatni» kell. És — noha ismétlem ez az eddigi eredmény — ezt az eredményt nem a közigazgatási hatóságok, nem is a törvényhatóságok, amelyek a kivándorlás felett csak keseregni és feliratozni tudtak, hanem a Gyáriparosok országos szövetsége és a Magyar Társadalomtudományi Egyesület fedezte föl.

Kétségbevonhatatlan tehát, hogy a magyar önkormányzati közigazgatás a kivándorlás fontos kérdéseivel szemben eleddig hasznavehetetlennek bizonyult és a modernné lett állami életnek ezt a baját nem tudta megelőzni, nem tudta megakadályozni, sőt mi több, a gyógyszerét is másoknak kellett feltalálni. Mennyivel könnyebben és mennyivel hamarább ment volna a gyógyszernek fölfedezése, ha ennek felkutatásában a magyar közigazgatás tevékenykedik és mennyivel előbbre lennénk, ha ezt a gyógyszert nem elméleti tudósok, hanem kezdettől fogva a gyakorlatban alkalmazva, közigazgatási szervek, közigazgatási intézmények vezetői fedezték volna fel.

Eső után köpönyeg ugyan ma mindezt a magyar közigazgatás szemére hányni, miután az ilyen szemrehányásokkal előbbre nem jutunk; a Magyar Társadalomtudományi Egyesület kutatásai után azonban, hogy t. i. a kivándorlást ugy Amerikában, mint idehaza közigazgatni kell, nem lesz értéktelen azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy a kivándorlás itthoni közigazgatása, a kivándorlók és hátramaradt hozzátartozóiknak védelme milyen közigazgatási szervekre bizandó. Különösen most aktuális ez a kérdés, midőn az uj kivándorlási törvény javaslata a parlamentben a közel jövőben tárgyaltatik.

Uj közigazgatási intézményeket létesiteni ezen czélra, semmiesetre sem volna kivánatos. Egyrészről azért, mert ilyenek létesitése az államháztartás óriási megterhelésével járna; másrészről, mert ilyen intézmények megalkotása és üzembe hozása rendkivüli hosszu időt igényel. Már pedig a jelen esetben sürgős intézkedésekre van szükség.

Éppen a fentiekre való tekintettel tehát véleményem szerint a kivándorlás itthoni közigazgatása minden szervezeti változtatás nélkül (legföllebb személyi létszám szaporitása mellett) miniszteri rendelettel *a törvényhatósági és községi gyámhatóságokra (árvaszékekre) volna bizandó.*

Nem akarom szemrehányásokkal illetni ezt a hatóságunkat (amelynek oly rossz a hire még itt Ausztriában is, honnan e sorokat irom, hogy akik ismerik, guny tárgyává teszik), de annyi kétségtelen, hogy ezen hatóságainkat joggal érheti a sulyos vád azért, mert a kivándorlás kérdéseivel soha nem törődtek, s a kivándorlók érdekeit mai szervezetük és a ma fennálló törvényes intézkedések mellett megóvni nem törekedtek. Véleményem szerint a kivándoroltak védelmének az árvaszékektől kellett volna kiindulni, mert a saját jogaik megvédésére képtelenek oltalmára mai közigazgatási szervezetünk szerint ez a hatóság van hivatva.

Ennek a hatóságnak csak a ma fennálló törvényeket kellett volna végrehajtania; csak a ma létező törvényes intézkedések mellett kellett volna vindikálnia a kivándorlók védelmét. Ha ez megtörténik, ma már tovább jutottunk volna elméletileg leszűrt tételeknél.

Azonban nem kivánok általános jelszavak közt mozogni. Korántsem kimeritőleg, hanem csak exemplificative óhajtok rámutatni azon törvényes keretekre, amelyekbe a kivándorlás itthoni közigazgatását gyámhatóságaink beilleszthették volna.

Az 1877. évi XX. tcz. 113. §-ának 4. pontja szerint a gyám vagy gondnok a gyámhatóság jóváhagyását tartozik kikérni, ha a kiskorunak külföldön való letelepedése forog szóban. Ezen törvényes intézkedés értelmében minden olyan kiskoru felett, aki gyámság alatt áll, s aki hosszabb időre Amerikába óhajt menni, a gyámhatóság érvényesithetné törvényes jogait, illetve teljesithetné törvény előirta kötelességeit. Amely, ha másból nem, ugy legalább abból állna, hogy nyilvántartaná a kiskorut; intenzivebben gondoskodnék hátramaradt jogainak védelméről, és legfőképp kezére járna a katonai szolgálatra való jelentkezésnél, nehogy a katonaszökevénynyé nyilvánitással a kiskoru az országra örökre elveszszen.

Ugyancsak a gyámi törvény 22. §-a szerint, az apától megvonható az atyai hatalom, ha gyermeke tartását és nevelését teljesen elhanyagolja, vagy ha gyermeke vagyonának állagát rossz kezelés által veszélyezteti. Ha tehát az atya Amerikába ment és gyermekeiről, esetleg azoknak némi itthon maradt vagyonkájáról nem gondoskodott, jogositva van az árvaszék az atyától az atyai hatalmat megvonni, a gyermekeket gyámság alá helyezni, esetleg állami menedékhelyre internálni.

De mindezeknél fontosabb hasonlókép a gyámi törvény 28. §-ának *d)* pontja, továbbá 32. § a, ugyszintén az 1885. évi VI. tcz. 10. §-a, amelyek szerint a gyámhatóság mindazon nagykoruakat, akik legalább egy év óta távol vannak, ha tartózkodási helyük ismeretlen, vagy hazajövetelükben és vagyonuk kezelésében gátolva vannak, saját hatáskörében a távollevő rokonainak vagy a község előljáróságának jelentésére gondnokság alá helyezni köteles, ha a távollevő ügyeinek vitelére nem rendelt kellően igazolt alkalmas megbizottat. Sürgős esetekben azonban azt mondja a törvény, hogy a gyámhatóság egy év eltelte előtt előlegesen is megteheti a vagyon fentartására és kezelésére vonatkozó ideiglenes intézkedéseket.

A fenti törvényszakaszok szerint a gyámhatóság tehát jogosult minden kivándorlót, aki hátramaradt összes ügyeinek vitelére közjegyzői okirattal meghatalmazott megbizottat nem rendelt, olybbá tekinteni, mint aki egy év mulva ha vissza nem tér, gondnokság alá helyeztetik, addig is azonban az árvaszék a kivándorolt hátramaradt vagyoni érdekeit, tekintettel arra, hogy azokat az megvédeni, ügyeit ellátni nem képes, minden veszélytől ideiglenesen tartozik megoltalmazni.

Az 1894. évi XVI. tcz. 54., 62. és 65. §-a az ismeretlen helyen tartózkodó, vagy noha ismert helyen lévő, de a hagyatéki tárgyalásra meg nem idézhető örökösök és kötelesrészre jogosultak öröklési jogainak védelmét szintén a gyámhatóságok hatáskörébe utalja, amidőn elrendeli, hogy a távollevő örököst a gyámhatóság által kinevezendő gondnok képviseli

*

a hagyatéki tárgyaláson, amidőn olykép intézkedik, hogy a meg nem jelent örökös osztályrésze ha birói letétre nem alkalmas, a gyámhatóság által kinevezendő gondnok által kezelendő stb.

Mindezen törvényintézkedésekből kitünik, hogy a kivándorlás közigazgatása idehaza az árvaszékek által eddig is megtörténhetett volna. Nem kellett volna hozzá egyéb, mint a törvény körültekintő végrehajtása, és megszabadultunk volna azoktól a kiszámithatlan károktól, amelyek abból eredtek és erednek, hogy a kivándorlottak itthoni jogviszonyai megfelelő védelemben nem részesültek. Korántsem túlzunk, ha azt állitjuk, hogy nincs Magyarországon egyetlen egy árvaszék, amely a fenti törvényes, soha hatályon kivül nem helyezett intézkedéseket pontosan, tervszerüen, odaadással végrehajtotta volna.

Ennek a felületes eljárásnak lett azután az a következménye, hogy ma a kivándoroltat az egyik ellene inditott perben más ügyvéd képviseli, mint ügygondnok — mint a másik perben — hogy például a hagyatéki eljárás során kirendelt ügygondnok mit sem tud az ugyanazon kivándorolt érdekében eljáró másik ügygondnok müködéséről.

Továbbá, hogy a kivándorolt legtöbb ügyében teljesen védelem nélkül marad.

Éppen azért, amidőn arról van szó, hogy a kivándorlás idehaza is közigazgattassék, lehetetlen, hogy ez a funkczió más hatóságra bizassék, mint a gyámhatóságokra.

Minden utlevél menjen az árvaszék kezén keresztül. És az árvaszék minden kivándorlót, aki oly helyzetben van, hogy távolléte alatt a hatóság oltalmára szorul, vegyen gondozása alá. Hallgattassa meg a legnagyobb körültekintéssel, mily irányban, mily ügyeiben kivánja különösen az árvaszék támogatását igénybe venni; távolléte alatt nem kivánja-e, hogy az esetleg vagyonát terhelő tartozások kamatai a küldendő összegekből törlesztessenek; vannak-e ellene perek folyamatban; kivánja-e, hogy ezen pereiben képviseltessék, és hogyan; katonai, közigazgatási, adóügyeiben nincsenek-e oly tennivalói, amelyek elvégzését szeretné a hatóságra bizni? Azután figyelmeztetni kellene minden kivándorlót, hogy állandó czimét közölje az árvaszékkel; ha idehaza valami elintézni valója van, ha ki akarja az adóját vagy adósságát fizetni, ha halasztást akar kérni, hogy házikóját adóssága, adója, gyógydija stb. miatt el ne árverezzék, mert abba a helyzetbe fog jutni rövid idő mulva, hogy tartozását kifizetheti; ha megnyilt örökségét kivánja rendezni, forduljon teljes bizalommal akár az árvaszékhez, akár az árvaszék ügyészéhez, akinek czime az utlevélbe lenne beirandó.

A kivándorló távolléte alatt pedig a távollévő ellen inditott perekben, folyamatba tett bárminemü közigazgatási ügyekben, hagyatéki tárgyalásokon ne képviselje a kivándoroltat más ügyvéd, mint az árvaszék ügyésze. Akkor a kivándorolt ügyei egy kézben, egy helyen fognak összpontosulni, és nem különböző, az árvaszékek és biróságok által kirendelt ügygondnokoknál. A jogvédelem ilyen szervezése mellett az a kivándorló tudni fogja, hogy kihez forduljon, ha idehaza valami eligazitani valója van; tudni fogja kinél érdeklődjön ügyei iránt, ha visszavándorol. Kétségtelen, hogy az eshetőség a visszavándorlásra is nagyobb lesz akkor, ha tudja az a kivándorló, hogy idehaza az ő ügyeit többékevésbbé rendben tartották, ha tudja, hagy a magyar hatóság akkor is védelmébe veszi az ő jogait, amidőn ő kivándorolt.

El kell ismerni, hogy a kivándorlás ezen tervezett itthoni közigazgatása óriási terhet fog róni a gyámhatóságokra, hogy a létszám szaporitását fogja kivánni, de kétségtelen, hogy szigoru ellenőrzés és kellő odaadás mellett a gyámhatóságok minden más intézménynél jobban fogják tudni megoldani feladatukat. Nem mulaszthatom el azonban a szigoru központi ellenőrzést, és az árvaszékeknek fiatal és képzett jogászokkal való kiegészitését — mint elengedethetlen feltételt — ismételten hangsulyozni.

A Magyar Társadalomtudományi Egyesület kiválóan értékes munkát végzett a kivándorlás kérdéseinek kutatása körül. Illő volna, hogy amidőn az eszméknek gyakorlati megvalósulására kerül a sor, a magyar közigazgatás vezető férfiai vegyék át ezen egyesülettől a vezető szerepet.

Dr. Gróh József.

Börtönügyi hivatalnokaink szakszerü kiképeztetéséről.

Még 1891 január 3-án a Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságának ülésén tartott e czimen felolvasást dr. Staub Móricz tanár, a budapesti rabsegélyző-egylet tagja. Felolvasásában oda konkludál, hogy a fogházak tisztviselőit a bölcsészeti tanfolyam hallgatói közül kellene válogatni. «Mit használ a főnöknek a római jog, statisztika, a büntető törvény és a többi tudomány tömkelege, ha nem tud eligazodni a fegyencz jellemsajátságaiban? Miként érvényesülhet az individualizáló módszer... A psychologia, ethika és pædagogia ama tudományok, melyekben a fegyház vezetőjének elsősorban kell járatosnak lennie».

Mintafegyház, mintabörtön és mintafogház felállitását javasolja, ahol a leendő fogházi tisztviselők számára tanfolyam (szeminárium) volna berendezendő. Az előadásokon tanultak egyesitendők lennének a gyakorlattal, a mintaintézetben müködő tisztviselők oldala mellett.

A tanfolyamon való részvétel feltételéül ezeket mondja: «e szeminárium fölvehetne *jogászokon kivül* mindenkit, kit felfogásunk szerint az intelligenciához számitunk (igy!) és hihető, hogy e szeminárium feladatának félévi kurzusban megfelelhetne.*

Hogy a börtönügyi hivatalnokok kiképzésének reformját ilyetén módon eredményesen nem lehet megoldani, alább kifogom mutatni.

17 év telt el azóta, hogy az emlitett felolvasás elhangzott, de a börtönügyi hivatalnokok képesitése ma is ugyanaz, mint volt. Koronként ugyan fel-fel bukkan a kérdés, de mi, amint találóan modja Vámbéry Rusztem, még mindig «börtönügyi téli álmunkat aluszszuk».**

A minősitési törvény a fegyházak és kerületi börtönök igazgatóira a jogvégzettséget a jogtudományi államvizsga letételével irja elő.

Az ellenőrnél és gondnoknál a képesités érettségi vizsga letétele és államszámviteltani vizsga.

A fogházfelügyelőknél pedig, amennyiben nem megfelelő katonai vagy alsóbbrendü közigazgatási szolgálatból vétetnek át, a képzettség négy osztályu polgári iskola bevégzése. Ugyanez a kivánt képesités a fegyintézetek tiszti irnokaira is.

A börtönügyi hivatalnokok kiképzésének és vele a gyakorlati börtönügy haladásának ez a háromféle minősités volt és marad a kerékkötője.

Háromféle minősitésnek akkor volna helye, ha a börtönügyi hivatalnokok munkáját háromféle irányban lehetne szétválasztani. Ez azonban nem lehetséges.

Meg lehet különböztetni a tulajdonképpeni igazgatást, vezetést, a büntetésvégrehajtást és a gazdasági ügyek (élelmezés, iparüzlet) ellátását, ami azonban már nem a szorosabb értelemben vett börtönügyi hivatás. Ezekben lehet azután a hatáskör és felelősség szempontjából fokozatokat felállitani, de semmiesetre sem az elméleti képzettség szempontjából.

Tarthatatlan ez a háromféle képesités azon anomáliáknál fogva is, amelyek a helyettesitések alkalmazásával fordulnak elő.

* Magyar Jogászegyleti Értekezések 57. füzet, 7. l.

** Büntetőpolitikai követelések 105. l.

Vita tárgyát csak az képezhetné, hogy e kétféle teendőt végző hivatalnokokra kétféle képesités volna-e előirandó s ha igen — minő?

A felelet csak igenlő lehet. Mert, hogy megfelelő intézményt emlitsek, amint egy kórház élén mást nem tudunk elképzelni csak orvost, ugy viszont nem kivánjuk, hogy a kórház élelmezési és egyéb gazdasági ügyeit ellátó gondnok is orvos legyen s tulajdonképpeni hivatásától elvonassék.

Teljesen ez az eset a börtönügynél az igazgatást és a gazdasági ügyeket ellátó hivatalnokok funkcziója között.

A minősitési törvényt pedig azért mondom kerékkötőnek, mert az alsóbb állásokra elegendő lévén a IV. középosztály és érettségi, csak elvétve lépnek egyetemi képesitéssel birók is a börtönügyi pályára. Igy azután a börtönügy nem nevel önmagának elegendő s főként elméletileg is képzett, vezetőknek alkalmas hivatalnokokat.

Azért a börtönügyi hivatalnokok képesitése akként volna módositandó, hogy a gazdasági ügyeket ellátó hivatalnokok képesitése lenne érettségi és államszámviteltani vizsga, az igazgatási teendők végzése pedig jogi képesitéssel biró hivatalnokokra bizassék.

A börtönügyi hivatalnokok minősitésének a reformját egyébiránt az igazságügyminiszterium tervbe vette.[1]

A kezdő lépés a folyó évi költségvetés keretében történik meg, ahol is a fegyintézetek és javitó-intézetek jogvégzett tiszti irnokai fogalmazókká minősittetnek át. A további részletek azonban még nem kerültek nyilvánosságra.

A kérdést teljesen megoldaná az a terv, amely a fogalmazó és igazgató között még egy közbenső (titkár, vagy igazgató-helyettes) állást tervez.

Azokkal szemben, akik a letartóztató-intézetek vezetőitől s igy az arra készülő hivatalnokoktól mást, mint jogi előképzettséget kivánnak, a következő érvek szolgálnak:

«A börtönügy ma már nem egyszerüen a börtönökkel foglalkozik, éppugy a mai börtönügyi tudomány nem pusztán a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának a tudománya. A börtönügyi tudomány a büntetési rendszer és a büntetések végrehajtásának részleteivel s a megelőző intézkedésekkel ismertet meg, tehát tulajdonképpen betetőzi az anyagi és alaki büntetőjogi tudományt».[2]

Természetes tehát, hogy ha az anyagi és alaki büntetőjogot a börtönügyi tudomány tulajdonképpen betetőzi, akkor ennek müvelése és gyakorlati alkalmazása amazokat már feltételezi.

«A börtönügy ma már külön tudományág, mely a vele hivatásszerüleg foglalkozóktól beható előtanulmányokat követel meg».[3]

Hogy a büntetést következetesen végrehajtani, annak czélszerü vagy czélszerütlen voltáról, hatásairól helyesen meggyőződést és itéletet csak az a börtönügyi hivatalnok fog szerezni, aki a börtönügyben elméletileg is jártas — az kétségtelen.

De miként lehessen azt tőle várni, ha nem is kivánjuk, ha az előfeltételeket is megtagadjuk tőle?

A börtönügyi tudomány meghatározásából nyilvánvaló az is, hogy sokkal többet kiván a börtönügy a jogásztól, mint a filozófustól. És ha a psychologia, ethika és pædagogia ama tudományok, amelyekben a fegyház vezetőjének járatosnak kell lenni,[4] ebből csak az következik, hogy ezeket sem szabad szem elől téveszteni. Valaminthogy csupán ezekkel sem lehetne boldogulni.

Az is bizonyos, hogy az adminisztrácziő ügyeinek elintézéséhez nem kell akadémiai képzettség, mert ezt minden müvelt ember csakhamar megtanulhatja, ha különben is rendszerető,[1] hogyha az igazgatás csak ebből állana.

Nem is emlitem a jogügyletek legkülönfélébb sorozatát, melyekkel a fegyházigazgató pályáján találkozik, csupán maguknak a letartóztatottaknak az ügyes-bajos dolgaira utalok, akik, ha minden jogsegélytől nincsenek is megfosztva, de attól meglehetősen el vannak zárva.

És egy 600—800 letartóztatottat számláló intézet lakóinak mindig sokkal több ügyes-bajos dolga van, mint háromszor annyi lakosu községnek, akiknek ügyét nem lehet egyszerü adminisztráczionális intézkedésekkel elintézni, sem pedig valamennyit ügyvédhez utasitani.

És bizony sokat lesz segitségére a börtönügyi hivatalnoknak a rátermettségen kivül, ha nem is a statisztika, de a büntetőjog tudása és a többi jogtudomány is, még a fegyencz jellemsajátságaiban való eligazodásban is. Mert azt senki sem tagadhatja, hogy ha valami, ugy elsősorban a bizalom az, amelylyel az ember lelkéhez lehet férni. És a letartóztatott is sokkal nagyobb bizalommal van az olyan feljebbvalója iránt, akiről tudja, hogy az nemcsak birája, hanem bajos ügyeiben tanácsadója, atyja is.

Bizonyára az individualizáló módszernek is eleget fog tudni tenni az a börtönügyi hivatalnok, aki a börtönügyi tudományban járatos.

Ha a börtönügyi hivatalnoktól alaki képesitést is kivánunk, annak mindig csak többnek szabad lenni és semmi esetre sem állhat meg a már idézett feltétel, hogy akik az intelligenczihoz számittatnak.

Igaz ugyan, hogy az elméleti képzettség sem elegendő önmagában. Nem is ezt vitatom. De bizonyára garanczia, melyre a büntetés végrehajtásának inkább lehet támaszkodni. És nagy különbség lesz a különben egyéni tulajdonokkal felruházott, de minden előkészülés vagy más irányu képzettséggel biró börtönügyi hivatalnok és a között, aki elméleti és gyakorlati tanulmányokkal gondosan képezte magát arra.[2]

A jogi képesités követelése mellett elesik a javasolt külön tanfolyamok szervezésének a szüksége; annyival is inkább, mert a budapesti egyetemen ma már külön kollegiumban adja elő Vámbéry Rusztem a börtönügyet. Ennek hallgatását kell kötelezővé tenni, s a börtönügyet a többi jogi iskolákban is elő kell adni.

Felesleges a szaktanfolyam, mert azt egész határozottsággal kétségbe vonom, hogy az összes börtönügyi ismereteket, pláne, ha az illetőnek jogi alapismeretei nincsenek, hozzá még a kezelési járatosságot is, egy fél évi kurzusban el lehetne sajátitani.

A kezelés elsajátitásához nem kell egyetemi előtanulmány, ezt rövidebb-hosszabb idő alatt valóban minden intelligens ember gyakorlati uton elsajátitja.

A szorosabb értelemben vett börtönügyi hivatáshoz azonban a tanfolyam helyett inkább a birósságnál szerzett legalább 20 havi gyakorlatot kellene megkövetelni, amennyi ezen ügyekben az előkészitő szolgálat minimumául van meg állapitva, s amely gyakorlati tudás a börtönügyi pályán busásan volna értékesithető.

Ezáltal eléretnék az is, hogy a börtönügyi pályán csak az maradna meg, aki ezt a hivatást nemcsak megismerte, hanem valóban meg is szerette. Mert az itt folytatólag eltöltött gyakorlat a büntető ügyek előkészitő gyakorlatába volna számitandó, amelynek leteltével az illető birói vizsgára volna bocsátható. Ha pedig a börtönügyi hivatást megfelelőnek nem tartja a maga számára, módjában lesz a birósághoz visszamenni.

Ezért is volt és marad a minősitési törvény kerékkötője a gyakorlati börtönügynek, mert a nagy fáradsággal és ál-

[1] Dr. Megyeri: A magyar börtönügy 293. l.
[2] Dr. Finkey: A börtönügy jelen állapota és reformkérdései 8. és 9. l.
[3] Dr. Balogh Jenő: Börtönügyi viszonyaink reformjához 54. l.
[4] Dr. Staub Mór idézett értekezése 7. lap.

[1] Dr. Staub Mór idézett értekezése 7. lap.
[2] Dr. Balogh Jenő: Börtönügyi viszonyaink reformjához 57. lap.

dozatokkal folytatott jogi tanulmányok elvégzése után vajmi kevesen akadnak, akik olyan pályát választszanak, amelyen egyszersmindenkorra elzárják maguk előtt a további kiképzésnek még a lehetőségét is.

A felsorolt elméleti és gyakorlati előfeltételek után kezdődnék azután az igazi gyakorlati munka és önmivelés a letartóztató intézetben, amelyet másutt nem lehet elsajátitani.

Nyilt kérdésnek hagyom, vajjon nem kellene-e egyenesen a birói képesitést megkivánni a büntető intézetek vezetőitől? Nem mintha már most igennel nem felelhetnék. Hiszen az 1891:XVIII. tcz. 57. §-a nem sok ok nélkül engedi meg, hogy ügyészek, alügyészek büntető intézetek vezetői lehessenek. Hanem azért, mert a javasolt reform véghezvitele is nagy haladás lenne a jelen viszonyok mellett. S ha nem is kivántatnék a birói képesités, de a megszerzése sem volna kizárva.

Az eszméket haladásukban feltartóztatni nem lehet, azért jó lesz idejekorán gondoskodni, hogy azok készületlenül ne találjanak. A legujabb büntetőpolitikai reformok, mint a hollandiai próbára bocsátás a fiatalkoruakra, a norvégek határozatlan időre való elitélése a visszaesőkre — már oly intézmények, amelyek a büntetés kiszabása és végrehajtása közötti különbségeket eltörlik.

Eddig is azonban igazak voltak és találóak a mai és a mi viszonyainkra is Wirth, a plötzenscei fegyház igazgatójának az 1885-iki római börtönügyi kongresszus emlékkönyvébe irt e szavai: «frustra habentur iudicia, si minoris æstimatur iudicia exsegui quam invenire.*

Szabó György,
kir. orsz. gyüjtőfogházi tisztviselő.

A Tervezet 956. és 957. §-aihoz.

A Tervezet 956. §-a megállapitja, hogy az erkölcstelen tartalmu ügyletek semmisek, a 957. §. pedig levonja ennek a következményeit, azaz legalább egy következményét és kimondja, hogy semmis «különösen» az uzsorás szerződés. Hogy mi értendő erkölcsös vagy erkölcstelen alatt, arról a Tervezet hallgat, nem magyarázza az erkölcstelen «tartalom» fogalmát sem. Már most akár ethikai közfelfogásnak, ténynek, akár pedig a jogrend végső iratlan indokának, az immanens jogalapnak tekintjük is az erkölcsöt, kétségtelen, hogy uralma kiterjed az emberi cselekvéseknek a jog által birtokba nem vett területeire is, jelentősége pedig a jogéval bizonyos tekintetben homlokegyenest ellenkező. Mert mig a jogszabály azt jelenti, hogy a vonatkozó magatartás megitélésére bizonyos közületben, vagy többségben kétség nincsen, addig az a körülmény, hogy a jog bizonyos cselekvést, vagy abbanhagyást szabályozatlanul hagy, arra vall, hogy e tekintetben általános, vagy legalább többségi közfelfogás még ki nem alakult.

Éppen az a megfontolás vezet a jogalkotásban bizonyos önmérsékletre, hogy általános köztudat, azaz jogalapul szolgáló határozott erkölcsi felfogás hiányában, az illető magatartást követővel szemben, magatartásának következményeit levonni, őt joghátránynyal sujtani nem szabad. Vagy forditva: bizonyos közös felfogással rendelkező többség felbomlásakor a jog — kellő alap hiányában — a maga parancsát is visszavonja. Az osztrák polgári törvénykönyv alkotásakor a közérzület, a jogalkotó többség, az oly szerződést, melylyel orvos vagy ügyvéd müködéseért előzetesen fizetést kötött ki, erkölcstelennek érezte, s megszületett a semmiséget kimondó 879. §. Ma ez a többség már széthullott, tehát a jogszabály ereje is megszünt. Viszont az ellenkező folyamatra példa a boykottra irányuló szerződés, mely nem egy biró szemében erkölcstelen ugyan, de ily meggyőződéssel rendelkező többség hiányában egyelőre a törvény feltétlen döntésével meg nem semmisithető.

E fejtegetések oda konkludálnak, hogy helytelen az erkölcsre való utalás és az erkölcstelen ügylet semmiségének törvényi megállapitása. Éppen a jogszabály hiánya mutatja, hogy az illető magatartás vagy szerződés megitélésére nézve az egységes erkölcsi felfogás vagy legalább többség, azaz a jogkövetkezmények kimondására okvetlenül szükséges immanens jogalap hiányzik. Tekintve, hogy a manapság erkölcstelennek tartott ügyletek, uzsora, játék, nemi érintkezésre vonatkozó egyes megállapodások stb. stb. mindannyian törvénybe ütköznek, már a Tervezet 955. §-a alapján semmisek. Ezeknek tehát a 956. §-ra szükségök nincsen (a 956. §. második részét, a közrend fogalmát ezuttal nem érintem), a fejlődő jogérzetnek pedig e szakaszszal mintegy ajtót nyitni, mint egyesek óhajtják, a fenti fejtegetések alapján felesleges. Ha azonban e nézet helyeslésre nem találna és jogszabály hiánya nem vallana egyszersmind közfelfogás hiányára is, akkor az erkölcs fogalmának a jogba való bevitele helyett üdvösebb a schweizi uj polgári törvénykönyv módszerét használni, mely 1. §-ában a következőképen enged teret a jogfejlődésnek: «A jelen törvény minden jogi kérdésben alkalmazást nyer, amelyre szóhangzása vagy magyarázata alapján rendelkezést tartalmaz. Hogyha a törvényből nem lehet a jogszabályt levonni, ugy a biró a szokásjog alapján itéljen és ha ez is hiányzik, akkor azon jogszabály szerint döntsön, amelyet ő az illető esetre mint törvényhozó állitana fel. Ezen müködésben a bevált tanokat és szabályokat követi». Ezen megoldással a fent részletezett hibák elesnek.

De ha az egész fenti okfejtés megdőlne, még akkor is inkonzekvens és módositásra szoruló a Tervezet 956. és 957. §-a közti összefüggés és az abból vont következtetés a következő okokból:

1. Ha igaz, hogy a 956. §-nak az erkölcstelen tartalmu ügyletekre vonatkozó része, amint ezt védői állitják, az a mellékajtó, amelyen át a jogfejlődés a kodexbe juthat, akkor teljesen felesleges a 957. §-nak e jogelvre való utalása. E 957. §., mintegy az erkölcstelen tartalmu ügyletek példájául az uzsorát hozza fel s ezen ügyletek semmiségéből levonja a konzekvenciát, mondván, hogy «semmis különösen» az uzsorás szerződés. Pedig az uzsorás szerződés nem a 956. §. tilalma miatt semmis, hiszen ez a tilalom — ha egyáltalán a törvényben helye van — pusztán a még nem kodifikált, csak a közvélemény és a jogelvek fejlődésével a jövőben erkölcstelennek tekintendő ügyletekre vonatkozik. Minden olyan magatartás, amely törvénybe ütköző — és az uzsora is ilyen — semmis azért, mert a 955. §. szerint «törvényes tilalomba ütköző szerződés, amennyiben a törvény mást nem rendel, semmis», nem pedig erkölcstelen volta miatt. Hiba tehát egy törvényes tilalom statuálásakor (957. §.) a törvényes semmiség helyett az erkölcstelenségre hivatkozni, mert ez utóbbi nem a törvényben már tiltott, hanem a majdan helytelennek tetsző és még nem kodifikált magatartásnak akar szankciója lenni. E helytelen intézkedéssel a törvényhozó feledni látszik, hogy egy szakaszszal feljebb, már a törvénybe ütközés okából kimondotta az uzsorás szerződés semmiségét.

2. Feltéve, hogy az imént kifejtettek ellen alapos kifogás volna emelhető és helyesnek bizonyulna a 956. §. támogatására valamely erkölcstelen tartalmu ügyletnek példaképen való felemlitése, akkor semmiesetre sem az uzsoraszerződésen lenne az erkölcstelenség demonstrálandó. Mert az uzsorás szerződés az összes erkölcsteleneknek nevezhető ügyletek között legkevésbbé felel meg e fogalom követelményeinek, hogy ugy mondjam, erkölcstelenség dolgában csak negotium claudicans. Az uzsoraügylet ugyanis a felek között oly jogviszonyt alapit, amelyből folyólag csak az egyik fél jogai erkölcstelenek. Néhány példa az ellenkező esetre e tételt meg fogja világitani. A házasságközvetités oly ügylet, melynél mindkét fél, a közvetitő, és a házasulandó magatartásának tartalma erkölcstelennek tekinthető. Nemkülönben a boykottra, vagy valamely czég kizárására irányuló szerződés — ha egyáltalán erkölcstelenségről lehet szó — az összes szerződő felekre erkölcstelen tartalmu kötelezettséget ró. Ezzel szemben a szerződés, amelylyel a hitelező az adós tapasztalatlanságát kihasználva, ettől a saját szolgáltatását aránytalanul meghaladó ellenszolgáltatást köt ki, csakis a hitelezőnek juttat erkölcstelen előnyöket, azonban az adós jogainak vagy kötelezettségeinek tartalmát semmiesetre sem tünteti fel erkölcstelen szinben. Szorult helyzetben drágán fizetni meg a nélkülözhetetlen, esetleg végromlástól megóvó hitelt nem erkölcstelenség. Csak az jár el erkölcstelenül, aki e szorult helyzetet uzsorás előnyök élvezésére használja fel. Az ügylet alapján támadó jogok tehát csak az egyik oldalon erkölcstelenek s az erkölcstelenség következményei nem az ügyletre, hanem csak az egyik félre mondhatók ki. Elvi álláspontunktól eltekintve, tehát már ez okból is helytelen az uzsorás szerződéseknek az erkölcstelen ügyletek példájaként való kiszemelése.

3. A 957. §-nak taglalása az uj uzsoratörvényjavaslat

* Dr. Vámbéry Rusztem: Büntetőpolitikai követelések 100. l.

után tárgytalannak látszik. Azonban ha nem is veszszük közelebbről szemügyre e szakaszt és hallgatással mellőzzük azon fontos és a Tervezetben megállapitott alapelv részletes birálatát, hogy az uzsorás szerződés semmis, mégis rá kell mutatnunk e 957. §. következményeire. Álláspontunkból folyik, hogy az uzsorás ügyletet megtámadhatónak jelentenők ki, vagy az ellenszolgáltatásnak csak a törvényes mértéken túlmenő részét mondanók semmisnek. De e nézetet most figyelmen kivül hagyva is, reá kell mutatnunk a semmiség dolgában egybehangzó Tervezetnek és uzsoratörvényjavaslatnak a joghatály szempontjából való eltérésére. Az uzsorajavaslat szerint az ügylet semmiségének következménye, hogy a teljesitett szolgáltatások kölcsönösen visszatéritendők, teljes in integrum restitutiónak van helye. Nem szükséges itt bővebben fejtegetni, hogy ezzel az adós, ki végszükségben ment csak az uzsoráshoz, a nagynehezen megszerzett tőke visszafizetésére lévén kötelezve, végképpen anyagi romlásba jut. A Tervezet viszont eddigi logikai ugrásai daczára sokkal helyesebb eredményhez vezet. Ugyanis a tervezet 1769. §-a a következőképpen intézkedik: «Arra való tekintet nélkül, hogy a czélzott eredmény bekövetkezett-e vagy sem, visszakövetelhető a szolgáltatás, ha a másik fél annak elfogadása által törvényes tilalom vagy a jó erkölcsök ellen vétett. A visszakövetelés ki van zárva, ha azt, aki a szolgáltatást teljesitette, hasonló hiba terheli . . .» Ezen általános jogelvet a 958. §-ra akalmazva, a hitelező, ki a jó erkölcsök ellen vétett, szolgáltatását az adóstól vissza nem követelheti. Ezen intézkedésben, mint az indokolás kiemeli, a különféle kodifikáczió megegyeznek, kivéve természetesen az uj javaslatot.

Tehát végeredményében, ha az erkölcs fogalmára alapitott összes ellenvetéseink a Tervezet 956. és 957. §-aival szemben meg is dölnének, a joghatás szempontjából az 1769. §. és az uzsoratörvény javaslata okvetlenül összhangba lesz hozandó. *Dr. Nemere Béla.*

Különfélék.

— **A gyermekvédelem** érdekében a budapesti m. kir. államrendőrség főkapitánya igen helyes érzékre való rendeletet bocsájtott ki, melyből a következőket emeljük ki:

Tapasztaltam, hogy az eddigi környezetükben erkölcsi romlásnak kitett, avagy züllésnek indult gyermekeknek az állami gyermekmenhelybe való beszállitása igen sok esetben azért mellőztetik, mert az ügyben eljáró hatóság az atyai hatalom, illetve a gyámi tiszt gyakorlójainak tiltakozását oly akadálynak tekinti, melyet csak a gyámhatóság háritható el formaszerü határozattal.

Ez a felfogás téves, mert a rendőrhatóság feladata a megelőzés, s ennek érdekében ideiglenes intézkedések megtétele oly esetben is, mikor a végleges, az érdemi döntés más hatóság joga és feladata. Időleges biztonsági intézkedés ez a beszállitás, mely hivatva van megelőzni azt a veszélyt, amely a társadalomra, a közre, a gyermek züllött vagy züllésnek indult voltából származhatik.

Ha tehát a beszerzendő adatokból alapos gyanu meritható, hogy a 12—15 év közti fiatalkoru az esetben, ha szülői, illetve gondozói körében továbbra is meghagyatik, eddigi rendellenes, s a közrendre és közbiztonságra veszélyes élete módját folytatni fogja, amennyiben a 60,000/1907. IX/b. számu belügyminiszteri körrendeletben meghatározott illetve kategóriák valamelyikébe besorozható, az árvaszék egyidejü értesitése mellett akkor is beszállitandó, ha ez ellen szülői vagy gondozói kifejezetten óvást emelnének is.

Ez a tiltakozás az árvaszékhez intézendő értesitésben mindig külön felemlitendő lesz.

Megjegyzem még, hogy a rendőrség által eszközölt beszállitás csupán közvetités jellegével bir, s a menhely igazgatóságát feltétlen ott tartására nem kötelezi, az árvaszék rendelkezési szabadságát pedig szintén nem érinti. Ezért a rendőrség által elrendelt és mindig haladéktalanul eszközlendő beszállitás jogorvoslattal meg nem támadható, módjában állván a szülőnek vagy gondozónak a vélt jogsérelmet a gyermekmenhely igazgatóságánál vagy az árvaszéknél megelőzni.

Ezzel kapcsolatban figyelmeztetni kivánom az összes bünügyek elintézésével megbizott tisztviselőket, hogy ujabban a budapesti kir. ügyészség nagy sulyt helyez arra, hogy a Btk. 84. §-ában körülirt belátás kérdése — mint amely belátás hiánya büntethetőséget megszüntető okként szerepel — már a nyomozás során tisztáztassék. Amennyiben ez már előzetesen meg nem történt volna, a nyomozás ez irányban való kiegészitése is el fog rendeltetni.

Hogy tehát ily okból a nyomozás iratai vissza ne küldessenek, a nyomozás során a 12—16 év közti fiatalkoru büntettes előéletére, otthonára, környezetére, nevelésére befolyással biró, családi és egyéb életviszonyaira vonatkozó adatok a lehetőséghez képest kipuhatolandók. Nagy gond forditandó annak megállapitására, mi a szülők foglalkozása, mind a két szülő munkába jár-e, huzamosabb ideig távol van-e otthonáról, van-e otthon oly felnőtt megbizható személy, ki a gyermekek felett felügyeletet gyakorol, hány gyermekről kell a szülőknek gondoskodniok, nem betegek, vagy iszákosak-e a szülők, van-e rendes keresetök stb.?

A belátás fenforgása, illetve hiánya azonban helyesen csak akkor itélhető meg, ha a büntettes fiatalkoru testi, értelmi, illetve erkölcsi fejlettségére is figyelmet forditunk. Ez okból minden 12—16 éves fiatalkoru büntettest beható rendőrorvosi vizsgálatnak is alá kell vetni. Az erről szóló és a nyomozási iratokhoz csatolandó rendőrorvosi jelentésben a gyermek testi és értelmi fejlettségének foka, esetleges szervezetbeli elváltozásai, egészséges vagy beteg volta részletesen megvilágitandó, s különösen arra helyezendő suly, nincs-e a gyermeknek valamely öröklött hajlama vagy terheltsége?

Ezuttal még nem áll módomban, hogy a végrehajtás további részleteiről is rendelkezzem. Utalnom kell mégis a «Budapesti ügyvédi kör gyermekvédő-bizottságá»-ra, melv mindig kész e téren a rendőrséget is támogatni s a fiatalkoruak jogvédelmét nagy szakavatottsággal és ügybuzgalommal látja el, továbbá a székesfőváros egyes kerületeiben most szervezés alatt álló közjótékonysági és gyermekvédelmi bizottságokra, valamint az Országos Gyermekvédő Ligára, mint olyan tényezőkre, melyek eshetőleg a belátás kérdésénél figyelmet érdemlő adatok beszerzésében is támogathatják a rendőri hatóságot.

— **A kihágási biráskodásról** a főkapitányság évi jelentése a következőket irja: A főváros szakadatlan fejlődésével, népességének rohamos szaporodásával egyre nő a kihágásoknak az a tömege is, melyben a rendőrségnek kell biráskodnia. Évről-évre mind következetesebbé válik ez az emelkedés, mely a számok közvetett képében is szinte elviselhetetlen terhet ró a rendőrségre. 6—7000 kihágási ügydarab esik az elsőfokon egy egy előadóra. Kézenfekvő, hogy ez csak rovására mehet a præventiv czélokat szolgáló rendészetnek, mely igy hovatovább csak az aktaintézés alanti nivóján maradhat meg, anélkül, hogy kellő meritummal belemélyedhetne azoknak a czéloknak szolgálatába, melyek mögött szociális érdekek és gyakorta emberbaráti feladatok várnak komoly mérlegelésre és avatott intézésre.

Kétszeresebbé teszi a nyomasztó munkaterhet még kihágási eljárásunk mai rendszere, elsősorban irásbeli hosszadalmassága. Papirt és munkaenergiát pusztit az s a lényeg beleful a formába.

Nagy javulást jelentett volna, ha a közigazgatás egyszerüsitését czélzó 1901: XX. tcz.-nek a büntető parancsra vonatkozó szakaszai már életbe léptek volna, annyival is inkább, mert az elsőfoku kihágási biráskodók (ker. kapitányságok) munkakörét azóta is nem egy ujabb törvény s rendelet jelentékenyen tágitotta és megszaporitotta.

Csak a munkásbiztositás s a züllésnek kitett fiatalkoruak védelméről alkotott törvényekre és rendeletekre utalok.

Ilyen viszonyok közt a ker. kapitányságok képtelenekké válnak arra, hogy egyes különleges kihágások elbirálásával és az azok követelőivel szemben foganatositandó különleges intézkedéseknél kellő alapossággal és körültekintéssel tudjanak eljárni.

Ezen, véleményem szerint csak a typikus s jobbára szociális háttérrel biró kihágások elbirálására felállitott központositott rendőrbiráskodás segithet.

Központositott biráskodásnak kellene itélkeznie különösen a csavargás és koldulás kihágása (Kbtk. 26—69 §§.), a kitiltó rendelet megszegésének kihágásai, továbbá a kéjnők által a rájuk vonatkozó szabályok ellen, végül a fiatalkoruak által elkövetett összes kihágasok felett.

A fiatalkoruakkal szemben — mint azt a büntetőtörvénykönyvi novella is már magáévá tette — oly elveket és szabályokat vall követendőnek a modern felfogás, mely távol attól, hogy csak a büntetés és ismét büntetés merev paragrafusainak szerezzen érvényt, a filantrópiát a prevenczió gyakorlatias czélszerüségével köti egybe. A javitás s a végső esetben a megmentés a feladat. Külföldön, kivált Amerikában, épp a praktikus elvek hazájában, a fiatalkoruak bünözé-

sével szemben követendő eljárást meglehetősen elkülönitették a felnőttek deliktumainak ellensulyozását, megelőzését s végül megtorlását czélzó eljárástól. Majd mindenütt, ahová a felvilágosodottság s humánus gondolkozás szabadabb levegője eljutott, a fiatalkoruak bünözésének elbirálását s az azzal kapcsolatos intézkedések foganatositását külön gyermekbiróságokra bizták.

A kihágási eljárásnak ismertetett részbeni központositása egyszerre az egységes gyermekbiróság szervezését is tenné lehetségessé.

Nélkülözhetetlenné válik az, hogy a fiatalkoruak ügyében oly kihágási hatóság itéljen, melynek módjában áll velök behatóan foglalkozni, előéletükbe, családi körülményeikbe mélyen bepillantani s elhatározásaival egy egész nagy város vonatkozó társadalmi és erkölcsi viszonyainak teljes ismeretére támaszkodni. Csakis igy lehet a züllésnek indult fiatalkoruakban rejlő, nagy társadalmi veszélyt tervszerü és szakavatott intézkedésekkel megelőzni.

— **Helyreigazitás.** Lapunk f. é. 19. számában a bécsi Das Recht cz. folyóirat nyomán azt irtuk, hogy az ujvidéki járásbiróság 1908. Sp. 92. számu végzésével egy bécsi kereskedőt birság terhével idézett meg tanuképp Ujvidékre. Ki kell jelentenünk, hogy közlésünk téves volt, mivel a Recht ezt a nezsideri járásbiróságról irta. Hogy persze az idézett lap adata mennyiben felel meg a valóságnak, azt nem tudhatjuk.

Ami a reprodukált közlemény lényegét illeti, arra nézve egy biró a következőket irja:

Ami azt illeti, hogy a Recht a mi hátrányunkra a horvát biróságok lojalitásával hozakodik elő, hát ez természetes. Bécs, Zágráb, Turóczszentmárton, Belényes mikor fog rólunk elismeréssel nyilatkozni? Ellenben dr. R. mint magyar ügyvéd, vagy biró forduljon a horvát biróságokhoz, például kézbesittessen itéletet, ez bizonyára számos esetben azzal a megjegyzéssel fog visszaérkezni, hogy idegen nyelvü iratot a horvát biróság nem kézbesit; a felügyeleti hatóság rendelete után persze ész nélkül kézbesitik. Az osztrák itéletnek természetesen nem kell ezt a kálváriát végigjárnia ott sem. Mi, magyar birák, többet tudnánk erről a lojalitásról beszélni, de mi barbárok vagyunk s még adunk valamit a szomszédi viszonyra is, nemcsak az apró elnézést, de a czélzatos dolgokat sem ütjük dobra s pellengérezzük ki.

— **A Magyar Jogászegylet** könyvkiadó vállalatában legközelebb *Tarde: «Criminalité comparée»* czimü müvének forditása fog megjelenni. E munka magában foglalja *Tardenak* kriminologiai elméletét és mint az uj büntetőjogi iránynak előhirnöke kiválóan számithat a jogászközönség érdeklődésére. A könyvet *dr. Lengyel Aurél* forditotta le és *Cuche*, grenoblei egyetemi tanár, *Tarde* tanitásának folytatója látta el előszóval. A Magyar Jogászegylet tagjainak biztositotta azt a kedvezményt, hogy könyvkiadóvállalatát a kitüzött határnapon tul is korlátolt számban a 18 K-ás bolti ár helyett 12 K kedvezményes áron megkaphassák. Akik erre igényt tartanak, sziveskedjenek a Magyar Jogászegylet titkárságánál (V., Szemere-u. 10.) jelentkezni.

A nyári hónapok alatt a Magyar Jogászegylet könyvtára, melyben különösen a külföldi jogi folyóiratok teljes gyüjteménye foglaltatik, a következő napokon áll rendelkezésére az érdeklődőknek:

Májusban: 23-án és 30-án, juniusban: 6-án és 20-án, juliusban 4-én és 18-án délutánonként 6—½7 között.

— **A magyar állampolgárságra, községi illetőségre** és az idegenek Magyarországon való tartózkodására nézve fennálló jogszabályok czimmel az Athenaeum kiadásában megjelent kézikönyv, mely dr. Vita Emil fővárosi tanácsjegyző, a fővárosi tanács illetőségi ügyosztálya vezetőjének munkája, a czimben felsorolt kérdésekre a legkisebb részletkérdést illetőleg is teljes felvilágositást nyujt. A gyakorlati czélu, igen helyes beosztásu és könnyen kezelhető könyv sok keresgéléstől, törvénytárban és a rendeletek tárában való kutatástól mentesiti az olvasót. Ára 2 K.

— **Gyorsaság.** A budapesti kir. törvényszék polgári felebbezési tanácsa (III.) április 2-án beadott felebbezés tárgyalására április 22-én kelt végzéssel október 10-ére tüz első határnapot (1908 III. D. 248.). Állitólag már van november és deczember hónapokra is határnap.

— **«Tömeges tárgyalások.»** A budapesti IV. kerületi járásbiróság egy birája elé május 20-án d. e. 9 órára ugyanazon felperesnek *231* ügye volt tárgyalásra kitüzve.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A «fekete lista» mikor nem kötelez kártéritésre.** Egy cseh épitővállalkozó egy házon dolgozó kőmives munkásait egy másik épitkezéshez akarta felhasználni, mit azonban a munkások megtagadtak. Habár most már a vállalkozó hajlandó lett volna a munkásokat az eredeti alkalmaztatásuk helyén foglalkoztatni, ezek nem állottak munkába. Erre a vállalkozó az északcsehországi épitőmesterek szövetsége utján «szigoruan bizalmas» köriratban értesitette a tagtársakat e tényállásról, közölve a munkások neveit is. A fekete listára tett kőmüvesek erre kártéritési pert inditottak ugy a vállalkozó, mint az épitő-szövetség ellen, kifejtve, hogy a fekete lista megkerülése az ipartörvény azon rendelkezésének, mely szerint a munkás bizonyitványába minősités vagy elbocsátási ok be nem vezethető. Az osztrák legfőbb biróság a keresetet elutasitotta, mert bizonyitva látta, hogy a vállalkozó csak azt akarta elérni, hogy a munkásai az ő épitkezéséhez térjenek vissza, és mert igy a munkaadó czélja nem az volt, hogy a munkások más foglalkozást ne találjanak, hanem csupán, hogy a jogtalan és indokolatlan munkabeszüntetés ellen védekezzék. Egyébként az okozati összefüggés sem állapitható meg alperesek eljárása és a munkanélküliség folytán felmerült kár között.

— **A német törvényhozás** igazságügyi alkotásokra mindig talál időt. Most is három törvény került tető alá. A tőzsdei forgalom szabályozásáról szóló törvény módositása, a váltóóvás reformja és a polgári törvénykönyvnek az állattartó szavatosságáról rendelkező 833. §-át módositó rövid novella.

— **Alkalmazott mint versenytárs.** Mily körülmények közt van joga az alkalmazottnak, aki munkaadója szolgálatát már elhagyta, és önálló üzletet nyitott, volt főnöke vevőihez körleveleket küldeni abból a czélból, hogy azokat a saját üzletköre számára megszerezze? Ezzel a kérdéssel foglalkozott a minap egy angol biróság. Az elnöklő «Lord Chief Justice» abban a nézetben volt, hogy az alkalmazottnak feltétlenül joga van volt munkaadója konkurrense gyanánt föllépni annak vevőinél. Kijelentette azonban, hogy a nehézség abban rejlik, hogy az alkalmazott ezeknek a neveit csakis szolgálati alkalmazotti viszonya folytán tudhatta meg, és egy régebbi döntésben kifejezett jogelv szerint ily tudomását a gazdája elleni versenyben föl nem használhatja. Az adott esetben a munkaadó azt allegálta, hogy az alkalmazott, mikor még az ő szolgálatában volt, listákat készitett az ő vevőiről és később ezeket az ő kárára használta föl. Az alkalmazott tagadta ezt, és csak annyit ösmert be, hogy időnkint emlékezetből irta le a neveket és czimeket. *A jury* abban a véleményben volt, hogy a két eljárás az alkalmazotti hüség megszegése szempontjából ugyanazon elbirálás alá esik, és a munkaadó javára döntött. *h—*

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Román nyelvet biró gyakorlott ügyvédjelöltet keresek azonnali belépésre. Dr. Simon Miksa ügyvéd Nagysomkut. 12919

Német és tót ajku vidéken egy 10,000 K-át jövedelmező ügyvédi iroda eladó. Ajánlatokat kérek «Iroda» czim alatt a kiadóhivatalba. 12923

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 22. szám. Budapest, 1908 május 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az igazságügyi költségvetéshez. — A végleges birósági szervezet megalkotása. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — Az északamerikai gyermekvédelem köréből. *Dr. Rottenbiller Fülöp* kir. törvényszéki birótól. — Az ügyvédi kar nyugdija. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Kártalanitási kérdések. (BP. XXXI. fejezet.) *Dr. Lengyel Aurél* budapesti kir. ügyészségi jegyzőtől. — Különfélék.
Mellékl et: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügyi költségvetéshez.

Évtizedek óta csaknem sablonossá vált az igazságügyi budget vitája. Néhány lelkes, okos felszólalás, melyet ugy a parlamentben, mint azon kivül, teljes részvétlenség kisér, a miniszter részéről számos előkészités alatt álló törvényjavaslat felsorolása, és rövid pár óra alatt véget ér a minden évben csak egyszer visszatérő alkalom, hogy az országgyülés az igazságügy szerveinek helyzetét és müködését birálat tárgyává tegye, és az igazságügyi kormány müködésének irányt jelöljön.

Az idei költségvetési vitában is hallottunk egy-két magas szinvonalu és helyes szempontból kiinduló felszólalást, amelyek azonban viszhangot alig keltettek, hallottunk lendületes miniszteri programmot is, anélkül azonban, hogy ez a programm az igazságügy összes kérdéseit átfoglaló és egységes szempontból kiinduló irányelveket jelölt volna meg.

Nem akarunk az egyes beszédekkel részletesen foglalkozni, de nem térhetünk ki az előadó (Bizony Ákos) egy tévedésének helyreigazitása elől. Az előadó nem tartja az időt alkalmasnak arra, hogy mélyrehatóbb, gyökeresebb igazságügyi reformok sürgetését szóba hozza, mert a jogi közvéleményt közjogi fontosságu kérdések foglalkoztatják. Ezen nálunk szinte meggyökeresedett téves hittel, amely évtizedeken át minden komoly igazságügyi reformot félreszoritott, igen helyesen szállott szembe Nagy Dezső, követelvén a már előkészitett javaslatoknak minél előbbi tárgyalását.

Az igazságügyminiszter szintén a Nagy Dezső által képviselt állásponthoz csatlakozott, amikor minden jogász helyeslése mellett sürgős tárgyalását kérte a háztól a büntető törvény módositásáról, az uzsoráról, a végrehajtási törvény reformjáról, az üzletátruházásról és a chequeről szóló javaslatoknak, és amikor keresztül vitte, hogy a képviselőház igazságügyi bizottsága még ezen a héten elkezdi a perrendtartás javaslatának bizottsági tárgyalását.

Ebben mi is szivvel-lélekkel az igazságügyi kormány mellett vagyunk, és annak a reménységünknek adunk kifejezést, hogy sikerül végre-valahára a multak mulasztásainak legalább egy részét a közel jövőben helyrepótolni.

Ám a miniszter beszédének a törvényelőkészitést illető részéhez még egy reflexiót kell füznünk.

A miniszter ugyanis elitélte a kodifikációnak eddigi módszerét, amely külföldi intézményeknek egyszerü átültetésében állott, annak vizsgálata nélkül, hogy azok hazai viszonyok között czélszerüek és helyesek-e, és anélkül, hogy egyéb társadalmi és szervezeti garancziájukról gondoskodás történt volna. Kijelentette a miniszter, hogy ő ezzel az iránynyal szakitott. Helyeseljük ugyan az elvi kijelentést, azonban azt, mint a mult birálatát, ilyen általánosságban nem tartjuk helyénvalónak. Hiszen Günther Antal lelkesen felkarolta a polgári perrendtartás tervezetét, Plósz Sándor törvényalkotó geniejének legsajátabb produktumát, sőt a jelenlegi igazságügyi kormány által megvalósitandó végrehajtási novella, cheque-törvény, uzsora-törvény is, mind Plósz Sándor kormányzata alatt készittetett elő, nem emlitve itt a polgári törvénykönyv tervezetét, amelynek előmunkálatai Erdély Sándorra nyulnak vissza. Ennek konstatálásával nem akarjuk senkinek érdemeit kisebbiteni, de az igazsághoz hiven ki akartuk emelni, hogy a miniszter urnak általánosságban tett kijelentései megfelelő megszoritással értelmezendők.

Szó esett a képviselőházban az igazságügyi adminisztrációról is. Örvendünk, hogy végre-valahára akadt a 130 ügyvéd képviselő között olyan is, aki meglátta azokat a hihetetlen állapotokat, amelyekben számos birósságunk, különösen pedig a fővárosi birósságok vannak.

Nem elég uj törvények előkészitésével foglalkozni, nem elég szép szavakban a közérzület megteremtését, a judikaturában uj irányokat hangoztatni: az igazságügyi kormánynak és a törvényhozásnak érzékkel kell birnia az igazságügyi adminisztrácziő apró szükségletei iránt is, mert a legkiválóbb törvények, a legszebb birói itéletek elvesztik hatásukat, ha az adminisztrácziőban olyan zavarok mutatkoznak, amilyenekről ma az ország minden részéből joggal panaszkodnak.

Fabiny Teofil volt az a miniszter, aki legfőbb gondját az akkoron különösen zilált adminisztrativ állapotban levő birósságok rendbehozatalára forditotta. Elment a legutolsó kis járásbirósághoz is, személyesen győződött meg a panaszokról; ahol hiányt látott, azt gyorsan pótolta, ahol visszaélést tapasztalt, erélyesen megtorolta. Ám szálljon le egyszer Fabiny Teofil módjára az igazságügyminiszter azokba a birói termeknek csufolt zugokba, amelyekben Budapesten a járásbirák az igazságot szolgáltatják. A miniszter és munkatársainak egyetlen egy körutja megtenné azt a hatást, hogy végre-valahára abbahagyja a fontolgatást, és nem engedi, hogy kicsinyes kerületi kortesérdekek tovább is lehetetlenné tegyék a központi járásbirósságnak az egyetlen alkalmas helyen: a törvényszékek és a főbirósságok közvetlen közelében való haladéktalan felépitését.

Ebben a körutjában a miniszter meggyőződhetik róla, hogy minő emberfeletti munkát teljesit a budapesti birák és ügyvédek idegrendszere és konstatálhatja, hogy az összes járásbirósságoknál az utóbbi években 20—30%-kal emelkedett az ügyforgalom, anélkül, hogy akár a birói és kezelői létszámot szaporitották, akár pedig az ügyvitelnek évtizedek óta igérgetett egyszerüsitését megvalósitották volna.

A birói ügykezelés egyszerüsitése az államnak százezrekkel járó megtakaritást jelentene és a birákat felszabaditaná a bürokratizmus nyüge alól. Mit vesztene a jogbiztonság, ha a törvényszéki elnökök és járásbirák megszabadulnának az

irodaigazgatónak való kezelési munkáktól, a papiros- és gyertyafogyasztás ellenőrzésétől, a naponként ezrekre menő birói kiadmányok vakon való aláirogatásától és biróhoz nem méltó egyéb aprólékos kezelési teendőtől? Avagy talán a judikatura szinvonala csökkenne azáltal, ha végre-valahára szakitanánk azzal az ósdi czopffal, hogy a birónak minden fogalmazványt és külön-külön minden kiadványt alá kell irnia, hogy a makacssági jegyzőkönyvre és itéletre négyszer kell saját kézaláirását tennie? Avagy a jegyzőkönyvvezető gyorsirók intézményének meghonositása nem-e nagyban emelné a tárgyalások hitelességét és gyorsaságát?

Ma egy-egy budapesti sommás biró, amellett, hogy egyszer vagy kétszer hetenként 60—80, sőt több első tárgyalást tüz ki, a hét többi napján 14—16 folytatólagos tárgyalással próbál megbirkózni és még emellett is két-három, sőt négy hónapra terjedő terminusokat kénytelen adni.

Szóljunk-e a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékről, ahol egy-egy váltóreferensre évente 21—22,000 ügyszám esik, olyan tömeg, amelyet revideálni (nem is szólunk elintézésről) és emellett az összes váltó pereket referálni szinte a lehetetlenséggel határos.

Nem tudjuk, van-e a miniszter urnak tudomása arról, hogy ennél a még nem rég mintabirósságnál a február hóban meghozott váltóperbeli itéletek május hóban kézbesittetnek, és a legfontosabb csődkezelési határozatok hónapokig hevernek a kiadóban? (Hogy pedig ez nemcsak amolyan szóbeszéd vagy kivételes panasz, annak igazolására lapunk jelen számában találhat az igazságügyi kormány pontos és megbizható adatokat.)

Az, amit a miniszter a kereskedelmi és váltótörvényszék bajainak a legutóbbi időben állitólag megtörtént szanálására nézve mondott, valószinüleg téves információn alapszik, mert igaz ugyan, hogy a törvényszékhez négy uj biró neveztetett ki, és ezzel a kereskedelmi referensek száma négygyel szaporodott, ámde ennek megfelelőleg sem a jegyzői létszám, sem a leiró személyzet nem szaporittatott, hanem mindössze két irnok állására hirdettetett négy heti határidővel pályázat, mig az igazságügyi kormányzat krajczároskodása folytán a mult év őszén a leiró dijnoki személyzet létszáma apasztatott. Sem a törvényszék sem a kir. tábla elnökének számos izben való felterjesztései sem voltak képesek annyit elérni, hogy a törvényszék, 6—8 dijnokot kapjon, hogy a hihetetlenül felszaporodott hátralékok el legyenek tüntethetők.*

Nem csoda ily körülmények között, ha ezen kitünő törvényszék birói karának megfeszitett munkássága és kezelő tisztviselőinek idegbontó permanens müködése mellett is teljes a bíróságnál a felfordulás.

Ha a miniszter ur a szomszédba, a budapesti kir. törvényszékhez is elfárad, ott is meggyőződhetik a rendkivüli munkatorlódásról.

Ezen törvényszék egyik polgári felebbezési tanácsa az 1908. évi február hó 18-án beadott felebbezés tárgyalására márczius 28-án kelt végzésével, október hó 2. napjára tüzött első határidőt, de a többi tanácsok is már októberi terminusoknál tartanak. Ahol a bíróság rendkivüli erőkifejtése mellett is ilyen nagy a munkatorlódás, ott nem szabad késni a segitő kéznek.

Legfőbb bíróságunk és a kir. táblák tehermentesitéséről a mult év folyamán hozott törvények gondoskodtak. Reméljük, hogy végre-valahára gondoskodás történik törvényszékeink és járásbíróságaink munkaterhének könnyitéséről is.

* A költségvetési vita után három ideiglenes dijnok engedélyeztetett e bírósághoz; ez az ideiglenes intézkedés azonban szintén nem elegendő a hátralékok eltüntetésére. A négy uj biró ugyanis több elintézett ügyet fog produkálni és igy a fennakadás a régi marad. Jellemző, hogy a négy biró nem kapott jegyzőket.

A végleges birósági szervezet megalkotása.*

III.

A kir. itélő táblák hatáskörét a perrendtartás javaslata lényegében két irányban változtatja meg. A táblák felebbezési biráskodása tetemesen csökkenni fog, mivel vagyonjogi perekben 2500 K értékig a felebbezési biráskodást a törvényszékek gyakorolják majd (478. §.). Ellenben bővülni fog felülvizsgáló hatáskörük** mivel a törvényszékeknek, mint felebbezési bíróságoknak itélete fölött a felülvizsgáló biráskodást már a 100 K-ás értéket meghaladó perekben is a táblák fogják gyakorolni egészen 2500 K-ás értékig (521., 525. §§.), mig ma csak 400 K-s értéket meghaladó perben van helye felülvizsgálatnak (S. E. 181. §). Továbbá bővülni fog a táblák felülvizsgáló hatásköre a sommás visszahelyezési perekkel is, mivel a perrendtartás javaslata nem tartja fönn a S. E. 182. §-ának azt a szabályát, amely ezekben az ügyekben, értékre tekintet nélkül, kizárja a felülvizsgálatot. Viszont csökkentően hat majd a táblák elfoglaltságára a javaslat 545. §-ának az a szabálya, hogy az 500 K-t meg nem haladó ügyekben a törvényszéknek, mint felebbezési bíróságnak itéletét szóbeli tárgyalás nélkül, nyilvános előadás alapján kell felülvizsgálni. Egybevetve már most a táblák munkájának gyarapodását a várható csökkenéssel, azt hiszem, hogy mai kedvező helyzetük nem igen fog változni az uj perrendtartás idejében sem.

Ellenben alig lesznek föntarthatók a táblák mai kerületei ugy, amint azokat az 1890 : XXV. tcz. megállapitja, mert a felügyelet munkája nagyon meg fog szaporodni a kir. járásbíróságok és törvényszékek munkájának tetemes bővülésével és a járásbíróságok személyi létszámának emelkedésével.

Ma a tizenegy tábla közül a budapesti táblának kerületébe és felügyelő hatáskörébe tartozik 13 törvényszék és (a fiumei egyes bíróságot beleértve) 60 járásbíróság, továbbá a budapesti tőzsdebíróság (1891 : XVII. tcz. 2. §. 1. p.); a debreczeniébe: 5 törvényszék és 31 járásbíróság; a győriébe 6 törvényszék és 38 járásbíróság; a kassaiéba 7 törvényszék és 49 járásbíróság; a kolozsváriéba 7 törvényszék és 40 járásbíróság; a marosvásárhelyiébe 6 törvényszék és 26 járásbíróság; a nagyváradiéba 3 törvényszék és 25 járásbíróság; a pécsiébe 4 törvényszék és 26 járásbíróság; a pozsonyiéba 5 törvényszék és 35 járásbíróság; a szegediébe 6 törvényszék és 29 járásbíróság; a temesváriéba 5 törvényszék és 25 járásbíróság, ugyszintén a temesvári Lloyd választott bírósága.

Ezt a megosztást, nézetem szerint, feltétlenül arányosabbá kell tenni, bár jól tudom, hogy egyszerü számtani müvelettel nem oldható meg ez a kérdés és hogy a kerületek köreinek megállapitásánál számos nagyfontosságu igazságügypolitikai szempont kell, hogy döntő maradjon. Mindez azonban még nem teheti megokolttá a mostani aránytalanságnak fentartását. Magától értődik azonban, hogy a kir. itélőtáblák száma teljesen elégséges és azoknál még esetleges munkatöbblet esetében sem kell majd létszámszaporitás, mert a perrendtartás javaslata szerint (55. §.) a tábla felebbezési tanácsa az elnökön kivül két bíróból alakul és csak felülvizsgáló tanácsa áll öt tagból — oly rendelkezés, amely a munkaerőnek czélhoz vezető megtakaritását és jobb kihasználását teszi lehetővé.

A *kir. Curia* helyzetéről a polgári perrendtartás hatályba lépte után, a Jogtud. Közl. ez évi 9. számában *Gottl* Ágost kir. curiai tanácselnök ur elannyira találó képet festett, hogy elégséges az olvasót annak ujból megtekintésére utalnom. Csak a teljesség kedvéért ismétlem ebből a czikkből, hogy a mai viszonyokat véve alapul, hetenként 97 ügy

* Bef. Közl. — Az előbbi közl. l. a 20. és 21. számban.

** Legyen szabad itt azt javasolnom, hogy *felülvizsgálati* bíróság helyett a javaslat a megfelelőbb és magyarosabb *felülvizsgáló* jelzőt használja.

kerülne felülvizsgálat alá, ezeknek elintézéséhez pedig — mivel a kir. Curia tanácsai a perrendtartás javaslata szerint (55 §.) ezentul csak öt tagból fognak állani — 45 rendes biró elégséges lesz, személyszaporitásra tehát a kir. Curián sem lesz szükség.* Ez még abban az esetben is elkerülhető, ha a számitás esetleg módosul valamelyes kis mértékben — végre is bajos megjósolni *teljes* pontossággal a jövendő ügyforgalmat, — mert a büntető tanácsok ügyforgalmának, ugy látszik, állandó csökkenése talán lehetővé fogja tenni a büntető tanácsok számának leszállitását, az igy itt felszabaduló birák egy része pedig polgári tanácsokba lesz osztható. Mindazonáltal a végleges szervezés a kir. Curián is idézhet elő változásokat, nemcsak a kisegitő birák intézményének megszüntetésével, hanem a valóságos létszám olyan megállapitásával, amelybe nem foglalvák a Budapesten elhelyezett törvényszékek elnökei — persze mostani rangjuk, javadalmazásuk, fegyelmi hatóságuk stb. teljes megóvásával, — mert alig van értelme annak, hogy a kir. Curia rendes biráinak létszámában foglaljanak helyet olyan birák, akik a dolog természeténél fogva semmiféle szempontból sem müködhetnek mint a Curia rendes birái, annál kevésbé, mert hiszen az elnökletük alatt hozott határozatok felülbirálása is annak a bíróságnak tartozik hatáskörébe, amelynek ők, törvénynél fogva, rendes tagjai.

Még mindig nincs megfelelően szabályozva a *polgárjogi döntvények* kérdése sem; lehetetlen, hogy ez a perrendtartás életbelépte után is, mai bizonytalan és ki nem elégitő alakjában maradjon fönn.

Ime, igen röviden azok az okok, amelyek a bíróságok mai szervezetének sürgős megváltoztatását teszik szükségessé, még a perrendtartás hatályba lépte előtt, már a perrendtartás javaslatában foglalt rendelkezések következtében is. Ezek azonban nem meritik ki az el nem halasztható szervezeti változások körét.

Az uj perrendtartás hatálybaléptét megelőzően ugyanis gondoskodni kell a *birói ügyvitel* gyökeres ujjáalkotásáról, nemcsak az igazi szóbeliség és közvetlenség elve alapján, hanem számolva a telefon áldásaival is. Lehetetlen itt fölsorolnom a bosszantó és fölösleges alakiságoknak azt a lajstromát, amelylyel ügyviteli szabályaink telitvék, amelyek rengeteg időbe, az államnak és az ügyfeleknek igen sok pénzébe kerülnek, anélkül, hogy bárkinek érdekét szolgálnák hacsak azokét a tisztviselőkét nem, akiknek hivatali állását éppen a mai bonyolult és nehézkes bureaukratismus teszi szükségessé. Igaz, történtek az utolsó években is egyszerüsitések és javitások, ezek azonban inkább ötletszerüek voltak, mert hiszen a gyökeres átalakitást a nagy reformnak folytonosan kitolt időpontjára halogatták. De éppen azért, mert az időközben történt egyszerüsitések közül majdnem valamennyi bevált, ami egyidőben annak is bizonysága, hogy a mai ügyvitel megmaradt nagyobbik részében nehézkes, költséges és elavult: nem volna szabad késni az ujjáalkotás munkába vételével, hogy a perrendtartás életbelépte napján már az uj, egyszerü, olcsó és gyakorlati ügyvitel müködjék, kevesebb papirossal, kevesebb emberrel, kevesebb fontoskodással, de annál több természetességgel, gyorsasággal, előzékenységgel és intelligenciával.

* Általában az a meggyőződésem, amelyet már más alkalmakkor is kifejeztem és amelyet az évek folyamán szerzett tapasztalataim, a sokfelől hangoztatott ellentétes vélemények ellenére sem ingattak meg, hogy a mai birói létszám minden fokon nemcsak elégséges, hanem — átlagosan — nagy is, amit az igazságügyminiszter ur e hó 22-én tartott költségvetési beszédében is hangsulyozott. A kétségtelenül létező bajok a munkának és a munkaerőknek aránytalan megoszlásából és onnan erednek, hogy tulságosan sok még mindig a perjogban és az ügyvitelben a *fölösleges* alakiság (amelyből csak annyi legyen, amennyi föltétlenül szükséges az ügyek helyes és rendes ellátásához) és hogy biráink egy része a *pervezetés* körül még mindig nem élte magát bele a közvetlen *szóbeliség* nyujtotta összes előnyökbe, amelyeket ügyvédeink többsége sem tudott még fölismerni.

Viszont nagyon természetes, hogy a birói ügyvitel gyökeres átalakitása, ama benső és szoros összefüggésnél fogva, amely a kettő közt létezik, csakis a szervezeti szabályok átalakitása kapcsán történhetik — egy okkal több arra, hogy az annyi különböző törvényben szétszórt szervezeti rendelkezéseket egyöntetü, a változott viszonyoknak megfelelően ujjáalkotott egészbe foglalják össze — magától értődően mind a bíróságra, mind az ügyészségre vonatkozóan, amely utóbbi szintén reá szorult némi szervi változtatásokra.

IV.

A polgári perrendtartás hatálybaléptét megelőzően valahára meg kell oldani a *birói képesités* nagy kérdését is, amely annyi évtized óta kisért. Az *egységes igazságügyi vizsgálat* javaslata, köztudomás szerint, évek óta várja az országgyülés elé terjesztését. Ennek késése, igaz, összefügg a jogi vizsgálatokat ujjá szabályozó javaslattal, ugyszintén az ügyvédi rendtartás reformjával, de ha mindezek még mindig nem valósithatók meg (ámbár annyi esztendő alatt ez is lehetséges lett volna, minden megerőltetés nélkül), akkor le kell mondani a nem okvetetlenül szükséges junktimról és függetlenül a másik két javaslat egyéb rendelkezéseitől, kell megteremteni a birói és az ügyvédi gyakorlatnak, ennek következményeképpen pedig a birói és ügyvédi vizsgálatnak az egységességét. A birói képesités kérdése sokkal nagyobb horderejü igazságszolgáltatásunk értékessége szempontjából, semhogy annak megoldása még tovább is elhalasztható lenne, hiszen évtizedek óta várunk erre a reformra is. Lehetetlen türni, hogy a biró minősitése, törvény alapján, kisebb legyen, mint az igazság kiszolgáltatásáért hozzá forduló ügyvédé, de lehetetlen fentartani a gyakorlati kiképzésnek mai állapotát is, amelyet igaz, javarészében a felügyelő hatóságok, leginkább pedig a bíróságok vezetőinek közömbössége idézett elő. Nagyon keveset törődnek nálunk a joggyakorlaton lévők kiképzésével — itt van a bajok kutforrása, mert a kiképzést szabályozó 1891 augusztus 11-én 4192. I. M. E. sz. igazságügyminiszteri rendelet tartalmának lényege ellen alig tehető kifogás, csak a végrehajtása nem mindenütt komoly, buzgó és szeretettel teljes.

A szervezetnek egyik alkotó része továbbá a *birák és ügyészek fegyelmi joga.* Az 1871 : VIII. tcz., jól tudjuk, már régóta hiányosnak és sok kérdésben czélszerütlennek bizonyult, miért is még 1888-ban készült annak pótlására egy uj javaslat, amely azonban, noha a képviselőháznak beterjesztették, nem került tárgyalásra. Ami husz évvel ezelőtt sürgősnek látszott, arra bizonyára ma is nagy, sőt fokozott szükségünk van.

Végül, nincs eléggé szabatosan meghatározva *a viszony a kir. bíróságok és az igazságügyminiszterium közt.* Az 1869 : IV. tcz. akkor, amikor 1. §-ában kimondotta azt a nagy elvet, hogy «az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönittetik,» az állam hatalmi jogköreinek a Montesquieu doktrinája értelmében szétválasztását iktatta törvényeink közé. Az elvnek teljes kiépitése azonban nem történt meg. Mert a bíróságok függetlenségét nemcsak az itélkezésnek, mint ilyennek, függetlensége óvja meg és ebben az irányban senki sem panaszkodhatik igazságügyi kormányaink ellen, amelyek mindig aggódó gondossággal ügyeltek ez alkotmányjogi alaptétel legszigorubb tiszteletben tartására. Nem is itt van tehát a baj. De ameddig a király nevében a birói hatalmat gyakorló birák kineveztetése és előléptetése, tehát jutalmazása és mellőzése, minden korlátozás nélkül a végrehajtó hatalmat képviselő miniszter kezében van, addig lehetetlen a végrehajtó és a birói hatalom teljes elkülönitéséről szólni, ugy, amint azt e fogalomnak igazi alkotmányossága megköveteli és csak az nem fogja ennek a jelentőségét méltányolni, aki a legnagyobb horderejü államjogi kérdésekben sem lát egyebet kicsinyes személyi érdekeknél, aki képtelen felül emelkedni azon a gondolaton, hogy minden hatalomnak a miniszterben kell összepontosulnia.

*

A kérdés igazságos és közjogilag is helyes megoldása tölötte nehéz, annál nehezebb, mert egyfelől a miniszteri felelősséget, de a mindenkori miniszter hatalmi körét és emberileg nagyon is érthető érzékenységét a legközebbről érinti, másfelől pedig — és ez a nagyobbik baj, — mert a birák egy része, fájdalom, sohasem átallotta mindennemü — némelyek szerint mirabile vagy horribile dictu?, a parlamentáris élettel szükségképpen együttjáró — protekczió igénybevételével nem egyszer bebizonyitani, hogy az előléptetés, minden jelölés félretételével, mégis egyesegyedül a miniszter tetszésétől függ, erre is állván a Horatius verse: «Iliacos intra muros peccatur et extra».

A mostani igazságügyminiszter már 30 évvel ezelőtt szállott sikra a jogászgyülésen a birák kinevezése körül a mai rendszer következményeképpen észlelhető viszásságok kiküszöbölése érdekében. Nézete erről a kérdésről, amint az a költségvetés tárgyalásakor a minap mondott beszédéből kitünik, nem változott és igy remélhető, hogy a birói szervezetről készülő javaslata ebben az irányban is tartalmaz majd valamelyes, a közjogi, a miniszteri és az igazságszolgáltatás sokféle érdekei szempontjából megnyugtató megoldást. A birákon is mulik azonban — szerencsére amugy is csak kivételekről lehet szó — hogy ne vétkezzenek önmaguk a birói függetlenségnek palladiuma ellen avval, hogy minden képzelhető, sőt el sem képzelhető befolyást mozgósitanak egy-egy előlépés érdekében, mit sem törődve avval a hatással, amelyet az ily módon elért előremenetel a kartársak és a sokat tudó nagy közönség körében előidéz.

Arra persze senki sem gondol, hogy mennyit ér annak a birónak függetlensége, aki nem érdemességének és az illetékes kijelölő forumoknak, hanem mindenféle egyéb befolyásnak köszöni kinevezését vagy előlépését. Azt a hamis erkölcstelen tételt pedig, hogy parlamentarizmus és protekczió egy anyaméhben születtek — nem is szólva az összeférhetetlenségről szóló 1901: XXIV. tcz. 13. §-ának ama tilalmáról, hogy «kinevezések vagy előléptetésekre vonatkozó közbenjárást a miniszterek senkitől sem fogadhatnak el» — ehelyütt talán nem kell cáfolgatnom.

Az eddigiekkel, a czikkem elején kitüzött célomnak megfelelően, annak szükségességét akartam megokolni, és talán nem egészen meddő módon, hogy a végleges birói szervezet megalkotásának és életbeléptetésének meg kell előznie a polgári perrendtartás hatályba lépését. Arról, hogy milyen legyen ez a szervezet, azért tudatosan nem nyilatkoztam ezuttal, mert evvel túlmentem volna az önmagam megvonta határokon, de különben is, nyilik erre majd miharabb czélszerü alkalom. A multak tapasztalatai alapján persze kilátásaink a szervezeti törvény megalkotása körül nem lehetnek optimisztikusak, hiszen a perrendtartás sorsa is a levegőben lóg és nálunk is szórul-szóra áll az, amit a franczia szenatus vetett szemére egy izben a képviselők kamarájának, éppen az igazságügyi kérdések elhanyagolása miatt: «tout le monde est obligé de reconnaître que le régime parlamentaire tel qu'il fonctionne rend à peu près impossible un grand nombre de réformes *toujours promises et jamais réalisés*» (Débats parlamentaires du Sénat, Session ordinaire 1896. 664. l.) Csakhogy Franciaország már réges régen tul van az alapvető igazságügyi alkotásokon, amelyeket száz esztendő óta gyakran tatarozott, kibővitett, kipótolt. Ott könnyebben és türelmesebben várhatnak a javitásokkal, bár a viszonyok ismerője bizonyára nem zeng csupán csak dicsőitő hymnusokat a franczia igazságszolgáltatásnak sem. Nálunk azonban az igazságszolgáltatás épülete egyes részeinek alapköveit sem raktuk még le és azért nem is engedhetünk meg magunknak ugyanannyi késést, mint a franciák.

Ha azonban az egységes és szerves törvényhozó munkának utánzásra méltó példáját akarjuk megismerni, akkor forduljunk a németeknek 1877. évi és 1898. évi igazságügyi alkotásai felé. Az 1877. évben az akkor uj német egység, 1898-ban pedig az 1896-ban törvényerejére emelkedett polgári törvénykönyv tette szükségessé ugyszólván az egész alaki és anyagi polgári jognak az ujjáalkotását is és 1900 január 1-én, mikor a polgári törvénykönyv életbelépett, az egész igazságügyi szervezet csodálatos készültséggel és összhanggal kezdhette meg az igazságügy uj korszakát. Kiséreljük meg mi is ennek a példának legalább részben követését a polgári perrendtartás hatályba lépte alkalmából.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

Az északamerikai gyermekvédelem köréből.*

Hogy a Congress of Mothers tagjai minő lelkesedéssel keresik az alkalmat arra, hogy a minden emberi lényben lappangó magasabb rendeltetésü lelket megszólaltassák, müködésüknek talán egyetlen terén sem bizonyitották be oly fényes sikerrel, mint éppen a Juvenil court ok) a fiatalkoruak, illetve a gyermekbiróságok) létesitése, illetve az ezen intézménynyel szorosan összefüggő «próbára bocsátás» intézménye körül kifejtett fáradhatatlan, akadályt nem ismerő tevékenységükkel.

Magát ez intézményeket e helyütt ismertetnem ugy hiszem valóban nem kell, mert mig egyrészt hazai közönségünk azok lényegéről számos amerikai és angol iró, valamint dr. Baernreiter «Jugendfürsorge und Strafrecht in Amerika» czimü müvein kivül különösen dr. Balogh Jenő egyetemi tanár, ezen ügynek hazánkban igazán apostoli lelkü uttörője, idevágó értekezéseiből is a legpontosabb tájékozódást szerezhetett, addig másrészt éppen a büntető törvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás kiegészitéséről és módositásáról készült s már a parlamenti tárgyalást váró törvényjavaslat idevonatkozó §-ai körül kifejtett discussiók ez intézmények minden kihatását a legkülönbözőbb oldalról megvilágitották.

Tekintettel azonban éppen arra, hogy a büntető novella — az indokolás idevonatkozó részeiből kitetszően is — a fiatalkoruakra nézve a próbára bocsátás intézményét kifejezetten az angol-amerikai rendszerhez hasonló módon óhajtja megvalósitani, bár azzal az eltéréssel, hogy nem szervez külön felügyelő tisztviselőket, hanem az ellenőrzés hathatós gyakorlását a patronagenak már megindult szervezésétől és különösen a székesfővárosban is hathatósan végzett társadalmi tevékenységtől várja, az ezen intézményekről Washingtonban elhangzott eszmecsere nehány gondolatát — kegyes engedelmükkel szükségesnek tartanám felemliteni.

Ugy a gyermekbiróság által közzétett beszámolók, valamint a próbára bocsátottakat ellenőrző egyének egyértelmüleg hangsulyozzák, hogy az egész kettős intézménynek (a gyermekbiróság, fiatalkoruak birósága és a próbára bocsátásnak) a lelke a probation officer, a próbára bocsátottat ellenőrző közeg.

Megfelelő, alkalmas ilyen közegek nélkül a biróság egész eljárása csak félsikert érhet el, sőt teljes kudarczot vallhat.

A gyermekbiróságok elé tüzött feladat voltaképp magában a gyermek otthonában nyer megoldást. Bármily rokonszenves birónak, bármily szelid és szeretetteljes figyelmeztetése, az egész birósági funkczió mind hatálytalan marad, ha a birói tárgyalás befejeztével a gyermek magára hagyva tér vissza ugyanabba a környezetbe, ahol eddig is romlásnak volt kitéve. A fiatalkoruakkal szemben czélba vett külön elbánásnak voltaképp a kis megbotlottak otthonában kell helyt foglalnia s ugy az ő saját, mint hozzátartozói érzelmi és gondolatvilágát kell lehetőség szerint reformálni. Nem elég, ha a

* Dr. Rottenbiller Fülöp kir. törvényszéki biró a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának f. é. május 24-én a Washingtoni első nemzetközi gyermekvédelmi kongresszus tárgyalásairól tartott előadásában az amerikai gyermekbiróságok, illetve a próbára bocsátás intézményéről is megemlékezvén, a beszéd idevonatkozó részét közöljük.

bíróság magának a jogsérelemnek elbirálására szoritkozik, mérlegelnie kell a kisértéseket, amelyeknek a fiatalkoru ki volt téve, a jobb irányba való fejlődés előfeltételeinek hiányát, a rossz peldákat s általában mindannyiszor a ható okokat, amelyek a fiatalkoru botlását okozták, s ha ezek felderitettek, ezen ható okok kiirtását kell czélba venni.

A fiatalokat szeretettel és szuggerálva kell kezelni, s ily módon kell velök megértetni s megkedveltetni az otthon, a törvény és a fegyelem szüségességének fogalmát. Meg kell nekik magyarázni, s annak tudatára kell őket hozni, hogy bár ma még csak gyermekek, a közel jövőben már teljes felelősséggel tartozó polgárai a hazának. Szunnyadó értelmiségüket, szendergő reményeiket, nemesebbre irányuló ambicziójukat kell ébresztgetni, s az erre irányuló fáradság majdnem minden esetben biztos sikerrel, az ifjak megmentéséhez fog vezetni.

Az igazi részvét és a valódi együttérzés szavát a fiatalkoru nem fogja félreérteni, ha azzal őt otthonában szólitják meg, s ugyanezen részvéttel szüleit is felkeresik.

Ha a szülők feladatuk magaslatán állanak, s a gyermek botlásának az otthonon *kivül* keresendők okai, a szülők csak örvendeznek az ellenőrző közegnek, s maguk lesznek próbára bocsátott gyermekeiknek leglelkiismeretesebb felügyelői.

Ha azonban bármily okból éppen a szülők részéről forog fenn mulasztás, ily esetekben tulajdonképp a szülők azok, akiknek magatartása szigoritott ellenőrzés alá veendő.

Hogy az egész próbára bocsátás helyesen alkalmazva, mily csodálatos eredményeket mutat fel, kitünik azokból a statisztikai adatokból is, amelyeket a newyorki gyermekbíróság 1902 szeptember 2-tól 1907 deczember 31-ig terjedő öt évi tevékenységéről közzé tett, s melyek szerint 6579 próbára bocsátott gyermek közül 5543-at oly sikeresen téritettek a tisztesség utjára, hogy ezek a bíróság elé ujból nem kerültek, s az állam hasznos polgárai lettek.

Hasonló eredményről számol be a philadelphiai fiatalkoruak bírósága is, amely bíróság egy éven át 608 gyermeket bocsátott próbára, akik közül csupán 24 került ujra a biró elé.

Hogy mily körültekintéssel körvonalazzák az ellenőrző közeg (a probation officer) feladatkörét, kitünik a Congress of Mothers által, az angol parlament megkeresésére küldött válasziratnak idevonatkozó részéből is.

Az irányelvek, melyeket a «probation officernek *védenczével szemben* lelkére kötnek, nagyjából a következők: igyekezzék mindenekelőtt a gyermek bizalmát megnyerni, ébressze a gyermeket annak tudatára, hogy a probation officer barátja akar lenni, legyen maga is bizalommal a gyermek iránt, maradjon vele állandó összeköttetésben, tanulmányozza a gyermek sajátos jellemét, ellenőrizze, vajjon látogatja-e az iskolát, lépjen érintkezésbe a tanitóval, ha nem jár már iskolába, kisérje figyelemmel, hogyan és hol van alkalmazva, kutassa ki, hol és mire ad ki pénzt, minő szórakozást keres stb., stb., és mindezen részletes utbaigazitás végén a legjellegzetesebb utolsó figyelmeztetés, hogy végül pedig: *sohase veszitse el ez ügyhöz való kedvét!*

Az ügyvédi kar nyugdija.

A magyar szocziális törvényhozás kétségtelenül jelentékeny lépést tett előre — kivételesen a maga lábán — az országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézetről szóló törvényjavaslattal. Egészen érthető az a rokonszenv, amelylyel ezt a javaslatot széltében fogadják. Sőt nincs benne kétség, mintául veszik majd a külföldön is az ügyvédség aggkori ellátási kérdésének szabályozásánál.

Mint minden hosszas gyakorlati megfontolásból kinőtt és igazi társadalmi szükségnek megfelelő intézmény, ez is legyőzte amaz aggodalmak legnagyobb részét, amelyek eddig létrehozását hátráltatták. A legnagyobb közvetlen aggodalom, hogy t. i. a belépési kényszer, s ezzel a tagdijfizetési kényszer is mélyen belevág a kar tagjainak magánjogaiba, ugy látszik, hamar háttérbe szorul a törvényjavaslat és annak meggyőző indokolása elől.

Hogy egy ilyen országos intézményt másképp, mint általános kényszerrel létesiteni nem lehet, ezt jóformán mindenki átlátja, aki egy ilyen intézmény mathematikai alapjaival valamelyest is ismerős. Az évi 60—120 K megterhelés pedig, ha egymagában véve sulyos is, végkövetkezéseiben az ügyvéd és családja jól felfogott magánérdeke és a közérdeknek hozott áldozat gondolata közt oszlik meg s igy egymagában véve nem elég oka a panasznak, vagy a visszatetszésnek.

Komoly ellenvetés tárgya inkább csak az életük 60-dik évét meghaladott ügyvédekre nézve lehet, akik az ötéves várakozási idő mellett átlagban kiesnek az intézmény jótéteményeiből és igy ezekre nézve csakugyan méltányos volna, ha tetszésükre bizná a törvény a belépést. Igaz, hogy e réven a karnak éppen legjobban arra szoruló elszegényedett öreg tagjai esnének ki az intézet esetleges gyámolitásából, de ezek kitörlése az öt év alatt ugyis előreláthatólag be fog következni. Mindenesetre helyesebb volna a különben nem nagyszámu kontingensre nézve valamely átmeneti intézkedést létesiteni, mely vagyontalanságuk esetére őket akár mérsékelt illeték, akár rövidebb várakozási idő kedvezményével a szocziális jótéteményhez hozzásegitené. Ez ugyis csak átfutó tétel.

A törvényjavaslatban még a kitörlési eljárás szigora az, ami aggodalmakat ébresztett. Valósággal ugy van, hogy ez a szigor az illetőnek az ügyvédség gyakorlatától, tehát a keresetforrástól való elmozditását is magában foglalja. A javaslat 6. §-a mindenesetre módot nyujt arra, hogy «különös méltánylást érdemlő okból», helyesebben talán a maga hibája nélkül keletkezett fizetésképtelenség okából, a karnak egyes tagjait a közgyülés (ez már az igazságügyi bizottság javaslata) évről-évre fölmenthesse a hozzájárulás fizetése alól: de mindenki érezheti, hogy ezzel a kérdés igazán megoldva még nincsen. Egyrészt az ügyvédség fizetésképtelen, vagy (ami megint más) végrehajtás alá nem vehető tagjainak, fájdalom, nagy sokasága, másrészről az ily nagy, nyiltan tanácskozó közgyüléseknek a bőkezüségre való hajlandósága előreláthatóvá teszi, hogy ezen a réven a mathematikai alapnak sok baja fog támadni, ami ismét az intézmény válságára vezethet.

Itt látszik meg azonban az egész intézménynek a tulajdonképpeni Achilles-sarka is. A közfelfogás szerint az egész intézmény szocziális jellege tulajdonképpen abban állana, hogy az állam a legkisebb exisztencziákat végképpen elbukni ne engedje. Ha tehát az ügyvédi gyám- és nyugdij-intézet valóban szocziálpolitikai alkotásnak van szánva, amint azt különben indokolása is mondja, akkor ezt a mathematikai hézagot és talán más hézagot is, az *államnak* kell betöltenie valamely biztositékkal. Röviden: a fizetésképtelen tagok hozzájárulásainak födözése — mivel a közjótékonyság fölbuzdulására ugyancsak kevés a kilátás — az állam föladata marad, hacsak az impegnoban maradt kamarák többi tagjait ezzel a tétellel külön megnyomoritani nem akarják.

Erre nézve azonban a javaslatban semmiféle intézkedést találni nem lehet. Itt tehát bizonyos *ismeretlennel* dolgozik a törvényjavaslat, aminek kitalálása a jövőre van bizva. Föl kell tenni, hogy az évi államsegély is benne van a tervező kormány gondolatában, ami nélkül ez intézménynek csakugyan nincs is elég biztos alapja. De az egésznek — legalább egyelőre — valamely komolyabb szocziális hatása sem lehet, mert hiszen elég világos, hogy a kezdő években, és ki tudja meddig, az uj intézmény mathematikai fizetőképessége ugyancsak minimális lesz az állam jelentékeny «szocziális» irányu segitsége nélkül.

Azt mindenesetre meg lehet érteni, hogy a törvényjavaslat miért nem áll elő ezzel az állami hozzájárulással már most is kötelező formában. Ez az ügyvédség mai pauperizmusa mellett bizonyosan nagyon felszöktetné a fizetés alól «fölmentett» tagok kezdő létszámát és általában is tulságos várakozást támasztana a törvényhozás bőkezüsége iránt. Helyes előrelátásnak kell felismerni, hogy az igazságügyi miniszter ilyen megelőző biztositásokba bele nem eresztkedett. Másrészről pedig bizton lehet várni, hogy az állam, mely a segélypénztárak és a munkásbiztositás intézményénél szocziális hajlamainak bizonyitékát adta: az uj gyám- és nyugdijintézetet sem engedi bukni.

De ebben a bölcs tartózkodásban rejlik azután az uj intézmény közérdekü kritikájának legerősebb gondolata is. Mert akármilyen helyes is magábanvéve ez a kényszer-intézmény és akármilyen jó hatást várunk is tőle az *egyesekre* és azok családjaira: egy nagy közérdekü veszedelme azért megmarad. Az egyetlen talán, ami aggodalmat ébreszt és amit nagyon jó előre fontolóra venni, mivel máskülönben e fenyegető baj megelőzésének eszközei is homályban fognak maradni.

Egészen bizonyos, viszonyaink közt szinte mathematikai bizonyosság, hogy az uj ügyvédi gyám- és nyugdijintézmény a magyar ügyvédi karnak már amugy is türhetetlen *tulnépességét még jobban meg fogja szaporitani.* Meg fogja pedig szaporitani még eddig ismeretlen méretekben, lehet, hogy egészen az abszurdumig. És meg fogja szaporitani az ismert viszonyaink mellett főképpen olyanokkal, akik a 6. §-beli fizetésmentességre nagyon hamar rászorulnak.

Ez egyébiránt minden nyilt testületbeli kötelező nyugdijintézettel igy volna. Az intézménynyel járó kedvezmények nagy vonzerőt gyakorolnak s ha most ez az uj vonzerő a régi társadalmi előitélethez még hozzájárul, készen van egy olyan fejlődés, amitől méltán félni lehet, holott már eddig is a kar tulnépesedése a forrása a magyar ügyvédség minden válságának. Oka annak is, hogy erre az intézményre igazán szüksége van.

Ebből a circulus vitiosusból mindenesetre ki kell szabadulni. Természetesen arra gondolni sem lehet, hogy emiatt az egész uj intézmény maradjon el. De mivel a közvélemény az u. n. szabad ügyvédség gondolata mellett kitart és a zárt számot mindenféle formájában elveti: itt van az ideje annak, hogy a törvényhozás az ügyvédi pályának rég emlegetett előföltételeit minél hamarabb szabályozza. Szerintünk ugyan a fegyelmi rend uj és gyökeres szabályozására is szükség van; de annyi elkerülhetetlen, hogy az előképzés, a gyakorlat és a karba való fölvétel föltételei megfelelő szabályozást nyerjenek. Vagyis az Ügyvédrendtartás reformja is halasztathatatlan.

Az uj intézményt, ha egyszer megvan, őt magát is biztositani kell e balesetek ellen, amelyek óvatosság hiján ugyancsak hamar fognak mutatkozni. *Dr. Kenedi Géza.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kártalanitási kérdések. (BP. XXXI. fejezet.)

I.

A BP. 576. §-a csak bíróság által elrendelt előzetes letartóztatás esetére adja meg a kártalanitási igényt. Ha az előzetes letartóztatást rendőri hatóság rendelte el, kártalanitás semmi körülmények között nem jár. A törvénynek ez az álláspontja a kártalanitás intézményének alapeszméjével nem fér ugyan össze, de bizonyos szempontokból mégis igazolható, vagy legalább érvekkel támogatható. Az a határozmány azonban már szembeötlőleg csupán pénztári érdek oltalmára iktattatott törvénybe, hogy kártalanitást csak az igényelhet, aki ellen bíróság szüntette is meg az eljárást. Ha tehát a vizsgálóbiró a gyanusitottat előzetes letartóztatásba helyezte (BP. 143. §.), melynek tartama harmincz nap lehet (147. §.), azután a kir. ügyészség ugy találván, hogy büntetendő cselekmény nem forog fenn, vagy nem a gyanusitott a feljelentett büntetendő cselekménynek elkövetője, ennek okából a nyomozást megszünteti (101. §.): a meghurczoltnak nincs kártérítési igénye.

Előfordult a gyakorlatban, hogy az ösmeretlen helyen tartózkodó gyanusitott ellen a nyomozás által kideritett sulyos terhelő adatok alapján a kir. ügyészség nyomozólevél kibocsátását inditványozta. Ezt a vádtanács el is rendelte (470. §.). A nyomozólevelet annak rendje s módja mellett közzétették s a gyanusitott kézre is került. Ily előzmények után, tehát valóságos birói eljárás alapján helyezték előzetes letartóztatásba a gyanusitottat, egyidejüleg a nyomozás kiegészitése rendeltetvén el. Ekkor tünt ki, hogy nem a gyanusitott a panaszolt cselekmény tettese. Miután ez esetben szintén a kir. ügyészség által volt az eljárás megszüntetendő, az evidens birói tévedés daczára is el van zárva az illető attól, hogy ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatásáért kártalanitást kérjen.

Más eset. A külföldi hatóság nem kellő tüzetességü megkeresése alapján (BP. 475. §.) valamely kiadatni kért egyén helyett tévesen más tartóztattatott le. A kártalanitási igénynek nincs alapja; itt nem «előzetes letartóztatást» s nem is «vizsgálati fogságot» szenvedett el az illető.

Es ha az az eset merül föl, hogy a megkeresés folytán oly egyén tartóztattatik le, aki a cselekményt nem követte el, kártalanitás akkor sem jár. Egyebek közt azért sem, mert a kiadási eljárás nem birói végzéssel, hanem miniszteri határozattal ér véget.

Egy esetben folyamodó arra alapitotta az előzetes letartóztatásért való kártalanitási igényét, hogy ő azért a büntetendő cselekményért, melynek czimén letartóztattatott, büntetését már kiállotta. Igénye nem állapittatott meg, mert az 576. §. eseteinek egyike sem forog fenn.

Előfordult a gyakorlatban az is, hogy a bíróság valakit jogerősen pénzbüntetésre itélt; ezt a büntetést az elitélt le is fizette; utóbb a kir. Curia a jogegység érdekében használt semmiségi panasz alapján az illetőt a vád alól a BP. 326. §-ának 1. pontja okából — mert a vád tárgyává tett cselekmény nem büntetendő cselekmény — felmentette. Most az illető kártalanitást kért (578. §.).

Igényével elutasittatott, mert e §. csak az esetre biztosit kártalanitást, ha ujrafölvétel folytán hozatik vala föl mentő itélet. A konkrét esetben a subsumptio kérdésében forgott fenn a tévedés. Ujrafelvételnek pedig, mely jogi természeténél fogva csak ténybeli novumokra hivatkozással kérhető, nem is lett volna helye. Tehát van eset, mikor a birói lag ártatlannak nyilvánitott elitélt sem juthat birói uton a lefizetett pénzbüntetéshez. Kézen fekvő ugyan az a gondolat, mely szerint mi akadálya sincs annak, hogy az elitélt a befizetett pénzbüntetés visszautalását közigazgatási uton szorgalmazza. Mi történik azonban akkor, ha az elitélt nem fizet, hanem «leüli» a pénzbüntetést? Vagy amire szintén volt már eset, szabadságvesztésbüntetéssel sujtott cselekményre mondja ki a kir. Curia a jogegység érdekében, hogy az csak a törvény megsértésével volt büntetés alá vonható?

Mindenesetre sajátságos, hogy az, akinek esetében alsóbiróság mondja ki az ártatlanságot, a BP. 326. §. 1. pontjának 1. tétele értelmében igényt tarthat a kártalanitásra, ellenben az a határozat, melyet — talán éppen mert a jogi tévedés sulyosabb — a koronaügyész eszközöl ki a legfelső bíróságon, kártalanitási igényt nem teremt.

Végül egy oly esetre óhajtok utalni, melyben a kártalanitási igény arra alapittatott, hogy a szabadságvesztésbüntetés nem a folyamodón, hanem névrokonán lett volna végrehajtandó, s ő csak az eljáró hatósági közeg tévedése folytán utaltatott be a fogházba. Ez az egyén sem kaphatott az ártatlanul szenvedett büntetésért kártalanitást, mert — ő nem is «elitélt». *Dr. Lengyel Aurél,*

(Folyt. köv.) budapesti kir. ügyészségi jegyző.

Különfélék.

— **A kinevezésekben és az előléptetésekben** a márcziusi nagy kinevezések óta stagnáczió állott be. Az üres állások ismét lassan töltetnek be, és még lassabban történnek az 1908 : VI. tcz.-ben előirt létszám kiegészitésére szolgáló előléptetések. Számos VI. és VII. osztályu állás van már

üresedésben, és ha hinni lehet a szállongó hireknek, ezek betöltése csoportosan terveztetik, ugy, hogy a VI. osztályba 11-enként, a VII. osztályba 50-enként fognak a kinevezések történni.

Ez interkaláréra dolgozás volna, és a törvénybe is ütköznek, mely állandó létszámot követel az egyes fizetési osztályokban, és nem állandó üresedéseket. De méltánytalan is, mert minden előlépés az alsóbb osztályokból, tehát a VIII-ból a VII-be, a IX-ből a VIII-ba való további előlépést von maga után, az albirói állásból való előlépés pedig a jegyzők előlépését teszi lehetővé, és igy az ily megakasztás minden vonalon hátráltatja az avancementot, ugy, hogy mig ily üresedések folytán a kinevezések sora a jegyzőkre kerül, 1/2—3/4, sőt egy év is eltelhetik.

Az igazságügyi kormány feladata az volna, hogy az 1908 : VI. tcz.-ben szépen megkezdett javitást kiépitse, és minden birót azonnal előlépéshez juttasson, mihelyt arra az alkalom megnyilik, mert különben az előlépési viszonyok rövid idő mulva ismét megromlanak.

Az igazságügyminiszter költségvetési beszédében felpanaszolta, hogy a budapesti joggyakornokok nem pályáznak vidékre. Ugyanekkor kijelentette, hogy csak akkor számithatnak vidéken is kinevezésre, ha ott náluk idősebb pályázó nincs. Hiszen, ha a sorrendet akarják bevárni, Budapesten nagyobb fizetéssel is kinevezik őket. Szem elől téveszti a kormány, hogy aki a budapesti hivatalnokoskodás előnyeit a vidékkel cseréli fel, áldozatokat hoz, és ezekért cserébe arra a méltányos elbánásra számithat, hogy a kevésbbé kedvezőbb helyre való kinevezésre ne kelljen ugyanannyi ideig várni, mint a fővárosira.

Sajnos, arra kevés a kilátás, hogy az egész birói és ügyvédi előkészitő szolgálat belátható időn belül megfelelő rendezést nyerjen, pedig csak ezzel lehet a sok méltánytalanságon segiteni, a bíróságoknak a legjobb munkaerőket megnyerni, és az alkalmatlanokat idejekorán eltávolitani.

— **A bíróságok adminisztrációjához.** Vezető czikkünket kiegésziti a következő néhány innen-onnan összeállitott adat:

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék által 9653/908. sz. f. é., január 31-én meghozott váltóperbeli itélet 1908 május 5-én kézbesittetett; 1907 november 29-én kiadóba adott itélet 1908 február 21-én, 1907 deczember 6-án meghozott itélet 1908 február 20-án, 1907 deczember 20-án hozott itélet 1908 márczius 26-án kézbesittetett.

Most, május végén a márczius elején hozott itéletek kiadmányozása van soron.

A budapesti kir. tábla 1907 november 27-én hozott itéletét a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék 1908 január 31-én kelt 135,096/907. számu végzésével 1908 márczius 22-én közölte a felekkel.

Egy 1908 január 19-én benyujtott keresetre ezen törvényszék február 14-én kelt végzésével április 4-ére tüzte ki a perfelvételi határidőt.

A nagyváradi kir. törvényszéknél f. hó 5-én benyujtott 13,501/P. számu váltókeresetre a kir. törvényszék csak f. hó 14-én hozta meg a sommás végzést, és azt csak f. hó 21-én kézbesitették a budapesti ügyvédnek.

A sátoraljaujhelyi járásbiróság egy deczember 25-én benyujtott Sp. I. 2001. számu keresetre 1908 márczius 30-át tüzte ki tárgyalási határnapul.

A topánfalvai járásbiróság a tordai törvényszék mint felülvizsgálati biróság 1900 február 25-én kelt 1899. E. 49. számu itéletét 1908 márczius 20-án kézbesitette.

A szegedi ügyvédi kamara évi jelentésében panaszkodik, hogy a szegedi törvényszéknél a kiadmányozás hihetetlenül lassu. A végrehajtási kérvények kiadmányozása is 4—5 hétig tart. A járásbiróságnál ugyanilyenek az állapotok.

Az aradi ügyvédi kamara panaszkodik az aradi törvényszék késedelmes elintézése és lassu ügykezelése miatt. Felette késedelmes — mondja a jelentés — a váltó és kereskedelmi ügyeknek, de a többi polgári ügyeknek is a kiadmányozása. A törvényszék polgári kiadójában ezen tarthatatlan állapot az év bizonyos szakában évről-évre visszatér; ha a leirási hátralék nagyon felszaporodik, a kiadó ideiglenes segitséget kap, mely ideiglenes segitség elvonásával ujból visszatér a hátralék. A törvényszék telekkönyvi osztályánál főleg az ügyek keresztülvezetése tart nagyon sokáig; közel ezer a telekkönyvi bevezetésre váró ügyek száma.

A dévai kir. törvényszéknél is váltó ügyekben a sommás végzések kiadmányozása körül nagy késedelem tapasztalható.

A kőrösbányai kir. járásbiróságnál az ügytorlódás különösen a telekkönyvi osztálynál a leiró és kezelő személyzet kis létszáma miatt oly nagy, hogy megrendelt telekkönyvi kivonatokra néha hetekig kell a feleknek és ügyvédeknek várakozniok.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** magyar csoportjának 1908. évi május hó 24-iki közgyülésén Rickl Gyula min. tanácsos a következő elnöki megnyitó beszédet tartotta: A kriminalitás elleni állandó küzdelem módozatai, a büntetőtörvénykönyvektanusága szerint, korszakonkint, a büntető jogtudomány fejlődéséhez képest, változnak; a legszigorubb büntetések részben eltöröltettek, részben enyhülnek, részben csak ritkábban vétetnek foganatba s a büntetések végrehajtása általában emberiesebb módon eszközöltetik.

A legujabb büntetőjogi reformeszméket megelőzött büntető törvényhozási rendelkezések és ezek alapján létesült birói itélkezések azonban nem mutatkoznak teljesen alkalmasaknak a fenyegetett társadalom kellő megvédelmezésére.

A visszaesők számának tetemes növekedése a büntettes egyéniségének s a büncselekmények inditó okainak fokozottabb és tüzetes vizsgálását követelvén, ezen vizsgálódások a büntettesek különböző osztályainak megállapitására, továbbá annak felismerésére vezettek, hogy a büntettesek egymástól teljesen elütő osztályaira, az alkalmi büntettesekre és a visszaesőkre, utóbbiak között a korlátolt beszámithatóságuakra vagy másként csökkent szellemi értékűekre ugyanazon jogszabályok s ugyanazon elbánás okszerüen nem alkalmazhatók. Itt is feltétlenül áll a régi mondás: «Si duo faciunt idem, non est idem».

Első sorban szükségessé válik tehát a társadalmat mindinkább elözönlő visszaesők és közülök a csökkent szellemi értékűek egyéniségének felismerése, illetve meghatározása, valamint közveszélyes voltuk által igényelt, s egyéniségüknek megfelelő elhelyezése, vagyis ártalmatlanná tétele.

Ugyanez áll a szokásszerü csavargókra, a koldusok egy részére és a szokásos iszákosokra is, amennyiben egyéniségük a büntettes jellegének megfelel.

A közveszélyesekkelszemben meg kivántató humanus, de erélyes és hatékony intézkedések, továbbá az először elitéltekkel, valamint a fiatalkoru büntettesekkel szemben indokolt különleges elbánás mi módon való szabályozása, mint tudjuk, szintén azon ujabb feladatokhoz tartoznak, melyek egyéb reformeszmék mellett a nemzetközi büntetőjogi egyesület müködő tagjainak eddig is eredményes munkálkodásra adtak alkalmat.

Általában anyaegyesületünk s annak nemzeti csoportjai lelkesen müködnek az anyagi büntetőjog és büntetőjogszolgáltatás modern átalakitásának nagy és nehéz problémái előkészitésén és megoldásán.

Magyar csoportunk müködése első évében hiven megfelelt a hozzá füzött várakozásnak, pontosan betartva a kitüzött irányt és módszert.

Tudományos müködését a büntetés végrehajtás néhány jelentős kérdésének vizsgálatával kezdte meg.

1907. év május havában körkérdéseket intéztem a kir. ügyészségekhez és az országos letartóztatási intézetek igazgatóihoz, hogy saját tapasztalataik alapján nyilatkozzanak a szabadságvesztés büntetés reformjának némely kérdéséről. A kérdések főkép annak megállapitására irányultak, hogy mennyiben vezet eredményre a letartóztatási intézetekben alkalmazott ipari foglalkoztatás. Ezenkivül több kérdés a letartóztatottak és hozzátartozóik patronageának problemájára vonatkozott. A kérdésekre a felkértek legnagyobb része válaszolt, némelyek egész tanulmányt küldtek, be ugy, hogy a válaszok becses anyagot szolgáltatnak hazai börtönviszonyaink jelen állásának és egyes fogyatkozásainak megismeréséhez.

A kérdések feldolgozásával az egyesület tagtársunkat Bud János miniszteri fogalmazót bizta meg.

Előadásaink sorozatát 1907. évi november hó 8-án kezdtük meg Dr. Wlassics Gyula egyesületünk tiszteletbeli elnöke ez alkalommal nagyértékü előadásban értekezett a kriminálpolitika uj feladatairól és egyesületünk hivatásáról.

Még azon ülésen megkezdtük továbbá az Amsterdamba hirdetett nagygyülésre kitüzött kérdések tárgyalását.

A nagygyülés napirendjére kitüzött első kérdés a büntetőjogi uj irányok küzdelmében elvi jelentőségü. A sokszor elhangzott kérdés ekként szól: «Hogyan lehetne a büntettesek bizonyos csoportjára nézve az eddig majdnem kizárólag alkalmazott büntetendő cselekmény fogalma helyébe a közveszélyesség fogalmát tenni?» E kérdés megvitatása a büntetőjog alapvető problémáinak tárgyalásába visz bele és igy nem csodálható, hogy az egyesület nyolcz vitaülésen 23 előadásban foglalkozott e kérdéssel, melyet már a franczia csoport 1905. évi párisi congresszusa és az anyaegyesület azon évi X. nemzetközi hamburgi nagygyülése is tárgyalt. Azt hiszem, hogy e viták leszürődött eredménye is, — melyekben az uj irányok nem egy követelménye foglaltatik, de amelyek nem igyekeznek a büntetőjog megingathatlan alapelveit lerombolni — a nagygyülés tárgyalásainál értékes anyagul fognak szolgálni.

A vitát dr. Friedmann Ernő és dr. babarczi Schwartzer Ottó bevezető előadásai után dr. Balogh Jenő nyitotta meg. A vitában részt vettek a jogászok közül; Finkey Ferencz, Oberschall Pál, Angyal Pál, Bernolák Nándor, Berger Miksa és Besnyő Béla, a psychiaterek közül Konrád Jenő, Sarbó Arthur, Salgó Jakab, Schaffer Károlv, Hajós Lajos, Moravcsik Ernő Emil, Schächter Miksa, Fischer Ignácz, Pándi Kálmán, a rendőrségi szakemberek részéről Pekáry Ferencz, Gábor Béla, Geguss Dániel és Dorning Henrik.

A nagygyülés napirendjére tüzött második kérdés az igazságszolgáltatás nagyjelentőségü problemája; a tanuvallomások psychologiájának kérdése.

Az utolsó éveknek igen sokat vitatott tétele az, hogy a tanuvallomásokat nemcsak az erkölcsi megbizhatóság, hanem a psychikai megbizhatóság szerint is kell vizsgálni és kisérletekkel, elméleti fejtegetésekkel, egész rendszerek feldolgozásával igyekeznek az emlékezés törvényeit megállapitani és a tapasztalatokat az igazságszolgáltatásban értékesiteni. Moravcsik Ernő Emil volt szives egyesületünkben az e kérdésre vonatkozó kutatásairól és kisérleteiről beszámolni. E kérdéshez szóltak még Ranschburg Pál, kinek gazdag tapasztalatai e téren már régebbről ismeretesek, és Nagy Károly.

Az utolsó kérdés a nemzetközi jog körébe vág és a kiadatás nemzetközi szabályozását tárgyazza. Előadására e kérdések alapos ismerője, Berinkey Dénes vállalkozott.

Fel kell még emlitenem, hogy egyesületünk munkásságának leghivebb tükrét kiadmányainkban lehet feltalálni. Az igazságügyminiszter ur egyletünk céljaira 1500 K segélyt kegyeskedvén folyósitani, igv módunkban áll tárgyalásainkat kiadványokban közzétenni. Tárgyalásaink ezen kivül bő kivonatban az egyesület központi kiadványaiban franczia és német nyelven is megjelennek.

Ha már most visszapillantunk egyesületünk rövid idejü munkásságára, teljesen igazolva látjuk törekvéseinket.

Megalakulásunk idején utaltunk arra, hogy az egyesület körébe tartozó problemák vizsgálata nem szorithatő egy kizárólag jogi egyesület keretébe, mert feltételezi a legkülönfélébb tudományágakkal foglalkozók egyesitett munkásságát. Utalunk arra, hogy e munka más methodust igényel, mint a dogmatikus jogi témák. Ennél a tények, az anyaggyüjtése praedominál. Ha végig tekintünk eddigi tárgyalásainkon, mind e szempontokat igazolva látjuk.

Utaltunk végre arra, hogy a magyar tudományos életet be kell állitani a nemzetközi tudományos kapcsolat lüktető versenyébe. És ime a legközelebbi nagygyülésen a magyar csoport munkássága már jelentékeny anyagot fog szolgáltatni a vélemények harczában.

Ugyanezen ülésen olvasta fel a washingtoni gyermekvédő kongresszuson tapasztaltakról beszámolóját dr. Rottenbiller Fülöp, végül pedig megejtettek a választások a következő eredménynyel: Elnök: Rickl Gyula, alelnökök: Balogh Jenő, Baumgarten Izidor és Moravcsik Emil; főtitkár: Friedmann Ernő; titkár: Bernolák Nándor; pénztáros: Kramer Emil; választmányi tagok: Angyal Pál, Berger Miksa, Balog Arnold, Czárán István, Doleschall Alfréd, Finkey Ferencz, Illés Károly, Kiss Gyula, Langer Jenő, Márkus Dezső, Pap József, Salgó Jakab, Schaffer Károly, Szászy Béla, Székely Ferencz, Szilágyi Arthúr Károly, Tőry Gusztáv, Török Aurél, Vargha Ferencz, Visontai Soma.

— **A magyar helyhatósági önkormányzat** czim alatt dr. Ereky István eperjesi jogakadémiai tanár nagyobbszabásu munkát tesz közzé. Ezen munka czélja, hogy bemutassa a helyhatósági önkormányzatnak évszázadokra visszatekintő történelmi fejlődését, hogy igazolja, hogy az államot s annak bármiféle néven nevezendő közgazdasági egységeit egymástól elválasztani csak elméletileg lehet. Kimutatja, hogy magyar jogfejlődés nincs európai jogfejlődés nélkül, viszont az európai jogfejlődésnek értékes és tanulságos része a magyar jogfejlődés. Ezen elvek szem előtt tartása mellett szerző a most megjelent első kötetben, amely a vármegyéket tárgyalja, elsősorban ismerteti közgazdaságunk fejlődését, és kimutatja a területi beosztásban a rendszernek teljes hiányát, és a beosztásnak a mai modern állam céljaival össze nem férő fogyatkozásait, kiterjeszkedve a legujabb korban felmerült területszabályozási javaslatokra és törvényekre. E kötet 3-ik részében néhány főbb jellemvonását adja szerző a franczia központositásnak és az angol önkormányzatnak, összehasonlitva a magyar vármegyékkel a szervezet és hatáskör szempontjából.

Magát a jogtörténeti részt a jelentől eltekintve, szerző hat korszakra osztotta, felvéve a korszakok közé az 1848 utáni osztrák központositás korszakát is. A most megjelent részben szerző a hat korszak közül az elsőt ismerteti. A könyv Grill Károly könyvkiadóvállalat kiadásában jelent meg, ára 8 korona.

— **A sztrájk büntetése** czim alatt Agoston Péter nagyváradi jogakadémiai tanár 75 oldalra terjedő tanulmányt tett közzé, amelyben a czimbeli kérdéssel kapcsolatos anyagot tárgyalja, azon álláspontra helyezkedvén, hogy a magánjogi szerződésszegés de lege ferenda nem büntethető, és hogy mai jogrendszerünk idevágó intézkedései egyoldalu osztályérdekeket szolgálnak, és igy igazságtalanok. Szerző külön tárgyalja a sztrájkra való felhivás, az arra való kényszerités kérdéseit, azután az egyes ágak alkalmazottainak sztrájkjával foglalkozik, különösen kiemelve a köztisztviselők, a vasuti alkalmazottak és a mezőgazdasági munkások sztrájkját.

Jogi könyvek legmérsékeltebb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Német és tót ajku vidéken egy 10,000 K-át jövedelmező ügyvédi iroda eladó. Ajánlatokat kérek «Iroda» czim alatt a kiadóhivatalba. 12923

Kisebb törvényszéki székhelyen harmadfél év óta önálló ügyvédi gyakorlatot folytató fiatal ügyvéd, kiváló képzettségü jogász, nagy munkaerő, megnyerő modorral és külsővel Budapesten, Szegeden, vagy Debreczenben közjegyzőhelyettesi, vagy nagy forgalmu és jövedelmü ügyvédi irodában irodavezetői állást óhajt elnyerni. Igénye: 400, usque 500 korona havi fizetés. Czime a kiadóhivatalban. 12924

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 23. szám. Budapest, 1908 junius 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A Btk. novellája. — Werbőczy Hármaskönyve és a Summa Legum. *Dr. Kiss Albert* kassai áll. jogakadémiai tanártól. — A büntető bíróság által hozott itéletnek joghatálya a polgári perben. *Dr. Schuszter Rudolf* kir. táblai birótól. — A végrehajtási novella és a fizetési előlegek. *Dr. Gárdos Félixtől.* — A polgári perrendtartás javaslatához. *Dr. Kovács Marczel* aradi kir. törvényszéki birótól. — Az uj angol bünügyi felebbvitel. *Darvai Dénestől.* — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Btk. novellája.

A büntető törvény módositásáról szóló javaslat végrevalahára a képviselőházban letárgyaltatott és igy kilátás van arra, hogy a rég óhajtott korszakalkotó reform mihamarabb tető alá kerül.

Korszakalkotónak mondjuk a képviselőház tárgyalásain immár keresztül ment javaslat ujitásait, habár több kérdésben más megoldást tartottunk volna helyesnek, mert lehetővé teszi a reform, hogy évenként ezer és ezer ember mentessék meg a fogház szégyenétől, az erkölcsi elzülléstől, sokszor az anyagi végromlástól.

Szakit e törvénymü a megszokott sablonokkal és a prevencziónak oly tág teret szab, amennyire csak a jogbiztonság érdekei engedik. Megvalósitja az individualizáczió elvének gyakorlati alkalmazását, mert szigoruan büntet ott, ahol az enyhe megtorlás czéltévesztett, de nem veti börtönbe az embereket ott, ahol ennek szüksége nincs, és ahol a szabadságvesztésbüntetés ártana.

Nagy érdeme ennek a kodifikatorius alkotásnak, hogy a gyermekek ezreit menti meg a munkának és a becsületes életnek.

A feltételes elitélés, a javitó-intézet kiterjedtebb alkalmazása, és a többi specziális elbánási módok mind közre fognak hatni arra, hogy az állam maga ne téritse a rossz utra az elhagyott, vagy rossz nevelésben részesült fiatalkoruak légióit.

Szivből üdvözöljük a novella beczikkelyezése alkalmából mindazokat, akiknek a törvény előkészitésében és megvalósitásában részük volt. Legnagyobb érdeme van e körül azon férfiun kivül, aki már nem érhette meg évtizedes szivós kitartással vitt küzdelmének eredményeit: Balogh Jenő egyetemi tanárnak, aki a gyermekvédelmi akczió vezetője és az uj törvény erre vonatkozó rendelkezéseinek atyja és aki, mint kodifikátor, formába is öntötte e nemes konczepczióju reform részleteit.

Fayer László és Balogh Jenő tettekkel mutatták meg, hogy az egyetemi katedra nemcsak arra való, hogy a jogtudomány elemeibe az ifjuságot bevezesse, de arra is kötelez, hogy aki egyetemi tanszéken ül, az vezetőszerepet vigyen a tudományos életben és a kodifikáczióban is.

Ez a törvényhozási alkotás Fayer László eszméinek győzedelme és ez az ő legszebb, legmaradandóbb emlékjele. Fájdalmas dolog, hogy nem érhette meg ezt a diadalt, de felhasználjuk az alkalmat, hogy ezen alkalomból letegyük az emlékezés koszoruját az ő sirjára.

De elismerés illeti mindazokat, akik a nagyjelentőségü törvénymüben megvalósitott eszméknek harczosai voltak, akik a magyar jogászegyletben, a nemzetközi büntetőjogi egyesületben, a szakértekezleteken, a szakirodalomban és a szaksajtóban küzdöttek a lopás büntetetésének arányosabbá tétele, a gyermekvédelem rendszeres kiépitése, a leánykereskedelem elleni erélyes büntető szankczió, végül pedig az egésznek koronája: a feltételes elitélés érdekében.

Elismerés illeti a törvényhozás tagjait, az igazságügyi kormányt, valamint az igazságügyminiszterium kodifikáló osztályát, mert annyi hányattatás után a korszakalkotó reform törvénybe iktatását megvalósitották.

*

A büntető törvény novellájának képviselőházi tárgyalása lapunk zártakor ért véget. Ezuttal nem foglalkozunk sem a vitával, sem pedig a vitát kisérő mellékkörülményekkel. De két megjegyzést nem hallgathatunk el. Az egyik arra vonatkozik, hogy a képviselő urak egy része mindenféle kisebb-nagyobb jelentőségü módositással állott elő a tárgyalás folyamán, és rossz néven vette a minisztertől, hogy elzárkózott a tett javaslatok elől.

Félve félünk az ily hirtelenében előterjesztett módositásoktól és pótlásoktól, mert jól tudjuk, hogy igazságügyi törvényeinkben nem egy hibát éppen a hevenyében inditványozott, a törvény egészével és többi részeivel össze nem egyeztethető ilyen beszurások és pótlások okozták. A törvényszerkesztési technikával homlokegyenest ellenkezik, hogy incidentaliter beillesztessék egy vagy más intézkedés, anélkül, hogy a kodifikátor nyugodtan szövegező szabatossággal állapitaná meg az illető szakaszt, mondatot, vagy kifejezést. De éppen ebből a szempontból határozottan hibáztatnunk kell az igazságügyi kormánynak egy kérdésben tanusitott engedékenységét, amely azt okozta, hogy belekerült a kodexbe egy egészen uj csalási definiczió, anélkül, hogy akár az elmélet müvelői, akár a gyakorlat emberei az uj szöveghez hozzászólhattak volna. A csalás meghatározása a törvényszerkesztési technika egyik legnehezebb problémája és — sajnos — félnünk kell, hogy az uj szakasz épp oly elhibázott lesz, mint az iparfejlesztésről szóló törvényben a villamos erő ellopásáról becsempészett rendelkezés.

Másik megjegyzésünk arra a sajátszerü hangra vonatkozik, amelylyel az igazságügyminiszter is, némely képviselők is, a magyar büntető törvényről szólottak. A miniszter kijelentette, hogy «szakitani akar a mult kodifikáczijának irányzatával, amely félszeg doktrinär-politikát követett a törvényalkotásban, amely a napi szükségleteket, a mi hazai viszonyaink különösségeit számba nem véve, egyszerüen idegen intézményeket ültetett ide át». Ennek a «betegségi tünetnek» egyik frappáns példájául emlitette fel a miniszter a büntető törvényt is, és rámutatott arra, hogy «ezen törvény alkalmazása a judikaturában megdöbbentette a közérzületet, megzsibbasztotta a jogérzetet, és néhány intézkedésének a judikatura által az életbe való átvitele többet ártott itt az ország

ban a társadalom jogérzetének és a birói itéletek emelő hatásának, mint maguk az elkövetett büntettek.»

Ezuttal is utalunk ezzel szemben arra, amit már lapunk mult számában kiemeltünk, hogy a miniszter ur egyáltalán semmi uj irányt magának nem vindikálhat, mert hiszen ő — amit mint a jelenlegi igazságügyi kormány érdemét ismerünk el — sorban beterjeszti a Plósz Sándor által előkészitett törvényjavaslatokat.

A büntető törvény módositását pedig még Erdély Sándor kezdeményezte, az előmunkálatokat Szilágyi Dezső folytatta és a mai tervezet alapvető intézkedéseinek eszméi ugyancsak Plósz Sándor miniszterségének korszakára nyulnak vissza.

És ha valakit mulasztás terhel abban a tekintetben, hogy a büntető törvény módositásra szoruló intézkedései kellő időben nem revideáltattak, ugy ebben nemcsak az előbbi igazságügyi kormányoknak volt részük, de nagy rész terheli a felelősségből az egész parlamentet, s a parlamenten belül az akkori ellenzéket is, amely a közjogi és a napi politikai kérdések közepette nem sürgette kellő erélylyel az igazságügyi alkotásokat.

Az igazságügyi miniszter példája buzditott egy képviselőt olyan állitások megkoczkáztatására, hogy «sok rossz törvényünk között a Csemegi kodex egyike a legrosszabbaknak, hogy minden tekintetben szerencsétlen törvényhozási alkotás».

Annak daczára, hogy mi már ugyszólván a törvény életbelépténck első napjától kezdve rámutattunk annak némely hibáira és hiányaira, a legnagyobb igazságtalanságnak tartjuk ilyen itéletnek hangoztatását. Alkotása idejének, a 70-es éveknek álláspontjáról nézve e törvénymüvet, klasszikus példája a szabatos, jó törvénynek és teljesen megfelelt azon kor szellemének és tudományos közfelfogásának. De bátran állitjuk, hogy kellő kiegészitésekkel és a tapasztalat kivánta javitásokkal e kodex még a mai kor szemüvegén nézve is elsőrendü alkotás. Emellett a Csemegi kodex indokolása a a magyar büntetőjogi irodalomnak büszkesége, kincsesháza, amely rendkivül nagy nevelő hatással volt a jogirodalomra, sőt a judikaturára is.

A legnagyobb oktalanság volna ezt a klasszikus müvet lerombolni csak azért, mert némely intézkedése nem felel meg a szükségletnek.

Hogy egyébként a jogi körök kellőképen értékelhessék a felszólalás érdemét, felsoroljuk, hogy a képviselő ur mit kifogásolt a törvényben.

Elsősorban a becsületsértés büntetése nem fogház, hanem csak pénzbüntetés. Erre nézve utaljuk a képviselő urat az ismert judikaturára és arra, hogy a bíróságok még ezt a pénzbüntetést is túlmagasnak találják, amennyiben a rendszerint kiszabott büntetési tétel 10—20 K és alig egykét eset fordul elő évenként, amelyben 200 K-án felüli büntetés szabatnék ki. Itt tehát nem a törvény a hibás, vagy nemcsak a törvény a hibás, de felelősség terheli a bíróságokat is.

Második kifogás az, hogy a függő termés megkárositása nem büntettetik sulyosabban. Itt a büntetési tétel három hónapig terjedhető fogház, de ha ez kevésnek találtatik, a revisio alkalmával igen könnyen felemelhető a maximum. Hogy ez azonban valami égbekiáltó, elevenbevágó hiba volna és hogy ez naponként előforduló praktikus eset volna, azt senki sem állithatja.

Sokalja a büntetést a képviselő ur a falusi verekedésekre, holott mindazok, akik a népneveléssel foglalkoznak és akik az emberi élet és testi épség biztonságára valamit adnak, koncedálni fogják, hogy itt a törvényhozó inkább enyhe, mint szigoru. Egyébként a 92. §. alkalmazásával módja van a birónak igen enyhe büntetéseket is kiszabni és ha nem teszi, azért nem a törvény okolható.

Ezen példák nem olyanok, amelyek indokolhatnák azt a sulyos birálatot, amelyet bizonyos politikai tendentiáktól vezéreltetve a képviselő ur ily apodictice hangoztatott.

Nem hallgathattuk el ezen megjegyzéseinket abból az alkalomból, hogy végre-valahára létrejön a büntető-törvénykönyv módositásáról szóló törvény. A Code Napoleon és az osztrák polgári törvénykönyv száz évet meghaladó idő óta vannak érvényben és ez alatt folytonos javitgatásban és pótlásokban volt részük.

A német polgári törvénykönyv nyolcz esztendővel ezelőtt lépett hatályba és máris novellát kapott. Azért senki se mondhatja ezen nagyjelentőségü kodifikatorius alkotásokról, hogy azok rossz törvények.

A büntető törvénykönyvnek éppen az a tragédiája, hogy a törvényhozás a felismert hiányokat nem javitotta ki azonnal.

Ez okulásul szolgáljon törvényhozásunknak, melyet e tanulság az igazságügyi törvények egész komplexumának sürgős reviziójára kell, hogy ösztönözzön.

Werbőczy Hármaskönyve és a Summa Legum.*

A magyar jogtörténeti irodalom régi adósságát rótta le kiváló jogtörténészünk Schiller Bódog, abban az érdekes előadásban, melyet «a Hármaskönyv egyik állitólagos főforrásáról» a Magyar Jogászegyletben tartott.

Joggal beszélhetünk *régi* tartozásnak törlesztéséről, hiszen közel negyedszázaddal ezelőtt (1883 november 7-én) tartotta Tomaschek osztrák történetiró a bécsi tudományos akadémia bölcsészet-történeti osztályában ama hires felolvasását («Über eine in Oesterreich in der ersten Hälfte des XIV. Jahrhundert geschriebene «Summa Legum incerti auctoris» und ihr Quellenverhältniss zu dem Stadtrechte von Wiener-Neustadt und dem Werböczischen Tripartitum» czimmel. Sitzunsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Kais. Akademie der Wissenschaften. 105. Bd. 241—328. l.), melyben azt az állitást koczkáztatja, hogy Werbőczy Hármaskönyve tulajdonképpeni jogi anyagának nagy részét, az alapfogalmakat, s a jognak általános tanait egyenesen és közvetlenül, a wienerneustadti eredetü ismeretlen szerző által irt jogkönyvből meritette. S bár Tomaschek állitása, egyfelől a szerző általánosan elismert komoly egyénisége, ugyszintén a felhozott, első pillantásra meggyőzőnek látszó bizonyitékok miatt — a valószinüség szinében jelentkezett, s másfelől e komoly oldalról felhozott állitás nagyjelentőségü a Hármaskönyv irójának önállósága, s igy a Hármaskönyv tudományos becsére nézve is: mindamellett — Schiller szóbanforgó müvéig nem akadt magyar jogtörténeti munka, mely a kérdést beható és alapos vizsgálat alá vette volna.

E mulasztás nyilván tudományos irodalmunk mostoha viszonyaiban leli magyarázatát s némileg mentségét is...

Ne tegyünk azonban szemrehányást a multnak, hanem örvendjünk, hogy végre komoly, beható, alapos fejtegetését találjuk a fölvetett kérdés *egészének.*

Egy részletkérdésre vonatkozólag magam is foglalkoztam a Hármaskönyv és a Summa Legum viszonyával a magánjogi elévülésről irt dolgozatomban, s megállapitottam, hogy az elévülés és elbirtoklás kérdésében a Summa Werbőczyre semminemü hatást nem gyakorolt. Magára a Tomaschek-féle állitásra már ott** röviden jeleztem a véleményemet, hogy t. i. a Summa befolyása főleg a Prologus-on, s itt is csak másodrendüleg észlelhető s az egész átvétel mit sem von el Werbőczy önállósága érdeméből, s bátran állitható, hogy a Hármaskönyv a Summa-ból átvett részek elhagyásával is

* Schiller Bódog: A Hármaskönyv egyik állitólagos főforrásáról. Budapest, 1908.

** Az elévülés a magyar anyagi magánjogban. Budapest, 1902. 90—61. l.

csak ama fontos darabját alkotta volna jogéletünknek, mint aminő szerepet játszott igy. Hiszen a Prologus, amelynek szintén csak kisebb részén érezhető a Summa hatása, nincs szerves összefüggésben a Hármaskönyv többi részével, s még ha egészében compilatiónak bizonyult volna is — amit Tomaschek maga sem mert állitani, — ezáltal a Hármaskönyv többi — mondjuk igy — tételes jogi részének önállóságán csorba nem esnék.

De ezen szemponttól — mely a kérdés tudományos bonczolásánál ugy sem lehet irányadó — el is tekintve, valószinünek tartottam, hogy a Prologusban előforduló forráshelyek nem közvetlenül a Corpus Juris Civilis-ből és a Corpus Juris Canonicibőlvétettek át — minthogy emlékezetem szerint közvetlen forrásidézet, illetve e forrásmüvekre való nyilt hivatkozás a Hármaskönyvben sehol sincs, hanem valószinüleg valamely akkor közkézen forgó compendiumból vagy compendiumokból. Ha pedig a föntemlitett okból valószinü, hogy a Corpus Juris Civilis és Canonicibőlvett idézetek másodkézből kölcsönöztettek, minthogy bebizonyitott dolog, hogy a Summa Magyarország több részén, igy Pozsonyban el volt terjedve, s Werbőczy — Fraknói szerint — Pozsonyban végezte tanulmányait, a Summa-nak valamely példányát Werbőczy ismerhette és fölhasználhatta. Ez volt akkor kiformálódott nézetem.

Schiller Bódog, kivel élő szóval is volt szerencsém az időtájt e kérdésről eszmét cserélni, «a Hármaskönyv jogforrástana Budapest, 1902.» czimü büntetőjogi értekezésében (6. l. 2. jegyz.) sietett ama véleményét kifejezésre juttatni, hogy «még az sem állitható bizonyossággal, hogy Werbőczy egyáltalán ismerte-e, és használta-e a szóbanforgó jogkönyvet».

Szerzőnk ugyanezen eredményre jut jogászegyleti előadásában is.

Bizonyitékai röviden a következők: 1. A Hármaskönyvben minden egyes matériáról, mely a Summában föltalálható, jóval több foglaltatik. 2. A Hármaskönyvben a Summával közös tételek egész más sorrendben következnek. 3. A Summával közös tételeknek, a Summára emlékeztető fordulatoknak és kifejezéseknek legnagyobb része a Corpus Juris Civilis és Canonici könyveiből, illetve a Summától különböző és ennél gazdagabb más jogkönyvből vagy jogkönyvekből való (u. m. Azo Summája az Institutiókhoz, a Summa Hostiensis (= Henrik ostiai püspöknek a Liber Extrahoz irt kommentárja), Accursius: Glossa Ordinaria). Mindössze mintegy 35 sornyi terjedelmü a Hármaskönyv ama része, mely a Summával közös oly tételeket tartalmaz, melyek a szerző által ismert egyéb forrásokra vissza nem vezethetők, bár ezekre is fenforog a valószinüség, hogy Werbőczy azokat más — a Summával közös forrásból meritette.

Szerző fejtegetései annyira közvetlenek, és oly meggyőzőknek látszanak, hogy szinte alig hiszi az ember, hogy az ellenkező vélemény képviselőre fog találni.

És ime, közvetlenül az előadás után fölszólal egy másik éleselméjü jogtörténész (Gábor Gyula), ki Tomaschek agyonczáfoltnak vélt álláspontja helyessége mellett épp oly hevességgel tör lándzsát, mint Schiller a magáé mellett. Alapitja pedig véleményét nagyrészt és főleg Tomaschek amaz érvére, hogy a Summa és Hármaskönyv közös idézetei az eredeti forráshelyektől bizonyos stiláris sajátossággal eltérnek, és a stilusnak ez eltérései legtöbbször egymással egyeznek. E nézet helyességét erősiti ama tény is, hogy a Summának egy 1489-ben készült, Ebendorfer Miklós budavárosi esküdt és fiai tulajdonában volt példánya a 15. század végén Budán volt, s igy azt Werbőczynek módjában lehetett használnia. E példánya a Summának a budavárosi jogkönyv kiadói, Michnay és Lichner szerint Gyurikovits pozsonyvárosi tanácsos tulajdona volt 1845-ben, de később eltünt, ugy hogy Tomaschek elveszettnek tartotta, s most Gábor Gyula közléséből megtudjuk, hogy 1903 január 2. óta néhai Gyurikovits Ferencz hagyatékából a Magyar Nemzeti Muzeum könyvtárának tulajdonába került. Ugyancsak Gábor hivja föl figyelmünket a Summának egy ismeretlen, szintén latinnyelvü, a XV. században készült példányára is, mely jelenleg Bártfa város levéltárában van.

Gábor kifejezi végül ama gyanitását, hogy a Tripartitum Prologus-át Werbőczy nem egyedül irta, hanem azon egy censor — valószinüleg Kamerinoi János bécsi minorita barát — kezének nyoma ismerhető föl.

Mit szóljunk már most a vita eredményeiről?

Igénytelen nézetem szerint beigazoltnak vehető az, hogy a Summa, ha gyakorolt is hatást a Hármaskönyvre, az főleg a Prologusnak egyes részeire vonatkozik, s igy amennyiben volt is kölcsönzés, az teljesen alárendelt jelentőségü részeket ölel föl.

Ez a legnagyobb érdeme Schiller vizsgálódásainak.

Az ő kutatásai alapján a magyar jogászközönség tisztán láthat végre abban a kérdésben, melyet Tomaschek ezelőtt 25 évvel fölvetett, és amelyet ujabban a «XX. század» egy társadalomtudósa, Szende Pál Werbőczyről irt pamfletjében oly nagy garral hirdetett, hogy «a Hármaskönyv egy hatodrangu osztrák tankönyv utánzata».

További kérdés, sikerült-e a bizonyitása annak, hogy Werbőczy egyáltalán nem használta a Summát, s a Summával közös tételeit nem a Summából, hanem a forrásokból, illetve a Summától különböző, s ennél gazdagabb más jogkönyvből, vagy jogkönyvekből kölcsönözte?

Az, hogy Werbőczynek nem volt szüksége a Summából kölcsönözni, és hogy a közös tételek valamely más nagyobb terjedelmü jogkönyvekből valók, véleményem szerint, Schiller kutatásaival a legnagyobb mértékben *valószinüsitve* van.

Ezt ugyanis a mai adatok alapján csak valószinüsiteni lehet, de perrendszerüleg bebizonyitani lehetetlen. Mert hiszen, ha bebizonyitjuk is, hogy a Hármaskönyv több oly tételt tartalmaz, melyek megvannak pl. a Summa Hostiensisben, (mely tudvalevőleg a Summának is egyik főforrása volt), ezzel még nincs kizárva annak lehetősége, hogy Werbőczy előtt, midőn a Prologust irta, ott feküdt a Summa Legum valamely példánya, és bizony abba is vetett néha egy pillantást.

Az ugyanis, hogy a Summa Legum Werbőczy korában hazánkban el volt terjedve, bebizonyitott tény, s az akkori primitiv könyvtári viszonyok mellett, amidőn csak igen kevés ember volt könyvnek birtokában, alig képzelhető, hogy a Hármaskönyv irója a Summa valamely példányát ne ismerte volna. Ismétlem azonban, hogy nézetem szerint a vita e tekintetben meddő, mert legföljebb az bizonyitható be, hogy Werbőczynek nem volt szüksége a rövid Summát használni, mert az eredeti források, illetőleg más bővebb jogkönyvek — melyek alapján a Summa is készült — voltak azok, amelyekből meritett vagy merithetett.

A ma ismert adatok alapján azt sem mondhatjuk föltétlen bizonyossággal beigazoltnak, hogy a Summát Werbőczy nem használta; a jog definitiójánál Tulliusra való hivatkozás — egyéb érvtől eltekintve — amellett szól, hogy itt a Summa tévedése ejtette a Hármaskönyv irójátis hasonló tévedésbe.

Ámde miután Schiller levezetéseiből tudjuk, mily elenyésző kis rész az, amit a Hármaskönyv esetleg a Summának köszönhet, e tekintetben vitába szállani mai ismereteink alapján teljesen felesleges.

Szerintem lényegesebb volna annak földeritése, hogy a Hármaskönyvben előforduló forráshelyek közvetlenül a forrásokból vannak-e átvéve, vagy pedig egy vagy több akkor közkézen forgott jogkönyvből, szóval mint ma mondanók, másodkézből?

Schiller előadásában először azt mondja, hogy Werbőczy e részeket «*hihetőleg* magából Gratianus Decretumából, az Institutiókból, a Digestákból, a Liber Extrából meritett» (58. l.),

később azonban (59. l.) megengedni látszik annak lehetőségét is, hogy más jogkönyvből vagy jogkönyvekből.

Timon Ákos — ki a jogászegyleti vitában szintén részt vett, és rövid felszólalásában összefoglalta Schiller előadásának eredményeit, szintén azon álláspontou van (Magyar alkotmány és jogtörténet, 3. kiadás, 616. l. 19. j.), hogy Werbőczy a közvetlen forrásokból is merithetett.

E felfogás mellett ama tényen kivül, hogy Werbőczy teljesen korának tudományos szinvonalán állott, s nehéz róla — aki Mátyás király könyvtárát használhatta — föltételezni, hogy az eredeti források rendelkezésére ne lettek volna, az szól, hogy az eredeti források számos helye szószerint lett átvéve a Tripartitumba.

Az ellenkező nézet mellett pedig főleg két érv hozható föl. Az egyik az, hogy az eredeti források a Hármaskönyvben több helyütt megváltoztatva, még pedig oly sajátos stiláris változtatással jelentkeznek, amely jellegzetes stilusbeli különösségeket más középkoru jogkönyvekben is föltalálunk. Lehetséges tehát, hogy az eredeti forrásokkal szószerint egyező részek is valamely akkor közkézen forgott tankönyvből — tehát másodkézből — vannak átvéve, ahol az általános tanai a jognak bizonyos rendszerbe voltak öntve.

Megerősiteni látszik ezt ama körülmény — amit mindenki, aki a Hármaskönyvvel kicsit behatóbban foglalkozott, konstatálhat, hogy a Prologus minősége értékének fajsulya egészen más, mint a Hármaskönyv többi részéé. «Ezen meglátszik — mint Grosschmied (Magánjogi előadások. Jogszabálytan. 1902. 610. l.) helyesen megjegyzi — hogy ezt Werbőczy a mai hazai kodifikatorius módszerrel készité. Tudniillik kompilálva, összeszedve, és utánskribálva... Az a közvetlenség, önállóság, friss lehellet,... üde tavaszi illat, mely a Hármaskönyvnek sajátja, a három könyvre szoritkozik...»

Nem látszik meg a Prologuson az a jellegzetes táblabirói józan ész, mely az anyagot teljesen hatalmában tartja, az összehordott anyagnak az a sajáttá tétele, áthasonitása, amit a három könyvön — kevés kivétellel — mindenütt észlelhetni.

A magam részéről az utóbbi álláspontnak vagyok hive, bár elismerem, hogy a másik nézet is éppugy vitatható. Persze az is lehetséges, hogy az igazság a középuton van.

Schiller sok fáradsággal fölkutatta a római és kánonjogi forrásoknak a Hármaskönyvvel szószerint vagy részben egyező helyeit, s a szembeállitásból kiki megalkothatja a maga véleményét.

Schiller dolgozatának főérdeme — mint már mondottuk is — abban foglalható össze, hogy Tomaschek állitását a való igazság mértékére redukálta.

Mert igaz ugyan, hogy Tomaschek müvében eleinte csak annyit mond, hogy a Hármaskönyv «schöpft neben dem Ungarischen Privilegien und Gewohnheitsrechte *zu einem grossen Theile seinen eigentlich-juristischen Stoff* aus dieser Rechtsquelle» (243. l.), majd (320. l.): Werbőczy «die *Grundbegriffe und die allgemeinen Lehren des Rechts* direct und unmittelbar der Summa entlehnt hat», ezenkivül 324. l. «Dass also Werbőczy die *Grundlehren des Rechts unmittelbar aus der Summa geschöpft* habe, neben welcher nur äusserst spärliche Spuren zu entdecken sind, dass er auch einen Blick in die Institutionen geworfen, oder andere Quellen benützt habe, dürfte aus den mitgetheilten Proben zur genüge erhellen.» Később azonban a különös rész számos helyére, illetve a Hármaskönyv egészére bizonyitva látja a Summa erős hatását (327. l.: «dass das Tripartitum einen grossen Theil seines eigentlich juristischen Stoffes aus der Summa legum geschöpft habe.»)

Schiller a legvilágosabban elénk tárja, hogy Tomaschek levezetésében mily fölületes módszerrel jár el, s az eredeti forrásokkal sem a Summát sem a Hármaskönyvet össze nem hasonlitja, s mindenütt — a különös részekben is, ahol a Hármaskönyvben római jogi reminiscentiák s igy a Summával való egyezésnek legtávolabbi nyomai vannak, a Summa hatását már bebizonyitottnak látja.

Minden magyar jogász, ki a Hármaskönyv nagy történelmi jelentőségét átérteni képes, s iróját müvéért a magyar történelem halhatatlanai közé méltán sorozza, örömmel olvashatja és veheti tudomásul Schiller kutatásainak eredményét, elismeréssel és dicsérettel az ő fáradozásait!

Legyen szabad végül azt az óhajtást kifejeznem, vajha szerző, ki Timon Magyar Alkotmány és jogtörténetét oly kitünően forditotta németre, je'en értekezését német nyelven is megjelentetné *Dr. Kiss Albert.*

A büntető bíróság által hozott itéletnek joghatálya a polgári perben.

A jogirodalomban, valamint a joggyakorlatban jogszabályként ma már elfogadják, hogy a büntető bíróságnak felmentő vagy megszüntető határozata a magánjogi igény tárgyában itélkező polgári bíróságot nem köti.

Joggyakorlatunk azonban jogszabályként elfogadja azt is — ami jelen sorok tárgyát fogja képezni, — hogy a büntető bíróság által hozott, bünösséget megállapitó itélet a polgári birót köti.

Ezt a jogszabályt bíróságaink hol rövidebb, hol hosszabb megokolással, hol minden megokolás nélkül valóságos jogi axiomaként alkalmazzák.

Ezzel a jogi állásponttal, mely nálunk uralkodónak mondható, nem értek egyet.

Abban a nézetben vagyok, hogy a polgári birót, ki a magánjogi igény tárgyában itélkezik, a büntető bíróságnak határozata — természetesen, ha ez a magánjogi igényt nem itélte meg, — akkor sem köti, ha bünösséget megállapit s büntetést szab ki.

E nézetem indokolása végett előbb azokkal az érvekkel és indokokkal fogok foglalkozni, melyeket a büntető itélet kötelező volta mellett fel szoktak hozni, azután pedig igyekezni fogok, nézetemet positiv törvény rendelkezésével megindokolni.

A büntető itéletnek a polgári bíróságra vonatkozó kötelező voltának indokolásául felhozzák, hogy ily büntető itélet a polgári bíróságra nézve *itélt dolog* hatályával bir.

Ezt nem tartom helyes indoknak, mert jelen esetben, nézetem szerint, az itélt dolog fogalmával operálni egyáltalában nem lehet.

A büntető bíróság feladata a polgári bíróságétól, a büntető per inditó oka alapja és czélja, a polgári perétől annyira elüt, hogy ez közelebbi megfejtést nem is igényel.

A polgári biró a felett a magánjogi viszony felett dönt, mely a büntetendő cselekmény elkövetője és e cselekmény által károsult fél között fenforog.

A büntető biró ellenben nem e két személy közti viszonyt dönti el, és sokszor el sem döntheti, mert a károsult fél a büntető perben sokszor részt sem vesz, ha pedig részt vesz, többnyire alárendelt szerepet visz, mert a büntető bíróság azt dönti el, hogy vádlott a Btk. valamelyik rendelkezését megsértette-e? és hogy minő büntetéssel sujtandó?

De ettől el is tekintve, a dolog ugy áll, hogy ha a büntető biró a magánjogi igényt megitélte, a károsult félnek — hacsak a megitélt összegnek polgári per utján való felemelését nem kéri, miről alább még szó lesz — nincs is szüksége polgári perrel fellépni és azért ily esetben az itélt dolognak kérdésben forgása ki van zárva.

Ha ellenben a büntető biró a magánjogi igény tárgyában nem itélt, akkor itélt dolog abból az egyszerü okból nem forog fenn, mivel a büntetőbíróság a felett nem itélt.

Hogyan lehessen itélt dolog az, ami felett itéletet nem hoztak?

Tudjuk, hogy az itélt dolognak joghatálya annak az elvnek az érvényre juttatásában nyilvánul meg, «ne bis in idem», mely elv azt akarja elérni, hogy ugyanafelett a jogviszony felett ne döntsenek kétszer.

Ez az elv még a legkisebb csorbulást sem szenvedi, ha a polgári biró a magánjogi igény elbirálásánál önállóan jár el akkor is, ha a büntető bíróság elitélő határozatot hozott.

Mert bármikép is itéljen a polgári bíróság, azaz akár helyt ad a keresetnek, akár pedig ezt elutasitja, a büntető itéleten mit sem változtat. Az elitélt egyén bünösnek marad és büntetését kiállja.

A polgári bíróság tehát nem dönt ama jogviszony tárgyában, melyet a büntető biró már elbirált.

Már pedig minden itéletnek anyagjogi ereje, melyből a res judicata folyik, tárgyilag csak arra a jogviszonyra terjed ki, melyet perbe vittek.

Azt lehetne ugyan mondani, hogy a res judicata fogalmát nem kellene ily szigoruan és szüken értelmezni, mert világos, hogy ha a bünösség meg lett már állapitva, az által a magánjogi igény előfeltétele itélt dolog hatályával szintén meg lett állapitva.

Ez az érv azonban el nem fogadható.

El nem fogadható mindenekelőtt azért, mivel a bünösség megállapitása a magánjogi igény érvényesithetésének előfeltételét nem is képezi.

A magánjogi igényt előzetes bünper nélkül is lehet érvényesiteni, és ha előzőleg büntető per volt is folyamatba téve, vádlott kártéritéssel nem azért tartozik, mivel bünös, hanem azért, mivel oly tiltott cselekményt követett el, mely kárt okozott.

Az itéletek anyagi jogerejére és a res judicata fogalmára nézve sehol sem találunk a doctrinában támpontot arra, hogy ha a bünösség megállapitását a magánjogi igény érvényesitésének előfeltételeként el is lehetne fogadni, oly tág értelmezés helyt foghatna, mely szerint ama előfeltétel megállapitása a magánjogi igénynek mintegy megállapitását is magában foglalná.

Ily tágkörü felfogás kiszámithatlan következményekkel járó veszélyt rejtene magában.

A magában véve önállóan és függetlenül érvényesithető, magánjogi szabályokon alapuló igény előfeltételének megállapitása oly perben, melynek czélja korántsem ama feltétel megállapitása, hanem a bünösség megállapitása, itélt dolgot sohasem képezhet.

Igen figyelemre méltó kijelentéseket találunk a mesterét valóban dicsérő polgári perrendtartási törvényjavaslatban, melynek 411. §-a szerint szabály az, hogy az itélet jogereje (természetes, hogy itt az anyagi jogerőt kell érteni) csak a keresettel érvényesitett jogra terjed ki, s hozzá teszi, hogy «ez a rendelkezés nem zárja ki a határozat szükségképeni következményei jogerőre emelkedését».

Hogy ez utóbbi alatt mit kell érteni, erre nézve a 411. §. indokolásának utolsó előtti és utolsó bekezdése felvilágositást ad, melyek igy szólanak: «Ily szükségképeni következménye pl. annak a határozatnak, mely bizonyos dolog tulajdonát a felperesnek itéli meg, az, hogy ugyanaz a dolog nem lehet az alperes tulajdona, ilyen, hogy a felperes, ki pl. 1000 K iránti követelésével eluttasittatott, ugyanazon a czimen már nem követelheti a korábban érvényesitett követelésnek a részét sem, mert ha követelése részben fennállana, akkor azt a birónak a korábbi perben részben meg kellett volna itélnie stb. Mindenesetre suly fekszik azon, hogy csak a szükségképeni következmény, és nem csupán a lehető vagy valószinü következmény, továbbá, hogy csak a következmény és nem az indok is emelkedik jogerőre. Mindezek a ma uralkodónak mondható doctrinával és a mai gyakorlattal is megegyeznek».

Mindezeket szem előtt tartva, azt hiszem, hogy habozás nélkül kijelenthető, hogy az u. n. itélt dolog polgári bíróságainkat sohase gátolja meg abban, hogy a magánjogi igény elbirálásánál teljesen önállóan és függetlenül ugy járjanak el, hogy az összes bizonyitékokat, ide számitva a büntető bíróság megállapitásait és határozatait, szabadon mérlegeljék és a büntető határozatnak kötelező voltát ne ismerjék el.

Az itélt dologra alapitott érvvel kapcsolatosan czélszerüségi okokat is fel szoktak hozni, melyek a büntető itéletnek a polgári bíróságra vonatkozó kötelező voltát indokolnák.

Arra szoktak ugyanis rámutatni, hogy ha a polgári bíróság ily magánjogi igény iránti per eldöntésénél teljesen önállóan járna el, könnyen ellentétes itéletek keletkezhetnek, amig a büntető biró elitél, a polgári biró felment; ez visszás helyzetet és jogbizonytalanságot teremtene (lásd pl. dr. Gaár Vilmos «bizonyitás a polgári perben» czimü munkáját).

Nézetem szerint ez nem áll.

Két «ellentétes itélet» már csak azért sem keletkezhetik, mert a két itéletnek más-más a tárgya, és igy jogbizonytalanság sem keletkezhetik.

Arról pedig, hogy mig a büntető bíróság elitél, a polgári bíróság felment, szó sem lehet, mert ha a polgári bíróság a kártéritési keresetet el is utasitja, ez nem felmentés; a bünösség és büntetés teljes hatályban fenmarad, ahhoz a polgári bíróság hozzá sem nyul. Ezért ki van zárva, hogy «visszás helyzet» előállhasson.

Hogy mindezek az érvek a birálatot nem türik, kitünik mindjárt abból, hogy a büntető itélet kötelező voltát védelmezőknek érveit saját érveikkel meg lehet czáfolni.

Ha ugyanis a büntető bíróság az összes bizonyitékok és körülmények gondos mérlegelése után vádlottat a vád alól felmenti, a polgári bíróság azonban, melynek a büntető itélet kötelező voltát védelmezői nézete szerint is ily esetben szabad keze van, a vádlottat (alperest) kártéritésre kötelezi, nem lehetne-e ilyenkor is azt mondani, hogy két «ellentétes itélet keletkezett? Nem állhatna elő ily esetben is «jogbizonytalanság» és «visszás helyzet?»

Kétségtelenül beáll, még pedig talán fokozottabb mértékben, mintha a polgári bíróság az elitélt vádlottat kártéritésre nem kötelezi.

Mert ha a vádlott hosszu proczedura, és esetleg vizsgálati fogság után odáig eljutott, hogy felmentik, és ez az itélet jogerős, nyugodtan érezheti magát, mert tudja, hogy ügye jogerősen befejezést nyert, azt hiheti, hogy ügye már minden vonatkozásban el van intézve.

De csalódik, mert a polgári bíróság kártéritésre kötelezi, ami sok esetben talán érzékenyebben sujtja, mint nehány napi fogház.

A büntető elitélő határozat kötelező voltát védelmezők által felhozott fenti érvek tehát nézetem szerint sohase gátolják a polgári bíróságot abban, hogy a magánjogi igény elbirálásánál teljesen függetlenül és önállóan járjon el.

Hogy polgári bíróságaink különben mennyire igyekeznek önállóan, és csakis a magánjogi alaki és anyagi szabályok értelmében eljárni, és minden megkötöttségtől magukat megszabaditani, azt az az eljárás bizonyitja, mely joggyakorlatunkban a közigazgatási uton elbirált fegyelmi ügyekből folyó kártéritési perekben kifejlődött és megállandósult.

A közigazgatási hatóság ugyanis a fegyelmi vétséget megállapitja, a fegyelmi büntetést kiszabja, sőt az anyagi felelősséget is kimondja, és gyakran még a megtéritendő összeget is meghatározza.

A polgári bíróság ily kártérités iránti perben miképp jár el?

Sem a fegyelmi vétkesség, sem a büntetés kérdéséhez nem nyul, hanem azt vizsgálja, hogy ama cselekmény vagy mulasztás, mely miatt alperest fegyelmileg elitélték, a követelt kárral áll-e oly okozati összefüggésben, melynélfogva a

magánjogi szabályok szerint a kártéritési kötelezettséget meg lehetne állapitani, megvizsgálja, vajjon ama cselekmény vagy mulasztás a magánjog szempontjából jogellenes és vétkes-e? mely kellék nélkül a kártéritési kötelezettség nem mondható ki.

Habár ez az eset a büntető bíróság által hozott elitélő határozat esetével nem is azonos, ahhoz mégis elég közel áll, és annak kimutatására alkalmas, hogy bíróságaink ily előzetes eljárás eredményét, mely eljárás főtárgya nem is a kártéritès kérdése volt, praejudicziumként elfogadni nem hajlandók.

A büntető bíróság elitélő határozata kötelező voltának indokolásául azonban az eddig ismertetett érveken kivül még más érvet is hoznak fel, amint az egyik curiai határozatból kitünik (l. Magánjogi Döntvénytár, Jogtudományi Közlöny melléklete 1907. évfolyam, 41. sz. 304. lap.).

Ennek a — feloldó végzést képező — curiai határozatnak indokai részben arra a kérdésre vonatkoznak, mely jelen sorok tárgyát nem képezi, t. i., hogy a büntető bíróság felmentő határozata a polgári bíróságot miért nem köti?

De ezenkivül a Curia által a büntető bíróság elitélő határozata tekintetében elfoglalt álláspontra nézve is adatokat tartalmaz.

E határozat indokai szerint ugyanis «a hazai törvényeink, a váltóhamisitás esetében követendő eljárást szabályozó 1874. évi XVI. tcz. 7. §-ában foglalt kijelentést kivéve, nem tartalmaznak rendelkezést arra nézve, hogy a polgári bíróságokra az előttük érvényesitett magánjogi igények szempontjából a büntető bíróság határozatai irányadók-e és mennyiben? Az idézett §. rendelkezéséből *kétségtelenül megállapitható ugyan az a jogszabály*, hogy a büntető bíróságnak a bünösséget vagy vétkességet s a beszámitást kimondó itélete a *polgári bíróságra feltétlenül irányadó és kötelező;* de nem állapitható meg abból egyuttal az a jogszabály is, hogy a büntető bíróság felmentő itéletei is a polgári bíróság előtt ugyanolyan irányadó s kötelező erővel birnának» stb. Végül e határozat további indokai szerint a kifejlődött birói gyakorlat arra a tényre is támaszkodott, hogy az idézett törvényczikk megalkotásakor a képviselőház igazságügyi bizottsága csakis bünösséget kimondó büntető itéletről szól.

E határozat indokai szerint a büntető bíróság elitélő határozata tehát a polgári bíróságra «feltétlenül irányadó és kötelező,» mert ez jogszabály, mely az 1874. évi XVI. tcz. 7. §-ából folyik, vagyis a büntető elitélő határozat kötelező voltának indokolása ama lex speciálisban tett rendelkezésnek általánositásában, generálizálásában rejlik.

Mielőtt ezzel az indokkal foglalkozom, megjegyzendőnek tartom, hogy az 1874. évi XVI. tcz. 7. § án kivül, mely szerint «a bünvádi ügyben hozott s jogérvényre emelkedett határozat vagy itélet az abban eldöntött kérdések tekintetében a polgári bíróságra nézve irányadó,» hasonló rendelkezés a hamis és vétkes bukás esetében követendő eljárásról szóló 1874. évi XXII. tcz. 7. §-ában található, mely szerint «a büntető bíróság végérvényes határozata vagy itélete az abban megállapitott tények tekintetében a *csődbíróságra* nézve irányadó.

Ilyen speciális törvényből, nézetem szerint azt az általános jogszabályt, hogy minden elitélő büntető határozat a polgári bíróságra nézve kötelező, nem lehet levonni.

Mert az 1874. évi XVI. tcz. 7. §-a világosan «határozatot» és «itéletet» emlit. A 6. §. «megszüntetési határozatról» és itéletről szólván, ugy hiszem, hogy e két törvényszakasz egybevetéséből azt kell következtetni, hogy a 7. §-ban előforduló «határozat» szó azonos a 6. §-ban előforduló «megszüntetési határozat» szóval. Minthogy pedig a 7. §. értelmében ugy a határozat, mint az itélet a polgári bíróságra nézve irányadó, e törvényszakaszt ugy értelmezem, hogy a büntető bíróságnak nemcsak az elitélő, hanem a megszüntető, vagy felmentő határozata is irányadó a polgári bíróságra nézve.

De melyik polgári bíróságra nézve?

Nézetem szerint *csak a váltóbíróságra*, ami szintén magából a törvényből következik.

Ez idézett 6. §. ugyanis előirja, hogy a büntető eljárás befejezése után a «*váltóbirósághoz*» az iratok visszaküldendők, a 7. §. nyomban utána kimondja, hogy a büntetőbiróság határozata vagy itélete a polgári biróra nézve irányadó.

Ebből feltétlen szükségességgel csak az következik, hogy a törvény a büntető bíróság határozatának kötelező voltát csakis a *váltóbíróságra* nézve irja elő, amint a fent már idézett analog-törvény (1874. évi XXII. tcz.) 7. §-a ki is mondja, hogy a büntető bíróságnak határozata vagy itélete a «*csődbíróságra*» nézve irányadó.

Az 1874. évi XVI. tcz.-re nézve, melyből a kir. Curia a fent idézett határozatában a polgári biróra kötelező jogszabályt levonta, még csak azt jegyzem meg, hogy ez a törvény már alapjánál, céljánál és rendeltetésénél fogva sem alkalmas oly általános érvényü jogszabály megállapitására.

Hiszen ez a törvény elsősorban csak azt célozta, hogy váltóhamisitási ügyben a büntető bíróság kizárólagos hatáskörét megállapitsa, eltérően az 1844. évi VI. tcz. 28. §-ának rendelkezésétől. (l. 1874. évi XVI. tcz. 1. §.)

Ebből a czélból rendeli el ez a törvény, hogy a váltóbíróság, mihelyt váltóhamisitás jelenségei mutatkoznak, a váltót és iratokat a büntető bírósághoz tegye át.

Ha a büntető bíróság a váltóhamisitást nem állapitja meg, akkor az iratok visszaküldése után a váltóbíróság az eljárást folytatva, a 7. §. rendelkezéseihez képest már nincs jogositva a váltót mégis hamisitottnak kimondani.

Ha pedig a büntető bíróság a váltót hamisnak mondotta ki, és az iratokat a váltóbirósághoz visszaküldte, ez utóbbi a 7. §. által ahhoz is kötve van, és a hamisitott váltón alapuló kereseti igénynek természetesen helyt adni nem fog.

Ezeket és semmi egyebet nem akart az a tcz. szabályozni, legkevésbbé pedig bármely más büntetendő cselekményből folyó magánjogi igénynek a polgári biró által való mikénti elintézését.

De az uralkodóként elfogadott doktrina is tiltakozik az ellen, hogy ily specziális viszonyokat szabályozó, kivételes intézkedéseket tartalmazó, jus speciale jellegével biró törvényből ilyen, bármily más bünügyből folyó magánjogi igényre alkalmazható, jus generale jellegével biró általános jogszabályt alkossunk.

Dr. Schuszter Rudolf,
kir. táblai biró.

(Bef. köv.)

A végrehajtási novella és a fizetési előlegek.

A végrehajtási törvény módositásáról szóló törvényjavaslat — ha a jelek nem csalnak — rövid időn belül tárgyalás alá kerül.

Talán még nem késő az arra hivatottak figyelmét egy oly kérdésre felhivni, amely a gyakorlati életben nap-nap után előfordul és amelyre vonatkozólag a novella nem tartalmaz intézkedést.

A szolgálatadó által az alkalmazott fizetésére adott előleg és a fizetésre vezetett végrehajtás kérdése ez, melyet a novellának csupán egy szakasza érint.

Konkrét esetből indulok ki, s ehhez füzöm megjegyzéseimet.

A követelés behajtására kirendelt ügygondnok beperelte a M. B. r. t.-ot 331 K 75 f. tőke és jár. iránt azon az alapon, hogy M. J.-nek a társaságtól járó fizetését végrehajtási uton lefoglalta, s hogy ez összesen 870 K-át tett ki, alperes azonban csak 538 K 25 f.-t helyezett letétbe. Alperes beismerte felperes állitásait s azzal védekezett, hogy a letiltást megelőző időből származólag 331 K 75 f. követelése

volt M. J.-val szemben, ugymint *a)* előleg fejében 250 K *b)* szén vételára fejében 59 K 75 f. és *c)* megbizása folytán annak béréből a betegsegélyző pénztárba fizetett dij 22 K s hogy joga volt ezen összeget a letiltott összegből levonásba hozni.

A VI. ker. járásbiróság 1907 Sp. IV. 383/5. számu itéletében helyt adott felperes keresetének s az alperest kötelezte.

Az indokolás szerint alperes követelései nem olyanok, amelyekre törvényeink törvényes zálogjogot vagy visszatartást biztositanának s ekként a szolgálatadó azokat, csakis elsőségének bejelentése utján avagy követelésének pör utján való érvényesitése után foganatositott foglalás után épp ugy, mint más hitelező, a sorrendi tárgyaláson érvényesitheti. A bérelőleg lényegében kölcsön és semmi elfogadható alapja nincs annak, hogy azért, mert a kölcsönadó s szolgálatadó egy személyben találkoznak, a szolgálatadónak előjogai legyenek. Utal az észlelhető számtalan visszaélésre, melyeknek czélja a hitelezők kijátszása s végül kifejti, hogy ha alperesnek visszatartási joga lett volna is M. bérére, azt annak *le nem foglalt* bérrészletére tartozott volna gyakorolni.

Az ügy felebbezés folytán a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékhez került, amely 1907 D. 935. szám alatt hozott iteletével felperest keresetével elutasitotta.

Az itélet indokolásában megállapitja, hogy alperes követelése valódi és a letiltás előtti időből származik. Minthogy pedig anyagi jogszabály az, hogy a végrehajtást szenvedő adósa, a végrehajtást szenvedővel szemben megillető beszámitási igényét a végrehajtatóval szemben is érvényesitheti, amennyiben t. i. a végrehajtást szenvedett adósának a követelése valódi és a letiltást megelőző időből származik, ennélfogva alperes M. J.-val szemben fennálló követelése erejéig ennek lefoglalható fizetését jogosan tarthatta vissza stb.

Ezen itéletek után közlöm a kir. Curiának hasonló kérdésben 1908 február hó 27. I. G. 624/1907. sz. a. hozott itéletét. (Magánjogi Döntvénytár 70. sz. eset.)

A végrehajtást szenvedő vasuti alkalmazott fizetéséből az adó, nyugtabélyeg dija, nyugdij és betegsegélyző járulék a végrehajtatóval szemben *nem* érvényesithető.

Másként áll a dolog a fizetési előlegekre nézve. A szolgálatadó azonban csak arra van jogositva, hogy az előleget az esedékes fizetés *egészéből* való levonás utján visszatartsa s nincs jogositva arra, hogy az adott előleget a fizetésnek lefoglalt $^1/_3$ részéből vonja le.

Három itéletet állitottam egymás mellé, mely három különböző álláspontot foglal el.

Az egyik álláspont szerint a szolgálatadó a visszatartási jogot csak a fizetésnek *le nem tiltható részére* gyakorolhatja (járásbirósági itélet).

A másik szerint a szolgálatadónak jogában áll az előleget csak a *letiltott összegből* visszatartani, sőt még egyéb követeléseit is (törvényszéki itélet).

Végül a curiai itélet szerint csak az előleget vonhatja le és a visszatartási jogot az *egész* fizetésre kell gyakorolnia.

Ilyen, ugyszólván mindennap előforduló kérdésben a törvény nem tartalmaz rendelkezést és ennek következtében a birróságok a legkülönbözőbb álláspontot foglalják el. S csodálatos, hogy a novella sem rendezi e kérdést s csupán egy pontja érinti.

A javaslat 5. §-a szerint a hitelezők részéről vezetett letiltást megelőzőleg adott előleg megelőzi a hitelezők követelését. Egyes meghatározott kincstári követelések pedig az előbbi letiltásokkal szemben is elsőbbséggel birnak. A szakasz következő bekezdése szerint pedig ezen követelésekre a kincstár «a jelen törvény szerint foglalás alá nem vonható összeget is igénybe *vehet*».

E szakasz csak a közhivatalnokokra vonatkozik, de különben is határozatlan, a kontroverziáknak nem veszi elejét. Vagy mondja ki a törvény, hogy a szolgálatadó, ez esetben a kincstár, a foglalás alá nem vonható összeget is igénybe venni *köteles*, vagy hogy joga van az előleget csupán a letiltott összegből visszatartani. És ne csak a közhivatalnokoknál foglalkozzék e gyakori kérdéssel, hanem a nem állami alkalmazottaknál is.

A vázolt három álláspont közül melyiket fogadjuk el melyiknek törvénybe iktatását kivánjuk?

A járásbirósági álláspont a legalkalmasabb a nagyszámu visszaélések és kijátszások megakadályozására, de nem egészen helyes, mig a törvényszék álláspontja határozottan helytelen. A törvényszék által hivatkozott anyagi jogszabály oly formában nem létezik. Amennyiben léteznék, annak a végrehajtási törvényben kellene lennie, onnan pedig a biróság nem idézhet igy, hogy «anyagi jogszabály». Ez csak a magánjogban megengedett, mert sajnos, polgári törvénykönyvünk nincs.

Az emlitett jogszabály csak arra az esetre érvényes, ha a hitelező a végrehajtást szenvedettnek nem a fizetését, hanem egyéb követelését foglalja le. Érvényes ez esetben azért, mert itt kényszerengedményről van szó s természetes, hogy az engedményezés szabályai az irányadók. A fizetés azonban ezen követelések közé nem számitható, az külön megitélés alá esik, azzal a végrehajtási törvény külön foglalkozik s oly korlátokat szab, amelyeket a végrehajtást szenvedőt megillető más követelésekkel szemben nem állit fel, azok teljes összegükben lefoglalhatók, mig a fizetés csak a törvény korlátai között. A szolgálatadó adott előleg fejében alkalmazottja egész fizetését is visszatarthatja, ellenkező megállapodás hijján, ez kétségtelen. Semmi elfogadható oka nincs annak, hogy az alkalmazott ellene vezetett végrehajtás esetén előnyösebb helyzetben legyen, s hogy ekkor csakis a letiltott összegből tarthassa vissza a szolgálatadó az előleget.

Ezért a Curia álláspontja a leghelyesebb s ezt kell megfelelő határozott formában törvénybe iktatni.

Az 5. §. utolsó bekezdésének végső szavait igy kellene megváltoztatni: a törvény szerint foglalás alá nem vonható összeget is igénybe *kell venni*.

Ezenkivül egy külön szakaszt kellene pl. a 11-ik után iktatni, körülbelül a következő szövegezésben:

«A hitelező által a jelen törvény szerint az alkalmazott fizetésére vezetett foglalás esetén, a szolgálatadó a foglalást megelőzőleg a fizetésre adott előleget — ha az az alkalmazott fizetéséhez mérten nem túlmagas, vagyis azzal nem a hitelezők kijátszása céloztatott — az alkalmazott egész fizetéséből köteles levonni. A levonás az előleg adását követő hónapban megkezdendő, ellenkező esetben a hitelezők rovására nem érvényesithető.

Ha az előleg csak annyit tesz ki, mint amily összeg a fizetésből levonható, a letiltás érvénye csak a következő hónapban kezdődik.

A szolgálatadó egyéb követeléseit a lefoglalt összegből nem vonhatja le».

Mikor tekintendő az előleg túlmagasnak és mikor irányul a hitelezők kijátszására, azt a biróság szabadon mérlegelné.

Iy módon képzelem a kérdés rendezését, de ha másképpen történik is, feltétlenül kivánatos és fontos, hogy a novella azzal határozott formában foglalkozzék, hogy megszüntesse a bizonytalanságot.

Dr. Gárdos Félix.

A polgári perrendtartás javaslatához.*

Nem helyeselhetem a 2. §. 2. pontjába foglalt azon megszoritó intézkedést, mely szerint a birák, valamint az állami, törvényhatósági, községi tisztviselők és bizottsági tagok ellen, a hivatalos eljárásukban okozott károk megtéritése iránt,

* Az előbbi közl. l. a 4., 8. és 14. számban.

nemkülönben a 3. pont szerint ugyanebből kifolyólag az állam, törvényhatóság vagy község ellen inditott perek — értékre való tekintet nélkül — kizárólag a törvényszék hatáskörébe tartozzanak. A javaslat indokolása a hivatalos eljárás törvényessége feletti itélkezés elvi jelentőségére és arra hivatkozik, hogy ily perben magas állásu biró is szerepelhet alperesként. Ezzel szemben fentartom azon, már más alkalommal is megtett észrevételeimet, hogy 1. a birák, törvényhatósági és községi tisztviselők elleni kártéritési pert a fegyelmi eljárásnak meg kell előznie s a vagyoni felelősség az 1871:VIII. tcz. 68. §-a, az 1886:XXII. tcz. 95. § a és az 1886:XXIII. tcz. 9. §-a értelmében már a fegyelmi határozatban mondandó ki, ezt a polgári bíróság felül nem birálhatja, s igy az utóbbi az eljárás törvényessége felett nem itélkezik; 2. a kár létezésének és mennyiségének, esetleg a fegyelmi vétség és a károsodás közötti okozatos összefüggésnek megállapitása nem jár nagyobb nehézséggel, mint más, gyakran sokkal bonyolultabb kártéritési pernek az elintézése; 3. az alperesként perbevont, s fegyelmi uton előzőleg már vétkesnek kimondott magasrangu biró tekintélye szempontjából nem tesz különbséget, vajjon elsőfokon a járásbiróság vagy a törvényszék itélkezik-e az ő ügyében? 4. méltánytalannak tartom, hogy az a fél, aki először az alapügyben meritette ki a törvényes jogorvoslatokat, azután pedig a fegyelmi eljárás jogerős befejezését várta be, a járásbirósági értékhatárt meg nem haladó kárkövetelését a mulasztó közeggel szemben még ekkor is — az általános hatásköri szabályoktól eltérően — a hosszadalmasabb törvényszéki eljárás utján legyen kénytelen érvényesiteni. Gondoljunk a következő esetre: Felperesnek az 1881:LX. tcz. 223. §-a alapján a kereset beadásával egyidejüleg biztositási végrehajtáshoz joga lévén, alperes ennek elkerülése végett a biztositandó összeget birói letétbe helyezi. Az elsőbiróság a felperest keresetével elutasitja s itéletének jogerőre emelkedését be sem várva, alperes kérelmére neki a letétet kiutalványozza, s egyuttal ezen végzés jogerőre emelkedését sem várva be, ezt a letéthivatallal közli, mire alperes a letétet fel is veszi. Felperes az elutasitó itéletet felebbezéssel, s a kiutalványozó végzést felfolyamodással támadja meg. Felperes a pert végérvényesen megnyeri s a felsőbiróság a kiutalványozó végzést az 1881:LX. tcz. 234. §-a alapján megváltoztatja. Felperes lefolytatja alperes ellen a sikertelen végrehajtási eljárást s az elsőbiró ellen a fegyelmi eljárást. Utóbbi az összes instancziák igénybevétele után vétkesnek nyilvánittatik. Kell-e ezek után a kártéritési per elbirálásához valami nagy apparatus és indokoltnak mutatkozik-e, hogy ily, évekig tartó előzmények után az államhatalom akkor, amidőn az ő közegének vétkessége okozta a fél károsodását, utóbbinak a sérelem orvoslását ily kivételes intézkedéssel megneheziti? 5. Kétség tárgyát képezheti, vajjon a 2. §. 2. és 3. pontjai az állandó birósági szakértőkre s a kir. közjegyzőkre is vonatkoznak-e? Mert a birák és birósági hivatalnokok felelősségét szabályozó 1871:VIII. tcz. 2. §-ának *f)* pontja az állandóan alkalmazott birósági szakértőkre is kiterjeszkedik, a kir. közjegyzők pedig közhivatalnokoknak tekintendők (Btk. 461. §.). Ha a 2. §. 2. és 3. pontjai fentartatnak, ez a kétely eloszlatandó s a kizárólagos törvényszéki hatáskör a közjegyzők elleni kártéritési perekre nézve is kimondandó lesz, mert ezek előzetes fegyelmi eljárás nélkül is megindithatók lévén, a felelősség kérdése is e perekben döntendő el s igy az eljárás törvényessége feletti itélkezés fontosságának szempontja itt inkább forog fenn.

A 4. §. 2. pontja szerint «e törvény értelmében felsőbiróság», a kir. törvényszék felett a kir. itélőtábla, melynek kerületébe a kir. törvényszék tartozik. Pedig az 525. §. értelmében a kir. törvényszéknek, mint felebbezési biróságnak itélete felett a felülvizsgálati biráskodást a 2500 K-t meghaladó perek egy részében nem a kir. tábla, hanem a kir. Curia gyakorolja. Igaz ugyan, hogy a 4. §. indokolása az 51. és 550. §§-okra utal, azonban ez sem teszi a 4. §. 2. pontját érthetőbbé, mert, amint ez az 51. §. indokolásának utolsó bekezdéséből kitünik, oly esetben, amidőn két különböző kir. tábla alatt álló kir. törvényszékek közt merül fel illetékességi összeütközés, akkor «az eljáró bíróságot kijelölő legközelebbi közös felsőbiróság» nem a táblák egyike, hanem — természetesen — a kir. Curia, és mert az 550. §. értelmében a kir. törvényszék, mint felebbezési bióság végzése ellen beadott felfolyamodás felett ugyancsak a kir. Curia határoz akkor, amidőn az itélet felülvizsgálása is oda tartozik. Nem áll tehát, hogy «e törvény értelmében», azaz a polgári peres eljárásban a törvényszék felsőbirósága mindig a kir. tábla lenne. Nézetem szerint a 4. §. egészen fölösleges. Az 5. §. harmadik bekezdése szerint «nem pénzkövetelés iránt inditott perekben a járásbiróság a felebbvitel szempontjából jelentőséggel biró értéket (513., 521., 525., 545., 550. §§.) a tárgyalás során hivatalból is lehetőleg tisztába hozni köteles». Az indokolás szerint az értéket nem szükséges minden esetben meghatározott összegben megállapitani, hanem elég annak a megállapitása, hogy az érték 40, 1000, 200, 500 vagy 2500 K-t meghalad-e vagy nem? Ehhez azt jegyzem meg, hogy a felebbvitel szempontjából a javaslat fent felsorolt §-ai értelmében csak a 100, 500 és 2500 K-ás értékhatárok birnak jelentőséggel. A járásbiróság itélete elleni felebbezés 100 K-ig szóbeli tárgyalás nélkül intéztetik el. A törvényszék, mint felebbezési biróság itélete ellen 100 K-ig felülvizsgálatnak helye nincs. A felülvizsgálati kérelem 500 K-ig szóbeli tárgyalás nélkül intéztetik el. A felülvizsgálati biráskodást, az értékre tekintet nélkül a járásbiróság hatáskörébe utasitott perekben, 2500 K-ig a kir. tábla, azonfelül a kir. Curia gyakorolja. Ugyanez áll a törvényszék mint felebbezési biróság végzései ellen beadott felfolyamodásokra.

A 200 K-ás értékhatárra azonban tévesen hivatkozik az 5. §. indokolása. Ez nem a hatáskör vagy a felebbvitel szempontjából, hanem a 415. §. 4. pontja értelmében csak a végrehajthatóság szempontjából bir jelentőséggel; evégből azonban ezen értékhatár birói megállapitására nincsen szükség, mert nem pénzkövetelés iránt inditott perben az itélet akkor lesz végrehajtható, ha a nyertes fél a marasztalás tárgya helyett 200 K-át elfogadni késznek nyilatkozik.

Az 1893:XVIII. tcz. 225. §. 4. pontjának az az intézkedése, mely szerint községi birósági ügyekben a járásbiróság itélete ellen felebbvitelnek helye nincs, a javaslat szerint hatályát veszitvén, a 40 K-ás értékhatár többé nem a felebbvitelre, hanem csak a hatáskörre fog befolyással birni. A javaslat 758. §-a szerint pénz fizetése, munka teljesitése vagy ingó dolog iránti perek, ha a per tárgyának értéke 40 K-át meg nem halad, a községi bióság hatáskörébe tartoznak; s a 129. §. szerint a hatáskör megállapitására szolgáló adatokat a szükséghez képest a keresetlevélben elő kell adni. Természetes, hogy elegendő lesz az az *állitás*, miszerint a kereset tárgyát képező munka vagy ingó dolog értéke 40 K-t meghalad, s nem lesz helye annak, hogy a biró ezen állitás valóságát vagy valótlanságát az idézés kibocsátása előtt kutassa. S minthogy a bióság azt a körülményt, hogy a per a községi bióság hatáskörébe tartozik, az alperes perbebocsátkozása után a 759. §. értelmében többé nem veheti figyelembe, ebből az következik, hogy *a javaslat szerint nincs is hivatalból tisztába hozandó 40 K-ás értékhatár.* Összefoglalva a mondottakat: *a)* oly pereknél, melyek az érték szerint tartoznak járásbirósági vagy törvényszéki eljárásra, a keresetlevélben *elő kell adni*, hogy a peres munka vagy ingó dolog értéke *40 K-át* meghalad, és illetve, hogy a pertárgy értéke — nem pénzkövetelésnél — *2500 K-án* aluli vagy felüli-e? *b)* az *utóbbi* körülményt, *ahol az lehetséges*, okirattal — például adó és becslési bizonyitványnyal, hagyatéki leltárral — már a keresetlevél mellett *ki kell mutatni*, s ezt a bióságnak az idézés kibocsátása előtt hivatalból *meg kell vizsgálnia; c)* a felebbvitel szempontjából a járásbiróságnak a per során a *100, 500, és 2500 K-ás* értékhatárokat kell *tisztába hoznia.*

A javaslat *6. §-ának 4. pontja* értelmében a peres tárgy értékének megállapitásánál «követelés biztositása iránt inditott perben, zálogperben, igényperben» a követelés összege, ha pedig a zálog értéke kisebb, ez a kisebb érték lesz irányadó. A birói gyakorlat az igényper tárgyának értéke tekintében sokáig ingadozott. A gyakorlat ez időszerinti álláspontja egyezik a javaslat által elfogadott irányelvvel. S ez a helyes álláspont, mert ha az igénylő akár a lefoglalt ingók becsértékét, akár a végrehajtató követelését lefizeti, az ingókat a zár alól fel kell oldalni, ezen két érték közül tehát mindig a kisebbik az, amely a végrehajtatónak a zálogjog fenmaradásához füződő érdekét fedi.

Szükségesnek tartom, hogy e pontnál a pertárgy értékének megállapitása *a)* a végrehajtás megszüntetése, felfüggesztése, vagy korlátozása iránti per (1881:LX. tcz. 30. §-a), *b)* az életbeléptetési törvényjavaslat 12. §-a értelmében ezentúl nem a telekkönyvi hatóság előtt, hanem a polgári bióság előtt inditandó ingatlanvégrehajtás alá vonásának megszüntetése iránti per (1881:LX. tcz. 168. §-a) *c)* végrehajtás hatálytalanitása iránti per, az 1881:XVII. tcz. III. fejezete alapján inditott megtámadási per, *d)* megajándékozott ellen az átruházónak hitelezője vagy szükségörököse által az ajándékozott vagyonból való kielégités türése iránt inditott per,

e) az ingatlan tehermentesitése iránt a vevő által az eladó ellen inditott per tekintetében is szabályoztassék ; mert a gyakorlat mindezen perek értékmegállapitásánál most is ingadozó. Az *a)* alattinál a pertárgy értéke nem lehet más, mint a végrehajtató követelése, illetve a végrehajtás-korlátozási perben az az összeg, amelylyel felperes a követelést leszállitani kéri, mert az itélet ennek fennállását, vagy megszüntét dönti el. A lefoglalt vagyon értéke itt figyelembe nem jöhet, mert az itélet nemcsak a már szerzett zálogjog további fennállása felett határoz, hanem egyuttal a folytatólagos végrehajtás lehetőségének kérdésében is præjudicál.

Ellenben a *b)* és *c)* alatti perek valamely meghatározott vagyontárgynak egy meghatározott követelés erejéig vezetett végrehajtás alóli mentesitését, a *d)* alatti egy meghatározott követelésnek ugyanily vagyontárgyból való kielégitését, s az *e)* alatti valamely ingatlannak egy meghatározott teher alóli mentesitését célozván, a *b) c)* esetekben a végrehajtató követelése s a végrehajtás alá vont vagyon értéke közül, a *d)* esetben a hitelező követelése és az átruházott vagyon értéke közül, s az *e)* esetben az eladott ingatlan vételára s a törölni kivánt tehertétel közül — éppugy mint az igényperben — mindig csak a kisebbik érték veendő a pertárgy értékének meghatározásánál zsinórmértékül.

A javaslat *6. §-ának 6. pontja* a tartási vagy élelmezési követelést, továbbá egyéb járadékok, más időszakos szolgáltatások vagy haszonvételek követelését megalapitó jogviszony iránti per tárgyának értékét határozza meg, még pedig a tartási és élelmezési jogviszonyok iránti pereknél az 1907 : XVII. tcz. 2. §-ával, a többiekre nézve pedig az 1893 : XVIII. tcz. 3. § ának 4. pontjával egyezően.

A kir. Curia több izben kimondotta, hogy, bár felperes csak meghatározott számu lejárt tartási részletek czimén egy fix összeg iránt inditotta keresetét s alperes tartási kötelezettségének külön kimondását nem kérte, a pertárgy értékének mégsem a keretbe vett összeg, hanem a sommás eljárás 3. §-ának 4. pontja értelmében az évi szolgáltatás tizszerese tekintendő, mert a kereseti követelés megitélésének előfeltételét a tartási kötelezettség megállapitása képezi. Nézetem szerint a per tárgyát mindenkor a kereseti kérelem határozza meg. Tény, hogy egy vagy több tartási részlet megitélésének előfeltételét az képezi, hogy a tartási kötelezettség fennálljon, éppugy, mint a kölcsönkövetelés létezése az önállóan érvényesitett kamatkövetelésnek is előföltétele. De ha a kereseti kérelem kifejezetten nem irányul a kölcsönkövetelés vagy a tartási kötelezettség létezésének birói megállapitására, hanem csak a lejárt kamat vagy tartási részlet megitélésére, itélet tárgyát, res judicatát is csak ez képezhet. Az alperes ily perben esetleg azért nem védekezik, mert a keresetbe vett kamatra vagy tartási részletre ennek csekély értéke miatt sulyt nem fektet, vagy mert a védelem aránytalan és be nem hajtható költségekkel járna, vagy mert ő rajta ezidőszerint ez a csekély kamat, illetve tartási részlet sem hajtható be. Ha már most felperes utóbb a tőkekövetelés, illetve a tartási kötelezettség megállapitása, vagy a később esedékes részletek iránt uj keresetet indit, nézetem szerint alperesnek joga van az uj perben a főkötelezettség létezését tagadásba venni, s az ellen védekezni, anélkül, hogy az előző perben hozott itélet hatályon kivül helyezése iránt perujitási viszonkeresetet kellene támasztania. Éppen ezért, amint még nem láttam oly határozatot, mely a lejárt kamat iránt inditott per tárgyának értékét a tőkekövetelés összegében határozta volna meg, ugy azokat a curiai határozatokat sem helyeselhetem, melyek nem a külön érvényesitett egy vagy több lejárt tartási részlet összegében, hanem az évi szolgáltatás tizszeresében állapitják meg a pertárgy értékét.

A *6. §. 7. pontja* szerint a bérleti vagy haszonbérleti viszonyt tárgyazó perben az egy évi bérösszeg vagy haszonbérösszeg képezi a pertárgy értékét. Ez megfelel az 1893 : XVIII. tcz. 3. §. 5. pontjának és 126. §-ának. De valamint az 1893 : XVIII. tcz., ugy a javaslat sem intézkedik arról, mi legyen a pertárgy értéke akkor, amidőn a tulajdonos az ingatlant nem haszonbérbe, hanem *feles mivelésre* adta ki ? Az állandó birói gyakorlat szerint a felek között ily esetben nem haszonbéri szerződés, hanem szolgálati szerződés, helyesebben munkaszerződés (locatio-conductio operarum) keletkezik, birtokosnak nem a feles bérlő, hanem továbbra is a földtulajdonos tekintendő, és ebből kifolyólag a feles bérlő sem a földtulajdonossal, sem harmadik személylyel szemben birtokvédelemben nem részesül, sommás visszahelyezési pert nem indithat. Ez a gyakorlat kétségtelenül nagyon is intransigens. Igaz, hogy a feles, föld megmunkálására vállalkozik és a termés felerésze mint-egy az ő munkabérét képezi, másrészt azonban az a felfogás is jogosult, hogy ő a földnek haszonbérlője, aki a haszonbért nem készpénzben, hanem a termés felerészének beszolgáltatásával rója le. A haszonbérleti jogviszony különösen akkor lép előtérbe, amidőn a feles — egészben vagy részben — a vetőmagot is szolgáltatja. Abban a kérdésben, hogy ki tekintendő az ily ingatlan birtokosának ? a feles bérlet a közönséges haszonbérlettől mindenesetre eltérő elbirálás alá esik, mert mig az utóbbinál a haszonbérbeadó birtokosi jogokat nem gyakorol, addig a felestől, bérlet esetében a földtulajdonostól, akinek a termés egy részéhez joga van, a birtokosi minőség el nem vitatható. Végeredményben talán a társasági szerződés (societas) az, amelynek ismérveit a feles bérlet leginkább fedi, s ha ez áll, akkor a feles bérlőt a földtulajdonossal közös birtok mindenesetre megilleti. Ezért nem tartom igazságosnak azt a gyakorlatot, amely a feles bérlőt a sommás visszahelvezési per inditásától elvileg elzárja s az őt munkájának gyümölcsétől megfosztó jogtalan foglalás ellen a kétes értékü kártéritési perre szoritja. Ami már most a feles bérleti jogviszonyból származó, s nem pénzkövetelés vagy helyettesithető ingók iránt inditott per tárgyának értékét illeti, mai jogunk szerint ez nemcsak a felebbvitel, hanem a hatáskör szempontjából is fontossággal bir, mert az 1893 : XVIII. tcz. 1. §. 5. *e—k)* pontjai nem meritik ki a haszonbérleti viszonyból származható összes pereket, a szolgálati viszonyból a munkaadó és munkavállaló közt felmerülő perek pedig nincsenek — értékre való tekintet nélkül — sommás eljárásra utalva. Ellenben a javaslat 2. §-ának *b)* és *e)* pontjai szerint — akár haszonbérleti, akár munkaszerződésnek tekintsük a feles bérletet — az ebből származó perek feltétlenül a járásbiróság hatáskörébe fognak tartozni. A felebbvitel szempontjából a kérdés legczélszerübben a haszonbérleti perek mintájára lesz megoldandó. Igy döntött a budapesti kir. itélőtábla, midőn 1901. I. G. 318. számu határozatában a feles mivelési szerződés megszüntetése iránti per tárgyának értékét az illető helyen divó egy évi haszonbér összegében állapitotta meg.

Ugyancsak hiányos a javaslat 6. §-a, annyiban, amennyiben nem intézkedik az *1. §. d) pontjában szabályozott* azon *per* tárgyának értékéről, amely bérleti és haszonbérleti viszonyon kivül határozott időtartamra, felmondásra, vagy visszavonásig használatul átbocsátott ingatlan visszabocsátása iránt a használati időtartam lejárata, felmondás vagy visszavonás alapján indittatik. Itt a birói gyakorlat is ingadozó, amennyiben a budapesti kir. itélőtábla 1896. I. G. 4. s a szegedi kir. itélőtábla 1897. G. 181. és 1900. G. 239. számu határozataiban az ingatlan értékét, ellenben a pozsonyi kir. itélőtábla 1896. G. 32. és a győri kir. itélőtábla 28. sz. polgári határozatában az egy évi használat értékét vette irányadónak. Ez tehát mindenesetre a törvényben szabályozandó. Részemről az utóbbi felfogáshoz csatlakozom, mert e perekben a kereset az ingatlan időleges használatának megszüntetésére irányul, e perek tehát természetüknél fogva közelebb állanak a bérlet vagy haszonbérlet megszüntetése iránti perekhez, nem pedig a tulajdonjog alapján inditott birtokperekhez, ami különben az 1. §. 2. *d)* pontjának bevezető szavaiból («bérleti és haszonbérleti viszonyon kivül») is kitünik

Dr. Kovács Marczel.

Az uj angol bünügyi felebbvitel.

I.

A bünvádi perrendtartás 381. §-ának 2. bekezdése azt a rendelkezést tartalmazza, hogy: «Nincs helye felebbezésnek 1. esküdtbiróság itélete ellen....» Vagyis nálunk nincsen olyan perorvoslat, mely az esküdtbiróság itéletét a ténybeli alapra is kiterjedő felülvizsgáltatás czéljából valamely fölöttes biró elé vinné. Bünvádi perrendtartásunknak ez a rendelkezése hü képe annak a felfogásnak, mely az esküdtszék intézményének behozása óta végigvonul egész Európán, s mely kifejezésre jut az összes államok törvényhozásában. *Franciaországban* a jurytől mind mai napig nincsen felebbezés. Nagyjában ilyen a helyzet *Olaszországban* és *Belgiumban* is, melyeknek a felebbezésre vonatkozó intézkedései éppen franczia eredetüek. A német államok nagy része (*Bajorország*, *Poroszország*, *Hessen*, *Thüringia*) régente szintén a franczia törvényekre támaszkodott, s igy az esküdtbiróságtól való felebbezést ugyancsak kizárta. Más államok pedig, mint *Braunschweig (49-ben)*, *Württemberg (68-ban)*, *Hamburg*, *Oldenburg*, *Waldeck*, *Altenburg* a felebbezést általában eltörölték, ugy, hogy helyzetük a perorvoslatok tekintetében lényegileg közelebb állt

Angliához, mint Franciaországéhoz. Nemkülönben amikor az egyes német államok divergáló, egymással elvileg ellenkező felebbezési szabályait a birói szervezésről szóló 1877. évi törvény, majd a birodalmi perrendtartás egységesiti, a birodalom egész területén közös intézményekkel pótolja: mellőzi mindkettő a felebbezést a törvényszékek és az *esküdtbíróságok* elé tartozó ügyekben. Végre 1894-től kezdve felebbezni lehet a törvényszéktől is, de az esküdtbíróságok helyzete érintetlen marad. *Hollandiában* az 1808-iki franczia kodex átdolgozásáig, melylyel a holland esküdtszéki intézmény csendesen kimult, nyoma sem volt az esküdtbíróságtól való felebbezésnek. S az ennek a szabályozásnak alapjául szolgáló elv olyan erősen megülepedett a holland közvéleményben, hogy 1874-ig azokban az ügyekben is hiányzott a felebbezés, amelyek *azelőtt* az esküdtbíróság elé tartoztak. *Ausztriában* az 1850-iki perrendtartás szerint a Bezirksgerichte és a Bezirks-Collegialgerichte itéletei ellen lehetett felebbezni. Az 1873 iki törvény meg éppen csak a járásbirósági ügyekben ismeri el az igazi felebbezést, a tényalapra kiterjedő teljes felülvizsgálat jogosultságát.

Ezek az adatok mutatják, hogy az esküdtbirósági itélet megfelebbezhetetlenségének eszméje a XVIII. század végétől kezdve, általános volt az egész kontinensen, és a tételes intézkedésekben ma is korlátlanul uralkodik.

Az 1907-iki augusztus 28-iki Criminal Appeal Act meghozásáig hódolt az esküdtbirósági itélet megfelebbezhetetlensége felfogásának *Anglia* is. Felebbezést az angol perorvoslati rendszer csak a sommás eljárásban (summary procedure) ismert, s annak is csak egy bizonyos esetében, t. i., ha a Petty Sessionstől (kis békebirói ülés) nem a Kings Benchhez, hanem a Quarter Sessionshez (békebirói quartalis ülés) lehetett fordulni. A Criminal Appeal Act rendes perorvoslatképpen behozza az esküdtbíróságtól való felebbezést, szembehelyezkedvén az eddigi történeti fejlődéssel. Annál meglepőbb ez, mert éppen Angliában ül a konzervatizmus legbiztosabban trónján, éppen ott respektálják leginkább a történeti fejlődést.

Tisztázzuk mindenekelőtt azt a kérdést, hogy nem megjelenési alakja-e a Criminal Appeal Act szóban levő rendelkezése valamely burkolt támadásnak, melynek éle az esküdtszék intézménye ellen irányul? Vagy éppen, nem annak kifejezése-e, hogy az angol törvényhozás — nem tudván magát olyan radikális lépésre elszánni, mint annak idején Hollandia, amely a code d'instruction Criminelle átdolgozása alkalmából az esküdtszékeket eltörölte — egyenesen abból a czélból hozta be az esküdtbíróságtól való felebbezést, hogy vele az esküdtszék hatáskörét elvonja, szakbirákra bizván olyan kérdéseknek eldöntését, amelyekben eddig véglegesen az esküdtszék határozott. Az angol főrendiház 1907. évi augusztus 5-iki ülésén *Halsbury* szóba is hoz ilyesmit. Ez esetben nem is a perorvoslati rendszer javitása volna a felebbezés alkalmazásának czélja, hanem az *elsőfoku biróságok rendszerének* javitása.

Az uj perorvoslati rendszer csak mint eszköz jönne tekintetbe, nem pedig mint önálló czél. A felebbezés ugyszólván kilépett volna természetéből, elveszitette volna javitó, korrigáló jellegét. Nem helyesbitette volna az elsőfoku birósagok müködését, hanem inkább pótolta volna. Dr. Weidlich Károly a «Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft» 28. kötetének 1. füzetében több esetet emlit, amelyekben az angol esküdtszék által elkövetett kirivó hibákat rendes perorvoslat hijján kegyelmezéssel kellett helyrehozni. Az angol sajtó is hosszu időn át foglalkozott a Beck-, Lewis-, Edalji- és Rayner-féle ügyekkel. Könnyen arra lehetne gondolni, hogy ezek az esetek tényleg megingatták a közfelfogás ragaszkodását az esküdtszékhez, vagyis, hogy a Criminal Appeal Act az esküdtbíróságtól való felebbezést főleg az esküdtszék müködése körül legutóbbi időben szerzett kedvezőtlen tapasztalatok alapján hozta be. De ennek a nézetnek magának a sajtónak müködése mond ellent. Ha elfogadjuk, hogy a sajtó szájával a közmeggyőződés szólal meg, azt kell mondanunk, hogy az angol közmeggyőződésben nem mutatkozik olyan felfogás, mely az esküdtszék helyességét kétségbevonná. Ezt legjobban éppen az emlitett esetek bizonyitják. Jóllehet a hibák, amelyeket az angol esküdtszékek elkövettek, igen durvák, szinte megfoghatatlanok voltak, a lapok nem vizsgálták őket az elsőfoku birósági szervezet szempontjából, hanem csak a perorvoslati rendszerrel összefüggő vonatkozásaikat vették figyelembe.

Ennek a mozzanatnak jelentőségét még emeli az, hogy a perorvoslati rendszer ellen a Beck stb. féle ügyek kapcsán nyilt támadást intéznek. Valahányszor a kegyelmezési forum, a Home Office (belügyminiszterium) valamely ügyet felülvizsgált, határozata a sajtóban a legkiméletlenebb kritikáknak volt kitéve. S a Home Office annyira félt a sajtó zaklatásaitól, hogy teljesen ennek szájaize szerint kezdte az elébevitt ügyeket eldönteni. Igy a sajtó Angliában valóságos igazságszolgáltatási tényezővé lett, még pedig egyikévé a legbefolyásosabbaknak. Nem tehető fel, hogy bármely okból is kénytelen lett volna az esküdtszék helyességének kérdésében meggyőződését elhallgatni. Hallgatásának egyedüli oka tehát csak az lehetett, hogy a közvélemény ragaszkodása az esküdtszék intézményéhez nem lohadt le, nem hagyott alább. A közmeggyőződés másik kifejezője: a képviselőház, szintén nem viselkedett ugy, hogy magatartásából a közmeggyőződésnek az esküdtszék rovására való megváltozását lehetne kivenni. A képviselőház 1907 április 17-iki, május 9-iki és 31-iki ülésén folyt vitában az esküdtszék helyességének kérdése nem is jött szóba, sem önállóan, sem az esküdtbíróságtól való felebbezés kérdésével kapcsolatosan (l. alább). Ezek alapján el kell állanunk attól a feltevéstől, hogy Angliában meggyengült az esküdtszékek iránt táplált bizalom s a Criminal Appeal Act meghozásának czéljául nem tekinthetjük az esküdtszék kikezdését. Az esküdtbíróságtól való fellebbezés behozását egyedül *a fellebbezésnek mindinkább kedvező általános jogi fefogás* magyarázza meg.

Ez a meggyőződésem teljesen megfelel a XIX. század s különösen a XIX. század vége fellebbezés-pártoló irányzatának. Emlitettük *Hollandiát*, hol a felebbezés körét 1874-ben és *Németországot*, hol 1894-ben bővitik. Hivatkozhatunk *Magyarország* példájára is. A XVI. és XVII. századon keresztül tendenczia nálunk a felebbezés megszoritása volt. Egy XVII. századból való munka, a Kittoniché (Directio methodica) szerint felebbezésnek csak a halálra itéltek érdekében lehetett helye. Ellenben az 1791: XLIII. tcz., majd az 1836: XVII. tcz. és az 1844: VI. és VII. tcz. már fokozatosan tágitják a felebbezés körét és ezzel kifejezést adnak az uj áramlatnak, mely a bünvádi perrendtartásban csucsosodik ki. Hogy ma a jogérzet mennyire megkivánja a tényalap felülvizsgálását, legjobban mégis Angliának a Criminal Appeal Act meghozását megelőző helyzetéből tünik ki. Anglia kénytelen volt a kegyelmezést (pardon) rendes perorvoslattá emelni, pedig ilyen szabályozás a jog alapvető elveibe ütközik. Látjuk, hogy a felebbezés szükségessége mindinkább elismerésre talál a jogi gondolkodásban. A gondolkodás mindinkább közeledik a felebbezés abszolut helyességének nézetéhez. Véleményemet támogatják ezenkivül az angol parlamenti tárgyalások is.

Lássuk az idevágó felszólalásokat. Az *Attorney General (John Walton)* április 17-én tartott beszédében (pro) birói hibák és tévedések előfordulására hivatkozik. Május 9-én *Rawlinson* képviselő (contra) utal a felebbezés költségességére, *Salter* pedig nehézkessége, hosszadalmassága és költségessége ellen fordul. Ezenkivül kiemeli, hogy az esküdtek felelősségérzete csökkenni fog. Május 31-én az *Attorney General* Rawlinson és Salter érveit igyekszik megczáfolni. *Buckmaster* (contra) a szóbeliséget félti. Ez vonatkozik a *képviselőházra*. A *főrendiházban* végbement rövid vita folyamán a *Lord Chancellor* (pro) ugyanarra támaszkodik, amire az Attorney General a képviselőházban. Az egyetlen érv, amelyet az országgyülésen az esküdtbíróságtól való specziális felebbezésre vonatkozólag felhoztak, a *Halsburyé*, ki attól tart, hogy a Court of Criminal Appeal az esküdtszék hatáskörét el fogja vonni. A legutolsót kivéve, csupa olyan felszólalás, amely a felebbezés általános tulajdonságait veszi alapul az esküdtbíróságtól való felebbezés megengedhetőségének kérdésében. A parlament mintegy figyelmen kivül hagyja az esküdtbíróságtól való felebbezés különös hátrányait s pusztán a felebbezés általános előnyeinél fogva indittatja magát behozására. A Criminal Appeal Act.-nek tehát abban van a fő jelentősége, hogy benne a *felebbezés helyeslése* diadalmaskodik azon, a szinte dogmává lett felfogáson, hogy az esküdtbíróságtól (specialiter) felebbezésnek helye nem lehet. Most még azokról a mozzanatokról emlékezünk meg, amelyek az angol törvényhozás meggyőződésének érvényesülését megkönnyitették. Ilyennek tekinthető először is az, hogy a felebbezés az angol jogban nem volt teljesen idegen. Emlitettük, hogy a Quarter Sessions bünügyekben mint felebbezési bíróság járt el. De ezenkivül, mire az Attorney General hivatkozik is, a polgári perrendtartás szintén ismerte a felebbezést, tehát az angol konzervativizmus nem ütközhetett meg annyira a tervbe vett reformon. Ide tartozik továbbá a Criminal Appeal Act-et megelőző perorvoslati rendszer hely-

telensége. Már kiemeltük, hogy a kegyelmezés Angliában ugyszólván rendes perorvoslattá lett. A kegyelmezés iránt a tudományban csak annyiban van vita, hogy némelyek a kegyelmezésnek még rendkivüli perorvoslatképpen való alkalmazását sem helyeslik, mig mások — mint *rendkivüli* perorvoslatot — megengedhetőnek, szükséges rossznak tartják. De teljes az egyetértés abban, hogy a kegyelmezés *rendes* perorvoslatképpen nem szerepelhet. Már pedig Anglia a kegyelmezés (pardon) ügyét ugy szabályozta, hogy «Pardons may be granted by the King for all crimes except two» (Kenny). Vagyis a király kegyelmezési jogát bármely büncselekmény tekintetében gyakorolhatja, kettőnek kivételével.

Ez a kettő a közvagyon megkárositása (publice nuisance), mikor kegyelmezésnek nincsen helye a kár megtéritéséig vagy helyrehozásáig, és valamely angol polgár bebörtönzése külföldön, mikor kegyelem egyáltalában nem adható. Előbbi kivételt a szokásjog fejlesztette ki a köz érdekében, utóbbi a Habeas Corpus Act-ben foglaltatik s ezen törvény intézkedéseinek védelmére szolgál a királylyal szemben.

Látjuk, hogy a király kegyelmezési joga, amelyet a Home Office utján gyakorolt, illetőleg az elitéltek kegyelemkérési joga, szinte korlátlan volt. Minthogy a ténykérdések felülvizsgáltatására más mód nem kinálkozott mint a Home Office-hoz való folyamodás, ezt kénytelen-kelletlen minden elitélt igénybe vette. Ezzel pedig a kegyelmezésnek ez az ága levetkőzte természetét s lényegileg nem volt más, mint rossz felebbezés. Az ebből származó bajokkal legbehatóbban *Gladstone* képviselő foglalkozott. Párhuzamba állitotta a megalkotandó Court of Criminal Appealt a Home office-szal s a következő eredményekre jutott: 1. A Home Office nem ad a felmerült jogi kérdésre határozott és végleges, minden további kételyt és vitát kizáró választ (definite and final judicial finding) s a kegyelmi kérvény alapján meghozott határozatnak nincs meg az a sulya, nyomatékossága, ami a birói itéletnek. Ugyanis a Home Office nem igazi birói testület. 2. Az eljárás a bíróság előtt kontradiktorius, mig a Home Office maga szerzi be az adatokat. Igy könnyen kerül, s gyakran nem igaztalanul, abba a gyanuba, hogy elfogultan határoz. 3. A Home Office-t a sajtó és az országgyülés befolyásolja. 4. A Home Office-nál szabály szerint nincsen indokolás. 5. A Home Office tanukat eskü alatt nem hallgathat ki s nem használhatja föl a keresztkérdezést (cross-examination). 6. A Home Office igazságszolgáltatási tevékenysége aláássa a birósagok müködésének helyességét. Ezekhez *Pickersgill* még hozzáteszi, hogy az alsóbiró véleménye tulságosan irányitja a Home Officet itéletének megalkotásában.

De nemcsak az igazságszolgáltatásnak ártott, hogy a belügyminiszteriumot a felebbezés czéljaira felhasználták. A Home Office ezáltal egyéb teendőnek elvégzésében nem járt el és nem járhatott el kellő gondossággal, alapossággal; éppen voltaképpeni rendeltetésének nem felelhetett meg. Tul volt terhelve (Walton).

A régi rendszernek ezek a hibái a perorvoslat ügyének minél gyorsabb átalakitását követelték s ezzel, megmozgatván az angol törvényhozást, alkalmat adtak neki a felebbezésről alkotott jogi meggyőződésének tényekben való kifejezésére. Ennyiben tehát utját egyengették az esküdtbiróságtól való felebbezés elfogadásának. *Darvai Dénes.*

Különfélék.

— **Itélet a dánosi ügyben.** A dánosi monstre bünperben hozott itéletet több oldalról elégedetlenséggel fogadták, s szemben a vád tárgyává tett cselekmény borzalmaival, az elkövetési mód kegyetlenségével, tulenyhének találták. Voltak, akik azt mondották, hogy ily enyhe itélet, amely példát nem statuál, a büntettől vissza nem rettent: a közbiztonság érdekeit nem védi meg, a gonoszevőket csak annál nagyobb vakmerőségre ingerli, minélfogva falukban, pusztákon lakó emberek élete, vagyona az eddiginél is nagyobb veszedelemben forog. Mások azt kérdezték, hogy tulajdonképpen miért is van a törvényben a halálbüntetés, ha még ebben az esetben sem talált alkalmazásra. Felhozták, hogy azok, akiket eddig a magyar igazságszolgáltatás halálra itélt és akik ki is végeztettek, sokkal kevésbbé voltak bünösek, sokkal kevésbbé hivták ki a boszut és a felháborodást, mint a dánosi véres tragédia hősei, akik valóságos állati módon jártak el.

Azok, akik ezen nézetüknek adtak kifejezést, elfelejtik, hogy az igazságszolgáltatásnak nem a rettegő nyárspolgárok megnyugtatása a végső czélja, hanem az igazság, ezt pedig nem a példastatuálás, hanem a tettes egyéniségéhez, a véghezvitelből egy-egy tettesre jutó részhez igazodó büntetés által lehet elérni.

Jogpolitikai szempontból lehet törvényeket alkotni, intézményeket szervezni, de jogpolitikai szempontból itéletet hozni nem szabad. Az igy létrejött itélet alapja soha nem az objektiv igazság.

A példastatuálás sokszor könnyelmü itéletekre, még többször pedig igazságtalan, tulságosan sulyos büntetésekre vihet. Azok a falusi, pusztai lakosok, akik most önmagukért és családjukért rettegve, kegyetlen boszuért kiáltanak, csak a czélt látják, de figyelmen kivül hagyják az eset konkrét körülményeit, nem látják meg, hogy azoknak, akik a tettet elkövették, beszámithatóságára és bünösségük fokára milyen körülmények voltak befolyással.

Az itélőbiróság a halálbüntetés mellőzésének indokolásában arra hivatkozott, hogy a tettestársaknak a cselekményben való részesedési foka meg nem állapitható, továbbá enyhitő körülményként figyelembe vette az elitéltek müveletlenségét, félvad állapotát, a nevelés, oktatás, a valláserkölcsi felfogás teljes hiányát, végül az éhinséget, amelyben a tárgyalás adatai szerint a vádlottak a cselekmény elkövetésekor voltak. Ilyen nyomatékos enyhitő körülmények *objektiv* mérlegelése nem vezethetett másra, mint a halálbüntetés mellőzésére és csak méltánylással emlitjük föl, hogy a bíróság jogi meggyőződése kialakulásában meg tudott és meg mert szabadulni az ál közvélemény nyomásától, az elrettentő példáért lihegők tömegétől.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék** leiró személyzetének létszámát az igazságügyi kormány legutóbb ismét három dijnokkal szaporitotta. Ez sem elegendő ugyan a hátralékok gyors feldolgozására, de mégis annyit mutat, hogy ha a parlamentben az ilyen bajokat szóvá teszik, az igazságügyi kormány nem zárkózik el azok orvoslása elől. Konstatáljuk, hogy a budapesti kir. tábla elnökének számos izben megismételt ily irányu felterjesztései hónapok óta elintézetlenül hevernek az igazságügyminiszteriumban, amely ugy látszik többet ad egy képviselői felszólalásra, mint a felügyeleti hatóságok komoly, sürgős felterjesztéseire.

— **A nagyváradi kir. törvényszéknél** f. hó 5-én benyujtott 13,501/P. számu váltókeresetre a kir. törvényszék csak f. hó 14-én hozta meg a sommás végzést, és azt hozzám csak ma, f. hó 21-én kézbesitették. *(Budapesti ügyvéd.)*

— **A magyar Jogászegylet** igazgató-választmánya *Székely Ferencz* elnöklete alatt mult szombaton ülést tartott, amelyen a könyvkiadó-bizottság jelentésével foglalkozott. E jelentés szerint a vállalat anyagi és erkölcsi eredménye egyaránt megfelelt a várakozásoknak. A vállalatnak eddig 504 előfizetője van, és addig, mig e szám 600-ra emelkedik, a jogászegylet tagjaitól kedvezményes áron előfizetéseket elfogad. Elhatározta az igazgató-választmány azt is, hogy 1909 szeptember elsei lejárattal 600 K-s pályadijat tüz ki valamely kereskedelmi jogi tárgyu értekezésre, melynek közelebbi czimét az e czélra kiküldött bizottság fogja megállapitani, és a titkárság legközelebb a pályázati feltételekkel együtt közzétenni. Végül az elnök tett jelentést *Szilágyi Dezső* siremlékéről, melynek leleplezése még ez év november havában fog végbemenni az összes közéleti tényezők részvételével. *Szilágyi Dezső* emlékezetének pedig a jogászegylet külön disz ülést fog szentelni.

— **Ügyvédi pantheon.** Ugyanakkor, amidőn az igazságügyminiszter benyujtotta törvényjavaslatát az ügyvédek nyugdijintézetéről, megvalósitásához közeleg egy másik terv is

mely a magyar ügyvédi kar hirnevét és dicsőségét szolgálja. A nyugdijjavaslatban, mely a kar anyagi helyzetén akar könnyiteni, szintén része van a budapesti ügyvédi kamarának. Rég ideje sürgeti, előbb felterjesztésekkel, majd széles alapon kidolgozott tervekkel a nyugdijintézet létesitését. Hanem a másik idea, az egyenesen a kamara elnökétől, *Szivák* Imrétől indult ki. Szivák penditette meg ezt a hálás és kegyeletes, de egyben az élők tekintélyének öregbitése szempontjából is hasznos eszmét. Pantheont akar állitani a dicsőséges multu magyar ügyvédi karnak.

A Szivák Pantheonja irásos emlék lesz, mely a mai ügyvéd-generáczió elébe a hajdani ügyvédi kar képét állitja. Tisztes jogászok hosszu sora fog felvonulni szemünk előtt. Régi szabásu, nemes fiskálisok, kik a Werbőczytől egybeszedett jogot nemzedékről-nemzedékre fejlesztették. Akik nemcsak konkrét jogesetekben védték meg klienseik igazát, de az Alsó-Táblán az alkotmányért is harczoltak. Pontos életrajzi adatok kapcsán azok a férfiak fognak megelevenedni, akikből Jókai, Mikszáth annyi kedves ideális regényhőst formált. Csak gondoljunk Fenyérire, a *Régi jó táblabirákban*, meg Korczára az *Eppur si muoveban*.

Az ügyvédi Pantheonnak egyébként megvannak az előzményei is. Nem kell csupa uj biographiát szerezni, megirták már nem egy jeles, nagy ügyvédünk életét. Szilágyi Dezső emlékezése Horváth Boldizsárról, Eötvös Károlynak egyikmásik ügyvédi arczképe klasszikus példája annak, milyen életrajzokat kell felvenni a Pantheonba. A régibb ügyvédek közül pedig Frankról nagyon szépen irt *Zsögöd*, Tóth Lőrinczről *Králik* Lajos, Geörch Illésről *Balkányi* Kálmán és mások. Főképp Králik Lajos deritette ki sok elfeledett magyar ügyvéd müködésének nyomát.

Szóval nem egészen taposatlan az ut; ha Szivák Imre az ő nagy energiájával folytatja a munkát: nem sok idő multán elkészül, felépül az ügyvédi Pantheon, mely a magyar ügyvédség multját fogja dicsőiteni, s jövendő tekintélyét fogja gyarapitani. *k.*

— **A chequejog kodifikácziója.** Ezen czimen dr. *Hantos Elemér*, a Magyarországi Pénzintézetek Országos Szövetsége ügyvezető főtitkárának tollából terjedelmes tanulmány jelent meg, mely a törvényhozás elé terjesztett chequetörvényjavaslat minden egyes rendelkezését beható birálat tárgyává teszi. Szerző szerint a chequejog kodifikácziója nem sürgős szükséglet, mindazonáltal fejleszthetné a chequeforgalmat olyan törvény, mely számol az intézmény gazdasági rendeltetésével és sajátos hazai viszonyainkkal. A birálat tárgyává tett törvényjavaslat azonban fontosabbnak ismeri a cheque jogi természetének következetes kiépitését és a chequejog nemzetközi egyöntetüvé tételét, mint akár a gazdasági czélnak, akár a hazai viszonyoknak figyelembevételét. E sulyosnak látszó tétel igazolása czéljából irta szerző tanulmányát, melyben törvénytechnikai hibáktól eltekintve rámutat a szenvedő chequeképesség, a fizetési idő, a forgatmány és elfogadmány, a chequebélyeg és más fontos rendelkezések és intézményeknek szerinte eltévesztett szabályozására, megállapitja egyszermind a módot, miképpen lehetne az alkotandó törvényben javaslatainak foganatot szerezni. A kiváló elmeéllel megirt tanulmány, mely elsősorban a hazai hitelszervezet szempontjából iródott, a Magyarországi Pénzintézetek Országos Szövetsége kiadásában jelent meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A sajtójogi törvényjavaslat az osztrák törvényhozás előtt.** Az osztrák igazságügyi kormány a sajtójogról szóló külön törvényjavaslatot terjesztett elő, amely most bizottsági tárgyaláson megy keresztül.

A strómanoknak, mint felelős szerkesztőknek szerepeltetése ellen keresett különösen a bizottság megfelelő intézkedéseket. Elhatároztatott, hogy az, aki magát felelős szerkesztőnek nevezi anélkül, hogy mint ilyen müködnék, büntettessék. Elvettetett az az iránti inditvány, hogy a szerkesztőnek osztrák állampolgárnak kell lennie. A javaslat az engedélyező rendszeren alapult, azonban a bizottság kimondotta, hogy az engedélyező rendszer a sajtószabadsággal ellenkezik, és azt helyesnek nem tartja. A megfelelő intézkedések ujból való szövegezésére a kormány felhivatott. A hirlapok elárusitásának korlátozására vonatkozó intézkedések alkalmaztattak. Az utczai falragaszok eltávolitására nézve az előzetes lefoglaláshoz hasonló birósági eljárás vétetett fel.

— **Vesekövek tulajdonjoga.** Müncheni speczialista egy betegből két szerfelett nagy vesekövet távolitott el. Ezeket, mivel tudományos értékük volt, magának akarta megtartani, de a beteg magának követelte azokat. Erre az orvos az eredetileg megállapitott 400 márkás honoráriumot 800 márkára emelte fel, a legmagasabb dijtételre, amit a bajor törvény ismer. A törvényszék ezen összeget megitélte az orvosnak. Az itélet indokolásában több körülmény megemlitésre méltó. 1. Az orvosnak nincs joga a betegből eltávolitott kövekre. Ezek, valamint minden egyéb, az emberi testből eltávolitott részek a törvény szerint gazdátlan jószágok, de ezekre a betegnek, akinek testéből eltávolittattak, épp oly előjoga van, mint a vadászati terület tulajdonosának a területén levő vadra, és ha követeli a beteg, a belőle eltávolitott rész az ő tulajdonává válik. 2. Az orvosnak joga van az előzetes számlán változtatást eszközölni; mint a jelen esetben is, ahol az orvos azt hihette, hogy az övé lesznek a tudományos becscsel biró vesekövek. 3. Az indokolásban az is bennfoglaltatik, hogy az orvos felelőssége mütétnél, és ügyessége, amelylyel a beteg életét megmentette, jogossá teszik, ha a legnagyobb dijtételt számitja fel. (*Gyógyászat.*)

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára», valamint havi értesitőt a hazai és külföldi irodalom ujabb termékeiről. 18233

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Német és tót ajku vidéken egy 10,000 K-át jövedelmező ügyvédi iroda eladó. Ajánlatokat kérek «Iroda» czim alatt a kiadóhivatalba. 12923

Kisebb törvényszéki székhelyen harmadfél év óta önálló ügyvédi gyakorlatot folytató fiatal ügyvéd, kiváló képzettségü jogász, nagy munkaerő, megnyerő modorral és külsővel Budapesten, Szegeden, vagy Debreczenben közjegyzőhelyettesi, vagy nagy forgalmu és jövedelmü ügyvédi irodában irodavezetői állást óhajt elnyerni. Igénye: 400, usque 500 korona havi fizetés. Czime a kiadóhivatalban. 12924

Gyakorlott ügyvédjelöltet és irnokot keresek hosszabb időre. A tót és német nyelv birása és a gépirásban való jártasság szükséges. Dr. Ferdinándy Béla ügyvéd, Turócz-Szent-Mártonban. 12938

Ügyvédjelölt, doctor juris (bpesti), teljes jogi tudással, hitbiz., urad. ügyekben is jártas, előkelő jó forgalmu irodát keres azonnali belépésre; vidékre is megy. Dotácio közlése kéretik. Ajánlatok dr. P. Tolna-Ozora poste restante kéretnek. 12934

Budapesti kezdő ügyvéd ugyanottani ügyvédi irodában szerény fizetés mellett irodavezetői alkalmazást keres. Czim e lap kidóhivatalában nyerhető. 12932

Kiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: Dr. Balog Arnold, Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 24. szám. Budapest, 1908 junius 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Berlini tanulságok. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — A tengerparti közvagyon területeinek nyilvánkönyvi kezelése. *Dr. Dárday Dezső* fiumei kormányzósági miniszteri titkártól. — A büntető bíróság által hozott itéletnek joghatálya a polgári perben. *Dr. Schuszter Rudolf* kir. táblai birótól. — Az uj angol bünügyi felebbvitel. *Darvai Dénestől.* — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Berlini tanulságok.

I.

A «Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület*» egyik értekezlete alkalmából nemrég négy napot töltöttem a német birodalom fővárosában. Alkalmam volt találkozni és hosszabb eszmecserét folytatni az Union de Droit pénal vezérférfiaival, valamint a tudománynak és törvénykezésnek több más, kiváló munkásával. Egyetemi, törvénykezési és patronageviszonyok felől is, amennyire időm engedte, tájékoztam magamat.

Az egyesületnek, amely 14 országban több mint 1300 szakférfit számlál tagjai közé, ez alkalommal nyolcz nemzeti csoportja volt képviselve. Az értekezleten jelen voltak: *Prins* bruxellesi tanár, a N. B. E.-nek évtizedek óta elnöke, *van Hamel* amsterdami, *Garçon* párisi, *Liszt* berlini egyetemi tanárok, *Rosenfeld*, az egyesület nemzetközi titkára; *Hoegel* bécsi főügyész; *Torp* kopenhágai egyetemi tanár; *Frérejouan du Saint*, a «Société générale des Prisons» főtitkára, *Jaspar* bruxelles-i ügyvéd, a Revue de Droit pénal et de Criminologie czimü folyóirat szerkesztője, stb. A német csoportnak régebbről ismert, kiváló tagjai közül viszontláttam *Aschrott* törvényszéki tanácselnököt, akinek az angol és az amerikai börtönügyről irt munkáit világszerte ismerik, és aki ujabban a N. B. E.-nek az igazságügyi szervezet és a büntető perjog reformját tárgyaló munkálatai körül fejt ki nagyarányu és jelentős munkásságot, továbbá *Felisch* tengernagyi hivatali tanácsost, a geniális *Leppmann* psychiatert és többekkel beszélhettem a bíróság és ügyészség tagjai, valamint a rendőrség hivatalnokai közül.

Az amerikai arányokban fejlődő világváros engem érdeklő viszonyainak tanulmányozása, és a kiváló férfiakkal folytatott eszmecsere nehány nap alatt is többféle tanulságot nyujt.

Hevenyében szeretnék a magyar szakközönségnek elszámolni néhány tudományos ujdonságról, illetőleg olyan intézményekről és eszmékről, amelyeket *hazai viszonyaink előbbrevitelénél* felhasználhatunk. Mert amilyen hiba volna egyszerüen másolni mindazt, ami külföldi, még nagyobb baj és szerencsétlenség teljesen elzárkózni attól az óriási *haladástól*, amit a büntető törvénykezés, a büntető jogtudomány és segédtudományai terén világszerte tapasztalhatunk. Régi meggyőződésem, hogy ugy kell eljárni, mint gróf Széchenyi István egyik munkájában a saját módszeréről beismerte: külföldön is sokat meg kell tekintenünk, lehető sokat meg kell tanulnunk a külföldi haladásból, anélkül azonban, hogy (román kodifikáczió módjára) egyszerüen másolnók vagy átvennők azt. A helyes kiválasztással, szükség esetén megfelelő átidomitással kell módot keresnünk a hazai talajon felhasználható eszmék értékesitésére.

Ezek a vázlatos megjegyzések, amelyeket sietve, kissé pongyola alakban papirra vetek, csak fel akarják hivni több mindenfélére a hazai szakkörök figyelmét. Ez a czél mentse ki, hogy első tekintetre talán *össze nem függő* tárgyakról fogok elszámolni. Van mégis közöttük összekapcsoló mozzanat. Ez mindannyija tekintetében az a *közös czél*, hogy a külföldön szerzett tapasztalatokból hazai talajon levonható tanulságok *előbbre vigyék* a hazai viszonyokat, valamint a büntető törvénykezés és a megelőzés intézményeit, és végeredményben *az emberiség haladásának* legyenek eszközei.

Különösen a tudomány elméleti munkásainak minden más felett az az első feladatuk, hogy ebben a haladásban, kiki a maga tehetsége és viszonyai szerint közremüködjék.

I. Az «Union de Droit Pénal» és legközelebbi munkaprogrammja.

Egyik berlini összejövetelünk alkalmával a N. B. E. legagilisabb vezető férfia, *Liszt* Ferencz, bizonyos szarkazmussal utalt arra, hogy a «klasszikus büntetőjogi iskola» munkásai,* valamint némely gyakorlati szakférfiak azt hiszik ugyan, hogy sikerült az Uniont «teljesen agyonütniök»; valójában azonban az egyesület nemcsak életképes, hanem nagy buzgalommal folytatja munkásságát, és uj, nehéz, *ezidőszerint* talán még megoldhatatlan problémák előbbrevitelére is vállalkozik. Legközelebbi nagygyülésén (Assemblée générale), amelyet *nem* mint tervezve volt, a f. év őszén Amsterdamban, hanem) *1910 nyarán Bruxelles*-ben fog tartani, *egyedül* a *közveszélyes gonosztevők* kérdése lesz napirenden. Ennek előzményei röviden a következők:

Az egyesület központi választmányának még 1903 márczius 22-én Párisban tartott ülésén (Bulletin de l'Union XI. köt. 271. l.) *Liszt* javasolta annak a kérdésnek tüzetes tárgyalását, hogy mi módon lehetne «a javithatatlan gonosztevőket ártalmatlanná tenni?»

Két év mulva *Prins*, a reformirányok vezető munkásai közül az óvatosabbak és konzervativek egyike, a kérdésről adott előkészitő véleményében főleg a közveszélyes *visszaeső* gonosztevőkkel szemben kifejtendő védekezésről értekezett.

A közveszélyes büntettesek kérdését minden vonatkozásában tárgyalta azután a N. B. E. franczia csoportja *(Bulletin* XIII. 709—725; 749—752), majd a Hamburgban 1905-ben tartott X. nemzetközi nagygyülés (U. o. XIII. 426—470.)

Ujabban a kérdéshez a magyar csoportnak 22 tagja szólott hozzá az 1907 november — 1908 január havában tar-

* Az alábbiakban gyakrabban használt röviditések: N. B. E. = Nemzetközi Büntetőjogi egyesület; *Union* = Union Internationale de Droit pénal; *Bulletin* = Bulletin de l. Union J. de Dr. p. (Berlin, Guttentag, ezideig 15 kötet.)

* Utalás különösen *Birkmeyernek*, a müncheni tanárnak és másoknak legujabb támadásaira.

tott nyolcz ülésen. E vita lényegét a magyar csoport legközelebb magyar szövegben* teljesen, a Nemzetközi Egyesület *bulletinjei*-ben pedig franczia és német forditásban *kivonatosan* fogja közzétenni.

A N. B. E. központi választmányának a f. év május 16-án Berlinben tartott értekezlete órákig tartó nagyérdekü és magas szinvonalu viták alapján megvilágitotta mindazon nézőpontokat, amelyek e kérdésben irányadókul tekinthetők.

Két főszemponttal kell elszámolni.

Meg kell nyugtatni azokat, akik a *kormányhatalmi beavatkozás, a politikai üldözés vagy az orvosszakértői teljhatalom tulkapásaitól* félnek. Ez teszi lehetetlenné minden retrográd vagy olyan eszme elfogadását, amely az emberiesség tekinteteivel homlokegyenest ellenkeznék, amire egyes külföldi törvényhozásokban már vannak egyébként kisérletek.**

A másik vezérszempont, hogy *hathatósabb védelmet kell nyujtani a társadalomnak éppen a közveszélyes büntettesek ellen*, mintsem aminőt a jelenlegi büntető törvénykezés, vagy a rendőrségi megelőző intézkedések adhatnak.

E két vezérszempont mindegyikét nem lehet *egyformán* kielégiteni. Éppen ugy nem, mint a büntető perjog terén nem lehet egyformán figyelembe venni az alkotmányjogi szempontokat és a gyakorlati törvénykezés igényeit. Csak valamely kompromisszumról lehet komolyan beszélni. E sorok irója, aki a feltételes elitélésnek (nem a népszerüség hajhászása végett, hanem komoly meggyőződésből) régi sürgetője vagyok, aki szerencsésnek érzem magamat, hogy közremüködhettem a fiatalkoruak büntetési rendszerének reformja körül lefolyó törvényelőkészitő munkálatokban, aki tehát hivatkozhatom arra, hogy az emberiesebb, (sokszor érzelgős utopizmusnak gunyolt) reformoknak szerény harczosa, a törvényelőkészités terén igazságügyi szolgálatom idejében 1895 óta, állandó sürgetője vagyok, éppen ugy teljes nyiltsággal jelentem ki, hogy a tételes jogoknak hatályban levő rendelkezéseit a közveszélyes gonosztevőkkel szemben nem tartom kielegitőknek.

Csak *két* példát hozok fel.

Ha valamely kóbor czigánycsapat (pedig ilyeneknek tagjai hazánkban nemcsak száz-, de ezerszámra veszélyeztetik a személybiztonságot és a jogrendet) két-három ujabb rablógyilkosságot fog elkövetni vagy vidéki elhagyott helyen (fürdőhelyről, tanyáról, ahol rendőrség, illetőleg csendőrség nincs), meglepő vakmerőségével elrabolja és nyomorékká teszi vagy megcsonkitja *akármelyikünknek* (!) gyermekét, akit aztán koldulásra használ fel, akkor mit használ ezeknek az áldozatoknak, ha a büntető jogtudomány előbbrevitte az eszmei és anyagi halmazat kérdéseit vagy kötetszámra irtak nagy munkákat az okság tanáról?

Berlinben létem alatt a biróságok, ügyészségek tagjai és törvényszéki orvosok napokon át a legnagyobb izgalomban tárgyaltak egy undok büntettet, mely legutóbb e világváros hirhedt büntett-krónikájában is feltünést keltett. Egy 40 év körüli férfi magához csalogatott egy 14 év körüli lengyelzsidó fiut és perverz nemi büntett elkövetése után azt meggyilkolta, s azután hulláját olyképp szabdalta darabokra, hogy az orvosszakértők véleménye szerint *legalább öt órán keresztül* kellett a holttestet szétdarabolnia. Ezután a tettes a hullarészek közül egyeseket, valamint az áldozat ruhanemüit elégette, s a holttest maradványait és a hamut különböző külvárosokban elrejtette. A kitünő berlini rendőrségnek és az elsőrangu orvosszakértőknek sikerült a büntett nyomait felkutatni, a szétdarabolt hullaalkatrészeket összeállitani, a holttestet agnoszkálni, sőt 3—4 napi kutatás után a tettest is elfogták. Kiderült, hogy a *tettes már két izben volt elmegyógyintézetben, de mint gyógyultat* mind a kétszer elbocsátották! Ha ezt az egyént azon a czimen, hogy elmebeteg, *felmentik* és megint, most már harmadizben, ismét teljesen rászabaditják a társadalomra, ki nyugtat meg bennünket affelől, hogy jövőre nem fog *hasonló* büntettet elkövetni?

Ime csak két példa a sok közül, amiket felhozhatnék. De két példa, amely meggyőződésem szerint adat arra, hogy hálával kell fogadni ennek a nehéz és sokaktól kifogásolt — mert jelenleg még megoldhatlan — kérdésnek kriminologiai, embertani, orvostudományi és jogászi, valamint törvényhozási szempontból való *tüzetes, ujabb megvizsgálását.*

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

* «*Büntetőjogi Értekezések*» czim alatt, a N. B. E. magyar csoportjának titkárai: dr. *Bernolák* Nándor és dr. *Friedmann* Ernő szerkesztésében. (Megjelent az 1. füzet 1908 május hó; sajtó alatt vannak a többi füzetek.) Közli a vitát a M. Tud. Akadémia kiadásában megjelenő «*Athenaeum*» czimü folyóirat is, l. XVII. évfolyam 129—164. l. és a következő füzetekben.

** Ilyen példák a közveszélyes gonosztevőknek életfogytig tartó elhelyezése valamely letartóztató intézetben vagy kasztracziója.

A tengerparti közvagyon területeinek nyilvánkönyvi kezelése.

«A magyar-horvát tengerparti közvagyon jogi jellege» czimü előző czikkemben előadottakból következik, hogy a *tengerparti közvagyon* — hazai jogviszonyaink között éppen ugy, mint az osztrák polgári törvénykönyv 287. §-ában foglalt elvi meghatározások értelmében maga a *parti tenger* is — ki van vonva ugy az állam egyes tagjainak, mint magának az államnak magánjogi uralma alól, és hogy az ezen területeken létező és létesithető összes jogviszonyok ellenőrzése és igazgatása, valamint a tengerparti közvagyon területeinek kezelése s az azok feletti rendelkezési jog a közigazgatási hatóságok hatásköre alá tartozik.

Legkifejlettebb nyilvánkönyvi intézményünknek: a telekkönyveknek főczélja a tulajdonnak és a hitelnek biztositása lévén, azok főleg arra szolgálnak, hogy az azokba eszközölt bejegyzések a dologi jogok szerzésének, változásának és megszünésének lényeges kellékét képezzék és hogy a telekkönyveken kivül végbement magánjogi jogváltozásoknak absolut joghatályát biztositsák. Ebből következik, hogy a tengerparti, közvagyoni területeknek a telekkönyvek betéteiben történő nyilvántartása nem egyeztethető össze sem a parti és parthasználati jogok jellegével, sem a hiteltelekkönyvek jogi természetével és czéljával.

Ezen elvi álláspontal teljesen egybehangzóan intézkednek a fennálló törvényes szabályok. Az 1853 április 18-iki miniszteri rendelet 14. §-a, valamint az 1854 julius 23-iki helyszinelési utasitás 63. és 77. §-ai kimondják, hogy a közvagyoni területek nem telekkönyvezendők, és a helyszinelési jegyzőkönyvbe való felvétel alól ki vannak véve.

Magyarországon az 1886 : XXIX. tcz. 56. §-a előirja, hogy a köz-, vagy nyilvános javakra vonatkozó kataszteri helyrajzi számok, megfelelő megjelöléssel, a telekkönyvi betétek kiegészitő részét képező részletlajstrom 3. rovatába irandók be. A 19,665/1893. I. M. rendelet 20. §-ának 5. pontja kimondja, hogy a köz- és nyilvános javak, a telekkönyvezésnek általában nem, és a betétszerkesztéskor felvételnek sem képezik tárgyát; ha pedig kétes, hogy valamely terület a nyilvános javakhoz tartozik-e, az illető közigazgatási hatóság felvilágositás iránt megkeresendő. Hasonlóképpen intézkednek az 1889 : XXXVIII. tcz. és ez az 1892. évi 33,933. sz. I. M. rendeletek is.

A közvagyonok nyilvánkönyvi kezelése ilyképpen általánosságban ki lévén vonva a telekkönyvi hatóságok és az igazságügyi igazgatás hatásköre alól, észszerüleg következik, hogy a kérdéses területre nézve a m. kir. kereskedelmi minisztert és annak közegeit megillető közigazgatási fenhatóságból és kizárólagos rendelkezési jogból kifolyólag, a kereskedelmi miniszteriumot kell megilletni a kezelés jogának is a

tengerparti közvagyonra nézve. Ily értelemben intézkedik az állami számvitelről szóló 1897 : XX. tcz. 35. §-a, mely kimondja, hogy az állami kormányzat valamely ágazatára vagy czéljaira rendelt ingatlanokat addig, mig e rendeltetésük tart, az a miniszter kezeli, akinek hatósága alá az illető kezelési ág tartozik.

Minthogy pedig a tengerpart a parti tengernek oly kiegészitő részét képezi, mely nélkül a tengerészet megszünnék sikeresen gyakorolható lenni (kikötés, kirakás berakás, hajóépités és javitás, hálószáritás, a hálók partra vonása, fürdőzés stb.), kétséget sem szenvedhet, hogy a tengerparti közvagyon a tengerészet igazgatási ágazatának czéljaira rendelt ingatlanokat képez, melyeket kezelni ennélfogva a m. kir. kereskedelmi miniszter van hivatva.

Tükrözi ezen felfogást az 1883. évi julius hó 24-én 1024. szám alatt, a trieszti tengerészeti hatóság által kibocsájtott rendelet, mely a révkapitányok kötelességévé tette, hogy uj telekkönyvek nyitásánál állapitsák meg és győződjenek meg arról, hogy a tengerre és tengerpartokra vonatkozólag jogosulatlan igények ne emeltessenek, hogy ilyenek az alapul szolgáló birtoklásokba fel ne vétessenek, ellenkező esetben pedig megfelelő óvást emeljenek, és a tengerészeti hatóságnak az esetről jelentést tegyenek.

Ezen hatáskör tekintetében nem bir jelentőséggel azon körülmény, hogy a tengerparti közvagyon tulnyomó része Horvát—Szlavonországok területén fekszik.

Nem létezik ugyanis olyan jogszabály, mely kimondaná, hogy a Horvát—Szlavonországok határán belül fekvő összes területek ipso-iure az országos autonom-kormány rendelkezése alá tartoznak, sőt ellenkezőleg egyes horvát területrészeken nemcsak hogy bizonyos hatáskörök nem tartoznak az autonom országos hatóságok illetékessége alá, hanem még maguk az illető területek is közvetlenül a Budapesten székelő központi kormány kezelése alá tartoznak. Ugyanis az 1868. évi XXX. tcz. 9. §-a értelmében az ily területek a «kikötők,» «vasutak,» bizonyos «állami utak» és bizonyos «folyók».

Minthogy pedig az 1897 : XX. tcz. 25. §-a egyuttal azt is kimondja, hogy «az állam ingatlan vagyona a pénzügyminiszter kezelése alatt áll,» s mihelyt megszünik az államkormányzat valamely különös ágazatának czéljait szolgálni, ezen rendeltetésének megszüntével a pénzügyminiszter kezelésébe adandó át, továbbá, tekintve, hogy az 1868 : XXX. tczikk 8. §-a kimondja, hogy a Horvát—Szlavonországok területén fekvő ingatlan államvagyon kezelése a m. kir. pénzügyminiszter által gyakorlandó közös pénzügyi kormányzat hatáskörébe tartozik, ebből következik, hogy a tengerpartok, akár mint közvagyon, akár pedig a közvagyoni jelleg megszüntetése után — az osztrák polgári törvénykönyv 286. §-a értelmében — továbbra is az állami vagyonnak azon csoportjába sorozandók, amelyek felett a Budapesten székelő központi kormány rendelkezik, és nem egy oly csoportba, mely felett a felügyeletet és rendelkezési jogot a horvát autonom-kormány volna hivatva gyakorolni. Kivételt csak azon esetek képezhetnek, amikor az utólag magánforgalom tárgyává vált ingatlanok telekkönyvezésénél követendő eljárás alkalmával támasztott igények szabályszerüleg beigazoltatván, a közvagyoni jelleg megszüntetése utján oly törvényes megoldás létesül, mely az illető területet a horvát kormány valamely ágazatának czéljaira rendeli, s igy annak kezelése alá juttatja, vagy pedig magánjogi tulajdonszerzés következtében ipso facto a horvát autonom-kormány igazgatási fenhatósága alá sodorja.

Eszerint a közvagyoni jelleg fenforgásának tartama alatt kizárólag a m. kir. kereskedelmi minisztert és annak közegeit megillető kezelési hatáskör elméletileg magában foglalja azon jogot és kötelességet, hogy a nevezett miniszter, illetőleg közege, ezen területeket törzskönyveztesse, az ezen területekre engedélyezett kiváltságos parthasználati jogokat és a létrejött összes egyéb tényleges állapotokat feljegyezze, nyilvántartsa, ellenőrizze, és a nyilvánkönyvi kezelés természetéből folyó felvilágositásokat a közönségnek megadhassa.

Ezen feladatok végrehajtására megfelelő támaszt az alább közölt törvényes szabályok szolgáltatnak:

A m. kir. tengerészeti hatóság számára 1892 február 7-én 8950. sz. alatt kibocsájtott szolgálati utasitás 3. §-ának 28. pontja mindenekelőtt kötelességévé teszi a tengerészeti hatóság müszaki osztályának, hogy a magyar korona országai tengerpartjának általános és részletes tengerészeti térképét elkészitse.

Részletes szabályokat tartalmaznak továbbá az állami ingatlanok törzskönyvezése tekintetében az állami számvitelről szóló 1897 : XX. tcz., és az ennek végrehajtása tárgyában 5110/M. E. 1899. sz. alatt kiadott utasitás 135—145. §-ai. Ezek közt a 144. §. ugy, mint a törvény 36. §-a is, felhatalmazásokat tartalmaz arra nézve, hogy az egyes ingatlanok neméhez és rendelkezéseihez képest külön utasitások által állapittassanak meg az illető törzskönyvek berendezésének és vezetésének részletes szabályai. Ezen fennálló törvényes szabályok mindannyian előirják, hogy az állam ingatlan vagyonáról törzskönyv vezetendő, melyben külön fejezetekben nyilvántartandó ugy a földbirtok, az ingatlanhoz füződő jogok, mint az ingatlant terhelő terhek, továbbá, hogy a törzskönyvek részletes leirásokkal látandók el a hozzájuk tartozó térképekkel, rajzokkal, jegyzőkönyvekkel együtt; továbbá, hogy minden változás, mely időközben az ingatlan álladékában, értékében, valamint annak lényegét érintő, vagy azt jellemző bárminemü adatokban (pl. a kezelés módjában, jövedelmezőségében) beáll, azonnal pontosan keresztül vezetendő a törzskönyvben, hogy az az ingatlan mindenkori állagának hü tükre legyen stb.

Látható ezekből, hogy az idézett szabályok a tengerparti közvagyon sajátszerü nyilvánkönyvi kezelésének rendszeresitésére ujabb törvényhozási intézkedések nélkül magukban véve is kétségtelenül elegendő jogalapot szolgáltatnának, ami által megtétetnék az első lépés az iránt, hogy a tengerpartok jogviszonyaiban elharapódzott viszásságok rendeztessenek.

Dárday Dezső,
fiumei kormányzósági miniszteri titkár.

A büntető bíróság által hozott itéletnek joghatálya a polgári perben.*

Abban a nézetben, hogy a törvényhozó a büntető birósági határozat kötelező voltát általános jogszabályként kimondani nem akarta, megerősitést nyerhetünk még a következőknek figyelembe vételével.

A törvényhozás ugyanis 1874-ben, mikor sem büntető törvénykönyvünk, sem büntető perrendtartásunk nem volt, két büntetendő cselekmény (váltóhamisitás és bukás) tekintetében a fent ismertetett specziális rendelkezéseket tette. De sem a büntető törvénykönyv, sem a büntető perrendtartás megalkotásakor, hol már nemcsak ama két büntetendő cselekménynyel, hanem az összes büntetendő cselekményekkel foglalkozott, és azokat az anyagi és alaki jog szempontjából szabályozta, a büntető itéleteknek a polgári biróra vonatkozó kötelező voltát ki nem mondta, sőt a büntető perrendtartásban — amint ezt alább tárgyalni fogjuk — éppen ellenkező rendelkezést tett. Ugy hiszem, hogy most már ama specziális törvény rendelkezéseit más esetre, mint amelyre meg lett alkotva, kiterjeszteni nem lehet, és jogosult az a feltevés, hogy a törvényhozó a büntető bíróság határozatának kötelező voltát, mint általános jogszabályt kimondani nem is akarta, hanem azt mint kivételt statuálni kivánta.

Mielőtt a büntető perrendtartásnak az itt fenforgó jogvitát nézetem szerint eldöntő rendelkezéseire áttérek, még csak azt emlitem fel, hogy a kir. Curiának fent felhivott határozata még más irányban is tanulságos.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

*

A tényállásból ugyanis kivehető, hogy a büntető bíróság itélete szerint egyik alperes (tehát egyik volt vádlott) bünösnek lett volna ugyan kimondva, de jogos védelem czimén a vád alól fel lett mentve.

A feloldó végzés szerint felperes annak bebizonyitására van utasitva, «hogy vádlottra nézve a jogos védelem esete fenn nem forgott.»

Daczára annak tehát, hogy a büntető bíróság a bünösséget kimondotta, és a büntetést kizáró ok fenforgását megállapitotta, a polgári bíróság jogositva van, eme megállapitás helyességét vizsgálni.

Ezekből arra lehet következtetni, hogy a büntető itélet kötelező voltához a *büntetés kiszabása* lényeges kellék.

Pedig nehéz belátni, hogy a büntető bíróság határozata a polgári bíróságra nézve miért legyen kötelező akkor, mikor büntetést szab ki, és a bünösség megállapitása daczára ne legyen kötelező, ha a büntető biró büntetést alkalmazhatónak nem talál.

Pedig a judikaturában eddig kidomborodott felfogás szerint a büntető birósági határozat kötelező voltánál a fősuly a bünösség megállapitásán volt.

De ama rendelkezés mindenesetre örvendetes jelenség, mert közeledést látok ahhoz az állásponthoz, hogy a büntető bíróság határozata, bármi legyen annak tartalma, a polgári bíróságra nézve nem kötelező.

Ez utóbbi álláspont különben — bár szórványosan — több polgári birósági határozatban már kifejezést nyert.

A budapesti kir. tábla kimondta, hogy a gondatlanság kérdésében a tényállás megállapitását nem lehet mellőzni amiatt, hogy a büntető bíróság valakit bünösnek mondott ki. (Térfi VI. 124.)

A győri kir. tábla kimondta, hogy a bünperben jogerősen megállapitott tényállás a polgári biróra, a törvényben külön megjelölt esetek kivételével, nem kötelező. (Térfi IV. 726. l.)

A kolozsvári kir. tábla kimondta, hogy a károsult fél nincs elzárva attól, hogy a polgári perben kártéritési igényét nagyobb összeg erejéig érvényesitse, mint amily összegben a kártéritést a büntető biró megállapitotta. (Térfi VII. 482. l.) Ez utóbbi különben a büntető perrendtartás világos rendelkezéséből folyik.

Ezzel pedig áttérhetek azoknak az indokoknak az ismertetésére, melyek a büntető perrendtartás (BP.) rendelkezéseiből folynak, és melyekre az eddig felhozottakon kivül az a nézet alapitható, hogy a büntető bíróságnak elitélő határozata a magánjogi igény tárgyában itélkező polgári bíróságra nézve nem kötelező.

A BP. 5. és 6. §-ára vonatkozólag, melyek a magánjogi igény érvényesitésének feltételeiről és az e tekintetben követendő eljárásról rendelkeznek, a miniszteri indokolás azt tartalmazza, hogy tisztán a czélszerüség parancsolja, hogy a büntetendő cselekményből származó magánjogi igény felett is a büntető biró határozzon, ki már az egész anyagot ugyis ismeri, s ennélfogva nagyobb fáradság s munka nélkül abban a helyzetben van, hogy a magánjogi igény felett is itélhessen. Ezután azonban a miniszteri indokolás igy folytatja: «a polgári itélet szempontjából a büntető itélet præjudicziális, vagyis az abban megállapitott bünösség ugy viszonylik a magánjogi kötelezettséghez, mint a jogalap a kereseti kérelemhez»; továbbá «a büntető itéletben foglalt bünösségi tényalapot a res judicata oltalmában kell részesiteni, és igy azt ugy sem lehetne magánjogi uton ujabb megvitatás alá bocsátani.»

Hogy a «bünösségi *tényalapot*» miért kell res judicata oltalmában részesiteni, a miniszteri indokolás, sajnos, nem mondja meg. Pedig az lett volna a fontos. Én nem is birom belátni.

Ezt az elszerencsétlenült indokolást, mely a fent felállitott nézetem ellen látszik szólani, csakis a teljesség okáért hoztam fel, mert nézetem megczáfolására nem alkalmas, mivel nemcsak a törvény rendelkezéseiben kifejezést nem nyer, hanem a törvény rendelkezéseivel s későbbi indokolásával egyenes ellentétben áll.

A BP. 491. §-a ugyanis ugy rendelkezik, hogy ha a büntető biró a magánfelet igényével elutasitotta, vagy az igényt nem egészen itélte meg, a magánfél «a magánjogi igé yével a polgári birósághoz fordulhat, mely az igény felett *önállóan* határoz».

Az, hogy ez a 491. §. csakis elitélő — nem pedig felmentő — itéletről szól, kitünik ugyan már magából a szöveg tartalmából (a kommentátorok is erre nézve egyetértenek), de kétségtelenné teszi az is, hogy a felmentő vagy megszüntető határozat esetéről a 487. §. rendelkezik, mely szerint a büntető biró, ha az eljárást megszünteti, vagy vádlottat felmenti, e határozatban a magánfelet arról is értesiti, hogy magánjogi igénye tárgyában ebből az okból (t. i. a megszüntetés vagy felmentés okából) nem határoz.

Kétségtelen ezek szerint, hogy a BP. arról, hogy a magánjogi igénynyel megszüntetés vagy felmentés esetén mi történjék, a 487. §-ban, arról pedig, hogy elitélés esetén — amennyiben nem határozott az egész magánjogi igény felett a büntető biró — ezzel az igénynyel mi történjék, a 491. §-ban rendelkezik.

Ez a 491. §. az e sorok rendén megvitatott kérdést, hogy a büntető bíróságnak elitélő határozata nem köti a polgári bíróságot, eldönti.

E §. világos rendelkezése szerint ugyanis a magánfél, ha igényével el van utasitva, kérheti, hogy a polgári biró magánjogi igényének megállapitása mellett alperest (vádlottat) marasztalja el, vagy a már megitélt összeget magasabbra emelje fel.

Ily perben a polgári bíróság, a 491. §. világos intézkedése szerint, *önállóan* jár el.

Erre a szóra nagy suly helyezendő, mert abból az következik, hogy a polgári biró, habár a büntető biró bünösséget állapitott meg és büntetést szabott ki, *törvénynél fogva* jogositva van kimondani, hogy alperest (vádlottat) a magánjogi igény megtéritésében nem marasztalja el.

A polgári biró tehát törvényre támaszkodva kimondhatja, hogy a büntető bíróság elitélő határozata reá nézve nem kötelező és irányadó.

Hogy ez igy van, ha a törvény világos szövegezése mellett még kétely lehetne, minden kétséget kizáró módon a 491. §-hoz füzött miniszteri indokolásból kitünik.

Eszerint ugyanis ily polgári per olyan, mint bármely más polgári per. Sőt az indokolás azt is hozzá teszi, hogy az «önálló» eljárásból «önkényt folyik, hogy a polgári biró e részben *teljesen független a büntető bíróság megállapitásától*», (tehát független a fent indézett miniszteri indokolásban előforduló «bünösségi tényalaptól» is).

A 491. § hoz tartozó miniszteri indokolás — mintha igazán minden kétséget teljesen ki akarna zárni — hozzá teszi, hogy, mivel «ellentétes itéletek» keletkezhetnek, «az ellentétes itéletek hozása nem tünik fel visszásnak, mert a magánjogi igény eldöntése csak mellékes tárgya a büntető eljárásnak, *önálló* elbirálása pedig a polgári bíróság *természetes* hatáskörébe tartozik».

(Ezzel teljesen megegyező Balogh—Illés—Vargha-féle magyarázata a B.P.-nak.)

Kérdés merülhet fel arra nézve, vajjon ezek a polgári biró önálló eljárására vonatkozó szabályok akkor is alkalmazhatók-e, mikor a büntető bíróság a magánfelet magánjogi igényével nem el, hanem perre utasitotta?

Azt hiszem, hogy azok a szabályok ebben az esetben is alkalmazhatók.

A magánjogi igénynek polgári perre utasitásáról a BP. 5. §-a rendelkezik, mely a 491. § tól csak abban különbözik, hogy ez utóbbinak esetében a büntető biró a magánjogi igénynyel foglalkozott, de azt egészben vagy részben elutasitotta, az 5. §. esetében pedig a büntető biró a magánjogi igénynyel érdemlegesen nem foglalkozott, hanem azt a polgári perre utasitotta, még pedig vagy azért, mivel a polgári biró már itélt, vagy a polgári per már folyamatban van, vagy pedig azért, mivel a magánjogi igény tisztába hozása a bünvádi eljárás befejezését késleltetné.

Ha már a polgári biró a 491. §. alapján a magánjogi igény elbirálásánál önállóan járhat el, vagyis ha eljárásának önállósága abban az esetben biztositva van, midőn a büntető biró a magánjogi igénynyel foglalkozott, tehát bizonyos fokig már állást is foglalt, kétségtelennek kell tekinteni, hogy a polgári biró részére az önálló eljárás a magánjogi igények perre utasitása esetén, vagyis akkor, midőn a büntető bíróság a magánjogi igénynyel érdemlegesen nem is foglalkozott, még inkább biztositva van.

Ezért nézetem szerint a polgári biró a magánjogi igény elbirálásánál a BP. rendelkezése alapján egyforma önálló eljárást követhet, akár perre utasitás, akár elutasitás forog fenn.

Sajátságos ugyan, hogy a BP. az a törvény, mely a polgári birónak az önálló eljárásra a jogot megadja, s hogy magánjogi törvényeink — a fent idézett speciális törvényektől eltekintve — e tárgyban rendelkezést nem tartalmaznak.

De örvendjünk, hogy tételes törvényünk van, mely a polgári birónak azt a jogot megadja.

Ezért talán mégis czélirányos lenne, ha a polgári perrendtartásról vagy ennek életbeléptetéséről szóló törvényjavaslatba megfelelő rövid rendelkezés felvétetnék, amint ez pl. a német polgári perrendtartásban is megtörtént.

Nem tartom feleslegesnek erre nézve röviden a következőket felhozni.

A német birodalmi perrendtartásban, illetve az azt életbeléptető 1877. évi január 30-án kelt — 1879-ben életbe is lépett — törvény 14. §. 1. pontja ugyanis előirja, hogy mindazok a rendelkezések, melyek a büntető bíróság által hozott itéleteknek a polgári bíróra vonatkozó kötelező hatályáról szólanak, kifejezetten hatályukat vesztik.

Ez a majdnem 30 év óta érvényben levő törvényes rendelkezés bevált, mert azon nem módositottak semmit, sem akkor, mikor a német birodalmi polgári törvénykönyvnek 1900-ban történt életbeléptetése folytán a polgári perrendtartást igen sok tekintetben lényegesen módositottak, és nem szándékoznak változtatni ama rendelkezésen most sem, mikor a polgári perrendtartás módositása ujból szőnyegen forog.

Ezen az üdvös törvényes rendelkezésen alapulva fejlődött ki a német birodalomban az a joggyakorlat, hogy a polgári biró szabad meggyőződése szerint dönti el azt, vajjon a büntető biró által megállapitott tények valóknak tarthatók-e? Der Civilrichter entscheidet nach freier Ueberzeugung, ob die vom Strafrichter festgestellten Tatsachen für wahr zu erachten sind. (Civilprozesordnung, Sydow—Busch 10. kiadás, 136—137. lap.)

Mint érdekes tényt még csak azt hozom fel, hogy a német birodalomban, daczára annak, hogy a büntető bíróság itélete a polgári bíróra nézve egyáltalában nem kötelező, «ellentétes itéletek» nagyon ritkán keletkezhetnek, mert a német birodalmi legfőbb itélőszék (Reichsgericht) polgári döntvényeinek gyüjteményében («Entscheidungen des Reichsgerichts in Civilsachen»), melyből 62 kötet állott rendelkezésemre, egyetlen egy esetet sem találtam arra, hogy a polgári biró szabad meggyőződésének eredménye az lett volna, hogy a büntetőbiróság által eszközölt ténymegállapitások valóknak tarthatók nem voltak, hanem mindig azzal a stereotypnek mondható kijelentéssel találkozunk, hogy a polgári bíróság az összes körülmények és bizonyitékok és igy a büntető per adatainak is szorgos mérlegelése után ugy találja, hogy a büntető biró kétségtelenül helyes megállapitást eszközölt.

Mindezeknél fogva, figyelemmel arra, hogy egyes specziális törvényektől eltekintve, nincs törvényünk, mely a büntető bíróság elitélő határozatának a polgári bíróságra vonatkozó kötelező és irányadó voltát kimondja, s figyelemmel arra, hogy a BP.-nak fent ismertetett rendelkezései éppen az ellenkezőt tartalmazzák, jogszabályként követhető az, hogy a büntetendő cselekményből származott magánjogi igény elbirálásánál — amennyiben a büntető biró e tárgyban teljesen kimeritőleg nem határozott — a polgári biró éppoly önállóan jár el, mint bármely más polgári perben.

Nem köti őt a büntető bíróságnak sem felmentő, sem elitélő határozata, melyet a polgári biró éppugy, mint bármely más perbeli adatot és bizonyitékot az 1893:XVIII. tcz. 64. §-a alapján a mérlegelés körébe bevon, és döntését a büntető bíróság határozata tartalmától függetlenül, a mérlegelés eredményéhez képest kialakult szabad meggyőződése szerint meghozza.

Ezért adjuk meg ugyan a büntető birónak, mi a büntető biróé, de adjuk meg a polgári birónak is, mi a polgári biróé.

Dr. Schuster Rudolf,
kir. táblai biró.

Az uj angol bünügyi felebbvitel.*

II.

A felebbvitelre vonatkozó angol törvényt a következőkben ismertetjük:

A) *A bünügyi felebbviteli bíróság (Court of criminal appeal).*

A bíróság tagjai a Lord Chief Justice (a Kings Bench főbirája) és általa a Lord Chancellor hozzájárulásával kinevezett nyolcz birája a Kings Benchnek. (1. art 1.) Megalakultnak a bíróság akkor tekintendő, ha legalább három, de mindig páratlan számu biró van együtt (1. art. 2.). A bíróság egybehivásáról esetről-esetre a Lord Chief Justice gondoskodik a Lord Chancellor hozzájárulásával (2.), s a tárgyalásokat is ő vezeti (3.). Helyettese a legidősebb birósági tag (1. art. 9.). Minden határozat egyszerü szótöbbséggel hozatik (1. art. 4.). s egyedül az elnök vagy az általa megbizott biró által hirdettetik ki, hacsak valamely jogkérdés az egyes birák véleményének közlését meg nem kivánja (1. art. 5.). A Court of C. A. itélete — az alább emlitendő kivételt nem tekintve — mindig végérvényes.

Rawlinson képviselő egyebek között azzal érvelt a törvény javaslata ellen, hogy a Kings Bench birái már amugy is tul vannak halmozva munkával, melynek elvégzése pedig fontosabb lehet, mint a Criminal Appeal Billben javasoltaké. Lássuk, hogy elfogadható-e ez az állitás. A törvény három irányban bőviti a Kings Bench biráinak feladatkörét. 1. A Criminal Appel Act 3. art.-ának *a)* pontja értelmében a jogkérdés alapján való felebbvitelhez birósági engedély többé nem szükséges (l. alább). 2. Egészen uj feladatokat ró a birákra a 3. art. *b)* pontja a ténykérdések alapján való felebbvitel megengedésével. *Akers-Douglas* emliti, hogy 1905-ben a Home Officehoz, amely eddig a Court of Criminal Appealt helyettesitette, 1013-an nyujtottak be kegyelmi kérvényt (petition), azt állitván, hogy a *verdict* igazságtalan. 3. A 19. art. *a)* pontja kimondja, hogy a Home Officehoz beadott kegyelmi kérvényt az államtitkár átteheti a Court of Criminal Appealhoz, mely az ügyet akként tárgyalja, mintha az elitélt felebbezéssel élt volna, a *b)* pont pedig véleményezési, nyilatkozási kötelezettséget ró a bíróságra. Ezekkel szemben nincsen sulya annak, hogy a törvény 20. art. a writ of errort (semmiségi panasz) eltörli, mert ez a perorvoslat ugy is csak a legkivételesebben vétetett igénybe. *Rawlinson* ellenvetésével tehát komolyan számolnia kellett volna az angol törvényhozásnak. Hogy ez nem történt meg, kétségkivül ártalmára lesz a Court of Criminal Appel működése alaposságának, lelkiismeretességének. Érdekes továbbá az 1. art. *b)* pontja, mely a törvény általános szabályai alól kettős kivételt tesz: felveszi az egyetlen esetet, amikor a Court of Criminal Appeal itélete *nem végleges*, s éppen ebben az esetben megengedi, hogy ne csak az elitélt, hanem a vádló is élhessen perorvoslattal (3. art.). Ugyanis, ha a vádló vagy vádlott az Attorney General bizonyitványával igazolja, hogy valamely jogkérdés a közre nézve rendkivül fontos, s hogy a további felebbvitel a köz érdekében áll, a Court of Criminal Appealtól felebbviheti ügyét a főrendiházhoz (helyesebben: a High Court of the King in Parliamenthez).

B) *A felebbviteli jog és a felebbvitel (appeal) természete.*

Akit «indictment» (rendes irásbeli panasz) alapján bünösnek találtak, perorvoslattal fordulhat a Court of Criminal Appealhez *a)* a bünösnek mondó *verdiktel* (conviction) szemben bármely okból, mely tisztán jogkérdés megoldását kivánja, *b)* a Court of Criminal Appeal engedelmével, vagy ha az első fokon eljárt biró igazolja, hogy az ügy felebbezésre alkalmas, olyan okból, mely tisztán *ténykérdések*, vagy vegyesen *tény- és jogkérdések* megoldását kivánja, s bármely más elfogadható okból, *c)* a Court of Criminal Appeal engedelmével a verdiktre támaszkodó *itélettel* (sentence) szemben, ha csak ezt a törvény megmásithatatlanul meg nem állapitja (3. art.).

A Court of Criminal Appeal megengedi a felebbvitelt (allow the appeal), ha az esküdtszék (jury) verdiktjét, illetőleg az itéletet mellőzendőnek tartja. A verdiktet, mert nincsen értelme, vagy mert a bizonyitékoknak nem felel meg, az itéletet, mert valamely jogkérdést helytelenül döntöttek el, vagy mert valami tévedés, visszaélés (miscarriage of justice) történt. Ellenkező esetben az appeal visszautasitandó. Ha az appealben állitottak valószinünek látszanak is, a Court of Criminal Appeal visszautasithatja az appealt, ha ez állitások nem relevánsak (4. art. 1.).

Ha a bíróság helyt ad a verdikt ellen irányuló appealnek, megsemmisiti az itéletet, s ezt, valamint a verdiktet, felmentő verdikttel és illetőleg itélettel, pótolja (4. art. 2.).

Itélet elleni appealnél a bíróság az itéletet megsemmisiti, ha azt tartja, hogy másképpen kellett volna határozni, s uj sentece-szel (akár szigorubbal, akár kevésbbé szigoruval helyettesiti (4. art. 3.).

Ha a Court of Criminal Appeal véleménye szerint vádlott helytelenül találtatott bünösnek a vádirat kérdéses pontja vagy része alapján, de a vádirat egy másik pontja vagy része

* Az előbbi közleményt lásd a mult heti számban.

alapján ugyancsak bünösnek kellett volna nyilvánitani, a Court of Criminal Appeal vagy helybenhagyja az itéletet (sentence) vagy uj itéletet hoznak a verdiktnek megfelelőleg (5. art. 1.).

Ha a vádlott valamely büntetendő cselekményben bünösnek mondatott s a jury a vádirat alapján egy másik cselekményben bünösnek mondhatta volna, amennyiben a Court of Criminal Appeal a verdiktből arra következtet, hogy a jury valónak vett olyan tényeket, amelyek vádlottnak ezen másik cselekvényben való bünösségét megállapitják: ahelyett, hogy a felebbezésnek helyt adna vagy azt visszautasitaná, a verdiktet egy más, vádlottat ezen másik cselekményben bünösnek mondó, verdikttel helyettesiti. Az itélet megváltoztatható, de nem sulyosbbitható (5. art. 2.).

Ha a jury u. n. «special verdict»-et (tisztán ténymegállapitót) hozott, s a Court of Criminal Appeal azt tartja, hogy belőle az elsőfoku biró helytelen következtetést vont le, ezt a következést egy általa, a Court of Criminal Appeal által levonttal helyettesitheti s uj itéletet hozhat. (5. art. 3.)

Ha a Court of Criminal Appel ugy látja, hogy a bünösnek mondott a cselekményt elkövette ugyan, de az neki akkori elmebetegsége miatt be nem számitható, megsemmisitheti az elsőfoku bíróság itéletét és a cselekmény elkövetőjét, mint bünöző elmebeteget (criminal lunatic), az 1883-i Trial of Lunatics Act értelmében őrizet (custody) alá helyeztetheti, mintha a jury ilyen értelmü «special verdict»-et hozott volna (5. art. 4.).

Miért adott a törvény egyedül vádlottnak jogot perorvoslat használására? Ebben mindenekelőtt jogtörténeti elemet fedezhetünk fel. Angliában a Criminal Appel Actig a felebbezést a kegyelmezés helyettesitette. Kegyelemért pedig természetesen csak az elitélt folyamodhatott. Minthogy a Court of Criminal Appealt egyszerüen a Home Office utódjának tekintették, müködése, sőt rendeltetése, eltérő természetének ellenére is, átvitték rá a Home Office-ra vonatkozó elveket. Ez az egyik oka, véleményem szerint, hogy a törvény egyedül vádlottat részesiti a perorvoslat kedvezményében. De van egy második is: a törvénynek az az általános törekvése, hogy elsősorban vádlott érdekét védelmezze. A vádlottnak kedvez az 5. art. 2., mely a benne tárgyalt esetre kizárja az itélet sulyosbbitását; a 7. art., mely megengedi, hogy vádlott az ügyet vagy megokolását irásban terjeszthesse elő; a 9. art., mely az itélet sulyosbbithatásának egy ujabb korlátját tartalmazza; a 11. art., mely jogot ad az elitéltnek a felebbviteli tárgyaláson való megjelenésre, még akkor is, ha szabadságától meg van fosztva. Kivétel, ha tiszta jogkérdés döntendő el; a 17. art. értelmében vádlott nem köteles belenyugodni a Court of Criminal Appeal egyes tagjainak bizonyos, az ő érdekeibe vágó rendelkezéseibe, hanem kérelmét a teljes bíróság megitélése alá bocsáthatja. Végre ide sorozhatjuk a 10. art.-t, mely igen liberálisan intézkedik a védő kirendeléséről. (A bíróság, esetleg az iktató (18. art) inditványára a szükséges anyagi eszközöket nélkülöző appelláns részére az eljárás bármely szakában védőt (solicitor és counsel) rendelhet.)

Hogy a törvény vádlottat ennyire oltalmába veszi, a specziális angol viszonyoknak, nevezetesen a gyakorlati élet alakulásának tulajdonitható. Közismert dolog, hogy a különböző államok esküdtszékei közül egyedül Angliáéi hajlottak az elitélésre, egyedül Angliában lehetett hallani az esküdtek tulzott szigoruságáról. A Criminal Appeal Act.-nek vádlottra nézve kedvező intézkedései kétségkivül ennek ellensulyozására hivatvák.

Hogy mely esetekben lehet helye perorvoslatnak, a 3. art. *a) b)* és *c)* pontjai határozzák meg. Az *a)* pont válaszol arra a kérdésre, mely Európaszerte mind de lege ferenda, mind de lege lata alapos megvitatásban részesült: hogy kizárólag ténykérdésben itél-e az esküdtszék vagy jogkérdésben is. A törvény 3. art. *a)* pontjában appealt enged a bünösséget kimondó verdikt ellen *tiszta jogkérdésben* (question of law alone). Ezzel nemcsak hogy elismeri, hogy az esküdtszék elé jogkérdések is tartoznak, hanem rálép arra a nyaktörő utra, melynek végére még sohasem jutottak el: a jog- és ténykérdések elválasztásának utjára.

A 3. art. *a)* pontja elismeri, hogy az esküdtek funkcziójának részét teszi a jogi minősités is, s megengedi, hogy ez a rész a ténymegállapitástól elkülönitve felülvizsgáltassék. A verdikt megsemmisithető és megváltoztatható az esküdtek jogban való tévedése miatt akkor is, ha ténymegállapitásukat vádlott változatlanul elfogadja, tehát amikor a müértelemben vett felebbezés, a tényalapra is kiterjedő felülvizsgálat, feleslegessé válik.

Azzal, hogy a Criminal Appeal Act különbséget tesz a verdikt ellen tiszta jogkérdés alapján és egyéb alapon való felebbezés között, elkerülhetetlenné teszi annak esetről-esetre való eldöntését, hogy jog- vagy ténykérdéssel van-e a bíróságnak dolga. Ez pedig a legnagyobb nehézségeknek lehet kutfeje.

Azt azonban mégsem tagadhatjuk, hogy a három perorvoslatnak (verdikt ellen tiszta jogkérdésben, verdikt ellen egyéb kérdésben, itélet ellen) egymás mellé helyezésében van ratio. A ténykérdésekre is kiterjedő felülvizsgálat hosszadalmas és költséges, óvakodni kell tehát, hogy feleslegesen mozgásba jöjjön. A bünösnek talált egyén gyakran maga is belátja, hogy a tények felfrissitésével és kiegészitésével nem érne czélt; csupán a tényekből levont következésekkel nincsen megelégedve. Ilyenkor ugyszólván akarata ellenére történnék reprodukczió. Viszont nem volna értelme, tudván, hogy az esküdtszék jogkérdéseket is eldönt, vádlottat csupán az állandóan alkalmazott birák, szakbirák hibái és tévedései ellen védelmezni s fedezetlenül hagyni az esküdtekéivel szemben, annál kevésbbé mert az esküdtek nem jogértők.

A törvény mind a három perorvoslatot appealnek nevezi, de müértelemben vett felebbezés csak a *b)* pontban (3. art.) emlitett, mert csak ez terjed ki a tényekre. A *c)*-ben foglalt itélet elleni perorvoslat megfelel a mi semmiségi panaszunknak. A három közül a legszükebb körü: nem érinti a verdiktet sem a jogkérdések, sem a ténykérdések tekintetében. Az *a)*-ban foglalt tágabb körü, nemcsak az itéletet, hanem az esküdtszék jogkérdésben hozott döntéseit s ezzel a verdiktet is megtámadja, de a ténymegállapitások felülvizsgálására ez sem terjed ki.

A 3. art. *b)* és *c)* pontjai azt az *a)*-ból hiányzó passzust tartalmazzák, hogy «with he leave of the Court of Criminal Appeal». Ez esetekben tehát csak akkor lehet helye appealnak, ha a Court of Criminal Appeal a verdiktet és az itéletet [*b)*], illetőleg csak az itéletet [*(c)*] vitathatónak látja. Sőt a *b)* pont a javaslatot (Criminal Appeal Bill) módositva, annak a birónak is megadja a felebbvitel engedélyezésének jogát, aki előtt elsőfokon a tárgyalás folyt. A felebbviteli engedély eszköz a felebbvitelek tultengésének meggátlására. *Rawlinson* és *Satter* képviselők azt állitották, hogy a felebbvitelek nagy számába a törvény bele fog pusztulni. A törvényhozás szükségesnek is látta, hogy a felebbvitelek sokaságában rejlő veszedelem ellen præventiv intézkedések tétessenek. Ilyenek még, a felebbviteli engedély intézményén kivül, a Court of Criminal Appeal büntetés sulyosbitási joga (4. art. 3.), továbbá az, hogy a jogtalanul szerzett jószág visszaadásának kérdésében külön is határozhat a bíróság (6. art.), s hogy az iktató bizonyos birói funkczióval ruháztatik fel (15. art. l. alább).

Előbbi kettő mint fék, mint visszatartó erő müködik, mert koczkázatossá teszik a felebbvitelt, utóbbi a konok perlekedés méregfogát huzza ki. Az iktatónak ez a hatásköre különben közigazgatástani szempontból is érdekes, mert ellenkezik a fogalmazó és kezelőszak strikt elválasztásának elvével. Jóllehet, a felebbviteli engedély az itt emlitett czélnak megfelel s különösen a voltaképpeni felebbezésnél tehet nagy szolgálatokat, egészben véve mégis igen szerencsétlen intézmény. Igen könnyen vezethet formális felülvizsgálásra és birói önkényre, mint minden prima facie való megitélés. Különösen veszélyes azonban a 3. art. *b)* pontjának az az intézkedése, hogy az elsőfoku biró is kiállithasson felebbezési engedélyt, Arra bizni a felebbezés meg- vagy meg nem engedését, aki a dolgok természeténél fogva a kérdésben a legelfogultabb, valóban nagy igazságtalanság. S még hagyján, ha jogorvoslattal lehetne élni az elsőfoku bíróság határozata ellen. De ilyennek az angol eljárásban nyoma sincs.

Az egész törvénynek legrevolucziósabb intézkedése a Court of Criminal Appeal verdikt helyettesitési joga, melylyel czikkem bevezetésében foglalkoztam s melyre itt már nem térek vissza.

Az 5. art. tartalmát a Criminal Appeal ugy jelöli meg, hogy «power of the court in special cases». De ezek a «special cases» (a bíróság hatósága különös esetekben) két teljesen eltérő csoportba tartoznak.

Az 1. és a 4. pont feltételezi, hogy az appealnek helyt adtak legyen, a 3. art. *a)* vagy *b)*, illetőleg csak *b)* értelmében belementek legyen a Court of Criminal Appeal birái az esküdtek által megoldott jog- *és* ténykérdések, illetőleg ténykérdések elemzésébe. Ellenben a 2. és 3. pont bőviti a Court

of Criminal Appeal jogát a prima facie való itélkezés tekintetében. Már ebből következik, hogy a 2. és 3. pont közös hibája, hogy — miként a felebbviteli engedély — tulságosan kiteszik vádlottat a bíróság önkényének, tehát nem kivánatosak. A Court of Criminal Appealnak a 2. és 3. pontban szabályozott különös hatóságát ugy tehetjük könnyen érthetővé, hogy vonatkozásba hozzuk a három perorvoslati körrel, amelyeket fentebb megkülönböztettem. A 2. pont megengedi, ha vádlott appeallel élt a 3. art. *b)* pontja alapján (voltaképpeni felebbezés), hogy a Court of Criminal Appeal ugy járjon el, mintha appealt a 3. art. *a)* alapján nyujtottak volna be (appeal verdikt ellen jogkérdésben). Vagyis a legtágabb perorvoslattól átmehet a szükebbre, a másodikra. A helyzet az, hogy vádlott kérte a tényalap felülvizsgálását is, azaz a verdikt felülbirálását az esküdtek *ténymegállapitásai* szempontjából. A törvény általános szabályai szerint ilyenkor a bíróságnak mindenekelőtt azt kellene megállapitania, hogy megadható-e a leave of appeal, de nem határozhatna abban a kérdésben, hogy a verdikt helyes-e. Már most a 3. pont kivételt tesz ez alól s feljogositja a bíróságot a verdikt és az itélet megváltoztatására, a verdiktnek egyszerü megtekintése alapján. Ha a verdikt azt mutatja, hogy az esküdtek csak a jogi minősitésben tévedtek, a Court of Criminal Appeal ténymegállapitásukat változatlanul elfogadja s egyedül a jogi kérdésekre terjeszkedik ki. Az igy levont jogi következés alapján azután mind a verdikt, mind az itélet megváltoztatható. Lényegileg ilyen a 3. pontban foglalt azon eset is, amikor a «special verdict» marad érintetlenül, jóllehet az elitélt appealjében a tények felülvizsgálását is kérte. Csupán az Assize Court vagy a Central Criminal Court szakbirája által levont jogi következés érdemébe megy bele a Court of Criminal Appeal. A 2. és 3. pont könnyit ugyan a birák terhén, de mint láttuk, az objektiv igazság veszélyeztetésének árán.

(Bef. köv.) *Darvai Dénes.*

Különfélék.

— **Az uj csalási szakasz.** A Btk. novellájának képviselőházi tárgyalása alkalmával a részletes vita során Günther Antal igazságügyminiszter a következő «indokolás» kiséretében terjesztette elő az uj csalási szakaszra vonatkozó inditványát.

«A 49. §. után egy uj czikket kérek beiktatni. Ez lenne a XV. czikk, amely igy szól: «A Btk. 379. §-a helyébe a következő 50. §-ban foglalt rendelkezés lép, a Btk. 390. §-a pedig hatályon kivül helyeztetik». 50. §. Aki azon czélból, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit fondorlattal tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ez által annak vagy másnak vagyoni kárt okoz, csalást követ el. A csalás vétségének kisérlete büntettetik».

Azt hiszem, t. ház, felesleges magyaráznom e szöveget. Csak egyszerüen kérem a t. házat, hogy ezt a czikket elfogadni méltóztassék.»

Ennyi volt, és nem több, amit az igazságügyminiszter a törvény egyik legfontosabb szakasza lényegbevágó módositásának indokolására felhozni szükségesnek látott, és a képviselőház egy része tapsolt az uj szövegnek, amelyre nézve a kormány feleslegesnek tartotta előzőleg a jogtudósoknak és a gyakorlati szakférfiaknak, a bíróságoknak és ügyvédi kamaráknak véleményét kérni.

Pedig a módositás igen fontos ujitásokat tartalmaz. Elsősorban kimondja, hogy a csalás hivatalból üldözendő. Másodszor kimondja, hogy a csalás vétségének kisérlete is büntetendő. Ezenfelül kitörli a meghatározásból a *ravaszság* fogalmi kellékét, végül a megtévesztett és megkárositott azonosságának kellékét is megszünteti.

Az utóbbi módositás a legártatlanabb az uj szövegben.

Már a többi ujitáshoz igen sok szó fér.

Kissé alaposabb megfontolás gondolkodóvá tehette volna a minisztert az iránt, hogy mire jó a ravaszság fogalmának kiküszöbölése, és ha már a szakaszon mindenképpen változtatni kell, miért éppen a ravaszságot a meghatározásból kiküszöbölni, és nem a fondorlat fogalmát?

Avagy miért maradt benn a 384. §-ban a *fondorlat* fogalma, ha az feleslegesnek találtatott a 379. §-ban?

Mi a törvényhozási rációja annak, hogy a csalás vétségének kisérlete is büntettessék?

A kisérlet büntetése, kapcsolatban az inditványi jelleg eltörlésével és a ravaszság kihagyásával nem vezet-e felesleges és a forgalmat akadályozó hatósági beavatkozásokhoz, indokolatlan zaklatásokhoz? Mindezek olyan kérdések, melyeket alaposan meg kellett volna fontolni, mielőtt ily lényegbe vágó módositásokkal az igazságügyminiszter előáll.

Ez az eset is bebizonyitotta, hogy mily nagy hiba, ha a politika belejátszik az igazságügy kérdéseibe és ha az igazságügy élén álló kormányférfiu nem tud ellenállani a politikai szempontok sugallta presszionak.

— **A gyermekrendőrség és gyermekbiróság** eszméje ugy látszik, a megvalósulás felé közeledik. A gyermekbiróság szervezésének előkészületei folyamatban vannak. A gyermekrendőrség pedig már legközelebb meg is kezdi mükődését. Hatáskörét a főkapitányság a napilapok közlése szerint a következőkben állapitotta meg:

Szigoru felügyeletet fog rendszeresen gyakorolni az elzüllött gyermekek fölött s ellenőrzi a szülőknek gyermekeikkel szemben tanusitott magatartását. Az eltünt gyermekeket kivallatják szökésük okai felől és meg fogják akadályozni, hogy a szülők koldulni küldjék gyermeküket és ez által a züllés és a bün utjára kényszeritsék. A gyermekrendőrség kitüzött czéljához képest állandó összeköttetést fog tartani az Országos Gyermekvédő Ligával.

A magunk részéről még kiegészitenénk a hatáskört, amennyiben a gyermekek fölötti mindennemü kihágások miatti biráskodást is ezen külön osztályra biznánk. A főkapitány 1907. évi jelentésében szintén nélkülözhetetlennek mondotta, hogy a fiatalkoruak ügyében oly kihágási hatóság itéljen, melynek módjában áll velök behatóan foglalkozni, előéletükbe, családi körülményeikbe mélyen bepillantani, s elhatározásaival egy egész nagy város vonatkozó társadalmi és erkölcsi viszonyainak teljes ismeretére támaszkodni. Csakis igy lehet a züllésnek indult fiatalkoruakban rejlő nagy társadalmi veszélyt tervszerü és szakavatott intézkedésekkel megelőzni.

— **A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék** leirói hátralékaira vonatkozólag illetékes helyről a következő helyreigazitást kaptuk:

«Tévedés, mintha az igazságügyi kormány csak a parlamenti felszólalásokra segitett ezen törvényszék ügykezelésének összes bajain, mert már azt megelőzőleg két irnoki állást szerveztetett (a pályázat folyik) és a szükséges összeget is rendelkezésre bocsátotta, ugy hogy a táblai elnök ur a megfelelő kisegitő erőket alkalmazhatta. A táblai elnök ur a mult év deczember havától 6 dijnokot, f. évi május hó 27-re ujabb 3 dijnokot, f. évi junius hó 1-re ismét 3 dijnokot engedélyezett, ugy, hogy az 1907. év folyamán engedélyezett 1 irnokon és dijnokokon kivül a folyó évben 12 dijnokkal szaporodott a kezelőszemélyzet s a pályázat lejártával még 2 irnok is kerül még ide. Ezen felül még 1 kőnyomdász segédet és 3 szolgát engedélyezett ide a táblai elnök ur, végül czégmutatókönyvek másolására is külön munkaerőt.Remélhető, hogy julius hó közepéig az ügykezelés a váltótörvényszéknél rendbe jön. Téves az emlitett közleménynek az a része is, hogy a táblai elnök ur felterjesztései elintézetlenül maradtak, mert azok az igazságügyminiszter urnál mindig méltánylásban részesülnek és sürgősen el is intéztetnek. Hogy ily kérdések bizonyos tárgyalást és igy időt is igényelnek, az a dolog természetében van.»

Szivesen helyt adunk a helyreigazitásnak, amelyhez csak azt füzzük hozzá, hogy a személyszaporitás daczára is a váltóperbeli itéletek $2^1/_2$—3 hónapig hevernek a kiadóban és ez az állapot már fél éven át tart.

— **Gyorsaság.** A márczius 28-án tartott árverésről szóló jóváhagyó végzés április 17-én kelt és junius 9-én kézbesittetett a pestvidéki törvényszék mint telekkönyvi hatóság által.

— **A vármegyei közigazgatás multja, jelenje és jövője** czim alatt Steiner Gyula Nyitra vármegye főjegyzője könyvalakban tette közzé 1905. évben ily czim alatt egy közigazgatási szaklapban megjelent nagyobb tanulmányát. A 199 oldalra terjedő munka első részében szerző a vármegyei közigazgatás történeti áttekintését nyujtja a honfoglalástól napjainkig. A könyv második részében a vármegyei közigazgatás mai állapotát tárgyalja szerző és pedig külön az anyagi, külön az alaki részt, mindenütt kritikailag méltatva az egyes intézményeket. A harmadik részben a vármegyei közigazgatásnak szerző szerint okvetlenül szükséges reformjával foglalkozik, kifejtvén a reform általános irányelveit és az ujjászervezés mikéntjét.

— **Magyar Jogászegyleti Értekezések** 284. és 285. füzete jelent meg. Az első dr. Szladits Károlynak «Az osztr. polgári törvénykönyv novella-javaslatáról» czim alatt tartott előadását; a másik dr. Reichard Zsigmondnak «Az uzsoratörvényjavaslatról» czim alatt tartott előadását tartalmazza a hozzá füződő vitával.

— **A magyar városok az Árpádok korában.** Ily czimü jogtörténeti tanulmányt tett közzé Hóman Bálint. A 130 oldalra terjedő mü Dobrovszky és Társa czégnél jelent meg.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **«Die Weltanschauung der Jurisprudenz.»** E czim alatt igen figyelemreméltó, érdekes munka jelent meg Bozi Alfréd, a hammi főtörvényszék tudós birájától. A gyakorlatban felmerült jogesetek világitásában rámutat arra, hogy ugy a jogtudomány, mint a jogalkalmazás mennyire rászorul a reformra és mennyire nincs összhangban a kor uralkodó világfelfogásával. Mindkettőnek mai módszere elmaradt és ellentétben lévén a szociális és az empirikus felfogással, igaztalanságokra vezet s népszerütlenné teszi az egész jogászvilágot. Élesen, de egyuttal alaposan kikel a «fogalmak» bálványkultusza ellen. A «fogalom» a modern társadalom zsarnoka, amely a «raczionalizmus» képében hatalmába hajtotta a tudományt, azután meghóditotta az iskolát s mint doktrinär liberalizmus megszállta a törvényhozást és a bíróságokat s mindenütt eltávolodva az élettől és a valóságoktól, türhetlen, sokszor fonák helyzetet teremtett. Valóban itt az ideje, hogy ugy a jog, mint a jogszolgáltatás hagyjon fel az élet nélküli formalizmussal, a fontoskodó szőrszálhasogatásokkal s hogy átmenjen az egyének és osztályok közötti viszonyok mélyitett elemzésébe. A modern világfelfogás princzipiumainak tudományos és vonzó bemutatása mellett kimutatja a szerző, hogy a jogtudomány s főleg a jogalkalmazás abból a zürzavarból, amelyet az élettel, a valóságokkal való összeütközése okozott, csak ugy menekülhet, ha müvelői s alkalmazói hozzáilleszkedve az egységes világfelfogáshoz, élő kapcsolatba lépnek a többi tudomány végső egységes elveivel, elfogadják s érvényre juttatják a többi tudomány helyesnek és hasznosnak bizonyult módszerét. Igen érdekes e müben annak a feltüntetése, hogy a perbeli személyek és cselekmények miként alakultak át fogalmi tipusokká, vér és élet nélküli elemekké. Nálunk is igen megszivlelendőnek tartom, amit a törvényalkalmazás, a törvénymagyarázat amaz elvéről elmond, amely szerint a törvényhozó akarata volna az irányadó s igy a birói gondolatban és érzésben a törvényhozó álláspontjaira helyezkedjék és a törvényhozó gondolatait bensőleg mintegy rekonstruálja. E követelménynyel a biró majdnem megoldhatlan feladat elé van állitva. A törvényhozónak ugyanis főleg az alkotmányos országokban nincsen olyan személyisége, amelynek, mint a physikai személynek, egységes gondolatai volnának. A törvény számtalan individuális gondolatfolyamatnak az eredménye s ami e különféle gondolatfolyamatból a törvényjavaslatok indokolásaiban, a bizottsági megállapodásokban és javaslatokban, mint u. n. törvényanyag foglaltatik, az csak az egyes psychologiai előzmények eredményének konglomeratumát, de nem a törvény egységes alapgondolatát s nem is minden tényező részéről elfogadott és szemmel tartott alapját teszi ki. Ugyanazon tételnek különböző, sőt ellentétes indoka lehet. Kinek és melyik indokára legyen tekintettel a biró? és miért honorálja a törvényhozás idejében létezett indokot, amikor az a törvény alkalmazásakor fennálló ellentétes viszonyoknak már többé meg nem felel? Valóban, ma már a törvényhozó ugynevezett akaratán nyugvó törvényalkalmazás és a «Motivencultus» túlhaladott álláspont. Ezek, és az ezekhez tartozó eszmék olyan uj világitásban jelennek meg a szerző müvében, amely az önállóság igen tiszteletre méltó jellegét biztositja a szerző müvének. Akik az eszmék forrongását és tisztulását érdekkel követik, élvezettel fogják forgatni e könyv tartalmas lapjait.

Dr. Staud Lajos,
kir. curiai biró.

— **A gonosztevő cselédekről** (La servante criminelle) irt könyvet egy kiváló belga kriminalista, Raymond de Rickere, a belga törvényszéki orvosi társulat alelnöke. A nők kriminalitásában a cselédnők a legelső helyet foglalják el. Ennek részleteivel foglalkozik a könyv, és mindazokat a mozzanatokat, melyeket ma «cselédmizeria» néven foglalnak össze, a kriminologus és szocziologus szempontjából vizsgálja. Holmi prophilaxist és therapiát is javasol — de ezen részében már aligha oly szerencsés, mint a tények leirásában és elemzésében. Mert hiába — jegyzi meg a Gyógyászat — a therapia a jogi tudománynak is gyenge oldala.

Egy 27 év óta önálló irodával biró, vidéki ügyvéd, családi körülmények miatt irodáját feloszlatni akarja s mint irodavezető — legalább 300 korona havi fizetés mellett — Budapesten akár ügyvédnél, akár kir. közjegyzőnél alkalmazást keres. Bővebb felvilágositást szivességből nyujt dr. Pap József budapesti ügyvéd, kamarai titkár (IV., Kötő-utcza 2—4. sz. a.) és e lap kiadó-hivatala. 12946

Doctor juris — ki a német nyelvet is szóban s irásban teljesen birja — s ügyvédi iroda önálló vezetésére képes, 1908 julius, esetleg augusztus 1-től alkalmazást nyerhet; havi fizetés 160—200 korona, az alkalmazhatóság mérvéhez képest. Kiküldetéseknél egész napra 6 korona, fél napra 3 korona napidij. Ajánlatok dr. Lipp Ferencz szentgotthárdi ügyvédhez intézendők. 12948

Vidéki ügyvédi iroda, járásbirósági székhelyen, évi 8—10,000 korona jövedelemmel, betegség folytán eladó. Ajánlat dr. Mészöly Jenő ügyvédhez, Budapest, Bálvány-utcza 21. 12945

Gyakorlattal biró ügyvédjelölt a fővárosban vagy vidéki törvényszéki székhelyen állást keres. Leveleket a kiadóba kéri. 12947

Dr. Ujfalussy Ödön lőcsei kir. közjegyző tót s német nyelvösmerettel, a perenkivüli ügyek minden ágában teljes jártassággal biró jelöltet, illetve helyettest keres havonkénti 200—300 K-ig terjedő kezdő és évenként emelkedő fizetés mellett. 12749

Kisebb törvényszéki székhelyen harmadfél év óta önálló ügyvédi gyakorlatot folytató fiatal ügyvéd, kiváló képzettségü jogász, nagy munkaerő, megnyerő modorral és külsővel Budapesten, Szegeden, vagy Debreczenben közjegyzőhelyettesi, vagy nagy forgalmu és jövedelmü ügyvédi irodában irodavezetői állást óhajt elnyerni. Igénye: 400, usque 500 korona havi fizetés. Czime a kiadóhivatalban. 12924

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 25. szám. Budapest, 1908 junius 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A munkásbiztositási választott biráskodási eljárás. *Dr. Pap Géza* osztálytanácsos-biró a munkásbiztositási hivatalban. — «Izgatás» — sine fine. *Dr. Kadosa Marczel* budapesti ügyvédtől. — Vádiratot vagy vádhatározatot az esküdtek kezébe. *Dr. Kelemen Frigyes Ottó* budapesti ügyvédtől. — Az ismeretlen tartozkodásu alperes idézése. *Dr. Pogány Imre* devecseri ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A munkásbiztositási választott biráskodási eljárás.

A munkásbiztositási választott biráskodási eljárásról imént kibocsátott rendelettel a kormány többször és nyomatékosan sürgetett tartozását rótta le.

A rendelet kibocsátásával és a választott bíróságok elnökeinek kinevezésével a törvény végrehajtásának késedelme miatt való panaszkodás korszaka most már lezárul és előtérbe lép az a komoly és odaadó munkásság, amelyet a bíróságoknak ki kell fejteniök, hogy a törvényt az életbe átültessék és intézményeit olyképpen erősitsék meg, hogy ezek az alakulóban levő szocziális állam életképes, fejlődő szervei gyanánt biztositsák a haladást abban az irányban, amely a gyöngék társadalmi, szervezett védelmét jelenti.

A birói karra, amely a legutóbbi időkig a szigoru, sőt merev jogszabályok gondolatkörében elzárkózva, távolabb állott ez átalakulások mozgalmaitól, most már szintén reánehezednek a szocziális irányzat uj feladatai, abban a mértékben, amelyben ez az irányzat mind több és több ujabb törvényünkben jutott már érvényre. A büntetőjog terén elég reámutatnunk az életbeléptetéshez közeledő büntetőtörvény novellájára. Magánjogi téren azonban sokkal szélesebb körre kiható és kezdeményezési foka szerint is jelentékenyebb a munkásbiztositási törvény, amely szocziális jellegében annyira megy, hogy a magánjogokat szinte már a társadalmi jog, a szélesebb értelemben vett közjog szellemével hatja át; bizonyos állapotokhoz, a törvény erejénél fogva, bizonyos jogositványok füződnek az összességgel és pedig a törvény erejénél fogva kényszerrel szervezett összességgel szemben.

A magánjogi és közjogi elemeknek e különleges találkozása adja meg a szocziális biztositás összes intézményeinek jellegét; a jogok forrása és érvényesülése az egyénnek az összességgel szemben való viszonyából indul ki, mig tartalmuk közvetlenül az egyén érdekeit és czéljait szolgálja. A szocziális biztositásnak ez a kettős jellege irányadó a biztositásügyi biráskodás szervezetének és eljárási szabályainak megállapitására nézve; ezek az alapelvek domborodnak ki a kibocsátott eljárási rendeletben is.

A rendelet öt részből áll. Az I. rész I—XVI. fejezetben tárgyalja az eljárást az elsőfolyamodásu választott bíróság előtt, a II. rész a XVII. és XVIII. fejezetekben tárgyalja az állami munkásbiztositási hivatal birói osztálya előtt való eljárást, a III. rész a XIX. fejezetben az ujrafelvételi eljárást szabályozza, a IV. rész a XX. fejezetben az állami munkásbiztositási hivatal birói osztályának teljes üléseiről és elvi határozatairól megállapitott rendelkezéseket, az V. rész a XXI. fejezetben a vegyes és záró rendelkezéseket tartalmazza, és az egész terjedelmes rendelet, 386. §-ával az idevágó joganyag valóságos kódexe gyanánt jelentkezik.

A rendelet szerkesztésénél kétségtelenül az a szempont volt irányadó, hogy törvényhozásunk különös helyzete szükségessé teszi az egységes, kimeritő szabályozást. Polgári törvénykezési rendtartásunk már huzamos idő óta hatályon kivül helyezésre van elitélve és bár a törvényhozás munkarendje és a politikai viszonyok változatossága az itélet végrehajtását, vagyis az uj polgári perrendtartás megalkotását eddig késleltette, mégis remélhető, hogy a nagy átalakitás aránylag rövid idő mulva megtörténik. A rendelet tehát, mely törvényes felhatalmazás alapján kibocsátott és igy állandóbb életre szánt intézkedés, nem támaszkodhatott sem arra a polgári törvénykezési rendtartásra, amely még van, de sokáig már nem lesz, sem arra a polgári perrendtartásra, amely még nincs, de nemsokára lesz, hanem kénytelen volt egyéb peres eljárásra való utalás nélkül, önmagában teljes és az egész intézményt szabályozó rendszert felállitani.

Gyakorlati okból ez annál kivánatosabbnak mutatkozott, mert ilyképpen jobban elvárható, hogy a biráskodásban részes laikus elemek az eljárást behatóbban megismerik, mint ha hivatkozások és utalások alapján egyéb jogforrásokat is kellene tanulmányozniok.

Az I. fejezet 1—7. §-okban a hatáskört és illetékességet szabályozza. A hatáskör szempontjából a választott bíróságok kétfélék. Ugyanis azokban a vitás kérdésekben, amelyek a biztositott személyek vagy igényjogosult hozzátartozóik és a pénztár között a baleseti állandó járadékok tekintetében keletkeznek, kizárólag a kir. táblák székhelyén alakitott választott bíróságok járnak el, mig a többi perek valamennyi választott bíróság általános hatáskörébe tartoznak. Az illetékességi szabályok arra irányulnak, hogy a biztositott az illetékes pénztárhoz lehetőleg közel érje a vélt jogsérelem orvoslására hivatott bíróságot. A bíróság egyébként hivatalból vizsgálja mind hatáskörét, mind illetékességét; az illetékesség körül való viták elkerülése és az eljárás gyorsaságának biztositása érdekében azonban az a választott bíróság, amelyhez valamely másik választott bíróság az ügyet illetékesség okából áttette, az illetékességet elfogadni tartozik és csupán hatásköri okból hárithatja el annak elintézését; az áttételt rendelő végzés ellen pedig nincs helye felebbvitelnek.

A II. fejezet 8—32. §-okban a választott bíróságok szervezetét állapitja meg. Az elnökök és helyettes elnökök a rendes bíróság létszámába tartozó itélőbirák, azonban oly helyeken, ahol a választott bíróság ügykörének terjedelme indokolja, a választott bíróság elnökének állása a kir. bíróság létszámába tartozó külön birói állásként szervezhető. Az elnökök tiszteletdija megfelelő, sőt a rendes birói szolgálatban szokásos müködési pótlékokhoz képest igen kedvező is, amennyiben Budapesten évi 1200 K-ban, a többi kir. táblai székhelyen évi 800 K-ban, egyéb helyeken pedig 600 K-ban van megállapitva. A helyettes elnökök fizetési osztályuknak megfelelő napidijakat kapnak.

Ha figyelembe veszszük, hogy Fiumén kivül, hol az 1907 : XIX. tcz. még nincs életbeléptetve, 96 kerületi munkásbiztositó-pénztár áll fenn és mindegyik székhelyén alakitandó választott bíróság, ugy tájékozást nyerünk arról, hogy mily számos érintkezési pontja van bíróságainknak a munkásbiztositás ügyével.

A biráskodásban a munkaadó és munkásosztály képviselői mint laikus, de egyenjogu birák vesznek ugyan részt, azonban az elnöknek széleskörü vezetői, felügyeleti és a bíróság összeállitására is kiható szervezeti jogköre van. Az elnök menti fel az ülnököt tiszte alól méltányossági okokból vagy általános kizáró okok alapján, valamint ő mozditja el a kötelességeit konokul megszegő ülnököt tisztétől; utóbbi esetben pénzbirságot is szabhat ki ellene; az elnök határoz az ülnöknek valamely ügy elbirálásából való kizárása felett is.

Az elnök, az ülnök és a jegyző kizárásának esetei az érvényben álló polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint vannak rendezve, de kiegészitve az ügykör természetének megfelelő okokkal, aminők a munkaadó és alkalmazott, továbbá az együtt alkalmazottaknak és az üzlettársaknak egymáshoz való viszonya.

A választott bíróságok a székhelyük szerint illetékes kir. táblai elnök felügyelete és az igazságügyminiszter főfelügyelete alatt állanak; egyszersmind az állami munkásbiztositási hivatal, mint felebbviteli bíróság, az ügyek felülvizsgálata alkalmával észleli, hogy az eljárási és ügyviteli szabályok megtartattak-e és tapasztalt szabálytalanság vagy késedelmesség esetében az illető választott birósági elnököt külön határozatban figyelmezteti.

A III. fejezet a 33—48. §-okban szabályozza a felek és képviseletük perbeli jogállását. A felperes és alperes közötti elvi megkülönböztetés itt nem bir jelentőséggel, és ezért mellőztetett, mert mindig az igénylő áll szemben a pénztárral.

Az igénylők igényeiket személyesen érvényesithetik, de a kiskoruakat és gondnokság alatt állókat törvényes képviselőjük képviseli; ez alól az elv alól azonban kivételt állapit meg a 36. §., amennyiben oly kiskoruak, akik 14-ik életévüket betöltötték és az 1877 : XX. tcz. 28. §-ának *a) b)* pontjaiban megjelölt valamely fogyatkozásban nem szenvednek, személyesen járhatnak el minden perben, amely nem irányul baleseti állandó járadékra.

Ez az intézkedés az 1877 : XX. tcz. 3. §-ában gyökeredzik, amely szerint azok a kiskoruak, akik éltök 14-ik évét betöltötték, arról, amit szolgálatuk és munkájuk által szereznek, szabadon rendelkezhetnek, ha fentartásukról maguk gondoskodnak. A betegségi segély és baleseti kártalanitás, amennyiben ez nem állandó járadék, a betegnek, illetőleg sérültnek szolgálati keresetét helyettesiti, és igy indokolt, hogy a 14-ik életévét betöltött kiskoru, aki szolgálatával és munkájával szerzett keresetéről szabadon rendelkezik, vonatkozó igényét személyesen érvényesithesse; azonban az ily kiskoruak törvényes képviselője azok képviseletét átveheti, ha fentartásukról nem maguk gondoskodnak.

Az igényjogosult felek akár ügyvéddel, akár más meghatalmazottal képviseltethetik magukat, azonban a bíróság kizárja a képviseletből azt, aki anélkül, hogy ügyvéd lenne, a felek képviseletét üzletszerüen folytatja. Ez a szabályozás helyesnek látszik, figyelemmel arra, hogy az ügyvédi képviselet kizárólagossága nem nyerhet helyet ezekben a perekben, amelyekben a bíróság különben is hivatalból gondoskodik a felek igényeinek törvényes érvényesüléséről, másrészt pedig a helyes igazságügyi politika szempontjából módot nyujt ez a szabályozás a zugirászok kizárására.

A szóban levő igények közjogi jellegének megfelel az az intézkedés, amely szerint a munkásbiztositási perben a törvényes képviselő meg nem jelenése, vagy nyilatkozatának elmulasztása a kiskoru vagy gondnokolt félre nézve joghátrányt nem eredményez, és az eljárás folytatását nem gátolja. Ugyancsak az igények közjogi eredetét mutatja a rendeletben (47. §.) felállitott kötelező pertársaság intézménye, amely szerint pertársak gyanánt hivatalból perbe kell vonni mindazokat, akik ugyanannak a biztositottnak ugyanazon betegsége, vagy baleset alapján igényjogosultak, habár igényüket nem is érvényesitették felebbezéssel, illetőleg keresettel. Ez az intézkedés abban leli magyarázatát, hogy a biztositott pénztári tagról, illetőleg igényjogosult hozzátartozóiról a pénztárban szervezett összesség a törvény erejénél fogva hivatalból gondoskodik, mihelyt tehát a jogviszony bármely oldalról vitássá válik, annak a maga egészében bíróilag rendeztetnie kell, tekintet nélkül arra, hogy a többi jogosultak kivánják-e ezt vagy sem.

A IV. fejezet a 49—65. §-okban az eljárás megindítását szabályozza. Az eljárás megindítható a pénztár határozata ellen irányuló felebbezéssel vagy közvetlen keresettel; utóbbinak akkor van helye, ha a pénztár a határozathozatalt indokolatlanul késlelteti.

Az alakiságok minden esetben lehetőleg szük körre szoritkoznak, és a beadványt mint felebbezést vagy közvetlen keresetet el kell fogadni, ha annak tartalmából egyáltalán megállapitható, hogy az illető fél valamely pénztári határozatot sérelmesnek tart, illetőleg valamely választott birósági eljárásra tartozó igényt kiván érvényesiteni. Visszautasitásnak csak elkésés okából van helye, vagy pedig abból az okból, hogy az igény nem tartozik választott birósági eljárás utjára.

Az V. fejezet a 66—99. §-okban a tárgyalás előkészitését szabályozza. Az idetartozó feladatok (tárgyalás kitüzése, esetleg bizonyitásfelvétel) az elnök hatáskörébe tartoznak, aki közvetlenül, esetleg pedig megkeresés utján intézkedik. A megkeresések rendszerint az illetékes kir. járásbíróság utján teljesitendők.

A VI. fejezet a 70—108. §-okban tartalmazza a tárgyalás szabályait. A tárgyalásról a felek értesitést kapnak, de jelenlétük nem kötelező; elmaradásuk esetén is köteles a bíróság a rendelkezésre álló adatok alapján a tényállást megállapitani és a pert eldönteni. Ha azonban az igényjogosult felek személyes meghallgatása szükséges, ugy megidézendők, és pedig azzal a figyelmeztetéssel, hogy meg nem jelenésükből a bíróság esetleg kedvezőtlen következtetéseket vonhat le igényük jogosságára nézve.

E szabályozás folytán a közvetlenség elvileg csupán korlátoltabb mérvben érvényesül ugyan, azonban viszont figyelembe vételt érdemel az a szempont, hogy a felek a megjelenés terhével és költségével felesleges módon ne sujtassanak. A megjelenés pedig elvileg feleslegesnek mutatkozik, mert a bíróság rendszerint mint felebbviteli bíróság jár el, és igy a tényállást az elsőfokon eljárt közeg, t. i. a pénztár általában már felderitette. Ehhez járul, hogy egy másik törvényes szabály felállitásával a gyakorlatban mégis a tárgyalások tulnyomó többségénél várható a felek megidézése és személyes megjelenése. E szabály szerint ugyanis azokban az esetekben, midőn betegség esetében a keresetképtelenség fenforgásáról vagy balesetnél a balesetnek a halállal vagy keresetképtelenséggel való összefüggéséről vagy a keresetképtelenség fokáról van szó, az orvoszakértők meghivása mulhatatlanul kötelező. Minthogy pedig az orvosszakértő rendszerint csak személyes és közvetlen vizsgálat alapján adhat véleményt, ezért az ilyen, és eddig leggyakoribb esetekben az igényjogosult személyesen megidézendő lesz.

A hivatalból folytatott eljárás jellegéből következik, hogy annak folyamán egyezség nem köthető, sem elismerésnek nincs helye; a bíróság ugyanis köteles a fél igényét a vitatott igénypont tekintetében a törvény értelmében és egész terjedelmében megállapitani és mert ez az igény a felet a törvény erejénél fogva megilleti, az a fél rendelkező nyilatkozatával, akaratkijelentésével sem csökkenthető. Az igény-

jogosult fél csupán azt teheti, hogy felebbezésétől vagy közvetlen keresetétől egészben, vagy valamely igénypontra nézve eláll, a mi a vonatkozó pervesztéssel egyenlő hatályu. Pertársaság esetén az elállás csak akkor vehető figyelembe, ha a vonatkozó igénypontra nézve valamennyi pertárs elállott.

(Bef. köv.) *Dr. Pap Géza,*
osztálytanácsos-biró a munkásbiztositási hivatalban.

«Izgatás» — sine fine.

Nincsen olyan nap, hogy a napilapok izgatási perek tárgyalásáról ne hoznának tudósitást. Minden sajtóbiróság minden esküdtszéki cziklusára esik egy-két izgatási per, Budapesten pedig egész cziklusok vannak, amelyeknek minden napján egy-egy szocziálista izgató áll a biróság előtt.

Vajjon mi okozza e feltünő jelenséget? Az izgatók száma szaporodott-e meg annyira az utóbbi időkben, avagy az államhatalom lett türelmetlenebb az izgatásokkal szemben?

A mindennapi politikai küzdelem a higgadtságot meg nem türi, ennek szenvedélyességre, tüzes agitácziora, érzések felkorbácsolására van szüksége. Minden politikai párt, amely érvényesülésre törekszik, ezekkel az eszközökkel küzd. És vagy meg kell állapitanunk, hogy a szocziálisták e téren túlmennek azon a határon, amelyen a többi pártok innen maradnak, vagy ismét csak azt kellene konstatálnia a kutatónak, hogy a szocziálistákkal szemben az államhatalom kevésbbé elnéző és türelmetlenebb, mint a polgári pártokkal szemben.

Igaz, a polgári pártok a büntetőtörvénykönyvnek abba a határkövébe nem ütköznek bele, amelybe a munkáspárt. Egyik osztályt a másik ellen nem izgatják a polgári pártok. De ugyanezt a felekezetek ellen való izgatás tekintetében már nem lehetne elmondani.

Elfogulatlan szemmel néző ember, ha kezébe vesz egy-egy felekezeti párt szolgálatában álló krajczáros napilapot vagy élczlapot, a gyülölködés fölkeltésének terén mérföldekkel messzebb menő közleményeket és rajzokat talál benne, mint amilyeneket a szocziálista vagy akár a nemzetiségi izgatási perek inkriminált közleményeiben látunk. Ennek daczára senki se tud rá példát, hogy ilyen felekezeti izgatásért valaki az esküdtek előtt állott volna.

A büntetőtörvény a monarchia másik államával fennálló kapcsolat elleni lázitást is büntetni rendeli. Vajjon csakugyan nem történt-e meg harmincz év alatt, hogy a volt közjogi ellenzék tüzes publiczistái olyant irtak volna, amiben ilyen lázitást lehetett volna találni? Ezt bizonyára senki se hiszi: e kapcsolat megszüntetése programm is volt, és nem egy agitátor akadt, aki ebben az agitálásban messze túlment azon a határon, amelyen belül az osztályharcz agitátoraira lesujt a büntető igazságszolgáltatás.

És most e ponton azt a határvonalat kellene megjelölnöm, melylyel a törvény a tüzes agitácziót és a szenvedélyes támadást a büntetendő izgatástól elválasztja. Sajnos azonban, ez a büntetőtörvénykönyvből hiányzik, és ez szerintem e kódexünk legnagyobb fogyatékossága, mert ugyszólván teljesen kiszolgáltat mindenféle radikalizmust a legveszedelmesebb és leggyülöletesebb üldözésnek, annak az üldözésnek, amely a birói itéletek által történik. E hely nem alkalmas arra, hogy terjedelmes szemelvényeket közöljek azokból a vádiratokból, amelyek alapján egy-egy «izgató» az utóbbi években vádlottak padjára került és elitéltetett. Iskolás könyvekben olvasható banalitások a szegény ember rossz sorsáról és a gazdag ember jómódjáról inkriminálttattak a szocziálista sajtóban, és a polgári esküdtek, akiknek nagyobb része munkásaival viaskodó munkaadó, telve elkeseredett haraggal a szocziálista agitácziő ellen: kimondották a marasztalást. Különösen, ha a vádlott — mint az rendszerint történni szokott — a tárgyaláson is «ellenszenvesen» viselkedik.

Az itélő biróság pedig — és ezt megfontoltan, adatokra alapitva mondom — *sokszor jobb meggyőződése ellenére is*, gépiesen rójja ki a büntetéseket a marasztaló verdikt alapján. A büntetés mérve állandóan emelkedő irányzatu. Tiz-tizenöt évvel ezelőtt két heti, egy hónapi államfogház járt ki az izgatónak, azután két, három, négy, öt hónap. Ma pedig, amikor minden kulturállam parlamentje telve van szocziálistákkal, akik tevékeny, munkás és higgadt tagjai a törvényhozásnak, és élesztői a fejlődésnek, ma Magyarországon az izgató normális büntetése nyolcz hónap és 1000—1200 K. Ismétlem, sokszor jobb meggyőződés ellenére, ugy, hogy a büntetés tulajdonképpen nem is a bünnek, hanem kizárólag a szocziálistának szól. Egyik főtárgyalás alkalmával az esküdtbiróság elnökével — ki azóta más pályára lépett — beszédbe elegyedtem az esküdtek visszavonulása után az ügy felől. Az elnök határozott szavakkal jelentette ki, hogy ez a vád tökéletes abszurdum, mert ha ennyit se lehet irni, akkor egyáltalában lehetetlenség ujságot szerkeszteni; egészen bizonyos — ugymond — hogy az esküdtek nemmel fognak válaszolni. A két szavazó biró megerősitette az elnök véleményét.

— Ugy — válaszoltam örömmel — hiszen akkor teljesen nyugodt vagyok védenczem sorsa felől, mert ha az esküdtek mégis bünösnek mondják ki, ugy a biróság ki fogja jelenteni, hogy az esküdtek a vádlott hátrányára tévedtek és másik esküdtszék elé utalják az ügyet.

— Azt már nem! — felelte nevetve az elnök.

— Nem? De hiszen ez lehetetlen, ha egyszer a biróság meg van győződve felőle, hogy a vádlott ártatlan.

— És mégse — mondá komolyan az elnök — *mert ha ezt megtennénk, az esküdtek minden izgatót fölmentenének.*

Bizonyos lévén, hogy a munkaadók a küzdelem idejében mindenkit bünösnek mondanak ki, ha elibük kerül, aki az érdekeik ellen irányuló agitácziőban részes, habár az inkriminált czikkben frázisokon vagy gorombaságokon kivül egyéb nincsen (angyaloknak kellene lenniök, hogy ne tegyék), pontosabban meg kellene állapitani a büntetőtörvényvben a «gyülöletre izgatás» fogalmát.

«A munkaadók zsebrevágják a ti keserves verejtéktek gyümölcsét, nektek pedig nem adnak egyebet, mint nyomorult alamizsnát, amelylyel életeteket tengessétek».

«Irgalomra ne számitsatok a tőkésnél, mert az nem ismer mást, mint a zsebet. Az az ő istene és mindene. Magatoknak kell magatokon segiteni elszánt kiméletlen harczczal...»

És hasonló egyebek; büntetendő izgatások-e ezek?

A törvény nem mond egyebet, mint hogy büntetendő az, aki «gyülöletre izgat». De ki izgat gyülöletre?

Az elnökök kitanitásaikban rendszerint arra oktatják ki az esküdteket, hogy aki a szenvedélyeket oly módon kelti fel, hogy az, akihez szól, gyülöletet érez ezen vagy azon osztály stb. ellen, az követi el a büntetendő izgatást.

Ez azonban még sokkal nagyobb teret jelöl ki, mint a büntetőtörvénykönyv általános kijelentése. Nem kell a czikkirónak egyebet tennie, csak többé-kevésbbé vaskos gorombaságokat vagdosni pl. a munkáltatókhoz, vagy rágalmazó állitásokat sorakoztatni vagy a nemzetgazdaság tudománya által évszázad óta megállapitott és ma már banalitás számba menő szabályokat keserü hangon kommentálni: minderről már ugy találhatja az esküdt, pláne aki a munkáltató osztályhoz tartozik, hogy ez alkalmas a gyülölet keltésére. A büntetőtörvénykönyv azonban nem dolgozhatik relativitásokkal, a büncselekmények csak abszolut természetüek lehetnek. Egyik ember hamarább izgul, mint a másik. A munkásra, aki folyton népgyüléseket látogat és agitácziőban vesz részt, esetleg teljesen hatástalan a frázis, amelyet borzasztóan izgatónak talál a csöndes nyugalomban élő polgár.

De ettől eltekintve is, nézetem szerint végzetes tévedése az elnöki kitanitásoknak, amikor igy tisztán a szöveg tartal-

*

mának türelmesebb vagy türelmetlenebb elbirálásától teszik függővé azt, hogy van-e a czikkben izgatás vagy nincs. A törvényalkotó, bár nagyon határozatlanul fejezte ki magát, még se bizta a büncselekmény fenforgásának vagy fenn nem forgásának megállapitását tisztán arra, hogy hogy fogja fel a biró a czikk tartalmát vagy szavait teljesen szubjektiv értelmezésben. Ha a törvényhozó ezt akarta volna, akkor a legegyszerübb módon ugy fogalmazta volna a paragrafust, hogy az izgatás vétségét az követi el, aki olyant mond valamely osztályról, nemzetiségről, felekezetről, ami alkalmas arra, hogy ezek ellen más osztályokban, nemzetiségekben, felekezetekben gyülöletet keltsen. Csakis ennek a fogalmazásnak felelne meg a mai judikatura. A törvényhozó azonban ebben az átható igében «izgat», éppen azt akarta kifejezni, hogy a tettes a gyülölet keltésén dolgozik, czélja ennek a fölkeltése. Aki azonban pl. a munkásosztálynak és kapitalistáknak a helyzetét, életmódját stb. azért állitja szembe és éppen azért ecseteli a legélénkebb szinekkel, hogy a munkásokat szervezkedésre, a gyülésen való megjelenésre birja stb. és akinél a szembehelyezés élessége szemmelláthatólag nem a gyülölet fölkeltését szolgálja, hanem csak mint hatást ébresztő eszköz szerepel, erre nem lehet mondani, hogy «gyülöletre izgat», mert esetleg a legteljesebb mértékben intenciója ellen való, hogy hallgatói vagy olvasói bárkivel szemben gyülöletet érezzenek. Az ellenkező felfogás a határtalan politikai üldözésnek nyit tág kaput és nem megbüntetett bünösöket, hanem martirokat termel.

Szubjektiv felfogás alapján arra is rá lehet mondani, hogy gyülöletre izgat, aki bizonyos tendenciával statisztikai adatokat sorakoztat egymás mellé. Ettől fokozatosan távolodik el az, aki tudományosan megállapitott tételeket idéz vagy taglal, aki a köznapi megfigyelés adatait közli, aki utszéli banalitásokat sorakoztat egymás mellé, aki gorombáskodik, aki kiszinezett igazságokkal vagy hazugságokkal traktálja a közönséget. Ezt egyiket se akarta eltiltani a törvényhozó, mert a határvonal határozatlansága miatt teljes jogbizonytalanságot teremtett volna, ezt akarván. Gyülöletre izgatás miatt nem lehet mást felelősségre vonni, helyes törvényértelmezéssel — pláne ma, amikor tudjuk, hogy az izgatás üldözése teljesen hatástalan a társadalmi kategoriák küzdelmében — csak azt, aki valóban «izgat», az igének abban az értelmében, amely az egyénből kiinduló akaratos cselekvést fejezi ki.

És azt hiszem, hogy az a sok ezer ember, aki mint izgató, az államfogházakat 30 év óta megülte, igen nagy részben ennek a nyelvtani véletlenségnek esett áldozatul. «Mozgat.» Ez is egy ige. Azonban csak egy értelme lehet. A mozgó tárgy ez esetben akaratom következtében mozog és akaratom, valamint cselekvésem arra irányul, hogy mozogjon. Ez az ige: «izgat» ellenben kettős jelentésü. Van egy értelme, amely megfelel a «mozgat» imént jelzett értelmének. De van egy más értelme is. «Ez a beszéd engem izgat»: itt az, hogy én valakit izgatok, egészen más jelentőséggel bir, mint amott. Ebben az izgatásban nekem cselekvő, akaró részem nincsen és a hatás szubjektiv kategoriákon alapulván, általam nem ellenőrizhető és igy kivül esik felelősségem körzetén. Annál inkább áll ez, mert hiszen minden egyes esetben külön lehetetlenség megállapitani, hogy «izgattam»-e valakit beszédemmel vagy irásommal. Enélkül pedig a bünösséget kimondani képtelenség, mert ha senki se izgult, akkor ilyen értelemben «izgatás» nem történt.

Ezért lehetetlenség az izgatásnak más, mint objektiv értelmet adni, vagyis arra az esetre szoritani a büntetendő izgatás fogalmát, amikor egyenesen a gyülölet keltésére irányul a cselekvés. Kesergés, mérgelődés, szitkozódás, osztályok befeketitése, korholása, valóságos vagy képzelt büneik felsorolása akár finom, akár nyers, goromba hangon: ez még nem gyülöletre izgatás, vagy ha igen, akkor minden az, ami a hatalmasabb osztályoknak, nemzetiségeknek, felekezeteknek kellemetlen. Ha nincs éles határ, akkor egyáltalában nincsen határ és e határtalanság határtalan igazságtalanságoknak és keserüségeknek lehet bőséges forrása.

Dr. Kadosa Marczel.

Vádiratot vagy vádhatározatot az esküdtek kezébe.

Minden itélkezésnek első kelléke, fő- s alapfeltétele az alaposság, az elbirálás alá kerülő ügy pontos ismerete, behatható átvizsgálása. Eme főkellék és alapfeltétel fenforgása annál szükségesebb és fontosabb, mennél sulyosabb az ügy, amely elbirálás tárgyát képezi, mennél nagyobb az a joghátrány, amely az itélkezés folytán az egyik vagy másik felet sujthatja.

Kétszeresen fontos ez az esküdteknél, akik — a szakbiróval ellentétben — az évek folyamán csak egyszer-egyszer szólittatnak el rendes polgári foglalkozásuktól, hogy eme életbevágó itélkezés funkcióját gyakorolják, és akiknél korántsem remélhetjük, hogy a tények felismerésében, azok megbirálásában, az itélkezés labyrinthusában oly könnyed és biztos eligazodással birhatnak, mint a szakbirák.

És ezzel szemben mégis mit látunk?

Azt, hogy ezek a polgári életből egy-egy esküdtszéki ülésszakra elszólitott kereskedők, iparosok, háziurak stb., akik itt élet és halál, becsület és megbélyegzés felől vannak hivatva itélkezni, egy szerény iv üres fehér papir és egy irón mögött meghuzódva, kénytelenek nehéz feladatukat betölteni.

Lehetetlen és elképzelhetetlen, hogy egy ilyen, az itélkezésben teljesen járatlan egyén egy csak kevéssé is komplikált bünügyben egyes-egyedül az után, amit hallott, ami mint egy mozgó kép vonult el szemei előtt, képes legyen eligazodni a főtárgyalás legtöbbször bonyolult adatai és bizonyitékai között. Az esküdt ugyanis, midőn helyét elfoglalja, a tárgyalandó ügyet nemcsak hogy nem ismeri, de még azt sem tudja, hogy miről lészen szó a tárgyaláson. Ez helyes és jó, mert az elfogulatlan itélkezést teszi lehetővé. De hátrányossá válik abban a perczben, midőn eme nemtudás nemcsak elfogulatlanságot, hanem tájékozatlanságot is jelent.

Nézzük már most, hogy micsoda intézkedést tartalmaz a büntetőperrendtartás arra nézve, hogy az esküdt a tárgyalás alá kerülő ügyről tájékozást nyerjen. A 304. §. rendeli, hogy a főtárgyalás kezdetén a vádhatározatnak, illetve vádiratnak ott megjelölt részei felolvastassanak. Elrendeli pedig ezt semmiség terhe, tehát oly szankczió alatt, mely az egész eljárás megsemmisitését vonja maga után, miből viszont az következik, hogy eme rendelkezésnek nagy sulyt kiván tulajdonitani. Ez helyes is. Mert mit tartalmaz a vádhatározatnak, illetve a vádiratnak e §-ban megjelölt része? Tartalmazza a vádlott, illetve vádlottak neveit, a vád tárgyává tett büncselekmény, illetve büncselekmények tüzetes megjelölését a törvényben megállapitott és a tényállásból vett ismertető jelek szerint, vagyis alkotja azt a gerinczet, amelyre a főtárgyalás egész anyaga felépül, és amelynek pontos ismerete nélkül a főtárgyalás menetét figyelemmel követni lehetetlen. Még tovább megyek. A vádirat, illetve vádhatározat nemcsak alapja a főtárgyalásnak, hanem egyszersmind az egyedüli tájékoztatója az esküdteknek arra vonatkozólag, hogy a főtárgyalás adatait valamihez viszonyitani képesek legyenek. Pl.: három vádlott közül az egyik felbujtással, másik tettességgel, a harmadik bünsegédséggel van vádolva. Ez a vádhatározatban, illetve vádiratban foglaltatik, és ezt fogja az esküdt a főtárgyalás során szem előtt tartani, és ahhoz viszonyitva megfigyelni, mennyiben sikerült a főtárgyalásnak a felbujtást, a tettességet, bünsegitést beigazolni, vagy pedig a főtárgyalás adatai alapján attól eltérő meghatározás, minősités, lészen-e felveendő.

A vádirat, illetve vádhatározat tartalmának eme kétségen felül álló fontosságával szemben kérdem, vajjon annak egyszeri hallomása elegendő-e arra, hogy egy oly bünügyben, melyben — mondjuk — csak két-három vádlott van két-három különböző büncselekménynyel vádolva, kellő tájékoztatásul szolgáljon a tárgyalás egész során; elképzelhető-e, hogy az esküdt, ki az egyes jogi terminus technikusokkal nincs tisztában, aki bármi oknál fogva éppen a vádhatározat felolvasását csak félfüllel hallotta, a bizonyitó eljárás során a vádhatározat egyszeri hallása után elég preczizen tudja majd megfigyelni, hogy melyik vádlottról, és annak melyik büncselekményéről van éppen szó? Kérdem, vajjon minden esküdt oly jó memoriával van-e megáldva, hogy egyszeri hallomás után a vádiratnak vagy a vádhatározatnak felolvasott részét — mint amelynek tudomására maga a törvény is helyesen döntő sulyt helyezett — megtartsa, és vajjon képes lesz-e egészben és általában a tárgyaláson produkált bizonyitékokat az egyes vádlottakhoz és az egyes vádpontokhoz olyképpen viszonyitani, mint ahogy az az itélkezés alapossághoz okvetlenül megkivántatik?

Nem is szólva a dánosi esetről, — amelyben, miután heteken át fárasztotta ki az esküdteket, a tárgyalás végén 300-nál is több kérdés intéztetett hozzájuk, — már minden nagyobb rablásnál, sulyosabb gyujtogatásnál, halált okozó sulyos testi sértésnél, vagy a sajtóügyek egyik-másikánál, ha a büncselekményt többen követték el, vagy a vádlottak egyikére tettesi, másikára részesi minőség lesz felveendő, esetleg még kisérleti stádium is forog kérdésben, ily bonyolult ügyekben szinte elképzelhetetlen, hogy az esküdt a bizonyitás során a vád be vagy be nem bizonyitott voltát egyik-másik vádlottra, egyik-másik vádpontra nézve, a dolgok mai menete mellett pontosan ellenőrizhesse.

A törvény 304. §-ában rendel valamit, mert érzi, hogy szükség van rá; semmiség terhe alatt rendeli, mert tudja, hogy amit rendel, az fontos s lényegbe vágó, és rendelkezése mégis hiányos és semmitmondó, mert az emberi szervezet gyarlóságánál fogva a felolvasással nem érhető el az, amit a törvény elérni akart, és biztositani kivánt.

Mindnyájan tudjuk, micsoda különbség van az egyszer hallott szó és a között az irás között, amelyen az, ami velünk közöltetik, látható alakot ölt. Mindnyájan tudjuk, hányszor van szükség arra, hogy irásainkat megtekintsük még oly ügyben is, melyet már alaposan áttanulmányoztunk. A tárgyalás során ugy a bíróság tagjainak, mint az ügyésznek és védőknek módjában áll az iratokat, illetve feljegyzéseiket bármikor megtekinteni, és azokból bármely kérdésre nézve tájékozódást szerezni. Csak az esküdt az — pedig éppen neki kell az ügyben a döntő igent vagy nemet kimondani — aki csupán a levegőt nézheti, de irást nem kap a kezébe, legfölebb csak akkor, midőn tanácskozásra vonul vissza, holott már a bizonyitási eljárás során is nagy, sőt talán még nagyobb szüksége volna rá.

Ezen a bajon az esküdtek kérdezési joga és az a joga, hogy az elnöktől jogi kérdésekben bővebb felvilágositást kérhetnek (366. §.), mit sem segit, mert tudjuk, hogy eme jogok nem arra vonatkoznak, amiről e sorokban szó van, de ha még arra vonatkoztathatók volnának is, az esküdtek e jogokat ebben a kérdésben már csak azért sem vennék és veszik igénybe, mert gêneben vannak a bíróság és egymás előtt, hogy pl.: a tárgyalás közepén kérdezzék meg azt, hogy vajjon X. vádlott is vádolva van az erőszakos nemi közösülésben való részességgel, igen-e vagy sem?

Hallom az ellenvetést. Az esküdt legyen elfogulatlan — ugymond — ne tudjon egyebet, mint amit a tárgyalás adatai produkálnak: ezt kivánja a közvetlenség és szóbeliség elve. De hát kérdem, árt-e valamit az igazságos itélkezésnek az, hogy pl. a törvényszék előtti főtárgyalásnál az elnök az iratokat áttanulmányozta és nemcsak azt tudja, hogy miről lészen szó, hanem ismeri az illető bünügyet legkisebb részletében is? Kérdem, mi jogon nevezhetnők elfogultnak azt az esküdtet, aki a vádhatározat elolvasása után tudja, hogy a vádlottak miért és mily bizonyitékok alapján vannak vád alá helyezve? Nem fogja-e az esküdt — kire oly bátran rábiztuk a ténykérdésben való itélkezésnek sulyos feladatát — a vádhatározat ismerése daczára maga is észlelni a konkrét esetben azt, hogy a főtárgyalás nem igazolta a nyomozásnak és vizsgálatnak, a vádirat, illetve vádhatározatban lefektetett eredményét s adatait és ennélfogva nem fogja-e a főtárgyalás adatai alapján bizton felmenteni a vádiratban vádolt, illetve a vádtanács által vád alá helyezett vádlottat?

A sajtóbirósági eljárásban a BP. 574. §-a rendeli, hogy az esküdt a főkérdésben megkapja az illető sajtótermék inkriminált részét. Kérdem, nem volna-e képes az esküdt a főtárgyalás lefolyását hivebben s könnyebben megitélni, ha az inkriminált czikket már a tárgyalás elején a kezébe kapná?

Arra sulyt helyez a BP. 350. §-ának negyedik bekezdése, hogy az esküdtbirósági eljárásban a bizonyitékul szolgáló okiratnak forditását csak megesketett tolmács végezheti, de hogy a sajtóközlemény ily módon eszközölt forditása a tárgyalás során az esküdtek előtt feküdjön és a tárgyalás alkalmával és ne csak közvetlenül az itélkezés előtt szolgáljon tájékoztatóul az esküdteknek, arról már nem gondoskodik.

A szóbeliség és követlenség elve ezen a ponton csődöt mond és bármily ideálisak is eme postulatumok mint elvek, a gyakorlati életben megvannak a maguk árnyoldalai és éppen az igazságos és helyes itélkezés czéljára rést kell ütnünk rajtok. A kivezető utat ugy képzeljük és meg vagyunk győződve, hogy az esküdtek itélkezését csak könnyitené, de elfogulttá nem tenné, ha az esküdtek a tárgyalás elején kezökbe kapnák a vádiratot, illetve vádhatározatot vagy legalább is azoknak a 304. §-ban felsorolt részeit. Kétségen felül áll ugyanis, hogy az az esküdt, aki előtt ott fekszik a vádhatározat, illetve vádirat, aki arra jegyzeteket csinálhat — ma a legritkább esetben látjuk az esküdteket jegyezgetni — és aki bármely tanu vallomásánál, bármely szakértő nyilatkozatánál abban utána nézhet és ellenőrizheti azt, ami a vád tárgya és mérheti azt ahhoz, amit a főtárgyalás produkál, alaposabban és könnyebben fog itélhetni mint az az esküdt, akitől ugyan ma is elvárjuk ezt, de aki emberi gyarlóságánál fogva erre a fentiek szerint képtelen.

A BP. eme javaslatunk foganatbavételének utját nem állja. A 304. §., midőn a felolvasást semmiség terhe alatt megrendeli, implicite megengedi, tehát nem tilthatja azt, hogy a vádiratnak, illetve vádhatározatnak ott megjelölt részei irásban is ki ne adathassanak. Az első bekezdés utolsó mondata mondja ugyan, hogy az elnök köteles ellenőrizni, hogy annál többet a vádhatározatból illetőleg vádiratból fel ne olvashassanak, de nem tiltja, hogy azt maguk az esküdtek elolvashassák. Minden skrupulus elkerülése végett nem ellenezném, hogy a vádhatározatnak, illetve vádiratnak csak a 304. §-ban körülirt — mint legfontosabb — részeit adnák ki az esküdteknek, bár ugy hiszszük, hogy a fent vázolt czélt csak az egész vádiratnak, illetve vádhatározatnak ismerése érné el, mert az nyujtana csak teljes tájékozást a tárgyalás alatt levő ügyről.

A BP. 364. §-a felsorolja azokat az iratokat, tárgyakat, amelyeket a határozathozatalra visszavonuló esküdteknek át kell adni (kérdések, bünjelek stb.). De nem tiltja, hogy más is átadassék, tehát nem tilthatja azt, hogy az esküdtek a tanácskozásra a már a tárgyalás elején átadott vádiratot, illetve vádhatározatot is magukkal vihessék. Igy tehát javaslatunknak ez sem állja utját.

Dr. Kelemen Frigyes Ottó,
budapesti ügyvéd.

Az ismeretlen tartózkodásu alperes idézése.

Amióta az amerikai kivándorlás nagyobb mérveket öltött, gyakoribb az ismeretlen tartózkodásu alperesnek hirdetményileg való idézése. Az Amerikába kivándorlók sokszor hagynak vissza adósságokat és rendezetlen birtokviszonyokat, melyeknek rendezése csak per utján eszközölhető. Kétségtelenül méltányos, hogy a felperesként fellépő félnek jogai érvényesitésére ezen kivételes idézési mód megadassék, de másrészt mint a tervezet indokolása is mondja, azon sulyos hátrányok, amelyek a hirdetményi idézésből eredhetnek, erélyes óvintézkedéseket követelnek, ezeket az erélyes óvintézkedéseket azonban sem a most érvényben levő perrendtartásban, sem a tervezet vonatkozó részében nem találjuk meg, mely utóbbi egyébként is némi módositástól eltekintve, egészben egyezik a perrendtartásunk jelenlegi intézkedéseivel.

Az érvényben levő rendelkezések szerint az ismeretlen tartózkodásu alperesnek érdekei ugyszólván csak formai védelemben részesülnek. Az alperes részére rendelt ügygondnok csakis a jogkérdés tekintetében nyujthat megfelelő védelmet, de a ténykérdés tekintetében megfelelő információ hiánya miatt a kellőleg informált felperesi ügyvéddel szemben mindig hátrányban van; egyedüli védekezése a merev tagadás, mely azonban egy per sikeres viteléhez vajmi kevésszer elegendő. Igaz ugyan, hogy az alperes a hivatalos lapban közzéteendő hirdetményben felhivatik, hogy vagy a részére rendelt ügygondnokot ügyének czélszerü védelme iránt kellőleg utasitsa, vagy a bíróságnál más ügyvédet nevezzen; ez azonban csak haszontalan formaság, mert a «Budapesti Közlöny»-t nagyon kevés ember, az alsóbb néposztályokból pedig egyáltalában senki sem olvassa. Nem sokkal kedvezőbb sorsban részesülnek a perbiróságnál kifüggesztett hirdetmények is. Az örökösödési eljárásban a távollevő örököst idéző hirdetmény nemcsak a bíróságnál függesztetik ki, hanem szabályszerü kihirdetés végett megküldendő azon belföldi községek előljáróságainak is, ahol az örökhagyónak utolsó rendes lakása volt, és ahol a hagyatéki vagyon fekszik, itt tehát a távollevő örökös idézése több hirdetésben részesül, mint az ismeretlen tartózkodásu alperes idézése, holott ez — tekintve a perhez füződő sulyosabb jogkövetkezményeket, — nagyobb óvintézkedéseket igényelne.

Nem tartom szerencsés gondolatnak, hogy a tervezet 174. §-a nem követeli meg, — mint ezt a perrendtartás 268. §-ának *a)* pontja teszi — azt, hogy a felperes helyhatósági bizonyitványnyal igazolja, hogy az alperes tartózkodási helyét felfedezni nem sikerült, hanem megelégszik, ha ezt a felperes más módon valószinüsiti. A hirdetményi idézés a kézbesitésnek rendes módja alól az alperes hátrányára kivételt állapit meg, már pedig sulyos joghátrányokat maga után vonható kivételes intézkedésnek előfeltételeit egyöntetüen és tüzetesen meg kell jelölni, nem lehet azt az egyes bíróságok különböző felfogására bizni, hogy mikor látják kellően valószinüsitve, hogy az alperes tartózkodási helye ismeretlen. A helyhatósági bizonyitvány megszerzése sem okoz nehézségeket, vagy oly sok költséget, hogy mellőzése ez okból volna kivánatos.

A helyhatósági bizonyitványnak meg van az az előnye is, különösen kisebb községekben, hogy a helyhatóság által a bizonyitvány kiadása előtt ejtett lelkiismeretes tudakozódás nagyon sok esetben az alperes tartózkodási helyének felfedezésére vezet, másrészt pedig felhivja az alperes hozzátartozóinak figyelmét a perre, ami az alperes védelmére sokszor kedvező befolyással lehetne, ha ugyan a hozzátartozók megtalálják, hogy ez ügyben hová forduljanak. Az alperes hozzátartozói sokszor teljesen ismerik az ügyet, döntő bizonyitékok birtokában vannak, de ezeket az alperes érdekében nem használhatják fel, mert vagy a perről nincs tudomásuk, vagy nem tudják, hogy mit kell tenniök, hogy alperes érdekeit megvédhessék.

Ha a helyhatósági bizonyitvány mellőzve lesz, akkor az a vékony fonál is, melyen át az alperes részére rendelt ügygondnok az alperes hozzátartozóival összeköttetést nyerhet, elszakad, holott nyilvánvaló, hogy ezt az összeköttetést, melynek révén az ügygondnok legtöbb esetben az alperes czélszerü védelmére szükséges információhoz juthatna, még erősiteni és törvényes alapra fektetni kellene. Evégből a helyhatósági bizonyitványnak, melynek kiállitására az a helyhatóság legyen hivatott, amelynek területén az ismeretlen tartózkodásu alperes a peres jogviszony keletkezésekor és legutóbb lakott, vagy amelynek területén a kérdéses ingatlan fekszik, ha a per valamely ingatlannal összefüggő jogviszonyra vonatkozik, azt is tartalmaznia kellene:

1. Rendelt-e az alperes vagyonkezelőt; ha igen, ennek nevét, foglalkozását és lakhelyét.

2. Vannak-e az alperesnek a helyhatóság tudomása szerint hozzátartozói, ha igen, ezek nevét, foglalkozását és lakhelyét.

A hirdetmény pedig nemcsak a perbiróság hirdetményi tábláján volna kifüggesztendő, hanem azon helyhatóságoknál is, hol az alperes a jogviszony keletkezésekor és legutóbb állandóan lakott, és ahol az ingatlan fekszik.

Ami pedig a hirlapi hirdetést illeti, a hivatalos lapban megjelenő hirdetésnél czélszerübb volna a hirdetményt azon helyek valamelyik lapjában is közzétenni, melyek helyhatóságainál a hirdetmény kifüggesztetett.

A perbiróság azonban elrendelhetné — mint ezt már a Tervezet 176. §-a is mondja — hogy a hirdetmény más, a körülményekhez képest külföldi hirlapokban is, és a megállapitott időközökben többször is közzététessék. A Tervezet hivatkozott §-ának utolsóelőtti bekezdése pedig akként volna módositandó, hogy a perbiró azt is megrendelhetné, hogy a hirdetés a fél utolsó ismert tartózkodási helyén vagy lakhelyén a helyi szokásnak megfelelő módon is, pl. dobszóval történjék, ha pedig a pertárgy értéke 200 K-t meg nem halad, a hirdetés ezen módja mellett, a hirlapi közzététel teljesen mellőzhető is.

Ezenkivül helyes volna a hirdetményt a helyhatósági bizonyitványban megjelölt vagyonkezelőnek és a legközelebbi rokonoknak azzal kézbesittetni, hogy kötelességükben áll, ha az ügy mibenlétéről és a valódi tényállásról tudomásuk van, ez irányban az alperes részére rendelt ügygondnokot felvilágositani, sőt nem ártana a hirdetménybe oly általános felhivást felvenni, hogy mindazok, kik a peres ügynek lényeges körülményéről tudomással birnak, azt az ügygondnoknak jelentsék be.

Mindezen intézkedések, ha nem is biztositanák, de lehetővé tennék, hogy az ügygondnok az ügy mibenléte tekintetében felvilágositáshoz juthasson, és az eddigi pusztán formai védelem helyett, az alperes érdekeit komolyan és alaposan védelmezhesse.

Ezek az intézkedések, melyek az ismeretlen tartózkodásu alperes jogainak oltalmazására feltétlenül szükségesek, gyakorlati kivitelben sem ozoknának nehézségeket és jelentékeny költségeket, és számos visszaélésnek vennék elejét. Konkrét esetet tudok, amelyben az ismeretlen tartózkodásu alperes a felperesi ügyvédek teljes jóhiszemüsége mellett is két különböző bíróságnál, melyek egyaránt rendes illetékességgel birtak, ugyanazon követelés tekintetében egyidőben vonatott perbe, és marasztaltatott el. *Dr. Pogány Imre.*

Különfélék.

— **Az ügyvédi vizsgák statisztikája.** A folyó évben junius hó közepéig a budapesti ügyvédvizsgáló bizottság előtt 255 jelölt tett vizsgát. Az elsőizben vizsgára bocsájtottak közül sikerrel vizsgázott 91, teljesen visszautasittatott 45, pótvizsgára utasittatott 51. Az ismétlők közül 8-nak vizsgája elfogadtatott, 2 ujbóli ismétlésre, 6 pótvizsgára utasittatott. Az 52 pótvizsga közül elfogadtatott 49, nem fogadtatott el 3. Az összes 255 vizsgából igy elfogadtatott 148, teljesen visszautasittatott 50, pótvizsgára utasittatott 57.

Ezen statisztika, összevetve a régebbi adatokkal, mutatja, hogy régebben, ha a jelölt egyik vagy másik tárgyból gyenge is volt, a vizsgálaton mégis átment, mert egy tárgy miatt nem akarták elbuktatni az egész vizsgálati anyagból, mig most egy-egy tárgyból gyakrabban buknak a jelöltek. Hogy ez a rendszer bevált, mutatja az a körülmény, hogy a pótvizsgák tulnyomó része sikerül.

A fenti kimutatás azt is bizonyitja, hogy azok az állitások, mintha a jelöltek 80%-a buknék, nem felel meg a valóságnak. Az elsőizben vizsgázók 50%-ának, az összes vizsgázók 42%-ának vizsgája nem fogadtatott el az év első felében. Ez is tulnagy hányad ugyan, de a kedvezőtlen eredményt több ok teszi megmagyarázhatóvá. Egyrészről az uj vizsgarend alig egy éve, hogy életbe lépett és igy a fiatalság az átmenet idejében még nem alkalmazkodhatott az uj rendhez,

viszont a bizottságok természetesen már buktatják azokat, akik — hacsak egy tárgyból is — gyengék. De főoka a sok bukásnak jogi képzésünk helytelen rendszere.

Három évben van az ügyvédjelölti joggyakorlat törvény által megállapitva, ami magában véve is kevés volna. Ámde ebből a három évből a három szigorlatra, majd az ügyvédi vizsgára való készüléssel és esetleg szüneteléssel másfél év is eltelik, ugy, hogy a jelöltek jórésze hiányos gyakorlattal jön a vizsgálatra, és ha a törvény szövegét tudja is, a gyakorlati alkalmázásban nem tudja magát feltalálni. Innen a panasz az ugynevezett «nehéz czenzorokra», akik nem elégszenek meg a törvényszöveggel, hanem praktikus esetek kapcsán iparkodnak kipuhatolni, hogy a jelölt az *ügyvédi gyakorlatra* érett-e.*

Végül rá kell mutatnunk arra, hogy oly panaszok, melyek a gyakorlati időnek a vizsgálat sikertelensége folytán hat hónappal vagy egy évvel való meghosszabbitása miatt hangzanak el, éppen nálunk Magyarországon jogosulatlanok, mert itt — mint fentebb rámutattunk — a gyakorlati idő oly rövid, mint talán sehol másutt.

— **Ügyvédek nyomora.** A minap egy fiatal ügyvéd öngyilkosságot követett el, mert egyáltalán nem volt képes foglalkozást találni, és a szó szoros értelmében éhezett. Kiegészíti ezt a rendőri hirt a hivatalos lapnak árverési rovata, amelyben mindig találkozunk egy-két fővárosi ügyvéd nevével, és a budapesti V. ker. járásbiróság végrehajtási lajstroma, melyben elég gyakori az ügyvéd végrehajtást szenvedett. Hogy pedig a szövetkezetek váltótárczái mennyi ügyvédnevet rejtenek magukban, azt a beavatottak tanusithatják, de a mult évi szövetkezeti összeomlás nyomán a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék mutatókönyvei is illusztrálják.

És az ügyvédi pályára való tódulás mindezek daczára is szinte feltartóztathatatlan. Az állam pedig tétlenül nézi ez elfajulást, és nem készül semmit sem tenni ezen az egész világon páratlan tultengés ellen.

— **Örökölhető vagy átvihető betegségben szenvedők házasságkötése.** A közegészségügyi törvény módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása kapcsán Hajdu Frigyes képviselő azt az eszmét vetette föl, hogy a házasságot kötő férfiaktól egészségüket igazoló orvosi bizonyitványt kellene követelni. Ez az eszme nálunk sem uj. A Budapesten tartott III. orsz. elmeorvosi értekezleten az elmebetegek gondnokság alá helyezésének és gondnokság megszüntetésének eljárásáról 1904 október 23-án tartott előadásában (megjelent mint a «Klinikai füzetek» 1905 májusi és juniusi számának különlenyomata is) vetette föl ezt az eszmét sokkal szélesebb alapon *dr. Márkus Dezső*, aki a házasságkötés lehető megakadályozásának szükségét vitatta minden átörökölhető vagy átvihető baj esetében, legyen az akár tüdővész, akár bujakór, akár elmebaj, olyképpen, hogy az ilyen bajjal terheltek — akár férfiak, akár nők — csakis két hatósági szakértő orvosnak egyező véleménye alapján köthessenek házasságot. Az előadás érdekesen fejti ki, hogy ha nem is várható az efféle intézkedéstől gyökeres orvoslás, «mindenesetre csökkentené a szerencsétlen házasságok és terhelt ivadékok számát, azonfelül már eleve óvatosabbakká tenné az érdekelteket és gondosabbakká a keletkező baj sürgősebb gyógykezelése körül». Az előadás utal a Btk.-nak (316. §.) s a Kbtk.-nek (99—105. §§.) büntető rendelkezéseire a ragályokat terjesztőkkel szemben; utal arra, hogy a törvény megbünteti a ragályos betegségben szenvedő vagy bujakóros dajkát, aki ezzel a bajjal szolgálatba lép (1879 : XL. tcz. 106. §.) és utal — összehasonlitásképpen — az állategészségügyi törvény rendelkezéseire abban az irányban, hogy tenyésztésre csak egészséges lovak és szarvasmarhák bocsáthatók (1888 : VII. tcz. 91—93., 95. §§.). Az egyéni szabadság korlátozásának ellenvetésével szemben felhozza a közérdekből való szabadságkorlátozások nagy számán felül, a katholikus papok és az apáczák cölibatusának türését az állam által, a hadkötelesek nősülési tilalmát, a katonatisztek, a diplomácziai és egyéb államszolgálatban állók nősülésének megakadályozását mindaddig, mig bizonyos meghatározott jövedelmet ki nem mutatnak, noha mindazok az okok és czélok, amelyek ezekben az esetekben gátolják vagy nehezitik a házasságra lépést, távolról sem oly fontosak, mint az emberiség megóvása a nemzedékeket pusztitó bajoktól.

— **A pécsi rabsegélyző-egylet,** amely a rabsegélyző kongresszus összehivása és rendkivüli sikere körül oly kiváló érdemeket szerzett magának, évi jelentésében ismét tulterjeszkedik a sablonos jelentések keretein. *Varga Nagy István* kir. táblai biró, egyesületi elnök beszámol a pécsi kongresszusról. Kiemeljük e jelentésből, hogy «a patronage egyesületek országos szövetsége» a folyó évi szeptember havában Budapesten fogja tartani alakuló közgyülését.

A kongresszus, hogy ezt a szövetséget szervezze, egy szövetségi bizottságot küldött ki, és erre ruházta rá, hogy a végleges rendezkedésig mozditsa elő a rabsegély-ügy fejlődését ugy a létező egyesületek együttmüködésének biztositása s több rendbeli irányelv nyujtása, mint uj egyesületek alapitásának elősegitése által.

A szövetségi bizottság, amelynek tagjai a fővárosból Rickl Gyula igazságügyminiszteri tanácsos, Czárán István budapesti kir. főügyész, Papp Kálmán tábornok-hadbiró, Ruffy Pál belügyminiszteri tanácsos, dr. Balogh Jenő egyetemi tanár, Bosnyák Zoltán belügyminiszteri, Kun Béla igazságügyminiszteri osztálytanácsosok, dr. Rottenbiller Fülöp törvényszéki biró, dr. Bernolák Nándor birósági jegyző az igazságügyminiszteriumban, dr. Szilágyi Arthur Károly ügyvéd, Farkas Edith alapitványi hölgy és Dessewffy Emma urhölgy, továbbá Bécsből a közös hadügyminiszteriumból Fattinger Károly alezredes hadbiró, vidékről Varga Nagy István kir. itélőtáblai biró és dr. Angyal Pál jogtanár Pécsről, a most nevezett által elkészitett szövetségi alapszabálytervezeteket Budapesten az igazságügyminiszteriumban folyó évi január hó 9-én tartott ülésében átvizsgálta, némi módositással elfogadta és a szeptemberi szövetségi gyülés elé fogja terjeszteni. A bizottság kiegészitette magát, beválasztván a bizottságba: Gróf Edelsheim-Gyulay Lipótot, az országos gyermekvédő-Liga fővédnökét, Szilassy Aladárt, a közigazgatási biróság tanácselnökét, dr. Balog Arnoldot, a Jogtudományi Közlöny szerkesztőjét, dr. Doleschall Alfréd egyetemi és dr. Finkey Ferencz jogakadémiai jogtanárokat.

Kiemeljük, hogy Pécsett a rabsegélyző egylet egyik legagilisebb vezető férfiának, dr. Angyal Pál jogakadémiai tanárnak kezdésére megalakult a Pécsi Patronage Kör és a Pécs-baranyai gyermekvédelmi bizottság is.

Ami a rabsegélyző egylet 1907. évi müködését illeti, azt a következő adatok illusztrálják: Pénzbeli segélyben részesült 91 szabadult 737 K értékben (a legkisebb segély 2 K, a legnagyobb 67 K volt), továbbá 22 letartóztatott családja 653 K 38 fillér értékben (legkisebb segélyek 6 hóra havi 6 K, 1 hóra havi 10 K, legtöbb egy családnak 87 K 38 fillér összegély).

Közvetve üdvös müködést fejtett ki az egyesület azáltal, hogy a helybeli jótékonysági intézeteknél is közvetitette arra alkalmas esetekben a letartóztatottak családjainak támogatását. Az állami gyermekmenhelyben is helyezett el több ily családból gyermeket.

Fentartott az egylet gazdasági rabkönyvtárt, tartatott a rabok részére Istentiszteletet, fentartott rabiskolát és rabmenházat alapitott.

— **Angyal Pál** büntetőjogi előadásainak második kötete jelent meg. Ez a kötet befejezése az általános tanokról szóló résznek. Ebben a nagyértékü és gazdag anyagot tartalmazó kötetben tárgyalja a szerző a kisérletet, a részességet, a szándékot és gondatlanságot, a beszámitást kizáró vagy enyhitő okokat, a bünhalmazatot, a bünvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okokat. Minden egyes fejezetnél először van a törvényszöveg, azután repertorium következik, végül pedig szerző fejtegetései következnek. A 612 oldalra terjedő vaskos munka Pécsett, Lechner Kornélnál jelent meg s ára 10 K.

— **A párbér jogi természetét** fejtegeti *Kollányi Ferencznek* 1150 oldalra terjedő tanulmánya. Szerző Timon Ákos könyvével polemizál, jogtörténeti alapon. (Stephaneum kiadása.)

— **Az állami italmérési jövedék** czimü munkájához dr. Szabó Sándor sárospataki jogakadémiai tanár pótfüzetet adott ki.

* Természetesen ezeknek a gyakorlati kérdéseknek nem szabad annyira komplikáltaknak és a mindennapi élettől távolesőknek lenniök, hogy az átlagos készültségü és képességü jelölt azokat rögtön fel ne legyen képes fogni, és törvényismerete mellett ne legyen képes tájékozódni.

— **A birtokos és gazdatiszt közötti jogviszony.** (Az 1900 : XXVII. tcz. magyarázata.) Irta: Vantsó Gyula. Előszóval ellátta: Rubinek Gyula az O. M. G. E. igazgatója. Szerző nyolcz éves birói gyakorlat alapján imerteti a birtokos és gazdatiszt közötti jogviszonyt, és közli a vonatkozó elvi jelentőségü birói határozatokat. A könyv 12 fejezetből áll, a törvény szövege s a végrehajtási rendelet mint függelék szerepel, minden egyes szakasz végén annak megjelölésével, hogy a törvény vonatkozó rendelkezése melyik fejezetben van kimeritően ismertetve.

Az egész törvény anyagát a szerző a következőképpen osztotta föl:

I. Kiknek jogviszonyaira terjed ki a gazdatiszti törvény hatálya. II. Okleveles és nem okleveles gazdatiszt közötti különbség. III. A gazdatiszt hatásköre és kötelességei. IV. Szolgálati szerződés és javadalmazás. V. A szerződéstől való visszalépés. VI. A felmondás. VII. A gyakorlat által szentesitett intézmények (próbaszolgálat stb.). VIII. A szerződés azonnal való felbontása. IX. Kártérités. X. Jogok és kötelességek a felmondás és távozás közti időben. XI. Gazdatiszt helyzete tulajdonos változása esetén. XII. A gazdatiszt, illetve jogutódainak jogai betegség és halál esetén.

Ezen fejezetek keretében vannak ismertetve a törvény vonatkozó rendelkezései és a birói gyakorlat. A könyv ára 3·— K.

— **A készülő budapesti lakbérszabályzathoz.** A hirlapi közlemények szerint az ősszel tárgyalásra kerülő lakbérszabályzatba egy olyan intézkedés kerül, mely ellene mond a gyakorlati élet követelményeinek és a felsőbiróságok eddigi józan gyakorlatának. Az ugynevezett házmesterpénz vagy negyedpénz (fertálypénz) dolgában ugyanis a javaslat ezen mellékilletékhez való jogot a házmesternek adja meg, akinek személyét a lakó nem is ismeri, kivált a házmester személyében beálló gyakori változások folytán; a házmester e dijról nem is ad nyugtát: hányszor fordulhat elő az eset, hogy a bérnegyed első napjai egyikén beálló uj házmester ismét követeli a dijat. A házmesterrel nem is szerződik a lakófél, csak a háztulajdonossal, vagy *annak nevében* a képviselővel! Ha mégis a házmesternek ad a lakbérszabályzat e dij követeléséhez való jogot, akkor a háztulajdonos és a lakó közt a házmesterdij tekintetében kötött szerződés «harmadik érdekében kötött szerződés»-nek minősülne? Hisz ilyet nem is akartak kötni! A házmesterdijra nézve mint mellékilletékre nézve akartak a házbér mellett megállapodni! A Curia és a budapesti tábla eddig helyesen jelentették ki, hogy a házmesterdijra vonatkozó kereseti jog csak a háztulajdonost vagy annak jogutódját illeti meg, nem a házmestert, kit csak a háztulajdonossal (vagy jogutódjával), mint gazdájával kötött szerződése alapján az utóbbi ellen illet meg a kettejük szerződésében megállapitott szolgáltatásra vonatkozó jog. Ez a helyes felfogás megérdemlené, hogy a reakczionárius változások érvényesülése mellett ne veszitsen talajt, hanem hogy a lakbérszabályzatban határozott tételként megrögzittessék. Erre felhivjuk a tanács és a közgyülés jogtudó tagjainak figyelmét és erélyét.

— **Ujpest — Brünn?** St. Mihály és tsa ügyfelem a budapesti VII. ker. járásbirósághoz egyszerre adott be 1908 Sp. VIII. 660. sz. alatt K. E. *ujpesti lakos alperes* ellen és 1908 Sp. VIII. 661. sz. alatt St. K. *brünni* lakos ellen sommás keresetet. Ugyanazon rövid tárgyalási határnapon mindkettő ellen makacssági itélet hozatott; a jegyzői iroda teljes rendben május 25-én expediálta mindkettőt; egyiket a brünni, másikat az ujpesti járásbirósághoz. Mig a brünni alperes elleni itéletet már május hó 27-én kézbesitette az ottani cs. kir. járásbiróság, és a vétiv régen itt van, az ujpesti járásbiróságtól a vétivet még mindig nem kaptuk meg; ezt hiába sürgetem. Világos tehát, hogy Ujpestről hosszadalmasabb utat tesz a vétiv, mint Brünnből, Ujpest sokkal messzebb esik Budapesttől, mint Brünn. Vagy talán nem is a földrajzban volna a hiba? *M. M.*

— **Végzés, melyből nem tünik ki, hogy minő ügyben hozatott.** Sajnos, még most is elég gyakran fordul elő, hogy mi, ügyvédek, a bíróságoktól végzéseket kapunk, amelyeken egyáltalán semmi utmutatást nem találunk arra nézve, hogy minő ügyre vonatkoznak. Ime, egy példa. A budapesti V. ker. kir. járásbiróság 1908. V. XVI. 1175/4. számu végzése. «A kir. járásbiróság a felosztásra ujabb határnapul junius 27-ének 11 óráját tüzte ki» stb.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A vizsgálóbiró kézikönyve.** Dr. Gross János gráczi egyetemi tanár nagyszabásu kétkötetes müve ötödik kiadásban jelent meg. Ez a méltán nagy hirre szert tett mü teljesen átdolgozott és lényegesen bővitett kiadása 1053 oldalra terjed és 138 szövegképet tartalmaz.

Gross tanár e müben vizsgálóbirói hatáskörében tett tapasztalatait tárja elénk. Az anyag rendkivüli bőségét találjuk fel e munkában, mely igen sok megszivlelésre méltó tanulságot nyujt a mi biráinknak is. Különösen kiemeljük a lélektani utmutatásokat, az emberismeret gazdag anyagát, melyeket Gross nyujt. A tartalomból felemlitjük a következőket: A vizsgálóbiró feladata, képzése, emberismerete. A kihallgatás. A megfigyelés. Az emlékezőképesség. Helytelen megfigyelések izgatottság, müveletlenség folytán. Mikor a tanu nem akar igazat mondani. A szakértők (orvos, vegyész, irás-, fegyver-, fényképszakértők, mikroszkopikus vizsgálatok, ujjlenyomatok, embertan stb.). A sajtó szerepe a bünvizsgálat körül. Külön fejezetet szentel a gonosztevők szokásos praktikáinak (hamis haj és név, szimulálás, alakváltozások stb.), a tolvajnyelvek. Bőven tárgyalja a czigányok szerepét a büncselekmények elkövetése körül, a babonát. Az első kötetet bezárja a fegyvertan bő tárgyalása.

A második kötetben szerző a helyszini szemlék és a rajzok készitésére vonatkozó utmutatásokat ad. Tárgyalja a vér-, láb- és egyéb nyomokat, kitanit a chiffrirozott levelek elolvasására, majd áttér egyes fontosabb büncselekményekre. Egyenként tárgyalja a testi sértést, a lopást, csalást, okiathamisitást, gyujtogatást, a gyári baleseteket, végül foglalkozik az okozott kár mennyiségének megállapitásával.

A vászonba kötött két kötet J. Schweitzer (Artur Sellier) czégnél Münchenben jelent meg; áru 24 K.

— **Az osztrák büntetőtörvény** minden tényező egyhangu nézete szerint teljesen elavult. Az igazságügyi kormány kisérletet tett egy uj büntetőtörvény készitésére. Készült is javaslat, tartatott is szakértekezlet, azonban a kisérletek meghiusultak, mivel a szakkörök a tervezetet elfogadhatatlannak jelentették ki.

— **Gyermekbiróság Berlinben.** Németországban az első gyermekbiróságot Frankfurtban állitották fel, és azóta több német állam kormánya utánozta a követendő példát. A porosz kormány most Berlinben állitott fel gyermekbiróságot. Ennek a biróságnak vezetője egyszersmind a gyámügyek referense is. A gyermekbiróság nem is a büntető osztályon tartja üléseit, hanem a polgári törvényszék helyiségeiben.

— **A méltányosság, mint a magánjog alapja.** Ez a czime Schmöller Károly könyvének, amely a jogi elméletek uralma ellen száll sikra. A méltányosságot szerző nem tudja és nem akarja definiálni, mert ezen fogalomnak nincs meghatározott tartalma. Szerző igyekszik körülirni, mit ért méltányos jog alatt, és mintaképül állitja fel a német polgári törvénykönyv 242. §-át, mely szerint az adós kötelezve van ugy teljesiteni, amint azt a Treu und Glauben a forgalmi szokásokra való tekintettel kivánja.

— **Az uj schweiczi polgári törvénykönyv** 1912 január 1-én lép életbe. Figyelemre méltó a szövetségtanács azon határozata, mely szerint minden szavazóképes polgár ingyen megkapja a polgári törvénykönyv egy példányát. Ezen czélból 300,000 frank van előirányozva; összesen 400,000 német, 200,000 franczia és 20,000 olasz példányt nyomatnak szétosztás végett.

Egy 27 év óta önálló irodával biró, vidéki ügyvéd, családi körülmények miatt irodáját feloszlatni akarja s mint irodavezető — legalább 300 korona havi fizetés mellett — Budapesten akár ügyvédnél, akár kir. közjegyzőnél alkalmazást keres. Bővebb felvilágositást szivességből nyujt dr. Pap József budapesti ügyvéd, kamarai titkár (IV., Kötő-utcza 2—4. sz. a.) és e lap kiadó-hivatala. 12946

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 26. szám. Budapest, 1908 junius 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az ügyvédi vizsgák szinvonala. *B. A.* — A munkásbiztositási választott biráskodási eljárás. *Dr. Pap Géza* osztálytanácsos-biró a munkásbiztositási hivatalban. — Az automobilközlekedés okozta balesetek. *Dr. Rédei József* budapesti ügyvédtől. — Az uj angol bünügyi felebbvitel. *Darvai Dénestől.* — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédi vizsgák szinvonala.

Az ügyvédi vizsgákról a legutóbbi «tüntetés» alkalmából a napi sajtóban mindenféle tájékozatlanságot olvashattunk. Abból az alkalomból, hogy néhány fiatalember egy a czenzorok által egyhangulag visszautasitott vizsgálat eredményét elégedetlenségének kifejezéseivel kisérte, már azt is megirta egy előkelő napilap, hogy a vizsgálóbizottságok a legnagyobb következetességgel «egyenesen százalékban kifejezhető arányszámokra dolgoznak». «Egy meghatározott százaléknak meg kell bukni, tekintet nélkül a tudásra, a kvalitásokra, a feleletek minőségére. Ez a programm, mely a legridegebb, a legkiméletlenebb módon van megvalósitva.»

Csodálatos, hogy akadt komoly lap, mely elhitte az ügyvédvizsgáló bizottság hetvenkét tagjáról (mert ilyen programmot csak az összes tagok beleegyezésével lehet megvalósitani), hogy ezzel a feltevéssel ül le a vizsgához.

Merjük állitani, hogy a közepes értelmiségü és közepes készültségü jelölt, *ha teljes három évi állandó és komoly gyakorlata van,* amelyet nem kurtitott meg szigorlatra készülés: átmegy a vizsgán, de a bizottságtól nem lehet kivánni, hogy jobb meggyőződése ellenére az ügyvédi gyakorlatra és a birói itélkezésre jogositó diplomát adjon tudatlan vagy gyakorlattal abszolute nem biró jelölteknek.

E sorok irója hét évig volt tagja a vizsgálóbizottságnak. Ez alatt a hét év alatt bő alkalma volt meggyőződni arról, hogy sok kiválóan készült, nagy értelmiségü jelölt mellett nem egy olyan is leül vizsgázni, akiről ámulva kérdezzük, hogy mehetett át az érettségi vizsgálaton, hogy úszott keresztül az egyetemi vizsgákon, mint ügyvédjelölt hogy végezhetett egyetlen tárgyalást, vagy mint birójelölt hogyan készithetett egyetlen határozatot? *

Mi az oka annak, hogy ilyen képességü és készültségü jelöltek egészen az ügyvédi vizsgáig eljuthattak és hogy nem tereltettek képességeiknek megfelelő más pályára, amelyen boldogulhatnának?

Egész társadalmunk a gymnáziumok felé tódul. Odaviszi fiát az értelmiséghez tartozó, valamint a nagy gyáros épp ugy, mint a földmives és kiskereskedő, ugy, hogy alig győzzük az uj gymnáziumok felállitását.

A helytelen középiskolai rendszer pedig nem ismer az alsó osztályokban különösebb szelekcziót. Akár alkalmas az illető a tudományos pályára, akár nem alkalmas, többszöri ismétlő és pótvizsga árán feljuthat a legfelső osztályba.

És ha egyszer ez a gyenge s az átlagos intelligenczián alul maradó elem néhány évi veszteség után feljutott a gymnázium utolsó évfolyamába, akkor a szülők kétségbeesve könyörögnek az érettségi bizonyitványért, azzal a hatásos érveléssel élve, hogy most már nem küldhetik fiukat kereskedő-, vagy iparos-inasnak, és ha átengedték eddig, engedjék tovább is. Erősen hat a tanári karra ez az érvelés azért is, mert elég gyakran fordul elő, hogy a gyenge képességü fiatal embereket a buktatás a nekik nem való és erejüket tulhaladó szellemi erőfeszités folytán elkeseredett lépésre készteti, amiért azután a közvélemény legtöbbször a tanárok ellen fordul.

Ugyanez a jelenség hasonló formában észlelhető az összes főiskolákon, különösen pedig a jogi fakultásokon, amelyeknek vizsgáin, akármilyen szigoru rostával iparkodnak is a vizsgáló-bizottságok eliminálni ezeket a gyenge elemeket, végtére legtöbb esetben mégis megkönyörülnek rajtuk, sokszor éppen az átbocsátottak szerencsétlenségére, de mindenkor a társadalom kárára.

Igy történik, hogy a jogi pályára alkalmatlan fiatalemberek végre is feljutnak a birói és ügyvédi kar előcsarnokaiba, sőt minthogy egyik testületben sincs alaposabb szelekczió, bejutnak a birói és ügyvédi karba is.

Messze vezetne, ha a gymnáziumi rendszerben eredő, de végeredményében a jogi pályákra is erősen kiható ezen viszásságokkal behatóan kivánnánk foglalkozni, de a mostani alkalmat fel kell használnunk annak leplezetlen konstatálására, hogy közép- és felsőiskolai tan- és vizsgarendünk teljesen elavult és rendkivül károsan befolyásolja egész jogrendszerünket.

Hozzájárul ehhez, hogy a fiatalság jórésze sem az egyetemi tanulmányokat, sem a különben is szabályozatlan és ellenőrizetlen joggyakorlatot nem abszolválja megfelelő módon.

Köztudomásu tény, hogy az ügyvédi irodák, a városi és állami, vasuti és magánhivatalok, sőt bankok és kereskedőházak is telve vannak az egyetemi előadási idő alatt is joghallgató dijnokokkal, sőt kinevezett tisztviselőkkel, akik mindössze vizsgázni mennek az egyetemre.

Ismét sokan az ügyvédjelölti joggyakorlatot kerülik meg.

Bármily erélyesen vette fel a budapesti ügyvédi kamara választmánya a harczot a szinleges bejegyzések ellen, még mindig túlnagy azoknak a száma, akik csak papiroson mutatnak ki 3 évi bejegyzést, de tényleges gyakorlatuk nem tesz többet 1—1½ évnél. A többit a szigorlatokra és az ügyvédi vizsgára való készüléssel töltötték.*

Ez a gondtalan «joghallgatás» és «ügyvédjelöltség» csábit

* Előfordulhat természetesen az ügyvédi vizsgánál is, hogy kivételesen egy-egy jelölt képessége tévesen itéltetik meg, de ez éppen ugy kivétel, mint amikép minden garanczia mellett a birói itélkezésnél is fordulnak elő tévedések.

* Ha csak azt lehetne elérni, hogy a joggyakorlati idő a doctorátustól számittassék és az ügyvédi vizsgát közvetlenül megelőző három hónap a joggyakorlatba be ne számittassék, ezzel is lényegesen elő lehetne mozditani a joggyakorlat intensivebbé tételét, de egyuttal emelkednék az ügyvédi vizsga szinvonala és kevesbednének a bukások.

sokakat arra, hogy a jogi pályára tóduljanak és azután ezek a minden komoly alapismereteket nélkülözö jelöltek azok, akik a «jogi szanatoriumokban» és egyéb előkészitő intézetekben igyekszenek pótolni nemcsak az elméleti alapismereteket, de az ügyvédség terén nélkülözhetetlen gyakorlati routine-t is.

Az ügyvédi vizsgai bukások jó része ezekre az okokra vezethető vissza, nem pedig arra, hogy a czenzorok egy előre meghatározott arányszámra dolgoznak. A vizsgálóbizottság, ha komolyan fogja fel hivatását, nem engedheti magát befolyásoltatni az által, hogy sokan vagy kevesen buknak-e, sem a szigor sem az enyheség irányában.

Éppen azért, arra a gyanusitásra, mintha igy akarná megvalósitani, vagy legalább megközeliteni az ügyvédvizsgáló bizottság a numerus clausust, csak egy választ lehet adni:

Magyarországon a törvényhozás jóvoltából a többi pályákhoz képest szerfelett könnyü az ügyvédi karba bejutni. Alacsony korlátok veszik körül e pályát és e korlátokon átlépni nem nehéz. De teljes tudatában van az ügyvédvizsgáló bizottság annak is, hogy a törvények kijátszásával a meglevő sorompókat emelni és uj sorompókat felállitani, vagyis erőszakos és törvénytelen eszközökkel tartani távol a karba törekvőket: meg nem engedett, jogtalan dolog. Más oldalról azonban a közérdekbe ütköző eljárás volna, ha még a meglevő biztositékokat is készakarva lerombolnók és a beözönlés törvényes akadályait törvényellenesen megszüntetnénk. A törvény előirja, hogy az ügyvédkedés előfeltétele irásbeli és szóbeli vizsgálat, tehát a törvény megköveteli a vizsgáló bizottságtól, hogy ne csak pro forma folytasson a jelölttel disputációkat, de komolyan vizsgálja, vajjon a jelölt annyira járatos-e a jog minden terén, hogy a közérdek veszedelme nélkül gyakorlatra bocsátható.

Ha a vizsgáló bizottság a jelöltet a gyakorlatra érettnek találja, minden tekintet nélkül kiállitja részére az oklevelet, de ha őt az önálló ügyvédkedésre jó lelkiismerettel és teljes tárgyilagossággal képesnek nem tartja, nem adhat neki oklevelet, akárhány százalékra rug is a visszautasitottak száma.

B. A.

A munkásbiztositási választott biráskodási eljárás.*

A VII. fejezet a 109—116. §-okban a bizonyitás általános szabályait tartalmazza. E szabályokban szintén kidomborodik az eljárás hivatali (officiosus) jellege; a bíróság köteles a tényállás felderitésére szükséges összes bizonyitékokat hivatalból beszerezni, akkor is, ha a felek valamely bizonyiték beszerzését nem inditványozták; a tények és bizonyitékok hivatalból veendők figyelembe. A birói szabad mérlegelés elve kifejezésre jut abban az intézkedésben, mely szerint a bíróság valamely ténykörülmény valóságát vagy valótlanságát, valamely nyilatkozat elmulasztásának vagy a beismerésnek következményeit a tárgyalás és a bizonyitás egész tartalmának szorgos méltatása alapján itéli meg. A jogkereső fél részére biztositékul szolgál, az hogy az okok, amelyek a bíróság meggyőződését előidézték, az itéletben tüzetesen előadandók. A bíróság abban az esetben, ha a felvett bizonyitás megnyugtató eredményt nem nyujtott vagy bizonyitás felvételétől ily eredmény nem várható, az összes körülmények figyelembe vételével, legjobb belátása szerint határoz.

A VIII. fejezet a 117—143. §-okban a tanukról, a IX. fejezet a 144—152. §-okban az okiratokról, a X. fejezet a 153—162. §-okban a szemléről, a XI. fejezet a 163—190. §-okban a szakértőkről intézkedik.

E szabályok közül különleges voltuknál fogva emlitendők azok, amelyek az orvosszakértők alkalmazására vonatkoznak (179., 180. §§.) és amelyek lehetővé teszik, hogy a választott biráskodási ügyszakban a kir. törvényszéki orvosok kiterjedt foglalkozást és megfelelő keresetet találjanak; ezzel elérhető lesz, hogy ezek az orvosok teljes buzgalommal szenteljék magukat az idevágó szakismeret és gyakorlati jártasság elsajátitásának, ami kellő teret biztosit nekik az érvényesülésre, a munkásbiztositási biráskodás részére pedig szakképzett és gyakorlatilag jártas orvosi kart van hivatva megteremteni.

Egyébként a bizonyitásfelvétel költségeit a pénztár fizeti, egyedüli kivételével annak az esetnek, ha a szakértő a segélyt, illetve kártalanitást követelők kérelmére külön lett meghiva; az ily esetben a szakértő költségei és dijai megfizetésére az illető feleket kell kötelezni.

A szakértői dijakra nézve irányadó szabályok, a szintén hivatalból folytatott bünvádi eljárásban fennálló szabályok (14270/907 I. M. E. sz. rendelet) megfelelő alkalmazásával lettek megállapitva.

A XII. fejezet a 191—211. §-okban tartalmazza a bírósági határozatokra vonatkozó szabályokat. Első sorban kifejezetten kimondatott, hogy a választott bíróságokra is érvényes az 1869: IV. t-c. 19. §-ban foglalt szabály, mely szerint ezek a törvények, a törvényes rendeletek és a törvényes szokás szerint kötelesek eljárni és itélni. A rendesen kihirdetett törvények érvényét kétségbe nem vehetik, de a rendeletek törvényessége felett egyes jogesetekben itélnek.

Az itéletnek fajai közül alkalmazásra talál az elkülönitett itélet, a részitélet és a kiegészitő itélet is. Nem tartalmaz a rendelet intézkedést arról az ujabban többször vitatott kérdésről, hogy a munkásbiztositási peres eljárásban érvényes-e az a jogszabály: ne eat judex netra petita partium, továbbá az, hogy a felebbezési eljárás során a felülbirált határozat a felebbező fél hátrányára nem változtatható meg, ha ellenfele nem felebbezett (reformatio in peius tilalma.)

Ugyanerről a kérdésről rövid idő előtt a Jogállamban jelent meg számottevő tanulmány Siefart Henriktől, a német birodalmi biztositási hivatal tanácselnökétől, aki meggyőzően kimutatta, hogy ezeknek az elveknek a munkásbiztositási biráskodás terén nincs jogosultságuk és hogy kivánatos, miképen a bíróság a vitás igénypontot felebbezés esetén hivatalból állapitsa meg, tekintet nélkül arra, hogy az igénylő fél kérelme az igénypont alapján mily mérvü segélyre vagy kártalanitásra irányult, mihez képest a pénztár határozata a felebbező igényjogosultnak mind előnyére, mind hátrányára megváltoztatható volna. Ezt az álláspontot foglalja el Norvégia 1907. évi junius 12. napján kelt uj balesetbiztositási törvénye is, a mely szerint (19. §.) a biztositó intézet határozata (a felebbezési bizottság által) bármikor módositható, mind javára, mind hátrányára annak, aki a határozatot megfelebbezte.

A mi kormányunk azonban tartózkodott attól, hogy ezt az elvet, amelynek sem polgári peres, sem bünvádi, sem közigazgatási peres eljárásunkban nincs előzménye, rendeleti uton állapitsa meg, és igy a kérdést inkább szabályozatlanul hagyva, a birói gyakorlatnak szabadságára maradt fenn, hogy az élet tényleges szükségleteinek megfelelő irányba terelje a fejlődés utját.

Az ügyvédi képviselet költségeit a bíróság az ügyvéd saját felével szemben hivatalból megállapitja, akár felszámitja azokat, akár nem. Más alapon, mint a választott bíróság itélete alapján, a választott bíróság előtt teljesitett ügyvédi képviseletből költségek, birói uton nem érvényesithetők.

Az a képviselő, aki nem ügyvéd, költséget nem számithat fel.

A XIII. fejezet 212—217. §-aiban tartalmazza azokat az intézkedéseket, amelyek alkalmazandók akkor, ha az eljárás, hivatalbóli jellege daczára, szükségképpen félbeszakad.

Az eljárás félbeszakad: 1., ha az igényjogosult meghal; 2. ha tartózkodási helye ismeretlen, és emiatt az ügyben itélet nem hozható; 3., ha a bíróság müködése háboru vagy más esemény következtében megszünik.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

A XIV. fejezet 218—233. §-aiban a felebbezést és felfolyamodást, a XV. fejezet 234—240. §-aiban az igazolást szabályozza.

A törvény (167. §.) értelmében a rendelet is kimondja, hogy a betegség esetén nyujtandó segélyek és az állandó járadékon kivül egyéb baleseti kártalanitás tárgyában hozott itéletek ellen csak a segélyezési vagy kártalanitási igény megállapitása vagy megtagadása tekintetében van helye felebbezésnek, ellenben az állandó járadékok tárgyában hozott itéletek egész terjedelmükben megfelebbezhetők.

A perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében felebbezésnek csak akkor van helye, ha a felebbezés egyuttal az itélet egyéb része ellen is irányul.

A választott bíróság itélete azon az alapon, hogy határozatának hozatalában vagy az arra kiható eljárási cselekményben érdekeltség okából kizárandó elnök, ülnök, jegyző vagy szakértő müködött közre, megfelebbezhető abban az esetben is, ha az itélet ellen egyébként nincs helye felebbezésnek.

A felfolyamodás kapcsán nyert szabályozást a választott bíróság elnökének és a megkeresett birónak végzései ellen érvényesithető előterjesztés is.

A XVI. fejezet 241—266. §-aiban a szolgálati szabályokat, 267—310. §-aiban a kezelési szabályokat tartalmazza.

A szolgálati szabályok általában azonosak azokkal, amelyek a birói ügyviteli szabályok értelmében a rendes bíróságokra nézve irányadók. Részletes felvételük főképp azért látszott czélszerünek, hogy ezek keretében megállapittassék a kezelőszemélyzetnek jogi állása, figyelemmel arra, hogy e személyzet nem mindig a rendes birósági kezelőszemélyzetből vétetik, és igy ily esetben a birói ügyviteli szabályok közvetlen alkalmazása nem nyerhetne helyet, másrészt szükségesnek látszott e szabályok részletes megállapitása azért is, hogy a választott bíróság állása a rendes bírósággal, az állami munkásbiztositási hivatallal és a pénztárral szemben, szolgálati szempontból egységesen és minden félreértést kizáró módon tisztáztassék. Abból a czélból, hogy a választott bíróságok a rendes bíróságokkal minél elevenebb kapcsolatba jussanak és mint uj intézmény, ezek kiérdemelt régi tekintélyének körébe, valamint az ennek alapul szolgáló közbizalom magaslatára emelkedjenek, a rendelet módot nyujt arra, hogy a választott bíróságok ügyvitele lehetőleg és rendszerint a rendes bíróság helyiségeiben történjék, ott pedig, ahol ez a helyi viszonyok folytán nem lehet, a választott bíróság kezelése a pénztári kezeléstől, a pártatlanságba vetett hit megóvása czéljából teljesen és következetesen elkülönittessék; ugyancsak módot nyujt a rendelet arra is, hogy a kezelői teendőket birósági kezelő tisztviselők lássák el és pedig abból az okból is, mert ezek a birósági ügykezelésben jártasságuknál fogva a bíróság elnökének inkább lehetnek segitségére, mint a pénztári tisztviselők.

Az iratkezelés a lajstromrendszerben és általában a kir. járásbiróságoknál érvényben álló szabályok szerint eszközlendő, és pedig a kezelés egyszerüsitése végett kevés számu lajstrommal.

A kézbesités szabályai, mellőzve a rendes birósági határozatok kézbesitésénél fennálló nehézkesebb eljárást, a közigazgatási hatóságok által magánfelekhez intézett levelek kézbesitésére nézve az 1901 : XX. tcz. 25—35. §§-ban, illetőleg az ezek alapján kibocsátott rendeletekben megállapitott elveket tartalmazzák. Ez csak az által vált lehetővé, hogy a választott birósági eljárásban nem lévén a felek elmaradásának oly messzemenő következményei, mint a rendes bíróságok előtt, valamint a felek törvényes igényei hivatalból is megállapittatván, a megmagyarázás mellett való kézbesitésnek sincs oly nagy jelentősége és igy a megmagyarázás mellett való kézbesités kötelező alkalmazása, miután erre a m. kir. posta nem vállalkozik, mellőzhetővé vált. A rendelet szerint (292. §) azonban fenhagyatott a választott birósági elnököknek, hogy különösen indokolt esetekben az iratokat megmagyarázás mellett kézbesittessék. Ily esetekben tehát, mint pl. ha az igénylő sérült megjelenése megvizsgáltatása végett mulhatatlanul szükséges, vagy pl. ha feltehető, hogy irni, olvasni nem tud vagy az irat nyelvét nem érti és oly itélet kézbesittetik, amely ellen még felebbezhet, a választott birósági elnök a fél jogainak megóvásáról a megmagyarázás mellett való kézbesitéssel gondoskodhatik.

A kezelési szabályokhoz csatlakoznak a választott bíróságok által készitendő statisztikákra vonatkozó határozmányok.

A II. részben a XVII. fejezet 311—330. §-ai az állami munkásbiztositási hivatal másodfoku biráskodási szervezetét, a XVIII. fejezet 331—355. §-ai az eljárást az állami munkásbiztositási hivatal birói osztálya előtt szabályozzák.

Az állami munkásbiztositási hivatal birói osztálya előtt általában ugyanazok a bizonyitási szabályok irányadók, mint a választott bíróságok előtt, azonban az orvosszakértők alkalmazására és az orvosi sorjegyzékre vonatkozó, valamint az ezekből következő egyéb intézkedések az állami munkásbiztositási hivatal birói osztálya előtti eljárásra nem terjednek ki. Az orvosi felülvélemények adására a rendelet állami munkásbiztositási orvosi tanács felállitását helyezi kilátásba.

Az állami munkásbiztositási hivatal azokban az esetekben, amidőn a választott bíróság elnökének határozata ellen beadott felfolyamodást birálja felül, valamint a közbenszóló intézkedések tárgyában hármas tanácsban és ülésben hozza határozatait; ellenben tárgyalásait hetes tanácsban tartja; itélet csak ily tárgyalás alapján hozható. A hármas tanács az elnök vagy másodelnök elnöklete alatt egy birói vagy közigazgatási és egy müszaki képesitésü bíróból, a hetes tanács pedig ezeken felül két munkaadó és két alkalmazott nem állandó tagból áll.

Az állami munkásbiztositási hivatal az elsőfoku bíróság itéletét végzéssel feloldja: 1. ha a választott bíróság hatáskörét tullépve, oly ügyben hozott itéletet, amely a választott birósági eljárás utjára nem tartozik vagy ha ügykörét tullépve, oly ügyben itélt, amely kizárólag a kir. táblák székhelyén szervezett választott bíróságok ügykörébe tartozik; 2. ha a választott bíróság nem volt szabályszerüen alakitva, ideértve azt az esetet is, ha jegyzőkönyvvezető, vagy abban az esetben, midőn ez kötelező, orvosszakértő nem volt alkalmazva, továbbá ha az itélet hozatalában vagy az annak alapjául szolgáló eljárási cselekményben, elnök, ülnök, jegyzőkönyvvezető vagy szakértő gyanánt oly személy müködött közre, aki a rendelet értelmében abban a minőségben alkalmazható nem volt; 3. ha az itélet hozatalában vagy az annak alapjául szolgáló eljárási cselekményben közremüködött elnök, ülnök, jegyzőkönyvvezető vagy szakértő érdekeltség okából kizárandó volt; 4. ha valamely félnek nem volt perbeli cselekvőképessége és törvényes képviselője mellőzve volt, vagy ha valamely fél helyett harmadik személy meghatalmazás nélkül járt el, a 46. §. esetén kivül. (A 46. §. szerint a betegségi segély iránt folytatott perekben a házastársával együttélő házastárs házastársa helyett, a lemenő ágon rokon a felmenő ágon rokon helyett, a felmenő ágon rokon, a lemenő ágon rokon helyett, a testvér testvére helyett, végül mindenki a vele közös vagy ugyanegy háztartásban élő igényjogosult fél helyett meghatalmazás nélkül eljárhat.)

A választott bíróság felfolyamodással megtámadott végzése az itt megjelölt esetekben szintén feloldandó.

Az állami munkásbiztositási hivatal e hiányokat hivatalból veszi figyelembe mindazokban az esetekben, midőn a felebbezést vagy felfolyamodást mint elkésettet vagy törvényben kizártat nem utasitja el.

A III. részt alkotó XIX. fejezet 356—365. §§-ban szabályozza az ujrafelvételi eljárást, és pedig nagyrészt a polgári perrendtartási javaslat értelmében.

*

A IV. részt alkotó XX. fejezet 366—379. §§-ban az állami munkásbiztositási hivatal birói osztályának teljes üléseit és elvi határozatait rendezi és pedig törvényes felhatalmazás hiányában azzal az óvatossággal, amely kerüli ezeknek kötelező hatállyal vagy a birói mérlegelést bármiképpen korlátozó irányban való érvényesitését. Ezek a teljes ülési és egyéb elvi határozatok tehát csak annyi sulylyal birhatnak, amennyit indokolásuk meggyőző erejével és a nyomukban fejlődő gyakorlat állandóságával kivivni képesek.

Végül az V. részben foglalt XXI. fejezet tartalmazza a 380—386. §§-ban a vegyes és záró rendelkezéseket, különösen a pénzbüntetések és eljárási költségek behajtásáról, a határozatok végrehajtásáról és az életbeléptetési intézkedésekről.

A hetilap keretéhez mérten ezekben ismertettük a munkásbiztositási választott biráskodás szervezetét és eljárását.

A rendelet e kivonatos ismertetése is mutatja, hogy az szerves kiépitése a munkásbiztositási törvényben (1907 : XIX. tcz.) lefektetett néhány alapelvnek; a további anyagot a perrendtartásnak legujabb javaslata szolgáltatta, mert nem volt figyelmen kivül hagyható az a fontos szempont, hogy a jogrend különböző ágainak egységes, egyöntetü fejlődési irányban kell haladniok. Eltérő intézkedések csak annyiban tétettek, amennyiben ezt az ügykör természete, az ebben érvényesitett igényeknek a polgári perben érvényesitett magánjogi igényektől elütő jellege indokolta. Ebben a tekintetben messzebb ment a rendelet, mint a külföldi régibb szabályozások, amelyek közül különösen a mi törvényünknek sok tekintetben mintául szolgált német balesetbiztositási törvénynyel kapcsolatos választott birósági rendtartás mélyebben gyökerezik a polgári per elveiben és nem veszi eléggé figyelembe az anyagául szolgáló igények vegyes természetét, ami a német gyakorlatban számos kontroverzia okozója, mint erről a német birodalmi biztositási hivatal hivatalos lapjának (Amtliche Nachrichten) hasábjai is tanuskodnak.

Reméljük, hogy a most megjelent eljárási rendelet, a szociális biztositás lényegének fejlettebb felismeréséből kiindulva, az anyagi szabályok biztos érvényesülésének gépezetét fogja szolgáltatni, főleg ha birói karunk azzal az ügyszeretettel lát hozzá kezeléséhez, mint amelynek más téreken már fényes jeleit adta.

Dr. Pap Géza,
osztálytanácsos-biró a munkásbiztositási hivatalban.

Az automobilközlekedés okozta balesetek.

A világ képét az utóbbi évtizedek szédületes gazdasági és technikai fejlődése egészen átformálta. A gazdasági és társadalmi életnek formája és tartalma egyaránt jelentékeny változáson ment keresztül; uj gazdasági erőtényezők, uj életviszonyok s nyomukban uj veszedelmek keletkeztek. A természeti erőknek az emberi haladás céljaira való felhasználása megköveteli a maga emberáldozatait. Az ipari balesetek, bányakatasztrófák, vasuti és hajószerencsétlenségek áldozatainak évről-évre emelkedő száma, mindmegannyi mértföldjelzői a kultura fejlődésének. Nem lehet szemet hunyni az előtt sem, hogy a munka hadseregének a közlegényei, a vagyontalan osztályok hozzátartozói azok, akik a legtöbb adóval járulnak a fejlődés követelte véráldozatokhoz. A törvényhozásnak képezné feladatát éber figyelemmel kisérni az emberi együttélés összes megnyilvánulásait, és ha uj életviszonyok keletkeznek, ezeket az uj életviszonyokat a czélszerüség és az igazság követelményeinek megfelelő szabályozás tárgyává tenni, az elavult, beteg jogszabályokat pedig ujakkal felcserélni.

A magyar törvényhozás nem állott mindig ezen feladatának magaslatán, ugy, hogy nem egyszer jutottak felsőbiróságaink abba a helyzetbe, hogy itélkezésükben mintegy a törvényhozó funkcióit kellett teljesiteniök. Ha a törvényekre és a törvények nem létére támaszkodó, az igazság és méltányosság követelményeit ki nem elégitő, s igy közmegnyugvást előidézni nem képes itélkezésben már nagy feszültség gyülemlett össze, akkor felsőbiróságaink kénytelenek voltak az *analogia* ventilátorát müködésbe hozni, s ezen át frissiteni fel a judikatura nyomasztó légkörét. Ott, ahol a törvényhozás nem követi nyomon az életviszonyok átalakulását, ott ahol a törvényhozás elavult, és a gyakorlatban hasznavehetetleneknek bizonyult jogszabályok kicserélésével nem törődik, ott a hivatásának nemességétől áthatott birói karra hárul az a kötelesség, hogy a törvényhasonszerüség alkalmazásának megengedett határain belül a törvények szociális ridegségét enyhitse, s a köztudatba átment igazságokat itélkezésében kifejezésre juttassa. A budapesti kir. tábla is, mint utolsó forum, nemrégiben egy oly itéletet hozott, amely az itélkezés mindennapi munkáján felülemelkedő jelentőséggel bir, s amelylyel a nyugati államok judikaturáját és törvényhozását egyaránt megelőzte.

A budapesti kir. tábla felülvizsgálati tanácsának 1908 április 10-én 12/1908. sz. alatt hozott itélete a következő elvi kijelentést tartalmazza:

«Tekintettel arra, hogy az automobil hajtására robbanó gázok, vagy villamos áram ereje alkalmaztatik, hogy ez a hajtóerő a kocsinak az állatok által vontatott járműveknél tetemesen gyorsabb mozgását idézi elő, menetiránya pedig sinpárokkal szabályozva nincsen, s mindez a közutakon való gyalogjárást nagy mértékben veszélyezteti, automobilközlekedés által okozott károkért való felelősség elbirálásánál a *veszélyes üzemekre vonatkozó jogszabályt kell joghasonlóság alapján alkalmazni.* E jogszabály értelmében pedig a kárért, minthogy a veszély az automobil, a közlekedési eszköz müködésével jár, ennek tulajdonosát terheli a felelősség, tekintet nélkül arra, hogy őt a kocsi vezetője megválasztásában vagy a kocsi vezetőjét a vezetésben gondatlanság terheli-e vagy sem; és a tulajdonos a felelősség alól csakis akkor mentesül, ha bizonyitja, hogy a káresetet erőhatalom, harmadik személy elhárithatatlan cselekménye, vagy magának a károsultnak a hibája okozta.»

A budapesti kir. tábla ezen elvi jelentőségü kijelentésének különös érdekességet kölcsönöz az a körülmény, hogy a veszélyes üzemekre vonatkozó azon jogszabályt, melyet az automobil okozta balesetekre alkalmazni kiván, szintén nem a törvényhozás, hanem az állandó birói gyakorlat állapitotta meg. Itt tehát tulajdonképpen nem is tételes törvényben gyökerező, hanem egy a birói gyakorlat alkotta jogszabálynak az analog alkalmazásáról van szó. Egyik felsőbiróságunk tehát egy az analog törvényalkalmazás talaján keletkezett jogszabályt ugyancsak az analogia utján fejleszt tovább, s azt a modern fejlődésnek megfelelő ujabb követelményekhez igazitja. De a budapesti kir. tábla magán az analogia alapjául vett jogszabály alkalmazási körén is tágitott, s az analogiát nem is a veszélyes üzemek okozta balesetekre nézve kifejlődött joggyakorlatból meritette, mert hisz ilyen joggyakorlat a *veszélyes üzemek alkalmazottainak balesetére* nézve fejlődött ki, a szóban forgó döntés pedig kifejezetten csakis az automobilközlekedés okozta harmadik személyek által szenvedett balesetekre vonatkozik. A kir. tábla előtt itéletének meghozatalánál bizonyára a vasuti üzem okozta balesetekre vonatkozó, 1874 : XVIII. tcz.-ben foglalt elvek lebegtek. De éppen a specziális jellegü törvény analog alkalmazása logikailag nem igen indokolható, mert egyenesen kihivja az «a contrario» okoskodást. Szinte felkinálja magát az az érvelés, hogy a rendes kártérítési jogszabályoktól való eltérésnek csak akkor lehet helye, ha azt a törvény megengedi. Az automobilok okozta balesetekért való felelősséget pedig a törvényhozó nem vette ki a rendes kártérítési jogelvek uralma alól, s igy ezekre a balesetekre eltérő jogelveket alkalmazni csak törvény ellenére, s a törvényhozás jogkörébe való beavatkozás mellett lehetséges. Azért keresett a kir. tábla analogiát általánosabb jellegü jogszabályok sorában, s mert ilyet nem talált, tehát tágitott az analog alkalmazásra megfelelőnek itélt jogszabály alkalmazási körén.

Könnyebb megérthetés okából vissza kell mennünk a baleseti judikatura kifejlődésének kezdetére. Magánjogi kodexünk nem lévén, bíróságaink kezdetben az általános kártérítési elvekből indultak ki, s ezek szerint a munkaadót csak vétkessége esetén kötelezték kártérítésre. A vétkességet a balesetet szenvedett munkás tartozott bizonyitani. Nehéz, szinte lehetetlen feladat volt. Az ipari veszély judikaturája az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről szóló 1893 : XXVIII. tcz. meghozatalával nevezetes fordulóponthoz ért. Ezen törvény 37. §-a kimondja, hogy: «az, aki a jelen törvényben előirt kötelezettségek teljesitését elmulasztja, kihágást követ el, és az alantabb megállapitott

pénzbüntetéssel sujtandó, fenmaradván ugy a polgári, mint a büntető törvény szerinti felelőssége, ha mulasztása miatt valamely baleset történt.» Ezen törvényszakasz alapján a bíróságok már nem kivánták a munkaadó vétkességének a bizonyitását, s elegendőnek vették, ha a munkás bebizonyitotta, hogy a munkaadó az 1893 : XXVIII. tcz.-ben előirt óvó intézkedéseket nem tette meg. A további fejlődés a bizonyitási teher megforditására vezetett. Már nem a munkásnak kellett bebizonyitani, hogy munkaadója vétett az 1893 : XXVIII. tcz. ellen, hanem a munkaadó tartozott kimutatni, hogy az 1893. évi XXVIII. tcz. követelményeinek eleget tett. Bíróságaink a munkaadó felajánlotta bizonyitás keretén belül aztán igen szigoruan vizsgálták, hogy a munkaadó eleget tett e kötelességének. A fejlődés utolsó stádiója az volt, hogy a joggyakorlat a veszélyes üzemek tulajdonosának vétkességére vélelmet statuált, s a munkaadót csak akkor mentette fel a kártéritési felelőssége alól, ha bebizonyitotta, hogy a balesetet a munkás vétkessége okozta. (Curia: 1467/1901. és 899/1902. sz.). Ezt a gyakorlatot a kir. Curia felülvizsgálati tanácsa kezdetben nem követte, s 1902. G. 527. számu határozatában kifejezetten hangsulyozta, hogy a birói gyakorlat nem fogadta el állandóan követendő jogszabályul a munkaadó vétkességének vélelmét. Később már a kir. Curia felülvizsgálati tanácsa is magáévá tette az emlitett jogelvet (1904. G. 367. sz.), melyet a budapestin kivül a vidéki táblák is követtek, s igy ment át a birói gyakorlatba az a jogszabály, hogy a veszélyes üzem tulajdonosa az alkalmazottat ért üzemi balesetért felel, ha csak be nem bizonyitja, hogy a balesetet a sérült vétkessége, vagy erőhatalom okozta. Az ipari veszély judikaturájának ilyetén fejlődésére kétségtelenül nagy befolyása volt a polgári törvénykönyv tervezetének, melynek 1783. §-a kimondja, hogy: «aki oly ipart folytat, amely természeténél fogva az alkalmazottakra vagy harmadik személyre nézve különös veszélylyel jár, minden kárért felelős, mely ezen veszélyből származik; erőhatalom okozta károkra a felelősség nem terjed ki». Az 1785. §. pedig kizárja a veszélyes üzem tulajdonosának felelősségét oly károkért, melyek egyedül a károsult saját vétkességéből keletkeztek. Mig azonban a Tervezetben kifejezésre jutó jogelv vonatkozik mindenkire, addig a baleseti judikatura csupán a munkaadó és munkása közötti jogviszony keretén belül alakult ki. Ennyiben tehát a budapesti kir. táblának az automobilok okozta balesetekre vonatkozó döntését, illetve annak a veszélyes üzemekre nézve kifejlődött állandó birói gyakorlatra való hivatkozását a történeti előzmények teljesen nem fedik, mert ilyen joggyakorlat harmadik személyekkel való relációban egyáltalán ki nem fejlődött. Az analógia forrása tehát egyebütt keresendő. És pedig, mint fentebb emlitettem, elsősorban az 1874. évi XVIII. tcz.-ben gyökerező jogelvekben, másodsorban a Tervezet idézett rendelkezéseiben, melyek, tekintettel arra, és hogy az 1783. §. a vasuti üzemet, mint különös veszélylyel járó üzemet kifejezetten ki is emeli, lényegileg azonosak az 1874 : XVIII. tcz.-ben gyökerező jogelvekkel.

Az automobiltulajdonosok magánjogi felelősségének kérdése ma még teljesen tisztázottnak nem tekinthető. A szabályozást illetőleg ellentétes nézetek küzdenek egymással s igy joggal vethető fel az a kérdés, vajjon a kérdés ezen kiforratlan stádiumában helyesen járt-e el a kir. tábla, amikor ilyen nagyfontosságu és következményeiben jelentőségteljes elvet proklamált idézett határozatában? Kétségtelen az, hogy az automobiltulajdonos kártéritési felelősségének szabályozásánál, ezen közlekedési eszköz veszélyességéből kell kiindulni, s a szigor princzipiumát követni. Ennek okszerü folyománya az automobiltulajdonosok felelősségének konstituálása. Ha ennek az elvnek a vasuti közlekedés terén való alkalmazása indokolt, fokozottabb, vagy legalább is oly mértékben indokolt az automobilközlekedés terén. A vétkességi elv alkalmazása és a bizonyitási tehernek a károsultra való háritása határozott visszafejlődés lenne. De tagadhatatlan, hogy a vasuti és automobil közlekedés között mélyreható különbségek vannak, amit a felelősség kérdésének elbirálásánál figyelmen kivül hagyni nem lehet. A vasuti közlekedés nagy közgazdasági fontossága, a lakosságnak a vasutra való utaltsága, a vasutnak üzletszerü és jövedelemszerzésre irányuló szervezettsége oly jelleget kölcsönöz a vasuti közlekedésnek, melynek szükségszerü és bővebb magyarázatot nem igénylő folyománya a legtágabb körü felelősség mindazon károkért, amelyek a vasut üzemével járó veszélyekből keletkezhetnek. A felmerült károk mintegy az üzemi költségekhez tartoznak, amelyeknek fedezetéről a vasut a szállitási dijak meghatározása által gondoskodhatik. Az automobilközlekedés csak a veszélyességet illetőleg osztja a vasut privilegizált helyzetét. Amig tehát egyrészt kétségtelen, hogy az automobilokra veszélyességüknél fogva az általános kártéritési elvek nem alkalmazhatók, addig másrészt nem lehet kétséges az sem, hogy a vasuti jog kártéritési elvei sem alkalmazhatók a maguk teljes szigoruságában az automobilközlekedésre. Az automobil ma még inkább csak fényüzés számba megy, fejlődésének gyermekkorát éli, s igy mindenesetre volna valami anachronismus abban, ha a közlekedés elsőrendü faktorával: a vasuttal azonos jogi elbánásban részesittetnék. Ha az automobil tulajdonosa valakit szivességből magával visz automobilján, méltánytalan volna őt a vendégét ért balesetért felelősségre vonni. A kir. tábla által hangoztatott elv merev alkalmazása pedig ezt eredményezné. Ez mindjárt egy olyan pont, ahol a birói gyakorlatnak a jogelv magaslatáról le kell szállani, s kivételt statuálni. A német automobil-törvényjavaslat 6. §-ának 1. pontja, és az osztrák törvényjavaslat 4. §-a kifejezésre juttatják azt az elvet, hogy aki az automobiltulajdonos vendégeként automobilra száll, vagy a tulajdonos szivességéből az automobilon árukat továbbit, az a saját veszélyére cselekszik. Azután vannak korlátozott menetsebességü automobilok is. Ezeket nem lehet a veszélyes üzemek fogalma alá subsumálni. A német és osztrák javaslatoknak ezekre nézve is vannak kivételes intézkedései. Látható tehát ezekből, hogy a budapesti kir. tábla által proklamált jogelv a maga merevségében fenn nem tartható. Az adott esetben helyes lehet a kir. tábla döntése, de lege ferenda elvi állásfoglalásához sem férhet szó. Azonban a tábla által felállitott jogszabálynak minden az automobilok okozta károkra és balesetekre való alkalmazása méltánytalan volna.

A budapesti kir. tábla mindenesetre akkor, amikor erős kézzel nyult egy olyan kérdés megoldásához, mely a müvelt nyugaton sem érte még el teljesen a kiforrás pillanatát, s még a törvényes szabályozás küszöbén áll, arról tett bizonyságot, hogy itélkezése az élet talajában gyökerezik, hogy érzéke van a fejlődés követelményei iránt, s hogy megértéssel figyeli a kor szavát. Sem a kir. Curia, sem a vidéki táblák álláspontját e kérdésben nem ismerjük. De szinte bizonyosra vehető az, hogy a magyar jogszolgáltatás régi fátuma: az ellentétes itélkezés ezt a kérdést sem fogja elkerülni, s ezen a téren sem leszünk megkimélve a jogbizonytalanság s a kir. táblák területi határaihoz igazodó partikularizmus viszásságaitól. Természetes dolog, hogy a kérdés végleges megoldása a törvényhozásnak, nem pedig a joggyakorlatnak képezné feladatát. Jogszolgáltatásunk annyi nyilt sebe várja törvényhozási orvoslását, hogy hiu képzelgés volna ennek a kérdésnek a törvényhozás utjáni közeli megoldását reményleni. Bizakodnunk kell tehát abban, hogy bíróságaink meg fogják találni azt az utat, mely az automobilközlekedés okozta balesetek kérdésének igazságos és méltányos megoldásához vezet. *Dr. Rédei József.*

Az uj angol bünügyi felebbvitel.*

III.

C) *Az eljárás.*

Ha az elitélt appeallel akar élni vagy felebbviteli engedélyért akar folyamodni, ezt bünösnek mondásától számitott 10 nap alatt be kell jelentenie, élőszóval, vagy ha ugy akarja, irásban. Halálbüntetést involváló verdikt esetét kivéve, ez a határidő meghosszabbitható. (7. art.)

Azon bíróság birája vagy elnöke, mely vádlottat bünösnek mondotta ki, minden appeal vagy application esetén beszolgáltatja a bírósági szabályok értelmében az iktatóságnak a tárgyalásról felvett jegyzeteket. Ha az itélet ellen használtak appealt, ezenkivül köteles véleményt nyilvánitani (report) az ügyről. Véleménynyilvánitásnak helye lehet bármely más esetben is, ha az elsőfoku biró azt tartja, hogy ez az igazságszolgáltatásnak érdekében áll, valamint, ha a Court of Criminal Appeal által erre felszólittatik. (8. art.)

A bíróság az igazság kideritésére általában gyakorolhatja mindazon jogokat, amelyeket ez időben az angol felebbviteli bíróság polgári ügyekben gyakorol (pl. tanukihallgatás vagy kihallgattatás, okiratok, szemletárgyak előmutatása, szakértő ülnökök alkalmazása), s határozatait e czélra kibocsátott parancsaival (warrants) végrehajtathatja. Azonban uj bizonyitékok alapján az itélet nem sulyosbbitható.

A Director of Public Prosecutions kötelessége a korona nevében megjelenni a felebbezések ügyében, ha erre a kor-

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 23. és 24. számban.

mányzati kerület solicitora, vagy magánvád esetén a magánvádló nem vállalkozik. (12. art.)

A letartóztatott appelláns biztositék ellenében szabadlábra helyezhető. A letartóztatás ideje a szabadságvesztés büntetés tartamába be nem számittatik.

Az iktató intézkedik, hogy a felebbvitelek és felebbviteli kérelmek tudomására jussanak s az átvett okmányokat, iratokat és egyéb tárgyakat a bíróságnak beszolgáltatja.

Ha valamely pusztán jogi kérdésre irányuló verdikt elleni felebbvitel jelentetik be s a bejelentésben (notice) nem foglaltatik alapos ok a felebbvitelre, az iktató az ügyet sommás elintézésre kiadja a bíróságnak. Ha a bíróság ugy látja, hogy a felebbvitel könnyelmü vagy rosszakaratu, a felek felhivása nélkül sommás uton visszautasitja, ahelyett hogy teljes tárgyalásra (full hearing) napot tüzne ki. (15. art)

Az elsőfoku bíróság azoknak az ügyeknek tárgyalásáról, amelyekben felebbvitelnek helye lehet, gyorsirásos jegyzőkönyvet (shorthand notes) vesz fel. (16. art.)

Felebbviteli engedély adásának, a felebbviteli vagy kérelmezési idő meghosszabbitásának, védő kirendelésének, megjelenési engedély adásának s biztositéknyujtás megengedésének jogát a Court of Criminal Appeal egyes birája ugyanugy gyakorolhatja, mint az egész kollegium. Ha az egyes biró megtagadja ennek a jogának gyakorlását, az appelláns a bíróság plenumához fordulhat. (17. art.)

A 8. art.-ban foglalt nyilatkozási kötelessége, illetőleg joga az elsőfoku bíróságnak, egyike a törvény legveszélyesebb intézkedéseinek. E körül már ab ovo ott settenkedik az a gyanu, hogy a Court of Criminal Appeal nem biztos a maga dolgában, nem mer — mert nem bir — önálló véleményt alkotni. Tehát annak a feltevésnek nyujt táplálékot az elsőfoku bíróságnak ez a szerepe, hogy a Court of Criminal Appeal biráskodása a Home Offiiceával (l. fentebb) azonos hibában szenved.

De ezek a véleményezésnek csak közvetett hatásai. Lássuk most a közvetleneket. *a)* A *tulajdonképpeni felebbezésben* [3. art. *b)*] uj bizonyitékokat (okirat, szemle, tanu) a bíróság csak in subsidium használhat fel, az eljárás lényegileg irásos (1. és 9. art Court of record). A ténykörülmények ismerete az elsőfoku bíróságnál felvett jegyzőkönyvön alapszik. Bennünket itt az érdekel, hogy már magát az uj bizonyitékok igénybevételének kérdését is a jegyzőkönyv által keltett impresszio dönti el. Hogy a jegyzőkönyv magában véve eléggé felvilágosithatja-e a bíróságot a tényekről, ezt éppen csak bizonyos, már ismert tények alapján lehet megállapitani, melyek ismét máshonnan nem vehetők, mint a jegyzőkönyv prima facie való megitéléséből. Már most az elsőfoku bíróság véleménye azért nyom sokat a latban, mert a tények megvilágitásával megváltoztatja azt a tényalapot, amely szerint a Court of Criminal Appeal uj bizonyitékok bevonásának kérdését megitéli. A birói vélemény folytán a másodfoku bíróság más tényeket fog maga előtt látni, mint amilyeneket ilyen vélemény nélkül látott volna s igy másképpen határoz uj bizonyitékok felhozásának meg- vagy meg nem engedéséről. A mondottak állanak a perorvoslati engedélyre (leave of appeal) is. Mivel ennek megadása vagy megtagadása is a jegyzőkönyv prima vista való megitélésén alapszik, itt is igen fontos az a világitás, amelyben az elsőfoku bíróság az ügyet a Court of Criminal Appeal előtt feltünteti.

b) Kisebb hatása van a bíróság véleményezésének az *itélettel szemben való felebbvitelre* [3. art. *c)*], mert ennél a prima facie való megitélésnek csak a leave of appeal tekintetében van szerepe.

c) Ami pedig a *verdikt elleni jogkérdésben való felebbvitelt* [3. art. *a)*] illeti, a prima facie való megitélés teljesen hiányzik; a Court of Criminal Appeal mindig részletesen elemzi, taglalja az elsőfoku bíróság müködését. Itt tehát a vélemény nem nyer olyan döntő sulyt, mint az előbbi két esetben s kevésbbé veszélyes az objektiv igazság szempontjából.

A 12. art.-nak különösen fejlődéstani szempontból van fontossága, mert határozott közeledést jelent az ügyészi szervezethez. Nincsen kizárva, hogy bevezető jelensége a private prosecution alkonyának. Figyelemreméltó a 16. art. is, mely gyorsirásos jegyzőkönyv vezetését rendeli el az elsőfoku bíróságok azon ügyeiben, melyekben az appealnek helye lehet. Az angol törvényhozás helyes érzékkel felismerte, hogy ha a gyorsirásos jegyzőkönyv nem is teszi teljesen egyezővé az első- és másodfoku bíróság által szem előtt tartott tényalapokat, legalább az eltéréseket erősen redukálja. Kétségtelen, hogy irásbeli eljárás mellett a gyorsirásos jegyzőkönyv segitségével lehet csak a kirivó hibákat kiküszöbölni. A jegyzőkönyv és a róla készitett másolatok költségeit az *állam* viseli, nem miként a védő kirendelés és tanukihallgatás költségeit (13. art.), melyeket a grófság tartozik fedezni (Archbold).

D) *Kiegészitő intézkedések.*

Ez a törvény nem érinti a kegyelmezési jogot (prerogative of mercy), de a Secretary of State, kivéve, ha halálos itélet, (sentence of death) ellen adtak be kegyelmezési kérvényt (petition), *a)* az egész ügyet a Court of Criminal Appeal döntése alá bocsáthatja, mely ugy müködik, mint felebbezés esetén, *b)* ha a Court of Criminal Appeal közremüködését kivánja, az ügy kérdéses pontját véleménynyilvánitás szempontjából elébe terjeszti s a Court of Criminal Appeal nyilatkozatát a döntésnél tekintetbe veszi (19. art.).

A Writ of error és a motion for new trials, valamint a granting of new trials eltöröltetik. A törvény egyaránt vonatkozik az indictment, criminal information és coroners inquisition alapján történt elitélésekre (szóval az esküdtbirósági eljárás minden esetére), de sohasem vonatkozik peerekre vagy peeressekre, vagy másokra, akik a peerekkel egy elbirálás alá esnek (pl. püspökök), ha olyan büntetendő cselekményről van szó, amely törvényszerüleg esküdtbiróság (court of assize) előtt nem tárgyalható.

A törvény nem vonatkozik országutak, közhidak (public bridge), hajózható folyók ki nem javitása vagy elzárása miatt történt elitélésekre, ezek olybá veendők, mintha a verdikt polgári ügyben hozatott volna.

Az 1848-i Crown Cases Act.-ben meghatározott bünügyekben felmerülő jogi kérdéseket illető egész hatóság, amelyet az 1873-i Supreme Court of Judicature Act. értelmében mindeddig a High Court birái gyakoroltak (147. szakasz), átszáll a Court of Criminal Appealre, mely bármely verdikt ellen tiszta jogkérdésben való felebbvitel esetén elhatározhatja, hogy a Crown Cases Act. eljárása jöjjön alkalmazásba (20. art.).

A 19. art a kegyelmezés ügyével foglalkozik. Mondottuk, hogy a Criminal Appeal Act. meghozása előtt a kegyelmezés ugyszólván rendes perorvoslat volt. A helyzetet a törvény lényegesen átalakitja. Ugyan a korona kegyelmezési *joga* nem szorul szükebb körbe, terjedelme ad posse változatlan marad, az elitéltek sem korlátoztatnak abban, hogy kegyelmi kérvénynyel a Home Officet megkeressék, de megszünik a Home Officenak az a *kötelessége*, hogy az elébe vitt ügyeket eldöntse (19. art.). A Home Officenak ezt a tehermentesitését a Criminal Appeal Act. minden megszokással ellenkezőleg eszközölte. Miként példátlanul áll, hogy a második fokon szakbirák itéljék meg esküdtszékek megállapitásának helyességét, akként nem fordult még elő, hogy birói itélet lehessen pótlója a korona döntésének a kegyelemadás kérdésében. A birói itélet czélja a jog minél pontosabban való alkalmazása, mig a kegyelmezés singularis jellegü, a létező jog érvényesülését esetről-esetre kizáró. A felebbvitel éppen azon alapszik, hogy az elsőfoku bíróság nem megfelelőleg subszumálta a tényeket a jog alá, mig a kegyelmezés magában foglalja annak elismerését, hogy a jog követelményeit minden tekintetben figyelembe vették. A kegyelmezésben sokkal erősebb az érzelmi, méltányossági elem. Éppen az itt emlitett okokból lehet a kegyelmezés csupán rendkivüli perorvoslat. A jog mellőzése szabály nem lehet. A birói itélet és a kegyelmezés, a rendes és a rendkivüli perorvoslat egymás *mellé* helyezését a Criminal Appeal Act. annyiban is keresztül viszi, hogy olyan ügyekben, amelyekkel appeallel élt az elitélt, kegyelmezésnek helye nem lehet. Ennek oka nézetem szerint az, hogy a kegyelmezésnek rendkivüli perorvoslat jellege Angliában a fentebb emlitett viszonyok miatt nem domborodhatott ki.

Végre még szólnunk kell a 20. art. 4. pontjáról. Angliában 1848 előtt szokásban volt, hogy nehéz jogkérdések tisztázása végett a birák összegyülekeztek az ugynevezett «informal meetings»-en. 1848-ban a Crown Cases Act. törvényesitette az intézményt, de innentől kezdve a gyülések teendőit birói forum (Court for Crown Cases Reserved) végzi, határozván egyes, az esküdtbiróságok által fentartott (toreserve) jogkérdésekben. Az 1873-i, illetőleg az 1881-i Judicature Act. átviszi a Court of Crown Cases Reserved hatáskörét a High Court of Justicere (5 tagu tanács). 1907-ben az intézmény folytatja vándorutját s az emlitett hatóság átszáll a Court of Criminal Appealre. A Crown Cases Act eljárása egyszerüségénél és gyorsaságánál fogva igen czélszerü, s helyes, hogy a Criminal Appeal Act. nem mond le róla, hanem alkalmazásának elég tág kört biztosit.

Láttuk, hogy a törvény (Criminal Appeal Act. 1907.), mely nem terjed ki Skócziára és Irországra s mely 1907 deczember 26-án visszaható erő nélkül lépett hatályba (23. art.), számos érdekes és eredeti intézkedést tartalmaz. Hogy ezek a gyakorlatban mennyiben fogják helyüket megállani, a jövő kérdése. *Darvai Dénes.*

Különfélék.

— **A végrehajtási novella és a képviselőház igazságügyi bizottsága.** A képviselőház igazságügyi bizottsága ujabb megfontolás alá véve a végrehajtási novellát, ez alkalommal egy fölötte dicséretes, a méltányosság és humanizmus sugallta rendelkezést is vett föl a 3. §-ba, amelyet e lapok hasábjain is nem egyszer propagáltunk, azt t. i., hogy a házasságon kivül született gyermek itélettel megszabott tartásdijának behajtása végett a 2. §. 15., 16., 17., 18. és 19. pontjai esetében az ott emlitett készpénzösszegek fele lefoglalható — éppen ugy, mintha törvényes gyermek vagy más tartásra jogosult érdekéről lenne szó. Hasonlóképpen a házasságon kivül született gyermek tartása érdekében is felényire szállitotta le a novellának 9. §-a, (amely az 1881 : LX. tcz. 58. §-a helyébe lép) a 6. és 7. §-ban (1881 : LX. tcz. 54. és 55. §-a helyébe) meghatározott mentességeket. *Megfeledkezett azonban a bizottság arról, hogy ezt a szabályt a 11. §-ban azokra a tisztviselőkre is kiterjeszsze, akik nem köztisztviselők*, ugy, hogy a magántisztviselők mindenféle tartási kötelezettsége sokkal kevésbbé terhes lesz, mint a köztisztviselőké. Ezt a mulasztást a 9. §-nak megfelelő kiterjesztésével feltétlenül pótolni kell.

Van azonban a jelentésnek egy mondata, mely jogi és törvényi szempontból igen aggodalmas. «A köztisztviselők hitelügyei rendezésének megkönnyitése érdekében, továbbá a javaslat törvényerőre emelkedéséig keletkezett követelések tekintetében szükségesnek mutatkozó átmeneti intézkedésekre nézve az igazságügyminiszter ur ama kijelentését, hogy mindezekről az életbeléptetési rendeletben fog megfelelőleg gondoskodni — a bizottság hasonlóképen teljes megnyugvással vette tudomásul». Mi is szivesen megnyugszunk a miniszter jó szándékaiban. Csakhogy miféle átmeneti és könnyitő rendelkezéseket tehet itt a miniszter? Hiszen itt a mostani törvény hatálya alatt és annak értelmében keletkezett birói határozatok alapján szerzett magánjogokról van szó, amelyeket senki sem érinthet külön törvényes rendelkezés hiján. Miről és miként rendelkezhetnék hát a miniszter? Ha segiteni akarnak és visszaéléseknek vagy méltatlanságoknak elejét akarják venni, az csakis a novellába felveendő törvényes rendelkezéssel történhetnék — persze igy is a szerzett jogok sérelme nélkül — azon az általános jogi alapon, hogy a legutoljára életbelépett jogszabályt és annak legenyhébb intézkedését kell alkalmazni a korábban keletkezett jogviszonyokra is. Ebből is eredhetnek ugyan egyéni méltánytalanságok, de a *törvény*, magasabb szempontokból tulteheti magát egyesek kisebb bajain a nagy többség sulyosabb bajainak enyhitése érdekében, de ezt csakis a törvény teheti a maga mindenhatóságával, nem pedig a miniszteri rendelet, amelynek természetes korlátjai a törvény és az általános jogszabályok és amelynek ebből a szempontból érvényességét a bíróságok birálni kötelesek. Magánjogi viszonyokat érintő átmeneti intézkedéseket éppen azért csakis a törvény állapithatja meg, annál is inkább, mert azok megszabása a törvény értelmezését is szükségessé teheti, erre pedig ugyancsak egyedül a törvényhozás jogosult, nem pedig a miniszter rendelete. *—s —ő.*

— **A Btk. novellája és a Btk.** Ezen czim alatt Wlassics Gyula a «Pester Lloyd»-ban többek között a következőket irja:

Habár a büntetés feltételes felfüggesztésének kérdésében a reformok igen szükre vannak szabva; habár helyes lett volna a büntetés felfüggesztésének kedvezményét egy hónapi fogházbüntetésig correctionalizált vétségekre, valamint a mellékbüntetésekre is kiterjeszteni; habár a belga, franczia és olasz törvényhozások álláspontjához képest össze lehetett volna kötni a próbaidő elteltét azzal a joghatással, hogy az elitélés meg nem történtnek tekintendő: mégis meg kell elégednünk az előttünk fekvő szükebbre szabott formával, annál is inkább, mert ilyen reformnál, amelyet elvégre is az élet próbál ki, az óvatosság helyén van. Ha az élet az intézmény mellett dönt, akkor annak továbbfejlesztését éppen oly erélylyel fogjuk követelni, mint amiként annak meghonositását sürgettük.

A fiatalkoru büntettesekre vonatkozó reformok a novella legsikerültebb részeihez tartoznak; ezekkel több irányban több európai államot előztünk meg.

Czikkének befejező részében szerző foglalkozik azokkal a támadásokkal, amelyekben a képviselőházi tárgyalás alkalmával a büntető törvény némely oldalról részesült. Az erre vonatkozó részt kivonatosan a következőkben ismertetjük:

A magyar büntető törvény kétségtelenül eklektikus természetü, azonban határozott önálló jelleggel bir. Természetes, hogy a kodifikátor saját korának gyermeke volt, nem lehetett oly törvénykönyvet alkotnia, mely a mai idők álláspontján áll. Magától értetődik, hogy a 32 évvel ezelőtt alkotott törvényt nem szabad a mai büntetőjogi világnézletből megitélni, habár a Btk. a megfelelő javitásokkal és kiegészitésekkel még a mai szinvonalról megitélve is még hosszu ideig életképes. A kodexnek tulajdonitott azt a hibát, hogy alkotója «a szent tudományra» tekintett, én a kodex érdemének tudom be. Isten mentsen bennünket oly kodifikátoroktól, akik a tudománynyal nem törődnek. A praxis, amely a tudományt kicsinylőleg lenézi, alapjában véve mégis csak a tudományból él, igaz, hogy leggyakrabban csak elméleti tételekből, melyeket a maga szük körében vezet le. Az igazi tudomány gyakorlati, és az igazi praxis tudományos. Nem szabad itt ellentéteket keresni.

Nemzetem sajátságainak ismerete mellett azt kivánom, hogy a magyar parlamentben mindig csak olyan hangokat halljunk, amelyek a nemzetnek azt hirdetik: «a tudomány az igazi hatalom».

— **Protekczió az ügyvédi vizsgán.** Felhozatott a legutóbbi inczidens kapcsán az is, hogy a protekczió az ügyvédi vizsgákon elharapódzott. Tény, hogy csaknem minden jelölt ajánlólevéllel mutatkozik be az egyes czenzoroknál. Annyira gyakori az ajánlólevél használata, hogy sablonossá vált. Habár ez a mindennapos beajánlgatás — mint az eredmények mutatják — nem befolyásolja a vizsgálatok pártatlanságát, mindazáltal az ily gyanusitásoknak élét veendő, talán helyes volna, ha a czenzorok neveit a jelölt szóbeli vizsgálata előtt nem tudhatná meg, amivel természetesen elesnének az ajánlólevelek is. A vizsgáló bizottságban többször fölmerült már ez az eszme, és az elnökség az egyes bizottsági elnököket csakis közvetlenül a vizsga előtt osztja be. Nem volna nehéz a vizsgáló bizottság beosztását is ugyanilyen módon eszközölni, ami a protekcióhajszát és az alaptalan gyanusitásokat is kiküszöbölné.

— **Végrehajtási novella és fundus instructus.** A következő sorokat kaptuk: Igen kivánatos lenne annak kijelentése, hogy az ingatlan elárverelése után annak fundus instructusa elveszti mentességét, kivéve azokat a tárgyakat, melyek más czimen — nem mint a fundus instructus alkatrészei — mentesek a végrehajtás alól. Igaz, hogy ennek kimondását sokan feleslegesnek tartanák, azt mondván, hogy ez természetes, mert az árverés folytán amaz ingóságok elvesztik a «fundus instructus» jelleget. Ismert viszonyaink közt azonban mégis jó ezt megrögziteni, mert lehet, hogy oly esetekben, midőn a tévesen lefoglalt fundus instructus a zár alól feloldatik, a végrehajtást szenvedett még az ingatlan árverése után is számot tart a fundus instructus mentességére, a zárfeloldási határozat alapján és — sikerrel... *Sz. J.*

— **Lakbérnegyedek kezdete.** Lakbérszabályaink ujjáalakitásával kapcsolatban ajánlatos volna a lakbérnegyedek

kezdetét a naptári évnegyedekével összhangba hozni. Most a birósági és sok más köztisztviselő a naptári negyed kezdetén veszi fel fizetésével a lakáspénzét is és vannak jócskán, akik a jövő elsejéig a lakáspénzből is költenek; ezt nem tennék, ha kényszerüségből nyomban le kellene fizetniök a házbért. Támogatja e javaslatot a veres május elseje, mely a május elsején való költözést megnehezíti. Semmi akadálya nincs annak, hogy országszerte a haszonbér esedékessége napjai a régiek maradjanak, a lakbérnegyedek azonban a naptáriakkal egybeessenek. Ellene nem szól semmi elfogadható érv és indok. *Sz. J.*

— **Válasz az Ujpest—Brünn czimü közleményre.** Illetékes helyről a következő helyreigazitást kaptuk:

A *Jogt. Közl.* ez évi 25. számában «Ujpest—Brünn» czimmel oly közlemény jelent meg az ujpesti kir. járásbiróságról, mely teljesen valótlan.

A tényállás ugyanis következő: A budapesti VII. ker. kir. járásbiróságnak 1908 Sp. VIII. 660. számu irata kézbesités végett f. évi május hó 26-án érkezett az ujpesti kir. járásbirósághoz, és ez a vidéki kézbesitési jegyzék 8936. folyó száma alatt vezettetett be. Az irat másnap, vagyis 27-én adatott ki az egyik kézbesitőnek, aki a kézbesitést teljesitvén, a vétivet beadta a kiadóhivatalnak, honnan a kezelő a postakönyv bejegyzése szerint f. évi junius hó 1-ső napján a budapesti VII. ker. kir. járásbirósághoz visszaküldötte. Éppen oly valótlan az az állitás, hogy *ezen vétiv hiába sürgettetett volna*, mert megállapittatott, hogy sürgetés egyáltalán be nem adatott — de arra szükség sem volt.

— **A Magyar Jogászegylet** hatszáz koronás pályadijat tüz ki a következő kérdésre:

«*A részvénytársaság és szövetkezet igazgatóinak és felügyelőbizottsági tagjainak vagyoni felelőssége dogmatikai és kritikai szempontból.*»

Pályázati feltételek.

1. Kivántatik egy körülbelül 4—6 nyomtatott iv terjedelmü magyar nyelvü értekezés, mely a kitüzött kérdés tárgyát behatóan bár, de mégis csak leglényegesebb részeiben tárgyalja és főleg önálló buvárlaton alapuló uj eredmények, valamint uj eszmék felvetése által válik ki. A szakirodalom kimeritő idézése és közlése nem kivántatik. A pályázatban nem egyleti tagok is résztvehetnek. A pályadij csakis önálló irodalmi értékkel biró munkának adatik ki; a birálóbizottság a pályadij odaitélése nélkül is egyes pályamunkákat dicséretben részesithet.

2. A pályadijat a «Magyar Jogászegylet» igazgató-választmánya által kiküldött biráló bizottság itéli oda s az bontja fel a pályadijnyertes munkák jeligés leveleit. Az esetleg megdicsért munkák jeligés levelei csak az igazolt szerző kivánságára bonthatók fel.

3. A pályamunkák legkésőbb 1909 szeptember 1-ig az egyleti titkárság czimére (V., Szemere utcza 10. sz.) postán ajánlva küldendők. Ezen határidőn tul semminemü ily munka el nem fogadtatik.

4. A pályamü idegen kézzel, lehetőleg géppel, tisztán és olvashatóan irva és lapszámozva legyen és boritékán megjelölendő, hogy melyik dijra pályázik.

5. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamü czimlapján. A lepecsételt levélben foglalt netáni kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. Több szerző közös munkával nem pályázhatik; álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a jutalom ki nem adatik.

6. A pályadijnyertes müvet a «Magyar Jogászegylet» akár értekezései között, akár könyvkiadó vállalatában, külön tiszteletdij fizetés nélkül közzéteheti.

7. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai megfelelő igazolás ellenében a titkárságnál egy éven belül átvehetők.

—

Még a mult évben tüzte ki a jogászegylet a hatszáz koronás *Fayer László pályadijat* a következő kérdésre: «*Rendszeresen és kritikailag kifejtendő, miképpen szabályozza anyagi és alaki büntetőjogunk a titok védelmét?*» Az erre vonatkozó pályamunkák beadási határideje 1908 szeptember 30-ika.

— **A turpis causa és a naturalis obligatio** a magánjogi birói gyakorlatban. Dr. Jacobi Béla a *Jog*-ban megjelent ily czimü igen figyelemreméltó tanulmányát különlenyomatban kiadta.

— **Az osztálysorsjáték joga.** Dr. Krausz Gyula budapesti ügyvéd összegyüjötte az osztálysorsjátékra vonatkozó hazai és németországi judikaturát. Szerző a hatvan jogesetet tartalmzaó kötet elé az osztálysorsjáték jogi természetével foglalkozó bevezetést irt. A jogesetek rendszerbe foglalva vannak feldolgozva.

— **Az orvos joga az abortus mesterséges előidézéséhez.** Ehhez a kérdéshez a *Gyógyászat* legutóbbi számának bevezető dolgozatában a szerkesztő a következő reflexiókat füzi:

A mütétek és különösen a szülészeti és nőgyógyászati mütétek indicatióinál ugyszólván elsőrangu tényező az orvos erkölcsi felfogása is. Szinte égető napi kérdéssé vált a müvi abortusok orvosi indokolása. Mint azt Jeresláv egy most megjelent és a Münch. med. Wochenschriftben ismertetett dissertatiójában egybeállitja, ez idő szerint a következő bajok szerepelnek a müvi vetélés orvosi indicatiói között: heveny fertőző betegségek, perityphlitis, tuberculosis, egyéb tüdőbajok, szivbetegségek, Basedow kór, golyva, ikrek, hydraminon, ascites, vérbajok, vesebetegségek, eklampsia, idegbajok, szokványos magzatvesztés, szokványos tulviselése a magzatnak, genitális vérzések, a magzat megbetegedése, az anya rossz közérzete, az anya reménytelen megbetegedése, a méh helyzeti anomáliái, daganatok, szük medencze. És ha mindezen indicatiók igy nem eléggé fenyegetnék a magzat életét, most már nem is félénken, hanem egészen kategorikus imperativussal állitják a sorba a magzatpusztitás javaslatai közé: a szocziális okokat. Jeresláv is elismeri azok érvényességét és nemcsak kedvezőtlen anyagi viszonyokban, a család szegénységében, a családfentartók keresetképtelenségében, hanem még a társadalmi állásra való tekintetben is felfedezhetőnek vél ily indicatiókat. Ha a terhesség annyira hat a házasságon kivül teherbe eset nő psychéjére, hogy még öngyilkosságtól is lehet tartani, ez is ok és indicatio lehet a müvi abortusra. Igy mondja ezt Jeresláv, és csak azt tartja szükségesnek, hogy az orvos fedezze magát, esetleg consiliummal és jegyzőkönyv felvételével. Gondolt-e arra Jeresláv, hogy ekképp tágitva a müvi abortus indicatióit, maholnap mosolygó arczczal fogják bejelenteni az orvosnak a terhüktől «szocziális okokból» megszabadulni óhajtók — öngyilkossági szándékukat. Szerencse, hogy az orvosok jelentékeny részének erkölcsi felfogása a magzatölés ily kiterjesztésének ellent fog állani, még akkor is, ha erre a felhatalmazást a szocziális igényekhez ugyancsak alkalmazkodó jogtudomány részéről nyeri is.

Egy 27 év óta önálló irodával biró, vidéki ügyvéd, családi körülmények miatt irodáját feloszlatni akarja s mint irodavezető — legalább 300 korona havi fizetés mellett — Budapesten akár ügyvédnél, akár kir. közjegyzőnél alkalmazást keres. Bővebb felvilágositást szivességből nyujt dr. Pap József budapesti ügyvéd, kamarai titkár (IV., Kötő-utcza 2—4. sz. a.) és e lap kiadó-hivatala. 12946

Gyakorlott ügyvédjelölt, lehetőleg juris doctor, irodavezetőül azonnal felvétetik. Eddigi müködés ajánlatban megjelölendő. 12979

Ügyvédjelölt gyakorlattal, német, szerb-horvát és tót nyelvek ismeretével, doctor utriusque juris, ügyvédi irodában alkalmazást keres. Tudakozódhatni e lap kiadóhivatalában. 12969

Fiatal ügyvéd nagy praxissal irodavezetői állást keres nagyobb irodában, esetleg társul elfoglalt ügyvéddel Budapesten vagy vidéken. Egyénisége felől elsőrendü referencziák. Czim a kiadóhivatalban, megtudható esetleg levelek is ide intézhetők. 12930

Vidéki ügyvédi iroda, járásbirósági székhelyen, évi 8—10,000 korona jövedelemmel, betegség folytán eladó. Ajánlat dr. Mészöly Jenő ügyvédhez, Budapest, Bálvány-utcza 21. 12945

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 27. szám. Budapest, 1908 julius 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8. Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A fiatalkoru büntettesek és a vizsgálati fogság. *Dr. Angyal Pál* pécsi jogakadémiai tanártól. — Néhány szó a franczia kiskoruak büntetéséről. *Dr. Fehér Dezsőtől.* — A Btk. 79. §-ához. *Dr. Degré Lajos* szepesófalui kir. járásbirósági jegyzőtől. — Kell-e vádirat az esküdtek kezébe. *Dr. Balázs Dezsőtől.* — A birói szervezet módositása és az automatikus előléptetés. — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fiatalkoru büntettesek és a vizsgálati fogság.

A bünösség elleni küzdelem, melynek czélja egyfelől megelőző, másfelől utólagos eszközök felhasználása által a társadalmi békét biztositani, jellegében, irányában s harczmodorában erős változásnak néz eléje. A megtorlás eszméjét hovatovább átszövi a védelem és mentés gondolata, az általánositó irány mindinkább háttérbe szorul az egyéniesitő törekvés elől, a paragrafus-kultusz tüzében kovácsolt ormótlan fegyverek immár elkopnak, muzeumba kerülnek, s felcserélődnek a modern társadalmi technika ama finom müszereivel, melyek bepillantást engednek a bünösség gyökérszálait tápláló romlott rétegbe, s amelyeknek segélyével az erkölcsileg csenevész, de megujhodásra képes egyén egészséges környezetbe átvihető; az immár állandó ellenségként szereplő közveszélyes individuum pedig oly helyzetbe hozható, melyben jogsértésekre hajló energiája leköttetik.

A közel jövőben az állami és társadalmi intézmények egész sorozatára lesz szükség, hogy megoldassanak e nagy problemák, melyeknek legfontosabb ágazata a züllésnek indult és az erkölcsi veszélynek kitett gyermekek s fiatalkoruak megmentése önmaguk s a társadalom számára.

E mentési munkálatnak vezérlő gondolata, hogy bizonyos koréven alul a jellem még nem alakult ki s hogy megfelelő rendszabályok mellett és ha szükséges, a környezet változtatásával a fiatalkoru erkölcsileg átalakitható. A nevelés iránt való fogékonyság kétségtelen volta képezi tehát azt az alapot, melyen a gyermekvédelmi, büntetőjogi és büntetőperjogi intézmények felépitendők. Minden rendszabálynak nevelési szempontokat kell kidomboritani, azaz a jellem átalakitására s az erkölcsi fejlődés irányitására kell hatnia. E tételből önkényt folyik az a pozitiv követelmény, hogy ami a nevelés czéljait megvalósitani alkalmas, az a gyermekvédelmi munkába bevonandó, de viszont negative épugy kétségtelen, hogy minden oly intézmény, melynek a nevelésre semmi hatása sincs, sőt azzal tán ellentétben áll és káros: mellőzendő.

Ily határozottan káros és veszedelmes intézmény a mai időkben az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság, mely egyenest kerékkötője mindazoknak a létező és tervbe vett reformeszméknek, melyek a már büntetendő cselekményt elkövetett fiatalkorunak a romlás utjáról való letéritését czélozzák. Sürgetjük, hogy a fiatalkoruaknál még a szigorubb értelemben {vett büntetés is inkább a nevelés jellegével birjon és eltürjük, hogy a jellemképzésnek alávetendő ifju a contagiózus vizsgálati fogságban várja ki a vele szemben alkalmazandó elbánási mód tárgyában való döntést. A BP. 152. §-a elrendeli ugyan, hogy «az előzetesen letartóztatott, valamint a vizsgálati fogoly is lehetőleg mindenkitől elkülönitve zárandó el», majd kimondja, hogy «ha ez nem lehetséges, arra kell ügyelni, hogy . . . fiatal egyének rovott előéletü, illetőleg idősebb foglyokkal egy helyiségbe zárva ne legyenek», a gyakorlatban azonban a legtöbb helyütt e szabályok nincsenek végrehajtva azon egyszerü oknál fogva, mert a letartóztatási intézetek legnagyobb részében nincs kellő számu magánzárka. És mi a következmény? A sokszor csak megtévedt fiatalkoru együvé kerül nehány hétre a rovott multu idősebb foglyokkal, lelke megtelik méreggel s mire kezdetét venné a komoly és szeretetteljes nevelő bánásmód: romlottabb, mint aminő a cselekmény elkövetésekor volt s az előzetes letartóztatás idején kifejlődött rossz hajlamok nem ritkán problematikussá teszik a czélbavett jellemképzés sikerét. S a vizsgálati fogságnak e káros hatásai az esetben sem kisebbednek, ha a fiatalkoruak a rovott előéletü idősebb foglyoktól elkülönittetnek s együvé záratnak, mert a különböző erkölcsi állapotok kiegyenlitődési folyamatában nem a romlottabbak, hanem a jobb erkölcsüek változnak s lesznek mind hasonlóbbakká a züllött jellemüekhez. És ha keresztülvihető volna a teljes elkülönités: a contágium veszélye ugyan megszünnék, de ennek helyébe a hosszabb magánelzárásból eredő veszély lépne, mely viszont a fiatalkoru testi és szellemi egészségét teszi koczkára.

A vizsgálati fogságnak e káros hatásai, melyek olyanannyira ellentétben állanak a nevelés czéljaival, mindenesetre megszüntetendők. De miként?

Boldog emlékü *Fayer László* az 1899-iki nemzetközi gyermekvédő kongresszuson azt javasolta, hogy: 1. Fiatalkoruak vizsgálati fogságba csak azon esetben helyezendők, ha vagy szülőiknél, vagy valamely más családnál való ideiglenes elhelyeztetésük éppenséggel nem nyujt biztositékot a szökés ellen. 2. Ha a helyi körülmények között keresztülvihető, a fiatalkoruak a bünügyi nyomozás és vizsgálat idejére javitóintézetben vagy gyermekvédő intézetben helyezendők el. 3. Amennyiben a vizsgálati fogság kikerülhetetlen, a fiatalkoru egyén vagy magánelzárásban tartandó, vagy legföllebb egy vagy két másik fogolylyal együttesen, kinek káros befolyásától nem tarthatni. 4. A collusionális vizsgálati fogság a fiatalkoruakkal szemben teljesen kizárandó. (V. ö. A magyar büntetőjog kézikönyve, III. kiadás I. kötet 186. l.)

Hasonló felfogással találkozunk a külföldi irodalomban, sőt immár nehány törvényhozási munkálatban is.

A rendelkezésemre álló rövid idő nem engedi, hogy a vizsgálati fogság tárgyában megindult általános jellegü reformmozgalom mozzanatait ismertessem, de ki kell mégis emelnem, hogy ujabban mind erősebbé lesz a törekvés abban az irányban, hogy a vizsgálati fogság csak a szökés veszélye esetén rendeltessék el. *Heinemann Hugó* javaslata, melyet az Union német csoportjának 1903. évi drezdai üléséből nyert megbizás alapján készitett, már csupán szökés veszélye czimén

engedi meg a terheltnek vizsgálati fogságba helyezését (v. ö. Bulletin de l' Union internationale du droit pénal, XI. kötet 688. l.), az *1904-iki frankfurti határozmányok 26. pontja* fentartja ugyan a collusionális vizsgálati fogságot, de jelentékeny korlátozásokkal. (V. ö. Bulletin XI. k. 818. l. — V. ö. még: Rosenberg, Die Reform der Untersuchungshaft, Zeitschrift 26. k. 339—404. l.)

A vizsgálati fogság területkörének általános szükitése természetesen a fiatalkoruak irányában is jótékony hatással leend, mindazonáltal ehelyütt nem a polgári szabadság szempontjaira ügyelő *szükités*, hanem a nevelés czéljait előmozditó *törlés* kivánalma nyomul előtérbe. Ujabban a külföldi irodalom mind hangosabban követeli a fiatalkoruaknak a vizsgálati fogság alól való *teljes mentességét* s annak más, a nevelés czéljaival összhangzó intézményekkel való pótlását. Beérem nehány szemelvénynyel: *Lenz Adolf* czernowitzi tanár csak szökés veszélye esetén s csak abban az esetben engedné a fiatalkoru büntevőt vizsgálati fogságba helyezni, ha annak családnál vagy javitóintézetben való elhelyezése keresztülvihetetlen, a kivételkép elrendelt vizsgálati fogság magánzárkában töltendő, hacsak egészségi okok nem indokolják ennek mellőzését, (Zeitschrift, 27. k. 864—865. l. — Ugyanigy: Rothschild, v. ö. Monatschrift für Kriminalpsychologie, IV. évf. 1908. 626. l. és 1. jegyz.) *Köhne Pál* javaslata szerint: fiatalkoru ellen vizsgálati fogság csak akkor rendelhető el, ha sem a gyermekvédelmi törvények alapján, sem magánjótékonysági intézmény közbenjöttével annak megfelelő őrizetbevétele nem biztositható. (V. ö. Bulletin XIV. k. 483. és 503. l.) *Miss Baker* az 1906. évi május 22., 23. londoni szaktanácskozmányon a külön intézetek, u. n. remand houses előnyös tulajdonságait emeli ki, s azt vitatja, hogy ha az előleges örizetbe vétel szükséges, a fiatalkoru csak ily intézetbe helyezhető, hol is addig, mig további sorsáról a biróság intézkedik, nevelő elbánásban részesül. (V. ö. Legislation in regard to children, 1906 88. l.) A Société générale des prisons 1907. évi április 17-iki ülésén *Albanel* és *Grimanelli* annak a véleményüknek adtak kifejezést, hogy a vizsgálati fogságra csak akkor kerüljön a sor, ha a patronage-szerü őrizetbevétel lehetősége ki van zárva (v. ö. Révue pénitentiaire 31. köt. 576. 592. lap).

A törvényhozás terén is megtétettek már a kezdeményező lépések, sőt itt-ott már eléggé fejlett intézményekkel is találkozunk, melyek a fiatalkorut a vizsgálati fogságtól megmentik. Igy azokban az amerikai államokban, melyekben a fiatalkoruak bíróságai, az u. n. childrens courts néhány év óta oly áldásos müködést fejtenek ki: a vizsgálati fogságot a nevelés és erkölcsi mentés czéljait szolgáló speciális intézmények helyettesitik (v. ö. Les tribunaux spéciaux pour enfants, Paris 1906. 21. lap). *New-Yorkban* pl. a Society for the prevention of cruelty to children veszi gondozásába a büntetendő cselekmény elkövetésével gyanusitott fiatalkorut s ha szükséges, ugy egy külön e czélra létesitett intézetben őrzi addig, mig a tárgyalás napja elkövetkezik (v. ö. Barrows Childrens Courts in the United States, Washington, 1904. X. és 10. s köv. l.). *Colorado* törvénye szerint a terhelt fiatalkoru: vagy a szülők, gyám, illetve más megbizható magánszemély felügyelete alatt marad, vagy ha elkerülhetetlen, ugy egy speciális intézetben nyer elhelyezést (v. ö. Les tribun. 180—181. l.). Hasonló intézkedésekkel találkozunk Pennsylvániában (v. ö. Les tribun. 197. l.) Illinoisban (v. ö. Les tribun. 208. l.) s egyebütt.

Anglia 1901-ben szakitott a régi rendszerrel. Az ezen évben hozott Youthful Offenders Act értelmében 16 éven aluli fiatalkoru vizsgálati fogságba nem helyezhető, hanem egy a biróság által kiválasztott, erre alkalmas magánszemély őrizetére bizandó, az őrizet költségeit az állam viseli (v. ö. Bulletin, X. köt. 52. l.). *Németalföldön* az 1905. évi decz. 1-én életbelépett 1901-iki gyermekvédelmi törvények viszont elrendelik, hogy a terhelt fiatalkoru, ha elkerülhetetlen: vagy eddigi lakásán, vagy más erre alkalmas helyen veendő őrizetbe (Monatschrift III. köt. 396. l.). Az őrizetbevételt többnyire a Pro Juventute második osztálya eszközli.

Megemlitem még, hogy *Ausztriában* egy 1905. évi május 23-án kiadott igazságügyminiszteri rendelet értelmében 18 éven aluli fiatalkoru ellen vizsgálati fogság csak elkerülhetetlen szükség esetén s a letartóztatás okainak legtüzetesebb mérlegelése alapján rendelhető el (v. ö. Zeitschrift 26. köt. 239. l.).

De lege ferenda mindenesetre azon kell törekednünk, hogy a fiatalkoruak vizsgálati fogsága, mely olyannyira veszélyezteti a nevelés sikereit: megfelelő intézményekkel helyettesittessék. Részemről a már Zacharia és Gneist (v. ö. Bulletin XI. köt. 780. l.) által is helytelenitett *collusionális letartóztatást egyáltalán törlendőnek vélem*, mert a jövőben, főleg, ha fiatalkoruról van szó, nem azon fogunk törekedni, hogy az elkövetett cselekmény összes részleteinek bizonyithatását biztositsuk, s igy a letartóztatást *csak a szökés veszélye* fogja indokolni. E letartóztatásnak, illetve őrizetbevételnek czélja csupán az leend, hogy a fiatalkoru kezeink között maradjon, s figyelemmel erkölcsi állapotára, melyet bizonyos szempontból az elkövetett cselekmény, mint symptoma megvilágit: megfelelő nevelő elbánásnak legyen alávethető. Többszörönként elegendő a *felügyelet mellett akár a szülőknél hagyás, akár más családnál való elhelyezés.* Az őrizetbevétel, mely nézetem szerint sohasem fogházban, hanem mindig *külön intézetben* foganatositandó: csak szökés veszélye esetén, s akkor volna alkalmazandó, amikor a nevelési módok közötti választás czéljából a fiatalkoru erkölcsi állapotának tüzetesebb tanulmányozása válik szükségessé. Szóval részemről oly intézetekre gondolok, melyekben az őrizetbe vett fiatalkoruak az első percztől kezdve a nevelés munkáját előkészitő megfigyelésnek s erkölcsi kezelésnek vettetnek alá. E messzemenő s többrendbeli társadalmi intézmény kifejlődését feltételező törvényváltoztatást megelőzően legalább azt kellene kisürgetnünk, hogy egy rövid novelláris szakasz lehetővé tegye, miként a vizsgálati fogságba helyezett fiatalkoru minél rövidebb idő alatt s minél kevesebb formalitás mellett szabadlábra helyeztessék. Idevágólag ismétlem öt év előtt tett javaslatomat; mondja ki a törvény, hogy a járásbirósági eljárás során hatályos s a BP. 537. §-ában szabályozott *egyszerü kezesség* a fiatalkoru terheltnek a törvényszék és esküdtbiróság elé tartozó ügyeiben is alkalmas módja az előzetes letartóztatás, illetve vizsgálati fogság megszüntetésének. (Angyal, A biztositék mellett való szabadlábra helyezés, Budapest 1903. 102—104. l.)

Mindez azonban a jövő zenéje. Ezuttal inkább azon kell gondolkoznunk, hogy *de lege lata*, a jelenlegi keretek között mennyiben vezethet eredményre a vizsgálati fogság mellőzésére irányuló jogosult és indokolt társadalmi törekvés. Mindenekelőtt szükségesnek tartom, hogy az igazságügyi kormány az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság elrendelésére hivatott hatóságokat *rendeletileg felhivja*, hogy a 16, illetve a büntető-novella életbeléptetése után 18 éven aluli korban levő s büntetendő cselekmény elkövetésével gyanusitott fiatalkorut csak a legritkább esetben, lehetőleg csak szökés veszélye esetén, tehát a BP. 141, §. 2. pontja alapján, és csak akkor helyezzék előzetes letartóztatásba, illetve vizsgálati fogságba, ha megbizható magánszemély, vagy gyermekvédő bizottság, illetve patronage egyesület a szökés veszélyét eloszlatni nem képes, s ha a BP. 153. §-ában emlitett lakáson, vagy kiterjesztő magyarázattal más alkalmas helyen eszközölhető őrizetbevétel a fogvatartás czélját elegendően nem biztositja.

De addig is, mig ez a rendelet kiadatik, igyekezzünk oda hatni, hogy *fiatalkoru terhelt vizsgálati fogságba ne helyeztessék*, s ha ezt keresztülvinni nem sikerült, törekedjünk annak *megszüntetését* vagy legalább is lehető *rövid tartamát* kieszkö-

zölni, követeljük a vizsgálati fogságban levő fiatalkoru terhelt érdekében a BP. 152. §-ának szigoru végrehajtását, azaz a letartóztatottnak *elkülönitett elzárását*, de eszközöljük ki ugyanekkor, hogy a terhelttel védője, a BP. 154. §-ában hivatkozott s a BP. 62. §. 3. bekezdésében foglalt megszoritás mellőzésével, tehát «hatósági személy közbenjötte vagy ellenőrzése nélkül is» (v. ö. BP. 62. §. 1. bekezdése) *érintkezhessék*.

A 15 éven aluli fiatalkoruak irányában azokon a helyeken, hol állami gyermekmenhelyek vannak, a korszakos 60,000 számu rendelet óta ugyszólván megszünt minden nehézség, mert ennek értelmében a különben előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba helyezendő fiatalkoru azonnal s bár ideiglenesen, de a biróság határozatáig mindenesetre itt helyez hető el, s ilyetén módon, miután a vizsgálati fogság elrendelésének oka megszünt: ugy a rendőri hatóság, mint a biróság mellőzni fogja az előzetes fogvatartás elrendelését.

Ezidőszerint csak ott kell bizonyos nehézségekkel megküzdenünk, ahol *nincs állami gyermekmenhely*, illetve azokban az esetekben kell erős társadalmi actiót kifejtenünk, melyekben *15 éven felüli korban levő fiatalkoruakról* van szó. Nézetem szerint itt egyfelől a védőnek, kinek egy fiatalkoru mellől sem szabad hiányoznia, s a gyermekvédő bizottságoknak, illetve egyébb hasonló czélu patronage-intézményeknek kell összefogniok s mindenkoron, midőn az illetékes hatóság az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság elrendelésétől eltekinteni nem akar: oda kell törekedniök, hogy a fiatalkoru olyatén módon helyeztessék *magánőrizetbe*, mely az előzetes letartóztatás elrendelésének okait megszünteti, s emellett a nevelés czéljaival is összhangban áll. Az elrendelt előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság megszüntetése végett vegyük igénybe a *kezesség*, és ha szükséges a *biztositékadás* intézményét, ne riadjunk vissza esetleges anyagi áldozattól sem, mert egy-egy biztositéki összeg elvesztése bőven visszatérül abban az erkölcsi és szocziális értékben, melyet a valóban megmentett fiatalkoruak részéről nyerünk.

Készitsük elő lépésről-lépésre társadalmi uton azokat a reformeszméket, melyeknek megvalósitása elől hovatovább a törvényhozó hatalom sem térhet ki. *Dr. Angyal Pál.*

Néhány szó a franczia kiskoruak büntetéséről.

A Code pénal 66. czikkelye a 16 éves korhatárt állitotta fel a fiatal bünözőkre nézve, melyen alul a bünös nem büntethető a közönséges büntetésnemekkel, ha a biróság a «megfontoló képesség hiányát» megállapitotta. Ez esetben a gyermek vagy szüleinek adható vissza, ha azoknál megfelelő nevelésre van kilátás, vagy pedig javitó-intézetbe küldhető, ha a további szülői neveléstől semmi jó nem várható. Ha azonban a 16 éven aluli bünöző érett megfontoló képességünek találtatott, ugy a 67. czikkely értelmében a közönséges büntetésnemekkel, bár redukált büntetéssel sujtandó. Egy 1898-iki törvény kiegészitette a 66. czikkely rendelkezését, megengedvén a birónak, hogy azon esetekben, amidőn a gyermek szüleinek nem adható vissza, a javitó-intézet helyett valamely emberbaráti intézet nevelésére bizza. A kiskoruak e kategóriájának helyzete tehát czélszerüen volt meghatározva a törvény által; ki volt véve a közönséges büntetésnemek káros hatása alól, és a különböző gyermekvédelmi, nevelési intézmények pártfogásában részesült. Ám a 16 éven felüli bünöző mindig és szükségszerüen csak «érett megfontoló képességü,» csak «discernant» lehetett, és igy ellene a közönséges repressio volt alkalmazandó. E körülmény káros hatása természetesen állandóan mutatkozott; az esetek legnagyobb részében a rövid tartamu elzárás mondatott ki, amelynek a fiatalkorura gyakorolt hátrányos következményei messze felülmulják a vele járó esetleges előnyöket. A biró sokszor lett volna hajlandó kiskoru módjára kezelni a delinquenst — különösen, midőn az csak néhány hónappa haladta túl a törvényes korhatárt — de lehetetlen volt, ki kellett mondani a rövidebb, vagy hosszabb ideig tartó elzárást.

E nehézségek eloszlatására volt hivatva az 1906 április 12-én kelt törvény, mely a büntetőjogi minoritás határát 16 évről 18-ra emelte, amidőn kimondotta, hogy ezentul a 16—18 éves gonosztevőkről is megállapitható legyen az érett megfontolóképességgel vagy anélkül való cselekvés fenforgása. Czélja volt az uj törvénynek a rövid tartamu elzárás kikerülése és lehetővé tétele annak, hogy a 16 évesnél idősebb bünözők is javitó-intézetbe küldethessenek, ahol esetleg egész a katonai szolgálat idejéig visszatarthatók. E czél elérésénél azonban — mint a legtöbb uj törvény végrehajtásánál — többféle nehézség mutatkozott. A gyakorlatban egyformán kezelték ettől fogva a 16—18 éveseket és a 16 éven aluliakat, ugy, hogy a büntetőjogi minoritás határa tényleg a 18. év lett, holott a törvény intenciója csak az volt, hogy a 16—18 évesek szabály szerint ezentul is mint megfontoló képességgel birók kezeltessenek, és csak kivételes esetekben mondassék ki ezekre a «non discernant». Ehelyett azonban csaknem mindig megállapittatott az érett megfontoló képesség hiánya, és igy a legtöbb 18 éven aluli bünöst vagy visszaadták szüleinek, vagy javitó-intézetbe küldték. A statisztika kimutatása szerint pedig a 16—18 évesek követik el a legtöbb bünténvt, mi sem természetesebb tehát, minthogy az 1906 április 12-iki törvény jóval növelte azon kiskoruak számát, akikre a 66. czikkely uj rendelkezése alkalmaztatott. Lehetetlen lévén ezekkel szemben a szükséges óvatossággal és kimeritő megfigyeléssel eljárni, csakhamar négy vizsgálóbirót rendelt ki a párisi ügyészség, akik kizárólag a kiskoruk ellen inditott eljárásokat vezették. A két kategóriának egyöntetü kezelése azonban oly nagyra növesztette a kiskoruak kontingensét, hogy e vizsgálóbirák kényszeritve érezték magukat kifogást emelni ez asszimiláczió ellen, és azt kivánták, hogy a 16—18 évesek legalább a vizsgálat ideje alatt felnőttek módjára kezeltessenek.

Csakhamar mutatkozott azonban egy másik, még nagyobb nehézség is. És ezt azon gyermekek elhelyezése okozta, akiket a biróság nem küldött a javitó-intézetbe, de a szüleinek sem adatott vissza, akár azért, mivel ezek egyáltalán nem törődtek gyermekük sorsával, akár azért, mivel nem nyujtottak elegendő erkölcsi garanciát gyermekük nevelésére. És ez nagyon sok esetben fordul elő, különösen a franczia fővárosban; nagyszámu — és leginkább zsengekoru — gyermek kerül az állam gondozása alá, akiknek pedig szüleiknél volna a helyük. E tekintetben, bár nagyon sokat tesznek az egyes emberbaráti intézmények, a delinquensek óriási száma mégis nehézséget okoz. Ha a gyermek sem szüleinek nem adható vissza, sem pedig javitóba küldése nem látszik czélszerünek, ugy az eljáró közeg mindenekelőtt a Théophile—Roussel-féle intézetben igyekszik elhelyezni, mely nagyméretü szervezetével, czélszerü berendezésével biztos menedéket nyujt a fiatal bünözőnek abban az esetben, ha még alapos remény van a javulásra, és igy befogadása nem képez veszélyt többi társaira nézve. Nem csekélyebb nehézséggel jár a bünöző gyermeknek az «Assistance publique» gondozásába való felvétele sem, mely elnevezés alatt Franciaországban a szegényügy nyilvános állami adminisztrácziját értik. Egy 1904-ben hozott törvény ugyan kötelességévé teszi az árvák és elhagyott gyermekek befogadását, de éppen ezeknek érdekében óvakodnia kell azoknak a beeresztésétől, akiknek megjavulására csekély vagy éppen semmi remény sincs. Ezeket a 16 éven aluliakat csak ideiglenesen fogadja be az Assistance publique három heti próbaidőre, és ha a gyermek megfelelő magaviseletet tanusitott ez idő alatt, ugy értesitik az eljáró birót, hogy az Assistance publique a kiskorut végleg felvette gondozásába, és a biró ez esetben beszünteti ellene az eljárást. Ha azonban a gyermek magaviselete nem volt kielégitő, ugy a biróság ujra felveszi ellene az eljárást, és javitóba

*

küldi, ha egyáltalában non discernansnak találtatott. Ami pedig a 16—18 éves bünözőket illeti, ezek előtt mindig be vannak zárva az Assistance publique ajtói, és igy ezek csak javító-intézetbe küldhetők.

Világosabb képet nyerünk az 1906 április 12-iki törvény alkalmazásának eredményéről, ha néhány számadatot megfigyelünk a 16—18 évesekre vonatkozólag. (Ez adatokat P. de Casabianca párisi ügyészhelyettes néhány hét előtt közzétett statisztikai kimutatásából veszszük át, aki először állitott össze ily kimutatást az uj rendelkezés alkalmazásának eredményéről. A számok három hónapi időközre, és a szajnai departement-ra vonatkoznak.) 1101 kiskoru bünöző között 542 fiu és 140 leány, tehát összesen 682 16—18 éves volt, ami 66%-ot tesz ki. Ez mutatja, hogy mennyivel növelte az uj rendelkezés a kiskoru bünözők számát. A büntények között, melyeket elkövettek, a büntettek csaknem minden nemét megtaláljuk; legnagyobbrészt azonban csavargás és lopásért lettek elitélve, habár nem ritkán fordult elő az sem, hogy sokkal sulyosabb vád miatt állottak a biróság előtt. A javító-intézetekbe küldöttek száma természetesen nagyobb a 16—18 éveseknél (23%), mint a 16 éven aluliaknál (19%). Ha azonban a javító- és a különböző jótékony intézetekbe küldöttek számát együttesen tekintjük, ugy azt találjuk, hogy mig a 16 éven aluliaké 30%-ot tesz, addig a 16—18 éveseké csak 29%-ot, ami ismét bizonyitja, hogy e korban lévők követik el leggyakrabban a sulyosabb büntényeket.

Lényeges változásokat idézett elő az uj törvénynek a 16—18 éves *leányokra* való alkalmazása. Mig azelőtt ezeket is mind rövid tartamu elzárásra itélték, addig az uj törvény alapján több mint a fele e vádlottaknak javító- vagy jótékony intézetekben helyeztetett el. És az uj rendelkezéssel e téren lehet a legüdvösebb és igen nevezetes eredményt elérni. A statisztika mutatja ugyanis, hogy a 16—18 éves bünöző leányok legnagyobb része meg nem engedett prostitutio miatt áll törvény előtt. A párisi törvényszék azon felfogásból indulván ki, hogy e fiatal prostituáltak — csekély kivétellel — csavargóknak tekinthetők, alkalmazza reájuk az uj rendelkezést, és igy módot talál arra, hogy a börtön helyett javító-intézetbe küldje őket, ahol esetleg egész nagykoruságukig visszatarthatók. Ily módon tehát ezek nagy részét el lehet vonni foglalkozásuktól, ami nagy közeledést jelent a fiatalkori prostitutio kérdésének megoldásához.

Óvatosan alkalmazva, az uj törvény természetesen hivatva van arra, hogy csökkentse a fiatalkoru bünözők óriási seregét, mely seregnek a száma — sajnos — minden országban napról-napra növekedik. *Fehér Dezső.*

A Btk. 79. §-ához.

A büntető törvénykönyv reformjavaslata a Btk. 79. §-át érintetlenül hagyja.

Kétségtelen, hogy a törvény mai alakjában a kérdések egész sorozatára nem nyujt határozott direktivát; nem pedig olyan kérdésekre nézve, melyek tekintetében az irodalomban is hiányzik a megállapodás. Igy arra nézve, hogy a támadás «jogtalan»-sága alatt szubjektiv vagy objektiv jogellenesség értendő-e; s ami ezzel részben összefügg, hogy beszámithatatlan egyének, állatok, esetleg élettelen tárgyak is lehetnek-e a jogellenes támadás alanyai; továbbá, hogy a támadás «közvetlen»-sége alatt a jelenlegiség mily fokát kell érteni.

A magyar birói gyakorlat ezekben a kérdésekben megtalálta a helyes utat akkor, mikor a törvényt ezekben a vonatkozásaiban elvileg tágan, a megtámadottra kedvezően magyarázta. A törvény ilyen alkalmazása aggályokat nem keltett, és az életben nehézséget nem okozott.

Van azonban a 79. §-nak egy rendelkezése, mely élénk ellentétben áll a hazai közfelfogással, értve ezalatt ugy a jogászok többségének véleményét, mint a laikus közönség köztudatát, és amely egyes esetekben olyan felmentésekre vezethet, melyek igen károsan hatnának vissza az erkölcsi közérzületre. És ez az, hogy a törvény abszolute semmi viszonylagosságot nem kiván meg a megtámadott, illetve veszélyeztetett érdek és a védekezés által létrehozott kár között.

Nem bocsátkozhatom e czikk rövid keretében azoknak az érveknek taglalásába, melyek a jogos védelemnek a megtámadott érdek értékéhez képest való bizonyos foku korlátozása mellett és ellen elméletileg felhozhatók. De konstatálni kivánom azt, és ezt bizonyitanom — ugy hiszem — nem szükséges, hogy egy esetleges olyan itélet, vagy verdikt, mely a jogos védelem feltétlenségét — a törvény intézkedéséhez képest — teljes merevségében érvényesitené, az igazságszolgáltatásba vetett hitet megingató resensust keltene. Gondoljunk csak arra, milyen hatást tenne erkölcsi érzületünkre az olyan itélet, mely felmentené azt, ki agyonlőtt valakit abból a czélból, hogy megakadályozza abban, hogy tőle egy szivart, vagy egy almát ellopjon, vagy hogy az ő pázsitján keresztül menjen.

Tény az, hogy a német irodalom legkiválóbb corifeusai a jogos védelem feltétlenségét hirdették és hirdetik ma is. A jogtalan támadás belső semmiségének metafizikai elvéből folyólag ezt az álláspontot foglalta el a hegeli iskola és ez az álláspontja az ujabb német irodalom tulnyomó többségének, közte egy Bernernek, Lisztnek is; de nem ellentmondás nélkül. A régebbiek közül Geyer egyenesen a megtámadott és a védelem által elpusztitott javak egyenértéküségének képtelenül tulzó elvét állitja fel. Buri szintén az érdekek viszonylagosságának alapján áll; a legujabb irodalomban pedig dr. Absahs Leo hangoztatja de lege ferenda az érdekek bizonyos foku viszonylagosságának kivánalmát. S az a körülmény, hogy több iró — igy Janka, Hold von Ferneck — éppen a jogos védelemnek ezen feltétlenségével érdekeltek a jogos védelem megszoritására, nevezetesen arra, hogy jogos védelem csak a szubjektiv jogellenes támadó ellen foghat helyet, bizonyitja azt, hogy a jogos védelemnek olyan mértékben való megengedése, mint azt az uralkodó doktrina teszi, aggálylyal jár.

A magyar jogfelfogás határozottan a jogos védelemnek a megtámadott érdek értéke szerinti megszoritása felé hajlik. Az 1843-as javaslat példaszerü szabatossággal állitja azt az elvet, hogy a jogos védelmet áthágja az, ki «tudva, hogy a megtámadás sem czéljára, sem módjára nézve személye ellen nem intéztetett, azon kár pedig, melyet a megtámadás vagyonában okozhat, sokkal csekélyebb, mintsem hogy a megtámadónak sulyos megsebesitését, vagy pedig megölését menthetné.» Ezen az álláspontón volt a Btk. életbeléptetése előtti birói gyakorlat is. A Btk. a német doktrina hatása alatt elejtette ezt a követelményt, de jogi iróink legjobbjai a régi álláspont helyességét vitatják. Fayer (Tankönyv I. kötet 323—324. lap) a leghatározottabban foglalt állást a feltétlenség ellen; Finkey (Tankönyv 196—197. lap) a 79. §-ba belemagyarázza a «jogtárgyak relativitásá»-nak elvét, szerény nézetem szerint minden tételes alap nélkül.

A birói gyakorlat szintén hajlik a relativitás bizonyos mértékben való elismerése felé. A Curia lehetőleg két itéletben kimondta, hogy a fiu nincs jogos védelemben az őt megtámadó apával szemben, ha módja lett volna elmenekülni. Ezekben az itéletekben benne van az eszme, hogy nagyon sulyos jogsérelmet előidézni akkor, ha az nagyon csekély áldozat, nagyon csekély jogfeladás árán elkerülhető lett volna, ilyen minimális jogfeladásnak tekintette a Curia a szülő elől való menekülést, jogos védelemben sem szabad.

Az általam kifejtett álláspont ellen a gyakorlati élet szempontjából az, a német irodalomban sokszorosan hangoztatott érv, hogy az érdekek relativitásának megkivánása megbénitja a védekezés lehetőségét, mert a védekező sokszor nem tudhatja, hogy a biróság vagy esküdtszék a védekezés által okozandó kárt a veszélyeztetett érdekkel viszonylagosnak fogja-e tekinteni. Ez az aggály azonban elesik akkor, ha a törvény nem a támadás által veszélyeztetett, és a védekezés által megsértett érdekeknek hozzávetőleg hasonló értéküségét kivánja meg, ily intézkedés merő ellentétben álllana a jogos védelem czéljával, és az élet követelményeivel, hanem kizárja a jogos védelem köréből az élet és testi épség megsértését, esetleg a sulyos vagyoni károkozást akkor, midőn a támadás a megtámadottnak semmi lényeges érdekét nem érintette, midőn a veszélyeztetett érdek a megtámadottra nézve jelentéktelen volt. Ily szubjektiv, az élet minden viszonyával számoló mérték felállitása nem akadályozza a megtámadottat abban, hogy existenciális érdekeit teljes hatálylyal védelmezhesse, de utját állja az olyan «Justizmord»-szerü felmentéseknek, amilyeneknek a §. mostani rendelkezése utat nyit.

Btk.-ünk reviziójánál megfontolandó volna, nem mutatkozik-e célirányosnak a jogos védelmet a fennebbiek szerint az erkölcsi érzület által diktált határok közé szoritani a 79. §. megfelelő átalakitásával az 1843-as javaslat szellemében.

Dr. Degré Lajos,
szepesófalui kir. járásbirósági jegyző.

Kell-e vádirat az esküdtek kezébe?

A *Jogt. Közl.* 25. számában megjelent czikkre vonatkozólag néhány kritikai megjegyzést közlök az alábbiakban.

Carrara szerint a büntető pernek két főelve lehet csak: a törvényes bizonyosság vagy az ember erkölcsi bizonyossága. Az első elv szerint a birónak, bár lelkében nincs meggyőződve a vádlott bünösségéről, marasztaló itéletet kell hoznia, ha törvényes bizonyosság forog fenn; a második elv szerint csak a belső meggyőződés vezetheti a birót, vagyis ha a bizonyitékok ugy csoportosulnak is, hogy a deliktum megállapitható, a biró a belső meggyőződés alapján mégis felmentheti a vádlottat. Az esküdtszéki intézménynek alapja a belső meggyőződés elve, vagyis az erkölcsi bizonyosság rendszere. Közvetlenség, szóbeliség és szabad mérlegelés, ezek a legfőbb biztositékai az esküdtszék intézményének. És erre nézve a BP. kellő garancziát nyujt.

Az esküdtpolgárnak, midőn helyét elfoglalja, teljesen mentnek kell lennie minden külső befolyástól, tulajdonképpen még magát a tényállást se szabad ismernie, mert a közvetlenség elve megköveteli, hogy a főtárgyalás mozzanatai mutassák meg a való tényállást. Ha pedig a vádirat az esküdt kezében lenne, máris elfogultan foglalná el helyét, a vádirat nyomdokain akar haladni s valószinüleg hivatását is azzal kezdi el, hogy «jól megtanulja a leczkéjét» s ezzel szemei előtt csak a vádirat lebegne. Egyébiránt a BP. 255. §-ának 1. és 2. pontja kimeriti azon körülményeket, melyeknek ismerete — a főtárgyalás megindítására vonatkozólag az esküdtekre nézve fontos. A vádirat többi részének nem szabad az esküdt kezébe — a főtárgyalás előtt vagy alatt — kerülnie.

Jól tudjuk, mily gyakori eset az, midőn a BP. 255. §-ának 3. pontja szerint leirt tényállás, mely «a nyomozás, illetőleg a vizsgálat adataiból meritett tömör, összefüggő és tárgyilagos(?) elbeszélés», teljesen hamis nyomon indul és a főtárgyalás adatai más mozzanatokat produkálva, nagyon is elütő módon mutatják be a valódi tényállást.

A vádiratnak tulajdonképpen az a czélja, hogy a vádló szerinte fontosnak látszó bizonyitékok és adatok összege alapján a főtárgyalás kitüzését kérje.

Bármily intelligens ember is légyen az esküdt, másképp fogná fel a vádiratot, mint a gyakorlott jogász. A jogásznember tudja kellő értékére redukálni a vádiratot, a laikus esküdt erre nem képes. Az esküdt a vádiratban mementót lát, adatai erőszakosan kisérik a főtárgyaláson, egyes mozzanatai bevéső dnének lelkébe, és a gondosan áttanulmányozott vádirat uralkodnék az egész főtárgyalás alatt az esküdt felett, belső igazságérzete hatalmas ellenféllel küzdene, nehezen tudna diadalra jutni, s ezzel megdőlne a rendszer alapja: a teljes elfogulatlanság, a közvetlenség és — last not least — a belső meggyőződés elve.

A védelemnek a jól megkonstruált váddal szemben nehéz szerepe van, de legalább mindig ébren van, és ha a vád támad, a védelem ellensulyozhat. És épp a megnyitó akkord erejét: a vádirat áttanulmányozását és hatását a védelemnek tehetetlenül kellene néznie.

Az esküdtnek nincs szüksége a vádiratra, az esküdtnek, hogy belső meggyőződése kialakuljon — csak a főtárgyalás menetét kell figyelemmel kisérnie.

Itt a czikkiró hivatkozik a komplikácziókra, nehezebb jogi minősitésekre, a több vádlott különböző állására, helyzetére.

Mindezek nem igénylik a vádiratot az esküdtek kezébe adni, hanem csak az esküdtszék elnökének szerepét nagyobbitják. A BP. gondoskodik arról, hogy az esküdt bármikor az elnökhöz fordulhat. Nem hihető, sőt nagy mértékben valószinütlen, hogy az esküdtpolgár álszeméremből nem fordulna az elnökhöz felvilágositásért.

Igaz ugyan, hogy nálunk pl. a budapesti esküdtbiróságnál nem oly gyakori a tulzott kérdezés, illetőleg kérdezősködés, de ez viszont a minden apró részletre kiterjedő, egyre világosságot kideritő vezetésnek a következménye.

Sok függ a vád és védelem érthető modorától is. Nem szabad az esküdteket nehéz jogi formákkal kifárasztani — erre nincs is szükség — mert az esküdtszék elé bármily kérdés kerüljön is — lehetetlenség, hogy az avatott a laikusnak érthetően el tudná magyarázni, ugy, hogy az könnyen felfogja és megértse. Jóakarat, tiszta tudás és türelem kell ehhez, és nem vádirat.

Ami a BP. 574. §-át illeti, a sajtóközlemény inkriminált része a főkérdésben szükségszerüen megemlitendő, mert ott, hol minden szónak sulya van, a verdikthozatal alatt a czikknek az esküdtek előtt kell lennie. De ezt a körülményt a nyomtatvány utján elkövetett büntett vagy vétség specializitása megköveteli.

A BP. 304. §-a az elnök kötelességévé teszi az őrködést afelett, hogy az esküdtszéki főtárgyaláson a 255. §. 1. és 2. pontjaiban foglaltakon kivül a vádiratból egyéb fel ne olvastassék. Az intenczió világos: nem szabad az esküdtek itéletének előre irányt szabni, az esküdteket elfogultakká tenni.

Minthogy a 255. §. 1. és 2. pontjaiban foglaltakon kivül a vádiratból többet felolvasni nem szabad — lehetetlenség a vádiratot az esküdtek kezébe adni — ez világos semmiségi ok — a kiszakitott 1. és 2. pontot pedig — a törvény direkte nem intézkedvén, és az intenczió ellen lévén — ugysem adhatják ki, már pedig a czikkiró maga elismeri, hogy az 1. és 2. pont kiszakitása czéltalan, mert ez a néhány sor sem fel nem világosit, sem nem használna.

Dr. Baldzs Dezső.

A birói szervezet módositása és az automatikus előléptetés.

Az orsz. birói és ügyészi egyesület nevében az egylet elnöke, Grecsák Károly curiai biró az igazságügyminiszterhez a czimben körülirt tárgyban terjedelmes emlékiratot nyujtott be, melyet kivonatban a következőkben közlünk.

Abból a meggyőződésből indulva ki, hogy a végleges birósági szervezettel kapcsolatosan megoldást talál majd a *biróképzés* ügye is, és hogy annak alapja a birói és az ügyvédi képesités egységessége lesz: reményünk lehet arra is, hogy a jövőben a mainál is szigorubb lesz a birói és ügyészi székbe juthatóknak kiválasztása, és hogy ez a kiválasztás még a joggyakorlat idejében veszi majd kezdetét kiméletlen szigorral.

Ily előföltétellel semmiképpen sem fog veszélyesnek látszani az a javaslatunk, hogy a birói függetlenség biztositása érdekében a kir. járásbiróságokhoz, és a kir. törvényszékekhez kinevezett és ott müködő birák és ügyészek előlépése olyképpen történjék, hogy minden biró és ügyész háromhárom évenként pusztán az idő mulása alapján lépjen elő a magasabb fizetési fokozatba, anélkül, hogy erre külön kijelölés vagy kinevezés volna szükséges.

Magától értetődik, hogy az ilyen előlépés előnyében ne részesülhessen az, aki fegyelmi büntetésnek hatálya alatt áll, amely hatály azonban egy-egy büntetésnél három évet meg ne haladhasson.

Ez az intézmény sokakat félelemmel tölt el, hogy annak megvalósitása a birák szorgalmának és önképzésének a csökkenésére fog vezetni. Mi ezt a félelmet óvintézkedések nélkül sem találjuk alaposaknak.

A nagygyülés által elfogadott inditvány azonban számolt az előbb emlitett félelemmel.

Ebből a czélból inditványozta, hogy azt a joggyakornokot, aki a birói képesitést még meg nem szerezte, és két évi szolgálatot még be nem töltött, az igazságügyminiszter az illetékes kir. törvényszék teljes tanácsának a javaslatára a szolgálatból minden kárpótlás nélkül elbocsáthassa.

A jegyző birává csak kinevezés utján lehet. Ez a második idő és alkalom, amelynél a megválogatásnak meg kell történni, azt méltányossági tekintetnek sem szabad korlátolni. A jegyzői fizetést akként kell megállapitani, hogy abból, bár szerényen, a jegyző abban az esetben is megélhessen, ha birává ki nem neveztetik. Az igazságügyminiszter felhatalmazandó lenne, hogy azt a jegyzőt, akit birává előléptetésre érdemesnek nem talál, erről bizalmasan értesithesse, s ezzel az illető szabad választására bizza, hogy a birósági szolgálatban marad-e inkább az előlépés reménye nélkül, vagy más életpályát választ.

A nagygyülés által elfogadott inditvány azonban még tovább ment. Inditványozta ugyanis, hogy azt a birót, vagy ügyészt, aki a tervezett fizetési csoportok közül a II. táblázat *A)* csoport 1—4. fokozatába tartozik, *fegyelmi vétséget nem képező érdemetlenségi ok miatt* az illetékes kir. tábla teljes

tanácsa a magasabb fizetési fokozatba lépésből időről-időre, ahányszor ennek szükségét fenforogni látja, 6—6 hónapi időtartamra kizárhassa. Az inditvány szelleme szerint azokat az okokat, amelyek alapján a kizárás történhetik, meghatározni egyáltalán nem kell. Tisztán a kir. tábla teljes tanácsának a belátására kell azt bizni, hogy azt, akinek az előléptetésből kizárását a kir. törvényszéki elnök, vagy főügyész bármi okból inditványozza, az előléptetésből kizárandónak találja-e vagy sem.

Ezekkel az óvintézkedésekkel elejét vehetni annak a veszélynek, amelyet némelyek az automatikus előlépés rendszerében látnak.

Poroszország is erre a rendszerre tér rá az 1908 április 1-én hatályba lépett uj szabályozással.

A Poroszországban 1908 április 1. óta hatályos uj törvény értelmében az első fokon müködő birák és ügyészek (Amtsrichter, Landrichter, Staatsanwälte) összes száma 4931. Ezeknek állásaiból betöltetlen volt ugyanakkor összesen 46. A többiek következőképpen oszolnak meg az egyes fizetési fokozatokban, megjegyezvén, hogy a feltüntetett fizetések a lakpénzt nem foglalják magukban:

863	biró (ügyész)	illetménye	7200	márka
267	«	«	6600	«
440	«	«	6000	«
551	«	«	5400	«
627	«	«	4800	«
719	«	«	4200	«
706	«	«	3600	«
712	«	«	3000	«

Ebből az összeállitásból kitünik, hogy 1570 e. f. birónak van 6000 márkánál (tehát 7200 K-nál) nagyobb illetménye, tehát az összes elsőfoku létszám $^2/_5$ részének. Az illetmények nagyobbak, mint a magyar biráké, sőt aránytalanul nagyobbak, ha figyelemmel vagyunk élelmezésünk, lakásunk és iparczikkeinknek rendkivüli drágaságára, szemben a megfelelő porosz árakkal, és ha tudjuk, hogy egy német márka vevőképessége fölér 2 K-éval. Az is kitünik ebből a táblázatból, hogy az egyik fizetési fokozatból a legközelebbig mindig 600 márka (720 K) az emelkedés.

A magyar állapotot az 1908 : VI. tcz. és az 1908. évi költségvetés előirányzatának alapul vételével, a kir. törvényszékeknél és járásbiróságoknál müködő birák, továbbá a kir. törvényszékek mellett müködő kir. ügyészek és alügyészek tekintetében együttesen a következő adatok tüntetik föl (pótlások és lakáspénz nélkül):

38	biró (ügyész)	illetménye	8000	korona
37	«	«	7200	«
75	«	«	6400	«
4	«	«	6000	«
82	«	«	5400	«
914	«	«	4800	«
1000	«	«	3600	«
380	«	«	2600	«

Szembetünő, hogy mennyivel több Poroszországban a magasabb fizetésü elsőfoku állás, mint nálunk.

Ellenben nem véljük kiterjeszthetőnek az automatikus előlépést a kir. táblai, illetve kir. főügyészhelyettesi czim- és jelleg adományozásával való előléptetésekre, mert a VI. osztálytól kezdve, az alább kifejtendő alakban a legszigorubb szelekciót tartjuk csak helyénvalónak. Sőt az automatikus előlépés rendszerének éppen az az egyik kiváló előnye, hogy három évenként kedvezőbbé tevén az elsőfoku biró anyagi helyzetét: az átlagos képzettségü és alkalmasságu biró nem fog mellőzésről panaszkodhatni, és a kiváló erőknek a felsőbiróságok számára kiválasztása meg fog történhetni anélkül, hogy az elsőfokon megmaradóknak jogos okuk lehetne az elégedetlenségre és az elkedvtelenedésre, ami ma, amikor a magasabb fizetési osztályba előlépés (a IX—VII. fizetési osztályokon belül) külön-külön kinevezéstől függ, amely az azt előterjesztő igazságügyminiszter kezében van, eléggé gyakran és okkal is megtörténik, noha sietünk elismerni, hogy az 1908 : VI. tcz. az eddigi panaszok nagy részét tárgytalanná tette.

Másik javaslatunk, amelynek a végleges birósági szervezet megalkotásakor szives figyelembevételét kérjük, *a birói kinevezések mai rendszerének gyökeres megváltoztatása.*

Nem teljes a birák és biróságok függetlensége addig, ameddig a biráknak kinevezésre előterjesztése kizáróan és **korlátlanul az igazságügyminiszter** hatáskörébe tartozik.

A birói hatalom gyakorlásának alkotmányjogi fogalmából és jelentőségéből természetszerüen folyik az elv, *hogy a birák kinevezésére a döntő befolyást maguk a biróságok gyakorolják* olyképpen, hogy ezeknek jelölései legyenek a miniszterre egyedül irányadók előterjesztéseinek megtételénél.

A kinevezés körül való szabadabb elhatározás lehetőségének érdekében annak sem volna semmi akadálya, hogy a ma szokásos hármas kijelölés helyébe a jövőben esetleg egy nagyobb számu kijelölés lépjen. Sőt még azzal is lehetne bőviteni a miniszter döntésének körét, hogy az egyszer már jelöltek közül, ha a jelölésre jogosult birósági szerv időközben kifejezetten nem vonja vissza kijelölő javaslatát, a miniszter később is választhat, mert hiszen igy is csak feltétlenül alkalmas erő jutna az üresedésben levő állásba, már pedig minden kinevezésnek csakis ez lehet a közérdekü czélja.

Nagyon természetes azonban, hogy a kinevezés rendszerének ilyen gyökeres megváltoztatása a kijelölés mai módjának gyökeres megváltoztatását tételezi föl. Nézetünk szerint a kijelölésnek a jövőben a biróságok teljes üléséből kellene történnie, vagy olyképpen, hogy a mindenkire hozzáférhető minősités alapján erre a czélra a teljes-ülésből minden év elején ujból választott bizottság javaslata képezné az alapot, a teljes-ülés minden egyes tagjának szabadságában állván attól eltérő inditványának is szavazás alá bocsátását kérni, vagy pedig oly módon, hogy a teljes tanácsülés kijelölését előzze meg a szaktanácsok kijelölése, ezek a szakképzettségre való tekintettel kettőt-kettőt jelöljenek, ennek megtörténtével pedig gyakorolja a teljes tanácsülés a végleges kijelölést a szaktanácsok által javaslatba hozottak közül. A kijelölés csakis a jelenlevők kétharmadának hozzájárulásával történhessék, eredményét pedig a teljes-ülésben ki kell hirdetni.

A kir. járásbiróságokhoz és a kir. törvényszékekhez kinevezésre a kir. törvényszék és a kir. tábla jelöljön, és ez utóbbié legyen a miniszterre irányadó; a kir. táblához kinevezésre a kir. tábla és a kir. Curia jelöljön, és ez utóbbié legyen a miniszterre irányadó; a kir. Curiához kinevezésre a kir. Curia teljes-ülése jelöljön.

Különfélék.

— **Gyermekbiróság.** Julius 1-én életbe lépett a budapesti központi rendőri gyermekbiróság, amely hivatva van arra, hogy egész Budapest területén minden 18 éven alulinak a rendőrség hatáskörébe tartozó kihágása felett a kizárólagos biráskodást gyakorolja. Ez a kihágási biróság ebben a hatáskörében bizonyára nem ugy fog itéletet mondani, mint azt a kerületi kapitányok rendszerint teszik, hogy t. i. egy segédfogalmazó tárgyal, és a kapitány, anélkül, hogy a vádlottat látta volna, kizárólag az irásbeli, tökéletlen jegyzőkönyv alapján meghozza az itéletet. A gyermekbiróság szóbeliség és közvetlenség alapján fog itélni, sőt hatásköre a hozott itélettel nem ér véget, mert joga és kötelessége lesz a reá szoruló gyermek ügyében a gyámhatóságnak és a társadalom gyermekvédő intézményeinek segitségét igénybe venni.

Szivből üdvözöljük e nemes intézményt és mindazokat, akik annak létesitésén közremüködtek.

De emellett a rendőrbiróság mellett, mint értesülünk, az igazságügyi kormány a büntető biróságoknál is gyermekbiróságokat fog az egész országban létesiteni. Még az ősz folyamán rendeletileg utasittatnak a biróságok vezetői arra, hogy az összes 18 éven aluliak büncselekményei mind a járásbiróságoknál, mind a törvényszékeknél egyugyanazon napon tárgyaltassanak, ugyanazon tárgyaló biró, illetőleg törvényszéki tanács előtt. A biróságok a kir. ügyészségekkel együtt érintkezésbe lépnek a társadalom gyermekvédelmi institucióival és a védelem is akképpen fog szerveztetni, hogy a patronage hathatósan meg legyen valósitható.

A gyermekbiróságok felállitása igy előkésziti a büntetőnovella gyermekvédelmi intézkedéseinek életbe lépését, ami a dolog természeténél fogva csak egy-két éven belül történhetik meg.

— **Életfogytig tartó fegyház kiszabása a Btk. 92. szakasza alapján.** A «Népjog» czimü Losonczon megjelenő lapban olvassuk, hogy a balassagyarmati kir. törvényszék,

mint esküdtbiróság egy vádlottat a Btk. 92. szakaszának alkalmazásával életfogytig tartó fegyházra itélt, holott annyi és oly nyomatékos enyhitő körülményeket állapitott meg, hogy mint az itélet indokolása mondja, a 92. szakasz alkalmazása indokolt. Még szomorubbá teszi a dolgot az, hogy a védő is qelenyugodott az itéletbe, amely igy jogerőssé vált.

— **A közadók kezeléséről szóló törvényjavaslat** nyilván gyors elintézést fog nyerni. Azért kivánatos, hogy a közönség észrevételeit mielébb tegye meg, ha a javaslatban hiányokat lát.

A javaslat nem tesz emlitést azon követelésekről, melyek nem állami adók (egyenesek s közvetettek) s illetékek, községi adók s illetékek ugyan, de mégis a közadók módjára hajtandók be. Viszont e követelések ily behajtását eddig nem törvény, hanem csak rendeletek hagyják meg. Ilyen például a bevett vallások hitközségi adója. Efféle követeléseket, legalább példázgató (exemplificativ) felsorolással a 40. §-ban kellene felemliteni, hogy e behajtási módnak törvényi szankcziója legyen.

A végrehajtási eljárás (VI.) fejezete kiegészitendő lenne egy számfejtési utasitás szabályaival, oly követelésekre nézve, melyek számfejtését (könyvelését) e javaslat III. fejezete — «Könyvelés és nyilvántartás» — nem rendezi. E fejezet is csak az egyenes adók könyvelését és nyilvántartását szabályozza, ellenben nem is emliti a 40. §-ban emlitett egyéb tartozások, valamint a fennebb megjelölt, nem állami követelésekét.

Kivánatos volna annak felemlitése, vajjon van-e, s ha igen, mely állammal, e törvényben szabályozott követelések végrehajtására nézve jogsegélyviszonosságunk.

Feltétlenül szükséges, hogy a kormány egy tömör, kölcsönös §. utalásokkal, az idézett törvényhely jegyzetszerü bepótlásával és a törvény által idézett magyar anyaországi törvények §-ainak megfelelő horvát törvényhelyek jegyzetszerü közlésével szerkesztett commentárt adjon ki e törvényről s a rá vonatkozandó rendeletekről, és pedig anti-lucrativ módon, előállitási áron aluli olcsót.

A 105. §-hoz. Egy adókötelesnek veendő-e a háztartás fejével, a családdal lakó «kosztos» vagy az ott étkező s ott lakó albérlő «szobaur»? *Szabó József.*

— **Rabsegélyző egyletek.** A szekszárd—tolnamegyei egylet 44 szabadultat részesitett 262 K segélyben és a letartóztatottak családját 225 K segélyben. Fentartott rabiskolát, melyet 142 egyén látogatott. Bevétele az egyletnek volt 1462, kiadása 965 K.

A jász-nagykun-szolnokmegyei egylet 320 szabadultat segélyezett 1362 K-val, és 23 családot 356 K-val. Fentartott az egylet rabkönyvtárt. A bevételek 2936 K át, a kiadások 2473 K-át tettek.

A dunántuli (soproni) egylet segélyezésre 5547 K-t forditott (nincsenek külön kimutatva a jelentésben a szabadultak és a családok részére folyósitott segélyek). Összes kiadások 6495 K. Osszes bevételek 6770 K.

A lugosi egylet büszkén mondja, hogy vagyona az elmult évben ismét 429 K-val gyarapodott, pedig ez csak azt mutatja, hogy az egylet nem fejt ki intenziv tevékenységet, mert különben a félre tett összeget is elköltötték volna a helyes czélra. Ez az egylet mindössze 13 szabadultat segélyezett 141 K-val és 7 rab hozzátartozóit 188 K-val. A rabiskolai tanitó tiszteletdija 360 K-át tett ki. A segélyezetteknél az is ki van tüntetve, hogy az illető minő vallásu. Ez talán itt már mégsem döntő!

— **Az osztálysorsjáték joga.** (Jogesetek gyüjteménye. Összeállitotta dr. Krausz Gyula budapesti ügyvéd. (Budapest 1908. Benkő Gyula udvari könyvkereskedése.) Fenti czimen dr. Krausz Gyula, aki a részvénytársasági jogról irott munkájával tette jóhangzásuvá nevét, összeállitotta azon birósági határozatokat, melyekben az osztálysorsjegyüzletekből származó per a alapján az osztálysorsjáték joga leszürődött. Alig van tere ke reskedelmi jognak, melyben utóbbi időben érdekesebb birói határozatokat láthattunk döntvénytárainkban, mint e tárgyban. Nemcsak az értékpapirokra vonatkozó jogszabályok hiányos volta, hanem az osztálysorsjáték különös jogi természete is tette szükségessé e téren a birói jogalkotást, mely helyes érzékkel, sok helyütt mellőzte azon szabályokat, melyeket a játékterv tartalmaz. Tekintettel arra, hogy a magyar jogszolgáltatásnak az osztálysorsjáték intézménynek még rövid fennállása alatt több alapvető kérdésben nem volt alkalma határozni, szerző igen helyesen a külföldi, különösen a német joggyakorlatból közöl jogeseteket, ugy, hogy a jogügylet teljes képét nyerjük könyvéből. A jogesetek csoportositásánál irányadó szempontul vette, hogy az ügylet két részből áll, a sorsjegy vételéből és a nyeremény fizetéséből. Az osztálysorsjáték-vállalatnak és az osztálysorsjegy-árusitóknak egymás közti és a vevőkhöz való jogviszonyára, valamint a közös játékra vonatkozó birói határozatokat is közli. A joggyakorlat ilyetén való összeállitásával szerző elismerésre méltó munkát végzett. A könyv különösen jó szolgálatot fog tenni gyakorlati szempontból, mivel az osztálysorsjegyügylet különös szabályai sokak előtt még nem ismeretesek. Határozottan emeli a könyv értékét a bevezetés, amely az osztálysorsjáték rövid történetét és annak jogügyleteit jogi és közgazdasági szempontból érdekesen ismerteti. A könyv 8 ivre terjed, ára 20 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A német jogászgyülés** szeptember 10. és 12. közt Karlsruheban ülésezik. A gazdag napirendből kiemeljük a következő pontokat:

Ajánlatos-e a kollektiv szerződések törvényhozási szabályozása?

Szükségesek-e különös szabályok, hogy a gyári épülettel szoros kapcsolatba hozott gépekre fenntartott tulajdonjog biztosittassék?

Szükséges-e a végeladások ujabb szabályozása?

A tételes jognak minő módositása ajánlatos, hogy azon személyeknek, akik szerződési vagy alkalmazási viszonyban állanak, találmányukból vagy egyéb szellemi alkotásukból őket illető rész a haszonból és tiszteletből (Ehre) biztosittassék?

Szükséges-e a legalitás elvének korlátozása a bünvádi eljárásban, és ha igen, minő irányban?

Milyen büntetési rendszer ajánlatos a megalkotandó német büntető törvény részére?

Ajánlatos-e az alkotandó büntető törvénykönyvbe a büntetés kimérése tekintetében szabályokat felvenni?

Megtartandó-e az előnyomozat a jelenlegi bünvádi perrendtartás értelmében, és igenlő válasz esetén hogyan szabályozandó?

A polgári perrendtartás eljárásában a kollegiális biráskodás korlátozandó-e és az egyes biráskodás kiterjesztendő-e!

Ajánlatos-e a felülvizsgálati perorvoslatnak módositása?

Szükséges-e a járásbirósági eljárást reformálni, és mely irányban?

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** német csoportja Posenben tartotta ülését. Két fontos tárgy volt napirenden, az egyik a rendőrség eljárása és feladata a bünvádi eljárásban. Ezen tárgyban általános nézet volt, hogy az ügyészségnek önálló nyomozati hatáskört kell adni és a bünügyi rendőrséget szerves összefüggésbe kell hozni az ügyészséggel.

A másik tárgy volt a fiatalkoruak elleni eljárás, amelynek tekintetében az az általános óhaj nyert kifejezést, hogy a büntetőjog reformja előtt a fiatalkoruakkal való bánásmód külön törvényben szabályoztassék, nehogy ezen fontos kérdés megoldása tovább huzódjék. Külön gyermekbiróságok állitandók fel, amelyeknek a legmeszebbmenő szabadság adandó az igénybe veendő büntető, javitó vagy nevelő rendszabály tekintetében. A vizsgálati fogság helyébe fiatalkoruaknál a gyermekvédő egyesületek felügyelete alá való helyezés lépjen, és szabadságvesztés büntetés csakis a fiatalkoru részére szolgáló intézetekben legyen végrehajtható a progressziv rendszer szerint, a feltételes szabadlábra helyezés intézményének igénybe vételével.

— **A német birói egyesületek** szövetsége készül megalakulni. A szövetségbe minden birói egyesület delegátusokat fog küldeni.

— **Harc a «Hibernia» kőszénbánya körül.** A Hibernia német nagy bányavállalat államositását tüzte ki feladatául a német államkincstár, amely ezen vállalat 60 millió márkányi részvénytőkéjéből körülbelül 28 milliónyi részvény felett rendelkezett.

Hogy az államositási törekvést meghiusitsák, a részvénytőke többségét képező részvényesek 1906 december 4-én tartott rendkivüli közgyülésén az összes szavazatokkal a kincstár szavazatai ellenében a következő határozatot hozta:

Az alaptőke 10 millió márka elsőbbségi részvények kibocsájtása által felemeltetik. Ezen elsőbbségi részvények $4^1/_2$%-nyi előosztalékra jogositanak, akképpen, hogy ha egy évben ezen $4^1/_2$% nem telik ki, akkor a hiányt a következő esztendők jövedelméből kell pótolni. A vállalat esetleges felszámolása esetén az elsőbbségi részvények azon előjoggal birnak, hogy a többi részvényt megelőzőleg fizetendők ki,

és pedig a névértéken kivül 3% ráfizetéssel, és ha az előző években a 4½% osztalék nem jutott volna az elsőbbségi részvényekre, ugy ez a hiány is a felszámoláskor megtéritendő. Viszont az elsőbbségi részvények 4½%-on felül az osztalékban nem részesednek. A részvényesek elővételi joga ezen elsőbbségi részvényekre kizáratik. Az igazgatóság felhatalmaztatik a felügyelő bizottság hozzájárulása mellett a kibocsátandó elsőbbségi részvényeket a kibocsátási árfolyamon felül elhelyezni. Az igazgatóság és felügyelő bizottság feljogosittatnak olyan személyek és intézetek ajánlatainak visszautasitására, akik, illetve amelyek az uj részvények birtokát arra használnák fel, hogy a társaság fennállását veszélyeztessék. A közgyülés ezen határozatával egyidejüleg elutasitotta a birodalmi kincstár azon ajánlatát, mely szerint a szóban forgó részvényeket 20%-al a névértéken felül hajlandó átvenni olyan feltételek mellett, hogy minden részvényesnek a részvénybirtok arányában elővételi jogot biztosit.

A közgyülés mindezen határozatait a birodalmi kincstár keresettel támadta meg, különösen azon alapon, mert a részvényesek többségének képviselői az igazgatókkal és a felügyelő bizottsággal a közgyülés előtt megállapodtak a részvények elhelyezésére nézve, és pedig olyképpen, hogy csak a többséghez tartozó részvényesek kapjanak az uj kibocsátásu részvényekből, és pedig a kincstár által kinált árnál alacsonyabb áron.

A bíróságok a kincstár keresetét elutasitották. A Reichsgericht itéletének indokaiban kiemeli a következőket:

Nem lehet kifogásolni, hogy olyan egyének is szavaztak a közgyülésen, akik már a részvények átvételére nézve a társaság igazgatóságával és felügyelő bizottságával a közgyülés előtt megállapodásokra léptek. A kereskedelmi törvény 252. §-a értelmében a részvényeseknek csak akkor nincs szavazati joguk, ha a velük kötendő jogügylet felett kell határozatot hozni. A közgyülési határozat azonban az igazgatóságnak csupán általános felhatalmazást adott a részvények elhelyezésére nézve, az ügyletet az igazgatóság a kapott felhatalmazás folytán a saját hatáskörében köti meg. A közgyülés előtt történt megbeszélések a részvénytársasággal szemben hatálytalanok. Miután a törvény csakis a konkrét közgyüléssel kötött jogügyleteket veszi ki, tételes rendelkezés hiján a részvényes nem zárható el a szavazástól csak azért mert ő maga érdekelve van a határozat tárgya tekintetében.

Panaszolja továbbá a kincstár, hogy a közgyülési határozat a jó erkölcsökbe ütközik, mert kizárja a részvényesek elővételi jogát és egyuttal a részvényesek többségének biztositja az elővételt, azzal a célzattal, hogy a többséget erősitse és a kissebbséget gyengitse. A részvényesek többsége a társaság igazgatása tekintetében jogositva van belátása szerint határozni. A ki részvényt vesz, az kénytelen ezzel számolni. A többség azon törekvése, hogy a részvényeseknek e nagy vállalat jövedelmeit a jövőben is biztositsa, épp annyira jogosult, mint a kincstárnak állami érdekből vezetett törekvése, hogy ezen nagy bányavállalatnak az állam részére való megszerzését előkészitse. Nem ütközik tehát a jó erkölcsökbe az a törekvés, hogy a két érdekcsoport elkerülhetetlen harczában a többség a törvény alapján álló közgyülési határozatok által magának megtartani törekszik azt, a mit mint nagybecsü tulajdonát értékeli.

— **Az iparjogvédelmi kongresszus** junius 15. és 20. között tartatott meg Lipcsében. Számos érdekes részletkérdés megvitatásán kivül a kongresszus legfontosabb tárgya volt, állásfoglalás abban a kérdésben, vajjon az iparjogvédelem kérdéseiben a rendes bíróságok döntsenek-e, avagy önálló bíróságok szervezendők. Másrészről ha a rendes bíróságoknál hagyandó meg a biráskodás, a szakemberek mily módon volnának bevonandók a biráskodásba. A hozott határozat megkerüli-e a kérdést. A 99 szavazattal 53 szavazat ellen hozott határozat a következőképen hangzik: Kivánatos, hogy az iparjogvédelem körébe tartozó ügyek részére jogtudó és müszaki birókból összeállitott bíróságok rendeztessenek be.

— **Casier automobiliste.** Az automobilforgalom és az annak körébe tartozó kihágások Franciaországban az 1899. és 1901-iki decret-ek által nyertek szabályozást. Ez nem bizonyult kielégitőnek, miért is a kérdés megoldására a miniszterium kebelében bizottság alakult, mely munkálatait még be nem fejezte. Mindamellett a legégetőbb bajok orvoslására ez a bizottság már most készitett törvényjavaslatot, ami ujból mutatja, hogy Franciaországban nem ugy mint nálunk, a rendszeres munkát, a kodexek alkotását, hanem a czélszerü munkát tekintik fontosnak a törvényhozás terén. E javaslat két fontos intézkedést tartalmaz. Az egyik az, hogy a kihágási ügyekben itélő hatóságoknak és bíróságoknak megadja a hatalmat, hogy az automobilvezetés jogától az elitélteket megfosszák. A másik a *casier automobiliste* intézménye, melyet a közmunkaminiszteriumban vezetnek, és melyben minden ily jogmegvonás az itélő bíróságok közlései alapján följegyeztetik. *h.*—

— **Munkások által kiállitott nyugták érvénye.** Egy angol biró nagyon erélyesen helyezkedett szembe azzal a mindinkább terjedő szokással, hogy a munkaadók a baleset folytán megsérült munkástól valami csekély összeg ellenében nyugtát vesznek, amelyben minden elképzelhető igényének teljes kiegyenlitését ismeri el. Hivatkozott egy méltányossági szabályra, melyet eddig általában figyelmen kivül hagytak, hogy a munkaadó és alkalmazott közti viszony *uralmi* természete eleve kizárja azt, hogy az utóbbi az előbbinek bármit is ajándékozzon. Igy nem lehet érvényes a munkás részéről a Workmen's Compensation Act szerint járó kártéritésről való lemondás sem, mert ily jogos igény elengedése szintén az ajándék természetével bir. *h.*—

Vidéki ügyvédi iroda, járásbirósági székhelyen, évi 8—10,000 korona jövedelemmel, betegség folytán, eladó. Ajánlat dr. Mészöly Jenö ügyvédhez, Budapest, Bálvány-utcza 21. 12945

Szerb-horvát és német nyelvet tudó nagyobb gyakorlatu ügyvédjelölt fővárosi irodában azonnal fölvétetik. Czim a kiadóban. 12993

Ügyvédjelölt, dr. juris, egy évi praxissal, német, franczia, angol nyelvben jártas, irodát keres. Vidékre is elmegy. S. K., Budapest, Avar-u. 4. 12994

Fiatal, 27 éves, nőtlen ügyvéd, kinek 2½ évi vidéki gyakorlata van, és aki előzőleg 3 éven át a fővárosban, mint ügyvédjelölt müködött, kitünő képzettséggel, teljes jártassággal a német, tót és modern nyelvekben, családi okok miatt irodájával felhagyott és ezuton a fővárosba vagy vidékre szerény feltételek mellett ügyvédjelöltként ajánlkozik. Leveleket a kiadóhivatal továbbit. 12989

Ügyvédjelölt, fél évi bejegyzésen kivüli praxissal ügyvédjelölti állást keres. Telekkönyv körül jártas. Czim: Ügyvédjelölt Kunszentmiklós. 12987

2778/908. sz.

Pályázati hirdetmény.

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Collegiumának jogakadémiáján a **magyar magánjog, ausztriai magánjog és bányajog tanszéke** megüresedvén, e tanszékre pályázatot hirdetek.

A tanszék javadalmazása — amennyiben rendes tanárral töltetik be — a collegiumi jogakadémia pénztárából havi előzetes részletekben kifizetendő 3200 K évi törzsfizetés, 800 K évi lakpénz, öt izben esedékes, egyenként 200 K-ás ötödéves korpótlék, valamint a szervezeti szabályokban s egyéb határozatokban e tanszék után esedékes vizsgadijak és tandijosztalék. A rendkivüli tanárnak tandijosztalékra igénye nincs; ellenben a coll. jogakad. pénztárból huzott fizetése, lakbére, korpótléka ugyanaz, mint a rendes tanáré, nemkülömben a szabályok szerinti vizsgadijra is van igénye.

A rendes és rendkivüli tanár nyugdijjogosultságát és fizetési kötelezettségét az 1894: XXVII. tcz. szabályozza.

Rendes tanárul oly ág. hitv. ev. pályázó választható meg, aki a tanszék valamelyik főtárgyából egyetemi magántanári képesitéssel bir; rendkivüli tanárul oly ág. hitv. ev. pályázó alkalmazható, aki legalább jogtudori oklevéllel bir. A rendkivüli tanár három év alatt az egyetemi magántanári képesitést tanszékének egyik főtárgyából megszerezni köteles.

A megüresedett tanszéket az eperjesi Collegium igazgató-választmánya tölti l e. A megválasztandó tanár tanszékét 1908 szeptember 1-én lesz köteles elfoglalni s ez időtől kezdve a tanszéket megillető javadalmak élvezetébe lép.

Pályázni kivánók eddigi tanulmányaikat, minősitésüket, esetleges hivatali alkalmaztatásukat, irodalmi müködésüket, katonai szolgálati kötelezettségüket vagy az alóli mentességüket és rövid életrajzukat feltüntető pályázati kérvényüket — és pedig ha közszolgálatban állanak, közvetlen felettes hatóságuk utján — f. évi **augusztus hó 15-ikéig** a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Collegiuma igazgató-választmányához czimezve, a jogakadémia dékáni hivatalához nyujtsák be.

A rendes tanár törzsfizetésének állami kiegészitése — az állami tisztviselők VII. fizetési osztályának megfelelő mérvre — az 1908. évi állami költségvetési törvény alapján folyamatban van.

Szakirodalmi müködést nem igazoló pályázók kérvényei figyelembe nem vétetnek.

Eperjes, 1908 julius 1.

Tahy József s. k.,
collegiumi h. felügyelő.

12992

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold**. Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 28. szám. Budapest, 1908 julius 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A titkos minősités eltörlése. *Dr. Degré Miklós* zalaegerszegi kir. törvényszéki elnöktől. — A kir. járásbiróságok hatásköréhez tartozó bünperekben kiszabott pénzbüntetések részletekben való fizetésének megengedésére illetékes hatóságokról. *Dr. Szentirmay Ödön* gödöllői kir. járásbirótól. — *Törvénykezési Szemle:* Közös okiratot képeznek-e a kereskedelmi könyvek a főnök és az ügynök közt. *Dr. Brachfeld Dezső* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A titkos minősités eltörlése.

Az igazságügyi költségvetés képviselőházi tárgyalása alkalmával illetékes helyen tett nyilatkozat szerint a titkos minősités eltörlése a legközelebbi jövőben várható.

Ezzel a birói kar tulnyomó részének hő óhaja fog teljesedésbe menni.

De éppen a minősités kérdésének kényes természeténél fogva, a titkos minősités eltörlése több kérdés megoldását fogja szükségessé tenni.

E sorok irója évek óta van abban a helyzetben, hogy biró- és hivatalnoktársait minősiteni köteles. Sok évi vezetői müködésemnek tapasztalata az, hogy az összes vezetői kötelességek közül majdnem a legnehezebb a minősités. Egy biró képzettségéről, itélőképességéről, felfogásáról és szorgalmáról képet alkotni már magában véve sem könnyü dolog, de még nehezebb a jelzett iránybani tapasztalatokról véleményt nyilvánitani abban a tudatban, hogy ez a vélemény egy biró előmenetelére, egész jövőjére bir döntő jelentőséggel. És itt a főnöknek legszigorubb tárgyilagossággal kell eljárnia, éppen oly szigoruan kell az igazságot keresnie, mint amikor birói székben ül és itél. Elnézést, jóindulatot itt éppen oly kevéssé szabad ismernie, mint amikor itéletet hoz. Mert ha a minősitésnél tulságosan elnéző, ha jóindulatból és jóakaratból a megérdemlettnél jobb minősitést ad: ezzel esetleg emeli ugyan az illető minősitendőt, de egyuttal ártalmára van az általa minősitett más jelesebb egyéneknek azáltal, hogy a gyengébb birót vagy hivatalnokot vele egyenlően minősiti, s igy tudását, képzettségét a másik gyengébb egyén tudásával, képzettségével teszi egy szinvonalra, és ezzel lekisebbiti. Hogy tévedés a leglelkiismeretesebb eljárás mellett sincsen kizárva, az kétséget nem szenved. De nemcsak emberi gyarlóságunknál fogva fordultak és fordulnak elő tévedések, de különböző hivatalfőnökök a minősitésnél a legkülönbözőbb szempontokból is indulnak ki. Igy vannak főnökök, akik csak kiválóságoknak adnak elsőrangu minősitést; mig más főnök a tehetséges, jeles, szorgalmas munkaerőt elsőrangu minősitésben részesiti akkor is, ha éppen kiváló genie-nek nem mondható s ha a jelesek között akad egy kiváló, ezt a minősitési jegyzék észrevételek rovatában jegyzi meg. Nem kivánok annak vitatásába bocsátkozni, melyik rendszer jobb. De mindenesetre anomália, hogy egyik főnök ebből, a másik abból a szempontból indul ki, s a főnök felfogásától függ, hogy a biró hogy fog minősittetni.

Igazságtalanságok tehát akkor is történhetnek, sőt történnek is, ha a minősitésre hivatott főnök lelkiismeretesen jár el és igazságosan igyekszik minősiteni.

Hogy azután vannak lelkiismeretlen főnökök is, kik egyéni érzések által is befolyásoltatják magukat, az azután más lapra tartozik. És hogy a lelkiismeretlen egyén kezében a minősitési jog rettenetes eszköz, az kétségtelen. Tény, hogy a jelenleg érvényben levő minősitési rendszer mellett a biró egész jövője ugyszólván egy ember kezébe van letéve.

Az is tény, hogy van számos indokolatlanul mellőzött biró, ki mellőzésének okát hiába keresi.

Tény, hogy végtelenül igazságtalan és lealázó, ha egy biró azt kénytelen türni, hogy nálánál fiatalabb és talán gyengébb képességü egyének által mellőztessék. És az igazságtalanságoknak megszünését várja a birói kar a titkos minősités megszüntetésétől.

S hogy e rendszer eltörlésének jó hatása lesz, az több mint valószinü.

De mindenkinek be kell látnia, hogy a minősités közlésének is vannak nehézségei. A szorgalom vagy képzettség hiányát minden nehézség nélkül lehet közölni a minősitettel s azt hiszem, ezt a legtöbb főnök meg is teszi, mert ezzel az alkalmazottat nagyobb szorgalom kifejtésére felhivja, illetve figyelmezteti, hogy képzettségét egy vagy más irányban ki kell egészitenie.

Hasonló az eset, ha valakinek a magánélete esik kifogás alá, pl. nem jól válogatja meg társaságát, könnyelmü adósságcsináló stb. Ezek oly defektusok, melyekről a minősitett tehet, s amelyeket éppen azért közölni kell vele, hogy azokat megszüntesse.

De más az eset, ha a hiba olyan, melyet a minősitett jóvá nem tehet. Vannak egyének például, kikben megvan minden kellék, mit az illető magának megszerezhet, szorgalmas, képzett, olvasott, de nincs bennük iudicium, itélőképesség, tehetség.

Erről a minősitett nem tehet, ennek pedig a minősitésben nyoma kell, hogy legyen, mert másképp az egész minősitési rendszer nem ér semmit. Ily esetben a minősités közlése kényes, s esetleg hátrányos következtetéssel jár.

A birói állás függetlenségéből kifolyólag a birósági főnök biráinak inkább birótársa, mint feljebbvalója és minden tekintetben helyes vezetés és összmüködés csak ott lehet, hol az érintkezés kollegiális. És éppen azért, csakis zsörtölődés, egyenetlenség, viszály támadna abból, ha a birósági főnök például köteles volna egyik másik birótársával közölni, hogy szorgalma, olvasottsága daczára nem tartja tehetséges birónak, vagy hogy valamely testi fogyatkozása (pl. süketség) a birói tiszt gyakorlatában hátráltatja.

Alig fog találkozni biró, aki belenyugszik és belátja, hogy gyenge minősitést érdemel. Főnökében tehát rosszakaróját fogja látni, aki hivatali előmenetelét akasztja meg. Lesz akárhány biró, aki — ha mindjárt udvarias formában, s a hivatali fegyelmet nem sértő módon — magyarázatot fog kérni főnökétől a neki nem tetsző minősitésért. Ez elkerülhetlen lesz. Kérdem már most, nem képtelenség-e a birósági

főnököket ilyen kényes helyzetbe hozni? Szinte lehetetlenség azt kívánni, hogy megmondja a birónak, kivel kollegiális, sőt talán baráti viszonyban van, hogy szorgalmával, ügybuzgóságával meg van elégedve, de pl. nincsen jó iudiciuma, s ezért felsőbirói állásra nem ajánlható.

Minden elnök vagy járásbiró óvakodni fog, hogy ily kényes helyzetbe ne kerüljön. Erre előreláthatólag két mód fog a hivatalfőnökök rendelkezésére állani. Lesznek ugyanis főnökök, kik mindenkit érdemén felül jól fognak minősiteni, viszont lesznek mások, kik abból a czélból, hogy a birák a nekik nem tetsző minősitést szóba ne hozzák és megbeszélés tárgyává ne tegyék, azon lesznek, hogy birótársaikkal ne legyen alkalmuk e kényes kérdést szóba hozni.

Akár egyik, akár másik módot választja a főnök, egyaránt hátrányára lesz a szolgálatnak, de hátrányára lesz a minősitendőnek is.

Ami az első eshetőséget illeti, ha a gyengébb egyén érdemén felül jól minősittetnék, az ily minősités nem felelne meg annak a czélnak, hogy a legfőbb felügyeleti hatóságot az egyes birák felől tájékoztassa, s igy nem érne semmit.

A közczélt tehát egyáltalában nem szolgálná, eltekintve attól, hogy ártalmára volna ama jelesebb biráknak, kik a többieknél jobb minősitést érdemelnének.

De nem fogja előmozditani a szolgálat érdekét az a főnök sem, ki kellemetlenségek elkerülése végett elzárkózik birótársaitól és barátait nem birái köréből választja. A tapasztalat azt mutatja, hogy eredményes összmüködés valamely bíróság személyzete részéről leginkább akkor várható, ha megvan a kölcsönös jóindulat, bizalom és támogatás. A tapintatos vezetésnek egyik főczélja kell, hogy legyen, hogy a személyzet körében kifejlődjék a kollegialitás, a kartársias szellem, mert ez vonja maga után a kölcsönös támogatást; enélkül pedig helyes összmüködés nem várható.

Nézetem szerint tehát a titkos minősités eltörlésével kapcsolatosan oly intézkedést kellene tenni, mely a hivatalfőnököket e nehéz alternativa alól felmentené.

És erre csak egy mód kinálkozik: a minősitési kötelességet ki kell venni a közvetlen főnök kezéből. A járásbiróságnál müködő birákat ne a járásbirák, a törvényszékeknél müködő birákat pedig ne a törvényszéki elnökök minősitsék.

A titkos minősités eltörlésével önként előáll ezek szerint annak szüksége, hogy a minősitési kötelesség a közvetlen főnök kezéből kivétessék.

Fölmerül azonban a kérdés, hogy a minősitési jog, melyet ez ideig a birósági vezetők a közvetlen felsőbb felügyeleti hatóság ellenőrzése mellett gyakoroltak, kire vagy mily közegre ruháztassék.

E tekintetben nézetem szerint három eshetőség forog fenn. Lehetséges, hogy a minősités a felettes felügyeleti hatóság kezébe tétessék olykép, hogy a kir. járásbiróságnál müködő birák minősitését a kir. törvényszéki elnökök, a kir. törvényszékeknél müködő birák minősitését pedig a kir. itélő táblák elnökei gyakorolják.

Lehetséges az is, hogy minden társasbiróságnál akár választás, akár sorshuzás, akár kijelölés alapján bizottság alakittassék, s a kir. törvényszékek kebelében alakult bizottság minősitse a kir. járásbiróságok biráit, a kir. táblák kebelében alakult bizottság pedig a kir. törvényszékek biráit.

De fenforoghat az a lehetőség is, hogy a felsőbb felügyeleti hatóság (kir. táblai és kir. törvényszéki elnök) minősitési kötelezettsége mellett a társas biróságoknál e czélból megalakult bizottságok is müködjenek olykép, hogy a minősitendő birák és hivatalnokok feljogositassanak, hogy az esetben, ha a felettes felügyeleti hatóság minősitésében meg nem nyugodnának, a bizottsághoz forduljanak jogorvoslatért. És én ezt az eljárást tartanám a legszerencsésebb megoldásnak

A kir. törvényszéknél müködő birák minősitését a kir. táblák elnökére, a kir. járásbiróságoknál müködő birák minősitését a kir. törvényszékek elnökeire kellene bizni.

A kir. táblák elnökei a kir. törvényszékek biráival, a kir. törvényszékek elnökei pedig a kir. járásbiróságok biráival már nincsenek abban a sürü, folytonos kollegiális érintkezésben, mint pl. a kir. járásbiróságok vezetői az ottani birákkal, s igy sokkal kevésbbé vannak feszélyezve abban, hogy az illetőkkel minősitésüket közöljék.

Igazságos tulajdonképpen az volna, hogy ugy a kir. járásbiróságok, mint a kir. törvényszékek biráinak minősitése ugyanazon kézben legyen, hogy t. i. a kir. járásbiróságok biráit is a kir. tábla elnöke minősitse.

Ez azonban nem volna ajánlatos, egyrészt mert a táblák elnökei oly sok birót volnának kénytelenek minősiteni, hogy azokról magukat megfelelőleg nem is tájékozhatnák, másrészt pedig a kir. táblák elnökeinek kevés alkalmuk van, hogy a járásbirákat megismerjék, amennyiben járásbiróságoknál felügyeleti vizsgálatot nem tartanak, de munkájukat sem igen látják, mert a járásbiróságoknál elintézett ügyek jogorvoslat folytán csak kivételesen kerülnek a kir. táblákhoz.

Nem birói testületre, de az elnökre biznám a birák minősitését azért, mert a felügyeleti hatóságot gyakorló elnök inkább ismeri a felügyelete alatt álló biróságoknál müködő birákat, inkább van abban a helyzetben, hogy munkáikat betekinthesse, mint a bíróság kebelében megalakult bizottság tagjai. A királyi törvényszékek elnökei évente, a kir. táblák elnökei pedig minden két évben megvizsgálják a felügyeletük alatt álló kir. járásbiróságokat, illetve törvényszékeket. E felügyeleti vizsgálatok, melyeknek egyik főczélja, hogy a vizsgálatot teljesitő elnök a bíróság személyzetét megismerje, alkalmat adnak az elnöknek, hogy a birák képességéről, szorgalmáról, használhatóságáról magának képet alkosson. De a felebbezési tárgyalásokon, illetve tanácsülésekben való elnöklés is bőséggel alkalmat ad a kir. táblák, illetve kir. törvényszékek elnökeinek, hogy a minősitendő birák képességét megismerjék.

A tapasztalat is az mutatja, hogy az elnökök tényleg nagyon ismerik a felügyeletük alatt álló bíróságnál müködő birákat.

A biráknak már sokkal kevesebb alkalmuk nyilik, hogy az alsóbb bíróságok biráit megismerjék. Az előadóknak mindenesetre módjukban áll az alsóbb bíróságnál müködő ama birákat megismerni, kik oly ügyekben dolgoznak, melyek jogorvoslat folytán hozzájuk kerülnek. Igy a kir. törvényszékek polgári felebbezési tanácsainak tagjai ismerik a kir. járásbiróságoknál müködő sommás birákat, a másodfoku büntetőügyek előadói ismerik a kir. járásbiróságoknál eljáró büntető birák képességét, és ha véletlenül éppen ily bíróról van szó, ennek minősitéséhez minden előleges informáczió-szerzés nélkül hozzászólhatnak. De mi alapon minősitik a kir. járásbiróságnál müködő telekkönyvi, avagy hagyatéki birót? Vagy pedig mily jogalapon szólhatnak a kir. járásbiróságnál müködő birák minősitéséhez azok a birák, kik a törvényszékeknél polgári rendes pereket, gondnoksági, csőd, vagy kereskedelmi és váltópereket adnak elő, avagy mint telekkönyvi egyes birók, vagy esküdtbirósági és büntető főtárgyalási elnökök müködnek? Az ily birák jóformán nem is ismerhetik a területen müködő járásbirósági birákat. Igaz, hogy a minősités megejtése czéljából módjukban áll, hogy magukat megfelelőleg informálják. De képzeljük csak el, hogy ha pl. egy törvényszéknél, melynek területén esetleg 8—10 járásbiróság müködik, egy oly törvényszéki biró folyna be a birák minősitésébe, kinek a járásbirósági ügyekhez semmi köze, ki pl. mint telekkönyvi biró müködik. Micsoda munkát kellene végeznie, micsoda valóságos tanulmányt kellene folytatnia, hogy magának a területen müködő birák képessége felől tájékozást szerezzen. Ha hivatását lelkiismeretesen fogja fel,

akkor tevékenységét hosszu időn, esetleg hónapokon át, a minősités czéljából való információszerzés veszi igénybe. De kérdés, hogy a legnagyobb körültekintés mellett is abban a helyzetben lesz-e, hogy véleményt mondhasson oly biró felől, kinek müködését közvetlen tapasztalatból egyáltalában nem is ismeri. Azonkivül félő, hogy lesznek birák, kiknek idejét hivatali egyéb teendőik ellátása annyira igénybe veszi, hogy nem fog módjukban állani, hogy magukat megfelelő információval ellássák.

Ezért abban az esetben, ha a minősités kizárólag a társas bíróságok kebelében alakult bizottság kezébe tétetnék, a minősités nem eléggé tájékozott egyének kezében volna, s igy ez eljárás éppen a minősitendők szempontjából nem volna előnyös.

Nem lehet aggodalom a miatt, hogy az esetben, ha a minősitési jog a felsőbb felügyeleti jogot gyakorló elnök kezébe tétetnék, megmaradna az az állapot, hogy a biró egész jövője egy ember kezébe van letéve, és előmenetele az elnöki önkénytől függ.

A minősités közlésének ugyanis csak ugy van értelme, ha a minősitettnek módjában áll, hogy a neki nem tetsző minősités ellen orvosolást keressen. Ha ez a jog a minősitettnek meg nem adatik, ez esetben a minősités közlésének vajmi kevés lenne az értelme.

A minősitettnek tehát megadandó a jog, hogy a neki nem tetsző minősités ellen jogorvoslattal éljen. E nélkül a titkos minősités eltörlésének csak az lenne az eredménye, hogy a személyzet körében az elégedetlenséget szitaná.

Ismét felmerül azonban a kérdés, hogy e panasz elbirálása hova utaltassék.

Nézetem szerint megnyugvással csak oly rendezés találkoznék, mely a panaszok elbirálását nem a felsőbb felügyeleti hatósághoz, — hanem birákból alakult független testülethez utalja.

Szó lehet azonban arról, hogy a járásbirósági birák panaszát a kir. táblák avagy a kir. törvényszékek bizottsága legyen-e hivatva megvizsgálni. Elvileg helyesebb és igazságosabb volna az előbbi megoldás. A magam részéről azonban az utóbb jelzett megoldást választanám.

Amennyiben ugyanis a minősités elleni összes panaszok a kir. táblák kebelében megalakitandó bizottsághoz utaltatnának, e bizottságok tagjai, kivált nagyobb (pl. a budapesti) kir. táblánál oly sok panasz megvizsgálására volnának hivatva, hogy azokat alaposan megvizsgálni alig lennének képesek. Azonkivül a kir. törvényszékek biráinak inkább van alkalmuk ismerni a kir. járásbiróságoknál müködő birákat, mint a kir. táblák bíróinak.

Az ekkép a minősitések elleni panaszok megvizsgálására hivatott bizottságok vagy tanácsok ellen is felhozható az, mit az imént arra nézve felhoztam, hogy t. i. kevésbbé ismerik a minősitendő egyént, mint az illető bíróság elnöke. Ámde egészen más a helyzet akkor, ha a bizottság csak a minősités elleni panaszokat vizsgálja meg, ha csakis arra van hivatva, hogy az elnök által adott minősitést a minősitendő javára módositsa, mintha a törvényszék területén müködő egész személyzetet van hivatva minősiteni. Eltekintve attól, hogy igy csak amaz aránylag kevés egyén minősitésével kell foglalkoznia, kik az elnök intézkedésében meg nem nyugodtak, s igy könnyebb magának tájékozást szereznie, mintha a területen müködő minden egyes járásbirósági biró képességéről kell magának képet alkotnia; eltekintve ettől, könnyebb a bizottság helyzete akkor, ha előtte fekszik az elnöki minősités, s az ez ellen beadott panasz, melyben mindenesetre adatokra is történhetik hivatkozás, melyek megvizsgálása utján meggyőződés szerezhető a panasz mibenlétéről; mint a mikor minden rendelkezésre álló adat nélkül a birák egész tömegéről kell véleményt nyilvánitania.

Fel fog merülni az aggodalom, hogy a bizottságok tagjai esetleg az elnökök befolyása alá kerülnek. De ezen segitve volna azzal, ha a bizottságok titkos szavazás utján lennének kötelesek határozni.

Ami a bizottságok megalakitását illeti, legczélszerübb volna, ha azok a kir. tábla, illetőleg kir. törvényszék teljes ülésében titkos szavazás utján választatnának.

A kisorsolás utján való megalakulás nem volna ajánlatos, mert esetleg éppen oly birák kerülnének a bizottságba, kik müködésük körénél fogva, a minősitendő birákat legkevésbbé ismerik.

Az elnöki kijelölés utján való megalakitás pedig nem ajánlható, mert esetleg támpontot nyujtana ama feltevésre, hogy az elnökök a bizottságokat akkép alakitják meg, hogy azokban saját véleményüket érvényre juttathassák.

Önként érthető, hogy ami áll a birák minősitéséről, ugyanaz áll a segédek és kezelők minősitésére nézve is.

A kir. törvényszékeknél müködő hivatalnokok minősitését azonban a magam részéről nem a kir. tábla, de a kir. törvényszék elnökének hatáskörébe utalnám, mert azok müködését a királyi törvényszéki elnök, kinek felügyelete alatt kevesebb egyén áll, jobban ismeri; másrészt pedig azok az okok, melyek a közvetlen főnökre nézve kényessé teszik birótársainak minősitését, a hivatalnokra nézve nem állanak fenn. Természetes azonban, hogy a hivatalnokoknak épp ugy mint a biráknak meg kell adni a jogot, hogy elnökök minősitése ellen jogorvoslattal éljenek.

Ezek egyébként részletkérdések. A titkos minősités eltörlésével kapcsolatban még számos részletkérdés fog megoldásra várni, melyekkel e dolgozat szük keretében nem foglalkozhattam. A kérdés szabályozásánál azonban a kiindulási pont az kell hogy legyen, hogy a titkos minősités eltörlésével egyidejüleg a birák minősitésének kötelessége kiveendő a közvetlen főnök kezéből.

Dr. Degré Miklós,
a zalaegerszegi kir. törvényszék elnöke.

A kir. járásbiróságok hatásköréhez tartozó bünperekben kiszabott pénzbüntetések részletekben való fizetésének megengedésére illetékes hatóságokról.

A pénzbüntetések részletekben való törlesztésének megengedése tárgyában a határozathozatal, hogy kit illet, arra nézve irott jogi kutfő nincs.

A BP. 519. §-a csak azt rendeli, hogy a pénzbüntetések végrehajtására vonatkozó szabályokat az igazságügyi miniszter rendelettel állapitja meg.

Ezen az alapon azonban az igazságügyi miniszter rendeletet még nem bocsátott ki.

A régi büntetőperrendtartás (2265/1880. I. M. E. R.) sem oldotta meg ezt a kérdést. A 98. §-ában csak annyit rendelt, hogy a pénzbüntetés a fennálló szabályok értelmében hajtandó be.

A fennálló szabályokat a régi — még most is érvényben levő — utasitás (2106/1880. I. M. E. R.) tartalmazza, anélkül, hogy a pénzbüntetéseknek részletekben való törlesztésének megengedésére s ennek kinek a részéről való gyakorlására kiterjeszkedett volna.

Ebben a tekintetben egyedül álló objektiv jogforrás: a jogszokás, az egyforma cselekvőségben nyilvánuló jogi gyakorlat. A m. kir. igazságügyminiszter a gyakorlatnak ezt a kutfői jellegét — szerintem csakis a törvényszéki ügyekre vonatkozóan — az 1894. évi 14,005. I. M. E. számu rendeletében elismerte, de a járásbirósági ügyekre vonatkozóan a gyakorlatot nem körvonalozta.

A kir. járásbiróságok gyakorlata pedig két irányban fejlődött.

Egyes járásbiróságok, és pedig a járásbiróságok többsége, meghajolva a törvényszéki ügyekben követett kir. fő-

*

ügyészi gyakorlat előtt, a részletfizetési jogkedvezmény megadása felett való határozathozatalt a kir. főügyészek jogkörébe tartozónak tekintik és minden egyes alkalommal a kérelmet az iratok kapcsán az illetékes kir. főügyésznek megküldik, a kir. főügyészek — a kivétel még nem jutott a tudomásomra — a jogkört elfogadják, a részletfizetési kedvezmény megadása tárgyában határoznak, és a kir. járásbíróságok a kir. főügyész határozatát hajtják végre.

Más járásbíróságok, az összjárásbíróságok csekély töredéke, ragaszkodnak a BP. 559. §-ában foglalt ahhoz az elvhez, hogy a járásbirósági itélet végrehajtását a járásbíróság foganatositsa, ennélfogva a pénzbüntetés részletfizetési kedvezmény megadása tárgyában kizáróan ők határoznak és a kir. ügyészségnek egyedül csakis a törvényszabta jogkört, az ellenőrzési jogot, engedik.

Jelentős az a kérdés, hogy e két egymással ellenkező gyakorlat közül melyik a jogos, melyik felel meg jobban a társadalmi jogi élet követelményeinek, a törvényhozó akaratának, az igazságszolgáltatási tényezők funkcziói elhatárolásában rejlő politikai s államigazgatási rendszernek?

Ennek a kérdésnek az elbirálásakor mindenekelőtt a kir. törvényszékek hatáskörébe utalt és a kir. járásbíróságok részéről elbirált bünvádi ügyekben kiszabott pénzbüntetések végrehajtása közt a jelleg és belső tartalom szempontjából fenforgó elvi különbséget kell a szem előtt tartani.

E különbség éles megvilágitást nyer a BP. fent emlitett ama rendelkezésében (559. §.), hogy a kir. járásbirósági ügyekben — eltérően a törvényszéki ügyekre vonatkozóan a XXVIII. fejezet I—V. pontjaiban foglalt rendelkezésektől — a büntetés nemére való tekintet nélkül az itélet végrehajtását a járásbíróság kizárólagos hatáskörébe utalja.

A törvényhozó ugyanis a járásbirósági ügyekben, éppugy mint a legujabbi német BP. a Schöffenbiróságoknál, az államhatalmi egység elvén alapuló, az ügyészséget csakis az ellenőrzési szerepre szoritó végrehajtási rendszert fogadta el, mellőzve a törvényszéki ügyekben irányadóul elfogadott és a régi magyar közjogi felfogásnak is inkább megfelelő franczia s az ezzel rokon (belga, olasz) rendszereket, amelyek az államhatalmi megoszlás elvéből kiindulva, az itéletek végrehajtását is külön szervre, az államügyészségre ruházták. E két ellentétes alapelven nyugvó végrehajtási rendszer összhangjának a megóvása czéljából a törvényhozó csak azt az egyet rendelte, hogy a kir. ügyészség — a kir. főügyész, kir. ügyész — a törvényszéki itéletek végrehajtására hivatott szerv, a járásbirósági itéleteknek a járásbíróságok részéről történt végrehajtását csak ellenőrizze.

Külön erre vonatkozó jogszabály hiányában a kir. járásbíróságok jogköréből a pénzbüntetések részletfizetési kedvezményének megadási jogát önkényesen kiragadni nem szabad. Ha egyes járásbíróságok ezt mégis megengedik és a kedvezmény fölött való határozathozatalt a kir. főügyészek jogkörébe utalják, ugy megsértik azt az elvet, amit a BP. e szabály megalkotásánál a törvényhozó alapul és czélul vett.

Nem lehet figyelmen kivül hagyni azt a körülményt sem, hogy a részletfizetési kedvezmény megadása csak egyik módja, egyik eszköze az egész pénzbüntetés végrehajtásának és nem egyéb, mint az egész pénzbüntetés beszedésére irányuló összvégrehajtásnak a pénzbüntetéssel sujtott egyén egyedi különös méltánylást érdemlő viszonyaihoz mért rész mozzanata. A többen, az egész pénzbüntetés végrehajtásában, vagy fizetési halasztási jogban, benne rejlik a kevesebb, a részlethalasztás, a részletekben való fizetés kedvezményének megadhatási joga is abban a kivételes esetben, ha az az egész pénzbüntetési összegnek egyszerre való lefizetése a pénzbüntetéssel sujtott egyénre nézve lehetetlen, vagy annak, illetve a családjának a tönkretételét vonná maga után.

A részletfizetési kedvezmény megadhatási jognak a kir. főügyészek hatáskörébe való utalása nélkülözi azt az organikus hüséget, amely kell, hogy a jogélet minden megnyilvánulásából visszatükröződjék, hogy a társadalmi és jogi élet követelményeit kielégitse. E mellett meghiusitja a törvényhozónak a fent emlitett különböző végrehajtási rendszerek megvalósitásának indokául szolgált azt a czélját, hogy a kir. ügyészség, a kir. főügyész és kir. ügyész teendői feleslegesen ne szaporittassanak (Bünvádi perrendtartási indokolás 524. l.) és értékesittetlenül hagyja elveszni azt az erőt, azt az ismeretköri tőkét, amit a kir. járásbíróság a bünper tárgyalásának közvetlenségénél és szóbeliségénél fogva minden külön fáradság nélkül megszerez és birtokában tart, végül kényszeriti a kir. főügyészeket, hogy a különben is rendkivüli nagymérvü és nagyjelentőségü elfoglaltságuk mellett hosszu, fáradságos, az iratok áttanulmányozásával járó munkával csakis az iratokban feltüntetett irásbeli adatok alapján szerezzék meg azt az erőt, azt az ismeretköri tőkét, ami a kir. járásbíróságnál már megvan, ott értékesittetlenül hever és felhasználatlanul vész el.

Ezenkivül a kir. főügyészi hatáskörbe való utalás ellenkezik azzal az egyszerüséggel, rövidséggel és gyorsasággal, amit a járásbirósági ügymenet megkövetel. Szükségessé teszi, hogy részletfizetési kérelem előterjesztése esetén az iratok messze vidékekről is a központi kir. főügyésznek megküldessenek, több elitélt esetében az iratok vonatkozó részei elkülönittessenek, vagy lemásoltassanak s hitelesittessenek, a kir. főügyészi határozatok kiküldessenek vagy kézbesittessenek, amelyek már önmagukban véve is az esetek különbözőségénél fogva rendkivül sok és szükségtelen bonyodalmakra szolgáltatnak okot és késleltetik az itélet gyors és erélyes végrehajtását. Az elitélt, akit a bünperben felmerült adatok alapján a kir. járásbíróság érdemtelennek és teljesen megbizhatatlannak tart a részletfizetési kedvezmény elnyerésére, az utolsó pillanatban egy részletfizetési kérelmet terjeszt elő, amely bármily kézzelfogható valótlanságokat tartalmazzon és bármily alaptalan legyen is, az itélet végrehajtásának hosszabb időre való elodázását eredményezi s kellő időt nyujt a bünözőnek arra, hogy a vagyoni viszonyaiban ez idő alatt oly változást idézzen elő, ami a pénzbüntetés czélját teljesen meghiusitja. Holott mindez elkerülhető akkor, ha a kir. járásbíróságnak módjában áll a kérelem felett azonnal dönteni.

Erős akadálya a kir. főügyészi hatáskörbe utalásnak a birói és ügyészi szervezet jelenlegi alakulatában a vonatkozó szervi kapcsolat hiánya is, ami a törvényszéki ügyek végrehajtására hivatott kir. ügyészség körében, a kir. főügyészek és kir. ügyészek közt, szervezetük hierarchiai egységénél fogva fenn nem forog.

Ezt az akadályt maga a törvényhozás is felismerte és a bünvádi perrendtartás megalkotásakor törölte a javaslat 480. §-ában foglalt azt a rendelkezést, hogy a szabadságvesztés büntetés megkezdésének elhalasztását megtagadó kir. járásbirósági határozat ellen a kir. főügyészhez intézett panasz utján orvoslást lehet keresni; törölte abból az okból, mert ez az általános szervezeti elvekbe ütköznék. A B. P. 559. §-ában minden kivétel nélkül a járásbirósági itéletek végrehajtását a járásbíróság kizárólagos hatáskörébe utalta és a kir. ügyészségnek és a kir. főügyésznek és a kir. ügyésznek csak ellenőrzési jogot juttatott. Ez a rendelkezés nyilvánvalóvá teszi, hogy a kir. járásbirósági végrehajtási jogkör mértékéül nem a kir. ügyészeket megillető jogkör szolgált és hogy nem áll az egyes kir. főügyészek részéről a saját gyakorlatuk helyességének indokolására felhozni szokott az a tétel, hogy a kir. járásbíróságot a büntetés végrehajtása tekintetében a kir. ügyészeknél több jog nem illetheti s hogy a kir. járásbíróság a kir. főügyész részére fentartott jogkörre nem tarthat igényt.

Ezek szerint a részemről kifejtett szempontokból tekintve, téves az 1894. évi 14005 I. M. E. rendeletnek akkép való

magyarázata, hogy az ebben feltüntetett gyakorlat a bünvádi perrendtartás fent emlitett rendelkezései életbelépte után a kir. járásbirósági ügyekre is vonatkozik, téves azoknak a kir. járásbiróságoknak a gyakorlata, amelyek a részletfizetés megengedése tárgyában a határozathozatalt a kir. főügyészek részére átengedik, téves az a kir. főügyészi gyakorlat, amely ezt a jogkört elfogadja s a saját hatáskörébe tartozónak mondja ki, téves ennek az elvnek azon az alapon való fentartása, hogy az az illető kir. járásbiróság eddigi joggyakorlatában gyökeredzik, sőt téves az a gyakorlat is, hogy egyes kir. járásbiróságok a határozathozatalt a saját hatáskörükbe tartozónak mondják ki, de a kedvezmény megadása fölött való döntést a kir. járásbiróság vezetőjének a jogkörébe utalják; mert a szokásjogban nem maga a forma, a tény az, ami kötelez, hanem a benne rejlő materialis erő.

Dr. Szentirmay Odön.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Közös okiratot képeznek-e a kereskedelmi könyvek a főnök és az ügynök közt?

A kereskedelmi törvény 34. §-a a kereskedelmi könyvek felmutatási kötelezettségét nem köti azon feltételhez, hogy azok a peres felek között közös okiratott képezzenek. Ha tehát a könyvek felmutatása «per folyamában», azaz egy már folyamatban levő per során bizonyitás czéljából kéretik, ami bizonyos meghatározott tényállitást feltételez, ugy a bíróság azt a közösség kérdésének vizsgálata nélkül elrendelheti.[1] A birói gyakorlat ezt ugy értelmezi, hogy az, ki az ellenfél könyveinek bizonyitás czéljából felmutatását kéri, tartozik megjelölni azon konkrét bejegyzést, melynek létezésével vagy hiányával a tényállitást igazolni óhajtja.[2]

Vegyük azonban most a következő tipikus tényállást.

A kereskedelmi ügynök bizonyos földrajzi területre nézve megbizást kap. Közte és a főnök közt oly megállapodás jön létre, hogy az ügynököt nem csupán az általa szerzett (kötött vagy közvetitett) ügyletek, hanem mindazon ügyletek után megilleti a kikötött dij, amelyek a részére kiutalt területen közremüködése nélkül jöttek létre.[3]

Másik tényállás. A főnök és ügynök között oly megállapodás áll fenn, hogy az ügynök az általa akvirált vevő további megrendelései után is igényelheti díját, ha azok nem is az ő közremüködésével történtek.

A német kereskedelmi szakterminologia ezen ügyleteket közvetlen ügyleteknek (direkte Geschäfte) nevezi, ellentétben az ügynök tényleges közremüködésével létrejöttekkel, az u. n. közvetett ügyletekkel (indirekte Geschäfte).[4]

Miután az ily közvetlen ügyletek a főnök által közvetlenül vagy ennek másik alkalmazottja által jönnek létre, az ügynök azokról tudomással sem birhat, miért is az ezek után a főnökkel szemben fennálló követelését csakis az utóbbi könyveinek megtekintése után képes számszerüleg megállapitani. Enélkül pert sem képes inditani a főnök ellen, hiszen nem tudja, mennyit helyezzen keresetbe? Ha pedig ugy akar magán segiteni (és ez gyakori eset), hogy bizonyos maximális összeg iránt indit pert, ugy a könyvek felmutatásánál fog megakadni, mert ahhoz, hogy kérelmét a 34. §-ra alapithassa, konkrét bejegyzésekre nem tud hivatkozni. Honnan vegye ehhez a szükséges információt, az egyes ügyletek adatait: a felek neveit, az eladott vagy vásárolt áru mennyiségét, a vételár összegét stb., ha nem magából a felmutatandó könyvekből. A 34. §. tehát az ügynökön nem segit, sőt ellenkezőleg valóságos circulus vitiosusba juttatja.

Ha tehát lehetővé akarjuk tenni azt, hogy az ügynök jogos igényét érvényesithesse is, meg kell adnunk neki a 34. §. esetén kivül is a könyvek felmutatásához való jogot. A legnagyobb nonsens volna, ha azt, amit az ügynöknek az anyagi jog megadott, az alaki jog ismét elvenné tőle. A könyveknek ezen informativ jellegü felmutatása a közös okiratok felmutatására vonatkozó általános szabályokon alapul. A kereskedelmi törvény 34—36 §-ai ugyanis csupán azon esetet szabályozzák, midőn a peres fél az ellenfél könyveire valamely konkrét perbeli állitás igazolására hivatkozik, nem vonatkozik azonban arra az esetre, midőn azok felmutatását más jogi érdekből követeli. Amennyiben tehát a kereskedelmi könyvek közös okiratot képeznek bizonyos személyek közti viszonylatban, az, kinek a könyvekbe mint közös okiratba leendő betekintéséhez jogi érdeke füződik, azok felmutatását akár egy megelőző per folyamán, akár önálló perben követelheti. A kereskedelmi törvény 343. §-a nem helyezte hatályon kivül a könyvekre nézve a perjognak a közös okiratok felmutatására vonatkozó szabályait, hanem csupán az általa szabályozott esetben (t. i. mikor a felmutatás bizonyos perbeli állitás igazolására kéretik) az általános szabályoknál tágabb körben: az okirat közösségére való tekintet nélkül konstituálja a felmutatási kötelezettséget.[5] [6]

Kérdés azonban, vajjon tekinthetők-e a kereskedelmi könyvek főnök és ügynök[7] között közös okiratoknak?

A sommás eljárás 81. §-a értelmében az okirat közös, ha 1. a felekre nézve közös jogviszonyt igazol vagy 2., ha közös érdekből lett kiállitva.[8]

A dijköteles ügyletekre vonatkozó bejegyzések főnök és ügynök stb. közt nem igazolnak jogviszonyt, csupán oly tényeket, melyek a köztük levő jogviszonyból eredő elszámolásnál fontossággal birnak.[9] Mindazonáltal ezen ügyletekre vonatkozó bejegyzések s igy az egész könyvvitel nem csupán

[1] Nagy Ferencz (Kereskedelmi jog 4. kiad. 144. l.) szerint a kereskedelmi könyvek törvénynél fogva közösek, mi azonban helyesen csak ugy értendő, hogy a 34. §. esetében azok közös okirati jellege a törvény pozitiv rendelkezése folytán közömbös.

[2] Igy a budapesti tábla 1906. II. G. 198. sz.: «A kereskedelmi könyvek felmutatása csak akkor rendelhető el, ha a bizonyító fél szabatosan előadja ama bejegyzések tartalmát, melyekről azt vitatja, hogy az ellenfél könyveiben előfordulnak». Hiteljogi Dtár I. 140.

[3] A német kereskedelmi törvény 89. §-a ily tényálláshoz törvénynél fogva füzi ezen jogi következményt: «Ist der Handlungsagent ausdrücklich für einen bestimmten Bezirk bestellt, so gebührt ihm die Provision im Zweifel auch für solche Geschäfte, welche in dem Bezirk ohne seine Mitwirkung durch den Geschäftsherrn oder für diesen geschlossen sind».

[4] L. Staub, Kommentar 2. H. G. B. 8. kiad. 375. l.

[5] Hogy a kereskedelmi törvény közös okiratok felmutatási kötelezettségére vonatkozó általános szabályokat a könyvekre nézve hatályon kivül nem helyezte, kifejezetten kimondja a német kereskedelmi törvény 45. § 2. bek.: «Die Vorschriften der Civilprozessordnung über die Verpflichtung des Prozessgegners zur Vorlegung Urkunden bleiben unberührt».

[6] A könyveknek ezen közös okiratok felmutatásának fogalma alá tartozó, informativ jellegü felmutatásának önálló per utján szorgalmazása bár szokatlan, azonban mindenesetre czélszerübb, mint vaktában perelni s azután kérni a felmutatást információ czéljából. Perrendi lehetősége kitünik a marosvásárhelyi tábla G. 84/1900. sz. határozatából: «A könyvek közössége és a felmutatás kötelezettsége külön per folytán is megállapitható. Közös okirat kiadására vagy felmutatására irányuló önálló per perrendszerüleg nincs kizárva.» (Térfi IV. 453.) Intézményes alakja az informativ felmutatási kötelezettségnek a kereskedelmi törvény 83. §-ában megállapitott: a közkereseti társaság üzletvezetésből kizárt tagjainak igénye a társaság könyveinek megtekintésére. Ez kétségkivül szintén érvényesithető önálló perrel.

[7] Szándékosan használom a rövidség okából az ügynök fogalmát, ez alatt azonban általában a dijigénynyel biró személyeket értem. Dijigénynyel biró kereskedelmi alkalmazott fogalma nem teljes, mert az u. n. önálló ügynököket, alkuszokat, kiknek szintén van dijigényük, nem öleli fel.

[8] U. i. német polgári törvénykönyv 810. §.

[9] «Die Handlungsbücher des Geschäftsherrn beurkunden nicht Rechtsverhältnisse, die zwischen dem Agenten und dem Geschäftsherrn bestehen, sonder ind der Bezeichnung der provisionspflichtigen Geschäfte lediglich Tatsachen, die bei Erledigung des zwischez dem Geschäftsherrn und dem Agenten bestehene Rechtsverhältnisses von Wichtigkeit sind.» Staub id. m. 377. l.

azok érdekében történik, kikre nézve a konkrét bejegyzés jogviszonyt létesit, hanem *egyuttal azon személyek érdekében történtnek is tekintendő, kik az ügylet megkötéséből maguknak jogokat származtatnak.* A főnök könyvei tehát ezen az alapon a dijigénynyel biró személyekkel szemben a dijköteles ügyletek tekintetében közösek.

Amint azonban a könyvek felmutatásának csak jogos érdek esetén lehet helye,[10] tehát csak közvetlen ügyletek létében, épp ugy az csak azon méretekben engedhető meg, amelyekben azt a vizsgálat érdeke megkivánja s nem terjedhet ki inkvizitorius jellegü kutatásokra, mert ellenkező esetben visszaélésekre vezethetne.

A német birói gyakorlat a Reichsgericht következetes praxisa által vezérelve, nem tekinti a kereskedelmi könyveket fenti viszonylatban közös okiratoknak, amennyiben az egyes bejegyzések főnök és ügynök közt jogviszonyt nem igazolnak.[11] Azon körülményt, hogy a bejegyzések az ügynök érdekében történteknek is tekinthetők, a Reichsgericht nem veszi irányadóul. Ennek daczára az ügynök felmutatási jogát a kereskedői körök felfogása alapján mégis elismerte.[12] Ezt a jogállapotot azonban megváltoztatta az uj kereskedelmi törvény, amennyiben annak 91. §-a az ügynöknek, 65. §-a pedig a dijigénynyel biró kereskedelmi alkalmazottnak csak azon jogot adja, hogy a főnöktől elszámoláskor a dijköteles ügyletekről könyvkivonatot követelhessenek.[13]

A német kereskedelmi törvényhozásnak az ügynökök és dijigénynyel biró személyek jogos érdekével szemben tanusitott ezen szükkeblüsége a gyakorlatban visszás következményekre vezetett. Az ügynök a közvetlen ügyletek tekintetében teljesen ki van szolgáltatva a főnök tisztességének. Minthogy a főnök kárositásra irányuló szándékos eljárása a csalás tényálladékát is megállapitja, az ügynökök rendszerint a bünvádi eljárás kerülő utján igyekeznek a könyvek megvizsgálását kiforszirozni, mi az alaptalan feljelentések nagy tömegét idézi elő.

A nyereségben résztvevő (tantiemes) üzleti alkalmazott az u. n. commis interéssé, ki a főnök egész üzletének vagy bizonyos ágának nyereségében részesedik, a főnök könyveinek felmutatását szintén igényelheti. Ezt a német gyakorlat is elismeri, tekintve, hogy a német kereskedelmi törvény 91. §-a ő reá ki nem terjed.

A magyar birói gyakorlat, kiindulva a kereskedelmi törvény 34—36. §-ok azon téves értelmezéséből, hogy azok a közös okiratok felmutatására vonatkozó általános perjogi szabályokat a kereskedelmi könyvekre nézve hatályon kivül helyezték, a könyvek felmutatását csupán ezen §-ok eseteiben tartja elrendelhetőnek és *a könyveknek a közös okiratok felmutatásának fogalma alá eső felmutatását nem ismeri.* Igy a budapesti t. 3972/904. sz. határozata[14] a könyvek felmutatása iránti kérelmet azon indokolással utasitja el, hogy a kereskedelmi könyvek közös okiratot egyáltalában nem képeznek, miután azok czélja a kereskedelmi törvény 25. §-a értelmében nem egyéb, mint hogy a kereskedő ügyletei és vagyoni állása teljesen feltüntessenek. Hogy ez a határozat nem csupán ötletszerü, de egy következetes gyakorlat megnyilvánulása, kitünik abból, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszék is követte. Ennek 111,428/906. sz. határozata[15] még pregnánsabban fejezi ki e helytelen álláspontot:

«Annak az alkereseti kérelemnek, hogy alperesek a felperessel társas viszonyban együtt folytatott üzletre vonatkozó könyveket előterjeszszék, azért nincs helye, mert az üzleti könyvek sem rendeltetésüknél, sem tartalmuknál fogva nem tekinthetők közös okiratoknak, mert a kereskedelmi könyvekbe bevezetés a jogoknak és kötelezettségeknek nem jogalkotó eleme, hanem csak a belső üzleti ügykezelés eszköze, esetleg bizonyitó adat, melyet a perbeli ellenfél a kereskedelmi törvény 34—36. §-aiban előirt szabályok korlátain belül használhat fel perbeli bizonyitékul».

A budapesti tábla 978/907. sz. határozata[16] már elismeri azt, hogy a könyvek is lehetnek közös okiratok, igy pl. a társas viszonyban álló kereskedők között, azonban a főnök és alkalmazott, (még a nyereségben részesedő alkalmazott) közti viszonyban sem ismeri el közös okiratoknak.

Birói gyakorlatunk tévedése tehát kettős. Először, mert nem ismeri el a könyveket főnök és alkalmazott között egyáltalában közös okiratoknak, másodszor, mert a könyveknek csak egyféle, a 34. §. szerinti felmutatását ismeri s azok közös okiratokkénti felmutatásáról tudni nem akar. Ez utóbbi okból előleges birói szemlének a kereskedelmi könyvek megvizsgálására sem ad helyet. Igy a budapesti tábla 3803/1891. sz. határozata. Ez a Curia álláspontja is (C. 903/906., G. 314/1898., 63/1899. sz.).[17] A budapesti tábla 3803/1891. sz. határozata szerint: «előleges birói szemle utján a kereskedelmi könyvek megvizsgálásának helye nincs, mert a kereskedelmi törvény 34. §-a értelmében a kereskedelmi könyvek felmutatása csak per folyama alatt rendelhető el, ha azok tartalmát az ellenfél állitja». Előleges birói szemlének perrendi okokból tényleg nincsen helye, amennyiben az előleges bizonyitás perjogi feltételei nem forognak fenn, azonban mint a felmutatásra irányuló önálló pernek helyt kellett volna adni.

A bemutatott határozatok inkább csak szemelvények birói gyakorlatunknak ezen kérdés körüli téves judikaturájából. Ugy látszik, e kérdés, mely annyi helytelen irányt szült a gyakorlatban, bonyolult voltánál fogva egyike a kereskedelmi jog «fine fleurs»-jeinek, s igy megoldását nem volna helyes továbbra is a birói gyakorlatra hagyni.

Ohajtandó volna tehát, ha kereskedelmi jogunk reformja alkalmával e kérdés is törvényi megoldást találna és pedig a német törvényhozás tanulságainak figyelembe vétele mellett.

Dr. Brachfeld Dezső
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **A végrehajtási törvény novellája.** Ezt az igazságügyi törvényjavaslatot, amelyet letárgyalt az igazságügyi bizottság, a képviselőház tárgyalás és az érdemleges kifogások közlése nélkül visszautasitotta ugyanazon bizottsághoz; a bizottságban a különböző politikai áramlatok folytán a javaslat össze-vissza módosittatván, ujból a plénum elé került. A képviselőház forró nyári napon 30—40 képviselő jelenlétében olyan módositásokat toldott bele, amelyek jogászilag helytelenek, közgazdaságilag károsak, a közhitel szempontjából pedig veszedelmesek. Az igazságügyi kormány pedig e módositásokhoz hozzájárult, habár egyszer-egyszer szemmel látható volt, hogy a miniszter felfogása az inditványozott módositványnyal ellenkezik. Betetőzi a chaoszt, hogy egy csoport nyomásának engedve, maga a kormány tett inditványt a törvény életbeléptetésének olyan módjára, amely ezrek és ezrek jogos érdekeit sérti és emellett a bíróságok munkaterhét az ügyek százezreivel, esetleg millióival szaporitja.

Mindazok, akik a törvény életbelépte előtt hiteleztek, ki vannak téve annak, hogy az uj törvény végrehajtási mentes-

[10] Ez a közös okiratok felmutatásának általános feltétele, v. ö. német polgári törvénykönyv 810. §.: Wer ein *rechtliches Interesse* hat, eine in fremden Besitze befindliche Urkunde einzusehen . . .»

[11] L. a német gyakorlatot részletesen Staub id. m. 377. l.

[12] L. Staub id. m. 5. (a régi H. G. B.-ra vonatkozó) kiadás 155. l.

[13] Hogy az uj kereskedelmi törvény ezzel az ellentétes előbbi gyakorlatot megszüntetni akarta, l. Denkschrift z. d. Entwurf eines H. G. B. 79. l.

[14] Grecsák Dtár. IX. 163.

[15] Hiteljogi Dtár I. 131.

[16] Hiteljogi Dtár I. 131.

[17] Grecsák Dtár IX. 159.

ségei által kárt szenvednek, kivéve, ha lejárt követeléseiket az adósok lakóhelyének illetékes járásbíróságánál 30 nap alatt bejelentették. Akiknek tehát követeléseik még nem jártak le a törvény életbeléptekor, azokra nézve már az uj törvény bir hatálylyal, holott a hitelezés alapja a régi végrehajtási jog volt. De ebből az adósokra is lényeges joghátrány származik, amennyiben a hitelezőt kényszeriti arra, hogy olyan esetben is lejárttá tegye vagy felmondja hátralevő egész követelését, amikor egyébként az adóssal méltányosságot gyakorolt volna. De tetézi a törvény az adós szorongattatását azáltal, hogy a hitelezőt arra is rászoritja, hogy adósa ellen egy év alatt végrehajtást foganatositson, ami az adósnak okozott erkölcsi káron kivül a végrehajtás költségétől is eltekintve, lényeges anyagi hátránynyal jár. Emellett az adósra nézve az is hátrányos, hogy igy nyilvánosságra hozatik az ő eladósodott mivolta és pedig a saját legszükebb lakóhelyén, mivel minden különösebb rácció nélkül a hitelező arra kényszerittetik, hogy ne a saját illetékes bírósága előtt, hanem az adósainak lakóhelyén székelő bíróságnál tegye meg a törvény előszabta bejelentést.

Emellett sok esetben az adós meg is hiusithatja a bejelentés hatályosságát, ha az ellene inditott pert egy éven túl húzza, ami tudvalevően nem is oly nehéz dolog. Ebben az esetben az adós ellen végrehajtás foganatositása lehetetlen lévén, az egész bejelentési lárma nem ér semmit.

Kiemeltük az uj törvény többi tulzásaiból ezt az egyet, mert ez az egy különösen jellemző a most uralkodó irányra, amely szereti ugyan bombasztokban hirdetni a kisember védelmét, de tulajdonképpen nem ezt éri el, hanem csak zürzavart csinál. És az igazságügyi kormány, mely ily módositást előterjesztett és amely a Nagy György-féle ismert inditványt szó nélkül hallgatta: kijelenti, hogy «ki fog tartani azon az uton, amelyen megindult» és nem engedi magát semmiféle támadással «megfélemliteni.» Vajjon elhihető-e, hogy ez az átmeneti szakasz nem a politikai megfélemlités eredményeként került ebbe a javaslatba?

— **A munkásbiztositási törvény** egyik legnehezebb problemája a balesetbiztositási veszélyességi táblázat szerkesztése. Rendkivül nehéz még ott is, a hol évtizedekre visszanyúló pontos baleseti statisztika vezettetik, de még sokkal nagyobb a nehézség nálunk, ahol ilyen megbizható előzmények az egyes foglalkozási, illetőleg iparáganként alig voltak, ahol tehát az egyes üzemeknek, illetőleg üzemfajoknak a balesetbiztositási költségek fedezéséhez való hozzájárulását veszélyességi fokok szerint ma még pontosan alig lehet megállapitani. Ilyen körülmények között valósággal úttörő munkát végzett *Harkányi József*, a m. kir. állami munkásbiztositási hivatal birája, aki a veszélyességi táblázat szerkesztésének módszereit a «Közgazdasági Szemle» legutóbbi számában elvi alapon tárgyalta, és aki egyuttal ezen elvi alapon a hivatalos veszélyességi táblázatot is kidolgozta.

— **A budapesti ügyvédi vizsgáló bizottság** elnöke megkereste az ügyvédi kamarákat, hogy értesitsék az ügyvédjelölteket arról, hogy a törvénykezési szünet alatt (julius 5 től augusztus 29-ig) a bizottsághoz beadványt, vagy vizsgadijat ne küldjenek, mert a bizottság müködése is szünetel.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Részvénytársaság közgyülésének tárgysorozata hogyan teendő közzé?** Egy német részvénytársaság rendkivüli közgyülésén egyhangulag elhatározta az alapszabályoknak olyan módositását, hogy az igazgatóság a tiszta haszonból az eddigi 8400 márka dijazáson felül további 10% nyereményjutalékban részesüljön. Egy a közgyülésen jelen nem volt részvényes pert inditott ezen határozat megsemmisitése iránt, azon alapon, mert a közgyülési meghivóban csak az volt közzétéve, hogy a tárgysorozat egyik pontja lesz az alapszabályok 8—16. szakaszainak módositása. A német birodalmi törvényszék a keresetnek helyt adott, mert a szakaszoknak egyszerü megnevezése nem elegendő közzététel. Feltétlenül meg kell jelölni a meghivóban, habár röviden is, a javasolt módositás irányát. Igy a konkrét esetben a következő megjelölés lett volna helyén: Az igazgatóság dijazásának a garantált 8400 M. mellett 10% nyeremény részesedésében való megállapitása.

Más esetekben a következőképpen ajánlatos a megjelölés: Az alapszabályok módositása az alaptőkefelemelés tekintetében, vagy az eddigitől eltérő czégjegyzés tekintetében, vagy a közgyülésen a szavazatok gyakorlása tekintetében, de semmiesetre se elegendő a megváltoztatandó szakaszok puszta felsorolása.

— **Bekker Immanuel Ernő**, a heidelbergi egyetem tanára, a nagyhirü pandektista, 55 évi profeszori müködés után 81 éves korában nyugalomba megy. Bekker azelőtt Greifswaldban, 1874 óta Heidelbergben tanit.

— **A hazárdjátékokról szóló uj franczia törvény.** 1907 junius 15-e óta a hazárdjátékokra vonatkozó lényeges változás állott be a franczia tételes jogban. Addig a Code Civil és a Code Pénal intézkedései voltak irányadók. A Code Civil 1965. § a szerint játékból vagy fogadásból eredő követelés birói jogsegélyben nem részesül. Az 1966. §. mindemellett kivételeket is statuál: «A fegyverekkel gyakorolható játékok, a gyalog- vagy lóversenyek, a kocsiversenyek és más hasonló játékok, melyek a test ügyességétől és gyakorlottságától függenek, ki vannak véve az előbbi szabály alól. Azonban a biróság elutasithatja a keresetet, ha az összeg tulságos nagynak mutatkozik.»

A Code Pénal 410. és 475. §-ai viszont büncselekménynek deklarálják a játékbarlang tartást és a nyilvános utakon vagy tereken való játékot. «Akik hazárdjátékra szolgáló házat (une maison de jeux de hasard) tartanak és oda a nagy közönséget bebocsátják, 2-től 6 hóig terjedő fogházbüntetéssel és 100—6000 franknyi pénzbüntetéssel büntetendők» (410. §.).pénzbüntetés éri azokat is, akik «az utczákon, utakon, tereken vagy nyilvános helyeken lottojátékot vagy más hazárdjátékot tartanak vagy rendeznek be.» A játékra szolgáló pénz, eszközök, butorok elkobzandók.

Hazárdjátékoknak a franczia joggyakorlat mindenkor azokat vette, melyekben a véletlennek nagyobb szerepe van, mint a kombinációnak vagy az ügyességnek. Igy minden egyes játékkal szemben a biró feladata az elemek egybevetése alapján a hazárdjátéki jelleg megállapitása.

A fent ismertetett jogi helyzettel szemben lényeges változást hoz be az 1907. évi törvény, mely 1. §-ában a Code Pénal 410. §-át részben derogálja és kimondja, hogy a gyógy- vagy klimatikus fürdőhelyek társasköreinek és kaszinóinak ideiglenes engedély adható — de csak az idegenek szezonjának tartamára — hogy *a közönség számára* külön helyiségeket nyisson, amelyekben a hazárdjátékok a törvényes feltételek betartásával gyakorolhatók. Ez engedélyeket a belügyminiszter adja ki és a feltételek be nem tartása esetén visszavonhatja (2. §.). Minden ily társaskörnek igazgatóval és igazgató bizottsággal kell birnia, melynek tagjai csak franciák lehetnek (3. §.). A brutto jövedelem 15%-a a közczélokra forditandó (4. §.). A törvény rendelkezésének áthágása a Code Pénal 410. § a értelmében büntettetik (5. §.).

Ezzel a törvénynyel tehát a játékbarlang, mely nemcsak egy *zárt* társaskör tagjai számára, hanem válogatás nélkül az az egész nagy közönség számára müködik, Franciaországban jogiintézménynyé vált. Fürdőhelyeken eddig is megtürték, de mindenkor csak a zárt társaskör fikciójával, melybe csak a tagok nyerhetnek bebocsátást. Ma már erre a fikcióra szükség nincs. *h.*—

— **A technika vivmányai a jogrendszerben.** A fonográf jogáról ir Meinhardt, a «Gewerblicher Rechtschutz und Urheberrecht» czimü folyóiratban. Grünvald a léghajó nemzetközi és büntetőjogi vonatkozásait tárgyalja egy 61 oldalas füzetben (Hannover, Helving-féle könyvkereskedés). Meili a drót nélküli táviratozásról adott ki nagyszabásu monografiát (Zürich, Füssli kiadása).

— **Szinházi czenzura és törvényszéki tárgyalások.** Egy porosz szinpadon birósági tárgyalásokat mutattak be egy dráma keretében. A rendőri hatóság a darabot betiltotta és a felső közigazgatási biróság a tilalmat jóváhagyta, mert azon szindarabban a törvényszéki tárgyalás nem mint egy epizód szerepel, hanem a szinmü a Schöffengericht előtt folyó tárgyalások egész sorozatát mutatja be, ugy, hogy a darab tulajdonképpeni czélja az, hogy a birósági tárgyalásokat vigye szinpadra. Ámde, mondja a porosz közigazgatási biróság, a birósági eljárást mint olyant szinpadra vinni nem egyeztethető meg a nyilvános renddel.

— **A szegényvédelem.** A «Deutsche Juristen-Zeitung» legutóbbi számában Niem limburgi törvényszéki elnök «Osztálybiráskodás» czim alatt közzétett czikkében a következőket irja:

A szegényjogon perlekedőknek ügyei nem annyira a bíróságnak, mint főképp az ügyvédi karnak valóságos kereztjei. A szegénynek rendelő orvos az államtól vagy a betegsegélyző pénztártól fizetést huz. A pártfogó ügyvéd azonban egész dijtalanul kénytelen szolgálatot teljesiteni, jogtalan perekre időt és munkát forditani, gyakran olyan perekre, amelyeket a fél a saját költségén soha nem vinne, és ezért a munkájáért nem kap mást, mint hálátlanságot és pervesztés esetén a hanyagság szemrehányását, sőt feljelentést a fegyelmi bíróságnál.

Most, amikor a magyar igazságügyminiszter a kamaráktól elvitatja azt a jogot, hogy kilátástalan és jogtalan perlekedés esetében a pártfogó ügyvédet tisztje alól felmenthessék, nagyon kapóra jön a német törvényszéki elnök ezen nyilatkozata, amely mutatja, hogy már a német hivatalos körök is megelégelték azt a rendszert, amely megköveteli az ügyvédtől, hogy ingyen teljesitsen olyan szolgálatot, amelyért rekompenzációt semmi módon nem kap.

— **Az angol polgári peres eljárás és a német perrendtartási reform.** Azóta, mióta Adickes frankfurti polgármester két nagyérdekü dolgozata a német birói szervezet és peres eljárás gyökeres reformját napirendre hozta és különösen az angol birói szervezetet és eljárást állitotta oda követendő mintául: egész sorozat jelent meg a pro és kontra érvelő, ezzel a kérdéssel foglalkozó füzeteknek. Most Peters, a német birodalmi törvényszék jeles tagja szól a kérdéshez nagyobb dolgozatban, propozicziókat tévén a reformra nézve.

— **Az automobiltulajdonos felelőssége.** L. herczegnő chauffeurje mellett automobilján ült, mikor a jármü valakit elgázolt. A német birodalmi törvényszék a chauffeur mellett megállapitotta a herczegnő kártéritési kötelezettségét is. Általában nem lehet ugyan kivánni, hogy az automobil tulajdonosa a jármü vezetését ellenőrizze, vagy neki müszaki utasitásokat adjon, mert ez a kocsivezetőt csak megzavarná. Általános utasitásokat azonban az automobil tulajdonosa, aki az automobilban ül, tartozik a kocsivezetőnek adni. Különösen pedig, ha látja, hogy a kocsi sebessége az utczán járó-kelőknek testi épségét veszélyezteti, akkor köteles beleavatkozni és a kocsivezetőt a sebes hajtástól eltiltani. Ha ezt nem tette, ép ugy kártéritési felelősséggel tartozik, mint alkalmazottja.

— **Karácsonyi gratifikáczióra van-e igénye az előbb kilépett alkalmazottnak?** A berlini kereskedelmi bíróság ezt a kérdést tagadólag döntötte el. Igaz ugyan, hogy a főnök a segéd fogadásakor kilátásba helyezte, hogy karácsonykor gratifikáczióban fog részesülni, az is igaz, hogy több izben 250 márkát tényleg kapott is, azonban főnöke nem volt köteles a szeptember 1-én kilépő segédnek ezt a jutalmat megadni. Habár a kikötött karácsonyi gratifikáczió nem tisztán ajándék, mert arra az alkalmazott a jelen körülmények között jogosan számithatott, de előfeltétele ennek az, hogy az alkalmazott karácsonykor még szolgálatban álljon.

— **Kocsivezetők felelőssége baleset alkalmával.** A franczia kamara február 24-én elfogadott egy törvényjavaslatot, mely szerint «minden jármü vezetője, aki tudva, hogy az ő járműve balesetet okozott, vagy arra alkalmat adott, *nem áll meg*, és igy megkisérli a büntető vagy polgári felelősség alól kibujni, hat naptól két hónapig terjedhető fogházzal és 16 franktól 500 frankig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a büntető törvények esetleges egyéb rendelkezései is érvényben maradván». Erre a törvényhozási intézkedésre az adott okot, hogy az automobilok vezetői balesetek alkalmával járművük nagy gyorsaságát igen gyakran használták föl az elmenekülésre, ugy hogy a hatósági üldözés és az egész hatósági szervezet velük szemben csődöt mondott. *h.*—

— **Bünügyi vizsgálat operáczió esetében.** Egy hires londoni sebész a kezelő orvossal és a családdal egyetértve, egy daganat miatt megoperált egy előkelő asszonyt. A beteg az operáczió után meghalt. Az illetékes «*coroner*», akinek tisztéhez tartozik minden gyanus halálesetről a bünügyi vizsgálat megejtése, ily vizsgálatot és bonczolást rendelt; a «jury», mely Angliában már a nyomozat során is szerephez jut, kimondta, hogy az operáczió jogosult volt és igy véletlen haláleset (accidental death) forog fenn, vagyis a bünvádi eljárásnak helye nincs.

Ebből az ügyből kifolyólag az illető «coroner» ugy a napi, mint a szaksajtó körében heves támadásokban részesült. Kiemelték, hogy egy operáczió jogossága vagy jogosulatlansága oly kérdés, melyhez sem a coroner, sem az ő jury-je nem érthet; ezt az orvos tudományára és lelkiismeretére kell bizni; hatalmi tulkapás, ha a coroner az ő jurisdikczióját ily ügyekre is ki akarja terjeszteni. Ezzel szemben a coroner maga a «Times» hasábjain azzal érvelt, hogy nem lehet teljesen ellenőrzés nélkül hagyni az orvosi operácziók czimén való szabad rendelkezést más emberek életével. A sebészet haladásával az operácziók egyre gyakoriabbakká válnak és a halálokok közt is szerepelhetnek. A népnek joga van megtudni a teljes igazságot az operáczió utáni halálesetekné l. Hogy van-e a vizsgálatra szükség, azt csak a coroner döntheti el. *h.*—

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulirt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz 1908 julius 3-tól 1908 szeptember 5-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetszerüen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1908 julius 1-én.

Németh Péter,
a «Büntető Jog Tára» szerkesztője.

Dr. Wolf Vilmos,
az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.

Dr. Balog Arnold,
a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője.

Dr. Stiller Mór és **Dr. Révai Lajos,**
a «Jog» szerkesztői.

2778/908. sz.

Pályázati hirdetmény.

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Collegiumának jogakadémiáján a magyar magánjog, ausztriai magánjog és bányajog tanszéke megüresedvén, e tanszékre pályázatot hirdetek.

A tanszék javadalmazása — amennyiben rendes tanárral töltetik be — a collegiumi jogakadémia pénztárából havi előzetes részletekben kifizetendő 3200 K évi törzsfizetés, 800 K évi lakpénz, öt izben esedékes, egyenként 200 K-ás ötödéves korpótlék, valamint a szervezeti szabályokban s egyéb határozatokban e tanszék után esedékes vizsgadijak és tandijosztalék. A rendkivüli tanárnak tandijosztalékra igénye nincs; ellenben a coll. jogakad. pénztárból huzott fizetése, lakbére, korpótléka ugyanaz, mint a rendes tanáré, nemkülömben a szabályok szerinti vizsgadijra is van igénye.

A rendes és rendkivüli tanár nyugdijjogosultságát és fizetési kötelezettségét az 1894: XXVII. tcz. szabályozza.

Rendes tanárul oly ág. hitv. ev. pályázó választható meg, aki a tanszék valamelyik főtárgyából egyetemi magántanári képesitéssel bir; rendkivüli tanárul oly ág. hitv. ev. pályázó alkalmazható, aki legalább jogtudori oklevéllel bir. A rendkivüli tanár három év alatt az egyetemi magántanári képesitést tanszékének egyik főtárgyából megszerezni köteles.

A megüresedett tanszéket az eperjesi Collegium igazgató-választmánya tölti be. A megválasztandó tanár tanszékét 1908 szeptember 1-én lesz köteles elfoglalni s ez időtől kezdve a tanszéket megillető javadalmak élvezetébe lép.

Pályázni kivánók eddigi tanulmányaikat, minősitésüket, esetleges hivatali alkalmaztatásukat, irodalmi müködésüket, katonai szolgálati kötelezettségüket vagy az alóli mentességüket és rövid életrajzukat feltüntető pályázati kérvényüket — és pedig ha közszolgálatban állanak, közvetlen felettes hatóságuk utján — f. évi **augusztus hó 15-ikéig** a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Collegiuma igazgató-választmányához czimezve, a jogakadémia dékáni hivatalához nyujtsák be.

A rendes tanár törzsfizetésének állami kiegészitése — az állami tisztviselők VII. fizetési osztályának megfelelő mérvre — az 1908. évi állami költségvetési törvény alapján folyamatban van.

Szakirodalmi müködést nem igazoló pályázók kérvényei figyelembe nem vétetnek.

Eperjes, 1908 julius 1.

Tahy József s. k.,
collegiumi h. felügyelő.

12992

Ügyvédjelölt, fél évi bejegyzésen kivüli praxissal ügyvédjelölti állást keres. Telekkönyv körül jártas. Czim: Ügyvédjelölt Kunszentmiklós. 12987

Szerb-horvát és német nyelvet tudó nagyobb gyakorlatu ügyvédjelölt fővárosi irodában azonnal fölvétetik. Czim a kiadóban. 12993

Dr. Pártos Jenő lugosi ügyvéd irodájába egy teljesen perfekt, önálló munkára képes, német nyelvet is biró irodavezető kerestetik. Román nyelven is beszélők előnyben részesülnek. 12997

Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: Dr. Balog Arnold. Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 29. szám. Budapest, 1908 julius 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birói és ügyészi szervezet reformjához. *Judextől.* — A polgári perrendtartás javaslatához. *Dr. Kovács Marczel* aradi kir. törvényszéki birótól. — A tagok felelőssége a közkereseti társaság váltókötelezettségeiért. *Dr. Beck Salamontól.* — A rummelsburgi munkásház és munkásmenhely. *Dr. Moskovics Mórtól.* — Különfélék.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói és ügyészi szervezet reformjához.

Igazságszolgáltatásunknak évtizedeken át állandó sulyos baja volt a bíróságoknak, és különösen a felsőbíróságoknak óriási hátraléka, amely a perek befejezésének évekre elhuzódásával a felek jogos érdekeire igen nagy hátránynyal jár. Ennek a bajnak részint peres eljárási, részint szervezeti intézkedésekkel igyekeztek elejét venni.

A peres eljárásban az 1881 : LIX. tcz., az 1893 : XVIII. és legutóbb az 1907 : XVII. tcz. segitettek ugyan a bajon, de állandóan azt nem orvosolhatják, valamint nem orvosolhatják azt gyökeresen a polgári perrendtartásnak egyébként üdvös rendelkezései, minők a felebbvitelek korlátolása, a járásbirósági értékhatár felemelése, a tanácstagok számának leszállitása stb. sem.

A baj megszüntetésére feltétlenül szükség van czélszerü szervezeti intézkedésekre, amelyeket a polgári perrendtartás javaslata kilátásba is helyezett. Ezen a téren azelőtt a munkaerő szaporitásán kivül alig történt valami. Midőn a hátralékok már igen nagy mennyiségre nőttek, jó későn szaporitották valamivel a munkaerőt ott, ahol torlódás mutatkozott. Ez az egyszerü és kényelmes mód azonban, amint a tapasztalat mutatja, nem biztositja a munkateher állandó megszünését. A Curia hátraléka éveken keresztül igen magas volt, habár a curiai birák létszáma nálunk a külföldi felsőbíróságokhoz viszonyitva, aránytalanul magas. Más uton kell tehát az orvoslást keresni. Nem több, hanem jobb munkaerőre és a munkának helyesebb megosztására van szükség. Jobb munkaerőt pedig csak a kiképzés helyesebb rendszerével és a javadalmazás megfelelő emelésével lehet biztositani. A birák kiképzéséről egyik előbbi czikkünkben * szólottunk, ezuttal a kezelő hivatalnokok kiképzésével kivánunk foglalkozni.

Ezen a téren eddigelé ugyszólván semmi sem történt. Az 1883 : I. tcz. 19. §-a értelmében a bírósági segédhivataloknál alkalmazottakra nézve négy gimnáziális, vagy reáltanodai, vagy polgári iskolai osztálynak szabályszerü bevégzése a törvényes minősités; ezenfelül rendeli a törvény, hogy telekkönyvvezetőkül és segédtelekkönyvvezetőkül csak azok alkalmazhatók, akik a telekkönyvi vizsgát letették. Eszerint, aki a polgári iskola négy osztályát elvégezte, az minden további képzés és képzettségének minden további ellenőrzése nélkül a bírósági kezelőnek a munkáját végezheti, kivéve a telekkönyvvezetői munkát. Hogy bírósági kezelőink — kivételeket nem tekintve — általában kevésbbé felelnek meg a magasabb követelményeknek, ennek egyik főoka a kezelői munkára megszabott képesités alacsonysága. Véleményünk szerint a kezelőktől magasabb szolgálati képesitést és gyakorlati képzettségük tanusitásaképpen kezelői vizsgát kell megkivánni.

Meg kellene kivánni nevezetesen az érettségi vizsga letételét, gimnázium, vagy reáliskola elvégzését. Nem mintha az érettségi vizsga feltétlenül szükséges vagy egymagában alkalmas képesités volna a birósági kezelő munkára, hanem azért, mert a középiskola sikeres elvégzése és az érettségi vizsga letétele mindenesetre biztositja az intelligenciának azt a fokát, amely a birósági kezelő hivatalnok továbbképezhetésének és munkája sikerének egyik előfeltétele.

Érettségi vizsga letétele után kezdődnék a kezelőnek gyakorlati kiképzése, amely a vizsga letételétől számitott 5 évig tartana. Ebből az öt évi gyakorlatból két évet ügyvédi irodában, közjegyzői irodában, vagy nem birósági hivatalban lehetne tölteni, 3 évet azonban mindenesetre birósági vagy ügyészségi kezelő hivatalban kellene eltölteni. A gyakorlati idő alatt gondot kell a hivatal vezetőjének arra forditani, hogy a kezelő gyakornok az ügykezelés minden ágában szerezzen gyakorlati jártasságot. Ez öt évi gyakorlat leteltével bocsáttatnék a kezelőgyakornok az első gyakorlati vizsgára, amelynek a birósági és ügyészségi ügykezelés, nevezetesen az eljárási törvényeknek idevágó rendelkezései, az ügyviteli szabályok és egyéb kezelési rendeletek alkotnák a tárgyát. Ennek a vizsgának letételével lehetne csak az irodai gyakornokot, valamint az igazolványos altisztet is (akire nézve rövidebb birósági vagy ügyészségi gyakorlatot lehet megállapitani) kezelő hivatalnokká kinevezni a XI. fizetési osztályba.

Ezek a kezelő hivatalnokok végeznék a rendes kezelői munkát és közülük azok, akik magasabb kezelői munkát óhajtanának végezni, és ennek megfelelően magasabb állásba jutni, a magasabb kezelői munkában nyerhetnének gyakorlatot.

A magasabb kezelői munka a birói kiküldöttnek: a mai végrehajtónak, a telekkönyvvezetőnek, a birósági és ügyészségi számvitelt teljesitőknek a munkája lenne. Mindazokat a külön állásokat, amelyek ezeket a különleges munkákat végzik, meg lehetne szüntetni; mert fentartásukra semmi szükség sincs. Különösen meg kellene szüntetni a végrehajtói állásnak mai szervezetét és a végrehajtó munkáját rendes birósági kezelő hivatalnokokkal végeztetni, akik az államhivatalnokokra nézve megállapitott kiküldetési dijakon felül külön eljárási dijban nem részesülnének, a felek pedig az eljárási dijat bélyegjegyekben róhatnák le.

Ez a magasabb gyakorlat három évig tartana és ennek befejeztével bocsáttatnék a kezelő a második kezelői vizsgára, amelynek a telekkönyv szabályai, a végrehajtási eljárás és az ezzel kapcsolatos eljárási, a számviteli szabályok stb. alkotnák a tárgyát. Erre a magasabb munkára állandóan azokat a kezelőket kellene alkalmazni, akik a magasabb kezelői vizsgát is sikerrel kiállották.

Ha a kezelő hivatalnokoktól a mainál magasabb kép-

* L. Jogtudományi Közlöny 1908. évfolyam 27. szám.

zettséget és kiválóbb munkát követelünk, méltányos dolog, hogy fizetésüket és előmenetelüket is megjavitsuk. A középiskolából kikerült gyakornoknak gyakorlati ideje alatt segélydijat lehetne adni, amely évi 1000 K-tól 1500 K-ig terjedhet. Az első kezelői vizsgát kiállott kezelő számára, ha különben erre alkalmas, gyors kinevezést kellene biztositani a XI. fizetési osztályba, amelyből automatice lépne elő a X. fizetési osztályba; eszerint a középiskolából 18 éves korában kikerülő gyakornok 23—24 éves korában elnyerhetné a XI. fizetési osztályba való kinevezését és 35—36 éves korában bele jutna a X. fizetési osztályba.

A második kezelői vizsgát letett hivatalnokoknak meg kellene nyitni a IX. és VIII. fizetési osztályt és pedig aképpen, hogy a VIII. fizetési osztályba csak azok juthassanak be és pedig nem automatikus előlépés, hanem kinevezés utján, akik a kezelés minden ágában kitünő jártasságot tanusitanak és a magasabb állásba való jutást magukviseletével és egyéni tulajdonaikkal kiérdemelték. Ezenfelül kisebb számu VII. fizetési osztályu állást is lehetne szervezni, például a felsőbíróságok segédhivatalainak igazgatói részére.

Ha eképpen a képesités emelésével és jobb előmeneteli viszonyok létesitésével jobb kezelői anyagot nevelhetünk, rátérhetünk a munkának helyesebb megosztására olyanformán, hogy a birónak igen sok olyan munkáját, amely nem tartozik a szorosan vett itélkezés körébe, jegyzőkre és viszont sok olyan munkát, amelyet ma jegyzők végeznek, képzett és ügyes kezelőkre lehetne bizni. Ha a magánhivatalokban, például takarékpénztárakban, bankokban, kereskedelmi irodákban jogi képzettséggel nem rendelkező, intelligens emberek igen jól elvégzik az ügykezelési munkát, miért nem végezhetnék ugyanezt az értelmes és erre a czélra különösen ki is képzett kezelő hivatalnokok a bíróságnál és ügyészségnél is. Igy pl. az iratok elküldése, sürgetése, visszaküldése körüli levelezéseket, jegyzőkönyvnek a biró diktálása szerinti felvételét, a mindennap előforduló ürlapok sablonszerü kitöltését sat., szóval azt a munkát, amelyet ma feleslegesen jogi képzettséggel biró jegyzők végeznek, egészen jól végezné az ügyes kezelő és ezzel lehetővé tenné a jegyzők munkájának magasabb kihasználását, ez pedig azt, hogy az értékes birói erő müködése főképpen az itélkezésben nyilvánuljon. *Judex.*

A polgári perrendtartás javaslatához.*

A javaslat 7. §-a szerint: «ha valamely követelést csak részben perelnek be, az érték megállapitásában a még érvényesithető egész követelés értéke irányadó, a még le nem járt részletek azonban figyelembe nem vétetnek.» E rendelkezés czélja az, «hogy a hitelező követelésének felosztásával és részletekben érvényesitésével a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyet a járásbiróság elé ne vihesse.» A jelenlegi gyakorlat e kérdésben tényleg ingadozó, ami a törvény kijátszásának sürün igénybevett eszközévé lett. Ezért a 7. §-ban foglalt ujitást helyesnek tartom, bár annak értelmezése előreláthatóan sok vitára és pergátló kifogásra fog alkalmat adni.

A gyakorlati alkalmazásban tehát nagy óvatosságra lesz szükség, s az intézkedés kivételes jellegénél fogva azt mindenesetre szorosan kell magyarázni. Azzal a kifogással szemben, hogy a kereset tárgya egy, a járásbirósági értékhatárt meghaladó követelésnek a részét képezi, rendszerint az lesz a kérdés, vajjon valóban csak egy egységes követeléssel, vagy pedig egymással bizonyos összefüggésben álló több rendbeli követeléssel van-e dolgunk? De döntő szempont lehet az is, hogy a különben egységes követelés szétválasztása nem «in fraudem legis», hanem más elfogadható alapon történt. Ha valakitől az állandó üzleti összeköttetés folyamán hasonnemü árukat több izben, különböző időben rendelek, ebből nem egy, hanem több vételárkövetelés keletkezik, még pedig akkor is, ha a fizetési feltételek különbözősége folytán e követelések véletlenül egy időben válnak esedékesekké; kétségtelen, hogy e követelések külön-külön perelhetők. Ha egy és ugyanazon szerződésből származó tartozás nem egyszerre, hanem részletekben fizetendő, s a hitelező nem él azzal a jogával, mely szerint a már lejárt, de ki nem fizetett első részletet azonnal perelheti, hanem vár addig, amig az adós a második részlettel is késedelembe esik, — türelme miatt büntetéssel nem sujtható s igy nézetem szerint a második részlet esedékessége után is joga lesz az első és második részletet külön-külön perelni, még ha a kettő együttvéve a járásbirósági értékhatárt meg is haladná, — mert, habár itt egy egységes követelés két részletével van dolgunk, felperes nem a törvény kijátszása czéljából, hanem törvényen alapuló s megszüntnek nem vélelmezhető joga alapján indit egy kereset helyett kettőt. Egységes követelés megengedett különválasztása előfordulhat, ha annak csak egy része van kezességgel, egyetemleges adóstársasággal, záloggal biztositva; viszont meg nem engedhető akkor, ha ezek a megkülönböztető ismérvek csak fiktivek, tehát a törvény kijátszását czélzók. Ugyane szempont lesz döntő abban az esetben is, ha az értékhatáron felüli követelésnek egy részét az eredeti hitelező, s másik részét ennek engedményese külön-külön perli, vagy csak az egyik perel, s a másik még nem perel; egyik sem kényszerithető, hogy a másikkal együtt, közös képviselettel, egy keresetet inditson; s igy, hacsak a fictio in fraudem legis evidenter ki nem mutatható, a külön perlést meg kell engedni.

Külön perelhetem azokat, akik nem egyetemlegesen, hanem csak pro parte adósaim. Ingatlanomat, elkülönitett részekben, többen tartják birtokukban; telekkönyvi tulajdonjogom alapján az egyes ingatlanrészek birtokba bocsátását (rei vindicatio) mindegyik foglalótól külön-külön perrel követelhetem. Megvettem egy ingatlant, mely telekkönyvileg többeknek közös tulajdona; mindegyik társtulajdonostól — az egységes jogczim daczára — külön keresettel követelhetem a bekebelezésre alkalmas okirat kiállitását. Ellenben ugyanazon alperes ellen, azonos jogczim alapján, ugyanegy telekkönyvi jószágtest egyes birtokrészletei iránt, a törvényszéki eljárás kikerülése végett, külön-külön kereseteket nem indithatok. Nem czélom s nem is lehet a gyakorlatban előfordulható eseteket itt kimeritően felsorolni, s e példákkal csak azt akartam kimutatni, hogy a javaslat 7. §-ának kezelése, s az egységes követelés fogalmának avagy a törvény kijátszására irányuló szándéknak megállapitása nagy óvatosságot igényel. Arra a további kérdésre, hogy a követelés megengedett megosztása az ezáltal felszaporodott perköltségek viselésének kérdésére mennyiben birhat befolyással, e helyütt ki nem terjeszkedem.

A javaslat 8. §-ának 2. bekezdése szerint «a főkövetelés mellett *járulékként követelt* haszon — ideértve a kamatot és a gyümölcsöt is — kár és költség az érték megállapitásában nem számit». Az indokolás szerint «a járulékok azonban csak akkor maradnak számitáson kivül, ha a főköveteléssel egyidejüleg, ugyanabban a perben *mellékkövetelés gyanánt* érvényesittetnek». Ez megfelel az eddigi gyakorlatnak s ezen intézkedés kétségtelenül helyes is. Amit a felperes nem mint kereseti főtárgyat, hanem emellett mint járulékot követel, azt a pertárgy értéke szempontjából a biró is járuléknak vegye; nincs is szükség arra, hogy ily mellékkérdésben a biró a fél álláspontját el ne fogadja.

De sem a javaslat, sem az indokolás nem emliti azt az esetet, amelyben a felperes a hasznot, kárt, költséget *nem mint járulékot, hanem mint főtárgyat*, illetve mint *a főtárgynak egy részét veszi keresetbe.* Igy például gyakran fordul elő, hogy felperes a főköveteléssel egy összegben, tehát mint tőkét számitja fel keresetében *a)* a perinditás előtt foganato-

* Az előbbi közl. l. a 4., 8., 14. és 23. számban.

sitott előleges tanukihallgatás vagy szemle költségeit; *b)* állatszavatossági perben a betegség folytán nem használható állat eltartásának költségeit, valamint a betegség megállapitását czélzó állatorvosi vizsgálat és bizonyitvány költségeit; *c)* hasznot hajtó ingóság értékének megtéritése iránti perben az ingóság ki nem adásából származott napi kárt; *d)* gyámpénztári gyümölcsöztetésre utalt, vagy a kereskedelmi törvény 285. §-a alá eső követelések után a tőkésitett kamatot; *e)* kezes vagy megajándékozott elleni perben az egyenes adós ellen lefolytatott előző per és végrehajtás költségeit. A gyakorlat e kérdésben nagyon ingadozó. A mellékkövetelést a pertárgy értékének meghatározásánál figyelembe veszik az *a)* esetben a budapesti tábla 1900. I. G. 303., *c)* budapesti tábla 1902. II. G. 17., *e)* budapesti tábla 1899. II. G. 95. számu határozatai. Ellenkezők: *a)* debreczeni tábla 1896. G. 123. és budapesti tábla 1898. I. G. 328., *b)* kolozsvári tábla 1895. I. G., *c)* Curia 1902. I. G., *d)* Curia 1897. I. G. 33., pécsi tábla 1899. G. 57., temesvári tábla 1900. G. 3., *e)* szegedi tábla 1899. G. 175. számu határozatai, végre a győri tábla 12. számu, és a szegedi tábla 1897. G. 200. számu határozatai a tőkésitett kamatot csak akkor veszik számitásba, ha a tőkésités a felek megállapodásán alapszik.

Az a körülmény, hogy felsőbiróságaink oly sokszor kénytelenek e kérdéssel foglalkozni, s oly különböző eredményekre jutottak, nagyon kivánatossá teszi, hogy maga a törvény adjon némi utmutatást arra az esetre, amidőn felperes az ily mellékköveteléseket nem járulékként, hanem a főkövetelés hozzácsapva, ezzel egy összegben érvényesiti. Ugy oldanám meg a kérdést, hogy a tőkével egy összegben keresetbe vett *kamat csak akkor vétessék számitásba*, ha a kamat tőkésitése, illetve (ami nézetem szerint ezzel egyértelmü) a kamat kamatozása a *felek megállapodásán, vagy a törvény rendelkezésén alapszik* — minden más esetben azonban *mindazon vesztett haszon, kár és költség, mely a kereset beadásáig felmerült*, az érték megállapitásánál *számitásba vétessék* — mert mindezek a feleknek a pertárgyra vonatkozó «interesse»-jét megfelelően növelik.

Támogatják ezen álláspontomat a javaslat 513., 521. és 545. §-ai, melyek szerint abban a kérdésben, hogy a felebbezés, illetve a felülvizsgálati kérelem szóbeli tárgyaláson, vagy nyilvános előadáson intézendő-e el? s hogy a felebbezési biróság itélete ellen felülvizsgálati kérelemnek helye van-e? a 100, illetve 500 K-n felüli érték akkor is megállapitandó, ha a főkövetelés ennél kisebb ugyan, de a járulékok *már magukban véve* ezt az értéket meghaladják. Itt tehát a járulékok — bár csak kivételesen — akkor is figyelembe jönnek, ha nem a főköveteléssel egy összegben, hanem mint járulékok érvényesittetnek. Nincs tehát elvi akadálya annak, hogy bizonyos természetü mellékkövetelések, ha a főköveteléssel egy összegben érvényesittetnek, a pertárgy értékének megállapitásánál általában figyelembe vétessenek.

Mellékesen megjegyzem, hogy az 513. §-nak a járulékok figyelembevételére vonatkozó intézkedése az 525. és 550. §-okra (értékhatár a felebbezési biróság itéleteinek és végzéseinek felülvizsgálatára hivatott biróság meghatározása szempontjából) ki nem terjesztetett, aminek oka nyilvánvalóan az, hogy akár a Curia, akár a kir. tábla gyakorolja a felülvizsgálati biráskodást, ez a felek jogai, a felülvizsgálat vagy felfolyamodás megengedhetősége, s az eljárás módja szempontjából különbséget nem tesz. Ily különböző szabályozás mégis szépséghibának tekinthető.

Végül a javaslat 6. és 8. §-ainak egybevetése mellett az is nyilt kérdés marad, hogy akkor, amidőn bizonyos — nem pénzkövetelés iránt inditott — perekben (igényper, végrehajtási törvény 30. és 168. §-ai, végrehajtási jogcselekmény megtámadása, ingatlan tehermentesitése) mégis az ezen perek által érintett készpénzkövetelés veendő a pertárgy értékének (lásd a 6. §. 4. pontját), ezen készpénzkövetelés járulékai számitásba vétessenek-e vagy sem? Az ujabb gyakorlat — főleg az igényperekben — oda fejlődött, hogy a kereset beadásáig lejárt kamat, s az addig megállapitott összes per- és végrehajtási költségek is a tőkével együtt figyelembe veendők. Helyesen, mert ez felel meg az ezen perekben elbirálandó vagyoni érdekeknek, és mert kétség esetében a felebbvitelt korlátozó intézkedések méltányossági szempontból a felebbvitellel élő fél előnyére, tehát inkább a felebbvitel megengedettsége mellett magyarázandók.

Ezt az álláspontot tehát a törvényben is kifejezetten fenn kellene tartani. De leghelyesebb volna a járulékoknak a pertárgy értékére való befolyását az egész vonalon — ugy a hatáskör, mint a felebbvitel (513., 521., 525., 545., 550. §-ok) szempontjából — egy helyen, s lehetőleg egységesen szabályozni.

A javaslat *8. §-dnak harmadik bekezdése* értelmében «ha a fél a per folyamában a követelést felemeli, ez a *hatáskörre* befolyással van; a követelés leszállitása ellenben a hatáskört nem érinti». Ez ellen észrevétel alig tehető, s ez különben — kifejezett törvényes intézkedés nélkül is — eddig sem volt vitás. Az összeg változásának a *felebbvitelre* való befolyását az 513 §. szabályozza, mely szerint «a követelés leszállitása esetében a leszállitás után fenmaradó érték irányadó»; ugyanez a szabály az 521. és 545. §-ok eseteiben is. De itt mindenekelőtt az nem tünik ki az 513. §-ból, hogy minő időpontban történt leszállitás értendő ez alatt? mert a követelést nemcsak az elsőbirói itélet meghozatala előtt, hanem a felebbezésben, a felebbezési eljárás folyamán, a felülvizsgálati kérelemben s a felülvizsgálati eljárás folyamán is le lehet szállitani. Ahhoz nem fér kétség, hogy ha a per tárgya akár az elsőbirói itélet meghozatala előtt, akár a felebbezési beadványban 100 K-át meg nem haladó összegre szállittatik le, a felebbezést az 513. §. értelmében szóbeli tárgyalás kitüzése nélkül kell elintézni. De mi történik akkor, ha a kereset a felebbezés szóbeli tárgyalása közben szállittatik le 100 K-át meg nem haladó összegre? Erről a javaslat nem intézkedik, de azt hiszem, hogy ezért a már megkezdett szóbeli tárgyalást abbanhagyni s az ügyet nyilvános előadásra utalni nem lehet, éppugy, mint a mai peres eljárás szerint sem tartanám helyénvalónak, ha a felebbezési biróság azért, mert a kereset a felebbezési tárgyalás folyamán 100 K-át meg nem haladó összegre leszállittatik, a sommás eljárás 126. és 219. §-ai alapján a felebbezést mint felülvizsgálati kérelmet venné elbirálás alá, vagy azért, mert a kereset a felebbezési tárgyalás folyamán a perköltségekre szállittatik le, a sommás eljárás 173. §-a alapján a szóbeli tárgyalást beszüntetné s az ügyet nyilvános előadásra utalná. További kérdés, hogy ha az eredetileg 100 K-t meghaladó kereset a felebbezési eljárás folyamán 100 K-át meg nem haladó összegre leszállittatik, lesz-e a felebbezési biróság itélete ellen a felülvizsgálatnak helye? A javaslat erre nézve nem ad határozott választ, mert az 521. §. nem a *felebbezés* tárgyának értéke, hanem a *per* tárgyának értéke szerint engedi meg a felülvizsgálatot. Igaz ugyan, hogy az 521. §. szerint «az érték megállapitására az 513. §. «megfelelően» alkalmazandó», s hogy az *indokolás* szerint «az 521. §. ezzel annak is ad kifejezést, hogy a keresetnek a felebbezési eljárás folyamán leszállitása a felülvizsgálati értékhatárra ugyanolyan befolyással van, mint az elsőbirósági eljárásban történt keresetleszállitás», én azonban ezt nem látom az 521. §-ban az 513. §-ra történt utalásból ily kétségtelenül kiolvashatónak, hiszen a leszállitás *időpontjáról* az 513. §. egyáltalán nem beszél. Ha tehát a javaslat a felülvizsgálhatóságot ily értelemben meg akarja szoritani, ezt a szövegben s nem az indokolásban kell *világosan* kifejezésre juttatni. A javaslatnak még indokolásában sincsenek érintve azon kérdések, 1. van-e helye a felülvizsgálatnak, ha a kereset a felülvizsgálati kérelemben, esetleg csak a felülvizsgálati tárgyaláson szállittatik le

*

100 K-át meg nem haladó összegre? 2. szóbeli tárgyaláson avagy nyilvános előadás utján intéztessék-e el a felülvizsgálati kérelem, ha a kereset *a)* csak a felebbezési tárgyaláson, *b)* csak a felülvizsgálati kérelemben, *c)* csak a felülvizsgálati tárgyaláson szállittatik le 500 K-át meg nem haladó összegre? 3. a felülvizsgálatra a kir. tábla avagy a kir. Curia van-e hivatva, ha az értékre való tekintet nélkül járásbirósági hatáskörbe utalt ügyben a kereset *a)* csak a felebbezési eljárásban *b)* csak a felülvizsgálati kérelemben szállittatik le 2500 K-át meg nem haladó összegre?

Az 521. §. fent ismertetett indokolásának analog alkalmazása utján arra a következtetésre kell jutni, hogy az 1. esetben felülvizsgálatnak helye nincs, hogy a 2. *a)* és *b)* esetekben az ügy nyilvános előadásra tartozik, ellenben a 2. *c)* esetben a felülvizsgálati bíróság a megkezdett szóbeli tárgyalást az annak folyamán 500 K-t meg nem haladó, de 100 K-t meghaladó összegre történt leszállitás daczára folytatni tartozik, s hogy a 3. *a)* és *b)* esetekben a felülvizsgálatra a kir. tábla van hivatva. Ellenben az nem lehet kérdéses, hogy a Curia előtti felülvizsgálati tárgyalás folyamán történt leszállitás okából az ügy a kir. táblához át nem utalható, mert az 529. §. szerint, «ha a kir. Curia felülvizsgálati tanácsának elnöke vagy felülvizsgálati tanácsa az ügy előadására és tárgyalására határnapot tüzött ki, az ügy felülvizsgálatának a kir. táblához való áttétele többé sem nem kérhető, sem el nem rendelhető».

Másik hiánya az 513., 521., 525. és 545. §-oknak, hogy a kereseti követelés *felemelésének* esetéről egyáltalán hallgatnak, holott ennek a javaslat szerint is ugy az elsőbirósági (188. §. 2. pontja), mint a felebbezési eljárás során (494. §.) helye van. Az egyes eshetőségek ismétlése helyett általánosságban az a nézetem, hogy a felemelés éppugy, mint a leszállitás, a felülvizsgálat megengedhetősége, a felülvizsgálati hatáskör, és a szóbeli tárgyalás előfeltételeinek vizsgálása szempontjából feltétlenül figyelembe veendő. Felemelésről azonban nézetem szerint a felebbezési bíróság itéletének meghozatala után többé szó nem lehet, mivel ez a felülvizsgálati jogorvoslat természete által ki van zárva, habár sem az 1893 : XVIII. tcz., sem a javaslat határozott tilalmat nem is tartalmaz.

A leszállitásnak és felemelésnek a felebbvitelre való befolyása kérdésében tehát a javaslat hiányos, s e hiányok annál is inkább pótlandók — mert e kérdésekben az 1893. évi XVIII. tcz. alapján kifejlődött felsőbirósági gyakorlat is felette ingadozó. Utalok egész általánosságban a Grill-féle döntvénytár I. 2359—2367. számu határozataira — továbbá különösen a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egyik tanácsának azon sokat megvitatott gyakorlatára, mely szerint azt az ügyet, melyben a kereset 40 K-t meg nem haladó összegre leszállittatott, mint bagatell-ügyet, felülvizsgálat alá nem veszi, végre azon, igen sokszor előforduló vitás kérdésre, vajjon a keresetnek a perköltségekre történt leszállitása esetében mi tekintendő a pertárgy értékének? nevezetesen az eredeti kereseti összeg-e? avagy a perköltség czimén felszámitott összeg? vagy pedig az itéletben megállapitott összeg-e? Anélkül, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszék álláspontjának beható birálatába bocsátkoznám, röviden jelzem, hogy a törvény (1893 : XVIII. tcz. 225. §-ának 4. pontja, és az 1893 : XIX. tcz. 16. és 17. §-ának 2. bekezdése) a járásbiróság itélete elleni felebbvitelt csak azokban a perekben zárja ki, amelyek az 1877 : XXII. tcz. 25. §-a értelmében a községi bíróságtól a járásbiróság elé vitetnek, vagy a különben per esetén a községi biróság hatáskörébe tartozó, azonban fizetési meghagyás utján érvényesitett és ellentmondás folytán perré alakult ügyekben, végül az 1877. évi XXII. tcz. szerint foganatositott végrehajtásokból keletkező igényperekben. Az egyfoku felebbvitel teljes kizárása kétségtelenül kivételes intézkedés; amidőn tehát a törvény ezt taxative, világosan megjelölt esetekre állapitja meg, ez a kivétel csakis szorosan magyarázható; s ezért a kereskedelmi és váltótörvényszék jelzett gyakorlatát, mely nem a törvényen, hanem a törvényes korlátozás analog alkalmazásán alapszik — jogpolitikai szempontból is — elhibázottnak tartom. Legjobban bizonyitja ezt maga a javaslat, amidőn a jelenlegi korlátozás eltörlésével a járásbiróság minden itélete ellen a felebbezést — kivétel nélkül — megengedi. Ami végül a keresetnek a perköltségekre való leszállitásának esetét — a mai jog szempontjából illeti, miután a mai gyakorlat szerint akkor, amidőn a kereseti *tőke* az elsőbiróság előtt 100 K-t meg nem haladó összegre leszállittatik, az elsőbiróság itélete ellen a perköltség összegére való tekintet nélkül csak felülvizsgálati kérelemnek van helye, ebből az következik, hogy ha a keresetet felperes *kizárólag a perköltségekre* szállitja le, s az elsőbiróság a perköltségeket 100 K-t meg nem haladó összegben állapitja meg, az elsőbiróság itélete ebben az esetben is csak felülvizsgálati kérelemmel támadható meg; ellenkező esetben azonban, ha a perköltség 100 K-át meghalad, felebbezésnek van helye, kivéve, ha a kereset főtárgyának eredeti értéke szerint sem lett volna felebbezésnek helye, mert különben az a képtelenség állana elő, hogy a leszállitás a felebbvitel kiterjesztését eredményezi. Természetes, hogy akkor, amidőn a per tárgyát már csak a perköltség képezi, a felebbezési bíróság itélete elleni további jogorvoslatról már nem lehet szó, mert az 1907. évi XVII. tcz. 5. §-a szerint «a másodbiróság határozata ellen a perköltség kérdésében felebbvitelnek csak akkor van helye, ha a felebbvitel egyuttal a határozatnak egyéb része ellen is irányul». A javaslat szerint az a kérdés, hogy a keresetnek a perköltségekre történt leszállitása esetén mi lesz a pertárgy értéke? — teljesen tárgytalanná válik — mert az elsőbirói itélet elleni «felülvizsgálati kérelmet» a javaslat nem ismer, az ellen — értékre való tekintet nélkül — mindig felebbezésnek van helye, mert akkor, amidőn a felebbezés az elsőbirói itéletet csak a perköltség kérdésében támadja meg, az a javaslat 513. §-ának 1. bekezdése értelmében, mely az 1893. évi XVIII. tcz. 173. §-ának 2. pontjával megegyezik, értékre való tekintet nélkül, nyilvános előadás utján intézendő el, végül, mert az 1907 : XVII. tcz. 5. §-ával egyezően, a javaslat 521. §-ának 2. bekezdése szerint «a felebbezési biróság határozata ellen a perköltség viselésének vagy mennyiségének kérdésében felülvizsgálatnak csak akkor van helye, ha a felülvizsgálat egyuttal a határozat egyéb része ellen is irányul».

Dr. Kovács Marczel.

A tagok felelőssége a közkereseti társaság váltókötelezettségeiért.

Közkereseti társaságok váltón alapuló váltói kötelezettségét a kereskedelmi törvény 88. §-a segitségül vételével az egyetemlegesség czimén a gyakorlat kiterjesztette a közkereseti társaság tagjaira, ugy hogy a társaságnak a váltón saját személyükben nem szereplő tagjai ellen is kibocsájtják a sommás végzést, azon egy alaki, a passiv legitimitás szempontja által indokolt megszoritás betartása esetén, hogy felperes a czégtagok ezen minőségét igazolja.

Ujabban vidéki törvényszékek kivonták magukat e gyakorlat alól és a saját személyükben váltói kötelezettséget nem vállalt czégtagok ellen a sommás végzés kibocsátását megtagadták. (A nagyváradi törvényszék ilyen határozatát, amelyet a tábla is jóváhagyott, panaszolta a Jogtudományi Közlöny egyik hire; hasonló határozatot hozott a kolozsvári törvényszék is 3723/908 sz. a.)

Kétségtelennek tartva, hogy a forgalom igényeinek a régi gyakorlat a megfelelő és mint legislativ szempont ez követelheti a maga kodifikálását, rá akarunk mutatni arra, hogy az uj irány, ha e szó nem sok, a törvény intézkedési hézagát használta ki arra, hogy ujat inaugurálva, az eddig követett helyes gyakorlatot derékon törje.

A kereskedelmi törvény 88. §-a a közkereseti társa-

ság tagjainak kikötés nélküli egyetemleges felelősségét szabja meg. Ebből az egyetemlegességből vélik kiolvasni azt a szabályt, hogy mivel a váltói kötelezettség terheli a társaságot (az elfogadói, vagy egyéb váltónyilatkozatból folyóan), terheli ugyanugy a tagokat is (mivel, hogy a társaságot terheli), ergo azzal a keresettel, a mivel megtámadható a társaság, megtámadhatók a tagok is. Az egyetemlegességből folynék az a 88. §-ban expressis verbis ki nem mondott szabály, hogy a társaság váltói kötelezettségeiért a tagok váltói uton megperelhetők. Vagyis a kérdés arra a területre szoritódik, hogy az egyetemlegességnek mi a tartalma. Az egyetemlegesség nem perjogi, hanem magánjogi elv. Lényege, hogy a hitelező nem tartozik követelését az adóstársak között megosztani, ellene a beneficium divisionist ellenvetni nem lehet; a hitelezővel szemben minden adós az egészszel tartozik. Ebben perjogi vonatkozásu tétel nincs. Az egyetemlegesség olyan megfogalmazása, hogy a hitelező minden adóstárstól az egészet; és minden adóstárstól egyszerre, azaz nem subsidiarius egymásutánban követelheti a teljesitést, már alkalmasabb arra, hogy perjogi vonatkozást értsünk belé. Ha ugyanis azt állitjuk az egyetemlegesség lényegének, hogy a hitelező mindenik adóstárstól egyszerre követelheti a teljesitést, ami nem egészen kifogástalan, akkor a követelést az ő performájában gondolva el, kikövetkezik az egyetemlegességből az egy perrel való megtámadás. Amint a subsidiarius felelősség szintén anyagi jogi szabálya azt jelenti, hogy előbb az egyenes adós ellen kell perrel fellépni, s csak aztán a subsidiarius adós ellen, ugy a subsidiarius felelősségnek anyagilag ellentett egyetemlegesség az egy perrel való megtámadást jelenti. (Nagy Ferencz egyetemlegesség módozatának tekinti a subsidiarius felelősséget. A kereskedelmi törvény 97. §-a bár lecsökkenti a tagok felelősségét in subsidium, de nem változtat annak egyetemlegességén) Az anyagi jogitételnek e perjogi viszája meg is áll, de csak egy bizonyos határig.

A váltóeljárás 3. §-a meghatározza a maga területét. Váltói uton keresettel csak az támadható meg, akinek kötelezettsége a váltóokiraton alapszik, nem számitva a taxative felsorolt egyéb eseteket. Az, aki a váltói kötelezettséget, mint kezes elvállalta, de nem a váltón, hanem külön kezességi nyilatkozattal, a kereskedelmi törvény 268. §-a szerint egyetemleg (feltétlenül és nem subsidiariusan) fog felelni a legtöbb esetben, de váltókeresettel ellene fellépni nem lehet. (Nem ezt mondja ugyan, de ide is vág Curia 748/94. sz. határozata.) A kereskedelmi törvény 268. §-án alapuló egyetemlegesség a tőkén kivül csak az anyagi jogon alapuló járulékokra terjed ki. (Lásd Pap Hiteltörvények 319. l.) Ez a határozat kivehetőleg perköltségre gondol, amikor az adóstárs felelősségét csak az anyagi jogi járulékokra szoritja, de nyilván a váltóeljárás sem anyagi jogi járulék. Egyetemleges feltétlen tartozása kétségtelen, de perjogi tétel nélkül, amely ezt előirná, váltói uton a kezes még sem felel.

Az a különbség sem emelhető, hogy a közkerestti társaság tagjainak egyetemleges felelőssége már a törvényből folyik, mig a felhozott esetben a kezest csak a külön vállalt kezességből terheli az egyetemlegesség. Grosschmid mondta az ex contractu, ex delicto, ex lege folyó kötelmek megkülönböztetésére, hogy az olyan, mintha azt mondanók, házat lehet épiteni kőből, fából meg Isten segitségéből. Ha ex contractu vagy ex delicto folyik is a kötelem, ex lege is folyik, miután mindenütt törvény van arról akár irott, akár szokásjog, hogy a szerződések kötelezők és a deliktumért felelősség terhel. Az egyetemlegesség is egyképen folyik ex lege (kereskedelmi törvény 88. §. és 268. §.), csak az egyetemlegesség kirovását köti más tényhez a két paragrafus. Igaz, hogy az a tény, amelyhez az egyetemlegesség füződik, maga azon kötelezettségnek keletkezése, amelyhez a tagok egyetemleges kötelezettsége társul, mig a 268. §. a kötelezettségtől külön ujabb tényt kiván az adóstárs kötelezettségének megszületéséhez. Valójában itt csak a *kötelezettség* kirovási alapjaiban van az eltérés, az egyetemlegesség megvan, mihelyst a kötelezettség megvan. Az egyetemlegesség keletkezési alapja a 88. §-nál is, meg a 268. § nál is ugyanaz, hogy az adóstárs kötelezettsége meg legyen; a ratiója is egy: a kereskedelmi jelleg. Ami külömbség van tehát a közvetlenségben, hogy a közkereseti társaság kötelezettség vállalásának nyomában, mint a lovas mögött a fekete gond, ott ül a tagok kötelezettsége is, az tehát a kötelezettségek között van. Ebből az eltérésből nem lehet tehát azt a következményt levonni, hogy a közkereseti társaság váltói kötelezettségével járó egyetemlegesség erősebb és perjogi formákra is kiható. Ez az eltérés vezetheti a törvényhozót a társtagok felelősségének a szokásjoggal megállapitott szabályozására, de ami jó törvényhozói indoknak, nem válik be törvényértelmezésnek.

De ha az egyetemlegességből, mint anyagi jogi szabályból nem folyik a váltó keresettel való megperlés, nem folyik-e perjogi elvből? A törvénykezési rendtartás 74. §-a megengedi azon adósok együttes perlését, akiknek kötelezettsége ugyanazon jogalapon nyugszik. Amit a §. mond, csak annyi, hogy két külön pert összesit egybe. Czélja a peregyesités, és mindig sub intelligitur, hogy egynemü, egy eljárás alá tartozó perekről van szó. A 74. §. semmiféle eljárási szabályt ki nem terjeszt, amely peregyesités nélkül is ne fogna helyet. Ami pedig a közkereseti társaság tagjait illeti, eltekintve attól, hogy a jogalap ugyanazonosságát is lehet vitatni, a váltóeljárás bizony csak kiterjesztés alapján volna alkalmazható. Ha a 74. §-t nem egyébért tekintjük is, mint a belőle reveláló ratióért, a correusok együttes váltói megperlésére hiányzik az eljárás ugyanazonnemüsége. Itt nem egynemü eljárás alá tartozó perek összevonásáról, egy speciális eljárás kiterjesztéséről van szó. A perrendtartás 74. § a a különben is a maga czélja szerinti alkalmazást megtalálja a váltóeljárásban is; hiszen az összes váltókötelezettek egy keresettel vonhatók perbe.

Igaz, van olyan szabály is, amely az együttes perlést akként engedi meg, hogy az egyesités a kiterjesztés jellegével bir. A perrendtartás 33. §-a az egyik alperes *illetékességét* a többiekre is kiterjeszti. A váltóeljárásnál *hatáskör* volna *kiterjesztendő*. A váltói eljárásnak társtagokra való kiterjesztő alkalmazása különben is megakad azon a ponton, amikor a váltóbirtokos a társaságot pl. azért, mert már megszünt és vagyona nincs, nem is perli, hanem csak a tagokat. Mit terjesztenek ki akkor a tagokra? A társaság ellen in idea létező váltóeljárást? Mellesleg szólva, perjogi szempontokból oka megszünt a kiterjesztésnek, mihelyt nincs meg a megtakaritás, mihelyt nem arról van szó, nogy kikerüljük a több per utját. Az egyetemlegességgel való érvelés, amennyiben mint positiv jogszabály helyt áll, megmagyarázza a társtagok váltói uton való megperlését is, minthogy a váltóeljárást önön kötelezettségük erejéből származtatja, mig a kiterjesztéssel való operálás erre fogalmilag képtelen.

Nincs ma oly paragrafus, amely előirná, nincsenek oly paragrafusok, amelyek kombinativ alkalmazásával arra az eredményre juthatnánk, hogy a közkereseti társaság által vállalt váltókötelezettség a váltóeljárást is ráháritaná a tagokra.

De van szokásjog. És ha a dologilag indokolt szokásjoggal szemben ujitást hoznak, nem érdektelen a szokásjog terjedelmét megtekinteni. Az egyik társtag által aláirt kötlevelekben a kivételes birósagnak történt alávetés nemcsak magára a társaságra, de annak tagjaira is kötelező. (Budapesti tábla 3282/901. Hiteltörvények 2341)

«Ha az ügylet, melyből a főkötelezettség származik, a főadós részéről kereskedelmi ügylet, a kezes kereskedelmi bíróság előtt akkor is idézhető perbe, ha maga a kezesség nem kereskedelmi ügylet.» (Budapesti tábla 1564/1882. Hiteltörvények 321. l.)

A 88. §-ból folyik, hogy a közkereseti társaságból származó váltókötelezettség alapján, nemcsak maga a közkereseti társaság, de egyuttal annak tagjai is váltói uton perelhetők. (Curia 633/1903. sz. Hiteltörvények 234. l.)

E határozatok, bár ellenkeznek azzal az egyébként elismert elvvel, hogy az egyetemlegesség csak az anyagi járulékokra terjed ki, a forgalom, a hitel igényeit elégitik ki és tárgyi okból nem igen támadhatók. Hogy mi okozta a vidéki törvényszékek kezdeményező fellépését, amikor az eddig sehonnan nem támadott szokásjogi gyakorlatot sutba dobták?

Consuetudo plerumque mutatur et labilis.

Dr. Beck Salamon.

A rummelsburgi munkásház és munkásmenhely.

A börtönök német birodalmi főfelügyelője dr. Krohne ajánló levele révén bebocsátást nyertünk Münsterberg berlinvárosi tanácsoshoz, aki a szegényügyeket intézi. Miután hivatalában a városházán fogadott és a városi kezelés alatt álló rummelsburgi patronage intézmények megtekintésére engedélyt adott, másnap vendégül látott bennünket a kezelése alatt álló azon hatalmas intézetben, amelyben az összes porosz munkásjóléti intézmények hivatalos központi vezetését megtalálják.

Rummelsburg alig egy órára fekszik Berlintől. Az előre értesitett igazgató rendkivül előzékenyen fogadott és az in-

tézmény céljáról, jelentőségéről közelebbről tájékoztatott. Az intézmény fogház jellegü s azok büntetésének végrehajtására szolgál, akik a német Btk. 361. és 362. §-a szerint elitéltettek, továbbá az 1900. évi novella s a Btk. 181. §-a szerint kéjnőktől való kitartás miatt fogságra itéltek befogadására. Az előbbi §-ok szerint ide utaltatik a rendőri felügyelet alatt is rakonczátlan, kiutasitás daczára visszaszökött, csavargó, koldus, vagy koldulásra csábitó, abból kitartott játékos, korhely, tunya, aki e magatartás folytán hozzátartozóit eltartani nem képes, sőt ezek terhére van, vagy iparszerü kéjnő, ki a rendőri szabályokat megsérti, vagy más nőszemély, ki rendőri engedély nélkül iparszerüleg foglalkozik kéjelgéssel, aki nyilvános szegényalapot, vagy más jótékonyságot puszta munkairtózásból sarczol. Ide sorozandók a hajléktalanul csavargók, továbbá, aki gyermeket lopásra, egyéb bünös erkölcstelen cselekményekre csábit és abból él. Ezek vagy munkásházba szállitandók, vagy valami közös munkára kényszerithetők; amennyiben kiskoru volna, javitó- vagy nevelőintézetbe küldendők. Ezekben az esetekben mint főbüntetés, a kitartott büntetése esetében mint mellékbüntetés a fegyház, fogház elszenvedése után (Correctionelle Nachhaft) foglal e büntetés nem helyet, mely 2 évig terjedhet.

Ez intézetben 1905-ik évben átlag 1850 férfi és 129 nő elitélt tartózkodott, kiknek nagy része kézmüves és napszámos vagy házimunkás, a legnagyobb része már a javitóintézetekkel, fogházakkal, sőt nem ritkán a fegyházakkal is ismerős. 18 éven aluli alig volt több mint 120; a fenti bünök közül a legtöbb férfi hajléktalanság és koldulás, legtöbb nő nyilvános erkölcstelenség miatt került ide. A legnagyobb részük 6 hónapnál hosszabb időre van itélve; persze a többség Berlinből kerül ide.

Az intézet Berlin városának igazgatása alá tartozik, mint ahogy az összes ily czélu intézetek Poroszországban a provinciális igazgatás alatt állanak.

Munkakényszer van ugyan, de a bánásmód erélyes és emberséges. A nők legnagyobb része házi-munkával, főzéssel mosással, varrással, ruhafoltozással foglalkozik. Az óriási konyhában, hol már gőzzel főznek, vagy a vasaló gépnél, mangorlónál ügyesen sürögnek-forognak a jóltáplált, egyszerü, de tisztán öltözött fegyencznők, a kiken szinte lehetett látni, különösen a fiatalabbján, kik között igen sok szép arczu akadt, hogy az intézeti tartózkodás egyszerübbé, életvidorrá, tette és testileg-lelkileg helyreállitotta őket. Vezetőnk ugyan nem volt ilyen optimista felfogásu és nézete szerint a kemény munkáltatáson kivül az intézet a testi és lelki nevelésre, eltérőleg a fegyházaktól, nem igen gondolhat, és igy az innen kiszabadult csavargó férfiak és nők, rövid idő mulva, mintegy a kemény munka reakciójaként visszatérnek előbbi életmódjukhoz.

A férfiak nagy része földmunkán van kint kis telepeken, már lazább felügyelet mellett, mig télen ezek egy része különösen favágással, ruha, czipőkészitéssel, javitással foglalkozik.

Ha az intézmény erkölcsjavitó jelentőségét túlbecsülni nem is akarjuk, lehetetlen figyelmen kivül hagyni, hogy a német főváros legveszedelmesebb akasztófa virágait tartja a szigoru fegyelem zár'a alatt, szoktatja munkához, visszatartja a további züllestől. Az a skepsis, melylyel e letaróztatási intézet tisztviselője előttem nyilatkozott az intézet javitó, nevelő hatásáról, előttem nem uj. Németország, sőt hazánk letartóztatási intézetei látogatása alkalmával is a tisztviselők legtöbbjénél hasonló kijelentéseket hallottam.

Ha talán e reménytelenség nem minden alapnélküli is annyiban megfigyeléseim szerint, hogy azoknak a vérmes reményeknek, melyeket a letartóztatási intézetek javitó és nevelő hatásához füznek, emberi gyarlóságokkal küzdő s emberi gyarlósággal vezetett intézetek megfelelni teljes mértékben nem képesek; de mindenkép elszomoritó a börtönügy gyakorlati férfiainak ezen csüggedtsége saját hivatásuk haszna iránt. Kétségtelenül nehéz munkát végeznek; nálunk intézeteink túlnyomó részének gyakorlatiatlan berendezése miatt még talán nehezebb munkát végeznek mint a müvelt nyugaton s talán észleleteim szerint is kevesebb eredménynyel. De ez inkább a kormányzat tervszerütlenségén mulik.

Kétségtelen, hogy a csavargás, kéjelgés, a társadalmi javaknak foglalkozásnélküli alantas elemek által való veszélyeztetése hazánk büntetőjogának is aktuális kérdése. Büntetőtörvényünk különösen a kihágásokról szóló részben módositásra, kiegészitésre szorul. Hasonló czélu letartóztatási intézetek, mint pl. a rummelsburgi, nálunk is sürgősen alapitandók volnának.

Az intézettel kapcsolatos munkásmenhelybe a szintén Münsterberg igazgatása alatt levő szegényügyi intézőség rendelkezése folytán olyan egyének kerülnek, akik krónikus, gyógyithatlan betegségek, vagy öregségük folytán munkára nem képesek, de viharos multjuk akadálya annak, hogy direkte a munkaképtelenek részére levő uj menhelybe felvétessenek. Nagy részük öreg vagy nyomorék. Az átlagos napi létszám itt e hospitálban 430 férfi, 130 nő.

Az egész intézet praktikusan olcsó alapokra van fektetve, minden csupa rendszer. A bánásmód szigoru és igazságos törekszik lenni. Itt nem a lágyszivü jótékonyság, hanem egy igazi kulturállam öntudatos patronage-intézményével ismerkedtünk meg. *Dr. Moskovics Mór.*

Különfélék.

— **Szántó Mihály.** Mély részvéttel fogadja a magyar jogászvilág az igazságügyminisztérium egyik legkiválóbb tagjának, Szántó Mihály miniszteri tanácsosnak elhunytát. Szántó Mihály évtizedeken keresztül állott az igazságügyminiszterium jogi osztályának élén, és résztvett a legfontosabb törvényhozási müvek és nemzetközi szerződések előkészitésében. Mint hivatalnok mintaképül szolgálhatott. Ő honositotta meg azt a rendszert, hogy osztálya a felekkel rövid uton, posta utján is érintkezett, és az osztályába érkezett beadványok legfeljebb 48 óra alatt elintézést nyertek.

Nemzetközi jogi kézikönyve, melyet az Akademia is kitüntetett, valósággal hézagpótló volt, mert kiváló elméleti képzettséget nagy gyakorlati érzékkel egyesitve, a nehéz jóganyagot világos, áttekinthető rendszerben nyujtotta.

— **A kir. Curia** ügyforgalmi kimutatása az év első feléről örvendetes képet tár elénk. Beérkezett a kir. Curiára 9432, elintézendő volt 15,739, elintéztetett 12,390, hátralékban maradt 3349 ügy. A mult év megfelelő időszakával összehasonlitva, kevesebb érkezett be 4232-vel, kevesebb volt elintézendő 8587 tel, kevesebb intéztetett el 3389-czel, a hátralék fogyott 5198-czal. Ami az egyes ügyszakokat illeti, kiemeljük, hogy polgári ügy 2301-gyel kevesebb érkezett be, 5394-gyel kevesebb volt elintézendő, 1564-gyel kevesebb intéztetett el, a hátralék fogyott 3830-czal. (A tavalyi ügyek közül 13 elintézetlen van.) A kereskedelmi, váltó- és csődügyek osztályára kevesebb érkezett be 428-czal, kevesebb volt elintézendő 749-czel, több intéztetett el 298-czal, a hátralék fogyott 1047-tel (a tavalyi elintézetlen perek száma 7.) Sommás per 235-tel kevesebb érkezett, 395-tel kevesebb volt elintézendő, 393-mal kevesebb intéztetett el, a hátralék fogyott 2-vel. Bünügy 1182-vel kevesebb érkezett, 1883 mal kevesebb volt elintézendő, 1618-czal kevesebb intéztetett el, a hátralék fogyott 265-tel. Mult évi sommás és büntető-ügy nincs elintézetlen.

— **Az Ausztriával kötött kereskedelmi szerződésből felmerült vitás kérdések választott bíróságát** a két kormány kijelölte. Az osztrák kormány három nyugalmazott kiváló államhivatalnokot és egy gyárost nevezett meg birákul. A három hivatalnok mindegyike jogvégzett, és emellett a kereskedelmi és pénzügyi szakokban is kiváló jártassággal bir. A magyar birák közül három arisztokrata és egy nagyiparos. Csodálatos, hogy a magyar kormány nem helyezett nagyobb sulyt a jogászi elemnek a választott bíróságban való képviseletére. Ahol annyi elsőrendü jogásztekintély áll rendelkezésre, ott nem lehetett volna nehéz a választott bíróság tagjaiul nagy közgazdasági ismerettel, és emellett elsőrendü jogi elmeéllel biró egyéniséget megnyerni a választott bíróság gyakorlati szakférfiainak támogatására.

— **Tarde: Összehasonlitó tanulmányok a kriminológia köréből.** A Magyar Jogászegylet könyvkiadóvállalata kiválóan helyes érzékkel választotta meg a kiadásában megjelent első forditott müvet. Tarde a természettudomány és a társadalmi tudományok segitségül vétele mellett a büncselekmények magyarázatát, a büntettesek felelősségét és a bün-

cselekmények elleni küzdelmet kiváló éleselmével és teljesen uj szempontok felvetésével tárgyalja.

Tarde a világegyetem összes jelenségeinek magyarázó kulcsát a következő három tüneményben találja: az utánzás, az ellentét, s az alkalmazkodás. E tételek érvényének bizonyitásánál a leghálásabb kisérleti anyagot a büntény, s a büntető igazságszolgáltatásban találta meg. Tarde tanitásai iskolát teremtettek.

A jogászegylet kiadásában megjelent összehasonlitó tanulmányok elseje a büntett tipusával foglalkozik, második félszázad bünügyi statisztikáját dolgozza fel. A büntetendőség problemájáról szóló 3. dolgozat két részre oszlik: az első a birói meggyőződés mérvéről, a második a szuggesztióról és a felelősségről szól. A 4. rész főczime: «Kriminológiai problemák.» Ezen czim alatt a következő témák vannak tárgyalva: 1. A bünténye terüleli eloszlása. 2. Gyilkosság és öngyilkosság. 3. A büntény jövője. 4. Czivilizáczió és hazugság.

Hogy a Tarde által feldolgozott ezen gazdag anyagot a magyar közönség teljes szövegében is megismerhette (Tarde rendszerét 1905-ben megjelent tanulmányában Vámbéry Rusztem kritikailag ismertette): azt a Jogászegylet vezetőségén kivül a kiválóan szabatos és az eredeti mü elegáns irályát hüen visszatükröztető fordításnak köszönhetjük. A tanulmányokat *dr. Lengyel Aurél* törvényszéki jegyző forditotta le, egyet *dr. Proszvimmer Béla* ügyvéd. Lengyel dr. a könyv elé Tarde tudományos egyéniségét és müködését ismertető bevezető dolgozatot is irt. Az egész fordiást *dr. Balogh Jenő* egyetemi tanár revideálta. Kivüle még Paul Cuche, a grenoblei egyetem tanára irt előszót a magyar kiadáshoz.

— **Iparhatósági odyssea.** Kerek *egy év, két hónap és 9 napig* tartott, mig a székesfőváros VIII. ker. előljárósága, mint első-, ennek tanácsa, mint másod- és a m. kir. kereskedelemügyi miniszter mint harmadfoku iparhatóság L. K. panaszosnak azon *kérvényét* jogerősen elintézték, melyben adósának munkaadójától járó illetményei behajtására vonatkozó felhatalmazást, s illetve a letiltott követelések átruházását kérelmezte s az 1877. évi XXII. tcz. 69. §., s illetve az 1881. évi LX. tcz. 123. és 124. §§. analog kiterjesztése alapján.

Az elsőfoku iparhatóság az 1907 április 23 án beadott kérvényt 20,035/907. sz. véghatározatát számtalan sürgetés daczára csak ugyanezen év junius 15-én kézbesitette; felebbezés folytán a tanács ezt a kedvező határozatot nem lanyhább sürgetés mellett is csak *öt* hónap mulva ért rá s pedig helybenhagyólag elintézni, s erről szóló végzését 1907. évi deczember 17-én juttatta panaszos kezébe; és a letiltást szenvedett alperesi hitelező (munkaadó) ujabb felebbezésére a kereskedelmi miniszter vonatkozó helybenhagyó véghatározatát még fokozottabb sürgetés közben is csak *1908 május 29-én* hozta meg, amelyet azután a fél ismét csak egy hónapnál is hosszabb idő mulva, vagyis *f. év julius hó 2-án* kapott meg.

S a közigazgatási apparátus lassuságánál talán még szomorubb az a tapasztalás, a kezelés gyötrelmes nehézkességénél talán még nagyobb a jogi képzettség, a jogászi tanultság s az önálló jogi értelmezés és alkalmazás nélkülözhetetlen tényezőjének fogyatékossága avagy hiánya. Az elsőfoku iparhatóság eleinte a kérvényt egyszerüen vissza akarta utasitani, mert ez szerinte absurdum volt, amire az iparlörvény érvényességi ideje óta *precedens* nem fordult elő. Csak hosszu kérés és magyarázás után mutatkozott hajlandónak arra, hogy megkérdezze előbb a tiszti ügyészséget. Ő maga nem tudott hozzá, bárha a törvény szerint ő volna hivatva ilyen ügyben ejárni és pedig a dolog természetéhez képest gyorsan! A tiszti ügyészség az iparhatóságot kiszabaditotta e kinos zavarból, de már a tanács nem kisebb kétségekbe esett. S mindkettőjüket felülmulta az aggodalomban a miniszter, aki *kétszer is* véleményadásra utasitotta a jogügyi igazgatóságot! E hosszu töprengésnek — mialatt a panaszos majd éhen halt — végeredménye pedig az, hogy a három érdemben megegyező határozat csak az 1883 : XLIV. tcz. 58. §-ának 5. bekezdésére alapitható, és hogy a tanács *okulás* és *precedensadás* végett ezen ugy látszik elvi jelentőségü döntést az összes előljáróságokkal közöltetni elrendelte. Vajjon széles Magyarországon ez a legelső ily fajta eset? *R.*

— **A mulasztás következményeinek megtagadása.** Felperes 128 K vételárt követel. Alperes elutasitást ker, mert a mit vett, azt kifizette, hanem ugy tudja, hogy a fia tartozik felperesnek, a kiért ő nem felel.

A biró felperest részletes számla csatolására utasitja. A folytatólagos tárgyaláson egyedül felperes jelenik meg, csatolja a részletes számlát s előadja hogy a számlában felsorolt ruhaáruk egy részét felperes maga számára rendelte, a ruhaáruk másik része pedig az alperes kiskoru fia számára alperes tudtával és beleegyezésével rendelt és átadott szükséges ruhanemüek. Évekre visszamenő ruhaszállitásokról van szó s felperes még azt is előadta, hogy az üzleti összeköttetést alperes azzal vezette be, hogy kijelentette, hogy az ő és kiskoru fia ruházkodási szükségleteit ezentul felperesnél fogja beszerezni. A sommás törvénynek a folytatólagos tárgyalás elhalasztásáról szóló 51. §-a szerint «a megjelent fél ténybeli előadásai valóknak veendők». Felperes ezen törvényszakaszra való hivatkozással kéri a meg nem jelent alperes ellen a mulasztás következményeinek kimondását. A biró ezt megtagadja s a per folytatólagos tárgyalására határnapot tüz ki, a melyre alperest megidézni rendeli. A sommás törvény 54. §-a taxative sorolja fel azokat az eseteket, a mikor a biró makacssági itélet hozatalát megtagadhatja. Ugyanezen törvényszakasz utolsó bekezdése szerint a «mulasztás következményeinek megtagadását kimondó határozat ellen, az ujabb tárgyalás megtartására halasztó hatályu felfolyamodásnak van helye! Felperes ezen törvényszakaszban gyökerező jogával élve felfolyamodással él a mulasztás következményeit megtagadó határozat ellen s felfolyamodásában utal arra, hogy a makacssági itélet mellőzésének a sommás törvény 54. §-ban körülirt törvényes feltételei fenn nem forognak. A másodbiróság a *felfolyamodást hivatalból visszautasitja, mert a perrendtartás 52. § a értelmében, a per előkészitésére vonatkozó végzések ellen, a milyen a tárgyalást rendelő végzés is, felfolyamodásnak nincs helye.* *R—i J—f.*

— **A végrehajtási novellához.** Megváltoztatandó a végrehajtási törvény 237. §-ának *d*) pontja olyképpen, hogy minden kétséget kizárjon és pedig igy: «ha valamely ingó dolognak vagy jognak *tulajdona* és illetve birtoka» stb. A törvényhozónak ugyanis ez lehetett az intencziója, s mivel a «tulajdon» szó kimaradt, nem egy biróság azon az alapon tagadja meg a zárlat elrendelését, mivel nem a «birtok», hanem a «tulajdon» vitás.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Purgo, purgen, purgin.** Bayer és Társa budapesti czég purgen szó-védjegyét Magyarországon belajstromoztatván, ez a védjegy Ausztriában is törvényes védelemben részesül. Egy cseh gyógyszerész purgin hashajtó szert hozott forgalomba. A magyar czég feljelentésére a brüxi járásbiróság felmentő itéletet hozott, mert a meghallgatott gyógyszerész-szakértő azon véleményt adta, hogy a purgen és purgin szavak nem egykönnyen téveszthetők össze, és hogy ezen szerek vásárlói egyébként is olyan körökből kerülnek ki, amelyek fokozott figyelmet tanusitanak a szer vásárlása alkalmával. Az osztrák legfőbb biróság az elsőbiróság itéletét feloldotta, kiemelvén, hogy a szóvédjegynél nem elegendő a két védjegy grafikus megkülönböztethetőségének vizsgálata, hanem figyelembe veendő a szóhangzás, valamint a védjegyül használt szónak értelme és jelentése is. Szóvédjegyek a képes védjegyektől eltérőleg a forgalomban nem annyira a lajstromba bevezetett szónak külső megjelenése, mint inkább hangzása és jelentése által vannak hivatva hatni. Ennélfogva mindenesetre mérlegelendő, hogy a két szó hasonló hosszu, szótagszámban és betüszámban azonos, mindkét szónak ugyanaz a latin gyökere, végül pedig mérlegelendő, vajon a két szó szinonim jelentése és csekély grafikus különbözősége nem-e teszi a védjegyet könnyen összecserélhetővé. Ezeknek a vizsgálatánál nem szabad a birónak egy szakértő vegyész, vagy gyógyszerárukereskedő álláspontjára helyezkedni, hanem a közönséges szakértelem nélküli vevő álláspontjára. Minthogy az elsőbirósági itélet a két szónak ezen szempontból való összehasonlitását elmulasztotta, feloldó határozat volt hozandó.

— **A vasut felelőssége beszámithatlan személyért.** Az osztrák legfőbb biróság teljes-ülési döntvénybe foglalta azt a jogelvet, hogy ha a vasuti üzemben egy jogilag beszámithatlan egyén (őrült, elmegyenge, 7 éven aluli gyermek stb.), a saját magatartása folytán testi sértést szenved, vagy meghal, a vasut nem védekezhetik azzal, hogy a sérült maga okozta a balesetet. Ellenben a konkrét eset körülményei sze-

rint a beszámithatlan személy magatartásában esetleg elháríthatlan esemény ismerhető fel. Ha pedig a beszámithatlan egyén magatartása olyan harmadik személy felügyeleti kötelességének elhanyagolására vezethető vissza, akiért a vasutvállalat nem felelős, akkor a vasutvállalat harmadik személy elháríthatlan magatartásával védekezhetik.

Érdekes, hogy az osztrák legfőbb bíróság döntvénye jegyzetekben a jogirodalom kiválóságait idézi, a szövegben pedig még Lessing-idézetet is olvashatunk. A mi bíróságaink vajmi gondosan kerülik itéleteikben, hogy számot adjanak a tudományos irodalommal való foglalkozásról.

— **Német birói joggyakorlat.** A perbe fogott alperes egy biancováltót adott át B.-nek, amely egyedül az átadó elfogadmányi nyilatkozatát tartalmazta és — amint vitatta — a váltó szövege felett «Ért.: 150 Márka» foglaltatott. B. a váltót kibocsátóként aláirta, saját rendeletére kiállitotta, a 150-es számból 1500-as számot csinált; később ezen számot «2500»-ra változtatta s az ezzel egyező összeget a váltóösszeg igazolására rendelt helyen betükben is kiirta s azután a váltót felperesre forgatta. A felperes által az alperes, mint elfogadó ellen inditott s 2500 márkára irányuló keresetet a német Landesgericht elutasitotta, mivel a váltót érvénytelennek tekintette. Ezzel szemben a kasseli Oberlandesgericht, mint felebbezési bíróság, alperest a kereset értelmében marasztalta. A kereskedői körökre nézve figyelmet érdemlő itélet indokaiból a következőket emelem ki:

Való, hogy a váltóösszegnek számokban való kitétele a szöveg felett a váltóösszegnek szabályszerinti igazolására elegendő. (Vesd össze R. O. G. G. 22. kötet 93 sz., Staub W. O. 13. old. 2 c. és 2 d. sz., Cosack Handelsrecht 4. kiad. 266. old. 2. sz.) Továbbá való, hogy a kitöltött váltónak az elfogadó hozzájárulása nélküli változtatása meg nem engedett dolog és mint hamisitási cselekedet, a váltót semmissé teszi. Mert az egyszeri kitöltéssel az elfogadó felhatalmazása — szólván a váltó kitöltésére — megszünt és a kitöltéssel a blanketta átvevője kijelentette, hogy az igy előállitott váltó az, amelynek kitöltésére az elfogadó őt felhatalmazta.

Mindamellett figyelembe kell venni, hogy ha a kiállitó a váltóösszegnek betüszerinti megjelölésére rendelt helyet nyitvahagyta, a váltószöveg még nem teljes és hogy ezt a nyitva maradt helyet a váltószöveg teljessége kedveért még a kiállitó után következők is kitölthetik. Mert a bianco váltónak egyik lényeges tulajdonsága, hogy a kiállitó által egészben vagy részben kitöltetlenül helyezhető forgalomba, miáltal a kitöltést az utódoknak engedjük át. (Staub Wechselordnung 35. old. 13. §., Cosack Handelsrecht 311. old.)

Ennek folyományaképp az összeg betüszerinti megjelölésére szolgáló helynek nyitva tartása jelenti a lehetőséget, az engedélyt a kitöltésre, a váltóforgalomban lényeges váltókelléknek teremtésére (Birodalmi törvényszéki döntvény II. kötet 99. old.), vagyis ezirányu kitöltés, tekintet nélkül a számszerinti megjelölésre, történhetik s megállapitása emennél magasabb vagy alacsonyabb is lehet.

De az alperes által vitatott ama tény, hogy ő az elfogadmányi blankettát B.-nek a «150» számmal kitöltve adta át — még ha igaz volna — sem akadályozhatja a felperest az érvényesitésben.

Az alperes ugyan ama szám megjelölésével tudtára adta B.-nek, hogy a váltót csakis 150 márka összeggel helyezheti forgalomba és B., ha ennek daczára a váltót magasabb összeggel adja forgalomba, ezzel durva visszaélést követ el alperes bizalmával, ugy hogy utóbbi B.-vel szemben a csalás kifogását ellenvethetné. Ez azonban nem adja meg alperesnek a jogot, hogy a többi váltóhitelezővel szemben is a hamisitás kifogását sikerrel érvényesithesse. Mivel a betüszerinti megjelölés helye még nyitva állott, ugy az — mint fentebb kifejeztetett — a számszerinti jelzéstől függetlenül volt kitölthető, amivel szemben a számszerinti megjelölésnek minden változtatása nem birhat a váltóhamisitás jelentőségével a váltótörvény értelmében, még ha az a büntető törvény rendelkezése szerint fenforogna is.

Ezért felperes igénye alaposnak s keresete jogosultnak volt kimondandó.

A mi birói gyakorlatunk az ilyen esetekben hasonló álláspontra helyezkedik s azokat az Oberlandesgericht itélete szerint dönti el. A döntést helyesnek kell tartanom; az evvel szembe helyezkedő elsőbirói itélet a lényeges kellék kitöltésének kérdését tévesen értelmezi, legalább is korai stádiumba helyezi, midőn a «150» szám feljegyzését annak minősiti s a további következtetéseiben ezt a kiindulási pontot tartja szem előtt, nem is gondolván arra, hogy ha helytelen felfogása érvényre emelkednék, annak a váltóforgalomra mekkora káros kihatásai volnának.

Dr. Micheller István,
budapesti ügyvéd.

— **A faizási jog Franciaországban.** A mi urbéri természetü faizási jogunkhoz hasonló intézmény Franciaországban is van és épp a közelmultban az 1908. évi márczius 26-i törvénynyel részesült uj szabályozásban. A franczia faizási jog mint alanyi jogositvány (droit d'affonage) a község lakosainak az a joga, hogy a *községi erdőből* házi szükségleteikre tüzelő és épületfát szerezhetnek be. A kérdés szabályozásáról a Code forestier 105. §-a intézkedett, mely kimondta, hogy ha más jogszerü rendelkezés (titre) vagy *szokás* nincs, tüzhelyek (par feu) vagyis állandó lakhelylyel biró családok szerint történik a részesedés. Az 1901. évi április 19-i törvény a felosztásra háromféle módot állapitott meg. 1. tüzhelyek szerint; 2. felerészben tüzhelyek, felerészben az állandóan megtelepedettek lélekszáma szerint; 3. az állandóan megtelepedettek lélekszáma szerint. Egyszersmind az ezzel ellenkező *szokásokat* hatályon kivül helyezte. Legutóbb az 1908. évi márczius 26-i törvény azt a módositást hozta be, hogy a község kimondhatja, hogy az egyszerü állandó megtelepedés az osztozkodásban való részvételnél nem elégséges, hanem szükséges, hogy a községben való lakás már hat hónap óta tartson. *h*—.

— **A börtönlátogató nők egyesülete.** («Association of Lady Visitors to Prisons») junius 10-én tartotta Londonban rendes évi konferencziáját. A jelentés szerint az elmult évben 160 hölgy 3253 esetben látogatta meg a fogházakat és összesen 15,431 foglyot keresett fel. Különböző erkölcsjavitó és ismeretterjesztő előadásokat 28 fogházban tartottak. Az eredmény mindenütt kielégitő volt.

— **Idegenek kiutasitása Angliából.** Az 1905. évi Aliens Act szerint az államtitkárságnak két esetben van joga az idegent Angliából kiutasitani: 1. ha fogházbüntetésre itéltetett, 2. ha az országba érkeztétől számitott 12 hónapon belül szegénysegélyre van utalva, vagy minden életfentartási eszköz nélkül csavarog, vagy túlzsufolt lakás folytán egészségtelen viszonyok közt él, vagy idegen országban oly büncselekményt követett el, melyért kiadatásnak van helye. A hivatalos jelentés szerint 1907-ben 289 az első, és 16 a második kategoriába tartozó idegent utasitottak ki Angliából, tehát 34%-kal kevesebbet, mint az Aliens Act érvényének első évében, 1906 ban. Ezt részben a törvény sikeréül rójják fel. Az angol szaksajtó abban a véleményben van, hogy egyrészt az idegen bünösök kiutasitása, másrészt a nem kivánatos elemek letelepülésének meggátlása az idegenek által elkövetett büncselekmények számát apasztja. Azt a tapasztalatot is tették, hogy a kiutasitástól való félelem előnyös hatással van, mert igen sok külföldit büncselekmények elkövetésétől visszatart. *h*.—

— **A lóverseny elleni küzdelem.** New-York állam szenátusa 26 szóval 25 ellen elfogadott a minap egy törvényjavaslatot, amely a lóversenyeket az állam egész területén betiltja és a fogadást büntett (felony) gyanánt rendeli megtorolni. A javaslat elfogadását igen nagy és heves küzdelem előzte meg, melyben a megfélemlités, sőt a vesztegetés is nagy szerepet játszott. Több szenátornak 2000 fontnyi összeget (50,000 K) ajánlottak föl, ha a javaslat ellen szavaz, vagy legalább a szavazástól távol marad. Mindamellett a javaslatból törvény lett, mely az egész czivilizált világon eddig a maga nemében egyedüli. A törvény hatása máris mutatkozik, amennyiben az érdekelt istállótulajdonosok egyremásra helyezik át versenyistállóikat Angliába.

Dr. Pártos Jenő lugosi ügyvéd irodájába egy teljesen perfekt, önálló munkára képes, német nyelvet is biró irodavezető kerestetik. Román nyelven is beszélők előnyben részesülnek. 12997

Fiatal ügyvéd fővárosi ügyvédi irodában alkalmazást, lehetőleg irodavezetői állást keres. Czime megtudható a kiadóhivatalban. 13003

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 30. szám. Budapest, 1908 julius 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az ügyvédi dijszabás. *B. A.* — A szegedi állandó ügyvédgyülés. —A nagybecskereki ügyvédek dijszabás tervezete. — Az ügyvédi dijakról. *Alföldy Ede* nagybecskereki járásbirótól. — Az orvosok titoktartási kötelezettsége kérdéséhez. *Dr. Cieleszky Vilmos* kir. albirótól. — Alkalmazható-e a végrehajtási törvény 176. §-a oly esetben, mikor az árverési hirdetmény ellen beadott felfolyamodás késedelmes felsőbb birói elintézése miatt nem volt megtartható az első izben elrendelt árverés? *Dr. Balogh János* csákovai kir. járásbirósági albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédi dijszabás.

Az igazságügyi kormány ügyvédi dijtarifa kidolgozását tervezi és e czélból a felsőbb bíróságok, valamint az ügyvédi kamarák véleményeit kéri ki.

Kétségtelen, hogy az igazságügyi kormányt e lépésre az ügyvédi kar iránti jóakarat vezeti. Az igazságügyi kormány sem hunyhat szemet az elől a tény elől, hogy az érdemleges ügyvédi munka értékelése a legtöbb bíróságnál lealacsonyitóan méltánytalan. Ugyanaz a biró, aki egy egyszerü blanketta keresetért a szokásos dijszabás szerint megállapit 30—40 K-t, komoly és nagy szellemi munkát igénylő periratért még ennyit sem hajlandó az ügyvéd részére megállapitani. Bizonyára nem kerülte el az igazságügyi kormány figyelmét az a körülmény sem, hogy éppen felsőbirósságaink azok, amelyek e tekintetben irányt szabnak, és helytelen példájukkal az alsóbirósságokat is befolyásolják.

Nem csoda ily körülmények közt, ha az alsóbirósságoknál is terjed az ügyvéd munkájának lekicsinylése, ha a hosszu előkészületet igénylő munkát éppugy dijazzák, mint az ugynevezett makacssági tárgyalásokat.

Ez ismét azt mutatja, hogy biráink nem szeretnek a költségek kérdésében individualizálni, és odiozusnak találják egyfelől egyik ügyvéd munkája és a másiké közt, másrészt egyik ügyvédi funkczió és a másik közt különbséget tenni.

De azt hisszük, nem tévedünk, hogy nemcsak a dijmegállapitások körüli rendszertelenségek birták rá az igazságügyi kormányt az egységes dijszabás előkészitésének napirendre tüzésére.

Minden hivatáshoz tartozók érzik az életnek folytonos drágulását és ehhez viszonyitva iparkodnak jövedelmeiket fokozni.

A napszámostól kezdve fel a legmagasabb államhivatalnokig mindenki nagyobb dijazást igényel és nagyobb dijazást ér is tényleg el munkájáért, mivel a megélhetés önköltsége alatt a kiérdemelt munka dija egyik hivatásnál sem maradhat.

Az ügyvédi hivatás e tekintetben eddig kivétel volt, mert az ügyvédi dijmegállapitások évtizedek óta változatlanok maradtak, pedig az ügyvédi kar helyzete a karba való folytonos tódulás folytán mind nehezebb és nehezebb lett. Ha a dijak változatlanságát bizonyos mértékig meg is magyarázná az a körülmény, hogy az ügyvédi dijaknak határtalan, a perértékkel arányban nem álló emelése lehetetlen: mégis konstatálható, hogy e határon mélyen aluli dijmegállapitások ma is épp oly gyakoriak, mint 30 év előtt és olyan ügyekben is, amelyek a dijemelést megbirják, az ügyvédi munka értékelése sok bíróságnál rendkivül méltánytalan.

Az igazságügyi kormány előtt tehát, mikor akcióját meginditotta, az lebegett, hogy a lehetőség és a keresztülvihetőség határain belül arányositsa az ügyvédi teendőkért megállapitandó dijakat, és hogy a megélhetés nehézségeihez képest az ügyvédi munka dijazását emelje.

Amde, ha ez akképp történnék, hogy *minden* ügyvédi munkára dijszabás állapittatnék meg, akkor a helyzet ugyanaz maradna, mint eddig, mert a dolog természeténél fogva az érdemleges munkának mérvét előre meghatározni nem lehetvén, arra is sablonosan alkalmaztatnának a blankettáris munkára megállapitott dijtételek.

Ha csupán az ugynevezett kurrens ügyekre állapitunk meg dijszabást, ez ellen senki kifogást nem emelhet. A sommás és váltókeresetekre, fizetési meghagyásokra, makacssági tárgyalásokra, végrehajtási kérvényekre, lakásbejelentésekre aggodalom nélkül fogadnánk el az egységes tarifát.

Ámde minden illetékes tényezőt óvunk attól, hogy az ilyen sablonos tarifával nem értékelhető érdemleges ügyvédi munka dijazására nézve bárminő dijszabás is meghatároztassék, és a biró e tekintetben akármilyen korlátok közé is szorittassék.

Hogy az érdemleges munka dijazása rosszabb nem lehet, mint a kurrens munkáké, az természetes. Ezt mint minimális határt, minden ügyre nézve meg lehet állapitani. A folyó ügyekre tarifát is lehet késziteni, de az érdemleges munka dijazására semmiféle maximális határokat vonni nem lehet.

Alább közöljük e tágyban a szegedi és nagybecskereki ügyvédek skála-tervezeteit, és ezt kiegészitőleg a birói karból eredő tervezetet. *B. A.*

A szegedi állandó ügyvédgyülés.

Folyó év tavaszán megalkottatott Szegeden az «állandó ügyvédgyülés», mely gyülés által a szegedi ügyvédek permanencziában óhajtják tartani mindazokat a kérdéseket, melyek az ügyvéd megélhetésére vonatkoznak.

Az első izben tartott ügyvédi értekezlet által kiküldött tizes bizottság javaslata alapján ennek az «ügyvédgyülés»-nek mintegy szabályzataként kimondatott:

I. A szegedi ügyvédek időről-időre tartandó, de mindazonáltal állandó jellegü «ügyvédgyülésben» tömörülnek.

II. Ez az ügyvédgyülés határoz az ügyvéd megélhetése kérdésében a bírósággal, a felekkel és egymással szemben követendő eljárás és magatartás tekintetében.

III. Az ügyvédgyülés megállapodásai a szegedi ügyvédekre erkölcsileg kötelezők; az ez ellen vétőkkel szemben a kartársi tekintetek nem alkalmazandók.

IV. Az ügyvédgyülés az ügyek előkészitésére évenkint egy ötös bizottságot küld ki. Ennek a bizottságnak az elnöke egyuttal az ügyvédgyülés elnöke is.

V. Az ügyvédgyülés határozatképességéhez 20 tag jelenléte szükséges.

Az ily módon szabályozott ügyvédgyülés és illetve annak szerve, az ötös bizottság az eddig letelt két hónapi idő alatt majdnem hétről-hétre ülést tartott és müködésének első és nagyfontosságu eredményeként egy «ügyvédi dijszabást» dolgozott ki. Ezt az «ügyvédi dijszabást» — melyet egész terjedelmében alább közlünk — a f. év junius 11-én tartott ügyvédgyülés, kellő gondossággal történt megvitatás után, elfogadta és megbizta az ötös bizottságot, hogy azt megfelelő módon a bíróságokkal közölje.

Az ügyvédi kamara választmánya, tekintettel az ügy fontosságára és másrészt arra is, hogy az igazságügyminisztériumnak legutóbbi leirata folytán az «ügyvédi dijszabás» kérdésével az ügyvédi kamarának ugyis hivatalosan foglalkozni és véleményt adni kell, az ügyet a f. év szeptember havában egybehivandó rendkivüli közgyülés elé terjeszteni rendelte.

Eddig már a nagybecskereki és a makói ügyvédek csatlakoztak a mozgalomhoz és tömörülnek az anyagi érdekek előmozditására, vagyis első sorban a megélhetést biztositó, megfelelő ügyvédi dijskála kivivására.

A szegedi állandó ügyvédgyülés által elfogadott ügyvédi dijszabás a következő:

a) A polgári, peres és perenkivüli ügyeknél.

A rendes, a sommás eljárás és váltóperben: az egyszerü keresetért, kifogásért, periratért, előkészitő iratért, a végrehajtási és ingatlan árverés iránti kérvényért, makacssági, egyezségi és beismerés melletti, ugy egyéb egyszerü, érdemleges (egyes v. társas bíróság előtti, pertári) tárgyalásért, felfolyamodásért, ugy indokok nélküli felebbezésért, végrehajtás avagy (ingó, ugy ingatlan) árverés foganatositásért és más hason természetü beadvány és eljárásért; mindez helyben és amennyiben az egyes eljárás az általános ügymenetből kifolyólag követelt várakozást és időveszteséget is beleértve, 3 óránál többet nem vesz igénybe. A dijban benfoglaltatik a tényállás kideritése körüli ténykedés, az irás- és másolási dij, beadvány felszerelésének és benyujtásának dija 3 példányig. Minden további példány 1 K-val több.

Perérték:

K-tól	K-ig	K	K-tól	K-ig	K
—	20	4	500	600	26
20	40	7	600	700	29
40	70	10	700	800	32
70	100	12	800	1000	35
100	150	14	1000	1500	42
150	200	16	1500	2000	50
200	300	18	2000	10000	+ 500×5
300	400	20	10000	feljebb	+10000×5
400	500	23			

Vidéken való eljárás, végrehajtás stb. és tárgyalás, ugy helyszini tárgyalás után külön napidij jár és pedig:

1. 100 K-án aluli ügyeknél _____ 10 K
2. 100—1000 K-ig terjedő ügyeknél _____ 15 K
3. 1000 K-án felüli ügyeknél _____ 20 K

A következő ténykedések után:

a) a felebbezés és felülvizsgálat első izben tartott tárgyalásra való előkészület;

b) telekkönyvi adatok kipuhatolása;

c) hirlapi hirdetés eszközlése;

d) veszélybizonylat beszerzése;

e) kivánt egyéb adatok beszerzése;

f) jogerősség nyilvántartása;

g) egyszerü kérvény (lakbej., ujra felvét., iratbenn., iratok kiadása) stb.;

h) egyszerü halasztási tárgyalás;

i) pertári megjelenés perf., (perirat átvétel és törv. hal.);

j) végrehajtás foganatositásának szorgalmazása;

k) ingó árverés kitüzésének szorgalmazása;

l) ingó és ingatlan árverés beállitása;

m) pénzkezelés, u. m.: letét körüli, ugy onnan felvétel körüli eljárásért, valamint pénzkezelés és kiszolgáltatás körül — külön dij jár, még pedig:

1. 100 K-ig _____ 3 K
2. 100—400 K-ig _____ 5 K
3. 400—1000 K-ig _____ 10 K
4. 1000—5000 K-ig _____ 15 K
5. 5000 K án felül _____ 20 K

Oly eljárás és tárgyalás után, mely 3 óránál több időt vesz igénybe, minden megkezdett, továbbl 3 órai idő után a dijtétel külön-külön jár.

Ha több önálló jogczimen alapuló követelés, vagy több váltó egy keresetben érvényesittetik, vagy több kereset egyesittetik, a dijak 25%-kal emelendők.

Bonyolultabb kereset szerkesztéséért és kiállitásáért a dijak 50—100%-kal emelendők.

Bonyolultabb tárgyalásért a dijak ötszörös összegig emelendők.

A sommás eljárásnál az indokolt felebbezés és előkészitő irat után, valamint 100 K értékig használt felülvizsgálat után és a felebbezési tárgyalás után, ugy a kir. táblához vitt felülvizsgálat, ugy az előkészitő irat és tárgyalás után a dij 50—100%-kal emelendő.

A váltóeljárásnál és a rendes eljárásnál az indokolt felebbezés után a dij szintén 50—100%-kal emelendő.

Perenkivüli ügyeknél, jelesül: csődügyeknél, (csődjkv.), telekkönyvi ügyeknél, hagyatéki ügyeknél, tárgyalások után a dij 20 K-nál kevesebb nem lehet. Ez ügyekben az egyszerü irásos jelentések és bejelentések, vagy iratokat bemutató kérvény dija legkevesebb 10 K.

Házassági válóperek vitelének a dija legkevesebb 100 K; ha az vagyoni kérdéssel is kapcsolatos, az érték szerinti dijtétel külön jár.

b) A büntető ügyeknél.

A kir. járásbiróság előtti eljárásban.

1. Tényállás kideritéséért _____ 5— 10 K-ig.
2. Feljelentés szerkesztéséért _____ 15— 30 K-ig.
3. Egyszerü kérvények és bejel. szerk. 5— 10 K-ig.
4. Tárgyalási dij, ha várakozással együtt 3 óra alatt befejeződik _____ 15— 30 K-ig.
5. Tárgyalás a további megkezdett 3 órai idő után további _____ 15— 30 K-ig.

A kir. törvényszék előtti felebb. eljárásban.

1. Indokolt felebbezés szerkesztéséért 15— 30 K-ig.
2. Tárgyalásért minden megkezdett 3 óra után _____ 20—100 K-ig.

A kir. törvényszék mint I. foku bíróság és a vádtanács előtti eljárásban.

1. Tényállás kideritéséért _____ 10— — K
2. Feljelentés és kifogás szerkesztéséért _____ 40—200 K-ig.
3. Egyszerü kérvények és bejelentések szerkesztéséért _____ 5— 10 K-ig.
4. Tárgyalási dij minden megkezdett 3 órai idő után _____ 40—200 K-ig.

A kir. tábla, mint a bftő bíróság előtti eljárásban.

1. Tényállás kideritéséért _____ 10— — K-ig.
2. Indokolt felebbezés szerkesztéséért 40—200 K-ig.
3. Tárgyalásért _____ 40—200 K-ig.

A nagybecskereki ügyvédek dijszabás-tervezete.

A nagybecskereki ügyvédek, követve szegedi kartársaik példáját, szintén dolgoztak ki dijszabás tervezetet, amelyet itt közlünk.

Sommás perekben. 1—20 K-ig 3 K, 20—40 K-ig 5 K,

40—70 K-ig 7 K, 70—100 K-ig 9 K, 100—150 K-ig 10 K, 150—300 K-ig 15 K, 300—500 K-ig 18 K, 500—750 K-ig 30 K, 750—1000 K-ig 50 K, minden további 1000 K után 10 K.

Tárgyalás. A birósági székhelyeken kivül a keresetért, valamint az érdemleges tárgyalásért megállapitott dijon és készkiadáson felül 40—100 K-ig 20 K, 100—500 K-ig 30 K. 500—1000 K-ig 40 K, 1000—5000 K-ig 60 K, 5000—10,000 K-ig 100 K. Egyszerü halasztásokért a per értékére való tekintet nélkül 4 K.

Végrehajtási eljárás. Végrehajtási kérvényekért és végrehajtás foganatositásért az eddigi dijszabás szerint. Végrehajtási eljárásból előálló perek, ugy igényperek és sommás tárgyalások, mint a sommás pereknél, érték szerint. Minden egyéb végrehajtás során előálló tárgyalásokért a makacssági dijtáblázat értelmében a követelés nagysága szerint állapitandó meg a munkadij. Kérvényekért a per tárgyának értéke és a kérvény tartalmához képest, 4—10 K.

A következő ténykedések után: *a)* a felebbezés és felülvizsgálat első izben tartott tárgyalásokért való előkészület; *b)* telekkönyvi adatok kipuhatolása; *c)* hirlapi hirdetés eszközlése; *d)* veszélybizonylat beszerzése; *e)* végrehajtás foganatositásának szorgalmazása; *f)* ingó árvevés kitüzésének szorgalmazása; *g)* ingó és ingatlan árverés beállitása; *h)* pénzkezelés, u. m. letétkörüli, ugyanonnan felvétel körüli eljárásért külön dij jár, még pedig: 1—100 K-ig 3 K, 100—400 K-ig 5 K, 400—1000 K-ig 10 K, 1000—5000 K-ig 15 K, 5000 K-n felül 20 K.

Polgári felebbezési eljárás. Irásban nem indokolt felebbezésért: mint a sommás eljárásban a makacsság. Indokolt felebbezés és felebbezési tárgyalás, mint a sommás eljárásban érdemleges tárgyalás. Halasztásért 4 K. Kérvényekért a per értéke szerint és a kifejtett munkához képest 4—10 K. Előkészitő irat és a sommás eljárási törvény 172. §. szerinti felebbezésért és arra adott észrevételekért érték szerint, mint az érdemleges tárgyalásnál. Felülvizsgálat járásbirósági itélet ellen és arra adott válaszért 8—10 K.

Büntető eljárás. Büntető feljelentés 16 K. Büntető tárgyalás 16 K.

Felebbezési eljárás. Felebbezés indokolása 16 K. Felebbezés tárgyalásáért 16 K. Rendes eljárásban 50%-kal emelendők a dijak. Pertári megjelenés 3 K.

Ha több önálló jogczimen alapuló követelés, vagy több váltó egy keresetben érvényesittetik, vagy több kereset egyesittetik, a dijak 25%-kal emelendők.

Perenkivüli ügyeknél, jelesül: csődügyeknél, telekkönyvi ügyeknél, hagyatéki ügyeknél, tárgyalások után a dij 20 K-nál kevesebb nem lehet.

Házassági válóperek vitelének a dija legkevesebb 100 K; ha az vagyoni kérdéssel is kapcsolatos, akkor a rendes perekben érték alapján megállapitott skála szerinti dijtétel külön jár.

Az ügyvédi dijakról.

Az ügyvédi dijak birói megállapitására vonatkozó panaszok nem uj keletüek. Évtizedek óta állandó az elégedetlenség ugy az ügyvédek mint a felek körében. Bizonyos tehát, hogy a rendszerben van a hiba és hogy csak törvényes dijszabás segithet igazságszolgáltatásunknak ezen az égető baján.

Az igazságügyi miniszter tervbe vette a dijszabásnak törvény utján való megalkotását.

Csak ily törvény vethet véget annak, hogy ügyvédet megbizni annyit jelentsen, mint kalandos vállalatba bocsátkozni. Nem utolsó előnye volna a törvénynek az sem, hogy az ügyvédet függetlenitené a birótól, a birót pedig fölszabaditaná olyan munka alul, amelynek a nyomában mindig ott lappanghat a részrehajlás gyanuja.

A szabad megállapitásnak e hátrányaival szemközt csak képzeletben érvényesül az az egyetlen előny, amely szerint a dijmegállapitásnál az ügyvédi munka értékére befolyással biró azok a körülmények sem maradnak számitáson kivül, amelyek minden egyes esetben változni szoktak.

A legbölcsebb és legtárgyilagossab dijmegállapitás is, ha szabad mérlegelés alapján történt, lényeges eltéréseknek enged tért. Ezeknél az eltéréseknél az a külömbség sem nagyobb, amelyet az állandó dijszabásnál az idéz elő, hogy az egyes esetek különleges körülményei nem érvényesülnek.

A közjegyzői dijakra vonatkozó törvény erős bizonyiték arra, hogy az állandó dijszabás, hacsak félig-meddig megfelelő, helyes arányt létesit a dijazás és munka értéke közt, mert a munka értéke hozzáigazodik a dijazáshoz.

A közjegyzői dijakra vonatkozó törvény, amely már évtizedek óta van érvényben, azt is bizonyitja, hogy a dijtételek nem szorulnak gyakori változtatásokra és hogy helyi külömbségek megtételére szükség nincs, mert a közjegyzői és ügyvédi munka értéke nem függ a helyi viszonyoktól.

Az ügyvédi dijak megállapitásának érvényben levő rendszere abban az elemi hibában is szenved, hogy a dijmegállapitás az érdekelt fél meghallgatásának teljes mellőzésével történik.

A dijszabásra vonatkozó törvénynek a dijmegállapitás módjára is ki kell terjeszkednie.

A dijmegállapitási eljárásnak a lehető legegyszerübbnek kell lennie.

Ugy a peres mint a perenkivüli ügyekben fölmerült dijak megállapitása külön eljárásra tartozik.

A perben való megállapitás rendszerét már abból az okból sem lehet fönntartani, mert az ügyfél meghallgatása a per elintézését hátráltatná, az pedig nem járja, hogy a megkérdezés teljesen mellőztessék.

A dijszabás szempontjából az ügyvédi munkákat kategoriákba kell osztani és minthogy a munkák dijára vonatkozóan az ügy tárgyának értékénél megbizhatóbb értékmérő nem létezik, ennek az értéknek az arányában kell a dijakat megszabni.

Amely ügy tárgyának az értéke pénzösszegben meg nem határozható, az arra vonatkozó munka tekintetében külön dijtételeket kell fölállitani.

Mindezeknek az elveknek a figyelembevételével az ügyvédi dijakra vonatkozó törvény tervezetét a következőkben lehetne összefoglalni.

1. §. Az ügyvédet azokért a munkákért, amelyeknek dijazására vonatkozóan megbizójával meg nem állapodott, a jelen törvényben meghatározott dijak illetik.

2. §. Peres ügyekben a következő dijszabás irányadó: Keresetért, fölebbvitelért vagy tárgyalásért a per tárgyának értéke szerint a készpénzkiadásokon fölül 50 K-ig 3 K, 50—100 K-ig 5 K, 100—200 K-ig 8 K, 200—500 K-ig 12 K, 500—1000 K-ig 20 K, 1000—2000 K-ig 25 K, 2000—5000 K-ig 30 K, és minden további 1000 K után még 5 K.

Azokért a keresetekért, fölebbvitelekért és tárgyalásokért, amelyekre vonatkozóan a per tárgyának az értéke meg nem határozható, 5—50 K dijat számithat fel az ügyvéd.

Ezek a dijösszegek magukban foglalják a kereset, a fölebbvitel és a tárgyalás előkészitésével járó munkák dijazását is.

Ha a kereset a tárgyaláskor lényeges kiegészitésre vagy módositásra szorul és meg nem állapitható, hogy a kiegészités vagy módositás az ügyvéd hibáján kivül vált szükségessé, a dijtételt 25—75%-kal mérsékelni kell.

Amely kereset vagy fölebbvitel a közönségesnél lényegesen több munkát igényelt és gondosan készült, azért 25—100%-kal több dij jár mint rendesen.

Ez a szabály azokra a tárgyalásokra is kiterjed, amelyek a rendesnél lényegesen nagyobb tevékenység és gondosság kifejtését tették szükségessé.

★

A tárgyalási dijnak fölemelése akkor is helyén való, ha a tényállás tisztázása és ezzel folytatólagos tárgyalások elkerülése főképpen az ügyvéd gondos tevékenységének tulajdonitható.

Azért a folytatólagos tárgyalásért, amelyre vonatkozóan meg nem állapitható, hogy gondos eljárás mellett sem volt elkerülhető, a dijtételnek csak 50%-a jár.

Nem érdemleges folytatólagos tárgyalásért, elfogadhatóan indokolt halasztásért, és kérvényért vagy egyébb beadványért a dijtétel 25%-át kell megállapitani.

Elfogadhatóan nem indokolt halasztásért, és olyan folytatólagos tárgyalásért, amely gondos eljárás mellett elkerülhető volt, dij nem jár.

Ez a szabály azokra a kérvényekre és egyébb beadványokra is kiterjed, amelyek czéltalanoknak bizonyultak.

A bíróság székhelyén kivül tartott tárgyalásért a rendes dijtételen és a fuvarköltségen fölül még 20—100 K-ig terjedő dijtöbblet jár.

Azokat a körülményeket, amelyek a dijmegállapitásra befolyással birnak, mindegyik peres fél képviselőjére vonatkozóan külön-külön kell elbirálás tárgyává tenni.

3. §. Végrehajtási ügyben a végrehajtás kéréséért vagy tárgyalásért a dij 50 K értékig 3 K-át, 50—100 K-ig 5 K-t, 100—200-ig 10 K-t, 200—500-ig 16 K-t, 500—1000-ig 20 K-t, 1000—2000-ig 30 K-t, 2000—10,000 ig 50 K-t és 10,000 K-n fölül 100 K-t tesz ki.

Végrehajtási ügyekben előterjesztett egyéb beadványokért 2—20 K dij jár.

A végrehajtás foganatositásnál való közbenjárásért 50 K értékig helyben 3, vidéken 10 K, 50—100-ig helyben 6, vidéken 16, 100—100-ig helyben 8, vidéken 20, 1000—10,000 ig helyben 12, vidéken 30 és 10,000 K n fölül helyben 25, vidéken pedig 50 K dij illeti az ügyvédet.

4. §. Büntető perben érdemleges tárgyalásért vagy érdemleges beadványért 10—100 és más tárgyalásért, eljárásért vagy beadványért 3—20 K dijat számithat föl az ügyvéd.

5. §. A jelen törvényben nem emlitett ügyvédi munkák dijazására vonatkozóan a közjegyzői dijakról szóló törvényt kell megfelelően alkalmazni.

6. §. A levélirás dija 1—5 K. Ily dijat rendszerint csak perenkivüli ügyben lehet követelni. Peres ügyben teljesitett levélirásért csak akkor számitható fel külön dij, ha a rendesnél lényegesen nagyobb mérvü levelezésre volt szükség.

7. §. Olyan ügyben adott jogi tanácsért, amely ügynek az ellátására az ügyvéd egyébként megbizást nem kapott, az ügy tárgyának az értékéhez képest a 2. §-ban meghatározott dij jár. Ha az érték meg nem határozható, 5—50 K dijat követelhet az ügyvéd.

Olyan ügyben adott jogi tanácsért, amely ügynek az ellátására az ügyvéd megbizást kapott, külön dij nem jár.

8. §. Az ügyvédet, habár ügyfelének megbizása értelmében járt el, nem illeti dijszabás oly munkáért, amelyet az ügyvédi szakértelemnél fogva céltalannak, vagy az ügy célirányos ellátására helytelennek kellett tartania.

Fölösleges és a szükségesnél költségesebb munkáért, amely nem tekinthető merőben czéltalannak, az ügyvédet csak abban az esetben illeti dijazás, ha kimutatja, hogy ügyfelének különös meghatalmazása alapján járt el.

E §. intézkedéseit a kiadásokra vonatkozóan is alkalmazni kell.

9. §. Az ügyvéd a megbizás teljesitése vagy a megbizási viszony megszünése után kérheti dijainak és költségeinek birói megállapitását.

Peres ügyben és az ezzel összefüggően fölmerült dijak és költségek megállapitására a per birósága, egyéb ügyekre vonatkozóan pedig az ügyvéd személyes birósága hivatott.

10. §. A megállapitási kérelem mellett a költségjegyzéket be kell mutatni, annyi példányban, hogy mindegyik megbizónak külön kézbesithető legyen és egy példány az iratoknál maradjon.

A bíróság a költségjegyzékeket azzal a figyelmeztetéssel kézbesitteti az ügyvéd megbizójának, hogy 8 nap alatt irásbeli észrevételeket terjeszthet elő vagy szóbeli tárgyalást kérhet.

Az ügyvéd is kérheti a szóbeli tárgyalás elrendelését.

Ha az érdekeltek egyike sem kivánt tárgyalást és a bíróság sem találta ezt szükségesnek, akkor az iratok alapján kell határozni.

Ha a szóbeli tárgyalás elrendelése már a költségjegyzék bemutatásakor elkerülhetetlennek mutatkozik, ebben az esetben a bíróság a költségjegyzéket idéző végzéssel kézbesiti az ügyvéd megbizójának és figyelmezteti, hogy a tárgyalásig irásbeli észrevételeket is terjeszthet elő.

A feleknek vagy ezek valamelyikének a tárgyalásról való elmaradása nem áll utjában a határozathozatalnak.

11. §. A megbizó is kérheti a perbiróságnál, hogy ügyvédjének a perben és ezzel összefüggően fölmerült dija és költsége megállapittassék.

Ha a megbizó az ügyvéd köllségjegyzékét bemutatja és szóbeli tárgyalást nem kér, a bíróság belátása szerint vagy az iratok alapján határoz, vagy pedig szóbeli tárgyalást rendel.

Ha a megbizó az ügyvéd költségjegyzékét nem mellékeli, a bíróság az ügyvédnek a költségjegyzék bemutatására 8 napi határidőt tüz.

Ha az ügyvéd e felszólitásra a költségjegyzéket bemutatja, a további eljárás tekintetében az előbbi §. intézkedései megfelelően irányadók, ellenkező esetben pedig az iratok alapján kell határozni.

12. §. A megálllapitási eljárásban az ügyvédi képviselet nem kötelező.

A bíróság bizonyitási eljárás mellőzésével határoz és végzése ellen fölfolyamodásnak van helye.

Ha valamely vitás kérdés bizonyitásfölvétel nélkül el nem dönthető, a bíróság ennek a kérdésnek perbeli eldöntésétől függően akként állapitja meg a dijat és költséget, hogy föltételesen minden eshetőségre vonatkozóan meghatározza, mennyi illeti az ügyvédet.

13. §. A megállapitási eljárás költségeit rendszerint a megbizó terhére kell megállapitani, de ha a megbizó kifogásai egészben vagy a követelés jelentékeny része tekintetében sikerre vezettek, a bíróság a költségeket kölcsönösen megszüntetheti, sőt az ügyvéd terhére is megállapithatja.

A megállapitási eljárás költségeire vonatkozóan is helye van a 12. §-ban emlitett föltételes megállapitásnak.

A megállapitási eljárásban a beadványokért vagy tárgyalásokért a megállapitani kért összeghez mérten 50 K-ig 2 K, 50—200-ig 3 K, 200—500-ig 5 K, 500—2000-ig 10 K és azon fölül 20 K jár költség fejében a készpénzkiadáson fölül.

14. §. A megállapitási végzés alapján végrehajtásnak nincs ugyan helye, de a jogerős és föltétlen megállapitás itélt dolog hatályával bir arra nézve, hogy az ügyvéd a megállapitott dijat és költséget a megbizó irányában érdembe hozta.

A föltételes megállapitásnak a föltételtől függően van ilyen hatálya.

15. §. Az ügyvédi dijak és költségek megállapitására vonatkozó eljárás megindítása és jogerős befejezése előtt az ügyvéd dijainak és költségeinek megfizetése iránt csak dijlevél alapján indithat pert.

A megállapitott dijak és költségek megfizetése iránt az ügyvéd rendszerint csak fizetési meghagyást kérhet és a fizetési meghagyás elkerülésével közvetlenül csupán akkor indithat pert, ha a megállapitás egészben vagy részben föltételesen történt.

Alföldy Ede.

Az orvosok titoktartási kötelezettségének kérdéséhez.

Egyik járásorvos azon kérdést vetette fel, köteles-e a bírósághoz jelenteni, hogy X. verekedés közben eltörte a felesége karját? A nő nem kivánja a férje megbüntetését.

Eltekintve attól, hogy a gyakorló orvosok ugy szólván naponként szembe találják magukat a fentihez hasonló esettel, a kérdésnek miként való eldöntése rendkivüli jogi fontossággal bir, s messzemenő jogi hatásoknak képezi kutforrását.

A BP. 87. és 89. §-ai, szemben némely külföldi törvény rendelkezésével, csupán a hatóságok s hatósági közegeknek teszi kötelességévé, hogy a hivatali hatáskörükben tudomásukra jutott, nem magáninditványra üldözendő büncselekményeket feljelentsék, mig a magánegyénekre vonatkozólag csupán jogot adnak a feljelentés megtételére, de szintén csak a már emlitett deliktumok tekintetében.

A kérdéssel szoros összefüggésben álló törvényhelyek még a Btk. 328. és 329., ugy a BP. 205. §-a 2. pontjának rendelkezései.

Az első helyen emlitett §-ban foglaltak szerint a tiltott titok felfedezése miatt büntetendő azon közhivatalnok, orvos stb., a ki valamely család vagy személy jó hirnevét veszélyeztető, és hivatalánál, állásánál, vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy reá bizott titkot alapos ok nélkül másnak felfedez, viszont a 329. §. értelmében nem tartozik az előző §. rendelkezése alá, ha a megjelölt személyek a tudomásukra jutott, vagy reájuk bizott titokról a hatóságot kötelességükhöz képest értesitik, vagy az által megkérdeztetvén, vagy mint tanuk meghallgattatván, azt a hatóság előtt felfedezik; mig végül a BP. 205. §-ának 2. pontja akként rendelkezik, hogy a tanuzási kötelezettség alól mentes, és ha vallani hajlandó is, az eskü letevésére nem kötelezhető az orvos arra nézve, amit valaki a hivatásával járó bizalomnál fogva titoktartás kötelességével bizott reá, hacsak a megbizó őt a titoktartás alól fel nem mentette.

Első tekintetre kivehető az emlitett szakaszok konstrukciójából, hogy általánosságban a BP. emlitett §-aiban ugyanazon jogelv jut kifejezésre, amely a Btk. már jelzett §-aiban lefektetve volt. T. i., hogy az orvosokat általában köti a titoktartási kötelezettség, s ez alól csupán a következő kivételek vannak:

1. Ha a hatósági orvosnak hivatali hatáskörében jutott tudomására a «titok» (például valamely büntetendő cselekmény), ugy feltétlen kötelessége azt bejelenteni, de csak az esetben, ha nem magáninditványra üldözendő deliktum forog szóban.

2. Ha magánorvos hivatásának gyakorlása közben tud meg valamely család keretén belül titokként őrzött, de szintén nem magáninditványra üldözendő cselekményt, s annak felfedezésére «alapos ok» forog fenn, végül 3., ha az orvost maga az érdekelt menti fel a titoktartási kötelezettség alól.

Ezen általános tételek azonban korántsem oly tiszták, hogy a gyakorlatban egyöntetü eljárást eredményezhetnének, de nem is oly kimeritőek, hogy bennük az érdekeltek a gyakorlatban előforduló minden egyes esetre nézve direktivákra találhatnának.

Épp ezért, mielőtt ezen szabályoknak s egymást részben kiegészitő intézkedéseiknek figyelembe vételével a felvetett kérdést illetőleg minden irányban tisztán láthatnánk, ismernünk kell azon motivumokat, melyek a törvényhozót a fent idézett §-ok megalkotásánál vezérelték, s azokra alapul szolgáltak.

Az emlitett elveknek törvényerőre emelésével elsősorban az állami jogrend fentartásának egyik biztositékát kivánja megalkotni a törvényhozó, hogy t. i. lehetőleg minden büncselekmény az azokat üldöző hatóságok tudomására jusson. De mig jogállamban a jogrend fentartásánál minden hatóság köteles közremüködni, sőt mint láttuk — néhol ez a kötelesség a polgárokra is kiterjesztetett — addig hazánkban már az 1827-iki javaslat, hivatkozással a szabadabb magyar hagyományokra, mellőzte a feljelentés tekintetében való általános kötelesség kimondását s a magánszemélyekre vonatkozólag joggá formálta át az állami organumok kötelességét, azon czélszerüségi szempontból indulva ki, hogy nyilvánvalóvá teendő, hogy a büntetendő cselekményt nem csupán az általa közvetlenül érdekeltnek van joga feljelenteni.

Megköveteli tehát az állam a maga organumaitól, hogy az általuk hivatali hatáskörükben észlelt büncselekményeket tudomására hozzák, de megköveteli azt is, hogy ezen organumok s azon személyek, kik a közhatóságoktól nyert állásuknál fogva a családok különös bizalmát birják, s oly dolgoknak, viszonyoknak jönnek tudomására, melyek, ha megbizhatóságuk iránt a közhatósági tekintélyből származó garanciát nem birnák, velük nem közöltetnének — például: a család valamely tagjának becsületét, jó hirnevét érdeklő titkok — állásukkal s az azzal járó bizalommal családok nyugalmának megzavarására, vissza ne éljenek. Az ily természetü titkot másnak (helyesen: más előtt) csak alapos okból, vagy ha az érdekelt maga engedélyt ad, engedik felfedezni.

Vizsgálat alá véve a már érintett tételes jogszabályokat, első tekintetre megállapitható, hogy a titoktartási kötelesség facultative: csak azon esetekre állapittatott meg, ha az állami érdekek a titok felfedezését kivánatossá nem teszik; a közérdek elsősége a polgárok magánérdekével szemben, magából ezen körülményből nyilvánvaló.

Áttérve most már a dolog érdemére, a fennálló tételes törvények rendelkezései szempontjából az orvosoknak két kategóriáját különböztetjük meg: a magán- és a hatósági orvosokat; ez utóbbiak müködése tekintetében pedig el kell választanunk a hivatali hatáskörbe tartozó müködést, a tisztán magánorvosi müködéstől. Nem kétséges, hogy a magánorvos müködése, s a hatósági orvos magánorvosi müködése a felvetett kérdés szempontjából egy tekintet alá esik, következésképp a titoktartási kötelezettség is azonos szabályok szerint lesz elbirálandó mindkét esetre vonatkozólag.

Nincs tételes rendelkezés, melynek alapján a magánorvost, vagy a magánorvosi müködésben levő hatósági orvost az ezen ténykedése közben tudomására jutott titoknak mások, vagy akár a hatóság előtt leendő felfedezésére kényszeriteni lehetne. Nem köteles feljelentést tenni, nem kényszerithető vallomástételre, felvilágositás adására, hacsak őt az érdekelt a titoktartási kötelezettség alól fel nem menti. Sőt éppen akkor követné el a Btk. 328. §-a alá eső deliktumot, ha a titkot «alapos ok» nélkül felfedezné.

A kérdés tüzpontja tehát ezen «alapos ok»-nak esetről esetre való felismerése, amely magas szellemi ténykedés kizárólag az orvos cognitiójára bizatott, mert az előfordulható esetek nagy számára s előre nem látható voltára való tekintettel a törvényhozás e tekintetben még általános direktivákat sem adhat, annál kevésbbé szolgálhat taxativ felsorolással. Hogy a követendő eljárást illetőleg a helyes utat eltaláljuk, a törvényes rendelkezések szellemét, az azokban kifejezésre juttatott álltalános elveket kell ismernünk.

Láttuk, hogy az idézett törvényhelyek konstrukciója, mint az első tekintetre kivehető, az állami érdeknek ad elsőséget. Amint alapos ok forog fenn, megszünt az orvos titoktartási kötelezettsége. Ezen szempontból kiindulva már most kétségtelen, hogy az orvos esetről-esetre azt tartozik mérlegelni, nem szenved-e a feljelentés elmulasztásával az illető család vagy egyén veszélyeztetett érdekével arányban nem álló sérelmet az állami jogrend? nem üttetik-e azon aránytalanul nagy rés a titok elhallgatásával? S amennyiben erre a konkluzióra jut, nemcsak joga, a titoktartási kötelesség félretételével, a talán alig orvosolhatóan megsértett közérdek, esetleg más harmadik személyek tulnyomó magánérdekének

védelmére sietni, de ezt tenni polgári kötelessége is. Mig tehát a büntetendő (nem inditványi) cselekmény feljelentése a közhivatalnokra — feltéve, hogy az hivatali hatáskörében jutott tudomására — hivatali kötelesség, melynek megszegése a fegyelmi, sőt esetleg a büntető törvény rendelkezései alá esik, addig az a magánorvosra vonatkozólag «alapos ok» fenforgása esetén is, jogi kényszerrel ki nem erőszakolható honpolgári kötelesség.

A magánorvos lelkiismeretessége, alapos megfontolása s ez utóbbin alapuló meggyőződése van tehát hivatva pótolni a tételes törvény azon fogyatékosságát, hogy minden előforduló esetre szolgáló szabályokkal a dolog természetéből folyólag nem szolgálhat.

Másként áll a dolog a hatósági orvosokkal szemben, a hivatali hatáskörükben tudomásukra jutott titkot illetőleg.

E tekintetben már világosabbnak látszik a törvény rendelkezése; «az összes hatóságok és hatósági közegek kötelesek a hivatali hatáskörükben tudomásukra jutott, nem magáninditványra üldözendő büncselekményeket..... feljelenteni». Ez a jogszabály azonban, bármily világosnak lássék első tekintetre, korántsem alkalmazható mereven a gyakorlati életben. Igaz, hogy a törvény határozottan csak a «hivatali hatáskörben» tudomásra jutott némely deliktumot jelzi feltétlenül feljelentendőnek, sőt némileg utmutatással is szolgál, amikor a hatósági orvosok hatáskörét (például az 1876. évi XIV. tcz. 145., 156. és 162. §-aiban) meghatározza. Ugyde éppen itt van a nehézség! Mikor van a hatósági orvos hivatali müködésben? A legutóbb emlitett törvényt tekintve is, hivatali tisztéből folyólag (magánorvosi gyakorlata mellett) épp ugy kezel betegeket, mint bármely magánorvos, s igy ha a törvény egymást kiegészitő rendelkezéseit szószerint veszszük, ugy valahány általa hivatali kötelességéből folyólag kezelt szegény beteg ki van téve annak a bizonyosságnak, hogy a kezelő orvosa a féltve őrzött titkot be fogja jelenteni az illetékes hatóságnál; végeredményben tehát ily magyarázat mellett az államhatalom azokat, kik hatósági orvos által kénytelenek magukat kezeltetni, féltve őrzött egyéni vagy családi jó hirnevük, becsületük tekintetében, a magánorvosok által kezelt kevesekkel szemben nemcsak teljesen védtelenül hagyná, de sőt megkövetelné, hogy ezeknek eltitkolt ténykedései könyörtelenül minden esetben átadassanak a nyilvánosságnak. Képtelenség elgondolni, hogy a törvényhozót ily czélzatok vezethették, annál inkább, hogy vezették volna.

Tény az, hogy a hatósági orvosnak, valamint a magánorvosnak az általuk kezelt beteghez való viszonya azonos természetü, mindkettő vele szemben ugyanazon funkcziót végzi; az is tény, hogy az államhatalom a jogegyenlőség korában egyenlő jogszabályokat kiván alkalmazni az összes polgárokkal szemben; ha védelmébe vette valamely jogukat, ez a rendelkezés mindnyájuk jogára kiterjed. Ily körülmények között pedig a titoktartási kötelezettség a beteget kezelő összes, ugy hatósági, mint magánorvosokra nézve ugyanazon szabályok szerint birálandó el. Kétségtelen tehát, hogy a törvény szavait tekintve, a hatósági orvos igen sok esetben «hivatali hatáskörében» van, ha beteget kezel; az is bizonyos, hogy a BP. 87. §-a szerint ez alapon a most emlitett betegekkel összefüggésben álló deliktumokat fel kellene jelentenie, ugyde az előre bocsátottak figyelembe vételével s a dolog természetéből folyólag is nyilvánvaló, hogy ebben az esetben a hatósági orvos, bár hivatali tisztéből folyólag szintén magánorvosi munkálatot végez, azzal a különbséggel, hogy a kezelés diját nem a beteg, vagy hozzátartozója téríti meg, hanem maga az államhatalom.

Ebből a fejtegetésből most már nyilvánvaló, hogy a hatósági orvos, mindaddig, amig, bár hivatali tisztéből folyólag, magánorvosi tényked ést végez, a titoktartás kérdésében a magánorvossal azonos szabályok alá esik, ellenben ha a szorosabb értelemben vett hatósági teendőket végzi, tisztán a közegészségügyi közigazgatás organumaként jár el, ugy vele szemben a BP. 87. §-ában foglalt szabály nyer alkalmazást.

Röviden összefoglalva már most az eddig elmondottakat, következőkben csoportositathatjuk szabályainkat a büntetendő cselekményekre vonatkozó titoktartási, illetve feljelentési kötelezettség szempontjából:

1. Hatósági orvos, ha szoros értelemben vett hatósági teendői közben, tehát ebben az értelemben vett hivatali hatáskörében, nem magáninditványra üldözendő büncselekményről szerez tudomást, ezt a hatóságnak nyomban feljelenteni köteles. Ellenben 2., az összes magánorvosoknak feltétlen titoktartási kötelezettsége van még a nem magáninditványra üldözendő deliktumok tekintetében is, hacsak az érdekelt fél által a titoktartási kötelezettség alól fel nem mentetnek, vagy pedig a titok felfedezését a közérdek, esetleg más harmadik személyek jogos magánérdeke kivánatossá nem teszik, mely szabály a magánorvosi tényked ésben forgó hatósági orvosokra is kiterjed.

3. Magáninditványi cselekmény tekintetében az összes orvosok egy tekintet alá esnek. Nemcsak feljelentést tenni nem kötelesek, de sőt ehhez még joguk sincs. Ha pedig ily cselekmény tekintetében a hatóság által megkérdeztetnek, vagy kihallgattatnak, csak az érdekelt engedélye alapján, vagy alapos ok fenforgása esetén adhatnak feleletet.

Dr. Cieleszky Vilmos,
kir. albiró.

Alkalmazható-e a végrehajtási törvény 176. §-a oly esetben, mikor az árverési hirdetmény ellen beadott felfolyamodás késedelmes felsőbb birói elintézése miatt nem volt megtartható az első izben elrendelt árverés?

A végrehajtási törvény novelláris uton való kiegészitése megvalósult s joggal lehet bárki is azon véleményben, hogy az alaptörvény hiányos oldalait a negyedszázados gyakorlat teljesen napfényre hozta, még inkább jogos az a kivánság, hogy most már a joggyakorlat megállapodott legyen és elemi kérdésekben ne mutasson hullámzást.

Azonban ismeretes a gyakorlati jogászok előtt, hogy ezen vélemények és kivánságoknak a megvalósitása még mindég a jövő kérdése.

Hogy ez mennyire igaz, azt mutatja a temesvári kir. itélő táblának 3809/1907. polg. sz. a. hozott határozata, mely a végrehajtási törvénynek egy igen világos és félreérthetetlen részét teszi controversia tárgyává.

Az ügy könnyebb megérthetése végett álljon itt az eset: «P. takarék- és hitelintézet» L. J. ellen ingatlan árverést kért, és az elsőbiróság az árverést elrendelte, az árverési hirdetményt kibocsátotta. Az árverési hirdetmény ellen L. J. felfolyamodással élt, amelyet a kir. itélő tábla alaptalannak talált, ámde ezen másodbirói végzés már oly időben érkezett az elsőbirósághoz, mikor a kitüzött árverést megtartani nem lehetett, mert a határnap elmult.

Ez okból az árverés megtartása meg sem lett kisérelve, s amint az esetből látható, az elhalasztás nem a felek közös megegyezése folytán állott be.

P. takarék- és hitelintézet tehát ujból kérelmezte az árverés kiirását, mit az elsőbiróság meg is tett, és pedig az árverési határnapot a végrehajtási törvény 144. 146. és 151. §-ai értelmében tüzvén ki.

A temesvári kir. itélő tábla L. J. végrehajtást szenvedett felfolyamodása folytán azomban ezen másodszor kibocsátott árverési hirdetményt megsemmisitette, mert szerinte a második árverési hirdetmény a végrehajtási törvény 176. §-a alapján lett volna a jelen esetben kibocsájtandó.

A végrehajtási törvény 176. §-ának ide vonatkozó részei a következőképpen szólanak: « A sikertelen maradt árverés napjától számitott hat hónap alatt a telekkönyvi hatóság a végrehajtató, vagy a végrehajtást szenvedő kérelme folytán 30 napra ujabb árverést tüz ki». «Ugyanezen szabályok alkalmazandók akkor is, ha valamely kitüzött árverés a felek közmegelégedésével halasztatott el».

Első feltétel tehát, hogy az árverés sikertelen maradjon.

Árverés alatt pedig a végrehajtási törvény értelmében, illetve abból megállapithatólag értjük a kielégitési vagy biztositási végrehajtásilag összeirt ingók (követelések), továbbá a végrehajtási zálogjoggal terhelt ingatlanok, végül a zárlati kezelés alatt befolyt nem pénzbeli jövedelmeknek, birói kiküldött utján a végrehajtási törvényben előirt módozatok megtartása mellett való eladását, illetve az eladás megkisérlését. Ezen meghatározásból nyilvánvaló, hogy addig árverésről, illetve árverési cselekményről szó sem lehet, mig a kitüzött határnapon a megjelölt helyen a kiküldött az árverés megtartása végett meg nem jelenik, mert hisz az árverési hirdetmény kibocsájtása stb. csak előkészitő cselekvény.

Jelen esetben tehát az első feltétel, vagyis a sikertelenül maradt árverés — hiányzik.

A felek kölcsönös megegyezése mint alternativ feltétel szintén hiányzik, mert hiszen az árverés csak azért nem volt megtartható első alkalommal, mivel a másodbirói határozat későn érkezett le a birósághoz.

A végrehajtási törvény ugyan még egy esetet jelöl meg, mely a 176. §. szempontjából sikertelen árverésnek tekinthető, t. i. azt, midőn a végrehajtató a kikiáltási ár fokozatos lejebbszállitása közben az árverés felfüggesztését kivánja (171. §. 3. bek.), de ez itt szintén nem actuális.

Ezen három eseten kivül tehát a végrehajtási törvény 176. §-a nem alkalmazható, s a temesvári kir. itélőtábla mégis alkalmazta azt, s igy jogbizonytalanságot teremtett, mert hiszen már vele szemben a budapesti tábla igen helyesen kimondotta, hogy a végrehajtási törvény 176. §-a szempontjából sikertelennek csak az az árverés mondható, melyen bánatpénzt letevő árverelő nem jelentkezik, vagy amelyet a végrehajtató a végrehajtási törvény 171. §-a alapján felfüggesztett. (Lásd Grecsák: «Döntvénytár» III. kötet 184 lap.)

Más kérdés aztán az, hogy nem lenne-e szükséges a végrehajtató érdekeinek megfelelően a végrehajtási törvény 176. §-át olykép módositani, hogy az esetben, ha a végrehajtást szenvedett felfolyamodása az ingatlan vagyon eladása céljából kibocsátott árverési hirdetmény ellen eredményre nem vezet, és az első határnapon az árverés nem volt megtartható, az ujabb árverési határnap 30 napra tüzendő ki.

Ez az intézkedés a rosszhiszemü felfolyamodások káros hatásait mindenesetre enyhitené.

Addig azonban, mig ez meg nem történik, a végrehajtási törvény 176. §-át csak a fent megjelölt három esetben lehet alkalmazni, s a törvény szelleme ellen vét az a biró, aki azt a fent megjelölt, vagy pedig oly esetben (ami igen gyakori) alkalmazza, mikor a végrehajtató egyoldalu intézkedése folytán lett az árverés beszüntetve.

Dr. Balogh János,
csákovai kir. járásbirósági albiró.

Különfélék.

— **A sommás végzés kibocsátásának megtagadása.** Tisztelt Szerkesztő ur! Két sommás váltókeresetet adtam be a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez. Mind a két kereset alapját képező váltó Budapestre lett telepitve, és a telepes meg a váltóbirtokos ugyanaz a személy mindkét váltón. Az egyik váltókeresetre a sommás végzés kibocsáttatott, mig a másiknál a sommás végzés kibocsátása megtagadtatott, «mert váltóbirtokos a váltójog fentartására szükséges óvás felvételét nem igazolta».

Azt hittem, talán tévedés van a dologban, és csak az ügyet elintéző jegyző elnézése folytán nem bocsáttatott ki a sommás végzés, azonban arról értesültem, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszéknél két homlokegyenest ellenkező gyakorlat van: az egyik, amely megfelel az évtizedes állandó gyakorlatnak, hogy t. i., ha a váltóbirtokos van telepesül megjelölve, akkor a sommás végzés kibocsáttatik óvás felvétele nélkül, mig egy másik gyakorlat a sommás végzés kibocsátását azon okból tagadja meg, mert esetleg az alperes bizonyithatja, hogy a telepes valósággal nem váltóbirtokos.

Ez az utóbbi gyakorlat a legnagyobb zavarokat idézi elő, mert minden ok nélkül kényszeriti a kereskedelmi forgalomban a hitelezőt, hogy a váltót óvatolja, ami természetesen az adósra nézve sem előnyös, járván tetemes költségekkel, emellett a hitelezőnek jogai érvényesitése körül akadályokat gördit utjába, amennyiben a bíróság a három napos fizetési meghagyás helyett tárgyalást tüz ki. Hogy ez időben mit jelent, csak arra utalok, hogy például a julius elején beadott keresetre augusztus végére tüzetett határnap, amely tárgyaláson, ha alperes nem is jelenik meg, akkor is további 2—3 hónap beletelik, mig az itélet jogerőssé válik, eltekintve attól, hogy bizony sok alperest ez az eljárás abba is belevisz, hogy teljesen alaptalan kifogásokkal éljen, amely esetben félesztendeig, sőt tovább is elhuzza a fizetést.

— **Az ötödik országos ügyvédgyülés naplója.** A Budapesten mult őszszel Szivák Imre elnöklete alatt megtartott ötödik országos ügyvédgyülés naplója most jelent meg dr. Pap József, a budapesti ügyvédi kamara titkára szerkesztésében. A 279 lapra terjedő vaskos kötet, részletes tartalommutatóval, magában foglalja a kongresszuson elhangzott összes beszédeket, s az összes hozott határozatokat. Magyarország ügyvédségének céltudatos, egyértelmü és lelkes föllépése oly hatást gyakorolt az igazságügyi kormányra, hogy a kitüzött kérdések legnagyobbikát, az ügyvédi nyugdijintézet ügyét az igazságügyi kormány tökéletesen magáévá tette. Az országgyülés mindkét háza elfogadta a törvényt, az most már szentesités alatt van, s amint értesülünk, 1909 január 1-én életbe is fog lépni. Az ügyvédség most arra konczentrálja erejét, hogy a mai kor szinvonalán álló ügyvédi rendtartást kodifikálja az 1874-iki elavult jogalkotás helyett. Azért nagy figyelemre tarthatnak számot mindazok a határozatok, melyek az ügyvédi szervezetre, a kamarai biráskodásra, az ügyvéd és ügyfél közti viszonyra s egyéb kari kérdésekre vonatkoznak. A szőnyegen lévő polgári perrendtartás végleges megalkotása tekintetében azok az üdvös és becses eszmék, melyek a tárgyról a kongresszuson elhangzottak, a törvényhozásnak kétségkivül nagy hasznára lesznek. A napló mindezen gazdag anyagot közli.

— **A végrehajtási novella** törvényjavaslatában nincs megemlitve, hogy a nyugdij foglalásmentessége nem terjed ki azokra a követelésekre, amelyek erejéig valamely alkalmazott fizetése a törvény hatálybalépte napjáig már letiltatott. Ezt pedig kételyek elkerülése végett meg kell állapitani, tekintettel a végrehajtási törvény érintetlen 60. §-ának azon rendelkezésére, hogy a fizetésre kieszközlött végrehajtás a végrehajtást szenvedőnek nyugdijára és végkielégitési jutalékára is hatálylyal bir. *Sz. I.*

— **Közpénztárakból járó illetmények** (fizetések, nyugdijak stb.) és más követelések letiltása eseteiben a letiltó (végrehajtató) hitelezőnek az a késedelme, melyet a javára esedékes részletek felvétele körül tanusit, nem szolgálhat az adós kárára. Hanem e késedelem kárát maga a késedelmes végrehajtató tartozik viselni, és ez a kár abból áll, hogy az esedékesség napjától kezdőleg a kamatozó tőkerészlet után (melynek összegét még fel nem vette, vagy csak az esedékesség után késedelmesen vette fel) további kamatot már nem igényelhet. *Sz. J.*

— **Tiltott politizálás?** A pozsonyi kir. *tábla:* A fegyelmi eljárás megindittását mellőzi, egyuttal azonban a fenforogni látszó csekélyebb rendetlenség megtorlása végett az

iratokat a p—i törvényszék elnökéhez átteszi. *Indokok:* A p—i főügyész — — b—i kir. albiró ellen az 1871 : VIII. tczikk 20. §-ának *a)* pontja alá eső fegyelmi vétség miatt a fegyelmi eljárás elrendelését kéri, mert nevezett albiró politikai lapban saját neve alatt megjelent, és tőle eredt «Magyarország tisztviselőihez» feliratu czikkben a birák, tisztviselők és tanitókhoz felhivást intéz egy «Magyar tisztviselői párt» szervezésére avégből, hogy a biráknak, tisztviselőknek és tanitóknak hivatalos képviselete legyen az országházban, mert az ugynevezett nemzeti kormány s annak egyes miniszterei semmibe sem veszik panaszukat, miért is a legközelebbi választásra való tekintettel már most kell tömörülniök, szervezkedniök, hogy soraikból 50—60 képviselőt behozhassanak az országgyülésbe. A czikk egész tartalmának figyelembe vétele mellett azonban kétségtelen, hogy — — albiró nem valami politikai kérdéssel foglalkozó párt szervezésére hivta fel a birákat, tisztviselőket és tanitókat, hanem a szervezendő pártnak csak az volna a feladata, hogy a birák, tisztviselők és tanitók jogos érdekeit szivükön viselő képviselők jussanak be a képviselőházba, arról azonban, hogy az igy szervezendő pártnak politikai kérdések tekintetében bizonyos iránya legyen, a czikkben szó sincs. Minthogy pedig oly párt még nem tekinthető politikai pártnak, amely párt tagjainak — tekintet nélkül egyébként politikai meggyőződésükre — az legyen kötelességük, hogy a tisztviselők jogos érdekeinek szószólói legyenek: minthogy eszerint a czikkben nem valamely politikai pártnak a szervezésére való felhivás foglaltatik: az 1869. évi IV. tcz. 11. §-ának megszegése a panaszolt terhére nem állapitható meg; miért is a fegyelmi eljárás elrendelése mellőzendő volt. Minthogy azonban panaszolt albiró a czikkben a kormányra és a hivatalfőnökökre nézve oly hangot és kifejezéseket használ, melyek a birói állás komolyságával és méltóságával össze nem férőknek látszanak, ennek, mint csekélyebb rendetlenségnek megtorlása végett, az iratok a törvényszék elnökéhez voltak átteendők. (1907 márczius 16. 13/907. sz.)

A kir. *Curia kisebb fegyelmi tanácsa:* Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozatát indokainál fogva helybenhagyja. (1908 február 11. 548/907. sz.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Magyar perrendtartás osztrák bíróság előtt.** Egy budapesti urinő egy bécsi szabónőnél levélben bársony kabátot rendelt. A kabát állitólag nem felelvén meg a megrendelésnek, azt a megrendelő rendelkezésre bocsájtotta. A szabónő most Bécsben perelte a budapesti alperesnőt a kabát vételáráért. Alperes pergátló kifogásának a bécsi bíróságok nem adtak helyet. Az első kérdés az volt, hogy könyvkivonat alapján perelhet-e a be nem jegyzett szabónő Bécsben. Erre a bíróságok azt mondták, hogy ez kétes, mert egy 1899. évi magyar igazságyminiszteri átirat szerint nem minden magyar bíróság van azon az álláspontón, hogy a magyar perrendtartás 35. §-ának 2. bekezdése csak bejegyzett kereskedőre vonatkozik. Ellenben ugyanezen §. 1. bekezdésének és a magyar kereskedelmi törvény 324. §-ának idézése mellett megállapitotta a bécsi törvényszék, hogy a vételár fizetésére nézve teljesitési helyül Bécs tekintendő. Felvetetett az a kérdés is, hogy a magyar birói gyakorlat értelmében a kereskedő csak az illető kerületi járásbíróságnál érvényesitheti a perrendtartás 35. §-a alapján követelését, és nem az illető hely bármelyik járásbíróságánál. A bécsi bíróságok ezzel szemben kimondották, hogy a viszonosság annyira nem terjedhet, hogy ilyen kérdésekben is a külföldi törvény legyen irányadó; minthogy pedig az osztrák törvény megengedi, hogy ugyanazon hely bíróságai között felperes válaszszon, ennélfogva ez a kifogás is tárgytalan.

— **Az osztrák politikai közigazgatás kézikönyvét** adta ki dr. Schultz Bruno. Ez a könyv igen áttekinthető rendszerben ismerteti az egész osztrák közigazgatási jogot, feldolgozván a legujabb törvényeket és rendeleteket is.

A két kötetre terjedő mü a következő részekre oszlik: 1. Általános rész. 2. Alkotmányjogi rész. (Természetesen itt is találkozunk az összbirodalom fogalmával.) 3. Közigazgatási jogi rész.

Az ezer oldalra terjedő két kötet ára 24 K. (Akademischer Verlag kiadása.)

— **Az osztrák kártérítési jogot** dolgozta fel ezen materiának kiváló ismerője, Randa, (Bécs, Manz kiadása).

— **A nyilvános kölcsönök** jogviszonyait tárgyalja dr. Freundnak egy nagyszabásu monografiája, mely ezen a téren uttörő (Berlin, Guttentag kiadása).

— **Tulmagas kötbér erkölcstelen.** Felperes az alperest gyárában vegyésznek szerződtette, kikötve, hogy alkalmaztatásának ideje alatt senkinek az ő gyára berendezéséről, a különböző áruczikkek előállitási módjáról felvilágositást nem ad, hogy az ő speciális hatáskörén kivül álló üzemi dolgok után nem fog kutatni, végül, hogy a szolgálatból való kilépés után 3 évig olyan gyárban nem vállal alkalmazást, amelyben ugyanazon vegyi termékek állittatnak elő. Mindezeket becsületszó mellett kellett a vegyésznek igérnie és még ezen kivül kötelezettsége megszegésének minden egyes esetére 100,000 márka kötbér megfizetésére kellett magát kötelezniе. Ennek ellenében a vegyész fizetése 2400 márka, körülbelül, ugyanezen keretben mozgó nyereményrészesedés és 1000 márka gratifikáczió volt. A vegyész a gyárból való kilépése után a 3 év eltelte előtt egy konkurrens czégnél alkalmazásba lépett. Főnöke őt a kikötött kötbérér perelvén, a két elsőbiróság a kötbért 10,000 márkára mérsékelte és alperest ebben az összegben marasztalta. A német birodalmi törvényszék a keresetet egészen elutasitotta, mert az egész szerződés a polgári törvénykönyv 138. §-a értelmében, mint a jó erkölcsökbe ütköző, érvénytelen. Mindenekelőtt érvénytelen a kikötés a minucziozus kötelezettségek megszegéseért esetenként különkülön fizetendő horribilis kötbér miatt, amely az egyik szerződő félnek egész életére vagyoni állását megsemmisithetné. Még akkor is beleütköznék a jó erkölcsökbe ez a kikötés, ha felperesi gyár érdekében ez szükséges volna. Ezenkivül mérlegelendő, hogy a gyár anyagi érdekének biztositására lekötötte alkalmazottjának becsületszavát is. Nincs olyan személyes momentum, amely igazolná, hogy az alperes kötelezettségének biztositására a becsületszóval való lekötés szükséges vagy indokolt lett volna.

— **A beteg beleegyezése a mütéthez.** Egy angol, ki jobb fülére nem hallott, az orvos tanácsára mütétnek vetette alá magát. A mütétnél jelen volt a beteg házi orvosa is. Mütét közben kitünt, hogy a bal fül még rosszabb állapotban van, mint a jobb, a dobüreg falain necrosis mutatkozott, noha a beteg ezen fülére nem panaszkodott. A háziorvos hozzájárulásával ezen fül is megoperáltatott. A gyógyulás lefolyása alatt a beteg észrevette, hogy most már a bal fülön is rosszul hall, és pörbe fogta az operáló orvost. Ez utóbbi hiába hivatkozott a tényekre és a háziorvos hozzájárulására, a bíróság elitélte. A második eset még különösebb. Itt egy epileptikus nő belső genitalis szervén végeztetett valamely mütét, melyhez a nő férje beleegyezését adta. A bíróság a pörbe fogott orvost elitélte, még pedig 3000 dollár kártéritésre, mert a férj beleegyezését ily csonkitó mütéthez elegendőnek nem tartja. (Gyógyászat.)

Dr. Pártos Jenő lugosi ügyvéd irodájába egy teljesen perfekt, önálló munkára képes, német nyelvet is biró irodavezető kerestetik. Román nyelven is beszélők előnyben részesülnek. 12997

Fiatal ügyvéd fővárosi ügyvédi irodában alkalmazást, lehetőleg irodavezetői állást keres. Czime megtudható a kiadóhivatalban. 13003

Egy vidéki, a fővároshoz közel fekvő városban, nagy klienturával biró és évi 10—12 ezer K-t jövedelmező ügyvédi iroda átvételére egy 35 éven aluli rutinos, agilis ügyvéd, vagy közvetlen az ügyvédi vizsga előtt álló ügyvédjelölt kerestetik, aki a családi okok miatt átadanó ügyvédi irodát hozományként átvenné és sajátjaként tovább vezetné. Ajánlkozások sürgősen Epstein Vilmos czimre, Győr, Kossuth-utcza küldendők meg. 12028

Csakis teljes gyakorlattal biró és románul tökéletesen beszélő ügyvédjelölt állandó akalmazást kaphat dr. Mérő Samu ügyvédnél Borosjenőn. 13027

Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: Dr. Balog Arnold. Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 31. szám. Budapest, 1908 julius 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A kir. ügyészség viszonya az igazságügyminiszterhez. *Dr. Töreky Géza* törvényszéki birótól. — Az ipartörvény tervezetének 323. §. 1. bekezdéséről. *Dr. Kruk Elemér* budapesti ügyvédtől. — A magán-inditvány átruházhatósága. *Dr. Darvai Jánostól.* — A megállapitási per birói illetékességének szabályozása. *Dr. Bernhard Miksa* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. ügyészség viszonya az igazságügyminiszterhez.

A kir. ügyészség intézményét nálunk meghonositó 1871: XXXIII. tcz. 5. §-a a kir. ügyészségeknek, a miniszterhez való viszonyát igy határozza meg: «Az ügyészség közvetlenül az igazságügyi miniszternek van alárendelve. A kir. ügyészség tagjainak szolgálati viszonyát egymás közt és az igazságügyi miniszter irányában, amennyiben a törvény nem intézkedik, az igazságügyi miniszter szabja meg».

A törvény tehát az ügyészség szolgálati viszonyának szabályozását a miniszterrel szemben — a közvetlen alárendeltség megállapitása mellett — a miniszterre bizta. Az alárendeltség tartalma közelebbről megjelölve nem lévén, azt az ügyészség szolgálati viszonyainak minden olyan vonatkozására kiterjesztheti a miniszter, amelyre nézve az alárendeltség kiterjesztésének törvénybeli akadálya nincsen.

Minthogy pedig az alárendeltség fogalma alá kétségkivül az is alája vonható, hogy az ügyész a büntető jogszolgáltatás dolgában kapott utasitásokat is követni tartozik, minthogy továbbá valamely törvényen alapuló akadálya az utasitási jog ilyen értelmü gyakorlásának nincsen: ezért az ügyészség szolgálati viszonyainak olyatén módon történt szabályozása, hogy az ügyészségek a miniszter utasitásait minden téren foganatositani tartoznak, törvényes alapon nyugszik.

Hogy az utasitás jogának gyakorlása az 1871: XXXIII. tcz. 5. §-ára helyesen vezethető vissza, az a fentebb előadottakon kivül abból is kitünik, amit e törvényjavaslat indokolása, melyet Horváth Boldizsár nyujtott be, ide vonatkozólag tartalmaz: «Az ügyészség az igazságügyminiszternek közvetlenül alá van rendelve és ennek utasitásait teljesiteni köteles». «Az ügyészi hatalom nem birói ugyan, de mégis közhatalom. Az ily hatalom gyakorlatában az ügyészeket alárendeltség nélkül hagyni és csak azon ellenőrzésre szoritani, mit a büntető törvények, a kötelességfeledő tisztviselő ellen megállapitanak, annyit tenne, mint a büntető törvénykezést a kir. ügyészek korlátlan tetszésére bizni s a közhatalmat minden ellenőrzés nélkül viszonylag kisebb állásu egyének kezébe, kellő biztositék nélkül átadni. Minden alsóbbrendü közeg, mely közhatalmat gyakorol, egy felsőbb közegnek van alávetve, nemcsak fegyelmileg, de intézkedései érdemére is. Az alárendeltség pedig annál nagyobb biztositékot nyujt az államnak, minél magasabb állásu a felsőbb közeg, minél sokoldalubb és erélyesebb ellenőrködés alatt áll ez utóbbi az ország részéről.» «Ekként természetes, hogy az ügyészeket leghelyesebben azon közegnek lehetett és kellett alárendelni, mely az államérdekeknek az igazságügy körüli képviseletére legelső sorban van hivatva; mely állásánál fogva leginkább áll a törvényhozás ellenőrködése alatt, mely a közhatalom ezen részének gyakorlatában is, felelősségénél fogva több garanciát nyujt, mint amennyi bármely egyes más állami közegben található lenne. Ellenkező esetben az államtól elvonatnék azon jog, amely mindegyik magánfelet illeti, t. i. hogy érdekeinek képviselőjét szabadon választhassa és utasitásokkal szabadon elláthassa.»

A törvényjavaslat indokolásából vett ezek az idézetek, melyek a legteljesebb összhangban vannak a törvénnyé vált javaslat szövegével, nem engednek semmi kétséget sem az iránt, hogy az 1871: XXXIII. tcz. 5. §-ában a miniszter korlátlan utasitási joga benne van és hogy az ügyészség alárendeltsége a miniszterrel szemben nem csupán a felügyelet körére szoritkozik.

Igy értelmezte a törvényjavaslat 5. §-át az a számos képviselő is, aki annak országgyülési tárgyalásán felszólalt. Ebben a tekintetben, hogy t. i. az 5. §-al a miniszter utasitási jogot nyer az ügyészséggel szemben, a javaslat támadói és védői között semmi nézeteltérés sem merült fel.

Ilyen előzmények után jelent meg az 1582/1872. számu igazságügyminiszteri rendelet, az első ügyészi utasitás, amelynek 28. §-a akként szól: «Inditványaiban, eljárásaiban s a felebbvitel tekintetében, a kir. ügyész, a törvény s amennyiben különösen utasittatott, a főügyész vagy hivatali főnök utasitásait tartozik követni.»

Mindezeken felül figyelemre méltó az a körülmény is, hogy a bíróságok szervezetét, szolgálati viszonyait szabályozó azok a törvények, melyek az 1871: XXXIII. tcz.-kel körülbelül egyidőben jöttek létre az 1869: IV., az 1871: VIII. (5. §.), IX., XXXI. és XXXII. tcz.-kek sem pedig későbbi törvényeink az «alárendeltség» fogalmát és kifejezését sehol sem használják a bíróságok szolgálati viszonyainak jelzésére. Ez is azt mutatja, hogy a bíróságok és kir. ügyészségek függőségét nem egyformán, nem azonos tartalommal állapitotta meg a törvényhozás és hogy az alárendeltség kifejezésével nem csupán a felügyeleti jog szempontjából való függőséget értette.

Azt, hogy az alárendeltség fogalmában az utasitás joga benne van-e, azon az alapon is kétségbe vonták, mert az 1871: XXXIII. tcz. 5. §-a csak általában az ügyészségnek a miniszter alá rendelt voltáról szól; ugyane törvény 26. §-a és 27. §-ának *b)* pontja ellenben a tábla kerületében levő ügyészeknek a főügyész irányában való alárendeltségén kivül még külön azt is kimondja, hogy a főügyész az alárendelt ügyészségekhez kötelező utasitást bocsáthat. Ebből tehát az következtethető, hogy az utasitás joga a törvény szerint csak a főügyészt, a minisztert ellenben nem illeti meg.

Ez a következtetés azonban nem áll meg.

Ugyanis a törvény 5. §-a akkor, amikor az ügyészségek alárendeltségének kiemelésével a minisztert feljogositotta arra, hogy az ügyészségek tagjainak szolgálati viszonyait a legfőbb

igazságügyi hatósággal szemben saját belátása szerint szabályozhassa, szabad utat hagyott arra, hogy a miniszter az ügyészségeknek kötelező utasításokat is adhasson. Ebben a felhatalmazásban, illetve jogositványban — lévén a kir. ügyészség egy egységes szervezet — benne van az, hogy a miniszter az összes, tehát ugy az alsó, mint a felsőbb foku ügyészi hatóságokat utasithatja; nincsen azonban szükségkép benne az, hogy az utóbbiak is utasithatják az alájuk rendelt ügyészségeket. Minthogy pedig a törvény a főügyész utasitási jogát feltétlenül biztositani kivánta, ezért kivette azt a miniszternek az ügyészségi szolgálati viszonyok szabályozása tekintetében engedélyezett jogkörből. Azt jelenti tehát a 27. §. *b)* pontja, hogy a főügyészt a hatósága alá rendelt ügyészségekkel szemben az utasitás joga általában megilleti, azt a miniszter tőle általánosságban egyszersmindenkorra el nem veheti, csupán a maga részéről adott különös utasitással akadályozhatja meg egyes esetekben a főügyész utasitási jogának érvényesülését. Legtávolabbról sem jelenti azonban azt, hogy a miniszternek a kir. ügyészségeket utasitással ellátnia nem áll jogában.

Vagyis az 5. §. mellett felesleges volt a miniszter utasitási jogát külön, kifejezetten is kimondani; szükséges volt azonban a főügyész utasitási jogának állandó biztositása a 27. §. *b)* pontja utján avégből, hogy azt a törvény 5. §-án alapuló miniszteri szabályozás esetleg teljesen meg ne szüntethesse. Hogy külön kiemelésre, illetve biztositásra csak a főügyész utasitási joga szorult, azt az 1872-iki ügyészi utasitás fentebb felhitt 28. §-a is mutatja, mely — az ügyészi alaptörvény miniszteri indokolásában a miniszter utasitási joga tekintetében a leghatározottabban kifejezésre juttatott álláspont mellett — a miniszter utasitási jogáról kifejezetten szintén nem szól.

Az 1871:XXXIII. tcz. 27. §-ának *b)* pontjában foglalt rendelkezés tehát csupán korlátja a törvény 5. §-a utján az ügyészségek szolgálati viszonyainak rendezése tekintetében a miniszter részére adott felhatalmazásnak. Vagyis megvédi a főügyészt utasitási jogának felülről jövő teljes elkobzása ellen, lefelé viszont biztositja e jognak feltétlen elismerését és érvényesülését.

Annál bizonyosabb, hogy az emlitett tcz. 27. §-ának *b)* pontja, valamint az, hogy e törvény a miniszter utasitási jogáról külön nem szól, ez utóbbi jog fenállását és gyakorlását nem zárja ki, mert ez a törvény a miniszter felügyeleti jogáról sem szól kifejezetten, holott a főügyészre nézve ezt is megteszi (27. §. *a)* pont, — amiből pedig szintén nem következik az, hogy a felügyelet joga csak a főügyészt, a minisztert ellenben nem illeti meg.

Nincs is semmi nyoma a mi jogrendszerünkben annak az irányzatnak, hogy a minisztert kevesebb jog illesse meg a kir. ügyészségekkel szemben, mint a főügyészt.

Abból, hogy az 1871:XXXIII. tcz. és az 1891:XVII. tcz. ugyanazt a joganyagot szabályozza, hogy az utóbbi törvény 1. §-a a kormányt csak a felügyelet jogával ruházza fel és hogy ennek 67. §-a az uj törvénynyel ellenkező rendelkezéseket hatályon kivül helyezi, mindezekből nem lehet levezetni azt, hogy az 1891:XVII. tcz. a minisztertől az 1871:XXXIII. tcz. által neki megadott utasitási jogot elvette. Nem lehet jelesül megállapitani azt, hogy az uj törvény az ügyészségek szolgálati viszonyait azoknak a miniszterrel szemben való alárendeltsége szempontjából a régi törvénynyel ellenkező módon rendezte.

A helyes kiindulási pont e kérdés megoldásánál az, hogy az 1871:XXXIII. tcz. a kir. ügyészség intézményét felállitó szervező alaptörvény, amely természetszerüleg az ujonnan megteremtett közhatóság müködésének lehetőleg minden lényeges vonatkozására kiterjeszkedik. Ezért ez a törvény — az akkori állapotoknak megfelelő szükséghez képest — egyaránt tartalmaz fontos közjogi, perrendtartási és igazságügyi igazgatási intézkedéseket.

Ezzel szemben az 1891:XVII. tcz. nem intézkedik az ügyészség egész szervezetéről, nem foglalkozik az ügyészség müködésének minden mozzanatával, különösen pedig nem terjeszkedik ki az ügyészségek szolgálati viszonyainak az egész vonalon szabályozására. Az I. fejezet (tehát annak 1. §-a is, mely állitólag a 71-iki törvény 5. §-át hatályon kivül helyezte) a felügyelettel és az azzal kapcsolatos intézkedésekkel foglalkozik. Következésképp és tényleg is az ügyészség szolgálati viszonyait csak annyiban érinti, amennyiben azok a felügyeleti jog gyakorlatával összefüggnek. A II. fejezet a képesitési kellékekről szól, a III. fejezet szorosan vett szervezeti változtatásokat (uj állások, rangsorozás, javadalmazás, stb.) tartalmaz, a IV. fejezet az összeférhetlenség különböző eseteit tárgyalja, az V. fejezet szolgálati pragmatikai, a VI. fejezet az ügyészek áthelyezésére és az ügyészi megbizás megvonására vonatkozó szabályokat tartalmaz, végül a VII. fejezet különböző természetü intézkedései között szintén nincs olyan, amely a miniszter utasitási jogával valami összefüggésbe lenne hozható.

Az 1891:XVII. tcz. tehát a kir. ügyészségnek a miniszterhez való viszonyát csak annyiban befolyásolta, hogy az amugy is létezett és gyakorolt miniszteri felügyeleti jogot, az összes igazságügyi hatóságok tekintetében szerves rendezésben részesitette, hogy továbbá a miniszter áthelyezési jogát uj szabályozás alá vette és az ügyészi megbizás megvonásának következményeit, a régi törvénytől eltérően állapitotta meg. Ehhez képest a 67. §-ában (5. bekezdés) külön meg is jelöli az 1871:XXXIII. tcz.-nek azokat a §-ait, melyek az uj törvény folytán hatályukat vesztették. E §-ok között pedig az 5. szakasz nincsen, világos jeléül annak, hogy az abban foglalt intézkedéseket az uj törvény nem módositotta. Ilyen módositásra nem is volt az uj törvény tartalma mellett szükség, mert az a 71-iki törvény 5. §-ának tartalmával, a fentebbiek szerint semmiféle ellentmondásban sincs; a szóban forgó 5. §. módositását a felügyelet, áthelyezés stb. körülményeinek uj szabályozása szükségessé nem tette.

Ha az 1891:XVII. tcz., melynek kimondott czélja volt az is, hogy alaptörvényeink több feltünő fogyatékosságán segitsen és a mely az 1871:XXXIII. tcz. 5. §-án alapuló utasitási jog gyakorlásáról kétségkivül tudott, az ügyészségi alaptörvény 5. §-ában foglalt alapvető utasitási jogon is változtatni kivánt volna, azt bizonyára nyiltan meg is tette volna. El sem képzelhető, hogy egy olyan fontos, életbe vágó, közjogi vonatkozásu jogot, minő a miniszter utasitási joga, amely legfőbb jellegzetessége egy egész intézménynek, csak ugy suttyomban, szó nélkül és akként helyezzen hatályon kivül egy törvényt, hogy azt 16 éven át észre se vegye senki. És legkevésbbé tételezhető ez fel egy olyan törvényről, melyet Szilágyi Dezső alkotott meg.

A dolog tehát ugy áll, hogy az 1891-iki törvény foglal ugyan magában bizonyos rendelkezéseket az ügyészségek szolgálati viszonyait illetően; ebből azonban korántsem folyik még az, hogy az ügyészségek szolgálati viszonyaira vonatkozó minden olyan természetü, olyan irányu, a szolgálati viszony olyan területére kiható korábbi rendelkezést is megszüntetett, amely oldaláról a szolgálati viszonynak az uj törvény egyáltalán nem intézkedik és amely korábbi rendelkezések az uj rendezéssel, amint azt az élet is megmutatta, békességesen megférnek.

Sőt az 1891:XVII. tcz. nemcsak meg nem szüntette a miniszter rendelkezési jogát a kir. ügyészségek felett, hanem azt az előző állapothoz képest még erősebben kidomboritotta akkor, amikor a főügyészek és főügyészhelyettesek áthelyezhetőségét is kimondta, az ügyésznek ügyészi megbizatásának megvonása esetére való birói kinevezését a helyi korlátoktól mentesitette és az ügyésznek székhelyére biztositott elsőbbségi igényét megszüntette.

Mindezek a törvénybeli intézkedések felettébb becses

utmutatást foglalnak magukban arra nézve, hogy az 1891. évi XVII. tcz. milyen irányban kívánta módositani és módositotta is tényleg az 1871 : XXXIII. tcz.-nek az ügyészségek szolgálati viszonyaira vonatkozó rendelkezéseit, különösen akkor, ha még e törvény megokolásának azt a kijelentését is figyelembe veszszük, mely szerint az ügyészi szervezet lényege az ügyészségnek a kormányzati hatalom alá rendeltsége. És maga a törvény valóban nem mond ellent az indokolás ez elvi álláspontjának. Sőt, ami igen jellemző dolog, nem mondott ellent annak az 1891 : XVII. tcz. képviselőházi tárgyalásán sem senki, amely tárgyalás során minden felszólalás, tehát aggály nélkül fogadták el a törvény VI. fejezetében levő 53. és 54. § okat, melyek pedig az ügyészségeknek az eddiginél is nagyobb alárendeltségét vonták maguk után a miniszter irányában; holott némelyek a bíróság függetlenségét még a főfelügyeleti jognak e törvény által történő szabályozásától is féltették.

Nem lesz talán érdektelen ide iktatni Polónyi Gézának, aki szintén sokallotta a miniszternek a bíróságokkal szemben juttatni kivánt jogkört, e törvényjavaslat tárgyalásán (1891. évi április hó 20-án) elmondott következő szavait: «Eddigi törvényalkotási multunkkal ellenkezik, hogy a bíróság és ügyészség szervezeti kérdésekben kapcsolatos törvényhozási intézkedések alá vonassanak. A bíróság, különösen a felügyeleti jogkör szempontjából, annyira más törvények uralma alatt áll, mint az ügyészség, hogy ott, ahol a kir. ügyészség a végrehajtó hatalom kezébe adott organum, amely fölött a jogállam szempontjából maga a végrehajtó hatalom képviselője, az igazságügyminiszter tetszése szerint rendelkezik, lehetetlen ezen ügyészség szervezetét egy törvénybe iktatni azon bíróság szervezetével, amely bírósággal szemben minden jogállamban az első törvénynek kell lenni, hogy a végrehajtó hatalom számára egyenesen és határozottan megközelithetetlen legyen». Horváth Ádám is ellentmondást látott abban, hogy a javaslat szerinte ugyanazt a felügyeletet teremtette meg «az elmozdithatatlannak, függetlennek mondott bíróra és másrészről az elmozditható és áthelyezhető ügyészre, akitől a megbizást a miniszter esetről-esetre vissza is vonhatja és aki felsőbbségének utasitását követni tartozik».

Szilágyi Dezső igazságügyminiszter pedig 1891 április hó 21.): utalva arra, hogy az 1871 : VIII. és az 1869 : IV. tcz. egész seregét tartalmazza az olyan határozatoknak, melyek bíróságra és ügyészségre egyaránt kiterjednek, a következőket mondotta: «Ha tehát a birói felelősség körében is vanak határozatok, és pedig igen számosak, amelyek közösen állanak ügyészre és bíróra: akkor abban, ami felügyelet, amiben tehát az ügyész a bíróhoz mégis közelebb áll, mint a felelősség szempontjából, csak lehetnek határozatok, amelyek közösek és mindkettőre állanak; kivált ha a törvényjavaslatban ki van tüntetve, mely határozatok állanak csak az egyikre, melyek csak a másikra».

Nyilvánvaló tehát ezekből az idézetekből, valamint a törvényjavaslat tárgyalási irományaiból és indokolásából az, hogy az 1891 : XVII. tcz. megalkotásakor eszeágában sem volt senkinek sem arra gondolni, hogy e törvény megnyirbálja vagy éppen legfontosabb részében megszünteti a miniszter rendelkezési jogát az ügyészségek felett. Aminthogy ezt a törvény — sem nyiltan, sem hallgatagon — nem is tette meg.

Dr. Töreky Géza,
törvényszéki biró.

(Folyt. köv.)

Az ipartörvény tervezetének 332. §. 1. bekezdéséről.

Az ipar gyakorlásáról, valamint az ipari és kereskedelmi alkalmazottak védelméről szóló törvénytervezet XVII. fejezetének, mely az iparossegédek és gyári munkások munkaviszonyát szabályozza, számos imperativ rendelkezése van, amelynek mellőzését a tervezet nem engedi meg, de viszont mélyen hallgat a szankcióról, t. i. arról, hogy ugyan mi történjék az esetben, ha ezen rendelkezést a szerződő felek egyike-másika megszegné?

Igy nevezetesen a tervezet 332. §-a elrendeli, hogy: «Valamely munkáscsoport által végzendő és nem időszerint dijazott munka iránt a munkaadó az ipari munkavállalóval (előmunkás) csak irásban szerződhetik. Ezt a szerződést a munkaadó és a munkavállaló aláirni, és az utóbbi betekintés, valamint aláirás végett a csoporthoz való csatlakozásra felhivott munkásoknak is bemutatni tartozik».

Ezen rendelkezésnek nyilvánvaló czélja az, hogy a munkavállalkozásból eredő kölcsönös jogok és kötelezettségek fixiroztassanak, illetőleg, hogy a szerződésre lépő feleknek irásbeli bizonyiték álljon rendelkezésükre, s ez által az elvállalt szolgáltatás és ellenszolgáltatás tekintetében a viták lehetőleg megszünjenek.

Amde a feleket arra kényszeriteni, hogy ezen rendelkezést feltétlenül betartsák, igen bajos.

Hiszen törvényes parancs hiján is elsőrendü érdeke a szerződő feleknek, hogy megállapodásaikat irásbelileg fixirozzák, és hogy ezt gyakran mégsem teszik, annak oka egyfelől a bizalom, másfelől különféle gátló okok, amelyek közt az irásbafoglalásnak körülményességei, nemkülönben egyikmásik félnek vonakodása nem a legalárendeltebb.

Hogy a szerződés irásbafoglalatlansága daczára is érvényes, az kétségtelen, mert hiszen maga a tervezet sem jelöli azt érvényességi feltételül, vagyis nem mondja ki, hogy irásbafoglalás nélkül az ily szerződések érvénytelenek volnának, de nem is teheti azt, ha akár a munkaadó, akár pedig a munkavállalók érdekét tartja szem előtt.

Ha a munkavállaló csoport a szóbeli szerződéssel vállalt munkát akár egészben, akár részben elvégezte: jogtalan és méltánytalan volna azt egyszerü szerződésen kivüli negotiorum gestornak tekinteni, pusztán azért, mert az irásbafoglalás elmaradt.

Elvégre a munkás, ha dolgozni és keresni akar, bizonyos mérvben kénytelen a megrendelő szeszélyéhez is alkalmazkodni, hogy az óhajtott munkához juthasson.

De nemcsak az érvényesség szempontjából hatálytalan a 332. §. 1. bekezdésének rendelkezése, hanem egyébként is.

Más törvényeinkben is olvasunk parancsoló rendelkezéseket, külön kifejezett szankczió nélkül, mely törvényes rendelkezések megszegése nyomán az állandó joggyakorlat szerint kártéritési kötelem jár. Ámde a 332. §. jellege kizárja a kártéritési konzekvenciát — a megtévesztés egészen külön dolog — miután az irásbafoglalás és bemutatás önmagukban véve nem képeznek oly tényt, amelyhez jogi előnyök, illetőleg amelyeknek elmulasztásához jogi hátrányok füződnének, ha nem vitás a szerződésnek tartalma. Egyszóval az irásbafoglalásnak és bemutatásnak nincs más czélja, mint bizonyosság létesitése.

Az irásba foglaltságnak mindössze a bizonyitás terén lévén itt szerepe, a tervezet 332. §. 1. bekezdésében foglalt rendelkezés be nem tartásához nézetem szerint csak a bizonyitási teherre vonatkozó szankciók volnának füzhetők. Miután a tervezet 332. §-ának 1. bekezdése a szerződő felek mindenikének javára biztositani kivánja, hogy magának irásbeli bizonyitékot szerezhessen, nyilvánvaló, hogy a bizonyitás terhe azon ügyleti félre háritandó, aki a másik felet viselkedésével az okirattól meg akarta fosztani.

A tervezet 332. §-ának parancsa minden szankczió nélkül állván, mai formájában a bizonyitási teher általános szabályán («affirmanti incumbit probatio») mit sem változtat. Bármelyik szerződő fél okozta légyen is az irásbafoglalás és bemutatás elmaradását, a tervezet mai formája szerint őt a szerződés tartalma tekintetében terhelő vélelemmel sujtani, avagy bármi más módon a bizonyitás terhét reá háritani nem lehet, pedig csak ez által lehetne a 332. §. 1. bekezdé-

*

sének érvényt szerezni, és csakis ily módon volna biztositható, hogy az a szerződő fél, aki a viták, félreértések elhárítása czéljából irásbeli bizonyitékot óhajt, azt meg is kaphassa, és a másik fél vonakodása neki károkat ne okozhasson.

Véleményem szerint a most hivatkozott szakasz kiegészitendő volna ezek szerint azzal, hogy: «Ha a 332. §. 1. bekezdésében előirt irásbafoglalás elmarad, és ennek folytán a 2. bekezdés 2—3. pontjaiban felsorolt adatok valamelyike vitássá válik, a bizonyitás kötelezettsége azzal szemben, aki a másik felet a szerződésnek irásbafoglalására még a munka megkezdése előtt felhivta azt a felet, (munkaadó, vagy munkavállalók) terheli, aki a szerződés irásbafoglalását megtagadta, illetőleg megakadályozta, vagyis a 332. §. 2—3. pontjában kivánt adatok tekintetében a felhivó fél állitása az ellenkező bizonyitásáig valónak tekintendő».

Természetesen, ha az irásbafoglalást a teljesités megkezdéséig — vagyis addig, mig a bejelentés által egyik fél sem jutott terhesebb helyzetbe — senki nem kérte, egyik felet sem lehet sujtani, mert az, hogy valaki saját részére nem kiván bizonyitékot szerezni, nem büntethető mulasztás, hanem csakis ott kezdődik a vétkesség, amidőn valamelyik ügyleti fél a másikat cselekménye, vagy mulasztása által megakadályozza abban, hogy amaz jogai védelmére előzetesen törvényszerü eszközt szerezhessen. *Dr. Kruk Elemér.*

A magáninditvány átruházhatósága.

De lege ferenda háromféle feladat várhat a jogászra: egy uj, eddig szabályozatlan intézményt jogi alakba önteni; egy szabályozott intézménynek más szabályozást adni, mert a de lege lata szabályozás nem éri el a czélt; végre egy szabályozott intézménynek uj szabályozást adni, mert a de lege lata szabályozás megvalósitja ugyan az intézmény czélját, de más intézmények czéljának meghiusitásában álló hátrányos reflexhatást idéz elő.

A mi feladatunk nem tartozik az első kategoriába, mert az inditványi jog intézménye a Btk. 110—116. §-aiban szabályozva van; nem tartozik a második kategoriába sem, mert a mai szabályozás mellett az inditványi jog czélja, a sértett kimélete el van érve, amennyiben az eljárás csak a sértett inditványa alapján indulhat meg és ez egyszerüen tartózkodik az initivától, ha a bünvádi eljárást érdekeivel ellenkezőnek tartja; de beléesik feladatunk a harmadik kategoriába, mert a mai szabályozás mellett előfordulhat, hogy az eljárás elmarad olyan esetekben is, midőn elmaradása nem vezethető vissza a sértett akaratára, érdekére.

Tehát a mai szabályozás azért szorul revisióra, mert a legalitás elve alól az inditványi jog alakjában adott kivételt tulterjeszti azon a határon, melyet a kivétel számára az inditványi jog eszméje kijelöl.

Azok az irók, akik eddig foglalkoztak az inditványi jog revisiójával, két esetben tartják indokolatlannak a bünvádi eljárás elmaradását: ha a sértett az inditványi határidő alatt (a büncselekményről való tudomásszerzéstől számitott három hónap alatt) nem volt képes betegség vagy elhárithatatlan fizikai akadályok miatt inditványt tenni, vagy ha a sértett meghal az inditványi határidő letelése előtt.

Az inditványi jog mind a két esetben megszünik (az elsőben az elévülés, a másodikban jus personalissimum természete miatt) és az irók egyik esetben sem tudnak beletörődni a bünvádi eljárás elmaradásába (melyet az inditványi jog megszünése von maga után), mert arra az álláspontra helyezkednek, hogy az inditványi jog eszméje csak azt kivánja, hogy olyankor maradjon el a bünvádi eljárás, ha a sértett akarja, de a sértett akarata csak a három hónapi *szándékos* inditványtételtől tartózkodásnak konkludens tényében nyilvánul.

Én ezen a két eseten kivül még egy esetet vetek fel, melyre az eddigi irók közül csak Balogh Jenő gondolt «A sértett fél jogköre a büntetőjogban» czimü munkájának egyik jegyzetében, de ő se ismerte fel, hogy ez az eset az inditványi jog átruházhatóságának problemájánál egy figyelmen kivül nem hagyható pontot képez. Ezt az első kettővel egy szempont alá eső körülményt az az eshetőség képezi, hogy az inditványi jog mai szabályozásának tökéletlensége miatt bizonyos esetekben nem keletkezik inditványi jog, inditványi büncselekmény elkövetése daczára sem.

Az pedig tökéletesen egyre megy, hogy a sértett azért nem tett inditványt, mert fizikai okok (betegség, távollét, természeti akadályok) gátolták vagy azért nem tett inditványt, mert nem rendelkezett inditványi joggal.

Az inditványi jog keletkezésének inditványi büncselekmény elkövetése daczára elmaradása vagy arra vezethető vissza, hogy nincs alany, akinek a személyében inditványi jog keletkezhetne, vagy arra vezethető vissza, hogy nem jön létre az inditványi jog keletkezéséhez szükséges tényálladék egyik eleme: az inditványi jogra prædestinált alany tudomásszerzése az inditványi büncselekmény elkövetéséről.

Hogy inditványi jog p. o. nem vagyon elleni büncselekményekre vonatkozólag keletkezzen, ahhoz, az ily inditványi büncselekmény elkövetésén kivül szükséges, hogy a sértett 16 éven felüli egyén legyen, aki az 1877:XX. tcz. 28. §-ának *a), b), d)* vagy *e)* pontja miatt gondnokság alatt nem áll vagy ha a sértett 16 éven aluli, illetőleg az 1877:tcz. 28-ának *a), b), d)* vagy *e)* pontja alatti ok miatt gondnokság alatt áll, szükséges, hogy törvényes képviselővel birjon.

Ha a sértett oly 16 éven felüli, aki az 1877:XX. tcz. 28. §-ának *a), b), d)* vagy *e)* pontja alatt felsorolt okok miatt gondnokság alatt nem áll, a büncselekményről való tudomásszerzés által, a saját személyében nyer inditványi jogot, a többi esetben az atya, a gyám, illetőleg a gondnok nyer inditványi jogot, ha tudomást szerez, az inditványi büncselekmény elkövetéséről.

Azonban teljesen ki van zárva az inditványi jog keletkezése, ha a sértett oly 16 éven aluli egyén, akinek törvényes képviselője nincs, mert az ő személyében (mivel 16-ik életévét nem töltötte be) nem keletkezhet inditványi jog és nincs törvényes képviselője, akinek a személyében inditványi jog keletkezhetnék.

Ilyen eset kettő képzelhető.

A nő, aki 16-ik életévének betöltése előtt férjhez megy az 1874:XXIII. tcz. 2. §-a értelmében teljeskoruvá válik és az 1877:XX. tcz. 21. §-ának *b)* pontja értelmében megszünik felette az atyai hatalom.

Ha ezen nő ellen elkövetnek egy inditványi büncselekményt, a büncselekmény elkövetésével egyidejüleg nem keletkezhet inditványi jog az inditványra jogosult alany hiánya miatt. Amennyiben a nő 16-ik életévét eléri, igaz, inditványi jogot nyer, de ha a nő meghal mielőtt 16-ik életévét elérné, inditványi jog nem is keletkezhet többé. Tehát a dispenzációs házasságnál évekig elhuzódó intervallumban bármely inditványi büncselekményt megtorlatlanul el lehet ezen nő ellen követni, ha ő, mielőtt 16-ik életévét betöltené, meghal. Ezen türhetetlen eredmény alól csak két kivétel van: ha a nő 1877:XX. tcz. 28. §-ának *a), b), d), e)* pontjai alapján gondnokság alá kerül, vagy ellene a Btk. 245. §-ába ütköző büncselekményt követik el, mert erre nézve a férj is inditványi joggal bir. (De tekintetbe kell venni, hogy ez egy büncselekmény és a nő az elkövetéskor özvegy lehet!)

Alany hiánya miatt marad el az inditványi jog keletkezése akkor is, ha kiskoru egyén ellen a régi gyám halála és az uj gyám kirendelése előtt követnek el inditványi büncselekményt és a kiskoru meghal.

Az inditványi jog keletkezése alany hiányán kivül, elmaradhat az inditványi jogra prædestinált egyén tudomásszerzésének elmaradása miatt is.

Midőn azonban a tudomásszerzés hiányára vezetjük vissza az inditványi jog keletkezésének elmaradását, a büncselekményeknek két csoportját kell megkülönböztetni: a sértett physikumát érintő és a sértett physikumát nem érintő büncselekmények csoportját.

A két csoport megkülönböztetése azért fontos, mert a physikumot érintő inditványi büncselekményeknél (erőszakos nemi közösülés, személyes szabadság megsértése) a büncselekményről való tudomásszerzés, a büncselekmény elkövetésével rendszerint egyidejü, ellenben a physikumot nem érintő inditványi büncselekményeknél a tudomásszerzés nem egyidejü és esetleges.

Minthogy az inditványi jog keletkezése az inditványi büncselekmény elkövetéséről való tudomásszerzéssel jár, ezen megkülönböztetés szerint a physikumot érintő inditványi büncselekményeknél az inditványi jog keletkezése szabályszerint az elkövetéssel egyidejü.

Mégis előfordulnak esetek, hogy a physikumot érintő inditványi büncselekményeknél maga a tényálladék zárja ki az egyidejü tudomásvételt és az utólagos tudomásvételt és vele együtt az inditványi jog utólagos keletkezését a körülmények zárhatják ki.

A Btk. 232. §-ának 2. bekezdésébe ütköző és a 233. §. vele analog rendelkezésébe ütköző büncselekményeknek tényálladéki eleme az öntudatlan állapot.

A 245. §-ba ütköző a physikumot érintő büncselekmény tényálladéka is, bár az önkivületi állapot nem eleme, mégis tényálladékánál fogva zárja ki az inditványi jog keletkezését. Ha a nő tudja, hogy a férfi, akivel közösül, nem a férje, nincs csalás általi rábirás, ha a nőnek nincs tudomása arról, hogy az illető a férjétől különböző személy, fenforog a büncselekmény, de a nőnek az elkövetéssel egyidejüleg nem lehet tudomása a büncselekményről, tehát az inditványi jog egyidejü keletkezését maga a tényálladék zárja ki.

Az öntudatlan állapot bármely physikumot érintő inditványi büncselekménynél előfordulhat nem mint törvényben megkivánt, hanem a concrét esetben fenforgó és az egyidejü tudomásszerzést lehetetlenné tevő tényálladéki elem.

Továbbá tekintetbe kell venni, hogy a physikumot nem érintő inditványi büncselekményeknél a tudomásszerzés egyáltalán esetleges.

Végre azt sem szabad feledni, hogy sok esetben az inditványi jog nem a sértett, hanem törvényes képviselőjének személyében keletkezik. Már pedig a sértett physikumát érintő büncselekmények nem érintik a törvényes képviselő physikumát és nem lévén elképzelhető, hogy inditványi büncselekményt a törvényes képviselő jelenlétében kövessenek el, a törvényes képviselő tudomásszerzése a sértett physikumát érintő büncselekményekre nézve is épp oly esetleges, mint a sértett tudomásszerzése a physikumot nem érintő büncselekményekről. (Az is nagyon valószinütlen, hogy a gyám, vagy atya a 16 éven aluli lány elbeszéléséből merithetne tudomást az erkölcstelen merényletről. Ezt a lány elhallgatja.) Ez a legfontosabb esete annak, hogy az inditványra predesztinált tudomásszerzésének esetlegessége miatt az inditványi jog keletkezése inditványi büncselekmény elkövetése daczára sem áll be.

Ez az eset, de a fentebbiek is, tökéletesen indokolják a revisiót abban az irányban, hogy amennyiben inditványi jog a Btk. 112. és 113. §-ai alapján inditványi büncselekmény elkövetése daczára sem keletkeznék, a sértett hozzátartozói, még pedig nem mint Jancsó inditványozza, a Btk. 78. §-ában meghatározott hozzátartozók, hanem amint Balogh Jenő javasolja, a Btk. 272. §. 2. bekezdésében megjelölt hozzátartozók nyerjenek subsidiarius inditványi jogot.

Az inditványi jog mai szabályozásának az eddigi irók által is tárgyalt hézagaira nézve megjegyzem, hogy a de lege ferenda javaslatokkal nem értek egyet.

Az irók (Jancsó és Balogh) azt az esetet, midőn a sértett három hónapon át akadályozva volt az inditványemelésben, ugy szabályozzák, mint azt az esetet, melyben a sértett a három hónap letelése előtt meghal.

Igaz, hogy az utóbbi esetben sem lehet beletörődni a bünvádi eljárás elmaradásába, mert a sértett akarata negativ irányban csak a teljes három hónapnyi hallgatás (inditványtól tartózkodás) konkludens tényében nyilvánul és az is igaz, hogy a sértett halála után, ha az eljárás végkép elmaradásába beletörődni nem tudunk, vagy hivatalból meginditandó eljárásnak, vagy a sértett hozzátartozóit megillető inditványi jognak lehet helye, mely megoldások közül az utóbbi a helyesebb, mert a sértett hozzátartozóinak érdekét is figyelembe kell venni.

De a második esetben, midőn a sértett nem halt meg, hanem csak átmenetileg akadályozva van az inditvány megtételében, teljesen elhibázott a sértett hozzátartozóinak megadni a subsidiarius inditványi jogot, mert kiteszszük ezzel a sértettet annak, hogy betegsége, távolléte vagy akadályoztatása alatt a hozzátartozók megteszik az inditványt és mikor a sértett felépül, vagy visszatér, a publikált itélettel, melyben neve az ellene elkövetett büncselekménynyel kapcsolatba kerül, mint befejezett ténynyel áll szemben.

Ez az eredmény pedig egyenesen beléütközik az inditványi jog alapeszméjébe, a sértett kiméletébe.

Én a magam részéről más megoldást ajánlok.

Az inditványi határidőt tempus utileképen szabályozom, amivel azt érem el, hogy amig a sértett akadályozva van, az inditványi idő nem folyik.

Ha a sértett tartós elmebajba esik, ugy is törvényes képviselet alá kerül és a törvényes képviselő de lege lata is inditványi jogot nyer. Ha a sértett átmenetileg van akadályozva, vagy beteg, amint az akadály elhárul illetőleg, amint felépül a sértett, személyesen teheti meg az inditványt, mert az inditványi idő telése ez alatt az idő alatt nyugodott. Ha sértett meghal, meghalt mielőtt (az utiliter számitott) inditványi idő letelt volna és hozzátartozói nyernek subsidiarius inditványjogot.

A sértett inditványára vonatkozó reformintézkedések a következő törvénytervezetben megfelelő alkalmazást nyernek a törvényes képviselő inditványjogára.

Törvénytervezet a magáninditványról.

1. §. Ha inditványi jog nem keletkezhet az 1878: V. tcz. 113. §-a alapján, a sértettnek az idézett törvény 272. §. 2. bekezdésében megjelölt hozzátartozói inditványi jogot nyernek.

2. §. Az idézett törvény 112. §-ának 1-sö bekezdésében meghatározott inditványi időbe csak azon napok számithatók be, melyeken az inditványra jogositott inditványt tehetett.

3. §. Ha az inditványra jogosult az inditványi idő letelése előtt meghal, az uj törvényes képviselő, illetőleg az 1878: V. tcz. 113. §-ának 1-sö bekezdése értelmében maga a sértett, ha pedig a sértett nem él, valamint ha ő volt az inditványra jogositott, a jelen törvény 1. §-ában megjelölt személyek nyernek inditványi jogot. *Dr. Darvai János.*

A megállapitási per birói illetékességének szabályozása.

A kereskedelmi forgalom legkevésbbé sem türi a vitás jogviszonyokat és azért különösen a kereskedelmi forgalom érdeke, hogy a vitás jogviszonyok bíróságilag mihamarább eldöntessenek.

A bíróságok gyakorlata a dolog természete szerint kizárja a megállapitási kereset indithatását, ha a felperes teljesitést követelhet, mert hiszen a megállapitásra felperes jogviszonyainak biztositása szempontjából nincs szükség, ha condemnatió-ra is irányulhat a kereseti kérelem.

Csakhogy előfordul azon eset, hogy a követelő fél igényét nem érvényesiti, viszont nem hajlandó ellenfele kívánságára a vitás igényről lemondani, már most, ha nem akarjuk az állitólagosan tartozó felet vitás jogi helyzetben hagyni, jogi viszonyainak biztositására a követelő féllel szemben a megállapitási kereset szükségesnek mutatkozik.

Megengedi a megállapitási keresetet ugy a sommás eljárási törvény 16. §-a, amely a jogviszony létezésének vagy nem létezésének birói megállapitása iránti kereset megindithatását feltételezi attól, hogy a megindités a felperes jogviszonyainak biztositására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik, de megengedi a perrendi törvényjavaslat 130. §-a, mely a megállapitást azon feltételhez füzi, hogy e megállapitás szükségesnek mutatkozzék a felperes jogállapotának biztositására az alperessel szemben.

A birói illetőség kérdését tekintve a perrendtartás 35. §. 1. bekezdése értelmében ezen perek azon bíróság előtt is indithatók, melynek területén a szerződés létrejött vagy teljesitendő. Ezen szabályt a perrendtartási törvényjavaslat 31. §-a a teljesitési helyre nézve annyiban fenntartja, amennyiben a szerződés irásbeli kikötés alapján teljesitendő vagy ennek hiányában az idézés alperesnek a teljesitési hely bírósága területén, vagy székhelyén kézbesithető, mig a szerződés megkötése helyének a birói illetőség megállapitásánál szerep nem jutott.

A perrendtartási törvényjavaslat tehát a megállapitási keresetekre vonatkozólag az érvényben lévő törvény szerinti illetékességet alaposan megszoritja, midőn az általános illetékességi szabályok mellett csakis a teljesitési hely illetékességét állapitja meg és azt is számszerüleg korlátolt esetekben.

Csakhogy ezen szabályozásnál nem jut érvényre a hitelezők és adósok érdekeinek gondos és egyaránti figyelembe vétele és épp oly kevéssé mondható szerencsésnek, mint a még fönnálló szabályozás.

Különösen, ha figyelembe veszszük, hogy az uj törvény a felhivási pert eltörli és annak helyébe is a megállapitási per lép, szükséges, hogy az illetékesség a megállapitási kereset illetékességének szabályozásánál a hitelezők és adósok jogos érdekeinek szem előtt tartása mellett szabályoztassék.

A felhivási per annak megállapitását czélozza az állitólagos adós részéről, hogy a hitelezőnek, ki a teljesités iránti per megindításában késlekedik, semmiféle joga alperessel szemben nincs. Lényegileg megállapitási kereset, tehát a felhivási per eltörlése, melyet a sommás eljárási törvény kezdeményezett, teljesen indokolt.

Az esetek tulnyomó részében a megállapitás arra irányul, hogy az állitólagos adós teljesiteni a vitás szerződés alapján nem köteles, azaz csak kivételes esetekben vonatkozik a megállapodási kereset oly szolgáltatásra, mely valaminek nem tevésében áll, vagy vonatkozik személyi állapotra, rendesen a követelt és vitás teljesités elkerülését czélozza.

Ezen az álláspónton van a perrendi törvényjavaslat is, midőn az illetékesség megállapitásának egyik tényezőjeként a teljesitési hely bíróságát is elismeri.

A megállapitási keresetek e neménél az egyik fél teljesitést követelhet, azaz a per irányulhat condemnatióra is s csakis azért nem indul meg a per a teljesités iránt, mert 1. a hitelező a teljesités iránti per megindításában késlekedik, alperest a vitás jogviszony közepette hagyja 2. avagy a teljesités iránti perlés feltételei még be nem következtek, mindazonáltal a vitás jogi állapot megállapitása felperes érdekei biztositására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik.

Mindkét esetben a hitelező perelhetné adósát a teljesités iránt; ha megtenné, akkor az adós lakhelyére nézve illetékes bíróság döntené el a teljesités alapjául szolgáló vitás jogviszonyt. Az adós azon előnyös helyzetbe jut, hogy saját személyes bíróságánál folyik a per, mig ha hitelezője ellen tenné folyamatba a pert megállapitás iránt, akkor hitelezője személyes bírósága előtt teendő folyamatba a megállapitási kereset.

S midőn a törvénytervezet mindinkább megszoritja a kivételes illetékességi eseteket és arra törekszik, hogy az adósok saját lakhelyük szerint illetékes bíróság előtt perelhetők legyenek, e részt következetlenül jár el, midőn elvonja az adósokat attól az illetékességtől, mely őket a passziv perekben megillette volna.

A mai felhivási perekben érvényre jut az adósok érdeke, illetve az adósokkal szemben eljáró hitelező nincs jobb helyzetben, mintha az adós kénytelen a vitás jogügylet birói tisztába hozatala miatt hitelezőjével szemben eljárni.

Ha a kérkedő adósát felhivás nélkül perli, azt az adós lakhelye szerint illetékes bíróságnál teszi, jogos és méltányos, hogy ezen bíróság legyen illetékes, midőn a pert felhivás folytán inditja.

A felhivási perek helyébe lépő megállapitási perek czélja azonos lévén, szabályozása is legyen megfelelő. Ezen szabályozás pedig szükségessé teszi annak törvényi elismerését, hogy az e nemü *megállapitási per azon hely bírósága előtt inditandó, mely a teljesités iránti perben illetékes volna.*

Ezen szabály törvénybe iktatása mellett az adósok érdeke teljes mérvben elismertetnék és érvényre jutna.

Szükséges volna azonban még egy szabály fölállitása a hitelezők érdekében.

A mai gyakorlat szerint az adós a megállapitási perek inditásával nagyon gyakran meghiusitja a perrendtartásnak a hitelezők érdekében megállapitott kivételes illetékességét, s ezen kijátszás a fenti szabály törvénybe iktatása esetében is előfordulhatna, mert a teljesitést nem kérő hitelezővel szemben megállapitási perrel fellépő adós, a megállapitási keresetet nem inditja meg a hitelező kivételes illetőségü bíróságánál, hanem az általános illetékességi szabály figyelembe vétele mellett saját illetékes bíróságánál. S ekképp ha korábban fellép, a megelőzésnél fogva a hitelező kivételes illetékességét igénybe nem veheti.

A hitelező, bejegyzett kereskedő, eladott árut, melyet adós kifogásol és rendelkezésre bocsát. Ha a hitelező a kifogásokat el nem ismeri és az áru fölött nem diszponál, a vitás jogviszony a hitelező vételár követelése beperléséig nem marad függőben, hanem adós jogositva van a vételi szerződés fenn nem állásának birói kimondására megállapitási keresetet inditani.

A mai jog szerint ezen perre illetékes a teljesitési hely és a megkötés helye, a tervezet szerint esetleg a teljesitési hely. Ha az adós hitelezőjével szemben megállapitási pert inditott és a hitelező által később érvényesitett teljesités iránti per felfüggesztetnék megelőzés czimén, akkor a hitelező a kivételes bírósága illetőségétől esetleg elesnék.

Ennek kikerülése s a kivételes illetőségre vonatkozó szabály feltétlen érvényre jutása szempontjából szükséges volna a törvénybe felvétetni azon szabályozást, hogy tekintet nélkül a megelőzésre a teljesités iránt folyó per abszorbeálja a megállapitási pert. Folyománya volna ez annak, hogy a megállapitási per szükségessége megszünik, ha a teljesités körül folyik a per.

Megszünnének azon visszaélések, melyeket a vidéki kereskedők a budapesti czégekkel szemben elkövetnek, midőn a budapesti bejegyzett kereskedőknek a perrendtartás 35. §. 2. bekezdésére alapitott kivételes illetőségét a vételár iránti követelések peresitésénél kijátszák és a pert megelőzőleg saját lakhelyükön, hol a vételi szerződések rendszerint létrejönnek, pert inditanak annak birói megállapitása iránt, hogy a budapesti kereskedővel kötött vételi ügylet kifogásolás folytán hatályát vesztette, és lehetetlenné teszik, hogy a budapesti kereskedők kivételes helyi illetőségüket igénybe vehessék.

Dr. Bernhard Miksa.

Különfélék.

— **Az egri eset** kapcsán ujból felmerült a birói erkölcs s a biró anyagi viszonyai között való összefüggés kérdése. Ennek a nyilvánvaló kapcsolatnak a fejtegetésébe nem akarunk belebocsátkozni egy olyan eset alkalmából, amelynél a biró bünösségét kétséget kizáróan nem állapitották még meg. Ami ezt az esetet a jogász szempontjából ebben a stádiumban is figyelemreméltóvá teszi, az inkább fegyelmi eljárási természetü kérdés. A törvényszék teljes ülésén megjelenik egy büntető biró, aki ellen fegyelmi eljárás folyik oly sulyos természetü vádak miatt, hogy két kollégája nem akar vele egy teremben maradni. Ez a biró tisztét gyakorolja, kötelességszerüen itél emberek becsületének kérdésében. Ily sulyos vádak esetén — s ha a vádak nem volnának nagyon sulyosak, érthetetlen lenne a fölháborodó kollegák magatartása — a birónak nem lett volna szabad tisztét gyakorolnia. Az igazságszolgáltatásnak botránytól való megóvása érdekében a bíróság elnökének fel kellett volna függesztenie a vádlott birót az 1871 : VIII. tcz. 63. §-ában biztositott jogánál fogva. Ez a felfüggesztés elejét vehette volna a teljes üiésben lejátszódó botrányszerü, s talán az azt követő tragikus jelenetnek is, amely jelenetek semmiképp sem növelték a biróságok tekintélyét. Az igazságszolgáltatásnak inkább érdeke az, hogy felfüggesztessék egy oly biró, kinek ártatlansága később kiderül, minthogy biráskodjék egy olyan biró, akit a megvesztegetésnek, vagy ahhoz közeljáró cselekményeknek erős gyanuja kisér.

— **Züllött gyermekek védelme s a csendőrség.** Gróf Andrássy Gyula belügyminiszter valamennyi csendőrkerületi parancsnoksághoz a következő körrendeletet intézte:

Erkölcsi romlásnak kitett avagy züllésnek indult gyermekek oltalmáról az állami gyermekvédelem körében 1907. évi 60,000. sz. a. körrendeletet bocsátottam ki az összes törvényhatóságokhoz, valamennyi árvaszékhez és a m. kir. állami gyermekmenhelyekhez. E körrendelettel szabályoztam a szóban levő gyermekeknek az állami gyermekvédelem körébe való bevonását és az állami gyermekvédelem körében való oltalmát. Tekintettel azonban arra, hogy az ily gyermekek éber figyelemmel kisérése nemcsak társadalmi, de közbiztonsági szempontból is fölötte fontos, szükségesnek tartom a parancsnokság figyelmét felhivni, hogy gondoskodjék arról, hogy a járőrök portyázásaik alkalmával éber figyelemmel legyenek oly tizenötéven aluli gyermekekre, akik, ha büntettet, vétséget vagy kihágást nem is követtek el, egyébként züllésnek indultak, továbbá oly gyermekekre, kik büntettet, vétséget, vétséget vagy kihágást követtek el, de az elkövetéskor még nem haladták meg tizenkettedik életévüket s igy bünvád alá nem vonhatók. Ha a csendőrség ily gyermekekről akár közvetve, akár közvetlenül értesül, kötelessége ezt azonnal az illetékes közigazgatási hatóságnak a további intézkedések megtétele végett bejelenteni.

— **Gyanusitottak fényképeinek közzététele.** A következő sorokat kaptuk: «*Hajsza a zugbankárok ellen*» czimen sokat olvashattunk a napilapokban egy mostan folyamatban levő büntető per részleteiről. A büntető perhez nincs semmi megjegyzésünk, legalább is itélethozatal előtt nincs. De szó nélkül nem szabad hagynunk azt a módot, miképpen jár el a rendőrség és egyik-másik napilap a vizsgálat tartama alatt a még vád alá sem helyezett gyanusitottakkal szemben. Ha valakit a rendőrség a nyomozat folyamán bármily törvényes indok alapján előzetes letartóztatásba helyez, ehhez sem lehet semmi szavunk. Arról sem akarunk most beszélni, van-e joga a rendőrségnek a nyomozat folyamán, vagy a vizsgálat alatt a még vád alá nem helyezett egyéneket, mint «közveszélyeseket» lefényképezni. Ez még törvényi szabályozásra vár, ami sokáig ugy sem késhet. Azt azonban szóvá kell tennünk és ellene tiltakoznunk kell, hogy a rendőrség a vizsgálat folyamán a még nem is vádlott, csak gyanusitott egyénekről felvett fényképeket a napilapoknak átadja, és hogy a napilapokban ezen képek sokszorositva napvilágot láthattak. Minden álhumanizmus nélkül való egyszerü igazság az, hogy csak az bünhődjék, akit törvényes birája elitélt. Ez egyaránt áll a gyilkosra, csaló bankárra, vagy a szemérem ellen vétkezőre. Meg kell őket védenünk az időelőtti elitéléstől. Akiknek letartóztatásuk alkalmával felvett arczképeit most a napilapok közölték, azok még vád alá helyezve sincsenek. Lehetséges tehát, hogy a bíróság az ellenük emelt vád alól felmenti őket. És a sajtó nagy czéljainak nem felel meg még alapos gyanu esetén sem, bárkit is az infámiának e modern formájában részesiteni. Ami pedig a rendőrséget illeti, nem ártana, ha az ellenőrzés alaposabb lenne, és a hivatalos titkok megőrzésére jobban ügyelnének. Végül nem ártana, ha az igazságügyminisztérium, amely a «rehabilitációról» törvényjavaslat készitését igérte, erre és ehhez hasonló esetekre is kiterjesztené figyelmét. —*t.—n.*

— **A BP. 482. §-ának 4. bekezdéséhez.** Az x—i kir. járásbiróságnál következő eset fordult elő: Könnyü testi sértés vétségével vádolt V. János a tárgyaláson beismerte, hogy B. Imre főmagánvádló sérelmére ő követte el a vádbeli cselekményt, egyszersmind főmagánvádlótól bocsánatot kért, ezt vádjának visszavonására kérte és kijelentette, hogy a vétkes ténykedésével főmagánvádlónak okozott költségeket ennek megfizetni kész.

Főmagánvádló erre kijelentette, hogy vádját visszavonja és kérte, hogy 40 K orvosi és gyógytári költségében a vádlott elmarasztaltassék.

A biró ezek után az eljárást a BP. 323. §-a alapján megszüntette, s a BP. 482. §. 4. bekezdése alapján vádlottat a főmagánvádló költségeinek megfizetésére végrehajtás terhe alatt kötelezte.

Kérdés, hogy: helyesen marasztalta-e a tárgyaló biró a vádlottat a főmagánvádló költségeiben?

A BP. 482. §-ának 4-ik bekezdése megengedi, hogy az, aki ellen a bünvádi eljárást megszüntették, a «vétkes mulasztásával» okozott költségekben elmarasztaltassék.

A törvénynek ebből az intézkedéséből nem tünik ki, hogy mit érthetett a törvényhozó vétkes mulasztás alatt; azt pedig, hogy *vétkes ténykedés* esetére szándéka volt-e a törvényhozónak a törvénynek idézett intézkedését kiterjeszteni, nem is tartalmazza.

Nyilvánvaló tehát, hogy a birónak hagyatott fenn esetről-esetre a fennforgó körülmények figyelembevételével annak megállapitása, hogy fennforog-e és mikor a törvényben irt «vétkes mulasztás» esete; mert természetes, hogy ott, ahol a törvény hézagos, vagy kételyt hagy fenn, a biró belátásából eredő igazság és jogérzetének szükséges előtérbe lépnie; másrészt pedig, miután a vádlottnak nemcsak vétkes mulasztása, de *vétkes ténykedése* is okozhat költségeket, nem marad fenn kétség az iránt, hogy a törvényhozó fenti intézkedését a *vétkes ténykedés* esetére is kiterjeszteni czélozta.

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy olyan esetben, midőn a főmagánvádló vádját a vádlott bünösségének beismerése, vagy annak reábizonyitása után, s illetve kellő időben, csupán könyörületességből vonja vissza, a vádlott a vétkes mulasztásával, vagy ténykedésével a főmagánvádlónak okozott költségekben a BP. 482. §-ának 4-ik bekezdése alapján elmarasztalható.

Más elbirálás alá esett volna azonban az az eset, melyben a főmagánvádló vádját azért vonta volna vissza, mert annak alaptalanságáról győződött meg. Ebben az esetben ugyanis önként következik, hogy főmagánvádló nemcsak, hogy a vádlottal szemben költségeit nem igényelheti, de sőt a BP. 482. § ának 2-ik bekezdése értelmében az összes bünügyi költséget ő köteles megtéríteni.

A fent irt tényállásban ismertetett esetben tehát, miután maga a vádlott is elismerte, hogy vétkes ténykedésével a főmagánvádlónak költségeket okozott, helyesen járt el a tárgyaló biró, midőn a vádlottat a főmagánvádló költségeinek megfizetésére végrehajtás terhe alatt kötelezte, annál is inkább, mert ellenkező esetben a főmagánvádló kényszerülve lett volna követelésével polgári perutra fordulni, s igy kétféle, a büntető eljáráson kivül még egy másik, a polgári eljárást is igénybe venni; már pedig a törvényhozónak nem lehetett czélja az igazság kikeresésének a felekre nézve nehezen hozzáférhetővé tétele s illetve a pereknek fölösleges szaporitása.

Hunyadi-Buzás Iván,
kir. járásbirósági jegyző.

— **Fegyelmi eljárás a vádlott ügyvéd meghallgatása nélkül nem rendelhető el.** *A temesvári ügyvédi ka-*

mara fegyelmi bírósága: N. Gy. ügyvéd, mint a 252/905. sz. fegy. végzéssel dr. H. és dr. B. ügyvédek fegyelmi ügyében kirendelt vizsgáló biztos oda utasittatik, hogy az összes iratokat három nap alatt terjessze vissza; egyben nevezett vizsgálóbiztos ellen a kamara ügyészének szóval tett inditványával egyezőleg az ügyvédi rendtartás 69. §-ának *c)* pontjába ütköző és minősülő fegyelmi vétség jelenségei miatt a fegyelmi eljárás elrendeltetik és panaszlott vád alá helyeztetik. *Indokok:* Az iratokból megállapitható, hogy panaszlott ügyvéd dr. H. és dr. B. ügyvédek fegyelmi ügyében mint vizsgálóbiztos a 252/905. sz. végzéssel kirendeltetett s a vizsgálatnak 60 nap alatti keresztülvitelére utasittatott, mely utasításnak amidőn meg nem felelt 789., 1040/905., 67., 316. és 787/906. sz. végzésekkel többször a vizsgálat haladéktalan befejezésére szorittatott. Minthogy panaszlott kötelezettségének máig sem felelt meg, sőt még a fegyelmi eljárás terhe alatti meghagyás is eredménytelen maradt, és eljárását mivel sem mentette, s ekként mulasztása és hanyagsága joggal az idézett §. alá vonható fegyelmi vétség ismérveit kimeriteni látszik, ugyanazért a fenti módon határozni kellett. (1906 október 31. 980/906. sz.)

A kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: Az elsőbiróság határozatát megsemmisiti, s az elsőbiróságot törvényszerü eljárásra utasitja. *Indokok:* Az 1874 : XXXIV. tcz. 79. §-a szerint a fegyelmi eljárás vagy a kamara ügyészének kivánatára, vagy magánosok panaszára, vagy valamely birósági kir. ügyész, avagy egyéb hatóság feljelentésére, de mindig a vádlott és a kamarai ügyész meghallgatása után az illető fegyelmi bíróság által rendelhető el. Az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága a panaszlott ügyvéd ellen fegyelmi eljárást rendelő 980/906. sz. határozata hozásánál a törvény most emlitett követelményeinek nem tett eleget. A fegyelmi bíróság ugyanis a panaszlott által megtámadott 980/906. sz. határozata szerint a panasz tárgyában meghallgatta a kamara ügyészét, aki szóbelileg inditványozta, hogy panaszlott ellen fent emlitett kötelességszegése miatt a fegyelmi eljárás elrendeltessék, és ugyanő egyidejüleg vád alá helyeztessék, de a kamara ügyésze által előterjesztett kivánatra vonatkozólag panaszlottat meg nem hallgatta. Minthogy eszerint az elsőbiróság határozata az ügyvédi rendtartás 79. §-a rendelkezéseinek megsértésével hozatott, azt megsemmisiteni, s az elsőbiróságot törvényszerü eljárásra, vagyis arra kellett utasitani, hogy panaszlottat az ellene emelt vádra vonatkozólag nyilatkozatának záros határidő alatt benyujtására hivja fel, s a kitüzött határidő eltelte után az esetleg adott nyilatkozatot közölje a kamara ügyészével, s annak meghallgatása után hozzon a fegyelmi eljárás elrendelésének kérdésében uj határozatot. (1907 augusztus 21. 382/907. K. fegy. sz.)

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A freibergi kivégzés.** Hogy a kegyelmi jogot lehet nemcsak objektiv módon a biró bölcs belátásával, higgadt mérlegelésével, hanem szubjektiv módon, ötletszerüleg, érzések, impressziók alapján is gyakorolni, ezt élénken mutatja a freibergi eset. Ezer és egy ok szólott Beier Grete megkegyelmeztetése mellett. Elsősorban ifju kora, azután töredelmes vallomása, mely nélkül a cselekményt soha rábizonyitani nem lehetett volna, továbbá neveltetésének hibái, hystericus exaltált természete, (anyját épen a napokban szállitották a tébolydába) melynek folyományaképp egy beteges szerelem ellenállhatlan hatása alatt cselekedett, legvégül azonban és kiemelkedő tulsulylyal az a nagy és tökéletes bünbánat, amelyet tanusitott. Tisztán alkalmi büntettes volt, kit nem veleszületett gonosz hajlamok, hanem a viszonyok, a környezet folytán előálló lelki impulzusok vittek bünbe. Jobban megbánni a bünt, mint ő tette, nem lehetett, és ez garanciát nyujtott abban az irányban, hogy Beier Grete többé a társadalomra nem veszélyes. Pedig a halálbüntetésnek — még ha egyébként annak leglelkesebb hive volna is valaki — létjogosultságát elismerni csakis akkor lehetne, amidőn a tettes a jövőben is oly veszélyesnek látszik a társadalomra, hogy életbenmaradása el nem viselhető.

Ha tehát az objektiv mérlegelés szempontjából ennyire minden a megkegyelmeztetés mellett szólott, mégis, mi lehetett az ok, amely a kegyelmet kizárta? Akárhogy keressük, másutt fel nem találhatjuk, mint a kegyelem birtokosának szubjektiv érzéseiben.

De vajjon helyes értelemben vett igazságszolgáltatás volt-e az, ami Freibergben történt? Igazságszolgáltatás minden hátsó gondolattól független, objektiv megállapitása annak a büntetésnek, amelyet a vádlott megérdemel. De hát ez történt Freibergben? Nem kisértett-e ott minden faktornak ténykedésében az a számitás, az a biztos tudat, hogy bátran ki lehet mondani a romantikus költői befejezést szolgáltató halálos itéletet, hiszen a kegyelem müködni fog, mert az eset körülményei alapján müködnie kell! Ezért biztatta nyilt tárgyaláson ügyész és elnök a kegyelem reményével vallomásra a vádlottat; ezért mondták ki a szigoru itéletet az esküdtek, bár mint minden jel mutatja, azt maguk is tulszigorúnak vélték. Vagy mi mást jelent az a tény, hogy az esküdtek a kegyelmi kérvényt valamennyien aláirták, mint azt, hogy belső meggyőződésük azt sugta, Beier Grete a halált nem érdemli meg, Beier Grete a társadalomra nem veszélyes, Beier Grete maradjon életben. A kegyelemre való spekulácziő szerepelt ebben az ügyben, és a biró, aki számitásba veszi a kegyelmet, nem lehet igazságos. Minden tényező annyira hitt a kegyelemben, hogy maga a védőügyvéd sem vette komolyan a halálos itéletet. Annyira nem, hogy még fölülvizsgálati kérelemmel sem élt ellene! Mindenki komédiát akart csak játszani, a halál rémes motivumával kaczérkodni, és igy emelkedett nyomban kihirdetésekor jogerőre egy halálos itélet, amire eddig csak a rögtönitélő biráskodás szolgáltatott példát. A végén azután közmeglepetésre tragédia lett a komédiából, mert a kegyelem tényezője *az igazságügyminiszter két izben való eljárása daczára* makacskodott, és megczáfolta a hozzá füzött várakozásokat. Hogy a közérdeklődés és költői hatás czéljaira a tragédiát is tudták hasznositani, mutatja az a 205 jegy, amelyet a kivégzés látványosságához kibocsájtottak.

Azonkivül, hogy a biráknak s esküdteknek nem szabad bizni a kegyelem gyakorlásába, mégegy tanulság van ebből a dologból. Ha már a halálbüntetést eltörölni nem sikerült, legalább tessék érvényre juttatni azt az elvet, hogy a kegyelem gyakorlása, az élet és halál kérdésében való döntés nem oly csekélység, amelyet megnyugvással reá lehet bizni egy embernek szubjektiv érzéseire. Régente a birói funkczió't is személyesen gyakorolta az uralkodó; ma abba egyáltalán be sem avatkozhatik. A kegyelem gyakorlása is kell, hogy birói funkczió, objektiv ténykedés legyen; vajjon nem-e kellene azt is egy ember helyett birói testületre, *kegyelmi tanácsra* bizni? *h.*—

— **Angol és ir birák.** Az angol birák, különösen a legfelsőbb bíróság tagjai utóbbi időben napirenden tartják a tulterheltség kérdését. Ezzel szemben Irországban tulsok a biró, ugy hogy legutóbb mikor az angol parlamentben a kérdés szóbakerült, valaki azt a humoros megjegyzést tette, hogy legjobb volna Irországból kölcsönözni birót. Tény, hogy Irországban a birák egy évi fizetése tulhaladta a kiszabott pénzbüntetések összegét. Egy-egy ir bíróra persze nem nagyon sok munka esik s igy ennek tulajdonitható, hogy egy ir felsőbiró 90 éves korában még igen jól és könnyen tudta betölteni hivatását; holott ugyanakkor fiát, mint a parlament tagját előrehaladott kora miatt a bizottsági munkában való részvételtől fel kellett menteni.

— **Fegyházi élet Angliában.** Angolországban minden fegyencz két stádiumon megy át. Az első 9 hónapon át a magánzárka-rendszer uralkodik; de séta közben és istentiszteletnél az őröket és fogolytársait láthatja, de velük nem beszélhet; vallási és egyéb oktatásban azonban részesül. Mindenkinek mesterséget kell tanulnia; leggyakoribb a szabó, takács, czipészmesterség, továbbá harisnya és zsákkészitès. Aki máshoz nem ért, az gyapjut tép. A második stádium a közös munka rendszere; itt a fegyenczek már a szabad ég alatt foglalkoznak kőmivesmunkákkal, kőtöréssel vagy ugarföldek müvelésével. Aki jól viselte magát, annak a büntetés $^2/_5$-része feltételesen elengedhető, mikor is négyhetenkint kell jelentkeznie.

Csakis teljes gyakorlattal biró és románul tökéletesen beszélő ügyvédjelölt állandó akalmazást kaphat dr. Mérő Samu ügyvédnél Borosjenőn. 13027

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 32. szám. Budapest, 1908 augusztus 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Homastead. *Dr. Zerkovitz Zsigmond* budapesti ügyvédtől. — A kir. ügyészség viszonya az igazságügyminiszterhez. *Dr. Töreky Géza* törvényszéki birótól. — Ügyészség és utasitási jog. *Dr. Békés Gyula* kir. törvényszéki jegyzőtől. — Az ui német «felségsértés»-i törvény. *Rapoch Jenőtől.* — Kizárja-e a törvény a felmentés indoka miatti semmiségi panaszt? *Heller Eriktől.* — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Homestead.

A társadalom boldogsága, az állam rendje szempontjából elsőrangu állami feladat, hogy megelégedett és jómódu birtokosság müvelje az országnak *középbirtokok* szerint megoszlott földjét.

De állapitsuk meg: a hazai föld kisszámu *nagybirtok* és *törpe gazdaságok* tömegére oszlik. Számba vehető középbirtokosság alig van. A létezők pedig lassankint latifundiumokba olvadnak, vagy törpe birtokokká aprózódnak fel.

A nagytőkének földszerzésre való forditása a nagybirtokok alakulásában és a létező nagybirtokok terjeszkedő törekvésében nyilvánul. A birtok elaprózását pedig előidézi, hogy a földtulajdonos elhalálozása után a birtok az örökösök között osztódik fel. Ezen kétirányu fejlődés mellett, amely éppen nem különálló hazánkban, hanem eredője a jelen gazdasági rendnek, ki tagadná, hogy a hazai földet nyomasztó nagy adósság terheli, hogy a kényszerárverések száma ijesztő módon megnövekedett.

Ha pedig a kisbirtokossá gyöngült gazdaelem elveszti lába alól a talajt, ha elárverezik földjét, azzá a folyton fluctuáló proletár-elemmé lesz, amely szörnyü erőlködéssel hiába igyekszik visszaszerezni a földjét. Lassanként egészen mezőgazdasági bérmunkás sorba kerül, vagy a nagyváros felé veszi az utját, vagy kivándorol az országból.

Az a szocziálpolitika, amely a kisbirtoknak mentességet biztosit a végrehajtás alól, «a *homestead*» ennek a fejlődésnek kiván gátat emelni.

A családi otthon mentesitéséről (homestead) szóló törvényjavaslat, amelyet az igazságügyminiszter a képviselőház elé terjesztett, és amely Dévai Ignácz kir. táblabirónak már 1906. évben készült munkája, oly intézményt kiván meghonositani, amelyet a maga valóságában egy európai állam sem valósitott meg, és amelyet leglelkesebb szószólói is Észak-Amerikából, avagy azon irodalmi vitákból ismernek, amelyeket dr. Mayer Rudolf ismertetései nyomán a mult század 80-as éveiben, a kontinentális Európa nemzetgazdái felidéztek. Ez akkor volt, amikor Észak-Amerika mezőgazdasági tultermelése révén az európai mezőgazdaságot válsággal fenyegette, és amikor meglepetésszerüen tünt ki, hogy az európai kisbirtokos parasztnak a legveszedelmesebb ellenfele az északamerikai farmer, aki a maga kezemunkájával müveli földjét, és hogy amig Európában a latifundiumok nőnek, addig Észak-Amerikában a négy millió gazdaság közül három millió olyan kisbirtok, amelyen a bérmunkás ismeretlen.

A homestead exemptiont, a végrehajtás alól való mentességet a javaslat szerint csak olyan telek élvezheti, amelynek értéke 8000 K-t meg nem halad, és amelyet olyan magyar honos mivel, akinek házastársa van, avagy aki kiskoru törvényes vagy törvénytelen gyermekeinek gondját viseli. Tehát nemcsak mezőgazdasági telek, hanem bármely munkásház is részesülhet a mentességben.

Oly ingatlanon, amelyen jelzálogteher van, ami a telek elárverezésére vezethet, családi otthon nem alapitható. Mégis két kivétellel. Az egyik kivétel az *amortizácziós követelés.* Ez is csak akkor, ha az ingatlan értékének 75%-áig terjed, és legalább is 30 évre oszlik meg. A másik kivételt teszi a javaslat a pénzjáradék bekebelezésével, amelynek évi összege az otthon értékének 4%-át meg nem haladhatja. A mentesség ex lege nem áll be, hanem csak facultative: azaz akkor, ha a tulajdonos a telekkönyvben a mentesség feljegyzését kéri.

Az alapitás *előtt* szerzett dologi jogokat a javaslat nem sérti, azért ez alapon a végrehajtásnak akadálya nincs. Egyéb dologi jog tekintetében kimondja, hogy nincs helye tőketörlesztésnek, hanem csupán a hátralékos *járadékok* erejéig rendelhető a végrehajtás. A végrehajtás módja pedig nem a kényszerárverés, hanem csak a végrehajtási *zárlat.*

De nincs mentesség a *személyi* követelés esetében sem akkor, amikor olyan vagyonról van szó, amelyet a hitelező a családi otthon alapitójának éppen azon czélból ad, hogy ez otthont alapitson. Ezen vagyon értéke erejéig az otthont alapitó a mentességet igénybe nem veheti, mert igy ezen intézkedés azt a hitelezőt sujtaná, aki az otthonalapitás czéljait előmozditotta.

Az alapitás *után* adott személyi hitel tekintetében szintén különbséget tesz a javaslat a szerint, hogy a hitel közteher, tartási igény, tiltott cselekmény vagy elsőrangu életszükséglet okából keletkezett-e vagy sem. Előbbi esetekben mentességnek nincs helye.

A javaslatnak egy fontos hatása az örökösödési jog területére hat ki.

A tulélő házastárs özvegyi haszonélvezetül követelheti az otthon haszonélvezését és ha ez meghaladja a törvény értelmében őt megillető haszonélvezet mértékét, ennek fejében a haszonélvezettől első örökös részére az otthon értékének 4%-át tartozik évi járadék gyanánt kifizetni.

Kiskoru kedvezményezett családtag hátrahagyása esetére az örökségi osztály az otthonon a leszármazók nagykoruságáig kizárható. Az alapitó halálával nem szünik meg a mentesség, hanem a tulélő házastárs javára fenmarad, ha pedig csak kiskoruak maradtak, a gyámhatóság a kiskoru kedvezményezett családtag javára fentartatja.

Végül az otthon elidegenitéséhez, megterheléséhez, a lemondáshoz, a házastársak beleegyezése, gyermekek létében a gyámhatóság hozzájárulása szükséges.

Ezek a megvalósitandó családi otthon főbb jellemvonásai. És most már az a kérdés merül fel, vajjon azt a czélt, amelyet szolgálni tartozik, a kisbirtokos védelmét, mennyiben mozditja elő?

A homestead Észak-Amerika nyugati államaiban kelet-

kezett. Keletkezéséhez tényleg az északamerikai föld megmüvelése és mezőgazdasági fellendülés füződik. Az európai homestead mozgalom azonban éppen nem a benépesitést czélozza, hanem okát a kapitalistikus gazdasági rend nyomában járó mezőgazdasági válságban találja.

Észak-Amerikára való hivatkozásból tehát * sokat következtetni az intézménynek átültetésénél ceteris in paribus már azért sem lehet, mert Texasban 1839-ben és a többi nyugati államokban *földjáradék alig volt* és a homestead, mint a gyarmatositás egyik szellemes módjaként jelentkezett és mert sokkal kézenfekvőbb, hogy a farmertől, aki értéktelen föld megvételével értéket állitott elő végrehajtásilag a földet el ne vehessük, minthogy a modern állam osztályai között duló harczot, ujabb kiváltságokat szitsuk.**

Nálunk és Európa többi államaiban van földjáradék. És ha veszszük azt a 8000 K értékü földet, amelynek mentességet kivánunk adni, a földbirtokosnak juttatott ez a kedvezmény, bármely csekély mértékben is, de mert a földéhes parasztságnál még nagyobbá teszi a keresletet, a föld értékének emelkedését idézi elő. Ezen emelkedés azonban mit sem jelent a nemzeti vagyon növelése szempontjából, mert csak igen rövid ideig tart és értékdepressiót idéz elő. A nagyobb kereslet folytán történő értékemelkedés, a földbirtokosnak az a tudata, hogy most nyugodtan gazdálkodhatik és a végrehajtástól nincs mit tartania, legfeljebb addig tart, amig a törvény szentesitése után beálló változások le nem csillapultak. Miután azonban a gabona és a föld egyéb hozadékának értékét a homestead nem változtathatja meg, a föld értéke a hozadék értékéhez arányosan alakul ki. Amikor azonban a magyar kisbirtokos biztonságban érzi magát, amikor látja, hogy fö'djét a végrehajtó hiába ostromolja, könnyelmüvé válik. A birtok megkötésével járó régi vád ez. A birtokos nem igyekszik a termelési költségeket arczának verejtékével csökkenteni. A birtok megkötése gondatlan, hanyag gazdálkodásra csábitja, ami aztán vesztét okozza, A helyes birtokpolitikát csak *Schäfflenek* sokat idézett szava: «a birtok gyors változása a legjobb gazda kezébe . . . » biztositathatja. Az az agrárpolitika pedig, amely a kisbirtokot megköti, majomszeretetével romlásba viheti a kisbirtokost.

A homestead mellett természetesen mindemellett felhozzák, hogy a létminimum mentessége éppen ugy megilleti a föld állagát, miként az iparos szerszámait, a lateiner könyveit és müszereit. Sőt kiemelik, mennyivel nagyobb fontosságu a földtulajdon minimumát biztositani. Ez téves kiindulási pont. Senkinek sincs annyira szüksége a hitelre, mint a földbirtokosnak, a hitel sehol sem annyira produktiv, mint a mezőgazdaságban. A földbe fektetett tőke és munka nem máról holnapra hozza meg gyümölcseit, hanem sokszor évek multán. A befektetéseket a birtokos nem akkor teheti pénzzé, a mikor akarja. A helyes agrárpolitika főczélja tehát a mezőgazdasági hitelnek a szervezete.

Ha az iparos szerszámaira, a lateiner a müszereire vagy könyveire, a napszámos napszámára venne fel hitelt, ez a hitel végromlásba vinné az adóst, nem is szabad megengedni, hogy ezen tárgyakat az egészségtelen, improduktiv hitelre felhasználják. Ámde a földbirtokos produktiv hitelének alapja egyedül a földje. És ha ezt le nem kötheti, a hitelszerzés lehetőségétől fosztják meg őt. — A homestead-javaslat indokolása is abból indul ki, hogy egy modern hitelszervezet áll a földbirtokos mögött, hogy a homestead daczára is bir személyes hitelt szerezni. A homestead — a törvényhozó előtt is — mint egy postulatuma a hitelszerzés lehetőségének szerepel. Csak egy pillantást a mai hitelviszonyainkra és meggyőződhetünk, minő téves ez a kiindulási pont.

A földbirtok mentesitése legalább 6000 K értékü földet hagy mentesen. Olyan értéket, amelyet az ipari vagy mezőgazdasági munkás csak egy élet árán tud összegyüjteni. Ez tehát leginkább alkalmas arra, hogy az osztályok között a különbözőséget emelje és gyülöletet keltsen. De a mentességnek az a módja, a hogy a tervezet az alapitó akaratától teszi függővé, kiván-e élni vele avagy sem, sokat ugyan nem fog használni a kisbirtokosságnak. Az akinek nincs adóssága, az nem fog élni vele, mert az esetleges átruházásnak vagy egyéb változásnak elébe akadályokat gördíteni nem akar. Akinek birtokát pedig az alapitáskor adósságok terhelik, az nem kapja meg a mentességet. Végül pedig adós marad a javaslat azzal, mi történik a végrehajtási *zárlat* esetén.* Megmarad tehát a homestead azok számára, a kik a saját vagy kiskoru gyermekeik jövőjét kivánják biztositani. Megmarad az örökösödési jog területére szánt hatása.

Ha az örökjogi fejlődést a jog többi ágához hasonlitjuk, szembetünő, hogy ezen a területen az évszázados fejlődés mennyivel lassubb. Itt még ma is a régi formalizmust találjuk. Az ősiség 1898-ig birt fennmaradni. Az ági vagyon visszaszállása a távoli vérrokonra a törzsrendszer utolsó maradványa ma is. Az örökjog érzi meg a legkisebb csökkenést és bizonyára leginkább ellene fog állani az erőszakos változtatásnak. Ezért ma, amikor évtizedes munkásság után a magyar polgári törvénykönyv tervezete készen áll, az örökösödési jognak ilyen *esetleges* rendezése semmiképpen sem czélszerü. A homestead örökösödési jogra kiható szabályai többékevésbbé a polgári törvénykönyv örökjogi szabályozásán ütnének csorbát.

De már azért sem lehetséges a homesteaddel együtt járó örökösödési szabályokat egyszerüen beleilleszteni jogrendszerünkbe, mert ez egészen távol esik a germán jogi *Anerbenrecht*-szerü örökösödéstől. A hazai jog történelme elég bizonyságot szolgáltat amellett, minő elkeseredett küzdelmébe került a 48-as idők demokratizmusának az ősiség eltörlése, a leányágnak, a fiággal egyenranguvá tétele. És ha a modern szocziális életből, az egygyermekrendszerből, a birtok felaprózásából, az egészben örökölt birtok gazdaságosabb müveléséből stb. igen sok okot merithetünk a törzsörökösödési rendszer átültetéséhez, a mai naptól még is meg kell tagadnunk a kodificálásra való jogosultságot.

Az a telepitési politika, amelyet az 1894. évi V. tcz. inaugurált, a helyes birtokpolitikának egy eredménytelen kezdete. A *járadékelv* segitségével az országon belül kell gyarmatositanunk. És ha a hazai, valamint a porosz 1890. évi telepitési törvény, vagy az angol small holdings act nem hoztak olyan eredményt, mint amit tőlük joggal vártunk, az nemcsak az anyagi áldozatok elégtelenségének a következménye, hanem a járadékelven alapuló hitelszervezet tökéletlensége volt. A törvényhozónak a kisbirtokosok szövetkezését, cooperácziójját, egymásrautaltságát kell előmozditani. A homestead pedig elidegeniti őket egymástól.

A mai viszonyok mellett a kisbirtokos eladósodott. Nem tagadtuk. A hitel igénybevétele azonban még nem jelenti ennek improductiv voltát. A mai tulterhelt kisbirtok legfeljebb azt jelenti, hogy nem jól gazdálkodtunk, de nem jelentheti, hogy a földbirtok megterhelése magában véve ártalmas. Az eladósodás mai mérve után azonban nem a birtok megkötésére van szükségünk, hanem azon okok eltávolitására a melyek a maihoz hasonló állapotot előidézik.

Dr. Zerkovitz Zsigmond.

* V· ö. Dévai Ignácz: Homestead. Magyar Jogászegyleti Értekezések XXXIV. kötet 5. füzet, továbbá: Igazsáügyi javaslatok tára VI. évfolyam 3. szám 1060. old.

** «És ha valaha sikerülni fog ezen eszméket (értsd homestead exemptions) megvalósitani, ugy azok bizonynyal *a viszály és egyenetlenség magvát hintenék el a nemzet azon elemei közé*, melyek kölcsönös rokonszenve és összetartása nélkül hosszu ideig képtelenek volnánk azon óriási feladatoknak megfelelni, melyek az anyagi és szellemi kultura minden terén reánk várakoznak.» *Láng* Lajos, *Minimum és Homestead* 1883. 39. old.

* Miből tartja fenn magát a család, ha miként a javaslat a dologi pénzigénynél megengedi, a birtokot zárlat alá veszi a hitelező?

A kir. ügyészség viszonya az igazságügyminiszterhez.*

Megvizsgálást és megvilágitást igényel végül még az, vajjon a BP. érintette-e a miniszter utasitási jogát.

A BP. 33., 24., 38. és 101. § ai, lényegükben a legalitás szempontjából nem uj intézkedések. A tárgyalt kérdés szempontjából azonos tartalmu az 1871 : XXXIII. tcz. 17. §. *e)* pontja, mely az ügyészség «hivatását», kötelességeit állapitja meg.

Természetes folyománya ez annak, hogy az ügyészségek müködése felől jogállamban általában nem is lehet másként intézkedni, mint ugy, hogy az ügyész tevékenységében a törvényt és törvényes rendelkezéseket és az ezek szem előtt tartása mellett kialakult saját legjobb meggyőződését tekintse vezérlő szempontnak és tartsa müködésében irányadónak.

Csakhogy mindezekből, a legalitás általános elvéből és szabályából nem következik még az, hogy az ügyész feltétlenül eljárni tartozik ott, a hol a törvény és jogi meggyőződése szerint büncselekményt lát ugyan de, pl. valamely államérdek az üldözés ellen szól vagy a pervitel az államnak több terhet okozna, mint előnyt.

A BP. miniszteri indokolása — utalva arra, hogy már anyagi büntető törvényünk is engedett a büntetés abszolut kötelességének szigorából — kifejti, hogy a legalitás elvének az ügyészekre is alkalmazása nem jelenti azt, hogy a bünvád kezelésében ne léteznének kivételes körülmények is, melyeket az állam e jogának használatánál figyelembe venni lehet. «A közvád gyakorlásánál is merülnek fel tekintetek, melyek teljesen hasonlók azokhoz, amelyek az anyagi jogot a relativ irányba szoritották. Midőn az eset körülményei olyanok, hogy a bünvád gyakorlása nagyobb társadalmi kárt okoz, mint abbanmaradása ; midőn a per keresztülvitele aránytalan nehézségekkel jár : akkor egy magasabb igazság, melyet némelyek társadalminak neveznek, azt kivánja, hogy az eljárás mellőzve legyen. Az élet sürgős követelményeit tagadná meg a törvényhozás, ha a közvád gyakorlásának szervezésénél e tekinteteket figyelmen kivül hagyná. A legalitás közjogi szabálya alól tehát, mely az 1871 : XXXIII. tcz. 17. §. *e)* pontjában van kimondva, bizonyos kivételeket lesz kénytelen elismerni.» (156. l.)

A legalitás általános elvével szemben ezek szerint a BP. helyet enged az opportunitás elve érvényesülésének is. Megengedi jelesül azt, hogy az ügyészségnek a megsértett jogrend helyreállitására irányuló hivatásos és köteles fellépése körül a tételes törvények intézkedésein kivül bizonyos magasabb — társadalmi, állami — tekintetek is érvényesülhessenek. Nem zárja ki tehát a legalitás elve azt, hogy az ügyész attól, aki a társadalmi és állami érdekek követelményeinek felismerésére és méltányolására elsősorban van képesitve és hivatva, irányitást kérjen és kapjon ilyen természetü feladatainak miként leendő megoldása iránt. A miniszternek az ügyészség érdemi tevékenységébe való ilyetén beavatkozását, a törvény tehát előrelátta és annak lehetősége elől nem zárkózott el annyival kevésbbé, mert nem tételezhette fel azt, hogy a kormányhatalom e jogával más érdekből, mint a köz érdekéből éljen.

Amint már fentebb érintve volt, a miniszter e jogának elismerése mellett is indokolt a legalitás elvének hangoztatása illetve törvénybe iktatása, mert a kir. ügyész felettes hatóságainak utasitási joga nem folyton, nap-nap mellett használt minden ügyben érvényesülő befolyást jelent az ügyészségek tevékenységére, hanem az a dolog természetéből kifolyólag csak a már jelzett különös okokból, rendkivüli körülmények között, tehát csak ritka kivételképp nyer gyakorlati alkalmazást. A törvényen alapuló utasitási jog épségben tartása mellett is szükség van tehát olyan törvényes, kötelező rendelkezésre, mely az ügyészségek rendes, közönséges, mindennapos közvádlói tevékenységének alapjául szolgáljon, annak utját és irányát megszabja. Hiszen a bünügyeknek százalékban szinte ki sem fejezhető, elenyésző kis mennyiségében jár el az ügyész utasitás szerint; közvádlói tevékenységét tehát csaknem teljes egészében az utasitási jog érvényben léte daczára is a törvény és saját meggyőződése vezeti és ezek adják meg annak tartalmát.

Az 1871 : XXXIII. tcz. és BP. ez álláspontjának megfelelően ugy az 1872. évi, mint az uj ügyészi utasitás párhuzamosan szól a törvények és az utasitások kötelező erejéről. Elég itt hivatkozni a régi utasitás 19., 20., 24. és 28. §-aira, az ujnak pedig 31. és 67. szakaszára. Ugyanilyen értelemben rendelkezik az ügyészségi megbizotti utasitás is (16., 17., 26. és 29. §§.).

Sőt a kir. ügyészek hivatali esküje (Ü. U. 19. §.) is számol mind a két mozzanattal, amely az ügyészek tevékenységének irányitására hivatva van.

A BP. javaslatának országgyülési tárgyalása során (1896. szept. 3—5.), elhangzott beszédekben böngészgetve, feltünik az az egyértelmüség, melylyel mindenki az ügyészség függő helyzetéről szól anélkül, hogy azon változtatni valakinek eszébe jutott volna, vagy a BP.-nak valaki ilyen hatást vagy czélzatot tulajdonitott volna.

Hivatkozom az előadóra : Chorin Ferenczre, aki az ügyészség esetleges visszaélései ellen, és pedig annak esetleges jogtalan zaklatásai ellen is, egyik biztositékul az ügyész közjogi állását jelölte meg, jelesül azt, hogy az ügyészség szigoru hierarchikus ellenőrzés alatt áll, tetteit a főügyészség, utolsó fokban a miniszter őrzi ellen, aki eljárásáért és mulasztásaiért a törvényhozásnak felelős.

Polónyi Géza az ügyészségről, mint a kormányhatalomnak alárendelt és annak exponensét képező közegről beszélt.

Bár az ügyészség e helyzetének következményeit taglalták, nem szólt ez alárendeltség megszüntetéséről sem Ragályi Lajos, aki pedig éppen nem volt magas véleménynyel általában az ügyészségek tagjainak pártatlansága és elfogulatlansága felől, sem Visontai Soma, aki szerint «az ügyészségi intézmény ugy, amint van, helyesnek bizonyult. Sokkal helyesebbnek mint más államok ügyészsége.» Ugyan ő mondta azt is, hogy az «ügyészség, bármennyire történtek is talán bizonyos irányban kisérletek, mégis megőrizte függetlenségét bizonyos intézkedési önállóságát saját hatáskörében megtartotta, daczára annak, hogy az ügyészség adminisztrativ intézmény és az igazságügyminiszternek megalkotásától kezdve alá van rendelve, bizonyos függetlenséget meg tudott óvni annyira, hogy bizonyos irányzatot tudott adni Magyarországon a vádnak».

Haviár Dániel pedig minden ellentmondás nélkül fejtette ki azt, hogy az ügyész a felsőbb utasitást feltétlenül teljesiteni tartozik : «az az utasitás lehet nem tárgyilagos, lehet nem igazságos, lehet nem törvényes, lehet egy hatalmi egyéni szempontnak kifolyása és azt feltétlenül elfogadni köteles az a kir. ügyészség».

De menjünk tovább. Polónyi Géza országgyülési képviselő — nem mervén reá bizni a nyomozás teljesitését a kormányhatalomnak alárendelt kir. ügyészre — határozati javaslatot nyujtott be az igazságügyi bizottságnak arra leendő utasitása iránt, hogy a javaslatnak az ügyészi hatáskörre vonatkozó része, különösen a nyomozásra vonatkozó §-ok az 1871 : XXXIII. tcz. rendelkezéseire, különösen annak 21. § ára tekintettel olyan értelemben módosittassanak, hogy az ügyész maga nyomozási cselekményeket ne végezhessen. A képviselőház e javaslatot elfogadta, az igazságügyi bizottság a módositást a javaslaton, a kapott utasitásnak megfelelően megtette, a ház pedig a javaslat vonatkozó rendelkezését ekként módositott alakjában fogadta el.

*

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Mit jelent már most mindez? Azt jelenti, hogy nem a BP. alakitotta át vagy szüntette meg az 1871:XXXIII. tcz. bizonyos rendelkezését, hanem ellenkezőleg a BP.-t alakitották át az 1871:XXXIII. tcz.-nek az ügyészség alárendeltségét megállapitó, alapvető rendelkezéseihez képest. Jelenti továbbá azt, hogy a törvényhozás foglalkozván az ügyészségnek szervezetéből folyó alárendeltségével, azt a bünvádi eljárásról szóló törvény megalkotásánál, illetve e törvényben az ügyészség nyomozási hatáskörének megállapitásánál irányadó, döntő körülménynek minősitette és fontosságának és következményeinek mérlegelése után hatályában érinteni nem kivánta és nem is érintette. *Dr. Töreky Géza,*
(Bef. köv.) törvényszéki biró.

Ügyészség és utasitási jog.

Dr. Vargha Ferencz koronaügyészhelyettes ur a «Jogállam» 1907. évi márcziusi és áprilisi számában «Ügyészség és politika» czimmel czikksorozatot tett közzé, amelyben oda konkludált, hogy az ügyészség, a ma érvényben levő törvények szerint nem látható el utasitással az igazságügyminiszter részéről, daczára annak, hogy 35 éves gyakorlat ennek az ellenkezőjét praktizálta; továbbá, hogy az ügyészség csak ugy teljesitheti igazán hivatását, ha független a mindenkori kormánytól, éppen ugy, mint a bíróság.

A napi politikai események szemüvegén keresztül nézve ezt a két kérdést, tagadhatatlan, hogy a mai politikai felfogás és rend szempontjából ez a kijelentés nagyon tetszetősnek és a függetlenités minden irányu hangoztatása idejében nagyon plausibilisnek tetszik. Ha azonban függetleniteni tudjuk magunkat azon áramlatok hatása alól, amelyek manapság, mint «korszellem» nehezednek a közvéleményre, lehetetlen, hogy a Vargha Ferencz által felvetett két kérdésben éppen az ellenkező álláspontra ne helyezkedjünk.

Az ügyészségnek a mindenkori kormánytól való függősége vagy függetlenitése — figyelembe véve, hogy a Btk. nemcsak közönséges deliktumokat konstruált, hanem politikai természetü deliktumokat is — a dolog természeténél fogva, csakis a politikai természetü deliktumoknál fontos és aktuális. Ezt tartva szem előtt, minthogy az ügyészségnek, bármilyen természetü büncselekmény elkövetése alkalmával először kell arról értesülnie, először kell mérlegelnie a tettet, először kell benne állást foglalnia, vajjon elégséges politikai előkészültséggel és államférfiui bölcseséggel bir-e az ügyészség abban a kérdésben, hogy ebben és ebben az esetben büncselekmény nyomai forognak-e fenn, vagy sem. Vajjon az állam, a társadalom, a vallás stb. ellen elkövethető büncselekmények olyan absolut jellegü, tényekkel is kifejezhető büncselekmények-e, mint pl. a lopás, testi sértés, hogy azokban a politikai természetü büncselekményekben is ugyanolyan megnyugvással lehetne-e az ügyészségre bizni a vád megindítását vagy mellőzését, mint a közönséges büncselekményeknél. Vajjon az e fajta büncselekmények egy és ugyanazon absolut érvényü kriteriumokkal birnak-e minden időben és minden körülmények között? Vajjon nem körültekintőbb, magasabb látókörü és az állami raison szempontjából biztosabb, gyakorlottabb judiciummal biró érzék kell ahhoz, hogy az adott esetben emeltessék-e vád, vagy mellőztessék? Vajjon a kormánynak, mint legfőbb, az állam existenciája fölött őrködő közhatóságnak nem kell-e birni azzal a joggal, hogy az ad hoc uralmon levő kormány, az érvényben levő állami, társadalmi és vallási stb. rend ellen vétőkkel szemben vádat emeltethessen?

Azt mondhatná valaki, hogy ugyanaz az államférfiui bölcsesség és politikai előkészültség a bíróságban sincs meg és mégis rábizzuk a politikai természetü perek elbirálását. Erre az a válaszom, hogy a bíróság mai szervezeténél, a felebbviteli jog tultengése idejében, az a legmagasabb birói forum, amely hét taggal, mint egy igazságszolgáltatási areopag, itélkezik, mégis csak nagyobb garanczia, mint az az egyedül müködő ügyész a tekintetben, hogy a politikai természetü perekben is megközelittessék az absolut igazság. De továbbá — s itt van a kardinalis pontja az igazságszolgáltatás tökéletesitésének — a birói függetlenségnek minden irányu megvalósitása fogja elejét venni majdan minden az igazsággal ellenkező határozatnak. Nem az ügyészségnek a kormánytól való függetlenitése fogja eredményezni az igazságszolgáltatás tökéletesedését — mert azt hiszem, hogy ugy az «Ügyészség és politika» czimü czikk neves szerzőjének, mint mindannyijunknak az a czélja — hanem igenis az, hogy ha a birói kartól fog az állam, ugy az intellektus, mint a jogászi tudás és a morál szempontjából még nagyobb garanczíákat követelni, mint amilyeneket ma követel. Akkor lesz az igazságszolgáltatás ugy a közönséges, mint a politikai természetü bünpereknél ideális magaslaton, ha nem az ügyészséget, hanem a biróságot fogja a közvélemény és az igazságszolgáltatásban aktiv részt vevő szereplők, mint «vezérkart» tekinteni.

Ezen általánosságban elmondottak után térjünk át tulajdonképpeni tárgyunkra, t. i. először arra a kérdésre, hogy a ma érvényben levő törvényeink szerint van-e joga a miniszternek arra, hogy utasitást adhat az ügyészségeknek? E kérdéssel azt hiszem, nagyon röviden fogok végezhetni.

Én sem hivatkozom más törvényre, mint a czikkiró ur által hivatkozott ügyészi törvény (1871:XXXIII. tcz.) 5. és 27. §-ra. Az 5. §-ban kifejezett azon elv, hogy «az ügyészség közvetlenül az igazságügyminiszternek van alárendelve» nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy az «alárendeltség» kifejezés, már a szónak grammatikai értelménél fogva, minden megszoritás nélküli, föltétlen, a legszélesebb terjedelmü obediencziát jelenti. Ebből a kifejezésből magából, de még inkább összevetve e §. tartalmát a 27. §. *b)* pontja tartalmával, kétségtelen, hogy az igazságügyminiszternek utasitási joga megvan az ügyészséggel szemben.

A 27. §. *b)* pontja ugyanis azt mondja: «a főügyész az alárendelt ügyészségekhez a hatáskörükbe utalt ügyek tekintetében kötelező utasitást adhat». Mi mást jelent ez a szakasz, mint azt — már a törvény ökonomikus berendezését tekintve is — hogy nemcsak a miniszternek, mint legfőbb felügyeleti hatóságnak, hanem magának a főügyésznek is megvan az a joga, hogy az alája rendelt ügyészségeknek a hatáskörükbe utalt ügyek tekintetében kötelező utasitást adhat. A legmerészebb jogászi okoskodással lehet tehát csak azt állitani, hogy csupán a főügyésznek van joga utasitást adni és nem egyuttal a miniszternek is. Az csak természetes, hogy a jelzett törvény legelején kifejezett generális elvnek nem derogálhat az 1891: XVII. tcz. (a birói és ügyészi szervezet némely módositásáról), amelynek 1. §-a igy szól: «a kir. ügyészségek épp ugy mint a birróságok az igazságügyminiszter főfelügyelete alatt állnak». Nincs jogalap azon állitás valódiságának bebizonyitására, hogy az ügyészség is, mint a bíróság az igazságügyminiszternek csupán főfelügyelete alatt áll és hogy tehát az ügyészség sem látható el utasitással. Egy ilyen kardinalis fontosságu, a szervezeti törvénynek egyik alapelvét alkotó törvényhozási kijelentés utóbb inczidentaliter nem változtatható meg.

Sokkal fontosabb azonban ennél — a közelmult politikai eseményeit tekintve — Vargha Ferencz koronaügyészhelyettes urnak az a második tétele, hogy az ügyészség csak akkor fogja igazán teljesithetni hivatását, ha függetlenitik, mint a birróságot, a mindenkori kormánytól.

Nem beszélek arról, hogy független-e a magyar bíróság vagy sem, mert nagyon messze térnék el tárgyamtól; csak előre bocsátom azt, hogy a függetlenitésnek, az individuum érvényesülni akarásának ugyszólván tultengő idejében, amiben ma vagyunk, t. i. amikor minden közhatóságot körül akarunk övezni a függetlenségnek szent malasztjával, csak éppen arról az organizmusról szeretnek megfeledkezni, amelynek igazán szüksége volna a függetlenségre, ugy érzem, hogy nagyon nehéz és hálátlan szerepre vállalkoztam akkor, amikor az ügyészségnek a mindenkori kormánytól való függését bátorkodom hirdetni.

Menjünk in medias res. Ha figyelembe veszszük az ügyészség hierarchikus szervezetét, azt látjuk, hogy ugy a legkisebb mint a legnagyobb jelentőségü bünügyekben az ügyészség vezetőjének jogászi felfogása, tudása és akarata érvényesül. Annak az alügyésznek, vagy beosztott és nem vezető ügyésznek — bárha mint biró *az itélkezésben* a legnagyobb függetlenséget élvezte — a legjobb tudása, meggyőződése ellenére vádat kell emelni ott, ahol nem lát büncselekményt; meg kell apellálnia azt a fölmentő itéletet, amelyet legjobb jogászi tudása és meggyőződése, lelkiismerete szerint helyesen mondott ki a bíróság. Miért? Mert nem az ő felfogása, akarata, tudása érvényesül, hanem a vezető ügyészé.

Menjünk egy lépéssel tovább.

Annak az ügyészségi vezetőnek megint nincs meg a függetlensége a felsőbb ügyészi hierarchiával szemben: az az ügyészségi vezető megint nem a saját meggyőződése, lelkiismerete szerint jár el, hanem minden politikai természetü

büncselekmény nyomainak fenforgása esetén a fölöttes főügyészének véleményét tartozik kikérni. Vádat kell neki emelnie, ha a főügyész utasitja; meg kell neki apellálnia azt a fölmentő itéletet minden esetben, amelyet vádhatározat előz meg, holott talán teljes és nyugodt lelkiismerettel ugy van meggyőződve, hogy a bíróság helyesen hozott fölmentő itéletet. Miért? Mert egyrészt a statisztikai kimutatás kivánja meg, másrészt pedig, és az előrebocsátottakból folyólag ez a fontos, mert a főügyész rendeletet bocsájtott ki ebben az értelemben.

Már most az ügyészség hierarchikus szervezetét tekintve, amelynek feje az igazságügyminiszter, lehetetlen elképzelni, hogy annak a legfőbb ügyésznek, annak az igazságügyminiszternek ne legyen joga utasitást adni az ő ügyészeinek és főügyészeinek, hogy ebben és ebben az esetben emeljenek vádat, vagy pedig mellőzzék a vádemelést.

Az ügyészséget tulajdonképp a franczia «ministère public» mintájára akként szervezték Európaszerte, hogy az a mindenkori kormánynak igazságszolgáltatási exponense legyen, hogy az mintegy a kormány inicziáló, vádemelő közege legyen, hogy az emeljen panaszt a közrendet és legfőbb hatalmat képviselő kormány, illetve állam nevében a független bíróság előtt. Az államhatalmat képviseli az ügyész tehát akkor, amikor vádat emel; tehát az állam akaratát és nem a magáét érvényesiti akkor, amikor bíróság elé viszi az ügyet, tehát lehetetlen megadni annak az ügyésznek vagy főügyésznek a diszkréczionális hatalomnak azt a nagy mérvét, hogy büncselekmények elkövetése alkalmával — és itt ujra hangsulyozom, hogy a politikai természetü büncselekményeknél aktualis és fontos a kérdés — a maga akaratát juttassa érvényre.

Ne konkretizáljunk, ne vegyük figyelembe a közelmult eseményeit, — amelyekben megjegyzendő az ügyészség akkor, amikor a miniszteri utasitást respektálta, helyesen járt el — sem a jelent; szupponáljunk egy állapotot, amelynek társadalmi, politikai és szocziális szempontból közömbös a szinezete; helyezzük ezen viszonyok közé az ügyészséget, ugy, amint meg van szervezve, élén az igazságügyminiszterrel és szupponáljuk, hogy mindenik ügyész és főügyész politikai jártasság, intellektus és szoczialis érzék dolgában egy-egy kitünőség, az állami gépezet normálisan halad, de a szocziális mozgalmak mindig erősebb, radikálisabb, sőt mondhatni itt-ott forradalmi jelleget öltenek. A legfőbb államhatalom abban a meggyőződésben lévén, hogy az imént vázolt jelenségek meghaladják azokat a kereteket, amelyeken belül még nincs veszélyeztetve az állam léte, exisztencziája, utasitást ad ügyészeinek és főügyészeinek, hogy emeljenek vádat a Btk. megfelelő szakaszai alapján és vigyék független bíróság elé az ügyet föl egész a Curiáig. Már most tegyük föl — mert hiszen mindez szuppozicziő volt, — hogy akadnak ügyészek, akik ezen szoczialis forradalmi mozgalmat a korszellem haladásának tekintik, nem respektálják az igazságügyminiszteri utasitást, nem emelnek vádat. Hol itt az összekötő kapocs, az összhang az ügyészség és a miniszterium között? A főügyész utasithatja az ügyészt, a miniszter nem? A miniszternek, ha a legfőbb állami raison szempontjából, az állami lét fenmaradásához szükséges lépéseket meg akarja tenni, hogy t. i. meg akarja fennyittetni független bíróság által a bünösöket, a főügyész protekczióját kelijen kikérni, hogy ez utasitsa az ügyészt, mert ő neki nincs hozzá jussa! Nem, ilyenformán nem lehet és nem szabad illuzóriussá tenni az igazságügyminiszteri hatalmat!

Az ügyészség nem tagadhat meg semmit a hatáskörébe eső ügyek tekintetében a mindenkor uralmon levő igazságügyminisztertől: és az igazságügyminiszternek, ép ugy, mint annak a pénzügyminiszternek és belügyminiszternek, föltétlen diszponáló joggal kell birnia az ügyészeivel, illetve a főispánjaival és pénzügyigazgatóival.

Téves tehát az a kiindulási pont, amely az ügyészség függetlenitése által véli elérhetni, a politikai természetü büncselekményeknél elkövethető igazságtalanságok elkerülését. Nem az ügyészséget kell függetleniteni, hanem igenis a birói függetlenséget kell, különösen a kormánytól, minél szélesebb terjedelemben kiépiteni.

Azt lehetne mondani, hogy a kormányhatalom, abban az esetben, ha a politikai természetü büncselekményeknél is a saját akaratát óhajtja az ügyészei által érvényre juttatni, minden állampolgárt zaklatásnak tehetne ki; mert ha a kormány a saját szempontjából a Btk.-ba ütköző cselekményt lát fenforogni, bünvádi eljárást indittathat az állampolgár ellen, holott előre tudja a közvélemény, hogy a független bíróság fölmentő itéletet hoz. Hát ez igaz, zaklatás foroghat fenn egészen addig, amig a bíróság határozatot, még pedig jogerős határozatot nem hoz.

De kérdem, vajjon annak a főmagánvádlónak nincs meg ugyanez a zaklatási joga minden állampolgárral szemben; nincs meg neki ugyanez a zaklatási joga egyeseket bíróság elé czipelni, mert teszem, azt hiszi, hogy becsületsértés követtetett el ellene. Nem ki van téve az ilyen terhelt is zaklatásnak egészen addig, amig független bíróság, mindjárt a bünvádi eljárás kezdetén meg nem szünteti az eljárást, vagy fölmentő itéletet nem hoz. Hol van tehát ennek a zaklatásnak, vagy annak a politikai természetü büncselekménynél elkövethető zaklatásnak az orvossága? Sehol máshol, mint az eljárás megszüntetésében, vagy birói, jogerős, fölmentő itéletben! Ezidő szerint ez az egyedüli módja annak, hogy az állampolgár zaklatása reparáltassék! Az előfordulható zaklatásnak kikerülése végett tehát. egyoldalulag, a közelmult politikai eseményeit tekintve, felforgatni egy elvet, elvenni a legfőbb államhatalmi organumtól, a rendelkező, inicziáló jogot, de lege ferenda is nagyon problematikus volna.

Érteném ezt a függetleniteni akarást abban az esetben, ha az ügyészség határozó közeg volna, akinek döntése az állam és az egyes között előforduló büncselekményeknél irányadó. De hiszen tudjuk, hogy az ügyészség informativ, konzultativ, inicziáló hatóság a bíróság mellett; a vádelv szempontjából annyiban van fontos szerepe, hogy ha nem inditja meg a bünvádi eljárást, a bíróság nem járhat el. Tehát ha a mindenkori igazságügyminiszter utasitása folytán vádat is emel az ügyész, ez a körülmény nem jár föltétlenül azzal a következménnnyel, hogy az igazságügyminiszter, illetve a kormány akarata érvényesül. Ott van a független magyar bíróság, amely tudja kötelességét, ugy a jogászi tudás, intellektus, mint hazafiság dolgában is. A bíróságot kell tehát olyan erőkkel ellátni, akik a kissé komplikáltabb politikai természetü bünpereknél nem fogják kopizálni az ügyészi inditványt, és akikben meg kell hogy legyen az erkölcsi bátorság, legjobb tudása, lelkiismerete szerint hozni meg határozatát, még akkor is, ha tudják, hogy a kormányhatalom maga száll le a piedesztálról és képviseli ügyésze által a vádat.

Dr. Békés Gyula,
székesfehérvári tszki jegyző.

Az uj német «felségsértés»-i* törvény.

A német Btk. reformjának nagy munkája csak lassan halad előre. A tudományos és politikai ellentétek oly élesek, hogy csak évek mulva remélhető egy uj kodex megalkotása. Ennek belátása következtében az utóbbi időben mind több materiára nézve merült fel a novellisztikus szabályozás kivánsága, hogy legalább a legkirivóbb viszásságokon segitve legyen. A «felségsértés» kérdését ugyan nem annyira a tudomány, hanem a kormány tolta előtérbe, de annál érdekesebb az ujraszabályozás szelleme és czélja. Az uj törvény initiativája tulajdonképpen Vilmos császártól indult ki, aki 1907 január 27., mint porosz király, kéziratot intézett a miniszterelnökhöz s igazságügyminiszterhez, amelyben azon elhatározását közli, hogy a jövőben mindaddig, mig a törvény a «felségsértés» büntetését nem korlátozza a rosszindulatu s megfontolt sértés eseteire, a «felségsértés» miatt elitéltekkel szemben kegyelmi jogát a legtágabb körben kivánja gyakorolni. A törvény reformjának már itt kifejezett óhaja erőteljesebbb formát kapott a Reichstagot megnyitó trónbeszédben, amely egyenesen a birodalmi gyülés feladatává teszi ily értelmü novella teremtését. A császári elhatározás inditó okát valószinüleg azon körülmény képezte, hogy az utóbbi években oly gyakori «felségsértés»-i perek, amelyeket az ellenzék mindig alaposan kihasznált czéljaira, többet ártanak a monarchikus eszme tekintélyének, mint a legtöbbször jelentéktelen reklámhősök büntetlenül hagyása.

A Reichsjustizamt által kidolgozott, s a mult év májusában a birodalmi gyülés elé terjesztett javaslat tehát főczéljává a «felségsértés» miatti elitélések megszoritását tette. A javaslat csak november 23-án került első tárgyalás alá, amikor egyhangulag egy 21 tagu bizottság elé utasitották. A bizottság több lényeges módositást tett az eredeti javaslaton, ame-

* Az uj törvény magáévá teszi az eddig csupán az irodalomban használatos terminologiát, s teljes czime: Gesetz betreffend die Bestrafung der *Majestätsbeleidigung*. Megjegyzendő, hogy a «felségsértés» (Majestätsbeleidigung) nem azonos a mi Btk.-ünk felségsértésével, hanem a magyar Btk. 139—141. §-ának felel meg. «Királysértésről» a német közjog szerint nem beszélhetvén, a következőkben a «felségsértés» szót a német törvény terminologiájában használjuk a rövidség kedvéért.

lyet ebben a formában f. év január 21. és 23-án tárgyalt le és fogadott el a birodalmi gyülés.*

A törvény egy §-ból s öt bekezdésből áll. Az első bekezdés értelmében rendelkezései a német Btk. 95., 97., 99. és 101. §-aira vonatkoznak, amelyek a császár, a többi uralkodók, s a fejedelmi családok megsértésének sulyosabb megtorlásáról szólanak. A nevezett személyiségek ellen elkövetett tettlegességet tárgyaló 94., 96., 98. és 100. § ok, amelyeknek praktikus jelentőségük persze ugy sincs, változatlanul maradnak. A második bekezdés szerint a megjelölt §-ba ütköző «felségsértés» csak akkor büntethető, ha a becsület megsértésének czélzatával (in der Absicht der Ehrverletzung) követtetik el. Enyhitő körülmények esetén a büntetés minimuma a harmadik bekezdés értelmében 1 heti fogház, vagy államfogház, mig a negyedik bekezdés az elévülést 6 hónapban állapitja meg. Az ötödik bekezdés szerint, ha az emlitett feltételek hiányoznak a Btk. 14. §-ának (közönséges becsületsértés) rendelkezései alkalmazandók.

Az uj törvény ezen rendelkezéseiből látható, hogy a kitüzött czélt három irányban igyekeztek elérni: egyrészt a tényálladék módositásával, másrészt az üldözés megnehezitésével, végül enyhitő körülmények figyelembevételével.

A tényálladék módositása kétféleképpen volt lehetséges. A kormány igen bölcsen nem bolygatta az *objektiv* tényálladékot, amely szükségképpen a «felségsértés» s «becsületsértés» viszonyának igen kényes és kényelmetlen (például valódiság bizonyitása!) kérdését tolta volna előtérbe. Állást kellett volna okvetlenül foglalnia a Binding-féle bifurkációs elmélethez, amely az egész «felségsértés» fogalmi kettéválasztását követeli a fejedelem közjogi *állásának* tartozó tisztelet, s a *személyes* becsület éles megkülönböztetésével.** A javaslat inkább a *szubjektiv* tényálladék felé fordult s — mint láttuk — három uj elemmel bővitette ki. Az eredeti javaslat ugyancsak a megfontolásról s rosszakaratról beszélt, de a bizottság az utóbbi szó értelmét kétesnek s aggodalmasnak találta, s azért még a «czélzatosság»-ot is a tényelemek közé vette. Ezen módositás csak fokozta a zavart, amely az irodalomban a «bösvillig» szó értelme körül eddig is uralkodott. A javaslat indokolása szerint «rosszakarat»-ról akkor van szó, ha a tettes czélja éppen a megsértett fejedelmi személyiség becsületének kicsinyitése (Herabsetzung der Ehre). *Liszt*, *Olthausen* a «bösvillig» szót egyértelmünek veszik az «absichtlich»-el, s e nézetet osztja *Lilienthal* is a javaslatról irt ismertetésében; *Frank* ellenben a «rosszakarat» speczifikumát a tiszteletlenség kimutatásában találja, s ezért a czélzatosságtól megkülönbözteti. A törvény mai formája tehát némelyek szerint tautologiát tartalmaz, kétségtelen azonban, hogy a szubjektiv tényelemek e sokszoros halmozása csak igen megneheziti a praxis helyzetét. A czélzatosság, rosszakarat, megfontolás elvégre belső lelki folyamatok, amelyek aktaszerü kimutatása szinte lehetetlen, s igy megitélésük többé-kevésbbé csak érzelmi alapokon történhet. Politikai s személyi momentumok belejátszásától kell tartani, s helyesen jegyzi meg *Lilienthal*, hogy egy kormánypárti lap szerkesztőjének mindig nehezebben fogják az emlitett attributumokat felróni, mint egy ellenzékinek vagy pláne szocziálistának. E meggondolásokat nem tekintve, tagadhatatlan, hogy a tényálladék ily jelentős módositása csakugyan tetemesen csökkenteni fogja az elitélések számát. A jövőben a meggondoiatlanságból, értelmetlenségből, a tett következményeinek s jelentőségének mérlegelése nélkül elejtett nyilatkozatok nem fognak a «felségsértés»-i §-ok sulyos büntetési tételei alá esni, amelyek ilyen esetekben az indokolás szavai szerint «nem állanak az általános jogérzettel összhangban».

A törvény más irányban is megszoritja a «felségsértés» *üldözését* azáltal, hogy az elévülést 6 hónapban állapitja meg. A javaslat még más fontos rendelkezést is tartalmazott, t. i. a nem nyilvánosan elkövetett sértések üldözését esetről-esetre az igazságügyi kormány jóváhagyásától tette függővé. Ezen intézkedésben, valamint az elévülési idő megállapitásában az indokolás szerint a bosszuból, feltünési vágyból vagy haszonlesésből eredő aljas denunciáczió kiirtása vezette a kormányt. Az intenczió az volt, hogy minél ritkább esetben üldöztessék a nem nyilvánosan elkövetett sértés, amelynek, mint «felségsértés»-nek megtorlatlanul hagyása nem veszélyeztet semmi fontosabb állami érdeket. A bizottság e ponthoz nem volt hajlandó hozzájárulni, főképpen azért, mert nem akart a «nyilvánosság» kényes s ruganyos fogalmával operálni; helyette azt javasolta, hogy minden esetben az üldözés az igazságügyi kormány jóváhagyásától tétessék függővé, amit viszont — szinte érthetetlenül — a kormány nem volt hajlandó elfogadni. Igy tehát e passzust teljesen mellőzték. Az elévülésnek 6 hónapra való leszállitása is jelentős ujitás, ha meggondoljuk, hogy az elévülés ideje eddig a német Btk. 67. §-ának második bekezdése értelmében öt év volt. Az indokolás a denunciáczió megakadályozása mellett főokul a sajtótörvény analog rendelkezését hozza fel, s ezért terjeszti ki a — sulyosabb — sajtó utján elkövetett «felségsértés» elévülési idejét a — könnyebb — szóbeli esetekre is.

A bizottság vitte bele a javaslatba az enyhitő körülmények beszámitását is, aminek ugyan aligha lesz praktikus jelentősége, mert mint *Roehren* képviselő szellemesen jegyezte meg, igen szomorunak kell lenni azon esetnek, mikor a tettes czélzatossága, rosszakarata s megfontolása mellett még enyhitő körülményekről lehet szó!

A fejedelmi személyeknek biztositott «erősebb» védelem ily módon igen kevés esetre fog szoritkozni. Hogy azonban a «magas személyiségek» legalább a többi földi halandókkal egyenlő védelemben részesüljenek, a törvény utolsó bekezdése szerint, ha «felségsértés» esete nem forog fenn, a 14. §. rendelkezései alkalmazhatók. Más szóval ez azt jelenti, hogy ha a császár, vagy a többi fejedelmi személy magát sértve érzi, magánvádat emelhet; tárgyalás folyamán pedig a valódiság bizonyitása korlátlanul meg van engedve, esetleg viszonvád emelhető (ha nem is az uralkodók, de családtagjaik ellen), kölcsönös sértés esetén talán éppen felmentés is előfordulhat. Hogy ez gyakorlatilag a fejedelmi személyeknek szinte teljes védtelenségét jelenti, azt szinte felesleges hangsulyozni.

Mindenesetre le kell szögezni a tényt, hogy a «felségsértés»-i perek e törvény szellemének érvényesülése esetén majdnem teljesen eltünnek a német büntető jogszolgáltatásból, s hogy e radikális ujitás éppen az uralkodók — első sorban a császár — inicziativájára történt. Ezzel a német birodalom Anglia mellé emelkedik, amely az egyetlen monarchikus állam, ahol az utolsó félszáz év alatt felségsértési per nem fordult elő. Az uj német törvény kétségtelenül erős bizalom jele a német nép politikai érettsége iránt. Vilmos császár «sötéten látói» a fejüket csóválják. *Rapoch Jenő.*

* A «törvény» még nincs publikálva, de ez persze csak formalitás s napok kérdése.

** Lehrbuch I. k. 166—175. oldal; ezt követeli *Van Calker* is az uj német Btk. számára a nagy Rechtsvergleichende Darstellung kül. részének I. kötetében («Majestätsbeleidigung», 90. s köv. old.).

Kizárja-e a törvény a fölmentés indoka miatti semmiségi panaszt?

A kir. Curia első büntető tanácsa 1905. évi november hó 8-án 9533/905. sz. a. kelt végzésében (közölve Büntetőjogi Döntvénytár VI. köt. 238. sz.) azt az elvi jelentőségü határozatot hozta, hogy a fölmentett vádlott a kir. tábla itéletét nem támadhatja meg semmiségi panaszszal azért, hogy a beszámitást kizáró ok fenforgása miatt, nem pedig érdemi okokból mentetett fel.

A legfelsőbb bíróságnak ez a határozata érdekes kérdést hozott felszinre, mely ugyan első látszatra csak elméleti jelentőségünek és a gyakorlati életre nézve teljesen közömbösnek látszik, azonban alább kifejtendő végső következményeinél fogva érdemesnek bizonyul arra, hogy vele közelebbről foglalkozzunk.

A szóban forgó esetben a Curia vádlottnak a BP. 385. §-ának 1 *c)* alpontjára fektetett semmiségi panaszát mint a törvényben kizártat azért utasitotta vissza, mert az itélet indokolása miatt semmiségi panaszszal élni nem lehet.

A BP. 382. §-a szerint a felebbezés az itéletnek ugy rendelkező része, mint indokolása miatt, a 428. §. értelmében pedig a semmiségi panasz a 384. és 385. §-okban meghatározott valamennyi semmiségi ok miatt használható. Mig tehát felebbezést az itéletnek bármelyik rendelkezése vagy kijelentése miatt lehet használni, addig a semmiségi panaszra az itéletnek csak oly része szolgálhat alapul, mely semmiségi okot képez. Ekként már csak az a kérdés marad hátra, hogy a fölmentés indoka lehet-e semmiségi ok. Erre pedig igenleges feleletet kell adnunk akkor, ha a föimentés annak folyománya, hogy a büntetőtörvénynek megfelelő rendelkezése a BP. 385. §-ának 1. *a)—c)* alappontjaiban körülirt kérdések valamelyikére nézve nem alkalmaztatott, vagy tévesen alkalmaztatott. Ha tehát a bíróság tévesen állapitotta meg, hogy a beszámitást kizáró ok forog fenn, ugy ez semmiségi ok. Olyan jogszabály ugyanis, hogy az itélet indokolása elleni semmiségi panasz ki volna zárva, sehol a bünvádi per-

rendtartásban nem található, és ezért ez a perorvoslat nincs kizárva akkor sem, ha a semmiségi ok az itélet indokaiban rejlik.

Azonban jólehet a Curiának a szóban forgó eset eldöntésénél adott indokolása el nem fogadható, mégis a Curia a kérdéses esetben más oknál fogva helyesen utasitotta vissza a semmiségi panaszt. A semmiségi panasz ugyanis a BP. 385. §-ának 1. *c)* alpontjára volt alapitva, és arra vonatkozott, hogy a vádlott beszámitását kizáró elmebetegség helytelenül állapittatott meg. Az érvényesitett semmiségi ok a kérdéses esetben olyan természetü, hogy ha a Curia annak helyt ád, annak következményeképpen a fölmentő itéletet a BP. 437. §-ának 3. bekezdése alapján megsemmisiti, hogy a tettet érdemben elbirálhassa. A semmiségi panasz tehát a szóban forgó esetben a vádlott terhére szolgál s ekként azt a 430. és 383. §-ok egybevetett értelme szerint a kir. ügyészség (I. pont), valamint a magánvádló (III. 1. pont) érvényesitheti, vele azonban a vádlott és a védő, kik a 383. §. 2. pontja szerint csak a vádlott javára használhatnak semmiségi panaszt, nem élhetnek. A szóban forgó semmiségi panaszt tehát nem — miként a Curia — mint a törvényben kizártat, hanem mint arra nem jogositott által használtat tartjuk visszautasitandónak.

Ezzel azonban a kérdést még természetében végleg nem döntöttük el. Lehetetlen ugyanis szem elől tévesztenünk azt, hogy az érdemleges okokból fölmentendő vádlottnak beszámitást kizáró ok miatti fölmentését magában foglaló itélet a fentebb tárgyalton kivül még más, semmiségi okot képező hiányban is szenved. Ha ugyanis a vád tárgyává tett cselekmény nem állapitja meg valamely büncselekmény tényálladékát, és a bíróság ennek daczára eme kérdésben nem alkalmazza a büntetőtörvénynek azt a megfelelő rendelkezését, hogy a vádlott ez okból fölmentendő (BP. 326. §. 1. p.), ugy ez a 385. §. 1. *a)* alpontja alá esik. Igaz ugyan, hogy a vádlott fölmentése más alapon megtörtént, de hogy nem közömbös, hogy milyen alapon mentetett föl a vádlott, azt az alábbiakban még ki fogjuk fejteni, különben is a BP. 326. §-ának 1. és 3. pontjai a büntetőtörvénynek két különálló rendelkezése, s igy ha a fölmentés a 3. pont alapján megtörtént, nem mondhatjuk, hogy az 1. pont rendelkezése alkalmaztatott.

A 385. §. 1. *a)* pontjában körülirt semmiségi ok tehát szintén fenforog az oly fölmentő itéletnél, melyben a fölmentés nem érdemleges okokon alapul, és csak az még a kérdés, vajjon az erre alapitott semmiségi panaszt nem kell-e szintén, mint nem érvényesithetőt visszautasitani. Ez a kérdés pedig ismét attól függ, hogy javára szolgálhat-e a semmiségi panasz a vádlottnak vagy sem. Ha a vádló a fölmentő itélet ellen a BP. 385. §-ának 1. *c)* alpontja alapján semmiségi panaszszal él, ugy eziránt kétség nem lehet, mert ha a Curia ezen semmiségi panasznak helyt ad, ugy ennek következménye a vádlott elitélése lesz, hacsak a 385. §. 1. *a)* alpontjában körülirt semmiségi ok meg nem állapittatik. De a vádlott javára érvényesitendő perorvoslatnak kell ezt a semmiségi panaszt tekintenünk akkor is, ha a vádló az itélet ellen perorvoslattal nem élt, mert az itéletet még jogerőre emelkedése után is lehet ujrafelvételi kérelemmel megtámadni, és ha ilyenkor sikerül a vádlónak a beszámitást kizáró ok fenn nem forgását uj bizonyitékkal bebizonyitani, ugy ez ismét a vádlott elitélését fogja maga után vonni.

A 385. §. 1. *a)* alpontjára alapitott semmiségi panaszt tehát a Curia semmiképpen nem utasithatja vissza, hanem köteles azt érdemben elbirálni, és a másodfoku itélet felülvizsgálatába belebocsájtkozni. Ha pedig a Curia ugy találja, hogy a vád alapjául szolgáló tett nem állapitja meg büncselekmény tényálladékát, ugy a 437. §. 3. bekezdése alapján az itéletet, még pedig, minthogy a különválasztás nem lehetséges (mert a BP. 326. §-ának több pontja alapján egyszerre fölmentő itéletet hozni nem lehet), egészben megsemmisitenie és a 326. §. 1. pontjának megfelelő fölmentő itéletet hoznia kell. A Curia által elbirált itélet tehát két irányban foglalhat magában semmiségi okot: az egyik (385. §. 1. *c)* alpont) a vádlott által nem érvényesithető, a másikkal (385. §. 1. *a)* alpont) azonban a vádlott czélt érhet. Elvégre is az ujrafelvétel eshetőségeitől eltekintve sem közömbös a vádlottra nézve, vajjon azért mentetett-e fel, mert nem követett el büntetendő cselekményt, vagy mert olyant elkövetett ugyan, de amiatt más oknál fogva nem lehet büntetéssel sujtani. Nem látjuk okát annak, hogy a vádlott ezen jogos érdekének érvényesithetése elől el legyen zárva.

Dr. Heller Erik.

Különfélék.

— **Környey Ede.** A budapesti ügyvédi kamara és az ügyvédi kör egy nagyérdemü kartárs ünneplésére készül. Környey Ede ötven éve tagja az ügyvédi karnak. Kristálytiszta jelleme, az ügyvédi hivatásról vallott ideális felfogása félszázad gyakorlatában állotta ki a tüzpróbát, a legnemesebb például szolgálva több ügyvédgenerácziónak.

Mint a Magyar Jogászegyletnek alapitása óta alelnöke és a Jogászgyülés, valamint az ügyvédgyülés állandó bizottságának tagja, a magyar jogtudomány irodalmának kultusza körül kiváló érdemeket szerzett.

Szervezése óta rendkivül buzgó és lelkiismeretes tagja volt az ügyvédvizsgáló bizottságnak, továbbá tagja a gyakorlati birói vizsga bizottságának és a budapesti tudomány egyetem jogtudományi államvizsga bizottságának.

A bel- és külföldi jogirodalomnak kiválóbb ismerője kevés van az országban. Könyvtára egyike a legszebb magánkönyvtáraknak. A német jogászgyüléseknek is mindig tagja volt s egészen legutóbbi időkig, személyesen is látogatta e gyüléseket.

Egy harmonikus, szép és önzetlen életpálya ideális sikereinek spontán elismerése lesz az az ünneplés, melyet az ügyvédi kamara előkészit, és melyhez a magyar jogtudomány minden tényezője szivből jövő örömmel járul.

— **Ügyvédi dijszabás.** A kolozsvári ügyvédi kamarának az igazságügyminiszterhez az ügyvédi dijszabás tárgyában intézett jelentéséből közöljük a következő konkluziókat:

Az első kérdés, hogy az alkotandó dijszabás, mindenféle ügyvédi munkára vonatkozzék-e, vagy sem? Eszerint szabályozandó a peres ügy munkadija és pedig ugy első, mint felebbviteli forumok előtt, — tekintet nélkül arra, hogy ugynevezett egyszerü, tehát tarifaszerüleg kiirt számjegyekkel értékelt munkáról van-e szó, vagy pedig ugynevezett fontosabb nem egyszerü ügyekről, amelyek ily tarifaszerü és számértékelést nem türnek meg, hanem bizonyos — az alkotandó dijszabásban kifejtendő elvek, szabályok és számitási kulcsok mellett — az egyszerü és fontos viszonyára alapitottan kiszámitandók.

A pereshez hozzáértendőnek találjuk nemcsak a polgári, hanem a bünügyeket is. Bizonyos elvek szerint azonban ha nem is mindig tarifaszerüleg ezeket is szabályzandóknak véljük és legfeljebb az esküdtszéki tárgyalásokat vennék ki a közvetlen, t. i. tarifaszerü, vagy átszámitással értékelhető ügyek mellől s ezeket pusztán csak elvekkel érintenénk a dijszabásban.

Az ily értelemben vett peres ügyek szabályozásában véleményünk szerint a tarifaszerü számjelzésekkel értékelt ügyek csak a minimális értéket képviselhetnék; ennek keretén belül azonban ugy amint az nálunk szokásba ment némely munkáknál az értékhatár szerint fokozatosan emelkedhetésnek egy maximum megállapitásával határt lehetne szabni, némely ügyeknél azonban vagy nem, vagy pedig csak magas értékhatáron tuleső esetekre.

Véleményünk szerint minden önálló cselekménynek alkalmazható és alkalmazandó dija ugy a tarifaszerü és értékhatáros egyszerü ügyeknél, mint az átszámitással értéklendő nem egyszerü ügyekben, meg kell legyen, ennélfogva átlagos értékelésnek, amely több önálló peres cselekményt átfog és egy összegben dijaz, épen ezért, mert ezt teszi, létjogosultsága nincsen.

Véleményünk szerint szabályozandó mindazon ügyvédi tevékenység dijazása, a melyet «perenkivüli»-nek neveznek.

Véleményünk, hogy az alkotandó dijszabás, bármily terjedelemben, s bármi más módszer szerint is szabályozza a munkadijakat, az az egész országra egyforma legyen

Véleményünk továbbá, hogy törvénybe foglaltassék a dijszabás és a miniszter csak arra jogosittassék fel, hogy később a szükségeshez képest a számösszegeket, egységárakat rendeleti uton felemelhesse.

Összegezve a fentebbi részleteket, véleményünk az, hogy legyen a magyar gyakorlati élet rendelkezésre álló tapasztalati adatok felhasználásával, másfelől az ügyvédi hivatás különös tisztességére való tekintettel egy alakilag és érdemileg rendszerbe foglalt ügyvédi dijszabás, továbbá a perenkivüli önállólag jelentkező ügyvédi munkálatok dijazását és pedig az egyszerü eseteket az értékhatárok között mozgó s

esetek szerint minimum és maximum, vagy csak minimális tételekkel körülirt tarifaszerü számjegyekkel értékelve, a nem egyszerü eseteknek alkalmas tény és számitási alapok körülirása mellett átszámitását lehetségessé tegye és végre a rendkivüli vagy kivett esetek dijazására elvi szempontokat tartalmazzon.

— **Az igazságügyi orvosi tanács** munkálatainak két füzete jelent meg legutóbb. A második kötet 5. füzete gyermekölési eseteket, mig a harmadik kötet 1. füzete a kóros elmeállapot eseteit tartalmazza. Különösen érdekesek az utóbbi füzet adatai. Az igazságügyi orvosi tanács egy egész csomó esetben konstatál közveszélyes elmebetegséget, amikor a törvényszéki szakértő orvosok épelméjünek találták a vádlottakat. Nem egy vélemény kiáltó bizonyság amellett, hogy pszihiatriai kérdésekben mennyire ki nem elégitő a nem szakorvos képzettsége (elmekórtan csak legujabban tárgya az orvosi szigorlatoknak), s hogy sürgős követelmény, hogy ily esetekben kötelező legyen az elmeorvos szakértő vizsgálata. A sok közül egy jellemzetes esetet ragadunk ki. Egy parasztasszony minden indok nélkül perverz módon meggyilkolja a szülés után gyermekét. A járási orvos véleménye: «S. fölfogása erős, fogalomképzése helyes és logikailag összefüggő, észbeli itélőtehetsége hiánytalan, emlékezőtehetsége élénk, előadása gyors. Ennélfogva szellemi képességén semminemü fogyatkozást nem konstatáltam». Az egyik törvényszéki orvos szerint is «nevezett épelméjü, és tette elkövetésekor akaratának szabad elhatározási képességével birt». Az igazságügyi orvosi tanács vádlott nőre nézve megállapitja a veleszületett butaságot (idiotismus) (518. eset). Kommentár ehhez nem kell.

— **Az ipari munkások vasárnapi és ünnepnapi** szüneteléséről törvényjavaslatot nyujtott be a kereskedelemügyi miniszter. Ennek a törvényjavaslatnak a benyujtása alkalmából ujból rá kell mutatnunk arra a visszásságra, hogy a bíróságoknál s egyéb hatóságoknál különösen a segédhivatalokban, a legtöbb esetben minden nyomós ok nélkül vasárnap is tartatnak hivatalos órák. Szükség volna olyan törvényhozási intézkedésre, amely a vasárnapi munkaszünetet nemcsak a kereskedelmi s gyári munkára, hanem a hatóságok alkalmazottainak munkájára is kiterjesztené. Természetesen ezzel együtt kellene járnia az ügyvédi irodák személyzete kötelező vasárnapi szünetének, melyet a budapesti ügyvédi kamara oly helyesen kezdeményezett autonom hatáskörében.

— **Dr. Engel Zsigmond** ügyvéd Budapest (VI., Liszt Ferencz-tér 9.), előfizetést hirdet «A gyermekvédelem bölcselete» czimü müre, mely az év őszén jelenik meg, és melynek előfizetési ára 12 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Vádlottak és tanuk korábbi büntetései** kérdésében érdekes rendeletet bocsátott ki a bajor igazságügyminiszter. A rendelet szerint a birák s ügyészek a konkrét esetben mindig gondosan mérlegeljék, vajjon a vádlott, illetőleg a tanu korábbi büntetéseinek közlése — vádlottnak méltányos kiméletéből — ne-e maradjon el egészen, vagy legalább ne halasztassék-e a főtárgyalás kezdeténél későbbi időpontra.

— **Felügyelő-bizottság büntetőjogi felelőssége.** Az osztrák semmitőszék megállapitotta csőd esetén a szövetkezet felügyelő-bizottsági tagjainak büntetőjogi felelősségét, mert nem tudták kimutatni, hogy a fizetésképtelenség előre nem látható okok hatásaképp állott elő.

— **A német jogászgyülés** szeptember 10. és 12. közt Karlsruheban ülésezik. A napirendből kiemeljük a következő pontokat: Ajánlatos-e a kollektiv szerződések törvényhozási szabályozása? Szükségesek-e különös szabályok, hogy a gyári épülettel szoros kapcsolatba hozott gépekre fentartott tulajdonjog biztositassék? Szükséges-e a végeladások ujabb szabályozása? A tételes jognak minő módositása ajánlatos, hogy azon személyeknek, akik szerződési vagy alkalmazási viszonyban állanak, találmányukból vagy egyéb szellemi alkotásukból őket illető rész a haszonból és tiszteletből (Ehre) biztositassék? Szükséges-e a legalitás elvének korlátozása a büntvádi eljárásban, és ha igen, minő irányban? Milyen büntetési rendszer ajánlatos a megalkotandó német büntető törvény részére? Ajánlatos-e az alkotandó büntető törvénykönyvbe a büntetés kimérése tekintetében szabályokat felvenni? Megtartandó-e az előnyomozat a jelenlegi bünvádi perrendtartás értelmében és igenlő válasz esetén hogyan szabályozandó? A polgári perrendtartás eljárásában a kollegiális biráskodás korlátozandó-e és az egyes biráskodás kiterjesztendő-e? Ajánlatos-e a felülvizsgálati perorvoslatnak módositása? Szükséges-e a járásbirósági eljárást reformálni és mely irányban?

— **Nemzetközi szerzői jogi kongresszus** lesz októberben Berlinben. Czélja a különböző államok szerzői jogában való egyöntetüség elérését megkönnyiteni. Ma az egyes államok közt igen nagy eltérések vannak. Franciaországban a szerzői jogi védelem a szerző életére és halála után 50 évre terjed ki (ugy mint nálunk). Az angol törvény választást enged közléstől számitott ½ év, vagy a szerző halálától számitott 7 év közt; azonban a szobrász szerzői joga csak 28 évre terjed. Németországban és Svájczban a védelmi idő a szerző halála után 30 évig tart; Olaszországban a közzététel 40 évig a szerző joga, további 40 év után már más is közzéteheti a müvet, de egy bizonyos %-ot fizet a szerzőnek. *h.*—

— **A törvényszéki gyorsiráshoz** szükséges jogi müszavak röviditéseit tartalmazza W. Szafer és Carl Scheffel «Der Gerichts-Stenograph» cz. füzete. A hasznos kis füzet Wolfenbüttelben, Hekner kiadásában jelent meg.

— **Egyöntetü váltójog.** Németország, Olaszország és Hollandia nemzetközi konferenczia összehivásán fáradoznak, mely konferenciának feladata lenne a váltójog szabályainak alapelveit valamenyi államra nézve egyöntetüen megállapitani.

— **Törvény a tuberkulozis ellen.** Irországban most hoztak törvényt a tuberkulozis ellen, mely széleskörü hatáskört ad az állami, törvényhatósági és községi hatóságoknak. A törvény elsősorban az orvosok kötelességévé teszi bármely fajtáju tuberkulozis esetnek a hatóságnál való bejelentését. Minden egyes esetben a desinfectio hatósági ellenőrzés mellett történik. A törvényhatóságok tartoznak tuberkulozis korházakat fölállitani, továbbá orvosi tekintélyek bevonásával ismeretterjesztő előadásokat rendezni, és a tüdővész elleni védekezéshez szükséges tudnivalókat röpiratok és egyéb nyomtatványok utján terjeszteni. A tejárusitás is szigoru ellenőrzésnek vettetik alá; a tüdővészes tehenek kiirtandók.

— **A modern Anglia.** A Children Bill parlamenti állandó bizottságának legutolsó ülésén bejelentették, hogy előkészités alatt áll az az uj törvény, mely szerint a jövőben gyermekeket halálra itélni nem fognak, hanem ahelyett szabadságvesztést szab ki a bíróság, még pedig bizonytalan időre «ő felsége tetszése szerint». Mostanáig szokásban volt gyermekekre is kimondani a halálos itéletet, de azok minden egyes esetben kegyelmet kaptak. Most végre lassankint rájön a konzervativ angol észjárás is, hogy mennyire méltatlan az igazságszolgáltatáshoz az ily eljárás. *h.*—

— **Kötszerpazarlás miatt elitélt orvos.** A «Gyógyászat»-ból veszszük a következőket: A párisi XIV. kerületi bíróság furcsa, de sajnos, nem ritka pörben itélt. Balesetet szenvedett de sebkötözést nem igénylő munkásnő számára az orvos több mint 90 frank ára kötszert rendelt. A munkaadó vonakodott azt fizetni és a bíróság az orvost itélte el a kötszer árának megfizetésére, itéletének indokolásában kimondván, hogy az orvos megfoghatatlan pazarlást követett el és hogy mindezek szerint nem vette figyelembe azt, hogy a munkásbiztositó törvény a munkások és nem a gyógyszerészek érdekében hozatott.

— **Az esküdtek napidiját** felemelte a franczia igazságügyminiszternek egy a minap megjelent rendelete. A napidij ezentul Párisban 8 frank, 40,000-nél nagyobb lakosságu városban 6 frank 50 ct., más helyeken 5 frank. Kimondja a rendelet azt is, hogy ezentul a munkásosztályt nem lehet az esküdti lajstrom összeállitásánál abból az okból mellőzni, hogy a bérveszteséget el nem viselheti.

— **A halálbüntetés eltörlésére** irányuló franczia törvényhozási intézkedés egyelőre ugy látszik elmarad. Briand igazságügyminiszter jelenleg csak a halálbüntetés végrehajtásának nyilvánosságát akarja megszüntetni.

Doktor juris két és fél évi praxissal, németül perfekt ir és beszél, vidéki ügyvédi irodába ajánlkozik. Dr. Barth Zsigmond, Budapest, VI., Szív-u. 18. 13053

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 33. szám. Budapest, 1908 augusztus 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A bizonyitás tudománya. — A tanuvallomások psychologiájának tárgyalása. I. *Dr. Moravcsik Ernő Emil* egyetemi tanártól. II. *Dr. Nagy Károly* államrendőrségi fogalmazótól. — A kir. ügyészség viszonya az igazságügyminiszterhez. *Dr. Töreky Géza* törvényszéki birótól. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bizonyitás tudománya.

A természettudományok fejlődése a jogtudomány egy ágára már évek óta erős hatást gyakorol. A modern büntetőjogtudomány forradalma a természettudományi módszerek alkalmazására vezethető vissza. Ujabb időben a természettudományi módszer a jogtudománynak egy másik területét kezdi átalakitani. A kriminologia mellett a pozitiv pszihologiára fektetett perjognak a körvonalai vannak kialakulóban. Természettudományi módszert alkalmaznak a perjog egy olyan részében, amelyet eddig a tudomány egyáltalán nem tekintett terrenumának, hanem a birói intuicziónak, müvészetnek engedett át. A bizonyitékok mérlegelését értjük.

A tanuvallomások pszihologiájának kérdésében végzett kutatások már a jelenlegi kezdetleges stádiumban is igen érdekes és jelentős gyakorlati fontosságu eredményekkel kecsegtetnek. Ugy látszik, hogy nemcsak a bizonyitásfelvétel módjára és a mérlegelés mikéntjére, hanem az egész bünper szerkezetére, az előkészitő eljárás és főtárgyalás viszonyára is befolyást fog gyakorolni az uj tudomány. De már most is sürgetően érezteti hatását a jogi oktatás mai állapotával szemben. Igen sokan érzik, hogy a jogi oktatásban az ember természettudományának, különösen a pozitiv lélektannak ki kell lépnie a melléktárgy hamupipőke szerepéből, s helyet kell foglalnia a kötelező, komolyan vett studiumok között.

Minő méreteket fog ölteni a természettudományi módszerek hatása alatt fejlődő perjog tudománya, alig láthatjuk előre. Valószinüleg nem fog megállani a tanuvallomások pszihologiai elemzésénél, hanem bonczkés alá veszi a bizonyitás egyéb eszközeit is. A beismerés, az okiratok kiállitásánál követett eljárás, sőt a szakértői vallomások is — ugy hiszszük — tárgyai lesznek az ujabb kutatásoknak. Különösen, ha kétségtelenül nagy nehézségek legyőzésével az uj tudomány nemcsak a bizonyitási eszközök lélektani, hanem társadalmi oldalára is kiterjeszti a figyelmét. A tanuvallomások kialakulására pl. az emlékezet s a figyelem törvényszerüségei mellett kétségtelenül jelentős mértékben hatnak azok a legkülönbözőbb társadalmi kapcsok, melyek a tanut a felek valamelyikéhez kötik.

De az ily kutatásoktól igen nagy eredményeket várhatunk akkor is, ha tisztán a lélektan területén maradnak. A bizonyitás uralkodó rendszere mindig összefüggésben van az illető kornak tudományos nézeteivel, világfelfogásával. Az istenség közvetlen beavatkozásába való hit éreztette hatását a misztikus bizonyitási rendszerekre, a skolasztikus filozófiaa kötött bizonyitásra s a XVIII. század felvilágosodottságának bölcselete a bizonyitás szabad mérlegelésének rendszerére. A pozitiv lélektannak, a természettudományi kutatás módszerének hatása alatt át fog alakulni a bizonyitás mai rendszere is. Mi ennek a nagy átalakulásnak a küszöbén állunk. Az uj kutatások fontosságának tudatában közöljük a «Nemzetköz büntetőjogi egyesület»-ben a tanuvallomások lélektanáról lefolyt vitát.

A tanuvallomások psychologiájának tárgyalása.

A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar szakcsoportjának 1908. évi február hó 15-én és április 10-én tartott ülésein.

I.

Dr. Moravcsik Ernő Emil udvari tanácsos, egyetemi tanár, mint a kérdés előadójának előterjesztése kivonatban.

Az igazság keresése közben a kutató elme számos olyan akadályra bukkan, amelynek legyőzése éles megfigyelés, helyes vizsgálati módszerek, gazdag tapasztalatok nélkül alig, vagy éppen nem lehetséges. Az első feltételét a kiváló egyéni qualitás, az utóbbiakét a tárgy iránt való lelkesedés és a hivatásos rátermettség által vezérelt beható előtanulmány és a gyakorlat képezi. Manapság már a hivatása magaslatán álló birónak, akinek feladata akár büntető, akár polgári perekben a tényállás megállapitására való törekvésében a szellemi élet szövevényes rejtekébe bepillantást szerezni, és a gondolkodást, a cselekvést irányitó ész és kóros motivumok befolyását és hatását mérlegelni, ismernie kell mindama módokat és eljárásokat, ama gyakorlati eredmények jelentőségét, melyek a helyes ut megválasztására segithetik. A kisérletes psychologia már is sok olyan eredményre vezetett, amely a gyakorlatban haszonnal értékesithető. Pontos megfigyelések, a szellemi élet egyes miveleteinek beható elemzése alapján kimutatta a tanuvallomások hüségének, a szavahihetőségnek ép és kóros akadályait, ama különféle tényezőket, melyek a jóhiszemü tévedések kutforrását képezhetik. Kétségtelenül nagy elismerés illeti *Stern Williamot*, aki a tanuvallomások psychologiájának kisérletes alapon való megvilágitása által a kutatások számára uj irányt jelölt meg, s az értékes eredmények egész sorát vetette a gyakorlat mérlegére. Kimutatta, mennyi sokat tévedhet a normális elméjü egyén is megfigyelései és különösen az észlelt tünemények, események reprodukálása közben, milyen nagy különbség van a téves adatok tekintetében a spontán bemondás és a kérdések feltétele utján való kihallgatás mellett, s mennyire függ a kapott felelet minősége a feltett kérdések alakjától. Számos kisérlet utján bebizonyitotta a szuggeszcziós befolyásnak már *Binet* és *Bernheim* által előbb tanulmányozott fontosságát. Vizsgálatai a jogi, orvosi és pszyhologus szaktekintélyek egész sorát serkentette a beható tanulmányozásra. Liszt, Sommer, Gross, Cramer, Lobsien, Lipmann, Bernheim, Wreschner, Schneikert, Weber, Bogdanof stb., nálunk Balogh Jenő, Ranschburg, Németh Ödön és szerény személyem foglalkoztunk a kérdéssel.

A nemzetközi büntetőjogi egyesület a folyó évben Amsterdamban tartandó kongresszusának tárgyai közé is fel-

vette a tanuvallomások psychologiáját. Ennek előkészitése czéljából az egyesület magyar szakcsoportja is foglalkozni kiván eme aktuális kérdéssel, s nekem jutott a szerencse, hogy a diskussziót, mint előadó bevezessem.

A tanuzási képesség lényege abban áll, hogy valamely egyén azon benyomásokról, amelyeket főleg a látó- és hallószerv utján szerzett, bizonyos időben képes-e objektiv és megbizható felvilágositást nyujtani. Ehhez szükséges a helyes és hü emlékező képesség. Az előbbire befolyást gyakorolnak: az egyéni sajátságok, előtanulmányok, a belső és külső körülmények által feltételezett diszponáltság (kedélyhangulat, kipihentség, kifáradás, nyugalom, zaj stb.), a beható ingereket felfogó környéki és czentrális szerv zavartalan müködése, az ingerek minősége, foka, a behatás időtartama, a figyelemnek kellő módon való odaterelhetősége, és bizonyos asszocziácziós müveletek elevensége, melyek az ingerek tartalmával adaequáltak. Tudjuk u. i., hogy olyan benyomások, amelyekkel rokontermészetüek már agyunkban le vannak rakva, tehát melyekre agyunk mintegy rezonál, jobban és élesebben perczipiáltatnak. A zeneileg képzett egyén valamely hallott zenemü finomabb sajátságait jobban és helyesebben fogja fel. De befolyásolják az észrevevés helyességét az optikai csalódások, s akadályozzák a hangulatelváltozások (pl. tartós depresszio), a halluczinácziók, illuziók, téves eszmék (fixa ideák) és kényszerképzetek. Érzékszerveinket szoktatni kell arra is, hogy ne csak észrevegyék, de megismerjék, és rögzitsék a beható ingereket. Szemünk ne csak nézzen, de lásson is. Az ingerek egyes tulajdonságai az egyéni hajlamok szerint szineződnek jobban vagy kevéssé az öntudatban.

Az emlékező képességnek nagyon fontos szerepe van szellemi életünkben, jóformán minden miveletünket támogatja. A járásnál (izombeidegzési részek), irásnál, olvasásnál, beszédközben stb. a már lerakott emlékképek vezetnek. Az emlékező erő nem egységes, hanem individuális sajátságok szerint változik. Némelynél a hely-, másoknál a szám-, szin-, tárgy- stb. emlékezet van erősebben kifejlődve. A visszaemlékezés csak bizonyos korban kezdődik (pl. a gyermekkorunk első éveiben történteket alig, vagy éppen nem tudjuk felidézni), és az előrehaladottabb korban, főleg a közelmult eseményeire nézve csökken. Az emlékező képesség a benyomásoknak megjegyzésében, a jövő számára való megőrzésében, és szándékos vagy a külső és belső okok által kiváltott felidézésében nyilvánul.

A tanuvallomásoknál nemcsak az emlékezeti képnek felidézése, hanem szavakban való kifejezésének módja is fontos. Ilyenkor lépnek előtérbe bizonyos egyéni sajátságok: a müveltség foka, a szóbőség, a kifejezések, jelzők megfelelő használata stb. Számtalanszor tapasztaljuk, hogy intelligens egyének is bizonyos átélt eseményeket egyéni hajlamaiknak megfelelő módon más-más szempontból itélnek meg, vagy csupán a lényeget tartva szem előtt, a sokszor nagyon fontos részleteket vagy nem tudják megjelölni, vagy tévesen mondják el. Nagy befolyást gyakorol a tanuvallomások hüségére azon idő is, amely a benyomás és a reprodukczió között eltelt. Eltekintve a specziális képességektől, idővel, különösen ha a benyomásokat erősebb hangulat nem szinezi, mely különben az emlékképp erősebb bevésődését segiti elő (pl. ami nagyobb örömöt vagy bánatot okozott, arra jobban tudunk visszaemlékezni), a benyomások elhalványodnak, elmosódnak. Rövidebb időközökre bár előfordul az is, hogy a szerzett benyomások képei lassankint elevenednek meg, ha nyomban nem is hü a visszaemlékezés.

Fontos tehát, hogy a tanuvallomások a lehetőség szerint a bizonyitani kivánt tény után rövid idő után vétessenek ki, s esküvel bizonyitó erőre emeltessenek. Pedig a gyakorlatban éppen másként áll a dolog. Hányszor látszik pl. bünügyekben, hogy sokszor csak a hónapok mulva megtartott főtárgyaláson vétetik ki az eskü, amidőn a szerzett benyomások emlékképei elhomályosodnak, vagy különféle okoknál fogva (pl. mások elbeszélésének hatása alatt) meghamisittatnak.

Az emlékező képesség hüségét befolyásolják még a szellemi kifáradás, a kedélyi rázkódás, a mérgező anyagok (pl. szeszes ital) behatása, az események lánczolatában mutatkozó hézagoknak logikai kiegészitése, az egyéni szinezésre való hajlam, a kóros hazudozás, a szuggeszcziós hatás, a kényszerképzet, a halluczinácziók, illuziók, téves eszmék, a beteges confabulatio, melynél fogva az egyén meseszerü képzelt sorozatokat alkot a térbeli, időbeli, személyi adatok meghamisitása mellett, az élénk álomképek és az u. n. perseveráczió, vagyis egyes képzeteknek tartósabb tagadása az öntudatban. A perseveráczió rendes körülmények között az asszocziácziós mivelet fontos elemét képezi, s lehetővé teszi azt, hogy a gondolatnak közbe ékelt mondatok képzése, mellékkörülményekre való kitérés által megszakitott fonalát ujra összeköthessük. Ha azonban valamely képzet rendellenes intenzitással tapad az emlékezetben, a figyelemnek minduntalan ráirányulása következtében akadályozza a további képzetfelelevenitést.

Magam beható vizsgálatokat eszközöltem főleg összehasonlitás czéljából ép és elmebeteg egyéneknél ugy a felfogó, megjegyző, megfigyelő, mint a reprodukáló képességre, amelynek eredményeit részletesen már a magyar jogászegyesület 1907. évi február 23-án tartott ülésén az irodalmi adatok ismertetése mellett részletesen előadtam.* Kisérleteim közben a gyakorlati életben, az igazságszolgáltatás forumai előtt használni szokott módszereket: a spontán bemondást és a kikérdezés utján való kihallgatást alkalmaztam, vagyis felszólitottam a kisérlet tárgyát képező egyéneket, hogy önként mondják el a látottakat és tapasztaltakat, azonkivül idevonatkozólag kérdések feltevése által kivántam be a feleleteket. Részint a Stern-féle módszer értelmében szines képeket mutattam nekik egy percznyi idő alatt, részint pedig egyes valódi tárgyakat, személyeket, továbbá bizonyos életjelenségeket és eseményeket. Sulyt fektettem a személy, tárgy, alak, szin, tér irány, nagyság meghatározására és felbecslésére. A bemondott adatokat, valamint a feltett kérdéseket és az azokra kapott válaszokat egyik segédem gyorsirással jegyezte fel. Elmebetegeknél a spontán bemondás után 90·28% helyes, 8%-a hamis, 1·72%-a bizonytalan, kikérdezésnél 63·29% helyes, 25·85% hamis, és 10·86% bizonytalan adatokat kaptam. Épelméjüeknél a spontán bemondás adatai közül 92·14% volt helyes, 5·72% bizonytalan, mig a kikérdezés után nyert adatoknak csak 76.32%-a helyes, 14·29%-a helytelen és 8·79%-a bizonytalan. Midőn aztán egy hét mulva ujra vizsgáltam ugyanazon benyomásokra vonatkozólag a visszaemlékezést, azt tapasztaltam, hogy az elmebetegeknél közvetlenül az észleltetés után kapott 483 adattal szemben csak 173-at, az épelméjüeknél 322-ve lszemben pedig 169-et kaptam. Amazok adatainak 66·29%-a volt helyes, és 33·71% hamis és bizonytalan, mig emezekének 78·70% helyes és 21·30% hamis és bizonytalan. Nagyon feltünő volt a szuggeszcziós befolyás, mely a kérdések feltételének módja által volt elérhető.

Ha pl. az egyik képre, mely egy emeletes kastélyt ábrázolt, s ablakaiban nem voltak virágcserepek s azokon senki sem nézett ki, czélozva kérdeztem, voltak-e az ablakban virágcserepek, hány ablakon néztek ki, egyesek igenlő választ adtak, s bizonyos számot jelöltek meg. Nagy tévedéseket észleltem a személyek, irány, a tárgyak nagyságának, kiterjedésének, szinének meghatározásánál. Tanulságos módon volt alkalmam demonstrálhatni azt is, hogy valamely elbeszélt esemény szájról-szájra adva, milyen átalakuláson megy

* A tanuzási képességről. Magyar jogászegyleti értekezések 1907. évi XXXV. kötet 3. füzet.

keresztül a hézagoknak logikai kiegészitése és az egyéni szinezésre való hajlam befolyása alatt. De élénken kiri ezen sajátság sokszor az ugyanazon tény körülményeire vonatkozó tanuvallomásokból is. Hányszor tapasztaljuk, hogy pl. az ittasság fokát, tüneteit milyen ellentmondóan szokták leirni a kihallgatott egyének.

Nagyon érdekes és tanulságos kisérleteket végzett nálunk *Balogh Jenő* tanár hallgatóival a büntetőjogi szemináriumban.* Első vizsgálatainál 24 szemináriumi tagot 4 csoportba osztott és figyelmüket előre felhivta a történendőkre. Az egyes csoportoknak külön-külön olvastatott fel egy részletesen kidolgozott csalási esetet, és pedig ugy, hogy az első csoportbeliek az eredeti szöveget hallották, mig a többieknek mindig az előbbi csoportok tagjainak egyike mondta el emlékezet után. A második kisérletnél 7—7 tagból álló 4 csoportnak olvastak fel csoportonkint egy bünesetre vonatkozó hirlapi közleményt. Az egyes csoportok nagyobb része irásban adott a hallottakról értesitést, mig a kisebbik rész külön megállapitott kérdésekre adott feleletekkel demonstrálta megjegyző és reprodukáló képességét. Balogh tanár kisérletei is azt bizonyitották, hogy a kikérdezés után nyert adatok jóval több hibát mutattak, mint a spontán bemondásoké, de kitünt az is, hogy az eredeti szöveg különböző csoportbeliek reprodukálása közben jelentékeny átalakuláson ment át. Végre Balogh tanár harmadik kisérleteképpen három héttel a második után egész váratlanul felkérte a résztvetteket, hogy az annak idejében hallott eseteket emlékezetükből irják le.

Dr. Németh Ödön budapesti törvényszéki elmeorvos az életből, megfigyeléseiből meritett igen érdekes eseteket közöl, melyeknél a hamis tanuzás alapját pathologikus állapotok képezték,** és melyek ismerete nagyon fontos a biróra nézve, hogy az esetleg könnyen becsuszható tévedéseket elkerülhesse.

Ama asszocziáczios kisérletekből kiindulva, amelyeket Kraepelin, Bleuler, Aschaffenburg, Weigandt és Sommer elmeorvosok végeztek, *Wertheimer* és *Klein*, *Gross* prágai jogtanár tanitványai s ezektől függetlenül *Jung* zürichi elmeorvos a tényállás diagnozisára módszert állapitottak meg és pedig oly módon, hogy azon egyénnek, akitől annak akarata ellenére is ki akarták tudni, vajjon valamely esemény tényezője vagy szemlélője volt-e, már előre összeállitott több szót, melyek egy része a kikutatni kivánt eseménynyel, ténynyel szoros, más része semmi összefüggésben sem volt, gyors tempóban azon felhivással mondtak el, hogy azokra minden fontolgatás nélkül azon szóval válaszoljon, ami hirtelen eszébe jut. Ilyen esetben a kapott válaszok egy része az esemény vagy tény körülményeiből eredvén, az egyén elárulta magát. Ezen módszer psychologikus hátterét a következő szellemi folyamatok képezik. A tapasztalat szerint azon képzetek, melyek élénkebb hangulatbeli szineződéssel erősebben tapadnak emlékezetünkben, időnkint akaratlanul is felmerülnek öntudatunkban, de különösen akkor, ha azokkal szorosabb összeköttetésben álló más képzetek, mint ingerek hatnak ujra reánk. Ha valaki pl. társalgás közben fölemlit egy olyan tájat, ahol valamikor nagyon jól éreztük magunkat vagy valami kedélyi rázkódás ért, azonnal megelevenednek emlékezetünkben az átélt események. Ezen az öntudatunkba tolakodó képzeteknek ezenkivül megvan az a hajlamuk is, hogy néha szavakban nyernek kifejezést. Hányszor kapjuk rajta magunkat, hogy hangosan gondolkozunk. Ha a vizsgálat alatt levő egyén észreveszi a kisérletnél, hogy az előtte elmondottt szó arra szolgál, hogy válaszával elárulja magát, az ellenállás küzdelme, az öntudatába tolakodó szó elkerülésére való törekvése kifejezést nyer a kérdés és felelet között levő szünet meghosszabbodásában. Ha azegyén egyideig az előtte kiejtett szóra nyomban pl. ½ mp. alatt válaszolt s azután egyszerre 2—3, sőt több mp. is eltelik a felelet adása előtt. Ily módon a beható inger és a válasz között reakcziós idő meghosszabbodása is áruló lehet. Wertheimer pl. több egyént szólitott fel kisérletre és felhivta őket, hogy egyikök menjenek Gross tanár szobájába és ott nézzenek meg jól mindent, de ne árulják el, ki volt ott. Ennek megtörténte után hozzáfogott a kisérlethez. Azok egyike a következő kérdések és feleletek után: kérdés: fegyver, felelet: kézmü, k. lózabla, f. kés, f. gyilkosság, f. halál, k. kés, f. lózabla, k. chemia, f. tanár elárulta, hogy ő volt a szobában. Ebben ugyanis Gross tanárnak egy állványa volt, telve különféle tárgyakkal, a többi közt egy bünjelül szolgált kés, amelylyel Gráczban egy chemikus tanárt megöltek s e mellett egy értékes régi lózabla.

Eme kisérletek gyakorlati értéke ellen felhozzák a szuggeszcziós befolyás szerepét, a beismerésnek mesterséges fogásokkal való kicsikarásának a modern liberalis felfogással meg nem egyeztethető voltát, a vizsgálat közben mutatkozó pauzáknak a kisérleti egyének kifáradásából vagy zavarából is származható késedelmében rejlő okát.

A kisérletek és megfigyelések eredményeként a következőket emelhetem ki:

1. A tanuvallomások psychologiájának kisérletes tanulmányozása olyan fontos és egyöntetü eredményekre vezetett, hogy azok a gyakorlatban már érvényesithetők. Elsősorban kivánatos, hogy az igazságszolgáltatás körében müködni kivánó, vagy müködő szakemberek behatóan foglalkozzanak a kriminál-psychologiával.

2. A kisérletek kideritették, hogy az észlelésekről és megfigyelésekről bemondott adatok átlag sokkal több tévedést mutatnak, mint az első pillanatra látszik, és éppen ezért azok mérlegelése közben nagy óvatossággal kell eljárni. Ezen tévedések az egyéniség, kor, nem, társadalmi állás, miveltség és szakképzettség szerint különbözők.

3. A vallomások — a lehetőség szerint — szószerint, gyorsirással vétessenek fel, és nem a birósági vagy rendőrségi közeg saját fogalmazásában, mert az sokszor a kapott felvilágositást egyéni hajlamai és izlése szerint dolgozván fel, nem tükrözi hiven vissza a tanu gondolkozását, a nézete szerint fontos momentumokat hegyezi ki, a dolog lényegére fekteti a sulyt és nem a sokszor fontossá válható szavakra, kifejezésekre. De az ilyen, más egyén által átgyúrt fogalmazvány nem is világithatja meg a tanu szellemi nivóját.

4. Mivel — mint a kisérletek bizonyitják — a feltett kérdések alakja és módja nagy befolyást gyakorol a kapott feleletek jelentékeny részének minőségére: a szuggeszcziós és keresztkérdések mellőzendők.

5. Eltekintve a specziális jó emlékezőképességgel biró egyénektől, idő folyamán a visszaemlékezés hibái szaporodnak, s mivel megvan a tendenczia az emlékezés hézagainak logikai kiegészités, betoldások által való kitöltésére: gondoskodni kell, hogy az észlelés (pl. valamely esemény) után lehetőleg gyorsan minden részletre kiterjedő vallomás vétessék ki, és nyomban esküvel erősittessék meg.

6. Kivánatos, hogy a még teljesen ki nem deritett bünügyek a hirlapokban ne tárgyaltassanak — már a szuggeszcziós befolyás elkerülése szempontjából is. A tanuk vallomásait u. i. sokszor meghamisithatja a tény körülményeire vonatkozó adatoknak gyakori hallása, tárgyalása s ez emlékezeti csalódásokra vezethet.

7. Az elmebetegség egyes formáiban szenvedők (hol t. i az intelligenczia fogyatkozása és az öntudatzavar nem nagy) bemondásai nem sokkal rosszabbak az épelméjüekéinél. Igy bizonyos tényköriilményekre vonatkozólag tájékoztató felvilágositást nyujthatnak, olyan indirekt bizonyitékokat szol-

*

* Adatok a tanuvallomások psychologiájához. Elme- és idegkórtan. 1908. 1. és 2. szám.

** Adatok a tanuvallomások psychologiájához. Gyógyászat 1908. évf. 19. és 20. szám.

gálhatnak, amelyeknek épelméjü tanuk, vagy a vádlott előtt való felmutatása a fontos tények, adatok egész lánczolatát pattanthatja ki. De nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy adott esetben nem tudjuk biztosan megvonni a határt, amelyen belül az elmebeteg a helyes és objektiv észlelését, megfigyelését, itélő és következtető miveletét meghamisitó kóros tünetek (érzetek, hangulatzavarok, halluczinácziók, illuziók, téves eszmék stb.) befolyásán kivül áll, és éppen ezért kivánatos, hogy az elmebetegek eskü alá ne bocsáttassanak.

8. Habár vannak kivételek, amidőn a gyermekek pontos megfigyelő és visszaadó képességről tesznek tanubizonyságot: mégis tekintettel nagyobb szuggeszcziós befolyásolhatóságukra és a tényeket meghamisitani alkalmas fantáziájukra, valamint felületességükre, a 12 éven alul levő gyermekek nem volnának tanuzásra bocsáthatók.

9. Legtöbb tévedés történik a térbeli viszonyok, nagyság, irány és személyazonosság meghatározására nézve. Nagyon fontos, hogy ilyen specziális tények kideritésénél (amennyiben a körülmények megengedik) elsősorban a részint előtanulmányaik, részint a gyakorlat által figyelő és becslő képességükben kiképezett egyének (amiről próba utján meggyőződés szerezhető) vallomása vétessék figyelembe.

10. A figyelemnek erősebb inger által való felhivására az észlelő képesség — a figyelemnek odaterelése által — emelkedik, mig a nagyobb kedélyi emócziókat (pl. ijedtség) provokáló hatások csökkentik azt. Legjobb a figyelemnek a történendőkre való felhivása.

11. Nőknél nagyobb a szuggeszcziós befolyásolhatóság, a tények mesterséges kiszinezésére, betoldások által meghamisitására való hajlam.

12. A tényállás megállapitására vonatkozó asszocziácziós kisérletek sok érdekes adatot szolgáltattak, de eddigi eredményeik még nem elégségesek arra, hogy azokat már a gyakorlatban általánosan értékesiteni lehetne.

II.

Dr. Nagy Károly székesfővárosi államrendőrségi fogalmazó a következőkben szól a kérdéshez:

A «Jogtudományi Közlöny» f. évi 9. számában közölte azon 12 pontba foglalt következtetéseket, amelyeket dr. Moravcsik Ernő Emil udvari tanácsos, egyetemi ny. r. tanár ur a nemzetközi büntetőjogi egyesület magyar osztályának február 14-iki ülésén tartott előadása kapcsán a «tanuzási képesség»-ről előterjesztett.

A következtetések részben az elméleten, részben a kisérleteken alapulnak s amidőn én tisztán a gyakorlati élet tapasztalatai alapján foglalkozom a kérdéssel s az emlitett következtetésekkel, kötelességem kijelenteni, hogy a következtetéseket a gyakorlati élet is majdnem mindenben igazolja.

A javaslat 5. pontjának például lényegileg az a tartalma, hogy a tanuk annál pontosabban képesek visszaadni az eseményeket, mennél rövidebb idő telt el az esemény és a kihallgatásuk között. A gyakorlat is igazolja ezt s éppen azért hangsulyozni kell azt, hogy a bünvádi eljárásunk még mindig nem elég gyors, még sok esetben megtörténik az, hogy a tanuk a főtárgyalásig a hosszu idő eltelte miatt az esemény sok részletéről megfeledkeznek.

De kénytelenek vagyunk megállapitani azt is, hogy az a tagadhatatlan közvetlenség, ami a tanuk első vallomásában nyilatkozik meg leginkább, nem a biróság előtt nyilvánul meg, hanem a nyomozó hatóságok előtt, mert eljárásunk szerint ezek érintkeznek elsősorban a szereplő egyénekkel s igy a tanukkal is. Következik tehát ebből, hogy a nyomozó hatóságok előtt megtörtént eseményeknek — melyek a közvetlenség erejével hatnak — nagyobb fontosságot kellene tulajdonitanunk, mint ahogy az ma történik, de ráutal ez még egy hiányra is, ami a BP. nyomozási rendszerénél észlelhető.

A BP. szerint ugyanis az eljárás a nyomozással kezdődik s a legtöbb esetben annak adataitól függ, emel-e, vagy nem a kir. ügyészség vádat, szóval az, hogy kerül-e, vagy nem az ügy birói cognitio alá.

Maga a Moravcsik-féle javaslat az 5. pontjában azt ajánlja — nézetem szerint nagyon helyesen, — hogy a tanuk minél előbb eskü alatt hallgattassanak ki s mostani rendszerünkben azt látjuk, hogy a nyomozás adatainak egyrészt megvan az az erejük, hogy alapul szolgálnak az ügy bíróság elé vitelére s arra is, hogy az ügy birói beavatkozás nélkül beszüntettessék, másrészt a nyomozás során a tanuk — majdnem minden veszély nélkül — mondhatnak, amit akarnak, bajba keverhetnek ártatlant, megmenthetik a bünöst.

Élénken megvilágitja ezt a következő nem régen megtörtént eset:

Feljelentést tett valaki a főkapitányságnál, hogy egy kéjnőnél járt s az ellopta 200 K pénzét, elősorolta még az ellopott pénznemeket is.

Kimentek a sértettel a kéjnő lakására, át is kutatták azt, de eredménytelenül s a nyomozó közegek a sértett s a kéjnő társaságában a főkapitányságra indultak vissza. Utközben találkoztak egy másik kéjnővel, aki — mintha mit sem tudna a dologról — megkérdezte mi történt s amikor a feleletet megkapta, azon inditványnyal állt elő, menjenek mégegyszer vissza, nézzenek meg mégegyszer mindent, hátha ott maradt mégis az a pénz?

A nyomozó közegek élve a gyanuval, hogy a két nő esetleg érintkezhetett egymással, visszamentek a lakásra s a kutatás közben egyszerre csak a diván alatt termett 90 K pénz; az egyik közeg észrevette, hogy ezt az összeget az utólag hozzájuk szegődött nő dobta oda, előállitották ezt is a gyanusitottal a főkapitánysághoz, ahová a sértett is visszament velük.

A két kéjnő tagadta a lopást s azt erősitgette, hogy sértett bizonyára ugy ejtette ki a zsebéből ezt a 90 K-t s valószinüsiteni igyekeztek ezt azzal, hogy a sértett 40 f. aprópénzt is elszórt a szobában.

Kihallgatják ezen momentumra a sértettet, aki megerősitette azt, hogy a 40 f.-t tényleg elszórta s egyuttal azon meglepő vallomást tette, hogy ujból megszámlálta a pénzét s rájött, hogy nem 200, hanem csak 90 K hiányzik, azt is valószinüleg ugy ejtette ki, mint a 40 f.-t s azon kérésse állt elő, hogy szüntessék be az ügyet, mert a kéjnőknek igazuk van.

Ezen előadás mellett az ügy csakugyan nem nyerhetett volna más elintézést, mint beszüntetést, de a két kéjnőt mint notórius tolvajnőt ismerem, akik együtt szoktak lopni, nem tudtam tehát a sértett vallomásának hirtelen megváltozását másként megmagyarázni, mint ugy, hogy itt a kulisszák mögött valaminek történnie kellett.

Megtekintettem a pénztárczát, amiből a pénzt a sértett első előadása szerint kilopták, másik előadása szerint kiszórta s a megtekintés után kétségtelennek kellett vennem, hogy abból a pénz, még ha nyitva volt is, ki nem eshetett. A tárczáját lefoglaltam s a sértettet figyelmeztettem arra, hogy vallomása megváltoztatása daczára tovább folyik az eljárás, mert a nyomozó közeg észlelése s a pénztárcza alakja kétségtelenné teszi, hogy az első előadása felel meg a valóságnak, de figyelmeztettem arra is, hogy ha a biróság elé kerül az ügy, esküt kell tennie a vallomására.

A sértett az eskü emlitésére meghökkent s nyomban kijelentette, hogy megmondja az igazat azonnal; ugy történt a dolog, ahogy ő eredetileg előadta, tényleg 200 K pénzét lopták el, a 40 fillér nem is a tárczájából esett ki, hanem a nadrágjának egy másik zsebéből, s csak azért változtatta meg a vallomását, mert a 90 K megtalálása után a kéjnő észrevétlenül a fülébe sugta, hogy visszaadja a hiányzó 110 K-t is, biztositékul észrevétlenül kezébe nyomott pár darab ék-

szert is, s a kéjnő ezzel szemben csak azt kérte, hogy változtassa meg a vallomását ugy, ahogy azt tette. Előadta még a sértett azt is, hogy tényleg visszakapta ugyanazokat a pénznemeket is — a kéjnő azt időközben már idegen helyen elrejtette.

Élénken mutatja ezen eset, mily eredményeket hozhat létre a nyomozás mostani rendszere, amikor a tanu majdnem felelősség nélkül mondhat azt, amit akar, okozhat megmérhetlen károkat, mert amint a jelen esetben megmenteni igyekezett a bünöst, éppen ugy keverhet bajba — ha rövid időre is — ártatlant is.

Anélkül, hogy ezt a kérdést tovább taglalnám, hisz az elméletet lehetőleg kerülni akarom, rátérek a javaslat 3. pontjára, amelynek lényegileg az a tartalma, hogy a tanuvallomásokat lehetőleg szószerint örökitsük meg.

Tényleg ez lenne az ideális állapot, de majdnem lehetetlen ezt a gyakorlatban teljesen keresztülvinni, mert tudjuk, hogy különösen a müveletlenebb emberek vallomásuknál nagyon sok az ügyhöz nem is tartozó körülményre térnek ki s még az intelligensebbek is elhallgatnak sok fontos momentumot — nem tudják mi fontos az ügy érdemére — s igy a kérdéseknek feltevését majdnem lehetetlen mellőzni, pedig ez a szuggeszczió révén a tanuvallomást nagyon irányithatja.

A tapasztalat azt mutatja, legczélszerübb ezen a nehézségen ugy átesni, hogy röviden, de azért hiven megörökitjük azt, amit a tanu önként előad, s azután kérdéseket intézünk hozzá, s ezeket meg az azokra adott feleleteket azután szószerint megörökitjük.

Tagadhatatlan egyébként, hogy a vallomás szószerint való megörökitésének a tanunál, a vádlottnál egyaránt igen nagy haszna van. Élénk példái ennek a következő esetek:

Évekkel ezelőtt kézrekerült egy tolvajszövetség; az üzletek kirakatait nyitogatták fel s ugy lopkodtak.

Jó pár napig csak egy konkrét esetet sikerült rájuk bizonyitani, bár kétségtelen volt, hogy sok hasonló büncselekményt követtek el.

Az egyik kirakatnyitás, amivel őket gyanusitottuk, karácsony előestéjén történt, kihallgattam tehát az egyik gyanusitottat, hol járt, mit csinált azon a napon, mert valószinünek kellett tartanom, hogy ily nevezetes alkalomra emlékezni fog annál is inkább, mert a kihallgatás csak pár nappal később történt. El is mondta mindezt hüségesen az én emberem, s elbeszélte többek között, hogy egy barátjával összejött az Almássy-téren, ahonnan a Lánczhidon átmentek Budára egy közös ismerősüket meglátogatni.

A Budára menés megragadta a figyelmemet, utána néztem a budai zálogházakban, nincs-e ott a szóbanforgó kirakatból ellopott holmi. Tapasztalati ténynek mondhatjuk ugyanis azt, hogy a büntettesek, ha első kihallgatásuk alkalmával elmondattunk velük mindent, ami nekik jólesik, a rengeteg sok hazugság között mindig mondanak önkéntelenül is valami igazat is, ami rendszerint a vesztüket okozza!

Tényleg igy is volt; az egyik budai zálogházban meglett a holmi, az emberünk vitte oda másodmagával, felismerték őt, s kiderült, hogy a tolvajok az Almássy-téren osztoztak meg a lopott holmin stb., szóval a részletes kihallgatás az igazság felderitésére vezetett.

Egy másik esetben *X*-nek szabadalmi pere volt *Y*-nal, s *X*-et felkeresi a per folyamán az egyik bejelentett tanuja, s nagy bizalmasan előadja neki a következőket:

Felkereste őt, illetve felkerestette *Y*., s egy budai korcsmába rendelte azon üzenettel, hogy fontos beszéde lenne vele. A tanu sejtvén, miről lehet szó, felkérte egy barátját menjen vele ő is, tartózkodjék mindig a közelében, hogy történendőknek tanuja lehessen.

El is mentek a budai korcsmába, ahol az *Y* kihivta őt az udvarra — természetesen elment oda a «barát» is — s 100 K-t igért neki az esetre, ha a perben *X* ellen vall.

X nyomban feljelentést tett természetesen *Y* ellen hamis tanuzásra rábirás miatt.

Nem tetszett nekem sehogysem ez a dolog. Érdeklődtem mindenekelőtt a «barát» multja iránt, s amikor meggyőződtem róla, hogy rovott multu, az a meggyőződés kezdett bennem gyökeret verni, hogy a két ember ugy eszelte ki ezt az egész dolgot a czélból, hogy *X*-et megpumpolják.

A legnagyobb részletességgel hallgattam ki tehát őket, kezdve azon, hol találkoztak, amikor átmentek Budára, merre mentek át... stb. Ez a részletesség azután vesztüket okozta!

Az egyik szerint ugyanis a lakásán jöttek össze, onnan mentek a Ferencz József-hidon át egyenesen a megjelölt korcsmába — a másik szerint a Margit-hid pesti oldalán találkoztak, s e hidon át először egy másik korcsmába mentek s onnan mentek a kérdéses korcsmába.

Ezek az ellentétek megerősitették a feltevésemet, s amint tudomást szerzett azokról a rovott multu «barát», nyomban eltünt Budapestről!

Amennyire hasznos azonban a részletesség a tanuk kihallgatásánál, s amennyire szükséges a tanuk kihallgatásának minél előbb való eszközlése, annyira nem lehet a gyakorlatban általánosságban helyeselni azt a módszert, amivel a pszihiaterek kisérleteznek, amidőn mindenféle, az esettel össze-, vagy össze nem függő szavak, kérdések segélyével akarják a kérdezetteket beismerésre birni, vagy zavarba hozni.

Nagyon helyesen mondja a Moravcsik tanár ur javaslatának 12. pontja, hogy az effajta kisérletek eddigi eredményei még nem elégségesek arra, hogy ez az elv a gyakorlatban általánosan értékesithető lenne.

Én azt hiszem, hogy az értékesithetés ideje nem is fog elkövetkezni, hisz ez az eljárás tulajdonképpen nem más, mint a keresztkérdések módszere — amit pedig a BP. egyenesen eltilt s a javaslat 4. pontja szerint is mellőzendő az — s hansulyozom, hogy az államrendőrségnél ezt a módszert nem igen szokás használni. A gyakorlat ugyanis azt mutatja, hogy amig a kisérletezéseknél, ahol objektumok minden zavaró mellékkörülménytől el vannak zárva, talán alkalmazható ez a módszer, a gyakorlatban alig alkalmazható, sőt veszedelmes is lehet! Nem egyéb ez ugyanis végeredményében, mint a szuggerálás alkalmazása s látjuk a gyakorlatban, hogy ilyen behatások alatt különösen a müveletlen tanuknak akárhányszor meggyőződésükké válik a nyilvánvalóan valótlan ténykörülmény is, még pedig annyira, hogy a tanuk megmaradnak minden kézzel fogható ellenbizonyiték ellenére is ezen álmeggyőződésük mellett. Képzeljük el már most, mily károkat idézhet elő végeredményében, ha az ily «befolyásolt» — mert másnak nem nevezhetjük — tanu vallomása alapján, aki álmeggyőződésétől nem is tántorithatő el, ártatlan embert elitélnek!?

A kir. ügyészség viszonya az igazságügyminiszterhez.*

Habár az előzőleg előadottakból is kitünik abbeli álláspontunk, hogy a miniszter (és kivüle a főügyész, valamint a vezető ügyész) utasitási jogát feltétlenül fentartandónak találjuk, mégsem lesz felesleges ezt az álláspontot némely oldaláról közelebbi megvilágitásba helyezni.

Fennálló jogrendszerünk értelmében a büntető bíróság elbirálása alá tartoznak olyan kérdések, olyan esetek, melyeknél már annak az eldöntése is fontos, állami közérdekbe vágó mozzanat, vajjon az illető eset egyáltalán felszinre vettessék-e eljárás tárgyává tétessék-e és az ezzel járó, valamint a további eljárás és a birósági döntés nyomában előreláthatólag keletkező, széles körökben nagy hullámokat verő és

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 31. és 32. számban.

hatásukban ki nem számitható izgalmak felkeltessenek-e, kihivassanak-e. Nem lehet tehát tagadni azt, hogy a hasonló körülmények között pl. a bünvádi eljárás meg vagy meg nem inditásának kérdése a politika körébe vágó mérlegelést és elhatározást igényel, mivel itt annak megitéléséről van szó, vajjon bizonyos intézkedés megtétele az államnak javára vagy kárára szolgál-e.

Nyilvánvaló tehát, hogy a közvádló nem ugyanolyan természetü munkát végez az igazságszolgáltatás körül, mint a biró. A közvádlónak nemcsak azokra és olyan körülményekre kell figyelemmel lennie, mint a birónak. Neki az is a hivatásához tartozik, hogy a fentebb vázolt jellegü teendőinek ellátásánál a törvény mellett, azon felül még más, törvénybe nem iktatható, magasabb általános szempontokat is figyelembe vegyen, az államnak változó viszonyaihoz képest változó érdekeit az igazságszolgáltatás birodalmában egységes elvek szerint igazodó egyöntetü fellépéssel és eljárással képviselje, érvényre juttassa, megvédje.

Aki tehát ilyen tevékenységet fejt ki, az tulajdonkép, lényegileg kormányzati teendőket végez.

A bíróságétól merőben elütő ez a tevékenység szükségkép a bíróságtól külön álló, attól különböző hatósági (állami) szervet igényel. Ahhoz pedig, hogy ez a szervezet czéljának megfelelő müködést legyen képes kifejteni, müködését szükségkép más biztositékhoz kell kötni, mint a bíróságét és annak más feltételek mellett kell lefolynia, mint a bíróságának. Az állam életét, rendjét, az állam ügyeinek miként való vitelét érintő kérdésekről és ezekkel kapcsolatban kormányzati tevékenységről lévén szó, előtérbe tolul és megoldást követel már most az a kérdés, az állam érdeke szempontjából mi a helyesebb, megnyugtatóbb: az-e, ha 11 főügyész vagy 60 egynehány ügyész határoz ilyen nagy horderejü kérdések fölött, tehát olyan közhivatalnokok, akik minden feltételezett egyéni kiválóságuk mellett is (főkép valamennyien) alig rendelkezhetnek az ilyenkor szükséges tágkörü tapasztalatokkal, tájékozottsággal és az ezek kapcsán kifejlődő különleges áttekintő képességgel és helyes kormányzati érzékkel és akiknek intézkedéseiben a szükséges egyöntetüség emberi számitás szerint csaknem kizártnak tekinthető; vagy pedig az előnyösebb-e az államra, ha annak fontos érdekeit érintő hasonló esetekben olyan valaki irányitja egységesen az eljárást, aki a legfőbb kormányzati hatalom részese, aki mint ilyen hivatva és kötelezve van az állam érdekeit képviselni és védeni, aki már annál a helynél fogva, melyet elfoglal és az eszközöknél fogva, melyek fölött e réven rendelkezik, bizonyára a legtöbb biztositékot tudja szolgáltatni arra, hogy ebbeli teendőit kellő tájékozottsággal, körültekintéssel, előrelátással s igy sikerrel fogja ellátni és aki végül ilyen irányu tevékenységeért is, mint minden kormányzati cselekedeteért alkotmányos uton ellenőrizhető és felelősségre vonható.

Mert hiszen akkor, ha a főügyészek, illetve ügyészek befolyásolhatósága komolyan megszüntettetik, akkor ezeknek függetlensége — hasonlóan a bíróságok függetlenségéhez — természetszerüleg azt is magával hozza, hogy intézkedésük érdeme tekintetében, tehát annak az államra előnyös vagy káros voltáért, felelősséggel sem tartoznak.

Ha pedig a miniszternek nem áll módjában befolyásolni a közvád miként való vitelét, akkor ebből szükségkép az következik, hogy annak esetleges helytelen ellátását az ő terhére róni, azt tőle számon kérni nem lehet.

Ez az egész vonalon való felelőtlenség pedig — a kifejtettek szerint, kormányzati természetü intézkedésekről lévén szó — beleütközik az alkotmányos kormányzásnak abba az alapelvébe, mely szerint minden kormányzati funkczionárius minden kormányzati cselekményeért felelni tartozik. Igaz, hogy ez a kérdőrevonás alkotmányos államban pártpolitikai szempontok szerint igazodik. De ne felejtsük el azt, hogy a parlamentárizmus lényege éppen az, hogy amiben csak lehet, a többség, illetve a többségben levő párt felfogása és akarata érvényesüljön.

Ilyenformán az ügyészek — első látásra talán igen jól festő függetlensége és ezzel együtt járó felelőtlensége — éppen válságos időben könnyen zürzavaros, anarkisztikus állapotokat teremthetne, amivel szemben az állam rendjének fentartására hivatott végrehajtó hatalom, sőt a parlament is tehetetlenül állana szemben.

Nem tulzás, nem rémlátás ez. Mert könnyü elképzelni, micsoda állapotokra vezetne az, ha esetleg egy a magyar állameszméhez nem hü, a magyarság érdekeit lelkén nem viselő, vagy pl. az állam, a társadalom érdekeit veszélyeztető szocziális nézeteket valló egyén kerül a közvádló székébe, aki ekkor elérkezettnek látja az időt arra, hogy a maga, addig ki nem nyilvánitott államellenes nézeteinek gyakorlati érvényesülést igyekezzék szerezni és akivel szemben csak a bizonytalan és hosszadalmas fegyelmi eljárás utja maradna nyitva (ha ugyan az ügyészségek a fegyelmi eljárást illető teendőkre nézve is nem váltak függetlenekké és véletlenül nem egy a terheltéhez hasonló érzelmü vagy felfogásu főügyésztől függ a fegyelmi eljárás megindítása).

Mert az hiu ábránd marad, hogy az ügyészségek távol állván a politika forgatagától, minden politikai befolyástól menten fognak eljárni. Mihelyt ugyanis politikai vonatkozásu kérdések önálló megoldása reájuk fog hárittatni, szükségkép belesodródnak maguk is a politika hullámveréseibe és ki lesznek téve a legkülönbözőbb és a legjogosulatlanabb igen erős nyomásoknak. Hogy azután nem fog-e egyikük-másikuk, ha alapjában véve a legtisztább czéloktól van is áthatva, mégis, talán öntudatlanul is engedni a saját politikai nézeteinek megfelelő befolyásnak — erre nem nehéz a feleletet megtalálni.

És vajjon milyen erkölcsi és egyéb hatása lenne aztán az ilyen bélyeget magán hordó közvádlói tevékenységnek?

Abba, amint a tapasztalás mutatja, bele tud csaknem minden esetben nyugodni a közvélemény, hogy az összes ügyészek a mindenkori többség elveit valló végrehajtó hatalom felfogásának, politikai nézeteinek megfelelően járjanak el a közvád kezelése körül; azzal is ki tudnak békülni az emberek, hogy ha némely bíróság (esküdtszék) nyilvánvalóan a politikai viszonyok keltette hangulat behatása alatt áll és itél; de olyan állapottal már aligha lenne hajlandó megbarátkozni bárki is, hogy az ország egyik részében vádat sem emeljen az ügyész olyan cselekmény miatt, amelyért a szomszédos törvénykezési területen ugyanakkor az ügyész vádjára súlyos büntetést szab ki a bíróság.

Itt azután elérkeztünk ahhoz a ponthoz, melynél le kell számolni azzal, vajjon az igazságszolgáltatás függetlenségéhez, pártatlanságához hozzá tartozik-e az ügyészségnek a bíróságéhoz hasonló függetlenitése a végrehajtó hatalomtól, az igazságügyminisztertől.

Nincs kétségünk aziránt, hogy nem tartozik hozzá.

Az igazságszolgáltatás és a bíróságok függetlensége, szabadsága abban rejlik, hogy a törvényes hatáskörébe és illetékessége alá tartozó ügyekben, melyek megfelelő formában elébe vitetnek, a bíróság csupán a törvényes rendelkezések és saját meggyőződése szerint itéljen. Arra azonban nem terjednek és nem is terjedhetnek ki az itélkezés tekintetében fennálló közjogi biztositékok, hogy a fennálló törvényes rendelkezések értelmében a bíróság elbirálása alá tartozó minden büntetendő cselekmény tényleg és szükségképp mindig a bíróság elé is vitessék és azokban a birói eljárás mindig és végig lefolytattassék.

És bizonyára legkevésbbé áll fenn kivételt nem türő jogszabályként az, hogy bizonyos politikai vonatkozásu kérdésekben, bünpörré szükségkép való átalakitásuk révén mindig a bíróság döntsön.

Valamint nem lehet az egyes sértetteket, magánszemé-

lyeket arra kötelezni, hogy a bünvádi eljárásra okot adó, hivatalból üldözendő sérelmeikre okvetlenül a bíróságnál keressenek orvoslást, éppugy nem lehet az államot, illetve annak az igazságszolgáltatás körül fennálló érdekeit képviselő minisztert, vagy az ügyészséget sem, kivételt nem türő szigorusággal megkötni a tekintetben, hogy a törvény szerint büncselekmény fenforgására alapos következtetést engedő körülmények között mindig, tehát akkor is a bünvádi eljárás megindítása iránt tegyen lépéseket és a meginditott eljárást akkor is folytassa, amikor azt — törvénybe nem foglalt okokból — az állam érdekeire károsnak találja.

Ilyenformán az államot valóban kevesebb jog illetné meg saját érdekeinek védelme körül, mint annak akármelyik polgárát és az állam kevésbbé rendelkezhetnék érdekei képviseletével megbizott képviselőjének eljárása felett, mint bármely magánszemély. Az államnak, illetve annak kormányzati hatalmát megtestesitő miniszternek nem lehet tehát az állam érdekeinek veszélyeztetése vagy helyesebben megsértése nélkül elvenni azt a jogát, hogy — az itélkezés szabadságának megóvása mellett — az igazságszolgáltatás menetére is bizonyos irányokban és eszközökkel, nevezetesen a közérdek képviseletére hivatott közvád miként való kezelésének szabályozása utján befolyást gyakoroljon.

Az állam java és üdve a legfőbb törvény, amihez alkalmazkodnia kell a legtetszetősebb elméletnek és rendszernek is, mihelyt jóságának egyetlen próbakövére: a gyakorlati életben való érvényesülés utjára kiván lépni.

A kormányzati hatalomnak az igazságszolgáltatással való ilyetén összefüggése, amint az ismételten hangsulyozva volt, szükséges, mert minden politikai természetü és a közkormányzat körébe tartozó funkczió ellátása, még ha az az igazságszolgáltatás terén merül is fel, a kormányzati hatalom feladata. Az utóbbinak pedig feladata teljesithetése czéljából szükségkép kell rendelkeznie egy olyan közeg fölött, mely az ő akaratát és elhatározásait a bíróság irányában közvetitse és azoknak feltétlenül érvényt szerezzen.

A magasabb rendü, állami közérdek tehát parancsolóan követeli meg azt, hogy az állam egész gépezetét igazgató, az állam minden életnyilvánulására kiható müködést teljesitő legfőbb kormányzati hatalom az igazságszolgáltatás területén is — ismételjük, érintetlenül hagyva az itélkezés függetlenségét — megtartsa és gyakorolja azt a befolyást, amely bizonyos általános javak biztositása, a közviszonyok rendjének kifelé és befelé való megőrzése czéljából elkerülhetetlenül szükséges.

Ha a végrehajtó hatalom ettől el lenne zárva, akkor az igazságszolgáltatás kiszorittatnék az állam élete folyamának egységes medréből, elvesztené az állam életmüködésének egyéb szerveivel való együttmüködés, az azokkal szükségképen közös vérkeringés összekötő szálait és ereit, és teljesen kiesve az állam egész életére kiterjeszkedő kormányzati hatalom intézkedéseinek befolyása alól, külön, önálló életet élne és ennek megfelelő fejlődést érne meg.

Már pedig ezt az állapotot, amikor az igazságszolgáltatás ugyszólván külön államot alkotna az államban, semmiféle elv és rendszer sem indokolhatja; de nem is türheti meg azt semmiféle állami szervezet sem.

Ezért biztositja tehát minden állam az ő akaratának végrehajtására rendelt kormányhatalomnak azt a jogot, hogy a közkormányzat helyes vitele céljából szükséges befolyást részben közvetlenül (főfelügyelet, kinevezés stb. gyakorlása utján), részben közvetve a kir. ügyészségek révén érvényesithesse a bíróságok irányában s igy magára az igazságszolgáltatásra is. Ekként érhető el csak az, hogy az igazságszolgáltatás is, amely, ha meg akar felelni czéljának, sohasem lehet az állam életétől, annak esetleges viszontagságaitól teljesen elzárkózott, felhők között járó tevékenység, — kapcsolatban és lehetőleg összhangban maradjon az állam életének többi viszonylataival és elválaszthatatlan részese legyen az állam és a nemzet szerves életének és fejlődésének.

A kormányhatalomnak az ügyészségek által az igazságszolgáltatásra gyakorolható befolyását fenntartották a legdemokratikusabb köztársaságok is, jeléül annak, hogy ezt: a miniszter utasitási jogát még az ilyen állami berendezkedés sem nélkülözheti és bizonyitékakép annak is, hogy ez a jog nem a «zsarnokság», nem az abszolutizmus fegyvere és védő bástyája.

És ha Magyarország különleges viszonyait tekintjük és ezek agodalmas figyelembe vételével a mérleg egyik serpenyőjébe az ügyészség mostani szervezete mellett kivételes körülmények között esetleg előállható bajokat, elkövethető visszaéléseket teszszük, aminél azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy a miniszter alkotmányos felelősségén kivül a független bíróság tagjaiból alakitott és függetlenül itélő fegyelmi és büntető bíróság is szemben áll az esetleges ügyészi tulkapásokkal; a másik serpenyőbe pedig azt a sok állandó hátrányt és veszedelmet helyezzük, amely az ügyészség függőségének megszüntetése esetére az államot, a társadalmat fenyegeti, akkor az utóbbiak mindenesetre tulsulyban lesznek és az ügyészség szervezésének kérdésénél döntő szerep betöltésére válnak hivatottakká.

Hiszen maga az az egyetlen körülmény, hogy békés időben a végrehajtó hatalomtól függő kir. ügyészség az államalkotó magyarság érdekeit egységes elvek szerint müködve erélyes fellépéssel hathatósan előmozditani, támogatni képes, és hogy abbeli szolgálata — amint arra fentebb reá mutattam — alárendeltségének eltörlése után legalább is kétségessé válnék, erejéből pedig csaknem bizonyosan veszitene; maga ez az egy körülmény is elegendő fontos és sulyos arra, hogy a kir. ügyészségnek a most jelzett szempontból is hasznosnak bizonyult és általában bevált jelenlegi szervezete lényegében jövőre is változatlanul fenntartassék.

Olyan intézmények megalkotásánál, szervezésénél, melyek elsősorban az állam és társadalom belső rendjének, nyugalmának állandó megóvására, az állam és társadalom érdekeinek az ország határain belül, békés viszonyok között, békés eszközökkel való biztositására szolgálnak, mindenekfelett arra kell törekedni, hogy az ilyen intézményeket az államot érő, annak és a társadalomnak rendjét és fennállását érintő leggyakoribb, az azokat fenyegető legközelebbi és legáltalánosabb támadások, vagyis belső bajok leküzdésére, mint tulajdonképpeni czéljának és hivatásának betöltésére tegyük képessé és alkalmassá.

Ebbeli feladatának pedig az ügyészség csupán a történeti fejlődésének megfelelő, a legkülönbözőbb viszonyok között lényegében egyformának megmaradt, nálunk is elfogadott és bevált mostani szervezetében képes meggyőződésem szerint eleget tenni.

Dr. Töreky Géza
törvényszéki biró.

Különfélék.

— **A bünügyi feljelentések** közzététele ismét napirenden van. Amint egy feljelentés megtétetik, azonnal megjelenik a napilapokban annak bő ismertetése, vagy éppen szószerinti szövege. Természetesen ez az egyoldalu közlés a gyanusitottak védelmét nem ismerteti, sem a nyomozás eredményéről nem számol be. A minap a «Pesti Hirlap» ezt a visszaélést szellőztetve, azt állitotta, hogy a rendőrséget terheli a hiba. A főkapitány ezen vád ellen tiltakozva, kijelentette, hogy a rendőrség teljesen át van hatva ama erkölcsi felelősségtől, melylyel általában a nyomozati ügynek a sajtóval való ismertetése jár. Nem is a rendőri közegek követik el az indiszkrécziót, hanem többnyire a harczban álló felek vagy ügyvédjeik azok, kik a sajtót bizonyos czélok szolgálatában igyekeznek informálni.

A budapesti ügyvédi kamara vezetőségének figyelmét felhivjuk a rendőrség eme közleményére, amely arra czéloz, hogy a lapok a feljelentők ügyvédjeitől kapják a szóban forgó közleményeket. Az utóbbi esetek kapcsán nem lesz nehéz kideriteni a visszaélések forrásait. Nem hunyhat szemet a kamara, mert tekintélyes lapok, mint a «Pesti Napló», szintén az ügyvédek egy részét vádolja ezzel a «fogással.»

— **A birák kinevezéséhez.** Birói körökből kaptuk a következő sorokat: A magunk részéről nem tartjuk helyesnek a birák kinevezésénél proponált azt a rendszert, hogy a miniszter a törvényszék vagy a tábla ajánlatához kötve legyen. Rendkivüli politikai körülmények között talán helye volna ennek, de rendes, alkotmányos viszonyok között nem volna czélravezető.

Ha ez a rendszer behozatnék, lehetetlen volna egyik tábla területéről a másikra elmenni.

Fontos családi, vagyoni és más érdekek kivánják gyakran, hogy a biró egyik tábla területéről a másikra áthelyezést kérjen. Olyan indokok fordulnak elő, amelyek nem a pályázati kérvénybe valók, és amelyeket nem szoktak a kérvényben leirni, de ha az igazságügyminiszternek közvetlenül hozatik tudomására, jogosságuknál fogva méltányosnak találtatik és az illető áthelyezhető; felesleges is mondani, hogy ha a biró olyan helyre megy át, ahová méltányos és reá nézve nagyon fontos okok alapján kivánkozik; ez magánéletében nagy nyugalmat szerez, és magánélete nyugodt lévén, sokkal inkább fordithatja összes idejét, tudományát és eszét hivatásának.

Bár nem vonjuk kétségbe a törvényszékek vagy a táblák igazságos kandidácziójáť, de mégis minden törvényszéknek és táblának megvan a maga embere, akit üresedés esetében ajánlani fog a kérdéses állásra azért is, mert a maga emberét alaposan ismeri; mig ha egy más tábla területéről kérne kinevezést vagy áthelyezést valaki a megüresedett állásra, bizonyára ajánlva sem volna, pusztán azért sem, mert az illetőt ott senki sem ismeri, s ez természetes is. Ha ezt az elvet merőben keresztül vinnék, előállna az az eset, hogy ki melyik tábla területén kezdette meg a müködését, mint joggyakornok, azon a tábla területén kellene végeznie is; jóllehet talán sohasem akart végleg ott maradni, hanem például az sarkalta az odavaló pályázásra, hogy hamarabb nevezzék ki dijas joggyakornoknak, s hiába próbálkozik elmenni, nem sikerül, és egész életében elégedetlen lesz. Igy aztán lesznek olyan családok, amelyeknek tagjai fogják az illető tábla területén alkotni örökké a birói státust. Szóval beáll a lokálpatriotizmus. Vagy pedig, aki mégis mindenáron át akarja magát helyeztetni, tessék annak az illető törvényszéki vagy táblai elnöknél kilincselni, hogy szándéka ebben az esetben is eredményt ér-e el? — az nem bizonyos. De az bizonyos, hogy ez nem valami kellemes és méltóságos dolog. Ennél sokkal egyszerübb és tiszteletreméltóbb az az eljárás, ha az illető biró magának az igazságügyi kormánynak hozza tudomására azt, hogy miért fontos reá nézve az áthelyezés, s ha az okait fontosaknak és méltányosaknak találja, minden sérelem nélkül áthelyezheti. Azért amig jobb módját nem tudjuk megvalósitani a birói kinevezéseknek, szerény véleményünk az volna, hogy maradjon meg a mai rendszer; vétessék figyelembe ugyan a kandidácziók eredménye; azonban ne legyen elzárva az illető biró attól, hogy jogos és igazságos igényei vagy méltánylást érdemlő indokai alapján egyik tábla területéről a másikra áthelyeztessék; ez még nem vonná maga után a protekcziókeresést, hanem csak azt eredményezné, hogy a kinevezések és áthelyezések minden figyelembe veendő körülmények mérlegelése alapján történjenek meg. *Egy biró a több közül.*

— **A rendőri gyermekbiróság.** A dunai kerületi kapitányság gyermekbiróságának első havi müködéséről tesz jelentést a főkapitányság. A gyermekbiróság 181 kihágási ügyben itélkezett. 108 gyermeket szüleinek adott vissza, 52 gyermeket felmentett. Egyedül egy 17 éves fiu ügyében itélkezett szigoruan, 15 napi elzárásra itélte. Az uj rendőri gyermekbiróság müködése a leglesujtóbb kritikája a közelmult számos elzárásbüntetést kiszabó praxisának, amely a vidéken ma is zavartalanul folyik. Bár a budapesti rendőrség mai gyakorlata jelentős haladás a korábbi állapottal szemben, kétségtelen, hogy a rendőri biráskodás, különösen fiatalkoruakkal szemben, nem maradhat meg sokáig intézményeink között. Gyermekeknek kihágásokért a rendőrség által elzárásra való itélése semmiképp sem egyeztethető össze a helyes kriminálpolitika elveivel.

— **A tanuk.** *Lélektan és egyéb* czimen Kenedi Géza érdekes dolgokat mond el a tanuvallomások pszihologiájához az «Az Ujság» hasábjain. Néhány részletet közlünk czikkéből.

Bizonyos apró megfigyelések vannak fölfirkálva a jegyzőkönyvemben. Például a dánosi czigányoknál az egyik tanutól az elnök — különben a törvény nyelvén — azt kérdezi:

— Kára vagy haszna van e ebből a perből?

A kérdés arra megy ki, hogy a tanu nincs-e érdekelve, tehát elfogulva. A tanu pedig igy felel:

— Bizony, kérem, nagy károm van belőle, mivel a szőlőm odahaza metszetlen.

Egy másik azt mondja:

— Bizony, kérem, a földem otthon kapálatlan.

Világos, hogy a tanu nem érti a jogi nyelvet.

Régebben egyszer ezt is hallottam a birósságnál:

Elnök: Adtak-e vagy igértek-e valamit a tanunak vallomásáért?

Tanu: Igérni igértek, kérem. Az alperes azt igérte, hogy letöri a derekamat, ha ellene vallok.

De hallottam ilyent is egy fontos főtárgyalásnál:

Elnök: Vett-e a tanu észre valami birvágyat a vádlotton?

Tanu: Nem én, kérem. Mindig csak pitykés lajbit viselt az.

Folytatnám. De aki «tanu-vallatást» hallott valaha, el fogja nekem hinni ebből is, hogy a birósságoknál divatos stilus curialis és népnyelv közt olyan szakadékok vannak, hogy igen-igen sok esetben a tanu még csak azt sem tudja igazán, hogy mit akarnak tőle tudni. Mennyire van még ettől az, hogy ő maga is meri-e, akarja-e, tudja-e a valóságot megmondani!

A tanuvallomásokhoz mindenekfölött idő és nagy-nagy türelem kell, nem is szólva az élettapasztalatokról, amelyeket a hivatali falak közt bizony nehéz megszerezni.

*

Csak még egy megfigyelést; az enyémet, aminek helyességéről most megbizonyosodtam egészen. A szuggesztiv erejü kérdések közt a legfinomabbak, de legveszedelmesebbek azok, amelyek a tanunak a tulajdon maga emlékezőtehetsége iránt való bizalmatlanságát ébresztik föl.

Mindnyájan tudjuk, ha nem is volna rá kisérleti bizonyiték (pedig van), hogy az időmulás az emlékezés hüségét és pontosságát mennyire elmossa. Mondhatom, ritka tanu az olyan, aki azonnal és bizonyosan meg képes mondani a rég észlelt tényeket. Majdnem minden tanu küzd a maga gyarlóságával, kivált a részletekben.

Most jön a faggatás. Este volt? Reggel volt? Milyen ruhája volt? Kik voltak még ott stb. Rövid ideig észlelt tényeket hónapokkal vagy éppen évek mulva a legderekabb ember sem képes az ilyen záporként hulló kérdésekre jól elmondani.

Az első hiba, amibe igy a becsületes tanut belekergetik, azonnal fölébreszti a maga iránt való bizalmatlanságot. Szent isten; ez nem igaz; becsuknak! Akkor talán a többiben is tévedek!? A tanu elkezd kertelni. Talán! Meglehet! Nem emlékszem jól! Már régen volt stb. Az igazság el van gázolva a lényegben is. A bünös menekül, az ártatlan szenved.

Ügyvédet, illetve ügyészt keresünk Budapesten, ki velünk egy házban üzletünk mellett vezetheti irodáját. Évente eddigi után itélve 5000–10,000 K biztos jövedelem kinálkozik. Ügyészi teendőkön kivül semmi más ellenszolgálat nem kivántatik. Ajánlatok e laphoz «Régi jelzálogos iroda» teljes czimmel kéretnek. 13061

Teljes önálló gyakorlattal biró dr. juris ügyvédjelölt ügyvédi irodába irodavezetőnek belépni óhajt. Czime a kiadóhivatalban megtudható.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 34. szám. Budapest, 1908 augusztus 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Hérics-Tóth János. — A minősités. *Kovácsy Albert* az erzsébetvárosi kir. törvényszék elnökétől. — A tanuvallomások psychologiájának tárgyalása. II. *Dr. Nagy Károly* államrendőrségi fogalmazótól. III. *Dr. Ranschburg Pál* idegorvos, a gyógypædagogiai m. kir. laboratorium vezetőjétől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

HÉRICS-TÓTH JÁNOS

Egy bölcscsel ismét kevesebb! Csöndesen, ahogyan élt és dolgozott, ugy hunyt el a magyar bíróság egyik büszkesége, a büntető judikatura vezető szelleme.

A magyar igazságügy történetirójának feladata leszen majd, hogy Hérics-Tóth János emlékét oda állitsa, ahová való: a nemzet teremtő szellemei közé.

Müködése az igazságszolgáltatás fejlesztése által a nemezt kulturális erejét fokozta. A nemzeti haladás vezetői közé tartozott, s azt a szellemet képviselte a mi korunkban, amelyet az előttünk élt nemzedék a Deák Ferencz nagyszerü alakjában tisztelt.

Ugyanolyan derült, világos magyar genie volt mint Bónis Sámuel, Kerkapoly Károly és Kozma Sándor. Az élet előkelő, nemes felfogása, a stoikus ókor müvelődésének hatásában gyökerező klasszikus jellem képezik ennek az iskolának a sajátságait. Adjuk e tulajdonságokhoz a Hérics-Tóth János rengeteg tudását és tökéletesen modern müveltségét, s fel fogjuk benne ismerni a biró ideálját, és meglátjuk, hogy a magyar táblabiró-szellem milyen harmonikusan és tökéletesen tud a modern müvelődéssel egyesülni.

Biró volt a szó legigazibb értelmében. Nem vált aktaelintéző szervvé a legnagyobb munkatorlódás, a legsietősebb munka közepette sem. De nem elégedett meg a jogalkalmazó gép szerepével sem, mert nem azt tartotta a biró feladatának, hogy az elébe kerülő esetet a jogszabály alkalmazásával eldöntse, hanem hogy az előtte álló *ember* ügyében az *anyagi igazságot* kimondja. Az anyagi igazságot kereste, és emellett nem feledkezett meg az emberről sem, kinek ügyében itélkezett. Mintha egy-egy itéletéből kiérzett volna a bibliai intelem hatása: ne itélj, hogy meg ne itéltessél. . .

Nem tudjuk hinni, hogy olyan embernek, mint amilyen Hérics Tóth János volt, ne volna maradandó hatása. Az ilyen férfinek puritán önzetlen jelleme, egyéniségének melege, müködésének igazságos szelleme, gondolkodásának bölcsesége észrevétlenül teremt követőket, önkéntelenül produkál tanitványokat.

Szolgáljon némi vigaszul a nagy veszteségben, hogy Hérics-Tóth János müködésének hatása maradandó lesz a magyar jogéletben.

*

Itt közöljük bő kivonatban az egyetlen közleményt, mely a dr. Hérics-Tóth János müködéséről a magyar sajtóban megjelent. Ezt a czikket «*Az Ujság*» f. hó 20-án megjelent számában a «Jogtudományi Közlöny» régi munkatársa, *dr. Bleuer Samu* (Sallustius) irta.

«Az igazság nem egyéb, mint az emberi élet erkölcsi szabálya! A törvény elvont szabály, az alatt valami elképzelt, tipikus fogalom rejlik. Ehhez a fogalomhoz aztán az életnek millió esete hasonlit és mindegyik másformán. A törvényt ugy kell csinálni — és ugy is akarják csinálni — hogy azt mindenesetre erkölcsi igazsággal lehessen alkalmazni. Ez a törvényhozó akarata, ez a törvény rácziója és ezt néha én tudom jobban, mint a hogyan az tudta, aki a törvényt szavakba foglalta! . . . . .

A biró ne csak a paragrafust nézze; én az én itéletem erkölcsi hatását is fontolóra szoktam venni és nem absztrakt elméleteket hirdetek az én népemnek, hanem azt akarom, hogy az is azt tartsa igaznak, amit én!»

Az a bölcs öreg ember, akinek e szavait feljegyeztem, Hérics-Tóth János dr. volt. A magyar biróságban azt a helyet töltötte be, amelyen egykor Csemegi Károly müködött. És a magyar igazságszolgáltatás ingadozásainak két szélső pontját ennek a két nagy birónak egyénisége tüzte ki. Alig hiszem, hogy egyazon téren különbözőbb szellemü férfiak müködtek volna valaha. Olyan ellentétei voltak egymásnak, mint északnak a dél, mint a zenitnek a nadir. És aki valaha tanuja volt az ő érintkezésüknek, az akkor a logikának az intuczióval való fényes mérkőzésében gyönyörködhetett.

Csemegi volt a dogmatikus jogászat mestere. Az állami és társadalmi rendszer végeláthatatlan szövevénye fölé egységes jogszabályokat helyezett; és az egész jogrendszer összes szabályai harmonikus egységet alkottak az ő nagy elméjében. Ez az egység a «jogállam» volt, mely az emberi élet mindenféle kérdéseit eleve elintézte a maga szabályaival. Akár törvényt hozott, akár itéletet, Csemegi Károly vaslogikával, kérlelhetetlen következetességgel alkalmazta a jogállam elvét.

Azok a törvényeink, amelyeket ő szerkesztett, erő és világosság dolgában a törvényhozás müvészetének remekei. A klasszikus Róma jogászai is tanulhattak volna tőle logikát. Még a stilusa is olyan volt, amilyet Rómában kőbe szoktak vésni.

Hanem az ő itéletei csak éppen a jogállam elvont eszméihez voltak szabva; az emberi élet pedig sohase tudott elvont szabályokhoz igazodni. Igy azután a Csemegi befolyása olyan merev, hajthatatlan jogalkalmazásra vezetett, amelynek mesteri logikáját nem egyszer czáfolta meg az élet.

A Hérics-Tóth János egyénisége éppen az ellenkező irányban hatott. A jogászi dogmatika elveivel ő is tisztában volt és «okkal-móddal» alkalmazta azokat. A jogegységet egész bizalmasan chimaerának mondotta és az emberi élet kérdéseinek birálatában nem az elvont jogeszmék megvalósitására törekedett, hanem a saját életigazságait alkalmazta. Megesett bizony, hogy ezen életigazságok érdekében erősen kellett a

törvény szabályait interpretálni. Ilyenkor az ő nagy tudása kiegészitette a törvényes szabályok alkalmazásának módját és azok az itéletek, amelyek igy jöttek létre, dicsőségére váltak a törvénynek is, meg a birónak is.

Könyvtárakat irtak már össze arról a kérdésről, vajjon a biró az ő jobb meggyőződése ellen is tartozik-e a törvényt alkalmazni?

A Magnaud nevét világszerte ismerik. Még a laikus közönség is tudja, hogy ezt a nagy franczia birót «le bon juge» névvel tisztelte meg az ő nemzete. Magnaud a maga birói függetlenségét még a törvénynek is föléje helyezte s valahányszor az ő meggyőződése a törvénynyel ellenkezett, mindig a lelkiismeretét követte és mindig mellőzte a törvényt.

Felmentette a tolvajt, «mivel éhezett», felmentette a gyermekgyilkos anyát és itéletében a büntett létrejöttéért a a társadalmat tette felelőssé. Az emberiség legfenköltebb szellemei: Tolstoj, Zola és France tapsolták meg ezeket az itéleteket.

A magyar táblabiró-szellem sohasem tud radikális lenni. A forradalmi a és reakczionárius gondolkodástól egyaránt idegenkedik. És Hérics-Tóth János ennek a szellemnek volt egyik legnemesebb képviselője. Ő is érezte, amit annyi nemes lélek és annyi jó sziv érzett már ezen a világon, hogy a biró lelkében néha ellentétbe jut a törvény iránt tartozó engedelmesség a benső meggyőződéssel. Ilyenkor Magnaud egyszerüen félredobta a törvényt, Hérics-Tóth pedig ilyenkor a tudás erejével ugy interpretálta a törvényt, ahogyan az az ő lelkiismeretének megfelelt.

Én ugy gondolom, hogy e két fényes szellem közül a magyar járt az igazabbik uton. Mert a birói függetlenségnek Magnaud-féle felfogása csak kivételes nagy szellemeket illet. Quod licet Jovi... Kész veszedelem volna, ha minden biró a Magnaud módjára alkalmazná vagy abrogálná a törvényeket. Hanem aki maga is olyan szellem, mint aki a törvényeket hozza, annak a kezében a törvény hajlékonnyá válik, és hozzáigazodik az emberi élet igazságaihoz. Az ilyen szellem csakugyan jobban érti és jobban tudja a törvény rácziójját, mint ahogyan az tudta, aki a törvényt szavakba foglalta. Az ilyen biró kezében a törvény csak eszköz, a czél az igazság. És Hérics-Tóth János ilyen biró volt. Aki tudja, csinálja utána; aki pedig nem tudja, annak okosabb a törvény általánosan értett parancsaihoz tartania magát.

Ő tudta. És a magyar jogászvilágban olyan kevesen vannak, akik őt követni képesek! De vannak! És akik vannak, azok kegyelettel és szeretettel fogják megőrizni e nagy biró emlékét, az emberi jóság és a birói bölcsesség mintaképét, aki a világos magyar értelem intuicziójját egyesitette az európai tudás alkotó erejével.

A minősités.

Csaknem általánossá vált az az óhaj, hogy a birák minősitésének kötelessége vétessék ki a főnökök kezéből, az bizassék reá magukra a birákra és egyszersmind a titkos minősités törültessék el.

Mindez tetszetősnek látszó eszme, de a világért sem olyan könnyen megoldható, mint ahogyan azt első pillanatra gondolná az ember.

Nem pedig azért, mert a gyakorlatban való keresztülvitele sok akadályba ütközik.

Már maga a minősités mikéntje is sok tekintetben eltéréseket mutat a gyakorlatban.

Tapasztalatból tudom, hogy némelyek ugy minősitenek, hogy az illető mi módon tölti be azt az állást, amelyre ki van nevezve.

Mások aszerint minősitenek, hogy az illető hogyan töltené be azt az állást, melyre kinevezhető.

Mig mások aszerint minősitik a joggyakornokot, hogy milyen biró válnék belőle. Tehát olyan állásra minősitik, melyre közvetlenül nem szokták kinevezni.

Nézetem szerint a minősités titkos vagy nem titkos voltának eldöntése előtt feltétlenül szabályozni kellene e kérdést, mert a fölebbvalók sohasem tudhatják, hogy melyik minősitő hatóság minő álláspontot foglalt el a minősités alkalmával? Már pedig enélkül nem lehet felülbirálni, hogy a minősités helyes és az igazságnak megfelelő-e?

A 71,169/1900. I. M. IV. számu rendelet e kérdést nem oldja meg.

Csak e kérdésnek eldöntése után oldható meg az a további kérdés, hogy kik teljesitsék a minősitést?

A katonaságnál a tisztet a század, zászlóalj és az ezredből alakult bizottság minősiti, élén az ezredessel.

Ehhez hasonló eljárás, azt hiszem lehetetlen a birák minősitésénél.

Lehetetlen azért, mert egy olyan bizottságot nem lehet összeállitani, amelynek minden tagja ismerje a minősitendőket, azoknak munkáit s amely bizottságnak minden tagja elfogulatlanul tudna minősiteni.

A magasabb biróságok az alsóbb biróságokat nem minősithetik, mert nem ismeri mindenik felsőbb biró az alsóbb birák képességeit s ha pedig a felsőbb biráknak csak az a része minősit, kik az illető képességeit ismerik és a többi ezeknek véleményéhez hozzájárul vaktában, — akkor a minősités nem az egész felsőbb birói karnak a minősitése, hanem csak egyeseké és nem is mondható, hogy a felsőbb birőság minősitett.

Dr. Degré törvényszéki elnök azt javasolta, hogy a járásbirőságnál alkalmazásban levő birákat a törvényszék biráiból alakult bizottság és a törvényszéki birákat a kir. tábla biráiból alakitandó bizottság minősitse.

Ezen esetben ugy kellene összeállitani a bizottságokat, hogy a minősitendő birónál kisebb rangban levő biró ne jusson be a bizottságokba és amellett a bizottság minden egyes tagja ismerje alaposan minden egyes minősitendő birónak birói müködését és képességeit.

Egy ilyen bizottságnak azonban az összeállitása kivihetetlen és ismétlések kikerülése okából hivatkozom dr. Degré törvényszéki elnöknek az 1908. évi Jogtudományi Közlöny 28-ik számában megjelent czikkére.

Lehetne ugyan e bizottságokkal közölni az 1897 május 28-án kelt 31,212. I. M. számu rendelet szerint a törvényszéki elnök és a táblai elnök által vezetett minősitési jegyzékeket és ki lehetne a bizottságokba a legidősebb birákat jelölni; azonban ezzel sem lenne a czél elérve, mert e birák sem ismerhetnék a minősitendő birákat, s ha pedig a közölt minősitési jegyzékekre támaszkodva minősitenének, akkor tulajdonképpen nem az ő minősitésük, hanem a törvényszéki és a táblai elnök minősitése érvényesülne.

Minősitsék a birót nem a felsőbb birőság tagjai, hanem a saját biró társai?

Ezt sem lehet keresztül vinni a gyakorlatban.

Nem pedig azért, mert nehéz ott a teljes igazságot elérni, ahol a kenyérkeresésben vetélkedő és egy téren mozgó embereknek kell minősiteniök azt, aki esetleg a jó minősités folytán az ő hátrányukra fog előhaladni.

Ilyen esetben vagy az történik — legalább erre nagy a valószinüség — hogy jó pályatársakhoz illően s tekintettel arra, hogy a minősités nem titkos, minden birótársukat kiválóan minősitik, vagy pedig a kenyérkeresésben ellenségeiket az igazságoson alól leminősitik.

Mind két esetben igazságtalanság történik.

Tehát a minősitésnek ez a módja sem ajánlható.

Fel lehet ezzel szemben hozni, hogy független birákról nem szabad feltételezni azt, hogy igazságtalan irányban müködhetnek.

Ezt az ellenvetést azonban nem fogadom el, mert a mondott esetben sehogy sem lehet egy embertől a teljes igazságot követelni akkor, mikor minden minősitésnél akármily távolról is, de mégis csak érintve van a saját személye is.

Ilyen esetben nem lehet azt mondani, hogy független birák jártak el.

Az elmondottaknál fogva tehát a teljes függetlenség ki van zárva ugy a titkos, mint a nem titkos minősités esetében is, ha a birótársak egymást minősitik.

Még azért sem ajánlható az egymást minősités, mert az ember maga magátvagy többre becsüli másnál, vagy legalább is nem becsüli kevesebbre magát, mint más.

Már pedig ilyen viszonyok között az igazságnak feltétlenül el kell vesznie.

Nézetem szerint tehát a minősitést a birákból összeállitott bizottság megnyugtatólag nem végezheti és az meg kell, hogy maradjon azok kezében, akik azt eddig is végezték, t. i. a vezető járásbiró, törvényszéki elnök és a táblaelnök kezében.

A tekintetben, hogy a biró függővé marad főnökeitől, mert ezeknek a minősitésétől függ a jövője, illetve előrehaladása, nem látom szomorunak a helyzetet!

Jelenleg az alsóbb minősitő hatóság nem bir tudomással arról, hogy a felsőbb hatóság hogyan minősit, de a miniszter tudomással bir mind a három minősitésről és nincs kötve ahhoz, hogy eltérés esetén az egyik vagy a másik minősitést fogadja el helyesnek.

A járásbiró, törvényszéki elnök és a táblai elnök mindenike ismeri személyesen is a minősitendő személyzetet s miután ismeri az illetők végzett munkáit is, ők a leghivatottabbak a minősitésre.

Nagyon helyesnek tartom, hogy az alsóbb minősitő hatóság ne tudja, hogy felettes hatósága hogyan minősit.

Helyesnek tartom azért, mert ha tudná a felettes hatóságának minősitését, mindig kötve volna és igyekezne ellentétbe nem jutni felfelé, ami megint csak eltéritné a lelkiismeretes minősitéstől.

Nem tartanám helyesnek azt sem, ha a katonaság mintájára járásbiró, törvényszéki elnök és a táblai elnök együtt egy bizottságot képeznének és együttesen s egyszerre minősitenének.

Ezen esetben azt hiszem, hogy döntő befolyása mindig a táblai elnöknek volna, ami pedig megint nem vezetne el azon czélhoz, hogy a minősités függetlenül történjék minden befolyástól.

Nem átallom kimondani ilyen körülmények között azon véleményemet, hogy a jelenlegi állapot fentartandó és a minősités meghagyandó azok kezében, akik azt jelenleg is teljesitik. Meghagyandó pedig azért, mert igy sokkal több biztositékát látom az igazságos minősitésnek, mint minden más ismert esetben.

Talán azt mondhatnánk erre, hogy törvényszéki elnök irja e czikket, aki félti a hatalmát!

Csak azt felelem erre, hogy ezen inkább nehéz kötelességet, mint hatalmat szivesen átengedném másnak, mert soha felelősségterhesebb kötelességet nem ismertem, mint a szóban forgót és soha a lelkiismeretem hosszu birói pályámon nagyobb mérvben nem volt igénybe véve, mint akkor, amikor minősitenem kellett!

Egy további igen-igen fontos kérdés a minősitésnél az, hogy az titkos maradjon-e, vagy pedig közöltessék az illetővel? Sokat emlegetik, hogy a katonaság mekkora fegyelem alatt áll s kell is, hogy álljon és mégis közlik a tisztekkel a minősitést s alkalmat adnak arra, hogy magukat a hiányolt irányban megjavithassák. Ezzel szemben a független biráknál nem igy van, mert a minősités titkos, a biró ki van szolgáltatva az előljárói önkényének s ki van zárva a lehetősége annak, hogy magát egy vagy más irányban megjavithassa, vagy a meg nem felelő minősitést kijavittathassa.

Csakhogy a katonaságnál egész egyebekre terjed ki a minősités, mint a biráknál.

A katonatiszti minősitések a következők:

Jellemtulajdonságai, szellemi képessége, jelen hatáskörében való ismeretei, ügyessége, használhatósága, jelen hatáskörén kivül való alkalmazhatósága, szolgálati buzgalma, magasabb kiképzés utáni igyekezete, magatartás ellenség előtt, szolgálatban és szolgálaton kivül, egészségi viszonyai, hadiszolgálatra való alkalmassága.

A katonatiszteknél tehát minden egyes minősités olyan, hogy a tiszt önképzés vagy saját akaratából mindig javithat minősitésén. Ezen okból szükséges is, hogy a tiszttel közöljék a minősitést, hogy tudja, hogy milyen irányban kell magán javitania.

Megjegyzem, hogy a katonatiszttel közlik azt, ami nála kifogás alá esik, de jogában áll a minősitettnek követelni a teljes minősités közlését is.

Vajjon jó volna-e, ha a birákkal is közölnék hasonló módon a minősitést?

E kérdésre csak ugy lehet megfelelni, ha tudjuk, hogy a biráknál miket minősitenek?

A biráknak a *képzettségét*, *itélőtehetségét*, *felfogását* és *szorgalmát* minősitik.

A minősités közlésének elsősorban csak akkor volna értelme, ha a birónak módjában állana a gyenge minősitésén javithatni.

A képzettségén és a szorgalmán minden egyes biró javithat önképzéssel és akaraterővel; de az itélőtehetség és felfogás már olyan tulajdonságok, hogy ezeken sem önképzéssel, sem akaraterővel, sem semmi más módon nem tud javitani.

E két utóbbinak közlése esetén, ha a minősités gyenge, vagy ha nem a legjobb, (három fokozat van,) az illető biró oda van lökve a kétségbeesésnek, mert tudja, hogy helyzetén nem tud javitani s olyan megbélyegzést fog érezni, amely munkakedvét teljesen tönkre fogja tenni.

A közléssel tehát jó eredmény nem és csakis rossz eredmény lesz elérhető.

Ebből pedig az következik, hogy a képzettségre és a szorgalomra vonatkozó minősités közölhető volna, mig az itélőtehetségre és a felfogásra vonatkozó minősités nem.

Annak ismét nem látom nagy értelmét, hogy a minősités részben közöltessék, részben pedig nem.

Hiszen ilyen esetben sok tekintetben csak ott volnánk, ahol ma vagyunk!

Hiába lenne a birónak képzettsége és szorgalma elsőrendü, ha a minősitő hatóság éppen azt minősithetné le titkosan, ami a birónál talán a leglényegesebb a tekintetben, hogy jó biró legyen, t. i. az itélőtehetséget és a felfogást.

Nem lehetne-e éppen ugyanazokat az ellenvetéseket megtenni ezen vegyes rendszerrel szemben, amiket meg lehet tenni azon esetben, ha a minősités teljesen és minden irányban titkos?

Dr. Degré törvényszéki elnökkel egyetértek a tekintetben, hogy a titkos minősités eltörlése esetén a minősités kötelezettségét ki kell venni a közvetlen főnökök kezéből, ha lehetővé akarjuk tenni a jó szolgálati viszonyt s ha nem akarjuk lehetetlenné tenni a főnökök helyzetét és nem munkálunk azon, hogy az igazságszolgáltatás megnehezittessék.

Az a nagy baj azonban, hogy ha kiveszszük a minősitést az arra hivatott járásbiró, törvényszéki elnök és táblai elnökök kezéből, nincs a már gondolom eléggé megvilágitott helyzetekre való tekintettel más, akire, vagy akikre azt megnyugvással reá lehetne bizni.

Összegezve a fentieket, a magam részéről azt javaslom, hogy ne vegyük ki a birák minősitését a főnökök kezéből, hagyjuk meg azt titkosnak, szóval tartsuk fenn minden tekintetben a jelenlegi állapotot.

Meg vagyok győződve, hogy nem népszerü az óhajtásom;

de nem hiszem, hogy a minősités kérdésének ártottam volna valamit, hogy a mondhatni közvéleménynyel szemben egyéni nézetemnek kifejezést adtam.

A fenforgó kérdés sokkal jobban tisztázható volna, ha maguk a birák is hozzászólanának ahhoz, és nemcsak az elnökök.

Kovácsy Albert,
az erzsébetvárosi kir. tszék elnöke.

A tanuvallomások psychologiájának tárgyalása.*

II.

Hogy mily valótlan képzeletek válhatnak valakinek tántorithatatlan meggyőződésévé, élénk példa erre az az eset, amidőn csupa sárosan beállitott a főkapitánysághoz egy ember azon panaszszal, hogy Amerikába akarván kivándorolni, Budapesten megállapodott s időtöltés közben betért a vásárcsarnok vendéglőjébe, ahol mulatás közben megismerkedett három férfival, akikkel ott s később egy budai korcsmában együtt mulatott. Lerészegedett mulatás közben s arra emlékszik csupán, hogy a három mulatótársa elvezette őt a Dunapartra, ott lefogták, a nála volt pár száz korona pénzt elvették s belökték a Dunába, de onnan nagy nehezen kivánszorgott s eközben lett olyan sáros a ruhája. A zsebében pár darab elázott «hölgy» szivarka volt s azt adta még elő, hogy a mulatás közben egész dobozzal vett, a társai azonban a többit elvették s csak ezt a pár darabot hagyták meg nála.

Bármi kérdést intéztek ezen emberhez, zavartalanul, következetesen megmaradt ezen tényállás mellett s a nyomozó közegeket elvezette még a Dunapart azon részére is, ahol bedobták őt a Dunába.

A nyomozás során hamarosan előkerült az a három ember, akikkel panaszosunk együtt mulatott s az egyik zsebében ott volt egy csomó «hölgy» szivarka is, de pénz nem volt náluk. Itt volt azonban a tagadásukkal szemben — mert elismerték, hogy együtt mulattak, de a rablást tagadták — a panaszos minden keresztkérdést kiálló vallomása, megvolt a csomó hölgy szivarka is, minden körülmény amellett szólt tehát, hogy megvannak a rablók!

Amint nem alkalmazzuk azonban a keresztkérdéseket, épen ugy nem adunk hitelt az államrendőrségnél — mert a gyakorlat megtanitott bennünket erre — még ilyen, látszólag minden kritikát kiálló, «tény»-körülményeknek sem!

A három társ azt adta elő, hogy amikor a budai korcsmából eljöttek, a panaszos oly részeg volt, hogy az utczán egy pocsolya mellett elesett, nem birták tovább vonszolni, otthagyták.

A czigarettásnak eszébe jutott az is, hogy valahol Budán ő is vett «hölgy» szivarkát.

Az emlitettem szempontok alapján a nyomozás ezen irányba terelődött s hamarosan került tanu, aki a sáros panaszosban felismerte azt az embert, aki előző napon a fehérvári uton feküdt tökrészegen egy pocsolyában s ezen tanu előadása szerint a járókelők megsajnálták a részeget, elvezették a Dunapart tájára s ott lefektették a füre! Akadtak azután szemtanuk arra is, hogy a könyörületes emberek egyike a részeg zsebéből valamit kivett, megkerült ez az ember is, aki beismerte, hogy 10 k-t tényleg kivett — később kiderült, hogy többet nem is vehetett ki — s igy a rémes rablásból közönséges lopás vétsége lett!

Ha a nyomozás során megállapodunk a panaszosnak minden keresztkérdést kiálló s még a mellékkörülmények által is támogatott vallomása mellett, három ártatlan ember, legalább is egyelőre, fogságba kerül!

Ismerek más esetet is, ahol a tanuk minden ellenvetéssel, az állitásaikat megczáfoló ténykörülményekkel szemben megmaradtak amellett — hangsulyozom: teljes meggyőződésből — hogy igazuk van!

Egy gyermektartási perben egész sereg alacsony müveltségü nő tanuskodott amellett, hogy a beperelt apa s a perlő nő között a viszony a kritikus időben fennállott.

Az állitólagos apa a tanuvallomásokon kivül eső tényekkel meglehetős erősen igazolta, hogy volt ugyan viszonya az illető nővel, de a kritikus időt jóval megelőzőleg s ezzel szemben a tanuk, akik az anyával hosszab időn át egy házban laktak s innen tudtak a viszonyról, rendithetetlenül kitartottak amellett, hogy a viszony a kritikus időben állott fenn.

Az egyik tanu pl. azzal tudta az időt fixirozni, hogy akkor a ház II. emeletén lakott, a másik azzal, hogy akkor a gyermekével áldott állapotban volt.

Amint előre bocsátottam, ezek a müveletlen emberek teljesen át voltak hatva attól, hogy igazat mondanak s hiába mutattuk ki az egyiknek, hogy a bejelentési hivatal adatai szerint a kritikus időben már a ház III. emeletén kellett laknia s hiába szólt a másiknál a gyermek kora amellett, hogy a kritikus időben már meg is kellett annak születnie, alacsony müveltségük az időbeli tévedést nem tudta belátni.

Már most vegyük azt, hogy nincs ez a két pont, ami a tanuk vallomásának az értékét nagyon devalválja, kétségtelenül nyert ügye van ugyebár az anyának s a minden ellenvetést, minden — hogy ugy mondjuk — keresztkérdést kiálló s mégis valótlan vallomás mily jogsérelmet okozhat!

Ezen eset rámutat egyébként arra is, hogy a tanuk vallomásának mérlegelésénél mily fontos szerepet játszik a müveltség hiánya, mert a gyakorlat bizony azt is mutatja, hogy a müveletlen emberek előtt még ma is fontos szerepet játszik a babona, hisz épp a most emlitett gyermektartási pörben a nyomozás során kiderült, hogy voltak a tanuk közt hamis tanuk is, akiket az anya azzal vett rá a hamis tanuzásra, hogy ne féljenek a hamis vallomásra az esküt letenni, csak az eskü alatt ne tegyék kezüket a szivükre, hanem csak a réklit fogják meg s akkor nem bünteti meg őket az Isten!

Ha már a müveletlenség behatásával foglalkoztunk, nem lesz talán érdektelen még egy eset felemlitése annak igazolására, mit produkálhat a müveletlenség a tanuvallomások terén.

Egy falusi asszony beperelte a nagynénjét 10,000 K iránt azon az alapon, hogy a néni egy feltétel bekövetkezése esetére 5 gyermeke részére fejenként 2000 K-t igért, arról kötelezvényt is adott s a néni, bár a feltétel bekövetkezett, nem akar fizetni.

A néni a perben azt vitatta, hogy az igéretet nem tette meg, a kötelezvény hamis s ezt valószinüsiteni tudta azzal, hogy amikor állitólag tette az igéretet, a követelő rokonnak csak 4 gyermeke volt s igy 5 részére — a kötelezvényen ugyanis az 5 gyermek névszerint fel volt emlitve — nem is tehetett igéretet.

A rokon több alacsony müveltségü tanuval igazolta, hogy a néni megtette az igéretet, aláirta a kötelezvényt s az ötödik az okirat keltekor még életben nem volt «Tóni» nevü gyermekre nézve azt hozta fel a parasztfurfang bámulatos találékonyságának példaképeül, hogy a «Tóni» csakugyan nem élt még akkor, magzat volt, s éppen a néni utasitására vették fel a magzatot e néven a kötelezvénybe, mert a néni meghagyta, ha fiu lesz a magzat, Antal, s ha leány, Antónia legyen a neve s a felvett «Tóni« név helyettesiti mindkét nevet, beilleszthető az okiratba.

A tanuk mindezeket megerősitették, minden mellékkérdéssel szemben tántorithatlanul megmaradtak ezen tényállás mellett.

Beszélgetés közben az egyik tanuhoz egész ártatlan alakban azt a kérdést intéztem, hány éves is volt a «Tóni» akkor, amikor ő — a tanu — a kötelezvényt tanuképp aláirta?

Közbevetem itt, ez az eljárásom némikép hasonlitható azon módszerhez, amiről Moravcsik tanár ur javaslatának 12. pontja szól, de nem azonos azzal egészen, s a gyakorlatban erről az egy esetről tudok, ami az ügy felderitésére vezetett. A meglepett tanu kérdésemre azt a választ adta, hogy amikor ő aláirta a kötelezvényt, a Tóni mellette állt, majd elmondta, hogy amikor ő a kötelezvényt aláirta, a nagynéni neve már rajta volt s a felperes rokon, amikor ő vele aláiratta a kötelezvényt, azt mondta neki, hogy csupán azért iratja vele alá, hogy bizonyitó erejü legyen az okirat, ha néni esetleg letagadná az igéretet, vagy meghalna, de egyébként a tanu következetesen erősitette, hogy a néni az igéretet megtette.

Az ügy felderitéséhez megvolt ezen elszólással az első lépés, most már annak a kutatásához fogtam, hol tette meg a néni állitólag az igéretet s hol voltak a tanuk azon alkalommal. Abban mind megegyeztek, hogy a néni az igéretet a szobában tette meg, majd abban is, hogy több tanu nem is volt benn a szobában, hanem a konyhában tartózkodtak s amidőn azután ezektől megkérdeztem, honnan tudják hát, hogy az igéret megtörtént, naivul azt felelték, hogy amikor a nagynéni felperesnél volt egy izben látogatóban s a szobában beszélgettek, felperes kiment a szobából hozzájuk a konyhába s nagy örömmel tudatta velük, hogy «a nagynéni éppen most igért a gyerekeknek fejenként 2000 K-t» s ez a nyi-

* Dr. Nagy Károly közleményének befejező része. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

latkozat, majd a felperesnő későbbi gyakori beszélgetése, amidőn mindig ezt hajtogatta, meggyőződésükké tette azt, hogy az igéret tényleg megtörtént s az ő müveletlen eszük nem is vette észre, hogyan használta fel őket a felperesnő ravasz manőveréhez eszközökül!

Ez az eset azonban egy nagyon fontos momentumra hivja fel mindazok figyelmét, akik a tanuvallomásokkal akár elméletileg, akár gyakorlatilag foglalkoznak.

Van ugyanis valami zsinórmérték, amit a tanuvallomások értékelésénél elég biztosan alkalmazhatunk s értem ez alatt azt, hogy a tanuk kihallgatásánál nem szabad beérnünk csupán a perben vitatott főmomentummal, kutatnunk kell az azzal összefüggő mellékkörülményeket is, ha a tanuvallomás igazi értékét meg akarjuk tudni.

A legutóbb emlitett esetnél annak eldöntése, hol történt az állitólagos igéret, mily körülmények között stb, a tanuk vallomásának értékét teljesen megdöntötte; a korábban emlitett szabadalombitorlási perben, bár mindkét tanu egybehangzóan állitotta, hogy *Y* az egyiköknek 100 K-t igért, az odamenetel mellékkörülményeiben mutatkozó ellentétek kétségtelenné teszik a vallomások valótlanságát s az emlitett gyermektartási perben a tanu lakhelyének, a gyermek korának kutatása a vallomások hitelét lerontotta.

Nem szabad ugyanis felednünk, hogy a vitás főmomentumot, annak a szavait még a hamis tanuk is jól betanulják, annál inkább fogják tehát tudni azt a nem hamis tanuk. Ha azonban kiterjeszkedünk egyes mellékkörülményekre, akkor vagy azt látjuk, hogy a tanu vallomásának ez a része is összevág a tényekkel, vagy azt, hogy azokat nem, vagy nem egészen fedi s aszerint mérlegelhetjük azután a tanuvallomás értékét!

Igaz, ha ezekre is kiterjeszkedünk, az néha fárasztó eljárás, mindenesetre pedig hosszasabb, de tartsuk szem előtt azt, hogy nagyon sokszor az itélet a tanuvallomásokon épül fel s igy a vallomás minden részletére kiterjeszkedni mintegy szükséges is!

Nem szabad megelégednie az itélkezőnek a kérdések azon csoportositásával, amit a fel- és alperes, illetve a vádló és védő állitanak elébe, hisz ezek kis ügyességgel ugy állithatják fel a kérdéseket, hogy a tanu akarva, nem akarva azt állitja, amit ők akarnak; az itélkező azonban egy mellékkörülményre vonatkozó kérdés felvetésével halomra döntheti minden számitásukat.

A BP-unknak az az intézkedése azután, amely szerint a nyomozás során még sincs a vádlónak és védőnek az a befolyása, mint az eljárás további szakában, azt eredményezi, hogy az ügy egységesebb marad, nem komplikálják azt annyira s ebből az egységből akárhányszor kiderül az igazság!

S éppen ez mutatja a nyomozás — vagy nevezzük előkészitő eljárásnak — fontosságát s éppen erre való tekintettel fontos óhajtásul ajánlhatjuk mindenki figyelmébe azt, tegyük minél képzettebbekké, függetlenebbekké azon hatóságokat, amelyek ezt az előkészitő munkát végzik, hisz mai rendszerünk szerint ezek a hatóságok az igazságszolgáltatásnak is nagyon fontos tényezői!

Az előterjesztett javaslat egyéb pontjaihoz a gyakorlati élet szempontjából nem tartom szükségesnek a hozzászólást, hisz előrebocsátottam, hogy a javaslat a gyakorlati élet szempontjából is indokolt s az előadottak alapján csak azt tartanám czélszerünek, ha a javaslathoz hozzáfüzetnének még a következő pontozatok:

a) általánosságban mondassék ki, hogy a tanuvallomások kivételénél — éppen a vallomás kellő értékelhetése szempontjából — nem szabad megelégedni a vitatott főmomentum kutatásával, hanem ki kell terjeszkedni a mellékkörülményekre is;

b) minthogy a modern eljárások a szóbeliségen s a közvetlenségen épülnek fel, s a fősulyt a főtárgyalásra helyezik, adassék kifejezés a javaslat 5. pontja kapcsán azon óhajnak, hogy a főtárgyalás minél előbb tartassék meg, mindenesetre olyan időben, amikor a tanuk előadási képessége még nem csökkenhetett nagy mérvben;

c) s végül tekintettel arra, hogy a tanuk sok oly dolgot adnak vallomásukban, ami az ügy érdemére nem is tartozik s viszont fontos adatokat — nem tudván, hogy azok — elhallgatnak, a javaslat 3. pontjában adassék kifejezés annak, hogy ha azt, amit a tanuk önként adnak elő, nem is örökitjük meg szószerint, a feltett kérdéseket s az azokra adott feleleteket mindenesetre szószerint kell megörökiteni.

III.

Dr. Ranschburg Pál idegorvos, a gyógypaedagogiai psychologiai m. kir. laboratorium vezetőjének hozzászólása kivonatban:

A tanuzási képesség hiányosságai részben psychophysikai, részben psychophysiologiai, illetőleg psychopathologiai okokból erednek.

Miként a pozitiv psychologiai vizsgálatok kideritették, ez okok adott körülmények között szinte törvényszerüen bizonyos meghatározott formák között lefolyó tévedésekre vezetnek.

Hozzászóló ez okokat következő elvekben foglalja össze:

A) *A felfogás közben létesülő tévedések okai és formái.*

1. A tudatra egyidejüleg, vagy gyors egymásutánban beható ingerek mennyisége határtalan lehet, mig a tudat, s annak maximuma, a *figyelem*, igen *szüken határolt.*

2. A tudatra egymásutánban beható *ingerek változásának gyorsasága* igen különböző, s szinte *határtalan* gyorsaságu lehet, mig az ezen ingerekről létrejött belső élményeknek érvényesülése a tudatban, vagyis a *felfogás mivelete*, igen szük határok között mozgó, s a fizikai folyamatokhoz mérten aránylag igen *lassu lefolyásu.*

3. Ha tehát az elme nem ér reá a feléje törő, mintegy a tudatosságért versengő ingerek által az érzékelő központokban keltett változásoknak egymásután való feldolgozására, az egyidejüleg vagy gyors egymásutánban beható nagyobbszámu ingerhatások egy része reá nézve el kell, hogy veszszen.

4. Azt, hogy mely ingerhatások érvényesülnek, s melyek vesznek el a tudatra nézve, a pozitiv psychologia és psychophysiologia jórészt tisztázta. Szerepel itten az ingerek erőssége, az, hogy a multban már gyakran, vagy ritkábban hatottak-e hasonló ingerek az egyénre, az ingerek által keltett energiaszükséglet viszonya az egyén idegrendszerének energiakészletéhez (érzelmi tényezők), az egyidejü ingerek egyformasága vagy különnémüsége, a figyelem előkészültsége és frissesége stb. külső, az ingerekben és belső, az egyénben rejlő feltételek.

5. Az *asszociációnak* megvan a maga *továbbterjedési tendenciája*, azaz a tudat nem képes egy beléjutott tartalomnál huzamosan megállapodni, hanem arról rendszerint legfeljebb néhány tizedmásodpercz mulva más tudattartalomra, érzetre, képzetre tér át, mely továbbterjedés utját végeredményben a gyakorlat (a kisebb ellentállás) szabja meg.

Ha tehát valamely ingercsoport, vagy ingersorozat egyes elemei az 1. és 2. alatt felhozott elvek alapján a tudatra nézve kellőképpen nem érvényesülhettek, vagyis a felfogás folyamata a külső behatáshoz képest hézagos lesz, akkor megvan bennünk a *hajlam e hézagnak* még a felfogás folyamata alatt *asszociativ uton való kitöltésére*, midőn is felfogásbeli tévedés, *illuzió* jön létre. Ilyenkor a hézag helyére valamely ahhoz hasonló, vagy azzal gyakorlat utján kapcsolatos, avagy bármely, a tudat küszöbéhez közel álló képlet lép be.

Mindezen folyamatokat főleg az u. n. *tachistoskopikus* vizsgálatok segélyével módszeresen s számtalanszor megismételve tanulmányozhatjuk és összehasonlithatjuk a gyakorlati életben is igen gyakran jelentkező felfogásbeli tévedéseinkkel, melyek ugyanazon keletkezési módokat és formákat mutatják.

6. Ilyképpen a sajátképpeni emlékezet halványositó befolyásának minden résztvétele nélkül *már a felfogás közben meghamisulhat valamely külső folyamatról való belső képünk*, még pedig néha olyképpen, hogy arról némi halvány tudomásunk van, midőn is *bizonytalanság érzete* támad bennünk, néha pedig anélkül, hogy a külső objektiv inger, s az annak megfelelő belső kép közötti különbözetről bármi érzésünk volna, midőn is teljes *biztossággal helyesnek véljük* egyes elemeiben *téves* felfogásunkat.

7. Ezek szerint a nagyon bonyolult, avagy a gyors egymásutánban lepergő *külső folyamatnak bennünk létrejött belső képe lehet:*

a) *teljes*, amihez a legkedvezőbb feltételek együttes jelenléte szükséges. Pl. egy egy pillanatig látott vagy hallott számot: 39,894 helyesen fogjuk fel, s 39,894-nek reprodukáljuk;

b) *hézagos*, midőn egyes elemek a belső képben hiányoznak, midőn tehát pl. a fentebbi számot 398—4-nek reprodukáljuk;

c) *téves*, midőn ezen elemeket, asszociációnk multbéli elemekkel pótolta, s szubjektive bizonytalanok, esetleg azonban biztosak vagyunk. Igy pl. 39,894 helyett 39,804-et vélünk

látni, vagy 39,897-et véltünk hallani, s bizonytalanul, mint kéteset, avagy a biztonság érzetével hibásan mondjuk ki;

d) *toldalékos*, midőn az asszociációs tendenczia a multbéli gyakorlat alapján az egyébként teljes vagy hézagos érzékletet egyes elemekkel kibőviti, megtoldja, midőn tehát pl. e szám helyett 39,894, e számot véltük látni, hogy 398,945.

Ad a): A teljes felfogás is lehet részben tévedéses, midőn ugyanis a külső benyomások az elmében lényegüket illetőleg mind helyesen érvényesültek, de *tér vagy időbeli sorrendjük alakult át* az elmében a felfogás folyamata közben (permutatio), midőn tehát pl. e számot 39,854, elemeiben bár helyesen, de sorrendjében tévesen 39,584-nek fogtuk fel s reprodukáljuk.

B) *Az idő (a felejtés) befolyása alatt keletkező tévedések okai és formái.*

Láttuk, hogy a reprodukczió (képzetfelujitás) tévessége már magának a felfogásnak folyama közben létrejöhet, s kedvezőtlen viszonyok között törvényszerü szükségszerüséggel létre is jön.

De azon ingercsoportoknak javarészét, melyek az elmére behatottak, valamennyire kedvező viszonyok között mégis helyesen fogja fel az egyén.

Azonban ezen helyes felfogás tárgyává tett elemek is bizonyos, rövid időhatáron tul veszitenek élességükből, halványulnak, s a pozitiv psychologia által részben már megszabott törvény szerint egyre halványabban s nehezebben lesznek reprodukálhatók.

Ezen hosszabb idő mulva történő reprodukcziónál azután a már felfogás közben is nehezen meggátolható tévedések fokozottabb mértékben kisértenek. Amint asszociácziónkat bizonyos irányban meginditjuk, társitásunk a meginditott, de rendszerint egyuttal az azzal kapcsolatos és rokon irányokban is szétterjed. Minthogy pedig ilyenkor már nem friss érzékleteknek mostan támadt szines és plasztikus nyomairól van szó, mint a felfogásnál, hanem ezek többé-kevésbbé elhalványult, s szintelen emlékképei szerepelnek ilyenkor gondolkodásunkban, ennek folytán az asszociáczió által a tudatba hozott elemek, és a tényleg keresett elemnek biztos felismerése és megkülönböztetése sokkal nehezebbé, *egymáshoz hasonló elemek elcserélése, egymással együtt járni szokott*, de éppen ezuttal esetleg egymással nem járt *elemeknek a tényleg reprodukálandó elemekhez való jogosulatlan hozzáfüződése felette könnyen fog beállani*, ugyszintén *az érzelmi momentumok által asszociált elemeknek távoltartása a* tisztán objektiv, *reális elemektől fokozott figyelmet s konczentrácziót igényel.*

Az *emlékezésbeli tévedések* elemzése akár kisérleti, akár egyéb tapasztalati uton lényegileg a felfogásbeli tévedéseknél már felsorolt formákat mutatja, vagyis a visszaemlékezés lehet:

a) teljes, ami csak felette kedvező körülmények között történik;

b) hézagos;

c) többé-kevésbbé téves;

d) *toldalékos* (e mellett teljes, vagy hézagos) és végül valamennyi formája a visszaemlékezésnek lehet bizonyos elemeinek lényegére helyes, de *tér- vagy időbeli sorrendjére nézve téves.*

A mi már folfogás közben meghamisult, az a későbbi visszaemlékezéskor többnyire szintén hézagos, vagy téves, sőt rendszerint felhozott mértékben. Azonban egyes, gátlások okozta felfogásbeli tévedések az idő halványitó befolyása alatt, mely a gátlásokra nézve is érvényesül, az idővel automatice korrigálódhatnak. E szerint *előfordul az is, hogy valamely esemény egyes elemeit röglön az esemény átélése után nem vagyunk képesek felidézni*, avagy azok tévesen érvényesülnek, *mig bizonyos*, nem tulnagy *idő* (pl. 24 óra) *lefolytával* ugyanezen elemeket *nehézség nélkül s helyesen fel tudjuk idézni emlékezetünkbe.*

C) *Tárgyi, a külső ingerek minőségében rejlő nehézségek:*

Miként azt a psychologiai kutatások részben már tisztázták, a felfogás és visszaemlékezés jósága és hüsége bizonyos tárgyi kategoriáktól is függ. Igy pl. valamely jelenet *személyi s tárgyi* (ténybeli) viszonylataira, a szereplők *cselekedeteire* sokkal hivebben emlékezünk vissza, mint a *térbeli helyzetre* s az *időbeli sorrendre;* a *számadatokra* (pl. látott tárgyak, nem főszereplő egyének számára) csak az esetben emlékszünk hiven, ha azok számára észlelés közben tudatosan figyeltünk, egyébként csak többé kevésbbé öntudatos, vagy nem tudatos *becslésről* van inkább szó. Leggyengébb emlékező képességünk a *számadatokra* nézve.

D) *A reprodukczió külső körülményeinek befolyása a tanuzásra:*

Miként a psychologiai vizsgálatok eredményeiből levonhatjuk, jelentékeny befolyással vannak a reprodukczióra bizonyos külső körülmények is, nevezetesen az, hogy minő inditással történik a képzetfelujitás. Főleg 2 eset lehetséges itten.

a) *A spontán bemondás*, midőn az egyén az élményből elmondja mind azt, amit saját indittatából emlékezetében arra vonatkozólag felujitani képes;

b) *A kérdésekre való bemondás*, az egyén emlékezetét segitő kérdésekkel irányitjuk, ami főleg azon részletekre nézve szokott történni, melyeket illetőleg spontán felujitás nem, vagy tévesen történt.

Az ilyen kérdezés a fennakadt, vagy tévutakra jutott emlékezést helyes elbánás mellett egyes esetekben megjavithatja s tökéletesbitheti ugyan, de általánosságban bizonyos veszedelmekkel jár a reprodukczió hüségére nézve.

Az esetek nagy számában ugyanis, amidőn *a kérdés olyasmire irányul, ami spontán nem jutott az egyén eszébe*, olyankor egy a többiekhez képest *elhalványult emlékről* van szó. A kérdés reátereli az asszociácziót a kérdésben foglalt irányra, bizonyos, spontán meg nem közelitett képzeteket mozgósit s bizonyos lehetőségek mérlegelésére kényszeriti az egyént, melyekre saját gondolkodása erejéből nem jutott volna el. Ilyenkor is könnyen jönnek létre ujabb toldások, vagy tévedések, amennyiben homályosabb emlékről lévén szó, az egyén azt, ami lehetett volna, attól, ami tényleg volt, nem képes különválasztani.

Ha pedig az egyén nem teljes értékü, nem érett, nem fegyelmezett elme, s ha a kérdezés formája, hangsulya a választ már magában véve igenlő avagy nemleges értelembe alkalmas terelni, vagyis szándékosan vagy szándékolatlanul, de befolyásoló, *szuggesztiv kérdésről* van szó, ugy amint az szintén vizsgálatokkal bőségesen bizonyitva lett, *a téves visszaemlékezés a kérdés által sugallott irányban nagy valószinüséggel be fog állani.* Ez esetekben tehát jóhiszemü hazugságokról van szó, melyek *elmaradtak volna*, ha az egyén csak azt vallja, amire magától emlékszik, mig *a kérdés által a hézag kitöltésére szoritva*, létezhetőt létezettnek vél s bizonytalanság vagy biztosság érzetével, de *tévesen vall.*

Minden kérdés bizonyos mértékben határozott válaszra szuggerál, ezért veszedelmes lehet. A szuggesztiv kérdés hatványozottan veszélyezteti a képzetfelujitás helyességét.

E) *Az egyén psychophysiologiai állapotában rejlő, a reprodukczió befolyásoló feltételek.*

Ilyenek:

1. A *kor*, szorosabban véve az egyén központi idegrendszerének fejlettségi foka, szintén nagy befolyással van arra az átalakulásra, melyek az objektiv külső benyomások a szubjektiv tükröződésben egész a megtörténő reprodukcziójukig átmennek.

Miként a psychologiai vizsgálatok nagyjában tisztázták, a gyermekek felfogó képessége a legtöbb benyomáskörre nézve szükebb, s tévedéseknek, szuggesztiónak hozzáférhetőbb, mint a felnőtteké.

A megtartó képesség a gyermekkorban ujabb vizsgálatok szerint kevésbbé gyenge a felnőttével szemben, mint a megragadó képesség, de itten is igen nagy a gyermekek és serdülők szuggesztiv befolyásolhatósága.

Megérthető mindez abból, hogy az asszociáczió szerve nem lévén még tökéletesen kiépülve s megérve, a sokoldalu ellenőrzés nem müködik még olyan szabatossággal, mint a felnőtteknél s azonkivül a gyermek nevelve, szokva van ahhoz, hogy a felnőtt komoly szavait valóság gyanánt fogadja el s feljebbvalói utasitásához alkalmazkodjék.

2. Az értelmi *gyengeelméjüség* eseteiben, melyekben az asszociáczió szerve még a felnőtt korban is tökéletlenül fejlődött, ez az összemüködés még jóval hiányosabb, mint az éretlen elméjü, de normális gyermeknél.

Gyakorlati fontossága ennek annyiban lehet, mert *az értelmi gyengeelméjüségnek* vannak igen *könnyü esetei*, melyek pl. egyszerü tanuskodás folyamán annak, aki ezek létezéséről közelebbit nem tud, *fel sem tünnek.* Ezen kis fokban gyengetehetségüek pedig egyrészt szintén többnyire igen gyenge emlékező erejüek, — náluk a megtartó képesség túlnyomólag jóval gyengébb a felfogó képességnél — s asszociáczió-juk hiányos szabatosságu, lassu és bizonytalan összmüködése folytán *mód felett*, a normális gyermekeknél aránytalanul nagyobb mértékben *szuggerálhatók.*

Az *elhikai gyengeelméjüség* eseteiben, ugyszintén a

psychopathiás degenerácció más alakjainál, mint pl. a hysteriás karaktereknél is az értelem teljesen intaktnak mutatkozhatik, de a fantázia, vagyis a gátolatlan képzettársitás tulságosan mozgékony, az összemüködésen alapuló önellenőrzés hiányos, vagyis a valót a lehetségestől nem különböztetik meg, de meg gyakran az erkölcsi érzelmek hiányossága vagy perverzitása folytán bizonyos foku hazudozási s kártévő hajlam fejlődik, mely egyenest vádaskodásra s hamis tanuzásra vezethet.

3. Ha az eredetileg ép, vagy nagyjában ép fejlettségü asszocziácziós rendszer megbetegszik, vagyis az *elmebetegségek* eseteiben, a felfogó és emlékező képesség igen sulyos károsodást szenvedhet. Az elmebajoknak egy részénél (pl. mania, czirkuláris elmezavar, dementia præcox kezdeti szakai, tébolyodottság) e gyengülés hiányozhatik, s igy nem zárható ki az ily betegek teljes tanuskodása, de halluczinácziók, téveszmék a felfogottakat, megtartottakat igen könnyen meghamisithatják.

A kimutathatólag szervi elváltozásokkal járó elmebajoknál (pl. paralysis progressiva), ugyszintén az elmebajok egy részével kapcsolatosan fellépő következményes (másodlagos) elbutulásoknál a felfogó és emlékező képesség többnyire lényegesen meggyengül.

Ugyanez áll az elmezavarral nem járó epilepsziás elbutulásra is, valamint a csaknem fiziologiásnak tekinthető késő aggkori elbutulásra is.

*

Konkluziók: 1. A *psychologusnak*, valamint a *pszychiáternek* sajátképeni *feladata* e kérdésben a *tanuzás psychologiájának ép élettani és kórtani feltételeit tisztázni* s biztos tételek alakjában felhasználhatóvá tenni.

Az ily módon rendelkezésre álló *anyagnak az igazságszolgáltatás érdekei szempontjából való* megbirálása, és gyakorlati *értékesitése kizárólag a jog gyakorlati és elméleti embereinek a feladata.*

Kétségtelen azonban, hogy a jogász a gyakorlatból meritett tapasztalatából hivatott arra is, hogy a psychologusbuvároknak e téren kutatandó kérdésekkel szolgáljon, s mi sem zárja ki azt, hogy a kérdések lélektani feldolgozásában is részt vegyen.

2. *Hogy a jogtudomány embere a psychologia szolgáltatta tételeket* kellő birálattal *értékesithesse*, ahhoz bizonyos *psychologiai előképzettségre van szüksége*, még pedig a modern psychologia értelmében.

Az az ügyvéd, biró, ügyész, aki joghallgató korában experimentál, psychologiai gyakorlatok formájában, mint passzsiv és aktiv kisérletező gyakorlatilag végzett másokon s átélt önmagán néhány, a felfogó és emlékező képességre, a figyelemre és egyenest a tanuzó képességre vonatkozó kisérletet, bizonyos elemi igazságokat, melyekről ez alkalmakkor tapasztalatilag meggyőződött, soha el nem fogja felejteni s mindegyik a maga felfogása, józan gondolkodása, jogtudása keretében a maga módja szerint fogja értékesiteni, de nagyobb botlásoktól e téren már ezen előképzettsége által meg lesz óva.

A jogi karon tehát a modern pszychológiának tanszéke volna szervezendő.

3. *Külön tanuzási (psychologus) szakértőkre e téren aligha lehet szükség* s amennyiben volna, leginkább megfelelnek még mindig a *psychiáter-orvosszakértők.*

Szükséges volna azonban az *orvostanhallgatóknak* ma még legtöbb helyütt hiányos, avagy hiányzó *normálpsychologiai* (psychophysiologiai) *képzése is*, mely nélkül az obligatorius psychopathologiai (psychiatriai) képzés nélkülözi természetes és elengedhetlen alapját.

4. A felfogó, emlékező és reprodukáló képesség fiziologiai hiányai, mint azt pozitiv vizsgálatok bizonyitják, e képességek megfelelő czéltudatos nevelése utján jelentékenyen megjavithatók. E nevelésnek, *az érzéki és értelmi figyelem czélirányos élesitésével, észlelt benyomások, élmények reprodukcziójával, s a figyelemnek a reprodukczió hiányaira és téves ségeire való következetes reáterelésével* beszéd- és értelemgyakorlatok keretében a tanitás legalsó fokain kellene megindulnia. E nevelés egyértelmü a *helyes, biztos és teljes érzékelésre, önellenőrzésre és igazmondásra* nem moralizálás, hanem *oktatás és gyakorlás utján való előkészitéssel.*

5. *Az itt felsorolt*, a tanuzási képesség prophylaxisával egyértelmü *feladatokra a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület kongresszusa hivja fel a közoktatási kormányok figyelmét.*

Különfélék.

— **A büntetőnovella életbeléptetése.** A büntetőtörvények és a bünvádi perrendtartás kiegészitéséről és módositásáról szóló törvény, mint az 1908. évi XXXVI. tcz. 1908 julius 30-án szentesittetett, és az Országos Törvénytárban augusztus 6-án hirdettetett ki. Ezen törvény hatályba lépésének idejét az 52. §. értelmében az igazságügyminiszter állapitja meg.

Az igazságügyi kormány legutóbb kiadott rendelete szerint a novella 1908 október 1-én lép hatályba, a fiatalkoruakra vonatkozó rendelkezéseket tárgyazó második fejezet kivételével. Ezen fejezet rendelkezései 1910 január 1. napján lépnek hatályba.

Hogy a törvény életbeléptetését az igazságügyi kormány sietteti, azt helyesnek tartjuk. Minden elmulasztott napért kár.

Teljesen méltányoljuk, hogy a fiatalkoruakra vonatkozó rendelkezések a megfelelő állami és társadalmi intézmények létesitése előtt nem lépnek életbe, és a legis vacantiául megállapitott körülbelül másfél esztendőt nem is tartjuk tulsoknak.

A novella ezen rendelkezéseinek életbeléptetését van hivatva előkésziteni a gyermekbiróságokra vonatkozó miniszteri rendelet, mely a járásbiróságoknál és törvényszékeknél meghonositja a *gyermekbiróságok* intézményét, egyuttal szerves kapcsolatot létesitve a biróságok, a közigazgatási hatóságok, az árvaszékek, az állami gyermekmenhelyek és a gyermekvédelem, rabsegélyezés és patronage czélját szolgáló társadalmi institucziók között. Elismerés illeti mindazokat, akik a magyar igazságszolgáltatást és igazságügyi adminisztrácziót ezen helyes irányba terelték, akik szakitottak a multak hagyományaival és a minden áron való megtorlás mellett a megelőzés és javitás elveinek is helyet szoritottak a bünügyi igazságszolgáltatásban.

— **Az ügyvédi dijszabás** kérdésében a kecskeméti ügyvédi kamara a következő véleményes jelentést terjesztette fel az igazságügyi kormányhoz:

Az ügyvédi dijszabás törvényhozási szabályozását ez idő szerint nem véleményezzük.

A kötelező ügyvédi dijszabást csakis a sablon-ügyekre nézve tartjuk keresztülvihetőnek. Az érdemleges munkára a dijszabás alkalmazása csak igazságtalanságra és méltánytalanságra vezethet.

A sablon-munkákra minden törvényhozási intézkedés nélkül kevés kivétellel az egész országban megteremtette már a birói gyakorlat a tarifa-rendszert. A vidéki törvényszékek és járásbiróságok, figyelembe véve egyrészt a többi biróságok által követett gyakorlatot, másrészt a helyi viszonyokat s nemcsak az igazságügyi, hanem a gazdasági szempontokat is, megállapitották tarifájukat, amelyet azután minden eltérés nélkül követnek is. Ez a dijmegállapitás több garanczíát képez az ügyvédi karra nézve, mintha esetleg a törvényhozás felhatalmazása alapján a kérdés rendeleti uton szabályoztatnék, mert a bíróság függetlensége, a jogorvoslat lehetősége, a bíróság helyi ismeretei mind garanczíát képeznek arra, hogy a dijtételek megállapitása tisztán és kizárólag csak igazságügyi célokat szolgál. Az ügyvédi kar nem is annyira az átlagos munka dijazása miatt panaszkodik, hanem az érdemleges munka nem megfelelő dijazása miatt, ez pedig, amint már emlitettük, törvényhozásilag alig szabályozható, és ahol a szabályozás meg is történt, az az ügyvédi karra nézve nem volt kielégitő.

De eltekintve ettől, különösen két okból nem tartjuk időszerünek a dij törvényes szabályozását.

Küszöbén állunk az uj perrendtartás megalkotásának és életbeléptetésének. Biróságokra és ügyvédi karra uj óriási feladatok fognak hárulni. A per előkészitése, letárgyalása, a jogorvoslati rendszer, a végrehajtási eljárás mind uj dolog lesz, amelyek, hogy az életben mint fognak beválni, az ügy-

védi kar mily arányu tevékenységét fogják igénybe venni, majd csak a perrendtartás éveken keresztül való gyakorlatban léte után fog kiderülni. Ily körülmények között sötétbe ugrás lenne a perrendtartás életbelépte előtt megállapitani az ügyvédi dijszabást.

De nem véleményezhetjük az ügyvédi dijszabás törvényhozási megállapitását azért sem, mert a mai hangulatot, melynek a törvényhozás bizonyára viszhangja lenne, nem találjuk erre nézve alkalmasnak. Kétségtelen, hogy az egész országban, hivatalos és nem hivatalos körökben egyaránt ügyvédellenes áramlat uralkodik. Messze vezetne ennek okait ez alkalommal kutatni, de ezen kérdésnél feltétlenül számolni kell azon ténynyel, s igy bizonyos, hogy a kérdés ezidőszerint az ügyvédi karra csakis hátrányosan oldatnék meg.

Majd ha a közvélemény tudatára fog ébredni azon nagy szolgálatoknak, melyeket a magyar ügyvédség az országnak a multban tett, majd ha tudatára jön annak, hogy a jó, gyors, és alapos igazságszolgáltatásnak az ügyvédi kar nélkülözhetetlen faktorát kepezi, majd csak akkor lehet az ügyvédi dijszabás kérdését törvényhozás elé vinni.

Mindezeknélfogva véleményezzük, hogy: 1. az ügyvédi dijszabás törvényhozási szabályozása felesleges; 2. ha már szabályoztatik, csakis az egyszerü és gyakran élőforduló (sablonos) munkákra szoritandó; 3. az egész dijszabás mindenféle visszaélések megakadályozása végett törvénybe foglalandó, és a rendeleti szabályozás mellőzendő.

— **A végrehajtási novellával** szemben az ország kereskedelmi körei élénk mozgalomban vannak, sőt a kereskedelmi és iparkamarák egy küldöttsége, melyet a budapesti kereskedelmi és iparkamara alelnöke vezetett, az uj törvény kihirdetésének elhalasztását is kérte. Ezzel ellentétben a budapesti kereskedelmi és iparkamara most megjelent évi jelentése a törvény tervezetéről a következőkben emlékezik meg: «Elismeréssel kell megemlékeznünk az igazságügyminiszter ama javaslatáról is, melyet az 1881 : LX. tcz. módositása tárgyában terjesztett a képviselőház elé. Ennek a javaslatnak főczélja a végrehajtást szenvedők vagyoni egzisztenciájának lehető kimélése, ami osztatlan helyesléssel fogadtatott. Ezzel kapcsolatban kivánatos, hogy a végrehajtási eljárás olcsóbbá tétele, és illetőleg a végrehajtási intézmény államositása tárgyában is megtétetnének a kellő intézkedések.»

— **Végrehajtás költségei.** Ügyvédi körökből kaptuk a következő sorokat: A végrehajtási novella mindenről gondoskodott, csak arról nem, ami a végrehajtásokat tényleg olcsóbbá tette volna. Ez az orvosság pedig a birósági végrehajtói intézmény reformja. Hogy mennyire drágitja ez az intézmény a végrehajtásokat, példaképp közlöm a budapesti V. ker. kir. járásbiróság azon végzését, melyben egy büntető ügyben megállapitott 20 K ügyvédi munkadij iránt foganatositott végrehajtás költségeit következőképpen állapitotta meg: *4 K 50 fill. végrehajtói*, 2 K becsüs, 1 K 20 fill. fuvar, 56 fill. bélyeg és *4 K ügyvédi* közbenjárási dij. (Budapesti V. ker. kir. járásbiróság 1908. V. VII. 1776.) Ez különben jellemző arra nézve is, hogy mennyire becsüli a biróság az ügyvédi munkát a végrehajtóihoz viszonyitva.

— **Törvénykiadások.** A végrehajtási novellát magyarázatokkal és jegyzetekkel ellátott kiadásban bocsátották közre dr. Marschalkó János m. kir. igazságügyminisztériumhoz beosztott kir. törvényszéki biró és dr. Török Sándor budapesti ügyvéd. Ára 3 K. Szerzők kiadása (V., Nagykorona-u. 8. sz.) — A büntető novella jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázatokkal megjelent Ráth Mór kiadásában. Ára 1 K 50 fill. — A közegészségügyi 1876 : XIV. tcz. a módositásáról szóló 1908 : XXXVIII. tcz.-vel együtt megjelent dr. Atzél Béla törvényszéki biró magyarázatával. Ára 2 K 40 fillér. Kiadja Ráth Mór.

— **Az Erdélyrészi jogi** közlönyben a polgári perrendtartási javaslathoz több gyakorlati irányu módositást tartalmazó dolgozata jelent meg dr. Mészöly Endre dési tvszéki birónak, melynek különlenyomatát — mig a készlet tart — a szerző az érdeklődőknek dijtalanul megküldi.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Ügyvédi dijak.** Az osztrák ügyvédi kamarák állandó bizottsága beadványt intézett az igazságügyminiszterhez. A bizottság arra az esetre, ha az elévült 1833-iki rendelet teljesen nem töröltetnék el, legalább azt kivánja, hogy az ügyvédi dijak iránt folyó perekben a biróság véleményadás czéljából kereshesse meg a perbiróságot, vagy a kamara választmányát. Ha a fél alávetette magát a kamara választmányának külön okiratban, akkor a választmány által megállapitott dij összegét a biróság ne vizsgálhassa felül. A választmány a fél s az ügyvéd meghallgatásával határozzon.

— **A házasságtörő öröklési joga.** Az osztrák legfőbb itélőszék kimondotta egy itéletében, hogy azok a személyek, kik egymással házasságtörő viszonyt folytattak, az egymásután való öröklésből ki vannak zárva. Még abban az esetben is, ha a házasságtörő fél házastársa tud a viszonyról, s nem indit pert a házasságtörés miatt. Közömbös, hogy az örökhagyó halála előtt mennyi idővel szünt meg a viszony.

— **Az olasz tőzsdetörvény** javaslata a tőzsdelátogatók engedélye, az árfolyamok megállapitása, az értékpapirok tőzsdei jegyzése tekintetében biztositja az állam felügyeleti jogát.

— **A szokásszerü büntettesek** határozatlan büntetésére vonatkozó törvényjavaslatot az angol alsóház elfogadta. A határozatlan büntetés javithatatlanság esetén életfogytig tarthat.

— **Psychoneurologiai intézet.** Ez a neve a dr. Bechterew vezetése alatt megalakult uj főiskolának. Czélja az orvosi, jogászi és pædagogiai müveltség egységesitése. Különösen az emberi lélekre vonatkozó pozitiv kutatásokkal foglalkozik.

— **Házasságkötést megelőző orvosi vizsgálat.** A norvég nőegylet nemzeti tanácsa a storthingtól a házassági jog oly irányu reformját követeli, hogy a házasságkötés megengedésének feltétele legyen a felek egészséges voltát igazoló orvosi vizsgálat. A norvég jog már most is megköveteli a nemi betegségből kigyógyulótól, hogy reverzálist adjon, melyben kötelezi magát, hogy bizonyos időn belül házasságot nem köt, és minden nemi érintkezés előtt a másik félnek tudomására hozza korábbi betegségét.

— **Jogi oktatás Amerikában.** Leonhard boroszlói egyetemi tanár, ki 1907/1908 telén számos előadást tartott amerikai egyetemeken, a «Deutsche Juristen-Zeitung»-ban a következőkben foglalja össze a német s az amerikai jogi oktatás főbb különbségeit: Az amerikai jogi oktatás az államtól független. Ez arra vezethető vissza, hogy az egyetemek jó része magánosok alapitványa. Amerikában a jogtörténeti elem háttérbe szorul. Mig Németországban a fősulyt a szisztematikára fektetik, addig Amerikában a kazuisztikára, fontos precedensek tanitására Az amerikai jogi nyelv sajátságosan formalisztikus, és szoros összefüggésben van az angol jogi nyelvvel.

— **Az Északamerikai Egyesült-Államok** törvényhozásában a jogászelem tulnyomó. A szenátus 90 tagja közül 61 jogász, 1 orvos, 13 kereskedő és gyáros, 1 ujságiró, 5 gazda, a többi ismeretlen foglalkozásu. A képviselőház 386 tagja közül 252 jogász, 2 orvos, 15 ujságiró, 3 mérnök, 55 üzletember és gyáros, 4 tanitó, 17 gazda, 1—1 müvész, katona, tengerész, épitész, gyógyszerész, távirdász, a többi képzettsége és foglalkozása ismeretlen. A jogászok nagyrésze gyakorló ügyvéd. Tudvalevő, hogy a magyar képviselőházban 130 gyakorló ügyvéd foglal helyet. (Németh József: Washingtoni kongresszus czimü, a «Budapesti Szemle» legutóbbi számában megjelent czikkéből.)

— **Nők az ügyvédi pályán.** Az Egyesült-Államokban 1890-ben 206 női ügyvéd volt, 1900-ban már 1010. Newyorkban 50 női ügyvéd van. Jövedelmük évi 20,000—160,000 korona. Különösen nagy sikereket érnek el szabadalmi ügyekben.

Dr. Wiener József zólyomi ügyvéd kellő gyakorlattal és tót nyelvismerettel biró jelöltet keres. 13072

Dr. Wagner Ede ügyvéd Bánban egy tót és lehetőleg a német nyelvben is jártas, gyakorlott ügyvédjelöltet keres; az állás szeptember 1-ével elfoglalandó; fizetés megállapodás szerint. 13071

Lapkiadó tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 35. szám. Budapest, 1908 augusztus 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Ádám András. *Dr. Staud Lajos* kir. curiai birótól. — Tanulmányok a sajtójog köréből. *Dr. Tarnai János* kir. curiai birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Törvényes zálogjog a végrehajtási novella szempontjából. *Dr. Bernhard Miksa* budapesti ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ádám András.

Általános nyugtalanság fogta el a kedélyeket, amikor először szárnyra kelt a hir, hogy Adám András, a kir. Curia tanácselnöke nyugalomba vonul. Ez a hir most megvalósult, a nyugtalanság pedig el nem enyészett, sőt erőre kapott annak az átérzésétől, hogy ez a nyugalomba vonulás milyen veszteséget jelent! Ádám Andrásban ugyanis nemcsak tekintélyes jogász és értékes ember lép le a legfőbb birói székről, hanem valóságos typus, és még a magasabb foku átlagon is felül álló individualitás tünik le. Az önmagához hü és erős individualitások és tipusok nélkül halványok, erőtlenek az intézmények. Ezért olyan nagyon érzékeny veszteség a tipusok letünése, az azokban való megfogyatkozás. Főleg ebben a korban, amidőn fehér holló-számba jő az önmagához hü ember; erős és tipikus egyéniség pedig általában, és a birói székeken is szintén kevés van, és amikor annyira érezzük a kor egyik legnagyobb jogásza: Zitelmann tanár mondásának igazságát: Wir brauchen Männer, die die Gesetze weit frei, human, mit vollem sozialen Verständniss anzuwenden, und in der Anwendung zu ergänzen und weiterzubilden wissen.

A jogászember, a jogászi hivatás értékelésénél nem csupán a tudáson, de egyuttal az egyéniségen, az egyéni sajátságokon, és azon az alaphangulaton fekszik a fősuly, amely az egyén szellemi és erkölcsi életének nyilvánulásait: az értelmi, a társadalmi, az erkölcsi felfogás irányát, a létezők megitélésnek mértékét, a cselekvés módját és az erkölcsi, a lelki müveltség magaslatát jellemzi.

Él-e benne és milyen intensivitással, milyen szinezésben az igazságnak, és ami nélkül az igazság csak üres szó: a humanitásnak, a méltányosságnak meleg és mély érzése? Megvan-e benne az önállóságnak, a függetlenségnek ereje, a meggyőződésnek bátorsága? Rendelkezik-e a mindennapi élet gyakorlati ismeretével, s átérzi-e a szocziális élet jelenségeinek összefüggését? Mindez csak ugy, sőt döntőbben határoz, mint az, hogy mennyit sajátitott el a törvények önmagában holt anyagából. Az ismeretekben való hiány ugyanis utánjárással helyrehozható, az egyéniségben, a lelki tulajdonokban, a dolgok és viszonyok átérzésében levő hiány azonban alig pótolható. Ezeknek az eszméknek a visszhangját kelti fel szivünkben Ádám András nyugalomba vonulása, s ebben a visszhangban ismerjük fel, hogy Ádám András menynyire termett rá az igazságszolgáltatásra, s hogy ezt erős eszének félre nem vezethető józanságával, az igazságnak, s főleg a méltányosságnak hajthatatlan érvényesitésével milyen hiven és milyen odaadóan szolgálta. Ő előtte a törvény nem volt holt betü, azt a biráskodást pedig, amely a jogi fogalmak ugynevezett hegyezésével, számtani és túllogikus konstruálásával mérte az igazságot, a biró magasztos hivatásával össze nem férőnek tartotta. Nem szerette azokat, akik a törvény hajszálainak hasogatásával az igazságot fojtják meg. Amit Vavrik Béla tanácselnök ugy fejez ki, hogy az igazi, az élő jog telve van kitérő vonalakkal, a tények logikájával ő is felismerte és mélyen látva az ember és viszonyai gyarlóságaiba — gyakorolta is, amidőn a minden betü fölött álló, azt a törvényt tartotta szem előtt, amely szerint az igazságszolgáltatásban az egyéni és a társadalmi kölcsönös méltányosságnak kell érvényesülni, és a törvény is ugy magyarázandó, hogy ez a kölcsönös méltányosság megvalósulható legyen. Az igazságszolgáltatás ennek szolgáljon, mert amint bizonyos, hogy a legfőbb törvény az igazság, ugy bizonyos az is, hogy az igazság az érdekek kölcsönös kiegyenlitésében áll. Ennek élt ő, s jóllehet tudomást nem szerzett arról, hogy a jogtudományban micsoda ádáz harcz folyik az u. n. «freie Rechtsfindung» ért: ami ebben jó és életre való, azt ő egyszerüen gyakorolta már a vita előtt, ezzel öntudatlanul is bizonyitván azt a kétségtelen jelenséget, hogy a dolgok mindig előbb vannak meg, mint az azokra vonatkozó elméletek, hogy az élet megelőzi a tudományt és hogy a valóság mindig gazdagabb, mint a teoria. Ebben a gyakorlásban ő erős és szilárd volt. És még valamiben: abban, hogy magyar földből táplálkozott, magyar humusban gyökerezett minden ereje. Az ágiságnak, ennek az idegen eredetü, de századok folyamán magyarrá vált intézménynek kevés nagyobb hive van, mint ő. Belénk is átömlesztette ennek a — quout manifeste ratio quoque ipsa dictat (Hk: I. 54.) legtermészetesebb, s épp ezért legigazságosabb jogfelfogásnak meleg szeretetét.

Félt az idegen, főleg a német jogtudomány beözönlésétől, azonban szivesen vette, ha ennek az özönnek hullámai a magyar iustitia hajóját közelebb emelték a méltányos, a szocziális felfogás magaslatához. Tudja és érzi ő is, hogy büntetlenül nem foszthatjuk meg magunkat a kultur szomszédnemzetek vivmányaitól és hogy nem léphetünk ki a kulturnemzetekkel való együttérzés és együttmüködés kötelékeiből; azonban ő csak a magyar humusban akart élni s tartott attól, hogy az idegen eszmék meghamisitják ezt a buzatermő talajat. E talaj termőerejéről mindig tanuskodott s akár az alföldi kubikos, ugy ő is a maga mezején megmutatta: mire képes a magyar erő, a magyar agyizom. Szorgalma, ereje ismeretes volt, munkájának eredménye pedig mindig a legszebb és eredeti formában jelent meg. Nem hiában volt bámulója és alapos ismerője Arany Jánosnak. Mint ennek, az ő munkája is tökéletes plaszticzitásban és harmoniában nyilvánult meg.

És az sem utolsó erénye, hogy vezetése alatt a viták keserüség hátrahagyása nélkül zajlottak le. Hibát, gyengeséget, tévedést önmagánál is elismert, a kölcsönös tiszteletet és szeretetet, egymás kimélésének érzését pedig melegen ápolta, növelte, s mint minden emelkedettebb lélek, örült társai kicsiny vagy nagy sikereinek s utját állta annak, hogy a kollegiumokban olykor előforduló féltékeny-

kedés, hiuság, esetleg ellenszenv másnak keserüséget okozzon. Ezen előnyei mellett mégis elég későn jutott ahhoz a méltósághoz, amelyről most lelépett. Ide vonatkozóan jól mondta róla a magyar élő nagy birák és jogászok egyik leghumánusabbika: Csathó Ferencz: Valahányszor szó vagy kérdés volt arról, hogy ki vág fel, ki bir felvágni valamely nagy tuskót (pert), Ádám András mindjárt eszébe jutott mindenkinek; de ha arról volt szó, hogy kinek kell adni egy darab kalácsot, (előléptetés) akkor Ádám Andrásról hallgattak, ő pedig mintsem kért volna, inkább nem evett belőle. Idő előtt teszi azt le most is, erősen reméljük azonban, hogy még sokáig fog táplálkozni abból a szeretetből, amelylyel jóságáért körülveszszük és abból a tiszteletből, amelyet munkájával és jellemével kivivott. Kedves költőjével azt tartotta: «Szeretem, hogy ha — mint tavaszmezőn árnyékot napfény — tréfa üz komolyt». Humoros volt s ezzel mindent megaranyozott s a legridegebb ügyet is felderitette. Találó mondásai is ismeretesek. Egyszer tán lesz alkalmam ezekből többet közölni, egyelőre most azzal a kivánsággal fejezem be soraimat: humorával éljen még sokáig, s

«Olykor, ha lassu merengésiben
Elméje mint fáradt madár pihen»

(Arany János.)

gondoljon a mi szeretetünkre is!

Dr. Staud Lajos,
kir. curiai biró.

Tanulmányok a sajtójog köréből.[1]

2. Összehasonlitó törvényhozás.

A könyvnyomtatás átalakitotta az emberiség szellemi és gazdasági életét s uj jogvidéket teremtett. Azóta a sajtóügy rendezése állandó problemája a törvényhozásnak.

Eleinte természetesen a közönséges jog körében keresték a sajtóra alkalmazható szabályokat, de e kisérlet meddő volt. Valamint a római magánjog alkalmatlannak bizonyult a nyomtatás által gazdasági értékre emelkedett szerzői igények megvédésére, ugy a közönséges büntetőjog is gyenge volt a hatalommá fejlődött libellosus irodalom megfékezésére.

A közönséges büntetőjog alkalmatlan voltának okára — a sajtódelictumnak lénytanilag elütő alkatára — már dolgozatom első részében reámutattam. Fokozta a jogászi feladat nehézségeit az a körülmény, hogy a nyomdászat az irodalomnak egy egészen uj, gyorsan elhatalmasodott és még ma is emelkedő faját fejlesztette ki: az időszaki sajtót. Ennek jogpolitikai eredménye az lett, hogy a törvényhozásnak a sajtójog rendezésénél kétféle nyomtatványt kell néznie: az irodalmi gondolatközlés régi alakját, a könyvet, és a mobilisnak nevezhető sajóterméket, az ujságot (röpiratot, falragaszt stb.)

A könyv és az ujság utján való gondolatközlés ma már valósággal csak abban hasonlitanak egymáshoz, hogy előállitásuk anyagi eszközei azonosak; minden más tekintetben, még a szellemi munkálkodás technikája tekintetében is, lényeges közöttük a különbség.

A könyv fogalmilag a nyugodt gondolkozás eredménye, az ujság a pillanatnyi észleletek és benyomások közlése; a könyv csendes, huzamos munkában való eszmefejtés, az ujság sietős gondolatközlés, hirszolgálat; a könyv «bölcsel, tanit», az ujság izgat, buzdit; a könyv jellege a véglegesség, az egyöntetüség, az ujságé a befejezetlenség, a változatosság.

E különbségnek törvényhozási szempontból fontos következményei vannak. Ha a gondolatközlést állami tekintetekből szabályoknak akarjuk alávetni, e szabályokat az irodalmi productumok természetéhez kell mérnünk, mert más lesz valamely intézkedés hatása a könyvre és más az ujságra. Ami például a megelőző rendszabályokat illeti, ugy ezek által a könyv természetesen kevesebbet szenved, mert megjelenése rendszerint nem sürgős, késleltetésével a gondolat nem vész el, csak köztudomásra jutása van elodázva. Ellenben végzetes hatása lehet az előzetes rendszabálynak az ujságra, mert kiadásának késleltetése vagy megakadályozása által rendesen kárba vész a röpke eszme is és a sajtótermék nem teljesitheti rendeltetését, ami pedig elemi szükséglete a szabad államnak.

A politikai reactio persze másként fogta fel a dolgot. Minthogy az ujságot tartotta a veszedelmesebb terméknek, arra feküdt reá egész sulyával. Gyöngelátásu államférfiak csak a lapok gyors és közvetlen hatásának kényelmetlenségét nézték, megfeledkezvén arról, hogy e tulajdonságok nélkül a nyilvánosság hasznos eredményei is elmaradnának. Első sorban az időszaki nyomtatványokkal szemben folyamodtak rendőri eszközökhöz s a megelőző rendszer igazolására furcsánál furcsább elméleteket gondoltak ki, különösen a mult század első negyedében. Majd azt hangoztatták, hogy a sajtó visszaéléseit nem megtorolni, hanem elfojtani kell; majd azt, hogy a megelőzés és a megtorlás, a præventio és a repressio, rokon fogalmak; majd azt, hogy a zsurnalizmus ügye nem is a sajtószabadság kérdése.[1]

A rossz lelkiismeret gyávaságából fakadt ezen elméletekkel szemben áll az ellenkező tulzás: az ujság hatalmának lebecsülése. Egy osztrák iró[2] azt vitatja, hogy az ujság kevésbbé veszélyes, mint az élő szó, mert a nagyközönség már ismeri a hirlapirás efemér, felületes voltát és kevésbbé fogékony iránta, mint a drámai erővel és közvetlenséggel müködő szónoklat iránt.

Korunk felfogása szerint különösen az időszaki irodalomnak van szüksége a szabad mozgásra, és sajtószabadság alatt első sorban az ujságirás szabadságát értjük. Ezt a felfogást a képviseleti kormányrendszer tapasztalatai hozták létre. Itt a kormányzottak közvetve bár, de tettleg résztvesznek a törvényhozásban és az igazgatásban. Az államhatalom kezelőinek egyenes érintkezésben kell állniok megbizóikkal, máskülönben csakhamar megszünnék a megbizók és a mandatariusok gondolkozása közötti összhang. Ezt a kapcsolatot a politikai véleménynyilvánitás mai alakjai mellett és a gyakorlati szükségnek megfelelően, nem könyvek vagy terjedelmes iratok létesitik, hanem a napról-napra megujuló és igy a közvetitésre kiválóan alkalmas sajtótermék: az ujság. Ez az oka, hogy a mai sajtótörvényhozás sulypontja az időszaki irodalom lett.

A könyvnyomtatás feltalálásának idejében ez megforditva volt; akkor a könyv és az egységes tartalmu kisebb irat volt a gondolatközlés egyedüli eszköze. A történetirók már a XV. század végéről emlitenek ugyan u. n. repülő iveket (fliegende Blätter), melyeket «ujságok»-nak is neveztek, de ezek csak alkalmilag kiadott nyomtatványok voltak, melyek egyes nagyobb eseményekről adtak hirt, nem voltak folytatólagosak s igy nélkülözték a mai hirlapok főtulajdonságát, Berner kifejezése szerint «a mindig ismétlődő, sziklát vájó csepp hatalmát».[3]

Ebben a korban főképp a reformatio küzdelmei hevitették az elméket; természetes tehát, hogy a præventiv intézményeknek akkor egyedüli alakja, a censura, főképpen a vallási iratokra irányozta figyelmét és hogy a censura kezdetei az egyházra vezethetők vissza. A mainzi érseknek 1486-ban kiadott rendeletét tekintik az előző könyvvizsgálat első nyomának. Tartalma az volt, hogy vallási könyveket németre forditani tilos. Az ügy további fejlesztését azután ama tényezők karolták fel és szabályozták, kik az iratokra való felügyeletet addig is gyakorolták: a pápák (VI. Sándor 1496, 1501. X. Leó 1515. XVI. Gergely),[4] kiknek rendeleteit utóbb a tridenti zsinat megerősitette.

E rendelet értelmében előzetesen meg nem vizsgált könyvet nyomtatni nem szabad. Az ez ellen vétő iró és nyomdász egyaránt büntetendő. Tiltott könyvek birtokosai és olvasói, kik a szerzőt ismerik, tartoznak őt feljelenteni, máskülönben bünszerzőkként bünhődnek. A nyomtatási engedélyt (probatio) a könyv élén ki kell adni.[5]

[1] Az első közleményt l. a mult évi 48. számban.

[1] *Schuermans*, Code de la presse, 2. kiad. I. k. 88. l. — *Jaques*, Grundlagen der Preszgesetzgebung, 24. l. — *Bluntschli*, Allg. Staatsrecht, 624. l.

[2] *Lentner*, Die Grundlagen des Preszstrafrechts, 16. l.

[3] Az első valódi ujságoknak a XVII. században Velenczében «Gazetta» név alatt kiadott nyomtatványokat tekintik. A folyóiratok őse állitólag a tranczia «Journal des Sçavants», melyet Denis Sello, a párisi parlament tanácsosa inditott meg 1655-ben. L. *Morgan*, Law of litterature, II. k. 377. l. *Fabreguettes*, Traité des délits politiques, I. k. XLV. l.

[4] A könyvnyomtatást megelőző korszakból származó azon intézkedések, különösen azon egyetemi statutumok, melyek az iratokra való felügyeletet és a kéziratokkal való kereskedést szabályozták, nem vonhatók a sajtótörvényhozás fogalma alá. Ezekről l. *Klöppel*, Reichspreszrecht No. 11. — *Fabreguettes*, I. k. XXXIII. l. 2. jegyz. — A censura történetéről bővebbet: *Hoffmann*, Geschichte der Büchercensur, 1819. — *Berner*, Deutsches Preszrecht, 2., 4. sk. §§. — *Klöppel*, i. m. No. 10., 13., 31.

[5] *Hoffmann*, i. m. 59. l. — X. Leo pápának 1515 márczius 4-én kelt decretuma (Septim. Decret. lib. V. tit. IV. cap. 3) többek között igy rendelkezik: Statuimus et ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem seu aliam quamcumque scripturam,

Történelmileg a censura a sajtótörvénykezés kezdőpontja. «A sajtó és ellensége — mondja találóan Burke — majdnem egykoruak.» A sajtótörvényhozás alant vizsgálandó fejlődésénél tehát minden államnál ebből a historicumból fogunk kiindulni.

Első helyen álljon az alkotmányosság hazája:

Anglia.[1]

A sajtó korlátozására irányuló első kisérletek Angliában is a reformatio elleni küzdelem korszakába esnek.[2] Már 1534-ben törvény tiltotta a continensen megjelent könyvek behozatalát; 1538-ban Mária királyné egy rendelete a hitszakadár és a felségsértő könyvek birtokát egyenlő elbánásban részesitette és a katonai törvények szerint büntette. Erzsébet királyné 1559-ben behozta a censurát, 1572-ben és 1581-ben kiadott rendeletei pedig felségsértésért büntették azt, aki a fennálló trónöröklési rend törvényességét nyomtatvány utján kétségbe vonta, a királynét megsértette vagy ellene lázitott.[3]

Nevezetes időpont az angol sajtóügy történetében az 1585. év, mikor a sajtóra való felügyelet és a sajtóbiráskodás a Csillagkamara kezébe került. E bíróságnak eljárása és itélkezése lényegesen elütött a köztörvényitől; feladata, Coke főbiró hires mondása szerint «Anglia nyugalomban tartása» volt. A megbizatás czélja az vala, hogy a sajtótörvénykezés elsősorban a kormányzat érdekeit tartsa szem előtt, a Csillagkamara pedig erre azért találtatott különösen alkalmatosnak, mert esküdtek nélkül itélt.[4] Nemcsak biráskodási, hanem közigazgatási hatásköre is volt és mind a két uton a legnyomasztóbb szellemben kezelte a sajtóügyet, szabályozta a nyomdászat és a könyvkereskedés egész területét. 1637-ben kelt hires rendelete [5] szerint nyomdát Londonon kivül csak Oxfordban és Cambridgeben, a két egyetemi városban, lehetett tartani. Szervezte a censurát is; az első censorok a canterburyi érsek és a londoni püspök voltak; jogi iratok tekintetében az ország három főbirája gyakorolta a vizsgálatot. A külföldről behozott könyvek szigoru felügyelet alatt állottak, az érkező könyvcsomagokat csak censor jelenlétében lehetett felbontani, a «lázitó, eretnek vagy sértő» nyomtatványokat lefoglalták. Mindez ellenkezett a közönséges joggal, tehát alkotmányellenes intézkedés volt.

A Csillagkamara 1641-ben szünt meg. Azonnal felhangzottak a panaszok a sajtó féktelensége miatt. Az orvoslást a hosszu parlament vette kezébe olyképp, hogy kizárólagos hatáskörébe vonta a sajtóügyet az arra vonatkozó rendeleti joggal együtt s 1643-tól 1652-ig több rendelettel szabályozta a jog e területét, lényegileg ugy, hogy magáévá tette a Csillagkamara intézkedéseit, ezek között 1637. évi decretumát is. A parlament e rendeleteit 1662-ben beczikkelyezték (13 & 14 Car. II. c. 33. Licensing Act) s ezzel törvényesitve volt a censura. Még a Csillagkamara fejlesztette volt a könyvkereskedők Stationer's Company nevü egyesületét oly irányban, hogy legfőbb segédeszköze lett a sajtó ellenőrzésének. A Licensing Act ezt az intézményt is fentartotta, rendelvén, hogy könyvet nyomtatni csak ugy szabad, ha azt a lordkamarás engedélye alapján a Stationer's Company jegyzékébe bevezették.

A Licensing Act, mely csak ideiglenes érvényü volt, folytonos megujitások utján egészen 1694-ig hatályban maradt. Ekkor szünt meg a censura törvényes intézmény lenni Angliában. Eltörlése zajtalanul, ugyszólván észrevétlenül ment végbe s a törvényhozás nem is sejtette határozatának nagy fontosságát. Az alsóház 1695-ben bizottságot küldött ki azon törvények megjelölése végett, amelyeknek érvénye lejárófélben volt, véleményt kérvén az iránt, hogy ezek közül melyek volnának hatályban tartandók. A meg *nem* ujitandó törvények között volt a bizottság jelentése szerint a Licensing Act is. A javaslat tárgyalásakor a szavazatokat meg sem számlálták; az elnök kijelentette, hogy a nemmel szavazók vannak többségben. A felsőház azonban fentartandónak vélte a törvényt s igy módositva küldte vissza a javaslatot. Az alsóház ragaszkodott ugyan határozatához, de csak azért, mert a censura türhetetlen zaklatással jár; magát a nagy elvet, a gondolatszabadság érdekét, nem is érintette válaszában. A lordok erre szó nélkül megadták magukat.[1]

A censura eltörlésének első eredménye a hirlapirodalom gyors fellendülése volt; a legrövidebb idő mulva már 10 ujsága volt Londonnak.[2] Parlamenti tudósitásokat a «The political state of Great-Britain» adott ki 1698 körül, de a felsőház e közléseket, mint kiváltságaiba ütközőket, eltiltotta. Igy gondolkozott a képviselőház is, mely már 1640-ben és azóta is többször kijelentette, hogy sem a ház tagjainak, sem másoknak nem szabad az ott mondottakról közléseket irni. A XVIII. század vége óta hallgatag elnézik ugyan a parlamenti tudósitásokat, de azért még 1801-ben is megbüntették az ilyen czikkek kiadóját.[3] Jogilag az országgyülési tudósitások még ma is csak türve vannak s e helyzeten nem változtatott az ujabb törvényhozás sem, mert az 1840-iki törvény (3 Vict. c. 9.) csak a parlament valamely házának rendeletéből kiadott közleményeket mentesiti az üldözés alól.

A XVIII. század végén kezdettek az angol lapok elmélkedő, biráló czikkeket irni a politikai eseményekről. Azonnal mutatkozott az ezen uj irodalmi müfajban rejlő hatalom. Már 1783-ban igy panaszkodott Danvers képviselő az alsóházban:

«Ugy látom, Nagybritannia népét egy oly hatalom kormányozza, melyet, mint legfelső tekintélyt, más ország eddig nem ismert. E hatalom nem a fejedelem korlátlan akarata, nem a parlament parancsszava, nem a hadsereg ereje, nem a papok befolyása, még csak szokhyauralom sem, hanem a sajtó uralma. Heti lapjaink közleményei többet nyomnak, mint a parlament törvényei és az ilyen firkász nézeteinek nagyobb tekintélye van a tömeg előtt, mint legjobb politikusaink véleményének.» [4]

Ez azonban még ama kor felfogása szerint is igen elfogult, tulzó itélet volt. Ellensulyaképp álljon itt az akkori angol állapotok egy kitünő megfigyelőjének, De Lolme-nak ugyanabban az időben (1784-ben) irt véleménye az angol ujságok müködéséről:

«Tudom, azt fogják hinni, hogy nagyon is magasztaló hangon szólok a nyilvános hirlapok hatásáról. Elismerem, hogy közleményeik nem mindig mintaképei a helyes okoskodásnak vagy az igazán attikai szellemnek; de másrészt alig van reá eset, hogy oly ügyben, mely a jogot vagy a közérdeket komolyan érinti, ne akadna arravaló iró, ki észrevételeit, panaszait egyik vagy másik alakban a közönség elé nem terjeszti. Azt is mondhatom, hogy a becsületes ember, ki egy ideig valamely nagy, általános előitélet alatt szenved, ártatlansága tudatában türelemmel viselheti a legsulyosabb vádakat is; de a bünös, kinek a közönség korholása nem mond mást, mint amit maga is valónak tud, nem bir igy vigasztalódni; mert aki ellen saját lelkiismerete is feltámad, azt a legaljasabb fegyver is elevenén fogja találni.» [5]

A franczia forradalom eszméinek terjedése rendkivüli intézkedésekre késztette az angol törvényhozást a sajtóval szemben. 1798 ban bélyegadót róttak reá s törvény (38 Geo III. c. 78) kötelezte a laptulajdonost, hogy nevét, nemkülönben a nyomdászét és a kiadóét eskü alatti nyilatkozattal (affidavit) jelentse be a hatóságnak; aki enélkül lapot adott ki, nyomtatott vagy terjesztett, sulyos pénzbüntetés alá esett, a bejelentés valótlansága pedig, mint hamis eskü, testi és pénzbüntetést vont maga után. Büntették azt is, aki bélyegtelen hirlapot tudva elfogadott és megtartott, ugyszintén azt, aki, habár bélyeges lapot, Angliából «Franciaországba, Spanyolhonba és Angliával háboruban álló más országba»

tam in urbe nostra, quam aliis quibusvis civitatibus vel diœcesibus imprimere seu imprimi facere præsumat, nisi prius in urbe per Vicarium nostrum et sacri Palatii magistrum, in aliis vero civitatibus et diœcesibus per Episcopum vel alium habentem peritiam scientiæ, libri seu scripturæ huiusmodi imprimendæ, ab eodem episcopo ad id deputandum, ac Inquisitorem hereticæ pravitatis civitatis sive diœcesis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur et per eorum manus propriæ subscriptionem, sub excommunicationis sententia, gratis et sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumpserit, ultra librorum impressorum amissionem et illorum publicam combustionem, ac 100 ducatorum fabricæ basilicæ Principis Apost. de urbe, sine spe remissionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingravescente contumacia taliter, per Episcopum suum vel Vicarium nostrum respective, per omnia juris remedia, castigetur, quod alii eius exemplo similia minime attentare præsumant.

[1] Főforrás *Stephen*, A history of the criminal law of England. 2. k. 298. s k. ll. — *Morgan*, Law of litterature, 2. k. 8. s k. ll. — *Dicey*, Bevezetés az angol alkotmányjogba, ford. Tarnai, 222—252. ll. — *Klöppel*, Reichspreszrecht, 15. s k. ll.

[2] A szólás- és irásszabadságnak előbbi korlátozásáról l. *Fischel*, Die Verfasssung Englands, 2. kiad. 84. s k. ll.

[3] *Gneist*, Selfgovernment, 2. kiad. 1. k. 262. l.

[4] *Todd*, Über die parlamentarische Regierung in England, übers. von R. Assmann, II. k. 32. l. — *De Lolme*, The constitution of England, 1822, 251. l. — *Gneist*, Englische Verfassungsgeschichte, 511. l. jegyzet.

[5] Közli *Morgan*, i. m. II. k. 25. l.

[1] *Macaulay*, History of England, VIII. k. 4. l. (Tauchnitz ed.)

[2] *Macaulay*, i. m. VIII. k. 64. l.

[3] *Morgan*. id. m. 462. sk. ll.

[4] *Buckle*, History of civilization in England, II. köt. 135. l. (Brockhaus ed.)

[5] *De Lolme*, i. m. 257. l.

szállitott. A lázitó iratok, ha tartalmuk valótlan volt, 6—12 havi börtönnel, ha pedig igazat irtak, a köztörvény szerint vagyis arbitrarie bünhődtek. A hatóság kivánatára a lap kiadója tartozott a törvény ellen vétőket megnevezni.

E szigort a későbbi törvények (60 Geo III., 1 Geo IV. c. 8. 9) enyhitették ugyan, de ellensulyképpen behozták a cautio rendszerét, a bélyegcsonkitási ügyekben pedig sommás eljárást és biróságon kivüli házkutatást stb. léptettek életbe. Csak 1837-ben (6 & 7 Will. IV. c. 76) szállitották le a bélyegadót 1 pennyre, a cautio pedig csak 1894-ben szünt meg.

A forradalmi eszmék elleni küzdelem hozta létre az 1799-iki törvényt is (39 Geo. III. c. 79), mely eltiltván a titkos társaságokat, ilyeneknek minősitette azon intézeteket is, amelyekben iratok, ujságok, könyvek olvasásának ürügye alatt lázitó vagy erkölcstelen előadások tartatnak vagy ilyen eszmecsere foly. Az olvasó intézetek tartását a békebiró visszavonható engedélyéhez kötötték. A vendéglőknek szabad volt ugyan ujságokat járatni, de ha vendégeiknek rendszeresen szolgáltattak lázitó vagy erkölcstelen olvasmányokat, a korcsmaengedély meg volt tőlük vonható. Minthogy a titkos társaságok addig példátlan mennyiségben, csekély áron, sőt ingyen terjesztették az alsó néposztályok körében a lázitó, erkölcstelen, felségsértő és vallástalan iratokat, azt rendelte a törvény, hogy aki könyvsajtót tart vagy gyárt vagy betüket önt, tartozik üzletét és vevőit a hatóságnak bejelenteni. Büntetés alá esett a nyomdász, ha készitményein nevét és lakhelyét ki nem tette; tartozott a nyomtatvány egy példányát a megrendelővel aláiratni és azt 6 hónapig a hatóság részére megőrizni. A fenti rendeletek áthágásában gyanus személyeknél a békebiró házkutatást és foglalást is tarthatott.[1]

E kivételes intézkedéseket és nehány külön törvényt leszámitva, az angol jog egészen a köztörvény alatt áll. Engedélyezést vagy a continensen divó egyéb megelőző rendszabályokat az angol jog már a XVII. század vége óta nem ismer. Előzetes lefoglalás alá csak a trágár iratok és rajzok esnek (20 & 21 Vict. c. 83) A felelősség kiterjed mindazon személyekre, kik a közlemény fogalmazásában, irásában vagy kiadásában résztvesznek.[2] Elsősorban a kiadót és a terjesztőt szokták perbe fogni; ha ezekhez nem lehet hozzáférni, a nyomdászt; csak ezután a szerzőt.[3] *A sajtójog minden ereje a repressióban összpontosul.* Ez az értelme annak, amit «angol sajtószabadság»-nak neveznek s amit *Blackstone* a következő lapidaris szavakkal jellemez:

«A sajtószabadság a szabad államnak lényeges alkotó része; de csak abban áll, hogy a közlés nincs *előzetes* korlátokhoz kötve, nem pedig abban, hogy a sajtó utján elkövetett büncselekmény mentes a megtorlástól. A szabad embernek kétségtelen joga van tetszése szerint a közönség elé vinni gondolatait; ezt tiltani annyi volna, mint megsemmisiteni a sajtószabadságot. De aki olyant közöl, ami helytelen, káros vagy törvényellenes, az viselni tartozik merénylete következményeit. Egy censor korlátozó hatalmának vetni alá a sajtót, amint ezt a forradalom előtt és azután is megtették, annyi volna, mint a gondolkozás szabadságát egy egyes ember elfogultságának alárendelni, teljhatalmu, csalhatatlan biróvá tenni őt a tudomány, a vallás és a kormányzás összes vitás kérdéseiben. De büntetni a veszedelmes vagy sértő iratot, ha az a biró becsületes, részrehajlatlan mérlegelése szerint károsító czélzattal tétetett közzé: ez szükséges a béke és a rend, a kormányzat és a vallás, a polgári szabadság e szilárd alapjainak megóvása érdekében. Az egyéni akarat tehát szabad; csak az akarat szabadságával való visszaélést sujtja a büntető törvény. Ez nem jelenti a gondolkodás vagy buvárlat szabadságának korlátozását. Az egyéni gondolkodás szabad; a társadalom czéljaival ellenkező rossz eszmék elhintése vagy nyilvánossá tétele ama büntett, melyet a társadalom megtorol».[4]

Nemcsak a törvényhozással és a királyi rendeletjoggal, hanem a jogászok hagyományaival is meg kellett küzdeni az angol sajtónak, mig jelenlegi helyzetét kivivta. A XVIII. század végével az ország főbirái egész merevségében követték azt a régi felfogást, melyet a nem-jogász közönség mindig alkotmányellenesnek tartott, hogy sajtóperekben az esküdtek csak a közlemény nyomtatásának és közzétételének nyers ténykérdését döntik el, de a bünös szándék mngállapitása a biróra tartozik. A tárgyalást vezető főbirák kitanitása (direction, utasitás), melyhez a jury — esküje és lelki kötelessége szerint — kötve van, rendesen ugy szólt, hogy ha a nyomtatást és a közzétételt bizonyitva látják, kötelesek a vádlott bünösségét kimondani.[1]

A dolog megértéséhez tudni kell, hogy az angol esküdtszék a vádirat egészéről, tehát ugy a tény-, mint a jogkérdésről határoz, u. n. «general verdict»-et hoz. De joga van «special verdict»-et mondani, vagyis csupán a tényeket megállapitani, a jogkérdés eldöntését pedig a birónak hagyni fenn; ami azt jelenti, hogy az esküdteknek a tett büntetendőségének valamely jogi feltételére nézve kételyeik vannak.[2] Ezt a *jogot* sajtóperekben *kötelességévé* akarták tenni az esküdtszéknek, vagyis feltétlenül a biróra ruházni a jogkérdésben való döntést; ami a közfelfogás szerint az alkotmány sarkalatos elveibe ütközött.

Válságra vitte a népérzület és a jogászok felfogása közötti küzdelmet az 1770-ben a Junius-levelek miatt Almon könyvárus és Miller és Woodfall nyomdászok ellen inditott perek. Az első két esetben nem merült fel incidens; Mansfield lord főbiró az állandó gyakorlathoz képest adta meg az utasitást. Elismerte ugyan, hogy jogilag tehetségükben áll az esküdteknek nem bünösséget állapitani meg, de azt vitatta, hogy igy határozni csak az esetben van «erkölcsi joguk,» ha a közzététel vagy a vád egyéb ténybeli állitásai tekintetében kételyeik vannak. Másként fordult a dolog a Woodfall elleni ügyben, ki, mint a Public Advertiser kiadója, a 35. Junius-levél közzététele miatt állott perben. Mansfield itt is a szokásos utasitást adta a jurynek. De az esküdtek ezuttal nem alkalmazkodtak hozzá, hanem ugy döntöttek, hogy Woodfall *csupán* a nyomtatásban és közzétételben bünös.

Mansfield az itélethozatalt felfüggesztette és uj tárgyalást rendelt. Végzésének indokolása szerint a megszoritó értelmü »csupán» szó azt jelenti, hogy az esküdtek kizártnak mondották a bünös szándékot, pedig erről nem volt joguk nyilatkozni, mert megitélése a biróra tartozik, ki erre nézve — hogy ugyanis az irat tartalma libellosus — már az utasitásban nyilatkozott.[3]

Ezuttal a kérdés nagy port vert fel. A főrendiházban hevesen megtámadták a főbiró felfogását és Chatham és Camden kérdéseket intéztek hozzá birói fejtegetéseinek értelméről. Mansfield megtagadta a feleletet. Az ügy ezzel a parlamentben véget ért, de a közvélemény meg volt hóditva az alkotmányos felfogás részére. Mikor Junius levelei összegyüjtve megjelentek, szerzőjük az angol nemzethez intézett ajánlatában következőképp nyilatkozott a szóban levő kérdésről: «Véssétek lelketekbe, oltsátok gyermekeitek szivébe, hogy a sajtószabadság az angol ember összes polgári, politikai és vallási jogainak palládiuma; hogy a jury ama joga, hogy bármely ügyben általános verdictumot mondhat, alkotmányunknak lényeges része, melyet biró nem csorbithat vagy korlátozhat s a törvényhozó semmi szin alatt sem vonhat kétségbe.»

A Woodfall-per meginditotta a kérdés törvényhozási megoldására irányuló törekvéseket is. Dowdeswell képviselő már 1771-ben oly értelmü inditványt terjesztett elő, hogy állapittassék meg «az esküdtszéknek libelperekben való hatásköre (power)». Ki akarta mondatni, hogy a jurynek libelperekben, csakugy mint más ügyekben, joga van a vád minden pontját, tehát a vádlott bünös szándékát és az irat törvényellenes czélzatát is elbirálni. A ház, Burke meleg felszólalása daczára, mellőzte az inditványt.[4] Csak 1792-ben jött létre, a főrendiház jogász-lordjainak egyhangu véleménye ellenére, egy oly tartalmu törvény (32 Geo. III. c. 60. Fox's libel-bill), hogy libel-perekben az esküdtek az ügy egészére nézve mondhatnak verdictumot s hogy a bíróság sem hivhatja fel vagy utasithatja őket arra, hogy csupán a közzététel tényéről vagy a közlemény értelméről határozzanak.

Az angol sajtójog mai állását a következőkben lehet vázolni:

A sajtó utján elkövetett büncselekmények legtágabb ér-

[1] *Lorbeer*, Die Grenzlinien der Rede- u. Preszfreiheit nach engl. Rechte, 376. l. A törvények egyrésze a munka végén német forditásban olvasható.

[2] *Stephen-Mühry*, Handbuch des englischen Strafrechts, 1843. 143. l.

[3] *Fischel*, Die Verfassung Englands, 2. kiad. 92. l.

[4] Commentaries on the laws of England. Book IV. ch. XI.

[1] E hagyományos gyakorlatot történeti adatokkal mutatja ki *Stephen*, History, II. k. 310. s k. ll., különösen 352. s k. ll.

[2] *Stephen*, History, II. k. 335. l. 1. jegyzet. Bővebben u. o. 358. l. V. ö. *H. Meyer*, That u. Rechtsfrage in Geschwornengericht 34. s k. ll. és *Glaser*, Das englisch-schottische Strafverfahren §. 360.

[3] Lord Mansfield kitanitását egész terjedelmében l. The Letters of Junius, London 1876. Vol. I. Appendix (Mr. Woodfall's trial). A per siralmas véget ért. A Kings Bench uj eljárást rendelt s az meg is indult, de minthogy az iratoknál volt lappéldány elveszett, a közvádló kijelentette, hogy nem képes «a közzétételt bizonyitani» s elejtette a vádat. U. o. I. k. 255. l.

[4] Burke beszéde: Works, London, 1845. II. k. 490. l. Ugyanott a 465. lapon olvasható Burke egy levele is e kérdésről.

telemben a *libel* (libellus famosus, gyalázkodó irat) kifejezésével jelöltetnek meg. A libel nem szükségképpen nyomtatvány, bár ez ma a leggyakoribb alakja; megállapitja minden *okmánybeli* közlés (irás, képes ábrázolat, szobormü) is. De a fogalom korántsem szoritkozik a becsületsértő tartalmu cselekményekre; a lényeges az, hogy a közlés alkalmas legyen a köznyugalom megzavarására (breach of the king's peace). Libel tehát minden erkölcstelen vagy törvényellenes (istenkáromló, felségsértő, lázitó) közlemény. Angol felfogás szerint a magánbecsület megsértése is csak ebből a szempontból esik a libel fogalma alá. Minthogy ugyanis a becsületsértés indulatra gerjesztheti (provoke to wrath) és törvényen kivüli megtorlásra késztetheti a megtámadottat, az szintén alkalmas a köznyugalom megzavarására. A libel tehát minden alakjában *jogveszélyeztető cselekmény*, amilyen nálunk pl. az izgatás. A sértett fél személyi bántódása háttérbe szorul, ebbeli sérelmei polgári (kártéritési) perben nyernek jóvátételt. E felfogásnak következménye az angol jognak ama szabálya, hogy a közlemény tartalmának valósága vagy valótlansága közömbös, mert a békezavarás veszélye mind a két esetben megvan: the greater the truth, the greater the libel. Azért a libelperben, amennyiben büntető utra tartozik, az állitott tény valóságának a legujabb időkig alárendelt szerepe volt, csak korlátolt mértékben engedtetik meg a bizonyitás és az állitott tény valósága rendszerint csak mint enyhitő körülmény vétetik számba.[1] Másként van ez a becsületsértés vagy rágalmazás miatti polgári perben. Ott a kártérités kérdése szorosan összefügg az állitott tény valóságának kérdésével, mert akiről igazat mondanak, az alig hivatkozhatik arra, hogy érdekeit sértették és hogy *jogtalanul* kárositották.[2]

A szorosan vett becsületsértési büntető perekben az 1843 augusztus 24-én kelt törvény (6 & 7 Vict. c. 96. Lord Cambell's Act) megengedi ugyan a valóság bizonyitását, de csak ugy, ha a közlés közérdekből történt. A valóság bebizonyitása azután kizárja a büntethetőséget, esetleg a büntetés enyhitésére vezet (sect. VI.). Máskülönben a valóság bizonyitása az u. n. kiváltságos (privileged) esetekre van szoritva, milyenek a parlament vagy a biróságok tárgyalásairól szóló tudósitások és a nominatio auctoris vagyis a tettet mentesitő jóhiszem esete.

A libelnek ezek szerint három főosztálya van:

1. Lázitó (seditious) közlemények. Lázitani annyit tesz, mint a király, ennek utódai, az ország kormányzata vagy alkotmánya, a parlament valamelyik háza vagy a jogszolgáltatás ellen gyülöletre, megvetésre vagy ellenszenvre izgatni; továbbá a király alattvalóit arra izgatni, hogy az egyház vagy állam törvényes állapotának megváltoztatását más mint törvényes uton idézzék elő; ugyszintén a polgárok körében elégedetlenséget vagy ellenszenvet ébreszteni; végül az egyes néposztályok között rosszindulatot vagy ellenséges érzületet szitani.[3]

2. Fajtalan (indecent) közlemények. Fajtalanság alatt értetik: trágár könyvnek, nyomtatványnak, képnek vagy más szemérmetlen ábrázolatnak (exhibition) nyilvános árulása vagy kiállitása.[4]

3. Becsületsértő (defamatory) közlemények. Ezekre nézve az angol doctrina mai állását a következőkben vázolja Stephen:[5]

Becsületsértő a közlemény, ha alkalmas arra, hogy mást egyenesen vagy czélzással avagy gunyolódással a gyülöletnek, megvetésnek vagy nevetségnek tegye ki. Élőszó természetesen sohasem lehet libel.

Közzététel alatt értetik a közleménynek vagy tartalmának mással mint a sértettel bármi módon való megismertetése, feltéve, hogy a közlőnek a tartalomról tudomása volt vagy lehetett.

A becsületsértő közlemények alanyi eleme, a dolus, az angol jogászoknál is évszázados vita tárgya volt. Az angol jogban a dolusról nincs olyan általános intézkedés, milyent a mi büntetőtörvénykönyvünk 75. §-a tartalmaz, hanem ugyszólván minden büncselekménynél külön meghatározása és elnevezése van a szándéknak: a legáltalánosabb a *feloniously* kifejezés, de használtatik a *traitorously* vagy *treasonably* szó is (a felségsértésnél). A becsületsértő cselekményeknél a *malice* fejezi ki a dolust, értetik pedig alatta a gyülölségből, jogos ok vagy mentség nélküli cselekvés.[6] A büntetlenséget megállapitja:

1. való ténynek közérdekből közlése,

2. a valónak vélt tények jóhiszemben vagy valótlannak tudott dolognak különös kötelességnél fogva (in a particular character) közlése.[1]

Látható ezekből, mily nagy szerepe van az angol jognak a becsületsértő cselekményekre vonatkozó részében a jóhiszem kérdésének. Ez büntetlenné teszi a közlést, de igen nevezetes megszoritásokkal. A mentesség akkor áll elő, ha «a közlő és a czimzett között oly viszony áll fönn, melynél fogva a közlés az előbbinek valamely jogi, erkölcsi vagy társadalmi tekintetnél fogva kötelessége, vagy ha jogos magánérdeke volt, föltéve, hogy a közlés sem terjedelmére, sem módozatára nézve nem megy tul a körülmények szerint észszerü határokon».[2]

Természetes következménye ennek, hogy az angol jogászok, kivált a Libel-Act óta, gyakran összetévesztik a szándékot (intention) az inditó okkal (motive), amit Stephen meg is ró.[3]

A jóhiszem szempontjából itélik meg az angolok különösen a kritika vagyis a politikai, irodalmi és tudományos véleménymondás büntetendőségét is. A magában véve sértő nyilatkozat sem büntetendő, ha oly személyekről szól, kik maguk teszik ki magukat a nyilvános birálatnak (pl. politikusok, müvészek) vagy oly tárgyakról, melyeket alkotóik vagy tulajdonosaik maguk bocsátanak a közvélemény itélete alá. Jóhiszemünek vétetik pedig az ilyen közlemény akkor, ha az a szerzőnek a felhozott tények és körülmények gondos méltatása mellett észszerüen kialakult, igaz véleményét adja vissza. A parlamenti tudósitásokról már fentebb szólottunk. Csak annyit kell még emlitenünk, hogy bár azok közjogilag csak türve vannak, valódiságuk esetén az angol szokásjog épp ugy mentesiti őket, mint a magyar sajtótörvény 14. §-a. Az utóbbi áll a birósági tárgyalások közléséről is, ha tartalma *fair*, a magyar törvény kifejezése szerint: «igaz és hü». Ilyennek tekintetik a tudósitás, ha «lényegileg való (accurate) és vagy teljes vagy olyképpen van tömöritve, hogy helyes képét adja a történteknek». De e mentesség nem terjed ki a tudósitó észrevételeire vagy oly személyek megjegyzéseinek közlésére, kiknek nem volt hivatalos szerepük az eljárásban.[4]

Az időszaki lapokra vonatkozólag egészen uj alapokra fektette a libel-jogot az 1881 augusztus 27-én kelt törvény (44 & 45 Vict. ch. 60.). E törvény szerint ujság (newspaper) elnevezés alatt értetik az olyan nyomtatott, eladásra és terjesztésre szánt irat, mely hireket, tudósitásokat vagy ezekről való elmélkedéseket közöl, periodice, részletekben és számonként, legfeljebb 26 napi időközökben jelenik meg. Ujságoknak tekintetnek az ilyképp megjelenő hirdetési lapok is. A törvényszerüen és törvényes czélból tartott nyilvános gyülekezetekről szóló tudósitások büntetlenek, ha hivek, jóhiszemüek és közérdekből közöltetnek; de e mentességre nem hivatkozhatik a vádlott, ha megtagadta a helyreigazitást. Vádat csak a közvádló (Director of public prosecutions, Irlandban az Attorney general) engedélye alapján lehet emelni. A vádlott bizonyithatja, hogy a közlés közérdekből történt, hogy a felhozott tények valók, hogy a tudósitás hü és jóhiszemü. Ezeket és általában a vádlott összes mentőbizonyitékait bármely sommás eljárásu biróság kiveheti. Ha e bizonyitékok alapján az itélőbiróság azt véli, hogy az esküdtszék a vádlottat minden valószinüség szerint fel fogja menteni, az eljárást megszüntetheti. Kisebb jelentőségü ügyekben a vádlott beleegyezésével mellőzhető az esküdtszéki eljárás és a vádlott sommás uton 50 fontig büntethető. A laptulajdonosokról hivatalos jegyzék vezettetik, melyet bárki megtekinthet.

Ez sommás áttekintése annak a százados jogfejlődésnek, mely az angol sajtó mai szabadságát hozta létre. Lényegében népjog az, a közönséges jognak a sajtó külön igényeihez alkalmazkodó oldalhajtása, biró csinálta jog, melyet csak kis mértékben mozditott elő és módositott a tételes törvényhozás.

Legszebb gyümölcse: a politikai discussiónak majdnem korlátlan szabadsága, a közélet eseményeinek fesztelen birálata. Ismertetésünket legméltóbban véljük bezárhatni *Stephen* következő szavaival:[5]

«Elég annyit mondanunk, hogy hazánkban és korunkban a politikai iratok üldözésének ideje elmult és nem valószinü, hogy belátható időben visszatér.»

(Folyt. köv.)

Tarnai János.

[1] *Lorbeer*, i. m. 268. s k. ll.
[2] *Lorbeer*, i. m. 29. s k. ll.
[3] *Stephen*, A digest of the criminal law. London, 1877. Art. 93.
[4] U. o. Art. 172.
[5] U. o. Art. 267. ss.
[6] *Stephen*, Digest 375. l.

[1] *Stephen*, Digest 376 l.
[2] *Stephen*, Digest Art. 273.
[3] History, 360. l. és passim.
[4] *Stephen*, Digest Art. 277.
[5] History II, k. 376. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Törvényes zálogjog a végrehajtási novella szempontjából.

A végrehajtási novellának azon szándékot imputálják némely oldalról, hogy a háztulajdonosok törvényes zálogjoga azon korlátok közé szorittassék, melyeket a novella 2. §-ában a végrehajtási zálogjogra vonatkozólag megállapitott.

Ha a törvényhozó szándéka tényleg a háztulajdonosok eddigi törvényes zálogjogának megszükitését czélozta, ugy ezen szándéka a novellában kifejezésre nem jutott, s alkalmas arra, hogy a gyakorlatban nagy zavar és jogi bizonytalanság kutforrása legyen.

A novella a törvényes és szerződéses zálogjogokat nem érinti, s ekképp az eddigi törvényes rendelkezéseket hatályosnak kell tartanunk. Hatályosak pedig annál is inkább, mert a novella taxative felsorolja a végrehajtási törvény azon szakaszait, melyeket a novella hatályon kivül helyez, mig ha az 1. §. nem volna, vagy a felsorolás exemplificativ volna, ugy a végrehajtási törvénynek a felsorolásban nem érintett azon rendelkezései, melyek a novella intézkedéseivel bármily vonatkozásban ellentétben vannak, csakis a novella rendelkezései szem előtt tartásával volnának hatályosak.

Kétségtelen, hogy a végrehajtási törvény csakis a végrehajtási zálogjogról intézkedik, a háztulajdonosok törvényes zálogjogáról pedig nem kimeritően, és csak annyiban, amennyiben a végrehajtási zálogjoggal való összhangba hozatal szempontjából szükséges. Nem intézkedik a végrehajtási törvény a szerződéses zálogjogról, melyre nézve az eddigi kutforrás: a kereskedelmi törvény 301—306. §-ai továbbra is alkalmazást nyernek, és nem intézkedik a végrehajtási törvény a törvényes zálogjog (bizomány, fuvarozó, szállitmányozó, közraktári stb.) egyéb fajairól, melyek külön törvényekben vannak szabályozva.

Mindezen rendelkezéseket a novella sem érinti, mert czélja a végrehajtási zálogjog egyes rendelkezéseit módositani, a nem módositott rendelkezések pedig továbbra is alkalmazást nyernek.

Igaz ugyan, hogy a végrehajtási törvény 72. §-a állapitja meg a bérbe és haszonbérbe adók zálogjogát, de ezen törvényhely csakis mint anyagi jogforrás jöhet tekintetbe, mely jog a bérbeadókat általános s irásba nem foglalt jogunk értelmében különben is megilletné.

A végrehajtási törvényben foglalt eme anyagi jogszabály értelmében zálogjog illeti a bérbeadót a bérlemény területén levő összes ingókra, mégis azon korlátozással, hogy a tárgyak tiltott uton ne kerültek legyen a bérlő birtokába.

A törvény tehát zálogjogot konstituál, a törvény a zálogjog jogczime.

A bérbeadó törvényes zálogjoga azonban csak retenczionális jog, a kielégitésre nem jogosit. Ebből a szempontból a végrehajtási zálogjognál gyengébb, viszont elsőbbséget állapit meg a végrehajtási zálogjoggal szemben, ami a törvényes zálogjog általános jellemvonása.

A bizományos, szállitmányozó, fuvarozó, közraktár törvényes zálogjoga a törvényes elsőbbség mellett kielégitésre is jogosit, mely esetben a hitelező a kereskedelmi törvény 305. és 307. §-al szerint az elzálogositott tárgyak eladatását követelheti, s a bíróság az eladást az adós meghallgatása nélkül rendeli el.

Nyilvánvaló, hogy ezen hitelezők törvényes zálogjoga csakis a követelés természetéhez simul, és független attól, miféle tárgyakra vonatkozik a zálogjog.

A szállitmányozó, a fuvarozó a birtokában levő tárgyakra nézve zálogjogát érvényesiti akkor is, ha a tárgyak végrehajtásilag nem volnának lefoglalhatók és a legszükségesebb butor is árverés alá kerül, ha a szállitmányozási és fuvardijak ki nem fizettetnének.

A törvényes zálogjog a birtoklást feltételezi, illetve a rendelkezést épp ugy, mint a bérbeadóénál.

A bérbeadó törvényes zálogjoga szintén feltételezi a birtoklást, korlátozva a jogszerüség kriteriumával.

Csakhogy mig egyéb törvényes zálogjogok a birtoklás ténye által szereztetve, a visszatartási jogon kivül, a kielégithetést is magukban foglalják, addig a bérbeadó törvényes zálogjogánál a kielégités a rendes szabályok alá esik, sőt a végrehajtási törvény 51. §-a a novella 2. §-a értelmében ugyancsak nincsen kizárva a bérelt helyiségben levő oly ingóságokra, melyre vonatkozólag a kielégithetési tilalom fennáll.

Ennek látszólag ellent mond a végrehajtási novella azon rendelkezése, mely szerint a kedvezményes tárgyak végrehajtás alá nem vonhatók, azonban az 51. §. és az ennek helyébe lépő novelláris 2. §. csakis a kielégitési végrehajtásra vonatkozik, és kifejezetten nem vonatkozik a külön szabály alá eső biztositási intézkedésekre.

Jelesül a végrehajtási törvény és novella kimondják: «Kielégitésileg lefoglalható minden ingóság, kivéve a végrehajtási törvény 51. §., illetve kivéve a novella 2. §-ában felsoroltak, de egyuttal megállapitja, hogy melyek azon ingóságok, melyek a bérbeadó követelése biztositására lefoglalhatók; ezek a bérelt helyiségben levő ingóságok.

«Lege non distinguente, nec nobis est distinguere».

A végrehajtási törvény 51. §-ának utolsó bekezdésében foglalt azon rendelkezés, hogy a kielégitésileg lefoglalhatlan tárgyak közül egyesek (*m* és *o* pont) a bérbeadó javára lefoglalhatók, is igazolja, hogy a törvény a kielégitést tartotta jelen szakaszban szem előtt.

A biztositás tágabbkörü ennélfogva, mert kiterjed a bérelt helységben levő összes ingóságokra, tehát azonos körü a törvényes zálogjoggal.

A háztulajdonos törvényes zálogjogát, továbbá annak biztositására irányuló kedvezményes jogát a novella épp oly kevéssé nem érinti, mint nem érintette a végrehajtási törvény.

Lényegileg a vita most is a körül forog, mint a végrehajtási törvény uralma alatt, vajjon a kielégitési végrehajtás alól kivont tárgyak törvényes zálogot képeznek-e a háztulajdonos javára, s biztositásilag lefoglalhatók-e, mint a bérelt helyiségben levő ingóságok.

Eddig is megvolt azon rendelkezés, hogy a végrehajtást szenvedő és háznépe és részére szükséges öltözetek, ágynemü a végrehajtás alól ki voltak véve és kérdés volt, vajjon a bérbeadó ezekre vonatkozólag törvényes zálogjogát gyakorolta-e, ezeket biztositásilag lefoglalhatta-e?

A gyakorlat embere előtt nem lehet kétséges, hogy eddig, a végrehajtási törvény uralma alatt a háztulajdonos törvényes zálogjogát gyakorolta a bérlemény területén levő azon ingóságokra is, melyek a végrehajtási törvény 51. §-a alá estek. Megfelelő jogoltalomban részesült a közigazgatási és büntető hatóságok részéről és senki sem vitatta, hogy a háztulajdonos törvényes jogát tullépte, midőn zálogjogot igényelt kielégitésileg lefoglalhatlan ingókra vonatkozólag.

Igaz ugyan, hogy egyes esetekben a bíróság azon jogi álláspontot foglalta el, hogy a törvényes zálogjog csakis a végrehajtási zálogjog tárgyát képezhető ingókra vonatkozhatik, de ezen joggyakorlat általánosnak nem nevezhető.

De a bíróság általános gyakorlata elismerte a törvényes zálogjogot a végrehajtásilag lefoglalhatlan ingókra, s ezen, a polgári bíróságok által követett gyakorlatot magáévá tette, a büntető bíróság is, midőn zsarolást nem lát fenforogni a háztulajdonos azon cselekményében, hogy a legszükségesebb ruhákat (51. §. *h.*) visszatartja, mig lakója az őt állitólagosan megillető bérét meg nem fizeti.

A budapesti kir. ügyészség 9518/908. sz. határozatában a vád képviseletét megtagadta. Indokai, hogy a terhelt azzal védekezik, hogy neki a feljelentő 60 K lakbérrel tartozik, igy ő a *törvényes zálogjoga alapján jogosan tartja vissza a bérlemény területén talált ingóságokat.*

Tekintve, hogy feljelentő tényleg albérlő volt gyanusitottnál: annak a kérdésnek eldöntése, hogy tartozik-e még lakbérrel vagy sem, polgári utra tartozik. *Gyanusitott azzal, hogy zálogjogát gyakorolva feljelentő ingóit visszatartja, büntetendő cselekményt nem követett el.* (1908 febr. 27.)

Ezen határozatot a bpesti kir. főügyész 1574/908. fü. sz. helybenhagyta, indokolását magáéva tette.

Hasonló értelemben határozott és a törvényes zálogjgot a bérlemény területén levő összes ingókra elismerte a budapesti vizsgálóbiró 19,600/908. B. sz. határozatában, mely szerint a zsarolás vétségének nyomatékos gyanuja meg nem állapitható, mert *nem igazolható, hogy gyanusitott jogtalanul tartja vissza a dolgokat, miután törvényes zálogjogára hivatkozhatik.*

Helybenhagyta a határozatot a budapesti büntetőtörvényszék vádtanácsa 23,787/908. sz. a. (1908 május 8.) és a budapesti kir. tábla 4817/908. B. sz. a. (1908 junius 16.)

De a polgári bíróságok a bérlemény területén levő, de végrehajtás alá nem eshető tárgyak kiadása iránti perekben a törvényes zálogjogot respektálják és a kiadásra csak az esetben kötelezik a háztulajdonost, ha bérkövetelése nincsen.

A novella a háztulajdonosok jogát bizonyos tekintetben kibővitette.

A törvényes zálogjog a visszatartásban és elsőbbségben nyilvánulván, olyan tárgyak, melyek a novella 2. §-a értelmében lefoglalhatlanok, de a 3. §. szerint a dolog vételárának behajtása végett mégis lefoglaltattak, a háztulajdonos elsőbbségi jogánál fogva a bérkövetelése kielégitésére fognak fordittatni.

A háztulajdonos e tárgyakat csak visszatarthatja, e tárgyakat csakis biztositásilag foglalhatja le, de ha más hitelező a novella 3. §-a értelmében kielégitésileg lefoglalta és árverés alá bocsátotta, elsőbbségi jogát e tárgyakra, mint a bérlemény területén levőkre is igényelheti.

Dr. Bernhard Miksa.

Különfélék.

— **A kir. Curia veszteségei.** Alig hogy eltemettük legfőbb bíróságunk illusztris tanácselnökét Hérics-Tóth Jánost, nem ugyan halálozás, de nyugalomba vonulás által a kir. Curia ismét többeket vesztett el vezető férfiai közül. Máshelyen emlékezünk meg Ádám András müködéséről; kivüle elismerésünk és szeretetünk kiséri a kiválóan megérdemelt nyugalomba a kir. Curia harmadik büntetőtanácsának elnökét, Bömches Gyulát, valamint a második polgári tanács nagyérdemü tagját, Mezey Albertet is. Mindkét férfiuban megbecsültük azt, hogy nemcsak jogászok voltak, de emberek is, és páratlan kötelességtudással teljesitett munkásságuk közben mindig arra törekedtek, hogy *igazságot* szolgáltassanak. Távozásuk az igazságszolgáltatásra nagy veszteség.

— **A gyermekbiróságok.** Az igazságügyminiszternek folyó évi augusztus 17-én kiadott rendelete arra hivja fel a kir. járásbiróságok vezetőit, hogy a fiatalkoru vádlottak ügyeinek ellátására hajlamaiknál, képzettségüknél s egyéniségüknél fogva alkalmas előadókat jelöljenek ki. Az ekként adminisztrativ uton megszervezendő külön osztálya a járásbiróságoknak fogna a későbbi önálló s jelentékenyen szélesebb hatáskörben mozgó gyermekbiróságra való átmenetül, előkészületként, s egyszersmind próba gyanánt szolgálni. Minthogy ennek a kiválasztásnak helyességétől függ az intézmény sikere, s alkalmatlan egyének kijelölése helyrehozhatatlan károkkal járna, a járásbiróságok vezetőire kényes és a legnagyobb körültekintést igénylő föladat hárul. Kétszeresen nehéz a helyzet a budapesti kir. büntetőjárásbiróságnál, holott épp itt kell az intézmény mintaszerü szervezetét s például szolgáló müködését számos tekintetnél fogva elsősorban biztositani. Rá kell mutatnunk ugyanis — bármi nehezünkre is essék — hogy e biróság müködése ellen már régóta sulyos panaszok merülnek föl, s hogy a legnagyobbrészt még a régi légkörben felnőtt, és a modern eszmék iránt minden néven nevezendő érzék nélkül szükölködő birákra nem bizható megnyugvással oly munka, mely a törvény exakt tudása mellett mélyenjáró kriminologikus iskolázottságot, emberösmeretet s kiváló humánus érzületet feltételez. Hosszu idő óta szerencsétlen volt az igazságügyi kormányoknak e bíróságot illető kinevezési politikája, s ennek tudható be, hogy ma ott több előadó nem áll hivatása magaslatán. Ezen az állapoton most változtatni kell. A budapesti büntetőjárásbiróságnak uj erőkkel fölfrissitése elkerülhetetlen. *Advocatus.*

— **Késedelmesség a hatásköri összeütközési eljárásban.** Hogy az eddigi hatásköri összeütközési eljárás mily vontatott volt, annak jellemzésére szolgáljon az Igazságügyi Közlöny juliusi számában foglalt három minisztertanácsi döntés. Az egyikben az eljárás 1906 augusztusban indittatott meg, a minisztertanács döntő határozata 1908 áprilisról kelt. Ugyanakkor kelt az a minisztertanácsi határozat, mely az 1905. év nyarán meginditott erdei kihágási ügyben jelölte meg az illetékes hatóságot. A harmadik esetben az 1906. év első felében meginditott kihágási eljárási ügy során felmerült összeütközési esetet a minisztertanács ugyancsak a f. évi április hónapban döntötte el.

— **A Büntető-Novella zsebkönyve.** E czim alatt Edvi Illés Károly dr., a Btk. hivatott kommentátora, a most szentesitett büntető novella rendelkezéseit egy könnyen áttekinthető kis könyvben összefoglalva és jegyzetekkel ellátva bocsátja közre. A novella uj intézményeket hoz büntetési rendszerünkbe, és gyökeresen megváltoztatja büntető igazságszolgáltatásunkat. A novella rendelkezései a büntetendő cselekmények legkülönbözőbb területére benyulnak. E kis könyv azok teljes és valódi értelmét, valamint összefüggésüket az érvényben maradt büntető törvényekkel, felvilágositó magyarázattal, s a törvényhozó intencziói feltüntető jegyzetekkel könnyen felismerhetővé teszi. Edvi Illés Károly dr.-nak ezen munkája kiegészitője a «Magyar büntető törvénynek zsebkönyve» czimü müvének. A könyv a Révai részvénytársaságnál jelent meg; ára bekötve 2 K 80 fillér.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A német bünvádi perrendtartás reformja.** A német igazságügyi kormány a bünvádi perrendtartásra vonatkozó reformmunkálatokat a szövetségi tanácshoz beterjesztette. Három törvényjavaslat készült ebben a tárgyban; az egyik a büntető birói szervezet módositásáról szól; a másik az uj bünvádi perrendtartás kodexéről, és végül a harmadik ezen törvénykönyv életbeléptetéséről.

— **Kötvényfeltétel érvényessége.** *A.* kereskedő baleset ellen volt biztositva. 1906. évi április 30-án egy kocsihoz ütődött, heves fájdalmai voltak, és két nap mulva ágyba dőlt. Orvost csak május 4-én hivatott, és azután a kórházban több izben megoperálták. 1906. évi junius 19-én meghalt.

A biztositó megtagadta a fizetést *a)* mert a kötvényfeltételek értelmében «haladéktalanul» kellett volna orvost hivni; *b)* mert már május 19-én kijelentette, hogy az előbbi okból nem szavatol, és a per nem indittatott meg ettől számitott három hónapon belül, amint a kötvényfeltételek előirják; és *c)* mert a haláleset vele 1906 junius 14-én levéllel közöltetett és nem sürgönyileg, noha a feltételek értelmében az értesitésnek 24 órán belül sürgönyileg kell történnie. A biróság marasztaló itéletet hozott. Ad *a)* A biztositott kezdetben jelentéktelennek tekinthette az esetet, utóbb pedig, mihelyt a jelenségek a komolyabb jelleget feltüntették, orvos segitségét igénybe vette. Ad *b)* A haláleset közlése után junius 23-án a biztositó egész külön okokból, a régi levélre utalás nélkül, háritotta el szavatosságát, ami az örökösökben azt a hitet volt alkalmas kelteni, hogy a határidő csak ezen értesitéstől kezdődik. Ad *c)* Méltánytalanság azt követelni, hogy az örökösök azonnal a haláleset bekövetkezésekor a kötvény §-aival foglalkozzanak; az özvegy, aki nyilván izgatott és sok sürgős teendőkkel volt elfoglalva, nem tekinthető hibásnak, amikor a halált követő napon levélbeli értesitést küldött. A *német birodalmi törvényszék* feloldó határozatot hozott. Elfogadta az itéleti okokat, ad *a)* és *b)*, de nem az ad *c)* felhozottakat. A sürgönyi értesitésnek elmaradása külön, a tényleges esetre vonatkozó körülmények által menthetőnek mondható. De ha általános, rendszerint előforduló okokból mondatik ki a vétlenség, ugy magát a kötvényfeltételbeli intézkedést fosztjuk meg hatályától. Az alsóbiróságnak tehát vizsgálnia kell, hogy külön okok fönforognak-e, és állást kell foglalnia ahhoz a kérdéshez, hogy a kérdéses kötvényfeltétel czélzatához képest nem tartozott-e a biztositott hozzátartozóit a sürgönyi értesités kötelezettségére figyelmeztetni, és ha igen, ugy védekezhetnek e a hátramaradottak a kérdéses feltételnek nem ismerésével. Vizsgálni kell továbbá, hogy a kötelezettség megszünése nem mellőzhető e annak kitünése esetében, hogy a levélbeli értesités folytán is abba a helyzetbe jutott a biztositó, hogy kellő időben inditványozhassa a szükségesnek látszó intézkedéseket — hulla megtekintése vagy felboncolása.

— **A halotthamvasztás a porosz jogban.** A porosz közigazgatási főtörvényszéknek alkalma volt a halotthamvasztás megengedhetősége kérdésében nyilatkozni. Egy rendőri hatóság ugyanis egy krematorium felállitása iránti kérelmet elutasitott és a porosz közigazgatási főtörvényszék az elsőfoku hatóság rendeletét helybenhagyta.

Az indokolás első részében a biróság kimondja, hogy nem volna ok a halotthamvasztó felállitásának megtagadására az,

hogy a ma uralkodó vallásos érzést ez az intézmény sérti. Az egyház ezen intézmény által rendjében közvetlenül nem érintetik, és hogyha még bizonyos közvetett visszahatással volna is a vallási és egyházi viszonyokra, ez külső rendőri kényszerrel meg nem akadályozható. A főtörvényszék indokolásának második részében kifejti, hogy habár ezen érvek nem is állnak meg, azonban az engedély mégis megtagadandó, mert az intézmény az állami jogrend veszélyeztetésére alkalmas. Elsősorban beleütközik a bünvádi perrendtartásba, amely az eltemetett hullának kiásását és megtekintését bizonyos esetekben előirja. A halotthamvasztás a törvény ezen rendelkezését illuzoriussá teheti. (Ennek ellenében a halotthamvasztás hivei utalnak arra, hogy a hatóságok bármely esetben is megtagadhatják a köztekintetekből, különösen rendőri tekintetből valamely hullának elégetését, és igy a bünvádi perrendtartás ezen rendelkezése nem hiusittatik meg. A halotthamvasztás csak azon esetekre szoritkoznék, ha az orvosnak bizonyitványa és a rendőri hatóság engedélye kizárttá teszi az exhumálásnak későbbi szükségét.) További érve a bíróságnak, hogy nincs is olyan jogszabály, amely megállapitaná, hogy mely hatóság van hivatva a konczesszió megadására, mert az bizonyos, hogy konczesszió nélkül megengedni a halotthamvasztást nem lehet. A jelenleg érvényes jog szerint a temetkezés intézménye az egyházat illeti, és igy magánosok vagy egyletek részére halotthamvasztó felállitásának engedélyezése a tételes jogrendszerbe ütköznék. Hiányzik annak megállapitása, hogy mely hatóság kezeskedik a felügyelet, a szedendő dijak és a hamvasztás körül a rend és a kegyelet megóvása tekintetében.

Természetes, hogy a közigazgatási főtörvényszék itéletének ez az indokolása sok oldalról részesül erős kritikában, sőt nem hiányzik az a vád sem, hogy ezen nagyrészt technikus jelentőségü érvekkel a főtörvényszék a lényeget: az eddigi egyházi temetéssel való szakitást akarja csupán takarni.

— **Az objectiv birtokelméletnek**, melyet először a német polgári törvénykönyv 854. § a inaugurált, és mely szerint az animus dominitől eltekintenek, és e helyett csakis a corpust, vagyis a tényleges hatalom alatt tartást vizsgálják, ujabban Franciaországban is vannak hivei, akik törvényhozási actiót, és a Code Civil idevágó rendelkezéseinek megváltoztatását kivánják, mint Saleilles egy tanulmányában (De la possession des meubles en droit allemand et en droit français Paris 1907) a magyar polgári törvénykönyv tervezetére is hivatkozik, mely 505. és 510. §-aiban szintén az objektiv elméletet követi. Ugyanigy a schweiczi javaslat 957. §-a.

— **A fiatalkoruak bíróságának intézményéhez.** A stendali törvényszék elnöke akképp rendelkezett, hogy fiatalkoruak büncselekményeinek elbirálásánal megidézendők a tárgyalásra a szülők, illetőleg a gyám, valamint az illető gyermeket ismerő tanitó, pap, és egy-két szomszéd, hogy a gyermek összes életviszonyaira nézve a bíróság kellő felvilágositást kaphasson, hogy eldönthető legyen, hogy javitó-intézetbe helyeztessék-e, vagy a kiszabandó büntetés felfüggesztése mondassék-e ki a kegyelmezés kilátásba helyezésével.

— **Mütét az illetékes fél beleegyezése nélkül.** A német Reichsgericht most érdekes döntést hozott. Veleszületett csipőizületi ficzamban szenvedő fiut egy heidelbergi hires orthopæd-tanár nem orthopædice kezelt, hanem véres mütétet végzett rajta az atya előzetes beleegyezése nélkül. Ez utóbbi perrel támadta a tanárt, még pedig fájdalomdij czimén és azért, mert állitólag fiának állapota a mütét által roszabbodott. A bíróság elutasitotta a panaszost, a lipcsei Reichsgericht azonban 5900 márkát fájdalomdij fejében itélt meg és csak a kártéritési keresetet utasitotta el. Indokolásában az atyai beleegyezés hiányát a mütő rovására tudja be, a kártéritést csak azért nem tartja jogosultnak, mert a fiu állapota a mütét által nem javult ugyan, de kimutathatólag nem is rosszabbodott. (Gyógyászat.)

— **Az orvos jogának korlátozása az orvosi bizonyitványok szerkesztésében.** Egy orvos, elmebeteget óhajtván intézetben elhelyeztetni, az e czélra szolgáló orvosi bizonyitványban azt irta, hogy «a beteg közeli rokonai közül az egyik fitestvér degenerált, üldözési rögeszmékben szenved, egy nőtestvére kevéssé intelligens; az előbbinek egyik fia szintén szellemi degenerativ tüneteket mutat». Az igy jellemzett rokonok a kevéssé hizelgő leirás miatt pert inditottak az orvos ellen. A franczia semmitőszék ugy döntött, hogy az orvosnak nincs korlátlan joga oly egyének lelepleződésére, kiknek elmeállapota nem forog kérdésben és hogy ez esetben is az ő elmeállapotuk bevonása az orvosi bizonyitványba tulajdonképen visszaélés, melyért joggal követelhetnek kártéritést. (Gyógyászat.)

— **Magán-pénzbirságok érvénye.** A gyári munkarend alapján a munkaadó által kiszabott birság kötbér természetével bir és mint ilyen, feltétlenül megokolt. (Cour de Toulouse.) Ellenkező határozatot hozott a szinigazgató által kiszabott pénzbirságra vonatkozólag a szajnai törvényszék, kimondván, hogy a munkarendnek vagy a szerződésnek azon rendelkezései, amelyek bizonyos esetekre a szinigazgatónak, illetve munkaadónak birságolási jogot adnak, a bíróság által a méltányosság szerint magyarázandók, és igy a bíróság van hivatva eldönteni, hogy a birság jogos-e, arra ok volt-e? Ha a bíróság az ellenkező nézetre jut, akkor a birság semmis.

— **A schweiczi polgári törvénykönyv,** amely 1907 deczember hónapban elfogadtatott és 1912. év januárban fog életbe lépni, sok tekintetben érdekes ujitásokat tartalmaz. A cselekvő képesség előfeltétele a teljes kor és itélőképesség. Teljeskorusághoz a 20. életév betöltése szükséges, és ezenkivül nemre való tekintet nélkül a házasság is teljeskorusitó hatással van.

Az egyesületek jogképességére nézve a törvény azt az intézkedést tartalmazza, hogy olyan egyesületek, melyek más, mint gazdasági czélt szolgálnak, a személyiség jogát megnyerik, anélkül, hogy valamely jegyzékbe való bevezetés szükséges volna, mihelyt az alapszabályokból kitünik az az iránt való akarat, hogy az egyesület mint testület álljon fenn.

Az alapszabályokra vonatkozó jogszabályokból kiemelendő, hogy a hatóság az alapitvány czélját megváltoztathatja, ha annak eredeti czélja egészen más jelentőséget és hatást nyert, ugy, hogy az alapitvány az alapitó akaratától nyilvánvalóan elidegenült.

A házassági jogból kiemeljük, hogy nincs felvéve a házasságkötést tilalmazó olyan rendelkezés, amely eltiltja az elvált házastársnak azzal való házasságkötését, akivel házasságtörést követett el, azonban az itéletben a bíróság általában eltilthatja az egyik vagy másik házasfelet attól, hogy egytől három évig terjedő ideig bárkivel is házasságra léphessen. A házassági vagyonjog általában a német polgári törvénykönyv mintájára van szabályozva. A felek vagyonjogaik iránt a törvénytől eltérő szerződésre is léphetnek, azonban a házasság tartama alatt kötött szerződéshez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, nehogy az egyik házasfél a másik felet nagyobb befolyásával káros ügylet kötésére birja.

A törvénytelen gyermekekre vonatkozólag a következő érdekesebb rendelkezéseket emeljük ki: Ha a gyermek önként elismertetik, avagy birói itélettel az apának itéltetik (mit Standesfolge), akkor a törvénytelen gyermek atyja nevét és honosságát kapja és ugy apai, mint anyai oldalról a törvénytelen rokonság jogaiba és kötelességeibe lép. Az atya a gyermekről épp ugy tartozik gondoskodni, mint törvényes gyermekeiről. A gyámhatóságnak joga van a gyermeket, annak érdekéhez képest, az apai vagy anyai hatalom alá adni.

Az örökösödési jogból kiemelendő, hogy a törvényes örökség a nagyszülők törzsénél teljesen megszünik, és az ezen törzsön kivül álló vérrokonok törvényes öröklési joggal nem birnak. Ezt mindössze az enyhiti, hogy a dédszülők vagy az örökhagyó nagyszüleinek a dédszülőktől származó testvérei életfogytig való haszonélvezetre jogosultak azon rész erejéig, amely az ő tőlük leszármazókra esett volna, ha ezek az örökség megnyiltát megérték volna.

A végrendelkezési jogból kiemeljük, hogy a sajátkezüleg irt és aláirt végrendelet tanuk nélkül is elismerést nyert.

A dologi jogban ujitás az, hogy a több kantonban eddig ismeretlen telekkönyvi intézmény általánossá tétetik.

Laband, kinek dolgozata nyomán a fenti rendelkezéseket kiemeltük, véleményét az uj törvényről következőkben foglalja össze: Mentől behatóbban foglalkozik az ember ezzel a törvénynyel és mentől jobban behatol tartalmába, annál nagyobb a kiválósága iránti csodálat.

Dr. Wiener József zólyomi ügyvéd kellő gyakorlattal és tót nyelvismerettel biró jelöltet keres. 13072

Dr. Juris ügyvédjelölt, ki nagyobb gyakorlattal bir, magyar, német és tót nyelvben jártas, állást keres. Czim a kiadóhivatalban. 13088

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 36. szám. Budapest, 1908 szeptember 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Tanulmányok a sajtójog köréből. *Dr. Tarnai János* kir. curiai birótól. — Ujabb lépés a váltójog nemzetközi egységesitésére *Dr. Bozóky Géza* egyetemi magántanár, jogtanártól. — A minősitésről. *Felszeghy Kálmán* dics. szentmártoni ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tanulmányok a sajtójog köréből.[1]

Franczia országban.[2]

A franczia kormányzat eleinte előzékenyen fogadta a könyvnyomtatás uj találmányát és kiváltságokban, különösen adókedvezményekben részesitette a nyomdászokat. XII. Lajos egy declaratiója (1513) ugy nyilatkozott a könyvnyomtatásról, hogy az «inkább isteni, mint emberi találmány»; mestereit kivette a Páris városára rótt adó alól. A reformatio elleni küzdelem azonban Franczia országban is meghozta a szabad sajtó elfojtására irányuló rendszabályokat. I. Ferencz király 1535-ben egészen eltiltotta a könyvnyomtatást, de e rendeletét később elejtette és az előzetes vizsgálatot hozta be.

Az első könyvvizsgálók Franczia országban is a papok és az egyetem voltak; az alakszerü censurát vagyis e czélra rendelt közhivatalt egy 1629. évben kelt királyi rendelet honositotta meg. Később is a sajtó veszélyeitől való félelem sugalta a franczia törvényhozás ez ügyre vonatkozó intézkedéseit; kegyetlen büntetéseket alkalmaztak a sajtóbüntettekre, a poena ordinaria a halál volt.

Az idők folyamán némileg enyhült ugyan ez a szigor, de még Richelieu is halállal fenyegette a vallás és az állam elleni sajtóbüntetteket; 1728-ban nagy humanismust véltek tanusitani, midőn a bélyegzést, a nyakvasat és a gályarabságot alkalmazták büntetésül.

A törvényhozás ezen állapotának elvben a «Déclaration des droits de l'homme et du citoyen» vetett véget (1789);[3] alakszerüen azonban csak az 1791 szeptember 3-iki alkotmány törülte el a censurát, kimondván, hogy a nyomtatványokat megjelenésük előtt még a törvényhozás sem helyezheti censura vagy más felügyelet alá.[4] Tényleg azonban már előbb hatálytalanok voltak a korlátozó rendelkezések. A forradalmi mozgalom megindultával az irók és a kiadók egyszerüen figyelmen kivül hagyták őket. Lázitó irodalom özönlötte el Párist és az országot, ugy hogy a helyi hatóságok, az utczai rend örve alatt, statutumokkal igyekeztek pótolni a feledésbe ment törvényeket.

A dolog oda fajult, hogy a Nemzetgyülés már 1790-ben bizottságot küldött ki a sajtóügy rendezése végett. Javaslatából, melyet 1791-ben Syèyès terjesztett elő, nem lett ugyan törvény, de a munkálat főelvei átmentek az 1791-iki alkotmányba.

A forradalmi törvényhozás azonban csakhamar kénytelen volt ismét szigorhoz nyulni a képtelenül elszaporodott, teljesen féktelenné vált sajtó ellen.[1] Az 1792 márczius 29-én kelt decretum halállal büntette az olyan mü nyomtatóját és szerzőjét, mely «a nemzeti képviselet feloszlatására, a királyság visszaállitására, a népfenség, a tulajdon ellen» izgat, vagy büntettre hí fel.

Mindazonáltal az 1793. évi, tényleg hatályba nem lépett, valamint a III. évi franczia alkotmány ismét hangoztatták a sajtószabadság elvét, külön törvényt helyezvén kilátásba a sajtódelictumok büntetéséről. E törvény 1796-ban (IV. évi germinal 28) jött létre. Benne találni először a külön sajtóbüntettek és vétségek felállitását, amely rendszer máig is mintája maradt a franczia törvényhozási technikának. Iszonyu szigor jellemezte. A köztársaságnak vagy a convent által behozott kormányrendszernek felforgatására való izgatást halállal büntette.

A Directorium teljesen a kormány önkényének vetette alá a sajtót. Már a IV. évi brumaire 3-án kelt büntetőtörvény «külön» esküdtbiróságot rendelt a sajtóperek számára; a VI. évi fructidor 19-iki törvény pedig az ujságokat és a nyomdákat a rendőrség felügyelete alá helyezte, jogot adván neki azok végleges betiltására is; egyuttal több mint kétszeresére emelte fel a lapok postadiját és behozta a hirlapbélyeget.

Még sulyosabb lett a sajtó helyzete I. Napoleon alatt. Már a VIII. év nivôse 27 én kelt consuli rendelettel, melyet ideiglenes hatálylyal («az általános béke helyreálltáig») bocsátott ki, de melyet soha vissza nem vont, egyszerüen elnyomta a Párisban és környékén megjelenő lapokat; csak tizenháromnak kegyelmezett meg, de ezeknek kiadóival és szerkesztőivel is fogadalmat tétetett az alkotmányhoz való hűségre. Azonnali megszüntetéssel fenyegette mindazon ujságokat, melyek «a társadalmi szerződés iránti tisztelet, a nép fönsége, a hadsereg dicsősége» ellen vétenek vagy amelyek «a köztársasággal barátságban vagy szövetségben álló kormányokat vagy nemzeteket támadó czikkeket közölnek».

Az 1804 május 18-án kelt senatusconsultum (64—67. cz.) censurát szervezett és csak a hivatalos ujságokat mentesitette az előző vizsgálat alól. A rendőrségnek majdnem korlátlanul szabad hatalmat adott a sajtóval szemben; határozatainak felülvizsgálására egy sajátszerü fórumot szervezett: a senatus egy bizottságát (commission sénatoriale de la liberté de la presse), de ez sem rendelkezhetett önállóan, hanem csak ajánlhatta a miniszternek, hogy helyezze hatályon kivül a sérelmes intézkedést. Ha a miniszter a bizottságnak egy hónapon belül háromszor tett előterjesztésének sem tett eleget, az ügy a senatus teljes ülése elé került, mely azon lágy kijelentéssel, hogy «erős vélelem szól a sajtószabadság megsértése mellett,» a semmitőszék elé utalhatta a kérdést. A képtelen intézmény megérdemlett sorban részesült: tényleg sohasem müködött s egyetlen akta sem őrzi emlékezetét.[2]

Nevezetes alkotása a császári törvényhozásnak az 1810 február 5 én kelt decretum. A sajtóügy rendőrállami szabályozásának ujabbkori mintaképét birjuk benne, éppugy mint II. Józsefnek alant vázolandó sajtórendtartásában a felvilágo-

[1] Az előbbi közl. l. a mult évi 48. és ez évi 35. számban.

[2] *Hatin*, Manuel théorique et pratique de la liberté de la presse. 1868. — *Fabreguettes*, Traité des délits politiques et des infractions par la parole, l'écriture et la presse. 2. kiad. 1901. I. k. XXXIII. s k. ll.

[3] Art. XI. La libre communication des pensées est l'un des droits les plus précieux de l'homme. Tout citoyen peut donc parler, écrire, imprimer librement, sauf à répondre de l'abus de cette liberté, dans les cas déterminés par la loi. — V. ö.: Eugène *Blum*, La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen. Texte avec commentaire suivi. 1902.

[4] Titre I. Garantie des droits, Art I. La constitution garantit comme droits civils et naturels, la liberté à tout homme . . . de parler, d'écrire, d'imprimer et publier ses pensées, sans que ses écrits puissent être soumis à aucune censure, ni inspection, avant leur publication. Le Corps législatif ne pourra faire aucune loi qui porte atteinte ou mette obstacle à l'exercice de ces droits. (V. ö. az amerikai alkotmány hasonló rendelkezését, Amendement of 1789 Art I.)

[1] 1788 óta nem egészen egy év alatt 3000-nél több röpirat jelent meg. A legtöbb neves politikusnak saját lapja volt. Emlitendők: Mirabeau (Courrier de Provence), Barrère (Point du jour), Loustalot (Révolution de Paris), Condorcet (Chronique de Paris), Camille Desmoulins (Révolutions de France et Brabant), Marat (L'ami du peuple), Robespierre (Défenseur de la constitution). L. *Richter*, Staats- u. Gesellschaftsrecht der französischen Revolution. I. k. 152. s k. ll. *Hatin*, i. m. I. k. 24. l.

[2] *Hatin*, i. m. I. k. 62. l. — *Escher*, Hanbuch der prakt. Politik, II. k. 85. l. — *Richter*, i. m. 471. l.

sodott absolutismusét. A nyomdák és a könyvkereskedés külön hatóság alatt állottak: a belügyminiszteriumba tartozó főigazgató (directeur général) alatt (1. cz.). A nyomdákra numerus clausust hozott be, Párisban hatvanra szoritotta; tulajdonosaik esküt tettek arra, hogy nem fognak nyomtatni és kiadni olyant, «ami a fejedelem iránti kötelességük és az állam érdeke ellen való.» (5., 9., 30. cz.) A nyomdász tartozott a kinyomatni szándékolt munkát a directeur généralnak bejelenteni, ki erről jelentést tett a rendőrségi miniszternek. A főigazgatónak joga volt a munkát, nyomtatásának felfüggesztése mellett, censura alá bocsátani; ugyanezt tehette a rendőrségi miniszter és a præfectus is. A censor véleménye alapján a főigazgató megjelölhette a szerzőnek a szükséges változtatásokat vagy elhagyásokat, mely határozat ellen a szerző a belügyminiszterhez folyamodhatott. Ily esetben egy másik censor ujra megvizsgálta a munkát, de a végleges döntésre ugyancsak a directeur général volt hivatva, aki e végből tetszése szerint választott tanácsosokat vehetett maga mellé (12—18. cz.). Ha a főigazgató értesült, hogy oly irat készül nyomtatás alá, amely a közszolgálat valamely ágát érdekli, erről jelentést tett az illető miniszternek, kinek kivánságára a főigazgató elrendelte az előző vizsgálatot. Ugyanezt kivánhatta a miniszter kezdeményezőleg is. Véleményeltérés esetén a császár döntött (19., 20., 21. cz.). A fentebb leirt eljárást a szerző vagy a nyomdász is kérhette; a megállapitott változtatások vagy kihagyások teljesitése kötelező volt (21., 25. cz.). Az ily elbánásban nem részesült nyomtatvány terjesztését a közigazgatás bármikor megakaszthatta és a forgalomban levő példányokat elkobozhatta; de még a censurált terméket is lefoglalhatta a rendőrségi miniszter, csakhogy ily esetben az ügyet végleges döntés végett hivatalból az államtanács elé tartozott terjeszteni (26—28. cz.). A külföldön készült franczia vagy latin nyelvü könyvek behozatala engedélyhez és legalább 50% vámhoz volt kötve (34—36. cz.). Azt, ki a decretum rendeletei ellen vétett, a rendes büntető felelősségen felül a nyomtatvány elkobzása és pénzbüntetés érte (41. cz.). A decretum a szerzői jogokról is intézkedett, a szerzőnek és özvegyének életfogytiglan, a gyermekeknek husz évre adván meg a sokszorositás jogát, mely átruházható volt (39—40. cz.).

Napoleon decretumának előkészitő munkálatai is figyelmet érdemelnek. Már 1808-ban tárgyalták az ügyet az államtanácsban a császár elnöklete alatt,[1] ki ismételt felszólalásokban fejtette ki nézeteit a vita főtárgyáról, a censuráról. Résztvettek az ülésekben a napoleoni codificatio ismert főemberei, közöttük Treilhard és Portalis. Az értekezleten kifejezésre jutott véleményekkel szemben, melyek a teljes sajtószabadság és a legnyomasztóbb censura között ingadoztak, a császár «elvben» az eszmék szabad nyilvánulását pártolta, még ha képtelenek is. A gondolat — ugymond — első megjelenésekor könnyen tetszhetik képtelennek, csak utóbb bizonyul kivihetőnek, sőt hasznosnak. Az ilyen eszmék elveszhetnek, ha akadályt gördítünk megnyilatkozásuk elé. A gyakorlati politika szempontjából azt vitatta a császár, hogy különbséget kell tenni az iratok között a szerint, amint a magánosoknak, a vallásnak vagy az államnak érdekeit érintik. Az elsőket, mint a becsületsértő tények kategoriájába tartozókat, egészen a magánszemélyek rendelkezésére kell hagyni. A vallás elleni közlemények megbirálását nem lehet közönséges censorokra bizni, mert ezek nem értenek a dologhoz; de a theologusok kezébe sem lehet adni, mert ezek elfogultak és a vallás védelmének ürügye alatt a leghasznosabb igazságokat is elfojthatnák. A vallási irodalmat tehát egészen szabaddá kell tenni, annál inkább, mert az ilynemü iratok terjedését, ha eszméik a korszellemnek megfelelnek, megakadályozni ugy sem lehet, a badarságot és hitetlenséget pedig a mai világ ugyis elutasitja. Ellenben az államügyekről szóló nyomtatványokat censura alá kell fogni, mert ezek rendesen izgatók és könnyen megzavarhatják a közrendet. Az ily keretben alkotandó censurát azonban nem lehet a rendőrség kezeibe adni, hanem a közigazgatás közönséges tisztviselőire kell bizni, mert a poliziát nem szabad az administratio rendes eszközévé tenni, legkevésbbé ily ügyekben, melyek a magántulajdont is érintik. Treilhard gróf azon nézetét fejezte ki, hogy az előzetes vizsgálat nem használ semmit, mert a tilalom csak annál kapósabbá teszi a munkát s igy éppen a veszedelmes könyvnek mindig lesz kiadója és terjesztője; jobb volna a már kinyomtatott müvet censura alá bocsátani. Napoleon erre azt jegyezte meg, hogy utólagos censura mellett a nyomtatás oly koczkázatos dolog volna, hogy arra nehezen fog vállalkozó akadni. Az utólagos censura — ugymond — már fönnáll, mert a rendőrség elkobozza a kifogás alá eső müveket; de éppen az önkény megszüntetéséről van szó. Azért a császár a facultativ censura mellett volt, jogorvoslatot engedvén a feleknek az államtanácshoz. Az engedélyezett mü sem volna mentes az elkobzástól, de kiadóját kártalanitani kell. Utalás történt arra is, hogy Franczia-ország régi, kemény törvényei nem voltak képesek megakadályozni a lázitó iratok megjelenését. Napoleon erre azt felelte, hogy akkoriban a franczia monarchia feloszlófélben levő intézmény volt, a vallást és a régi rendet támadó iratok megfeleltek a közönség izlésének. Ez megváltozott. Érdekes párhuzamba helyezte a császár az angol állapotokat a franczia-kal. A két állam szervezete, szelleme és szokásai — ugymond — egészen különbözők. Az angol alkotmányrendszer olyan, hogy a közvéleménynek be kell avatkoznia a kormányzatba; ott tehát nem lehet megakadályozni, hogy a sajtó az államügyekbe beleszóljon, vádaskodjék a miniszterek ellen, birálja eljárásukat. Ennek Angliában eddig azért nem voltak végzetes következményei, mert a nemzet egyéb intézményei és szokásai ellensulyozzák a sajtó befolyását. Angliában a király az egyház feje, van erős aristocratiája, mely mindig féken tudja tartani a népet és ez a nép sokkal durvább, semhogy irással vagy szóval mozgásba lehetne hozni; ott tehát kisebb baj, hogy mindent ki lehet mondani. De mégis kétséges, hogy az ellensulyozó erők elég hatalmasok-e és hogy a sajtó szabadossága valamikor fel nem forgatja-e Angliát. Ellenben Franczia-országban, hol a nép gyors felfogásu, eleven képzelmü és erős hatásokra igen fogékony, a sajtó korlátlan szabadságának vészes következményei volnának. A fődolog a censura okos szervezése és az önkény megszüntetése. Franczia-országban a sajtó nemcsak a miniszterekre, az államtanácsra, a senatusra van hatással, e szempontból meg lehetne barátkozni a sajtó korlátlan szabadságával; de be van bizonyitva, hogy a franczia sajtó a népre is gyakorol hatást, ez pedig csak zavarokra, felforgatásra vezet. Szükség van tehát a felügyeletre.

Látni való, hogy a császár eszméi hü kifejezésre jutottak a decretumban.—

A restauratio eleinte hitegetéssel akarta megnyerni a közvéleményt. A senatus 1814 április 6-án kijelentette ugyan, hogy «a sajtó teljesen szabad,» de az ideiglenes kormány már másnap a rendőrség censurája alá helyezte az ujságokat és a falragaszokat és engedélyhez kötötte a röpiratok utczai kiállitását, eladását, osztogatását. Az 1814-iki alkotmány elvben kimondotta a sajtószabadságot,[1] de a nehány nappal később (junius 10-én) kelt királyi rendelet további intézkedésig hatályban tartotta a fönnálló összes intézkedéseket; az 1814. évi október 21-én kelt törvény pedig — nyilt ellenmondásban az alkotmány VIII. czikkével — visszaállitotta a censurát. Előző vizsgálat nélkül csak a 20 ivet meghaladó, az idegen vagy holt nyelvü, az egyházi tárgyu iratok, a peres ügyekben nyomtatott mémoire-ok, a királyi engedélylyel alkotott tudományos társaságok közleményei és az országgyülés tagjainak véleményei jelenhettek meg. Egyebekben az uj törvény lényegileg Napoleon 1810 iki decretumát ismételte. Ott van mindenekelőtt a főigazgató (directeur général de la librairie); Párisban ő, egyebütt a præfectus elrendelhette, hogy az irat nyomtatása előtt censura alá bocsátandó (3. cz.). A vizsgálatot a király által kinevezett censorok végezték s ezek véleménye alapján a főigazgató felfüggeszthette a nyomtatást (4. 5. cz.). Az ebbeli határozatok törvényességét külön bizottság ellenőrizte, mely 3 főrendből, 3 képviselőből, 3 királyi biztosból állott (6. cz.). A főigazgató tartozott minden felfüggesztést e bizottság tudomására hozni s egyuttal a censorok véleményét bemutatni, s ha a bizottság ugy találta, hogy a felfüggesztés nem volt okadatolt, a főigazgató feloldotta a

[1] A tárgyalásokat kivonatosan közli *Hatin*, i. m. I. k. 64. s k. ll.

[1] Art. VIII. Les Français ont le droit de publier et de faire imprimer leurs opinions en se conformant aux lois qui doivent réprimer les abus de cette liberté.

Ez a szakasz az által vált hiressé, hogy először szolgáltatott alkalmat a præventiv és a repressiv sajtórendszerek különbségének tüzetes hangsulyozására. A javaslat ugyan s igy szólt: *prévenir et réprimer*. A parlamenti tárgyaláson indítvány tétetett a *prévenir* szó elhagyására, mire a belügyminiszter, Abbé Montesquiou, azt felelte, hogy a kérdés tárgytalan, mert a két szó rokonértelmü: «qui prévient réprime». A törvényhozás kihagyta az alkotmányból az első kitételt. Nehány héttel később sajtótörvényjavaslatot tárgyalt a képviselőház s Raynouard előadó ekkor fejtette ki a két rendszer közötti különbséget (*Hatin*, i. m. I. k. 94. l.) Egyébként Mirabeau már 1789-ban, a Déclaration des droits de l'homme tárgyalása alkalmával, reámutatott a kettő közötti különbségre. (*Hatin*, i. m. I. k. 34. l.)

tilalmat (7. 8. cz.). Lapot csak királyi engedélylyel lehetett inditani (9. cz.). A szerző vagy a nyomdász kérhették az iratnak előző vizsgálat alá vételét s ha az aggálytalannak találtatott, csak a magánfelek sérelmei miatt voltak felelősségre vonhatók (10. cz.). A nyomdaipar visszavonható engedélyhez volt kötve s a nyomdász tartozott minden nyomtatandó iratot előzőleg bejelenteni (11—13. cz.).

E törvénynek még indokolása is a napoleoni eszmekörben mozgott. A «korlátlan» sajtószabadságnak elvben dicsőitése mellett, a megszoritó rendelkezések szükségét a franczia nép jellemi sajátságaival okolja meg. A közelfekvő angol minta alkalmazásának lehetetlenségét is a két nép természeti alkatának különbségeivel bizonyitja, éppugy mint Napoleon. «A természet — ugymond — nemcsak az egyének, hanem a népek között is megosztotta adományait; az intézmények különbségei még fokozták az eredeti eltéréseket. Nekünk az elevenség, a képzelem könnyedsége jutott, amelyeket korlátozni kell. Ne panaszkodjunk miatta; ne irigyeljük egy szomszéd népnek másnemü előnyeit.»

A javaslat hatalmas ellenzésre talált az országgyülésnek mind a két házában s csak az ujságokról szóló intézkedések ideiglenességének kimondása mellett (22. cz.) fogadtatott el.

A bourbonok törvényhozását félbeszakitotta az 1815 márczius 20-tól junius 28-ig terjedő időszak, Napoleonnak «száz nap» néven ismert rövid uralma. A császár a közszabadságokra és igy a sajtóra nézve is lényegesen megváltozott nézetekkel tért vissza Elba szigetéről. Gondolkozásának fordulását azzal magyarázta meg, hogy lemondott a világuralmi törekvésekről. Amig hóditani akart, korlátlan hatalomra volt szüksége; de Franciaországot egymagát talán jobban lehet alkotmányosan kormányozni. Meg akart tehát honositani minden szabad intézményt: a gyülekezési jogot, független választásokat, felelős minisztereket és sajtószabadságot, la liberté de la presse surtout.[1] 1815 márczius 25-én kelt decretumával csakugyan eltörülte a főigazgató intézményét és a censurát; «ideiglenesen» azonban érvényben tartotta a nyomdászatra és a hirlapokra vonatkozó szabályokat. Az 1815 junius 7-én kiadott alkotmánylevél (Acte additionel aux Constitutions) szintén hangosan hirdette, hogy a sajtószabadság az alkotmány «inhærens része», de mégis ahhoz kötötte a censura-mentességet, hogy a szerző aláirja a közleményt.[2] A «száz nap» törvényhozása gyakorlatilag természetesen egészen meddő volt, éppugy mint a senatusnak 1815 julius 5-én, utolsó üléseinek egyikén hozott határozata, mely a censurát ismét eltörölte.

XVIII Lajos visszatérésével, az u. n. második restauratióval, folytatódott a régi játék.

Az 1815 julius 22-iki ordonnance eltörülte az 1814-iki törvény ideiglenes hirlapcensuráját, «mert beláttuk — mondja az indokolás — hogy a sajtószabadság e korlátozása inkább bajjal jár, mint haszonnal». Az engedélyezési rendszert azonban, mely az engedély visszavonásának jogát is magában foglalta, ez a törvény is fentartotta. De már az 1815 augusztus 8-iki rendelet ismét fölélesztette a censurát s ezenfelül a laptulajdon körül is önkénykedett. Visszavonta az addig kiadott engedélyeket, ujakért kellett folyamodni. Ezt az állapotot azután véglegesitették az 1815 november 9-én és deczember 27-én kelt törvények. Csak 1817 február 28-án emlékezett meg a törvényhozás arról, hogy az irat lefoglalása esetén a foglalást szenvedőt legalább értesiteni kell a történtekről s hogy őt felszólamlási jog illeti meg. Ezeket a törvény nagy kegyesen elrendelte.

1817 végén a kormány végre előterjesztette régen igért rendszeres javaslatát a sajtóügyről. Legszabadelvübb részének azt tartották, mely a fokozatos felelősség rendszerét ajánlotta, mentesitvén a nyomdászt, ha az irat szerzője és kiadója tudva van. De voltak igen nyomasztó részletei is. Közzétételnek akarta tekinteni a köteles példánynak a hatóságnál való bemutatását is; fel akarta jogositani a kormányt, hogy büntett elkövetésére való egyenes felhivás esetén még a közzététel előtt is lefoglalhassa az iratot. Főhibáját azonban abban találták, hogy a sajtópereket nem utalta az esküdtszék elé. A parlament mindkét házában Franciaország legtekintélyesebb politikusai kikeltek a javaslat ellen.[3] A kormány, hogy javaslatát legalább nagyjában megmentse, azon inditvánnyal állott elő, hogy a hirlapokra vonatkozó rész hagyassék el és külön törvénynek tartassék fenn. Ezt az intézkedést, mely egyuttal a hirlapcensurát is meghosszabbitotta az 1818-iki ülésszak végéig, elfogadták ugyan, de a javaslat mégis megbukott a felsőházban.

A franczia sajtótörvényhozás tehát a régiben maradt, de a kérdés tovább forrongott. Hosszabb előkészületek után végre létrejött az 1819 iki törvények complexuma. Ezeket, már a magyar büntető- és sajtótörvényben található sok reminiscentia miatt is, bővebben kell ismertetnünk.

Az 1819 május 17-iki franczia sajtótörvényhozás az anyagnak első rendszeres codificatiója. Általánosabb szempontra helyezkedett, mint elődei és nem a nyomtatás, hanem a *nyilvánosság* ismérvét vette alapul. Büntetőjogilag egyenlő elbánásban részesitette a nyilvánosan mondott és irott szót s általában a nyilvános gondolatközlést. Már czimében kifejezésre juttatta a törvényhozás eddigi technikájától való eltérést: «A sajtó utján vagy *a nyilvánosságra hozatal bármely más eszközével* elkövetett büntettekről és vétségekről». Az enemü delictumok felsorolásának rendszere máig fenmaradt a franczia és az azt követő törvényhozásokban s követte a magyar sajtótörvény is, most már hatályon kivül levő 3—12. §§-ban. Megjegyzendő azonban, hogy a felsorolás nem azt jelenti, hogy a sajtó utján elkövetett cselekmények tartalma más volna, mint a közönséges delictumoké. «Il n'y a point de délit particulier de la presse, — mondja a javaslat indokolása — mais quiconque fait usage de la presse est responsable selon la loi commune.» A sajtó törvénybe iktatásának eszerint csak az a technikai oka lehetett, hogy szigorubb tekintet alá eső bizonyos büncselekmények, ha a sajtó által még veszélyesebb alakot öltenek, külön csoportban, egy helyen vétessenek törvényhozási elintézés alá. Ilyenekül négy csoportot ismertek fel: az izgatási, a királysértő, a szemérmet és a becsületetsértő delictumokat.[1]

A törvény lényeges tartalma ez:

Aki nyilvános helyen vagy gyülekezeten mondott szavakkal (kiáltással, fenyegetéssel), ugyszintén nyilvános helyen vagy gyülekezeten árult vagy kiosztott (áruba bocsátott, kiállitott, kiragasztott, hirdetett) irattal (nyomtatványnyal, rajzzal, metszettel, festménynyel vagy jelvénynyel) valamely büntett vagy vétség elkövetőjét a tettre felhivta, mint részes (complice) büntettetik. Büntettetik az is, aki a jelzett módon büntettre vagy vétségre felhivott, habár az nem követtetett el. (1., 2., 3. cz. V. ö. magyar Btk. 171. §.). Büntettre való felhivásnak tekintetik a király személyének sérthetetlensége, a trónöröklés rendje, a király és a törvényhozás két házának alkotmányos hatalma ellen intézett egyenes támadás (attaque formelle); vétségekre való felhivásnak tekintetik a nyilvános lázitó kiáltás, ha nem is esik a fenti minősités alá; a királyi hatalom jelvényeinek gyülöletből vagy megvetésből eltávolitása vagy meggyalázása (dégradation); nem engedélyezett egyesülés jelvényeinek nyilvános viselése; az alkotmánylevéladta jogoknak egyenes megtámadása; a törvény iránti engedetlenségre felhivás, ugyszintén a szemérem elleni vétség (4., 5., 6., 8. cz. V. ö. magyar Btk. 172., 173., 248. §§.); sajtódelictumnak nyilvánittatik a fent körülirt módok valamelyikével elkövetett királysértés és a királyi ház tagjainak (9., 10. cz. V. ö. magyar Btk. 140. §. 2. bek., 141. §. 2. bek.), a törvényhozó testületeknek (11. cz. V. ö. magyar Btk. 262. §.) és külföldi uralkodónak megsértése (12. cz.). A rágalmazó és becsületsértő cselekmények ez alkalomból külön definiáltattak. Rágalmazás (diffamation) a személy vagy a testület becsületét vagy tiszteletét (considération) támadó ténybeli állitás vagy ráfogás (allégation ou imputation); becsületsértés (injure) a meggyalázó kifejezés, megvetés nyilvánitása, szitkozódás, amennyiben tényállitást nem foglal magában (13. cz.). Minősitett esetek: a törvény által alkotott testületek, a köztisztviselők ellen hivatali kötelességeikre vonatkozólag és a külállamok képviselői ellen irányuló rágalmazás vagy becsületsértés (15—17. cz.). Nem üldözhetők: a törvényhozásban mondott beszédek és a törvényhozás iratai, az ottani tárgyalásokról szóló hü és jóhiszemü tudósitások, a perbeszédek és periratok, kivéve az azokban foglalt, de az ügygyel

[1] *Hatin*, i. m. 1. k. 113. l.

[3] Az Acte additionel 64. czikke igy szólt: «Tout citoyen a le droit d'imprimer et de publier ses pensées *en les signant*, sans aucune censure préalable, sauf la responsabilité légale après la publication, par jugement par jurés, quand même il n'y aurait lieu qu'à l'application d'une peine correctionelle.

[1] A főbb felszólalásokat közli *Hatin*, i. m. I. k. 124. s k. ll.

[1] V. ö. *Löw*, A büntetőtörvénykönyvek anyaggyüjteménye, II. k. 165. l.

Fabreguettes (i. m. CXX. l. 2. jegyzet) kimutatja, hogy a rendszer csirája már az 1815 november 9-iki törvényben megvolt.

Már 1814-ben igy szólt Raynouard a képviselőház előtt: «Beszéd és irás ugyanazon tehetség gyakorlása és kifejtése: egy természeti adomány használata.»

össze nem függő nyilatkozatokat (21—25. cz.). A szerző mellett a bevádolt közlemény nyomtatója csak az esetben felel, ha a közönséges jog szerint részesség terheli (24. cz.).

Az eljárást külön szabályozta a néhány nappal később, 1819 május 26 án kiadott törvény. Főtulajdonsága, hogy a sajtópereket az esküdtszék elé utalja, amit, különösen politikai perekben, egyedül megnyugtatónak mondott a javaslat bemutatásakor az igazságügyminiszter.

A sajtódelictumok általában hivatalból üldözendőknek jelentetnek ki (1. cz.). Csak a becsületsértő és rágalmazó cselekmények üldözése tétetett a sértett inditványától függővé (2—5. cz.). A vádló tartozik a panaszolt tényeket pontosan megjelölni (articuler) és minősiteni (6. cz.). A vizsgálóbiró a nyomtatványt lefoglalhatta, de erről jelentést tett a törvényszéknek (chambre du conseil), mely egyhangu határozattal azonnal feloldhatta a zárt; ellenkező esetben vagy a vádhatóság felebbvitele esetén, az ügy a főtörvényszék vádtanácsa (chambre des mises en accusation) elé került. Mindezen bíróságok a törvényben meghatározott rövid határidő alatt intézkedni tartoztak, különben hatályát vesztette a foglalás és vétség esetében maga a vádjog is elenyészett (7—11. cz.). A sajtó vagy a nyilvánosság egyéb eszközeivel elkövetett cselekmények tárgyában az esküdtszék itélt, kivéve a magánosok becsületsértési és rágalmazási pereit (13—14. cz.). Az állitások valóságának bizonyitása csak közhivatalnokok vagy közjellegü minőségben eljárt személyek ellenében és csak ügykörükre vonatkozó tényekre nézve volt megengedve (20. cz.). A sértett félnek joga volt erkölcsi magaviselete mellett tanukat kihallgattatni, de a vádlott nem hivatkozhatott tanukra a sértett fél erkölcsisége ellen (25. cz. V. ö. a magyar sajtótörvény 25. § át). Aki az elmarasztaló itélettel sujtott müvet ujból közzéteszi, a szerző ellen alkalmazható büntetés maximumával büntettetik (27. cz. V. ö. a magyar sajtótörvény 27. §-át). A terhelt biztositék ellenében mindig szabadlábon volt hagyandó (28. cz.). Az elévülési határidő 6 hó, de csak azon iratokra nézve, melyek a köteles példányt bemutatták. Ha ezen határidőben birói lépés történt, az elévülés ettől számitott 1 év alatt állott be s megszakadt azon személyekkel szemben is, kikre az illető birói cselekmény ki nem terjedt. Az országgyülés valamely háza ellen elkövetett sértés esetén az elévülés az illető ház ülésszakának végéig nyugodott. A polgári kereset mindig a közlemény megjelenésétől számitott 3 év alatt évült el (29. cz.).

Az 1819 junius 9-én kelt törvény az időszaki lapokról intézkedett. Azon felfogás dominálja, hogy a hirlapokkal szemben, tekintettel az azokkal üzhető visszaélések veszélyességére, külön intézkedésekre van szükség. Egészben vagy részben politikai tárgyakkal foglalkozó és havonként több mint egyszer megjelenő ujság vagy időszaki lap tulajdonosai tartoznak: 1. a hatóságnál legalább *egy* felelős tulajdonost vagy kiadót, annak lakhelyét és a nyomdát, mely a lapot készíti, bejelenteni; 2. biztositékot tenni le (1. cz.). A tulajdonos, szerző vagy kiadó felelőssége a lap összes czikkeire kiterjed, de ez nem szünteti meg a szerzővel vagy szerkesztővel való egyetemleges felelősségüket (2. cz.). A biztositékot előnyös tételek gyanánt a perköltségek, kártéritési összegek és pénzbüntetések terhelik; ha elégtelen volna, a laptulajdonos, kiadó, szerző és szerkesztő egyéb vagyonukkal is egyetemlegesen szavatolnak (3. cz. V. ö. magyar sajtótörvény 30. §. 3. p.). Az ilyképpen megterhelt biztositék 15 nap alatt felszabaditandó, illetőleg kiegészitendő, máskülönben a lap megszünik (4. cz. V. ö. magyar sajtótörvény 30. §. 3. p.). A köteles példányok a megjelenéssel egyidejüleg adandók be; ezáltal azonban a lap szétküldése vagy kiosztása késedelmet nem szenvedhet (5. cz. V. ö. magyar sajtótörvény 30. §. 4. p.). A kormány által beküldött hivatalos közleményeket a lap a hirdetési dijak fejében kiadni köteles (8. cz. V. ö. magyar sajtótörvény 32. §.). A bünvádi eljárásra nézve a lapok ugyanazon tekintet alá esnek, mint más nyomtatványok; ugyanez áll a kiszabandó büntetésekről is, de a pénzbüntetés kétszeres, visszaesőkre négyszeres összegben szabható ki s ezenkivül kimondandók a büntetőtörvénynek a visszaesésre megállapitott egyéb következményei is (9, 10. cz. — A 9. czikknek megfelel a magyar sajtótörvény 34. §-a). A lap az ellene hozott itéletet indokolással együtt 1 hónap alatt közölni tartozik (11. cz. V. ö. magyar sajtótörvény 35. §.). A sajtórendőri kihágások 3 hó alatt évülnek el (13. cz.).

Az 1819-iki törvények, melyek, különösen a hirlapokra vonatkozó külön intézkedések s elsősorban a biztositék rendszere miatt, csak a haladópárt nagy ellenzése mellett mentek keresztül, a franczia sajtótörvényhozás legfényesebb termékei. A fentebb ismertetett, aránylag enyhe præventiv rendszabályokat kivéve, kizárólag repressiv alapon állanak, a tényleges viszonyoknak megfelelőleg különbség van téve a közönséges nyomtatvány és a hirlap között és más-más elbánásban részesittetnek. Maig is mintaképül szolgálnak, de magában Franczia országban csak rövid ideig maradtak érintetlenül.

Csakhamar ugyanis visszaesés következett be: az 1820 márczius 31-iki törvény. Ürügye Berry herczeg meggyilkoltatása volt, amely miatt a reactio először is a sajtóra vetette magát, mert ebben látta a Louvel tettében nyilatkozó politikai fanatismus forrását. A törvényhozás csak vonakodva követte a kormányt abban az irányban, hogy az ujságokkal szemben a repressiv rendszert el kell hagyni a præventiv rendszabályok sulyositása érdekében. A főrendiház, hol a javaslatot előbb tárgyaltatták, csak két szótöbbséggel fogadta el a censurát visszaállitó intézkedést. Ellenben a képviselőházban több volt a sajtóellenes elem. Hiába küzdöttek a királyság legnagyobb hivei is a hirlapok rendszabályozása ellen. «A kivételes törvényhozás — igy szólt Royer-Collard — uzsorakölcsön, mely tönkreteszi a hatalmat még akkor is, ha látszólag gazdagitja.» A kormány 27 szavazattal itt is győzött.

Az uj törvény, az 1820. évi ülésszak végéig terjedő hatálylyal, a hirlapokat engedélyhez kötötte, cautióra kötelezte és censura alá helyezte; jogot adott a rendőrségnek betiltani az ujságot, ha «szelleme» a királyi tekintélyt veszélyezteti. Már az 1820 április 1-én kelt királyi rendelettel felállitották a censurát gyakorló hivatalokat, Párisban ötös, a vidéken hármas tanácsban müködő collegiumokat. Ezek ellenőrzése a felsőbiróságok tagjaiból alakitott kilenczes bizottságra volt bizva, melynek az alsó censorok legalább hetenként egyszer jelentést tettek ügyködésükről. Ez a bizottság, az igazságügyi miniszter jóváhagyása mellett, határozott a hirlapok és politikai iratok ideiglenes felfüggesztése tárgyában.[1]

A hirlapok elleni hadjáratot folytatta az 1821 julius 26-iki törvény, mely a sajtóvétségeket kivette az esküdtszék itélő hatásköréből és további két irányban sulyositotta a sajtó helyzetét: az által, hogy a közhivatalnokok ellen elkövetett rágalmazás esetében kizárta a valóság bizonyitását, és az által, hogy a parlament és a bíróságok üléseiről szóló «hütlen és rosszakaratu» tudósitást (infidélité et mauvaise foi dans le compte-rendu) büntetendőnek nyilvánitotta.

A törvényhozás reactiója azonban itt sem állott meg. Az 1822 márczius 17-én kelt törvény az ezentul kiadandó lapokat királyi engedélyhez kötötte (1. cz.); minden lapszám első példánya, lehuzása után azonnal bemutatandó volt a vádhatóságnak (2. cz.); ha a lap «szelleme» olyan, hogy veszélyezteti a közbékét, a vallási érzést, a király tekintélyét, az alkotmányos intézmények biztonságát stb., a főtörvényszék kimondhatja a felfüggesztést, első izben 1 hónapra, másodszor 3 hónapra, harmad izben pedig megszüntetheti a lapot (3. cz.); ha az országgyülés ülésszakai közötti időben «sulyos körülményeknél fogva» elégtelenné válnának a hatályban levő biztositó és megtorló szabályok, rendeletileg vissza lehet állitani az 1820. és 1821-iki törvényeket (4. cz.).

Mindezeket kiegészitette az 1822 márczius 25-iki törvény, mely uj büncselekményt alkotott: az államvallás vagy elismert más vallás gyalázását (outrage) vagy kigunyolását (1. cz.). Tetemesen sulyositotta a sajtódelictumok büntetéseit, különösen pénzbüntetéseit. Kimondotta, hogy a bíróság a lap tulajdonosát vagy kiadóját időlegesen, sőt végképp eltilthatja a törvényhozási vagy birósági tárgyalások közlésétől (7. cz.). Ha a cselekmény az országgyülés valamely háza ellen volt elkövetve, az illető kamara maga itélhetett a dologban vagy az illetékes biróra bizhatta az eljárást (15., 16. cz.). A többi cselekmények elvonattak a jurytől (17. cz.).

A kormány csakhamar igénybe is vette az uj törvénynyel nyert jogositványt: 1824 augusztus 15 én rendeletileg visszaállitotta az 1820—1821-iki törvényeket s ezzel a hirlapcensurát. Történt ez, a rendelet világos szavai szerint azért, mert a bíróságok nem voltak hajlandók a kormány kivánságainak eleget tenni. «Tekintve — igy szól az indokolás — hogy a királyi főtörvényszékek itélkezése ujabban külön jogi személyiséget ismer el a hirlapoknál, amely személyiség független a lap tényleges személyiségétől; tekintve, hogy e törvénymagyarázat biztos és könnyü módot nyujt a lapok felfüggesztésének és elnyomásának kijátszására; tekintve, hogy ennek következtében a 1822 márczius 17-iki törvény 3. czikkének megtorló eszközei elégtelenek lettek; tekintve, hogy ily körülmények között szükségessé vált, hatályosan gondoskodni a

[1] *Hatin*, i. m. I. k. 181. s k. ll.

közrend fentartásáról: az 1820 márczius 31-én és 1821 julius 26-án kelt törvények visszaállittatnak.»[1]

Még gyülöletesebbé tette ezt a csinyt a censura gyakorlásának kegyetlen, boszantó módja, a kellemetlen lapok vagyoni megrontására irányuló törekvés. A furfang annyira ment, hogy egyes lapokat *nem* censuráltak meg és a bemutatott kefelevonatokat imprimatur nélkül küldték vissza. Ebből az következett, hogy az illető lapszám vagy csak üresen jelenhetett meg, vagy censurátlan tartalommal. Az első mód — bár erős demonstratio volt — természetesen nem volt folyton ismételhető, a lap tehát nem jelenhetett meg; a második mód pedig a lap azonnali felfüggesztését vonta maga után. Később egészen megszüntették az irásbeli imprimaturt és a censor csak szóval jelezte a lap megbizottjának a közlemények elleni kifogásokat. Igy bizonyiték hiányában mindig rá lehetett fogni a lapra, hogy nem teljesitette a censor utasitásait.

Főképp e rendelet és az azt követő kormányintézkedések szülték Chateaubriand hires röpiratháboruját a censura ellen.[2]

1827 ben a Villèle-miniszterium törvényileg szerette volna állandósitani a sajtó policialis rendszabályozását s ily tartalmu javaslatot mutatott be a képviselőháznak. Az ellenzék heves támadásaival szemben is sikerült neki javaslatát itt elfogadtatni, de a főrendek többsége oly ellenséges magatartást mutatott, hogy a kormány jónak látta azt visszavonni. Villèle feloszlatta az országgyülést, de tulnyomóan szabadelvü választások voltak az eredmény, mire a miniszterium megbukott.

A Martignac-kormány letért a merev reactio utjáról és szabadelvübb, közvetitő tervekkel állott elő.

Az 1828 julius 18-iki törvény eltörülte az engedélyezést és a censurát (1. cz.). Fentartotta ugyan a cautiót, de kivette alóla a következőket: azon folyóiratokat, melyek legfeljebb havonta egyszer jelennek meg és azokat, melyek a három franczia akadémiában elfogadott tudományoknak vagy müvészeteknek szentelvék; továbbá azon időszaki lapokat, melyek politikai tárgyakkal nem foglalkoznak és hetenként legfeljebb kétszer jelennek meg; végül a politikát nem üző, idegen nyelvü lapokat és a kizárólag hirdetéseknek szánt ujságvállalatokat (2—3. cz.). A sajtójogi felelősséget a szerző mellett viselte a kiadó (gérant) is, ki a lap szerkesztésére felügyelni tartozott. A kiadói állás minősitéshez volt kötve: a kiadónak férfinak, nagykorunak, franczia honpolgárnak, polgári jogai élvezetében és a lap tulajdonában részesnek kellett lennie (5., 8. cz.). Ha vitássá vált, hogy a felelős személy bejelentése szabályszerü vagy a valóságnak megfelelő-e: a bíróság döntött. (10. cz.). Ismételt elitélés esetén a bíróság a lap ellen 10 naptól 2 hónapig terjedhető felfüggesztést mondhatott ki (15 cz.).

E törvény rendelkezései között — a jury mellőzésén kivül — az a feltünő, hogy a hirlapbiztositék kötelezettségét kiterjesztette a nem politikai jellegü ujságokra is. A miniszter következőképp érvelt a javaslat e része mellett:

Alkotmányos államban minden körben főképp a politika kelti fel a közérdeklődést. Az általános irodalmat szolgáló, naponta vagy majdnem naponta megjelenő nyomtatványok irói tehát szükségét érzik annak, hogy czikkeiket a politikával szinezzék. Nyelvük oly simulékony, a franczia szellem oly eleven, hogy könnyü nekik többé-kevésbbé finom czélzásokkal átcsapni a politika területére... Számitanak a közhangulat ingerültségére, gunyolják a tényeket, csufolják az embereket; szóval: a mi monarchikus, müvelt társadalmunkban naponta találkozunk a szatira azon nemeivel, melyeket az athéni demokratia csak évenként kétszer-háromszor eresztett a szinpadra.

[1] *Hatin*, i. m. 207. l.

[2] E röpiratokat Chateaubriaud összegyüjtve könyvben is kiadta ily főczim alatt: *De la liberté de la presse* (1828). Emlitést érdemelnek közülük *De l'abolition de la censure; Marche et effets de la censure; De la censure qu'on vient d'établir.* E tárgyról szólnak Chateaubriand *De la monarchie selon la Charte* cz. müvének 12—21. fejezetei is. Ama korszak volt ez, mikor Béranger «L'enrhumé» czimü versének következő versszakát inkriminálták:

Mais la Charte encor nous défend:
Du roi c'est l'immortel enfant:
Il l'aime, on le présume.
. . . . . .
. . . . . .
Amis, c'est là
Oui, c'est cela,
C'est cela qui m'enrhume.

Perbe nem a szöveget fogták, hanem a versnek *kipontozott helyét*, mely közzétéve tudtommal még maig sem lett s talán megirva sem volt.

Alig nyugtatta meg a kedélyeket az uj törvénynek mérsékelten szabadelvü tartalma máris ujra felülkerekedett a reactionarius irány.

X. Károly 1830 julius 26-án kelt hirhedt rendeleteivel megkisérelte a censura és más reactionarius sajtórendszabályok behozatalát, a mit tudvalevőleg a juliusi forradalom akadályozott meg.[1] A biróságok a rendeleteket törvénybe ütközőknek jelentették ki, kötelezvén a *Commerce* és a *Courrier français* czimü felfüggesztett lapok nyomdászait a kiadási szerződés teljesitésére. Az itéleteket falragasz utján terjesztették s ez volt közvetlen előzménye a juliusi forradalomnak.

A zivatar elmultával az 1830-iki alkotmány ismét kijelentette, hogy a censurát «soha többé» visszaállitani nem lehet (17. cz.). Az 1830 október 8-án kelt törvény a sajtópereket a jury elé utalta, csak azokat vevén ki, amelyeknek tárgya magánszemélyek, az országgyülés vagy a biróságok elleni rágalmazás vagy becsületsértés volt (1., 2., 6. cz.). Érdekes jelensége e korszaknak az 1830 november 29-én kelt törvény, mely a királyi jogokat különös oltalom alá helyezvén, szükségesnek látta az 1822 márczius 25-iki törvény 2. czikkének következő szavait: «azon jogokat, melyeket a király *születésénél* fogva bir, azokat, amelyek alapján az alkotmányt *kiadta*», a következőkkel helyettesiteni: «azon jogokat, melyeket a király *a franczia nemzet adományából* (voeu) bir, amelyek az 1830 augusztus 7-ikén kelt nyilatkozatában és az általa elfogadott, ugyanazon évi augusztus 9-iki ülésben esküvel megerősitett alkotmánylevélben kifejezésre jutottak.»

Az 1830 deczember 10-iki törvény megtiltotta a politikai tartalmu iratok nyilvános kifüggesztését, kivéve a hatóságiakat (1. cz.). A lapok utczai elárusitásánál csak azok czimét volt szabad kikiáltani s ezt a czimet is be kellett jelenteni a hatóságnak (3. cz.). Ezek az ügyek részben az esküdtszék elé utasittattak (6., 7. cz.).

Az ugyanazon évi deczember 14-én kelt törvény ujból szabályozta a biztositék összegét és a hirlapbélyeget (1. cz.). A biztositék egészen a kiadó vagy kiadók tulajdonát kell, hogy képezte legyen.

Az 1831 április 8-iki törvény egyszerüsitette az esküdtszéki eljárást a közvetlen idézés behozatalával.

Már a következő évben ismét reactionarius korszak kezdődött. Az 1832 márczius 25-iki törvény censura alá helyezte a képes ábrázolatokat, valójában a torzképeket, melyekkel a király ellen kiméletlen támadásokat intéztek volt; az 1834 február 19-iki törvény pedig a lapok utczai elárusitása ellen tett rendőri intézkedéseket. Mindezen visszaeső rendszabályok igen felizgatták a kedélyeket. De végső felháborodást szült a javaslatok ama complexuma, melyet a kormány 1835 augusztus havában terjesztett a törvényhozás elé s mely a «szeptemberi» törvények neve alatt éppoly hires lett, mint a «juliusi» rendeletek. E rendszabályokra is merénylet szolgáltatta a külső okot. 1835 julius 28-án Fieschi rálőtt a királyra. Kiderült ugyan, hogy a tettnek alig volt politikai indoka és hogy a merénylőnek nem voltak czinkostársai, de a repressióra amugy is elszánt kormány megragadta az alkalmat és hamarosan keresztülhajtotta javaslatait, melyek között kiváló helyet foglalt el az uj sajtórendtartás (1835 szeptember 9), — Royer-Collard mondása szerint «a kétségbeesés ténye.» A törvény főczélja a kormány kijelentése szerint,[2] dinasztikus volt: «a király személye és a kormányzat elvei ellen irányuló támadások megakadályozása», ami, a viszonyokat tekintve, nem jelentett mást, mint küzdelmet egyrészt a bukott uralkodóház restaurationális törekvései, másrészt a köztársasági mozgalom ellen. Csak az u. n. «alkotmányos monarchia» alapján álló, bár ellenzéki sajtót akarták türni. Nyiltan kimondotta Broglie herczeg miniszterelnök, hogy ki akarja irtani a köztársasági, a carlista és minden oly sajtót, mely nem ismeri el a létező közjogi alapot. «Francziaországban — igy szólt — nincs és nem lehet köz-

[1] E rendeletek elseje kijelenti, hogy az időszaki sajtó szabadsága felfüggesztetik; hirlap csak az irónak és a nyomdásznak külön-külön adandó, negyedévenként megujitandó, visszavonható engedélylyel inditható meg. H sz iven aluli iratok kiadása szintén engedélyhez köttetik s ugyanez áll a husz ivet meghaladókról is, ha összefüggő egészet (un même corps d'ouvrage) nem képeznek. Engedély kell még a perbeli előterjesztésekhez (mémoires) és a tudományos és irodalmi kiadmányokhoz is, ha egészben vagy részben politikai tárgyakkal foglalkoznak. — A második rendelet feloszlatta a képviselőházat. — A harmadik megváltoztatta a választási törvényt és a képviselőház ügyrendjét. — A negyedik országgyülést hivott össze. (A rendeletek szövegét, a miniszterium jelentését a királyhoz és az ujságirók tiltakozását egész terjedelmükben közli *L. Blanc*, Histoire de dix ans. Bielefeld 1844. I. k. 338. s k. ll.

[2] *Hatin*, i. m. I. k. 242. s k. ll.

társaság vagy restaurált legitim monarchia. Bármelyiket sürgetni, Franciaországban ma büntett vagy vétség, ennek pedig nem lehet közlönye.»

E célok elérésére legalkalmasabb eszköznek a büntetések nevezetes szigoritását tartották.

Az uj törvény az eredménytelen izgatás eseteinek nagyobb részét büntettnek nyilvánitotta; hasonlóképpen büntett volt «az 1830 iki alkotmánynyal megalapitott kormányzat elvének vagy alakjának, amint azok az 1830 november 29-én kelt törvényben meghatározvák, e kormányzat lerontásának vagy módositásának czélzatával való megtámadása.» E cselekmények börtönnel és 10,000—50,000 frankkal büntetvék; elbirálásuk a főrendiház elé volt utalható (1., 2., 5. cz.). Aki a kormány tetteit a királynak rója fel vagy őt mondja értük felelősnek, fogházzal és 500—5000 frankkal bünhődik (4. cz.). Ugyanezen büntetés érte azt, aki valamely más kormányformához való ragaszkodásának nyilvánosan kifejezést ad, akár azáltal, hogy a franczia trónhoz való jogot a törvényileg örökre kitiltott személyeknek vagy I. Lajos Fülöpön és leszármazóin kivül bárki másnak tulajdonitja, akár azáltal, hogy republikánusnak vagy az 1830-iki alkotmánynyal össze nem férő kormányforma hivének vallja magát, akár azáltal, hogy az alkotmányos monarchia kormányzati rendjének lerontása vagy a trónvesztett dinasztia helyreállitása iránt «óhajt, reményt vagy fenyegetést nyilvánit» (7. cz.). A tulajdonjognak, az eskü szentségének, a törvénytiszteletnek megtámadása, a büncselekmény feldicsérése, az osztály elleni izgatás és a rágalmazás esetében a biró a törvényben meghatározott büntetést a maximum kétszereséig felemelhette (8, 9. cz.). Rágalmazási vagy becsületsértési perekről, amennyiben a törvény a valóság bizonyitását kizárja, a lapoknak tilos volt mást közölni, mint a följelentés tényét és az itéletet; csak az itélő esküdtek neveit volt szabad közzétenni; az esküdtek és a bíróság zárt tanácskozásáról hirt adni szintén tilos volt (10. cz.). Egy éven belüli második vagy további elitélés esetén a bíróság a lap felfüggesztését is kimondhatta; sajtódelictumoknál nem volt helye összbüntetésnek, ha az eljárás tárgyát képező cselekmény egy előbbi sajtódelictum miatti eljárás folyamatbatétele után követtetett el (12. cz.) A hirlapbiztositéknak készpénzben leteendő összege, melynek harmadrészben a felelős tulajdonából kellett kikerülni, erősen fölemeltetett (13., 15. cz.). A bejelentett kiadó, ki sajtócselekményért szabadságvesztésbüntetést szenved, ennek tartama és polgári jogai felfüggesztésének ideje alatt nem lehetett a lapnak kiadója s helyettesitéséről kellett gondoskodni (15. cz.). A képes ábrázolatok, érmek, jelvények közzététele és eladása, ugyszintén a szinházak alapitása és a szinmüvek előadása engedélyhez köttetett (20—23. cz.). A törvény többi részei az esküdtszéki eljárás egyszerüsitésével foglalkoznak. Ebben az eljárásban is behozták a közvetlen idézést; illetékességi kifogást csak az esküdtszék megalakitásáig lehetett emelni; a közbeszóló határozatok ellen csak az itélettel kapcsolatban volt semmiségi panasznak helye (24—26. cz.).

Az ugyancsak 1835 szeptember 9-én kelt, az esküdtszéki eljárást módositó törvény szintén közelről érintette a sajtót, főképp azon rendelkezésével, hogy a bünösséget a jury egyszerü többséggel állapithatta meg.

A szeptemberi törvények keltette izgalom lassanként alább hagyott, mert a kormány eleinte lanyhán kezelte őket s különösen csinján használta azon jogát, hogy a sajtópereket, a jury megkerülésével, a főrendiház elé utalhatta. 1838-ban azonban hirtelen a szigorubb irányra tért át. Lajos Napoleonnak, a straszburgi meghiusult pártütés hősének egy irata miatt, mely Lajos Fülöp jogait kétségbe vonta és a Napoleonok trónkövetelési jogát vitatta, a kiadó ellen a főrendiház előtt inditottak pert.

De az ily incidenseken kivül a sajtónak e korszakban nem volt külön bántódása. Az Orleans-ház uralmának hátralevő éveiben ugyanis egészen más természetü kérdések mozgatták a szellemeket. Az állam és a társadalom alapjainak tettleges megtámadása kezdett előtérbe nyomulni. Nem a sajtó volt tehát központja a törvényhozás érdeklődésének, hanem a socialista és a republikánus mozgalom.

Az 1848-iki köztársaság alkotmánya megujitotta a censura fölélesztésének tilalmát és a sajtópereket a jury elé utalta. Az ideiglenes kormány már előbb, 1848 márczius 6-án, hatályon kivül helyezte volt a «szeptemberi» törvényeket, főindokul azoknak szabadságellenes intézkedéseit hozván fel, többek közt azt, hogy «a jog alapelvei ellenére, a kihágásoknak nevezett cselekményekre vétségbüntetéseket szabott».[1]

[1] *Hatin*, i. m. I. k. 263. l.

Az esküdtek bünösséget kimondó határozatát 9 szavazathoz kötötte és megengedte, hogy a jury szavazás előtt az ügyet megvitathassa (4., 5. cz.). Az 1848 márczius 8-iki decretum eltörülte a főtörvényszékek ama jogát, hogy kijelöljék a lapokat, melyekben a birósági hirdetések közzéteendők. Az 1848 márczius 22-én kelt decretum megszüntette azt a birósági gyakorlatot, mely szerint a köztisztviselők a bünvádi eljárástól függetlenül, polgári uton, kártérités czimén, kereshettek elégtételt az ellenük elkövetett rágalmazás vagy becsületsértésért. E gyakorlat, mely a bünvádi eljárás 3. czikkére támaszkodott, lehetővé tette az esküdtszék megkerülését. Ezt a helyzetet változtatta meg a szóban levő decretum, rendelvén, hogy sajtó utján elkövetett büncselekményért csak a közváddal kapcsolatban lehet kártéritési igényt érvényesiteni.

A sajtó féktelensége csakhamar a köztársasági kormányzatot is megszoritó irányu rendszabályokra késztette. Bár a «szeptemberi» törvények hatályon kivül voltak helyezve, az ideiglenes kormány mégis bőven élt a lapfelfüggesztés fegyverével s a Nemzetgyülés jóváhagyta intézkedéseit. A cautio tekintetében a kormány egy sajátszerü törvénymagyarázathoz folyamodott. Ugy okoskodott, hogy az 1848 márczius 6-iki decretum eltörülte a «szeptemberi» törvényeket s a régieket állitotta vissza, «kivéve az ujságok és az időszaki lapok kiadásának feltételeit». Ezzel — a kormány felfogása szerint — ujból hatályba léptek az 1835 előtti törvényeknek vonatkozó rendelkezései.[1] Ez az érvelés tehát arra ment ki, hogy az 1835-iki cautionális rendszer megszünt ugyan, de fönmaradtak az ezt megelőző, némileg enyhébb biztositéki szabványok. A fallacia nyilvánvaló volt; hiszen a cautio is a lap «kiadásának feltétele».

Minthogy ez a törvénymagyarázat heves ellenmondással találkozott, a kormány elfogadtatta a nemzetgyüléssel az 1848 augusztus 9-iki decretumot, mely a cautiót, bár leszállitott összegben, ideiglenesen fentartotta.

Az 1848 augusztus 11-én kelt decretum a sajtójog anyagi részét is revideálta. Mint izgatás vétségét büntette a nemzetgyülés és a kormány jogai és hatalma (autorité), a köztársasági intézmények és az alkotmány, a népfenség és az általános szavazatjog, a vallás szabad gyakorlata, a tulajdon elve és a családi jogok ellen irányuló támadásokat (1., 3. cz.), a nemzetgyülés megsértését (2. cz.), a köztársasági kormány ellen gyülöletre izgatást (4. cz.), a nemzetgyülés tagjainak és az állam által javadalmazott vallások papjainak ebbeli kötelességeikre vagy minőségükre vonatkozó nyilvános meggyalázását (5. cz.). Ugyancsak izgatás vétségének nyilvánitotta: a köztársasági kormány hatalmi jelvényeinek gyülöletből vagy megvetésből való eltávolitását vagy meggyalázását (dégradation), a törvény vagy a rendőrség által nem engedélyezett egyesületek jelvényeinek viselését, a lázadást szitó vagy a közbékét nyugtalanitó jelek vagy jelvények kiállitását, osztogatását, árulását (6. cz.), a polgároknak egymás ellen megvetésre vagy gyülöletre izgatását (7. cz.).

Ezt a törvényt már 1849 julius 27-én a sajtónak ujabb szabályozása váltotta fel. Először is kiterjesztették az augusztusi törvényben a törvényhozásnak és kormányhatóságoknak biztositott védelmet a köztársaság elnökére (1. cz.). Vétségnek minősitette a törvény a felhivást, melynek czélja a katonákat kötelességeiktől vagy a felebbvalóik iránti engedelmességtől eltántoritani; ha pedig a felhivás szökésre, csábitásra, vagy büntett vagy vétség elkövetésére irányult, a törvény szigorubb büntetési tétele alá esett (3. cz.). A közbéke megzavarására alkalmas álhirek, koholt, hamisitott vagy valótlanul másoknak tulajdonitott okiratok közlése vagy reproductiója, ugyszintén a pénzbüntetés megfizetésére való gyüjtés vétségnek nyilvánittatott (4., 5. cz.). A nyomtatványok utczai elárusitása visszavonható engedélyhez köttetett (6. cz.). A tiz iven alóli nyomtatványok, az időszaki lapok kivételével, kiadásuk előtt 24 órával, a levont példányok számának megjelölése mellett, bemutatandók voltak (7. cz.).

A törvény az ujságokat külön rendszabályoknak vetette alá. Főbb intézkedései a következők:

Az 1848 augusztus 9-iki decretummal ideiglenesen fentartott hirlapbiztositék bizonytalan időre («a rendszeres sajtótörvény kihirdetéséig») hatályban maradt (8. cz.); országgyülési képviselő nem lehetett lapkiadó (9. cz.); a vádiratot vagy a büntető eljárás egyéb iratait tilos volt a tárgyaláson történt felolvasásuk előtt közzétenni (10. cz.); oly rágalmazási vagy becsületsértési perekről, melyekben a valóság bizonyitása ki van zárva, nem volt szabad tudósitásokat közölni, a vádinditásról csak a vádló kivánságára lehetett hirt adni,

[1] *Hatin*, i. m. 268. l.

az esküdtek neveit csak a főtárgyalásról szóló tudósitásban volt szabad közzétenni, az esküdtek vagy a bíróság zárt tanácskozásairól tilos volt tudósitást irni (11. cz.). A hivatalos közlések és a helyreigazitási kényszer lényegileg a régi törvények értelmében tartattak fönn (13., 14. cz.). Az elitélt kiadó, büntetésének és következményeinek tartama alatt nem adhatta ki a lapot (14. cz.). A lapfelfüggesztés joga a bíróságra ruháztatott; a felfüggesztés csak egy éven belüli többszörös elitélés esetén volt elrendelhető, de alkalmazható volt már az első elitéltetéssel is, ha ez az izgatás- vagy lázitásnak a Code pénal 87. és 91. czikkeiben körülirt cselekményeire szólt (14. sz.).

A törvény harmadik része eljárási intézkedésekkel foglalkozik. Helyet adott a közvetlen idézésnek (16. cz.), illetékességi kifogást és az előkészitő eljárásban történt sérelmek miatti panaszt csak az esküdtszék megalakitásáig lehetett érvényesiteni, a közbeszóló határozatok ellen külön perorvoslat nem engedtetett (18., 19. cz.)

Látni való, hogy ez a törvény nem változtatta meg lényegesen a sajtó helyzetét s elég eszközöket nyujtott a kormánynak az alkalmatlan ujságok megfékezésére. De a republikánus vezéreknek, tekintettel különösen a socialista mozgalomra, még ez sem látszott kellően hatályosnak. Már 1850-ben ujabb javaslatot terjesztettek a nemzetgyülés elé. Eredetileg csak a biztositék felemelését és hirlapbélyeg behozatalát vették czélba; de a bizottság és a ház, a kormány hozzájárulásával, tetemesen kibővitette a javaslatot, mely 1850 julius 16-án törvényerőt nyert. A biztositék, melynek összege egészben véve a régi maradt, és mely alól csak a Franciaországban idegen nyelven nyomatott és külföldi forgalomra szánt lapok vétettek ki, készpénzben volt leteendő (1. cz.). Politikai, bölcseleti vagy gazdasági czikk csak a szerző aláirásával jelenhetett meg; a valótlanul jegyzett czikk aláirója, szerzője és kiadója 6 havi fogházzal és 1000 frankkal bünhődött (3. cz.). Politikai tartalmunak vétetett pedig a czikk, ha abban «a polgárok tényei vagy véleményei vagy egyéni avagy közérdekek» tárgyaltatnak (4. cz.) Ha a Párisban vagy környékén megjelenő lap kiadója, sajtócselekmény miatti vád alá helyeztetése után, de a per jogerős befejezése előtt, ujból vád alá helyeztetik, a lap köteles volt az utóbbi cselekményre a törvényben megállapitott pénzbüntetés maximumának felét biztositékul birói letétbe helyezni (5. cz.). A pénzbüntetés 3 nap alatt volt fizetendő; perorvoslat használata esetén biztositani kellett, különben a lap nem jelenhetett meg (6., 7. cz.). A per megindit[illegible]sa után elkövetett sajtócselekmény pénzbüntetése az előbbiével összbüntetésbe foglalható nem volt (9. cz.). A jelölteknek a választásokat megelőzőleg 20 nappal kiadott és általuk aláirt körözvényeit és programmjait a hatóság engedélye nélkül lehetett terjeszteni. (10. cz.)A hirlapbélyegre vonatkozó rendelkezések nem érdekelnek bennünket közelebbről; mégis kiemelendő, hogy a lapban vagy mellékletén közölt tárcza-regény számonként egy centime adót fizetett (14. cz.).

A törvény legreactionariusabb intézkedése kétségkivül az volt, hogy a politikai czikkektől megvonta az anonymitás jogát, s ezzel a közvélemény szabad nyilvánulásának egyik legerősebb biztositékát. De csakhamar még keményebb rendszabályok következtek.

Lajos Napoleon már az államcsiny napján, 1851 december 2-án, katonasággal szállotta meg a párisi nagy lapok nyomdáit; az 1851 deczember 31-én kelt decretummal pedig «tekintettel a sajtótörvény alá eső cselekmények tetemes szaporodására» és arra, hogy az esküdtszéki eljárás mellett e cselekmények megtorlása «kevésbbé gyors és kevésbbé hatályos», a sajtóügyeket kivette a jury hatásköréből és a rendes bíróságok elé utasitotta.

Az 1852 február 17-én kiadott decretum (décret organique) sajtórendőri természetünek jelentkezett ugyan, de e czégér alatt engedélyhez és biztositékhoz kötötte a politikai vagy nemzetgazdasági lapok megjelenését; ily engedélyt pedig csak nagykoru, polgári és politikai jogainak birtokában levő franczia polgár nyerhetett. Engedélyhez volt kötve mindennemü rajz, metszet, nyomat, érem vagy jelvény kiállitása vagy forgalomba hozatala és a könyvkereskedés (1., 3., 21., 24. cz.). A külföldön megjelenő lapokat csak kormányengedélylyel lehetett Franciaországban forgalomba hozni (2. cz.). Az ujságok bélyegadó alá vétettek (6—13. cz.). Már az 1851-iki alkotmány 42. czikke megtiltotta volt, hogy a törvényhozótestület tanácskozásairól, az ülésjegyzőkönyveken kivül, tudósitások közöltessenek. Ezt az intézkedést a decretum kiterjesztette a senatus tanácskozásaira (melyekről csak a hivatalos lap közléseit volt szabad ismételni) és az államtanács nem-nyilvános üléseire (14., 16. cz.). Hamis hirek, koholt, hamisitott vagy hazug iratok közlése pénzbüntetéssel, rosszhiszem esetén, vagy ha a közlés a nyugalmat veszélyeztette, fogházzal is sujtatott (15. cz.). Sajtóperekről tiltva volt minden tudósitás, csak a per megindit[illegible]sát lehetett jelezni, és az itéletet volt szabad közzétenni; ezenkivül minden más perben is eltilthatta a bíróság a tudósitást, kivéve az itélet közzétételét (17. cz.). A hivatalos személyek által beküldött hivatalos iratot, értesitést, felvilágositást, választ vagy helyreigazitást 1000 frankig terjedő büntetés és a lapnak közigazgatási uton 15 napig terjedhető felfüggesztésének terhe mellett a legközelebbi szám élén ki kellett adni (19. cz.). Aki a felfüggesztett lapot ugyanazon vagy álczim alatt kiadta, egy évig terjedhető fogházzal és 1000 frankig terjedhető pénzbüntetéssel sujtatott (20. cz.). Büntettért elitélt személytől politikai vagy közgazdasági czikket közölni tilos volt (21. cz.). A præfectus jelölte meg azon ujságokat, melyekben a birósági hirdetéseket érvényesen közölni lehet és ő határozta meg a hirdetési dijat is (23. cz.). A sajtóperek az esküdtszéktől elvonattak (25., 26. cz.). A becsületsértési és rágalmazási perekben a tanubizonyitás kizáratott (28. cz.) A pénzbüntetéseket jogerős elitélés esetén 3 nap alatt meg kellett fizetni, semmiségi panasz használása esetén pedig ugyancsak 3 nap alatt letétbe kellett helyezni, máskülönben a lap nem jelenhetett meg (29., 30., 31 cz.) A sajtóbüntettért elitélt lap eo ipso megszünt; ugyanez történt sajtóvétség vagy kihágás esetén, ha 2 éven belül két elitélés érte, de a sajtóvétség vagy kihágás miatt bár csak egyszer elitélt lapot is joga volt a kormánynak felfüggeszteni vagy megszüntetni. A törvény legnevezetesebb ujitása, melyet csakhamar más államok reactionarius kormányai is utánoztak, a megintés (avertissement) rendszere volt. Két indokolt megintés után ugyanis a lapot miniszteri rendelettel 2 hónapot meg nem haladó időre elitéltetés nélkül is fel lehetett függeszteni, a köztársaság elnökének rendeletével pedig meg lehetett szüntetni, ha egyszer fel volt függesztve, sőt enélkül is a «közbiztonság okából» (32. cz.).[1]

Mintha a törvényhozás attól tartott volna, hogy elnézésből még valamit meghagyott az esküdtszék hatáskörében, sietett már 1852 február 27-én további törvényt alkotni, kimondván, hogy «mindazon büncselekmények, melyekről jelenleg az esküdtszékek itélnek... ezentul a correctionalis bíróságok hatáskörébe fognak tartozni, kivétetvén azon esetek, melyekről a terhelt hivatala vagy személyes minősége miatt külön rendeletek állanak fenn».

Apró, többnyire a biztositék és a hirlapbélyeg fizetésére és kezelésére vonatkozó intézkedéseket nem tekintve, a második császárság a sajtóügy terén nem tett lényeges változtatást egészen 1861-ig. Az ezen évi február 5-én kelt senatusconsultum módositotta az 1851-iki decretumnak az országgyülési tárgyalások közlésére vonatkozó, fent ismertetett rendelkezéseit, megengedvén, hogy a két ház tárgyalásait a lapok akár a gyorsirói felvétel, akár az ülésjegyzőkönyv lenyomatásával közölhessék; de a kivonatos vagy hézagos tudósitás tiltva maradt. Az 1861 julius 2 án kelt törvény eltörülte az 1852 február 17-iki törvénynek a vétség vagy kihágás miatt elitélt lapok felfüggesztésére, illetve megszüntetésére vonatkozó intézkedését.

Csak 1868-ban kezdett enyhülni a franczia sajtó sorsa.[2] Az ezen évi május 11-én kelt törvény fővonásai ezek: eltörülte az engedélyezést és csak bejelentési kötelességet állapitott meg (1., 2. cz.), leszállitotta a hirlapbélyeget (3., 4., 5. cz.). A törvényhozó testület vagy a senatus tagja nem lehetett lapkiadó (8. cz.). A mely lap oly személytől közölt czikket, aki polgári és politikai jogaitól meg van fosztva, vagy aki Franczia-

[1] Persigny belügyminiszter 32, Pillault belügyminiszter 571 intést bocsátott ki. Az indokok megvilágitják a szellemet, melyben az intézményt kezelték. A lapot n egintették, mert bizonyos iparvállalatokat dicsért, másokat megrovott; mert «általános iránya» miatt az egyházi és a birósági hatóságok ismételve felszólaltak; mert czikke «ellentétben van a nemzeti érzéssel»; mert «rendszeresen lázitott»; mert azt irta, hogy az Agence Havas szerint a császárt és családját éltették, e dubitativ alak illetlen lévén az általános lelkesedéssel szemben, mely a császár szavait követte (*Jäger*. Versuch einer Darstellung neuesten Geschichte, 1875. II. k. 220. l.)

[2] Hogy a második császárság idején mily vérig faggató tudott lenni a franczia közigazgatás az időszaki sajtó üldözésében, arra nézve az 1881-iki sajtótörvény tárgyalásakor Lockroy több példát hozott fel. A helyreigazitási jog ürügye alatt az egyik præfectus mindennap háromnégyhasábos közleményt küldött egy lapnak; egy másik præfectus az ujságnak egyetlen mondatát olyképp igazitotta helyre, hogy közölte vele a præfectusnak egy gazdagyülésen mondott beszédét, mely a lapnak teljes két számát töltötte meg (*Faivre et Benoit-Lévy*, Code manuel de la presse, 2. kiad. 62. l.).

országból ki van tiltva, 1000—5000 frankkal bünhődik (9. cz.). Az eljárás körében fentartotta a közvetlen idézést és kimondotta, hogy a megjelent vádlott nem nyilvánithatta magát meg nem jelentnek (10. cz.). A polgári életre vonatkozó minden közlést kihágásnak minősitett (11. cz.). A sajtóbüntett miatt elitélt lap megszünését ez a törvény is kimondotta; a sajtóvétségbe visszaeső lapot a bíróság felfüggesztésre is itélhette és pedig hosszabb időre, ha második visszaesésben volt; sőt már első marasztalásnál is helye volt a felfüggesztésnek, ha az elitélés állam elleni cselekmény miatt történt (12. cz.).

A harmadik köztársaság még végleges megalakulása előtt hozzáfogott a sajtóügy rendezéséhez s 1870 október 10-én eltörülte a cautiót és a hirlapbélyeget, október 27-én pedig a sajtóperekre nézve kimondotta a jury kizárólagos hatáskörét. A nemzetgyülés az 1871 április 15-iki törvénynyel az esküdtszéket tette a sajtóperek rendes forumává (1. cz.), csak az erkölcsiséget s a magánemberek becsületét sértő és a sajtórendőri cselekményeket hagyta a correctionalis bíróságok hatáskörében (2. cz.). A köztisztviselők és a közmegbizatásban eljáró személyek ellen e minőségükre vonatkozólag elkövetett rágalmazás és becsületsértésre nézve visszaállitotta az 1819-iki törvény rendelkezését, megengedvén a valóság bizonyitását; a rágalmazás miatti polgári kereshetőséget pedig azon esetekre szoritotta, mikor a tettes elhalt vagy kegyelmet kapott (3., 4. cz.). Azonban már az 1871 julius 6-iki törvény visszaállitotta a cautiót, politikai lapokra nézve kivétel nélkül, más lapokra nézve csak ugy, ha hetenként egyszernél többször jelennek meg; egyedüli kivétel a kizárólag hirdetésekkel foglalkozó ujságok képezvén (1., 2. cz.). A biztositék elsősorban a perköltség, a kártérités és a pénzbüntetés fedezésére szolgált s nem volt szükséges, hogy a kiadó a biztositék tulajdonosa legyen (4. cz.). Az 1875 december 29-iki törvény ismét megszoritotta a jury hatáskörét, amennyiben a közhivatalnokok és a közmegbizatásban eljárók elleni rágalmazás elbirálását a rendes bíróságok elé utalta, érintetlenül hagyván a valóság bizonyitásának jogát és a rendes bíróságoknál hagyván a közerkölcsiség elleni cselekmények elbirálását is. Az 1880 junius 17-iki törvény összesitette az utczai eladásra vonatkozó régibb rendelkezéseket, megszüntetvén a visszavonható engedélyezés rendszerét.

1881-ben, mikor a franczia törvényhozás utólszor látott a sajtójog rendszeres codificatiójához, nem kevesebb, mint 42 különböző sajtótörvénynek összesen 325 szakasza volt hatályban.[1] A törvényhozás egységet kivánt létesiteni e zürzavar helyén. Az 1881 julius 29-én kelt sajtótörvény (loi sur la liberté de la presse) szabadnak nyilvánitja a nyomdászatot és a könyvkereskedést, de a nyomdász tartozik minden nyomtatványán nevét és lakását kitüntetni és belőlük két köteles példányt (némely termékből hármat) a munka czimének és a lenyomatok mennyiségének megjelölése mellett a hatóságnál letenni (1—4. cz.). Ujság kiadása engedélyhez vagy biztositékhoz kötve nincs, de a kiadó (gérant) köteles a lap megjelenése előtt a vádhatóságnál nyilatkozatot adni be, mely tartalmazza: a lap czimét és megjelenésének módját, a kiadó nevét és lakását, a nyomdát; minden változás 5 nap alatt szintén bejelentendő. A kiadónak franczia polgárnak, nagykorunak és polgári s politikai jogai birtokában kell lennie. A lap közzétételével egyidejüleg két-két példányt kell beadni a helyi ügyészségnek vagy ha a lap megjelenése helyén ügyészség nincs, a községi hatóságnak s ezen felül Párisban a belügyminiszteriumnak, egyébütt a közigazgatás főnökének (5—11. cz.). A helyreigazitási jog ugy a hatóságokat, mint a magánosokat megilleti, de más-más módon. A lap hatósági személynek hivatali kötelességeire vonatkozó tények helyreigazitását (rectification) tartalmazó közlését, a helyreigazitott közlemény kétszeresét meg nem haladó terjedelemben, legközelebbi szám élén ingyen tartozik kiadni; a lapban megnevezett vagy megjelölt magánszemélynek válaszra (réponse) van joga, melyet a lap a válasz vétele után megjelenő legközelebbi számában, napi lap 3 nap alatt, a helyreigazitott közlemény helyén és betüivel, annak kétszeresét meg nem haladó terjedelemben ingyen, azon felül a birósági hirdetmények árán tartozik közzétenni (12., 13. cz.). Külföldi lap terjesztését általában csak a minisztertanács tilthatja meg, egyes lapszámokét a belügyminiszter is (14. cz.).[2] Aki könyvet, iratot, füzetet, hirlapot, rajzot, metszetet, kőnyomatot vagy fényképet az utczán vagy más nyilvános vagy magánhelyen iparszerüen árusitani vagy kiosztani kiván, tartozik ezt, személyi viszonyainak megjelölése mellett, a præfecturánál bejelenteni; időszaki nyomtatványokra nézve e bejelentés a helyi hatóságnál is teljesithető. Az alkalmi colportage nincs bejelentéshez kötve. Az elárusitott nyomtatvány büntetendő tartalmáért a colporteur nemcsak köztörvényileg, hanem a sajtójog szerint is felel; aminek értelme az, hogy ha a kiadó, szerző, nyomdász tudva nincs, az elárusitó a törvény 42. czikke értelmében mint tettes büntethető (18—22. cz.).

A sajtóbüncselekményeket a törvény a következőkben részletezi:

A ki büntett vagy vétség elkövetésére egyenesen felhi (magyar Btk. 171. §.), a büntettnek elkövetése vagy megkisérlése, a vétségnek pedig elkövetése esetében mint részes büntettetik (23. cz.). A gyilkosságra, rablásra, gyujtogatásra vagy az állam biztonsága elleni büntettre irányult eredménytelen felhivás vétséget képez (24. cz.). A felhivás, melynek czélja a katonát kötelességétől vagy a feljebbvalói katonai parancsai iránti engedelmességtől eltántoritani, vétséget állapit meg (25. cz.). További sajtóvétségek: a köztársasági elnök megsértése (26. cz.); hamis hirek, koholt, hamisitott vagy valótlanul másnak tulajdonitott okiratok közlése vagy reproductiója, ha a közbéke megzavarására alkalmas és rosszhiszemüen történt (27. cz.); a közerkölcsiség elleni cselekmény (28. cz.); rágalmazás és becsületsértő tényállitás (29. cz.); hatóságok és magánosok rágalmazása (30., 31., 32. cz.); hatóságok és magánosok elleni becsületsértés (33. cz.); holtak elleni rágalmazás vagy becsületsértés, ha a tettes szándéka az élő örökösök megsértésére irányult (34. cz.).[1] A valóság bizonyitásának csak hatóságok, közhivatalnokok vagy közmegbizatásban eljáró személyek hivatali kötelességeire vonatkozólag, továbbá oly ipari, kereskedelmi vagy pénzügyi vállalatok igazgatói vagy kezelői ellen van helye, amely vállalatok a közönség megtakaritásait vagy hitelét veszik igénybe. Az ellenbizonyitás meg van engedve. Az állitott tény bizonyitása a vádlott felmentését vonja maga után. Ha az állított tény miatt bünvádi eljárás van folyamatban, ennek befejeztéig a rágalmazási per felfüggesztendő (35. cz.). Külföldi államfő, a köztársaságnál meghatalmazott nagykövet, követ, küldött, ügyviselő és más diplomatiai megbizottak nyilvános megsértése vétséget képez (36, 37. cz.).

Tilos közlések: bünvádi ügyben a vádirat és a per egyéb iratai, a nyilvános tárgyaláson történt felolvasásuk előtt; a rágalmazási perekről szóló tudósitás, ha a valóság bizonyitása ki van zárva, polgári perekről értesités, ha a bíróság a tudósitást megtiltotta. E tilalmak azonban nem terjednek ki az itéletre. Az esküdtek és a bíróság zárt tanácskozásait nem szabad közölni (38., 59. cz.). A bünügyi marasztalások kárpótlása czéljából gyüjtést inditani és az ebbeli felhivást közzétenni tilos (40. cz.).

Bünvádi eljárásnak nincs helye az országgyülésen mondott beszédek, valamelyik ház rendeletéből kinyomatott jelentések vagy iratok és az országgyülés nyilvános üléseiről szóló jóhiszemü tudósitások miatt; nem inditható rágalmazási vagy becsületsértési per a birósági tárgyalások, az ott mondott beszédek és felmutatott iratok hü és jóhiszemü közlése miatt. A bíróság azonban elrendelheti a becsületet sértő és a rágalmazó beszédek elnyomását, ezekért kártéritést állapithat meg és fegyelmileg járhat el az ügyvéd vagy az ügyviselő ellen, sőt az ügyre nem tartozó sértések miatt fentarthatja a vádhatóságnak és a sértett félnek a külön per utját is (41. cz.).

A sajtófelelősségi rendszer a következő:

Büntett vagy vétségért, mint fő-bünszerzők (auteurs principaux, tettesek) fokozatosan felelnek: 1., a lap vagy a könyv kiadója (gérant — éditeur); 2., a szerző; 3., a nyomdász; 4., az árusitó, kiosztó vagy kifüggesztő. Ha a kiadó perbe vonatik, a szerző mint bünrészes felel. Ezenkivül bünrészességért üldözhetők mindazok, kik a köztörvény szerint (code pénal 60. cz.) ily minősités alá esnek. Kivétetik azonban a nyomdász, ha csupán a nyomtatást végezte, kivéve ismét azon esetet, ha a nyomtatvány csoportosulásra hivott fel (42—43. cz.).[2] A lap tulajdonosa a magánfeleknek meg-

[1] *Faivre et Benoit-Lévy*, Code manuel de la presse, 2. kiad. 5 l.

[2] Az 1895 julius 29-én kelt törvény e szakasz intézkedéseit kiterjesztette a Franczia országban idegen nyelven megjelenő lapokra is.

[1] A mai franczia jog a becsületsértő cselekményeknek három faját különbözteti meg: *diffamation* (rágalmazás), *injure* (becsületsértés) és *outrage* (a közhivatalnokok elleni rágalmazás vagy becsületsértés *Fabreguettes*, i. m. II. k. 508. l.

[2] Erre az esetre ugyanis az 1848 junius 7-én kelt törvény 6. czikke van fentartva, mely a csoportosulásra felhivó nyomtatványt ugy bünteti, mint magát a csoportosulást; a nyomdászt mint részest. Értekezésem első részében (Jogt. Közl. 1907. évi 48. sz.) a 410. lapon tévesen szóltam *fegyveres* csoportosulásról.

itélt összegekért a polgári törvény szabályai szerint a terhelttel együttesen felelős (44. cz.).

A sajtó-büntettek és vétségek tárgyában az esküdtszék itél. Kivétetnek a sajtórendőri vétségek, a közerkölcsiség elleni vétség, a magánosok elleni rágalmazás és becsületsértés, a tilos közlések és a tilos gyüjtés esetei, melyek a correctionalis bíróságok elé utalvák; ugyszintén a nyomdász meg nem jelölése, a hivatalos hirdetményeknek föntartott helyen való falragaszolás, a hivatalos falragaszok megrongálása, az utczai elárusitó be nem jelentése és a hatóságok ellen elkövetett nem-nyilvános becsületsértés, melyek a rendőrbíróságokhoz tartoznak (45. cz.).[1] Rágalmazás és becsületsértés miatt külön polgári pernek csak akkor van helye, ha a szerző meghalt vagy kegyelmet kapott (46. cz.).

Az eljárás köréből emlitendők még a következő intézkedések:

Sajtóügyekben rendszerint hivatalból és közvádra van helye a bünvádi eljárásnak. Megkeresés, magáninditvány vagy kivánat alapján indittatik az eljárás a törvény által alkotott testületek elleni rágalmazás-, az országgyülés valamely tagja, a közhivatalnokok, a vallásfelekezeteknek az állam által fizetett papjai, a közmegbizatásban eljáró személyek ellen elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés-, az esküdt vagy tanu elleni rágalmazás és a külföldi államfő és az idegen diplomatiai képviselők megsértése esetében (47. cz.). A vádiratban, semmiség terhe alatt, a törvényre hivatkozással meg kell jelölni és minősiteni kell a bevádolt tettet (48. cz.).

A nyomtatványból a vizsgálóbiró csak négy példányt foglalhat le s ezt is csak azon esetben, ha a törvénynek a köteles példányok beadására vonatkozó rendeletei nem teljesittettek. Az erkölcstelen iratok azonban korlátlanul lefoglalhatók. Belföldön lakó vádlott ellen csak büntett miatt van helye letartóztatásnak. Itéletileg az egész mü vagy annak egy része elkobozható vagy megsemmisithető (49. cz.). Ha a terhelt az állitott tény valóságát bizonyitani akarja, köteles, e jogának különbeni elvesztése mellett, az idézés vételétől számitott 5 nap alatt a vádinditványban foglalt tények közül a bizonyitandókat a kir. ügyésznek bejelenteni, okiratainak másolatát bemutatni, tanuinak nevét, állását és lakását megjelölni s egyuttal az esküdtbiróság székhelyén kézbesitési helyet kijelölni. Ettől számitandó 5 nap alatt a vádhatóság ugyanazon jogkövetkezmények mellett, szintén tudatni tartozik a terhelttel az ellenbizonyitékokat (52., 53. cz.). Illetékességi kifogásnak csak az esküdtek neveinek felolvasásáig van helye (54. cz.). Vádlott meg nem jelenése esetén az esküdtek meghallgatása nélkül makacssági itélet hozatik, mely ellen az elitélt 5 nap alatt ellenmondással élhet; ha ezt elmulasztja vagy az ujabb tárgyaláson meg nem jelenik, az itélet jogerőssé válik (56., 57. cz.). Ha a per folyama alatt az esküdtszéki ülésszak lejár, rendkivüli ülésszakot lehet tartani (59. cz.). A rendőrbirósági eljárás köréből említendő, hogy magánosok elleni rágalmazás vagy becsületsértés esetén az eljárásnak csak a sértett fél visszavonható inditványára van helye s hogy választás idején a jelölt megsértése miatt 24 órán belül tartandó meg a tárgyalás (60. cz.). Semmiségi panasz esetén, mely 3 nap alatt jelentendő be, a köztörvényi szabályoktól eltérőleg, sem a marasztalási összeget nem kell letenni, sem az elitélt nem tartozik fogolyul jelentkezni (61., 62. cz.).

Egyéb intézkedések:

A köztörvénynek[2] a visszaesés sulyosabb büntetéséről szóló rendeletei sajtóügyekben nem alkalmazhatók, halmazat esetén összbüntetésnek van helye; ha pedig az esküdtek enyhitő körülményeket látnak fenforogni, a büntetés nem haladhatja tul a törvényes tétel felét (63., 64. cz.). Az elévülési határidő 3 hónap (65. cz.).

1881 óta a franczia sajtótörvényhozás müködése főképpen a fajtalan irodalom és müvészet megfékezésére irányul. Az uj törvény életbelépte után már egy év mulva oly türhetetlenné vált a pornográf sajtó áradata, hogy ujabb rendszabályokhoz kellett folyamodni miatta. Az 1882 augusztus 2-án kelt törvény az erkölcsiséget sértő iratokat és egyéb termékeket — a könyvek kivételével — elvonta a sajtótörvény hatálya alól, az azok előállitásában közremüködő személyek felelősségére nézve a köztörvény szabályait rendelte alkalmazandóknak s az ebbeli pereket a correctionalis bíróságok elé utalta, megengedvén az előzetes lefoglalást is. A tapasztalat azonban ezeket az intézkedéseket elégteleneknek mutatta. Ez volt az oka, hogy Bérenger senator 1894-ben törvényjavaslatot terjesztett a felsőház elé a prostitutióról s e javaslat keretében rendszabályokat inditványozott a nyilvános trágárságok, köztük a trágár sajtó ellen is. A képviselőházban megakadt a javaslat, főképp a prostitutióra vonatkozó részeinél mutatkozó törvényhozási nehézségek miatt. Végre 1897-ben a kormány ujabb inditvánnyal állott elő a senatusban, mely inditvány mellőzte Bérenger tervezetének a prostitutióra vonatkozó részeit. Ismételt módositások után ebből a javaslatból lett az 1898 márczius 16-iki törvény. Ez fogházzal és erős pénzbüntetéssel (100—5000 frank) bünteti ez erkölcsiség elleni cselekményt, ha az trágár iratnak, nyomtatványnak (a könyv kivételével), hirdetésnek, rajznak, metszetnek, festménynek, jelvénynek, tárgynak (objet) vagy képnek nyilvános helyen eladása, áruba bocsátása, kinálása, kiállitása, kiragasztása vagy kiosztása által,- továbbá ily tárgyaknak, kiskoru személyeknek, habár nem nyilvános eladása vagy kinálása által-, nemkülönben azoknak házban való kiosztása, keresztkötés alatt vagy nyilt boritékban postára tétele vagy bármily közeg kezeihez adása által, végre, nem engedélyezett daloknak nyilvános éneklése, nyilvános hirdetés avagy levelezés által követtetik el. Az ily tárgyak és előállitásuk eszközei lefoglalhatók, letéphetők, megsemmisitésük elrendelhető; ha a cselekmény kiskoruakkal szemben követtetik el, a büntetés megkétszerezhető (1. cz.). Büntető itélettel sujtott könyv elárusitása vagy hirdetése ugyanazon büntetés alá esik; az elévülési határidő ez esetben a könyv megjelenésétől vagy behozatalától számitott egy év (2. cz.).

Tarnai János.

(Folyt. köv.)

[1] Egy későbbi törvény (1893 márczius 16.) e kivételes forum elé utalja még a külföldi államfő és a Franciaországban müködő külföldi diplomaták ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés eseteit is.

[2] Code pénal, art. 56.

Ujabb lépés a váltójog nemzetközi egységesitésére.

— A német váltónovella. —

Az egységes nemzetközi váltójog eszméje lassan, de biztosan közeledik a megvalósuláshoz. Mikor mintegy félszázaddal ezelőtt a váltójog internaczionális egyenlősitésének kérdését hosszu szünet után ujra felszinre vetették s az elv czélszerüségétől áthatva azt európaszerte propagálni kezdték, akadtak egyes vérmes reményü idealisták, kik már azt hitték, hogy egy ilyen minden tekintetben praktikus elv megvalósulása legkésőbb a XIX. század végén fait accompli lesz s nem késtek előre dythirambokat zengeni e nagy eredmény közeli sikeréhez.

Sajnos a világváltójog még ma, a XX. század első évtizedének vége felé is, az utópiák világába tartozik. Mindazonáltal ma erősebben hiszszük, mint valaha, hogy az ábrándot végre valóság fogja felváltani, mert mindinkább szaporodnak azok a biztató előjelek és kedvező momentumok, melyek e kérdés megvalósitását előbbre viszik. Ezekből az apró lánczszemekből fog aztán végre előállni az a hatalmas kapocs, mely mint egy óriási kábel a nemzetek váltójogi érintkezését gyorssá, könnyüvé és biztossá fogja tenni.

Evek óta különös figyelemmel kisérem mindazokat az eseményeket, melyek a váltójog egységesitésének előbbre vitelét czélozzák s időközönként szaklapjaink utján hivom fel az elért eredményekre a magyar jogászközönség figyelmét, mert tudvalevő dolog, hogy az első magyar jogászgyülés már a hetvenes évek elején, számos nagy nyugati nemzetet megelőzvén, kijelentette, hogy az eszmét korszerünek s megvalósitását kivánatosnak tartja s igy jogászközönségünk megmutatta, hogy e kérdés iránt érdeklődéssel viseltetik.

A folyó év szeptember havában Budapesten megtartandó kongresszusa alkalmával az «*International Association Law*» cz. egyesület is fog e kérdéssel foglalkozni,[1] mert tárgysorozatának egyik pontját éppen ennek további megvitatása képezi. De nemcsak ez a kongresszus fogja, reméljük, hogy sikeresen, e nagy eszmét viták utján tovább fejleszteni, hanem jelentős lépést tett «de lege lata» e czél érdekében a közelmultban a német birodalmi törvényhozás, melynek folyó *évi május 30 án kelt s folyó évi október 1-én életbelépő* «*Gesetz betreffend die Erleichterung des Wechselprotestes*» czimü törvénye a váltóóvások eszközlését 800 márkáig a postahivatalokra bizza s az óvások felvételét egyébként is lényegesen megkönnyebbiti.

A német birodalom ezzel részben követi Belgium példáját, hol már több mint három évtized óta be vannak hozva a póstaóvatolások, anélkül, hogy e reform ellen panaszok

[1] Azonkivül Prágában a folyó évi jubileumi kiállitás alkalmából tartandó nemzetközi keresk. kamarai kongresszus is programmjára tüzte e kérdést.

merültek volna fel, másrészt az óvások merev formalizmusának megtörésével pedig Anglia, Dánia, Norvégia, Olaszország, Svédország és Románia példáját utánozza, hol az utóbbi évtizedekben és években e téren szintén jelentős változások történtek.

Ezek az egyszerüsitések, az egyik államban czélszerünek mutatkozott reformok megvalósitása más államokban, fogják lassanként a világ összes váltójogait unifikálni, ugy, hogy végeredményében lassanként alig maradnak eltérések, s a nemzetközi váltójog egykor tán minden rázkódtatás nélkül világszerte csaknem automaticze fog megvalósulni. Ennek az időpontnak az elérése ma már annyira kivánatosnak tetszik, hogy ha az egyes államok az egyszerüsitéssel ellenkező törvényhozási intézkedéseket tesznek, egyszerre valósággal szembe találják magukat az egész világ kritikájával. Igy például Svájcz uj váltójoga ellen már évek óta erős agitáczió folyik, mert egyes rendelkezései annyira nem modernek, hogy valóságos hanyatlást jelentenek a multtal szemben. Ugyanilyen birálatban részesült az 1903-ban, tehát alig 5 évvel ezelőtt életbeléptetett uj orosz váltójog, melyet a váltójogi szabályok és formalizmusok valóságos utvesztője gyanánt szoktak emlegetni, s inkább komikus, mint komoly kritikára méltó törvénynek tekintik mindenütt.

Németország azonban, hol 1847-ben a leipzigi konferenczia több mint fél száz különböző váltójog helyébe egy egységes váltótörvényt teremtett, áthatva a nemzetközi váltójog nagy eszméjének czélszerüségétől, 2 év óta erősebb mozgalmat kezd kifejteni ez utóbbi érdekében is, s hogy e mozgalom eredményes, annak első jele gyanánt tekinthetjük már a fentebb emlitett 1908. évi május 30-iki törvénynovellát is, bár kétségtelen, hogy a német birodalom egyre fejlődő és terjeszkedő világkereskedelmi forgalma szintén nem kis tényező eme mozgalmak sikerében. Nézzük röviden az uj törvényt. Legjelentősebb intézkedése a váltóóvatolások megkönnyitése. Eddig az óvás felvétele, ugy mint az ennek nyomán készült magyar törvényben ma is van, külön okiratban eszközöltetett, s emellett a váltót, illetve lényeges tartalmát is le kellett másolni. Ezentul a váltó óvatolása magán a váltón, illetve a hozzácsatolt toldaton történik, közvetlenül az utolsó forgatmány után, a lehető legegyszerübb szövegezésben. De nemcsak terjedelmes külön okirat felvétele nem szükséges, hanem az óvás tartalma is egyszerüsitve lett, mert a megóvatolt személyhez intézett felszólitás s a nyert felelet helyett ezentul elegendő lesz az óvás szövegében annak megemlitése, hogy a felszólitás sikertelen volt.

Az óvások megkönnyitését azonban különösen előmozditja, és nagyjelentőségü a postai óvatolások rendszeresitése. Igaz ugyan, hogy ez egyelőre csak 800 márkán aluli váltóknál lehetséges, de valószinü, hogy ha azok az aggályok, melyek különösen a postakincstár részéről felmerültek, eltünnek, ez a limitálás meg fog szünni. A postaóvatolási jog most még csak fakultativ, mert a közjegyzői óvás párhuzamosan továbbra is megmarad, de tekintve a postai óvások gyorsaságát, olcsóságát, valamint azt a körülményt, hogy ma már a legkisebb helyeken is van postahivatal, kétségtelen, hogy a váltóbirtokosra nézve többnyire előnyösebb lesz a postai, mint a közjegyzői óvatolás.

Azok az aggályok, hogy a váltójoghoz nem értő postahivatalnokok által felvett óvások néha szabálytalanok lesznek, s emiatt a váltókövetelés elvész, kétségtelenül fennállanak, de jól szövegezett blanketták alkalmazása s a postai hivatalnokok betanitása e bajon könnyen segithetnek. A német birodalmi kanczellárt éppen ilyenféle aggályok vezették a 800 márkás limitó felállitásánál; azonban a szerzett tapasztalatok után kétségkivül megfelelőleg módosulni fog e meghatárolás is. Érdekes, hogy a postai óvások rendszeresitését maguk a német közjegyzők sem ellenezték, bár ez jövedelmöknek néhol érzékeny csökkenésével jár, mert az óvott váltók átlagos összege 500 márkán alul van.

Az uj novella éppen ezért viszont az óvatolásoknál különféle előnyöket biztositott részükre, igy például az óvási okleveléhez becsuszott hibák utólagosan is kijavithatók lesznek, meg vannak könnyitve az u. n. «szél-óvás»-ok, az óvatoló közjegyzők fizetés esetén jogositva és kötelezve lesznek a váltóösszeg felvételére, az óvási könyvek ellenőrzése egyszerüsitve lesz, az óvási dijak progresszive emelkednek, s e dijak behajtásában a közjegyzők bizonyos előnyökhöz jutnak stb.

Az uj német törvény utánzását, bár még csak októberben lép életbe, már is kezdik Ausztriában sürgetni, sőt a bécsi kereskedelmi kamara már 12 év óta hangoztatja, hogy a mai merev váltójogot rugékonyabbá kell tenni, mert enélkül a váltó képtelen azt a nagy gazdasági rendeltetést betölteni, melyre hivatva van, s ha a fejlődést akadályozó §-ok meg nem változnak, ez érzékenyen fogja egykor sujtani Ausztria iparát és kereskedelmét is. Tekintve azt, hogy az osztrák-magyar bank statisztikája szerint az óvatolt váltók átlagos összege nálunk 617 K, s az összes óvatolt váltók 30%-a 200 K-n aluli váltókra esik, a postai óvatolások intézményének rendszeresitése mellett az értékhatárt 1000 K-ban, tehát a német limitóval csaknem egyforma összegben kivánják a Lajtán tul megállapitani. Tekintve Ausztria és Magyarország közt fönnálló szoros gazdasági kapcsokat, természetes, hogy ez csak Magyarországgal egyöntetüen volna czélszerü módon megvalósitható, s ha annak idején a mi 1876. évi XXVII. tcz.-ünk csaknem szószerint vette át a német váltójogot, csak következetesek lennénk, ha a németek modern ujitásait novelláris uton mi is követnénk s igy tettekkel is bizonyitanánk, hogy a váltójog nemzetközi egyenlősitését részünkről is kivánatosnak tartjuk és azt előmozditani törekedünk.

Dr. Bozóky Géza,
egyetemi magántanár, jogtanár.

A minősitésről.

A birák minősitésének kérdésénél kétségtelenül meghallgatandó éppen azoknak véleménye, akik tényleg ennek a kérdésnek helyes megoldásától várhatják azt, hogy előmenetelük az igazságnak megfelelőleg következhessék be, s hogy a pályázatoknál ne a protekczió, hanem az illetőnek a valóságnak teljesen megfelelően bejegyzett minősitése birjon döntő sulylyal, az egyforma minősitéssel birók közül pedig részesüljön előnyben az, ki hosszabb birói gyakorlattal rendelkezik.

A birói kongresszus a minősités kérdését is beható megvitatás tárgyává tette, s a megoldás a legtöbb biró által ugy lett kontemplálva, hogy a titkos minősités töröltessék el.

Ennek indoka az, hogy a biró, ha minősitésének tudatára jön, módot nyer arra, hogy a minősités valamelyik kérdésére adott gyenge fokozatot minden erejével kijavitani törekedjék.

A birói karnak magas erkölcsi és szellemi nivón álló képzettsége lehetővé teszi azt, hogy nemcsak az elméleti képzettség és szorgalom tekintetében bejegyzett gyengébb fokozaton, hanem a felfogás és itélőképességet illetőleg elnyert gyenge fokozaton is tudhat segiteni. Igaz ugyan, hogy a két utóbbi az egyénnel mondhatni veleszületik, de önképzés által, ha a biró az elméleti tudással rendelkezik, ha a szőnyegen forgó jogesetnek irodalmát, a birói gyakorlatot, s főképp a tételes törvényt ismeri, itélőképessége is kialakulhat.

Nem oszthatom tehát az erzsébetvárosi kir. törvényszék elnökének azt a véleményét, hogy a titkos minősités fentartása azért lenne indokolt, mert a felfogás és itélőképességre bejegyzett gyenge fokozat az illető bíróból az önbizalmat, munkakedvet kiöli, mert a feltett két kérdésre adott gyenge fokozaton a biró sohsem tud segiteni, azt kijavitani képtelen

Véleményem szerint a titkos minősités mindenesetre eltörlendő s az évi kimutatásokra tett észrevételeknek megküldése alkalmával a bíróval közlendő lenne a minősités.

Ha a biró gyengébb minősitésének tudatára jön, bizonyára megbeszélés tárgyává teszi ezt birótársaival, s én ugy képzelem, hogy az igazi kollegiális szeretetben élő birótársak között akad olyan, aki az illetőnek, kinek képzettségét, munkásságát ismeri, megmondja, hogy a minősités helyes vagy helytelen, s ha a biró látva, hogy egy teljesen elfogulatlan birótársa minő véleményt táplál, igyekezni fog a kapott gyenge fokozat helyett jobbat kiérdemelni. Lehet, hogy a kérdést egy kissé ideális értelemben fogom fel, de teszem ezt azért, mert én sem a főnökök részéről, sem a birótársak között nem akarok látni — hisz erre nincs is semmi ok — olyan jelenséget mely az előbbiek részéről alaptalan gyülölséget, az illető birót elnyomni akarást, illetőleg azt tüntetné fel, hogy az egyik rovására a másik érvényesülni akar, vagy a kollegiális érzést nem ápolja magában.

Elég hosszu birói gyakorlatom alatt láttam emberi gyarlóságokat is megnyilvánulni, de meggyőződtem arról is, hogy a gyenge minősités a valóságnak megfelelő volt, s nem eredt rosszindulatból.

Most a kérdésnek arról az oldaláról irok, hogy nézetem szerint kikre ruháztassék a birák minősitése? E joggal a törvényszéki elnököket és táblai elnököket ruháznám fel. Ezek szerezhetnek a biró képességeiről legalaposabb meggyőződést, mert a felebbezett járásbirósági ügyek, melyek többnyire

alaposabb kidolgozásban részesülnek, részben a törvényszékhez, részben a táblához terjesztetnek fel. A törvényszéki bírákat illetőleg szintén ez áll, tevékenységük a törvényszék elnöke előtt ismeretes kell, hogy legyen, s mindezeknek munkásságát ismeri a kir. tábla elnöke is. A járásbíróságok vezetői legföllebb a birák szorgalmáról nyilatkozhatnak. Tapasztalatból tudom, hogy a munka érdemi részét illetőleg a birói tevékenységet figyelemmel sem kisérik, s ezt nem is tehetik, mert a munkásság érdemi részét illetőleg felügyeleti joguk nincs, s ez nem is reájuk, hanem a törvényszékekre és táblákra tartozik. Végül nem tartom czélszerünek azt sem, hogy azzal, kivel a járásbíróságok birái a mindennapi érintkezésben és baráti viszonyban vannak, emiatt közöttük személyes ellentétek idéztessenek elő. *Felszeghy Kálmán*,
dicsőszentmártoni kir. járásbiró.

Különfélék.

— **A büntető bíróságokról.** A következő levelet kaptuk: A Jogtud. Közl. multheti számában *Advocatus* rámutatott arra, hogy a gyermekbíróságok felállitása szükségessé teszi a legkiválóbb biráknak erre a functióra, való kijelölését, és különösen Budapesten a büntető járásbiróság felfrissitését.

Csatlakozunk ahhoz a nézethez, hogy a budapesti büntető járásbiróság felfrissitése, esetleg ujjászervezése szükséges. Nem mondunk ujságot, csak a jogi közvéleménynek a felügyeleti hatóságok által is approbált itéletét tolmácsoljuk, mikor konstatáljuk, hogy ennél a bíróságnál több teljesen megfelelő, jó erő mellett a birák egy része nem áll szinvonalon.

Ezektől a biráktól ered a *becsületnek az a devalválása,* melynek demoralizáló hatása a szakirodalomban annyiszor — de teljesen eredménytelenül — képezte panaszok tárgyát. Jobb társadalmi állásu ember már *nem is meri* becsületének helyreállitását a büntető járásbiróságon keresni. Néhány biró betüimádásának, a való élet kiáltó követelményei teljes negligálásának tudandó be jórészt a *fiatalkoru büntevők* számának fölszaporodása, mert ahelyett, hogy a javitóintézeti nevelést rendes fegyelmező eszközzé tették volna, amire az esetek nagy részében a régi törvény is módot engedett, megelégedtek azzal az egyszerü s kényelmes elintézéssel, hogy pár napra fogházba dugták a megtévedt gyermekeket. Ennél a bíróságnál alapitottak megkövesedett sablont a *pénzbüntetések* kiszabása s átváltoztatása tekintetében, ugy, hogy az e büntetésnemben rejlő kriminálpolitikai erő teljesen kiaknázatlan.

Mit várhatunk ilyen biráktól a *feltételes itélkezés* életbelépése után? Az eleven élet figyelembevételének megszokott elhanyagolása, a lélektani szempontok teljes figyelmen kivül hagyása bizony keserves tapasztalatokat fognak kiváltani.

De nemcsak a budapesti büntető járásbiróságnál vannak ily visszás állapotok. Az egész országban ugy van az, hogy ha egy képtelensége miatt folytonosan mellőzött, elsavanyodott vén jegyzőnek végre sikerül magát az igazságügyi kormány hibás kinevezési politikája, vagy protekczió utján albiróvá kineveztetni, beteszik a büntető osztályba, azzal a furcsa indokolással, hogy «ott nem árthat annyit, mint a polgáriban.» Sok helyen ugyancsak azonnal a büntető szakba utalják azt a birót, aki a polgári osztályon nem vált be. E tekintetben a bünügyi szak a telekkönyvivel áll egyenlő rangban. Miért tekintik e szakot oly inferiorisnak, azt nem tudjuk. A felelősség e szakban még nagyobb, mint a jog más terein, mert mig más szakokban rendszerint csak vagyoni kérdések fölött kell itélkezni, addig a büntető biró élet, vagyon és nagyfontosságu erkölcsi érdekek ura.

Gondoljuk meg, hogy a büntető novella rendelkezéseinek alkalmazása mily nagy emberismeretet és psychologiát feltételez, hogy a feltételes elitélésre és a fiatalkoruakkal való elbánásra vonatkozó szabályoknak helyes szellemü végrehajtása a legkiválóbb judiciumu birót is mily nehéz feladatok elé állitja. Ha már eddig is helytelen volt a büntetőbiró qualificatiójáról némelyek részéről táplált felfogás, ugy ezt a novella életbeléptetése által még tarthatatlanabbnak kell felismerni és meg kell szünni annak a ferde álláspontnak, hogy a büntetőbiró feladata könnyebb és ezért erre a szakra a birák gyengébbjei is elegendők. *Justus.*

— **Az International Law Association** czimü egyesület a budapesti ügyvédi kamara, a Magyar Jogászegylet és a budapesti ügyvédi kör meghivására f. évi szeptember 22—25. napjain tartja Budapesten XXV. konferencziáját. Ez az egyesület 1873-ban alapittatott, a már korábban létrejött *International Code Commitee* és az *Association the Reform and Codification of the Law of Nations* elnevezésü társulatoknak magába olvasztásával. Az első bizottság egy nemzetközi jogi kodex szerkesztését, emez az egyes nemzetek jogainak egységesitését vallotta feladatául. Az International Law Association nem kizárólag jogászok társulása; létrejötte óta hajósok, biztositók, kereskedők vállalkozók teszik ki a tagok zömét, kik mellett azonban kiváló birák és ügyvédek is helyet foglalnak. Az egyesület a nemzetközi viszonylatok fejlesztését s békés szabályozásának — a politika kizárásával, tisztán tudományos alapon való — propagálását vallja feladatául. Ülésein és irataiban nagy apparátussal szállott sikra az iránt, hogy az államok legkülönfajubb érdekei egyezményi szabályozást nyerjenek s ha az államok között ellentét vagy összeütkö és merül fel, azok fegyveres elintézés helyett választott bíróság döntésének vessék alá magukat. Kitartó agitácziója nagyban hozzájárult, hogy 1873-ban az angol parlamentben inditvány tétetett állandó nemzetközi békebiróság alakitására vonatkozó egyezmény kezdeményezése tárgyában s rövid idővel azután Olaszország, Hollandia, Svédország s egyes amerikai államok törvényhozásaiban is felmerült ugyanaz az eszme. Ha ily tartalmu törvény alkotása eddigelé nem is sikerült, azok az adatok, amelyek a békebiróságok által elintézett konfliktusok számát mutatják, a béke gondolatának hatalmas térhóditására engednek következtetni. Az 1794-től 1840-ig terjedő időből mindössze 23 békebirósági döntés ismeretes; 1841-től 1860-ig terjedő időszak alatt 20 esetben, az 1861-től 1880-ig terjedő időszakban 44 esetben, a következő két évtized alatt pedig már 90 esetben döntött a békebiróság.

A budapesti konferenczia ünnepies, jubiláris tanácskozás. Programmja kiváló gonddal és pedig a vendéglátó magyar részről történt kezdeményezés alapján állittatott össze. Az üléseken The Hon. Mr. Justice *Phillimare* Anglia egyik nagybirája fog elnökölni. A tiszteletbeli elnökséget dr. *Günther* Antal m. kir. igazságügyminiszter vállalta el. Az előkészitő bizottság élén dr. *Töry Gusztáv* m. kir. igazságügyminiszteri államtitkár, dr. *Nagy Ferencz* egyetemi tanár, orsz. képviselő és dr. *Brüll Ignácz* udvari tanácsos, a budapesti ügyvédi kamara alelnöke állanak. Pénztáros: *dr. Berger Miksa.* A titkárság tagjai: dr. *Baumgarten Nándor* egyetemi magántanár, dr. *Král Miklós* kir. törvényszéki jegyző, dr. *Szladits Károly* egyetemi magántanár, dr. *Vámbéry Rusztem* egyetemi magántanár és dr. *Wittmann Ernő* ügyvéd.

Az egyesület külföldi tagjai sorából eddig mintegy százan jelentették részvételüket.

Mindennemü felvilágositásért a konferenczíát előkészitő bizottság titkári hivatalához (V. Szemere-utcza 10.) kell fordulni.

— **Törvények röviditett megjelelése.** A végrehajtási törvény novelláját életbeléptető rendelet az életbeléptetendő törvényt *Vhn* betükkel jeleli meg. Helyes volna a gyakran idézett törvények ily röviditett megjelelésének általánositása. Szokássá vált ez némely törvénynél, de nem mindegyiknél, ahol lehetne, és nem általánosan. Nincs ok arra, hogy a gyakran idézett törvényeket a jogirodalomban ne a kényelmesebb módon jeleljük meg, pedig a jogi szaklapokban még ritkábban találjuk a kezdőbetükkel való idézésmódot, mint az itéletekben. A megjelelés módjának egységesnek is kellene lenni. Ha a B. P. elég a bünvádi perrendtartás, és a K. T. a kereskedelmi törvény megjelelésére, akkor a büntető törvényt is elégséges volna a B. T. betükkel idézni a szokásos B. T. K. vagy Btk helyett. Legegyszerübb volna az ily megjelelés: BP (bünvádi perrendtartás), BT (büntető törvény), KBT (kihágási büntetőtörvény), KT (kereskedelmi törvény), VT (váltótörvény), PTR (polgári törvénykezési rendtartás), PTRM (polgári törvénykezési rendtartás módositása), VE (végrehajtási eljárás), VEM (végrehajtási eljárás módositása), SE (sommás eljárás), TR (telekkönyvi rendtartás), KE (kereskedelmi eljárás) stb. A betükkel való röviditett megjelelés az iróra és olvasóra nézve egyképpen kényelmesebb

akár az évszám és törvényczikkszám, akár a teljes elnevezés idézésénél, és félreértésekre sem ad okot, ha a megjelelésmód mindenütt egyforma.

— **Inducált elmezavar.** E czimen a Gyógyászat legutóbbi számában *dr. Venubek Gusztáv* elmegyógyintézeti II. főorvos hosszabb czikket közöl, melyből a következőket emeljük ki:

Legtöbb kellemetlenséget okoznak az elmegyógyintézeteknek a nem szakemberek által fel nem ismerhető elmebajok közül azok, melyeket a «kétes elmeállapotok» gyüjtőfogalma alatt szokás egybefoglalni. Mert vagy maguk a betegek okoznak viselkedésükkel, megférhetlen természetükkel bajt és bolygatják meg az intézeti rendet, vagy pedig a betegek hozzátartozói mozgatnak meg füt-fát, hogy az általuk elmebetegnek nem tartott s igy szerintük jog, törvény és igazság ellenére internált beteget az intézetből kiszabadithassák. Ilyen alkalommal természetesen a szenzációt hajhászó hirlapok is akczióba lépnek.

A laikus egyének előtt ilyen kétes elmebetegség különösen a paranoiás megbetegedés csoportjába tartozó esetek közt fordul elő gyakrabban és pedig querulans perlekedési és üldöztetési téveszmékkel járó formájánál ezen elmebajnak. Ezen betegségben szenvedő egyének látszólag intact elméjü benyomását kelthetik, mert általában jól tájékozódnak, mások viselt dolgait eléggé korrektül birálhatják meg, és csak az őket ért sérelem, mellőzés vagy anyagi veszteség megitélésénél lesznek elfogultakká és vesztik el azon biztos alapot, amelyet az embernek a józan, higgadt, a mellékkörülményeket is tekintetbe vevő megfontolás nyujt. A psychikus élet olyfoku zavara, melyet nem szakember is felismer rögtön, rendesen nem szokott jelentkezni és ez az oka, hogy gyakran ezen bajban szenvedő egyének kezdetben még a hatóságokat is megtévesztik, ahová bajuk, sérelmük orvoslása miatt fordulnak és elég gyakran csak beadványaik hosszu sorozataiból és azon szivós makacsságból, melylyel ügyüket védelmezik, lesz végre a hatóság figyelme arra felhiva, hogy kóros elméjü egyénnel áll szemben.

Ha ennek lehetősége megvan, még könnyebben előfordulhat az, hogy ily betegek laikus, ily esetekkel vagy elmebajjal egyáltalában nem ismerős egyéneket tévesztenek meg. Annyival is inkább lehetséges ez, mert ezen bajban szenvedő betegek életében mindig van, illetőleg volt oly momentum, amely talán jogi érzületüket tényleg megsértette, azaz tényleg történhetett igazságtalanság velök és ezt folyton hangoztatva, hallgatóikkal végre sikerül elhitetni azt, hogy egyéb, az igazságuk keresése körül kifejtett ténykedésükben is helyesen járnak el.

Ily betegeknél az elszenvedett kisebb-nagyobb sérelem az alap, melyen megtévesztett itélettel és következtetésekkel az elmebaj fölépül.

Ha egy egyén betegsége kétséget támaszthat a nagy publikumban, annál könnyebben megeshetik ez akkor, ha hasonló bajban betegszik meg több egyén, pl. házastársak, szülők, gyermekek, amint ez az inducált elmebetegségnél történik.

Ezen bántalomnál mindig van egy elsődlegesen megbetegedett egyén, aki aztán téves gondolkozását ráoctroyálja beteges hajlamu, korlátolt tehetséggel biró, csekélyebb psychikus ellenállóképességü egyénre vagy egyénekre, akiknek a soraiból kerülnek aztán ki a másodlagos secundär megbetegedettek.

Különféle formája az inducált elmebajnak ismeretes, de leggyakrabban a querulans és perlekedési paranoia szokott előfordulni.

Ime egy eset.

L. Antalné és ennek fia L. József több éven át és különféle hatóságok előtt pert folytattak egy adóssággal megterhelt ház elárverezése miatt, amely ügyletből kifolyólag meg lettek röviditve s jogos tulajdonukból szerintük törvényellenesen ki lettek forgatva. Midőn végre elmebajuk nyilvánvalóvá lett, a rendőrség által beszállittattak az angyalföldi elmegyógyintézetbe és onnan különféle hirlapok utján felzaklatott ismerőseik megnyugtatása czéljából miniszteri rendelet alapján egy másik intézetbe.

A primär megbetegedett egyén itt az anya, a secundär alak pedig a félig müveletlen, gyenge kritikáju, könnyen befolyásolható fia.

A betegség előzményeit a czikk a következőkben ismerteti:

L. Antalné férje egy adóssággal megterhelt házat vett meg s ő még 300 frt váltókölcsönnel tetézi a terhet. A férj elhal s ügygondnokul dr. N. ügyvédet rendeli ki az árvaszék. A váltókölcsönt adó czég képviseletében dr. B. ügyvéd megindítja a váltótartozás behajtását. A beteg asszony a fizetést megtagadja azon kijelentéssel, hogy ő nem fizet, mert férje ezt még életében kiegyenlitette. Bírói árverésen megveszi az egyébként is terhelt házat S. Albertné, majd ettől, a hosszas zaklatást és pereskedést megunván, M. Albert. A pert eleinte az asszony maga folytatja, de említést tesz erről gyermekeinek is s midőn fia L. József nagykoru lesz, ezt is felbiztatja a perre: «keresd a részedet, jussodat» szavakkal. Dr. N. ügygondnokuk időközben Amerikába vitorlázik, mire ők az ügyvédi kamara által részükre kijelölt ingyenes ügyvédek egész sorozatát igénybe veszik jogos tulajdonuk visszaszerzése iránt inditott perük képviseletében, azt állitván, hogy a házbér fejében a házat megterhelő adósság törlesztésére fizetett 1200 frtjukat dr. N. és dr. B. közösen elkezelték. M. Albert ingyen lakót nem akarván házában tartani, meginditja ellenök a kilakoltatási eljárást s ez rendőri asszisztenciával végre is hajtatik s midőn az általuk tulajdonuknak vélt házból kilakoltatnak, dr. B.-t zaklatják, az ügyükben eljárt bíróságot, ügyvédeket meggyanusitják, megfenyegetik, a perben szereplő egyes egyéneket tettleg is bántalmazzák. Végre dr. B. zsarolás miatt feljelenti őket a rendőrségen s ezáltal szállittattak be 1908. évi febr. hó 21-én az angyalföldi elmegyógyintézetbe s onnan áttétel utján miniszteri rendelet alapján ezen intézetbe 1908. évi április hó 12-én.

A betegek közül az asszony esete oly világos, kifejezett perlekedési paranoia, hogy szakember előtt rögtön tisztán áll elő a kórkép, sőt nem szakember előtt is könnyen demonstrálható a betegség, ugy, hogy környezetéből is vannak egyesek, akik kétségbevonják józan eszét s ezért vele röviden is végezhetünk. Nehezebben győzhető meg azonban a fiu esetében a nem szakember, aki anyja, vagy a perük iránt érdeklődők befolyása alól szabadulva, másként gondolkozik és beszél, mintha azok psychikus nyomása alatt állna.

— **Gyorsaság.** A budapesti V. ker. kir. járásbiróság az augusztus 1-én kelt végrehajtást elrendelő végzést augusztus 26-án kézbesittette.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Az uj német bünvádi eljárás tervezete** most jelent meg; bővebb ismertetésére visszatérünk, itt csak annyit emlitünk meg, hogy az esküdtszék intézménye fentartatott, sőt a laikus elem bevonása az igazságszolgáltatásba bővebb teret nyert. A törvényszéki tanács ezentul két szakbiróból és három Schöffeből fog állani. Ezen tanács itélete ellen felebbezésnek lesz helye. A vizsgálati fogság esetei körüliratnak és megszorittatnak. Gyermekbiróságok szerveztetnek és az ügyészséget a törvény felhatalmazza, hogy 18 éven aluliak ellen a bünvádi eljárás megindításától eltekinthessen.

— **Az orvos felelőssége a franczia bíróságok gyakorlatában.** Felelős az orvos az okozott sérelemért, aki a beteget csak kisérletezés czéljából kezelte Röntgen-sugarakkal, mint érdekes esetet, sőt lényegileg csak azért, hogy ujonnan beszerzett eszközei kezelésében gyakorolja magát. Az a körülmény, hogy a kezelés *ingyenes* volt, a felelősséget nem szünteti meg, hanem csak csökkenti. (Cour d'Aix.)

Culpa terheli az orvost, aki nem tanitja ki a beteget az eszközlendő operáczióról és annak veszélyeiről. (Cour de Aix.) Nem esik culpába az az orvos, aki ily kitanitás nélkül chloroformmal elaltatja — annak beleegyezésével — egy pácziensét, mert mindenki tudja, hogy a chloroformizálás bizonyos veszélylyel jár, és ezt a veszélyt csak fokozná az összes hypothetikus közvetlen vagy közvetett káros hatásoknak a beteg képzelete előtt való felidézése. (Cour d'Amiens.)

Doctor iuris utriusque ügyvédjelölt, németben perfect, szerény feltételek mellett fővárosi irodában állást keres. Czim a kiadóhivatalban. 13103

Jó forgalmu vidéki ügyvédi irodába jelölt kerestetik azonnali felvételre, ki legkevesebb a tételes szigorlattal s kellő gyakorlattal bir. Levélbeli ajánlatukat, kvalifikáczióju és igényeik pontos közlése mellett dr. Lehoczky Béla czimre küldjék Szikszóra, Abauj m. 13092

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 37. szám. Budapest, 1908 szeptember 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Oberschall Adolf. — A bünvádi eljárási jog reformja Németországban. *Dr. Lengyel Aurél* budapesti kir. ügyészségi jegyzőtől. — Tanulmányok a sajtójog köréből. *Dr. Tarnai János* kir. curiai bírótól. — Anomália a végrehajtási novellában. *Dr. Fekete Károly* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

OBERSCHALL ADOLF

Alig eszméltünk fel Herics-Tóth János elvesztése miatti gyászunkból, alig fejeztük ki fájdalmunkat Adám András nyugalomba vonulása miatt, ismét gyászlobogók hirdetik a magyar igazságszolgáltatás pótolhatatlan, nagy veszteségét, a legnagyobb magyar biró halálát.

Oberschall Adolf sok fejjel magaslott ki nagy biráink feje fölött is. Markans, megközelithetetlen egyénisége, hajthatatlan, szilárd jelleme, széleskörü nagy jogi tudása, végtelen igazságszeretete minden biró mintaképévé avatta őt.

Oberschall Adolf az ügyvédi karból lépett a birói pályára. Ő maga mondotta, hogy az ügyvédi gyakorlatban eltöltött esztendőknek nagy hasznát látta a birói székben, mert itt szerezte ember- és életismeretét, mint ügyvéd tanulta meg ismerni a biró itélkezésének közvetlen hatását.

A birói pályán gyorsan felismerték Oberschall rendkivüli tehetségét, és már 46 évvel kir. curiai biró, egy év mulva m.-vásárhelyi kir. táblai elnök lett, majd 1894-ben, 55 éves korában a kir. Curia tanácselnöki székébe jutott. Itt nagy feladat várt reá: bevezetni az uj sommás eljárásnak legnehezebb, legkényesebb részét: a felülvizsgálati eljárást a gyakorlatba. Az akkoron uj törvény a felülvizsgálat jogintézményével két addig jelentőséggel alig biró fogalmat vitt bele a magyar igazságszolgáltatásba, az anyagi és eljárási jogszabály fogalmát. Attól függött a törvény egész jogorvoslati rendszerének sikere, hogy a legfőbb bíróság hogyan értelmezi, hogyan alkalmazza e két fogalmat. Tulságosan tág értelmezés mellett a felülvizsgálati bíróságokat elözönlötték volna a jogorvoslatok ezrei, és a magyar igazságügy ismét a régi perrendtartás felebbezésének közelébe jutott volna. Formalisztikus felfogás mellett pedig az alsóbíróságok mühibáinak egész tömege marad orvosolatlan, megrenditve az igazságszolgáltatásban való hitet, de egyszersmind a bíróságokban való bizalmat is. Oberschall Adolf legfőbb vezetése mellett a magyar felülvizsgálati biráskodás a rázkódtatásokat elkerülte. Plósz Sándor kodifikaczionális mestermüvét Oberschall Adolf akképpen vitte be az életbe, hogy a két veszedelem között lehetőleg az anyagi igazság jutott érvényre.

Mint a kir. Curia váltó- és kereskedelmi tanácsának vezetője is iparkodott az anyagi igazságot keresni. Az ő bölcs elnöklete alatt lassanként átalakult a kir. Curia eddigi formalisztikus joggyakorlata a biztositási és váltó perekben, ami azt jelentette, hogy a «vérző szivvel» hozott és a jogérzetet sértő itéletek nagy része helyett ezentul legfőbb bíróságunk a kereskedelmi és váltóperekben is iparkodott az anyagi igazságot megközelitő döntésekre.

Mint a kir. Curia másodelnöke, Oberschall a büntető szakosztály vezetését vette át. Az uj elnök magával szemben találta a Curia öt tanácsának csaknem öt esztendős gyakorlatát. Ez a gyakorlat a kir. Curia feladatát meglehetősen formalisztikusan fogta fel, ugy, hogy érdemleges biráskodásról, az anyagi igazság kereséséről alig lehetett szó, mert hiszen legfőbb bíróságunk csaknem egész tevékenysége kimerült az el- és visszautasitó végzések meghozatalában.

Oberschall Adolf itt is az anyagi igazság kultuszát tüzte maga elé. Beköszöntő beszédében a kir. Curia hivatását a következőképpen jelezte:

«A büntető perek természetével ellenkező merev formalizmus sok esetben meddő munkára, nem ritkán a sértett anyagi igazsággal szemben tétlenségre kárhoztatja a kir. Curiát. Remélnünk kell, hogy ezen tarthatatlan állapoton a törvényhozás a lehetőség határai közt mielőbb segiteni fog. Addig is azonban, mig ez megtörténik, ugy hiszem, hogy a közvélemény joggal várhatja tőlünk, hogy azokban az esetekben, amelyekben a törvény különböző magyarázatoknak enged teret, azt a felfogást tegyük magunkévá, *amely leginkább teszi lehetővé az anyagi igazság érvényesülését.*»

Ha a büntető biráskodás formalizmusa Oberschall vezetése alatt nem is szünt meg teljesen, de az öt év előtti állapotokhoz képest mindenesetre igen nagy a haladás.

Hogy Oberschall Adolf az igazság kultuszát mily magasra becsülte, annak kifejezést adott székfoglaló beszédében, amelylyel 1906. évben a kir. Curia legfőbb vezetését elfoglalta.

«A törvény helyes értelmezése, a törvénymagyarázat minden eszközének igénybevételével szabadabb szellemi tevékenység utján állapitandó meg és a törvény alkalmazásánál a birónak nemcsak a törvényben a normális tényálladékra megállapitott jogszabályt, hanem minden egyes esetnek sajátságait, ezeknek jogi jelentőségét és a jogrend czélját és föltételeit is figyelembe kell vennie. Csakis ezen az uton ismerhetjük föl az anyagi igazságot, sőt a törvénynek ily szellemben való alkalmázásával sok esetben meg fogjuk közeliteni a méltányosság eszméjét is.»

Ugyanebben a beszédben Oberschall reámutatott arra is, hogy a birói és ügyvédi kar jó viszonya igazságügyi érdek és hogy a birónak kötelessége megbecsülni a komoly ügyvédi munkát.

Az ügyvédség iránti mély rokonszenvéről tett tanuságot Oberschall Adolf akkor is, amikor 1906. év deczember havában a Jogtudományi Közlönyben legfőbb bíróságaink tehermentesitéséről irott czikkében* állást foglalt amellett, hogy az ügyvédi fegyelmi eljárásban a legfőbb fórumban ügyvédek is vegyenek részt. Ez a nagyjelentőségü enunciáczió adta

* Jogt. Közl. 1906. évf. 49. sz.

meg a lökést arra, hogy az ügyvédi autonomiát a törvényhozás kibővitette, és pedig az Oberschall megjelölte irányban.

Oberschall Adolf kezdeményezésének köszönhető az is, hogy a kir. Curia megszabadult évtizedes hátralékaitól, hogy a tizenegyezret meghaladó restantiák korszaka letünt és a kisegitő curiai birói intézmény alkonyához jutott. Amint a tehermentesitésről szóló törvények kezdeményezése az ő érdeme, azonképpen annak végrehajtásában is az oroszlánrész őt illeti.

Hiszen amellett, hogy rendkivül alaposan képzett, bámulatosan éles judiciumu biró volt: adminisztrativ geniejéről három kir. tábla vezetésében tett tanuságot. Különösen nehéz volt a rá váró feladat a budapesti kir. itélőtáblánál. Nem sokkal hivatalának elfoglalása után a budapesti kir. itélőtábla birói kara felfrissittetett, a tábla kerületébe tartozó bíróságoknál tapasztalt visszásságok rövidesen megszüntek.

Oberschall Adolfnak köszönhető az is, hogy a birói fegyelmi jognak addig rendkivül elnéző, lanyha kezelését felváltotta a pártatlan igazságosság, amely felesleges zaklatás elkerülésével minden hanyagságot vagy visszaélést erélyesen megtorolt. Eképpen müködött Oberschall elnöklete alatt a kir. itélő tábla fegyelmi bírósága, de az ő vezetése alatt ebben a szellemben alakult át a kir. Curia birói és ügyvédi fegyelmi tanácsának judikaturája is.

Szólanunk kell még Oberschall Adolf érdemeinek egyik legnagyobbjáról, az ő előléptetési politikájáról. Mint a kir. itélő tábla, valamint a kir. Curia elnökének gyakran volt alkalma befolynia ugy a vezetése, mint a felügyelete alatt álló bíróságok birói karába történő kinevezésekbe. Oberschall Adolfot soha a tiszta ancienitas elve a kijelöléseknél nem vezérelte, mert mint ezt nyiltan meg is mondotta, a rangidősbbség a helyi előléptetéseknél lehet csak irányadó, mig vezető állásokban és a felső birói állások betöltésénél kizárólag az érdemek, a nagyobb képzettség, az egyéni kiválóság lehet döntő. Hogy ezzel az álláspontjával néha az igazságügyi kormánynál nem tudott keresztül hatolni, az Oberschall Adolfnak nagy keserüséget okozott, mert az igazságszolgáltatás érdekeinek veszélyeztetését látta abban, ha a felső bíróságok, különösen pedig a kir. Curia a rangidősbség szabályai szerint láttattak el ujabb munkaerőkkel.

Mikor ezt a nagy embert, ezt a nagy birót temetjük, jól esik visszatekinteni a sok nemesre, a sok nagyra, amit életében alkotott, az ő mindentől és mindenkitől független, igazságszerető egyéniségére, mindenekben kiváló alakjára.

A magyar birói kart vezérelje az ő nemes példája, legyen ennek a testületnek jelszava az, ami az ő jelszava volt: *az igazság.*

A bünvádi eljárási jog reformja Németországban.

Megkondult a lélekharang a nagy német igazságügyi törvények egyike fölött.[1] Alig három esztendőre aztán, hogy a bünvádi eljárási jog reformjának előkészitésére alakitott bizottság befejezte tanácskozásait,[2] elkészült az uj bünvádi perrendtartási javaslat. A birodalmi kormány serényen látott hozzá, hogy a mindössze három évtizedes Strafprozessordnungot, melyet hazájában különben soha nem övezett népszerüség s a melyet kezdettől fogva inkább az egység politikai demonstrációjaként, mint igazságszolgáltatási remeknek tekintettek, uj szabályozás váltsa föl. S kapcsolatosan novelláris reformját tervezi a birói szervezeti törvény (Gerichtsverfassungsgesetz) ama rendelkezéseinek, melyek a bünvádi eljárással állanak összefüggésben.[3] [4]

1. Németországban a szakköröket s az egész közvéleményt hosszu idők óta a gyakorlati büntetőigazságszolgáltatásnak két problémája foglalkoztatta. Egyik a *laikus elem részvételének*, a másik a *felebbezési perorvoslatnak* a kérdése. A két egymással különben több ponton összefüggő téma litteraturája rengeteg. Az országgyülésen is több izben tüzetes magas szinvonalu vita folyt tárgyukban. Érthető, hogy a kodifikátorok a javaslatok s indokolásuk szerkesztésénél e kérdésekre különös gondot forditottak s hogy a megoldást mindenki élénk érdeklődéssel várta.

A polgári elem részvétele tekintetében ma tudvalevőleg az a jogállapot, hogy a csekély sulyu bünügyekben a kis Schöffenbiróság (Amtsrichter és két polgár), a középsulyuakban a jogászbirákból álló Strafkammer, a legsulyosabbakban az esküdtbiróság jár el.

A Kommission e trifurkácziónak elejtését javasolta. Tervezete szerint a középsulyu bünügyek a két bióból és három polgárból, a legsulyosabbak pedig a három bióból és hat polgárból alkotott nagyobb Schöffenbiróság hatáskörébe tartoznának.

Az Entwurf ezt a propozicziót a Strafkammerra vonatkozó részében magáévá is tette. Az esküdtbiróságot azonban nem vélte érinthetőnek. E mellett továbbra is meghagyja az egy hivatalnokból és két polgárból álló bíróságokat a csekély sulyu bünügyek ellátására — nevük Amtsgericht leszen —, hogy azonban a Strafkammer megerősitésére igénybevett munkatöbblet a polgárokat ne érintse tulságosan, a legkisebb sulyu bünügyeket (kihágások és legenyhébben büntetendő vétségek) az Amtsgericht mint egyes biróság elé utalja.[5]

A bünvádi perjog fejlődésének történetében valami *korszakos* étappe-ot a vázolt megoldás nem jelent. Nem más az, mint a küzdő felfogások érvényesülési területének ujabb fölosztása. És alig lehet bármelyik felfogás győzelméről vagy vereségéről is szólani. A Schöffe-barátok megnyerték a Strafkammert, de elvesztették[6] az Amtsgericht mint egyes biróság elé tartozó ügyek százezreit. Az esküdtszék elől némely ügyek elvonattak,[7] de kárpótlásul kilátásba helyezi a kormány, hogy a sajtóügyi reform során a laikus elemet jobban bevonja a sajtóperek intézésébe.

A felebbezési perorvoslat kérdésében a kodifikátoroknak kötött kezük volt. Az 1902. évi április hó 19-ik napján hozott országgyülési határozat, mely a birodalmi kormányt felhivta a bünvádi perjogot reformáló törvényjavaslat beterjesztésére, utasitásul adta, hogy a munkálatnak a felebbezési perorvoslat behozatalát, illetve visszaállitását *kell* tartalmaznia.

A Kommission a Schöffengericht iránt érzett bizalmában annyira ment, hogy a felebbezési bíróságot is hivatalnok- és polgárbirákból elegyesen akarta megszervezni.

Ezt az Entwurf nem fogadja el s az Amtsgericht feletti felebbviteli eljárásra a régi szerkezetü háromtagu Strafkammert, a Strafkammer itélete elleni felebbezés esetére pedig öttagu felebbezési tanácsot állit. Az esküdtbiróság itélete ellen természetesen nem lehet ezután sem felebbezéssel élni.

2. Nagy bátorsággal kezdték ki a kodifikátorok a büntető

[1] «*Grosse Reichs-Justizgesetz.*» Igy nevezik Németországban az 1877-ik évi keletü s egymással szervesen összefüggő birói szervezeti törvényt, a büntető s a polgári perrendtartást és a csődeljárást.

[2] Az 1903 febr. 10-től 1905 ápr. 1. napjáig tartott ülések jegyzőkönyvei két hatalmas kötetben jelentek meg: *Protokolle der Kommission für die Reform des Strafprozesses.* Herausgegeben vom Reichs-Justizamt. 1905.

[3] *Entwurf einer Strafprozessordnung und Novelle zum Gerichts-Verfassungsgesetz nebst Begründung.* Amtliche Ausgabe. 1908.

[4] Röviditések: SPO. = a mai perrendi törvény, GVG. = a mai szervezeti törvény, Entw rf = az uj perrendi javaslat, N.=a GVG. novellájának javaslata, BP. = a magyar bünvádi perrendtartás.

[5] Azzal is csökkenti a reform a polgárbirák munkaterhét, hogy részükre napidijat biztosit, minek folytán nem utasitható vissza a szolgálatra behivás azon okból, hogy az illető életviszonyainál fogva nem birja el a szolgálattal járó terheket (költséget s veszteséget). Érdekes, hogy a napidij hivatalból jár s azt visszautasitani nem lehet.

[6] Lásd alább a 4. pontnál.

[7] Közhivatalnoki okirathamisitás es sikkasztás, csalárd bukás, kereskedelmi sikkasztás *(Depotgesetz).*

perjog egyik régi bálványát: *a feltétlen vádemelési kötelezettség* elvét.

A SPO. még a legalitás álláspontján van. Az akkori törvényhozó nem merte egyéni mérlegelésre bizni az anyagi jog alkalmazását. Az uralkodott felfogás szerint a törvénynek feltétlenül kell érvényesülni, s megvalósitása szubjektiv vélekedéstől nem függhet.

Az Entwurf más utakon halad. Bár az államügyészségvan hivatva itt is elsősorban a vádképviselet ellátására, itt is kötelessége a vádhatóságnak a büntetendő cselekményeknek kinyomozása s azok üldözése, de ha az államügyészség a kérdéses büntetendő cselekményt oly csekély jelentőségünek találja, hogy a közérdek szempontjai a vádemelést nem követelik, az üldözéstől elállhat.[8] A *minima non curat praetor* principiuma, a modern kriminálpolitika egyik legnépszerübb követelése nyer itt megvalósulást.

Jegyezzük föl, hogy ami BP.-unk javaslatának 101. §-ában is foglaltatott hasonló határozmány[9]; azt azonban a képviselőház igazságügyi bizottsága — hiszen ily rendelkezés a SPO.-ban nem volt — törölte.

3. Még fokozottabb mértékben hatják át gazdaságossági tekintetek a *fiatalkoru* — tizennyolczadik életévüket még be nem töltött — *büntevőkre* vonatkozó rendelkezéseket.

Az Amtsgerichtek külön osztályai szakképzett Schöffék (tanitók, patronage-intézetek alkalmazottai, védőegyletek tagjai) közremüködésével fognak a fiatalkoruak bünügyei részére szervezett külön bíróságokként eljárni, még pedig jelentékenyen kiszélesbitett hatáskörben, amennyiben a különben a Strafkammer elé tartozó büntettek és vétségek tárgyában is itélkezhetnek, ha az eset körülményei szerint hat hónapnál hosszabb fogházbüntetésnél, illetőleg 1500 márka pénzbüntetésnél nem sulyosabb büntetés várható [10] s az államügyészség az ügynek áttételét inditványozza. Ha pedig a vádhatóság nem látja czélszerünek a fiatalkoru egyén ellen *bünvádi* eljárás lefolytatását,[11] az intézkedés joga, — amely a körülmények szerint kényszernevelés, dorgálás, megfenyités végett a törvényes képviselőnek vagy az iskolai hatóságnak átadás, felügyelet alá helyezés lehet — a gyámhatóságot illeti. Különös szabályokat állit fel az Entwurf a fiatalkoru vádlottak vizsgálati fogsága, védelme, a felnőtt vádlottaktól való elkülönitése tekintetében [12] s kimondja, hogy fiatalkorunak bünügyeiben a bíróság a főtárgyalásról a nyilvánosságot ki is zárhatja (364. s köv. §-ok).

4. Nevezetes módosuláson mennek át azok a szabályok, melyek a mai Schöffen-bíróságnak *átutalás* révén nyert hatáskörét meghatározzák.

Azon igen helyes megfontolásból kiindulva, hogy az in abstracto bonyolult vagy sulyos jellegü, az adott körülmények között azonban egyszerü avagy enyhének jelentkező büntetendő cselekmények elbirálása nem igényli ugyanazt a nagy apparátust, s ugyanazokat a nagyobb biztositékokat, melyek a valóban komplikált vagy előreláthatóan szigorubb büntetést maga után vonó deliktumok: már a mai jog megengedi, hogy a Strafkammer leszállitsa hatáskörét és Schöffen-bírósághoz utaljon át bizonyos bünügyeket, ha a büntetés három hónapi fogháznál és 600 márka pénzbüntetésnél nem igérkezik sulyosabbnak. A gyakorlatban ez az intézkedés teljesen bevált: a Strafkammerek sok fölös oda nem való munka terhétől megszabadultak.

A N. ez alapon ezt a származékos hatáskört, jelesül az áthárithatő deliktumok sorát jelentékenyen kiterjeszti.[13] (23. *b)* §.)

Viszont lényegesen apasztja az Amstgericht mint társasbíróság munkaterhét a gyorsitott eljárásnak (Schleuniges Verfahren) [14] szélesebb alapokra való fektetése,[15] (408. s köv. §-ok), továbbá a büntető parancs alkalmazási körének oly arányu kiterjesztése, hogy abban hat hétig terjedhető fogházbüntetés is kirótható (421. s köv. §-ok),[16] legkiváltképen pedig az, hogy a kihágások valamint a csupán elzárással vagy 300 márkát meg nem haladó pénzbüntetéssel sujtandó vétségek a Schöffék bevonása nélkül birálandók el. (N. 23. *c)* §.)

5. A *vádrendszert* az Entwurf annyiban viszi keresztül, hogy birói eljárás csak vád alapján tehető folyamatba (151. §.); a vádemelésnél a tett szorosan körülirandó s a gyanusitott személy megjelölendő (194. §.); a vizsgálat is csak határozott tett czimén és határozott személy ellen folyhat (181. §.); s itélet tárgyát csak a vád alapjául szolgáló tett képezheti. (257. §.)

Nem valósitja azonban meg teljes tisztaságában a vádelvnek azt a követelményét, hogy a vádemelés a bírótól különálló, független közeg tiszte.

Ha nevezetesen az államügyészség megtagadja a vádképviseletet, a sértett azt a mai SPO. értelmében sem veheti át, hanem a bírósághoz fordul, amely a sértett indokoltnak felösmert kérelmére az államügyészséget vádemelésre utasitja.

Hiába ostromolta ezt az intézkedést (Lex-Wolffson) egy Schwartze s egy Gneist tekintélye; hiába mutattak rá a dogmatikusok a vádelv sulyos sérelmére, a gyakorlatiak pedig azokra a tapasztalatokra, melyek szerint az államügyészi vádmonopolium ellen biztositékok kellenek, s a kikényszeritett lanyha ügyészi vádlás nem óvja kellőleg az igazságszolgáltatás érdekeit. Az Entwurf a bíróság utasitási jogát meghagyta. (180. §.) [17]

A pótmagánvád intézménye az Entwurf szerint is hiányozni fog.

Az is ellenmond a vádelv követelményének, hogy a vizsgálat elrendelése után a közvád el nem ejthető (152. §.). Mert e szerint az államügyész nem ura a pernek. De ez a szabály csak folyománya a 180. §. idézett rendelkezésének.

Ugyanez a felfogás, melynek értelmében a vádemelés a deliktum üldözésének önálló jogát és kötelességét alapitja meg a biróra nézve, vonja maga után azt az elrendezést, hogy mikor az államügyész közérdek hiánya okából nem kivánja az eljárás folytatását (l. 2. p,), s ehhez képest az eljárás megszüntetését inditványozza, a megszüntetés kérdésében a bíróság szabad mérlegeléssel határoz (153., 154. és 155. § ok.).

A vádrendszer keresztülvitelének kérdésében a magyar törvény az Entwurfnál tetemesen fejlettebb.

[8] Az Entwurf ezt az elvet a következőképen viszi keresztül: Elállhat az államügyészség a vádemeléstől: *a)* ha a gyanusitott különben is sulyos büntetés alatt áll, vagy ilyennek kiszabása várható (153. §.); *b)* ha az Amtsgericht mint egyesbíróság elé tartozó kihágásról vagy vétségről van szó s közérdek a vádemelést nem követeli (154. §.); *c)* ha a cselekmény bel- és külföldön követtetett el, de belföldi jogtárgyon nem esett sérelem (155. §.); *d)* fiatalkoru egyénnek *bármily sulyu cselekménye* esetén, ha annak megbüntetését közérdek nem követeli(365. §.). E mellett az Entwurf kiterjeszti a főmagánvádra üldözendő büntetendő cselekmények körét. (L. erről alább).

[9] «A nyomozás megszüntetendő: . . . ha a büntetendő cselekmény jelentősége semmi arányban nincs azzal a fáradsággal vagy költséggel, melylyel az eljárás folytatása járna.»

[10] A fiatalkoruak bünügyei ma sem kerülnek esküdtbíróság elé.

[11] V. ö. a 8. jegyzet *d)* pontját.

[12] Lényegben azonos előirások a 20003/08. számu igazságügyminiszteri rendeletünkkel.

[13] A Curia tehermentesitésére irányuló 1907 : XVIII. tcz. előkészitése idején, mikor az az eszme merült föl, hogy járásbirósági ügyekben a semmiségi panasz tárgyában a kir. táblák itélkezzenek, e sorok irója javasolta, hogy bizonyos büntettek, melyek akár a törvény erejénél fogva, akár — előre láthatóan — bíróilag vétséggé minősülnek (Btk. 20. §.), a kir. ügyészség inditványára a vádtanács által legyenek járásbirósági hatáskörbe utalhatók. *(Jogállam* 1907 évf.)

[14] Megfelel a magyar BP. 531. §-ában szabályozott közvetlen tárgyalásnak.

[15] A munkateher annálfogva csökken, mert ily esetben az ügy Schöffék részvétele nélkül biráltatik el.

[16] Az Entwurf indokolása szerint Németországban a büntető parancscsal igen kedvező eredményeket értek el.

[17] A vádirat változtatásának kötelezettsége birói határozat alapján: 199. §.

★

7. A modern perrendtartások másik vezérelvét: a *szóbeliséget* és *közvetlenséget* sem valósitja meg az Entwurf teljes merevségben.

Ha a történeti igazságnak kideritése lehetségesnek látszik azon áldozatok nélkül, melyekkel a szóbeliség és közvetlenség elvének elfogadása együtt jár, ha a bizonyitó anyagnak minden relevans részletéről kellő tájékozást szerezhet a bíróság, anélkül, hogy az előterjesztéseket a felek szájából hallaná s a bizonyitás tulajdon szemei előtt vétetnék föl, amennyiben másrészt mód van a teljes hüségü irásbafoglalásra vagy másnemü megerősitésre: nincs veszély a partiális irásbeliségben.

Megmaradt az irásbeliség mindenekelőtt az előkészitő eljárásban.

E perszak reformjának problemája nem kerülte el a kodifikátorok figyelmét. Fontolóra vették azt az igen nyomatékos oldalról javaslatba hozott elrendelést, mely szerint a mai jellegü vizsgálat helyébe egy kontradiktorius tárgyalás lépne, mely egyes biró előtt folyna, ugy hogy a biró a felek által önállóan begyüjtött bizonyitékok alapján s a vádlott meghallgatása után döntene abban a kérdésben, adható-e be vádirat, amivel a fő-perszak nyilnék meg. E terv megvalósulása esetén a jelenlegi vizsgálati jegyzőkönyvek, melyek a főtárgyaláson oly nyomasztóan hatnak, elesnének s birói személy tanut vagy szakértőt csak kivételes esetben hallgatna ki.

De az Entwurf nem ment be kisérletezésekbe. Meghagyta az irásos ügyészi nyomozás mellett a birói személy által eszközlendő irásos Voruntersuchungot.

Még a közbenső perszak sem tisztán szóbeli.

A terheltnek a vádirat ellen tett kifogásai alapján kontradiktorius tárgyalás kötelezően csak a Reischgericht s az esküdtbiróság hatáskörébe tartozó ügyben tartandó, még pedig csak akkor, ha a terhelt szóbeli tárgyalás kitüzését kivánja (203. §.), egyéb ügyekben az elnök vagy a bíróság belátásától függ, vajjon tartassék-e szóbeli tárgyalás. E tárgyaláson (Vortermine) a felek nem tartoznak megjelenni. (207. §.)

A szóbeliség elvének érvényesülése ellenben az a rendelkezése, hogy az államügyész a törvényszéki ügyben, ha vizsgálat — mi ott nem kötelező — nem tartatott, megidézi a terheltet s közli vele a bizonyitás anyagát (202. §.); továbbá a 167., 168., 195., 219., 359. s 423. §-okban szabályozott ügyfélnyilvánosság.

A főtárgyalás sincs a teljes szóbeliség s közvetlenség alapján szabályozva.

Az Amtsgericht és Strafkammer előtt a vádlott távollétében is meg lehet tartani a főtárgyalást, ha előrelátható, hogy reá négy hónapi fogháznál sulyosabb büntetés nem fog kiszabatni. Akkor is fölmenthető a vádlott a megjelenési kötelezettség alul, ha a főtárgyalásig még ki sem volt hallgatva, akkor azonban előbb megkeresett biró utján foganatosittatni kell a kihallgatást. (220. §.)

Ha pedig a vádlott idéztetés daczára maradt el a főtárgyalásról, enyhébb sulyu esetekben, jelesül ha a kiszabandó büntetés két heti fogháznál nem látszik sulyosabbnak, a főtárgyalás az ő távollétében is megtartható (225. §.).[18]

Magánvád alapján elrendelt főtárgyaláson a vádlott jelenléte rendszerint nem kötelező; a bíróság azonban elrendelheti a személyes megjelenést. (391. §.)

A távollevő vádlott vallomásait felolvassák.

Bizonyos esetben tanuk s szakértők megidézésétől is eltekinthetni s vallomásukat korábbi nyilatkozatuk fölolvasása pótolja (234. 243. §.). Szemlejegyzőkönyvek is fölolvashatók (241. §.), ugyszintén elhalt vagy meg nem idézhetett tanuk s szakértők és vádlott-társ vallomásai is (272. §.).

Ezektől eltekintve, a felek inditványaikat élőszóval adják elő (p. o. 248. §.), a bizonyitás közvetlenül a bíróság által s előtt veendő föl (270. §.), s a bíróság a főtárgyaláson felmerült bizonyitási anyag alapján itél (255. §.). A bíróság tagjainak a főtárgyalás egész folyamán jelen kell lenniök (222. §.). Nyolcz napnál hosszabb félbeszakitás esetén az egész főtárgyalás ujból kezdendő. (228. §.). Az itélet lehetőleg nyomban kihirdetendő (261. §.); esküdtbirósági eljárásban e kihirdetés el sem halasztható (299. §.).

Ami a perorvoslatok elintézésének módját illeti, a felfolyamodás (Beschwerde) tárgyában szóbeli tárgyalás nem tartatik. (312. §.)

A felebbezés felülvizsgálata főtárgyaláson történik, melyre az elsőfoku főtárgyalás szabályai alkalmazandók (323. §.) azzal a különbséggel, hogy a bíróság egyik tagja felolvassa a megtámadott itéletet s a perorvoslati inditványt. A felebbezési bíróság előtti eljárásban a közvetlenség elvének oly áttörését, mint a minőt a mi kir. táblai eljárásunkat szabályozó 406. §-unk megenged, az Entwurf nem ismeri. A közvetlenség elvének ily keresztülvitelét az tette lehetővé, hogy a felebbezési perorvoslat elintézésére nem az Oberlandesgericht tanácsai, hanem a Landgerichtek mellett alakitott s pedig valamely magasabb biró elnöklete alatt müködő elsőfoku birákból álló ugynevezett «abgezweigte Strafsenate» vannak hivatva. (N. 99. *b) c)* §-ok).

Hasonlóképen főtárgyaláson határoznak a revizionális perorvoslat kérdésében, mely főtárgyalásra ugyancsak az elsőfoku főtárgyalás szabályai alkalmazandók (341. §.); a vádlottnak s védőjének azonban csak joga van megjelenni, sőt a fogva levő vádlott nem is állitható a legfelső bíróság elé; a revizionális inditványok az előadó referatuma után élőszóval terjesztetnek elő.

Dr. Lengyel Aurél,
budapesti kir. ügyészségi jegyző.

(Bef. köv.)

[18] A felebbezési eljárásban a vádlott jelenlétére nézve l. 324—326. §-okat. — A vádlott ismeretlen helyen tartózkodása annyiban akadálya az eljárás lefolytatásának, amennyiben a főtárgyalás meg nem tartható. (158. §.)

Tanulmányok a sajtójog köréből.[1]

Németország.[2]

Németországban a censura — mint már emlitettük — a reformatio korszakában honosodott meg. Miután már az 1521. évi wormsi edictum eltiltotta volt Luther könyveit[3] és az 1524-ben Nürnbergben kelt birodalmi végzemény különösen a gunyiratokra vonatkozólag tett volt némi tiltó intézkedéseket, az 1529 április 22-én Speierben és az 1530 november 19-én Augsburgban alkotott birodalmi végzemények tüzetesen, habár csak ideiglenes hatálylyal — a legközelebbi vallási conciliumig — szervezték az intézményt. Az utóbbi törvénynek legnevezetesebb, mert intézményes jellegü rendelkezése az volt, hogy nyomtatni vagy árulni csak oly müveket szabad, amelyeket az e czélra felállitott egyházi és világi bizottságoknak szakértő közegei előzőleg megvizsgáltak. E közegek ellenőrzését külön hatóságra, a birodalmi ügyészre (kaiserlicher Fiskal) bizta.[4]

Ezután sürüen következtek a sajtórendszabályok. Már az 1541 julius 29-iki végzemény büntetést rendelt a gunyiratoknak még *vevői* ellen is; az 1548. évi Reichpolizeiordnung részletes rendőri és büntető szabályokat állitott fel.[5] E rendszabályok azonban hatástalanok maradtak. Panaszolja ezt az 1780 deczember 11-én Speierben kelt birodalmi végzemény,[6] egyuttal rendelvén, hogy nyomdákat csak a fejedelmek és az egyetemek székhelyein és tekintélyes városokban lehet megtürni, ahol censorok voltak. Emlitendő még II. Rudolf császárnak 1577 november 9-én kelt törvénye és 1608 márczius 15-én kiadott rescriptuma, valamint az 1746 február 10-én kelt császári pátens.[7]

Nagyjában ez a jogrend állott fenn Németországban 1815-ig vagyis a német szövetség megalakulásáig. Az előző időkből legfeljebb egyes német államoknak a franczia forra-

[1] Az előbbi közl. l. a mult évi 48. és ez évi 35. és 36. számban.
[2] *Berner*, Lehrbuch des deutschen Preszrechts. 7. s k. §§.
[3] *Liszt*, Österr. Preszrecht, 3. l.
[4] *Hoffmann*, Geschichte der Büchercensur 62. l. — *Wiesner*, Denkewürdigkeiten der österr. Zensur. 17. l.
[5] *Hoffmann*, i. m. 69. l. és *Wiesner*, i. m. 50. l.
[6] *Hoffmann*, i. m. 77. l. *Wiesner* i. m. 58. l.
[7] *Hoffmann*, i. m. 81. l.

dalom eszméi elleni védekezése emlithető, mi a censura keményebb kezelésére vezetett. Ilyen volt az 1793 január 31-én kelt porosz rendelet, mely keserüen panaszkodván amiatt, hogy «a félreértett és félrevezetett felvilágosodás megrenditi az államok alapjait,» figyelmezteti a hatóságokat és különösen a censurát, hogy e vészes irány ellen résen kell lenniök, kivált a franczia müvek forditásaival szemben.

A Bundestag mindjárt megalakulása után hozzálátott a sajtóügy rendezéséhez. A szövetség alkotmánya (Bundesacte) 18. czikkében igérte, hogy a sajtószabadság tárgyában egyöntetü szabályok fognak felállittatni. Ez a munkálat nem jött létre; de a Bundnak a szabad szellem elnyomására czélzó tömeges intézkedései között, melyeknek főforrását a karlsbadi conferentia határozatai képezték (1819), a sajtóról is voltak igen lényeges intézkedések. Ezek alapján 1819 szeptember 20 án öt évi tartamra censura alá helyezték a hirlapokat és a 20 ivet meg nem haladó könyveket. A szövetséges államok a sajtó leszigorubb ellenőrzésére kötelezték magukat, meg lévén engedve, hogy a Bundestag, az egyes államok megkerülésével, maga is tilthasson el bizonyos irodalmi termékeket. Az eltiltott ujság szerkesztője 5 évig nem lehetett hasonló természetü lap vezetője. E határozatot a Bund 1824 augusztus 16-án, tehát még az 5 évi határidő lejárta előtt, bizonytalan időre meghosszabbitotta olyképp, hogy ama szabályok hatályban maradnak, «mig a végleges sajtótörvényre nézve megállapodás jő létre.» Időközben folytatták a sajtóügy rendezését s a bécsi conferentia befejező jegyzőkönyvének (1834 junius 12.) 28—37. czikkei ugyszólván összegezték az irányelveket, melyek az absolutisticus rendőrállamban megvalósitandók. Még az 1848. év forradalmi mozgalmai is csak arra birták a Bundot, hogy márczius 3-án kelt határozatával megengedte a szövetséges államoknak, hogy megfelelő más biztositék mellett eltörülhessék a censurát.

Ezen intézkedések hatása alatt az 1848. évi német alkotmány (Grundrechte) 143. §-a minutiosus részletességgel állapitotta meg a sajtókorlátozások tilalmát. «Die Preszfreiheit darf unter keinen Umständen und in keiner Weise durch vorbeugende Massregeln, namentlich Censur, Concessionen, Sichercheitsbestellungen, Staatsauflagen, Beschränkungen der Druckereien oder des Buchhandels, Postverbote oder andere Hemmungen des freien Verkehrs beschränkt, suspendirt oder aufgehoben werden.»

Gyakorlati értéke e tilalomnak természetesen nem volt.

A forradalmak elmultával visszatért a régi szellem és megmaradt a szövetség megszüntéig (1866). Ebbe az időszakba esik a Bund világhirü hadjárata a sajtó ellen. Valóságos excommunicatiót gyakorolt egyes könyvek és ujságok, egyes irók és irócsoportok, sőt egyes kiadóczégek ellen is, tilalom alá helyezvén megjelent és megjelenendő, kiadott és kiadandó összes sajtótermékeiket.[1] Tetőpontját érte el a rendszer az 1854 julius 6-iki határozattal, mely a censuráról hallgat ugyan, de engedélyhez kötötte a nyomdaipart, behozta a franczia eredetü intés (avertissement, Verwarnung) és a hirlapbiztositék intézményét.

A mai német sajtójog forrása az 1874 május 7-én kelt birodalmi törvény (Reichspreszgesetz.). A sajtószabadságon alapszik s azt csak azon korlátozásoknak veti alá, melyeket maga a sajtótörvény állit fel (1. §.). Felelősségi rendszerét a közönséges büntetőjog elveire alapitja, tehát a «tettes»-t bünteti. Időszaki lapoknál azonban a felelős szerkesztő tettességét vélelmezi (20. §. 2. bek.), de azon megszoritással, hogy e vélelem (Annahme) megszünik, ha a tettességet «különös körülmények» kizárják. Vannak irók,[2] kik azt vitatják, hogy ez nem vélelem, hanem csak declarativ szabály, de e felfogást megczáfolják a törvény félre nem érthető szavai.[3] E köztörvényi rendszerrel kapcsolatba hozza a német törvény a fokozatos felelősséget is olyképpen, hogy gondatlanságért egymást kizáróan bünteti a szerkesztőt, a kiadót (Verleger), a nyomdászt és az iparszerü terjesztőt, hacsak tetteseknek vagy részeseknek nem tekintendők (21. §.). A német törvény szerint tehát az itt felsorolt személyeknek helyzete ez: 1. felelnek mint tettesek; ha e minőségük meg nem állapitható, felelnek 2. mint részesek; ha sem az egyik, sem a másik nem állapitható meg, felelnek 3. gondatlanságért. A gondatlanság alapja azonban nem az, hogy a bünös eredményt előreláthatták, hanem az, hogy a nyomtatvány előállitásánál nem voltak eléggé körültekintők, holott ez a hivatásuk körülményeinél fogva kötelességük lett volna.[1] A præventio rendszerével a német törvény csak annyiban szakit, hogy a censurát nem ismeri és a közigazgatási lefoglalást csak kivételesen, sajtórendőri esetekben, továbbá felségsértésre felhivás, királysértés, izgatás és fajtalan iratok terjesztése eseteiben engedi meg (23. §.). De nevezetes præventiv intézkedéseknek ad helyet a sajtórendőri eseteken kivül is. A birodalmi kanczellár ugyanis 2 évre eltilthatja a külföldi lap terjesztését, ha az (a magyar Btk. 62. § ának megfelelő eljárásban) 1 éven belül kétszer elitéltetett (14. §.); háboru idején a birodalmi kanczellár megtilthatja a csapatok mozdulatairól és a védelmi eszközökről szóló közléseket (15. §.). Ezen esetekben is helye van a biróságon kivüli lefoglalásnak.

Az előbbi német szövetséghez tartozott egyes államok sajtótörvényhozásának ismertetését, mint különös tanulsággal nem járót, mellőzzük.[2]

Ausztria [3]

Ausztriában 1528 julius 24-én kelt a sajtóügyre vonatkozó első általános rendelet. Ez honositotta meg a censurát s ekkor állitották fel az első censori hivatalokat is. Azután több mint 200 éven át apró kormányintézkedésekkel szabályozták a könyvek forgalmát, sőt birtokát és olvasását is. E rendszabályok, különösen az ellenreformatio korszakában, a sajtónak oly lenyügözésére vezettek, mely szinte páratlan volt a censura történetében.[4]

Csak II. József császár kezdett a sajtó helyzetén könnyiteni. Ismeretes, hogy a császár különös gondoskodása tárgyává tette az irodalmat, még pedig a legmagasabb szempontból: a felvilágosodás nélkülözhetetlen tényezőjét látta benne. Törekvése a teljes gondolatszabadság volt, de a censurát, miként korának legerősebb szellemü államférfiai, ő sem tartotta mellőzhetőnek.

1781 junius 11-én kelt hires törvénye[5] is elsősorban a könyvvizsgálati szervezet és eljárás módositását tüzte ki czélul, a kezelés egyszerüsitésével akarván könnyiteni a könyvkiadás sorsán. A törvény vezéreszméje az, hogy «a tudományt, az ismereteket és a tisztességes tantételeket» terjesztő müvekkel szemben a legnagyobb kiméletnek van helye, ellenben a legkeményebb szigorral kell elbánni az olyan termékekkel, amelyek «erkölcstelen jeleneteket és képtelen trágárságokat» közölnek (1. §.). Emellett külön oltalomban részesitette a vallást a *rendszeres* támadások ellen, de ilyennek nem csupán a hitetlenséget és a gunyt tekintette, hanem «Isten tulajdonságainak babonás elferditését és a hazug, rajongó szenteskedést» is (2. §.). Örökké emlékezetes marad a törvény lapidáris 3. §-a, mely nyilván a császár saját fogalmazványa: «A kritikát, ha nem gyalázkodó irat, találjon az bárkit, a fejedelemtől a legkisebb emberig, kivált ha szerzője a nevét is kinyomatja s igy kezességet vállal az ügy igazságáért, nem szabad eltiltani, mert az igazság barátjának örülnie kell, ha az ily uton tudomására jut.» Hasznos iratokat, kifogás alá eső egyes helyek miatt nem szabad eltiltani (4. §.).

A császár azután számos külön intézkedésben foglalkozott a censurával, az irodalomnak a felekezeti befolyástól való függetlenitését, a censura kezelésének könnyitését, az akadékoskodás és a személyi zaklatások megszüntetését tartván szem előtt. 1781 október 20-án kijelenti, hogy csak azon könyvek tekinthetők tilalom alatt levőknek, amelyeket az állami censura elitélt, az egyházi hatóságok tilalma hatálytalan.[6] Erős előitélete volt Józsefnek a névtelen iratok ellen. Az 1782 április 18-án kelt rendelet meghagyta, hogy a nyomtatványon a szerző valódi, nem pedig álneve legyen kitéve, különben nem kaphat imprimaturt; a nyomdásznak külön kötelességévé tette, hogy gondja legyen a szerző kilétének megállapitására.[7] 1787 február 24-én kiadott rendelete további könnyitést hozott, amennyiben a Bécsben megjelenő könyvekre nézve megengedte, hogy azok ne kéziratilag, hanem a kinyomatás

[1] A részleteket l. *Berner*-nél, i. m. 58. s k. ll.
[2] *Klöppel*, i. m. 359. l.
[3] *Schwarze-Appelius*, Reichspreszgesetz, 154. l. 31. j.

[1] *Schwarze*, i. m. 172., 174 ll.
[2] Ezeket összeállitotta *Kayser*, Das Reichspreszrecht (Holtzendorff, Handb. d. deutsch. Strafr. IV. k. 552. l.)
[3] *Berner*, i. m. 28. s k. §§. — *Liszt*, Oesterr. Preszgesetzgebung, 3. l — *Harum*, Die gegenwärtige oesterr. Preszgesetzgebung, 291. l. — *Klöppel*, i. m. 76. l. — *Pappafava*, Die moderne Preszgesetzgebung 189. l.
[4] *Wiesner*, Denkwürdigkeiten der österr. Zensur, 1847. 20—141. ll.
[5] Handbuch aller unter der Regierung Kaisers Joseph II. für die k. k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze, Wien 1785. I. k. 517. l.
[6] U. o. 545. l.
[7] U. o. 532. l.

után bocsáttassanak vizsgálat alá. Ez nevezetes gyakorlati előnynyel járt, mert az örökös tartományokban kiadott könyvek legnagyobbrészt Bécsben kerültek nyomtatás alá. Ezt a rendeletet azonban 1790 január 20-án «a visszaélések következtében» visszavonta.[1]

Halála után a sajtóügy terén is nagy visszaesés következett. Már az 1790 szeptember 1-én kiadott rendelet a censorok önkényének szolgáltatta ki az irodalmat. József szabályzatai szerint csak a vallás vagy az állam nyilvánvaló megtámadása esetén lehetett az imprimaturt megtagadni; az uj rendelet már az aggályos nyilatkozatokat is eltiltotta, aggályos pedig az volt, amit a censor «az eszélyesség szabályai szerint» ilyennek ismert fel.[2] Az igy alakult osztrák sajtóviszonyokat következőképp irja le egy kortárs német iró: [3]

Aki eredeti iratot kinyomatni vagy külföldön megjelent iratot utánnyomatni kiván, a bécsi császári udvari censura imprimaturját tartozik kieszközölni. A külföldről érkező nyomtatványok censura alá vétetnek abból a szempontból, hogy a könyv, ujság vagy folyóirat a posta vagy könyvkereskedés utján forgalomba hozható-e vagy nem. Igy pl. a prágai postahivatalba érkező külföldi lapok a cseh helytartónak mutattatnak be s ő dönt arról, hogy melyeket lehet kézhez adni; ha kétségei vannak, az udvari censura határozatát kell kérnie. Eszerint a megrendelő az ujságot 8—14 nap mulva, a szemlefüzeteket néha csak hónapok mulva veszi kézhez. Ha a könyvárus csomagot kap a külföldről, azt egy vámhivatalnok az elsőfoku censurához viteti; ott a kereskedő kibontja a bált és minden könyvet külön kitesz egy asztalra, mely mögött a censorok állanak. A régi, megengedett könyveket azonnal kiadják neki s ezeket egy kosárba teszi. Szigoruan felvigyáznak, hogy ne csempészhessen. Az uj könyveket rendszerint nem szolgáltatják ki, hanem egy példányt beküldenek a másodfoku censurának határozás végett.

Ez volt a József korszakát közvetlenül követő állapot. De a sajtó elleni hadjárat még csak ezután indult meg igazán. 1795 február 22-én adatott ki az «Erneuerte Zensur-Ordnung», mely teljesen felforgatta József rendszerét. Nyomdász nem bocsáthatta sajtó alá «a legkisebb dolgot sem» a kéziratnak előzetes vizsgálata nélkül; e tilalom megszegése az egész kiadás elkobzását, a szedés megsemmisitését, az iparengedély bevonását, a forgalomba hozott minden példány után 50 frt pénzbüntetést, ennek behajthatlansága esetén elzárást és *testi büntetést* vont maga után (4. §.). A censurától visszautasitott könyvet külföldön sem volt szabad kiadni (10. §.).

1810 szeptember 10-én kelt a «Vorschrift für die Leitung des Censurwesens und für das Benehmen der Censoren» czimü szabályzat, melyet azonban közhirré nem tettek, hanem csak a censoroknak adtak ki miheztartás végett.[4] Jellemző tulajdonságai: az irodalmi érzék teljes hiánya, nyárspolgári korlátoltság. Bevezetése utszéli phraseologiával hirdeti, hogy «a monarchiában jövőre ne maradjon észrevétlen és ismeretlen, hatásától ne fosztassék meg egy fénysugár sem, bárhonnan jöjjön az; de óvó kézzel kell megvédeni a gyámoltalanok szivét és fejét az undok fantázia vészes szüleményeitől, az önző csábitók mérges lehelletétől és a kerge elmék veszedelmes káprázataitól.» A szabályzat két kategoriába osztja az elmemüveket: az elsőbe azon termékeket sorozza, melyek a tudósoknak és a tudományt kedvelőknek szánvák, a másikba a «brosürákat, népies iratokat, mulattató könyveket és az ész szüleményeit» (1. §.). A tudományos munkák ismét kétfélék: olyanok, amelyek uj fölfedezések, szabatos, világos előadás, uj nézetek által és hasonló tulajdonságokkal tünnek ki, és olyanok, amelyek élet és erő nélküli compilatiók és csak százszor elmondott dolgokat ismételnek (2. §.). Az előbbieket «elnézésben» kell részesiteni, az utóbbiakkal a censuralis szabályok szerint kell elbánni (4., 5. §§.). A szabályzat censora nem csupán rendőri hivatalnok volt, hanem irodalmi kritikus is. Tartozott eltiltani azt, ami «sem az észre, sem a szivre nem hat»; iparkodjék véget vetni «az annyira veszélyes regényolvasásnak» (6. §.). A kormányzatot szabad ugyan birálni, de «méltósággal és szerénységgel» és kerülni kell a nyilt vagy burkolt személyeskedést (8. §.). Különösen veszélyesek azok a könyvek, melyek a socinianismust, a deismust és a materialismust hirdetik (10. §.).

[1] Többnyire azt hiszik, hogy József a sajtóról intézkedő *összes* rendszabályait visszavonta. Ez tévedés. Csak az itt emlitett, csekélyebb fontosságu intézkedését helyezte hatályon kivül; többi, sokkal nevezetesebb rendeleteit érvényben hagyta. L. *Wiesner*, i. m. 188. l.

[2] *Wiesner*, i. m. 302. l.

[3] *Hoffmann*, Geschichte der Bücherzensur. 1819. 203. l.

[4] *Wiesner*, i. m. 240. l. A szabályzat szövege u. o. 213. l.

1848-ig azután számos, aprólékos, néha egyenesen komikus kormányintézkedés, rendelet, utasitás tette zavarossá és türhetetlenné a sajtó helyzetét,[1] mig a nagy népmozgalom be nem következett.

Az 1848 márczius 14-én kelt legfelsőbb elhatározás eltörülte a censurát, uj sajtótörvényt igért s az ugyanazon év márczius 15-én kiadott pátens, valamint az április 25-iki alkotmány, elvben ki is hirdette a sajtószabadságot. Az igért sajtótörvény az 1848 márczius 29-én kelt és 31-én közzétett ideiglenes szabályzat (provisorische Vorschrift) lett volna. Főbb intézkedéseit abban lehet összegezni, hogy a lapkiadást biztositékhoz, sőt — ha az ujság nem a tartományi vagy kerületi hatóság székhelyén jelenik meg és tartalma nem tisztán tudományos, müvészeti vagy müszaki tárgyak körül forog — engedélyhez is kötötte; a nyomtatvány utján elkövetett büntettekre a köztörvényt alkalmazta, más cselekményekért fokozatosan tette felelőssé a szerzőt, a kiadót (Herausgeber, Verleger), a nyomdászt, a terjesztőt. Időszaki nyomtatványoknál a szerkesztő mindenesetre felelt. Előzetes lefoglalásnak rendszerint csak birói határozat alapján volt helye.

A közvélemény nem volt megelégedve a törvénynyel. A tanuló ifjuság az aulában elégette s ennek meg is volt a hatása: a kormány már másnap visszavonta és nem is vétette fel a törvénytárba, tényleg tehát sohasem lépett hatályba.

Az annyiszor igért sajtótörvény létrejöttét megakadályozták a zavaros idők. Minthogy azonban intézkedni mégis kellett, az 1848 május 15-én kelt minisztertanácsi határozat mintegy szükségrendeletképp szabályozta a sajtódelictumokat és az azok körül követendő eljárást, behozta az esküdtszéket, mellőzte az engedélyezést és a cautiót.

A forradalom leverése után már az 1848 deczember 20-iki rendelet megnyirbálta a sajtószabadságot; az 1849 márczius 13-án és 14-én kiadott császári pátensek pedig uj büntető és eljárási szabályokat léptettek életbe «a sajtó visszaélései ellen», helyreállitván a hirlapbiztositékot és behozván a lapfelfüggesztés rendszerét. Felelős személyei: a szerző, a kiadó vagy üzemvezető (Betriebsleiter), a nyomda intézője, a terjesztő. Hirlapoknál a szerkesztő egyetemleg felel a szerzővel, hacsak be nem bizonyitja, hogy kifejezett akarata ellenére vagy tudtán és hibáján kivül történt a közlés. Emellett a törvény a szerkesztő és a szerző helyett fokozatosan büntette a fenti sorrendben előforduló többi személyeket is s bizonyos esetekben még a közönséges jog részességi szabályait is alkalmazta. Az esküdtszéket ez a törvény még főntartotta.

Azonban ezek a szabályok sem voltak hosszu életüek. Eljárási részüket eltörülte az 1850-iki büntető perrendtartás, általános intézményként hozván be az esküdtszéket; az anyagi sajtójogra vonatkozó részüket pedig hatályon kivül helyezte a büntetőtörvénykönyvet életbe léptető, 1852 május 27-én kelt rendelet II. czikke, a hires Pressordnungot tevén helyökbe. E reactionarius intézkedéseknek mintegy bevezetése gyanánt az 1851 julius 6-án kelt rendelet behozta volt a hirlapokra nézve az intési rendszert és az administrativ betiltást. A Pressordnunggal kapcsolatban 1852 augusztus 18-án utmutatás adatott ki a törvény életbeléptetéséről, mely utmutatásnak 9—14. §-ai a censurát szabályozták. Az utóbbi rendszabályt 1854 november 13-án uj utmutatás váltotta fel a «könyvvizsgálat végleges szervezéséről».

A Pressordnung a hirlaptudósitást engedélyhez kötötte (10. §.) és elfogadta az intés rendszerét is (22. §.). A lap, ha politikai, vallási vagy társadalmi kérdésekkel «bár csak mellesleg is» foglalkozik, továbbá, ha tartalmáért vagy a sajtórendőri szabályok áthágásáért büntetés alá esett, tartozik cautiót adni. Kivétettek a tudományos és a szaklapok, ha «csak mellesleg» szólnak az ilyen napi kérdésekről (13. §.). Szerkesztő csak 24. életévét elért, a lap megjelenése helyén lakó, önjogu osztrák állampolgár lehetett, ki erkölcsi kifogás alá nem esik s megfelelő müveltségü; államhivatalnok csak a feljebbvaló hatóság engedelmével lehetett szerkesztő; vizsgálati vagy büntető fogságban levő személy a letartóztatás tartama alatt sem kiadó, sem szerkesztő nem lehetett (12. §.).

A Pressordnung felelősségi rendszere a következő volt: A büntető törvényekbe ütköző cselekményért a tettes a köztörvény szerint felel (33. §.). A sajtótermék előállitásában vagy terjesztésében közremüködő személyek, kiket a törvény 34—36. §-ai sorolnak fel (szerző, forditó, kiadó (Herausgeber), szerkesztő, könyvkiadó (Verleger), nyomdász, üzemvezető, áru-

[1] Ezekről l. *Wiesner*, i. m. 339. s k. ll.

sitó, terjesztő), amennyiben tevékenységük a köztörvény alá nem esik, következőképpen büntettettek: ha a nyomtatvány tartalma büntettet képez, 1—6 havi elzárással, sulyositó körülmények mellett 6 hótól 2 évig szigoru elzárással, időszaki nyomtatványok cautióvesztességgel is; vétség esetén 14 napi — 3 havi elzárással (38. §.). A lefoglalás rendőri uton történt (25. §.).

Külön intézkedések is nyomták a sajtót. Az 1852 november 11-én és 1854 január 6 án kelt rendeletek megtiltották a katonai kötelékben álló személyeknek és az államtisztviselőknek, hogy felebbvalóik tudta nélkül ujságokba irhassanak s e szabályt az 1855 szeptember 24-én és deczember 13-án kelt rendeletek csak a tudományos, különösen a jogtudományi folyóiratokra vonatkozólag enyhitették.[1] Végre az 1853-iki büntető perrendtartás megszüntette az esküdtbirósági törvénykezést.

E korszakba esik még az 1859 november 27-iki rendelet, mely mintegy átmenet volt a Pressordnung merev reactiójából az 1862 deczember 17-iki törvényhez s mely, az alant ismertetendő módositásokkal, Ausztriában még ma is érvényben van.

Az 1862-iki sajtótörvény a nyomdászatra vonatkozó intézkedések után első sorban az időszaki sajtót teszi rendelkezés tárgyává. A lap megindítását bejelentéshez köti, melyben meg kell nevezni a szerkesztőt vagy szerkesztőket és a nyomdászt (10. §.). Szerkesztő csak önjogu, a lap megjelenése helyén lakó ausztriai állampolgár lehet; nem lehet szerkesztő az, aki büncselekmény elkövetése miatt a községi képviselőtestületbe nem választható; büntett vagy vétség miatt vizsgálat alatt álló személy nem végezhet szerkesztői teendőket (12. §.).

A törvény felelősségi rendszere a közönséges büntetőjogra van alapitva (28. §.), de a szerző, köztörvényi büntethetősége hiányában, gondatlanságért felel, ha kellő elővigyázata mellett a közlemény büntetendő tartalma elkerülhető lett volna (29. §.). Ugyancsak gondatlanságért bünteti a kiadót, a nyomdászt és a terjesztőt, de ezeket fokozatosan és egymást kizáróan. A szerkesztő mindenesetre felel, még pedig gondatlanságért (30—32. §§.). A cautiót a törvény fentartotta, de megszüntette az engedélyezést, az intést és a tisztán rendőri præventiót. Biztositékra van kötelezve a lap, ha havonként kétszernél többször jelenik meg és bár csak mellesleg is politikai, vallási vagy társadalmi kérdésekkel foglalkozik (13. §.). A cautio a pénzbüntetés és a bünügyi költségek biztositására szolgál s ha levonások folytán csökkent, 8 nap alatt kiegészitendő, máskülönben az államügyész a lap megjelenését a fizetés teljesitéséig felfüggeszti. Hasonló eljárásnak van helye akkor is, ha biztositékkal nem biró lap a kiadás okából megitélt pénzbüntetést vagy bünügyi költséget 8 nap alatt le nem fizeti (15., 16. §§.). Büntett miatti elitélés esetén a továbbterjesztés tilalma is kimondandó, vétség esetében kimondható (36. §.). Fönnáll a helyreigazitási kényszer is (19. §.). A birodalmi tanács és a tartománygyülések nyilvános tárgyalásainak hü közléseért senkit sem lehet felelősségre vonni (28. §. 4. bek.).

Ugyancsak 1862 deczember 17-én a sajtóeljárás tárgyában is adatott ki törvény. Sajtóügyekben a rendes birósági hatásköre állapittatott meg (1. §.), az eljárás vádrendszerü lett (4. §.). A sajtórendőri szabályok megsértésével megjelent vagy tartalma miatt közérdekből üldözendő nyomtatványt a rendőrség akár a közvádló megkeresésére, akár enélkül lefoglalhatta, egyéb esetekben csak birói intézkedés alapján volt lefoglalásnak helye. A rendőrség által önállóan teljesitett foglalásról értesitendő volt a vádhatóság, mely vagy megszüntette a foglalást vagy a biróság helybenhagyását kérte ki; ugyancsak a biróság helybenhagyását tartozott kieszközölni a vádhatóság akkor is, ha a foglalás az ő megkeresésére történt (6., 7. §§.). Ha a biróság ugy találta, hogy a foglalást sem az irat tartalma, sem a sajtórendőri szabályok megsértése nem igazolta, a kincstár kártéritést tartozott adni (10. §.). Ennek a törvénynek legnevezetesebb intézkedése a 16. §-ban szabályozott u. n. objectiv eljárás volt, melynél fogva az államügyészség közérdekből, határozott személy elleni vádemelés nélkül is kérhette a bíróságtól annak kimondását, hogy a nyomtatvány tartalma büntett vagy vétség tényálladékát állapitja meg. A biróság nem nyilvános ülésben, egyedül a közvádló meghallgatása után döntött. Ezzel azonban nem volt kizárva a határozott személy elleni rendes eljárás.

[1] *Harum*, i. m. 328. l. — *Liszt*, Oesterr. Preszrecht, 19. l.

Az objectiv üldözés csakhamar hangos panaszok tárgya lett, főképp azért, mert a biróságok a marasztaló határozattal kapcsolatban az irat betiltását is gyakorolták. Ezen kivánt segiteni az 1868 október 15-én kiadott novella az által, hogy a betiltó határozat közzétételét rendelte el és hogy minden érdekeltnek kifogásokra adott jogot, melyek fölött a törvényszék nyilvános ülésben, a felek meghallgatása után, rendes perorvoslattal megtámadható itélettel döntött. Az ezen eljárásban hozott határozatok a meghatározott személy ellen netalán inditandó perben a terhelt hátrányára nem érvényesithetők (V. czikk). Egyebekben a novella intézkedései jelentéktelenek voltak. A felelősségi rendszerbe vágólag azt az ujitást hozta be, hogy a szerkesztőt elsősorban a köztörvény értelmében kell feleletre vonni, csak ha ily uton nem érhető el, felel gondatlanságért, amennyiben köteles óvatossága mellett a büntetendő közlemény nem került volna a lapba; e felelősség át nem hárithatő. A könyvkiadó (Verleger) szintén gondatlanságért felel, hacsak a biróság előtti első kihallgatásakor oly szerzőt vagy kiadót (Herausgeber) nem nevez meg és mutat ki (nachweist), aki a könyv megjelenése idején belföldön tartózkodott. A köteles gondosság elmulasztása terheli a nyomdászt a sajtórendőri szabályok meg nem tartásáért, a terjesztőt pedig a tiltott terjesztés (pl. engedély nélküli házalás) esetében és akkor, ha birói tilalommal sujtott vagy a sajtórendőri kellékeket nélkülöző nyomtatványt hozott forgalomba.

1869 márczius 9-én két törvény kelt sajtóügyekben, az egyik a sajtóesküdtszéket hozta be, a másik az esküdtszéki lajstromok szerkesztéséről intézkedett.

Ezeket hatályon kivül helyezte az 1873. évi általános bünvádi eljárási törvényhozás. Az 1873 május 23-án kelt életbeléptetési törvény VI. czikke a sajtó utján elkövetett büntetteket és vétségeket az esküdtbiróság elé utalja. Az eljárást az ugyanazon napon kelt Strafprozessordnung 483. s k. §§. szabályozzák.

Tarnai János.

Anomália a végrehajtási novellában.

A végrehajtási novella érdemi intézkedései nem találkoztak osztatlan rokonszenvvel. Hitelezők és adósok egyaránt sérelmeseknek tartják egyes intézkedéseit. Előrelátható, hogy hatásaiban is, minők a hitel megszoritása, a tömeges perlések stb., károsnak fog mutatkozni. De a törvényszerkesztés tekintetében sem tökéletes. A következőkben a novellának egyik törvényszerkesztési hibáját domboritjuk ki.

A novella életbelépésére nézve saját szövegében különös határozmányt nem tartalmaz. Amiért is életbelépésére irányadó a törvények kihirdetéséről szóló 1881 : LXVI. tcz. 4. §-a. Vagyis a kihirdetése után 15 nappal lép életbe. A novella végrehajtásáról intézkedő igazságügyminiszteri rendelet 1. §-a ezt a 15 napot még tüzetesbiti is, kimondván, hogy a novella 1908 szeptember 9-én lép hatályba.

Szeptember 9-ike előtt tehát a novella a jogalkalmazás szempontjából még nem létezik. Ezen nap előtt intézkedéseit a hatóságok és különösen a biróságok nem alkalmazhatják, intézkedései alapján a biróságok semmiféle határozatot nem hozhatnak, intézkedést nem tehetnek. Számukra a novella szeptember 9-én születik meg.

Mégis a novella egyik helye feltételezi, hogy a járásbiróságok még a hatálybalépés előtt eljárjanak annak értelmében.

A 31. §. 2. pontja a lejárt követeléseknek az adós lakóhelyének járásbiróságanál való bejelentéséről azt rendeli, hogy ez a bejelentés a törvény *kihirdetésétől* számitott 30 nap alatt történjék meg. Az igazságügyminiszter pedig végrehajtási rendeletében utasitja a járásbiróságokat, hogy az ezen 30 nap alatt beérkezett bejelentéseket miképpen intézzék el.

A törvény augusztus 25-én hirdettetett ki az Országos Törvénytárban, de bármikor történt volna is a kihirdetés, biztos az, hogy e között és a törvény hatálybalépése között 15 olyan napnak kellett lefolynia, amelyeken a novella, sem általánosságban, sem egyetlen részletében még hatályban nem volt.

A novella szövege szerint mégis ezen 15 nap alatt — a vacatio legis alatt — annak 31. §-a alkalmazandó volna, a hitelezők követeléseiket a járásbiróságoknál bejelenthetnék. Nincs kétségünk az iránt, hogy ezen 15 nap alatt máris tömeges bejelentések történtek és hogy ezeket a bejelentéseket a járásbiróságok elfogadták és elintézik.

Pedig a biróságoknak kötelességük volna, hogy azokat

a bejelentéseket, melyek szeptember 9-ig érkeznek hozzájuk, minden érdemi intézkedés nélkül visszautasitsák azon okból, mivel sem a perrendtartás, sem a birói ügyviteli szabályok, sem más, hatályban levő jogszabályok, követelésbejelentéseket, avagy hasonló tartalmu más beadványokat szeptember 9-ike előtt nem ismernek. Szeptember 9 ike előtt a járásbiróságoknak nincsen hatáskörük ezen bejelentések elfogadására és elintézésére és később sem lesz, szigoruan jogi szempontból, módjuk arra, hogy a szeptember 9-ike előtt beérkezett bejelentéseket elintézzék.

Igaz, hogy a törvénynek lehet általában visszaható ereje. Azonban ez a visszaható erő sem kezdődhetik előbb, mintsem a törvény maga hatályba lépett volna és csakis kifejezett törvényes intézkedés esetében áll elő. A novellában természetesen nincs különös intézkedés arra, hogy az első 15 nap alatt benyujtott bejelentések a törvény visszaható erejénél fogva álljanak meg, — de még ha volna is, a hatálybalépés napjáig a bíróságoknak ilyen, csak bekövetkező visszaható erőre tekintettel lenniök jogi képtelenség.

Jogi szempontból tehát az a 30 nap, amelyet a novella a hitelezőnek követelése bejelentésére enged, 15 napra olvad le — noha a törvény 30 napot akart neki adni.

A hiba könnyen orvosolható lett volna, az orvoslás módja pedig törvényhozásunkban szokatlan sem lett volna.

A novellába egy rövid toldást kellett volna beilleszteni, mely szerint annak a bejelentésekről szóló 31. §-a a törvény kihirdetésével lép életbe.

Lehet, hogy ez a kérdés actuális bonyodalmat nem fog támasztani, — lehet, hogy nem lesz biró, ki a szeptember 9-e előtt beadott bejelentést visszautasitaná, és biztos, hogy a bejelentések visszautasitása a jogkereső közönségre sérelmesebb volna, mint azok elfogadása.

Mégis, habár a dolog nem nagy jelentőségü, biztos az, hogy valamely uj törvénynek, bármely kis részletében is, nem szabad megsértenie egy olyan fundamentális törvényt, melyet a törvényhozás öntudatosan hatályon kivül helyezni nem akart.

A novella pedig ellentétben áll a törvények kihirdetéséről és hatályba lépéséről intézkedő alaptörvényünkkel, mikor a törvényszerü hatálybalépés előtt akarja egyik intézkedését életbe léptetni.

A törvényszerkesztés szempontjából ez legalább is inelegantia.

Dr. Fekete Károly,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— **Az 1909. évi költségvetés** most állittatik össze. A magyar igazságügynek nagyon sok sürgős szükséglete volna: uj javitó és közvetitő intézetek felállitása, külön gyermek-fogházak épitése, törvényszéki és járásbirósági épületek emelése, végül pedig a birák fizetésrendezése alkalmával kielégitetlen maradt számos jogos és méltányos igény kielégitése.

Ez utóbbiak tekintetében különösen megszivlelendő, hogy az előléptetések csaknem teljesen fennakadtak. A kir. Curia hátralékai nagyobbrészt feldolgoztatván, a létszám apasztatik, és uj curiai kisegitő birák nem rendeltetnek be. Ennek folytán a kir. tábláknál is alig van egy-egy üresedés, mig az elsőfolyamodásu bíróságoknál a kir. táblai birói czimmel és jelleggel felruházott állások aránylag kis száma a helyi előléptetést teszi lassuvá. Mint értesülünk, az igazságügyi kormány tervbe vette a VI. osztályba sorozott elsőfolyamodásu birói állásoknak az 1909. évi költségvetésben leendő szaporitását. Reméljük, hogy ez a szaporitás nem akképpen fog történni, hogy 20—30 állással növelik a VI. osztályu birák számát, mert ez az egész ország birói karára elosztva vajmi csekély eredmény volna, és nagyon kevés jogos igényt elégitene ki. Ez állásoknak jelentékeny szaporitása volna szükséges, azonban nem akképpen, hogy a rangban idősebbek nyerjék el a kir. táblai birói czimet és jelleget, és ezáltal ezek jussanak a járásbíróságok vezető állásaihoz, valamint a törvényszékek itélő tanácsának élére. Ezen állások betöltésénél különös tekintettel kell lenni arra, hogy kik kiválóan alkalmasak a tanácsok és bíróságok vezetésére és ezeket azért kell a kir. táblai czimmel és jelleggel felruházni, hogy a többiek fölé emelve vezető pozicziókat tölthessenek be.

Az automatikus előléptetés nagyon helyes elv az alsó fokon, de a vezető állásokban csakis a selectio lehet helyén.

— **A kir. Curián** a mult évi ügyek kivétel nélkül mind elintéztettek. Még 1907. év elején több száz 1905. évi ügy volt elintézetlenül, addig 1908 ban mind a polgári, mind a büntető szakosztályon már augusztusban nem volt előző évi ügydarab.

— **Az egyházi házasságkötési jog tanának kifejlődése** czim alatt *dr. Reiner János* 204 oldalra terjedő monographiát tett közzé. Szerző nagy alapossággal kidolgozott, érdekes tanulmányában feldolgozza az egyházi házasságkötési jog történetét egészen a legutóbbi időkig, nem hagyva figyelmen kivül a sokat tárgyalt *Ne temere* decretumot sem. A könyv ismertetésére visszatérünk.

— **A végrehajtási novella** magyarázatát adta ki a Magyarországi pénzintézetek országos szövetségének megbizásából *dr. Nyári Jenő* budapesti ügyvéd. Nyári könyve nem puszta szövegkiadás, és nem is elégszik meg az indokolás néhány részletének lenyomásával, hanem beható kritikáját nyujtja a törvénynek, sőt kiterjeszkedik a külföldi törvényekre is, összehasonlitván például a magyar végrehajtási mentességet a franczia, amerikai, német és osztrák jog idevágó rendelkezéseivel. Emellett a képviselőházi és főrendiházi tárgyalásokat, Neumann, Gaupp, Imling, Marsalko müveit, a jogászegyleti vitákat, a judikaturát, a szaksajtóban megjelent czikkeket is feldolgozza.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Balesetbiztositás.** Felperes éjjel utazván, a vasuti kocsi folyosóján ájultan összesett és lábtörést szenvedett. A balesetbiztositó társaságot kártéritésért perelvén, ez azzal védekezett, hogy a baleset nem valamely rögtönös, külső mechanikus behatásból eredt, holott a biztositás csupán ezen esetre szólott, hanem a balesetet betegség (ájulási roham) okozta, amire nézve a biztositás nem szólott, mert a betegségek és következményeik kifejezetten kivétettek a biztositás alól. A német birodalmi törvényszék a biztositó társaságot marasztalta, mivel az ájulás csupán külső alkalom volt a balesetre, amelyet közvetlenül maga az esés, és nem az ájulás okozott.

— **Kötelezés a vagyoni viszonyok jórafordulása esetére.** Alperes czégének összeomlása alkalmával 1899. évben felperesnek 10,000 márkáról kötelezvényt állitott ki, amelyben arra kötelezte magát, hogy adósságát akkor fizeti meg, ha vagyoni viszonyai ezt a saját életfentartására szükséges kiadásokon felül megengedik. 1904. évben felperes keresetet inditott a 10,000 márka erejéig, mert az alperes most évenként 10,000 márkát keres, sőt 1904. évben 25,000 márka volt az évi jövedelme. Az alperes azzal védekezik, hogy ő 170,000 márkával tartozik egy egyesületnek, és igy, mielőtt ez az adóssága le nem lesz törlesztve, nem köteles a felperesnek fizetni. A német birodalmi törvényszék marasztaló itéletet hozott, azzal az indokolással, hogy nem lehet megengedni, hogy adósság csinálása által a nagyjövedelmü adós fizetési kötelezettségétől szabaduljon.

Gyors-gépirónő, ki ügyvédi irodában hosszabb idő óta önállóan dolgozik, állást óhajtana változtatni. Szives megkeresések «ügyes» jeligére a kiadó hivatalba. 13108

Dr. Wiener József zólyomi ügyvéd október 1-ére gyakorlattal és tót nyelvismerettel biró ügyvédjelöltet keres. 13109

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 38. szám. Budapest, 1908 szeptember 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A végrehajtási novella értelmezése. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — A bünvádi eljárási jog reformja Németországban. *Dr. Lengyel Aurél* budapesti kir. ügyészségi jegyzőtől. — A titkos minősités eltörlése. *Dr. Roosz Lajos* pétervásári kir. járásbirótól. — Kizárja-e a törvény a felmentés indoka miatti semmiségi panaszt? *Dr. Darvai Jánostól.* — A házassági jogról szóló törvény 99—100. §§-hoz. *Dr. A. M.* — Anomáliák a végrehajtási novellában. *Dr. Alföldi Géza* temesvári ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A végrehajtási novella értelmezése.

A végrehajtási törvény módositásáról szóló 1908 : XLI. tcz. szeptember 9-én lépett hatályba és magától értődően már is megindult az uj törvény homályos vagy félreérthető rendelkezéseinek értelmezése. Ez különben minden uj törvény természetes sorsa, sőt a gyakorlat azt is bizonyitja, hogy közel negyven esztendő óta hatályos törvény egyes szabályairól még most nincs egyértelmü fölfogás: lásd az 1868 : LIV. tcz. némelyik szakaszáról kifejlődött jogyakorlatot.

A végrehajtási novella vitásakká tett egyes rendelkezéseihez akarok én is néhány megjegyzést füzni.

1. Nagy horderejénél fogva is legérdekesebb az a kérdés, hogy mit kell érteni a novella 2. §-ának 10. pontjában «a végrehajtást szenvedőnek és háznépének a háztartáshoz *szükséges*», de a foglalás alól kivett «házi- és konyhabutor, edények, főző- és evőeszközök, kályhák, tüzhelyek, a ruházkodáshoz *szükséges* tárgyak, a *szükséges* ágy- és fehérnemü» alatt?

Nézetem szerint ezt a rendelkezést a végrehajtást szenvedő szempontjából a legszigorubban kell értelmezni, csak ugy, mint minden egyéb törvényes kedvezést. A törvény az adóst attól akarja megóvni, hogy ugyszólván meztelenül további keresetre és önfentartásra képtelenül kerüljön ki lakásából a végrehajtás következtében. Nemcsak emberies érzésből, hanem társadalmi érdekből sem tartja kivánatosnak, hogy az adós mindenétől megfosztható legyen és hogy fekvőhely, ruha, védő fedél hiján a társadalom terhére és veszélyére legyen, akkor, amikor azoknak az ingóságoknak a lefoglalásából, amelyek hiánya mindezt a bajt és nyomoruságot okozhatja, a hitelező amugy sem födözhetné követelésének még csekély hányadrészét sem. De éppen azért a foglalás alól kivételnél csakis ennek az inditó oknak és szándéknak a határain belül szabad maradni. Csakis a valóban szükséges, mondhatnám: az elemi szükségletek kielégitésére nélkülözhetetlen butorokat, edényeket, ruha-, ágy- és fehérnemüt szabad a törvény kedvezésében részesiteni, mindig tekintettel a végrehajtást szenvedő háznépét alkotók számára, de mindig *tekintet nélkül a végrehajtást szenvedő társadalmi állására*, még kevésbbé pedig kényelmi szükségleteire, valamint a megszokott és nélkülözhetetlennek vélt lakásmilieure.

A szobák száma, nézetem szerint, nem lehet döntő szempont, hanem egyesegyedül az ingóság szükségessége. A háznépet alkotók mindegyikének (tehát az állandó vendéget, a cselédet is beleértve) szüksége van egy-egy ágyra és annak fölszerelésére, egy-egy székre, de többnek együttvéve elégséges egy-egy ebédlő- és dolgozó asztal (kivéve, ha az asztal a foglalkozáshoz, hivatáshoz nélkülözhetetlen), kettőnek-háromnak elégséges egy-egy szekrény, mert hiszen ezek tartalmát nagy részben szintén le lehet foglalni, egy-egy ruhafogas, pohárszék, mosdóasztal fölszerelésével stb. A főzéshez és étkezéshez feltétlenül szükséges edények, a fütéshez és világitáshoz nélkülözhetetlen eszközök nem vonandók végrehajtás alá, mindig azt tartva szemmel, hogyha ilyen többféle van a lakásban, csakis a legegyszerübb hagyható meg, ismét tekintet nélkül az illetőnek társadalmi állására.

Diszitő tárgyak, amelyek közé a foglalás szempontjából függönyöket, szőnyegeket, egynél több fali vagy álló órát is sorozhatunk, épp oly kevéssé lehetnek mentesek a foglalás alól, mint a lakásnak mindama butorzata, amely a fönti értelmezés szerint nem nélkülözhetetlen. Tehát a szalonbutor minden egyes darabja, dohányzó készletek, pihenőre szolgáló pamlagok, boudoir-felszerelések, csillárok (amelyek esetleg egy zsinóron lógó villamos körtével is pótolhatók), stb. stb. Szóval: az árverés megtartása után éppen csak annyi maradjon meg a végrehajtást szenvedőnek, hogy neki és háznépének legyen lakása, amelyben tartózkodhatik, ülhet, dolgozhatik, aludhatik, amelyet füthet és világithat, amelyben megfőzheti ételeit — mindez azonban csakis olyan mértékben, amely legszükségesebbnek felel meg. Vendéglátásra berendezett comfort-ral vagy fényüzéssel kellemessé tett lakásról, szórakozásra és ünneplésre is alkalmas ruhadarabokról ilyenkor nem lehet többé szó. A másnak meg- vagy vissza nem fizetett pénzén éppen csak megélni szabad, de nem jól és kényelmesen élni vagy zavartalanul mulatozni.

Ruhadarabokról lévén szó, meg kell emlitenem, hogy a hivatás teljesitéséhez előirt ruházaton felül, amelyet a novella 2. §-ának 5. pontja amugy is kivesz a foglalás alól, ugyancsak a legszükségesebb ruhadarabokat kell a végrehajtás alól kivenni. Ez alatt pedig egy az illető évszaknak megfelelő teljes öltözetet, felöltőt és télikabátot értek, egy pár czipővel, azon az öltözeten és pár czipőn felül, amelyet a végrehajtást szenvedő és háznépe a foglaláskor hord. Hasonlóképpen a fehérnemüből is csak egyszeri váltásra szükséges darabok lehetnek mentesek a foglalás alól, itt sem lehetvén tekintettel, az egyébként nagyon is jogosult, sőt természetes tisztasági vagy egészségi szempontokra, nemkülönben a finomult izlésnek ugyszólván parancsoló igényeire. A törvény, a hitelező jogos követelésével szemben, nem biztosithat az adósnak és háznépének, minden emberies rokonérzés és sajnálkozás ellenére sem, egyebet, mint éppen annyit, hogy, a szónak betü szerint való értelmében, attól ne legyenek megfosztva, ami a megélhetés elemi feltétele; a többi a hitelezőé, akinek pénzén tulajdonukat közvetve vagy közvetlenül szerezték, akinek pénzén eddigelé részben vagy egészben éltek, szórakoztak, költekeztek, tekintet nélkül arra, vajjon kényszerüség vagy könnyelmüség okozta-e az adósságot és tekintet nélkül arra is, hogy az egyik adóst, egyéni körülményei-

nél fogva, sokkal szigorubban sujtja a törvény parancsa, mint a másikat, aki a szegénységet már megszokta vagy akit a nélkülözés kevésbbé bánt.

Helytelen itt az illetmények lefoglalható részéből vonni le következtetéseket a hasonlóság (analogia) czimén, ugy okoskodva, hogy valamint a törvény nagyobb illetményt von ki a foglalás alól a magasabb fizetésü alkalmazottaknál, éppen ugy a jobb társadalmi osztálybelinél az ingóságok foglalásánál is a «szükséges» fogalmát viszonylagosan kell érteni. Helytelen ez a fölfogás, nemcsak azért, mert a törvény a házi butor és fölszerelés lefoglalása szempontjából maga nem tevén semmiféle különbséget a végrehajtást szenvedők közt, ilyent a törvény alkalmazója sem tehet senki javára, hanem azért is, mert a foglalás ellenére is megmaradó nagyobb összegü illetmény mégis inkább teszi lehetővé egyfelől annak a tartozásnak törlesztését, amelynek fejében esetleg a butorzatot stb. elárverezték, másfelől az efféle végrehajtásnak egész kikerülését vagy az elárverezett ingóknak ujra megszerzését is. Tudom, hogy az élet számos esetet teremt, amely szomoruan eltér attól a föltevéstől, amelyből a törvény alkotásánál kiindulnak. De végre is: a törvény mindig csak az átlagos életviszonyokra lehet tekintettel és a szabályozás kiinduló pontjául nem veheti a talán nem is ritka kivételeket, bármennyi figyelmet, sőt szánalmat is érdemelnének azok, arról nem is szólva, hogy a «jobb társadalmi állás» fölötte ingadozó fogalmának a végrehajtás szempontjából figyelembe vétele az igazságtalanságoknak és jogorvoslatoknak végnélkül való sorát teremtené meg, még kevésbbé emlitve azt, hogy mégis csak a jogegyenlőség alapján szervezett társadalomban élünk, amelyben nem fér meg az adósoknak a «milieu» szerinti megkülönböztetése.

2. Kérdésessé tették azt is, vajjon a novella 2. §-ában foglalt kivételek a bérbeadó törvényes zálogjogának gyakorlása esetében is hatályosak-e?

Nézetem szerint erre a kérdésre csakis igennel válaszolhatni. Igaz, hogy a novella nem tartalmaz az 1881 : LX. tcz. 51. §-a utolsó bekezdésének megfelelő oly rendelkezést, amely ezt kifejezetten kimondaná, ami törvényszerkesztés szempontjából is hibáztatható, amint azt már a Magyar Jogászegyletben a törvény javaslatának megvitatásakor is kifejtettem. De azért még sem lehet kétség a törvény szándéka felől, a novella 3. §-ának rendelkezése következtében, amely kifejezetten felsorolja azokat az eseteket, amelyekben a 2. §-tól eltérően, az ott kivett ingók közül is egyeseket le lehet foglalni, ezek közt pedig a törvényes zálogjogot élvezők követelései nincsenek. Mivel pedig kivételt is csak a legszigorubban szabad értelmezni; mivel a törvény nem tesz kifejezetten kivételt a törvényes zálogjogot élvezők javára; mivel a novella szándéka bevallottan az, hogy a végrehajtás az adóst ne foszsza meg szükséges ingóságaitól, elannyira, hogy a foglalás alól kivett ingókat még az adós beleegyezésével sem engedi végrehajtás alá venni (2. §. 1. bek.): nyilvánvaló, hogy a 2. §. rendelkezéseit a törvényes zálogjogot élvezőkkel szemben is alkalmazni kell.

3. Még csak egy igen fontos átmeneti kérdéssel akarok ezuttal foglalkozni, amelyre sem a novella 31. §-a, sem a 19,000/908. sz. igazs. min. rendelet nem ad választ és amely sok vitára szolgáltat anyagot. A kérdés ez: Az 1881 : LX. tcz vagy pedig a novella értelmében foganatosithatja-e a végrehajtást (persze csakis a novella 31. § ában meghatározott egy éven belül) az a hitelező, akinek javára a végrehajtást a novella hatálybalépte előtt rendelte el a bíróság, illetve szükséges-e, hogy ez a hitelező a novella 31. §-ának 1. pontja alapján még külön is kérje az 1881 : LX. tcz. értelmében való foganatositás megengedését?

Nézetem szerint: nem, mert ő az 1881 : LX. tcz. alapján kérte és kapta meg a végrehajtás jogát, nyilvánvaló tehát, hogy ő eme törvény értelmében óhajtja a foganatositást (ha a novella szerint kivánja ezt megtenni, ez kétségtelen joga, amiről nem is kell beszélni). Ujabb kérvényére a bíróság csak már meglevő jogosultságát erősitené meg, ez tehát nyilvánvalóan csak fölösleges munkát és költséget okozna az érdekelteknek. Visszaélés sem lehetséges, mert a novella kihirdetésétől számitott egy év mulva törvénynél fogva letelik a kedvezménye; egy éven belül pedig helyzete ugyanaz, mintha a novella kihirdetése előtt keletkezett közokirat alapján kérné a végrehajtást, sőt helyzete, jogi szempontból is, annyival kedvezőbb, hogy az ilyen közokirat alapján már el is rendelték javára a végrehajtást.

Az ellenkező fölfogás olyan képtelenséget is teremtene, hogy pl. a szeptember 8-án elrendelt végrehajtást szeptember 9-én — a novella hatályba léptének napján — már nem lehetne a régi törvény szerint foganatositani, csak a novella 31. §-ában előirt ujabb kérelemre adott engedély alapján, amelyet ebben az esetben persze megtagadni nem szabad, amelynek külön kérése azonban nyilvánvalóan abszurditás lenne ebben és minden hozzá hasonló esetben.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

A bünvádi eljárási jog reformja Németországban.*

8. Az Entwurf a *nyilvánosság* kérdésében sem foglal el végletes álláspontot.

Az előkészitő eljárás — mint az egész kontinensen egyaránt — nem nyilvános.** Nem nyilvános a közbülső perszak sem. A főtárgyalásra, ideértve az itélethozatalt is, a nyilvánosság a szabály. A mai jog (GVG. 173. §.) megengedi a nyilvánosság kizárását lényegében a BP. 293. §-ában körülirtakkal egyező okokból. Ezeket a N. kibőviti, amennyiben megengedi a nyilvánosság kizárását, ha fiatalkoru egyének a vádlottak, vagy ha a büntetőtörvény 185—187. §-aiban körülirt büntetendő cselekmények tárgyaltatnak, s a felek valamelyike a nyilvánosság kizárását inditványozza. (172. *a)* §.)

Elesik a mai jog ama határozmánya, hogy az itéleti rendelkezést feltétlenül s minden körülmények között nyilvánosan kell kihirdetni (GVG. 174. §.); bizonyos esetekben, külön határozat alapján, az itélet rendelkező része is zárt ülésben hirdettetik ki. (N. 175. *a)* §)

9. Számos részletbeli módositást hoz az Entwurf a *terhelt jogállásának s a védelem érvényesitésének* tárgyában.

A terhelt nem objektuma az eljárásnak, hanem ügyfél abban (Prozessbeteiligter.)

A terhelt idézéssel rendeltetik a hatóság elé (134. §.), kényszerintézkedéssel csak kivételesen. Kihallgatására az Entwurf részletes szabályokat ir elő (109. §.), melyekben ismételten utasitja az eljáró hatósági személyeket arra, hogy a terhelő körülmények mellett a mentő és enyhitőkre is figyelemmel legyenek (163., 188., 232. §-ok). Vallomástételre a terhelt nem kötelezhető.

A vizsgálati fogság esetei között a magyar törvény 141. §. 1. és 5. pontjaiban felsorolt esetek nem szerepelnek. Kifejezetten kizárja az Entwurf a vizsgálati fogságot azokra az esetekre, amelyeknél a gyanusitott előreláthatólag nem kap egy hónapnál sulyosabb fogház-, illetőleg 3000 márkát meghaladó pénzbüntetést, bármi is legyen az abstrakt büntetési tétel. Az alkalmazandó büntetés várható sulya pedig csak akkor szolgál önmagában a szökés veszélyének feltételezésére, ha az eset körülményeinél fogva legalább egy évi szabadságvesztés-büntetés látható előre. A vizsgálati fogság rendszerinti tartama két hó. A bíróság azt két hónappal meghosszabbithatja. (110. s köv. §-ok.)

Ha az eljárás magánvádra foly, vizsgálati fogságnak nincs helye. (385. §.)

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.
** Az *ügyfélnyilvánosságról* már fentebb volt szó.

Ösmeri az Entwurf nemcsak a biztositék ellenében való, de a kezesség melletti szabadlábon hagyást, illetőleg szabadlábrahelyezést is mindennemü ügyben, mit perrendtartásunk csak járásbirósági ügyekre fogadott el.

A terheltnek faggatás ellen való oltalmát biztositja, hogy a főtárgyaláson az elnök van hivatva a kihallgatás eszközlésére. Magyar jog szerint ez kizárólagos elnöki jog. Az Entwurf megengedi, hogy az elnök a kihallgatással az egyik itélőbirót bizza meg. (231. §.)

Nevezetes biztositékai a terhelt érdekeinek, hogy már a nyomozás során kérheti a védelmi anyag begyüjtését (109 §.), hogy a vizsgálati inditvány ellen kifogásokkal élhet (185 §.), hogy kifogásokkal támadhatja meg a vádiratot (203. §.), sőt a bíróság, melyhez a vádirat benyujtatott, azt hivatalból felülvizsgálja (198. §.), hogy a védelem előkészitése érdekében a vizsgálat, vagy annak kiegészitése rendelhető el (205. §.), hogy az előkészitő eljárás során megtagadott bizonyitás a főtárgyaláson is felvehető (206. §.), hogy még a főperszak megnyitása után (217. §.), sőt magán a főtárgyaláson is előállhat uj bizonyitékokkal (232. §.), és hogy novumok — tények és bizonyitékok egyaránt — a felebbezési eljárásban is fölhozhatók (327. §.).

A favor defensionis elve alapján szokásos előnyösitéseket az Entwurf sem tagadja meg a terhelttől; p. o. az ő érdekében használható perorvoslatok köre szélesebb, mint a terhére használhatóké (301., 303. §§-ok); vagy ha páratlan számu esküdteket lehet visszautasitani, a terhelt egygyel többet utasithat vissza, mint a vádló (273. §.)

A *védelmet* illetőleg (137. s köv. §§ ok):

Esküdtbirósági hatáskörbe tartozó ügyben a vizsgálat elrendelésekor védőt kell rendelni. A vádlottnak vagy törvényes képviselőjének kivánatára minden büntett vádja esetén védő rendelendő. Végül védő rendelhető, s pedig már a nyomozás során, ha az eset körülményei azt indokolják.

A védő betekinthet a bünügyi iratokba; e tekintetben s pedig csakis a főperszak inditványozásáig egyedül akkor van helye korlátozásnak, ha az eljárás czélja veszélyeztetnék. A gyanusitott kihallgatásáról szóló jegyzőkönyv, szakértői vélemények s oly birói cselekményekről szóló jegyzőkönyvek, melyeknél a védő jelen lehetett, föltétlenül betekinthetők. Ma a hatóság diszkréciójától függ, hogy megengedi-e az iratok megtekintését.

Szélesbül a mai helyzethez viszonyitva a védőnek a terhelttel való szóbeli s irásbeli érintkezésére vonatkozó joga is.

Nevezetes különbség hazai jogunkhoz képest, hogy a védő a terhelt s a tanuk kihallgatásánál rendszerint jelen lehet. Ha ez az eljárás sikere érdekében megtiltatott, ugy nem lehet jelen az államügyész sem.

A kirendelt védő az államkincstárból dijazásban részesül.

A védő önálló perorvoslati jogáról a 303. s köv. §§-ok intézkednek.

A védővel nem biró fiatalkoru érdekképviselőjének (Beistand) helyzetét a 370. §. szabályozza.

10. Fentebb emlitém, hogy az Entwurf a *magánvádra* üldözendő deliktumok körét kiterjesztette. Magánvád tárgyai lesznek a magánlaksértés vétsége, a becsületsértés nem minősitett esetei, az összes nem minősitett testi sértések — ideértve a gondatlanságból okozottakat is, — a fenyegetés vétsége s a vagyonrongálás enyhébb fajai (377. §.), miglen a mai szabályozás szerint csupán némely enyhébb becsületsértési s testi sértési esetben léphet föl a sértett vádlóként az államügyész előleges fölhivása nélkül. A kiterjesztés kérdésében az Entwurf szerzői a magyar törvényhozással egy vizen eveznek. Nálunk is erős a nizus a magánvád körébe tartozó ügyek körének tágitására. Csak az irány más. Nálunk t. i. a testi épség elleni támadások megtorlása nincs oly széles mederben a sértettek rendelkezési körébe bocsájtva (BP. 41. §-a). Viszont az 1908:XXXVI. tcz. 39. §-ában körülirt kihágások inditványi jellegük mellett magánvádasok is lévén (u. o.), a vagyon elleni támadások ujabb halmaza fog az államügyészség beavatkozása elől elvonatni.

Minden följelentést közölni kell az államügyészséggel (386. §.). Ha a közérdek igényli, az államügyészség a felsorolt büntetendő cselekmények miatt közvádat emelhet (377. §. 2. bekezdése), mikor is a sértett mint mellékvádló szerepel. Közvád megemelése előtt az államügyészség tájékoztató nyomozást végezhet (386. §.).

Beavatkozhatik az államügyészség a magánvádra folyó ügybe a magánvádra folyó eljárás tartama alatt, s pedig a főperszak megnyitása után is, egész az itélet jogerejüségeig. Megengedett perorvoslat használata vádátviteli nyilatkozat jellegével bir. Ilyenkor az ügy szabály szerint a régi mederben folyik tovább. Ha azonban a közvádló fellépése hatásköri változást eredményez, az ügy az illetékes birósághoz teendő át, s ha már elsőfoku itélet hozatott, az áttételi határozatban ez az itélet hatályon kivül helyezendő (394. §.).

A SPO. nem szabályozta kellő tüzetességgel a vádátvétel joghatárait (417. §.). A részleteket illetően a gyakorlatban minduntalan viták merültek föl.* Láttuk ezt legutóbb a Harden-pernél. Az Entwurf a kételyeket eloszlatja.

A magánvád visszavonható. Visszavonásnak tekintetik az elsőfoku főtárgyaláson való megjelenés; hasonlóképpen a felebbviteli főtárgyalás elmulasztása is, ha a vádlott felebbezett, a visszavonás a vádjogot mindenkorra elenyészteti (396. §.).

A magánvádas főtárgyalásról s ilyen ügyben a terhelt személye ellen tehető intézkedések korlátozottságáról már szóltunk.

11. A *tanuzási kényszer* tekintetében (43. s köv. §-ok) két irányban tartalmaz az Entwurf módositást.

Elsősorban kiterjeszti a mentességek körét. Érdekes határozmány ez irányban, hogy időszaki nyomtatványok szerkesztői, kiadói s nyomdászai megtagadhatják a vallomást abban a kérdésben, ki a szerzője vagy beküldője valamely vétséget vagy kihágást tartalmazó nyomtatványnak, feltéve, hogy a szerkesztő felelősségre vonható. A szerkesztő feleletrevonhatása esetén tehát, ha ugyan nem sajtó-büntett forog fenn, eltekint a törvény a ténybeli igazság kideritésétől.

Másodsorban az előeskü helyébe az utóesküt teszi, amihez hasonló rendelkezés a polgári perrendtartás novellájának javaslatába is felvétetett, s a mai hosszu szöveg utánmondása helyett rövid esküszavak elhangoztatását irja elő.

A tanuzási kötelezettséghez hasonló szabályozást nyert az editionális kötelezettség.

12. Az esküdtbirósági főtárgyaláson az esküdtekhez intézendő *kérdések megszerkesztése* az elnök feladata. A módositások s kiegészitések tárgyában pedig a bíróság határoz (280. §.) Sem a Strafprozessordnung, sem az Entwurf nem ismerik a bünösségi kérdésnek olyszerü kettémetszését, aminőt a BP. 358. §-ának 2. bekezdése megenged. Téves a BP. indokolásának az a kijelentése, hogy német jog (SPO. 295. §-a) kötelezően előirja a beszámithatóságot kizáró oknak külön kérdésbe foglalását s hogy ehhez képest előhaladás a magyar jog álláspontja, mely szerint a befoglalás fakultativ. Az indokolás nyilván összetéveszti a «Strafausschliessungsgründe»-t azokkal, «durch welche die Strafbarkeit wieder aufgehoben wird». Ha a főkérdés igenlőleg oldatott meg, ezzel a SPO. 293. §-a (Entwurf 283. §.) értelmében a «Strafausschliessungsgründe» fenforgása kizáratott; nincs jogos védelem, nincs végszükség állapota, nincs elmebetegség stb. Ezután döntendő el külön az a kérdés, hogy nem forog-e fenn oly körülmény, mely a büntethetőséget zárja ki, p. o. visszalépés (SGB. 46., 310. §-ok).** Igaz, hogy e rendszerben némi homály borul a

* Összefoglalja: *Löwe-Hellweg, SPO. für das deutsche Reich* (1900.) 879. s köv. lapok.

** A Reichsgericht konkrét esetben helyeselte az alsófok álláspontját, mikor ez megtagadta az akaratelhatározás szabadságára vonatkozóan

beszámithatóságot kizáró körülményekre, de a kellő elnöki kitanitás mégis felhivhatja kellő nyomatékkal az esküdtek figyelmét az ez irányban fölmerült tények mérlegelésére. A német jog tehát nem kiélezte, de éppen megszüntette a külön kérdések rendszerével együttjáró diszkrepanciát s BP.-unk foglal el oly álláspontot, mely szerint a bünösségi kérdés — mi alatt a feleletrevonhatóság kérdése értendő — kettészelhető s külön válaszolnak az esküdtek arra, hogy «okozati összefüggésben van-e az inkriminált tett a vádlott alanyi bünösségével?» és arra, hogy «forog-e fenn beszámithatóságot kizáró ok?»

A kérdésmegtagadási jogra vonatkozó mai határozmányt, mely a magyar BP. 361. §-ába szóról-szóra átvétetett, az Entwurf oda szabatositja, hogy az inditványozott eventuális vagy mellékkérdés feltétele csak akkor tagadható meg, ha annak tárgya jogilag meg nem áll, vagy jelentéktelen. Most fogunk rájönni, hogy *ténybeli* okokból valamely kérdés feltétele iránt való inditvány nálunk sem utasitható el!

Ha az anyagi jog enyhitő körülmények fenforgása esetére redukált büntetési tételt ir elő, a bíróság az esküdtekhez azok iránt hivatalból is kérdést intézhet.

A mai jog tiltja, hogy az elnök a biztositékok mérlegelése tekintetében véleményt nyilvánitson. Az Entwurf szükségesnek tartja kiterjeszteni e tilalmat a bünösség kérdésére is.

A bíróság felfüggesztheti nálunk az esküdtek verdiktjét, ha ugy találja, igy az ügy «lényegében» tévednek. A SPO. ezt a kifejezést használta: «in der Hauptsache». Az Entwurf fölváltja e szót a «Schuldfrage» kitétellel. Eszerint a birói tanács ellenőrző joga most már kétségtelenül a minősités kérdésére is kiterjed.

*

Kitünik már e néhány vázlatos megjegyzésből, hogy *forradalmi szellem* a munkálattól teljesen távol van. Ujitásai a meglevő alapokból sarjadzanak, s ugy látszik, inkább a mai szabályozás tökéletesitése lebegett czélul a szerkesztők szeme előtt, mint a merész reform képe.

Bizonyos, hogy sokan retrográd irányzatunak is fogják a javaslatot mondani annálfogva, mert sok helyütt negligálja azon vezérelvek követelményeit, melyeket a dogmatika a helyes büntető igazságszolgáltatás elsőrangu követelményei gyanánt tekint. De nem hiszszük, hogy a gyakorlati jogászok is ezen a nézeten lesznek. Doktrinär szempontok az állam mellőzhetetlen érdekeit, a közbátorság fentartásának fontos tekinteteit elvégre nem szorithatják háttérbe.

Valaha, az egyéni jogokat elnyomó inkviráló rendszer tulzásaival szemben, melyben az elfogulatlanság attributumaival föl nem ruházott hatósági közeg telhetetlenül fürkészte a történeti igazságot, indokolt volt a küzdelem a tiszta vádrendszerért.

A faggató eljárás irásbeliségével szemben természetes volt az óhaj a teljes szóbeliség s közvetlenség elveért.

A titkosság veszélyei és visszaélései ellen érthető, hogy a korláttalan nyilvánosság megvalósitásában keressék az orvosszert.

A radikális rendszerváltozást keresztülvivő törvényhozás pedig szuperlativusokkal dolgozik. Példa rá — a temérdek közül — az Assemblées Constituantes. Ugyanaz a törvényhozás, melynek tagjai még a lettres de cachet-kal, lit de justice-szel s a torturával üzött visszaéléseknek voltak tanui, kik tán maguk is elszenvedték a deszpotizmus karjaiba vetődött ministère publicnek üldözéseit s érezték a magisztratura zsarnoki nyomását: éppen nem csoda, hogy abba a másik extremitásba estek, hogy hivatalnok-birákat látni sem akartak («on ni'ait point continuellement des juges devant les yeux») — ebben az eszmekörben fogant meg a jury, — hogy az államügyész teendőit a commissaire s a sértett közös teendőivé tették, s hogy a védelemnek és a nyilvánosságnak oly mérvét iktatták törvénybe, melyet a mai joghelyzet meg sem közelit. Ez az akczió-reakczió természeti törvénye.

De természeti törvény az is, hogy a helyéből kimozditott inga második lengésekor kisebb ivet ir le az elsőnél. A fejlődés természetes menete tehát az, hogy *az időrendben következő perrendtartások fokozatosan levetkezzék előzőik tulzásait.*

Részemről ugy találom, hogy a német perrendtartás uj javaslatának számos kérdésben sikerült beleilleszkednie ebbe a fejlődésmenetbe, s törvénynyé váltával *az igazság keresésének ezközei tökéletesednek.*

Dr. Lengyel Aurél,
budapesti kir. ügyészségi jegyző.

inditványozott külön kérdések feltevését. Más esetben az elmebetegség beteges megzavarásának megállapitására irányuló külön kérdést intéztek az esküdtekhez, kik igenlőleg válaszoltak s a bíróság felmentő itéletet hozott; a Reichsgericht megsemmisitette az itéletet s az eljárást, mert a kérések jogszabály megsértésével szerkesztettek. És kimondta a Reichsgericht, hogy jogos védelem fenforgását illetően sem intézhető kérdés az esküdtekhez. (*Dalcke:* Fragestellung und Verdikt.)

A titkos minősités eltörlése.

Dr. Degré Miklós zalaegerszegi kir. törvényszéki elnöktől fenti czim alatt egy közlemény jelent meg a «Jogtudományi Közlöny» f. évi 28 ik számában, mely nemcsak tárgyánál, hanem tartalmánál fogva is figyelmet érdemel.

Habár a tisztelt czikkiró barátom közleményében foglaltakat nagyjából magamévá teszem, egyes és pedig lényeges kérdésekben még sem osztom teljesen nézetét.

Ugyanis ő a felsőbb felügyeleti hatóságokra (törvényszéki és táblai elnökök) kivánja ruházni a minősitési jog gyakorlását, s ezek minősitése ellen jogorvoslatot kiván adni az érdekelteknek, a törvényszék vagy kir. itélőtábla biráiból alakitandó egy bizottsághoz, mely véglegesen megállapitaná a minősitést.

Én a minősités kérdésében a kir. járásbiróságok vezetőinek fontos szerepet vélek biztositani, s szerintem nagy hiba lenne ezeket a vezetőket kirekeszteni a véleményadásból.

Ugyanis a birák és birósági tisztviselők nagyobb számban vannak a járásbiróságoknál, mint a törvényszékeknél, s a járásbiróságok személyzetének tevékenységét, szorgalmát, magatartását és képességét a törvényszéki és táblai elnök semmiesetre sem ismeri ugy, mint a járásbiróság vezetője, vagy ha ismeri is, azt leginkább a járásbiróság vezetőjének információja alapján ismeri, s ha most már a vezetőknek nem adatnék alkalom a minősitésekre befolyást gyakorolni, minden esetre hiányos volna az olyan minősités. A felügyeleti hatóság sok kérdésben (pl. magaviselet, életmód, megbizhatóság stb.) csakis a járásbiróság vezetőjétől szerezhet információt, ha csak idegen elemekre nem akar szorulni, ez utóbbit azonban a tisztviselő és különösen a biró állásával összeegyeztethetőnek nem tartom.

Tehát a járásbiróságok vezetőinek fontos szerep adandó a minősitések tekintetében. A felügyeleti hatóságok vezetőinek minősitése ellen beadható jogorvoslat elbirálását nem biznám a törvényszékek vagy kir. táblák kebelében alakitandó bizottságokra, mert egyrészt nehézkes volna ezen bizottságok eljárása, s tagjai elvonatnának rendes foglalkozásuktól, másrészt pedig nem is volna megbizható ezen minősités, mert a legtöbb törvényszéki és táblai biró nem is ismeri az elsőfolyamodásu bíróságoknál, különösen a járásbíróságoknál alkalmazott birákat és tisztviselőket, és sok kérdésben (pl. magatartás stb.) ismét csak a felügyeleti hatóságoktól nyerendő információ alapján kellene eldönteniök. A kollegiális viszonynál fogva sem volna helyes, hogy birótárs minősitsen egy másikat.

Nézetem szerint az elsőfolyamodásu bíróságok személyzetének a minősitése akként volna eszközölhető, hogy erre egy külön tanács szerveztetnék, mely tanács évente, vagy két évente egyszer összeülne a miniszteriumban, s minősitené a tisztviselőket és birákat. Ezen tanácsnak tagjai lennének: *a)* a kir. járásbiróságokra vonatkozólag (a vezetőt kivéve) az illető járásbiróság vezetője, a kir. törvényszék elnöke, a kir. táblai elnök, az igazságügyminiszter vagy helyettese és a kir. törvényszék plénuma által választandó egy törvényszéki biró. *b)* A kir. járásbiróság vezetőjét, a kir. törvényszék biráit, segéd- és kezelőszemélyzetét minősitené a kir. törvényszék és kir. itélőtábla elnöke, az igazságügyminiszter és a törvényszék plénuma által választandó két törvényszéki bíróból alakult tanács.

A tanács zárt ülésben tartaná üléseit, s szótöbbséggel döntene. A tanácskozás lefolyását és a szavazatok mikénti leadását titokban kellene tartani becsületszó és sulyos fegyelmi vétség terhe alatt, miáltal a minősités közlése az érdekeltekkel szemben nem járna kellemetlenséggel senkire nézve sem.

Az ekként megállapitott minősités ellen panasz emelhetési jogot nem adnék, mert teljesen megbizhatónak tartom az ilyetén alakitott tanács határozatát. Elégedetlen elemek mindig lesznek, bármiféle fórum adja a minősitést, s ha véletlenül a minősités emberi tévedés következtében nem volna helyes, az illető minősitettnek módjában volna a következő minősitésig az ellenkezőről meggyőzni a tanács néhány tagját, miáltal a hiba helyre volna hozható. Utóvégre a felügyeleti hatóságok képviselőiről feltenni nem szabad, hogy rokon- vagy ellenszenv vezérli a minősitéseknél, s ha mégis akad köztük olyan, ki a reá ruházott joggal visszaél, ezt általános bünül felróni nem jogos, s ilyen elő fog fordulni akkor is, ha kollegákból alakult bizottság minősitene. Már 18-ik évet töltöm bíróságoknál, ezen idő alatt elég főnököm volt, de lelkiismeretesen mondhatom, hogy a hivatalfőnökök elleni panaszok a legnagyobbrészt alaptalanok, s többnyire azokban rejlik a hiba, kik a főnökök ellen panaszkodnak.

Az általam jelzett tanács előnyeit abban látom, hogy nem egy ember egyéni meggyőződése szüli a döntést, hanem a tanácsban történt alapos megvitatás után keletkeznék a határozat, többek szavazata alapján. A jelenlegi minősitéseknél döntő sulylyal bir, hogy egyik vagy másik hivatalfőnök szigorubb vagy enyhébb módon birálja-e meg a szóban forgó kérdést, s ez okozza ma a legnagyobb elégedetlenséget, mig ha tanácsban történik a minősités, a tanácstagok ezen szigorubb vagy enyhébb felfogást ellensulyozhatják, miáltal sokkal egyöntetübb lesz a minősités az egész ország bíróságai személyzetére. A birák és bírósági tisztviselők megérdemlik azt, hogy egy kis időt, fáradságot és költséget forditsanak minősitésükre, mert attól függ előmenetelük, s ezzel kapcsolatban munkakedvük. A minősitések helyes és igazságos megállapitása esetén azután be lehetne hozni az elsőfolyamodásu biráknál az automatikus előléptetést akként, hogy a jobb erőknek gyorsabb, a gyengébbeknek lassubb, de minden egyébtől független előmenetelt lehetne biztositani, a független előmenetel biztositása pedig egyik és az elmozdithatlanság után a legfőbb fundamentuma a birói függetlenségnek.

Dr. Roosz Lajos,
pétervásári kir. járásbiró.

Kizárja-e a törvény a felmentés indoka miatti semmiségi panaszt?

A kir. Curia első büntető tanácsa 1905 november 8-án 9533/905. sz. a. kelt végzésében (közölve Büntetőjogi Döntvénytár VI. k. 238. sz.) azt az elvi jelentőségü határozatot hozta, hogy a felmentett vádlott nem támadhatja meg a kir. tábla itéletét azért, mert a beszámitást kizáró ok és nem érdemi ok miatt mentették fel. A kir.Curia a 385. §. 1. *c)* pontjaira alapitott semmiségi panaszt, mint törvényben kizártat utasitotta vissza.

Dr. Heller Erik ur a Jogtudományi Közlöny 32-ik számában megtámadja a Curia felfogását és arra az álláspontra helyezkedik, hogy a törvény nem zárja ki a felmentő itélet indokolása elleni semmiségi panaszt, de konkrét esetben a 385. §. 1. *c)* pontjára alapitott semmiségi panaszt abból az okból kellett volna visszautasitani, mivel a vádlott részéről adatott be és a vádlott terhére szolgál. Szerinte az indokolás a 385. §. 1. *a)* pontja alapján lett volna megtámadható.

Dr. Heller Erik ur nézetének azt a részét, hogy az ilyen semmiségi panasz elvileg nincs kizárva, egyszerüen arra alapitja, hogy a törvény seholsem tiltja és másrészt a helytelen indokolás valamely semmiségi ok alá subsummálható.

Én tökéletesen egyetértek dr. Heller Erik ur azon nézetével, hogy a táblai itélet indokolása magában véve megtámadható, de nem fogadom el azt az érvelést, melyre dr. Heller Erik ur támaszkodik, másrészt nem osztom nézetét arra nézve, hogy a konkret esetben a 385. §. 1. *c)* pontján alapuló semmiségi panasz a vádlott terhére szolgálna és ez okból volna visszautasitandó.

Ami az elvi kérdést, az indokolás ellen irányuló és csak erre szoritkozó semmiségi panasz megengedhetőségét illeti, nem helyes abból kiindulni, hogy azt a törvény nem tiltja.

A törvény nem azt mondja, hogy az itélet megtámadható és bármely okból megtámadható, kivéve az itélet ilyen részét, kivéve az ilyen és ilyen okokat. Ellenkezőleg a törvény meghatározza, hogy megtámadható a törvényszék elsőfoku itélete felebbezéssel (381. §.). «Semmiségi panasz a következő esetekben használható» (1907 : XVIII. tcz. 2. §.); a felebbezés az itéletnek rendelkező része és indokolása miatt használható; alaki semmiségi okok: 384. §. stb.

Tehát a törvény szerkezeténél fogva a pozitiv szabály az első: ha megállapitjuk, hogy milyen körben enged perorvoslatot a törvény, csak azután jön tekintetbe a negativ szabály, hogy mit vesz ki a törvény ezen körből.

Én tehát, tekintve, hogy a törvény mindent tilt, amit kifejezetten meg nem enged és tekintve, hogy a XX. fejezet II. részében előforduló 382. §., mely az itélet indokolásának megtámadását megengedi, a III. részre kiterjesztve nincs (v. ö. 430. §. 3. bek.) és analogia utján sem terjeszthető ki, mert a törvény maga határozza meg, hogy egyik fejezet, egyik rész subsidiariusát a másikkal szemben, mindezek alapján nem tartom döntőnek a kérdésben azt, hogy a törvény a szóban forgó semmiségi panaszt nem tiltja, mert a kérdés sulypontját abban találom, hogy a törvény megengedi-e.

Másrészt azt állitom, hogy indokolásra szoritkozó semmiségi panasz megengedése a törvényben involválva van.

Felfogásom szerint a kérdés igy formulázandó helyesen:

A törvény megengedi a semmiségi panaszt az itélet ellen; kérdés, megengedi-e az itélet *egy része* ellen? Tehát az itélet indokolása elleni semmiségi panasz megengedhetőségének kérdése *az itélet oszthatóságának kérdése.*

Ha ebben keressük a kérdés csomópontját, két döntést kell hozni: *a)* Megengedhető-e az itélet egy része ellen irányuló semmiségi panasz, *b)* az indokolás önálló része-e az itéletnek?

A törvény alapján mindkét kérdés igenlőleg döntendő el.

A 395. §. szerint: «A felebbezés bejelentése az itélet felebbezett részének jogerőre emelkedését felfüggeszti.»

A 430. §. 3. bekezdése szerint, mely ezt a szabályt a semmiségi panaszra kiterjeszti: a semmiségi panasz bejelentése az itélet semmiségi panaszszal megtámadott részének jogerőre emelkedését felfüggeszti.

Ez a szabály nem egyéb, mint a semmiségi panaszszal megtámadható itélet oszthatóságát kimondó elv konzekvenciája, tehát ex consequenti is megállapitható, hogy a törvény az ilyen itélet oszthatóságát elismeri.

Ezzel a kérdés oda redukálódik, hogy mi képezi önálló *részét* az itéletnek?

A 387. §. utolsó bekezdése értelmében az itéletnek mindegyik vádlottársra vonatkozó intézkedése egy külön rész, mert az egyikre vonatkozó rész jogerőre emelkedhet a másik nélkül. (A contrario 387. és a 395. §.)

Hogy pedig az indokolás az itéletnek önálló része, azt a BP. 384. §-a kimondja.

384. §. «Alaki semmiségi okok.

10. Ha az itéletnek rendelkező *része* érthetetlen, vagy ha az indokolás az itélet *rendelkező részének* ellentmond.»

A rendelkező rész szembeállitása az indokolással az utóbbit (minthogy az itéletnek több eleme nincs) mint önállló részt tünteti fel.

Ezek után rátérek *dr. Heller Erik* ur dolgozatának többi részére, melyeknek okfejtését nem helyeslem.

Szerinte a konkrét esetben 385. §. 1. *c)* pontjára alapitott semmiségi panasz visszautasitandó, mert a vádlott terhére a védő nem jelenthet be semmiségi panaszt.

Ellenben a 385. §. 1. *a)* pontjára alapitott semmiségi panasz nem szolgál a vádlott terhére, tehát a semmiségi panasz ezen alapon lett volna érvényesitendő.

A fenti érvelés szerint a 385. §. 1. *c)* pontjára alapitott semmiségi panasz azért szolgál a vádlott terhére, mert ha a Curia ennek helyt ad, nemcsak megsemmisiti az itéletet, hanem a 437. §. 3. pontja értelmében (minthogy a különválasztás nem lehetséges) uj itéletet hoz, és a tábla által felmentett vádlottat elitéli, ha büncselekmény fenforog.

Tehát az elitélés eshetősége szolgál a vádlott terhére, és zárja ki a semmiségi panaszt.

Erre a következő megjegyzéseim vannak:

1. A fenti érvelés szerint is csak az itélet indokolását támadja meg a semmiségi panasz, tehát a 395. §. és a 430. §. 3. bekezdése értelmében csak az indokolás jogerőre emelkedését gátolja meg, maga a rendelkező rész, mint az itéletnek perorvoslat által nem érintett része, minthogy hivatalból figyelembe veendő semmiségi ok sem foroghat fenn

(384. §. utolsó bekezdés, mert ilyen csak a vádlott javára szolgáló semmiségi ok lehet), *jogerőre emelkedik*, és jogerős itéletet, illetőleg az itélet jogerőre emelkedett részét a judex ad quem nem bolygathatja.

2. De a Curia el sem itélheti a vádlottat, mert perorvoslatot a vádlott javára jelentettek be, tehát az elitélést a BP. 438. §-a zárja ki. (Azt felteszem, hogy a 438. §-nak senki sem tulajdonit ellenkező eredményre vezető értelmet, a «sulyosbithatja» szó olyan magyarázatával, hogy a Curia az elitélt vádlott büntetését egy nappal sem emelheti, ellenben a felmentett vádlottat elitélheti.)

3. Végre épp a második ellenvetéssel kapcsolatban utalnom kell arra is, hogy azt a kérdést, vajjon a perorvoslat a vádlott javára vagy terhére szolgál, nem a posteriori kell eldönteni azon az alapon, hogy az elitélés, illetőleg a büntetés sulyositás eshetősége fenforog.

Nem lehet a posteriori eldönteni, mert a törvény épp forditva, attól teszi függővé a judex ad quem általi elitélés kérdését, hogy a vádlott terhére vagy javára használták a perorvoslatot. (BP. 387. §. 3. bekezdése és 438. §., v. ö. 462. §. 3. bekezdését is.)

Minthogy a BP. szerint a judex ad quem a petitumhoz kötve van (387. §. 3. bek. 438. §. 462. §. 3.), a perorvoslat vádlott terhére szól, ha petituma in pejus, javára ha petituma in melius irányul.

Tehát a petitumtól függ a perorvoslat in pejus vagy in melius használása, azaz a jogorvoslatot kereső kijelentésétől és ezen kijelentés tartalmától az elitélés vagy felmentés eshetősége és nem forditva.

Azon felfogásomhoz, hogy a 385. §. 1. *c)* pontjára alapitott semmiségi panasz nem szolgál a vádlott terhére, tehát ez okból sem lehet visszautasitani, csak még azt jegyzem meg kiegészitésül, hogy a kir. Curia, amennyiben a 385. §. 1. *c)* pontja alapján bejelentett semmiségi panasznak helyt ad és azt találja, hogy a 385. §. 1. *a)* pontjába ütköző semmiségi ok is fenforog, az utóbbi semmiségi okot hivatalból veszi figyelembe és a már jogerős rendelkező részt a 326. §. 1. *a)* pontja alapján indokolja.

A 385. §. 1. *a)* pontját hivatalból kell tekintetbe venni, mert a 385. §. utolsó bek. értelmében a vádlott *sérelmére* szolgáló semmiségi hivatalból veendő figyelembe; azt pedig, hogy mi sérelmes a vádlottra nézve, a BP. *szellemében* kell eldönteni, már pedig a BP. szellemét tekintve a vádlottra nemcsak az elitélő, hanem a vádlottat nem rehabilitáló itélet is sérelmes.

A BP. ezen felfogása és szelleme az ab instantia felmentést tiltó 324. § utolsó bekezdéséből kitünik és meg vagyok győződve, hogy a vádlottra nézve, aki nem követte el a büncselekményt, vagy nem büncselekményt követett el, épp olyan sérelmes a nem ezen okokra, hanem a beszámithatatlanságra támaszkodó itélet, mint az, mely bizonyitékok hiánya miatt mond ki felmentést.

Hangsulyozom azonban, hogy a 429. §. miatt csak ugy lehet hivatalból figyelembe venni a 385. §. 1. *a)* pontján alapuló semmiségi okot, ha a 385. §. 1. *c)* pontja alapján bejelentett semmiségi panasz alapos volt. *Dr. Darvai János.*

A házassági jogról szóló törvény 99—100. §§-hoz.

Felperes a házassági törvény 80. §-ának *a)* pontjára alapitottan indit házasságbontó keresetet. Alperes tagadja a tényállitásokat, de viszonkeresetet támaszt ugyancsak a törvény 80. §-ának *a)* pontja alapján.

Az elsőfoku bíróság a bizonyitásfelvétel után a törvény 99. §-ához képest az itélet kézbesitésétől számitott hat havi különélést rendelt el, de ennek lejártával egyedül felperest jogositotta fel a házasság felbontásának kérelmezésére. Alperes ezt a közbenszóló itéletet ugy a felperesnek engedett jog, mint a tőle megtagadott jog miatt felebbezte.

A kir. tábla felülbirálta az itéletet (alperest is feljogositván a hat hó leteltével a felbontás kérésére) és igy nem bocsátkozom annak a kérdésnek a vitatásába, hogy a 80. §-ra alapitott kereset folytán a törvény imperativ rendelkezése értelmében hozott közbeszóló itélet felebbezhető-e, avagy csak akkor lehet felebbezni, ha a mondott közbenszóló itélet a felbontás iránti kérelem jogát el nem ismeri.

Két kérdés válik azonban itt vitássá.

Az egyik az, hogy mikor kezdődik a hat hónap?

Erészben az itélet világosan szól, hogy t. i. az itélet kézbesitésével kezdődik a különélésre rendelt idő. Azonban, habár felperest illetőleg helybenhagyólag is, tehát az elsőbirósági itélet szerint «*jelen* itélet kézbesitésétől» számittatik a hat hó, mégis, mert a kir. tábla is foglalkozott az ügygyel, kétség merül fel, vajjon nem-e a másodfoku itélet kézbesitésétől kezdődik ez az idő?

A kir. táblai itélet az elsőfoku itélet rendelkezését felperest illetőleg helybenhagyta, egyben azonban alperesre nézve akként változtatta meg, hogy a *felbontás iránti kérelemnek «az 1894 : XXXI. tcz. 100. §-ában megszabott határidő alatt leendő előterjesztésére»* alperest is feljogositotta.

Nem dezavuálta tehát azt a rendelkezést, hogy a «jelen» — az elsőbirósági — itélet kézbesitése a kezdő időpont.

Nézetem szerint ez a meghatározása a határidő kezdetének főleg azért helyes, mert nem teljesitési határidőről van szó, hanem egy meghatározott idő eredménytelen leteltének konstatálásáról. Ez az idő pedig folyik az alatt is, mig a kir. táblai határozat meghozva és kézbesitve lesz. Igaz, hogy a hat hónap alatt a perbeli cselekmények szünetelnek, azonban a felebbezés ily percselekménynek nem tekinthető.

A másik kérdés az, hogy a hat hó leteltével, ha felperes él az adott joggal, és kéri a felbontást: kell-e várnia a bírónak ama három hónapig, hogy vajjon alperes is élni fog-e ily irányu jogával viszontkeresete alapján?

Itt e kérdésnél is akad vélemény, mely szerint a hat hó leteltével felperes keresetére ujabb három hó előtt nem tüzhető tárgyalás.

Ezt a nézetet sem tarthatom helyesnek azért, mert az alperesnek adott három hó csupán arra való, hogy ha felperes nem élt a felbontási kérelemmel, akkor a viszontkereset alapján alperesnek módja legyen jogát gyakorolni. Eszerint ez a viszonkereset önállólag is gyakorolható, de csak akkor, ha kereset nincs. Ha azonban kereset van, akkor annak tárgyalásán alkalma van alperesnek viszontkeresetét érvényesiteni, és igy megszünt az ok, amiért ő a három hónapi időt nyerte. Minthogy pedig a viszontkereset a kereset tárgyalásakor terjesztendő elő, és minthogy alperes csak akkor élhet viszontkereseti jogával önállólag, ha a kereset beadva nem lett: ez okból, ha a hatodik hónap eltelte után benyujtja felperes bontás iránti kérelmét, semmi jogsérelem nem esik alperesen, ha ennek tárgyalására három hónapot be nem várva tüzetik ki határnap.

A különbség pedig nagy, mert ha a kifejtett nézet nem volna helyes, a hat hónapból két esztendő is lehet, miután az sincs eldöntve, hogy a tábla itélete felebbezhető-e vagy nem? Ezt pedig a törvény nem kivánta, mert ki is mondotta, hogy a különélést egy évnél hosszabb időre szabni nem lehet. *Dr. A. M.*

Anomáliák a végrehajtási novellában.

A Jogtudományi Közlöny 37. számában hasonló czim alatt *dr. Fekete Károly* a végrehajtási novella oly hibáját tárgyalja, amely e törvény gyakorlati alkalmazásánál elsőnek ötlött szembe, amelyet azonban a fölfedezendő hibáknak, sajnos, egész sora fog követni.

Helyesen mutatott reá a czikkiró ur azon nehézségekre, amelyeket a végrehajtási novella a bejelentések határideje tekintetében okoz. A 31. §-ban emlitett 30 nap tulajdonképpen csak a bejelentési időnek végső határnapja szerint való megjelölése. A nyitva álló határidő maga azonban korántsem 30 nap, hanem csakis azon 16 nap, mely a törvény hatálybaléptétől a véghatárnapig terjed. Kétségtelen, hogy nem valami szerencsés módja a megjelölésnek. Szabatosabb lett volna a határidőket a kihirdetés helyett az életbelépéstől számitani. De lege lata azonban kétségtelen, hogy szigoruan és jogilag véve a szeptember hó 9-e előtt beérkezett bejelentések nem fogadhatók el, még ha szeptember 9-én, vagy később kerülnek is elintézés alá. A temesvári kir. járásbiróság a korai bejelentéseket vissza is utasitotta. Ezzel szemben a budapesti járásbiróságok értesülésem szerint ugy jártak el, hogy a korai bejelentéseket szeptember 8-a után intézték el s az értesitéseket kibocsájtották. Utóbbi eljáras mindenesetre méltányosabb és az adósra nézve sem igen lehet sérelmes.

A czikkiró ur által fölemlitett nehézségeknél azonban sokkal nagyobb bonyodalmak merülnek fel a végrehajtási kérvények körül. A végrehajtási novella 31. §-ának 2. pontja az előrebocsájtott feltételek mellett a kihirdetéstől számitott 30 napon belül kért végrehajtás esetén elengedi a bejelentés

kellékét. De a 31. §. második bekezdése megkivánja, hogy az átmeneti kedvezményt kérni kell («a végrehajtató kérelmére»). Kétségtelen azonban, hogy ily kérelmet csak a végrehajtási novella életbeléptétől kezdve lehet joggal előterjeszteni. Már most előállhatnak a következő esetek: *a)* a végrehajtást augusztus 25-e előtt kérték és rendelték el; *b)* augusztus 25-e előtt kérték, augusztus 25-e és szeptember 8-a közt rendelték el; *c)* augusztus 25-e és szeptember 8-a közt kérték és rendelték el; *d)* augusztus 25-e és szeptember 8-a közt kérték, de csak szeptember 8-a után rendelték el.

Tegyük fel azonban, hogy a végrehajtatónak mindezen esetekben szeptember 9-e előtt nem állott módjában a végrehajtást foganatosittatni, hanem csak ez után. Az ez után foganatositott végrehajtások esetén az életbeléptető rendelet 2. §-ának második bekezdése szerint a novella értelmében le nem foglalható dolgokat csakis a novella 31. §-ában meghatározott esetekben szabad lefoglalni. Ámde az augusztus 25-e előtt kért végrehajtásoknál, midőn a törvény ki sem volt hirdetve, sőt a jövő sejtelmes bizonytalansága takarta a kihirdetés idejét, kétségtelen, hogy a végrehajtási novella 31. § ának 2. bekezdésében megkivánt kérelmet előterjeszteni nem lehetett. S igy a bíróság nem is rendelhette el a végrehajtást a végrehajtási novella 31. §-a érlelmében, akár augusztus 25-e előtt, akár utána (*a)* és *b)* esetek.) A szeptember 8-a után foganatositott végrehajtás tehát már nem terjeszkedhetett ki a végrehajtási novella által kivett dolgokra, daczára annak, hogy a végrehajtási novella kihirdetése előtt keletkezett a követelés, sőt előtte kérték s illetőleg rendelték is el annak eréjéig a végrehajtást. A *c)* és *d)* esetekben a túlbuzgó végrehajtató esetleg már a végrehajtási novella 31. §-a értelmében kérte a vegrehajtást, de kérelmét erészben a *c)* esetben okvetlenül el kellett utasitani, a *d)* esetben pedig a birószágok azon álláspontja lehetett irányadó, amely a korai bejelentésekkel is a fent ismertetett két különböző módon járt el.

Mindezen esetekben oly követelésekről van szó, amelyeket a novella 31. §-a kedvezményben akart részesiteni, de az átmeneti intézkedések hiányossága miatt abban még sem részesülhetnek, mert az átmeneti intézkedések folytán abból ki vannak rekesztve.

Az átmeneti intézkedések eme hézagával szemben már most expedienst kell keresni. Ilyenkor pedig kétféle kinálkozik. Első mód az volna, hogy szeptember 8-a után a már kért és elrendelt végrehajtásra hivatkozással a végrehajtató pótkérvényt nyujt be, melyben a végrehajtást rendelő végzésnek a végrehajtási novella 31. §-ának második bekezdésében körülirt kiegészitését kéri. A második mód pedig az, hogy a már elrendelt végrehajtást a végrehajtási novella által ki nem vett dolgokra megkisérlik, s ha ez fedezetet nem nyujt, folytatólagos végrehajtást kell kérni, már a novella 31. §-ában megjelölt módon. Mindkettő azonban csak expediens, mely ugyanezért a fenti hézagokat teljesen be nem töltheti.

Még egy visszásság igen szembeötlő. A végrehajtási novella 2. §-ának 16. pontja a negyedévi lakbér kifizetéséhez szükséges összeget kiveszi a végrehajtás alól. E megszoritást azonban nem szünteti meg a bérbeadóval szemben bérkövetelése tekintetében sem.

Dr. Alföldi Géza,
temesvári ügyvéd.

Különfélék.

— **Emlékezés Oberschall Adolfra.** Abból az alkalomból, hogy az előző igazságügyi kormány a kir. Curia jelöléseinek mellőzésével másokat nevezett ki, Oberschall beszélgetés közben kijelentette, hogy valamelyes garanciát kellene törvénybe iktatni a kijelölési jog respektálásának biztositására. Nem lehet megjegyzés nélkül hagyni, ugymond, hogy felsőbirószágaink a pályázók tevékenységének és képességeinek ismerete mellett történt, jól megfontolt kijelöléseit a miniszter politikai befolyások folytán egyszerüen félretehesse. A kijelölés is részben birói funkczió: megitélése annak, hogy ki legalkalmasabb valamely állásra. Ha az igazságügyi kormánynak valamely kijelölés ellen aggályai volnának, ha ugy találja, hogy a kijelölésnél a pályázók közül érdemesek ok nélkül mellőztettek: akkor kételyeit a kijelölő hatóságokkal közölheti, sőt érthető a felterjesztés félretétele is, de nem lehet a mellőzésbe belenyugodni akkor, ha a kinevezett a kijelölteknél lényegesen kisebb fajsulyu egyén. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a kinevezések a rangidősbség elve szerint történjenek, de, sőt éppen Oberschall volt az, aki mindig hangsulyozta, hogy a felsőbirószágokhoz csakis a kiválóbb erőket szabad felengedni, tekintet nélkül arra, hogy vannak-e a pályázók között szolgálati évekre idősebbek is?

Azt Oberschall is konczedálta, hogy a kijelölési és kinevezési jog kérdése ma még forrongásban van, és hogy nem szabad kellő előkészités nélkül ezen kényes kérdés szabályozásába fogni.

Egy másik alkalommal szóba került az ügyvédi dijak kérdése, különösen pedig megemlittetett, hogy a kir. Curia a jogorvoslatokért rendkivül alacsony dijakat állapit meg. Oberschall teljesen az ügyvédi kar álláspontjára helyezkedett, kijelentvén, hogy helyteleniti az érdemleges és megfelelően kidolgozott perorvoslati beadványoknak olyan csekély munkadijjal való honorálását, amint ez a példákképpen előtte felsorolt számos esetből is látható volt. Ezuttal is megemlitette, hogy ő mint volt ügyvéd és évtizedeken át itélőbiró, nagyon jól tudja, hogy a jó ügyvédi munka a biró munkáját tetemesen könnyiti. Mivel pedig az ügyvéd az ilyen birói megállapitásban nem találja még önköltségének fedezését sem, rá van utalva arra, hogy előzetesen állapodjék meg ügyfelével dijazására nézve, ami pedig nem kivánatos, mert a másik véglet állhat elő, hogy t. i. az ügyfél jóval többet fizet, mint amennyit az ügyvéd munkájával megérdemel.

— **Külföldi hatóság közege által belföldön teljesitett nyomozás.** Most, amikor a Nemzetközi jogi egyesület kongresszusán kitünő jogászaink a kiadatási eljárás elméletét készülnek megvilágitani, nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy egy elvetemült «nemzetközi» büntettest, aki magyar állampolgár, a berlini kriminálrendőrségnek egyik nyomozóközege napokon át vallatta itt, Budapesten. Mondják, hogy a régi világban a pesti rendőr a zsebtolvajt a Lánczhidnak csak a közepéig üldözhette; azon tul már Buda sz. kir. város rendőrségének az illetőségi köre kezdődött. Napjainkban pedig ellenkezőleg a porosz kir. rendőrség közvetlenül nyomoz a magyar területen s még hozzá olyan ügyben, melyben az anyagi jog kategorikusan kimondja, hogy «magyar honos más állam hatóságának *sohasem adható ki*» (Btk. 17. §.).» A Habeas Corpus bünösre és büntelenre egyaránt kiterjed, s kénytelenek voltunk megállapitani, hogy Kragujevics Spázót nem a «törvény értelmében (BP. 1. §.)» kényszeritették, hogy a berlini rendőrbiztos keresztkérdéseire feleljen. A bünvádi perrendtartást sem kedélyesen, sem udvariasan nem szabad alkalmazni, hanem — alkalmazni kell.

— **A Magyar Jogászegylet** még a mult évben tüzte ki a hatszáz koronás Fayer László pályadijat a következő kérdésre: «Rendszeresen és kritikailag kifejtendő, miképpen szabályozza anyagi és alaki büntetőjogunk a titok védelmét?» Az erre vonatkozó pályamunkák beadási határideje 1908. évi szeptember 30-ika.

A második pályázat határideje 1909 évi szeptember 1. A kitüzött dij 600 K. Ennek a pályakérdésnek szövege a következő: «A részvénytársaság és szövetkezet igazgatóinak és felügyelőbizottsági tagjainak vagyoni felelőssége dogmatikai és kritikai szempontból».

— **Imling Konrád kommentárja a végrehajtási törvényhez.** A Franklin-társulat kiadásában *Budapesten* a legközelebbi napokban megjelenik *Imling Konrád* igazságügyi államtitkártól «*A végrehajtási törvényt módositó és kiegészitő (1908: XLI. tcz.) magyarázata.*» A munka egyszersmind szerző nagyszabásu müvének «A végrehajtási törvény (1881: LX. tcz.) magyarázatá»-nak kiegészitésére szolgál. Ezért az egyes szakaszok melletti fejtegetések és megjegyzések a lehetőségig az emlitett munkában foglalt magyarázatokhoz simulnak; a nyomdai kiállitás is olyan, hogy a csupán füzetszerü kiadvány az emlitett munkához könnyen hozzáfüzhető s avval egyesit-

hető legyen. Az egységes használat megkönnyitésére pedig szolgál egy külön lap, amelyen az alaptörvény és a novelláris törvény közötti kapcsolat szakaszonként fel van tüntetve, és amelynek perforirozott és hátlapján gummirozott szelvényei az alaptörvény egyes §-ainak számai mellé ragaszthatók. Ily módon a «A végrehajtási törvény magyarázata» birtokosai első pillanatra áttekinthető képet kapjanak ugy a törvényczikk jelen alakjában, mint külön az uj novelláról: az 1908: XLI. tcz.-ről, mely N. (novella) betüvel van mindenütt jelölve. Hogy ez a mü a novella komoly és alapos kommentárja, azt Imling Konrád tudományos multja és az 1881: LX tcz.-ket magyarázó munkája is garantálja.

— **A bürokratikus czopf.** Egyik napilap reprodukálta a következő árverési hirdetményt:

ad 9427—1908. Árverési hirdetmény. Alulirott ezennel közhirré teszem, hogy a Danielovszki Veroszláv volt aradi lakos, jelenleg ismeretlen tartozkodásu egyén tulajdonát képező egy darab gallér, 01 fillérre becsült ingóság az aradi kir. törvényszék büntető bíróság 9427/908. sz. végzése folytán nyilvános árverésen eladatni fog stb. kir. törvényszéki irodaigazgató h. Gartner József s. k. mint bírósági kiküldött.

A magyar államnak ez az 1 fillér értékü gallér sok koronába fog kerülni, mert a bíróság tagjai és azok a hivatalnokok, akik a határozat és hirdetés meghozatalában, fogalmazásában, közzétételében és az árverés foganatositásában részt vesznek, elvonatnak a komoly munkától. Leszögezzük ezt az árverési hirdetményt, mint elijesztő példáját a hivatalos czopfnak.

— **A szegedi ügyvédi kamara** f. hó 8-án megtartott rendkivüli közgyülésén hoszszabb vita eredményeként a következő határozat hozatott:

«Bár sajnálattal konstatáljuk, hogy az ügyvédi dijak megállapitásának mai rendszere az ügyvédség jogos érdekeinek mélyreható sérelmével jár; s emellett az ügyvédség kivánatos függetlenségét is hátrányosan befolyásolja, amennyiben a bíróságok a költségek megállapitásánál nem számolnak sem a megnehezült életviszonyokkal, sem a szóbeliség folytán az ügyvédekre rótt terhesebb feladatokkal, sem az ügyvédség tevékenységét megszükitő ujabb törvényhozási alkotásokkal, és habár másrészt azt kellene feltételeznünk, hogy ezeket a bajokat csak általános érvényü és törvénybe iktatott ügyvédi dijszabás lenne hivatva gyökeresen orvosolni; tekintve mégis, hogy az ügyvédi dijszabás megalkotásánál, a jogéletnek sem anyagi, sem alaki szabályai figyelmen kivül nem hagyhatók, és hogy a magyar általános polgári törvénykönyv megalkotása, valamint a törvénykezési és ügyvédi rendtartás reformjai folytán a hazai jogélet teljes átalakulásának küszöbén állunk: ennélfogva az ügyvédi dijszabás törvényhozási megalkotását ezuttal időszerütlennek tartjuk».

— **Nyilt kérdés.** A végrehajtási novella 31. §-a feljogositja a hitelezőt, hogy 30 nap alatt a már lejárt követelését bejelentse, mely esetben az 1881: LX. tcz. értelmében vezetheti egy éven belül a végrehajtást, ha stb.

Ha a hitelező ezen 30 nap alatt, azaz szeptember 25-ig *perli* a követelését, vagy pedig már korábban perelte, de még itéletet nem kapott — ugy, hogy ezen 30 nap alatt még végrehajtást nem kérhet — *vajjon ezen esetekben szükséges e a bejelentés ahhoz*, hogy a végrehajtást az 1881. évi LX. tcz. szellemében vezethesse?

— **A Plósz-féle perrendtartási javaslatot** annak idején németre forditotta dr. Pollák Miksa kiváló bécsi ügyvéd, aki most egy turista-szerencsétlenség folytán meghalt.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Dr. Hoegel Hugó** bécsi főügyész az osztrák klasszikus büntetőjogi iskola egyik legkonzervativebb képviselője «Részleges reformok az osztrák büntetőjog terén» czim alatt 250 oldalra terjedő tanulmánysorozatot tett közzé. Hoegel ellensége a feltételes elitélésnek, a feltételes szabadlábra bocsájtásnak, a rehabilitációnak és az esküdtszéknek. Mindezeket ugy fogja fel, mint egy érzelgős iránynak megtévelyedéseit. Ellenben kész volna a büntetési tételeket jelentékenyen leszállitani, ami szerinte megszüntetné az összes panaszokat, nélkülözhetővé tévén a feltételes elitélést és főképp az esküdtszéki intézményt. Ellenben hive a hármas beosztás eltörlésének, elegendőnek tartván a börtön, fogház s elzárás büntetésnemeket; megengedhetőnek tartja a szabadságvesztés fontos okokból való félbeszakitását, a pénzbüntetések részletekben való törlesztését, büntetné az öngyilkosságra való felbujtást, a zugirászatot, valamint a nemi betegség terjesztését.

— **A Zeppelinnek adott nemzeti ajándék adókötelés volta** a német sajtóban vita tárgyát képezi. A «Deutsche Juristen-Zeitung» akképpen oldja meg a kérdést, hogy a Zeppelinnek juttatott összegek ajándék természetével birnak. Az 500 márkán aluli ajándékok illetékmentesek lévén, a Zeppelinnek juttatott 500 márkán aluli összegek szintén nem esnek illeték alá. Ezenkivül illetékmentes lévén a törvény értelmében az az összeg, amelyet a megajándékozott az ajándékozótól kijelölt czélra tartozik forditani, mivel csak az ezt felülhaladó összeg tekinthető tiszta ajándéknak, ennélfogva a léghajó felépitésére forditandó egész érték illetékmentes, mig az ezenfelül Zeppelinnek fenmaradó érték illeték alá lesz veendő.

— **Kötbér.** Egy vendéglős kötbér terhével kötelezte magát arra, hogy összes sörszükségletét kizárólag egy bizonyos sörgyárnál fedezi, és más gyártmányt nem árusit. A vendéglős annak birói kimondását kérte, hogy ez a szerződés semmis, mert az az iparszabadságba ütközik. A berlini Kammergericht a keresetet elutasitotta.

— **Dijtekézés nem tiltott szerencsejáték.** Ezt mondotta ki a berlini Kammergericht, mivel nem véletlentől függ a dijtekézés kimenetele, hanem a résztvevők ügyességétől.

— **A halálbüntetés ellen.** Oroszországban a tömeges kivégzések hatása alatt nagy mozgalom indult meg a halálbüntetés ellen. A harczosok élén áll Tolsztoj, aki legutóbb röpiratban szállott szembe a halálbüntetéssel. Most a legkiválóbb politikusok, tudósok, irók, müvészek és az orosz társadalom más előkelőségei, köztük az első és második duma elnökei, nyilt felhivást intéztek az orosz társadalomhoz, abból az alkalomból, hogy legközelebb egy dumaképviselő a halálbüntetés eltörléséről szóló törvényjavaslatot terjeszt elő. A felhivásból kiemeljük a következőket: Az emberiség nagy tanitói, a vallások alapitói, a filozofusok és moralisták, valamint a legkiválóbb jogászok lángoló és lelkes szavakkal itélték el az ember meggyilkolására vonatkozó rettenetes «jogot», amely a társadalmi jólét ürügye és a törvény takarója alatt üzetik. A halálbüntetés a bíróság tévedése esetén sem tehető jóvá és mint a bünügyi statisztika bizonyitja, a bünösökre éppenséggel nem bir visszariasztó hatással. Az a szofisztikus hazugság, amelyet közönségesen a halálbüntetés védelmére szoktak felhozni, hogy a bünösöknek a saját mértékükkel mérnek, pszichologusok által meggyőző erővel meg van czáfolva. A halálbüntetéstől való irtózat nemcsak a bitófán vesz erőt az áldozaton, de azt megelőzőleg is; ez a lelki kinzás emberre elviselhetetlen.

E mellett e büntetésnem éppenséggel nem bir a jogrend helyreállitására vezető hatással. A halálbüntetés a legbiztosabb eszköz az erkölcsi érzés megsemmisitésére, a társadalmi morál összerombolására és a nép elvaditására. Nem lehet naprólnapra büntetlenül az emberi élet értékét a tömeg szemében alábecsülni. Már is mutatkoznak az emberi élet rendszeres elértéktelenitésének kiáltó eredményei a gyilkosságok és öngyilkosságok végtelen szaporodásában, amelyek az utóbbi két esztendő alatt 400%-al emelkedtek, valamint a társadalom rettentő elfásultságában a naponkénti véres krónikával szemben. Hiszen havonként több mint százra rug a végrehajtott halálbüntetések száma.

Dr. Wiener József zólyomi ügyvéd október 1-ére gyakorlattal és tót nyelvismerettel biró ügyvédjelöltet keres. 13109

Nagyforgalmu budapesti ügyvédi iroda önálló vezetésére képes, teljes gyakorlattal rendelkező, lehetőleg a német fogalmazásban is perfect ügyvédjelölt vagy ügyvéd kerestetik. Ajánlatok «Állandó» jelige alatt a kiadóhivatalba. 13133

Irodai teendőkben teljesen jártas IV. éves jogász testvéröccse részére egész napi irodai foglalkozást keres. Dr. Krémer Miksa ügyvéd. Tel. 81—36. 12134

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 39. szám. Budapest, 1908 szeptember 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Nemzetközi jogi konferenczia. — Berlini tanulságok. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — A házasságnak in fraudem legis felbontásáról. *Dr. Altmann István* budapesti ügyvédtől. — A végrehajtási novellához. I. *Dr. Vajda József* debreczeni ügyvédtől. — II. *Dr. Somló Imre* budapesti ügyvédtől. — III. *Dr. Orova Zsigmond* budapesti ügyvédtől. — IV. *B. A.* — Foglaló a Tervezetben. *Dr. Szücs Zsigmondtól.* — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Nemzetközi jogi konferenczia.

Sokan vannak, akik nem barátjai a kongresszusoknak. Felszines, inkább mulatozó, mint komoly összejöveteleknek tartják azokat, amelyek nem viszik előbbre a tudománynak azt az ágát, amelynek továbbmüvelésére az azokon résztvevők egybegyültek.

Mi nem vagyunk ezen a nézeten. Jól tudjuk mi is, hogy a kongresszusok idejéből több jut a szórakozásra, mint a komoly munkára; az is nyilvánvaló, hogy a fölvetett kérdéseknek néhány perczes fölszólalással megvitatása nem alapos megbeszélés, és még kevésbbé eredményezhet megnyugtató megoldásokat; az sem vitás, hogy a tudományos irodalom mai fejlettsége és terjesztése a lehető legkényelmesebbé teszi az eszmék terjedését: mindazonáltal mégis ugy találjuk, hogy csakis közvetetlen érintkezéssel vagyunk képesek félreértéseket megszüntetni, előitéleteket lerontani, és hivatott egyéneket, sőt egész nemzeteket is egymáshoz közelebb hozni, ez az eredmény pedig kétségtelenül fölér sok tudományos vitának legértékesebb kihatásaival.

A mi meggyőződésünk igazát semmi sem igazolhatná fényesebben, mint az *International Law Association*, a nemzetközi jog müvelésére alakult egyesülés budapesti konferenczia.

Nemzetközi jog alatt nálunk, ahol a jogtudománynak ezt az ágát alig müvelik, főképpen a nemzetek diplomácziai érintkezésének jogát értik, amely a legelavultabb államjogi elméleteken épülve föl, nagyon is rászorulna a gyökeres revizióra. Az International Law Association értette nemzetközi jog sokkal szebb és magasztosabb czélokat tart szemmel. Törekvése nem irányul kevesebbre, mint a kulturnépek jogszabályainak lehető egységesitésére, nem avégből, hogy a jog nemzeti jellegét megszüntesse, hanem azért, hogy a jog és igazság érvényesitésének ne legyenek földrajzi határai, hogy ne legyen a földnek egyetlen kulturállama sem, amelynek területén a jogtalanság és igazságtalanság megtorlatlanul maradjon csak azért, mert azt idegen országban követték volt el.

Korábban, amikor a nemzeteknek egymással érintkezése technikai okokból is fölötte nehézkes volt, inkább volt lehetséges elzárkózásuk és a területi jog elvének szigoru megóvása, anélkül, hogy az nagyobb sérelmekkel járt volna. A forgalom mai és a jövőben mindinkább fokozódó fejlettsége mellett, midőn a legtávolabb eső tengerentuli országokkal való érintkezése is könnyebbé és egyszerübbé vált, különösen a távbeszélő és a drótnélküli táviró utján, mint korábban két szomszédos helységéé; a gazdasági érdekeknek mindinkább előtérbe nyomulásával és óriás jelentőségüknek terjedő fölismerésével és a kereskedelem és a forgalom ebből kifolyó nemzetközi jellegével nem férhet meg többé a territoriális elv, amely más-más jogot alkalmaz ugyanarra a jogviszonyra, mindamaz államok határain belül, amelyeken keresztül az a jogviszony valami alakban megnyilatkozik. A posta, a táviró, a vasut joga ezért vált lassanként egységessé, és ezért válik azzá mindinkább a mérték és a pénz joga, nemkülönben a tenger és a szárazföld utjaié. Ezért iparkodnak a nemzetek a legkülönbözőbb szerződésekkel kiegyenliteni a szellem könnyen terjedő termékeinek tulajdonából és terjesztéséből fölmerülő érdekellentéteket, valamint a kereskedelemnek és az iparnak világszerte szabad gyakorolhatása ellen mesterségesen teremtett akadályokat, sőt a féltékenyen őrzött vámok kezelésénél is egyöntetü, egyszerü eljárásra törekszik a nálunk is müködő középeurópai közgazdaági egyesülés.

Igy fogják az életnek szükségletei, a megélhetés kényelmesebbé és kellemessé tételének vágya mindinkább kisebb körre szoritani a forgalmi élet tág mezején a jog különbségeit. De az igaz emberek egyesülése és törekvése, természetesen, itt sem fog megállani. Nem fogja türni, hogy a kötelezettségeit rosszhiszemüen nem teljesitő adós bárhol asylumra találjon hitelezőivel szemben, amint hogy egyetlen czivilizált nemzet sem türi, hogy a büntettes büntetlen maradjon csak azért, mert a büntett elkövetésének területéről más állam határai közé menekül. A nemzetközi jogsegély szükségének és a megtagadásával járó igazságtalanságoknak érzete mindinkább ki fogja irtani azokat a kicsinyes szempontokat, amelyeket betüjogászok hirdetnek a jogsegély megnehezitése végett és mihamarabb nem lesz kultivált területe a földnek, a honnan a hitelezőit kijátszó adós fittyet hányhatna hazája törvényeinek, jogos és igazságos igényeknek.

Az International Law Association ezeket a kérdéseket is fölvette budapesti konferenciájának napirendjébe. Bizonyára érdekes gondolatokat fogunk hallani arról, miképen lehetne a nemzeteknek egymással szemben fennálló bizalmatlanságát kiirtani és a polgári, valamint a büntető jogsegélyt egyszerü, gyors eljárással általánositani és javitani. Óriás tett lesz majd az eddigi nehézkességnek leküzdése, bár, ugy látszik, hogy komoly hozzálátással alig lenne ennek valami komoly akadálya és a közvetetlen érintkezés ezek leküzdését bizonyára könnyebbnek is fogja találni, mint a bármily elmés és tartalmas tudományos fejtegetés, amely kételyeire csak nehezen és csak egy-egy oldalról kap esetleg megnyugtató választ és amelynek nyomában nem jár a felvilágositó, gondolatokat tisztitó közvetetlen eszmecserének áldása.

Nem ámitjuk ugyan magunkat avval, hogy a közel jövőben el lesz érhető az a kor és az az állapot, amelyekről Cicero is álmodozott: «Non erit alia lex Romae, alia Athenis; alia nunc, alia posthac; sed et apud omnes gentes et omnia tempora una eademque lex obtinebit». Az una eademque lex-nek a jog számos terén természetes gátja a nemzetek sajátossága, a terület, az életviszonyok különbözősége, amik-

nek megfelelően kell alkotni minden ország jogát. De ahol ez nem akadály: az emberiség egyetemes érdeke a jognak egységessé tétele, ahol pedig ennek természetes nehézségei vannak, ott ezeknek legalább enyhitésére kell törekedni — minderre pedig ismét csak a közvetetlen benyomás, szemlélet és tapasztalat tanit meg legjobban.

Hazánk sem vonhatja ki magát e világeszmék hóditó hatása alól. Csak szük látókörü, kicsinyes hiuság teremtette előitéletes fölfogás vallhatja és hirdetheti, hogy a magyar jog — ugy, amint az 1848-ig kifejlődött — valami egészen különös, önállóan kialakult eredeti terméke a hazai talajnak, holott hazánk épp oly kevéssé vonhatta ki magát bármely időben a többi államban fölszinre jutott eszmeáramlatok kölcsönös hatása alól, mint bármely más állam, legfölebb más irányban fogadta azt be és fejlesztette egyénisége szerint, amelyet akkor sem kell megtagadni, ha belépünk a kulturállamok eszmevilágának közösségébe. S 1848 előtt is, Werbőczy Istvántól Szalay Lászlóig, minden valóban nagy jogászunk ezt a fölfogást vallotta, amely ujabb jogfejlődésünkben — ha talán nem is mindig szerencsés kivitellel — uralomra is jutott.

Éppen azért reméljük is, hogy a nemzetközi jogi konferenczia nem marad majd nagy hatás nélkül hazánk jogászaira sem. Uj perspektivát nyit majd ez az összejövetel azoknak is, akik a jogász igazi hivatását a jogéletnek mechanikus, rideg alkalmazásával látják kimeritve és akik legjobban azt szeretnék, hogy soha uj jogszabály ne zavarja a létezővel, mint az alkotás jóságának netovábbjával teljesen beérő, megelégedett és szemlélődő életüknek szabályos czirkulusait. Látni fogják, hogy az igazi jogász érdeklődése nem merül ki egy-egy fogalomnak elvont dogmatizáló fejtegetésében és hogy sem a szellemes paradoxonok ragyogtatása, sem a hangzatos szólamok kicsiszolása, sem a tudatlanok bámulatát fölkeltő kicsinyes «Spitzfindigkeit» nem teszi az embert igazi jogászszá. Ez a tulajdonság — a sokoldalu tudáson, széleskörü müveltségen és bő látókörön felül — a hajthatatlan jogérzetnél kezdődik, amelyet csak az emberies és belátó méltányosság enyhithet és amely nem a formaságban leli legfőbb boldogságát, hanem a valódi igazság diadalában, mindenhol és mindenkivel szemben.

Az «egy akol és egy pásztor» evangéliomi igéjét tekinthetjük minden ilyen szocziologiai törekvés jelszavának, persze más értelemben, mint amilyent annak némelyek adni szeretnek. A társadalmi tudományokon — és a jog par excellence az, — nagy örömünkre, évek óta olyan vonás észlelhető, amelyet minden emberbarát repeső szivvel üdvözölhet, amelyről *Vörösmarty*-nk is álmodozott emberszeretetének egész melegével, midőn a könyvtár kincseinek látása váltotta belőle ki a keserü lemondás, a hiábavalóság, majd azonban ismét az örömteljes remény érzéseit:

«Egy ujabb szellem kezd felküzdeni,
Egy uj irány tör át a lelkeken:
A nyers fajokba tisztább érzeményt
S gyümölcsözőbb eszméket oltani.
Hogy végre egymást szivben átkarolják,
S uralkodjék igazság, szeretet . . .»

Berlini tanulságok.*

II. Nem lehet tagadni, hogy az a tömérdek tudományos kongresszus, amelyet napjainkban tartanak, nem annyira a vitatkozások alaposságával, hanem a személyes érintkezés megbecsülhetetlen és pótolhatatlan előnyeivel, valamint eszmeébresztő voltával tett sok szolgálatot. Többen azonban, akik a különböző értekezletek és gyülések hosszu során tekinthetünk már végig, bizonyára velem együtt néha visszásságokat is észleltek. Sajnálattal tapasztaltam pl., hogy egyes kongresszusok napirendjére olyan sok (10—15) és néha oly nagyfontosságu kérdést tüztek ki, hogy mindezeket még akkor sem lehet kellő alapossággal megvitatni és megoldani, ha a kongresszust több szakosztályra osztották. Néhol megesett az is, hogy egyik-másik ügyes és a kongresszus hivatalos nyelvében kitünően jártas, de nem a legerősebb tudományos fajsulyu tagtársunk magánuton, sokszor csak valamely kirándulás alkalmával összebeszélve néhány kisebb-nagyobb csoport tagjaival, olyan inditványokkal állott elő és olyan határozatokat provokáltatott, amelyek a kongresszus vezetőférfiainak, a tudomány legkiválóbb munkásainak tudományos egyéniségével nem álltak összhangban. Máskor észlelhettük azt is, hogy az a sok uj tag, aki valamelyik szervezetbe vagy egyesületbe csak éppen egy-egy alkalomra iratkozott be, néha talán csak azért, hogy bizonyos kedvezményekben részesüljön vagy a kongresszus tiszteletére rendezett bizonyos ünnepélyen résztvehessen, nem ismeri kellően az egyesület vagy az illető kongresszus munkásságának eddigi irányát, sem a korábbi kongresszusok határozatait és tájékozatlansága folytán a szavazásnál meglepetéseket idézhetett elő. Részemről többször éreztem az erős vezetőknek, a tanácskozások menetét összetartó és irányitó férfiaknak hiányát és különösen sokszor fájlaltam, hogy a szavazatokat számlálták és nem mérlegelték.

Utolsó berlini tartózkodásom alkalmával az is örömömre szolgált, hogy a N. B. E. választmánya ezen a téren is több gyökeres, de egyuttal üdvös ujitást fog kezdeményezni.

A központi választmánynak egyik nagytekintélyü tagja ülésünkön leplezetlenül ismertette azokat a fogyatkozásokat, amelyeket az eddigi nagygyülések munkásságában észlelt. Felhozta, hogy a N. B. E. nagygyülésének sokszor tulságos nagyszámu, néha több százra menő tagja van és ezek közt sokan akadnak olyanok, akik nem osztják az Union alapgondolatát és vezető eszméit. Egyik-másik nagygyülésen a gyakorlat embereinek felszólalása és szavazata elnyomta az Egyesület vezető férfiainak reformgondolatait.

Ezért Berlinben *Van Hamel* inditványára a N. B. E. központi választmánya a következő óhajokat fejezte ki:

1. Mindegyik nemzetközi nagygyülés napirendjére ezentul lehetőleg csupán egy-egy széleskeretü kérdésnek minél alaposabb megvitatását tüzik ki.

2. Az 1910. évi legközelebbi nagygyülés előkészitése végett Amsterdamban 1909 májusban előértekezletet fognak tartani. Ezen az értekezleten résztvesznek a központi választmánynak eddigi tagjai, és azokon felül meg fognak hivni minden nemzeti csoportot avval a megjegyzéssel, hogy az előértekezletre legfeljebb három hivatalos képviselőt küldhet.

Az előértekezlet állapitja meg véglegesen a legközelebbi nagygyülés napirendjét, melyre előzőleg a nemzeti csoportok választmánya irásbeli uton 4—5 kérdést fog kiválasztás végett szóba hozni.

Egyes jelen volt tagtársaim kivánatosnak tartották, hogy az Egyesület müködésének sulypontja ezentul ne a nagygyüléseken, hanem ezeken a kibővitett előértekezleteken nyugodjék. Fel kell ugyanis tenni, hogy azokra a nemzeti csoportok vezető férfiaikat, vagy a legkiválóbb szakférfiak közül többet fognak kiküldeni Az előértekezlet alkalmával tehát a nagygyülés napirendjének megállapitása után a N. B. E. alapeszméiben teljesen jártas szakférfiak közt fesztelen eszmecsere indulhat meg a napirendre tüzés végett kiválasztott kérdés felett, amelynek végleges szövegezése is ekkor történhetnék.

3. Avégből, hogy az előértekezlet alkalmával a N. B. E. müködéséről, eszméiről, eredményeiről a nem tagokat is tájékoztassák, felkérik esetről-esetre az Egyesületnek erre kiválasztott tagját, hogy legfeljebb 20 perczig tartson nyilvános előadást, részben a nagyközönség, részben az Unionhoz nem tartozó jogász szakférfiak számára.

* Az előbbi közl. l. a 24. számban.

4. Az 1910 szept.-ben Brüsszelben tartandó jubiláris nagygyülés napirendjére legtöbben a közveszélyes büntettesek problémáját óhajtották kitüzni.

Garçon, a párisi egyetem tanára, azt a kérdést hozta szóba, amelylyel boldogult nagyérdemü kartársam, Fayer László oly hosszu időn át előszeretettel és nagyon behatóan foglalkozott: a szubjektivizmus és objektivizmus kérdését. A végleges döntés a jövő év tavaszán Amsterdamban fog történni.

III. A jövő programmjának megállapitása mellett a központi választmány legutóbbi ülésén a N. B. E.-nek egyes csoportjai tettek müködésükről jelentést. Bennünket e jelentések közül szélesebb körökben a franczia, dán és az osztrák csoport fog érdekelni.

Garçon előadta a francziák első két nemzeti kongresszusán lefolyt tanácskozások eredményeit és azok munkálatai keresztülvitelét arra nézve, hogy a büntetőjog tanitásának rendszerét és módszerét Franciaországban ujabban miképp állapitották meg.*

Az 1905-ben tartott első franczia nemzeti büntetőjogi kongresszus a hivatalnoki és ügyvédi kar büntetőjogi kiképzésének kérdését behatóan tárgyalván, elfogadta azt az óhajt, hogy azok számára, akik főleg ügyészi, védői vagy büntetőbirói munkásságot óhajtanak kifejteni, a jogi karon a büntetőjogi tanulmányok összességére különleges elméleti és gyakorlati tanitást kell rendszeresiteni. Egyuttal megállapitották, hogy a külön büntetőjogi tanfolyam végzéséről a tanárok bizonyitványt állitsanak ki, amely a birói és ügyészi kinevezéseknél és előlépéseknél figyelembe veendő.

Kartársaim velem együtt bizonyára tapasztalták, mily nehéz a büntetőjog uj irányainak és társadalomtudományi vonatkozásainak anyagát a dogmatikai fejtegetések mellé beilleszteni. Az elmélet munkásait tehát különösen érdekelheti az, hogy a francziák ezt a külön büntetőjogi kiképzést három részre osztották:

a) az első főrészlet: kriminologia és a büntetőjog elmélete czimen tárgyalja a büntetőjog bölcseletét, a lélektani vonatkozásokat, az uj irányokat és számos elméleti fejezetet;

b) a második főrészlet a franczia büntetőtörvénykönyv gyakorlati alkalmazása, ami főleg a Code-nak dogmatikai tárgyalását tartalmazza;

c) a harmadik főrész az igazságügyi szervezet és büntető perjog. Ez utóbbi teljesen gyakorlati jellegü.

Párisban mindegyik főrészt más-más tanár adja elő.

A legtöbb hallgató ezt a tanfolyamot négy féléven át hallgatja.

A jogi és társadalomtudományi előadások mellett a tanfolyam hallgatói látogatják a törvényszéki orvostan előadásait és hallgatnak törvényszéki elmekórtani kollégiumot is. Párisban ezeknek a jelölteknek joguk van egyszerü látogatási jegy bemutatása mellett a törvényszéki orvostani intézetben tetemvizsgálatokat és bonczolásokat is megtekinteni.

Ilyen tanfolyamokat két év óta tényleg tartottak a párisi egyetemen és némely vidéki főiskolán, különösen Toulouse-ban és Lille-ben. Mindegyik tanév végén a jelöltek vizsgálatot tettek és pedig vegyes, t. i. jogi és orvostanárokból, valamint birákból, ügyészekből, ügyvédekből alakitott bizottság előtt. A vizsgálat eredménye alapján a jelöltek különböző osztályzatu bizonyitványt kaptak.

Ehelyütt sem hallgathatom el, amit hazai viszonyaink szempontjából is régóta, sokszor nyiltan hangoztattam Fiatal jogásznemzedékünknek a büntető tudományokban, még pedig nemcsak a büntetőjog dogmatikájában, hanem a társadalmi és természettudományi részletekben való behatóbb kiképzése végett Magyarországon is az eddiginél több tanulmányidő és több irányu tanulmányok végzése volna szükséges. Hogy csak a legfőbb vonatkozásokat érintsem, szembetünő, hogy maguk a hallgatók nem szerezhetnek annyi büntetőjogi, mint pl. magánjogi ismeretet, mert mig a magánjogot 26—31. órában, a legtöbben öt féléven át hallgatják (két félév római jog, aztán külön a magyar és osztrák magánjog, néha egyikmásik több féléven át és a kereskedelmi jogban is számos általános magánjogi részlet), addig a legtöbb joghallgató megelégszik avval, hogy *egy* ötórás büntetőjogi főkollegiumra iratkozik be, hisz a jelenlegi szabályok szerint ennek alapján is kaphat végbizonyitványt. Teljesen tarthatatlan az is, hogy büntető perjogból külön főkollégium hallgatása még most sincs előirva és habár a budapesti egyetemen minden félévben nyilvános tanár adja azt elő, azok is kapnak végbizonyitványt, akik sohase iratkoztak be büntető perjogra. Némely vidéki főiskolán pedig a büntető perjognak külön főkollégiumban való előadása nincs is még biztositva. Részemről fontosnak tartanám azt is, hogy az uj irányoknak s különösen a természet- és társadalomtudományi részleteknek előadására nagyobb sulyt helyezzünk és több időt forditsunk.

IV. *A botbüntetés és eredményei Dániában.*

Az 1905 aug. 4-én kelt dán törvény, 5. §-ában *Alberti*, akkori dán igazságügyminiszter* kezdeményezésére, a szabadságvesztésbüntetésen felül a testi fenyitéket is alkalmazhatónak mondja ki olyan 18—55 éves férfi elitéltek ellen, akik hibátlan egyénekkel szemben, menthető indok nélkül erőszakos cselekményeket követtek el vagy visszaesők bizonyos nemi büntettekben (Dán polgári büntetőtörvénykönyv, 200—204.; 173. és 176. §-okban körülirt büntettek).**

A berlini ülésen *Torp* koppenhágai egyetemi tanár tájékoztatott bennünket e törvénynek eddigi eredményeiről. A botbüntetés főleg 20—30 éves férfiak, többnyire visszaesők ellen 1905-ben kétszer, 1906-ban ötször, a következő években is csak egynéhányszor alkalmaztatott. Dán kartársam állitása szerint, amióta a törvény hatályba lépett, az e fajta büntettek száma nem csökkent, hanem emelkedett. Svédországban magánegyén kezdeményezésére hasonlóképp terjesztettek be javaslatot a botbüntetés behozása végett, de az országgyülés e javaslatot elvetette. Azok a hazánkfiai, akik a büntetendő cselekmények számának csökkenését nálunk is a botbüntetés visszaállitásától remélik, ezentul nem hivatkozhatnak sikerrel a dán példára. Nemcsak a 40-es évek nagy magyar államférfiainak emberies küzdelme szól ezen retrográd reform ellen, hanem a külföld gyakorlati tapasztalatai is.

V. *Büntetőjogi bibliográfia.*

Az osztrák csoport, amint *Hoegel* bécsi főügyész ismertette, értékes munkát végzett azáltal, hogy Ausztriában 1906 óta megjelent büntetőjogi munkákról rendszeres könyvjegyzéket szerkesztett.

Aki ismeri azokat a rendkivüli nehézségeket, melyeket az angol, franczia, belga, olasz, német, osztrák büntetőjogi irodalom — más államokról nyelvi nehézségek miatt nem szólok — óriási anyagának és a különböző nyelvü folyóiratok és gyüjteményes munkák áttekintése okoz, az hasonló rendszeres könyvjegyzék összeállitását nagyon meg tudja becsülni. Liszt inditványára N. B. E. központi választmánya el is határozta, hogy legközelebbi ülésének napirendjére tüzi ilyen általános büntetőjogi könyvjegyzék szerkesztésének kérdését.

IV. *A fiatalkoruak birósági Németországban.*

Éppen ott időzésem alatt kezdte meg Berlinnek egyik külvárosában, Rixdorfban müködését az első Jugendgericht. Ennek története a következő: Majna-melletti Frankfurtban a Jogászegylet 1907. novemberi ülésén *Freudenthal*, felsőkereskedelmi akadémiai tanár, aki az amerikai kriminál-

* E tanácskozások eredményeit és az ujabb gyakorlati keresztülvitelt közölte a Revue pènitentiaire, XIX. k. 916—926., 1346. és XXXI. k. 172., 1336., 1337. l.

* Ez a *volt* államférfi ugyanaz, aki állitólag több millió koronára rugó csalások vádja alapján néhány hét óta vizsgálati fogságban van.

** A törvény teljes német forditását közölte a Blätter für Gefängnisskunde, XXXIX. k. 374—392. l.

politikával behatóan foglalkozott, előadást tartott a fiatalkoruak bíróságairól.*

Ez az előadás az ottani főtörvényszéki elnöknek, dr. *Hagens*-nek kezdeményezésére alapul szolgált arra, hogy Frankfurtban megkezdte müködését a fiatalkoruak első bírósága Németország területén. Ezt a példát azóta több helyütt utánozták. Különösen f. évi junius 1-től fogva magában Berlinben is külön bíróság müködik a fiatalkoruak ellen inditott bünügyek elintézésére. A tárgyalásokat nem a Moabitban tartják, nehogy bárki is szemére vethesse a fiatalkorunak, hogy az valamikor vádlottként fordult meg a büntetteseknek ezen jól ismert épületében. Evégből egyik polgári bíróságnak uj palotáját, amely egészen más városrészben fekszik (Grunerstrasse No. 1.) jelölték ki a tárgyalások helyéül. A tárgyalásokat három Vormundschaftsrichter vezeti, amit csak a német gyámtörvény intézkedései tesznek lehetségessé.**

VII. *A kriminálstatisztikai szeminárium és könyvtára.*

A N. B. E. értekezleteit Berlinben mindig *Liszt* szemináriumának helyiségében szokta tartani. A szeminárium Berlinnek óriásilag fejlődött külvárosában, Charlottenburgban (Kant-u. 30. sz.) van elhelyezve. Budapesten, ahol a boldogult Fayer László kartársam által alapitott büntetőjogi szemináriumnak számos szorgalmas hallgatója, némely félévekben 20—50 is, igen figyelemre méltó komoly munkásságot fejt ki, a hat kis szekrényben elhelyezett könyvtár azelőtt egyik tanteremben rejtőzött és legfeljebb az előadási óra alatt volt hozzáférhető. Nagy köszönettel tartozom a jog- és államtudományi karnak, amely megengedte, hogy a legutóbbi pár év folyamán e könyvek az első emelet egy kétablakos kényelmes szobájában állhassanak, ahol azokat, kivált a délutáni órákban, zavartalanul lehet használni. Természetesen belátható időben nem fogjuk megközelithetni a berlini viszonyokat. Liszt szemináriumának helyisége öt szobából áll. A vezető tanárnak kétablakos, kényelmes dolgozó szobáján felül a többi szobákban szakszerü beosztás szerint különböző szakmához tartozó könyvek és folyóiratok, a legnagyobb gonddal rendezve, betürendes és rendszerszerinti jegyzékekkel ellátva, külön könyvtárkezelő és segédszemélyzet utmutatása mellett, a szemináriom tagjain felül az értekezéseket kidolgozó referendáriusok rendelkezésére is állanak.

VIII. A *patronage*-munkásság terén hosszu érdemes tevékenységet fejt ki a már 1828-ban alapitott Verein zur Besserung der Strafgefangenen, melynek védnökei azelőtt is a porosz királyok voltak, jelenleg a német császár.

Az egyesületnek hivatalos helyiségei az igazságügyminiszter rendelkezése alapján egyik járásbirósági épületnek földszintjén három tágas szobában vannak elhelyezve. A folyosó végén van egy külön nagy szoba a müvelt osztályhoz tartozó szabadult rabok számára, akik ott irásbeli munkát végezhetnek. Az egyesület irodájában állandóan öt hivatalnok dolgozik. Egyikük már 30 év óta áll az egyesület szolgálatában, és megbecsülhetetlen gyakorlati tapasztalatokkal és személyismeretekkel rendelkezik.

Az egyesület az elbocsátott rabok javára főleg munkaközvetitéssel foglalkozik. A vezetőhivatalnok felmutatta a látogatásom napján több gyártulajdonostól, vállalkozótól, földbirtokostól az elnökséghez intézett leveleket, melyekben bizonyos pontosan megjelölt munkásság céljaira megfelelő szabadult rabnak küldését kérik. A szabadult rab az egyesület helyiségeiben szerződést ir alá a munkaadóval, azután az egyesület által kapott vasuti igazolvány felhasználásával (készpénzt egyáltalán nem adnak kezéhez) a munka teljesitésének helyére utazik.

* Teljes szövegét közölte a Gerichtsaal LXXI. k. 403—416. l.

** L. erről Hagens czikkét Deutsche Juristen-Zeitung, 1908 jul. 1. 938. l. A tárgyalást lehetőleg kis szobában tartják, hogy nagy közönség ne legyen jelen. Ott van a rendőrségnek egyik alkalmazottja is, aki szükség esetében a felügyelet gyakorlása iránt intézkedik.

A tanulságos tapasztalatok alapján jelenleg is hálás visszaemlékezéssel gondolok a nagy világvárosra és azokra a lakosaira, akik, mint különösen Liszt profeszor, szives utmutatásaikkal és felvilágositásaikkal ismereteimet gyarapitották.

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

A házasságnak in fraudem legis való felbontásáról.

Megjegyzések Gabba Károly Ferencznek a pisai egyetem tanárának az International Law Association budapesti conferenciáján előterjesztett értekezéséhez.

A kiváló jogtudós előadásában azt fejtegeti, hogy oly országokban, melyekben a házasság felbontása egyáltalán nem lehetséges, vagy pedig a bontó ok, melyet a felek érvényesiteni akarnának, az ország törvényei által nincs olyannak elfogadva, gyakran ahhoz az eszközhöz fordulnak, hogy idegen állam polgári jogát megszerezvén, a válópert szinleges uj hazájukban folytatják le, azután visszatérnek eredeti hazájukba, ismét felveszik rendes foglalkozásukat (melyet talán abba sem hagytak) és mint idegenek uj házasságra lépnek.

A hirneves szerző az ország törvényeinek kettős sérelmét látja eme ténykedésben; szerinte meg van sértve először is az állampolgársági törvény, melynek bizonyára nem czélja az, hogy az ország lakosait idegenekké tegye saját hazájukban, más részről pedig az ország házassági törvénye van kijátszva, mert elveszti uralmát a polgárok azon részére, amelyre nézve tulajdonképpen hatálylyal kellene birni. Szerző szerint az ily módon in fraudem legis hozott válóperbeli itéleteknek semmiseknek kellene lenniök. Ezt több kiváló jogtudós között Cogordan és Hammond is vallja és a birói gyakorlat is annyiban tette magáévá ezt az álláspontot, hogy sikerült előadónak a párisi Cour de Cassationnak egy 1845 deczember 16-án és egy 1875 julius 19-én kelt ily értelmü határozatát idézni. A szerző szerint kivánatos, hogy az International Law Association tekintélyével támogassa ama véleményt, mely szerint azon válóperbeli itéletek, melyek az állampolgárság megváltoztatása által eszközöltettek ki, azon állammal szemben, melynek törvénye ily módon kijátszatott, semmisek legyenek.

Jelen soroknak czélja kimutatni, hogy a konzervativ házassági törvénynek megengedett utakon való megkerülése a fejlődés utjának első szakasza a liberálisabb törvény felé, melynek uralma alatt az annak áldásait élvező polgárok nem lesznek kénytelenek kibuvónak nevezhető, de frausnak mégis meg nem bélyegezhető eljáráshoz folyamodni.

A római jog egész fejlődésmenete mutatja, hogy gyakran megtörténik az, hogy jogügyletek, melyeknek tartalmát eleinte teljesen fedi azoknak külső tényked̈sekben való megnyilvánulása, eme tartalmukat mindinkább elvesztik és merőben üres formákká válnak. Igy pl. a cessio, mely civilis jog szerint nem volt megengedve, (Gabba szerint in fraudem legis) ugy tétetett mégis lehetségessé a viszonyok fejlődése folytán mindinkább gazdagabb formákat felvevő jogi életben, hogy az engedményező prokuratort nevezett, aki dominus litissé válván, a kivánt czél a cziviljogi tilalom ellenére mégis eléretett.

Az emancipátió, eleinte valódi in jure cessio, melynél a vevő az apai hatalmat megszerezte, későbbi fejlődési fokon mindinkább szinlegessé válik, és a császárság jogában az eddig pusztán vagyontárgyként szereplő gyermek ellentmondása a jogügyletet érvénytelenné teszi. A szinleges férji hatalmat, a manus fiduciæ causát Gabba legnagyobb mértékben in fraudem legis megszerzettnek mondaná, amennyiben az önállóságra törekvő nő a házasság szentségét használta fel arra a czélra, hogy az eddigi családi kötelékből szabaduljon, ami azzal az előnynyel járt, hogy szabadult a rokonok gyámkodása alól, és megszerezte a nőnek a végrendelkezés sza-

badságát. Mindezekből látható, hogy a római jog is ugy segitett magán a szilárdságukban megjegeczesedett formákkal szemben, hogy az élő tartalom megengedett utakon uj nyilvánulást keresett magának, mig végre a törvényhozás segitségével az uj tartalomnak megfelelő uj törvényes szabály lépett életbe.

Nincs jogszabály, mely megtiltaná valamely állam polgárának azt, hogy rendes körülmények között kötelezettségeinek teljesitése után más állam polgárává legyen.

A Hágában az 1902 junius 12-én a házasságok felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyu biráskodás terén támadható összeütközések kiegyenlitése végett kötött egyezmény kiindulási pontul elfogadta a honosság elvét, melyet a jogtudomány a házassági ügyekben már régóta alapelvnek elfogadott. Ha tehát valamely államnak polgára, bármilyen rövid idő óta is élvezi uj hazájának törvényeit, azokkal él, akkor nem lehet mondani azt, hogy bárkivel szemben, ezek között előbbi hazájával szemben is, jogtalanságot követ el. Igaz, hogy Gabba és általa idézetteken kivül Pothier* is csak akkor tartja érvényesnek a bontó itéletet, ha az állampolgárság nem éppen ebből a czélból szereztetett meg, és Pothier bona fidestől teszi függővé azt, hogy az itélet megáll-e. Eme elvnek következetes keresztülvitele azonban lehetetlen. Az idegenben kötött házasság otthon semmisnek tekintetik, ha hazai törvény kijátszására köttetett és érvényes, ha nem annak kijátszására szolgál. De már most mely prætor fogja azt eldönteni, hogy a fraus megvolt-e vagy nem, ki fog határozott választ mondani arra, hogy akkor, mikor a házasfelek külföldre távoztak, főczéljuk volt-e az, hogy kikerüljék hazájuk tiltó törvényeit, vagy pedig uj hazájukban tényleg letelepedve csak incidentaliter folytatták le válóperüket ottan? Előbbi hazájukba visszatérve, az egyik bíróság meg fogja állapitani a fraust, és a válóperbeli idegen itéletnek hatálya nem lesz, mig a másik bíróság ellenkező álláspontra fog helyezkedni. Wharton** kifejti, hogy az ujabb jogi tudomány álláspontja szerint lehetetlen az, hogy egy végzést, amely a lex loci contractus által érvényesnek tartatik, a lex fori semmisnek tartsa, ha az in fraudem legis domesticae hozatott. A code Napoleon 170. §-a szerint is az idegenben ugy a francziák, valamint a francziák és idegenek között kötött házasság érvényes, ha az eljárás a lex loci contractusnak megfelel, csak a kihirdetésre és a franczia állampolgár civilis statusára nézve mérvadó a franczia code.

Bar kifejti, hogy ha valamely állampolgár bármily tekintetben saját hazájának törvényei szerint jár el, tőle ezt a törvényben gyökerező jogát senki el nem veheti, és Sir R. Phillimore szerint az előbbi hazában semmiesetre sem nyilvánithatják semmisnek az uj hazában törvényesen létrejött végzést, csak arra van az előbbi állam feljogositva, hogy törvényeinek ily módon való megkerülését esetleg birsággal büntesse.

Sztehlo Kornél*** szerint a kath. osztrák állampolgár házasságának külföldön történt felbontása utáni házassága érvénytelen, habár az előbb valamely nem katholikus vallásra áttért vagy külföldi állampolgárságot szerzett. Ez a nézet azonban, eltekintve attól, hogy az osztrák birróságok is legujabban ellenkező álláspontón vannak, ellenkezik a hágai egyezmény alapelvével, melyet Sztehlo is a honosság elvében jelölt meg. Az osztrák képviselőház jogügyi bizottsága az egyezményt tárgyazó javaslatok indokolásánál igy nyilatkozik «Nur der Wechsel der Staatsangehörigkeit der beiden Eheleute wird den Einfluss ausüben, dass das Begehren der Trennung nach der Gesetzgebung der neuen Staatsangehörigkeit beurteilt wird». Kivételt állapit meg az indokolás azon tényekre, mint bontó okokra, melyek az uj állampolgárság megszerzése előtt történtek. Ez azonban nem nagyon lényeges, mert más esetekben az az indok, hogy a honosságváltoztatás által ne lehessen a hazai tövényt kijátszani, az egyezményben védelemre nem talál, mert Sztehlonak magyarázata szerint is az egyezmény megengedi, hogy magyar zsidó házastársak, akiknek joga szerint a házasság kölcsönös beleegyezés alapján fel nem bontható, osztrák honosságot szerezve, házasságukat Ausztriában minden nehézség nélkül felbonthassák.

Felesleges fejtegetni, hogy azon országok, melyekben a kanonjognak szigoru szabályai uralkodnak, a maradiságot képviselik azon államokkal szemben, melyeknél a házasság felbontása feltételekhez, esetleg a felek közös akaratmegegyezéséhez van kötve. Mindenesetre fejlődés, hogy a hágai nemzetközi magánjogi konferencziákon az Institut de droit international és Schweiz azt az inditványt terjesztették elő, hogy ha a házasság felbontását ugy a honi törvény, mint a lex fori elvben megengedik, meg kell elégedni olyan bontási okkal is, mely csupán a lex fori és nem egyszersmind a felek hazai törvénye szerint forog fenn. Igaz, hogy az egyezmény a szóban forgó megoldást nem fogadta el, de mily nagy haladást képvisel eme inditvány Gabba kivánságával szemben, mely szerint még a felek hazai törvényei szerint létrejött bontó itélet is esetleg semmisnek tekintetik. Tény, hogy a külföldi állampolgárság megszerzésével és az uj hazában lefolytatott válóperrel járó költségek miatt a házassági törvényeknek ily módon való megkerülése jelenleg csak a vagyonosabb osztályoknak lehetséges és igy a jogegyenlőség elve csorbát szenved. Azonban ezen argumentum sem áll meg, mert a jogegyenlőség elve jelenlegi jogrendszerünkben a fennen hangoztatott demokratikus elvek daczára számtalanszor át van törve és meg nem czáfolható tény, hogy a gazdaságilag erősebb ember minden tekintetben inkább teheti kedvezőbbé életviszonyait, mint a gyenge. A fejlődés menete azonban az, hogy az életviszonyoknak átalakulása visszahat a létező törvényekre, amennyiben legislatorikus uton történik változtatás, mikor a köztudat megérett arra. A köztudatnak a kivánt irányban való átváltoztatására pedig azoknak szavazata, kik még kénytelenek voltak a törvény megkerüléséhez fordulni életük egyik döntő kérdésében feltétlenül sulyosan fog latba esni. A magánjog és ennek terén is a házassági jog leginkább lévén feltételezve a nemzetek kulturális és egyéb viszonyaitól, melyek jelenleg még a különböző nemzetek szerint igen nagy különbségeket tüntetnek fel, természetes az, hogy az egységesitést itt legkésőbben fog bekövetkezni. Megkezdődött ez a váltó- és kereskedelmi jognál, azonban a fejlődés iránya az, hogy az egységesités minél inkább tért hódit. Az International Law Assocation ezt főczélul tüzte ki magának, sőt egy nemzetközi jogi codex szerkesztésén kivül, mint utolsó czél, egy egységes magánjogi codex is szerepel. Igazán időszerütlen tehát Gabba felszólalása, mely az egyesület czéljával diametriális ellentétben áll és amely az elavult partikularisztikus czéloknak szolgál. Reméljük, hogy a konferenczia a Gabba által kivánt határozat ellenében inkább azt fogja kimondani, hogy kivánatosnak tartja a hágai egyezmény határozatainak Magyarországon és Ausztriában való minél előbbi életbelépését.

Dr. Altmann István,
budapesti ügyvéd.

* Pothier Traite du mariage P. 263.

** Francis Wharton. A treatise on the conflicts of laws §§. 127. 695. *Bar*: Das Internationale Privatrecht.

*** Sztehlo. A házassági jogszabályok összeütközésének kiegyenlitése. 1908.

A végrehajtási novellához.

I.

Az alábbiakban azon kérdést kivánom megvilágitani, hogy egy év mulva a novellakihirdetés után a végrehajtás foganatositása történhetik-e az 1881 : LX. tcz. szerint?

Szerintünk a régi végrehajtási törvény alapján a novella

kihirdetése előtt, és a novella 31. §-a folytán 1909 augusztus 9-ig (bezárólag) kért és elrendelt végrehajtás 32 éven belül a régi törvény szerint foganatositandó. Mert 1. a végrehajtást a birói kiküldött a kiküldő végzés, illetve a végrehajtást rendelő végzés alapján és értelmében köteles foganatositani; 2. a biró pedig a végrehajtást a régi törvény alapján köteles elrendelni a novella 31. §-ának feltételei fenforgása esetén; 3. mert az igy elrendelt végrehajtás az 1881:LX. tcz. 23. §. 2. bek. értelmében a végrehajtás alapjául szolgáló határozatban foglalt teljesitési határidőtől kezdve 32 évig bármikor foganatositható.

Ezt a 32 éves határidőt a novella nem korlátozta. Mert a 31. §. nem a foganatositásra, hanem a *végrehajtás kérésére* szabja ki az egy évet. Vagyis az előbb felsorolt három szabály közül a második szabályt érinti, a tekintetben ugyanis, hogy mily törvény alapján rendelje el a bíróság a végrehajtást. Nem érinti azonban az első és harmadik, előbb felsorolt szabályokat.

Ha azonban ez áll a kihirdetés után igy elrendelt végrehajtásokra, még inkább áll a kihirdetés előtt elrendelt végrehajtásokra. Annál jobban, mert a törvény nem kivánt jogerős curiai határozatokat hatálytalanitani, amit nem is tehet. Nem is tartom indokolhatónak dr. Márkus Dezső ur, a Curia kisegitő birája által e lap előző számában e tárgyra vonatkozólag irt czikkében kifejtett azon álláspontot, hogy a régi törvény alapján kért és elrendelt végrehajtást csak egy évig lehet e birói elrendelés szerint foganatositani.

A gyakorlat is ellentmond ennek. Mert ha 1909. évi szeptember 8-án, 9-én megkérem a 31. §. alapján a végrehajtást Debreczenben egy pozsonyi adósom ellen és a bíróság kötelességszerüen azt el is rendeli, hogyan foganatositsam azt az állitólagos egy éven belül? Mire Pozsonyban a kiküldő végzést meghozza a bíróság, legalább is három nap telt el és igy van egy jogerős végzésem, amelyet e téves értelmezés mellett foganatositani nem tudok.

Dr. Vajda József.

II.

A végrehajtási novella 31. §-ának czélja volt, hogy ezen novellában foglalt szigorubb rendelkezések nagyobb rázkódtatások nélkül lépjenek a praktikus életbe és hogy a két végrehajtási törvény közti ellentétek mintegy áthidaltassanak. A törvény ezen czélját ugy akarta elérni, hogy a lejárt követelésekre nézve, amennyiben azok a novella kihirdetésétől számitott 30 napon belül az adós lakóhelyének járásbiróságánál bejelentetnek és amennyiben a kielégitési végrehajtások a törvény kihirdetésétől számitott egy éven belül foganatositttatnak, a novella 2., 3., 6—9. és 11—14. §-ait nem kell alkalmazni. Ha most a törvény idézett rendelkezését vizsgáljuk, azonnal rábukkanunk egy sérelemre, mely a hitelezőket érinti és amely tulajdonképpen a bejelentéseket nagy részben illuzoriussá teszi. A novella ugyanis a bejelentés hatályosságát ahhoz köti, hogy a bejelentés az adós lakóhelyének járásbiróságánál eszközöltessék. Gyakori az az eset, hogy az adós lakhelyét megváltoztatja, anélkül, hogy a hitelező erről tudomást szerezne. A hitelező tehát jóhiszemüleg az adósnak az általa ismert lakóhelye szerinti járásbiróságnál fogja a bejelentést eszközölni, mire a bíróság a bejelentést azon az alapon, hogy az adós már nem lakik az ő területén vagy mint kézbesithetetlent a hitelezőnek visszaadja, vagy — ami még valószinübb — az értesités egyik példányát a hitelezőnek kikézbesitteti, a többi példányokat pedig, mint elintézetlent irattárba téteti. Már most hogy áll a helyzet? A hitelező, ha tudomást nyer a bejelentés kikézbesithetetlenségéről és ha van még ideje, ujabb bejelentéssel fog élni. Ez esetben tehát rendben volna a dolog, igaz ugyan, hogy kétszeri bélyegköltségébe kerül a hitelezőnek. De ha a hitelező a bejelentés kézbesithetetlenségéről a novellában tulrövidre megállapitott 30 nap eltelte után értesül vagy pedig egyáltalán nem értesül, kétségtelen, hogy a hitelező elesik azon jogkedvezménytől, melyben őt a novella 31. §-a részesiteni akarta, daczára annak, hogy a törvényes feltételeknek a legnagyobb jóhiszemüséggel eleget tett.

Ezen a hiányosságon ma már nehéz segiteni. A törvény életben van, a vonatkozó része ius strictum-ot képez és a bíróság sem lesz abban a helyzetben, — még igazolt jóhiszemüség esetén sem — hogy a bejelentést megtörténtnek tekintse. És a törvény ezen defectusának consequentiája azon abszurdum lesz, hogy a hitelező, ki jóhiszemüleg követelését más bíróságnál jelentette be, magában a bejelentésben foglalt jogfenntartással élt, anélkül, hogy jogait de facto fenntartotta volna.

Dr. Somló Imre.

III.

A Jogtudományi Közlöny 1908 szeptember 18-án megjelent 38. számában valaki nyilt kérdést intéz az iránt, hogy vajjon szükséges-e a bejelentés a végrehajtási novella értelmében az esetben is, ha a követelés behajtása iránt a 30 napi határidő lejárta előtt a per megindittatott? Ennek a kérdésnek tulajdonképpeni lényege az, hogy vajjon a kereset helyettesiti-e a bejelentést, igen vagy sem?

Nézetem szerint ezen kérdésre igen egyszerü a válasz. A törvény alapján a bejelentést nem pótolhatja a kereset, s igy tehát az, aki követelését a régi végrehajtási törvény alapján kivánja behajtani, köteles bejelenteni 30 napon belül követelését még az esetben is, ha ezen követelését előzőleg már keresetileg érvényesitette, sőt akkor is, ha az bíróilag megitéltetett.

Erre utal az uj törvény 31. §-ának 2. pontjában megállapitott ama határozmány, mely szerint a bejelentést csupán a *kielégitési* végrehajtási kérvénynek a 30 napon belül való benyujtása pótolja, tehát a kereset beadását, vagy az itélet meghozatalát jóval meghaladó processuális cselekmény. Másrészt kitünik ez abból is, hogy a novelláris törvény a bejelentésre az adós lakóhelyének *járásbiróságát* állapitja meg illetékes bíróság gyanánt és nem tesz ez alól kivételt oly esetekben sem, mikor egyéb törvények, jogszabályok, vagy szerződések a követelés érvényesitésének helyéül akár a törvényszéket mint kereskedelmi, vagy váltóbiróságokat, akár a kereskedelmi könyvek vitelének helyi bíróságát, akár a szerződés megkötésének vagy teljesitésének bíróságát jelöli meg illetékes bíróság gyanánt.

Egészen más kérdés azután az, hogy ezen törvényes intézkedés helyes, czélszerü és méltányos-e?

Dr. Orova János.

IV.

Arról vitatkoznak most a gyakorlati szakférfiak, hogy a végrehajtási novella kihirdetése után, de annak életbelépte előtt a bíróságokhoz érkezett bejelentések visszautasitandók-e vagy nem, és az utóbbi esetben a kihirdetéstől a törvény életbeléptéig lefolyó 15 nap alatt intézendők-e el vagy csak azután.

A különböző bíróságok különbözőképpen fogták fel e kérdést, mert akadtak olyan bíróságok, amelyek a bejelentéseket azonnal, a legis vacantia alatt elintézték, tulnyomó számban voltak olyan bíróságok, amelyek az előbb történt bejelentést csak a törvény hatálybalépte után intézték el, mig némely biró a kritikus 15 nap alatt beérkezett bejelentéseket visszautasitotta.

Anélkül, hogy az első helyen emlitett két módozat helyessége és jogossága felett ezuttal vitatkozni akarnék, csak az utóbbi álláspontal szemben vagyok kénytelen felszólalni, mert ez az elintézés a némelyik bíróságnál uralkodó sajnálatos bürokratikus felfogás kifolyása. A biró önmagának is, a bejelentőnek is minden ok és czél nélkül okoz felesleges munkát és emellett

a bejelentőnek még költségeket is, ha a törvény kihirdetése után, de annak hatálybalépte előtt benyujtott bejelentéseket visszautasitja. Ennek a visszautasitásnak egyáltalában semmi rácziója nincsen, hacsak az nem, hogy a bejelentő kétszeresen fizessen bélyegilletéket. A biró tudja, hogy a törvény helytelen szerkezete okozta azt, hogy számosan a hatálybalépés előtt nyujtották be bejelentéseiket teljesen jóhiszemüleg, tudja azt is, hogy senkinek kára abból nem származhatik, ha ezek a bejelentések egy-két nappal később, vagyis akkor fognak érdemileg elintéztetni, amikor már a törvény tényleg hatályba lépett. Ha a bejelentés időpontjának a dolog ezen stádiumában volna valami jelentősége, ha korai bejelentésnek lehetne valami hatálya, akkor tudnánk érteni az ellenkező felfogást, de nem tudjuk ezt az álláspontot méltányolni akkor, midőn teljesen mindegy, hogy a bejelentés mikor adatott be, valamint az is, hogy az mikor intéztetik el.

B. A.

Foglaló a Tervezetben.

A magyar általános polgári törvénykönyv Tervezetének 1040. §-a szerint a foglaló kétség esetében *csak* a szerződés megkötése jeléül szolgál.

Az 1042. §. szerint ha a szerződés megszünik, vagy a teljesités lehetetlenségét az egyik fél vétkessége okozta, a vétkes fél a vétlen javára az adott foglalót elveszti, a kapottat kétszeresen tartozik visszatériteni. A vétlen fél e mellett a foglalót meghaladó kárának megtérítését is követelheti.

Nem intézkedik azonban ez a fejezet arról, hogy milyen elbánás alá esik a foglaló kérdése akkor, ha a szerződés az egyik fél vétkességéből akkor szünik meg, mikor az már részben teljesitve lett.

Az 1042. §. a foglalóra nézve, mint látjuk, olyan rendelkezést tartalmaz, melynél fogva nem lehet azt csupán a szerződés megkötésének jeléül, hanem a teljesités biztositásának, illetőleg a nem teljesitésből eredő kár — esetleges részleges — fedezetéül is kell tekinteni.

Amennyiben a foglaló a kár összegét tulhaladja, annyiban annak otthagyása, illetve megkétszerezése a szerződésszegésért, illetve nem teljesitésért járó birság jellegével bir.

Ha már most a szerződés részben teljesitve lett, nem méltányos, hogy a szerződésszegő felet ugyanaz a joghátrány, ugyanaz a büntetés érje, mintha a szerződést semmi részben sem teljesitette volna.

De továbbá, a foglaló az *egész* szerződés teljesitésének és az *egész* szerződés nem teljesitéséből eredő kárnak biztositására szolgál, ha tehát részleges nem teljesités esetén is ott marad, illetve megkétszereződik, a foglaló eredeti rendeltetésén tulmegy, és a felek intencziját nem fedi.

Ha egy ezer koronás ügyletet kötök, kétszáz koronát adok foglalóul, a szerződést kilencztizedrészben teljesitem, nem méltányos, hogy az egytizedrész nem teljesitése miatt egész foglalómat ép ugy elveszitsem, mintha az ügyletet semmi részben sem teljesitettem volna.

A győri tábla 1357/92. sz. határozatában (Grill: Dtár keresk. jog 627. lap) ugy döntött, hogy részleges teljesités esetén a foglaló kétszeresét nem lehet követelni, hanem csak kártérités.

Ezt az álláspontot helyesnek nem tarthatom, mert ez odavezet, hogy a fél a szerződésnek valamely csekély töredékét csak azért fogja teljesiteni, hogy a foglaló elvesztésétől, illetve megkétszerezésétől szabaduljon.

A Curia 438/90. sz., imént idézett gyüjtemény ugyanama lapján található határozatában kimondja, hogy ha a szerződés részben teljesittetett, és az adott foglalónak egy részét a részbeni teljesités alkalmával szállitott áru vételárába betudták, ez által a kapott foglalónak megmaradt része foglaló természetét el nem veszti. Tehát ilyen esetben is már csak a foglaló megmaradt részének otthagyásáról, illetve megkétszerezéséről lehet szó.

Ugyde, ha a foglaló a teljesitésnek, illetve a nem teljesitésből eredő kár biztositásának és fedezetének tekintendő, akkor a foglaló ebbeli rendeltetése magától megszünik a szerződés ama részére nézve, amely már teljesitve lett, és pedig megszünik az esetre is, ha a foglaló bizonyos része a vételárba beszámitva nem lett.

Ki kell tehát nézetem szerint mondani, hogy amennyiben a szerződés részben teljesitve lett, a foglaló otthagyása, illetve megkétszerezése a foglalónak csak olyan hányadára nézve követelhető, amilyen hányadrészben az ügylet az egyik fél hibájából teljesitve nem lett.

Ha maga az ügylet, tehát a főkötelezettség részben teljesithető, tehát oszthatő, nincs ok arra, hogy a járulékos természetü foglalót egységesnek és oszthatatlannak tartsuk.

Dr. Szücs Zsigmond.

Különfélék.

— **Az 1909. évi igazságügyi költségvetésről** a miniszterelnök a költségvetés előterjesztése alkalmával a következőket mondotta:

«2.893,000 K-val emeljük az igazságügyi tárczának rendes szükségleteit. Ezek az összegek jobbára csak beváltását képezik azon igéretnek és programmnak, amelyet az illetmények szabályozása, magasabb állások szervezése tekintetében tettünk. De magukban foglalnak egyes ujabb kiadásokat is: igy az ügyészségeknél 50,000 K dotácziót, a letartóztatási intézetekből kikerült bünösök támogatására alakult patronage-egyesületek segélyezésére. Ezenkivül azon szokásos összegeken kivül, amelyeket törvényszékek, járásbiróságok épitésére, a letartóztatási intézetek fejlesztésére szoktunk felvenni, 193,000 K-val dotáljuk jobban ezeket a czélokat; az erdélyi birtokrendezés czéljaira pedig a ma előirányzott összegnél 50,000 K-val magasabb összeget veszünk fel.»

— **Az 1909. évi költségvetésben** 25 VI. osztályu törvényszéki birónak kir. táblai birói czimmel és jelleggel való felruházása lesz előirányozva. Ez bizony édeskevés.

— **Lakáspénzemelés?** Az 1908. évi költségvetésbe a miniszterelnök-pénzügyminiszter inditványára több millió koronás tétel állittatott be, az állami tisztviselők lakáspénzeinek emelése czéljából, és pedig akként, hogy az 1908. évre a 7.300,000 K-ban előirányzott egész összegnek $^1/_4$ része vétetett föl, azzal, hogy a magasabb lakáspénzek 1908. évi október elsejétől fogva folyósittatnak.

Már szeptember vége felé járunk, és e lakáspénzemelések kiutalványozása iránt még eddig semmi intézkedés nem történt, noha az igazságügyi tárcza terhére fizetett lakáspénzek október elsején folyósittatnak.

Reméljük, hogy a kincstár nem akar ismét a tisztviselők illetményein nyerészkedni, és az 1908. évi lakpénztöbbletet nem akarja a költségvetési törvény ellenére egyszerüen megtakaritani.

— **Szemináriumok a budapesti tudomány-egyetem jogi karán.** A szemináriumi intézmény folytonosan tért hódit. A téli félévre a következő ilyen kollegiumok vannak hirdetve: Concha Győző: Államtudományi szeminárium. Mariska Vilmos: Repetitorium a magyar pénzügyi jogból. Balogh Jenő: Büntetőjogi szeminárium és praktikum. Doleschall Alfréd: Büntetőjogi praktikum. Vámbéry Rusztem: Ugyanaz. Pikler Gyula: Jogbölcseleti és összehasonlitó jogtudományi szeminárium. Baumgarten Nándor: Kereskedelmi jogi praktikum. Zachár Gyula: Magánjogi praktikum. (Utóbbi zárjelben hozzáteszi: Keresetek, periratok, birói itéletek, felebbezések stb. szerkesztése, felsőbirói itéletek kritikai fejtegetése.)

— **A nagybecskereki uj igazságügyi palotáról** egy napilapban azt olvassuk, hogy a legtöbb biró szobájába se gáz, se villamosság nincs bevezetve, ugy, hogy a birák gyertya mellett kénytelenek dolgozni, a fogházban pedig petroleummal világitanak, holott a tárgyaló termekbe és a folyosókra a villamosság be van vezetve. Ugyanaz a bürokratikus garasoskodás ez, amelyet a budapesti törvényszéki palotákban, valamint a kir. Curia pompás épületében is már annyiszor megróttunk, és amelyet csak alapos rendszerváltoztatás mellett lehet kiküszöbölni.

Ezt az ujabb jelenséget is ajánljuk az irányadó körök figyelmébe. Talán erre is felhivhatnák a nemzetközi jogi konferenczia külföldi tagjainak figyelmét.

— **A Jog** czimü laptársunk megjelenése 27 évi fennállása után f. évi október hó elsejével megszünik. Dr. Stiller Mór és dr. Révai Lajos szerkesztők, több mint negyedszázados szerkesztői tevékenységük után a jogászközönség rokonszenvétől kisérve válnak meg lapjuktól, mely különösen a gyakorlati jogéletnek sok jó szolgálatot tett.

— **Késedelmesség a hatásköri összeütközési ügyekben.** Ebben a rovatban már számos hihetetlen példáját mutattuk be az eddigi hatásköri összeütközési eljárás huza-vonájának, de valósággal példátlan az az eset, amelyet az Igazságügyi Közlöny legutóbbi számában olvasunk. Egy református gimnáziumi tanár 1900 junius 25 én elhalálozván, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1901 márczius 19 én hozott határozatával az özvegyet nyugdij iránti igényével elutasitotta. Ez ellen a határozat ellen az özvegy panasziratot adván be, a miniszter a közigazgatási bíróság hatásköre ellen 1905 márczius hó elején kifogást emelt. A közigazgatási bíróság 1905 április 18-án hozott végzésével a saját hatáskörét megállapitotta. A miniszter hatásköri kifogását az 1905 május 12-én kelt átiratával fentartván, 1907 május 22 én kelt átiratában az ekként felmerült hatásköri összeütközési esetnek miniszteri tanácsi elintézését kérte. A minisztertanács 1908. évi április 28 án hozott határozatával fejezte be az ügyet, kimondván, hogy az eljárás nem tartozik a közigazgatási bíróság hatásköréhez. Tehát *több mint hét év* kellett ahhoz, hogy az özvegy megtudja, hogy a miniszter döntése végleges.

— **Ügyvéd elleni fegyelmi büntetés.** Az aradi ügyvédi kamara a következő tényállás alapján állapitotta meg egy ügyvéd vétkességét: Vádlott ügyvéd elvállalta 4 K tanudij behajtását a székhelyétől 40 km. távolságra lakó marasztalt fél ellen. Erre a 4 K-ra a panaszos adósának 111 K, a panaszosnak pedig 235 K költséget okozott. Végrehajtás, folytatólagos végrehajtás, árverés egymást érte. Árverés pressziója alatt oly költségeket is kiszoritott, amelyek fizetésére a végrehajtást szenvedett kötelezve nem volt. Ugyanazon adós ellen három végrehajtást félórai időközökben foganatositott három különböző fél javára, holott mind a három ügyben a végrehajtás egyszerre lett volna foganatositható. Beperelte a felmerült horribilis ügyvédi dijak iránt a saját ügyfelét is, őt is végrehajtotta, az igényperbe belebocsátkozott, volt ügyfelét, aki az ő eljárásán való megbotránkozásának erősebb szavakkal adott kifejezést, büntetőbiró elé állitotta, de panaszát egy 30 K-s váltó ellenében visszavonta, anélkül, hogy a becsületsértő neki bármily elégtételt adott volna. Mindezért az aradi kamara fegyelmi bírósága a kir. Curia ügyvédi tanácsa által helybenhagyott itéletével *100 K* pénzbüntetésre itélte, vagyis az ügyvéd még talán annyi birságot se fizet, amennyi haszna volt ebből a hallatlan hajszából.

— **Felolvasás.** Az «Ügyvédjelöltek Szövetsége» rendezése mellett f. hó 29-én este 6½ órakor dr. Engel Zsigmond budapesti ügyvéd «Gyermekvédelem és magánjog» czimmel felolvasást tart a «Budapesti Ügyvédi Kör» disztermében (Budapest, V., Szemere-utcza 10.), amelyen vendégeket szivesen lát az egyesület.

— **Kérelem.** Dr. Engel Zsigmond budapesti (VI., Liszt Ferencz-tér 9.) ügyvéd kéri «A gyermekvédelem bölcseleté»-re vonatkozó gyüjtőivek és előfizetési pénzek szives beküldését.

— **Javaslatok az ügyvédkérdés megoldásához** czimü röpiratra hirdet előfizetési felhivást Naszluhácz Ödön teregovai ügyvéd. A munka 1908. évi október havában jelenik meg, s előfizetési ára 2 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Az itélet kihirdetése előtt tehet-e a vádlott előterjesztést?** A bíróság a tárgyalás berekesztése és a tanácskozás megtörténte után visszatért, és a meghozott itéletet ki akarta hirdetni, a mikor is a védő azt inditványozta, hogy a tárgyalás ujból nyittassék meg. A jegyzőkönyvből nem tünik ki, hogy előterjesztette volna azt is, hogy mily czélból kivánja a tárgyalás ujból való megnyitását. A bíróság minden indokolás nélkül a kérelmet megtagadta és az itéletet kihirdette. A német birodalmi törvényszék az eljárást megsemmisitette, mivel a vádlottnak az itélet kihirdetéséig joga van előterjesztést tenni és a bíróság a védő inditványát mellőző határozatában semmi adatot nem hozott fel arra nézve, hogy vádlott vagy védője ezen jogával való visszaélésképpen kivánta volna a tárgyalás ujból való megnyitását.

— **A német jogirodalomból.** Részvénytársaság alapitása német, schweiczi, franczia és angol jog szerint. Dr. Silbernagel ezen czim alatt összehasonlitó jogi alapon értékes monografiát irt. (Berlin, Putkammer és Mühlbrecht kiadása.) — Bevezetés a jogtudományba. Dr. Grueber tanár jogi enczyklopediát irt e czimen. Különösen a jogtanuló ifjuságnak alkalmas az alapelemek elsajátitására. (Berlin, Häring.) — Dernburg magánjogából a 6. kötet első része jelent meg. Tartalmazza a szerzői, szabadalmi stb. jogokat. Ezen kötet legnagyobb részét Kohler tanár irta. — A törvényszéki lélektan köréből fontos adatokat gyüjt Schultze. Most jelent meg a 7. sorozat (Halle, Marhold kiadása). — Riesser a felügyelőbizottságok szervezésének kérdésével foglalkozik. (Berlin, Liebmann kiadása). — Simon ujabb eredmények kapcsán a részvénytársasági mérlegekről és üzleti jelentésekről ir. — A levél jogi védeméről szól Giesker nagyobb tanulmánya (Basel, Helbing és Lichtenhan kiadása).

— **Az összes bajor szakminiszterek aláirásával** a hivatalos lap feltünő alakban felhivást intéz a lakossághoz, figyelmeztetve őket, hogy a jogi pályák tulzsufolva lévén, az azokon való előremenetelre a kilátás folyton csökken. A magasabb igazságügyi és közigazgatási szolgálatra képesitő vizsgára 1903-ban 181, 1907-ben 322, és 1908-ban 400 jelölt jelentkezett. Kilátásba helyezi a minisztérium egyszersmind a vizsgáknak lényeges szigoritását.

— **Az olasz békebirák** (conciliatori) 100 lirán aluli ügyekben itélkeznek. Minden községben van ily békebiró, kinek tiszte dijazással nem jár. Nagyobb városokban több békebiró is alkalmaztatik; igy Milanóban számuk 40-re rug. A békebirák csaknem kizárólag a praktikus jogászok köréből kerülnek ki. 50 lirán alul a békebiró itélete felebbezhetetlen. Rendkivül sok a békebirák által egyezség utján befejezett per, amint általában Olaszországban sok ügy végződik egyezséggel.

— **Angol judikatura.** Egy *motorkerékpáros* találkozik az országuton egy egylovas kocsival; a találkozás pillanatában a motor ismeretes erős detonatióit hallatja, amitől a ló megbokrosodik, a kocsit felforditja, a bennülő megsérül. Kártéritő keresetének a hexhami megyebiróság helyt adott azon az alapon, hogy a motorbiczikli jogtalanul közveszedelmet okoz, azaz megállapitotta a mi fogalmaink szerint az üzemi objektiv felelősséget. A döntés viszont automobilista körökben okozott riadalmat. — Az 1904. évi *gyermekvédelmi* törvény szerint vétséget követ el, aki a gondozására bizott gyermeknek szükségtelenül szenvedést okoz. Az apa elhagyta nejét és gyermekeit, ugy, hogy ezáltal éhezésnek tette ki. Megállapitották a vétséget az apával szemben, aki azzal, hogy gyermekei élelmezéséről nem gondoskodott, nekik szándékosan és ok nélkül szenvedést okozott. — Egy ittas ember egy szállóban szobát vett ki; a rendőrség utána ment, s letartóztatta, a szálló tulajdonosát pedig megbüntette, mert italmérési engedélye van, s mert helyiségeiben részegeskedést tür el (!). — A felperesek gyümölcskereskedők; árujokat egy Webb nevü gyümölcskertésztől szerezték be, aki kitünő fajokat termel; a felperesek igen jó hirnévre tettek szert, s keresett árujokat kosarakban hozták forgalomba, melyekre *védjegyet* illesztettek. Egy izben Webb kilencz kosár gyümölcsöt adott fel vasuton, de a vasut bizonyos differencziák miatt nem adta ki a felpereseknek, hanem az alpereseknek, akik szintén gyümölcskereskedők. A bíróság kimondotta, hogy a lajstromozott védjegy érvényes, és a felpereseket megilleti, s hogy alperesek a gyümölcscsel telt kosarak forgalombahozatalával bitorlást követtek el.

Fiatal, de képzett ügyvédjelölt, aki tökéletesen fogalmaz németül, keres nagyforgalmu fővárosi irodában állandó alkalmazást. Ajánlatokat «Doktor juris» jelige alatt a kiadóhivatalba kér. 13143

Lapkiadó tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 40. szám. Budapest, 1908 október 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Magyar jogászgyülés. *Dr. Márkus Dezső* kir. curiai kisegitő birótól. — A vasut felelőssége gabonaszállitmányok sulyhiányaiért. *Dr. Rédei József* budapesti ügyvédtől. — Az uj végrehajtási törvény értelmezéséhez. *Alföldy Ede* nagybecskereki kir. járásbirótól. — Az árverés komolyságának garancziái a végrehajtási novella szerint. *Dr. Gutfreund Sámuel* debreczeni ügyvédtől. — Vitás kérdések a végrehajtási novellához. *Dr. Szkalák Gyula* kisjenői ügyvédtől. — Az uj német egyesületi törvény. *Harmat Emiltől.* — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Magyar jogászgyülés.

Tizenkét évvel ezelőtt volt az utolsó magyar jogászgyülés. Nem kutatom, hogy miért nem rendeztek azóta ilyen összejövetelt, nem keresem, hogy kit lehetne ezért a mulasztásért felelőssé tenni; beérem annak a ténynek a megállapitásával, hogy ez a mulasztás megtörtént.

Nyilvánvaló azonban, hogy a magyar jogászságnak nem kötelessége addig várnia, amig az a szerv vagy szervezet, amely a magyar jogászgyülésnek egybehivására ennek alapszabályai értelmében jogosult és köteles, jónak fogja látni e gyülésnek ujból egybehivását — végre is az olyan szervezetet, amely 12 év óta még életjelt sem adott magáról, bátran nem létezőnek, csöndesen kimultnak lehet tekinteni, arról nem is szólva, hogy az olyan egyesület, amely alapszabályait állandóan megsérti (hiszen 1889-től 1896-ig is csak egy jogászgyülés volt és csak 1870—1876 ig évenként), régóta megérett a feloszlásra.

Az is kétségtelen, hogy a tapasztalatok után nem kivánatos a régi szervezetnek fölélesztése sem. Bármilyen okért szünt meg a müködése: a megszünés valósága azt bizonyitja, hogy nem tudott megélni, életre képtelen szervezetnek pedig nincs jövője.

Évek óta hangoztatom azonban, hogy a magyar jogászságnak időszakonként egybehivása avégből, hogy a megoldásra váró és leginkább időszerü jogi kérdésekről az egész országnak jogászi közvéleménye megnyilatkozhassék, a Magyar Jogászegyletnek lenne föladata, annak a legnagyobb és legelőkelőbb magyar jogi egyesülésé, amely erre nemcsak jellegénél fogva hivatott, hanem amelyet alapszabályai is erre egyenesen ösztökélnek. De különben is megokolatlan lenne még egy uj egyesülésnek alkotása, amikor már ugyis a kelleténél jóval több nálunk az egyesület és amikor valószinü, hogy a jogászgyülés szervezése amugy is csaknem ugyanazoknak kerülne kezébe, akik most a Magyar Jogászegylet ügyeit igazgatják.

Arról, hogy ilyen jogászgyülésre szükségünk volna, alig oszolnak meg a komolyan gondolkodók véleményei.

Magyarországnak nincsen olyan állandó központi szerve, amelynek utján a magyar jogászi közvélemény megnyilatkozhatnék. Az országgyülés tárgyalásait a politikai, sőt személyi tekintetek is befolyásolják; a Magyar Tudományos Akadémia a jogtudomány müvelésével csak igen csekély mértékben foglalkozik, ugyszólván már csak a székfoglaló értekezések juttatják eszünkbe, hogy az Akadémia a jogtudomány müvelését is hatáskörébe vonta; a Magyar Jogászegylet szervezeténél fogva kizárja határozatok hozatalát, ugy, hogy az annak körében tartott előadások éppen ugy csak az előadónak személyes véleményét fejezik ki, mint a jogi lapok szakbeli czikkei. Ezért lenne szükség a jogászgyülésnek intézményére, amely egyenesen arra lenne hivatva, hogy minden nagyfontosságu kérdést alaposan megvitatva és előkészitve, ne csak tájékoztassa az országot a jogászok fölfogásáról, hanem az illető kérdés horderejére hivja föl az egész ország közvéleményét, megjelölve azt az irányt is, amelyen haladva, nézete szerint, legjobban éri el az óhajtott czélt.

Igazságügyi törvényhozásunk legujabb története legjobb bizonysága annak az üdvös hatásnak, amely az 1870—1896-ig tartott 11 magyar jogászgyülés nyomában járt. A kereskedelmi, váltó- és a csődtörvény, a kötelező polgári házasság, az esküdtszék és a közjegyzőség intézményei, az ügyvédi rendtartás reformja, a vasutak felelőssége, a vádelv, a föltételes szabadonbocsátás, a kihágásokról szóló büntetőtörvény, a büntetőjogi elévülés, a bizonyitékok szabad mérlegelése, a felülvizsgálat jogorvoslata, az exceptio veritatis, a köztisztviselők kártérítő kötelessége, a subsidiarius magánvád, a perujitás és a semmiségi kereset, a megtámadási per, a járásbirósági hatáskör kiterjesztése, a vizijog, az értékpapir-részletügylet, a közigazgatási biráskodás, a házassági törvény honossági szabályai, a baleset ellen való kötelező biztositás, az elővizsgálat nyilvánossága stb., stb. — mindmegannyi oly intézmény, amelyet jogászgyüléseink vitattak meg először és amelyeknek behozataláért ennek a testületnek is tartozunk köszönettel. Azt hiszem azonban, hogy a közel és a távolabb jövőben is akad majd nem egy jelentős kérdés, amelynek széles körben alapos és tárgyias megvitatása és tisztázása az illető ügynek érdekében kiválóan kivánatos, és evégből tartom szükségesnek a jogászgyülés intézményének felujitását.

De nemcsak ezért.

Minden ilyen gyülekezet, tapasztalás szerint, értékes tehetségekkel ismerteti meg az országot, akik addig, az igazán értékes emberek módjára, szerény visszavonultságban müködtek vagy akiknek nem nyilt kedvező alkalmuk a megfelelő érvényesülésre — a közérdeknek egyenes rovására. Azonfelül módot ad az ilyen gyülekezet az eszmék közvetetlen kicserélésére, a közvetetlen érintkezésre, a kölcsönös megismerkedésre, sőt — last, not least — fölfujt nagyságok leleplezésére is.

Az, hogy a kedélyes együttlétet is szolgálják az ilyen összejövetelek, hasonlóképpen kivánatos, — a rendezőség dolga lészen arra ügyelni, hogy a szórakozás bősége ne legyen kárára a komoly munkálkodásnak.

A mult héten a fővárosban megtartott nemzetközi jogi konferenczia lefolyásának és tanulságainak hatása alatt ujból javaslom a magyar jogászgyülésnek ujból szervezését a Magyar Jogászegylet komoly és megbizható vezetésével — legyen szabad remélnem, hogy ez a kisérletem nem lesz olyan meddő, mint amilyenek az eddigiek voltak.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

A vasut felelőssége gabonaszállitmányok sulyhiányaiért.

A vasuti üzletszabályzat 78. §-ához.

A gabonaszállitásoknak mindennapos jelensége, hogy a szállitmányok sulyhiánynyal érkeznek rendeltetési helyükre. A rinfusa-szállitmányok épp ugy, mint a zsákokban feladott gabonaküldemények. A gabonaszállitások érdekeltjei ezt rendszerint valami elhárithatatlan és szükséges rossznak tekintik, amit csendes resignáczióval türni tartoznak.

Ha a sulyhiány az üzletszabályzatszerü 1%-nyi szabvány tételt meg is haladja, az érdekeltek abból a téves hitből kiindulva, hogy a vasutnak az 1%-nyi sulyhiánynak megfelelő kártéritési összeget minden körülmények között jogában áll levonni vagy egyáltalában nem tartják érdemesnek felszólamlással élni vagy egyszerüen belenyugszanak a reklamácziónak a vasut részéről való elutasitásába, mert a vasut éppenséggel nem jön zavarba, ha elutasitási okok felhozásáról van szó. Igy pl. tudok esetet, amikor a vasut egy waggon ó-tengeri 751 kilogrammnyi sulyhiánya miatti reklamácziót avval utasitott el, hogy ez a horribilis (7½%) sulyhiány «természetes elpárolgás» következménye. Ha a sulyhiány az 1%-nyi szabványtételt meg nem haladja vagy ha csak 1½ vagy 2%-ot tesz ki, a felek nem sokat törődnek a dologgal, mert azt hiszik, hogy a vasutnak 1%-ot minden körülmények között jogában áll levonni, ½ vagy 1%-nyi kártéritésért pedig röstelik a fáradságot. Kétségtelen, hogy ilyen körülmények között jelentékeny értékek mennek veszendőbe. A szakkörök magát az 1%-nyi megengedett sulyhiányt is méltánytalannak tartják s a budapesti kereskedelmi és iparkamara a vasuti üzletszabályzatnak és póthatározmányainak módositása tárgyában tett előterjesztésében a szabványtételnek ½%-ra való leszállitását javasolta. A kamara előterjesztésében idevonatkozólag a következőket olvashatjuk: «Kamaránk már számos esetben állapitotta meg azt a tényt, hogy a gabona természetes beszáradása vagy apadása kedvezőtlen körülmények közt sem rughat 2—3 hónap alatt ½%-nál többre. Éppen azért teljesen indokolatlannak mutatkozik a zsákokban feladott gabonaküldemények tekintetében a 78. §. 3. bekezdésének az alkalmazása, mely e czikknél is a megengedett s a vasut szavatossága alá nem vonható sulyhiányt 1%-ban állapitja meg. Teljesen ki van zárva, hogy a szállitásra rendszerint egészséges, száraz s rostált állapotban kerülő gabona a szállitás tartama alatt (2—3 nap, legfeljebb egy hét) minőségének természeténél fogva sulyából 1%-ot veszithessen. Ha ennek daczára a mindennapi forgalomban, sajnos, elég gyakran fordulnak elő még az 50—60 km. távolságra szállitott elsőrendü minőségü gabonaküldeményeknél is az 1%-ot megközelitő, sőt azt meg is haladó sulyhiányok, a szakkörök meggyőződése szerint ez nem tulajdonitható az áru minőségében rejlő okok folytán előálló természetes apadásnak, hanem vagy a megbizhatatlan mérlegelésnek, vagy a vasuti közegek hibájának. Feltétlenül szükségesnek mutatkozik tehát a megengedett hiány százalékának a gabonára nézve leendő tetemes (legalább ½%-ra való) leszállitása, mert megbizható, pontos mérlegek használata, valamint lelkiismeretes mérlegelés mellett a természetes beszáradásként mutatkozó tényleges sulyhiány a ½%-ot sem igen fogja megközeliteni. De nemcsak gabonaküldemények tekintetében, hanem mindenféle más áruszállitmányoknál is igyekszik a máv. a kártérités felelősségét magáról mindenféle kifogással elháritani, miáltal a szállitó közönség érdekei érzékenyen szenvednek.»

Most azonban nem az üzletszabályzat reformjáról, hanem arról kivánok szólani, hogy a fennálló, üzletszabályzat keretén belül jogában áll-e a vasutnak 1%-ot meghaladó sulyhiány esetén a kártéritést csupán az 1%-ot meghaladó sulyhiányra szoritani?

Erre a kérdésre a berni egyezmény és illetve az üzletszabályzat vonatkozó rendelkezéseiben találhatjuk meg a feleletet. A vasuti árufuvarozás tárgyában Bernben 1890. évi október 14-én létrejött s az 1892: XXV. tcz.-kel beczikkelyezett nemzetközi egyezmény 32. czikkének 1. bekezdése kimondja, hogy: «azon áruknál, melyek *természeti minőségüknél fogva fuvarozás közben rendszerint* sulyveszteséget szenvednek, a vasutnak a sulyveszteségért való felelőssége a végrehajtási határozmányokban megállapitott szabványtétel mérvéig korlátozva van.» A berni egyezmény ezen rendelkezésének való értelmét és jelentőségét az egyezménynek a vasut felelősségének korlátozásáról szóló egyéb intézkedései tárják fel. A 30. czikk többek között kimondja, hogy a vasut azon kárért, mely a fuvarozásra való átvételtől a kiszolgáltatásig elveszés, hiány vagy megsérülés által keletkezett, felelős, *amennyiben igazolni nem képes*, hogy a kárt az áru természetes minősége (nevezetesen megromlás, beszáradás, rendes csurgás) okozta. A 30. czikk szerint tehát a vasut szabadul a kártéritési felelősség alól, amennyiben be tudja bizonyitani, hogy a sulyhiányt az áru természetes minősége okozta. A 31. czikk 4. pontja szerint a vasut nem felelős oly áruknál, melyek sajátszerü természeti minőségüknél fogva az elveszés, apadás vagy megsérülés, nevezetesen a törés, rozsdásodás, belső megromlás, rendkivüli csurgás, beszáradás és elszóródás különös veszélyének vannak kitéve, azon kárért, mely ezen veszélyből keletkezett. Ugyanezen czikk utolsó bekezdése pedig kimondja, hogy: «ha a bekövetkezett kár az eset körülményeihez képest a jelen czikkben meghatározott veszélyekből eredhetett, akkor az ellenkező bebizonyitásáig az vélelmeztetik, hogy a kár tényleg az illető veszélyből keletkezett». A 31. czikk rendelkezései szerint tehát a vasut oly árukban szenvedett sulyhiányok esetén, amely áruk sajátszerü természeti minőségüknél fogva sulyhiányt előidéző veszélyeknek vannak kitéve, szabadul a kártéritési felelősség alól, ha a kár ezen veszélyekből keletkezett. Hogy a kárt ezen veszedelmek valamelyike okozta, ezt a vasut tartoznék bizonyitani, de a felelősség alól már akkor is szabadul, ha bebizonyitja, hogy a kár a felsorolt veszélyekből eredhetett, mely esetben az ellenkező bebizonyitásáig a vélelem az, hogy a kárt tényleg a hivatkozott czikkben felsorolt veszélyek valamelyike okozta. Ezen czikk tehát lényegesen enyhiti a vasut bizonyitási kötelezettségét. A 30. czikk szerint a kár és az áru természetes minősége közti kauzalitás tekintetében az egész vonalon a vasutat terheli a bizonyitás kötelezettsége, mig a 31. czikk 4. pontja szerint a vasut csak azt tartozik bizonyitani, hogy a sulyhiány az áru természetes minőségével összefüggő különös veszélyekből eredhetett. A 32. czikk és annak végrehajtási határozmányai még lényegesebben megkönnyitik a vasut bizonyitási kötelezettségét, amennyiben azon áruknál, amelyek természeti minőségüknél fogva fuvarozás közben rendszerint sulyveszteséget szenvednek, amennyiben a sulyhiányt a végrehajtási határozmányokban meghatározott szabványtétel mérvét meg nem haladja, vélelmet statuálnak arra nézve, hogy a sulyhiány tényleg az áru természetes minőségéből keletkezett. A végrehajtási határozmányok 8. §-ának 1. bekezdésében taxative vannak felsorolva azok az áruk, amelyeknél a szabványtétel mérve 2%-ot tesz ki, a 2. bekezdés pedig minden egyéb, a 32. czikkben megjelölt fajtája nem nyirkos áruknál a szabványtételt 1%-ban állapitja meg. Amennyiben tehát az utóbbi áruknál — s ide tartozik a gabona is — a sulyhiány az 1%-ot el nem éri, a vasut sem az áru természetes minősége és a kár közötti kauzalitást, sem azt nem tartozik bizonyitani, hogy a kár beszáradásból stb. keletkezhetett, mert a törvény vélelmet statuál arra nézve, hogy a sulyhiány az áru természetes minőségének a folyománya. A berni egyezmény 32. czikkében ugyanis nem a felelősség korlátozásának egy speciális esete foglaltatik, mert ez a bizonyitás kérdését szabályozza, amennyiben bizonyitási szabályként állitja fel, hogy a sulyhiány az áru

természetes minőségéből keletkezettnek tekintetik, amennyiben az a 2%, illetve 1%-os szabványtétel mérvét meg nem haladja, fentartván a félnek azt a jogot, hogy bebizonyithassa, hogy a 2% illetve 1%-ot meg nem haladó sulyhiány sem az áru természetes minőségének a folyamánya (32. czikk 3. bekezdése.)

A berni egyezményhez csatlakozott összes államok az egyezménynek szóban forgó intézkedéseit átvették üzletszabályzataikba. Ezen intézkedéseket a mi vasuti üzletszabályzatunk 75., 77. és 78. §§-ai tartalmazzák. A vasuti üzletszabályzatnak a berni egyezménynyel megegyező s fentebb ismertetett intézkedéseiből világosan következik, hogy a sulyhiánynak az áru természetes minőségéből eredő volta csak addig vélelmeztetik, amig a sulyhiány a megállapitott szabványtétel mérvét meg nem haladja. Mihelyt a sulyhiány a szabványtétel határait tullépi, természetesen megszünik ez a vélelem is s a vasut csak akkor és annyiban szabadulhat a kártéritési felelősség alól, amennyiben be tudja bizonyitani, hogy a sulyhiány az áru természetes minőségével összefüggő különös veszélyekből keletkezett vagy keletkezhetett. A gabonaszállitmányok 1%-ot meghaladó sulyhiányánál ezt bizonyitani a gabona szállitási idejét s a szállitáskori rendszerinti száraz állapotát figyelembe véve, ugyszólván sohasem sikerülhet. Mindezekből a tanulság az, hogy a szabványtétel mérvét meghaladó sulyhiányok esetén a vasutnak nem áll jogában a kártérités összegét a szabványtételnek megfelelő összeggel diminuálni, hanem tartozik a feleket teljesen kártalanitani. A vasutnak csak akkor állana jogában 2%, illetve 1%-kal diminuálni a kártérités összegét, ha a berni egyezmény 32. czikke, illetve az üzletszabályzat 78. §-a a felelősség korlátozásának egy specziális esetét képezné, nem pedig egy bizonyitási privilégiumot.

A vasuti jognak legkiválóbb magyarázói egyetértenek abban, hogy a berni egyezmény 32. czikke: a magyar üzletszabályzat 78. §-a a felelősség korlátozásának nem egy specziális esetét képezi, s csupán a bizonyitás tekintetében privilégizálja a vasutat, amennyiben a szabványtétel mérvét meg nem haladó sulyhiányról, annak az áru természetes minőségéből eredő voltát vélelmezi s a vasutat a bizonyitás kötelezettsége alól felmenti. *Freiherr Theodor von Rinaldini*[1] az osztrák üzletszabályzatnak a magyarral egyező 78. §-át directe «Rechtsvermutung über die Grösse natürlicher Gewichtverluste» czim alatt tárgyalja. *Dr. Georg Eger*[2] a berni egyezményhez irt kommentárjában a 32. czikk magyarázatánál ugyancsak a szóban forgó vélelmet s a vasutnak a bizonyitás alóli mentességét látja megrögzitve. Ugyanigy *dr. Theodor Gerstner*[3] is. *Dr. Josef Schwab*[4] a berni egyezményhez irt kommentárjában a 32. czikk magyarázatánál a következőket mondja: «Hier wird speciell für Gewichtsverluste auch noch eine Vermutung der Grösse derselben festgestellt, wir möchten sagen eine zweischneidige, den die Bahn ist nur solange der Gewichtsverlust, die vermuthete Höhe nicht übersteigt in der günstigen Lage des Art 32. *sobald der Gewichtsverlust jene Höhe übersteigt muss sie im Sinne des Art 31. oder 30. beweisen, dass er trotzdem gaenzlich durch die natürliche Beschaffenheit des Gutes entstehen konnte, oder entstanden ist.*» A gyakorlatban ez a kétélü vélelem olyan kétélü fegyverré válik, melyet a vasut sikerrel tart maga elé, mig a felek nem tudnak vagy nem mernek vele bánni s igy a gabonaszállitások érdekeltjei maguk szaporitják a vasutnak egyébként is bőséges privilegiumait.

Dr. Rédei József.

[1] Commentar zum Betriebsreglement für die Eisenbahnen der im Reishsrathe vertretenen Königreiche u. Lænder, Wien 1903. 378. l.

[2] Das Internationale Übereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr vom 10. Október 1890. Berlin, 1893. 586. l. és «Dass internationale Übereinkommen über den Eisenbanfrachtverkehr in der Fassung des Zusatzübereinkommes von 16 Juni 1908. Berlin, 1901. II. Auflage, 163. l.

[3] Internationales Eisenbahnfrachtrecht. Berlin 1893, 351. és köv. l.

[4] Das Internationale Übereinkommen über den Eisenbahnfrachtverkehr, Leipzig 1891, 265. l.

Az uj végrehajtási törvény értelmezéséhez.

A végrehajtási novella 31. §-ának értelmezése körül támadt kételyeket Márkus Dezsőnek e lap 38. számában megjelent magyarázatai sem oszlatják el.

A 31. §. csak a törvény kihirdetésétől számitott egy éven belül kért végrehajtásokra vonatkozóan állapit meg kivételeket, és nem tesz említést sem a korábban elrendelt végrehajtásokról, sem arról, hogy a kedvezményesen elrendelt végrehajtás a kitüzött egy évi határidőn tul a régi törvény értelmében többé foganatositható nem volna.

Nem valószinü, hogy a törvényhozás szándékosan amiatt hallgat a törvény kihirdetése előtt már elrendelt, de még nem foganatositott végrehajtásokról, mert a végrehajtatóknak az uj törvény életbeléptetéseig elég idejük volt a régi törvényen alapuló jogaikat érvényesiteni, s ha ezt elmulasztották, sérelemről nem panaszkodhatnak. Nem valószinü pedig a törvényhozásnak az állásfoglalása azért, mert ily álláspont mellett nem tüzött volna ki a törvény oly aránytalanul hosszu határidőt a kihirdetéstől számitott egy éven belül kért végrehajtásokra vonatkozó kedvezmények érvényben maradására.

Minthogy ellenkező fölfogás nem igen jutott kifejezésre, az emlitett kérdésen nem volna nehéz átesni, de nem ment a merészség vádjától az az állitás, hogy az uj törvény kihirdetése előtt elrendelt végrehajtást birói fölhatalmazás nélkül is a régi törvény szabályai szerint lehet foganatositani.

Hogy a fölhatalmazást, ha kérik, a bíróság meg nem tagadhatja, s hogy ennélfogva a fölhatalmazás csak üres formaság, az tagadhatatlan, de még sem mellőzhető, mert az életbeléptető rendelet kereken megtiltja, hogy a végrehajtási novella hatályba lépte után a 31. §-ban meghatározott eseteken kivül végrehajtás a régi törvény szerint foganatosittassék, a 31. §. pedig a kedvezmény igénybevételét birói fölhatalmazástól teszi függővé.

Minthogy a törvény hézagos, nem lehet közte és a rendelet között határozott ellentmondást megállapitani. De ha ily ellentmondás léteznék is, a rendelet intézkedéseit nem lehetne egyszerüen félre tenni, mert a kérdéses intézkedés elsősorban a végrehajtóknak szól, ezek pedig nincsenek hivatva a rendelet érvényességét kutatni, és igy a végrehajtók csak abban az esetben kerülhetik el föltétlenül a felelősséget, ha a rendelet szabályaihoz alkalmazkodnak.

Nincs tehát más mód a kérdés megoldására, mint ujabb miniszteri rendelet sürgős kibocsájtása arra nézve, hogy az uj törvény kihirdetése előtt elrendelt végrehajtások föltétlenül a régi törvény szabályai szerint foganatosithatók.

Ami az egy évi határidőt illeti, a törvény szavai arra engednek következtetni, hogy csak a kedvezmény kérhetése függ a kitüzött határidő betartásától, és a kellő időben kért kedvezmény nem szünik meg amiatt, hogy a végrehajtást az uj törvény kihirdetésétől számitott egy éven belül nem foganatositották, hanem a régi törvény értelmében foganatositatni rendelt végrehajtásra vonatkozóan az uj törvény szabályai egyáltalában nem alkalmazhatók.

Nem lehet tehát arról, mint nem vitás szabályról beszélni, hogy a végrehajtási novella kihirdetésétől számitott egy év eltelte után a régi törvénynek hatályon kivül helyezett szabályai végképpen érvényüket vesztik. Csak következtetés utján lehet arra az eredményre jutni, hogy a törvény szavai nem födik a törvényhozó akaratát.

Egyébként arra a kérdésre, hogy helyes-e az átmeneti állapotokat egy évnél hosszabb ideig föntartani, mindenesetre nemmel kell felelni.

Márkus Dezső magyarázatának azt a részét sem lehet szó nélkül hagyni, amely az életszükségletek meghatározására vonatkozik.

Ha a törvényhozásnak nem volt más czélja, mint az adóst az inségtől megóvni, ebben az esetben a végrehajtási törvényt nem igen kellett volna megváltoztatni.

★

A törvényhozás azzal, hogy a foglalás alól mentes dolgok körét jelentékenyen megnagyobbitotta, világosan kifejezést adott abbeli akaratának, hogy az adóst ne lehessen megfosztani olyan eszközöktől, amelyeket a közönséges háztartás nem szokott nélkülözni.

A szükségletek körének meghatározásánál a középsorsu ember vagyoni helyzete kell, hogy irányadóul szolgáljon. Annak az igénynek a jogosultságát, hogy az ember magának ilyen vagyoni helyzetet teremtsen, nem szokás kétségbe vonni. Aki ebbe a helyzetbe még nem jutott, az nélkülöz, mert nem rendelkezik e közönséges szükségletekkel.

Azok a fölszerelések, amelyek középsorsu ember háztartásában nem szoktak hiányozni, az életszükségletek közé tartoznak és nem tekinthetők fölöslegeseknek.

Külön hálószobára és ebédlőre már egészségi szempontból is szükség van minden háztartásban. A hálószoba és ebédlő közönséges fölszerelései mentesek a foglalás alul. A közönséges szőnyeget, pamlagot és függönyt csak csufolódásból lehet fényüzésnek nevezni.

Három-négy rend ruhája és egy-két tuczat fehérnemüje minden középsorsu embernek szokott lenni, és ennélfogva ily mennyiségből még semmit sem lehet lefoglalni.

Butorzat és ruhanemü tehát csak akkor lehet foglalás tárgya, ha nagyobb mennyiségben, vagy sokkal értékesebb minőségben található, mint amilyennel középsorsu ember rendelkezni szokott. *Alföldy Ede.*

Az árverés komolyságának garancziái a végrehajtási novella szerint.

A novella 25. §-a akként rendelkezik, hogy ha valaki ingatlan árverésnél a kikiáltási árt meghaladó igéretet tesz, tartozik a bánatpénzt az eredetileg megállapitott százalék arányában (most már az igért árt véve alapul) kiegészíteni. Ha pedig ennek eleget nem tesz, az igéret figyelmen kivül marad, az árverés folytattatik, és az árverelő, ki bánatpénzét ki nem egészitette, a további eljárástól kizáratik. Nyilt kérdésnek hagyja a törvény, hogy mi történjék az ilyen árverelő már letett bánatpénzével?

Látszólag egyszerü a felelet. Azt lehetne mondani, hogy mivel a novella csak a végrehajtási törvény «171. §-át» egészíti ki (helyesen módositja), a 185. §-t ellenben nem érinti, és ebben ki van mondva, hogy ha a vevő az árverési feltételeknek eleget nem tesz, a bánatpénzt elveszti, a bánatpénz akkor is visszatartandó, ha az árverelő kiegészítési kötelezettségének eleget nem tesz. Ez azonban csak látszólag van igy; mert a 185. §. szerint visszárverésnek és ezzel kapcsolatban a bánatpénz elvesztésének csak akkor van helye, ha a vevő nem tesz eleget az árverési feltételeknek, vevő pedig a 170. §. utolsó bekezdése értelmében az, ki ilyennek jelentetik ki. Mivel pedig a novella emlitett §-a szerint a bánatpénz kiegészítése előtt a legmagasabb igérettevő vevőnek nem jelenthető ki, a 185. §. megfelelő alkalmazásáról szó sem lehet.

Nem egész világos a törvény rendelkezése abban a tekintetben sem, hogy a bánatpénz kiegészitésének a zárhatáridő kitüzése, illetve eltelte előtt, vagy után kell-e történnie, mert habár a «kiegészitett» 170. §. szerint «ha többet igérni senki sem akar,» az árverés berekesztésére zárhatáridőt kell kitüzni, a novella szerint ellenben «ha többet igérni senki sem akar», nyomban a bánatpénzt kell kiegészíteni, mégis mivel zárhatáridő alatt is történhetik még ujabb igéret, ennek eltelte előtt nem lehet véglegesen konstatálni, hogy «többet igérni senki sem akar» és igy a törvény helyes értelmezése mellett a bánatpénz kiegészitése csak zárhatáridő elteltével lesz követelhető. Az ellenben egészen világos, hogy ha a bánatpénz ki nem egészittetik, az árverés folytatandó, hogy tehát a legmagasabb igérettevőt — daczára annak, hogy a novella nem módositani, hanem csak kiegésziteni akarja a végrehajtási törvény 170. §-át — vevőnek kijelenteni nem lehet, hogy tehát vevő nem lévén, a 185. §. csakugyan nem alkalmazható.

De nem alkalmazható azért sem, mert a novella szerint «az igéret figyelmen kivül marad», tehát egyszerüen nem létezőnek tekintendő, már pedig nem létező igéret tevőjét a bánatpénz elvesztésével sujtani a józan ész törvényei szerint alig lehet.

Eszerint ha a legmagasabb igéret tevője a bánatpénzt ki nem egészíti, ez reá nézve semmiféle konzekvenciákkal nem jár és letett bánatpénzét visszakapja. Itt azonban két kérdés merül fel.

Az egyik az, hogy ha az eljárás kezdetén letett, de ki nem egészített bánatpénzt a legmagasabb igéretet tevő visszakapja, jóllehet nem tett eleget kiegészitési kötelezettségének és ezzel esetleg az árverési feltételeknek sem, mi garanczia van arra, hogy senki az árverési igéretekkel játékot üzni nem fog. Mivel a bánatpénz letétele az igéret komolyságát nem garantálja, mitől jó a bánatpénz egyáltalában, miért maradt meg a végrehajtási törvény 170. §-ának az a rendelkezése, hogy a feltételek felolvasása után kell a bánatpénzt letenni és milyen praktikus czélt szolgál a novella 21. §-ának azon rendelkezése, hogy a bánatpénznek 20% ig való felemelését engedi meg?

A második pedig az, hogy ha a végrehajtási novella ezen §-a az árveréseknél tapasztalt visszaélések meggátlása végett készült, miként fogja ezen czélt szolgálni? Eddig az volt szórványosan, de utóbbi időben már sürübben előfordult eset, hogy teljesen vagyontalan emberek, a végrehajtást szenvedett által első helyen árverésre kijelölt csekély értékü ingatlanért az alacsony bánatpénz letétele mellett oly árt igértek, mely a végrehajtatók követelését fedezni látszott, és ezzel a kiküldöttet arra kényszeritették, hogy a további eljárást függeszsze fel, mi által az árverést a visszárverés eldőltéig — sokszor éveken át — meghiusitották. Ez mindenesetre anomália volt, de legalább annyi kárpótlást nyujtott a hitelezőnek, hogy a bánatpénz a vételárhoz csatoltatott, és mivel a vételári különbözetet is meg kellett a vevőnek téritenie, minden ember, kinek csak valamicske félteni valója volt, óvakodott az ilyen játéktól. Ma ellenben minden koczkázat és felelősség nélkül hiusithatják meg az árverést. A végrehajtást szenvedett két jó barátja egymással összebeszélve, fokozatos igéretek tételével felhajtja az árverésre kitett ingatlan árát. A végrehajtató, vagy más hitelező komoly árverelőknek nézvén őket vagy talán azért, mert nem állott módjában árverelni, nem vesz részt az árverésen, ugy hogy a két jóbarát — mondjuk — fillérenként liczitálva, szépen kihuzza az árverés napját. Mikor pedig a bánatpénz kiegészitésére kerül a sor, egyik sem egészíti ki, tehát folytatni kellene az eljárást. Időközben azonban nyolcz óra lett, tehát az nap már nem lehet az eljárást folytatni, és mivel az árverés más napra nincs kitüzve, az a helyzet áll elő, hogy az árverés meghiusittatott, a jóbarátok pedig nemcsak, hogy nem felelnek ténykedéseikért, de jutalmul még bánatpénzüket is visszakapják. A novella tehát nemcsak hogy nem akadályozza meg az árverési visszaéléseket, hanem egyenesen módot nyujt arra, hogy az eddiginél sokkal nagyobb mértékben forduljanak elő. Nem mondom: nagyobb városokban, hol inkább van vevő, talán nehezebb lesz az ilyen játékot megvalósitani, de kisebb helyeken és különösen ott, hol az árverés a helyszinén tartandó meg, igazán csak a végrehajtást szenvedett akaratától függ, hogy meghiusitja-e az árverést vagy nem?

Ha bíróságaink a novella 25. §-ának tényleges rendelkezéseit fogják szem előtt tartani, könnyen megtörténhetik, hogy az árverési visszaélések meggátlására készült törvény ezen visszaélések melegágyává növi ki magát. Ha ellenben a törvény czélját fogják szem előtt tartani, módját fogják ejteni annak, hogy az igéret komolyságát a letett bánatpénz

elvesztésével biztositsák. Mindkét esetben hosszu időre lesz szükség, mig egységes judikatura fog kialakulni, addig pedig czélszerü lenne, az árverési feltételekben a bánatpénz elvesztését a kiegészités elmulasztásának esetére is kikötni, és megfelelő tervezetek bemutatásával a joggyakorlat ily irányu kifejlődését előmozditani. *Dr. Gutfreund Sámuel.*

Vitás kérdések a végrehajtási novellához.

Az alig pár napja életbe lépett végrehajtási novella még el sem jutott a gyakorlati alkalmazáshoz, és már is éles kontroverziák mutatkoznak nem egy szakaszának magyarázatában.

I. A 100 K-t meg nem haladó érték behajtására irányuló *végrehajtási kérvény költsége* megállapitható-e a végrehajtást szenvedő terhére? (1908: XLI. végrehajtási novella 4. §.)

A novella 4. §-a azt mondja. hogy «Oly végrehajtás esetében, amely a járulékok nélkül 100 K-t meg nem haladó pénzösszeg behajtására irányul . . . . oly költséggel, amelyet *bármely végrehajtási cselekménynél a végrehajtató közbenjárása okozott*, a végrehajtást szenvedő nem terhelhető, és a végrehajtást szenvedő terhére meg nem állapitható». (stb.)

A) «*Végrehajtási cselekménynél.*»

Végrehajtási cselekmény-e a félnek a végrehajtási kérvénye? Perbeli cselekmény-e a sommás *keresetlevél* (helyesebben idézési kérelem)?

Magyary Géza egyet. jogtanár a «Magyar polgári peres eljárás alaptanai» czimü kitünő müvében doktrinális szempontból elvitázhatlanul állapitja meg, hogy a per csupán a birói parancscsal, a felek legelső perbeli cselekménye tehát csupán e parancs után kezdődik. Ami ezelőtt van, tehát a keresetlevél is, nem perbeli, nem peres, hanem csupán per előkészitő cselekmény.

Ez a doktrina törvényeinkben kifejezett támogatást nyer.

Mindaddig, amig az idéző végzés kibocsátva nincs, a törvény csupán keresetről beszél, melyet felperes az idéző végzés előtt feltétlenül (alperes költségmegtéritési igénye nélkül) visszavehet, a bióság visszautasithat; egyik esetben sem volt per, és nincs szó pervisszavonásról.

Perről a törvényben csak a tárgyalás megkezdése után van szó, mely rendes pernél a perfelvétellel, sommás pernél a bióságnak a kereset előadására felhivó parancsával, illetve a felekre nézve ezek előadásával kezdődik. Ez az előadás a fél első perbeli cselekménye.

Ezután már nem szól a törvény a kereset visszavételéről, hanem a per letételéről, szüneteléséről, megszüntéről. Ezen mit sem változtat az, hogy rendes perben a kereset utóbb a periratok közé van helyezve. Mert periratté csak a perfelvételen válik, ahol felperesnek a *kereset* kijavitására joga van.

Teljesen analog az eset a végrehajtási eljárásban.

Mindaddig, amig a bióság a végrehajtást el nem rendelte: eo ipso nincs végrehajtás, tehát nem lehet végrehajtási cselekmény sem.

Ha a bióság a végrehajtási kérvényt visszautasitja, a törvényben nincs szó a végrehajtás megszüntetéséről, mert nem volt végrehajtás.

Végrehajtásról, végrehajtás megszüntetéséről a törvény csak a végrehajtás elrendelése után szól.

Eszerint a végrehajtási kérvény a végrehajtás tekintetében éppen ugy pusztán csak előkészitő cselekmény, amint a kereset nem perbeli, hanem csupán perelőkészitő cselekmény.

Igaz, a végrehajtási törvény 27. §-a a kérvénykőltséget a végrehajtási költségek közé számitja; de éppen ezzel szemben a novella nem beszél általában *végrehajtási* költségekről, hanem a *végrehajtási cselekményeknél* felmerülő költségekről, holott, *ha különböztetni nem akart volna*, az alaptörvény vonatkozó szakaszában használt meghatározás megtartásával, egyszerüen kihagyta volna «a végrehajtási cselekmények»-re utalást. Más szóval: ha «végrehajtási költségek» és végrehajtási cselekmény»-nél előforduló költségek ugyanegyet jelentenének, akkor a novellának a következő szavai: — «bármely végrehajtási cselekménynél» — teljesen feleslegesek, ellentétes alakjuknál fogva csak értelemzavart okozó kitételek lennének — holott éppen nem azok.

B) «*Végrehajtató közbenjárása.*»

Nem szabad feltételeznünk, hogy a törvényhozó a szavak megválogatásában a laikus felületességével jár el, hogy nem tudott volna különböztetni az «*eljárás*» és a «*közbenjárás*» szavak igen is elütő értelme között, s a közbenjárás szót az eljárás szó helyett alkalmazta volna.

A közbenjárásnak kétségtelen feltétele az, hogy legyen egy eljárás, amelynek folyamatába ékelődik azután bele a közbenjárás, amit a «közben» szó félreérthetlenül kifejez.

Amig tehát eljárás nincs, közbenjárásról szó sem lehet.

A végrehajtási eljárást éppen a végrehajtató kérvénye inditja meg, illetve előkészíti; abszurdum tehát, még azok előtt is, akik a végrehajtási kérvényt végrehajtási cselekménynek minősitik, hogy magának az egész eljárásnak alapját, *legelső inditó mozzanatát* képező cselekményt *közben*járásnak nevezzék.

C) «*Közbenjárása okozott.*»

Amit az előző pontokban már fejtegettem, a törvény most idézett szavai teljesen megvilágitanak.

Ezen szavak hangsulya emeli ki, hogy csakis azon költséggel nem terhelhető a végrehajtást szenvedő, amely költség a végrehajtató *közbenjárásával okozati* összefüggésben áll, amely költségnek *oka* a végrehajtató közbenjárása, amely költség ezen ok nélkül egyáltalában nem is létezhetnék; ellenben megterhelhető minden olyan végrehajtási költséggel, amelynek oka a végrehajtás ténye, amely költségek magával a végrehajtási eljárással a végrehajtató közbenjárása nélkül is szükségképpen felmerülnek.

Már pedig a végrehajtási kérvény az egész végrehajtási eljárásnak nélkülözhetetlen, szükségképpeni előfeltétele; egyfelől a birói itéletnek, másfelől alperes ezzel szemben tanusitott engedetlenségének, nem teljesitésének okozata, nem pedig a végrehajtató közbenjárásának; a végrehajtató kérvénye itt pusztán *eszköz*, nem pedig ok.

Ha *ok* volna, akkor egyáltalában semmi néven nevezendő végrehajtási költség nem lenne megállapitható a végrehajtást szenvedő terhére, mert hiszen mindenik költség a végrehajtási kérvényre, mint alap okra, volna visszavezethető.

További controverzia volna a gyakorlatban, ha pl. a kérvénybélyeg költségeit megállapitják; mert ez is a végrehajtató eljárása folytán merült fel s ha a kérvény költségei általában meg nem állapithatok, nem állapithatók meg *a bélyegköltségek sem*, melyek annak csak egyik részét képezik s a novella által az általános szabály alól kivéve nincsenek.

Ilyeneket nem akarhatott a törvényhozó, mert akkor éppen a kisebb, tehát többnyire a szegény embereknek követeléseit tette volna be nem hajthatókká. És mert ily kis összegeknél rendszerint sokkal kevesebb pénzáldozattal jár a végrehajtatóra nézve, ha végrehajtási kérését a perben már megbizott ügyvédjére bizza, mintha ő maga vidéki járásbiróságoknál itt-ott fél napi járó földet kénytelen megtenni, egész munkanapot elvesztegetni és 10—20 K fuvarbért fizetni, hogy végre 40—50 K-ás követeléséhez hozzájuthasson, amelyre igy körülbeül ráfizetne: világos az is, hogy az a felfogás, mely a kérvény ügyvédi költségeinek megtagadását azzal indokolja, hogy a végrehajtató a költségeket elkerülheti, ha személyesen jár el: nemcsak semmi törvényes, de semmi észszerüségi alappal sem bir.

Dr. Szalák Gyula,
kisjenői ügyvéd.

Az uj német egyesületi törvény.

Folyó évi május hó 15-én lépett életbe az uj német egyesületi törvény. Ennek ismertetését annál is inkább helyénvalónak tartom, mert a mi egyesülési és gyülekezési jogunk nem lévén kodifikálva, az általános választójog alapján majdan összeülő képviselőház mindenesetre egyik elsőrendü feladatának fogja tekinteni e kérdés törvényhozási szabályozását. Ekkor pedig — miként az eddig is történt — bizonyára figyelembe veszszük a német birodalom e jogalkotását.

Az 1908 április 19-iki «Vereinsgesetz» alapelvét az 1. §. tartalmazza, kimondván, hogy a birodalom minden polgárának jogában áll olyan célokra, melyek a büntetőtörvényekkel nem ellenkeznek: egyesületeket alakitani s gyüléseket rendezni. A törvény szigoru szavai szerint külföldiek e jogokból ki lennének zárva, azonban Bethmann-Hollweg birodalmi belügyminiszter a Reichstagban olyan értelmü kijelentést tett, hogy külföldiek, amint eddig, ugy ezután se lesznek az egyesülés és gyülekezés jogától megfosztva.

A törvény azonban magukkal a birodalmi polgárokkal szemben is állit fel bizonyos korlátokat. És pedig: a 17. §. szerint 18 éven alóli személyek politikai egyleteknek tagjai nem lehetnek és sem ilyen egyesületek gyüléseiben — feltéve, hogy nem társas összejövetelek rendezése forog szóban — sem pedig nyilvános politikai gyülésekben részt nem vehetnek. Ha ezt egybevetjük az 1. §. további rendelkezéseivel, amelyek szerint az egyesülési és gyülekezési jog csak a birodalmi törvényekben felállitott korlátok alá esik s hogy az egyes országok rendészeti határozmányai csak annyiban nyerhetnek alkalmazást, amennyiben valamely gyülekezeten résztvevők életét és egészségét fenyegető közvetlen veszélytől való megóvását czélozzák: el kell ismernünk, hogy a törvény elég liberális. Nők abszolute nincsenek korlátozva, 18 éven alóliak csak a 17. §. által. Megszünt — legalább de iure — a hatóság azon joga, hogy præventiv rendőri tilalommal — a nyilvános rend és nyugalom vagy a polgárok loyális érzelmeinek megzavarására hivatkozva — akadályozza meg egyes gyülések tartását. Ez csak akkor lesz lehetséges, ha a résztvevők életét vagy egészségét fenyegeti közvetlen veszély. Természetes, hogy ezt a rendelkezést is lehet különféleképpen magyarázni.

Az 1. §-ban hivatkozott birodalmi törvények a polgári és katonai Btk., a Védtörvény (49. §.), a polgári törvénykönyv, az ipartörvény (1869 jun. 21.), a G. m. b. H.-ról, a Jézus-rendről szóló s még egynehány törvény, amelyekre azonban, minthogy ez alkalommal minket kevéssé érdekelnek, nem terjeszkedem ki.

Az 1. §. rendeletének logikai folyománya a 2. §., amely szerint azon egylet, amelynek *czélja* (nem elég az, hogy pl. bejelentési kötelezettségét megszegte) a büntetőtörvényekkel ellenkezik, feloszlatható. E határozat ellen a rendes — panasz — uton kivül nyitva áll a közigazgatási peres eljárás (Verwaltungsstreitverfahren), illetve, ahol ez nincs, ott az ipartörvény 20., 21. §-aiban szabályozott eljárás.

Ezzel a nem politikai egyletekre vonatkozó rendelkezésekkel végeztünk is, mert a törvény további §-aiban csak a politikai egyletekkel s a gyülésekkel foglalkozik. A nem politikai egyletekre főforrás továbbra is a B. G. B. 21—65. §§. s a fentemlitett külön törvények maradnak. Megjegyzendő, hogy a 20. §. értelmében nem alkalmazható e törvény azon gyülekezetekre, melyeket a törvény vagy az illetékes hatóság rendel el.

A politikai egylet fogalmát a 3. §. állapitja meg. Eszerint minden egyletnek, melynek czélja politikai ügyekre behatást (Einwirkung) — tisztán elméleti viták tartása tehát nem esik ide — gyakorolni (politikai egylet): elnökséggel és alapszabálylyal kell birnia. Az elnökség köteles az egylet alapitását számitott kétheti határidőn belül az alapszabályokat és az elnökség tagjainak (tehát nem az összes tagoknak) jegyzékét az egylet székhelyére nézve illetékes rendőri hatóságnak benyujtani, ugyszintén az alapszabályokban s az elnökség tagjaiban előforduló változást ugyane határidő alatt bejelenteni. A bejelentésről igazolvány adatik ki. Az alapszabályok német nyelven nyujtandók be, de a magasabb közigazgatási hatóságok kivételt tehetnek.

Nagy jelentőségü szabályt állit fel a 4. §., midőn kimondja, hogy nem tekintetnek politikai egyleteknek azok az időleges egyesülések, melyek a választók megbizásából azért alakultak, hogy a törvény vagy hatósági rendeleten alapuló közjogi testületek (tehát nemcsak országgyülés, törvényhatóság, vagy községi bizottság) választását előkészitsék, de csak a választás napjának hivatalos közzétételétől a választási cselekmény befejezéséig.

Ami a gyülekezési jogot illeti, erre nézve az 5. §. azt rendeli, hogy aki politikai ügyek tárgyalása végett nyilvános (tehát a nyilvános, de nem politikai, vagy politikai, de nem nyilvános gyülések nem tartoznak ide) gyülést akar rendezni, tartozik ezt 24 órával előbb, a hely és idő megjelölésével a rendőrhatóságnak bejelenteni, amiről igazolványt kap.

A bejelentési kötelezettségnek azonban nem nagy gyakorlati jelentősége van, miután a 6. §. két fontos kivételt ismer el. Nem szükséges u. i. a bejelentés olyan gyülekezetnél, melyeket a választók a 4. §-ban jelzett czélra, vagy pedig iparüzők, segédek, bányamunkások stb. a koalicziò joga alapján rendeznek. Még fontosabb a 6. §. 1. bekezdésében statuált szabály, amely szerint a bejelentést pótolja a nyilvános közhirrététel, melynek közelebbi feltételeit az egyes államok központi főhatóságai — a törvény felhatalmazása folytán — a végrehajtási rendeletekben irták körül. Ezek általában megelégszenek valamely, az illető hatóság — pl. Poroszországban a Landrat, illetve az Oberamtmann (kb. főszolgabiró), városban a rendőrkapitány, Berlinben a rendőrfőkapitányság — által kijelölt ujságban való közzététellel. Erre nézve a szász végrehajtási rendelet például (1908 május 12.) előirja, hogy a lapok kijelölésénél elsősorban az elterjedés kell, hogy irányadó legyen, a politikai irány figyelmen kivül hagyandó. A porosz rendelet (1908 május 8.) nem tartalmaz ehhez hasonló intézkedést — előirja a többek között, hogy községenként legalább kettő, s ezek között legalább egy napilap jelölendő ki — s igy nem csoda, hogy a hatóságok bizony-bizony tekintettel voltak s vannak a lapok politikai pártállására.

A legtöbb állam azonban még tovább megy, s elegendőnek tartja — a bejelentés helyett — a falragasz általi közzétételt is, feltéve, hogy a megfelelő hirdetési oszlopok s táblák rendelkezésre állanak.

A 7. §. szabályozza a szabad ég alatt tartandó gyülések s felvonulások körül követendő eljárást. Eszerint nyilvános (akár politikai, akár nem) gyülekezeteknek szabad ég alatt és nyilvános utakon s tereken való felvonulásoknak rendezéséhez a rendőri hatóság engedélye szükséges. Ez 24 órával előbb kérendő, de csak akkor tagadható meg, ha a közbiztonságot (öffentliche Sicherheit) fenyegető veszélytől lehet tartani (a közrend fenyegetettsége, például lárma, nem elég). A «szabad ég alatt» fogalmának körét megszükiti a 8. §., mely szerint a zárt helyiségben rendezett gyülés azért, mert a gyléstermen kivül levő személyek a vitában részt vesznek, vagy mert a gyülés a teremmel összefüggő, s bekeritett udvarba vagy kertbe helyeztetik át: — még nem tekinthető szabad ég alatt tartottnak.

A 9. §. szerint továbbá nem szorulnak engedélyre a rendes temetkezési s lakodalmi menetek. Azonkivül az egyes államoknak megadja a felhatalmazást annak meghatározására, hogy milyen esetekben pótolhatja a jóváhagyást (engedélyt) a bejelentés vagy nyilvános közzététel, vagy mikor mellőzhető még ez is. Igy pl. Baden, Bajorország, Württemberg és Hes-

sen, mindig megelégszenek a bejelentéssel is; Sachsen-Weimar pedig az iskolák és a Jénai Studentenschaft felvonulásait, amennyiben azokat az iskolai hatóság rendezi, vagy a régi hagyományokon alapulnak, még a bejelentés kötelezettségétől is felmenti stb., stb.

A politikai gyülések megtartásának mikéntjét a 10—16. §-ok szabályozzák. A 10. §. szerint minden nyilvános politikai gyülekezetnek kell, hogy vezetője legyen. A gyülés rendezőjének jogában áll a vezetést személyesen ellátni, másra ruházni, vagy a vezető választását a gyülésre bizni. A hatósággal szemben a rend- és nyugalomért a vezető, s amig ez nincs megválasztva, a rendező felelős, jogában áll ennek a gyülést feloszlatni. A 11. §. szerint nyilvános gyüléseken vagy nyilvános utakon s tereken rendezendő felvonulásokon senkinek se szabad fegyveresen megjelenni, hacsak a fegyvert nem hivatalánál fogva viseli, vagy a fegyverrel való megjelenésre hatósági engedélylyel nem bir. A 12. §. szerint nyilvános gyülekezetekben a tárgyalások nyelve a német. Emlékezetes, hogy e rendelkezés ellen több oldalról, főképpen a lengyelek és szocziáldemokraták részéről minő küzdelem folyt. A szabály merevségén enyhit maga a törvény is, kijelentvén, hogy e rendelkezés nemzetközi kongresszusokra és a választóknak a német birodalom, valamint a szövetséges államok törvényhozó testületeinek választását megelőző gyülekezéseire nem nyer alkalmazást. Továbbá azokban a kerületekben, melyekben az «alteingesessene» (a lengyel nem tartozik ide) nem német anyanyelvü lakosság száma legalább 60%-ra rug — a törvény életbeléptétől számitandó 20 éven belül — meg van engedve ennek a nyelvnek a használata is, ha ez a rendőri hatóságnak háromszor 24 órával előbb bejelentetik. Ezenkivül a 12. §. 4. bekezdésében megadja a felhatalmazást arra, hogy az egyes államok szélesebb körü engedményeket is tehessenek. Ennek alapján Baden, Bajorország, Württemberg és Hessen általában megengedik bármely idegen nyelv használatát.

A hatóság ellenőrzési jogát a nyilvános gyüléseken képviselője által gyakorolhatja. A kiküldöttek száma azonban a 13. §. 2. bekezdése szerint legfeljebb kettő lehet, akiknek megfelelő hely bocsátandó rendelkezésökre. (A tervezet választási jogot adott a kiküldöttnek a hely tekintetében.)

Azon feltételeket, melyeknek fenforgása esetén a rendőrhatóság képviselője a gyülekezetet feloszlatni jogositva van a 14. §. 6. pontban sorolja fel: 1. Ha a nem kizárólag német nyelvü nyilvános gyülés tartására szükséges engedélyt nem tudják felmutatni. 2. Ha a szabad ég alatt rendezendő nyilvános gyülekezet vagy felvonulás tartására az engedély nem adatott meg. 3. Ha a hatósági kiküldöttnek a gyülésre való bebocsáttatása megtagadtatik. 4. Ha azok, kik a gyülésen jogtalanul fegyveresen jelennek meg, nem távoznak el. 5. Ha a gyülésen olyan javaslatok vagy inditványok tárgyaltatnak, melyek büntett, vagy nem csupán magáninditványra üldözendő vétségre való felhivást vagy izgatást foglalnak magokban. 6. Ha a gyülés vezetője vagy rendezője attól, aki valamely nem német nyelvet törvényellenesen használ, a kiküldött hatósági közeg felszólitása daczára se vonja meg a szót.

A feloszlatás joga ezek szerint igen meg van szoritva, s gyakorlatilag talán az 5. és 6. pontnak lesz legnagyobb szerepök. Az 5. pont azonban büntettre való felhivást tartalmazó javaslat tárgyalását (erörtern) — nem elég tehát futólagos felolvasás — kivánván meg, a hatósági kiküldöttnek nehéz feladata lesz.

Mihelyt a gyülés feloszlattatott, tartozik valamennyi jelenlevő azonnal eltávozni (16. §.).

A gyülés feloszlatását kimondó határozat, ha ez három napon belül kéretik, a gyülés vezetőjének indokolással együtt irásban is kiadandó (14. §.). Jogorvoslat tekintetében a 2. §. 2. bekezdése alkalmazandó (15. §.).

A büntető rendelkezéseket a 18., 19. §-ok tartalmazzák. A büntetés kétféle: 150 márkáig terjedhető pénzbüntetés, mely behajthatatlanság esetén elzárásra változtatható át az enyhébb esetekre (ha az elnökség nem tesz eleget a 3. §-nak, ha valaki bejelentés nélkül nyilvános gyülést rendez, vagy vezet, ha a vezető a hatósági kiküldöttnek megfelelő helyet nem ad, ha valaki a feloszlatott gyülésből azonnal nem távozik, ha a 18 éven alóli személy a 17. §. ellenére cselekszik, ha az elnökség ilyen személyt a 17. §. ellenére az egyesületben megtür), és 300 márkára terjedhető s elzárásra átváltoztatható pénzbüntetés vagy elzárás (1 nap, 6 hét. Btk. 18. §) a sulyosabb esetekben. (Aki engedély nélkül felvonulást vagy szabad ég alatt gyülést rendez vagy vezet, aki vamely gyülésen jogtalanul fegyverrel jelenik meg; aki a 12. §. ellenére gyülést rendez, vezet, vagy abban beszédet tart.).

A törvény további 21—25. §-ai életbeléptetési és vegyes rendelkezéseket tartalmaznak.

E törvényhozási alkotás méltatására nem terjeszkedem ki. Magától értetődik, hogy a vélemények ebben a tekintetben eltérők. Igy például Justizrat dr. Junck üdvözli a törvényt, mert hatalmas lépést lát benne a német jog egységesitése felé. (Deutsche J.-Zeitung 1908. 791. lap.) Justizrat Ollennorf (u. ott 850. lap) már nem meri ezt mondani, tekintettel a különböző végrehajtási rendeletekre. És éppen ő mutat arra a ferdeségre, hogy ugyanazon törvény alapján egy és ugyanaz a tényálladék egyik államban büntetendő cselekményt fog képezni, a szomszéd államban ellenben már nem.

Általánosságban azonban a törvénynyel szemben a hangulat kedvezőnek mondható, s bár egyes lapok — elsősorban a szocziáldemokrata párt organuma, a «Vorwärts», — minden nap panaszkodtak — s panaszkodnak ma is — a törvény végrehajtásának módja, a lapok kijelölése, az 1. §. 2. bekezdésének magyarázata stb. miatt: bátran mondhatjuk, hogy a német nép ismét hatalmas lépést tett előre a törvényalkotás terén.

Harmat Emil.

Különfélék.

— **A nemzetközi jogi konferenczia** tárgyalásainak összefoglaló ismertetését lapunk legközelebbi számában fogjuk közölni. Már most konstatálhatjuk, hogy, bár Magyarország forgalma a nemzetközi forgalomban a többi államokéhoz viszonyitva aránylag nem nagy jelentőségü és habár ehhez képest hazánkban a nemzetközi jog irodalmi müvelése is sok hézagot mutat fel: mégis ezen a nemzetközi összejövetelen a magyar résztvevők derekasan megállották helyüket. Ugy a konferenczián részt vett jogásztekintélyeink, valamint a fiatal gárda tagjainak felszólalásai a külföldiek előadásai mellett is igen komoly figyelmet tudtak kelteni. A konferenczia külföldi résztvevői nem egyizben spontán ki is fejezték őszinte elismerésüket ugy az előadások szinvonala, mint a rendezés minden tekintetben sikerült volta felett.

— **«Az ügyvéd ur.»** Az «*Esti Ujsdg*» szeptember 26-iki számában átvette az aradi ügyvédi kamara fegyelmi birósága egy határozatát regisztráló közleményünket, és ehhez a közleményhez a következő megjegyzéseket füzte:

«Felebarátaink között akárhány van olyan, akit menten kiráz a hideg, ha csak emlitik is előtte az ügyvéd urat. És nemcsak elvétve akad egy egy ilyen ember (öreg, fiatal, aszszony, gyermek), az ügyvéd urtól remegőknek s a fölháborodástól és a dühtől tajtékzóknak száma: légió.

Mindenesetre föntartással kell szólnunk: *tisztelet a kivételnek*. Vannak nemes törekvésü, nemes életü, makulátlan erkölcsü ügyvédek, akiknek müködése a jogvédelem fölséges eszméjének minden tekintetben megfelel. De ezek oly ritkák, mint a *fehér holló*, holott viszont a fekete holló tudvalevőleg igen közönséges és igen sürün található. *Az ügyvéd átlag*

nem rokonszenves perszona, s hogy miért nem az: erre a kérdésre százan és százan tudnák megadni a világos feleletet, a saját szomoru tapasztalatuk alapján».

Az «Esti Ujság» nem először közöl ily általánositó czikket, amelyben egyes ügyvédek visszaéléseiért az egész ügyvédi kart helyezi vád alá, és olybá tünteti fel a dolgot, mintha a tisztességes ügyvéd volna a «fehér holló», mig a nagy tömeg igen sürün található «fekete holló».

Nagyon kérjük igen tisztelt laptársunkat, tartózkodjék ilyen általánositástól, és egyesek hibáiért és visszaéléseiért ne állitson pellengérre egy egész testületet, amelynek tagjai a közérdekben olyan sokat dolgoztak, és amely önfeláldozóan teljesiti jogvédői hivatását ott is, ahol érte semminemü dijazás nem jár. Mielőtt általánositó véleményükkel a közvélemény elé lépnek, emlékezzenek meg a sajtó organumai arról, hogy minden nap találkoznak az ügyvéddel, mint szegény emberek pártfogó ügyvédjével, mint ártatlanok ingyenes védőjével, mint közvédővel, mint a gyermekvédő liga tevékeny munkásával. Sok ezerre megy azoknak száma, akik e kar jótékonyságát igénybe veszik, de az állam és társadalom ezért még csak annyi méltánylásban sem részesiti e kart, hogy a tulnépesedéstől, a visszaélések főokától megóvná.

Elismerés helyett sok igazságtalan gáncsot kell e testület tagjainak elviselni.

Az ügyvédnek hivatásából folyólag sok az ellensége, mert mindenki, aki pereltetik, exequáltatik, minden odiumot az ügyvédre hárit. Ő felelős azért, hogy a kincstár oly horribilis illetékeket szed, ő bünös a végrehajtóknak jutó rengeteg költségekért, sőt végeredményben ő vonatik felelősségre a pervesztes fél által a birói itéletért, sőt a birói tévedésekért és hibákért is . . . . .

— **A bíróságok vezetőinek figyelmébe.** Igen gyakori eset, hogy a peres felek a köztük folyó perben egy másik pernek, vagy birói eljárásnak pusztán csak egy adatára hivatkoznak: egy tanu vallomására, okiratra, egy telekkönyvi adatra, a combinatorium egyetlen tételére, a tagositás egyetlen adatára stb. Ilyenkor bíróságaink rendesen a korábbi per vagy egyéb eljárás összes iratait, az össszes birtokrendezési és urbéri, hagyatéki, telekkönyvi, büntető és közigazgatási iratok egész tömegét csatolják a perhez, holott azokból éppen csak arra az egy adatra van szüség. Igy azután megtörténik, hogy például a birtokrendezési iratok éveken át vándorolnak egyik bíróságtól a másikhoz, az elveszés folytonos veszélyének téve ki az egyetlen példányban meglevő eredetieket, vázrajzokat, térképeket stb. Sokkal helyesebb és czéljának teljesen megfelelő lenne, ha a bíróságok a hatalmas iratcsomók helyett hiteles alakban csak azt az adatot mellékelnék, amelyre a per birájának az idegen iratokból szüksége van, az egész iratcsomót pedig csak abban a kivételes esetben, ha az — a per körülményei szerint, amelyeket az itélő bíróság jól ismer — a maga egészében nélkülözhetetlen. A felsőbíróságok, a segédhivatalok és a posta fölötte sok felesleges munkától szabadulnának meg a mai eljárásnak ilyen értelemben megváltoztatásával. —*s—ő.*

— **Ipari titok** czimmel dr. Dóczi Sámuel 240 oldalra terjedő monografiát adott ki. Szerző rövid bevezetés után megállapitja az ipari titok állását az egész magyar jogrendszerben, kifejti annak közgazdasági fontosságát, védelmének szükségét, azután áttér a fogalomnak dogmatikus és köznapi megvilágitására, valamint a körülötte elhelyeződő szocziális elemek behatóbb részletezésére. Egy másik részben az ipari titok joganyagának rendszeri elhelyezésével és szerkezetével foglalkozik, keresi a magánjogban és a büntetőjogban gyökerező analogiát, utóbb sorra veszi a tisztességtelen verseny 1900. és 1907. évi javaslatait, és a főbb külföldi jogrendszereket, hogy ebből az összehasonlitásból levezethesse azokat a tanulságokat, amelyek feltétlenül figyelembe vételt követelnek a kérdés egységes és szerves törvényhozási rendezésének során. Egyik utolsó fejezetében éppen ennek a szervességnek káros hiányát konstatálja az uj ipartörvényben, amelytől jogosan várhatta volna az iparosvilág ennek a kérdésnek definitiv rendezését. A mindenképpen érdekes és hasznos könyv Benkő Gyula könyvkereskedésében jelent meg, 15 ivre terjed, és ára 6 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Orvosi titoktartás.** A Reichsgericht kimondta, hogy az orvos büntetlenül közölheti a menyasszonynyal vőlegényének bujakóros megbetegedését, a gyermek atyjával a dajka tüdővészben szenvedését, mert ezekben az esetekben a titoktartás erkölcstelen volna.

Felmerült az a kérdés is, hogy a biztositott halála után jogosult-e a háziorvos az utolsó betegség lefolyásáról és a halál okáról felvilágositást adni, vagy tanuskodni, ha az elhalt erre neki engedélyt nem adott. A drezdai Oberlandesgericht feljogositotta ily esetben az orvost a tanuságtétel megtagadására, mert az orvos kegyeletérzésének igénye van a kiméletre. A Reichsgericht azt mondta ki, hogy helyesebb, ha az elhalt örököseinek nem adatik meg az a jog, hogy az orvost titoktartó kötelessége alól feloldják; ebben az esetben pedig nincs ok arra, hogy a titoktartás kötelessége megszünjék, midőn a jogosult haláláig nem oldotta fel az arra kötelezett a titoktartás alól.

— **Apróságok az angol jogéletből.** Irigyelhetjük az angoloktól *Eve* főbirájukat. Ez a derék magisztrátus volt ezen a nyáron a londoni szüneti törvényszék (vacation court) birája; mikor átvette ezt az ügykört, kijelentette, hogy az összes hátralékokat feldolgozza, s ezt az igéretét derekasan beváltotta; a még hátralevő ügyek egész tömegét tárgyalta le szeptember 2-án, s amennyiben halasztás vált szükségessé, az ügyeket szeptember 3-ára és 4 ére napolta el; mikor f. hó 5 én hivatalát átadta, egyetlen folyamatban levő per sem maradt utódjára. — Sheffield város tanácsa pályázatot hirdet a városbiró titkárának állására (clerk to the city justice); pályázhatnak ügyvivő ügyvédek, solicitorok; fizetése 800 font, azaz 19,200 K. — Angliának a jogilletékek az 1907—1908. pénzügyi évben 7.930,585 fontot, azaz 190.334,040 K-t jövedelmeztek; ebből váltóbélyeg 866,556 font, azaz 20.797,344 K. — Egy irországi helyi közigazgatási hatóság versenytárgyalást hirdet bizonyos ügyvédi teendők elvégzésére. Az «Irish Times»-ben egy ügyvéd felhivja kartársait, hogy kari tisztességérzetből a pályázástól tartózkodjanak. — Hawkins lordbiró emlékirataiban a következő epizódokról emlékezik meg: Egy fiatal, elcsábitott leány egyhetes gyermekével nekiment a folyónak; a csecsemő ottfult, az anyát kimentették. A vád: gyilkosság. Az angol büntetőjog addig a beszámithatóságot csakis «elmebetegség» (insanity) esetén zárta ki, a biró azonban a kérdést ugy tette fel, nem volt-e a vádlott a cselekmény elkövetésekor annyira izgatott kedélyállapotban, hogy nem tudta mit cselekszik? Az esküdtek ezen az alapon a beszámithatatlanságot kimondták. Ekkor a biró odafordult az egészből mit sem értő, halálfélelmében reszkető vádlotthoz, és igy szólt hozzá: «Leányom, nem lesz semmi bántódásod, *amit pedig még mondani fogok, azzal ne törődj semmit*». Ezzel felvette selyemfövegét, s méltósággal elkezdte hirdetni az indokokat: tekintve, miszerint . . . . tekintve továbbá . . .» Mi már láttunk olyan itélethirdetést, amikor a felmentett vádlott sirva erősitgette, hogy ő ártatlan, nem értvén meg a törvényes igéket. Különösen főbenjáró vád esetén kellene Hawkins lordbiró példáját a felmentő itélet kihirdetése körül követni.

Ügyvédi iroda, vidéken, járásbiróság és telekkönyvi székhelyen, mely azonnali biztos megélhetést nyujt, kedvező feltételek mellett eladó. Bővebb értesitéssel szolgál dr. Ranschburg Nándor ügyvéd, Budapest (V. ker., Alkotmány-utcza 16. szám). 13168

Jórészt románok lakta vidéken, előnyös kedves helyen müködő VIII-as járásbiró tisztán családi okokból cserélni óhajt, lehetőleg magyar-német vidéki kartárssal. Czim a kiadóban. 13159

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 41. szám. Budapest, 1908 október 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Fiatalkoruak fogházai. — A berlini munkás biztositási választott bíróság müködése. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszéki birótól. — A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei. *Dr. Hantos Elemér*, a magyarországi pénzintézetek országos szövetsége főtitkárától. — A büntető novella 48., 49. §-ai. *Biró Vilmos* szegedi kir. táblai birótól. — A végrehajtási novella magyarázatához. I. *Dr. Müller Ferencz* szekszárdi ügyvédtől. II. *Dr. Leipnik Alfréd*-től. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Fiatalkoruak fogházai.

A büntető törvény novellájának 27. §-a értelmében a 18 éven alóliak büntetése a fiatalkoruak részére felállitott külön fogházban hajtandó végre. Ilyen külön fogházaink ezidő szerint még nincsenek. Mivel pedig a novellát életbe léptető rendelet a fiatalkoruakra vonatkozó rendelkezések életbeléptét 1910 január 1-ére tette, addig az ideig pedig nincs kilátás arra, hogy megfelelő fogházak elkészüljenek: már most kell megfelelően gondoskodni arról, hogy az ország különböző vidékein több fogház kizárólag fiatalkoruak részére alakittassék át.

Az igazságügyi kormány az erre vonatkozó előmunkálatokat már meg is tette és folyamatban van azon törvényszéki fogházak kijelölése, amelyekben a vizsgálati foglyokon kivül 1910 január 1-től csakis fiatalkoruakra szabott fogházbüntetések fognak végrehajtatni.

Ez a dolog természete szerint sok nehézséggel fog járni. Azon törvényszéki fogházakból, amelyek fiatalkoruak fogházaivá nyilvánittatnak, az összes elitélteket más törvényszéki fogházakba kell szállitani, ami már magában véve is nagyon költséges és emellett a foglyokra megszégyenitő és a javitás czéljával össze nem egyeztethető. Másrészről pedig mivel a dolog természete szerint fiatalkoruak fogházává csak kevés törvényszéki fogház lesz nyilvánitható, a fogházra itélt fiatalkoruaknak a rövid szabadságvesztés büntetés kiállása végett rendőri vagy fogházőri felügyelet mellett hosszu utakat kell megtenniök, amig a kijelölt fogházba érnek, viszont a fiatalkoruak fogházából ismét jelentékeny utat kell megtenniök, amig állandó lakóhelyükre mennek.

Ezt a megoldást a magunk részéről még ideiglenesen se tudjuk megnyugvással elfogadni és jobbnak tartottuk volna, ha a törvény ezen rendelkezése csak 1912-ben lépett volna hatályba, mintsem ilyen hercze-hurcza legyen a szépen kigondolt és nemes intenczióju jogszabály végrehajtásából.

Különösen nyugtalanitó a budapesti fiatalkoruak sorsa. Nem tudnánk belenyugodni abba, hogy Budapesten az állam ne rendezne be a fiatalkoruak részére külön fogházat. Budapest területén két számbavehető szabadságvesztési intézet van: az alkotmány utczai fogház, amely kevésbbé alkalmas, és a kőbányai gyüjtőfogház, amely az ország legmodernebbül épitett letartóztatási intézete, és amely a fiatalkoruak gyüjtőfogházának minden tekintetben megfelelne. Reméljük, hogy a hivatalos körök nem ragaszkodnak ahhoz, hogy ez az intézet jelenlegi rendeltetésének megfelelően általános fogháznak tartassék fenn és átengedik a gyüjtőfogházat a fiatalkoruak fogháza czéljára.

A magunk részéről sokkal inkább el tudnánk nézni azt a szintén nem kivánatos állapotot, hogy a felnőtt elitéltek tegyék meg az elkerülhetetlen ide-oda utazást, mintsem hogy Budapesten egyáltalán ne létesittessék fiatalkoruak részére fogház. Tudvalevő, hogy Budapest területén van a legtöbb fiatalkoru elitélt és ezeknek izolálása a büntetés végrehajtása alatt, felügyelete a büntetés végrehajtása után, fontos büntetőjogi politikai érdek. Nemcsak azért, mert a budapesti rendőrség szabadon bocsájtásuk után szemmel tarthatja ezeket a fiatalkoruakat, de főképp mert itt állnak a legjobban szervezett patronage intézetek (Gyermekvédő Liga, Gyermekvédő Egyesület, Rabsegélyző Egylet stb.) rendelkezésre, amelyek a büntetés végrehajtása után a fiatalkoruak megjavitása érdekében erkölcsi és anyagi támogatás és munkaalkalom nyujtása által üdvös hatást fejthetnek ki.

A vidéki fogházak a büntetés végrehajtása alatt sem nyujthatnak oly jól megszervezett alkalmat a fogházi munkára, mint a budapesti gyüjtőfogház, ami különösen a Budapestről odaszállitandó fiatalkoruakra fontos, akik a mezei munkához nincsenek szokva, és akik már polgári foglalkozásukra nézve is többnyire az iparos munkásság köréből kerülnek ki.

A budapesti fogházak valószinüleg a feltételes elitélés alkalmazása folytán amugy sem lesznek annyira benépesitve, hogy az egyik budapesti fogház ne volna fiatalkoruak részére fentartható, és a pestvidéki törvényszék uj fogháza is nemsokára felépül, ugy hogy már ezért sem kell helyszüke miatt aggódni.

De akármint lesz is a mostani berendezkedés, mindez csak átmeneti lehet és hozzá kell mielőbb látni több fiatalkoruaknak szánt fogház épitéséhez. Ugy tudjuk, eddig csak a gyulafehérvári ily fogház épitése van elhatározva, de még ez a fogház sem épül és az előkészületek lassusága mellett nem is lehet arra számitani, hogy öt éven belül ez a fogház rendeltetésének átadható lehessen.

A törvény nem lesz addig végrehajtható, amig legalább is minden kir. tábla székhelyén fel nem állittatik egy-egy fogház fiatalkoruak részére.

A berlini munkásbiztositási választott bíróság müködése.

Abban a nagy fegyvertelen forradalomban, melyet a világszerte szervezett munkásosztály több mint egy évtizede folytat a munkaadók ellen, a munkásoknak egyik legfőbb panaszuk az volt, hogy nekik és családtagjaiknak létük s megélhetésük életüknek éppen a legválságosabb idején: *betegség*, *baleset* és *aggkori rokkantság* eseteiben biztositva nem volt.

És tárgyilagos megfontolással be kell látni, hogy ez a panasz nem volt alaptalan. A munkásosztálynak életmódját, kereseti viszonyait, s a drágasággal folytatott küzdelmét tekintve, foglalkozását nem lehet tőkeszerzésre alkalmas tevé-

kenységnek minősiteni. És a tapasztalat is arra mutat, hogy a munkásosztálynak még a legjózanabb elemei is nemcsak hogy meg nem vagyonosodtak, hanem tulnyomó része napi, vagy heti keresményüket eléive, a fentebb jelzett válságos életviszonyok beálltával családtagjaikkal együtt bizonytalan és nyomoruságos helyzetbe jutottak. Feltéve, hogy a beteg, vagy balesetet szenvedett munkás az érvényben volt anyagi jogszabályok értelmében jogositva volt is segélyezési vagy kártalanitási igényt támasztani, annak érvényesitése hosszadalmas perek lefolytatásától s olyan alakszerüségektől függött, melyek gyakorlatilag a munkásnak jogát csaknem illuzóriussá tették.

A *munkásbiztositási* intézmény *alapgondolata:* a munkásosztály *ezen sérelmének* gyökeres *orvoslása.*

Ennek az intézménynek szocziálpolitikai óriási horderejét és fejlődését első tekintetre megitélhetjük, ha meggondoljuk, hogy a német birodalmi biztositó hivatal (Reichsversicherungsamt) évi jelentése szerint Németországban az 1907. év folyamán üzemi balesetek ellen több mint 20·7 millió személy volt biztositva, akik közül a sérültek és családtagjaik baleseti járadék fejében 150,769,595 márka kártalanitást kaptak.* Ezenkivül ugyanezen év alatt rokkantsági járadékok czimén mintegy 172 millió márka, betegsegélyek czimén 200 millió márkát meghaladó összeg folyósittatott.

Ezek az adatok arra mutatnak, hogy a munkásbiztositási intézmény, ha fejlődésének tetőpontját még nem is érte el, a munkásosztály anyagi érdekeinek széleskörü megvalósitásával az általános elégedetlenségnek méregfogát semmisitette meg; végeredményében tehát kétségtelenül szerencsésen vágott elébe a szocziális forradalom kitörésének.

Szembetünik azonban, hogy mily nagy kormányzati bölcsességet és előrelátást igényelt ennek az intézménynek sikeres megvalósitása.

Az állam a munkásbiztositási intézménynyel járó terheket egyedül nem vállalhatta magára. Oly megoldási módot kellett tehát keresni, mely szerint az intézmény megalapitásában, szervezésében és müködésében maguk az érdekelt munkaadók és munkások is közvetlenül részt vegyenek; részesedjenek a vezetés és igazgatás előnyeiben, de viseljék egyuttal a kötelezettségeket és felelősséget is.

Ezen alapgondolatból kiindulva, ugy Németországban, mint hazánkban — nézetünk szerint elméletileg kifogásolhatatlanul helyes alapon — az a jogrendszer inauguráltatott, mely szerint a munkásbiztositási intézmény az *állam* mélyrehaló *felügyeleti jogának* biztositása mellett *önkormányzati alapra* lett fektetve.

Ennek a rendszernek elvitázhatatlan előnye, hogy az érdekelt munkaadók és munkások közvetlen tapasztalatokat szerezvén a biztositási intézet müködéséről és üzletviteli eredményeiről, az intézmény fenntartásához szükséges hozzájárulás mértékével, másrészről annak kártalanitási teljesitő képességével tisztában vannak. Ebből folyólag a teherviselésre való készség, másfelől a tulzott igények lefokozására vezető belátás e rendszerrel leginkább érhető el. Ami lényegében a nagy tömegek megelégedésének s megnyugvásának is biztositéka.

Igen nagy előnye az önkormányzati rendszernek az is, hogy az igényjogosult munkás kártalanitási igényének érvényesitésénél nem áll szemben munkaadójával, hanem a biztositó intézettel. És mégis a dolog lényege szerint a munkaadó érdekeltsége minden kártalanitási igénynyel szemben fenforog.

A munkások megnyugvásának biztositása volt az a vezérlő eszme is, mely a választott bíróságok felallitására, s az érdekelt munkaadók és munkások itélkezési részvételének gyakorlati megvalósitására vezetett. A néplélek pszichologiáját ismerve, semmiféle tudományos vagy szakbiráskodási rendszer és itélkezés nem birhatna a munkásosztályra megnyugtatóbb hatással, mint azok az itéletek, melyek meghozatalában munkástársuk: szervezetüknek tagja, bajaiknak s érdekeiknek közvetlen ismerője vesz részt.

Hogy ez a választott bíróság gyakorlatilag miképpen müködik, s mennyiben tekinthető bevált intézménynek, ennek Berlinben tett tapasztalataim alapján kifejtését tüztem ki feladatomul. Megelőzőleg azonban szükségesnek látom hazai jogállapotainkkal összehasonlitásul a német munkásbiztositási jog fejlődését és alapintézményeit röviden ismertetni.

Németországban a munkásbiztositás terén az első lépés 1883. évben történt, az akkor életbeléptetett s azóta többször módositott birodalmi *betegsegélyző* törvény megvalósitásával.*

A *balesetbiztositásnak* törvényes szabályozása 1884. évben vette kezdetét. Ez év julius 6-án kelt az *ipari* balesetek biztositásáról szóló alaptörvény. Az ezt kiegészitő, 1885 május 28-án és 1886 május 5-én kelt törvények a biztositást a *gazdasági* és *erdei* üzemekből folyó balesetekre, az 1887. évi julius hó 11-én kelt törvény az *épitési* üzemi balesetekre, az 1887 julius 13-án kelt törvény a *tengeri* balesetekre is kiterjesztette. Majd az egész balesetbiztositási intézmény — részben a rokkantsági biztositásra is kiterjedő intézkedésekkel — az 1900 junius 30-án kelt törvényben nyert rendszeres összefoglalást. Külön törvények szabályozzák ezenkivül a letartóztatott személyek, valamint a katonai alkalmazottak és legénység balesetek elleni biztositását. Végre a *rokkantsági* és *aggkori* biztositás (Invaliditätsversicherung) az 1889. évi junius 22-én kelt törvénynyel nyert megoldást.**

A betegségi segélyek és baleseti kártalanitások minősége és mértéke lényegileg megfelel annak, mely hazánkban az igényjogosultak részére az 1907. évi XIX. tcz.-ben biztositatott; az eltérésekre ezuttal nem kivánok kiterjeszkedni. Érdekesnek találom azonban közölni, hogy a nálunk még meg nem valósitott rokkantsági és aggkori biztositás köre mire terjed.

Bizonyos törvényes előfeltételek fennforgása esetében az igényjogosultak (magántanitók, munkások, kereskedősegédek, cselédek, tanonczok stb.) betegség esetére igénynyel birnak a különben 26 hét után megszünő betegsegélyt (táppénzt) felgyógyulásukig folytatólag felvenni; rokkantság esetén vagy 70-ik életkoruk elérésével pedig járadékra, vagy a rokkantság okait elháritó gyógyeljárásra tarthatnak igényt. E czélra a biztositó szervezetek által vezetett, a tudomány és technika eszközeivel jól felszerelt gyógyintézetek, szanatoriumok s üdülő telepek állanak rendelkezésre.

Németországban a betegsegélyezés intézménye a *baleseti* és *rokkantsági* biztositás intézményétől szervezetileg külön van választva és a *választott bíróságok* itélkezési hatásköre a betegsegélyezési vitás kérdések kizárásával csak az utóbbi biztositási ágazatokból eredő igények feletti jogvitákra terjed ki. Ezért a feladatom által megszabott keretben csak a baleseti és rokkantsági biztositási szervezet alapintézményeinek ismertetésére kivánok kiterjeszkedni.

Tudnivaló, hogy hazánkban a betegsegélyezés és balesetbiztositás egységesen szabályoztatott, olymódon, hogy a szervezés *területi (territoriális)* alapon valósittatott meg. Ugyanis nálunk a munkásbiztositásnak központi igazgatási szervéül az *országos* munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó pénztár szolgál.

* Ugyane czimen 1886. évben csak 1,915,366 márka fizettetett ki.

* E törvény 1883 junius 15-én kelt és az 1885. évi május 28-án, 1886. évi május 5-én, 1892. évi április 10-én, 1900. évi junius 30-án, 1903. évi május 25-én kelt novelláris törvények intézkedéseivel egészittetett ki.

** Ez a törvény az 1889. évi julius 13-án kelt novellával és az 1900. évi balesetbiztositási alaptörvénynyel módosittatott.

Ennek a közvetitő szervei és végrehajtó exponensei rendszerint a *kerületi* munkásbiztositó pénztárak, amelyeknek tagjai bizonyos területhez tartozó munkaadók és munkások *iparágra* és *foglalkozásra* való *tekintet nélkül.*[1]

Németországban a *territoriális* elv csak a rokkantsági biztositás szervezetében jutott kifejezésre; amennyiben a rokkantsági biztositási ügyek kezelésére *országos biztositó intézetek* (Landes Versicherungsanstalten) szerveztettek. Ezeknek kerületét a szövetségi tanács (Bundesrat) hozzájárulásával bizonyos közigazgatási területekre terjedőleg állapitották meg, azzal a meghatározással, hogy minden biztositás alá eső egyén annál az intézetnél biztositandó, melynek *területén* foglalkozással bir. Igy például vannak: berlini, brandenburgi, hannoveri, meklenburgi, sziléziai stb. országos biztositó intézetek.[2]

Ellenben a balesetbiztositás *üzemek szerint* szerveztetett. A birodalmat alkotó szövetséges államok felelősségének törvényes megállapitásával, a balesetbiztositás intézésére egyes foglalkozási ágak szerint elkülönitett *üzemi szövetkezések* (Berufsgenossenschaften) szerveztettek és pedig vagy az egész birodalomra terjedőleg, vagy pedig oly módon, hogy egyes nagyobb közigazgatási kerületekben ugyanazon iparággal foglalkozó munkaadók és munkások egyesültek egy szövetkezéssé. Igy például az egész birodalomra kiterjedő hatáskörrel bir a sörfőzők szövetkezése (Bräuerei und Mälzerei Berufsgenossenschaft); ellenben az épitőszövetkezetek már kerületek szerint is meg vannak oszolva (Hannoverische, Nordöstliche und Schlesisch-Posensche Berufsgenossenschaften). Az üzemek szerinti társulás szabálya alól csak nehány kivétel van megengedve; ezek között különösen emlitésre méltó, hogy birodalmi, állami, községi és egyéb nyilvános jellegü vállalatoknál biztositó-intézet gyanánt a szövetkezés helyét maga az illető felügyeleti közhatóság (Aufsichtsbehörde) tölti be. (Például: Oberbürgermeister der Stadt Berlin; Regiebauten, Postversicherungskommission stb.).[3]

A szövetkezések önálló önkormányzattal (a felügyeleti közhatóságok szervei pedig intézkedési jogkörrel) birnak és különösen a baleseti kártalanitások megállapitására is illetékesek az alapszabályaikban megjelölt közegeik utján. Gazdálkodásuk egymásétól független és a németországi viszonyok kedvező voltának jellemzéséül szolgál, hogy nemcsak hogy a birodalmi szavatosság igénybevételére még nem volt ok, hanem a szövetkezések legnagyobbrészt jelentékeny vagyon- és tartaléktőkék birtokában vannak.[4]

Kutatva már most, hogy az üzemek szerinti csoportositás elve a területi rendszerrel szemben mily előnyökkel bir, azt a felvilágositást nyertük, hogy ez az előny: az egyes iparágakhoz tartozó egyének közötti *érdekszolidaritás.* Természetes dolog, hogy a közös foglalkozással birók egymás bajait, érdekeit, törekvéseit, különleges viszonyait jobban ismerik s azok iránt nagyobb érdeklődést tanusitanak. Ebből következik, hogy ily közös foglalkozásu egyének a maguk köréből alkotott önkormányzati szervezet fentartásában, vezetésében és felvirágoztatásában nagyobb buzgalmat fejtenek ki, mintha más életviszonyok közt élő, más célokkal és törekvésekkel biró egyénekkel kell müködniök.

Továbbá kétségtelen előny az is, hogy az önállólag adminisztrált üzemi szövetkezések keretében a veszélyességi fokozatok megállapitása és a költségfelosztási eljárás sokkal egyszerübb.

Másrészről azonban ez a rendszer is inkonzekvenciákra vezethet abban az irányban, hogy az egyes üzemi szövetkezések (Berufsgenossenschaften) üzletviteli eredménye és vagyoni helyzete az eltérő viszonyokhoz képest rendkivül különböző mig az egyik szövetkezés óriási tartalékokkal rendelkező nagy fává növi ki magát, addig a másik üzletágazati szövetkezés csenevész virág módjára tengődik. Meggondolandó az is, hogy az ebből származható versengések káros hatásain kivül a magasabb *szocziálpolitikai államérdekek* szempontjából is nem-e hátrányos az ipari és foglalkozási ágak szerinti osztályérdekeknek elválasztása és elkülönitett ápolása? Nem-e várható higgadtabb, tárgyilagosabb érzék és életfelfogás, helyesebb irányzatu szoczális jogfejlesztésre való törekvés az olyan szervezetektől, melyekben a munkásosztály egyetemének képviselői tömörülnek s általánosabb czélok és érdekek szolgálatában állanak.

(Folyt. köv.) *Dr. Vályi Sándor.*

[1] A területi elv alóli kivételek gyanánt állanak fenn emellett a némely tekintetben külön jogállással biró Ferencz József kereskedelmi kórház betegsegélyző pénztára; továbbá a vállalati betegsegélyző pénztárak, bányatársládák és dohánygyári betegsegitő pénztárak.

[2] Németországban van 31 országos biztositó intézet és kivételes intézmény gyanánt ezen kivül fentartott 10 egyéb rokkantbiztositó-pénztár. (Kasseneinrichtungen).

[3] Németországban van 66 ipari szövetkezés 659,953 üzemre terjedőleg, 48 gazdasági és erdei szövetkezés 4.695,789 üzemmel, végre 535 felügyeleti közhatóság (Aufsichtsbehörde).

[4] Igy például a Berlinben székhelylyel biró nordöstliche Baugewerksberufsgenossenschaft-nak 1907. évi mérlege szerint, az év végén elkönyvelt tartalék és üzemi tőkéje 13.453,167 márkát tett ki.

A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei.

(Budapesti szabályok.)

A Nemzetközi jogi egyesület a napokban tartott 25. kongresszusának legjelentősebb eredménye bizonyára az a váltójogi szabályzat, amely «budapesti szabályok» (Budapest Rules) elnevezés alatt a váltójog nemzetközi egységes szabályozásának irányelveit állapitja meg.

Kerek harmincz esztendeje annak, hogy a Nemzetközi jogi egyesület a mostanában revizió alá vett u. n. brémai szabályokat véglegesen megszövegezte. Harmincz esztendő bőven elegendő volt arra, hogy a revizióhoz a gyakorlati élet tanulságaival és a tudományos kritika tisztult nézeteivel lehessen hozzáfogni; de nem volt elég ahhoz, hogy az annak idején követett eljárást és szem előtt tartott irányelveket elavitsa. A váltójog nemzetközi egységesitésének első terméke a brémai szabályzat, az időközben megalkotott többrendbeli mintatörvény (loi type) daczára a legszerencsésebb kisérletnek bizonyult az egységesitési törekvések sorában. Ellentétben az utóbbiakkal nem ölelte fel a váltójog szabályozásának minden aprólékos részletét, hanem csak az alapelveket igyekezett megszabni, amelyek betartása esetén a nemzetközi váltóforgalom zavartalan lebonyolitása biztositottnak tekinthető.

A budapesti konferenczia szerencsés tapintattal ugyanezen a csapáson haladt tovább. Nem készitett kódexet, miként az antwerpeni és brüsszeli kongresszusok és nem ringatta magát az egyetemes világváltójog közeli megvalósitásának illuziójában miként az eszme ujabb apostolai.

A dolog tényleg még nem érett meg ennyire. Az a három váltójogi rendszer, amely harmincz évvel ezelőtt egymással farkasszemet nézve daczolt a hegemóniáért, mindmáig semmit sem engedett merevségéből, sőt az azóta alkotott számos törvény csak szövevényesebbé tette az egységesités munkáját. Pedig a tudomány már jó ideje kimutatta, hogy az angol amerikai, a franczia és német jogrendszerek közt fennálló különbségek nem a törvényalkotó nemzetek eltérő gazdasági felfogásában, sem változó hitelviszonyaikban gyökereznek, sem valamely az egyes törvények összes rendelkezéseit átfogó rendszerbeli alapelvek szükségszerü folyományainak nem tekinthetők, hanem jórészt önkényes eltérések, melyek hol az önállóságra, hol az eredetiségre való törekvés bélyegét hordják magukon, amelylyel különösen kisebb államok ujabb törvényei tetszelegnek maguknak.

A váltó világjogának egységes törvényben való megrögzitésére csak akkor kerülhet a sor, ha nemcsak a szerteágazás az egyes rendszerek között, hanem az eltérések azok keretén belül is kiegyenlitve lesznek.

Ma még az utóbbitól is messze vagyunk. Áll ez különösen a hazánkra is kiterjedő német jogrendszer * tekintetében, amely annyi változatot mutat fel a köréhez tartozó törvények között, hogy a nemzetközi egységesitésnek e rendszeren belül is elég dolga akadna. A német váltótörvény hóditó körutjában 34 millió négyzetkilométeren lakó közel 4000 millió ember felett lett urrá, anélkül, hogy eredeti alakjában a német birodalom határain tul bárhol is érvénynyel birna. Már a szomszéd Ausztria néhány jelentős eltérést mutat fel az anyatörvénynyel szemben és mire az eljut a távoli keletre, a felkelő nap országába, a különbségek egész sorozatát mutatja fel. Portugálban és San Salvadorban leveti legjellegzetesebb ismertetőjét, a váltózáradékot, majd innen átterjedve az egykori braziliai császárságba, az érték, helykülönbözeti és rendbeli záradékoktól is megszabadul. Mindazonáltal közös jellemvonása a német jogrendszerhez tartozó törvényeknek a szorosan megállapitott formák, határidők és joghatások, de különösen az elvi álláspont, mely a váltónak az alapjául szolgáló jogviszonytól való teljes függetlenségét hangsulyozza. A váltó ezen rendszer összes jogaiban nemcsak keletkezési feltétele, hanem kizárólagos hordozója minden váltójogi kötelezettségnek, amely a váltólevél sorsához van kötve s kizárólag annak tartalma által határoztatik meg.

Számos eltérés észlelhető a franczia jog és az azt követő törvények között, amelyek a váltójogot mintegy 36 millió négyzetkilométernyi területen közel 300 millió ember részére szabályozzák.** Közös jellemvonásuk, hogy szerintük a váltó az alapjául szolgáló jogügylettel szoros kapcsolatban áll, tartalma anélkül meg nem itélhető. Innen van a számos vitakérdés, mely a franczia és angol, de különösen a német jogrendszer között felmerül. Megillesse-e a váltóbirtokost külön kielégitési jog arra a fedezetre, mely a kibocsátónak az intézvényezettnél rendelkezésére áll? Francziák és belgák igennel, angolok és németek nemmel válaszolnak. Eltérnek azután a felfogások arra nézve, vajjon az erőhatalom mentesiti-e a kérelmet a bemutatás és óvás körül. Az angol-amerikai jog szerint a puszta véletlen mentesitő ok, a franczia felfogás szerint csupán az erőhatalom, mig a német a váltócselekmények haladék nélküli teljesitését a visszkereset elengedhetetlen és kivételt nem türő előfeltételének tekinti.

Az angol-amerikai jogrendszer végül a maga 40 millió négyzetkilométer kiterjedésével és közel félmilliárd lakosságával nemcsak számszerüleg válik ki a többi váltójogi rendszerek sorából, hanem az által is, hogy a köréhez tartozó törvények között az összhang a legnagyobb és az eltérés a legkevesebb.*** A jogegység azonban ezen rendszeren belül sem teljes. Már Skótország részére is kellett kivételeket engedélyezni, a gyarmatok jogaiban számuk nő és a jelentős canadai birodalomban az eltérések elérik a huszat. Az Egyesült-Államoknak jelenleg már 35-jében törvénynyel biró Negotiable Instruments Law, mely az 1895. detroiti értekezlet utasitása értelmében az angol váltótörvény alapján volt készitendő szintén több lényeges különbséget mutat fel nemcsak az anyatörvénynyel, hanem az egyes testvérállamok jogával szemben is. Az egyes rendszerhez tartozó törvényeknek közös jellemvonása a méltányosságnak és jóhiszemnek érvényre jutása a rideg formaszerüséggel szemben. Innen a gyakori tekintet az alapul fekvő jogügyletre, melytől elvileg mégis független a váltókötelem.

Az uralkodó jogrendszerek futólagos szemléje talán érthetővé teszi a budapesti kongresszusnak dr. Schwarz Gusztáv inditványára határozattá emelt azon óhaját, hogy a nemzetközi egységes váltójog eszméjének fentartása mellett, mindenekelőtt az egyes rendszerek keretén belül kiséreltessék meg a teljes összhang létrehozása. Az eljárás ezen módjának helyességét igazolja a német váltótörvény, mely 56, a legkülönbözőbb rendszereken felépült törvénynek szerencsés amalgamizációja, ujabb időből pedig a Középeurópai gazdasági egyesület budapesti csekkonferenciája, ahol négy állam csekjogának egyöntetüsitése kiséreltetett meg sikeresen. Az egyes váltójogi csoportok körén belül az egyeztetés már azért sem tulságosan nehéz, mivel az angol-amerikai, tehát a legelterjedtebb jog, amugy is kevés eltérést mutat fel, a német jogrendszer számos változata pedig nem elvi alapokon nyugszik. Ha igy a három főrendszer egy-egy törvényben kikristályozódik, akkor a világváltójog ideje is bekövetkezett. Ugy az egyik, mint a másik a méltányos kiegyenlités érdekében kölcsönös engedékenységet tételez fel, de a kölcsönös engedékenység még a nemzetközi egységes szabályozás esetében sem követel tulnagy, vagy éppenséggel indokolatlan áldozatokat.

Az uralkodó három váltójogi rendszer közül az angol-amerikainak itt-ott tulságba menő méltányosságából és ebből folyó lazaságából, a németnek tulszigoru formaszerüségéből és ezzel kapcsolatos doktrinarizmusából, a francziának szerződési elmélete egyik-másik következményéből kell engednie.

Ezen általános elvi szempontok összeegyeztetése lényegileg az, amit a brémai szabályok revíziójával a budapesti szabályok elérni kivántak.

Dr. Hantos Elemér,
Magyarorsz. Pénzintézetek Országos Szövetsége ügyv. főtitkára.

(Folyt. köv.)

* Alaptörvény az 1847-ben készült Allgemeine Deutsche Wechselordnung, amely az 1853-ban készült u. n. nürnbergi novellákkal kiegészitve 1869 jun. 5. mint birodalmi törvény lépett hatályba s azóta csak egy izben a váltóóvások megkönnyitéséről szóló 1908. máj. 30. törv. által változtattatott meg. A német váltójogi rendszert uralják Németországon kivül: Ausztria, Magyarország, Bosznia és Herczegovina, Olaszország, San Marino, Svájcz, Oroszország, Finnország, Portugal, Románia, Svédország, Norvégia, Dánia, Island, Fároi szigetek, Bulgária. Európán kivül: Japán, Peru, Venezuela, Costarica, Grönland.

** Alaptörvény az 1807-ben megalkotott és 1808 január 1-én életbelépett, azóta a jelentéktelenül módositott Code de commerce I. k. VIII. czime. A franczia váltójogot uralják Francziaországon kivül Európában: Görögország, Luxenburg, Monaco, Orosz-Lengyelország, Szerbia, Törökország, Samos, Kréta, Cyprus. Európán kivül az érvényben van az összes franczia gyarmatokban, továbbá Egyptomban, St. Mauritiusban, Haitiban, San Domingóban és Alsó-Canadában. Önállóan vették át a napoleoni törvénykönyvet Németalföldön, Szerbiában, Maltában, Belgiumban és Spanyolországban. Németalföldi, illetve spanyol közvetitéssel jutott el a franczia törvény Hollandia gyarmataiba, különösen Curacaóba és Surinámba, továbbá Mexikóba, Boliviába, Nicaraguába, Ecuadorba, Chilébe és Argentiniába. A chilei Codigo bevonult Columbiába és Közép-Amerikába, ahol Guatemalában és Panamában már is érvényben van. Uruguay és Paraguay argentiniai, Cuba, Puerto Rico, Phillippini szigetek és Honduras spanyol közvetitéssel jutottak a Code váltójogához.

*** Alaptörvény az 1882-ben megalkotott Bills of Exchange Act (An act to codify the Law relating to Bills of Exchange, Cheques and Promissory Notes) angol, és az 1896-ban megalkotott Negotiable Instruments Law, amerikai váltótörvény. Az angol-amerikai rendszerhez tartoznak Nagybritannián és gyarmatainak tulnyomó részén kivül 1902 óta Transvaal és Orange River gyarmat, ahol addig éppugy, mint a Capp gyarmatban és Natálban a római-holland jog volt elterjedve; továbbá az Egyesült-Államok tulnyomó része, a Sandwich szigetek és Liberia.

A büntető novella 48. és 49-ik §-ai.

A büntető novella f. hó 1-től életbe lépvén, annak humánus rendelkezéseit minden jogász örömmel üdvözli s a büntető jogszolgáltatással foglalkozó biróságok már alkalmazzák is azt.

Egy kérdés merül azonban fel, amelyre nézve a törvényben felvilágositás nincs, t. i.: mi történjék a már elsőbiróilag vagy másodbiróilag is elintézett oly bünügyekkel, amelyekben a korábbi törvény alapján szigorubb büntetést szabott a bíróság és még nem jogerős a hozott itélet?

A Btk. 2-ik § ában benne van ugyan az a rendelkezés, hogy ha a cselekmény elkövetésétől az *itélet hozataláig* különböző törvények voltak érvényben, azok közül a legenyhébb alkalmazandó, és ekképp első tekintetre aggály nem merülhet fel, azonban az a kérdés, hogy *itélet hozatala* alatt mit értünk, *első, vagy utolsó itéletet*, illetve birói határozatot,

mert hiszen igen sok per a Curián és kir. táblán nyer végelintézést, de nem itélettel, hanem végzéssel.

Ezt az aggályt az idézi elő, hogy a Btk. 2-ik §-ának megalkotásakor nem volt büntető perrendtartás, ma pedig van és ennek a rendelkezéseivel szerintem a büntető novella rendelkezései nincsenek összhangba hozva, amit komplikál az 1907: XVIII. tcz. is, mely mindössze egy éve, hogy életbe lépett.

A Btk. hozatala alkalmával a törvénykészitő bizottság jelentésében felvettetett ez a kérdés és a bizottság abban a nézetben volt, hogy miután a Btk. 2-ik §-a visszaható erejü, ennélfogva a már első- vagy másodbirósági itélettel de még nem jogerősen befejezett ügyekre is alkalmazandó a törvény, mert általános jellegü kijelentéssel szemben nincs ok megszoritó magyarázatra vagy értelmezésre. A *Btk. hatálya óta, de a BP. előtt* is keletkeztek törvények, melyek a korábbi törvényekkel szemben enyhébbek, igy például a mezőrendőri törvény alapján enyhébben, kihágásként büntettetnek azok a cselekmények, amelyek azelőtt lopást képeztek.

Azonban a BP. előtt büntető eljárási szabály hiányában egyszerü dolog volt megváltoztatni a büncselekmény minősitését és ennélfogva a büntetési tételt, de a BP. 381., 383., 384., és 385. §-ai, valamint az 1907. évi XVIII. tcz. rendelkezéseivel szemben felmerült a kérdés, hogy az elsőbiróság itéletével ha nem helyesen alkalmaztatott az anyagi büntető-törvény a tényálladék megállapitásánál, a cselekmény minősitésénél, a beszámithatóság kérdésénél, a büntetés kiszabásánál és a Btk. 92-ik, illetve a Kbtk. 21-ik §-a alkalmazásánál, *ugy hol van az az alap, melynél fogva a felsőbiróság, még pedig akár törvényszék, akár a kir. tábla, akár a Curia megváltoztassa, vagy megsemmisitse* az elsőbiróság itéletét és másként minősitse a cselekményt és másként szabjon büntetést.

Igaz, hogy ellenkezik a törvény intenciójával az, hogy kétféle törvény közül ne az enyhébb alkalmaztassék, de ha a Btk. 1. §-át tekintjük, amely szerint senki sem büntethető más büntetéssel, mint amelyet a cselekményre annak *elkövetése előtt* a törvény megállapit, ugy nyilvánvaló, hogy a törvény 1. és 2. §-a között eddig is fennállott az ellentét és az átmeneti időszakra nézve kellene oly intézkedést tenni, amely bizonyos különbséget állitson fel a már itéletileg első- vagy másodfokban elbirált és a még itéletileg elsőbiróságilag el nem birált bünügyekre.

Az életbeléptetési rendelet tesz ily megkülönböztetést, amidőn rendeli, hogy a büntető novella 48. §-a alá eső lopási ügyek, ha a lopott dolog értéke 200 K-nál nem több, és ha az ily ügyekben már vádhatározat, vagy főtárgyalást rendelő határozat, vagy itélet még nem hozatott, a kir. járásbirósághoz teendők át, ha azonban már hozattak a fentjelzett határozatok, azokban a további eljárás és a perorvoslatok tekintetében a kir. törvényszék hatáskörébe utalt ügyekre vonatkozó *eljárási szabályok* alkalmazandók.

Gyakorlatilag tehát akként áll a dolog, hogy például a Btk. 333. §-ába ütköző s a 336. §. 3., 4., 5., 6. pontja valamelyike szerint minősülő lopás büntettéért az eddigi törvény alapján a Btk. 340. §-a és 92. §-a alkalmazásával hat hónapnál kisebb börtönbüntetés akkor sem volt kimondható, ha a lopott érték 2—3 K-át tett, mig most ezekre a cselekményekre egész 200 K értékig a büntető novella 49. § a szerint fegyház helyett börtön levén szabandó, a Btk. 92. §-a alkalmazásával a legenyhébb büntetési nem, vagyis egy napig tartó fogház szabható, szabható pedig a Btk. 2-ik §-a alapján.

Itt merül fel a kérdés, hogy például az elsőbiróságilag eljárt kir. törvényszék itélete ellen egyedül a vádlott és — mint rendszerint ily ügyekben — csakis a büntetés mértéke, annak sulyossága miatt fellebbezett.

Mit tehet a kir. tábla ily esetekben?

A felülvizsgálat a BP. 387. §-a szerint a hivatalból figyelembe veendő semmiségi esetek kivételével csak az itéletnek felebbezéssel megtámadott intézkedésére szoritkozik.

Az elsőbiróság semmiséget — mondjuk — el nem követett; az elsőbirói itélet hozatalakor enyhébb törvény még nem volt, ilyen tehát nem is alkalmaztathatott, a kir. tábla előtti itélkezés idején azonban a büntető novella életbe lépett, ennek és a Btk. 2. §-ának rendelkezése szerint most már a Btk. 92. § ának alkalmazásával fogházra lehetne leszállni; azonban az 1907: XVIII. 1. §-a szerint módositttatván a BP. 400. § ának 3. pontja, ennek rendelkezéséhez képest tanácsülésben *végzéssel* kell a felebbezést visszautasitani, mert a BP. 401. §-ának negyedik bekezdése igy rendeli.

Ez az 1907: XVIII. tcz. különben hibás szerkezetü, mint már más alkalommal kifejtettem; mert ennek a törvénynek 1. §-a ellentétben áll a BP. 381. §-ának 1. bekezdésével, mely a törvényszék itélete ellen a felebbezést megengedi a kir. táblához, mégis amidőn a felebbezés elbirálását, utalással a BP. 400. §. 3. pontjára, tanácsülésbe utalja, a 400. §. 3. pontjának a BP. 401. §. negyedik bekezdésével való összefüggésénél fogva csak visszautasitó végzés hozható, amely végzés pedig *nem felülvizsgálata* a felebbezésnek. Ennek a törvénynek nem a BP. 400. §. *3 ik*, hanem a BP. 400. §. *5-ik* pontját kellett volna kiegészitenie és miután a BP. 400. §. *5-ik* pontja a BP. 401. §. *5 ik* pontjával áll szerves összefüggésben, ugy mi sem állná utját a felebbezés érdemi elbirálásának.

Hogy ez a törvény a BP. 381. §-ával ellentétben áll, mutatja az a birói gyakorlat, hogy egyik kir. tábla a 381. §. alapján felülbirálja az ily felebbezést, a másik pedig visszautasitja.

A büntető novella életbelépte tehát alkalmazásánál fogva a perorvoslati rendszerrel lényegesen összefüggvén, én azt vélem, hogy az elsőfokon már elbirált ügyekben a további itélkezés a Btk. s nem a büntető novella rendelkezései szerint volna helyén; az átmenettel együtt járó nehézségek 4—6 hónap elteltével eloszlanak s igy volna egy bizonyos demarcationális vonal arra nézve, hogy mely törvény alkalmaztassék. Ellenkező esetben a kir. táblák és a kir. Curia is kénytelenek a nem jelentéktelen számban hozzájuk vitt ügyekben a BP. rendelkezéseinek igen erőltetett magyarázatával határozni, másrészt tekintettel arra, hogy a büntető novella életbeléptetését tartalmazó I. M. R. 1908 augusztus 26-án tétetett közzé, egészen a főtárgyalási elnökök, illetve tanácsok elnökeitől függött öt héten keresztül az ügyek sorsa, vagyis az, hogy október 1. előtt, vagy október 1. utánra tüzetett ki a tárgyalás, vagy hozatott az ügyekben véghatározat.

Végül még egyet. A Btk. 340. §-ának szigorával szemben a büntető novella 49. §-át főképpen az a körülmény hozta létre, hogy az ügyek jelentékeny részében a király kegyelmezési jogának igénybevételével kellett a törvény szigorát enyhiteni. Ha ez az ut 28 éven át segitett a bajon, ugy még egy félesztendeig ezután is igénybe vehető, de ezzel egyszersmind ki volna kerülve a büntető novella és BP. rendelkezései közötti ellentét a már elsőfokon elbirált ügyekre nézve.

Biró Vilmos.

A végrehajtási novella magyarázatához.

I.

Jó lesz, ha a jogi irodalom jóelőre tisztázni igyekszik a végrehajtási novella alkalmazásánál felmerülhető vitás kérdéseket, hogy a gyakorlati alkalmazás dolgát lehetőleg megkönnyitse.

A végrehajtási törvény erősen gyakorlati jelentőségü és ezenfelül alkalmazásának sulya az elsőbirón nyugszik; a jogorvoslattal elérhető remedium csak igen lassan, sokszor elkésetten sántikál utána az okozott jogsérelemnek.

Ezen sorok a végrehajtási novella magyarázatát néhány megjegyzéssel kivánják szolgálni. Elsősorban a novella által megállapitott mentességnek a csődtörvényhez való viszonyáról szólunk.

A csődtörvény 1. §-a szerint a csődnyitás joghatálya kiterjed a közadósnak végrehajtás alá vonható összes vagyonára.

1908 augusztus 25-től fogva a csődnyitás hatálya azon vagyonra terjed ki, amelyet e novella lefoglalni enged. Ez igen egyszerünek látszik, holott a valóságban nem az.

Igy nevezetesen a novella 31. §-ában foglalt átmeneti intézkedéseknek a csődügyekre való alkalmazása számos nehézséggel és bizonytalansággal jár.

Egészen bizonyos, hogy a törvényhozás a reform ezen oldalára nem is gondolt, mert különben ilyen fontos kérdést nem hagyott volna szabályzatlanul.

Azon csődügyekben, melyekben a csődhirdetmény a törvény életbelépése, azaz szeptember 9-ike előtt kifüggesztetett, a régi törvény szerint végrehajtás alá vonható, minden vagyonra kiterjed a csődnyitás hatálya, ez kétségtelen. A csőd generalis executio, a csődtörvény 2. §-ában megszabott azon hatálya, hogy a közadós vagyona a csődnyitáskor fennállott követelések kielégitésére szolgál, az 1. §. szerint a csődhirdetmény kifüggesztésével beáll, egy tekintet alá esik tehát a novella életbeléptetése előtt foganatositott végrehajtással. (19,900/908. sz. i. m. rendelet 2. §.).

A novella kihirdetésétől számitott egy éven belül keletkezett csődöknél a csődtörvény 1. §-a ezen szavának értelme «végrehajtás alá vonható» kétfelé válik. Azon hitelezők jogai szempontjából, akiknek a törvény kihirdetése előtt keletkezett végrehajtható közokiratuk van, akik a 31. §. 2. pontja értelmében követeléseiket 30 nap alatt bejelentették vagy végrehajtást kértek, végrehajtás alá vonható mindaz, aminek végrehajtását az 1881 : LX. tcz. megengedi, a többiek szempontjából csak az, ami a novella szerint leloglalható.

Az adós azon jogi pozicziója, hogy a 31. §. 1. és 2. pontja alá eső követelések javára a régi törvény alá eső ingóságai fedezetül szolgálnak, a csőd elrendelése folytán kedvezőbbé nem válhatik; a hitelezők azon jogát, mely az adós vagyonából a régi törvény szerint való kielégités nyerés lehetőségében áll, a csőd, mely a hitelezők egymás mellettiségét szabályozza, meg nem szüntetheti.

Ha tehát az egy éven belül csődbe jutott adós összes hitelezői a 31. §. valamelyik pontjának rendelkezése alá esnek, ugy csődvagyon minden, ami a végrehajtási törvény szerint lefoglalható, ha pedig egyikük sem, úgy csak a novella szerint lefoglalható vagyonra terjed ki a csőd végrehajtása.

Ha azonban a csődhitelezők közt vegyesen vannak olyanok, kik a 31. §. valamely pontja alá esnek és olyanok, kiknek a követelése a novella kihirdetése előtt le nem járt, vagy bár lejárt, de 30 nap alatt be nem jelentetett, akkor a követeléseknek ezen szempontból való bifurkácziója áll be; az előbbiek azon vagyontárgyakból is kielégitést nyernek, amelyek régi törvény szerint foglalhatók. Ebből az következik, hogy e vagyontárgyak a többitől elkülönitve kezelendők. E bonyodalmas megoldás szükségszerü következménye annak, hogy a törvényhozás az átmeneti intézkedéseknek a csődtörvényre való vonatkozását szabályozatlanul hagyta. Az bizonyos, hogy a csődtörvény alapgondolatának, az egy bizonyos osztályhoz tartozó követelések elvi egyenlőségének ez a megoldás nem felel meg, de ezt az egyenlőtlenséget a novella 31. §-a teremtette meg, mely belső jogosultság nélkül disztingvál lejárt és nem lejárt követelések közt egy oly vonatkozásban, mely ezt a disztinkcziót meg nem türi, a követelés kielégitésére rendelkezésre álló vagyonköröknek megvonásánál.

E megoldás ellen azon ellenvetés tehető, hogy a novella életbeléptetésével a csődtörvény 1. §-a értelmének a novella 2., 3., 6—9., 11—14. szakasza, mint *szabály*, nem pedig az átmenetileg megszabott kivételes intézkedések után kell igazodnia. Ez a felfogás, melyet egyébként már fentebb megczáfoltunk, az 1. §. helyes értelme ellenére szükebbre szoritja a hitelező javára csőd esetében kielégitésül szolgáló vagyont, mint amely neki csődön kivüli kielégitésül rendelkezésre áll, holott a «végrehajtás alá vonható» szavak helyes értelme az, hogy ez utalás a mindenkor fennálló végrehajtási szabályok egész komplexumára.

Azon hitelezőnek, aki a régi törvény szerinti tágabbkörü fedezetre tart igényt, bejelentésénél ezt kérnie (31. §. utolsó bekezdése) és legkésőbb a felszámoláskor igazolnia kell a 31. §-ban megjelölt körülmények valamelyikét.

Kérdés lehet, hogy a 31. §. 2. pontjában megszabott 30 napon belül nyitott csődnél szükség van-e arra, hogy az a hitelező, akire nézve egyébként az ezen pontban megjelölt feltételek forognak, követelését be is jelentse, ha ugyan a csőd kiütése előtt már be nem jelentette.

Nézetem szerint nem szükséges, mert a csődnyitás a végrehajtás foganatositásával egy jelentőségü, már pedig a 32. §. 2. bekezdésének első mondata szerint a 30 napon belül kért végrehajtás is már fölöslegessé teszi a bejelentést.

A felszámolási tárgyalásnak és kifogás esetén a perre utasitás folytán hozott itéletnek a dolog természete szerint a valódiság és osztályozáson kivül (139 §.) azon körülményre is ki kell terjeszkedni, hogy vajjon a követelés tényleg a régi törvény hatálya alá esik-e.

Az itt kifejtettekből folyik, hogy az egy éven belül nyitott csődöknél mindig zár alá veendő és leltározandó az a vagyon is, amely csak az 1881 : LX. tcz. értelmében foglalható le, ennek hatálya azonban feltételes, attól függ, hogy vannak-e a régi törvény hatálya alá eső követelések. A zár alá vétel szükségessége, mely esetleg sérelmes lehet a közadósra akkor, ha ilyen követelések nincsenek, egyenesen következik a csődtörvény 100. § ában megszabott tömeggondnoki kötelességekből (cselekvő és szenvedő állapot kipuhatolása, biztositása, rendes családapai gondosság) bizonyos azonban az, hogy ezen ingóságok a felszámolás, tehát ily követelések létezésének megállapitása előtt semmi esetben, tehát a csődtörvény 156. §. 2. bekezdésének esetében sem értékesithetők.

A csődkövetelések ezen bifurkácziója, amely természetesen végig vonul az I., II. és III. osztályu csődköveteléseken, nem szoritkozik az egy éven belül nyitott csődökre.

Hiszen a novella kihirdetése előtt keletkezett közokirat, vagy 30 nap, illetőleg egy éven belül kért végrehajtás a hitelező jogát a 31. §. helyes értelme szerint az elévülési határidőig kiterjeszti.

A régi törvény hatálya alá eső követelések tehát, bár egyre ritkuló számban, az egy év elteltével is lesznek. Ezzel a felsorolt bonyodalmak, melyek felsorolását egyébként ki sem meritettük, perpetuálódnak, hacsak ujabbi törvényhozási intézkedés nem segit a bajon.

A következőkben a végrehajtási novella 28. §-ának egyes pontjait veszszük szemügyre a csődtörvényre való vonatkozásukban.

Dr. Müller Ferencz.

II.

A törvényszék egy szeptember 9-ike után, de szeptember 25-ike előtt (tehát még a 30 napos bejelentési határidőbe eső idő alatt) jogerőssé vált sommás végzés alapján a végrehajtási novella 31. §-ának 2. bekezdése értelmében azért, mert végrehajtató a végrehajtás elrendelését, még a régi végrehajtási törvény alapján kérte, tényleg az 1881 : LX. tcz. értelmében rendelte el, és a végrehajtás még a régi törvény értelmében tényleg foganatosittatott is, de eredménytelenül, mert az adósnak nyári lakásában kellő fedezet nem találtatott. Utólag megtudta végrehajtató, de csak szeptember 25-ike után, hogy végrehajtást szenvedő téli lakásában is vannak butorok és egyéb ingóságok. Megkérte tehát a végrehajtási törvény 117. §-ának *a)* pontja alapján a folytatólagos végrehajtást. Kérdés már most, elrendeli-e a biróság a folytatólagos végrehajtást ugyancsak a régi végrehajtási törvény, vagy pedig csak a végrehajtási novella alapján?

Szerintem a folytatólagos végrehajtás a régi végrehajtási törvény alapján rendelendő el, és pedig két okból.

Először azért, mert miként a folytatólagos kérés kifejezése is mutatja, egy már teljesitett kérelem ujbóli, szinte csak ismételten gyakorlandó jog megadását kérelmezem. Midőn tehát az alapvégrehajtás még a régi törvény értelmében elrendeltetett, ez magában involválja azt, hogy a folytatólagos végrehajtás is a régi törvény értelmében rendeltessék el. Különben is, a törvényszék elrendelő végzésében foganatositás végett a járásbiróságot a régi törvény szellemében kereste meg, és igy az adott esetben a járásbiróság, a folytatólagos végrehajtás elrendelésénél is — szerintem — egyöntetüen kell, hogy eljárjon.

De meritem ezen meggyőződésemet másodsorban a végrehajtási novella 31. §-ának szövegezéséből is. Ezen §. 2. pontja szerint a kihirdetéstől számitott 30 nap alatt megkért végrehajtás a bejelentéssel együtt emlittetik, és mert ezen szakasz a megkért végrehajtásnak a bejelentéssel egyenlő joghatályt tulajdonit, igy a végrehajtás kérése a bejelentést pótolja, ugyanazon jogkedvezményt is biztositja. Minthogy pedig kétségtelen, hogy a 31. §-nak első mondata szerint a végrehajtás *foganatositásánál* nem kell az uj törvényt alkalmazni, a folytatólagos végrehajtás foganatositása alkalmával is, a

régi törvény, melynek alkalmazása bejelentés helyett végrehajtási kérvénynyel lett igénybevéve, lesz irányadó.

Egy másik esetben a bíróság a szeptember 9 és 25-ike közötti időszakban régi törvény szellemében foganatositandó biztositási végrehajtás iránt előterjesztett kérelmet elutasitotta, mert a 31. §. csak kielégitési végrehajtásról szól («.... oly *kielégitési* végrehajtás foganatositásánál... a 2., 3. stb § okat nem kell alkalmazni»). A törvény szószerinti értelmezésével a bíróság álláspontja nem helytelenithető. De nem visszás dolog az, hogy a követelés bejelentésével a kielégitési végrehajtás foganatositása alkalmával nagyobb fedezet áll majd rendelkezésre, mint a biztositási végrehajtás foganatositása alkalmával, holott a biztositási végrehajtás, mint a neve is jellemzően kifejezi, első lépés a hitelező követelésének megmentésére? *Dr. Leipnik Alfréd.*

Különfélék.

— **A feltételes elitélés a napi sajtóban** is általános rokonszenvben részesül, és örvendetes figyelemmel kisérik csaknem az összes napilapok az uj intézménynek az életbe való átültetését. Egy kérést azonban nem hallgathatunk el az első feltételes elitélések regisztrálása alkalmából. Ugyanis az összes napilapok hiven megirták, hogy kikre alkalmaztatott először az uj intézmény, körülirván nemcsak a deliktumot, de pontosan vezeték- és keresztnév szerint megnevezvén a feltételesen elitéltek neveit is.

A feltételes elitélés intézményének szelleme azonban nemcsak azt követelné meg, hogy az illetőn a szabadságvesztésbüntetés ne hajtassék végre, de azt is, hogy a nyilvános pellengérre való állitástól is kiméltessék meg. Aki feltételesen itéltetik el, az a társadalomra nézve megmenthető egyén, akinek alkalmi megtévelyedése elnézést érdemel nemcsak az államhatalom részéről, de a társadalom egyik nagyjelentőségü organuma: a sajtó részéről is.

Ne hiusitsa meg a sajtó a büntető igazságszolgáltatás nagy célját az által, hogy a feltételesen elitéltek neveit minden különös ok nélkül nyilvánosságra hozza.

— **Retrograd státusrendezés.** Az 1908 : VI. tcz. a birák anyagi helyzetét nem fizetésemelés, hanem státusrendezés formájában törekedett javitani. A miniszterelnök azon alkalommal azt is kijelentette, hogy az albirák és alügyészek létszámának 380-ban történt megállapitása csak ideiglenes, mert a IX. fizetési osztályt idővel teljesen megszüntetik.

Formailag törvényesen, de lényegileg az 1908 : VI. tcz. szellemével ellentétesen bolygatja meg az 1909. évi költségvetés javaslata az 1908 : VI. tcz. megállapitotta statust.

E költségvetés ugyanis a VI. fizetési osztályba sorozott birák és ügyészek létszámát 150-ről 175 re emeli fel. Ismerve a törvény szellemét és különösen a IX. fizetési osztály lassankénti megszüntetésére irányuló nizust, azt kellett hinni, hogy ha 25 biró és ügyész előlép a VI. fizetési osztályba, ezek helyébe annyi biró és ügyész lép elő az alacsonyabb fizetési osztályokból, hogy a VII. és VIII. fizetési osztályokban a létszám ismét 1000—1000 maradjon, és a IX. osztály létszáma csökkentessék 25-tel.

Elképzelhető lett volna oly módositás is, hogy a VII. és VIII. osztály létszáma is emeltetik, természetesen a IX. osztály csökkentésével. Csak az nem volt elképzelhető, hogy az 1909. évi költségvetés a VIII. vagy VII. fizetési osztályok létszámát csökkentse. Pedig az 1909. évi igazságügyi budget éppen az 1908 : VI. tcz.-nek ezen legértékesebb vivmányait akarja lerombolni, és a már eddig hosszu küzdelmek árán elért eredményeket akarja visszafejleszteni.

Ugyanis 25 birónak és ügyésznek a VI. osztályba történt előléptetése által megürülő VII. fizetési osztályu állások nem töltetnek be, hanem a VII. osztályu birák és ügyészek együttes létszáma (58 + 917) 975-re szállittatik le a törvényben megállapitott 1000 helyett, vagyis a VII. fizetési osztály létszáma 25-tel csökkentetik; mig a VIII. osztálynak 1000, és a IX. osztálynak 380 főnyi létszáma változatlanul marad.

Ez annyit jelent, hogy 25 VIII. és 25 IX. osztálybeli birótól és ügyésztől vonatik el az előlépés lehetősége.

Nem tudjuk okát adni ennek a retrográd lépésnek. Pénzügyileg nem indokolható, mert 25 állásnál alig számbajöhető különbségről lehet csak szó. Az az aggodalom sem állhat meg, hogy a VIII. és IX. osztályu birák és ügyészek tulságosan gyorsan találnak előlépni, mert eltekintve attól, hogy az előlépés nem is lesz valami nagyon gyors, közérdek, hogy minden biró és ügyész minél előbb minél kedvezőbb megélhetését és függetlenségét teljesen biztositó javadalmazáshoz jusson.

Hiszszük, hogy a költségvetés bizottsági tárgyalása alkalmával alkalma lesz az igazságügyi kormánynak ezt a visszafejlődést mutató intézkedést kiküszöbölni és a VII. fizetési osztály helyett a IX. fizetési osztály létszámát fogja a VI. osztály létszámszaporitásának megfelelően apasztani.

— **Birák és ügyészek az 1909. évi költségvetésben.** A következő sorokat vettük:

A Pesti Hirlapban a birák és ügyészek helyzetének az 1909-i költségvetésben való javitásáról megjelent s birói körökben némi feltünést keltett czikk, mint értesülünk, de mint magának a czikknek számbeli adataiból is kivehető, a költségvetés teljes félreértésén s az adatoknak egészen helytelen felfogásán alapszik.

A czikk szerint ugyanis az alügyészeknek 1908-i 79 főnyi létszámából 53-an a VIII. fizetési osztályba lépnek elő, mig a jegyzők előmenetelének könnyitése végett az albirói állások száma 53-mal szaporittatik.

Mindebből semmi sem áll meg.

Az albirák és alügyészek összes száma az 1908-i költségvetésben 380. Ez a szám 1909-ben is megmarad, amint megmarad a VIII-asok 1000 főnyi létszáma is változatlanul. Csak annyi változás áll be a IX-es albirák és alügyészek számarányában, hogy az 1909 i költségvetésben a IX. osztályban kevesebb alügyész és több albiró lesz, mint volt az 1908-i költségvetésben. Ez azonban nem jelenti sem az albirói állások szaporitását, sem az alügyészek előléptetését, hanem csak költségvetési, számviteli változtatás, melynek oka és magyarázata a következő:

A IX. fizetési osztályban az albirák és alügyészek közül azok maradtak benn, akik a rangsorban leghátul állottak, összesen 380-an. Mikor a költségvetést összeállitják, összeolvassák, hogy ezen 380 között hány az albiró és hány az alügyész s az előbbiek számát a törvényszékek czimén, az utóbbiakét az ügyészségek czimén külön-külön mutatják ki a költségvetésben. Mikor az 1908-i költségvetést összeállitották, ezt az összeolvasást csak hozzávetőlegesen készithették, mert még a fizetésrendezésen alapuló kinevezések nem voltak meg s igy nem tudhatták, hogy a VIII. osztályba történő kinevezések után a IX. osztályban megmaradó 380 közül mennyi lesz az albiró és mennyi az alügyész. Azóta azonban megtörténtek a kinevezések s igy most már pontosan tudják, hogy a IX. osztályban maradó 380 között 354 albiró és csak 26 alügyész van, miért is az 1908-i adatokat igy helyesbitették. Ez tehát tisztán számszerü müvelet.

Hogy ez igy van, kitünik abból, hogy ugy a VIII-asok 1000-es száma, mint a birák *összes* létszáma változatlan maradt. Már pedig, ha az alügyészek egy részét a VIII-ba vinnék, az 1000-es létszámnak s ha az albirói állásokat szaporitanák, az *összes* birói létszámnak emelkednie kellett volna.

x.

— **«Az ügyvéd ur.»** Az Esti Ujság ily czimü czikkére dr. Fittler Dezső, a curiai ügyvédi tanács tagja a Budapesti Hirlapban reflektált, komoly érvekkel mutatván ki a támadás igazságtalan voltát. Czikkiró is tulenyhének tartja az aradi ügyvédi kamara fegyelmi birósága nak itéletét, amelyet azonban a vádlott terhére a Curia ügyvédi tanácsa nem változtathatott meg. Fittler dr. czikkéhez a Budapesti Hirlap azt a megjegyzést füzi, hogy az Esti Ujság czikkéből «nem az ügyvédi kar generális megszólása, hanem ellenkezőleg az ügyvédi tisztesség és az ügyvédi nimbusz féltése szól». Szivesen tudomásul vesszük, hogy a lapot nem vezette az ügyvédi kar iránti rosszakarat, bárha a czikk első feléből ez látszott is.

Reméljük, ezentul több tárgyilagossággal találkozunk a napi sajtó részéről.

— **Imling Konrád**, a végrehajtási törvény leghivatottabb magyarázója, a végrehajtási novellának magyarázatát irta meg. A 65 oldalra terjedő füzet kiegészíti a végrehajtási törvény kommentárját. Ezért az egyes szakaszok melletti fejtegetések és megjegyzések a lehetőségig az emlitett munkában foglalt magyarázatokhoz simulnak és a nyomdai kiállitás is olyan, hogy a csupán füzetszerü kiadvány az emlitett munkához könnyen hozzáfüzhető, s avval egyesithető. Az egységes használat megkönnyitésére szolgál pedig az a külön lap, amelyen az alaptörvény és a novelláris törvény közötti kapcsolat szakaszonkint van feltüntetve, és amelynek szelvényei az alaptörvény egyes §-ainak számai mellé ragaszthatók.

A kommentár azonban ugy van megszerkesztve, hogy a törvény magyarázatául önállóan is legyen használható.

A kiválóan gyakorlati magyarázatokat tartalmazó füzet a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. (Ára 2 K.)

— **Dr. Meszlény Arthur** budapesti kir. járásbiró tollából német nyelven a következő czimü munka jelent meg: A vagyon a német és a schweiczi polg. törvénykönyvekben. Egy uj vagyonjogi elmélet vázlata. A 90 oldalra terjedő tanulmány Berlinben jelent meg a Stämpfli-czég kiadásában, mint a Gmür berni egyetemi tanár szerkesztése alatt álló Abhandlungen zum schweizerischen Recht czimü füzetes vállalat 29. füzete.

— **A Magyar Jogászegylet** 1908 szeptember 30-diki lejárattal *Fayer László pályadijat* tüzött ki a *titok büntetőjogi védelmére*. Azon általános érdeklődés tanujelekép, melyet e kérdés keltett, a pályamunkák beadásának véghatáridejéig 6 (hat) pályamunka érkezett be, melyeket a jogászegylet biráló bizottsága vett át. A hat pályamunka jeligéje a következő: 1. «Suum cuique.» 2. «Non intratur in veritatem nisi per charitatem.» 3. «Jó törvények alkotása és azok helyes alkalmazása képezi alapját az állam és a polgárok jólétének.» 4. «Gradus.» 5. «Gaius.» 6. «In certis unitas, in dubbiis libertas, in omnibus veritas.» A mennyiben a fent megjelölt jeligés munkákon kivül egyéb pályamunkák is küldettek volna be, melyek nem érkeztek rendeltetésük helyére, a titkári hivatal felkéri ezek beküldőit, hogy mentől előbb jelentkezzenek. (V. Szemere-utcza 10 sz.)

— **Jogirodalom.** A törvényes atyaság vélelme a római jogban, tekintettel a modern törvényhozásokra, különösen a polgári törvénykönyv tervezetére. Irta dr. Rátvay Géza egri jogtanár. A 250 oldalra terjedő munka három részre oszlik. I. A törvényes atyaság vélelme. II. A fogantatási időszak vélelme. III. A törvényes atyaság vélelmének megdöntése. — A társadalomgazdasági törvények. Irta dr. Somogyi Manó egyetemi magántanár. A munka a következő fejezeteket foglalja magában: 1. A törvény. 2. A természeti és a társadalmi törvények. 3. A társadalmi gazdaság és a társadalmi gazdaságtan. 4. A különböző irányok. 5. A társadalomgazdasági törvények és a módszerek kérdése. 6. A különböző irányok birálata. 7. Összefoglalás és tanulságok.

— **Az ügyvédjelöltek szövetségében** okt. hó 1-én felolvasást tartott dr. Engel Zsigmond «Gyermekvédelem és magánjog» czimmel. Az érdekes felolvasás tárgyalta a magánjog és a gyermekvédelem között levő összefüggést, továbbá azt, hogy a modern gyermekvédelmet milyen magánjogi kérdések foglalkoztatják.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Részvénytársaság mérlege.** A részvénytársaság eladott egy előbb általa vezetett üzletet és annak vételárára irányuló követelését 60,000 márkával állitotta be mérlegébe. A követelésnek névértékben való felvétele megfelelt a valódi értéknek, mert a vevő fizetőképes volt és nem kellett attól tartani, hogy a követelés be nem hajtható. A mérleget megállapitó közgyülési határozat megtámadtatott, mert a mérlegben nem jutott kifejezésre és a közgyülésen nem emeltetett ki különösen, hogy a vételári részletek törlesztése nem készpénzben, hanem beszámitás által történik, és hogy ezáltal oly körülmények hallgattattak el, melyek a tétel helyes mérlegelésére szükségesek, mert esetleg a más véleményen lévő kisebbség erkölcsileg kényszeritette volna a többséget, hogy a követelés értékelésénél az ő aggályaira is tekintettel legyen. A Reichsgericht nem adott helyet e megtámadási keresetnek, mert valamely pénzbeli követelés fizetési módozatai a mérlegben rendszerint egyáltalában nem jutnak kifejezésre, hanem befolyást gyakorolnak a követelés értékelésére és jelentőséggel birnak a követeléshez füzött hitelnyujtásra. Erre nézve azonban a közgyülésen közöltetett, hogy a vételár 10 egyenlő évi részletben, megfelelő kamatozással törlesztendő. Egyéb felvilágositás nem kéretett és nem is volt rá szükség. Ha a közgyülés a követelést névértékénél csekélyebb összegben akarta volna a mérlegbe felvenni, ez a törlesztési módozat közlése nélkül is módjában állott. Tisztán üzletvezetési kérdéseknek a közgyülés nyilvánossága előtt való tárgyalása sokszor veszélyeztetheti a részvénytársaság érdekeit, miért is az eset körülményei szerint kell megitélni, vajjon ez különös okokból szükséges-e. A jelen esetben azonban erre nem volt szükség, mert a mérlegtétel objectiv helyessége nem vitás.

— **Haszonbérleti törvény Angliában.** 1908 aug. 1-én haszonbérleti törvényt (Agricultural holdinges act) hirdettek ki Anglia és Wales részére, melynek legfőbb intézkedései a következők: Határozatlan tartamra kötött haszonbérleti szerződések *felmondási ideje* egy egész esztendő, kivéve, ha a felek irásban abban állapodnak meg, hogy a felmondási idő félév legyen. Kimondja a törvény, hogy oly kikötés, mely szerint a bérlő szerződésszegés esetén felemelt bért, vagy *kötbért* tartozik fizetni, *érvénytelen*, s a bérbeadó csakis a szerződésszegéssel *tényleg okozott kárának* a megtérítését követelheti. Érdekes, hogy amidőn a törvényhozó a haszonbérlőosztályt ilyen erőteljes védelemben részesiti, egy kivételt tesz: fák csonkitása vagy kivágása esetére. Igen érdekes, hogy a *gazdálkodás szabadsága* olyanformán van megvédve, hogy sem helyi szokás, sem szerződéses kikötés nem korlátozhatja, s csupán a termés által elvont termőerő pótlására kötelezi a haszonbérlőt; megszünik azonban a szabad gazdálkodás joga a felmondásnak bármelyik részről való megtörténte után. Viszont a deterioratio abbanhagyására a haszonbérbe adó birói parancscsal (injunction) szorithatja a bérlőt. *Beruházások* megtérítését csakis a haszonbérbeadónak a melioratióba való irásos beleegyezésével lehet követelni. *Vadkárért* a bérbeadó felelős, ha acre enként 1 schillinget meghalad; ez is jus cogens. Igen érdekes azután a törvény 11. fejezete, mely (unreasonable disturbance czimén!) *kártérítésre* kötelezi a *földbirtokost*, aki a határozatlan időre kötött szerződést az első év leforgása előtt alapos ok nélkül *felmondja*, vagy, ha a meg nem térített melioratiók által előidézett értékemelkedés alapján a *bérösszeget felemeli*. Ezen esetekben az instructió eladásából vagy a költözködésből eredő kárt kell megtériteni. A bérlő *instructióját*, sőt az általa emelt keritéseket, végre az általa épitett gazdasági *épületeket* is elviheti, *eltávolithatja*, de az utóbbiak értékének megtérítését nem követelheti. Ez a joga természetesen csak az esetben van meg, ha a bérösszeget és járulékait kifizette, s ha eziránti szándékát egy hónappal korábban irásban bejelenti. A bérbeadó méltányos időközökben személyesen vagy megbizott utján a gazdaság állapotáról bármikor meggyőződést szerezhet. Az *invecta-illata* tekintetében: az etetésre beállitott idegen jószág csak a kikötött dij erejéig felel a haszonbérért, harmadik személy tulajdonát képező gazdasági gép vagy tenyészállat pedig egyáltalán nem. A kárigényeket egy a felek által választott, a földmivelésügyi kormány által esetről-esetre kinevezett *arbiter* állapitja meg, aki evégből eskü alatti kihallgatásokat is foganatosithat. A törvény megjelölése 8 Edw. 7, cap. 28. l.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Jórészt románok lakta vidéken, előnyös kedves helyen müködő VIII-as járásbiró tisztán családi okokból cserélni óhajt, lehetőleg magyar-német vidéki kartárssal. Czim a kiadóban. 13159

Lapkiadó tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 42. szám. Budapest, 1908 október 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az 1909. évi igazságügyi költségvetés. — Fiatalkoruak fogházai. *Rickl Gyula* miniszteri tanácsostól. — A berlini munkás biztositási választott bíróság müködése. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei. *Dr. Hantos Elemér*, a magyarországi pénzintézetek országos szövetsége főtitkárától. — *Jogirodalom:* Az egyházi házasságkötési jog tananak kifejlődése. Irta Reiner János. *l. d.* — *Törvénykezési Szemle:* Az osztrák «állomási illeték»-ről. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1909. évi igazságügyi költségvetés.

Az 1909. évi költségvetés 55.615,658 K rendes igazságügyi kiadást irányoz elő. Az 1908. évhez képest többlet 3.133,646 K. Az átmeneti kiadásokra 21,000 K, a beruházásokra 172,666 K-val több fordittatik, ugy, hogy az összes kiadások 3.327,312 K-val nagyobb összegben vannak előirányozva.

Ezen összeg nagyrésze: 1.867,431 K, a kir. törvényszékek és járásbiróságok nagyobb dotációjára fordittatik. A VI. osztályu birák száma 22-vel, az ügyészek száma hárommal szaporittatik az 1909. évben, és ugyancsak 25 uj VI. osztályu birói és ügyészi állás van kilátásba véve az 1910. évre is. A jegyzői állások számát a költségvetés kilenczczel szaporitja, viszont a kir. táblákhoz tanácsjegyzői szolgálatra berendelt birák és albirák száma apasztatik, avégből, hogy ezek az erők az elsőfolyamodásu bíróságoknál legyenek alkalmazhatók, mert csakis ily módon kerülhető el az elsőfolyamodásu birák és albirák létszámának szaporitása. A kir. tábláktól elvont tanácsjegyző birói személyzet törvényszéki jegyzőkkel fog pótoltatni.

Megemlitjük, hogy az 1907: I. tcz. 7. §-a alapján kinevezett kir. ügyészek közül azok részére, akik a VIII. fizetési osztályba való kinevezés folytán illetményben veszitettek, a minisztertanács oly összegü külön személyi pótlékot engedélyezett, mint amily összeggel fizetés természetével biró alügyészi illetményeik és alügyészi tiszti pótlékuk összege az őket kir. ügyészekké történt kinevezésükkor megilletett és fizetés természetével biró összes illetményeiket meghaladja. Ennek folytán egy kir. ügyész részére 400 K, hat kir. ügyész részére pedig fejenkint 200 K személyi pótlékot, e czimen tehát összesen 1600 K-t irányoz elő a költségvetés.

A telekkönyvi betétszerkesztés és átalakitási munka fokozottabb mérvben történő foganatbavétele szükségessé tette a telekkönyvi átalányok 50,000 K-val való felemelését.

A birósági és fogházépületek rovatánál a költségvetés indokolása a következőket mondja: «Ámbár nem csekély azon bíróságok és fogházak száma, amelyeknek jelenlegi elhelyezése sem az ügymenet, sem a jogkereső közönség igényeinek, illetve a börtönügyi követelményeknek nem felelvén meg, *teljesen tarthatatlan*, s igy más megoldási mód hiányában az állapotok gyökeres megoldása érdekében az igazságügyi épitkezések az eddiginél fokozottabb mérvben lennének végrehajtandók, mégis mivel az államkincstár pénzügyi érdekeire való tekintettel annak jelentékenyebb beruházási költségekkel való megterhelésétől, ezidő szerint tartózkodnom kell, kénytelen voltam az épitési költségeket, bár ezek a szükségleteket alig fedezhetik, az 1908. évi keretekben előirányozni s ezen évi hitelt csakis azon 54,666 K-val emeltem, amelyet a rendkivüli bevételek hasonló összegü emelkedése megfelelően ellensulyoz».

A nagyobb épitkezések közül kiemeljük a pestvidéki törvényszék épületét és fogházát, amely Budán a Kacsautczában terveztetik. Ezen épitkezés foganatbavétele megszünteti a pestvidéki törvényszék és fogház mostani szégyenletes elhelyezését.

Ellenben sajnálatunkat kell kifejeznünk az igazságügyi kormány azon késedelmességéért és erélytelenségéért, amelyet a központi járásbiróság létesitése körül tanusit. A fővárosi járásbiróságok helyiségei még tarthatatlanabbak, sőt merünk ezzel a kemény szóval élni, botrányosabbak, mint a legtöbb vidéki biróság helyiségei és ebből a szempontból is, de az igazságszolgáltatás magasabb tekinteteiből is érthetetlennek tartjuk az igazságügyi kormány cunctatoroskodását, amely — ugy látszik — a kerületi klikkérdekek respektálásának tulajdonitható.

A patronage és rabsegélyzés czéljaira a büntetéspénzek országos alapja czime alatt felvett 62,200 K-án kivül az ügyészség rovatában a költségvetés egy uj alrovatában 50,000 K-át irányoz elő. Az örvendetes ujitást a következő indokolás kiséri: «A legutóbbi időben a rabok támogatását, a visszaeséstől való megóvását és ezzel a társadalom védelmét szolgáló társadalmi törekvések oly erős lendületet vettek, hogy a legszebb reményeim vannak arra, hogy ezen a téren sikerülni fog a müvelt nyugati nemzetek nyomába lépnünk. Ezek az egyesületek két irányban szorulnak az állam támogatására: egyrészt müködésüket irányitani kell, másrészt anyagi téren kell őket, legalább is addig, amig a társadalom nagyobb mértékü áldozatkészségét felkelteni sikerül, támogatni. Czélom az, hogy egyrészt a már eddig megalakult rabsegélyző-egyletek müködését hatályosabbá tegyem, másrészt az ujonnan vallásos alapokon meg alakult egyesületeket az internátusok fentartásában, valamint a szabadultak foglalkoztatására szolgáló felszerelések megszerzésében támogassam és életképesekké fejleszszem».

A fiatalkoruak gyulafehérvári országos büntető intézetének épitési költségeire első részletként 300,000 K át irányoz elő a költségvetés. Ez az intézet van hivatva arra, hogy befogadja az erdélyi részek összes fiatalkoru elitéltjeit. A javitóintézetek befogadóképessége is emeltetik, és pedig a kassai intézetben 60-nal, a kolozsváriban 20-szal, mert előrelátható, hogy a bíróságok a büntető novella hatálybalépte folytán ezentul sokkal több fiatalkorut fognak beutalni, mint eddig.

Elismerés illeti meg az igazságügyi kormányt azért az uttörő jellegü ujitásért, hogy a költségvetés 6000 K-t irányoz elő *börtönügyi tanfolyam rendszeresitésére.* A tanfolyamnak már a terve is elkészült, sőt a terv egyes külföldi szakemberekkel is közöltetett és nagy elismeréssel találkozott. Ez a tanfolyam feltétlenül szükséges, mert a börtönügy tiszt

viselőinek szakszerü elméleti képzéséről eddigelé nem történt gondoskodás, és ennek hiánya nagyon is érezhető volt.

Egyebekben a költségvetés a régi kitaposott utakon halad.

Fiatalkoruak fogházai.

A lapunk folyó évi 41. számában fennebbi czim alatt megjelent vezérczikkre illetékes helyről a következő sorokat kaptuk:

T. Szerkesztő ur!

Az igazságügyi kormány a folyó évi 20,001., 20,002., 0,003. I. M. számu rendeletek (közölve *Igazságügyi Közlöny* XVII. évf. 1908 augusztus 26-án megjelent 8. szám) kibocsájtása óta is több irányban folytatja azokat a tárgyalásokat és megteszi azokat az intézkedéseket, amelyek a büntető novellának hatályba lépése alkalmából, illetőleg végrehajtása czéljából szükségeseknek mutatkoznak. Kiváló sulyt helyez az igazságügyi kormány arra, hogy az 1908. évi XXXVI. tcz.-nek *a fiatalkoruakra* vonatkozó második fejezete minél hamarabb teljes mértékben végrehajtható legyen.

Ami a fiatalkoruak részére 1910 január 1-jével felállitandó *külön fogházakat* (büntető novella 27. §.) illeti, azokra nézve a következő felvilágositásokat adhatjuk:

A börtönügyi osztálynak szándéka, hogy 1910 január hó 1-től kezdve a budapest—kőbányai gyüjtőfogházat successive fiatalkoru elitéltek elhelyezésére használja fel. Minthogy a gyüjtőfogháznak kőfalakkal teljesen külön választott *több szárnya* van, a fiatalkoruak más elitéltektől az első hónaptól kezdve teljesen elválaszthatók. A gyüjtőfogházban jelenleg elhelyezett *felnőtt* elitéltek részben a vidéken levő országos letartóztató intézetekbe (amelyekben évek óta több száz elitélt befogadására van üres hely) részben a pestvidéki törvényszéknek Budán épülő uj fogházába fognak szállittatni.

A kőbányai gyüjtőfogházban 800 fiatalkoru helyezhető el, és több mint 600, teljesen modernül berendezett magánzárka áll *most is* rendelkezésre. Ez az intézet a soproni fegyintézettel együtt az országnak legjobban berendezett és felszerelt letartóztató intézete.

A fiatalkoruak részére való átengedése mellett szólnak a következő érvek is: A székesfővárosban előreláthatólag viszonylagosan több fiatalkorut itélnek majd fogházra mint a vidéken; mert a külvárosok fiatalkoru büntetteseivel szemben lesz legtöbbször szükség a büntető novella 26. §-ában jelzett «szigorubb intézkedésre». A székesfővárosban lesz található a legjobban képzett fogházi személyzet, valamint kiváló psychiaterek, illetőleg idegorvosok és moralpædagogusok, akikre a fiatalkoruak megfigyelése és véleményadás végett az osztályozás és individualizáczió körül majd legtöbb szükség lesz. Végre ugyanitt müködik már *jelenleg is három* Patronage-Egyesület, melyeknek tagjai, valamint a hozzájuk csatlakozó uj erők a fiatalkoruak felügyelete és a kisérleti kihelyezés körül fognak kiváló szolgálatokat tenni.

Az országnak a Királyhágón tul fekvő bíróságai által elitélt fiatalkoruak a Gyulafehérvárott erre a czélra épülő uj fogházba lesznek szállithatók. E fogház költségeire az igazságügyi tárcza költségvetésében három éven át összesen 900,000 K van már felvéve.

Intézkedések történtek aziránt is, hogy a fiatalkoruak részére Kassán nehány év előtt berendezett fogház ezentul rendeltetésének *megfelelőbben* használtassék fel. Ezt a Kassán legujabban megindult patronage-munkásság hathatósan elő fogja segiteni.

A börtönügyi osztálynak terve, hogy a fiatalkoruak részére *minden főügyészség székhelyén* külön fogházat fog berendezni. Erre természetesen a többi hivatott tényezők, különösen a költségvetés szempontjából a törvényhozás hozzájárulása lesz szükséges.

Amikor a büntetőtörvénykönyvek hatályba léptek, a büntetésvégrehajtás czéljaira a börtönügy követelményeinek megfelelő *egyetlen* letartóztató vagy javitó intézet *sem állt rendelkezésre.* A börtönügyi osztály nyugodtan állithatja, hogy *ezidő szerint* sokkal megfelelőbb intézetekkel, alkalmasabb személyzettel és jóval nagyobb pénzügyi erővel foghat azoknak a fontos feladatoknak betöltéséhez, amelyek a büntető novella végrehajtása körül reá várnak. *Rickl Gyula.*

A berlini munkásbiztositási választott bíróság müködése.[1]

A németországi munkásbiztositási választott bíróságok (Schiedsgerichte für Arbeiterversicherung) jelenlegi szervezetükben 1900. év óta állanak fenn. Azelőtt a baleseti kártalanitási igények elbirálására minden egyes üzemi szövetkezés (Berufsgenossenschaft), a rokkantsági biztositásból származtatott igényekre nézve pedig az egyes országos biztositási intézetek (Landesversicherungsanstalten) kebelében külön-külön választott bíróságok müködtek. És pedig akkép, hogy az üléseken a rendes bíróságnál alkalmazott s a választott bíróság ügyeiben csak alkalmilag eljáró birák elnököltek.

Ez a rendszer azonban nem vált be, egyrészt az itélkezés és eljárás egyöntetüségének hiánya miatt, másrészt abból az okból, hogy a rendes ügykörükben elfoglalt birák némelyike elnöki teendőit elhanyagolta, vagy nem kellő szakszerüséggel végezte. 1896. évben kisérlet tétetett a rokkantsági ügyekben eljáró választott bíróságoknak több országos biztositó intézet ügyeire kiterjedő hatáskörrel való egyesitésével, oly módon, hogy az igy összpontositott bíróság vezetése annak élére állandóan kirendelt közigazgatási tisztviselőre ruháztatott át. E reform üdvös hatásának tapasztalata azután arra az eredményre vezetett, hogy az 1900. évi munkásbiztositási alaptörvény életbeléptetése alkalmából a választott bíróságok *territoriális* alapon ujjászerveztettek akkép, hogy hatáskörük ugy a baleseti, mint rokkantsági biztositásokból eredő kártalanitási igényekre is ki lett terjesztve.[2]

A német munkásbiztositási választott bíróságok ügyvitele felett a felügyeletet a közigazgatási kerület főnöke[3] gyakorolja. A jogorvoslattal megtámadható itéletek elleni felebbvitelek elintézése pedig tulnyomó részben (86·92%) a Berlinben felállitott birodalmi biztositó hivatal (Reichsversicherungsamt),[4] részben pedig a szövetséges államok részére külön felállitott országos biztositó hivatalok (Landesversicherungsämter) hatáskörébe tartozik.[5]

A berlini választott bíróság tulajdonképpen három kerületre terjedő három bíróságból áll, egységes vezetés, de el különitett ügykezelés mellett.[6] Ez a három egyesitett válasz-

[1] Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

[2] Németországban 1908. évben 124 munkásbiztositási választott bíróság müködött s azok előtt összesen 92,007 baleseti és 25,923 rokkantsági kártalanitási ügy tétetett folyamatba.

[3] Berlinben az államrendőrség elnöke (Polizeipresident); egyebütt a kerületi főnök (Oberregierungsrat).

[4] A berlini birodalmi biztositó hivatal személyzetének létszáma 1907. évben a következő volt: Elnök, 2 igazgató, 22 tanácsvezető, 39 állandó tag, 88 alkalmilag müködő rendes biró, a szövetségi tanácsnak 6 tagja és 294 tisztviselő.

Ezenkivül az üléseken 260 ülnök vett részt a munkaadók és munkások részéről.

A baleseti és rokkantsági kártalanitási ügyekben jogérvényesen itélkező tanácsok 7 tagból állanak. Tagjaik a tanácsvezetőkön kivül: a szövetségi tanács (Bundesrat) egy tagja, a birodalmi biztositó hivatalnak egy állandó tagja, 2 alkalmilag beosztott rendes biró, valamint egy-egy ülnök a munkaadók és munkások köréből. Ezen hivatalnál 1907. évben a feldolgozandó felebbezések száma 104,947 volt.

[5] És pedig ilyenek a bajor, szász és württembergi királyságok, a badeni, hesseni, mecklenburgi nagyherczegségek és Reusz herczegség részére azoknak székhelyein állittattak fel.

[6] Schiedsgericht: 1. des Stadtkreises Berlin; 2. des Regierungsbezirks Potsdam; 3. des Eisenbahndirectionsbezirkes Berlin.

tott bíróság tiz osztályra (Abtheilung; Spruchkammer) oszlik, amelyek mindegyikének élén egy-egy államilag kinevezett s bármikor más hatáskörbe is áthelyezhető közigazgatási tisztviselő (Decernent) áll (Regierungsrat, vagy Regierungsassessor). Az egyik osztályt maga a bíróságnak vezetője (Oberregierungsrat) vezeti, aki nemcsak az összes osztályok ügyvitele feletti főfelügyeletet gyakorolja, hanem bizonyos tekintetben azokra kiható intézkedési jogkörrel is bir. Igy pl. az összes tárgyalási határnapokat ő tüzi ki és osztja be, valamint esetenként maga határozza meg, hogy melyik napra melyik bizalmi orvos hivassék meg. Természetesen azonban az itélkezés körében minden osztály egymástól teljesen független.

Az ügybeosztásnak az az alapelve, hogy minden osztályhoz bizonyos előre meghatározott üzemi szövetkezések és biztositó intézetek ellen folyamatba tett ügyek tartoznak, aminek az az előnye, hogy az osztályvezetők és a kezelő személyzet az illető szövetkezések és biztositó intézetek eljárását és ügykezelését alaposabban megismerhetik s azok szakmájában előfordult balesetek természetének és következményeinek megitélésében nagyobb jártasságot és szaktudást sajátithatnak el.

A berlini választott bíróság segéd- és kezelő személyzete 62 tagból áll, ezek közül minden osztályvezető mellé 3—4 titkár (Secretär) van a jegyzőkönyvek vezetése és a könnyebb itéletek szerkesztése czéljából beosztva.

Az ülnökök és helyetteseik száma ugy a munkaadók, mint munkások részéről 162, ezeknek tárgyalásra behivására körülbelül minden hónapban egyszer kerül sor.

A bíróságnál az orvosszakértői teendőket az elnök által lehetőleg a gyakorló orvosok köréből gondos kiválasztással évenkint kinevezett 6 bizalmi orvos (Vertrauensärzte) teljesiti. A gyakorlat arra a tapasztalatra vezetett, hogy legczélszerübb lehetőleg kevés orvost állandó szakértőül alkalmazni. Egyrészt abból az okból, mert a némelykor félnapig is elhuzódó tárgyalásokon való jelenlét az illető orvos gyakorlatára hátrányos elfoglaltsággal jár. Megfelelő szakemberek részvételi hajlandóságára tehát csak a gyakori meghivás utján való kárpótlás és illő honorálás mellett lehet számitani.*

Másrészről a munkásbiztositási bíróság ülésein nyomban véleményt alkotni és felülvéleményezni hivatott bizalmi orvosoknak nemcsak az összes gyógyászati szakmákban (főképpen az anatomia, sebészet és elmegyógyászat terén) kell jártasaknak lenniök, hanem különös elméleti és *gyakorlati* szaktudással kell birniok a baleseti sérülések gyógyfolyamatának, a munkásbiztositási intézmény természetének és az erre vonatkozó törvények s rendeletek lényegének ismeretkörén belül.

Ennek szükségét az alább kifejtendőkkel fogjuk indokolni, midőn a bizalmi orvosoknak a tárgyalásokon való szereplését kivánjuk bővebben szóvá tenni.

A berlini választott bíróság ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása ezen bíróságnak nagy elfoglaltságáról és forgalmának tetemes emelkedéséről ad számot.**

A munkásbiztositási jogintézmény autonom jellegéből következik, hogy a választott biráskodás költségeit maguk a munkaadók és munkások viselik. Az állam felügyeleti jogának biztositása érdekében a költségek viselésében csak az által vesz részt, hogy viseli a birodalmi és országos biztositó hivatalok költségeit, továbbá gondoskodik a választott bíróság elnökének és helyetteseinek javadalmazásáról. A választott bíróságok fentartásából és müködéséből folyó egyéb személyi és tárgyi szükségleteknek költsége az országos biztositó intézetek (Landesversicherungsanstalten) által előlegeztetve az év végén megejtendő elszámolás eredménye szerint az összes üzemi szövetkezésekre és országos biztositó intézetekre aránylagosan kiróva felosztatik.*

A bíróság gazdasági ügykezelése gyakorlatilag akkép valósittatik meg, hogy a költségek előlegezésére kötelezett országos biztositó intézet a választott bíróság elnökének megkeresésére a személyi és tárgyi szükségletek beszerzésére kivánt összeget a bíróság számvevősége részére folyósitja s az elnök utalványozási jogositvánnyal, saját hatáskörében önállóan intézkedik a szükségletek megszerzése iránt.

A kezelőszemélyzetet ugyancsak az elnök előterjesztéséhez képest szintén az illető biztositó intézet rendeli ki.

Bár a berlini országos biztositó intézet az ottani választott bíróság elnökének e tárgyu megkereséseit minden nehézség nélkül a kivánt mértékben szokta volt teljesiteni, mégis az a rendszer, mely szerint a birósági segédszemélyzetet s a tárgyi szükségleteket az ügyfélként szereplő biztositó szolgáltatja, Németországban ma már teljesen lejártnak tekintetik. Különösen több esetben adott ellentétre okot az a visszásság, hogy a biztositó intézet nem mindig alkalmas személyzetet bocsátott az elnök rendelkezésére. Amint egyrészről teljes anomalia rejlik abban, hogy a vezetés felelősségét viselő birósági főnök az alárendelt személyzetének kiválasztásába befolyást ne gyakorolhasson, másrészről mi értelme sincs annak, hogy a bíróság tisztviselője az ügyfélként közelről érdekelt biztositó pénztárnak attól függő helyzetben levő alkalmazottja legyen. *Dr. Vályi Sándor.*

(Folyt. köv.

* A berlini bizalmi orvosok a tárgyalásokon való jelenlétük első órájáért 15 márka, minden további óráért további 10 márka dijazásban részesülnek s igy tiszteletdijuk egy-egy ülés után legkevesebb 35—45 márkára rug fel.

** Mig 1900. évben a berlini választott bíróságnál folyamatba tett ügyek száma csak 5308 volt, addig az 1907. évben megindított ügyek száma 10,310-et tett ki. Az előző évi hátralékkal együtt a választott bíróság 11,104 ügyben volt hivatva eljárni. Ebből elintéztetett 10038 ügy, és pedig a választott bíróságnak itélete a járadékot igénylő javára 2057 esetben volt kedvező, mig a biztositó javára 7185 esetben. (A többi döntés más természetü volt.)

* A felosztásnak kulcsa azon ügyek száma, melyek az illető üzemi szövetkezés (Breufsgenossenschaft) vagy országos biztositó intézet ellen abban az évben folyamatba tétettek. A berlini választott bíróság kérdéses költségei 1907. évben 105,240 K. 59 f.-t tettek ki, amelyből aránylagos felosztás szerint egy-egy ügyre 20 márka 38 fillér esett.

** Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

*** A jogászgyülés elé két inditvány került; az egyiket Nagy János nyujtotta be «egy európai kongresszus iránt a váltó és kereskedelmi jog egyenlősitése végett», a másikat Apáthy István «hiteltörvények kozmopolitikus szellembeni átalakitása iránt». A szakosztály ajánlatára a közgyülés e két inditványt együttesen tárgyalta, és «meggyőződésként» kimondotta, hogy «kivánatosnak tartja, hogy az összes kereskedelmi és váltótörvények európaszerte nemzetközi kongresszus által megállapitandó egyenlő alapelvekre fektettessenek.» V. ö. Magyar jogászgyülés évkönyve 1870. évre. Pest, 1871.

A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei.**

(Budapesti szabályok.)

A nemzetközi egységes váltójog kérdése régóta kedvencz témája a jogászi kongresszusoknak. Az elsőség pálmája az 1870-ben tartott első magyar jogászgyülést illeti, mely még a Nemzetközi jogi egyesület megalakulása és a franczia moratorium-törvények előidézte nagy hitelválság előtt vetette latba tekintélyét «az összes váltótörvényeknek európaszerte nemzetközi kongresszus által megállapitandó egyenlő alapelvekre fektetése érdekében.***

Mióta az emlitett franczia törvények nyilvánvalóvá tették, hogy a kereskedelem és a közhitel érdekeire a nemzetek összeütközése sem jelent nagyobb veszélyt az egyes jogok összeütközésénél, a lökés, a váltójognak nagyobbszabásu nemzetközi mozgalom utján való egységesitésére adva volt. A tanulságot elsőnek az 1873-ban a Nemzetközi jog reformjára és kodifikációjára alakult egyesület, a mai Nemzetközi jogi egyesület vonta le, amikor 1875-ben Hágában tartott harmadik kongresszuson bizottságot küldött ki a váltójog

egységesitésének tanulmányozására. A bizottság jelentését az 1876-ban Brémában tartott kongresszus részére Borchardt és Jaques készitették, előadóként Jencken szerepelt, aki nem habozott bevallani, hogy előszeretetet érez a német jogrendszer iránt. Ily auspiciumok mellett a franczia elemnek csaknem teljes kizárásával jött létre az a 20 tétel, amely az Antwerpenben (1877) és Frankfurtban (1878) megszövegezett ujabb hét tétellel együtt a váltójog nemzetközi szabályozásának vezérelveit első izben állapitotta meg, és brémai szabályok (Bremer Regeln) néven alapjául szolgált a budapesti szabályoknak.

A brémai szabályokat az angol és német rendszer szerencsés kiegyenlitésének mondották. Valóságban azonban merő német jogot tartalmaznak, jelentéktelen engedményekkel az angollal szemben.

A brémai és budapesti szabályok megalkotása közötti időben készült törvénytervezeteket ugyanilyen egyoldaluság jellemzi a franczia jog javára. Áll ez különösen az Institut de droit international által 1885-ben Brüsszelben elfogadott tervezetről, valamint a belga kormány kezdeményezésére tartott 1885. antwerpeni és 1888. brüsszeli nemzetközi kereskedelmi kongresszusokon alkotott törvénytervezetekről. Az utóbbiak megállapitásánál a váltójog franczia, belga és német felfogása közötti ellentét csaknem minden egyes pontnál érezhetővé vált. Mivel pedig az előbbi álláspont képviselői többségben voltak, a szavazásnál is övék volt a győzelem. A kongresszusokon alkotott mintatörvények egyhangu vélemény szerint halvaszülöttek. Sem nem teljesek, sem nem alkalmasak a szétágazó irányok bármelyikét is kielégiteni. Eredménytelenségök lehet oka annak, hogy velök az egységesitési kisérletek husz évre megakadtak.

A budapesti szabályok szerencsésebb körülmények között jöttek létre. Keletkezési helyök is semlegesebb terület volt. A korábbi tervezetek ezenfelül jobbára egyéni munkálatok, amelyekhez a szentesitést egy nem eléggé alaposan tájékozott és gyakran nemzeti szempontok által vezérelt hallgatóság adta meg. A budapesti konferenczián hozott határozat alapját ellenben öt előadói javaslat alkotta, ugy hogy a budapesti kongresszusra több előmunkálat készült, mint a korábbiakra együttvéve. Az előadók sorrendben a következők voltak: dr. Meyer Felix, a berlini felebbezési bióság tagja, dr. Barnard *Byles* londoni ügyvéd, továbbá jelen sorok *irója*, dr. Marais György párisi és dr. Sichermann Bernát kassai ügyvéd.

Dr. Meyer Felix a váltójog legbuzgóbb apostola, nem irt ugyan külön előadmányt a kongresszus részére, de régebbi munkája (Weltwechselrecht. Berlin, 1906.) révén a legnagyobb tekintélyt élvezte. Könyve voltaképpen kritikai kommentára a brémai szabályoknak s mint ilyen a budapesti szabályok értékelésénél is nagy szolgálatokat tehet. Erősen bizik az egységes váltójogi kodex közeli megvalósitásának lehetőségében, amely felfogása szerint értelmi áldozatot (sacrificium intellectus) egyik jogrendszer részéről sem követel.

Ezen optimisztikus felfogással szemben Barnard Byles előadása (Paper on the Unification of the Law of Bills of Exchange, kiadja az International Law Association London, 1908. 27. l.) képviselte a sötét pesszimizmus álláspontját. Nem látja semmi módját annak, hogy a legelterjedtebb rendszer, az angol-amerikai engedményeket tegyen a kontinentális jogoknak. Mindössze három lényegtelen ujitás volna keresztülvihető. Az egyik a kiméleti napok (days of grace), a másik a megfelelő bemutatási idő (presentment within reasonable time) eltörlése, a harmadik az együttkötelezés (aval) intézményének meghonositása.

Barnard Byles álláspontja jellemző nemcsak az angol jogászoknak, hanem a legközvetlenebbül érdekelt gazdasági érdekkörök felfogására általánosságban. A dolog érthető is. Olyan óriási területet és néptömeget uraló jogrendszer, mint aminő az angol, magában véve félig-meddig világjog, amely nem egykönnyen mond le sajátos rendelkezéseiről. Hozzájárul ehhez az is, hogy az angol váltójog mai alakjában kodifikátora, Chalmers ismételten hangsulyozott és idézett állitása szerint 1603. évig felnyuló 2500 elvi jelentőségü jogesetnek és 17 törvényhozási intézkedésnek leszürődése, ugy, hogy mellette több mint 300 esztendő tapasztalati bizonyitékai szólanak. Tetézi mindezt az angoloknak jogi téren is megnyilatkozó konzervativ szelleme a «nolumus leges Angliae mutare» elvnek a common law határain tul is érvényesülést kereső törekvése.

Még az angol előadónál is szükebb körü reformra látott alkalmasint okot, az egységesités kérdésének franczia előadója, dr. Marais György, aki dolgozatában (Une reforme necessaire en matière d'endossement de lettres de change et de connaissmenet, Intern. Law Assoc. kiad. London 1908. 8. l.) mindössze egy részletkérdésre szoritkozott és meg sem penditette a fedezet (provision) kérdését, amely pedig az eddigi egységesitési törekvések folyamán legtöbb vitára adott alkalmat és amelyben a két ellentétes álláspont részéről a legkevesebb engedékenység mutatkozott.

Jelen sorok irója munkájában (Nemzetközi egységes váltójog, kiadja a Magyarországi Pénzintézetek Országos Szövetsége, 1908. 33. l.) az eddigi kongresszusok kodifikácionális törekvésének meddőségét bizonyitva, megállapitja a nemzetközi egységes váltójog irányelveit, amelyek részletes szabályozása azonban csak az egyes kormányok, illetőleg törvényhozások hivatalos kiküldöttjeiből alakult testület által volna eredményesen kivihető.

A kongresszus magáévá tette ez inditványt, amikor határozatainak második pontjában az Egyesület végrehajtó bizottságát megbizta azzal, hogy a budapesti szabályokat az egyes országok kormányaival közölje, főképp pedig a németalföldi kormánynyal, amely a váltójog egységes szabályozása tárgyában a többi kormányokat nemzetközi értekezletre szándékozik egybehivni.

A kongresszusi előadók közül dr. Sichermann Bernát volt az, aki dolgozatában (Paper on the unification of the Law concerning Bills of Exchange, kiadja Intern. Law Assoc. London 1908. 14. l.) a brémai szabályok átdolgozásának szükségét hirdette és módját is javasolta, ezáltal közvetlenül megadván az ösztönzést a budapesti szabályok megalkotására.

A budapesti szabályok azonban korántsem egyéni, hanem kumulativ munka. A kongresszus eltekintett a beérkezett munkák nyilvános előadásától és a váltójog egységesitésének kérdését csak bizottság elé utalta, melynek tagjai közül az angol—amerikai jogrendszert Phillimore Walter főbiró és Barnard Byles londoni ügyvéd, a franczíát dr. Barbey párisi felebbezési birósági ügyvéd, a német rendszerhez tartozó különböző jogokat pedig dr. Riesser egyetemi tanár (Berlin), Cassano herczeg (Róma), dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár (Budapest), dr. Sichermann Bernát (Kassa) és jelen sorok irója képviselték.

A bizottság mindenekelőtt megállapitotta, hogy a brémai szabályokat az azóta tett gyakorlati tapasztalatok és a felgyülemlett irodalmi kritika szorgos tekintetbe vételével revizió alá veszi. Nem tér ki a nehézségek előtt, de nem is szaporitja számukat az által, hogy a brémai szabályok szabta kereten tullép.

Dr. Hantos Elemér
Magyarorsz. Pénzintézetek Országos Szövetsége ügyv. főtitkára.

(Folyt. köv.)

Jogirodalom.

Az egyházi házasságkötési jog tanának kifejlődése. Irta *Reiner János.* Budapest, Stephaneum nyomda r. t. 1908. 204 lap.

Reiner János legujabb tanulmánya voltaképpen folytatása «Az egyházi házasságkötési jog történelmi alapjai» czimü akadémiai székfoglalójának. E korábbi munkájában Reiner részletesen tárgyalta azokat a házassági jogokat, amelyekkel

a katholikus egyház szemben találta magát, amidőn a polgári életnek legfontosabb intézményét, a házasságot egyre közvetlenebbül a maga joghatóságának körébe bevonni igyekezett: a római jogot, ugy amint egyfelől a byzanczi császárságban tovább alakult, másfelől Itáliában és a Közép-tenger mellékének egyéb vidékein a római birodalmat tulélte, nemkülönben Nyugat-Európa államainak germán alapu házassági jogát. E tételes jogoknak fejlődését Reiner végig kisérte a XII. század közepéig, vagyis addig az időpontig, amikor a római katholikus egyház törvényhozása a nemzeti házassági jogok fölé a maga egységes és egységesitő szabályait kezdi helyezni és megteremti az egyháznak sajátos, önálló házasságjogi rendszerét. Az előttünk fekvő könyv immár az egységes törvényhozási szabályozásnak fogalmi alapjait, az egyháznak a házasságról való felfogását, a házasságnak a katholikus egyház joga szerint való constructióját vizsgálja. Ennek megállapitását szerzőnk annál inkább itélhette az ő legsürgősebb feladatának, minthogy azok a szabályok, amelyek egyenesen kifejezésre juttatják, mit tekint a katholikus egyház a házasság lényegének, mely tényekkel látja a házassági köteléket megalapitottnak, nemcsak logikailag jelentkeznek a szabályozás alapvető elemeiül, hanem történetesen a keletkezés időbeli rendje szerint is kiindulását alkotják a római egyház egységesitő házasságjogi legislatiójának.

Reiner János legujabb müve tehát, egy jogi constructio kifejlődését adván elő, *dogmatörténet.* Annak kellett lenni már azért is, minthogy ennek az alapozó törvényhozási szabályozásnak közvetlen előzményét és forrását, habár akadtak megelőzőleg a particularis jogokban megfelelő elvek s gyakorlat, éppen a doctrina nyujtotta. Sőt e könyv hatványozottan dogmatörténet annálfogva, hogy a házasságnak kánonjogi elméletére nemcsak az olyan természetü okok és eszmék voltak befolyással, amilyenek általában irányt adók a jogi constructiókra nézve, hanem ezeken felül theologikus tanok: a házasságnak a hitélet teljes rendszerében való szerepe, symbolikus jelentősége.

Szerzőnk ehhez képest a katholikus egyház theologiájának nagy megalkotóihoz, az egyházatyákhoz vezet el bennünket, Szent Ambrushoz és Szent Ágostonhoz, akik a legkifejezettebben tanitják, hogy a házasságot, amely Krisztus és egyháza elválhatatlan kapcsolatának jelképe, a házassági megegyezés létesiti, s hogy a testi egyesülés nem kelléke a házasság megalapitásának. Ugyane felfogás érvényesül Nagy Leo, I. Gelasius és I. Pelagius pápák epistoláiban, különösen I. Miklós pápának a bolgárokhoz intézett — 866-ból való — hires levelében. Amde ezzel egyidejüleg már fellép az ellentétes tanitás, amely a szentséget képező és ennélfogva felbonthatatlan házasság létrejöttéhez megkivánja a testi egyesülést, — Reiner helyesen utal a népnek a házasság rendeltetéséről s czéljáról való «természetes» felfogására és a copulának a germán házassági vagyonjog szempontjából való jelentőségére mint az uj tan okaira. Az angolszász s a frank birodalombeli poenitentiális könyvekben találkozunk először ezzel a copula-elmélettel, amelynek hivei éppen Leo pápának az ellenkező felfogás mellett tanuskodó levelét értékesitik legfőbb auctoritás gyanánt, egyetlen egy szónak megváltoztatásával, *a nuptiale misterium* nak *nuptiale ministerium*-má módositásával. Hinkmár rheimsi érsek korántsem megalapitója, csupán csak legnevesebb és legjelentékenyebb irodalmi képviselője az uj iránynak, amely az ő nyomán a IX. század végével gyakorlati uralomra jut a frank egyházban.

A római és a frank egyháznak ezt az ellentétes felfogását tudatosan és élesen Gratianus állitja szembe egymással a XXVII. Causa második quæstiójában. Az ellentétet olyképpen véli kiegyenlithetni, hogy a felbonthatatlan házasságtól *(coniugium ratum)*, amelynek szerinte két faja van, t. i. az elhált és a pap által megáldott házasság, megkülönbözteti a csak megkezdett házasságot *(coniugium initiatum)*, amelyet felbont a szerzetesi fogadalom, a házasságkötést megelőző tehetetlenség és a későbbi végrehajtott házasság. Látni való, hogy Gratianus lényegileg a frank copula-elméletnek szerez érvényt. Tanitása a decretum általános nagy tekintélyénél fogva csakhamar nem csupán a bolognai iskolának, hanem az egész ecclesia Transalpinának vált a hivatalos felfogásává; ellenben visszautasitásban lett része ott, ahonnan e tan kiindult, Franciaországban. Itt ugyanis már a XI. század óta mind nyomatékosabban támadták azt a tételt, hogy a testi egyesülés nélkülözhetetlen feltétele a házasság teljességének s felbonthatatlanságának: ellene szólaltak fel Damiani Péter, Chartres püspöke, Ivo, majd Champeauxi Vilmos, akinek sententiáival szerzőnk méltán foglalkozik igen tüzetesen, minthogy a feltétlenül felbonthatatlan házassággal Vilmos állitotta szembe elsőnek mint egyedüli lazább, gyengébb hatályu köteléket, melytől visszalépésnek helye van, a jövőbeli házasság igéretét, az eljegyzést, továbbá a nagyhirü Abaelardus. Mindnyájuknál nevezetesebb képviselője a «reactiós» franczia consensualis elméletnek Hugo de Sancto Victore; mert a copula-elnélet elleni állásfoglalása egyenesen theologiai alapokra, egy uj szentségi tanra támaszkodik. Szerinte ugyanis a házasságban kétféle szentség van: a tulajdonképpeni szentsége a házasságnak, amely az Isten és a lélek közötti kapcsolatot jelképezi s megvan minden házasságban, és a házassági kötelesség szentsége, amely jelképe a Krisztus és egyháza kapcsolatának s a testi egyesüléssel áll be; a házassági consensusnak jelenre szóló szavakkal kifejezése létrehozza a házasságot, amely szentség és tehát felbonthatatlan, még mielőtt hozzájárulna a testi egyesülés; felbontható csupán a jövőre szóló igéret által megalapitott kötelék, az eljegyzés. Már egyenesen Gratianus ellen irányul az ecclesia Gallicanának ez az uj tanitása Lombardusnál. Elfogadja Hugónak szentségi distinctióját, bár tartózkodik attól, hogy két szentségről beszéljen, és Hugónál is határozottabban s világosabban különbözteti meg a jövőre és a jelenre szóló házasságkötési kijelentést, desponsatiót; egyuttal, hangoztatva minden törvényes és érvényes házasságnak, de præsenti desponsatiónak felbonthatatlanságát, bontó akadályoknak vagyis érvénytelenségi okoknak minősiti azokat az okokat, amelyeket a tételes jog tényleg az el nem hált házasságra nézve felbontási okok gyanánt ismert.

Lassankint közelednek egymáshoz az ellentétes felfogások. Már Gratianus tanitványa, Paucapalea megtett egy fontos lépést: az egyház különös engedélyétől teszi függővé a későbbi végrehajtott házasságnak a korábbi el nem hált házasságra nézve felbontó hatályát. Rolandus, aki utóbb III. Sándor pápa névvel a pápai széket foglalta el, Stromájában egyáltalán tagadja a későbbi végrehajtott házasságnak ezt az erejét s érvényességét; egyébként is csak azokat az okokat ismeri el a végre nem hajtott házasságra nézve felbontási okokul, amelyeket a kánonok kifejezetten ilyenek gyanánt megállapitottak: egytől-egyig olyan okokat, amelyek ma házassági akadályok és Rolandusnak ebben a munkájában csak azért nem jelentkeznek tisztán érvénytelenségi okok gyanánt, mivel figyelembe vétetnek akkor is, ha a házasságkötés után merülnek fel. Mig azonban az egykoru Magister Rufinus még teljes buzgósággal s hévvel védi Gratianus tanitását, amelynek érdekében még hamisitástól sem riad vissza, addig Rolandus későbbi munkájában, a Sententiákban, már világosan házassági akadályoknak nyilvánitja a végre nem hajtott házasságra nézve addig felbontási okok gyanánt tekintett tényeket, és feltétlenül felbonthatatlannak mondja a jelenre szóló megegyezéssel megkötött házasságot. Majd uj érvvel támogatja ezt az álláspontot a civilistikus irodalom hatását feltüntető Summa Coloniensis: utal a dologi szerződésnek általános szabályára, hogy a szerződés a dolog átadásával perficiálódik, amihez képest a házasság befejezetté válik azáltal, hogy a házasulók a jelenre szóló házassági beleegyezés kijelentésével kölcsönösen átadják egymást. Egy angol legista, Vaccarius, mélyiti ezt a tanitást. És egyre jobban azok is, akik egyenesen az ecclesia Transalpina szószólóinak nevezik magukat, mint pl. Tournayi István, érveléseikben és eredményeikben a franczia sponsalia-distinctiót emelik érvényre.

A doctrina vitáját 1170 körül a törvényhozás, a római pápának szava döntötte el, akinek határozatát már a kölni Summa sürgette volt. III. Sándornak egynehány decretalisa tartalmazza a megoldást: Gratianus ellenében a franczia iskola győzedelmeskedett. A pápa az eljegyzésnek és a házasságkötésnek (sponsalia de futuro és de præsenti) éles contradistinctiójával a házasság teljességéhez egyebet nem kiván, mint a végleges házasulási consensus kijelentését. A copula-elméletnek residuumaként mégis fenmarad a végre nem hajtott házasság felbontásának két esete: az egyik valamely fél szerzetbe lépése, a másik a pápai engedély alapján történő ujabb házasságkötés — mind a két felbontási okot a katholikus egyház ma is ismeri, az előbbit ugyan csak abban a szükebb körben, amelybe VIII. Bonifácz szoritotta (III. Incze pápa teljesen el akarta volt törölni), hogy t. i. egyedül az ünnepélyes fogadalom bontja fel a még el nem hált házasságot. És ugyancsak III. Sándor pápa törvényhozásában találkozunk már azzal a — csak látszólag a copula-elméletből kiinduló, igazában éppen a franczia iskola distinctióját érvényesitő — vélelemmel, amelyet IX. Gergely iuris et de iure

præsumptióvá emelt, és amely ott, ahol a tridenti zsinatnak házasságjogi decretuma ki nem hirdettetett, 1892-ig élő jog volt: hogy az eljegyzés, mihelyt hozzájárul a feleknek testi egyesülése, házassággá válik. A XII. század végén szóval a katholikus egyház házasságkötési jogának tana készen áll előttünk. A Tridentinum, illetve a katholikus egyház legujabb házassági törvénye, a *Ne temere* kezdetü bulla e tant nem módositotta, nem érintette, csakis a de præsenti desponsatiónak, a házassági consensus kijelentésének formáját szabta meg kötelezőleg oly hatálylyal, hogy a más formában nyilvánitott consensusnak házasságot megalapitó, s tehát egyuttal szentségi jellege nincs.

E vázlatnál még hézagosabb s rövidebb ismertetés is eléggé igazolta volna, hogy az egyházi házasságkötési jog tanát nálunk ily alaposan és mélyrehatóan még soha nem tárgyalták. És Reiner János könyve nemcsak a magyar, hanem egyszersmind az egyetemes egyházjogi tudományt is gyarapitotta. Scheurl és Esmein munkái óta e matéria a külföldön sem részesült monographikus feldolgozásban; Sehling és Hörmann tanulmányai az ide vonatkozó kérdések legnagyobb részét felölelik ugyan, de más-más látószögből. Ilyképpen Reiner János világit meg először számos érdekes részletet, nem egy auctornak tanitását ő fejtegeti elsőnek szabatos elemzéssel. *l. d.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE

Az osztrák «állomási illeték»-ről.

Az osztrák államvasut a «Verordungsblatt für Eisenbahnen und Schiffart» 1906 január 18-iki számában 1906 márczius 1-től kezdődő hatálylyal «Stationsgebühr» elnevezéssel uj mellékilleték életbelépését hirdette ki.

Ez az uj illeték a hirdetmény szerint a feladási és leadási állomásokon keletkező vasuti szolgáltatások ellenértéke gyanánt a fuvarozás távolságától függetlenül szedetik be az osztrák államvasut és az általa kezelt helyi érdekü vasutak vonalain. Mivel azonban a köteléki dijszabások a mellékilletékek tekintetében az illető vasut helyi dijszabására utalnak, a fenti hirdetmény folytán az állomási illeték a köteléki forgalomban az osztrák államvasutak vonalain kivül fekvő feladó, illetőleg leadó állomások részéről is beszedés alá kerülnek.

Az osztrák állomási illeték életbeléptetése azt a czélt követte, hogy a vasuti alkalmazottak fizetésemelését fedezze anélkül, hogy az államositási akczió befejezése előtt az összes dijszabásokat meg kelljen változtatni. Bizonyos, hogy ez illeték a szállitási dijakat közvetve felemelte (az osztrák államvasut e czimen elért bevételi többletét évi tiz millió koronára becsülik), anélkül, hogy a rendes dijszabások egyes tételein változtatott volna.

Már az uj illeték kihirdetésekor voltak egyesek, kik ennek jogérvényét kétségbevonták, és életbeléptetése után az üzletszabályzat 61. §-ának 4. bekezdése alapján, mely szerint *dijszabás helytelen alkalmazásánál* — a fizetéstől számitott egy éven belül — fuvardijvisszatéritésnek van helye, eziránt keresetek adattak be, melyek az üzletszabályzat 7. §-ára támaszkodva abból indultak ki, hogy az «állomási illeték» jogérvényesen fennálló és kellően «kihirdetett dijszabás»-nak nem tekinthető.*

Különös jelenség, hogy az állomási illeték tulajdonképpeni hazájában Austriában ily perek egyáltalán nem indultak meg,** mig Magyarországon a köteléki dijszabások fent ismertetett intézkedése alapján a leadó állomások, illetőleg a magyar államvasut ellen inditott perek kereseti összértéke már eddig is mintegy 300,000 K-t tesz ki.

Bár eddigelé e perekben felsőbirósági jogerős itéletre még nem került a sor, és bár csakis egy itélet adott helyet ily keresetnek, ezzel az állomási illeték jogérvénytelenségét mondva ki,*** mégis időszerünek tartom, hogy e gyakorlatilag is nagy horderejü kérdés a jogi irodalomban is megvitatás alá kerüljön.

Az állomási illeték jogérvényessége az üzletszabályzat 7. §-a kapcsán két szempontból vizsgálandó: 1. kellően volt-e kihirdetve, 2. jogérvényesen fennálló dijszabáson alapul-e?

I. A kihirdetés módjára irányadó az osztrák kereskedelmi miniszter 1905 február 10-iki szabályrendelete,* mely az üzleti rendtartás, az üzletszabályzat és a nemzetközi vasuti egyezményt beczikkelyező törvényben foglalt felhatalmazás alapján lett kibocsátva.

A judikatura ez alapon megállapitotta, hogy a szabályrendelet nemcsak a közigazgatási közegeket kötelezi ennek pontos betartására, hanem a szállitóközönség jogait is megóvják, amennyiben az attól való eltérés a dijszabást magánjogilag is érvénytelenné teszi.

Az állomási illetékről szóló hirdetés («Kundmachung») az osztrák hivatalos lapban jelent meg azzal a megjegyzéssel, hogy ennek rendelkezései az osztrák államvasut helyi dijszabását egészitik ki, és hogy enek különlenyomata a *dijszabási füzetbe való bevonásáig* a dijszabások vevőinek ingyen, egyébként 20 fillérért adatik ki. Ha a hirdetményt a szabályrendelet rendelkezéseivel egybevetjük, ugy konstatálhatjuk, hogy a hirdetés a 8. §-ban eszközlendő módon, s hivatalos hirlapban megtörtént, hogy az állomási illetékről szóló hirdetmény a közönségnek a 9. és 10. §-ok értelmében rendelkezésre bocsáttatott, és hat heti hirdetési határidő a 13. §. szerint betartatott. Ha a hirdetés módját alaposabb vizsgálat alá veszszük, ugy a szabályrendelet intézkedései alapján mindenekelőtt azzal kell tisztába jönnünk, vajjon az állomási illeték uj dijszabás vagy pedig dijszabásmódositás jellegével bir. Előrebocsátjuk, hogy a hirdetés körüli mulasztás csak akkor volna megállapitható, ha az állomási illetéket nem uj dijszabásnak, hanem *dijszabási módositásnak* minősitenők. E tekintetben az emlitett rendelet kevéssé szabatos meghatározásai is rést nyitnak a támadásra.** A 2. §. ugyanis a hirdetés szempontjából különböztet ujonnan életbeléptetendő dijszabások (3. és 4. §-ok), dijszabások módositásai és dijszabások hatályon kivül helyezése között. Már most minden uj mellékilletéket életbeléptető helyi dijszabás közvetve egyuttal dijszabásmódositás is, mert az eddigi köteléki dijtételeket «megváltoztatja és kiegésziti», azaz az uj illetékkel felemeli. A hirdetés szempontjából azonban nyilván nem eshetnek mindkét kategoriába.

Ha tehát a 2. §. szembeállitja az uj dijszabást a dijszabásmódositással, és ha minden uj dijszabás közvetve dijszabásmódositást eredményez, ennek a különböztetésnek csak ugy adhatunk helyes magyarázatot,*** ha a «dijszabásmódositás» alatt szükebb értelemben a dijszabás olyatén, a fennálló dijszabások egyes rendelkezéseihez tapadó változtatásait értjük, melyek uj rendszeres dijszabás kibocsátása nélkül hirdettetnek ki. Máskülönben az uj dijszabás kibocsátása is a dijszabásmódositás fogalma alá tartoznék. Ezt a magyarázatot megerősiti a szabályrendelet 3. § a, mely egyes dijtételek megváltoztatását, átvételét és helyesbitését tartja szem előtt, de különösen a 4. §., mely dijszabások módositásának rendes alakja gyanánt a dijszabási pótlék kiadását és a dijszabások uj kiadását jelöli meg. Csakis a tárgy csekély jelentőségénél, vagy a módositás sürgős voltánál fogva van megengedve a hirdetmény utján való dijszabásmódositás, melynek példájaképp az idézett 4. §. *egyes* határozmányok életbeléptetésére, *egyes* dijtételek hatályon kivül helyezésére, vagy helyesbitésére, *egyes* viszonylatokra vonatkozó dijtételek életbeléptetésére vagy módositására utal. Már pedig az állomási illeték, mint uj mellékilleték, e pontok egyike alá sem tartozhatik. *Tartalmilag* nem, mert nem az organikus egységet képező dijtételek egyikén sem változtat egyet mást, hanem egy egész uj mellékilletéket létesit. *Alakilag* nem, mert nem is lehet szó a «tárgy csekély jelentőségéről» (hiszen évi 10 millió K t tesz ki), sem pedig sürgősségről (hiszen az 1906 január 18-iki hirdetés az állomási illetéket márczius 1-ével lépteti életbe). A 3. §. *α—γ)* pontjai csak *egyes* dijtételek hatályon kivül helyezését vagy helyesbitését engedik meg hirdetmény utján, uj dijtétek életbeléptetését azonban csak oly feltételek mellett, melyeknek az *uj állomási illetékre* vonatkozó hirdetmény egyáltalán nem felel meg.

Eszerint tehát szabályrendeletünk egyes pontjainak átkintése után az az eredményünk, hogy az állomási illeték nem tekinthető dijszabásmódositásnak, és a 3., 4. § oknak,

* L. *Eger* Verkehrsordnung 2. kiadás 341. l., aki kifejti, hogy a nem jogérvényes dijszabás alkalmazása dijszabás «helytelen alkalmazásának» minősitendő.

** Az osztrák közigazgatási bíróság 1908 márcz. 14-iki határozatában az ez iránt beadott panaszt hatáskör hiányában elutasitotta.

*** A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési birósának 1908 D. 686. sz. határozata.

* Szóról-szóra megegyezik a magyar kereskedelmi miniszter által kibocsátott 1905 február 10-iki 1649. sz. szabályrendelettel.

** Sokkal világosabbak és átnézetesebbek az e tárgyra vonatkozó német rendeletek. L. *Eger* i. m. 27. l. és *Bering:* Veröffentlichung der Eisenbahntarife. (Eisenb. E. XII k. 353. l.)

*** Ellenkezőleg a kereskedelmi és váltótörvényszék id. hat.

mint ilyen, nem felel meg. Ha tehát egyáltalán megállhat, csakis uj dijszabás, nem pedig dijszabásmódositás gyanánt minősithető.

A kereskedelmi és váltótörvényszék ellenkező álláspontját azzal indokolja, hogy az állomási illeték «hirdetmény» (Kundmachung) utján lett publikálva. Ámde *minden* uj dijszabást, dijszabásmódositást vagy hatályon kivül helyezést *hirdetni kell*, tehát a hirdetés tényéből, sőt még elnevezéséből sem lehet a dijszabásmódositásra következtetni, mely tartalmilag mindig a *fennálló* (3. §. *a)* pont) dijtételekre vonatkoztatandó változtatást tételez fel, és nem azonositható egy uj dijszabással.

Ezzel azután megdőlnek mindazok a további következmények, melyek a dijszabásmódositás megállapitásához kapcsolhatók. Igy elsősorban a hirdetmény utján kibocsátott csekély jelentőségü vagy sürgős dijszabásmódositásokra előirt az a szabály, hogy «a legközelebb megjelenő dijszabási pótlékba eredeti életbeléptetésük idejének megjelölésével felveendők» (4. §. 1. pont utolsó bekezdés).* Igaz, hogy maga az állomási illetéket életbeléptető hirdetmény utal arra, hogy annak idején formálisan is be lesz olvasztva a helyi dijszabási füzetekbe, de ez az utalás korántsem azonos a 4. §. 1. pont utolsó bekezdésével: mert nem tüz ki erre határidőt, és mert nem a *pótlékba* való *felvételről*, hanem a *dijszabási füzetbe* való *bevonásról* szól. A dijszabási technika szempontjából nem egyedül álló eset, hogy önálló dijszabás más önnálló dijszabásba lesz bevonva, igy különösen akkor, midőn valamely államositott vasut dijszabási önállósága ily módon tartatik fenn. (Erre példa az ungvölgyi h. é. vasutnak legujabban a m. á. v. helyi dijszabásába felvett dijszabása.)

Az állomási illetékre vonatkozó e kijelentésből tehát sem arra nem lehet következtetni, hogy ez *dijszabásmódositás*, sem arra, hogy a legközelebbi *pótlékba* (amiről e kijelentésben nincs is szó) felveendő.

Ha tehát ezek alapján megállapitjuk, hogy az állomási illetéket csakis uj dijszabásnak lehet minősitenünk, akkor nem marad más hátra, minthogy a kellő közzététel szempontjából összevessük a szabályrendelet 8. §-ának a hirlapokban való hirdetésre előirt tizenegy pontjával. Ez uton konstatáljuk, hogy 1—5. pont és 8—11. pont határozmányai kétségtelenül be lettek tartva. A 7. pont nem is vonatkoztatható az itt tárgyalt esetre és igy csakis a 6. ponttal kell tüzetesebben foglalkoznunk. Ez a *kivonatos* közlés módját irja körül, meghatározva annak lényeges tartalmát. Amde az állomási illetékre vonatkozó hirdetés éppen, mert egyéb dijszabásokhoz képest elég rövid és átnézetes, az illetékszabást egészében tartalmazta, azaz a hirdetés nemcsak jelezte a dijszabás lényeges tartalmát, hanem szóról-szóra közölte az állomási illetékre vonatkozó összes tételeket és szabályokat ugy, hogy a hirdetés nem a dijszabás rövid összefoglalása, hanem forditva a dijszabás maga a hirdetmény különlenyomata. Nyilvánvaló, hogy ez a hirdetés, mely nemcsak a dijszabás lényeges tartalmát, hanem az egész dijszabást foglalja magában, a rendeletben előirt módozatnál kimeritőbb. De a hirdetés terjedelmének ez a *tullépése* nem tekinthető a *kellő* hirdetés megszegésének, mert a teljesközlés természetszerüleg a lényegtartalmat is magában foglalja, ez pedig a közönség tájékoztatására még alkalmasabb. Ez a magyarázat azért szorul különös hangsulyozásra, mert a kereskedelmi törvényszék itélete ebből a teljesközlésből ismét arra következtet, hogy itt a 4. §. *c)* pontja alá tartozó dijszabásmódositással van dolgunk. A 8. §. 6. pont utolsó bekezdése ugyanis előirja, hogy a 4. §. *c)* pontja szerinti hirdetmények *teljes tartalommal* teendők közzé Már most az itélet a teljes tartalom közzétételéből visszakövetkeztet a hirdetés jellegére. A logikai tévedés nyilvánvaló. Minden dijszabást lényeges tartalma szerint kell, de teljes tartalmában is szabad hirdetni, kivéve a 4. §. *c)* pontja szerintieket, melyeknél a teljes tartalom hirdetése kötelező. A használt hirdetési módból tehát nem lehet megállapitani vajjon uj dijszabással, vagy a 4. §. *c)* pontja szerinti dijszabásmódositással van-e dolgunk.

A hirdetésnek a szabályrendeletben felsorolt kellékei ilyképp megvannak és igy csak még két ellenvetéssel kell foglalkoznunk, mely az állomási illeték közzététele ellen felhozható.

Az egyik az, hogy az állomási illetékről szóló dijszabás, mint a hirdetésnek különlenyomata, önmagát pusztán hirdetésnek («Kundmachung betreffend die Einführung einer Stationsgebühr») nevezi, nem pedig dijszabásnak. Amde a dijszabás elnevezés nem kötelező, sőt a mellékilletékek összeállitását éppen a fuvardijakkal való szembeállitás kedveért más elnevezés alatt is szokás és lehet megjelölni (p. o. dijjegyzék, «Ermässigte Frachtsätze für einzelne Artikel und Relationen» vagy «Direkte Frachtsätze» stb.).

Dijszabás elnevezés alatt tágabb értelemben a szállitási feltételek összességét, szükebb értelemben a fuvardijak és mellékilletékek és kiszámitásuk szabályainak összeállitását értjük. Az állomási illeték mindkettőt tartalmazza és az áruosztályozás és a szállitás módja alapján állapitja meg dijtételeit. Egész tartalmából tehát nyilvánvaló, hogy dijszabás, de meg bevezető intézkedéseiben is kifejezetten uj mellékilletékek életbeléptetésére és annak kiszámitására utal. Ily körülmények közt, habár a czimben a kitétel nem használtatik, a «hirdetmény» uj dijszabásnak minősitendő, annál inkább, mert a későbbi, az állomási illeték beszedésére vonatkozó hirdetések erre mint dijszabásra utalnak.

A másik ellenvetés az, hogy a hirdetés külső formája nem felel meg a mustradijszabásban foglaltaknak, ami kétségtelenül igaz. Ámde a mustradijszabás mint bevezető intézkedései kifejezetten hangsulyozzák, pusztán a stilizálás és tartalmi elrendezés egységességét czélozza; anélkül, hogy az illető vasutak a közönséggel szemben kötelesek volnának szorosan a mustradijszabáshoz ragaszkodni. A mustradijszabás betartása tehát nem tekinthető érvényességi kelléknek az adott esetben annál kevésbbé, mert az állomási illeték a *helyi* dijszabás jellegével bir, erre vonatkozólag pedig a *kötelékı* forgalomra vonatkozó mustradijszabás egyáltalán nem nyerhet alkalmazást.

Eszerint tehát, habár az állomási illetékről szóló «Kundmachung» több szempontból eltér a dijszabások *szokásos* hirdetésétől, az egyedül irányadó miniszteri szabályrendelet intézkedéseibe nem ütközik be és igy *kellően* kihirdetett dijszabásnak tekintendő. *Dr. Baumgarten Nándor.*

(Bef. köv.)

* Különben is kétes, vajjon e szabály *be nem tartása* következtében a már *kellően* kihirdetett dijszabás utólagosan érvénytelenné válhatik-e. Különösen megfontolandó vajjon nem állana-e ez ellentétben az ü. sz. 7. §-ában foglalt azzal a szabálylyal, hogy a szállitási dijak kiszámitása a kellően kihirdetett és jogérvényesen fennálló dijszabások alapján történik. Igy pl. a szállitó közönségre is sérelmes lehetne, ha a már egyszer kellően kihirdetett *dijmérséklés* daczára a korábbi magasabb dijszabás volna alkalmazható, ha a dijmérséklés a pótlékba utólag fel nem vétetett.

Különfélék.

— **Dr. Bleuer Samu.** Fiatalon dőlt ki a budapesti ügyvédi karnak egy kiváló tagja, a magyar jogirodalomnak fáradhatatlan munkása: dr. Bleuer Samu. Az elhunyt közel 20 éve állandó dolgozótársa volt lapunknak, és körülbelül ennyi ideje annak, hogy ugyanolyan buzgósággal müködött a Magyar Jogászegyletben is. Kiváló judiciuma, nagy általános és jogászi müveltsége képessé tették arra, hogy a jogintézményeknek lényegébe hatoljon be, és emellett magasabb perspektivából tekintse a jogéletet. Annak az iránynak volt szószólója, melynek vezére ugy a jogászegyletben, mint a jogirodalomban Fayer László volt. Az első sorban volt azok közt, akik a feltételes elitélésért, az ifjukori bünösök megmentése, valamint az esküdtbirósági rendszer érdekében folytattak évtizedeken át kitartó és sikeres küzdelmet. A Szentpéteri-ügyben lelkesen támogatta kiváló tollával azoknak harczát, akik az ártatlanul elitélt asszony védelmét irányitották.

Dolgozatai közül kiemeljük a következőket: Az ügyvédség szervezete (Jogászegyleti előadás). A javitó intézetekről és az ifjukori bünösökről (Jogászegyleti felszólalás). A szabadalmi törvény javaslata (Jogászegyleti felszólalás). Az esküdtbirósági rendszer hiányai (Jogászegyleti felszólalás). A lapunkban megjelent számos dolgozata közül kiemeljük a következőket: Perjogi reformok. A tőzsdebiróság hatásköre. A munkácsi országos fegyház. A jogtalan önsegély. Kriminális dogmatika. Hézagot képez e a magyar Btk.-ben a gyermekölés büntetési tételének alacsony volta? A Btk. 240. §-ához. Lélektan és kriminalisztika. A párbajkérdés. A nemzetköz börtönügyi kongresszus kitüzött kérdései. A váltóhamisitás minősitése. Az ügyészi felebbezések. A rendőri biráskodás

A Szentpéteri-ügy. Az uj ügyvédrendtartás. Curiai ügyvédek. Ugyvédi értekezlet vagy jogászgyülés.

Csak legutóbb jelent meg «Az Ujság» hasábjain Hérics Tóth Jánosról szóló klasszikusan szép megemlékezése és a «Budapesti Hirlapban» több publicisztikai dolgozata.

Mint a magyar Jogászegyletnek volt titkára és buzgó munkása méltán rászolgált arra a koszorura, amelyet az egyesület elnöksége ravatalára letett, ezzel is kifejezve nemcsak a Jogászegylet, de a magyar jogélet és jogirodalom terén is szerzett érdemeinek elismerését.

— **Késedelmes kinevezések.** Az ország birói karában hónapok óta az állások egész tömege vár betöltésre. Uresedésben van a kir. Curia elnöki széke, két curiai tanácselnöki, három curiai birói állás, a kir. tábláknál és törvényszékeknél szintén több birói állás, végül a fokozatos előléptetéssel megüresedett VIII. és VII. osztályu állások egész tömege. Nagy sajnálattal észleljük, hogy az igazságügyminiszteriumban az utóbbi időben az ügymenet lasubbá vált, és különösen a kinevezések késedelmes foganatositása azt a gyanut érleli meg a birói karban, hogy az igazságügyi kormány interkaláréra dolgozik.

— **Az adóreform hatása az ügyvédségre.** Mint ismeretes, az adóreform az ügyvédi karral rendkivül mostohán bánik. A magas adókulcs, minimális tételek felemelése, a bevallási kényszer és ezzel kapcsolatban az ügyvédeknek a kereskedőkkel való egyenlő elbirálása, valamint a jogorvoslatok megszoritása, a jövedéki kihágások statuálása és a jövedéki kihágási eljárás inquisitorius és minden garanciát nélkülöző volta az ügyvédség körében valóságos elkeseredést szült. Nem alkalmas ezen elkeseredés csillapitására a pénzügyminiszter által kilátásba helyezett némely engedmény sem, mert még igy is az ügyvédek a mai adójuknak többszörösét lesznek kénytelenek előreláthatólag fizetni.

Ez volt a veleje dr. Mangold Armin nagyérdekü előadásának, melyet a budapesti Ugyvédi Körben legutóbb tartott. Habár részleteiben több tekintetben dr. Mangoldtól eltérő nézetet nyilvánitott, de a dolog lényegében vele egyetértett az adó- és illeték ügyek alapos ismerője dr. Fraenkel Sándor, aki ez év elején az Ugyvédi Körben az adóreformról sorozatos előadásokat tartott.

Az Ugyvédi Kör, mint értesülünk, az adótörvényjavaslat ujabb szövegének közzétételekor az ügyvédi kamarák között általános mozgalmat indit a javaslatnak az ügyvédséget sujtó rendelkezései ellen. Csodálatos volna, hogy ha most, mikor az igazságügyi kormányon olyan férfiu ül, aki egy egész emberöltőt az ügyvédségen töltött el, nem sikerülne az érzékeny csapást a karról elháritani. Elvégre azt csak elvárhatja az ügyvédi kar az ügyvédből lett igazságügyminisztertől, hogy nem marad közömbös az ügyvédség mozgalmával szemben, hanem nemcsak pro forma, csak lanyhán, a látszat kedveért, de komolyan és teljes erővel szálljon sikra akkor, amikor volt kartársainak existenciális kérdéséről van szó.

— **Büntetőjogi értekezések** czim alatt a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportja az igazságügyminiszterium támogatásával füzetsorozatot inditott meg. A vállalat szerkesztői Bernolák Nándor és Friedmann Ernő, a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának titkárai. Az első két füzet a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület tárgyalás alatt levő nagyfontosságu témájával: a közveszélyes büntettesek elleni társadalmi védekezéssel foglalkozik. Bevezetés és általános tájékoztató vázlat után dr. Balogh Jenő ismerteti a kérdés előleges tárgyalásait, majd következik a magyar csoport tárgyalásainak közlése. Mint ismeretes, a magyar csoport magas szinvonalu vitájában résztvettek Friedmann Ernő, Schwartzer Ottó, Finkey Ferencz, Konrád Jenő, Angyal Pál, Balogh Jenő, Moravcsik Ernő Emil, Pekáry Ferencz, Schaffer Károly, Oberschall Pál, Oláh Gusztáv, Fischer Ignácz, Schächter Miksa, Pándi Kálmán, Hajós Lajos. Bernolák Nándor, Dorning Henrik, Gegus Dániel és Gábor Béla. A legnagyobb örömmel üdvözöljük az uj vállalkozást és a kiválóan magas szinvonalu vita közlését.

— **A telekkönyvi ügyekben** birói hatáskörrel felruházott kir. járásbiróságok száma jelenleg 190, s ennélfogva a 67 törvényszék közül 55-nél, a 384 járásbiróság közül 300-nál, tehát összesen 365 biróságnál, 363 különböző székhelyen kezeltetnek a telekkönyvek.

— **Lelkiismeretes ügykezelés.** A budapesti kir. törvényszékhez 1908 augusztus 3-án 36,263. szám alatt benyujtott házassági bontó keresetre 1908 október elején még tárgyalási határidő sem tüzetett ki. A folytonos sürgetésre az volt a válasz, hogy, mivel alperes New-Yorkban lakik, csak 1909-re tüzhető ki tárgyalás, ez pedig egyelőre keresztülvihetetlen, mert nincs még 1909. évre szóló előjegyzési napló. Sapienti sat!

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Két kereskedelmi társaság gazdasági azonossága.** Az alperes végrehajtató itéletet nyert R. kereskedő, az R. és fia czég tulajdonosa ellen. Ennek alapján oly tárgyakat foglalt le, melyek felperesi korlátolt felelősségü szövetkezet tulajdonát képezték. Az ingók zár alól feloldása iránt a birodalmi perrendtartás 771. §-a értelmében inditott perben az alperes azzal védekezett, hogy a szövetkezet az R. és fia czéggel gazdaságilag azonos, mert R. és hozzátartozói az egyedüli tagjai a szövetkezetnek, melynek ügyletei anyagilag az R. és fia czég ügyletei, a szövetkezet csak szinleg alakittatott, és egyébként is átvette az R. és fia czég passziváit. A drezdai Oberlandesgericht helyt adott a keresetnek, kifejtvén, hogy még ha igaz volna is alperes előadása, nem következnék belőle az, hogy felperesi szövetkezet tulajdona R. tulajdonának tekintessék és hitelezőinek kiszolgáltattassék. Ez csak akkor és annyiban történhetnék, ha és amennyiben R. saját vagyonát ruházta volna át a szövetkezetre, és ha az alperes ezt a vagyonátruházást, mint a hitelezőket megkárositót, megtámadhatná. Nem hivatkozhatik az alperes R. tartozásainak a szövetkezet által történt elvállalására sem, mert a végrehajtás alapjául szolgáló határozat nem az állitólagos adósságot átvállaló szövetkezet, hanem R. ellen keletkezett.

— **A házastárs joga a másik házastárs mellé való temetkezésre.** A férj elhalálozván, egyházi temetésben részesült, egyházi temetőben temettetett el. Halála után néhány évvel felesége felekezetnélkülinek deklarálva magát, kilépett az egyházközség kötelékéből és követelte férje holttestének exhumálását és a felekezetnélküliek temetőjébe való átvitelét, mert ő férje mellett akar pihenni. Az egyházközség ellenszegült, mert a férfi nem volt felekezetnélküli, és mint hivőnek, szentelt földben kell pihennie. A hamburgi Oberlandesgericht az asszony keresetének helyt adott, mert általános szokás, hogy a családtagok haláluk után is egymáshoz tartozóknak tekintetnek.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Jórészt románok lakta vidéken, előnyös kedves helyen müködő VIII-as járásbiró tisztán családi okokból cserélni óhajt, lehetőleg magyar-német vidéki kartárssal. Czim a kiadóban. 13159

Ügyvédi iroda, vidéken, járásbiróság és telekkönyvi székhelyen, mely azonnali biztos megélhetést nyujt, kedvező feltételek mellett eladó. Bővebb értesitéssel szolgál dr. Ranschburg Nándor ügyvéd, Budapest (V. ker., Alkotmány-utcza 16. szám.) 13168

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája.

Negyvenharmadik évfolyam. 43. szám. Budapest, 1908 október 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYTÁRRAL

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Szilágyi Dezső. *Vavrik Béla* curiai tanácselnöktől. — A berlini munkásbiztositási választott bíróság müködése. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszéki birótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az 1907 : XVIII. tcz. 1. §-ához. *Biró Vilmos* szegedi kir. táblai birótól. — Az osztrák «állomási illeték»-ről. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — «Gyermekbiróság» a budapesti büntető törvényszéknél és járásbiróságnál. *Dr. Erődi Tihamértól.* — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szilágyi Dezső.

Vavrik Béla a Magyar Jogászegylet elnöke, Szilágyi Dezső siremlékének leleplezése alkalmából a következő emlékbeszédben jellemezte Szilágyi nagy egyéniségét.

Nem érezhetem magamat arra hivatva, de ez a hely nem is arra való, hogy Szilágyi Dezsőnek egy emberöltőn át a közpályán kifejtett munkásságát méltányoljam. Az ő egyénisége, nyilvános szereplésének jelentősége nem tür kis mértéket, mint általában azoké a férfiaké, kiknek mint a korszellem kiváló képviselőinek müködésük messze túlemelkedve a szinvonalon, mély nyomokat hagy nemzetünk fejlődéstörténetében.

De különben is Szilágyi Dezső szereplésének tulajdonképeni szintere a politikai élet volt. Hogy azonban mint politikus és mint államférfi mily sikerrel munkálkodott a nagy nemzeti feladatok és célok megvalósitásán, hogy mily szempontok vezették a tényleges hatalmi viszonyokkal szemben a jogosult állami érdek megvédésében, hogy mi módon és mily eszközökkel hatott a különböző politikai, társadalmi és vallásfelekezeti irányok és törekvések közti egyensuly fentartására, annak igazságos méltatása egy későbbi idő történetirásának lesz feladata. Ezekről tehát ne essék szó! Ne vegyüljön tövis a cypruslombok közé.

De mi marad akkor még megemlékezésre méltó, ha arra a dus talajra nem léphetünk, amelyen az elhunyt hervadhatatlan babérjait aratta? Megmaradnak még mindig a visszaemlékezésnek egyéb értékes gyöngyei abból a gazdag kiaknázhatatlan kincses bányából, mely Szilágyi Dezsőnek lelkülete volt.

És éppen azért nem lehet megválnunk e siremléktől anélkül, hogy ezen ünnepies alkalommal a nagy halott emlékének néhány meleg szót ne szenteljünk; hiszen hogy a bölcsész római császár (Mark Aurél) szavaival éljek, semmi sem lehet oly örvendetes előttünk, mint a derekasság, a jelesség ama képeinek szemlélete, melyek kortársainak tetteiben és magoktartásában gazdag bőségben tárulnak elénk. Azért üdvös azokat állandóan szemünk előtt tartanunk. Midőn tehát itt a Magyar Jogászegylet nevében mint annak elnöke felszólalok, legyen megengedve rövid szavakban legalább részben felelevenitenem azokat a lelki tulajdonokat és egyéni vonásokat, melyek az elhunytat jellemezték s melyek a kortársak előtt állanak legélénkebb világosságban és vannak kitörölhetetlenül bevésve emlékeikbe. Czélom csak az lehet, amit a latin iró e szép szavakban fejez ki: «adducam vobis hominem, qui multa sublimia et dixit, et magno animo consecutus est».

Szilágyi Dezső nyilvános szereplését abban a nagy átalakulási korszakban kezdette meg, mikor a haza legjobbjai egy összeomlott politikai rendszer romjainak eltakarítása után, a törvényes intézményeket és állapotokat helyreállitva, azok további kiépitésén fáradoztak. S ez a saját talajából kialakult, eredetiségben gazdag őserő a magyar fajnak ez a büszkesége már mint ifju ember tisztán látta maga előtt azt a feladatot, mely ama nehéz viszonyok között reá várt.

Telve nemes dicsvágygyal, és azzal a büszke, de jogos önérzettel, mely nagyratörekvő erejének tudatában van, nemsokára a nagynevü férfiak első soraiban látjuk őt együtt munkálkodni a korszerü reformok és szabadelvü intézmények meghonositásán.

Ő maga a kor miveltségének legmagasabb fokán állva, a nemzet tekintélyének, hatalmának és anyagi felvirágzásának utját az ország törvényeihez való hü ragaszkodás mellett a czivilizácziő általános elterjedésében és a következetes tudományos haladásban látta, mert a tudományt tekintette a legnagyobb hóditó hatalomnak.

A szellemi harcz, az egyetemes emberi fejlődésnek ez a leghathatósabb rugója, eleme volt, mely növelte és edzette erejét. Akadályokat nem ismerő hatalmas szelleme utat tört magának az emberi dolgok mélységeibe és magaslataiba egyaránt; a köznapiság sima utja nem vonzotta őt.

Megingathatatlan akaraterő czéljai kivitelében és szilárd állhatatosság a jónak ismert ügy melletti kitartásban voltak jellemének élesen kidomborodott vonásai.

Mint parlamenti szónok a bámulat és félelem tárgya volt. Nagy tudományos készültsége, szellemi képességeinek gazdagsága és a nagy szónokok legszebb disze: érzelmi világának fennköltsége s jog- és erkölcsi érzékének mélysége áradtak ki szónoklásából, s felfogásának meglepő gyorsaságával ellenállhatatlan bonczoló tehetsége párosult; de bőven rendelkezésére állottak a humor aranyos szikrái, és a guny aristophanesi nyilai is. Védelemben és támadásban egyaránt nagy ékesszólása, melyet szabatosság, az érvelés világossága, és mesteri logikai szerkezete, valamint formai csin jellemzett, az értelemhez volt intézve, tekintet nélkül a népszerüség olcsó diadalaira, melynek sohasem áldozta fel a szigoru tárgyilagosságot, sőt olykor ragyogó dialektikája is csak annak állott szolgálatában.

De Szilágyi Dezső nemcsak erős analytikus, hanem mint minden igazi nagy tehetség, kiváló synthetikus elme is volt, ki a dolgok vizsgálatánál nem maradt csak a szétbontás és részletelemzés szükes korlátai közt, hanem az összefoglaló általános törvények magaslatára emelkedve azokból nyerte itélete megbizhatóságának erejét.

Nehéz volna meghatározni, hogy a gondviseléstől pazarul reá halmozott szellemi és lelki tulajdonai közt melyik volt az, mely a többit fölülmulta, mert bármelyike nyilatkozott meg benne, legyőzni egyik sem látszott a másikat. Azok

nak összhangja kölcsönözte egyéniségének azt a vonzóerőt, mely őt akaratlanul is mindenütt kisérte, s a társaskörök központjává tette. Ezt az összhangot nem zavarhatta meg az a rajta is megvalósult bölcsészeti igazság, hogy az ellentétek törvénye éppugy uralkodik az emberen, mint a természeten; tapasztalati tény, hogy a legkiválóbb elmék mélyreható ellentéteket egyesitenek magukban.

Ha mégis volt lelki tulajdonai közt egy, mely a többit fölülmulta, az mély, és rendithetetlen jog- és igazságérzete és szeretete volt. Nem az, mely a törvény holt betüihez tapad, hanem mely áthatja az elmét és szivet egyaránt, s anélkül, hogy érezné, arra kényszeriti, hogy az igazságot kövesse, mert máskép cselekedni képtelen. Minden, ami igazságérzetébe ütközött, viharként háboritotta fel bensejét, s a keserüséget, mely lelkét ilyenkor elfogta, a bevégzett tények megmásithatatlansága sem tudta lecsillapitani.

Csak azt a jogrendet tartotta egészségesnek, mely erkölcsi alapokon nyugszik, s mely nem a külső kényszerben, hanem a tisztult meggyőződés önkéntességében találja biztositékát.

A hatalmat nem kereste, s bár annak értékét, a nagy nemzeti czélok megvalósitása érdekében, de sohasem a személyes becsvágy kielégitéséül, nálánál jobban senki nem méltányolta, meggyőződését érette alkuba soha nem bocsátotta, s midőn annak birtokába jutott, tekintélyét nem az állástól kölcsönözte, hanem azt a diszt és tiszteletet, mely őt addig is környezte, vitte magával magas állásába, mert nagy tulajdonai a legmagasabb állás diszét és tekintélyét is csak emelhették.

Mint igazságügyminiszter, az igazságszolgáltatás intézményeinek korszakalkotó javitója volt, a korszerü haladásnak természetében gyökerezett szükségérzete vezette összes kormányzói tevékenységében. Nem volt idealista, tisztelte az üdvös nemzeti hagyományokat, csillogó elméletekért nem áldozta fel a reális jót, szigoru pártatlansága a leglelkiismeretesebb gonddal mérlegelte az érdemeket, s amint becsülte a valódi érdemet, ugy gyülölte a hivalkodó féltudást és az előretolakodó nagyképüséget.

Igazságszeretete, a pártatlanságnak ez az éltető forrása tündökölt azon a diszes elnöki széken is, hová őt a képviselőház bizalma emelte, ott is elevenen érezte állásának méltóságát és felelősséggel járó kötelességeit. Őt nem a véletlen szeszélye emelte magasra, hanem a saját nagysága emelte ki a tömegek sorából, és tette a helyzet urává.

Anyagiakban puritán volt, de nem az a rideg stoikus, ki az élet örömeinek megvetését az emberi rendeltetés követelményének tekintette volna; ellenkezőleg, mint a legtöbb előkelő szellem, és a természet igaz barátja, tudta is azokat élvezni, de rabjukká sohasem vált. Életszükségletei kielégitésében mérsékelt jövedelme korlátai közt maradt, s midőn később kedvezőbb helyzetbe jutva némi feleslege volt, azt müvészeti hajlamainak kielégitésére forditotta. A vagyongyüjtés izgató vágya ismeretlen érzés volt előtte, s a vagyonszerzés eszközei tekintetében a legszigorubb etikai szempontnak hódolt. Erkölcsbirói szerepre azonban sohasem vállalkozott. Az volt hite, hogy az anyagiakon uralkodni kell tudni annak, ki az embereken az eszme hatalmával, mely egyedül legyőzhetetlen, akar uralmat gyakorolni.

Megemlitsem-e, hogy a magánéletben társaságát élvezni valódi lelki gyönyörüség volt. Nem könnyen lehetett találni oly tárgyat a tudomány, müvészet vagy az általános társadalmi élet köréből, melyet lángesze át nem hatott, tanuságos megjegyzéseivel meg nem világitott, vagy felfogásának eredetiségével érdekessé tenni ne tudott volna, s lebilincselő előadása, elmés és találó gondolatainak kifogyhatatlan gazdagsága minden társaskör varázsát képezte. Ilyenkor is kitünt érzelmi világának összhangja, gondolkozásának nemességével.

Kevés, igen kevés az, mélyen t. gyülekezet, mit nekem a róla való megemlékezésben elmondani lehet, kinek nagy és nemes tulajdonait az emberi végzet árnyai el nem homályosithatták, lelki egyensulyát meg nem ingathatták. Reá illenek a történetirónak Scipio Aemilianusról mondott szavai: Erkölcsileg szilárd, megbizható férfiu, kinek szava barát és ellenség előtt szent vala, egyszerüen élt, egyaránt kerülve a kalmárkodást, mint a fényüzést.

Mint e siremlék gránitoroszlánja, egy darabból kivésett férfiu volt, egy és ugyanaz az élet minden viszonyai közt, képviselve mint az, az erőt és félelmet nem ismerő bátorságot, mely törik, de nem hajlik abban a hosszu küzdelemben, melyet a jogért, a haza dicsőségének és felvirágzásának szent czéljaiért folytatott, amelynek egész életét szentelte.

Halála, mely a hatalmas törzset még lombjaiban gazdagon villámként sujtotta le, nagy ürt hagyott hátra.

S ha ma még élne?

Scipio Aemilianus előtt a censorok, mikor állásuktól megváltak, arra kérték az isteneket, hogy a birodalomra nagyobb dicsőséget és hatalmat áraszszanak. A Censor Scipio Aemilianus hivatalától bucsuzva már csak arra kérte őket, hogy tartsák meg épségben a birodalmat.

Szilágyi Dezső ha élne, talán nemcsak erkölcseiben, hanem imájában is követné a nagy rómait.

Tartsuk meg és ápoljuk hiven emlékét sziveinkben!

A berlini munkásbiztositási választott bíróság müködése.[1]

A munkásbiztositási választott biráskodási *eljárás* megvalósitásának egyik kényesebb természetü problemája két divergens perjogi elv követelményeinek sikeres összeegyeztetése volt.

Egyrészről a választott bíróság szervezete, mely szerint az itélő tanácsoknak tagjai az elnök kivételével csak alkalmilag meghitt s ismételten nehezen összehozható munkaadók és munkások, azt az érdeket helyezte homloktérbe, hogy az ügyek lehetőleg egy ugyanazon ülés folyamán letárgyaltassanak és eldöntessenek. Ez az érdek a tárgyalás előtti *perelőkészités* elvének mélyreható alkalmazását indokolta. Másrészről a modern perjog elemi követelményét: a *közvetlenséget* is kellő mértékben biztositani s érvényre juttatni kellett.

A német munkásbiztositási bíróságok gyors és sikerdús müködésének egyik biztositéka: az emlitett perjogi elvek együttes alkalmazásának szerencsés megoldása.

A pereknek közmegelégedést keltő elbirálását mindenekfelett megkönnyiti a mintaszerü *előkészités*.

Ennek két fázisáról kivánunk megemlékezni. Egyik maga a *kártalanitási eljárás;* másik a választott birósági elnöknek és helyetteseinek *perelőkészitő* tevékenysége.

A választott bíróságok eljárásának alapja a biztositó-intézet határozata ellen intézett felebbezés s a határozat hozatalát megelőző perenkivüli eljárásnak eredményei. Kézenfekvő dolog, hogy ha a biztositó-intézet alapossággal s lelkiismeretesen jár el a kártalanitást igénylő fél igényének megvizsgálásánál és a baleseti tényálladéknak, ugyszintén a sérülés természetének és fokának megállapitásánál, ugy perinditás esetén már annak legbecsesebb anyaga is elő van készitve.

A berlini választott bíróság ügyirataihoz mellékelt kártalanitási iratoknak, valamint egyik üzemi szövetkezés (Berufs-Genossenschaft) ügyviteli módjának közvetlen tanulmányozása arról győzött meg, hogy a németországi biztositó-intézeteknek a baleseti kártalanitás tárgyában folytatott eljárása teljes mértékben pontos és követésre méltó.[2]

[1] Az előbbi közl. l. a 41. és 42. számban.

[2] A Berlinben székhelylyel biró és a biztositó-intézetek között mintaszerü vezetése és legszabatosabb eljárása által kitünö «Nordöstliche Baugewerks-Berufsgenossenschaft (Sektion I.)» elnöksége nemcsak hogy

Tanulságosnak vélem röviden ismertetni, hogy a németországi biztositó intézeteknél bejelentett balesetek átlagosan mily elintézésben szoktak részesülni.

A baleseteket vagy a munkaadó, vagy az első segély nyujtására hivatott betegsegitő-pénztár közli a biztositó intézettel. Az utczán vagy nyilvános helyeken balesetet szenvedettek részére az első segélyt rendszerint az ugynevezett *baleseti állomások* (Unfallstationen) nyujtják, amelyek a munkásbiztositó intézetektől független s ezekkel csak annyiban összefüggő humanitárius intézmények, hogy egyik-másik ilyen baleseti állomás az üzemi szövetkezések anyagi támogatásában részesül.[1]

Jelentéktelenebb baleseteknél a biztositó intézet hivatalból nem jár el, hanem bevárja az igényjogosult fél jelentkezését; amit az a körülmény tesz indokolttá, hogy a betegség első 13 heti tartamára a gyógykezelési költség és táppénz a betegsegélyző-pénztárak által rendszerint ugyis megtérittetik. Ellenben sulyosabb természetü balesetek esetén a biztositó intézet nagy gondot fordit arra, hogy a sérült a baleset következményeinek elháritását eredményező gondos orvosi vagy kórházi gyógykezelésben részesittessék. A betegsegélyző-pénztárak által nyujtott gyógykezelés az emlitett czél megvalósitása érdekében nem mindenkor eléggé gondos és eredményes. Ezért a biztositó intézeteknek érdekükben, de jogukban is áll a gyógyitást a betegsegélyző-pénztáraktól azok költségére átvállalni.

A biztositó intézet vezetősége tehát a sérültet utasitja, hogy magát vagy határozottan megjelölt kórházba, szanatoriumba vétesse fel, vagy az intézet orvosánál ambulanter gyógykezeltesse. Emellett intézkedéseket tesz oly irányban, hogy a baleset tényálladéka a rendőrségnél lefolytatott vizsgálat utján kimeritően felderittessék; kérdéseket és megkereséseket intéz a munkaadóhoz és munkáshoz aziránt, hogy az utóbbi mióta, mennyi napibérrel volt alkalmazva, mikor vált egészben vagy részben munkaképessé, baleset utáni keresetképessége az előbbi állapotokhoz, vagy ugyanazt a munkát végző más munkásokéhoz viszonyitva, csökkent-e és pedig mily mértékben?

Ezalatt a sérült folytonos orvosi megfigyelés és kezelés alatt áll s a szükséghez képest kiváló specialisták kezelésének is alá van vetve.[2] Kiemelendőnek tartom azt a különös szabatosságot, melyet az intézeti orvosok véleményeik megadásánál tanusitanak. Nem elégszenek meg a keresetképesség fenforgására vagy mértékére vonatkozó kijelentésekkel, hanem véleményüket a gyógyfolyamat idejének és lefolyásának tüzetes leirásával orvostudományi alapon megokolják.[3] Ily módon az első vizsgálatot végzett s a kezelő orvosok véleményeinek, a kórházi kórtörténeti adatoknak, kétségesebb esetekben pedig orvosi felülvéleményeknek is beszerzése után a balesetet követő 13 heti várakozási idő elteltével a biztositó intézet többnyire már abban a helyzetben van, hogy kártalanitási kötelezettségének alapjára és mértékére nézve állást foglalhat. Ehhez képest az intézet elnöksége (Vorstand) az igényjogosultnak vagy hozzátartozóinak megfelelő *előlegeket* folyósit, egyuttal az ugynevezett *előhatározattal* (Vorbeschluss) a járadékot megállapitja és erről — sok esetben az orvosi vélemények tartalmának kivonatos közlésével — az igényjogosult feleket azzal értesiti, hogy záros határidő alatt nyilatkozhatnak, vagy a közigazgatási hatóságoknál jegyzőkönyvbe veendő előterjesztéssel élhetnek. A határidő elteltével a *járadékmegállapitó bizottság* (Rentenkomission) az igényjogosult esetleges felszólalásának figyelembe vételével meghozza végleges határozatát és a járadék megállapitásának vagy igényének elutasitásáról az igényjogosult felet azzal a kitanitással értesiti, hogy a határozat ellen a választott birósághoz felebbvitellel élhet.[1] Teljes keresetképtelenség esetén az évi keresmény 66⅔% át kitevő járadék (Vollrente) állapittatik meg. De gyakran megesik, hogy már a járadék megállapitása idején a keresetképtelenség foka csökkent.

Ily esetekben ugyanaz a határozat intézkedik a teljes és a már leszállitott részleges járadéknak (Theilrente) a megfelelő időre megállapitása tárgyában.

Minden járadékot élvező fél időnkint (rendszerint 6—7 hónaponkint, de kétévenkinti időközökben mindenesetre) utólagos orvosi vizsgálatoknak (Nachuntersuchung) köteles magát alávetni és a keresetképesség fokának emelkedése arányában járadéka az előbb ismertetett eljárás szerint (elő- és véghatározat hozatalával) leszállittatik. Az ily tárgyu véghatározatok természetesen mindenkor megtámadhatók a választott birósághoz intézendő jogorvoslattal.[2]

A *perelőkészitésnek második szaka* a választott bíróság elnökének hatáskörén belül nyer lefolyást. És itt válik nagy jelentőségüvé, hogy az elnöklő biró helyesen ismerje fel és gyakorolja perelőkészitési diszkrécziját oly módon, hogy az a *közvetlenség* rovására ne essék. Vagyis ügyelnie kell arra, hogy a tárgyaláson nehézséggel felvehető, vagy addig elenyésző bizonyitékok előre beszereztessenek, és a peressé vált igény elbirálásához megkivántató adatok összegyüjtve az itélőtanács rendelkezésére álljanak; másrészről azonban nem szabad szem elől tévesztenie, hogy a perdöntő bizonyitásnak mégis csak az itélőtanács szine előtt kell lefolynia. Eszerint a fontosabb tanuvallomások kivétele és különösen a birósági (bizalmi) orvos szakértői véleménynyilvánitása lehetőleg a *szóbeli* tárgyalásra tartatik fenn.

Ez az irányelv szabja meg az elnök perelőkészitő tevékenységének határait. Eszerint a felebbezésnek, valamint a biztositó-intézet elleninditványának felterjesztése után az elnök az összes iratok áttanulmányozásának eredményéhez képest állást foglal arra nézve, hogy az ügy tárgyalásra érett-e, vagy még előkészitendő. Utóbbi esetben intézkedik a pótlások teljesitése iránt. Beszerzi vagy kiegészitteti a hiányzó vagy hiányos orvosi bizonyitványokat, munkabérjegyzékeket. Egyszerü válaszos levelező-lapok utján, vagy személyes beidézéssel érintkezésbe lép a munkaadóval és munkással annak kinyomozása végett, hogy az utóbbi a baleset előtt és után hol dolgozott; azután mióta, s mit dolgozik; mennyit keres és miből él; keresetképtelensége valóban csökkent-e? Szük-

a kártalanitási igények megállapitásánál követett eljárása módjára nézve volt szives a felvilágositásokat a helyszinen megadatni, hanem a legkülönbözőbb esetekre vonatkozó elintézések előadmánytervezeteinek rendszeresen összeállitott gyüjteményét is rendelkezésemre bocsátotta. Ezen szövetkezés nagy ügyforgalmát jellemzi, hogy annak 1907. évben 99,956 biztositott munkástagja volt, akik közül 3065 sérült, 836 özvegy, 732 árva és 10 felmenő részesült 1.531,041 márka 61 f. özvegyi kártalanitásban. Az évi jelentés a szövetkezés önkormányzati tevékenységének legnagyobb sikere gyanánt állitja oda azt az eredményt, hogy tagjainak közérdekü összmüködésével a balesetek számarányát évről-évre tetemesen leszállitani sikerült.

[1] Ezek a baleseti állomások orvosi s ápolói személyzettel, valamint a gyors segélynyujtáshoz szükséges minden eszközzel ellátva, a balesetet szenvedett egyéneknek kórházi s ambulans gyógyitását is — sok esetben a biztositó intézetek költségére — elvállalják. Gyors és kitünő szolgálataikkal a legutóbbi berlini villamos magas vasuton történt szerencsétlenség alkalmából is feltüntek.

[2] Minden sérült fél az orvosi látogatások feljegyzésére szolgáló s a gyógykezelés befejezésével az intézetnél beterjesztendő lappal van ellátva, mely ugy az orvosok, mint a sérült látogatásainak ellenőrzéseül szolgál.

[3] Ennek a természetes követelménynek betartását nem eléggé ajánlhatjuk a mi munkásbiztositási pénztáraink orvosainak is figyelmébe.

[1] Megjegyzendő, hogy a járadékok kifizetését magának a kártalanitást tárgyazó határozatnak alapján kizárólag a postahivatalok teljesitik a sérült mindenkori bejelentett lakhelyén, a közigazgatási hatóságok nyilvántartása mellett.

[2] Nem tekinthetem feleslegesnek annak megjegyzését, hogy a biztositó intézetek iratkezelése is mintaszerü. Az összes ügydarabok időszerü sorrendben, megszámozva, kemény boritékba bevarrva terjesztetnek fel a választott bíróságokhoz.

★

ség esetén a sérültet a birósági bizalmi orvos megfigyelése alá, vagy kórházba s elmegyógyintézetbe utasitja.

Az ügynek ily módon tisztázása után nincs többé akadálya a szóbeli tárgyalás kitüzésének s megtartásának.[1]

(Folyt. köv.) *Dr. Vályi Sándor.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1907 : XVIII. tcz. 1. §-ához.

E törvényszakasz a BP. 400. §-ának 3. pontja rendelkezésének kiegészitéseül azt rendeli, hogy a kir. tábla mint felebbviteli bíróság *tanácsülésben* intézkedik abban az esetben is, hogy ha az enyhitő körülmények alapján kiszabható legkisebb büntetés (1878: V. tcz. 92. §-a és 1879: XL. tcz. 21. §-a) megállapitása esetében egyedül a vádlott és pedig csak büntetésének enyhitése végett felebbezett és hivatalból figyelembe veendő semmiség fenn nem forog.

A törvény e rendelkezésének indoka az indokolásban s főképp az igazságügyi bizottság jelentésében foglaltak szerint az volt, hogy mig az egész törvény megalkotásának indoka a Curia tehermentesitése volt, e törvény tárgyalása folyamán merült fel és talált helyeslésre az a felfogás, hogy a kinálkozó alkalom felhasználandó volna arra is — ha és amennyiben a BP. perorvoslati rendszere ezzel meg nem bolygattatik, — hogy a törvény a kir. táblák munkáján is könnyitsen; rendeli tehát a törvény, hogy ily esetben a kir. tábla nem *felebbviteli főtárgyaláson*, hanem tanácsülésben határozzon az elébe kerülő kérdésben. A törvény elérte a kivánt czélt, de nem jól van a rendelkezése kifejezve, félreértésekre félremagyarázásokra ad alkalmat és nem ok nélkül.

Ugyanis amidőn a törvény azt rendeli, hogy tanácsülésben határozzon a kir. tábla, ezzel kifejezetten a felebbviteli főtárgyalás megtartásának mellőzését és nem egyebet értett; tanácsülésben tehát a BP. 400. §. 5. pontja alá eső esetekben a BP. 401. §. 5. pontjához képest eddig is hozott itéletet a kir. tábla; a törvény ama rendelkezése tehát, hogy a kir. tábla tanácsülésben intézkedik, nem zárja ki az ügynek itélettel való eldöntését.

Azonban a törvény a BP. 400. §-ának 3. pontja kiegészitéséül hozatván és ez a BP. 401. §. 4. bekezdésével állván kapcsolatban, több kir. tábla akként értelmezi a czimül irott törvényt, hogy ily esetben a kir. tábla a vádlott felebbezését a BP. 389. §-a, illetve a BP. 401. §. 4. bekezdéséhez képest visszautasitani köteles.

Fentebb fölemlitettem hogy a törvény a BP. perorvoslati rendszerének megbolygatása nélkül szándékolta a BP. 400. §. 3. pontját kiegésziteni, már pedig ha helyes az a magyarázat, amelyet egyik-másik kir. tábla elfogadott és gyakorol is, ugy nézetem szerint minden egyes határozata, amelylyel az ilynemü felebbezést visszautasitja, sérti a törvényt.

Ugyanis a BP. 381. §-a meghatározza, hogy a kir. törvényszék itélete ellen felebbezésnek van hely ; azok közé a kivételek közé pedig, amelyeket ugyane törvényhely utolsó bekezdése felsorol, nem tartozik a fenforgó kérdés. A BP. 383. §-a felsorolja a vádlottat azok között, akiknek a kir. törvényszék itélete ellen felebbezési joguk van; ha tehát a Btk. 92. §-a, vagy a Kbtk. 21. §-a alkalmazásával a minimális büntetésre itélt vádlott mégis büntetésének sulyossága miatt felebbez — bár az anyagi törvény rendelkezéseire tekintettel minden kilátás nélkül — ehhez feltétlen joga van, ehhez jogot adott neki a BP. 381. §. és 383. §-ának rendelkezése, ezt sem a BP. 389. §-a értelmében nem lehet visszautasitani, mert annak használatát a törvény nem zárja ki, sőt egyenesen megengedi azt, sem pedig az 1907 : XVIII. tcz. 1. §. alapján nem utasitható az vissza, mert ez a törvény csak azt mondja, azt rendeli, hogy nyilvános tanácsülésben intézkedik felette a kir. tábla s miután vádlottnak felebbeznie jogában áll, egyéb nem *következhetik belőle, mint az, hogy itéletileg helybenhagyatik a kir. törvényszék itélete, mint törvénynek megfelelő.*

Szerintem hibás a törvény 1. §-a, mert helytelen szövegezése következtében éppen oda üt, amit elkerülni akart, t. i.: a perorvoslat korlátozását a BP. 381. §. második bekezdésének 2. pontjához kellett volna kiegészitésül rendelnie és az esetben nem férne kétely ahhoz, hogy midőn, mint fentebb emlitém, némely kir. tábla visszautasitja a felebbezést, ugyanakkor nem sért-e törvényt?

Az az értelmezés tehát, melyet a visszautasitás barátai gyakorolnak, szerintem nem helyes, nem helyes még azért sem, mert a törvény rendelkezése ha nem világos, ugy annak okára kell visszamenni; a fenforgó esetben bevallott ok az, hogy ne kelljen felebbviteli főtárgyaláson intézkedni a dologban; ezt tehát a kir. tábla tanácsülésben intézi el, anélkül, hogy dolga vele szaporodnék, de hogy tanácsülésbe csak azért vigye, hogy ott visszautasitsa a felebbezést, ezt a BP. 381., 383. §. rendelkezéseivel szemben az 1907 : XVIII. tcz. 1. §-a nem rendeli.

Végül még egyet. A törvény hivatkozott 1. §-a csak vádlottat emlit, s vádlott felebbezéséről szól, nem szól azokról, akiket a BP. 383. §-ának II. *a), b)* pontjai a vádlott érdekében felebbezési joggal bíróknak elösmer. Ebből a szövegezésből is kilátszik az, hogy annak szerkesztése hiányos, elhamarkodott, hisz világos, hogy ha már a vádlott felebbezését korlátozni kivánta a törvényhozás oly esetben, amelyben különben sem érhet czélt, oda kellett volna tennie azt is, hogy vádlott «vagy a javára felebbezésre jogosultak valamelyike», mert igy annak az értelmezésnek is akadhat szószólója, hogy a törvény nem zárja ki csak a vádlott felebbezését, *védője, hozzátartozója, házastársa, felebbezése tehát elfogadandó volna.* Már pedig ezt csakugyan nem akarhatta a törvényhozó. *Biró Vilmos.*

Az osztrák «állomási illeték»-ről.[1]

II. A dijszabás anyagi jogérvénye elsősorban az arra hivatott adminisztrativ közeg jóváhagyásától függ. A vasut monopoliumával szemben a közönség érdekét megóvja a nemzetközi egyezményben lefektett az a vasutjogi szabály, hogy a felettes hatóság által jóváhagyott dijszabás mindenkivel szemben egyenlőképp alkalmazandó. Ha pedig a vasut a helyett, hogy egy összegben állapitaná meg munkadiját, ezt különböző elnevezések alatt megosztja, ez talán a dijszabási technika szempontjából kifogásolható, de a szállitó közönséggel szemben nem jogsértő, ha a vasut az előirt adminisztrativ jóváhagyást megszerezte. Az állomási illeték szabályszerü miniszteri jóváhagyása és egyenlő alkalmazása nem is lehet vita tárgya. Jogérvényességének megtámadása nem is az üzletszabályzat 7. §., hanem a 60. §. alapján történik, melynek 2. bekezdése a fuvardij kiszámitásával kapcsolatban kimondja, hogy «a dijszabásban közzétett dijtételeken és a *dijszabásban felsorolt külön teljesitményekért járó* illetékeken kivül a vasutak javára csak készkiadások szedhetők.» Az üzletszabályzat e §-a a nemzetközi egyezmény 11. czikkének német szövegével azonos, mig

[1] A berlini választott bíróság elnöke egy-egy tárgyaló napra (mindenkor a délelőtti órákra folytatólagosan) körülbelül 18—20 ügyet tüz ki. És pedig egyrészt figyelmet fordit arra, hogy egy-egy biztositó-intézet ügyei lehetőleg egymásután kerüljenek sorra, másrészt az orvosok idejének kimélése és czélszerü kihasználása szempontjából korábbi időre tüzi az olyan ügyeket, melyek orvos részvétele nélkül tárgyalandók le, mig az orvosi vizsgálattal egybekötött ügyek későbbi órában egymásután következnek. Az orvosnak előre megküldött kifüggesztési jegyzék egyik rovatában a sérült testrész is meg van jelölve, aminek az a gyakorlati előnye, hogy az orvos előre is már némi tájékozást szerezhet a véleményadás tárgya felől; másrészről a sérültnek a tárgyaló terembe belépésekor a perbeli adatok ismerete előtt is titokban megfigyelheti, hogy a sérültek járását és mozdulatait a sérülés mennyiben befolyásolja.

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a franczia szöveg a fent ritkitott betükkel szedett szavak helyett a «*frais accessoires ou spéciaux*» (mellék- vagy külön költségek) kifejezést használja.

Ez eltérésnek éppen az állomási illeték szempontjából van jelentősége. Az erre vonatkozó hirdetmény szerint ugyanis ez illeték, mint a küldeményeknek elintézésénél *(Abfertigung)* a feladási, illetőleg rendeltetési állomáson felmerülő — de az általános kezelési illeték (Manipulationsgebühr) és egyéb dijszabásszerü mellékilletékek által nem fedezett — vasuti szolgáltatások ellenértéke gyanánt számittatik fel. Ha már most a nemzetközi egyezmény franczia szövegét fogadjuk el irányadónak, illetőleg ennek kifejezésmódját veszszük segitségül a legis ratio megállapitásánál, ugy a vasut — ha dijszabásai jóváhagyást nyernek — teljes automomiát élvez a mellék- vagy külön költségek megállapitásában, anélkül, hogy azokat a teljesitményeket, melyekért ezeket felszámitja, a dijszabásban felsorolni, megnevezni tartoznék. Az üzletszabályzat 60. §-ának ily értelmü magyarázatát annak összefüggése és felirata is (fuvardij kiszámitása) támogatja. A szakasz sulypontja abban van, hogy a dijszabásban közzétett dijtételeken és illetéken kivül csak készkiadás szedhető, azaz a vasut *munkadijat* csak akkor szedhet, ha ezt már dijszabásaiban jó előre kihirdette. Ezt a franczia szöveg szerint egyedül elfogadható magyarázatot a szállitó közönség szempontjából sem tartom valami veszélyesnek, mert hisz alig nyujt biztositékot uj illetékek alkotása ellen, hogy a vasut az azokért járó teljesitményeket *elnevezze*. Ha a német, de különösen osztrák és magyar tarifa nomenclaturáján végig tekintünk, a a mellékilletékek egész szótárát ismerhetjük meg, anélkül, hogy ezek jogérvénye kétségbe volna vonható.

Az ideális dijszabás persze a fuvardij tételében mindazokat a szolgáltatásokat összefoglalja, melyek a fuvarozási szerződés teljesitése folytán a vasut részéről szükségképp felmerülnek. Ily értelemben azután a tulajdonképeni fuvarozási dij, állomási és kezelési költségek *egy* tételbe foglaltatnak, és mellékilletékek gyanánt csak azok a szolgáltatások szerepelnek, melyek igénybevétele a fuvaroztatótól függ (p. o. ki- és berakási utánvételi illeték stb.) [1]

Amde a jelenleg érvényben álló és különösen az osztrák és magyar dijszabások, már rég szakitottak ezzel az egyszerü és átnézetes rendszerrel, és mindazokban az esetekben, midőn a dijtételeket fel akarták emelni, ezt közvetve uj mellékilletékek behozatalával érték el, melyeknek elnevezése iránt sohasem voltak zavarban.

Igy bevezették a kezelési illetéket *(Manipulationsgebühr)*, melyet a különböző elnevezésü illetékek egész sorozata követett, igy a fel- és lerakodási, mérlegelési, emeltyü, a számolási, a fertőtlenitési, itatási, locsolási, lepecsételési, jelzési stb. illetékek. Pedig kétségtelen, hogy a kezelési illeték, mint a fuvarozást bevezető és a tulajdonképpi vontatás befejezése utáni ténykedések ellenszolgáltatása, már mindez ujabb elnevezésü illetékekért járó szolgáltatásokat (mutato nomine) már magában foglalta. Ámde ez az eljárás nem tekintetett az üzletszabályzat 60. §-ával ellentétben állónak, hanem egyszerüen ugy értelmezték az uj illetékeket, hogy a «kezelés» egyes mozzanatai az önköltségek emelkedésével különváltak és általános kezelési költségképp az ezek által nem fedezett szolgáltatások kerültek még ezenfelül felszámitás alá.

Az eddigi gyakorlat tehát, mely uj vasuti szolgáltatások hozzájárulása nélkül elismerte az ujonnan létesitett (igaz másképp elnevezett) illetékeket, ugyancsak az üzletszabályzat 60. §-ának fent ismertetett értelmezése mellett foglalt állást. Ily értelemben azután az uj állomási illeték sem jelent egyebet, mint egy ujabb lépést a már megkezdett (tarifális szempontból kétségtelenül nem nagyon helyes) irányban, melynek jogérvénye ez alapon az összes egyéb mellékilletékekkel egyaránt áll meg.

[1] V. ö. *Rank:* Eisenbahntarifwesen 279. és köv. l. és 445. l. 479.

Ha ellenben az üzletszabályzat 60. §-át szorosan értelmezzük, ugy, hogy csak ama külön teljesitményekért jár illeték, melyek a dijszabásban fel vannak sorolva, akkor e szempontból kell vizsgálat alá vennünk az állomási illetékről szóló hirdetményt. Eszerint a teljesitmény a kezelési és egyéb mellékilletékek által nem fedezett «*Abfertigung*». E kifejezés vasutjogi értelme vitás, némelykor egyenlő értelemben használtatik a kezeléssel (Manipulation), máskor *elszámolást* jelent, igy különösen az üzletszabályzat 51. §-ához tartozó XII. és XV., és a 61. §-ához tartozó VI. póthatározmányokban.

Az itt tárgyalt hirdetményben már azért sem lehet azonos értelmü az egész kezeléssel, mert hiszen kifejezetten kiveszi a kezelési illetéket az Abfertigunggal járó teendők köréből, utóbbit az összes mellékilletékek által nem fedezett teljesitményekért számitva fel. De különben az uj mellékilleték neve is utal arra, hogy az állomási személyzet által eszközlendő oly teendőkért kiván ellenértéket, melyek a fizetésemelés és az u. n. állomási költségek [1] emelkedése folytán állottak elő. Amint az eredetileg a tulajdonképpeni vontatástól eltekintve minden vasuti ténykedést magában foglaló kezelés köréből uj meg uj illetékek létesitése folytán egyes teljesitmények kivonattak és igy közvetve a kezelés értelme szükebbre szorult, ugy az állomási illeték is egy ujabb szeletét, az állomási költségeket: a vasut személyzetének az elszámolás és az árunak magában az állomáson történő felvétele, illetőleg leadása körüli szolgálatait hasitja ki az általános kezelési illeték köréből anélkül, hogy ennek tartalmát teljesen kimeritené vagy magába foglalná. Csak ez a magyarázat felel meg a hirdetmény kifejezésmódjának és czélzatának, mely szembeállitja a kezelési illetéket az uj állomási illetékkel, utóbbi gyanánt oly teendők ellenértékét jelölve meg, melyek a kezelési illeték által nem fedeztetnek.

A kereskedelmi és váltótörvényszék többször emlitett itélete ezt a magyarázati argumentumot figyelmen kivül hagyja, midőn az Abfertigungot a kezelési illeték által fedezett összes teljesitményekkel egyenlőnek tekinti és az «Abfertigung» kifejezést a «Manipulation»-nal azonositja. Ez eljárás önkényessége szembetünő, mert hiszen az uj illeték létesitése kétségtelenül bizonyos teljesitéscomplexumot vont ki az illeték megállapitása előtti kezelés köréből, mely jogát a vasutnak maga az itélet is elismeri.[2] Ha az állomási illeték alapját képező szolgáltatás a tágabb értelemben vett kezelés alá is tartozik, ebből még korántsem következik, hogy a szükebb értelemben vett «Manipulationsgebühr»-rel egybevág, mely mint láttuk, szintén nem az összes kezelési szolgáltatásokért nyujt megtéritést. Az «Abfertigung» mely még az állomási teendőknek is csak egyik részét alkotja, nem foglalhatja magában a tulajdonképi vontatáson felüli összes kezelési teendőket. A «manipulatió», mint kézzel teljesitendő mechanikus szolgáltatás, már lényegénél fogva is különválik az «Abfertigung»-tól.[3] Az «Abfertigung» tehát szemben a «Manipulation»-nal csak az áru felvételénél illetőleg leadásánál elvégzendő szellemi tevékenységet jelentheti, melynek legfontosabb része az elszámolas és ezért forditja helyesen üzletszabályzatunk az emlitett helyeken az «Abfertigung» kifejezést elszámolásra.

[1] V. ö. *Rank:* Eisenbahnt arifwesen 292. és köv. l., 337. l.

[2] Az itélet indokolásának erre vonatkozó része következőleg szól: «Abban igazat kellett ugyan adni az alperesnek, hogy a teljesitménynek, amelyért a vasut külön mellékilleteket szedhet, nem kell valamely uj, addig nem szolgáltatott teljesitménynek lenni, hanem jogában áll a vasutnak, hogy az általános kezeiés körüli teljesitmények egyikét külön választva, azért mellékilleték czimén téritményt kivánjon.»

[3] Hogy e magyarázat az üzemtechnika szempontjából is helyes, példakép felsoroljuk azokat a vasuti szolgáltatásokat, melyeket, mint az Abfertigung körébe tartozókat az állomási illeték fedez: 1) a feladási állomáson az irányitás, a legolcsóbb dijtétel kiválasztása, a fuvardij kiszámitása és a rovatlap kiállitása; 2. a leadó állomáson a rovatlap számadásba vétele és a fuvardij kiszámitásának ellenőrzése.

Az az ellenvetés sem áll meg, hogy az uj állomási illeték annyi vasuti szolgáltatás von ki a kezelés köréből, hogy ennek folytán már nem is marad oly kezelési tevékenység, mely külön mellék illeték folytán megtérités nem nyerne.[1] De még ha a külön illetékek által nem fedezett kezelési teendők minimumra redukálódnának is, ugy ennek folytán nem az állomási illeték, hanem a kezelési illeték jogalapja válhatna csak kérdésessé.

Annak vizsgálata pedig, vajjon csakugyan fedezi-e a kivetett mellékilleték a teljesitmény által felmerült önköltségeket,[2] illetőleg kellő arányban van-e ezekkel, kizárólag a dijszabást jóváhagyó felettes hatóságot illeti. Bármily kivánatos ugyan, hogy a dijszabások megállapitásánál a közönség ily irányu érdeke megóvassék, teljesen lehetetlen, hogy a fuvaroztató kivánságára a bíróság vizsgálat tárgyává tegye, vajjon az uj illeték megfelelő ellenértéke-e a vasuti teljesitményének, és vajjon ennek létesitése által oly teljesitmények vonattak-e el az azelőtti mellék- és különösen kezelési illetékekből, hogy ezeknek további fentartása nem felel meg a dijszabási méltányosság elveinek.

Ha tehát ezek alapján az állomási illetékről alkotott itéletünket összefoglaljuk, ugy azt látjuk, hogy az a helyes dijszabási elvekkel több szempontból összeütközésbe jut: vét a dijszabás egyszerüsége és áttekinthetősége ellen, nem áll kellő arányban a közönségnek nyujtott ellenszolgáltatással, kerülő uton — egy uj mellékilleték létesitésével — növeli az összfuvardijat és az osztrák dijszabások complikált és nehézkes rendszerét még rosszabbá teszi. Mindennek daczára kellően kihirdetett és jogérvényesen fennálló dijszabásnak tekintendő, mely azonban remélhetőleg az osztrák vasutak államositásának befejezetével ki lesz küszöbölhető az ujonnan kibocsátandó dijszabás rendszeréből.

Dr. Baumgarten Nándor.

«Gyermekbiróság» a budapesti büntetőtörvényszéknél és járásbiróságnál.

A «*gyermekbiróságok*» müködésének végleges megkezdéséig is a budapesti büntetőbiróságnál külön tanács, a büntetőjárásbiróságnál pedig állandóan egyik biró tárgyalja a fiatalkoru terheltek ellen inditott bünügyeket.

A büntető törvényszéknél *a «fiatalkoruak bírósága»* október 14-én tartotta első ülését.

E tárgyalásokról a következő értesitést kaptuk:

A Novellában már megvalósult büntetőjogi reformot méltóan egésziti ki az igazságügyi miniszternek 20,003/1908. I. M. számu rendelete, amely a gyermekbiróságot létesitette. Ez a rendelet részben átmenetileg segiteni igyekszik azon a hiányon, amelyet mindannyian érzünk amiatt, hogy a Novellának a fiatalkoruakról szóló második fejezete még nincs életbeléptetve. A mai nap tanuságot tett arról, hogy a gyermekvédelem terén hazánkban a teendők száma igen nagy, s a leküzdendő akadályokon csak fáradhatatlan energiával lehet győzedelmeskedni, de egyuttal bizonyitékát adta a mai nap az igazságügyi kormány bölcsességének is, hogy a Novella második fejezetének életbeléptetését okos megfontolással 1910 január 1-ig elhalasztotta. A rögtöni életbeléptetés mellett még kiáltóbb lett volna a társadalomnak a gyermekvédelem terén látható szervezetlensége, és a törvényben lefektetett helyes intézkedések amiatt most még megvalósithatatlanok lévén, csak a végre nem hajtott törvényeink száma szaporittatott volna.

Az idézett rendelet segit az állandóan érezhető bajokon, előkésziti a talajt a Novella életbeléptetéséhez. A gyermekbiróság első napja sok tanulsággal szolgált az ott jelenlevőknek, hozzájárult a gondolatok tisztázódásához, rámutatott a teendőkre; hasznára lenne az utóbbi években a szükségletnek megfelelően lázasan megindult és napról-napra erősödő és helyes irányban fejlődő gyermekvédelmi tevékenységnek, ha az ebben az irányban müködő körök érdeklődésüket a gyermekbiróság tárgyalásai iránt megtartanák és ott lehetőleg minden tényező, minden egyesület — mely ezen a téren dolgozik — állandóan képviseltetné magát.

Az első tárgyalási napon, a budapesti büntetőtörvényszéknek a gyermekbiróság számára kijelölt IV. számu főtárgyaló termében megjelent a gyermekvédelem ügyének kicsiny, de lelkes csapata. Ott volt az igazságügyi miniszterium gyermekvédelmi osztályának főnöke, az állami gyermekvédelem orsz. felügyelője, a székesfővárosi árvaszék, az Orsz. Gyermekvédelmi Liga, a Katholikus és Protestans Patronage Egyesületek képviselői. Majd megjelent a biróság s megkezdődött a tárgyalás, amelynek zavartalan és tapintatos lefolyása örömmel töltötte el a jelenlevőket. A biróság elnöke: dr. *Bakonyi* Kálmán táblabiró, tagjai: *Madarassy* Béla és dr. *Bartha* László törvényszéki birák. Ügyész: dr. *Biró* Kálmán. Védők: *Mózes* László, *Wehner* Zsigmond stb.

Ezen a napon négy ügy került tárgyalásra 12 terhelttel, akik mind büntetlen előéletüek voltak. Tizenegy terhelt lopás büntette miatt volt a biróság előtt, egyet pedig az ügyész gondatlanságból elkövetett sulyos testi sértés miatt vádolt.

A első ügyben — amely kevésbbé volt érdekes — két vádlott volt. Az elsőrendü vádlottat, egy könnyen befolyásolható, szellemileg fejletlen 16 éves kereskedőtanonczot és az ugyanolyan koru másik vádlottat is — aki az egész napnak a legelszomoritóbb alakja volt mindvégig megmaradó konok tagadásával — a Btk. 336. §. 3, és a Novella 49. § a szerint minősülő lopás büntette miatt a biróság 2—2 havi börtönre itélte. Ez ellen a vád és védelem képviselője felebbezett; a biróság mindkét elitéltet szabadlábra helyezte — utalással a Novella második részének közeli életbelépésére is — és az egyik elitéltet a tárgyaláson jelen levő anyjának át is adta.

A második esetben szintén lopás büntette volt a vád tárgya három vádlottal. Az elsőrendü vádlott tipusa azoknak, akik a gyermekvédelmet a legközelebbről érdeklik. Most még romlatlan s csak már megrontott, 21 éves munkakerülő, derék szüleitől különélő bátyjának áldozata, akinek, hogy pénzt szerezzen — az iránta érzett sajnálattól, tulzott testvéri szeretettől vezettetve — arra vetemedett, hogy gazdáját meglopja, illetve bátyjának és czinkostársának segitségére legyen. A biróság előtt a fiun meglátszott, hogy tettét őszintén megbánta, sirva vallott be mindent. Nagyon jóhatásunak látszik az a rendelkezés, hogy a fiatalkoruakat a nagykoruaktól — ha egy ügyben vannak érdekelve — külön hallgatják ki. Egyöntetüen elfogadott lett a hallgatóság körében, hogy a tárgyalás közvetlensége sokat nyerne azáltal, ha a biróság tagjai a fiatalkoruakkal második személyben beszélnének.

Az egyik jelenlevő felvetette azt a gondolatot is, vajjon nem lehetne-e a börtönőrök helyett a fiatalkoruak büntető ügyeinek tárgyalása alkalmával polgári őröket alkalmazni. A károsult hajlandó lett volna magáninditványát visszavonni, de a fiu vizsgálati fogsága alatt felmerült rabtartási költségeket kifizetni sajnálta. Minden jelenlevő érezte, hogy nem lehet helyes dolog a magáninditvány visszavonását anyagi feltételhez kötni — különösen fiatalkoruaknál, és hogy ezen változtatni szükséges. A rabtartási költségek kifizetésére a

[1] Annak bizonyitékául, hogy az állomási illeték daczára is maradnak oly szolgáltatások, melyek sem ezen, sem egyéb mellékilletékek által nem fedeztetnek és hogy ilykép a kezelési illetéknek az állomási illeték mellett és viszont megvan a kellő alapja, a következő technikai teljesitményekre hivatkozhatunk: 1) A feladási állomáson az áru átvétele a raktárban, a darabáruk bárczázása, a raktanusitványok kiállitása, a kocsik olmozása, és vonatokba állitása, átadási jegyzékek szerkesztése. 2) A leadó állomáson a kocsi beállitása a raktárhoz, az ólom zárak levétele. a külön mellékilleték nélkül teljesitett kirakás, kiadási jegyzékek szerkesztése stb.

[2] L. *Rank* Fiscal-Lehrbuch der Finanzwissenschaft 430. és köv. l.

Katholikus Patronage-Egyesület egyik jelenlevő müködő tagja jelentkezett, a magáninditványt tevő inditványát visszavonta, ennélfogva az eljárást a bíróság megszüntette. A Katholikus Patronage-Egyesület a fiut gondjaiba fogadta: elkisérte őt szüleihez, vele őket kibékitette, s megigérte nekik, hogy a fiut elhelyezi és reá állandóan felügyel. Itt tünt ki annak szükségessége is, hogy állittassék fel Budapesten egy gyüjtőintézet azoknak a fiatalkoruaknak részére, akiket az Egyesületek magukhoz vesznek gondozásba, és akik — csak ideiglenesen is — szüleiknél el nem helyezhetők.

A harmadik ügy lényegtelen volt. Egy fiatalkoru volt vádolva gondatlanságból elkövetett sulyos testi sértés büntette miatt. A bizonyitás során a bíróság meggyőződött arról, hogy a fiu nem járt el gondatlanul akkor, mikor megrakott tolókocsijával egy, az uton keresztül menő öregasszonyt elütött, ezért a vádlottat felmentette.

A negyedik esetben hat vádlott volt, akik közül a két főbünös: egy 20 és egy 18 éves fiu, vizsgálati fogságban volt, mig a többi 13—15 éves vádlott szabadlábon maradt. A vád tárgya sulyos büntett volt: a Btk. 336. §. 1. és 4. pontja, és a Novella 49. §-a szerint minősülő lopás 3 vádlottra, a többire pedig a 370. §-ába ütköző és a 85. §. 3. pontja szerint minősülő büntett. A védelem képviselője két vádlottat illetőleg a büntetés feltételes felfüggesztésének kedvezményét kérte, mig a vád képviselője ennek alkalmazását a Novella 2. §-ának 1. és 3. pontjára való hivatkozással nem tartotta lehetségesnek. A bíróság két vádlottat 2—2 hónapi fogházra itélt, és ezek büntetését a vizsgálati fogsággal kitöltöttnek vette, a többit pedig felmentette, s miután a fiukat megintette, őket hazabocsátotta, illetve jelenlevő szülőiknek átadta.

A tárgyalások során meggyőződtünk mindannyian, hogy a bíróság, de különösen annak érdemes elnöke, átérzi a modern gyermekvédelem teendőit, helyes tapintattal alkalmazza a Novella már életbeléptetett részét, és igyekszik a fiatalkoruakra vonatkozó intézkedések életbe nem léptetése okozta hiányt áthidalni. A vád képviselője is kitünően alkalmazkodott a tárgyalás összhangjához; a védők fényesen oldották meg feladatukat. Azzal az érzéssel távoztunk a sokáig elhuzódott tárgyalásról, hogy a gyermekvédelem erős támogatást nyert a gyermekbíróság által és csak óhajtandó, hogy találkoznánk a társadalom részéről is — amelynek ez tulajdonképpen feladata — oly buzgalommal és érdeklődéssel a gyermekvédelem ügye iránt, mint amelyben azt a hivatalos körök, a hatóságok ezidőszerint részesitik.

Dr. Erődi Tihamér.

Különfélék.

— **Szilágyi Dezsőnek** siremléket emelt a kegyelet. A magyar jogászságé az érdem, hogy nem engedte jeletlen maradni a magyar jogi élet egyik legkimagaslóbb alakjának sirját. A Magyar Jogászegylet vezetősége, különösen pedig Vavrik Béla elnök, Székely Ferencz és Nagy Dezső alelnökök lelkesen karolták fel az eszmét, melyet a Jogászegylet igazgató választmányában Márkus Dezső vetett fel és nem nyugodtak addig, mig a képviselőház és a kormány támogatásával lehetővé nem vált annak megvalósitása.

Elismerés illeti mindazokat, akik közremüködtek abban, hogy Szilágyi Dezsőnek méltó emlék állittassék.

— **A Latkóczy-esethez.** Mélyen elszomoritó, sőt megdöbbentő ez az eset, nem azért, mert Magyarország egyik főbirája a kinos szenzáczió főszereplője, de azért is, mert szomoru világot vet az egész magyar közigazgatásra. A közigazgatásra és nem a bíróságra és nem is a közigazgatási bíróságra. Latkóczy a közigazgatásból került a közigazgatási bíróság másodelnöki székébe. A közigazgatásból, amely manapság nálunk még nagyrészben önkényen alapszik, és amelynek csaknem minden terén a protekczió, a befolyás, a «kijárás» nagy szerepet visz. A miniszteri és vármegyei bureauk falai közt, ahol az ugynevezett «diszkréczionárius» «jog» uralkodik, nem egyszer azé a győzelem, aki magasabb rangu protektort, közbenjárót képes felállitani. Hiába az ügyvéd jogi tudása, szabatos, alapos munkája, mert ha közbejön az excellenczias ur, vagy legalább a befolyásos képviselő, az előbb még tiszta helyzet egyszerre megváltozik és az igazságosnak tartott ügy elveszett. Igen, a képviselői közbenjárás, kijárás, az összeférhetetlenségi törvény ellenére is csaknem annyira divik és elfogadtatik, mint bold. emlékü Szilágyi Dezső törvénye előtti időszakban, azzal az egy különbséggel, hogy mig akkor az azon időben uralmon volt párthoz tartozók gyakorolták a protekcziót, most a jelenlegi kormány hivei járják ki a patika, italmérési, épitési stb. engedélyeket. Ezen nem segit csak a közigazgatási reform és a közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztése az összes kormányzati ágakra és ügyekre.

Silány közigazgatásunkon kivül még egy tényezőre kell, mint a bajok élő kutforrására rámutatnunk, és ez: a politika. A politika juttatja a Latkóczy-féle alakokat a legmagasabb állásokba, az teszi lehetővé, hogy teljesen készületlen, erkölcsi tartalom és tudás nélküli egyéniségek kerülnek nagyfontosságu állásokba. A politikai összeköttetések emelték Latkóczyt az ország egyik legmagasabb birói székébe is, megfertőzvén az igazságszolgáltatás csarnokait.

Nem először mutatunk rá a politikának az igazságszolgáltatásra gyakorolt vészthozó hatására, de talán ez a példa elég drasztikus tanulságokat rejt magában és megakadályozza azt, hogy az igazságszolgáltatás vezető poziczióira politikai érdemek révén oda nem való elemek kerüljenek.

— **Az országos birói és ügyészi egyesület** a minap tartotta meg első rendes évi közgyülését. A közgyülést Grecsák Károly curiai biró hosszabb beszéddel nyitotta meg, az egyesület legközelebbi feladatait különösen három irányban körvonalazván. Elsősorban a birói függetlenség kiépitésére kell törekednie az egyesületnek, másodsorban a jelenlegi kinevezési politika reformjára. Itt hangsulyozta annak szükségét, hogy az elsőfolyamodásu bíróságoknál az automatikus előléptetés törvénybe iktattassék és hogy a birói testületeknek az elsőbirói kinevezésekre és előléptetésekre az eddiginél hatályosabb, bizonyos fokig döntő befolyás biztositassék. Emellett a birói kar kiegészitésénél teret kell engedni a karon kivül álló elemeknek is, és ezért egy bizonyos (5—10) %-ban meghatározható mennyiségben a kormánynak meg kell hagyni azt a jogot, hogy a birói testületek kijelölésétől teljesen függetlenül tölthesse be a birói állásokat. Elodázhatlan szükség a külön fizetési státus visszaállitása és a nyugdijtörvény reviziója. Mindezt csak a tömörüléssel lehet elérni.

Örömmel emelte ki az elnök, hogy az alig egy éve megalakult egyesületnek immár közel 2800 tagja van, akik 55 osztályban müködnek.

A dr. Márkus Dezső főtitkár által előterjesztett évi jelentés az elnöki megnyitóban megpenditett eszméken kivül kiemelte, hogy az egyesület akcziót inditott az ügyvitel egyszerüsitésére, sürgette a birói képzés reformját és szorgalmazta, hogy a biró és ügyvéd azonos képesitéséről szóló javaslat mielőbb törvényerőre emelkedjék. Az egyesület vezetőségének évi jelentéséből kiemeljük még, hogy megalkotni szándékozik vidéki birák és ügyészek Budapesten tanuló fiainak internátusát.

— **Gyermekvédelem és zsurnalisztika.** A magyar napisajtó a legmelegebben felkarolta a gyermekvédelem ügyét és minden irányban készségesen közremüködik a gyermekvédelem hathatós keresztülvitele érdekében. Megmutatta ezt legutóbb, a gyermekbiróság életbeléptetése alkalmával is, amikor ez intézményt meleg rokonszenvvel üdvözölte. Amde ugyanezen alkalommal pontosan kiirta az összes vádlottak

neveit, ami a gyermekvédelem céljaival homlokegyenest ellenkezik. Mivel az ifjukori alkalmi bünösök neveinek kompromittáló említése valószinüleg elnézésből történt, azzal a kérelemmel fordulnak a magyar jogászok a magyar napi sajtó munkásaihoz, hogy éppugy, mint a feltételes elitélés esetén, a gyermekbiróságok előtt tárgyalt ügyekben is a vádlottak neveit ne tegyék közzé.

— **A sommás eljárás gyorsaságát** élénken illusztrálja, hogy a nagyszécsényi kir. járásbiróság W. Berka's Nachfolger weiperti czégnek egy szécsényi alperes elleni sommás perében a f. é. augusztus hó 19-én iktatott keresetre november hó 29-ére vagyis három hónapra tüzte ki a terminust. Az ügy száma 1908 Sp. 659.

— **Költségmegállapitás.** A szentgotthárdi kir. járásbiróság egy 706 K-ás ingó árverés foganatositásánál való közbenjárásért *2 (kettő)* K-t állapitott meg 1906 V. 118/6. számu végzéssel az ügyvéd részére.

— **Országos ügyvédszövetség** érdekében bocsájtott ki körlevelet dr. Vajda József debreczeni ügyvéd. Felsorolja az ügyvédi sérelmek egynémelyikét és azon konkluzióra jut, hogy eredményre való kilátás csak az országos szövetségtől várható. Az eszme nem uj, mert a legutolsó ügyvédgyülésen *Kenedi Géza* terjesztett elő e tárgyban inditványt és az ügyvédgyülés állandó bizottsága már tárgyalta is a kérdést. Reméljük, hogy mielőbb megtétetnek a megvalósitás érdekében a lépések.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A Reichsgericht gyakorlatából.** Elsőbbségi részvények alapszabály módositás utján érvényesen létesithetők oly módon, hogy az elsőbbségi részvényeseknek a tiszta nyereségből bizonyos magasságu osztalék elsősorban biztosittatik, és hogy a későbbi évek tiszta jövedelméből is biztosittatik részükre jog a korábbi évek elsőbbségi osztalékának kiegészitésére, ha az illető évben nem volt semmi vagy nem volt elegendő tiszta nyereség. A részvénytársaság feloszlása esetére biztositható ez az osztalék a felszámolási tömegből is az elsőbbségi részvényeseknek és a felszámolási hányad tekintetében egyébként is előnyben lehet őket részesiteni, különösen azáltal, hogy részükre a felszámolási tömegből részvényük névértékén fölül agio engedélyeztetik. (I. Ziv. Sen. 597/07.)

A közgyülésnek határozata, melylyel az alaptőke elsőbbségi részvények kibocsátásával emeltetik és az igazgatóság felhatalmaztatik, hogy az elsőbbségi részvényeket bizonyos legalacsonyabb árfolyamon eladja, magában véve azért, mert ez az intézkedés nem a társaság pénzszükségletének kielégitése végett, hanem abból a czélból tétetett, hogy a részvényesek többségének hatalmát erősitse vagy fentartsa, még nem ütközik a jó erkölcsökbe. (I. Ziv. Sen. 597/07.)

A részvénytársasági közgyülésnek joga van a felügyelőbizottsági tagtól a megbizást bármikor, azon idő eltelte előtt is, melyre megválasztatott, és minden fontos ok nélkül visszavonni, hacsak ellenkezőleg nem állapodtak meg. A visszavonás pillanatától fogva megszünnek a felügyelőbizottsági tag részére müködése idejére engedélyezett illetmények is. A megbizás időelőtti visszavonásáért a felügyelőbizottsági tagot kártéritési igény nem illeti meg. (II. Ziv. Sen. 603/07.)

A közgyülés napirendjének ily módon való közzététele: «az igazgatóság és felügyelőbizottság inditványozzák, hogy az alapszabályoknak az évi mérleg felállitására és a felügyelőbizottság javadalmazására vonatkozó intézkedései módosittassanak», nem felel meg a törvénynek, mert ebből a közzétételből nem lehet lényeges tartalmat, vagyis azt felismerni, hogy az alapszabályok milyen irányban módositandók; ugy t. i., hogy a részvényesek biztonsággal láthassák, hogy minő határozatok hozataláról van szó. (II. Ziv. Sen. 609/07.)

A közgyülés felmentvénye annyiban védi a felügyelőbizottság tagját, amennyiben a közgyülés lényegében felismerhette, hogy mi esik a felügyelőbizottság terhére. Ha a közgyülésen inditvány tétetett, hogy kártéritési kereset indittassék az igazgatóság (Vorstand) fölött nem kellően gyakorolt ellenőrzés miatt, és ez inditvány fölött tárgyaltak: ugy a tényállás elegendő ismerete mellett hozott, és felmentvényt tartalmazó határozat a közgyülésnek azt az akaratkijelentését tartalmazza, hogy a felügyelőbizottsági tag ellen, még ha kötelességei teljesitése tekintetében vétkesség is terheli, kárigény ne támasztassék. (I. Ziv. Sen. 249/07.)

— **Államtudományi továbbképző tanfolyamok** fentartására Berlinben külön egyesület müködik. A november 1-én megnyiló téli tanfolyam négy hónapig tart. A tanfolyamon általános jellegü előadásokon kivül konzervatorikus rendszerü előadások tartatnak a gazdasági és jogi államtudományok köréből. A tanfolyam résztvevői ezenkivül megtekintik a fontosabb állami és magán-ipartelepeket, tudományos intézeteket és muzeumokat, sőt tervbe van véve több hazai városba teendő tanulmányi uton kivül egy angolországi ut is.

— **Angol balesetkártéritési esetek.** Az 1906. évi Workmen's Compensation Act szerint az alkalmazó az alkalmazottat «az alkalmaztatás folyamán, s abból kifolyólag ért balesetért» szavatol. Egy rakodóházban egyik munkás háttal az emelődarunak állt és zsákot töltött. A gépész egy másik, ott álldogáló munkásnak int: «Csipd meg!» Ez megfogja az emelődaru csigáján levő vashorgot, s társa nyakkendőjébe akasztja; ugyanakkor a gépész elinditja a darut. A szerencsétlen két kézzel feje felett megkapta a kötelet, ami megvédte a fulladástól. De mikor az ötödik emelet magasságára ért, kezei a kerékre jutottak, összeroncsolódtak, s leesett. A londoni felebbezési biróság kimondta, hogy a baleset nem az «*alkalmaztatásból kifolyólag*» érte a szerencsétlent, s elutasitotta a keresetet. — Egy másik esetben a földbirtokos uj juhászt fogadott, s szekéren érte küldött, hogy szolgálatába beálljon. A juhász a szekér rázása miatt leesett és nyakát szegte. Az özvegy keresetét is elutasitották azon az alapon, hogy a juhász még nem kezdte meg szolgálatát, s igy a baleset nem az «*alkalmaztatás folyamán*» érte. Mindenesetre meglepő a két itélet szükkeblüsége, s különösen az utóbbi helyessége tekintetében igen erős kételyeink vannak.

— **Szerzői jog bitorlása mozgófényképek utján.** Egy némajátékot, mely — mint a Kings Bench birósága itéletében megállapitja — együgyü, és a valódi humort nélkülöző tartalma mellett is Londonban és Amerikában óriási sikert aratott, Pathé Frères, a «mozik» lemezeinek világhirü szállitói, felvettek fényképező gépeik segitségével, s forgalomba hozták. Ettől az időponttól kezdve a «Madarak» sikere a valódi orfeumszinpadon oda volt. Bárhol készültek is előadni, a «mozi» megelőzte, előadta, felszivta népszerüségét. A némajáték szerzője Pathé-ék ellen bitorlási keresetet inditott. A Kings Bench itéletében kimondotta, hogy oly némajáték, melynél lényeges a rendezés, az előadás mikéntje, s melynek voltaképpeni összefüggő meséje szinmünek nem minősithető, nem élvez szerzői jogi védelmet előadás utján elkövetett bitorlással szemben. A tudós biró azonban hozzátette, hogy amennyiben maga a mü szinmünek lett volna minősithető, a bitorlást a mozgóképek előadásával elkövetettnek megállapitotta volna; valamely szinmüről egyszerü fényképek készitése nem bitorlás, de mozgóképekben való bemutatása már az «előadás» fogalma alá esik szerinte. Végre kimondotta, hogy a bitorlásért nem a mozgóképek készitője és forgalombahozója, hanem a «mozgó szinház» tulajdonosa a felelős. Igaz ugyan, hogy a lemezek készitőjének közremüködése nélkül az előadás is lehetetlen volna, de a részesség megállapitása következményeiben tulmessze vezetne. (Karno v. Pathé Frères, Law Times 1908 szeptember 26.)

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Ugyvédjelöltet keresek, aki tótul tud. Havi fizetés 150—200 korona és kiszálláskor 6 korona napidij. Dr. Nádas, Miava. 13198

Dr. Adorján Emil nagyváradi ügyvéd teljesen gyakorlott irodavezetőt keres november 1-ére.

Ügyvédi iroda átadó mezővárosban. Érdeklődők e lap kiadóhivatalába sziveskedjenek leveleiket «iroda» jeligére küldeni. 13193

Ügyvédjelölt, doktor juris, hosszabb gyakorlattal, perfekt német, állást keres. Megkeresések a kiadóba. 13192

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balcg Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 44. szám. Budapest, 1908 október 30

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A végrehajtási novella (1908 : LXI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek. *Imling Konrád* igazságügyi államtitkártól. — A berlini munkásbiztositási választott bíróság müködése. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszéki birótól. — A XXV. nemzetközi jogi kongresszus főbb eredményei. *Dr. Ferenczy Arpád* jogakadémiai tanártól. — A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei. *Dr. Hantos Elemér* a magyarországi pénzintézetek országos szövetsége főtitkárától. — *Törvénykezési Szemle:* A birói hatáskör és a per érdeme. *Dr. Löw Tibor* budapesti kir. járásbirótól. — Gyári munkarend és a felmondási idő. *Furdek Miksa* törvényszéki birótól. — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A végrehajtási novella (1908:XLI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek.

I.

A *Jogt. Közl.* f. évi 37. számában *dr. Fekete Károly* ur helyteleniti a novella 31. §-ának 2. pontját annyiban, hogy ott az a 30 napi határidő, mely alatt az ugyanott szabályozott bejelentést meg kell tenni, a törvény kihirdetésétől számittatik, aminélfogva abba a határidőbe oly 15 nap is esik, amikor a törvény még hatályban nem volt. E tárgyra vonatkozik *B. A.* felszólalása is a Jogt. Közl. 39. számában a 310. lapon.

Annak megjegyzése mellett, hogy ugyanigy fixirozza a határidőt a 31. §. első bekezdése és 1. pontja is, teljesen egyetértek *F. K.* urral abban, hogy ez bizony törvényszerkesztési hiba, amelyet azonban némileg ki fogunk menteni, ha figyelemmel kisértük a törvényjavaslat tárgyalásának menetét; és ha tudjuk, hogy az átmeneti intézkedésekre vonatkozó javaslatot meglepetésszerüen tették, és hogy ennek egészben való, vita nélküli elfogadásától függött az, hogy a törvényjavaslatból az országgyülés nyári szünetének lejárta előtt, vagy talán, hogy abból *egyáltalában* törvény lehessen.

A hibának egyébiránt most, a 30 napi határidő régen elmulta után, már csekély a gyakorlati jelentősége; de mégsem oly csekély, mint aminőnek F. K. véli. Mert megtörténhetett, és bizonyára számos esetben meg is történt, hogy a 31. §. 2. pontjának megfelelő bejelentést aug. 25. — a törvény kihirdetése — és szept. 9. — a törvény életbelépte — közötti időben tették meg. Az ily bejelentést a járásbiróság elfogadhatta és szept. 9. előtt el is intézhette, vagy elfogadván, szeptember 9-től kezdve intézhette el. Kérdés már most, hogy ha azután a végrehajtást egy éven belül kérik, meglesz-e a bejelentésnek az a hatálya, hogy a biróság a végrehajtást elrendelő végzésben kimondhassa, hogy a végrehajtást mindazokra az ingóságokra, készpénzre és járandóságokra lehet foganatositani, amelyek az 1881 : LX. tcz. értelmében esnek végrehajtás alá?

Nézetem szerint az a járásbiróság járt el helyesebben, amely a bejelentés elintézését a törvény életbeléptetése utáni időre halasztotta; mert publikált, de még életbe nem lépett jogszabályt nem szabad a bíróságnak eljárása vagy határozata alapjává tenni; holott a peres és perenkivüli eljárásban a fél részéről a bíróságnak idő előtt tett előterjesztését vagy jognyilatkozatát is nem egyszer annak idején bekövetkezettnek fogadjuk el, ha az előterjesztés, a jognyilatkozat birói elintézésekor az időelőttiség többé fenn nem forog.

Mindamellett azt tartom, hogy az emlitett hatálylyal a bejelentést a fenti esetek mindenikében kell felruházni, mert a törvényben nem szabad csalafintaságot, nem szabad olyat feltételeznünk, hogy 30 napról beszél, de 15 napot akar érteni; a törvény tehát kétségtelenül *harmincz napi* időt engedett a hitelezőnek a bejelentés megtételére, és nem szabad joghátránynyal sujtani azt, aki a törvény határozott értelmében járt el; és mert szintoly kevéssé szabad valakire joghátrányt róni a bíróság oly hibájáért, amelynek helyreigazitását előidézni sem módja, sem oka nem volt. Hogyan és miért kellene a hitelezőnek remonstrálni amiatt, hogy a bíróság az ő bejelentését kedvezően, de a törvény életbelépte előtt intézte el?

II.

Dr. Alföldy Ede ur a Jogt. Közl. 38. számában rámutat egy másik nehézségre, amely ugyancsak abból ered, hogy a novella 31. §-ának 2. pontja a törvény *kihirdetésével* jelöli meg annak a 30 napi határidőnek a kezdetét, mely alatt a végrehajtatónak meg kell tennie az ugyane pontokban meghatározott jogmegóvó intézkedéseket.

Azt mondja *A. E.:* A 31. §. 2. bekezdése szerint a bíróság csak «*a végrehajtató kérelmére*» mondhatja ki, hogy a végrehajtás azokra az ingó értékekre is kiterjed, amelyek a novella értelmében le nem foglalhatók, de a végrehajtási törvény szerint végrehajtás alá esnek; a szabály arra az esetre is áll, amikor a hitelező 30 nap alatt a végrehajtást jogosultan kérte; a novella életbelépteig azonban amolyan kérelmet — már hatályos jogszabály hiányában — elő sem lehetett terjeszteni, és ha mégis előterjesztettek, ezt a biróság szept. 9 ig, mivel az illető törvény még hatályban nincsen, szept. 9-én tul pedig, mint időelőttit, figyelembe nem vehette; és ezeknél fogva a szept. 9. előtt elrendelt végrehajtást a novella 31. §-ának 2. pontja daczára még szept. 9. után sem lehet foganatositani a 2—3., 6—9., 11—14. §-ok alkalmazása nélkül.

Hát *A. E.* ezzel az állitással kissé tullőtt a czélon. Nem áll az, hogy nehézség volna akkor is, ha a végrehajtást aug. 25. *előtt* kérték és rendelték el, vagy amikor augusztus 25. előtt *kérték*, és augusztus 25. és szeptember 9. között rendelték el *(A. E. a)* és *b)* esetei). Mert mind a két esetben a végrehajtás iránti kérelem az akkor még egészben érvényes végrehajtási törvényre támaszkodván, a végrehajtás természetesen *kérve volt azokra az ingó értékekre is, amelyeket a novella az 1881 : LX. tcz.-től eltérően a végrehajtás alul kivett*, anélkül, hogy ezt explicite meg kellett volna mondani (ami aug. 25. előtt lehetetlen is volt). Az ily kérelemre akár augusztus 25. előtt, akár ez után az 1881 : LX. tczikk (nem pedig a Novella) értelmében elrendelt végrehajtást tehát kétségtelenül az ugyane törvényben körülirt tágabb tárgyi korlátok között lehet foganatositani.

Ami pedig az augusztus 25. és szeptember 9. között jogosultan kért végrehajtásokat illeti, ezekre nézve is az a véleményem, amelyet fentebb I. alatt az ugyanebben az időben tett bejelentésekre mondottam: a végrehajtató a novella 31. §-ának 2. bekezdésében emlitett kérelmet *előterjeszthette*, és a biróság ugy járt el helyesen, hogy a végrehajtás elrendelését szeptember 9. utáni időre halasztotta, és ekkor a novella 31. §-ának második bekezdése értelmében intézkedett.

Végrehajtási «pótkérvényre» vagy folytatólagos végrehajtásra tehát (amiket *A.* E. javasol,) véleményem szerint nincs szükség.

III.

A II. alatt tárgyalt kérdésnél érdekesebb és gyakorlatilag fontosabb az a megjegyzés, amelyet *dr. Alföldi Ede* ur annak a kérdésnek felvetésével kapcsolatosan tesz.

A Novella 2. §-ának 16. pontja — ugymond — a negyedévi lakbér kifizetéséhez szükséges összeget kiveszi a végrehajtás alól. E megszoritást azonban nem szünteti meg a bérbeadóval szemben bérkövetelése tekintetében sem.

Ha igy intézkednék a törvény, akkor ez az intézkedés valóban visszás volna. De — bocsánat — a törvény nem igy szól. Nem «a negyedévi lakbér fizetéséhez *szükséges összeget*» veszi ki a végrehajtás alul, hanem le nem foglalhatónak jelent ki a végrehajtást szenvedőnél talált készpénzből annyit, «amennyivel a végrehajtást szenvedőnek és háznépének *szükséges lakásáért* egy negyedévre fedezhető.» A kettő között pedig igen nagy a különbség.

A törvény ezzel a rendelkezéssel meg akarja óvni az adóst attól, hogy végrehajtásilag elvegyék tőle azt az összeget is, amely nélkül a lakást, ezt az elsőrendü életszükségletet a foglalás idejétől számitott egy negyedévre sem biztositathatja a maga és családja számára. Ha neki ezt a szükséges lakást általában nem kell, vagy legalább ezentul nem kell bérelnie; ha — amint a törvényjavaslat indokolása szószerint mondja — «a végrehajtást szenvedő és háznépe részére a lakás legalább a legközelebbi negyedévre természetben, vagy *a lakbér már megtörtént fizetése által*, vagy azáltal, hogy saját házában lakik, vagy *bármi más módon biztositva van:* a 2. §. 16. pontjának mentessége elesik.»

Alkalmazzuk ezt a szabályt oly esetre, amikor például május 1-én, tehát a házbérnegyed első napján végrehajtást foganatositanak oly adós ellen, aki évi 1200 K házbért fizet. Ha a foglalás előtt az augusztus 1-ig terjedő évnegyedre a bért már megfizette, a 16. pontban biztositott mentességre nem hivatkozhatik; ha pedig a házbért még meg nem fizette, a nála talált készpénzt 300 K erejéig nem szabad lefoglalni. Tegyük fel ismét, hogy a negyedévi házbér kifizettetett: akkor a junius 1-én foganatositott végrehajtás alkalmával 100 K készpénz (mert a következő egynegyedévből csak egy hónapra nincs a házbér fedezve), a julius 1-én foganatositott végrehajtásnál pedig 200 K készpénz lesz mentes a foglalás alul.

Ha ezeket a lakbér megvétele végett foganatositott végrehajtásra alkalmazzuk, akkor igy áll a dolog:

A készpénz lefoglalhatásának kérdésében a tényállást ugy kell venni, mintha a negyedévi házbér azon a napon, amelytől fogva a végrehajtás utján megveendő bérkövetelés számittatik, *előzetesen már megfizettetett volna;* mert hiszen a végrehajtást szenvedőnek és háznépének megvan a szükséges lakásuk, a lakás attól a naptól számitott egy negyedévre *tényleg biztositva van*, éppen annak az összegnek fejében, amelyet a végrehajtást szenvedőn megvesznek. Ehhez képest a fentebbi példa tényállását alapul véve: május 1-én a házbér megvétele végett foganatositott végrehajtással szemben a 2. §. 16. pontjának mentessége hatálytalan; junius 1-én 100 K, julius 1-én 200 K foglalásmentes.

Mindez természetesen csak oly esetben áll, amikor *előre fizetendő* lakbér behajtásáról van szó. Ha a lakbér utólag volt fizetendő, vagy ha előre kellett volna fizetni, de a bérlő azzal egynegyedévi vagy ennél hosszabb időből adós maradt: a végrehajtást szenvedő a 2. §. 16. §-ának mentességét teljes mértékben élvezi.

IV.

A *Jogt. Közl.* 38. számában egy valaki azt a kérdést vetette fel, hogy: «ha a hitelező a novella 31. §-ában kitüzött 30 nap alatt, azaz szeptember 25-ig perli a követelését, vagy már korábban perelte, de még itéletet nem kapott, ugy, hogy ezen 30 nap alatt még végrehajtást nem kérhet, vajjon ezen esetekben szükséges-e a bejelentés ahhoz, hogy a végrehajtást az 1881: LX. tcz. szellemében vezethesse?»

Szerintem: kétségtelenül *szükséges*. Mert az adott esetekben a hitelezőnek nincs a végrehajtás alapjául szolgáló oly közokirata, amely augusztus 25-ike előtt keletkezett (31. §. 1. pont), sem pedig szeptember 25-ig a végrehajtás elrendelését jogosultan nem kérte, de itélet hiányában nem is kérhette (31. §. 2. pontjának első alternativája); és eszerint az idézett §. 2. bekezdésének kedvezményét egyedül a 2. pontban szabályozott *bejelentés* alapján veheti igénybe.

Dr. Orova János urnak a *Jogt. Közl.* 39. számában (310 l.) előadott véleményét tehát — habár más indokból — osztom.

Imling Konrád.

(Folyt. köv.)

A berlini munkásbiztositási választott biróság müködése.[1]

Valamint a perelőkészitésnél, ugy a *tárgyalásokon* is a minden perjogi formalizmustól ment *nyomozási elv* a mértékadó. Az elnöklő biró kérelem és inditvány nélkül beszerzi mindazokat az adatokat és bizonyitékokat, melyek az igényjogosult fél igényének alapos meghatározása czéljából a tényállás felderitésére és az *anyagi igazság* megállapitására szolgálnak.

A tárgyalás azzal kezdődik, hogy az elnök a felebbvitel alaki fetételeire vonatkozó adatok előterjesztése után röviden ismerteti a tényállást s a perelőkészités eredményeit. Előadja, hogy a baleset mikor s miképpen történt; a rendőri nyomozat alkalmából és a perelőkészités során a sérült,[2] a tanuk és a munkaadó mit vallottak. Felolvastatnak az első orvosi látlelet, a későbbi orvosi vizsgálatokról szóló vélemények és a sérült által esetleg beterjesztett ellenőrző orvosi bizonyitványok. Az elnök ezután a tárgyaláson rendszerint jelenlevő igényjogosult félhez intézve kérdéseit, alkalmat ad arra, hogy az utóbb nevezett igényét előterjeszsze s indokolja; nyilatkozzék a baleset által okozott sérülés gyógylefolyásáról, tartamáról és következményeiről. A sérült ujból megkérdeztetik, hogy a baleset után meddig nem tudott dolgozni, mióta s milyen munkát végez, mennyit keres, miből él[2]?

Közben az elnök az igényjogosult felet jóakarattal és türelmesen kitanitja arra, hogy a törvény értelmében mihez van és mihez nincsen joga; hogy igényét, ha annak elbirálására nem a választott biróság illetékes, hol és mi módon lehet érvényesitenie.[3]

[1] Az előbbi közl. l. a 41., 42. és 43. számokban.

[2] Egyik ügyben az elnök a sérült életviszonyai megismerése czéljából az után is érdeklődött, hogy annak lakása hány szobából áll, mennyi házbért fizet stb.

[3] Egyik ügy tárgyalásánál kiderült, hogy az igénylő fél a keresetbe vett aggkori rokkantsági járadékra nem tarthat igényt azért, mert arra nem kellő befizetés történt a munkaadó részéről. Már pedig gyakorlat szerint ez a mulasztás a munkás hátrányára is szolgál, mert annak kötelességeül tekintetik, hogy a hetenkinti kellő bélyeglerovás megtörténtére saját érdekében ügyeljen s annak pontos teljesitésére a munkaadót szoritsa, vagy más uton-módon pótolja a lerovást. Az adott esetben azonban kitünt egyuttal az is, hogy az igényjogosultnak munkaképessége csökkenése alapján lenne másnemü rokkantsági kártalanitásra igénye-

A tanácsban résztvevő két ülnök a munkaadók, kettő pedig a munkások közül való, és pedig lehetőleg abból a szakmából, amelyben a tárgyalt balesetek történtek. Ennek a rendszernek igen nagy előnye rejlik abban, hogy az illető iparágban járatos ülnökök a szakmájukban előforduló munkálatok és üzemi balesetek természetével tisztában vannak; a munkaeszközök szerkezetéről, használatának módjáról nyomban felvilágositást tudnak adni. Az elnök kérdésére tájékozást nyujtanak arra nézve is, hogy a sérült fél sérülésének következményeire és mindenkori állapotára tekintettel milyen és mennyi munkára képes; mennyi keresetre számithat. És ki volna hivatottabb a sérült munkásnak a bíróság félrevezetését czélzó valótlan előadásait nyomban leleplezni, és helyesbiteni, mint az a munkaadó és munkás, ki életének jó részét ugyanazon szakmabeli foglalkozással töltötte.[4]

Különösen feltünt a tárgyaláson résztvevő ülnököknek kiváló értelmességük, fegyelmezett gondolkozásuk és az ügyek menete iránt tanusitott élénk érdeklődésük. E tekintetben nem tehető különbség a munkaadó és munkás ülnökök között. Ugyanazok a nyilt, becsületes arczkifejezésü és egyszerü polgári ruházatukban is tiszteletet ébresztő értelmes egyének. Érdeklődésünk arra is kiterjedt, hogy a munkás ülnökök a kellő tárgyilagosságot meg tudják-e őrizni, vagy pedig egyoldalu elfogultsággal s a tárgyi igazság rovására előtérbe szokták-e helyezni munkástársuknak érdekét? Erre nézve pedig a legmegnyugtatóbb felvilágositást nyertük oly irányban, hogy a munkásülnökök kétes esetekben — ami természetes is — a társukra nézve kedvezőbb álláspontot szokták ugyan elfoglalni, mégis szabály szerint az itélkezésben ugyanazt a tárgyilagos igazságszeretetet és józan belátást tanusitják, mint a munkaadók.

Igen jelentőségteljes szerepe van a tárgyalásnál a bíróság által meghivott bizalmi orvosnak. A legtöbb ügyben az orvosi vizsgálat és véleményadás a tárgyaláson közvetlenül, az itélőtanács szine előtt folyik le. A bizalmi orvos, ki — mint már emlitettem — a legkiválóbb gyakorló orvosok köréből szokott kineveztetni, a tárgyalások kezdetétől fogva jelen van; meghallgatja az elnöki ismertetést, a félnek nyilatkozatait s a tanuvallomásokat. Szükséghez képest kérdéseket is intéz, és ellenőrzi, hogy a ténybeli előadások a sérülés mivoltához és helyzetéhez viszonyitva valóul elfogadhatók-e.[5]

Az elnök felhivására a sérült mindjárt a tárgyalás kezdetén leveti ruhájának a megsérült testrészeket befedő darabjait; a sérült tagok az itélő tanács közvetlen szemlélete alá kerülnek. Az orvos — valamint nem ritkán az ülnökök is — a sérült testrészeket közelről megszemlélve, tapogatják, és azokkal különféle mozgásokat végeztetnek. Az izmok kifeszitése s az izületek körüli csavarási kisérletek utján győződnek meg a tagok mozgathatásáról, használhatósága felől.

A bizalmi orvosok véleményük megalkotásánál igen nagy sulyt helyeznek a megsérült és azokkal összefüggő testrészek *méreteinek pontos meghatározására.* Ennek abban az irányban való összehasonlitások czéljából van nagy jelentősége, hogy a baleset bekövetkezésének idején, valamint a későbbi orvosi vizsgálatok alkalmából megállapitott méretekhez képesti dőközben a sérült tag méreteiben és gyógyulásában milyen változás következett be; valamint, hogy az egészséges másik tagnak méretei arányában a sérült tag milyen elváltozásokat mutat.

Az orvosi vizsgálat és véleményadás sikeressége érdekében a választott bíróság különös berendezésekkel is el van látva. Mindegyik tárgyalóteremben van egy kényelmes (három foku) lépcsőzettel és legfelső fokának hátulján köralaku korláttal ellátott emelvény, amelynek az a rendeltetése, hogy arra a sérült felhágva, végtagjainak használhatóságát, s a fellépésnél jelentkező mozdulatait bemutassa. Ezen az állványon, mely különösen a lábak megvizsgálásánál felette használhető, a sérült támaszkodó helyzetekben is minden oldalról megszemlélhető anélkül, hogy a csuszás és lebukás veszélyének volna kitéve.[6] Ugyancsak a nélkülözhetlen rekvizitumok közé tartozik a hordozó szék és ágy arra a czélra, hogy azon a fekvő helyzetekben eszközlendő vizsgálatok végeztethessenek; de gyakran előfordul az is, hogy a tárgyalás izgalmai vagy hirtelen rosszullét következtében elgyengült vagy öntudatukat vesztett egyéneket hordágyon kellett elhelyezni, vagy nyomorékokat a tárgyalóterembe felhozni.

Minden tanácsterem orvosi müszerekkel, mérőeszközökkel és anatomiai segédeszközökkel is fel van szerelve. Ott látjuk az orvosi egyetemről beszerzett koponyákat és koponyarészeket, a leggyakrabban megsérülő végtagok csontrendszerpreparatumait; valamint az emberi szervezet minden részét feltüntető anatomiai lapokat.[7]

A bizalmi orvos ezek segélyével a sérülés nem látható következményeit bemutatásokkal megmagyarázza s szemléltethetővé teszi.

Ásók, kapa- és kalapácsnyelek, különféle szerszámok arra szolgálnak, hogy a tanács az orvos jelenlétében meggyőződjék arról, hogy a sérült azokat mennyire tudja kézbe venni, forgatni s használni. A kőmivesek markolási képességének s tagjaik aktivitásának ellenőrzésére szolgálnak a különböző kő- és tégladarabok, vakoló szerszámok. Sőt a Németország némely iparvállalatainál munka közben használt fatalpu czipők is készletben vannak az azokkal való járás megfigyelhetése czéljából.[8]

A mi rendes birói eljárásunkban szokásos nehézkes és kissé hosszadalmas (rendszerint bevezetéssel s utólagos irás-

Ahelyett, hogy igényével egyszerüen elutasittatott s uj pernek elölről kezdésére kényszerittetett volna, az elnök igényjogosult félnek módositott igényét azonnal jegyzőkönyvbe vétette s elintézés végett áttétetni rendelte a biztositó intézethez; a szegény öreg munkást pedig azzal a megnyugvást keltő biztatással bocsátotta el, hogy a járadékhoz további utánjárás nélkül nemsokára hozzá fog jutni. Egy másik esetben az elnök korholólag figyelmeztette az igényjogosultat, hogy mire való volt pénzét a zugirászszal készittetett irásbeli keresetre költenie, holott a választott bíróságnál kérelmét a hivatalos órák alatt ingyen is jegyzőkönyvbe vétethette volna.

[4] Berlinben a peres ügyek nagy számára tekintettel legtöbb esetben meg lehet valósitani az ugyanazon szakmabeli ülnökök alkalmazásának elvét. Igy az egyik tárgyalási napon kizárólag az épitési szakmában előfordult balesetekből eredő igények ugyanazon iparággal foglalkozó ülnökök részvételével tárgyaltattak. Egy más napon a vasat és papirt feldolgozó iparágakban felmerült balesetekkel kapcsolatos ügyekben egy-egy vasipari s egy-egy könyvkötő munkaadó és munkás szerepelt ülnök minőségében.

Kisebb forgalmu választott bíróságoknál azonban a szakszerü ülnökök behivása Németországban is olyan gyakorlati nehézségekbe ütközik, melyek miatt következetesen nem alkalmazható.

[5] Egyik esetben az volt a döntő kérdés, hogy egy leány lábszárán fenforgott sérülés egy bolti létráról való leesésnek következménye-e s ez a leesés okozati összefüggésben van-e a leány keresetképtelenségének okául felhozott testi gyengeséggel (ájulásokkal és görcsökkel). A tárgyalás egyenesen az orvos kérelmére abból a czélból halasztatott el, hogy a sérült és tanuk a leesést közvetlenül demonstrálják. Az elnök ugyanolyan létrát hozatott a tárgyalóterembe, amilyen a baleset alkalmából szerepelt s az ekképp felvett bizonyitás arra a meglepő eredményre vezetett, hogy az orvosnak aggálya nem volt alaptalan; a bemutatott sérülés a leeséssel nem állhatott okozati összefüggésben, és a leánynak általános testi gyengesége nem a balesetnek, hanem attól független fiziologiai behatásoknak a következménye volt.

[6] Mielőtt ilyen állványok alkalmazásban voltak, a sérülteknek mozgási és fellépési képessége székekre való felállás utján lett kipróbálva, s ilyenkor a sérült felet a leesés veszélye környezte, vagy olykor a szék is felbillent.

[7] Schreiber's Anatomische Wandtafeln. Verlag I. F. Schreiber Esslingen und München.

[8] A czélszerü berendezéshez tartozik, hogy a fertőtlenitő szerekkel felszerelt mosdó az orvos részére közvetlenül a tárgyaló teremben van elhelyezve abból a czélból, hogy azt minden egyes vizsgálat után időveszteség nélkül — esetleg a vélemény adása közben is — használhassa.

És a közmondásos német alaposság a sok esetben igen szükséges csizmahuzónak készenlétben tartásáról sem feledkezett meg.

beli véleményadással kapcsolatos) orvosszakértői véleményezéssel szemben meglepőn hatott reám a berlini választott bírósági bizalmi orvosoknak a tárgyalásokon kifejtett gyors és mégis kifogástalanul szabatos müködésük. Alig hogy felvetődik a megoldandó szakkérdés, az orvos máris végzi a vizsgálatot és a sérülés demonstrativ bemutatását; a méreteket a jegyzőkönyvvezetőnek tollába mondja s a következő pillanatokban már halljuk a röviden, de alaposan indokolt véleményt, amely egyuttal a korábbi orvosi véleményeknek felülbirálata.

A bizalmi orvosnak feladatát nem abban látják, hogy a vizsgálandó egyénnek egészségi állapotát, szervezetét általánosságban és minden részleteire kiterjedőleg vizsgálat alá vegye; szóval, hogy klinikai kórfelvételt eszközöljön — erre a tárgyalásnak egy-egy ügyre eső szakában nem is volna elég idő, — hanem hogy a baleset következményét képező állapotot meghatározza, a fenforgó sérülés vagy betegség elméletét és abból a konkrét esetre levonható következtetéseket kifejtse; végre, hogy határozott s orvostudományi alapon megokolt állást foglaljon el abban a speciális munkásbiztositásjogi nehéz szakkérdésben, hogy a baleset folytán előállott vagy idők multán változott munkaképtelenség fenforog-e s mily foku terjedelemben?

Az orvosi véleményadás s a szükséges egyéb bizonyitás felvétele után a pénztár képviselője tesz rövid előterjesztést az igény elismerése vagy elutasitása tárgyában és erre legutoljára még a sértett vagy képviselője élhet replikával. Zárt tanácskozás után a bíróság most már rendesen abba a helyzetbe jut, hogy itéletét meghozhatja; de akár tüzetesebb orvosi megfigyelés czéljából, akár más irányban szükséges pótlások végett, a tárgyalás elhalasztásának is helye van.[9]

A jegyzőkönyveket az elnöknek és a tárgyaláson jegyzői minőségben résztvevő tisztviselőnek feljegyzései alapján utólag fogalmazzák rövid de szabatos szövegezéssel s a bizalmi orvos rendszerint a tanácskozás ideje alatt ellenőrzi, hogy szóbelileg kifejtett véleményét a jegyző helyesen fogta-e fel s megfelelőleg szövegezte-e?

(Bef. köv.) *Dr. Vályi Sándor.*

A XXV. nemzetközi jogi kongresszus főbb eredményei.

Az International Law Association Budapesten tartott XXV. konferenciája az aktuális nemzetközi jellegü jogi kérdéseknek kétségtelenül egy oly tömegét, oly sorozatát tárgyalta és vitatta meg, melynek puszta áttekintése is meggyőz mindenkit arról, hogy ezen kongresszus, az egyesület legrégibb tagjainak nyilatkozata szerint is, a leggazdagabbnak tekinthető tárgyai tekintetében az egyesület összes eddigi összejövetelei között.

A nemzetközi jogi egyesület kongreszszusai kettős feladatot tüznek maguk elé: az első kölcsönösen megismertetni az egyesület különböző nemzetbeli tagjaival ugy a nemzetközi jogélet időközi haladását, mint az egyes államok azon jogi intézményeit, amelyek nemzetközi vonatkozásuak; a másik, fejleszteni a nemzetközi élet jogintézményeit, vagyis megakadályozni, illetve megoldani az összeütközéseket a különböző államok különböző jogai között, részben az ugyanegy tárgyra vonatkozó szabályok nemzetközi egységesitésének előkészitése, részben a fennálló elvi ellentétek kiegyenlitésére irányuló útmutatások által. Megkiséreljük a Budapesten lefolyt kongresszus tárgyait jelentőségük és eredményük szempontjából megismertetni a magyar jogászközönséggel, mint amely a nemzetközi érintkezések mind sürübbé válása folytán napról-napra mindinkább belekerül a nemzetközi jogélet forgatagába, s igy annak ugy elméleti, mint praktikus vonatkozásu fejlődése iránt mindjobban és jobban érdeklődik.

A kongresszus tárgyainak anyaga három csoportba osztható: a nemzetközi közjog, a nemzetközi magánjog és perjog, valamint a nemzetközi büntetőjog csoportjaiba. Kétségtelenül a nemzetközi magánjog s az azzal kapcsolatos kereskedelmi, váltó- és tengerjog, s a reájuk vonatkozó perjog kérdései dominálják manapság a nemzetközi jogéletet, s ez a tény tükröződik vissza a budapesti konferenczia tárgysorozatán is, amelynek 17 pontja közül 10 az emlitett magánjogi csoportba tartozik, mig a nemzetközi közjog hat, a nemzetközi büntetőjog pedig egy tétellel volt képviselve.

I. A nemzetközi közjog köréből három a nemzetközi államjog s három a nemzetközi közigazgatási jog területére tartozó kérdés került megvitatás alá. A nemzetközi államjog ezen kérdései a blokád, a tengeri zsákmánybiróságok és a nemzetközi választott biráskodás tárgyait ölelték fel, mig a nemzetközi közigazgatási jog kérdései közül a kongresszus a területi vizek, a szárazföldi utjog és a kettős adóztatás kérdéseit vitatta meg. A Sir William R. *Kennedy*, Anglia Lord-főbirájának a blokádról szóló jelentése a zártörés kisérletének kérdésére, különösen e jogi fogalom pr. cziz megállapitásának szükségére hivta fel a kongresszus figyelmét, mint amely téren ezidő szerint a hadviselő felek tetszésük szerint és sokszor igen önkényesen járnak el; arra irányuló javaslata, hogy a blokád kodifikálása alkalmával egyidejüleg szélességi és hosszusági fokokra való utalással vagy egyéb megfelelő módon azon zóna is megjelölendő, amelyen belül a semleges hajó megjelenése a blokádtörés kisérletének vagyis a zártörés szándékának vélelmét megállapitja, érdeklődéssel vétetett tudomásul. Sir Thomas *Barclay* a tengeri zsákmánybiráskodás terén a legutóbbi hágai békekonferenczia által létesitett reformok jelentőségét fejtette ki, részletesen ismertetve a békekonferenczia által felállitott nemzetközi zsákmánybiróság szervezetét. A nemzetközi választott biráskodásnak a nemzetközi jogi egyesület által állandóan napirenden tartott kérdése tárgyában a londoni békeegyesület titkára, dr. Evans *Darby* tett kimeritő jelentést, aki megismertette a kongresszussal az összes, a nemzetközi választott biráskodás fejlődésére következtetni engedő ténykörülményeket, melyek a legutóbbi kongresszus óta felmerültek, különösen kiemelve a választott biráskodás kikötésének klauzulájával az utóbbi években nagyszámban kötött nemzetközi szerződéseket. Ezen jelentéssel kapcsolatban elfogadta a konferenczia *Zipernowsky* Károly tanárnak azon inditványát, hogy az egyesület egy külön bizottságot szervez, a választott biráskodás fejlődésének, különösen az igénybevételére irányuló nemzetközi szerződéseknek nyilvántartására, valamint e sorok irójának arra irányuló javaslatát, hogy az Apponyi Albert gróf magyar közoktatásügyi miniszter által hazánkban elrendelt iskolai békenap intézménye, a választott biráskodás eszméjének a közvéleménybe való minél hathatósabb bevitele végett, más államokban is meghonositandó. A nemzetközi közjog körében dr. *Dárday* Dezső, a fiumei tengerészeti hatóság titkára a területi vizek, különösen a tulajdontenger kérdésével foglalkozott, s az Institut de Droit International által szerkesztett szabályok egyes hiányaira hivta fel a kongresszus figyelmét, kifejtvén különösen, hogy az emlitett szabályok alapján az *állam tulajdonát képező* tengerpartmenti vizterületek ott, ahol két állam szárazföldi határa találkozik, egymástól el nem határolhatók, mivel a mai ágyuk hordozóképességét kifejező hat-hat tengeri mérföld közvetlenül a határnál egymást keresztezhetik, még akkor is, ha az emlitett szabályt ugy értelmezzük, hogy a tulajdontenger alatt a parton merőleges vonalban elterülő vizterület értendő, amely bizonytalanságnak tengeri háboruban a semleges államra nézve sulyos következményei támadhatnak. A kongresszus e tárgyban dr. Dárdayt és Sir Thomas Barclayt egy a jövő konferenczián előterjesz-

9 A tanácskozás lefolyásáról és eredményéről jegyzőkönyvet nem vesznek fel s igy az mindenkorra titokban tartandó.

tendő szabályzat elkészitésével bizta meg. Mr. H. F. *Dessen* londoni jogtudós a németalföldi utakon való közlekedésnek s az idevonatkozó közigazgatási szabályok nemzetközi egységesitésének kérdéséről értekezett, amelylyel kapcsolatban a *Neumann* Károly miniszteri tanácsos a motor közlekedés nemzetközi jelentőségére s az erre vonatkozó közigazgatási szabályok egyöntetüségének szükségére tette figyelmessé a konferenciát. Végül a kettős adóztatás kérdése is foglalkoztatta a kongresszust, amely e tárgyban *Wittmann* Ernő budapesti ügyvéd azon előterjesztését, hogy a kétszeres adózás abnormis jelenségének megszüntetése s ezen sulyos nemzetközi jogi probléma megoldása érdekében a nemzetközi jogi egyesület tegye meg a kezdeményező lépéseket, elfogadta, végrehajtó bizottságát bizván meg azzal, hogy megfelelő konkrét tervezetet dolgozzon ki s terjeszszen eléje megvitatás végett. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban Mr. G. *Stuart* Robertson londoni ügyvéd a végrendeleti és törvényes örökösök nélkül elhalt örökhagyó utáni kincstári örökösödés szabályainak egységesitése tárgyában tett javaslatot, melyet a kongresszus szintén végrehajtó bizottsága elé utalt.

II. A nemzetközi magánjog (polgári, kereskedelmi, váltó-, tenger- és perjog) körében, a házassági jog egyes kérdései, továbbá a munkásbaleseti törvények, a strike, az adás-vétel, a tengerész-személyzet jogi helyzete, a váltójog egységesitése, a külföldi itéletek végrehajtása és a törvénybizonyitás kérdései nyertek megvitatást, továbbá az angol és a külföldi peres eljárás összehasonlitása s az egyiptomi vegyes biróságok gyakorlata társasági esetekben, foglalkoztatták a konferenciát. Legkimagaslóbb jelentőségü volt mindezen tárgyak között a váltójog nemzetközi egységesitése tárgyában tett azon lépése a kongresszusnak, melylyel megállapitotta egy létesitendő egyetemes világ-váltójog alapelveit s ezeket az összes hatalmak kormányainak megküldötte, a németalföldi kormányhoz intézett azon különös kéréssel, hogy ezen kormány, mint amely a nemzetközi jogélet fejlesztése körül eddigelé már annyi eredményes kezdeményező lépést tett, az egységes nemzetközi váltójognak nemzetközi egyezmény utján való kodifikálására nemzetközi konferenciát hivjon egybe. Az International Law Association által egyértelmüleg elfogadott tervezetnek az ugynevezett Budapesti Szabályoknak (Budapest Rules) nagy jelentősége különösen abban áll, hogy ez volt az első esete annak, hogy az angol jog hivatott képviselői, akik az angol nemzeti hagyományokhoz hiven, eddig minden alkalommal mereven elzárkóztak a kontinentális jogrendszerekhez való illeszkedés s az egységes nemzetközi szabályozás elől (Anglia tudvalevőleg a hágai magánjogi konferenciák egyikén sem vett részt), ezuttal engedtek megszokott merevségükből, a váltójog nemzetközi egységesitésének gondolatához nemcsak elvben, de részletekben is hozzájárultak, amiből alaposan lehet azon reményt meriteni, hogy a hivatalos Anglia is szakitani fog hagyományaival s végre most már megindul azon folyamat, amely az angol-amerikai és a kontinentális jogok közt fennálló, eddig áthidalhatlanoknak tetszett ellenvetéseket más téren is ki fogja egyenliteni.

Előkelő helyet foglaltak el a kongresszus tárgyalásai között a házassági jog kérdései. Mr. J. Arthur *Barrat*, londoni ügyvéd a válóperekben követett joggyakorlat tárgyában a mult kongresszuson kiküldött bizottság jelentését terjesztette elő, melyből megtudta a kongresszus, hogy ezen bizottság a különböző államok kormányaitól az egyes államokban fennálló joggyakorlatról hiteles értesitéseket szerzett be, azon czélból, hogy ha a kellő anyag együtt lesz, a kongresszus megtehesse a válóperek joggyakorlata terén sajnosan észlelhető viszásságok és ellentétek kiegyenlitésére a maga javaslatát. Nagy érdeklődéssel vették tudomásul továbbá, különösen a kongresszusnak nem angol nemzetbeli tagjai, Mr. A. H. *Charteris* glasgowi tanárnak az angol házassági jogról tartott előadása kapcsán, hogy egy mult évben hozott angol törvény (Marriage with Foreigners Act) az idegenekkel kötött házasságok jogkérdését megnyugtatóan rendezte, olyképp, hogy ezentul idegenek Angliában britt alattvalóval csak azon esetre léphetnek házasságra, ha előbb hiteles okmánynyal igazolják, hogy hazájuk törvénye szerint házasságuk törvényes akadályba nem ütközik. Ezen törvény folytán megszünik azon abnormis állapot, amely a common law jogterületein külföldiek által kötött házasságoknál eddig gyakran előfordult, hogy egy Angliában kétségtelenül érvényes házasság a common law hatályának területén kivül, tehát ugy a külföldi személy hazájában, mint a lex patriæ elve alapján álló többi idegen államokban érvénytelennek, némely angol jog szerinti házasság tehát külföldön ágyasságnak volt tekinthető.

A házassági jogkérdések csoportjában hazai jogunk szempontjából nagyjelentőségünek kell minősitenünk az *in fraudem legis* kieszközölt elválások tárgyában keletkezett vitát, s a magyar jogi álláspont képviselői által elért eredményt, kiknek sikerült ugyanis megakadályozniok, hogy a nemzetközi jogi konferenczia egy oly felfogást tegyen magáévá, s támogasson a maga tekintélyével, amely alkalmas lett volna arra, hogy hazai házassági jogunknak a házasságok felbontása körüli egyik fontos alapelvét külföldön kompromittálja. C. F. *Gabba* pisai tanár ugyanis azon inditványt terjesztette a konferenczia elé, hogy ez a maga tekintélyével hasson oda, hogy az eredeti honosság szerint tiltott, de honosságváltozás segélyével külföldön kieszközölt bontó itélet, a hazai törvény kijátszása czimén érvénytelennek legyen tekintendő, a mi hazai törvényünk vonatkozásában azt jelentené, hogy az eredetileg idegen (különösen osztrák vagy olasz) honosok által megszerzett magyar állampolgárság alapján a magyar törvény, mint uj *lex patriae* szerint hozott bontó itélet után bekövetkezett uj házasság Magyarországon kivül bigámiának lenne tekintendő. Ezen reakczionárius jellegü s hazai jogunkat kompromittáló inditványnyal szemben dr. *Márkus* Dezső curiai biró és e sorok irója foglaltak állást; előbbi a hágai egyezmény félre nem magyarázható szövegére és intenciójára utalt, mely semmi támpontot sem nyujt arra, hogy az uj honosság megszerzésének indokai, házassági jogi vagy bárminő vonatkozásokban kutathatók, s annak eredményeképp a házassági bontó per hatásai paralizálhatók lennének, utóbbi pedig a honosságváltozás segélyével felbontott házasságok kérdésének történeti fejlődését tárta a kongresszus elé, kimutatva, hogy a fejlődési irányzat a nemzetközi magánjog ezen területén a fraus legis szempontjának teljes kiküszöbölését czélozza, s törvényeinek állitólagos kijátszásával szemben a válást tilalmazó államnak ma egyetlen megtorló intézkedése áll csupán rendelkezésére: a kiutasitás joga, amelylyel azon volt alattvalóit, akik uj honosságuk alapján elváltak s ujabb házasságot kötöttek, saját területéről, mint idegeneket közbotrány czimén távol tarthatja. E két felszólalás hatása alatt a konferenczia Gabba előterjesztését levette a napirendről, a mi, bár negativ, de kétségkivül nagy horderejü eredmény hazai jogunk nemzetközi tekintélye szempontjából.

A munkásbaleseti és biztositási törvények nemzetközi vonatkozásait dr. *Baumgarten* Nándor egyetemi magántanár és dr. *Pap* Géza miniszteri osztálytanácsos fejtették ki; Baumgarten e tárgyban nemzetközi egyezmény előkészitését hozta javaslatba, amelynek czélja volna főképp azt kimondani, hogy a munkásbalesetekből származó kártéritési igények bármely állam birája által azon állam törvényei szerint birálandók el, amelynek területén a beleset történt, kivéve az utazás vagy hat hónapnál rövidebb időtartamu kiküldetés alkalmával előállott baleseteket, amelyekre a munkaadó főtelepén érvényes jog lenne alkalmazandó. A konferenczia e javaslatot ugyan kifejezetten nem tette magáévá, de határozatot hozott, hogy a kérdést végrehajtó bizottsága által tüzetes vizsgálat tárgyává

fogja tenni. A másik előadó a kongresszus figyelmét annak szükségére hivta fel, hogy a munkásbiztositás jótéteménye nemzetközi szabályozás utján az államok területén dolgozó idegen munkásokra s azoknak külföldön lakó családjaira is kiterjesztendő. M. Georges *Barbey*, párisi ügyvéd strike-klauzula és veszteglés czimén különösen a kikötő-strike kérdésével foglalkozott. Miután kifejezést adott azon meggyőződésének, hogy a tömeges strike ma már nemzetközi vonatkozásaiban is vis major-nak tekintendő, a kikötő-strike mint különösen nemzetközi jellegü veszély következményei elleni védelem módját, egy uj strike-klauzula lehető elemeit jelölte meg, s aszerint, amint a strike a berakodásra vagy pedig a kirakodásra szolgáló kikötőben tör ki, továbbá aszerint, amint a hajó a strikeban álló kikötőben vesztegel, vagy pedig más kikötőben tartózkodik, kifejtette a hajófuvarost megillető optionális jogokat és azok természetét.

Az adás-vétel szabályai a nemzetközi jog szempontjából czimü tételre vonatkozólag J. *Jitta* amsterdami tanár, dr. *Neumann* Ármin, és dr. *László* Károly budapesti ügyvédek tettek előterjesztéseket. Jitta az adás-vétel szabályai nemzetközi egységesitésének idejét elérkezettnek látva, az eziránti lépések megtételét javasolta, a vasuti fuvarozás szabályaihoz hasonlóan; ezzel szemben Neumann a közeljövőben még ma is megvalósithatlannak vélvén Jitta tervezetét, azon véleményének adott kifejezést, hogy elegendő egyelőre az adásvételi üzleti szokások terén fennálló ellentéteket eloszlatni, amely czélból a különböző államok tőzsdéihez és kereskedelmi kamaráihoz tartozó tagokból álló bizottság kiküldetését hozta javaslatba. László előadásában különösen arra utalt, hogy a kereskedelmi jog szabályai sehol sem a nép jogérzetéből fejlődnek, hanem mindig diffusio utján kerülnek azon államok jogrendszeréből, amelylyel legélénkebb összeköttetésben állanak, minek folytán, ha valahol, ugy ezen a téren időszerü, s mehet legkönnyebben jelenleg egységes nemzetközi osztályok megalkotása. A konferenczia e tárgyban oly értelmü határozatot hozott, hogy az adás-vétel szabályainak nemzetközi alapon való megállapitásának elvét helyesli, s az eziránti javaslatot a nemzetközi jogi egyesület végrehajtó-bizottsága a legközelebbi kongresssuson fogja előterjeszteni.

A tengerész-személyzet jogi helyzetével dr. *Benyovits* Lajos budapesti biró és Paul *Govare* párisi ügyvéd foglalkoztak. Benyovits különösen a tengerészkapitányok jogi helyzetét ismertette, s különös nemzetközi jogi érdekként tüntette fel, hogy kapitányokként csak megfelelő minősitésü személyek legyenek alkalmazhatók, akiknek szolgálati viszonyai feladatuk és felelősségük jelentőségének megfelelően, a közhivatalnokokéhoz hasonló garanczíákkal legyen megállapitva, elbocsátásuk esetén tehát őket megfelelő anyagi kárpótlás illesse meg. Nemzetközileg elismerendő, hogy a kapitány a hajótulajdonos helyett, mig a hajó utja tart, a hajó szükségletei és a fuvarozás tárgyában perbe bocsátkozhatik, az ellene hozott itélet azonban csak a hajótulajdonos ellenében hajtható végre; óhajtandó az is, hogy a hajókapitány hiteles személyként ismertessék el, a tengeri ut alatt történt eseményekről tett hivatalos jelentése tehát bizonyitó erővel birjon mindaddig, amig ellenkezője nem nyer beigazolást. Govare a franczia tengerészek jogviszonyait s azon kedvezményeket ismertette, amelyek a franczia törvényhozás értelmében a tengerészeket nehéz és veszélyes hivatásuk folytán megilletik. Mr. F. R. *Sanderson* kairói tanár az egyiptomi vegyes biróságok előtt felmerült egyes elvi jelentőségü társasági jogi eseteket ismertetett, melyek azonban a magyar jogászközönségre alig birhatnak érdekkel.

A perjog köréből elsősorban a törvénybizonyitás kérdése foglalkoztatta a kongresszust, amely elé dr. *Dorogi* Ervin budapesti ügyvéd terjesztett e tárgyban konkrét javaslatot. Miután utalt a törvénybizonyitás kérdésének mai ki nem elégitő állapotára, különösen arra, hogy oly esetben, midőn nem irott jog, de szokásjog vagy birói gyakorlat igazolandó, a legtöbb állam részéről hiteles törvénybizonylatot szerezni szinte lehetetlen, inditványozta, hogy a törvénybizonyitás szabályai egységesen állapittassanak meg, a külföldi jog ne tény-, hanem jogkérdésnek minősittessék, melyet a bíróság hivatalból tartozzék kutatni és megállapitani, továbbá, hogy a külföldi jogról szóló bizonyitvány ne a kormányhatóságok, hanem a legfőbb biróságok vagy egy ezen czélra kirendelt bizottság által adassék ki, amely esetben a nem irott jog bizonyitása is akadálytalanul megtörténhetik; sürgős esetekben a nehézkes diplomácziai ut helyett a külföldi állam konzula is feljogositandó a közvetitésre. A konferenczia ezen javaslatot egyes részeiben magáévá is tette, amidőn azon óhajának adott kifejezést, hogy minden állam gondoskodjék megfelelő szervezetről, amely a területén érvényes jogot hitelesen bizonyitani van hivatva. A másik kérdés, a külföldi itéletek végrehajthatósága, dr. *Hevesi* Illés budapesti ügyvéd előadásában került a kongresszus elé, aki javasolta, hogy a váltón, közjegyzői és teljes hitelü közokiraton alapuló követeléseket megállapitó birói itélet más állam területén az ellenfél előzetes meghallgatása nélkül legyen elrendelhető s hogy az olasz kormány szólittassék fel a kezdeményező lépés megtételére egy a külföldi itéletek végrehajtását tárgyaló nemzetközi egyezmény létrehozatala érdekében. Dr. *Pap* József egyetemi tanár a külföldi bíróság itéletének joghatásairól a res judicata kifogása szempontjából terjesztett elő nagy figyelmet keltett javaslatot. A kongresszus mindkét tárgyat a külföldi itéletek kérdésének megoldására rendelt állandó bizottság elé utalta a jövő kongresszuson való előterjesztés végett. Kiegészitette a nemzetközi magánjogi kérdések tárgyait Mr. E. *Todd* londoni ügyvéd az angol és a kontinentális jogéletet összehasonlitó értekezésével, amelyben feltüntette a fennálló leglényegesebb különbségeket a két jogrendszer között, különösen az adóslevelek peresitése, az örökösödési eljárás, a gyámjog, a kereskedelmi könyvek vezetése és leltárak készitése s a külföldi itéletekkel megállapitott követelések behajtása tárgyában. Ezen összehasonlitásból kitünt, hogy az angol jog végrehajtható közjegyzői okiratokat nem ismer, a váltóper a rendes per eljárási szabályai szerint folyik le, a törvényes leszármazókat köteles rész meg nem illeti, a végrendeletnek csak egy faja (két tanu előtt aláirt vagy elismert végrendelet) létezik, a végrendelet nélkül elhalt örökhagyó ingatlanai kizárólag a legidősebb fiugyermeket illetik meg, pazarlás czimén gondnokságnak nincs helye, a kereskedő könyveket vezetni és leltárt készitení nem köteles, a külföldi itélet végre nem hajtható, csupán bizonyitékul használható fel a felperes javára az angol biró előtti uj perben stb. Az angol jog mindezen elavult vonásainak megfelelőbb modern intézményekkel való helyettesitésére irányuló törekvést a kongresszus más nemzetbeli tagjai annál nagyobb örömmel vették tudomásul, mert éppen angol oldalról jött a kritika a kornak többé meg nem felelő ósdi intézményekkel szemben, melyek annyira akadályozzák a kontinentális és a brit jogrendszerek harmóniáját.

III. A nemzetközi büntetőjog köréből főleg a kiadatási szerződések kérdése nyert megvitatást Mr. J. Arthur *Barrat* londoni ügyvéd, dr. *Vámbéry* Rusztem budapesti kir. ügyész, dr. *Berger* Miksa budapesti ügyvéd, dr. *Berinkey* Dénes budapesti törvényszéki biró és dr. *Lengyel* Aurél budapesti törvényszéki jegyző előadásában. Barrat a politikai és közönséges büntettesek közti határvonal megállapitásának nehézségeit fejtette ki; különösen utalt az anarkistákra, akiket egyaránt lehet politikai és közönséges büntettesként fogni fel, kiknek kiadatása eszerint attól függ, a büntettesek mely kategoriájába sorozzuk őket. Rámutatva azon nagy veszedelemre, amelyet az anarkisták üzelmei az egész czivilizált emberiségre jelentenek, javasolta, adjon a kongresszus azon véleményének kifejezést, hogy az anarkisták nem politikai, de közönséges bün-

tetteseknek tekintendők, kiknek kiadatása azon állam hatóságainak kezeihez, melynek területén az anarkista büntett elkövettetett, semmi akadályba nem ütközik. Vámbéry a pozitiv és negativ büntetőjogi összeütközéseket tette vizsgálata tárgyává és szükségét fejezte ki annak, hogy az államok egyöntetü elveket állapitsanak meg ugy annak eldöntésére, amikor ugyanegy büncselekményt több állam igényel megbüntetni, mint azon kérdés megoldására, amidőn egy külföldön elkövetett büncselekmény tettesét azon állam, melynek a bünös hatalmi szférájába tartozik, sem megy, nem büntetni sem kiadni nem hajlandó. *Berger Miksa* a kiadatási szerződésekbe egy oly klauzula felvételét tartja szükségesnek, amely szerint a kiadatásnak helye nem lehet akkor, ha a büncselekmény, amelyért a kiadatást kérik, a kiadó állam törvénye szerint inditványi jellegü s a kiadatási eljárás során nincs igazolva, hogy az inditványra jogositott személy a büncselekmény üldözése iránti kivánságát kifejezte. Javasolta, hogy ilyen esetben az inditványi határidő azon időponttól számittassék, amikor a sértett félnek tudomására jut, hogy a büntettes külföldre menekült, amely felfogással szemben dr. *Dombováry* Géza budapesti ügyvéd azon véleményének adott kifejezést, hogy alkalmasabbnak látszik az inditványi határidőt azon időponttól számitani, amikor a sértettnek tudomására jutott, hogy azon külföldi államban, ahol a büntettes tartózkodik, az illető büncselekmény nem hivatalból üldözendő. Berinkey a kiadatási szerződéseknek a büntetőjogi nomenclatura fogyatékosságán alapuló hézagaira tette a konferenciát figyelmessé, amely hiány előbb-utóbb szükségessé fogja tenni a büncselekmények fogalmainak egyöntetü megállapitását az összes civilizált államokban. Lengyel Aurél a kiutasitás jogának korlátait igyekezett tartalmas értekezésében megállapitani s találóan utalt a visszaélésekre, amelyeket a közrend megóvásának ürügye alatt a modern államban is elkövethetnek önkényeskedő hatóságok a területükön tartózkodó, sokszor legkevésbbé sem veszélyes idegenekkel szemben. E visszaélések elkerülésére a kiutasitás eseteinek taxativ felsorolását s a kiutasitó határozat ellen a birói jogorvoslat megengedését hozta a kongresszus tagjainak helyeslése mellett javaslatba. Mindezen tárgyakban a konferenczia érdemleges határozatát a legközelebbi kongresszusra halasztván, addig is a kiadatási és kiutasitási jog vezérelveinek az előadók jelentéseinek figyelembe vétele mellett való megállapitását egy külön bizottság elé utalta.

IV. A nemzetközi jogi kongresszus tárgyalásairól közölt kép nem lenne teljes, ha nem utalnánk egyidejüleg azon jelentős körülményre, hogy e kongresszuson nyilt első izben alkalom arra, hogy szakképzett külföldi jogászközönséggel Magyarország jogi intézményeit a maguk valóságában megismertessük. Ezen czélt szolgálta főleg a kongresszus ülései alatt naponkint megjelent bulletin (Report of the Proceedings), amely számos jeles közleményben mutatta be Magyarország jogi életét a külföldi jogászközönségnek. Ezen czikksorozatban különösen kiemelkedik dr. Nagy Ferenczneknek a magyar jogról szóló általános ismertetése, amely különben a kongresszus megnyitó beszédei között foglalt helyet. Dr. Günther Antal a magyar igazságügy főbb intézményeit ismertette Jog és Igazság Magyarországon (Law and Justice in Hungary) czimü tanulmányában, mig Apponyi Albert gróf Ausztria és Magyarország viszonyának jogi természetét (The juridical nature of the Relations between Austria and Hungary), Kossuth Ferencz pedig Magyarország ipari és munkástörvényeit (Hungarian Industrial Labour Legislation) ismertette meg a bulletin olvasóival. Dr. Marschalkó János a magyar birói szervezetet (The Hungarian Judicial System) dr. Schiller Bódog a főrendiház eredetét (Les origines des l'État des Magnats en Hongrie), dr. Márki Hugó Magyarország nemzetközi gazdasági életét (Some Facts about Hungary and International Economics), dr. Szilágyi Károly a gyermekvédelem rendszerét (The Protection ofthe Young in Hungary), dr. Lengyel Aurél a fiatalkoru büntettesekre vonatkozó törvényhozási reformot (Reform of the System of Punishment of Youthful Offenders in Hungary), dr. Rottenbiller Fülöp a gyermekbiróságok intézményét (Juvenile Courts) tárgyalták értekezéseikben, mig dr. Illés József az ügyvédi nyugdijintézet intezményével (The national Relief and Pension Institute for Advocates) s e sorok irója a magyar állam jogterületei közötti összeütközések megoldásának főbb elveivel (Conflict of Laws in Hungary) ismertették meg a külföld jogtudósait.

Dr. Ferenczy Árpád,
jogakadémiai tanár.

A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei.[1]

(Budapesti szabályok.)

A budapesti szabályok csak a váltójog főbb kérdéseiben jelzik az egységesités módját. Nem szabják meg azonban az egységesités általános irányát, sem az egységes váltójog tárgyi körét. Mint iratlan szabályok az erre vonatkozó főbb elvek azért ott lappanganak a budapesti konferenczia szükszavu határozmányai között.

Legelső kimondatlan vezérelvül lehet tekintenünk azt a tételt, hogy a nemzetközi egységes szabályozásnak a váltó minden fajára kell kiterjednie. A budapesti szabályok nem követik azt a javaslatot,[2] amely bel- és külföldi váltók közt különböztet és a nemzetközi egységesitést csak az utóbbiakra kivánja szoritani. Az indokok egyszerüek. A belföldi váltó fogalma még az angol-amerikai rendszeren belül, ahol az óvás szempontjából van jelentősége, sem egységes. Az Egyesült királyságban kiállitott és annak határain belül fizetendő váltó belföldinek tekintendő (4. sz.) de már az Egyesült-Államok egyikében kiállitott és másikában fizetendő váltó külföldi (213. sz.) számba megy. A gyakorlati élet is ellenkezik e kettéosztással. A kiállitáskor ugyanis még tudni nem lehet, hogy a váltó esedékességéig minő körfutást tesz. Végeredményében pedig a szétválasztás nem jelent egyebet, mint a mai amugy is eléggé változatos nemzeti jogoknak egy ujabb váltójoggal való szaporitását.

Másik kimondatlan vezérelve a budapesti szabályoknak az egységesités tárgyi körére vonatkozik. A budapesti szabályok csak a váltó alakjának, valamint az egyes váltónyilatkozatok és cselekmények formájának és joghatásának megállapitására szoritkoznak, ellenben tartózkodnak a váltó alapjául szolgáló jogviszonyba való beavatkozástól. Érintetlenül hagyják az u. n. czivilis váltójogot, amely a magán- és váltójog mesgyéjén fekvő kérdések egész tömegét felöleli. Ez megfelel a váltó természetének és változatos szerepének. A német jog hóditó erejét jórészt annak köszönheti, hogy inkább tudott elvonatkozni a váltó alapjául szolgáló jogviszonytól, mint akár az angol, akár a franczia jog. Ami a czivilis váltójogból a mai törvényekben még megmaradt, azt a nemzetközi váltórendszerből ki kell hagyni. A német jog köréhez tartozó törvényekből különösen a gazdagodási kereset az, mely nem számithat az angol jog hiveinek elismerésére,[3] a

[1] Az előbbi közl. l. a 41. és 42. számban.

[2] A javaslatot a veronai kereskedelmi kamara vetette fel elsőizben, de magáévá tette az Insitut de droit international. 1885. brüsszeli tanácskozmányain is. — V. ö. Meyer, Weltwechselrcht 136. l.

[3] V. ö. Byles: What might be called the enrichment (Bereicherung) clause of German law, which is adopted by the Brussels draft is scarcely less objectionable it is hopeless to expect that such procedure would ever be tolerated in England or America.» A német jogászok is elismerik a kiküszöbölés jogosságát: «Dass Deutschland die Bereicherungsklage in die Wechselordnung aufgenomen hat, obwohl sich hier auch nur um einen civilrechtlichen, mit der Deckung in Zusammenhang stehenden Anspruch handelt, kann nicht als ein triftiger Grund zur Unterstützung d. französischen Auffassung angeführt werden. Vielmehr erscheint folgrichtig die Nichtberücksichtigung der einschlägigen Bestimmungen des

franczia jogból pedig a fedezet kérdése talált a többi rendszerek követőinek heves ellenzésére. A budapesti szabályok bölcsen hallgatnak mindkét kérdés felől. Ugyanigy nem kisérlik meg a szabályozást a váltóra vonatkozó tulajdoni kereset és a kellékhiányos váltó konverziója tekintetében, mivel ezek a kérdések az egyes magánjogi rendszerek keretén belül is megoldhatók.

Az általános magánjogi anyag elhatárolásánál a kellő mértéket megtartani egyike a kodifikáczió legnehezebb feladatainak. A határjárás nehézsége előtt azonban kitérni nem lehet, mert az egységes nemzetközi jog váltója csak alakszerü, elvont jogügylet lehet amely önmagába zártan teljes és magánjogi hatásoktól mentes intézmény.

A budapesti szabályok az utóbbi elv alól csupán egy kivételt tesznek a váltóképesség meghatározása dolgában, mivel minden váltói kötelezettség ebből meriti erejét. Jogtörténeti reminiszczenczianak tekintik azokat a korlátozásokat, melyek a váltójogban a lekötelezési szabadságot megszoritották s melyeknek emléke visszhangzik a mi váltótörvényünkből is, ahol az általános magánjogi képességgel azonos szenvedő váltóképességet még szükségesnek tartották kifejezetten szabályozni. A budapesti szabályok a külön szabályozás ellen foglalnak állást, amely tényleg zavaró és felesleges. Zavaró, mivel a szenvedő váltóképesség éppen cselekvőképességet akar kifejezni, felesleges, mivel közte és az általános cselekvőképesség között mi eltérés sincsen. Aki a köztörvény értelmében szerződőképes, az vállalhat váltói kötelezettségeket, sőt a lekötelezés ezen köre tágabb cselekvési képesség, amennyiben az egyes köztörvényi ügyletekre vonatkozó korlátozások a a váltóképességet ki nem zárják. A cselekvési képesség ugy a váltójogban, mint az általános magánjogban a teljeskorusággal esik össze. S mindkettőben azonos körülmények siettetik, vagy késleltetik a lekötelezési szabadság beálltának időpontját. A szenvedő váltóképesség az általános magánjogi cselekvőképességtől eltérő vagy különböző feltételt nem igényel, elejtése tehát felette kivánatos.

Ilyen meggondolás vezethette a finn, belga, olasz, spanyol portugal, román, skandináv, japán, argéntinai, perui és északamerikai kodifikátorokat, amikor a váltókópességre vonatkozó határozmányok felvételétől eltekintettek ennyiben számolt az uralkodó felfogással a budapesti kongresszus, amikor a brémait követve szabályzata élére e tételt állitotta:

1. «A váltóképességet az általános szerződőképesség határozza meg.»

A budapesti szabályok ezen első tétele azonban csak arra jó, hogy ugyanazon ország határain belül bizonyos harmoniát létesitsen a váltóképesség és általános cselekvőképesség között, amely csekély eltérésektől eltekintve, amugy is megvan. Nem járul hozzá azonban e szabály annak a czélnak megvalósitásához, amelynek a váltójog nemzetközi egységesitésénél szemünk előtt kell lebegnie, hogy t. i. a váltói kötelezettségek vállalása mindenütt ugyanazon személyi tulajdonságokhoz legyen kötve, hogy ne kelljen valamely váltói kötelezettség jogérvényének birálatánál az illető ország magánjogi kodexét ismerni, illetve kutatni az általános magánjogi cselekvőképesség beálltának és szünetelésének időbeli határait.

Ezt a czélt a budapesti szabályok elsejével nem lehet elérni. Mellette a váltóképesség dolgában az egyes országok magánjogaihoz képest sokféle lényeges eltérés képzelhető. Egységes és egyszerü megoldásnak csak az volna tekinthető, ha a törvény, mely a nemzetközi megállapodás gyümölcse, kimondaná, hogy nemre való tekintet nélkül minden 21. évet elért egyén váltóképes. A szabályozás ezen módja egyuttal eldöntené, hogy a külföldi váltóképességének elbirálásánál melyik törvény mérvadó a nemzetiségi, a lakás vagy kötelezettségvállalás helye szerinti törvény. Ezzel feleslegessé válnék a budapesti szabályok 24. pontja, mely szerint a külföldi váltóképességére nézve hazája törvénye irányadó. Mert ha egyszer általános elismerést nyer az a tétel, hogy a lekötelezési szabadság a 21. életévvel mindenkire kiterjed s a váltóképesség elbirálásánál nem kell az egyes országok eltérő magánjogi rendelkezéseire visszamenni, akkor nincs értelme annak sem, hogy a külföldi és belföldi között a váltóképesség dolgában különböztessünk. Sőt egy nemzetközi egyöntetü rendezés és külföldiek és belföldiek közt való különböztetés nemcsak, hogy meg nem fér egymással, hanem önellenmondás is. A szabályozás ilyen egységessé tétele azonban nemcsak a nemzetközi váltóforgalomnak válnék előnyére, hanem éreztetné jótékony hatását a magánjogok nemzetközi kiegyenlitődésében is és előhirnöke volna annak a kivánatos uniformizálásnak, amely az általános cselekvőképességnek nemzetközi egyöntetü megállapitása dolgában nagyon ajánlatos volna.

Harmadik kimondatlan vezérelve a budapesti szabályoknak, mely azonban több határozmányban (3., 5., 6., 7., 8., 9.) közvetve kifejezésre jut. az a tétel, hogy a nemzetközi egységes szabályozásnak kerülnie kell minden nélkülözhető alakszerüséget. Az alakszerüségek fokozott jelentőségénél fogva a váltóforgalomban minden alakszerüség egy-egy semmiség magvát hordja magában. Különösen áll ez a váltólevél kellékei tekintetében. A brüsszeli kongresszus elnöke zárszavával joggal mondotta a tanácskozás legfontosabb eredményének a formai jognak kellő határok közé való visszaszoritását. «Notre premier principe a été d'éviter partout les nullités. Nous avons répudié le droit formaliste». A «répudiation du droit formaliste» jelszó azóta általános helyesléssel találkozott. Áldozatul esett neki a budapesti szabályokban is a franczia jog által megkövetelt értékzáradéki (3. sz.) és helykülönbségi (3. sz.) kellék, a német jognak a rendelvényes megnevezésére, a kiállitási és fizetési helyre valamint a keltezésre (7. sz.) vonatkozó kelléke.

De ellenmondásra talál a budapesti szabályokban a brüsszeli kongresszusnak az angol és franczia joggal egyező azon határozata, mellyel a váltózáradék kellékéről lemondott Az erre vonatkozó tétel a következő:

2. A «váltó létrejöttéhez szükséges, hogy az okirat előlapján a váltó vagy ezzel egyenértékü kifejezése használtassék.»

A váltó elnevezéséhez ragaszkodni tényleg ajánlatos mert a váltót más hasonló papiroktól, különösen csektől élesen megkülönbözteti, egyuttal intőjelül szolgál a vállalt kötelezettség szigoru voltára. Enyhiteni lehetne mindazonáltal a budapesti szabályok másodikának a német joggal egyező szigorát azzal, hogy a váltó elnevezés ne csak akkor legyen érvényesen alkalmazva, ha magában a váltó szövegében áll, amire az angol («necessary to insert on the face of the instrument») kifejezésből következtetni lehet, hanem akkor is, ha más helyen vagy felirásképpen használtatik.

Dr. Hantos Elemér.
Magyarorsz. Pénzintézetek Országos Szövetsége ügyv. főtitkára.

(Folyt. köv.)

deutschen Rechtes in dem einheitlichen Gesetze. Meyer, Weltwechselrecht 135. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A birói hatáskör és a per érdeme.

Az 1907:XIX. tcz. értelmében balesetre biztositott felperes balesetből eredő kárának megtéritésére inditott pert a munkaadó ellen a kaposvári kir. törvényszéknél. Alperes a törvényszék hatásköre ellen kifogást tett. A kaposvári kir. törvényszék a kifogást elutasitotta abból az okból, mert a per «a munkásnak a munkaadó elleni magánjogi igényét

czélozza érvényesiteni, melynek elbirálása a rendes bíróságok hatásköre alá tartozik». A pécsi kir. tábla megváltoztatta a törvényszék végzését és birói hatáskör hiányában az eljárást megszüntette. A kir. Curia helybenhagyta a kir. táblának ezt a végzését azzal az indokolással, hogy felperes «annak büntetőbirói itélettel való jogérvényes megállapitását, hogy a munkaadó, vagy megbizottja a balesetet szándékosan, vagy gondatlansággal idézte elő, vagy azt, hogy a szándékosság, vagy gondatlanság büntetőbirói megállapitása a balesetet előidézettnek személyében rejlő ok miatt nem volt lehetséges, keresetében nem is állitotta», pedig az 1907:XIX. tcz. 82. és 83. §-ai értelmében a munkaadó ellen kártéritési igényt a rendes birói uton csak ez esetben érvényesithetne. (1908 jun. 11. 2452/1908. Hiteljogi Döntvénytár II. k. 124. eset. Kiadja a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége.)

A Curiának ez a döntése méltán feltünhetik, mert baleset okából a munkaadó ellen támasztott kárkövetelésre mondotta ki, hivatkozással az 1907:XIX. tcz.-re, hogy nem tartozik rendes birói hatáskörbe. Holott ez a törvény azon a jogállapoton, hogy az ilyen kárkövetelések, mint magánjogi követelések, rendes birói utra tartoznak, nem változtatott.

Ez az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztositásáról szóló 1907:XIX. tcz. ugyanis a részben kötelező, részben önkéntes baleseti biztositásra országos szervezetet létesitett és meghatározta azokat az eseteket, amelyekben a törvény értelmében biztositottakkal, vagy hozzátartozóikkal szemben a munkaadó a balesetből kifolyóan a biztositási összegen felül kártéritéssel tartozik: de a balesetből a munkaadó ellen támasztott kárkövetelés elbirálását a rendes bíróság hatásköréből nem vette ki.

A 158. § ában különösen csak a «törvény alapján betegség és baleset esetére biztositott személyek, vagy igényjogosult hozzátartozóik és az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztositó-pénztár között betegségi segélyekből és baleseti kártalanitásból folyó vitás ügyek eldöntésére» alakitott választott bíróságot. A 82. és 83. §-aiban, amelyekben megszabja a munkaadó kártéritési kötelezettségének eseteit, meg éppen e követeléseknek «rendes birói» és «polgári peres» uton érvényesitéséről beszél.

Aki a munkaadó ellen kártéritési követelést támaszt, máshova nem is fordulhat tehát, mint a rendes bírósághoz. Ma is csak a rendes bíróságnak van hatásköre az ilyen követelés elbirálására.

A Curia megszüntető végzése az 1907 : XIX. tcz. 82. és 83. § aira támaszkodik. Ezek a szakaszok általában kizárják a munkaadó kártéritési kötelezettségét a törvény értelmében biztositottakkal, vagy hozzátartozóikkal szemben. (82. §. 3. bek.) És csak azokban az esetekben kötelezik a munkaadót a törvény alapján kapott kártalanitást meghaladó kár megtéritésére, amelyekben a balesetet a munkaadó vagy oly megbizottja, akinek a megbizásából eredő eljárásáért felelősséggel tartozik, szándékosan okozta, vagy amelyekben a munkaadó, vagy ilyen megbizottja azzal idézték elő, hogy a törvény alapján hatóságilag elrendelt óvórendszabályokat nem foganatositotta, vagy az igy elrendelt óvókészülékekről nem gondoskodott, ha a tényeket jogerős büntetőbirói itélet állapitja meg, vagy ha a büntetőbirói megállapitás csak a baleset előidézőjének személyében rejlő ok miatt nem volt lehetséges.

A törvény megszoritotta ekkép a munkaadó kártéritési felelősségét. Az 1907. évi XIX. tcz. szerint biztositott, vagy ilyen személynek a hozzátartozója a munkaadótól csak akkor követelhet kártéritést, ha a balesetet a munkaadónak, vagy megbizottjának a törvényben körülirt s a törvény szerint megállapitott szándékossága, vagy gondatlansága idézte elő. Más esetben nincs ellene kártéritési követelése.

A munkaadó kártéritési felelősségének ez a korlátozása nem érinti azonban a hatáskört. Ez az ügy érdemének kérdése. Ha a perben az derül ki, hogy a törvénynek egyik kártéritési esete sem forog fenn, ebből az következik, hogy felperes nem követelhet kártéritést. A marasztalás anyagi feltételei hiányoznak ez esetben. A követelés jogtalan. A bírónak a keresetet itélettel el kell utasitani, de a birói hatáskör nem szünik meg.

A hatáskör elbirálására a követelés jogossága nem irányadó. Hiszen éppen arról van szó a hatáskörnél, vajjon a jogosság kérdésében dönthet-e a biró. És ha a felperes előadta tényekhez nem is füződnek azok a jogi következések, amelyeket a felperes füz hozzájuk: amennyiben a követelés ugy, amint a felperes támasztja, a törvény szerint a biró hatáskörébe tartozik, a bírónak meg kell állapitani hatáskörét.

Igy a bérleti viszonyból támasztott követelés a törvény szerint összegére tekintet nélkül a járásbiróság elé tartozik. Ha a tárgyalás eredménye arról győzi meg a birót, hogy a peres felek között bérleti viszony nem is volt, felperest alaptalan követelésével elutasitja. De nem szünteti meg hatáskör hiányában az eljárást még akkor sem, ha a követelés 1000 K-t meghalad.

Az a kártéritési kereset, amelyet az eladó a kereskedelmi törvény alapján a vételár megfizetésével késedelmes vevő ellen indit, a rendes bíróság (értéke szerint a törvényszék, vagy járásbiróság) hatáskörébe tartozik. És, ha az eladó a késedelemből eredő kárának megtéritését anélkül követelné is, hogy a még át nem adott árut a törvényes formák közt eladatná, amely kárkövetelésnek helye nincs (1875 : XXXVII. tcz. 352. §.), nem hatásköre hiányát mondaná ki a bíróság, hanem a törvényben kizárt kárkövetelést érvényesitő keresetet elutasitaná.

Ezért a kir. Curia határozatának az 1907 : XIX. tczikk 82. és 83. §-aiból meritett indokolására is csak a kereset elutasitása alapitható és nem az eljárásnak hatáskör hiányában megszüntetése. A hatáskör kérdésében kétségtelenül az elsőfokban eljáró kaposvári kir. törvényszék döntött helyesen.

S minthogy a praeiudicium, amely a legfelsőbb bíróság tekintélyével lép fel, nagy befolyásu az itélkezésre s a példának könnyen akadnak követői: kivánatos volt talán, hogy a kir. Curiának ez a döntése ne maradjon birálat nélkül.

Dr. Löw Tibor.

Gyári munkarend és felmondási idő.

A gyári és ipari alkalmazottak peres ügyeinek alapos és igazságos elbirálása oly fontos állami és társadalmi érdek, mely megérdemli, hogy az ily birói döntéseknél előforduló tévedésekre e közlönynek hasábjain is rámutassunk.

Ez alkalommal a következő jogesettel kivánunk foglalkozni.

Felperes sikertelen iparhatósági eljárás után sommás keresetet inditott 520 K tőke s járulékai iránt alperes szövetkezet ellen azon az alapon, hogy alperesnek gőzmalmában körülbelül egy éven át, 1906. évi deczember hó végeig mint főmolnár volt alkalmazva, amikor felmondás nélkül elbocsáttatván, 1906. évi deczember hóra eső 130 K és három havi felmondási időre számitott 390 K, összesen 520 K járandóságát meg nem kapta.

Alperes többi között azzal védekezett, hogy a gőzmalomban kifüggesztett munkarend szerint az összes alkalmazottakra nézve a felmondási idő legfeljebb 15 nap, mely időre, ugyszintén 1906. évi deczember havára eső járandósággal felperes nem volt hajlandó megelégedni.

Az elsőbiróság a keresetet egészben elutasitotta, mert a felmondás nélküli elbocsátást bizonyitva nem találta.

A felebbezési biróság a keresetnek egészben helyt adott, indokul azt hozván fel, hogy a felebbezési eljárás során kihallgatott tanuknak vallomásaival bizonyitott tényállás szerint a felmondás nélküli jogosulatlan elbocsátás fenforog, továbbá, hogy az 1906. évi május hó 28-án, vagyis már felperes alkalmaztatásának ideje alatt kelt és kifüggesztett munkarendnek a felmondási időre vonatkozó rendelkezései egyáltalán figyelembe nem vehetők, s különben is a törvénynyel ellenkeznek, mert az ipartörvény 92. §-a értelmében a

főmolnárnak, mint fontosabb teendőkkel megbizott iparossegédnek felmondási ideje három hónap.

A felülvizsgálati bíróság az alperes felülvizsgálati kérelmének részben helyt adva, csupán 1906. évi deczember havára és 15 napi felmondási időre eső 195 K-t és ez után járó kamatot itélt meg, az eljárási költségeket pedig kölcsönösen megszüntette, mert indokolása szerint a törvényes felmondási határidő az ipartörvény 92. §-a értelmében csak subsidiariter, vagyis csak ott, és akkor alkalmazandó, ahol és amikor a felek másként nem szerződtek, vagy a munkarend másképpen nem intézkedik, jelen esetben azonban a munkarend a felmondási határidőt különbség nélkül valamennyi alkalmazottra nézve 15 napban határozza meg, mely munkarend az alperes gőzmalmában ki volt függesztve, s igy a felperesnek arról tudomással kellett birnia; az a körülmény tehát, hogy a munkarend csak a felperes szolgálatának megkezdése után, az alkalmaztatás ideje alatt kelt, annak a felperesre kötelező voltán nem változtat, következésképp felperesnek a kiérdemelt 130 K és 15 napi felmondási időre eső 65 K járandóságon kivül egyébre nincs jogos igénye.

Ezek szerint a felülvizsgálati bíróság a munkarendre támaszkodva, felperest további 2½ havi felmondási időre eső 325 K járandóságra, ennek kamatára és körülbelül 200 K eljárási költségre nézve keresetével jogérvényesen elutasitotta.

Ha a munkarendet, a reá vonatkozó jogszabályokat, ezeknek valódi értelmét, és a felülvizsgálati bíróságnak döntését közelebbről vizsgáljuk, meglepő eredményre jutunk.

A czégjegyzékből kivehetőleg alperes szövetkezet 1905. év elején alakult a kis gazdák saját termésü gabonájának lisztté és egyéb őrleményekké való feldolgozása, valamint előnyösebb értékesitése végett. Erre a kitüzött czélra szolgál a szövetkezet tulajdonát képező gőzmalom, melyben 1906. évi május hó vége felé, midőn a felperes, mint főmolnár, már ott alkalmazva volt, egy munkarendet függesztettek ki, nyilván azért, mert ez kötelezően elő van irva az ipartörvényről szóló 1884 : XVII. tcz. 113. § ában, melynek szövege egész terjedelmében igy szól:

«A mühelyekben munkarendnek kell kifüggesztve lenni, melybe következők veendők fel: *a)* a dolgozó személyzet különféle osztályzata és foglalkozása, jelesül a nők és gyermekek alkalmazásának módozata, tekintettel testi erejükre és ez utóbbiak iskolai kötelezettségére; *b)* a munkaidő tartama; *c)* a leszámolás idejére és a munkabér kifizetésére vonatkozó határozmányok; *d)* a felügyelő egyének jogai; *e)* a munkásokkal való bánásmód megbetegedés vagy szerencsétlenség esetében; *f)* a munkarend áthágóira szabott pénzbirságok; *g)* a felmondás határideje és azon esetek, melyekben a szerződési viszony azonnal felbontható. A munkarend nem tartalmazhat semmi olyat, ami a törvény rendelkezéseivel ellenkezik. A munkarend az iparhatóság által láttamozandó.»

A most leirt törvényszakasznak a felmondási időre vonatkozó rendelkezése a kérdéses munkarendben ugy van megoldva, hogy a felmondási idő az összes alkalmazottakra nézve tulajdonképpen 14 nap, azonban alperes jelen esetben a felmondási időt önként 15 napra kiterjeszti.

Ezt a rendelkezést össze kell hasonlitani a törvénynek a felmondási időre vonatkozó rendelkezéseivel, mivel a munkarend a törvénynyel ellenkező rendelkezést nem tartalmazhat.

Evégből ide iktatjuk az ipartörvénynek 92. §-át, melynek teljes szövege következő: «A munkaadó és segéd közötti viszony, ha másképpen nem egyezkedtek, vagy ha a gyárakban a munkarend (113. §.) másképpen nem intézkedik, 15 napi felmondással felbontható. Kereskedősegédek tekintetében a felmondás határideje, szerződési megállapodás hiányában hat hét. Fontosabb teendőkkel megbizott iparos vagy kereskedősegédek, jelesen a nagy iparvállalatoknál vagy gyárakban, vagy kereskedői üzletekben, mint könyvvezetők, pénztárnokok, üzletvezetők, utazók, raktárnokok stb. alkalmazottak tekintetében a felmondás határideje három hónap.«

Ez a halmozott törvényszakasz értelmezésre szorul, mivégből elő kell vennünk az ipartörvényre vonatkozó országgyülési munkálatokat.

Az 1884. évi országgyülési irományok XIX. kötetének 208—250. lapjain található az ipartörvényjavaslat indokolásával együtt, melyből kiveszszük a következő adatokat: Az 1872. évi VIII. törvényczikk 60. §-a értelmében a munkaadó és segéd közötti viszony, ha másképpen nem egyezkedtek, előrebocsátott 14 napi felmondás mellett volt felbontható. Ezt a rendelkezést átvette az uj törvényjavaslat 85. §-ának első bekezdésébe, viszont a második és harmadik bekezdésekbe átvette a kereskedelmi segédekre az 1875. évi XXXVII. tcz. 57. §-ában foglalt határozatokat, melyek szerint eltérő szerződési megállapodás hiányában a felmondási idő kereskedősegédek tekintetében hat hetet, fontosabb teendőkkel megbizott kereskedősegédek tekintetében pedig három hónapot tesz; utóbbi határozatot kiterjesztette a fontosabb teendőkkel megbizott iparossegédekre is, akik a javaslat indokolása szerint állásuknál fogva jobb helyzetre tarthatnak számot.

Az 1884. évi országgyülési irományok XX. kötetének 214—260. oldalain olvasható a közgazdasági bizottságnak jelentése az ipartörvényjavaslat átdolgozott szövegével, melyből kivehetőleg a miniszteri törvényjavaslatnak fentemlitett 85. §-a el van ugyan fogadva, de a §. száma változott, amennyiben 85-ből 92 lett, ezenkivül az első bekezdésbe a gyári munkarendre vonatkozó közbeszurás foglaltatott, s ezzel az első bekezdés szövege igy szólt: «a munkaadó és segéd közötti viszony, ha másképpen nem egyezkedtek, vagy ha a gyárakban a munkarend (113. §.) másképpen nem intézkedik, 14 napi felmondással felbontható».

A zárjelben emlitett és a törvénybe is átment 113. §. megfelel a miniszteri törvényjavaslat 106. §-ának, csakhogy a közgazdasági bizottság jónak látta utolsóelőtti bekezdésként azt is felvenni, hogy a munkarend nem tartalmazhat semmi olyant, ami a törvény rendelkezéseivel ellenkezik. A jelzett közbeszurás és kiegészités külön nincs indokolva, nyilván azért, mivel azok a többi rendelkezésekből önként folynak.

Átlapozva az 1884. évi országgyülési irományok XXI. és XXII., továbbá a képviselőházi jegyzőkönyvek III, nemkülönben a képviselőházi napló XVI. és XVII. köteteit ezekből kivehetőleg a kérdéses 92. §-on csak annyi változá, történt, hogy az első bekezdésbe a 14 napi felmondási idő helyébe 15 nap vétetett, a harmadik bekezdésbe pedig a fontosabb teendőkkel megbizott segédek példaszerü felsorolásánál Polónyi Géza inditványára az utazók és raktárnokok is felvétettek. A kapcsolatos 113. §. mint emlitettük változatlanul ment át a törvénybe.

A felsorolt törvényhozási adatokat egybevetve az ipartörvény 92. és 113. §-ainak elül idézett teljes szövegével, nem lesz nehéz a halmozott 92. §-nak valódi értelmét megállapitani.

Az első bekezdés kizárólag azokra az iparossegédekre vonatkozik, akik fontosabb teendőkkel nincsenek megbizva és akik, ha gyárakban vannak alkalmazva, a munkarendnek kétségtelenül alá vannak vetve. A munkarendet szabályozó 113. §-ban felsorolt pontokból nyilvánvaló, hogy a munkarend a fontosabb teendőkkel megbizott segédekre csak annyiban vonatkozik, amennyiben a dolgozó személyzet jogviszonyainak meghatározásával kapcsolatosan azt is meg kell határozni, hogy ama személyzettel szemben a felügyelő egyéneket minő jogok illetik meg. Más szóval a gyáros munkásainak helyzetét a gyárban kifüggesztett munkarendben tartozik körvonalozni, mely ily módon a felfogadásban nyilvánuló munkabéri szerződésnek kiegészitő részét és a tömeges munkáltatásnak törvényes biztositékát képezi. A törvény megengedi, hogy a gyáros a munkarendben a törvényes 15 napi felmondási határidőtől el is térjen, ami nem sérelmes a munkásra, mivel belépés előtt módjában áll tájékozást szerezni a munkarendnek tartalmáról.

A kérdéses törvényszakasz második és harmadik bekezdése értelmében a kereskedősegédeknek és fontosabb teendőkkel megbizott kereskedő s iparossegédeknek törvényes felmondási ideje egyedül attól eltérő, szerződési megállapodás esetében nem bir hatálylyal. Munkarendről itt nincs és nem is lehet szó, mert kereskedői üzletekre nézve a törvény munkarendet nem ir elő, a fontosabb teendőkkel megbizott iparossegédeknek személyes jogviszonyai pedig a gyári munkásokra vonatkozó munkarendbe nem tartoznak. A törvényben fontosabb teendőkkel megbizott iparossegédek gyanánt példaszerüen felsorolvák a könyvvezetők, pénztárnokok, üzletvezetők, utazók s raktárnokok, akik foglalkozásuknál fogva tisztviselőknek tekintendők s mint ilyenek a hatályban levő ipartörvény szerint, a régi törvénytől eltérőleg, nem az iparossegédekre vonatkozó általános, hanem a fontosabb teendőkkel megbizott kereskedősegédekre vonatkozó különös rendelkezések alatt állanak. Ha ennek daczára valamely gyári munkarend a munkásokra vonatkozó felmondási időt a fontosabb teendőkkel megbizott segédekre is ki akarja terjeszteni, ebbeli rendelkezése nyilván a törvénybe ütközik s azért hatálytalan. Lehetetlen megengedni, hogy például egy elektrotechnikai gyárban a gyárat vezető főmérnöknek fel-

mondási idejét, kinek fizetése esetleg a miniszteri fizetésnél is nagyobb lehet, a munkarend a csekély dijazásban részesülő munkásoknak felmondási idejével egyformán szabályozza. Ide vezetne a felülvizsgálati bíróság ama álláspontjának következetes alkalmazása, hogy a munkarend az összes segédeknek felmondási idejét szabadon rendezheti. Ebben nyilvánvaló a tévedés.

Ami egy elektrotechnikai gyárban a vezető mérnök, ugyanaz volt a főmolnár felperes alperesnek gőzmalmában. Vezette az üzemet, rendelkezett a munkásokkal és őrködött a munka felett. Erre vonatkozó jogait ugyan a kifüggesztett munkarend volt hivatva meghatározni, de egyébként a munkarend őt magát mint a legfontosabb teendőkkel megbizott segédet az ipartörvénynek 113. §-a értelmében nem érinthette és felmondási idő tekintetében a 92. §. rendelkezéséhez képest az egyszerü munkásokkal nem azonosithatta. Ily azonositás csak a régi ipartörvény hatálya alatt történhetett, midőn a törvényes felmondási idő ugyis az összes iparossegédekre egyaránt 14 napban volt megállapitva. Ebből arra lehet következtetést vonni, hogy alperesi szövetkezet egy évi fennállása után gőzmalmában oly munkarendet függesztett ki, mely a régi ipartörvény alapján készült és amely nyilván más helyen kifüggesztve volt ily munkarendnek egyszerü másolata. A régi és uj ipartörvény között, amint már kifejtettük, a törvényes felmondási időre nézve lényeges különbség van s a kérdéses munkarend éppen ezt nem vette figyelembe, aminek nem lehet más következménye, minthogy e tekintetben a munkarend jogilag hatálytalan.

De ha e munkarend nem is ütköznék a törvénynek világos rendelkezéseibe, még abban az esetben sem lehetne figyelembe venni a felmondási időre vonatkozó tartalmát, mert midőn felperes az alperes gőzmalmában főmolnári alkalmazást vállalt, ott még nem volt munkarend kifüggesztve, következéskép eltérő szerződési megállapodás hiányában neki mint fontosabb teendőkkel megbizott iparossegédnek a törvényes három havi felmondáshoz volt igénye, mely szerzett jog lévén, azt alperesnek a munkarend utólagos kifüggesztésében nyilvánuló egyoldalu cselekménye meg nem szüntethette és pedig annál kevésbbé, mivel csak a felfogadás idejében már létező munkarend tekinthető a munkabéri szerződés kiegészitő részének.

Furdek Miksa,
törvényszéki biró.

Különfélék.

— **A végrehajtási novella** életbeléptetése alkalmából a legkülönbözőbb kétes, vagy legalább kétesnek látszó kérdések merültek fel a gyakorlatban. Lapunk hasábjain már eddig is a részletkérdések egész sorozata tárgyaltatott és még folyton jönnek szerkesztőségünkhöz kérdések, amelyek uj és uj gyakorlati kérdéseket vetnek fel, a nyilvánosság révén igyekezvén a vitás pontok tisztázására. 1881. és 1882. években szintén számos vitás kérdés foglalkoztatta a gyakorlat köreit a perrendtartási novella, valamint az akkor uj végrehajtási törvény életbeléptetése kapcsán. Akkoron lapunk szerkesztősége Teleszky Istvánt kérte fel arra, hogy a gyakorlatban az uj törvények életbeléptetése körül felmerült nehézségeket érveinek sulyával eloszlassa. Igy jelent meg lapunkban Teleszky István tollából a. czikkek egész sorozata, reflektálva minden felvetett kérdésre. Most, felkérésünkre, a végrehajtási novella leghivatottabb kommentátora, *Imling Konrád* igazságügyi államtitkár ur vállalkozott a végrehajtási novella kapcsán támadt kételyek és nehézségek eloszlatására.

— **A közjegyzői kinevezések.** A mult alkalommal szóvá tettük, hogy a birósági kinevezések körül az igazságügyi kormány, az igazságszolgáltatás kárára késedelmet tanusit, hogy hónapokig állanak az összes fokokon állások üresen. Ezuttal arra kell rámutatnunk, hogy a kir. közjegyzői állások betöltésénél még nagyobb és feltünőbb késedelmességet mutat az igazságügyi kormány. Jelenleg 10 közjegyzői állás van az ország különböző részeiben üresedésben, ezek közül a szentgotthárdi 1907 julius havában, a deési 1907 augusztus havában, a szászrégeni 1908 február havában, a lugosi 1908 márczius havában üresedett meg, és semmi érthető oka nincsen annak, hogy az igazságügyi kormány ezeket az állásokat azonnal be nem töltötte. A közjegyzői kinevezések körül már az előző miniszter alatt különös taktikát lehetett észlelni. A kinevezések ugyanis nem egyenként történnek, ahhoz képest, amint az illető állás megüresedett és a pályázatok előterjesztettek, hanem jó csomó kinevezés összegyüjtetik és egyszerre publikáltatik. Igy legutóbb f. é. aug. havában egyidőben tétetett közzé hat kinevezés. A kir. közjegyzőség körében ez azt a feltevést keltette, hogy azért publikáltatnak igy csoportonként a kinevezések, hogy lepleztessék a régebbi közjegyzőhelyetteseknek a jobb állásoknál való mellőzése. Igy az augusztus havi csoportban kineveztetett két közjegyzőhelyettes, és pedig egyik Gyergyószentmiklósra, a másik Naszódra (utóbbi üresedésnek oka az volt, hogy az előzőleg kinevezett kir. közjegyző nem tudván megélni, lemondott tisztségéről), mig a négy jobb közjegyzőség: Marosvásárhely, Tokaj, Szerencs és Szigetvár nem közjegyzőhelyettesekkel töltetett be.

— «**A gyermekvédelem bölcselete**» czim alatt dr. Engel Zsigmond budapesti ügyvéd, aki a gyermekvédelem ügyének rég lelkes szószólója, a szocziologiai tanulmányok egész sorozatát adta ki egy 414 oldalas kötetben. A tanulmányok vezérlő motivuma a gyermekvédelemnek a szocializmussal és darwinizmussal való viszonya. Kiemeljük a mü tartalmából a következőket: Szocializmus és fejlődéstan. Szocializmus és gyermekvédelem. Darwinizmus és gyermekvédelem. A nevelésről. A népesedési statisztikának (demografiának) fontosabb idevágó adatai. A népesedési tan nehány elve. A gyermekhalandóság okai, különös tekintettel a gyermekhalandóságra. A gyermekvédelem szervei és közegei. Házasság és szülői hatalom. A gyámság és a kiskoru korlátolt cselekvőképessége. A törvénytelen gyermekekről. Néhány gyermekvédelmi szempontból fontos magánjogi intézmény. Az ifjukoruak kriminalitása. Büntető eljárás. A prostitucció. Büncselekmények gyermekek ellen. Gyermekvédelem a születés előtt, a születésnél, közvetlenül a születés után. A csecsemővédelem. Lelenczügy és dajkaügy. Női munka és gyermekmunka. A gyermekek egészségéről. A népiskola.

Mint láttuk, szerző müve igen gazdag anyagot ölel fel és széles alapon tárgyalja a gyermekvédelem ügyét. Különösen érdekesek azon fejtegetései, amelyek hazai gyermekvédelmi intézményeink kritikáját foglalják magukban. Anélkül, hogy a szocializmus és darwinizmus kérdéseire és annak a gyermekvédelemmel való összefüggésére kiterjeszkednénk, kiemeljük szerző müvének azon érdemét, hogy ugy a gyermekvédelem szükségességét, valamint annak szervezését mélyreható szocziális szempontokra vezeti vissza. Különösen helyes az az álláspontja, hogy a büncselekmények legjobb ellenszere nem a büntetés, hanem a büncselekmények okainak megszüntetése. (Szerző kiadása. Ára 12 K.)

— **A büntetőnovella végrehajtásához** irt tájékoztatót Laky Imre rendőrfelügyelő. A kis füzet ügyesen és a laikus által is érthető módon közöl minden szükséges tudnivalót a felölelt tárgy felől.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A Karlsruheban tartott német jogászgyülésen** 624 résztvevő volt jelen, köztük 331 ügyvéd és közjegyző. Számos résztvevő jött Ausztriából és a Schweiczból is.

A hozott határozatokat a következőkben közöljük:

1. A német jogászgyülés ismételten ajánlja az ipari egyesülési jognak előbbi határozatai értelmében való reformját és azon akadályok eltávolitását, amelyek a magánjog szerint az ipari egyesületek jogképességének elnyerését akadályozzák. Kivánatos továbbá a munkabéri tarifaszerződések jogának szabályozása, amelynek során minden nyilvánjogi kényszer elkerültessék, a szerződések kötésére és keresztülvitelére teljes szabadság engedélyeztessék, tétessék lehetővé, hogy a munkatarifa szerződések az iparhatóságoknál nyilvánosan regisztráltassanak, végül állapittassék meg, hogy a munkabértarifaszerződéseknek, amelyek e szabályoknak megfelelnek, közvet-

len joghatásuk legyen az érvényességük területén megkötött munkabérszerződésekre.

2. Annak mérlegelése mellett, hogy a fennálló jog nem akadályozza a gépekre való tulajdonjog fentartásra vonatkozó jogos gazdasági érdekek kielégitését: a jogászgyülés ezidőszerint nem tartja szükségesnek a törvényhozásnak e tekintetben való megváltoztatását.

3. A meg nem engedett megbélyegző nyilatkozatok magánjogi előfeltételei és következményei az általános polgári törvénykönyv 826. §-a értelmében minősülnek. A jogászgyülés bizalmat helyez a birói itélkezésbe, hogy mint eddig, ugy ezentul is ezen törvényes rendelkezés alapján a kereseti és munkavállalási érdekeket a társadalmi önsegély érdekeivel szabad és erkölcsi rendben össze fogja egyeztetni. Ebben az értelemben a jogászgyülés nem tartja időszerünek a törvény megváltoztatását.

4. A jogászgyülés bizva a birodalmi törvényszék ujabb határozatai által teremtett judikatura erélyes keresztülvitelében, amely szerint világos végeladásoknál az utólagos árubeszerzések csak csekély mértékben és csak ugy engedhetők meg, ha ez a végeladás czéljával összeegyeztethető: a jogászgyülés a tisztességtelen versenyről szóló törvény kiegészitését ebben az irányban nem tartja szükségesnek, különösen a kormány által nyilvánosságra hozott tervezet értelmében. Amennyiben azonban ezen anyag mégis törvényhozásilag ujból szabályoztatik, akkor az utólagos árubeszerzés teljes megtiltása ajánlatos.

5. A közraktári jegyeknek (Warant) joga a birodalmi törvényhozás által szabályozandó. Ez a szabályozás a közraktár törvényes szabályozásával egyidejüleg történjék. Az érdekelteknek lehetőség nyujtassék a kettős raktári jegy használatára, önállóan forgatható zálogjegygyel és a hátiraton alapuló visszkereseti joggal. A forgatható közraktári jegyek kibocsátásához az állami felhatalmazás követelése elejtendő még az esetben is, hogyha a minden irányu birodalmi törvénynyel való szabályozás nem is történnék meg.

6. A találmány a feltaláló alkalmazott tulajdonát képezi és nem a szolgálatadóét, amennyiben a szerződés ellenkezőleg nem rendelkezik. Egyébként nem ajánlatos az alkalmazási viszonyban álló személyeknek a szerződési szabadságot találmányok vagy egyéb szellemi termékek tekintetében korlátozni. A szabadalmi törvényben és mustratörvényben kimondandó, hogy a feltalálónak, hogyha találmányát más jelenti be, birói keresettel érvényesithető igénye van arra, hogy minden a találmányra vonatkozó okiraton és közleményen mint feltaláló neveztessék meg.

7. Anélkül, hogy a birói előnyomozat czélszerüsége vagy másképp való szabályozás tekintetében határozatot hozna, a jogászgyülés a következő kivánságoknak ad kifejezést: A terhelt kivánatos közremüködése az anyag gyüjtésénél biztositandó *a)* a fennforgó gyanuokoknak a főtárgyalási eljárás megnyitása előtt kellő időben való közlésével; *b)* részletezett vádirat kézbesitésével; *c)* azon joggal, hogy terhelt bármikor inditványt tehet a bizonyitás tárgyában, amelynek mellőzése csak indokolt végzéssel történhetik, utalással arra, hogy joga van az inditványt a főtárgyaláson, illetőleg a közvetlen idézés alkalmával ismételni. A védelem tágabb terjedelemben hivatalból előmozditandó és a védő rendszerint már a nyomozás során kirendelendő. A letartóztatott terhelttel a védő érintkezése semmiféle korlátozást ne szenvedjen. Elfogatási parancs kibocsájtása csak határozottan körülirandó tények alapján történhetik és pedig csupán a terheltteli előzetes szóbeli tárgyalás után.

8. A legalitás elve — az egyenlő független jogalkalmazásnak s a nép a büntető igazságszolgáltatásba vetett hitének egyik legfontosabb biztositéka — legyen uralkodó az ügyészi vád esetében mindenkor. A bünvádi eljárás során kifejezetten megállapitandó, hogy a nyomozást teljesitő hatóságoknak fölérendelt hatóságokat — beleértve a legfelsőbb igazságügyi kormányzatot is — a legalitas elve köti. Ha az állam büntetőjoga által a vagyonnak közvetlenül csak a sértett érdekében nyujt védelmet, ugy a cselekmény bünvádi üldözése csak magáninditványra történjék. Igazságtalan és czélszerütlen büntetések elháritása az anyagi büntetőjog reformjának feladata. Rendőri szabályok áthágásának büntetése a büntetőjog területéről kizárandó, és ugy anyagi, mint eljárási jog szempontjából külön szabályozás alá veendő.

9. A büntetőjog különös részében, amennyire a büncselekmények természete megengedi, szabályszerüen alkalmazandó büntetési tételek állapitandók meg, s egyszersmind gondoskodni kell arról, hogy különösen enyhe, vagy sulyos esetekre kivételesen rendkivüli büntetési tétel legyen alkalmazható. A büntetés birói kiszabásának megkönnyitése a kiszabásra lényeges befolyással biró okok törvényben való felsorolásával nem érhető el. Az itélet terjeszkedjék ki kötelező szabályok szerint részletesen a büntetési tétel kiszabásának, különösen pedig a rendkivüli büntetési tétel alkalmazásának okaira. A bünvádi perrendtartásba általános szabály veendő fel, mely szerint a birónak az itélethozatal előtt nemcsak mindazt kell megállapitani, ami az ügyészség felvilágositására szolgál, hanem azon körülményeket is ki kell deriteni, amelyek a tettes személyiségének megismerését lehetővé teszik, és megitélésére befolyással lehetnek.

10. Polgári ügyekben a Németországban jelenleg uralkodó társas biráskodás elve az egyes biráskodás javára nem szoritandó meg. Ennek folytán a járásbiróság hatáskörének kiterjesztése a birodalmi gyülés elé terjesztett javaslat mértékében nem ajánlatos.

11. Az Amtsgericht előtti eljárás módositása az egész polgári perrendtartás egyidejü reformja nélkül nincs helyén.

Az Amtsgericht előtti eljárás reformjának a következő irányelvek szerint kellene történni: *a)* a behajtásos ügyek lehetőleg az Amtsgericht elé utalandók, ezért 1. a fizetési meghagyásos eljárás megváltoztatandó, különösen a váltói fizetési meghagyás bevezetése által, s az által, hogy a további eljárás meggyorsittatik s az alaptalan ellentmondásnak lehetőleg utját vágják, 2. minden a Landgericht elé tartozó ügy az Amtsgericht előtt is meginditható, s a Landgerichthez csak akkor teendő át, ha az ügy vitássá válik, 3. a fizetési meghagyásos eljárás és az Amtsgericht előtti behajtásos eljárás igénybevételét alkalmas költségmegállapitások által kell elősegiteni; *b)* a járásbirósági eljárás egyszerü és népies legyen s ezért a bonyolult forma, közbenszóló itélet stb. kiküszöbölendő. A szóbeliség a felek mindenkori képességéhez alkalmazkodjék, a biró pedig a feleknek a szóbeli tárgyalás tartama alatt, s azon kivül való kitanitására és utbaigazitására utasitandó, amennyiben ezt a jog nem tudása és a megfelelő képviselet hiánya szükségessé teszik, különösen kitanitandók a felek mulasztásuk következményeire s a jogorvoslatok alakjára és határidejére vonatkozólag.

12. Ama kérdés eldöntése, vajjon a felülvizsgálati jogorvoslat lényegesen megszorittassék-e, az egész peres eljárásra kiható reform idejére tartandó fel, annál is inkább, mert az uj jognak a gyakorlatban való alkalmazásánál a Reichsgerichtnek a mai keretek közt való közremüködése nem nélkülözhető. A szóbeli eljárás mindenesetre a harmadbiróságnál is fentartandó. Amennyiben a jogorvoslatok használata a jövőben korlátozandó lesz, ugy oda kell hatni, hogy a felülvizsgálatok száma csökkentessék, nem pedig arra, hogy a Reichsgericht szabad elhatározása az itélethozatalnál nagyobb mértékben korlátoztassék.

A jelenlegi tulterhelés megszüntetésére a Reichsgericht tanácsainak száma szaporitandó. S azonfelül a Reichsgericht tehermentesitésére kizárandó a Reichsgericht illetékessége 1. polgári peres ügyekben az Oberlandesgericht határozatai ellen használt panaszoknál. 2. A konzuli biróságok előtti ügyekben a felfolyamodásnál és panasznál, és az illetékes biróság határozatai elleni panaszoknál.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Ügyvédjelöltet keresek, aki tótul tud. Havi fizetés 150—200 korona és kiszálláskor 6 korona napidij. Dr. Nádas, Miava. 13198

Tót nyelvet is biró ügyvédjelölt ügyvédi irodában alkalmazást keres. — Czime megtudható a kiadóhivatalban.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam 45. szám. Budapest, 1908 november 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A végrehajtási novella (1908 : LXI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek. *Imling Konrád* igazságügyi államtitkártól. — A berlini munkásbiztositási választott bíróság müködése. *Dr. Vályi Sándor* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A jogtanári kvalifikáczió reformja. *X. Y.* — *Törvénykezési Szemle:* A határidőhöz kötött szerződésekről. *Dr. Toldy Zoltán* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki birótól. — A birói hatáskör és a per érdeme. *Dr. Lichtenberg Pál* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A végrehajtási novella (1908:XLI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek.*

V.

Még három kérdés az átmeneti intézkedések köréből:

1. A novella hatálybalépte előtt elrendelt végrehajtást az 1881 : LX. tcz. vagy a novella értelmében, főleg a foglalás aluli kivételekre nézve az egyikben vagy a másikban foglalt rendelkezések szerint kell-e foganatositani? *(Dr. Márkus Dezső Jogt. Közl.* 38. sz., *Alföldy Ede* 40. sz.)

Szerintem kétséget nem szenvedhet, hogy az 1881 : LX. tcz. értelmében. Azokat az érveket, amelyeket *M. D.* ugyanily értelmü feleletének támogatására felhozott, csak egygyel toldom meg.

Azoknak a hitelezőknek részére, akik a 31. §. 1. vagy 2. pontjában megállapitott előfeltételeknek megfelelnek, a novella előnyt biztosit. Az előny az, hogy annak daczára, hogy az ő javukra a végrehajtás az uj törvény kihirdetése *után* rendeltetik el, ők mégis olybá vétetnek, mintha ez az elrendelés már a törvény kihirdetése *előtt* történt volna, vagyis ők ugyanabban az elbánásban részesülnek, mint akik tényleg ebben az időben kaptak végrehajtási jogot: a novella 2., 3., 6—9., 11—14. §-ait velök szemben nem kell alkalmazni.

Nos, ha a törvény a későbbi végrehajtatókkal oly előnyösen bánik, mint a korábbiakkal, akkor ugyanabból a törvényből csak ki nem olvashatjuk azt, hogy a *korábbi* végrehajtatók a *későbbieknek* nyujtott előnyben *nem* részesülnek.

A kérdés megoldására ujabb miniszteri rendelet (amelynek kiadását *Alföldy Ede* javasolja) egyáltalában nem szükséges.

2. A novella kihirdetése utáni egy év mulva lehet-e még a végrehajtást egészben (vagyis tekintet nélkül a novella 2., 3., 6—9., 11—14. §-aira) az 1881 : LX. tcz. értelmében foganatositani? *(Dr. Márkus Dezső Jogt. Közl.* 38. sz., *dr. Vajda József* 39. sz., *Alföldy Ede* 40. sz.)

Osztom *V. J.* véleményét oly értelemben, hogy ugy a novella *életbeléptéig* az 1881 : LX. tcz. szerint, mint a novella 31. §-ának 2. bekezdéséhez képest elrendelt végrehajtás foganatositásánál 1909 augusztus 25. után sem kell a novella 2., 3., 6—9., 11—14. §-ait alkalmazni.

Mert a végrehajtás vagy implicite (az 1881 : LX. tczikk hatálya idején ugyanennek értelmében), vagy kifejezetten akként volt elrendelve, hogy az adósnak oly ingóságaira, készpénzére és járandóságaira is kiterjed, amelyek a novella szerint le nem foglalhatók, de a végrehajtási törvény rendelkezéseihez képest végrehajtás alá vonhatók; mert a végrehajtásnak ily terjedelemben való foganatositását a törvény tüzetesen valamely határidőhöz nem köti, s ennélfogva e tekintetben az általános szabály az irányadó; és mert ily szabály a végrehajtási törvény 23. §-a szerint az, hogy a végrehajtási jog, vagyis a végrehajtatónak az a joga, hogy az elrendelt végrehajtás foganatositását követelhesse, a rendes magánjogi elévülési határidő alatt, tehát csak 32 év elmultával évül el.

(Dr. Márkus Dezső az egyébként csak mellékesen odavetett ellenkező véleményét mivel sem indokolja.)

3. *Dr. Somló Imre (Jogt. Közl.* 39. sz.) attól tart, hogy a végrehajtatót jogsérelem érheti, ha a novella 31. §-ának 2. pontjában szabályozott bejelentést kellő időben és helyen megtette ugyan, de az *értesités* az adósnak — mert lakhelyét változtatta, vagy más okból — *nem volt kézbesithető.*

Azt hiszem, hogy ez a félelem alaptalan, és hogy a bejelentés annak daczára, hogy az erről szóló értesitést az adósnak nem kézbesitették, bir avval a joghatálylyal, hogy az egy éven belül kért végrehajtás az adósnak oly ingó értékeire is lesz vezethető, amelyek a novella szerint a végrehajtás alul ki vannak véve, de a végrehajtási törvény értelmében lefoglalhatók.

Mert a novella 31. §-a ezt a jogszabályt nem *az adós értesitésétől*, hanem csupán a *hitelező bejelentésétől* teszi függővé.

Az értesitést a törvény egyáltalán meg sem emliti. Ezt csak a 19,900. számu igazságügyminiszteri rendelet statuálta; és ez a rendelet sem tulajdonitja az értesités kézbesitésének az emlitett joghatályt — amint a törvénynyel szemben azt nem is tulajdonithatná — hanem az értesités (birósági) *kiadását* ruházza fel *bizonyitó erővel* arra nézve, hogy a bejelentés a törvényes határidőn belül megtörtént. A rendelet utasitásul adja ugyan a biróságnak, hogy a bejelentésről szóló értesitést a hitelezőnek és az adósnak kézbesittesse, de a kézbesitéshez vagy ennek elmaradásához semmiféle szankcziót sem köt.

A biróságnak tehát nem szabad azt, hogy a végrehajtást a novella 31. §-ának 2. bekezdése értelmében rendelje el, az értesités *megtörténtétől* függővé tenni. Sőt szerintem még az értesités *kiadásának* elmaradása sem vonhatná maga után azt, hogy a végrehajtás ily értelmü elrendelése megtagadtassék; mert ha az értesités kiadása elmaradt, ennek a miniszteri rendelet értelmében csak az lehetne a következménye, (hogy a bejelentés a törvényes határidőn belül *tanusitva* nem lévén, ezt a végrehajtatónak más valami módon kellene igazolnia. De ha ez az igazolás sikerül (ami pedig a segédhivatali könyvek vezetése mellett semmi nehézséggel sem jár), az értesités kézbesitésének, sőt kiadásának elmaradása mit sem von le a bejelentés törvényes joghatályából.

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

A kérdés helyes megoldása nem csekély fontosságu, mivel a bejelentések rengeteg száma mellett bizonyosan tekintélyes számban lesznek azok az értesitések, amelyeket az adósoknak vagy éppen nem, vagy törvényes módon nem kézbesitették. *Dr. Imling Konrád.*

(Folyt. köv.)

A berlini munkásbiztositási választott bíróság müködése.[1]

Igen messzire vezetne, ha a jelenlétemben lefolyt tárgyalások eredményeinek részletes ismertetésébe bocsátkoznám. És a munkásbiztositási jogszolgáltatás terén Németországban kifejlett birói gyakorlat irányának kritikai fejtegetését is más alkalomra kell fentartanom. Csakis példaszerüleg akarok reámutatni néhány előttem letárgyalt ügyre, annak illusztrálása czéljából, hogy a választott bíróságok előtt milyen természetü kérdések kerülnek eldöntésre.

A legérdekesebb baleseti pereknek tárgya annak a megállapitása, hogy a kártalanitás meghatározására lényeges befolyással birt körülmények megváltozásával a megállapitott járadékigények módositásának mennyiben van helye? A viszonyok lényeges megváltozásául tekintetnek: a sérült állapotának nagyobb mérvü javulása, vagy rosszabbodása.

A biztositó-intézetek a már fentebb érintett időnkinti orvosi vizsgálatok eredményeihez képest — kivált ujabb időben — sürün élnek azzal a törvényadta jogukkal, hogy a sérült állapotának javulása arányában járadékát leszállitják, vagy megszüntetik.[2]

Ennek az eljárásnak gyakori alkalmazására leginkább a birodalmi biztositó hivatalnak az az ujabbkori gyakorlata szolgáltat alapot, mely szerint a baleset következményének a sérült fél részéről történt megszokása (Die Gewöhnung an Unfallfolgen) olyan javulásnak tekintetik, mely más objektiv javulási tünetek nélkül is a járadék egészbeni vagy részbeni megvonását eredményezheti. E felfogásnak felelt meg az előttem letárgyalt több ügyben hozott itéletek rendelkezése, melyek szerint a hosszabb idő előtt elvesztett testrészek (egész ujjak, izek) hiányának vagy elnyomorodott állapotának megszokása alapján az igényjogosult járadékigénye restringáltatott. Indokul erre azt hozzák fel, hogy a munkateljesitést kezdetben lényegesen hátráltató defektusokhoz tapasztalat szerint a sérült utóbb annyira hozzászokik s alkalmazkodni képes, hogy illető végtagját keresetképességének befolyásolása nélkül használhatja, mintha a baleseti következmény elő sem állott volna. Ily esetben pedig a járadék egyforma mértékü további élvezetét a közjótékonyság oknélküli megterheléséül tekintik.

A járadék megvonásának okául szolgálhat az is, ha a sérült igényjogosultnak alkalom adatik más hivatásra való képzettség megszerzésére, amelynél megmaradt munkaerejét sikerrel kifejtheti. Ellenben a munkaviszonyokban beállott változások, a kereset emelkedése, vagy hanyatlása nem tekintetnek a járadékigény módositását eredményező okoknak.

Viszont a sérült fél állapotának rosszabbodása, vagy tehetetlenségének bekövetkezése esetén a járadék felemelése szokott kimondatni. Ilyen felemelésnek van helye különösen akkor is, ha a korábbi baleset következményeképp bekövetkezett ujabb baleset idéz elő a sérült állapotában lényeges rosszabbodást. Egyik ügyben az az érdekes konkrét eset fordult elő, hogy az igényjogosult, ki egy üzemi baleset alkalmából második lábát törte el, az ebből folyólag megállapitott járadékának felemelését annak alapján kérte, hogy a korábban, de nem üzemi baleset következtében eltört másik lábában, annak fokozottabb igénybevétele miatt ujabb fájdalmak és használati nehézségek állottak elő.

A berlini választott bíróság ennek az igénynek nem adott helyt, mert a korábban eltört lábban panaszolt fájdalmak és az üzemi baleset közt a causalis nexus fenforgását nem látta megállapithatónak.

Érdekes orvosszakértői kérdésül volt megoldandó egy másik esetben, hogy egy nyomdász munkás kezén fellépett vérpattanás az ipari munka folyamán vagy azonkivüli okból keletkezett e? A berlini választott bíróság az orvos véleményének elfogadásával az üzemi baleset fenforgását állapitotta meg, és e tárgyban *közbenszóló* itéletet mondva, a biztositó-intézetet a kártalanitási igény mennyiségének meghatározására utasitotta.

Egy három év előtt hátán égett sebet szenvedett munkás a Spreebe ugrott bele. Felesége járadékigényét arra alapitotta, hogy férje az öngyilkosságot a baleset következtében beállott buskomorságában követte el. A választott bíróság ebben az esetben az igénynek nem adott helyet; mert az elhalt férjnek öngyilkosságra vezetett lelki betegségét a baleseten kivüli okoknak tulajdonitotta.

Több esetben az igényjogosult fél maga kérte a munkaképtelensége fokának 15%-ra leszállitását avégett, hogy végkielégités elnyerése iránt a biztositó-intézettel tárgyalásba bocsátkozhassék.[3] Ismét más esetben az volt a kérdés, hogy a járadék visszamenőleg mennyi időre itélhető meg?

Nem akarok további kazuisztikába bocsátkozni.

Már a felsorolt esetekből is eléggé látható, hogy a választott bíróság itélkezése milyen sokoldalu és jelentőségteljes kérdések megoldására terjed ki. És ezt a hivatást nem érheti kicsinylés, ha meggondoljuk, hogy a munkaképtelenség fokának s a rokkantságnak lelkiismeretes, igazságos és következetes megállapitása, s ez irányban az *egyöntetü gyakorlat megteremtése* mily nagy nehézségekkel jár.[4]

S ha már most vizsgáljuk, hogy Németországban a választott birósági intézmény bevált-e, a Berlinben tett tapasztalatok alapján e kérdésre «*igen*»-nel felelhetünk. A berlini választott bíróságnak gyors és szabatos müködése, kifogástalan ügyvitele arra mutat, hogy ez a bíróság hivatásának magaslatán áll s itélkezése nem marad alul a rendes polgári birói itélkezés szinvonalán.[5] Az az általános tisztelet és megnyugvás, melylyel a felek — még pervesztés esetén is — az itéletek kihirdetését fogadták, bennem azt az impressziót keltette, hogy a választott bíróság a munkásosztály bizalmának letéteményese s megelégedésének birlalója.

Ennek a *közbizalomnak* elérését a berlini választott bíróság leginkább annak köszönheti, hogy az intézmény megteremtésétől fogva élén álló vezetőjének[6] irányitása mellett

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 41., 42., 43. és 44. számokban.

[2] A járadék megállapitását követő öt év eltelte után a járadéknak akár felemelését, akár leszállitását már csak a választott bíróságok mondhatják ki az érdekelt fél vagy biztositó-intézet inditványára.

[3] A német törvény szerint a teljes járadék 15%-át meghaladó kártéritési igényekre nézve a végkielégités ki van zárva.

[4] A test különböző részein előforduló sérüléseknek és hiányoknak a munkaképtelenség hányadát kifejező fokozatai *hivatalos jelleggel nem biró táblázatokban* vannak összeállitva, s ezek közkézen forognak. A berlini választott bíróság azonban ezeket nem követi, hanem a munkaképtelenség fokának megállapitását esetenkinti szorgos mérlegelés eredményétől teszi függővé.

[5] A bíróság egyszerü, de kifogástalan berendezésének s mintaszerü ügyvitelének részletesebb ismertetésébe nem bocsátkozom; mert az ügykezelés lényegileg a nálunk is jól ismert s bevált lajstromrendszernek felel meg. Csak az exakt adminisztrácziót jellemzéséül emlitem, hogy a bíróságnál külön pénztárnok és számvevő-tisztviselő is van alkalmazva, utóbbi egyebek mellett azzal a hivatással, hogy a jegyző által a tárgyalás izgalmai közben, vagy után, hirtelenében kiállitott utalványok törvényszerü kiállitását kifizetés előtt megvizsgálja, s aggályairól az elnöknek jelentést tegyen. Külön közeg foglalkozik a birósági akták és mellékleteik összefüzésével és az iratboritékba időrendszerinti beragasztásával. Követésre méltónak tartom azt az időbeosztást, mely szerint a hét egyik köznapján panaszfelvétel este 1/27—1/29 óráig történhetik, mikorra minden munkás keresetmulasztás nélkül jelentkezhet.

[6] Oberregierungsrat v. Gostkowski.

itélkezésében a helyes *szocziális érzéket* eltalálnia és objektivitását köztudattá emelnie sikerült. Egyfelől el tudta érni működésével azt az általános meggyőződést, hogy a bíróság a biztositó intézetek fiskális érdekeitől függetlenül minden jogszerü igénynek érvényesülésére tág teret enged, másfelől eltalálta annak a határát is, ameddig a közjótékonyságot annak tulságos megterhelése s ezzel a munkásbiztositó intézmény népszerüségének veszélyeztetése nélkül észszerüleg gyakorolni lehet.[7]

A választott bíróság sikeres müködésének egyik legfőbb eredménye az az üdvös hatás, melyet a munkaadók és munkások felfogásának és egymáshozi viszonyának nemesbitésével a *szocziális nevelés* terén érhet el. Itt nyilik bő alkalom a tőke és a munka szolidaritását s a kölcsönös jogokat és kötelességeket megismertetni. Igy érhető el, vagy legalább is megközelithető a *szocziális béke.*

A berlini választott bíróság az igazságszolgáltatási tevékenységen kivül a balesetek megelőzése s a munkásbiztositási orvostudomány népszerüsitése érdekében is üdvös müködést fejt ki. Az elnök és helyettesei az ülnökökkel és bizalmi orvosokkal peren kivüli alkalmakkor is megszemlélik egyik-másik érdekesebb vagy ujabb gyár és iparvállalat berendezését. Tanulmányozzák, hogy a balesetek miképpen származhatnak s hogyan volnának megelőzhetők. A bizalmi orvosok előadásokat, kurzusokat tartanak orvosoknak és más érdeklődőknek a baleset iszakértői müködésük terén szerzett tapasztalataikról.

S mindezen áldásos müködés daczára máris fenforog az az irányzat, mely a németországi munkásbiztositási választott bíróságok további fejlesztését és tökéletesbitését tüzte ki czélul. Ezt a haladást természetszerüleg vonja maga után a munkásjóléti intézményeknek szinte beláthatatlanul expanziv fejlődése. Németországban már ismét napirendre vannak tüzve a munkásbiztositási jog egységesitésének s ujabb reformjának tervei. A szocziális gondoskodás előnyeit kiakarják terjeszteni a gazdasági és erdészeti munkásokra, cselédekre, házi iparral foglalkozókra; özvegyekre és árvákra, valamint a hibájukon kivüli munkanélküliekre.

A választott bíróságok belső szervezetének átalakitása sem késhet sokáig.

Mindenekfelett meg nem felelőnek tapasztalták a kis kerületekre terjedő sok választott birósági szervezeti beosztást. Az elnökök, ülnökök és orvosok szakszerü képzettségének kifejlődését, azoknak szocziális érzéktől áthatott együttmüködését csakis a központositott nagyobb választott bíróságoknál sikerült elérni, idejüket és hivatásukat kizárólag, vagy tulnyomóan azoknak szentelő organumok utján.[8]

Sok fennakadást okoz Németországban is az a körülmény, hogy egy-egy ülnöknek elmaradása a tárgyalásokat gyakran meghiusitja. Ezért sürgetik a korábban már érvényben volt annak az eljárási szabálynak visszaállitását, mely szerint a tárgyalás már két ülnök részvételével is megtartható volt.

Sok oldalról javasolják a németországi választott bíróságok államositását, abból a tapasztalatból folyólag, hogy a biztositó intézetektől függő helyzetük káros és czélszerütlen.

Végre kivánatosnak tartják a bizalmi orvosok megbizatása tartamának meghosszabbitását; valamint perköltségelőlegezés és itéleti bélyeglerovás behozatalát abból a czélból, hogy ez által az alaptalan felebbvitelek korlátoztassanak.

[7] A berlini bíróság gyakorlata szigoruan ügyel arra, hogy *philantropiai* és tisztán *könyörületességi* tekintetek ne vezessenek olyan precedensekre, melyek szerint segélyezés a törvény által megvont határokon tul is adatnék. Ehelyett a munkaadó ülnökök önkéntes adományozás utján egy alapot teremtettek, melyből az elnök a tanácscsal egyetértőleg azonnal utalványozhat segélyt olyankor, midőn valódi nyomorral áll szemben, és a segélyezés törvényes feltételei hiányoznak (pl.: balesettel össze nem függő komoly betegségek, sulyos családi viszonyok, időelőtti rokkantsági igények eseteiben.)

[8] Németországban is több oldalról helyeslik az ausztriai rendszert, mely szerint ott mindössze csak 7 választott bíróság müködik.

Berlini tanulmányozásom alkalmából szerzett tapasztalataimat a közérdeklődés tekintete által megszabott keretben igyekezvén körvonalozni, kiküldetésemnek legfőbb eredményéül azt tekinteném, ha azokat a benyomásokat, amelyeknek hatása alatt a munkásbiztositási választott birósági intézmény nagy jelentőségét valójában csak a berlini választott bíróság mintaszerü müködésének közvetlen szemléletével ismertem fel, legalább némi részben is sikerült volna ezen bíróságok vezetésével hazánkban megbizott pályatársaim lelkületébe átplántálni.

Jól tudom, hogy hazai munkásviszonyaink között, gyengébb anyagi, erkölcsi és szellemi erőforrásokra támaszkodhatva sok nehézséggel kell megküzdenünk.

De éppen a reánk nehezedő kötelességek és felelősség sulyának érzete buzditson és erősitsen bennünket, valamint az a tudat, hogy *a választott bíróságok közmegnyugvást keltő, kifogástalan müködése a munkásjóléti nagy szocziális kérdés helyes megoldásának egyik próbaköve.*

Crescat sub pondere palma! *Dr. Vályi Sándor.*

A jogtanári kvalifikáczió reformja.

I.

A jogtudományi életpályáknak kétségkivül egyik legelőkelőbbike az, amely nem a napi élet jogeseteinek elintézésével foglalkozik, hanem neveli magát azt a nemzedéket, amelynek hivatása lesz egykor ezen konkrét funkcziókat végezni a jogélet terén. Igaz, hogy a gyakorlati jogász a legtöbbet, amit tud, kint az életben tanulja meg, de az is igaz, hogy amit a jogi főiskola falai közül az életbe kivisz, képezi jegeczedési pontját később megszerzendő gyakorlati ismereteinek s aki kevés ismerettel, gyönge elméleti bázissal indul ki a gyakorlati életbe, annál nincsen mire lerakódjon a gyakorlati életben szerezhető tudás kincse, s az ilyenből okvetlenül gyenge biró, ügyvéd, vagy közigazgatási tisztviselő lesz. Egy magas szinvonalu, tudományának haladását nap-nap mellett figyelemmel kisérni képes, a gyakorlati jogéletről is kellő fogalommal rendelkező, és hivatásáért szivvel-lélekkel lelkesedő jogtanári kar eszerint közvetve mindenesetre egyik alaptényezője valamely állam helyes jogszolgáltatási rendjének, s a legnagyobb mérvben jogosult a jogtanárság kvalifikáczijának kérdése iránt nem pusztán tanügyi, de juridikai szempontból is érdeklődnie mindenkinek, aki akár mint elméleti, akár mint gyakorlati jogász ezen kérdés nagy horderejével tisztában van.

Sajnosan kell azonban konstatálnunk, hogy hazánkban a jogtanári kiképzés és minősités állapota teljességgel nem mondható megnyugtatónak és kielégitőnek. Jogi főiskoláinknak tudvalevőleg több kategóriája van: egyrészt állami és felekezeti intézetekre oszlanak, másrészt vagy egyetemek, vagy magukban álló fakultások, ugynevezett jogakadémiák. Egyetemeinken kivül van tiz jogakadémiánk, közöttük három állami, hét felekezeti, ahol joghallgató ifjuságunknak körülbelül egyharmada tanul. Az egyetemek és az állam által fentartott intézetek tanári karának megfelelő szinvonala iránt nagyban és egészben nincs okunk panaszkodni, mivel az állam kormányaz ő kinevezéseinél már csak a nagy nyilvánosság ellenőrzése miatt sem mellőzheti a magasabb szempontokat, sőt tekintve, hogy az állami jogakadémiák a felekezeti jogi iskolák jelesebb tanáraival előszeretettel egészitik ki magukat, szemmel látható, hogy megfelelő succrescentiából is táplálkoznak. Másképpen áll azonban a dolog a felekezeti jogakadémiáknál: ezeknél éppen nem ritkaság, hogy fiatal, az iskola porát magukról még le sem rázott, s a gyakorlati jogéletben sem müködött fiatal emberek pályáznak és nyernek el jogtanári tanszékeket. Különösen feltünővé vált ez legutóbb egyik kisebb protestáns jogakadémián, ahol rövid egy

*

év leforgása alatt három tanszéket töltöttek be családi összeköttetéseik révén csupa 22—23 éves fiatalemberekkel, közvetlenül egyetemi pályájuk befejezése után, minden irodalmi müködés, vagyis a jogtanári hivatottság egyetlen számbavehető előzetes garanciája nélkül.*

E nyugtalanitó, sőt megdöbbentő jelenségek szemlélete arra indit, hogy a jogtanári képesités reformjának eszméjét megpenditsük, tekintve különösen, hogy elvégre maguknál az állami jogi főiskoláknál sincs elvileg, a fennálló tételes intézkedések folytán kizárva, hogy ezen visszásságok elő ne fordulhassanak, s valamelyik miniszter a protekczió nyomása alatt kezdő fiatalembereket ne helyezhessen érdemes jogtanárságra termett pályázók elé. Igaz ugyan, hogy a fennálló szabályok ma már mindenütt az egyetemi magántanárságot irják elő a *rendes* jogtanárság előfeltétele gyanánt; tudjuk azonban jól, hogy aki egyszer bármi uton-módon, protekczió utján, vagy a jogtanári állást betöltő testület tagjaival való rokoni összeköttetései segitségével a rendkivüli jogtanárságot megszerzi, ha erre valóban semmi hivatottsággal sem bir is, az egyetemi magántanárságot előbb-utóbb mégis csak megszerezheti; ha ugyanis nagykeservesen valamelyes irodalmi produkczióval előállni képes, tekintettel több évi tanári müködésére valamelyik egyetem tanári kara végül is megadja neki a habilitácziót, nagyon gyakran az játszván a legfőbb argumentumot az egyetemi magántanárság iránti könyörgésnél, hogy a folyamodó elutasitás esetén állását, s ezzel kenyerét vesziti, mely argumentum azon alapul, hogy a rendkivüli tanárrá való alkalmazásnak feltétele az egyetemi magántanárságnak záros határidő mellett (3—4—5 év) való megszerzése. A vidéki jogtanárok által rendkivüli tanárrá való megválasztásuk után megszerzett docentura eszerint igen gyakran problematikus értékü és éppen nem jelenti azt, hogy az illető tanár valóban egyetemi szinvonalon tanitani képes, nagytudományu személy, hanem igen gyakran csak azt, hogy az illető a saját kényszerhelyzetét ügyesen értékesitette, s annak folytán büszkélkedik belső tudományos értéktelensége daczára egész életén át pávamódra diszes és imponáló czimével; irodalmi müködésről többé a leggyakoribb esetben természetesen szó sincs.

Ugyanakkor, amikor ugy az ügyvédi, mint a birói minőség a főiskolai tanulmányok elvégzése után csak hosszabb idő lefolyásával, egy meghatározott életkor betöltével s emellett egy határozottan nehéz gyakorlati vizsga kiállta esetén szerezhető csak meg, bizonyára indokolt, hogy a jogtanárrá való alkalmazást se bizzuk valamely hatóság vagy felekezeti testület merő diszkrécziójára, hanem okulva a fent megjelölt, határozottan visszaélést jelentő példákon, komolyan a jogtanári kvalifikácziő reformjára gondoljunk. Ugy amint a dolog ma áll, ahhoz, hogy valaki valamely vidéki jogakadémián mindjárt kezdetben törvényszéki birói fizetésü állásba jusson, azaz jogtanárrá lehessen, de jure sokkal kevesebb kellék szükséges, mint a fent megnevezett gyakorlati jogi pályák valamelyikéhez: pusztán a 21 éves korban megszerzett jog- vagy pláne csak államtudori diploma minden további nélkül megadja a *jus cathedram ascendendi*-t, mert mint fent ráutaltunk, az egyetemi magántanári czim későbbi megszerzése szükségszerüen, a jogtanári hivatottság teljes hiánya mellett is bekövetkezik, mint valamely egyetem által gyakorolt valóságos *oeuvre de charité*, ami, ugyanakkor amidőn ügyvéddé vagy albiróvá több évi nehéz joggyakorlat, legalább 25—26 év betöltése és egy ugy tudományos, mint gyakorlati képzettséget igazoló nehéz vizsgálat kiállása után lehet csak valaki, legalább is feltünően visszatetsző. Kétségtelen tehát, hogy bizonyos nivellálásra van szükség, s magának a jogtanári állásnak tekintélye érdekében valami módon ezen minősités fokát szintén emelni kell, legalább is annyira, hogy annak elnyerése az ügyvédi és birói pályákhoz hasonló garancziákhoz füzessék. Következő czikkünkben megkiséreljük kijelölni a jogtanári kvalifikácziő okvetlenül szükséges reformjának egyes vezető mozzanatait. *x. y.*

* Ezen esetek egyike feltünést keltő. Az illető rendkivüli jogtanárrá választott fiatal ember 1904. év tavaszán még első éves joghallgatója volt ugyanazon jogakadémiának, ahol most, 1908 őszén már «professzor»-ként müködik; éppen nincs kizárva annak a lehetősége, hogy harmad- és negyedéves, alapvizsgáikkal elmaradt hallgatói között olyanok is akadjanak, akikkel mint joghallgató egy évfolyamban tanult és pajtáskodott. Az igazság kedvéért azonban megjegyezzük róla, hogy szorgalmas, törekvő fiatalember hirében áll, aki jeles vizsgái alapján *sub auspiciis regis* államtudorrá leendő felavatásáért folyamodott, e pillanatban azonban tényleg doctori oklevele még nincs.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A határidőhöz kötött szerződésekről.

(Kereskedelmi törvény 355. §-a.)

A határidőhöz kötött ügyleteket kereskedelmi törvényünk 355. §-a szabályozza, de azok fogalmát nem határozza meg.

Kereskedelmi törvényünknek imént emlitett szabályait hazai joggyakorlatunk kiterjesztette a magánjog területére is; egyuttal pedig a határidőhöz kötött ügyletekre kimondotta azt a szabályt, hogy a vevő s rendelő köteles az eladó vagy munkavállaló teljesitését mindaddig elfogadni, mig azzal nem közölte, hogy a teljesitést mint már elkésettet többé nem fogadja el s ily nyilatkozat tételéhez is csak addig van joga, mig a vevő vagy munkavállaló a teljesitést meg nem kezdette.

Meggyőződésem, hogy kereskedelmi törvényünk a határidőhöz kötött ügylet fogalmát nem feledékenységből nem határozta meg, hanem azért, mert abból indult ki, hogy annak fogalma megalkotásához sem különös képzettség, sem különös bölcseség nem szükséges, hanem annak fogalma minden, az értelmesség középmértékével rendelkező emberben ugyis él s igy annak meghatározása teljesen fölösleges.

Ha kereskedelmi törvényünk csakugyan ezért hagyta el a határidőhöz kötött ügyletek fogalmának meghatározását, kiinduló pontja egészen helyes, mert csakugyan nem szükséges sem különös képzettség, sem kiváló bölcsesség ahhoz, hogy bárki fölfoghassa, hogy mihelyt valamely személy egy másikkal ugy egyezett meg, hogy az bizonyos árut vagy munkát, bizonyos hónapnak bizonyos napján, elején, közepén vagy végén, annak bizonyos napjáig, (pl. igy is: «Szt. György napjáig v. karácsony első napjáig») elejéig, közepéig vagy végéig, vagy bizonyos naptól számitott egy vagy számszerint megjelölt több napon, héten vagy hónapon belül szállitson vagy készitsen, ezt azért tette, mert számitása szerint legkésőbb akkor szüksége van arra s mert azt akarta, hogy legkésőbb azon a napon vagy határidőben az áru vagy munka birtokában legyen s azt később elfogadni hajlandó nem volt.

Ezen igen egyszerü okoskodás eredménye megadja a határidőhöz kötött ügylet fogalmát.

Ebből egyuttal a gondolkozásnak legegyszerübb eszközeivel megszerkeszthető a határidőhöz nem kötött ügyletek fogalma.

Ha előbb adott meghatározásom helyes, helyesnek kell lennie annak is, hogy minden oly ügylet, melyben a teljesités határnapja vagy határideje egyáltalában nem vagy nem határozott alakban szerepel, nem határidőhöz kötött ügylet.

Példaképpen emlitem a következőket: teljesitendő «azonnal», «rögtön», «mihelyt lehet», «karácsony táján», «szüret körül», «tavaszszal», «nyár elején», «8—15 nap mulva», «néhány hét alatt», «1908 deczember 20-án vagy 20-ig, ha akadály közbe nem jön», «lehetőleg vagy a körülményekhez képest 1909 január 31-én vagy 31-ig» stb.

Noha a határidőhöz kötött ügyletek fogalma nem lehet kétséges, mégis joggyakorlatunk a kereskedelmi törvénynek azon a vélt mulasztásán, hogy határidőhöz kötött ügylet fogalmát meg nem határozta, ugy akart segiteni, hogy több esetben meglehetősen éles körvonalakkal, noha nem teljes szabatossággal megadja a határidőhöz kötött ügyletek fogalmát azzal, hogy kimondja, hogy egymaga az, hogy valamely szerződés szövegében a munkateljesités vagy szállitás határnapja vagy végső határideje naptár szerint van meghatározva, nem alkalmas arra, hogy abból minden kétséget

eloszlató módon meg lehessen állapitani, hogy határidőhöz kötött ügyletről van szó, hanem ahhoz, hogy ily ügylet jelenlétét megállapithassuk, szükséges, hogy akár a szerződés világos szavaiból vagy a szerződő felek kijelentéseiből, akár az ügylet fenforgó körülményeiből félreismerhetlen módon megállapitható legyen a szerződő feleknek minden kétséget elháritó az az akaratuk, hogy a teljesités idejét az ügylet oly lényeges kikötésének tekintették, hogy a később teljesités szerződésellenes s a szerződéses teljesitéstől lényegesen különbözik, illetőleg a később teljesités által az ügylet érvényét veszitse s az érvényes teljesitésnek tekinthető ne legyen. Erről a meghatározásról is, noha nem egészen világos, mert kétséget hagy fenn az iránt, hogy tulajdonképpen milyeneknek kell lenniök a felek kijelentéseinek vagy az ügylet körülményeinek, hogy azokból a szerződő feleknek arra az akaratára, hogy a teljesités idejét a szerződés lényeges elemének tekintették, bizonyossággal lehessen következtetni, el lehet mondani azt, amit minden nem éppen rossz jogszabályról, hogy rossz jogszabályok nincsenek, csak rossz magyarázók.

Mert ha az előbb emlitett fogalommeghatározást ugy magyarázzuk, hogy ha valamely ügyletben a teljesités ideje naptár szerint megjelölt nappal vagy végső határidővel szerepel s az ügyletnek semmi oly körülménye nem mutatkozik, mely fölkeltené azt a kétséget, hogy a szerződő felek az ügyletben szereplő időt szigoruan megtartani nem akarták, akkor az ügylet határidőhöz kötött ügylet (pl. teljesitendő «1908 deczember 15-én» vagy «1908 karácsony első napjáig»), mig ha az ügyletben határidő vagy határnap naptár szerint szerepel ugyan, de nem határozott formában, vagy határozott formában ugyan, de az ügylet egyéb körülményeiből meg lehet állapitani, hogy szerződő felek a kikötött teljesitési időt nem akarták szigoruan megtartani (pl. teljesitendő «lehetőleg 1909 január 19-én» vagy «legkésőbb néhány hó mulva» vagy «1908 deczember 18-án, ha akadály közbe nem jön» vagy pl., ha a teljesités ugyan «1909 január 5»-ére ki lőn kötve, de felek kijelentették, hogy az idő pontos megtartásához nem ragaszkodnak), akkor az ügylet nem határidőhöz kötött: a fogalommeghatározást helyesnek kell elismernünk.

Ámde az ismertettem fogalommeghatározást alkalmazni igyekvő joggyakorlatunk, sajnos, rossz magyarázónak bizonyult s a meghatározás kijelölte utnak nem egészen világos széleiről letévedve egészen hibás csapásra, sőt lejtőre jutott.

Ahhoz, hogy határidőhöz kötött ügylet létét megállapitsa s annak szabályait alkalmazza, nem találja elegendőnek, hogy az ügyletben naptár szerint meg legyen határozva, hogy a teljesités melyik napon vagy határnapig történjék, hanem megköveteli attól, aki ily ügylet létrejöttét vitatja, azt is, hogy kimutassa, hogy a később teljesités elfogadása reá nézve már a szerződéskötéskor előreláthatólag természeti nehézségekkel járt s ezeket utóbb nem lehetett elháritani, vagy előreláthatólag anyagi kárral járt, vagy értéktelen lett volna, vagy harmadik személylyel szemben elvállalt kötelezettségének teljesitésében gátolta, hacsak nem képes bizonyitani, hogy az ügyletkötéskor hangsulyozta, hogy a teljesitést csak bizonyos határnapon vagy határidőben fogadja el, vagy a később teljesités reá nézve kárral fog járni És pedig joggyakorlatunk az imént ismertettem körülmények valamelyikének bizonyitását akkor is követeli a határidőhöz kötött ügylet létrejöttét vitató féltől, ha az ügyletnek semmi oly külső körülménye, mely arra engedne következtetni, hogy szerződő felek a naptár szerint meghatározott idejét a teljesitésnek nem kivánták szigoruan megtartani, nem mutatkozik, tehát a szerződésnek sem külső, sem belső körülményei nem olyanok, hogy kétséget ébresztenének az irányban, hogy a szerződő felek a teljesitésnek pontosan meghatározott idejét az ügylet lényeges elemének tekintették s ahhoz, hogy kétsége támadjon utóbbi tekintetben, elégnek találja, hogy az utóbb a szerződő felek között keletkezett perben a szerződő felek közül az, kire a teljesités idejének megtartása a szerződéskötés után kényelmetlenné vált, utóbb kijelentse, hogy a teljesités idejének kikötése nem volt lényeges kikötés, akkor már csak egy lépés s csak következetesség kell ahhoz, hogy ugyanilyen kijelentéssel kétségessé lehessen tenni a szerződés más kikötéseit is, mint pl. valamely áru mennyiségére, minőségére, vagy a vételár fizetésének szintén naptár szerint meghatározott időpontjára vonatkozó kikötést, amelyről mint szintén időpontjáról a viszonteljesitésnek ugyanolyan joggal lehetne azt mondani, hogy az erre megszabott időpont sem volt lényeges eleme a szerződésnek. Hiszen valamely szerződés tartalmához tartozó kikötések közt rangkülönbség nincs s mihelyt valamely kikötés szerepel valamely szerződésben, világos jele, hogy szerződő felek a szerződés elemévé akarták tenni, tehát lényegesnek találták. Igy aztán az egész tartalma a szerződésnek akár van, akár nincs.

Hogy milyen lejtőre vitte a gyakorlatot a határidőhöz kötött ügyletek fogalmának hibás magyarázata, csak egy, a jogesetek között igen sürün ismétlődő példára fogok reámutatni. A vevő valamely árut 1908 márczius hó 10-ére rendelt s ezt a rendelést az eladó változatlanul elfogadta, de a vevő e nap eltelte után félévig sem értesitette az eladót arról, hogy nem hajlandó többé elfogadni az árut, mert az eladó elmulasztotta az árut a kikötött napon szállitani, az eladónak pedig, miután fél évig füle bojtját sem mozgatta, hogy teljesiteni akar, félév mulva unalmában kedve szottyant szállitani azt az árut, melynek félévvel korábban szállitására vállalt kötelezettséget, s azt szállitotta is. A vevő méltó fölháborodással utasitotta vissza az áru átvételét azzal, hogy azt az eladó félévvel előbb tartozott volna szállitani és annak átvételét egyszerüen megtagadta. Ebben az esetben a gyakorlat kimondotta, hogy a vevő köteles az árut átvenni, mert semmiből sem lehet megállapitani, hogy az ügylet határidőhöz kötött ügylet volt s az időpont az ügylet lényeges eleme volt, már pedig ily körülmények közt a vevő köteles a teljesitést elfogadni, hacsak az eladó teljesitésének megkezdése előtt nem értesitette az eladót, hogy a teljesitést, mint késedelmeset, el nem fogadja.

Valóban nem lephet meg senkit, hogy ily itéletek éles birálatot hivnak ki, kivált a laikus közönség sorából, melytől még sem lehet megkivánni, hogy a joggyakorlatot, kivált ha az az általános jogfelfogással s a jog lényeges elveivel ellenkezik, ismerje s elismerje s éppen nem lehet csodálkozni, hogy az ismertetett esetekben s hasonlókban oly panaszok hangzottak el, minőket saját fülemmel hallottam, hogy «ugy látszik Magyarországban tilos kikötni azt, hogy valaki bizonyos árut vagy munkát egy bizonyos napon vagy határidőben szállitson vagy készitsen el, mert különben nem sujtanák az olyat, aki ilyen kikötést tesz azzal, hogy a szerződés világos kikötései ellenére későn szállitott árut vagy munkát a vevőre vagy rendelőre tukmálják, noha ő azt már nem használhatja».

Igaz, hogy fordulnak elő esetek, hogy valamely élőszóval vagy irásban kötött szerződésben a teljesités határideje vagy határnapja naptár szerint van megjelölve, de ez a megjelölés nem határozott (pl. lehetőleg 1909 február 10-ig), vagy a felek a teljesités határidejének vagy határnapjának naptár szerint határozottan történt megjelölésekor kijelentik, hogy a teljesités idejének pontos megtartását nem fogják szigoruan követelni, vagy az eladó vagy munkavállaló a rendelő sürgetésére kijelenti, hogy iparkodni vagy igyekezni fog «1908 deczember 20-ig» teljesiteni, vagy kijelenti a rendelőnek arra a kérdésére, hogy az mikor számithat a teljesitésre. hogy «1908 deczember 10-én» anélkül, hogy a rendelő kijelentené, hogy csak ugy fogadja el a teljesitést, ha a teljesités az eladó vagy vállalkozó önként megjelölte időben fog bekövetkezni, vagy hogy a most emlitett teljesitési időre szerződő felek megegyeznének. Ilyen esetekben természetesen akár a teljesitési időnek nem teljes határozottsága, akár a felek akaratkijelentése, akár egyező akaratkijelentés hiánya miatt határidőhöz kötött ügyletről nem lehet beszélni, de az egyszerü józan fölfogással s a jog főelveivel ellenkezik, hogy akkor, mikor a szerződésben a teljesités ideje határozott alakban szerepel, tehát magából a szerződésből meritható belső kétség nem férhet ahhoz, hogy szerződő felek a teljesités időpontjára nézve a szerződésben megjelölt időpontban egyeztek meg, sem a szerződés körülményeiből észlelhető, tehát a szerződésen kivül álló külső kétség nem támadhat erre nézve, azt mondjuk, hogy kétséges, hogy a felek a teljesités idejét az ügylet lényeges kikötésének tekintették.

Hiszen ha következetesek akarunk lenni, akkor a szer-

ződésnek egyéb kikötéseire is azt kellene mondanunk, hogy ugyanaz a kétség fennáll a többi kikötés tekintetében is!

Nagyon különös és fonák következetességre vall, hogy mig attól, ki valamely élőszóval vagy irásban kötött szerződésben világosan kifejezésre juttatta, hogy ő a szerződésnek egy bizonyos napon vagy határidőben teljesitését kivánja, mert az ő számitása szerint, az ő életviszonyai berendezésének éppen az az idő felel meg s csakis azon az áron volt hajlandó a szerződést megkötni, hogy a teljesités az ő kikötötte időben következzék be s azzal, hogy a teljesités idejét határozottan kikötötte, megnyugtatta magát, hogy a legtökéletesebb gondossággal járt el szerződéses kivánságainak kifejezésében, utóbb, mikor ebből a perben jogvita keletkezik, a gyakorlat azt kivánja, hogy ő a szerződésen kivül mással is bizonyitsa, hogy életviszonyai, haszna vagy szüksége kivánták azt, hogy a teljesitést egy bizonyos időben követelje, vagy annak a kikötött időben teljesitéséhez különös érdeke füződött. Holott valószinü, hogy az, aki magát azzal, hogy az időre vonatkozó kikötését a szerződésben kifejezésre juttatta, teljesen fölvértezettnek gondolta, éppen e miatt fölöslegesnek tartja netán a szerződésen kivül rendelkezésre álló egyéb bizonyitékait arra, hogy a teljesités idejét mint lényeges kikötést különösen hangsulyozta, megőrizni, vagy az idő mulása (tanuk feledékenysége) vagy egyéb kedvezőtlen körülmények (tanuknak ismeretlen helyre elköltözése) miatt azokat megőriznie lehetetlen s igy bizonyitékaitól saját hibáján kivül, sőt legnagyobb gondossága ellenére elesik, addig az, kinek javára a vételárnak vagy munkadijnak egy bizonyos napon esedékessége van ugyanabban a szerződésben kikötve, gondtalanul hivatkozhatik arra, hogy a fizetésnek a kikötött napon vagy határidőben be kell következnie, mert ez a kikötés olyan, amely iránt kétséget támasztani a gyakorlat semmi szin alatt sem hajlandó megengedni, sőt az ellen bizonyitást is a legritkább esetben s ugyancsak bámulna, ha valaki azt követelné, hogy ily esetben az eladó vagy vállalkozó a szerződésen kivül mással is bizonyitsa, hogy a feleknek az a kikötése, hogy a vételár vagy munkabérnek egy bizonyos napon fizetése az ügylet lényeges kikötése volt.

Az igazságszolgáltatás részrehajlatlanságát illetően nem éppen méltatlan birálata e jelenségnek, hogy nem egyeztethető össze az igazságérzettel az, hogy mig a szerződésnek egyik, a vevő vagy munkarendelő javára szóló időre vonatkozó kikötése tekintetében a gyakorlat a szerződés világos szavait nem fogadja el bizonyitékul, holott azokkal szemben legalább a bizonyitásnak az eladót vagy vállalkozót kellene terhelni, addig ugyanazon szerződésnek szintén időre vonatkozó, tehát ugyanolyan jogi természetü másik, az eladó vagy vállalkozó javára szóló kikötés tekintetében oly kérlelhetlen szigorral jár el a vevő vagy rendelő hátrányára, hogy még ellenbizonyitást sem enged meg s ugyancsak csiklandós kérdés lenne az, hogy mi a jogi alapja egyik esetben a végletekig menő szabadelvüségnek s másik esetben a kérlelhetlen szigornak?

Ugy hiszem, sikerült kimutatnom, hogy milyen sikamlós lejtőre tévedt helytelen joggyakorlatunk s milyen kemény s mégsem alaptalan birálatot hivott ki azzal.

De különösen helytelen ismertettem joggyakorlatunk a mai életviszonyok között, mikor igen gyakran a kereskedelem s ipar szokott a szerződést kezdeményező fél lenni s a rendelő a szerződés megkötésére éppen csakis oly föltétel alatt hajlandó, hogy a teljesités bizonyos napon vagy határidőben történjék; eltekintve attól, hogy általános jogi szempontból helytelensége is nyomban szembeötlővé válik, mihelyt nem feledkezünk meg arról, hogy minden szerződés lényegében kölcsönös akaratkorlátozás s az, aki kötelezettséget vállal, hogy pénzért vagy más ellenszolgáltatásért egy másik személytől bizonyos árut rendel vagy munkát elfogad, ezzel emberi szabadságának egy részét áldozza föl s mihelyt kifejezésre juttatta, hogy a teljesitést csak egy bizonyos napon vagy határidőben hajlandó elfogadni illetőleg azt akkor követeli, ezzel kétségtelen jelét adta annak, hogy emberi szabadságát csakis ebben a bizonyos, a szerződésben körülhatárolt részében volt hajlandó föláldozni s nem szükséges, hogy ahhoz, hogy a teljesitést bizonyos napon vagy határidőben kivánja, különös érdeke füződjék, hanem elég, hogy a bizonyos határidőben vagy napon teljesitést csak ötlete vagy kényelme miatt kivánta volt s az eladónak vagy munkavállalónak semmi joga sincs kutatni, hogy a vele szerződött fél mi okból kötötte ki a bizonyos időben teljesitést, aminthogy ahhoz sincs köze, hogy a másik fél másféle (pl. minőségre vagy mennyiségre vonatkozó) kikötést miért tett, mihelyt az közölte vele, hogy a teljesitésnek bizonyos időben teljesitését követeli s ettől utóbb sem állt el s a vevő mégis megkötötte azzal a szerződést s ezzel elfogadta annak a teljesités idejére vonatkozó kikötését.

Dr. Toldy Zoltán,
a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék birája.

A birói hatáskör és a per érdeme.

A Jogtudományi Közlöny mult heti számában a fenti czim alatt megjelent czikkben tárgyalt kérdésre nézve kénytelen vagyok ugyancsak az 1907. évi XIX. tcz. 82. és 83. §-aiból a t. czikkiró urral teljesen ellentétes eredményre jutni.

Helyes a czikk azon része, mely azt mondja, hogy a törvény pozitive csupán az igényjogosultak és a Pénztár közötti igények fölötti döntésre statuálta per esetére a választott bíróságokat és ebből csak az következik, hogy az ezen felek közötti perek nem tartoznak a rendes bíróságok hatáskörébe.

Ha tehát a munkaadó ellen inditott perben ez azt a kifogást emeli, hogy az 1907 XIX. tcz. óta nem ő, hanem más — a Pénztár — a kártéritésre köteles alany, ez nyilvánvaló, hogy érdemi kifogás és érdemben vezet a kereset elutasitására. Máskép áll a dolog azonban a 82. és 83. §-ok alapján emelhető kifogások tekintetében. Ezen szakaszok szerint a munkás a munkaadó ellen balesetből kifolyólag kártéritési igényét csak akkor érvényesitheti a rendes bíróságok előtt keresettel, ha 1. a felelős személy konkrét dolusa vagy culpa lata-ja okozta a balesetet és 2. ez jogerős büntetőbirói itélettel megállapittatott. A törvény tehát ezen §-aiban, mint azt a czikkiró ur is kifejti, megszoritotta és korlátozta a munkaadó kártéritési felelősségét azáltal, hogy ahhoz konkrét szándékosságot vagy konkrét vétkességet kiván meg. A megszoritás ezen része az anyagi jog körébe esik és érdemi kérdés lenne, ha a törvény perjogi előfeltételt is nem létesitett volna, melyet a czikk figyelmen kivül hagy. Midőn ugyanis a fenti feltétel megállapitásához előzetes büntetőbirói eljárást ir elő a törvény, nyilvánvaló, hogy ez alatt nem érthető más, mint oly «más hatóság előtti eljárás, melynek a polgári pert meg kell előznie». A felelősség korlátozása nem érinti a hatáskört ez igaz, de a korlátolt felelősség érvényesithetésének előfeltételeként kogitive előirt előzetes jogerős büntető eljárás kizárólag a hatáskört érinti.

Ha tehát a 82. és 83. §-okat anyagi jog és perjogi részeire osztjuk, beigazolódik, hogy a törvény nemcsak anyagi jogi, hanem perjogi rendelkezést is tartalmaz, mely utóbbi teljesen fedi a sommás eljárási törvény 27. §-ának 1. pontjában szabályozott pergátló kifogást.

A t. czikkiró ur által álláspontja igazolására felhozott példák nem analogok a jelen kérdéssel. A kereskedelmi törvényből vett példa azért nem helyes, mert ott nem «más hatósági eljárásról» van szó, hanem anyagi jogi feltételről, amilyenre pl. a lakbérleti viszonylatokban is találunk esetet; a bérleti viszonyra alapitott keresetnél pedig a járásbiró hatáskör hiányában fogja a pert megszüntetni, ha az alperes kellő időben pergátló kifogást emel, tagadva bérleti viszony létezését. És a sommás eljárási törvény 27. §-ának 1. pontja alapján veti vissza a bíróság az iparossegédnek mondjuk a felmondási időre járó fizetése iránti keresetét, ha a per bármely szakában azt a kifogást emeli az alperes, hogy a pert az előirt iparhatósági eljárás nem előzte meg.

A fentebb keresztülvitt szétválasztás annak anyagi és perjogi elemeire, a törvényhozásnak a munkásbaleseti perek megszüntetésére irányuló intenciója igazolják, hogy a pergátló kifogás emelése helyén való.

Megengedem, hogy a törvény szavai nem egészen határozottak; talán szerencsésebb szövegezés lett volna a sommás eljárási törvény hivatkozott §-ának szavai szerint. Ennek nem létében azonban az analizissel és a törvény szelleme és intenciója mint — last not least — értelmezési segédeszközzel a kérdésnek a curiai végzésben tartalmazott megoldása a helyes.

S minthogy a præjudicium, mely birói tekintélylyel lép fel, nagy befolyásu a jogkereső közönségre, kivánatos volt, hogy a t. czikkiró ur véleménye a Curia döntésén kivül is a jogkereső közönség körében ellenvéleményre találjon.

Dr. Lichtenberg Pál.

Különfélék.

— **A községi jegyzők magánmunkálatai** szóba kerültek a minap a képviselőház pénzügyi bizottságában. *Nagy Ferencz* hozta fel a jegyzők inkompatibilis foglalkozását, mire a belügyminiszter elismerte annak igazságát, amit Nagy Ferencz is hangoztatott, hogy igazában a jegyző hajtja végre a közigazgatást, neki tehát nem kellene magánmunkát végeznie. De itt is ugy vagyunk — ugymond a miniszter — hogy először is a közönségnek s emellett a közigazgatásnak is érdeke az, hogy a mai helyzeten ne változtassunk, mert a mai fizetés mellett a magánmunkálatok eltiltása esetén nem kaphatnánk kellő számu jegyzőt.

Az ügyvédi karon áll most a belügyminisztert álláspontjának téves voltáról felvilágositani és kimutatni, hogy éppen ellenkezőleg a jegyzők magánügyködése a közönségnek és a közigazgatásnak eminens érdekeibe ütközik.

Van-e Nyugot-Európában példa arra, hogy a közigazgatás egyik legfontosabb szerve saját magához dijazásért beadványokat készitsen, és saját magának határozatai ellen ugyancsak dijazásért perorvoslatokat szerkesszen? Avagy nem-e a korrupczió melegágya az a rendszer, amely lehetővé teszi, hogy egyesek a községi jegyzőt dijazásban részesitsék, ugyanazt a jegyzőt, akinek az ő vitás ügyeiben itélkeznie kell? Nem-e önkéntelenül is afelé hajlik a jóakarat, aki egyéb munkákért magándijazásban részesitette őt, azzal szemben, akitől magánmunkát nem kapott, vagy aki éppen a jegyző konkurrenséhez, az ügyvédhez vitte ügyét? Fokozza ezt az inkompatibilitást, hogy a jegyzőnek a szabályrendeletben megállapitott dijnál többet felszámitani ugyan nem szabad, de elfogadnia szabad, ugy, hogyha valaki a jegyzőt meg akarja vesztegetni, semmi egyebet nem kell tennie, mint egy-két magánmunkálatot reábizni, és azért a magánmunkálatért kétszeresen-háromszorosan dijazni.

De az inkompatibilitás más módon is kétségtelen. A jegyzők a belügyminiszterhez intézett beadványaikban, egyesületeik közgyülésein, valamint a szakirodalomban is folyton panaszkodnak tulterheltségükről, folyton azt hangoztatják, hogy a közigazgatás annyi ágában kénytelenek dolgozni, hogy a sokféle munkát nem birják. Ennek az oka semmi egyéb, mint az, hogy a magánmunkálatok veszik el sok idejüket, és természetes, hogy inkább elhanyagolják hivatalos dolgaikat, csakhogy jövedelmező — némely helyütt 12—16,000 K-t is jövedelmező — magánmunkálatokat végezhessenek.

És ha a belügyminiszter ur tudná, hogy minő munkákat végeznek a jegyzők! Nem holmi apró-cseprő csekély jelentőségü ügyekben vannak ők magánügyködésre feljogositva, hanem mindenféle perenkivüli beadványok, perorvoslatok, legkomplikáltabb és legnagyobb substratumu szerződések, végrendeletek, osztályos egyezségek szerkesztésére. Hogy ezekben az ügyekben a jegyzők tájékozatlansága és baklövései miatt mily jelentékeny anyagi kárt szenvednek a felek, azt kiszámitani sem lehet, de ennek illusztrációjára bármelyik bióság irattára számos adattal szolgálhat.

Ami pedig azt illeti, hogy ha a magánmunkálatok eltiltatnak, nem kaphatnánk elegendő számu jegyzőt, ez az érv nem állhat meg, mert megfelelő dijazással fölös számu fiatal ember, sőt kész ügyvéd is jelentkezik a jegyzői állásokra.

Az ügyvédi kar pedig megkövetelheti, hogy a bitorolt «magán ügyködés» terrenumáról a jogi kuruzslók leszorittassanak.

— **A kir. ügyészség figyelmébe.** *Az Ujság* az ujpesti rablótámadás tetteseinek vallatásáról a következőket irja:

«Antosevics folytonos fogvaczogás közben dadogja: Ártatlan vagyok. Nem tudok semmit. Hagyjanak hazamenni.

A rutinirozott detektiv, kinek már száz meg száz gonosztevővel volt dolga, tapasztalatból tudja, mint kell elbánni az ilyen csökönyös gonosztevővel. Christián detektiv előlép és e kiáltással:

Hazudsz! — *hatalmasan pofonvágja* Antosevicset.

A hatás frappáns volt. Antosevics megtört. Fejét lehorgasztva rezignáltan mondja: Kérem, mindent be fogok vallani. Sziveskedjenek elküldeni valakivel, majd megmutatom, hol rejtettem el a pénzt!»

Mivel ezuttal a nyomozati kihallgatások — ugy látszik — a rendszerinti titkolózástól eltérőleg nyilvánosan eszközöltettek, fel kell tennünk, hogy a fenti, eddig meg nem czáfolt előadás a valóságnak megfelel. Miinthogy pedig a BP. 135. §-a és a Btk. 473. § a egyenesen tiltja a terheltnek bántalmazását, felhivjuk a budapesti kir. ügyészség vezetőjének figyelmét az idézett közleményre, remélve, hogy a pofozkodó detektiv hivatalos kioktatásban részesül cselekményének büntetendő volta iránt.

— **A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület** magyar csoportjának október 23-án a M. Tud. Akadémia kis diszterében tartott ülésén dr. Bud János tartott előadást a bünügyi statisztika reformjáról.

A bünügyi statisztika reformját egyrészt a büntető novella intézkedései, másrészt a «casier judiciaire» intézményének életbeléptetése követelik. Előadó elsősorban is általánosságban rámutatott a bünügyi statisztika hiányaira, főként arra, hogy nem ad számot a tiszta kriminalitásról, amennyiben sem a büntettek, sem a büntettesek számáról nem nyujt kellő felvilágositást. A kellő megoldást ez irányban elérhetni a bünügyi nyilvántartás révén. A büntető novella beillesztvén jogrendszerünkbe a büntetés feltételes felfüggesztésének intézményét, előadó behatóan fejtegette, hogy ezirányban minél szélesebb alapon nyugvó adatgyüjtésre van szükség. Ugyancsak ujjászervezendő a fiatalkoruak statisztikája, hogy igy a novella ezirányu intézkedéseinek hatása a kriminalitásra megállapittassék. A fiatalkoruaknál nem elégséges ezek speciális viszonyaival megelégedni, hanem ki kell terjeszkedni a szülők életviszonyaira s mindazon mellékkörülményekre, amelyek a fiatal egyének eltévelyedését előidézhetik. Itt alig lehet mellőzni — bár egyike a legnehezebb kérdéseknek — a büncselekmények okainak kifürkészését is. A fiatalkoruak statisztikáját össze kell kötni a gyermekvédelmi statisztikával is, valamint a fogházügyi statisztikával. Majd ugy módszertani, mint kriminálpolitikai szempontokból kiindulva kimeritően foglalkozott a visszaesők statisztikájával. Kitért azonkivül az előadás az alkoholizmus és kriminalitás közötti összefüggés kutatásának jelentőségére, a csavargás s koldulás statisztikai megállapitására s a kriminálstatisztikával összefüggő számos részletkérdés megvitatására.

— **A peres eljárás félbeszakitása, felfüggesztése és szünetelése.** Ily czimü 180 oldalra terjedő perjogi tanulmányt tett közzé dr. *Pap József* budapesti ügyvéd, egyetemi rk. tanár. Szerző széles alapokon kutatja a félbeszakitás, felfüggesztés és szünetelés okait és azok hatását, vizsgálva, hogyan lehet a félbeszakadt eljárást ismét felvenni. Annál fontosabb ily tüzetes elemzés, mert ezek a kérdések sem az 1868. évi perrendtartásban, sem az 1881-iki novellában, sem a sommás eljárásról szóló törvényben kimeritően szabályozva nincsenek. Éppen ezért igen üdvös munkát végzett szerző, midőn a perjogi tudomány által megállapitott elvek felhasználásával, tekintettel a német, osztrák és franczia jog fejlődésére és különös figyelemmel a polgári perrendtartás javaslatára, önálló monografiában teljes alapossággal tárgyalja a feldolgozott fontos materiát. Különösen kiemeljük a könyvnek két előnyét: a világos előadást és a rendkivüli gyakorlati érzéket, mely a tárgyalást jellemzi és a gyakorlatban is kiválóan értékesithetővé minősiti.

— **Jogi müszótárt** szerkesztettek dr. Schwartz Izidor és dr. Hojtás Ödön. A magyar német és német-magyar részekből álló szótár két kötetben jelent meg a Grill-féle jogi zsebkönyvek sorozatában. A sikerült munka a gyakorlatban hézagot fog pótolni.

— **Öthónapos terminusok.** Ha igazságügyi kormányunknak az igazságszolgáltatás iránt csak egy csepp érzéke van, haladéktalanul intézkedik, hogy a budapesti kir. törvényszék

felebbezési tanácsainak rendkivüli munkatorlódása mielőbb megszünjék. Egy házbérperben az 1908 okt. 7-én beadott felebbezés tárgyalására márcz. 11-re tüzött tárgyalást a felebbezési tanács. *Talán* még emlékezik az igazságügyminiszter ur azokra az időkre, mikor ő is ügyvéd volt és alig tudott ügyfele előtt mentegetőzni, amiért nem tudott rövidebb határidőt «kieszközölni.» Avagy igaz volna az a mondás: honores mutant mores? *Advocatus.*

— **Nyilt kérdés.** A végrehajtási novella 24. §-áról intézkedő végrehajtási rendelet 13. §-a hiányos. A rendelet 13. §-a ugyanis azt mondja, hogy a hatálybalépéstől számitott nyolcz nap alatt bármely társtulajdonos előterjesztéssel élhet. Az a kérdés, hogyha az árverési hirdetményt a hatálybalépés előtt hozták, de az érdekeltek azt csak a fentirt nyolcz nap után kapták meg, élhetnek-e előterjesztéssel?

— **A honosság, illetőség és lakóhely jelentősége a nemzetközi magánjogban.** Dr. Ferenczy Árpád egyetemi magántanár, sárospataki jogakadémiai tanár 112 oldalra terjedő nagyérdekü monografiát tett e czimen közzé, melynek ismertetésére még visszatérünk.

— **Dr. Helle Károly** kassai jogtanár «*Római Jog*»-ának első része «*A római jog forrásainak története, különös tekintettel az ismeretforrásokról*, rövidesen megjelenik az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadásában.

— **Fiumei ügyvédjelöltek joggyakorlata.** A fiumei kir. törvényszék mint ügyvédhatóság, megtagadta egy jelöltnek a fiumei ügyvédjelöltek lajstromába való felvételét, mert az államvizsgálatokat és szigorlatokat nem magyar, hanem osztrák egyetemen tette le és vonatkozó bizonyitványait magyar egyetemen nem nosztrifikáltatta. A budapesti kir. tábla megváltoztatta a törvényszék végzését és utasitotta a kir. törvényszéket, hogy a folyamodó kérelmét szabályszerüen birálja el. Ugy tudjuk, a budapesti kir. táblának ez a határozata ellentétben van az ügyvédvizsgálóbizottság azon gyakorlatával, amely szerint a külföldi egyetemeken szerzett doktori oklevél alapján a fiumei ügyvédjelölteket sem bocsátja ügyvédi vizsgára. Megtörténhetik tehát, hogy a budapesti kir. tábla felvesz valakit az ügyvédjelöltek jegyzékébe és a budapesti ügyvédvizsgáló-bizottság az illetőt még sem bocsátja vizsgára.

— **A XXV. nemzetközi jogi kongresszus** czim alatt mult heti számunkban megjelent czikkre vonatkozólag kaptuk a következő sorokat:

Tekintetes Szerkesztőség! Dr. Ferenczy Árpád tanár urnak a *Jogt. Közl.* ez évi 44. számában megjelent értekezése szerint alólirott abbeli véleményemnek adtam kifejezést, miszerint «alkalmasnak látszik az inditványi határidőnek azon ponttól való számitása, amikor a sértettnek tudomására jutott, hogy azon külföldi államban, ahol a tettes tartózkodik, az illető büncselekmény nem üldözendő hivatalból.»

Az egyébként rendkivül alapos czikknek ez a része nyilván tévedésen alapul, amennyiben én ezen *eredetieskedő felfogás*-sal szemben a 96-i BP. indokolás 103. lapján foglaltakra, továbbá a franczia irodalom, különösen Bregeault, Delagarde és Billecquoc közismert munkáira, végül a sértett jogkörét hatalmasan megszoritó norvég BP. 425. és 480. § aira, és az 1908-iki német BP. tervezet indokolásának 332. és köv. lapjain foglaltakra hivatkozással, azt voltam bátor kifejteni, hogy az inditványi határidőnek bármily irányu meghosszabbitása ellenkeznék a modern jogfejlődés irányával, és a favor defensionis elvével egyaránt.

Mért is kérem, méltóztassék e helyreigazitó soraimnak helyt adni. Kiváló tisztelettel *Ifj. Dombováry Géza.*

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A német jogászgyülés** alkalmából a «Deutsche Juristen-Zeitung» kiemeli, hogy a jogászgyülésnek mai szervezete mellett az egyes kérdések felett való határozathozatal menyire a véletlentől függ. Egyes tagok a feltett kérdés tekintetében nincsenek tájékozva, az előkészitő anyagot ott kapják a helyszinén kézhez, és mégis részt vesznek a szavazásban. Az osztályokban a tárgyalásokon alig lézeng nehány résztvevő, és nem ritkán olyanok is szavaznak, akik a tárgyalásokon részt se vettek. Igy egyik kérdésben az elnökkel és jegyzőkkel mindössze 13-an voltak jelen, és a hozott határozat egy szavazat többségnek volt köszönhető. A német lap ajánlja, hogy a jogászgyülés tárgyalási ügyrendje módositásnak vettessék alá.

— **Eger** «Eisenbahnrechtliche Entscheidungen» czimü folyóiratának 25 éves jubileuma alkalmából dr. Reindl a munkatársak nevében értékes emlékkönyvet adott ki. A füzetben 14 dolgozat jelent meg, köztük *Baumgarten Nándor* budapesti egyetemi magántanár tanulmánya a strike-okozta károkért való fuvarozásjogi felelősségről, melyben kifejti, hogy az üzletszabályzat hiányos rendelkezéseit ki kell egésziteni a következő irányokban: a személyzetért való felelősség mérve, a vis major fogalma és a szállitási határidők tullépéséért való felelősség pontosan körülirandó és a vasutnak strike esetén való kártéritési felelőssége részletesen szabályozandó.

— **A német polgári törvénykönyv 157. §-ához.** Ha egy találmány értékesitésére alakult társaság, mely a találmányra különböző országokban szabadalmi jogot nyert, a társasági tagok közös megállapodása folytán fölbomlik, de amellett megállapodnak abban, hogy a felek mindegyike csak a másik fél beleegyezésével köthet a szabadalom eladására vagy gyártására szerződést, ugy egyik félnek sem áll jogában a közösség megszüntetése czéljából a közös jogositványok elárverezését követelni, kivéve ha a közösség időelőtti megszüntetésére fontos ok forog fenn. (R. G. 609/07.)

— **Angol törvény a bünügyi költségről.** I. Edward király 8. dekrétumának 15. fejezete fontos uj törvényt tartalmaz a bünügyi költségről. A törvény a bünper birájának a költség megállapitása tárgyában körülbelül oly szabad méltánylást biztosit, mint a mi sommás törvényünk. A biróság elrendelheti, hogy vagy a vádnak vagy a védelemnek, vagy mindkettőnek a költségét a grófság pénztára viselje. De elrendelheti azt is, hogy az egész költséget az elitélt viselje; becsületsértés, védjegybitorlás és más, a törvényben felsorolt vétségek tárgyában felmentés esetén a költségben a magánvádlót egészben vagy részben elmarasztalhatja, esküdtszéki és más sulyosabb ügyekben pedig, ha ugy találja, hogy a feljelentő nem járt el jóhiszemüleg, a feljelentőt is. A biróság azt is elrendelheti, hogy a költséget a vádlónak vagy a vádlottnak elsősorban a grófsági pénztár előlegezze s egyuttal kötelezheti az ellenfelet, hogy az összeget viszont a grófságnak visszatéritse. Azokban az esetekben, melyekben a védelem kötelező (1903. évi Poor Prisoners Defence Act), a grófság által viselendő költséghez számitandó a védő dija is, beleértve a tanuvallomások lemásoltatásának költségét is. Mindenesetre jelentős intézkedés, mely nemcsak ujabb elismerése a bünügyi védelem fontosságának, hanem mutatja az igazi jogállam azon törekvését is, hogy a védelem technikailag is minél tökéletesebb legyen. És Anglia a bünügyi védőnek nemcsak hogy a dijait megfizeti, hanem birái által a «tudós védőnek» — the learned counsel — szólittatja is meg. A grófság által megállapitott tanudijak a tanu kiadásaira, ugyszintén időveszteségére is kiterjednek. A törvény a Bp. XXVI. fejezetével szemben, melynek árnyalatait különben biróságaink nem eléggé használják ki, több tekintetben mindenesetre haladást jelent s megérdemli a tanulmányozást (szövegét l. Statutes of the United Kingdom, szept. 12). *Ny.*

Helyreigazitás. Imling Konrád államtitkár ur mult heti czikkében nyomdai elnézés folytán idéztetett Alföldy Ede czikke Alföldy Géza czikke helyett.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Ügyvédjelölt hosszabb gyakorlattal, perfect német, állást keres. Megkeresések «doktor juris» jeligére a kiadóhivatalba kéretnek.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 46. szám. Budapest, 1908 november 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A végrehajtási novella (1908 : LXI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek. *Imling Konrád* igazságügyi államtitkártól. — A jogtanári kvalifikáczió reformja. *X. Y.* — A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei. *Dr. Hantos Elemér* a magyarországi pénzintézetek országos szövetsége főtitkárától. — A jogos ok nélkül elbocsájtott munkavállalónak van-e joga igényeit akkor is érvényesiteni, ha más szolgálatot vállalt? *Dr. Sándor Aladár* budapesti kir. járásbirótól. — *Törvénykezési Szemle:* A novella és a biztositási végrehajtás. *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A végrehajtási novella (1908:XLI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek.*

VI.

Mit kell érteni a novella 2. §-ának 10. pontjában «a végrehajtást szenvedőnek és házi népének a háztartáshoz szükséges házi és konyhabutor, edények, főző- és evőeszközök, kályhák, tüzhelyek, a ruházkodáshoz szükséges tárgyak, a szükséges ágy- és fehérnemü» alatt?

A kérdést *dr. Márkus Dezső* ur vetette fel a *Jogt. Közl.* 38. számában. Szerinte «a törvény az adóst *attól akarja megóvni*, hogy *ugyszólván meztelenül, további keresetre és önfentartásra képtelenül* kerüljön ki lakásából a végrehajtás következtében. A foglalás aluli kivételnél *csakis ennek* az inditó oknak és szándéknak a határain belül szabad maradni. Csakis a valóban szükséges, mondhatni *az elemi szükségletek kielégitésére nélkülözhetlen* butorokat, edényeket, ruha-, ágy és fehérnemüt szabad a törvény kedvezésében részesiteni .... mindig *tekintet nélkül a végrehajtást szenvedő társadalmi állására* ... valamint a megszokott és nélkülözhetlennek vélt lakásmilieure.»

Ezeket az elveket azután *M. D.* mindjárt a gyakorlatba ülteti át és részletesen is igyekszik megjelölni azokat az egyes dolgokat, amelyek a törvény idézett rendelkezése értelmében foglalás alá nem esnének.

Idáig a czikkirót nem követem, mert az ily előzetes részletezés alig lehetséges és a lefoglalhatás kérdését a gyakorlatban *esetenkint*, a fenforgó körülményekhez képest lehet csak helyesen eldönteni.

A kérdés esetenkinti eldöntésénél szem előtt tartandó *elvekre* nézve pedig az én véleményem homlokegyenest ellenkezik avval, amely *M. D.* idézett állitásában és erre alapitott axiómáiban kifejezésre jut. És igazán csudálkozásomat kell kifejeznem afölött, hogy azokat az elveket éppen Márkus Dezső ur vallja, holott megszoktuk, hogy őt az elsők között lássuk mindenütt, ahol a humanizmus eszméinek érdekében sikra szállanak.

Előre kell bocsátanom egy tételt, amelyre nézve ugy hiszem mindnyájan egyetértünk és ez az: hogy társadalmi, konvenczionális szabályok, de sőt némi tekintetben a szolgálati pragmatikák szabályai is oly igényeket támasztanak a bizonyos pozicziót elfoglaló egyének irányában, amelyek elől ezek ki nem térhetnek, ha az elfoglalt állásban lehetetlenekké nem akarják tenni magukat. *Őket emez igények kielégitésére képtelenekké tenni és őket állásuktól megfosztani: egy és ugyanaz.*

Hiszen vannak emberek — sajnos, hogy nagyon is sokan — akik családjukkal együtt *egy* szobában laknak, sőt olyanok is, akik pinczelakásokban vagy éppen a hegybe vájt barlanghelyiségekben (pl. Titel mellett az u. n. lagun-okban) huzzák meg magokat. Vannak, akiknek az öltözete halinaposztóból készül és olyanok, akik a zsibvásáron testükhöz éppen nem álló öltözet beszerzésével fedezik toilette-szükségleteiket. És vannak, akik éhségüket a laczikonyhában vagy a népkonyhában 40—50 fillér árán elég sikeresen csillapitják. Mindezek egyikéről sem mondhatni, hogy «ugyszólván meztelenül, keresetre és önfentartásra képtelenül» lézeng. Mégis mi történnék, ha magasabb állam- vagy magánhivatalnok, ha tanár, ügyvéd, orvos, mérnök, gyáros, kereskedő ekként laknék, ruházkodnék vagy étkeznék? Én azt hiszem, hogy ha máskép nem, társadalmi vagy üzleti boykott utján, sőt valószinüleg kartársainak fellépése, még talán fegyelmi eljárás utján is állásának, foglalkozásának elhagyására kényszerittetnék.

De a foglalkozás néha még önmagától is lehetetlenné válnék: a gyári munkás, a napszámos, még a kisiparos is végre el lehet és dolgozhat is egy szobában a családjáva együtt; de az ügyvéd, a mérnök, a tanár, lehetetlen, hogy dolgozzon és feladatait teljesitse *egy* szobában, családja körében, lármás gyermekei közepette; és ily lakásban az orvost nem hiszem, hogy a pácziensek felkeresnék.

Ennek konstatálása után pedig határozottan kétségbe vonom, hogy akár a végrehajtási törvény, akár a végrehajtási novella, amikor a végrehajtást szenvedő érdekében a létminimum megtámadhatlanságát statuálta, ezt *tekintet nélkül* az adós társadalmi állására tette volna, és az adóst csupán attól akarta volna megóvni, hogy meztelenül, további *(bárminő)* keresetre és önfentartásra képtelenül kerüljön ki a végrehajtató hatalmi köréből.

Sőt ellenkezőleg: én az egyik törvényből is, a másikból is azt a nyilvánvaló szándékot olvasom ki, hogy az adós az ellene foganatositott végrehajtás daczára megmaradjon ne csak *azoknak* a dolgoknak birtokában, és azoknak a jövedelmeknek élvezetében, amelyek szükségesek arra, hogy ezentúl lakás nélkül ne maradjon, ruha nélkül ne járjon, és éhséget ne szenvedjen, hanem azoknak is, melyek nélkül állásának, családi viszonyainak s a társadalmi szokásoknak megfelelően el nem lehet, főleg pedig azoknak, melyek nélkül a neveltetésének, tanulmányainak, képességeinek megfelelő *eddigi* foglalkozását a végrehajtás után nem folytathatná.

A végrehajtási törvénynek és a novellának ez a szándéka kitünik már abból is, hogy az évi fizetésnek végrehajtástól mentes részét mind a két törvény nem *minden* adósra nézve érvényes *fix összegben* (pedig *M. D.* elve értelmében igy kellene), hanem a létminimum (1600—2000 K) három-

* Az előbbi közl. l. a 44. és 45. számban.

szorosától kezdve a *fizetés hányadában* határozza meg, ugy, hogy a nagyobb fizetéssel dotált, tehát magasabb állásu, s ezért több és nagyobb igényü egyén a végrehajtás után is nagyobb jövedelem élvezetében marad.

De kétségtelenül kitünik a novellának (hogy most már csak erről szóljak) ez a szándéka abból a rendelkezéseiből, hogy — csak többek között — foglalástól mentesiti a tudományos, vagy müvészi hivatáskörben *müködő* személynek *hivatása* gyakorlásához szükséges könyveit, iratait, mintáit, müszereit, segédeszközeit (2. §. 7. pont); a kisiparosnak és kézmüvesnek szerszámait, eszközeit, müszereit, állatait és anyagkészletét (14. p.); mezei gazdálkodással foglalkozónak a vetőmagját, igavonó jószágát stbbit (18. p.).

M. D. álláspontjából tekintve, mindezeknek a rendelkezéseknek nem volna értelmök. Az «*elemi* szükségletek kielégitésére», arra, hogy «további keresetre és önfentartásra képtelen» ne legyen, az ügyvéd nélkülözheti a könyveket, a müvész a mintákat, a szülésznő a müszereket, a kisiparos a szerszámokat s az anyagkészletet, a földmives a vetőmagot. Hiszen mindezek nélkül is az ügyvéd végre is megkeresheti a kenyerét mint napidijas, a müvész mint szobafestő vagy kőfaragó, a szülésznő mint dada, a kisiparos mint gyári munkás, a földmivelő mint napszámos.

A törvény azonban *nem ezt* akarja lehetővé tenni, hanem a 2. §. 7., 14., 18. pontjainak messzemenő mentességeivel nyilván azt akarja biztositani, hogy az ügyvéd a végrehajtás után is maradhasson ügyvéd, a müvész ezentul is a müvészettel foglalkozhassék stb.

Ha pedig ezt akarta a törvény a 7., 14. és 18. pontok rendelkezéseivel, akkor az ellenkezőt nem akarhatta a 10. pontban; nem akarhatta, hogy a végrehajtást szenvedő megfosztassék oly dolgoktól, amelyek eddigi «hivatása gyakorlásához» — a fentebb kifejtettek szerint — éppen oly szükségesek, mint azok, amelyek a 7., 14. és 18. pontokban vannak felsorolva.

Még csak egy megjegyzés:

M. D. az ő véleményét a többek között avval is indokolja, hogy akinek magasabb az állása, tehát több a fizetése: annak «a foglalás ellenére is megmaradó nagyobb összegü illetmény mégis inkább teszi lehetővé.... az elárverezett ingóknak ujra megszerzését».

De hát ezek az ujonnan megszerzett ingók — *M. D.* szerint — nemde szintén le volnának foglalhatók, ugy mint azok, amelyeknek helyébe kellett azokat megszerezni? Ismét uj megszerzés szüksége állana tehát be, a megszerzést ujabb lefoglalás követhetné, s igy tovább mindaddig, amig *ezáltal* talán teljesen kimerülne a fizetésnek az a hányada, amelyet a törvény a végrehajtást szenvedő *összes* életszükségleteinek fedezésére szánt. *Dr. Imling Konrád.*

A jogtanári kvalifikáczió reformja.*

II.

Az a körülmény, hogy a doktori fokozat 1874-ben, az ügyvédi rendtartás idevonatkozó rendelkezése folytán, a gyakorlati jogi életpályák legjelentősebbikének, az ügyvédinek előfeltételévé tétetett, nagy mértékben járult hozzá, hogy a doktorátus megszünt magasabbrendü tudományos képzettség mérőfoka lenni, mert azt megszerezni azok is kénytelenittettek, akik tudományos hivatást magukban egyáltalán nem éreztek. Igy vesztették el nálunk a doktori szigorlatok régi, tudományos jellegüket; az ifjuságnak az a része is, amely vidéki jogakadémiákon végezte be tanulmányait, az egyetemekre tereltetett, ami azelőtt, ha ügyvédi oklevelet akartak szerezni, nem volt szükséges. Igy lépett azután a jogtanárságra addig kvalifikáló doktori oklevél helyébe előbb az állami, majd a felekezeti jogakadémiákon is, az egyetemi magántanárság, amely ma a jogtanári pályára készülőknél eszerint körülbelül azt a szerepet játssza, melyet előbb a doktorátus; ezzel azonban a jogtanároknak két kategoriája állott elő; a rendes és a rendkivüli jogtanároké. Az első csoportba jutottak azok, akik a teljes jogtanári képesités fokát, az egyetemi magántanárságot elnyerték, a másodikba azok, akik pusztán a régi jogczimen, az elengedhetetlen doktori oklevéllel jutottak tanszékhez, az egyetemi magántanárság megszerzésének kötelezettségével.

Nyilvánvaló, hogy a puszta doktorátus, tekintve, hogy annak alapján a rendkivüli jogtanár által a docentura szinte automatikusan megszerezhető, mint ma már teljességgel nem magasabb tudományos hivatottságot igazoló képesités a jogtanári kvalifikáczió alapjául többé nem szolgálhat. A jogtanári állás tekintélye megköveteli, hogy azoktól is, akik egyelőre csak rendkivüli tanárságra pályáznak, valamivel többet kivánjunk meg, mint a jog- vagy államtudori oklevél. Az a doktori disszertáczió, melyet a ma fennálló szabályok a szigorlatok befejeztével a doktori felavatást megelőzőleg előirnak, jól tudjuk, mi minden egyebet jelent, mint a tudomány önálló müvelésére való képességet, de méltánytalan volna is ezt komolyan kivánnunk azoktól, akik pusztán gyakorlati jogászok, ügyvédek és birák, s nem jogtudósok óhajtanak lenni; ezért a kényszerüség egész logikusan idézte elő azt a visszás állapotot, amely ma fennáll, hogy t. i. az a régebben komoly tanulmányok alapján kidolgozott doktori értekezés ma egy-két délután játszva összeállitott tákolmány, amelyet a biráló professzorok, hacsak nem feltünő silányság, minden ellenvetés nélkül el szoktak fogadni. Ez a doktori disszertáczió, amely még hozzá nem is jelenik meg nyomtatásban, és igy eredetiség tekintetében teljesen ellenőrizhetetlen, minden egyéb, csak nem bizonyitéka az önálló tudományos kutatásra való hivatottságnak.

A doktori oklevél mellett az első kellék, amelyet a jogtanári állás tekintélye érdekében felállitani kellene: egy minimális életkor, körülbelül egyenlő az ügyvédi és birói oklevél elnyeréséhez szükséges életkorral. Meg kellene eszerint állapitani, hogy rendkivüli jogtanárrá csak legalább 24 évet már betöltött személy nevezhető ki vagy választható; ily módon 21—22 éves fiatalemberek, ha tudományos hivatottság él is bennük, kényszeritve lennének néhány évet egyetemi éveik befejeztével joggyakorlaton, esetleg külföldi tanulmányuton tölteni, ami látókörüket csak tágitaná, elméleti képzettségüket hasznos gyakorlati ismeretekkel növelné. A második szerintünk teljesen elengedhetlen kellék volna önálló, nyomtatásban megjelent tudományos dolgozat felmutatása, amelyből nyilvánvalóan kitünjék, hogy a jogtanárságra pályázó személy tudományának alapjait, forrásait ismeri s önálló tudományos kutatásokat végezni képes. E két kelléket együtt olyképp véljük formulázhatni, hogy rendk. tanárrá csak azok lennének alkalmazhatók, akik birtokában vannak azon kellékeknek, amelyek az egyetemi magántanárság iránti kérelemnek előfeltételei, t. i. három év a doktorátus elnyerése után és irodalmi müködés. Ha rendkivüli tanárokká csak ily előfeltételeket kimutatni képes férfiak lesznek alkalmazhatók, ugy a garanczia is meglesz az iránt, hogy rövid idő alatt rendes tanárrá lépnek elő, vagyis a habilitáczió megszerzése nem lesz puszta könyörületi tény, mint ma akárhányszor, de valóban megérdemelt kitüntetés.

Gondoskodni kellene azonban arról, hogy az a három év, amely a doktori oklevél megszerzése és a rendkivüli tanárság elnyerhetése között eltelik, a jogtanári hivatásra hasznos módon töltessék el. A három évből legalább kettő, véleményünk szerint, joggyakorlaton lenne töltendő, hogy a leendő jogtanár ne csak az elméletet, de az életet is ismerje. Ez a joggyakorlat egyaránt lenne eltölthető ügyvédnél, bíróságnál

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

vagy közigazgatási hatóságnál s a pályázatnál ezeknek bizonyitványaival lenne igazolandó. Ha ezen három év közül a jogtanárságra pályázó egyet vagy kettőt külföldi tanulmányuton töltött, a joggyakorlatból ezen a czimen legfeljebb egy év elengedhető lenne; a külföldi tanulmányut azonban konzulilag láttamozott utlevéllel s a külföldi egyetem szemináriumainak látogatását tanusitó bizonyitványnyal lenne igazolandó. Legalább egy év joggyakorlaton, egy további év külföldi tanulmányuton, végül egy év kizárólag irodalmi, tudományos buvárlatok között a legszebb előkészület volna a jogtanári életpályára, melyek után joggal és önérzettel nyujthatná be bárki a rendkivüli jogtanárság iránti pályázatát.

Azt a várható ellenvetést, hogy igy a jogtanári pálya a legköltségesebb lenne valamennyi jogi pálya között, mert az irodalmi müködés, önálló tudományos münek nyomtatásban való megjelentetése, az esetleges külföldi tanulmányut s az esetleg ingyenes joggyakorlat lehetetlenné tennék ezen életpályának a szegényebb sorsuak által való elérhetését, alig tudnók mással eloszlatni, mint azzal, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium költségvetésében ezidőszerint is felvett s egyrészt külföldi tanulmányutakra, másrészt tudományos törekvések támogatására szolgáló összegek némileg növeltetnének s a kormány támogatná az oly szegénysorsu fiatalembert tudományos törekvésében, aki értékesnek bizonyult, s kéziratban be is mutatott tudományos müvét sajtó alá bocsátani a maga erejéből képtelen. Ily adminisztrativ eszközök a hazai kultura emelésére is előnyösen hatnának, s az ily módon szükségelt kiadási többlet értéke bőven megtérülne azon előnyben, amely a hazai jogi oktatást s ennek utján közvetve a magasabb szinvonalu jogszolgáltatást és közigazgatást érné a kormány intenzivebb támogatása révén.

Az eszmék, amelyeket felvetettünk, nem igényelnek egyebet, mint jóakaratu figyelmet azok részéről, akik velünk együtt bizonyára szintén érzik egy fontos életpálya minősitésének a megváltozott viszonyok folytán előállt fogyatékosságait. E fogyatékosságok reformjára véleményünk szerint a jelen időpont a lehető legkedvezőbb mivel az utolsó évek költségvetése alapján a felekezeti jogtanárok fizetése tudtunkkal az állami tanárok fizetésével egyenlő szinvonalra emeltetett, az állam tehát az általa ajánlott segitség ellenértéke gyanánt a felekezeti jogakadémiáktól is joggal megkövetelheti a jogtanári kvalifikáczió emelését. *x. y.*

A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei.*

(Budapesti szabályok.)

A budapesti szabályok az uralkodó jogrendszerek váltótörvényeinek bevett sorrendjét követik. Innen van, hogy a váltó alakjára vonatkozó irányelvek foglalják el közülük az első helyet. A váltó külsőségei tekintetében azonban csupán egy pozitiv követelmény van a budapesti szabályokban, ez a váltózáradék kelléke. Minden egyéb rendelkezés a különböző jogokban megkövetelt alaki kellékek alól tartalmaz egy-egy feloldást. Ellentétben a franczia joggal, de összhangban az angol és a német rendszerekkel áll a következő kivánság: «*3. Ne legyen kötelező sem az okirat előlapján, sem a hátiratokban az «értéke felvétetett» szavak kitétele, vagy az ellenérték elismerése.*»

Ezzel elesik az ok nélkül megőrzött hagyományszámba menő értékzáradéki (valeur fourni) kellék. A váltó alapjául szolgáló ellenérték, a kötelezettség jogczime, oly különböző formában és változatos alapon mehet végbe, amelyet a sablonná kopott értékzáradék amugy sem tud kifejezésre juttatni. Amennyiben azonban kifejezésre is juttathatná az alapul fekvő jogviszonyt, a váltójogi igény szempontjából teljesen közömbös, legfeljebb a magánjogi igény szempontjából jöhet számba, mint a fizetésnek biróságon kivüli elismerése. Utóbbi körülmény azonban még egymagában nem indokolja az értékzáradéki kelléknek semmiség terhe alatt való felvételét, mert az érték tényleges leszámolásáról szükség esetén nyugta is vehető, a váltónak pedig nem lehet rendeltetése, hogy az alapjául szolgáló magánjogi ügylet elbirálásánál is döntő bizonyitékot szolgáltasson. A franczia jognak erészben követett felfogása ellen maguk a franczia jogászok is állást foglaltak mint törvényes komédia (une commédie légale) vagy terhes szószaporitás (une mention inutilement génante) ellen, melynek elejtése «effectivement raisonable» volna.

Ugyancsak a franczia és az azt követő belga jognak a mai forgalmi életben talaját vesztett intézményét, az u. n. szokásváltót (Usowechsel) küszöböli ki a következő szabály: «*4. A szokás szerinti lejárat (usances) érvénytelen.*»

A szokásváltó az egymással élénk váltóforgalomban álló helyek között fejlődött ki és lejárata, tekintettel a távolságra, az ut akadályaira, a forgatásra és bemutatáshoz szükséges időre, szokásszerüleg állapittatott meg. Jelentőségét vesztette ez a váltófaj, amikor a szokás szerinti lejáratok előre törvényesen megállapittattak (15—60 nap), amit joggal contradictio in terminis gyanánt fogtak fel. Ma azok a szempontok, melyek valamikor a szokásváltók forgalomba hozatalát indokolták, mind elesnek s a világváltójognak nincs semmi oka, hogy e kihalófélben levő váltófajt fentartsa.*

A váltókellékek körében mozog a budapesti szabályok következő tétele is, amikor a váltóbélyeg tekintetében tartalmazza ezt az igen szerény kijelentést: «*5. Kivánatos volna, hogy a váltó érvényességét ne befolyásolja a bélyeg hiánya vagy elégtelen volta*».

Még a brémai szabályok megfelelő rendelkezése sokkal határozottabban hangzott és helyesen abból az elvből indult ki, hogy valamely jogügylet érvényességét fiskális szempontoktól függetlenül kell megitélni. Az államnak módjában áll pénzügyi érdekeit magas birságok által megvédeni, de az állam e védekezésében nem mehet annyira, hogy a bélyegtörvények labirintusában járatlan hitelezőt esetleges mulasztása miatt követelése elvesztésével sujtsa. A megfelelő brémai tételnek angol részről (Sir Walter Phillimore) sürgetett és fenti módon enyhitett formája tehát nem tett szolgálatot az ügynek. A konferenciának a brémai tétel erejét nem csökkentenie kellett volna, hanem azon túlmenőleg megbarátkoznia egységes nemzetközi váltóbélyeg fogalmával, azzal az eszmével, hogy a váltóbélyeget csak a kiállitás államában, még pedig nemzetközileg egységesen megállapitott fokozat szerint kelljen leróni.

Az angol-amerikai és a német jogrendszer bevált intézkedéseire támaszkodik, de a franczia jog felfogásával ellentétben áll a rendeleti záradéknak mint lényeges kelléknek a budapesti szabályokban való elejtése: «*6. A váltó rendeletre átruházhatónak tekintendő, hacsak előlapján vagy valamely forgatmányában kifejezett korlátozás nem foglaltatik.*»

A váltó eszerint rendeleti záradék nélkül is ipso iure átruházható, de eldöntetlenül hagyja e szabály azt a kérdést, vajjon a forgató megtiltásának egyenlő hatása van-e, akár a kibocsátó, akár a forgató alkalmazza? A kérdés különben azért jelentős, mivel az angol és német jog álláspontja e tekintetben ellentétes. Mig utóbbiban a forgató tilalma csak őt mentesiti forgatmányosa jogutódainak visszkeresetétől, előbbiben a korlátozás végképpen megszünteti a váltó átruházhatóságát.

A német jogrendszer egyik sarkalatos követelményét ejti el a budapesti szabályok következő tétele: «*7. A váltónak bemutatásra szóló kiállitása meg van engedve.*»

A szabályozás ezen módja megfelel az angol jog állás-

* Az előbbi közl. l. a 41., 42. és 44. számban.

* V. ö. Lyon Caen et Renault, Traité de droit commerciel IV. k. 63. l. ugyancsak Lyon Cean, Journal de droit international privé, X. k. 384. s k. l.

★

pontjának. A rendelvényes megnevezésének a lényeges kellékek sorából való kihagyása s ami ezzel azonos, a bemutatóra szóló váltónak megengedése régi óhajtása a tudománynak és közforgalomnak egyaránt. A váltó ezen faja az angol-amerikai jog területén rég bevált és ujabban az egyptomi és japán jogokban is törvénybeli elismerésre talált. Forgalmi szükségét a saját rendeletre szóló váltó gyakorlati volta, jogi megengedhetőségét pedig az üres forgatmány tulajdonátruházási hatályának elismerése eléggé indokolja. Ily értelemben csak logikai folyománya az előbbi elvnek a budapesti szabályok következő tétele: «*8. A váltó üres forgatmánnyal is átruházható.*»

A váltó formai ridegségét enyhiti és a mai jogunk két lényeges kellékét küszöböli ki a legközelebbi pont: «*9. A váltó nem érvénytelen a keletnek, a kiállitás vagy fizetés helyének meg nem jelölése miatt.*» A budapesti szabályok megalkotói abban a felfogásban voltak, hogy a keltezés ugyan egyike a váltólevél legtermészetesebb alkatrészeinek, de éppen ennek következtében bátran a kereskedői gondosságra bizható, anélkül, hogy elmaradása sulyos szankcióval volna sujtandó. A fizetés helyének elmaradását pedig az intézvényezett lakhelye pótolná.

A franczia jog egyik formai kellékét kivánja áldozatul a következő szabály: «*10. A distanczia loci elve a váltóra ne alkalmaztassék.*»

Amig a váltó a szó szoros értelmében váltásra szolgált, a kiállitási és fizetési hely különbözősége természetes feltétel volt, mert ugyanazon helyen lakók között a pénzváltáshoz közvetitő eszközre szükség nem volt. Később az egyház kamattilalma miatt tartotta magát e kellék, mivel csak helykülönbség mellett volt megengedve, hogy szolgáltatás és ellenszolgáltatás között különbség legyen. Már a XVIII. században mint okafogyott, ez a kellék eltünik a legtöbb európai váltójogból, és ma csak a franczia törvény 6—7 származékában él a váltónak ezen középkori maradványa, magának az anyatörvénynek idevágó rendelkezése 1894-ben külön törvénynyel eltöröltetett. Elvi különbségnek a franczia jogrendszer ezen követelményét tekinteni annál kevésbbé lehet, mivel a német rendszerhez tartozó legtöbb jogban, igy a mienkben is az intézvényezett saját váltónál a kiállitási és fizetési hely között különbség ma is megkivántatik.

Az alaki váltójogról az anyagi talajára lépnek át a budapesti szabályok az utóforgatmány joghatályának megállapitásánál: «*11. A puszta tény, hogy a váltó forgatáskor már lejárt volt, nem érinti a forgatmány jellegét.*» Ezzel a forgatmány és utóforgatmány között való mesterkélt különböztetés elesik és valamennyi forgatmány egyenlő joghatása nyer elismerést.

A budapesti szabályok 12—16. pontjai a váltó elfogadásának alapelveit tárgyazzák. Mindenekelőtt meghatározzák, hol és miképpen történik az elfogadás: «*12. Az elfogadásnak magán a váltón kell irásban lennie. Az intézvényezettnek a váltó előlapján levő toldat nélküli névirása elfogadásnak tekintendő.*» Majd a részelfogadmány érvénye és az elfogadói egyéb korlátozásoknak hatálytalan volta állapittatik meg. «*13. Az intézvényezett a váltóösszegnél kisebb összegre szorithatja az elfogadást, minden más megszoritás az elfogadás megtagadásával egyenlő.*» Mindkét tétel megfelelt a német rendszer szabályozásának és a jelenlegi magyar jognak.

Utóbbiakkal ellentétben, de a régi magyar váltójog és az angol-amerikai rendszernek megfelelően szabályoztatott az elfogadás megtagadásának joghatása. «*14. Az elfogadás megtagadása esetén a váltóbirtokosnak közvetlen kereseti joga van a kibocsátó, a forgatók és esetleges más váltókötelezettek ellen a leszámitolt váltóösszeg és a költség erejéig.*» A mai biztositási visszkereset helyébe ilyformán a váltó elfogadásának megtagadása esetében legott a fizetési visszkereset lép.

Ugyancsak a nálunk uralkodó váltójogi alapelvekkel, különösen az egyoldalu irásbeli igéret elméletével ellentétben áll a budapesti szabályoknak következő tétele, amely az elfogadás törlését nem feltétlenül, hanem csak bizonyos korlátozások mellett tekinti hatálytalannak. «*15. Ha az elfogadás a váltóra vezettetett és az intézvényezett megvált annak birtokától, vagy a váltóra jogosult személyt, vagy azt, kit utóbbi megjelölt, irásban értesitette az elfogadás megtörténtéről, az elfogadás kitörlése hatálytalan.*» Afelől nincsen kétség, hogy a kibocsátó, forgató és kezes váltóra irt nyilatkozataikat érvényesen törölhetik és hogy a törlés általában véve a váltói kötelezettség megszünésének okirati bizonysága. Ilyen körülmények közt igen méltánytalan éppen az elfogadóra nézve kivételt megállapitani, amiáltal ugy az angol, mint a franczia joggal ellentétbe kerülünk.

Az elfogadás megtagadásával egyenlő joghatást tulajdonitanak a budapesti szabályok az elfogadó vagyoni pusztulásának, amikor ellentétben mai jogunkkal ebben az esetben is közvetlen fizetési visszkeresetet adnak a biztositási visszkereset helyett. «*16. Ha az elfogadó lejárat előtt fizetéseit beszünteti, a váltóbirtokosnak közvetlen kereseti joga van a kibocsátó, a forgatók és más váltókötelezettek ellen a leszámitolt váltóösszeg és a költség erejéig.*» Az ily módon tervezett rendezés gyakorlati voltának egyik bizonyitéka, hogy az orosz kereskedők váltójoguk szabályozásánál a budapesti szabályok fenti tételével csaknem egyező brémai szabályt emeltették törvényerőre.

Az angol jognak a váltójog szigoru természetével össze nem egyeztethető kényelmi berendezése ellen foglalnak állást a budapesti szabályok, amikor kimondják: «*17. Kiméleti napok nem engedtetnek.*» A kiméleti napok a váltóadósnak lejárat utáni fizetésre, mintegy ráadásképpen három napot engednek. Valamikor a legtöbb törvényhozásban el voltak ismerve, ma azonban indokuk, a forgalmi viszonyokra való tekintet, jelentőségét veszitette. A kiméleti napok helyét elfoglalhatná egy rövidre szabott kiméleti idő, amely a hitelező kára nélkül indokolt méltányosságot gyakorolna az adóssal szemben. Hazai jogunk különleges álláspontja sikeres megoldás alapjául szolgálhatna. Az adós e szerint csak a fizetési határnap déli 12 órája után válik késedelmessé, miért is ellene az óvás csak ezen időpont után vehető fel. Ilyképen megoldódnék az a sok vitára és az egyes jogokban különféle elbirálásra okot adott kérdés is, hogy az óvás jogérvényesen mely időponttól legyen felvehető.

Dr. Hantos Elemér,
a Magyarorsz. Pénzintézetek Országos Szövetsége ügyv. főtitkára.

(Bef. köv.)

A jogos ok nélkül elbocsájtott munkavállalónak van-e joga igényeit akkor is érvényesiteni, ha más szolgálatot vállalt?

I.

E kérdés tisztázása fontossággal bir ugy jogi, mint gazdasági és szocziális szempontból, ugy elméleti, mint gyakorlati oldaláról számtalan kérdéssel áll kapcsolatban, s az eszmék tisztázása e kérdést illetőleg is még mindig késlekedik.

Pedig szerintem kevés oly ütköző pont van a jogi gyakorlati életben, mint a szolgálati viszony világa; a munkaadó és munkavállaló közti viszony számtalan vitára nyujt alkalmat; a perek egész légiójának melegágya, s ha valahol szükség van a törvényhozó bölcs intézkedésére, a birói gyakorlat egységes, határozott s nem ingadozó döntéseire, ugy mindezt itt a munkaadó és munkavállaló közti viszonyban szükségesnek kell tartanunk.

Gazdasági szempontból a statisztika számai beszélnének legélénkebben. Ha statisztikailag kimutatható volna, hány e tárgyu per folyik és folyt le az utolsó tiz éven belül csak a magyar biróságok előtt, meggyőződhetnénk, hogy a kereskedők, ipari vállalkozók és a birtokosok mily nagy tőkéje jutott az alkalmazottak (kereskedő-, iparossegéd, munkás, gazda-

tiszt stb.) kezébe, azon formálisnak látszó, s alább bővebben szóváteendő kérdés folytán, hogy az ily felmondás folytán a munkavállaló részéről igényelt s javára megitélt követelés kártérités jellegével bir-e, vagy pedig a törvény alapján itélendő-e meg?

A perek statisztikája azonban ily részletkérdésekkel nem foglalkozhatik, s ezért csak a magam gyakorlatában felmerült esetekből következtetés utján állithatom, hogy a perek egész légiója, a pereknek $^1/_{10}$%-a e kérdésekben laborál; s a biró minden további kutatás nélkül, egyszerüen jogos ok- és felmondásnélküli elbocsátást észlelvén, megitéli a munkaadóval szemben a munkavállaló követelését.

Fejtegetéseimben és álláspontom megvilágitásánál oly elveket fogok hangoztatni, amelyek a szubjektiv itélkezők előtt esetleg olybá tünnek fel, mintha szociális érzékkel nem birnék.

Sok szó esett már a szociális igazságszolgáltatásról; a Curiának szocializsztikus gyakorlatáról.

Szociális igazságszolgáltatás nincs, a Curiának ilyen gyakorlata nem létezik. A biró az élet jelenségeinek s az igazságnak szem előtt tartásával itélkezik; s amint a kor változásával, a társadalmi berendezkedés arczulatjának megváltozásával a törvények reformálandók, a birónak is az élet üterén tartva kezét kell az igazságot az állami és társadalmi uj törvényeknek megfelelően szolgáltatnia. Sőt tovább megyek. Minthogy a törvények az állam és társadalom rohamos fejlődésével lépést nem tarthatnak, mert csak a kiforrott, megért jelenségek, a kiforrt, elfogadott eszmék valósithatók meg, kelthetők életre a törvény keretében, hogy ugy fejezzem ki magamat, a törvények az állam és társadalom megért igazságainak visszatükrözései, arczképei: a biró mint utmutató jár elő abban, hogy mely törvények nem felelnek meg az élet igazságainak, mely törvények azok, melyeknek szelleme elavult, ósdivá lett.

De ebből nem juthatunk azon konzekvenciára, hogy a biró szociális igazságszolgáltatást gyakorol. A biró az állam és társadalom igazságát hirdeti, de ez igazsága leszürt és sohasem egyoldalu. Kasztokat, osztályokat nem szolgálhat, ha kell, a munkás pártjára álljon a tőkével szemben; ha kell, a tőke igazát védje meg. Fel kell ismernie a tőke és munka harczát, ennek minden fázisával tisztában kell lennie, de csak leszürt tételekkel, igazságokkal laborálhat.

Ennyit tartottam szükségesnek ezuttal témánk szociális vonatkozásairól felemliteni, s most lássuk kérdésünk jogi oldalát.

II.

Sem kereskedelmi törvényünk (57. §.), sem ipartörvényünk (42. §.), melynek a felmondási időre vonatkozó rendelkezése a kereskedelmi törvénynek ezirányu rendelkezését hatályon kivül helyezte, nem intézkedik arról a kérdésről, hogy mi történjék, ha a jogos ok és felmondás nélkül elbocsátott kereskedő- avagy iparossegéd, kereskedelmi, ipari alkalmazott a felmondási idő letelte előtt másutt alkalmazást vállal. Nem terjeszkedik ki kifejezetten arra, hogy ez esetben is megilleti-e, vagy sem a munkavállalót a felmondási időre eső fizetés?

A német kereskedelmi s ipartörvényt, valamint a régi német kereskedelmi törvényt (1861. évit) átültetett osztrák kereskedelmi törvényt követik törvényeink e rendelkezéseiket illetőleg is. Kimondják, hogy a határozatlan időre kötött szolgálati viszony felmondás folytán megszünvén a jogos ok és felmondás nélkül elbocsátott vagy az azonnali kilépésre jogositott alkalmazott a felmondási időre járó fizetését (vagy egyéb illetményét) követelheti, s e követelést illetőleg mi egyéb megszoritásokat sem tartalmaznak. (V. ö.: kereskedelmi törvény 57. §-át; ipartörvény 92. §-át; s a régi német kereskedelmi törvény 61. §-ával e rendelkezéseket illetőleg azonos uj német kereskedelmi törvény 66. és 67. §-ait).

E törvényes rendelkezés szószerinti magyarázatát követik mindazok, kik az elméletben és gyakorlatban azon álláspontra helyezkednek, hogy a jogos ok és felmondás nélküli elbocsátás, vagy a nyombani kilépésre jogosultság esetén az alkalmazottat megillető követelés *közvetlenül a törvényen alapuló igény.*

Ez álláspontonvannak nálunk kereskedelmi törvényünk magyarázói: *Nagy* Ferencz és *Klupathy* Antal, kik kimondják, hogy ha a segéd az ipartörvény 95. §-a értelmében a szolgálatból felmondás nélkül azonnal kiléphet, vagy ha a főnök részéről törvényes ok nélkül felmondás mellőzésével bocsáttatik el, a főnök a felmondási időre járó bért megadni köteles, nem tevén különbséget az, hogy a segéd a felmondási idő alatt ujabb szolgálatba lépett-e, vagy sem. Szerintük általában a segéd viszonyaiban beálló utólagos változások tekintetbe nem jönnek (v. ö. dr. *Klupathy* Antal: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve I. k. 172—173. l. és dr. Nagy Ferencz hasonló czimü könyve I. k. 206. l. 27. jegyzet.)

Ez álláspontot osztja a Curiának több határozata (Curia 335/94. Dtár LXVIII. k. 128. l. közölve ez eset Grill Ttár III. k. 567. l., Márkus 12,481., Grecsák VIII. k. 948. l., Curia 466/98. Márkus: Felsőbirósága ink elvi határozatai X. k. 225. l. Curia I. G. 346/96. Grecsák Dtár VIII. 956. l. és Fabiny: II. k. 152. l. Curia I. G. 611/902. Grecsák VIII. 958. l.) Hasonlóan döntenek a kir. táblák több esetben. (Budapesti tábla 114/902. sz. határozata. Térfi VII. 161. l. Marosvásárhelyi tábla 124/903.; Térfi VIII. k. 431. l. Szegedi tábla 97/98. Térfi II. k. 879. l. Debreczeni tábla 27/987. Térfi II. k. 394. l.)

Mindez esetek kimondják, hogy az alkalmazottnak a megállapitott fizetés a felmondási időre *nem kártérités czimén*, hanem a *törvénynél fogva jár;* azon kérdés, vajjon az alkalmazott a felmondási idő alatt nyert-e és elfoglalt-e és milyen fizetésü állást, a felmondási időre járó fizetés megitélésére befolyást nem gyakorol.

Hasonló határozatokat találunk az osztrák és német joggyakorlatban. (V. ö. az osztrák joggyakorlatban a bécsi legfőbb törvényszék 1587/87. sz. határozatát Adler-Clemens: Sammlung von Entscheidungen zum Handelsgesetzbuche VIII. köt. 34. 1, továbbá az 1621/1891. sz. határozatot [id. munka IX. k. 198. l.; a bécsi legfőbb törvényszéknek a «Jogtudományi Közlöny»-ben közölt határozatát] 1891. évfolyam 359. l.). A joggyakorlatnak ezen esetei azonban nem győznek meg bennünket e kérdést illetőleg, annál kevésbbé, mert mint látni fogjuk, a Curiának, valamint az osztrák és német joggyakorlatnak ellenkező döntései is vannak, mert továbbá ez esetek a magánjogi szabályokat figyelmen kivül hagyják s formalisztikus irányban döntenek, amikor azon érveléshez fordulnak, hogy a felmondási időre a fizetés nem kártérités czimén, hanem a törvénynél fogva jár.

Teljesen téves és tarthatatlan e szavakon való nyargalás, s kétségtelenül nagy zavarokra szolgáltat okot. Ha a speciális törvények közül a cselédtörvényt (1876: XVIII. tcz.) veszszük szemügyre, azt látjuk, hogy ez az itt felvetett speciális kérdés szempontjából a munkavállalónak a felmondáshoz való jogát a kereskedelmi törvényben, ipartörvényben lefektetett, valamint a gyakorlatban érvényesitett elveknek megfelelően szabályozza (v. ö. 53. §.), annak daczára, hogy mindenütt kártéritésről beszél e szempontból (v. ö. 23. §-t, s a 119. §-t, mely utóbbi szakasz alapján kártéritési keresetnek minősiti a joggyakorlat egy része a felmondási időre járó igények iránti keresetet is. Lásd Grill Ttárban: magánjogi vonatkozásu közigazgatási törvények. Szerk.: dr. Térfi Gyula 623. l.). *Kártérités*ről beszél; tehát kárnak kell fenforogni, s mégsem az effektiv kárt tekinti, hanem a felmondási időre járó egész fizetést kárnak minősiti, akár tényleg szenvedte ezt a munkavállaló, akár nem.

Ugyanezt tapasztaljuk az 1900: XXVII. tcz.-nél is, amikor a felmondási időre járó igényt a szokott módon szabályozza

s az azonnali elbocsáthatás, illetve kiléphetés eseteivel kapcsolatosan 19. §-ában kimondja, hogy az a fél, kinek hibája miatt a szerződés felbontatott, vagy aki a szerződést jogtalanul szüntette meg, a másik szerződő félnek teljes kártérítéssel tartozik, tehát ha pl. a munkaadó a szerződés azonnali felbontására alkalmat szolgáltatott, vagy azon hitben, hogy a munkavállalót felmondás nélkül elbocsáthatja, ezt tényleg, alaptalanul azonnal elbocsátja, a munkavállalónak teljes kártérítéssel tartozik. De mi ez a teljes kártérités; kevesebb lehet ez a rendesen, felmondás mellett történt elbocsátásnál járó igénynél? S ha igen, miért terheli több a munkavállalót egyszerüen felmondás mellett elbocsátó munkaadót, mint azt, ki alkalmazottját alapos ok és felmondás nélkül bocsátotta el?

Vizsgáljuk csak közelebbről a kérdést.

A felmondási idő szabályozása a jogokban alapjában abból indul ki, hogy a munkavállaló, ha okot nem szolgáltatott a szolgálati viszony azonnali felbontására, a bizonytalan időre kötött szerződésnél (tehát előre nem tudja, hogy a szolgálati viszony megszünik, mint a bizonyos időre kötött szerződésnél) ne legyen kitéve annak, hogy máról-holnapra keresményétől elessék; s a munkaadó, ha okot nem szolgáltatott a szolgálati viszony azonnali felbonthatására, ne legyen kitéve annak, hogy munkaerejétől máról-holnapra megfosztassék. Ez elv szolgált alapul a kereskedelmi törvény, majd később ennek folyományaként az ipartörvény idevágó rendelkezéseinek (v. ö. a kereskedelmi törvény javaslata tárgyalására egybehivott értekezlet jegyzőkönyveit. Kiadja *Kilényi* Hugó. 62. l. Dr. *Apáthy* István: A magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezete; valamint a Tervezet idevonatkozó rendelkezéseinek 1613—1624. §§.).

Erre mutat a Tervezet azon álláspontja, hogy ha a munkavállaló munkásságát csak részben foglalja el a szolgálati viszony, ez felmondás nélkül bármikor megszüntethető, mig ellenkező esetben csak 15 napi, illetőleg 3 havi felmondással szüntethető meg. Erre mutat továbbá a Tervezet abbeli indokolása, hogy az 1615. §-ban a gazdatiszteknek s egyes magasabb állásu egyéneknek 6 havi felmondást azért biztosit, mert e nagyobb fontosságu szolgálatokra alkalmazott személyek általában nehezebben találhatnak ujabb, megfelelő állást; indokolt tehát, hogy felmondási idejük tartama a rendesnél jelentékenyen hosszabbra szabassék. (Tervezet indokolása IV. k. 349. l.).

A törvényhozó szeme előtt tehát nagyon helyesen azon intenczió lebeg e kérdés szabályozásánál a munkavállalót illetőleg, hogy ennek megélhetését azon időig, amig rendszerint más foglalkozást nyerhet, biztositsa; illetve, minthogy az nem kutatható, vajjon megélhetése szempontjából a felmondási igényre reá van-e utalva vagy sem, a munkavállalónak ekként származott, s fizetése elvesztése folytáni kárát biztositsa.

Szerény véleményünk szerint e nézőpontból indulván ki — s azt hiszszük, e nézőpont kellő alappal bir — a törvényben szabályozott felmondás főként a munkavállalót illetőleg, egy a törvényben szabályozott kártéritési igény. Helyes azon álláspont, hogy a felmondási időre járó fizetés a törvénynél fogva jár, azonban, mint látjuk, a törvény csak általános elvül állitja oda a felmondáshoz való jogot, intenciója a munkavállaló megélhetésének relativ (azon időre, amelyen belül rendszerint más állást nyerhet) biztositása, ekként beállható kárának fedezése. A mindennapi életviszonyokkal, a munkavállalónak azon rendszerinti helyzetével számolva, hogy ez munkájából tartja fenn magát, a törvény a maga puszta valóságában beállitja az elvet, de egy szóval sem zárja ki, hogy adott esetekben a felmondási időre járó fizetés megtagadható. Azon körülmény, hogy pl. a kereskedelmi törvény és ipartörvény (és ezek nyomán a többi hasonló intézkedéseket tartalmazó törvények) taxative felsorolják az azonnali, felmondás nélküli elbocsáthatás okait, még nem zárja ki, hogy ha ez esetek egyike sem forog fenn, tehát a munkavállalónak a felmondáshoz való igénye jogosan megszületett is, ez később beállt változások folytán el nem enyészhetnék.

Azon formalisztikus elbirálás, hogy a felmondási időre járó fizetés a törvénynél fogva, nem pedig kártérités czimén jár, nem más, mint a törvény holt betüinek magyarázása; nem más, mint a jognak sémák szerinti alkalmazása, amikor az életviszonyok figyelembevétele nélkül itélkezünk: a törvény betüinek életet nem adva, ezt a maga csiszolatlanságában állitjuk oda.

Ha a törvényhozónak a felmondás szabályozásánál, mint láttuk, az volt az intenciója, hogy a munkavállaló megélhetését biztositsa, kárát fedezze, nem lehet elzárnunk ellenkező törvényes intézkedés hiányában a munkaadót abbeli exceptiójától, hogy a munkavállaló a felmondási időn belül már másutt szolgálatot teljesitett és ezután dijazást (fizetést) huzott; nem lehet ez exceptiót figyelmen kivül hagynunk. Már világosan ide tendál a német kereskedelmi törvényt módositó 1897-iki törvény, amelynek 70. §-a 2. bekezdésében igy intézkedik:

«Wird *die Kündigung* durch *vertragswidriges* Verhalten des anderen Theiles veranlasst, so ist dieser *zum Ersatze des durch die Aufhebung des Dienstverhältnisses entstehenden Schadens verpflichtet*.»

Ide irányul a Tervezet 1620. §-a, és a német polgári törvénykönyv 628. §-a, amelyek szintén a felmondás folytán felmerülő kártéritésről beszélnek, s a Tervezet 1620. §-a kimondja, hogy a törvényes felmondási időre járó munkadij az itt körülirt esetben kár bizonyitása nélkül követelhető, azonban a munkaadó bizonyithatja, hogy a kár kevesebb. E szellem vonul végig a magánjog idevágó további rendelkezésein is. (V. ö. Tervezet 1637—1638. §§., 1645. §, német polgári törvénykönyv 642—645. §-ait.) *Dr. Sándor Aladár.*

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A novella és a biztositási végrehajtás.

A végrehajtási novella által okozott viszásságok közt nem a legkisebb az, melyet a törvény a biztositási végrehajtással szemben elfoglalt álláspontjával idézett elő. A novella 31. §-a ugyanis a régi törvény kedvezményében kifejezetten csakis a kielégitési végrehajtást részesitette és igy a kellő időben megtett bejelentés daczára sem vezethet a hitelező biztositási végrehajtást az adós azon ingóira, illetve követeléseire, amelyek a novella által a végrehajtás alól kivétettek ugyan, de az 1881 : LX. tcz. szerint végrehajtás alá volnának vonhatók.

Nagyon szeretném megtudni, miféle rácció vezette a törvényhozót akkor, amidőn a biztositási végrehajtás intézményét ilyen mostoha elbánásban részesitette. Törvénynyel állván szemben, nincs is jogom feltenni, hogy ez a kitagadási jellegü intézkedés talán csak elnézésből történt, bár meg kell engednem azt is, hogy ma már az ilyen feltevés, — tekintve ujabb törvényalkotásainkat — egy kissé elavultnak látszhatik.

Az 1908 : XLI. tcz., amikor a végrehajtási mentességek körét a 2. §-ában kiterjesztette, nem tett különbséget a kielégitési és a biztositási végrehajtás között, hanem a mentességben részesülő ingókat és követeléseket: «a végrehajtás alól ki vannak véve» kifejezéssel irta körül. A mentesség tehát a végrehajtás mindkét nemére egyaránt vonatkozik, ami természetes is, mert szinte kivihetetlen lett volna az olyan megoldás, hogy a mentességek köre csupán a kielégitési végrehajtással szemben terjesztetett volna ki, mig a biztositásilag lefoglalható ingók köre megmaradt volna a régiben.

Mindennek azonban az a szükségszerü folyománya, hogy ha az uj törvény módot nyujt arra, hogy bizonyos feltételek igazolása esetén a kielégitési végrehajtás részére a régi tör-

vény kedvezőbb intézkedéseit vehessük igénybe: akkor *ugyanily feltételek mellett, ugyanazt a lehetőséget* a biztositási végrehajtás részére is meg kell adnia. Vagyis, ha a törvény a mentességek kiterjesztése tekintetében a végrehajtás mindkét nemét egyenlősitette: ugy az átmeneti kedvezmények nyujtásában is egyforma mértéket kell alkalmaznia, illetve e kedvezményekben a végrehajtás mindkét nemét egyformán kell részesitenie. Az átmeneti intézkedéseknek az a rációja, hogy akik a régi törvényben bizva hiteleztek, a régi törvény szerint érvényesithessék jogaikat: a végrehajtás mindkét nemére egyaránt áll. Mert a biztositási végrehajtásnak nyilván az a czélja, hogy a hitelező az őt majdan megillető fedezet, kellő cautelák mellett, már az eljárás korábbi stádiumában megszerezhesse. Igy tehát a biztositási végrehajtást kérő hitelezőnek egyenesen *igénye van ugyanarra a fedezetre*, amely őt majd kielégitésileg fogja megilletni. A novella 31. §-a azonban a hitelezőnek ezt a törvényen alapuló, de egyszersmind naturális jogát egyszerüen elkobozza, mert tiszta dolog, hogy ezen szakasz érvénye óta biztositásilag nem kaphatott ugyanannyi fedezetet, mint amennyi engem majdan kielégitésileg fog megilletni. Vagyis a gyakorlatban az a képtelen helyzet áll elő, hogy annak daczára, miszerint a novella kihirdetése előtt lejárt követelésemet kellő időben bejelentettem, s ezt biztositási végrehajtás iránti kérvényemben igazoltam: adósomnak 2000 K-án aluli évi fizetését végrehajtás alá nem vonhatom.

Csak hónapok mulva, miközben a foglaltatók egész tömege megelőzött, fogom majd kielégitésileg lefoglalhatni azt a fizetési többletet, amelyhez a biztositási végrehajtással hozzá sem nyulhattam. És ezt nevezi a törvény «biztositási» végrehajtásnak! Pedig a novella alkotóinak gyöngéd lelkületét ez az intézmény — mely nem vesz el az adóstól semmit, csak conservál — sokkal kevésbbé sérthette, mint a végrehajtás másik neme. És igy a logika szerény kivánalmával még a gyöngék védelmének szempontja sem állitható szembe.

Összefoglalva a fentieket, nézetem szerint sem a biztositási végrehajtás általános természete, sem annak a kielégitési végrehajtáshoz való viszonya, sem a novella általános tendenciája, sem az átmeneti intézkedések különös rációja nem indokolhatja, miért kellett a biztositási végrehajtást a régi törvény kedvezményétől megfosztani.

Lehetséges, hogy a helyes indokot nem voltam képes felismerni, a kérdést csak felvetettem és nagy érdekkel várnám annak megoldását. *Dr. Liebmann Ernő.*

Különfélék.

— **Jászberény, Ungvár.** Mit tesznek a politikai befolyások! Két uj törvényszék fog már a legközelebbi időben felállittatni: Jászberényben és Ungvártt. Már évtizedek óta szükség volna a törvényszékek és járásbiróságok uj beosztására, de mindeddig nem sikerült időt szakitania az igazságügyi kormányzatnak és törvényhozásnak arra, hogy revideálja a gyökeresen megváltozott forgalmi viszonyokhoz képest a biróságok beosztását. Igy azután megmaradt az a hihetetlen helyzet, hogy egy-egy község lakosai 50—60 kilométert kénytelenek a legközelebbi járásbiróságig kocsin megtenni, holott vasuti összeköttetésük rövid egy óra alatt más járásbirósági székhelyhez vihetné őket. Hogy csak a fővárosról és környékéről szóljunk, a kispesti embernek Budán van a járásbirósága és ugyanoda kell mennie a budafoki lakosnak is. Ócsa kis község, mig Erzsébetfalva nagyforgalmu ipari központ, de azért Erzsébetfalvának nincs járásbirósága és rendkivül bonyolult vasuti összeköttetéssel Budapesten keresztül kell az erzsébetfalvai lakosnak Ócsára eljutni. Évek óta vajudik a budapesti központi járásbiróságok ügye, anélkül, hogy akadna miniszter, aki végre valahára erélyesen kezébe venné a dolgot és megvalósitaná ezt a nélkülözhetlen ujjászervezést. Ám ha a politika ugy kivánja, hogy az általános szervezeti revizióból kikapcsoltassék két — egyébként arra érdemes — város és ezeknek a kivánsága mindenekelőtt teljesüljön, akkor erre tud időt szakitani a kormány is, törvényhozás is.

— **A Btk. novellájának visszaható ereje.** Mai Büntetőjogi Döntvénytár-mellékletünkön 231. szám alatt közöljük a Curiának 6506/1908. B. szám alatt hozott határozatát, mely elvi jelentőségü állásfoglalást tartalmaz abban a kérdésben, hogy a büntetőnovella életbelépésével több ponton előállott törvényösszeütközés, s a Btk. 2. § ában ez esetekre előirt szabály befolyással bir-e a csupán a semmiségi panaszok elbirálására hivatott felsőfok itélkezésére?

Tudvalevőleg felmerült az a nézet, hogy az elsőbiróilag már 1908. évi október hó 1. napja előtt elintézett ügyekben a felsőfok az enyhébb törvényt nem alkalmazhatja egyáltalában. Mások ezzel szemben éppen azt hangoztatták, hogy a Btk. 2. §-ában foglalt rendelkezés nemcsak az alsóbiróságokra vonatkozik; vindikálják ezt a jogot, illetőleg kötelességet az egyedül a jogalkalmazás helyessége tekintetében döntő revizionális forumok részére is, a BP. 385. §-ának 2. pontja alá vonván az elitéltnek ama sérelmét, melyet a revizionális biró imigyen orvosol.

Az idézett határozatból kitetszik, hogy a Curia ily széles terjedelmü favor-t tanusit a vádlottak érdekében.

E kérdés megbeszélésére még alkalmat veszünk. Itt csak azt jegyezzük föl, hogy a német litteraturában az a communis opinio, — Binding, Olshausen, Hälschner, — amit nálunk senki nem képviselt, hogy a törvény visszaható erejét illetően a ténykérdésben itélő forum határozata az elválasztó határvonal. *L. A.*

— **Szemérem elleni sajtóvétségek.** Büntetőjogi Döntvénytárunkban 180. sorszám alatt közöltük a budapesti kir. büntetőtörvényszék mint esküdtbiróságnak egy a maga nemében ritka itéletét (5177/1908. b. szám), mely a vádlottat sajtó utján elkövetett szemérem elleni vétség (Btk. 248. §. 1. bekezdés) czimén marasztalta.

Az e bünczimen inditott perekben a marasztaló verdikt egészen kivételes. Hosszu időn át az esküdtek egyáltalán nem voltak hajlandók a fajtalanságot tartalmazó nyomtatványért feleletre vont vádlottakat bünösnek nyilvánitani. Zsitvay Leó, a büntető törvényszék elnöke nemrég ugy nyilatkozott, hogy a törvényszék fennállása óta (1895) egész a lefolyt évig egyáltalán nem volt a 248. §-ba ütköző vétség czimén marasztaló verdikt. A folyó évi itélkezésben változás észlelhető. Három ügy került az esküdtek elé s kettőben a verdikt marasztalólag hangzott. Egy izben a felelős szerkesztő állott törvényt, egy izben a szerző. Az itélet mindkét esetben pénzbüntetésre szólt. Az első esetben a felelős szerkesztőt 500 K, a másodikban a szerzőt 2500 K pénzbüntetésre itélték. Utóbbi ügy a vádlott által közbevetett semmiségi panasz folytán a Curián van.

Az érzékeny pénzbüntetés kirovása a prevenczió szempontjából feltétlenül helyeselhető. Különösen az a lap, mely mint politikai lap, biztositékkal is bir, jobban megválogatja közleményeit. Hiába állit strohmannt, a pénzbüntetés a lap biztositékát terheli. *L. A.*

— **Magyar alkotmány- és jogtörténet.** Nemcsak külső terjedelemre, de belső tartalomra nézve is hatalmas kötetet bocsátott közre *Király János*, a budapesti egyetem professzora. Több mint tiz éves tudományos buvárkodásnak és tanári müködésnek eredménye ez a munka, mely a magyar alkotmány- és jogtörténetet tárgyalja abban az összefüggésben, amelyben a magyar jogfejlődés a nyugateurópaihoz áll. A münek kiváló jelentőséget kölcsönöz az a körülmény, hogy a magyar jogtörténeti egyetemi oktatásból kiküszöbölt európai jogtörténet szükséges anyagát megfelelő módon illeszti be a magyar jogfejlődésbe. A nyugateurópai jogfejlődés ismertetése ugyanis, mint bevezető rész, a valóságnak megfelelően megelőzi a magyart: a magyarok bejöveteléig lefolyt középkori állami és társadalmi élet ismerete rendkivül megkönnyiti a magyar jogtörténet megértését. Ezért kell behatóan tárgyalni a germán jog ősi fejlődését, és ezután a frank birodalom intézményeit, mindaddig mig a nemzeti jogok kialakulásával elérkezünk a X. században a magyar jog európai történetéhez. A legkiválóbb germanisták müveit használta fel a szerző, hogy áttekinthető képet nyujtson a kezdő középkor intézményi világáról. Ezen a téren is uttörőnek jelezhető a munka, ugy, mint a magyar jogtörténeti részben az egyes intézmények monografiaszerü, az eredeti forrásokból meritett tárgyalásánál is. A magyar jogtörténet immár több mint százados irodalmának tiszteletreméltó és becses eredményeit használja fel és saját kutatásaival egésziti ki a tudós szerző, s az elért eredményeket a kezdők számára is világos, tiszta előadásban nyujtja. Az ősi magyar jog, majd a Szt.-István

korabeli s végül a szent korona elméletéhez füződő államszervezet kora kimeritő tárgyalásban részesül. A munka gazdag anyagából kiemelhetjük, hogy a királyi hatalom, a törvényhozás, az igazságszolgáltatás, a pénzügyi, a hadügyi kormányzat, a rendi szervezet, az egyház jogállása, széles irodalmi és forrástani alapon van feltüntetve. A munkának ugyanis kettős feladatot kellett megoldani: a tanulóknak kézikönyvet adni és a magyar tudományt e téren is előbbre vinni. Ezért kellett a munkának legnagyobb részében kerülni a folytonos irodalmi utalásokat, a források sürü idézését, hogy a tanulót meg ne zavarják. De ezért volt szükséges a főszövegben kiterjeszkednie a kérdések minden vonatkozásaira, hogy az irodalom emberei is megtalálják az őket érdeklő kifejtéseket. Örömmel üdvözöljük a müvet, amelynek behatóbb megbeszélésére még visszatérünk.

— **A kir. itélőtáblák felülvizsgálati tanácsainak elvi jelentőségü határozatai.** A Franklin-Társulat e nagyszabásu gyüjteményének, amelyet dr. Térfi Gyula igazságügyminiszteri tanácsos szerkeszt, immár XI. kötete van előttünk. Az 1893: XVIII. tcz. nemcsak az eljárást tette jobbá, gyorsabbá és olcsóbbá, hanem áldásos hatása abban is nyilvánul, hogy a legfelső fokon itélő bíróság határozatai kidolgozásukban is magas szinvonalra emelkedtek, ugy, hogy e határozatok nemcsak a jog alkalmazása, hanem az itélet szerkesztése, a jogászi szabatosság és a jogi irály tekintetében is mintául szolgálhatnak. Nélkülözhetetlen tehát mind a birónak, mind az ügyvédnek ez a gyüjtemény, amely 11 kötetében majdnem 10,000 ily határozatot közöl. A kir. itélőtáblák ebbeli működésének fontosságát jelentékenyen emeli az a körülmény, hogy az 1907: XVII. tcz. következtében a vagyoni perek most már igen kevés kivétellel (a 2500 K-án túli pereket kivéve) mind a kir. itélőtáblákon nyernek végleg elintézést.

Ebben a kötetben 935 határozat van közölve. Négy rendbeli kimeritő és lelkiismeretes gonddal összeállitott tárgymutató biztositja a könnyü kezelhetőséget és gyors áttekinthetőséget. A kötet terjedelme 66 iv, CXVI. és 960 lap; ára diszes kiállitásban, csinos, erős vászonkötésben 22 K.

— **A tételes jog alapelve és vezéreszméje.** Ezen czim alatt dr. Finkey Ferencz sárospataki jogakadémiai tanár jogbölcsészeti müvének első kötetét adta ki Grill Károly könyvkiadóhivatala. Szerző nagyszabásu müvét a modern tételes jogbölcsészet alapvető és összefoglaló jogtudomány bemutatásának szenteli, hirdetve, hogy természetjog vagy észjog nem létezik, a tételes jogon kivül más jog nincs, másrészt pedig hangsulyozza az ember erkölcsi természetét és az eszmények iránti törekvés és lelkesedés jogosultságát a jog terén is. Szerző az egyetemes fejlődési elmélet bölcsészeti rendszerére támaszkodik. Ennek a rendszernek, és pedig a Wundt által formulázott kiadásában, vagyis a lélektani fejlődés gondolatának alapul vételével dolgozta ki rendszerét, különös figyelemmel az egyetemes összehasonlitó jogtörténet módszerére. Mint e rövid jellemzésből látható, szerző a szélső jogbölcsészeti irányok közt közvetitő álláspontot foglal el. Különösen kiemeljük a vonatkozó magyar irodalom alapos feldolgozását.

— **Javaslatok az ügyvédkérdés megoldásához.** Naszluchácz Ödön teregovai ügyvéd ezen czimen kiadott röpirata (megrendelhető szerzőnél, ára 2 K) az ügyvédség bajaival foglalkozik. Kiemelünk a füzetből néhány javaslatot. Kivánja az országos szervezetet, a teljes autonomiát akképp, hogy a legfőbb bíróságban csak a kamarák által választott ügyvédek itélkezzenek. A fegyelmi jog enyhitése érdekében is tesz javaslatokat szerző, amelyek azonban aligha találnak méltánylásra, mert az ügyvédi kar jórésze éppen a fegyelmi jog fokozatos szigoritása mellett van és nem helyesli az olyan propozicziót, amely szerint elmozditás csak akkor legyen kimondható, ha többszörös felfüggesztés után sem lehet megtürni az illetőt a karban. Követeli szerző az ügyvédségre való léphetés megnehezitését, de emellett nem irná elő kötelezőleg a bíróságnál töltendő bizonyos idejü joggyakorlatot. A zugirászatot sulyosan büntetné. Kimondandónak tartja, hogy nyugdijas tisztviselő ne lehessen ügyvéd, csak ha nyugdijáról lemond. A perrendtartással kapcsolatban is van több ideája; igy, hogy szóbeli keresetek csak 200 K értékig vétessenek fel a bíróságnál, mig minden más kereset irásban legyen benyujtandó. Minden 10 évnél régebben kifogástalanul müködő ügyvéd jogosittassék fel váltóóvásokra és az 1886: VII. tcz. 21—23. §-aiban felsorolt okiratok felvételére.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **A német ügyvédek segélypénztárának** a Lipcsében most megtartott közgyülésen előterjesztett jelentése szerint 1908. évben 5578 tagja volt, alaptőkéje pedig 1.214,072 márka 30 pfennigre emelkedett. Az üzleti év végével fennállott segélyalap 91,973 márka 36 pfenniget tett ki. Az 1907/1908. év folyamán a névjegyzékből nem törölt ügyvédeknek 11,725 márka, a névjegyzékből törölt ügyvédeknek és ügyvédek hátramaradottjainak 113,584 márka segélyt szavazott meg a segélypénztár.

— **A jogalkalmazás müvészete** czimen dr. Brütt assessor nagyobb tanulmányt tett közzé. (Guttentag kiadása.)

— **Birák közös értekezletét** törvényszékenként honositotta meg a bajor igazságügyi kormány. Ezen értekezletek az egyöntetü eljárás és itélkezés biztositását kivánják elérni különböző birák között. A «Deutsche Juristenzeitung» ehhez hozzáteszi, hogy nagyon üdvös volna ezen értekezleteket általánositani és kiegésziteni az ügyvédi kamarák delegátusaival, akiknek igy alkalmuk nyilnék közvetlenül előadni az ügyvédi kar óhajait az igazságszolgáltatás és az ügyvitel tekintetében.

A **Franklin-Társulat** kiadásában Budapesten IV., Egyetem-utcza 4. megjelentek és minden könyvkereskedésben kaphatók:

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY

(1881. ÉVI LX. TÖRVÉNYCZIKK)

MAGYARÁZATA.

Irta Dr. IMLING KONRÁD

igazságügyi államtitkár

Ötödik, javitott kiadás. Ára füzve 12 K.

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNYT

MÓDOSITÓ ÉS KIEGÉSZITŐ 1908. ÉVI XLI. TCZ.

MAGYARÁZATA.

A «Végrehajtási törvény magyarázata» czimü munkája kiegészitésére

Irta Dr. IMLING KONRÁD

igazságügyi államtitkár.

Ára füzve 2 korona.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Doktor juris, ki a német nyelvet szóban és irásban teljesen birja, rendes és sommás pereket önállóan intéz — és tárgyal — havi kétszáz korona fizetés s kiküldetéseknél egész napra hat korona, fél napra három korona napidij mellett dr. Lipp Ferencz szentgotthardi ügyvéd irodájában 1909 január 1-től alkalmazást nyerhet. Bizonyitványokkal felszerelt ajánlatok közvetlenül hozzá intézendők. 13227

Doktor juris ügyvédjelölt teljes gyakorlattal és német nyelvtudással forgalmas vidéki irodában vezetői állást keres. Levelek «dr. A. B.» alatt a kiadóhivatalba kéretnek. 13228

Jó megjelenésü, némi gyakorlattal biró ügyvédjelölt dr. Pély Géza galántai ügyvéd irodájába azonnal beléphet. 13226

Doktor juris ügyvédjelölt hosszabb gyakorlattal, a fővárosban vagy nagyobb vidéki városban, állást keres. Dr. Baráth Elemér, Pozsony. 13229

Lapkiadó tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 47. szam. Budapest, 1908 november 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Az ügyvédség országos szervezése. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — A végrehajtási novella (1908 : XLI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek. *Imling Konrád* igazságügyi államtitkártól. — A patronage fejlődése Pécsett és vidékén. *Dr. Angyal Pál* egyetemi magántanár, pécsi jogtanártól. — A bünügyi nyilvántartás és büntető igazságszolgáltatásunk. *Dr. Kármán Elemér* nagyváradi kir. alügyésztől. — A jogos ok nélkül elbocsájtott munkavállalónak van-e joga igényeit akkor is érvényesiteni, ha más szolgálatot vállalt? *Dr. Sándor Aladár* budapesti kir. járásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédség országos szervezése.

A magyar ügyvédségnek jelentékeny része, kivált a vidéki kamarák területén már néhány év óta sürgette a karnak szabad egyesülés utján való országos szervezkedését. Ennek az óhajtásnak erősebb lökést adott az a gyakorlati tapasztalat, hogy országszerte nemcsak a munkások, de ugyszólván minden hivatáskör, még a közhivatali szolgálat terén is, országos szervezetbe verődve iparkodott jogait biztositani, magát a sérelmek ellen védelmezni és jogos érdekeit érvényesiteni.

E szocziális jellegü törekvés hozta létre a sok között a vasutasok országos szövetségét s legutóbb az Orsz. Birói és Ügyészi Egyesületet is, amelyek világos példái annak, hogy még a köztisztviselői életköröknek is sok olyan életérdeke van, amit csakis az erők szabad egyesülése utján lehet megvédeni, vagy előbbre vinni.

A magyar ügyvédi karnak nem csekély dicsérete, hogy ebben a lázas osztályszerü szervezkedésben nem sietett mohón résztvenni, noha sérelmei ugyancsak számosak voltak és országos szervezkedése a közéletbeli mozgalmakban ugyancsak megnövelte volna osztályszerü befolyását. Visszatartotta azonban főképpen az a hazafias megfontolás, hogy a nemzetnek osztályszerü föltagozódását a maga szervezkedésével ne siettesse. Valamelyest a nagy tömegekben rejlő vis inertiæ is.

A kedvezőtlen tapasztalatok egész sora azonban arra tanitotta meg az ügyvédi kart is, hogy tartózkodásai, sőt áldozatai is meddők maradtak, még pedig nemcsak magára nézve, hanem azokra az egyetemes közérdekekre nézve is, amelyeknek a maga rovására annyiszor deferált. A mindenféle más életkörök szervezkedése és együttes föllépése immár kézzelfogható példája lett annak, hogy a mi nemzeti társadalmunk is kinőtt a fejlődés régi gyermekruháiból. Az állami atyáskodásban és a többi társadalmi rendek méltányosságában való bizakodás mindjobban a muzeumba való történeti értékek közé kerül. Ma már nem kétséges többé, hogy az egyén is csak ama harczraképes szocziális szervezetek által és azok védelme alatt képes a maga életjogait és fejlődését kivivni, amelyek most már nagy sokaságban vesznek körül bennünket és kétségkivül a jövő társadalmi tagozatnak kezdő alakulásai.

Ezek a tapasztalatok és megfontolások érlelték meg a magyar ügyvédség országos szervezkedésének halaszthatatlan szükségét. És ennek kifolyása lett, hogy az 1907. évi országos ügyvédgyülés október 9-én, majd meg a budapesti ügyvédi kamara közgyülése 1908 február 23-án az országos ügyvédszövetség szervezését határozattal inditotta meg. Később mind a kettőnek a választmánya alulirottat bizta meg az országos szervezet első tervének elkészitésével. Az alapszabályok első tervét alulirott f. é. november 9-én nyujtotta be dr. Szivák Imrének, aki mind a két testület elnöke. Innen a tervezet egyrészt az országos ügyvédgyülés, másrészt a budapesti kamara választmánya elé kerül tárgyalás végett. Hogy elintézésük nem fog hosszu időt igényelni, abból az élénk mozgalomból is gondolható, mely kivált a vidéken, az országos szövetség létrehozását türelmetlenül sürgeti.

A Magyar Ügyvédek Szövetségének első terve abból a gondolatból indult ki, hogy az ügyvédi kamarák hatáskörébe utalt ügyvédi érdekeket ne érintse, hacsak ugy nem, hogy az egyes kamarákat tevékenységükben serkentse és erősitse. A kamarák közt országos köteléket sem a meglevő, sem a tervezett törvény nem ismer; kétszeres ok van tehát arra, hogy az egyetemes ügyvédi érdekek, erőteljes, gyors és erélyes kifejezéshez juthassanak, s erészben a kamarákat is befolyásolják, ha nem is hatáskörükben, de müködésük elevenségében és a kezdeményezésekben. Erre szolgál a tervezetben az az intézkedés is, hogy a Szövetség életmüködésében a kamarák képviselőinek is tér van engedve, noha szavazatuk nincsen.

A tervezetnek egy másik vezető gondolata az, hogy az ügyvédségi érdekek ne csak a nehezebb és általánosabb müködésü országos központban nyerjenek organumot, hanem minden egyes kamara székhelyén, sőt minden oly város vagy község székhelyén is, ahol legalább tiz bejegyzett ügyvéd van. Ilyképpen látszik elérhetőnek, hogy a helyi bajok, sérelmek és érdekek is azonnal, autonomikus uton szóhoz jussanak, de a szükséghez képest az országos központ, tehát az egész magyar ügyvédi kar védelmét is igénybe vehessék.

A részletekre nézve az alapszabály-tervezet rövid váza egyelőre elég tájékoztatást ad.

A *szövetség tagozata* a következő: Székhelye Budapest, ahol évenkint a közgyülést tartják, és a három évre választott, összesen 26 tagból álló *igazgatóság* állandóan müködik.

Azonkivül minden kamara területén, az ottani tagok autonomiával biró *osztályokban* egyesülnek, melyet az évi osztálygyülésen szintén három évre megválasztott osztálybizottság igazgat. Fiumében külön osztály alakul. Végül azokban a helységekben, ahol legalább tiz ügyvéd folytat gyakorlatot, *csoportok* alakithatók, amelyek a kerületi osztály helyi szervei, s annak védelme alá vannak helyezve. Céljuk a helyi ügyvédi érdekek közvetlen ápolása.

A *tagok* négyfélék. 1. Rendes tagok csak a kamarák tagjai és nyugdijazott ügyvédek lehetnek. Minden lényeges dologban egyedül ezek birnak szavazati joggal. 2. Pártoló tagok a diplomás, de nem gyakorló ügyvédek, az ügyvédjelöltek, birósági és közigazgatási gyakornokok. 3. Alapitó tag, aki egyszerre 100 K-t fizet a Szövetség pénztárába. Ezt különben a rendes tag is teheti. 4. Tiszteleti tag, akit a közgyülés érdemei fejében megválaszt.

A tagok az egyes osztályok utján lépnek be három évre. Kizárható az, «akinek az egyesületben való maradása az

egyesület érdekeivel össze nem egyeztethető». A fölfüggesztett ügyvéd jogai szünetelnek.

A tagsági dijakat évenkint a Szövetség közgyülése állapitja meg és az egyes osztályok szedik be, de levonhatják a maguk költségeire az igazgatóság által előre megállapitott hányadot.

A tagoknak joguk van sérelmeiket a csoport, esetleg az osztály utján, végső fokon a központi igazgatóság utján tárgyaltatni.

A szövetség czélja általában országos együttmüködés utján az ügyvédség anyagi és erkölcsi jólétének előmozditása, jogszerü érdekeinek megóvása, hibáinak orvoslása és tekintélyének gyarapitása. Evégből: az ügyvédi kamarákat éleszti, azoknál inditványokat, panaszokat, előterjesztéseket tesz, a szaktudást előmozditja, értekezleteket, tanácskozásokat tart, terveket készit, nyomtatványokat (hirlap) ad ki, tagjait sérelmek ellen védelmébe fogadja s az ügyvédjelöltekkel és joggyakornokokkal foglalkozik.

A közgyülés a szokásos központi hatáskörrel bir. Minden tag résztvehet benne, de szavazati joggal az igazgatóság tagjain kivül csak az osztályok elnökei és *képviselői* birnak. Minden osztály annyi képviselőt küldhet, ahányszor 20 tagja van, de megillető szavazati jogait kevesebb képviselőre is ruházhatja. A közgyülést évenkint legkésőbb október végéig kell megtartani szükség esetén rendkivüli közgyülés kevesebb formalitással és rövidebb határidővel tartható.

Az igazgatóság a központi adminisztrácziót látja el s az egyesület érdembeli müködésének javát végzi. Közérdekü ügyekben határoz és felügyel az egész szövetségre.

Az osztályok közgyülése és bizottsága kerületi autonomiával bir, s nagyjából a központi közgyülés és az igazgatóság mása.

A csoportok szabad helyi érdekalakulások, amelyek tagjaik sérelmeit elsősorban veszik föl és sürgős esetekben a szövetség elnökével közvetlenül is érintkeznek. Osztályuk hozzájárulásával szavazatban is szervezkedhetnek.

Altalában véve a 36 szakaszból álló tervezet a szövetségnek csak alkotmányát adja s a közelebbi szervezeti és ügyviteli kérdések megoldását az *ügyrendekre* bizza, ami a kerületi és helyi autonomikus szervezkedésnek tágabb teret enged.

A vázolt szervezet bizonyosan sok hozzászólás, javitás, talán lényeges átalakitás tárgya lesz. Tökéletesnek első formájában maga a tervező sem véli. De ha egészben életképes vonalakat ad, az már maga is megoldás. A hasonló szabad szervezetek életképessége azonban nem a jogszabályok sokaságától és technikai tökéletességétől függ, hanem attól a szellemtől, amit neki tagjainak öntudata és közérzése ad. Ezenfölül pedig a vezető férfiak szerencsés kiszemelésétől.

Az az egy egészen kétségtelen, hogy a szövetség, ha létrejön, a magyar ügyvédi kart az ország nagy közmozgalmaiban fölötte nagy sulyu szocziális tényezővé fogja tenni. Olyanná, amelynek befolyása elől kitérni a nyilvános élet egyetlen területén sem lehet többé. *Dr. Kenedi Géza.*

A végrehajtási novella (1908:XLI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek.*

VII.

Hatályosak-e a novella 2. §-ában foglalt kivételek a bérbeadó törvényes zálogjogának gyakorlása esetében is? (Dr. Márkus Dezső — Jogt. Közl. 38. sz.)

Kétségtelenül hatályosak — amint *M. D.* is azoknak tartja — mert már az 1881:LX. tcz. 51. §-ának utolsó bekezdése is az *a)—r)* pontokban le nem foglalhatóknak kijelentett ingó dolgok közül *csupán* az *m)* és *o) alattiakat*, és ezeket is *csak feltételesen* mondotta olyanoknak, amelyek lakvagy üzlethelyiség bérletéből felmerülő követeléseknél végrehajtás alá vonhatók, a novella tehát, amely a végrehajtást szenvedő állapotán általában *enyhiteni* kiván, ezt az állapotot lehetetlen, hogy *sulyosbitotta* volna azáltal, hogy bérkövetelés megvétele végett a 2. §-ban speczifikált *összes* ingókat engedi végrehajtás alá vonni; mert a novella a 2. §-ában tett kivételekkel szemben a bérköveteléseket csakugyan semmi tekintetben, tehát némely ingóságok feltételes lefoglalásának megengedése által sem privilegizálja, amennyiben a 2. §-ban kivétel alakjában felállitott szabály alól a 3. §-ban kivételeket tesz ugyan némely követelések javára, de ezek között a bérkövetelést fel nem emliti; és mert a törvény javaslatának indokolása szerint:

«A javaslat mellőzi az 1881:LX. tcz. 51. §-ának utolsó bekezdésébe fölvett azt a rendelkezést, mely szerint lakás vagy üzlethelyiség bérletéből felmerülő követeléseknél a tudósok és müvészek könyvei, mintái és szerei, valamint iparosoknál az egyébként végrehajtás alul kivett anyagkészlet is végrehajtás alá vonhatók. *Nincs elfogadható ok, hogy a bérbeadó ezekre a tárgyakra kielégitése czéljából erősebb igénynyel birna, mint más hitelező.* Nem tartja méltányosnak a javaslat azt sem, hogy a bérbeadónak a 2. §. 10. pontja szerint a végrehajtás alul mentes butorokra kielégitési jog adassék, mert ez a végrehajtást szenvedőt a legszükségesebbtől fosztaná meg.»

A felvetett kérdésre adott felelet helyességéhez szerintem szó sem fér. Csudálkozom azon, hogy a kérdés egyáltalában felmerülhetett, sőt, hogy védőkre is talál az a vélemény, hogy bérkövetelés kielégitésére a novella 2. §-ában részletezett ingó dolgok mind lefoglalhatók. Lásd a «Pesti Hirlap» f. évi julius 31-iki számában *dr. Farkas Gyula*, és az *Erdélyrészi jogi Közlöny* 41. számában *dr. Farkas Mózes* e tárgyra vonatkozó czikkeit; és l. *—g —d.* czáfolatát a *P. H.* 42., s *I. K.*-ét az *E. j. K.* 42. számában.

VIII.

«*Az árverés komolyságának garanczidi a végrehajtási novella szerint*» czime alatt *dr. Gutfreund Sámuel (Jogt. Közl.* 40. szám) éles kritika alá veszi a novella 25. §-át. Hibásnak mondja azt a rendelkezést, mely szerint az, aki az árverés kezdetén letett bánatpénzét a kikiáltási árt meghaladó igéretéhez képest ki nem egésziti, a bánatpénzt mégis visszakapja; és azt állitja, hogy ennek az intézkedésnek segélyével minden koczkázat és felelősség nélkül meg lehet hiusitani az árverést: a végrehajtást szenvedő két jó barátja fokozatos igéretekkel felhajtja az elárverezendő ingatlannak az árát annyira, hogy a komoly árverelők azok versenyében többé nem vesznek részt. A «két jó barát» fillérenkint liczitálva kihuzza az árverés napját; amikor pedig a bánatpénz kiegészitésére kerül a sor, a legtöbbet igérő erre képtelennek vagy nem hajlandónak nyilatkozik. Időközben esti nyolcz óra lett, aznap tehát már nem lehet az árverést folytatni; mivel az árverés más napra nincs kitüzve, az árverés meghiusult, a jóbarátok pedig nem felelnek ténykedéseikért és bánatpénzeiket is visszakapják.

Előrebocsátom, hogy egyetértek *G. S.* helyesen indokolt avval az állitásával, hogy az árverelőtől a bánatpénz kiegészitését csak a végrehajtási törvény 170. §-ának második bekezdéséhez képest kitüzött zárhatáridő eredménytelen elmúlta után lehet követelni. Avval az állitásával is egyetértek, hogy azt, aki a bánatpénzét a novella 25. §-ának megfelelően ki nem egésziti, vevőnek kijelenteni nem lehet, reá tehát a végrehajtási törvény 185. §-ának a bánatpénz elvesztésére vonatkozó rendelkezése nem nyer alkalmazást. Valamint egyetértek avval is, hogy ugyanez az árverelő az árverés kezdetén letett bánatpénzét a novella 25. §-a értelmében az árverés befejezte előtt csakugyan visszakapja.

De már azt a véleményt, hogy a bánatpénz ki nem egészitésének következményeit szigoritani kellett volna azzal, hogy az illető árverelőt a letett bánatpénz elvesztésével büntetjük éppen ugy mint azt, aki az árverési feltételeknek eleget nem tesz, semmiképpen sem fogadhatom el.

* Az előbbi közl. l. a 44., 45. és 46. számban.

Nem pedig azért, mert miután a bánatpénz kiegészitésének elmaradása esetében az árverés az igéret figyelmen kivül hagyásával nyomban folytatható, az árverési ügy a bánatpénz ki nem egészitése által fennakadást nem szenved; és ezért azon felül, hogy az illető árverelőt a folytatott árverésben való részvételből kirekesztjük, még sulyosabb következménynyel sujtani nem szükséges. Főleg pedig nem osztom a véleményt azért, mert ennek elfogadásával azt cselekednők, amit a német avval a példabeszéddel fejez ki: «Das Kind mit dem Bade ausgiessen.»

Hiszen a magánjogi törvényhozásnak nem az a főfeladata, hogy a felállitott jogintézményekkel üzhető visszaéléseket távoltartsa s joghátrányokkal sujtsa, hanem az, hogy a szükséges vagy hasznos jogintézményeket szabályozza, erősitse, biztositsa.

Hála istennek, vannak még szolid, nem az eladás meghiusitására, hanem létesitésére czélzó árverések; sőt talán nem túlzok, ha azt állitom, hogy az utóbbiak ezidőszerint még többségben vannak. *Ezekkel* és az ezekben részt vevő komoly árverelőkkel kellett a törvényhozásnak elsősorban számolni. Ezeket az árverelőket pedig oly rendelkezés, aminőt *G. S.* a törvényben látni szeretne, az árverésektől elriasztaná. Mert hányszor megesik, hogy valaki avval a feltett szándékkal jelenik meg az árverési határnapon, hogy a kikiáltási árnál nem fog többet igérni, és ennélfogva el sem látja magát nagyobb, vagy legalább sokkal nagyobb pénzösszeggel, mint amennyi a kikiáltási ár szerint megállapitott bánatpénz letételére szükséges; és hányszor lesz hütlen ehhez a szándékához az árverelés hevében, igérvén a kikiáltási árnál jóval többet. Ha már most nem volna képes a bánatpénz kiegészitésére szükséges összeget *rögtön* előkeriteni, legkevésbbé sem bünös, vagy csak rosszhiszemü eljárásért mégis sulyosan bünhődnék a bánatpénz elvesztése által.

Ami pedig azt az állitást illeti, hogy a novella 25. §-ának segélyével az árverést meg lehet hiusitani, főleg a végrehajtási törvény 172. §-ának 3. bekezdése esetében, holott a novella éppen ebben az esetben előfordult visszaéléseket akarta megszüntetni: azt tartom, hogy *G. S.* túlsötéten lát. Amig a végrehajtási törvény 172. §-a a novella 25. §-ával nem volt kiegészitve, az árverést a csekély bánatpénz feláldozásával igenis meg lehetett hiusitani oly módon, amelyhez *teljesen legális voltánál fogva* egyáltalában nem lehetett hozzáférni. Azt csak nem lehetett a priori ráfogni az árverelőre, hogy az első helyen árverés alá bocsátott birtokrészletért a világba igér a megállapitott kikiáltási árnál sokkal nagyobb összeget, avval a feltett szándékkal, hogy az árverési feltételeknek nem fog eleget tenni, és avval az egyedüli czélzattal, hogy az ingatlannak sikeres elárverezését meggátolja.

Ellenben az a «két jó barát», aki «fillérenként liczitálva szépen kihuzza az árverés napját,» kézenfekvőleg magok közötti «összebeszélés .... által a nyilvános árverés eredményének meghiusitására .... müködik», tehát az 1879: XL. tczikk 128. §-ába ütköző kihágást követ el, és ezért két hónapig terjedhető elzárással és 600 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Sőt azt tartom, hogy azt a «két jó barátot», miután fillérenkinti igérgetés és az árverési cselekmény nevetségessé tétele és meghiusitása által kisded játékát két-három órán át már eljátszotta, a birói kiküldött az árverésből kizárhatja, és — szükség esetén karhatalom alkalmazásával (végrehajtási törvény 32. §.) — annak helyéről eltávolithatja éppen ugy mint azt, aki az árverés megtartását orditozás vagy garázdálkodás által gátolja.

Ide járul, hogy a megkezdett végrehajtást, tehát az árverést is, esteli 8 óra után csak *rendszerint* nem lehet folytatni. Fillérenkinti igérgetés esetére a bíróság főnöke kétségtelenül megadná az előzetes engedélyt arra, hogy az árverést este 8 órakor ne kelljen félbeszakitani (végrehajtási törvény 22. §.). Azt sem tudom a végrehajtási törvény 147. §-ának *d)* pontjából kiolvasni, hogy az árverést szükség esetére két vagy három egymásután következő napra nem lehetne hirdetni. Ellenben éppen azt, amit *G. S.* a visszaélés elleni óvszerül ajánl, hogy az árverési feltételekben a bánatpénz elvesztését a kiegészités elmulasztásának esetére is ki kell kötni: alkalmazhatónak nem vélem; mert a bánatpénz elvesztésére vonatkozó rendelkezést a törvény (1881: LX. tczikk 150. §.) nem helyezi el az árverési feltételek keretébe, ily rendelkezést tehát a végrehajtató árverési feltételként nem is tervezhet (144. §.). A bánatpénz elvesztéséről és illetve annak visszaadásáról a törvény (végrehajtási törvény 185., 173. §. *h)* nem dispositive, hanem cogens szabályok felállitásával rendelkezik, ezektől a szabályoktól pedig a bíróság a felek inditványára el nem térhet.

IX.

Hogy a *száz K-t meg nem haladó érték behajtására irányuló végrehajtási kérvény költsége a novella 4. §-a értelmében is a végrehajtást szenvedőt terheli*, az minden kétségen felül áll.

Azokat, a miket *dr. Szkalák Gyula* ennek az állitásnak bizonyitására felhozott, csak pár megjegyzéssel egészitem ki.

A végrehajtási eljárásban «közbenjárás» (interventio) szóval a félnek azt a ténykedését értjük, mely szerint részt vesz a birói kiküldöttnek oly hivatalos cselekményeinél, amelyek az ő jelentkezése és jelenléte nélkül is, «*hivatalból*» végezhetők (végrehajtási törvény 20., 102., 105. §§.). Ezek közé a végrehajtás kérelmezése nyilván nem tartozik; és ennek költségei a végrehajtási törvény 27. §-ának általános rendelkezései alá esnek.

Igaz, hogy ebben a szakaszban, valamint az egész végrehajtási törvényben «közbenjárás»-ról nincs szó. De a novella 4. §-ának 2. bekezdése a törvényjavaslatban nem is ugy, mint az abból lett törvényben, hanem a végrehajtási törvényhez alkalmazkodva ekként szólt: «Oly végrehajtás esetében, amely a járulékok nélkül 100 K-t meg nem haladó pénzösszeg behajtására irányul, vagy stb: a *végrehajtást feltétlenül hivatalból foganatositandónak kell kimondani*». Ezzel a javaslat a végrehajtási törvény a 8. §. 2. és a 20. §. 1. bekezdésére czélzott. Csak azután folytatta a szakasz igy: «Ebben az esetben oly költséggel, amelyet bármely végrehajtási cselekménynél a végrehajtató közbenjárása okozott» stb. Indokolta pedig a javaslat azt a rendelkezést imigyen: «Csekélyebb követeléseknél nincs szükség arra, hogy a végrehajtató *a végrehajtás foganatositásánál közbenjárjon vagy magát ügyvéddel képviseltesse.* A kiküldött végrehajtó érdemel annyi bizalmat, hogy az ily végrehajtást a végrehajtató közbenjárása nélkül is kielégitő módon fogja foganatositani.»

A javaslaton a törvény lényegben nem kivánt változtatni; csak a szövegen tett változtatást. Ezért az eredeti szöveg és vonatkozó indokolás kétségen felül helyezik a törvény emlitett értelmét. *Dr. Imling Konrád.*

A patronage fejlődése Pécsett és vidékén.

Az 1907. évi szeptember hó 6. és 7-én Pécsett megtartott első országos rabsegélyző kongresszus «*Iratai és Naplója*» kiadásakor abbeli reményemet fejeztem ki, hogy «a viták során felszinre került eszmék, valamint a hozott határozatok mindenesetre maradandó nyomokat fognak hagyni és jelentékenyen előmozditják a hazai patronage-ügy fejlődését» (v. ö. a Kongresszus iratai és Naplója, Pécs, 1907: XII. l.). S hogy e reményben nem csalatkoztam, bizonyitják azok az uj és többnyire teljesen modern alapokon keletkezett egyesületek, melyek a székesfővárosban és több vidéki városban, szakitva a rabsegélyző egyesületek konzervativ pénzosztogatási rendszerével: az erkölcsi támogatásra, munkaközvetitésre s az arra szorulók gazdasági megerősitésére helyezik a sulyt. És mintha a már korábban virágzásnak indult gyermek-

védelmi intézmények ujabb fejlődésére is lett volna e kongresszusnak valamelyes hatása. Az itt-ott alakult s teljesen társadalmi alapon müködő különböző gyermekvédelmi bizottságok legalább erre vallanak. Kongresszusi előadásaim és felszólalásaim során többszörönkint hangsulyoztam, hogy rabsegélyző és illetve patronage ügyünk fejletlensége kiváltképen arra vezethető vissza, hogy az e téren eddig tevénykedő rabsegélyző egyesületeink nagyon is hivatalos jellegüek voltak, bürokratizmussal dolgoztak, s beérték az egyszerü pénzsegélyezéssel. Sürgettem a modernizálást s a társadalomnak a közvetlen munkába való bevonását. Szemben a konzervativek szigoru kritikájával, biztam a magyar társadalom fogékony elemeiben. A kongresszust követő hónapok nekem adtak igazat: a társadalom megmozdult és folyton fokozódó érdeklődést mutat a patronage-intézmények iránt. Nem terjeszkedem ki ezuttal az egész országban észlelhető fejlődés ismertetésére, de viszont ugy hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha röviden bemutatom annak a Pécsett félévvel ezelőtt keletkezett két patronage egyesületnek eredményes müködését, melyeknek mindegyike teljesen oly módon alakult és kezdette meg áldásos tevékenységét, hogy már is méltóan illeszkedik be a nagy átalakulás előtt álló büntetőjog modern intézményei közé.

I. A Pécsi Patronage-Kör. 1908 január hó 30-án nehány lelkes pedagógus, iparos és kereskedő, valamint több jólelkü hölgy részvételével megalakitottuk a «Pécsi Patronage-Kör»-t, mely feladatául tüzte ki, hogy a pécsi kir. törvényszéki fogházban levő letartóztatottakat, valamint ezeknek családtagjait, továbbá a szabadultakat és az erkölcsi romlás veszélyének kitett vagy züllött gyermekeket erkölcsi és a különböző jótékony intézetek segélyével anyagi támogatásban részesiti. A kör tagjainak száma ezidőszerint 43, közöttük 12 hölgy. A munkában egyenlő buzgalommal valamennyien részt veszünk. Eddig formális alapszabályok nélkül müködtünk, de ép most vettük tervbe, hogy a müködési kört s a tagok jogait és kötelességeit röviden körvonalazó alapszabályokat készitsünk, mire főleg az a körülmény késztet, mert igy remélni merjük, hogy az igazságügyi kormány némi szubvencióban fogja egyesületünket részesiteni, s mert ez alapon a hatóságokkal való érintkezésünk is szilárdabb alapot fog nyerni. Tagjaink ezideig csupán munkaerejükkel járultak a nagy feladatok megvalósitásához, a jövőben azonban valamelyes minimális évi tagsági dijat is szándékozunk szedni.

Müködésünk az elmult félévben főleg két irányban vett nagyobb lendületet: fogházmisszió és a családtagok támogatása terén. *A fogházmisszió* körében a letartóztatottak időközi látogatása során azon törekszünk, hogy ezeket erkölcsi tanitásban, vigasztalásban részesitsük, hogy a talán bomladozó családi kapcsokat megerősitsük, hogy az esetlegesen szükséges anyagi támogatás utját egyengessük (igen sokszor felhivásra mi adunk véleményt a Rabsegélyző-Egyesületnek). Tagjaink a kir. ügyész aláirásával és hivatalos pecséttel ellátott következő szövegü állandó igazoló jegyet kapnak: «N. N. ur (urnő) feljogosittatik a pécsi kir. törvényszéki fogházban levő férfi (nő) letartóztatottakat, a vizsgálati foglyok és előzetes letartóztatottak kivételével vasár- és ünnepnapokon délután 2—5 óra között meglátogatni és velük beszélni». Ezenkivül minden hó elsején kimutatást tesz át hozzánk a fogházfelügyelő, melyből megtudjuk a legutóbbi hóban beutalt letartóztatottakra vonatkozó legszükségesebb adatokat. E kimutatás alapján minden letartóztatottról egyéni lapot készitünk, mely a pártfogónak adatik át. Tájékoztatásul közlök egy ily egyéni lapot: «. . . sz. M. András, született 1871. évi julius hó 25-én Budapesten, ró.n. kath. háziszolga, vagyontalan, nőtlen, legutóbbi lakóhelye: Mohács. Lopás büntette miatt két évi fegyházra itéltetett. Előzőleg büntetve volt: 1898. évben három évre, 1907. évben hét napra. Szabadul: 1910. évi augusztus hó 10-én.» Ha van család, mindig kitüntetjük, hogy ez kikből áll, vannak-e kiskoru gyermekek, s hogy a családtagok hol laknak. Ezek az egyéni lapok mindig a havonként tartott üléseken lesznek kiosztva, illetve postán elküldve, viszont tagjaink vagy levélben, vagy az üléseken referálnak tapasztalataikról, s terjesztik elő javaslataikat. Ha a letartóztatott szabadulásakor, vagy az ezt követő időben anyagi segélyezésre szorul, ugy a szükséges összeget valamely jótékony intézettől (többnyire a Rabsegélyző Egyesülettől) szerezzük be, de azt sohasem bocsátjuk a szabadult kezére, hanem a pártfogó közvetitésével használjuk fel. Azon szerezzük be a szükséges ruhanemüt, az első napokban nélkülözhetetlen élelmiszereket, tüzelőanyagot, azon veszszük meg a munkaeszközöket, esetleg nyersanyagot stb. A vidéken lakókat pártfogójuk lekiséri a vasuti állomásra, megváltja menetjegyüket stb. Az elmult félévben 226 letartóztatott részesült ilynemü erkölcsi és részben anyagi támogatásban. Vállalt feladataink körében a legtöbb nehézséggel a munkaközvetités terén kell megküzdenünk. Aránylag igen csekély számu esetben tudtunk a szabadultnak munkát szerezni, egyet kórházi szolgának sikerült beajánlanunk, néhányat iparosnál, illetve vidéki mezőgazdaságban helyeztünk el. *A családtámogatás* terén elég szép eredményekkel dicsekedhetünk. Miután azonban vidéki pártfogóink száma még csekély, többnyire csak azokat a családokat gondozhattuk, melyek Pécsett laknak. Eljárásunk a következő: a felkért párfogó többszörönként ellátogat az illető családhoz, buzditja, bátoritja a gyermekeivel magára maradt nőt; reábeszéléssel, ellenőrzéssel, irányitással arra törekszik, hogy a nő férje iránti házassági hüségét meg ne szegje, hogy gyermekeit gonddal nevelje, hogy munkájával a meglevő kis vagyont a férj szabadulásáig megtartsa stb., s mindezt elérendő, lehetőleg munkát szerzünk a nőnek, a gyermekeket, ha szükséges, az állami gyermekmenhelyben helyezzük el; ha a családnak kisebb adóssága van, azt kifizetjük, a zálogban levő tárgyakat kiváltjuk, esetleg a lakbért, vagy annak egy részét a háziur kezére juttatjuk; élelmiszer, tüzelőanyag, ruhanemü beszerzésével megkönyitjük a megélhetést stb. (a szükséges összeget ismét többnyire a Rabsegélyző-Egyesülettől kérjük.) Az elmult félévben összesen 35 családot vettünk pártfogásunkba, s 83 gyermeknél gyakoroltunk ellenőrzést.

A közel jövőben pártfogóink kérdő iveket fognak kézhez venni, amelyekben feltett kérdések lehetőleg egyöntetü eljárást fognak biztositani. Háromféle ily kérdőiv kibocsátását tervezzük; az egyik a letartóztatottak, a másik a szabadultak (kiket, amennyiben Pécsett maradnak, bizonyos ideig szintén támogatni szándékozunk), a harmadik a család pártfogóinak fog átadatni, azzal, hogy annak alapján járjanak el és terjesszenek javaslatot a vezetőség, illetve az ülés elé.

II. A Pécs-Baranyai Gyermekvédelmi Bizottság. Nehány lelkes emberbarát kezdeményezésére és részvételével 1908. évi február hó 8-án megalakitottuk a «Pécs-Baranyai Gyermekvédelmi Bizottság»-ot, mely feladatául tüzte ki, hogy a züllésnek indult és az erkölcsi romlás veszélyének kitett fiatalkoruak közül különösen azokat veszi pártfogásába, kik a büntetőtörvénykönyvvel jöttek összeütközésbe, s ennek következtében a legnagyobb valószinüség szerint a letartóztatási intézetbe kerülnek. Mióta a bünösség elleni küzdelemben a figyelem a fiatalkoruak felé irányult, s keresni kezdettük azokat az okokat, melyek a zsenge gyermeket a bün lejtőjére sodorják, s megállapitani igyekeztünk a velük szemben alkalmazott mai büntetések vagy egyéb eljárási módok hatását: csakhamar kitünt, hogy a fiatalkoru bünösségének tényezői a legtöbb esetben nem annak egyéniségében, hanem ama romlott környezetben lelhetők fel, melynek mérges levegőjében az illető felnőtt és él, kitünt továbbá, hogy a mai büntetési eszközök a büntettes fiatalkoruak irányában nemcsak hatástalanok, hanem egyenesen károsak, mert kevéssé használják fel a javitó nevelés eszközeit, s rövid idő után ismét

visszabocsátják a fiatalkorut régi környezetébe, hol az tovább züllik s végre is a valódi büntettesek közé növekszik fel. E megfontolás tette kötelességünkké, hogy már a mai törvényes keretek között is megtegyünk minden lehetőt a fiatalkoru büntettesek megmentése érdekében. Bizottságunk e nemes czélt megvalósitandó, minden tudomására jutott esetben védőt kér fel, aki odatörekszik, hogy a bíróság vagy rendőri hatóság elé idézett fiatalkoru a büntetés alól lehetőleg felmentessék, s ha ez sikerül, ugy azonnal, ellenkező esetben pedig a büntetés kiállása után pártfogó kezelésnek vétessék alá. A védelmi müködést bizottságunk védelmi osztálya, a patronage tevékenységét pedig annak pártfogó osztálya végzi. Az elmult félévben 14 fiatalkorut, közöttük két leánygyermeket vettünk pártfogásba. Müködésünket egy eset kivételével mindig hivatalos értesités alapján kezdettük meg. Ily értesiteseket vettünk a pécsi kir. ügyészségtől, az ügyészi megbizottól, a járásbiróságoktól, és a rendőrfőkapitánytól. Felkért védőink mindig a legnagyobb buzgalommal végezték teendőiket; közremüködésük négy esetben felmentésre, illetve az eljárás megszüntetésére vezetett, tiz esetben rövidebb büntetés volt az eredmény. A pártfogó osztály müködését a következőkben foglalhatom össze: az összes pártfogásba vett fiatalkoruak közül háromnál nem volt szükség semmiféle beavatkozásra, mert megállapitottuk, hogy a csupán gyermekcsinyt elkövetett pártfogoltunk jó környezetben van, melyben minden veszély nélkül továbbra is megmaradhat; öt gyermeket szintén visszahagyhattunk a családban, illetve a munkaadónál, de ezeket egy ideig felügyelet alatt tartottuk, s bizonyos erkölcsgyámi gondozásban részesitettük; kettőt más családnál, illetve munkaadónál helyeztünk el, ezeket állandó ellenőrzés alatt tartjuk; hármat a pécsi állami gyermekmenhely kötelékébe vétettünk fel, kik ez idő szerint vidéki telepen vannak elhelyezve; végül egyet a székesfehérvári javitóintézetbe juttattunk.

Bizottságunk ez idő szerint 93 tagból áll, kik közül 40 a védelmi osztályban, 53 pedig a pártfogó osztályban müködik (tagjaink között van 28 vidéki és 12 hölgy).

Bizottságunk azt is feladatául tüzte ki, hogy rövid időn belül a pécsi kir. főügyészség területén levő többi kir. ügyészségekkel kapcsolatban is megalakitja e bizottságokat. F. évi márczius 13-án a Szekszárd—Tolnamegyei, május 19-én pedig a Kaposvár—Somogymegyei Gyermekvédelmi Bizottságokat alakitottuk meg, melyek hasonló czéllal és szervezettel müködnek mint a pécsi. Legközelebb Nagy-Kanizsán szállunk ki hasonló törekvéssel; remélhetőleg fáradozásainkat ott is siker fogja koronázni.

Ugy hiszszük, ha valahol, ugy a székesfővárost kivéve talán a pécsi kir. tábla területén van a talaj legjobban előkészitve ahhoz, hogy a büntető novellának a fiatalkoruakra vonatkozó része minden zökkenés nélkül 1910. évi január elsején életbeléphessen.

Dr. Angyal Pál,
egyetemi magántanár, pécsi jogtanár.

A bünügyi nyilvántartás és büntető igazságszolgáltatásunk.

Az 1897 : XXXIV. tcz. 26. §-ában foglalt parancsoló rendelkezés végrehajtásának immár egy évtizeden tul való elhuzódása méltán tölthette el bizonyos zugolódással a büntető praxis embereit. Itt is megnyilvánult az a rendszer, amely mindig és elsősorban a főváros érdekeit tartva szem előtt: a törvényes rendelkezéseket elsősorban annak igényeihez alkalmazza, és miután a budapesti államrendőrség a bünügyi nyilvántartás teendőit huzamosabb idő óta kiválóan látta el: az országos praxis meghagyatott a maga primitiv eszközeinél, amelyeknek hihetetlen fogyatékosságát az ország ügyeit annak központjából intézők talán nem is sejtik.

Alig képzelhető, hogy mai eszközeivel hogyan képes a BP. 133. §-ában foglalt rendelkezésnek: a terhelt személyi viszonyai és azonossága kutatásának csak valamikép megfelelni a vidéki helyekre internált büntetőbiró és vizsgálóbiró. Csak néhány «igaz történet» képével illusztrálom e helyzetet azok számára, akik azt nem ismerik. Ma egy téglás szurja hasba társát valami perpatvar folytán; a munkásosztály salakja ebből az ipari ágból kerül ki, és az ország egyik égetőjéből a másikba vándorol. Más izben egy orosz anyanyelvü bányamunkást állit a rendőrség a távol nyugaton müködő vizsgálóbiró elé betöréses lopásért; a vereczkei szoroson jött be hazánkba és előadása szerint egyik bányából a másikba költözve ért a Rába felső vidékére, hogy innen a styriai érczhegységbe induljon munka után. Egy gyanus külsejü idegen öt-hat lopást beismer, miglen a nyomozás kideriti, hogy azok közül csak egyet követhetett el; ezzel költvén fel a gyanut, hosszu faggatásra ismeri be, hogy nejét megölte s a Murába dobta, amiért más néven körözik. Egy tót nevü vasmunkást vezetnek elő, aki öblös alföldi magyarsággal beszél s a nevét is rosszul ejti ki, és fogalma sincs a felvidék viszonyairól, stb. stb. Mindezek olyan esetek, amelyek rögtön felkeltik a gyanut, hogy ennek az embernek valami titkolni valója van, de vele szemben a vizsgálóbiró tehetetlen, mert teljes sötétségben tapogatódzik és azt sem tudja, hova forduljon tudakozódásért. Nem is szólok a magyar nemzeti veszedelemről, a czigányokról, akik valóságos szervezett gonosztevők, s minden bíróság számára más nevük, családjuk és hazájuk van. Évek óta éreznie kell minden ügyésznek és birónak a cselekmények elkövetési módjából, hogy a szokásszerü büntettesek szaporodnak, de az ellenök való küzdelemben mindeddig fegyvertelenek vagyunk.

I. Ezen a helyzeten javit a m. kir. igazságügyi és belügyi miniszteréknek 1908. évi október hó 15-én 24,300/908. I. M. sz. a. az országos bünügyi nyilvántartás tárgyában kiadott rendelete, amely 1909 január elején lép életbe, s ez a rendelet nemcsak hogy szanálja a ma létező visszáságokat, de egy uj szervezetet teremt, amely abban az esetben, ha az alkalmazó hatóságok és közegek oly lelkiismeretesen fogják végrehajtani rendelkezéseit, mint amily alapossággal azok szerkesztve vannak, egy évtized alatt bünügyi judikaturánk rendje vetekedni fog bármely modern államéval és a büntett elleni küzdelemben használt fegyvereink semmivel sem lesznek erőtlenebbek amazokéinál. Joggal mondhatjuk, hogy ha a szabályozó rendelet késett is, a magyar casier judiciairet rendkivül szerencsés alakban teremtette meg, amelyet minden praktikus kriminalistának őszintén üdvözölnie kell.

Feltétlenül szerencsésnek mondható elsősorban az a megoldás, hogy a casier judiciaire törzsévé egy külön központi hivatal tétetett: az «Országos bünügyi nyilvántartó hivatal Budapesten» (22. §.), amely lényegében a budapesti m. kir. államrendőrségnél eddig vezetett és kipróbált bünügyi nyilvántartásnak kiterjesztése az egész országra (26. §.), és az ennek a nyilvántartásnak a körében alkalmazott dactyloskopiai és photographiai eredmények értékesittetnek már most az egész országra kiterjesztett nyilvántartásban. Menthetetlen hiba lett volna a «rendőri hatóságok»-nak nevezett autonom hatóságok és közegek kezébe tenni le ezt a fontos nyilvántartást, mert az, mint minden ily munkálat, végeredményben a körjegyzői önkény áldozatává esett volna. Czélszerü azonban az is, hogy nem az osztrák és német «Strafregister» vétetett mintául, amely a nyilvántartást a kir. ügyészségekre bizta, mert eltekintve attól, hogy ez az ügyészségekre jelentékeny terhet ró, hosszu időt kiván meg, mig a kezelőszemélyzet az egész országban arra alkalmassá válik, s még hosszabb idő, amig egyöntetüség érhető el.

II. Az életbelépő nyilvántartás a peres eljárás szempontjából nem csupán az elitéltek nyilvántartását öleli fel és igy tulajdonképen nem kizárólag casier iudiciaire, hanem egy-

uttal a nyomozás egyes ágait és a büntetések végrehajtását is szolgálja: segédeszközöket nyujt a büntető hatóságok részére a személyazonosság nyomozásában az ujjlenyomatok és fényképek utján, másfelől pedig az ismeretlen helyen távollevők és szökevények elleni eljárásban az u. n. figyelőlapok utján.

Az elitéltek nyilvántartása kiterjed (1. §.) *a)* a büntett miatt; *b)* vétség miatt (az egyedül pénzbüntetéssel büntetendő becsületsértés vétségének kivételével); *c)* csavargás vagy koldulás kihágása miatt; *d)* az egyéb kihágás miatt elitéltekre, ha a kihágásra kiszabott büntetés egy hónapi elzárást meghalad.

Ezen elitéltekről a bíróság, illetve kir. ügyészség büntetőlapot állit ki s azt a nyilvántartó hivatalnak azonnal esetről-esetre (tehát nem ugy, mint a statisztikai lapokat, időszakonkint) beküldi (4. §.). A büntető lap alakja egészben véve a statisztikai ügylapnak s a külföldiekről eddig kiállitott büntetési lapnak felel meg, amely utóbbi most megszünik. (3. és 51. §.)

Nem tekintetik a nyilvántartás szempontjából elitéltnek az a fiatalkoru, aki ellen az 1908:XXXVI. tcz., a büntető novella 17. §. 1—3. pontjában előirt intézkedés rendeltetett el. E rendelkezéssel kimondatott az, hogy a dorgálás, próbára bocsátás és javitó nevelés körében nincs visszaesés s a fiatalkorut addig, mig ellene ezen intézkedéseknél szigorubb rendszabály nem vétetett foganatba: büntetlen előéletünek kell tekinteni. Ezekről értesitést sem kell tehát kérni, ha a bíróság elé kerülnek. (43. §.)

A nyilvántartás e köre egészében véve megfelel a helyes álláspontnak. A vétségeket illetőleg, igen helyesen, kihagyatott az egyedül pénzbüntetéssel büntetendő becsületsértés vétsége, kihagyható lett volna a szintén csupán pénzbüntetéssel büntethető talált kincs jogtalan elsajátitásának vétsége. Lényegesebb észrevételeink vannak azonban a kihágásokat illetőleg.

A tulajdon elleni kihágás büntetése (BN. 51. §.) nyolcz napig terjedhető elzárás, ugy, hogy ez a büncselekmény nem fog a nyilvántartásba kerülni. A Btk. 338. és 357. §-ai s a BN. 51. §-a szerint azonban a lopásnak vagy a sikkasztásnak ez a kihágása visszaesés esetében büntetté minősülhet vagy okát képezheti egy más lopás, illetve sikkasztás büntetté minősülésének. A nyilvántartás azonban erről nem szerez értesülést és értesitést sem adhat, ugy hogy a bíróságnál ezek a delictumok nem fognak az előéletben szerepelni és sok esetben nem fog megállapittatni a visszaesés. Ez kétségtelenül jelentős hiány, ha tekintetbe veszszük, hogy a vásári tolvajok, kóbor czigányok, zsebtolvajok lopásainak nagy része, ugy a falopás, szénlopás a BN. 51. §-ának értelme szerint most már csak kihágás, szintén a könnyebben lopható vásári czikkek (czipő, kendő, vászon, ing, a parasztember zsebében lévő néhány korona etc.) értéke, ugy az egyszerre elvihető fa- és szénmennyiség értéke rendszerint 10 koronán alól van. A közveszélyes büntettesek egész sora igy a nyilvántartásból ki fog esni, másfelől pedig kelletlen helyzetbe jön a biró, aki előtt a tettes ily delictumokat elismer, de a hivatalos nyilvántartás azt nem igazolja.

Hasonlóan állunk egyéb kihágásokkal is. A rendelet különös gondoskodása tárgyává tette a vagabondage-t, felvévén a nyilvántartásba a csavargást és koldulást, de ismét kihagyta a kbtk. 71. §-át, a mely a gyakorlatban igen gyakori eset és a csavargók, közveszélyes elemek állandó praktikája: az utlevelek, iparkönyvek, cselédkönyvek s egyéb igazolványok hamisitását, de büntetésének maximuma egy hónap. Nyilvánvaló visszásság, hogy a közönséges szegény koldust nyilvántartjuk, mig a raffináltabb csavargót nem és előreláthatólag nagy hiánya lesz a nyilvántartásnak, hogy a hamis legitimációkkal utazók és kóborlók nem fognak belekerülni, pedig ezeknek a védpajzsa alatt a legtöbb esetben menekülő delinquensek rejtőznek, a kiket másutt keresnek és rólok, mint szökésben lévőkről a nyilvántartás más forrásból más néven értesült. Régi igazság, hogy a nagyobbszerű büntettes nem mindig a nagyobb sulyu deliktummal szerepel, sőt elég gyakran szándékosan követ el apró delictumokat, hogy mig ezekkel végez: szem elől veszitsék üldözői.

Kifogásolnunk kell végül a Kbtk. 41. §-nak a nyilvántartásból való kihagyását. A Btk.-nek az a hiánya, hogy a veszélyes fenyegetés, illetve a kényszerités (Nöthigung) fogalmát nem ismeri és a Kbtk. 41. §-ában meghatározott közcsend elleni kihágásnak tartotta fenn a hasonló tényálladékokat, a törvényhez alkalmazkodó rendelet folytán mutatkozni fog a nyilvántartásban is. A birói gyakorlat egész sorát produkálja az igen jelentős és veszélyes cselekményeknek, amelyek közcsend elleni kihágásnak minősittetnek, mint p. o. az uton haladónak a feltartóztatása, ijesztés okából másra való lövöldözés, és akárhány eset, amelyben az emberölés kisérlete vagy rablás kisérlete csak azért nem nyer megállapitást, mert az ölési szándék s a rablási czélzat nehezen bizonyitható. Ezekben az esetekben ugyan a Kbtk. 41. §-a a végső surrogatum, de a cselekmény éppen nem közömbös a büntettes ujabb cselekményeinek elbirálásánál.

III. A nyilvántartás másik ága: az azonositással kapcsolatos nyilvántartás az ujjlenyomatok felvételét és a fényképezést rendszeresiti. Nem tudjuk eléggé kiemelni, hogy mily óriási lépéssel vitte elő igazságügyünket ez az intézkedés a kriminalisztika terén, s különös jelentőségét abban kell látnunk, hogy a dactyloskopiát és a fotografálást az összes büntető hatóságok rendelkezésére bocsátván: ezzel nagy szolgálatot tett a bünügy legmodernebb ágának: a kriminálaktikának. A gyakorlat emberei mindeddig igen kevés érzékkel birtak aziránt, hogy a bünügyekben a tárgyi bizonyitékok összegyüjtése, az u. n. pozitiv nyomozás mily nagy és elsőrendü értékkel bir. Szaklapjainkban a birák és ügyvédek tollából akárhányszor hétszámra folyó heves vitákat olvasunk afelől, hogy ebben és ebben az esetben a bonyodalmas BP. melyik paragrafusának melyik alpontjára kell hivatkozni, számosan azonban arról, amit ma a tudomány karöltve az emberi leleményességgel a nyomozás terén produkál, legfeljebb a kétes értékü «Sherlock Holmes» és «Nick Carter» nevek alatt szereplő ponyvairodalomból vesznek tudomást. A daktyloskopia és a fényképezés a nyilvántartáson kivül a pozitiv nyomozásnak fontos, tán legfontosabb eszközei. Csak azt emlitjük meg, hogy az azonositáson kivül a dactyloskopia utján a tettesnek a tett szinhelyén való jelenléte állapitható meg, és igy nem egy esetben volt már alkalmas az ismeretlen tettes kipuhatolására.* Erészben a rendelethez csatolt *A)* függelék 24. §-a igen helyesen felvette «a büncselekmények szinhelyén talált ujjnyomok felhasználása körüli eljárást». A fotografálás forensis jelentőségének kiemelése átmegy e sorok keretén; s lehetetlen is a fotografálás felhasználásának összes eseteit felsorolni. A BP. 226. §-a kifejezetten előirja azt helyszini szemlék számára, de nagyon ritka esetekben alkalmaztatik, nyilván költségkimélés okából. A rendelet nem is terjeszkedik ki tüzetesebben a fotografálásra az azonositás czéljain kivül, és elég mostohán bánik vele ahhoz a jelentőséghez képest, amely megilletné. Állandó fényképezési szerződést ugyanis csak a kir. ügyészségek kötnek, s a gyanusitott lefényképezését csak a kir. ügyész rendelheti el (17. §.),

* Egy New-Yorkból New-Orleansba haladó hajón egy pénzzel telt papircsomag tartalmát ellopták. A tettes a pecsétet feltörte, s a göngyöleget ujra bepecsételte, ugy, hogy a pecsétviaszt jobb hüvelyével nyomta rá. Valamennyi hivatalnokkal, aki a csomaggal foglalatoskodott, pecsétviaszba nyomott ujjlenyomatot vétettek fel. Egyik ujjnyomat teljesen egyezett a csomag lenyomatával.

Egy betörő egy villába való behatolásakor frissen mázolt ablakdeszkát fogott meg. s ujjai világos lenyomatot hagytak maguk után. A lenyomatot lefotografálták, összehasonlitották a büntettes-albumban felvett betörőkkel, s igy a tettesre ráakadtak.

a járásbiróság a rendelet szavai szerint «azon kivételes esetekben, amidőn a kir. járásbirósági fogházban letartóztatottra nézve merül fel a lefényképezés szüksége, erről a letartóztatott személyi adatainak és a lefényképzésre okot szolgáltató körülményeknek ismertetése mellett az illetékes kir. ügyészt értesiti». Ez a rendelkezés nem felel meg egészen a mindennapi praxisnak, mert a letartóztatottakat többnyire a járásbiróságokhoz kisérik, a vizsgálatok túlnyomó részét nem a központi vizsgálóbiró, hanem a járásbiróságok foganatositják, ugy, hogy a járásbiróságoknál nem *kivételes esetekben*, de az esetek legnagyobb részében lesznek a fotografálandó letartóztatottak. Nem praktikus az sem, hogy az ügyész engedélyét kell kikérni, és valószinüleg arra vezet, hogy számos esetben mellőztetik, csakhogy levelezni ne kelljen. A vizsgálatoknál pedig némi anomália, hogy a vizsgálóbiró teljesen önállóan teljesit minden vizsgálati cselekményt, éppen a lefényképezést nem, amely, mint az azonosság megállapitása, szintén oda tartozik. Végül ki kell emelni, hogy a rendeletnek ez az intézkedése nem vonatkozik a BP. 226. §-ában emlitett fényképezésekre, a helyszini szemlékre, amelyet a vizsgálóbiró ezután is felvehet, az ügyészség rendelete nélkül. A rendelet különös érdeme lesz azonban, hogy a pozitiv nyomozás e két módszerével is megismerteti hatóságainkat. Hihető és remélhető, hogy a daktyloskopia s a fotografálás rendszeresitve lévén, a nyilvántartás körén kivül azok a lehető legtágabb mérvben fognak a nyomozás, illetve a vizsgálat terén alkalmaztatni. A provinciális szük látkörnek ugyan ez is, mint minden ujitás, eleinte kényelmetlen lesz, de erészben is előrelátással járt el az igazságügyi kormány, midőn a rendelet kibocsátásával egyidejüleg intézkedett, hogy minden hatóságnál legyen kellő számu személyzet, amely az ujjlenyomatok felvételét betanulja s javarészt immár be is tanulta.

Az ujjnyomat és fénykép felvételének kettős rendeltetéséből következik, hogy azok felvehetők minden esetben, amidőn a nyomozás czéljára szükséges az azonosság, illetve a delinquens kilétének megállapitása végett. A rendelet 16. §-a nagyon helyesen emeli ki e részben kifejezetten azt, hogy a szokásos büntettesek közé tartozó kóbor czigányokat le *kell* fényképezni. Ha ezt kapcsolatban az ujjnyomatok felvételével lelkiismeretesen végrehajtjuk, a czigánykérdés terén jelentős lépést fogunk elérni.

A nyilvántartás szolgálatában álló ujjnyomatok s fényképek felvétele kötelező pénzhamisitás, szemérem elleni büntettek és vétségek, kerités, kettős házasság, gyilkosság, szándékos emberölés, kitétel és elhagyás, halált okozó sulyos testi sértés, lopás, rablás és zsarolás, sikkasztás, orgazdaság és bünpártolás, csalás, okirathamisitás, gyujtogatás, uzsora, csavargás és koldulás, eseteiben előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba került terheltekről s a szabadságvesztés büntetéssel sujtott elitéltekről. Mellőzhető azonban a 11. §. szerint a felvétel, ha az *elitélt* egyénisége, állandó lakóhelye s egyéb életviszonyai alapján jogosan következtethető, hogy kiléte vagy személyazonossága iránt kétség a jövőben sem fog felmerülni. Ez az utóbbi rendelkezés nagyjában a BP. 141. §. 2. pontja első tételével egybehangzó, amely a személyi megbizhatatlanság esetére az előzetes letartóztatásról rendelkezik. De miután a rendelet 11. §-a csak az *elitéltekre* mondja ki a felvétel mellőzését, a rendelet máskép nem magyarázható, ez a felsorolt deliktumok miatt előzetesen letartóztatottakkal s vizsgálati fogságba helyezettekkel szemben a személyes megbizhatóság esetén sem, de még akkor se mellőzhető, ha nem személyi megbizhatatlanság okából, hanem más okból kerültek letartóztatásba. Végül a rendelet kivételt nem tévén, értelmezésünk szerint fel kell venni akkor is, ha az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság a BP. 330. §. 4. bekezdése értelmében csak a kimondott itélet után rendeltetett el.

Az az intézkedés, hogy az elitéltről az esetben, ha személye megbizható, nem kell felvenni ujjnyomatot s fényképet, az előzetesen letartóztatottról s a vizsgálati fogolyról pedig mindig: a perjogi elvekkel, amelyek szerint a vizsgálati fogoly nem bünös, alig egyeztethető össze, de indokát nyilván abban találja, hogy az előzetes eljárás alá vontak más módon nem nyilvántartatnak, az elitéltekre pedig a büntető lapokkal való nyilvántartás minden esetben kiterjed.

Az ujjnyomattal s fényképekkel való nyilvántartás köréhez megjegyezzük, hogy a hatóság elleni és magánosok elleni erőszak s a sulyos testi sértés büntettét is fel lehetett volna venni. Előbbit azért, mert a szocziális mozgalmakat kisérő zavargásokban az alkalommal élő népsöpredék került volna szem elé, utóbbit pedig azért, mert a szubjektiv bünösséget illetően a halált okozó testi sértéstől miben sem különbözik.

IV. Meg kell emlitenünk még a következőket a rendelet intézkedései közül.

Az *ujjnyomatlapokat* s a fényképeket a felvevő hatóság a központi hivatalba küldi be, ahol azok nyilvántartatnak. Akiről az ujjnyomati lap beküldése előtt büntetőlap már beküldetett, arról büntetőlap nem küldetik be, csak a már beküldöttre történik utalás. Akinek még nincs büntetőlapja, arról az ujjnyomati lappal együtt a büntetési lappal analog *ujjnyomati kisérőlap* küldetik be. (12. §.)

Az ismeretlen helyen tartózkodók és szökevények elleni eljárásban is segélyére jön a rendelet a bíróságoknak, behozván az egész országra kiterjedően a Budapesten már ismeretes figyelőlapot. Ezzel hatályosabbá tétetnek a nyomozó levelek, s remélhetőleg megszünnek a hivatalos lapba betett idézések, amelyek amugy is hasznavehetlenek s minden józan gondolkodás szerint nevetségesek.

A nyilvántartás adatainak az egyes bünügyekben való felhasználási módjáról a rendelet VII. fejezete intézkedik. Mindenkiről, akikről előreláthatólag büntetési lap kiállitására lesz szükség, értesitést kell kérni az országos bünügyi nyilvántartásból, de ez az értesitéskérés csak 1910 január 1-től kötelező, addig pedig, amig a nyilvántartás teljessé nem válik, az eddigi módokon is kutatni kell az előéletet. Czélszerü lenne azonban akkor, amidőn ez az időpont bekövetkezik, a primitiv erkölcsi és vagyoni bizonyitványokat, amelyek a BP. 313. §-ával rendszerint ellentétben állanak, tényleg ki is küszöbölni.

Az értesitéskérésre kötelezett hatóságot a rendelet kifejezetten nem jelöli meg. 43. §-a igy szól: «... az eljáró hatóságok *egyikének* értesitést kell kérni az országos bünügyi nyilvántartásból». A rendelet szerkesztői, ugy látszik, nem ismerik jól a hivatalnokészjárást. A bünügyek javarésze a csendőrség, a kir. ügyészség, a nyomozó szolgabirói, rendőrségi vagy községi hivatalok, esetleg a vizsgálóbiró és a járásbiróság, a vádtanács és a törvényszék, végül a főtárgyalási elnök kezén megy át, mig főtárgyalásra kerül; előre látható, hogy e hatóságok között véleményeltérések lesznek a felett, hogy ki köteles értesitést kérni? és sok papir és idő fog fecséreltetni az e körüli levelezésekben. Hogy ez a gyanu nem alaptalan, arra nézve hivatkozom a Büntető Jog Tára 1904. évi XLVII. kötetének 33. lapján közölt értekezésre, «A vagyoni és erkölcsi bizonyitványról», amely a felett disserál, hogy ennek a bizonyitványnak a beszerzése nem az ügyészség, hanem a biróság feladata s amely czikkből megtudjuk, hogy a komáromi kir. ügyészség és kir. törvényszék között e kérdésben kanapéperre került a sor, a melybe a győri kir. főügyész is beleszólt.

V. Ismertetvén ezekben a bünügyi nyilvántartásnak a bünvádi eljárásra vonatkozó rendelkezéseit, még néhány általános megjegyzés számára kérek helyet.

Bünvádi gyakorlatunkban az előzetes eljárás nyomozási részét egy sajátságos irányzat, amely a viszonyok helyes ismerete nélkül idegenből elkapott elvek alapján indult, a bíróságok

kezéből az autonom közigazgatás hatáskörébe terelte. A kötelező vizsgálat eseteit kivéve, vizsgálat ugyszólván nincs s az előzetes eljárást országszerte a szolgabiróságok és túlnyomó részben a községek előljáróságai folytatják le, mint nyomozást. Ennek a hiányát nem érzik Budapesten, ahol az államrendőrség oly kitünő szervezete müködik, de a vidéki praxisban a falusi biró és a körjegyző által folytatott nyomozás valóságos karrikaturája a nyomozásnak. Elképzelhetetlen, hogy ezek hogyan fognak beilleszkedni a nyilvántartás szervezetébe, hogyan fogják kutatni az előéletet és fogják-e valaha fellelni a helyszini ujjnyomatot, p. o. betöréses lopás etc. esetén, lesz-e valaha fogalmuk a dactyloskopia s a fotografálás alkalmazásáról a nyomozás során? A bíróság pedig ezekhez alig fog jutni, főbenjáró esetek és a letartóztatottak azonositása körüli eljárás kivételével, mert a kihallgatásokat és a helyszini szemléket is a körjegyző tartja, még oly esetben is, amidőn a gyanusitott a bíróságnál van letartóztatva.

De a birói és ügyészi testületnek is szem előtt kell tartani, hogy a nyomozásnak és a vizsgálatnak most ismertetett mozzanatai nagy lelkiismeretességet, időt és — pénzt is igényelnek. Jól tudjuk, hogy az opportunitás elvét szem előtt tartó felügyeleti hatóságoknak mindig kedvelt embere az «expeditiv biró», aki sohase panaszkodik, hogy sok a dolga, és akinek tényleg soha nincs túlsok dolga, aki bünügyeit és vizsgálatait egyszerüen, könnyen és gyorsan befejezi, aki sohase csinál és sohase talál nehézséget, akinek a hivatalában tengeri kigyók s hasonló szörnyek nem lakoznak. Távol áll ezzel azt mondani, hogy a vizsgálatokat évekig kell huzni és pihentetni, mig az ember fejében egy szerencsés gondolat születik. Azonban az a rendszer, amely a birót és ügyészt folyvást és csakis abból a szempontból ellenőrzi, hogy hány ügyet hány nap alatt fejezett be, a vádiratot hányadik nap adta be, nem-e tüzött nyolcz napon túl határnapot és egy nap hány főtárgyalást tudott elvégezni, nem hálás terrenuma azoknak a kutatásoknak, amelyeket a most ismertetett kormányrendelet életbeléptetett. Ugyanez áll az anyagi eszközökre. A bünügyi átalányoknak azok a kezelői, akik minden egyes esetben azon fognak tépelődni, hogy hátha el lehet az ügyet intézni ujjnyomat vagy fényképezés nélkül és akik azt hiszik, hogy aki legkevesebb költséggel adminisztrál, az lép legelőször elő, mindig kerékkötői az igazságszolgáltatásnak, mert a jó igazságszolgáltatás pénzbe kerül. A helyes középutat itt is meg kell találni, mint minden oeconomiában. Az előélet felderitése, az azonosság megállapitása s a pozitiv nyomozásnak a dactyloskopia s a fényképezés utján való bevezetése sok türelmet, óvatosságot, időbeli, szellemi és anyagi áldozatot kiván. Ha birói gyakorlatunk oly készséggel hozza meg ezt az áldozatot, mint amily körültekintés és valóban *széleskörü elhatározás* nyilvánul meg a minden tekintetben kiválóan szerkesztett kormányrendelet szakaszaiban, ugy hazánk bünügyi igazságszolgáltatásának ezen részlete meg fogja érdemelni helyét a modern államokéi között.

Dr. Kármán Elemér,
nagyváradi kir. alügyész.

A jogos ok nélkül elbocsájtott munkavállalónak van-e joga igényeit akkor is érvényesiteni, ha más szolgálatot vállalt?*

Nézzük a kérdést a magánjog oldaláról is.

Mindenekelőtt azt kell tisztáznunk, vajjon ez esetek mindegyikénél a magánjog (általános magánjog) szabályai irányadók-e. Kétségtelen, hogy azon munkavállalót illetőleg, kire nézve a specziális törvények (kereskedelmi törvény, ipartörvény stb.) ki nem terjednek, nem intézkednek, a magánjog idevágó szabályai irányadók; emellett figyelemmel arra, hogy pl. a kereskedelmi törvény (1. §.) szerint a kereskedelmi ügy elbirálásánál kisegitőképpen az általános magánjog szabályai alkalmazandók (v. ö. Klupathy és Nagy Ferencz — I. k. 34. l. — idézett munkáit), figyelemmel továbbá arra, hogy a specziális törvények idevágó intézkedései e kérdést nem érintik, felfogásunk szerint a specziális törvények keretében szabályozott szolgálati viszonynál is azon kérdés, vajjon a felmondási időre járó fizetés az ezen időn belül más helyen való munkavállalás esetén is jár-e, a magánjog szabályai szerint birálandó el.

Ez álláspontot volt a német birodalmi legfelsőbb kereskedelmi bíróság is, amely 191/71. számu határozatában (Entscheidungen des Reichsoberhandelgerichts II. k. 284. l.) kimondja, hogy a kereskedelmi törvény az esetre, ha a szolgálatból jogos ok, vagy felmondás nélkül elbocsátott, illetve az azonnali kilépésre felmondás nélkül jogositott, a felmondási időn belül másutt foglal el állást, nem intézkedik; nem szabályozza azon kérdést, hogy e körülmény a munkaadó javára figyelembe vehető-e vagy sem, s azért e tekintetben a magánjog szabályai irányadók.*

Általános magánjogi — s a specziális törvények közül a kereskedelmi törvény által kifejezetten is elfogadott — szabály, hogy a kétoldalu szerződésnél a szolgáltatásra kötelezett, ellenkező megállapodás hiányában kötelezettsége teljesitését az ellenszolgáltatás egyidejü megtörténtétől teheti függővé (T. 1158. §., német ptk. 320. §.; v. ö.: T. indokolása III. k. 386. l.).

A szerződő felek bármelyike az ellenfél részéről a kötelezettség teljesitését rendszerint csak az esetre követelheti, ha a maga részéről szerződésbeli kötelezettségét teljesitette, vagy ennek teljesitésére késznek nyilatkozott (o. ptk. 1052. §.; Windscheid: Pandekten II. k. 295. l. Kranz Privatrecht II. k. 156. l.; Zlinszky Magánjog 613. l.; Zsögöd: Fejezetek kötelmi jogunk köréből II. k. 94. l.; és Kolozsvári Bálint: A magyar magánjog tankönyve II. k. 63. l.).

Induljunk ki abból, hogy a jogos ok és felmondás nélkül elbocsátott az elbocsátás folytán szerződésbeli kötelezettségét nem teljesithetvén, kötelezettsége teljesitésére késznek nyilatkozott, illetve e nyilatkozatára szükség sem volt, mert a munkaadó azzal, hogy őt felmondás nélkül a szolgálatból azonnal elbocsátotta, azon álláspontra helyezkedett, hogy a munkavállaló kötelezettségének teljesitését nem kivánja.

Igen, csakhogy a kötelezettség teljesitésére késznek nyilatkozás szempontjából nem elégséges, hogy ezt a munkavállaló az elbocsátáskor megtegye, vagy pedig az eljárásból következtethető legyen; e késznek nyilatkozás magában involválja, hogy e készség a felmondási idő egész tartama alatt fenforogjon.

Az, aki a szerződés további teljesitését, illetve az ellenfél részéről nem teljesités folytán származott kárát követeli, kell, hogy a maga részéről — ha kötelezettsége teljesitését az ellenfél akadályozta — a szerződés teljesitésére a felmondási időn belül készen álljon, s ha a szerződés teljesitését a maga eljárása által önmaga részéről lehetetlenné tette, tehát a szerződéstől a maga részéről elállt, csak tényleges kárát követelheti.

A kibérlési szerződésnél — mely rokon természetü a felmondás kérdését illetőleg a szolgálati szerződéssel — ha a bérlő a lakást felmondás nélkül elhagyja, a bérleti viszonyt felmondás nélkül megszünteti, a bérbeadónak joga van a felmondási időre kikötött bért követelni, s nem elég, hogy közölje a bérlővel, hogy a bérlemény a felmondási időre rendelkezésre áll, hanem ennek tényleg ezidőn belül is rendelkezésre kell állnia.

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

* Megjegyezzük, hogy ugy a régi, mint az uj német kereskedelmi törvény egyes, ide nem vágó részletkérdésektől eltekintve a felmondás kérdését általában ugyanugy szabályozza, mint a mi kereskedelmi törvényünk.

Nem elég, hogy az adásvételi szerződésnél az eladó az átvételt jogtalanul megtagadó vevővel közli, hogy az áru rendelkezésére áll, hanem ennek tényleg a vevő rendelkezésére is kell állnia.

Amint látjuk, tehát nem irreleváns, hogy a munkavállaló a felmondási időn belül munkaerejét máshol értékesitette. Nem irreleváns, ha a munkaadó a felmondás nélküli elbocsátással azon szándékát nyilvánitotta, hogy a munkavállaló munkaerejét nem akarja igénybe venni, hogy a munkavállaló a felmondási időn belül nem vált munkaerejével a munkaadó rendelkezésére.

Ha tovább bonczolgatjuk a kérdést, azt látjuk, hogy egyéb magánjogi szabályokkal is számot kell itt vetnünk.

Előtérbe tolul itt azon kérdés is, hogy a munkavállalót (egyik felet) terhelő szolgáltatás, mint kétoldalu szerződésből folyó kötelezettség oly körülmény miatt nem teljesithető, amelyért a munkaadó (a másik fél) felelős. Szóvá teendő az is, hogy az egyik fél (a munkavállaló jelen esetben) a kétoldalu szerződésből folyó kötelezettségét a saját felelősségére eső valamely körülménynél fogva nem teljesitheti; ennek teljesitése saját felelősségére eső körülménynél fogva válik lehetetlenné.

A Tervezet 1174. §-a a német polgári törvénykönyv (324. §.) nyomán kimondja, hogy az a fél, aki a kétoldalu szerződésből folyó kötelezettségeit oly körülmény miatt nem teljesitheti, amelyért a másik fél felelős, az ellenszolgáltatáshoz való jogát megtartja, *de követelésébe betudandó, amit azáltal, hogy a teljesités kötelezettsége alól szabadul, költségekben megtakarit, és munkaerejének egyébkénti értékesitése által szerez, vagy helyes ok nélkül szerezni elmulaszt.* (Ez állásponton van az o. ptk. 1155. §-a is.)

Jelen esetben a munkavállaló szolgálati kötelezettségeit a munkaadó elbocsátása folytán, tehát oly körülmény miatt nem teljesitheti, amelyért a munkaadó felelős, s igy a felmondási időre járó fizetéshez jogát megtartja, de e szabálynak megfelelően a felmondási időre járó fizetésébe betudandó azon jövedelem, melyet a felmondási időn belül munkájával egyébként szerez, melyet a felmondási időn belül állást foglalva kap, vagy kereset, állás kinálkozott, s ezt helyes ok nélkül igénybe nem veszi, el nem foglalja.

Ugy a Tervezet, mint a német polgári törvénykönyv azon helyes álláspontból indul ki, hogy senki más kárára nem gazdagodhatik; ha a munkavállaló a felmondási időn belül munkaerejét másutt értékesitette, nem lehet a munkaadót mégis arra kötelezni, hogy a felmondási időre őt dotálja. A felmondási időre vonatkozó szabályok azon intencióval hozattak, hogy a munkavállaló ne legyen kitéve annak, hogy a munkaadó őt jogos ok nélkül azonnal elbocsássa, sőt addig, mig uj állást nyerhet, szükölködésnek tegye ki, azonban ha már ujabb állást foglalt el s igy megélhetése biztositva van, csak az esetleg mutatkozó differenciát, amivel keresete csökkent, mint kárt követelheti, de az egész felmondási dijra nincs igénye.

A törvény holt betüit a mindennapi élet megnyilvánulásain keresztül vizsgáló biró be kell hogy lássa, kell, hogy érezze, hogy a jogtalan gazdagodás szembetünő eseteit venné pártfogásába, ha mindazt, amit a munkavállaló a felmondási időn belül másutt szerez, vagy szerezni helyes ok nélkül elmulaszt, a munkavállaló követelésébe be nem tudná. A munkaadó kárára való gazdagodás volna ez azon okból, mert a munkavállaló szolgálatait a felmondási időn belül igénybe nem vette.

Volenti non fit injuria; fogják sokan mondani. A munkaadó azzal, hogy a munkavállalót a felmondás kitöltése előtt elbocsátotta, hallgatólag hozzájárult saját cselekedetével ahhoz, hogy másutt állást foglaljon. Igen, ebben nem gátolhatja őt meg, de az elbocsátásnak nem lehet azon következménye, hogy a másutt állást foglaló munkavállalónak ő is a felmondási időre járó teljes fizetését kiszolgáltassa. A munkaadó akarata csak arra irányult, hogy nem kivánja a munkavállaló szolgálatait igénybevenni, de nem arra is, hogy a felmondási időre járó fizetését akkor is megtéritse, amikor a munkavállaló már ezt másutt megkereste, vagy megkereshette volna, tehát nem arra is, hogy a munkavállalónak jogtalan előnyt nyujtson, s magának kárt okozzon.

Windscheid (Pandekten II. k. 308. l.) a munkavállaló és munkaadó közti szolgálati viszonyból származó itt fejtegetett esetet a felhivott (terv. 1174. §. és német ptk. 324. §. 1. bekezdése) jogszabály alá tartozónak mondja, e jogszabályt tartja alkalmazandónak ez esetben.

Sőt Windscheid másutt és más alkalommal is ez álláspontra helyezkedett. Nevezetesen *Mommsennek* a «*Beiträge zum Obligationenrecht*» czimü kiváló könyvét birálva *Mommsennel* ez irányban egyetértve a következőket irja: ..... der Arbeiter, welcher seine Dienste demjenigen, dem er sie versprochen hat, zur Disposition stellt, seine Verbindlichkeit erfüllt hat, ob dieser davon Gebrauch machen kann oder nicht, geht ihm nichts an, und nur aus Billigkeitsrücksichten *(abgesehen von dem sich von selbst verstehenden Fall, wo der Arbeiter seine Dienste anderweitig verwerthen konnte, aber nicht gewollt hat)* kann derselbe von der Zahlung des Lohnes entbunden werden.

Hasonlóképpen értelmezi Kranz (Kranz—Pfaff: *Privatrecht* II. 2. k. 292—295. l.) az osztrák polgári törvénykönyv felhivott 1155. §-át, amikor igy szól: «Bei der Dienstmiete gebührt dem Bestellten auch dann, wenn er an der Verrichtung der bedungenen Arbeit lediglich durch Annahmeverweigerung des Bestellers oder durch einen in der Person des Letzteren eingetretenen Zufall verhindert wurde, der Lohn *insoweit, als er nicht durch eine anderweitige Zeitverwendung entschädiget worden ist.*

E nézetet osztja *Thöl*, a kiváló kereskedelmi jogász is (Handelsrecht I. k. 279—281. l.), amikor igy nyilatkozik: «Der Forderung, wenn sie überhaupt begründet ist, des Handlungsgehilfen auf den Gehalt, Lohn, Salair für die Zeit, binnen welcher er die Dienste nicht geleistet hat, steht die durch die anderweitige Verwerthung seiner freigewordenen Kräfte begründete Forderung des Principals (begründet und zu bemessen nach den Grundsätzen der negotiorum gestio) gegenüber; jene Forderung kann durch die Compensation mit dieser theilweise, oder gänzlich elidirt werden. (V. ö. még Endemann: Lehrbuch des bürgerl. Rechts I. k. 781. l.)

Mielőtt a másik felvetett jogszabályra áttérnék, még csak annyit akarok itt megjegyezni, hogy a Tervezet 1174. §-a az elmulasztás esetén helyes ok nélküli elmulasztásról beszél, mig a német polgári törvénykönyv 324. §-a egyenesen kimondja: «was er ..... zu erwerben *böswillig* unterlässt».

Világosabb és præcizebb a német polgári törvénykönyv rendelkezése.

A mi tervezetünk többet kiván a munkavállalótól e tekintetben, mint a német polgári törvénykönyv, azonban rendelkezése magyarázatokra szolgáltat okot. Erre mutat az indokolás, amikor azt mondja ide vonatkozólag (III. k. 415. l.), hogy a T. nem kötelezi azon felet, ki a kétoldalu szerződésből folyó kötelezettségét oly körülmény miatt nem teljesitheti, amelyért a másik fél felelős, hogy a munkaerejének egyébkénti értékesitésében minden lehető gondosságot fejtsen ki; másrészt nem is kivánja meg, hogy munkaerejének egyébkénti értékesitését rosszakaratulag mulaszsza el.

A tervezet a nehézség nélküli szerzés elmulasztását akarta ezzel kifejezni, ami gyakran a munkavállalót indokolatlan anyagi kárba dönti, s a bizonyitást a felelősséget illetőleg nagyon megneheziti.

Belékapcsolódik a felhozott jogszabályba azon szintén érintett körülmény is, hogy a munkavállaló a felmondási időn belül másnak szolgálatába állt, tehát a kétoldalu munkabéri

szerződésből folyó kötelezettségét saját felelősségéért eső körülménynél fogva sem teljesitheti. A munkaerejének egyébkénti értékesitése a szolgálat teljesitését azon munkaadóval szemben, kitől a felmondást követeli, lehetetlenné tette, s igy két lehetetlenüléssel állunk szemben. Az egyik a munkaadó, másik a munkavállaló által teremtett lehetetlenülés.

Igy némileg a Tervezet 1175. §-ának (német ptk. 325. §.) fenforgását is látjuk, mégis oly viszonyok között, hogy a munkavállaló részéről előidézett, tehát az ő felelősségére eső körülményből beálló lehetetlenülés következményei nem alkalmazhatók; ennek daczára a munkaadó a Tervezet 1175. §-ában biztositott jogokat nem gyakorolhatja. Ugyanis a munkavállaló felelősségére eső nem teljesithetés a már kifejtettek szerint a munkaadó felelősségére eső nem teljesithetés folyománya; illetve ebbe belekapcsolódik.

Nagyon messze megy és tulhajtott álláspontot foglal el a német Reichsgericht már 1880-ban (tehát a német polgári törvénykönyv életbeléptetése előtt) hozott határozatában, amikor a következőket mondja: «Der Miether der Dienste zur Zahlung der Gegenleistung nur verpflichtet sei, wenn und so weit die Leistung der Dienste wirklich erfolgt ist, und davon eine Ausnahme nur dann zuzulassen, wenn der Vermiether im Stande und bereit ist die Dienste zu leisten; der Miether aber durch ohne Verschulden des Vermiethers eingetretene Hindernisse verhindert ist von den angebotenen Diensten Gebrauch zu machen, oder keinen gebrauch machen will, *vorausgesetzt, dass der Vermiether seine Dienste nicht anderweitig vermiethet hat.*» Majd tovább folytatja:... «Es genügt nicht, dass der Vermiether der Dienste persönlich fähig und bereit ist, die vermietheten Dienste zu leisten, *sondern er muss auch objektiv im Stande sein, sie zu leisten*». (Reichsgericht-Entscheidungen III. k. 181—183. l.; valamint Fuchsberger: Die Entscheidungen des deutschen Reichsgerichtes I. k. 146. l.)

Tehát a Reichsgericht itt megkivánja, hogy a munkavállaló még az esetre is, ha a munkaadó a felmondási időre szolgálatára már nem reflektált, erről kifejezetten le is mondott, ez időn belül rendelkezésére álljon, ez időn belül képes legyen objektive is a szolgálat teljesitésére, ellenkező esetben a felmondásra igényt nem tarthat. Indokolása szerint azon álláspontra helyezkedik, hogy azon időn belül, amelyre a dijazást követeli, a munkavállalónak mindenkor a munkaadó rendelkezésére kell állnia, ha a munkaadó nem is reflektált szolgálatára, erre a felmondási időn belül még mindig reflektálhat. A szolgálat igénybe nem vétele, iletve annak kifejezett kijelentése, hogy a munkavállaló szolgálatára nem reflektál, nem foglalja magában, hogy az egész felmondási időre az igénybevehetés jogáról lemondott volna. De meg szerinte abból, hogy a munkavállaló a felmondási időre szolgálati diját követeli, eo ipso következik, hogy ez időn belül a munkavállalónak a munkaadó rendelkezésére kell állnia.

Ez álláspont — mint az itélet további indokolásából is kitünik — a régi pandektajogi álláspont, amely a szolgálati szerződést még a bérleti szerződések alá sorozza, s bizonyos jogelveket a vétel köréből a bérleti szerződések körébe is átvisz.

A vételnél az árunak az eladó részéről a vevő részére rendelkezésre kell állnia, s csak ez esetben érvényesitheti az eladó a vételi ügyletből származó jogait. Ez álláspont lebegett a német polgári törvénykönyv megalkotása előtt a pandektajogból élő Reichsgericht szeme előtt, amikor a fent kifejtett álláspontra helyezkedett.

Ma már ez álláspont teljesen idejét multa. A mai helyes jogfelfogás e szerződéseket egymástól már teljesen különválasztja. E helyes uton jár az osztrák polgári törvénykönyv, a német polgári törvénykönyv és a mi tervezetünk is.

A szolgálati szerződés tárgya az emberi munka, mi kell, hogy a jog szempontjából is a többi szerződések tárgyától (az ingó és ingatlan javaktól) eltérő szabályozás alá essék (v. ö. Tervezet indokolása IV. k. 333. l.)

Lényegesen kiemelkedő, eltérő sajátossága, hogy amig a vételi szerződésnél a vételár az áru átadásakor fizetendő (ha csak eltérő megállapodás nincs; K. T. 345. §.); amig a bérleti szerződésnél a bér a bérlemény átvételekor előre fizetendő, addig a szolgálati szerződés szerinti munkadij (más megállapodás hiányában) a szolgálat teljesitése után, ha pedig időszakok szerint van meghatározva, egy-egy időszak eltelte után esedékes. (V. ö. Nagy Ferencz id. munka 203. l.; Tervezet 1603. §., osztr. polg. törvénykönyv 1156. §., és német polg. törvénykönyv 614. §.) S ez természetes is; amig a munkaadó meg nem győződik arról, vajjon a munkavállaló szerződésbeli kötelezettségének eleget tesz-e, vagy erre képes-e, a munkadij fizetésére nem kötelezhető.

Nem szándékom egész vonalon e szerződéseknek egymástól elütő sajátosságait felsorolni, csak reá akartam mutatni ezeknek a mai jogban eltérő jellegére.

A Reichsgericht felhivott esetének idejét mult pandektajogi álláspontja egyébként a Tervezetnek már felhivott 1174. § ával is ellenkezik (tehát ellenkezik az o. ptk. 1155. §-ával s a német ptk. 324. §-ával is), amelyek szerint a mai jogfelfogás épp azt kivánja meg, hogy a munkavállaló a felmondási időn belül, amennyiben erre alkalma nyilik, munkaerejét másutt értékesitse, ha a munkaadó erre nem reflektált, mert ha a kinálkozó alkalmat elmulasztja, az ebből eredő anyagi veszteség az ő, nem pedig a munkaadó hátrányára szolgál. De ellenkezik ez a Tervezet 1604. §-ával és a német polgári törvénykönyv 615. §-ával, amelyek külön a szolgálati szerződésnél is a szerződés teljesitésének a munkaadó terhére eső lehetetlenülése esetén az 1174. és 324. §-oknak megfelelően mindazt, amit a munkavállaló a szolgálattétel elmaradása által kiadásokban megtakarit, s amit munkaerejének egyébkénti értékesitése által másutt szerez vagy nehézség nélkül szerezhet (a német ptk. szerint ez utolsó kitétel helyett: vorsichtig unterlässt), a munkadijba betudni rendelik; tehát e rendelkezések is az ujabbi szolgálatvállalást, ha erre alkalom kinálkozik, megkövetelik, nemhogy meg nem engednék.

Sőt a német polgári törvénykönyv 615. §-a kifejezetten kimondja, hogy ha a munkaadó nem fogadta el a szolgálatot, tehát ezirányban késedelemben van, a munkavállaló az utólagos teljesitésre nem köteles.

Meg kell jegyeznünk, hogy ugyanez elvek érvényesülnek a bérszerződések egész vonalán (v. ö. Tervezet 1546. § német ptk. 552. §.); a szolgálati szerződésen kivüli többi munkaszerződésnél (v. ö. a vállalkozási szerződésnél Tervezet 1645. §.; német ptk. 649. §.).

Ki kell emelnünk végül, hogy az itt érintett magánjogi szabályokba a jelen czikk keretében a magánjogi szabályok egész sorozata kapcsolódik be. Ha a perspektiva teljes, nagy képét akarnók nyujtani, mi nagy birodalmát a jogszabályoknak kellene fel-feltárnunk. Bőven beszélhetünk ezek kapcsán általában a jogok és kötelezettségek megszüntéről; a jogügylet nem teljesitésének következményeiről, hol mindenütt az általunk most kidomboritott elvek vitetnek keresztül. Csak igy látjuk, hogy a jogok egymással kapcsolatos, hatalmas birodalmában mily harmónia honol; itt is, ott is meg-megujul a vezető akkord, az uralkodó motivum, mintha Wagnernek egy-egy operáját hallanók, amelynek végtelen ütemein ujból-ujból fel-felzokog egyazon akkord.

Ha a munka teljesitése lehetetlenné válik, az érte járó szolgáltatás szempontjából ujból és ujból azt vizsgálja a bonczoló jogi elme, minek folytán vált lehetetlenné, s e lehetetlenülés mennyi kárt okozott a követelőnek. (V. ö. Tervezet 1165—1172. §§.; o. ptk. 1048—1051., 1052., 1062., 1447. §§.; német ptk. 265. §., 276—282. §§.).

Dr. Sándor Aladár.

(Bef. kövi.)

Különfélék.

— **Felsőbirósági kinevezések.** Hosszu várakozás után végre az üresedésben volt curiai tanácselnöki és curiai birói állások betöltettek, és pedig a szakkörök teljes megelégedésére. Azt hiszszük, ezzel el van ejtve az a felmerült terv, hogy a kir. Curia négy büntető tanácsa közül az egyik eltöröltessék. Ez az ügymenetnek lényeges hátrányára válnék, és a kir. Curia büntető osztálya, amely egy év alatt kurrentiába jött, ismét a hátralékokkal lenne kénytelen küzdeni.

— **A vizsgálati fogság.** Egy állandóan Budapesten lakó, szállodában élő és sajtó utján elkövetett szemérem elleni vétséggel vádolt irót a vizsgálóbiró reggel 9 órára megidézett. Az iró az idézésre 11 óráig nem jelent meg, mire a vizsgálóbiró őt elővezettette, és azon indokolással, hogy a szállodai lakás nem tekinthető állandónak, és az esetleges irói dijak nem tekinthetők rendes keresetforrásnak, tehát szökés veszélyétől is lehet tartani: az elővezetett terheltet a vizsgálóbiró előzetes letartóztatásba helyezte. További oka ez intézkedésnek az is volt, hogy az iró szemérmet sértő közleményeit egy hetilapban folytatásos czikkekben még azután is közölte, amikor már ezen czikkek miatt a szerkesztő ellen a bünvádi eljárás megindittatott.

Természetesen teljesen távol állunk attól, hogy a pornográf irodalom termékeit, vagy ezen termékek iróját védelmünkbe vegyük. De nem térhetünk szótlanul napirendre az előzetes letartóztatás elrendelése fölött, mert ez az eset is mutatja, hogy habár a bünvádi perrendtartásnak az előzetes letartóztatásra és vizsgálati fogságra vonatkozó szabályai a lehető legszabadelvüebbek, sőt némely tekintetben a vádlottnak tulságosan is kedveznek, mégis a meglehetősen elasztikus rendelkezések a rendőri hatóságoknak és vizsgálóbiráknak adott diszkréczionárius jognál fogva a gyakorlatban nem mindig a törvényhozó intencziói szerint valósulnak meg.

Az ilyen esetnek csak egyetlenegy korrektivuma van: a vádtanács intézménye. Azonban bármily elismerésre méltó gyorsasággal dolgozik is a vádtanács, annak müködése soha nem lehet elég gyors, mert ha helytelenül rendeltetik el a vizsgálati fogság, ugy a vádlott már akkor is törvényellenesen szenvedi azt, ha a vádtanács határozata 24 órán belül hozatik meg.

Azt hiszszük, nem kivánunk kivihetetlent, ha azt kérjük, hogy ilyen esetekben a vádtanács — hacsak a fizikai idő engedi — még a letartóztatás napján összeüljön és döntsön a vizsgálóbiró határozata ellen intézett felfolyamodás tárgyában.

Még egy mozzanatra kell ezen ügynél kiterjeszkednünk. Az igazságügyminiszter ez ügyben véleménye felől megkérdeztetvén, kijelentette, hogy ő nem avatkozhatik bele a birói eljárásba, de nem titkolja el, hogy nézete szerint sajtóügyben nincs helye előzetes letartóztatásnak illetőleg vizsgálati fogságnak.

Eltekintve attól, hogy ily általánosságban ez a kijelentés nem állhat meg, elvileg nem helyeselhetjük, hogy az igazságügyminiszter a bíróság előtt levő konkrét kérdésben véleményt nyilvánitson. Akárhogy bástyázza is körül a miniszter kautélákkal az ő kijelentéseit, akármiképp hangsulyozza is, hogy ő nem akar a birói eljárásnak præjudikálni: az ilyen nézetnyilvánitások egy vagy más esetben akaratlanul és a legjobb szándék ellenére is azt a szinezetet mutathatják, mintha befolyásolás volna czéljuk. Nem a konkrét esetre gondolunk itt, hanem más, esetleg politikai vonatkozásu vádak eseteire, amikor bizony a nagyközönség, sőt talán még a birói testület is könnyen ezt a benyomást nyerheti.

— **A házasságjogi törvény** (1894:XXXI. tcz.) teljes anyaggyüjteményét adta ki *Grosschmid Béni* egyetemi tanár. (Politzer-féle könyvkiadóvállalat). A 450 oldalra terjedő kötet a törvény keletkezési történetét és előmunkálatainak ismertetését foglalja magában, mig a 940 oldalnyi második rész a törvény teljes anyaggyüjteményét tartalmazza szakaszonként.

Senki sem hivatottabb ezen nagy szocziális és jogi reform történetének megirására Grosschmidnél, akinek oly nagy része volt a törvény előkészitésében és akit Szilágyi Dezső vont bele a kodifikáczióba, mert felismerte rendkivüli tudását és páratlanul éles bonczoló elméjét.

Grosschmid ezen két kötetben nem puszta anyaggyüjteményt ad, hanem az első kötetben időrendben, a másodikban a szakaszok sorrendjében plasztikusan mutatja be a nagy miniszter dolgozási rendszerét, a munkatársak: Grosschmid, Vavrik, Teleszky, Schwarz, Kováts, Jellinek, Králik, Sipőcz, Győry és mások szerepét a törvény előkészitése körül. Annyira hüen akarja visszaadni szerző a történteket, hogy ezenközben egy kis túlzásba is esik, és még a levélboritékok czimzéseit és a kapott táviratok szövegét, a küldöncz által rossz helyesirással irt üzenetet is betühiven közli. Ugyancsak a plaszticzitásra és érdekkeltésre való törekvés okozza a könyvben található sok kitérést, amelyek közt van nyelvtudományi fejtegetés, élcz, versidézet, szerző életmódjának leirása (milyen szállodába szállt, hol étkezett, minő fürdőhelyen járt, az asztal melyik helyén ült, mit beszélt stb.). Ez néhol tényleg változatosságot idéz elő az olvasásban, viszont nem egy helyütt, különösen ha hosszadalmas közbevetett vagy körmondatokba van beleszőve, nehézkessé teszi a könyvet és elvonja a figyelmet a tárgytól.

Ezek a sajátosságok azonban nem befolyásolhatják Grosschmid tanár azon nagy érdemét, hogy a házassági törvény teljes anyaggyüjteményének közrebocsájtásával igen jelentékeny szolgálatot tett a jogirodalomnak.

— **Adalék Szilágyi Dezső jellemrajzához.** Grosschmied Béni fent jelzett könyvében Szilágyi Dezső miniszteri müködésére a következő nehány jellemző vonást olvassuk:

«... Szilágyi Králikkal a birákról beszélt. Az ügyvédet e théma mindig érdekli, ami érthető is, mert a birói hatalomnak, hogy ugy mondjam, szörnyüségét az ügyvéd érzi, ugyszólva, mindennap; mi csak bíróságokat látunk, ők birákat, akik, mint mondják — legalább én többször hallottam — szintén csak emberek. Engemet is érdekelt, de csak egészben. Névre nem is emlékszem, de az jótékonyan hatott rám, midőn ugy vettem ki, hogy a miniszter — nem szeretném ezt elhibázni, midőn leirom — egyes vidéki járásbirákat is személy szerint ösmerni törekszik; miként szülő a gyermekeit, ujjain számlálja fel, kiben minő kiváló tulajdonság lakik, ki mire, minő állásra való, kit hova desztinált. Már nem tudom, hogy ez fenékig tejfel-e, de ő honositotta meg azt a rendszert vagy módszert, amely ezen, mindennél a világon fontosabb és legfontosabb dologban — értem a birói kinevezéseket — a főhatóságot lehetőleg vértezi az illetéktelen befolyás, elfogult információ, s más effélék ellenében, nem érintve természetesen a befolyásos választók ugynevezett «jogosult érdekeit», ami «ha elvész, Róma ledől s rabigába görnyed» már legalább a mi kedves hazánkban».

— **A Magyar Jogászegylet** Fayer László pályadijának elbirálására kiküldött bizottsága mult héten tartotta ülését a pályadij odaitélése tárgyában. A bizottság tagjai: *Zsitvay Leó* büntetőtörvényszéki elnök, *Balogh Jenő* egyetemi tanár és *Baumgarten Izidor* koronaügyészhelyettes egyhangulag megállapodtak, hogy a pályadijat a beérkezett hat munka közül a II. sz. pályamünek, melynek jeligéje «Non intratur in veritatem, nisi per caritatem», javasolja kiadni. A pályadijnyertes szerző neve az egyesület e hó 22-én a budapesti ügyvédi kamara disztermében tartandó közgyülésén fog kihirdettetni. Ugyanezen közgyülésen *dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanár tart előadást e czim alatt «Uj irányok a magánjogban». Ez az előadás a tudós tanár 25 év előtt ugyanily czim alatt tartott előadásához kapcsolódik és a lefolyt negyedszázad magánjogi fejlődésének tanulságait vonja le.

— **A budapesti Ügyvédi Kör** rendes közgyülését november 26-án tartja. A dr. Gyöngyössy József főtitkár által

szerkesztett évi jelentés kiemeli az ügyvédi nyugdijintézet megvalósításának fontosságát, amiben az Ugyvédi Körnek nem kevés érdeme van. A Kör az elmult évben tevékeny müködést fejtett ki a rehabilitáczió intézményének kérdésében és állást foglalt az ügyvédi kart sujtó adójavaslatokkal szemben. Különösen kiemeljük ezuttal is a Kör nagyszabásu tevékenységét a gyermekvédelem terén. A gyermekvédelmi bizottság egy hozzáértő ügyvéd személyében u. n. probation officert alkalmazott a czélból, hogy a fiatalkoruak ellen folyamatba tett és a bizottság előtt ismeretes ügyekben a védőügyvéd a vádlott életviszonyai felől pontos tájékoztató adatokat kapjon. A probation officer nem korlátozza müködési körét az egyes vádlottak életviszonyai tanulmányozására, hanem minden egyes esetben, amidőn a vádlott lakásán gyermekvédelmi esettel találkozik — és ez elég sürün fordul elő — megfelelő előterjesztést tesz az iránt is, hogy az illető kiskoru kellő elhelyezése vagy gondozása iránt intézkedés tétessék. Előfordult több izben az is, hogy a probation officer valamely letartóztatási intézetben értesült ily gondozást igénylő esetről és jelentése alapján ily ügyekben is lehetett intézkedni. A bizottság sulyt helyezett arra is, hogy nagyobb vidéki városokban hasonló szervezetü bizottság létesitését kezdeményezze. Az erre vonatkozó lépések eredményre is vezettek, amennyiben időközben Nagyvárad, Temesvár, Rimaszombat, Debreczen, Sátoralja-Ujhely, Kassa, Szolnok és több más város hasonló bizottságot részben már szervezett, részben szervezését foganatba vette.

— **«A társadalmi gazdaságtan és a közháztartástan vázlata»** czim alatt dr. Navratil Akos kolozsvári egyetemi tanár 360 oldalra terjedő tankönyvet irt (Grill Károly könyvkiadó vállalata kiadása).

— **Grill Jogi zsebkönyvek gyüjteménye** czimü vállalatában megjelent: Grecsák Károly: A kereskedelmi törvény zsebkönyve. Ugyanezen szerző: A csődtörvény zsebkönyve. Mindkét mü a judikaturát igen bőven dolgozza fel.

— **A kivándorlásról** szóló törvényjavaslat 2. és 40. §-airól szóló tanulmányát, mely a Jogállamban jelent meg, különlenyomatban adta ki dr. *Királyfi Árpád* budapesti ügyvéd.

— **A «Polgári Perrendtartás Magyarázata» czimü munkára hirdet aláirási felhivást** dr. Kovács Marczel, aradi törvényszéki biró. Tartalma: a polgári perrendtartásról és annak életbeléptetéséről szóló és körülbelül 900 §-ból álló két törvény szövege és az egyes törvényszakaszokat követő magyarázat. A törvény szentesitése után, a nyomatáshoz szükséges legrövidebb idő alatt megjelenő, körülbelül 40 ivnyi terjedelmü, gyakorlati czélu munka aláirási ára füzve 12 K, vászonkötésben 14 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A német császár beszédei szerzői jogi szempontból.** Vilmos császárnak rövid idővel ezelőtt tisztek körében temperamentumos beszéde alkalmul szolgált arra, hogy felmerüljön a kérdés, vajjon a szerzői jog a császári beszédeket a sokszorositás ellen védi-e. A német szerzői jogi törvény értelmében azok a beszédek, melyek a tanitás, épülés, mulatás czéljaira szolgálnak, a szerzői jog védelme alatt állanak. Beszédek közlése csak az esetre van megengedve, ha a beszéd nyilvános tárgyalás része törvényszéki tárgyaláson, politikai, községi vagy egyházi testületek tanácskozásain tartatott. Ez alapon tehát a császár egyéb beszédeit a szerzői jog a többszörözéstől megvédi. Ennek daczára az igazságügyi államtitkár befolyásolására a kiküldött bizottság ugy határozott — nyilván tiszta politikai szempontoktól vezéreltetve — hogy ugy a császár, mint a miniszterek nyilvánosan tartott beszédeit a szerzői jog nem védi. Ezt az álláspontot dr. Fuld igazságügyi tanácsos a «Das Recht» hasábjain helyteleniti.

— **A biró vagyoni felelőssége.** A német polgári törvénykönyv 839. §-a szerint, ha egy hivatalnok szándékosan vagy gondatlanul megszegi hivatali kötelességét, köteles harmadik személynek ebből keletkezhető kárát megtéríteni. Gondatlanság esetén felelőssége csupán akkor áll, ha a kárositott más módon kárának megtérítéséhez nem jut. Ha egy hivatalnok bármely jogi ügyben való itélkezésnél szegi meg hivatali kötelességét, akkor az előállott kárért csak azon esetben felelős, ha kötelességének megsértése birói bünvádi uton kimondható büntetéssel jár. A hivatali kötelesség teljesitésének kötelességellenes megtagadása vagy késleltetése esetén e szabály nem nyer alkalmazást. A kártéritési kötelezettség nem áll be, ha a sértett fél szándékosan, vagy gondatlanul elmulasztotta a kárt a rendelkezésére álló jogeszköz használatával elháritani.

A porosz képviselőházhoz benyujtott legujabb törvényjavaslat értelmében, minden hivatalnokot terhelő felelősség az államra hárul vissza, és az államnak joga van a hivatalnok ellen regressust érvényesiteni, de ezen jogával az állam nem köteles feltétlenül élni. Poroszországban a birák elég gyakran marasztaltatnak kártéritésre, viszont kártéritési felelősségük ellen biztosithatják magukat, amennyiben egy biztositó társulat minden hivatalnoknak és ügyvédnek szavatossági biztositást nyujt. Kiköttetik azonban, hogy a társaság csak a kár $^3/_4$ részét fizeti, $^1/_4$ része tehát biztositatlan marad, és 50 márkán aluli kár nem térittetik meg.

— **Az Egyesült-Államok** kongresszusának deczemberi ülésszakában a következő érdekesebb javaslatok kerülnek tárgyalás alá: Gyermekek kézmüveseknél való alkalmazásának megtiltásáról (Columbia). Törvény, mely szerint gyermekek lóversenyeken nem játszhatnak. Törvény a munkaadók felelősségéről alkalmazottaikkal szemben. Törvény, mely megengedi az állami alkalmazottaknak, hogy összes szolgálatuk folytán szenvedett sebesülés és erőcsökkenésből származó igényeiket a biróság előtt érvényesithessék.

A Magyar Jogászegylet november hó 22-én (vasárnap) délelőtt 11 órakor tartja meg évi rendes közgyülését a budapesti ügyvédi kamara disztermében (V., Szemere-utcza 10.) I. A megnyitó előadást dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár tartja e czim alatt: «Uj irányok a magánjogban (folytatás 25 év után).» II. A közgyülés többi tárgya: 1. Az igazgató-választmány évi jelentése. 2. A számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról. 3. Három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyülés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett. 4. A legközelebbi év költségvetésének megállapitása. 5. Esetleges inditványok tárgyalása.

A **Franklin-Társulat** kiadásában Budapesten IV., Egyetem-utcza 4. megjelentek és minden könyvkereskedésben kaphatók:

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY

(1881. ÉVI LX. TÖRVÉNYCZIKK)

MAGYARÁZATA.

Irta Dr. IMLING KONRÁD

igazságügyi államtitkár

Ötödik, javitott kiadás. Ára füzve 12 K.

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNYT

MÓDOSITÓ ÉS KIEGÉSZITŐ 1908. ÉVI XLI. TCZ.

MAGYARÁZATA.

A «Végrehajtási törvény magyarázata» czimü munkája kiegészitésére

Irta Dr. IMLING KONRÁD

igazságügyi államtitkár.

Ára füzve 2 korona.

Jogi könyvek legmeltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Ügyvédjelölt, gyakorlattal, német és tót nyelvismerettel Pesten vagy vidéken, lehetőleg törvényszéki székhelyen, ügyvédi irodában alkalmazást keres. Czim: «Doctor utriusque» a kiadóban. 13232

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 48. szám. Budapest, 1908 november 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Uj irányok a magánjogban. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — A végrehajtási novella (1908 : XLI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek. *Imling Konrád* igazságügyi államtitkártól. — A jogos ok nélkül elbocsájtott munkavállalónak van-e joga igényeit akkor is érvényesiteni, ha más szolgálatot vállalt? *Dr. Sándor Aladár* budapesti kir. járásbirótól. — Különfélék.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Uj irányok a magánjogban.

Schwarz Gusztáv jogászegyleti előadásából.

Majdnem egy negyed évszázad mult el, amióta első nyilvános jogi előadásomat tartottam e czim alatt: «Uj irányok a magánjogban». A fiatal kezdő hevével birálat alá vettem akkor a Savignytól Ihering utolsó korszakáig uralkodott német jogdogmatika irányát, melyben a metafizikai spekuláczió, a skolasztikus realizmus és a formalisztikus logika kinövéseit hibáztattam és az akkori irodalomból vett példákkal illusztráltam. Ez irányokkal — ez volt előadásom konkluziója — szakitani kell; és két követelményt állitottam fel tudományunk további fejlődésére nézve, melyek közül az első a másodiknak csak negativ előfeltétele: az első «tudományunk bölcselmi kijózanulása», a második: «hogy a jogot a maga gyakorlati czéljai szempontjából kell tárgyalni». De hogy ez uj irányokat miként kell megvalósitani: annak kimutatását, mint akkor bevégzésül mondtam, «más alkalomra kellett halasztanom». Ez igéretet azóta sem váltottam be. Amit akkor «*uj* irányok» czime alatt felolvastam, voltaképpen csak a *régi* irányok *kritikája* volt; amikor ez utóbbiak megczáfolása után az uj irányok ismertetésére kellett volna térni, ugy tettem, mint a hetilap regényirója, ki — minthogy nem tudja magát elhatározni, miképpen szője tovább a mese fonalát — a legkritikusabb helyen szakitja meg a közleményt és oda teszi, hogy: «folytatása következik».

Hogy ez a folytatás oly soká késett, annak nemcsak az iró volt az oka. Huszonöt évvel ezelőtt az uj irányoknak még csak előszelét lehetett érezni; hova hajt a jövő jogtudománya, biztossággal megállapitani akkor még nem lehetett. Az uj irány, mely akkor mutatkozott, még csak valami negativum volt: az a mindjobban terjedő érzés, hogy a tegnap kurzusa nem többé a holnapé. Mind több és tekintélyesebb hang szólalt fel akkor a német jogmüvelés klasszikus iránya ellen. «Klasszikusnak» nevezem a német jogdogmatika azt az iskoláját, melyet Savigny megalapitott és mely mintegy háromnegyed századig szinte ellenmondás nélkül tartván fenn uralmát, Windscheid méltán hires Pandektáiban nyerte utolsó formulázását. Klasszikusnak mondom a benne szereplő emberek és müvek rendkivül magas abszolut értékénél, a vezérlő gondolatok emelkedettségénél és az előadás azon ritka müvészeténél fogva, melylyel legjobb képviselőinek müvei — Savignyn és Puchtán kezdve egészen Windscheidig — dicsekedhetnek: a tehetségek és ismeretek oly ritka találkozása, mely tudományunk egész történetében páratlanul áll és mely az ugynevezett «történeti iskola» irányának oly tekintélyt adott, amilyennel szemben két emberöltőn át a kétely szinte jelentkezni sem mert. Csak aki azt a tekintélyt ismeri, melynek a Savigny-Puchta-féle tan a korukbeli egész jogtudományban örvendett, birja méltatni azt a szellemi energiát, melyre oly skeptikus szellemeknek, mint Brinz és Becker, vagy oly alkotó elmének, mint Iheringnek szüksége volt, hogy ösvényt törjenek a maguk eszméinek. Brinz, Becker és Ihering eretnekháromságot alkotnak a klasszikus pandektahagyománynyal szemben.

Nem taglalom itt közelebbről, e három jurista mit jelentett az utolsó nemzedék jogtudományában. Brinzről joggal mondta egy róla szóló emlékbeszéd irója, Exner, hogy az ő pandektakönyve, ha kerekdedség és teljesség tekintetében nem is vetekedhetik a Windscheidével, de eredetisége szerint a lefolyt korszak legjelentősebb munkája és hogy egyike azoknak a kevés számu jogi munkáknak, miket évszázadok mulva is ugy fognak idézni, amint ma például egy Donellus müveit. Brinz csak ugy, mint két társa, a történeti iskola hivének vallotta magát. De a legujabb dogmatikai irodalomnak alig van oly thémája, melynek első csirája Brinz könyvében fel ne volna fedezhető. És bár kevésbbé pozitiv alkotásaiban mint éles kritikájában, termékeny ujitó a hagyományos Pandektákkal szemben Bekker is, a nagy kétkedő. Ha igaz, amit egy nagy iró mond, hogy a tudomány annak tudása, hogy miképpen kell feltenni a kérdést: akkor Bekker érdemeit nem lehet kicsinyelni. Mert Bekker — bár kevés maradandó feleletet fog hátrahagyni halála után — de többet és alaposabban kérdezett, mint legtöbb kortársa és az ifjabb nemzedék vérébe beleplántálta a kétely azon mérgét, mely nélkül haladás nincsen. Hogy végül Ihering müködése, különösen életének utolsó szakában, mit jelentett a hagyományos tannal szemben, minden jurista előtt ismeretes: Savigny birtoktanával, Puchta szokásjogi tanával, Huscke és Rudolf jogtörténeti ódondászatával, Windscheid logikai spekulácziójával szemben Ihering nemcsak az eredményben, de a kutatás czéljai és módszere tekintetében is uj irányokat mutatott. Ime igy készitette elő ez a három utolsó pandektista már a hatvanas és hetvenes években azt a fordulatot, mely a német jogtudományban be volt állandó.

A szellemi evolucció, mint többnyire, most is nagy világtörténelmi események kapcsán állott be. A német birodalom alakitása 1870-ben uj lökést adott a jogtudománynak is. A meglepő gyorsasággal felpezsdülő gazdasági élet uj gyakorlati feladatok elé vitte a törvényhozást, a jogi gyakorlatot és vele az elméletet is. Az uj egységes birodalom egységes törvényhozást követelt; megindultak az uj kodexek: a büntetőjogi, a perjogi törvénykönyvek és 1873-ban elhatározták egy uj birodalmi polgári törvénykönyv alkotását is. Ezzel pedig a római jog százados fája is a világtörténelem fejszéje alá került. Midőn Windscheid 1874-ben negyedik kiadásban bocsátja ki pandektáit, méla lemondással emliti előszavában, hogy ez a mü a német törvénykönyv elkészülte után «le fog szállni a mult ölébe és hosszu keserves munka

gyümölcse át lesz adva a feledésnek». Mikor a mester e szavakat irta, nem tudhatta, hogy még 25 évbe fog telni, mig az uj törvénykönyv életbe lép. De a készülő nagy törvénymü már születése előtt is éreztette hatását. A XIX. század elejének három nagy törvénykönyve — a porosz Landrecht, a Code Napoleon és az osztrák polgári törvénykönyv — óta a kontinentális magánjogok alapjai több mint két nemzedéken át változatlanul maradtak. A jogtudomány egy félszázadnál tovább a lex lata tudománya volt. Törvényhozási problémák kevéssé bántották, és a három «partikuláris» törvénykönyv mellett a Corpus Juris Civilis volt minden jogtudomány kezdete és vége. A hetvenes évek óta tudva volt, hogy a római jog uralmának napjai meg vannak számlálva. A Lex ferenda és a törvényhozási kritika szót kért az irodalomban. A jogászgyülések és szaklapok mind sürübben vetik fel a törvényhozási reformok kérdéseit és a római jog százados hagyományaitól számon kezdik kérni a jogpolitikai igazolást. Midőn 1888-ban közzéteszik a törvénykönyv első tervezetét, egy pár év alatt oly gazdag kritikai irodalom támad, mihez foghatót — számszerint is, érték szerint is — törvényhozási mü addig nem keltett. Ez a kritika lerántotta a római dogmát évezredes trónjáról. A pandektajognak nem volt az a tétele, melyet törvényhozási értékére át nem vizsgáltak; tételek, gondolatformák és gondolatkapcsolatok, melyeket addig a ratio scripta szentségével övezett a hagyomány, most lomtárba kerültek, ha szükségszerüségüket igazolni nem tudták.

Mig ez a kritikai irodalom, főleg a germanisták részére, kérdésessé tette a római jogi elvek jövő uralmát, ugyanekkor a jogtörténelmi kutatás a multra nézve is megingatta azt a czentrális pozicziót, melyet a római jogtörténelem eladdig elfoglalt vala. A hetvenes években a régi Egyiptom egy kis falva, Fáyum környékén régi papyrusokat találtak, melyek meglepő világot vetettek a római Egyiptom kulturális és jogi életére. Ez ásatásokat növekvő szorgalommal és eredménynyel folytatták és igy a régi jogi okmányok beláthatatlan tömege került napfényre, melyek egészen váratlan világitásban mutatják a viszonyt, mely a római és az egyiptom—görög jogi élet között fennállott. Az egyiptomi, valamint az ujabb kisázsiai kutatások eredményeképpen valószinünek mondható, hogy az egyiptomi, a görög és a föniko-szyr jogok sokkal nagyobb befolyást gyakoroltak a római jogra, mint ahogy azt eddig hitték. Az a jog, mely a Pandektákban reánk maradt, és melyet évszázadokon keresztül mint római jogot bámultunk, minden valószinüség szerint inkább forma, mint tartalom szerint mondható rómainak. Ha nem is fogadjuk el bebizonyitott ténynek Revillout azon thezisét, hogy a Krisztus utáni 2. és 3. század hires jogász-császárai és juristái majdnem egytől egyig kisázsiai semiták voltak, kik hazájuk jogát plántálták át a császárvárosba: annyi ma már kétségtelen, hogy siro-föniciaiak voltak azok, kiknek világkereskedelme, kereskedelmi szokása és kereskedelmi joga hatott az egész római császári koron keresztül a római forgalomra is, és hogy legnagyobb része azoknak a forgalmi intézményeknek, melyeknek magas fejlettségét pld. Goldschmid a római jogban dicséri, már a babiloni, a főniciai és az egypto-hellenisticus jogban is található. Az egyiptomi papirusok bőséges leletei után, miknek feldolgozására egész nemzedék munkája sem lesz elegendő, valamint a görög és az ázsiai kutatások legujabb eredményei után — melyek közt elsősorban a Hamurabi örökérdekü ősrégi törvénykönyvének felfedezése áll — a római jog történeti szempontból sem fogja sokáig megtarthatni azt a czentrális pozicziót, melyet eddig elfoglalt és hovatovább csak ugy fog szerepelhetni, mint egy általános ókori jogtörténelem egyik eleme.

Ime: jogelmélet és jogtörténet a 80-as évek közepe táján uj feladatok elé került. A római dogmatikát és jogtörténelmet szüknek kezdték érezni, noha még nem látszott tisztán, hogy az uj ut, melyet kerestek, hova vezet. És a látkör más irányok felé is tágult.

Valamint lecsendesült az uj föladatok egyesitő ereje folytán a régi küzdelem, mely romanisták és germanisták között évtizedeken át folyt vala, ugy más válaszfalak is leestek, melyek az egyes jogtudományi szakok között fennállottak. A német birodalom alapitása az uj állami közjognak tudományos müvelését is aktuálissá tette. Laband és tanitványai, köztük elsősorban Jellinek, a közjog dogmatikáját uj alapokra fektették és kimutatták a közös alapfogalmakat, melyek a magán- és a közjog területén végig vonulnak. A büntetőjog terén Binding volt az, ki a Normen czimü nagyhatásu munkájában (1872—77) a magán- és büntetőjogi deliktum közös alapjait tárta fel és ezáltal a két tudományág közös dogmatikáját előkészitette. A perjogi dogmatika is uj fázisba lépett ugyanabban az időben azon impulzus folytán, melyet a német birodalmi uj perrend ezen tudományág müvelésének adott. Wach, Bülow és Degenkolb müvei itt is a jogdogmatika legáltalánosabb alapjaira vezették vissza a perjogi kérdéseket és ezáltal a magánjogot és perjogot közös talajra helyezték. A jogdogmatikát, mely évszázadokon át csak magánjogi, vagy mondjuk pontosabban: római pandektajogi dogmatika volt, ezek a koncentrikus törekvések a jog összes területét átfoglaló általános jogdogmatikává kezdték fejleszteni és szinte magától kinálkozó feladat volt, hogy egy általános jogtan elmélete megiródjék, mely feladattal a nagy látkörü Merkel strassburgi tanár mintájára (1885) azóta többen próbálkoztak. Vegyük hozzá mindezekhez, hogy a 70-es évek közepe óta a csudálatosan sokoldalu Kohler és az ő köre a jogösszehasonlitást is bevezették a német jogtudományba és hogy különösen az angol-amerikai és a franczia jog ismertetésével szélesitették a német jogirodalom látkörét; hogy ugyancsak a 70-es, 80-as évekbe esnek a német szerzői, szabadalmi és egyéb ugynevezett immateriális jogok kodifikácziói, melyek az elmélet számára addig ugyszólván teljesen ismeretlen területet nyitottak meg és melyeket a régi pandekta doktrina eszközeivel ellátni nem lehetett: és meg fogják érteni azt a feszültség érzetét, mely a 80-as évek közepe felé a magánjogi elmélet körében érezhető volt. A régi dogmatika határai tágultak, alapjai inogtak, a hagyomány tekintélye düledezett, a kétely és a kritika minden irányban megmozdult, valami ujat kerestek, de ez az uj egyelőre nem sokkal másban állt, mint abban a tudatban, hogy a régi többé fenn nem tartható.

Ebben az időben szólalt meg e körben a fiatal kezdő, ki németországi tanulmányutjáról visszajövet, magával hozta az egész nyugtalanságot, mely ott künt a régi tanszékeket megremegtette. Pedig Göttinga iskolapadjaiban, ahonnan jött, ez a titkos földrengés mintha még erősebben lett volna érezhető, mint bárhol egyebütt az akkori Németországban. Két öreg tudós tanitott akkor a göttingeni egyetemen, és az ő személyeikben mintha testet öltött volna a régi és a készülő uj irány ellentéte: Thöl Henrik, a hires kereskedelmi jogász és germanista és Ihering Rudolf, a hires pandektista. Az öreg Thöl az időtájt már csak élő emlékoszlopa volt a saját maga multjának; könyvei meg voltak irva és csatái meg voltak viva. Thöl legremekebb képviselője volt annak a formalisztikus, logikai deduktiv iránynak, melyet a Leibnitz hires meghatározása szerint a «fogalmakkal való számitás módszerének» lehet nevezni és mely Puchta óta mint a jogi módszer per eminentiam volt elismerve. Ez az irány volt az, melylyel a másik aggastyán: Ihering Rudolf szembeszállt. Mert Ihering nem volt csak emlékszobor mint Thöl; ő még küzdő volt és csatázó és épp akkor készült életének utolsó nagy kirohanására. Már *A római jog szelleme* utolsó kötetében (1865) megszólalt a gondolat, mely későbbi tudományos müködésének programmját alkotta és melynek kivitele czéljából a lármás bécsi egyetemet a csöndes Göttinga katedrájával felcserélte: az a gondolat, hogy a jogot nem a

formális struktura, hanem a gyakorlati czél szempontjából kell feldolgozni, amelynek a jog létét köszöni és melynek kielégitése a jog feladata. Ezen gondolat bölcseleti megalapitásának szánta ő a Zweck im Recht czimü munkáját, melynek első kötetét 1877-ben Göttingában befejezte és melynek második kötete éppen a most emlitett időben volt sajtó alatt; ebben az időben készitette elő az Ernst und Scherz in der Jurisprudenz czimü könyvecskéjét is, melynek utolsó fejezetében szenvedélyes gunynyal támad a jogi fogalomkultusz ellen; és fejében kavarog a pár évvel később megjelent Besitzwille czimü müve is, mely már czimlapján is hirdette, hogy ez a könyv egyuttal az uralkodó jogi módszer kritikája is akart lenni. A birtokjog intézményének példáján be akarta igazolni, hogy minden jogtétel csak az ő czéljának világitásában érthető; hogy a jogi formalismus semmit sem magyaráz; hogy a jog területén nem a logikai következtetés, nem a fogalmi analizis, nem a fogalmakkal való számitás a helyes módszer, hanem hogy az életviszonyok és a bennök rejlő gyakorlati szükségek ismerete adja meg a jogi kérdések igaz kulcsát. A jog-logikai módszer helyébe ő a jog-teleologiai módszerét állitotta és a birtoktanban példáját akarta adni annak, hogy a jog összes intézményeit miképpen kellene e szempontból termékenyen és a gyakorlati élet számára eredményesen feldolgozni.

A göttingeni két mester azóta meghalt. De a harcz, mely életökben a két irány közt megindult, halálukkal meg nem szünt. Mint Kaulbach hires képén a csatamezőn elesett hun és germán hősök szellemei még a levegőben is folytatják mérkőzésüket: ugy a formalisztikus és a teleologikus eszme harcza sem pihent a letünt 25 esztendő alatt, hanem egyre folyt más-más vezérnevek és más-más csatakiáltások alatt. És amint tudományos eszmék küzdelmeiben történni szokott: az eszmék csataközben észrevétlenül átváltoznak, a harcz heve uj eszméknek ad életet és a háboru végén mindenik fél más hadi zsákmánynyal tér vissza mint amilyenért csatába indult: a keresztes vitézekhez hasonlóan, kik a Megváltó sirját keresték és a Renaissance kulturáját hozták haza. Ma 25 esztendő után, e küzdelem eredménye már áttekinthető; ma már tudjuk, hogy a formalisztikus és a teleologiai irány küzdelmében egyiknek sem volt igaza, mert mindkettőnek volt; ma már tudjuk, hogy itt két szélsőség vivott meg egymással, melyek közül mindegyik egyoldaluan csak egyik felét hangoztatta a jognak; és a harczból, melyet a formális és az utilitárius iskola egymással vivott, eredményül egy harmadik valaminek körvonalai kezdenek kibontakozni, amit ebben a formában a hadakozó felek egyike sem sejtett: egy ujszerü általános jogdogmatika.

Az uj irányok, melyekről jelen előadásom szólni akar, ezen készülő uj dogmatika irányai. És miben állanak ezek? Ha az utolsó 25 év legjelesebb jogi termékeit előveszszük és kérdezzük: különbözik-e az, ami ezekben a könyvekben és értekezésekben benne van, az előbbi nemzedék legjobb termékeitől? van-e haladás az előbbi nemzedék munkájával szemben? elüt e az előbbitől a módszer, melyet alkalmaznak, az előfeltételek, amelyekből kiindulnak, a czél, amely felé törnek? nem hiszem, hogy tévedek, ha azt mondom: igenis van különbség, van haladás és ez a haladás iránya meg is határozható. És hogy mindjárt hozzátegyem: ezt a haladást epigonok hozták létre. A jogtudomány történetirója azt a két nemzedéket, melynek élén a Savigny és melynek végén a Ihering Rudolf neve áll, az ujkori jogtudomány fénykorának fogja nevezni. Heidelberg évszázados platánfasorai alatt ez idő szerint még látható mindennapi reggeli sétáján egy marcziális testtertásu öreg ur, kit a tudós város nagyja-apraja tiszteletteljesen köszönt és az idegen kérdésére, hogy ki ez a köztisztelet tárgya, a bennszülött fontos szemöldökkel feleli: «Das ist der Pandekten-Bekker». Ez a Pantekten-Bekker az utolsó élő maradványa annak a pandektista generációnak, melynek rajta kivül Vangerov, Wächter, Brinz, Windscheid, Bruns, Ihering, Dernburg voltak csillagai; már ő is egy esztendeje nyugalomba vonult és mire ő is lehunyja szemét: a nagy pandektisták *voltak*. A kik utánuk tanszékeikre kerültek: tanult és tehetséges emberek, kik az ujat, amit látnak, csak azért látják, mert ama nagyok vállain állanak: epigonok, kiknek csillagai csak azért fénylenek, mert a nap leáldozott. De a lángész munkájának ereje éppen abban áll, hogy teremtőjét fölöslegessé tudja tenni. Amit a Brinz és Ihering nemzedéke vetett, azon egy félszázad is tovább munkálkodhatik; de ne felejtsük: azért, mert *utánuk* takaritjuk be a termést, nem nyertük volna *nélkülök*. Az uj irányt pedig, mely a készülő ujabb dogmatikát a lefolyt negyedszázad előtti dogmatikától megkülönbözteti, háromban vélem látni: az ujabb dogmatika 1. *gyakorlatibb*, 2. *exaktabb* és 3. *egyetemesebb* mint a régi.

A végrehajtási novella (1908:XLI. tcz.) értelmére nézve felmerült kétségek.*

X.

A *Jogt. Közl.* 41. számában *dr. Müller Ferencz «a végrehajtási novella által megállapitott mentességnek a csődtörvényhez való viszonyáról»* értekezvén, oly eredményre jut, amelyet helyesnek nem vagyok képes elfogadni.

A csődtörvény 1. §-a szerint a csődnyitás hatálya kiterjed a közadósnak *végrehajtás alá vonható* összes vagyonára; tehát 1908 szeptember 8. után (nem pedig augusztus 25-től fogva) mindazon vagyonra, amelyet a novella lefoglalni enged.

De nem áll ez a szabály — *dr. M. F.* szerint — azokkal a hitelezőkkel szemben, akikre a novella 31. §-ának 1. vagy 2. pontjának előfeltételei illenek, és akiknek javára a szakasz első bekezdése szerint a törvény kihirdetésétől számitott egy éven belül a kielégitési végrehajtást oly értékekre is kell elrendelni, amelyek a novella értelmében le nem foglalhatók, de az 1881 : LX. tcz. rendelkezései szerint végrehajtás alá esnek.

Minthogy pedig — ez *dr. M. F.* további eszmemenete — a csőd generális executio: az adós jogi pozicziója a csőd elrendelése által kedvezőbbé nem válhat, mint aminővé alakult volna végrehajtás esetében. Az a hitelező tehát, aki a novella 31. § ának kedvezményeiben részesül, ugyanezekben kell, hogy részesüljön a csődben is, habár a végrehajtás nem foganatositttatott.

Ebből pedig, valamint abból, hogy a novella 31. §-a értelmében elrendelt végrehajtást az elrendeléstől számitott 32 éven át lehet foganatositani oly ingó értékek lefoglalásával is, amelyek a novella szerint nem volnának lefoglalhatók, ellenben a végrehajtási törvény értelmében végrehajtás alá vonhatók, *dr. M. F.* azt a konzekvenciát vonja le: hogy nemcsak a novella kihirdetésétől számitott egy éven belül, hanem az elévülés egész ideje alatt oly csődök nyithatók, amelyekben az *általános* csődtömeget két részre kell majd osztani. Az egyik rész azokból a vagyonértékekből képződnék, amelyek az 1881 : LX. tcz. szerint igen, de a novella szerint nem esnek végrehajtás alá; és ebből a részből csak azok a hitelezők nyernének kielégitést, akiknek javára a végrehajtás a novella kihirdetése előtt rendeltetett el, valamint azok javára, akiknek követelése a novella kihirdetése előtt járt le, és akik az annak 31. §-a 1. vagy 2. pontjában megállapitott előfeltételeknek eleget tettek. Az általános csődtömeg másik része állana a közadósnak a novella értelmében végrehajtás alá vonható vagyonából, és ebből kielégitést követelhetne a többi csődhitelező.

* Az előbbi közl. l. a 44., 45. 46. és 47. számban.

★

Ezt a megoldást azután maga *dr. M. F.* is bonyodalmasnak tartja, és ettől maga is megijed annyira, hogy a fenyegető bonyodalmak elháritására *törvényhozási* intézkedésnek látja szükségét.

Én a magam részéről semmiféle bonyodalomtól sem tartok, amelyet a végrehajtási novella a csődeljárásban előidézhetne.

Hogy a törvényhozás az 1908 : XLI. tcz. megalkotásakor gondolt-e, vagy (amit *dr. M. F.* egészen bizonyosnak tart,) nem gondolt a végrehajtási törvény és csődeljárás, különösen a csődtörvény 1. §-a közötti vonatkozásra, arról ne vitatkozzunk. Kár volna erre szót vesztegetni, azért, mert, hogy gondolt-e arra a törvényhozás, vagy nem gondolt, az a felvetett kérdés eldöntésére semmi befolyással sem bir.

Ha a törvényben valamely jogkérdésre nézve határozott rendelkezést nem találunk, ezt a kérdést mégis el kell döntenünk, de tekintet nélkül arra, hogy a törvényhozás a rendelkezést szándékosan vagy elvétésből mulasztotta el, vagy hogy a rendelkezést későbbre, más alkalomra tartotta fenn.

Tény az, hogy a végrehajtási novella bizonyos előnyben részesiti azt a hitelezőt, akinek a törvény kihirdetése előtt lejárt követelése van; de tény az is, hogy ez az előny a hitelezőt csak a törvény kihirdetésétől számitott egy éven belül kért «kielégitési *végrehajtás foganatositásánál*» illeti meg. Ha a hitelező a végrehajtást nem foganatositja, bármi okból, tehát akár azért, mert foganatositani nem akarja, akár azért, mert a foganatositást a törvény tiltja (1881 : XVII. tcz. 12. §-a) akkor a novella 31. §-a biztositotta előny be nem áll, testet nem ölt.

Igaz, az 1881 : XVII. tcz. 1. §-a szerint a csődnyitás joghatálya kiterjed a közadósnak végrehajtás alá vonható összes vagyonára. De ennek a jogtételnek a törvény 2. és 3. §-ával való kombinációjánál fogva csak az a gyakorlati kihatása, hogy azon hitelezők kielégitésére, akiknek követelései a csődnyitás idejekor fennállottak, a közadósnak ugyancsak az az összes vagyona szolgál, amely végrehajtás alá vonható; és hogy a közadós ugyane vagyon fölött, tehát nem afölött is, amely végrehajtás alá *nem* vonható, veszti el rendelkezési jogát a csődnyitás hatályának kezdetével.

Arról azonban szó sincs a csődtörvényben, vagy más jogszabályban, hogy a csődnyitás egyhatályu a végrehajtás foganatositásával.

Nem részletezem azokat az *eljárási* jogosultságokat, amelyek a végrehajtatót a részére lefoglalt dolgokra és más vagyonértékekre megilletik, és amelyeket a csődtömeghez tartozó vagyonra nézve a csődhitelezők sem egyenkint, sem összességökben nem gyakorolhatnak. Csak azt kérdem, van-e oly jogszabály, amely kimondaná, hogy a csődnyitás a csődhitelezőnek *anyagi* jogot, *zálogjogot* ad, ugy, amint a végrehajtási foglalás határozottan megadja azt az 1881 : LX. tcz. 47. §-a értelmében? Ugy-e bár, hogy ily jogszabály nincsen.

Hogy «a csőd generális exekucció,» ez még inkább tartalom nélküli frázis, mint az, hogy az ingatlanokra intézett exekucció — legalább a mi mai jogunk értelmében — «parciális csőd.»

Miután tehát a novella 31. §-a szerint a 2., 3., 6—9. és 11—14. §-okat bizonyos előfeltételek alatt csak a kielégitési végrehajtás foganatositásánál nem kell alkalmazni, a csődnyitás pedig sem szószerint, sem lényegileg nem egy a végrehajtás foganatositásával: az idézett szakaszok a novella hatálybaléptétől kezdve nyitott minden csődre lesznek alkalmazandók a csődtörvény 1. §-ának szempontjából.

Emlitettem, hogy *dr. M. F.* maga is rendkivüli bonyodalmakat látott az általa kifejtett theoria alkalmazásának kiséretében. Csudálom tehát, hogy ez a körülmény arra nem birta, hogy ily bonyodalmak nélküli megoldást keressen, és hogy ehelyett csak ujabb törvényhozási intézkedéstől várja a kibontakozás lehetőségét.

Még csak egyet kivánok megjegyezni.

Dr. M. F. a többek között azzal is argumentál, hogy «az adós azon jogi pozicziója, hogy a novella 31. §. 1. és 2. pontja alá eső követelések javára a régi törvény alá eső ingóságai fedezetül szolgálnak, a csőd elrendelése folytán kedvezőbbé nem válhatik».

Hát azt kérdem: miért nem válhatnék kedvezőbbé az a jogi pozicziója?

Amikor valamely jogváltozás hatályát a hatály jogos vagy jogtalan voltának szempontjából vizsgáljuk, nem azt kell kutatnunk, hogy a hatály valakinek *előnyére* szolgál-e, hanem azt, hogy jár-e valakinek *jogsérelmével.* Már pedig ha a novella 31. §-ának rendelkezéseit a csődnyitás esetére nem alkalmazzuk, emiatt az a hitelező, aki e szakasz előfeltételeit teljesitette, jogsérelemről nem panaszkodhatik.

Arról természetesen nem szólok, amikor a hitelező javára a végrehajtást a novella hatályba lépte előtt *foganatositották.* Ennek joga az 1881 : XVII. tcz. 52. §-a értelmében a csődnyitás által változást nem szenvedett. Szólok csupán oly hitelezőről, akinek a novella kihirdetése előtt keletkezett végrehajtható közokirata van, vagy aki a 31. §. 2. pontjának megfelelő bejelentést megtette, de akinek javára a végrehajtás el nem rendeltetett, mivel ezt az időközben történt csődnyitás gátolta. Sőt szólok oly hitelezőről is, akinek javára a végrehajtás «az 1881 : LX. tcz. rendelkezései értelmében végrehajtás alá vonható» ingóságokra, pénzre és járandóságokra el is rendeltetett, de a végrehajtást szenvedő elleni csőd nyitása előtt *nem foganatositttatott.*

Nos hát ezek egyikének sincs oly *szerzett* joga, amelyet sértenénk, ha az ő részére külön csődtömeget nem alkotunk a novella szerint le nem foglalható, de a végrehajtási törvény értelmében végrehajtás alá nem vonható vagyonértékekből. Mert annak a hitelezőnek van ugyan lejárt követelése, van végrehajtható közokirata, sőt van talán végrehajtási végzése, de *nincs zálogjoga*, amelyet a végrehajtás foganatositása által szerzett volna, és amelyet a külön kielégitési tömeg alakitásának megtagadása sérthetne.

Hogy a hitelezővel szemben a csődnyitást nem ruházzuk fel a végrehajtás foganatositásának hatályával, ez *nem jogsérelem*, ez *baleset*, amely nemcsak őt éri, amiért azt az annyira szidalmazott novellát megalkották, hanem amely tekintet nélkül a novellára, *minden* hitelezőt érheti, aki követelésének megvételére nem elég korán kérte a végrehajtást, vagy az elrendelt végrehajtást nem elég korán foganatositotta, és aki ezért az időközben bekövetkezett csődnyitásnál fogva a csődtörvény 52. §-ának kedvezményétől elesett.

XI.

Amikor a kielégitési végrehajtás még az 1881 : LX. tcz. szerint lefoglalható vagyonértékekre rendeltetett el, a novella kihirdetése utáni 30 napon tul kért *folytatólagos végrehajtást* ugyancsak az idézett törvény alapján, vagy már csak a novella szerint végrehajtás alá vonható vagyonértékekre kell-e elrendelni? *(Dr. Leipnik Alfréd — Jogt. Közl.* 41. sz.)

Teljesen egyetértek a czikkiróval abban, hogy a folytatólagos végrehajtás a végrehajtási törvény alapján rendelendő el; mert az, amit a biróság az 1881 : LX. tcz. 116. §-ának 2. bekezdése, vagy 117. §-a szerint elrendel, tulajdonképpen nem «folytatólagos végrehajtás» nem a törvény 1—17. §-ai értelmében elrendelt végrehajtás, hanem annak megengedése, hogy a már elrendelt végrehajtásnak eredményre vagy legalább teljes eredményre nem vezetett *foganatositása folytattassék*, amint a 116. §. 1. bekezdése eleinte nem is *folytatólagos végrehajtásról*, hanem «a *végrehajtás folytatásáról*» beszél, és csak azután csap át amarra az éppen nem találó elnevezésre. A biróság a 116. és 117. §-ok eseteiben nem vizsgálja meg azokat a körülményeket, amelyeket a végrehajtás elrendelése elott meg kell vizsgálnia, hanem csupán azt nézi,

hogy (eltekintve a 117. §. utolsó bekezdésének esetétől), a már elrendelt végrehajtás foganatositása után a végrehajtató követelése az árverésen befolyt összegből csakugyan ki nem telt, vagy a 117. §. 1—3. pontjainak valamely esete fenforog-e; és ha erről meggyőződött, akkor lényegileg azt rendeli, hogy a már előbb elrendelt végrehajtás foganatositása, amely eddig kielégitő eredményre nem vezetett, ujabb foglalás által megkiséreltessék.

Az ugynevezett folytatólagos végrehajtás elrendelésével megengedett foglalás tehát nem egy ujabban elrendelt végrehajtásnak első, hanem az alapvégrehajtásnak második pótlagos, kiegészitő foganatositása; és mint ilyen, mindazokra a vagyonértékekre terjedhet, amelyek az alapvégrehajtást elrendelő végzés szerint voltak lefoglalhatók.

Az 1881 : LX. tcz. 117. §-ának utolsó bekezdése szerint elrendelt folytatólagos végrehajtás esetében a kérdés még tisztábban áll. Itt az alapvégrehajtás még egyáltalában nincs foganatositva, és a folytatólagos végrehajtással kapcsolatosan lesz foganatositandó. Ily esetben tehát éppenséggel keresztül sem volna vihető, hogy uno actu az alapvégrehajtás oly értékekre legyen vezethető, amelyek a folytatólagos végrehajtás alá *nem* vonhatók.

XII.

Ha a biróság az 1908 szeptember 9. és 25. közötti időszakban a régi törvény szellemében foganatositandó *biztositási* végrehajtás iránti kérelmet elutasitotta *(dr. Leipnik Alfréd* — mint XI. alatt), akkor ezt helyesen, a törvénynek teljesen megfelelően tette; mert a novella 31. § a félreérthetlenül csupán a *kielégitési* végrehajtások javára szól. Ezzel szemben hasztalan minden okoskodás, és a biróság álláspontja nemcsak «nem helytelenithető», hanem egyenesen helyeslendő.

Dr. Imling Konrád.

A jogos ok nélkül elbocsájtott munkavállalónak van-e joga igényeit akkor is érvényesiteni, ha más szolgálatot vállalt?*

A magánjogi dogmatika szempontjából e kérdést megvilágitva, azon álláspontra kell helyezkednünk, hogy a speciális törvényekben (kereskedelmi törvény; ipartörvény) kifejezetten nem szabályozott, s itt szóban forgó kérdés csakis akként oldható meg, hogy a munkavállalónak csak annyiban van joga a jogos ok és felmondás nélküli elbocsátás esetén is az elbocsátás folytán származott igényét érvényesiteni, amennyiben más szolgálatot nem nyert, vagy nem nyerhetett. A judikatura semmivel sem szolgáltat nagyobb támpontot a czikkem elején érintett és kifejtett ellenkező álláspontnak, mint a magánjog szabályai által megerősitett és támogatott most kifejtett nézetemnek.

A német birodalmi legfelsőbb kereskedelmi biróság 191/71. számu határozata (mely esetet e czikkemben már más szempontból felhivtam) nyitja meg azon határozatok sorát, amelyek kimondják, hogy ha a munkavállaló a felmondási időn belül hasonló dijazás mellett más állást nyert, az előbbi munkaadójától a felmondási időre járó dijazást nem követelheti. (Itt a német birodalmi legfelsőbb kereskedelmi biróság még a német ptk. hiányában a szász polgári törvénykönyvet alkalmazza, amelynek 1239. §-a a német ptk. 324. §-ának megfelelő rendelkezést tartalmaz.) Hasonló értelemben 547/75. számu határozat (Entsch. 18. k. 370. l.). Az ujabb judikatura is rendelkezik ily jogesetekkel.

«Nach §. 615. Bgb. (a szolgálati szerződésre vonatkozik) kann der Verpflichtete bei Annahmeverzug des Dienstberechtigten für die infolge des Verzuges nicht geleisteten Dienste die vereinbarte Vergütung verlangen; er muss sich jedoch den Wert desjenigen anrechnen lassen, was er infolge des Unterbleibens der Dienstleistung erspart, oder *durch anderweitige Verwendung* seiner Dienste erwerbt, oder zu erwerben böswillig unterlässt. Der § 615 Bgb. hat in dieser Beziehung keinen anderen Inhalt als die §§ 324, 552—649. Bgb. Der Grund der gesetzlichen Bestimmung besteht darin, dass *der zur Leistung der Dienste Verpflichtete nicht mehr, als ihm nach dem Vertrage gebührt, erhalten, und nicht auf Kosten des Dienstberechtigten einen Gewinn machen soll*, aus Gründen der Billigkeit soll dem Dienstberechtigten gestattet sein, die Anrechnung vorzunehmen». A Reichsgerichtnek 1904 julius 12-én hozott 146/904. számu határozata. (Entscheidungen des Reichsgerichts 58. k. 402. l.) (V. ö. még Planck: Bürgerl. Gesetzbuch § 324 Bemerkungen.) «Dagegen geht der Vermiether des Anspruches auf die Gegenleistung dadurch nicht verlustig, dass der Miether die ihm zur Verfügung gestellten Dienste nicht abnimmt, gleichgültig, ob mit oder ohne seine Schuld, und vorausgesetzt nur dass *der Vermiether seine Dienste nicht anderweitig in entsprechendem Masse verwerthet hat*». (Reichsgericht határozata. Entscheidungen II. k. 697. l.)

A hosszabb határozott időtartamra kötött szolgálati szerződés felmondására vonatkozó több esetnél is ez alapelv szolgál irányadóul.

A német polgári törvénykönyv 627. §. eseténél, amely a magasabb szellemi munkára vonatkozó, határozott időtartamu szolgálati szerződésekre vonatkozik, szintén ez irányelv nyilvánul meg: «Erfolgt eine vorzeitige Kündigung, so kann der Dienstschuldner nicht die volle, für die ganze Dienstzeit bedungene Vergütung fordern, denn *die Kündigung giebt ihm ja für den Rest der Dienstzeit die freie Verfügung über seine Arbeitskraft zurück*. Vielmehr kann er bloss, nach Massgabe der von ihm bis zur Kündigung bereits geleisteten Dienste, einen verhältnissmässigen Theil der bedungenen Vergütung verlangen. (V. ö.: Cosack: Lehrbuch des Deutschen bürgerl. Rechts I. k. 521. l.)

Élethossziglan kötött szerződésnél a munkaadó a munkás elbocsátása esetén ennek bérét *mindaddig fizetni tartozik, mig ez más hasonló állást nem kapott.* (Entscheidungen des obersten Gerichtes. Seufferts Archiv VIII. k. 489. l.) Az osztrák felsőbiróság gyakorlata is osztja ez álláspontot. A 15,109/4890. számu határozat többek között a következő kijelentéseket tartalmazza (Adler—Clemens: Entscheidungen zum Handelsgesetzbuche IX. k. 175. l.):

«Der Gehaltsanpruch des Klägers hat zur Voraussetzung, dass Kläger *seine Dienste während der Zeit, für welche er entlohnt werden will, dem Geklagten zur Verfügung stellt*, und auch in der Lage ist, die Dienste während dieser Zeit dem Geklagten zu verrichten...» «*Der Lohnvertrag ist ein zweiseitig verbindlicher Vertrag*, an welchen während seiner Dauer nicht bloss der Dienstgeber, sondern ebenso auch der Bedienstete gebunden ist... Dadurch aber, dass der Kläger bereits am 25. August 1889 in den Dienst des C. eingetreten ist, hat er sich selbst ausser Stand gesetzt, bei dem Geklagten auf dessen Aufforderung Dienste zu leisten... Er hat von da an den Lohn von C. bezogen, kann also nicht auch von dem Geklagten *den Lohn für dieselbe Zeit zweifach verlangen*».

Ugyanilyen irányzatot találunk a Curia joggyakorlatában. A Curia 115/82. (Márkus: Felsőbirósági határozatok 68.) számu és ujabban is a 741/98. (Jogt. Közl. döntvénymelléklete 98. évf. 18. sz.) számu határozata kimondja, hogy a felmondási időre járó illetmény *kártérités*, melynek uj szolgálatba lépés esetén, kár hiányában helye nem lehet. A felmondási időre járó igény csak az esetre és annyiban illeti meg a munkavállalót — mondja e határozatában a Curia — ha a kérdéses időköz alatt más állást nem kapott, és ha kapott, itt kisebb javadalmazásban részesült, mint amely részére biztositva volt.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 46. és 47. számban.

A Curiának 1892 október 12-én hozott 1164. számu határozata (Márkus I. k. 480. l.; és Ü. L. 93. évf. 6. szám) szerint a felmondás nélkül elbocsátott alkalmazott a felmondási időre járó fizetését kártérités czimén követelheti; a munkaadó a szolgálatra kötelezettnek, kinek szolgáltatását szerződésellenesen nem veszi igénybe, a szerződésben kikötött fizetését kárpótolni tartozik, ha *a szolgálatra kötelezett szolgálatait teljesiteni kész, és azon időre, melyre fizetését megtéritendőnek követeli, más szolgálatot nem nyert.*

A budapesti kir. tábla (Dtár LXVIII. k. 128. l.) ezt mondja: «A törvénynek a kereskedő és segéd közti viszonyt szabályozó rendelkezéséből kétségtelen, *hogy a felmondási idő azért állapittatott meg*, hogy a törvényben meghatározott helyes ok nélkül elbocsátott segédnek az őt illető felmondási időre, *mig uj szolgálatba léphet*, ellátásáról gondoskodva legyen, illetve az őt jogtalanul elbocsátó főnök által kárpótlás nyujtassék, ebből pedig, valamint azon általános jogi elvből, hogy kártéritésnek csak ott lehet helye, hol kár tényleg létezik és kimutattatik, az következik, *hogy felperes az esetben, ha a hat heti felmondási idő előtt ujabb szolgálatba lépett, csakis az ujabb szolgálatba lépésig eltelt időre igényelhet kárpótlást....*» (A Curia megváltoztatta a kir. tábla itéletét, eltérőleg felhozott határozataitól.)

Hasonló álláspontón a pozsonyi kir. tábla (1901 január 28-án hozott G. I. sz. határozata. Térfi V. 583. l.), amikor kimondja, hogy a felmondás nélküli elbocsátás folytán a szolgálatadó az alkalmazottnak kártéritéssel tartozik. Felperesnek ugy fizetése, mint azon mellékilletményei is, amelyek személyes élvezetére és hasznára szolgáltak, képezik a *kártéritési* összeget, amelyeknek becsértékét felperes követelni jogosult. «Természetbeni járandóság megitélése a felmondási időre az alapon, hogy az erre vonatkozó követelés mint kártéritési összeg jár, amig magának az alkalmas ellátást biztositó *alkalmaztatást* másutt nem szerezhetett», mondja a budapesti kir. tábla 1904 I. G. 54. számu határozata (Térfi VIII. k. 52. lap).

Kártéritésről beszél a Curiának 1892. évi 881. számu határozata. (Grill: Törvénytár III. k. 566. l.).

A fentiekben reámutattam arra, hogy a kérdésnek jelen formájában szabályozása elégtelen.

A statisztikai számarányoknak jelentékeny változását idézné elő a munkaadó és munkás világában, ha az idevonatkozó törvényekben világosan, s a helyes jogi elveknek megfelelően kimondatnék, hogy a felmondási időre járó igény kártérités természetével bir.

Az ipartörvény módositására vonatkozó törvénytervezet is ez irányban féllábon áll meg. Igaz, hogy 372. §-ában kimondja, hogy az a fél, amelyik a munkaviszonynak törvényben vagy szerződésben megállapitott időtartamát, vagy a törvényi vagy szerződési felmondási időt törvényi vagy szerződési ok nélkül nem tartja be, vagy a munkaviszony haladéktalan megszüntetésére saját hibájával okot szolgáltat, a másik *félnek kártéritéssel* tartozik, de már féluton megáll, amennyiben ugyancsak e 372. §. második bekezdésében azt mondja, hogy a kártérités mérve minden bizonyitás kizárásával az a fizetés, illetve bér, melyet az alkalmazott a munkaviszony még hátralevő része, illetve a felmondási idő alatt élvezett volna.

Ha kártéritésről beszélünk, csak a tényleges kár járhat. Kártéritési kötelezést stipulálni, s egyszerün ab ovo a kártérités mérvét megváltani: tarthatatlan, fonák álláspont.

A Tervezetnek e felfogása teljesen ellenkezik a polgári törvénykönyv tervezetének felhivott rendelkezésével, ellenkezik a német polgári törvénykönyvnek s az uj német kereskedelmi törvénynek igazán a modern jogi felfogással egyező, helyes álláspontjával.

Dr. Sándor Aladár,
budapesti kir. járásbiró.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászegylet rendes évi közgyülésén** Vavrik Béla elnök a következőkben számolt be az elmult egyleti évről: Az egylet mult évi müködését dr. Balogh Jenő egyetemi tanár nyitotta meg, *Gyermekvédelem és büntetőjogi reformok* czimü nagyszabásu előadásával. A közgyülésen kivül az egylet 16 felolvasást és vitaestélyt tartott. Az egyesület programmszerü müködése főleg három tárgykörre csoportosult: Az egyik volt a végrehajtási törvény novellája, amelyet az egyesület dr. Márkus Dezső előadása nyomán négy estén át beható vita tárgyává tett. Másik fő témája volt az egyesületi évnek az uj uzsora-törvényjavaslat megbeszélése; a bevezető előadást dr. Reichard Zsigmond tartotta. Harmadik ez évi cziklusa volt az egyesületnek azon vitaesték sorozata, amelyeket a polgári törvénykönyv tervezetének fesztelen megvitatása czéljából tartott.

Ezen előadásokon kivül kiemeljük Stammler Rudolf hallei professzor előadását a helyes jogról, dr. Reitzer Béla pályadijnyertes dolgozatát «A telekkönyvbe vetett bizalom oltalmának határairól», dr. Szladits Károly előadását az osztrák polgári törvénykönyv novellajavaslatáról, valamint dr. Wittmann Ernő előadását a külföldi korlátolt felelősséggel alakult társaságok jogállásáról Magyarországon. Általános tartalmu és közjogi vonatkozásu előadásokat tartottak ezenfelül: dr. Schiller Bódog a Hármaskönyv egyik állitólagos főforrásáról és dr. Boér Elek Törvényhatósági önkormányzatunk és közigazgatási bíróságunk hatáskörének kiterjesztése czim alatt.

Az egyesületnek jelenleg 847 budapesti és 553 vidéki, összesen 1400 tagja van. A lefolyt munkaévre esik a könyvkiadó-vállalat megindítása, amit a dr. Nagy Ferencz elnöklete alatt müködő könyvkiadó-bizottság vezet. A vállalatra több mint 500 előfizető jelentkezett. Az igazságügyminiszterium nagyobbmérvü rendeléssel, az ügyvédi kamarák és a budapesti ügyvédi kamara szubvencióval támogatják azt.

Sikeresen fejezte be az egyesület azt a szép és nemes vállalkozást, melybe dr. Márkus Dezső választmányi tag inditványára az 1906. év elején fogott, t. i., hogy Szilágyi Dezső siremlékének tervét megvalósitsa.

A 600 K-ás Fayer László pályadij a következő kérdésre tüzetett ki: Rendszeresen és kritikailag kifejtendő, miképpen szabályozza anyagi és alaki büntető jogunk a titok védelmét? A pályakérdésre hat pályamunka érkezett be, amelyek közül a Zsitvay Leó, Baumgarten Izidor és Balogh Jenő választmányi tagokból álló biráló bizottság *Angyal Pál* jogakadémiai tanár dolgozatát tüntette ki a pályadijjal. A birálat kiemeli, hogy ez a dolgozat nagyban és egészben komoly és alapos munka. Érett itélőtehetség és a többi munkák szerzőinél nagyobb jogtudás terméke, az irodalmat alaposan ismeri és megfelelően használja fel; a judikaturát lelkiismeretesen feldolgozza, a külföldi jogrendszereket nagy szorgalommal felhasználja, a jogtörténeti és jogösszehasonlitó adatokat beható tanulmány alapján gyüjtötte össze, és amidőn a magyar Btk. tényálladékait veszi sorra: a jogi dogmatika szempontjából, valamint törvénybirálati tekintetben is mélyére hatol tételes jogunk e kérdésbe vágó rendelkezéseinek.

Habár a birálók nem osztják a szerző fejtegetéseinek minden tételét, sem egyik-másik irányelvét; habár egyes részletek jobban sikerültek, mások pedig kevésbbé, illetőleg egyes fejtegetéseket még bőviteni és mélyiteni lehetne; mindamellett egyértelmü és teljes megnyugvással ajánlja a bizottság a dolgozatot jutalmazásra, és arra is, hogy néhány részletének módositása után a pályamunka a Magyar Jogászegylet könyvkiadó vállalatának értekezései között közzétessék.

Az elnöki jelentés, valamint a költségvetés előterjesztése előtt dr. Schwarz Gusztáv tartotta meg az egyesületi évet megnyitó előadását, mely előadónak «Uj irányok a magánjogban» czim alatt 25 év előtt tartott előadásához kapcsolva a magánjog negyedszázados fejlődésére vetett visszapillantást. Az előadás bevezető részét lapunk jelen számának élén közöljük. Előadó kimutatta, miként alakult át a magánjogi közfelfogás az akkor divott fogalmi juris prudentiá-ból czéltudománynyá. A Ihering után induló jogelmélet már az emberi szükségletekre mért és emberalkotta czélszerü parancsok rendszere, melynek tartalmának megismerése, igazolása és mikénti alkalmazása egyaránt teszi a jogtudomány feladatát, és amely hasznos feladat kulcsát egyaránt a gyakorlati czélok ismerete adja, amelyek szolgálatában a jogparancsok állanak.

Hogy ez a megismerés mily termékeny és mily uj irányokat nyit a jogelméletnek, azt az előadó a *jogértelmezés*, *jogalkalmazás* és *jogelemzés* szempontjából fejtette ki. Az előadás befejező része a Jogászegylet deczember 5-iki ülésében fog előadatni.

— **Szivák Imre**, a budapesti ügyvédi kamara elnöke magas királyi kitüntetésben részesült. Összeesik ez a kitüntetés az ügyvédségre nézve korszakot alkotó azzal az eseménynyel, hogy a jövő év elején a magyar ügyvédek országos nyugdijintézetének törvényes szervezete megkezdi működését. Ennek a nagyfontosságu intézménynek létrehozásában Szivák Imrének jelentékeny része volt. Mint a kamara elnöke ugy a saját kamarájában, valamint az egész ország ügyvédi karában kitartó agitácziót folytatott az intézmény törvénybe iktatása és életbeléptetése érdekében, és ugy ezzel, mint az ügyvédség terén teljesitett ügybuzgó és kiváló vezető tevékenységével rászolgált a királyi kitüntetésre, valamint a kartársak elismerésére.

Ezt az alkalmat nem mulaszthatjuk el azoknak kiemelésére, akik a nyugdijintézet kezdeményezése és megvalósitása körül elévülhetlen érdemeket szereztek. Köztük a vezetőhelyen kell megemlékeznünk *Nagy Dezsőről* és *Robitsek Józsefről*, akik ugyan két különböző rendszer érdekében harczoltak, de egy czélra törekedtek: ezen ugy humanitárius és szociális, valamint igazságszolgáltatási szempontból is nagyfontosságu intézmény létrehozatalára. Robitsek József nem érhette meg fáradhatlan agitációjának sikerét, mig Nagy Dezső elégtétellel tekinthet vissza a küzdelem eredményeire. Nem mellőzhetjük hallgatással, hogy ez intézmény megvalósitása körül a budapesti ügyvédi kamara nyugdijbizottságának szintén rendkivüli érdemei vannak. Ez a nyugdijbizottság a két vezéren: Szivák Imrén és Nagy Dezsőn kivül a következőkből áll: Papp József, Brüll Ignácz, Baracs Marczel, Bihari Mór, Burián Béla, Fittler Dezső, Gyöngyössy József, Horváth Gyula, Komlós Ágost, Krausz Ede, Pollák Illés, Somogyi Miksa, Stern Sámuel, Szmik Lajos, Szohner Lajos, Vajda Adolf, Visontai Soma, Wittmann Mór, Wolf Vilmos, Zsigmondy Jenő. Érdemeik méltók az általános elismerésre.

— **Az uj bortörvény** benyujtása után pár nappal a képviselőház által letárgyaltatott. Hogy ebben a törvényben uj komplikált büncselekmények tényálladékai kodifikáltatnak, hogy a Kbtk. rendszerétől eltérő minimumokat, maximumokat állapit meg, és egészen uj enyhitési intézkedéseket foglal magában, az egy-két jogászemberen kivül senkinek se tünt fel. Ugy látszik, nem tüntek fel ezek a zagyva kihágási rendszerünkből is kirivó különösségek az igazságügyminiszternek sem, aki pedig hivatva volna kollegáit figyelmeztetni, hogy büntető rendelkezések statuálásánál óvatosság ajánlatos, és hogy az általános büntetési rendszer keretén tulterjeszkedve, a kihágások büntetésére nyolcz napi elzárást mint minimumot (!) megállapitani egyenesen beleütközik tételes büntetőjogunk törvényes jogrendszerébe.

— **A budapesti központi járásbiróság** szervezetéről és épületéről tartott előadást a budapesti ügyvédi körben *dr. Nagy Dezső*, aki a legkülönbözőbb szempontokból mutatott rá a központi járásbiróság létesitésének sürgős szükségességére. A járásbiróság a törvényszék, valamint a felsőbiróságok közvetlen közelében lesz felállitandó, és szakkamarákra lesz osztandó. Ennek a kérdésnek kapcsán hangsulyozta előadó, hogy a birák kezelési teendőit kevesbiteni kell, ami magával fogja hozni a birói létszám apasztását is. Az ügyvédi karnak régi kivánságát fejezte ki Nagy Dezső előadása, és a budapesti ügyvédek melegen karolják fel az eszmét, hogy ez a tárgy állandóan napirenden tartassék, és hogy az ügyvédi kar erről a kérdésről anketszerü tárgyalásokat tartson, amelyeket az igazságügyi kormánynak rendelkezésére bocsájtson.

— **Igazolás megtagadásának oka.** Hogy biróságaink mennyire szükkeblüek és mily furcsán gondolkoznak az ügyvéd mulasztásáról, és mily könnyen irnak a legcsekélyebb, bármely véletlen mulasztást is a fél terhére, annak eklatáns példáját olvastuk a budapesti kir. büntető járásbiróság 1908 B. XIV. 873. számu végzésében. Egy becsületsértési ügyben a főmagánvádló képviselője a tárgyalási határidőben pontosan megjelent, mivel azonban más tárgyalások voltak, várakoznia kellett. Eközben ugyanazon biróságnál egy más birónál is megjelenése lévén, átment egy más biró szobájába, azonban megmondta a szolgának, hogy melyik szobában van. Időközben az első biró az ügyvéd nevét kikiáltotta, és mivel nem volt éppen azon perczben jelen, daczára annak, hogy a szolga megmondotta a birónak, hogy az ügyvéd mely tárgyalószobában van, az eljárást vád hiányában megszüntette. A rövid idő mulva jelentkezett ügyvéd persze már nem segithetett az eljárás megszüntetésén. A benyujtott igazolási kérelmet, melyben az ügyvéd a szomszéd szobában tárgyaló járásbiróra mint tanura hivatkozott, a járásbiróság a következő jellemző indokolással utasitotta el:

«Mert az az ok, amelyet kérelmező elmaradása igazolásául felhoz, nem tekinthető a maga, vagy képviselője hibáján kivül, tudomás hiánya vagy más elhárithatlan akadálynak. Ugyanis mindaz, aki dijazásért valamely munkát vállal, tartozik számot vetni saját erejével, csak azt és annyi munkát szabad elfogadni, amennyit ereje biztosan megbir, aki pedig ezt a kötelmét elmulasztja, annak viselni kell annak következményeit.»

Polgári bíróságaink joggyakorlata is szükkeblü az ügyvéddel szemben, sőt bátran mondhatjuk, sok biróság gyakorlata egyenesen ügyvédellenes tendenczijáju, azonban az igazolás okának ilyen szükkeblü magyarázatával alig találkoztunk.

Igazságügyi iratmintatár czim alatt dr. Tatics Péter kir. járásbiró és dr. Bedő Mór ügyvéd rendkivül használható, praktikus kézikönyvet bocsátottak közre. Az előszó szerint a gyüjtemény czélja, hogy a gyakorlat terén működő kezdő jogásznak az ügyvédi beadványok és birósági határozatok szabatos készitésében segitségére legyen. Az előttünk fekvő két kötet olyan kézikönyvet nyujt, amely nemcsak a kezdő jogásznak lesz segitségére a kezdet nehézségeinek a leküzdésében, de a komplikáltabb beadványok és határozatok szerkesztésénél bármely gyakorlott jogász által is igen sikeresen lesz felhasználható. Ez az iratmintatár felöleli a közpolgári, hiteljogi és bünvádi eljárás minden jogvidékét, és pedig ugy a peres, mint a perenkivüli eljárásokat, ideértve a telekkönyvi, örökösödési, kereskedelmi és csődeljárásokat. A 470 oldalra terjedő első kötet a peres, a végrehajtási, telekkönyvi, házassági, szerzőjogi, örökösödési és magánjogi eljárásokat tartalmazza. E kötetben a sommás eljárásra vonatkozó részt dr. Bedő Mór ügyvéd, a kötet többi részét dr. Tatics Péter kir. járásbiró, dr. Szilágyi Vilmos István ügyvéd és dr. Lányi Márton törvényszéki jegyző szerkesztették. A második kötet első 327 oldalát a dr. Hozelitz Gyula törvényszéki albiró által szerkesztett hiteljogi anyag: a váltó, kereskedelmi, czégjogi és csődeljárások foglalják le. Ezen részben a czégjog körébe vágó, csaknem teljesnek mondható gyüjtemény hézagot pótol. A bünvádi perrendtartásnak 110 oldalra terjedő anyagát dr. Szőlösi Oszkár kir. alügyész szerkesztette. A helyes czélu vállalkozásért a szerkesztők és munkatársak a gyakorlat embereinek elismerésére tarthatnak igényt. A mü Grill Károly könyvkiadóhivatala kiadásában jelent meg.

— **A Jogászegylet pályakérdése.** A Jogászegylet választmánya 1909. évi szeptember 1-i lejárattal a következő pályakérdést tüzte ki: «A részvénytársaság és szövetkezet igazgatóinak és felügyelő-bizottsági tagjainak vagyoni felelőssége dogmatikai és kritikai szempontból.»

— **A budapesti kir. törvényszék** birói létszámát az ügyforgalom rendkivüli emelkedése folytán három biróval fogják szaporitani. Ugyan mikor kerül egyszer végre a járásbiróságokra is a sor!

— **A végrehajtások költségei.** Egy Prakfalun, a gölniczbányai járásbiróság területén lakó alperesek elleni végrehajtási ügyben megkerestetett a gölniczbányai kir. járásbiróság, hogy a végrehajtást 40 K 50 fillér tőke és járulékai erejéig hivatalból foganatositsa. A gölniczbányai járásbiróság területén birósági végrehajtó nem lévén, az iglói járásbiróság végre-

hajtója szokott kiküldetni a végrehajtás foganatositására, akinek természetesen napidijai az iglói központtól számittatnak, és talán a fuvartételei is onnan nyerhetnek kiszámitást. Ezen végrehajtási ügyben megállapittatott a végrehajtás foganatositásáért 34 K 48 fillér, az első izben sikertelenné vált árverés megkisérléseért 31 K 67 fillér, és az ujabban sikertelenné vált árverés megkisérléseért 41 K 67 fillér, összesen tehát 107 K 82 fillér. A bíróság ama kérelmet, hogy az ingók Gölniczbányára elszállittassanak, elutasitotta, pedig ott bizonyára akadnának a 755 K-ra becsült ingókra árvereltetetők. Ime egy adat a mi végrehajtási nyomoruságainkhoz, amelyért persze az ügyvédi kart szeretik felelőssé tenni!

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A psychologia alapvonalai.** «Grundriss der Psychologie für Juristen» czimen a kriminalisták számára Otto Lipmann irt bevezetőt a psychologia ismereteibe. A mü röviden és áttekintően van irva, s a psychologia terén alapozó tanulmánynak alkalmas. Ára 2 márka.

— **Theatrum Cinematographe.** Jogi és esztétikai szempontból érdekes tanulságokra nyujt alkalmat az a per, amelyet Courteline, Pierre Wolff, Gavault és Varney, Páris e népszerü irói a kakasos védjegyről ország-világszerte ismert «Cinéma Pathé» czég ellen inditottak és az ezt eldöntő itélet, mely a szerzői jogot megvédelmezte a mozgószinházak vehemens támadása ellen.

Hogy fogalmat alkothassunk arról, mit jelent ez az itélet, csak annyit, hogy a «Matin» és Alfrèd Capus tanusága szerint a mozgószinházak müsorát már nem naiv tákolmányok, hanem Victorien Sardou, Henri Lavedan, Edmond Rostand, Maurice Donnay, Alfrèd Capus müvei töltik ki. A theatralis részét a vezetésnek Henri Lavedan viszi, a scenikait Charles le Bargy, a szerepeket Sarah Bernhardt, Réjane, Barlet, Granier, Sores és Lavallière, Mounet Sully, Coquelin, Guitry, Le Bargy játsszák! S az eredmények biztositására az itt felsoroltakból consortium is alakult.

A perben az a jogkérdés volt eldöntendő: vajjon mozgófénykép-előadás alkalmas módja-e az 1791. január 13-iki törvény értelmében a szerzői jog megsértésének. Nem először fordul meg ez a kérdés a franczia bíróságok előtt. 1904 julius 28-án a lourdes-i Tribunal itélkezett már hasonló kérdés felett, mikor is a lourdesi kultusz keletkezésének történetét — «A szent szüz megjelen Bernadette előtt», «Bernadette juhokat őriz», «Bernadette önkivületben a barlangban» — adta elő mozgófényképeken egy élelmes hivő a többi hivőknek. A bíróság a lourdes-i esetben elutasitotta a felperest keresetével, aki az emlitett helyzeteket már előbb drámailag előállitotta volt, s azoknak quasi szerzője vala, azon indokolással, s ezt a felebbezési bíróság is helybenhagyta, hogy «egy cinematografikus mü, bármily artisztikus értékkel birjon is, nem hasonlitható a drámai és zenei müvekhez, már pedig az 1791 jan. 13-iki törvény csak drámai és zenei előadásokra alkalmazható. A cinematografnál nincs szerző, nincsenek látékosok, nincs semmi, csak egy sajátságos gép, amely az objectiv lencse előtt megszakitás nélkül képeket mozgat s ezáltal a nézőkben optikai csalódást idéz elő.» Csak négy év telt el azóta, s a párisi «Premiêre Chambre» homlokegyenest ellenkező határozatot hoz ugyanazon törvény alapján. Hogy ez a változás a jogmagyarázat, vagy a cinematograf tökéletesbülésének tudható-e be, nem tudjuk.

— **A franczia szerzői jog reformja.** Az 1866 julius 14-iki törvény szerint ötven évvel a szerző halála után megszünik a jogosultak monopoliuma, s a nyilvánosságra hozatal, illetőleg előadás joga mindenkit megillet. Persze egy közkincscsé vált munka kiadása sokkal olcsóbb, mint egy élő iró munkájáé, mikor is a kiadónak avagy szinházdirektornak olykor ugyancsak meg kell fizetni a szerzői jogot.

Igy csinálnak a halottak tisztességtelen versenyt az élőkkel szemben, melyben a rövidebbet az élők huzzák.

Ezt elkerülendő, a «Société des auteurs dramatiques» különös privilégium alapján, minden szerződésben, melyet a szinházak igazgatóival köt, kötelezi a szerzői jognak fentebbi határidőn tul való fentartását, de csak a darabok «előadására» nézve. Köti pedig ezen szerződéseket nem csupán tagjainak, hanem rég elhunyt, sőt klasszikus irók drámai müveire nézve is. Nem terjed ki azonban ezen védelem olyan szerzőkre, akik nem tagjai a társaságnak és az idegenekre.

A drámai szerzők társaságának ezen privilégiuma szemet szurt a «Société des gens des lettres»-nek. Nagyon is aktuálissá vált ugyanis az ügy a mult évben, midőn Musset, Eugène Sue müvei szabadultak fel a szerzői jog alul, lettek közkincscsé — a «Société des gens des lettres» szerint közprédává. S a veszély növekvőben. 1813-ban A. de Vigny, 1819-ben Lamartine, 1820-ban Mérimée és Dumas père, 1826-ban Georges Sand!

A «Société des gens des lettres» a Minister des beaux Arts»-hoz fordult, a szerzői jogról szóló törvény oly értelmü módositása iránt, mely az összes iróknak a «Société des auteurs dramatiques» tagjainak nyujtott védelmet biztositsa. A törvényjavaslat előkészitésére egy parlamenten kivüli bizottságot küldtek ki.

Hogy a felmerült és lehetségesebb inditványok közül egyet emlitsünk: M. Ajam azt javasolja, hogy a közkincscsé válás váltassék meg a kincstár részére fizetendő bizonyos összeggel, amely a könyv értékének (s ez szakértők által állapittatnék meg!) 10% lenne. A megváltásról szóló tanusitvány bélyeg alakjában a könyvre rányomatnék, miképp ez jelenleg a falragaszokra nézve szokásos.

—

A Magyar Jogászegylet november hó 28-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. sz. a.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Bender Béla előadása a részvényjog ujabb fejlődéséről. Vendégeket szivesen lát az egylet.

Tájékoztatás egyleti előadásainkról: Deczember 5-én dr. Schwarz Gusztáv folytatja előadását a magánjog ujabb irányairól. A decz. 12-iki és 19-iki üléseken az ipartörvény tervezetének a kollektiv szerződésekről szóló intézkedéseit tárgyaljuk; a bevezető előadást Szterényi József államtitkár fogja megtartani. A karácsonyi szünet után tüzzük napirendre az ipartörvénytervezetnek az ipari biráskodásról és a munkaviszonyról szóló részeit és a polgári törvénykönyv tervezetének megvitatását.

A **Franklin-Társulat** kiadásában Budapesten IV., Egyetem-utcza 4. megjelentek és minden könyvkereskedésben kaphatók:

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY
(1881. ÉVI LX. TÖRVÉNYCZIKK)
MAGYARÁZATA.
Irta Dr. IMLING KONRÁD
igazságügyi államtitkár
Ötödik, javitott kiadás. Ára füzve 12 K.

A VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNYT MÓDOSITÓ ÉS KIEGÉSZITŐ 1908. ÉVI XLI. TCZ. MAGYARÁZATA.
A «Végrehajtási törvény magyarázata» czimü munkája kiegészitésére
Irta Dr. IMLING KONRÁD
igazságügyi államtitkár.
Ára füzve 2 korona.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.
Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.
Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.
Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Egy középkoru 16 éves ügyvéd társul vagy irodavezetőnek, esetleg közjegyzői helyettesnek ajánlkozik. Czim a kiadóhivatalban. «Középkoru ügyvéd» jelige alatt megtudható. 13237

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 49. szám. Budapest, 1908 deczember 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Büntetőjog és alkoholizmus. — Az informálás. I. *Judex*. II. *Advocatus*. — A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei. *Dr. Hantos Elemér* a magyarországi pénzintézetek szövetsége főtitkárától. — Apróbb végrehajtások. *Dr. Popper Manó* mohácsi ügyvédtől. — Felelet a Jogtudományi Közlöny 45. számában feltett nyilt kérdésre. I. *Dr. Parecz Béla* aradi ügyvédtől. II. *Dr. P. E.* — Különfélék.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Büntetőjog és alkoholizmus.

Mindinkább tért hódit az a gondolat, hogy az emberi társadalomnak hatalmas és veszedelmes ellensége: az alkoholizmus, s az ennek okán támadt demoralizáczió ellen a társadalomnak jogszabályok statuálásával, megfelelő intézmények létesitésével védekeznie kell.

Örömmel állapitjuk meg, hogy a magyar belügyminiszterium, fölismervén az alkohol elleni védekezés szükségét, ankétet hivott egybe, s egyidejüleg 132,875/908. számu rendeletével a szervezendő Országos Alkohol-bizottság feladatává tette, hogy az alkoholizmus magánjogi és büntetőjogi vonatkozásait tisztázza.

Kétségtelen, hogy magánjogi téren is nagyjelentőségü változást hivatott előidézni az alkoholisták magánjogi jogviszonyainak specziális szabályozása, de még fontosabbak azok a változások, melyeket a büntetőjog terén az alkoholistával való bánásmódnak szabályozása előidéz.

Jelenlegi büntetőtörvényünk 76. §-a, különösen pedig a kihágási büntetőtörvénykönyv, 84. és 85. §-ai nem alkalmasak arra, hogy a növekedőben levő alkoholizmust s az annak folytán elkövetett büncselekményeket csökkentsék. A Btk. 76. §-a alapján hozott felmentő itéletek megelégszenek azzal, hogy a beszámithatlanságot okozó öntudatlan állapotot megállapitják, s ezzel a büntető pernek vége. Azonban azzal, hogy az adott esetben az öntudatlan állapotot okozó részegséget mi idézte elő, vajjon az iszákosságnak vagy alkalmi ivásnak következménye-e, senki sem törődik. S igy az iszákos szabadul tette büntetőjogi következményei alól, anélkül, hogy a társadalmat az alkoholista bünös iszákosságban rejlő veszedelemtől megóvtuk volna.

A kihágási büntetőtörvénykönyv 85. §-a is csak ama másik egyént bünteti kihágás miatt, aki mást szándékosan lerészegit vagy azt a szeszes italok elárusitásával iparszerüleg foglalkozót, aki részeg embernek még italt ad. Magát a részegeskedőt, az alkoholt abnormálisan fogyasztót a törvény semmi irányban sem veszi kezelés alá, vele szemben sem megtorlást nem alkalmaz, sem a társadalomnak nem nyujt oltalmat, ellenben általánosan tapasztalt tény, hogy az iszákosok sokkal inkább veszélyeztetik a jogrendet, mint az alkalmi gonosztevők. Nem elégséges tehát ellenük a büntettesekkel szemben alkalmazott közönséges védekezési mód.

A büntetés czélját: a javitást a mai büntetési rendszerek alig vagy nagyritkán érik el, mert az alkalmazott büntetés nem mehet el a büncselekmény gyökeréig, s a baj tulajdonképpeni okát nem szünteti meg.

A vasárnapi balesetstatisztika és az emberek testi épsége és élete ellen az alkohol mértéktelen élvezetének közvetlen hatása alatt elkövetett büncselekmények azonban világosan utalnak arra, hogy a bajnak, a büncselekménynek egyik okozója: az alkoholizmus. Ha tehát eltávolitjuk a bünokozót: az alkoholt, akkor a büncselekmény maga is el fog maradni.

Hogy az alkohol magára az egyénre, annak szervezetére sőt ivadékaira is nagymértékü káros kihatással van, azt ma már minden elfogulatlan ember elismeri. De nemcsak az egyénre önmagára, hanem a társadalomra, a közbiztonságra is rendkivül veszélyeztető. Az alkohol káros hatásai ellen a társadalmi tevékenység hatékony és eredményes védekezést önmagában nem nyujt. Szükséges tehát, hogy az állam a maga tiltó parancsaival, præventiv intézkedéseivel siessen a védekező társadalom segitségére.

Az iszákostól meg kell védeni önmagát és a társadalmát.

Amig azonban az alkoholivó sem önmagára veszélyessé nem válik, mig tiltott cselekmény elkövetésével az államhatalom rendelte jogparancscsal szembe nem helyezkedik, az államhatalmi beavatkozás sem foghat helyt. S itt a határt a személyes szabadság sérthetetlenségének dogmája vonja meg.

Ha az iszákos elhanyagolja, megsérti a családjával, hozzátartozóival szemben fennálló kötelezettségét, ugy meg kell vonni tőle az ügyek önálló vitelére a jogképességet. S amint az elmebetegség megállapitásánál orvosszakértői vélemény alapján történik a gondnokság alá helyezés, ugy az iszákosság miatt is ez alapon birói uton kell ki mondani a gondnokságot.

Maga az iszákosság azonban, mint ilyen, főleg büncselekmények elbirálásánál képezheti birói megállapitás tárgyát.

Ha a bünper során megállapitást nyer, hogy a tettes a büncselekményt ittas állapotban követte el, ugy nyomozás és vizsgálat tárgyává teendő, hogy a büncselekmény elkövetését a tettes ittassága mennyiben befolyásolta. S ezen vizsgálat eredményéhez képest a birót fel kellene hatalmazni annak kimondására, hogy az elitélt büntetésének egyrészét, vagy a kiszabott büntetést egészben valamely alkoholszanatoriumban tartozzék eltölteni. Ezzel kétségtelenül a büncselekmények nagymértékben való csökkentését fogjuk elérhetni. Különösen ha a büntetőbiró által megállapitott büntetési határidő leteltével, vagy annak eltelte előtt is az iszákosságból kigyógyitottakra nézve behozzuk a próbára való szabadlábrahelyezést, amelynek időtartama alatt a szabadonbocsátott gondnoki felügyelet és ellenőrzés alatt marad.

Nagyon természetes, hogy az alkohol, mint bünokozó ellen való védekezés hatékonynyá csak ugy válhatik, ha az iszákos büntettesek ellen alkalmazandó javitóbüntetés (helyesebben gyógyitás) alkalmas alkoholszanatoriumban hajtatik végre. Az alkoholellenes ankét napirendjén egyidejüleg ott szerepel az alkoholizmusra vonatkozó adatgyüjtés és az alkoholszanatorium létesitésének ügye. A kitüzött napirend tehát biztositéka annak, hogy nemcsak erre vonatkozó jogszabályok

statuálásával óhajtjuk az alkoholizmus terjedését megakadályozni és az alkoholizmus okozta bünözést csökkenteni, de megfelelő intézmények teremtésével is.

A büncselekmények előidéző okait számos téren megszüntetni még nem birjuk s a büntetőjog a büntetés tulajdonképpeni czélja: a bünös megjavitása érdekében a javitó neveléssel, a próbárabocsátással, az itélet feltételes felfüggesztésével próbálkozik meg adott esetekben.

Azonban e téren még nincsenek oly kétségbevonhatlan adataink, mint az alkoholgyógyitás terén, ahol bebizonyitott tény, hogy az iszákosság megszüntével a speciális bünözési hajlam is megszünik.

Arra kell tehát törekednünk, hogy büntetőtörvényünk az iszákossal szemben való jogszabályok statuálásával kiegészittessék s különösen, hogy a Btk. 76. §-a esetén is, amennyiben a büntettest részegség folytán előálló beszámithatatlanság okából a büntetés alól a bíróság felmenti, ugy módja legyen egyszersmind az irányban intézkedni, hogy az iszákos megjavittassék s az iszákosságában rejlő bünözésre hajló veszedelemtől a társadalmat megmentsük.

Az informálás.

I.

Az országos birói és ügyészi egyesület az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében kérte az információ eltiltását.

Magas erkölcsi szinvonalról tesz tanuságot, hogy a birói kar maga terjesztette elő az erre vonatkozó inditványt. Mindenki, biró és közönség egyaránt érzi, hogy az informálás visszaélés, amit csak a meggyökerezett szokás tesz érthetővé, de nem megengedetté. Mindenki tudja, hogy befolyás, baráti összeköttetés vagy előkelő állás teszi az informálót erre a foglalkozásra alkalmassá, és hogy ezeket a tulajdonságokat keresi és honorálja az ügyfél, amikor informálóra bizza az ügyet. Hogy e tulajdonságokat keresetforrásként lehessen értékesiteni, az magában véve oly jelenség, amely az ország közszellemére szomoru világot vet. Ha az informálás nem használ, — aminthogy a legtöbb esetben nem használ, — akkor az informáltató a csalóka reményt fizette meg pengő pénzzel. Ha pedig használ, akkor jogtalanul rövidült meg az ellenfél, aki kevésbbé volt ügyes vagy szerencsés az informáló megválasztásánál. Hogy pedig az informálás olykor a jogos követelés érvényesitésére vezet, az csak épp oly véletlen, mint amikor valaki jogos követelése érvényesitését visszaélés utján éri el.

A visszaélés lehetősége, ez az, ami az informálás kérdésénél önkénytelenül feltolul. A közönség nem hisz és alig is hihet mást, mint hogy az informáló meg nem engedett eszközökkel hat a bíróra. És a birói eljárás tisztaságába vetett hite rendül meg a jogkereső félnek, ha azt hallja, hogy egy befolyásos, vagy a bíróval barátságban levő egyént kell honorálni a avégből, hogy ez az ő érdekében eljárjon. Sőt mi több mondjuk ki nyiltan, hogy a közönség egyrésze abban a hitben van, hogy azok a rendszerinti ügyvédi dijakat lényegesen felülhaladó honoráriumok, amelyeket az informálásért fizet, és amelyeket a dolog természete szerint bizonyos rejtelmes diskréczió vesz körül, gyakran a megvesztegetés elpalástolt formái.

Igaz, hogy a birónak ma sem kötelessége az informálást meghallgatni. De ez csak elmélet, aminek a gyakorlat ellentmond. Az informálás meggyökerezett szokás, és gyakran a legjobb intenciókkal és oly körülmények közt történik, hogy bántó kellemetlenkedés vagy udvariatlanság volna a biró részéről az informálót egyszerüen elutasitani. Ha pedig egy alkalommal elfogadja a biró az informálást, akkor igazságtalannak tartja különbséget tenni az egyes esetek közt. Igy aztán a legszigorubb felfogásu biró is többnyire oda jut, hogy kénytelen-kelletlenül elfogadja a reá nézve terhes, és bizonyos szégyenérzetével kisért állapotot, és végig hallgatja a czéltalan informálást egyik ugy mint másik esetben.

A meggyökerezett szokással szemben nincs más segitség, mint a tilalom, amit a birói egyesület kiván.

Judex.

II.

Az informálás ellen emelte fel szavát az országos birói és ügyészi egyesület. Hogy az egyesületnek nagy részben igaza van, azt senki sem fogja tagadni. Olyan perrendtartás mellett, amely szóbeliségre van alapitva, az informálásra szükség nincs.

Más kérdés, hogy milyen terjedelemben küszöbölendő ki az információ és milyen ügyekben.

Merem állitani, hogy *manapság* bizonyos információk sokszor szükségesek. «Manapság» mondom és «bizonyos információk». Manapság alatt értem az irásbeli eljárás uralmát, a mostani visszás előadói rendszert, amely rendszer mellett a tanács többi tagjai csupán az előadónak alig ellenőrizhető előadásából értesülnek az ügy állásáról. Pedig kivánatos, hogy a többi tanácstagok is tájékozva legyenek a tényállás fordulópontjáról, valamint az ügyben előforduló nehezebb jogi kérdésekről, mert csak igy alkothatnak maguknak alapos és komoly képet az ügyről.

Szóbeli tárgyaláson a felek tájékoztatják a birákat az ügy összes részleteiről és mindegyik félnek meg van adva a lehetőség minden adatot megismertetni, minden érvet harczba vinni. A felülvizsgálati eljárásban a feleknek módjukban van a referens előadását kiegésziteni, esetleg korrigálni is. A mostani rendes eljárásban erre semmi mód sem kinálkozik, pedig erre szükség van.

Az előadó természetesen a legnagyobb gyakorlat és a legkifogástalanabb elfogulatlanság mellett is az ő már megalkotott nézetéhez képest döntőnek tartott ténybeli momentumokat és az arra vonatkozó bizonyitékokat hajlandó kiemelni, mig esetleg elmellőzi, vagy hézagosan ismerteti azokat, amelyek az ő véleménye szerint nem döntők. Ennek ellensulyozására bizonyos mérvben megengedhetőnek vélem még a perrendtartási reform után is, hogy azon ügyekben, amelyek nem kontradiktorius tárgyaláson intéztetnek el, a tanácstagokkal az ügyiratok vagy azoknak egy része előre közöltessék. Különösen megengedhetőnek tartom az alsóbb birói határozatoknak és az azok ellen intézett perorvoslati beadványoknak, valamint a perben produkált okiratoknak a tanácstagok részére való előzetes megküldését.

Továbbá fentartandónak vélem a biró és a fél, illetőleg ügyvédje közti szóbeli érintkezést, sőt véleményem szerint arra a birákat a helyes ügyvitel érdekében buzditani is kellene, mert az egyes ügyekben való szóbeli érintkezéssel a bíróságok sok munkát takaritathatnak meg. A biró a peren kivüli ügyben kérjen felvilágositást az ügyvédtől, ha a tényállásra nézve nincsen egészen tisztában, szólitsa fel a felet vagy az ügyvédet beadványának rövid uton való kiegészitésére, vagy kijavitására, az ügyfél és ügyvéd pedig ne legyen eltiltva attól, hogy ügye után tudakozódhassék.

Látszólag ezek egészen magától értetődő dolgok, azonban ha az információt oly nagy általánosságban tiltják el, amint az erre vonatkozó tilalom a perrendtartást életbeléptető törvényjavaslatban foglaltatik, félő, hogy némely birák arra használják a törvénynek azon elvi kijelentését, hogy mindenféle információ tilos: hogy mindennemü szóbeli érintkezést a felekkel és ügyvédekkel kerülni fognak, információnak minősitenek minden kérdezősködést, felvilágositás kérését stb. Természetes, hogy a *közbenjárók* intézményét az ügyvédi kar is perhorreskálja.

Advocatus.

A nemzetközi egységes váltójog vezérelvei.[1]

(Budapesti szabályok).

A váltójog nemzetközi egyöntetü szabályozását czélzó mozgalommal párhuzamosan haladt a váltójog terén azon törekvés, amely az óvás eltörlését vagy legalább is egyszerüsitését tüzte feladatául. A két törekvés közül az utóbbi bizonyult erősebbnek, amennyiben egyes államok mit sem törődve az egyöntetü szabályozás követelményével, sutba dobták régi nehézkes óvási szabályaikat s ezzel megbontották azt az egységet, amely közöttük és más váltótörvények között fennállott.

A vezetőszerep a régi és az európai kontinensen csaknem egyöntetü váltóóvási szabályok megváltoztatásában Németországnak jutott, amely 1908 máj. 30-áról kelt törvényben a rendszeréhez tartozó államok kormányaival egyetértő rendezés megkisérlése nélkül az ötven éven át változatlanul érvényben volt váltójogát novelláris uton módositotta. Ha már eddig is kétségtelen volt, hogy a német törvény eredeti alakjában Németországon kivül sehol sincs érvényben, ugy ezen novella után már jelentékeny ellentétek keletkeztek a német rendszer egyes jogai között.

Téves tehát azt hinni, hogy a postaóvásnak Belgiumból Németországba átplántált rendszere haladást jelent az egységesités kérdésében. Ez csak megbontja a német rendszer területén fennállott egységet, anélkül, hogy utánzásra találhatna. Mert a postahálózat és postai személyzet a leendő világváltójognak csak elenyészően kis területén fejlett odáig, hogy a belga példát követhesse.[2] Ellenben kisebb-nagyobb tatarozást ezen középkori intézményen saját viszonyaihoz képest ugyszólván minden törvényhozásnak kell végeznie, még mielőtt a világváltójog eszméje testet ölthetne.

A budapesti szabályok tudatában vannak mindennek, amikor a megfelelő brémai szabálylyal szemben a «locus regit actum» nemzetközi magánjogból kölcsönzött elvére kifejezetten utalnak: «*18. A váltó elfogadásának vagy fizetésének megtagadása miatti visszkereseti jog fentartásához szükséges az illető ország jogának megfelelő óvás vagy óvás helyetti feljegyzés.*»

A budapesti szabályok e tétele egyfelől számol azzal a körülménynyel, hogy az óvás tekintetében az angol-amerikai rendszerrel való megegyezés lehetősége ki van zárva,[3] másfelől felismeri azt a helyes elvet, hogy országonként változó óvási szabályok a nemzetközi váltóforgalom zavartalan lebonyolitására befolyással nincsenek.[4] A brüsszeli kongresszuson megállapitott mintatörvény (loi type) ezért egészen helyesen tartózkodott a váltóóvásra vonatkozó rendelkezések felvételétől.

A budapesti szabályok megállapitásánál legnagyobb vitára az értesitési kötelezettség kérdése adott okot. A megfelelő brémai szabály az angol-amerikai rendszer felfogásához hiven kimondotta, hogy az előzők értesitése az elfogadás vagy fizetés megtagadása esetében nélkülözhetetlen előföltétele a visszkereseti jognak. Ez a szabály ellentétben állott a franczia joggal, mely szerint az értesités egyáltalán nem kötelező, és a német rendszerrel, mely szerint az értesités elmaradása csak kártéritésre jogosit, a kamat és költségek erejéig. A budapesti szabályok megalkotói végül az angol és német rendszer között közvetitettek, amikor az értesitési kényszer megállapitása mellett, annak szankcziójául nem a visszkereset elvesztését, hanem az esetről-esetre megállapitandó kárösszeget jelölték meg. Igy értelmezendő az idevonatkozó szabály: «*19. Az elfogadás vagy fizetés megtagadását (dishonour) azonnal közölni kell, ha ez nem történik, a visszkereset az értesités elmaradása miatt felmerült vesztesége vagy kára erejéig mentesül.*»

A fél gondatlanságából elmaradt értesités jogfosztó hatályának eltörlése mellé logikusan sorakozik a budapesti szabályok következő tétele, mely a váltóbirtokos személyén kivül beállott erőhatalom (vis major) hatásának elismerésével érvényre juttatja azt az általános jogtételt, hogy a kötelezett fél a vétke nélkül lehetetlenné vált cselekményért nem felelős. «*20. Erőhatalom esetén az óvási idő a gátló ok fenforgásáig szünetel.*»

A szabályozás ezen módja, mely a német rendszerrel ellentétben áll, háborus időkben nem is sejtett gyakorlati jelentőségre tehet szert. Ismeretes dolog, hogy Franczia ország az 1870/1-iki háboru alatt a törvények és rendeletek egész sorozatát tette közzé, amelyekben az 1870 aug. 13 óta esedékes váltóknak névleg óvási, tényleg fizetési határidejét meghosszabbitotta. A moratorium 11 hónapra terjedt. Egyidejüleg bemutatási és óvási tilalom mondatott ki. A franczia visszkereseti adósok ilyképp egyidőre szabadultak a fizetés kötelezettsége alól. Amikor azonban a meghosszabbitott határidők lejártával visszkeresetet inditottak külföldi előzőik ellen, arra a szomoru tapasztalatra ébredtek, hogy néhány országban (elsősorban Németországban) a biróságok visszkereseti igényeiket el nem ismerték, hivatkozással arra, hogy az óvási tilalom, mint erőhatalom, a német váltójog értelmében mentesitő hatálylyal nem bir. A kereskedelmi hitel hirtelen megrendülése lett következménye ez eljárásnak. Tények bizonyitják tehát, hogy a budapesti szabályok fenti tételében a nemzetközi egységesitésnek egyik legégetőbb problémája nyert megoldást.

Részben a német, részben a franczia váltójog álláspontjával ellentétben és mindenben az angol rendszernek megfelelően szabályozzák a budapesti szabályok a váltómásodlatok kérdését. «*21. Egy vagy több váltómásodlat kiállitását az érdekelt felek megállapodása nélkül követelni nem lehet. Csak az esetben, ha a váltó lejárat előtt elvész, követelhet a volt birtokos a kibocsátótól ugyanolyan tartalmu váltót, ha a kibocsátó kivánságára biztositékot nyujt, mely bárkivel szemben kármentesiti az állitólag elveszett váltó megkerülése esetében. A megjelölt másodlatokon értéktelenitő záradékot nem kell kitenni.*»

A hollandi és spanyol jog kivételével általánosan elismert s az egységes váltójog jellegével biró tételeket állapitanak meg a budapesti szabályok a visszkereseti jog gyakorlása és a váltókötelezettek egyetemlegessége tekintetében. «*22. A váltóbirtokos visszkeresetében sem a forgatmányok sorrendjéhez, sem korábbi választásához kötve nincsen.*» «*23. A váltókereset egyidejüleg inditható valamennyi, egy bizonyos, vagy több váltókötelezett ellen.*»

Az angol—amerikai jognak azon általánosan tapasztalt hiányán, hogy az együttkötelezés (aval) intézményét nem ismeri, kiván segiteni a következő tétel: «*24. A váltókezes (donneur d'aval) azonképp felel, mint a személy, melyért kezeskedik.*»

Az angol törvény (56. sz.) értelmében azt, aki a váltón nem kibocsátói vagy elfogadói minőségben vállal kötelezettséget, csak forgatói felelősség terheli. Az amerikai jog (113. sz.) az ürt ugyan áthidalni igyekszik azáltal, hogy a forgatónak a forgatmányon tulmenő felelősségét is elismeri, de itt szükség van az együttkötelezés hatályának világos és szabatos körülirására, ugy ahogy az a kontinentális jogokkal egyezően a fenti tételben kifejezésre jut.

Az elveszett vagy megsemmisült váltó kérdése is sok vitára adott alkalmat a budapesti szabályok megszövegezésénél. A váltó természetéből, szigoruan véve, az folynék, hogy a váltói kötelem hordozójának a váltólevélnek elvesztével a benne megtestesült kötelezettségek is hatályukat veszitsék. Ennek daczára általános az a nézet, hogy a váltó jogi természetének ezen szigoru folyományát nem lehet alkalmazni az elfogadóval szemben, aki a váltóra fedezetet kapott és aki a váltólevél kiadása esetében sem fordulhat visszkeresettel a többi kötelezett ellen. A budapesti szabályok a méltányossági felfogást még tovább füzték, amikor a kibocsátóra is kiterjesztették a fizetési kötelezettséget azzal az indokolással, hogy gyakran éppen a kibocsátó az, akinek a váltóból haszna volna. A tétel, mely ezen kiegészités folytán megtöri azt az általános váltójogi elvet, hogy a kibocsátó és a forgatók felelőssége azonos szempontok szerint itélendő meg, ugy hangzik: «*25. Az elveszett vagy megsemmisült váltó birtokosa biztositék ellenében az elfogadótól fizetést követelhet; a kibocsátóval szemben joga ugyanaz, mintha a váltó el nem veszett, vagy meg nem semmisült volna.*»

A nemzetközi egységes szabályozás egyik főkövetelménye egyszerüsiteni és egyöntetüvé tenni a váltói jogok fentartá-

*

[1] Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 41., 42., 44. és 46. számban.

[2] V. ö. Hantos Elemér: A váltóóvás reformja. Budapest, 1906. cz. munkájában a postaóvásról irottakat. 32—36. l.

[3] «It is impossible to suppose that the English trading community would ever agree, as a part of the price to be paid for the introduction of an international exchange law, to the imposition of the system of protest for inland bills. There seems at the same time no reason why the question should ever be left at all to the control of a general law. The question of how each country should regulate the procedure to be adopted on the dishonour of its inland bills might be left to local regulation.» Byles, i. h.

[4] Dazu kommt, dass Erwägungen internationaler Natur einer Revision des Protestes nicht entgegenstehen. Der Protest ist international einheitlicher Regelung weder bedürftig, noch fähig. Die Form des Protestes bestimmt sich naturgemäss nach Massgabe der Gesetzgebung des Zahlungsortes. Wieland i. h.

sára és a váltói cselekmények teljesitésére megszabott határidőket. A különböző határidők igen zavarólag hatnak még az egyes váltójogok keretén belül is, a nemzetközi forgalomról nem is szólva. Ezért kivánatosnak látnók a visszkereseti igények érvényesitésére és az elévülés tekintetében megegyezésre jutni olyformán, hogy a váltójogi keresetek a lejárattól (eredetileg: az igény keletkezésétől) számitott egységesen meghatározott idő alatt évüljenek el. Ennek kifejezője a tétel: «*26. A váltókereset az összes felekkel szemben a lejárattól számitott 18 hónap alatt elévül.*»

A mai fokozatos elévülési határidők helyett egy némely vonatkozásban (elfogadó) rövidebb, más vonatkozásban hosszabb, de mindenképpen egységes határidő lesz. Ezen idő nagyságának megszabása tekintetében eltérhetnek a felfogások, a fő, hogy megállapitását az egyes államok törvényhozására bizni nem lehet.* Ellenben hiábavaló fáradozásnak látszott a budapesti szabályok megalkotói előtt, az egyes váltóeljárások között összhang létesitését megkisérelni.

Az utolsó budapesti szabály, az angol kodifikáczió bevett szokásához hiven a megelőző szabályok érvényességi körét szabja meg, amikor megállapitja, hogy: «*27. Az előző tételekben használt «váltó» kifejezés felöleli a saját váltókat is, ahol ez az értelmezés megfelel, ellenben nem vonatkozik a csekkekre.*»

*

Az egységesitési mozgalom története a Budapesten megalkotott váltójogi szabályokkal nincsen lezárva. Alig mentek szét a kongresszus tagjai, amikor a németalföldi kormány kérdőivet készittetett, amelynek czélja, hogy az egyes kormányok álláspontját az egységesitésre váró váltójogi kérdések tekintetében megismerje. A németalföldi kormány ezen eljárása általános helyesléssel találkozott, mivel egy közel 40 esztendős tapasztalat, amely az 1870-iki magyar jogászgyüléssel kezdődik, és a Budapesten tartott nemzetközi jogi kongresszussal ér véget, bizonyitja, hogy a váltójog nemzetközi egységes szabályozásának gyakorlati megvalósitása általános kongresszuson alig vihető előre.

Nem csökkenti ez a tapasztalat a kongresszusok azon érdemét, hogy az egységes váltójog eszméjének kivihetőségét bebizonyitották. Amit kongresszusok e tekintetben tehettek, azt megtették. Nemcsak hiveket szereztek az eszmének, hanem kialakitották a nemzetek közvéleményét is. A részletes és végleges szabályozás azonban nem rájok tartozik. Ezt csak egyes kormányok, illetőleg törvényhozások hivatalos kiküldötteiből álló testület vihetné keresztül eredményesen. A budapesti szabályok jelentősége abban áll, hogy egy ilyen nemzetközi váltótanácskozmány munkáját lényegesen megkönnyitették, sőt eredményes voltának biztositékait alkotják.

Dr. Hantos Elemér.

* Unlike the question of protest for inland bills, the question of prescription appears to be singularly unsuitable for local regulation, since it would simply mean the continuation of that want of uniformity which it ought to be the object of a general exhange law to suppress as far as possible. Byles i. h.

Apróbb végrehajtások

— A végrehajtási novella 4. §-ához. —

Az 1881:LX. tcz. 27. §-át, mely szerint a végrehajtási költségeket a marasztalt fél viseli akkor is, ha a perköltségek megfizetésére nem kötelezteteti, a végrehajtási novella tudvalevőleg azzal egészíti ki, hogy a 100 K-át meg nem haladó pénzösszeg behajtására irányuló végrehajtás esetében a végrehajtató közbenjárásával okozott költségek a végrehajtást szenvedő terhére meg nem állapithatók.

A novella megokolása szerint csekélyebb követeléseknél nincs szükség arra, hogy a végrehajtató a végrehajtás foganatositásánál közbenjárjon vagy magát ügyvéd által képviseltesse, hogy ekként a végrehajtás foganatositásának költségei szaporittassanak, A kiküldött érdemel annyi bizalmat, hogy az ilyen végrehajtást a végrehajtató közbenjárása nélkül is kielégitően fogja foganatositani.

A jelen czikk nem azt tüzte ki feladatául, hogy a novellának ezt a megokolását megdöntse (ami egyébként nem volna nehéz munka), hanem inkább azt, hogy rámutasson a végrehajtási novella 4. §-ának fogyatékosságaira.

Ezért a megokolásra nézve röviden csak annyit jegyzünk meg, hogy aki a gyakorlati életet ismeri, az — tisztelet a kivételeknek — a megokolást nem fogja minden habozás nélkül aláirni. A kivételek alatt természetesen az olyan kiküldötteket értjük, akik a bizalmat csakugyan megérdemlik.

Nem arról van szó, hogy a kiküldött felületesen vagy szándékosan rosszul végezné a dolgát, hanem arra vonatkozik a mi megjegyzésünk, hogy ezer és egy oka lehet annak, hogy a kiküldött némely esetben feszélyezve érzi magát a hivatalból való végrehajtás foganatositásánál, mig a közbenjöttel foganatositott végrehajtásnál ilyesmi elő nem fordulhat.

Áttérve már most a jelen czikk feladatára, az apróbb végrehajtásoknál felmerülni szokott visszásságokra kivánunk reámutatni azzal, hogy az apróbb végrehajtásoknak czélszerüen és olcsón való foganatositásáról a végrehajtási novella nem intézkedik.

Beperlem például az adóst — aki 20—30 kilométernyire lakik a járásbiróság székhelyétől — 100 K és járulékai erejéig. A 100 K tőkét az adós beküldi, de mert költségeket fizetni egyik alperes sem szeret, a biróság által megállapitott 21 K 20 f. költséget nem küldi be. Megkérem a végrehajtást ellene, mi által ujabb 10 K 60 f. költség merül fel, már most ehhez a 31 K 80 f. költséghez szeretnék hozzájutni.

Az adós makacskodása következtében kénytelen vagyok ellene a végrehajtást foganatositatni, mi által 20—25 K költséget okozok neki.

Minő arányban van ez a jelentékeny költség a behajtandó összeghez?

Avagy szolgálhatunk még egy czifrább példával. Beperesitem az 50 K-ás váltót. Az adós megküldi az 50 K tőkét és a 11 K 25 f. perköltséget, de már csak akkor, amikor a végrehajtást megkértem ellene és ezáltal ujabb 7 K 15 f. merült fel.

Ezt a 7 K 15 f.-t az adós nem akarja megküldeni. Mit csináljak az ilyen alperessel?! Foganatosittassam ellene a 20—25 K-ba kerülő végrehajtást? A makacs adós megérdemelné ugyan, de az én humánus szivem tiltakozik az ilyen cselekedet ellen, bár törvényesen járok el és senki érte felelősségre nem vonhat.

Hogy mégis mit csinálok az ilyen alperessel? Hát kérem, én a következőképpen járok el. Kérvényt intézek a végrehajtás foganatositására illetékes birósághoz, kérje be az iratokat a kiküldöttől és keresse meg a jászkerekegyházi községi biróságot a végrehajtásnak hivatalból leendő foganatositása végett.

Mit csinál erre a járásbiróság? Az, amelyik a törvény merev szakaszain nyargal, elutasitja a kérelmemet, ellenben az, amelyik humánus nézőpontból fogja fel az én humánus kérelmemet, helyt ad annak és én az adós fölösleges és aránytalan megterhelése nélkül hozzájutok a 7 K 15 fillérhez.

Számos biróság eleget tett már az ilyen megkeresésemnek, sajnos, azonban még több akadt, mely ridegen elutasitotta azt.

Ime példákkal illusztráltam, hogy az apróbb végrehajtások foganatositása — annak daczára, hogy novellát kaptunk — ugyszólván lehetetlen, mert a novella nem gondoskodott arról, hogy az ilyen apró, mondjuk 50 K-án alul való végrehajtásokat a *községi biróság* foganatositsa.

Ha a kodifikátorok figyelemmel lettek volna az előző törvényalkotásokra, különösen a fizetési meghagyásokról szóló 1893:XIX. tcz.-re s ennek 15. §-ára, lehetetlen, hogy ennek analogiájára a legalább 50 K-án alul való végrehajtásokat nem utalták volna a községi biróságok hatáskörébe.

Persze amikor kánikula idején 30—40 képviselő jelenlétében, akik közül alig lehetett 5—10 jogászember, boszorkányos sietséggel letárgyalnak ily fontos törvényjavaslatot, akkor az ilyen fogyatékosságon épp oly kevéssé lehet csodálkozni, mint sok egyéb hiányon s ezek között azon, hogy a törvény — bár a budapesti végrehajtások mind az V. ker. kir. járásbiróság hatáskörébe tartoznak — erre a kivételre sem volt figyelemmel, amikor azt mondja egyszerüen, hogy a bejelentések az adós lakóhelye szerint illetékes birósághoz adandók be.

Ezen a biróságon pedig a végrehajtást foganatositó biróságot kell érteni. Mi értelme van például annak, hogy a pécsi bejegyzett czég, amely Pécsett perel, a VII. kerületi adóst a VII. kerületi birósághoz jelentse be, amikor a végrehajtást az V. kerületi biróság fogja foganatositani?

Dr. Popper Manó,
mohácsi ügyvéd.

Felelet a Jogtudományi Közlöny 45. számában feltett nyilt kérdésre.

I.

«A 19,900/1908. számu I. M. rendeletnek a végrehajtási novella 24. §-áról intézkedő 13. §-a azt mondja, hogy a hatálybalépéstől számitott 8 nap alatt bármely társtulajdonos előterjesztéssel élhet. Az a kérdés, hogyha az árverési hirdetményt a hatálybalépés előtt hozták, de az érdekeltek azt csak a fentirt 8 nap után kapták meg, élhetnek-e előterjesztéssel?»

Feleletem: Abban az esetben, ha a telekkönyi hatóság a végrehajtási novella hatálybalépte előtt a végrehajtási törvény 156. §-a 2. bekezdésének *a)—d)* pontjai alapján az árverést az egész ingatlanra rendelte el, s az árverési hirdetményt a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársnak a végrehajtási novella hatálybalépésétől számitott 8 nap eltelte *után* kézbesitették, a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostárs előterjesztéssel *a kézbesitéstől számitandó 8 napon belül* nézetem szerint *még mindig* kérheti, hogy a kibocsátott árverési hirdetmény hatályon kivül helyeztessék, s az árverés a végrehajtási novella 24. § a értelmében csakis a végrehajtást szenvedő, vagy szenvedők hányadára rendeltessék el.

A feltett kérdés a törvény, jelen esetben specialiter a végrehajtási novella időbeli hatályának meghatározásán dől el. Az e ponton szembetalálkozó felfogások közül csak azt a kettőt akarom itt kiemelni, amelyek egymással diametrális ellentétben állván, a két végletet képviselik:

1. A végrehajtási jog eminenter *közjog*, amelynek intézkedései köztekinteteken, a közérdeken alapulnak. Nem lehet tehát beszélni *szerzett jogokról* arra vonatkozólag, hogy a végrehajtási jog körébe vágó régi törvény alapján megkezdett eljárás a régi törvény szerint folytattassék is, hanem az uj törvénynek hatálybalépése pillanatától kezdve következetesen érvényesülnie kell az egész vonalon.

2. Annyiban, amennyiben magánjogok érvényesitését szolgálja, a végrehajtási jognak magánjogi jellege van, s igy az uj törvény az ennek terén *szerzett jogokat* is respektálni tartozik. (Ez utóbbi felfogás alapján látszanak állani Imling Konrád államtitkár ur és Márkus Dezső kisegitő curiai biró ur is akkor, amikor azt a — különben szerény nézetem szerint is helyes — szabályt, hogy a végrehajtási novella hatálybalépte előtt ingókra elrendelt végrehajtást a végrehajtási törvény szerint kell foganatositani, onnan vezetik le, hogy ezt a végrehajtást a végrehajtási törvény alapján és szellemében, tehát «implicite» akként rendelték el, hogy az az adósnak olyan ingóira is kiterjed, amelyek a végrehajtási novella szerint le nem foglalhatók. Lásd a Jogt. Közl. f. é. 38., illetve 45. számában dr. Márkus Dezső «A végrehajtási novella értelmezése» czimü czikkének 3. pontját, és dr. Imling Konrád «A végrehajtási novella értelmére nézve felmerült kétségek» czimü czikkének 9. bekezdését.)

Valamely uj törvény hatályának időbeli határait megállapitani az «átmeneti intézkedések» feladata. A végrehajtási novella 31. §-ának utolsóelőtti bekezdése ezeket az igazságügyminiszterre bizta, aki ennek a megbizatásnak a 19,900/1908. I. M. számu rendelettel tett eleget.

Ez utóbbinak 1. §-a 2. bekezdéséből, továbbá 7—14. §-aiból megállapithatónak tartom, hogy a végrehajtási törvény — kivéve természetesen ennek a végrehajtási novella 31. §-ával egészben kapcsolatos 2. §-át — az 1. felfogás alapján áll. A végrehajtási törvény szerint az árverést a végrehajtási novella hatálybalépte *előtt* lefoglalt igavonó jószágra és gazdasági eszközre sem lehet a márczius és november 15-ike közötti időre kitüzni, ha a végrehajtást szenvedő a bíróságnál bejelenti, hogy ezeket gazdálkodása folytatásához használni kivánja. Az ingatlan árverésen leteendő bánatpénz összegét akkor is a végrehajtási novella 21. §-a szerint kell megszabni, a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostárs jutalékát akkor sem szabad árverés alá bocsátani, az ingatlant az árverésen a kikiáltási ár felénél, illetve kétharmadánál akkor sem lehet olcsóbban eladni, ha nemcsak a végrehajtást foganatositották az ingatlanra a végrehajtási zálogjog bekebelezése utján (végrehajtási törvény 163. §.) a végrehajtási novella hatálybalépte előtt és a végrehajtási törvény értelmében, hanem ugyanebben az időben és ugyancsak a végrehajtási törvény alapján és értelmében már az árverést is megkérték. Következetesen keresztülviendő az 1. felfogást, ugy intézkedik tehát a végrehajtási törvény, hogy a végrehajtási eljárásnak minden, a végrehajtási novella hatálybalépte után foganatositandó fokozata a végrehajtási novellában megszabott módon foganatositandónak rendeltessék el akkor is, ha a végrehajtási eljárás a végrehajtási törvény alapján indult annak előbbi fokozatai a végrehajtási törvény alapján és értelmében foganatositattak, sőt az ujabban foganatositandó fokozat elrendelését is még a végrehajtási törvény időbeli hatálya alatt kérték.

De még tovább megy a végrehajtási törvény ennek a felfogásnak — amely szerintem ennek a rendeletnek valóságos alapelve — a végrehajtási eljárás egész vonalán való érvényesitésében. Minthogy az uj törvény rendelkezései a végrehajtást szenvedőre és érdektársaira nézve a korábbiaknál kedvezőbbek, azt akarja a végrehajtási törvény, hogy a végrehajtási eljárásnak a végrehajtási novella hatálybalépte után foganatositandó fokozatai lehetőleg még akkor is az uj törvény értelmében foganatosittassanak, ha ezek még a végrehajtási törvény hatályának idejében, ez utóbbinak megfelelően foganatositandókul rendeltettek el, de a foganatositás időpontja már a végrehajtási novella hatálybalépte *utánra* tüzetett ki. Ebből a czélból 7., 10. és 13. §-aival a kibocsátott árverési hirdetménynyel szemben a végrehajtási törvény 34. és 165. §-aiban statuált előterjesztés jogorvoslatát kiterjeszti oly irányban, hogy ennek igénybevételével az árverés által érdekeiben szenvedőleg érintendő fél elérhesse azt, hogy a régi kedvezőtlenebb törvény alapján ennek értelmében foganatositandóul elrendelt végrehajtási cselekmény a végrehajtási novellának időközben bekövetkezett hatálybalépte következtében most már mégse a régi törvény szabályai szerint, hanem a végrehajtási novellának reá nézve kedvezőbb szabályai szerint foganatosittassék.

A kedvezőbb szabályok szerinti foganatositás módjául a végrehajtási törvény az előterjesztést jelölvén ki, 7. és 10. §-aiban e kérelem *benyujtásának* határidejéül az előterjesztés határidejét szabja meg. Ha tehát az előterjesztés határideje máig még nem járt le, ennek lejártáig még mindig kérhető, hogy az 1908 szeptember 9-ike előtt kelt árverési hirdetmény hatályon kivül helyeztessék, illetve a végrehajtási novella 16., vagy 21., 25. és 26. §-ainak megfelelőleg módositassék. Nem látom semmi elfogadható okát és czélját annak, sőt egyenesen a végrehajtási törvénynek a végrehajtási novella által is érintetlenül hagyott jogorvoslati rendszerébe ütközőnek tartom azt, hogy annak az előterjesztésnek, amely az 1908. szeptember 9-ike előtt kelt árverési hirdetménynek a végrehajtási novella 24. §-ához képest való módositására irányul, benyujtására *más határidő* szabassék meg, mint annak az előterjesztésnek a benyujtására, amely ugyanennek az árverési hirdetménynek a végrehajtási novella 21., 25. vagy 26. §-ai értelmében való módositását czélozza. Ezért a végrehajtási törvény 13. §-ának azt a rendelkezését, amely az előbbire mégis más határidőt állapit meg, mint az utóbbira, egyszerü szerkesztési hibának tartom. Az ebből a szerkesztési hibából előálló és a «nyilt kérdés»-ben felvetett dilemmát pedig a fentebb kifejtetteknél fogva és a 13. §-nak az árverési hirdetmény jogerősségére való utalásából következtetve csak ugy tartom megoldhatónak, hogy a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostárs az árverési hirdetmény hatályon kivül helyezését is a végrehajtási novella 24. §-ának megfelelő módositását abban az esetben, ha ő rá nézve az előterjesztési határidő a végrehajtási novella hatálybaléptét követő 8 nap letelte után jár le, az előterjesztési határidőben bármikor kérheti; az esetben pedig, ha az előterjesztési határidő lejárta e 8 napba beleesett, még ezután is egész 1908 szeptember 17-ig bezárólag kérhette.

Megjegyzem még, hogy e kérelem előterjesztésére csak a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostárs jogosult, s a «nyilt kérdés»-nek olyatén formulázása, hogy az «érdekeltek» élhetnek-e előterjesztéssel, nem elég precziz. A végrehajtási törvény 13. §-a a kérelem előterjesztésére vonatkozó jogot abból az általánosan elfogadott jogelvből kiindulva, hogy valamely birói intézkedés ellen csak az az érdekelt élhet jogorvoslattal, aki az által sérelmet szenved, nem valamennyi érdekeltnek — akik közé a felvetett esetben a végrehajtást szenvedő, a végrehajtató, sőt még a végrehajtási joggal nem biró harmadik jelzálogos hitelező is tartozik — hanem csupán a végrehajtás alatt nem álló tulajdonostársnak adja meg. Ezért kénytelen voltam feleletemet e kérdéstől némileg eltérőleg megszövegezni.

Dr. Parecz Béla,
aradi ügyvéd.

II.

A végrehajtási rendelet 13. §-a világosan a novella hatálybalépésének idejét állitván fel az előterjesztés nyolcznapi határidejének kezdetéül, nyilvánvaló, hogy az árverési

hirdetmény kézbesitésének ideje az időszámitásnál szerepet nem játszhatik. Ha tehát az árverési hirdetmény a hatálybalépés előtt hozatott is, de az érdekeltek azt csak a fentirt nyolcz nap után kapták kézhez, a végrehajtási rendelet 13. §-ában megengedett előterjesztéssel többé nem élhetnek.

E magyarázattal szemben felmerülhet az az ellenvetés, hogy méltánytalanság történik azokkal, akik ilyképpen a rendelet 13. §-ában nyujtott esetleges előnytől önhibájukon kivül eső okból elesnek. A rendelet idézett §-a ennélfogva hiányosnak mutatkozik, s e hiányt a gyakorlat rendelkezésére álló jogi eszközökkel pótolni kell. Az eset annál kirivóbb, mert hátrányai a dolgok rendes menete mellett éppen azokat sujtják, akiknek ügye a novella uralmi idejéhez legközelebb eső időszakban került elintézés alá. Mert az ezek ügyében hozott határozatok a korábbiaknál később kerülnek kiadásra, illetve kézbesitésre, tehát természetesen az érdekeltek kezébe is, s igy minden valószinüség szerint éppen azok üttetnek el a novella 24. §-ában, illetőleg a rendelet 13. § ában biztositott előnytől, akiket talán csak egy nap választott el a novella áldásos intézkedéseinek élvezetétől.

De figyelembe kell vennünk, hogy az idézett 13 § nak csak egy, a régiről az uj jogállapotra az átmenetet simábbá teendő kivételes kedvezmény létesitése szándékoltatott, mert szabály szerint a novella 24. § a nem nyert alkalmazást abban az esetben, ha az árverési hirdetmény annak hatálybalépte előtt kelt. Az átmenetileg nyujtott kdvezmény határidejét azonban — a dolog természeténél fogva — nem szabad olyképp meghatározni, hogy az terjengőssé válhassék, (amire pedig a határidőnek a kézbesitéstől számitása nagyon alkalmas), mert ez jogbizonytalanságra vezet, ami pedig hatásában sokkal kártékonyabb, mint egyeseknek — a szándékosan, vagy vétkes mulasztásból kárt okozók által pótlandó — vagyoni károsodása, ami ellen egyébiránt a határidő kitolása sem biztosit kellőképpen.

Ámbár tehát a szóban levő kedvezmény czélja egyesek vagyoni érdekeinek védelmére irányul, pusztán e körülmény folytán a miniszteri rendelkezésnek méltányosságból, pl. kiterjesztő magyarázat utján bővitése annál kevésbbé engedhető meg, mert a rendelkezés maga is már méltányosságban lelvén alapját, ujabb méltányossággal kiterjesztése tulságos bőkezüsködéssé válhatnék a végrehajtató érdekeinek rovására, pedig ha igazán méltányosak akarunk lenni, akkor ezt is figyelembe kell vennünk. *Dr. P. E.*

Különfélék.

— **Politika és igazságszolgáltatás.** A kir. Curia egy lelkészt izgatás vétsége miatt elitélt, mert a lelkész egyházi beszédeiben a szószékről azt a kijelentést tévén, hogy «az állami anyakönyvek aláirása egyházi vétség, s aki azt aláirja, lealacsonyitja a kath. vallást, s a hit ellen vétkezik, megtiltotta hiveinek az állami anyakönyvek aláirását.» Az indokolásból kiemeljük a következőket: «Abból a két körülményből, hogy a törvény büntetés vagy megtorlás alá nem veszi az aláirás megtagadásának tényét és hogy szükségesnek látta arra az esetre is az intézkedést, ha esetleg az aláirás megtagadtatnék, semmiesetre sem vonható le az a következtetés, hogy a törvénynek kötelező rendelkezése hatályát vesztette. A törvény rendelkezésével való szembehelyezkedés nem mindig egyértelmü a büntetendő cselekmény elkövetésével, másrészt pedig a törvény 12. §-ának 4. bekezdésében foglalt intézkedés nem is a felekről, s azok részéről igénybe vehető jogokról, vagy a törvény kötelező szabálya alóli felmentésről rendelkezik, hanem kizárólag az állami anyakönyvvezetőnek ad utasitást, hogy miképpen járjon el arra az esetre, ha a felek a szabályszerü aláirást megtagadnák. Minthogy pedig az, aki a törvény kötelező rendelkezésének ellenszegül, a törvénynyel szemben engedetlen, kétségtelen, hogy az ily engedetlenségre való egyenes felhivás büntetendő cselekmény tényálladékát megállapitja.» (Büntetőjogi Döntvénytár II. k. 347. l.)

Ezen curiai itélet kapcsán 24 országgyülési képviselő a kir. Curia büntető határozatával törvényesnek kijelentett felfogással szemben nyilt engedetlenségre szólit fel. Anélkül, hogy a Curia itéletének birálatába bocsátkoznánk, konstatáljuk, hogy a törvényhozás tagjai részéről még akkor is a legvégzetesebb botlás az ily felhivás, ha a legfőbb bíróság itélete helytelen. A bíróságok itéletei a tárgyilagos birálat alól kivonva nincsenek, nincs kivéve ez alól a Curia itélkezése sem. Ezzel a természetes joggal azonban visszaél az, aki a kritika határain messze túlmenve, arra hiv fel, hogy senki ne respektálja a törvényes bíróság törvényes hatáskörében hozott jogerős itélelet, s ne alkalmazkodjék a Curia itéletében törvényesnek kijelentett jogszabályhoz, hanem szegüljön ellene, cselekedjék azonképpen, mint ahogyan a Curia által elitélt cselekedett, kitéve magát a büntető itélet következményeinek. Ez a jogrend aláásására vezető, a jogállam alapjainak megrendité-sére irányuló magatartás nem egyeztethető össze a törvényhozói tiszttel.

Nem először adunk kifejezést aggodalmunknak afölött, hogy a politika urrá lesz az igazságszolgáltatáson is.

— **Csathó Ferencz.** A budapesti kir. tábla nagyérdemü elnöke most fejezi be a birói pályán töltött 40-ik esztendejét. Ez a nagy kvalitásu főbiró a marosvásárhelyi, szegedi és budapesti kir. táblák elnöki székében, valamint a kir. Curia tanácselnöki székében azt a humánus szellemet képviselte, amely birónak, ügyvédnek egyaránt nyitva tartja ajtaját, amely el tudja nézni az emberi gyengeségeket, de nem tür visszaélést, és nem tud megbocsátani a rosszakaratnak. Mint a kir. Curia tanácselnökét a vezetése alatt álló IV. tanács itélkezésében is ez a humánus szellem irányitotta. Az ő vezetése alatt tárta ki szélesre a legfőbb bíróság a bizonyitás kapuit minden ügyben, még a formalisztikus váltóperekben is a rosszhiszemüség kifogásának, ez a szellem engedte meg az ügynöki kifogás megtételét, amit eladdig a judikatura mereven elutasitott magától, ez állta utját a formalizmusnak, az anyagi igazságot megölő betüjogászatnak. Mint kir. táblai elnök latba vetette egyéniségének és állásának sulyát azon rendszer érdekében, mely a vezető és felsőbirói állások betöltésénél elsősorban az arravalóságot tekintette és csak másodsorban nézett a rangelsőbbségre. Ha az igazságügyi kormány kinevezéseit mindig ez az elv vezette volna, akkor igazságszolgáltatásunk szinvonala sokkal magasabb volna. A szinvonal emelésére törekedett Csathó akkor is, mikor az előkészitő szolgálat szigorubb ellenőrzését rendszeresitette, minek különösen azáltal szerzett szankcziót, hogy a használhatatlan joggyakornokokat még szolgálatuk kezdetén rövid uton eltávolitja a birói szolgálatból, mikor ez még az igazságszolgáltatásnak, valamint magának az illetőnek hátránya és nagyobbb vesztesége nélkül tehető.

Csathó Ferencz önfeláldozó kötelességtudására vall, hogy negyven évi szolgálata után sem válik meg hivatalától.

— **A Magyar Jogászegylet könyvkiadóvállalatában** rövid időn belül meg fog jelenni *dr. Kiss Gézának* «A jogalkalmazás rendszere» és *dr. Angyal Pálnak* «A titok védelme anyagi és alaki büntetőjogunkban» czimü müve, amely utóbbi a Magyar Jogászegyesület büntetőjogi pályázatán a Fayer László pályadijat nyerte el. A Magyar Jogászegylet tagjai ezeket a köteteket a már megjelent három kötettel együtt (*dr. Kunz Jenő:* A jog. *Dr. Kenedi Géza:* A magyar szerzői jog. *Tarde:* Összehasonlitó tanulmányok a kriminologia köréből) összesen 53 ivnyi terjedelemben 12 K kedvezményes előfizetési árban kapják, amely kedvezmény az Athenæummal kötött szerződés értelmében a Magyar Jogászegyletnek még ezentul jelentkező tagjai részére is korlátolt számban biztositva van.

— **A Magyar Jogászegyletben** november hó 28-án dr. Bender Béla «A részvényjog ujabb fejlődése» czimen tartott előadást. Előadó ismertette ugy a hazai, mint a külföldi törvényhozást és joggyakorlatot és ennek kapcsán rámutatott azokra a hiányokra, melyekben több mint három évtizedes kereskedelmi törvényünk szenved. Hatályos védelmet kell teremteni a társaságok alapitói, igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjainak visszaélései ellen és ezen czélt nemcsak magánjogi uton, a kártéritési elv könnyü és eredményes keresztülvitelével, hanem szigoru büntető rendszabályokkal is igyekeznek elérni. Előadó azt kivánja, hogy a részvényjegyző ne csak a névérték 50%-áért, hanem a jegy-

zett teljes összeg befizetéseért legyen felelős; a részvények forgalmát akadályozó megszoritásokat a minimumra szoritani kivánja; a részvényesnek a közgyülésen való szavazati jogát biztositani kivánja a mai törvény által megengedett alapszabályszerü korlátozásokkal szemben és törvényileg kimondandónak tartja, hogy minden részvényesnek okvetlenül legyen egy szavazati joga; a ma divó «Strohmann»-rendszer ellenében hatályos védelmet kell adni a kisebbséget majorizáló nagyrészvényesekkel szemben és a Strohmannok szavazatát figyelmen kivül kell hagyni minden oly esetben, midőn az igazi részvénytulajdonos nem szavazhatott volna; a közgyülést köteles legyen az igazgatóság és felügyelőbizottság összehivni, mielőtt igen fontos vagy koczkázatos, a részvényesek érdekét mélyen sértő vállalkozásokba bocsátkoznék. Szabályozandónak tartja a részvényjogi inkompatibilitást akként, hogy ne irányithassa szavazatával a társaság elhatározását a részvényes oly ügyletkötés tekintetében, mely őt közvetlenül érdekli; a mai jogállapottal szemben, amidőn a tartalékalapok létesitése csak fakultativ, azok létesitését kötelezőleg kellene megállapitani, a felügyeletet szigoritandónak tartja és ismerteti az Angolországban meghonositott «accountant» intézményt, mely megbizható ellenőrzést képez a társaság intézői irányában stb.

— **Birói kinevezések.** A hivatalos lap legutóbbi számai közölték a VII. és VIII. osztályba való előléptetéseket. Minthogy összlétszám 1905 november óta nem bocsáttatott ki, nem áll módunkban ellenőrizni, hogy az összes üresedésben lévő állások betöltettek-e? Egyelőre csak azt konstatálhatjuk, hogy a márcziusi nagy kinevezések óta ez az első kinevezés, melylyel az 1908 : VI. tcz. végrehajtásaképpen az üresedésbe jött VII. és VIII. osztályu birói és ügyészi állások betöltettek, oly módon, hogy 56, illetőleg 60 egy-egy osztályba tartozó állás üresedése összegyüjtetett és ezekre egyszerre, tömegesen történt a kinevezés. Már korábban is rámutattunk arra, hogy ez az eljárás nem egyezik sem a törvény szellemével, sem a méltányossággal. A törvény az egyes fizetési osztályokba tartozó állások létszámát azért állapitotta meg, hogy ezek az állások az illető létszámok erejéig — a betöltéshez okvetlenül szükséges rövid spatiumtól eltekintve — be is legyenek töltve. Semmiesetre sem akarhatta a törvény, hogy ezek az állások $^1/_2$—$^3/_4$ évig üresen maradjanak, és ezáltal az előlépések elhalasztassanak. De méltánytalan is ez, mert éppen annak a törvénynek végrehajtásánál, mely a birák anyagi helyzetének javitása czéljából hozatott, vonatik el az előlépést jogosan váróktól néha félévi magasabb javadalmazás, aminek csak az az előnye, hogy az intercalare emelkedik.

Arra is rá kell mutatnunk, hogy az időközi üresedések folytán szükségessé váló kinevezések kezelése tekintetében birói körökben több panasz merült fel. Nem lehet ugyan elvitatni annak helyességét, hogy ott, ahol valamely állásnak áthelyezéssel való betöltése mutatkozik kivánatosnak, ez áthelyezéssel történjék, de ebből rendszert csinálni éppen a fővárosban rendkivül méltánytalan a nagy munkateherrel megrótt és előlépési viszonyok tekintetében már pályájuk kezdetétől fogva kedvezőtlenebb helyzetben lévő fővárosi birákra. Szinte hihetetlen, hogy az 1908 : VI. tcz. életbelépése óta nem találtatott Budapesten alkalmas albiró, ki akár vidéki, akár budapesti állás üresedése esetén törvényszéki vagy járásbirói állásra kinevezhető lett volna; sőt megtörtént az is, hogy midőn VIII. osztályu birói állásra hirdettetett pályázat, az albirák mellőzésével az állás VII. osztályu biró áthelyezésével töltetett be.

Továbbá feltünő az is, hogy a budapesti jegyzők közül a folyó évben csak három lépett elő albiróvá, holott jól tudjuk, hogy a jegyzői karnak számos igen képzett és négy-öt évet is meghaladó ideje szolgáló tagja mindenképp alkalmas a birói állásra. A budapesti jegyzői karra különösen méltánytalan ez a helyzet, mert a budapesti jegyzők, kik mindig hosszabb ideig szolgáltak joggyakornoki és ezelőtt aljegyzői minőségben, mint a vidékiek, a vidéki pályázatoktól mindig azzal üttetnek el, hogy van náluk idősebb vidéki pályázó, ha pedig Budapesten van üresedés, azt nem velük, hanem áthelyezés utján töltik be.

Általában veszedelmesen kisért az anciennitás a kinevezési politika minden vonalán. Az anciennitás feltétlenül betartandó az 1908 : VI. tcz. alapján eszközölt előléptetéseknél — hacsak a biró ellen komoly kifogás fel nem merült — de ha minden megüresedett állás az anciennitás elve alapján töltetik be, a munkaképes fiatalabb elemek elkedvetlenednek, és látva, hogy a szorgalom mit sem használ, csak éppen annyit dolgoznak, hogy tevékenységük fegyelmi uton ne legyen kifogásolható; viszont a törvényszékek és felsőbiróságok néhány év mulva munkaképtelen aggastyánokból fognak állani.

— **Hatásköri jogszabályok és hatásköri határozatok tára.** Gróf Andrássy Gyula m. kir. belügyminiszter és dr. Günther Antal m. kir. igazságügyminiszter megbizásából készitette dr. Térfi Gyula igazságügyminiszteri tanácsos. Az 1907 : LXI. tcz. megalkotta a hatásköri biróságot, amely 1908 május 1-én életbelépvén, a rendes biróság, közigazgatási biróság és a közigazgatási hatóság között felmerült ily összeütközéseket eldönti. E bíróság müködésének megkezdése alkalmával czélszerünek mutatkozott a hatásköri szabályokat és a hatásköri határozatokat összegyüjteni, s ekként törekedni arra, hogy az eddigi megállapodott gyakorlat ismerete egyfelől hatásköri összeütközéseknek elejét vegye, másfelől a felmerült összeütközési esetek egyöntetü elintézését biztositsa. Ezt a czélt kivánja szolgálni a jelen munka. Elsősorban a hatásköri biróságról szóló 1907 : LXI. törvényczikket tartalmazza teljes anyaggyüjteményével együtt; u. m. a törvény szövegét, miniszteri indokolását, a képviselőház és a főrendiház bizottsági és plenáris tárgyalásait, a miniszterium életbeléptetési és végrehajtási rendeletét és a hatásköri biróság ügyrendjét. Ezután a hatásköri jogszabályok és határozatok gyüjteménye következik, a polgári ügyek, közigazgatási birósági ügyek és büntetőügyek részére osztva. A közigazgatási birósági ügyek és a büntetőtörvénykönyvek szerint megbirálandó ügyek a vonatkozó törvények §-ainak sorrendjében, a többi ügyek pedig tárgyuk betürendjében vannak csoportositva. A határozatok közül elsősorban a minisztertanácsi határozatokat közli a gyüjtemény, mert ezek döntötték el a hatásköri összeütközéseket, és a minisztertanács 40 év alatt megállapodott gyakorlatától a minisztertanácsnak e munkakörben utóda, a hatásköri biróság aligha fog eltérni. De a minisztertanácsi határozatokon kivül azokat a birósági, közigazgatási birósági és miniszteri határozatokat is közli és feldolgozza, amelyek hatásköri vitát döntöttek el és elvi jelentőségüek. A munka 877 határozatot közöl, de a jegyzetekben feldolgozott határozatokat is számitva, a közölt jogesetek száma ezeret is meghalad. A kimeritő és lelkiismeretes feldolgozás, a gyors áttekinthetőség és könnyü kezelhetőség biztos utmutatást ad. A könyvet a Franklin-Társulat adta ki a tőle megszokott diszszel. Terjedelme 45. iv, 720 oldal. Ára füzve 12 K.

— **A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék mint felebbezési bíróság gyakorlata** czimü munka harmadik kötete jelent meg. Ezen, *Gyuris Sándor* által szerkesztett munka jelen kötete felöleli az 1904—1908. években hozott határozatokat. Igen jó szolgálatokat tesz a gyakorlatnak, különösen a budapesti ügyvédeknek. Ára 3 K 52 f.

— **A politika rendszere** (Alkotmánytani és Közigazgatástan) második kiadás; irta dr. Ferenczy Arpád egyetemi magántanár, a politika, közjog és nemzetközi jog tanára Sárospatakon. Szerző a tudomány mai állása szerint ismerteti az összes praktikus vonatkozásu politikai problémákat és intézményeket. Kifejti a parlamentarizmus mindennapi kérdéseit, igy nagy teret szentel különösen az általános választói jog problémájának. Ebben a keretben foglalkozik a szerző a plurális szavazat kérdésével, a kötelező szavazás intézményével, a választókerületek beosztásának alapjaival, a czentralizált és deczentralizált (községi) szavazási rendszerrel, a szavazás nyilt és titkos alakjával, a kisebbségi képviselettel, a nők szavazati jogával, a közvetett szavazásnak, az érdek- és osztályképviseletnek, az angol választói tüzhelyczenzus rendszerének problemáival. Érdekes fejezete a könyvnek az, amely a parlamenti tagság időtartamával kapcsolatban a pótképviselői intézményt fejti ki, amely abban áll, hogy a képviselő választásával egyidejüleg megválasztják azt a személyt is, aki esetleges lemondása vagy elhalálozása esetén a parla-

mentben helyére lép, amely intézmény feleslegessé teszi az időközi választásokat s Belgiumban szintén meg van valósitva. A parlamenti jog körében a szerző kifejti még a parlamentarizmus kifejlődésének történetét Angliában, továbbá a főrendiház létjogának és reformjának kérdését, a mentelmi jogot, az összeférhetetlenséget, az obstrukcziót és klotürt, a budget és az ujonczozási jogot s végül a parlamenti pártoknak elfajulásával szemben a törvények népszavazás utján való megerősitésének problemáját, az ugynevezett referendum rendszerét ismerteti. A könyv egyéb részei a nemzetiségi kérdéssel, a szoczializmus problémájával, az állam és az egyház egymáshoz való viszonyával, a pártszervezetek kérdésével, az állami szuverénitás tanával, a personál és reál unio kérdésével, az államformák, a monarchia és respublika válfajaival, az államcsiny, a forradalom és a törvényes alkotmányreform kérdéseivel foglalkozik, a mü utolsó része pedig a kormányzat és közigazgatás aktuális kérdéseit fejti ki, igy a miniszteri felelősség, az önkormányzat, a czentralizáczió, a bürokratikus közigazgatás tudományos fejtegetését tartalmazza, s kimeritően ismerteti a hivatalnokok jogviszonyait és felelősségét is; legvégül az állam egyes kormányzati feladatait veszi tárgyalás alá, befejezésül pedig az igazságügyi politika vezérelveit fejti ki, tárgyalván a birói függetlenség, az esküdtszéki intézmény, a közigazgatási biráskodás, valamint a hatásköri összeütközések eloszlatására hivatott hatásköri bíróságok szervezetének problémáit.

A 30 ivre terjedő mü Benkő Gyula udvari könyvkereskedés kiadásában jelent meg s minden könyvkereskedésben kapható. Ara 6 K.

NEMZETKÖZI SZEMLE

— **Léghajózás és ingatlan tulajdon.** Dr. Kipp Tivadar, a berlini egyetem tanára, a most lefolyt nemzetközi léghajósverseny alkalmából a «Juristische Wochenschrift» folyó évi novemberi számában érdekes causisticával fejtegeti a léghajós kártérítési kötelezettségét a léghajózással harmadik személyeknek okozott károkért.

Mindazokban az esetekben, melyekben a léghajóst szándékosság terheli, kártérítési kötelezettsége az általános magánjogi elvek szerint feltétlenül megállapitandó. Azonban még az esetre is megállapitandónak tartja — a vasuti üzemek kártérítési kötelezettségének analogiájára — a léghajós felelősségét, ha a kár a léghajós vétkessége nélkül következett be. Ezen jogi álláspontjának igazolására a Reichsgerichtnek ama gyakorlatára hivatkozik, melylyel a gőzmozdonyból elszállott szikrából származó kárért a vasut kártérítési kötelességét megállapitja. Kiemeli, hogy amint ezekben a perekben, ugy a léghajózás okozta károknál is, a tulajdonos kénytelen levén tulajdonjogának korlátozásával türni, hogy a léghajós a tulajdonos telke felett áthaladjon, ezért kárpótlást kell a tulajdonosnak nyujtani olyképp, hogy a neki okozott kár a kártokozó vétkességének viszonyitása nélkül megitéltessék.

— **Az örökjog reformja** (Erbrechtsreform) czimén Bamberger György igazságügyi tanácsos összegyüjtött dolgozatait adja ki. Ezekben az oldalági rokonság törvényes örökösödési jogának megszoritásáért száll sikra. Azt inditványozza, hogy törvényes örökjog csak a kötelesrészre jogositottakat és az örökhagyó testvéreit illesse, egyebekben pedig az oldalrokonok helyett a birodalmi kincstár legyen a törvényes örökös, a községnek bizonyos foku részesedése mellett. A tekintetben azonban, hogy valamely földbirtok ugyanazon családnál megmaradhasson, külön szabályok felállitását kivánja. A szerző számitása szerint, a birodalmi kincstári vagyon ily módon évenként kerek 500 millió márkával gyarapodnék.

— **A schweizi kötelmi jog reformja.** A kötelmi jog reviziómunkálataira kiküldött bizottság befejezte müködését. A lényegesebb rendelkezések közül kiemeljük, hogy az állathiányokért való szavatosság abban az irányban nyert szabályozást, hogy az eladó csak az irásban biztositott tulajdonságokért szavatol, és hogy a hiányokat a vevő 14 nap alatt érvényesiteni tartozik.

A részletfizetéses ügyleteknél szokásos *tulajdonjogfentartás* tekintetében a bizottság javaslata az, hogy az eladó, aki a szerződéstől visszalépni jogosult és a dolgot követeli vissza, csak a vétel tárgyát képező dolog értékkisebbedésének megtérítésére és a használatért járó méltányos kárpótlásra birjon igényjogosultsággal, másnemü megállapodások érvénytelenek. A részletre vásárlásnál szokásos az a záradék, hogy a vevő késedelme esetén a vételárhátralék azonnal esedékes, csak akkor érvényesithető, ha a vevő legalább két egymást követő részlet lefizetését mulasztotta el és ezek összege a vételárnak legalább egytizede.

Az árveréseknél való *összebeszélésekkel* szemben legyen az a szabály, hogy az árverést minden érdekelt megtámadhatja, ha annak eredményét jogellenesen, vagy a jó erkölcsöket sértő módon befolyásolták.

A *bérlő*, akinek a bérlet tárgya szerződésellenes állapotban adatik át, nemcsak a bérlettől való elállásra jogosult, hanem a bérösszeg aránylagos leszállitását is követelheti.

A *kezességre* nézve megállapitották, hogy a szerződésben határozott összeget kell megjelölni, amelyre a kezesség szól.

A *czégátruházás* csak az üzlet egyidejü átruházásával legyen megengedve.

— **A választói névjegyzékbe való felvétel egy érdekes esete.** Az 1884 április 5-iki franczia törvény értelmében és hatálya alatt az egyházi funkcziónáriusok azon község választói névsorába vétettek fel, ahová őket felsőbb hatóságuk beosztotta. Az állam és egyházak elválasztásáról szóló 1905. évi deczember 9-iki törvény kimondván, hogy az állam semmiféle egyházat vagy felekezetet el nem ismer, nem támogat, e törvény következtében az egyházi személyek minden viszonylatban a többi polgárokra vonatkozó közönséges jogszabályok alá estek vissza. A községi törvény 14. §-a szerint a választói lista tartalmazza: 1. mindazon választókat, kiknek tényleges lakhelyük (domicile réel) a községben van, vagy ott laknak legkevesebb hat hónap óta.

A chambéry-i (igen régi és erősen katholikus város) összeiró-bizottság Dubillard érsek és titkára azon kérését, hogy ők a választói lajstromba felvétessenek, azon az alapon tagadta meg, mivel ők még hat hónapnál rövidebb ideje laknak a község területén, az 1884-es törvényből eredő kiváltságaik pedig az 1905-ös törvény értelmében megszünvék.

Mr. Descostes (ancien Bâtonnier du Barreau de Chambéry) volt ügyvédi kamarai elnök, az érsek és titkára képviseletében jogi és irodalmi szempontból értékes plaidoirieban védelmezi meg magas klienseinek jogait, bizonyitgatván, hogy az 1905-ös törvény nem szüntette meg azoknak állampolgári jogait, akik, mint az érsek, egyházi foglalkozást üznek, mint ahogy nem egy utczaseprőét, mint ahogy nem bármely francziáét. A törvény pedig vagylagosan rendelkezik: hathónapi tartózkodás, vagy állandó lakhely. Az állandó lakhely pedig meg van határozva a Code civil art. 103., 104., 105. szerint már azzal, ha a fél a tényleges tartózkodási hely megváltoztatását azon szándékkal eszközli, hogy a választott helyen legyen az ő «principal etablissement»-ja. Ezt pedig megtette az érsek akkor, midőn elköltözését régi állomáshelyén, állandó itt tartózkodási szándékát pedig a chambéry-i mairenél bejelentette.

A békebiró itélete helyt is ad a felebbezésnek, mert az a törvény helyes értelmezésén alapszik. Nem lesz talán érdektelen, ha az indokolásból egy részt kiragadunk.

«T. Dubillard ur (mindkét birósági itélet «Monsieur» czimzést használ a régebbi «Monseigneur» helyett!) nem akarván, vagy nem lévén lehetséges, hogy érseki foglalkozását Quimperben gyakorolja, ahol neki eddig «principal établissement»-ja vala, elhatározta, mint ahogy ezt minden polgár teheti, aki szabad foglalkozást (une profession libre) űz, pl. orvos, épitész stb., hogy 1908 jan. 25. óta Chambéryben fog lakni.

A Magyar Jogászegylet deczember hó 5-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10.) teljesülést tart, melyen dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár folytatja «Uj irányok a magánjogban (folytatás 25 év után)» czimü előadását. Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 50. szám. Budapest, 1908 deczember 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: Törvényjavaslatok tárgyalása az országgyülésen. *Dr. Márkus Dezső*, a kir. Curia kisegitő birájától. — Néhány szó a letartóztatottak foglalkoztatásáról. *Dr. Szász Gerő*, a zalaegerszegi kir. ügyészség vezetőjétől. — Csődtörvény és végrehajtási novella. *Dr. Vincze Károly* budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Törvényjavaslatok tárgyalása az országgyülésen.

Alkalmas-e az országgyülés két házának házszabályaiban megszabott tanácskozó rend törvényjavaslatoknak, különösen nem-politikai jellegü, hanem inkább szakszerü tartalmu törvényjavaslatoknak komolyan megfontolt tárgyalására vagy sem?

Erre a kérdésre óhajtok válaszolni, magától értődően minden vonatkozás nélkül személyekre vagy pártokra, egyes-egyedül a közérdek szempontjából.

Nem kell itt bőven fejtegetnem, hogy mily nehéz szellemi munka egy jó törvényjavaslatnak a kidolgozása. A megfelelő nagy szakismereten felül, amelynek a legapróbb, legrejtettebb elméleti és gyakorlati részletekre is ki kell terjednie, ismerni kell az egész hatályos jogrendszert, amelybe az uj alkotást összhangzóan bele kell illeszteni, mint a már meglevő szerves egésznek egy uj alkotó részét, de ugy, hogy az eddigi szervezet az uj alkotás után is minden fennakadás nélkül, legfölebb tökéletesebben és bővebb kiterjedésben müködhessék. Ehhez járul a nyelv mesteri kezelésének szüksége, mert hiszen a törvény szövegében minden mondatnak, minden szónak, minden irásjelnek megvan a maga jelentősége, elannyira, hogy a szövegezés szabatossága csaknem egyenlő horderejü magával a tartalommal; de szükséges azonfelül az irás müvészete is, mert a törvénynek, mint irásmünek is éppen olyan nyelvi és szerkezeti tökélyre kell törekednie, mint a legelsőrendü költői munkának — persze a költő megengedett szabadsága nélkül — mert hiszen a kodifikáczió müvészete már eme jellegénél fogva sem mondhat le sajátos æsthetikájának követeléseiről.

Mindezt tudva, a hozzáértő rögtön át fogja látni, hogy mennyi tudást, milyen sokoldaluságot, milyen különös tehetséget és mily óriás fáradságot, türelmet és kitartást követelnek egy jó törvény javaslatának készitőjétől, és éppen azért az eme téren is szakértő egészen másképpen birál meg egy törvénytervezetet, mint az, aki csak az eredményt látja, anélkül, hogy sejtelme volna az alkotás rögös utjáról.

És mégis, mit tapasztalunk akkor, amikor a törvényjavaslat a képviselőház plénuma elé kerül részletes tárgyalás végett, tehát akkor, amikor a javaslat átment már a bizottság vagy bizottságok tárgyalásán?

A képviselőházi házszabályok értelmében minden képviselő jogosult minden szakaszhoz vagy ponthoz nemcsak hozzászólni, hanem annak módositását (kihagyását, kiegészitését) is inditványozni, amely módositásról a ház vita nélkül, egyszerü szavazással dönt (211., 213. §§.; hasonlóképpen intézkednek a főrendiház házszabályai: 48., 58. §§.).

Megtörténhetik tehát, és megtörtént nem egyszer, hogy valamelyik képviselő akár alaposan, akár fölszinesen előkészitett, akár ötletszerüen eszébe jutott oly módositást terjeszt elő a ház tárgyalása folyamán, amelyről a ház egyszeri, nem mindig jól meg- és átértett hallás után dönt, amelyet a többség mégis elfogad, amely tehát a törvény alkotó részévé lesz, anélkül, hogy a háznak módjában volt hozzáértő tagjai, esetleg a házon kivül álló szakértők révén megnyugtató fölvilágositást kapni nemcsak arról, vajjon a szóban forgó módositás tartalmánál fogva tárgyiasan helyes-e, hanem arról is, vajjon az inditványozott módositás beleillik-e a tárgyalt javaslat vagy egész jogrendszerünk keretébe?

Ily módon megtörténhetik, hogy hónapok, sőt esztendők léleköllő munkájának eredményét tönkre teszi egy kellő megfontolás nélkül elfogadott módositás, egy vagy több szakasznak kihagyása, egy vagy több uj szakasznak beillesztése stb., mindez esetleg anélkül, hogy a vita hevében vagy lanyhaságában a legkiválóbb szakértő is számot adhatna magának arról, nem eredményez-e majd ez a módositás helyre alig hozható hibákat és zavarokat? Mert ki tudná rögtön átérteni és áttekinteni minden módositás teljes kihatását az egész javaslatra, sőt egész jogrendszerünkre, vagy az állami, társadalmi, gazdasági és kulturális életnek arra az egész mezejére, amelyet a javaslat részben vagy egészen ujra szabályozni, vagy átalakitani óhajt?!

Igaz, hogy a képviselőház házszabályainak 218. §-a megengedi, hogy a ház a módositást a bizottsághoz vagy az osztályokhoz utasitsa, s végleges elhatározását felfüggeszsze (ehhez hasonlóan intézkednek a főrendiház házszab. 50., 57. §§.), de jól tudjuk, hogy ez mindenféle kényes okból és szempontból mennyire ritkán történik, ugy, hogy rendesen a módositás elfogadásáról egyszeri hallás után határoz a ház, néha olyan hangulatban, amely semmi biztositékot nem nyujt arról, hogy a szavazók többsége tisztában van a szavazás tárgyával és horderejével.

Mivel azonban az országnak igazán életérdeke, hogy minden törvénynek mindegyik rendelkezése alapos és szakértő megfontolásnak legyen eredménye; mivel nem szabad a parlamentarizmusnak azzal a következéssel járnia, hogy pártpolitikai szempontok vagy véletlenek döntsenek olyan kérdésekről is, amelyeknek a politikához — e szó sajátos és legtágabb értelmében — semmi közük; mivel a törvényhozásnak az országgal szemben elemi kötelessége arról gondoskodni, hogy az általa alkotott törvények czéljuknak mennél tökéletesebben feleljenek meg és hogy a lakosság többségének érdekeit mennél jobban szolgálják: módját kell találni annak, hogy a törvényjavaslatok országgyülési tárgyalásának most hatályos módja mihamarabb megfelelően átalakuljon.

Nézetem szerint erre a legalkalmasabb eszköz a képviselőház és a főrendiház házszabályainak olyan értelmü módositása lenne, hogy minden képviselő, illetve főrend a valamely törvényjavaslat módositását czélzó minden inditványát annál a bizottságnál tartozzék benyujtani, amelyet az illető ház a javaslat tárgyalásának előkészitesével megbizott. A bi-

zottság jelentésében köteles legyen a hozzá érkezett minden inditványt saját véleménye kapcsán ismertetni, hogy ilyképpen a ház minden tagjának módjában legyen magának arról véleményt alkotni. A ház teljes ülésében csakis az igy előkészitett inditványokat lehessen — megfelelő megokolással vagy anélkül — beterjeszteni, és a ház csakis ezekről az inditványokról határozhasson egyszerü szavazással. A ház engedelmével, kivételesen, egészen uj inditványok is legyenek előterjeszthetők, ezekről azonban csakis kinyomatásuk és bizottsági tárgyalásuk után lehessen határozni, kivéve, ha a ház a tárgyalás sürgősségét mondotta ki.

Magától értődik, hogy ezek a szabályok a minisztereket is kötnék. Mert bár föl kell tenni, hogy a miniszter csakis beható és szakértő megfontolás alapján fog valamely módositást ajánlani, még sincs kizárva annak a lehetősége sem, hogy ez — pártpolitikai vagy taktikai okokból — elhamarkodva is történhetik, azonfelül a miniszter inditványát sem lehet mindig első hallásra teljesen érteni és egész horderejében méltányolni. Az pedig valószinü, hogy a kormány többsége nem fog a miniszter inditványa ellen szavazni, hanem azt el fogja fogadni, nem tekintve, vajjon ilyképpen esetleg nem forgatja-e ki (persze nem tudatosan és szándékosan) a javaslatot alapvető elveiből.

A házszabályoknak a javasoltam értelemben módositása annál kevésbbé ütközhetik nehézségbe, mert a képviselőházi házszabályok 128. §-a már most is rendeli első bekezdésében, hogy «azon törvényjavaslatokra vonatkozóan, amelyek előkészitő tárgyalás végett bizottsághoz utasittattak, minden képviselő, habár nem tagja a bizottságnak, nyujthat be inditványt vagy módositást az illető bizottság elnökénél, ki azokat a bizottsági tárgyalás folyama alatt előterjeszti és a bizottság az illető képviselőt meghallgathatja» (hasonló értelemben rendelkezik a főrendiház házszab. 28. §-a). Nem kellene tehát egyebet tenni, mint ezt a rendelkezést és a tanácskozás rendjére vonatkozó 211., 216. és 218. §-okat (illetve a főrendiház házszab. fönn idézett §-ait) a most kifejtettek értelmében átalakitani, ami politikai szempontból bizonyára nem adhat okot aggodalomra, ami ellenben a törvények jósága szempontjából kétségtelenül áldásos hatással lenne.

Most, amikor törvényhozásunk két olyan korszakalkotó javaslat tárgyalására készül, mint amilyen a választójogról és a polgári perrendtartásról szóló, fokozott biztositékokkal kell körülvenni az országgyülés tárgyalásait avégből, hogy munkálkodásának minden részlete a lehető legalaposabban megfontolt, minden fölszinességtől és elhamarkodástól mentes legyen. Az ilyen kodifikatorius alkotásokat nem szabad kitenni sem az ötletszerü módositásoknak, sem ezek véletlentől függő elfogadásának vagy elvetésének. Ez a czél pedig, nézetem szerint, csak a házszabályoknak az inditványom értelmében módositásával érhető el.

Dr. Márkus Dezső,
a m. kir. Curia kisegitő birája.

Néhány szó a letartóztatottak foglalkoztatásáról.

A szabadságvesztés büntetésnek már a megnevezéséből következik, hogy bünhődésül csupán a szabadság elvonása szerepel, minden ezen kivül eső sanyargatás és szenvedés már a büntetés keretén kivül esik.

Ezen elv szemmeltartása mellett igen fontos kérdés az, hogy a letartóztatottak életmódja és foglalkoztatása minő elvek és módok szerint történjék és rendeztessék, nehogy az az eset álljon elő, hogy a szabadságvesztés büntetés tartama alatt végzett nehéz vagy az egészségre ártalmas munka, avagy a fogházi életmód következtében az elitélt szervezete megtámadtassék és a büntetés elszenvedése után mint gyönge vagy éppen beteg egyén bocsáttassék el.

Arra kell tehát igyekeznünk, hogy letartóztatottjainkat megfelelő életmód mellett akként foglalkoztassuk, hogy egészségük teljesen megóvható legyen.

Sajnos, e tekintetben még mindig sok a kivánni való.

Köztudomásu, hogy még a legmodernebbül berendezett letartóztatási intézeteinkben is gyakori a tuberkulotikus megbetegedés és a skorbut, nem is szólva arról, hogy az elitéltek szervezete nagyban gyöngül és testi erejük csökken, aminek az oka abban rejlik, hogy a czelláikban és a munkatermekben élő letartóztatottak a napi 1—2 órai sétaidőn kivül a szabad levegőtől el vannak zárva, ami pedig gyengébb szervezetü embernek az egyedüli életfenntartója. A foglalkozás is rendszerint olyan, (pl. kosárfonás, esztergályos munka, czipész, szabóipar stb.), hogy az elitélt kevés testmozgás mellett naphosszat egy helyben ül vagy áll és meggörnyedve dolgozik. Nem csoda tehát, ha egészsége tönkremegy.

Szerény nézetem szerint a czél legkönyebben ugy közelithető meg, ha a letartóztatottakat olyan foglalkozásra fogjuk, aminőt ők letartóztatásuk előtt is rendszeresen üztek. Igen természetes, hogy a zárt helyiségben ülő foglalkozást üző egyén (hivatalnok, czipész), nem fog annyit szenvedni a fogság által, mint a szabad levegőhöz szokott, folytonos testmozgással járó munkát végző földmives. Az utóbbi a fogházban aránytalanul szenved és ha gyengébb szervezetü, igen könyen kap sulyos bajokat.

Arra kell tehát törekednünk, hogy ott, ahol a letartóztatottak tulnyomó részben földmives egyénekből kerülnek ki, lehetővé tegyük nekik az állandóan szabadban való foglalkozást, ami pedig csak a gazdasági munkáltatással lehető. Ily helyeken tehát gazdasági telepeket kell létesiteni, mert igy kora tavasztól késő őszig állandó és rendszeres foglalkozást nyernek a letartóztatottak.

E téren uttörő munkát végzett a zalaegerszegi kir. ügyészség, ahol immár ötödik éve virágzó gazdasági telep áll fenn, amely egyfelől kiváló eredménynyel szolgálja a javitás és nevelés nagy czélját, másfelől pedig az egészségügyi kivánalmak tekintetében is bámulatos sikert mutat fel és mindezeken fölül még jelentős kulturális missziót is teljesit, nem is szólva arról, hogy pénzügyi szempontból is ajánlatos vállalkozásnak bizonyult, amennyiben ma is már igen számottevő, tekintélyes jövedelmet szolgáltat be az államkincstárnak.

Rövid vonásokban ismertetni fogom a zalaegerszegi fogházzal kapcsolatos gazdasági telep történetét és jelen állapotát, fényes bizonyságául annak, hogy hazánkban, mely elvitázhatatlanul ma még mindig agrikultur állam, ahol tehát a letartóztatottak tulnyomó részben földmives egyének, csak az ilyen gazdasági telepeknek van és lehet jövője, ha a büntetés által elérni kivánt czél megvalósitása mellett a higienikus szempontokat is figyelemben tartjuk.

Az 1903. év folyamán a zalaegerszegi kir. ügyészség akkori vezetője vetette fel azt az eszmét, hogy a zalaegerszegi kir. törvényszéki fogház nagyobbára földmives letartóztatottjait a rendes szokásban levő ipari foglalkoztatástól eltérően mezei munkálatokkal kellene foglalkoztatni.

Azt hiszem, hogy ezt az elhatározást az érlelte meg leginkább, hogy az itteni letartóztatottak csaknem kivétel nélkül mind földmives-munkások és kisbirtokosok, akik rendesen és állandóan földmiveléssel, gyümölcsfatenyésztéssel és szöllőmüveléssel foglalkoznak, s akiket épp ezért egyéb ipari munkára betanitani teljes sikerrel alig lehet, mivel köztudomás szerint a földmives keze elnehezedvén, finomabb és könnyebb munkára nehezen szoktatható; de emellett bizonynyal az is döntő sulyu lehetett, hogy az itteni, még mindig használatban álló régi fogház helyiségei szükek, egészségtelenek, alkalmas munkatermek nincsenek, ugy, hogy a letartóztatottak a szük, sötét és alacsony dongaboltozatu czellákban valósággal összezsufolva vannak ma is, rossz időben és télen át, amikor a gazdasági munka szünetel.

A kerti gazdaság meghonositására tehát mindenesetre a higienikus szempontok is befolyással lehettek, s hogy tényleg mily rendkivüli eredményt mutat fel e téren a kerti foglalkoztatás, annak legfényesebb bizonysága az, hogy tavasztól őszig a zalaegerszegi fogházban beteg egyáltalán nincs, mig a megye másik törvényszéki fogházában Nagykanizsán, mint ezt a közigazgatási bizottság elé terjesztett havi jelentésekből látom, állandóan van néhány beteg, holott Nagykanizsán már a modern kivánalmaknak megfelelő uj fogházépület van.

Ezek a körülmények lehettek döntő sulyuak a ma már virágzó kertgazdaság létesitésekor, s Kiss József győri főügyész ur meleg pártolása és támogatása mellett 1903. év végével a folyamatba tett tárgyalások eredményeként már 3600 □ öl területet bérelt a kir. ügyészség Zalaegerszeg városától, hogy nemes törekvését megvalósitsa és egy igen fontos kulturális misszió szolgálatába szegődjön.

1904. év tavaszán történt meg az első kapavágás a sivár, köves, szikes legelőterületen, s ime rövid idő alatt a szorgos munkáskezek nyomán a legszebb tenyészet indult meg a puszta legelőn. Az első év munkája jobbára a tömérdek kő kiszedésére, a föld megforgatására és trágyázására szoritkozott, de igy is már az első gazdasági év zártával látható volt, hogy kellő ápolás mellett a kis csemete termékeny, terebélyes fává fejlődik, ugy, hogy a biztató kilátások arra inditották a kir. ügyészséget, miképp Zalaegerszeg városától, a legelő tulajdonosától további területeket vegyen bérbe, és igy a telepet bővitse. 1904. év végén 2400 □ öllel, 1905. év őszén ujabbi 2400 □ öllel, 1906. év őszén ismét 2400 □ öllel és végül 1908. év őszén ujabb 2400 □ öllel bővült a telep, ugy, hogy ma annak területe összesen 13,200 □ öl.

A Zalaegerszeg városával kötött bérleti szerződés szerint a bérlet 1915-ig szól, az egész terület bérösszege 330 K s a szerződésben ki van mondva, hogy a város a bérletet a bérleti idő lejártával csak az esetben mondhatja fel, ha a bérbe adott területet hasonló kulturális czélra kivánja használni.

A gazdasági telep Zalaegerszeg városától 2540 méter távolságban fekszik, közvetlenül a Zalaszentiván felé vezető országut mellett, s ezen ut és a Zalaegerszegről Czelldömölk felé haladó viczinális vasut pályateste között. Alakja hosszu téglány, amennyiben hossza 2290 öl, szélessége 57 öl. A telep északi oldalán drótsövénynyel van keritve, a többi oldalai élő sövénynyel vannak védve. Hosszában a telepet két fő ut szeli át, keresztben ismét három keresztút fut rajta keresztül.

A telepen mindössze egy ojtóház van, mint ingatlan létesitmény, mely 1907. év őszén házi erővel bővittetett, és egy őrszobával láttatott el, hogy igy egy őr állandóan, éjjel és nappal künn tartózkodhassék és az idő viszontagságai ellen védve legyen. Ezenkivül a telepen van három kut, két szivattyus, egy kerekes kut és a szükséghely. Más épitmény nincsen.

A telep felosztása következő: A telepen át futó főúttól keletre eső egész terület nemesfüzvessző termelésre van szánva. Itt 4180 □ öl területen 85,000 nemesfüztőke van termésben a legjobb fajokból. A baloldali főúttól nyugatra, mindjárt a telep elején fekvő két első táblában 1700 □ öl területen van az amerikai vad alanytelep (rupestris monticola és riparia portalis). Osszesen 4100 tőke van magas karókra négyesével dróthálózaton felfuttatva. Ez után következik 600 □ öl termésben levő kisérleti szőlőtelep, mely az 1908. évi üzemterv szerint ugyanennyivel bővittetett. A következő táblában mintegy 1000 □ öl területen drótsövénynyel keritve foglal helyet a csemetekert, körülbelül 13,000 drb nemes gyümölcsfa csemetével. A két főut közötti területen a második táblában 225 □ öl területen a spárgatelep, s ezt követőleg a nemes tormatelep. A fennmaradó terület évelő növényzettel beültetve nincsen, hanem évente a gyökeres szöllőojtvány iskola czéljaira és a konyhakertészet veteményeinek van fenntartva. A jelen 1908. évben 3500 □ öl területen 124,000 darab szöllőoltvány volt beiskolázva különféle keresettebb fajokból, körülbelül 600 □ öl volt több faju burgonyával beültetve, s mintegy ugyanekkora terület különféle konyhakerti veteményeket tartalmazott.

A jobboldali főut mentén trillageokon korán érő, bőven termő, nemes faju őszibaraczkfák futnak végig, egészen a telep közepén álló ojtóházig, onnan tovább nemesfaju törpe cseresznye, meggy és körtefák szegélyezik az utat, ugyanigy a keresztutak is mind nemesfaju alma- s baraczkfákkal vannak szegélyezve. A gyümölcsfák alatti szegélyterület részben földieperrel, részben ribiszkével részben pedig a terület intenzivebb kihasználása okáért burgundi répával volt beültetve, mely azután később a fölszabaduló területekre kiültettetvén, igen szépen megnőtt.

A telep müvelése kora tavaszszal veszi kezdetét már márcziusban és tart késő őszig, amig az összes termények betakaritthatnak, s amig az ojtványok levélhullás után kiszedetnek, ami rendesen november hóban történik. Ez idő alatt rendesen és átlag 30 férfi letartóztatott dolgozik a telepen; oltás idején ez a szám 36—40 re felmegy, később ismét apad.

A letartóztatottak a törvényszéki fogházból reggel 6 órakor indulnak a 2½ kilométer távol fekvő telepre 3—4 őr kisérete mellett és este sötétedéskor vonulnak be. Telepi munkára egy évnél nem hosszabb időre elitélt, megbizható, jóviseletü földmivesemberek osztatnak be. A telepen dolgozók a rendes fogházi élelmet kapják, ezenkivül minden telepi munkás a rendes napi 56 deka kenyeren kivül még egy pótadagot, vagyis összesen 112 deka kenyeret kap naponta. Hidegebb időben és nehezebb munkák végzésekor a letartóztatottak kivételesen még naponta 10 fillér ára szalonnát is kapnak.

A telep terményeinek értékesitése házilag történik.

A szöllőojtványok már kora tavaszszal előjegyeztetnek a vevők által, ugy, hogy már az ojtás idején tájékozva vagyunk a felől, hogy el tudjuk-e az ojtványokat helyezni, sőt a jó anyag és a megbizható mnka eredményeként ma már rendesen jóval tulhaladja az előjegyzés a beojtott mennyiséget. Ez okból a jelen 1908. évben a mult évi 80,000 ojtványnyal szemben teljes 33%-kal többet, vagyis 124,600 ojtványt helyeztünk földbe, s ez is mind már jóval tul jegyeztetett. Az őszszel kikerülő és osztályozott ojtványokat azután az illető szőllősgazdák a vételár lefizetése után elszállitják.

Ugyanigy történik a gyümölcsfa csemeték értékesitése is, annyi eltéréssel, hogy a felesleg a helyi piaczra is kikerül.

A konyhakerti veteményeket a helyi piaczon értékesitjük egy fogházőr elárusitó utján, ki ezért a fáradozásáért főügyészi engedélylyel évente 40 K jutalékot kap.

Minden terményt, ami a telepről kikerül, szelvénykönyvbe ir be a telepet kezelő vinczellér fogházőr, még pedig ugy, hogy a szelvénytörzsön is, valamint a beszállitott terménynyel beküldött szelvényen is ugyanaz a mennyiség és suly van feltüntetve. Ezzel a szelvénynyel kapja meg a terményt az elárusitó fogházőr is, ki eladás után a piaczi árak szerinti és a sulynak megfelelő vételárral leszámol, a szelvény pedig a kertgazdasági pénznaplóhoz okmány gyanánt csatoltatik. A telepet egy vinczelléri skolát végzett és fogházőri minőségben felfogadott vinczellér kezeli, akinek ebben a munkájában egy másik fogházőr segédkezik, kinek ugyancsak vinczelléri skolai képesitése van. Az ellenőrzés és a nagy munkát adó számtalan nyilvántartás és számadás vezetését a fogházfelügyelő végzi, a felügyeletet pedig az egész felett a kir. ügyész gyakorolja.

Ebben a keretben és az igazán nehéz viszonyok között létesült gazdasági telep szakszerü kezelés mellett csakhamar

*

virágzásnak indult, és bár 1904 ben még csak 845 K tiszta jövedelmet produkált, 1907-ben már a szükséges befektetésekhez a rabipartól kölcsönzött összes hitel visszafizetése után 6000 K tiszta jövedelmet szállitott az adóhivatalba, s mivel a szöllőojtvány a legértékesebb terményünk, amiből a jelen évben 33%-kal több van mint tavaly volt, a jelen évi tiszta jövedelem előreláthatóan megüti a 12,000 K-át.

Látható tehát ebből a rövid ismertetésből, hogy a zalaegerszegi fogház gazdasági telepe, — bár minden segitség és alaptőke nélkül létesült, s az első év kiadásait is kölcsönökből fedezte, — ma már megerősödve és a biztos jövő reményében szolgálja nagy czéljait.

Szépen fejlődő telepünk ugyanis hármas czélt szolgál, és áldásos hatása mindhárom irányban kétségtelenül konstatálható.

Az első szempont, amely voltaképen a telep létesitésére vezetett, börtönügyi, s e téren érezhető leginkább a telep jótékony hatása.

A telepi munkára beosztott földmives letartóztatottak ugyanis kora tavasztól késő őszig künn a szabadban, jó levegőben, testmozgással járó olyan foglalkozást végeznek, amely előttük nem ismeretlen, amelyet otthon amugy is állandó keresetforrás gyanánt üznek. Erre a foglalkozásra tehát nem kell őket előkésziteni, hosszabb ideig tanitani, mindössze eddig még korlátoltabb tudásukat bővitjük és a szakszerü szöllőmüvelésre és gazdasági munkákra tanitjuk őket. Beoszthatók tehát a telepi munkára rövidebb idejü letartóztatottak is, s a kisebb kerti munkák végzésénél keliően felhasználhatók.

Minthogy pedig a foglalkozási körénél fogva állandóan a szabadban való tartózkodáshoz szokott letartóztatottak büntetésük tartama alatt is kora reggeltől késő estig szintén a szabadban vannak, ennek egyik jó hatása az, hogy megbetegedések a legritkább esetben fordulnak elő, másfelől pedig a javitás nagy czélját is hatékonyan szolgáljuk ezzel, mert tapasztalataim szerint a telepi munkára beosztott letartóztatottak mind örömmel, szivesen dolgoznak, napjaik megszokott munkában gyorsan telnek el, s igy alkalmuk sincs arra, hogy a czellák rossz levegőjében, romlott lelkü társaknak befolyása következtében maguk is lelkileg megromoljanak.

Másik fontos szempont, amelyet a teleppel szolgálunk, kulturális.

Fontos kulturális missziót teljesitünk azzal, hogy a jobbára testi sértés miatt letartóztatott földmiveseket betanitjuk a szakszerü szőlőmüvelés, gyümölcsfatenyésztés és konyhakertészet teendőibe. Kikerülve aztán a fogházból, itt szerzett ismereteit otthon kis gazdaságában értékesiti, amivel az agrikultura fejlődése észrevétlenül halad. E tekintetben nem ugy vagyunk, mint a szokásban levő rabiparral, amelyet soha egy letartóztatott sem üz tovább kiszabadulása után. Ennek oka abban keresendő, hogy az ipari foglalkozás megtanulását a földmives ember szégyenli, mert őt minduntalan fogságára emlékezteti, e mellett állandóan mások kérdezősködéseinek van kitéve, hogy szokatlan mesterségét hol tanulta? Innen van, hogy legjobb kosárfonóink sem hasznositják ezt a tudásukat, bár arra a kellő előfeltételek meg is vannak. Ezzel ellentétben a földmivelőtől senki sem kérdi, hol tanult meg szakszerüen gazdálkodni, természetes tehát, hogy ismereteit a saját hasznára gazdaságában értékesiti.

Figyelembe veendő továbbá az is, hogy Zalavármegyében a szőlők rekonstrukciója még mindig folyamatban van. Évről évre tehát nagymennyiségü ojtvány szükséges az uj telepitésekhez és a meglevők pótlására. Ez a magyarázata annak, hogy meglehetős ojtványtermelésünk daczára még mindig csak kis részét tudjuk a nagy keresletnek kielégiteni. Fontos kulturális czélt szolgálunk tehát azzal is, ha megbizható, jó minőségü és kiváló faju ojtványokkal a szőlőkultura fejlődését előmozditjuk.

A harmadik szempont, amely a teleppel kapcsolatban figyelembe veendő, már finánciális és önmagától kapcsolódik a két előbbihez. Kétségtelen ugyanis, hogy a telep már a mai keretekben is jövedelmező üzletága az igazságügyi tárczának, kellő bővités és fejlesztés mellett pedig az adott viszonyok között egyenesen rendkivüli eredményeket lehetne elérni. Hiszen jelenben is 13,200 □-öl területen már közel 18,000 K bruttó bevétel várható, s mivel nekünk a gazdaságok legnagyobb terhe, a munkáltatás alig kerül valamibe, a bevétel tekintélyes része tiszta jövedelem. Kétségtelen az is, hogy a letartóztatottak munkaereje semmiféle más ipari foglalkoztatással ilyen jövedelmezően nem hasznositható.

Az ut tehát egyengetve van és reámutathatunk egy kisérleti telepre, amely a hozzá füzött várakozásoknak minden tekintetben megfelelt.

Nincs most már tehát egyéb hátra, mint illetékes felsőbb helyen meginditani az akcziót abban az irányban, hogy az eddig szokásos rabipari foglalkoztatás helyett az országnak legalább is azokon a részein, ahol erre a helyi és klimatikus viszonyok, valamint a talaj megfelelő, áttérjünk a gazdasági foglalkoztatásra. Igen természetesen ez csakis a vidéki kisebb ügyészségeknél czélszerü, nagyobb központokban a viszonyok sem alkalmasak erre és ily helyeken a letartóztatottak sem földmivelő egyének, hanem jobbára gyári és ipari munkások.

Az igazságügyminiszterium amugy is már inaugurálta a gazdasági foglalkoztatás czélszerü voltát, amikor a sátoraljaujhelyi törvényszéki fogházat e czélra gyüjtőfogházzá rendeztette be, s az alkalmas földmives letartóztatottakat oda szállittatja és szőlőmunkára alkalmaztatja.

Szerény nézetem szerint azonban sokkal helyesebb volna, ha több helyen, bérelt területeken a zalaegerszegihez hasonló telepek létesittetnének és a letartóztatottak a kincstár javára dolgoznának.

Sátoraljaujhelyen ugyanis az ott összpontositott letartóztatottak egyes szőlőbirtokosok részére dolgoznak, kisebb csoportokra osztva vonulnak ki a szőlőkbe és munkájuk ellenértéke gyanánt a kincstár meghatározott napibért, gondolom fejenként 1 K-t kap.

Ennek a rendszernek hátránya az, hogy a letartóztatottak számtalan helyen szétosztva, magánosoknál dolgoznak, az ellenőrzés fölötte nehéz, s különben sem lehet őket elzárni attól, hogy idegenekkel ne érintkezhessenek, igy pedig tág tere nyilik a csempészetnek, valamint a meg nem engedett élvezeteknek (szeszes ital, dohány). Legnagyobb hátrány azonban az, hogy a letartóztatottak voltaképen napszámosmunkát végeznek, szakszerü oktatásban nem részesülnek, tudásuk nem bővül, ugy hogy az ottani szőlőmunkáltatás tulajdonképen csakis a birtokosoknak hajt hasznot, annál inkább, mert a mai munkásviszonyok mellett a letartóztatottak munkaereje sincsen kellően dijazva.

A telepek létesitése mellett szólnak tehát a már ismertetett előnyök s ezenfelül az, hogy a letartóztatottak zárt területen együtt dolgoznak, a felügyelet és ellenőrzés könnyü s igy a büntetés czélja minden irányban megvalósitható.

Ma már a zalaegerszegi telep a kezdet nehézségein rég túl van, életrevalóságát fényesen dokumentálta, egyszerüen tanulmány tárgyává kellene tehát tenni azt, hogy hol és mily keretben volna hasonló telep létesithető? A szükséges adatokat ugy gazdasági, mint számviteli tekintetben a már meglevő zalaegerszegi telep megadná s nagy örömünkre szolgálna, ha néhány hasonló telep létesitése sikerülne, mert ez esetben a nemes czél érdekében kifejtett szerény munkálkodásunk gyümölcseit látnók.

Dr. Szász Gerő,
a zalaegerszegi kir. ügyészség vezetője.

Csődtörvény és végrehajtási novella.

Tanulsággal és élvezettel olvastuk a Jogtudományi Közlöny 44—48. számaiban «a végrehajtási novella értelmére nézve — ugyanitt — felmerült kétségek»-re adott felvilágositó czikksorozatot a végrehajtási törvényeknek elismerten leghivatottabb magyarázója dr. Imling Konrád államtitkárnak tollából. Ugyanazon az egyszerü áttetsző módon, amelylyel az alaptörvénynek számtalan problémáját könyvében és czikkeiben kezdettől fogva oly világossággal oldotta meg, hogy a joggyakorlat számára a végrehajtási eljárás egész kényes területén biztos ösvényt mutatott, ugyanigy veszi oltalmába kommentárában és czikksorozatában a nehéz vajudások után az életbelépésekor is a legerősebb ostrommal támadott novellát. Egy-egy szépséghibát lát benne, de ezeket részben túlhaladottaknak, részben jelentőségnélkülieknek tartja.

Sok sulyosnak látszó támadást bizonyit igaztalannak ez a világos magyarázat, de azért kétségtelen az is, hogy a nem egy, különösen szocziális jelentőségü ujitása révén üdvös törvénynek több olyan hézaga van, amelyre a magában tekintve még oly világosnak látszó magyarázat sem ad kielégitő, hanem csak czélszerüségi, vagy formális megoldást, s amely vonatkozásában a törvény a gyakorlati alkalmazás során az egész törvénykezési életbe beilleszkedés közben nyeri csak el valódi tartalmát.

Itt azt a Jogt. Közl. 48. számában foglalt választ idézzük fel, amely a novellának és különösen mentességeinek a Csődtörvényhez való viszonyáról dr. Müller Ferencz ügyvéd által a Jogt. Közl. 41. számában felvetett kérdésekre a czikkiró megoldását birálja.

A czikk a Csődtörvény első szakaszából azt olvassa ki, hogy 1908 szeptember 8-a után is leltározandó a csődben egy éven belül minden a novellában mentesitett vagyontárgy, ha az 1881. LX. tcz. szerint lefoglalható s ha a Vhn. 31. §-a előfeltételeinek valamelyike fennforog. Sőt, minthogy a 31. § szerint már elrendelt végrehajtás az elévülési határidőn belül bármikor foganatositható, ilyen vagyonrészek leltározása később is elő fog fordulni.

A válasz ennek ellenében azt vitatja, hogy a Vhn. 31. §-ának előnye a hitelezőt csak a törvény kihirdetésétől egy éven belül kért kielégitési végrehajtás foganatositásánál illeti meg, a csődnyitás azonban nem egyhatályu a végrehajtás foganatositásával, következésképp a novella mentesitő szakaszai a csődtörvény 1. § ának szempontjából a novella hatálybaléptétől kezdve minden csőd esetén alkalmazandó.

Ha a vitának ezen döntő konkluzióinál megállapodunk, ugy látszik, mintha pusztán a csődtörvény 1. §-ának és a Vhn. 31. §-ának egymáshoz való vonatkozása forogna szóban. Ám a czikk az érintkezési pontoknak pusztán első kérdéseként veti fel a 31. §-nak csődben alkalmazhatóságát, már igyen is jelezve, hogy a két törvény viszonyát nemcsak a mentességek hatályosságának időpontját illetőleg tartja irója tisztázandónak. Már ez az utalás is arra késztet, hogy mindkét törvény egészét nézzük, s a kérdést még érdekesebbé teszi az a határozott ellentét, amely a czikk és a válasz megoldása között fennáll.

S valóban nem az imént körülirt, pusztán átmeneti jelentőségünek látszó kérdésről, hanem az egész csődintézményről, annak lényegéről van szó, amelyet — ebben bizonyára egyetért velünk az illusztris válaszadó is — praktikus, egyszerünek látszó megoldás kedvéért sarkaiból kiforgatnunk nem szabad.

Az intézménynek előttünk mindennap feltáruló, hozzánk legközelebb eső lényegére akarunk rámutatni; ezért nem idézünk elméleti tételeket; nem kutatjuk azt sem, hogy a csőd generalis executió-e; s mi sem firtatjuk, gondolt-e a törvényhozás a Vhn. megalkotásakor a két törvény vonatkozásaira.

Azt hiszszük azonban, nincs is okunk ez után a szándék után kutatni, mert — visszatérve a két törvényszakasz értelmére — ugy véljük, hogy a törvény maga is világosan, határozottan beszél.

A csődnyitás joghatálya kiterjed a végrehajtás alá vonható összes vagyonra, amelyet a vagyonbukott a csődnyitás idejében bir, és amelyhez a csőd tartama alatt jut. Végrehajtás alá vonható az, amire végrehajtás, amire kielégitési végrehajtás foganatositható. A két fogalom fedi egymást a csődtörvény és a végrehajtási törvény szerint; a Vhn. pedig — az utóbbinak szerves része — nem mond, nagy elvi jelentőségü lévén a kérdés, nem is mondhat ennek ellent. Hogy a csődbevonás ad-e zálogjogot, elméleti kérdés; nekünk elég az a tény, hogy a csődnyitás által az összhitelezők a közadós vagyonát követelésük biztositása végett akként terhelő jogot nyernek, amelynél fogva jogositva vannak abból kielégitést szerezni. (Tervezet 799. §) A kielégitési végrehajtás foganatositása is csak feltételesen ad jogot a kielégitésre, ha jogszerü alapon érvényesen meg nem támadják a zálogjog szerzését, s ugyanezen feltétel alatt szolgál kielégitésül a közadós vagyona a csődben is. Az egyes hitelező, vagy a hitelezők egy mesterséges csoportja, aminőt a czikk konstruál, persze semmiféle önálló jogot nem szerezhet a csődtörvény 12. § ánál fogva, de ilyen külön csoport létezhetése a czikknek merőben elméleti ujitása. Ilyen fikczióra nincs is szükség, mert ami az egyes hitelezőt csődön kivül megilleti, az vagy a csődtörvény védelme alatt marad az övé, vagy a csődbe vonatik be az összhitelezők javára. Ez az utóbbi a szabály a mentességek és a 31. §. szempontjából amint alább kifejtjük.

Ezek szerint a csődnyitás csakugyan nem egyhatályu a végrehajtásnak megtörtént foganatositásával, s ez utóbbi kivül is esik azon a döntő kérdésen, hogy mi vonható csődbe, mire foganatositható a végrehajtás. Azért, mert a csődhitelezők joga a végrehajtás megtörtént foganatositásából folyó jognál erősebb, erősebb anyagilag annyiban, hogy az adós rendelkezési jogát a csődnyitás napjától eo ipso megszünteti, s kizárólagos, mert külön jogokat — a törvényes elvi kivételeket meg nem támadható, jól szerzett régi jogokat nem érintve — nem ismer; az eljárást illetőleg pedig szabadabb, sőt határozottan kiváltságos, természetes is, mert a csődintézménynek lényegében rejlik, hogy a hitelezők együtt, de osztó igazság szerint arányosan többet érjenek el, mint különkülön: ezért együtt erősebb jogokat is élveznek, mint az egyes végrehajtató. A két törvényhely idéztük magyarázatán kivül ebből is következik, hogy a csődhitelezők «jogi poziczióját» a csődben kedvezőtlenebbé nem válhatik, mint a csődön kivül.

De nem válhatik és nem változhatik meg a czikkre adott válasz irányában, ha még oly kivánatos is a Vhn. üdvös mentességeinek intézményes, kivételt nem türő, gyors életbeléptetése — még mindig csak a két szakaszról szólva — azért sem, mert mig a csődtörvény 1. §-a a Vhn. megalkotásakor kifejezetten érintetlenül fix szabályként maradt meg szilárd alapelvnek, a Vhn. 31. §-a puszta átmeneti intézkedés (benne a bejelentés még ennél is kevesebb, mert csak átmenet az átmenetbe) és kompromisszum a hitelezőnek vagy már szerzett joga, vagy a hitelezéskor fennállott jogállapotra támaszkodó jogszerü igénye és az adós önfentartási érdeke, meg nagy szocziális érdekek között. Mint kompromisszumot bizonyos ötletszerüség jellemzi. Ugy látszik, mintha nem volna figyelemmel az egész jogrendszerre, amelynek elevenébe belevág.

Ilyen a jogrendszerből kikapcsoltnak látszó törvényalkotást a jogmagyarázatnak kell a rendelkezésére álló legális eszközökkel kicsiszolnia, a rendszerbe beillesztenie. Sem a czikknek, sem a válasznak törvénymagyarázata nem nyujt erre módot.

A választ illetőleg bizonyitjuk ezt a már mondottakon kivül a következőkkel.

Rámutattunk, hogy a csőd anyagilag is többet, alakilag is erősebb jogot nyujt a hitelezők összességének, mint a végrehajtás foganatositása az egyes hitelezőnek. A válasz igen érdekesen fejtegeti, hogy valamely jogváltozás hatályának jogos vagy jogtalan volta szempontjából nem az dönt, hogy a hatály valakire előnyös-e, hanem hogy jár-e valakinek jogsérelmével. S hozzáteszi, hogy a Vhn. 31. §-ának a csődnyitás esetére nem alkalmazása nem jár arra a hitelezőre, aki e szakasz előfeltételeit teljesitette jogsérelemmel. Ez az adott, esetben azt jelentené, hogy a különben mentességet élvezendő de a 31. § alapján még igénybe vehető fedezetre a csőd megnyitása után is foganatosithat végrehajtást (s nemcsak folytathatja a megkezdettet) a 31. §. szerint jogosult hitelező. A Vhn. egyik-másik szakasza alapján itt is csurran, ott is csöppen, egész tisztességes külön kis tömeg juthat igy egyes végrehajtatónak, az öszhitelezők, a tömeggondnok pedig tétlenül kell, hogy nézzék. A külön hitelezőre ez csakugyan nem hátrányos. Megfér-e azonban az anyagi csőddel, a csődtörvénnyel? Tulajdonképp nem is szorul fejtegetésre hogy nem fér meg, hogy a miként már czéloztunk rá, a Vhn. nem akarhatta ötletszerüen szétrobbantani a csődjog kereteit.

A válasz törvénymagyarázata már ezek szerint is — bocsánat a következő kifejezésért, de jellemzőbbre hamarjában nem akadunk — épp ugy a csőd csődjét jelenti, mint az ugyanazon osztályu csődhitelezők között külön kategóriákat alkotó, külön tömegeket statuáló czikké. A csődjog bukását

jelentené egyik is másik is, s a két szélső álláspont csodálatos módon találkozik abban, hogy olyan megosztásra, privilégiumokra vezet a csődhitelezők között, az egyik a csődeljáráson belül, a másik a csődtömeg rovására azonkivül, amelyet a csődnek mostani fogalma is kizár, a csődintézménynek lényegében állván a hitelezők egyenlő elbánása.

De hogy egész tisztán álljon előttünk, mire vezet ez a magyarázat, túl kell mennünk pár lépéssel a czikken és válaszban tárgyalt egyetlen érintkezési ponton. Tekintsünk beljebb a csőd organizmusába, s példakép ne is nézzünk egyebet, mint a Vhn. mentességének hatását a megtámadási jogra. Hogy többet ne mondjunk, bocsássuk előre, hogy ez a mai csődjog egyik legértékesebb intézménye.

Ám a válasz törvénymagyarázata a jogcselekmények csődben megtámadása szempontjából az eddigieken kivül még egy veszélylyel fenyeget. A Vhn. mentességeinek hatályossági kezdőpontját illetőleg is legszorosabban magyarázandó voltuk daczára visszaható erőt ad az egyes cselekmények megtámadhatóságának kezdőpontjáig nem az adós, hanem az egyes végrehajtatók javára.

Ha a Vhn. mentesitő szakaszai az 1908. évi szeptember 8-a után nyitott minden csődre alkalmazandók, akkor ezen csődökben végrehajtatónak azt a cselekményét, amelylyel a mentesitő szakaszok alá eső teljes vagy részfedezetre a fizetések megszüntetését, illetőleg a csőd megnyitását megelőző hat hónapon belül zálogjogot nyert — megtámadni nem lehet. Nem az adósnak, hanem megint csak az egyes végrehajtatónak a jogi pozicziója válnék tehát kedvezőbbé azáltal, hogy az ő számára külön fedezetet tart fenn a törvénymagyarázat az összhitelezőknek épp ugy, mint az adósnak jogsérelmével, az adóséval is azért, mert a megtámadási perben csak a csődtömeggel szemben hatálytalanitható a végrehajtási zálogjog szerzése. Most már azonban nemcsak a 31. §. előfeltételeinek teljesitése folytán nyert külön tömeget a csőd mellett, hanem azért is, mert a magyarázat kizárván az összhitelezőket a Vhn. 31. §-ának kedvezményéből, megőrzi a kritikus időben foglaltató hitelező számára az ő külön zálogjogát, s bizonyára a végrehajtási uton ilyen fedezetből szerzett készpénzt is. E szerint ez a magyarázat még nagyobb rést üt a csődintézményen, mint a czikknek pusztán elméleti pillangó életet élő külön tömege, mert szükiti a megtámadható cselekményeket az uj mentességek körével, s mert az uj törvénynek ezen vonatkozásában visszaható erőt tulajdonit, — s egyben a csődtörvény anyagi részéből farag le ujabb elvi alapon menthetetlen áldozatot.

Hol keresendő tehát a helyes törvénymagyarázat a két törvény egymáshoz való vonatkozásában, különösen a Vhn. 31. §-át illetőleg?

Akár számolt a törvényhozás a csődtörvénynyel, akár nem, a törvényt alkalmazónak számolnia kell vele s a Vhn. *kivételes* mentesitő rendelkezéseinek a 31. §. ellenére *kiterjesztően* hatálybaléptetése szétveti a csődtörvény kereteit. Nem marad más hátra, mint a kétség esetében egyedül illetékes, a csődjoggal is kongruens logikai magyarázat: ubi eadem legis ratio, eadem etiam dispositio.

A mentességek a lejárt követelésekre nem állanak. Nem lesznek tehát alkalmazhatók a Vhn. idevonatkozó szakaszai, hanem az 1881 : LX. tcz. megfelelő intézkedései oly csődben, amelybe akár csak egy olyan követelés jelentetett is be, amely korábban járt le. A Vhn. 31. §-ának 2-ik pontjában egy egészséges gondolat torzmódon valósult meg. A bejelentéseknek és értesitéseknek ma már csak multja van, és ez szomoru. Nemcsak a hitelezőket kárositották meg, de még inkább megnyomoritották az adósokat. Ma már csak elméleti próbálkozás, nem volt volna-e jobb például a törvény életbelépte utáni elsőbirói beadványnál vagy aktusnál (kereset, ujrafelvétel, tárgyalás) a lejáratnak hivatalból vizsgálatát, avagy az 1881 : LX. tcz.-re visszatérő kedvezményes rendelkezés ellen az ellenmondás jogát megadni. Bármint legyen is, a bejelentés a maga czélszerüségi feladatát inkább rosszul, mint jól betöltvén, ne zavarja tovább ez a már kimult formális szabály azt az egész 31. §-ban csak részletezett, általános érvényü kivételt a mentességek alól, amelynél fogva a már lejárt követelések kielégitését, fedezetét a Vhn. uj mentességei nem érintik.

A csődben a csődtörvény 14. §-a szerint a csődnyitással a közadós elleni követelések a csődtömeg irányában lejártaknak tekintendők. A csődtömegbe különben is bevonandó az összhitelezők javára — ha másként nem lehet, akár a megtámadás jogán is — a csődtörvény anyagi rendelkezései körén belül mindaz, ami a csődtörvény 7. fejezetében felsorolt hitelezőktől eltekintve — a csődön kivül is, különösen a végrehajtási eljárásban, a hitelezőknek csak egyikét is megilleti. A követeléseknek a csődbe bejelentése a felszámolásig még a 14. §. szerint lejárt követelések érvényesitését illetőleg is pótol minden perenkivüli és peres cselekményt, tehát a maga idején a Vhn. 31. §-ának 2. pontjában előirt bejelentést is. Azontul is bevonandó a csődleltárba az 1881 : LX. tcz. szerint lefoglalható vagyon, kivéve, ha eleve kizártnak vehető, hogy csak egyetlen hitelező is akadjon, akinek követelése a Vhn. kihirdetése előtt járt le. Ugyanez alapon feltétlenül leltározandók a novellában mentesitett vagyonrészek akkor is, ha a csődtörvény 14. §-ára épitett magyarázatunkat a jogyakorlat nem osztaná.

A leltározás módja pedig az, hogy a Vhn. szerint lefoglalható tömeg után iratnak össze külön azok a feltételesen kielégitési alapot képezendő vagyontárgyak, amelyek a novella szerint mentességet élveznek. A felszámolás fogja ezután kideriteni, hogy ez a vagyonrész a csődben értékesitendő-e, avagy az összeirás pusztán óvatossági intézkedés marad, s a leltározott vagyontárgy az adósnak visszabocsáttatik. Ezen logikai magyarázat alapján a csődtörvény a maga területén belül éppugy megold minden egyéb kérdést, mint eddig.

Ez a megoldás nem forgat fel, nem bont se csődjogot, se egyéb jogrendet, nem ad privilégiumot se egyes hitelezőnek, se másnak, s igy ez az egyedül lehetséges, mert egészében egységesen egyedül megvalósitható, nem jár bonyodalmakkal, nem jár meddő munkával. A mentességek leltározásának végső határát a Vhn. 31. §-a egy kézben szabja meg, a csődbevonását a Vhn. szándéka szerint és a két törvény harmóniájában a Vhn. 31. §-a, és a csődtörvény 27—29. §-ai.

S emellett még csak attól sem kell tartani, hogy a Vhn. jóakarata az adóson nem segit, mert azoknak az igazán szükséges, igazán nélkülözhetetlen minimális mentességeknek javarészét a becsületes közadós, vagy a nem becsületes vagyonbukott tisztességes családja a csődtömegből a választmány emberséges jóakarata révén a legtöbb esetben eddig is megkapta, s ezután is meg fogja kapni.

Ime pusztán példázó, futtában tollba rótt megjegyzéseink ehhez a — mert erősen az intézmények lényegébe vág — nagyon fontos kérdéshez, amely megérdemli a mélyebb szántást is. Ezek a sorok nem vizsgálták, megállják-e az elmélet szigoru kritikáját. A kérdésnek ez oldalról megvilágitására a jogi elmélet buvárai a hivatottak, akik talán ösztönzést nyernek akkor, ha a czikkiró a csődtörvény és Vhn. egyéb vonatkozásairól jelzett czikksorozatát folytatandja. Az illusztris válaszadótól bizonyára távol állott, hogy a még hátralévő alapos kifejtésnek utját állja — annál is inkább, mert erre soha akkora szükség nem volt, mint ma, amidőn az igazságügyi kormány szakitott a rendszeres nagy jogi törvényalkotásnak évtizedekig aggodalmaskodó tépelődéseivel, s ha nem is mind kristály, amit tőle kapunk, de a jogi törvények megérlelésére — nem pedig pusztán előkészitésére is megvan a nálunk már-már veszendőnek hitt elhatározó bátorság.

Dr. Vincze Károly.

Különfélék.

— **A költségvetési vita.** Azaz hogy nem is volt vita, hanem csak dialog, mely két szereplő, Nagy Dezső és Günther Antal közt folyt le. a Nagy Dezső nagyszabásu beszédet mondott a magánjogi és polgári peres eljárási reformokról. A miniszter kijelentette, hogy helyesli a Nagy Dezső által fejtegetett eszméket és igérte, hogy mindent el fog követni, hogy a perrendtartás az igazságügyi bizottságban is, a képviselőházban is mielőbb tárgyaltassék. Hive a birói állások kevesbitésének. Szerinte is meg kell menteni a birót minden nem szorosan vett birói funkcziótól. A tömeges idézéseket a miniszter a törvénykezés válóságos paródiájának mondotta, kijelentvén, hogy «talán módot fog találni, hogy még a perrendtartás megalkotása előtt ezen az anomálián segitsen.» «A birói idézés arra való, hogy a fél a biró előtt ügye tárgyalására és esetleg az itélet meghozatalára idéztessék meg. Az az eljárás, amely követtetik, talán eredményez némi technikai hasznot, de sok irányban több kárt okoz.»

A központi járásbiróságra nézve a miniszter kijelentette, hogy foglalkozik a kérdéssel és azt hiszi, «a jövő tavaszra meg fogja tehetni a kezdeményező lépéseket a tekintetben, hogy az azután rövid idő alatt felállitható legyen».

Az ügyvédi rendtartással szintén foglalkozik, valamint foglalkozik egyáltalán mindazon kérdésekkel, amelyek ugy az ügyvédi, mint a birói és ügyészi szervezet kiépitése tekintetében szükségesek.

A sajtótörvénytervezet az igazságügyminiszteriumban készen van. A végleges javaslatban meg fognak tétetni mindazok az intézkedések, melyek egyrészről a sajtószabadság biztositására, másrészről pedig az egyesek által elkövetett deliktumok szigoru, gyors és érzékeny megtorlására szükségesek. A sajtótörvényben nemcsak a pornografus iratok szerzői ellen fog gondoskodni a büntetésről, hanem különösen és még inkább azon vállalkozók ellenében, kik felhasználva, sokszor a szegény, szerencsétlen, elzüllött irónak képességét, kereskednek termékeivel.

A felhozottakra való reflexiók után a miniszter rámutatott arra, hogy kormányzata alatt aránylag több történt a törvényhozás terén, mint történt hasonló, sőt hosszabb idő alatt azelőtt, Igaz, hogy ha nem is Günther Antal eredeti alkotásai azok a törvények, amelyek ő alatta a törvénytárba kerültek és ha ezen törvények mindegyike nem is elégitette ki a jogászvilágot: azt elismerjük, hogy a jelenlegi igazságügyi kormány törvényhozási tekintetben expeditivebb a régebbi kormányoknál. Ennek az a magyarázata, hogy Plósz Sándor a törvényhozási alkotások egész sorozatát készitette elő, amelyeknek törvénybe iktatása némi simitás után minden különösebb fáradság és gond nélkül könnyen eszközölhető.

Azt is elismerjük, hogy a jelenlegi igazságügyi kormánynak és kiváló munkatársainak a fiatalkoruak érdekében kifejtett tevékenysége kiváló elismerést érdemel.

Ami azonban az adminisztrációt illeti, konstatáljuk, hogy nem a tömeges napok a legnagyobb bajai a magyar igazságszolgáltatásnak. Kezdve a jogásznemzedék kiképzésén, az előkészitő szolgálat teljesen elhibázott rendszerén, a birói szervezet és ügyvitel minden ága gyökeres reformra szorul. Hogy csupán azokról szóljunk, amelyek törvényhozási intézkedések nélkül megjavithatók volnának, konstatáljuk, hogy ez az igazságügyi kormány sem tesz lépéseket az igazságügyi adminisztráczió és az ügyvitel egyszerüsitésére és hogy kinevezési politikája is — mint több izben kifejtettük — rászolgált a birálatra.

— **A magyar általános polgári törvénykönyv** tervezetét előkészitő bizottság 1906. év vége óta azokat a főbb elvi kérdéseket tárgyalja, amelyekben az 1900. évben közzétett tervezet uj (második) szövegének elkészitését megelőzően állást kell foglalni.

A bizottsági tárgyalások eredménye közzététetik. Az ebbeli közleményeknek a személyjogi és családjogi rész elvi kérdéseit tárgyazó első kötete most jelent meg. Ez a kötet 28 elvi kérdés bizottsági feldolgozását foglalja magában az ülések jegyzőkönyveiből készült rendszeres összeállitásban.

A főbb elvi kérdésekre vonatkozó tárgyalások még e hó folyamán befejezést nyernek, amikor is — a fentiekhez képest — a tervezet második szövegének elkészitésére kerül a sor, és az igazságügyminiszter költségvetési beszéde szerint a második szöveg a jövő esztendő folyamán elkészül.

— **A Koczurek esetben** hozott curiai itélethez lapunk egyik olvasója a következő megjegyzéseket füzi:

Koczurek lelkész, amidőn hiveinek az anyakönyv aláirását, annak egyházi vétséggé való deklarálásával megtiltotta, eltekintve a Btk.-től, egy másik alapvető törvény rendelkezését is megsértette és pedig az 1895: XLIII. tcz.-ket. E törvény 4. §-a szerint egyházi fenyiték nem alkalmazható senki ellen abból az okból, mivel az illető törvényben rendelt valamely polgári kötelességét teljesitette, vagy törvényben tiltott valamely cselekvést nem vitt véghez, vagy pedig mivel törvény által engedett polgári jogait szabadon gyakorolta. Feltéve tehát, hogy az 1904: XXXVI. tcz. nem kötelezne az anyakönyv aláirására, csak jogot adna; ha az, aki az anyakönyvet aláirja, nem kötelességet teljesitene, hanem csak jogával élne, akkor is ellene szegült vádlott az 1895: XLIII. tcz.-nek s ezért ezen törvény alapján mégse büntethető. De éppen erre szolgál a Btk., amely csak abban az esetben nyerhet alkalmazást, amidőn a törvényellenes cselekmény a 171. §-ban jelzett módon követtetik el.

Az 1895: XLIII. tcz. 18. §-a — eltekintve a 8. §. 1. és 2. a. pontjától — hivatkozik a törvény 4. §-ára, mondván, hogy az elismert vallás szervezeti szabályzata a törvénynyel nem ellenkezhetik. Nyilvánvaló, hogy olyan vallásfelekezet megalakulásához soha se adná a vallás- és közokt. ügyi miniszter beleegyezését, amely hiveinek megtiltaná az állami anyakönyvek aláirását. Az a körülmény, hogy a bevett felekezetek hitelveik bemutatására nincsenek kötelezve, nem szolgálhat alapul arra, hogy az 1895: XLIII. tcz. 4. §-ának rendelkezése alól magukat kivonhassák. Amidőn az állam fontos jogokat biztosit bevett felekezeteinek, még nem ad felhatalmazást arra, hogy a szószék olyan elvek hirdetésére használtassék, amelyek — szelid kifejezéssel élve — a törvény intencziójával ellentétben állanak.

Nem vonható kétségbe, hogy az 1904: XXXVI. tcz. azt akarja, hogy az anyakönyv aláirassék. Abból, hogy a 12. §. 4. bek. intézkedik az aláirás megtagadásának esetére is, nem következik, hogy erre engedélyt adott volna. Itt egyszerüen lex imperfectával állunk szemben, amilyen a mi jogéletünkben is számtalan van.

A jogtudomány rég megállapodott abban, hogy a kikényszerithetőség nem tartozik a jogi norma elengedhetetlen kritériumaihoz. Kétségtelen ugyan, hogy a kényszer legtöbbször együtt jár a joggal, vagy legalább is a háttérben lebeg, de a kényszer hiányából még absolute nem lehet a jog öngyikosságára következtetni. Már pedig, ha olyan jogszabály ellen, mely szankcziót nem tartalmaz, büntetlenül lehetne engedetlenségre felhivni s a törvényben előirt cselekvést bizonyos közület szempontjából a Btk. 171. §-ában jelzett módon lealacsonyitónak lehetne bélyegezni, akkor — feltételezve mindig, hogy a büncselekmény tényálladékához megkivántató feltételek egyébként fennforognak — a törvény nem lenne egyéb, mint chimæra!

Se a Btk. 172. §-ából, se annak miniszteri indokolásából nem vonható le az a következtetés, hogy csak oly törvény ellen lehet engedetlenségre felhivni, amely megtorló intézkedést tartalmaz Ha ez igy lenne, akkor nem lenne megvédve az a számos jogintézmény, amely minden repressziót nélkülöző törvényben birja alapját.

A törvényhozó a Btk. 172. §-ának megállapitásánál, abból az alapelvből indul ki, hogy a törvény fogalmában már implicite bennfoglaltatik a kötelesség, hogy megtartassék. (L. Liszt F. Lehrbuch d. D. Strafrecht. 1908. Berlin. 565. l.) Liszt Ferencz, a berlini egyetem világhirü büntetőjogásza, a német Btk. 110. §-áról szólván, amely a mi törvényünk 172. §-ának felel meg, az engedetlenségre való felhivásról a többek között azt mondja, hogy az «Verachtung, demonstrative Verhöhnung, der Gesetze des Staates und des ihnen ausgesprochenen Willens der Staatsgewalt». Szerinte továbbá az engedetlenség fogalmához az activ cselekvés nem kivántatik meg, elég a passziv magatartás is, ha ez a törvény rendelkezéseinek nem felel meg. (Lehrbuch 565. l.)

Végül csak annyit, hogy ajánlatos lenne gondolkozni a német Btk. 130. a. §-ának megfelelő rendelkezés törvénybe iktatásáról. *H. E.*

— **A Polónyi—Lengyel-féle sajtóperben** hozott curiai végzést a *Büntetőjogi Döntvénytár* e heti számában közöljük. Az ügy kommentálásától — éppen mert a per a Curia döntése folytán függ — tartózkodunk. Egy munkatársunk a következő megjegyzéseket füzi ezen itélet technikájához:

Mikor valamely bünügyben az itélet s az eljárás több ponton támadtatik meg semmiségi panaszszal, a Curia a panaszok elbirálásával vagy a bejelentések rendjét veszi irányadónak, vagy a törvénybeli felsorolást követi vagy végül egy logikai rendet állapit meg, melynek az a lényege, hogy a Curia elébb azon panasz alapossága tekintetében nyilatkozik, amelyiknek pozitiv eldöntése — vagyis az itélet s az eljárás megsemmisitésére — a többi panaszpontok elbirálását feleslegessé teszi. Döntvénytárunkban mindegyik elintézési módra számos precedens olvasható.

A szóban levő esetben a védelem semmiségi panaszszal élt a BP. 385. §. 1. *a)* pontja alapján, a minősités kérdésében (385. §. 1. *b)* pont), a büntetés szigorusága miatt (385. §. 3. pont), az esküdtszék szerkezeti hibája okából (427. §. 1. és 3. pontok), mert a valódiság bizonyitásában korlátozva lett (384. §. 9. pont), a 384. §. 4. pontja alapján, a 385. §. 1. *c)* pontja s a 383. §. 11. pontja czimén stb.

A panaszoknak ez áradatából a Curia csupán egyet tett konziderácziő tárgyává, csakis ennek érdemében döntött, a többit pedig tárgytalannak nyilvánitotta azért, mert ezt a panaszt alaposnak találván, az itéletet a megelőző főtárgyalással együtt már annak alapján megsemmisitette.

Az teljesen logikus, hogy a Curia sem terjeszkedett ki p. o. a minősités vagy a büntetéskiszabás helyességének kér-

désére. Nincs értelme, hogy kritikát mondjon abban az irányban az alsóbirósági határozatról, mikor egyidejüleg konstatálja, hogy az itélet s a verdikt alapját képezett eljárás törvénybe ütköző volt, mert a valódiság bizonyitási-jog helytelenül, jogszabály ellenére korlátoztatott, s mikor a bizonyitás medrének általa történő kijelölése az ügy lényegére irányadó befolyást gyakorolhat.

Kérdés azonban, hogy lehetett-e figyelmen kivül hagyni, hogy vannak paragrafusok, melyek még mélyebbre visszamenő sérelmet allegálnak s hogy mig a bizonyitásnak törvényellenes korlátozása czimén csak az eljárásnak ama része lett volna megsemmisithető, mely a sérelmes közbenszóló határozatot követte, addig a 427. §. idézett pontjaira alapitott panasz alapossága esetén az eljárás gyökerében semmis.

Szorosan véve abból, hogy — mint azt *Fayer* kifejezte — a Curia nemcsak semmitőszék, de felügyeleti hatóság is, az a hivatásköre folyik, hogy a dekretált semmiség mellett mindennemü szabálytalanságra figyelmeztesse az alsófokot. Ez számos esetben meg is történik. Előfordult p. o., hogy mikor a Curia az esküdtbiróság itéletét ellenmondónak találta (384. §. 10. pont), figyelmeztető megjegyzést tett a kérdésszerkesztés módjára. És előfordult ez ily észrevételezés nem egyszer oly semmiségekre, melyek miatt a felek panaszt nem is használtak, sőt oly kisebb szabálytalanságok tekintetében is, melyek semmisségi ok tényállását nem meritik ki.

Kár, hogy a Curia igen nagyjelentőségü, és minden oldalról érdeklődéssel várt itéletében a semmiségi panasz tárgyává tett többi kérdéseken átsiklott. *L. A.*

— **A Magyar Jogászegyletnek** szombaton, deczember 5-én *Székely Ferencz* koronaügyész elnöklésével tartott teljes ülésén *Schwarz Gusztáv* egyetemi tanár fejezte be azt a nagyszabásu előadását, amelyet a november 22-iki közgyülésen «*Uj irányok a magánjogban*» czimmel kezdett meg. Miután az előadás első felében az előadó kifejtette, hogy az ujabb magánjogi *jogelemzés* (dogmatika) módszere mennyivel *gyakorlatibb* irányzatu a réginél, az előadás második felét annak bizonyitására forditotta, mint vált az uj jogdogmatika *exaktabbá* és *egyetemesebbé*, mint az előzőé. Gyakorlati példák hosszu sorozatán mutatta ki, miként bontakozik ki a mai jogelemzés egyre teljesebben a *scholasticimus* meddő fogalomképzéséből és miként képezi a *tények* józan szemlélése és leirása utján a jogtudomány modern fogalmait, a jogtételek elemeinek: a jogi tényállásnak és az ehhez füződő joghatásnak bonczolása által. Élénken szemléltette azt az irtóháborut, melyet az uj iskola a *fikcziók* ellen folytat, és azokat a törekvéseket, amelyek a magánjog rendszerének javitására és szabatosbitására irányulnak. Végül rámutatott a modern jogelemzésnek azokra a legujabb eredményeire, amelyek a jogfogalmak *egyetemesbekké* váltában nyilvánulnak. Kimutatta, hogy oly jogfogalmi elemek, melyeket régebben csak egy-egy jogvidék, pl. a büntetőjog körében ismertek fel, miként hasznosithatók más jogvidékek terén, pl. a magánjogban, vagy közjogban és viszont. Ezzel kapcsolatban tág perspektivát nyitott a jövő jogtudományra, amelyben a különböző jogvidéket jogtételeinek egyetemes fogalmi elemeiből egy *általános jogtan* emelkedik a jogrendszer egyes részei fölé, mely egyetemes összefoglalásban rejlik az uj jogtudomány egyik legnagyobb eredménye. Az előadás a gyakorlati példák és irodalmi utalások sokaságával valósággal enciklopédikus képét nyujtotta mindamaz eszmeáramlatoknak, amelyek az ujabb magánjogi irodalmat áthatják.

— **«A jó biró.»** A chateau-thierry-i törvényszék elnökének, Magnaud-nak itéleteit és felterjesztéseit gyüjtötte össze és magyarázatokkal látta el *Leyret Henrik*. Ezt a gyüjteményt *dr. Sándor Aladár* kir. járásbiró magyarra forditotta le, ezzel igen nagy szolgálatot tevén nemcsak a magyar jogirodalomnak, de az igazságszolgáltatásnak is.

Rég elmult annak az ideje, mikor Magnaud-t hóbortos különcznek itélték a hivatalos franczia körök. Ma már a legkonzervativebb betüjogászok is kénytelenek elismerni az ő müködésének nagy hatását a franczia igazságszolgáltatásra, sőt a törvényhozásra is. Ami ma már természetes, általánosan követett szabály, az a mult század nyolczvanas és kilenczvenes éveiben forradalmi tettnek tünt fel. A szegény asszony, aki éhező gyermekének kenyeret lop, ma már talán sehol sem itéltetik el. Talán mindenütt megértik manapság azt is, hogy az, aki egyáltalán nem kap munkát és napokon át éhezik, nem büntethető, ha koldulásból tengeti az életét, hogy aki egy leányt házassági igéret mellett elcsábit, kártéritéssel tartozik.

Ellenben miként Magnaud, ugy csaknem minden európai értelemben vett biró szigoru az üzletszerü csavargóval, a munkás balesetét okozó munkaadóval, az erkölcstelen és fajtalan cselekmények elkövetőivel, a tanitók által a tanulókon elkövetett testi sértésekkel, a hivatalos hatalmával visszaélő köztisztviselővel, a nőt ok nélkül sértegetővel.

Hogy Magnaud hatását kellőképp megérthessük, idézzük a franczia igazságügyminiszternek egy csavargás és koldulás megtorlása tárgyában közrebocsájtott rendeletéből azt a felhivást, hogy a birák és ügyészek «liberális, enyhe irányban magyarázzák a törvényt, a humanizmus vezérelje őket, s a szükölködőkkel szemben könyörületesek legyenek, ahelyett, hogy a törvény szigorát alkalmaznák.»

Hogy Magnaud-nak egy-egy itélete túllő a czélon, az nem változtat azon a tényen, hogy az ő nevéhez füződik számos helyes irányu, okos kezdeményezés, és — azt hiszszük — a magyar birák, ügyészek és ügyvédek is nem egy tanulságot fognak merithetni a Sándor Aladár szabatos, jó forditásából.

— **Kereskedelmi czégek átruházása részvénytársaságokra** czim alatt *dr. Márlonfy Marczel*, nagyváradi jogakadémiai tanár 72 oldalra terjedő tanulmányt irt arról a kérdésről, vajjon ha részvénytársaság vagy szövetkezet szerez meg egyéni czéget vagy közkereseti vagy betéti társaságot, a régi megjelölés alatt tovább folytatott czégben kiteendő-e a részvénytársasági, illetőleg szövetkezeti megjelölés. Szerző a kérdés alapos kifejtése után a birói gyakorlattal szemben a czégvalódiság elvének megfelelően elengedhetlennek tartja a részvénytársasági, illetve szövetkezeti megjelölést.

— **Az automobil-jogról** tartott előadást az Erdélyi Muzeum Egyesületben dr. Kolozsváry Bálint egyetemi tanár.

—

— *Helyreigazitás.* Dr. Parecz Béla aradi ügyvéd urnak lapunk 49. számában közölt: «Felelet a Jogtudományi Közlöny 45. számában feltett nyilt kérdésre» czimü czikkébe lényeges nyomtatási hibák csusztak be. A kéziratban az 1881 : LX. tcz. Vt., a végrehajtási novella Vhn. s az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 19,900/1908. számu I. M. rendelet Vr. (végrehajtási rendelet) betükkel van jelölve. A szedésnél a röviditések mellőztettek, s Vr. (végrehajtási rendelet) helyett tévesen végre hajtási törvény nyomatott.

A Magyar Jogászegylet deczember 12-én (szombaton) délután hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utcza 10. sz.) kezdi meg az uj ipartörvény-tervezet jogi főkérdéseinek tárgyalását. Az első vita-cziklus tárgya: a munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés. (Kollektiv, tarifa szerződés: terv. 706–718. §§.) A vitát Szterényi József államtitkár felszóllalása nyitja meg. A vita előadói: Dr. Fekete Ignácz, Dr. Pap Dávid, Dr. Ágoston Péter, Dr. Meszlény Artúr, Dr. Szladits Károly, Dr. Pap Dezső. Vendégeket szivesen lát az egylet.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Most jelent meg *Pfeifer Ferdinánd* nemzeti könyvkereskedés Budapest, V., Kossuth Lajos-utcza 7. sz. kiadásában *ifj. Dombováry Géza:* **A büntetőbirósági rehabilitátióról.** Megrendelhető minden könyvkereskedőnél. Ara bérmentes küldéssel 1 kor. 10 fillér. 13252

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 51. szám. Budapest, 1908 deczember 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés. *Dr. Szterényi József* kereskedelemügyi miniszteri államtitkártól. — A végrehajtói intézmény reformja. *Dr. Fodor Ármin* kir. táblai irótól. — Országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézet. *Spectatortól.* — Még egyszer a végrehajtási novella 25. §-a. *Dr. Gutfreund Sámuel* debreczeni ügyvédtől. — Különfélék.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés.*

Az ipartörvény-tervezet kiindulási pontja a munka általános feltételei iránt kötött szerződés szabályozásánál az, hogy itt tisztán csak az illető szerződést megkötő feleket kötelező magánjogi szerződésről van szó. Elveti tehát az irodalomban igen gyakran visszatérő és egynémely állam törvényhozásában, más államoknak pedig judikaturájában érvényesülő azt az álláspontot, hogy a munkaviszonynak a kollektiv szerződések által nyujtott szabályozása quasi — törvényi szabályozás, mely a kollektiv szerződés érvényességének területi és időbeli határain belül a benne rejlő «vis originaria»-nál fogva köti azokat is, akik saját kifejezett vagy hallgatólagos akaratnyilvánitásukkal magukat alá nem vetették. Ismeretes, hogy Olaszországban az ipari biróságok, mint amelyeknek törvényadta jogukban áll, hogy a közönséges kötelmi jog elvein magukat tultéve «ex æquo et bono» itélkezhessenek, joggyakorlatukban ezt az elvet követik. A törvénytervezet a szerződéshez saját akaratukból hozzá nem járuló személyeknek a szerződés hatálya alá vonását nem tartja megengedhetőnek, hanem a szerződéskötés szabadságát tekinti alapelvének, elvileg nem kötelez tehát senkit annak megkötésére, vagy arra, hogy a mások által megkötött szerződés hatályának magát alávesse, hanem mint a többi magánjogi szerződésnek, ennek kötelező erejét is csak azokra ismeri el, kik azt személyesen vagy megbizottak utján megkötötték, vagy ahhoz utólag csatlakoztak.

Viszont azonban azzal, hogy a szerződést a tervezet magánjogi szerződésnek minősiti, leszámol azzal az állásponttal is, mely szerint a kollektiv szerződés azért nem volna szerződésnek tekinthető, mert a felek nem is akarják magukat jogilag megkötni azzal, mert e szerződés alapján nem létezik a magánjogi szerződés fogalma által feltételezett teljesitésnek szükségessége, amennyiben itt csak olyan békeszerződés-féléről van szó («une sorte de traité de paix», mint egyes franczia irók mondják), melynek betartására a feleket, épp ugy, mint a nemzetközi béke- és szövetségi szerződések betartására, biró nem kötelezheti, vagyis mindössze csak egy tényleges állapot teremtéséről van szó, melyet bármelyik fél tetszése szerint bármikor, a másik akarata ellenére is, hatályon kivül helyezhet. A tervezet, kiindulva a felek által a gyakorlati életben elérni óhajtott czélból, azoknak a szerződés megkötése körül általában tanusitott magatartásából, a szerződésnek szokásos tartalmából, azon az állásponton van, hogy itt oly magánjogi szerződésről van szó, melyből egyáltalán nem hiányzik a teljesitésnek a magánjogi szerződés fogalmi kellékéül elismert szükségessége, s mely éppen azért, miután amellett sem a jó erkölcsökbe, sem a közrendbe nem ütközik, teljes magánjogi hatálylyal ruházandó fel. E szempontból eltér tehát például a mai angol törvényhozásban a kollektiv szerződések lényege tekintetében megnyilvánuló felfogástól, mely akkor, midőn a szervezeteknek, a trade union-oknak és pedig munkaadó- és alkalmazott-szervezeteknek is egymásközti megállapodásait jogvédelemben nem részesiti, sőt kétséget enged egyáltalán még aziránt is, hogy trade union-oknak egyes személyekkel kötött szerződéseiből származhatnak-e peresithető igények, a kollektiv szerződéseket nem a jogrend, hanem tisztán az erkölcs védelmébe utalja. Anglia példája azonban, bármilyen tiszteletreméltó is, az ott meglevő feltételekkel nem rendelkező államok előtt irányadóul e tekintetben nem szolgálhat. A kollektiv szerződések erkölcsi kötelező erejének ugyanis Angliában mindkét oldalon, vagyis ugy a munkaadók, mint az alkalmazottak részén, hatalmas szervezetek adnak sulyt, és ennek daczára, mint ismeretes, az 1906. évben e kérdés tanulmányozására kiküldött parlamenti bizottság is már azt javasolta a törvényhozásnak, hogy oly kollektiv szerződéseknek, melyek tekintetében a felek azt a szerződés szerint maguk kivánják, igen is meg kell adni a magánjogi hatályt, vagyis annak betartásáért felelőssé kell tenni a feleket. Hogy pedig ez a fölfogás, melyet az idevonatkozó angol tudományos irodalom legkiválóbb képviselői is, magukévá tesznek, eddig még nem érvényesült, az, mint ismeretes, csak a munkásszakszervezetek ellenkezésének tulajdonitható, melyek ugyanis jogi felelősségük megállapitása által munkaügyi politikájuk teljes szabadságában feszélyeztetnének.

Megállapitván tehát a kollektiv szerződések magánjogi hatályát, a tervezetnek gondoskodnia kell arról, hogy a szerződés kötelező erejét, kötelező erejének érvényesithetését minél sikeresebben biztositsa. Az első lépésnek evégből oda kell irányulnia, hogy a koalicziókat, melyeket a mi ipartörvényünk nem tilt ugyan, azonban, amennyiben azok munkabeszüntetésre, vagy munkáskizárásra irányulnak, jogvédelemben sem részesit, hogy ezeket a koalicziókat, vagy mint azokat jelenlegi ipartörvényünk 162. §-ában nevezi: összebeszéléseket, joghatálylyal ruházza fel. A koalicziókra vonatkozó az a rendelkezés, melyet a mi jelenlegi ipartörvényünk 162. §-a tartalmaz, a szóban levő kérdés szempontjából korántsem oly veszélyes ugyan, mint a német ipartörvénynek ide vonatkozó 152. §-a, mely a koalicziókat általában, és pedig nemcsak az összebeszéléseket, hanem az egyesüléseket is megfosztja jogi hatályuktól, ha czéljuk kedvezőbb bér- vagy munkafeltételek kieszközlése, és pedig, még ha nem is munkabeszüntetés vagy munkáskizárás utján akarják azt elérni Könnyen érthető tehát, hogy a kollektiv szerződésekkel foglalkozó német tudományos irodalomban egyhangu postulatumként jelentkezik az a tétel, hogy az ottani ipartörvény 152

* Részlet Szterényi Józsefnek a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából.

§-ának hatályon kivül helyezése, illetőleg a törvénybe nem ütköző czélt követő koalicziók jogi hatályának elismerése, sarkköve a kollektiv szerződések jogi rendezésének; kétségtelen azonban, hogy a koalicziő joghatályának el nem ismerése még abban az enyhébb formában is, melyben az a mi mai törvényünkben jelentkezik, alkalmas a kollektiv szerződések joghatályának megbénitására, nevezetesen azáltal, hogy az esetre, ha az egyik fél a kollektiv szerződést megszegi, a másik félnek azt a jogát, hogy az a szerződéstől elálljon, ami leggyakrabban pedig éppen a munka beszüntetésében vagy a munkások kizárásában jelentkezik, érvényesülésében megbénitja. Éppen ezért a tervezet 541. §-a kimondja, hogy: «az e törvény rendelkezései alá tartozó munkaadók vagy alkalmazottak között kedvezőbb munkafeltételek megállapitása vagy a munkaadóknak, vagy az alkalmazottaknak valaminek türésére vagy elfogadására való rábirása, az alkalmazottak felfogadásánál, vagy a munkavállalásnál, ugyszintén a munkaviszony feltételeinek megállapitásánál egyetértőleg való eljárás végett kötött megállapodások és egyezmények, ha azok a törvénybe, illetve a törvényes szabályokba vagy a jó erkölcsökbe nem ütköznek, jogérvényesek.»

Miután igy a tervezet egyfelől a két fél között kötött szerződésnek, a tulajdonképeni kollektiv szerződésnek, másfelől pedig az egyes félhez tartozó szerződő-társak egymás közötti jogviszonyának jogi hatályát elismeri, ezzel a kollektiv szerződést egy minden oldalról biztositott jogintézménynyé emeli és pedig nemcsak arra az esetre, ha szerződő félként szervezet, hanem arra is, ha ilyen gyanánt az egy-egy félhez tartozó szerződő társaknak csupán ad hoc, éppen csak a kollektiv szerződés szempontjából létesült laza koalicziója szerepel. Természetes, hogy a kollektiv szerződés jogi hatályosságát és azt, hogy gazdasági czéljának is megfeleljen, sokkal inkább biztositja az érdekelt személyeknek laza koalicziójánál azok jogi személyiséget alkotó szervezete. E tény nem zárja ki, nem is zárhatja ki azonban azt, hogy jogképes egyesületekbe nem tömörült személyeknek is meg ne adassék a kollektiv szerződés megkötésének joga és pedig annyival kevésbbé, mert hiszen a munkaügyi viszályt követő békét nem mindig szervezetek, hanem gyakran egyes üzemeknek, egyes helységeknek, vagy kerületeknek esetleg egyáltalán nem szervezett vagy különböző szervezetekbe tömöritett munkaadói és munkássága kötik meg.

Azt, hogy mik legyenek a nem szervezett személyek által kötött kollektiv szerződésnek jogi következményei, a tervezet nem állapitja meg. Ennek megállapitását magának a szerződésnek, amennyiben pedig a szerződés e tekintetben hézagos, a magánjog általános szabályainak tartja fenn. A szerződő társak egymás közti jogviszonya tekintetében nevezetesen ily esetben a magánjogi társasági szerződésre vonatkozó rendelkezések alkalmazhatók. Lehetővé teszi pedig ezt egyrészt az a körülmény, hogy a franczia code civile álláspontjától eltérően, mely ugyanis társasági szerződés czéljául csak valamely várható nyereség felosztását ismeri el, a német polgári törvénykönyv példáját követő és a mi polgári törvényünk tervezetében is megnyilvánuló hazai jogfelfogás a társasági szerződést bármely közös czél megvalósitására megengedi; másrészt pedig az, hogy a társasági szerződésre vonatkozó magánjogi szabályaink úgyszólván összességükben dispozitiv természetüek és igy, amennyiben a társasági szerződésre vonatkozólag az általános magánjogban megállapitott jogszabályok a kollektiv szerződést megkötő szerződőtársak egymás közti jogviszonyaira esetleg nem volnának alkalmazhatók, módjukban áll az ily szabályokat szerződési megállapodásokkal helyettesiteni. Szerződési megállapodás hiányában ugyancsak az általános magánjogi szabályok alapján állapithatók meg a kollektiv szerződést megkötő szerződő felek egymásközti viszonyának jogi következményei is és pedig nézetem szerint ama jogszabályok alapján, melyek több adósnak, illetőleg több hitelezőnek osztható szolgáltatásra irányuló kötelezettségei, illetőleg jogai tekintetében vannak megállapitva. Feltétel természetesen az, hogy a kollektiv szerződés által jogositott, illetőleg kötelezett személyek tekintetében kétség ne forogjon fenn, mert nézetem szerint ugy áll a dolog, hogy ha bizonytalan személyek nevében köttetik meg a szerződés, annak jogi hatálya nem és legföllebb csak oly erkölcsi hatálya lehet, aminőt a kollektiv szerződéseknek például Angliában általában tulajdonitanak.

Feltehető azonban, hogy a munkaadó szervezeteknek nálunk is várható megerősödésével a kollektiv szerződéseket, ugy mint Angliában, Franciaországban, Olaszországban, Dániában, tulnyomó részben Németországban és Ausztriában, nálunk is főkép szervezetek kötik majd meg. Ezért, de meg azért is, mert a szervezetek közbelépése ha más irányban egyszerüsiti is, viszont komplikálja a jogviszonyt annak következtében, hogy magából a szerződésből többnyire nem állapitható meg egész biztonsággal az, hogy a szervezet csak tagjainak képviseletében vagy saját nevében, vagy ugy tagjai képviseletében mint saját nevében is köti-e meg a szerződést, amely eltéréseknek pedig a szerződésből folyó kötelezettségek teljesitése és jogok érvényesitése szempontjából az általános magánjog szerint messzemenő következményei vannak; végül azért is, mert a kollektiv szerződés megkötése az egyesületi életnek az egyesület egyéb müködésére is kiható egyik legfontosabb megnyilvánulása: a tervezet az egyesületekre vonatkozó egyéb szabályok közt részletesen szabályozza az egyesület közremüködésével létrejött kollektiv szerződés megkötésének módját és jogi következményeit. A tervezet nem követi tehát egyes külföldi törvényhozásoknak, például a németalföldinek és osztráknak példáját, melyek ugyanis vagy a munkaadó, vagy a munkás vagy pedig mindkét része nemcsak szerveezeteknek adják meg a kollektiv szerződések kötésének jogát, hanem, összhangban e részben az idevonatkozó franczia törvényjavaslattal, megadja a szerződés kötésének jogát, amint ez az 589. §. első bekezdéséből kitünik, lazább összetételü koalicziónak is; tekintettel azonban a szervezetek által kötött szerződések különös gazdasági és jogi fontosságára, az egyesületi életre vonatkozó egyéb szabályok között részesiti azokat specziális szabályozásban. Az itt megállapitott szabályoknak tulnyomó része, amint az a már idézett 589. §-ból kitünik, a nem szervezetek által kötött kollektiv szerződésekre is alkalmazhatók.

Dr. Szterényi József.

A végrehajtói intézmény reformja.

A végrehajtási eljárás reformjával kapcsolatosan minden oldalról felhangzik az óhaj a birósági végrehajtók államositása iránt. Értendő pedig ez alatt az, hogy a birósági végrehajtó rendes fizetéssel ellátott államhivatalnok legyen, szemben a mai állapottal, amikor csakis a felek részéről fizetett dijakra van utalva. Egyrészt a felek érdekében kivánják az államositást, mert a végrehajtási eljárás csak ilykép tehető rájuk nézve olcsóbbá. De másrészt kivánják maguk a birósági végrehajtók is az államositást, mert (legalább egy részüknél) exisztencziájuk csak ily módon helyezhető biztos alapra, megélhetésük csak ily módon tehető függetlenné azoktól az esélyektől, hogy több vagy kevesebb végrehajtás van e. Különösen a végrehajtási novella (1908: XLI. tcz.) megalkotása óta mind hangosabbá válik a panasz, hogy a végrehajtási mentességek körének tágitása a végrehajtások számának tetemes apasztására és ilykép a végrehajtók jövedelmeinek csökkenésére fog vezetni, amiért is a végrehajtókat kárpótolni és megélhetésüket állami fizetés utján biztositani kell.

Amikor törvényhozásunk az 1871: LI. tczikkel megalkotta a végrehajtói intézményt, a franczia peres eljárásnak és igazságügyi szervezetnek mintaképe lebegett előtte. Franczia-

országban a huissier müködését, a kézbesitést és a végrehajtást a fél megbizása alapján gyakorolja, őt a fél meghatalmazottjának és nem a bíróság közegének tekintik.* Ebből a felfogásból kiindulva, a huissier-k önálló szervezetét éppugy, mint a feleket képviselő avoué-knál, a peres eljárásban nélkülözhetlennek tartják avégből, hogy a bíróság munkája lehetőleg az ügy eldöntésére szoritkozzék, az előkészitő és kiegészitő cselekmények, mint az idézés és a végrehajtás pedig a feleknek és megbizottjainak ügykörébe utaltassanak. Ezen az alapon terjedt el mind Németországban, mind nálunk az a nézet, hogy a szóbeli per rendszerében a kézbesitést és a végrehajtást csakis a birósági segédhivatalok körén kivül szervezett és kizárólag a felektől dijazott végrehajtói kar teljesitheti. Az idézett 1871 : LI. tcz. javaslatának miniszteri indokolása ki is emeli, hogy «nem kerülte ki a miniszterium figyelmét az a körülmény, hogy a birói végrehajtók intézménye még a polgári törvénykezés terén is csak a szóbeliség és nyilvánosság behozatala után érvényesitheti magát teljes értékében és nélkülözhetlenségében: minélfogva ezen intézménynek felállitása jelenlegi perrendtartásunk mellett talán időelőttinek látszhatnék». (Képviselőházi irományok, 1869. évi országgyülés, III. kötet, 307. lap.) A miniszteri indokolás azonban az időelőttiség aggályával szemben megnyugszik abban, hogy a végrehajtói intézmény még az irásbeli per mellett is hasznára lesz az igazságszolgáltatásnak.

Az okot, amiért törvényhozásunk 1871-ben megalkotta a végrehajtói intézményt, e mellett pénzügyi szempontok is szolgáltatták. Az 1868 : LIV. tcz. 352. §-a értelmében a végrehajtás rendszerint (szolgabirói járásokban) a szolgabiróra vagy esküdtre volt bizva. Miután az 1871 : XXXI. tcz. az elsőfolyamodásu bíróságokat is állami bíróságokként szervezte, ezek a végrehajtó közegek kiestek a birósági szervezetből. Gondoskodni kellett tehát pótlásukról. Magukat a birákat nem lehetett megbizni a végrehajtással; ez részben elvonta volna a birót igazi rendeltetésétől és a birák nagyobb számát tette volna szükségessé, részben ártott volna a birói tekintélynek is. Ennélfogva csak két ut állott a törvényhozás előtt: vagy a bíróságok segédszemélyzetére bizni a végrehajtást, vagy megalkotni a végrehajtói intézményt. A törvényhozás ezt az utóbbit választotta, egyrészt, mert azt hitte, hogy a szóbeli peres eljárás megalkotásakor ez ugyis kikerülhetlen lesz, minden egyéb rendezés tehát csak ideiglenes volna, — de másrészt (és talán főkép azért), mert a birósági segédszemélyzet felhasználása erre a czélra annak szaporitását és ilykép az állam ujabb pénzügyi megterhelését vonta volna maga után. Az állami fizetésnélküli, csakis a felektől dijazott végrehajtók szervezésével tehát a végrehajtás költségeit és terheit az állam helyett a felek vállaira tette.

A sors gunyjának látszik, hogy ezt az intézményt, amelyről akkor azt hitték, hogy a szóbeli pernek egyik nélkülözhetlen alkotó eleme és amelyet részben ebből az okból előzetesen meg is alkottak, most, amikor a szóbeliségen alapuló polgári perrendtartás megalkotása a legközelebbi jövőben kilátásban van, a közóhaj oly reform felé viszi, amely azt éppen ettől az eredeti jellegétől megfosztja. A birósági végrehajtó, mihelyt az államtól fizetést huz és a felek által fizetett illetményektől elesik, bármi legyen is a neve, a birósági segédszemélyzetnek ép oly tagjává válik, mint a birósági kezelőszemélyzet többi tagja. A nézetek e változása azonban teljesen indokolt. Talán nem tévedek, ha azt állitom, hogy most már általánosan belátták annak a nézetnek téves voltát, hogy a szóbeli per az önálló végrehajtói intézményt ugy, ahogy azt nálunk az 1871 : LI. tcz. megalkotta, szükségessé teszi. Azért, mert a franczia szervezetben a huissier-k önálló testülete képződött ki, még nem szükséges, hogy más törvényhozás ezt a példát kövesse. A birói passzivitás tana (az ugynevezett Parteibetrieb), amely előbb a polgári per egyik alaptétele volt és amely ma is a franczia per sarkpontja, lassanként mindinkább a háttérbe szorul. Ez a fejlődés elvileg is odavisz, hogy a végrehajtót kizárólag a bíróság közegének tekintsük és nem a fél megbizottjának, amint azt a franczia jog teszi.

Nálunk, ahol a birói passzivitás tana a szóbeli perben soha nem vert gyökeret (a sommás eljárásban már az 1868 : LIV. tcz. 117. §-a a birói passzivitást kizárta és ezt követte az 1893 : XVIII. tcz. 37. §-a is) és ahol a végrehajtónak az idézések és kézbesitések körüli ügyköre alig jön figyelembe, a végrehajtói intézmény jellege különben is más, mint Franciaországban.

A polgári peres eljárás reformja és különösen a szóbeliség behozatala tehát nem áll utjában a végrehajtói intézmény kivánt átalakitásának.

A pénzügyi nehézségek pedig leküzdhetők olykép, hogy a végrehajtó eljárási dijainak megfelelő összeg az állampénztárba folynék, amely czélból a felek azt bélyegekben lerónák. Ez az összeg körülbelül elegendő volna arra, hogy az állam a végrehajtókat rendes fizetéssel látná el, a nélkül, hogy ebből az államkincstárra tetemes uj terhek keletkeznének. Igaz ugyan, hogy ilykép nem valósulna meg egyelőre teljesen a reform egyik czélja, a végrehajtási eljárás olcsóbbá tétele, de lassanként ez is el volna érhető ezeknek a bélyegilletékeknek fokozatos leszállitásával.

A kérdés ezek után az, hogy mily módon történjék a végrehajtói intézmény szervezése.

Erre nézve több megoldási mód lehetséges.

Szóba kerülhetne a kérdésnek olyan megoldása, hogy mind a birósági, mind az adó- és közigazgatási végrehajtások egyesitett ellátása czéljából külön végrehajtási hivatalok állittatnának fel. A svájczi 1889. április 11-iki törvény ily módon alkotta meg a behatási hivatalokat (Betreibungsamt), amelyeknek élén egy behajtási hivatalnok (Betreibungsbeamte) áll. A felügyeletet a behajtási hivatalok felett a kantonok által meghatározott felügyeleti hatóság gyakorolja, amely nemcsak közigazgatási hatóság, hanem bíróság is lehet. A főfelügyeletet mindezek a hivatalok felett eredetileg a szövetségi tanács (Bundesrat) gyakorolta, az 1895 junius 15. törvény azonban azt a szövetségi bíróságra (a Lausanneban székelő legfelsőbb bíróság, Bundesgericht) ruházta át. — Ámbár kétségtelen, hogy ennek a megoldási módnak a különböző végrehajtási ügyeknek egységes ellátása következtében számos előnye volna, keresztülvitele nálunk nehézségekkel járna. A bíróságok mellett alig lehetne ezeket a végrehajtási hivatalokat szervezni, ha pedig a közigazgatási hatóságok körében szerveztetnének, a végrehajtási ügyek kiszakittatnának a birósági kapcsolatból, ami nem volna czélszerü.

Nagyon tanulságosak e részben a német államok által nyujtott példák. Miután a német birósági szervezeti törvény 155. §-a a Reichsgerichten kivül a birósági végrehajtók szolgálati viszonyainak szabályozását az egyes országok igazságügyi kormányzatára bizta, az egyes országok különbözően alakitották meg az intézményt. Egyes államok a franczia minta szerint szervezték azt, mások a végrehajtót a többi segédhivatalnokkal egyenlővé tették; ujabban általános az az irány, hogy eltávolodva a franczia mintától, az alantasabb hivatalnokok (Gerichtsbote) szolgálati állását adják nekik. E mellett számos vegyes szervezeti forma is létesült. Egyes államok a felek által fizetett dijakra utalják ugyan a végrehajtót, de az állam bizonyos minimális jövedelmet biztosit nekik; más államok állami fizetésben részesitik őket, de azon felül a felektől is kapnak bizonyos illetményeket. Ennek a vegyes szervezetnek előnye egyrészt, hogy a végrehajtó eltartása megoszlik az állam és a felek közt és ilykép egyi-

* «Les huissiers sont, comme les avoués, les mandataires forcés des parties» — mondja Glasson (Précis des procédure civile I. kötet 110. l.)

ket sem terheli meg tulságosan, másrészt, hogy a végrehajtónak érdeke, hogy minél több ügyet végezzen és gyorsabban jár el. Mindez kétségtelenül nálunk is megfontolást érdemel; azonban az ily vegyes szervezet mellett egyrészt az állam a mai állapottal szemben mégis átvenne bizonyos terheket, másrészt ezek az illetmények a végrehajtás olcsóbbá tétele végett a végrehajtók sérelme nélkül alig volnának idővel leszállithatók. Természetesen nálunk is meg kell majd adni a végrehajtásokkal megbizott hivatalnokoknak azokat a dijakat, amelyeket minden hivatalnok kiküldetés esetében kap és ezek a székhelyen kivül foganatositott végrehajtásoknál elegendők is a munkakedv fokozására, arról pedig szintén lehet gondoskodni, hogy a székhelyen a hivatalos órákon kivül foganatositott végrehajtás után némi csekély illetmény járjon a kiküldöttnek.

Egy másik lényeges szervezeti kérdés, hogy a végrehajtásokkal megbizott segédhivatalnokok mint külön szervezett tisztviselők (végrehajtók) csakis a végrehajtási ügyekben legyenek igénybevehetők, vagy pedig minden megkülönböztetés nélkül a kezelőszemélyzet tagjai legyenek és a végrehajtásokon kivül a jegyzői irodákban egyéb munkát is végezzenek. Ez az utóbbi megoldás egyes helyeken, a kisebb járásbiróságoknál, ahol a végrehajtói ügyek egy embert sem foglalnak el egészen, gazdaságosabb, mert a személyzetnél megtakaritást tesz lehetővé. Ezért a szervezetet olykép lehetne megállapitani, amint az Ausztriában van, hogy oly biróságoknál, ahol a végrehajtási ügyek száma nagy, kizárólag ezekkel az ügyekkel foglalkozó végrehajtók működnének, sőt a végrehajtók a mellékük beosztott kezelőszemélyzettel végrehajtói irodát alkothatnának. Ott pedig, ahol végrehajtó nem volna, a rendes kezelőszemélyzet tagjai végeznék a végrehajtási ügyeket is. *Dr. Fodor Ármin.*

Országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézet.

Az országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézet 1909 január 1-én megkezdi müködését. A budapesti ügyvédi kamara nyugdijbizottsága most tette közzé azon alapszabálytervezetet,* melyet a legközelebb összehivandó nyugdijintézeti alakuló közgyülés elé fog terjeszteni elfogadás végett. Mi, akik szivünkön hordjuk ezen szocziális jellegü alkotás boldogulását, nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül a szóban forgó tervezetet.**

Mindenekelőtt tisztában kell lennünk azzal, hogy a nyugdijintézet a carenz-idő leteltével is nagyrészben csak az özvegyi ellátás nyujtására fog szoritkozni. A T.-hez csatolt mathematikai táblázat ugyanis oly csekély összegü nyugdijat helyez kilátásba, hogy azt aránylag kevesen fogják igénybe venni, mert bármily öreg, fáradt vagy beteges is az ügyvéd, rendszerint a neki járó nyugdijnál jóval nagyobb összeget kereshet minden fizikai vagy szellemi megerőltetés nélkül.

Az intézetet tehát a mai alakjában csak kezdetnek kell tekinteni, s az egész ügyvédi kar áldozatkészségére, a vezetők ügyszeretetére, gondos, körültekintő müködésére és fáradhatatlan buzgalmára lesz szükség, hogy ez a kis cserje terebélyes fává nőjön fel, amelynek árnyékában majdan a munkában kifáradt kartársak megpihenhessenek.

Éppen ebből a szempontból kifogásolnunk kell az A. néhány intézkedését, mely — ha az alakuló közgyülés elfogadja — az intézet prosperálását hosszu időn át akadályozni fogja.

Az A. 51. § a szerint az intézet által beszedendő évi járulék áll: *a)* a táblázat szerinti dijból, és *b)* ennek bizonyos százalékát képező kezelési járulékból, mely a dij 15%-ánál több nem lehet.

Ezen §. túlmegy a törvény által megengedett határokon. A T. 3. §-a ugyanis kezelési járulékot nem ismer. Az évi járulékba törvényesen nem lehet belemagyarázni a kezelési járulékot.

Az, amit a T. igy nevez, benfoglaltatik az A. 51. §-ának *a)* pontjában foglalt táblázat szerinti dijban. Ebből kell kitelni ugy az adminisztrácziő költségeinek, mint az ellátási összegnek.

Igaz ugyan, hogy azon mathematikai táblázatok, melyek a T. indokolásához vannak füzve, törvényerővel nem birnak, s az intézeti tag nem követelheti az ott megjelölt összegeket, mint az évi járulék ellenértékét. De mégis bizonyos, hogy a T. ezen táblázatok figyelembe vételével készült, és hogy más illetményt, mint amit a T. kifejezetten megemlit, az intézet nem szedhet.

Azt vethetné valaki ezen okoskodás ellen, hogy a T. 3. §-a szerint az évi járulék 120 K-ig is terjedhet, az A. pedig csak 80 K táblázat szerinti dijat és 12 K kezelési dijat, tehát összesen csak 92 K évi járulékot kiván. Ámde az A. 92 K évi járulék mellett csak 80 K járuléknak megfelelő ellátási összeget helyez kilátásba, ami pedig törvényellenes.

Legjobban kitünik az A. helytelen álláspontja, ha azt az esetet veszszük fel, hogy a közgyülés nem 80 K-ás, hanem — mint egyik vidéki kamara kivánta — 120 K-ás alapra helyezkednék. Ebben az esetben a 120 K-án felüli 18 K kezelési dij már szembeötlőleg beleütköznék a T. 3. §-ának azon tilalmába, hogy «az évi járulék 120 K-nál nagyobb nem lehet.»

Némelyek talán azt fogják mondani, hogy ily nagyszabásu jótékony intézmény létesitésénél kicsinyesség, szükmarkuság a fent kifejtett álláspont. Ezeknek azt feleljük, hogy itt tételes törvényről van szó, melyet egyrészt elcsavarni az intézmény érdekében sem szabad, másrészt azonban tekintetbe kell venni azon törvényeknek egyes drákói intézkedéseit, melyeknek — a törvény által megvont határokon tul — senki se fogja magát alávetni.

Igy a kezelési járulékra vonatkozó kimutatás nem lesz végrehajtható közokirat. (T. 5. §.)

Ha valamely ügyvédi kamara különös méltánylást érdemlő okból egyes, fizetni nem tudó tagjait az évi járulék fizetése alól felmenti, nem lesz hajlandó ezen tagjáért a nyugdijintézetnek az évi dijon felül még kezelési dijat is fizetni. (T. 6. §. második bekezdés.)

A legsulyosabb intézkedése a T.-nek az, hogy ha egy ügyvéd nem fizeti meg két év alatt a járulékot, s annak fizetése alól fel nem mentették, akkor az ügyvédi lajstromból törlendő. (T. 7. §.) Ezt csak nem lehet majd alkalmazni oly ügyvéd ellen, aki az évi dijat kifizette, de a kezelési dijjal adós maradt!

Ennek aztán az lenne a következménye, hogy kezelési dijat csak az fizetne, aki akar; ellenben annak fizetése alól bárki kivonhatná magát.

Igy tehát czélszerü lesz ezt a törvényben nem gyökerező uj illetményt az alapszabályokból is kihagyni.

Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy ily nagy intézetnél 15% kezelési dij oly óriási, hogy ahhoz hasonló példát efajta intézményeknél hiába keresnénk.

Túllépné a közgyülés jogkörét akkor is, ha az alapszabályokban a T. 35. §-a szerint az statuáltatnék, hogy a tisztviselők öt évre választatnak s — a 24 §. szerint — az intézeti járulék öt évre állapittatik meg. A közgyülés tagjainak megbizása három évre szól, ezen cziklus utáni időre nem intézkedhetik a közgyülés.

Ezen aggályaink megfontolását melegen ajánljuk a közgyülési tagok, valamint a főfelügyeleti jogot gyakorló kormányhatóság figyelmébe. *Spectator.*

* Lásd: «Ügyvédi kamarai közlöny» V. évfolyam 10-ik szám.

** Rövidség kedvéért a nyugdijintézetről szóló 1908: XL. tcz.-et egyszerüen «T»-vel, az alapszabálytervezetet pedig «A»-val fogjuk megjelölni.

Még egyszer a végrehajtási novella 25. §-a.

«Az árverés komolyságának garancziái a végrehajtási novella szerint» czim alatt e lapok hasábjain megjelent czikkem közzététele után napvilágot látott dr. Imling Konrád államtitkár úrnak a végrehajtási novellát kommentáló müve. Ebben a végrehajtási novella 25. §-ára vonatkozóan szószerint a következőket olvasom:

«A végrehajtási árveréseken sokszor *visszaélnek* az állal, hogy az ingatlant oly valaki veszi meg, aki a *végrehajtást szenvedővel egyetértésben*, a bánatpénzt feláldozva a vételárra mit sem fizet. Az e mulasztás miatt inditott és alaptalan jogorvoslatok segélyével a lehetőségig elnyujtott eljárás lefolyásáig azután a végrehajtást szenvedő birtokban marad, és élvezi az ingatlan hasznait, amelyek a bánatpénz többnyire csekély összegénél rendesen sokkal többet érnek.» «Ehhez járul, hogy ha több telekkönyvi jószágtest közül, vagy ugyanannak a jószágtestnek külön elárverezendő birtokrészletei közül az egyik olyan áron kelt el, melyből a végrehajtató teljes kielégitést nyerhet, a Vt. 171. §-a értelmében a további eljárást fel kell függeszteni. Ekként megtörtént azután, hogy az első helyen árverés alá bocsátott jószágtestért, vagy birtokrészletért oly nagy árt igértek, hogy a további árverést fel kellett függeszteni. A vételár megfizetése itt is elmaradt *és a végrehajtást szenvedővel összejátszó vevő* a csekély bánatpénz elvesztének árán az árverést hosszú időre kihúzta». «Ezeket a visszaéléseket akarja a törvény meggátolni a 25. §-ban foglalt rendelkezésekkel. Ha a legtöbbet igérő a bánatpénzt köteles kiegészíteni .... ez már elég biztositékot nyujt arra, hogy az illető árverelő az árverésen *komolyan* vett részt; stb.».

Ismerve a Vn. létrejöttének előzményeit és azt a számtalan panaszt, mely éppen az említett visszaélésekre hivatkozva, a Vt. módositását sürgette, magam is abban a nézetben voltam, hogy a novella 25. §-a ezen visszaéléseket akarja meggátolni. Ezen felfogásból indulva ki, irtam meg multkori czikkemet, melyben igyekeztem kimutatni, hogy az uj törvény rendelkezései nem alkalmasak a visszaélések meggátására, sőt még kevésbbé alkalmasak a régi törvény rendelkezéseinél, mert a különbség a két rendelkezés között mindössze az, hogy a nem-fizetés az uj eljárás szerint előbb válik nyilvánvalóvá, mint ahogy ezelőtt kitudódott, de ezzel az időbeli nyereséggel szemben áll az a veszteség, mely a bánatpénz visszaadásával éri az érdekelteket.

A Jogtudományi Közlöny 47. számában dr. Imling Konrád ur reflektálva fenti czikkemre, kimutatja, hogy tévedtem, midőn a Vn. 25. §-ában a visszaélések meggátlására törekvő tendentiákat kerestem, mert «a magánjogi törvényhozásnak nem az a főfeladata, hogy a felállitott jogintézményekkel üzhető visszaéléseket sujtsa, hanem az, hogy a szükséges, vagy hasznos jogintézményeket szabályozza, erősitse, biztositsa».

Ha tévedtem, szolgáljon mentségemül, hogy Magyarország egész jogászközvéleménye és ennek kebelében dr. Imling Konrád államtitkár ur is tévedett, mert hiszen fentebb emlitett müvében ő maga is azt tanitja, hogy a Vn. 25. §-a *«ezeket a visszaéléseket akarja meggátolni»*. Azt hiszem azonban, hogy nem tévedtem, és ugy a miniszteri indokolás, mint a törvény tárgyalásának folyamán elhangzott beszédek, de különösen dr. Imling Konrád államtitkár urnak emlitett magyarázata megerősitenek ezen hitemben. A Vn. tehát tényleg a visszaélések meggátlását czélozta a 25. §-ban megállapitott szabályokkal, és nem a törvényhozás intencziján mulik, ha ezen czélt elérni nem fogja.

Azt mondja dr. Imling Konrád ur: «hála Istennek, vannak még szolid, nem az eladás meghiusitására, hanem létesitésére czélzó árverések. Ezekkel és az ezekben résztvevő *komoly* árverelőkkel kellett a törvényhozásnak elsősorban számolni». — Megengedem, hogy ezidőszerint a komoly árverelők és komoly árverések még többségben vannak, sőt előző czikkemben ezt magam is igy állitottam, de legyen szabad egyrészről konstatálnom, hogy a komoly árverések és komoly árverelők szempontjából a végrehajtási törvény egészen helyes, sőt tökéletes rendelkezéseket tartalmazott, ezekre való tekintettel tehát a törvényt novelláris uton módositani szükséges nem volt. Másrészről pedig szabadjon ismételten kifejezést adni abbeli aggodalmamnak, hogy mivel a novella a visszaéléseket nemhogy megnehezitette volna, hanem a bánatpénz visszaadásával és azzal, hogy az igéretet egyszerüen figyelmen kivül hagyandónak mondja, egyenesen megkönnyitette, mert az árverési igéret tétele az árverelőre nézve a bánatpénz kiegészitése előtt semmiféle komoly konzekvenciákkal nem járhat, (hogy kizárják az árverésből, melyben nem is akart komolyan részt venni, ezt talán nem lehet komoly konzekvenciának tekinteni,) — a visszaélések ijesztő mértékben fognak szaporodni, ugy, hogy nemsokára el fogjuk érni azt a bizonyára nem óhajtott időt, mikor a nem komoly árverések lesznek túlsulyban.

A bánatpénz elvesztését a kiegészités elmulasztásának esetére dr. Imling Konrád ur azért nem tartja helyesnek, mert ilyen rendelkezés a komoly árverelőket riasztaná el. «Hányszor megesik — ugymond — hogy valaki azzal a feltett szándékkal jelenik meg az árverésen, hogy a kikiáltási árnál nem fog többet igérni, és ennélfogva el sem látja magát nagyobb, vagy legalább sokkal nagyobb pénzösszeggel, mint a mennyi a kikiáltási ár szerint megállapitott bánatpénz letételére szükséges; és hányszor lesz hütelen ehhez a szándékához az árverés hevében. Ha már most nem lenne képes a bánatpénz kiegészitésére szükséges összeget rögtön előkeriteni, legkevésbbé sem bünös, vagy rosszhiszemü eljárásáért mégis sulyosan bünhődnék a bánatpénz elvesztése által.» Készségesen megengedem, hogy az árverés hevében igen gyakran többet igér az ember, mint a mennyit eredetileg igérni szándékozott. Megengedem azt is, hogy *kivételesen* előfordulhat az is, hogy az árverelő elgaloppirozza magát; de azt bátor vagyok kétségbevonni, hogy ezen nagyon kivételes és inkább csak elképzelt eset a törvény alkotásánál irányadó lehetne. A ki egy árverésre komoly vételi szándékkal megy el, az tisztában van azzal, hogy az objectum neki mit ér, és hogy ő körülbelül milyen összegig fog elmenni? Lehet, hogy az árverés hevében túlmegy a praeliminált összegen, de ez a tullépés semmiesetre sem lesz oly lényeges, hogy a bánatpénz kiegészitésénél zavarba hozhatná. Nem lehet olyan lényeges, mert a komoly árverelőnek azzal is tisztában kell lennie, hogy a bánatpénzt esetleg ki kell egészitenie, tehát előre ellátja magát annyi pénzzel, melyből minden kitelik. Ha pedig ezt nem teszi meg, vagy nem jön tisztába magamagával a tehető legmagasabb igéret hozzávetőleges nagysága tekintetében sem, nem tarthat igényt arra, hogy komoly árverelőnek tekintessék, és a bánatpénz visszaadassék, már csak azért sem, mert komolyság nélküli fellépésével az árverésnél érdekelt személyeknek a legtöbb esetben kárt okoz, esetleg elhallgattatja az igazán komoly vevőket, igazságos és méltányos is tehát, hogy a bánatpénz elvesztésével elsősorban ő maga viselje eljárásának következményeit.

Hogy ez igy van, megint csak végrehajtási törvényünk leghivatottabb magyarázójára hivatkozom, ki a 25. §-hoz irt magyarázatában folytatólag azt mondja, hogy ezen §. rendelkezései nem fogják a komoly árverés versenyét csökkenteni, mert «mind az ily árverelő tisztában van magával arra nézve, hogy az ingatlanért körülbelül mily összeg erejéig fog igérni, és az ennek az összegnek megfelelő bánatpénzzel fogja magát ellátni». Aki tehát nem igy tesz, nem komoly árverelő, nem is tarthat igényt ennélfogva kivételes törvényhozási intézkedésekre, és igy ez nem is lehet komolyan ok arra nézve, hogy a bánatpénz az azt ki nem egészitő árverelőnek visszaadassék.

Azt is megengedem, hogy a kihágási törvény 128. §-a lehetővé teszi az árverés eredményének meghiusitását czélzó eljárás megtorolását. Csakhogy ez a §. 28 év óta van érvényben, és ennek daczára annyira elharapóztak az árverési visszaélések, hogy magát a végrehajtási törvényt kellett módositani, ami azt mutatja, hogy a kihágási törvény retorzionális intézkedése nem volt elég hathatós a visszaélések meggátlására. Pedig az összebeszélés, összejátszás — mint a fentebb idézett indokolásból is kitünik — eddig is nyilvánvaló volt, sokkal eklatánsabban jutott kifejezésre akkor, midőn valaki az első helyen kijelölt kis értékü parczelláért két-háromszázszoros árt igért, mint akkor, midőn csekély összegü fokozatos igéreteket tesznek és ekként kihuzzák az időt, mert a tapasztalat azt bizonyitja, hogy a filléres igéreteket éppen azok teszik, kik az ingatlant csakugyan meg akarják venni. (Magam is részt vettem már olyan árverésben, hol 100,000-eket érő ingatlanokról volt szó, és az igazán komoly vevők soha egy koronánál nagyobb felüligéretet nem tettek.) Már csak ezen általános tapasztalat miatt is teljességgel lehetetlennek tartom, hogy a birói kiküldött a fillérenként liczitálókat az árverésből kizárja, vagy pláne az árverési helyiségből eltávolittassa, nem is szólva arról, hogy nincs sem a régi, sem az uj törvénynek olyan rendelkezése, mely a kiküldöttnek az igéret komolyságának elbirá-

lására és az igérőnek az árverésből komolyság hiánya miatt való kirekesztésére jogot adna, továbbá, hogy a Vt. 32. §-a csak ellenszegülés esetén ad jogot a karhatalom requirálására, amiből szintén nyilvánvaló, hogy a kiküldött nem fogja a visszárverést megakadályozhatni.

Elismerem azt is, hogy ha a bíróság főnöke szükségét látja, megadhatja az engedélyt az árverésnek esti 8 órán tul való folytatására, de hogy ennek valamelyes gyakorlati eredménye lehetne, nem hiszem.

Hogy az árverést több egymásután következő napra is ki lehet tüzni, igaz. Csakhogy ennek megvalósihatásához több árverési teremre lenne szükség minden bíróságnál, mert nem tudván előre, hogy mely árverés fog több napot igénybe venni, ugyanazon árverési helyiségbe hetenként legföllebb két árverést lehetne kitüzni, ennek pedig az lenne az eredménye, hogy a hitelező még sokkal később juthatna pénzéhez.

Másrészről azonban eltekintve a most emlitett védelmi eszközök problematikus voltától, nem látom be miért ne lehetne az árverési feltételekben kikötni, hogy aki kiegészitési kötelezettségének eleget nem tesz, letett bánatpénzét elveszti? Maga a törvény nem állit fel ellenkező szabályt, és mivel arra nézve, hogy mi nem lehet benne az árverési feltételekben, rendelkezéseket egyáltalán nem tartalmaz (a 150. §. második bekezdése különben is csak azt irja elő, hogy minek kell *szükségképpen bennük* lennie), nem is lehet azt mondani, hogy ezen kikötésnek az árverési feltételekbe való felvétele lex cogensbe ütköznék, annál kevésbbé, mert a 173. §. a jegyzőkönyv tartalmát állapitja meg, és nem azt, hogy mi történjék a bánatpénzzel? A 185. §. pedig közeli analogia utján inkább a bánatpénz visszatartása mellett hozható fel, mint ellene.

Ha hozzáveszszük még ehhez az általános magánjogi elveket és ezeknek megfelelően ugy fogjuk fel a dolgot, hogy az árverésnél előzetesen leteendő bánatpénz a *teendő igéret* biztositására szolgál, nézetem szerint nem lehet más eredményre jutni, mint arra, hogy a ki bánatpénzét igéretének megfelelően ki nem egésziti, a már letett bánatpénzt elveszti. És mivel — mint emlitettem — ennek az árverési feltételekbe való felvétele semmiféle törvénybe nem ütközik, ma is csak ezt tartom az egyedüli módnak, melylyel a törvény hézagait pótolva, intencióját megvalósitani, a komolyság nélküli igéreteknek és ezzel együtt az árverés meghiusitásának gátat vetni lehetne. *Dr. Gutfreund Sámuel.*

Különfélék.

— **A pornografikus nyomtatványok elleni küzdelem** az utóbbi napokban több oldalról tétetett megbeszélés tárgyává. Ahány felszólalás elhangzott, annyi orvosszer hozatott javaslatba. A kérdés büntetőjogi vonatkozása tekintetében pedig a legtöbb felszólaló egyetértett abban, hogy mai jogunk ki nem elégitő s külön törvény meghozatalát sürgette az ily mételyező nyomdatermékekkel üzött visszaéléseknek meggátlására.

Mi ugy látjuk, hogy nem uj törvény kell, hanem a meglevő törvény végrehajtása.

A Btk. 248. §-a kielégitő szankcziót tartalmaz a szerzőkre, készitőkre s nyomtatókra, valamint azokra, akik az ily nyomtatványokat nyilvános helyen kiállitják, árulják vagy terjesztik. Ha a tényálladék körülirása bizonyos kifogásokra szolgálhat is okot és egyes kizáróan az érzékiség ingerlésére vagy gerjesztésére irányuló sajtótermékek nem is vonhatók a törvény rendelkezése alá: rendszeres megfigyelés és üldözés utján el volna érhető, hogy az ily durva tónusu könyvek, czikkelyek és képek nagyrésze megérdemelt sorsát elérje.

Az esküdteknek tagadólagos verdiktei már is ritkulnak. A megindult társadalmi agitáczió révén hihetőleg sikerülni fog még inkább megnyerni őket a küzdelemre. A terjesztőket pedig sommás uton, a járásbiróság előtt, anélkül is feleletre lehet vonni, hogy a fajtalan tartalom esküdtszéki uton elébb megállapitandó volna.

Több esetben sikerrel operált a védelem a præjudicium kifogásával. Ujabban a járásbiróság következetesen e nézet ellen foglal állást, s a bünösséggel arra való tekintet nélkül is megállapitja, hogy a sajtótermék miatt az 1848:XVIII. tcz. 13. §-a szerinti felelős személy ellen megindittatott-e az eljárás, és ha igen, mily eredménynyel.

Feljegyzésre méltónak látjuk, hogy a budapesti büntetőtörvényszék mint felebbviteli biróság a napokban több heti fogházra itélt egy könyvkereskedőt. *L. A.*

— **A budapesti állampénztár mint birói letéthivatal** ügykezelése meglehetősen nehézkes volt mindig, de ujabban egyenesen lehetetlenné vált egy csak félig-meddig elfoglalt ügyvéd számára is azáltal, hogy az idén elrendeltetett, hogy az évek óta folytatott gyakorlat ellenére a pénzfelvétel meghatalmazott utján csak olyképp eszközölhető, hogy *minden egyes pénzfelvételhez külön-külön* közjegyzőileg hitelesitett meghatalmazás mutattatik be. Ez tehát annyit tesz, hogy egy 20 K ás letétet vagy az ügyvédnek magának kell felvennie, vagy annak felvétetése végett oly körülményes czeremoniákat foganatositania, hogy ez a mai pénzforgalom igényeivel egyáltalán nem egyeztethető össze.

Ugy hiszszük, hogy az összes érdekelt feleknek — nem utolsó sorban az állampénztárnak — érdekei szempontjából igen előnyös volna egy olyan ujitás, hogy az állampénztár azon ügyvédeknek letéteit, kik ezt kivánják, átutalja a postatakarékpénztárhoz (csekk-számlán vagy hasonló módon). A nyugtabélyeg az átutalt összegből le volna vonható.

Minthogy meggyőződésem szerint ez az eljárás igen sok ügyvéd által vétetnék igénybe, eléretnék egyrészt az állampénztárnak munkatehermentesitése, másrészt az ügyvédek válláról vétetnék le egy lehetetlen állapot munkaterhe és feleslegül a postatakarékpénztár is számos uj ügyfelet nyerne. Ezenkivül minden visszaélés az állampénztár terhére ki volna zárva, amit azért emlitek meg, mert a meghatalmazásoknak fentemlitett «reformja» ugy látszik arra vezethető vissza, hogy a kincstár elveszitett egy helytelenül történt letétkiadásból keletkezett pert. *E.*

— **A berlini munkásbiztositási választott biróság müködéséről** a «*Jogtudományi Közlöny*-ben» megjelent czikksorozatát külön lenyomatban adta ki dr. Vályi Sándor, kir. törvényszéki biró, a budapesti munkásbiztositási választott biróság elnöke.

— **Magyar Jogászegylet.** A Jogászegylet ez évi munkaprogrammjának egyik kiemelkedő pontja az uj ipartörvény tervezet néhány jogi főkérdésének tárgyalása. Az egylet ebből a körből három vitacziklus tartását tervezi, melyek közül az elsőt a kollektiv szerződés, a másodikat az ipari biráskodás, a harmadikat pedig az ipari munkaviszony tárgyalásának szenteli. Az első vitacziklus a mult szombaton, deczember hó 12-én indult meg, dr. Beck Hugó curiai tanácselnök elnöklésével tartott teljes ülésen. Maga a javaslat szerzője, *Szterényi József* államtitkár nyitotta meg az ülést nagyszabásu előadással, amelylyel a tervezetnek a kollektiv szerződés, vagy mint a tervezet nevezi, a munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés kérdésében elfoglalt álláspontját tüzetesen kifejtette és megindokolta. Az előadás elején vázolta a kollektiv szerződések kérdésének nagy gazdasági és jogi fontosságát az ipar jelenlegi helyzetében és jövő fejlődésének szempontjából. Kifejtette, hogy a munkaadók és munkásszervezetek kollektiv szerződései nálunk sem ismeretlenek, és minthogy bíróságaink a szerződés lényege és az abból származó joghatások tekintetében eltérőleg itélkeznek, jogi szabályozásuk sürgősen szükséges. Behatóan taglalta ezután az előadó a kollektiv szerződés jogi szerkezetét. (Ezen részt l. lapunk mai számának elején.) Végül reá utal arra, hogy ipari érdekeltségünk egy része korainak tartja ezt a szabályozást; a kereskedelmi kormány nem is kivánja azt erőltetni; meg van azonban győződve arról, hogy a törvényhozás a kérdést szabályozatlanul nem hagyja, annál kevésbbé, mert ez a szerződési alakulat van hivatva arra, hogy a munkaadó és munkásszervezetek békés müködésének biztositásával a jövő ipari fejlődését előkészitse.

A bevezető előadás után *dr. Fekete Ignácz* ügyvéd, a malomegyesület titkára érdekes adatokkal ismertette a kollektiv szerződéskötésnek mai hazai gyakorlatát, és a gyakorlatban tett tapasztalataihoz füzte a tervezethez inditványozott egyes módositásait, konstatálva egyuttal, hogy a tervezetben foglalt szabályozás a maga egészében megfelel a gyakorlat szükségleteinek. Az egyesület a megindult vitát deczember hó 19 én folytatja.

— **Jogirodalom.** A Magyar Jogászegyleti Értekezések sorában legutóbb a következő két füzet jelent meg: Stamm-

ler Rudolf előadása a «Helyes jog» czimen (288. füzet); dr. Vavrik Bélának Szilágyi Dezső siremlékének leleplezésekor mondott beszéde (289. füzet).

— **A végrehajtási novella szerinti bejelentésekhez csatolt értesitési tervezetek illetékmentességét** mondotta ki a közigazgatási bíróságnak F. E. 16,211. sz. itélete. Ezen itélet indokolásából kiemeljük a következőket:

Az illetékszabályok 1. §-a *C)* 2. pontja csak a beadványnyal kapcsolatos háromféle iratot jelöl meg, mint olyanokat, amelyek illeték alá esnek: a beadványok másolatait, mellékleteit és felzeteit.

Ezen tervezetek azonban sem nem másolatok, sem nem mellékletek, sem nem felzetek, habár az utóbbihoz hasonlitanak is.

Valamely iratnak puszta hasonlósága az illetéktörvény által illeték alá vont irathoz, annak illetékkötelezettségét nem állapitja meg, mert az illetéktörvény felsorolási rendszere az illetékkötelezettségnek hasonszerüség alkalmazásával való megállapitását kizárja. De még az illetéktörvény rendelkezéseinek hasonszerü alkalmazása mellett is a szóban forgó tervezetnek illetékmentességét kellene megállapitani, mert az illetéki dijjegyzék 74. tétele *f)* és 79. tétele *c)* pontja rendelkezései, amelyek a kizárólag hivatalos célokra mellékelt másolatokat és beadott okiratokat illetékmenteseknek nyilvánitják, arra az irányelvre vezethetők vissza, hogy a magánfelek pusztán a hatóság érdekében kiállitott iratoktól bélyeg azaz iratadó lerovására nem kötelezhetők; az értesitési tervezetek csatolására pedig a bejelentő nyilvánvalóan a bíróság érdekében vagyis azért köteleztetett, hogy attól a nagy munkától, amelylyel az értesitések tömeges elkészitése járt volna, a bíróságok megkiméltessenek s a bíróságoknál a munkatorlódás a közérdekre is tekintettel elkerültessék.

Igen örvendetes, hogy a közigazgatási bíróság nem hódolt se a betümagyarázatnak, sem pedig nem hajolt a «hasonszerüség» teoriája felé, és nem terjesztette ki az analogia kétes értékü magyarázati eszköze révén az illetékszabályokat azon esetekre, amelyekre az kontemplálva nem volt. Kiemelendőnek tartjuk a közigazgatási bíróság érvelésének azon részét, amely a bíróságok munkájának megkönnyitéséről szól. Az alsófoku pénzügyi hatóságok ettől az érvtől valósággal irtóztak, bürokratikus észjárásukkal fel nem foghatván, hogy a fél beadványa, illetőleg az ahhoz csatolt tervezet a bíróságok munkáját megkönnyithetné.

— **A magyar törvény fogalma és jogi természete** czim alatt dr. Joó Gyula kecskeméti jogakadémiai tanár 292 oldalra terjedő közjogi tanulmányt tett közzé. E munka czélja a tudomány eszközeivel kimutatni, hogy Magyarország alkotmánya az alkotmányos törvényhozás tekintetében, illetve a törvény fogalma és jogi természete, s ezzel válhatlan kapcsolatban álló intézmények tekintetében mely részében eredeti, mely részében idegen reczepczió eredménye, ez intézmények miben állanak és mennyiben felelnek meg a modern állam, a valódi közhatalom természetéről szóló felfogás követelményének. A mü a következő négy részből áll: 1. A törvény fogalma és jogi természete általában. 2. A törvény fejlődésének története a nevezetesebb európai népeknél. 3. A magyar törvény története. 4. A magyar törvény fogalma és jogi természete.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **Esküdtek az esküdtszéki intézményről.** Egy esküdtszéki ülésszak végén egy német törvényszéki elnök megköszönte az esküdtek áldozatkész fáradságát. Az esküdtek nevében erre válaszképpen Van Calker, a kiváló egyetemi tanár kiemelte, hogy ugy ő, mint esküdttársai tapasztalataik alapján az esküdtszéki intézmény fentartása mellett vannak. Elismerik azonban, hogy az intézmény reformra szorul abban az irányban, hogy az esküdteket bele kellene vonni a büntetés kiszabásába is. Másfelől helyes volna, ha az esküdtek tanácskozását a törvényszéki tanácselnök vezetné. Egy előkelő német jogi szaklap az első reformot melegen pártolja, mig az utóbbit ellenzi.

— **A német perjog reformjával kapcsolatosan** sok a panasz a bíróságok tulterheltsége miatt. Az egyes államok kormányai az ügyvitel egyszerüsitésére és a biráknak a kezelési teendőktől való tehermentesitésére különböző rendelkezéseket tettek, a perrendtartás uj novellatervezete pedig az egyes-bíróságok hatáskörének kiterjesztését tervezi, abból az irányelvből indulva ki, hogy — mint a porosz igazságyminiszter a német birodalmi gyülésen kijelentette — a járásbíróságok alá tartozzanak a mindennapi élet gazdasági ügyei. Mindez azonban nem fog segiteni a felmerült bajokon, mert az ügyforgalom az utóbbi tiz év alatt a járásbíróságoknál 99, a törvényszékeknél 104, az Oberlandesgerichtnél 149%-kal nőtt, mig a birák száma csupán 50%-kal szaporittatott. Éppen azért a külön bíróságok kikötése rendkivül gyakori a német kereskedelmi forgalomban.

— **Egy Heine-ügy.** Düsseldorfban Heine emlékbizottság alakult. Ezen emlékbizottság elnöke a polgári törvénykönyv alapján a begyült összegnek gondozót kért kinevezni. A járásbiró a kérelemnek nem adott helyt, azzal az indokolással, hogy a pénz erkölcstelen czélra gyüjtetett. Ez a határozat általános megbotránkozást keltett és természetesen az ellene intézett felfolyamodás sikerre is vezetett.

— **A német jogirodalomból.** Orvosok és jogászok részére egyaránt érdekes ujabb müvek. H. Gross: Az orvos büntetőjogi müködése és állása. (Bécs, Baumüller kiadása, ára 27 M.) — Lang: Homosexualität. (Eilenburg kiadása, Boden, 1 M.) — Schmidt: Az orvosi titoktartás. (Fischer, Jena kiadása 1 M.) — Mensinga: Joga van-e az orvosnak két hónapos terhes tuberkulotikus asszony magzatát mütét által elvenni? (Frauenarzt cz. folyóirat.) Ugyanerről: Block. (Kenegen kiadása, Leipzig, 1 M.)

Biztositásjogi lexikon jelenik meg A. Manes szerkesztésében, Mohr tübingiai kiadónál. A most közrebocsájtott első félkötet ára 14 M.

A munkabéri szerződést dolgozta fel Lotmar berni egyetemi tanár. A kétkötetes munka 1900 oldalra terjed. Ara 40 M. (Duncker és Humblot kiadása, Lipcse.) — *Akkordvertrag und Tarifvertrag* a czime Wölbling Pál müvének. (Ára 10 M. S. Guttentag kiadása.) — *A munkásbiztositási pénztárak és a munkabéri szerződésről* irt Ehrenberg göttingai professzor (Fischer kiadása, Jena, ára 1 M. 50.)

— **Zálogjogszerzés élő állaton.** Az osztrák legfelső bíróság az alsóbíróságok elutasitó itéleteivel szemben felperes keresetének helyt adott a következő érdekes tényállás mellett: Felperes a foglaltató hitelezők ellen zálogjoga elsőbbségének elismerése iránt pert inditott a hitelezők által birói lag lefoglalt tiz tehén tekintetében. Keresetét azzal indokolta, hogy neki a teheneket a végrehajtást szenvedő zálogba adta, melyet azután végrehajtást szenvedő neje vett megőrzésbe. Ez pedig a birói foglalásokat időbelileg megelőzte. Végrehajtató alperesek azzal védekeztek, hogy zálogszerződés egyáltalán nem jött létre, és ha létre is jött, nem joghatályos, mert testi átadás nem történt, és mert az állatok megőrzésbe sem vétettek. Alperesek tagadásával szemben a per során megállapitást nyert, hogy a zálogbaadás a következőképp ment végbe: Felperes megbizottja eljött végrehajtást szenvedetthez, ki felperesnek nagyobb összeggel adósa volt. Végrehajtást szenvedett, ennek neje és felperes megbizottja elmentek az adós és nejének közös tulajdonát képező istállóba. Itt az adós kijelentette, hogy az összes, az istállóban levő szarvasmarháját felperesnek zálogba adja. Felperes megbizottja megszámlálta a barmokat és kijelentette, hogy azokat adós nejének megőrzésre átadja. Egyidejüleg megállapodásra jutottak, hogy a házaspár tartozik az állatok eltartásáról gondoskodni, s ezért az állatok haszna illeti őket. Az állatok az istállóban változatlanul helyükön maradtak.

Mindkét alsóbiróság elutasitotta felperest keresetével. A legfelső bíróság a keresetnek a következő indokolással adott helyt: A jelen esetben lényegében arról van szó, hogy a zálogbaadás joghatályosan megtörtént-e vagy sem. E tekintetben meg van állapitva, hogy adós a felperes jelen volt megbizottjának a teheneket az istállóban egyenként megmutatta, ez utóbbi azokat megszámlálta és megjelölte, amivel a zálogbavevő kezéhez való átadás és birtokbavétel az osztrák polgári törvénykönyv 461. § a értelmében megtörtént. Az okirat az átadás megtörténtének jeléül vétetett fel. Az a körülmény, hogy a zálogtárgyakat az adós neje a zálogbavevő számára való megőrzés végett ennek megbizottjától átvette, ugy hogy az állatok helyüket tényleg nem változtatták, a megtörtént átadás tényén semmi tekintetben sem változtat, mivel a törvény nem szabja meg, hogy a tényleges átadás helyváltoztatással történjék meg, vagy hogy a zálogtárgynak harmadik személynek vagy magának az adósnak őrizetre át nem ad-

ható. Az a kérdés, vajjon a későbbi hitelezők a birói végrehajtás foganatosításánál a fennálló zálogjogról tudomással birtak-e, s vajjon zálogjogok tekintetében jó- vagy rosszhiszemüek voltak-e, nem perdöntő. Felperes keresetének tehát helyt kellett adni. *Dr. Sch.*

— **Orvos kötelessége a tudományos haladásra.** Gondatlanság által okozott emberölés miatt hat hónapi fogházra itéltetett egy orvos, ki terhes nő uterusát «kitakaritotta», a curettel a méhet átfurta és egyuttal a beteget fertőzte is. Bebizonyitottnak vette a bíróság, hogy az orvos a kikaparást nem helyesen végezte. Mert lehet ugyan, hogy akkor, mikor ő tanult, ezt még nem végezték ugy és oly cautelák között mint ma, de az orvos kötelessége, hogy tudományával haladjon. A német Reichsgericht az orvos felebbezését elutasitotta.

— **Az abszolut meghatározatlan büntető itélet az angol jogban.** A legujabb angol tervezet szerint a szokásszerü büntevők az itéletben előre meg nem határozott ideig szabadságvesztés büntetési intézetben őriztetnének. Szokásszerü büntevőkül tekinthetők mindazok, akik legalább háromszor büntett miatt büntetve voltak és a büncselekmény elkövetésének idejében állandóan becstelen és bünös életmódot folytattak. A személyes szabadság méltánytalan korlátozásának elkerülésére felügyelő bizottságok szerveztetnének hivatalnokokból és polgárokból, akik az egyes ilyen elitéltek magaviseletét ellenőrzik és a miniszternek előterjesztést tesznek. Ezen előterjesztés alapján a miniszter minden egyes elitéltre nézve három évenként ujból határoz a fogság fentartása vagy megszüntetése tárgyában. Ha a letartóztatás megszünik, az elbocsájtott alkalmas személyek vagy egyletek felügyelete alá helyeztetik és amennyiben magát jól nem viseli, bármikor ismét a szabadságvesztés büntetési intézetbe internálható.

— **Angol jogesetek.** «*C. i. f.*» (cost, insurance, freight) vétel esetén teljesitési helyül az indulási kikötőben veszteglő hajó fedélzete tekintendő még akkor is, ha a szerződésben meg van állapitva, hogy az áru hova szállitandó (londoni felebbviteli bíróság ellentétben a King's Bench-csel).

A viszálykodó házasfelek egyezségi okiratot vettek fel, melyben a korábban felmerült *bontó okokat* egymásnak megbocsátják s kijelentik, hogy az életközösséget visszaállitják. A férj azonban az okirat felvétele után Amerikába vándorolt ki, s nejéről nem is gondoskodott. A házassági perek bírósága kimondotta, hogy ebben az esetben a nő a megbocsátás előtti tények alapján is kérheti a kötelék fölbontását.

Egy munkás elcsábitotta szállásadója leányát, s mikor a következmények jelentkeztek, kijelentette, hogy a leányt nőül veszi, s a kihirdetést is kieszközölte, 1907. évi deczember 10 én a munkást halálos *baleset* érte. 1908. évi márczius havában a gyermek megszületett. A bíróság kimondotta, hogy a gyermek az elhalt «családtagja», s felperessége van a munkaadó elleni kártéritési perben.

— **Kártérités borotválás által történt fertőzésért.** Borotválás közben megvágtak egy vendéget; a fodrászsegéd a vágás helyét törülközövel és rizsporral dörgölte be; félóra mulva mérges kelevény támadt. Az elsőbiró két tanu vallomása alapján, akikkel hasonló baleset történt ugyanabban az üzletben, a tulajdonost kártéritésre kötelezte. Az alperes felebbezését többek közt arra is alapitotta, hogy amit a tanuk bizonyitottak, «*res inter alios actae*». A felebbezési lordbiró kijelentette, hogy «némi habozás után» ezt a bizonyitó módot elfogadhatónak találja. Polgári perekben szabály szerint a körülmény más hasonló esetek bizonyitásával nem bizonyitható ugyan, de ebben az esetben nem ez történt, hanem a felperes azt bizonyitotta, hogy az alperes munkaszerei állandóan tisztátalan állapotban voltak.

— **A kalózkodás fogalma.** El Acre régóta vitás földterület Brazilia és Bolivia közt. Jelenleg a tényleges uralmat Bolivia gyakorolja. Legutóbb mozgalom támadt független acre-i köztársaság felállitása iránt. A boliviai köztársaság kormánya a felkelők ellen hajón hadiszereket küldött. A felkelők ágyukkal felfegyverezett hajóval a kormány hajóját elkobozták. A hajó az «Indemnity Mutual» angol biztositótársaságnál többek közt «*kalózok*» ellen is biztositva volt. Ezen az alapon Bolivia a londoni Kings Bench előtt a társaságot megperelte. A biró a keresetet elutasitotta (Law Times 1908 nov. 14. 394. l.), mert valamely állam magántulajdona ellen *közczélokból* (p. o. valamely kormányforma létesitése) intézett, habár törvénytelen és büntetendő fegyveres támadás kalózkodásnak nem tekinthető.

— **Semmis szerződés; turpis causa.** Angolországban a házassági igéret sokkal sulyosabb következményeket von maga után, mint hazánkban: a nőt kártérités — esetleg igen sulyos — illeti a férfival szemben. Ezen körből való a következő eset, melyben az itéletet M. Justice Phillimore mondta, kit a nemzetközi jogi egyesület konferenciájáról személyesen is alkalmunk volt megismerni.

Felperesnő, hajadon, házassági igéret nem teljesitése alapján kártéritési keresetet indit; alperes az igéretet 1899 márcziusában tette, körülbelül 70 éves korában, a felperesnő ekkor 31 éves volt. Felperesnő tudott arról, hogy alperes már nős; de arra számitottak, hogy alperes beteges, szivbajos neje csakhamar meghal. Viszonyt folytattak, s a viszonyból négy gyermek született. Alperes neje csak 1904-ben halt meg, s most már hosszu várakozás után megköthetnék a házasságot, erre azonban alperes nem hajlandó.

Phillimore biró a keresetet elutasitván, kifejti, hogy az erkölcsi törvényekkel ellenkeznék az igéret kötelező voltát elismerni, midőn a másik fél az igérő nős állapotát ismeri; hivatkozik (amint ez az angol bíróságoknál szokásos) M. Lawrancenek, a «Chief Justice»-nek véleményére: «ily természetü obligácziót elismerni annyit jelentene, mint egy erkölcstelen és kárhozatos princzipiumot vinni bele a társadalmi életbe». Hozzáteszi azonban a biró az elutasitó itélethez a következőket: «Oly itéletet vagyok kénytelen hozni, amely a törvénynek megfelel; de kijelentem, hogy alperes nagyon csunyául viselte magát: ámbár gazdag, nem gondoskodik a gyermekeiről; ez az eljárás igazán megvetésre méltó».

— *Helyreigazitás.* Dr. Vincze Károly budapesti ügyvédnek a mult heti 50. számban «Csődtörvény és végrehajtási novella» czimen megjelent czikkébe a következő lényegesebb értelemzavaró sajtóhibák csusztak be: A 405. oldal utolsó pontjának bevezetésében: «bocsánat a *következő* kifejezésért» helyett «*közelfekvő* kifejezésért, a 406. oldal 5. sorában: «a csődnek *mostani* fogalma» helyett «*puszta* fogalma», a czikk végétől visszamenőleg a 3. pontban: «a Vhn. 31. §-a egy *kézben* szabja meg» helyett «*egy évben*» olvasandó.

A Magyar Jogászegylet deczember hó 19-én (szombaton) délután hat órakor a kereskedelmi és iparkamara dísztermében (Szemere-utcza 6. sz. a.) folytatja a munkaviszony általános feltételeit szabályozó szerződés (ipartörvény tervezete 706—718. §§.) megvitatását, Szterényi József államtitkár előadása alapján. Előadók: dr. Pap Dávid, dr. Ágoston Péter, dr. Meszlény Artur, dr. Szladits Károly, dr. Pap Dezső. — Vendégeket szivesen lát az egylet.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten, IV., Egyetem-utcza 4. sz.** megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A PERES ELJÁRÁS FÉLBESZAKITÁSA, FELFÜGGESZTÉSE ÉS SZÜNETELÉSE.

PERJOGI TANULMÁNY.

Különös tekintettel a perrendtartás törvényjavaslatára és a magyar joggyakorlatra.

Irta Dr. PAP JÓZSEF

ügyvéd, egyet. ny. rk. tanár.

Ára 4 K 40 f.

Jogi könyvek legméltányosabb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Nagy jövedelmü ügyvédi iroda vidéki városban házzal együtt előnyös feltételek mellett átvehető. Czim a kiadóhivatalban. 13294

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája

Negyvenharmadik évfolyam. 52. szám. Budapest, 1908 deczember 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

FŐSZERKESZTŐ: DÁRDAY SÁNDOR

TÁRSSZERKESZTŐ: FABINY FERENCZ

Szerkesztőség: V., Dorottya-utcza 8.
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-utcza 4.

Megjelen minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DIJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába küldendők. — A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők

Tartalom: A birói tekintély. *Dr. Kenedi Géza* budapesti ügyvédtől. — Büntető törvényhozásunk legközelebbi feladatai. *Dr. Balogh Jenő* egyetemi tanártól. — Megjegyzések a végrehajtási novella 2., 3., 6—9. és 11—14. §-aihoz. *Dr. Imling Konrád* igazságügyi államtitkártól. — A megállapitási per. *Gottl Agost* kir. curiai tanácselnöktől. — A tartás átöröklése. *Dr. Schwarz Gusztáv* egyetemi tanártól. — Az informálás. *Dr. Térfi Gyula* miniszteri tanácsostól. — *Törvénykezési szemle:* Szakértői szemle váltóperben. *Dr. Reichard Zsigmond* kir. táblai birótól. — Törölt elfogadmány. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvédtől. — Vádirat nélküli eljárás a törvényszék előtt. *X.* — Különfélék.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A birói tekintély.

A magyar jogélet utolsó éveinek egyik leglehangolóbb jelensége a birósági köztekintély hanyatlása. Amig egyik oldalon a jogtudományosság, noha jobbára csak extensive, de mégis a fejlődés élénk jeleit mutatja, a másik oldalon, a gyakorlati élet terén, ahol annak hasznát kellene látni, egyre élénkebb a nyugtalanság, a bíróságok eljárásának és itéleteinek kritikája, sőt olykor a nyilvános vádaskodás is, amint azt éppen a legutolsó napokban lehetett tapasztalni.

Egyszóval a birósági tekintély Magyarországon hanyatlófélben van. Ezt pedig följegyezni annál is inkább szükséges, mivel az országban az osztályok, felekezetek, pártok és minden más partikularizmusok határozottan czentrifugális mozgást mutatnak. Az ilyen zavaros, mozgalmas korszakban pedig sokszorosan fájdalmas, sőt veszedelmes, ha a *regnorum fundamentum*, az igazságszolgáltatás összefoglaló ereje is lazul.

Nem arról van itt szó, hogy maga a magyar igazságszolgáltatás belső értéke is emelkedik, vagy hanyatlik-e? A mindennapi tényekből és a tárgyias kritikából e kérdésre nézve is szabadon vonhatók ugyan általános konkluziók, az ily általános megállapitások azonban korszakos vizsgálódás dolgai és csak nagy átlagokra támaszthatók.

Szinte csak impresszió, hogy igazságszolgáltatásunk belső értéke az utolsó két évtizedben általában véve emelkedett. De még az is, aki a maga elfogult szempontjai szerint némi visszaesést vél észrevenni, bajosan képes arányba állitani véleményével a birósági tekintélynek azt a megcsappanását, mely tágabb körökben mutatkozik.

Mindenki emlékszik például, hogy még tiz esztendő előtt is a politikai pártok a nagy összeveszések alkalmával mily bizalommal nyugodtak bele a viszályos ügy bíróság elé való terelésébe, mig most a politikai pártok tele vannak a birói eljárások iránt való bizalmatlansággal. Hasonlóképpen a sajtónak komolyabb része is egyre kevesebb kiméletet tanusit a birósági eljárások iránt. Annyi bizonyos, hogy az igy kiképzett hangulatban már csaknem semmi sincsen a hagyományos bizalomból.

E fölötte lehangoló jelenség okainak nyomozásánál mindenekelőtt abba a másik fájdalmas ténybe ütközünk, hogy a magyar biróságok közel 40 esztendei munkájukkal sem birták kiküzdeni a széles néprétegek általános bizalmát, hogy ne mondjuk szeretetét. A magyar köznép még ma is *fél* birája előtt megjelenni. Kivált a parasztnépnél olyan erős ez a félelem, hogy a perrel fenyegetett kis ember igazsága erejében vajmi ritkán bizik. Köztudomás szerint még a városi népnél is oly erős ez a *horror judicis*, hogy az emberek még a tanuságtételtől is reszketnek, és arra törekszenek, hogy az azzal járó kellemetlenségektől és huzavonáktól magukat biztositsák.

A néplélekben mely tapasztalatából vagy ösztönéből folyik ez a birósági iszony, mily részük van benne a bélyeg- és illetékszabályoknak, az ügyvédi kar bajainak, a perrendtartások és ügyrendek henye kezelésének, a huzavonáknak és más mellékes befolyásoknak, ezt bajos volna fölaprózni.

A helyzet tulajdonképpen az, hogy a birói hatalom iránt való ósdi előitéletek mellé uiabb visszatetsző jelenségek is csatlakoztak, amelyek hátrányosan hatnak a birói tekintély kivánatos megszilárdulására. És nem nehéz fölismerni a köztapasztalatból, hogy ez a retrográd mozgalom azóta még erősödik, amióta az 1897. évi bünvádi perrendtartás életbe lépett.

A nagy közvélemény tudniillik jobbára a teljes nyilvánossággal tárgyalt és elintézett büntetőjogi esetekből szokta benyomásait és vélekedését meriteni. Ez nem jelenti ugyan azt is, hogy a polgári törvénykezés folyása nem hagy nyomot a néplélekben.

Nagyon jól tudjuk például, hogy a kereskedelmi törvény nyomán keletkezett judikatura, különösen a fraudulózus ügyletek körül, a szövetkezetek korszakos szédelgéseivel és az utazó ügynökök által kötött, olykor hajmeresztő ügyletekkel való birói elbánás körül hosszu és mély nyugtalanságot keltett a közszellemben.

A hátrányosan ható okok nagy többsége azonban mégis a bünvádi perrendtartás alkalmazásából buggyant elő. Ebből annál is inkább, mivel a büntető kodexeknek a politikai és erkölcsi élettel közvetlenebb, élénkebben ható kapcsolata van, s ezen a téren a szórványosabb esetek is nagyobb viszhangot keltenek, mint a magánjogok terén, bár hosszu időn át beszállásolódott hibák és anarchizmusok.

Ma már alig lehet eltagadni, hogy a bünvádi eljárásnak 1897. évi rendszere a gyakorlatban nem igen vált be. Bár nem kétséges, hogy abban az alaki kodexben az egyéni szabadságnak igen messzemenő biztositékai vannak, a közszellem még sem ebből meritette általános vélekedését. Inkább az eljárás tulságos formalizmusaiból, olykor szembetünő hosszuságából vagy éppen hatástalanságából itélt. S erészben annál hátrányosabban, mivel a birói alkalmazásnál, kivált kezdetben, a törvény fogyatkozásai túlcsigáztattak, amit különben a semmiségi panaszokkal való elbánásnál még ma is látunk.

Nagyban és egészben a közvélemény a bünvádi perrendtartást nem fogadta el a nemzeti élet igényeihez illőnek. Sőt sokban olyannak tekinti, mint ami a helyes igazság érvényesülését nem hogy előmozditaná, hanem egyenesen akadályozza.

A fogházak, börtönök és fegyházak tultömöttségén ez a kodex bizonyosan nem segitett, sőt még a helytelen letartóztatások és vizsgálati fogságok föltünő eseteit sem fogyasztotta, ellenben egy-egy forgalmi jelenség tekintetében még szaporitotta is azt a panaszt, hogy a büntettesek könnyen és olcsón menekülnek az eljárás szövevényeiből. Ehhez járul még az az ellenszenv is, ami a rendőrség és a községi elöljáróságok meg szolgabirák kezére bizott nyomozások iránt szinte általános.

Hátrányosan hatott a közszellemre az is, hogy a bünvádi eljárások maguk sem lettek rövidebb folyásuak. Nem is szólván a többiről, 3—4 esztendei becsületsértési és rágalmazási perek még mindig megvannak, sőt az eljárás bonyolódottsága következtében hosszuságuk még nőtt is. Az pedig szinte közhely, hogy a sajtóbiráskodás az 1897. évi szigoritás óta szinte lazább és lehetetlenebb, mint annakelőtte volt.

Erészben természetesen a politikai okokból halasztgatott sajtójogi reformot kell elsősorba állitani, de azért a közvád kezelésének és az eljárási huza-vonának a rovására is elég marad. A sajtó utján üzött zsarolások pedig közben szintén nagyon megnövekedtek. Itt a törvény hatástalansága versenyez a birósági eljárás gyöngeségével.

Még ezeknél a csak példa gyanánt idézett eseteknél is károsabban hatott vissza a birói tekintélyre az a látvány, hogy a bíróságokat a kormányhatalom, sőt a képviselőház beavatkozása egy-egy esetben föltünő merészséggel befolyásolni törekedett. Ez már egyenesen a bíróság függetlenitése rovására és az 1869 : IV. t.-cz. fundamentális első szakaszának rendelkezése ellen ment, még pedig minden remedium nélkül.

Az utolsó esztendők tapasztalatai mindenesetre jogosulttá tették még a jogtudományos irodalomban is azt a kérdést, hogy a magyar bíróságok függetlensége nem áll-e rosszabb lábon, mint akármikor 1869 óta?

Láttuk például, hogy az 1904—1906. évi nagy politikai izgalmak idejében mint tolták előtérbe a pártok, sőt maga a kormány is államjogi forumok gyanánt még a — kir. járásbíróságokat is. Azután mint keletkezett egy olyan átmenő kinevezési és közvádbeli politika, mely a jogászvilág indignálódását a legnagyobb mértékben kihivta, de magukat a birói testületeket is rettegésbe kezdte ejteni. S amikor ez elmult, mint került a bpesti kir. büntető járásbiróság és esküdtszék elé egy-egy olyan politikai pör, mely a birói eljárást egészen difformálta (két megsemmisités is bizonyitja) sőt ez évekre beszállásolta magát a törvénykezésbe.

Mindezek nagymértékben bevitték a közélet izgalmait a bíróságok csarnokaiba s ott egyesülve a bünvádi perrendtartás nagy hibáival, maró kritikát teremtettek még a bíróságok, sőt egyes birói személyek ellen is.

Mindezekhez a képviselőház tagjainak ismételve tanusitott olyan magatartása járult, amely alkotmányjogi szempontból is igen sulyos kifogás alá esik, de bíróságaink tekintélyére amugy is szinte rombolólag hatott. A magyar képviselőházban már nem is ritkaság az a hallatlan eset, hogy birósági itéletek miatt a mindenkori igazságügyminisztert fogják feleletre. De még ezen is tultett az az eset, amikor nemrég a budapesti esküdtbiróság előtt levő nagy politikai per folyása alatt a képviselőházban zajos beavatkozási jelenetek támadtak, amelyek valósággal hatottak is az eljárásra. És még ezt is meghaladta az a legujabb eset, amikor 24 képviselő a kir. Curia egyik itélete ellen — egyébiránt megint minden következmény nélkül, — akciót kezdett és az egész közvéleményt bevonta az izgatott kritikába, aminek különben a tudományos élet terén is csak a legnagyobb óvatosság és tárgyiasság mellett volna helye. A politikai pártélet az utóbbi időben még arra is jogot kezd tartani, hogy a birói állások betöltésére is közvetlen befolyást gyakoroljon.

Mindezek a jelek, hogy müvészi nyelven mondjuk, csak egyes szinfoltjai az egész képnek, amelynek kirajzolása ilyen szük helyen nem lehetséges. Mindazáltal ezek a szinfoltok egymással vonatkozásban eléggé érthetővé teszik, hogy miért kell a törvényhozás és közélet mostohaságai mellett amugy is oly igen nehezen établirozható birói tekintélynek hanyatlani. A közhatalmak összezavarásának oly tényeiről van itt szó és akkora károkozásról, hogy azt szó nélkül elhallgatni szinte lelkiismeretlenség volna.

A magyar bíróságok függetlenségének nemhogy megmentése, de már a beléje vetett közhit elszikkadása is katasztrófaszerü szerencsétlenség lenne. Kivált egy olyan partikularizmusokkal és küzdő ellentétekkel ellepett országban, mint Magyarország, ahol sokszor ugy tünik föl, mintha a nemzeti rend egyetlen igazi biztositéka éppen a birói hatalom függetlensége és a beléje vetett bizalom volna.

Nagyon természetes, hogy itt messzemenő segitségre van szükség. Egész sor jóindulatu védelemre a birói tekintély érdekében. És ujabb, korszerübb garanciákra is. Ezek részletezése azonban itt, ahol a baj megállapitása volt csak a czél, nincs helyén. De alighanem mindenkinek az lesz az első gondolata, hogy e jóindulatu védelemnek és uj garanciáknak elsősorban onnan kell kiindulniok, ahonnan a birósági tekintélyt a legsulyosabb sérelmek érték: a törvényhozási testület kebeléből.

Dr. Kenedi Géza.

Büntető törvényhozásunk legközelebbi feladatai.

A büntető novella legnagyobb része hatályba lépett; a fiatalkoruakra vonatkozó II. fejezetének (15—35. §-ok) életbeléptetése és végrehajtása iránt pedig az igazságügyi és belügyi kormányok már teljes erővel megindították a megfelelő munkálatokat.

Ilyképpen elérkezett az ideje annak, hogy azok, akik az igazságügyminiszterium törvényelőkészitő osztályának megtisztelő megbizása alapján a büntető kodifikácziő körül munkálkodunk, *általánosságban* tájékoztassuk a magyar szakférfiakat legközelebbi munkaprogrammunkról.

Ez a czélja ennek a két czikknek, melyek e szaklap keretében természetesen csak néhány hasábra terjedhetnek. Amennyiben a hivatott szakférfiak észrevételei arról győznének meg, hogy álláspontomnak a törvényelőkészités ezen feladatairól való bővebb kifejtése időszerü vagy szükséges volna, arra később (esetleg külön czikksorozatban) fogok vállalkozni.

I. Büntető törvényhozásunknak a legközelebbi években *két feladata* lesz.

A közvetlenül *sürgősebb* az, hogy a fiatalkoruak védelméről alkotandó törvénybe belefoglaljuk mindazon jogszabályokat, melyek a gyermekek és fiatalkoruak érdekében,* valamint a fiatalkoruak növekedő számu büncselekményeinek csökkentése végett az anyagi büntetőjognak már keresztülvitt reformján *felül* a magyar jogrendszernek más ágaiban szükségesek, illetőleg czélravezetőknek mutatkoznak.

A másik tennivaló: a hatályban levő anyagi büntetőjog *összes szabályainak* kiegészitése és módositása mindazon irányokban, amelyekben ez szükséges.

II. *A büntető törvénykönyvek revizióját.*

1. Ugy gondolom: a következmények beigazolták, hogy *gyorsabban czélravezető* volt az a munkaprogramm, melyet büntető törvényelőkészitésünk terén e sorok irója 1895-ben, majd 1906 október havában javasolt és melyet az igazságügyi kormány *az utóbbi alkalommal* el is fogadott.

Helyes volt szétválasztani a *novellát* és a *reviziót.*

Büntetőjogunk módositásának és kiegészitésének munkálatai 1888. májustól fogva (amidőn azokat Fabiny Teofil igazságügyminiszter először megindította), két évtizeden át nagyrészt azért nem vezettek eredményre, mert a szakférfiak és a törvényelőkészitéssel megbizottak elsősorban a módositás és kiegészités *keretei* felől vitatkoztak. Még a nagy számmal tartott tanácskozmányokon is gyakran hosszabb ideig ezen keretekről esett szó.

* Ilyen törvényhozási rendelkezéseket kell tenni — hogy csak néhány tárgyat emlitsek — a következőkről: a dajkaságba adott csecsemők életének védelme; a martir-gyermekek oltalmazása kinzások ellen; gyermekek és fiatalkoruak távoltartása a korcsmáktól stb.

Az 1908 : XXXVI. tcz. megalkotásával a magyar törvényhozás eldöntötte azt, hogy mily büntetőjogi reformok keresztülvitelét tartja legsürgősebbnek. Addig is, mig a választójog reformját keresztülvinni sikerül; addig is, míg most még előre nem látható pártküzdelmek fogják az országgyülés idejét és munkaerejét lefoglalni, bíróságaink a büntetés felfüggesztésének intézménye utján száz és száz embert menthetnek meg a rövid tartamu fogház káros hatásától, valamint sok száz fiatalkorut a régi büntetési rendszerek igazságtalanságaitól. A folyó évi október 1-től fogva egyebek mellett feleslegessé vált az is, hogy az igazságügyi kormány jövőre kénytelen legyen a Btk. lopási büntetéseinek túlszigorúságát azzal orvosolni, hogy a csak *kivételesen* alkalmazható kegyelmezési jogot ezrek javára hozza javaslatba.

Ime, voltak a magyar büntetőtörvényhozásnak *halaszthatatlan* tennivalói és ezeket a folyó év nyarán sikerült is célhoz juttatni. A büntető novella létesitésével egyuttal törvényhozásunk a büntetőjog uj irányainak tételei és a törvényhozási reformeszmék közül elfogadta mindazt, amit a szakférfiak nagy többsége *igazságnak* tart és egyidejüleg orvosolta az 1878 : V. tcz.-nek a gyakorlatban évtizedeken át szakadatlanul felpanaszolt legnagyobb igazságtalanságait és viszásságait, melyeknek megszüntetésére a magyar jogtudósoknak kiváló csoportja — élén nagyérdemü és feledhetlen emlékü kartársammal, *Fayer Lászlóval* — hosszu időn át küzdött.

2. A magyar szakférfiak bizonyára egyetértenek azonban az iránt is, hogy tételes büntetőjogunknak módositása és kiegészitése még igen számos más irányban mellőzhetetlenül szükséges és hogy *ez a revizió nem halasztható beláthatlan időkre.*

Tudom, hogy vannak oly szakférfiak is, kik elérkezettnek látnák az időt *egészen uj* büntetőtörvénykönyv szerkesztésére.

Részemről *nem* vagyok ezen nézetben. Ha korunkban akadna akár kriminologus, akár dogmatikus jogász, aki a nagy *Savigny* mintájára vizsgálódás tárgyává tenné, vajjon korunk törvényhozása (akár hazánkban, akár bármely európai államban) hivatva van-e uj büntető kodex megalkotására? meggyőződésem szerint *tagadólag* kellene válaszolnia.

Napjainkban azok, akik reformokat kivánunk és sürgetünk, legtöbbnyire csak *részletkérdésekben* értünk egyet. Látjuk a tételes jog nagy hibáit és fogyatkozásait, de a *pozitiv* irányban alkotásnál véleményeink gyakran sokban eltérnek. Abban az érdekes és magas szinvonalu vitában, melynek során a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjában 22 jogász és természettudós a visszaesőkre és a korlátozott beszámithatóságuakra nézve véleményét kifejtette,* ugyanezt a jelenséget észleltük. A vitában résztvevők csaknem mindnyájan azon konkluzióra jutottak, hogy tételes büntetőjogunknak e két nagy gyakorlati horderejü kérdést tárgyaló jogszabályai tarthatatlanok, de alig ketten-hárman értettünk egyet arra nézve, vajjon mit tegyünk a kifogásolt szabályok helyébe?

Az egészen uj Btk. alkotásának jelenleg még óriási nehézségeit jól érzik a külföldön is.

A francziák, kiknek büntetőjoggal és börtönügygyel foglalkozó szakférfiai közt kétség nélkül akad akárhány hivatott kodifikátor, évek óta nem tudtak még csak törvényjavaslatot sem elkésziteni s a részleges módositásokkal régi alakjából lényegesen kiforgatott *Code Pénal* a folyó évben már megérte *századik* évfordulóját.

A hivatott *német* jogtudósok többsége (kivéve egy-két duzzogót, akik félrevonultak), egyesült az anyagi büntetőjog gyökeres reformjának keresztülvitelére. *Birkmeyer, van Calker, Frank, Hippel, Kahl, Lilienthal, Liszt* és *Wach* vezetésével *negyvenkilencz* szakférfiu van hivatva e nagy munkában közremüködni, de elég szerények és önismerők voltak annak megállapitására, hogy mindenekelőtt jogösszehasonlitó és birálatos, rendszeres fejtegetések alakjában kell anyagot gyüjteniök a jövő évtizednek nagy *kodifikatorius munkájára.*

Ennek köszönhetjük a *Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts* czimü munkának tizenkét kötetét.

Ausztriában már az 1861 február 16-iki legfelsőbb elhatározás rendelte el az 1852-iki helyett uj büntető törvénykönyv tervezetének kidolgozását. Azóta hat tervezet, illetőleg javaslat készült és ma odáig jutottak, hogy azok a szakférfiak, akiktől legtöbbet vártak: *Stooss* egyetemi tanár (a sokat magasztalt svájczi javaslat szerkesztője) és *Hoegel*, a bécsi főügyész az alapvető kérdésekre sem egyezhetvén meg, kiléptek a bizottságból és az osztrák szakférfiak egyelőre lemondtak az uj büntetőtörvénykönyv készitésének még a tervéről is.

Hoegel, akit éleselméjüségénél és nagy gyakorlati tapasztalatainál fogva mindenképpen hivatottnak tartok e nehéz feladat megoldására, legujabb munkájában (*Teilreformen auf dem Gebiete des öst. Strafrechts.* Hannover, 1908.) most kijelenti, hogy visszaadta az igazságügyi kormánynak a törvényelőkészitésre kapott megbizást és az osztrák szakférfiaknak azt javasolja, hogy álljanak el uj büntetőtörvénykönyv szerkesztésének tervétől és elégedjenek meg részleges reformokkal.

Hazánkban sem tartom lehetségesnek az egészen uj Btk.-nek a legközelebbi években való megalkotását, ellenben szükségesnek vélem a minél szélesebb keretü *reviziót.*

Dr. Balogh Jenő,
egyetemi tanár.

* Közölve: *Büntetőjogi Értekezések* I. és II. füzet. (Budapest Hornyánszky, 1908.)

Megjegyzések a végrehajtási novella 2., 3., 6—9. és 11—14. §-aihoz.

Mely esetekben kell a czimben felsorolt szakaszokat alkalmazni?

A kérdés természetesen nem uj; mert hiszen ezek a szakaszok az 1881 : LX. tcz. 51., 54., 55., 58., 61—63. §-ai helyébe léptek, más szakaszoknak meg csak módositására és kiegészitésére szolgálnak. E szerint már az 1908 : XLI. tcz. megalkotása előtt is felmerülhetett a kérdés, hogy tulajdonképpen *milynemü* végrehajtások során kell alkalmazni a törvénynek azokat a szabályait, melyek szerint bizonyos ingó dolgok és bizonyos követelések «végrehajtás alá nem esnek» (51. §.), «a végrehajtásnak nem tárgyai» (52. §.), «végrehajtás alá nem vonhatók» (53. §.), «végrehajtás alá nem vehetők» (54. §.), amelyekre «végrehajtást vezetni nem lehet» (56. §.) stb.* Alaposabban mindamellett a kérdés tudtommal még nem volt tárgyalva és ezért nem fog ártani azzal foglalkozni.

Az ingókra vonatkozó végrehajtás «nemei» ugyanis azoknak a czéloknak különböző voltához képest, amelyeknek elérése végett inditják, a következők: 1. amely készpénzbeli követelés behajtására, 2. bizonyos ingó vagyon (helyesebben: dolog) átadására, 3. határozott nemü (nem pedig «nevü») vagy faju ingóságok bizonyos mennyiségének átadására (214—219. §§.), 4. munka végzésére vagy másnemü teljesitésre, 5. türés vagy abbanhagyás kieszközlésére irányul (222. §.).

Hogy az emlitett szakaszok szabályai a készpénzbeli követelés behajtása végett foganatositott végrehajtásra állanak *(1. pont)*, ahhoz nyilván szó sem fér; mert az 1881 : LX. tczikknek felsorolt összes §-ai, tehát a novellának ezeket módositó, kiegészitő s azok helyébe lépő szakaszai is, a készpénzbeli követelés behajtására irányzott végrehajtás szabályai között (43—213. §§.) vannak *elhelyezve;* és mert a felállitott szabályok következményeül a törvények itt-ott (1881 : LX. tcz. 51., 55., 57., 58., 62., 68., 1908 : XLI. tcz. 2., 3., 6—9., 12—14. §§.) az ingóságok és járandóságok *le- vagy le nem foglalhatásáról* tesznek emlitést, *foglalás* pedig éppen a készpénzbeli követelés behajtására irányzott végrehajtásban fordul elő (1881 : LX. tcz. 47. §.)

Mellesleg megjegyzem azonban, hogy sem az egyik, sem a másik okot nem tartom olyannak, mely miatt a szabályok *csupán* a készpénzbeli követelés behajtására irányzott végrehajtás során volnának alkalmazandók. A szakaszok elhelyezéséből ez nem következik, mivel azok az «általános határozatok» (1—46. §§.) közé nem illenek és a készpénzbeli követelés behajtására felállitott szabályok közé csak azért kerültek, mert ott legnagyobb a fontosságuk és ott nyernek leggyakrabban alkalmazást. Hogy pedig a törvény a végrehajtás alá nem eső értékekről azt mondja, hogy «ennélfogva le sem foglalhatók», ez csak a végrehajtás aluli kivétel egyik legfontosabb következményének kiemelését jelenti, anélkül, hogy ez által más következmények ki volnának zárva. A törvény nem igy állitja fel a szabályt: «a következő ingó dolgok le nem foglalhatók»; hanem ugy, hogy azok «végrehajtás alá nem esnek s *ennélfogva* le sem foglalhatók».

* Mindezek a kifejezések *egyet* akarnak jelenteni. A törvényszerkesztésnek éppen nem követésre méltó módja.

Ahhoz sem fér szó, hogy a végrehajtás aluli kivételekre vonatkozó rendelkezések akkor is alkalmazandók, amikor a birói kiküldött az ingó dolgot vagy a meghatározott nemü vagy faju ingóságok bizonyos mennyiségét *(2., 3. p.)* a végrehajtást szenvedő birtokában nem találta és ezért a végrehajtás tárgyának készpénzbeli értékösszege erejéig biztositási végrehajtást foganatosit (1881 : LX. tcz. 217. §.); mert a 223. s köv. §-ok értelmében a biztositási végrehajtásra szintén csak «készpénzbeli követelés» vagy legalább «készpénzbeli egyenérték» (226. §.) szolgál alkalmul és e szerint idevonatkozólag is állanak azok a szabályok, amelyek a végrehajtás aluli kivételekre nézve a «Végrehajtás készpénzbeli követelés behajtására» feliratu II. czimben vannak felállitva.

Azt meg csak a teljesség kedvéért jegyzem meg, hogy ha a végrehajtást szenvedő a kötelességévé tett munkát nem teljesiti *(4. p.)*, vagy nem türi, vagy abban nem hagyja azt, a minek türésére vagy abbanhagyására kötelezve van *(5. p.)* és ha az e miatt kiszabott pénzbüntetés behajtása végett az 1881 : LX. tcz. 222. § a értelmében kielégitési végrehajtás rendeltetik el: ennek folyamán *minden* tekintetben a készpénzbeli követelés behajtására irányzott végrehajtás szabályai szerint kell eljárni.

De állanak-e a végrehajtás aluli törvényes kivételek, amikor a végrehajtást szenvedő birtokában találták azt az ingó dolgot, vagy annak a határozott nemü vagy faju ingóságnak bizonyos mennyiségét, amelynek átadására kötelezve van *(2., 3. p.)*, ezek az ingó dolgok azonban olyanok, amelyek a végrehajtási novella 2. §-a szerint a végrehajtás alól ki vannak véve?

Állitsuk fel a kérdést példákban igy: 1. Lehet-e a végrehajtást szenvedőnek (ha juha, kecskéje vagy sertése nincsen) egyetlen tehenét lefoglalni, *a)* ha a biróság arra kötelezte őt, hogy azt a tehenet a végrehajtatónak mint tulajdonosnak adja át, vagy *b)* ha a tehén átadására azért kötelezte, mert ezzel a szolgáltatással kötelmi jogalapon (pl. mert eladta) tartozik; és 2. lehet-e lefoglalni a tehén félévi etetésére alig elegendő 20 mmázsa szénát, ha a biróság a végrehajtást szenvedőt 25 mmázsa széna szolgáltatására azért kötelezte, mert ennyit eladott a végrehajtatónak?

Véleményem szerint az *1. a)* esetben a végreh. novella 2. §-ának 17. pontja *nem* nyer alkalmazást; mert az a tehén nem a végrehajtást szenvedőé, hanem a végrehajtatóé, holott a novella egész 2. §-ában kétségtelenül a végrehajtást szenvedő tulajdonába tartozó ingóságokról van szó — amennyiben az 1881 : LX. tcz. 43. §-a szerint a végrehajtás csak «a végrehajtást szenvedőnek vagyonaira» vezethető, a novella 2. §-a tehát az *ily* végrehajtás aluli kivételeket állapitja meg; és mert a perbiróság az alperest a tehén átadására a novella 2. §-ának 17. pontjában foglalt rendelkezés tudatában és e rendelkezés *daczára* kötelezte és *éppen annak az átadásnak* végrehajtás utján leendő foganatositását rendelte, a végrehajtást foganatositó biróság pedig nincs jogositva arra, hogy a perbiróság s egyuttal végrehajtást rendelő biróság határozatait felülbirálja, ezek érvényesitését megtagadja és ekként *az itéletet — végrehajtás utján — hatálytalanitsa.*

Az *1. b)* esetről is azt tartom, hogy ebben a novella 2. §-ának 17. pontja nem alkalmazható. A tehén itt a végrehajtást szenvedő tulajdona ugyan, az 1. *a)* esetre vonatkozólag felhozott többi ok azonban ide is szól: és hozzájárul még külön oknak a jogi forgalom biztonsága, amely tetemesen meggyengülne, ha a törvény megengedné, hogy aki bizonyos dolog átadására vállal (pl. eladás utján) kötelezettséget, ez alul kibujhasson annak érvényesitése által, hogy a kérdéses dolog olyan, amely az adott körülmények között végrehajtás alá nem vonható. Aki a tehenet megvette, annak nem kellett tudnia, hogy az az eladó egyetlen tehene, hogy nincs juha, kecskéje, sertése, hogy a vételárt nem forditja más tehén vásárlására stb. A végrehajtás aluli kivétel érvényesülése által tehát a legjobbhiszemü szerző is érzékenyen károsodhatnék.

A végrehajtás aluli kivétel szerintem akkor sem áll, amikor oly dolgok végrehajtási átadásáról van szó, amelyek nem feltételesen és bizonyos korlátolt mennyiségben, hanem feltétlenül vannak a végrehajtás alól kivéve. Az örökhagyó például végrendeletileg második nejét nevezi ki örökösének azzal a kötelezettséggel, hogy az első házasságból származott fiának kötelesrészül hagyomány alakjában bizonyos hagyatéki tárgyakat szolgáltasson ki és *a családi arczképeket* adja át. Ha a perbiróság az átadás kierőszakolására végrehajtást rendelt el, az örökös bizonyára eredménytelenül fog hivatkozni a novella 2. §-ának 2. pontjára. A jogi forgalom biztonságának igényeit, igaz, hogy itt nem allegálhatjuk; de támogatja a tételt a fentemlitett többi ok és támogatja az, hogy ellenesetben a végrehajtás alól abszolute kivett dolgok nemcsak élők közötti átruházásnak, de még hagyományozásnak sem lehetnének a tárgyai. Ily czélzatot pedig a végrehajtási törvényekben talán csak nem akar valaki keresni és találni.

Ha abból indulunk ki, hogy végrehajtás utján nem szabad hatálytalanitani a perbeli itélet rendelkezéseit, akkor arra az eredményre jutunk, hogy határozott nemü vagy faju ingóságok bizonyos mennyiségének megvétele végett is végrehajtás alá esnek azok az ingóságok, habár a novella 2. §-a szerint a végrehajtás alól ki vannak véve (fenti 2. *eset*).

Ez a nézet azonban logikus voltának daczára alig lesz elfogadható.

Először is figyelembe kell venni, hogy az ily végrehajtás és a készpénzbeli követelés megvételére irányuló végrehajtás között nagyon közeli rokonság van, amennyiben ugy az egyik, mint a másik nem egyedileg meghatározott tárgyakhoz, hanem mennyiségileg meghatározott értékekhez akarja juttatni a végrehajtatót. Már pedig legalább is különös volna, hogy némely ingó dolgok (takarmány, szalma, alom, vetőmag stb.) bizonyos mennyiségét végrehajtás alá vonni lehessen, ha az adós kötelezettsége ily dolgok szolgáltatásából áll, de végrehajtás alá vonni ne lehessen, ha a kötelezettség tartalma határozott pénzbeli összeg szolgáltatása.*

Másodszor figyelembe veendő, hogy ama dolgok végrehajtás alá vonásának megengedésével ki lehet játszani a törvény abszolut tilalmát: «a végrehajtást szenvedőnek beleegyezésével sem foglalhatók le». Ki lehet játszani ugy, hogy a perfelek a készpénzbeli követelést birói egyezség utján határozott nemü s mennyiségü ingóságok szolgáltatása iránti követelésre konvertálják.

Harmadszor nem szabad szem elől téveszteni az 1881 : LX. tcz. 217. §-ának azt a rendelkezését, hogy ha a meghatározott nemü vagy faju ingóság megállapitott mennyisége a végrehajtást szenvedő birlalásában nincsen, a végrehajtás tárgyának pénzbeli értéke erejéig biztositási végrehajtást kell foganatositani és az ennek folyamán lefoglalt vagyonból kell a készpénzbeli összeget megfizetni. Ha már most áll az, hogy az emlitett ingóságok átadása végett foganatositott végrehajtásra nem kell alkalmazni a novella 2. §-át, akkor ennek az lesz a visszás következménye: hogy ha a végrehajtást szenvedő azokat a bizonyos ingóságokat a végrehajtás elején — hogy el ne vegyék — elrejti, később, miután a kiküldött konstatálta, hogy azok nincsenek meg és e miatt a készpénzbeli egyenérték biztositásához fogott, a végrehajtást szenvedő az ingóságokat akár fel is mutathatja és azok az ő részére — mivel most már készpénzbeli összeg behajtásáról van szó — sértetlenül megmaradnak.

Végre negyedszer: még visszásabb volna az a következmény, amely a novella 2. §. 17. és 18. pontjának ama szabályából folyik, hogy az ott felsorolt ingóságok hiányában is a végrehajtás alól ki van véve a lefoglalt készpénzből a beszerzésükhöz szükséges összeg. Tehát:

Ha a végrehajtást szenvedő 10 mázsa buzával adós, ennyi buzája van, de ugyanannyi szükséges az ő tizenkét holdnyi szántóföldjének müveléséhez, akkor ez a buzamennyiség mindamellett végrehajtás utján a hitelezőnek át volna adható, mert a perbeli itéletet nem szabad végrehajtás utján hatályon kivül helyezni. Ellenben ha a végrehajtást szenvedőnek buzája nincsen, de van 130 K készpénze, amely 10 mázsa buza beszerzéséhez szükséges, akkor ezt az összeget a végr. törv. 217. §-ának daczára biztositásilag nem szabad lefoglalni, mert tiltja a novella 2. §-ának 18. pontja, ennek alkalmazásával pedig a perbeli itéletnek buza átadására s nem készpénz fizetésére szóló rendelkezését a végrehajtás hatályon kivül *nem* helyezi!

Dr. Imling Konrád.

A megállapitási per.

Az 1893 : XVIII. tcz. (S. E.) 16. §-a szerint «valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, ugyszintén valamely okirat valódiságának vagy valótlanságának birói megállapitása iránt kereset csak akkor inditható, ha e meg-

* Itt mindig az ingó dolgok *kötelmen* alapuló szolgáltatását kell szem előtt tartani. Amikor a végrehajtás az ingó dolgok átadásának kieszközlésére *dologi* jogalapon intéztetik (mert például az a bizonyos 20 métermázsa széna a pernyertes felperes tulajdona): a fentebb mondottaknál fogva kétségtelen, hogy a végrehajtás alóli kivételek nem lesznek érvényesithetők.

állapitás a felperes jogviszonyainak biztositására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik».

Hasonló rendelkezést sem az 1868 : LIV. tcz., sem az 1881 : LIX. tcz. nem tartalmaz, habár a birói gyakorlat szerint ily kereseteket már ezelőtt is rendes per utján meginditottak, és jelenleg is inditanak. A biróságok csak jóval a S. E. életbeléptetése után kezdették a S. E. 16. §-ában előirt előfeltételeket a rendes perekben is megkivánni és a vonatkozó jogszabályokat alkalmazni, amely késedelem arra vezethető vissza, hogy a S. E. 215. §-ában a 16. §. rendes eljárásban megfelelően alkalmazandónak ki nem mondatott; azonban alig indokolható, hogy a kérdésben a sommás és a rendes perekben ellentétes eljárás követtessék.

A polgári perrendtartás törvényjavaslata 130. §-ában fentartja a S. E. 16. §-át, azzal a kiegészitéssel, hogy az nemcsak valamely jogviszonyra, hanem jogra is irányulhat.

Minthogy a megállapitási perekre vonatkozó szabályok nálunk nem igen ismeretesek, amit bizonyit az a számtalan curiai itélet, melyekkel — és pedig rendszerint a felebbezési bíróság itéletének megváltoztatásával — a kereset azért utasittatott el, mivel megállapitási keresetnek a fenforgó esetben helye nincs, talán nem végzek felesleges munkát, amikor az erre vonatkozó szabályokat a curiai gyakorlat és a külföldi törvények (német pdt. 256. §. és osztr. pdt. 228. §.) rendelkezéseire vonatkozó kommentárok (jelesül: Struckmann, Petersen, Wilmovszkv, Stein stb.) alapján a következőkben ismertetem.

A megállapitási kereset sajátsága, ennek és a teljesitési kereset közötti különbség lényegileg abban áll, hogy csakis valamely jogviszony, jog vagy okirat valódisága körüli megállapitás és nem valamely teljesités követeltetik s eszerint itélet hozandó. A teljesitési keresetnél is mindig feltételeztetik valamely jogviszony, amelyből az emelt igény levezettetik, azonban ez a jogviszony nem állapittatik, illetőleg tagadtatik meg az itélet rendelkező részében, hanem az indokolásban. Ezért, és minthogy nem engedhető meg, hogy minden jogvita alapján két rendbeli per keletkezzék, t. i. az egyik a jogviszony megállapitása, a másik a teljesités iránt: kizárólag valamely jogviszony megállapitása iránti pernek rendszerint nincs helye ott, ahol a fél már teljesitésre perelhet. Vannak azonban esetek, amidőn a hitelező igényének a jognak puszta megállapitása által elég van téve, mert ezután a közigazgatási, a végrehajtási vagy csődeljárás utján feltétlenül kielégitést nyer, anélkül, hogy teljesitésre perelni szüksége vagy joga volna. Ilyen valamely követelésnek sorrendi elsőbbsége, valamely bejelentés alá eső csődkövetelés fennállása iránti kereset stb.

«Felperes jogállapotának biztositása» jelesül akkor szükséges, ha felperes a jogviszony körüli bizonytalanságnál fogva vagyonjogi rendelkezéseiben korlátoltatik, ha a bizonytalanság alkalmas arra, hogy felperes többrendbeli pernek, ismételt fizetésnek, kártéritési igényeknek, veszteségeknek, haszontalan kiadásoknak vagy egyéb hátrányoknak kitéve legyen. Például, ha a város által a vállalkozóval kötött szerződés homályosságánál fogva kétes, vajjon a város jogositva van e a szerződés fennállása alatt a légszeszvilágitást villamosvilágitássá átváltoztatni.

Ily esetben mindig feltételeztetik, hogy az igény olyan legyen, mely, ha a jogviszony vagy jog megállapittatik, alkalmas arra, hogy a helytadó itélet alapján később teljesitési kereset legyen inditható. Tehát nem számithatók ide azok a keresetek, amelyekben hozandó itélet a jogviszonyt véglegesen eldönti, habár a végkérelem nem is teljesitésre, hanem tisztán türésre irányul. A megállapitási kereset egyébiránt nem irányul a kereseti igény elismerésére, vagy a jog érvényesitésének türésére, hanem a felperes joga épp ugy, mint a teljesitési keresetnél, kizárólag a törvényben találja alapját. Ilyen a szerződés vagy végrendelet, a házasság érvényességének vagy érvénytelenségének megállapitása (kimondása) iránti kereset.

A jogviszony biztositásának szüksége, mint a kereset jogi megállapitásának feltétele, a felek állitásai és bizonyitékai alapján hivatalból megvizsgálandó azért, mert jogbiztositásra való érdek nélkül nincs igény jogbiztositásra, és mert a törvény nem akar módot nyujtani arra, hogy ily korlátozás fel nem állitása esetében a perek mesterségesen feldaraboltatván, azok száma szaporittassék. A kereset előfeltételeinek fenforgása hivatalból vizsgálandó akkor is, ha alperes meg nem jelent, vagy megjelenvén, hozzájárul ahhoz, hogy a kérdés itéletileg eldöntessék. Az a körülmény, hogy a szerződő felek szerződésük némely pontjaira nézve ellentétes felfogásban vannak, még nem ok a megállapitási per megindítására.

Megállapitási keresetnek nincs helye akkor, ha felperes a kérdéses jogviszonyból már szolgáltatás, teljesités iránt is indithat keresetet, mert abban az esetben a külön megállapitás a felperes jogállapotának biztositására rendszerint nem szükséges, s igy a megállapitási keresetnek előfeltétele hiányzik.

Ennek nem áll utjában, hogy felperes a feltételek fenforgása mellett oly esetben, ha valamely haszonbérlet tárgyának átadása akár szerződésileg, a keresetben foglalt felmondásnál fogva naptárilag meghatározott naphoz van kötve, a határnapon való átadásra pert indithasson (T. J. 131. §-a), amire nézve a T. J. 624. §-ában a bérleti viszonyok tekintetében külön rendelkezés is van.

Nincs kizárva, hogy a megállapitási kereset a teljesités iránti keresettel egyesittessék, például ha felperes visszatérő szolgáltatások iránti kötelezettségnek megállapitásán kivül lejárt eddigi részleteket követel; ellenben nincs megengedve, hogy felperes a per folyamán a teljesités iránti kérelmet elejtve, csak a megállapitási kérelmet tartsa fenn, avagy a megállapitás iránti kérelmet teljesités iránti kérelemmé változtassa át.

Alperes az elsőbirósági eljárás folyamán megállapitás iránti viszontkeresetet bármikor érvényesithet a §-ban előirt előfeltételek fenforgása nélkül is.

A kereseti jognak az alperes magatartásán — bár nem mindenkor ennek vétkes magatartásán — kell alapulnia. Ha a felperes jogviszonyának biztositása szükségesnek mutatkozott, azonban alperes erre magatartásával elegendő okot nem szolgáltatott és a felperes jogát elismeri, a kereset el nem utasitható ugyan, azonban a költségre nézve a pdt. 251. §. S. E. 111. §., a T. J. 427. §-ának, a költség kölcsönös megszüntetésére vonatkozó rendelkezése foghat helyet.

A megállapitási kereset szabályozása következtében a felhivási per szüksége elesik, ami iránt egyébiránt a S. E. ismét nem intézkedik.

A keresetre nézve illetékes az a bíróság, amely előtt magából a viszonyból perelhető.

Felperes a megállapitási keresetben a per tárgyának értékét a keresetben előadni köteles. Az érték meghatározásánál irányadó a jogviszony értéke, nem pedig a megállapitáshoz füződő érdek.

Valamely okirat valósága vagy valótlanságának megállapitása iránt inditott perben a kereset valamely jogviszony megállapitására irányul, anélkül, hogy az okiratból dologi igények érvényesittetnek. Nincs tehát helye marasztalásnak, hanem oly itéletnek, mely jövőben valamely teljesités alapja lehet. A S. E. 16. §-a illetőleg a T. J. 130. §. második bekezdése a számadási perekről intézkedik. Ezekre nézve a T. J. nem szabályoz külön eljárást és ezekre nézve csak külön előkészitő eljárást engedélyez a törvényszéki hatáskörbe tartozó perekben. (255. stb. §§.) E szerint épp ugy, mint az első bekezdés esetében a számadás iránti kereset elsősorban megállapitási kereset és csak összeköthető teljesités iránti keresettel. Az előkérdések, vagyis az, hogy alperes tartozik-e a felperes által előterjesztett számadást jóváhagyni, illetőleg hogy alperes tartozik-e számadással vagy nem? a törvénynek azon intézkedései alapján, amelyek a tárgyalandó kérdések elkülönitését és a követelés alapjának előzetes eldöntését megengedik, döntendők el. (T. J. 232, 391. §§.)

A T. J. 130. §. második bekezdése nem irja elő, hogy felperes köteles legyen azt a számadást, amelyet a maga részéről a számadásra kötelezett ellen megállapittatni kiván, előterjeszteni, sem azt, hogy marasztalási kérelmet terjeszszen elő, hanem csak «előterjeszthet» és csak arra az esetre terjeszthet elő ily számadást, ha ilyent az alperes nem terjesztett elő. Ezzel a rendelkezéssel azonban nincs kizárva, hogy felperes az általa előterjesztett számadás alapján ne kérhesse alperesnek az akképp megállapitandó összeg megfizetésében való marasztalását és pedig nemcsak arra az esetre, ha alperes nem számol, hanem arra az esetre is, ha felperes számadását kifogásolja vagy maga részéről számol. A törvény szövege mellett az sem látszik kizártnak, hogy felperes ugyanabban a perben még utólagosan is alperesnek abban az összegben való marasztalását kérhesse, amely a számadás eredményéhez képest felperes követelése gyanánt megállapitást nyer. A fenti fejtegetésekből is nyilvánvaló, hogy a rendes és sommás eljárás közt jelenleg fennálló elvi ellentéteknek megszüntetése czéljából az uj perrendtartás mielőbbi életbeléptetése szükséges.

Gottl Ágost.

A tartás átöröklése.

Kritikai megjegyzések a Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez.

A Tervezet 268. §-a szerint «az eltartásra jogosult vagy kötelezett halálával a már esedékes szolgáltatásokon kivül eltartás vagy az annak fejében járó kártalanitás csak az elhalálozást megelőző időre követelhető».

Hogy a tartási kötelezettség megszünik, ha a jogositott meghal, az természetes. Ha nincs kit tartani, tartási kötelezettségről sem lehet szó. De meg kell-e szünnie az eltartás iránti jognak a kötelezett halálával is? Joggyakorlatunk igy tartja és ebben egyetértésben van az elmélettel és a külföldi törvényhozásokkal is. Indokolásul az szokott szerepelni, hogy a tartási kötelezettség «legszemélyesebb» természetü tartozás és hogy az «a momento ad momentum» mindig ujból keletkezik. Ha tehát a kötelezett fél meghal, halála után ez a tartozás többé elő nem állhat. Ez a két érvelés azonban semmit sem bizonyit. Mert a kérdés éppen az, hogy csakugyan «legszemélyesebbnek» kell-e tekinteni a tartási kötelezettséget vagy nem helyesebb-e, hogy a hagyatékot is terhelje? És a kérdés továbbá az, hogy az «ad momentum» végpontja éppen a kötelezett halála kell e hogy legyen? A német minta (Német polg. tvkv. 1615. §.) indokolása (Motive IV. 711. lap) arra is hivatkozik, hogy a tartásra jogosult többnyire örököse is a kötelezettnek és az örökségben kárpótlást kap a tartásért. De ez sem talál mindig, mint látni fogjuk: lehet, hogy a tartásra jogosult nem örököse a kötelezettnek. Ezek az indokok tehát ki nem elégitők.

A T. maga is több esetben ismeri el a tartás passziv átöröklését. Igy: a 353. §. szerint «a törvénytelen gyermek eltartásának kötelezettsége átháramlik az atya örökösére.» Igy továbbá a 358. §. szerint «a törvénytelen anya a szülés költségét és a születést követő 6 hétre életfentartásának költségét, esetleg a terhesség és a szülés következtében felmerült egyéb kiadásait a törvénytelen atya örökösétől is követelheti». Igy végül a 269. §. szerint: «az elhunyt férj életben levő szülőit más kötelezett irányában az özvegy az özvegyi haszonélvezetből eltartani köteles». Vegyük hozzá, hogy a Házassági Törvény 92. és 105. §§. szerint a házasság felbontása és az ágytól és asztaltól való elválás esetén «a tartás kötelezettsége a férjnek örököseire is átszáll». Ime, a T., valamint fenálló jogunk a passziv átöröklésben lehetetlenséget nem lát. A kérdés tehát csak az: nem kellene-e azt, amit ez idézett §§. kivételképpen statuálnak, szabályképpen megállapitani? Minthogy a 249. §. szerint «elől és ivadék egymást eltartani köteles»: a kérdést előbb az elől, azután az ivadék szempontjából kivánom tárgyalni. Az elmondandók megfelelőleg állanak a hitvestárs tartására is.

A felmenő tartásáról a T. gondoskodik oly esetben, amidőn a tartásra kötelezett lemenő özvegy hátrahagyásával hal meg. Ilyenkor a 269. §. szerint «az elhunyt férj életben levő szüleit más kötelezett hiányában az özvegy az özvegyi haszonélvezetből eltartani köteles, ha egyéb kötelezettségeit számba véve, saját illő megélhetésének veszélyeztetése nélkül azt teheti». A Főelőadmány (II. 461. lap) ezt a tartási kötelezettséget ki akarja terjeszteni általában «a tulélő házastársra (tehát a férjre is), ha házastársa után örököl és... ha nincs ivadék, ki eltartásukra kötelezve volna». De a felmenő tartásáról még ezzel a kiterjesztéssel sincs kellőleg gondoskodva. Mert ha a tartásra kötelezett után nem az ő házastársa, hanem más valaki olyan örököl, ki saját személyében az elhunyt felmenőinek tartására nem köteles: akkor ez utóbbiak tartás nélkül maradnak. Ha tehát az elhunytnak se gyermeke, se özvegye nincs, és vagyonát végrendeletileg idegenre hagyja: tartási igény nincs. Minthogy pedig a felmenőnek a szerzeményi vagyonban köteles része sincs: a felmenő ágáról származó ági vagyon hiányában a felmenőről egyáltalán nincs gondoskodva. Hasonló az eset, ha pl. a hagyatékot az örökhagyó apai féltestvére örökli: az anyai nagyszülő ilyenkor tartás nélkül marad stb. Ez az eredmény pedig egyenesen képtelen, ha meggondoljuk, hogy az elhunytnak törvénytelen gyermekét vagy elvált hitvesét mindezekben az esetekben az örökös eltartani köteles; és továbbá ha meggondoljuk, hogy a felmenő tartása is feltétlenül átöröklődik, ha e kötelezettség nem törvényen, hanem szerződésen alapszik.

Ha a felmenők tartásáról gondoskodni akarunk, gondoskodnunk kell róla a kötelezett fél halálán túl is, sőt éppen ez esetre kell a tartást legjobban biztositanunk. Mert mig a kötelezett fél életben van, a természetes érzés is némi garanczia; de ha a fiu, az unoka meghal, és a vagyon idegenek kezére kerül: ekkor van leginkább szükség a törvény segitségére. A kérdés csak az lehet, hogy mi módon statuáljuk a tartási kötelezettség ezen átszállását. Közönséges adósságképpen szálljon-e át a tartási kötelezettség? A törvénytelen gyermek tartása tekintetében ezt csakugyan igy tartja élő jogunk. Ám ez nyilván helytelen. A törvénytelen gyermek tartása nem előbbvaló mint a törvényesé. Már pedig ha a törvénytelen gyermek tartás czimén a hagyatékot elviheti csakugy, mint bármi más hitelező, akkor esetleg a törvényes gyermekekre semmi sem jutna. Ezért a T. 353. §-a helyesen igy intézkedik: «a törvénytelen gyermek eltartásának kötelezettségét ... az örökösök ... megválthatják oly összeggel, amelyet a gyermek a hagyatékból kötelesrészül követelhetne, ha atyjának törvényes gyermeke volna». Közönséges adósságként ugyanez okból a felmenők tartása sem szerepelhet. Másfelől bizonyos, hogy e tartási követelésnek meg kell előznie a hagyományon és meghagyáson alapuló kötelezettséget. Valamint a köteles rész a hagyatéki költségek és adósságok után, de a hagyományok és meghagyások előtt jut kielégitésre a hagyatékból: ugy a felmenők tartásának is e két kategoria között kell kielégitésre találnia.

De át kell öröklődnie, nézetem szerint, az ivadék tartásának is. Ha van tartás, melyről még a tartásra kötelezett elhalálozása esetére gondoskodni kell, bizonyára a gyermeké, még pedig elsősorban a keresetképtelen gyermeké az. Ennek a tartásnak nézetem szerint *minden* esetben, még akkor is járnia kell, ha a gyermek kitagadásra adott okot és ezért neki kötelesrész sem jár. Vagy nem igazságtalan-e, hogy a törvénytelen gyermek tartása a törvénytelen apa halála után is *feltétlenül* jár, bármily hálátlanul viselte légyen is magát a gyermek, holott a törvényes gyermek *merőben* kitagadható a hagyatékból? Ez különösen kirivó, ha a T. 260. §-át tekintjük. E §. szerint ugyanis a törvényes gyermek addig, mig a szülő él, a legsulyosabb magaviselet esetében is legfeljebb a szükséges tartásra szoritható. A szülő halálával azonban ez a legszükségesebb tartás is elesik — ilyenkor a gyermek merőben kitagadható. Ebben, nézetem szerint, kettős következetlenség van: egyik, ha a törvényes gyermek állását a törvénytelenével hasonlitjuk össze, másik, ha összehasonlitjuk a gyermeknek azt az állását, melyet a szülő életében elfoglal azzal, amely a szülő halála után reá vár. Tegyük fel, hogy a törvényes gyermek és törvénytelen testvére ugyanabban a bünben részesek. A törvénytelen gyermek ez esetben a szülő halála után is tartást kap, holott a törvényes gyermek merőben kitagadható; és a törvényes gyermek addig, mig a szülő él, legalább szükséges tartást kap, holott halála után ettől is elesik. Ebben nincs következetesség.

De a kitagadástól el is tekintve: a köteles rész, sőt akár a teljes törvényes örökrész sem pótolja mindig a tartást. Számtalanszor előfordul, hogy az örökhagyó után maradó gyermekek egy része már önálló és vagyonos, mig másik része még gyerekszámba megy és keresetképtelen A T. szerint ilyenkor a gyermekek örökrésze és illetve köteles része egymás közt egyenlő. De ez nem igazságos. Az idősebb gyermekek nevelése és kiképzése nagy összegeket vonhatott el a hagyaték elől, az egyenlő osztály már ez okból sem igazságos. Az osztályrabocsátás tárgyát pedig az ellátási és kiképzési költségek a T. szerint nem teszik (2035. §.). De ha tennék is, ezzel a gyakorlati szükség még ki nem volna elégitve. Nem arra van elsősorban szükség, hogy a gyermekek abszolute egyenlően osztozzanak a hagyatékban, hanem arra, hogy a gyermekek nevelése és kiképzése a szülő halála után is tovább folyhasson. Ezért a hagyatékból elsősorban a tartásra szoruló gyermekek tartása biztositandó, csak ami azután fenmarad, az képezheti azt a tiszta hagyatékot, amely szerint a köteles rész kiszámitandó.

Ha ez a gondolat elfogadásra talál, akkor a T. 2007. §-a változást szenvedne: a második pont (az örökhagyó tartozásai) és a harmadik pont (a köteles részen, hagyományon, meghagyáson alapuló kötelezettségek) közé jönne a hagyatéki tartozások egy uj kategoriája: az elődök és ivadékok tartása iránti kötelezettség. Ez a pont, igaz, elsősorban a tartásra nem szoruló köteles részesek rovására menne. De, nézetem szerint, a tartásnak kötelezettsége minden örökjogot megelőz. Szociálpolitikai fontossága és belső igazságossága a szülők és gyermekek tartásának sokkal nagyobb, mint annak, hogy a hagyaték a legközelebbi rokonok közt egyenlően felosztassék.

A gondolat, amelyet javaslatom képvisel, az, hogy: a

hagyaték elsősorban a hitelezőké, másodsorban a tartásra szoruló családé és csak ami ezután fenmarad: ez az igazi tehermentes hagyaték, amely a végrendelkezés, vagy a törvényes osztály tárgya. *Dr. Schwarz Gusztáv.*

Az informálás.

A Jogtudományi Közlöny 49-ik számában *Judex* és *Advocatus* nyilatkoznak az informálásról annak a kapcsán, hogy az országos birói és ügyészi egyesület az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében az információ eltiltását kérte. Judex általában mindennemü informálást eltiltani akar, Advocatus ellenben manapság bizonyos információkat szükségesnek tart; lényegben azonban kettőjük között véleményem szerint alig van eltérés. Szóbeli eljárás mellett Advocatus is szükségtelennek tartja az információt és a közbenjáróknak intézményét ő is perhorreszkálja; szükségesnek tartja azt, hogy a rendes eljárásban és a perenkivüli ügyekben az ügyiratokat vagy egy részüket a tanács tagjaival előre közölni lehessen, továbbá czélszerünek tarja a biró és fél, illetőleg az ügyvéd közötti szóbeli érintkezést munkamegtakaritás szempontjából. Ezért aggályosnak tartja az információnak nagy általánosságban eltiltását.

Mai szabályaink, nevezetesen a birói ügyviteli szabályok 35. §-a értelmében az itélő birák a bíróságnál folyamatban levő ügyekre nézve a felektől vagy ezek képviselőitől értesitést (információt) elfogadni általában nem kötelesek, oly ügyek tekintetében pedig, amelyek szóbeli tárgyalás alá kerülnek, ily értesitést elfogadniok nem szabad. Ugyanigy rendelkezik a magyar kir. közigazgatási bíróság ügyrendjének 23. szakasza is; a hatásköri bíróság ügyrendjének 21. szakasza pedig azt mondja ki, hogy a hatásköri bíróság tagjainak a hatásköri bíróságnál folyamatban levő ügyekben a felektől, képviselőiktől vagy másoktól semminemü értesitést elfogadniok nem szabad.

Abban tehát mind mai szabályaink, mind pedig az emlitett czikkirók megegyeznek, hogy szóbeli tárgyalásra kerülő ügyekben információnak helye nincs.

Bizonyos az, hogy irásbeli eljárás és az abban elfogadott előadói rendszer mellett csak az ügynek az érdekében van az, ha a tanácsnak mindegyik tagja előzetesen tájékozódik magáról az ügyről, az ellen tehát véleményem szerint alig lehet kifogást tenni, hogy az ügyben különben is meglévő iratokat, felebbezést, valamely okiratot a fél a tanácstagok részére előzetesen megküldjön. Azok a helytelenségek és veszedelmek, a visszaélés lehetősége, amelyeket Judex czikkében egészen helyesen felhoz, az ilyenféle értesitésnél nem is fordulhatnak elő; az értesitésnek ez a módja tehát nézetem szerint nem lehet aggályos. Aggályos és ezért eltiltandó az információnak a közvetlen érintkezéssel gyakorolt az a módja, amely a perben elő nem forduló adatoknak vagy melléktekinteteken alapuló előadásoknak bizalmas közlésével igyekszik a birót befolyásolni, őt saját érdekében kedvezőbb felfogásra hangolni. Éppen ezért a fél és a biró közötti szóbeli érintkezést a magam részéről nem tartanám helyesnek még akkor sem, ha az magára az ügyre, az ügybeli felvilágositásra vonatkoznék. Ha a birónak perenkivüli ügyben felvilágositásra, a tényállás tisztázására, beadványának kiegészitésére van szüksége, mindezt hivatalos uton való felszólitással, a beadványnak irásbeli kiegészitésével vagy az adatoknak jegyzőkönyvbe mondásával kiegészitheti, az ügy elintézésére vonatkozó olyanféle érintkezésnek azonban, amelynek az iratokban nyoma sincs, nézetem szerint nincs helye. Az ügy után való kérdezősködésre pedig a segédhivatalok adják meg az alkalmas felvilágositásokat.

A polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat az információt általában eltiltja, kimondván azt, hogy az itélő biráknak a bíróságnál folyamatban levő ügyekben a felektől, képviselőiktől vagy harmadik személytől semminemü értesitést elfogadni nem szabad. Ugyanigy szólott a javaslatnak még Plósz Sándor volt igazságügyminiszter részéről 1905-ben közzétett előadói tervezete is. (Igazságügyi Javaslatok Tára, V. évfolyam, 662. lap.) Ez a javaslat nem tesz különbséget a szóbeli tárgyalásra kerülő és a szóbeli tárgyalásra nem kerülő ügyek között és ily különbségtétel nem is lenne indokolt. Akkor is, ha a fél szóbeli tárgyalás nélkül kivánja ügyének elintézését, módjában van az ellenfélnek szóbeli tárgyalást kérni, ha a maga részéről azt szükségesnek tartja, a szóbeli tárgyalást a bíróság is elrendelheti és általában a polgári perrendtartás 251. szakasza szerint a bíróság akkor is szóbeli tárgyalást tarthat, hogy ha a törvény szerint a kérelem az ellenfél meghallgatásával szóbeli tárgyalás nélkül elintézhető, sőt még akkor is, ha a kérelem a törvény szerint az ellenfél meghallgatása nélkül elintézhető. Minden esetben megvan tehát a lehetőség arra, hogy a felek nyilvánosan az itélő bíróság előtt tárgyalhassák meg ügyüknek minden részletét. Ezért tehát semmiféle elfogadható okot sem lehet arra felhozni, hogy a fél olyan esetben, amikor a biró az ő meghallgatását az ügy érdekében nem tartja szükségesnek, magánuton a bíróhoz férkőzni és őt ellen nem őrizhető értesitésekkel befolyásolni igyekezzék. A magam részéről a perben produkált iratoknak, perorvoslati beadványoknak, birói határozatoknak előzetes közlését nem tartanám oly információnak, amelyet az életbeléptetési javaslatnak ez a §-a eltilt, mert annak közlése, ami az ügyiratokban is megtalálható, semmiképpen sem lehet veszélyes. Csak az ellenőrizhetetlen, az ügyön kivül álló adatoknak közlése az, ami feltétlenül kárára van az igazságszolgáltatásnak, mert veszélyezteti a biró részrehajlatlanságába vetett bizalmat, alkalmat ad a gyanu felkeltésére, felesleges költségeket okoz a feleknek és felesleges módon veszi igénybe a felek idejét.

A polgári perrendtartás életbeléptetése után tehát semmiféle szüksége sem lehet az információnak a peres ügyekben. Igaz, hogy a perenkivüli ügyekben az ellenfélnek nincs módjában, ha maga nem él felebbvitellel, álláspontját kifejteni, a másik fél felebbvitelére nyilatkozni, de ezekben az ügyekben is helyesebb az információnak teljes eltiltása, mert az a kár, amelyet az információ az igazságszolgáltatás általános nagy érdekeiben okoz, sokkal nagyobb, mint az esetleges hátrány, amely az ilyen rendszerint kevésbbé fontos ügyben a felet esetleg amiatt érheti, hogy ellenfelének minden érvére nézve a maga megjegyzéseit nem tehette meg. A perenkivüli eljárás uj szabályozásában lehet erről a hiányról gondoskodni és lehetővé tenni azt, hogy a feleknek nyilatkozásra nagyobb tér engedtessék. *Dr. Térfi Gyula.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Szakértői szemle a váltóperben.

Joggyakorlatunk nem kedvez annak a váltóperben gyakran előforduló kifogásnak, hogy az áru, amelynek fejében a váltókötelezett a váltót aláirta, rossz minőségü volt. Az ily kifogást, amely különösen gépek fejében adott váltóknál gyakori, a korábbi gyakorlat a váltóperben egyenesen kizártnak tartotta.

«Ama kérdés elbirálása, hogy a ... gép kikötött minőségü volt-e — mondja egy 1887-i curiai határozat — ... mint polgári jogi és különösen esetleg a K. T. értelmében elbirálandó kérdés a ... váltóperben megoldás tárgyát nem képezheti.» (Magyar Dt. II. 264. l. 749. sz.) Még egy 1896-i curiai határozatban is megtaláljuk azt a kijelentést, hogy «a gépek minősége iránt fennforgó vitás kérdések eldöntése ... a váltóper keretébe nem tartozik». (Grill Dt. V. 262. l. 762. sz.)

Csak az ujabb gyakorlat tért rá arra a helyes elvre, hogy az áru minőségi hiányából tett kifogás azonos a kikötött ellenérték nem szolgáltatásából tett kifogással, aminek elbirálását a váltóperből nem lehet kirekeszteni.

«Vételügyletből folyó minőségi kifogás is sikeresen érvényesithető a váltóperben, — mondja egy 1896-i curiai határozat, — ha a gyors eljárást igénylő váltóperben használható bizonyitékokkal igazoltatik e kifogás.» (Magy. Dtár, II. köt. 267. l. 756. sz.)

De a joggyakorlatnak ez az ujabb felfogása az esetek legnagyobb részében csak elv maradt, amelynek a valóságos esetekben való alkalmazását legtöbbször kizárja a joggyakorlatnak az a ma is uralkodó axiomája, hogy a szakértői szemle «a gyors eljárást igénylő váltóperben meg nem engedhető». Minthogy ugyanis a minőségi hiányt csak ritka esetben lehet másképp bizonyitani, mint szakértői szemlével, ennélfogva a gyakorlati eredmény a legtöbb esetben a mai álláspont mellett ugyanaz, mint a korábbi álláspont mellett volt, hogy t. i. a váltó aláirója a minőségi kifogás alaposságának vizsgálata nélkül pervesztessé válik.

Világos, hogy nem lehet megnyugtató az a jogállapot, amelynek alapelve az anyagi jog szempontjából, hogy valamely kifogás megtehető, — az alaki jog szempontjából, pedig,

hogy a kifogás méltatására legalkalmasabb bizonyitási mód ki van zárva. Azokon az anyagi méltánytalanságokon, amelyek az ily jogállapottal járnak, nem mindig segit az, hogy a váltókötelezett külön magánjogi perben visszakövetelheti a váltóper folytán fizetett összeget, ha a minőségi hiányt ott bizonyitja. A váltóperben hozott jogerős marasztalás a marasztaltat nagy veszteségek, sőt esetleg a vagyoni tönkremenésnek tehette ki, amin a későbbi magánjogi perben való nyertesség esetleg már nem segithet.

De még pusztán az alaki jog szempontjából sem lehet megnyugtatónak tartani azt a felfogást, hogy a mi váltóeljárásunk természete a szakértői bizonyitást kizárja. Igaz, hogy a váltóeljárás a szakértői bizonyitást (az irásszakértőkön kivül) nem emliti. De ebből nem lehet még arra következtetni, hogy ki is akarta volna zárni e bizonyitási eszközt, egyrészről mert a 2. §. az általános perrendi intézkedésre hivatkozik, és másrészről mert a váltóeljárás némely bizonyitási eszközt és módot (felfedező eskü, alkereset) külön felemlit mint olyanokat, amelyek a váltóperben ki vannak zárva. Tehát abból, hogy a váltóeljárás nem emliti a szakértői meghallgatást, kevésbbé lehet arra következtetni, hogy azt ki akarta zárni, mint arra, hogy azt az általános perrendi szabályok szerint meg akarta engedni.

A gyakorlatban felmerülő esetek azt is mutatják, hogy a szakértői bizonyitás kizárásából az inkonveniencziák és a bonyodalmak egész sora származik.

A Curia gyakorlata szerint az előleges szakértői szemle eredménye a váltóperben figyelembe veendő. (Magy. Dtár II. köt. 267. l. 758. és 463. l. 145. sz. Hiteljogi Dtár II. köt. 166. sz.) Ez a gyakorlat nyilván azon alapul, hogy a szakértői szemle a váltóperből csak az eljárás gyorsaságára való tekintettel van kizárva, a már foganatositott előleges szemle figyelembe vétele pedig nem árt a per gyors lebonyolitásának. E felfogásból logikusan az következnék, hogy ha az alperes a kifogások beadásakor előleges szakértői szemlét kér az áru minőségi hiányainak megállapitása végett, akkor ez el volna rendelhető, mert az elrendelés még nem gátolja a váltóper gyors lefolyását, a szemle eredményének figyelembe vétele pedig attól függne, hogy a szemle foganatositása a per befejezéséig megtörtént-e.

Azonban a budapesti kir. tábla egy legujabb keletü határozatában kimondta, hogy előleges szakértői szemle elrendelésének «a gyors eljárást igénylő váltóperben helye nincs». (Hiteljogi Dtár II. köt. 19. sz.) A kir. itélőtábla ugy látszik abból indult ki, hogy az előleges szemle azért nem *rendelhető el* váltóperben, mert az elrendelés következménye az volna, hogy a per elintézéséhez a szemle foganatositását be kellene várni, ez pedig a gyorsaság elvével ellenkeznék. E felfogás szerint az volna ma a jogállapot, hogy ha az alperes a per folyama előtt eszközölte ki az előleges szemlét, pl. a részéről az ügylet érvénytelenitése végett inditandó polgári per céljaira, vagy egyszerüen a K. T. 347. §-ára hivatkozva, akkor az előleges szemle eredménye a váltóperben figyelembe veendő, ellenben kifejezetten a váltóper céljaira az előleges szemle nem rendelhető el. Nyilván ellenmondás van abban, hogy az előleges szemle eredménye figyelembe vehető legyen a váltóperben, ellenben az előleges szemle ne legyen a váltóperben elrendelhető, viszont azonban azt az álláspontot is alig lehet megnyugtatónak találni, hogy az előleges szemle a váltóperben elrendeltessék, de a per esetleg a szemle eredményének bevárása nélkül döntessék el. Mindez mutatja. hogy a szakértői szemle kizárása mily bonyadalmakkal van összekötve.

A kir. Curia egy 1907. évi határozatban az áru minőségi hiányát váltóperben tanuvallomások figyelembe vételével szakértői meghallgatás nélkül fogadta el bizonyitottnak. (Polgári Törvénykezés 55. köt. 1. sz. 6. l.) Ez az álláspont is megegyeztethető avval az elvvel, hogy az áru minőségi hiánya alapján tett kifogás elbirálandó, ha a váltóperben felvehető bizonyitékokkal bizonyittatik, de az az inkonvenienczia jár vele, hogy a váltóhitelezőnek egy fontos érdekét sértheti. Tanubizonyitás abban a kérdésben, hogy egy gép jó-e, a dolog természete szerint kevéssé megbizható, mert alig van mód megállapitani, hogy a tanuk mennyire értenek a géphez. Ha a vevőnek módjában van tanukkal bizonyitani, hogy a gép hiányos minőségü, akkor módjában van az is, hogy ő keresse ki azokat, akikkel a gépet megvizsgáltatja és akikre aztán a perben bizonyitás végett hivatkozik. A valóságban az ily tanubizonyitás azzá alakulhat, hogy az egyik fél keresi ki a neki tetsző szakértőket, akikre mint tanukra hivatkozik, az ellenfélnek pedig nincs módjában ezek véleményének helyességét az ő szakértője és a bíróság által kiválasztott pártatlan szakértő meghallgatása utján ellenőriztetni.

Polgári perben elv, hogy az áru minőségi hiányainak bizonyitására nem elég a tanuvallomás, ha azt szakértői szemle eredménye meg nem erősiti.Ezt az elvet a Curia a váltóperekben is alkalmazta, kimondván, hogy «az a kifogás, hogy a gép a kikötött kellékeknek meg nem felelt, nem tanuk által, hanem egyedül szakértők utján lenne bizonyitható, ez pedig a gyors eljárást igénylő váltóperben meg nem engedhető». (Grill Dt. V. 771. sz.) Hogy a Curia a fentidézett esetben a tanuvallomásoknak szakértők meghallgatása nélkül sulyt tulajdonitott, az nyilván a konkrét eset körülményeiben leli magyarázatát. De ez az eset azt is mutatja, hogy a bizonyitás megszoritása, amelynek czélja elvben a váltóhitelező érdekének védelme, a speciális esetben a váltóhitelező terhére fordulhat, ha vele szemben a tanubizonyitást fogadja el a bíróság bizonyitéknak oly esetben, amikor a szakértői szemle volna az alkalmasabb bizonyitásmód.

A váltóhitelező terhére alkalmaztatott a szakértői bizonyitás kizárásának elve más esetben is. A váltóadós a gépet mint rossz minőségüt visszaadta a váltóhitelező megbizottjának, de a váltóhitelező azt vitatta, hogy a gép jó minőségü volt, és a váltóadós nem volt jogositva azt visszaadni. A Curia elutasitotta felperest, mert az ellenérték nem volt már alperesnél, az a kérdés pedig, hogy «a gép kikötött minőségü volt-e és hogy alperes azt átvenni köteles volt-e, a váltóperben megoldás tárgyát nem képezhette». (Magyar Dtár II. 264. l. 749. sz.) Ha e perben a szakértői meghallgatás utján meg lett volna állapitható, hogy a gép jó minőségü volt, és alperes azt átvenni köteles, akkor mi sem állhatott volna alperes marasztalásának utjában. De a szakértői bizonyitás kizárásával járó inkonveniencziák oda vitték a gyakorlatot, hogy a váltóhitelező érdekében álló gyors eljárásból a váltóhitelező terhére való gyors eljárás is kifejlődött.

A könyvfelmutatást a gyakorlat a váltóperekben eleinte éppoly kevéssé akarta megengedni, mint a szakértői meghallgatást. «Alperes avégből kérte a felperes könyveinek felmutatását, — mondja egy 1899-iki curiai határozat — hogy azok össztartalmából az ő tartozásának összege meghatároztassék, ily irányu bizonyitás azonban a gyors eljárást igénylő váltóperben meg nem engedhető. (Dárday—Tury, Váltóelj. 24. §-hoz.) De egy 1907-iki határozatában a Curia már eltért ettől az állásponttól és elrendelte, hogy «a felperesi könyvek vonatkozó részének megvizsgálásával derittessék ki, vajjon felperesnek a kereseti váltó alapján van-e alperes ellen követelése és ha igen, az mily összegben áll fenn». (Hiteljogi Dt. II. köt. 18. sz.)

Ha pedig a könyvfelmutatás, amely a váltóeljárásban épugy nincs külön emlitve, mint a szakértői szemle, utat talált a váltóperbe, akkor nehezen tartható fenn az az álláspont, hogy a szakértői szemle ki van zárva. A szakértői szemlével rendszerint nem telik el hosszabb idő, mint a könyvfelmutatással. Ha tehát a váltóper gyorsaságával a könyvfelmutatás megfér, akkor megfér vele a szakértői szemle is. Sőt a könyvfelmutatás elrendelése bizonyos esetekben implicite magában foglalja a szakértői szemle megengedését is, mert ha a könyvek vezetése nem egyszerü, vagy ha a biró nem jártas a könyvvitel szabályaiban, a felmutatott könyvek megvizsgálása nem is történhetik másképp, mint szakértők részvételével. Akkor tehát, amikor a Curia a könyvfelmutatást elrendelte, nem zárhatta ki, hogy az a szükséghez képest szakértők részvételével történjék. Ha pedig a szakértői meghallgatás nincs elvileg kizárva a váltóperből, akkor nehezen tartható fenn az az álláspont, hogy az éppen az áru minőségének kérdésében maradjon kizárva, azaz abban a kérdésben, amelyben leginkább van reá szükség.

A könyvfelmutatás a Curia gyakorlata szerint váltóperben nem rendelhető el oly könyvek tekintetében, amelyek nem az eljáró bíróság területén vezettetnek. (Keresk. Jog 2. évf. 258. l. 175. sz.) E határozat a váltóeljárás 25. §-ának analogiáján alapul, mely szerint az alperesi kifogások csak a bíróság székhelyén levő tanukkal bizonyithatók.

Ha a joggyakorlat a szakértői meghallgatást ugyanezen analogia alkalmazásával engedné meg, akkor a váltóeljárás gyorsaságának követelményei a szakértői szemlével épugy összeegyeztethetők volnának, mint a könyvfelmutatással. A tanukihallgatás szabályáról vett analogiának a szakértői szemlére ugy kellene alkalmazást nyerni, hogy a szakértői szemle elrendelhető, ha a szemle tárgya a bíróság székhelyén van, vagy ha az alperes azt a bíróság által a váltóeljárás 25. §-ának

szabálya szerint kitüzött határnapra a bíróság székhelyére viteti.

A szakértői meghallgatásnak ily korlát mellett való megengedése megfelelne a váltóeljárás gyorsasága tekintetében fennforgó szükségnek és a váltóeljárás czéljának, mert nincs ok arra, hogy az ily korlátok közt elrendelt szakértői szemle rendszerint tovább tartson, mint a tanukihallgatás. Az alperesre nézve pedig rendszerint könnyebb a szemletárgyat a bíróság székhelyére állitani, mint a tanut. Ily elv tehát alkalmas volna arra, hogy az anyagi igazság követelményei legalább az esetek nagyobb részében érvényesülhessenek, anélkül, hogy a váltóeljárás gyorsaságához füződő érdek jelentékeny sérelmet szenvedne. *Reichard Zsigmond.*

Törölt elfogadmány.

E tárgyban a kir. Curia gyakorlata még mindig nem bir helyes eredményekhez jutni. Sőt a Curia egy nem rég közzétett itélete (1908 junius 24. 1294/907.*) arra enged következtetni, hogy itt teljesen elhomályosultak a vezető elvek.

Az elfogadmány törlése különböző elbirálás alá kerül, aszerint, amint a törlés az elfogadótól vagy más arra jogosult személytől ered. Az első esetben maga a váltótörvény állit fel világos szabályt. A törvény a kreaczionális elméletből indul ki, az aláirásban látja az elfogadás perfektuáczióját és ezzel összhangban a Vt. 21. §-ának 4. pontja kimondja, hogy a megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet. Az elfogadó törlése tehát hatálytalan. Abban a kérdésben azonban vajjon a törölt elfogadmány alkalmas-e még váltói utra, a nézetek már erősen eltérnek. Nagy, Plósz és a kir. Curia több itélete a kitörölt elfogadást váltójogilag még hatályosnak tekintik, mig Rehbein, Dernburg és jelen czikk irója is a visszavonhatlanság elvének respektálása mellett ahhoz az eredményhez jutnak, hogy az elfogadó törölt elfogadmány alapján csak köztörvényileg kötelezhető kártéritésre.

Egyébként egész általánosságban minden korlátozás nélkül nem is állitható, hogy az elfogadmánynak az elfogadótól eredő törlése mindig hatálytalan. Ez csak arra az esetre áll, ha a visszavonás vagy törlés egyoldalulag történt. Ha ellenben a váltóbirtokos és illetve az előzők, akiknek ez ártalmára lehetne, a visszavonásba beleegyeznek, az elfogadás hatálytalanná válik. A kir. Curiának régibb itéletei (Rósa gyüjteménye 222. sz.) szintén ezt az álláspontot foglalják el.

Homlokegyenest ellentétben ezzel a régibb gyakorlatával a kir. Curia fentidézett 1294/907. sz. itéletében még a jogosult személytől eredő törléssel sem ismeri el hatálytalanithatónak az elfogadást. Jól jegyezzük meg, nem az elfogadó tényéről, nem az elfogadás visszavonásáról és igy nem is a Vt. 21. §-ának alkalmazásáról van itt szó.

Az itéletben megállapitott tényállás szerint a váltóbirtokos törölte az elfogadói aláirást, mindazonáltal a korábbi forgató beváltotta a váltót és az elfogadót törölt elfogadmánya alapján perelte. A Curia az elfogadót marasztalta, azzal az indokolással, hogy a váltóbirtokos nem volt jogositva az elfogadói obligót megszüntetni.

Bármennyire is keressük ennek a birói kijelentésnek indokát, azt az itéletben meglelni nem birjuk. A törlés csak külső jele vagy jobban mondva objektiv kifejezésre juttatása annak, hogy a váltóbirtokos az elfogadó váltói obligáczióját megszüntette. Ennek az actusnak alapja bármi: fizetés, leengedés, beszámitás, egyezség, sőt ajándékozása is lehet, mérvadó és döntő mindig csak az lesz, hogy a váltóbirtokos elvitázhatatlan jogánál fogva az elfogadót kötelezettségéből kibocsátotta. És miután ezen törlés által maga a váltói obligáczió, maga az elfogadás vesztette el jogi létezését, felfoghatatlan, hogy ezen váltó alapján a váltót beváltó forgató miképpen juthatna váltókövetéléshez az elfogadó ellen.

Az elfogadó eme jogi helyzetével semmiképpen sem kollidál a korábbi forgató érdeke. A Vt. 54. §-a szerint a visszkereset csak a váltó kiadása mellett köteles fizetni. Gyakorlat és elmélet (Nagy 350. l., Staub 129. l, Rehbein 73. lap, a szerző kommentárja 103. l. stb.) megállapodott abban, hogy a váltónak sértetlennek, a váltóból folyó összes jogok érvényesitésére alkalmasnak kell lennie. A konkrét esetben tehát a korábbi forgató nem volt köteles beváltani azt a váltót, melyen az elfogadói aláirás törölve volt. Ha mégis beváltotta, ugy a maga részéről is hozzájárult az előbbi váltóbirtokos ténykedéséhez és igy csak természetes, ha viseli cselekménye konzekvenciáit. Elképzelhető esetleg az is, hogy a beváltó forgató megtévesztve lett; ekkor joga lesz köztörvényi uton a volt váltóbirtokos ellen fordulni, de semmiféle körülmények közt sem követelhet majd fizetést az elfogadótól ennek megszünt elfogadása alapján.

A Curia itéletében maga is kimondja, hogy a korábbi váltóbirtokos tartozott a váltót alperes elfogadói aláirásának sértetlen hagyásával felperesnek kiadni, de ebből nem azt következteti, hogy felperes kötelezettség nélkül fizetett, hanem arra a konkluzióra jut, hogy a törlés nem létezőnek tekintendő! Mert tehát *A.* váltóbirtokos, *B.* felperesnek egy devalvált váltót adott, *C.* adós fizetni tartozik, bár *A.* már kibocsátotta obligójából!

Ha továbbá a törlés nem létezőnek tekintendő, miért mondja ki a Curia, hogy *A.* tartozott *B.*-nek a váltót sértetlenül kiadni? Álláspontjából megforditva az következik, hogy a váltónak nem kell sértetlennek lenni. De következik ebből az is, hogy az előző az olyan váltót is tartoznék beváltani, melyen az elfogadói aláirás törölve van.

Látjuk mindezekből, hogy a Curia a törölt elfogadmány kérdésében utvesztőbe került. Itt minden logikus kibontakozás már lehetetlen. Téves és tarthatatlan az a nézet, hogy az elfogadói kötelezettség az aláirás törlése folytán egyáltalában nem szünhetik meg. Feltétlenül veszélyes a forgalomra az a felfogás is, mely fikcziók utján törölt aláirásokat váltójogilag létezőknek állit oda. A váltói forgalmat nem lehet fikcziókkal és rögtönzött ötletekkel irányitani. Az itéletekben érvényesülő jogi felfogástól megkövetelhetjük, hogy az a forgalom józan követelményeinek szempontjából előre látható vagy legalább megsejthető legyen. Már pedig merjük állitani, hogy nem létezik olyan telepesként megjelölt bank, mely az elfogadó terhére egy olyan váltót merne beváltani, melyen az elfogadó aláirása törölve van. A Curia felfogása és a forgalom igénye igy nem fog találkozhatni soha. Mi abban a nézetben vagyunk, hogy utóbbinak több joga van az érvényesülésre. *Dr. König Vilmos.*

* Hiteljogi Döntvénytár 1908. 118. sz. eset.

Vádirat nélküli eljárás a törvényszék előtt.

A BP. 18—21. §-ai értelmében valamely eredetileg járásbirósági hatáskörbe tartozó ügyben összefüggés czimén a kir. törvényszék, esetleg az esküdtbiróság itélkezhetik. A budapesti kir. büntetőtörvényszék azt a vádlottat, akit a kir. ügyészség e §-ok alapján állit elé, a főtárgyalásra egyszerü idézőlevéllel idézi meg, amelyen még az ügy sincs kitüntetve. A kir. ügyészség ugyanis az ily vádlott ellen vádiratot nem nyujt be, hanem egyszerüen «felelősségre vonását» inditványozza. Ha p. o. a kir. ügyészség *A* tettest a Btk. 333. §-ába ütköző, s a 336. §. 7. pontja szerint minősülő lopás büntette czimén, *B.* tettestársat pedig — mert hogy az a szolgálati viszonyról nem tudott — csupán vétség czimén vádolja meg, csakis *A.* kap vádiratot, egyedül az élhet kifogásokkal, a főtárgyalás pusztán *A.* ellen rendeltetik el, illetőleg csupán őt helyezik vád alá. A vétséggel vádolt *B.* ellenben egyszerre terem a főtárgyaláson, s a főtárgyalásra készült közvádlóval szemben ott kell hozzáfogni a védekezése kifejezéséhez.

Ez az eljárás ellenkezik a törvénynyel.

A *BP.* kétféle eljárást ösmer: törvényszék és járásbiróság előtt folyót. Nem törvényszéki és járásbirósági *ügyekre* vonatkozó eljárást, hanem a *biróságok* szerint, és pedig arra való tekintet nélkül különböztet, hogy mi czimen került az ügy az illető bíróság elé.

A BP. 254. §-a azt rendeli, hogy törvényszéki vádiratot kell adni, a 255. §. megmondja, hogy mit kell a vádiratnak tartalmaznia, ugyane §. utolsó pontja pedig azt irja elő, hogy a vádiratot annyi példányban kell benyujtani, hogy *minden* terheltnek jusson; s a 256. §. is arról szól, hogy a vádirat minden terheltnek kézbesitendő. Sem e törvényhelyeken, sem ott, hol a BP. a kifogásokról és a kifogásolási tárgyalásról szól, nem emlékeztet semmi arra, hogy e határozmányok csak oly ügyekre vonatkoznának, melyek már eredetileg törvényszéki hatáskörbe tartoznának.

Szét van tartva a *felebbezési eljárási* mód is. Az a csonka felebbezés p. o. — amelyet a BP. 547. §-ának 3. bekezdése ösmer, vagy az 556. §. által korlátozott semmiségi panasz kétségtelenül nem alkalmazandó a törvényszék által összefüggés czimén elbirált járásbirósági ügyre.

Az is specziális járásbiróság előtti eljárási szabály (540. §.), **hogy a tárgyalás, ha a terhelt csak kihágás, vagy egyedül**

pénzbüntetéssel büntethető vétség miatt volt megidézve, annak *elmaradása* esetén is megtartható. Mint a Curia is 3429/08. b. szám alatt kimondta, ez a rendelkezés a törvényszék előtti eljárásban nem alkalmazható, bár oly vétségről van szó, mely csakis összefüggésnél fogva került a törvényszék elé.

Nem lehet ezeknél fogva törvényszék előtti eljárásban az 529. §. szerinti sommás *idézési módot* sem alkalmazásba venni. *X.*

Különfélék.

— **Az igazságügyminiszterium törvényelőkészitő müködéséről** az ország közállapotáról szóló kormányjelentés nyomán a következőket közölhetjük:

A törvényhozás elintézése alatt áll a következő három, a képviselőházhoz benyujtott törvényjavaslat, u. m.: A polgári törvénykezési rendtartásról, a főudvarnagyi biráskodásról és az uzsoráról. Közelebbi időben benyujtatik a polgári törvénykezési rendtartás életbeléptető javaslata. Készülőben van a birói és ügyészi szervezetről szóló kodex, amely előreláthatóan fel fogja ölelni a fegyelmi jogot is.

Az ügyvédi rendtartásról két tervezet fekszik az igazságügyi kormány előtt, amelyek alapján a kormány uj tervezetet kiván kidolgoztatni.

A hiteltörvényhozás terén jelentős esemény, hogy dr. Schreyer Jakab benyujtotta a csődön kivüli egyezségről, a csődön kivüli megtámadásról és a csődtörvény novellájáról szóló három törvényjavaslatát uj átdolgozásban.

A biztositási magánvállalatok felügyeletéről és dijtartalékáról rövid törvényjavaslat készült, amely ugyancsak még a tél folyamán a képviselőház elé kerülhet. Egy, az egész anyagi biztositási jogot felölelő törvénytervezet is munkában van, mely valószinüleg még az 1909. év első felében elkészül.

A tengeri jog önálló szabályozásáról dr. Nagy Ferencz készit törvényjavaslatot, miután a kereskedelmi és vámszerződésnél fogva Magyarország jogot nyert arra, hogy ezt a joganyagot önállóan szabályozza.

A büntetőjog terén az igazságügyminiszterium előkészíti a büntető novellának a fiatalkoruakra vonatkozó rendelkezéseit életbe léptető intézkedéseket, amelyek kapcsán külön törvény készül a fiatalkoruak elleni bünvádi eljárásról és az azokra vonatkozó szükséges preventiv intézkedésekről.

A büntető törvény általános reviziójának előmunkálatai folyamatban vannak. Ugyancsak tervbe van véve a Kbtk. reviziója, tekintettel a melléktörvényekben megállapitott kihágásokra is.

A rehabilitációról is törvénytervezet készül. Külön törvényben fognak szabályoztatni a választói jog büntetőjogi védelmére szükséges intézkedések, valamint ugyancsak külön törvény készittetik elő a választási biráskodásról, amely az uj választói törvényjavaslat rendelkezéseivel összhangban fogja a képviselőválasztások érvénye feletti biráskodást ujból szabályozni.

A polgári törvénykönyv előkészitő munkálatai a második szöveg kidolgozásának stádiumába léptek.

A telekkönyvi jog reformja, a homestead törvény előkészitése szintén munkában van.

Ez a munkaprogramm igen sokat igér, de mégsem elégit ki teljesen. A magánjogi törvénykönyv lassan halad előre; kivánatos volna, hogy a második szöveg még ez év folyamán közzététessék. A perrendtartás tárgyalása — sajnos — még ki tudja meddig huzódik a politika esélyei folytán. Igazságügyi kormányunk teljes erélyére volna szükség ezen sürgős és fontos javaslat mielőbbi tárgyalásának kieszközlése végett.

De ha megalkottatik is e két oly régen várt reform, még mindig nagyon messze leszünk igazságszolgáltatásunk megjavitásától.

Egész igazságügyi szervezetünk alapos és gyökeres revizióra szorul.

A jogi oktatás teljesen elavult szabályokon alapszik. A jogi fakultásokon uralkodó rendszer nem alkalmas arra, hogy az életnek neveljen. Néhány kiváló fiatal ember komoly tudományos képzésben részesül, mig a nagy többség egyáltalán nem készittetik elő sem a birói, sem az ügyvédi pályára. Az előkészitő szolgálat ismét csak félembereket nevel, akiknek jó része, nem rendelkezve élet- és emberismerettel, judiciummal és alapos tudással beül a birói székbe és ott végrehajtható, sőt sokszor jogerős itéleteket hoz. Az előléptetés mai rendszere is ki nem elégitő, a birói szervezet elavult.

Szükség van tehát arra, hogy az egész igazságügyi organizmus revizió alá vétessék. Csak ez hozhatja meg a biróságok szinvonalának emelését és ezzel a judikatura javitását és a folyton fenyegetőbbé váló ügyvédi kérdés megoldását.

Bármily hálás is az ügyvédi kar a nyugdijtörvényért, bármennyire szükség is volna az uj ügyvédi rendtartásra, ne áltassuk magunkat, mindez nem oldja meg azt a nagy társadalmi és igazságszolgáltatási kérdést, mely az ügyvédi kar ijesztő tulnépesedésében évtizedek óta fenyeget. Az ügyvédi kérdéssel nem parciálisan kell foglalkozni, hanem az egész igazságügyi szervezet reformjával kapcsolatosan.

Végül rá kell mutatnunk arra is, hogy a miniszteri munkaprogrammban nem találtunk semmi biztatót az ügyvitel reformjára nézve, pedig mondanunk sem kell, hogy ügyviteli rendszerünk bürokratikusan komplikált és nehézkes. Olyan dolgot, amelyet alsórendü hivatalnok elvégezhetne, magasrangu biráknak kell intézni, és az alsó foktól felfelé egészen a Curia elnökéig minden biró idejének jó részét elveszik a kezelési teendők, az iratok aláirása és egyéb nem biráskodási intézkedések.

Amikor külföldön elemi erővel hódit a birák tehermentesitésének jelszava, és amikor ezzel kapcsolatban általános az óhajtás a birói létszám csökkentésére; akkor nálunk olyan adminisztrativ ujitásokra, amelyekhez a törvényhozás hozzájárulása sem szükséges, évtizedekig kell várni.

Nagy szolgálatot tenne a magyar igazságügynek, aki az ügyvitel gyökeres reformját megvalósitaná.

— **Nyilvános nyomozások.** A közelmultban ismét előfordult, hogy a rendőri nyomozás fejletlen stádiumában, mikor még teljesen határozatlan volt az eljárás alapjául szolgáló cselekmény, s azok, kik ellen az eljárás irányult, gyanusitottként ki sem lettek még hallgatva, a főkapitányság a teljes nyilvánosság asszisztencziájával folytatott le puhatoló, földeritő és bizonyitó eljárást.

Többször felszólaltunk már ezen nyomozási rendszer ellen. Személyes szabadsági tekintetek, a polgári becsület integritásának érdekei egyaránt tilalmazzák, hogy mikor még nincs kialakult bizonyitó materia, csak sejtések irányitják a nyomozó közeget és sötétben való tapogatózásra van utalva, akkor minden óvatosság félretételével dobra verjék a gyanuanyagot, s ezzel eshetőleg helyrehozhatatlan erkölcsi lealázáshoz juttassanak szóhoz nem jutó egyéneket. Az ily eljárás a bünvádi perrendtartás határozott rendelkezésébe is ütközik. A BP. 63., 120. §-ai a nyomozási iratokat, s ezzel a nyomozási aktusokat is titkosaknak nyilvánitják. Bizonyos esetekben az iratokat még a terhelt sem tekintheti meg. Miként egyeztethető ezzel össze az, hogy a napilapok szószerinti szöveget közölnek oly vallomásokról, melyeknek kivételénél még a terheltek sem voltak jelen!

Felhivjuk a főkapitányság bünügyi osztálya vezetőségének figyelmét a kir. Curiának 10,023/1907. b. számu határozatára. Itt a legfelső bíróság kimondotta, hogy a nyomozási iratok publikálása csakis a BP. imént idézett §-ainak korlátai között történhetik meg büntetlenül. Ha tehát a «kiszerkesztettek» valamelyikének eszébe jutna valamelyik lapot rágalmazásért perbefogni, a sajtótörvény 14. §-a nem szolgálna a vádlott mentségéül, mert titkos hatósági iratok még «hiv szellemben» sem közölhetők. A rendőrségi sajtóiroda eshetőleg büntetendő cselekmény elkövetéséhez nyujt segédkezet.

— **A gyermekbirósági osztály** az 1909. évi január hó 1. napján minden törvényszéken az egész országban megkezdi müködését. Azt, hogy a budapesti büntetörvényszéken a gyermekbiróság már a büntető novella életbeléptetésének

napja óta müködik, megemlitettük. A büntető járásbiróság vezetője már kijelölte a járásbirót, ki a fiatalkoruak ügyeiben itélkezni fog, s a budapesti kir. ügyészség vezetője is dezignálta a közvád képviseletére hivatott kir. ügyészt, illetőleg ügyészi megbizottat. Tőry Gusztáv államtitkár a napokban kiválasztotta a törvényszéki palotában a tárgyalási helyiséget, s azzal kapcsolatban a fiatalkoru vádlottak várakozó szobáját. A mai polgári pertári termek fognak a gyermekbiróság czéljaira megfelelőleg átalakittatni.

— **A kereskedelmi üzlet átruházása.** Gyakran rámutattunk már, hogy az igazságügyi bizottság és a képviselőház ötletszerü módositásai igazságügyi törvényeinkbe milyen zavaros és jogilag lehetetlen intézkedéseket iktatnak be.

Ilyen intézkedéssel gazdagszik ismét törvénytárunk a kereskedelmi üzlet átruházásáról szóló törvényben, melybe az igazságügyi bizottság a következő 5. §-t szurta be:

«Ha az üzlet átvétele idején az átruházó ellen az 1. §. alá eső kötelezettség alapján a per meg volt inditva és az 1—3. §-ok értelmében felelős átvevőnek *az átvétel idején a perinditásról tudomása volt*, az átruházó ellen hozott marasztaló itélet jogereje kiterjed az átvevőre is.

Az előbbi bekezdés rendelkezése a 4. § esetében is megfelelően alkalmazandó».

Jogerő tudvalevőleg kétféle van: alaki és anyagi. Az alaki jogerő a határozat megtámadhatatlanságát, az anyagi jogerő a határozat tartalmának irányadó voltát jelenti.

A törvény az anyagi jogerő kérdését akarja szabályozni és kimondja, hogy a marasztaló itélet tartalma irányadó az átvevőre is. Mit jelent ez? A törvényszöveg szerint azt, hogy ha az átruházó fizetésre van kötelezve, fizetésre van kötelezve az átvevő is, ha a perinditásról tudott. Az anyagi jog ismer eseteket, midőn az itélet materiális jogereje kiterjed harmadik személyekre is, pl. az örökösre, esetleg a singuláris successorra is, de ezeket nem köti oly feltételekhez, melyek csak perben igazolhatók. Igy pl. ha a per az ingatlanra feljegyeztetik, az eredeti jelzálogos adós ellen hozott itélet jogereje kiterjed a perfeljegyzés utáni vevőre is, ki ellen nem kell külön pert inditani.

A jelen esetben azonban az átruházás vagy társaságba belépés ténye, valamint a tudomás kérdése csak perben bizonyitható és dönthető el és igy lehetetlen az, hogy az átruházó ellen hozott itélet minden további ejárás nélkül kötelezze az átvevőt.

Hogy mit akarhatott a törvény mondani, arra az igazságügyi bizottság jelentéséből lehet következtetni, mely szerint e rendelkezés czélja, hogy «az illető perben hozott marasztaló itélet u. n. anyagi jogereje (res judicata jus facit inter partes) kiterjedjen az átvevőre is, nehogy a hitelező az átruházó ellen nyert jogerős marasztaló itélet daczára az *átvevő ellen indítandó perben* a már megitélt követelést kénytelen legyen teljesen ujból bizonyitani»

Nyilvánvaló, hogy az igazságügyi bizottság jelentése mást mond, mint a törvényszöveg.

A törvényhozó szándéka az lehetett, hogy a követelésnek az átruházó ellen történt megállapitása itélt dolognak legyen tekintendő az átvevővel szemben is, aki az ekkép megitélt követelés fennállását többé kétségbe ne vonhassa. Ennél többet nem akarhatott, mert a felelősség feltételeit csak ujabb birói itélet alapján lehet és kell eldönteni. És mégis egészen mást enunciált.

A jogalkalmazás tehát homályos és értelmetlen szöveggel áll szemben, melynek csak magyarázat utján lehet a helyes értelmet megadni.

Igaz, hogy a helyes értelmü rendelkezés kimondása a felelősség megállapitása mellett felesleges volt, mert kétségtelen, hogy az átvevő, az ellene inditott perben e rendelkezés nélkül sem védekezhetnék az átruházóval szemben megitélt követelés ellen mással, mint azzal, amivel most is védekezhetik; mert most sem lehet elzárva előle annak bizonyitása, hogy a követelés nem áll fenn, pl. mert kifizettetett, vagy hogy hitelező és átruházó az ő megkárositására összejátszottak.

Ismét egy adalék ahhoz, hogy törvényalkotási gépezetünk szerkezet és szinvonal tekintetében nem állja ki a birálatot.

— **A budapesti központi járásbiróság** érdekében az ügyvédi kamara legutóbbi választmányi üléséből ujabb felterjesztést intézett az igazságügyi kormányhoz, kérve, hogy minden további huza-vona mellőzésével az előkészitő munkálatok sürgősen megtétessenek. Az ügyvédi körben a dr. Nagy Dezső által bevezetett vita folytatásaként dr. Biber Gyula kir. járásbiró, dr. Bihari Mór és dr. Balog Arnold ügyvédek sürgették a központi járásbiróság felállitását. Az ügyvédi kör is sürgős felterjesztést tesz ez ügyben a kormányhoz. Ezen kérdéssel kapcsolatban az ügyvédi kör vitája számos adminisztrativ kérdésre is kiterjedt és a felszólalók mindegyike az ügyvitel egyszerüsitését és a biráknak az irásbeli munkától való tehermentesitését kivánta.

— **Központárból felvehető követelés letiltása.** A végrehajtási novella 18. §-a akként egészíti ki az 1881: LX. tcz. 83. és 84. §-ait, hogy központárból felveendő követelések letiltása esetében, amennyiben a számfejtést nem a pénztár, hanem az utalványozó hatóság mellé rendelt számvevőség teljesiti, a foglalásról nemcsak a pénztár és az afelett álló hatóságot, hanem az utóbbi mellé rendelt számvevőséget is kell értesiteni. Ehhez az értesitéshez a törvény azt a fontos következményt füzi, hogy a foglalás joghatálya a pénztárra nézve attól az időponttól számittatik, amelyben a számvevőség értesittetett. A számvevőség eme fontos szerepénél fogva nagyjelentőségü, hogy a felek és a bíróság egyaránt tudják, mely hatóságoknál van számvevőség alkalmazva. A felek rendszerint nem kutatják ezt, és a végrehajtási kérvényben nem is jelölik meg, hogy a letiltásról mely számvevőség értesitendő. A bíróság előtt tehát vagy az az ut áll, hogy a kérvényt e hiány pótlása végett a folyamodónak visszaadja, ami által a letiltás szenved késedelmet, és a követelést időközben más foglalások megelőzhetik, holott néha kiderül, hogy a számfejtést maga a pénztár végzi, és igy a számvevőség értesitése feleslegesnek bizonyul; vagy pedig az, hogy az összes törvények és rendeletek átkutatása által próbálja kideriteni, van e az illető utalványozó hatóság mellett számvevőség és ki végzi a számfejtést; ami nagyon időrabló foglalkozás, de azzal a veszélylyel is jár, hogy a gyors elintézés szüksége mellett gyakran végzetes tévedésekre is vezethet. Mindezeken a bajokon és veszélyeken könnyen segithetne az igazságügyminiszterium, ha rendeletileg egybeállitva közölné, hogy minden központárnak melyik az utalványozó felettes hatósága, és hogy a számfejtést maga a pénztár, vagy az utalványozó hatóság mellé rendelt számvevőség végzi e?

— **Ipartestületi határozat a csődeljárásban.** Bejegyzett kereskedő ellen csődöt kért három alkalmazottja, és követelésüket az ipartestület békéltető bizottságának az ipartörvény 177. §-a alapján hozott határozatával kivánták bizonyitani. A határozatok nem emelkedtek jogerőre, hanem egyikük nem volt szabályszerüen kézbesitve, másik kettő ellen pedig a panaszlott a törvény rendes utján keresett orvoslást és a a per még folyamatban volt. A budapesti kir. tábla helybenhagyva a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek végzését, a panaszosokat elutasitotta csődnyitási kérelmükkel, mert a jogerőre nem emelkedett ipartestületi határozat csak ideiglenes jellegü intézkedés, amely a törvény rendes utján megdönthető, és ekként a követelés igazolására nem alkalmas.

— **Döntvénytárainkban** ez év folyamán összesen megjelent: 992 eset, melyek közül 218 magánjogi, 178 hiteljogi, 262 büntetőjogi és 334 közigazgatási eset volt.

NEMZETKÖZI SZEMLE.

— **A hazugság a perben.** Ezen czim alatt Helwig professzor a «Juristische Wochenschrift» czimü folyóiratban kikel azon elterjedt nézet ellen, mintha a «hazugság a perben megengedett küzdőeszköz volna». Polemizál Wach-chal, aki előadásaiban mondja ugyan, hogy Treu und Glauben legyen uralkodó a jogvita során, azonban másrészt kijelenti, hogy a fél nem köteles igazat mondani; a törvény nem ismer igazmondási kötelezettséget, és nem ismeri a hazugság büntetését. A Reichsgericht büntető judikaturája is ezen álláspontonvan, amennyiben a R. G. szerint nem követtetik el csalás a per során tett valótlan állitások által, ha azok bizonyitékokkal nem támogattatnak. A magánjogi judikatura álláspontja ugyanez. A jogerős makacssági itélettel marasztalt fél azt állitotta, hogy az ellene kibocsátott hirlapi idézést felperes csalárd módon eszközölte ki egy hirlappéldány beterjesztése által, holott lakóhelye ismeretes volt. A német birodalmi törvényszék nem látta beigazoltnak, hogy a makacssági itélet csalás utján eszközöltetett ki. Egy másik esetben egy nő azt állitotta a törvénytelen gyermeke tartásáért perelt apával szemben, hogy ő a kritikus idő alatt mással nem közösült. Személyesen meghallgattatván, könnyek alatt erősitette meg ezen állitását, és ezzel rábirta a férfit, hogy vele egyezséget kössön. Az alperes rájövén arra, hogy a felperesnő hazudott, az egyezség megtámadása iránt inditott keresetet, amelyet a

Reichsgericht elutasitott. Mindezekkel szemben Helwig tanár perjogi garanciákat követel a hazugságok leküzdésére.

Különösen az ügyvédek körében találkozik ez a felfogás élénk ellenmondásra. Dr. Neumann Hugó kárhoztatja, ha az ügyvéd a perben rosszhiszemüen valótlant állit. Idézi a legfőbb fegyelmi bíróság határozatait, amelyek egyöntetüen azt az álláspontot fogadják el, hogy az ügyvédi hivatás lelkiismeretes teljesitésével egyáltalán nem egyeztethető össze az, ha az ügyvéd a perben tudva valótlant állit, és ha az igazság látszatát még külön bizonyitó eszközök előadásával erősiti meg. Tehát az ügyvédi kar is elitéli ugy a félnek, mint az ügyvédnek hazudozását, de nem akarja kiszolgáltatni az ügyvédet egyes birák zaklatásának. A fél kénytelen lehet tudomása, sőt meggyőződése nélkül is állitásokat tenni, az ellenfél állitásait tagadni, és a perjognak tőle nem szabad ezt az eszközt megvonni, mert gyakran éppen ez vezet az igazság kideritésére.

Ugyanerről a kérdésről *Plósz Sándor A perbeli beismerésről* lapunk 1907. évfolyamában megjelent dolgozatában a következőket irja: A fél, aki nem tudja ugyan, hogy hogyan történt a dolog, de nem tartja valószinünek, hogy felperes állitása igaz legyen, nem hisz felperesnek, vagy általában nem akarja érdekének megóvását a biróság belátására bizni, kétségkivül jogositva van egyszerüen tagadni. Részemről azt sem tartom képtelenségnek, hogy a fél a nem tudás kijelentése mellett tényállitást tegyen. Mindennapos dolog, hogy a fél olyan tényeket állit, amelyekről közvetlen észleletén alapuló tudomása nincs, sőt nem is lehet. És hogy ezt a törvény is megengedettnek tekinti, kitünik a perrendtartás 225. §-ának az esküre vonatkozó rendelkezéséből is. («Ténykörülmények iránt, melyeket nem maga a perben álló fél, hanem csak egy harmadik... ismer öntudomásából stb.») Lehetnek esetek, amidőn a fél nem tudja és nem tudhatja meg a valót, és mégis nem volna méltányos őt jogának érvényesitésétől elzárni. Ha rosszul állitott, majd tagadni fogja az ellenfél, és a bizonyitási eljárásban majd kiderül a valóság.

— **Birtokháboritás puszta szóval.** Alperes megtiltotta felperesnek, hogy sineket helyezzen el egy, a felperes birtokában levő földterületen. Felperes birtokháboritásért perel; az elsőbiróság elutasitja, kimondván, hogy a birtokháboritás a BGB. 862. §-a alapján szóval el nem követhető. A Reichsgericht kimondja, hogy az, «hogy a birtokháboritás puszta szóval avagy fenyegetéssel követtetik el, mellékes. A birtokháboritás ténye akkor is fenforog, ha az tilalomban, avagy fenyegetésben nyilatkozott meg.»

— **Testi sértés ujságczikk utján.** 1907 julius 21-én egy ujságban, melynek V. a kiadója, megjelenik egy czikk, amely szerint K. városi hivatalnok az ő közhivatalnoki minősége daczára mindenféle magánüzletekkel foglalkozik. Amikor K. ezt a czikket elolvassa, összeesik az irodahelyiségben és alig viszik haza a lakására, megüti a guta. K. nem hal meg, de sulyos betegségbe esik, és mindenféle kurák használata után végre összeszedi magát. 1908 január 30-án és február 6-án ugyanazon hirlapban két czikk jelenik meg, amelyek — az itélet megállapitása szerint minden alap nélkül — azzal gyanusitják meg K.-t, hogy a városi épületek ablakainak biztositásánál a várost egy biztositó társaság javára, amelynek ő mellékesen ügynöke lett volna, megkárositotta. A czikk megjelenése után K. egész magánkivül lett. Nem birja összeszedni gondolatait, a keze reszket, a nyelvét nem tudja mozgatni, beteg lesz, s végül kénytelen magát nyugdijaztatni. Az orvosszakértők megállapitják, hogy betegségét a két czikk olvasása következtében beállott felindulás okozta.

Az sajtóbiróságként eljáró esküdtbiróság a lap kiadóját nem becsületsértésben marasztalja, hanem eszmei halmazat lévén, a sulyosabb beszámitásu «fahrlässige Gesundheitsbeschädigung»-ot állapitja meg, s vádlottat 300 márka pénzbüntetésre itéli.

— **Nietzsche levelei.** A «személyiségi jog», amelyet a kodifikácziók egészen a legujabb korig meglehetős mostoha bánásmódban részesitettek, kezd a judikaturában elismerést nyerni. Áll ez nevezetesen a levélnek magánjogi védelmére nézve, hol a közzététel elleni tiltakozás nem alapitható a levél tulajdonára, mivel ez rendszerint a czimzettre, helyesebben az átvevőre megy át. A szerzői jog viszont csak oly levelekre alkalmazható, származzanak bár azok a legjelesebb gondolkozótól, vagy a nép egyszerü fiától, melyeknek csak formája levél, tartalmuk szerint azonban tudományos vagy müvészeti termékek közé tartoznak, és ezen czéllal iratnak. Ezen az alapon tagadta meg a szerzői jog védelmét a Reichsgericht Wagner Richard egy levelétől, a porosz «Sachverständigenkammer» Beethoven leveleitől. Ugyancsak igy a jénai Oberlandesgericht Nietzsche leveleit illetőleg a következő ügyben: Diederichs E. kiadásában Jénában megjelent C. A. Bernoullitől egy munka, melynek czime: Franz Overbeck und Friedrich Nietzsche. A könyv Nietzschének barátjához intézett több levelét tartalmazza és czélja, hogy a két férfi egymáshoz való viszonyát, más és a könyv szerzője szerint helyesebb világitásba hozza, mint a hogy azt Nietzsche nővére Förster-Nietzsche asszony tette volt. Förster-Nietzsche asszony kéri a jénai Landesgericht-et, hogy a levelek közzétételét tiltsa meg. A biróság elutasitja a keresetet; az Oberlandesgericht pedig az elsőbiróság itélete ellen beadott felebbezést.

A birodalmi törvényszék megsemmisiti a két elsőbiróság itéletét azon az alapon, hogy a jogvédelem akkor is megadandó, ha a kérdéses cselekmény vagyoni joghátrányt nem idéz elő, de valamely jogalany személyiségi jogát sérti.

— **A «diabolo» játékot,** melyet Franciaországban és Angliában legalább száz év óta üznek, 1904-ben Philippart hozta ismét divatba Párisban; a játékhoz való kettős orsót azzal tökéletesitette, hogy gummival vonta be. Ezt az orsót «diabolo» czimen Londonban a *védjegyek* lajstromába felvétette, s azok ellen, kik ilyet engedelme nélkül forgalomba hoztak, bitorlási pert indított. Viszonkereset folytán a főtörvényszék most elrendelte a védjegy kitörlését, mert az egész játék «diaboló» néven régen általános használatban van, a játék egyik alkotórészének a megkülönböztetése czéljából tehát ez a szó védjegyül fel nem használható, mert a lajstromoztatónak nem lehetett jóhiszemüen az a czélja, hogy áruját másokétól a forgalomban megkülönböztesse.

— **Hivatva van-e a konzul szuverénje személyének bíróságok előtti képviseletére?** Philadelphiában van egy biztositó-társaság, amely leginkább Ausztria és Magyarország kivándorlóit vonja üzlete körébe. A társaság azt állitotta magáról, hogy Ferencz Józsefnek különös védelme alatt áll, és ezt kitünteteudő, czégében királyunk nevét és pecsétjében az ő arczképét használta. A philadelphiai osztrák-magyar konzul panaszt emelt a szövetségi itélőszék előtt, hogy a társaság tiltassék el ő felsége nevének és képének üzleti használatától. A bepanaszolt társaság válasza az volt, hogy a név- és képhasználat ő felsége személyes joga; a konzul nem képviselheti e tekintetben államának fejét. De különben sincs megtiltva, hogy valakinek a nevét, legyen az magánember vagy államfő, ilyen vonatkozásban használni ne lehessen. A biróság valóban ugy is határozott, hogy nem a konzul dolga ilyen ügyben eljárni, még ha a használat ő felségére, vagy alattvalóira sértő volna is.

Észak-Amerika és Ausztria-Magyarország 1871-ben kötött szerződése szerint a konzulok jogositva és kötelezve vannak, hogy konzuli kerületeikben államuk alattvalóit birósági és közigazgatási ügyekben támogassák. Ezen szerződés alapján a felebbezési biróság helyt adott a konzul panaszának, mert a konzul az államfő érdekeinek képviseletére is jogosult.

— **Fonográf mint bizonyitási eszköz.** Michigan államban a polgári ügyekben itelkező esküdtbiróság előtt bizonyitó eszköz gyanánt szerepelt egy fonográf. Egy szállodás kártéritési keresetet inditott a szálloda mellett elvonuló vasut igazgatósága ellen, s hogy azt a nagy zajt, amit a vonatok robogása okoz, az esküdtek előtt elképzeltesse, egy fonográfot szólaltatott meg. A bíróságok az ilyen bizonyitó eszköz alkalmazhatóságát általában elismerik.

Jogi könyvek legmérsékeltebb feltételek mellett kaphatók **Politzer Zsigmond és fia** könyvkereskedés és antiquariumban. Budapest, IV., Kecskeméti-utcza 4. szám.

Részletfizetésre szállit a czég uj jogi és szépirodalmi, valamint tudományos könyveket.

Magyarországi Rendeletek tára teljes sorozatát és egyes évfolyamait jó áron vásároljuk.

Ingyen küld a czég «Joghallgatók utmutatóját», «Utmutató az ügyvédi vizsgára». 18233

Fiatal közjegyzőhelyettes, német és román nyelvjogositványnyal és annyi szerb nyelvismerettel, hogy rövid időn belül jogositványt nyerhet, közjegyzői irodát négy és fél év óta önállóan vezet, állását változtatni óhajtja. Czim a kiadóhivatalban.

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Balog Arnold.** Dorottya-utcza 8.

Franklin-Társulat nyomdája